

WSPÓŁCZEŚNI POLSCY PISARZE I BADACZE LITERATURY

Słownik biobibliograficzny

Tom 8, Ste-V

Digitalizacja przeprowadzona w ramach zadania „Cyfrowe zasoby dokumentacji literatury polskiej w wolnym dostępie” realizowanego przez Fundację Akademia Humanistyczna w partnerstwie z Instytutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk i Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

WSPÓŁCZEŚNI POLSCY PISARZE I BADACZE LITERATURY

słownik biobibliograficzny

Wydawnictwa
Szkolne
i Pedagogiczne
Spółka Akcyjna

tom ósmy

<http://rcin.org.pl>

Ste-V

Słownik **Współcześni polscy pisarze i badacze literatury** jest wydawnictwem skierowanym do grona czytelników zainteresowanych literaturą, zwłaszcza badaczy, krytyków, wydawców, nauczycieli, bibliotekarzy, studentów.

Słownik zawiera pełne i aktualne informacje dotyczące życia i twórczości około 1800 autorów, którzy rozwijali twórczość po 1918 r. w kraju i na emigracji: poetów, prozaików, dramatopisarzy, krytyków literackich i teatralnych, eseistów, reportażyistów, tłumaczy, a także historyków i teoretyków literatury.

Na każde hasło składa się:

- biogram w ujęciu faktograficznym
- zestawienie twórczości, informujące o utworach opublikowanych w postaci książek, sztukach wystawianych na scenie, widowiskach i słuchowiskach radiowych
- wykaz ważniejszych studiów, artykułów i recenzji poświęconych twórczości autora hasłowego.

Tom 8 (Ste-V) zawiera 181 haseł, w tym m.in.: Jerzy Stempowski, Julian Strykowski, Jan Józef Szczepański, Andrzej Szczypiorski, Zygmunt Szweykowski, Wisława Szymborska, Stefan Themerson, Andrzej Trzebiński, Julian Tuwim, Jan Twardowski, Stanisław Vincenz.

Tom 9 ukaże się w 2004 roku.

**WSPÓŁCZEŚNI
POLSCY PISARZE
I BADACZE
LITERATURY**

WSPÓŁCZEŚNI POLSCY PISARZE I BADACZE LITERATURY

słownik biobibliograficzny

opracował zespół pod redakcją
Jadwigi Czachowskiej i Alicji Szałagan

Cracow 1.03.2003

tom ósmy

Ste-V

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna
Warszawa

<http://rcin.org.pl>

Praca przygotowana w Instytucie Badań Literackich
Polskiej Akademii Nauk
w Pracowni Dokumentacji Literatury XX Wieku

Zespół autorski:

KATARZYNA BATORA, JADWIGA CZACHOWSKA, BEATA DOROSZ,
EWA GŁĘBICKA, MARIA KOTOWSKA-KACHEL,
BARBARA MARZĘCKA, ALICJA SZAŁAGAN, BARBARA TYSZKIEWICZ,
JOANNA ZAWADZKA

Tytuł dotowany przez Ministra Edukacji Narodowej

© Copyright by Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa 2003

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A., Warszawa 2003

ISBN 83-02-05444-5 t. 1-9; ISBN 83-02-08697-5 t. 8

<http://rcin.org.pl>

STECEWICZ Mirosław ur. 1930

Poeta, prozaik, autor książek dla dzieci.

Urodzony 26 marca 1930 w Warszawie; syn Mieczysława Stecewicza, zawodowego wojskowego, i Heleny Dobrzańskiej, nauczycielki. W czasie II wojny światowej, wywieziony wraz z rodzicami w głąb ZSRR, przebywał w republice Komi, a następnie w leśnictwie Krasnyj Kordon pod Woroneżem. Po zakończeniu wojny zamieszkał w Zgorzelcu i uczęszczał do tamtejszego liceum ogólnokształcącego; w 1949 zdał maturę. Następnie studiował na Wydziale Mechanicznym Politechniki Gdańskiej (studiów nie ukończył). Debiutował w 1956 fraszkami i utworami prozą z cyklu „Androszki”, opublikowanymi w dwutygodniku studentów Wybrzeża *Kontrasty* (nr 2); w piśmie tym, a także w *Dzienniku Bałtyckim* (1956-59), *Pogładach* (1957), *Uwadze* (1957-58), *Głosie Wybrzeża* (1958-60), *Pomorzu* (1958-63) ogłaszał liczne wiersze i opowiadania. W 1957-60 należał też do gdańskiej grupy studenckiej poetów, malarzy i muzyków Szkoła Grafomanów, której był współzałożycielem, a od 1959 do Gdańskiej Grupy Młodych (do ok. 1963). W 1959 ożenił się z Joanną Górską, tancerką. W 1960 został członkiem ZLP. W latach następnych publikował wiersze i prozę w miesięczniku *Litery* (1962-74; tu też tłumaczenia wierszy z rosyjskiego), kontynuował współpracę z *Dziennikiem Bałtyckim* (1969-83) i *Głosem Wybrzeża* (1971-83). W 1971-84 pracował też jako dziennikarz; był członkiem zespołu redakcyjnego *Głosu Stoczniowca*. W 1972 został członkiem SDP. W 1975 założył Teatrzyk Piosenek Prapremierowych „Czarny Koń”, a w 1979 Domową Galerię Interpretacji, prezentującą obrazy wraz z ich interpretacją poetycką. W 1980, na podstawie gromadzonej dokumentacji wykorzystywania w działalności literackiej dzieł plastycznych, opublikował broszurę pt. „Energetyczne Narzędzia Pracy Konceptyjnej”. W 1989 zamieszczał liczne wiersze w piśmie *Autograf*. Odnznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi (1976) oraz odznaką „Zasłużony dla Ziemi Gdańskiej” (1980). Mieszka w Sopocie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Błaznane liście. [Wiersze]. Gdynia: WM 1959, 112 s.

Cykle: Błaznane liście; Byk w labiryncie; Cykl „M”; Sześć wierszy; Mikroteatr.

2. Jeźdźcy do kwiatów. [Wiersze]. Kr.: WL 1966, 69 s.

Cykle: I. Krajobraz pochyły; II. Jeźdźcy do kwiatów; III. Nazywnik z miodu; IV. Mechanizmy Bruegla.

3. Tyrady. Wiersze dla inżynierów. Gdynia: WM 1967, 57 s.

4. Kochankowie w kuchni Nezwała. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1971, 95 s.

5. Kontynent. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1974, 56 s.

6. Wyspa cdn. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1978, 88 s.

Cykle: Wyspa; Tłum.

7. Energetyczne Narzędzia Pracy Konceptyjnej (NPK). Tekst 1956-1980. Sopot 1980, 66 s., powiel. Przedr. fragm. pt.: Narzędzia Pracy Konceptyjnej. *Punkt*, Gdańsk 1981 nr 14 s. 60-67.

8. Równaj do Mileny; Człowiek batalion. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1980, 109 s.

Cykle: Równaj do Mileny; Człowiek batalion.

9. Szczęśliwy zmierzający. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1981, 70 s.

Cykle: Szczęśliwy zmierzający; Tartak; Schronisko; Świadek; Sklep z zabawkami; Pokoje do wynajęcia; Miesiące; 30 metrów; Tancerki.

10. Mur. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1983, 101 s.

Zawiera poematy: Mur; Kabina w moście; Rurociągi; Dom schron; Na brzegu; Droga przez jarmark; Stali mieszkańcy; Manewry; Sierpień (suplement).

11. Listonosz na śniegu. [Wiersze]. Kr.: WL 1984, 66 s.

Cykle: Listonosz na śniegu; Ziemia nadaremna; Ślepy kwiat; Człowiek pospolity; Wszystkie drogi; Trzy domy w tajemnicy; Portowa; Z miłości do ziemi; Następcy; Sciianki; Pszennica śniegu.

12. Droga jednego człowieka. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1985, 102 s.

Cykle: Dożywocie JLB; Drugie życie; Kronika DB; Maszynista wojenny; Biuro matrymonialne; Dom na skraju; Miasto w ruchu; Jarmark; Przedział czasu pana T.; Ona; Droga jednego człowieka; Cyganeria; Mrowisko; Grubas z małą głową.

13. Lenistwa kochania. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1987, 121 s.

Cykle: Szara natura; Miejsca zajęte (I-II); Powroty (I-II); Ziemia Oliwna (I-II); Patrycjusz; W Rzymie; Pożegnania.

14. Stymulator pracy koncepcyjnej nr 149 dnia 16.06. 1990 r. [Wiersze]. Gdańsk: Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki 1994, 16 s.

15. Delta mocy. Tryptyk. Gdańsk: Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki 1996.

Cz. 1. Seans. (Poematy-dialogi). [1985-1996], 91 s.

Zawartość: Przed sklepem; Automobilistki; Śpiewak; Drzeworyt lasu; Urodziny gospodarza; Służący; Przez wieś; Walka Jakuba z aniołem.

Cz. 2. Czerwona poduszka i owad. (Wiersze 1994-1995), 74 s.

Cz. 3. Muzykę każdy widzi. (Poematy). 1991-1996, 93 s.

Zawiera poematy: Muzykę każdy widzi; Klasztor; Panny na drzewach; Chimery; Przejście przez Alpy.

16. Bruegel-Borges. Komunikacja. (Poematy). Gdańsk: Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki 1998, 176 s.

Zawiera wiersze w cyklach: I. Bruegel-Borges. Komunikacja; II. Picasso-Bursa. Leger-Bursa. Komunikacja.

17. Skąły, fale, rafy – chwala żaglowcom. (Poematy morskie). Gdańsk: Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki 1998, 146 s.

Zawartość: Skąły, fale, rafy; Okręt żałobny; Na redzie; Ostatni okręt; Brzeg do wysięgu z bitwą; Szwajcarski okręt; Zegar nie bije, okręt nie płynie; Okręt topielców; Okręt znikający w od dali; Dziewiąty wał.

18. Inżynieria twórczego myślenia. Samouczek stymulowania pracy koncepcyjnej. Gdańsk: Akia 1999, 279 s.

Nadto utwory dla dzieci w cyklu „Bajki o wyspie Umpli-Tumpli”:

1. Latający ludzie. [Komiks]. Ilustr. A. Sabkowski. [B.m.]: Młodzieżowa Spółdz. Wydawn. 1985, 47 s.

2. Na wyspie Umpli-Tumpli. [Wiersze]. Cz. 1-2. Gdańsk: KAW 1985, 1987, 47 + 47 s.

3. Łakomy pancernik i inne bajki z wyspy Umpli-Tumpli. [Wiersze]. Kr.: WL 1986, 31 s.

4. Stacja bezsennych lokomotyw. Szczec.: Glob 1986, 46 s.

5. Awantura z jaszczurami. [Komiks]. Cz. 1-2. Ilustr. S. Jezierski. Gdynia: Ag. Promocyjna „Czas” 1987, 48 + 48 s.

6. Chłopiec z bębniem na głowie. [Współaut.:] L. Korn. Bydgoszcz: Pomorze 1988, 70 s.

7. Latająca ośmiornica. Bajki malarskie. [Współaut.:] L. Korn. Kat.: Śląsk 1988, 62 s.

Zawartość: Latająca ośmiornica; Ala i balet róż; Ala i Coś, czego Nie Ma; Co szepnęła myszka Pigli?; Komórka z zagadkami; Ala i Puś w muszli; Rozbójnicy Pum i Per i kapelusznik wiatru; Przygoda z Fioletowym Ptakiem i Letnikiem; Magazyn bagazy; Funio i brunatny łabędź; Dobra kukulka; Ziózio, chodź się bawić z nami!; Ziózio; Strączki grochu; Co się w bagnie gotuje?; Bums-tra-la-la; Lustrzane koleżanki Ali; Letnicy; Pan Nieklaniański; Gdzie zmieścić smoka?; Sufit-pułapka; Nogi w niebie; Straszny Dydło na imieninach; Niezwykły głaz; Książę Chicha; Dzieci z podwórka i rodzina Pojawiałów; Kamiennie głowy; Krótsza droga do szkoły.

8. Nowa wyspa skarbów. [Komiks]. Ilustr. J. Wróblewski. Szczec.: Glob 1988, 56 s.

9. Pięć żelaznych słoni. Bajki malarskie. [Współaut.:] L. Korn. Wwa: Zrzesz. Księgarstwa 1988, 77 s.

10. Wulkany cioci Titli. [Współaut.:] L. Korn. Bydgoszcz: Pomorze 1988, 15 s.

11. Bal maskowy. [Komiks]. Ilustr. J. Kiwerski. Gdynia: STARKEY 1989, 48 s.

12. Formiki z kosmosu. Powrót na wyspę. [Komiks]. Ilustr. G. Figas. Gdynia: Intercor 1989, 32 s.

13. Miasto z chmur. [Komiks]. Gdańsk: Młodzieżowe Centrum Kultury w Gdyni 1989, 64 s. Wersja powieściowa rozszerz. Gdańsk: Ofic. Wydawn. „Graf” 1992, 204 s.

14. Wakacje na Umpli-Tumpli. Cz. 1-2. Wwa: Inst. Prasy i Wydawn. „Novum” 1989, 1990, 35 + 32 s.

15. Wieża z bielą. [Współaut.:] L. Korn. Wwa: Zrzesz. Księgarstwa 1989, 109 s.

16. Fajeczka żołnierza Cybuchowicza. [Współaut.:] L. Korn. Gdańsk: Gdańska Ofic. Wydawn. 1990, 74 s.

17. Fioletowy ptak o wielkich oczach. [Współaut.:] L. Korn. Gdańsk: WM 1990, 56 s.

18. Kosmiczne ZOO. [Komiks]. Ilustr.: J.K. Kiwerscy. Gdańsk: MC MarCo Brytyjska Spółka Kapitałowa w Żyrardowie 1990, 32 s.

19. Kupcy z kosmosu. [Komiks]. Ilustr. J. Wróblewski. Gdynia: Centrum Sztuki 1990, 48 s.

20. Niebieskie dzieci. [Komiks]. Cz. 1-2. Ilustr. A. Szadkowski. Gdańsk: Intercor 1990, 47 + 47 s.

21. Olbrzymy na wyspie. [Komiks]. Ilustr. S. Jezierski. Wwa: Spółka Wydawn.-Księg. 1990, 64 s.

22. Pojedynek czarodziejów. [Współaut.:] L. Korn. Wwa: Alfa 1990, 189 s.

23. Tortowy hipopotam. Bajki malarskie. [Współaut.:] L. Korn. Wwa: KiW 1990, 84 s.

Zawartość: Smakowanie wyspy; Dym koldra przykryty; Siedem szczurów w wannie; Ślimak na szybie; Ziózio i guziki; Wesoly Smok i katar; Geś o mocnym charakterze; Twarz ziemi; Co powiedział mały ptaszek; Lisek Plisek i krুক o długim nazwisku; Kraina Zamyslenia; Kapeć Straszdyldy Dydłonia; Tapety w pokoju Ali; Mydlane księżycy; Esi-Pesi i Bałwanek; Zegar spadający z góry; Klaniaczek; Pięść w kapeluszu; Przygoda Funia; Bajka czy bańka; Maść Myszki Pigli; Tortowy hipopotam; Skrzyjące głowy; Ptak Do-Do; Oliwia i Gruby Smok; Król z książki; KONIE pchające literę „C”.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989, 2000. – Wywiad: O poezji, o sztuce z M.S. Rozm. A. Grzyb. *Dz. Balt.* 1984 nr 289.

[Błasane liście:] B. Biernacka: Tylko dłaczego „błasane”? *Nowe Książ.* 1959 nr 22; M. Książek: Poezja Gdańskiej Grupy Młodych. *Nowa Kult.* 1960 nr 46. – [Jeżdżcy do kwiatów:] J. Mazurczyk: Eksplozja wyobraźni. *7-my Głos Tygodnia* 1966 nr 30; A.K. Waśkiewicz: Piękno jest śmiertelne. *Litery* 1966 nr 7. – B. Fac: Wiersze dla poetów. *Litery* 1968 nr 4 [rec.: Tyrady]. – [Kochankowie w kuchni Nezvala:] M. Duszyński: Kuchnia pełna czułości. *Litery* 1973 nr 3; T. Skutnik: U gdań-

skich poetów. *Mag. Pom. - Fakty i Myśli* 1973 nr 22. – [Równaj do Mileny; Człowiek batalion]. S. Sierecki; Poezja zielonych liści. *Wiecz. Wybraz.* 1980 nr 84; J. Lukaszewicz; Formy M.S. *Odra* 1981 nr 6. – K. Celichowska; Wywoływanie wyobraźni. *Wiecz. Wybraz.* 1982 nr 8 [dot. twórczości M.S.]. – [E. Moskalówna] (E.Mos); Wyspa dla dzieci. *Głos Wybraz.* 1984 nr 161 [rec.: Wyspa Umpli-Tumpli]. – T. Rafałowski; Tajemnica rodzi tajemnicę. *Galeria El* 1984 nr 4 [dot. twórczości M.S.]. – L. Żuliński; Piłany statek poezji. *Nowe Książ.* 1984 nr 4 [rec.: Murl. – M. Sokółowska; Wszechoębna Umpli Tumpli. *Nowe Książ.* 1991 nr 5. – Z. Beszczyńska; Wszyscy mówimy prozą. *Nowe Książ.* 1993 nr 1 [rec.: Miasto z chmur]. – A.K. Waśkiewicz; Wiersze, poematy, dialogi. *Głos Wybraz.* 1997 nr 99 [rec.: Delta mocy].

K.B.

STECKI Konstanty

1917-1996

Prozaik.

Urodzony 17 września 1917 w Zakopanem; syn Konstantego Steckiego, botanika, od 1925 profesora Uniwersytetu Poznańskiego, autora prac naukowych związanych z Tatrami, i Eugenii Arczyńskiej, nauczycielki. Uczył się w Korpusie Kadetów Nr 2 w Rawiczu. Debiutował w 1936 artykułami zamieszczonymi w lwowskim piśmie szkolnym pt. *Orlela* (tu m.in. artykuł pt. „Bitwa pod Górą św. Anny”, nr 35). Od 1936 uprawiał taternictwo. W 1938 zdał maturę, następnie przez rok studiował medycynę w Poznaniu. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej, walcząc w 10. Brygadzie Zmotoryzowanej. Następnie przedostał się do Francji, potem do Szkocji. W 1940-43 służył w Polskiej Marynarce Wojennej, m.in. jako członek załogi maszynowej okrętu ORP „Krakowiak”. W 1943-45 studiował na wydziale ekonomicznym w Szkole Podchorążych Marynarki Wojennej w Plymouth w Anglii. W 1946 powrócił do kraju i kontynuował studia na Akademii Handlowej w Poznaniu; w 1949 uzyskał magisterium. W tymże roku zamieszkał w Zakopanem. Do 1954 pracował w Centrali Przemysłu Ludowego i Artystycznego. W 1953 został członkiem Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, był współzałożycielem Sekcji Taternictwa Jaskiniowego w Zakopanem; w latach następnych brał udział w wielu akcjach ratunkowych i wyprawach odkrywczych do jaskiń. W 1954-71 pracował w zarządzie zakopiańskiego oddziału PTTK jako instruktor narciarski i przewodnik tatrzański (od 1963 klasy II, od 1967 klasy I). Działał aktywnie w Kole Przewodników Tatrzańskich (na stanowisku sekretarza zarządu). Wchodził w skład Zarządu Głównego PTTK w Warszawie. Równocześnie od 1957 rozwijał twórczość literacką; publikował powieści i opowiadania dla młodzieży. Od 1975 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1981 przeszedł na emeryturę. W 1984-87 był przewodniczącym Rady Przewodnictwa Tatrzańskiego Zarządu Głównego PTTK. Był też człon-

kiem oddziału ZBoWiD w Zakopanem, Towarzystwa Ochrony Tatr, Polskiego Związku Narciarskiego, Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej. Odznaczony m.in. Medalem Morskim (1945), Odznaką Grunwaldu (1947), Defense Medal, nadanym przez Jerzego VI (1956), Złotą Odznaką PTTK (1968), złotą odznaką „Zasłużony Działacz Turystyki” (1973), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1975) oraz złotą odznaką „Za Zasługi dla Zakopanego” (1977). Zmarł 12 grudnia 1996 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Za Kopanem. Powieść historyczna z XVII wieku. Wwa: NK 1957, 246 s.

2. Dzieci kłęski. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1958, 170 s.

3. Tatry na co dzień. Opowiadania przewodniczkie. [Dla młodzieży]. Wwa: NK 1962, 156 s. Wyd. 2 tamże 1966.

Zawartość: W Złebie Kirkora; Po sprzęt; Straszny dziadunio; Tragiczny finał; Przewodniczkie figle; Białe niebezpieczeństwo; Awantury z niedźwiedziem; Cztery tony gipsu; W ścianie Mięszowickiego; W Zimnej.

4. Śladami poszukiwaczy skarbów. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1963, 222 s.

5. Zbójce dukaty. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1965, 283 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1970, wyd. 3 1979.

6. Ludzie spod niebieskiego znaku. [Opowiadania dla młodzieży]. Wwa: NK 1967, 190 s. Wyd. 2 tamże 1976.

Zawartość: Zaginiony; Twórcy towarzystwa ratunkowego; Fatalna wycieczka; Zmarła turnia; Klimek Bachleda; W Granatach; Kłopoty pana Józefa; Nowi ratownicy; Trudna decyzja; Przed burzą; Zielona granica; Na nowej drodze. Nagroda TV Lwi Pazur w 1965 (inf.: W. Kańka; Pisarze z Krupniczej. Kr. 1996).

7. Zbójnicki los. [Powieść]. Wwa: NK 1969, 262 s.

8. Smoluch. [Powieść]. Wwa: NK 1970, 229 s. Wyd. 2 tamże 1973.

9. Sześć błysków na minutę. [Powieść]. Wwa: NK 1973, 239 s.

10. Kupiecki spadek, czyli Przygody pięknej Margarety. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1975, 232 s.

11. Spod znaku zółwia. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1979, 297 s.

12. Przewodnik literacki po Zakopanem. Wwa: WAIF 1980, 95 s.

Dot. m.in. życia lit. w Zakopanem w XIX i XX w. oraz pamiętek po pisarzach.

13. Gawędy o przewodnikach tatrzańskich. [Opowiadania]. Wwa: Wydawn. PTTK „Kraj” 1985, 111 s. Wyd. 2 tamże 1988.

Zawartość: Zmarzła Przełęcz, Łysy Janek; Skrytostrzelec; Na Gierlach; Zdobycy Mnicha; Przewodniczące pazury; Wycieczka na Giewont; Posiady u Wnuka; Ojciec i syn; Profesjonalisci; Wycieczka zbiorowa.

14. Koziołek. [Sztuka sceniczna]. Nowy Sącz: SOW [Sądecka Ofic. Wydawn.] 1986.

Inf.: W. Kania: Pisarze z Krupniczej. Kr. 1996.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988.

J. Szokalski: Nie złamani kłeską. *Nowe Książ.* 1958 nr 17 [rec.: Dzieci kłeski]. — H. Skrobiszewska: Odważni i szlachetni. *Nowe Książ.* 1967 nr 20 [rec.: Ludzie spod niebieskiego znaku]. — A. Gass: Z lat wojny. *Nowe Książ.* 1971 nr 9 [rec.: Smoluch]. — J. Hartwig-Sosnowska: Awantury sprzed pięciu wieków. *Nowe Książ.* 1976 nr 15 [rec.: Kupiecki spadek, czyli Przygody pięknej Margarety]. — M. Jagiełło: Błękitny krzyż. *Nowe Książ.* 1977 nr 10 [rec.: Ludzie spod niebieskiego znaku]. — J. Kowalczykówna: Spod znaku zółwia i kotwicy. *Nowe Książ.* 1980 nr 11 [rec.: Spod znaku zółwia]. — A.M. Pędziwoł: Spacerkiem po Zakopanem. *Wiadomości* 1980 nr 33 [rec.: Przewodnik literacki po Zakopanem]. — J. Łazar: Nie tylko gawędy. *Tak i Nie* 1986 nr 7 [rec.: Gawędy o przewodnikach tatrzańskich].

K.B.

STEFANOWSKA Zofia

ur. 1926 - 2007

Pełna forma nazwiska: Stefanowska-Treugutt.

Pseud.: Z.S., — wspólnie z Haliną Kluczkówną i Zygmuntem Lichniakiem: Z.H.Z. Stekluczlich. Historyk literatury, edytor.

Urodzona 9 marca 1926 w Warszawie; córka Antoniego Stefanowskiego, lekarza, i Marii Haliny z Ciągłińskich. Od 1938 uczęszczała do Prywatnego Gimnazjum Żeńskiego Jadwigi Kowalczykówny i Jadwigi Jawurkówny. W czasie okupacji niemieckiej przebywała nadal w Warszawie. Kontynuowała naukę na tajnych kompletach tejsze szkoły; w 1944 uzyskała świadectwo dojrzałości. Od 1942 była zaangażowana w działalność konspiracyjną (pseud. Zosia), od 1943 jako łączniczka i sanitariuszka AK zgrupowania „Radosław”. Walczyła w powstaniu warszawskim. Po upadku powstania przebywała we wsi Olszanka pod Żyrardowem, gdzie pracowała w ewakuowanym w Warszawy Szpitalu Wolskim. W marcu 1945 powróciła do Warszawy i rozpoczęła pracę w Bibliotece Narodowej jako sekretarz administracyjny (do 1947). Od jesieni tego roku studiowała polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Debiutowała w 1946 artykułem pt. „Norwid w naszym stuleciu”, napisanym z Zofią Rothertową, opublikowanym w katalogu wystawy zorganizowanej w 125. rocznicę urodzin poety. W 1948 wyszła za mąż za Stefana Treugutta, historyka literatury. W tymże roku podjęła pracę w Seminarium Historii Literatury Polskiej UW (początkowo była stypendystką, później młodszym asystentem). W 1950 uzyskała magisterium, następnie prowadziła na UW ćwiczenia proseminaryjne. W 1953 rozpoczęła pracę w Instytucie Badań Lite-

rackich (IBL) PAN w Pracowni Literatury Romantycznej. W 1955 nawiązała współpracę z *Pamiętnikiem Literackim*, publikując recenzje i artykuły. W 1958-70 współpracowała jako recenzentka z *Nowymi Książkami*. W 1959 przebywała na sześciotygodniowym stypendium naukowym w Paryżu, zbierając materiały do pracy doktorskiej o „Księgach narodu i pielgrzymstwa polskiego” A. Mickiewicza, przygotowywanej pod kierunkiem prof. Kazimierza Wyki (prace, wydana w 1962 pt. „Historia i profesja”, na wniosek prof. Stanisława Pigonia uznano za podstawę przyszłej pracy habilitacyjnej). W 1964 uzyskała doktorat na podstawie pracy pt. „Człowiek rozsądny i człowiek szalony w „Dziadach” pierwszych i czwartych” (promotor prof. Kazimierz Wyka). W tymże roku została członkiem redakcji *Pamiętnika Literackiego* i członkiem komitetu redakcyjnego wydania naukowego „Dzieł wszystkich” A. Mickiewicza, a także członkiem redakcji „Obrazu literatury polskiej XIX i XX wieku”, serii 4. W 1965 habilitowała się na podstawie rozprawy pt. „Historia i profesja” i otrzymała stanowisko docenta w IBL. W 1965-68 prowadziła wykłady zleczone i ćwiczenia na polonistyce UW. Od 1966 była członkiem Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN (do 1995) i Rady Naukowej IBL. W 1969-92 kierowała Zespołem Psychosocjologii Literatury w Zakładzie Literatury Współczesnej IBL. Od 1969 należała do Komitetu Redakcyjnego „Dzieł wszystkich” A. Mickiewicza, redagowanym przez Konrada Górskiego. W 1976 została mianowana profesorem nadzwyczajnym, a także członkiem Zarządu Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. W tymże roku należała do sygnatariuszy „Memoriału 101” wyrażającego protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. W 1983 została członkiem redakcji założonego wówczas rocznika *Studia Norwidiana*. Podjęła prace nad wydaniem krytycznym dzieł C.K. Norwida. W 1991 objęła kierownictwo zespołu przygotowującego edycję krytyczną „Dzieł” A. Mickiewicza wydawaną przez Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza. W 1994 została profesorem zwyczajnym. Od tegoż roku do 1996 wykładała w Wyższej Szkole Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach. Po przejściu w 1997 na emeryturę w IBL prowadziła seminarium magisterskie na UW. Została członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego KUL, Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauk i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Mieszka w Warszawie. *Zmarła 27 kwietnia 2007*

TWÓRCZOŚĆ

1. Katechizm pielgrzymstwa polskiego. [Wprowadzenie:] K. Wyka. Wwa: PIW 1955, 144 s. Z *Pr. Dyskusyjnych Komis. Nauk. Obchodu Roku Mick. PAN*.

Przekł. franc.: Le Catéchisme des pèlerins polonais. Varsovie 1956.

2. Mickiewicz a Lamennais w latach 1830-1834. Wwa 1956, 25 s., powiel. PAN. Materiały Sesji Naukowej Poświęconej Twórczości A. Mickiewicza (1855-1955). Przedr. w: Adam Mickiewicz 1855-1955. Międzynarodowa Sesja Naukowa PAN, 17-20 IV 1956. Wr.: Ossol. 1958 s. 180-205. Z *Pr. Komis. Nauk. Obchodu Roku Mick. PAN*.

3. Historia i profesja. Studium o „Księgach narodu i pielgrzymstwa polskiego” Adama Mickiewicza. Wwa: PIW 1962, 259 s. IBL PAN. Wyd. 2 Kr.: WL 1998.

Nagroda im. T. Mikulskiego.

4. Próba zdrowego rozumu. Studia o Mickiewiczu. Wwa: PIW 1976, 213 s. Wyd. 2 zmien. Wwa: Rytm 2001, 368 s.

Zawartość: O „Romantyczności”; Próba zdrowego rozumu I „Dziady” cz. IV; Świat owadzi w czarnej części „Dziadów”; O dantejskości trzeciej części „Dziadów”; Wielka – tak, ale dlaczego improwizacja?; Croquemitaine w trzeciej części „Dziadów”; Mickiewicz o „Wachława dziejach” Garczyńskiego; Konfederaci barscy; Legenda słowiańska w prelekcjach paryskich; Walka z romantyzmem w Kole Sprawy Bożej 10 „Polsannikach Słowa” A. Sikory; Mickiewicz „środe żywiołów obcych”; Stanisław Pigoń jako badacz Mickiewicza.

Nagroda Sekretarza Naukowego PAN w 1978.
Przekł. ang. art. O dantejskości trzeciej części „Dziadów”. [Przeł.] M.B. Fedewicz. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 8: 1980.

5. Strona romantyków. Studia o Norwidzie. Lub.: Tow. Nauk. KUL 1993 [właśc. 1994], 157 s.

Zawartość: Pisarz wieku kupieckiego i przemysłowego; Norwidowski romantyzm; Spór o powstanie; O niewoli narodowej; Norwidowski Farys; Norwid a poemat dygresyjny. Przekł. ang. art. Norwidowski romantyzm: [Przeł.] Z. Nierada. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 18: 1987 s. 69-89.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Norwid w naszym stuleciu. [Współaut.] Z. Rothertowa. W: Cyprian Norwid. Wystawa w 125 rocznicę urodzin. Wwa 1946 s. 8-20. — „Ludzie bezdomni” jako powieść o filantropii. W: Stefan Żeromski. Wwa 1951 s. 117-149. — Była wolność z porządkiem. *Pam. Lit.* 1956 zeszyt spec. s. 93-101. — Białoszewskiego „Pamiętnik z powstania warszawskiego”. *Teksty* 1973 nr 4 s. 128-138. — Dziennik Herlinga-Grudzińskiego. W: Literatura źle obecna. Londyn 1984 s. 79-86; wyd. nast. Kr.* 1986. — Pochwała dawnych czasów w „Panu Tadeuszu”. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1985 s. 125-136. — „Prawność i zła wiara” w III części „Dziadów”. *Teksty Drugie* 1991 nr 4 s. 138-145; przedr. w: „Dziady” Adama Mickiewicza. Poemat – adaptacja – tradycja. Kr. 1999 s. 30-37. — Wiktor Weintraub. *Pam. Lit.* 1991 z. 1 s. 310-319. — Mickiewicz jako czytelnik „Marii” Malczewskiego. W: Księga w 170 rocznicę wydania „Ballad i romansów” Adama Mickiewicza. Wr. 1993 s. 246-254. — Geniusz poety, geniusz narodu. Mic-

kiewicz wobec powstania listopadowego. *Teksty Drugie* 1995 nr 6 s. 19-31. — Rosja w Ustępie III części „Dziadów”. W: „W krainie pamiątek”. Prace ofiarowane profesorowi Bogdanowi Zakrzewskiemu. Wr. 1996 s. 137-147. — „Pan Tadeusz” – i co dalej? *Teksty Drugie* 1997 nr 1/2 s. 5-17. — Literackie role chłopca. W: Lustra historii. Wwa 1998 s. 39-49. — Les sonnets de Mickiewicz. *Actes de la Société Historique et Littéraire Polonaise*, Paris 1998, vol. IV, numero spécial s. 123-133. — Literatura w „Literaturze słowiańskiej”. W: Adam Mickiewicz. Freiburg Schweiz 1999 s. 219-233. — Poeta powiatu nowogródzkiego. *Blok-Not. Muz. Lit.* 1999 nr 12/12 s. 123-134.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. Cyprian Norwid. Wystawa w 125 rocznicę urodzin. Katalog opracowany przez J. Gomulickiego, Z. Rothertową i J. Sienkiewiczą przy współudziale J. Ruszczykówny i ... Wwa: Muzeum Nar. 1946, 130 s., 12 tabl.

2. J. Maciejewski: Słowacki w Wielkopolsce. Szkice i materiały. Red. nauk. ... Wr.: Ossol. 1955, 239 s. IBL PAN.

3. A. Mickiewicz: Wieczór literacki. Wstęp i wybór materiałów ... Oprac. „Wieczorów poezji” i uwagi insc.: K. Berwińska. Projekty kostiumów: I. Nowicka, R. Nowicki. Projekt dekoracji: J. Kosiński. Wwa: Czyt. 1955, 539 s.

4. A. Mickiewicz: Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego. Oprac. ... Wyd. 5 zmien. Wr.: Ossol. 1956, LXXII, 104 s. BN I, 17. Wyd. 1-4 w serii BN oprac. S. Pigoń.

5. A. Mickiewicz: Pan Tadeusz, czyli Ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z r. 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1956, 475 s. Wyd. nast.: tamże; wyd. 2 1957, 1963, wyd. 3 1966, wyd. 4 popraw. 1973; wyd. 25 [1] Wwa: Czyt. 1977, tamże wyd. 26 1978, wyd. nast. 1979, 1991.

6. W. Borowy: O Norwidzie. Rozprawy i notatki. Oprac. ... Konsultant nauk.: S. Pigoń. Wwa: PIW 1960, 394 s.

7. W. Borowy: O Żeromskim. Rozprawy i szkice. Oprac. ... Konsultant nauk.: S. Pigoń. Wwa: PIW 1960, 318 s. Wyd. 2 tamże 1964.

8. Przemiany tradycji barskiej. Studia. Materiały sesji naukowej zorganizowanej przez Instytut Badań Literackich PAN w dn. 18-19 marca 1970 w Warszawie. Teksty przygotował zespół pod kierunkiem ... Kr.: WL 1972, 254 s.

9. Swojskość i cudzoziemszczyzna w dziejach kultury polskiej. Materiały z sesji naukowej na temat „Walka z cudzoziemszczyzną w kulturze polskiej. Ksenofobia i postawa otwarta” zorganizowa-

nej przez Instytut Badań Literackich PAN w dniach 25-27 listopada 1971 w Warszawie. Red. nauk. ... Wwa: PWN 1973, 411 s.

10. Tradycje szlacheckie w kulturze polskiej. Materiały sesji naukowej zorganizowanej przez Zespół Psychosocjologii Literatury IBL PAN w dniach 23-24 listopada 1973 w Warszawie. Red. nauk. ... Wwa: PIW 1976, 218 s.

11. W. Borowy: O poezji polskiej w wieku XVIII. Red. i posł. ... Nota hist.-lit.: Z. Goliński. Wwa: PIW 1978, 406 s.

12. Dzieło literackie jako źródło historyczne. Red.: ..., J. Sławiński. Wwa: Czyt. 1978, 386 s. Z prac IBL PAN.

13. Życiorysy historyczne, literackie i legendarne. Red.: ..., i J. Tazbir. Wwa: PWN.

Seria 1. 1980, 282 s. Wyd. 2 tamże 1984 [właśc. 1985].

Seria 2. 1989, 372 s.

Seria 3. 1992, 284 s.

14. W. Borowy: Studia i szkice literackie. T. 1-2. Wybór i oprac.: ..., A. Paluchowski. Wwa: PIW 1983, 636 + 601 s.

15. Śladami bitwy warszawskiej 1920: Żeromski, Irzykowski, Grzymała Siedlecki. Oprac.: ..., M. Puchalska. Wwa: Czyt. 1990, 94 s.

16. A. Mickiewicz: Dzieła. Red. nac. ... [i in.]. Wwa: Czyt. 1993. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza.

Udział edytorski Z.S.:

T. 3. Dramaty. Oprac. ... 1995, 620 s. Wyd. 2 tamże 1999.

17. Wydanie krytyczne prelekcji paryskich Adama Mickiewicza. Materiały do dyskusji. Oprac.: ..., M. Prussak, M. Troszyński. Wwa: Kom. Red. Pism Mickiewicza 1994, 56 s.

18. A. Mickiewicz: Dziady. Część III. Lekcja literatury z ... Kr.: WL 1998, 225 s.

Tu tekst dramatu oraz szkice Z.S.: Gra z historią w czterdziestki i cztery, s. 5-19.

19. A. Mickiewicz: Dziadów część III. Podobizny autografów. Oprac. ... przy współpracy M. Prussak. [T. 1-2]. Wwa: Wydawn. IBL 1998, 295 + 371 s.

20. A. Mickiewicz: Odezwa w sprawie grabieży polskich bibliotek. Dépouillement des bibliothèques et des musées de Pologne. [Oprac.] i posł. ... Wr.: Ossol. 1998, 19 s.

21. A. Mickiewicz: Wiersze Adama Mickiewicza w podobiznach autografów. Cz. 2. 1830-1855. Oprac.: Cz. Zgorzelski. Red. nauk.: ..., M. Kalinowska. Wr.: Ossol. 1998, 254 s., tab. 158 s.

22. S. Pigoń: Zawsze o Nim. Studia i odczyty o Mickiewcu. Wyd. 2 powiększone oprac.: ..., H. Żytkowicz. Wwa: Rytm 1998, 610 s.

23. W. Weintraub: Mickiewicz – mistyczny polityk i inne studia o poecie. Wybrała i oprac. ... Wwa: IBL 1998, 252 s.

24. W. Borowy: O poezji Mickiewicza. Wyd. 2 uzupeł. Przygot.: ... i A. Paluchowski. Lubl.: Wydawn. Tow. Nauk. KUL 1999, XLVI, 632 s.

Wyd. 1 przygot.: W. Grabowski, A. Paluchowski, Cz. Zgorzelski. Lubl. 1958.

25. S. Treugutt: Beniowski. Kryzys indywidualizmu romantycznego. Wyd. 2. Red. nauk. ... Wwa: IBL 1999, 267 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975, 2000. — SWPP 2 (B. Winkłowa). — PP (B. Winkłowa). — LP XX w. (red.)

W. Weintraub: Trzy studia o Mickiewcu. *Wiadomości*. Londyn 1956 nr 17 [rec.: Katedrzn pielgrzymstwa polskiego]. — H. Jechová. *Slavia*, Praga 1957 nr 4 [rec.: Mickiewicz a Lamennais w latach 1830-1834]. — [Historia i profesja.] Z.J. Nowak: Nowe studium o „Księgach” Mickiewicza. *Ruch Lit.* 1963 nr 3, A. Witkowska: O romantycznym prorocztwie i historii. *Nowe Książ.* 1965 nr 7; M. Żmigrodzka. *Pam. Lit.* 1963 z. 4. — [Próba zdrowego rozum.] M. Głowiński: O Mickiewcu. *Nurt* 1977 nr 4; H. Zaworska: Próba moralna indywidualisty. *Twórczość* 1977 nr 1. — [Dzieło literackie jako źródło historyczne. Red. ...] B. Kledzik: Dziewicze źródło. *Nurt* 1979 nr 6; M. Stala. *Ruch Lit.* 1979 nr 4; P. Stasiński. *Pam. Lit.* 1979 z. 3. — S. Falkowski: Metoda zdrowego rozum. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1977 [wyd. 1979] [rec.: Próba zdrowego rozum]. — A. Lubaszewska. *Ruch Lit.* 1982 nr 1/2 [rec. red.: Życiorysy historyczne, literackie i legendarne. Ser. 1]. — [Strona romantyków.] W. Rzońca: Norwid w tonie romantyzmu. *Ogród* 1994 nr 4; L. Burska: Romantyzm – jaki? *Teksty Drugie* 1995 nr 2; K. Trybuś. *Pam. Lit.* 1982 nr 1/2 [rec. red.: Przygody filologii – przygody filologa. *Teksty Drugie* 1997 nr 1/2 [rec. oprac.: A. Mickiewicz: Dramaty]. — Z. Mitosek: Uczona i poeta. *Nowe Książ.* 1998 nr 12 [dot. prac poświęconych A. Mickiewiczowi, m.in. Historia i profesja]. **J.Z.**

STEFczyk Jan

zob. KOPALINSKI Władysław

STEMPOWSKI Jerzy

1893-1969

Pseud.: Atticus; B. Serafin; Cyryl Doroteusz Mordega; D.B.; est; G.S.; GR.; Gracjan; J.S.; J.St.; Jan w Oleju Dobruta; Jer. Kow.; Jerzy Grabit; Jerzy Łysina; Jerzy S.; js; Kaz. Bień; ki; Leon Furatyk; M.L.; Mikołaj Lew ...; ML; Orosius; P.H.; P. Hostowiec; Paolo Hostowiec; Paweł Hostowiec; ph; S.; S-fin; S.J.; S-n; Scepticus; Serafin.
Eseista, krytyk, epistolograf, tłumacz.

Urodzony 10 grudnia 1893 w Krakowie; syn Stanisława Stempowskiego, publicysty i działacza społecznego, i Marii ze Stempowskich. Pierwsze lata życia spędził w majątku rodzinnym Szabutyńce nad Dniestrem na Podolu, gdzie ojciec, skazany za działalność socjalistyczną, odbywał karę trzech lat osiedlenia na prowincji pod nadzorem policji carskiej. Od 1897 mieszkał w Warszawie; chory na astmę był leczony w Ciechocinku i Reichenhall. W 1902-05 uczęszczał do Szkoły Handlowej Zgromadzenia Kupców m. Warszawy. Następnie, po za-

mknięciu przez carskie władze redagowanego przez ojca tygodnika *Ogniw* i przeniesieniu się w 1906 całej rodziny do majątku rodzinnego Winikowce na Podolu (pow. lityński), kontynuował naukę pod kierunkiem prywatnych nauczycieli i samodzielnie, korzystając z bogatej biblioteki domowej; w 1907 przez krótki czas był uczniem prywatnego gimnazjum gen. Pawła Chrzanowskiego w Warszawie. W 1911 zdał jako ekstern maturę w Niemirowie na Podolu. W 1911/12 studiował historię na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Następnie kontynuował studia w zakresie historii, filozofii i filologii klasycznej na uniwersytetach w Monachium, Genewie i Zurychu, gdzie w 1915 przygotował rozprawę doktorską pt. „Antike und christliche Geschichtsphilosophie im I-V Jahrhundert”. Od 1916 studiował w Bernie. Latem 1919 powrócił do Warszawy i podjął pracę jako kurier dyplomatyczny (częste podróże do Niemiec, Francji i Szwajcarii) i referent w Wydziale D I (Wydział Ogólny Dyrekcji Spraw Politycznych) Ministerstwa Spraw Zagranicznych, gdzie zajmował się szczególnie sprawami Bliskiego Wschodu. W 1920 brał jako ochotnik udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Jesienią tegoż roku był tajnym obserwatorem rokowań pokojowych w Rydze (używał w tym czasie imienia i nazwiska Rajmund Nikolm). Od 1921 przebywał w Paryżu, zatrudniony w Polskiej Agencji Telegraficznej (PAT), a od jesieni 1923 do czerwca 1925 był korespondentem PAT w Berlinie. W tym czasie zaczął publikować artykuły, początkowo na tematy polityczne i ekonomiczne. Jako prozaik (autor dzienników z podróży) debiutował w 1923 tekstem pt. „Z notatek emigranta”, ogłoszonym w miesięczniku *Droga* (nr 8; podp. Kaz. Bień.); w piśmie tym publikował następnie do 1927 (też pod pseud.: Jer. Kow., Serafin, GR.). Współpracował także z tygodnikiem *Głos Prawdy* (1924-26; tu artykuły dotyczące literatury pod pseud.: J.S., J. St., js, S., S-fin, S-n, Scepticus, Serafin), dziennikiem *Nasz Przegląd* (1925; korespondencje podp. D.B.). W 1924 założył wraz z Henrykiem Józewskim serię wydawniczą *Biblioteka Pstrokońska*, w której oprócz utworu „Pielgrzym” ukazały się jeszcze w 1925 dwa tomiki szkiców H. Józewskiego z jego litografiami. W maju 1926 powrócił do Warszawy i podjął pracę w Biurze Prezydium Rady Ministrów m.in. jako ekspert od spraw mniejszości narodowych, a od 1928 jako szef gabinetu premiera Kazimierza Bartla. W 1929 podał się do dymisji i do 1939 pracował w Państwowym Banku Rolnym, zajmując się szczególnie problematyką emigracji rolnej. Od 1928 był członkiem Wielkiej Łoży Narodowej Polski (łoża „Kopernik”). Rozwijał twórczość publicystyczną, eseistyczną i krytycznoliteracką, ogłaszając liczne szkice, artykuły i recenzje, zwłaszcza w pismach: *Tydzień*

(1929-30; pod pseud.: M.L., Mikołaj Lew..., ML), *Wiadomości Literackie* (1929, 1931-36, 1939), *Robotnik* (1931-34; pod pseud.: Atticus, M.L., Mikołaj Lew...), *Głos Stolicy* (1932; tu felietony oznaczone *** w dziale „Bez tytułu”, podp. est), *Epoka* (1933; podp.: J.S., Jerzy S., Orosius), *Kurier Wileński* (1935; tu felietony), *Skarbona Wiejska* (1936-38; tu m.in. felietony pt. „Listy Jana w Oleju Dobruty”). Występował z odczytami m.in. w Białymstoku, Krakowie, Krzemieńcu, Lwowie i w Warszawie, a także w Polskim Radiu. Od 1934 brał udział w zebraniach polsko-rosyjskiego klubu dyskusyjnego „Domek w Kofomnie”, utworzonego przez Dymitra Filosofova, w którym uczestniczyli też Maria i Józef Czapscy, Bolesław Miciński, Rafał Marcelli Blüth, Maria Dąbrowska, Stanisław Stempowski i Leon Gomolicki. Od 1935 na zaproszenie Leona Schillera prowadził wykłady z zakresu historii konwencji artystycznych na Wydziale Reżyserskim Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej w Warszawie. Artykuły i eseje na tematy teatralne ogłaszał m.in. w pismach: *Scena Polska* (1937-38), *Teatr* (1937-38), *Comœdia* (1938-39; podp. też Orosius). W chwili wybuchu II wojny światowej przebywał w Słobodzie Rungurskiej pod Kółomyją u Stanisława Vincenza. W październiku 1939 przeszedł granicę polsko-węgierską. Po ciężkiej chorobie (zapaleniu płuc) kilka miesięcy spędził w górach, w Tiszaborkut. Wiosną 1940 przedostał się do Budapesztu, skąd przez Belgrad, Zagrzeb, Triest i Mediolan dotarł do Szwajcarii. W 1941 zamieszkał w Muri pod Bernem. Współpracował z poselstwem polskim w Bernie oraz z resortem kontaktów z krajem rządu polskiego w Londynie. Zajmował się również przerzutem kurierów przez granicę francuską. W 1942 odbył podróż do Bouqueron koło Grenoble (w nieokupowanej części Francji), aby odwiedzić chorego B. Micińskiego. W tymże roku nawiązał kontakt z londyńskim miesięcznikiem *Nowa Polska*, w którym zamieścił artykuł pt. „Guglielmo Ferrero” (nr 6; podp. Jerzy Grahit). Wykładał na zorganizowanym przez Szwajcarów uniwersytecie dla internowanych żołnierzy polskich. W 1944/45 prowadził jako Privat-dozent zajęcia poświęcone kulturze i językowi polskiemu na uniwersytecie w Neuchâtel; uczestniczył w zbiorowym wydawnictwie „Pologne 1919-1939” (Neuchâtel 1946). Po wojnie pozostał w Szwajcarii; mieszkał nadal w Muri pod Bernem, a od 1951 w Bernie (prawo stałego osiedlenia, które dawało prawo do pracy, w tym też do publikowania, otrzymał dopiero w 1953). Kontynuował twórczość publicystyczną i literacką, pisząc pod pseudonimami (głównie jako Paweł Hostowiec) eseje, dzienniki podróży, felietony i recenzje. Od 1946 współpracował stale z paryską *Kulturą* (tu m.in. w 1954-69 cykl esejów pt. „Notatnik nieśpiesznego prze-

chodnia" oraz artykuły i recenzje także pod innymi pseud.: Leon Furatyk, Jerzy Łysina, Cyryl Doroteusz Mordęga, P.H., ph). Publikował również w londyńskich *Wiadomościach* (od 1946). Dużo podróżował, zbierając materiały do prac eseistycznych. Był w Niemczech (1945, 1948/49, 1951, 1954, 1962, 1963), w Austrii (1945, 1962), we Włoszech (1947/48, 1963), w Holandii (1962), Jugosławii (1965). Wiele z tych podróży opisał w publikowanych dziennikach. Uprawiał nadto twórczość epistolograficzną. Znajdując się w trudnej sytuacji materialnej, zarabkował dorywczo m.in. jako tłumacz w poselstwie argentyńskim w Bernie (1951-54). W 1957-59 przygotował na prośbę Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” wybór swoich esejów (do wydania nie doszło pod pretekstem ich niecenzuralności). Przyjmując propozycje Jerzego Giedroycia, podjął się przekładu książek do *Biblioteki Kultury*, m.in. w 1960 „Seizure of political power” Feliksa Grossa, a w 1964 „L'Accusé” Aleksandra Weissberga-Cybulskiego (obu przekładów nie ukończył). W 1961-68 współpracował z Rozgłośnia Polską Radia Wolna Europa, recenzując krajowe nowości wydawnicze, głównie prozę. Przez kilka lat był nieoficjalnym doradcą Fundacji im. Kościelskich w Genewie. Otrzymał nagrody: Polskich Oddziałów Wartowniczych przy Armii Amerykańskiej w Europie (1950), paryskiej *Kultury* (1961 i 1967), nagrodę im. A. Godlewskiej (Szwajcaria 1963), Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku (1964). Zmarł 4 października 1969 w Bernie; po kremacji złożono proch w cmentarzu w Bremgarten; w 1994 prochy zostały przewiezione do Warszawy i złożone w rodzinnym grobie na Cmentarzu Powązkowskim.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pielgrzym. [Wrażenia z podróży do Niemiec]. *Droga* 1923 nr 9 (15) s. 44-52; 1924 nr 1/2 s. 62-71. Wyd. osob. [Inicj. zmian.] Wwa 1924, 30 s. *Bibl. Pstrokońska*, 1. Przedr. zob. poz. 9, 20.

Pierwodr. podp.; Jer. Kow. — Wyd. osob. pod pseud. B. Serafin; rys. odręczne i litografie wykonał W. Hubert; druk w Tłoczn. Inst. Gluchoniemych i Ociemniałych w Wwie w 95 egz. numerowanych.

2. Pan Jowialski i jego spadkobiercy. Rzecz o perspektywach śmiechu szlacheckiego. Szkic literacki. Wwa: Inst. Wydawn. Bibl. Pol. [1931], 110 s. Przedr. zob. poz. 8, 18.

Utwór przyjęty m.in. jako ukryty pamflet polit. na J. Piłsudskiego.

3. Chimera jako zwierzę pociągowe. Próba interpretacji ekonomicznej futuryzmu i surrealizmu. *Prz. Współcz.* 1933 nr 132 s. 35-67; odb. Kr. 1933, 35 s. Przedr. zob. poz. 8, 11, 12.

4. Literatura w okresie wielkiej przebudowy. Sześć felietonów drukowanych w Kolumnie literac-

kiej „Kuriera Wileńskiego” [1935 nr 68, 75, 82, 89, 96, 103]. Wil.: Druk. Znicz 1935, 21 s.

Zawartość: Człowiek plastyczny; Wielkie kuszenie literatury pięknej; Tradycje wolteriańskie; André Malraux i mit czynu; Losy kryteriów artystycznych; Sztuka i państwo — W wyd. osob. felietony bez tytułów.

5. Pełnomocnictwa recenzenta. [O krytyce teatralnej i literackiej]. *Piëro* 1938 nr 1 s. 95-112; odb. Wwa 1938, 19 s. Przedr. zob. poz. 8, 12, 18.

6. Dziennik podróży do Austrii i Niemiec. Rzym: Inst. Lit. 1946, 72 s. Przedr. zob. poz. 9, 20.

Podp.: Paweł Hostowiec.

Przekł.: franc.: *Damnés de la terre de l'Autriche et l'Allemagne. Res Publica*, Paryż 1946 nr 14; 1947 nr 15-16. — włos. (podp.: Paolo Hostowiec): *Il Calvario continua...*. *Diario di un viaggio in Austria e Germania*. [Przel.] C. Verdiani. Roma 1947. [wg inf. autora przekład ukazał się w 1946].

7. La terre bernoise. [Szkice dot. Szwajcarii]. Genève: Librairie E. Droz 1954, 88 s. Wyd. nast. z przedm. H. Zbindena Berno: Herbert Lang Librairie 1969.

Wyd. dzięki zapisowi testamentowemu na ten cel S. Neymana. Zawartość: 1. Introduction; 2. Aux abords de la ville; 3. Aux abords de la ville (suite); 4. L'économie rurale d'autrefois; 5. Avec J. Gotthelf dans l'Emmenthal; 6. L'histoire du paysage composé; 7. Les arbres; 8. Les routes et les auberges; Les paysans.

Nagroda literacka kantonu berneńskiego.

Wyd. w przekł. pol.: Ziemia berneńska. Przel. i postł. opatrzył A.S. Kowalczyk. Wwa: Czyt. 1990, 91 s.

8. Eseje dla Kassandry. Paryż: Inst. Lit. 1961, 310 s. Wyd. nast. Kr.: ABC* 1981. Przedr. częściowy zob. poz. 11.

Podp.: Paweł Hostowiec.

Zawartość: O czernieniu papieru; O współczesnej formacji humanistycznej; Esej dla Kassandry [m.in. o Sz. Askenazym]; Klimat życia i klimat literatury [dot. współcz. literatury powsz.]; Czytając Tukididesa; Monsieur Chlewaski [dot. nieślubnego syna ks. A.K. Czartoryskiego, A. Klewańskiego]; Dzieci Warszawy w początkach XX stulecia; Wronia i Sienna; Obrazy z czasów kryzysu rolnego; Portret młodego Panurga [dot. E. Culbertsona]. — Notatnik nieśpiesznego przechodnia: Rubis d'Orient [dot. m.in. twórczości E.M. Ciorana]; Nad wodospadem w Szafuzie; Granice literatury; Kłopoty recenzenta muzycznego; New look [o art. A. Robbe-Grillet w *Nouvelle Revue Française*]; Po powodzi [o przemianach powieści XX w., m.in. o utworze G. Herlinga-Grudzińskiego; Wieża]. — Pan Jowialski i jego spadkobiercy [poz. 2]; Polacy w powieściach Dostojewskiego; Graniczne punkty sztuki u naturalistów; Chimera jako zwierzę pociągowe [poz. 3]; Pełnomocnictwa recenzenta [poz. 5].

Nagroda paryskiej *Kultury* w 1967.

Przekł.: franc.: *Essais pour Cassandre*. [Przel.] K. Bourneuf, A. Ciesielska. Paris 1991. — węgier.: *Essék Kassandrának*. [Przel.] L. Palfalvi [i in.]. Budapest 1999.

9. Od Berdcyzowa do Rzymu. [Szkice]. Paryż: Inst. Lit. 1971, 415 s. Przedr. częściowy zob. poz. 20.

Na karcie tyt. autor: Jerzy Stempowski (Paweł Hostowiec).

Zawartość: Nota biograficzna autora [znaleziona w spuściźnie pośmiertnej]. — Esej berdcyzowski; W dolinie Dniestru; Pielgrzym [poz. 1]; Nowe marzenia samotnego wędrowca; Europa w 1938-1939; Księgozbiór przemysłowców. — Dzienniki po-

dróży: Dziennik podróży do Austrii i Niemiec. (Listopad-grudzień 1945) [poz. 6]; Corona turrita. (Z dziennika podróży do Włoch, listopad 1947-styczeń 1948); Nowy dziennik podróży do Niemiec. (Zima 1948-1949); Dziennik podróży do Niemiec. (Czerwiec 1951); Dziennik podróży do Westfalii. (Październik-listopad 1954); Sulmona — 1958; Niemcy — Austria-1962; Holandia — 1962; Frankfurt — 1962; Bonn — 1965; W Turynie — 1963; Słońce jesieni. (Jugosławia 1965). — Drzewa republiki berneńskiej.

10. Listy z ziemi berneńskiej. Przedm.: W. Weintraub. Do druku przygot. L. Ciołkoszowa. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1974, 168 s.

Fragmenty listów do K. Marek z okresu od maja 1940 do grudnia 1966.

11. Eseje. Wybór i wstęp: W. Karpiński. Kr.: Znak 1984, 368 s.

Zawartość: W. Karpiński Czytając S. — Eseje: poz. 3, 8 [z wyjątkiem: Monsieur Chlewski; Wronia i Sienna; Obrazy z czasów kryzysu rolnego; Graniczne punkty sztuki u naturalistów], — z poz. 9: W dolinie Dniestru; Esej berdyczowski; Księgozbiór przemysłowy; Dziennik podróży do Austrii i Niemiec (fragment); Corona turrita. (Z dziennika podróży do Włoch); W Turynie — 1963, — nadto: Ciągłość i kontrasty (Pamięci L. Gumpłowicza).

Wykaz ingerencji cenzury: Puls, Londyn 1985 nr 26.

12. Szkice literackie. Wybór i oprac.: J. Timoszewicz. T. 1-2. Wwa: Czyt. 1988, 367 + 442 s. Wyd. 2 zmien. i rozszerz. tamże 2001, 358 + 430 s.

T. 1. Chimera jako zwierzę pociągowe. 1929-1941.

Zawartość: Czytelnik o krytyce; Mała Apokalipsa dla inteligencji warszawskiej; [A.] Stonimski koło „złotego środka”. Na marginesie „Lekarza bezdomnego”; Fizjologia krytyki; Polacy w powieściach Dostojewskiego [poz. 8]; „Ulisses” [J.] Joyce’a jako próba psychoanalizy stosowanej; Biografia i literatura; *** [Felieton bez tytułu]; Powieść bez estetyzmu. „Podróż do kresu nocy” [L.F.] Céline’a; Mały felieton o niewielkiej książeczce [dot.: J. Kaden-Bandrowski; Mateusz Bigda]; Chimera jako zwierzę pociągowe [poz. 3]; Sceptycyzm w twórczości Wacława Berenta; Adversus grammaticos; Literatura w okresie wielkiej przebudowy; Zagadnienie plagiatu; „Pan Jówialski” [A. Fredry]; List Jana w Oleju Dobrym; Pełnomocnictwa recenzenta [poz. 5]; Graniczne punkty sztuki u naturalistów [poz. 8]; Zjawiska modernizacji i aktywizacji w sztuce; Służebność literatury współczesnej.

W wyd. 2 podtyt.: 1926-1941. — Zawiera nadto: My, czytelnicy; Struny głuche a dzwiczne; Żołnierz niemiecki jako moralista; Licytacje bibliofilskie w Warszawie; Młodość i starość futurizmu z okazji przyjazdu F.T. Marinettiego do Warszawy; PEN-Cluby na rozdwojach; Sztuki plastyczne i literatura; Prądy literackie i kulturalne 1933; „Domek w Kofonnie”; André Malraux; Wspomnienie o Lwie Szestowie.

T. 2. Klimat życia i klimat literatury. 1948-1968.

Zawartość: O współczesnej formacji humanistycznej [poz. 8]; Stanisław Mackiewicz o Dostojewskim oraz kilka uwag o biografiiach literackich; O czernieniu papieru [poz. 8]; O mierze i nieumiarze w powieści; O pewnej tradycji klasycznej; Książki z kraju [A. Kowalska; Na rogacie; Nowe wydanie „Soli ziemi” [J. Wittlina]; „Wiadomości Literackie” jak je pamiętam; Klimat życia i klimat literatury [poz. 8]; „Odyseja” w nowym tłumaczeniu [J. Wittlina]; Kaprysy kosmiczne i ich konsekwencje literackie. Trzy powieści Leopolda Buczkowskiego; Drugi krok w chmurach Marka Hłaski; Pisarze emigracyjni i literatura krajowa [wypowiedź w ankiecie]; „Zgoda Narodów” [T. Parnicki; Koniec „Zgody Narodów”]; Granice literatury [poz. 8]; New look [poz. 8]; Po powodzi [poz. 8]; „Książki, ludzie, kult-

sy” [T. Terleckiego]; Nasz stosunek do twórczości Sienkiewicza [wypowiedź w ankiecie]; Spiżowa brama i parafialne wrota [dot. powieści T. Brezy: Spiżowa brama; Urząd]; Esej dla pięknej Heleny [dot. literatury klasycznej]; Mowa żywa i język literacki; Oddalenie i powrót do języka polskiego; Do Kazimierza Wierzyńskiego; Gdzie umieścić [S.] Czycza; „Młody poeta w zamku” [L. Buczkowskiego]; Komplex Zachodu; „Cyryl, gdzie jesteś?” [W. Woroszyńskiego]; „Matnia” [S. Pięta]; Cztery książki Andrzeja Brychta [Czas bez Marii, Czerwony węgiel, Suche trawy, Opadanie ziemi]; Ekipa „Antygona”; Debiut 26-letniego pisarza [H. Grynberg]; „Zapiski z martwego miasta” [A. Sandera]; „Dzień oszusta” [I. Iredyńskiego]; Słowo między zdobnictwem a służbą; Stefan Żeromski z perspektywy lat [wypowiedź w ankiecie]; Antyczny szlak [I.] Wieniewskiego; Śpiew podróżnego [J. Janta; Flet i Apokalipsa]; Epitaphium [dot. pisma *Mercur de France*; Niezdecydowanie pani Barbary [M. Dąbrowska; Noce i dni]; „Literatura polska na obczyźnie 1940-1960”. Refleksje czytelnika; Nowa książka Marka Nowakowskiego [dot.: Goniwyl]; W wyd. 2 podtyt.: 1948-1967. — Pominęte: „Cyryl, gdzie jesteś?”; „Matnia”; Cztery książki Andrzeja Brychta; Ekipa „Antygona”; „Zapiski z martwego miasta”; „Dzień oszusta”; Stefan Żeromski z perspektywy lat; Nowa książka Marka Nowakowskiego. — Dodane: Przeglądając słownik sowiecki, — Notatnik niespiesznego przechodnia: O czernieniu papieru; O pewnych formułach porządkowych; O miarach i rytmach; O mierze i nieumiarze w powieści; O pewnej tradycji klasycznej, — Dziesięć lat literatury kierowanej; „Odwilż” [I.] Erenburga; Krajowe wydawnictwa artystyczne; „Lasy pasierbów” [F. Czarnyszewicza]; „Start” [J. Brzękowskiego]; Cosmographia purgatorii; Pamiętka z Kosowa; Puryzm językowy a przekład; Dokoła nagrody literackiej; „Skąpani w ogniu” [W. Żukrowskiego]; Nagroda literacka „Kultura” za rok 1961 [dot. J. Lobo-dowskiego]; „Tamten brzeg” [K. Morawskiego]; Abram Terc, — J. Timoszewicz: Bibliografia i Nota biograficzna J.S.

13. Listy do Jerzego Giedroycia. Wybrał, oprac. i posł. opatrzył A.S. Kowalczyk. Wwa: LNB 1991, 209 + XI s. Por. poz. 17.

Wybór listów z l. 1947-1969.

14. W dolinie Dniestru i inne eseje ukraińskie; Listy o Ukrainie. Wybrał, oprac. i posł. opatrzył A.S. Kowalczyk. Wwa: LNB 1993, 349 s.

Zawartość: W dolinie Dniestru [poz. 9]; Esej berdyczowski [poz. 9]; Bagaż z Kalinówki; Dom [I.] Strawńskiego w Uściufu; Na wysokości poloninie; Etapy pewnego powrotu; Wyprawa kijowska; Wspomnienie o przyjacielu [J. Małaniuku]; Proces [S.] Szwarzbarda [zabójcy S. Petlury]; Mniejszość ukraińska. — Listy o Ukrainie: Listy do Stanisława Stempowskiego [z 1932, 1939]; Adam Zieliński — Jerzy Stempowski. Korespondencja 1941-1942; List i raport dla prof. Stanisława Kota [list z 1940; raport pt. Ukraina pod okupacją niemiecką. Listopad 1941]; List do Jerzego Stempowskiego [z 1950]; Listy do Iwana Senkiwa [z 1962 i 1966]; List do Zygmunta Haupta [z 1966]. — A.S. Kowalczyk: „Stepowa Hellada”.

15. Felietony dla Radia Wolna Europa. Oprac.: J. Timoszewicz. Wwa: *Twój Styl* 1995, 171 s.

Omów. krajowych nowości lit. z okresu od IX 1961 do 1965, oraz z 1967 i 1968; Odpowiedzi na ank. Rozgłośni Pol. Radia Wolna Europa; Stefan Żeromski z perspektywy lat; Czy prochy Norwida powinny być przeniesione do kraju. — Teksty zachowane w archiwum Radia Wolna Europa, częściowo druk, w wyd. w Londynie pismach *Na Antenie* 1963-1965, 1968 oraz *Puls* 1987.

16. B. Miciński, ...: Listy. Oprac.: A. Micińska, J. Klejnocki, A.S. Kowalczyk. Wwa: LNB 1995, 348 s.

Zawartość: Wprowadzenie: H. Micińska-Kenarowa: O J.S. 1893-1969; K. Régamey: Bolesław Miciński 1911-1943. — Cz. 1. Listy B. Micińskiego i J.S. 1936-1943; Cz. 2. Listy J.S. i H. Micińskiej 1943-1946; Cz. 3. Listy J.S. do H. Micińskiej-Kenarowej 1957-1968. — Aneksy: J.S.: Bolesław Miciński; A. Micińska: List do J.S.

17. J. Giedroyc, ...: Listy 1946-1969. Wybrał, wstępem i przyp. opatrzył A.S. Kowalczyk. Cz. 1-2. Wwa: Czyt. 1998, 467 + 505 s. Por. poz. 13.

Wstęp A.S. Kowalczyka: Rzeczpospolita epistolarna.

18. Pamiętnik teatralny trzeciej klasy i inne szkice. Wybór i oprac.: J. Timoszewicz. Kr.: WL 1999, 296 s.

Zawartość: J. Timoszewicz: J.S. spotkania z teatrem. — I: Pełnomocnictwa recenzenta [poz. 5]; Zagadnienie stylu w teatrze; Teatr jako przedmiot masowej konsumpcji; Losy artystów w teatrze współczesnym; Granice zasięgu teatru współczesnego. Pamiętnik teatralny trzeciej klasy; Repertuar klasyczny jako czynnik społeczny. — II: Kim jest pan Jowialski? [dot. utworu A. Fredry]; Pan Jowialski i jego spadkobiercy [poz. 2]; Notatka dla mego szanownego recenzenta. List do Tadeusza Sinka; „Pan Jowialski”; O inscenizacji „Dam i huzarów” [A. Fredry]. List do Stefana Jaracza. — III: Słonimski koło „złego środka”. Na marginesie „Lekarza bezdomnego” [poz. 12]; „Dzień jego powrotu” Zofii Nalkowskiej; Szekspir w Teatrze Polskim [dot. wyst. „Miarka za miarkę”]; „Borys Sawinkow” [I.] Singera w Teatrze Ateneum; [F.] Wedekind w Teatrze Kameralnym [dot. wyst. „Przebudzenie się wiosny”]; Komedia omyłek „Kosciuszko pod Racławicami” [W.L. Anczyca] w Teatrze Polskim; Warsztat Teatralny Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej w Warszawie; „Nasze miasto” [T.] Wildera [dot. wyst. w T. Nar. w Wwiel]; „Niemy kanarek” w Teatrze Cricot [dot. sztuki G. Ribemonta-Dessaigues]; Sezon teatralny 1938/1939 w Warszawie; „Mysteries and smaller pieces” w Living Theatre. Notatnik nieśpiesznego przechodnia. — IV: Siergiej Bałuchatyj „Czechow dramaturg”. Recenzja; Johann Altman „Dramaturgia”. Recenzja; Aleksander Kugel „Russkije dramaturgi”. Recenzja; „The Theatre in a changing Europe”. Recenzja. — V: „Historia o żołnierzu” [I.] Strawińskiego. Dwugłos: Jerzy Stempowski, Tymon Terlecki [dot. realizacji radiowej dokonanej przez J. Tuwima parafrazy „Historii o żołnierzu” C.F. Ramuz]; „Możesz i Aron” [A.] Schönberga. — Z dziennika podróży. Wieden 1959: Festiwal młodzieży; Na stadionie; Imprezy festiwalowe; Balet leningradzki; Opera chińska; „Mazowsze”. — Anna Magnani; [L.] Schiller wśród tekstów i egzgetów.

19. Listy. Listy do różnych adresatów: do Marii i Józefa Czapskich, Jana Kotta, Czesława Miłosza, Marii i Stanisława Stempowskich, Wiktora Weintrauba, Józefa Wittlina. Słowo wstępne: J. Kott, W. Karpiński. Pośl.: A.S. Kowalczyk. Wybór i red.: B. Toruńczyk. Oprac. przyp.: M. Zagańczyk. Wwa: Fundacja Zesz. Lit. 2000, 236 s.

Zawartość: J. Kott: Esej rosyjski w listach; W. Karpiński: Listy J.S. — Z listów: do M. Czapskiej [z 1945-1965]; do J. Czapskiego [z 1947-1965]; do J. Kotta [z 1961-1962]; do Cz. Miłosza [z 1951-1968]; do S. Stempowskiego [z 1945-1946]; do M. Stempowskiej [z 1924]; do W. Weintrauba [z 1968]; do J. Wittlina [z 1949-1965]. — A.S. Kowalczyk: Hostowiec [dot. epistolografii J.S.]. — Listy druk. wcześniej w Zesz. Lit.

20. Od Berdyczowa do Lafitów. [Dzienniki podróży]. Wybrał, oprac. i przedm. opatrzył A.S. Kowalczyk. Wołowiec: Wydawn. Czarne 2001, 544 s. Zawartość: A.S. Kowalczyk: Labirynt, palimpsest. — Pielgrzym [poz. 1]; Dziennik podróży do Austrii i Niemiec [poz. 6],

— teksty z poz. 9 [z wyjątkiem: W dolinie Dniestru; Nowe marzenia samotnego wędrowca; Europa w 1938-1939; Księgozbiór przemysłowców; Drzewa republiki berneńskiej]; Dom Strawińskiego w Uściługu [poz. 14]; — nadto: „Forum” europejskie w Alpbach; Konferencja Czterech w Genewie; Siedem krów tłustych cierpi na niestrawność; Kłopoty awangardy; Dwadzieścia lat później.

Wybór esejów w przekł. niem.: Bibliothek der Schmuggler. [Wyd.] B. Kerski. [Przeł.] A. Grzybkowska. Hamburg 1998.

Przekłady

1. B. Pasternak: Doktor Żiwago. Wiersze w tłum. J. Łobodowski. Paryż: Inst. Lit. 1959, 507 s. Wyd. nast.: Doktor Żiwago oraz stenogram ogólnego zebrania pisarzy moskiewskich z 31.10.1958 w sprawie Borysa Pasternaka. Wiersze oraz stenogram tłum. J. Łobodowski także 1967, 544 s.; też ze wstępem A. Drawicza [Kr.: OL* 1983; przedr. z pierwszego wyd. [Wwa: b.w.* 1983].

Przekł. (podp.: Paweł Hostowiec) został dokonany z masz. w jęz. ros.; wyd. z 1959 sfinansował Paryski Kongres Wolności Kultury.

Wypowiedź J.S. dot. jęz. przekł. pt. Puryzm językowy a przekład. *Kultura*, Paryż 1960 nr 9 s. 114-117.

Wg inf. *Wzruszenie* 1988 nr 13 s. 161 przekład: Doktor Żiwago. *Życie Lit.* 1987 nr 11-51/52, 1988 nr 1-2 dokonany przez J. Domańskiego i W. Machajka (pod wspólnym pseud.: Igor Śniatycki) był plagiatową przeróbką przekładu J.S.

2. A. Sołżenicyn: Zdarzenie na stacji Kreczetowska. [Opowiadanie]. *Kultura*, Paryż 1963 nr 7/8 s. 5-53. Wyd. osob. Lubl. [właśc. Kr.:] [Wydawn.] pzp* 1981 [właśc. 1983], 53 s. Wyd. nast. [Wwa:] Międzyzakładowa Struktura Solidarności „V” 1985. Przekł. podp.: Leon Furatyk.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956; inf. J. Timoszewicza. — J. Stempowski: Curriculum vitae. [Autograf w:] Akta personalne Państw. Inst. Sztuki Teatr. Arch. Akt Nowych. Wwa. — J. Stempowski: Nota biograficzna. W tegoż: Od Berdyczowa do Rzymu. Paryż 1971.

SWPP 1. — PP (J. Czachowska). — LP XX w. (J. Jack). — LP po 1939* (R. Przybylski) rp. — LKP t. 1 (S.A. Kowalczyk). — RL 1969 (J.M. Chudek). — J. Timoszewicz: J.S. Nota biograficzna. W: J. Stempowski: Szkice literackie. [T.] 2 Wwa 1988. — J. Zieliński, J. Kowalski; J.S. W tegoż: Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl. 1989*, wyd. 2 także 1990. — A.S. Kowalczyk: J.S. Biografia eseisty. W: J. Stempowski: Listy do Jerzego Giedroycia. Wwa 1991. — [N. Kozłowska] N.K.; Eseje dla Kassandry. W: Kindlers Literatur Lexikon. T. 15. München 1991. — Z.R. Wilkiewicz: Polnische Exilliteratur 1945-1980. Köln, Wien 1991.

[W. Horzyca] zi. *Wład Lit.* 1924 nr 19 [rec.: Pielgrzym]. — [Pan Jowialski i jego spadkobiercy] M. Rettinger: Nowy Pan Jowialski. *Prz. Współcz.* 1931 t. 37 nr 110; [T. Sinko] R. *Kur. Lit.-Nauk.* 1931 nr 16; J. Wasowski: Styl śmiechu. *Wład Lit.* 1931 nr 15. — [Chimera jako zwierzę pociągowe] K. Trzykowski. *Robotnik* 1933 nr 376; [K. Trocziński] K.Tr.: Paradoxy analizy. *Życie Lit.* 1934 nr 1. — J. Maślinski: Recenzent — do wynajęcia. *Kur. Wil.* 1938 nr z 9/10 VII [dot.: Pełnomocnictwa recenzenta]. — W. Weintraub: Wędrowni dzisiejszego Hioba. *Wiadomości*, Londyn 1947 nr 19 [rec.: Dziennik podróży do Austrii i Niemiec]. — T. Terlecki: Cztery nagrodzeni. *Wiadomości*, Londyn 1950 nr 50 [m.in. o J.S.]. — T. Terlecki: O twórczości laureatów. *Dod. Tyg. „Ostatnik Wład.”*, Mann-

- heim 1950 nr 46. — [K.A. Jeleński Kaj: Spacer niespiesznego przechodnia. *Kultura*, Paryż 1954 nr 10 [rec.: La terre bernoise]. — [J. Czapski] J.Cz.: Maupassant, Hostowiec, abstrakcja. *Kultura*, Paryż 1959 nr 7/8 [dot. m.in.: Notatnik niespiesznego przechodnia]. — [M. Chmielowiec] M. Sambor: Równy krok niespiesznego przechodnia. *Kultura*, Paryż 1961 nr 5. — O Pawle Hostowcu. *Kultura*, Paryż 1961 nr 11 [tu art. dot.: Eseje dla Kassandry: J. Czapski: Przy Sybillach królowych, przedr. pt. O Pawle Hostowcu w tegoż: *Tumult i widma*, Paryż 1981, wyd. 2 Kr. 1997; G. Herling-Grudziński: Wyjście z milczenia, przedr. w tegoż: *Wyjście z milczenia*, Wwa 1998; K.A. Jeleński: Paweł Hostowiec czyli o wysiłku wyobraźni, przedr. w tegoż: *Zbiegi okoliczności*, Kr. 1981*, wyd. nast. Paryż 1982; Cz. Miłosz: Proza]. — Z. Kozarynowa: Humanista doskonały. *Wiadomości*, Londyn 1962 nr 2. — W.A. Zbyszewski: Dwa laureaci: J.S. i Józef Mackiewicz. *Wiadomości*, Londyn 1963 nr 32 [to twórczości z okazji przyznania nagrody im. A. Godlewskiej]. — J. Czapski: J.S. *Kultura*, Paryż 1969 nr 11. — G. Herling-Grudziński: Pożegnany list. *Kultura*, Paryż 1969 nr 12. — T. Terlecki: „Pan Jerzy”. *Kultura*, Paryż 1969 nr 12, przedr. *Dialog* 1981 nr 9, w tegoż: *Spotkania ze swoimi*, Wr. 1999. — K.F. Vincenzi: Śp. J.S. *Orzeł Biały*, Londyn 1969 nr 64. — W. Wahnout: Spiewanka się skończyła ... *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1969 nr 248. — H. Zbinden: Wielki polski emigrant. *Thum. K. Brzozowska. Tydz. Pol.*, Londyn 1969 nr 43, toż *Kultura*, Paryż 1969 nr 12. — W.A. Zbyszewski: Sceptyk i arystokrata. *Wiadomości*, Londyn 1969 nr 46, przedr. w tegoż: *Zagubieni romantycy i inni*, Paryż 1992. — J. Bielawicz: „Eseje dla Kassandry” W tegoż: *Literatura na emigracji*, Londyn 1970. — J. Łobodowski: Tryptyk epistolarny. *Wiadomości*, Londyn 1970 nr 21. — *Wiadomości*, Londyn 1970 nr 12/13 [tu art.: J. Kościalkowska; O J.S.; K. Marek; J.S. H. Martinowa: Pan Stanisław [wspomnienie o ojcu J.S.]; T. Nowakowski: Herr Privat-dozent w balonie braci Montgolfier; W. Zyndram-Kościałkowski: Na śladach niespiesznego przechodnia]. — J. Łobodowski: O kryzysie kultury. *Tydz. Pol.*, Londyn 1971 nr 48 [rec.: Od Berdyczowa do Rzymu]. — W. Weintraub: Bukoliki J.S. *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 20, przedr. w tegoż: *O współczesnych i o sobie*, Kr. 1994 [rec.: La terre bernoise]. — W. Wahnout: Na tropie niespiesznego przechodnia. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1971 nr 209. — [Od Berdyczowa do Rzymu] A. Lisiecka: Emigrant doskonały. *Wiadomości*, Londyn 1972 nr 48; Cz. Miłosz: Duże cienie. *Kultura*, Paryż 1972 nr 10, *tamże* nr 12; polem.: H. Chorażyna, nawiazanie: J. Czapski: Dwie prowokacje; [W. Skalmowski M. Bronski: Wędrowiec i róża. *Kultura*, Paryż 1972 nr 1/2; W. Weintraub: *The Slavic and East European Journal*, Madison 1972 t. 16 nr 3. — W. Wahnout: Dom nad Rodanem. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1973 nr 171 [rec.: La terre bernoise]. — A. Dobos: O dzieciństwie pana Jerzego. *Literatura* 1974 nr 11, przedr. w tegoż: *Pustelnik z Krakowskiego Przedmieścia*, Londyn 1993. — J. Kott: Listy Kassandry z ziemi berneńskiej. *Wiadomości*, Londyn 1976 nr 13, przedr. *Życie Lit.* 1981 nr 37 i sprost. nr 44, w tegoż: *Kamienny potok*, Wwa 1981*, wyd. 2 Londyn 1986, toż zmien. w wyd. 3 Kr. 1991, w: *Antologia polskiej krytyki literackiej na emigracji 1945-1985*, Lubl. 1992 [omów.: Listy z ziemi berneńskiej]. — J. Sakowski: O pożytkach i rozkoszach czytania. W tegoż: *Wety i odwety*, Paris 1976. — W. Woroszyński: Pan Jerzy. *Zapis** 1978 nr 8, przedr. *Zapis*, Londyn 1978 nr 8, w tegoż: *Na kurczącym się skrawku i inne zapiski z kwartalnym opóźnieniem*, Londyn 1984 [felieton zdjęty przez cenzurę w piśmie *Więź* XII 1974]. — E. Axer: Kartka z pamiętnika. *Dialog* 1979 nr 5, przedr. pt. S. w tegoż: *Cwiczenia pamięci*, Wwa 1984. — W. Karpinski: Czytając S. (Książki nie istniejące). *Tyg. Powsz.* 1980 nr 49, przedr. jako wstęp do: J. Stempowski: *Eseje*, Kr. 1984, nadto w tegoż: *Książki zbójce*, Londyn 1988. — J. Timoszewicz: Wstęp do: J. Stempowski: *Teatr jako przedmiot masowej konsumpcji* [..]. *Dialog* 1981 nr 9. — M. Wyka: Esej jako autobiografia. *Pismo* 1983 nr 4, przedr. w: *Literatura zle obcena*, Londyn 1984, *Pisarz na obczyźnie*, Wr. 1985. — A. Bernat: *Chaos i dyscyplina*. (Introdukcja w dzieło i życie Pawła Hostowca). *Więź* 1984 nr 10. — [Eseje:] Z. Florczak: Dobre wino. *Nowe Książ.* 1984 nr 6; M. Jagiełło: Wieczny uciekinier. *Prz. Powsz.* 1984 nr 12. — H. Kenarowa: O J.S. Zamiast recenzji z jego „Esejów”. *Tyg. Powsz.* 1984 nr 24, przedr. nieco zmien. w: B. Miciński, ...: *Listy*, Wwa 1995. — S.E. Nahlik: O J.S. *Tyg. Powsz.* 1984 nr 27 [to kontaktach z J.S. w czasie II wojny światowej w Szwajcarii]. — M. Stepien: Nad esejami i listami J.S. *Zdanie* 1984 nr 12. — W. Weintraub: *Klasyk polskiej eseistyki*, *Tyg. Powsz.* 1984 nr 33, przedr. w tegoż: *O współczesnych i o sobie*, Kr. 1994 [rec.: Eseje]. — A.S. Kowalczyk: *Dialog z ojczyzną*, *Więź* 1985 nr 10/12 [o eseistyce Cz. Miłosza, J.S. i S. Vincenzal]. — [Eseje:] J. Marx: *Eseje S. Odrodzenie* 1985 nr 11; M. Wyka: *Klasyk przejściowej epoki*, *Twórczość* 1985 nr 2, przedr. w tejże: *Głosy różnych pokoleń*, Kr. 1989. — A. Zawada: *Uwagi niespiesznego przechodnia*, W tegoż: *Wszystko pokruszone*, Wwa 1985. — J. Zieliński: *Tragik w czapce*, *Odra* 1985 nr 7/8 [rec.: Eseje]. — J. Jękiel: *J.S. Czas Kult.* 1986 nr 1. — A.S. Kowalczyk: *Podróż do Europy*, (*Dzienniki J.S.*). *Znak* 1986 nr 11/12 [omów.: Od Berdyczowa do Rzymu]. — A.S. Kowalczyk: *Zapomniana książka wielkiego eseisty*, *Tyg. Powsz.* 1986 nr 51/52 [dot.: La terre bernoise]. — J. Zieliński: *Spotkanie Twórczość* 1986 nr 5 [dot. zbieżności opisów postaci poety H. Pola u J.S. i R.M. Rilkego]. — A.S. Kowalczyk: *J.S. Szkic do biogramu*, *Prz. Powsz.* 1987 nr 6. — J. Timoszewicz: *J.S. o sztuce ludowej*, *Pol. Set. Lud.* 1987 nr 1/4. — AK. *Eseista konsekwentny*, (*O J.S.*). *Tu, Teraz** 1988 nr 68. — I. de Neyman: *Wspomnienie o J.S. Obecność** 1988 nr 23. — J. Drzewucki: *Kompleks Katona*, *Twórczość* 1989 nr 6 [rec.: *Szkice literackie*]. — Z. Irzyk: *Humanista w gorsecie współczesności*, *Kierunki* 1989 nr 22. — B. Kazmierczyk: *Śladami niespiesznego przechodnia*, (*O J.S.*). *Mies. Lit.* 1989 nr 9. — [Szkice literackie:] A.S. Kowalczyk: *Dругие прыжкi J.S. Res Publica* 1989 nr 4; [J. Majcherek] J. Palusiński: *Niespodzianki S. Kult. Niezależna** 1989 nr 49. — M. Stepien: *Nad esejami i listami J.S. W tegoż: Dalekie drogi literatury polskiej*, Kr. 1989. — J. Timoszewicz: *Pamiętnik Teatralny ... jest w czasach Piasta i Rzepichy*, *Teatr w listach J.S. W: O teatrze i dramacie*, Wr. 1989. — A.S. Kowalczyk: *Kryzys świadomości europejskiej w eseistyce polskiej lat 1945-1977*, (Vincenzi — Stempowski — Miłosz), Wwa: LNB 1990, 208 s. — J. Kott: *Na przemiał*, *Tyg. Powsz.* 1992 nr 15 [dot. oddania na przemiał tomu szkiców J.S.]. — J. Tomkowski: *Jerzy Stempowski*, Wwa: *Interim* 1991, 67 s. — M. Wyka: *Uwagi o polskim esej*, W: *Polski esej*, Kr. 1991. — [Listy do Jerzego Giedroycia:] M. Klecel: *J.S. Listy z ziemi berneńskiej*, *Nowe Książ.* 1992 nr 7/8 [dot. też: *Ziemia berneńska*], M. Król: *Koniec epoki? Res Publica* 1992 nr 1/2. — J. Olejniczak: *Arkadia i małe ojczyzny*, Vincenzi — Stempowski — Miłosz. — W. Wahnout: *OL 1992*, 245 s. — R. Węgrzyniak: *Listy z Berna do Maisons-Laffitte*, *Tyg. Powsz.* 1992 nr 2 [dot.: *Listy do Jerzego Giedroycia*]. — M. Zagańczyk: *Eseista i taktik*, *Zesz. Lit.*, Wwa-Paryż 1992 nr 38 [rec.: *Listy do Jerzego Giedroycia*]. — [W dolinie Dniestru i inne eseje ukraińskie; *Listy o Ukrainie*.] A. Baglajewski: *Palimpsest S. Twórczość* 1993 nr 10; T.A. Olszański: *Świat utracony*, *Życie Warsz.* dod. *Ex Libris* 1993 nr 31. — R.K. Przybylski: *J.S. Czytelnik Tukididesa*, W: *Pisarz emigracyjny*, Sylwetki, Kr. 1993. — A. Wierciński: *S. i Berdyczów*, *Opole* 1993 nr 3/6. — A. Wierciński: *W Europie jak w Berdyczowie*, (*O „Eseju berdyczowskim” J.S.*). *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Filol. Pol.* 1993 z. 33. — A. Baglajewski: *Lekcja eseistów*, (Vincenzi — Stempowski), *Znak* 1994 nr 11. — M. Krowiak: *„Historia zerwana z łańcucha” czyli katastrofizm J.S.*, *Ruch Lit.* 1994 nr 1/2. — D. Sosnowska: *Wysiedleni z Arkadii*, *Znak* 1994 nr 3 [rec.: *W dolinie Dniestru i inne eseje ukraińskie*; *Listy o Ukrainie*]. — K. Żukowska: *J.S. — szkoła myślenia i szkoła stylu*, *Prz. Hum.* 1994 nr 6. — M. Adamiec: *W mojej ojczystej dolinie średniego Dniestru...*, W tegoż: *Bez namaszczenia*, Lubl. 1995 [rec.: *W dolinie Dniestru i inne eseje ukraińskie*; *Listy o Ukrainie*]. — L.B. Grieniewski: *Hostowiec w Warszawie*, *Twórczość* 1995 nr 2. — J. Timoszewicz; J. Zieliński: *Zobaczone, przeczytane*, *Zesz. Lit.*, Wwa-Paryż 1995 z. 49 [dot. złożenia urny z prochami J.S. na Cmentarzu Powązkowskim w Wwie]. — T. Drewnowski: *Orientacja pol-*

ska. Korespondencja: Maria Dąbrowska — J.S. W: Księga kaliska. Kalisz 1996. — J. Kott: Listy o przetrwaniu. *Tyg. Powsz.* 1996 nr 25 [dot.: B. Miciński, ... Listy]. — [Felietony dla Radia Wolna Europa] J. Kott: Nowy S. *Zesz. Lit., Wwa-Paryż* 1996 nr 4; A.S. Kowalczyk: Nieznane utwory znanego (?) autora. *Kultura*, Paryż 1996 nr 5; E. Morawiec: Świadkowie innego czasu. *Nowe Książ.* 1996 nr 6; J. Nyczek: Czytać i nie ufać. *Polityka* 1996 nr 33. — J. Timoszewicz: Orosius. Widz rozmawiający ze sobą. *Dialog* 1996 nr 3. — R. Węgrzyniak: Solidność rzemienia i samodzielnia. *Tyg. Powsz.* 1996 nr 18 [rec.: B. Miciński, ... Listy; Felietony dla Radia Wolna Europa] — M. Wróblewski: Oblicze literatury w epistolografii J.S. *Prz. Artyst.-Lit.* 1996 z. 4. — M. Zagańczyk: Kajet lektur. *Zesz. Lit., Wwa-Paryż* 1996 nr 2 [rec.: B. Miciński, ... Listy]. — T. Drewnowski: Próba scalenia. *Wwa* 1997, passim. — J. Kott: Późne głosy. *Wokół S. Zesz. Lit., Wwa-Paryż* 1997 nr 3. — A.S. Kowalczyk: Niespieszny przechodzień i paradoksy. Rzecz o Jerzym Stempowskim. Wr.: Tow. Przyj. Polonistyki Wrocławskiej 1997, 347 s. — A.S. Kowalczyk: Los archiwum J.S. *Kultura*, Paryż 1997 nr 3. — K. Maciąg: J.S. o „Ukraińskiej Helladzie”. *Praza* 1997 nr 1 [rec.: W dolinie Dniestru i inne eseje ukraińskie; Listy o Ukrainie]. — Cz. Miłosz: Jeszcze o S. *Tyg. Powsz.* 1997 nr 51/52. — A. Serednicki: J.S. o sprawach ukraińskich. *Acta Polono-Ruthenica*, Olsztyn 1997 t. 2. — J. Giedroyc, ... Listy 1946-1969; J. Florczak: Słuchając ich obu. *Nowe Książ.* 1998 nr 11; W. Skalmowski: Duet korespondencyjny. *Tyg. Powsz.* 1998 nr 39. — J. Timoszewicz: Filozofów — Czapski — S. *Kultura*, Paryż 1998 nr 4. — M. Wróblewski: Epistolarne próby J.S. *PAL Prz. Artyst.-Lit.* 1998 nr 7/8. — H. Zaworska: Siła przyjaźni: Nadzieja matka mądrych. W teście: Szczęść aż do bólu. *Wwa* 1998 [dot.: J. Giedroyc, ... Listy 1946-1969; B. Miciński, ... Listy]. — O. Classen: Kosmopolite mit Klarsicht und Charakter. *Aargauer Zeitung* 1999 nr 2 3 II [dot.: Bibliothek der Schmuggler]. — A.S. Kowalczyk: S., czyli ukrainofilizm dziedziczny. *Warsz. Zesz. Ukrainoznawcze* 1999 z. 8/9. — W. Lewandowski: Korespondencja Giedroyc — S. *Arch. Emigracji* 1999 z. 2 [dot.: Listy 1946-1969]. — R. Moczkołan: J.S. — Bolesław Miciński. Na marginesie korespondencji. W: *Twarze emigracji. Tor* 1999. — A. Nasalska: „Patrzeć w przepaść pod naszymi stopami”. O powojennych podróżach J.S. *Krasy* 1999 nr 4. — [Bibliothek der Schmuggler]: W. Schlott. *Osteuropa*, Stuttgart 1999 nr 5; U.M. Schmid: Ein unbestechlicher Zeitzeuge. *Neue Zürcher Zeitung* 1999 nr 22 V; W.S.; Libreria. *Frankfurter Rundschau* 1999 nr z 13 VII. — R. Węgrzyniak: Redaktor i Niespieszny Przechodzień. *Odra* 1999 nr 4 [dot.: J. Giedroyc, ... Listy 1946-1969]. — M. Wróblewski: S. o tolerancji, wolności i pięknie. *Polonistyka* 1999 nr 5. — [Pamiętnik teatralny trzeciej klasy i inne szkice]: P. Goźliński: Ślub pana Jowialskiego. *Zesz. Lit.* 2000 nr 4; M. Karasińska: S. w obronie straconych pozycji. *Dialog* 2000 nr 7; A.S. Kowalczyk: S. i teatr. *Kultura*, Paryż 2000 nr 5; T. Nyczek: Kasandra pierwszej klasy. *Tyg. Powsz.* 2000 nr 12. — [Listy]: A.S. Kowalczyk: Hostowiec. *Zesz. Lit.* 2000 nr 2; M. Kucharczyk. *Ruch Lit.* 2000 nr 4; R. Moczkołan. *Kwart. Artyst.* 2000 nr 3; T. Nyczek: Listy Europejczyka. *Rzeczpospolita* dod. *Plus-Minus* 2000 nr 13. — M. Okłot: Ostatni człowiek. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 2000 nr 2. — R. Ostaszewski: Listy do potomnych. *Tyg. Powsz.* 2000 nr 41 [rec.: Listy]. — M. Wyka: Człowiek dobrze wychowany. *Dialog* na ruinach. W teście: Punkty widzenia. Kr. 2000. — J. Zielinski. *Kultura*, Paryż 2000 nr 6 [rec.: Listy]. — B. Haczek: Ukrainofilski widok J.S. *Zesz. Nauk. Univ. Szczec.* 2001 nr 321. — M. Pieczara: Rzeka wśród ruin. *Nowe Książ.* 2001 nr 10 [rec.: Od Berdyczowa do Lańców].

J.Cz.

STERN Anatol 1899-1968

Pseud.: A.S.; A.St.; as; ast.; -ast.; Ast.; st.; Sten A.; — wspólnie z Aleksandrem Watem: Cezar.

Poeta, prozaik, autor utworów dramatycznych i scenariuszy filmowych, krytyk literacki, tłumacz.

Urodzony 24 października 1899 w Warszawie; syn Samuela Sterna, dziennikarza, i Małgorzaty z domu Lange, nauczycielki. Uczęszczał do gimnazjum Rocha Kowalskiego w Warszawie. W 1918 uzyskał świadectwo dojrzałości i podjął studia polonistyczne na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Należał do grupy futurystów polskich, których ośrodek, drugi po Krakowie, utworzył z Aleksandrem Watem w końcu 1918 w Warszawie (do 1923). Od początków 1919 występował ze swoimi wierszami m.in. w kawiarni poetów Pod Picadorem oraz podczas futurystycznych wieczorów literackich w Warszawie; w tymże roku wydał debiutancki tomik poetycki „Futuryzje”. W grudniu 1919 został aresztowany pod zarzutem bluźnierstwa (w wierszach odczytanych podczas wieczoru autorskiego w Wilnie) i osadzony w więzieniu w Łukiszkach. Po pół roku oczekiwania na proces i po protestach środowiska pisarskiego (m.in. Antoniego Słonimskiego) w czerwcu 1920 został zwolniony z więzienia (sprawa została ostatecznie umorzona w 1922). Mieszkał w Warszawie i rozwiązał twórczość literacką. Wiersze, artykuły i recenzje publikował m.in. w jednodniówkach: *To są niebieskie piety które trzeba pomalować* (1920), *Gga. Pierwszy polski almanach poezji futurystycznej* (1920; tu cykl „Muza na czworakach” oraz wspólnie z A. Watem futurystyczny manifest „Przymitywisci do narodów świata i do Polski”), *Jednodniówka futurystów* (1921), *Nuż w bzuhu* (1921), *Nieśmiertelny tom futuryz* (1921). W 1921-22 współredagował futurystyczne czasopismo *Nowa Sztuka* (nr 1-2), a potem wchodził w skład zespołów redakcyjnych *Awangardy* (1924) i *Almanachu Nowej Sztuki* (1924-25). Jako poeta, krytyk teatralny i filmowy współpracował m.in. z pismami *Kurier Polski* (1920-25), *Skamander* (1922-24), *Wiadomości Literackie* (1924-27; także pod krypt. ast.; tu m.in. rubryka pt. „Kurier kinowy”), *Ecran i Scena* (1925-26), *Echo Warszawy* (1926; tu m.in. rubryka pt. „Tydzień filmowy”), *Kino. Teatr* (1928). W 1922 został członkiem ZZLP, w 1930 — Polskiego PEN Clubu. Około 1927 ożenił się z Alicją Zajdenman, tłumaczką z języka francuskiego i rosyjskiego. Od 1928 zajmował się głównie pisaniem scenariuszy filmowych (oryginalnych i adaptacji). W następnych latach rozwijał także twórczość prozatorską i dramaturgiczną. Zasiadał w Radzie do Spraw Kultury Filmowej. Nadal ogłaszał recenzje filmowe i teatralne, m.in. na łamach *Wiadomości Filmowych* (1935-36), *Filmu* (1936-39), *X Muzy* (1937-38). Po wybuchu II wojny światowej dotarł do Lwowa, zajętego wkrótce przez ZSRR, gdzie został kierownikiem wydziału teatralnego w Domu Kultury Ludowej. W tym czasie pracował też nad przekładami poezji rosyjskiej i ukraińskiej na język polski. Aresztowany wraz z grupą polskich poetów

przez NKWD 24 stycznia 1940, do września tegoż roku przebywał w radzieckim więzieniu. W 1941 został członkiem lwowskiej Komisji Repertuarowej. W czerwcu 1941, po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej, ewakuował się (przez Kijów) do Kujbyszewa, gdzie pracował jako kierownik artystyczny teatru. W styczniu 1942 wstąpił do Armii Polskiej i wraz z nią został ewakuowany na Bliski Wschód. Brał udział (jako scenarzysta i członek wojskowej ekipy filmowej) w realizacji filmu o Tobruku (niezachowany). W grudniu 1943 odszedł ze służby wojskowej. Mieszkał w Palestynie, gdzie kontynuował twórczość literacką, pisał wiersze, dramaty, opowiadania i powieści. Współpracował m.in. z *Biuletynem Wolnej Polski* (1944-47); należał do Zarządu Centrum Propagandy Kultury Polskiej na Środkowym Wschodzie. W 1946 opuścił Palestynę i po dwuletniej podróży, w kwietniu 1948, powrócił wraz z żoną do Polski i zamieszkał w Warszawie. Ponownie został członkiem ZZLP (od 1949 ZLP) i Polskiego PEN Clubu. Początkowo pracował nad scenariuszem filmu o Mikołaju Koperniku (niezrealizowany), potem zajmował się głównie pracą dramaturgiczną (utwory oryginalne i adaptacje) oraz przekładami z języka rosyjskiego. Podróżował do Francji (m.in. w 1957 jako stypendysta Ministerstwa Kultury i Sztuki w poszukiwaniu materiałów dotyczących Brunona Jasińskiego i Guillaume'a Apollinaire'a) i do Związku Radzieckiego (m.in. w 1964-65). Artykuły, szkice i eseje ogłaszał m.in. w pismach *Nowa Kultura* (1950-63), *Świat* (1952-65), *Przegląd Kulturalny* (1955-58), *Argumenty* (1958-59, 1961-67), *Życie Literackie* (1958-68), *Kultura* (1965-66). Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1956). Zmarł 19 października 1968 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Futuryzje. [Wiersze]. Wwa: [Druk.] Wszeczas 1919, 28 s.

2. Nagi człowiek w Śródmieściu. Poemat. Wwa: [Druk.] Wszeczas 1919, 16 s.

Tom wycofany z obiegu.

3. Fabrykant torped. Tragedia buffo. Powst. ok. 1920. Druk pt. Fabrykant torped albo ucieczka serca. Bufonada w 4 aktach. [Wyd. z rkpsu i nota edytorska:] I. Bołtuć. *Dialog* 1976 nr 7 s. 49-62.

Inf. o dacie powst. od autora. — Rkpsy pt. „Fabrykant torped i jego serce” oraz „Ucieczka serca”, na podstawie których przygot. edycje w *Dialogu*, w Bibl. Nar. w Wwie.

Przekł.: ang.: The torpedo-maker, or the flight of the heart. [Przeł.] E. Rother. *Polish Perspectives*, Wwa 1976 nr 11, — czes.: Výrobee bomb aneb Útěk srdce. [Przeł.] A. Kříž. Praha [1978]. Wyst. adapt. Praga (CSRS), Eksperymentalne studio dram. „Lampa” 1982, — franc.: Le fabricant de torpilles. [Przeł.] J. Wolf. *Perspectives Polonaises*, Wwa 1976 nr 11, — niem.: Der Torpedoproduzent oder die Flucht des Herzens. [Przeł.] J.S. Buras. *Polnische Perspektiven*, Wwa 1976 nr 11.

Adapt. teatr. pt. Fabrykant torped, czyli właściciel zbyt dużego serca. Wwa, Klub Riviera-Remont, Kabaret lit. „Uśmiech bez kota” 1998.

4. Anielski cham. [Wiersze]. Wwa: *Alm. Now. Szt.* 1924, 32 s. Wyd. 2 Wwa: F. Hoesick 1928.

5. Ziemia na lewo. [Wiersze; autorzy:] B. Jasiński, ... Okł. i układ graf.: M. Szczuka. Wwa: Książka 1924, 36 s. Wyd. nast.: tamże 1932; Kr.: WL 1987.

Adapt. teatr. pt. Ziemia na lewo. (Montaż poetycki oparty na tekstach B. Jasińskiego i ...). Adapt. M. Staśkiewicz. W: I. Jun, M. Staśkiewicz, Z. Żółciak: *Mój warsztat teatralny*. Wwa 1973 s. 57-83.

6. Europa. [Poemat]. *Reflektor* 1925 nr 3 s. 99-101. Wyd. osob. (wraz z przekł. franc.) z podtytu. Poemat. Przedm.: J.N. Miller. Ilustr. oraz układ graf.: M. Szczuka. Wwa: F. Hoesick 1929, [26] s. Przedr. zob. poz. 7.

Przekł.: ang.: Europa. [Przeł.] S. Themerson] S.T. i [M. Horowitz] M.H. Londyn 1962, — franc.: Europe. [Przeł.] B. Gorie. W: A. Stern: *Europa*. Wwa 1929, — holend.: Europa. Maastricht 1982.

Adapt. film.: Scenariusz: F. i S. Themersonowie. Ekran. 1932.

7. Bieg do bieguna. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1927, 106 s.

Zawiera m.in. poemat Europa [poz. 6].

8. Na Sybir. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] W. Sieroszewski, H. Szaro. Ekran. 1930.

9. Namiętny pielgrzym. Powieść. Pierwodr. pt. Jeden z nas morderców. *Kur. Poranny* 1931 nr 331-361; 1932 nr 1-71. Wyd. osob. Wwa: Rój 1933 [antydat. 1932], 385 s.

10. Uwiedziona. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] L. Belmont. Ekran. 1931.

11. Rok 1914. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] W. Sieroszewski, H. Szaro. Ekran. 1932.

12. Szkoła geniuszów. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Letni 1933.

Streszcz. (rkps oraz masz.) w Bibl. Nar. w Wwie.

13. Co mój mąż robi w nocy. Scenariusz filmowy. Ekran. 1934.

Adapt. teatr.: Adapt.: M. Sławiński. Wyst. Kat., T. Ziemi Rybnickiej 1997.

14. Czarna perła. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] E. Bodo. Ekran. 1934.

15. Piłsudski. Poemat. Wwa 1934. Przedr. zmien. zob. poz. 42.

Wyd. skonfiskowane przez cenzurę.

16. Antek policmajster. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] [G. Baumritter] K. Tom, E. Schlechter. Ekran. 1935.

17. Barbara Radziwiłłówna. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] M.J. Wielopolska. Ekran. 1936.

18. Jego wielka miłość. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] Alicja Stern. Ekran. 1936.
19. Pan Twardowski. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] W. Gąsiorowski. Ekran. 1936. Masz. w Bibl. Zakładu Nar. im. Ossolińskich we Wr., scenopis w Bibl. Nar. w Wwie.
20. Pani minister tańczy. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] A. Turski. Ekran. 1937.
21. List do matki. Scenariusz filmowy. Ekran. 1938.
22. Rozmowa z Apollinem. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1938, 55 s.
23. U kresu drogi. Scenariusz filmowy. Ekran. 1939. Rozpowszechnianie filmu uniemożliwił wybuch II wojny światowej (inf.: J. Janicki: Polskie filmy fabularne 1902-1988. Wwa 1990).
24. Historia o żołnierzu. Poemat sceniczny. (Na tle pomysłu C.F. Ramuza). Tel. Awiw: Druk. Azriel, Dayag 1943, 61 s. Na okł. tytuł: Historia o żołnierzu i diable.
25. Ludzie i syrena. [Powieść]. Powst. ok. 1944. Wyd. Wwa: PIW 1955, 238 s. Wyd. 2 [poszerz.] tamże 1959, 286 s. Inf. o dacie powst. od autora. — Inne wersje tytułu: Koniec nazisty; Opowieść grecka. — Wyd. 2 poszerz. o rozdz. pt.: Gdyby Führer i Duce żyli... Przekł.: ang.: The men and the mermaid. [Przeł.] A. Nicole. Masz. w Bibl. Nar. w Wwie, — franc.: Les hommes et la sirène. Masz. w Bibl. Nar. w Wwie, — hebr.: [Koniec nazisty] [Przeł.] S. Stock. Tel. Awiw 1944 [inf. autora], — niem.: Mensch und Sirene. [Przeł.:] M. Schreiber i K. Weintraub. Powst. 1958. Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.
26. Nad błękitnym Kinereth. [Opowiadania]. Powst. 1944. Data powst. wg dokumentów w Bibl. Nar. w Wwie. Przekł. hebr.: Tel. Awiw: AM OWED 1944 [inf. autora].
27. Rodzina Wanderer. (Na tle powieści „Żyd polski”). Dramat w 2 częściach, 8 obrazach. Powst. ok. 1944. Por. poz. 28. Masz. z inf. o dacie powst. w Bibl. Nar. w Wwie.
28. Uczta w czasie dżumy. [Powieść]. T. 1-2. Powst. ok. 1944. Druk fragm. pt. Kardynał i minister. Rozdział z powieści o r. 1933 pn. „Uczta w czasie dżumy”. *Kuźnica* 1948 s. 6-7. Por. poz. 27. Inne wersje tytułu: Wojna zaczęła się wczoraj; Żyd polski; Żyd z Polski. — Masz. w Bibl. Nar. w Wwie. Przekł. hebr.: Jehudi mi' Polin. [Przeł.] S. Melcer. Merhabiah 1946, 476 s.
29. Przyszedł człowiek w nocy... Sztuka w 3 aktach. Powst. ok. 1945. Por. poz. 47. Inna wersja tytułu: Przyszedł pewnego razu człowiek. — Masz. w Bibl. Nar. w Wwie; tu także masz. innej wersji sztuki pt. Człowiek z ghettą. Przekł. hebr.: [Przeł. S. Melcer] Tel. Awiw 1947 [inf. autora].
30. Stworzenie ziemi. Scenariusz i scenopis filmowy. Powst. przed 1946. Dot. kibucu Bet Haarva. — Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.
31. Ester i król Ahasver. Feeria dramatyczno-komediowa w 3 częściach, 12 odsłonach, z prologiem. Powst. przed 1946. Por. poz. 50. Inna wersja tytułu: Megillat-Ester. — Masz. (z pieczętką Teatru Habimah, Tel. Awiw) w Bibl. Nar. w Wwie.
32. Małeńki człowiek z Wielkiej Doliny. [Opowiadania dla dzieci]. Powst. 1948. Wyd. Wwa: Czyt. 1955, 52 s. Inf. o dacie powst. od autora. Zawartość: Krótki wstęp czyli parę słów o pewnej dolinie i pewnej wsi; Człowiek z fajką; Złot dziecięcy; Przygoda Tomka; Fajka Toraja; Pięciu Piotrusiów; Czarodziejski flecik; Stary, niepotrzebny muł; Zadziwiająca opowieść o tym, jak Wojtek zamienił się w mrówkę; Toraj, szarańcza i bociany; Jak dzieci poratowały Toraja w biedzie.
33. Ich troje. Komedja współczesna w 3 aktach. [Współaut.:] M. Samozwaniec. Praprem. T. Objazdowy A. Brodzisza 1949.
34. Pani Dulka na rozdrożu. Komedja współczesna w 3 aktach. Powst. 1949. Praprem. Tor., T. Ziemi Pom. 1952. Nagroda w konkursie na większy utwór satyryczny ogł. przez Min. Kultury i Sztuki oraz ZLP w 1951. — Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.
35. Jubileusz. Sztuka w 3 aktach. Powst. ok. 1950. Data powst. wg: G. Pietruszewska-Kobiela: Pejzaż dramatyczny Anatola Sterna. Częstochowa 1989. — Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.
36. Wroga siła. Sztuka w 3 aktach, 9 obrazach. Powst. 1950. Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.
37. Górniczy. Sztuka w 3 aktach. (9 odsłonach). [B.m.w. ok. 1950], 58 s., powiel. Wyd. w skrócie z podtyt. Sztuka w 7 obrazach. Skróć sceniczny. Wwa: Wydawn. Związkowe CRZZ 1951, 64 s. Praprem. Wwa, Robotniczy Zespół Świetlicowy Warsz. Spółdz. Mieszkaniowej na Rakowcu ok. 1952. Wyróżnienie w konkursie Min. Kultury i Sztuki na sztukę dla teatrów świetlicowych w 1950.
38. Zatarę o Baškę. Awantura współczesno-historyczna w 1 akcie. Powst. ok. 1955. Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.
39. Pan Zagłoba przyjechał. [Sztuka fantastyczna w 3 odsłonach]. Druk *Pr. Świetl.* 1956 nr 1 s. 71-104. Masz. z podtyt. Historia fantastyczna w 1 akcie w Bibl. Nar. w Wwie.
40. Wiersze i poematy. [Przedm.:] J. Przyboś. Wwa: Iskry 1956, 187 s. Zawiera m.in. poematy: Lata wojny; Wiosna w Italii; Krew i ziemia; Z „Historii o żołnierzu i diable” [fragm. poz. 24]. Fresk w zburzonej katedrze.

41. Opowiadania starego szpaka. [Dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1957, 118 s. Wyd. 2 Wwa: KAW 1975.

Zawartość: Opowiadania starego szpaka: Z początku pare słów o ptakach; Dwie gaśieniczki; O kropelce wody; Krowa i boża krowka; Król starego zamczyska czyli pajak – Guliwer; Jak wam się to podoba? – Bajki do koloru i do wyboru: Król pomidorów i mały pomidor; O kalafiorowej rodzinie; O baloniku, który pękł z dumy; Panna tyczka i pan chmiel; Jak Jaś się uczył; Klótnia na szyldzie; Rak – bohater. — Opowieści potężnej wróżki Meluzyny: Jak poznałem wróżkę Meluzynę; Opowieść prawdziwa: o tym, co jest najpiękniejsze na świecie; Opowieść wesola: o Kopciuszku w sklepie; Opowieść tajemnicza: o komarze intrygancie; Opowieść czarnoksiężka: o wężu morskim i dziwnym świecie; Opowieść niezwykła: o chińskim pudełeczku; Zakończenie historii o wróżce Meluzynie. Przekł. niem.: Ein alter Star erzählt. [Przeł.] S. Schmidt. Wwa 1978.

Wyd. osob. opowiadań: Rak – bohater. Wwa: NK 1970, 8 k. — Dwie gaśieniczki. Wwa: NK 1971, [8] k.

42. Wiersze dawne i nowe. Wwa: Czyt. 1957, 250 s.

Zawiera wiersze z tomów poz. 1, 4, 5, 7, 15, 22. — nadto: Wiersze powojenne. (1945-1956).

43. Zaczarowana grządka. [Opowiadania dla dzieci]. Wwa: NK 1957, 124 s.

Zawartość: Zaczarowana grządka; Król i dziewczynka; O dzieciach i morzu; Najdziwniejsza historia na świecie; Szczęście; Dar wróżki Meluzyny; Wielka przygoda małej chorągiewki; Pieśń słowika.

44. Cudotwórca. Bufonada liryczna w 2 aktach. Praprem. Opole, T. Ziemi Opol. 1959.

Masz. w Bibl. Nar. w Wwie. Przekł. franc.: Le thaumaturge. [Przeł.] A. Kosko. Rkps w Bibl. Nar. w Wwie; [Adapt.] J. Nicaise. Masz. w Bibl. Nar. w Wwie. Adapt. radiowa: Adapt.: W. Maciejewski. Radio 1973.

45. Opowieść o Żołnierzu i Diable. Feeria poetycka. Wwa: NK 1959, 86 s.

Zmien. i poszerz. wersja utworu Historia o żołnierzu [poz. 24].

46. Wspomnienia z Atlantydy. Wwa: WaiF 1959, 267 s.

Zawiera omów. dotyczące pol. kinematografii (głównie przedwojennej) oraz rec. film. z l. 1922-1959.

47. Zabawa w piekło. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1959, 336 s. Wyd. 2 skrócone tamże 1961, 291 s.

Zawartość: Zabawa w piekło; Krucjata; Kardynał i minister [fragm. poz. 28]; Mała wyspa wśród szalejącego oceanu; Zdobycy świata [fragm. poz. 25]; Posąg bohatera; Spotkanie z prorokiem; Człowiek zza oceanu; Ostatnia tajemnica miłości; List przyjaciółki; Zamknięty pokój; Zamaskowani; Jubileusz; Dziwna historia; Przyszedł człowiek w nocy [por. poz. 29]. — W wyd. 2 pominięto: Krucjata; Mała wyspa wśród szalejącego oceanu; Zdobycy świata.

48. Idzie żołnierz borem, lasem. Poemat sceniczny w 2 aktach. Muz.: T. Skwarczyński. Wwa: LSW 1960, 82 s.

Nowa wersja Historii o żołnierzu [poz. 24].

49. Kałuża aniołów. Sztuka w 3 aktach. Powst. ok. 1960.

Masz. w Bibl. Nar. w Wwie. Tamże masz. innych wersji utworu: pt. Historia niemoralna. Sztuka współczesna w 3 aktach; pt. Trzeba umieć pięknie żyć. Dramat w 4 aktach.

50. Noce królewskie. Sztuka w 7 odsłonach. Praprem. Wwa, T. Rozmaitości 1961.

Zmien. wersja utworu Ester i król Ahasver [poz. 31]. — Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.

51. Poezja zbuntowana. [Szkice literackie]. Wwa: PIW 1964, 420 s. Wyd. 2 rozszerz. i popraw. tamże 1970.

Zawartość: Futuryści polscy i inni; Poeta i jego słowo. (O Brunonie Jasińskim); Zraniony przez miłość. (O Włodzimierzu Majakowskim); Apollinaire nieznan; U źródeł nowej estetyki. (Poezja a film). — Wspomnienia sentymentalne: Z nieodmkniętej nocy. (O poezji Tuwima); Dans l'eau d'amour et de folie. (Wspomnienie o K.J. Gałczyńskim). — Varia: Narodziny wiersza; Czyżby śmierć poezji?; Autoportret okrutny; Szkoła nieprzyzwyczajania; O nową wizję liryczną.

52. Widzialne i niewidzialne. [Wiersze]. Wwa: PIW 1964, 139 s.

Zawiera m.in. poematy: Znaki wróżebne; Dom Apollinaire'a; Mewy z Neseberu. Adapt. radiowa poematu Dom Apollinaire'a: Adapt.: W. Maciejewski. Radio 1978.

53. Rzeźnia. (Komedia w 3 aktach z niekomediowym zakończeniem). *Dialog* 1967 nr 2 s. 5-31. Praprem. Wr., T. Rozmaitości 1967.

Masz. innej wersji utworu pt. Anioł w rzeźni w Bibl. Nar. w Wwie.

54. Z motyką na słońce. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1967, 183 s.

Zawiera wiersze i satyry z l. 1918-1966.

55. Bruno Jasiński. [Monografia]. Wwa: Wiedza Powsz. 1969, 237 s.

56. Legendy naszych dni. [Szkice literackie]. Kr.: WL 1969, 247 s.

Zawartość: I: Leśmian i jego współcześni; Przyszłowiec poszukiwacz „nagiej duszy”; Witkacy, wielki wtajemniczony [dot. S.J. Witkiewicza]; Karol Irzykowski, czyli kuźnia bluźnierstw; Władysław Broniewski. (Głos poety); Bruno Jasiński, czyli piękny fanatyzm; Antoni Ferdynand Ossendowski, czyli wielka przygoda; Stefan Jaracz. (Cena talentu); Xawery Dunikowski, człowiek samotny; Zgon artysty. (O Felicjanie Kowarskim); Feliks Topolski i jego modele. (Impresje rzymskie); Legenda Mieczysława Szczuki; Trudne życie nowatora. (Henryk Berlew). — II: Dawid Burluk; Majakowski. (Tajemnica geniuszu); Uczony i stylista. (Wiktor Szklowski); „Wszystko, o czym dysze...”. (Mikołaj Asiejew i jego liryka); Wieczna młodość poety. (Grigorij Pietnikow i jego liryka); Mikołaj Jewreinow. (Teatralizacja życia); Spotkania ze Strawińskim; Wspominając Annę Achmatową; Rozmyślając o Erenburgu; Samuel Marszak; Mikołaj Bażan, czyli wizyta w Kijowie; Gamzatow; Spotkanie z Aleksandrem Twardowskim; Poeta z Elisty. (Dawid Kugultinow); Peder Chuzangaj. (Poeta legendarnego kraju); Galina Ulanowa; Teodor Szaliapin, czyli szaleństwo etyczne. — III: Pierre Albert-Birot; U Aragóna; Seuphor; Człowiek nazwiskiem Sadoul; René Clair; Gilbert Keith Chesterton.

57. Poezja. (1918-1968). Wybór oraz układ ... Wstęp: K. Wyka. Wwa: PIW 1969, 199 s.

Zawiera też: Wiersze nowe (1965-1967).

58. Alarm nocny. [Wybór wierszy]. [Wstęp:] R. Matuszewski. Wwa: Czyt. 1970, 110 s.

Zawiera wiersze w cyklach: Liryki; Alarm nocny; Tworzenie wierszem.

59. Historie z nieco innych wymiarów. [Miniatury literackie]. Wwa: Iskry 1970, 190 s.

60. Głód jednoznaczności i inne szkice. Słowo wstępne: R. Matuszewski. Wwa: Czyt. 1972, 384 s. Zawartość: Szkice z lat 1921-1927; Manekiny naturalizmu (o teatrze pol., krytyce teatr. i S.I. Witkiewicza); „Pragmatycy” [S.I. Witkiewicza]; O poezji Skamandra; Poeta a ideologia. (Z powodu pierwszych wierszy Juliana Tuwima); Głód religii. (Z powodu „Zawodów” Juliusza Kaden-Bandrowskiego); Emeryt merytoryczny (polem. z K. Irzykowskim); Zwierzęta w klatce. (O polskim futuryzmie); O poetach Nowej Sztuki. List do Redaktora „Almanachu” [Almanachu Nowej Sztuki]; Twórcza zdań rozkwitających. O poezji Tadeusza Peipera; Wiersze Marii Pawlikowskiej; We władzy czarnego człowieka. Tragedia Sergiusza Jesienina; W oparach sentymentalizmu. O wczesnej twórczości Erenburga. — Szkice z lat 1946-1968; Pisarz a wojna; Cyrk; Poezja młodych; O lirycy Bolesława Leśmiana; Bolesław Leśmian jako krytyk; Powroty Bolesława Leśmiana; Harmonia czyli Leopold Staff; Poeta wielkiej ciszy (o J. Czechowiczu); „Bal u Salomona”. O „wyobraźni wyzwolonej” w naszej poezji [dot. utworu K.I. Gałczyńskiego]; Z poezją w cztery oczy [dot.: Poezja polska 1914-1939. Wwa 1962]; Poezja rosyjska w przekładach polskich; Poeta sentymentalny (o W.A. Żukowskim); Majakowski po 40 latach; Niezwykła historia polskiego futuryzmu. (1918-1968); Walka z konwencją; Książka o nowej sztuce [dot.: H. Zaworska; O nową sztukę]; Głód jednoznaczności [dot. M. Szczuki]; Matka Apollinaire’a.

61. Dom Apollinaire’a. Rzecz o polskości i rodzinie poety. [Eseje]. Przygot. do druku A. Sternowa. Oprac. i przyp.: Z. Czerny. Kr.: WL 1973, 333 s.

Eseje: Polska poezja awangardowa a Apollinaire; Dom Apollinaire’a [poz. 52]; Apollinaire nieznan [poz. 51]; Kim jesteś Guillaume Apollinaire?; Matka Apollinaire’a [poz. 60]. — Artykuły: O wciąż „tajemniczym Apollinaire”. Ostatni wywiad z A.S. (Rozm. J. Sacharewicz) z „kolekcji dusz”. Apollinaire’na; Polskie źródła twórczości Apollinaire’a. — Aneksy.

62. Poezje wybrane. Wybór, oprac., przedm. i nota biogr.: K. Karasek. Wwa: LSW 1979, 125 s.

63. Wiersze zebrane. Oprac. i wstęp: A.K. Waśkiewicz. T. 1-2. Kr.; Wr.: WL 1986, 572 + 551, [33] s.

Tu m.in.: Wiersze rozproszone 1937-1966; Inedita.

Przekłady i adaptacje

1. Przedwiośnie. Scenariusz filmowy wg powieści S. Żeromskiego. [Współaut.:] A. Strug. Ekran. 1928.

2. Grzeszna miłość. Scenariusz filmowy wg powieści A. Struga pt. „Pokolenia Marka Świdry”. Ekran. 1929.

3. Szlakiem hańby. Scenariusz filmowy wg powieści A. Marczyńskiego pt. „W szponach handlarzy kobiet”. Ekran. 1929. Por. poz. 17.

4. Kult ciała. Scenariusz filmowy wg powieści M. Srokowskiego. [Współaut.:] S. Székély. Ekran. 1930.

5. Niebezpieczny romans. Scenariusz filmowy wg powieści A. Struga pt. „Fortuna kasjera Śpiwankiewicza”. Ekran. 1930.

6. Uroda życia. Scenariusz filmowy wg powieści S. Żeromskiego. [Współaut.:] J. Gardan. Ekran. 1930.

7. Wiatr od morza. Scenariusz filmowy wg powieści S. Żeromskiego. [Współaut.:] W. Sieroszewski. Ekran. 1930.

8. Serce na ulicy. Scenariusz filmowy wg powieści S. Kiedrzyńskiego. [Współaut.:] J. Gardan. Ekran. 1931.

9. Młody las. Scenariusz filmowy wg dramatu J.A. Hertz. [Współaut.:] J.A. Hertz, J. Lejtes. Ekran. 1934.

10. A. Tołstoj; Eksperyment inż. Garina. [Powieść]. Przeł.: Alicja Stern i ... T. 1-2. Wwa; Rój 1935 [antydat. 1934], 232 + 241 s.

11. Róża. Scenariusz filmowy wg dramatu S. Żeromskiego. [Współaut.:] J. Lejtes. Ekran. 1936.

12. M. Twain; Yankeś na dworze króla Artura. [Powieść]. [Przeł.: ... i Alicja Stern]. Wwa: Rój 1936, 210 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Wiedza 1948; wyd. 3 Wwa: KiW 1949; wyd. 4 Wwa: Alfa 1989. Przekł. anonim.; inf. o tłum. od A.S.

13. Wierna rzeka. Scenariusz filmowy wg powieści S. Żeromskiego. Ekran. 1936.

14. Znachor. Scenariusz filmowy wg powieści T. Dołęgi-Mostowicza. Ekran. 1937.

15. Druga młodość. Scenariusz filmowy wg dramatu H. Bataille’a pt. „Maman Colibri”. Ekran. 1938.

16. Gehenna. Scenariusz filmowy wg powieści H. Mniszek. Ekran. 1938.

17. Kobiety nad przepaścią. Scenariusz filmowy wg powieści A. Marczyńskiego pt. „W szponach handlarzy kobiet”. Ekran. 1938. Por. poz. 3. Druga wersja scenariusza.

18. Moi rodzice rozwodzą się. Scenariusz filmowy wg utworu dramatycznego K. Nordena. [Współaut.:] K. Norden. Ekran. 1938.

19. Ostatnia brygada. (Prawo do szczęścia). Scenariusz filmowy wg powieści T. Dołęgi-Mostowicza pt. „Ostatnia brygada”. Ekran. 1938.

20. Profesor Wilczur. Scenariusz filmowy wg powieści T. Dołęgi-Mostowicza. Ekran. 1938.

21. Sezonowa miłość. Scenariusz filmowy wg dramatu G. Zapolskiej. Ekran. 1938.

22. Kłamstwo Krystyny. Scenariusz filmowy wg powieści S. Kiedrzyńskiego pt. „Dzień upragniony”. [Współaut.:] S. Kiedrzyński, H. Szaro. Ekran. 1939.

23. Szczęście przychodzi, kiedy chce. Scenariusz filmowy wg powieści K. Nordena. Powst. 1939.

Realizację filmu przerwał wybuch II wojny światowej (inf.: J. Janicki: Polskie filmy fabularne 1902-1988. Wwa 1990).

24. Warszawa. Dramat w 3 aktach wg powieści Szalom Asza. Powst. ok. 1945.

Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.
Przeł. hebr.: Przeł. A. Levinson. Wyst. Tel. Awiv, T. Habimah 1945 (inf. wg programu teatr. w Bibl. Nar. w Wwie).

25. Wiosna w Norwegii. Sztuka w 3 aktach wg powieści S. Engstranda. Adapt. sceniczna ... Wyst. Szczec., T. Pol. 1949.

Rkps (powiel.) w Bibl. Nar. w Wwie.
Przeł. hebr.: Wyst. Tel. Awiv, T. Ohel ok. 1945 [data wyst. wg inf. w dokumentach w Bibl. Nar. w Wwie].

26. Nowe przygody Szwejka. Komedja w 2 częściach, 6 obrazach wg powieści M. Słobodskiego. [Przeł. i oprac.] ... Wwa: Współpraca 1949, 99 s. Wyst. Kr., T. Młodego Widza 1949.

Przeł. ros.: Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.

27. K.M. Simonow: Chłopiec z naszego miasta. Sztuka w 4 aktach, 9 odsłonach. Wwa: Współpraca 1949, 109 s. Wyst. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1951.

28. A. Sofronow: Moskiewski charakter. Sztuka w 4 aktach, 7 odsłonach. Wwa: Współpraca 1949, 141 s. Wyst. Białystok, T. im. A. Węgierki 1949.

29. M. Gorki: Baśnie włoskie. Wwa: KiW 1950, 162 s.

30. W. Michajłow, L. Samojłow: Tajna wojna. Sztuka w 6 odsłonach. Przeł. powst. 1950. Wyst. Wwa, T. Domu Wojska Pol. 1952.

Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.

31. W. Pozner: Stany nie bardzo Zjednoczone. Przeł.: Alicja Stern i ... [Wwa:] PIW 1950, 269 s. Wyd. 2 także 1950.

32. P. Ignatow: Notatki partyzanta. [Powieść]. Przeł.: Alina [!] Stern i ... T. 1-2. Wwa: MON 1951, 467+583 s. Wyd. nast. także: wyd. 2, t. 1-3 1952, wyd. 3, t. 1-2 1954.

T. 1. Na przedgórzu Kaukazu. - T. 2. Księga 2. Podziemie Krasnodaru; Księga 3. Błękitna linia. - W wyd. 1 mylnie podane imię współaut. przeł. Alicji Stern.

Wyd. osob. fragm. pt. Na Tamaniu. Oprac. lit.: P. Łopatin. Wwa: MON 1951, 63 s.

33. W. Oczeretin: Jam twój Ojczyzno. [Powieść]. Przeł.: Alicja Stern i ... Wwa: MON 1952, 339 s.

34. W. Żukowski: Bajka o carewiczu Iwanie i o burym wilku. Wyd. w: W. Żukowski: Poezje. Wwa 1952. Wyd. osob. jako wyd. 2 Wwa: NK 1955, 39 s. Przedr. zob. poz. 43.

35. M. Bubiennow: Biała brzoza. Powieść, T. 2. Przeł.: Alicja Stern i ... Wyd. 3. Wwa: Czyt. 1954, 318 s.

T. 1. w przeł. J. Jędrzejewicza.

36. A. Groszew: Postać człowieka radzieckiego na ekranie. Szkic historyczno-krytyczny. Przeł.: Alicja Stern i ... Post. przeł. M. Machwic. Przedm.: K.T. Toeplitz. Wwa: FAW 1954, 241 s.

37. A. Puszkini: Utwory dramatyczne. Przeł.: S. Pollak, ..., M. Toporowski. Przyp.: L. Gomolicki. (Dzieła wybrane. T. 4). Wwa: PIW 1954, 272 s.
Tu w przeł. A.S.: Rusalka, s. 197-225.

38. W. Dychawiczny, M. Słobodskoj: Pozwólcie mi zmartwychwstać! Zupełnie nieprawdopodobne [zdarzenie] w 3 aktach 6 obrazach. Powst. 1955.
Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.

39. W. Majakowski: Wiersze dla dzieci. Przeł.: W. Broniewski, A. Sandauer, ... Wwa: NK 1956, 60 s.

40. B. Jasiński: Bal manekinów. (Sztuka w 3 aktach). Przygot. do druku li przeł. z jęz. ros.] ... Dialog 1957 nr 6 s. 17-50. Wyst. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1957. TV 1979. Przedr. w: B. Jasiński: Nogi Izoldy Morgan i inne utwory. Wwa 1966.

41. W. Majakowski: Misterium Buffo. Heroiczny, epicki i satyryczny obraz naszej epoki. Przeł. ... powst. ok. 1960.

Adapt. teatr.: Przeł.: A. Sandauer, ... Adapt.: J. Grotowski. Wyst. Opole, T. 13 Rzędów 1960; Przeł. ... Przeł. prologu: W. Wandurski. Adapt. tekstu i uwagi insc.: L. Zamkow-Słomczyńska. Muz.: E. Pałasz. Wwa: CPARA 1962, 44, [18] s., 37 tab.; Przeł.: S. Pollak, ... Reż.: J. Szajna. Wyst. Kr., T. Lud. 1965.

42. I. Ilf, E. Pietrow: Złoty cielak. Adapt. ... Wyst. Wwa, T. Komedja 1961.

43. W. Żukowski: Baśnie. Śpiąca królewna; Baśń o carewiczu Iwanie i o burym wilku; Baśń o carze Berendieju, o synu jego carewiczu Iwanie, o podstępach Kościeja Nieśmiertelnego i o niezłomnej mądrości carówny Marii, jego córki. Wwa: NK 1961, 95 s.

44. M. Bażan: Mickiewicz w Odessie. 1825 rok. Cykl poezji. Przeł.: J. Iwaszkiewicz, ... Wstęp: A. Uniechowski. Wwa: Iskry 1962, 70 s.
Teksty w jęz. pol. i ukr.

45. J. Nagibin: Nocny gość. Wybór opowiadań. Przeł.: Alicja Stern i ... Wwa: PIW 1963, 244 s.

46. M. Gogol: Martwe dusze. Adaptacja sceniczna w 3 aktach, 8 odsłonach ... Tekst pol.: W. Broniewski i ... Powst. ok. 1966.
Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.

47. Piliśmy pieśni. Przekłady z poezji rosyjskiej. Red. J. Kaliszuk. Lubl.: WŁubel. 1971, 228 s.
Zawiera też art. A.S.: O sztuce tłumaczenia, s. 5-22.

48. Czym dla duszy technienie. [Wiersze]. Wybór: D. Wawilow i O. Usenko. Przeł.: ..., J. Tuwim, D. Wawilow. Wwa: NK 1978, [30] s.

Zob. także Prace edytorskie i redakcyjne poz. 3, 4, 6, 11-13, 17.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. Nuż w bżuhu. 2. jednodniówka futurystów [!]. Wydanie nadzwyczajne. Red. i wyd.: B. Jasiński, ... Kraków [!]: Druk „Czasu” 1921, [4] k.

2. Katalog Wystawy Fotokinetograficznej w Warszawie. Pod. red. L. Brauna i ... Dolina Szwajcarska od 8 września do 3 października 1927 r. Wwa: Tow. Reklamy Międzynar. 1927, 96 s.

3. W. Majakowski: Wybór poezji. Poprzedzony wstępem Majakowskiego do polskiego czytelnika, jego autobiografią oraz przedm. ... Red. ... Wwa: Książka 1927, 120 s.

Tu także m.in. przekł. A.S.

4. W. Żukowski: Poezje. Red., wstęp i przyp. ... Wwa: Czyt. 1952, 232 s.

Tu także m.in. przekł. A.S.

5. W. Majakowski: Wybór satyr. Przekł. zbiorowy. Pod red. ... Wwa: Czyt. 1955, 269 s.

6. W. Majakowski: Młodym. Wybór wierszy pod red. ... Wwa: Iskry 1956, 235 s.

Tu także m.in. przekł. A.S.

7. W. Majakowski: Poezje. Red.: M. Jastrun, S. Pollak, ..., A. Ważyk. Słowo wstępne ... Wwa: Czyt. 1957, 770 s.

8. W. Majakowski: Poematy. Red.: M. Jastrun, S. Pollak, ..., A. Ważyk. Wwa: Czyt. 1959, 486 s.

9. W. Majakowski: Utwory sceniczne; Proza. Red.: M. Jastrun, S. Pollak, ..., A. Ważyk. Wwa: Czyt. 1959, 544 s.

10. B. Jasiński: Utwory poetyckie. [Wybór i wstęp] ... Wiersze rozproszone zebrała S. Knispel-Wróbłowa. Wwa: Czyt. 1960, 246 s.

11. N. Asiejew: Nadzieja. Wiersze wybrane. Wybór ... Wwa: PIW 1963, 58 s.

Tu także m.in. przekł. A.S.

12. E. Winokurov: Światło i inne wiersze. Wybór ... Wwa: PIW 1964, 62 s.

Tu także m.in. przekł. A.S.

13. W. Majakowski: Liryka. Oprac. i wstęp: S. Pollak i ... Wwa: PIW 1965, 194 s.

Tu także m.in. przekł. A.S.

14. Mieczysław Szczuka. [Wybór] i oprac. ... Wwa: WAiF 1965, 191 s.

Zawiera art. i wspomnienia poświęcone M. Szczuce, tu także szkic A.S.: Głód jednoznaczności, s. 8-53.

15. M. Bażan: Rozmowa serc. Wiersze wybrane. Wybrał ... Wwa: PIW 1967, 48 s.

16. A. Wozniński: Antyświaty. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Wwa: PIW 1967, 54 s.

17. Ziemia gorąca. Antologia współczesnej poezji bułgarskiej. Wybór i oprac.: A. Kamieńska, ... Wwa: LSW 1968, 465 s.

Tu także m.in. przekł. A.S.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1965. — A. Stern: Zasypane źródła. *Now. Lit. i Wjd.* 1957 nr 5 [dot. związku z futuryzmem]. — Wywiady: Z doświadczeń autora trzydziestu scenariuszy. Rozm. S. Beylin, W: S. Beylin: A jak to było, opowiem... Wwa 1958; przedzob. Twórczość poz. 46; Język poezji. (Rozmowa z A.S. o Majakowskim). *Nowa Kult.* 1962 nr 12 [dot. prac przekładowych].

— SWPP 1. — PP (J. Kuczyńska). — LP XX w. (J. Wojnowski). — RL 1968 (J. Chudek).

J. Iwaszkiewicz: *Skamander* 1920 nr 1 [rec.: Futuryzje; Nagi człowiek w Śródmieściu]. — [Anielski cham.] Cz. Bobrowski. *Reflektor* 1924 nr 1; [S. Napierski] sn. *Wiad. Lit.* 1924 nr 50, polem. A. Stern: Kilka słów o moich krytykach. *Alm. Now. Szt.* 1925 nr 2. — [Ziemia na lewo!] [S.K. Gackil] St.K.G. *Alm. Now. Szt.* 1924 nr 2; S. Napierski: Poezja tzw. „Nowej Sztuki” *Wiad. Lit.* 1924 nr 11 [dot. m.in. „Ziemia na lewo!"]. — [Bieg do bieguna!] W. Horzyca: Bieg do Boga. *Epoka* 1927 nr 57; S. Napierski: Mystyk i reporter. *Wiad. Lit.* 1927 nr 36, polem.: J.N. Miller: Rzecz o bokserze miłości pełnym, czyli o Chrystusie. *Wiad. Lit.* 1927 nr 41; A. Stawar. *Dziwnia* 1927 nr 1. — [Europa:] S. Napierski. *Wiad. Lit.* 1929 nr 15, polem. *tamże*. A. Stern: Korespondencja. O „Europie”. 1929 nr 17; S. Napierski: Korespondencja. W odpowiedzi A.S. 1929 nr 20; S. Zahorska: Polski film — dobry! *Wiad. Lit.* 1932 nr 53 [dot. gł. filmu F. i S. Themersonów]. — [Namiętny pielgrzym:] K. Irzykowski: „Bogom nieznanym”. *Tyg. Il.* 1933 nr 32; L. Piwiński: Powieść o „namiętnym pielgrzymie”. *Wiad. Lit.* 1933 nr 22. — [W Zawistowski] W.Z. *Pion* 1933 nr 4 [rec.: Szkoła geniuszów]. — Ch. Lów: Żydy w poezji odrodzonej Polski. II. Futuryści. A.S. *Mies. Żyd.* 1934 nr 1. — T. Boy Żeleński. W tegoż: Reflektorem w serce. Wwa 1954, przedz. w tegoż: Pisma. T. 25. Wwa 1968 [rec.: Szkoła geniuszów]. — P. Hulka-Laskowski. *Naprzód* 1938 nr 233 [rec.: Rozmowa z Apollinem]. — S. Marczak-Oborski: Powrót pani Dulskiej. *Nowa Kult.* 1952 nr 21 [rec.: Pani Dulska na rozdwoju]. — [Ludzie i syrena:] H. Berezka: Do wszystkiego gotowi. *Twórczość* 1956 nr 5; W. Gralewski. *Kamena* 1956 nr 11. — [Wiersze dawne i nowe:] M. Jastrun: O wierszach A.S. *Prz. Kult.* 1957 nr 10, przedz. w tegoż: Forma i sens poezji. Wwa 1988; J. Lau: Futuryzm, mitologia i młodość. *Po prostu* 1957 nr 23; R. Matuszewski: Metamorfozy futurysty. *Nowa Kult.* 1957 nr 13 [dot. także: Wiersze i poematy]. — L. Prorok: Powieść o hańbie nauki. *Pomorze* 1957 nr 1 [rec.: Ludzie i syrena]. — A. Ślücki: Bieg do bieguna poezji. *Now. Lit. i Wjd.* 1957 nr 5 [rec.: Wiersze dawne i nowe]. — K. Wyka: „Z ławy metafor”. *Życie Lit.* 1957 nr 31, przedz. w tegoż: Rzecz wyobraźni. Wwa 1959 i wyd. nast. — [Wiersze dawne i nowe:] J.W. Zięba: Futuryzm z retuszem. *Kamena* 1957 nr 12, polem.: A. Stern: Do redakcji „Kamena”. *Kamena* 1957 nr 17. A. Slonimski: Ofensywa bezsensu. *Nowa Kult.* 1957 nr 22. A. Stern: „Falszerze”. *Współczesność* 1957 nr 8. A. Slonimski: Anielski cham. *Nowa Kult.* 1957 nr 34. A. Stern: Parę słów o rozumie, dobrych obyczajach i śmierdzących chorągiewkach. *Nowa Kult.* 1957 nr 36. A. Stern: Sfałszowane cytaty. *Nowa Kult.* 1957 nr 38. J.W. Zięba: Na zakończenie dyskusji. *Nowa Kult.* 1957 nr 42. A. Stern: List otwarty. *Życie Lit.* 1957 nr 41 [całość dyskusji zob. *Pol. Bibliogr. Lit.* 1957 poz. 3514]. M. Gamdyk-Kluzniak: Pan Prezes walczy z futuryzmem. *Bufl. Inf. Bibl. Nar.* 1997 [nr] 2. I omów. sporu nt. futuryzmu pomiędzy A.S. i A. Slonimskim]. — W. Banaszekiewicz: Film a początki awangardy artystycznej w Polsce. *Kwart. Film.* 1959 nr 4 [m.in. o publicystyce film. A.S.]. — A. Jarecki: Sublokator cudotwórcy. *Nowa Kult.* 1959 nr 13 [rec.: Cudotwórca]. — [Zabawa w piekło:] J.J. Lipski: Cicer cum caule. *Nowe Książ.* 1959 nr 10; W. Maciąg: Uroczą rekwiizytornia. *Twórczość* 1959 nr 5.

– O. Missuna: A.S. na ławie oskarżonych. W tegoż: *Warszawski pitaval literacki*. Wwa 1960 [dot. procesu o bluźnierstwo z 1920]. – R. Warnier: Sensacyjna hipoteza polska na temat Apollinaire'a. Przeł. J. Dmowska. *Życie Lit.* 1960 nr 9 [dot. badań A.S. nad biografią G. Apollinaire'a]. – H. Zaworska: O poezji Brunona Jasińskiego. *Twórczość* 1961 nr 4 [rec. oprac.]: B. Jasiński: Utwory poetyckie. – [Europa]: T. Wróblewska: Renesans „Europy”. *Życie Lit.* 1962 nr 33; H. Zaworska: Futurystyczny bohater wieku. *Współczesność* 1962 nr 18. – T. Wróblewska: A.S. *Tyg. Kult.* 1964 nr 50. – [Poezja zbuntowana]: T. Burek: Z albumu awangardy. *Twórczość* 1965 nr 3; S. Jaworski: Początek wszyścieki. *Ruch Lit.* 1965 nr 2; H. Kunstman: *Die Welt der Slaven*, Wiesbaden 1965 nr 2. – H. Zaworska: Mieczysław Szczuka – pionier sztuki nowoczesnej. *Wiatrak* 1966 nr 14 [rec.]: Mieczysław Szczuka]. – B. Danowicz: Nowa sztuka A.S. *Teatr* 1967 nr 17, polem. J. Falkowski: Przypadek „Rzeźni”. *Współczesność* 1968 nr 16 [rec.]: Rzeźnia – [Ziemia gorąca, Oprac. ...] T. Dąbek. *Pam. Słow.* 1969 t. 19; J. Lau. *Twórczość* 1969 nr 12. – M. Sprusiński: Biologia i śmierć. *Nowe Książ.* 1969 nr 21, przedr. w tegoż: *Imiona naszego czasu*. Kr. 1974 [rec. Poezje. 1969]. – K. Wyka: Dwa skrzydła poezji A.S. *Poezja* 1969 nr 6, przedr. jako wstęp do: A. Stern: *Poezje Wwa 1969* oraz w: K. Wyka: *Rzecz wyobraźni*. Wyd. 2 rozszerz. Wwa 1977, wyd. 3 Kr. 1997. – M. Decaudin: A.S. *Europe*, Paryż 1970 nr 489 [m.in. nt. prac A.S. poświęconych G. Apollinaire'owi]. – K. Sterocka: *Kwart. Hist.* 1970 nr 4 [rec.]: Bruno Jasiński]. – H. Zaworska: Dom poeci bezdomności. (O poemacie A.S. „Dom Apollinaire'a”). *Poezja* 1970 nr 11. – J. Pieszczachowicz: A.S. wśród futurystów. (Modele poezji). *Życie Lit.* 1971 nr 41. – S. Pollak: Otwarte drzwi. *Poezja* 1972 nr 1. – J. Prokop: Uwagi o poezji A.S. W tegoż: *Lekcja rzeczy*. Kr. 1972. – J.L. Ordan: A.S. – futurizm oswojony. *Poezja* 1973 nr 12. – M. Baranowska: Zyciorys magiczny. *Literatura* 1974 nr 3 [rec.]: Dom Apollinaire'a]. – W. Studencki: Eseistyka i dramaturgia A.S. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Filol. Pol.* 1978 z. 16. – K. Karasek: „Irrealna gwiazda” A.S. *Literatura* 1979 nr 22. – J. Lemann: Pogląd filmowe A.S. w dwudziestoleciu międzywojennym. (Na przykładzie publikacji i działalności społecznej). W: *Film polski wobec innych sztuk*. Kat. 1979. – A.K. Waskiewicz: „Irrealna gwiazda”. O poezji A.S. *Pam. Lit.* 1979 z. 4. – S. Dąbrowski: Styl poetycki a szanse dla czytelnicy wyobraźni. (Na przykładzie trzech wierszy A.S.). *Ruch Lit.* 1981 nr 6 [dot. wierszy: Pojedynki; Liryka; Szczyściel]. – Z. Jarosiński: Poezja ziemi. (A.S.). W: *Poeci dwudziestolecia międzywojennego*. T. 2. Wwa 1982. – B. Carpenter: A.S. W tegoż: *The poetic avant-garde in Poland. 1918-1939*. Seattle, London 1983. – M. Baranowska: Prymitywizm prowokowany. (S.). W tegoż: *Surrealna wyobraźnia i poezja*. Wwa 1984 [dot. wczesnej twórczości poetyckiej]. – S. Melkowski: Cyrk filozoficzny. W tegoż: *Domena prozy*. Wwa 1984 [rec.]: Historie z nieco innych wymiarów]. – A. Pryszczewska-Kozub: O zapomnianej powieści A.S. „Namiętny pielgrzym”. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Filol. Pol.* 1985 nr 24. – H. Czubała: Futurysty i kontestatorzy. *Życie Lit.* 1986 nr 40 [rec.]: Wiersze zebrane 1986]. – P. Łuszczkiewicz: Oparzenie gryzącymi językami poezji. *Poezja* 1988 nr 1 [dot. gł.]: Ziemia na lewo]. – [Wiersze zebrane. 1986:] J. Pieszczachowicz: W pogoni za „irrealną gwiazdą”. *Literatura* 1988 nr 5, przedr. w tegoż: *Wygnaniec w labiryncie XX wieku*. Kr. 1994; S. Sterna-Wachowiak: Chochoł futurystycznej melancholii. *Twórczość* 1988 nr 1. – G. Pietruszewska-Kobiela: Pejzaż dramatyczny Anatola Sterna. Częstochowa: Wydawn. WSP 1989, 159 s. – G. Pietruszewska-Kobiela: Psychologizm i surrealizm. Proza Anatola Sterna. Częstochowa: Wydawn. WSP 1991, 129 s. – G. Pietruszewska-Kobiela: O poezji Anatola Sterna. Częstochowa: Wydawn. WSP 1992, 87 s. – A. Świrak: Kilka uwag o poemacie „Piłsudski” A.S. W: „Odrodzona i niepodległa” – w literaturze. Zielona Góra 1992. – T. Burek: A.S. W: *OLP*. Ser. 6 t. 3. Kr. 1993. – K. Wał: Niebo w międzywojennej poezji A.S. W: *W stronę dwudziestolecia 1918-1939*. Rzeszów 1993. – P. Majerski: Spalone mosty polskiego romantyzmu... (nad „Piłsudskim” A.S.). W: *Mity, stereotypy, konwencje*. Kat.

1995. – M. Giżycki: Awangarda wobec kina. Wwa 1996, passim. – P. Majerski: W koleinach racjonalizmu. (Głosy do utworu „Nasz przyjaciół stół” A.S.). *Ruch Lit.* 1998 nr 2. – P. Majerski: O języku (w) poezji A.S. *Prz. Hum.* 1999 nr 6. – P. Majerski: Strategia dyktanta. Tekst i konteksty „Kobiet wyższości” A.S. W: *Liryka polska XX wieku*. Ser. 2. Kat. 2000. – P. Majerski: Anarchia i formuły. Problemy twórczości poetyckiej Anatola Sterna. Kat.: Wydawn. UŚI. 2001, 247 s. **B.T.**

STERNA-WACHOWIAK Sergiusz ur. 1953

Pseud.: Frawiusz Pustelnik; Konrad Surgeński; Paweł Hetmański; S.S.-W.; (S.S.W.); ssw; (ssw).
Poeta, prozaik, eseista, krytyk literacki.

Urodzony 18 lipca 1953 w Lesznie; syn Eugeniusza Wachowiaka, ekonomisty, poety i tłumacza, i Janiny z Hetmańskich, ekonomistki. Od 1961 mieszkał we Wschowie. W 1968-72 uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego im. Królowej Jadwigi (w 1970 przemianowane na im. T. Zana) we Wschowie. W szkole redagował szkolną gazetkę, gdzie publikował pierwsze wiersze i artykuły. Równocześnie uczył się, początkowo prywatnie, a następnie w Społecznym Ognisku Muzycznym, gry na skrzypcach; do 1972 koncertował w zespołach kameralnych. Debiutował na łamach *Nadodrza* w 1971 wierszami „Dziwne konanie kanonika Kopernika” i „Wielkie ryby pożerają małe” (nr 1), a jako krytyk literacki w 1972 recenzją tomu Stanisława Czachorowskiego „Kłęczniki oriońskie” (nr 16). Od tegoż roku studiował polonistykę na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM); w 1977 uzyskał magisterium. W 1973-77 był prezesem Koła Historyków i Teoretyków Literatury UAM. W 1975 założył i był redaktorem naczelnym niezależnej mówionej gazety uniwersyteckiej pt. *Struktury II* (do 1977). W 1975 podjął jako krytyk literacki stałą współpracę z miesięcznikiem *Twórczość* (do 1981), a także z *Odrą* i *Poezją*. Artykuły, recenzje i szkice publikował także m.in. w *Nowym Wyrazie* i *Integracjach* (w 1980-81 członek kolegium redakcyjnego). W 1976 ożenił się z Reginą Małą, polonistką. W 1977-79 był członkiem Zarządu i wiceprezesem Koła Młodych Oddziału Poznańskiego ZLP, a następnie członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1980 został współpracownikiem Teatru Nowego w Poznaniu (m.in. konsultant, recenzent wewnętrzny, autor szkiców programowych) i jego pisma *Zza kulis* (1983-86). Po wprowadzeniu 13 grudnia 1981 stanu wojennego uczestniczył w niezależnym życiu literackim i ruchu wydawniczym. Publikował artykuły i prozę w pismach ukazujących się poza cenzurą, m.in. w gdańskim *Podpunkcie* (1983, 1985; pod pseud. Konrad Surgeński), poznańskim *Czasie Kultury* (1986-87), mówionej gazecie literackiej UAM *Struktury III* (1986-89), *Obserwatorze Wielkopolskim* (1989-90).

W 1987 otrzymywał prywatne stypendium Romana Brandstaettera. Brał udział w pracach Duszpasterstwa Środowisk Twórczych. Był związany z Ruchem Kultury Chrześcijańskiej „Odrodzenie” (1983-88). W 1985 zamieszczał (pod pseud. Paweł Hetmański) felietony w lubelskim kwartalniku *Akcent*; w 1987, 1990 i 1992 współredagował numery tematyczne tego pisma pt. *Na pograniczu narodów i kultur*. W 1985-88 był członkiem ogólnopolskiego Zarządu Komisji Krytycznoliterackiej Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. W 1988 został członkiem Stowarzyszenia im. E. Stein. W 1989 otrzymał za całokształt pracy krytycznej nagrodę Pióra, przyznaną przez Klub Studentów Wybrzeża „Żak”. W tymże roku został członkiem Polskiego PEN Clubu i SPP (do 1993 był sekretarzem, a później prezesem Oddziału Poznańskiego oraz od 1993 członkiem Zarządu Głównego Stowarzyszenia). Ogłaszał też felietony w dzienniku *Dzisiaj* (1989; podp. Prawiusz Pustelnik). W 1990 rozpoczął współpracę ze stowarzyszeniem Stuttgarter Schriftstellerhaus. Zaczął prowadzić (do 1999 z Milanem Kwiatkowskim) Scenę Verbum przy Teatrze Nowym i SPP, której w 1990 był współzałożycielem. Został członkiem Stowarzyszenia E. Lasker-Schüler w Wuppertalu (1992). Współpracował ze stowarzyszeniem Guardini Forum w Berlinie Zachodnim (do 1992). Redagował wydawane przez SPP serie: *Tropami Pisarzy na Kresach Zachodnich. Dzieła – Biografie – Pejzaże* (od 1993), *Wielkopolski Parnas Literacki. Sylwetki – Interpretacje – Szkice* (od 1997), *Pasaże i Palisady* (od 2000). W 1994 został wiceprzewodniczącym Komitetu Porozumiewawczego Środowisk Twórczych w Poznaniu. Jako współpracownik oddziału Telewizji Polskiej w Poznaniu był m.in. w 1994-97 autorem scenariuszy filmów dokumentalnych oraz cykli programów literackich pt. „Słowa i sensy” i „Światło z popiołów”; w 1995-99 wchodził w skład jego Rady Programowej. Redagował poznańską *Gazetę Malarzy i Poetów* (od 1994), był członkiem Rady Redakcyjnej *Przeglądu Powszechnego* (od 1996), *Akcentu* (od 1998) i stałym recenzentem miesięcznika *Nowe Książki* (od 1996). Od 1997 był współpracownikiem Polskiego Funduszu Wydawniczego w Kanadzie, od 1998 jurorem Fundacji W. i N. Turzańskich w Toronto i członkiem Towarzystwa Literackiego im. T. Parnickiego. W 1999 został kierownikiem literackim Teatru Nowego w Poznaniu. Od 2000 należy do Rady Programowej Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu, a od 2001 do Stowarzyszenia im. R. Brandstaettera. Mieszka w Suchym Lesie pod Poznaniem.

TWÓRCZOŚĆ

- 24 1. Na odlot. [Wiersze]. [Wschowa: Nakł. autora] 1972, 24 s. [Inf. autora].

2. Mój surrealizm. [Wiersze]. Pozn.: Witryna Poetycka Okręgowego Klubu Studenckiego „Od Nowa” 1974, 20 s. [Inf. autora].

3. Może usłyszysz. [Wiersze]. Pozn.: WP 1977, 81 s. Cykle: Sanatorium; Zabawy w miejskiej infirmerii; Śpiewające rymy (requiem); Usłowiony.

4. Śpiewające rymy. [Wiersze]. Red. i post.: K. Gąsiorowski. Wwa: ZG SZSP 1977, 20 s.

5. „Fizjologia” słowa. Z zagadnień semiotyki poezji konkretnej. Ogólnopolskie sympozjum nt. poezji konkretnej. Bydgoszcz 20-21. X. 1979. Materiały teoretyczne. Bydg.: Tow. Przyj. Nauk Wyd. Kultury i Sztuki UM [Urzędu Miasta], Miej. Poradnia Instrukcyjno-Metodyczna 1979, 36 s., powiel.

6. Kopiejecka. [Powieść]. Pozn.: WP 1979, 247 s. Pierwotny tytuł: Arkona. — III nagroda w Ogólnopolskim Konkursie Prozatorskim w Szczec. w 1975.

7. Polityczna szopka sylwestrowa, czyli przed wejściem na kryzysowy bal 1981. Scenariusz widowiska telewizyjnego. [Współaut.:] T. Żukowski. Powst. XI 1981.

Powst. na zamówienie ośrodka TV w Pozn.; do emisji nie doszło z powodu ogłoszenia stanu wojennego 13 XII 1981.

8. Iskra lejdejska. (Powieść ideogramologiczna). Pozn.: WP 1982, 247 s.

9. Głowa Orfeusza. Eseje i szkice. Wwa: MAW 1984, 265 s.

Zawartość: Anamorfoza. (Esej o metodzie). — Warianty: Światopoglądowa hamartia Orientacji „Hybrydy”; Czy poezja powinna być „maszynką do mielenia mięsa”? Między ideowierzeniem a panpoetyzmem lna przykładach z literatury współczesnej. — Głowa Orfeusza: XXX; Orfeusz jakby spał i jakby we śnie [dot. poezji J.K. Adamkiewicza, U.M. Benki, W. Czernińskiego, W. Zawistowskiego]; ...i nowy Orfeusz rzuca swą lirę... [dot. poezji R. Chojnackiej, A. Jurewicza, B. Majal; ...nowy żaród, znak, w przemianie, w ruchu [dot. poezji A. Kwietniewskiej, D. Opolskiego, T. Żukowskiego]. — Wyjście.

10. Mięsz zakazanych owoców: Jankowski – Jasiński – Gredziński. (Szkice o futuryzmie). Bydg.: Pomorz 1985, 179 s.

Zawartość: Od autora. — Yeżego Yankowskiego tram w porzek epoki; Jasiński jako guliwerysta; Wirówka gatunków albo Stanisław Gredziński; Paradoxy futurystycznej kontrkultury.

11. Szyfr i konwencja. O językach i gatunkach poezji XX wieku. (Szkice i eseje). Pozn.: WP 1986, 298 s.

Zawartość: Wprowadzenie. Szyfr i konwencja. — I. Modele świata albo Język: Wstęp. Gnoza Języka; Język w językach. Świat Dźwięk; Język wyobraźni. Świat Sen; Geometryzacja języka. Świat Zdanie; Archetypy i konkrety. Świat Znak. — II. Modele komunikacji albo Gatunek: Wstęp. Gnoza Gatunku; Dziwna wolność wiersza wolnego; Wiersz wolny postromantyczny. Teoria ewolucji: hipoteza „rozpadu” i ekspresja odbiorcy; Wiersz wolny awangardowy. Teoria rewolucji: hipoteza „pragatunku” i ekspresja nadawcy. — III. Modele człowieka albo Przełom: Wstęp. Gnoza Przełomu; 1918. Profecje, fetysze, autopsje; 1956. Gatunki, style, paraboje.

12. Wieża ciemności. [Wiersze]. Pozn.: Wydawn. Głosy* 1986, 27 s.

13. Oplatki polskie. Rzecz teatralna. [Współaut.:] M. Kwiatkowski. Praprem. Pozn., T. Nowy 1988.

14. Oplatki polskie II. Rzecz teatralna. [Współaut.:] M. Kwiatkowski. Praprem. Pozn., T. Nowy 1989.

15. Informator o poznańskim środowisku pisarzy zrzeszonych w Stowarzyszeniu Pisarzy Polskich. Oprac. i wstępem poprzedził ... Pozn.: Metalplast 1990, 120 s. Wydż. Kultury i Sztuki Urzędu Woj. w Pozn.

16. Papierowy lampion. [Wiersze]. Obrazy: P. Schlack. Pośl.: W. Oszejca. Pozn.: SPP 2000, 63 s.

Prace redakcyjne

1. Materiały naukowo-literackie. [Oprac.:] ..., M. Kurpisz. Pozn.: RU [Rada Uczelniana] SZSP, UAM 1975, 170 s.

2. Advent poetów. Antologia. Wybrał i wstępem poprzedził ... Nowy Tomyśl: Bibl. Publiczna M. i Gminy 1993, 42 s.

3. Opowieść o cynowym rajy i kilka innych historii z XX wieku. (Eseje i szkice). Red. [i wprowadzenie] ... Pozn.: SPP 1993, 176 s.

4. W. Oszejca: Przy świecy i ogarku. (Rozmowy, eseje, szkice). Wstęp [i red.] ... Pozn.: SPP 1995, 204 s.

5. Poezja w zimie. Antologia. Wstępem poprzedził ... Nowy Tomyśl: Bibl. Publiczna M. i Gminy 1995, 39 s.

6. M. Rosiak: Wenus trotuaru. Próba poematu przed obrazem Jeana Dubuffeta. [Red.] i pośl. ... Pozn.: SPP 1995, 32 s.

7. Ho, ho i sto cztery inne wiersze. Piłski almanach poetycki wybrał, ułożył i wstępem poprzedził ... Piła: Woj. Bibl. Publiczna 1996, 156 s.

8. Sowa w słowach. Antologia poezji. Wybrał i wstępem poprzedził ... Nowy Tomyśl: Bibl. Publiczna M. i Gminy 1996, 40 s.

9. „W ciemną mą ojczyznę”. Stanisław Grochowiak znany i nieznan. (Eseje i szkice). Red. [i wprowadzenie] ... Pozn.: SPP 1996, 180 s.

10. Chrześcijańskie korzenie. Misjonarze, święci, rycerze zakonnicy. (Eseje i szkice). Red. [i wprowadzenie] ... Pozn.: SPP 1997, 160 s.

11. Jesteś wszędzie, Itako. Świat prozy Adama Tomaszewskiego. Red. i wprowadzenie ... Pozn.: SPP 1997, 84 s.

12. Polnische Lyrik aus 100 Jahren. [Wybór, układ, red. noty o autorach, pośl.] ... [Przeł.] J. Retz. Gifkendorf: Merlin Verlag 1997, 234 s.

13. Nie tylko Beatrycze. Niebieska i ziemska miśja cystersów na Kresach Zachodnich. (Eseje i szkice). Red. i wprowadzenie ... Pozn.: SPP 1999, 284 s.

14. R. Chojnacki: Wiersze nienapisane. Red. i pośl. ... Pozn.–Toronto: SPP, Pol. Fundusz Wydawn. w Kanadzie 2000, 56 s.

15. P. Łuszczkiewicz: Pociąg do Poznania. (Szkice i rozprawy). Wprowadzenie: P. Szevec. Red. ... Pozn.: SPP 2000, 168 s.

16. M. Marczewski: Naprawiacz ptaków. [Wiersze]. Pośl.: B. Latawiec. Wybór i red. ... Pozn.: SPP 2000, 48 s.

17. A. Ogrodowczyk: Nazywałem się Franz Kafka. [Wiersze]. Pośl.: R.K. Przybylski. Red. ... Pozn.: SPP 2000, 56 s.

18. Oparci o wiatr. Antologia poetycka. Wybrał i wstępem poprzedził ... Chodzież: Stow. Społ.-Kult. „Oś” 2000, 76 s.

19. J. Poethen: Oddech bogów. Eseje greckie. Przeł. E. Wachowiak. Oprac. i wstępem poprzedził ... Pozn.: SPP 2000, 195 s.

20. W. Różański: Ręce Marii Magdaleny. [Wiersze]. [Wybrał, oprac.] i pośl. opatrzył ... Pozn.: Wydawn. Ars Nova 2000, 124 s.

21. A. Tomaszewski: Krzyk dzikiej gęsi. (Szkice kanadyjskie). Red. oprac. i wstępem poprzedził ... Pozn.: SPP 2000, 264 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 2001. – Wywiady: Na Kresach Zachodnich. Rozmowa M. Nowiny-Kwiatkowskiego i ... *Akcent* 1992 nr 2/3; Powrót do korzeni jest jedyną perspektywą dla każdego pisarza. Rozm. R. Brzezińska. *Słowo* 1995 nr 40; Pisarze Kresów Zachodnich. Rozm. P. Kepiński. *Rzeczpospolita* 1996 nr 71; Pogarda i zachwycenie. Rozm. P. Łuszczkiewicz. *Arkusz* 2000 nr 1, przedr. pt. Zgorzsenie i zachwyt w tegoż: Pociąg do Poznania. Pozn. 2000.

LP XX w. (Z. Chojnowski).

[Może usłyszysz:] A. Kwietniewska: Okrucieństwo z cukru. *Nurt* 1977 nr 10; J.K. Misiec: Zmęczenie wyobraźni. *Literatura* 1977 nr 40; J.K. Adamkiewicz: Kosmos słowa, kosmos rzeczywistości. *Nowy Wyraz* 1978 nr 2. – H. Berezka: Wyposażenie. *Twórczość* 1978 nr 10, przedr. w tegoż: Taki układ. Wwa 1981 [rec.: Kopiejczka]. – J. Biela: Druga seria. *Nowy Wyraz* 1978 nr 10 [rec.: Śpiewające ryny]. – [Może usłyszysz:] A. Ogrodowczyk: Lekcja nowego języka. *Nadodrże* 1978 nr 17 [dot. też: Śpiewające ryny]; M. Piasecka: Może usłyszysz... *Twórczość* 1978 nr 3; A. Śliz: Na szlaku nowoczesnej poezji. *Poezja* 1978 nr 2. – M. Unger: Kłopoty z „Kopiejczką”. *Literatura* 1979 nr 48 [rec.: Kopiejczka]. – H. Berezka: Traktatowość. *Twórczość* 1980 nr 6, przedr. w tegoż: Bieg rzeczy. Wwa 1982 [rec.: Iskra lejdejska]. – [Kopiejczka:] E. Kraskowska-Lange: Między emocją a intelektem. *Nurt* 1980 nr 4; A. Ogrodowczyk: Symbolizacja rzeczywistości. *Mies. Lit.* 1980 nr 10/11; J. Sokolowski: Katalogi. *Nowy Wyraz* 1980 nr 5. – T. Błażewski: Granice prozy. *Nurt* 1983 nr 13, przedr. w tegoż: Literatura jak literatura. Łódź 1987 oraz w wersji poszerz. w tegoż: Rysopis. Łódź 1987 [rec.: Iskra lejdejska]. – A. Ogrodowczyk: Fenomenologia języka. Młoda fala polskiej powieści. *Integracja* 1983 nr 16 [rec.: Kopiejczka; Iskra lejdejska]. – [Głowa Orfeusza:] D. Mazurek: „Głowa Orfeusza”, czyli romantyzm i intelekt. *Akcent* 1985 nr 4; J. Piątek: Zapytanie o nową krytykę? *Odra* 1986 nr 4. – M. Jędrzych: Zakazane owoce futuryzmu. *Akcent* 1987 nr 1 [rec.: Miąższ zakazanych owoców]. – T. Staniszewski: W labiryncie dwudziestowiecznej poezji. *Nowe Książ.* 1987 nr 10 [rec.: Szyfr i konwencja]. – IPolnische Lyrik aus 100 Jahren. Oprac.

...] L. Szaruga: Polska poezja w Niemczech. *Kultura*, Paryż 1998 nr 1/2; J.L. Kaczmarek: Antologia powrotu. *Gaz. Malarzy i Poetów* 1999 nr 4. — [Papierowy lampion:] A. Ławniczak: Misteria światła i życia. *Arkusze* 2001 nr 7; A. Zawada: Powaga liryczna. *Nowe Książki* 2001 nr 6.

J.Z.

STĘPIEŃ Marian

ur. 1929

Pseud.: Marek Gont.
Historyk literatury.

Urodzony 30 lipca 1929 w Sławsku (pow. Stryj); syn Jana Stępnia, urzędnika celnego (zginął w 1940 w Katyniu), i Kamilli Cierpickiej, po wojnie urzędniczki. W dzieciństwie mieszkał wraz z rodzicami w Zbąszyniu, a od 1936 w Jamielniku (pow. Nowe Miasto Lubawskie). W czasie okupacji niemieckiej przeniósł się w 1942 wraz z matką do Gorlic, gdzie ukończył szkołę powszechną oraz był robotnikiem w prywatnej stolarni, wytwarzającej drewniane zabawki. Po wojnie uczęszczał do Gimnazjum im. M. Kromera w Gorlicach; w 1948 zdał maturę i podjął studia na Akademii Handlowej w Szczecinie. W tymże roku został członkiem Związku Akademickiej Młodzieży Polskiej w Szczecinie. Debiutował w 1948 opowiadaniem „Idziemy z wiarą w siebie”, opublikowanym w *Kurierze Szczecińskim* (nr 321) i nagrodzonym w konkursie tego pisma z okazji Tygodnia Akademika. W 1949-50 publikował artykuły na łamach *Po prostu* (też pod pseud. Marek Gont). W 1950 przeniósł się na filologię polską na Uniwersytet Jagielloński (UJ) w Krakowie; w 1955 uzyskał magisterium. Należał do ZMP, a od 1952 do PZPR. W tymże roku ożenił się z Krystyną Rojówną, nauczycielką muzyki. W 1953-56 był asystentem w Katedrze Podstaw Marksizmu-Leninizmu UJ. Od 1954 zamieszczał recenzje i artykuły w *Życiu Literackim*. W 1956-58 pełnił funkcję I sekretarza Komitetu Uczelnianego PZPR UJ. Od 1957 pracował w Katedrze Historii Literatury Polskiej UJ na stanowisku starszego asystenta. Artykuły i recenzje naukowe zamieszczał w czasopiśmie polonistycznych, zwłaszcza w *Ruchu Literackim* (od 1960), *Pamiętniku Literackim* (od 1962), *Zeszytach Naukowych UJ* (od 1963). W 1964 uzyskał stopień doktora filologii polskiej na podstawie rozprawy „Narcyza Żmichowska. Biografia ideowa” (promotor prof. Henryk Markiewicz) i był (do 1968) adiunktem w Katedrze Literatury Polskiej UJ. W 1965/66 przez trzy miesiące przebywał na stypendium naukowym w ZSRR. W 1968-76 zajmował stanowisko docenta. Od 1967 jest członkiem Komisji Historycznoliterackiej PAN Oddziału w Krakowie (w 1970-83 redaktor naukowy *Rocznika Komisji Historycznoliterackiej PAN Oddział w Krakowie*) i członkiem Komisji Socjologicznej PAN Oddziału w Krakowie. Od 1970 pełnił funkcję wicedyrektora Instytutu Filologii Polskiej

UJ (do 1981). W 1972 uzyskał stopień doktora habilitowanego na podstawie rozprawy „Ze stanowiska lewicy. Studium jednego z nurtów polskiej krytyki literackiej w latach 1918-1939”. Rozwijał aktywną działalność w ZNP, m.in. w 1967-73 był wiceprezesaem Zakładowej Organizacji Związkowej UJ, a w 1970-74 nadto był członkiem prezydium Sekcji Nauki przy Zarządzie Głównym ZNP. Współpracował z *Rocznikiem Literackim* jako autor działu „Literatura polska po 1918 r.” (za 1973-84). Był członkiem redakcji dwumiesięcznika *Teksty* (1973-81). Wchodził w skład Rady Naukowej Instytutu Badań Polonijnych UJ (1974-81), Rady Naukowej Ośrodka Badań Prasoznawczych (1974-87) oraz Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich (IBL) PAN (1975-77). W 1975 należał do członków założycieli krakowskiego Klubu Twórców i Działaczy Kultury „Kuznica” i był jednym z jego wiceprezesów (1976-82). Należał też do ośrodka kultury Krakowska Kuznica (wiceprezes Społecznej Rady Programowej od 1983). W 1971 organizował Olimpiadę Literatury i Języka Polskiego na terenie województwa krakowskiego i był przez 10 lat przewodniczącym Komitetu Wojewódzkiego (później Okręgowego) olimpiady; od 1981 przez kilka lat był członkiem Komitetu Głównego. W 1975-78 był członkiem redakcji *Polish Literary Studies*, a w 1976-85 członkiem rady redakcyjnej *Polonistyki*. W marcu 1976 został profesorem nadzwyczajnym w Instytucie Filologii Polskiej UJ. W tymże roku oraz ponownie w 1983/84 przebywał jako visiting professor w Alliance College w Cambridge Springs (Pensylwania), a w 1978 w Grand Valley State Colleges w Allendale (Michigan) jako stypendysta Fulbrighta. W 1976-78 był zatrudniony na pół etatu w IBL PAN w Warszawie. W 1976-81 kierował Studium Krytyki Artystycznej UJ, a w 1978-81 także Zakładem Historii Literatury Współczesnej Instytutu Filologii Polskiej. Od lutego do września 1981 przebywał w Meksyku jako profesor Universida Nazionale Autónoma de Mexico. Był członkiem Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN (1977-89), Komitetu Badań Polonii PAN (1981-83), Komitetu Nagród Państwowych. W 1982 został członkiem redakcji, a w 1983-89 był redaktorem naczelnym miesięcznika *Zdanie* (tu m.in. w 1982-83 cykl „Z notatnika meksykańskiego”). Współpracował też z *Polityką* (1982-94). W 1983 został członkiem nowego ZLP (członek zarządu Oddziału Krakowskiego w 1985). Pełnił wiele funkcji we władzach PZPR; w 1981-87 był sekretarzem Komitetu Środowiskowego Nauki przy Komitecie Krakowskim PZPR, w 1987-88 przewodniczącym tamtejszej Komisji Kultury, w 1988-90 sekretarzem Komitetu Centralnego do spraw kultury. Otrzymał czterokrotnie nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1977, 1979, 1983, 1986),

w 1985 nagrodę im. K. Wyki, przyznaną przez Prezydenta m. Krakowa, a w 1987 przyznaną przez *Gazetę Krakowską* nagrodę im. T. Hołuj „Drzewo i owoc”. W 1984 został mianowany profesorem z wyznajnym. W 1992 był członkiem założycielem Polskiego Stowarzyszenia Stypendystów Fulbrighta. W 1993 przebywał w Berlinie jako visiting professor, a w 1999 w Nowym Jorku na trzymiesięcznym stypendium przyznanym przez Fundację Kościuszkowską w USA. W 1999 otrzymał nagrodę I stopnia przyznaną przez Prezesa przedsiębiorstwa Ruch. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1964), Złotą Odznaką ZNP (1970), Krzyżem Kawalerskim (1972) i Krzyżem Komandorskim (1986) Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1976). Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Początki marksistowskiej krytyki literackiej w Polsce. (Przed rokiem 1905). Wwa [1967], 49 s., powiel. Sesja Nauk. IBL PAN zorganizowana ku uczczeniu 50 rocznicy Wielkiej Rewolucji Październikowej. Wwa 3-5 grudnia 1967.

2. Narcyza Żmichowska. [Monografia]. Wwa: PIW 1968, 519 s.
Rozprawa doktorska.

3. Zagadnienia literackie w publicystyce Polonii radzieckiej 1918-1939. Wr.: Ossol. 1968, 190 s. PAN Oddz. w Kr. *Pr. Komis. Hist.-lit.*

Zawartość: Wstęp. — Wobec tradycji romantycznej; Sądy o czołowych pisarzach pozytywizmu; Stosunek do literatury Młodej Polski; Wokół twórczości Żeromskiego; Ocena literatury współczesnej w Polsce; W poszukiwaniu sojuszników; Spory o literaturę proletariacką na przykładzie twórczości Bruno Jasińskiego; Dyskusje metodologiczne. — Zakończenie.

4. Życie literackie w Polsce w latach 1944-1969. Kr.: PWN 1970, 46 s. PAN Oddz. w Kr.

5. Program kulturalno-oświatowy Polskiej Partii Robotniczej. Kr.: PWN 1972, 31 s. PAN Oddz. w Kr.

6. Bruno Jasiński. Kr.: PWN 1974, 34 s. PAN Oddz. w Kr.

7. Polska literatura współczesna 1944-1973. Kr.: PWN 1974, 44 s. PAN Oddz. w Kr.

8. Ze stanowiska lewicy. Studium jednego z nurtów polskiej krytyki literackiej lat 1919-1939. Kr.: WL 1974, 440 s.

Rozprawa habilitacyjna.

Zawartość: Przedstawienie. — Pod urokiem Proletkultu; Dyskusja o poezji proletariackiej; Pierwsze próby oceny; W kręgu literatury faktu; Wobec Zjazdu Pisarzy Radzieckich w 1934 roku; Mobilizacja przeciw faszyzmowi; O prawdziwym obrazie wsi; Dyskusja o literaturze proletariackiej część druga; W stronę awangardy; W poszukiwaniu kryteriów; O trafnej formule realizmu; Wobec tradycji: Spór o metodę. — Zamknięcie. Nagroda *Zycia Lit.* (za 1974) w 1975.

9. Ignacy Fik. 1904-1942. Wwa: PWN 1975, 31 s. PAN Oddz. w Kr.

10. Literatura polska po 1939 roku. [Szkic]. Kr.: UJ, Polonijny Ośrodek Nauk-Dydaktyczny 1975, 97 s. Wyd. 2 Kr.: UJ, Inst. Filologii Pol. 1977. Przedr. zmien. w: Historia literatury polskiej w zarysie. Pod red. ... i A. Wilkonja. Wwa 1978 s. 161-289.

11. Spór o spuściznę po Stanisławie Brzozowskim w latach 1918-1939. [Studium historyczno-literackie]. Kr.: WL 1976, 216 s.

Nagroda Ministra Nauki, Szkolnictwa Wzwyższego i Techniki II stopnia w 1976.

12. Americans and Polish Culture. A guide to the resource materials collection. Grand Rapids (Michigan) 1979, 157 s.

13. Poszukiwania i obserwacje. [Szkice literackie]. Kr.: WL 1982, 260 s.

Zawartość: Konspiracyjne dyskusje literackie [w l. 1939-1945]; Program kulturalno-oświatowy Polskiej Partii Robotniczej; Program literacki *Kuźnicy*; Antynomie historyzmu; Od mowy pozornie zależnej do „czarnego potoku” świadomości [szerzej o twórczości T. Borowskiego i A. Rudnickiego]; Lata 1949-1955 w doświadczeniach krytyki literackiej; Dyskusja o realizmie socjalistycznym po 1956 roku; O „małym realizmie” młodej prozy; O co się toczył ten spór? [dot. dyskusji wywołanej książką J. Kornhausera i A. Zagajewskiego „Świat nie przedstawiony”]; Główne programy literatury socjalistycznej w Polsce po 1945 r.

14. Rodowód. Studia nad socjalistyczną krytyką literacką w Polsce do roku 1918. Kr.: WL 1983, 374 s.

Zawartość: Przedmowa. — Wprowadzenie; Bronisław Białobłocki; Bronisław Chrzanowski; Teoria i krytyka literatury w pracach Leona Wintarskiego; Problemy literatury w pracach Ludwika Krzywickiego; Kazimierz Kelles-Krauz o sztuce i literaturze; Aureli Drogoszewski; Julian Marchlewski; Maria Koponicka w opinii socjalistów; Wacław Nałkowski i spór z Sienkiewiczem; Wokół twórczości Stefana Żeromskiego.

15. Polska lewica literacka. Rozdział „Dwie literatury” napisał K. Woźniakowski. Wwa: PWN 1985, 444 s.

Zawartość: Słowo wstępne. — Cz. 1. Przed burzą; Poezja w kręgu Wielkiego Proletariatu; Początki prozy; Narodziny lewicowej publicystyki i krytyki literackiej. — Cz. 2. W dobie rewolucji 1905; Rewolucja i rewolucjonista w prozie; Wśród poetów Młodej Polski; Polemiki i programy. — Cz. 3. W Polsce niepodległej; Od awangardy do Broniewskiego; Dwie literatury [rozdz. napisany przez K. Woźniakowskiego]; Dramat; Krytyka literacka. — Zamknięcie.

16. Twórczość Tadeusza Hołuj. Wwa: WSiP 1985 [właśc. 1986], 157 s. *Bibl. Analiz Lit.*

17. Dalekie drogi literatury polskiej. (Szkice o literaturze emigracyjnej). Kr.: WL 1989, 526 s.

Zawartość: Cz. I. Wzdłuż kilku przekrojów: Rytm przemian; Emigracja o sobie; Witold Gombrowicz o polskiej emigracji; Tematy żydowskie. — Cz. II. Wśród poetów: „Smutna krakowianka rodem spod Wawelu”; (Maria Pawlikowska-Jasnorzewska); Nowojorska twórczość literacka Jana Lechonia; Nad „Dziennikiem” Jana Lechonia; Jak Kazimierz Wierzyński pisał książkę o Fryderyku Chopinie; Poeta walki i klótni. (Marian

Hemar); Aleksander Janta; Stanisław Baliński; Czesława Miłozem odkrywanie Ameryki; Ze spotkania z Czesławem Miłozem (we wrześniu 1978 roku). — Cz. III. W kręgu prozy: Sergiusz Piasecki; O Florianie Czarnyszewiczu; O Wacławie Solskim; Marek Hłasko; Twórczość literacka Danuty Mostwin. — Cz. IV. W stronę eseju: Nad esejami i listami Jerzego Stempowskiego; Nad autoportretem Józefa Wittlina; W stronę antyku (o Ignacym Wieniewskim).

18. Pięćdziesiąt lat literatury polskiej. (1939-1989). Wprowadzenie. Kr.: „Impuls”&„Text” 1996, 236 s.

Zawartość: I. Czas wojny i okupacji (1939-1945); II. Zaraz po wojnie (1945-1948); III. Próba stalinizacji polskiej kultury (1949-1955); IV. Od Października do grudnia (1956-1970); V. Od grudnia (1970) do grudnia (1981); VI. Po wprowadzeniu stanu wojennego.

19. Trzecia wartość. O twórczości Danuty Mostwin. Kr.: Wydawn. UJ 2000, 266 s.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Kształtowanie się marksistowskiej krytyki literackiej w czasopismach: „Kultura Robotnicza”, „Nowa Kultura”, „Dźwignia”, „Miesięcznik Literacki”. [Współaut.:] T. Bujnicki. *Ruch Lit.* 1960 nr 1/2 s. 49-60; 1961 nr 2 s. 76-87, nr 3 s. 135-148. — Program literacki Ignacego Fika. *Ruch Lit.* 1962 nr 3 s. 121-134. — Podstawowe założenia programu kulturalnego PPR. [Współaut.:] T. Bujnicki. *Zesz. Nauk. UJ* 1963 nr 62 s. 81-125. — Dyskusje o poezji i prozie w lewicowej prasie kulturalnej Dwudziestolecia. [Współaut.:] T. Bujnicki. W: Problemy literatury polskiej. T. 2. Wwa 1965 s. 410-426. — O działalności kulturalnej i literackiej polskich komunistów-emigrantów w ZSRR w latach 1918-1939. *Zesz. Nauk. UJ* 1967 nr 172 s. 145-176. — O radzieckiej polonistyce. *Pam. Lit.* 1967 z. 3 s. 241-252. — Pervyj s'ezd sovetskich pisatelej v peredovoj pol'skoj kritike 30-ch godov. (Stat'ja iz Pol'si). *Vestnik Moskovskogo Universiteta* 1967 nr 6 s. 18-27. — Twórczość literacka Bruno Jasieńskiego w świetle ocen Polonii radzieckiej. *Ruch Lit.* 1967 nr 3 s. 139-149. — Kontrowersje mało znane. W: Literatura polska wobec idei rewolucyjnych XX wieku. Wwa 1969 s. 45-58. — Z pozycji ruchu robotniczego. (Polska lewica socjalistyczna o twórczości Marii Konopnickiej). W: Konopnicka i współczesny jej świat literacki. Wwa 1969 s. 325-363. — W poszukiwaniu trafnej formuły realizmu. *Ruch Lit.* 1971 nr 5 s. 267-282. — Echa radzieckich programów literackich w polskiej krytyce lewicowej lat 1918-1939. W: Po obu stronach granicy. Wr. 1972 s. 7-40. — Od anarchizmu futurysty do rewolucji społecznej — Bruno Jasieński. W: Prozaicy dwudziestolecia międzywojennego. Wwa 1972 s. 275-307. — Program Polskiej Partii Robotniczej w dziedzinie kultury. *Zesz. Nauk. UJ* 1972 nr 304 s. 57-71. — Karol Kuryluk — nieznan. *Mies. Lit.* 1973 nr 7 s. 54-60. — Meżdu literaturoj i politikoj. (Iz literaturnoj žizni Pol'si 30-ch godov XX veka).

Sovetskoe Slavjanovedenie, Moskva 1973 nr 3 s. 43-53. — Polska książka w ZSRR w latach 1918-1939. *Biul. Bibl. Jag.* 1973 nr 1/2 s. 247-257. — Maria Dąbrowska w Polsce Ludowej. (Szkic problematyki). *Ruch Lit.* 1974 nr 4 s. 203-214. — Między literaturą a polityką. (Z doświadczeń literatury polskiej lat 1918-1939). W: Problemy literatury polskiej lat 1890-1939. Wr. 1974 s. 93-136. — Koło Literacko-Artystyczne Litart (1926-1935). (Z życia literackiego na Uniwersytecie Jagiellońskim). *Pam. Lit.* 1975 z. 1 s. 191-214. — Nauka o literaturze a polonistyka uniwersytecka. *Teksty* 1975 nr 2 s. 1-11. — Trudne przygody literatury Polski Ludowej. Lata 1949-1955 w doświadczeniach krytyki literackiej. W: W kręgu literatury Polski Ludowej. Kr. 1975 s. 7-40; 167-189. — Z tradycji marksistowskiej krytyki literackiej. *Nowe Drogi* 1975 nr 8 s. 86-96. — A baloldali irodalompolitikas es az avantgarde lengyeloszaban (1919-1939). W: Az ujnakk tenni hitet. Budapest 1977, s. 458-486. — Jan Hempel jako komentator literatury polskiej. *Ruch Lit.* 1977 nr 5 s. 345-364. — Ludwik Krzywicki. W: OLP. Ser. 5 t. 4. Kr. 1977 s. 133-168. — Ignacy Fik — czytany dzisiaj. *Zdanie* 1978 nr 4 s. 74-82. — Kierunki badań nad literaturą współczesną. (Stan i potrzeby). *Prz. Hum.* 1978 nr 3 s. 31-39. — Polska krytyka literacka w ZSRR (1918-1939). W: Tradycja i współczesność. Wr. 1978 s. 305-317. — Rodowód osobowości twórczej Kazimierza Wyki. W: Kazimierz Wyka. Kr. 1978 s. 11-28. — „Nasz Wyraz” 1935-1939. [Współaut.:] T. Bujnicki. W: Literatura polska w okresie międzywojennym. T. 1. Kr. 1979 s. 369-410. — Literackie relacje z podróży. *Zdanie* 1981 nr 1 s. 177-187. — Marek Hłasko. *Ruch Lit.* 1981 nr 1 s. 15-32. — Marksistowska krytyka literacka w Polsce współczesnej. W: Marksizm, kultura, literatura. Wwa 1982 s. 279-288. — Literatura polska po roku 1939. W: Okresy literackie. Wwa 1983 s. 316-352. — Pokolenie krytyków dwudziestolecia. *Ruch Lit.* 1983 nr 2 s. 101-119. — Kartki z dziejów Koła Polonistów Uniwersytetu Jagiellońskiego. (W świetle materiałów archiwalnych z lat 1918-1939). W: Prace ofiarowane Henrykowi Markiewiczowi. Kr. 1984 s. 347-361. — Stanowisko wobec polskiej literatury emigracyjnej po 1939 roku. *Polonistyka* 1985 nr 7 s. 555-567. — Polskie doświadczenia ostatniego dziesięciolecia w zwierciadle prozy literackiej. W: Z czesko-polskich językowych a literarnych styków. Praha 1988 s. 21-34. — „Sprawa” Tadeusza Hołuj. *Zdanie* 1988 nr 10 s. 19-27, nr 11 s. 49-58. — Z pozycji moralisty. Gustaw Herling-Grudziński o polskich pisarzach współczesnych. W: O Gustawie Herlingu-Grudzińskim. Kielce 1992 s. 81-100. — Rozeszły się drogi przyjaciół. (Dlaczego Julian Tuwim powrócił do Polski? Dlaczego Jan Lechoń tego uczynić nie mógł?) *Rocz. Komis. Hist.-Lit. R.* 29/30

1992/1993 s. 141-167. — Pisarz polski w sytuacji wyboru. (1944-1947). W: Kryzys czy przełom. Studia z teorii i historii literatury. Kr. 1994 s. 393-406. — Jarosława Iwaszkiewicza droga do Polski Ludowej. W: Stawisko. Almanach Iwaszkiewiczowski. T. 2. Podkowa Leśna 1995 s. 87-107, przedr. w: Stulecie Skamandrytów. Kr. 1996. — Polnische literarisches Leben in Exil seit 1939. Versuch einer Periodisierung. W: Im Dissens und Exilliteratur de Länder Ostmittel- und Südosteuropas. Berlin 1995 s. 35-54. — Witold Gombrowicz wśród polskich emigrantów. W: Gombrowicz w regionie świętokrzyskim. Kielce 1995 s. 97-125. — „Był to pakt diabelski”. (Powojenne dysharmonie moralne Czesława Miłosza). *Ruch Lit.* 1996 nr 4 s. 431-453. — „Zagubiony w Czarnolesie”. W: Literackie portrety Żydów. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej. Lubl.-Nałęczów 1996 s. 57-68 [dot. H. Grynberga]. — Dwa powroty ze Wschodu. (Aleksandra Wata i Juliana Strykowskiego); Z notatnika redaktora *Zdania*. W: Proza, proza, proza. Kr. 1997 s. 273-289; 491-504. — Którędy wiodła droga Ksawerego Pruszyńskiego? *Ruch Lit.* 1997 nr 3 s. 353-371. — Różne drogi Skamandrytów. W: Proza, proza, proza. Kr. 1998 s. 351-374. — Inwalida pierwszej wojny światowej. W: Pierwsza wojna światowa w literaturze polskiej i obcej. Lubl. 1999 s. 173-188 [dot. J. Wittlina]. — Pułapki „widzenia Polski z oddalenia”. (Głosy do „Dziennika pisane-go nocą” Gustawa Herlinga-Grudzińskiego). W: O Gustawie Herlingu-Grudzińskim. Kielce 1999 s. 29-42. — „Nie musiałam się przełamywać”. (Zofia Nałkowska po 1945 roku). *Twórczość* 2001 nr 11 s. 58-74.

Prace redakcyjne

1. Współczesna literatura polska. Przewodnik i materiały. [Oprac.:] S. Burkot, ... Wwa: WSIP 1974, 382 s. Wyd. 2 zmien. i uzup. tamże 1977, 427 s.

2. W kręgu literatury Polski Ludowej. Praca zbiorowa pod red. ... Kr.: WL 1975, 324 s.

3. Historia literatury polskiej w zarysie. Oprac. zespół pod red. ... i A. Wilkonia. Wwa: PWN 1978, 571 s. UJ. Inst. Filol. Pol. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1980, wyd. 3 t. 1-2 1983, 358 + 359 s., wyd. 4 poszerz. t. 1-2 1987, 358 + 370 s., wyd. 5 poszerz. 1988, wyd. 6 poszerz. 1989.

4. Literackie wizje i re-wizje. Materiały pomocnicze dla szkoły średniej. Praca zbiorowa. Pod red. ... i W. Waleckiego. Wwa: WSIP 1980, 293 s.

5. Antologia polskiej poezji rewolucyjnej 1918-1939. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1982 [właśc. 1983], 484 s.

6. Barok w polskiej kulturze, literaturze i języku. Materiały z konferencji naukowej 25-29 sierpnia 1987 w Krakowie. Praca zbiorowa. Pod red. ... i S. Urbańczyka. Wwa, Kr.: PWN 1992, 267 s.

7. W. Strzałkowski: De profundis clamavi. Utwory wybrane. Wstępem poprzedził i wyboru dokonał ... Kr.: Wydawn. UJ 2002, 108 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1978, 2000. — Wywiady: Obowiązkiem człowieka uprawiającego naukę w jakiegokolwiek dziedzinie jest świadczenie na rzecz społeczeństwa. Rozm. A. Marzec. *Polonistyka* 1985 nr 4; Obszar wolności. Rozm. J. Syski. *Literatura* 1989 nr 8; Ruch myśli bez dogmatów. Rozm. A. Nowak. *Argumenty* 1989 nr 14.

PP (A. Szalagan). — LP XX w. (red.).

[Narcyza Zmichowska:] D. Knysz-Rudzka: Biografia intelektualna Narcyzy. *Nowe Książ.* 1969 nr 15; R. Skret. *Pam. Lit.* 1969 z. 4. — W. Choriew. *Sovremennaja Chudożestvennaja Literatura za Rubeżom*, Moskwa 1970 nr 1 [rec.: Zagadnienia literackie w publicystyce Polonii radzieckiej 1918-1939]. — M. Romankówna: Książka o Narcyzie Zmichowskiej. *Ruch Lit.* 1970 nr 3 [rec.: Narcyza Zmichowska]. — [Ze stanowiska lewicowy:] A. Goreniova: Lewicowa krytyka dwudziestolecia. *Literatura* 1974 nr 35; B.S. Kunda. *Życie Lit.* 1974 nr 47; K. Koźniewski: Nie ma spokoju na lewicy. *Polityka* 1975 nr 8; B. Rogatko: Krytyka lewicowa w dwudziestolecu. *Mies. Lit.* 1975 nr 2; D. Marszałkowska: W zwiotle krytyki. *Prz. Hum.* 1976 nr 1; J. Tarcałowicz. *Ruch Lit.* 1976 nr 1. — [Spór o spuściznę po Stanisławie Brzozowskim w latach 1918-1939.] K. Koźniewski: Ogromny krępiący cień... *Literatura* 1977 nr 9; A. Mencwel: Niestety, nie... *Nowe Książ.* 1977 nr 4; D. Nałęcz: Legenda Brzozowskiego. *Kultura* 1977 nr 4; J. Spina. *Ruch Lit.* 1977 nr 3. — J. Kwiatkowska: Cierpienia Mariana S. *Puls* 1980 nr 8 [dot. stosunku M.S. do literatury emigracyjnej]. — [Poszukiwania i obserwacje:] T. Błażejewski: Programy, dyskusje, realizacje. *Życie Lit.* 1982 nr 38; A. Buck: O ważnych epizodach współczesnej literatury. *Nowe Książ.* 1982 nr 4; S. Stanuch: Miejsce lewicy. *Tu i Teraz* 1982 nr 22. — [Rodowód:] W. Billip: Czekam na mój rodowód. *Nowe Książ.* 1983 nr 10; T. Błażejewski: Korzenie. *Życie Lit.* 1983 nr 28; A. Nowak: Rodowód pewnego myślenia. *Argumenty* 1983 nr 40; H. Gosk: W kręgu lewicy. *Mies. Lit.* 1984 nr 1. — S. Kryska: Recenzja z „ostatniego rozdziału”. *Barwy* 1984 nr 1 [dot. rozdz.: Literatura polska po 1939 roku. W: Historia literatury polskiej w zarysie. 1978]. — [Polska lewica literacka:] A. Jamrozikowa: Fakty i aktualności lewicy artystycznej. *Nurt* 1985 nr 12; S. Żółkiewski. *Nowe Książ.* 1985 nr 9; K. Dobrzyński. *Biul. Inf. Inst. Krajoz. Socjalis. PAN*, Wwa 1986 nr 4. — T. Olszewski: Pisarz lewicy. *Życie Lit.* 1986 nr 44 [rec.: Twórczość Tadeusza Hołujal]. — S. Tomala: Zaproszenie do dyskusji. *Mies. Lit.* 1986 nr 7 [rec.: Polska lewica literacka]. — [Dalekie drogi literatury polskiej:] M. Stala: Rozmyślenia prof. Stępnia albo emigracja zdemaskowana. *NaGłos* 1990 nr 2, polem.: M. Stępień. *Tamże* nr 3; D. Ulicka: Ciagle obca. *Nowe Książ.* 1990 nr 11; H.Z. Cybenko. *Sovremennaja Chudożestvennaja Literatura za Rubeżom*, Moskwa 1992 nr 8. — [Piećdziesiąt lat literatury polskiej:] Z. Bauer: O polityce, literaturze i polskich konwersjach. *Zdanie* 1996 nr 3; S. Melkowski: Wprowadzenie do literackiego pięćdziesięciolecia. *Wiad. Kult.* 1997 nr 5.

K.B.

STĘPIEŃ Waclaw 1911-1993

Satyryk, autor rewii, komedii muzycznych i piosenek.

Urodzony 28 września 1911 w Babsku pod Rawą Mazowiecką; syn Wojciecha Stępnia, robotnika, i Eleonory ze Śmiłowskich. W 1929 ukończył Gimnazjum im. T. Reytana w Warszawie. Następnie

pracował jako urzędnik w różnych przedsiębiorstwach warszawskich. Równocześnie od 1933 współpracował z Polskim Radiem oraz z wytwórniami płyt gramofonowych Columbia, Odeon i Syrena. Pisał teksty piosenek (m.in. dla braci Gołdów, J. Petersburskiego, M. Wróblewskiego) publikowane od 1936. W tym czasie pracował w firmie Rotax. Tu poznał zatrudnionego w 1939 na stanowisku pomocnika buchaltera Zdzisława Gozdawę, autora bajek, komedii muzycznych i rewii, z którym stworzył później stałą spółkę autorską. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie; pracował początkowo na stacji benzynowej, a następnie jako urzędnik w Nadwiślańskiej Spółce Węglowej. Od 1942 współpracował z jawnie działającym Teatrem Bohema; w początkach 1944 opracował wspólnie z Z. Gozdawą dwie adaptacje dla tego teatru. Po powstaniu warszawskim przebywał w Białej Rawskiej. W marcu 1945 przyjechał do Łodzi, gdzie razem z Z. Gozdawą współdziałał z Jerzym Jurandotem przy zakładaniu satyrycznego Teatru Syrena. Kontynuował twórczość literacką, pisząc w następnych latach wspólnie z Z. Gozdawą liczne rewie i komedie satyryczne (głównie dla Teatru Syrena), a także skecze, monologi, teksty piosenek. Komponował też muzykę. Współpracował z radiem. W 1948 wraz z zespołem Teatru Syrena przeniósł się do Warszawy. Ożenił się z Mirosławą Krajewską, aktorką. W 1954 pisał teksty dla kabaretu Stańczyk („Wieczory u Stańczyka” odbywały się w kawiarni Pod Arkadami). Od 1956 był członkiem ZLP, a także wchodził w skład zarządu stowarzyszenia ZAiKS (do 1968). Od sezonu 1960/61 sprawował wspólnie z Z. Gozdawą kierownictwo artystyczno-literackie Teatru Syrena (w 1961/62 i od 1975 także jego drugiej sceny, Teatru Buffo). W 1978 przeszedł na emeryturę. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1956), Krzyżem Kawalerskim (1965) i Krzyżem Oficerskim (1974) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 28 października 1993 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ¹

1. Powitanie bżów. Rewia. [Współaut.:] B. Brok. Praprem. Lubl. 1944.
2. Droga do ciebie. Widowisko muzyczne w 20 obrazach. Praprem. Łódź, T. Domu Żołnierza 1945.
3. Kokosowy interes. Komedie muzyczna w 4 aktach. Praprem. Łódź, T. Bagatela 1945.
4. Szkoła. Scenariusz filmu dokumentalnego. Ekran. 1945.
5. Babie lato. Widowisko muzyczne w 20 obrazach. Praprem. Łódź, T. Domu Żołnierza 1946.
6. Bliźniak. Komedie nieprawdopodobna. Tekst i muz. ... Praprem. Łódź, T. Syrena 1946. Druk fragm. zob. poz. 15.
Wyst. też pt. Bliźniak, czyli przeminęło z herbem.
7. Trzej muszkietierowie. Widowisko muzyczne w 8 obrazach. Praprem. Łódź, T. Syrena 1946. Druk fragm. zob. poz. 15.
8. Moja żona Penelopa. Komedie muzyczna w 4 aktach. Tekst i muz. ... Praprem. Łódź, T. Syrena 1947. Druk fragm. zob. poz. 15.
Wyst. też pt. Miecz Demokratasa (Moja żona Penelopa).
9. Colorado. Komedie muzyczna w 3 aktach. Praprem. Łódź, T. Miniatur Syrena 1947.
10. Ambasador. Komedie – groteska w 10 obrazach. Praprem. Łódź, T. Syrena 1948. Druk. fragm. zob. poz. 15. Por. poz. 17.
11. Wodewil warszawski. Wodewil muzyczny. Praprem. Wwa, T. Syrena 1950. Wyd. pt. Wodewil warszawski w 3 aktach 12 odsłonach. Skróty sceniczny. Wwa: Wydawn. CRZZ 1951, 95 s. Wyd. nast. tamże z podtyt.: Wodewil w 3 aktach, 17 obrazach. Oprac. reż.: W. Wróblewska 1965, 125 s. TV 1964. Druk fragm. zob. poz. 15.
Wyst. też pt. Śluby murarskie
12. Sprawa do załatwienia. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] S. Grodzieńska. Ekran. 1953.
13. Czarny Rodryg, czyli postrach Paryża; Hydraulik; Whisky and soda. [Jednoaktówki]. *Scena Młodsza* 1956 nr 1 s. 149-155, 156-159, 160-163.
14. Sprawa Kowalskiego. Wodewil w 20 obrazach. Praprem. Wwa, T. Syrena 1956. Druk z uwagami insc. B. Kilkowskiej *Scena Młodsza* 1957 nr 2 s. 7-206, nuty.
15. Przez dziurkę w kurtynie. Przedm.: J. Jurandot. Wwa: Iskry 1957, 372 s.
Wybór satyr, skeczów z l. 1945-1955: Po tylu długich latach; Prawo do śmiechu; Wgląd w rząd; Nowe prorządki; Reorganizacja; Książka zazała; Inaczej się pisze, inaczej się czyta; To byłoby za proste; Morały; Powrót trójkąta. — Nadto fragm. sztuk: Trzej muszkietierowie [poz. 7]; Bliźniak [poz. 6]; Moja żona Penelopa [poz. 8]; Ambasador [poz. 10]; Wodewil warszawski [poz. 11].
16. Wariat, (Komedie w 1 odsłonie). *Nowa Wies* (dod.) 1957 nr 12 s. 3, nr 13 s. 3-4.
17. Jego Eksceleńcja. Praprem. Wwa, T. Buffo Syrena 1963.
Nowa wersja poz. 10.
18. Z uśmiechem i dowcipem. Z programów „Syreny” i „Buffo”. Wybór, oprac. insc. i noty: W. Padwa. Wstęp: J. Grzyb. Wwa: Wydawn. CRZZ 1964, 75 s.
Zawartość: J. Grzyb: Amatorska estrada; Uwagi praktyczne. — Monologi; Skecze; Piosenki; Szopka; Informacje o czolowych polskich kabaretach.

19. Seans dla zakochanych. [Współaut.:] Cz. Szpakowicz. Praprem. Wwa, T. Buffo 1965.

20. Inne czasy, czyli 20 lat później. [Współaut.:] Cz. Szpakowicz. Praprem. Wwa, T. Buffo 1966.

Montaż fragmentów dawnych programów teatru.

Wydania osobne tekstów piosenek z nutami, m.in.: Gdybyś chciała... Tango. [Muz.:] M. Wróblewski. Wwa: Nowa Scena 1937, [3] s. — Lolita. [Muz.:] W. Podolski. Wwa: Akord 1937, [3] s., wyd. nast. Wwa: Liliput [1939], [4] s. — Serenada. [Muz.:] H. Bobiński. Wwa: Serenada 1937, [4] s. — Stara melodia. Tango na motywach kaukaskiej pieśni. [Muz.:] M. Wróblewski. Wwa: L. Idzikowski 1937, [3] s. — Montmartre. Tango apaszowskie. [Muz.:] Z. Karasiński, S. Kataszek. Wwa: L. Idzikowski 1938, [12] s. — Ujrzałem cię w Sorento. Tango włoskie. [Muz.:] W. Podolski. Wwa: Akord 1938, [3] s. — W błękitie oczu tych. Tango. [Muz.:] Z. Karasiński. Wwa: L. Idzikowski 1938, [2] s. — Wracają słowa. Tango. [Muz.:] S. Kataszek. Wwa: M. Arct 1938, 7 s. — Zaczekaj chwilę. [Muz.:] A. Gold. Wwa: F. Grąbczewski 1938, [3] s. — Dziewczyna z fiołkami. [Muz.:] A. Gold. Wwa 1939. — To przecież zwykła rzecz. Tango. [Muz.:] Z. Karasiński. Wwa: Wydawn. Ge-Be 1939, 3 s. — Za oknem śnieg. Tango. [Muz.:] M. Namysłowska. Kr.: M. Dąbrowski 1939, 22 s., wyd. nast. Kat.: Uniwersum 1948; Kr.: PWM 1960. — Zawsze będzie czegoś ci brak. Walc angielski. [Muz.:] J. Markowski. Wwa: Nowa Scena 1939, [3] s., wyd. nast. [b.m.w.] 1950; Kr.: PWM 1957. — Chłopska kołysanka. [Muz.:] E. Olearczyk. Kr.: PWM 1950, 2 s. — Wziętda chryzantema. Tango. [Muz.:] J. Warrens. [B.m.w.] [1950], [3] s. — Gdy się kogoś ma. [Muz.:] W. Szpilman. Kr.: PWM 1954, [5] s. — Marynka. [Muz.:] H. Malineau. Kr.: PWM 1954, [3] s., wyd. nast. tamże 1955. — Walc MDM. Chcecie to wierzyć. Z filmu „Sprawa do załatwienia”. [Muz.:] Z. Wiehler. Wyd. łącznie z: E. Fiszer: Pójdę na Stare Miasto. [Muz.:] W. Szpilman. Kr.: PWM 1954, [44] s.

Programy składane wg pomysłu W.S. i Z. Gozdawy: Po tyłu długich latach. Rewia. Praprem. Łódź, T. Domu Żołnierza 1945. Druk fragm. zob. poz. 15. — To się pokaże. Rewia. Praprem. Wwa, T. Syrena 1951. — Wielki cyrk. Widowisko w 30 obrazach. Praprem. Wwa, T. Syrena 1951. — Nareszcie otwarcie. Rewia. Praprem. Wwa, T. Estrada (Żoliborz) 1953. — Nasze jajko. Praprem. Wwa, T. Satyry Buffo 1958. — Hajże na stolicę. Praprem. Wwa, T. Syrena 1960. — Bujamy wśród gwiazd, czyli jak się doi koze. Praprem. Wwa, T. Syrena 1967. — Róbmymy coś. Praprem. Wwa, T. Syrena 1969. — Cwierć za kominem. Praprem. Wwa, T. Syrena 1970. — Nasze szaleństwo. Praprem. Wwa, T. Syrena 1970. — Wielki jarmark. Widowisko rewiiowe w 2 cz. Praprem. Wwa, T. Syrena

1972. — Miasto cudów. Widowisko muzyczne w 2 cz. Praprem. Wwa, T. Syrena 1973. — Oby nam się! Rewia. Praprem. Wwa, T. Syrena 1974. — Syrena ma głos. Praprem. Wwa, T. Syrena 1975. — Tylko u nas. Rewia w 2 cz. Praprem. Wwa, T. Syrena 1977.

Adaptacje¹

1. Dziewczyna i kokosy. Adapt. farsy muz. H. Duvernois „Ty to ja”. Wyst. Wwa, T. Bohema 1944.

2. Żołnierz królowej Madagaskaru. Adapt. komedii S. Dobrzańskiego. Wyst. Wwa, T. Bohema 1944.

3. W. Hopkins: Artyści. Wyst. Łódź, T. Syrena 1947.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1962, 1988. — Z. Gozdawa, W. Stępień: Nasze rewio-we poletko. *Tryb. Rob.* 1972 nr 197. — Wywiady: Z. Gozdawa, W. Stępień. *Przekrój* 1971 nr 1346; Surrealizm socjalistyczny czyli Z.G. i W.S. Sp. z o.o. *Życie Warsz.* 1987 nr 8.

SWPP 1 — PP (J. Pitera).

J. Pięńków: Dawnych wspomnień czar... czyli szczeciński „Wodewil warszawski” przed ćwierćwieczem. *Głos Szczeciński* 1974 nr 274 [rec.: Wodewil warszawski]. — Sz. Gąssowski: W.S. W tegoż: Współcześni dramatopisarze polscy 1945-1975. Wwa 1979.

J.Z.

STĘPOWSKI Janusz 1900-1969

Właściwe imię: Jan.

Pseud.: Andrzej Gawarek; Andrzej Kaznowski; esjot; Esjot. (Esjot); H.S.; Hunter; J.S.; J.St.; Janusz St.; (jotes); Jotes; (Jotes); S.O.S.; Władysław Wiąckowski; Z.I.; Zet.I.; (Zet.I.). Prozaik, poeta, autor utworów dramatycznych i słuchowisk.

Urodzony 27 grudnia 1900 w Krakowie; syn Leona Stępowskiego, aktora, i Anny z Wiąckowskich. W 1918 ukończył IV Gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Krakowie. Następnie odbywał służbę wojskową, wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej. W 1921-22 był uczniem Wydziału Nawigacyjnego Państwowej Szkoły Morskiej w Tczewie, uczestniczył w rejsach ćwiczebnych na Bałtyku. Debiutował w 1921 jako autor „Szopki”, wystawionej przez uczniów tej szkoły. Ze względów zdrowotnych zmuszony był przerwać naukę. Po powrocie do Krakowa studiował w 1922/23 nauki chemiczne, a w 1923-26 polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). Pierwszy utwór poetycki pt. „Chłopczyk Mi” ogłosił w 1924 na łamach *Głosu Narodu* (nr 34). Z dziennikiem tym współpracował następnie do 1930, publikując m.in. liczne recenzje filmowe i sportowe (podp. też: esjot, Esjot, (Esjot), J.S., J.St., Janusz St., (jotes), Jotes, S.O.S.). Należał do akademickiego koła literacko-artystycznego UJ Helion, w 1924 wszedł w skład zespołu redakcyjnego organu tego koła, *Helionu*. Wiersze, artykuły i recenzje zamieszczał także w *Nowej Re-*

¹ Dokonane wspólnie z Z. Gozdawą.

formie (1924-26), *Ilustrowanym Kurierze Codziennym* (1925-26) i jego dodatku *Kurierze Literacko-Naukowym* (tu m.in. w 1926 rubryka „Sywetki teatralne”). Po rozwiązaniu Helionu został w 1926 członkiem koła Litart i do 1927 pracował w redakcji organu tej grupy, *Gazecie Literackiej*, której był współorganizatorem (zamieszczał tu także m.in. liczne recenzje teatralne). W 1927 opuścił Kraków i przez kilkanaście miesięcy przebywał w Poznaniu, gdzie nawiązał współpracę z miejscową prasą, m.in. z *Tęczą* (1928-31); był też członkiem grupy literackiej Łoża (1928-29). W 1929 zamieszkał w Warszawie i podjął współpracę z *Tygodnikiem Ilustrowanym* (1929-33; podp. też Andrzej Kaznowski). W 1929-30 podróżował statkami handlowymi, m.in. do Skandynawii, Algierii i Maroka. W 1930 został członkiem ZZLP. W 1930-32 pełnił obowiązki sekretarza redakcji pisma *Echa Leśne*, gdzie ogłaszał do 1933 liczne wiersze i artykuły. W 1932 rozpoczął współpracę z Polskim Radiem w Warszawie jako autor słuchowisk, głównie o tematyce morskiej. W 1935-39 umieszczał wiersze, opowiadania i artykuły w pismach: *Morze, Polska na Morzu* (też podp.: J.S., J.St.), *Sprawy Morskie i Kolonialne* oraz *Szkwał*. W 1937 odbył podróż morską wzdłuż wybrzeża Pomorza Zachodniego. W tymże roku ożenił się z Henryką Zubrzycką, urzędniczką w Polskim Radiu. Po wybuchu II wojny światowej został ranny podczas bombardowania Warszawy. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie. Aresztowany przez gestapo latem 1940 wraz z innymi literatami w Karolinie, więziony był na Pawiaku. Po zwolnieniu utrzymywał się m.in. z drobnego handlu książkami. Kontynuował pracę literacką, m.in. przygotowywał do druku pamiętniki ojca, Leona Stępowskiego (rękopis pamiętników uległ spaleni podczas powstania warszawskiego). Po upadku powstania przebywał najpierw w obozie przejściowym w Pruszkowie pod Warszawą, później we wsi Mysławczyce pod Krakowem. Po wyzwoleniu spod okupacji niemieckiej początkowo zamieszkał w Łodzi, gdzie pracował jako korespondent *Polskiej Zbrojnej*, następnie przeniósł się na Wybrzeże i od lipca 1945 do 1946 kierował działem kultury i sztuki *Dziennika Bałtyckiego*. Był współorganizatorem Klubu Literatów w Sopocie (1945; pełnił także funkcję przewodniczącego), Oddziału Gdańskiego ZZLP (1946-48) oraz Klubu Marynistów Ligi Obrony Kraju. Wchodził w skład Wojewódzkiej Rady Kultury i Sztuki w Gdańsku. W 1946 zainicjował powstanie, a następnie pełnił obowiązki redaktora naczelnego miesięcznika społeczno-politycznego *Wiatr od Morza*. W 1947-48 pracował jako kierownik referatu prasowo-propagandowego przedsiębiorstwa Gdynia-Ameryka Linie Żeglugowe. W 1948-49 prowadził na Wybrzeżu akcję odczy-

tów popularyzujących literaturę. W 1950 zamieszkał pod Warszawą, początkowo w Józefowie, a następnie w Radości. Od tegoż roku pracował w Warszawie w Dziale Audycji Masowych Polskiego Radia. Współpracował jako recenzent z czasopismami *Nowe Książki* (od 1949), *Książka dla Ciebie* (1954-56), *Nowiny Literackie i Wydawnicze* (1957-58). Od 1958 poważnie chorował. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1967). Zmarł 27 marca 1969 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Sad w środku miasta. Powieść. Rzeszów: Księg. Wł. Uzarskiego [1926], 172 s.

2. S.O.S. (Sinko o Sincę). *Głos Nar.* 1927 nr 86. Wyd. osob. z podtyt. Prawda o Tadeuszu Sincę. Kr.: Gł. Księg. Krak. 1927, 20 s.

3. Turniej żywych szachów. (Rozsądzenie sprawy w spotkaniu Polski z Turcją na szachowe tablicy). [Poemat]. Kr.: Pol. Biały Krzyż 1927, 14 s. Wyd. 2 Wwa: Dom Książki Pol. 1930, 29 s. Praprem. Kr. 1927.

Praprem. 29 czerwca 1927 na dziedzińcu Wawelu z okazji uroczystości sprowadzenia zwłok J. Słowackiego.

4. Za króla Jana. [Widowisko plenerowe]. Praprem. Pozn. 1929. Radio 1929. Druk fragm. pt. Sobieski i Marysiera. *Świat Kobiety* 1930 nr 12; pt. Ostatni król. *Tęcza* 1933 nr 9.

Praprem. na stadionie w Poznaniu z okazji otwarcia Powsz. Wystawy Krajowej.

5. Opowieść bałtycka. [Widowisko plenerowe]. Praprem. Gdynia, T. im. S. Żeromskiego z Warszawy 1932. Druk fragm. *Echa Leśne* 1932 nr 8.

Fragm. utworu zostały włączone do poematu *Legenda o masztowej sośnie*, poz. 7.

6. Beczka zdrowia. [Słuchowisko radiowe]. Radio 1934. Druk z podtyt. Sceniczna książeczka z żywymi obrazkami o pracy i działalności PCK. *Muz.*: W. Macura. W: Polski Czerwony Krzyż w słowie i pieśni. Wwa 1935 s. 51-68.

7. Legenda o masztowej sośnie. [Poemat]. Wwa: Gł. Księg. Wojsk. 1934, 63 s. Wyd. 2 w oprac. i ze słowem wstępnym J. Kordela. Gdańsk: WM 1978 [właśc. 1979].

Nagroda marynistyczna im. J. Szareckiego w 1935. Adapt. radiowa: Adapt. T. Kalińska. Radio 1989.

8. Na morskich szanłach Rzplitej. [Słuchowisko]. Radio 1934. Wyd. z podtyt. Kronika historyczna 1635 roku w 6 odsłonach. Wwa: Wydawn. Ligi Morskiej i Kolonialnej 1935, 143 s. Praprem. Gdynia, T. Marynarki Wojennej 1938.

Wyd. ze słowem wstępnym J.S. pt. Polskie morze na tle epoki Władysława IV, s. 9-23.

9. Heca w Jażwinach. Groteska teatralna w 2 odsłonach na temat pociesznych wierzeń w zna-

chorstwo i zabobony. Wwa: Związek Teatrów Lud. 1935 [antydat. 1934], 37 s. Radio 1936.

Wyst. przez zespoły Związku Teatrów Lud. 1937-1939.

10. Gdynia. Deklamacje, śpiewy, tańce i pieśni kaszubskie. Insc.: W. Tatarkiewicz-Małkowska. Radio ok. 1936, Wyd. Wwa: Wydawn. Ligi Morskiej i Kolonialnej 1936, 64 s.

Zawartość: Gdynia [poemat]; Inscenizacja; Ilustracja muzyczna do utworu poetyckiego pt. Gdynia; Oj, żeglarze, żeglań-że! [insc. kaszubskiej pieśni ludowej]; Marsz kaszubski. Inscenizacja utworu poetyckiego Hieronima Derdowskiego.

11. Od Winety do Gdyni. [Reportaż]. Powst. 1939. Druk fragm. pt. Polski brzeg z niemieckiego statku. *Mysł Pol.* 1938 nr 13; pt. Gdynia zwycięska. *Mysł Pol.* 1939 nr 13-14.

Reportaż z podróży po Pomorzu Zachodnim i Rugii. Przygotowane do druku w 1939. — Masz. w Bibl. PAN Oddz. w Gdańsku.

12. Modlitwa do Ducha Świętego o siłę zwycięską na polskim morzu. [Poemat]. Wwa: Ofic. Warsz. 28 sierpnia 1939, 8 s.

Wyd. bibliofilskie w 530 egz. numerowanych, 300 egz. stanowią dar na rzecz Funduszu Obrony Morskiej.

13. W świetle i w domu. [Wiersze]. Powst. ok. 1943.

Tom (złożony z wierszy powst. przed 1939) przygotowany do druku w 1943 (pod pseud.: Władysław Wiackowski) i zakupiony przez Z. Mitznera dla mającego działać po wojnie wydawnictwa Wisła. Masz. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

14. Gwiazdy nad kilwaterem. [Wspomnienia]. Powst. 1946. Druk fragm.: *Tyg. Wybrz.* 1948 nr 45-50, 1949 nr 1-2.

Masz. w Bibl. PAN Oddz. w Gdańsku.

15. Opowieść o Drzymale. [Utwór sceniczny]. *Pr. Światl.* 1957 nr 6 s. 37-52.

16. Krzywousty. [Powieść]. Powst. 1958.

Autograf, masz. i materiały w Bibl. PAN Oddz. w Gdańsku. — Wyst. przez amatorskie zespoły teatr. od 1957.

Sluchowiska radiowe zob. Twórczość poz. 6, 8, 10 oraz m.in.: Jeden dzień z dzieciństwa Fryderyka Chopina. Radio 1931. — Baśń o szewczyku Znajdzie i cudownych trzewickach burmistrzanki. Radio 1933. — Legenda o bursztynowej koronie. Radio 1933. — Na wiedeńskim polu. Radio 1933. — Człowiek z ekranu. [Współaut.:] I. Dehnelówna. Radio 1934. — Łapaj złodzieja. Radio 1934. — Na letniakach. Radio 1934. — „Surabaya” musi pójść na dno. Radio 1934. — Święto wiosny. Radio 1934. — Zaczarowany kurant. Radio 1935. — Jędrzej nad morzem. Radio 1937. — Nieznany rapsod. Radio 1937. — O tym, jak stary zegar witał nowy rok. Radio 1945. — W boju o Kołobrzeg. Radio 1954.

Wydania osobne tekstów piosenek i pieśni z nutami, m.in.: Do widzenia. [Muz.: A. Pająk] A. Lenczowski. Wwa: M. Arct 1935, 16 s. — Dzwon okre-

towy. [Muz.:] Z. Moczyński. [Wwa:] Liga Morska i Kolonialna 1938, 3 s. — Kto z nazwiska znał Matyska. [Muz.:] W. Laski. Wwa: Liga Morska i Kolonialna 1938, 3 s. — Piosenka o FOM-ie. [Muz.:] Z. Moczyński. [Wwa:] Liga Morska i Kolonialna 1938, 3 s. — Przyszła Kryśka na Matyska. [Muz.:] Z. Moczyński. [Wwa:] Liga Morska i Kolonialna 1938, 3 s.

Prace redakcyjne

1. T. Łapiński: Powstańcy na morzu w wyprawie na Litwę. [Pamiętnik]. Oprac. ... Powst. ok. 1943.

Opracowanie XIX-wiecznego pamiętnika, zakupione w 1943 przez Z. Mitznera dla mającego działać po wojnie wydawn. Wisła. — Masz. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

2. Morze. Wybór poezji i prozy. Oprac. i objaśn. opatrzył ... Wwa: MON 1952, 328 s. Wyd. 2 także 1954.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1964, 1966. — Wywiad: W cieniu legendy o masztowej sośnie. Rozm. S. Telega. *Odra* 1948 nr 47.

SWPP 1. — PP (M. Kotowska). — SBPN (H. Dzienis). — RL 1969 (J. Chudek).

[Sad w środku miasta:] [W. Zechenter] *W.Z. Gaz. Lit.* 1926 nr 7; Z. Żygulski. *Luow. Wiad. Muzycz. i Lit.* 1925/1926 nr 9. — K. Irzykowski. Ponure „demaskowanie”. *Wiad. Lit.* 1927 nr 23, przedr. w tegoż: *Pisma rozproszone*. T. 2. Kr. 1999 [rec.: S.O.S. Prawda o Tadeuszu Sincel]. — [Legenda o masztowej sośnie:] K.W. Zawodziński. *Rocz. Lit.* 1934; P. Hulka-Laskowski. *Nowa Książ.* 1935 z. 8. — W. Rogowicz. Legenda o masztowej sośnie. (O twórczości J.S.). *Kur. Poranny* 1935 nr 7. — [Morze. Oprac. ...] R. Karst: *Książka o morzu. Zol. Wol* 1952 nr 199; T. Nakłos: *Pożyteczna antologia. Morze* 1952 nr 9; L. Prorok: *Antologia marynistyczna. Tyg. Pousz.* 1953 nr 16. — W. Zechenter: *Wspomnienie o J.S. Życie Lit.* 1969 nr 16. — J. Treder: *J.S. a Kaszuby. Pomerania* 1979 nr 7/8. — J. Kordel: *J.S. — zapomniany literat i dziennikarz Wybrzeża Gdańskiego. Gdań. Roczn. Kult.* 1987. — J. Konieczny: *J.S. związki z morzem i Pomorzem w latach 1945-1950. W tegoż: Z problemów życia literackiego na obszarze zaboru pruskiego w XIX i XX wieku. Bydź.* 1993. — A. Malcer: *Pierwsze jaskółki wśród mew. Tytuł* 1998 nr 4. **M.K.-K.**

STĘPOWSKI Tadeusz 1908-1971

Pseud.: Alojzy Kos; Kalasanty Wypysiewski; Marek Wranica; T.S.; T.St.; Tomasz Walczak.
Prozaiak, publicysta.

Urodzony 13 maja 1908 w Woli Sernickiej pod Lubartowem; syn Emila Walerego Stępowskiego, oficjalisty rolnego, i Zofii z Pasteckich. Podczas I wojny światowej przebywał w 1916-17 w Kursku. Po powrocie do kraju uczył się w Gimnazjum im. J. Lelewela w Warszawie; w 1926 zdał maturę. Następnie pracował na roli w gospodarstwie ojca w Niedziałkach pod Mławą. W tym czasie był działaczem wiejskiego ruchu młodzieżowego; zakładał i prowadził koła młodzieży wiejskiej. Pierwsze artykuły i korespondencje drukował w *Rolniku Polskim* (1933). Podczas okupacji niemieckiej, w 1941-

-42 pracował jako robotnik drogowy w okolicach Warszawy (na odcinku Mszczonów-Tarczyn), a następnie do 1945 był oficjalistą rolnym w majątku Drukich-Lubeckich w Bałtowie pod Iłżą. Około 1941 ożenił się z Jadwigą Chądzyńską. Po zakończeniu II wojny światowej zamieszkał w województwie olsztyńskim, gdzie do listopada 1947 był podkomisarzem, a następnie komisarzem ziemskim, kolejno w Ostródzie, Piszcu i Biskupcu Reszelskim. Później pracował przez rok w Spółdzielni Budownictwa Wiejskiego, a potem w Inspektoracie Kulturalno-Oświatowym Spółdzielni Wydawniczo-Oświatowej „Czytelnik” w Olsztynie. W 1950 został inspektorem Centrali Obrótu Księgarskiego „Dom Książki”; oddelegowany do Wojewódzkiego Związku Gminnych Spółdzielni, był organizatorem handlu książką na wsi. Równocześnie w 1950-53 współpracował z olsztyńską placówką Państwowego Instytutu Sztuki, zbierając ludowe pieśni i podania Warmii i Mazur. W 1953 podjął pracę w Oddziale Wojewódzkim Stowarzyszenia „Pax” w Olsztynie, gdzie m.in. prowadził Dział Inicjatyw Kulturalnych oraz kierował Oddziałem Powiatowym Stowarzyszenia „Pax” w Ostródzie (obie te funkcje pełnił do końca życia). W tymże roku został członkiem redakcji dodatku *Słowa Powszechnego* pt. *Słowo na Warmii i Mazurach*, a następnie był jej kierownikiem. W piśmie tym w 1954 debiutował wierszem pt. „O bocianim gnieździe” (nr 17), a jako prozaik w 1955 opowiadaniem pt. „Babka czterdzieściorga wnucząt” (nr 2), a następnie do 1970 publikował utwory literackie, artykuły i felietony (też pod pseud. Kalasanty Wypysiewski). Działalność społecznie w licznych organizacjach, m.in. w TRZZ, w Warmińsko-Mazurskim Towarzystwie Kulturalno-Społecznym, TPPR, Wojewódzkiej Komisji do Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce. W 1960 został członkiem ZLP; pełnił funkcję wiceprezesa Oddziału Olsztyńskiego ZLP. Był członkiem Klubu Literatury Regionalnej przy Zarządzie Głównym ZLP. W 1960 przebywał przez kilka miesięcy na stypendium w Związku Radzieckim. Otrzymał wiele nagród i wyróżnień w konkursach literackich, m.in. w 1961 nagrodę literacką WRN w Olsztynie. Prozę, artykuły publikował w piśmie *Warmia i Mazury* (1962-70, z przerwami; podp. też: Alojzy Kos, Marek Wrana, T.S., T.St., Tomasz Walczak). W 1970 otrzymał nagrodę specjalną im. W. Pietrzaka, przyznaną przez Stowarzyszenie „Pax”. Wyróżniony m.in. złotą odznaką „Zasłużony dla Warmii i Mazur” (1964) oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1969). Zmarł 22 lipca 1971 w Olsztynie; pochowany w Ostródzie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Daleka droga. Wwa: Pax 1958, 363 s.

Zawiera powieść *Daleka droga*. (Opowieść o nie zwinionej waśni). — oraz opowiadania: Najcięższy dzień ośmionieszczęsnego Wranciu. (Opowiadanie ze skraju lasów); Weźcie się, pani; Jak Marta Bielakówna z Inga Schickorrówną wojowała; Było to dawno... (Opowiadanie Jana Hocha); Niespodzianka deszczem pokropiona; Jo ostanę...; Od chaty do chaty z gadką po piosenki.

2. Czterej synowie Raka. [Opowiadania dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1959, 168 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1961; wyd. 3 Olsztyn; Pojezierze 1976, wyd. 2 [!] tamże 1986.

Zawartość: [Inc.] Słyszeliście pewnie o Smetku...; O kowalu i diable; Jak diabeł kowalowi odpłacił; I czort by darował, kieby go nie drażnić...; Gdzie kłobuk naknocił, niech baba poprawi; [Inc.] Niezwyczajny dobrych uczuć...; Jak czterej synowie Raka poszli w świat; Jak Wojtaszek w straszne popadł tarapaty; Jak Staszko w głąb ziemi powędrował; Jak Lesio braciom przygód pozazdrościł.

3. Nie łatwo jest kochać. Strzępy żalostnej sagi. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1960, 364 s. Wyd. 2 tamże 1961. Por. poz. 8.

Zawartość: Wielki dzień „Kuca”; Skoro zima nadchodzi, wiosna niedaleko być musi; W czepku urodzony; Spichrz papą kryty; Nie łatwo jest kochać. Opowieść mazurska z 1945 roku; Człowieku wracaj.

4. Gawędy minionego czasu. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1961, 194 s.

Zawartość: Jak graf von Fink zawściekił się na sołtysów; Siedem za jedną; Jak Manfred Sędzik siedem lat kamizeli nie zdejmował; Cicha; Udany śmigus; Sprawiedliwi (1); Sprawiedliwi (2); Nasz Gorący... zimny!; Wilkołak; Cudowny dąb w Wilanowie; Mówię wam, to nie był sen!; Cholera, nie Casuś; W noc księżycowej pełni; Kto chce, niech wierzy...; Weronika; Głupsich nie sieją, a samni sie rodu... (Gadka Gustawa Optacego).

5. Awantura w Ostródzie. [Powieść]. Wwa: Pax 1963, 142 s.

6. Sielski żywot burmistrza Wranciu. [Powieść]. Powst. 1964. Wyd. Łódź: WŁ 1969, 171 s.

Pierwotny tytuł: Hej, z garbem na ramieniu. — Powieść wyróżniona w konkursie WRN i ZLP w Olsztynie oraz Stow. Społ.-Kult. „Pojezierze” na utwór o tematyce warmińsko-mazurskiej w 1964.

7. Jutro będzie inaczej. [Opowiadania]. Gdynia: WM 1965, 166 s.

Zawartość: Takie były zabawy, figle w one lata...; Kondukt; Jak Liger Ligrza za grdykę chwycił; Jak Gagatek z Napiórkim sposobu do życia szukał; O rabie, która Niemcom oddać się nie chciała; Palicem nie tknę — sami wydechają; Jutro będzie inaczej; Będziemy z sobą przeciw całe życie wieszcząc; Użyj do góry! Chodź; I wyrosli z nich porządni ludzie.

8. Było to wczoraj. Powieść dla młodzieży. Wwa: LSW 1966, 251 s. Wyd. 2 tamże 1974.

Z cyklu: Strzępy żalostnej sagi. Por. poz. 3.

9. Od Wielunia diabeł hula. Historie nie do wiary z krainy między Wartą, Liswartą i Bzurą leżącej. [Baśnie]. Łódź: WŁ 1966, 166 s.

Zawartość: O tym, jak świeżo pasowany rycerz Biały dumną Klarę umiłował; O tym, jak Klunek z Chefmowej Góry Tatarów precz gonil i dalsze jego dzieje aż do przedziwnym snem

zaśnieć; O tym, jak JWP Warszycy skartabę Krzozkiego z ziemi wyrugował; O tym, jak Boruta onemu JWP Warszycy-kiemu lotrowi most na Liswarcie budował; O panu Marku Wieradzkiem i jak go potraktował starszy nad diabłami imię Rokita; Jak Boruta rozmawiał się w ubogiej szlachciance; O tym, jak Boruta małyńską sierotę obdarował; O tym, jak Boruta w klasztorze dusznej ulgi szukał; Jak Boruta w księciu warmińskim protektora znalazł i rychło potem inkwizytorowi piekielnemu podpadł; Jak Boruta z porucznikiem d'Arquoi o Sieradzankę się powadziwszy do szwoleżerów wstąpił i jak awansu na marszałka z rąk cesarza Francuzów nie przyjął.

10. Od Sasa i od lasa. [Opowiadania]. Gdynia: WM 1967, 299 s.

Zawartość: Jak Bogdan, syn kowala Raka, szczęścia na Ukrainie szukał; Nad chmurami świeci słońce; W styczniową noc; Siny żupan; Sybirski pulk; Na ganku; Jak mistrz szewski Roch Rożentaler Lidzbark do Kurzętnika przybliżył; Moja prababka – ta umiała gleszyć; Osakowskiego gadka na nerw uspokojenie; O podśpiewanych; O poświećnikach; O miasta Lubawy pierwszym podrywaczem; O wielkich przewagach Bonawentury Piorunowskiego, majora w stanie spoczynku; Szmugiel Marka Wrancicy; Przerazająca niespodzianka; Jak Jan Kanty Firlejski pokłócił się z Janem Kapistranem Redlicą; „Potrzebny nam jest Frycz Zawada”.

11. Z kraju dalekiego dzieciństwa. Łódź: WŁ 1967, 179 s.

Reportaż z podróży do Związku Radzieckiego.

12. Serwacy Wilkierz – detektyw prywatny. [Powieści]. Łódź: WŁ 1973, 182 s.

Nadto utwory niewydane, będące w zbiorach Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie (inf. D. Piątkowskiej. *Rocz. Olszt.* 1989 t. 16): Od Łowicza do Wielunia imię Boruta rażno hula. – Pierwsza miłość Marka Wrancicy. – Pusty tydzień wczasopornego Wrancicy. Powieść. – W okowach baroku. Opowiadanie sentymentalne. – Zaczyn. Powieść pamięci mego ojca Emila Walerego Stępowskiego poświęćcam. – Zawstyżeni i przywołani. Powieść.

Praca redakcyjna

1. A. Sliwa: Kuba spod Gietrzwałdu gada. [Gawędy]. Wybrał i wstępem opatrzył ... Olsztyn: Pojezierze 1972 [właśc. 1973], 355 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966. – SWPP 2 (R. Loth). – PP (R. Loth). – LP XX w. (T. Oracki). – RL 1971 (J. Chudek).

[Daleka droga:] W. Billip. *Nowe Książ.* 1958 nr 18; J. Jantar: Literatura sercem pisana. *Archipelag* 1958 nr 18; B. Królikowski: Droga daleka i trudna. *Kierunki* 1958 nr 35; T. Oracki: Droga do prawdy. *Sl. Powsz.* 1958 nr 244. – [Nie łatwo jest kochać:] T. Jankowski. *Warm. i Mazurach* 1960 nr 10; J. Segiet: Sarmatyzm w rodowym kalejdoskopie. *Głos Olszt.* 1960 nr 246. – H. Skrobiszewska: Rehabilitacja Smetka. *Nowe Książ.* 1960 nr 11 [rec.: Cztery synowie Raka]. – [Niełatwo jest kochać:] L. Wernic: Na ziemiach tych byliśmy, jesteśmy i będziemy. *Sl. Powsz.* 1960 nr 278; J. Segiet: ... Na nowo łamać! *Głos Olszt.* 1961 nr 286, polem. E. Martuszewski: ... a z wnioskami uczmy łamać się za młodu. *Tamże* 1961 nr 298. – E. Martuszewski: Czwarła księga T.S. *Tyg. Kult.* 1962 nr 1 [rec.: Gawędy minionego czasu]. – [Było to wzo-

raj:] J. Segiet: Dalszy ciąg żalostnej sagi. *Warm. i Mazury* 1966 nr 12; H. Skrobiszewska: Swojacy z Warmii i Mazur. *Wychowanie* 1966 nr 21, przedr. w teje: Literatura i wychowanie. Wwa 1982; L. Wernic: Opowieść o dniu wczorajszym. *Sl. Powsz.* 1966 nr 276. – A. Jelic: O królach, diabłach i poecie. *Nowe Książ.* 1967 nr 4 [rec.: Od Wielunia diabeł hula]. – E. Martuszewski: Pisarstwo wielkiego przeżyca. *Sl. na Warm. i Mazurach* 1967 nr 42. – H. Skrobiszewska: Jak w witynie księgarskiej. *Nowe Książ.* 1967 nr 7 [rec.: Od Wielunia diabeł hula]. – E. Martuszewski: Konsekwencje baroku. *Warm. i Mazury* 1968 nr 1 [rec.: Od Sasa i od lasa]. – E. Martuszewski: Reportaż i wspomnienia. *Warm. i Mazury* 1968 nr 4 [rec.: Z kraju dalekiego dzieciństwa]. – *Sl. na Warm. i Mazurach* 1968 nr 19 [nr poświęcony T.S., zawiera m.in.: [W. Gębik] A. Borowik: Pierwszy z przybyłych; J. Chłosta: Sercem i piórem oddany Mazurom i Warmii. – L. Wernic: Jubileusz T.S. *Kierunki* 1968 nr 26. – [Sielski żywot burmistrza Wrancicy:] Z.J. Adamczyk: Dole i niedole burmistrza Wrancicy. *Tyg. Kult.* 1969 nr 43; T. Swat: „Strzępów żalostnej sagi” ciąg dalszy. *Sl. Powsz.* 1969 nr 238. – K. Koziełło-Poklewska: Piórem i działaniem. *Kierunki* 1970 nr 49. – E. Martuszewski: Nieprzemysłana zabawa. *Pomorze* 1970 nr 11 [rec.: Sielski żywot burmistrza Wrancicy]. – J. Chłosta: Odszedł człowiek nam bliski. *Sl. na Warm. i Mazurach* 1971 nr 31. – J. Chłosta: T.S. *Życie i Myśl* 1971 nr 9. – Z. Lichniak: Społecznik z Ostródy. (Wspomnienie o T.S.). *Sl. Powsz.* 1971 nr 205. – T. Swat: Odszedł utalentowany pisarz i ofiarny działacz. *Wroc. Tyg. Katolicki* 1971 nr 32. – A. Baranowska: Niezapomniane. *Nowe Książ.* 1975 nr 23 [rec.: Było to wczoraj]. – J. Chłosta: T.S. droga do literatury. *Kierunki* 1986 nr 44. – D. Piątkowska: Charakterystyka spuścizny po T.S. *Rocz. Olszt.* 1989 t. 16.

K.B.

STILLER Robert ur. 1928

Od 2001 imiona: Robert Reuven.

Pseud.: Antoni Banasiak; Beata Pułowska; Civis Polonus; E.H.; Edmund Hauke; Irena Solarz; J.S.; Jerzy Szperak; Józef Salmanowicz; Kazimierz Gasztowt; Neil Stimson; Przemysław Sitkiewicz; Raireva Umar Anwar; rs; Zepel; Stanisław Wisłocki; Tomasz Harasiuk; Włodzimierz Dobiesławski; (zwol.); – nadto według inf. autora po 1970 podp. przekłady także nazwiskami osób znajomych: Andrzej Wirth; Jerzy Płudowski; Piotr Zwoliński; Stefan Gawłowski. Prozaik, poeta, tłumacz, autor antologii, krytyk literacki, publicysta, edytor, orientalista.

Urodzony 25 stycznia 1928 w Warszawie; syn Franciszka Stillera, urzędnika, i Józefy z domu Letowt, adwokata. Wczesne dzieciństwo spędził w majątku ziemskim dziadków Krasowszczyzna (pow. Lidzka, woj. nowogródzkie). W 1933 zamieszkał wraz z rodziną w Warszawie. Po wybuchu II wojny światowej przebywał ponownie w Krasowszczyźnie i uczęszczał do szkoły w Iwju. W maju 1940 przedostał się do Warszawy, pracował jako uczeń introligatorski i równocześnie uczył się na tajnych kompletach gimnazjalnych; w czerwcu 1944 otrzymał małą maturę. Uczestniczył w ruchu konspiracyjnym, w 1944 został członkiem Konfederacji Narodów i AK. Powstanie warszawskie zastało go poza Warszawą, w Zalesiu Dolnym. Po wycofaniu się Niemców powrócił do Warszawy i do marca 1945 pracował jako woźny w domu starców na Saskiej Kępie. W maju 1945 podjął przerwana naukę w Liceum im. E. Plater w Zalesiu Dolnym. Debiutował

w 1946 artykułem pt. „Dlaczego młodzież może być zmęczona”, ogłoszonym na łamach tygodnika *Odnowa* (nr 17), a jako poeta wierszem pt. „Ojczyzna”, opublikowanym w tygodniku *Dziś i jutro* (nr 25). W tymże roku zdał maturę i rozpoczął studia w Wyższej Szkole Dziennikarskiej w Warszawie (później Wydział Dziennikarski Akademii Nauk Politycznych w Warszawie, 1946-47) oraz na Uniwersytecie Warszawskim (UW), gdzie studiował filologię słowiańską (1946-48) i polonistykę (1946-52). Był na UW członkiem zarządów: Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej (1947-48) i Towarzystwa „Bratnia Pomoc” Studentów UW (w 1949 redagował pismo tegoż towarzystwa *Akademik*). Należał też do OM TUR, PPS (do 1948) i ZMP (do 1953). W 1948 debiutował jako tłumacz przekładem poematu H. Heinego pt. „Statek niewolników” w *Tygodniku Robotnika* (nr 5); w następnych latach tłumaczył z języka angielskiego, niemieckiego, francuskiego, malajskiego, żydowskiego, hebrajskiego, rosyjskiego, czeskiego, a także ze słowackiego, górnołużyckiego, staroangielskiego, staroislandzkiego, szwedzkiego, duńskiego, holenderskiego, hiszpańskiego, sanskrytu i innych. Pisał i przekładał teksty pieśni masowych, ludowych i rozrywkowych. W 1949-51 kierował działem pieśni masowej w Domu Wojska Polskiego. Publikował m.in. w tygodnikach *Pokolenie* (1949-53) i *Po prostu* (1949-52). Był współzałożycielem czasopisma *Młodzież Świata* (później *Radar*; 1950-58 członek redakcji), gdzie zamieścił m.in. cykl artykułów językoznawczych „Porta Linguarum” (podp. Kazimierz Gąsztowt). Współpracował też ze *Sztandarem Młodych* (1950-55) i z *Kulisami* (tu w 1957 stałe recenzje książkowe w rubryce „Gablotka z książkami”). W 1952 ożenił się z Elżbietą Sikorską (rozwód 1958). W tymże roku rozpoczął prace naukowe i literackie w dziedzinie filologii i folklorystyki malajskiej. W 1953-54 studiował na Uniwersytecie Wieczorowym Marksizmu-Leninizmu w Warszawie. W 1956-68 należał do ZAKR (1966-68 przewodniczący związku). W 1957 był współzałożycielem Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Indyjskiej. W 1958 ożenił się z Jolantą Walendzik, aktorką (rozwód 1965). Od 1960 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1960-62 studiował indologię na UW. Od 1962 zaczął pisać również w języku angielskim (m.in. przekłady pod pseud. Neil Stimson), niemieckim, rosyjskim, żydowskim i malajskim (wiersze pod pseud. Raireva Umar Anwar). W 1965-72 związany był z Bożeną Meissner (pseud. sceniczny Bożena Biernacka), aktorką. W 1967, 1969-70 i 1974-75 przebywał w Londynie, m.in. badając rękopisy malajskie. Opublikował artykuły i listy w paryskiej *Kulturze* (pod pseud.: Irena Solarz, Jerzy Sziperak), w wydawanych w Londynie *Wiadomościach* (pod pseud. Jerzy Sziperak) oraz w uka-

zującym się w Uppsali *Aneksie* (pod pseud. Tomasz Harasiuk). W 1969 został członkiem Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society w Singapurze. W 1971-81 współpracował z miesięcznikiem *Literatura na Świecie* (współredaktor od 1972, redaktor numeru 8/9 w 1973), ogłaszając tam liczne artykuły, recenzje i przekłady (także pod pseud. Edmund Hauke). W 1971-74 wchodził w skład Komisji Statutowej ZAIKS-u. W 1973-74 związany był z Moniką Nowakowską. Przebywał na stypendiach twórczych, m.in. w 1974-75 w Reykjavíku, gdzie studiował filologię nordycką na Uniwersytecie Islandzkim, oraz w 1976 w Malezji i Singapurze. Odbył liczne podróże zagraniczne, m.in. po Rosji, Ukrainie, Danii, krajach Azji Środkowej i Wietnamie. W 1975-93 związany był z Małgorzatą Krasucką, malarką. W 1979 ufundował nagrodę Cegła i Fafel za najgorszą książkę roku. W 1981 przebywał na rocznym stypendium twórczym International Writing Program University of Iowa w Stanach Zjednoczonych. Związał się w tym czasie z judaizmem, m.in. zajął się tłumaczeniami z języka hebrajskiego. W 1982-83 publikował w *Nowych Książkach* cykl recenzji „Teksty i preteksty”, był też redaktorem naczelnym rocznika *Orient*, w którym publikował prace naukowe. W 1982 został kustoszem w Muzeum Azji i Pacyfiku. W 1983-93 należał do Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich (STP), Stowarzyszenia Autorów Dziel Naukowych oraz ponownie do ZAKR, a od 1985 do Association Jean Hans Arp w Strasbourgu. W 1984 był konsultantem Teatru Żydowskiego im. E. Kamińskiej w Warszawie. W 1984-86 kierował działającym poza cenzurą wydawnictwem Rekontra, zarejestrowanym jako własne w 1991. W 1985-86 prowadził Studium Sztuki Przekładu przy ZSP, a w 1987-88 przy Zarządzie Głównym STP. W 1988-89 współredagował miesięcznik *Mój Świat*, na którego łamach publikował także liczne artykuły, w tym cykl „Tarok i jego tajemnice”. Od 1988 przebywał wielokrotnie w RFN, m.in. na stypendiach Fundacji Boscha. W 1989-91 był redaktorem naczelnym Wydawnictw Przemysłowych „Wema”. W 1989-93 należał do SPP. W 1990 otrzymał Nagrodę Azji i Pacyfiku, ustanowioną przez Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie. W tymże roku objął redakcję serii *Erotikon*, publikowanej przez różne wydawnictwa. W 1993 ożenił się z Niną Gajewską, piosenkarką. W tymże roku przeszedł na emeryturę. W 1997-98 współpracował z tygodnikiem *Wiadomości Kulturalne*, a w 1998-99 z dziennikiem *Trybuna* (tu cykl felietonów językoznawczych pt. „Pokaż język”, kontynuowany w 2000-01 w dzienniku *Rzeczpospolita*, później nieregularnie w innych pismach). W 1998 został członkiem Stowarzyszenia Dzieci Holocaustu w Polsce i Stowarzyszenia Żydów Kombatantów. W 1998-2000 publikował w miesięczniku *Wiedza*

Tajemna (tu cykl artykułów pt. „Magia i jej tajemnice”). W 2001 zorganizował Żydowską Gminę Reformowaną i został jej przewodniczącym. W 2002 został prezesem Stowarzyszenia Upowszechniania i Promocji Kultury Żydowskiej „Ulpan”, później „Keszer”. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wiersze o Generale Robotniku. W: *Poematy o generale Świerczewskim*. [Autorzy:] W. Broniewski, L. Lewin, ..., W. Woroszyński. Wwa: Prasa Wojsk. 1949 s. 27-42.

III nagroda w konkursie Domu Wojska Pol. i ZLP na poemat o gen. K. Świerczewskim w 1949. Tom zawiera utwory nagrodzone w tym konkursie.

2. *Klatin brat Klatona*. Baśnie indonezyjskie dla dorosłych. Pierwsza opowieść malajska i dalszych pięćdziesiąt osiem. Kr.: WL 1964 [właśc. 1965], 341 s.

Zawartość: *Klatin brat Klatona*; Skąd się poczęła tęcza; Przygoda niewinnego tygrysa; Kapitu z czarownym dziobem; Rozhukany tukan; Rybia pieśń i potwory; Co było w Akedabo; W pogoni za pszczołą; Z duchami trzeba uważać; Wilkołak na dachu; O pazurzystych braciach; Dziwny małżonek; Wdowa i jej sąsiedzi; Nie bądźmy pyszni jak komar; Mopau i Bobenga; Krowa i trzy córki; Laihamek co dźwigał niebo; Czwooro uczących się jednego; Mahameru i olbrzym Raksasa; Głupia poczciwa świnią; Nie rzucaj się na strzykwy; Gdzie przepada księżyc; Pod przewróconą łodzią; Książę Djalangkara; Sprawa syna z matką; Kamień za kamień; O dobroci duchów; Przyjaźń za przyjaźń; Trzy holenderskie grosze; Okręt na rozlewisku; Trzeba oglądać owoc; Czwooro ukaranych; Djabarael gościem u zbojów; Nocleg nad przepaścią; Kocia podróż do nieba; Dziesięć walecznych; Małpa i krokodyl; Rozmowy sultana; Odwrocony przyjaciel; Między życiem i śmiercią; Pomyśły mądrej żony; Lekarstwa na niewierność; Małpa i jej małżonek; Motyl w miłosnej mecie; O księżniczce Alu; Przedsiębiorcze kaptcie; O płynącym gdziekolwiek; Skąd się wziął księżyc; Tygrys w obowiązku; Ryba zmieniona w drzewo; Wielki krzyk o rybe; Bajka o zajadłym odmiencu; Nabala rusza w morze; Jak powstała ziemia; Kto zapewnił nam życie; Skąd my w Nuhujut; Jaszczur ojca i syna; Ptaki przeciw morzu; Książę z kogutem.

Adapt.: radiowa baśń *Klatin brat Klatona*; *Klatin i Klatin* – dwaj bracia. Adapt.: Z. Kopalno. Radio 1969, – teatr baśni *Laihamek co dźwigał niebo*. Adapt.: A. Giżewska. Wyst. Bielsko-Biała, T. Lalek „Baniuluka” 1986.

3. *Niewinny tygrys*. Baśnie indonezyjskie. Wwa: NK 1966, 272 s.

Zawartość: *Niewinny tygrys*; Księżniczka i biały bawół; Chęć na małpią rękę; Chciwy tukan; Aruman z domu wygnany; Skąpa wdowa i jej sąsiedzi; Piękna Sabai; Mahameru i zakochany olbrzym; W dziesięć na motyla; Pyszny komar; O szponiastych braciach; Dwa przedsiębiorcze kaptcie; Rybia piosenka; Bandzioch i zły książę; Na gorącym uczynku. – Od autora.

4. *Gilgamesz*. Epos babiloński i asyryjski ze szczątków odczytany i uzupełniony także pieśniami szumerskimi przez ... Wwa: PIW 1967, 109 s. Wyd. 2 zmien. i uzup. z podtyt. *Epos starożytnego Dwurzecza*. Rekonstruował i przeł. [głównie z ros.] oraz wstępem opatrzył ... tamże 1980 [właśc. 1982].

Rekonstrukcja i parafraza na podstawie przekładów z różnych wersji i języków.

Adapt.: teatr: Adapt.: D. Michałowska. Wyst. Kr., T. Jednego Aktora 1967; Adapt.: V. Stankowski. Wyst. Kr. T. Lalki i Maski „Grotteska” 1985, – tv: TV 1973.

5. *Skamieniały statek*. Baśnie malajske. Wwa: NK 1967 [właśc. 1968], 333 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1988.

Zawartość: *Skamieniały statek*; O zielonych małpach; Płynący z prądem; Wyprawa po ptaka; Kapitu podobny do arbuza; Ryba zaklęta w drzewo; Kto zabił dziecko wydry; Zasłubiny z pszczołą; Czwooro na palmie; Awang Sulung Merah Muda; Spór o zapach jadła; Mieczniki na Tumasik. – Od autora. Adapt. radiowa baśń *Kapitu podobny do arbuza*: Adapt.: R.S. Radio 1999.

6. *Przygoda w zegarze*. [Wiersz dla dzieci]. Wwa: NK 1969, 8 k.

7. *Córka długozębnych*. Opowieści polinezyjskie i inne dla dorosłych. Kr.: WL 1970, 422 s.

Zawartość: *Aukele idzie po zdobycz*; Jak powstały kobiety; Tanie w odwiedzach; Złe spotkania; Piko i biegły w łuku; Z rekinami sprawa; Zemsta za bęben; O zażartych pożartych; O kradzież kokosów; Naigorsi z chłopców; Wąż na samym dnie; Migdał obczarowany; Stracony wojownik; Opiekun z obowiązku; Chłopiec o dwóch rękach; Jutrzejse słońce; Strzała i huśtawka; W mroku przy ogniu; Rata i jego zastęp; Za dużo i za mało; Hańba z krwią wydarta; Nie ruszaj tych świń; To ma być o morzu; Skradziony wieloryb; Córka długozębnych; Mężowie z wypadłego oka; Poławiacze ludzi; Dwunastka w koszu; Ze świni i z ptaka; Od nowiu do pełni. – Od autora.

8. *Malezja*. Zarys wiedzy o kraju i ludziach. [Współaut.: B. Mrozek] J. Warda. Wwa: KiW 1970, 237 s.

9. *Mały płowy rekin*. Baśń hawajska. [Dla dzieci]. Wwa: Ruch 1970, 69 s.

Przełk. niem.: *Der kleine fahlgelbe Hai* Fisch. [Przełk.] K. Kelm. Wwa 1976, – wietn.: *Chú cá mập vàng ti hon*. [Przełk.] Lê Bá Thu. Hanoi 1991.

10. *Chłopczyk z wyspy Sumatry*. [Wiersz dla dzieci]. Wwa: Ruch 1971, 6 k.

11. *Narzczyony z morza*. Baśnie skandynawskie. Wwa: NK 1971, 261 s.

Zawartość: *Wilk z dużym brzuchem*; Szary człowieczek; Imię też coś znaczy; Zardzewiały miecz; Przygody Thorsteina; Rój nie podarowany; Za złoty guzik; Narzczyony z morza; Gdzie diabeł nie może; *Stompe Pilt* i pastuch; *Prędko strzelec Per Gynt*; To ja teraz potupiam; Młynek na dnie morza; Chłopiec okrętowy.

12. *Indonezja: rzeźba w kamieniu, drzewie, brąz, mosiądz, terakota*. Ze zbiorów Andrzeja Wawrzyńskiego. [Katalog wystawy]. Koszalin: Muzeum Archeologiczno-Hist. 1972, 31 s.

13. *Krymhilda*. Opowieść rycerska o Nibelungach. Według średniowiecznego eposu napisał ... Wwa: NK 1974, 468 s.

Przełk. ze średnio-górno-niemieckiego i częściowo parafraza uzup. z innych źródeł.

14. *Semantyka zbrodni*. (Nota z 25 kwietnia 1943 i sowiecki sposób myślenia). *Aneks*, Uppsala

1974 nr 6 s. 100-132. Wyd. osob. [Przedm.: M. Sasaki]. Wwa: Oficyna Liberałów* 1981 [właśc. 1984], 36 s. Wyd. nast.: wyd. 3 popraw. także* 1984. Wwa: Rekontra* 1986.

Podp.: Tomasz Harasiuk.

15. Dr. hab. Sauerlandowi respons kozacki. [Esej polemiczny]. Wwa: [b.w.] 1977, 37 k., powiel.

Dot. Krymhilda, poz. 13.

16. Zardzewiały miecz. Opowieści skandynawskie. Wwa: Iskry 1977, 262 s.

Zawiera z poz. 11: Wilk z dużym brzuchem; Zardzewiały miecz, — nadto: Finna z Eya fiordu; Przybrana matka; W pogoni za księżycem; Początek świata w Skåne; Smutna opowieść o Sisibe; W drodze przez potok; Netta i dziewiętność; Waż ukryty w lesie; Po dwa korce gryki; Piękna Sesselja; Poszarzały pierścień; Jak Völund się doczekał; Zajac na rozdrożu; Wedle psa i koguta; Przykre odwiedziny; Lowca fok z Mikland; Po ryby na południe; Jak Thorsteinowi ulżyło; I bądź czym chcesz.

17. Zwierzędelfka. [Wiersze]. Kr.: WL 1977, 52 s.

18. Chomiki. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1980, [16] k.

19. Co to jest Nusantara? Z informatorem o Muzeum Azji i Pacyfiku. Wwa: Muzeum Azji i Pacyfiku 1982, 14 s.

Przekł. ang.: What is Nusantara. With information on the Asia and Pacific Museum. [Przeł.] A. Koczyński. Warsaw 1982.

20. Kilka słów o przekładach za trzy grosze. Lubl.: T. im. J. Osterwy 1986, 16 s.

21. Chłopiec okrętowy. Baśń oparta na motywach norweskich. Wwa: KAW 1987, 34 s. Zob. poz. 10.

22. Listy do kochanki. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1987, 68 s.

Cykle: Listy do kochanki; Przypiski; Listy wyczekujące.

23. Małpa i jej małżonek oraz inne stare i nowe opowieści ze świata malajskiego dla dorosłych. Kr.: WL 1987, 270 s.

Zawiera z poz. 2: Lekarstwa na niewierność; O księżniczce Alu; Kto zapewnił nam życie; Skąd my w Nuhuyut; Krowa i trzy córki; Mopau i Bobenga; Między życiem i śmiercią; Pod przewróconą łodzią; O dobroci duchów; Małpa i jej małżonek; Kamień za kamień; Nabała rusza w morze; Laihamek co dźwigał niebo; Książę Jayalangkaru [wcześniej pt. Książę Djajalangkaral]; Co było w Akeadabo; Nie rzucaj się na strzykwę; Dziwny małżonek; Odwrócony przyjaciel; Sprawa syna z matką, — Mieczniki na Tumasik [poz. 5], — nadto: O roztropnym Bulubembe; Sabai ze wsi Padang Tarap; Si Elok i Si Baguk; Książę ludożerca; Opowieść o białym byku; O gasnącym ogniu; Ludzie z Elaar; Grób na górze Ngrejeng; Purbasari i Lutung Kasarung; Przez wino poczęci; Droga do Borobudur.

24. Kto jest mądry? Przysłowia i sentencje żydowskie z trzech tysięcy lat. Gdynia: Uraeus 1999, 335 s.

25. Pierwszy raz w życiu. Wiersze 1945-1950. Wwa: Rekontra 1999, 72 s.

26. Pokaż język!, czyli rozróbki i opowieści o polszczyźnie oraz 111 innych językach. Kr.: Etiuda 2001, 365 s.

Wydania osobne tekstów pieśni i piosenek z nutami, m.in.: Dwie pieśni o generale Świerczewskim; Pieśń o Walterze; Serce generała. [Muz.:] H. Swolkień. Wwa: Wydawn. Prasa Wojsk. 1949, 7 s. — Marsz robotników. [Muz.:] J. Gawlas. Kr.: PWM 1950, 8 s. — Piosenka o samolocie Iliuszyn. [Muz.:] E. Olearczyk. [Wwa:] Prasa Wojsk. 1950, 3 s. — Kofysanka warszawska. [Muz.:] E. Olearczyk. [Wwa:] Czyt. 1951, 3 s. — Marsz robotników. [Muz.:] Sz. Laks. [Kr.:] PWM 1951, 4 s. — Złączone dźwięki. [Muz.:] E. Olearczyk. [Kr.:] PWM 1951, 5 s. — Motorowe zuchy. [Muz.:] Z. Nowacki. [Wwa:] Czyt. 1953, [2] k.

Przekłady i adaptacje

1. D. Biedny: Znajome twarze. [Wiersze]. [Wwa:] Czyt. 1951, 147 s.

2. Pieśni walczącej Korei. [Pieśni z nutami]. Pod red. E. Bekier. Teksty spolszczył ... [Wwa:] ZG ZMP, Wyd. Propagandy i Agitacji [1952], 22 s.

3. P. Cheyney: Kat czeka niecierpliwie. [Powieść kryminalna]. Wwa: Iskry 1958, 301 s. Wyd. 2 zmien. [ze wstępem i post.] ... pt. Kat się niecierpliwi. Wwa: Interart 1993.

4. Pieśni o ciemnej miłości. Pantuny. [Zebrał i] przeł. z malajskiego ... Wr.: Ossol. 1959, 114 s.

5. F. Norris: Ocean przyjdzie po ciebie. [Powieść]. Dz. *Balt.* 1960 nr 63-118. Wyd. osob. Pozn.: WP 1960, 226 s.

6. J. Bart-Čišinski: Wybór poezji. Oprac.: W. Kochański. Przeł.: J. Litwiniuk i ... Wr.: Ossol. 1966, LXXIX, 106 s., *BN II*, 151.

7. V. Lindsay: Ale smok nie będzie groźny. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1969, 20 s.

8. Antologia literatury malajskiej. Wybrał i przeł., wstępem i objaśn. opatrzył ... Wr.: Ossol. 1971, LXXXVI, 528 s., *BN II*, 161.

9. R. Tagore: Citra. [Utwór dramatyczny]. *Lit. na Świecie* 1973 nr 8/9 s. 14-39. Radio 1985.

10. A. Burgess: Mechaniczna pomarańcza. [Powieść]. Przekł. powst. 1974. Druk *Fantastyka* 1989 nr 8, 9 [wkł.]. Wyd. [zmien.] z podtyt. Wersja R. [B.m.:] Alternatywa* [1989], 82 s. Wyd. nast.: Wwa: Wydawn. ZRS 1990, 83 s.; Wwa: Wema, Rekontra 1991, 159 s.; Kr.: Etiuda 1999, 254 s.; pt. Nakręcana pomarańcza. Powieść — wersja A. Kr.: Etiuda 1999, 219 s., także 2000.

Przekład fragm. powieści przeznaczony do druku w *Lit. na Świecie* (1974 nr 2) został zdjęty przez cenzurę. — R.S. opublikował dwie całkowicie różne wersje tłumaczenia (A, R). W wyd. wersji R z 1991 także R.S.: Kilka sprężyn z nakręcanej pomarańczy [dot. twórczości A. Burgessa]; w wyd. wersji A z 1999 także: A. Burgess: Nakręcana pomarańcza na nowo-

wyssana oraz R.S.: Kilka słów od tłumacza; w wyd. wersji R z 1999 także R.S.: Burgess a sprawa polska [dot. losów przekładu Mechanicznej pomarańczy].

11. M. Simaszko: Jemszan. Opowieści Czerwonych i Czarnych Piasków. Przel.: J. Litwiniuk i ... Objaśn. i posł. ... Wwa: Czyt. 1974, 379 s.

W przekł. R.S.: Fragi na rozdrożu; Partyjska przypowieść; Pielgrzymka.

12. L. Czukowska: Opustoszały dom. [Powieść]. Londyn: Polonia Book Fund 1975, 134 s. Wyd. nast.: wyd. popraw. Wwa: Rekontra* 1985, 28 s.; wyd. 2 [!] pt. Sofia Pietrowna. Powieść o terrorze 1937 roku. Wwa: Alfa 1990.

W wyd. 1-2 tłum. podp.: Jerzy Szperak.

13. I. Ratiu: Rumunia współczesna i jej rola w dzisiejszym świecie. Londyn: Polonia Book Fund 1975, 148 s.

Tłum. podp.: Józef Salmanowicz.

14. V. Lindsay: Poezje wybrane. Wyboru dokonał, przel. i oprac. ... [Wwa:] LSW 1977, 133 s. Wyd. rozszerz. pt. Wiersze wybrane Wwa: PIW 1979, 188 s.

15. H. Heine: Poezje wybrane. Wybrał i oprac. oraz tłum. ... Wwa: LSW 1978, 154 s.

16. B. Brecht: Horacjusze i Kuriacjusze. [Utwór dramatyczny]. Tłum. ... W: B. Brecht: Dramaty. T. 2. Wwa 1979 s. 67-92.

17. B. Brecht: Poezje wybrane. Wybrał i oprac. oraz przel. ... Wwa: LSW 1980, 152 s.

18. H. Heine: Księga pieśni. Oprac., tłum. i wstęp ... Wwa: PIW 1980, 442 s.

19. Kalidasa: Urwaś męstwem zdobyte. (Dramat staroindyjski). Po polsku napisał ... *Lit. na Świecie* 1980 nr 10 s. 210-239.

20. Man and Work. Sayings overheard in Polish workplaces. [Sentencje]. Translated by ... Wwa: Inst. Wydawn. CRZZ 1980, 12 s.

21. L.A. Arnim, C. Brentano: Cudowny róg chłopca. [Wiersze]. Przel. i oprac. ... Wwa: PIW 1982, 158 s.

22. L. Carroll: Wyprawa na zmiłacza. Męka w ośmiu konwulsjach. [Poemat]. Gdańsk: WM 1982, 65 s.

23. P. Cheyney: Karty na stół. Opowiadania. Wwa: Iskry 1983, 37 s.

24. I. Manger: Pieśni megilowe. Przel. ... Wyst. pt. Cud purymowy. Słowo wiążące i tekst pol. ... Adapt.: G. Tencer: Wwa, T. Żyd. im. E. Kamińskiej 1983.

25. Bilhana: Pięćdziesiąt rozkoszy złodzieja. [Poemat]. Przel. z sanskrytu i oprac. ... Wwa: WAiF 1985, 103 s.

Wyd. bibliofilskie.

26. B. Brecht: Baal. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Powsz. 1985.

27. E. Hoffer: Przed wypoczynkiem. Z dzienników amerykańskiego dokera. Wybrał i przel. ... Wwa: Rekontra* 1985, 68 s.

Tłum. podp.: Antoni Banasiak.

28. A. Rand: Hymn. Opowiadanie z naszej przeszłości. Wwa: Kontra* [właśc. Rekontra] 1985, 63 s. Wyd. nast. Wwa: Antyk* 1986.

Tłum. podp.: Antoni Banasiak.

29. D.L. Sayers: Lord Peter ogląda zwłoki. Opowiadania. Wwa: Iskry 1985, 69 s.

30. B. Brecht: Opera za trzy grosze. Wyst. Lubl., T. im. J. Osterwy 1986.

31. B. Brecht: Rekin zęby ma na wierzchu. Wiersze wybrane. Wybrał i przel. ... Wwa: NK 1986, 84 s.

32. J. Le Carré: Ze śmiertelnego zimna. Powieść. Wwa: Rekontra* 1986, 130 s. Wyd. 2 Kr.: WL 1990. W wyd. z 1986 tłum. podp.: Antoni Banasiak.

33. L. Carroll: Alicja w Krainie Czarów i Po drugiej stronie Lustra. Przel. ... Wwa: Alfa 1986, 224 s. Wyd. nast.: wyd. 2 także 1990; wyd. w jęz. pol. i ang. ze wstępem i przyp. ... T. 1. Przygody Alicji w Krainie Czarów. T. 2. Po drugiej stronie lustra i co Alicja tam zobaczyła. Wwa: Lettrex. 1990, 1991, 255 + 311 s.

34. H. Fauconnier: Malajska przygoda. Powieść. Przel. i posł. opatrzył ... Gdańsk: WM 1986, 203 s.

35. E. Lear: Limeryki wszystkie. Z obrazkami według autora, czyli dzieł zebranych tom pierwszy. [Wiersze]. Przekł., posł. i objaśn. ... Wwa: MAW 1986, 125 s.

36. F. Mowat: Nie taki straszny wilk. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1986, 114 s. Wyd. nast.: wyd. 2 popraw. i uzup. Wwa: Prószyński i S-ka 1994, 141 s., wyd. 3 także 1997.

37. D.L. Sayers: Z dowodem w zębach. Opowiadania. Wwa: Iskry 1986, 68 s.

38. F. Šrámek: Znow objełaś mnie za szyję. Wiersze wybrane. Przel. i posł. opatrzył ... Kr., Wr.: WL 1986, 113 s.

39. M.-C. de Aulnoy: Baśnie czarodziejskie. Przel. i posł. opatrzył ... Wwa: Alfa 1987, 190 s.

40. H. Heine: Morze Północne i inne wiersze o morzu. Przel. i oprac. ... Gdańsk: WM 1987, 142 s.

41. D.L. Sayers: Kat poszedł na urlop. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1987, 62 s.

42. B. Brecht: Postylla domowa i inne wiersze. Wybrał, przel. i oprac. ... Wwa: PIW 1988, 501 s.

43. B. Brecht: Niebo zawiedzionych. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1989.

44. A. Hope: Więzień na zamku Zenda, czyli Trzy miesiące w życiu angielskiego dżentelmena. Powieść. Kat.: Śląsk 1989, 221 s.
45. R. Tagore: Rosnący księżyc i inne poezje. Wybór, wstęp, przekł. ... Wwa: NK 1989, 123 s.
46. I. Fleming: Sam chciałeś te karty, czyli Casino Royale. Powieść. Przeł.: ... i A. Sylwanowicz. Wstęp: A. Burgess. Wwa: Wema 1990, 105 s.
47. D. Morrell: Pierwsza krew. [Powieść]. [Kat.: Śląsk 1990], 197 s.
48. V. Nabokov: Lolita. Powieść. Przeł., posł. i przyp. opatrzył ... Wwa: PIW 1991, 438 s.
49. R. Alley: Ostatnie tango w Paryżu. Powieść. Przeł. i posł. opatrzył ... Wwa: Almapress 1992, 152 s. Wyd. 2 tamże 1995.
50. R. Büttner: Alf. Cz. 1-3. [Powieść]. Przeł. ... Wwa: Interart.
Cz. 1. Hej, to ja! 1992, 296 s. Wyd. 2 tamże 1996.
Cz. 2. Ja chcę wszystko! 1992, 337 s. Wyd. 2 [z dialogami S. Rabe] tamże 1996.
Cz. 3. Lepszy ja niż nikt! 1993, 319 s.
51. Bracia Grimm w opracowaniu Anonima z 1908 r.: Baśnie domowe tylko dla dorosłych. Przeł. i posł. opatrzył ... Wwa: Almapress 1993, 200 s.
Zawiera m.in. dwie baśnie autorstwa R.S.
52. E. Titus: Anatol jako tajemniczy ekspert. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Almapress 1993, 31 s.
53. H. Wouk: Wojna i pamięć. [Powieść]. Przeł. ... T. 1-3. Wwa: Interart 1993-1994, 435 + 476 + 403 s.
T. 1. Bitwa o Midway; T. 2. Byron i Natalia; T. 3. Zatoka Leyte.
54. H. Belloc: Księga zwierzątek i różne inne rzeczy przede wszystkim dla niegrzecznych dzieci. [Wiersze]. Przeł. z ang. miejscami nieco swobodnie i posł. opatrzył ... Wwa: Gebethner i Ska 1994, 85 s.
55. I. Fleming: W tajnej służbie Jej Królewskiej Mości. Powieść. Wwa: Almapress 1994, 295 s.
56. J. Lennon: Na własne kopyto. Z rys. autora. Dłubaczył z ang. ... Wwa: Almapress 1994, 152 s.
57. V. Nabokov: Błady ogień. [Powieść]. Przeł. i przyp. opatrzył ... Wwa: PIW 1994, 393 s.
58. D. Smith, M. Gordon: Seksmaczki, czyli ilustrowana księga seksualnych ciekawostek. Zebrał D. Smith, rys. uzupełnił M. Gordon, z ang. spolszczył ... Wwa: Almapress 1994, 63 s.
59. L. Barber: Jak ulepszyć sobie męża w łóżku. [Poradnik]. W przekł. ... Gdynia: Gdynika 1995, 151 s.
60. A. Burgess: Człowiek z Nazaretu. [Powieść]. Przeł. i posł. opatrzył ... Wwa: Interart 1995, 368 s.
61. I. Burnett-Bierzyński: Po śladach pamięci. [Wspomnienia]. Tekst ang. przeł. ... Wwa: Burchar ed. 1995, XII, 179 s.
62. H. Herrmann: Jan Paweł II złapany za słowo. Krytyczna odpowiedź na książkę papieża. Gdynia: Uraeus 1995, 219 s.
Dot. książki Jana Pawła II pt. Przekroczyć próg nadziei.
63. H.H. Kirst: Niezwykłe wesele w Bärenwalde. [Powieść]. (Dzieła zebrane. T. 31). Wwa: Interart 1995, 142 s.
64. H.H. Kirst: Pan mówi sprawiedliwość, kapitanie? [Powieść]. (Dzieła zebrane. T. 12). Wwa: Interart 1995, 347 s.
65. B. Müller, H.H. Günther: Reiki. Wylecz się sam. [Poradnik]. Przeł.: ... i A. Sznaper. Gdynia: Gdynika 1995. Wyd. 2 Gdynia: Galion 1996, 237 s.
66. W. Schröder-Devrient: Zwierzenia śpiewaczki. Przeł.: ... i A. Sznaper. Posł. opatrzył ... Gdynia: Gdynika 1995, 209 s.
67. A. Smith: Jak kobieta chce być kochana. [Poradnik]. Gdynia: Gdynika 1995, 142 s.
68. T. Strasser: Czarne charaktery. [Opowiadania i wiersze dla dzieci]. Wwa: Egmont 1995, 76 s.
69. E. Vilar: Amerykańska papieżyna. Mowa intronizacyjna. Wwa: Interart 1995, 116 s.
70. M.J. Bin Gorion Berdyczewski: Żydowskie legendy biblijne. Przeł. i przyp. opatrzył ... Cz. 1-2. Gdynia: Uraeus 1996, 361 + 358 s.
71. H.H. Kirst: Przedziwni ludzie z Maulen. Wesołe opowieści z Prus Wschodnich. (Dzieła zebrane. T. 25). Wwa: Interart 1996, 142 s.
72. H.H. Kirst: Rozmowy z moim psem Antkiem. [Powieść]. (Dzieła zebrane. T. 44). Wwa: Interart 1996, 195 s.
73. K. Deschner: Polityka papieska w XX wieku. T. 1-2. Gdynia: Uraeus 1997, 475 + 513 s.
T. 1. Leon VIII [XIII], Pius X, Benedykt XV, Pius XI; T. 2. Pius XII, Jan XXIII, Paweł VI, Jan Paweł I, Jan Paweł II.
74. W.O. Hagood: Sekrety łóżkowe prezydentów od Washingtona do Billa Clintona. Wwa: Interart 1997, 286 s.
75. J. Trachtenberg: Diabeł i Żydz. Średniowieczna koncepcja Żyda a współczesny antysemityzm. Gdynia: Uraeus 1997, 233 s.
76. D.E. Harding: Religie świata. Podręcznik dla otwartych umysłów. Wr.: Wydawn. Wrocławskie 1998, 130 s.
77. E. Vilar: Matematyka Niny Gluckstein. [Powieść]. Kat.: Książ. 1998, 179 s.
78. M. Dale: Interview. [Poradnik]. Wwa: Wydawn. Samorządowe FRDL 1999, 167 s.
79. R. Hansen: Atticus. Powieść. Kat.: Książ. 1999, 206 s.

80. H.H. Kirst: Każdemu na co zasłużył. [Powieść]. Wwa: Interart-TAL 1999, 180 s.

81. S. Landmann: Śmiech po żydowsku, czyli Wczorajszy i dzisiejszy świat w dowcipach i dyktoryjkach żydowskich. Oprac. i przeł. ... Gdynia: Uraeus 1999, 345 s.

82. M. Lurker: Leksykon bóstw i demonów. Przeł.: J. Prokopiuk, ... Wwa: Bellona 1999, 407 s.

83. A. de Musset, G. Sand: Gamiani, czyli Dwie rozpustne noce. Przeł.: ... i J. Waczków. Wwa: Rekontra 1999, 70 s.

84. T. Strasser: Addamsowie, czyli Upiorna rodzina. [Powieść]. Wwa: Interart-TAL 1999, 180 s.

85. J.E. Tada: Nowa Joni. [Biografia]. [Przeł.:] T. Wiśniewska, ... Wwa: Fundacja „Polska bez barier” 1999, 254 s.

Przeł. autorstwa R.S. s. 189-254.

86. Y. Alexander, M. Hoenig: Superterroryzm biologiczny, chemiczny i nuklearny. Ataki chemiczne, bronie bioterrorystów, zagrożenie nuklearne. Przeł. ... Wwa: Bellona 2001, 199 s.

87. A. Barker: Prowadzenie zebrań. [Poradnik]. Wwa: Bellona 2001, 163 s.

88. E. Drewermann: Kler. Psychogram ideału. Przeł.: ..., N. Niewiadomski. Gdynia: Uraeus 2002, 730 s.

Przeł. autorstwa R.S. s. 13-206; 609-639.

Zob. też Prace redakcyjne poz. 1, 4, 7, 12, 17, 22.

Wydania osobne przekładów tekstów pieśni i piosenek z nutami, m.in.: J. Szeel: Pieśń o traktorach. *Teatr Lud.* 1949 [wkl.], [1] k. — J.R. Becher: Pieśń błękitnego sztandaru. [Muz.:] H. Eisler. [Wwa:]: Wydawn. ZG ZMP, Wyd. Propagandy i Agitacji [1950], [2] k. — I. Frenkiel: W obronie świata. [Muz.:] W. Biełyj. [Wwa:]: Wydawn. ZG ZMP, Wyd. Propagandy i Agitacji [1950], [2] k. — M. Isakowski: Dwa sokoły. [Muz.:] W. Zacharow. [Wwa:]: Czyt. [1950], 3 s. — M. Matusowski: Sława żołnierska. Pieśń Drugiego Frontu Białoruskiego. [Muz.:] W. Kruczynin. Wwa: Wydawn. Prasa Wojsk. 1950, 7 s. — A. Sofronow: Daj dłoń towarzyszu daleki. [Muz.:] S.A. Kac. [Wwa:]: Wydawn. ZG ZMP, Wyd. Propagandy i Agitacji [1950], [2] k. — Złoty kwiatek. [Piosenka ludowa]. [Wwa:]: ZG ZMP [1950], [2] k. — E. Dołmatowski: Sormowska piosenka liryczna. [Muz.:] B. Mokrousov. [Wwa:]: TPPR [1951], [2] k. — M. Karim [właśc. Karin]: Komсомolska legitymacja. [Muz.:] W. Kruczynin. [Wwa:]: TPPR [1951], [2] k. — A. Kowalenkow: Piosenka przyjaciół. [Muz.:] T. Chriennikow. [Wwa:]: TPPR [1951], [2] k. — A. Fatianow: Gdzie jest mój sad. [Muz.:] W. Sołowiew-Siedoj. Kr.: PWM 1954, 5 s. — W. Lebediew-Kumacz: Kołysanka. [Muz.:] I. Dunajewski. Kr.: PWM 1954, 10 k. Wyd. 2 [współwyd.

z: Pieśń flisaków [Muz. i słowa:] W. Dan; Wyspa pod księżycem. [Hawajska melodia ludowa]. [Przeł.] T. Śliwiak. Tamże 1959. — L. Oszanin: Na ślizgawce. [Muz.:] A.G. Nowikow. Kr.: PWM 1955, 5 s. — Pantuny malajskie. Transkrypcja i tłum. [z malajskiego] ... [Muz.:] Z. Krauze. Kr.: PWM 1968, 12 s. — Pieśni egzotyczne: Pieśni o ciemnej miłości. [Muz.:] T. Natanson. [Współwyd. z:] Rzeźba murzyńska. [Muz.:] T. Natanson. [Słowa:] W. Słobodnik. Kr.: PWM 1974, 21 s. — E. Dołmatowski: Pieśń pokoju. [Muz.:] D. Szostakowicz. [Wwa:]: Druk PZChO [Pol. Związek Chórów i Orkiestr; ok. 1975], 1 s.

Prace redakcyjne

1. J.R. Becher: Wiersze wybrane. Wybór i red. ... Wwa: PIW 1957, 224 s.

Tu również m.in. przeł. R.S.

2. E. Lundqvist: Dzicy to my. [Reportaż]. Tłum. Z. Łanowski. Przep. i oprac. ... Wwa: PIW 1957, 337 s.

3. Multatuli: Maks Havelaar. Przeł. B. Neufeldówna. Przedm. i oprac. ... Wwa: Iskry 1958, 257 s.

4. Mądrości z palmowego liścia. Sentencje indyjskie i austronezyjskie. Oprac.: E. Słuszkiewicz, ... Wwa: Wiedza Powsz. 1959, 199 s. Wyd. nast. tamże 1967.

Tu również przeł. R.S.

5. Kolorowe morze. (Antologia morska). Oprac. ... Wwa: Zarząd Oświaty i Kultury Gł. Zarządu Pol. Wojska Pol. 1960, 201 s.

6. Ojczyzna rozkwitająca. (Zbiorek repertuarowy z okazji wyborów do Sejmu PRL i do rad narodowych w dniu 16 IV 1961 r.). Wybór i oprac. ... Wwa: CPARA [1961], 79 s.

7. R. Tagore: Zbłąkane ptaki oraz inne poezje. Wybrał i oprac. ... Wwa: PIW 1961, 174 s.

Tu również m.in. przeł. R.S. podp. nazwiskiem własnym oraz Stefan Gawłowski.

8. Pieśń i bunt kolorowych. (Antologia utworów antykolonialnych). Wybór i oprac. ... Wwa: Zarząd Oświaty i Kultury Gł. Zarządu Polit. WP [Wojska Pol.] 1962, 152 s.

9. B. Brecht: Wybór utworów na wieczór literacki. Wwa: Zarząd Oświaty i Kultury Gł. Zarządu Polit. Wojska Pol. 1962, 135 s.

10. Ziemia rzezczywista. Współczesna poezja polska na estradzie. Wybór i oprac.: J. Litwiniuk, ... Wwa: CRZZ 1965, 354 s.

11. R. Tagore: Poezje wybrane. Wyboru dokonał i oprac. ... Wwa: LSW 1977, 133 s.

12. Strofy o zwierzętach. Antologia. Wybrał i oprac. oraz wstępem opatrzył ... Wwa: Iskry 1982, 217 s.

Zawiera także przeł. autorstwa R.S.

13. Zaczarowany dzban. Baśnie szwedzkie. Przel. A. Cienkowska. Wybór i posł. ... Poznań: WP 1983, 390 s.
14. H. Grynberg: Wiersze wybrane z lat 1964-1983. Wybrał ... Wwa: ReKontra* 1985, 107 s. Por. poz. 22.
Wybór podop.: Józef Salmanowicz.
15. [E. Krüger] E. Jezierski: A gdy komunizm zapamiętuje ... Wwa: ReKontra* 1985, 83 s.
Skrócona przez R.S. wersja powieści wyd. Wwa 1927.
Red. podop.: Włodzimierz Dobiesławski.
16. Młynek na dnie morza. Baśnie duńskie. Wybór i oprac.: P. Ravn i ... Tłum. F. Jaszński. Posł.: P. Ravn. Poznań: WP 1986, 242 s.
17. Strofy z dreszczykiem. Antologia. Wybrał i oprac. ... Wwa: Iskry 1986, 382 s.
Zawiera także przekł. autorstwa R.S.
18. M. Pawlikowska-Jasnorzewska: Mam oczy na skrzydłach. Wiersze. Wybór i posł. ... Wwa: NK 1989, 94 s.
19. F. Goedel: Kar-chat. Powieść. Red. i objaśn. oraz nota biogr. ... Wwa: Wema 1990, 152 s.
20. J.A. Morsztyn: Erotyki. Wybrał i objaśnił oraz posł. opatrzył ... Wwa: Wema 1990, 77 s. Wyd. 2 także 1991.
21. [S. Wiechecki] Wiech: Koszerny kozak, czyli opowiadania żydowskie. Wybrał i posł. opatrzył ... Wwa: Wema 1990, 152 s.
22. Wiersze o miłości. Antologia kontrowersyjna. Wybrał i oprac. ... Wwa: Iskry 1990, 478 s.
Zawiera także przekł. autorstwa R.S.
23. J. Znaniecki: Czarny tygrys. Powieść egzotyczna. Red. i nota biogr. ... Wwa: Wema 1990, 331 s.
24. F. Goedel: Cyklon. [Powieść]. Red. i nota biogr. ... Wwa: Wema 1991, 246 s.
25. H. Grynberg: Wróciłem. Wiersze wybrane z lat 1964-1989. Wybrał i oprac. ... Wwa: PIW 1991, 154 s. Por. poz. 13.
26. [S. Wiechecki] Wiech: Bitwa w tramwaju, czyli opowiadania warszawskie. Zebrał i oprac. ... Kr.: Etiuda 2000, 268 s. Wyd. 2 popraw. także 2000.
27. [S. Wiechecki] Wiech: Głowa spod łóżka, czyli opowiadania żydowskie. Zebrał i oprac. ... Kr.: Etiuda 2000, 213 s.
28. [S. Wiechecki] Wiech: Mąż za tysiąc złotych, czyli opowiadania żydowskie. Zebrał i oprac. [oraz posł. opatrzył] ... Kr.: Etiuda 2000, 363 s. Wyd. 2 popraw. także 2001.
29. [S. Wiechecki] Wiech: Zakochany złodziej, czyli opowiadania warszawskie. Zebrał i oprac. ... Kr.: Etiuda 2000, 245 s.
30. S. Landmann: Jezus w Kaszmirze? Tłum. A. Baniukiewicz. Red. K. Świetlikowski. Red. judaistyczną przeprowadził ... Gdynia: Uraeus 2001, 233 s.
31. [S. Wiechecki] Wiech: Ksiuty z Melpomeną. Oprac. ... Kr.: Etiuda 2001, 187 s.
32. [S. Wiechecki] Wiech: Skarby w spodniach, czyli przypadki żydowskie. Zebrał i oprac. ... Kr.: Etiuda 2001, 363 s.
33. [S. Wiechecki] Wiech: Trup przy telefonie, czyli opowiadania żydowskie. Zebrał i oprac. ... Kr.: Etiuda 2001, 209 s.
34. [S. Wiechecki] Wiech: W siódmach demonów, czyli opowiadania sądowe. Zebrał i oprac. ... Kr.: Etiuda 2001, 215 s.
35. J. Waldorff: Godzina policyjna. Powieść. Red. i posł. ... Kr.: Etiuda 2002, 230 s.
36. [S. Wiechecki] Wiech: Helena w stroju niedbałym, czyli królewskie opowieści pana Piecyka. Oprac., posł. ... Kr.: Etiuda 2002, 111 s.
- Nadto według inf. autora redakcja następujących książek: Z. Arciszewska: Po obu stronach oceanu. Wspomnienia. Hove: Caldra House 1976, 232 s. — S. Karpiński: Na skrzydłach huraganu. [Wspomnienia]. T. 1-2, 3-4 Londyn: Veritas 1976, 1977, 651 + 477 s. — S. Belch: Święty Stanisław biskup-męczennik, patron Polaków. Londyn: Katolicki Ośrodek Wydawn. Veritas 1977, 879 s. — L. Stańczykowski: Płonąca wieś. Powieść. Londyn: Katolicki Ośrodek Wydawn. Veritas 1977, 157 s. — G. Bataille: Moja matka. [Powieść]. Wwa: Wema; ReKontra 1991, 103 s. — J. Grunert: Moje życie dla kobiet. [Powieść]. Wwa: ReKontra 1991, 181 s., wyd. 2 popr. także 1991. — M. Mieses: Z rodu żydowskiego. Zasłużone rodziny krwi niegdyś żydowskiej. Wwa: Wema 1991, 286 s.

Zob. też Przekłady poz. 4, 8, 11, 14, 15, 17, 18, 21, 25, 27, 31, 35, 40, 42, 45, 48, 57, 70, 81.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1975, 1988, 2000. — R. Stiller: Przekład jako własność niczyja. *Lit. na Świecie* 1977 nr 4. — Wywiady: Za kulisami przekładu. Rozm. O. Błażewicz. *Szt. dla Dzieci* 1987 nr 5; Trudny charakter pisarza. Rozm. [A. Wróblewski] IBIS. *Życie Warsz.* 1989 nr 30; Co dał nam los... *Życie Warsz.* 1991 nr 214.

SWPP 2 (R.L.). — PP (R.L.). — LPD.

T. Skulina: Na marginesie tłumaczenia angielskiego slangu. *Jez. Pol.* 1958 nr 4 [rec. tłum.: P. Cheyney: Kat czeka niecierpliwie]. — [Pieśni o ciemnej miłości. Pantuny. Przel. ...] B. Biernacka. *Nowe Książ.* 1959 nr 7; J. Przyboś: Pantuny po polsku. *Prz. Kult.* 1959 nr 21. — J. Lobman: Opowieści mórz południowych. *Nowe Książ.* 1966 nr 16 [rec.: Kłatin brat Klaton]. — H. Skrobiszewska: Baśnie Wschodu. *Nowe Książ.* 1967 nr 15 [rec.: Niewinny tygrys]. — H. Burkowa: Baśnie malajskie. *Nowe Książ.* 1968 nr 16 [rec.: Skamieniały statek]. — J. Przyboś: Gilgamesz. *Nowe Książ.* 1968 nr 10 [rec.: Gilgamesz]. — B. Gębarski: Opowieści okrutne. *Nowe Książ.* 1971 nr 7 [rec.: Córka długożebych]. — [Antologia literatury malaj-

skiej. Przeł. [...] A. Baranowska: Przy toczeniu soku kokosowego. *Nowe Książ.* 1972 nr 10; J. Litwiniuk: O „Antologii literatury malajskiej” R.S. *Lit. na Świecie* 1972 nr 9. — K. Sauerland: Polska pieśń o Nibelungach. *Nowe Książ.* 1975 nr 22, polem.: J. Litwiniuk. *Tamże* 1976 nr 18 [odpowiedź red.], R. Stiller. *Tamże* 1977 nr 4 [rec.: Krymhildal]. — S. Sterna-Wachowiak: Sfinksy. *Twórczość* 1979 nr 1 [rec.: Zwierzydelka]. — J. Koprowski: Nowy wybór poezji Heinego. *Nowe Książ.* 1979 nr 1 [rec. oprac.: H. Heine: Poezje wybrane]. — J. Koprowski: Heine po polsku. *Nowe Książ.* 1980 nr 24 [rec. tłum.: H. Heine: Księga pieśni]. — A. Pomorski: Koncert na cudowny róg. *Nowe Książ.* 1983 nr 7 [rec. tłum.: L.A. Armit, C. Brentano: Cudowny róg chłopca]. — M. Sokołowska: Gdańskie co nieco. *Nowe Książ.* 1983 nr 8 [rec. tłum.: L. Carroll: Wyprawa na żmirlacz]. — [L. Carroll: Alicja w Krainie Czarów i Po drugiej stronie Lustra. Tłum. [...] M. Adamczyk-Garbowska: „Alicja” po raz piąty. *Akcent* 1987 nr 2; I. Kanik: Jednak nowa „Alicja”. *Szt. dla Dziecka* 1987 nr 1; B. Lewandowski: Nowe przekłady klasyki. *Nowe Książ.* 1987 nr 7/8 [dot. też: A.A. Milne: Fredzia Phi-Phi]. — A. Czycibor-Piotrowski: Śrąmek okaleczony. *Poezja* 1987 nr 9, polem. R. Stiller: Za „Literaturę na Świecie” zemsta nierychliwa. *Tamże* [rec. tłum.: F. Śrąmek: Znów objełaś mnie za szyję]. — H. Dasko: Lolita po polsku. *Życie Warsz.* dod. *Exlibris* 1999 nr 11 [rec. tłum.: V. Nabokov: Lolita].

M.K.-K.

STOBERSKI Jan 1906-1997

Prozaik.

Urodzony 16 maja 1906 w Czarnej Wsi (obecnie Kraków); syn Jana Stoberskiego, urzędnika sądowego, i Zofii z Mazurkiewiczów. Uczęszczał do klasycznego Gimnazjum im. J. Kochanowskiego w Krakowie; naukę przerwał w 1926, po siódmej klasie. W 1928-30 pracował jako urzędnik w Kasie Chorych w Krakowie, a następnie do 1939 zarabował jako stenotypista. W czasie okupacji niemieckiej nadal przebywał w Krakowie i utrzymywał się z drobnego handlu. W 1943 został wywieziony na przymusowe roboty do Niemiec, gdzie przebywał przez pięć miesięcy. Po wojnie pracował przez dwa lata w prywatnym biurze technicznym w Krakowie, a następnie jako kupiec. Debiutował w 1955 opowiadaniem pt. „Etiudy miłosne”, opublikowanym na łamach tygodnika *Życie Literackie* (nr 24); z pismem tym nawiązał następnie stałą współpracę. Utwory prozatorskie drukował także m.in. w *Przekroju* (1959-87) i w *Więściach* (1959-66). W 1954-57 należał do Koła Młodych przy Oddziale Krakowskim ZLP; w 1959 został członkiem Związku. W 1987 otrzymał nagrodę m. Krakowa, a w 1997 nagrodę Fundacji Kultury Beaty Tyszkiewicz za całokształt twórczości. Zmarł 23 maja 1997 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zwierzenia durnia. [Opowiadania]. Kr.: WL 1958, 201 s.

Zawartość: Etiudy miłosne; Poczciwiec; Grafoman; Człowiek z ołowianym językiem; Błazen; Notki wierzyciela; Zwierzenia durnia; Moi małoletni wychowawcy; Babunia z przedmieścia; Handlarzskie dusze; Dorota i jej amantki; Opowieści oku-

pacyjne; W kwaterze niewolników; Śmiech w łagrze; U bawera i za kratkami; Ofiara nostalgii; W bawarskich lasach; W gwarnym baraku; Różnojęzyczna brać.

2. Przyjaciel męczatki. [Opowiadania]. Kr.: WL 1960, 271 s.

Zawartość: Dola staruszki; Z dzienniczka kupca; Kłamstwa wybacza!; Okłamywany dyrektor; Ogoniasty filozof; Przyjaciel męczatki; Tkliwy kupiec; Prostak; Wiera; Żarłok; Lekko-duch; Zakochany głuptas; Osobliwy muzyk; Pogrzeb; Pijanica; Wierny poddany.

3. Ludzie i gołębie. [Opowiadania]. Kr.: WL 1963, 219 s.

Zawartość: Lucyna; Szoruję podłogi; Korzyści uludy; W dwójkę u dziewczyny; Sentymentalne harce; Daremne pukanie; W niepewnej przystani. — Długowieczny. — Bożena: Niewiniątko; Tolerancyjny małżonek; Niewolnica; Imieniny u Bożeny. — Wspomnienia i plany bliźnierca. — Halina: Wubuchowa nimfa; Zazdrośnica. — Wojenne wywczas. — Barbara. — Ludzie i gołębie: Wypacam zasiłki; Sielanka na szafie. — Nimfa mitomanka. — Irena: Paniusie i prostytutki; W łóżku rodzinnym. — Portreciki i modele.

Adapt. tv. opowiadania Lucyna: Adapt. A. Barański. TV 1986; opowiadania Bożena: Adapt. A. Barański. TV 1995.

4. Wylapują szczęście z powietrza. [Opowiadania]. Kr.: WL 1966, 214 s.

Zawartość: Młodzieńcze kłopoty; Głód ludzi; Pożeracz książek; Powszednie troski; Małe radości; Szczęśliwiec; Gromadki chłopiec; Gniewliwa śmieszka; Sentymalny łakomczuch; Burze i choroby sojuszników; Furiat; Zapamięci; Walki o sen; Szaraczek; Wylapują szczęście z powietrza; Wylapują radość z powietrza; Zale wszelka; Wielkomięskie mroki; Uliczny filozof; Dyrektor; Pijaczki; Małżonkowie; Sanatorium w Nowej Hucie; Dobry ojciec; W zacisznym pokoiku; Zima w okupowanym mieście.

5. Będę żył dalej! [Opowiadania]. Kr.: WL 1969, 221 s.

Zawartość: Zmagania z sobą; Żartownis z musu; Kłopoty z ciałem; Marzycielskie pachole; Koleżeńskie zwady; Pieszczocho; Fetyszysta; Pożyteczne rojenia; Niespokojne wieczory; Będę żył dalej!; Historie z ukłoniami; Aristokratka; Pożyczki; Ryby i ptaki; Przyjaciele z lasów, mórz i rzek; W lesie; Wydarczenia dzienne i nocne; Przepracowany rachmistrz; Handlarz; Opój; Pawik; Zły gospodarz; Gorliwy doradca; Śmieszek; Piaszczyk; Strach przed zramoleniem; Odmłodzony.

6. Każdy inny. [Opowiadania.] Kr.: WL 1973, 178 s.

Zawartość: Junak; Cudotwórca; Halniak; Trzej mistrzowie; Każdy inny; Bulanek; Nowoczesne rusalki; Samotnica i Marcelina; Weronika; Bławatkowie; Kos; Bogumita; Bartłomiej; Aktor; Ironista i prostaczek; Portret kolekcjonera; Połbóg; Artystki; Barbara i Feliks; Bujna natura; Moi znajomi; Mirt; Ostrzeżenie; Cygan; Konkurent; Na przechadzce; Scenki z Ludmiłą.

7. Notatki kochliwego. [Opowiadania]. Kr.: WL 1976, 220 s.

Zawartość: Anastazja; Beata; Bronisława; Filomonta; Florentyna; Iwona; Jadwiga; Jarosława; Kunegunda; Laura; Leokadia; Leontyna; Malina; Małgorzata; Marcjanna; Michalina; Monika; Petronela; Teodora; Weronika; Wiktoryna; Wincentyna; Zefiry-na; Zuzanna.

8. Miłość przy ladzie i inne opowiadania. Wy-bór: J. Kajtoch. Kr.: WL 1980, 324 s.

Zawartość: I: Miłość przy ladzie, — z poz. 1: Grafoman; Człowiek z ołowianym językiem; Zwierzenia durnia, — Przyjaciel

meżatki [poz. 2], — Szoruję podłogi [poz. 3], — z poz. 4: Furjat, Wylupuję szczęście z powietrza, — z poz. 5: Kłopoty z ciałem; Będę zył dalej! — II: z poz. 6: Bułanek; Kos; Cudotwórcza; Półbóg; Bujna natura; Mirt; Cygan, — Pawik [poz. 5]. — III: z poz. 2: Wiera; Dola staruszki, — z poz. 3: Bożena; Halina, — z poz. 7: Anastazja; Laura; Leontyna.

9. Wybryki serca. Opowiadania. Kr.: WL 1983, 153 s.

Zawartość: Bogacz; Szarak; Ślicznotki z przedmieścia; Wspianaczka na Parnas; Tamara; Powietrzne smakołyki; Longina; Wybryki serca; Bogusława; Sylwia; Widmo słońca; Wytrwały adorator; Jasnowidz i inni; Dłużnicy.

10. „Pogromca smutku” i inne opowiadania. Kr.: WL 1988, 116 s.

Zawartość: Pogromca smutku; Bronisława; Zeznania; Kune-gunda Lunpak; Pejzażysta; Matka; Ojciec; Porachunki z sobą; Ilona; Malarz i jego protegowany; Przesiedleni w zaświaty; Ojciec II; Izabela; Ambróży; Anita; Chmury, słońce, wiatr; Antonina; Konstancja; Ignacy; Gabriela; Kierownik; Ludwika; Malwina; Igraszki chorego.

Przekład

1. A. Arbusow: Gdy wraca młodość. [Utwór dramatyczny]. Przel.: L. Bauer, ... TV 1979.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975. — Wywiad: Piszę co myślę. Rozm. K. Gonet. *Przekrój* 1993 nr 18.

SWPP 2 (R. Loth). — PP (R. Loth). — LP XX w. (red.).

[Zwierzchnia durnia.] B. Biernacka: Oryginalne zwierzchnia. *Nowe Książ.* 1958 nr 17; J. Błoński: Książka wielce osobliwa. *Prz. Kult.* 1958 nr 31; J. Kwiatkowski: Debiut zupełnie inny. *Życie Lit.* 1958 nr 32; J.J. Lipski: Charaktery dziwaczne. *Twórczość* 1958 nr 10; S. Pietraszko: Marcel Proust i strażacy ogniovi. *Odra* 1958 nr 32. — [Przyjaciel meżatki.] S. Blaut: Groteska w obłokach. *Tyg. Powsz.* 1960 nr 43; H. Kirchner: Pisarz niedzielnny. *Nowe Książ.* 1960 nr 20; J. Preger: „Jakie okna otwieramy”. *Nowa Kult.* 1960 nr 46; J. Błoński: Przewrotny S. *Prz. Kult.* 1961 nr 3. — W. Maciąg: Powiernik tęskniących dziewcząt. *Życie Lit.* 1961 nr 23. — [Ludzie i gołębie.] A. Cieński: Mitoportret S. *Odra* 1963 nr 11; J. Preger: Śmiech prostaczka. *Twórczość* 1964 nr 2. — [Wylupuję szczęście z powietrza.] Z. Żabicki: Życie jest prostsze niż się zdaje. *Nowe Książ.* 1966 nr 24; M. Szpakowska: Cena szczęścia. *Współczesność* 1967 nr 2. — R. Marszałek: „Koło granitaste” J.S. *Nowe Książ.* 1969 nr 15 [rec.: Będę zył dalej!]. — K. Pisarkowa: Stylizacja językowa w prozie J.S. *Jez. Pol.* 1969 nr 5. — [Będę zył dalej!.] K. Rosner: Zwyczajny sobie człeczyna. *Mies. Lit.* 1970 nr 2; M. Wyka: W świecie przypowiadki. *Życie Lit.* 1970 nr 8. — [Každy inny:] K. Nowicki: Wszyscy tacy sami. *Fakty* 1973 nr 45, przedr. w tegoż: *Dziennik krytyczny*. Gdańsk 1981; F. Fornalczyk: Upatruje forszę tam, gdzie inni postrzegli by dramat. *Nowe Książ.* 1974 nr 4; J. Pluta: Szuka portretu. *Mies. Lit.* 1974 nr 4; B.S. Kunda: Každy taki sam. *Życie Lit.* 1974 nr 4. — E. Kozarzewska: Przewrotne notatki. *Nowe Książ.* 1977 nr 10 [rec.: Notatki kochliwego]. — S. Stanuch: Dwa razy o J.S. W tegoż: Na gorącym uczynku. Kr. 1978. — M. Szpakowska: Wszystkie nasze ludzkie sprawy. *Twórczość* 1980 nr 7 [rec.: Miłość przyładzie i inne opowiadania]. — [„Pogromca smutku” i inne opowiadania.] D. Majewska: Nie posłuchał swych myśli. *Tak i Nie* 1988 nr 44; A. Bichta. *Mies. Lit.* 1989 nr 7; E. Biela: Uśmiech przez... uśmiech. *Kultura* 1989 nr 41. — M. Dłużyk-Marciniak: Zgoda na przeciętność. *Nowe Książ.* 1989 nr 4. — K. Gonet: Jaś. *Przekrój* 1996 nr 25. — K. Gonet: J.S. Wspomnienie. *Gaz. Wyborcza* dod. *Gaz. w Krak.* 1997 nr 123. — W. Maciąg: J.S. *Dobada Lit* 1997 nr 617. — M. Pałyga: O J.S. Kronikarz zwykłych spraw. *Tyg. Powsz.* 1998 nr 23.

B.M.

STOBERSKI Zygmunt ur. 1916

Imiona metrykalne: Zygmunt Julian. Pseud.: Julian Stebelski; Mirosław Boroniecki. Krytyk literacki, tłumacz.

Urodzony 22 grudnia 1916 w Petropawłowsku (Kazachstan); syn Stanisława Stoberskiego, technika młynarskiego, i Anieli z Polakowskich. W 1920 przyjechał z rodzicami do Polski i mieszkał początkowo w Dobromilu (obecnie Ukraina), a następnie Przemysłu, Tarnobrzegu, Lublinie i Wilnie. W 1928-36 uczęszczał kolejno do Gimnazjum oo. Jezuitów, Gimnazjum Welera i Gimnazjum im. P. Skar-gi w Wilnie. Następnie pracował w Fabryce Papieru „Grzegorzewo” pod Wilnem (1937) i w Polskim Biurze Podróży „Orbis” (1939). Po wybuchu II wojny światowej nadal przebywał w Wilnie (przyłączonym do Litwy, od 1940 stolicy Litewskiej SRR). W 1940-41 pracował w centralach handlowych „Verslas” i „Lietukis” w Kownie. Debiutował w 1940 reportażem w języku litewskim pt. „600 Kauno darbininku ir tarnautoju sekmdadieni talkininkavo Kedainiuvalstie ciams” [600 robotników i pracowników pomagają rolnikom w Kiejdanach], opublikowanym na łamach czasopisma *Tarybu Lietuva* (Kowno, nr z 30 października). W 1941 zawarł związek małżeński z Anastazją Hgunas, tłumaczką. W czasie okupacji niemieckiej ponownie był pracownikiem Fabryki Papieru „Grzegorzewo”. W marcu 1944 przyjechał do Warszawy. Brał udział w powstaniu warszawskim jako żołnierz podziemnej organizacji wojskowej Polska Armia Ludowa. Następnie przebywał w Częstochowie, gdzie po wycofaniu się Niemców był starostą powiatowym (styczeń-lipiec 1945). W tymże roku został członkiem PPR (od 1948 PZPR). Pierwszy tekst w języku polskim, artykuł pt. „Hitlerizm w ostatniej fazie”, opublikował w *Częstochowskim Głosie Narodu* (nr z 22 kwietnia 1945). Od lipca 1945 do 1949 przebywał w Belgradzie, gdzie pełnił funkcję I sekretarza i przez pewien okres chargé d'affaires polskiej ambasady w Jugosławii. Następnie studiował slawistykę na Uniwersytecie Warszawskim; w 1954 uzyskał magisterium. Jednocześnie w 1950-52 był redaktorem w Spółdzielni Wydawniczej „Książka i Wiedza”, a w 1953-56 kierownikiem redakcji literatur krajów socjalistycznych w Państwowym Wydawnictwie „Iskry”. Od 1951 zajmował się także twórczością przekładową, głównie z języka litewskiego, serbsko-chorwackiego i rosyjskiego. Artykuły na tematy literackie oraz przekłady i recenzje ogłaszał m.in. na łamach czasopism *Nowa Kultura* (1956-60, z przerwami), *Twórczość* (1957-60), *Życie Literackie* (1960, 1964-69, 1973, 1978, 1980), *Poglądy* (1963-64, 1967, 1970-71, 1974, 1977). Współpracował także z Polskim Radiem i Telewizją, głównie jako autor przekładów. Od 1956 nale-

żał do Sekcji Tłumaczy Polskiego PEN Clubu, a w 1964 został jego członkiem. Od 1958 był członkiem ZLP. W 1960-70 pełnił funkcję redaktora naczelnego wydawanego w Warszawie w języku litewskim czasopisma *Ausra*, organu Zarządu Głównego Litewskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego. W 1964-65 był kierownikiem literackim Teatru im. J. Osterwy w Lublinie. W 1967 został członkiem SDP. W 1971 objął funkcję kierownika działu literatury socjalistycznych, a następnie był do 1984 kierownikiem działu zagranicznego miesięcznika *Literatura na Świecie*, tu też publikował liczne przekłady i artykuły. Drukował także m.in. w *Czerwonym Sztandarze* (Wilno, 1969-77, 1982, 1984), *Literaturze Radzieckiej* (Wilno, 1969-74, z przerwami) i *Pojezierzu* (1969-72, 1976-78, 1982-84). Był autorem haseł poświęconych pisarzom litewskim, łotewskim i estońskim w „Małym słowniku pisarzy świata” (Wwa 1972). W 1975 otrzymał dyplom honorowy Ministra Kultury Litewskiej SRR za zasługi w umacnianiu międzynarodowych związków między bratnimi literaturami i propagandę litewskiej literatury radzieckiej. W 1976-81 był członkiem Międzynarodowej Federacji Tłumaczy (FIT); przewodniczył międzynarodowemu jury nagrody FIT – Lindgren dla tłumaczy literatury dla dzieci. Równocześnie od 1970 zajmował się problemami unifikacji neologizmów terminologicznych i publikował liczne prace z tego zakresu. Wchodził w skład komitetu redakcyjnego (od 1977) i redagował stałą rubrykę pt. „International Scientific Terminology and Neologisms in the Course of Unification” w czasopiśmie FIT *Babel* (Budapeszt, Amsterdam). Od 1977 należał do Institute of Linguistics w Londynie. W 1979-89 był członkiem Komitetu Terminologii przy Prezydium PAN. Od 1981 należał do Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich (członek honorowy), a od 1982 do SD PRL (od 1990 SD RP). W 1982 był inicjatorem powstania, a następnie przewodniczącym Międzynarodowej Organizacji Unifikacji Neologizmów Terminologicznych (MOUNT), potem jej Polskiego Komitetu; od 1984 był redaktorem naczelnym organu tej organizacji czasopisma *Neoterm – World Specialized Terminology* (Wwa). W 1983-89 wchodził w skład Narodowej Rady Kultury. W 1984-87 pełnił funkcję wiceprezesa Oddziału Warszawskiego nowego ZLP. W 1992 był założycielem, a następnie prezesem Międzynarodowej Federacji Banków Terminologii (MFBT). Od 1994 redagował wychodzące w języku polskim czasopismo *Neoterm – Światowa Terminologia Specjalistyczna*. Także w 1994 (w ramach MOUNT i MFBT) zainicjował powstanie Światowego Forum Zbliżania Narodów, Ras i Religii poprzez Terminologię. W 1995 został członkiem International Society for Comparative Study of Civilizations, a w 2000 otrzymał tytuł członka hono-

rowego Towarzystwa Tłumaczy Ekonomicznych, Prziśięgłych i Sądowych. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1946, 1974), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1967), Krzyżem Kawalerskim (1982) i Krzyżem Komandorskim (1986) Orderu Odrodzenia Polski. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kristijonas Donelajtis na tle kultury i literatury litewskiej. Z okazji 250 rocznicy urodzin wielkiego poety litewskiego. [Szkiel]. Wwa: TPRP 1964, 38 s. powiel.

2. Jugosławia. [Album]. Wwa: SiT 1966, 149 s.

3. Podróż jego czasu. [Powieść]. *Czer. Sztand.*, Wil. 1968 nr 193-208.

4. Przed rozwodem. Sztuka w 3 aktach. Powst. przed 1973.

Przeł. ros.: Pered razvodom. [Przeł.] V. Kiselev. Moskva: VUOAP 1973, 71 s.

5. Historia literatury litewskiej. Zarys. Wr.: Ossol. 1974, 231 s. Wyd. 2 popraw. i rozszerz. tamże 1986.

6. Między dawnymi i młodszymi laty. Polsko-litewskie związki literackie. [Monografia]. Łódź: WŁ 1981, 397 s.

Prace z zakresu terminologii

1. Międzynarodowa terminologia naukowa. Problemy, postulaty, oczekiwania. [Szkiel]. Wwa: PIW 1982, 122 s.

2. The road to transnationalization of terminology. Warsaw: IOUTN/WBIT 1988.

3. Vers la transnationalisation de la terminologie spécialisée. Varsovie: OIUTN 1989.

4. In the interest of science and mankind (Transnationalization of terminology brings economies and nations close together). Warsaw: IOUTN 1991.

5. Transnationalisation de la terminologie rapproche les nations et accélère économique. Varsovie: OIUTN 1991.

6. Vivre et survivre. (Dans l'intérêt de la science et de l'humanité. Varsovie: OIUTN 1991.

7. To live and survive. (In the interest of science and mankind). Wwa: IOUTN 1991, 176 s.

Nagroda A.A. Reformatskiego, przyznana przez Rosyjskie Towarzystwo Terminologiczne w 1997.

8. Żyć i przetrwać. (Dla dobra nauki i ludzkości). Wwa: MOUNT 1991, 168 s.

9. Pour se mieux comprendre. Wwa: MOUNT 1994, 164 s.

Przekłady

1. L. Kassil: Bramkarz Republiki. [Powieść]. Wwa: Iskry 1955, 347 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1975.

2. I. Andrić: Pragnienie. Opowiadania. Przeł.: I. Olszewska, ..., M. Znatowicz-Szczepańska. Wyboru dokonali: I. Olszewska, ... Wwa: PIW 1957, 406 s.
3. V. Kaleb: Przydrożny pył. [Powieść]. Wwa: NK 1957, 198 s.
4. Nowele litewskie. Przeł.: A. i Z. Stoberscy. Wwa: TPPER 1957, 35 s.
5. M. Držić: Rzymska Kurtyzana. (Dundo Maroje). Adapt. M. Fotez. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: J. Brzechwa i ... Wyst. Sosnowiec, T. Zagłębia 1958.
6. M. Krleża: Powrót Filipa Latinowicza. [Powieść]. Przeł.: M. Kurkowska, ... Wwa: Czyt. 1958, 325 s.
7. D. Lebović, A. Obrenović: Himmelkommando. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1958 nr 1 s. 40-95. Wyst. Sosnowiec, T. Zagłębia 1959. Radio 1971.
8. J. Veselinović: Hajduk Stanko. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1958, 498 s.
9. A.A. Vienuolis: Pawilon inteligentów. Opowiadania. Wybór i przekł. ... Wwa: LSW 1958, 202 s.
10. M. Krleża: Bank Glembay Ltd. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Łódź, T. Nowy 1959.
11. D. Roksandić: Ostrożnie z małżeństwem. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Łódź, T. Powsz. 1959. Radio pt. Ostrożnie z małżeństwem czyli Nowa Wieża Babel 1975.
12. T. Strozzi: Gra i rzeczywistość. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1959.
13. V. Desnica: Niespokojne wiosny. [Powieść]. Wwa: MON 1960, 372 s.
14. V. Popa: Gry. Wybór wierszy pod red. T. Rózewicza. Przeł.: ..., J. Zych. Kr.: WL 1960, 130 s.
15. A. Obrenović: Przy księżycu. (Jednoaktówka); Rondó. (Jednoaktówka); Wieczorne rozmowy. (Jednoaktówka). *Teatr Lud.* 1961 nr 1 s. 12-31.
16. Bar „Titanic”. Jugosłowiańskie opowiadania wojenne. Wybór: A. Dukanović. [Przeł.:] A. Dukanović, M. Krukowska, ... Wwa: MON 1962, 361 s. Tu w przekł. Z.S.: Serbia wolna; Przepiórka w ręce; Czerwony szal; Zasadzka; Przed świtem.
17. Bitwa na Kosowym Polu. [Epos serbski]. Spolszczył i oprac. ... Wwa: NK 1962, 142 s.
18. M. Matković: Herakles. (Dramat w 2 aktach). *Dialog* 1962 nr 1 s. 17-51. Wyst. Koszalin, Bałtycki T. Dram. 1962.
19. Ž. Živulović: Trzy zwariowane dni. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Gdańsk, Scena Objazdowa T. Wybrzeże 1962.
20. A. Bieliauskas: Róże kwitną czerwono. [Powieść]. Przeł.: A. i Z. Stoberscy. Wwa: KiW 1963, 448 s.
21. R. Čolaković: Notatki żołnierza wojny wyzwoleńczej. [Pamiętnik]. Wwa: KiW 1963, 521 s.
22. V. Lukić: Długie życie króla Oswalda. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Sosnowiec, T. Zagłębia 1963.
23. T. Strozzi: Miłość aktorów. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Pozn., Państw. Przedsiębiorstwo Imprez Estradowych 1963.
24. T. Strozzi: Morderstwo na scenie. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Lubl., T. im. J. Osterwy 1963. Wyst. też pt.: Zabójstwo na scenie; Manekin z teatru Arena.
25. V. Kaleb: Między dniem i nocą. [Opowiadania]. Przeł.: H. Kalita, M. Krukowska, ... Wwa: MON 1964, 246 s. Tu w przekł. Z.S.: Śmiertelne dźwięki; Triumfalna furka; Lustro; Triumfatorzy.
26. D. Lebović: Alleluja. [Utwór dramatyczny]. Wwa, T. Nar. 1964.
27. M. Matković: Jarmark snów. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: A. Stoberska, ... Wyst. Wr., T. Rozmaitości 1965.
28. J. Ragauskas: Ite, missa est! [Powieść]. Wwa: KiW 1965, 402 s. Przekł. podp.: Julian Stebelski.
29. J. Hristić: Savonarola i jego przyjaciele. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1966 nr 4 s. 38-66. Wyst. Kr.: Stary T. im. H. Modrzejewskiej 1966.
30. D. Roksandić: Angelina. Wyst. Koszalin, Bałtycki T. Dram. im. J. Słowackiego 1966.
31. S. Aloszyn: Imię twoje nieznanne. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: L. Bauer i ... Wyst. Jelenia Góra, T. Dolnośl. 1967.
32. A. Arbuzow: Gdy wraca młodość. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: L. Bauer i ... Wyst. Kalisz, T. im. W. Bogusławskiego 1967.
33. A. Isaković: Paproć i ogień. [Opowiadania]. Kr.: WL 1967, 227 s.
34. B. Kabur: Rops. [Utwór dramatyczny dla młodzieży]. Wyst. Wwa, T. Klas., Scena „Widziadło” 1967.
35. E. Rannet: Klusownicy. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Klas., Scena „Rozmaitości” 1967.
36. V.B. Subotić: Apel. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Bielsko-Biała, T. Pol. 1967.
37. V. Desnica: Wiosna w Badrovacu i inne opowiadania. Przeł.: ..., M. Krukowska. Wwa: Czyt. 1968, 247 s. Tu w przekł. Z.S.: Wizyta; Formalista; Florjanović; Pana Pinki rozmowy z samym sobą.
38. R. Marinković: Karnawał. [Opowiadania]. Przeł.: Z. Kalita, ... Wwa: Iskry 1968, 182 s. Tu w przekł. Z.S.: Anioł; Popioły.
39. I. Meras: Gra o życie. [Powieść]. Przeł.: A. i Z. Stoberscy. Wwa: PIW 1968, 149 s.

40. A. Hromadžić: Skamieniałe wilki; Niedźwiedz Misisio. [Opowiadania]. Wwa: NK 1969, 114 s.

41. R. Lankauskas: W szczerym polu. [Opowiadania]. Przel.: A. i Z. Stoberscy. Wwa: PIW 1970, 138 s.

42. J. Ribnikar: Zwycięstwo i klęska. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1970, 192 s.

43. A. Isakovič: Dunia. [Utwór dramatyczny]. Adapt.: J. Kasprzysiak, Z. Śliwowa. TV 1971

44. Kobieta i inne nowele litewskie. Wybrał, wstępem i notami opatrzył ... Przel.: A. i Z. Stoberscy. Łódź: WŁ 1975, 268 s.

45. E. Mieželaitis: Jesienna róża. Wybór utworów. Wybór tekstów i tłum. prozy: A. i Z. Stoberscy. Teksty poetyckie tłum. T. Chrościelewski. Łódź: WŁ 1977, 295 s.

46. K. Saja: Niepokój. [Utwór dramatyczny]. Przel.: A. i Z. Stoberscy. Wyst. Wil., Pol. Zespół Teatr. przy Pałacu Kultury Kolejarzy 1980.

Zob. też Prace redakcyjne poz. 1, 5, 9-11.

Prace redakcyjne

1. Liryka jugosłowiańska. Wybór przygot.: T. Mladenović, N. Simić, D. Segar. Red. ... Wstęp: J. Iwaszkiewicz. Wwa: Iskry 1960, 355 s.

Tu m.in. przekł. Z.S.

2. Gyvenimo versmė. Naujėji lenku apsakymai. [Opowiadania polskich autorów]. [Oprac.:] R. [Matuszewski] Matušavskis, ... Vilnius: Valst. Grožinės Literat. Leid. 1961, 448 s.

3. [Dešimil] 10 lenku poetų. [Antologia; oprac.:] R. [Matuszewski] Matušavskis, ... Vilnius: Valst. Grožinės Literat. Leid. 1962, 175 s.

4. Śmiech nie grzech. [Montaż polskich tekstów satyrycznych]. Wyst. Zagrzeb 1962.

5. N. Neris: Biała ścieżka. [Wiersze]. Wybrał ... Wwa: PIW 1963, 33 s.

Tu m.in. przekł. Z.S.

6. Poljska lirika dwajsetega stolecja. [Wybór:] R. Matuszewski, ..., L. Krakar. [Wstęp:] R. Matuszewski. [Posł:] Z. Krakar. Ljubljana: Državna Založba Slovenije 1963, 365 s.

7. Poljska satira. [Oprac. i wstęp] ... Przel. D. Sauala. Zagreb: Stvarnost 1964, 346 s.

8. Pieśni i gwiazdy. [Wybór poezji litewskiej]. Oprac.: ... i L. Lewin. Wwa: PIW 1971, 220 s.

9. Zorze nad Dźwiną. Łotewskie wiersze wybrane. Wybór i red.: L. Lewin. Wstęp i noty ... Wwa: PIW 1972, 277 s.

Tu m.in. przekł. Z.S.

10. Tam gdzie malwy lśnią czerwone. Antologia literatury litewskiej. Oprac. ... Wwa: PIW 1973, 254 s.

Tu m.in. przekł. Z.S.

11. Wiersze znad Ochrydu. Antologia poezji macedońskiej XX w. Wybór: P. Nakovski. Red. ... Słowo wstępne: M. Piechal. Kr.: WŁ 1974, 198 s.

Tu m.in. przekł. Z.S.

12. Concept – term – definition and their significance in international communication. First International Symposium for Transnationalizations of Terminology 13th and 14th April 1985, Warsaw. [Red.:] J. Pieńkosz, ..., A. Topulos. Wwa: APT [Automatic Picture Transmission] 1986, 138 s.

Zob. też Przekłady poz. 44, 45.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1979, 1988, 2000. – Wywiady: Pisarz i lingwista. Rozm. Z. Zdrojkowska. *Sl. Powsz.* 1986 nr 248; Bliskie związki. Spotkania z tłumaczami. Rozm. Z. Zdrojkowska. *Kierunki* 1987 nr 18; Polacy... Litwini... Rozm. A. Baczevska. *Życie Warsz.* 1989 nr 112.

LDP.

S. Pięta: Niespokojne wiosny. *Orka* 1960 nr 330 [rec. przekł.: V. Desnica: Niespokojne wiosny]. – [Liryka jugosłowiańska. Red. ...] E. Madany: Współczesna lirika jugosłowiańska. *Nowe Książ.* 1961 nr 13; Z. Niedziela. *Tyg. Powsz.* 1961 nr 47. – W. Kupiszewski: Liryka polska po słowiańsku. *Pam. Słow.* t. 15 [rec. wyboru: Poljska lirika dwajsetega stolecja]. – J. Przybos: Z powodu przekładu. *Prz. Kult.* 1963 nr 16 [rec. przekł. i oprac.: Bitwa na Kosowym Polu]. – A. Międzyrzecki: Nasz przyjaciel Krakar. *Swiat* 1964 nr 15 [rec. wyboru: Poljska lirika dwajsetega stolecja]. – R. Nowakowski: Litwinka. *Życie Lit.* 1964 nr 27 [rec. wyboru: S. Neris: Biała ścieżka]. – [Tam gdzie malwy lśnią czerwone. Oprac. ...] B. Białkożwicz. *Prz. Hum.* 1974 nr 8; M. Cymborska-Leboda: Z litewskiej literatury. *Nowe Książ.* 1974 nr 18; K. Wozniakowski: Dzieje literatury litewskiej. *Życie Lit.* 1974 nr 35; A. Biellauskas: Vertai i pasauli. *Tiesa*, Wil. 1975 (nr z 24 IX); V. Kuzmickas. *Naujos Knogos* 1975 nr 3 [dot. też: Tam gdzie malwy lśnią czerwone. Oprac. ...]; A. Vaitiekuniene. *Pergale*, Wil. 1975 nr 5; R. Parolek. *Slavia*, Praga 1976 nr 1; A. Valionis: Lietuviu literaturos vertimai. *Pergale*, Wil. 1976 nr 7. – T.J. Zółciński. *Odgłosy* 1976 nr 18 [rec. przekł. i red.: Kobieta i inne nowele litewskie]. – [E. Mieželaitis: Jesienna róża. Wybór ...] F. Nieuważny: Litewski dąb liczący galaktyki. *Nowe Książ.* 1977 nr 19; F. Nieuważny: Przeciw obrotom ziemi. *Poezja* 1977 nr 10. – [E. Jakubowski] E. Żagiel. *Kultura*, Paryż 1978 nr 1/2 [rec.: Historia literatury litewskiej]. – B. Dohnalik: Zrozumieć innych. *Rzeczpospolita* 1982 nr 73 [rec.: Między dawnymi i młodszyimi laty]. – W. Sadkowski: Kiedy „bzik” staje się zastugą. *Lit. na Suwiecie* 1982 nr 10. – W.J. Podgórski: Zarys literatury litewskiej. *Nowe Książ.* 1986 nr 10 [rec.: Historia literatury litewskiej]. – [To live and survive:] R.W. Wescott. *Geolinguistics*, New York 1994 vol. 20; A. Minjar Beloručeva. *Terminovedenie*, Moskwa 1994 nr 2-3; V. Kulpina. *Terminovedenie*, Moskwa 1998 nr 1-3.

B.M.

STOJOWSKI Andrzej ur. 1933

Pełna forma nazwiska: Jordan-Stojowski.
Prozaik.

Urodzony 29 marca 1933 w majątku Laszki Murowane pod Lwowem; syn Jerzego Jordan-Stojowskiego, właściciela ziemskiego, inżyniera rolnika, i Marii z Potockich. W czasie okupacji niemieckiej prze-

bywał na wsi w Rzeszowskiem. Uczył się w domu, a po II wojnie światowej w klasztornej internacie w Gostyniu (usunięty za „wolnomyslicielstwo”). Od 1950 pracował jako rysownik, m.in. w Pracowniach Konserwacji Zabytków w Łodzi, oraz jako tłumacz z języków francuskiego i niemieckiego. Uczęszczał na zajęcia w Instytucie Francuskim w Łodzi i na Wydziale Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Uczył się też malarstwa w pracowni prof. Krzysztofa Kryształowskiego i praktykował w Pracowni Konserwacji Gabinetu Rycin PAU w Krakowie. W 1952-56 był zatrudniony przymusowo w tzw. batalionach pracy jako górnik w kopalni i przy budowie kombinatu w Turossowie. Prowadził tam też zespół teatralny i bibliotekę. W 1956-58 pracował jako bibliotekarz w Szczawnie Zdroju. W 1958 zamieszkał w Warszawie, gdzie rozpoczął współpracę z Państwowym Wydawnictwem Naukowym jako autor recenzji i artykułów informacyjnych; w 1960 otrzymał stanowisko starszego redaktora (zatrudniony do 1990). W 1958-78 wydawał nadto *Biuletyn PWN dla Prasy, Radia i Telewizji*. W 1960 ożenił się z Elżbietą Mycielską, tłumaczką. Wraz z żoną przełożył wiele artykułów z zakresu historii filozofii i krytyki artystycznej publikowanych w czasopiśmie naukowych, m.in. w *Zeszytach Argumentów*. W 1961 został członkiem Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek. Debiutował w 1963 recenzją książki Zofii Jareńko-Pytowskiej pt. „Louis Aragon”, opublikowaną w *Kulturze* (nr 16). Pod koniec lat sześćdziesiątych zaczął publikować opowiadania i powieści o tematyce historycznej. Od 1970 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1972 został członkiem Polskiego PEN Clubu. Za twórczość literacką o tematyce historycznej otrzymał w 1976 nagrodę Polskiego Towarzystwa Historycznego. W 1989 został członkiem SPP. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Podróż do Nieczajny. Opowiadania leodyjskie. Wwa: Czyt. 1968, 220 s.

Wyd. 2 łącznie z poz. 3 pt. Podróż do Nieczajny (Opowiadania leodyjskie); Chłopiec na kucu. Tamże 1974, 618 s.

Zawartość wyd. 1: Anteusz; Album; Cztery strony świata; Podróż do Nieczajny; Goście; Arka Noego, bal i kłątwa; Końskie kasyno; Targ na konie; Polityka; Interesy; Hotel „Polska Riviera”; Którędy, panie, na Zaleszczyki?; Apel poległych; Apoteoza.

2. Romans polski. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1970, 175 s.

Wyd. 2 łącznie z poz. 4 pt. Romans polski; Kareta. Tamże 1975, 382 s.

3. Chłopiec na kucu. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1971, 262 s. Wyd. 2 łącznie z Podróż do Nieczajny zob. poz. 1.

4. Kareta. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1972, 250 s. Wyd. nast. tamże; wyd. 2 łącznie z Romans polski zob. poz. 2; wyd. 3 1977.

5. Zamek w Karpatach. Opowiadania i zmyślenia. Wwa: Czyt. 1973, 256 s. Wyd. 2 tamże 1984.

Zawartość: Uzdrowisko; Sješta w secesji; Zamek w Karpatach; Gramofon; Tryumf Judyty; Hold Trzech Króli; Prokuratora zapiski sekretne.

Adapt. radiowa opowiadania Zamek w Karpatach; Adapt. i reż.: Z. Kopalko. Radio 1974.

6. Carskie wrota. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1975, 346 s. Wyd. nast. tamże; wyd. 2 1977, wyd. 3 1981.

Nagroda Radia Wolna Europa za najlepszą książkę roku 1976 w 1977.

7. Kanonierka. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1978, 236 s. Wyd. 2 tamże 1980.

8. W ręku Boga. [Powieść]. Londyn: Puls 1997, 607 s. Wyd. 2 Wwa: Świat Książki 1999.

Kontynuacja losów bohaterów „Trylogii” H. Sienkiewicza.

Wybór opowiadań w przekł. niem.: Judiths Triumph. Erzählungen nach biblischen Motiven. [Przeł.] K. Wolff. Berlin 1984.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2000. — Wywiad: Magia świadomości. Rozm. Z. Taranienko. *Literatura* 1976 nr 2, przedr. w wersji poszerz. w Z. Taranienko: Rozmowy z pisarzami. Wwa 1986.

LP XX w. (red.).

[Podróż do Nieczajny:] T. Chrzanowski. *Tyg. Pousz*. 1969 nr 11; A. Drawicz. Czas przeszły podwójnie zamknięty. *Sztand. Młod.* 1969 nr 258; S. Melkowski. Zaginiony, zamknięty świat. *Twórczość* 1969 nr 6, przedr. w tegoż: Powód czytania. Wwa 1982; K. Mętrak. Z albumu pamięci. *Kultura* 1969 nr 19; W. Szwedowicz. Podróż przez Nieczajny do Bratkowic. *Nowe Książ.* 1969 nr 15. — [Romans polski:] W. Sadkowski. S. apokryf rodzinny. *Twórczość* 1970 nr 10; T.J. Zółciński. Pożegnanie z Nieczajną. *Współczesność* 1970 nr 25. — M. Nowakowska. Chłopciami oczami. *Współczesność* 1971 nr 23 [rec.: Chłopiec na kucu]. — J. Termer. Historia w pigułce. *Mies. Lit.* 1971 nr 9 [rec.: Romans polski]. — [Kareta:] S. Jaworski. Chwila w pędzie historii. *Zycie Lit.* 1972 nr 47; W. Maciąg. Jak patrzeć w przeszłość? *Nowe Książ.* 1972 nr 22. — [Chłopiec na kucu:] W. Nawrocki. Exodus ze dworu. *Zycie Lit.* 1972 nr 8; W. Sadkowski. W imieniu własnym. *Nowe Książ.* 1972 nr 3; H. Zaworska. Bezradność. *Twórczość* 1972 nr 5, przedr. w tegoż: Spotkania. Wwa 1973. — [Kareta:] M. Bajerowski. Zmierzech dobrze urodzonych. *Nurt* 1973 nr 6; M. Dąbrowski. Świadectwo czasu przeszłego. *Kultura* 1973 nr 1. — S. Melkowski. Ach te komeraże! *Kultura* 1973 nr 31 [rec.: Zamek w Karpatach]. — J. Niecikowski. Pasażerowie karety. *Mies. Lit.* 1973 nr 5 [rec.: Kareta]. — [Zamek w Karpatach:] M. Orski. Prozatorskie bibeloty. *Twórczość* 1973 nr 9; J. Pawłowski. Charakterystyczna tendencja. *Literatura* 1973 nr 27; S. Zieliński. Wykopanie z błogostanu. *Nowe Książ.* 1973 nr 12, przedr. w tegoż: Wycieczki balonem. Nr 5. Kr. 1976. — [Carskie wrota:] W. Maciąg. Inny S. *Nowe Książ.* 1975 nr 20; B. Królikowski. Dzieje Dymitra Fałszywego przez A.S. spisane. *Tyg. Pousz*. 1976 nr 27; H. Krzeczowski. Dymitriada. *Twórczość* 1976 nr 3; S. Melkowski. Dymitriada albo przypowieść. *Argumenty* 1976 nr 19, przedr. w tegoż: Powód czytania. Wwa 1982; M. Pelc. Granica prawdy i fikcji. *Zycie Lit.* 1976 nr 16; J. Walc. *Polityka* 1976 nr 9; M. Ziółek. Sztuka imitacji. *Mies. Lit.* 1976 nr 3. — [Kanonierka:] M. Boni. Nasz porucznik. *Literatura* 1979 nr 19; L. Bugajski. Jak przez mgłę.

Odra 1979 nr 7/8; R. Chodźko: Martwe krajobrazy. *Mies. Lit.* 1979 nr 7, przedr. w tegoż: *Martwe krajobrazy*. Białystok 1992; M. Chrzanowski: Gdzieś na Kresach... *Życie Lit.* 1979 nr 7; M.A. Kowalski: Porucznik w błocie. *Tyg. Kult.* 1979 nr 8; W. Maciąg: Tragiczność, drwina i — melancholia. *Nowe Książ.* 1979 nr 1; J. Pieszczachowicz: Buster Keaton po polsku. *Kultura* 1979 nr 13, przedr. w tegoż: *Na widnokręgu historii*. Kr. 1988. — L. Bugajski: Obok historii. *Życie Lit.* 1980 nr 51/52, przedr. w tegoż: *W gąszczu znaczeń*. Kr. 1988 [dot. powieści A.S.]. — E. Wiegandt: A.S. i Włodzimierza Odojewskiego „szlacheckie apokalipsy”. W teście: *Austria felix*, czyli o micie Galicji w polskiej prozie współczesnej. Pozn. 1988. — B. Hadaczek: Saga ziemiańsko-galicjska A.S. W tegoż: *Kresy w literaturze polskiej XX wieku*. Szczec. 1993. — [W rękę Boga:] J. Kolbuszewski: Trylogia 100 lat później. *Gaz. Wyborcza* 1997 nr 289; J. Rogowski: Kiemlicze ex machina, czyli wywoływanie sienkiewiczowskiego ducha w powieści A.S. pt. „W rękę Boga”. *Życie* 1997 nr 301; J. Tazbir: „W rękę Boga”, czyli Sienkiewicz S. doprawiony. *Czwarta część Trylogii. Polityka* 1997 nr 52; E. Nowacka: Brać lutnię po Bekwarku. *Nowe Książ.* 1998 nr 3; J. Zylńska: Po drugiej stronie lustra. *Tyg. Powsz.* 1998 nr 16.

K.B.

STOLAREK Zbigniew 1920-1988

Pseud.: Jan Krępień; St. Regue; Z.S.; Zb. S.; Zbigniew Szary; — wspólnie z Romanem Bratnym: Roman Szary-Bratny. Poeta, reportażysta, tłumacz.

Urodzony 20 marca 1920 w Łodzi; syn Jana Stolaraka, urzędnika, i Marii ze Skórzewskich. Uczęszczał do szkół w Łodzi, na Podlasiu (Łuków, Sokółów, Radzyń) i w Warszawie. W 1939 ukończył liceum typu humanistycznego. W okresie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie. W 1943 rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Poznańskim działającym w Warszawie jako tajny Uniwersytet Ziemi Zachodnich. Brał udział w działalności konspiracyjnej w szeregach Związku Walki Zbrojnej, a później AK. Debiutował w 1943 wierszem pt. „Fragment”, opublikowanym w konspiracyjnym czasopiśmie *Kuźnia* (nr 3; podp. Zbigniew Szary). Należał do tajnej grupy literackiej Dźwigary, związanej z czasopiśmie *Dźwigary*; w 1943-44 drukował tu także swoje utwory. Brał udział w powstaniu warszawskim jako żołnierz batalionu „Belt” (grupa Śródmieście-Południe „Sławbor”); został ranny. Dostał się do niewoli i przebywał m.in. w lazarecie dla jeńców w Gross-Lübars i w Lubece. Po wyzwoleniu obozu pojechał do Francji. Od września 1945 pracował w Paryżu jako dziennikarz w wydawanej tam *Gazecie Polskiej*. Jednocześnie studiował na Sorbonie, a następnie w École Supérieure de Journalisme. W tym czasie był także korespondentem i członkiem redakcji warszawskiego tygodnika *Pokolenie* (1946-47). Rozpoczął twórczość przekładową z literatury francuskiej. W 1947 został członkiem ZZLP (od 1949 ZLP). W połowie 1948 powrócił do Warszawy i pracował w dziale literackim Domu Wojska Polskiego. W 1949 ponownie wyjechał do Francji i kontynuował pracę w *Gazecie Polskiej*, m.in. na stanowisku kierowni-

ka działu kulturalnego, a następnie w 1951-52 redaktora naczelnego. Należał w tym czasie do Francuskiej Partii Komunistycznej. Wydalony z Francji, powrócił pod koniec 1952 do kraju i rozpoczął pracę w Państwowym Wydawnictwie „Iskry”. Zorganizował tu redakcję reportaży, której był kierownikiem, a następnie konsultantem literackim; stworzył i redagował serię wydawniczą *Naokoło świata*. Zawarł związek małżeński z Haliną Kublik. Należał do zespołu redakcyjnego tygodników *Trybuna Wolności* (1956) i *Kraj* (1957). Wiersze, artykuły, reportaże, przekłady drukował m.in. w *Świecie* (w 1953 stała współpraca, sporadyczna w 1955-56, 1966). *Dialogu* (1957-58, 1962-63, 1968-70), *Kulturze* (1963-70, z przerwami; w 1968-70 członek zespołu redakcyjnego) oraz w *Encyklopedii Współczesnej*, w której w 1957 prowadził stały przegląd kronikarski pt. „Literatura”. Współpracował z Polskim Radiem jako tłumacz słuchowisk radiowych. Działał w Klubie Literatury Faktu przy Oddziale Warszawskim ZLP; w 1988 otrzymał nagrodę Klubu za promocję, popularyzację i krytykę tego gatunku. Odbił wiele podróży zagranicznych, m.in. do Azji (Wietnam), Europy, Afryki i Ameryki Południowej. Wyróżniony m.in. odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1967), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1976). Zmarł 6 kwietnia 1988 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Głosy. [Wiersze]. [Wwa: 31 VII 1944], powiel. Por. poz. 2.

Wyd. konspir., podp. Zbigniew Szary. — Cały nakł. zniszczony w czasie powstania warsz.

2. Po trzykroć ziemia. [Wiersze]. [Przedm.: R. Bratny]. Paryż: Rada Nar. Polaków we Francji 1946, 63 s.

Cykle: Głosy, Imiona kamienne; Śpiew nad busolą. — W cyklu Głosy m.in. zrekonstruowane utwory z poz. 1.

3. Chińska ojczyzna. [Poemat]. [Wwa:] Prasa Wojsk. [1949], 18 s.

4. Więcej niż dom. [Wiersze]. Wwa: KiW 1949, 44 s.

5. Od nitki do kłębka. Z podróży reporterskich po Francji. Kierunek: bawełna, wełna, len. Wwa: Iskry 1954, 145 s.

6. Byłem w Lourdes. Miasto cudów widziane własnymi i cudzymi oczami. [Publicystyka]. Wwa: Iskry 1959, 149 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 rozszerz. 1963, 194 s., wyd. 3 1966.

Przełt. ros.: „Gorod čudes”. Swoimi i czużimi glazami. (Lurd segodnja). [Przełt. T. Panfilova. Moskwa 1961.

7. Podróż do wielkiego patata. [Reportaż z Wietnamu]. Wwa: Iskry 1961, 245 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1966, 282 s.

8. Jak jelenie bawiły się z wilkami. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1966, [6] k.

9. Sygnet. (Pieśń o wierności). [Utwór dramatyczny]. TV 1968. Druk *Teatr Pol. Telew.* 1969 nr 3 s. 33-55.

10. Znajomi spod Perpignan. Sztuka telewizyjna. *Dialog* 1968 nr 10 s. 69-88. TV 1969.

11. Kraj jak wielkie „S”. Wwa: KAW 1978, 166 s. Szkice publicystyczne dla młodzieży o Wietnamie.

Przekłady

1. J. Anouilh: Antyгона. Sztuka w 1 akcie. *Prz. Kult.* 1956 nr 28-29. Wyst. Lw., Pol. T. Lud. 1968.

2. J. Cocteau: Piękny i nieczuły. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1957 nr 4 s. 60-64. Wyst. Olsztyn, T. im. S. Jaracza, Scena „Margines” 1963.

3. M. de Ghelderode: Escorial. Dramat w 1 akcie. *Dialog* 1957 nr 1 s. 76-82. Wyst. Olsztyn-Elbląg, T. im. S. Jaracza 1972. TV 1973. Przedr. zob. poz. 26.

4. M. Ghelderode: Czerwona magia. Sztuka w 3 aktach. *Dialog* 1958 nr 10 s. 30-52. Wyst. Łódź, T. Nowy 1963. Przedr. zob. poz. 26.

5. M. Ghelderode: Jaki piękny dzień. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Kr., Stary T. 1958.

6. L. Valentin: Człowiek – ptak. [Wspomnienia]. Przeł. [i posł. opatrzył] ... Wwa: Iskry 1958, 158 s.

7. J.-P. Sartre: Huragan nad cukrem. Wwa: Iskry 1961, 191 s.

Wrażenia z podróży na Kubę.

8. Czerwone oczy maski. Murzyńskie, eskimoskie, indiańskie, polinezyjskie teksty poetyckie. Wybrał i tłum. [z jęz. europejskich] ... Wwa: Iskry 1962, 389 s. Wyd. 2 tamże 1964.

9. M. Ghelderode: O diable który cuda głosił z ambony. Misterium dla marionetek. *Dialog* 1962 nr 1 s. 52-81. Przedr. zob. poz. 26.

10. R. Maufrais: Zielone piekło. Wwa: Iskry 1962, 389 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 pełne 1982; Wwa: Muza 1995.

Zawartość: Cz. 1. W Matto Grosso [wspomnienia]; Cz. 2. W Gujanie [dziennik].

Wyd. osob. cz. 2 pt. Zielone piekło w Gujanie. Wyd. 3 [!] Wwa: Iskry 1966, 173 s. Wyd. 4 tamże 1978.

11. M. Pons: Pasażer jednej nocy. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1962, 86 s.

12. M. Ghelderode: Wędrowka mistrza Kościeja. Farsa w 3 aktach i 6 obrazach. *Dialog* 1963 nr 12 s. 38-76. Wyst. Wwa, T. Dram. 1965. Przedr. zob. poz. 26.

Wyst. też pt. Farsa o Śmierci, która mało co nie umarła, czyli Wędrowki mistrza Kościeja.

13. G. Périot: Przez noc wielkich drzew. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1964, 382 s.

14. B. Gorsky: Moana. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1966, 509 s. Wyd. 2 tamże 1975.

15. P. Pfeffer: Biwak na Borneo. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1968, 256 s.

16. M. Ghelderode: Klub kłamców. [Utwór dramatyczny]. Wyst. TV 1969. Druk zob. poz. 26.

17. M. Ghelderode: Pasja. Misterium Męki naszego Pana Jezusa Chrystusa ze wszystkimi osobami zrekonstruowane dla teatru marionetek według ludowego widowiska. Najwybitniejsze dzieła repertuaru teatru lalek. Szopka; Faust; Don Juan. [Wybór:] H. Jurkowski. Wr.: Studium Aktorskie Teatrów Lalkowych 1969 s. 279-306, powiel.

18. M. Ghelderode: Szkoła błaznów. Dramat. *Dialog* 1969 nr 2 s. 55-71. Wyst. Pozn., T. Nowy 1975. Przedr. zob. poz. 26.

19. M. Ghelderode: Dlaczego mnie budzą? [Utwór dramatyczny]. Wyst. Gdańsk-Sopot, T. Wybrzeże 1970. TV 1972. Druk pt. Panna Jair zob. poz. 26.

20. M. Ghelderode: Przepychy piekielne. Tragedia buffo w 1 akcie. *Dialog* 1970 nr 3 s. 53-72. Przedr. pt. Glorie piekielne zob. poz. 26.

21. Drogi przez ogień. [Antologia publicystyki wietnamskiej]. Wybór i przekł. ... Wwa: Iskry 1971, 217 s.

22. M. Ghelderode: Dziwny jeździec. [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. ok. 1971. Wyst. Tarnów, T. im. L. Solskiego 1978. Druk zob. poz. 26.

23. M. Ghelderode: Farsa Mrocznych. [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. ok. 1971. Wyst. Kr., T. Lud., Scena Duża 1972. Druk zob. poz. 26.

24. M. Ghelderode: Kram Karoliny. [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. ok. 1971. Wyst. Opole, T. im. J. Kochanowskiego 1982. TV 1982. Druk zob. poz. 26.

25. M. Ghelderode: Krzysztof Kolumb. [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. ok. 1971. TV 1973. Druk zob. poz. 26.

26. M. Ghelderode: Teatr. [Utwory dramatyczne]. Wybrał, wstępem opatrzył i tłum. ... Wwa: PIW 1971, 673 s.

Zawartość: Eskorial [poz. 3]; O diable kładącym o cudach [poz. 9 pt. O diable który cuda głosił z ambony]; Kobiety u Grobu; Wędrowka mistrza Kościeja [poz. 12]; Sroka na szubienicy; Krzysztof Kolumb [poz. 25]; Panna Jair [poz. 19 pt. Dlaczego mnie budzą]; Kram Karoliny [poz. 24]; Glorie piekielne [poz. 20 pt. Przepychy piekielne]; Dziwny jeździec [poz. 22]; Farsa Mrocznych [poz. 23]; Klub kłamców [poz. 16]; Czerwona magia [poz. 4]; Szkoła błaznów [poz. 18].

27. C. Laye: Czarny chłopak. [Wspomnienia]. Tłum. i wstępem poprzedził ... Wwa: Iskry 1973, 180 s.

28. M. Ghelderode: Błazny i demony. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Studio 1974.

29. A. Kourouma: Fama Dumbuya, najprawdziwszy Dumbuya na białym koniu. [Powieść]. Słowo wstępne: K. Dziewanowski. Wwa: PIW 1975, 184 s. Nagroda mies. *Lit. na Świecie* za przekł. w 1976.

30. Eposy Czarnej Afryki. Sundzata albo Epopeja Mandingu. Z ustnej relacji spała i na franc. przeł. D.T. Niane. Przeł. z franc. ... Wybór, wstęp, przyp.: W. Leopold. [Współwyd. z:] T. Mofolo: Zulus Czaka. Z soto na ang. przeł. F.H. Dutton. Przeł. z ang. E. Fiszer. Wwa: LSW 1977, 298 s.

Przekł. Z.S. na s. 51-183.

31. A. Césaire: Poezje. Wybór, przekł. i wprowadzenie ... Wwa: PIW 1978, 148 s.

32. R. Frison-Roche: Przez śniegi i wody Kanady. Przeł. i oprac. ... Wwa: Iskry 1978, 457 s.

33. R. Gessain: Ammassalik czyli cywilizacja obowiązkowa. [Wrażenia z podróży]. Wwa: Iskry 1978, 283 s.

34. M. Ghelderode: Teatr. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Sopot, „Czarna Sala” Studium Aktorskiego 1985.

Prace redakcyjne

1. Zjednoczenie ruchu robotniczego. Pieśni, utwory poetyckie, inscenizacje, fragmenty prozy. [Antologia]. Oprac. ... [Wwa:] Prasa Wojsk. 1948, 153 s.

2. Wejście w kraj. Wybór reportaży z lat 1944-1964. Wybrał, oprac. i wstępem opatrzył ... T. 1-2. Wwa: Iskry 1965, 295 + 273 s. Wyd. 2 tamże 1967.

Tu także Z.S.: Reporterskie wczasy.

3. Krajobraz ogni. Antologia reportaży o Nowej Hucie. Wybór: ... i S. Kozicki. Wwa: Iskry 1971, 456 s.

Nagroda CRZZ (inf. autora).

4. Antologia poezji afrykańskiej. [Wybór:] ..., W. Leopold. Wprowadzenie ... Przeł.: M. Bieszczadowski [i in.] Noty biogr.: W. Leopold. [Wwa:] LSW 1974, 337 s.

Tu także przekł. Z.S.

5. Klucze do zdarzeń. Wybór reportaży z Polski i o Polsce. Wybór i oprac.: K. Goldbergowa, ... Wwa: Iskry 1976, 435 s.

Zob. też Przekłady poz. 8, 21, 26, 31.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975. — Wywiad: Nim ukaże się książka, Rozm. K. Meloch. *Contrasty*, Białystok 1979 nr 7.

SWPP 2 (R. Loth). — PP (R. Loth).

[Po trzykroć ziemia:] S. Lichański: W kręgu szkoły warszawskiej. *Twórczość* 1947 nr 9; S. Ziembicki: Dojrzwianie.

Now. Lit. 1947 nr 32; R. Bratny: Chronologie poetyckie. *Odrodzenie* 1949 nr 2 [m.in. dot. Z.S.]. — [Byłem w Lourdes:] B. Favre: Mity a rzeczywistość. *Fakty i Myśli* 1960 nr 12; M. Jarochońska: Pastyłki z cudowną wodą. *Polityka* 1960 nr 21; S. Kozicki: O cudach naszych i obcych. *Nowa Kult.* 1960 nr 8 [m.in. dot. Z.S.]. — [Podróż do wielkiego patata:] B. Bartoszewicz: Podróżnicza seria „Iskier”. *Orka* 1961 nr 25; M. Fleszar: Kraje, podróże, przygody... *Nowe Książ.* 1961 nr 11; W. Górnicki: Gawędziarz w tropikach. *Prz. Kult.* 1961 nr 23; S. Pa-gaczewski: Himalaje, Kaukaz i Wietnam. *Kierunki* 1961 nr 22 [m.in. dot. Z.S.]; T. Różewicz: Poeta reporterem, czy reporter poeta. (Na marginesie „Podróży do wielkiego patata” Z.S.). *Nowa Kult.* 1961 nr 28. — [Czerwone oczy maski. Wybrał i tłum. ...]: Z. Dolecki: Kalejdoskop poetycki. *Kierunki* 1962 nr 35; M. Grześczak: Naturalny śpiew człowieczeństwa. *Wiatrak* 1962 nr 18; S. Lichański: Śpiew człowieka. *Tyg. Kult.* 1962 nr 31; Z. Lapiński: U źródeł. *Tyg. Powsz.* 1962 nr 38; A. Międzyrzecki: Magiczny świat Czirokezów. *Świt* 1962 nr 21; A. Kamińska: Tęsknota do „dzikości”. *Twórczość* 1963 nr 5; T. Różewicz: Wspaniałe zajęcie układac piosenki... *Nowa Kult.* 1962 nr 22. — [Wejście w kraj. Oprac. ...]: K. Goldbergowa: Nowości literatury faktów. *Zycie Lit.* 1966 nr 29 [m.in. dot. Z.S.]; K. Nowicki. *Wiatrak* 1966 nr 14; A. Stronka: Wejście w reportaże. *Polityka* 1966 nr 22; T. Zimecki: Próba epepei. *Nowe Książ.* 1966 nr 10. — [Antologia poezji afrykańskiej. Oprac. ...]: T. Jastrun: Od bieli do czerni. *Tyg. Kult.* 1974 nr 47; J. Lipski: Murzynność — poezja. *Twórczość* 1975 nr 8. — K. Goldbergowa: Kosz z chlebem i owocami. *Lit. na Świecie* 1976 nr 8 [dot. twórczości przekładowej Z.S.]. — J. Marx: Trzy przekłady poezji francuskiej. *Poezja* 1979 nr 5 [m.in. rec. przekł.: A. Césaire: Poezje]. — K. Goldbergowa: Częstkie siebie oddał innym. Ludzie oficyjni. *Literatura* 1988 nr 7.

B.M.

STOLARZEWICZ Ludwik

1891-1960

Pseud.: A. Galiński; Adam Broniewicz; Adam Galiński; Elski; G.; Jcz; Jan Barta; L.S.; L.St.; LS; Ludwik Rozłucki; Stawski; Stefan Hincza; Stwicz.

Krytyk literacki, autor obrazków scenicznych dla młodzieży, bibliograf.

Urodzony 21 sierpnia 1891 w Krakowie; syn Antoniego Stolarzewicza, krawca, i Marii z Wójtowiczów. Od 1902 uczęszczał do Gimnazjum św. Jacka w Krakowie. W 1910 złożył egzamin maturalny i podjął studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W marcu 1916 na podstawie pracy „Pojęcia Orzechowskiego dotyczące Polaków i Polski” (promotor prof. Jan Łoś) uzyskał stopień doktora filozofii, a po kilku miesiącach otrzymał dyplom nauczyciela szkół średnich (w zakresie języka polskiego i filologii klasycznej). Debiutował w tymże roku artykułem pt. „Godzinki o Najświętszej Pannie”, ogłoszonym w krakowskim piśmie *Sodalis Marianus* (nr 10); do 1917 zamieszczał w tym periodyku kolejne publikacje. W 1920 służył w wojsku, po czym rozpoczął pracę jako nauczyciel w gimnazjum w Chełmnie. W 1922 przeprowadził się do Wilna i uczył (m.in. języka polskiego i historii) w Gimnazjum Męskim im. J. Lelewela oraz w Gimnazjum Koedukacyjnym im. A. Mickiewicza. Był członkiem okręgowej komisji dyscyplinarnej dla nauczycieli. Współpracował z Biblioteką Uniwersytetu Stefana Batorego (członek Zarzą-

du Towarzystwa Przyjaciół Biblioteki w 1924), pełnił funkcję prezesa Gniazda Wileńskiego Sokolstwa Polskiego (1922-24), wchodził w skład Rady Okręgowej tego towarzystwa. Artykuły, rozprawy i drobne utwory literackie drukował m.in. w *Głosie Pomorskim* (1922), *Dzienniku Wileńskim* (1923-24) i *Kresach* (1923). Ożenił się z Heleną z domu Stawy-Stawarską. Po przeprowadzce do Łodzi w 1925, pracował początkowo jako nauczyciel w męskim gimnazjum humanistycznym Kazimierza Tomaszewskiego, a w 1930-39 w Państwowej Szkole Techniczno-Przemysłowej. Równocześnie wygłaszał prelekcje w Towarzystwie Uniwersytetu Robotniczego w Łodzi. Należał do Koła Polonistów w Łodzi (wiceprezes do 1937). Był redaktorem odpowiedzialnym *Biuletynu Strzeleckiego* (1934-35), a potem redagował *Kulturę Łódzi* (1938). Współpracował z *Pracami Polonistycznymi*, w których ogłaszał artykuły i zestawienia bibliograficzne (1937-39). Po wybuchu II wojny światowej został w grudniu 1939 aresztowany (wraz z rodziną) przez gestapo i osadzony w obozie przejściowym w miejscowości Radogoszcz (obecnie dzielnica Łodzi). Wysiedlony następnie do Krosna na Podkarpaciu, brał tam udział w organizowaniu tajnego nauczania. Po zakończeniu wojny mieszkał początkowo nadal w Krośnie i był dyrektorem Gimnazjum i Liceum im. Pawła z Krosna. W 1951 przeniósł się do Dzierżonowa, gdzie do 1954 był dyrektorem Technikum Budowy Maszyn Włókienniczych i kierownikiem Domu Harcerza oraz członkiem redakcji *Gazety Dzierżonowskiej*. Po przejściu na emeryturę osiadł w Krakowie, gdzie zmarł 28 stycznia 1960.

TWÓRCZOŚĆ

1. Chełmno. [Historia i opis miasta]. Chełmno: Księg. J. Kobierzyńskiego 1921, 31 s.

2. Bibliografia Mickiewiczowska. Wil.: L. Chomiński 1924, VII, 247 s.

3. Bibliografia o Krasińskim. Wil.: P. Hniedziewicz 1924, XIII, 139 s.

4. Bibliografia pism Mickiewicza. Wil.: P. Hniedziewicz 1924, X, 183 s.

5. Młoda Polska. Łódź: K. Neumiller.

Podp.: Adam Galiński.

[Cz. 1]. Poezja i dramat, antologia i literatura. Podręcznik literacko-metodyczny dla szkół średnich i samouków. 1928, XII, 302 s.

Cz. 2. Powieść epicko-realistyczna. Tetmajer, Orkan, Sieroszewski, Reymont, Berent. Literatura, rozbiory, charakterystyki, treść ideowa. 1930 [antydat. 1929], 143 s.

Cz. 3. Powieść liryczna. Przybyszewski, Żeromski, Daniłowski, Strug. Literatura, rozbiory, charakterystyka, treść ideowa. 1930 [antydat. 1929], 247 s.

6. Pierwszy żołnierz Odrodzonej Polski [J. Piłsudski]. Łódź: L. Fiszer, 1928, 424 s. Wyd. nast.: Kat.: Pol. Inst. Wydawn. 1931, tamże 1932; wyd. nowe powiększone i popraw. pt. Pierwszy żołnierz Polski Odrodzonej. Życie i czyny Józefa Piłsudskiego. Wwa: J. Przeworski 1935, 536 + Dod. 96 s.; Wwa: F. Wyszyński 1936; Kat.: Książ. Pol. 1936; pt. Dzieje i czyny Nieśmiertelnego Wodza Narodu. Zupełnie nowe wyd. powiększone i popraw. Wwa, Kat.: Książ. Pol. 1936, 625 s., [40] k. tab.

Podp. (poza wyd. pt. Dzieje i czyny Nieśmiertelnego Wodza Narodu): Stefan Hincza.

7. Młodości! Wszystkiego dziedzicu! Powieść z życia młodzieży. Łódź: Czytaj [1933], 190 s.

Podp.: Ludwik Rozłucki.

8. Dzień 19 marca. Poradnik dla urzędujących obchody i akademie ku czci Marszałka Piłsudskiego. Łódź: Druk. Państw. 1934, 64 s. Wyd. 3 (!) powiększone tamże 1935, 80 s.

Podp.: Adam Galiński.

9. Dzień 11 listopada. Święto państwowe Rzeczypospolitej Polskiej. Poradnik dla nauczycieli i dla urzędujących obchody. Łódź: Druk. Państw. [ok. 1934], 87 s. Wyd. nast.: wyd. 2 powiększone tamże [1936], 108 s.; wyd. 3 powiększone Pozn.: Druk. Państw. [ok. 1938], 120 s.

Podp.: Adam Galiński.

10. Dzień matki i dziecka. Poradnik dla nauczycieli i kierowników stowarzyszeń urzędujących Dzień Matki i Dziecka. Łódź: Druk. Państw. [1934], 56 s.

Podp.: Adam Galiński.

11. Gawędy o Komendancie i o pierwszych Strzelcach. Łódź: Zarząd i Komenda Okręgu ZS [Związku Strzeleckiego] [1934], 21 s.

Zawiera: Ostatnie manewry strzeleckie; W biurze werbunkowym; Na bisaku; Pierwsza kadrowa wyrusza. Adapt. teatr. gawędy W biurze werbunkowym por. poz. 29.

12. Jak obchodzić rocznicę Powstania Styczniowego w szkole i w stowarzyszeniach. Poradnik dla nauczyciela i dla urzędujących uroczystości rocznicy styczniowej. Łódź: Druk. Państw. [1934], 50 s.

Podp.: Adam Galiński.

13. Nasza trójka w lasach Beskidu. Powieść z niedawnej przeszłości. Łódź: K. Neumiller 1934 [antydat. 1933], 240 s.

Podp.: Adam Galiński.

14. Obchodzimy „Święto Morza”. Materiały i wzory dla urzędujących uroczystości, poświęcone propagandzie morza. Łódź: Druk. Państw. 1934, 77 s., nuty. Wyd. 2 popraw. i powiększone Pozn.: Druk. Państw. [1939], 90 s.

Podp.: Adam Galiński.

15. Obchód imienin Pana Prezydenta w szkole i w stowarzyszeniach. Poradnik dla nauczyciela i dla urządzających uroczystości imieninowe. Łódź: Druk. Państw. [1934], 50 s. Wyd. nast.: wyd. 2 powiększone tamże [ok. 1936], 64 s.; wyd. 3 powiększone Pozn.: Druk. Państw. [1938], 76 s.

Podp.: Adam Galiński.

16. Trzeci Maja. Książka dla nauczyciela i dla urządzających uroczystości trzeciomajowe. Łódź: Druk. Państw. [1934], 52 s. Wyd. 2 powiększone Pozn.: Druk. Państw. PAT [Pol. Ag. Telegraficznej 1938], 62 s.

Podp.: Adam Galiński.

17. Z polskich tradycji wigilijnych Strzelca. Gawęda dla świetlic i oddziałów strzeleckich. Łódź: Zarząd i Komenda Okręgu IV ZS [Związku Strzeleckiego 1934], 21 s.

18. Czymy rocznicę. Obrazek sceniczny w 2 odsłonach z życia młodzieży. (Obrazek sceniczny dla młodzieży męskiej). Na dzień 3-ci Maja. Łódź: Druk. Państw. [1935], 24 s.

19. I my dziewczęta wojować będziemy. Obrazek sceniczny w 2 odsłonach z życia młodzieży szkolnej. (Obrazek sceniczny przeznaczony dla młodzieży żeńskiej). „Na dzień 19 marca”. Łódź: Druk. Państw. [1935], 24 s.

20. Jestem poetą. Komedijka w 1 odsłonie. Łódź: Druk. Państw. [1935], 20 s. Wyd. nast. Pozn.: PAT [Pol. Ag. Telegraficzna 1938].

21. Literatura Łodzi w ciągu jej istnienia. Szkic literacki i antologia. Łódź: S. Seipelt [1935], 396 s.

Tu L.S. szkic: Z tradycji literackich Łodzi, s. 7-100 oraz bibliografia dot. Łodzi do 1935, s. 101-136. Kontynuacja zob. poz. 37.

22. Między pewiacczami. Obrazek sceniczny z życia młodzieży szkolnej w 1 odsłonie. (Obrazek sceniczny dla szkół żeńskich). Na obchód imienin Pana Prezydenta. Łódź: Druk. Państw. [1935], 22 s.

23. My, zuchy, harcerze. Obrazek sceniczny w 2 odsłonach z życia młodzieży szkolnej. (Obrazek sceniczny dla szkół męskich). Na obchód imienin Pana Prezydenta. Łódź: Druk. Państw. [1935], 16 s.

24. Na placówce. Obrazek sceniczny w 1 odsłonie z czasów walk legionowych na Wołyniu. (Obrazek sceniczny przeznaczony dla młodzieży męskiej). Na dzień 19 marca. Łódź: Druk. Państw. [1935], 20 s.

25. Nasi chłopcy i dziewczęta. Obrazek sceniczny z życia młodzieży szkolnej w 2 odsłonach. (Obrazek sceniczny dla szkół męskich, żeńskich i koedukacyjnych). Na obchód imienin Pana Prezydenta. Łódź: Druk. Państw. [1935], 16 s.

26. Nasz Komendant. Obrazek sceniczny w 3 odsłonach z życia młodzieży szkolnej. (Obrazek

sceniczny dla młodzieży męskiej, żeńskiej i szkół koedukacyjnych). Na dzień 19 marca. Łódź: Druk. Państw. [1935], 20 s.

27. Pan Marszałek Piłsudski. Obrazek sceniczny w 2 odsłonach z życia młodzieży szkolnej. (Obrazek sceniczny dla młodzieży męskiej, żeńskiej i szkół koedukacyjnych). Na dzień 19 marca. Łódź: Druk. Państw. [1935], 24 s.

28. Radujmy się! Obrazek sceniczny z życia młodzieży szkolnej w 2 odsłonach. (Obrazek sceniczny dla szkół męskich, żeńskich i koedukacyjnych). Na obchód imienin Pana Prezydenta. Łódź: Druk. Państw. [1935], 24 s.

29. W biurze werbunkowym. Obrazek sceniczny w 2 odsłonach z życia młodzieży. (Obrazek sceniczny przeznaczony dla młodzieży męskiej). Na dzień 19 marca. Łódź: Druk. Państw. [1935], 22 s. Adapt. teatr. gawędy W biurze werbunkowym z poz. 11.

30. W Dzień Majowy. Obrazek sceniczny w 2 odsłonach z życia młodzieży. (Obrazek sceniczny dla młodzieży żeńskiej). Na dzień 3-ci Maja. Łódź: Druk. Państw. [1935], 24 s.

31. W gronie dziewcząt. Obrazek sceniczny w 2 odsłonach z życia młodzieży. (Obrazek sceniczny dla szkół żeńskich). Na dzień 19 marca. Łódź: Druk. Państw. [1935], 22 s.

32. W świetlicy. Obrazek sceniczny z życia chłopców z ulic miasta w 4 odsłonach. (Obrazek sceniczny dla szkół męskich). Na obchód imienin Pana Prezydenta. Łódź: Druk. Państw. [1935], 18 s.

33. W Zalasowej. Obrazek sceniczny w 2 odsłonach z życia młodzieży szkolnej. (Obrazek sceniczny dla szkół męskich). Na obchód imienin Pana Prezydenta. Łódź: Druk. Państw. [1935], 19 s.

34. Widziałam Pana Prezydenta. Obrazek sceniczny z życia młodzieży szkolnej w 2 odsłonach. (Obrazek sceniczny dla szkół męskich, żeńskich i koedukacyjnych). Na obchód imienin Pana Prezydenta. Łódź: Druk. Państw. [1935], 18 s.

35. Za twoim przewodem. Obrazek sceniczny w 2 odsłonach z życia młodzieży. (Obrazek sceniczny dla młodzieży męskiej, żeńskiej i szkół koedukacyjnych). Na dzień 19 marca. Łódź: Druk. Państw. [1935], 24 s.

36. Edward Śmigły-Rydz, Marszałek Polski. Poradnik dla urządzających obchody ku czci Naczelnego Wodza. Pozn.: Druk. Państw. [1937], 84 s. Wyd. 2 zmien. i powiększone tamże [1939], 122 s. Podp.: Adam Galiński.

37. Materiały do bibliografii literacko-kulturalnej Łodzi. *Pr. Polonist.* Ser. 1: 1937 s. 247-273; odb. 1937.

Początek zob. poz. 21.

38. Materiały do bibliografii literackiej Łodzi. *Pr. Polonist.*

— [za l. 1937 i 1938]. Ser. 2: 1938 s. 275-306.

— Rok 1938-39 i uzupełnienia. Ser. 3: 1939 s. 333-360; odb. 1939.

39. Tydzień szkoły powszechnej. Materiały i poradnik dla urządzających obchody w szkole powszechnej, Pozn.: Druk. Państw. PAT [Pol. Ag. Telegraficznej 1937], 95 s.

Podp.: Adam Galiński.

40. Włodarz Rzeczypospolitej Polskiej Ignacy Mościcki – człowiek – uczonec. Wwa: Książ. Pol. 1937, 619 s.

41. Dziewczęta i chłopcy. Obrazek w I odstanie. Pozn.: PAT [Pol. Ag. Telegraficzna 1938], 23 s.

42. Aleksy Rzewski – rys życia; Spis bibliograficzny prac Aleksiego Rzewskiego. W: W służbie idei. Księga zbiorowa ku uczczeniu 35-lecia pracy Aleksiego Rzewskiego. Łódź 1938 s. 9-46, 64-78; odb. 1938, 83 s.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. Gniazdo Wileńskie Sokolstwu Polskiemu, 8-9 czerwca 1924 roku. Oprac. i układ druku ..., prezesa Gniazda. Wil.: Gniazdo Wil. 1924, 29 s., 14 tab.

Wyd. z okazji ogólnopolskiego zjazdu Tow. Gimnastycznego „Sokol” w 1924 w Wilnie.

2. Poezja Polski Odrodzonej 1918-1930. Obraz twórczości poetyckiej doby współczesnej. [Antologia]. Łódź: K. Neumiller 1931 [antydat. 1930], 416 s.

Oprac. podp.: Adam Galiński.

3. S.W. Reymont: Z ziemi chełmskiej. Wybór. [Wybrał Z. Prawda. Oprac. ...]. Łódź: Druk. Państw. lok. 1936], 31 s.

Oprac. podp.: Adam Galiński.

4. Materiały do życia kulturalnego miasta Łodzi. [Red.] ... Pr. Polonist. Ser. 1: 1937 s. 387-440; odb. rozszerz. pt. Życie kulturalne Łodzi. Materiały. Łódź 1937, 79 s.

Zawiera m.in. teksty L.S. — Odb. podp.: Ludwik Stolarzewicz.

5. Antologia 120 poetów. Wiersze na obchody i uroczystości. Zebrał ... Łódź: S. Seipelt [1938], 355 s. Wyd. 2. Zebrał i oprac. ... Łódź: Poligrafika 1947.

Oprac. podp.: Adam Galiński.

6. A. Mickiewicz: Pan Tadeusz. (W urywkach). Wybrał Z. Prawda. Oprac. ... Łódź: Druk. Państw. lok. 1938], 22 s.

Oprac. podp.: Adam Galiński.

7. [Tysiąc dziewięćset osiemnaście-tysiąc dziewięćset trzydzieści osiem] 1918-1938. Dwudziesto-

lecie Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej. Materiały, fakty, cyfry, wiersze. Na dzień 11 listopada. Wwa: Klimaszewski i Osiański 1938, 160 s.

Oprac. podp.: Adam Galiński.

8. Wybór poezji legionowej. Wyboru dokonał i zaopatrzył w objaśn. ... Łódź: Druk. Państw. [ok. 1938], 23 s.

Oprac. podp.: Adam Galiński.

9. Marszałek Józef Piłsudski, budowniczy Polski. Próba charakterystyki. Materiały dla szkół i dla urządzających obchody ku czci Józefa Piłsudskiego. Pozn.: Druk. Państw. [1939], 260 s.

Oprac. podp.: Adam Galiński. — Zawiera utwory lit. oraz dokumenty i oprac. hist., m.in. pióra L.S.

Zob. też Twórczość poz. 21.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — P. Grzegorzczak: L.S. 1892[!]-1960. (Twórcy i badacze kultury zmarli w 1960 roku). *Prz. Warsz.* 1924 nr 7/8, przedr. w: P. Grzegorzczak: Twórcy i badacze kultury zmarli w latach 1956-1967. Cz. 1. Wwa 1986. — SPKP (W. Sulikowska). — SBLP 3 (K.T. Witeczak).

[Bibliografia Mickiewiczowska; Bibliografia pism Mickiewicza] S. Pigoń: Bibliografia i bibliofilstwo. *Prz. Warsz.* 1924 nr 38; A. Semkowicz. *Pam. Lit.* 1924/25. — S. Cywiński: Z wydawnictw wileńskich. *Dz. Wil.* 1925 nr 40 [rec.: Bibliografia Krasieńskiego]. — [Młoda Polska. Cz. 1.] L. Płoszewski. *Ruch Lit.* 1928 nr 10; G. Pauszerówna: Młoda Polska w szkole. *Wiad. Lit.* 1929 nr 37. — [Poezja Polski Odrodzonej 1918-1930. Oprac. ...] R. Kołoniecki. *Pam. Warsz.* 1931 nr 3; S. Napierski: Polska poezja powojenna. *Wiad. Lit.* 1931 nr 21; A. Broniewicz: Zakłamywacze polskiej literatury. *Barykady* 1932 z. 1; A. Szczerbowski. *Ruch Lit.* 1932 nr 1. — [Literatura Łodzi w ciągu jej istnienia] G. Timofiejew: Książka o literaturze łódzkiej. *Tyg. II.* 1935 nr 32; S. Rygiel. *Nowa Książ.* 1936 z. 9, polem. *tamże* L. Stolarzewicz. 1937 z. 1, S. Rygiel. 1937 z. 2. — [Antologia 120 poetów, Zebrał ...] W. Brudziński: Nowa antologia. *Kultura* 1938 nr 40; J. Rembieliński: Antologia „z duchem czasu” ... *Kron. Pol. i Świata* 1938 nr 29. **B.T.**

STOMPOR Józef 1922-1997

Prozaik.

Urodzony 30 maja 1922 w Mircu pod Starachowicami w rodzinie chłopskiej; syn Daniela Stompory i Anny Korjat. Uczęszczał do Gimnazjum Mechanicznego w Radomiu, gdzie uzyskał małą maturę. Podczas okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie. W 1940 wstąpił do Związku Walki Zbrojnej; od 1942 należał do AK. Kontynuował naukę na tajnych kompletach. Po zdaniu matury powrócił w rodzinne strony, gdzie nadal uczestniczył w działalności konspiracyjnej. W 1943 przeszedł do Batalionów Chłopskich i zorganizował w Mircu pierwszy oddział tej organizacji. W 1944 brał udział w akcji „Burza”. We wrześniu 1944 został aresztowany w czasie obławy, następnie przez miesiąc pracował przy budowie bunkrów w Górach Świętokrzyskich. Zbiegłszy, ukrywał się do zakończenia II wojny światowej. Zainicjował powstanie w Mircu

koła Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici”, którego był członkiem do 1948. Po wkroczeniu Armii Czerwonej na Kielecczynę w styczniu 1945, wstąpił ochotniczo do Wojska Polskiego. W 1946 wystąpił z wojska i podjął studia medyczne na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego (później Wydział Lekarski Akademii Medycznej w Warszawie; AM). W 1949 został członkiem ZSL. W 1952 uzyskał dyplom lekarza i rozpoczął praktykę w służbie zdrowia w Warszawie. W 1952-57 pracował w Klinice Ortopedycznej AM, następnie jako lekarz w poradni rejonowej, a od 1965 w Poradni Odwykowej dla Alkoholików i Lekomanów. Ożenił się z Elżbietą Danielewską. Łączył praktykę lekarską z twórczością literacką. Debiutował w 1958 powieścią „Leśne noce”. Współpracował z *Tygodnikiem Kulturalnym*, publikując na jego łamach artykuły, opowiadania oraz fragmenty powieści (1960-83, z przerwami). W 1968 został członkiem ZLP. W 1980 przeszedł na emeryturę. Odznaczony m.in. Krzyżem Partyzanckim (1948) oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1979). Zmarł 18 kwietnia 1997 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Leśne noce. Powieść. Wwa: LSW 1958, 205 s. Przedr. zob. poz. 7. Por. poz. 14.

2. Partyzant od Starego. [Powieść]. Wwa: LSW 1960, 318 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 popraw. i uzup. 1967, wyd. 3 popraw. i uzup. 1968, wyd. 4 popraw. i uzup. 1975.

3. Człowiek z lancetem. [Powieść]. Wwa: MON 1964, 134 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1965, 190 s. Przedr. zob. poz. 7.

Przekł. niem.: Der Mann mit dem Skalpell. [Przeł.] K. Kelm. Berlin 1967, wyd. 2 tamże 1974.

4. Szpital pod jodłami i inne opowiadania. Wwa: LSW 1966, 200 s. Wyd. 2 tamże 1968. Przedr. zob. poz. 7.

Zawartość: Szpital pod jodłami; Narkotyzor; Anita; Węgiek; Doktor Sławek; Spotkanie; Noce; Kariera. – W wyd. 2 dodano: Narwaniec i winowajcy; Paciorek; Na postoju; Różaniec; Złodziej; Kobieta z dziećmi; Goryl; Okop.

Przekł. niem. (w wyborze): Schüsse am Gebirgspass und zwei weitere Erzählungen. Przeł. K. Kelm. Berlin 1968.

5. Orły. Powieść. Wwa: LSW 1968, 245 s. Por. poz. 13.

Adapt. radiowa fragm.: Oprac.: E. Gepner. Radio 1969.

6. Rapsodia świętokrzyska. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1968, 162 s. Przedr. zob. poz. 7.

Zawartość: Spotkanie pod Monte Cassino; Rapsodia świętokrzyska; Decyzja; Tehór; Bracia; Panowie oficerowie; Doktor Gromow; Człogiści.

7. Człowiek z lancetem i inne opowiadania. Wwa: LSW 1970, 467 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1983.

Zawartość: Człowiek z lancetem [poz. 3]. – Leśne noce [poz. 1]. – nadto opowiadania z tomów: poz. 4 (wyd. 2) i poz. 6.

8. Płonące lazarety. [Powieść]. Wwa: MON 1972, 175 s. Wyd. nast.: wyd. 2 rozszerz. z podtyt. Powieść powstańcza. Wwa: LSW 1979, 397 s., wyd. 3 tamże 1987.

Przekł. niem.: Brennende Lazarette. Berlin 1975.

9. Niewierna. Powieść. Wwa: LSW 1974, 273 s. Wyd. nast.: wyd. 2 rozszerz. z podtyt. Opowieść łomżyńska. Wwa: LSW 1977, 500 s., wyd. 4 (!) Białystok: KAW 1985.

10. Narkomanka. Powieść. Wwa: LSW 1980, 495 s. Wyd. 2 popraw. Białystok: KAW 1988.

11. Duchy Baszty. [Powieść]. Szczec.: KAW 1982, 269 s. Wyd. 2 popraw. Lubl.: WŁubel. 1988.

12. Rozdroża miłości. Powieść. Wwa: LSW 1985, 414 s.

Wyróżnienie Ministra Obrony Narodowej w 1985 i nagroda Wojewody Łomżyńskiego w 1986.

13. Orły, Klara i medycy. [Powieść]. Rzeszów: KAW 1987, 387 s.

Nowa wersja powieści Orły [poz. 5].

14. Leśne noce, czyli Cena miłości. Na motywach debiutu z 1958 roku. [Powieść]. Wwa: LSW 1988, 311 s.

Nowa wersja poz. 1.

15. Epizody powstańcze. [Opowiadania]. Białystok: KAW 1989, 182 s.

Zawartość: Piektło młodości; Łącznicy; Wpław przez Wisłę; „Módl się za nami”; Rzeszowscy zwiadowcy; Sanitarna edukacja; Łomżynianka; Sanitariuszka i zwiadowca.

16. Sekrety medyczne polskiego stalinizmu. Powieść. Wwa: LSW 1990, 269 s.

17. Spod Łomży na Monte Cassino. [Powieść]. Wwa, Łomża: Tow. Przyj. Ziemi Łomżyńskiej 1997, 184 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975, 1979, 1988. – SWPP 2 (B. Winkłowa). – PP (B. Winkłowa).

[Leśne noce:] S. Adamczyk: Debiut lekarza. *Orka* 1958 nr 27; Z. Irzyk: Dojrzały debiut. *Współczesność* 1958 nr 20; A. Mandalian: Pamiętnik partyzancki. *Nova Kult.* 1958 nr 35. – [Partyzant od Starego:] Z. Domański: Bohaterstwo nieefektywne. *Kierunki* 1960 nr 40; T. Goździkiewicz: Doświadczenia partyzanckie. *Orka* 1960 nr 28; T. Lubiński: Wieczny partyzant. *Twórczość* 1960 nr 11; A. Stanisławczyk: Partyzanka opowieść. *Dz. Lud.* 1960 nr 180. – [Człowiek z lancetem:] S. Grochowiak: S. napisał trzecią książkę. *Kultura* 1964 nr 29; A. Hamerliński: „Człowiek z lancetem”, czyli przejście pierwszej granicy. *Tyg. Kult.* 1964 nr 50; M. Otto. *Nowe Książ.* 1964 nr 13. – [Szpital pod jodłami i inne opowiadania:] B. Sowińska: Fikcja i rzeczywistość. *Życie Warsz.* 1966 nr 170; J. Termer: Wojenna etyka lekarska. *Nowe Książ.* 1966 nr 11; E. Czekalski: Literacki dokument. *Tyg. Kult.* 1967 nr 19. – J. Termer: Partyzant z Kielecczyny. *Nowe Książ.* 1967 nr 18 [rec.: Partyzant od Starego]. – R. Pietrzak: Lancet i kabin. *Nowe Książ.* 1968 nr 24 [rec.: Rapsodia świętokrzyska]. – J. Marx: Wojna i medycyna. *Nowe Książ.* 1969 nr 2 [rec.:

Orlyl. — E. Ożóg: „Jeszcze: lekarz i wojna”. *Nowe Książ.* 1971 nr 9 [rec.: Człowiek z lancetem i inne opowiadania]. — [Płonące lazarety:] J. Biernacki: Dwie i pół wojny. *Nowe Książ.* 1973 nr 2; S. Melkowski: Piekący dym tamtych lat. *Tyg. Kult.* 1973 nr 21, przedr. w teżoż: Oczekiwania i zapowiedzi. Łódź 1980. — [Niewierna:] A. Hamerliński: Wojna i medycyna. *Tyg. Kult.* 1974 nr 45; J. Koprowski: Powieść o zdradzie. *Literatura* 1974 nr 34; M. Ruszczyk: Lekarskie uniwersytety. *Nowe Książ.* 1974 nr 24. — [Płonące lazarety:] O. Jędrzejczyk: Sierpniowy bój o życie. *Życie Lit.* 1980 nr 31; S. Jurkowski: Nowe „Lazarety”. *Tyg. Kult.* 1980 nr 13. — [Narkomanka:] S. Jurkowski: Wielkie ostrzeżenie. *Tyg. Kult.* 1980 nr 30; J. Koprowski: „Narkomanka”, czyli samo życie. *Nowe Książ.* 1980 nr 14; A. Przyppkowski. *Barwy* 1981 nr 3. — J. Lewandowski: Partyzancka opowieść. *Tyg. Kult.* 1983 nr 50 [rec.: Duchy Basztyl]. — M. Ślusarczyk: J.S. W. Pisarze regionu świętokrzyskiego. Kielce 1983. — J. Umiński: Partyzancka nuta. *Tyg. Kult.* 1983 nr 23. — [Rozdroża miłości:] J. Lewandowski: Trzy miłości. *Tyg. Kult.* 1985 nr 42; Z. Skuza: Miłość, wierność znaczy walka. *Argumenty* 1986 nr 11; L. Żuliński: Wojna, miłość i medycyna. *Kultura* 1986 nr 22. — [Orlyl, Klara i medycyna:] E. Biela: Partyzancki Judyń. *Profile* 1988 nr 4; A. Dąbrowski: Współtowarzysz skalpela i broni. *Nowe Książ.* 1988 nr 6; Z. Dolecki: Epos i rapsodia. *Kierunki* 1988 nr 51. — G. Kozyra: Paradoxs S. *Id* 1988 nr 14. — Z. Dolecki: Dni powstancze — wspomiale i smutne. *Kierunki* 1990 nr 5 [rec.: Epizody powstancze]. — J. Wierzbński: „Sekrety medyczne” S. *Nowe Książ.* 1991 nr 9 [rec.: Sekrety medyczne polskiego stalinizmu].

K.B.

STRADECKI Janusz 1920-1988

Historyk literatury, edytor.

Urodzony 21 maja 1920 w Warszawie; syn Stanisława Stradeckiego, farmaceuty, i Marii z Susickich. Uczęszczał początkowo do IV Gimnazjum Miejskiego, a następnie do Gimnazjum im. św. Stanisława Kostki w Warszawie, w którym w 1938 zdał maturę. W tymże roku odbył dywizyjny kurs podchorążych rezerwy przy 44. Pułku Piechoty w Równem, a następnie został przydzielony do jednostki w Dubnie. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939, początkowo na stanowisku dowódcy drużyny, a następnie zastępcy dowódcy plutonu. 18 września dostał się do niewoli sowieckiej i był internowany w obozie Wiaźniki nad rzeką Kłazmą. W listopadzie 1939 w następstwie porozumienia niemiecko-sowieckiego został przekazany stronie niemieckiej. Przebywał w obozach pracy przymusowej dla jeńców wojennych, m.in. w Mühlberg (Stalag IV B), Elsterhorst i Hoffnungstal pod Bonn; brał tam udział w konspiracyjnym życiu literackim. Po wyzwoleniu obozu w 1945 pozostał przez dwa lata na terenie Niemiec i pracował na stanowisku kierownika Działu Likwidacji w Delegaturze PCK. W maju 1947 powrócił do Warszawy. Studiował polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim; w 1952 uzyskał magisterium. Debiutował w 1950 referatem pt. „Psychologizm w prozie dwudziestolecia 1918-1939”, przygotowanym wspólnie z Janem Józefem Lipskim, Januszem Wilhelmem i Krzysztofem Zardeckim na IV Zjazd Kół Polonistycznych w Warszawie w 1949 (druk *Twórczość* 1950 nr 2). Od

1951 pracował w Instytucie Badań Literackich (IBL), początkowo w Dziale Historii Literatury Polskiej Epoki Imperializmu (nazwa zmieniona na Dział Historii Literatury XX w.), podejmując prace zlecone, od 1952 na etacie asystenta, od 1954 w Dziale Dokumentacji Naukowej Literatury końca XIX i XX w. jako starszy asystent, od 1956 adiunkt, a od 1962 adiunkt dokumentacji naukowej. Uczestniczył w pracach zespołowych nad „Słownikiem współczesnych pisarzy polskich” (seria 1). Wykonywał też indywidualne prace bibliograficzne i edytorskie dotyczące literatury polskiej okresu międzywojennego, głównie twórczości Skamandrytów. W 1958 zawarł związek małżeński z Aliną Leonią Repsz, redaktorką. Rozwijał twórczość krytycznoliteracką. Recenzje i artykuły drukował m.in. na łamach *Nowej Kultury* (1960-61), *Nowych Książek* (1960) i *Współczesności* (1960-62). W 1962 doktoryzował się na podstawie rozprawy pt. „Julian Tuwim. Bibliografia” (promotor doc. Ewa Korzeniewska). Brał udział w przygotowaniu w IBL „Kroniki życia literackiego Polski Ludowej 1944-69” (w 1963-66 współautor, w 1970-73 — redaktor). W 1964 zdał specjalistyczny egzamin i pracował w IBL na etacie dokumentalisty dyplomowanego. W 1966 otrzymał nagrodę Wydziału I Nauk Społecznych PAN jako członek zespołu autorskiego „Słownika współczesnych pisarzy polskich” (seria 1, t. 1-4). Od 1968 był członkiem Pracowni Badań Współczesnej Kultury Literackiej (od 1969 na etacie starszego dokumentalisty dyplomowanego), gdzie kierował pracami dokumentacyjnymi w zakresie problematyki życia literackiego i kultury literackiej XX w. Był autorem hasła do „Encyklopedii Warszawy”, „Wielkiej encyklopedii powszechnej PWN”, „Polskiego słownika biograficznego” i „Literatury polskiej. Przewodnika encyklopedycznego”. W 1977-79 prowadził w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu ćwiczenia i seminarium z zakresu wiedzy o kulturze literackiej w Polsce. W 1978 habilitował się na podstawie rozprawy „W kregu Skamandra — monografia socjologiczno-literacka”. W 1980 otrzymał stanowisko docenta. W 1987 przeszedł do Pracowni Literatury Współczesnej IBL PAN. Pracował nad biografią J. Tuwima (pozostała niedokończona). Zmarł 20 marca 1988 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. „Poprostu” — „Karta” 1935-1936. Wstęp i antologię oprac. B. Winkiel. Wykaz ważniejszych pozycji bibliograficznych oprac. ... Wr.: Ossol. 1953, 238 s. IBL PAN.

2. Rozwój badań literatury polskiej w latach 1944-1954. [Autorzy:] S. Żółkiewski, ... Wwa: PIW 1955, 158 s. IBL PAN.

Tu J.S.: Przypisy bibliograficzne, s. 57-96.

3. Julian Tuwim. Bibliografia. Wwa: PIW 1959, 609 s. Z prac IBL PAN.

Rozprawa doktorska.

4. Kronika życia literackiego 1962-1963. W: Kronika życia literackiego Polski Ludowej 1944-1963. Materiały. Praca zespołowa pod red. E. Korzeniewskiej. Powst. 1963-1966. Masz. 137 + 136 s.

Masz. całości w Pracowni Dokumentacji Literatury XX w. IBL PAN w Wwie.

5. O Julianie Tuwimie. 1894-1953. Poradnik bibliograficzny. Wwa: Bibl. Nar. 1964, 35 s. Wyd. 2 rozszerz. i uzupeł. także 1969, 58 s.

6. Konstanty Ildefons Gałczyński 1905-1953. Poradnik bibliograficzny. Wwa: Bibl. Nar. 1970 [właśc. 1971], 45 s.

7. Bibliografia do tomów 1 i 2 [książki] Literatura polska 1918-1944. Red.: A. Brodzka, H. Zaworska, S. Żółkiewski. Wwa: Wiedza Powsz. 1975, 192 s. Z Prac IBL. Wyd. 2 także 1991.

Dodatkowy tom poza numeracją. — Bibliografia doprowadzona do 1973 (z 1974-1975 ważniejsze pozycje).

Dokumentacja bibliograficzna 1918-1939. Aneks. W: Literatura polska 1918-1975. T. 2. Wwa: Wiedza Powsz. 1993 s. 957-1019. Bibliografia za l. 1974-1987.

8. W kręgu Skamandra. [Monografia]. Wwa: PIW 1977, 383 s.

Rozprawa habilitacyjna. — Nagroda im. A. Brücknera w 1979.

Rozprawy, studia i prace bibliograficzne w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Podstawowe wytyczne monografii bibliograficznej. [Autorzy:] J. Czachowska, ..., B. Winkłowa. *Pam. Lit.* 1955 z. 4 s. 483-494. — [Hasła (ok. 100)] oraz wspólnie z J. Czachowską: Słownik pseudonimów i kryptonimów. W: SWPP 1 t. 1-4. Wwa 1963-1966. — Kronika grupy literackiej. (Przykład Skamandra). W: Dokumentacja w badaniach literackich i teatralnych. Wr. 1970 s. 213-224. — Grupa literacka a czasopismo. Przykład Skamandra. W: Kultura, komunikacja, literatura. Wr. 1976 s. 173-196. — Bibliografia ogólna okresu dwudziestolecia międzywojennego; Skamander. („Pro Arte et Studio” 1916-1918; „Pro Arte” 1919; „Skamander” 1920-1928, 1935-1939); „Wiadomości Literackie” 1924-1939; „Pologne Littéraire” 1926-1936; „Kultura” 1931-1932; Czasopisma satyryczne: „Cyrułik Warszawski” 1926-1934; „Szpilki” 1935-1939. W: OLP ser. 6 t. 1. Kr. 1979 s. 61-99; 159-178; 281-292; 306-311; 321-323, 441-452. — Jarosław Iwaszkiewicz a grupa Skamandra. *Teksty* 1980 nr 2 s. 150-165, też w: O twórczości Jarosława Iwaszkiewicza. Materiały z konferencji Instytutu Badań Literackich PAN w dniach 18-20 czerwca 1979 w Warszawie na temat „Twórczość Jarosława Iwaszkiewicza w 85 rocznicę urodzin”. Kr., Wr. 1983. — Tuwim i Warszawa. *Kron. Warsz.* 1983 nr 1 s. 23-52. — O „Wiadomościach” londyńskich. W: Literatura źle obec-

na. Rekonesans. Londyn 1984 s. 25-33. — Bibliografia prac S. Żółkiewskiego (za lata 1934-1980). W: Problemy wiedzy o kulturze. Prace dedykowane S. Żółkiewskiemu. Wr. 1986 s. 619-664. — Kalendarium życia i twórczości J. Tuwima. W: J. Tuwim: Wiersze. [T.] 1. Pisma zebrane. Wwa 1986 s. 121-189. — Satyra. W: Literatura polska 1918-1975. T. 2. 1933-1945. Wwa 1993 s. 922-956.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. J. Tuwim: Dzieła. Kom. red.: J.W. Gomulicki, J. Iwaszkiewicz, M. Jastrun, A. Słonimski. Wwa: Czyt.

Udział edytorski J.S. w poszczególnych tomach:

T. 3. Jarmark rymów. Oprac. ... 1958, 665 s.

T. 4. Przekłady poetyckie. Oprac. S. Pollack. Przep. ... T. 1-2. 1959, 583 + 597 s.

T. 5. Pisma prozą. Oprac. ... 1964, 806 s.

2. T. Boy-Żeleński: Pisma. Red. H. Markiewicz. Wwa: PIW.

Udział edytorski J.S. w poszczególnych tomach:

T. 24. Okno na życie; Ludzie i bydłatka. (Wrażenia teatralne). Oprac. J. Kott. Objaśn.: E. Krasieński, ... 1966, 779 s.

T. 25. Reflektorem w serce; Romanse cieniów. (Wrażenia teatralne). Oprac. J. Kott. Objaśn.: E. Krasieński, ... 1968, 751 s.

T. 26. Perfumy i krew; Krótkie śpięcia. Wrażenia teatralne. Objaśn.: E. Krasieński, ... 1969, 870 s.

T. 27. Murzyn zrobił... (Wrażeń teatralnych seria siedemnasta). Objaśn.: E. Krasieński, ... 1970, 402 s.

T. 28. 1001 noc teatru. Wrażeń teatralnych seria osiemnasta. Objaśn.: E. Krasieński, ... 1975, 805 s.

3. J. Tuwim: Kwiaty polskie. Wyd. 4. Przygot. tekstu ... Wwa: Czyt. 1967, 344 s.

4. Z. Karski: Musujący poranek i inne wiersze. Wybór i wstęp ... Wwa: PIW 1970, 119 s.

5. L. Staff, J. Tuwim: Z tysiącem serdeczności... Korespondencja z lat 1911-1953. Oprac.: T. Januszewski, I. Maciejewska i ... Wwa: PIW 1974, 133 s.

6. J. Tuwim: Listy do przyjaciół - pisarzy. Oprac. T. Januszewski. Listy do J. Iwaszkiewicza oprac. ... Wwa: Czyt. 1979, 497 s.

Listy do J. Iwaszkiewicza, s. 13-57.

7. M. Grydzewski: Listy do Tuwima i Lechonia (1940-1943). Oprac. ... Wwa: PIW 1986, 84 s.

8. Poezja polska okresu międzywojennego. Antologia. Wybór i wstęp: M. Głowiński i J. Sławiński. Przep. oprac. ... Cz. 1-2. Wr.: Ossol. 1987, CIX, 242 + 243-702 s. BNI, 253.

9. J. Tuwim: Jarmark rymów. Oprac. ... (Pisma zebrane). Wwa: Czyt. 1991, 287 s. Por. też poz. 1, 10.

10. J. Tuwim: Z „Jarmarku rymów”. Wybór i wstęp: K. Górski. Objąs. ... Wwa: LSW 1993, 162 s. Por. poz. 1, 9.

OPRACOWANIA (wybór)

Inf. żony 2000.

A. Lam. *Zesz. Nauk. UW. Praszyn. 1956* nr 1 s. 163-165 [rec.: „Poprostu” – „Karta” 1935-1936]. – [Julian Tuwim. Bibliografia:] M. Danilewiczowa. *Wiadomości*, Londyn 1959 nr 31; M. Głowiński: Bibliografia do czytania. *Twórczość 1959* nr 10; P. Grzegorzcyk: Nowe bibliografie. *Ruch Lit.* 1960 nr 1/2 s. 152-153 [m.in. dot. J.S.]; P. Kądziała. *Pam. Lit.* 1961 z. 1; W.A. Kempa: Tuwimiana łódzkie. (Szkic bibliograficzno-literacki). *Pr. Polonist. Ser. 22: 1966* [luzup. do pracy J.S.]; M. Kubiak-Zytomska: „Uzupelniony poradnik bibliograficzny”. *Kultura*, Paryż 1971 nr 5. – [W kręgu Skamandra:] J. Brzękowski: Dwudziesta czwarta rozmowa z sobowtórem. *Oficyna Poetów*, Londyn 1977 nr 4; A. Chudzik: Nowa propozycja ujęcia grupy literackiej. *Prz. Hum.* 1977 nr 9; A. Goreń: Historia i funkcje Skamandra. *Literatura 1977* nr 47; A. Kowalczykowa; S. Żółkiewski. *Pam. Lit.* 1977 z. 4; J. Zacharska: W kręgu Skamandra, czyli o mechanizmach sukcesu grupy. *Mies. Lit.* 1977 nr 11; K. Dmitruk. *Kwart. Hist. Prasy Pol.* 1978 nr 4; B. Faron: Monografia Skamandra. *Nowe Książ.* 1978 nr 3; W. Hendzel: *Kwart. Nauucz. Opol.* 1979 nr 1 – [M. Grydzewski: Listy do Tuwima i Lechonia (1940-1945). Oprac. ...] R. Habielski. *Mówią Wieki* 1987 nr 6; P. Kądziała: Listy Mieczysława Grydzewskiego. *Nowe Książ.* 1987 nr 5/6, toż *Więź* 1987 nr 5; S. Kossowska. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1987 nr 274. – [A. Biernacki: Abec: J.S. *Twórczość* 1988 nr 6. – R. Loth: J.S. *Pam. Lit.* 1990 z. 1.

B.M.

STRASBURGER Janusz

1925-2000

Poeta, tłumacz.

Urodzony 21 lutego 1925 w Warszawie; syn Jana Strasburgera, inżyniera technologa, i Małgorzaty z Krasowskich. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie i pracował zarobkowo w Powszechnym Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych. Równocześnie kontynuował (z przerwami) naukę na tajnych kompletach gimnazjalnych i licealnych; w 1944 zdał maturę. W tym okresie zaczął się także samodzielnie uczyć języka hiszpańskiego i nowogreckiego. Po wojnie rozpoczął w 1945 studia w Instytucie Romanistyki Uniwersytetu Warszawskiego (UW). Równocześnie do 1949 był asystentem Katedry Literatury Włoskiej UW. Debiutował w 1947 esejem pt. „Portret Cervantesa”, zamieszczonym na łamach *Nowin Literackich* (nr 32). W tymże roku zawarł związek małżeński z Haliną Chomicz, prawniczką. Rozpoczął twórczość poetycką (publikowaną po 1989) oraz przekładową z języka hiszpańskiego i francuskiego. W 1949 pracował w dziale dokumentacji Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków. Po uzyskaniu w 1950 magisterium był pracownikiem naukowym Sekcji Teatru Państwowego Instytutu Sztuki (obecnie Instytut Sztuki PAN), w 1951-56 jako kierownik Działu Teatru Powszechnego. W 1952-57 wykładał historię teatru powszechnego na Wydziale Reżyserskim, w 1955-56 także na Wy-

dziale Aktorskim i Estradowym w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie, a w 1957-59 na Wydziale Reżyserii w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej w Warszawie. Rozwijał twórczość przekładową, głównie z języka greckiego i hiszpańskiego. Od 1957 należał do ZLP. Współpracował od 1967 z Polskim Radiem jako autor tekstów dla kalendarza radiowego. Zainicjował w 1957 serię wydawniczą słowników literatur obcych w wydawnictwie Wiedza Powszechna; w 1959-62 przewodniczył jej komitetowi redakcyjnemu. Opracowywał transkrypcję greckich nazw geograficznych do map i wydawnictw Państwowego Przedsiębiorstwa Wydawnictw Kartograficznych; był także konsultantem tego wydawnictwa w zakresie geografii Grecji i Hiszpanii. Odbył wiele podróży zagranicznych, głównie do Grecji, Francji i Hiszpanii, gdzie nawiązał kontakty ze środowiskami twórczymi i naukowymi. W 1962-67 współpracował z greckim czasopisem *Epochés*. W 1970-80 wykładał historię literatury hiszpańskiej w Instytucie Filologii Romańskiej, a od 1977 także w Instytucie Iberystyki UW. Jednocześnie prowadził w obu tych Instytutach seminarium z przekładu poetyckiego. Artykuły i przekłady ogłaszał m.in. w miesięczniku *Literatura na Świecie* (od 1971, z przerwami). W 1972 został członkiem honorowym Stowarzyszenia Pisarzy Greckich. Od 1981 do 1989 przewodniczył Klubowi Tłumaczy i Krytyków Literatur Obcych przy Oddziale Warszawskim ZLP; był tam też założycielem Koła Młodych. W 1986 został członkiem korespondentem Związku Tłumaczy Greckich. W 1987-89 pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Komisji do Spraw Tłumaczy przy Zarządzie Głównym ZLP; był także członkiem Komisji Kwalifikacyjnej Zarządu. Odznaczony m.in. greckim Złotym Krzyżem Orderu Feniksa (1978) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1989). Zmarł 17 grudnia 2000 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wreszcie na swoim. (Wiersze z różnych lat). Wwa: Libraria 1990, 70 s.

Zawiera cykl: My cudzoziemcy; Wreszcie na swoim, – oraz przekł. wierszy poetów grec. dedykowanych J.S.

2. Tylko tak. [Wiersze]. Wwa: Libraria 1991, 69 s.

Zawiera cykl: Tylko tak; Nasze wysokości, – oraz przekł. utworów następujących poetów franc.: A. de Vigny, F. Arvers, G. de Nerval, H. Moreau, A. Esquiros, L. de Lisle, Ch. de Baudelaire, P. Verlaine, C. Mendés, P.J. Toulet.

3. Zaduma nad potokiem. [Wiersze]. Wwa: IBIŚ 1994, 78 s.

Zawiera wiersze z poz. 1, 2 oraz nowe w cyklu *Zaduma nad potokiem*.

4. Słownik pisarzy nowogreckich. Wwa: Wiedza Powsz. 1995, 174 s.

Przekłady

1. Z hiszpańskiego. Przekłady poezji. Oprac. i przeł. ... Drzeworyty M. Hiszpańskiej-Neumann. Wwa: Czyt. 1956, 209 s.

2. J.R. Jiménez: Srebrzynek i ja. Elegia andaluzyjska. Wwa: Pax 1962, 178 s. Wyd. 2 tamże 1979.

3. P. Prevelakis: Słońce śmierci. [Powieść]. Przekł. i wstęp ... Wwa: Czyt. 1967, 322 s.

4. Poeci Nowej Grecji. Wybrał, przeł., wstępem i komentarzami opatrzył ... Wwa: Czyt. 1972, 218 s. Wyd. 2 poszerz. i uzupeł. tamże 1987, 510 s.

5. P. Prevelakis: Kronika pewnego miasta. [Opowieść]. Przekł. i wstępem opatrzył ... Wwa: Czyt. 1975, 114 s.

6. R. Gómez de la Serna: Myśli rozbrykane. Wybrał, przeł. i wstępem opatrzył ... Wwa: PIW 1979, 125 s.

7. A. Sikelianos: Poezje. Wybrał, przeł. i wstępem opatrzył ... Wwa: PIW 1985, 117 s.

Nagroda Fundacji Uranisa przy Akademii Ateńskiej za pol. wybór wierszy grec. poety nar. A. Sikelianosa w 1985 oraz wyróżnienie Funduszu Literatury za przekł. w 1986.

8. K. Palamás: Poezje. Wybrał, przeł., wstępem i przyp. opatrzył ... Wwa: PIW 1987, 154 s.

Nagroda Fundacji Uranisa przy Akademii Ateńskiej za pol. wybór wierszy grec. poety nar. w 1987.

9. Czeka cię serce moje. [Antologia poezji hiszp. XX w.]. Wybrał, przeł. i przyp. opatrzył ... Wwa: IBiS 1994, 179 s.

10. Antologia poezji hiszpańskiej. Oprac. merytoryczne i wybór poezji oraz wstęp i noty biogr. ... Przekł. ... [i in.] Wwa: Elma Books 2000, 374 s.

Praca redakcyjna

1. Ch.M. Leconte de Lisle: Poezje. Wybrał, wstępem i przyp. poprzedził ... Wwa: PIW 1980, 128 s. Tu także m.in. przekł. J.S.

Zob. też Przekłady poz. 1, 4, 6, 7, 8, 9, 10.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1980, 1988, 1996, 1998, 2000. — Wywiad: Wśród grec. kich pisarzy. Rozm. R. Pietrzak. *Życie Warsz.* 1996 nr 204.

[Z hiszpańskiego. Oprac. i przeł. ...] [J.N. Kłosowski] ink. *Kamena* 1957 nr 9/10; M.K. *Nowe Sygnały* 1957 nr 16; Z. Szmydtowa. *Twórczość* 1957 nr 6. — A. Grajewska *Kierunki* 1963 nr 10 [rec. przekł.: J.R. Jiménez: Srebrzynek i ja]. — Z. Kubiak: *Literatura grecka. Roczn. Lit.* 1972 s. 458-461 [m.in. dot. J.S.; rec. przekł.: Poeci Nowej Grecji]. — P. Sawicki: Srebrzoń, czy Srebrzynek. *Lit. na Świecie* 1974 nr 4 [rec. przekł.: J.R. Jiménez: Srebrzynek i ja]. — K. Orzechowski: Aforyzmy hiszpańskie. *Nowe Książ.* 1980 nr 3 [rec. przekł.: R. Gomez de la Serna: Myśli rozbrykane]. — A. Zaniewski: Na swoim... *Życie Warsz.* 1996 nr 204, też *Metafora* 1996/1997 nr 27/28 [rec.: Zaduma nad potokiem].

B.M.

STRASZAKOWA Janina

zob. KAMIONKA-STRASZAKOWA Janina

STRASZEWICZ Czesław
1904-1963

Podpisywał utwory też: Odrowąż-Straszewicz. Krypt.: (c.s.); Cz. St.; Cz. Str.; — wątpliwe: C.S. Prozaik.

Urodzony 16 października 1904 w Białymstoku; syn Tadeusza Straszewicza, adwokata, i Marii z Szaniawskich. W wyniku wypadków wojennych wyjechał w 1916 z rodziną do Moskwy, gdzie przez rok uczęszczał do polskiego gimnazjum. W tym czasie rozpoczął twórczość literacką, pisząc dramaty o powstaniu styczniowym (rękopisy w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie). Następnie jakiś czas przebywał na Krymie, a w 1917-18 w Kostromie w Rosji. W 1918 powrócił do kraju i zamieszkał w Warszawie, gdzie rozpoczął naukę w Państwowym Gimnazjum im. S. Staszica. W czasie wojny polsko-bolszewickiej w 1920 wstąpił na ochotnika do wojska i był żołnierzem 2. Pułku Obrony Warszawy. Został odznaczony Odznaką Ofiarńych Obywatelskiego Komitetu Obrony Państwa 1920 roku. Następnie kontynuował naukę na kursach maturalnych i w październiku 1923 otrzymał świadectwo dojrzałości. W tymże roku podjął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim (UW); wkrótce przeniósł się na filozofię; w 1930 nie przystąpił do egzaminu magisterskiego. W czasie studiów był członkiem Zarządu Koła Polonistów UW oraz członkiem Koła Literackiego Słuchaczy UW. Wiele podróżował do Hiszpanii, Francji, Grecji i Włoch. Debiutował w 1926 fragmentem opowiadania pt. „Don Juan z Sewilli”, opublikowanym w piśmie *Romans i Powieść* (nr 15). W 1928-29 ogłaszał opowiadania w *Kwadrzyde*. W 1937-39 był redaktorem odpowiedzialnym *Tygodnika Ilustrowanego*, a w 1938-39 prowadził nadto dział literacki w tygodniku *Polityka* (tu m.in. w 1938 stały cykl recenzji pt. „Co trzeba czytać”, podp. (c.s.)). Fragmenty prozy, nowele, artykuły i recenzje literackie publikował w czasopiśmie *Gazeta Polska* (1932, 1936), *Prosto z mostu* (1935-38), *Płomyk* (1937/38), *Ateneum* (1938), *Kronika Polski i Świata* (1938-39), *Kurier Poranny* (1939), *Świat* (1939). W 1939 został członkiem ZZLP. W sierpniu 1939, zaproszony w charakterze korespondenta polskich czasopism przez towarzystwo żeglugowe Gdynia-American Lines, popłynął wespół z Witoldem Gombrowiczem na statku *Chrobry* do Argentyny, gdzie w Pernambuco zamierzał zbierać materiały do powieści o życiu polskiej emigracji zarobkowej. Na wieść o wybuchu II wojny światowej tym samym statkiem powrócił do Europy i zgłosił się do Wojska Polskiego we Francji; przebywał w obozie w Coëtquidan. Po upadku Francji w czerwcu 1940, przez Szwajcarię i Włochy dotarł do Anglii i w stopniu porucznika został przydzielony do stacjonującej w Szkocji 10. Brygady Pancern-

nej gen. Stanisława Maczka, gdzie zajmował się szkoleniem żołnierzy. Zwolniony z wojska po wypadku samochodowym, od 1943 był współredaktorem i jednym ze spikerów polskiej rozgłośni radiowej „Świt” w Bletchley pod Londynem, podległej Ministerstwu Spraw Wewnętrznych rządu RP. W 1944 został wysłany przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP do Montevideo w Urugwaju jako attaché prasowy przy poselstwie polskim; służbę dyplomatyczną przerwał po kilku miesiącach. W 1944-55 kierował radiem polskim w Montevideo, a w radiu urugwajskim *Espectador* prowadził audycje pt. „Polski Biuletyn Informacyjny”. Utrzymał się pracując początkowo jako magazynier w fabryce gumy na przedmieściach Montevideo, następnie prowadził kiosk z wyrobami tytoniowymi. Jednocześnie aktywnie działał w środowisku Polonii. W 1949 został odznaczony brazylijskim medalem Rui Barbosa. W 1953 otrzymał nagrodę Kofa Byłych Żołnierzy AK w Detroit. Kontynuował twórczość literacką, publikując utwory prozą na łamach paryskiej *Kultury* (1952-53, 1955, 1957, 1961) i w wydawanych w Londynie *Dzienniku Polskim* i *Dzienniku Żołnierza* (1954) i tygodniku *Życie* (1954). Jesienią 1956 przeniósł się do Europy, zamieszkał w Monachium i podjął pracę w Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. W 1961 ożenił się z Ewą Szuman primo voto Roman, wdową po konsulu RP w Montevideo. W początku 1963 powrócił do Montevideo, gdzie zmarł 18 września 1963.

W 1964 ufundowana została nagroda im. Cz. Straszewicza w konkursie literackim Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wystawa bogów. [Opowiadania]. Wwa: Tow. Wydawn. 1933, 252 s.

Zawartość: Na śniegu dojrzewa ryż; Księgę oczu moich; Zamiach na Kolumba; Gruczoł tarczowy beduinki Saidy; Wystawa na wyspie Margarety.

2. Gromy z jasnego nieba. [Opowiadania]. Wwa: *Prosto z Mostu* 1936, 235 s.

Zawartość: Wzgórze księżycy; Mojżesz; Chór Gładkowa.

3. Przekłeta Wenecja. Powieść. *Tyg. Ilustr.* 1937 nr 16-26, 28-44. Wyd. osob. Wwa: Rój 1938, 268 s.

4. Litość. Powieść. *Kron. Pol. i Świata* 1938 nr 1-37, 39-49. Wyd. osob. Wwa: J. Mortkowicz, Tow. Wydawn. 1939, 274 s. Wyd. nast. Wwa: Spółdzielczy Inst. Wydawn. 1947 [właśc. 1948].

5. Turyści z bocianich gniazd. Paryż: Inst. Lit. 1953, 254 s. Bibl. *Kultury*, t. 6. Wyd. nast.: Lubl.: CIS [Czyn i Słowo]* 1987; wyd. 2 krajowe Wwa: PIW 1992.

Cz. 1: Katedra Sandwiczów, s. 5-108; Cz. 2: Kociołek na Ziemowita, s. 109-254.

Przekł. ang.: rkps w Bibl. Pol. w Londynie

6. Gołąbek. [Słuchowisko radiowe]. *Życie*, Londyn 1954 nr 29, 30.

7. Zamek nietoperzy, czyli Królowa Bona umarła. [Słuchowisko radiowe]. *Na Antenie*, Monachium 1965 nr 27/28.

OPRACOWANIA (wybór)

PP (J. Pitera). — LP XX w. (red.). — [J. Zieliński] J. Kowalski: Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl.* 1989, wyd. 2 tamże 1990. — Z.R. Wilkiewicz: Polnische Exilliteratur 1945-1980. Köln, Wien 1991.

[Wystawa bogów:] K. Czachowski: Poszukiwanie absolutu. *Gaz. Pol.* 1933 nr 92; L. Piwiński. *Wiad. Lit.* 1933 nr 49. — E. Breiter. *Wiad. Lit.* 1937 nr 12 [rec.: Gromy z jasnego nieba]. — K. Czachowski: Dwa młodzi ekspresjonści. *Czas* 1937 nr 250 [dot. też H. Worcella]. — [Gromy z jasnego nieba:] J. Janowski. *Pion* 1937 nr 4; J. Kaden-Bandrowski. *Gaz. Pol.* 1937 nr 31; J. Lorentowicz. *Nowa Książ* 1937 z. 4. — [Przekłeta Wenecja:] E. Breiter: Zagadnienie rasizmu w powieści. *Wiad. Lit.* 1938 nr 30; K. Czachowski. *Nowa Książ* 1938 z. 10. — S. Piasecki: Szuka jest wypowiedzianiem siebie. *Prosto z Mostu* 1938 nr 40. — [Przekłeta Wenecja:] L. Pomrowski. *Gaz. Pol.* 1938 nr 111; M. Promiński. *Sygnaly* 1938 nr 43; H. Wierzbicka. *Prz. Powsz.* 1938 t. 219. — [Litość:] E. Breiter: Niemiec w Hiszpanii. *Wiad. Lit.* 1939 nr 33; J. Lorentowicz. *Nowa Książ* 1939 z. 5; H. Michalski: Jeszcze raz o „Litości” S. *Polityka* 1939 nr 11; W. Pietrzak. *Prosto z Mostu* 1939 nr 23; K. Pruszyński. *Polityka* 1939 nr 10; J. Putrament: Wśród nowych powieści. *Sygnaly* 1939 nr 74. — [Turyści z bocianich gniazd:] W. Gnatiński: Tragikomedja polskości. *Życie Akad.*, Londyn 1952/53 nr 11; J. Jasińczyk: S. znakomity. *Orzeł Biały*, Londyn 1953 nr 48; K. Zbyszewski: Od Punta Chata do Gdańska. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1953 nr 296. — H. Naglerowa: Po piętnastu latach. (O twórczości S.). *Orzeł Biały*, Londyn 1954 nr 25. — [Turyści z bocianich gniazd:] W.A. Zbyszewski: S. *Wiadomości*, Londyn 1954 nr 22; Z. Lichniak: Raptularz literacki: służące okulary. *Kierunki* 1956 nr 31, przedr. w tegoż: Raptularz literacki. Wwa 1957. — J. Ulatowski: Cz.S. Polak zdziwiony. *Horyzonty*, Paryż 1956 z. 1. — [T. Chciuk] M. Celt: Na falach „Świt”. *Na Antenie*, Monachium 1963 nr 7. — J. Czapski: Cz.S. *Kultura*, Paryż 1963 nr 10, przedr. w tegoż: *Czytając*, Kr. 1980. — T. Nowakowski: Czesio. *Na Antenie*, Monachium 1963 nr 7, przedr. w tegoż: *Aleja Dobrych Znajomych*, Londyn 1968. — K. Zbyszewski: Ta nowela po nim zostanie. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1963 nr 236 [dot. biografii Cz.S. i Katedry Sandwiczów z tomu Turyści z bocianich gniazd]. — J. Laskowski: Radiostacja „Świt”. *Zesz. Hst.*, Paryż 1966 nr 9, 10 [o współpracy Cz.S. w 1943-1944]. — J. Krok-Paszkowski: W Urugwaju i w Gdańsku. *Tydz. Pol.*, Londyn 1968 nr 48. — Z. Lichniak: Jak sobie duży Czesio wyobrażał Polskę. *Literatura* 1981 nr 36 [dot.: Turyści z bocianich gniazd]. — [R. Rutkowski] A.J. Rembowski: Cz.S. turyści i bogowie. *Kontakt*, Paryż 1986 nr 9. — R. Gorczyńska: Dwaj panowie na „Chrobrym”. *Rzecz* o Cz.S. i Witoldzie Gombrowiczu. *Kultura*, Paryż 1987 nr 9. — B. Kazimierczyk: Cz.S. kuchnia polsko-urugwajska. *Odrodzenie* 1988 nr 40. — T.A. Włodkowski: Sylwester w Punta Chata. *Odgłosy* 1988 nr 44 [dot.: Turyści z bocianich gniazd]. — J.M. Jackowski: Turysta z bocianiego gniazda. Szkic o Cz.S. *Tyg. Powsz.* 1989 nr 39. — [Turyści z bocianich gniazd:] L.M. Koźmiński: Umieć spojrzeć na świat. *Kresy* 1993 nr 15; M. Łukaszewicz: S. na masz. *Nowe Książ*, 1993 nr 4. — H. Gosk: Archiwum Cz.S. *Prz. Hum.* 1994 nr 2. — H. Gosk: Aspekty tożsamości jednostkowej i zbiorowej w prozie Cz.S. W teście: A gdy to wszystko zapomnę... Uniwersalizacja zagadnień swojskości i obcości. Izabelin 1995. — F. Śmieja: Hiszpański posmak „Katedry Sandwiczów” Cz.S. *Arch. Emigracji* 1999

z. 2. – V. Wejs-Milewska: Między powieścią a dramatem. „Wystawa bogów” Cz.S. jako cykl epicki. W: Cykl literacki w Polsce. Białystok 2001. – B. Gutkowska: Cz.S. apologia przy-
padku. O „Turystach z bocianich gniazd”. W: Presja i ekspresja. Szczec. 2002.

B.D.

STRASZEWSKA Maria

ur. 1919

Pseud.: Emma, M.S.
Historyk literatury.

Urodzona 19 kwietnia 1919 w Warszawie; córka Feliksa Straszeńskiego, matematyka, i Marii z domu Achard. Uczęszczała do gimnazjum Zofii Kurmanowej w Warszawie. Od 1934 należała do ZHP; była drużynową. W 1936 rozpoczęła studia polonistyczne i socjologiczne na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Debiutowała w 1937 felietonem pt. „O Bułgarii i Bułgarach”, opublikowanym na łamach tygodnika *Iskry* (nr 14). Pełniła też funkcje zastępcy kierownika Zrzeszenia Warszawskich Akademickich Kręgów Starszoharcerskich „Kuznica”. We wrześniu 1939 brała udział w obronie Warszawy, została ranna. Podczas okupacji niemieckiej przebywała w Warszawie. W 1940-42 pracowała w Sekcji Opieki nad Dziećmi i Młodzieżą Rady Głównej Opiekuńczej. Równocześnie kontynuowała studia polonistyczne na tajnym UW oraz uczyła na podziemnych kompletach gimnazjalnych. Działała w konspiracji jako członek kolejno Służby Zwycięstwu Polski, Związku Walki Zbrojnej i AK (od kwietnia 1941 była sekretarką Biura Informacji i Propagandy AK okręgu Warszawa; używała pseud.: Anna, Emma, Marysia). Pełniła funkcje sekretarki i kierowniczki zespołu łączniczek redakcji tygodnika *Biuletyn Informacyjny* (1939-44) oraz od 1942 sekretarki redakcji miesięcznika *Gawędy Żołnierskie* (tu w 1944 wraz z Zygmuntem Ziółkiem opublikowała cykl pięciu gawęd pt. „O jaką Polskę walczymy”). Wchodziła w skład Komendy Warszawskiej Chorągwi Harcererek, kierowała Kręgiem Szarych Szeregów „Kuznica”. Była współtwórczynią i uczestniczką akcji Organizacji Małego Sabotażu „Wawer” (1940). Dwukrotnie aresztowana, po zwolnieniu ukrywała się pod zmienionymi nazwiskami. Brała udział w powstaniu warszawskim jako członek redakcji dziennika *Biuletyn Informacyjny* i łączniczka VI Oddziału Sztabu Komendy Głównej AK. Za pracę w redakcji *Biuletynu Informacyjnego* została odznaczona Brązowym Krzyżem Zasługi z Mieczami. Po upadku powstania przebywała w szpitalu dla jeńców wojennych w Zeithain w Saksonii. W 1945 powróciła do kraju i zamieszkała w Ghyliczkach pod Warszawą. W tymże roku uzyskała magisterium na UW i podjęła pracę nauczycielki języka polskiego, najpierw w Gimnazjum Miejskim w Piasecznie (1945-47), a następnie w Liceum dla Dorosłych Towarzystwa

Uniwersytetu Robotniczego (1948). Kontynuowała do 1949 działalność w ZHP jako kierownik Wydziału Prasy i Wydawnictw Głównej Kwatery Harcererek; w 1946-48 redagowała pismo instruktorów ZHP *Drogi*, była też członkiem kierownictwa Kręgu Instruktorskiego „Kuznica”. Równocześnie zajmowała się pracą naukową. W 1949 uzyskała na UW doktorat na podstawie pracy „Norwid a współczesne mu życie literackie” (promotor prof. Wacław Borowy). W 1949-50 pracowała w redakcji pisma *Praca Oświatowa*. Na początku lat pięćdziesiątych z powodu działalności w AK była szykanowana przez Urząd Bezpieczeństwa i pozbawiona prawa zamieszkiwania i pracy w Warszawie. W 1950-51 uczyła języka polskiego w Liceum Ogólnokształcącym w Winiarach pod Warką. Następnie do 1954 zarabkowała dorywczo. W tym czasie brała też udział w badaniach prowadzonych w Pracowni Epoki Romantyzmu Instytutu Badań Literackich (IBL) PAN oraz zaczęła ogłaszać prace naukowe m.in. na łamach *Pamiętnika Literackiego*. W 1954 została zatrudniona jako adiunkt w Katedrze Historii Literatury Polskiej UW. W 1958 powróciła do Warszawy i podjęła współpracę z Biurem Kursów Wakacyjnych dla Sławistów UW. W tymże roku została członkiem Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. W 1958-59 przebywała we Francji jako stypendystka Fundacji Forda; ponownie była tam w 1967, 1972, 1977 jako stypendystka rządu francuskiego. W 1961 habilitowała się na UW na podstawie pracy „Czasopisma literackie w Królestwie Polskim 1832-1848” i otrzymała stanowisko docenta. W 1962-68 pełniła funkcję sekretarza naukowego Komitetu Nauki o Literaturze PAN, w 1966-68 wchodziła w skład Rady Naukowej IBL PAN. W 1969 wyszła za mąż za Stanisława Zbigniewa Siecińskiego, tłumacza. W 1970 otrzymała nagrodę Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego I stopnia oraz nagrodę rektora UW. W 1972-74 kierowała wydziałowym studium doktoranckim na UW. W 1973 otrzymała tytuł profesora nadzwyczajnego. W tymże roku kierowała Zakładem Historii Literatury Polskiej Epoki Romantyzmu UW, a następnie w 1974-79 Zespołem Naukowo-Badawczym Epoki Romantyzmu Instytutu Filologii Polskiej UW. Jednocześnie od 1973 była kierownikiem Studium Języka i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców UW – Polonicum, a po przekształceniu go w 1975 w Instytut Języka i Kultury dla Cudzoziemców – Polonicum UW pełniła do 1979 funkcję dyrektora Instytutu. W 1979-85 pracowała jako wykładowca literatury polskiej oraz dyrektor Ośrodka Studiów Polskich przy Uniwersytecie Paryskim IV (Paryż-Sorbona). Redagowała pismo *Cahiers Franco-Polonais*. Od 1986 do przejścia na emeryturę w 1989 kontynuowała pracę w Instytucie Literatury Polskiej UW. Była członkiem NSZZ

„Solidarność”. W 1989 została powołana na członka zwyczajnego Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W 1990-94 pełniła obowiązki radnej i wiceprzewodniczącej Rady Dzielnicy Warszawa-Śródmieście. Weszła w skład Zarządu Koła Komendy Głównej Światowego Związku Żołnierzy AK. Odnaczona m.in. Medalem Zwycięstwa i Wolności (1945), Złotym Krzyżem Zasługi (1957), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1974), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1984), odznaką „Zasłużony Nauczyciel” (1989), Krzyżem Zasługi dla ZHP z Mieczami (1999), Krzyżem AK (1999), Warszawskim Krzyżem Powstańczym (1999). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Młodzi wychodzą na światło dzienne. (Nieco uwag o wpływie okresu konspiracyjnego na kształtowanie się młodego pokolenia). Powst. Wwa 1943.

Masz. rozpowszechniany pod pseud. Emma (inf. autorki).

2. Czasopisma literackie w Królestwie Polskim w latach 1832-1848. Cz. 1-2. Wr.: Ossol. IBL PAN. Cz. 1. (1832-1840). 1953, 183 s. Cz. 2. (1840-1848). 1959, 372 s.

Rozprawa habilitacyjna.

Przełk. węgier. fragm.: Irodalmi folyóiratok a Lengyel királyságban az 1832-1848. [Cz.] 1. 1832-1840. [Budapest ok. 1953].

3. Romantyzm. Wstęp, wybór materiałów i przypisy ... Wwa: PZWS 1964, 462 s. *Bibl. Polonistyki*. Wyd. nast.: wyd. 2 zmien. tamże 1969, wyd. 3 zmien. Wwa: WSiP 1977.

Tu M.S.: Wstęp, s. 7-160 oraz Materiały [wybór tekstów autorów pol. i obcych].

4. Życie literackie Wielkiej Emigracji we Francji 1831-1840. Wwa: PIW 1970 [właśc. 1971], 482 s. Z Prac Inst. Filologii Pol. UW.

5. Romantyzm. W: Literatura polska. [T. 1]. Od średniowiecza do pozytywizmu. Wwa: PWN 1974 s. 315-539. UW. Inst. Filologii Pol. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1975, wyd. 3 1977, wyd. 4 1979.

Nagroda zespołowa Ministra Nauki, Szkolnictwa Wzwyższego i Techniki I stopnia w 1974.

6. Literatura polska. T. 2. Romantyzm, pozytywizm. [Autorzy:] J. Kulczycka-Saloni, ... Wwa: PWN 1990, 548 s.

Tu M.S.: Romantyzm, s. 5-265.

Rozprawy i studia w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Powstanie listopadowe w polonicach francuskich (na marginesie melodramatu „Les Polonais” [Ch. Prosperal]. *Prz. Hum.* 1961 nr 6 s. 21-38. — O milczeniu i ciszy u Norwida. W: W osiemdziesięciolecie śmierci Cypriana Norwida. [Wwa] 1963, 27 s., masz. w IBL PAN, przedr.

Prz. Hum. 1964 nr 4 s. 47-65. — U początków życia literackiego Wielkiej Emigracji. *Prz. Hum.* 1963 nr 6 s. 35-54. — Aleksander Tyszyński 1811-1880. W: Z dziejów polonistyki warszawskiej. Wwa 1964 s. 143-153. — Wacław Borowy 1890-1950. W: Z dziejów polonistyki warszawskiej. Wwa 1964 s. 297-313, przedr. w: Portrety uczonych polskich. 51 sylwetek humanistów. Kr. 1974. — O poezji emigranckiego losu. *Prz. Hum.* 1964 nr 6 s. 1-13. — „Biuletyn Informacyjny” 1939-1944. W: Najnowsze dzieje Polski. T. 11. Wwa 1967 s. 127-165. — Kilka refleksji o romantycznych obyczajach literackich. (Pierwsze francuskie przekłady Mickiewicza). W: Europejskie związki literatury polskiej. Wwa 1969 s. 247-262. — Z dziejów polsko-francuskich związków literackich. *Prz. Hum.* 1969 nr 2 s. 1-25. — Narodność w polskim romantyzmie. [Przeł.] E.M. Cholonina. W: Romantizm w slawjanskich literaturach. Moskwa 1973 s. 63-83. — Problematyka badań nad życiem literackim. W: Problemy metodologiczne współczesnego literaturoznawstwa. Kr. 1976 s. 440-455. — George Sand et les Polonais. *Les Cahiers Franco-Polonais*, Paryż, Wwa 1978 s. 91-104. — Die Polonistik in Polen. W: Fragen der polnische Kultur im 20. Jahrhundert. T. 2. Giessen 1980 s. 1-22. — Spotkanie z Polską Maurice de Guérin. *Pam. Lit.* 1980 z. 3 s. 253-264. — Pierre-Simon Ballanche et le cercle polonais. *Les Cahiers Franco-Polonais*, Paryż, Wwa 1984 s. 47-57. — Wacław Borowy w czasie wojny. W: Wacław Borowy (1890-1950). Wwa 1993 s. 34-43.

Prace redakcyjne

1. Polska krytyka literacka. (1800-1918). Red. J.Z. Jakubowski. T. 2. Red. Z. Szmydtowa. Tom przygot.: ... i A. Grabowska przy współpracy A. Smoleńskiej. Wwa: PIW 1959, 542 s.

2. Harcerki 1939-1945. Oprac. zespołowe pod red. ... Wwa: PIW 1973, 559 s. Inst. Historii PAN.

OPRACOWANIA

Ank. 1978, 1989, 2000. — SWPP 2 (B. Winkłowa). — PP (B. Winkłowa). — LP XX w. (red.).

[Czasopisma literackie w Królestwie Polskim w latach 1832-1848. Cz. 1:] J. Chataśkiński, Z zagadnień historii kultury polskiej pierwszej połowy XIX wieku. *Nauka Pol.* 1954 nr 1, polem. M. Janion: Jeszcze jedno nieporozumienie wokół liberalizmu. *Pam. Lit.* 1954 z. 3; A. Bartoszewicz. *Pam. Lit.* 1961 z. 2; B. Zakrzewski. *Ruch Lit.* 1961 nr 4/5. — [Romantyzm:] J. Kotliński. *Polonistyka* 1964 nr 4; A. Witkowska: Czy udana popularyzacja? *Nowe Książki* 1964 nr 20; Z.J. Nowak. *Ruch Lit.* 1965 nr 6. — [Życie literackie Wielkiej Emigracji we Francji 1831-1840:] Cz. Zgorzelski: Wielka Emigracja i przyjaciele-Francuzi. *Tyg. Powsz.* 1971 nr 36; M. Dernałowicz. *Pam. Lit.* 1972 z. 3; S. Kalembka. *Kwart. Hist.* 1972 nr 2; W. Maciag: Wokół spraw Wielkiej Emigracji. *Życie Lit.* 1971 nr 33, przedr. w tegoż: Żywi i współcześni. Wwa 1972; J. Pieszczechowicz: Wygnanie filozofia (konteksty). *Mies. Lit.* 1972 nr 9, przedr. w tegoż: Na widnokręgu historii. Kr. 1988.

M.K.K.

STRAUS Stefan 1914-1970

Pseud.: E. Ptaszek; Pingwin; Stefan Bolesławski; Stefan Struś; Ster; Struś.
Historyk teatru – bibliograf, autor utworów dramatycznych i tekstów estradowych.

Urodzony 20 sierpnia 1914 w Warszawie; syn Jana, urzędnika, i Marii, nauczycielki. Uczęszczał do Gimnazjum Humanistycznego Zgromadzenia Kupców w Łodzi. Po zdaniu matury studiował w 1933-35 filozofię ścisłą na Uniwersytecie Stefana Batoro w Wilnie, a następnie od 1937 prawo na Uniwersytecie Poznańskim (studia przerwane wybuchem wojny). Ożenił się z Janiną Freudl z domu Chodaczyńską, urzędniczką. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał w Warszawie. Współpracował z jawnym teatrykiem Miniatury, w którym od marca do grudnia 1943 wystawiał własne sztuki i adaptacje (pod pseud. Stefan Struś). Po wojnie mieszkał w Milanówku. W 1945-53 należał do SD. W 1946 był kierownikiem literackim Teatru Milicji Obywatelskiej Studio w Warszawie. W 1948-49 prowadził wykłady z historii teatru i dramatu w liceum techniczno-teatralnym, a w 1950-51 na kursach szkoleniowych instruktorów teatralnych. Od 1949 pracował w Instytucie Teatrolologicznym; prowadził dział dokumentacji i zbierał materiały do dziejów scen warszawskich 1914-39, a po przekształceniu Instytutu w Sekcję Teatru Państwowego Instytutu Sztuki był do 1952 kierownikiem działu dokumentacji historii teatru. W 1950-51 współpracował z czasopismem *Teatr*. W 1954-58 pracował w Instytucie Badań Literackich jako adiunkt w Dziale Historii Dramatu. Brał udział w pracach zespołu opracowującego materiały do dziejów sceny publicznej w Warszawie okresu oświecenia. Zmarł 21 marca 1970 w Warszawie; pochowany w Milanówku pod Warszawą.

TWÓRCZOŚĆ

1. Musisz być moją. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Miniatury 1943.

Podp.: Stefan Struś.

2. Najśłodszy gbur. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Miniatury 1943.

Podp.: Stefan Struś.

3. Nasza córeczka. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Miniatury 1943.

Podp.: Stefan Struś.

4. O pięć minut za późno. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Miniatury 1943.

Podp.: Stefan Struś.

5. Autobus o szóstej. [Utwór dramatyczny; współaut.:] L. Rubach. Praprem. Wwa, T. Milicji Obywatelskiej Studio 1946.

6. Miodowa 14. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Milicji Obywatelskiej Studio 1946.

7. Bibliografia bieżąca teatraliów. Z. 1. Wwa: PIS [Państw. Inst. Sztuki] 1950, VII, 133 s., powiel.

Zamierzony kwartalnik, z którego ukazał się tylko nr 1.

8. Repertuar teatrów warszawskich w latach 1914/15 oraz w latach 1915/16. Powst. ok. 1950, masz. 179 + 321 s.

Masz. w Pracowni Dokumentacji Teatru Pol. IS PAN w Wwie.

9. Bibliografia tytułów czasopism teatralnych. Wr.: Ossol. 1953, 156 s. Państw. Inst. Sztuki.

10. Kronika życia i działalności Wojciecha Bogusławskiego. [Autorzy:] S. Dąbrowski, ... W: Z. Krawczykowski: Ojciec sceny narodowej. Wwa: PIW 1954 s. 55-87.

11. Stefan Jaracz. [Monografia]. Wwa: PIW 1956, 92 s.

12. Bibliografia źródeł do historii teatru w Polsce. Druki zwarte i ulotne. Wr.: Ossol. 1957, X, 495 s. IBL PAN

13. Józef Rychter. [Monografia]. Wwa: PIW 1959, 98 s.

Adaptacje

1. Czekoladka. Adapt. sztuki R. Benatzky'ego „Rozkoszna dziewczyna”. Wyst. Wwa, T. Miniatury 1943. Podp.: Stefan Struś.

2. Mecz małżeński. Adapt. sztuki W. Lichtenberga. Wyst. Wwa, T. Miniatury 1943.

Podp.: Stefan Struś.

3. Monika Veran. Adapt. sztuki „Csibi”. Wyst. Wwa, T. Miniatury 1943.

Podp.: Stefan Struś.

Praca redakcyjna

1. W. Bogusławski: Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale. Tekst wg autoryzowanego odpisu z r. 1796 przygot. M. Rulikowski. Wstęp, przyp. i odmiany tekstu oprac.: S. Dąbrowski, ... Wr.: Ossol. 1956, CI, 177 s. *BN* 1, 162.

OPRACOWANIA (wybór)

RL 1970 (J. Chudek).

J. Czajkowski: Popularna książka o Wojciechu Bogusławskim. *Pam. Teatr*. 1955 z. 1 [dot. m.in.: Kronika życia i działalności Wojciecha Bogusławskiego]. – [Bibliografia tytułów czasopism teatralnych:] M.K. Maciejewska. *Pam. Teatr*. 1955 z. 1, polem.: S. Straus. *Tamże* z. 2, M.K. Maciejewska. *Tamże*. – J. Kott J.K.: Bibliografia teatralna. *Prz. Kult.* 1957 nr 22 [rec.: Bibliografia źródeł do historii teatru w Polsce]. – [Stefan Jaracz:] E. Krasieński: Monografie artystów sceny polskiej. *Prz. Hum.* 1957 nr 1; A. Tatomir: O kunszcie aktorskim Jaracza. *Nowe Książ.* 1957 nr 3. – Sz. Gąssowski: Z epoki gwiazd. *Nowe Książ.* 1959 nr 8 [m.in. rec.: Józef Rychter]. – P. Grzegorzczak. *Pam. Teatr*. 1961 z. 3 [rec.: Bibliografia źródeł do historii teatru w Polsce]. – J. Szczublewski. *Pam. Teatr*. 1961 z. 1 [rec.: Józef Rychter].

STROIŃSKI Leon Zdzisław 1921-1944

Pseud.: C.M.; Marek Chmura.
Poeta.

Urodzony 28 listopada 1921 w Warszawie; syn Józefa Stroińskiego, radcy prawnego Ordynacji Zamoyskich, i Stanisławy z Sachockich. Dzieciństwo spędził w Zamościu, gdzie uczęszczał do Gimnazjum i Liceum im. J. Zamoyskiego. Twórczość poetycką rozpoczął około 1936 (zachowana w rękopisach). Był członkiem redakcji czasopism gimnazjalistów *Nasza Myśl* oraz *Nasze jest jutro*, na łamach tego ostatniego debiutował w 1939 artykułem pt. „Ojczyzna w potrzebie” (nr 3). Udzielał się w szkolnym kole bibliofilów. W 1939 zdał maturę i zapisał się na studia prawnicze w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Po klęsce wrześniowej i rozwiązaniu przez Niemców uniwersytetu w listopadzie tego roku powrócił do Zamościa, skąd wkrótce został przesiedlony wraz z rodziną do Zwierzyńca pod Zamościem. W lutym 1940, zagrożony wywózką na roboty do Niemiec, wyjechał do Warszawy. Podjął tu studia prawnicze, a wiosną 1941 także polonistyczne na podziemnym Uniwersytecie Warszawskim, gdzie zaprzyjaźnił się z poetą Tadeuszem Gajcym. Związał się w 1942 z kręgiem twórców skupionych wokół miesięcznika konspiracyjnego *Sztuka i Naród* (do 1944 członek zespołu redakcyjnego), wszedł w skład grupy literackiej *Sztuka i Naród*. W 1942 debiutował jako poeta wierszem pt. „Ród Anhellich”, wyróżnionym w konkursie tego pisma (druk w antologii konspiracyjnej „Słowo prawdziwe”, Wwa 1942). Ogłaszał następnie w *Sztuce i Narodzie* (pod pseud. Marek Chmura) liryki prozą i artykuły poświęcone literaturze współczesnej. Brał udział w konspiracyjnych wieczorach literackich, na których czytał własne utwory. Należał do AK; w 1943 ukończył szkołę podchorążych rezerwy piechoty. Brał udział wraz z T. Gajcym w zorganizowanej 25 maja 1943 przez Wacława Bojarskiego akcji składania kwiatów pod pomnikiem M. Kopernika w Warszawie w czterechsetlecie śmierci uczonego. Został wówczas aresztowany i do lipca 1943 więziony był na Pawiaku, skąd został zwolniony dzięki zabiegom rodziny. Następnie przebywał u rodziców w Zwierzyńcu, zajmował się tu m.in. prowadzeniem laboratorium fotograficznego pracującego na rzecz podziemia. W listopadzie 1943 przyjechał ponownie do Warszawy i kontynuował studia. Latem 1944 przebywał w Świdrze pod Warszawą, gdzie pracował nad cyklem liryków (niezachowane), i w Zwierzyńcu. W końcu lipca powrócił do Warszawy. Po wybuchu powstania warszawskiego walczył najpierw w oddziale porucznika Kazbeka, następnie jako dowódca drużyny w Dywizjonie Motorowym Ko-

mendy Obszaru Warszawa AK oraz w zgrupowaniu „Chrobry I”. Zginął 16 sierpnia 1944 na Starym Mieście (według jednej z relacji razem z T. Gajcym) w wysadzonej przez Niemców placówce przy ul. Przejazd 1/3. Odznaczony pośmiertnie Krzyżem *Virtuti Militari*.

Twórczość

1. Okno. [Proza poetycka]. Wwa MCMXLIII [1943], 18 k., powiel. *Bibl. Szt. i Nar.*, [2]. Przedr. zob. poz. 2, 3.

Wyd. konspir.; podp.: Marek Chmura. Zawartość: Powrót ojca; O dniach innych; O wojnie; O śmierci; Spotkanie; Obrazek; Warszawa; Modlitwa. — Okno: 1. [Inc.] Dzień był drżący...; 2. Piosenka; 3. [Inc.] Teraz jak zawsze...; 4. [Inc.] Na morzach południowych...; 5. [Inc.] Dusze ich przychodziły...; 6. [Inc.] Daleka jest ojczyzna...; 7. [Inc.] Wiec ustawiłem na podłodze...; 8. [Inc.] Pociąg, który nad wiezorem... Przekł. ang.: Window. [Przeł.] A. Czerniawski. London 1979.

2. Okno. [Wiersze, opowiadanie, publicystyka]. Wstęp i wybór: Z. Jastrzębski. Lubl.: WŁubel. 1963, 94 s.

Zawartość jak w poz. 1, nadto: Opowiadanie. — Wiersze z czasopism i rękopisów. — Publicystyka: O tak zwanym upadku literatury w dwudziestolecie; O liryce, dramacie, etymologii i innych figlach. (W związku z artykułem [A. Trzebińskiego] St. Łomienia „Pokolenie liryczne i dramatyczne”).

3. Ród Anhellich. [Wiersze, proza poetycka, opowiadanie, publicystyka]. Oprac., wstęp i nota edytorska: L.M. Bartelski. Wwa: PIW 1982, 105 s.

Zawartość: Wiersze. — Proza: Powrót ojca; O dniach innych; O wojnie; O śmierci; Spotkanie; Obrazek; Warszawa; Warszawa (wersja druga); Modlitwa; Okno; O poległym. (Pamięci [A. Trzebińskiego] St. Łomienia); Rok 44; Życie; Pod niebem; Opowiadanie. — Artykuły: O liryce, dramacie, etymologii i innych figlach. (W związku z artykułem [A. Trzebińskiego] St. Łomienia „Pokolenie liryczne i dramatyczne”); O tak zwanym upadku literatury w dwudziestolecie.

OPRACOWANIA (wybór)

PP (M. Kotowska). — LP XX w. (red.).

[Okno:] Dwugłos o „Oknie” Marka Chmury; [J. Zagórski] B. Łuski: Poezja skamieniałej prawdy; [T. Gajcy] K. Topornicki: Przez pryzmat metafory. *Szt. i Nar.* 1943 nr 13; [S. Marczak-Oborski] J. Oborski: Poemat o nierozwiązalnej działalności świata i młodzięcym w nim niepokoju. *Druga* [1943] nr 1. — L.M. Bartelski: Genealogia ocalałych. Kr. 1963 [passim], toż w wyd. nast., m.in. [wyd. 4] 1985. — T. Burek: Z Konradów w Hioby. *Współczesność* 1964 nr 16 [dot. m.in. L.Z.S.]. — L.M. Bartelski: Śmierć na Starówce. W tegoż: W kręgu bliskich. Kr. 1967. — Z. Jastrzębski: Liryki Marka Chmury. W tegoż: Bez wieńca i togi. Wwa 1967. — Z. Jastrzębski: Literatura pokolenia wojennego wobec dwudziestolecia. Wwa 1969 [passim]. — L.M. Bartelski: „Śmierć jest ze mną...” *Kultura* 1971 nr 33. — W gałżce dymu, w ognia blasku... Wspomnienia o Wacławie Bojarskim, Tadeuszu Gajcym, Onufrym Bronisławie Koczyńskim, Wojciechu Menciu, L.Z.S., Andrzeju Trzebińskim. Zebrał i oprac. J. Szczyпка. Wwa 1977 [tu o L.Z.S. we wspomnieniach autorów: L.M. Bartelski, N. Bojarska, T. Szumska, K. Winkler, oraz passim]. — D.A. Pirie: Przypomniany poeta Warszawy. *Wiadomości*, Londyn 1979 nr 38/39 [rec.: Window]. — A. Adamiak: Okno na ziemię. (Portret Z.S.). *Akcent* 1980 nr 2, przedr. w: Portrety twórców „Sztuki i Narodu”. Wwa 1983. — J. Anders: S. w „Oasis Books”. *Lit. na Świecie* 1981 nr 3 [rec.: Window]. — M. Plachecki: „Z. Hiohów w Konrady”. *Twórczość* 1982 nr 6.

— G. Szymczyk: Okno i obrazek. (O lirykach prozą Z.S.). *Literaria* 1982 nr 14. — S. Bereś: „Podniesieni na tarczy eksplozji...”? *Tyg. Powsz.* 1985 nr 31. — M. Kisiel: Realizm metafizyczny. (O wierszach rytmicznych L.Z.S.). *Poezja* 1985 nr 5/6. — M. Kisiel: Tragiczna świętość. Komentarz do „Rodu Anhelich” L.Z.S. W: *Liryka polska XX wieku*. Kat. 1994. — J. Marx: Rycerz, romantyk, pomazaniec śmierci. W tegoż: *Dwudziestoletni poeci Warszawy*. Wwa 1994.

M.K.-K.

STROŃSKA Anna ur. 1931

Krypt.: (aes); astr.

Reportażystka, prozaiik, dramatopisarka.

Urodzona 14 marca 1931 w Przemysłu w rodzinie ziemiańsko-inteligenckiej; córka Władysława Strońskiego, prawnika, i Zofii z Niemczyńskich. W okresie okupacji radzieckiej i niemieckiej mieszkała w Przemysłu; tu po wojnie uczęszczała do III Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego im. J. Słowackiego. W tym czasie rozpoczęła twórczość poetycką i prozatorską. W 1946 debiutowała listem do redakcji tygodnika *Młoda Rzeczpospolita* pt. „W imieniu koleżanek...” (nr 9; podp. Zuła Strońska); w piśmie tym oraz w przemyskich *Horyzontach* ogłaszała do 1947 wiersze i artykuły. W 1948 została przyjęta do Koła Młodych przy Oddziale Krakowskim ZZLP. Po zdaniu matury w 1949, studiowała początkowo na Wydziale Dyplomatyczno-Konsularnym przy Akademii Nauk Politycznych w Warszawie, a następnie przeniosła się na sekcję dziennikarską Wydziału Społeczno-Filozoficznego Uniwersytetu Warszawskiego; w 1953 otrzymała absolutorium. Od 1949 należała do Związku Akademickiej Młodzieży Polskiej, wcielonego w 1950 do ZMP. W 1953 zamieszkała w Krakowie. W 1953-63 pracowała jako dziennikarka w *Gazecie Krakowskiej*. Pierwsze reportaże zamieściła w dodatku kulturalnym *Gazety Krakowskiej* pt. *Zdarzenia*. Od 1956 była członkiem SDP (do rozwiązania w 1982). Otrzymała wiele nagród za reportaże, m.in. nagrodę im. J. Bruna dla młodych dziennikarzy, przyznaną przez SDP (1959), pierwszą nagrodę wydawnictwa Czytelnik (1962). W 1961 rozpoczęła współpracę z tygodnikiem *Polityka*, na którego łamach publikowała liczne reportaże (w 1963-81 w zespole redakcji; tu także noty podp.: (aes), astr.). W 1963 została członkiem PZPR (wystąpiła w styczniu 1982). W 1967 otrzymała pierwszą nagrodę redakcji *Argumentów*. Od 1973 należała do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1977 zamieszkała na stałe w Warszawie. Odbiła wiele podróży po Europie, Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. W latach osiemdziesiątych zaczęła uprawiać twórczość dramaturgiczną. W 1984-89 pracowała w tygodniku *Odrodzenie* (tu w 1985-89 stały felieton pt. „Po mojemu”). W 1989 została członkiem SPP. W 1996-2000 współpracowała z paryską *Kulturą* (tu artykuły i reportaże).

Publikowała też na łamach *Wiadomości Kulturalnych* (1995-97), *Literatury* (1998-99) i ponownie *Gazety Krakowskiej* (od 1998; tu cotygodniowy felieton pt. „Przy okazji”). Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1977), odznaką „Zasłużony dla Warmii i Mazur” (1979), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1987). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Krzyż. [Opowiadanie]. *Nowa Kult.* 1961 nr 5 s. 6-7, przedr. w: 18 opowiadań. Wwa: KiW 1962. Nagroda w konkursie *Nowej Kult.* i KiW na krótki utwór prozą dot. współczesności w 1961. Adapt. teatr. w: *Dwie sprawy*. Sztuki współczesne o tematyce wiejskiej [Współwyd. z:] A. Górny: Ślub. Uwagi insc.: T. Łepkowska. Wwa: CPARA 1966 s. 35-62.
2. Okopy świętych Grójców. [Reportaże]. Wwa: Czyt. 1964, 201 s.
3. Na wysokich ojczyznach. [Reportaże z Podhala]. Wwa: Czyt. 1965, 118 s.
4. Głupi ślub. [Reportaże]. Wwa: Czyt. 1966, 193 s.
5. Niewolnicy z Niepołomic. Reportaże. Kr.: WL 1966, 182 s.
6. Proszę nie podawać nazwiska. [Reportaże]. Wwa: Czyt. 1970, 262 s.
7. Palmy w kufrze. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1972, 194 s.
Zawartość: Anioł z Kraśniczyzna, Błuzka dziedziczki, Babka, Helusia; Biały cud; Strych; Palmy w kufrze.
8. Panno piękna, piękny mój aniele. [Wybór reportaży]. Wwa: Iskry 1974, 326 s.
9. Kup mi serce. [Reportaże]. Wwa: Czyt. 1975, 315 s.
Nagroda *Życia Lit.* w 1976.
10. Życie, jakie jest. [Wybór reportaży]. Wwa: Czyt. 1976, 218 s.
11. Tyle szczęścia dla szewców. [Opowieść reportażowa]. Wwa: Czyt. 1977, 320 s. Wyd. 2 tamże 1981.
12. W wolnych chwilach przed śmiercią. [Szkiel]. Wwa: Czyt. 1978, 141 s.
Zawartość: Hematologia; Chirurgia.
13. Drogą długą jak Rosja. [Reportaże]. Wwa: KiW 1979, 271 s.
Pierwotny tytuł: „Nikt nie wysiada w Pietuszkach”. — Nagroda pisma *Śluz. Zdrówia* oraz w konkursie Polsko-Radzieckie Braterstwo Pracy w 1978.
14. Podróż na kresy. [Reportaże]. Olsztyn, Białystok: Pojezierze 1979, 275 s.
15. Partner. [Monodram]. Praprem. Tor., Festiwal T. Jednego Aktora w 1980.
16. Motyw wschodni. [Reportaże z ZSRR]. Wwa: Iskry 1981, 240 s.

17. Głuche rzeki. [Powieść]. Wwa: KiW 1982, 225 s.

18. Ścisłe prywatna Europa. [Szkice]. Cz. 1-2. Wwa: Czyt. 1986, 404 s.

Zawiera: Cz. 1. Dania, czyli Przymus wolności; Cz. 2. Niemcy, czyli Przymus sprawiedliwości.

19. Anglia, któregoś dnia. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1988, 401 s.

20. Przyjechała Żydówka. [Monodram]. Praprem. Wwa, Stara Prochownia 1989. TV 1990.

21. Jeszcze tylko ten las. [Scenariusz filmowy]. Ekran. 1990.

22. Prostack. Sztuka w 3 aktach. *Dialog* 1992 nr 9 s. 5-25. TV 1995.

23. Sennik galicyjski. [Wspomnienia]. Wwa: KAW, Reporter 1993, 389 s.

24. Nocne życie. [Monodram]. *Dialog* 1995 nr 1 s. 34-48. Praprem. łącznie z poz. 25 pt. Wariacje miłosne: Pozn., Scena na Piętrze 1995.

25. Zanim zabiją mnie jak Kopernika. [Monodram]. Praprem. łącznie z Nocne życie, zob. poz. 24. Pozn., Scena na Piętrze 1995.

26. Zgubny nałóg miłości. [Komedia sentymentalna]. Praprem. Pozn., Scena na Piętrze 1997.

Grand Prix w konkursie dramatycznym Fundacji Telesp w 1997.

27. Dopóki milczy Ukraina. [Reportaż]. Wwa: Trio 1998, 260 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1987, 2000. — Wywiad: Świat nie wymaga udziwnień. Rozm. E. Likowska. *Prz. Tyg.* 1999 nr 9.

LP XX w. (red.).

[Okopy świętych Grójców:] J. Hennel. *Tyg. Powsz.* 1964 nr 30; M. Ołdakowski: Książka o sprawach intymnych. *Kierunki* 1964 nr 37. — [Niewolnicy z Niepolomic:] R. Gorliński. *Tyg. Powsz.* 1966 nr 27; M. Kasperowicz: Powszechność i egzotyka. *Kultura* 1966 nr 20; A. Krasieński: Kraj w zwierciadle reportażu. *Nowe Książ.* 1966 nr 11. — Z. Zabicki: Reportażowa monografia Podhala. W: Proza, poezja 1965. Wwa 1966 [rec.: Na wysokich ojczyznach]. — Z. Zabicki: W czółówce reportażu. *Nowe Książ.* 1967 nr 11 [rec.: Głupi ślub]. — [Proszę nie podawać nazwiska:] J. Dołęcki. *Życie Lit.* 1970 nr 38; K. Koźniewski: Przeciek serca. *Polityka* 1970 nr 43. — [Palmy w kulfrze:] K. Koźniewski: Ludzie stamtąd. *Polityka* 1972 nr 41; M. Bajerowicz: Pieski świat na wst. *Twórczość* 1975 nr 10; K. Goldbergowa: Rzecz o ludziach na głosy rozpisana. *Nowe Książ.* 1973 nr 5; T. Walas: Umejętność zbliżania. *Życie Lit.* 1973 nr 10. — [Panno piękna, piękny mój aniele:] L. Borski: Zdziwienie. *Kultura* 1974 nr 36; Z. Szopiński: Na polnych drogach. *Nowe Książ.* 1974 nr 14. — [Kup mi serce:] R. Ciepiński: Z nakazu serca. *Argumenty* 1976 nr 4; K. Jagiełło: Co jest ważne? *Literatura* 1976 nr 3; J. Lovell: S. reportaż „od serca”. *Życie Lit.* 1976 nr 6; A.W. Pawluczuk: Świat bez namietności. *Kontrasty*, Białystok 1976 nr 4. — [Życie, jakie jest:] S. Dziechciaruk: Nowe idzie. *Literatura* 1977 nr 28; K. Jagiełło: Kawał Polski. *Nowe Książ.* 1977 nr 10. — [Tyle szczęścia dla szewców:] M. Jagiełło: Gorączka nałogu. *Polityka* 1977 nr 43; B. Kaźmierczak: Monopol na czucie. *Ekran* 1977 nr 48; W. Majkowski: Terazniejszość wspomnień. *Literatura* 1977 nr 48; M. Zieliński: Palimpsesty S. *Kontrasty*, Białystok 1977

nr 6; E. Biela: Prywatna galeria A.S. *Tyg. Kult.* 1978 nr 29; J. Dołęcki: Szczęście nie tylko dla szewców. *Życie Lit.* 1978 nr 5. — J. Dołęcki: „Reporterka współcierpiąca”. *Życie Lit.* 1978 nr 40 [rec.: W wolnych chwilach przed śmiercią]. — [Tyle szczęścia dla szewców:] B.S. Kunda: Pasje A.S. *Kontrasty*, Białystok 1978 nr 2; M. Łukaszewicz. *Nowe Książ.* 1978 nr 4. — A. Staniszewski: „W podchodzeniu do śmierci też są różne szkoły”. *Nowe Książ.* 1978 nr 20 [rec.: W wolnych chwilach przed śmiercią]. — [Tyle szczęścia dla szewców:] S. Stanuch: Pasje A.S. *Dz. Pol.* 1978 nr 21; M. Woźniak: S., jaka jest. *Czas* 1978 nr 12. — K. Meloch: Kolekcjonerka słów i rzeczy. (Opisanie A.S.). *Kontrasty*, Białystok 1979 nr 4. — [Droga długa jak Rosja:] M. Borczak: Na rubieżach Rosji. *Nowe Książ.* 1980 nr 6; W. Pawłowski: „Aczkalusank”. *Literatura* 1980 nr 16 [dot. też: R. Karaś: Szukam rajul]. — [Podróż na kresy:] J. Roslan: Kresy są wszędzie. *Kontrasty*, Białystok 1980 nr 11; K. Stanisławski: Krajobrazy z jeleniem na rykowisku. *Literatura* 1980 nr 30; A. Staniszewski: Czekać na śmierć wiochy. *Nowe Książ.* 1980 nr 13. — [Droga długa jak Rosja:] A. Staniszewski: „Był dzwon, jest kosmos”. *Fakty* 1980 nr 17; R. Sliwowski: Podróż literacka. *Polityka* 1980 nr 23; J. Wilczak: Wielki widok. *Profil* 1980 nr 11; A. Zacharska. *Kontrasty*, Białystok 1980 nr 6; E. Żurek: Za miedzą i siódmą rzeką. *Tyg. Kult.* 1980 nr 17 [dot. też: R. Karaś: Szukam rajul]. — J. Dołęcki: U sąsiadów. *Życie Lit.* 1981 nr 32 [rec.: Motyw wschodni]. — K. Goldbergowa: Okolice A.S. *Kontrasty*, Białystok 1981 nr 5. — [Motyw wschodni:] Z. Krzystek: Wołyniem, Podolem i nie tylko tamteży. *Perspektywy* 1981 nr 37; J. Nagrabiecki: „Bursztynowa łza” i nie tylko. *Tyg. Kult.* 1981 nr 28; B. Rudnicki: Podróż sentymentalna. *Nowe Książ.* 1981 nr 12; W.K. Janota: Powracająca melodia. *Poglądy* 1982 nr 4. — [Głuche rzeki:] Z. Morak: Wskazówki i ostrzeżenia. *Tyg. Kult.* 1983 nr 38; A. Niewolak-Krzywda: Gorzki bilans współczesności. *Profil* 1983 nr 10. — K. Goldbergowa: Nowe okolice A.S. *Prasa Pol.* 1987 nr 8. — [Ścisłe prywatna Europa:] B. Kazmierczyk: *Kierunki* 1987 nr 20; K. Koźniewski: Odważna książka. *Nurt* 1987 nr 5; T. Wach: Czy będziemy bliżej Europy? *Nowe Książ.* 1987 nr 5/6, polem. C. Rybicka. *Tamże* nr 11/12; L. Żuliński: Europa in flagranti? *Literatura* 1987 nr 7. — A. Staniszewski: Polskie myśli w Lewes. *Nowe Książ.* 1988 nr 12 [rec.: Anglia, któregoś dnia]. — [Sennik galicyjski:] K.T. Toeplitz: Sennik rodziny. *Życie Nasze* *Gość*. 1993 nr 36; A. Szozda: Książka sercem pisana. *Pogranicze* 1994 nr 17. — [Dopóki milczy Ukraina:] N.K. *Polityka* 1998 nr 45; A. Romanowski: Zanim krzyknie Ukraina. *Prz. Tyg.* 1998 nr 44; J. Giedroyc: *Kultura*, Paryż 1999 nr 4; M. Hempel. *Mag. Lit.* 1999 nr 4; M. Hen: Quo vadis Ukraino. *Nowe Książ.* 1999 nr 1.

M.K.-K.

STRUMFF Tadeusz ur. 1933

Pseud.: (ad); Andrzej Dalecki; dzeigo; t; (t); T.S.; tast; TAST; (tast); (ts).

Prozaik, reportażysta.

Urodzony 12 kwietnia 1933 w Warszawie; syn Tadeusza Strumffa, inżyniera, i Celiny z Mirskich, nauczycielki. W czasie okupacji niemieckiej przebywał początkowo w Warszawie, a od 1941 w Kielcach. Po zakończeniu wojny powrócił do Warszawy. Uczęszczał do Gimnazjum im. Stefana Batorego. Debiutował w 1950 wierszami „Sprawny do pracy i obrony” i „Do kolegi Hansa list otwarty”, drukowanymi w *Sztandarze Młodych* (nr 30, 42); w piśmie tym publikował w 1952-53 także prozę, artykuły i recenzje. Za swój właściwy debiut uważa opowiadanie pt. „Przyjaciele”, opublikowane w *Almanachu Literackim* w 1954. Od 1951 stu-

diował polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim; w 1955 uzyskał magisterium. Był członkiem OMTUR, ZMP, ZMS. Należał do Koła Młodych przy Oddziale Warszawskim ZLP. W 1953-56 publikował reportaże i artykuły w *Po prostu*. W 1955 wyjechał do Chin, gdzie wykładał język polski, początkowo na Uniwersytecie Pekinśkim, a od 1956 w Pekinśkim Instytucie Języków Obcych. W 1958 powrócił do Polski i rozpoczął pracę w redakcji *Współczesności* jako kierownik działu reportażu, a następnie sekretarz redakcji. W 1961-62 przebywał w Bogatyni, pełniąc funkcję inspektora do spraw kulturalnych w Kombinacie Górniczo-Energetycznym „Turów”. W 1962-71 pracował ponownie w redakcji *Współczesności* (do zamknięcia pisma), a następnie krótko w redakcji *Literatury*. W 1968 został członkiem PZPR oraz ZLP. W 1972-90 pracował w redakcji *Trybuny Ludu* jako komentator i kierownik działu reportażu (tu też reportaże pod pseud. Andrzej Dalecki, noty podp. (ts)); następnie przez krótki czas kontynuował pracę w *Trybunie*. W 1974 opublikował w *Argumentach* cykl pt. „Notatki dziennikarza”. Był laureatem wielu nagród w konkursach na reportaże. Wyjeżdżał m.in. do Związku Radzieckiego, Czechosłowacji, Francji, Wielkiej Brytanii, Zjednoczonej Republiki Arabskiej, Turcji, Wietnamu, Stanów Zjednoczonych. W 1990 przeszedł na emeryturę. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1975) i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1984). Mieszka w Warszawie.

TWORCZOŚĆ

1. Żółte rzeki. [Reportaż z Chin]. Wwa: KiW 1961, 297 s.
2. Półwysep T. [Reportaże z budowy kopalni i elektrowni Turów]. Wwa: KiW 1964, 358 s.
3. Turów – brunatny skarb. [Reportaż]. Wwa: PZWS 1964, 59 s.
4. Na tropie... MO [Milicji Obywatelskiej]. [Szkic popularny dla młodzieży]. Wwa: PZWS 1965, 47 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1970, wyd. 3 1974.
5. Niedaleko Tarnobrzega. [Reportaż]. Wwa: PZWS 1966, 54 s.
6. Każdego dnia. [Powieść]. Wwa: KiW 1967, 158 s.
7. Sprawa. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1968. Wyróżnienie w konkursie *Teatru Lud.* w 1969.
8. Dolnośląskie Zagłębie Miedziane. [Szkic popularnonaukowy dla młodzieży]. Wwa: PZWS 1971, 70 s. Wyd. 2 pt. Legnicko-Głogowski Okręg Miedziany. Wwa: WSiP 1976, 101 s.
9. Polak potrafi. [Reportaże z budowy Huty Katowice]. Wwa: KiW 1976, 245 s.

10. Franciszek Apryas. [Szkic biograficzny]. Wwa: Iskry 1977, 69 s.

11. Słodki rejs. (Krótka powieść). Powst. przed 2001, [105] s. Internet: www.slodkirejs.net7.pl
Podp.. Andrzej Dalecki.

Przekład

1. Baśnie z piątej strony świata. [Bajki chińskie]. Wybór i przekł.: L. Cyrzyk, ... Wwa: NK 1965, 212 s.

Praca redakcyjna

1. Jeszcze jeden pomysł dzisiaj... Materiały z III Ogólnopolskiej Giełdy Programowej Klubów i Domów Kultury. Wybór i oprac. ... Wwa: CO-MUK [Centr. Ośrodek Metodyczny Upowszechniania Kultury] 1973, 200 s.

Zob. też Przekład.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975, 2000. – Wywiad: Początek legendy. Rozm. J. Snopkiewicz. *Radar* 1977 nr 9, przedr. w tegoż: *To ucho!* Wwa 1980.

SWPP 2 (E. Głębička).

[Żółte rzeki] T. Terlecki. *Współczesność* 1961 nr 17; T. Zbikowski: Chiny w oczach polonisty. *Nowe Książ.* 1961 nr 13. – [Półwysep T.] K. Dziewanowski: Dzień dzisiejszy. *Nowe Książ.* 1964 nr 21; A. Małachowski: Obserwator uczestniczący. W: Proza, poezja. Wwa 1964; T. Świeżawska: Produkcyjniak zrehabilitowany. *Prasa Pol.* 1964 nr 10; W. Wystup. *Odra* 1964 nr 12. – [Każdego dnia:] T. Świeżawska: Jeszcze raz kombinat. *Prasa Pol.* 1968 nr 6; M. Wisniewska: Historia i teraźniejszość. *Nowe Książ.* 1968 nr 17. – [Polak potrafi:] A. Wieluński. *Nowe Książ.* 1977 nr 5; E. Biela: Najnowszy portret Polaków. *Nadodrże* 1978 nr 9.

J.Z.

STRUMPH WOJTKIEWICZ Stanisław 1898-1986

Pseud.: Ignacy Jeśman; St. St. Wojt.; St. Str. Wojtk.; St. Strumph Wojtk.; St. W.; St. Wojt.; Stan. St. Wojtk.; Str. Wojtk.; Strumf Wojt.; Twos; (Twos); Wojt.
Powieściopisarz, publicysta, tłumacz.

Urodzony 21 czerwca 1898 w Warszawie; syn Karola Strumpha, prawnika, i Marii z Wojtkiewiczów, nauczycielki, zaangażowanej w działalność socjalistyczną. Dzieciństwo spędził na Kaukazie, gdzie ojciec pracował jako sędzia. Uczęszczał do szkół w Batumi, Kutaisi i do gimnazjum klasycznego w Baku. Pierwsze utwory publikował w 1914-15 w wychodzącym w Baku piśmie szkolnym *Ogniwo*. Od 1916 studiował medycynę na Uniwersytecie Dońskim w Rostowie, po czym w 1917 przeniósł studia i zaciągnął się do 1. Pułku Ułanów na Białej Rusi. Po rozbrojeniu pułku przez Niemców przedostał się do Polski i zamieszkał w Warszawie. Brał udział w działaniach wojennych 1918-20 jako podchorąży w 1. Pułku Ułanów Krechowieckich; w 1919 został odznaczony Krzyżem Walecznych. Ciężko ranny, przeszedł do rezerwy. W 1919

opublikował pierwszy artykuł publicystyczny pt. „Bezrobocie profesorów”, zamieszczony w *Gazecie Polskiej*. Był luźno związany z grupą futurystów; w 1920 ogłosił wiersze w jednodniówce *To są niebieskie piety które trzeba pomalować*. W 1921-22 studiował przez trzy semestry na Wydziale Inżynierii Politechniki Warszawskiej, a następnie do 1925 polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim (nie przystąpił do egzaminu magisterskiego). Równocześnie od 1921 pracował jako dziennikarz, początkowo w Polskiej Agencji Telegraficznej. W 1922 otrzymał nagrodę w konkursie literackim *Kuriera Warszawskiego* za opowiadanie pt. „Generał Maj” (druk 1922 nr 342-344), po czym został zaangażowany do redakcji tego pisma, w którym pracował do 1937. W 1925 został członkiem ZZLP. W 1935-39 redagował pismo dla młodzieży *Młody Obywatel*. W 1936 ożenił się z Czesławą Sieniarską-Wielowiejską. Od 1938 był sekretarzem redakcji *Polski Zbrojnej*, z której został usunięty z powodów politycznych w maju 1939. Należał do Aeroklubu Warszawskiego (posiadał licencję pilotażu szybowniczego), Ligi Obrony Powietrznej Państwa, był współzałożycielem Klubu Sprawozdawców Lotniczych i Klubu Sprawozdawców Morskich. Po wybuchu II wojny światowej przedostał się przez Rumunię do Francji i w stopniu porucznika, potem rotmistrza służył w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie, pełniąc kierownicze funkcje w polskich placówkach prasowych i propagandowych. W 1941 zaczął publikować utwory prozą i artykuły w *Polsce Walczącej* (Londyn, do 1945, także podp. Ignacy Jeśman). Od jesieni 1941 przebywał jako oficer prasowy w Związku Radzieckim, gdzie został szefem Wojskowego Biura Propagandy i Oświaty Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR; w 1941 publikował w czasopiśmie *W marszu*, redagował pismo *Orzeł Biały* (1941-42), w którym też zamieszczał swoje utwory. Ewakuowany z Armią Polską na Bliski Wschód, od jesieni 1942 przebywał w Palestynie, następnie został odwołany do Londynu, gdzie prowadził Kwaterę Prasową Polskich Sił Zbrojnych. Wiosną 1944 przeszedł do służby cywilnej i podjął pracę w Ministerstwie Informacji rządu RP w Londynie jako kierownik Biura Fotofilmowego, potem redaktor w Polskiej Agencji Telegraficznej. Publikował opowiadania i artykuły w *Nowej Polsce* (1944) i *Dzienniku Polskim* i *Dzienniku Żołnierza* (1944). Po zakończeniu wojny zerwał z kołami emigracyjnymi i latem 1945 nawiązał współpracę z Ambasadą RP w Londynie. W tym czasie publikował artykuły i utwory prozą w londyńskim *Kurierze Polskim*. W grudniu tegoż roku powrócił do Polski i zamieszkał w Warszawie. W 1946 redagował dziennik *Wieczór Warszawski*. Publikował artykuły, recenzje, fragmenty prozy i przekłady z rosyjskiego w wielu czasopiśmie, w tym w *Kuźni-*

cy (1946-47), *Polsce Zbrojnej* (do 1948) i *Rzeczpospolitej* (1949-50; tu w 1949 cykle „Gawęda o książkach”, „Gawęda o książkach i cenzurach” i „Felierton o książkach”, m.in. podp.: St. Wojt., St. St. Wojt.). W 1947 był kierownikiem do spraw prasowych Filmu Polskiego. Należał do ZLP. W 1957-61 współpracował z tygodnikiem *Stolica*, a w 1965-68 z wydawanym w Londynie przez Bolesława Świderskiego tygodnikiem *Kronika*, w którym publikował utwory prozą, artykuły i felietony. Był członkiem Rady Naczelnej Towarzystwa „Polonia”, prezesem Klubu Marynistów, następnie wiceprezesem Stowarzyszenia Marynistów Polskich. Wyjeżdżał wielokrotnie za granicę, m.in. do Grecji (1957), Francji (1959, 1960, 1961), Kanady (1963), Nigerii (1968), Związku Radzieckiego (1969), Włoch (1976). Za twórczość literacką otrzymał nagrodę Ministra Obrony Narodowej III stopnia (1963) i I stopnia (1978) oraz nagrodę Ministra Kultury i Sztuki (1977), za prace przekładowe radziecką nagrodę Poczotnaja Gramota (1969), Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1956), Krzyżem Oficerskim (1964) i Krzyżem Komandorskim (1971) Orderu Odrodzenia Polski, Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1978), medalem „Za Zasługi dla Marynarki Wojennej PRL” (1973) oraz odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1967). W 1983 wstąpił do nowego ZLP. Zmarł 3 października 1986 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Płonę i bledną. (Trzy poematy). Wwa: Sonata 1921, 47 s.
Zawartość: Płonę i bledną; Robinson; Ali. (Opowieść o mitosci i szalenstwie prostaka).
2. Opowieści. [Wiersze]. Wwa: Sonata 1922, 48 s.
3. Grób na Falklandach. [Opowieść]. Wwa: Rój [1926], 62 s.
4. Generał Maj i inne nowele. Wwa: Społ. Inst. Wydawn. 1926, 175 s.
Zawartość: Generał Maj; Nadlatująca wiosna; Złote guziki; Po przeprawie; Po raz drugi; Marsz na Warszawę; Zwycięstwo; Nieznani; My wszyscy.
5. Korsarze 1914. [Opowieść]. Wwa: Rój 1926, 63 s.
6. Warszawa w ogniu 12 V-16 V 1926 r. [Reportaż; współaut.:] W. Melcer-Rutkowska, M. Szpyrkówna. Wwa: Rój 1926, 128 s.
Tu S.S.W.: Bieg wypadków, s. 5-79.
7. Zemsta lorda Fishera. [Opowieść]. Wwa: Rój [1926], 64 s.
8. Człowiek – Mewa. (Blériot – Garros – Alcock i Brown – Lindbergh). [Opowieść]. Wwa: Rój [1927], 61 s.
9. Kariera asa asów. [Opowieść o kpt. René Fonck]. Wwa: Rój [1927], 55 s.

10. Rajdy łodzi podwodnych. I. Bitwa Jutlandzka, II. Wojna podwodna. III. Walka o Bałtyk. [Opowieść]. Wwa: Rój [1927], 96 s.

11. Skorpion i dziewczyna. [Opowiadania]. Wwa: Rój 1927, 154 s.

Zawartość: Pierwsza epopeja; Od Cymbała do Zamościa; Rok 1914; Bitwa ulana Welta; Zmartwychwstanie żołnierza; ***; Najspokojniejszy rok; Żyto.

12. „Orzeł morski”. Korsarz XX wieku. [Opowieść]. Wwa: Rój 1928, 62 s.

13. Graż. Powieść współczesna. 7 Dni 1929 nr 1-32. Wyd. osob. Wwa: F. Hoesick 1930, 309 s.

14. My mamy dość... [Wiersz]. *Tyż. Il.* 1929 nr 1. Wyd. osob. [Wwa:] Liga Morska i Kolonialna [1933], 1 s.

15. Dramat w ojczyźnie. [Powieść]. Wwa: Dom Książki Pol. 1931, 195 s.

16. Skarby Traura. Powieść. *Kur. Czer.* 1931 nr 222-273.

17. Polskoje Pomorie. [Szkic]. Wwa: Liga Morska i Kolonialna 1933, 34 s.

18. Pasierb Europy. Powieść. *Pol. Zbroj.* 1936 nr 111-174. Wyd. osob. Wwa: W. Michalak i S-ka 1936, 224 s. Por. poz. 41.

ciąg dalszy zob. poz. 20.

19. Kamienny most. Wybór nowel. Wwa: Bibl. Pol. 1939 [właśc. 1938], 182 s.

Zawartość: Wojna ze świętym Janem; Mgła; Generał Maj; Ipoz. 4 pt. Jenerał Maj; Śmierć Niezwyciężonego; I Korpus; Złote guziki [poz. 9]; Szczapa sosnowa; Psy Osterhofa; Fort Wąsika; Nieznani; Żniwo; Zapach pelargonii; U celu; Kamienny most.

20. Lawina. Powieść. *Pol. Zbroj.* 1939 nr 1-105. Wyd. osob. Wwa: W. Michalak 1939, 468 s.

Kontynuacja poz. 18.

21. Nasz Wódz. [Biografia E. Śmigłego-Rydza]. Wwa: Bibl. Pol. 1939, 160 s.

22. Na Atlantyku. [Opowieści dla młodzieży]. Powst. 1941. Wyd. Wwa: Gebethner i Wolff 1946, 91 s.

Zawartość: Spotkanie „Pioruna” z „Bismarckiem”; Na okręcie podwodnym „Sokół”.

23. M.p. Adama i Ewy. (The back garden of Eden). Dokument fabularyzowany. Scenariusz. [Współaut.:] M. Waszyński. Komentarz: J. Bazarewski. Powst. Kafr 1944. Ekran. 1944.

Ekran. Sekcji Film. II Korpusu Pol. Studio MISR w wersji pol. i ang. — S.S.W. podp.: Ignacy Jeśman.

24. Gwiazda Władysława Sikorskiego. [Studium historyczne]. [Wwa:] Czyt. 1946, 454 s. Por. poz. 26, 65.

25. Serce w plecaku. [Powieść]. *Życie Warsz.* 1946 nr 82-92 [druk niedokończony].

26. Sikorski i jego żołnierze. [Studium historyczne]. Łódź: Księg. Lud. T. Lemański 1946, 265 s. Por. poz. 24, 65.

27. Emigranci. Powieść. [Wwa:] Czyt. 1948, 204 s.

28. Ścisłe tajne. [Powieść]. *Świat Przygód* 1948 nr 1-52.

29. Generał Komuny. [Powieść o W. Wróblewskim]. [Wwa:] PIW 1950, 289 s. Wyd. 2 rozszerz. także 1953.

30. Przed styczniem. (Fragment historyczny w 1 akcie). Wstęp ... *Świelica* 1952 nr 10 s. 24-28. Przedr. w: W walce i pracy. Wwa: CRZZ 1953. Praprem. Kielce, T. im. S. Żeromskiego 1953.

31. Opowieść o Bronisławie Szwarcem. Wwa: PIW 1953, 272 s.

Adapt. radiowa pt. Teczka z papierami. Adapt.: M. Witwińska. Radio 1967.

32. Sierakowski. Opowieść z lat 1848-1863. Wwa: PIW 1954, 511 s. Wyd. nast.: także: wyd. 2 1956, wyd. 3 1962; wyd. 4 Wwa: MON 1965, wyd. 5 1978.

„Wiersz do Lachów” T. Szewczeni w przekł. L. Sowińskiego oprac. przez S.S.W., pozostałe wiersze ros. i ukr. w przekł. S.S.W.

33. Bitwa o Paryż. [Powieść]. Wwa: MON 1955, 323 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 1971, wyd. 3 1987.

34. Droga Mickiewicza. Wwa 1955, 86 s.

Przekł. ros.: Puł’ Mickeviča. [Wwa: Polonia] 1955.

35. Poznajmy Mickiewicza. [Odczyt]. [Wwa] 1955, 28 s., powiel.

36. W służbie wolności. Opowieści z lat 1861-1864. Wwa: NK 1956, 229 s.

Zawartość: Warszawa zawsze młoda; Miłość i braterstwo; Helena; Zwycięzca.

37. Traugutt. [Biografia]. Wwa: PIW 1957, 781 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 przejrz. i uzup. t. 1-2 1962, wyd. 3 1964, wyd. 4 1966.

Adapt. radiowa pt. Romuald Traugutt. Adapt.: S. Gnoiński. Radio 1970.

38. Zdobywcy przestworzy. [Publicystyka dot. lotnictwa]. Wwa: SIT 1958, 330 s.

39. Agent nr 1. [Powieść]. *Żoł. Wol.* 1958 nr 180-239. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1959, 316 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 1962, wyd. 3 1964, wyd. 4 1966, wyd. 5 1970, wyd. 6 1974, wyd. 7 1988.

Przekł. greck.: Georgios Ivanof. *Praktor* № 1. [Przeł.] J. Szlagiewicz-Ellenikos. [B.m. 1986]. — ros.: Agent № 1. [Przeł.] J. Aleksandrowa. Moskwa 1969

Adapt. film.: Adapt.: A. Scibor-Rylski. Ekran. 1971.

40. Wbrew rozkazowi. Wspomnienia oficera prasowego 1939-1945. Wwa: Czyt. 1959, 402 s. Wyd. nast.: także: wyd. 2 1960, wyd. 3 1961, wyd. 4 1968, wyd. 5 uzup. 1972; wyd. 6 Wwa: MON 1979.

41. Złote guziki. Nowele i szkice. Wwa: PIW 1959, 227 s.

Zawartość: Antares; Wojna ze świętym Janem [poz. 19]; „Malec”; Pasierb Europy [por. poz. 18]; Salwa; Most; Fort Wąsika [poz. 19]; Złote guziki [poz. 4]; Generał Maj [pt. Jenerał Maj, poz. 4]; Wiosna Wielichowian; 74 kilometry; Żniwo [poz. 19]; Kamienny most [poz. 19]; Zapach pelargonii; Romans lotnika; Mglą; Cyranka; Z prywatnego archiwum; Kum biesa kukasi?; Rozpusztana lampa; Pierwszy reportaż; Wierny sługa; Przygoda w Drohiczyńcu; Przyjaciel z Hoboken; „Zachowuję swój kurs...” – Od autora.

42. Patrol na Biskaju. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1960, 255 s. Wyd. 2 tamże 1968.

Zawartość: Operacja „miraż”; Nowa piosenka; Cornelis van Braams; Omyłka; Patrol na Biskaju; „Romeo i Julia”.

43. Ziemia i gwiazdy. Powieść z roku 1863. Wwa: LSW 1961, 242 s. Wyd. 2 tamże 1964.

44. Książka szła za emigrantem. Wr.: Ossol. 1963, 408 s.

Szkice z historii wydawnictw książek polskich za granicą. Zawartość: Zamiast wstępu; Pierwsze spotkanie; Książka poprzedza tułacza; Czy Polacy mogą się wybić na niepodległość; Narodziny „wielkiej emigracji”; Hasło przetrwania i „punkty strategiczne”; W okresie Wiosny Ludów; Przed styczniem, po styczniu; Książka wciąż goni tułacza.

45. Powstanie styczniowe. Wwa: NK 1963, 236 s. Wyd. 2 tamże 1973.

46. Korsarze Wilhelma II. Wwa: MON 1965, 217 s.

Wydawn. popul. dot. marynarki wojennej.

47. Romans dowódcy. Powieść historyczna z roku 1863. [O L. Żychlińskim]. Wwa: LSW 1965, 253 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1972.

48. Tiergarten. Powieść z lat 1939-1945. *Kronika* 1965 nr 40-50/51, 1966 nr 1/2-22. Wyd. osob. Wwa: KiW 1966, 399 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1967, wyd. 3 1970, wyd. 4 1974, wyd. 5 1978, wyd. 6 1986.

Przekł. czes.: Čtyři gramy cyankáli. [Przeł.] B. Křemenák, Z. Marek. Praha 1968.

49. Kariera van Braamsa. [Opowieść]. *Tjg. Mor.* 1966 nr 1-10.

50. Noc nad Omylną. (Opowieść z roku 1945). *Kronika*, Londyn 1966 nr 30/31-46. Wyd. osob. [Wwa:] LSW 1967, 180 s.

51. Generał Jarosław Dąbrowski 1836-1871. [Biografia]. Wwa: MON 1967, 184 s.

52. O własnych siłach. Kartki z prywatnego archiwum 1921-1939. [Wspomnienia]. Wwa: KiW 1967, 303 s. Wyd. 2 tamże 1974.

53. Gra wojenna. [Opowieść]. Fragm.: *Kronika*, Londyn 1967 nr 37-49/50, 1968 nr 1-26. Wyd. osob. Wwa: PIW 1969, 419 s. Wyd. 2 tamże 1970.

54. Piąta kolumna w Bristolu. [Opowieść]. Wwa: MON 1971, 223 s.

Przekł. czes.: Pátá kolona v Bristolu. [Przeł.] Z. Marek. Praha 1978.

55. Siła złego. [Szkic historyczny o W. Sikorskim]. Wwa: KiW 1971, 271 s.

Przekł. węgier.: A tábornok halála. [Przeł.] Z. Bárkányi. Budapest 1973.

56. Urlop w Nigerii. [Szkic publicystyczny]. Wwa: KiW 1971, 237 s.

57. Czachowski i inni. [Szkic historyczny]. Wwa: LSW 1973, 256 s.

Dot. powstania styczniowego i udziału w nim D. Czachowskiego.

58. Czata „Brańszczyk”. [Powieść]. Wwa: MON 1973, 309 s.

59. Alarm dla Gdyni. [Szkic]. Wwa: MON 1975, 344 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1977, wyd. 3 1982, wyd. 4 1984.

60. Piąta kolumna w Paryżu. [Powieść]. *Głos Pr.* 1975 nr 303-310/311, 1976 nr 1-42; *Sztand. Ludu* 1976 nr 179-183, 185-226. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1979, 123 s.

61. Sekret „Enigmy”. [Szkic historyczny]. *Wiecz. Wroc.* 1976 nr 34-86. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1978, 157 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1979, 169 s. Por. poz. 63.

62. Polski chleb. [Recenzje i szkice publicystyczne]. Wwa: Iskry 1977, 293 s.

Zawartość: Od autora. – [Cykle:] W mojej Warszawie; Smutne karty historii; Polemika z głosami we mgle; Pro domo sua – spowiedzi literackie; I znów rok 1945.

63. Sekret „Enigmy”. Scenariusz filmowy. [Współaut.]: R. Wionczek. Wwa 1978, 310 s., powiel. Ekran. 1979. Por. poz. 61.

Scenopis na podstawie scenariusza: R. Wionczek, J. Zygadło. Wwa 1977, 236 s., powiel.

64. Rozpoznanie, czyli Oficerski pitavał. [Szkic historyczny]. Wwa: Czyt. 1979, 218 s.

65. Generał Władysław Sikorski. [Biografia]. Wwa: Iskry 1981, 156 s. Por. poz. 24, 26.

Przekłady

1. A. Puszkina: Córka kapitana. [Powieść]. Wwa: Rój 1926, 161 s. Nowa red. w: A. Puszkina: Opowieści. Przeł.: S. Pollak i ... Wwa: KiW 1949. Wyd. 2 tamże 1949. Przedr. w: A. Puszkina: Opowieści. Przeł.: S. Pollak, T. Stępniewski, ... Kr.: Ossol. 1973. *BN* II, 175.

2. I. Erenburg: Burza. [Powieść]. *Głos Ludu* 1948 nr 280-345 [do odcinka 65; od odcinka 66:] *Tryb. Ludu* 1948 nr 2, 8-10, 12-14 [do odcinka 73]; *Głos Wjbrz.* 1949 nr 1-310; *Tryb. Ludu* 1949 nr 1-300. Wyd. osob. T. 1-2. Wwa: KiW 1950, 372 + 504 s. Wyd. nast.: t. 1-3 tamże 1950; t. 1-2 Wwa: PIW 1953; wyd. 4 (Dzieła wybrane. T. 2). Wwa: Czyt. 1956.

3. K. Fiedin: Pierwsze porywy. [Powieść]. Wwa: Książka 1948, 410 s.

4. E. Kazakiewicz: Gwiazda. [Powieść]. [Wwa:] Czyt. 1948, 182 s. Wyd. nast. Wwa: MON 1950.

Wyd. fragm. wspólnie z: L. Sławin: Wycieczka do Zerbst. [Przeł.] W. Odolska. [Wwa:] Czyt. 1948, 61 s.

5. M. Gorki: Artamonow i synowie. [Powieść]. Wwa: Książka 1949, 339 s. Wyd. nast.: Wwa: KiW 1949, wyd. 2 [!] tamże 1950; Wwa: PIW 1953, tamże: (Wybór dzieł. T. 3) 1954, wyd. 4 1963, wyd. 5 1977.

6. M. Gorki: Moje uniwersytety. [Powieść]. Wwa: KiW 1949, 151 s. Wyd. 2 tamże 1950.

7. M. Blejman, M. Bolszincow, F. Ermler: Wielki obywatel. Scenariusz filmowy. Wwa: FAW 1951, 183 s.

8. G. Miedynski: Maria. [Powieść]. *Wola Ludu* 1951 nr 110-204. Wyd. osob. Wwa: KiW 1952, 578 s. Wyd. nast.: wyd. 2 t. 1-2 tamże 1952; wyd. 2 [!] Wwa: MON 1956.

9. G. Pieniężko: Pisane w czołgu, Notatki radzieckiego oficera. Wwa: MON 1951, 517 s.

Wyd. osob. fragm. pt. Obrońcy Odessy. Wwa: MON 1951, 126 s.

10. I. Łukowski: Tajemnica wiecznej nocy. Dramat fantastyczno-naukowy w 4 aktach, 8 odsłonach. Wwa: Czyt. 1952, 100 s.

11. P. Pawlenko, M. Czaiareli: Przysięga. Scenariusz filmowy. Przedm.: J. Giżycki. Wwa: FAW 1952, 76 s.

12. G. Bieriezko: Szara Szyjka. Bajka filmowa. Wwa: FAW 1953, 47 s. Wyd. 2 Gdańsk: KAW 1990.

13. B. Brodski, M. Papawa: Żółty bocian. Bajka filmowa. [Cz. 1]. Wwa: FAW 1953, 22 s.

14. M. Jersikjan, Z. Filimonowa: Czarodziejski dzwoneczek. Bajka filmowa. Wwa: FAW 1953, 45 s. Wyd. 2 tamże 1953.

15. S. Gierasimow: Nauczyciel. Scenariusz filmowy. Przedm.: K.T. Toeplitz. Wwa: FAW 1953, 94 s.

16. W. Sutiejew: Gdy zapłonę choinka... Bajka filmowa. Wwa: FAW 1953, 46 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1953, wyd. 3 1953.

17. J. Wano, A. Śnieżko-Błocka: Gęsi Baby-Jagi. Bajka filmowa. Wwa: FAW 1953, 22 s.

18. M. Wolpin, M. Erdman: Niegzeczny Fiedia. Bajka filmowa. Wwa: FAW 1953, 47 s. Wyd. 2 tamże 1953.

19. W. Katajew: Siedem czarodziejskich płatków. Bajka filmowa. Wwa: FAW 1954, 46 s.

20. B. Łaskin: Miś na lodzie. Bajka filmowa. Wwa: FAW 1954, 33 s.

21. O. Leonidow: Serce bohatera. Bajka filmowa. Wwa: FAW 1954, 29 s.

22. L. Wiepricka: Janek Wyrwidąb. Bajka filmowa. Wwa: FAW 1954, [24] k.

23. M. Niekrasow: Komu się na Rusi dobrze dzieje. [Poemat; fragm.]. Przeł.: ... i J. Tuwim. W: M. Niekrasow: Utwory wybrane. T. 2. Poematy. Wwa: PIW 1955.

W przekł. S.S.W. cz. 1 i fragm. cz. 2, s. 27-178.

24. I. Erenburg: Odwilż. [Powieść]. *Echo Kr.* 1956 nr 116-167; *Przyjaźń* 1956 nr 19-37. Wyd. osob. Wwa: PIW 1956, 172 s.

25. A. Puszkina: Fontanna Bakczysaraju. W: A. Puszkina: Dzieła wybrane. T. 2. Poematy i baśnie. Wyd. 2. Wwa: PIW 1956 s. 137-164.

26. E. Kazakiewicz: Gwiazda. [Opowiadanie]. W: E. Kazakiewicz: Dwaj w stepie. Wwa: MON 1964 s. 101-234.

Prace redakcyjne

1. [Drugii II-gi Tydzień Lotniczy: Jednodniówka. 6-13 września 1925 r. Red. ... Wwa: Kom. Społ. LOPP [Ligi Obrony Powietrznej Państwa] 1925, 12 s.

2. B. Adamowicz, J. Adamowicz: Przez Atlantyk. Spisak z relacji lotników i oprac. ... Wwa: M. Arct 1934, 87 s.

3. Księga jazdy polskiej. [Album]. Red.: B. Wieniawa-Długoszowski, B. Rakowski, W. Dziewanowski, K. Koźmiński, ..., S. Ostoja-Chrostowski. Wwa: Bibl. Pol. 1938, 429 s.

Tu studium S.S.W.: Kawaleria Polski Odrodzonej, s. 149-194.

4. Abbey is ours. London: The Polish Ministry of Information [1944], 16 s.

5. Our share. [Album]. [Wybór] ... [Rys.:] J. Poliński. London: Polish Ministry of Information [ok. 1945], [18] k.

6. Przygody lotnicze. Opowiadania. Oprac. lit. ... Wwa: MON 1956, 184 s.

7. Burzliwe dzieje Teodora Tomusza Jeża. Z pamiętnika, pism i listów wybrał i oprac. ... Wwa: PIW 1961, 466 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1957, 1966, 1979. — S. Strumph Wojtkiewicz: O kłopotach przy pisaniu powieści historycznych. *Mówią Wielki* 1959 nr 1. — Wywiady: Od tomika wierszy do powieści o Traugucie. Rozm. M. Nawrotówna. *Il. Kur. Pol.* 1956 nr 285; Pisarz niestrudzony. Rozm. B. Sowińska. *Życie Warsz.* 1968 nr 257; Bez porywu nie ma twórczości. *Tyg. Kult.* 1971 nr 18; Wańkiewicz chciał mnie wyzwać na pojedynek. Rozm. K. Drozdowski. *Prz. Tyg.* 1984 nr 11, polem.: O. Terlecki: Wciąż głowę w pień. *Tamże* nr 13, J. Valenta: O generale Sikorskim, cudach i S.S.W. *Tamże* nr 22.

SWPP 1. — PP (E. Głębička).

[Płonę i błędne; Opowieści:] [J. Brzęczkowski] J.B. *Ponowa* 1921 nr 3; S. Kołaczkowski. *Prz. Warsz.* 1922 t. 3. — Z. Dębicki. *Kur. Warsz.* 1926 nr 255 [rec.]; Jenerał Maj i inne nowele. — Z. Dębicki. *Kur. Warsz.* 1927 nr 281 [rec.]; Skorpion

i dziewczyna. — L. Pomirowski. *Kur. Poranny* 1930 nr 146 [rec.: Graż]. — L. Pomirowski. *Kur. Poranny* 1930 nr 349 [rec.: Dramat w ojczyźnie]. — [Pasierb Europy:] J. Andrzejewski. Powieść o niepodległości. *Prosto z Mostu* 1936 nr 51; H. Galle. *Nowa Książka*, 1936 nr 9; A. Grzymała-Siedlecki. Książka o instynkcie żołnierskim. *Kur. Warsz.* 1936 nr 253; E. Breiter. *Wiad. Lit.* 1937 nr 1. — M. Gembarzowski: Pisze żołnierz... *Mysl Pol.* 1937 nr 15. — K. Czachowski. *Nowa Książka*, 1939 nr 4 [rec.: Kamienny most]. — A. Jesionowski: Gdy naród do boju. *Kultura* 1939 nr 34 [rec.: Lawinal]. — J. Putrament. *Sygnaty* 1939 nr 62 [rec.: Kamienny most]. — [Sikorski i jego żołnierze:] S. Helsztyński: Fascynująca rewelacja wojenna. *Nowa Epoka* 1946 nr 23/24; P. Jasienica: Rzekomo o Sikorskim — naprawdę o żołnierzach. *Tyg. Powsz.* 1946 nr 27; J. Kirchmayer: O Sikorskim i jego żołnierzach. *Pol. Zbroj.* 1946 nr 138. — P. Jasienica: Dzieje katastrofy. *Tyg. Powsz.* 1947 nr 11 [rec.: Gwiazda Władysława Sikorskiego]. — P. Jasienica: Gestapo przysyła guziki. *Tyg. Powsz.* 1949 nr 18 [rec.: Emigranci]. — [General Komuny:] S. Treugutt. *Nowa Kult.* 1951 nr 11; H. Zaworska: Szlakiem polskich „Jakobinów”. *Wies* 1951 nr 29. — [Sierakowski:] Z. Florczak: Na tropach historii. *Nowa Kult.* 1955 nr 23; W. Natanson. *Życie Lit.* 1955 nr 34. — J. Kownacki. *Skrzydł. Pol.* 1957 nr 17 [rec. oprac.: Przygody lotnicze]. — T. Syga: Historyczne powieści S.W. *Twórczość* 1957 nr 3 [rec.: General Komuny; Opowieść o Bronisławie Szwarcem; Sierakowski]. — [Traugutt:] P. Jasienica: Obrona grzesznicy. *Twórczość* 1958 nr 3; J. Skórnicki: Powieść o Romualdzie Traugucie. *Życie Lit.* 1958 nr 6; A. Tatomir: Na pograniczu powieści i relacji historycznej. *Nowe Książki* 1958 nr 10. — J. Kornicz: Przyczynki do „sprawy polskiej”. *Nowe Książki*, 1959 nr 20 [rec.: Wbrew rozkazowi]. — L. Sulczyński: „Jeśli nie wierzyć w Polskę, cóż zostanie?”. *Nowe Książki*, 1959 nr 18 [rec.: Agent nr 1]. — S. Lichański: Ze szkoły Sienkiewicza. *Nowe Książki*, 1960 nr 22 [rec.: Patrol na Biskajul]. — J. Lis: W kręgu bohaterów S.W. *Kierunki* 1960 nr 1. — S. Lichański. *Nowe Książki*, 1961 nr 23. — [Burliwie dzieje Teodora Tomasa Jeża. Oprac. ...] Z. Pędziński. *Tyg. Kult.* 1962 nr 16; T.J. Żółciński. *Twórczość* 1962 nr 5. — [Książka szła za emigrantem:] M. Danilewiczowa. *Kultura*, Paryż 1963 nr 6; Z. Kozarynowa. *Wiadomości*, Londyn 1963 nr 50; S. Zieliński: O ludziach i książkach. *Nowe Książki*, 1963 nr 15; T.J. Żółciński. *Twórczość* 1963 nr 9. — A. Hamerliński: S.S.W. *Tyg. Kult.* 1964 nr 41. — J. Siewierski: Rok 1863. *Nowe Książki*, 1964 nr 6 [rec.: Powstanie styczniowe]. — [Romans dowódcy:] J. Biernacki. *Kultura* 1965 nr 23; W. Maciąg. *Życie Lit.* 1965 nr 25; Z. Macuzanka. *Nowe Książki*, 1965 nr 22; M. Putkowska. *Kronika*, Londyn 1965 nr 22. — R. Wójcik: Kronikarz żołnierskich dziejów. *Kronika*, Londyn 1965 nr 22. — [Tiergarten:] J. Chłopecki: Był żołnierzem — politykiem nie był. *Kierunki* 1966 nr 25; D. Ciriłi-Straszyńska: „Tiergarten” — znaczy „zwierzynek”. *Nowe Książki*, 1966 nr 16. — A. Krasinśka: S.S.W. — pisarz warszawski. *Stolica* 1968 nr 19. — Z. Flisowski: Nad Omylną. *Nowe Książki*, 1968 nr 4 [rec.: Noc nad Omylną]. — J. Skowronek. *Mówią Wieki* 1968 nr 7 [rec.: Gen. Jarosław Dąbrowski]. — M. Wańkiewicz: Polski Münchenhausen. *Odra* 1968 nr 11. — [Gra wojenna:] A. Horodyski: We francuskim tygulu. *Nowe Książki*, 1969 nr 11; S. Kocik: Powieść o polskim ruchu oporu we Francji. *Tyg. Pol.*, Paryż 1969 nr 31/32; S. Zieliński: Gra wśród gier. *Kultura* 1969 nr 16, przedr. w tegoż: Wycieczki balonem. Nr 4. Wwa 1971, nawiaz. J. Lubkowski: Kelnerzy i senatorowie. *Kronika*, Londyn 1969 nr 19. — L.M. Bartelski: Niewygaste sprawy Polaków. *Nowe Książki*, 1971 nr 22 [rec.: Siła złogol]. — M.A. Kowalski: Koniec egzotyki. *Kultura* 1971 nr 13 [rec.: Urlop w Nigerii]. — O. Terlecki: Gliniany pomnik. *Życie Lit.* 1971 nr 39 [rec.: Siła złogol]. — [A.K. Wróblewski] Bywałe: Etyka łańska. *Polityka* 1971 nr 48. — L. Kaltenbergh: Rozrachunek z buchalterią mitu. *Wychowanie* 1972 nr 1 [rec.: Siła złogol]. — M. Ruszczyk: Szpiedzy szaleją w Polsce. *Nowe Książki*, 1972 nr 15 [rec.: Piąta kolumna w Bristolu]. — O. Terlecki: Ślepy nocą w lesie. *Wież* 1972 nr 7/8 [rec.: Siła złogol]. — A. Magierski: Opowieść o powstańcu. *Nowe Książki*, 1973 nr 15 [rec.: Czachowski i inni]. — W. Zahorski: Dwa wcielenia Strumpha. *Kultura*, Paryż 1973

nr 9 [rec.: Wbrew rozkazowi]. — J. Rawicz: Śmierć na trzydzieści pięć kroków. W tegoż: Do pierwszej krwi. Wwa 1974 [dot. pojedynku S.S.W. w 1928]. — T. Kucharski: „Między wierszami”. *Prasa Pol.* 1975 nr 5 [dot. procesu M. Wańkiewicz przeciwko S.S.W. o naruszenie jego dobrego imienia w książce „O własnych siłach”]. — S. Zieliński: Wojna bez sacharyny. *Nowe Książki*, 1975 nr 18, przedr. w tegoż: Wycieczki balonem. Nr 6: Gawędy z pretekstem. Wwa 1978 [rec.: Alarm dla Gdyni]. — O. Terlecki: Ku rozweseleniu serc. *Polityka* 1980 nr 15 [rec.: Rozpoznanie, czyli Oficerski pitaval]. — [General Władysław Sikorski:] O. Terlecki: Najbogatszy zbiorek. *Życie Lit.* 1982 nr 10; O. Terlecki: Najdziwniejsza książka. *Życie Lit.* 1982 nr 45/46, polem.; S. Kaliszewski, W. Kuliszewski: Najdziwniejsza recenzja. *Tyg. Demok.* 1983 nr 2. — M.A. Kowalski: Trzy razy wrzesień. *Nowe Książki*, 1983 nr 1 [rec.: Alarm dla Gdyni]. — J.M.: S.S.W. (1898-1986). *Odrodzenie* 1986 nr 44. — L. Klimczak: S.S.W. *Ekran* 1986 nr 47. — T. Kucharski: Zamiast pojedynku, Melchior Wańkiewicz kontra S.S.W. *Literatura* 1988 nr 2.

E.G.

STRUMSKI Władysław 1922-1990

Prozaik.

Urodzony 23 czerwca 1922 w Przybyszówce pod Rzeszowem; syn Józefa Strumskiego, urzędnika, i Karoliny z Wilczaków. Uczęszczał do gimnazjum i liceum ogólnokształcącego w Jarosławiu. W czasie okupacji niemieckiej kontynuował naukę na tajnych kompletach w Dębicy, gdzie w 1944 zdał maturę. Od kwietnia 1940 uczestniczył w działalności konspiracyjnej, początkowo w Związku Walki Zbrojnej, a potem w AK na terenie Jarosławia i Rzeszowa (używał pseud.: Brutus, Szeryf). Ukończył konspiracyjną szkołę podchorążych. W styczniu 1944 został dowódcą patrolu dyspozycyjnego Komendy Obwodu AK Dębica, tzw. dziesiątki; brał udział w akcji „Burza”. W tym okresie rozpoczął twórczość literacką; drukował utwory w podziemnym czasopiśmie *Na posterunku*. Po zakończeniu wojny zamieszkał w Dębicy. Należał do nielegalnego Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” (WiN); pełnił funkcję zastępcy szefa propagandy i szefa kolportażu w okręgu dębickim. Publikował w podziemnym czasopiśmie *Orzeł Biały*. Za tę działalność został aresztowany i skazany na więzienie; wyrok odbywał we Wronkach i Wiśniczu. Po zwolnieniu ukończył Państwowe Studium Administracyjne. Następnie pracował w Technicznej Obsłudze Rolnictwa w Szprotawie i Żaganu, a od 1955 do przejścia na emeryturę w 1982 w Zakładzie Jajczarsko-Drobiarskim w Dębicy. W 1968 opublikował wspomnienia pt. „Dziesiątka w akcji”, a od 1977 ogłaszał powieści historyczne. Fragmenty przy drukował m.in. na łamach *Echa Żalugi (Dębica)*, *Tarnowskiego Magazynu Informacyjnego TeMi* i *Nowin Rzeszowskich*. W 1984 został członkiem ZLP. W 1985 otrzymał nagrodę literacką im. J. Przybosa, a w 1987 nagrodę Prezydenta m. Rzeszowa. W 1988 został członkiem ZSL. Był założycielem dębickiego oddziału Związku Żołnierzy AK. Wyróż-

niony m.in. odznaką „Zasłużony dla Województwa Tarnowskiego” (1987) i Krzyżem Partyzanckim. Zmarł 1 października 1990 w Dębicy.

TWÓRCZOŚĆ

1. „Dziesiątka” w akcji. [Wspomnienia]. Wstęp i przyp.: A. Zagórski. Wwa: Pax 1968, 90 s. Dot. walk AK w okręgu dębickim w czasie akcji „Burza” w 1944.
2. Wilczaki. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1977, 314 s. Wyd. 2 także 1983.
3. Kosy przeciw kiścieniom. [Powieść dla młodzieży]. Lubl.: WŁubel. 1980, 339 s.
4. Antyczni bracia. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1981, 285 s.
5. Synowie rycerza ze Zwodowa. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1984, 381 s.
6. Tyran. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1984, 285 s.
7. Śladami Grunwaldu. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1985, 259 s.
8. Kasztelanka z Będlewa. Powieść historyczna z lat 1284-1288. Rzeszów: KAW 1987, 319 s. Nagroda lit. m. Rzeszowa w 1987.
9. Narodziny Polski. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1988, 229 s.
10. Maciej z Głodomanka. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1989, 287 s.
11. Pogromca Półksiężycza. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1989, 287 s.
12. Miraż korony. [Powieść]. Rzeszów: KAW 1990, 286 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — Wywiady: Historia moja pasją. Rozm. J. Barylanka. *Profile* 1987 nr 9; Zbieram legendy i podania. Rozm. J. Komarewicz. *Tar. Mag. Inf. TeMi* 1987 nr 35.
 [A. Wernic] A.W.: Pierwszy plon konkursu. *Wroc. Tyg. Katołków* 1968 nr 43 [rec.: „Dziesiątka” w akcji]. — E. Biela: Dwa lyki... historyka. *Fakty* 1977 nr 46 [rec.: Wilczaki]. — Z. Płazewski: Przodkowie kosynierów. *Nowe Książ.* 1980 nr 21 [rec.: Kosy przeciw kiścieniom]. — J. Komarewicz: W.S. — żołnierz AK, literat z Dębicy. *Tar. Mag. Inf. TeMi* 1983 nr 5. — [Tyran:] H. Danilczyk: Tyrania permanentna. *Tyg. Kult.* 1984 nr 47; J.R. Kaczyński: Dwie powieści z Lublina. *Nowe Książ.* 1984 nr 10 [dot. też: Synowie rycerza ze Zwodowa]. — [Śladami Grunwaldu:] J. Komarewicz: Nowa powieść S. *Tar. Mag. Inf. TeMi* 1986 nr 30; H. Leśniowski: Śladami wielkiego zwycięstwa. *Gaz. Olszt.* 1986 nr 67; W. Zieliński: Rodowody. *Tyg. Kult.* 1986 nr 25. — J. Kajtoch: Pisarz i region. *Tar. Mag. Inf. TeMi* 1988 nr 2. — [Kasztelanka z Będlewa:] J. Komarewicz. *Tar. Mag. Inf. TeMi* 1988 nr 4; Z. Ozóg: Duch Skrzetuskiego. *Profile* 1988 nr 8.

B.M.

STRYJKOWSKI Julian 1905-1996

Pierwotne imię i nazwisko: Pesach Stark.
 Pseud.: J. Mang; J.S.; Jots; Jozef Mang; jstr.; Łukasz Monastyrski; R.; Rek.
 Prozaik, eseista, tłumacz.

Urodzony 27 kwietnia 1905 w Stryju; syn Cwi Rosenmanna, mefameda (tj. nauczyciela w chederze), i Hanah Stark (dzieci z tego małżeństwa nosiły nazwisko matki). Uczęszczał do Państwowego Gimnazjum w Stryju; w 1925 zdał maturę. W tym czasie należał do młodzieżowej organizacji syjonistycznej Ha-szomer Ha-cair. Przez dwa następne lata pozostawał w Stryju, utrzymując się z korepetycji. Od 1927 studiował polonistykę na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Zarabiał lekcjami z języka hebrajskiego. Debiutował po 1928 opowiadaniem pt. „Skrzyżowanie się dwóch pociągów”, opublikowanym w syjonistycznym dzienniku *Chwila*; w piśmie tym ogłaszał też przekłady z hebrajskiego na język polski. W latach następnych zamieszczał nieliczne opowiadania, przekłady z francuskiego i niemieckiego, recenzje literackie i teatralne także w wydawanym w Krakowie żydowskim *Nowym Dzienniku*. W 1932 uzyskał doktorat na podstawie rozprawy pt. „Kobieta zbrodniarka w literaturze romantycznej” (promotor prof. Juliusz Kleiner). Od września 1932 był przez rok nauczycielem języka i literatury polskiej w żydowskim gimnazjum w Płocku. Zwolniony z pracy pod zarzutem agitacji komunistycznej wśród młodzieży, w 1934 prowadził dział kulturalny w żydowskiej organizacji Agroid, zajmującej się akcją osiedlenia Żydów w Żydowskim Obwodzie Autonomicznym w ZSRR. W 1934-38 był członkiem nielegalnej Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy; w październiku 1935 został aresztowany i do maja 1936 przetrzymywany w areszcie śledczym przy więzieniu Brygidki we Lwowie. Po wyjściu z więzienia utrzymywał się z korepetycji. Zagrożony ponownym aresztowaniem, wyjechał w 1937 do Warszawy, gdzie pracował jako akwizytor w Księgarni Naukowej. Publikował w żydowskim czasopiśmie *Nasz Przegląd*. Po wybuchu II wojny światowej przedostał się do Lwowa. Po wcieleniu ziem wschodnich RP do ZSRR pracował od października 1939 w redakcji dziennika *Czerwony Sztandar* jako kierownik działu listów, a potem korektor; w piśmie tym opublikował też kilka artykułów, recenzji i reportaży z fabryk. Został członkiem związku dziennikarzy. W lutym 1941, za pomyłkę w korekcie, został zwolniony z pracy w redakcji, po czym podjął pracę w polskiej rozgłośni radiowej jako tłumacz i lektor porannych wiadomości. Po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej wyjechał pod koniec czerwca 1941 w głąb ZSRR i przebywał kolejno w Kijowie, Charkowie, Stalingradzie, Taszkencie oraz w zakładach pracy przymusowej w Ferganie (Uzbekistan) i w Lublińsku pod Moskwą, pracując m.in. jako sprzedawca gazet, tragarz przy zbiorze bawełny oraz robotnik w fabryce broni. Od połowy 1943 mieszkał w Moskwie i pracował jako korektor, potem redaktor w wydawanym

przez Związek Patriotów Polskich (ZPP) tygodniku *Wolna Polska*; w piśmie tym publikował też reportaże i recenzje oraz prowadził rubrykę „Przegląd tygodnia” (podp.: Józef Mang, Łukasz Monastyrski). W 1943 został członkiem ZPP oraz PPR. W tym czasie pracował nad powieścią „Głosy w ciemności”, w 1944-46 publikował artykuły i recenzje teatralne w *Nowych Widnokręgach* (też pod pseud. J. Mang). W 1945 przyjechał na krótko do Polski. W lipcu 1946 powrócił na stałe do kraju i podjął pracę w Polskiej Agencji Prasowej; pod koniec 1946 został kierownikiem oddziału śląskiego w Katowicach, a od marca 1949 był kierownikiem oddziału w Rzymie, skąd w 1952 został wydalony w związku z wydaniem powieści pt. „Bieg do Fragała”. Od 1948 należał do PZPR. Opowiadania i fragmenty powieści publikował w *Twórczości* (stałe od 1950); w 1954-78 był kierownikiem działu prozy tego miesięcznika. W tym czasie odbył kilka podróży do Jugosławii, Izraela, Hiszpanii i Francji. W 1966 wystąpił z PZPR w proteście przeciwko usunięciu z partii Leszka Kołakowskiego. W 1969 przebywał przez dziewięć miesięcy w Stanach Zjednoczonych na stypendium organizacji International Writing Program University of Iowa. W 1974 podróżował po Hiszpanii, gdzie zbierał materiały do powieści „Przybysz z Narbony”. W grudniu 1975 należał do sygnatariuszy „Memoriału 59”, wyrażającego protest przeciwko projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. W 1989 został członkiem SPP. Za twórczość literacką otrzymał nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku (1979), im. S. Vincenza (1986), im. J. Parandowskiego przyznawaną przez Polski PEN Club (1993). Odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1957). Zmarł 8 sierpnia 1996 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Głosy w ciemności*. [Powieść]. Powst. 1943-1946. Druk *Twórczość* 1955 nr 4 s. 11-63, nr 5 s. 58-115, nr 6 s. 36-96, nr 7 s. 52-92. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1956, 398 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1957, wyd. 3 1963, wyd. 4 1971, wyd. 5 1986; Kr.: WL 1993; Wwa: Czyt. 1999.

Powieść przez 10 lat nie była dopuszczana do druku – Tytuł najlepszej książki roku przyznany przez redakcję londyńskich *Wiadomości* w 1957.

Przekł.: bułg.: *Glasove v t'mnina*. [Przeł.] M. Atanasova. Sofija 1966, – czes.: *Hlasy v temnotach*. [Przeł.] H. Teigová. Praha 1958, – franc.: *Les voix dans les ténobres*. [Przeł.] V. Achères. Paris 1957, – niem.: *Stimmen in der Finsternis*. [Przeł.] J. Hahn. Berlin 1963, – serb.: *chorov. Policajac Gospoda Boga*. [Przeł.] D. Perović. Beograd 1960, – węgier.: *Hangok a sötétben*. [Przeł.] I. Mészáros. Budapest 1965.

Wyd. bibliofilskie fragm. pt. *Pierwsza miłość*; Cheder. Wwa: Doświadczalna Ofic. Graf. PSP [Pracowni Sztuk Plastycznych] 1967, 28 s.

2. *Bieg do Fragała*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1951, 356 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 t. 1-2 1952, wyd. 3 1953, wyd. 4 1954, [wyd. 5] 1960.

Nagrada Państwowa I stopnia w 1952. – Wypowiedź J.S.: *Dlaczego napisałem „Bieg do Fragała”* zob. poz. 3. Przekł.: bułg.: *Borbata na Fragała*. [Przeł.] D. Ikonov. Sofija 1953, – czes.: *Běh do Fragaly*. [Przeł.] H. Teigová. Praha 1955, – hebr.: [Przeł.] D. Sfar. Wwa 1955, – hiszp.: *La marcha a Fragała*. [Przeł.] J.S. de Del Prado. Buenos Aires 1957, wyd. nast. *La Habana* 1975, – koreań.: 1959 [inf.: *Nowa Kult* 1959 nr 46 s. 8], – niem.: *Der Lauf nach Fragała*. [Przeł.] A. i R. Flierl. Berlin 1953, wyd. skrócone Berlin 1953, – norw.: *Veien til Fragała*. [Przeł.] A.B. Christiansen. Oslo 1953, – ros.: *Vozvraščenie v dolinu Fragalja*. [Przeł.] L. Jakovlev. Moskva 1953, – słowac.: *Návrat do Fragała*. [Przeł.] I.B. Vrchošský. Bratislava 1954.

Adapt. teatr.: *Bieg do Fragała*. Sztuka w 3 aktach, 11 obrazach. Adapt.: J. Rothbaum, S. Iwen. Wyst. Wr., T. Dram. 1953. Wyd. z post.: ... i uwagami insc. J. Rothbauma. Wwa 1954, 149 s.

Wyd. osob. fragm.: *Nie przejdą*. Wwa: MON 1952, 14 s. – *Salvatore* zdążył. Wwa: Czyt. 1954, 193 s.

3. *Pożegnanie z Italią*. [Eseje, reportaże i opowiadania]. Wwa: Iskry 1954, 94 s. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1956.

Zawartość: *Pożegnanie z Italią*; *Wiosna w Trastevere*; *Jaskinia*; *Gino z Pietrarsa*; *Śmierć chłopięcej miłości*; *Ognia*; *Zycie w służbie idei*; *W stanzach Rafaela*; *Bez aureoli i skrzydeł*; *Enzio się irtuje*; *Dlaczego napisałem „Bieg do Fragała”* [por. poz. 2].

4. *Imię własne*. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1961, 153 s. Wyd. 2 tamże 1964.

Zawartość: *Chiwu*; *Ajeleth*; *Heinz*; *Ruth*.

Wyd. osob. fragm. opowiadania *Chiwu*. [Wwa: b.w. 1963], 3 s., powiel.

Adapt.: tv opowiadania *Chiwu*. Adapt.: D. Poltorzycka, A. Szafjański. TV 1965, – radiowa opowiadania *Heinz*; *Ofeilia* nie ma w tej scenie. Adapt.: S. Kryska. Radio 1966.

5. *Czarna róża*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1962, 503 s. Wyd. 2 tamże 1964.

Przekł. czes.: *Černá růže*. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1965.

6. *Sodoma*. Sztuka w 3 aktach. *Dialog* 1963 nr 8 s. 5-51. Praprem. w oprac. B. Kierca. Szczec., T. Współcz. 1990.

7. *Austeria*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1966, 238 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1973, wyd. 4 1979, wyd. 5 1993. Wyd. łącznie z *Sen Azrila* zob. poz. 9. Por. poz. 13.

Tytuł najlepszej książki 1966 r. przyznany przez czasopismo *Na Antenie*, Monachium.

Przekł.: ang.: *The inn*. [Przeł.] C. Wieniewska. New York [1971], wyd. nast. tamże 1972, Londyn 1972, – franc.: *L'auberge du vieux Tag*. [Przeł.] G. Lisowski. [Paris] 1972, – hebr.: *Ha-achsania*. [Przeł.] R. Gurfein-Uchmani. Mercha-wia 1979, – jap.: *Kaeranu toki*. [Przeł.] Ch. Sakakura. Tokyo [1997], – niem.: *Austeria*. [Przeł.] J. von Pillecki. Frankfurt am Main 1968, wyd. nast. pt. *Die Osteria*. Berlin 1969, – serb.: *chorw.*: *Krčma*. [Przeł.] D. Perović. Beograd 1977, – węgier.: *A vendégfogadó*. [Przeł.] R. Gimes. Budapest 1971, – włos.: *Austeria*. [Przeł.] A. Kurczab, P. Statuti. [Roma] 1984.

8. „Na wierzbach... nasze skrzypce”. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1974, 251 s.

Zawartość: Martwa fala; Syriusz; „Na wierzbach... nasze skrzypce”.

Wyróżnienie w konkursie Radia Wolna Europa w 1975. Przekł. niem.: An den Weiden... unsere Harfen. [Przeł.] K. Wolff. Wyd. łącznie z przekł. poz. 9 pt. Asrils Traum; An den Weiden... unsere Harfen. Frankfurt am Main 1995.

9. Sen Azrila. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1975, 148 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1981, wyd. 3 1995.

Wyd. łącznie z poz. 7 pt. Sen Azrila; Austeria. Wwa: PIW 1995, 347 s.

Przekł. franc.: Le rêve d'Azril. [Przeł.] E. Morin-Aguilar. [Montricher, Paris 1993; — hebr.: Chalomo szel Azril. [Przeł.] R. Gurfein. Tel Awiw 1977; — niem.: Asrils Traum. [Przeł.] K. Wolff. Berlin 1981. Wyd. nast. łącznie z przekł. opowiadania „Na wierzbach... nasze skrzypce” zob. poz. 8; — węg.: Azril Alma. [Przeł.] I. Fejér. Budapest 1982; — włos.: Il sogno di Asrill. [Przeł.] L. Ryba, A. Zoia. Palermo 1984.

10. Przybysz z Narbony. [Powieść]. Cz. 1. Za murami. *Twórczość* 1977 nr 1 s. 7-71; cz. 2. W Barrio. *Twórczość* 1977 nr 2 s. 9-59, nr 3 s. 7-63, nr 4 s. 8-61. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1978, 392 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1983; wyd. 3 Kr.: WL 1993.

Przekł. hiszp.: El victimario del inquisidor. [Przeł.] M. Bustamante Ortiz. Madrid 1979, wyd. nast. Barcelona 1988; — niem.: Der Fremde aus Narbonne. [Przeł.] K. Kelm. Berlin 1983; — ros.: Пришлец из Нарбонны. [Przeł.] O. Bondareva-Przybylska. [Przekł. wierszy:] N. Gorbanevska. Simferopol 1993; — szwedz.: Ynglingen från Narbonne. [Przeł.] S. Ottosson. Stockholm 1981; — włos.: L'uomo venuto da Narbona. [Przeł.] G. Origlia. Roma 1985.

Adapt. tv: Adapt. L. Adamik, E. Marrodon. TV 1996.

11. Wielki strach. [Powieść]. [Wwa:] Nowa* 1980, 165 s. *Zapiski* nr 14. Wyd. nast.: [Londyn:] Index of Censorship 1980, 176 s.; Wwa: Niezał. Ofic. Wydawn.* 1984; Wwa: Antyk* 1989.

Wyd. łącznie z poz. 20 pt. Wielki strach; To samo, ale inaczej. Wwa: Czyt. 1990, 366 s.

12. Tommaso del Cavaliere. [Opowieść]. *Twórczość* 1981 nr 1 s. 10-53. Wyd. osob. Wwa: PIW 1982, 86 s. Wyd. 2 tamże 1990.

Przekł. niem.: Tommaso del Cavaliere. [Przeł.] K. Wolff. Berlin 1988; — portug.: Tommaso del Cavaliere. [Przeł.] Z. Wódkowski. Lisboa 1990; — s e r b.: Tomazo del Kavaliere. [Przeł.] P. Vujičić. Beograd 1984; — włos.: Tommaso del Cavaliere. [Przeł.] G. Origlia. Roma 1988.

Adapt. tv: Adapt.: R. Rowiński. TV 1996.

13. Austeria. Scenariusz filmowy. [Autorzy:] J. Kawalerowicz, T. Konwicki, ... Ekran. 1982. Por. poz. 7.

14. Odpowiedź. [Szkiec]. [Przekł. tekstów biblijnych z hebr. ...]. Pozn.: W Drodze 1982, 114 s.

15. Martwa fala. [Opowiadania]. Kr.: WL 1983, 114 s.

Zawartość: z poz. 4: Heinz; Ruth; — oraz: Martwa fala.

16. Król Dawid żyje! [Powieść]. Pozn.: W Drodze 1984, 302 s.

Przekł. niem.: König David lebt! [Przeł.] R. Matwin-Buschman. Berlin 1990.

17. Syriusz. Wybór opowiadań. Wwa: Czyt. 1984, 360 s.

Zawiera opowiadania z tomów poz. 4, 8, — oraz: Leśny spacer. Przekł. estoń. opowiadania Syriusz: Siirius. [Przeł.] G. Kaarend. Tallin 1973.

18. Juda Makabi. [Powieść]. Pozn.: W Drodze 1986, 193 s.

19. Echo. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1988, 336 s.

Nagroda miesięcznika *Odra* w 1988.

Przekł. niem.: Echo. [Przeł.] E. Kinsky. Berlin 1995.

20. To samo, ale inaczej. [Powieść]. Wyd. 1990 łącznie z *Wielki strach* zob. poz. 11.

Powieść na s. 239-367.

21. Ocalony na Wschodzie. Z Julianem Strykowskim rozmawia P. Szewc. Montricher: Noir sur Blanc 1991, 276 s.

Przekł. franc.: Le salut était à l'Est. [Przeł.] E. Morin-Aguilar. Montricher 1992.

22. Sarna albo Rozmowa Szatana z chłopcem, aniołem i Lucyferem. [Opowieść]. Wwa: Czyt. 1992, 96 s.

23. Milczenie. [Opowiadania]. Kr.: WL 1993, 110 s.

Zawartość: Milczenie; Leśny spacer [poz. 17].

Przekłady

1. L.C. Céline: Śmierć na kredyt. Powieść. Cz. 1. Dzieciństwo; Cz. 2. Mistrz Courtial. Wwa: Globus 1937, 312 + 356 s. Wyd. nast. Wwa: PIW 1992.

W wyd. i przekł. podp.: Pesach Stark.

2. L. Leonow: Zdobycie Wielkoszumka. Wwa: Książka 1948, 157 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957, 1979. — Wywiady: Imię własne pisarza. Rozm. K. Nastulanka. *Polityka* 1962 nr 52, przedr. w: K. Nastulanka: Sami o sobie. Wwa 1975; Odejsia. Rozm. T. Krzemień. *Kultura* 1981 nr 30; Out of the silence. Rozm. G. Theiner. *Index of Censorship*, Londyn 1982 nr 6; Olbrzymia czarna przestrzeń. Rozm. J. Trznadel. *Wezwanie** 1986 nr 9, przedr. w: J. Trznadel: Hańba domowa. Paryż 1986, wyd. nast.: Wwa* 1986, Wwa* 1987, wyd. nowe poszerz. Wwa: Morex 1997; Realizm mistyczny. Rozm. Z. Taranienko. W: Z. Taranienko: Rozmowy z pisarzami. Wwa 1986; „Być wiernym żydowskiemu narodowi...”. *Kontak!*, Paryż 1987 nr 10; Nieszczęśliwy flirt z komunizmem. Rozm. W. Kot. *Czas Kult.* 1990 nr 22/23; Ostrzenie duszy. Rozm. E. Berberysz. *Tyg. Powsz.* 1990 nr 28; Atelier. Oprac. P. Gruszczyński. *Res Publica* 1991 nr 1; Między zarzucami historii. Rozm. B. Kazimierczyk. *Polityka* 1991 nr 9; Urodziłem się pisarzem, a nie bohaterem. Rozm.: A. Michnik, R. Kurkiewicz. *Gaz. Wyborcza* dod. *Gaz. o Książ.* 1994 nr 1; Życie to koło. Rozm. M. Piasecki. *Gaz. Wyborcza* dod. *Gaz. o Książ.* 1995 nr 99.

SWPP I. — PP (H. Filipkowska). — LP XX w. (J. Jacki). [Bieg do Fragał:] J. Błoński: Walka o kotłnię Fragał. *Życie Lit.* 1952 nr 9; M. Czerwiński: Sens sukcesu S. *Prz. Kult.* 1952 nr 1; G. Lasota: Salvatore zdażył... *Twórczość* 1952 nr 8; B. Rafałowska: J.S. w: Szkiec o literaturze współczesnej. Wwa 1954; — [Pożegnanie z Italią:] J. Iwaszkiewicz: S. o Włoszech. *Życie Warsz.* 1955 nr 38; J. Lisowski: Włochy raz jeszcze. *Nowa Kult.* 1955 nr 21. — [Głosy w ciemności:] Z. Bieńkowski:

- Ostatni dzień świata. *Twórczość* 1956 nr 2, przedr. w tegoż: Modelunki. Wwa 1966; J. Błoński. *Prz. Kult.* 1956 nr 43; L. Herdegen: Narod umiera. W tegoż: Zadania domowe. Kr. 1956; S. Zahorski: J.S. i jego dwie książki. *Wiadomości*, Londyn 1956 nr 31 [dot. te: Bieg do Fragałaj]; H. Berezka: Głosy w obronie człowieczeństwa. *Życie Lit.* 1957 nr 6; Sz. Hurwicz. *Idźcie Szryfnj*. Wwa 1957 nr 9; M. Czerwiński: Bogowie są niemi w tym kraju. *Prz. Kult.* 1958 nr 7; [P. Zdzichowski] J. Ursyn. *Kultura*, Paryż 1958 nr 6. — [Imię własne:] H. Berezka: Imię własne. *Nowe Książ.* 1961 nr 20, przedr. w tegoż: Szuka czytania. Wwa 1966; Z. Zabicki: Człowieka imię własne. *Nowa Kult.* 1961 nr 44, przedr. w tegoż: Proza... proza... Wwa 1966. — H. Berezka: J.S. *Nowa Kult.* 1962 nr 1. — [Imię własne:] Z. Bienkowski: Metafizyka czasu terazniejszego. *Twórczość* 1962 nr 1, przedr. w tegoż: Modelunki. Wwa 1966; L. Ligeza: Umiejomość milczenia. *Więź* 1962 nr 1; M. Wyka: Złudzenia sugestii. *Życie Lit.* 1962 nr 5. — [Czarna róża:] H. Berezka. *Prz. Kult.* 1963 nr 63; Z. Bienkowski: *Twórczość* 1963 nr 3; M. Borwicz. *Na Antenie*, Monachium 1963 nr 4; A. Braun. *Nowa Kult.* 1963 nr 5; Z. Macuzanka. *Polonistyka* 1963 nr 2; B. Michałowska: W obozie kacerzy; K. Nastulanka: Ostrożnie z mitami. *Polityka* 1963 nr 12. — M. Piwińska: Tragedia docta J.S. *Dialog* 1964 nr 1 [rec.: Sodomal]. — M. Kierczyńska: Imię własne. W teże: O sprawach nieobojętnych. Wwa 1965. — [Austeria:] H. Berezka: Dramat. *Nowe Książ.* 1966 nr 23, przedr. w tegoż: O prozie polskiej. Wwa 1989; Z. Bienkowski: Pierwszy dzień potopu. *Kultura* 1966 nr 47; J. Iwaszkiewicz: Jeszcze o „Austeri”; J. Przyboś: Karczmaz i kozacy. W: Proza, poezja. Wwa 1967. — A. Lam: Czarna róża. W tegoż: Wybrania ujazmiona. Kr. 1967. — W. Sądkowski: Od austerii do krematoriów. W tegoż: Penetracje i komentarze. Wwa 1967. — M. Sprusiński: Ocalenie z Sodomy. *Mies. Lit.* 1967 nr 6, przedr. w tegoż: Między prawdą a zmysleniem Kr. 1978 [rec.: Austeria]. — Z. Kozarynowa: Rozdroże. *Wiadomości*, Londyn 1968 nr 11. — T. Nowakowski: Herculanum in Galizien. *Tribüne*, Frankfurt am Main 1968 nr 28. — [Austeria:] J. Prokop: Austeria, czyli wierność; T.J. Żółciński: Nagrobek zniszczonemu światu. *Więź* 1968 nr 2. — H. Berezka: Tradycja u S. *Twórczość* 1972 nr 2. — K. Biskupski: Czarna przestrzeń. (Próba o prozie J.S.). *Odra* 1972 nr 2. — [Austeria:] J. Jurkszus-Tomaszewska: Preludium do czasów zagłady. *Wiadomości*, Londyn 1973 nr 33/34; K. Mętrak: Powieść o Atlantydzie. *Nowy Wzrost* 1973 nr 4; T. Nyczek: Reb Tołwie i świat. *Teksty* 1973 nr 4 [dot. te: Głosy w ciemności]. — W. Maciąg: Wesele w Kalifornii. *Życie Lit.* 1974 nr 36 [rec.: „Na wierzbach... nasze skrzypce”]. — B. Owczarek: J.S. „Heinz”. W tegoż: Nowela, opowiadania, gawęda. Wwa 1974. — [„Na wierzbach... nasze skrzypce”]: P. Śpiwzak: Między Austerią i Ameryką. *Twórczość* 1974 nr 9; K. Biskupski: „Donikąd nie dojeżdża...” *Odra* 1975 nr 1; J.Z. Brudnicki: Gwiazdy Ameryki. *Mies. Lit.* 1975 nr 1; M. Danilewicz Zielińska. *Kultura*, Paryż 1975 nr 4. — J. Klimentowski: Henryk i Tamara; H. Rogacki: Komedia ludzka miłości i polityka; B. Sztajner: J.S. autor książek prawdziwych. *Zesz. Teatr.* 1974/1975 nr 151 [rec.: Czarna róża]. — [„Na wierzbach... nasze skrzypce”]: A. Lisiecka: Poważny narodek. W teże: Przewodnik po literaturze krajowej. Londyn 1975; M. Sprusiński. *Literatura* 1975 nr 46 [dot. te: Sen Azrila]; K. Wóycicki: Traktat o narodowych wierzbach. *Więź* 1975 nr 1. — [Sen Azrila]: H. Zaworska: Ciemności. *Twórczość* 1975 nr 12; N. Kancewicz-Hoffmanowa: Sen Azrila; K. Wóycicki: Kodeks Azrila. *Więź* 1976 nr 3; E. Ben-Ezar: Lachzor el ha-zerem ha-nichij. *Davar*, Tel Awiw 1977 nr 18 VII; N. Gross: Ha-gehinom szel Azril. *Al Ha-Miszmaz*. Tel Awiw 1977 nr 2 9 IX; Sz. Lapid: Chotaim gdolim, jesurim gdolim. *Maariv*, Tel Awiw 1977 nr 2 IX; Sz. Lindenbaum: Le-brit habet ve-el tufen licer. *Ha-Arec*, [Tel Awiw] 1977 nr 2 9 IX; A. Margalit: Al ha-jehudim. *Ha-Arec*, [Tel Awiw] 1977 nr 15 VII. — [Przybysz z Narbony]: S. Wygodzki: Jehudi mul ha-ksitja ha-katolij. *Maariv*, [Tel Awiw] 1977 nr 2 21 X; M. Danilewicz Zielińska. *Kultura*, Paryż 1978 nr 1/2; H. Zaworska: Heroizm bez złudzeń. *Twórczość* 1978 nr 10; S. Barańczak: Walka w ciemności. *Zapiski* 1979 nr 9; [J. Ajzner] JA: Krajobraz z inkwizytorem. *Res Publica* 1979 nr 2; I. Furnal: Kiedy prawda jest złem, a kłamstwo dobrem. *Mies. Lit.* 1979 nr 1; N. Gross: Na rozstaju dróg i czasów. *Now-Kur*, Tel Awiw 1979 nr 2 21 XII; J. Lubaś Cunnelly: Powrót bohaterów. *Wiadomości*, Londyn 1979 nr 22. — E. Wiegand: Mit Galicji w polskiej prozie współczesnej. *Teksty* 1979 nr 5, przedr. w teże: Austria Felix, czyli o micie Galicji w polskiej prozie współczesnej. Pozn. 1988. — A. Zagajewski: Odważny przybysz z Narbony. *Znak* 1979 nr 3 [rec.: Przybysz z Narbony]. — [Wielki strach:] A. Chilecki: Wielki terror i wielki strach. *Tydz. Pol.*, Londyn 1980 nr 20; S. Wygodzki: *Maariv*, Tel Awiw 1980 nr 2 12 XII; S. Barańczak: Wielki strach — czy i przed czym? *Zapiski* 1981 nr 17. — J. Błoński: Autoportret żydowski. *Tyg. Powsz.* 1982 nr 51, przedr. w tegoż: Biedni Polacy patrz na getta. Kr. 1989. — W. Chłolowski: Strykowski. Wwa: Ag. Aut. 1982, 56 s. — J. Paclawski: Krótkie formy fabularne J.S. *Prz. Hum.* 1982 nr 10/12. — L. Bugajski: Władza, wiara i miłość. *Twórczość* 1983 nr 3, przedr. w tegoż: Pozy prozy. Wwa 1986 [rec.: Tommaso del Cavaliere]. — M. Chrzanowski: Duch pokusy. *Pismo Lit.-Artyst.* 1983 nr 10/12 [dot. wątku erotycznego w powieściach J.S.] — S. Eile: The tragedy of the chosen people. Jewish theme in the novel of J.S. *Soviet Jewish Affairs*, London 1983 t. 13 nr 3. — G. Kubiśki: Pamiętać Syjon. (Ekumenizm w utworach J.S.). *W Drodze* 1983 nr 1/2. — I. Pizem-Karczag: The Jewish „Trilogy” of J.S. *The Polish Review*, Nowy Jork 1983 nr 4, przedr. w: Proceedings of the conference on „Poles and Jews”. New York 1986. — J. Salij: Mojżesz wiary chrześcijańskiej. *W Drodze* 1983 nr 3. — J. Zieliński: Rozmowa z synem. *Twórczość* 1983 nr 7 [rec.: Odpowiedź]. — H. Zaworska: Niespełnienie. *Twórczość* 1983 nr 8. — A. Sobolewska: Historia każdego z nas. (O poszukiwaniach religijnych w powieściach J.S.). *Więź* 1984 nr 4, przedr. pt. Ostatnia nitka wiary. W teże: Mistyka dnia powszedniego. Wwa 1992. — M. Zieliński: Jedność i całość. *Więź* 1984 nr 4, przedr. w tegoż: Kilka niewzruszonych przekonań. Wwa, Kr. 1987. — P. Śpiwzak: Wiara króla Dawida. *W Drodze* 1985 nr 5 [rec.: Król Dawid zyje!]. — L. Quercioli Minzer: Una voce della Diaspora: J.S. *Europa Orientalis*, Salerno 1985 t. 4, przedr. pt. J.S. A voice from Diaspora. [Przeł.] A. Polonsky. *Polin. A Journal of Polish-Jewish Studies*, Oxford 1990 t. 5. — M. Boni: Wierny słowo. *Więź* 1986 nr 4 [rec.: Król Dawid zyje!]. — W. Duszka: J.S. odczytywanie Biblii. *Znak* 1986 nr 4/5 [rec.: Odpowiedź]. — J. Paclawski: O twórczości Juliana Strykowskiego. Kielce: Wydawn. WSP 1986, 196 s. — M. Szymanowska: *Życie Chrześc. w Pol.* 1986 nr 10 [rec.: Juda Makabij]. — M. Zaleski: O twórczości J.S. *Twórczość* 1986 nr 5, przedr. w tegoż: Mądremu biada. Paryż 1990. — S.H. Kaszynski: Die Götterdämmerung im Galizien. W: Galizien — eine literarische Heimat. Pozn. 1987. — M. Gawrychowska: Dom i droga w prozie J.S. W: Ethos literatury w niespokojnym świecie. Białystok 1988. — E. Kobylńska: Face à la fin du monde. (La trilogie galicienne de J.S.). W: Les confins de l'ancienne Pologne. Lille 1988. — A. Marzec: O kulturze ginącego narodu. W teże: Od Schulza do Myśliwskiego. Wwa 1988. — A. Marzec: Ojczyzna pamięci J.S. *Mies. Lit.* 1988 nr 8, przedr. w teże: Co jest w człowieku. Łódź 1993. — S. Pisarek: *Ruch Biblijny* 1988 nr 4 [rec.: Juda Makabij]. — J. Lichten: Biblija trylogia S. *Więź* 1989 nr 6. — T. Walas: Czas zastygły. *Odra* 1989 nr 3 [rec.: Echo]. — J. Paclawski: Z problemów historycznych twórczości literackiej J.S. W: Polska powieść historyczna XX wieku. Lubl. 1990. — E. Prokop-Janiec: Ciemność i strach. *Dekada Lit.* 1990 nr 3 [dot.: Wielki strach; To samo, ale inaczej]. — A. Sobolewska: Tryptyk biblijny J.S. *Prz. Powsz.* 1990 nr 7/8. — A. Czachowska: Szukanie tożsamości. *Twórczość* 1991 nr 6. — S. Frybes: W kontekście literatury jidysz. *Nowe Książ.* 1991 nr 5. — [Wielki strach; To samo, ale inaczej]: T. Korzeniowski: Żywy umarły świat. *Nowe Książ.* 1991 nr 5; A. Kwapisz-Kulińska: *Po prostu* 1991 nr 6; P. Szewc: Bielmo na mózgu. *Tyg. Powsz.* 1991 nr 1. — J. Wróbel: Tematy żydowskie w prozie polskiej 1939-1987. Kr. 1991, passim. — W. Maciąg: Wierność cieniem. J.S. W tegoż: Nasz wiek XX. Wr. 1992. — L. Bugajski: Co oznacza milczenie? *Twórczość* 1993 nr 11 [rec.: Milczenie]. — A. Czachowska: Lęk przed odpowiedzią. *Twórczość*

1993 nr 8 [rec.: Sama albo Rozmowa Szatana z chłopcem, aniołem i Lucyferem]. — B. Hadaczek: W żydowsko-galicyskim świecie. W teżej: Kresy w literaturze polskiej XX w. Szczec. 1993. — A. Marzec: Powieść o ludziach w sytuacjach granicznych. W teżej: Co jest w człowieku. Łódź 1993 [dot.: Przybysz z Narbony]. — J. Paclawski: Kronikarz żydowskiego losu. Szkice o twórczości Juliana Strzykowski. Kielce: Wydawn. WSP 1993, 131 s. — J. Prokop: Intelligentsia ju ire et le défi communiste. W teżej: Parole partisans. Cracovie 1993. — E. Wiegandt: Arka Noego i perły baronowej. (O „Austerii” J.S.). *Polonistyka* 1993 nr 4. — E. Wiegandt: Jak trwoga to do Boga? Wybrane przykłady świadomości kryzysowej z twórczości J. Wittlina, J.S., T. Różewicza i M. Białoszewskiego. W: Proza polska w kręgu religijnych inspiracji. Lubl. 1993. — M. Zakiewicz: Być polskim pisarzem. *Przedproże* 1993 nr 1. — J. Paclawski: Zagłada Żydów w czasie II wojny światowej w twórczości J.S. W: Druga wojna światowa w literaturze polskiej i obcej. Lubl. 1994. — L. Szaruga: J.S. W teżej: Wobec totalitaryzmu. Szczec. 1994. — H. Zaworska: Smutek ojców. W teżej: Lustra Polaków. Łódź 1994 [dot.: Tommaso del Cavaliere]. — A. Czabanowska-Wróbel: „Kształt miłości niemożliwej”. O „Milczeniu” J.S. *Teksty Drugie* 1995 nr 2. — J. Kisielowa: Karczma, Arka Noego i labirynt losu. O „Austerii” J.S. W: Między Kadnem a Andrzejewskim. Kat. 1995. — E. Prokop-Janiec: S. Sny i jawa. *Ruch Lit.* 1995 nr 5. — K.D. Szatrawski: Życie i tradycje Żydów w powieściach galicyjskich J.S. W: Kresy i pogranicza. Olsztyn 1995. — B. Łukarska: Religia i obrzędy Żydów polskich w tetralogii galicyjskiej J.S. *Pr. Nauk. WSP w Częst. Filol. Pol.* 1995/1996 nr 5. — A. Czabanowska-Wróbel: Cauté. O J.S. *Dekada Lit.* 1996 nr 9. — T. Fiałkowski: „Pieśń o ginącym świecie”. *J.S. Tyg. Powsz.* 1996 nr 34, 35. — A. Sobolewska: Dwa moralitety J.S. W: Sporne postaci polskiej literatury współczesnej. Wwa 1996. — K.D. Szatrawski: Motyw podróży w prozie J.S. W: Podróżujący Polacy w XIX i XX wieku. Olsztyn 1996. — W. Kot Julian Strzykowski. Pozn. Rebis 1997, 170 s. — J. Paclawski: „Przybysz z Narbony”. (O powieściach J.S.). *Kiel. Stud. Filol.* 1997 t. 11. — L. Quercioli Minzer: J.S., Henryk Grynberg, Hanna Krall: Scrittori ebrei polacci dopola Shoà. W: Polonia, Italia e Culture slave. Wwa, Rzym 1997. — J. Smulski: J.S. „tragedia optymistyczna”. Rozważania o „Biegu do Fragała”. *Pam. Lit.* 1997 z. 1. — A. Gonen: J.S., brat Mordechaja. [Przet. z hebr.] T. Korzeniowski. *Rzeczpospolita* 1998 nr 185. — J. Paclawski: J.S. W: Szkice o współczesnych twórcach literatury. Kr. 1998. — J. Prokop: Dylematy S. W teżej: Lata niy-Polski. Kr. 1998 [dot.: Wielki strach]. — J. Paclawski: Powieść i eseje Juliana Strzykowski. Kielce: Wydawn. WSP 1999, 219 s. — G. Borkowska: To samo, ale inaczej. Warianty biograficzne w prozie J.S. W: Literatura polska wobec zagłady. Wwa 2000. — A. Nasifowska: „Austeria” J.S. W: Rytmy prozy, czyli jak czytać polską prozę współczesną. Wwa 2000. — J. Pieszczachowicz: Austeria szeroka jak świat. W teżej: Smutek międzypokoi. Kr. 2000. — M. Sadowska: Rasa przekleta. O prozie J.S. W: Ciąg, pleć, literatura. Wwa 2001. — P. Szewc: Syn kapłana. Wwa: SłC 2001, 87 s.

E.G.

STRZAŁKOWSKI Wiesław 1909-1988

Pseud., Jerzy Prawdzic; Karol Downarowski.
Poeta, prozaik, tłumacz.

Urodzony 12 czerwca 1909 w Kijowie; syn Seweryna Strzałkowskiego i Aleksandry z Łopuszańskich, nauczycielki muzyki. Nauki początkowo pobierał w szkole przygotowawczej Jana Grabowskiego w Warszawie, gdzie następnie od 1921 uczęszczał do Gimnazjum im. J. Zamojskiego. W 1925/26 z powodu choroby płuc przebywał w Rabce i uczył się w szkole dra J. Wieczorkow-

skiego. Debiutował w 1926 wierszem pt. „Indor i słowik. (Bajka)”, ogłoszonym w czasopiśmie *Świt – Wiedza Tajemna* (nr 9); w piśmie tym (w 1927) oraz w tygodniku *Narcyz* (1927, 1930) publikował inne utwory poetyckie. Po zdaniu matury w 1929, studiował prawo na Uniwersytecie Warszawskim (UW), a od 1933 jednocześnie w Instytucie Francuskim w Warszawie; w 1934 uzyskał dyplomy obu uczelni. W czasie studiów publikował wiersze w *Tygodniku Akademickim* (1931). Od 1934 pracował jako adwokat, równocześnie kontynuował na UW studia w dziedzinie filozofii; w 1937 uzyskał magisterium. W tym czasie ogłaszał artykuły w *Przełazie Filozoficznym* (1935), wiersze, artykuły oraz przekłady z literatury francuskiej w *Mysli Narodowej* (1936-38; tu też fragment dramatu pt. „Śmierć Heraklesa” 1936 nr 47). Od 1937 przebywał w Paryżu, gdzie na Sorbonie pod kierunkiem prof. Emila Bréhiera studiował psychologię; w 1938 uzyskał dyplom. Po wybuchu II wojny światowej redagował w Paryżu tygodnik *Polak we Francji*, w którym ogłaszał także wiersze, artykuły literackie i tłumaczenia z literatury angielskiej (1939-40; tu też fragment dramatu pt. „Bolesław Chrobry” 1939 nr 48, 49). Jednocześnie pracował jako sekretarz gen. Władysława Sikorskiego. Po upadku Francji ewakuował się do Szkocji i służył w jednostkach Wojska Polskiego. Od 1943 studiował na uniwersytecie w Oxfordzie. Kontynuował twórczość literacką; wiersze, opowiadania oraz artykuły literackie i publicystyczne publikował m.in. w wydawanych w Londynie czasopismach *Sprawa* (1942, 1945) i *Zielony Sztandar* (1943). W 1947 doktoryzował się na Oxford University w dziedzinie psychologii na podstawie rozprawy pt. „The part played by kin-aesthetic experience in perception and thinking” (promotor prof. Henry Habberley Price). W 1951-65 wykładał historię filozofii i psychologię na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie w Londynie, gdzie także w 1962 habilitował się na podstawie rozprawy pt. „Filozofia woli Maine de Birana”. Liczne wiersze, fragmenty prozy, przekłady z literatury angielskiej, artykuły, recenzje literackie i teatralne publikował w londyńskich czasopismach emigracyjnych, m.in. w *Wiadomościach* (1951, 1960-79, z przerwami), *Głosie* (1953-55), *Mysli Polskiej* (1960-61), *Dzienniku Polskim* i *Dzienniku Żołnierza* i jego dodatku *Tygodniku Polskim* (od 1961), *Orle Białym* (od 1962) oraz w paryskiej *Syrenie* (1960-61). W 1965-67 pracował jako wykładowca na uniwersytetach w Stanach Zjednoczonych, początkowo w Lockport, później w New Rochelle. Po powrocie do Londynu publikował także w *Gazecie Niedzielnej* (1968-83, z przerwami). Działal w Komisji Historyczno-Filozoficznej Polskiego Towarzystwa Nauk na Obczyźnie. Był członkiem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie oraz

The Aristotelian Society. Zmarł 20 września 1988 w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pożegnanie szkoły. [Wiersze]. Wwa: *Życie Szkoły* 1929, 47 s.

Wyd. przez miesięcznik uczniów Gimnazjum im. J. Zamojskiego w Warszawie.

2. Poezje. Wwa: Skł. gł. Inst. Wydawn. „Bibl. Pol.” 1933, 59 s.

3. Pieśń żałobna o Józefie Piłsudskim. [Poemat]. Wwa: Skł. gł. Inst. Wydawn. „Bibl. Pol.”, Druk. Wyszyński i S-ka 1935, 26 s.

Części: Pieśń żałobna o Józefie Piłsudskim; Dialog; 11 listopada 1918 roku.

4. Wyjazd na połów. [Wiersze]. Wwa: [Nakł. autora 1937], 54 s.

Cykle: I. Droga nad morze; II. Legenda żarnowiecka [poemat]; III. Szkice z podróży.

Nagroda im. J. Szareckiego przyznana przez Związek Dziennikarzy i Literatów.

5. The theories of knowledge and of science in Polish positivism. [Rozprawa]. Powst. przed 1939. Wyd. London: [Nakł. autora] 1983, 56 s.

Rozprawa przeznaczona do tomu zbiorowego prac ku czci prof. W. Tatarkiewicza, którego opublikowanie uniemożliwił wybuch II wojny światowej; po wojnie została przeł. na jeź. ang. dla uniwersytetu w Heidelbergu.

6. Kolęda żołnierska. (Fragment szopki I. Brygady Strzelców). *Głos Młodz.* 1939 nr 1 s. 4

7. W obozie w Szkocii... Wiersze. Londyn: Druk. F. Mildner, Nakł. przyjaciół 1942, 33 s.

Cykle: I. W obozie w Szkocii; II. Z wygnania w Hiszpanii; III. Wiersze poświęcone W. Brytanii.

8. Dwie siostry. Opowiadania. Londyn: F.P. Agency 1943, 31 s.

Zawartość: Dwie siostry; Wędrowcy; Niewysłane listy; Światło w baraku; Zabawa w batalionie; Na uniwersytecie; Dzień plutonowego Goleny; Z pamiętnika starego sierżanta; Pesymista; Mój przyjaciel Jimmie; Niespodzianka.

9. The part played by kinaesthetic experience in perception and thinking. [Rozprawa doktorska]. Powst. 1947. Wyd. osob. fragm.: The active character of thinking. London: [Nakł. autora] 1982, 69 s.

10. Współczesne kierunki psychologiczne. [Rozprawa]. Londyn: PUNO 1952 (właśc. 1953), 160 s., powiel. Na prawach rkpśu.

11. Don Luis i inne opowiadania. Londyn: Veritas 1968, 105 s.

Zawartość: Don Luis; Schron w lesie; Spotkanie; Panna Stenia; Sentyment i krew; Zona wyjeżdża; Historia z happy end'em; Skarb aktora; Pigulki.

12. Wiersze dla przyjaciół. Zeszyt I. Londyn: Nakł. autora 1974, 15 s.

13. Przed świętem. Wierszy zeszyt II. Londyn: [Nakł. autora] 1975, 21 s.

14. Awakening. Poems. Breakish: Aquilla 1977, 23 s.

15. Ich dwoje. Opowiadanie. Londyn: White Eagle Press 1978, 36 s.

16. Podstawy moralne polskiej myśli politycznej. [Szkic publicystyczny]. Londyn: Nakł. autora 1978, 12 s.

17. Polska wiosna. Wybór wierszy. Londyn: [Nakł. autora] 1981, 74 s.

18. Dzieciństwo. [Poemat]. Londyn: Nakł. autora 1984, 20 s.

19. [Dziesięć] 10 opowieści. Londyn: Nakł. autora 1984, 39 s.

Zawartość: z poz. 8. Wędrowcy; Z pamiętnika starego sierżanta; Dwie siostry, – z poz. 11. Don Luis, – nadto: Porwanie; Krzyżowiec; Jak ocalało serce Chopina; Szczęśliwa wyspa; Na placówce w Szkocii; Dzieje pewnego pożaru.

20. Gdy pracowałem przy generale Sikorskim. [Wspomnienia]. Londyn: Nakł. autora 1984, 36 s.

21. Moi profesorowie. [Wspomnienia]. Londyn: Nakł. autora 1984, 25 s.

Zawiera wspomnienia o nauczycielach szkolnych i profesorach W.S., m.in. o W. Tatarkiewiczu, T. Kotarbińskim, W. Witwickim, – oraz esej pt. Potęga wyobraźni.

22. Ludzie i idee. Od Platona po czasy obecne – wybór esejów. Londyn: Nakł. autora 1985, 307 s. Wyd. 2 Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1987.

Zawartość: I. W kręgu Platona: Platon i dyktatorzy; Spotkanie z tyranem; Wyprawy sycylijskie Platona; Tragedia Diona; Muzyka i wychowanie. Sporty w starożytnej Grecji. – II. Droga myśli polskiej: Czy mamy własną filozofię; Z dziejów polskiej filozofii: Czasy najwcześniejsze i średniowieczne. Epoka Odrodzenia. Oświecenie i czasy porzobiorowe. Romantyzm. Pozytywizm. Prądy na początku XX wieku. Vitelo Plebanus – pierwszy polski filozof. Średniowieczny reformator Kościółca (o Mateusza z Krakowa); Kopernik o pięknie wszechświata. Andrzej Frycz Modrzewski – ojciec polskiej demokracji. Polski Arystotelik z XVII wieku (o Sebastianie Petrycy z Pilzna). Piśma Staszica. Michał Wiszniewski – pionier typologii. Księga myśli polskiej (dot.: 700 lat myśli polskiej). Norwid o emigracji. U Świętochońskiego. Dzieje polskiej myśli politycznej. Filozofia Dwudziestolecia. Szkoła Analityczna. Logistyka. Ontologia i Metafizyka. Wzrost specjalizacji. – III. Twórcy i dzieła. Człowiek i historia (dot. A. Huxleya); Wielkość Descartesa; Polski przekład Johna Locke'a (dot.: Rozważania dotyczące rozumu ludzkiego. Przeł. B.J. Gawęcki); Geniusz Pascala; O sztuce współżycia z ludźmi; „Krytyka czystego rozumu” (I. Kant) w przekładzie Romana Ingardena; Myśliciel, który był poprzędnikiem Freuda (o Maine de Biran); Dziwne życie Emmanuela Swedenborga; Dziedzictwo Rousseau; Człowiek a państwo; Legat przeszłości; Filozofia kultury Ernsta Cassirera; Sztuka i piękno; Sonety Petrarci; Pięćsetlecie Rafaela; Proust; Portret współczesności; Filozofia w dostępnej formie; Amerykańska wizja przyszłości. – IV. Wspomnienia i refleksje: Edward Abramowski – Apostoł Solidarności; Wspomnam Mądralin; Stanisław Michalski – twórca „Poradnika dla samouków”; Ze wspomnień o Arturze Górskim; Prawda życia; O wierności samemu sobie; Co to jest szczęście?; Filozof dobrej rady (o ks. A. Jakubisiaku); O odnowie człowieka (dot. J. Gałęzowskiej; Metanoite!; Groza fanatyzmu; Ostatnia rozmowa (dot. Z.L. Zaleskiego); Przyjaciel młodzieży (o J. Nowa-

ku-Dłużewskim]; Książka o sztuce [dot.: M. Bohusz-Szysko: O sztuce]; „Droga do filozofii” [W. Tatarkiewicz]; Hiszpański traktat polskiego filozofa [dot.: B. Jasinowski: Revista de Filosofía de la Universidad de Chile]; Księga kongresowa [dot. Kongresu Współczesnej Nauki i Kultury Polskiej na Obczyźnie, Londyn, wierszeń 1970]; Eugeniusz Jarra, filozof prawa i wychowawca; Pożegnanie Profesora [W. Tatarkiewicz]; Śmierć Profesora Tadeusza Kotarbińskiego; Nasz francuski przyjaciel [o H. Mazaud]; Ostatni skamandryta [o S. Balińskim]; Potęga wyobraźni; Pochwała filozofii.

23. Władysław Tatarkiewicz jako historyk kultury. [Szkieł]. Londyn: Nakł. autora 1987, 14 s.

24. De profundis clamavi. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1988, 29 s.

25. Miłość pułkownika. Opowiadanie z niedalekiej przeszłości. Londyn: [b.w.] 1988, 63 s.

26. Podstawy filozofii Descartesa. [Rozprawa]. Londyn: Veritas 1988, 23 s.

Nadto według inf. autora (*Pam. Lit.*, Londyn 1978) dramaty: Emigranci; Na wakacjach; The marriage of true minds.

Przekłady

1. W. Szekspir: Sonety. Tłum. ... Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1961, 18 s. Wyd. 2 Londyn: White Eagle Press 1982.

2. Sz. Szymonowic: Aelinopean. [Przeł.] ... J.A. Teslar: Sylwetka kanclerza Jana Zamoyskiego według współczesnej relacji angielskiej. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1962, 57 s.

3. T.S. Eliot: East coker. Tłum. ... Londyn: Nakł. tłumacza 1984, 8 s.

Prace redakcyjne

1. Pomniki literatury ojczystej. T. 5 z. 2. J. Kasprowic: Oprac.: ... i J. Rembieliński. Londyn: Urząd Oświaty i Spraw Szkolnych 1942 s. 55-132.

2. Filozofia polska na obczyźnie. Pod red. ... Londyn: Pol. Tow. Nauk. na Obczyźnie 1987, 267 s. *Prace Kongresu Kultury Polskiej*, t. 6.

OPRACOWANIA (wybór)

E. Żytomirski: O krok od szkolnej ławy. *Głos Lit.* 1929 nr 21 [rec.: Pożegnania szkoły]. — J. Zagórski: *Pion* 1937 nr 6 [rec.: Wyjazd na połów]. — [W obozie w Szkocji...]. A. Bogusławski: Wiersze z obozu. *Wiad. Pol.*, Londyn 1942 nr 36; Mazur: O poezji słów kilka. *Myśl Pol.*, Londyn 1942 nr 33; [M. Święcicki] M.S.: Poezja w wojsku. *Dz. Żoł.*, Szkocja 1942 nr 173. — [Don Luis i inne opowiadania:] [S. Baliński] Stan. Bal.: W kręgu pogodnego zamyślenia. (O tomie opowiadań W.S.). *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1969 nr 259; Z. Kozarynowa: Gawędy filozofa. *Wiadomości*, Londyn 1969 nr 15; M. Reszczyńska-Stypińska: Dziełami opowiadań. *Tydz. Pol.*, Londyn 1969 nr 17. — J. Kowalewski: „Wiersze dla przyjaciół” — o miłości. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1974 nr 276 [rec.: Wiersze dla przyjaciół]. — S. Legeżyński: Nałożone obrazy W.S. *Wiadomości*, Londyn 1975 nr 24 [rec.: Przed świtem]. — S. Legeżyński: Portret artysty. *Wiadomości*, Londyn 1975 nr 3 [rec.: Wiersze dla przyjaciół]. — M. Nazarewicz: Ojczyzny szukam... *Gaz. Niedz.* 1982 nr 10 [rec.: Polska wiosna]. — Z. Czechowiczowa: Polscy pozytywści. *Tydz. Pol.*, Londyn 1983 nr 42

[rec.: The theories of knowledge and of science in Polish positivism]. — W. Toporowski: Sonety Szekspira po polsku. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1983 nr 182 [art. ogólny o twórczości poetyckiej i przekładowej W.S.]. — [Ludzie i idee:] Z. Kozarynowa: Tłum ludzi i gąszcz idei. *Prz. Powsz.*, Londyn 1986 nr 9; J. Lichten: Filozof z powołania. *Tydz. Pol.*, Londyn 1986 nr 10; A. Witke: Rola filozofii. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1986 nr 11. — A. Blum: W.S. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1988 nr 239. — A. Maczulonis Kaliniec: *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1988 nr 83 [rec.: Ludzie i idee].

B.D.

STRZAŁKOWSKI Zbigniew

ur. 1933

Pseud.: Alfred Konieczny; Z.S.
Poeta, prozaik.

Urodzony 12 października 1933 w Drohiczyźnie Poleskim; syn Czesława Strzałkowskiego, oficera (zginął w 1940 w Katyniu), i Aleksandry z Zaniewiczów, urzędniczki (zmarła w 1938). W czasie II wojny światowej przebywał w zakładach dla sierot radzieckich i polskich ss. urszulanek w Janowie Poleskim i Horodcu oraz oo. franciszkanów w Kobryniu. W 1946 w ramach tzw. akcji repatriacyjnej przyjechał do Polski. Do 1949 mieszkał w Domu Chłopców Zgromadzenia Braci Opieki św. Józefa w Grodkowie na Śląsku Opolskim, gdzie zaczął uczęszczać do gimnazjum. Po zlikwidowaniu tej placówki został przeniesiony do Domu Dziecka w Koźlu. Tu uczył się początkowo w trzyletniej szkole zawodowej i uzyskał uprawnienia tokarza, a następnie uczęszczał do Technikum Żelugli Śródlądowej, gdzie zdał maturę. Przez dwa lata był nauczycielem tego zawodu w miejscowej szkole zawodowej. Debiutował w 1955 fragmentami powieści pt. „Obrońcy Góry Chełmskiej”, opublikowanymi na łamach czasopisma *Głos Kozielski* (nr 6; podp. Alfred Konieczny). W 1956 wyjechał do Zielonej Góry, gdzie pracował w fabryce mierników elektrycznych. W 1957 rozpoczął studia z zakresu historii sztuki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (KUL). W 1959 był współzałożycielem grupy literackiej Prom i studenckiej Grupy Plastyków „Inops”. Rozwijał twórczość literacką. Wiersze, prozę, artykuły drukował m.in. w *Kamienie* (1958, 1965-72), *Kulturze i Życiu* (1964-72, z przerwami), *Kurierze Lubelskim* (1965-68), *Głosie Nauczycielskim* (1969-72) i *Nadodrzu* (1969-71). Zajmował się grafiką artystyczną i użytkową, malarstwem oraz wykonywaniem exlibrisów i ich kolekcjonowaniem. W 1960 został członkiem Związku Polskich Artystów Plastyków; okresowo pełnił różne funkcje we władzach okręgowych. Brał udział w wielu wystawach ogólnopolskich i okręgowych. Po uzyskaniu magisterium w 1962 był asystentem w Katedrze Historii Sztuki Religijnej KUL. W 1963 zawarł związek małżeński z Anielą Słomkowską, romanistką. W 1965 był współzałożycielem Studenckiego Klubu Literackiego „Kon-

trapunkt" wydającego dodatek *Kuriera Lubelskiego* o tym samym tytule. W 1968 był założycielem i przewodniczącym Robotniczego Klubu Literackiego „Profile” oraz redaktorem (do 1976) wychodzącego nieregularnie dodatku literackiego pt. *Profile* do gazetki przy Zakładowym Domu Kultury Fabryki Samochodów Ciężarowych w Lublinie. W 1968 powołał Klub Literacki im. J. Czechowicza przy Radzie Okręgowej ZNP w Lublinie; do 1981 pełnił w nim funkcję przewodniczącego. Był członkiem Krajowej Rady KKMP. Od 1970 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983); w 1973-81 pełnił funkcję sekretarza, a w 1981-83 skarbnika Oddziału Lubelskiego Związku. W 1983 zrezygnował z pracy w KUL i poświęcił się wyłącznie twórczości literackiej i plastycznej. Swoje utwory drukował w tym okresie m.in. nadal w *Kierunkach* (1970-81) oraz *Kamienie* (1979-82) i *Literackim Głosie Nauczycielskim* (1983-84). W 1979 był współtwórcą Grupy Poetyckiej „Signum”. W 1981 otrzymał nagrodę Wojewody Lubelskiego za całokształt osiągnięć literackich. Po ogłoszeniu stanu wojennego brał udział w niezależnym życiu kulturalnym, m.in. był autorem wielu wierszy politycznych, okolicznościowych piosenek oraz jako grafik – serii znaczków pocztowych i kart. W 1982 należał do inicjatorów powołania w Lublinie Duszpasterstwa Środowisk Twórczych. W 1989 został członkiem SPP. W 1990 otrzymał nagrodę Wojewody Lubelskiego za działalność społeczno-kulturalną. Był nagradzany i wyróżniany w wielu konkursach literackich. Za zasługi na polu bibliofilskim otrzymał w 1995 Order Białego Kruka ze Słonecznikiem, przyznany przez Lubelskie Towarzystwo Miłośników Książki. Wyróżniony m.in. odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1972), Srebrnym Krzyżem Zasługi (1974), Złotą Odznaką ZNP (1978), odznaką „Za Zasługi dla Lubelszczyzny” (1978), złotą odznaką „Zasłużonemu dla Lublina” (1987), Mieszka w Lublinie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Inwokacje zielone. [Wiersze]. Wwa: Pax 1965, 128 s.

Cykle: Metafizyka; Oratorium; Psalm; Inwokacje; Apokryf.

2. Punkt odniesienia. [Wiersze i miniatury literackie]. Wwa: Pax 1969, 34 s.

3. Wiązanie przestrzeni. [Wiersze i miniatury literackie]. Grafika autora. Lubl.: Nauczycielski Klub Lit. im. J. Czechowicza 1972, 43 s.

Zawiera m.in. cykle: Otwarście; Taranga.

Wyd. z okazji II Festiwalu Kult. Związków Zawodowych. – Nagroda im. J. Czechowicza w 1972.

4. Kobieta. Grafika, poezja, rysunek... Katalog wystawy. Lubl.: Klub Międzynarodowej Prasy i Książki, Wyd. Kultury i Sztuki Urzędu Woj. i Związek Pol. Artystów Plastyków 1975, [6] k.

5. Odmienianie czasu. [Opowiadania]. Ilustr. ... Lubl.: WLabel. 1977, 208 s.

Zawartość: Kapucynek; Walet pikowy; Dziesięć palców; Starzy umierają w ciszy; Białe – czarne; Anioł Tobiasza; Za murami jest gorące słońce; Odwiedziny; Odmienianie czasu. Nagroda im. B. Prusa w 1977.

6. Dom pełen marzeń. [Powieść]. Lubl.: WLabel, 1979, 245 s.

7. Portret literacki Ryszarda Kornackiego. [Sylwetka]. Biała Podlaska: Woj. i Miejski. Bibl. Publiczna 1988, 16 s.

8. Uchylenie pamięci. [Wiersze]. Lubl.: [Nakł. autora] 1989, 62 s.

9. Zbigniew Strzałkowski. Poeta, prozaik, artysta plastyk. [Wiersze]. Lubl.: Grupa Poetycka „Signum” 1989, [1] k. [Inf. autora].

10. Pory roku. [Wiersze]. Lubl.: Norbertinum 1991, 29 s.

11. Zodiakiem rok ponaglany. [Wiersze]. Projekt obwoluty oraz rys. i układ graf. ... Lubl.: Polihymnia 1993, 16 s.

12. Otwieram miasto. Lubl.: Polihymnia 1994, 190 s.

Na okł. tytuł: Przedziwne opowieści o Lublinie.

13. Brewiarz osobisty. [Wiersze]. Lubl.: Polihymnia 1995, 126 s.

Zawiera m.in. cykl: Brewiarz; Konanie.

14. Psalmi miłosne. [Wiersze]. Lubl.: Polihymnia 1996, 81 s.

15. Biegająca porankiem. [Wiersze]. Lubl.: Polihymnia 1998, 81 s.

16. Przestrzeń niepodległa. [Wiersze]. Lubl.: Polihymnia 2000, 94 s.

Nadto oddzielne wydania zbiorów ekslibrisów: Ekslibrisy astralne ... Lubl.: Muzeum Okręgowe Oddz. im. J. Czechowicza 1971, 10 tab. – [Dziesięć] 10 ekslibrisów dla Jego Świątobliwości Jana Pawła II Papieża z Polski. Lubl.: [Nakł. autora] 1983, 10 tabl.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank 1995, 1998, 1999. – Z. Strzałkowski: Jak piszę wiersz. *Głos Naucz.* 1969 nr 10; Z. Strzałkowski: Mój literacki Lublin. W: Lublin literacki. Lubl. 1984. – Wywiady: O młodej literaturze. *Rozm. Cz. Dąbrowski. Śl. Powsz.* 1972 nr 304; Z.S. Rozm. Cz. Dąbrowski. *Kierunki* 1979 nr 39.

Inwokacje zielone:] J. Dziuba. *Kierunki* 1966 nr 21; M. Sprusiński: Debiuty poetyckie. *Nowe Książ.* 1966 nr 10 [m.in. dot. Z.S.]; A.K. Waśkiewicz. *Tyż. Kult.* 1966 nr 39; S. Wolski: Inwokacje nie takie znów zielone. *Kamena* 1966 nr 9. – [Punkt odniesienia:] T. Klak: Poezja konkursowa? *Kamena* 1970 nr 11; W. Michalski: Poetycki kontrapunkt Z.S. *Głos Naucz.* 1970 nr 16 [dot. też: Inwokacje zielone]. – [Odmienianie czasu:] Z. Irzyk: Debiut po raz wtóry. *Kierunki* 1977 nr 50; W. Michalski: Różne odmiany czasu. *Głos Naucz.* 1978 nr 11; M. Mietkowska: Odmienianie banału. *Nowy Wyraz* 1978 nr 2; M. Różycki: Czas i ludzie. *Literatura* 1978 nr 27. – W. Wołyński. *Głos Naucz.* 1979 nr 41 [rec.: Dom pełen ma-

rzeń]. — A. Niewczas. Słowo i obraz. O twórczości Z.S. W: Almanach Nauczycielskiego Klubu Literackiego im. J. Czechowicza w Lublinie. Cz. 2. Eseje. Lubl. 1992. — A.L. Gzella. Jubileusz ponaglany. *Dz. Lubel.* 1993 nr 83.

B.M.

STRZELEWICZ Konrad ur. 1934

Pseud.: Konrad Żniński; ks; Ks; (KS).
Prozaik.

Urodzony 18 października 1934 w Żninie; syn Kazimierza Strzelewicza, pracownika cukrowni Żnin, powstańca wielkopolskiego, i Marii Kranz z Beimów. W czasie okupacji niemieckiej i w pierwszych latach po wojnie przebywał nadal w Żninie. W 1952 wyjechał do Bydgoszczy i przez parę miesięcy był zatrudniony jako pracownik fizyczny w przedsiębiorstwie Elektromontaż 2 Gdańsk. W 1953/54 uczęszczał na Uniwersyteckie Studia Przygotowawcze przy Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, a w 1954/55 na II rok Uniwersyteckich Studiów Przygotowawczych przy Uniwersytecie Łódzkim, gdzie w 1955 zdał maturę. Następnie studiował filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W 1960 uzyskał magisterium i do 1964 był nauczycielem języka polskiego i historii w Technikum Górniczym Odkrywkowym w Krakowie. Debiutował w 1964 opowiadaniem pt. „Podsumowanie”, opublikowanym na łamach miesięcznika *Więź* (nr 7/8). W 1964-65 pracował jako podinspektor szkolny w Wydziale Oświaty dzielnicy Kleparz w Krakowie, a następnie do 1969 jako nauczyciel w Szkole dla Pracujących nr 6. W 1969 otrzymał stypendium literackie im. T. Borowskiego, przyznane przez Ministerstwo Kultury i Sztuki. Od tegoż roku do 1971 był rzecznikiem prasowym w Instytucie Odlewnictwa w Krakowie. Następnie do 1991 pracował jako dziennikarz w *Gazecie Krakowskiej* (w 1976-80 nazwa zmieniona na *Gazeta Południowa*; tu m.in. rubryka not recenzyjnych pt. „Nasza księgarnia”); w 1981-90 był kierownikiem działu ekonomicznego, później działu kulturalnego pisma. Prozę, artykuły drukował także m.in. na łamach czasopisma *Życie Literackie* (1968, 1970, 1972, 1977, 1980, 1983; w 1974-75 członek zespołu redakcyjnego). Od 1973 należał do ZLP i SDP (do rozwiązania Stowarzyszenia w 1982). W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych odbył kilkanaście podróży zagranicznych, m.in. do Armenii, Francji, Iraku, Niemiec i Stanów Zjednoczonych. W 1974-75 był kierownikiem literackim Teatru Ludowego w Nowej Hucie, a w 1980-81 kierownikiem literackim Zespołu Filmowego „Kraków”. W 1982 został członkiem SD PRL (od 1989 SD RP). W 1987 otrzymał stypendium twórcze m. Krakowa. W 1995 został wiceprezesa, a w 1996 prezesa Oddziału

Krakowskiego ZLP. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1977), Złotym Krzyżem Zasługi (1979), złotą odznaką „Za Pracę Społeczną dla Miasta Krakowa” (1984), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1984). Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kibic. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1968, 239 s. Zawartość: Pilch; Kibic; Zmagania; Współzycie z psem; W przeddzień wyjazdu; Podglądanie palacza; Autoportret o czerwonych oczach.

2. Czas przeszły, czas przyszły. [Powieść]. Wwa: Iskry 1972, 235 s.

Nagroda Wielkop. Tow. Kult. i Wydawn. Poznańskiego pod patronatem WRN w Poznaniu w 1972.

3. Rejestracje. [Powieść]. Kr.: WL 1972, 195 s.

4. Koce Kwakiutłów. [Opowiadania i utwory dramatyczne]. Kr.: WL 1974, 179 s.

Zawartość: [Opowiadania:] W 1962 roku, latem; Rozmowa piszana z Murzynem; Koce Kwakiutłów; Luneta Keplerowska; List do Samuela Becketta; Atlantyda; Morpho Menelaus; Założenie plomby; Anioł; Odwiedziny; W piwnicy; Osiedlanie gmachu; Duch wiatraka; Unicestwienie spychacza; Łapa niedźwiedzia; Kontrola; Wszechogarniający smród; Łatwo u nas o bzik. — [Utwory dramatyczne:] Centon 2; Centon 3.

5. Krzywe zwierciadła. [Opowiadania]. Kr.: WL 1982, 175 s.

Zawartość: Krzywe zwierciadła; Parch marmuru; Dziecko w pionie kanalizacyjnym; Diabelski Trójkąt; Twarz w zwierciadle; Ręka Fatmy; Niesamowita historia; Błękitne myśli; Dziecko poczęte na cmentarzu choleryków; Memoriał; Pompodolium; Po śmierci; Manipulanci; Poemata immortalia; Petertila; Odrzucony przeszczep; — nadto z poz. 4: Osiedlanie gmachu; Duch wiatraka; Łatwo u nas o bzik; Unicestwienie spychacza.

6. Wyspa bogów. [Powieść dla młodzieży]. Pozn.: WP 1984, 77 s.

7. Prosto w oczy. [Opowieść dokumentalna]. Postł.: J. Kajtoch. Kr.: KAW 1985, 137 s.

Na podstawie wspomnień Marcina Waligóry.

8. Z taśmy. [Powieść]. Kr.: WL 1989, 156 s.

9. Manipulanci i inne opowiadania. Kr.: Klub Lit.-Artyst. 1998, 236 s.

Zawiera: Współzycie z psem [poz. 1], — z poz. 4: W 1962 roku, latem; Łatwo u nas o bzik; Wszechogarniający smród; Osiedlanie gmachu; List do Samuela Becketta; Rozmowa piszana z Murzynem; Założenie plomby; Koce Kwakiutłów, — z poz. 5: Petertila; Krzywe zwierciadła; Odrzucony przeszczep; Parch marmuru; Pompodolium; Memoriał; Manipulanci; Ręka Fatmy; Poemata immortalia, — oraz nowe: W pół słowa żeby wszystko było jasne; Jar we mgle; Koko; Ręka świętej; Oh, Paris; Z Pragi; Wiosna; Rewitalizacja; Liebesmord; Falkandy; Dolina melancholii; Opisanie pejzażu w skali Beauforta; Błękitne myśli.

Prace redakcyjne

1. Polskie wiersze obozowe i więzienne 1939-1945. W archiwum Aleksandra Kulisiewicza. [Oprac. i przedm.] ... Kr.: KAW 1984, 313 s.

2. Zapis. Opowieść Aleksandra Kulisiewicza. [Spisał i oprac.] ... Kr.: KAW 1984, 215 s.

Nagroda im. A. Fiderkiewicza II stopnia, przyznana przez Gł. Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce, Inst. Pamięci Nar. w 1986.

3. Krytyka, krytyka, krytyka. [Zbiór szkiców]. Wstęp i red. ... Kr.: Krak. Oddz. ZLP 1995, 98 s. Wyd. bibliofilskie w 100 egz.

4. Tarnowskie Koło Młodych Autorów. Wiersze. Red., wybór ... Kr.: Krak. Oddz. ZLP 1996, 65 s.

5. Almanach młodych. Poezja i proza. Red., wybór, oprac., przedm. ... Pośl.: K. Szłaga. Kr.: Krak. Oddz. ZLP 1997, 137 s.

6. Krakowska Noc Poetów. [Almanach]. Red. ... Kr.: Krak. Oddz. ZLP

XXV Jubileuszowa Krakowska Noc Poetów. 1997, 64 s.

XXV Jubileuszowa Krakowska Noc Poetów. Kraków-Lwów-Norymberga 1997, 228 s.

Teksty w jez. pol., niem. i ukr.

XXVI Krakowska Noc Poetów. 1998, 78 s.

XXVII Krakowska Noc Poetów. [Wstęp, noty, wybór:] A. Kajtochowa. 1999, 92 s.

XXVIII Krakowska Noc Poetów. 2000, 101 s.

XXIX Krakowska Noc Poetów. 2001, 106 s.

7. Choinka literacka. [Antologia]. Red. ... Kr.: Krak. Oddz. ZLP 1998, 27 s., 2000, 72 s.

Wyd. bibliofilskie w 100 egz.

8. Literatura, literatura, literatura. [Szkice]. Red., [wstęp] ... Kr.: Krak. Oddz. ZLP 1998, 106 s.

9. Almanach młodych. Poezja i proza. [Wybór, przedm., red.] ... [Pośl.:] W. Kot. Kr.: Krak. Oddz. ZLP 1999, 137 s.

10. Ognisko literackie. Krakowskie pokłosie Turniej Jednego Wiersza 1999. [Antologia]. Red. ... Kr.: Krak. Oddz. ZLP 1999, 98 s.

Wyd. bibliofilskie w 100 egz.

11. Proza, proza, proza. [Almanach]. Wstęp, wybór, red. ... Kr.: Krak. Oddz. ZLP 1999, 600 s.

12. Proza, proza, proza ... [Almanach]. Red. ... Kr.: Krak. Oddz. ZLP 2000, 637 s.

13. Poezi Krakowa – Skawinie. [Antologia]. Wybór, wstęp, red. ... Kr.: Krak. Oddz. ZLP 2000, 31 s.

14. Almanach Młodych. Poezja i proza. Red. ... Kr.: Krak. Oddz. ZLP 2001, 136 s.

15. Pokłosie. Sesja międzynarodowa poświęcona jubileuszowi 85-lecia urodzin i 53-lecia debiutu literackiego Juliana Kawalca. Referaty, wypowiedzi, recenzje, komunikaty. Red. ... Kr.: Oddz. ZLP 2001, 76 s.

Nadto opracowania redakcyjne (też pod pseud. Konrad Żniński) kilkudziesięciu tomików poetyc-

kich poszczególnych autorów wydanych przez Oddz. Krak. ZLP po 1995.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2000.

[Kibic:] M. Jęczmyk: Medytacje o zapasach, czyli „Autoportret o czerwonych oczach”. *Książ. dla Ciebie* 1969 nr 1; J.M. Bartnicka: Filozofia outsidera. *Nowe Książ.* 1969 nr 11; S. Zieliński: Wycieczki balonem. *Ucieczka z psiej budy. Kultura* 1969 nr 4; M. Orski: Kibic kreowanych sytuacji. *Twórczość* 1970 nr 2. – [Rejestracje:] B. Hampel: Filolog cierpiący. *Kultura* 1972 nr 22 [dot. też: Czas przeszły, czas przyszły]; K. Nowicki: Literatura kryzysu. *Żyg. Kult.* 1972 nr 17; J. Pieszczałowicz: Czy pożegnaniu z „nieudacznikiem”? *Nowe Książ.* 1972 nr 14; S. Stabryła: W poszukiwaniu absolutnej negacji. *Twórczość* 1972 nr 11. – S. Stabryła: Czas dojrzewania. *Mies. Lit.* 1972 nr 10 [rec.: Czas przeszły, czas przyszły]. – [Koce Kwakiutłów:] O. Jędrzejczyk: Prawda, czyli lek przed erudycją. *Gaz. Krak.* 1974 nr 104; M. Pieczara: Kwakiutle nad Wisłą. *Nowe Książ.* 1975 nr 16. – [Krzywe zwierciadła:] J. Kajtoch: „...kłamać za pomocą prawdy”. *Gaz. Krak.* 1982 nr 215; K.M. Sieniawski: Prozaik prawie dobry. *Tu i Teraz* 1982 nr 29; T. Błażejowski: Opowieści niesamowite. *Życie Lit.* 1983 nr 29, przedr. zmien. w tegoż: Rysopis. Łódź 1987; A. Nowakowski: Jeden do trzech. *Nowe Książ.* 1983 nr 5. – T. Błażejowski: Pieśni z dna piekła. *Życie Lit.* 1984 nr 33 [rec. oprac.: Zapis]. – E. Borkowska: Miedzy utopią, a kleską. *Mies. Lit.* 1984 nr 1 [rec. Krzywe zwierciadła]. – [Zapis. Oprac. ...] M. Chrzanowski: Wielki monolog syna śmierci. *Pis. Lit. Artyst.* 1984 nr 4; B.S. Kunda: Spowiedź barda kacetów. *Zdanie* 1984 nr 5; S. Stanuch: Ostatnie słowo „barda kacetów”. *Tu i Teraz* 1984 nr 20. – [Polskie wiersze obozowe i więzienne. Oprac. ...] E. Brzoza: Człowiek może wiele. *Nowe Książ.* 1985 nr 11; M. Chrzanowski: *Tu i Teraz* 1985 nr 15. – J. Kajtoch: Bawiac – uczy. *Gaz. Krak.* 1985 nr 110 [rec.: Wyspa bogów]. – [W. Jaworski] Viator: *Pis. Lit. Artyst.* 1985 nr 9 [rec. oprac.: Zapis]. – [Polskie wiersze obozowe i więzienne. Oprac. ...] J. Kajtoch: Wiersze – artystyczne dokumenty. *Gaz. Krak.* 1985 nr 43; J. Tulik: Krzyż z chleba. *Życie Lit.* 1985 nr 28. – T.J. Żółciński: Zapis z taśmy. *Nowe Książ.* 1990 nr 23 [rec.: Z taśmy]. – W. Kajtoch: O prozie K.S. W tegoż: Proza, proza, proza. T. 1. Kr. 1995. – [Manipulanci i inne opowiadania:] S. Ważbiński: O manipulacjach wokół nas. *Więści* 1999 nr 11; E. Biela. *Suplement* 2000 nr 1.

B.M.

STUDENCKI Władysław 1910-1985

Pseud.: W.S.; Wł. St.; Władysław Jan Baca. Historyk literatury.

Urodzony 16 grudnia 1910 w Żywcu; syn Jana Studenckiego, drobnego przedsiębiorcy, i Elżbiety z domu Czernin. Uczęszczał do gimnazjum w Białej (1921-23), a następnie do Gimnazjum im. M. Kopernika w Żywcu. Po zdaniu matury w 1929, studiował polonistykę, kolejno na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie (do 1932) i Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie; w 1933 uzyskał magisterium i rozpoczął bezpłatną praktykę nauczycielską w swoim dawnym gimnazjum w Żywcu. W tymże roku debiutował utworem prozą pt. „Żywiec przez okulary. (List Chochlika do lady Parodia)”, opublikowanym w *Przeglądzie Żywieckim* (nr 6). W 1934 wydawał własnym sumptem w Żywcu kwartalnik literacko-społeczny *Zagiew*, organ miejscowego Towarzystwa Kultury Ar-

tystycznej (2 numery); w piśmie tym drukował swoje utwory wierszem i prozą. W tymże roku opublikował pierwszą pracę naukową pt. „Do podstaw socjologii literatury”. W 1935 złożył egzamin państwowy na nauczyciela szkół średnich i rozpoczął pracę pedagogiczną w Średniej Szkole Ogrodniczej w Kijanach pod Lublinem, a następnie w Gimnazjum i Liceum w Piekarach Śląskich, gdzie mieszkał do 1939. Ożenił się z Marią Danutą Koriwczakówną. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Krakowskim, pracował w leśnictwie i uczestniczył w tajnym nauczaniu w Czatkowicach i Krzeszowicach. Po wojnie osiadł w Bytomiu i pracował jako polonista w miejscowym liceum ogólnokształcącym (1945-65). Zorganizował i prowadził liceum dla pracujących (1945-46) oraz ognisko metodyczne języka polskiego (1945-48). Jednocześnie od 1947 studiował dyplomację w Szkole Nauk Politycznych przy Wydziale Prawa UJ; studia te ukończył w 1949. W tym samym czasie kierował bytomskim oddziałem Śląskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz pełnił funkcję wiceprezesa oddziału bytomskiego ZNP. Był założycielem w 1948 i wieloletnim prezesem Klubu Literackiego w Bytomiu (do 1981). Od 1955, mieszkając nadal w Bytomiu, pracował jako zastępca profesora w Katedrze Literatury Polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej (WSP) w Opolu; w 1956 zorganizował międzywydziałowe Studium dla Pracujących, którym do 1966 kierował jako dziekan i prodziekan. Od 1957 był członkiem Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Należał w 1957 do założycieli grupy popierania twórczości artystycznej Dziewanna, od 1958 nadto do Grupy Literackiej „Gronie” im. E. Zegadłowicza powstałej przy Towarzystwie Miłośników Ziemi Żywieckiej w Żywcu. W 1958 został prodziekanem Wydziału Filologiczno-Historycznego WSP w Opolu. W 1960 uzyskał na WSP w Opolu doktorat na podstawie rozprawy pt. „Twórczość dramatyczna Emila Zegadłowicza” (promotor prof. Stanisław Kolbuszewski). W 1963 habilitował się na UJ na podstawie rozprawy pt. „Życie i twórczość L.M. Staffa” i otrzymał stopień docenta. W tymże roku został członkiem ZLP. W 1965 objął kierownictwo Katedry Literatury Polskiej WSP w Opolu. Redagował *Zeszyty Naukowe WSP w Opolu*, serię *Historia Literatury* (m.in. 1964 nr 3, 1966 nr 4, 1970 nr 6), a następnie był redaktorem naukowym serii *Filologia Polska*. W 1972 został mianowany profesorem nadzwyczajnym. W tymże roku otrzymał nagrodę Prezydium WRN w Opolu za osiągnięcia w pracy naukowej, dydaktyczno-wychowawczej oraz w działalności społeczno-kulturalnej, a w 1973 nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki III stopnia za szczególne osiągnięcia w dziedzinie dydaktyczno-wychowawczej. Od 1975 prowadził zajęcia

także w WSP w Częstochowie. W 1977 otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. Był członkiem Komisji Historycznoliterackiej PAN Oddziału w Krakowie oraz Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej (od 1977). Po przejściu w 1978 na emeryturę prowadził nadal seminaria doktoranckie w Opolu i wykłady w Opolu i Częstochowie. Był od 1982 członkiem Polskiego Oddziału Stowarzyszenia Kultury Europejskiej (SEC). Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1971) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1973). Zmarł 22 grudnia 1985 w Opolu; pochowany w Bytomiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Do podstaw socjologii literatury. [Studium]. Żywiec: Skł. gł. Księg. R. Faruzela (druk. R. Hoffmann) 1934, 31 s.

2. Muszla. [Wiersze]. Przedm.: E. Zegadłowicz. Żywiec: R. Faruzel 1935, 32 s.

Cykle: *Lowca bezdeni*; *Z pamiętnika poszukiwacza*.

3. Świt i zmierzch. [Wiersze]. Lubl.: Druk. J. Baranowski, J. Polakowski 1936, 14 s.

4. Twórczość dramatyczna Emila Zegadłowicza. [Studium]. Wr.: Ossol. 1962, 195 s.

Rozprawa doktorska.

5. Życie i twórczość [Ludwika] M[arii] Staffa. [Monografia]. Opole 1963, 282 s. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu*. Ser. B: *Studia i Rozpr.*, 5.

Rozprawa habilitacyjna.

6. Szkice literackie. Wielcy i mali. Opole 1967, 179 s. *Prace Opol. Tow. Przyj. Nauk*. Wyd. II Jęz. i Literatury.

Zawartość: Kleopatra VII [postać Kleopatry w utworach L.H. Morstina, C. Norwida, G. Shawa, W. Szekspira]; Uwagi w sprawie recepcji twórczości Juliusza Słowackiego w literaturze polskiej okresu 1918-1939; Henryk Sienkiewicz. (Okruchy biograficzne); Problem osobowości w prozie Conrada; Z ineditów Ludwika Marii Staffa. (Powieść Borskiego; Wiersze; Fragmenty dramatów; Opowiadania i fragmenty prozy; Notatnik L.M. Staffa); Dwudroże Emila Zegadłowicza. (I. „Dziesięć ballad o powsinogach beskidzkich” Emila Zegadłowicza. II. C.K. Gimnazjum Wadowickie w opinii pisarzy. III. Słowo Edwarda Kozikowskiego).

7. Wieczory bytomskie. *Silva rerum*. Wr.: Ossol. 1967, 293 s.

Dot. Klubu Lit. w Bytomiu.

8. O Waławie Berencie. Cz. 1-2. Opole 1968, 1969, 121 + 125 s. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu*. Ser. B: *Studia i Monogr.*, 21, 25.

Cz. 1. 1873-1918; cz. 2. 1918-1940.

9. Alchemik słowa. (Rzecz o Janie Parandowskim). Cz. 1-2. Opole 1972, 1974, 151 + 137 s. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu*. Ser. B: *Studia i Monogr.*, 33, 45.

10. Kornel Ujejski w świetle listów, przemówień, pamiętników. Wwa: PWN 1984, 158 s. *Opol. Tow. Nauk*.

11, Ze wspomnień. Przygot. do druku i post. opatrzył Z. Piasecki. Opole: Inst. Filologii Pol. WSP w Opolu 1994, 186 s.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: Kazimierz Szetkiewicz i Zagłoba. *Prz. Hum.* 1970 nr 6 s. 137-147, przedr. w: M. Kornilowiczówna: *Onegdaj. Opowieść o Henryku Sienkiewiczu i ludziach mu bliskich.* Wwa 1972 s. 177-195, wyd. 2 1973; wyd. nast. Szczec. 1985. — O klubach literackich na Śląsku i w Zagłębiu. *Kwart. Opol.* 1970 nr 3 s. 50-67. — Wanda Młodnicka z domu Monné. *Prz. Hum.* 1974 nr 5 s. 141-150. — „Pieśni Niemotworza” Emila Zegadłowicza. *Prz. Hum.* 1975 nr 8 s. 103-116. — Socjologia literatury. W: *Nauka i praktyka.* T. 1. Wwa 1975 s. 25-40. — Przypomnienie walki piórowej klasyków z romantykami. *Prz. Hum.* 1976 nr 2 s. 79-88. — Esejstyka i dramaturgia Anatola Sterna. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Filol. Pol.* 1978 nr 16 s. 155-172. — O Stefana Żeromskiego opowiadaniu „Wszystko i nic”. („Popiołów” sprawa druga). Fragment. *Prz. Hum.* 1978 nr 3 s. 19-30. — Emil Zegadłowicz. W: OLP. Ser. 6 t. 2. Kr. 1979 s. 91-103. — „Ponowa” 1921-1922; „Czartak” 1922-1928. W: OLP. Ser. 6 t. 1. Kr. 1979 s. 217-226. — Założenia światopoglądowe i stylistyczne pamiętnika Aleksandra Fredry „Trzy po trzy”. *Pr. Nauk. WSP w Częst. Filol. Pol.* 1979 nr 2 s. 39-51. — O „Marcholcie” Jana Kasprowicza. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Filol. Pol.* 1980 nr 17 s. 89-106. — O dramatach Karola Wojtyły. *Pr. Nauk. WSP w Częst. Filol. Pol.* 1981 nr 4 s. 35-46. — Ze studiów nad twórczością prozatorską Kornela Ujejskiego. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Filol. Pol.* 1981 nr 19 s. 5-25. — O twórczości prozatorskiej Jerzego Przędzickiego. *Spraw. Opol. TPN. Wyd. 2 Jez. i Lit.* Ser. B. 1982 wyd. 1986 nr 20 s. 63-79. — Przypomnienie Kazimierza Zdziechowskiego. *Pr. Nauk. WSP w Częst. Filol. Pol.* 1982 nr 5 s. 63-76. — „Kresy” powieść Kazimierza Zdziechowskiego. *Pr. Nauk. WSP w Częst. Filol. Pol.* 1985 nr 1 s. 79-91.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1967, 1968, 1975, 1979 — SWPP 2 (R. Loth). — SBLP 1, 2 (Z. Piasecki). — LP XX w. (red.).

P. Obrączka: Bibliografia prac profesora W.S. [Cz. 1]. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Filol. Pol.* 1975 nr 13; cz. 2 *tamże* 1985 nr 24. — P. Obrączka: Wykaz prac doktorskich napisanych pod kierunkiem prof. dra hab. W.S. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Filol. Pol.* 1985 nr 24.

[Muszla:] S. Furmanik: Poezje. *Polonista* 1935 z. 5/6; J. Stozek. *Wiś* 1935 nr 3/4. — [Twórczość dramatyczna Emila Zegadłowicza:] W. Błachut: O dramaturgii Zegadłowicza. *Życie Lit.* 1962 nr 35; E. Kozikowski: O dramaturgii Zegadłowicza. *Teatr* 1962 nr 10; T. Terlecki: Zegadłowicz dramaturg. *Kultura*, Paryż 1962 nr 12; L. Eustachiewicz. *Pam. Lit.* 1963 z. 3. — [Życie i twórczość L.M. Staffa:] E. Kozikowski: Studium o Ludwiku Marii Staffie. *Tyg. Kult.* 1964 nr 44; Z. Bednorz: Z tematyki młodopolskiej w Opolu. *Kwart. Opol.* 1966 nr 2. — [Wieczory bytomskie:] W. Dziwulski. *Zar.*

Śl. 1967 nr 4; H. Stankowska: Wieczory w Klubie Literackim. *Tryb. Opol.* 1967 nr 70. — [O Wacławie Berencie:] J. Baer. *The Polish Review*, Nowy Jork 1970 nr 4; M. Danilewiczowa: Wacław Berent — wielki zapomniany. (Na trzydziestą rocznicę zgonu). *Wiadomości*, Londyn 1970 nr 48. — [Alchemik słowa:] Z. Bak: Nad monografią twórczości Jana Parandowskiego. *Polonistyka* 1973 nr 6; Z. Bednorz: Jan Parandowski — w ujęciu monograficznym. *Prz. Hum.* 1973 nr 6. — Z. Piasecki: W czterdziestolecie pracy naukowej i pedagogicznej prof. dra hab. W.S. *Kwart. Opol.* 1974 nr 4. — [Alchemik słowa:] W. Natanson: Monografia o Parandowskim. *Nowe Książ.* 1975 nr 16; Z. Piasecki. *Ruch Lit.* 1976 nr 2. — Z. Piasecki: Dorobek naukowy W.S. Próba charakterystyki. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Filol. Pol.* 1985 nr 24. — Z. Piasecki. *Ruch Lit.* 1986 nr 3 [rec.: Kornel Ujejski w świetle listów, przemówień, pamiętników]. — Z. Piasecki: W.S. (1910-1985). Wspomnienie pośmiertne. *Ruch Lit.* 1986 nr 6. — E. Polanowski: Profesor W.J.S. (1910-1985). Szkic do portretu. *Pr. Nauk. WSP w Częst. Filol. Pol.* 1990 nr 3. — [Ze wspomnień:] K. Raczyński: Ocalająca moc słowa. O wspomnieniach profesora W.S. *Strony* 1994 nr 2; K. Maciąg. *Ruch Lit.* 1996 nr 2.

J.Z.

STUR Jan 1895-1923

Właściwe imię i nazwisko: Hersz Feingold.

Poeta, krytyk literacki.

Urodzony w 1895 w rodzinie adwokata. W dzieciństwie stracił ojca. Od 1905 uczęszczał do VIII Gimnazjum we Lwowie o profilu klasycznym, a po jego ukończeniu w 1914 rozpoczął studia w Wiedniu. Wkrótce przerwał naukę z powodu powołania do wojska austriackiego. Ze względu na stan zdrowia (gruźlica) nie brał udziału w walkach. Debiutował w 1919 cyklem artykułów pt. „Wojna a twórczość”, drukowanym w lwowskiej *Gazecie Wieczornej* (nr 4868, 4870, 4874, 4876, 4882, 4884); w piśmie tym, a także w *Gazecie Porannej* publikował do 1921. W 1919-21 należał do grupy poznajskich ekspresjonistów, skupionych wokół czasopisma *Zdrój* (tu artykuły do 1922). Jako współredaktor *Zdroju* i autor publikowanych w nim artykułów programowych stał się jednym z głównych teoretyków polskiego ekspresjonizmu. W 1920 przebywał u Jerzego Hulewicza w Kościankach pod Poznaniem. Zmarł 15 czerwca 1923 w Zakopanem.

TWÓRCZOŚĆ

1. Tadeusza Micińskiego „Książ Patiomkin”, „Nietota”, „Xiądz Faust”. *Zdrój* 1919 t. 9 z. 2-4; t. 10 z. 1/2. Wyd. osob. Pozn.: *Zdrój* 1920, 50 s. Przedr. pt. Trzy dzieła Tadeusza Micińskiego zob. poz. 5.

2. Anima nostra. Przełomu część pierwsza. [Wiersze]. Pozn.: *Zdrój* 1920, 139 s.

Wiersze powst. w l. 1912-1919, tytuły w języku łac., utwory napisane w jęz. pol., niem. i franc.

3. Triumfy. Przełomu część czwarta. [Wiersze]. Pozn.: *Zdrój* 1920, 159 s.

4. Człek wędrowny. [Poemat]. Lw.: Prom 1921, 74 s. Przedr. popraw. i uzup. zob. poz. 7.

5. Na przełomie. O nowej i starej poezji. [Szki-ce]. Lw.: Odrodzenie 1921, 210 s.

Zawartość: Przedmowa. — Josephin Paledan: Wszzechmocne złoto; Walt Whitman; Rainer Maria Rilke i „Święta rodzina”; Stefan Żeromski: Sen o szpadzie i „sen o chlebie”; Kaspro-wicz, Żeromski, Berent, Przybyszewski: Szczyty; Trzy dzieła Tadeusza Micińskiego [poz. 1]; Poezja „nowa” Polski zmar-tychwstałej; Dalszy rozwój „Piccadorczyków”; Julian Tuwim: Sokrates tańczący; „Skamander” i „Karmazynowy poemat” Le-chonia; Utwory prozą Iwaszkiewicza; Antoni Słonimski: Para-da; O „Hymnach” Józefa Wittlina; Ekspresjonizm: Czego chcemy; Z rozmyślań człowieka na przełomie; Jerzy Jankowski: Tram w popszek ulicy; Tytus Czyżewski: Zielone oko; O poe-cie-teoretyku [dot. J. Hulewiczal; Jerzego Hulewicza „Kain”; Olwid (W. Hulewicz); W trzecią rocznicę powstania „Zdroju”; Stanisław Ignacy Witkiewicz: Tumor Mózgowicz; Przemiany; „Ballady” E. Żegadłowicza.

6. Z ksiąg prawdy. [Poemat]. Lw.: Nakł. autora 1921, 16 s.

7. Człeka wędrownego tragedia radosna. [Poematy]. (Pisma T. 1). Lw.: Oświata 1924, 180 s. Por. poz. 4.

Zawartość: Cz. I. Żywoć w piekle [poz. 4]; Cz. II. Tragedia czyścica; Cz. III. Powrót do raju, — nádto: Fragmenty [wiersze].

Przekład

1. R. Tagore: Poczta. Odtworzył ... *Gaz. Wiecz.*, Lw. 1920 nr 5605, 5607, 5609; 1921 nr 5613, 5616, 5619, 5621, 5622, 5626, 5630, 5638. Wyd. osob. Lw.: Monsalwat 1922, 48 s.

Prace edytorskie

1. A. Fredro: Zemsta. Komedia w 4 aktach. Krytycznym wstępem i objaśn. zaopatrzył ... Lw.: Księg. M. Bodeka, A. Bardacha, S. Bogena 1919, 110 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1922 [antydat. 1921].

2. A. Mickiewicz: Grażyna. Krytycznym wstępem i objaśn. zaopatrzył ... Lw.: Księg. M. Bodeka, A. Bardacha, S. Bogena 1919, 64 s. Wyd. nast.: wyd. 2 popraw. tamże 1922 [antydat. 1921]; wyd. 3 łącznie z Oda do młodości Lw.: Vita 1925, tamże: wyd. 4 1927, wyd. 4 ||] 1929.

3. J. Słowacki: Anelli. Krytycznym wstępem i objaśn. zaopatrzył ... Lw.: Księg. M. Bodeka, A. Bardacha, S. Bogena 1919, 58 s.

4. A. Mickiewicz: Ballady i romanse. Wstępem krytycznym, objaśn. i treścią zaopatrzył ... Lw.: Vita 1920, 112 s.

Objaśnienia i treść (omówienie) we wstępie.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (F. Lichodziejewska). — LP XX w. (J. De-gher).

J. Kleiner: Utwory J.S. *Gaz. Wiecz.* 1920 nr 5542, 5544. — J. Gella: Futuryzm czy... sturyzm? *Gaz. Poranna* 1921 nr 5760, 5762, 5764, 5766. — H. Elzenberg. *Książka* 1922 nr 4 [rec.; Anima nostra; Triumf]. — [A. Weintraub] A. Dan: Zapomniany poeta. *Wiad. Lit.* 1927 nr 37. — S. Kasztelowicz: J.S. W: Tragiczny doby bez kształtu. Wwa 1933. — Ch. Lów: Zydzi w poezji odrodzonej Polski. *Romantycy*. J.S. *Mies. Żyd.* 1933 t. 2. — J. Witlin: J.S. *Wiad. Lit.* 1933 nr 41, przedr. w tegoż.

Orfeusz w piekle XX wieku. Paryż 1963. — E. Polanowski: J.S. Krytyk i poeta. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Hst. Lit.* 1966 nr 4. — E. Kuźma: Młodzi wobec pytań ostatecznych. J.S., Józef Wittlin, Witold Hulewicz, Zenon Kosidowski. W: *Religijne aspekty literatury XX wieku*. Lublin 1977. — J. Ratajczak: J.S.: „Człek wędrowny”. W tegoż: *Zgasy „brzask epoki”*. Szkice z dziejów czasopisma „Zdrój” 1917–1922. Pozn. 1980. **K.B.**

STWORA Jacek 1918-1994

Prozaik, autor słuchowisk i reportaży radiowych.

Urodzony 24 marca 1918 w Krakowie; syn Stanisława Stwory, poety i dziennikarza, i Stefanii z Godulów, nauczycielki. Uczęszczał do III Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego w Krakowie i tam w 1936 uzyskał świadectwo dojrzałości. Debiutował w tymże roku wierszem pt. „Chłopska dola”, opublikowanym w *Kurierze Literacko-Naukowym* (nr 18), oraz jako prozaik opowiadaniem pt. „Matka”, ogłoszonym na łamach *Tempa Dnia* (nr 151). W 1936 podjął studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Był członkiem Uniwersyteckiego Koła Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej; walczył pod dowództwem płk. Stanisława Maczka w szeregach 10. Brygady Kawalerii Zmotoryzowanej (plutonowy podchorąży 24. Pułku Ułanów). Wzięty do niewoli niemieckiej, uciekł do Krakowa, a następnie przez Słowację, Węgry i Jugosławię przedostał się do Francji (styczeń-marzec 1940). Uczestniczył w kampanii francuskiej jako żołnierz tej samej formacji, noszącej teraz nazwę 10. Brygady Kawalerii Pancernej. Po klęsce Francji skierował się na południe, do nieokupowanej części kraju. Był wielokrotnie aresztowany i mimo podejmowanych ucieczek spędził siedem miesięcy we francuskich więzieniach, a potem w obozie dla internowanych żołnierzy polskich w Camp-de-Livron pod Caylus (departament Tarn-et-Garonne); tu wraz z Józefem Łobodowskim redagował od grudnia 1940 do maja 1941 powielane pismo literacko-polityczne *Wróćmy* (nr 1-6; nr 5 i 6 wydany w Tuluzie). Po wydo-staniu się z obozu brał udział w ruchu oporu w Tuluzie, m.in. jako współpracownik podziemnego periodyku literackiego *Służba* (1941). W 1941 przekroczył nielegalnie granicę Hiszpanii. Zatrzymany przez hiszpańską żandarmerię, był więziony kolejno w Leridzie, Saragossie i Madrycie, a następnie przewieziono go do obozu koncentracyjnego Miranda de Ebro. Odzyskał wolność w styczniu 1943, z chwilą rozwiązania obozu. W maju tego roku dotarł drogą morską do Wielkiej Brytanii i wstąpił do formujących się w Szkocji Polskich Sił Zbrojnych. Służył w dowodzonej przez gen. S. Maczka 1. Dywizji Pancernej; wraz z 24. Pułkiem Ułanów przeżył cały szlak bojowy tej jednostki, od łądowa-

nia w Normandii w lipcu 1944, przez bitwy pod Falaise i Chambois, wyzwolenie Belgii i Holandii, aż po kapitulację Niemiec w maju 1945. Przez kolejne dwa lata pełnił służbę w angielskiej strefie okupacyjnej na terenie Niemiec. Po demobilizacji (w randze rotmistrza) powrócił w sierpniu 1947 do Polski i zamieszkał w Krakowie. W tymże roku podjął pracę w redakcji literackiej lokalnej rozgłośni Polskiego Radia; był autorem audycji, słuchowisk, reportaży, magazynów i felietonów. Należał do PZPR. W 1950 ożenił się z Alicją Kamińską, aktorką. W 1951 (ze względu na swoją wojenną przeszłość) został wykluczony z partii i zwolniony z radia. Pracował jako robotnik w Nowej Hucie (odznaczony orderem „Budowniczego Huty”). W 1956 został przywrócony w prawach członka PZPR i powrócił do rozgłośni krakowskiej Polskiego Radia, gdzie pracował do przejścia na emeryturę w 1977. W 1959 otrzymał nagrodę m. Krakowa za reportaże i słuchowiska o tym mieście. Rozwijał twórczość literacką głównie w dziedzinie reportażu radiowego. Fragmenty prozy (w większości emitowanej wcześniej na antenie Polskiego Radia) i teksty szopek noworocznych ogłaszał m.in. w *Życiu Literackim* (1959-1978, z przerwami) i w *Kontrastach* (1978-79). Był w 1960 współtwórcą krakowskiego kabaretu literackiego Jama Michalikowa (razem z Tadeuszem Kwiatkowskim i Bruno Miecugowem) i do 1985 współautorem jego kolejnych programów. Od 1972 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Uczestniczył w krajowych i międzynarodowych konkursach dla reporterów radiowych; zrealizowane przez niego audycje były tłumaczone na języki obce i emitowane przez zagraniczne radiostacje. Należał do SDP i (od 1989) SPP. Był laureatem wielu nagród, m.in.: Komitetu do Spraw Radia i Telewizji (czterokrotnie, m.in. 1965 i 1977), nagrody Złoty Mikrofon (w 1973 za reportaże radiowe), nagrody dziennikarskiej Ministra Kultury i Sztuki (1977), nagrody im. K. Pruszyńskiego, przyznanej przez Klub Reportażu SDP (1980), Odznaczony m.in. Złotą Odznaką m. Krakowa (1965) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1967). Zmarł 21 kwietnia 1994 w Krakowie.

Od 1995 Polskie Radio (Centrum Szkolenia oraz Studio Reportażu i Dokumentu) przyznaje nagrodę w konkursie stypendialnym dla młodych twórców im. J. Stwory.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zbój i żołnierz, czyli Cnoty ocalenie. Krotkoczwila wielce starodawna w 1 odsłonie. [Współaut.:] L. Herdegen. [Kr. 1960], 7 s. Teatr Amatorski *Głosu Młodz. Wiej*.

Nagroda w konkursie rozgłośni krak. Pol. Radia na krótki utwór literacki w 1960.

2. Kabaret literacki „Jama Michalikowa”. Przedstawienia. [Współaut.:] T. Kwiatkowski, B. Miecugow. Wyst. Kr., Kawiarnia Jama Michalikowa 1960-1985.

- A to ci szopa. Praprem. 1960.
- Szlagierowy program. Praprem. 1960.
- A to ci historia. Praprem. 1960.
- Kraków nocą. Praprem. 1961.
- A to ci wesele. Praprem. 1963.
- Dwudziestolatka z przeszłością. Praprem. 1964.
- A to ci raj. Praprem. 1965.
- Trędowaty czyli dramaty ze sfer. Praprem. 1967.
- Boyowym szlakiem. Praprem. 1971.
- De revolutionibus. Praprem. 1974.
- A to ci wesele '85. Praprem. 1985.

3. Dzielnica szwarcokopów. [Literackie reportaże radiowe]. [Przedm.:] Z. Greń. Kr.: WL 1963, 101 s. Zawartość: Dzielnica szwarcokopów, Pielgrzymka do ziemi zwykłej, Fortunat, Wojciech i nieznanome, Trzeba głęboko oddychać; Nie ma wzoru na nieskończoność.

4. Pies, wilk i my czyli Co żołnierz miał z trzech groszy. Krotkoczwila wielce starodawna w 3 odsłonach. [Współaut.:] L. Herdegen. Uwagi insc.: L. Zamkow-Słomczyńska. Scenogr.: J. Skarzyński. Muz.: T. Maklakiewicz. Wwa: CPARA 1963, 77 s., powiel.

5. Co jest za tym murem? [Powieść reportażowa]. Kr.: WL 1967, 234 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1971, wyd. 3 1977; wyd. 4 Wwa: Wydawn. RTV 1979.

Adapt. teatr: Adapt.: R. Filipiński. Wyst. Kr., Estrada 1969. TV 1969. Druk *Teatr Pol. Telew.* 1970 nr 1 s. 35-55; Adapt.: B. Tosza. Wyst. Kalisz, T. im. W. Bogusławskiego 1981; Adapt.: Z. Wróbel. Wyst. Kielce, T. im. S. Zeromskiego 1981.

6. Szukam panny Emilci. [Literackie reportaże radiowe]. Kr.: WL 1970, 108 s.

Zawartość: Sąd ostateczny; Mulier felix; Zegary i zegarmistrze; Elegia z ulicy Tkaczy; Kombatanci; Wtorek – godzina 14.00; W małej wiosce; Znajoma i znajomi; Cztery strefy świata; Oryginalna forma.

7. Późnym wieczorem. [Współaut.:] S. Stanuch. [Słuchowisko]. Radio 1971.

8. Pasja czyli Misterium Męki Pańskiej w Kalwarii Zebrzydowskiej widziane. [Literacki reportaż radiowy]. Radio 1972. Druk *Kontrasty* 1978 nr 11 s. 15-17. Przedr. zob. poz. 10.

Nagroda Stow. Prasy Włos. na XXIV Międzynarodowym Festiwalu Radiowo-Telewizyjnym „Prix Italia” w Turynie w 1972 r.

9. Nadspodziewany początek bankietu. [Powieść reportażowa]. Wwa: Wydawn. RTV 1978, 124 s. Wyd. 2 tamże 1979.

Adapt. teatr: Adapt.: J. Budkiewicz. Wyst. Kr., T. Ludowy 1980; Adapt.: W. Brzozowicz. Wyst. Wwa, T. Horyzont 1980.

10. Rajski Plac. [Literackie reportaże radiowe]. Wwa: Wydawn. RTV 1979, 207 s.

Zawartość: z poz. 3 [przed. w wersji zmien.]: Dzielnica szwarckopów; Trzeba głęboko oddychać; Wojciech i starsze panie [wcześniejszy pt. Wojciech i nieznanome]; Fortunat, — z poz. 6: Zegary i zegarmistrze; Komatanci; Elegia z ulicy Tkaczy; Mulier felix; Wtorek, godzina czternasta; Znajoma i znajomi; W małej wiosce; Cztery strefy świata, — nadto: Złoty tron; Rajski Plac; Różnie się ludziom śni; „Venus” i ulubienicy; Pasja czyli Misterium Męki Pańskiej w Kalwarii Zebrzydowskiej widziane [poz. 8].

11. Kataryniarz i złoty tron. [Literackie reportaże radiowe]. Wwa: Iskry 1980, 210 s.

Zawartość: z poz. 3: Dzielnica szwarckopów; Trzeba głęboko oddychać; Fortunat; Wojciech i starsze panie [wcześniejszy pt. Wojciech i nieznanome], — z poz. 6.: Zegary i zegarmistrze; Komatanci; Mulier felix; Elegia z ulicy Tkaczy; W małej wiosce, — z poz. 10: Złoty tron; Rajski Plac; Różnie się ludziom śni, — nadto: Świt pod Caten i zmierzch pod Cramesnii; Wspinał życie przyjaciela Dożywki; Na początku była ziemia.

Adaptacja

I. K. Krumłowski: Królowa przedmieścia. [Wodewil]. Adapt.: L. Herdegen, ... Wyst. Kielce, T. im. S. Żeromskiego 1960.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — Wywiady: Co jest za tym Stworą? [Rozm.] R. Ciemiński. *Polityka* 1977 nr 38; [Rozm.] Z. Bauer. *Kontrasty*, Białystok 1980 nr 7; Teatrzyk pana S. [Rozm.] J. Baran. *Więści* 1981 nr 11, przedr. zmien. w: J. Baran. *Autor! Autor! Rozmowy z ludźmi pióra i palety*. Wwa 1986.

J. Lovell. Ocalić od przemijania. *Życie Lit.* 1959 nr 22 [dot. twórczości radiowej J.S.]. — [Dzielnica szwarckopów.] J. Lovell. Prawo do własnego sposobu widzenia. *Życie Lit.* 1964 nr 8; A. Chciuk. *Kultura*, Paryż 1965 nr 3. — J. Mayen: Reporterskie rozmowy. W tegoż: *Radio a literatura*. Wwa 1965. — [Co jest za tym murem?] J.Z. Brudnicki: Na pograniczu. W: *Proza, poezja*. 1967. Wwa 1968; A. Rowiński. *Nowe Książ.* 1968 nr 8; S. Stanuch. *Życie Lit.* 1968 nr 7. — F. Fornalczyk: Reporterskie moralitety. *Tyg. Kult.* 1970 nr 38. — S. Stanuch: Dziennik intymny J.S. *Nowe Książ.* 1970 nr 15 [rec.: Szukam panny Emilej]. — B. Wernichowska, M. Staszewski: Własność Celebra. *Argumenty* 1971 nr 28 [dot.: Co jest za tym murem?]. — A. Malachowski: Nagroda dla J.S. *Teatr* 1972 nr 23/24 [dot.: Pasja czyli Misterium Męki Pańskiej w Kalwarii Zebrzydowskiej widziane]. — S. Stanuch: Świat J.S. W tegoż: *Na gorącym uczynku*. Kr. 1978. — K. Meloch: Romantyk z mikrofonem. [Opisanie J.S.]. *Kontrasty*, Białystok 1978 nr 11. — K. Miklaszewski: Historia, którą napisało życie? *Życie Lit.* 1978 nr 40 [rec.: Nadspodziewany początek bankietu]. — [Rajski Plac:] S.J. Królik: Złoty mikrofonem po papierze. *Nowe Książ.* 1980 nr 16; P. Sikierski: Pejzaż ludzkich spraw. *Literatura* 1980 nr 6. — [Kataryniarz i złoty tron:] W. Łuka: Sen jakiś daleki. *Nowe Książ.* 1981 nr 1; A. Staniszewski: Na granicy smutku i radości. *Kontrasty*, Białystok 1981 nr 5. — W. Maciąg: J.S. 1918-1994. *Dekada Lit.* 1994 nr 9. — K. Goldbergowa: Rotmistrz w stanie spoczynku. *Literatura* 1997 nr 12. — S. Stanuch: Lupy wojenne skrzydlatego rotmistrza. *Wizja świata według J.S. Trybuna* 1999 nr 140. **B.T.**

STWORA Stanisław 1888-1942

Krypt.: S.S.; St.Stw.; St.Stwor.; stw.; Stw.; (Stw.); Stwr.
Poeta, dziennikarz.

Urodzony 5 stycznia 1888 w Krakowie w rodzinie inteligentnej; syn Wojciecha Stwory i Emilii z do-

mu Raszke; ojciec Jacka Stwory, prozaika, dziennikarza radiowego. Uczył się w III Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego w Krakowie. Debiutował w 1906 wierszem pt. „Nowa pieśń”, zamieszczonym w piśmie uczniowskim *Znicz* (nr 1, ciąg dalszy 1907 nr 2; podp. krypt. S.S.), z którym współpracował do 1909. W następnych latach wiersze ogłaszał w pismach krakowskich, m.in. w *Gazecie Powszechnej* (1908-10), *Przyjacielu Ludu* (1908-09) i *Głosie Narodu* (1911-15, 1917-18, 1924, 1929). Pracował jako dziennikarz w redakcji *Ilustrowanego Kuriera Codziennego* (1911-21, 1923-39); publikował m.in. pod krypt.: Stw, St.Stw.) oraz *Nowej Reformy* (1912, 1914-19, 1921, 1924-37); w dziennikach tych drukował artykuły i recenzje literackie, teksty publicystyczne, felietony oraz wiersze. Podczas pierwszej wojny światowej walczył w Legionach Polskich. W 1918 powrócił do Krakowa i kontynuował pracę dziennikarską. Ożenił się ze Stefanią z Godulów, nauczycielką. Był związany z ruchem ludowym; w 1930 uczestniczył m.in. w organizowaniu przez Centrolew Kongresu Obrony Prawa i Wolności Ludu w Krakowie. Poza dziennikami, z którymi współpracował etatowo, publikował m.in. w *Piaście* i w *Temple Dnia* (1934-39). Po wybuchu II wojny światowej pozostał w Krakowie. Zmarł tamże 30 września 1942.

TWÓRCZOŚĆ

1. Strofy o żołnierzu polskim. [Wiersz]. Kr.: K. Goebel 1915, 2 s.

Utwór poświęcony rotmistrzowi Z. Dunin Wąsowiczowi.

2. Strofy czasu. 1914-1915. [Wiersze]. Kr.: Z. Mroczek 1916, 94 s.

Zawiera m.in. cykl: Podzwonne braciom.

3. Ulica. [Wiersze]. Kr.: F. Terakowski 1917, 65 s.
Zawiera: Cz. 1. Ulica — Cz. 2. Liryki.

Wydania osobne poszczególnych utworów w oprac. muz. z nutami: Tak mi czegoś żal. *Muz.:* Z. Wiehler. Kr.: S.A. Krzyżanowski [ok. 1905], 5 s. — Nie mów nic o tem... *Muz.:* B. Kopystyński. Op. 6, Kr.: S.A. Krzyżanowski [ok. 1920], [5] s. — Trzy pieśni na chór męski. 1. K. Tetmajer: Limba. 2. A. Waśkowski: Pożegnanie. 3. ...: Wieczorny dzwon. *Muz.:* S. Rączka. [Wwa:] Skł. gl. F. Grąbczewski [1936], [4] s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1

J. Wiktor. *Nowa Reforma* 1916 nr 69 [rec.: Strofy czasu] — [Ulica:] E. Zechenter] E.Z. *Głos Nar.* 1917 nr 158; T. Sinko: Poezja ulicy. (Z powodu „Ulicy” S.S.). *Maszi* 1918 z. 30; K. Czachowski: Zapomniany przez siebie poeta. *Kur. Lit.-Nauk.* 1929 nr 40. — J. Wiktor: Pamiętnik z tamtych lat. (Wspomnienie o poecie). *Więści* 1965 nr 30. — W. Zechenter: S.S. (Zapomniany poeci Krakowa 7). *Sl. Powsz.* 1966 nr 8. — [S. Stanuch] S.S.: Wspomnienie. *Więści* 1973 nr 11. **B.T.**

STWORZYŃSKI Bogusław

zob. BIESZCZADOWSKI Mikołaj

STYCZEŃ Janusz

ur. 1939

Pseud.: J.S-t.; January; Lucjan Jasiński, — wspólnie z Ernestem Dyczkiem; E.D. i J.S.
Poeta, dramaturg.

Urodzony 27 listopada 1939 w Biadolinach Śląskich pod Brzeskiem (Krakowskie); syn Jana Stycznia, urzędnika, i Heleny z Obłąków. Podczas okupacji niemieckiej przebywał w Borzęcinie. W 1946 zamieszkał we Wrocławiu. Tu uczęszczał do II Liceum Ogólnokształcącego; w 1957 zdał maturę. Następnie studiował filologię polską na Uniwersytecie Wrocławskim (UWr.). Debiutował w 1960 na łamach miesięcznika *Odra* opowiadaniem pt. „Requiem dla nieśmiałego” (nr 7), a jako poeta wierszem pt. „Niewymierność” (nr 18); z piśmie tym współpracował do 1970. Wiersze i recenzje zamieszczał nadto w *Nadodrze* (1963-69, z przerwami). W 1960-61 był członkiem redakcji czasopisma polonistów UWr. *Cegła*. Po uzyskaniu w 1962 magisterium pracował kolejno jako aplikant w *Dzienniku Zachodnim* w Katowicach, od 1963 w dziale reklamy i upowszechniania książki w Wydawnictwie Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, od 1964 w Bibliotece Śląskiej w Katowicach, a od lutego do kwietnia 1965 w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. W 1966 był kierownikiem klubu przy Zakładach INCO we Wrocławiu. Od tegoż roku był z przerwami członkiem zespołu redakcyjnego pisma KKMP przy Zarządzie Wojewódzkim ZMW we Wrocławiu *Kontrasty* (później *Kontrasty Nadodrzańskie*); do 1971 ogłaszał tu również swoje wiersze. W 1966-72 był członkiem Ugrupowania Literackiego 66 we Wrocławiu. Publikował utwory nadal na łamach *Odry* oraz *Kultury* (1967-69), *Miesięcznika Literackiego* (1967-70), *Sigmy* (1968-76), *Poezji* (1970-81, z przerwami), *Nowego Wyrazu* (1972-78, 1981), *Opola* (1972, 1974-86), *Poglądów* (1972-81), *Literatury* (1974, 1977-81) i *Kameny* (1975-81, z przerwami). Od 1969 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1989 został członkiem SPP. W 1999 drukował felietony na łamach miesięcznika *Że*. Dwukrotnie wyróżniony odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1978, 1999). Mieszka we Wrocławiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kontury. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1966, 62 s.

Cykle: W stronę noża; Ile?; Granice spojrzenia.

2. Lustrzo-sofista. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1969, 59 s.

Zawiera m.in. cykle: Liryzm; Ręka się pali.

3. Boski paragraf. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1971, 66 s.

Zawiera m.in. cykle: Sztuka zamku, czyli zapis mniej defini-tywny; Kuszenie św. Antoniego; Wszystko co w muzyce możliwe — jest muzyką; Klucze.

4. Ten najzarliwszy seans spirytystyczny. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1975, 115 s.

Cykle: Podróże; Magdalena; Anarchistyczni argonauci; Ewa Góról; Wszystkie pory roku.

5. Uśnij snem morskim i inne dramaty. Wr.: Ossol. 1977, 174 s.

Zawartość: Uśnij snem morskim; Niepokojące muzy; Fioletowy fioł; Tylko muzykę o nazwie „Nina Ricci” można jeść.

6. Rozkosz gotycka. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1980, 177 s.

Zawiera cykle: Obrazy; Anioły, — oraz wiersz: Hieronim Bosch.

7. Echnaton. [Utwór dramatyczny]. Powst. przed 1982. Druk zob. poz. 8. Praprem. Wwa, Dom Lit. Warsz. Wszechnica Lit. 1987.

8. Trujące piękno. [Opowiadania i dramaty]. Wr.: Ossol. 1982, 142 s.

Zawartość: [Opowiadania:] Mistrz Adam; Powrót mistrza Adama; Mistrz Adam i miłość; Judasz; Wykład mistrza Adama będący modelem sugestywnej hipnozy i hipnotycznej sugestii. — [Dramaty:] Trujące piękno; Echnaton [poz. 7].

9. Widzialne ciała tajemnicy. [Wiersze]. Wwa: PIW 1982, 90 s.

10. Wiersze wybrane. Kr.: WL 1984, 229 s.

11. Idealna para. (Sztuka w 1 akcie). *Dialog* 1985 nr 1 s. 19-26.

12. Suknia ślubna. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1985 nr 9 s. 27-34.

13. Liście księżycy. [Wiersze]. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1989, 95 s.

14. Mężczyzna i kobieta patrzą na księżyc. [Wiersze]. Kłodzko: Kłodzki Ośrodek Kultury 1989, 23 s.

15. Poezja mroku. Wr.: Okis 1994, 53 s.

16. Groza wtajemniczenia. [Wiersze]. Wwa: Przed-świt 1996, 56 s.

17. Wieczna noc miłosna. [Wiersze]. Wr.: Wy-dawn. Dolnośl. 1999, 84 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1983. — J. Styczeń: Poezja nie potrzebuje usprawiedli-wień. *Czas Kult.* 1993 nr 6. — Wywiady: Moja poezja dzieje się w podziemiach duszy. Rozm. U.M. Benka. *Kwart. Artyst.* 1995 nr 2; „Symbol jest ołchanią”. Rozm. T. Hrynac. *Topos* 1998 nr 4.

PP (J. Pitera). — LP XX w. (D. Nowacki).

[Kontury:] A.K. Waśkiewicz: Cztery wrocławskie debiuty. *Twórczość* 1967 nr 10 [m.in. dot. J.S.]; B. Żurkowski: Dopie-ro kontury. *Odra* 1967 nr 3. — [Lustrzo-sofista:] J. Lukasiewicz. *Odra* 1970 nr 5; M. Orski. *Poezja* 1970 nr 5 [m.in. dot. J.S.]; A. Weiss: Korektor wartości. *Nurt* 1970 nr 7. — [Bo-ski paragraf:] M. Jodłowski: Okulary nałożone na usta. *Opole*

1971 nr 9; R. Krynicki: Trzeba świat traktować surrealistycznie. *Nurt* 1971 nr 12; T. Nyczek: Krajobrazy wewnętrzne. Boski pejzaż wewnętrzny. *Życie Lit.* 1971 nr 32; M. Orski: Ku wyobraźni czystszej. *Współczesność* 1971 nr 24; M. Fostowicz. *Odra* 1972 nr 5; R. Krynicki: Między realnością a transcendencją. *Poglądy* 1972 nr 4; J. Markiewicz: Nasz nowy Gałczyński. *Nowy Wyrz* 1972 nr 1; E. Puzdrowski: To jest właśnie mój dom. *Poglądy* 1972 nr 7. — [Ten najzarliwszy seans spirytystyczny.] A. Tchórzewski: S. — duch Ewy Góról wywołany w Piwnicy Świdnickiej. *Poglądy* 1975 nr 10; M. Bocian. *Poglądy* 1976 nr 2; W. Filipczuk: Wewnętrzny głos. *Poglądy* 1976 nr 4; W.K. Janota: Śpiące rekwiwity. *Nowy Wyrz* 1976 nr 1; M. Jodłowski: Lustra z nadrukiem: ekspres. *Odra* 1976 nr 2; S. Sterna-Wachowiak: Na ekranie „wewnętrznego telewizora”. *Twórczość* 1976 nr 3. — Z. Badura-Tegnerowicz: Złapać cień za marynarkę, przejść w lustro. *Nowy Wyrz* 1978 nr 11. — Z. Badura: Sztuka w sztuce. *Odra* 1978 nr 3 [rec.]: Uśnij snem morskim i inne dramaty. — U. Benka: Uśnij snem morskim. Nowe odczytanie „Odysei” penetracją śmierci. *Nowy Wyrz* 1978 nr 11 [dot. utworu Uśnij snem morskim]. — R. Gawłowski: W stronę metafizyki. *Nowy Wyrz* 1978 nr 4 [m.in. dot. J.S.]. — [Uśnij snem morskim i inne dramaty:] M. Nosek: Dramaty na temat poezji. *Poglądy* 1978 nr 9; Cz. Sobkowiak: Tom dramatów J.S. *Nadodrze* 1978 nr 5. — M. Baranowska: Ktoś musiał zbudować mur surrealizmu. *Odra* 1979 nr 10 [m.in. dot. J.S.]. — [Rozkosz gotycka:] K. Roszak: Pisane gotykami. *Literatura* 1980 nr 46; R. Gawłowski: „Poprzez serce i poprzez zwierciadło”. *Odra* 1981 nr 3; J. Łukasiewicz: Ciało — muzeum. *Twórczość* 1981 nr 9; A. Ogrodzcyk: Metody rozkoszy. *Nowy Wyrz* 1981 nr 4; S. Żurek: Średniowieczna rozkosz. *Kamena* 1981 nr 17. — S. Bardijska: J.S. (Fantazja oniryczna). *DIALOG* 1982 nr 1 [rec.]: Uśnij snem morskim i inne dramaty. — M. Baranowska: Kogo dziś muzy niepokoją. *Odra* 1983 nr 5 [rec.]: Rozkosz gotycka. — K. Grela: Po drugiej stronie lustra. *Poezja* 1983 nr 3. — [Widzialne ciała tajemniczy:] J. Marx: „Bukiet z ludzkiego ciała”. *Poezja* 1983 nr 7; T. Olszewski: Rzeki wielosłowa. *Tyg. Kult.* 1983 nr 40. — U.M. Benka: Labirynt niechaj będzie jeszcze bardziej przeźroczysty? *Pis. Lit.-Artyst.* 1984 nr 7/9 [rec.]: Trujące piękno. — [Wiersze wybrane:] N. Augenblick: Zasłona z lustra. *Pis. Lit.-Artyst.* 1985 nr 4, polem. J. Syczeń. *Tamże* nr 10; Z. Chojnowski: Naturalna sztuczność. *Życie Lit.* 1985 nr 56; J. Marx: „Po miłości zostają obrazy”. *Tu i Teraz* 1985 nr 19; K. Pienkosz: Ach tak wygląda jawa. *Literatura* 1985 nr 10. — K. Grela: Po drugiej stronie lustra. W tegoż: Kształt słowa. Wwa 1986. — R. Gawłowski: J.S.: Poprzez życie i poprzez lustro. Cz. 1-2. Że 1990 nr 1, 2. — M. Baranowska: Planeta uczuć. *Potop* 1991 nr 8/9. — U. Benka: Media pożądania. *Teksty Drugie* 1992 nr 6. — J. Łukasiewicz: Podsięczywszy świat J.S. W tegoż: Rytm czyli powinność. Wr. 1993 [rec.]: Liście księżycal. — [Poezja mroku:] A. Bichta: Wieżień nocy. *Twórczość* 1994 nr 12; K. Maliszewski: „To moje serce biegnie przez mrok”. *Nowy Nurt* 1994 nr 17. — A. Mazur: Platonskie cienie księżycal. *Twórczość* 1994 nr 5 [rec.]: Liście księżycal. — [Poezja mroku:] Z. Zander. *Opcje* 1994 nr 2; U. Benka: Wieżień nocy. *Odra* 1995 nr 3; M. Kalandyk: Metamorfozy. *Kwart.* 1995 nr 2. — M. Lizurej: Sakralizacja erotyki w poezji S. *Metafora* 1996 nr 25/26. — B. Budzińska: Laboratorium nasyceń. O poezji J.S. *Wyrz* 1997 nr 2. — [Groza wtajemniczenia:] P. Kobielski-Grauman: Romanse ze śmiercią. *Akcent* 1997 nr 2; M. Krassowski: Rozmowy o duszy. *Wład. Kult.* 1997 nr 3; D. Muszer: Gnoza. Wtajemniczenia w dziurkę od klucza. *Topos* 1997 nr 3; U.M. Benka. *Kwart.* 1998 nr 1; J. Lehman: Zrodzony ze śmierci miłości. *List Oceaniczny.* Toronto 1998 nr 62; J. Zdun. *Literatura* 1998 nr 3. — [Wieczna noc miłosna:] K. Michałowski: Jakby... *Akant* 1999 nr 13; J. Łukasiewicz: S., albo los poety. *Nowe Książ.* 2000 nr 4.

B.M.

SUDOLSKI Zbigniew ur. 1930

Krypt.: Z.S.
Historyk literatury, edytor.

Urodzony 2 czerwca 1930 w Sierpcu; syn Tadeusza Sudolskiego, urzędnika, i Marii Janiny z Olszewskich, urzędniczki. Od 1936 mieszkał w Bydgoszczy, od 1938 w Wołominie pod Warszawą, gdzie przebywał także w czasie okupacji niemieckiej. W 1943 rozpoczął naukę w tajnych kompletach gimnazjalnych. Po zakończeniu II wojny światowej kontynuował naukę, przez rok uczęszczał do Gimnazjum im. Władysława IV w Warszawie, gdzie w 1949 zdał maturę. Następnie studiował polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim (UW); w 1954 uzyskał magisterium. Równocześnie od 1952 pracował jako asystent, a następnie adiunkt w Wyższej Szkole Pedagogicznej (WSP) w Warszawie. W 1950 został członkiem Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Działalność w ZNP na terenie WSP (był kolejno sekretarzem, wiceprzewodniczącym i przewodniczącym organizacji zakładowej Związku). Debiutował w 1954 recenzją książki B. Suchodolskiego pt. „Polska myśl pedagogiczna w okresie Renesansu”, opublikowaną w piśmie *Młody Nauczyciel* (nr 8); z piśmie tym współpracował także w latach następnych. Za swój debiut naukowy uważa artykuł pt. „Inedita wieku XIX w zbiorach Skimborowicza”, opublikowany w 1956 w *Pamiętniku Literackim* (z. 3). Od 1955 należał do PZPR (do 14 grudnia 1981). W 1956 podjął pracę na Wydziale Polonistyki UW; działając nadal w ZNP. W 1958 i 1966 odbył podróże naukowe do Paryża, a w 1960 i ponownie w 1962 do Lwowa. W 1961 otrzymał stopień doktora na podstawie rozprawy pt. „Poezja powstania krakowskiego i rewolucji chłopskiej 1846 roku” (promotor prof. Eugeniusz Sawrymowicz). W 1964-71 pełnił funkcję zastępcy dyrektora Polonicum UW. Artykuły i recenzje publikował m.in. w *Przeglądzie Humanistycznym* (od 1959), *Roczniku Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza* (od 1968). Współpracował z redakcją „Polskiego słownika biograficznego”. W 1967 habilitował się na podstawie pracy pt. „Korespondencja Zygmunta Krasieńskiego. Studium monograficzne” i otrzymał stanowisko docenta na UW. W 1971-74 był lektorem i wykładowcą języka polskiego na Sorbonie w Paryżu. W 1976-81 kierował Studium Filologii Polskiej dla Pracujących na UW. Od początku lat osiemdziesiątych był członkiem Klubu Inteligencji Katolickiej w Warszawie. W 1981 został profesorem nadzwyczajnym. Od tegoż roku był prodziekanem, a w 1987-90 dziekanem Wydziału Polonistyki UW. Za osiągnięcia w badaniach naukowych otrzymał trzykrotnie nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa

STYPIŃSKA Marta

zob. RESZCZYŃSKA-STYPIŃSKA Marta

Wyższego i Techniki (1978, 1983, 1987). W 1986 został członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (TNW), w 1995 prezesem Wydziału I TNW. W 1988 otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. Od tegoż roku był członkiem kolegium redakcyjnego „Słownika języka Norwida”. W 1996 otrzymał nagrodę Praemium Triennale, przyznawaną przez TNW. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1973), Złotą Odznaką ZNP (1977), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1982), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1988) i odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1999). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Juliusz Słowacki. Album. [Współaut.:] S. Makowski. Pod red. E. Sawrymowicza. Wwa: PZWS 1959, 20 s. + 36 tab. luźnych.

2. Kalendarz życia i twórczości Juliusza Słowackiego. [Oprac.] E. Sawrymowicz. Przy współpracy: S. Makowskiego i ... Wr.: Ossol. 1960, 836 s.

3. Adam Mickiewicz. Album. [Oprac.:] S. Makowski, ... Red. Z. Libera. Wwa: PZWS 1963, 40 s. + 56 tab. luźnych

4. W kręgu rodziny i przyjaciół Słowackiego. Szkice i materiały. [Współaut.:] S. Makowski. Wwa: PIW 1967, 375 s. Bibl. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza.

5. Korespondencja Zygmunta Krasieńskiego. Studium monograficzne. Wwa: PIW 1968, 407 s. IBL PAN.

Rozprawa habilitacyjna.

6. Zygmunt Krasieński. [Biografia]. Wwa: Wiedza Powsz. 1974, 405 s.

7. Krasieński. Opowieść biograficzna. Wwa: LSW 1977, 611 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1983; Wwa: Ancher 1997.

8. Słowacki. Opowieść biograficzna. Wwa: LSW 1978, 315 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1989; Wwa: Ancher 1996, 1999.

9. Panny Szymanowskie i ich losy. Opowieść biograficzna. Wwa: LSW 1982, 408 s. Wyd. 2 tamże 1986.

10. Jeremi. Opowieść biograficzna o Kornelu Ujejskim. Wwa: LSW 1986, 395 s.

11. Zygmunt Krasieński przypomniany i żywy. Opinogóra: Społ. Kom. Budowy Pomnika Zygmunta Krasieńskiego 1989, 12 s.

12. Mickiewicz. Opowieść biograficzna. Wwa: Ancher 1995, 918 s.

Nagroda lit. Klubu Księgarza w 1995; Ministra Edukacji Nar. w 1997.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: O szkolnych wydaniach utwo-

rów Adama Mickiewicza w latach 1918-1939 (wraz z bibliografią). *Zesz. Nauk. WSP w Warsz.* 1955/56 z. 1 s. 145-162. — Inedita wieku XIX w zbiorach Skimborowicza. *Pam. Lit.* 1956 z. 3 s. 190-202. — Początki dziejów spuścizny literackiej Juliusza Słowackiego. Na marginesie zapomnianych kontaktów rodziny poety z Karolem Szajnochą. W: Juliusz Słowacki. W stopięćdziesięciolecie urodzin. Wwa 1959 s. 132-151. — Przyjaźń z Jerzym księciem Lubomirskim i ostatnie lata życia Zygmunta Krasieńskiego. *Prz. Hum.* 1959 nr 6 s. 98-113. — Kilka uwag do zagadnienia recepcji poezji Słowackiego w Galicji w pierwszej połowie XIX wieku. *Prz. Hum.* 1960 nr 3 s. 149-159. — U źródeł „Skarg Jeremiego” [K. Ujejskiego]. *Prz. Hum.* 1962 nr 3 s. 123-148. — Cenzura austriacka o Juliuszu Słowackim. *Pam. Lit.* 1964 z. 1 s. 225-240. — Adam Mickiewicz w pamiętnikach Bogdana Jańskiego. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1968 s. 93-104. — „Barbara Radziwiłłówna” Alojzego Felińskiego w świetle dokumentów. W: Kultura i literatura dawnej Polski. Wwa 1968 s. 639-654. — Krasieński a literatura europejska. W: Europejskie związki literatury polskiej. Wwa 1969 s. 289-307. — Mickiewicz w korespondencji brata poety [Franciszka]. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1974 s. 89-99. — Czasopiśmiennictwo w Galicji i Krakowie do Wiosny Ludów. OLP. Ser. 3 t. 1. Kr. 1975 s. 387-398. — Przyczynek do biografii Seweryna Goszczyńskiego. (Na marginesie nieznannej korespondencji braci Chaborskich). *Prz. Hum.* 1975 nr 6 s. 119-131. — Hrabia Henryk polemistą i obrońcą Pankracego. *Pam. Lit.* 1976 z. 3 s. 107-128. — Wielopolski – Krasieński – Małachowski. *Prz. Hum.* 1976 nr 2 s. 89-97. — Moskiewsko-petersburskie „realia mickiewiczowskie” w świetle „Dziennika” Heleny Szymanowskiej. *Pam. Lit.* 1977 z. 4 s. 213-236. — O nieznanym kontakcie Adama Mickiewicza z Adolfem Kurtzem. *Pam. Lit.* 1979 z. 2 s. 255-267. — Krasieński wobec roku 1848. W: Romantycy i rewolucja. Wr. 1980 s. 163-179. — Mazowiecki rodowód Zygmunta Krasieńskiego. *Prz. Hum.* 1982 nr 10 s. 27-38. — Słowacki w oczach Krasieńskiego. (Z dziejów wzajemnych kontaktów). *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1979/80 wyd. 1982 s. 123-137. — Tragizm doli emigranta. (W świetle nieznanych lub zapomnianych tekstów i dokumentów). *Poezja* 1983 nr 11/12 s. 48-61. — Krąg epistolarny liryki Zygmunta Krasieńskiego. *Prz. Hum.* 1984 nr 3 s. 29-40. — Listy Norwida wobec tradycji epistolarniej. *Stud. Norwidiana* R. 3/4: 1985/1986 s. 117-129. — Juliusz Słowacki jako epistolograf. *Prz. Hum.* 1986 nr 9/10 s. 47-58. — Mickiewicz jako epistolograf. *Prz. Hum.* 1986 nr 3/4 s. 47-69. — Mickiewiczowskie liryki z kręgu Saint-Martina. *Prz. Powsz.* 1986 nr 7/8 s. 119-140. — Opus epistolarnie Norwida – próba charakterystyki. W: Cyprian Kamil Norwid –

interpretacje i konteksty. Rzeszów 1986 s. 169-180. — Powstanie czy rewolucja? Dylematy światopoglądowe Zygmunta Krasińskiego; „Sonety lancą pisane” — nieznaną dokument z czasów powstania listopadowego i emigracji [o I. Boczkowskim]. W: Dziedzictwo powstania listopadowego w literaturze polskiej. Wwa 1986 s. 117-134; 241-261. — Główne tendencje w rozwoju epistolografii romantycznej w Polsce (Mickiewicz — Krasiński — Słowacki — Norwid). *Prz. Hum.* 1987 nr 2 s. 33-52. — „Nie-Boska komedia” Z. Krasińskiego — rzecz o rewolucji i potrzebie etyki chrześcijańskiej. *Prz. Pousz.* 1987 nr 7/8 s. 94-109. — Płomień sprzed wieku, czyli o nieznanach erotykach Kornela Ujejskiego. *Poezja* 1988 nr 8 s. 77-89. — Poezja patriotyczna warszawskiej ulicy. (1860-1863). *Poezja* 1988 nr 2 s. 28-47. — Dramat małżeństwa Elizy i Zygmunta Krasińskich (w świetle listów Elizy). *Prz. Hum.* 1990 nr 11 s. 107-119. — Kornel Ujejski — Wanda Monné-Młodnicka, czyli prawdziwy kryzys epistolografii romantycznej. *Prz. Hum.* 1991 nr 5/6 s. 155-161. — Kultura duchowa Celine Mickiewiczowej; Polscy korespondenci Celine Mickiewiczowej. *Blok-Not. Muz. Lit.* 1991 nr 10 s. 53-80; 81-147. — Norwid w listach Elizy Krasińskiej. *Stud. Norwidiana* R. 9/10; 1991/1992 s. 165-175. — Żona poety. (Osobowość Elizy z Branickich Krasińskiej). *Ruch Lit.* 1992 nr 6 s. 663-673. — Aleksandra Fredy świat wartości i antywartości. *Prz. Pousz.* 1993 nr 12 s. 449-462. — Aspekty religijne epistolografii polskiej XIX i XX wieku. Krasiński — Norwid — Liebert. W: Proza polska w kręgu religijnych inspiracji. Lubl. 1993 s. 110-157. — Miłość w życiu Mickiewicza — legenda i prawda; Maryla — Karolina — Konstancja — Ksawera. *Prz. Pousz.* 1993 nr 2 s. 274-291. — Refleksja filozoficzno-moralna Aleksandra Fredy. *Prz. Pousz.* 1993 nr 6 s. 416-429. — Inny Kornel Ujejski. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1994 s. 113-127. — Matka Słowackiego. *Pam. Lit.* 1994 z. 3 s. 52-60. — Słowiańszczyzna w świadomości politycznej Zygmunta Krasińskiego. *Pam. Słow.* T. 44; 1994 s. 47-61. — Między kłamstwem a prawdą. W 150-lecie sprawy „matki” Makryny Mieczysławskiej. *Prz. Pousz.* 1995 nr 7/8 s. 76-88. — Zakłamanie w obrazie polskiego Romantyzmu. (Przyczyny powstania zjawiska i sposoby przezwyciężenia). W: Kłamstwo w literaturze. Kielce 1996 s. 153-175. — Adam Mickiewicz — geniusz pogranicza kultur. *Prz. Pousz.* 1997 nr 12 s. 286-298. — Zapomniane wartości prozy Tomasza Zana. *Rocz. Hum.* 1997 z. 1 s. 85-98. — „Narodowej sprawy męczennicy”. O adresatach dedykacji „Dziadów” części III. *Pam. Lit.* 1998 z. 1 s. 95-102. — Wkład filomatów i Mickiewicza w walkę o niepodległość. Refleksja na 200-lecie urodzin Mickiewicza i 80-lecie odzyskania niepodległości. *Rocz. TNW* R. 61; 1998 s. 27-43. — Jan Mieczkowski,

sybirak-konfederata — czyli u początków romantycznej recepcji Baru. *Napis.* Ser. 5; 1999 s. 177-191. — Wiara Mickiewicza. *Prz. Pousz.* 1999 nr 11 s. 152-164. — Chrystus Zygmunta Krasińskiego. Wymowa polskich transfiguracji motywu krzyża. W: Chrystus w literaturze polskiej. Lubl. 2001 s. 225-253.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. W kręgu bliskich poety. Listy rodziny Juliusza Słowackiego. Oprac.: S. Makowski i ... Pod red. E. Sawrymowicza. Wwa: PIW 1960, 762 s. Bibl. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza.

2. Z. Krasiński: Korespondencja. Wwa: PIW 1963-1994.

[T. 2]. Listy do Jerzego Lubomirskiego. Oprac. i wstęp ... 1965, 797 s.

[T. 3]. Listy do Adama Sołtana. Oprac. i wstęp ... 1970, 849 s.

[T. 4]. Listy do Konstantego Gaszyńskiego. Oprac. i wstęp ... 1971, 685 s.

[T. 5]. Listy do Delfiny Potockiej. Oprac. i wstęp ... T. 1-3. 1975, 802 + 825 + 1002 s.

[T. 6]. Listy do Koźmianów. Oprac. i wstęp ... 1977, 805 s.

[T. 7]. Listy do Stanisława Małachowskiego. Oprac. i wstęp ... 1979, 539 s.

[T. 9]. Listy do Augusta Cieszkowskiego, Edwarda Jaroszyńskiego, Bronisława Trentowskiego. Oprac. i wstępem poprzedził ... T. 1-2. 1988, 847 + 557 s.

[T. 10]. Listy do różnych adresatów. Oprac. i wstępem poprzedził ... T. 1-2. 1991, 626 + 687 s.

[T. 11]. Listy do plenipotentów i oficjalistów. Zebrał, oprac. i wstępem poprzedził ... 1994, 728 s.

3. W promieniu Lwowa, Żukowa i Medyki. Listy Mieczysława Romanowskiego 1853-1863. Oprac. i wstęp: B. Gawin i ... Wwa: PIW 1972, 332 s.

4. Korespondencja Onufrego Pietraszkiewicza z filomatami (1824-1834). Oprac.: ..., S. Kędziński. W: Na zesłaniu. (Archiwum Filomatów. T. 1). Pod red. Cz. Zgorzelskiego. Wr.: Ossol. 1973 s. 49-204. PAN, Kom. Nauk o Literaturze Pol.

5. Z. Krasiński: Poezje wybrane. Wybór i oprac. ... Wwa: LSW 1975, 160 s. Wyd. nast. ze wstępem ... Wwa: LSW 1991, 132 s.

6. S. Morawski: Z wiejskiej samotni. Listy do Heleny i Franciszka Malewskich. Oprac. ... Wwa: PIW 1981, 219 s.

7. „Głosów zbieranie”. Wiersze o Norwidzie 1841-1980. Oprac.: A. Mierzejewski, ... Wwa: Pax 1983, 334 s.

8. S. Goszczyński: Dziennik sprawy Bożej. Oprac. i wstęp ... przy współpracy: W. Kordaczuk, M.M. Matusiak. T. 1-2. Wwa: Pax 1984, 654 + 537 s.

9. Dziedzictwo powstania listopadowego w literaturach obcych. Referaty i materiały z sesji naukowej zorganizowanej przez Instytut Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego w 150 rocznicę powstania. [Red. nauk.] ... Wwa: Wydawn. UW 1986, 249 s.

10. Dziedzictwo powstania listopadowego w literaturze polskiej. Referaty i materiały z sesji naukowej zorganizowanej przez Instytut Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego w 150 rocznicę powstania. [Red. nauk.] ... Wwa: Wydawn. UW 1986, 605 s.

11. F. Bagiński: Wspomnienia starego Wołyniaka. Wstęp ... i oprac. przy współpracy G. Góralewskiej. Wwa: Pax 1987, 308 s.

12. J.I. Kraszewski: Poezje wybrane. Wybór i wstęp ... Współpraca: U. Krzysiak; Wwa: LSW 1988, 134 s.

13. Korespondencja Wacława Borowego z Ignacym Chrzanowskim. (1912-1938). Wybrał i oprac. ... Wwa: [Nakł. edytora] 1990, 54 s.

14. W. Samin: Jedność, zgoda i miłość obywateli... Kazania patriotyczne z okresu insurekcji kościuszkowskiej i wojen napoleońskich mianę w kościołach archidiecezji warszawskiej (1793-1810). Z rękopisów odczytał, wybrał i oprac. ... Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz. 1992, 117 s.

15. Wielkie serce. Korespondencja Kornela Ujejskiego z rodziną Młodnickich. Zebrał, oprac. i wstępem opatrzył ... T. 1-2. Wwa: Ancher 1992, 301 + 303 s.

16. K. Ujejski: Poezje nieznanne. Z rękopisu oprac. i wstępem poprzedził ... Wwa: Ancher 1993, 223 s.

17. Wacław Borowy (1890-1950). W 100-lecie urodzin i 40-lecie śmierci. Materiały z sesji naukowej 16-17. X. 1990. Red. nauk. ... Wwa: UW 1993, 126 s.

18. Romantyzm. Wybór ... T. 1-3. Wwa: Wydawn. UW 1995, 378 + 451 + 458 s.

T. 1. Okres przełomu 1800-1830; T. 2. Powstanie i emigracja 1830-1890; T. 3. W kraju 1832-1890.

19. Świadek epoki. Listy Elizy z Branickich Krasieńskiej z lat 1835-1876. Z rękopisu odczytał, wybrał, skomentował i wstępem opatrzył ... Przekł.: U. Sudolska. T. 1-4. Wwa: Ancher 1995-1996, 420 + 447 + 445 + 403 s.

20. Z. Krasieński: Listy. Wybór. Oprac. [i wstęp] ... Wr.: Ossol. 1997, LXXXIII, 580 s. *BN I*, 282.

21. Listy z zesłania. (Archiwum Filomatów). Zebrał, oprac. i wstępami opatrzył ... T. 1-3. Wwa: Ancher 1997-1999.

T. 1. Krąg Onufrego Pietraszkiewicza i Cypriana Daszkiewicza. Oprac. ... przy współpracy M. Grzebień. 1997, 470 s.

T. 2. Krąg Tomasz Zana, Jana Czczota i Adama Suzina. 1999, 599 s.

T. 3. Krąg Franciszka Malewskiego i Józefa Jeżowskiego. 1999, 840 s.

22. Polski list romantyczny. [Antologia]. Wybrał i oprac. ... Kr.: WL 1997, 689 s.

23. Korespondencja filomatów. Wybór i oprac. ... Wr.: Ossol. 1999, 538 s. *BN I*, 293.

24. H. Szymanowska-Malewska: Dziennik (1827-1857). Oprac. z autografu, wstępem, przyp. i notami opatrzył ... Konsultant przy oprac. not biogr.: S.S. Łanda. Wwa: Ancher 1999, 602 s.

25. K. Kraszewski: Kronika domowa. *Silva rerum*. Wspomnienia i zapiski dzienne z lat 1830-1881. Oprac. i wstępem poprzedził ... Współpraca: I. Wajda. Wwa: Ancher 2000, 662 s.

26. Listy z więzienia. (Archiwum Filomatów). Zebrał, oprac. i wstępem opatrzył ... Wwa: Ancher 2000, 522 s.

27. Walka z życiem. Korespondencja lwowskiej rodziny Wildów. Zebrał, oprac. i wstępem opatrzył ... Wwa: Ancher 2001, 491 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 2000. — Wywiady: Sytuacja Tarlewinusza. Rozm. A. Bernat. *Nowe Książ.* 1991 nr 11/12; Scalenie wartości. Rozm. A. Bernat. *Nowe Książ.* 1996 nr 2.

LP XX w. (red.).

P. Hertz: Z dziennika lektury, *Nowa Kult.* 1960 nr 18 [rec. oprac.: W kręgu bliskich poety]. — M. Knothe: *Polonistyka* 1960 nr 2 [rec.: Juliusz Słowacki. Album]. — J. Starnawski: W promieniach Wilna i Krzemieńca. *Twórczość* 1960 nr 8 [rec. oprac.: W kręgu bliskich poety]. — J. Timoszewicz. *Pam. Teatr.* 1960 z. 2 [rec.: Juliusz Słowacki. Album]. — [W kręgu bliskich poety. Oprac. ...] Z. Zabicki: Sally i inni. *Nowe Książ.* 1960 nr 15; S. Podhorska-Okołowa: W Wilnie i Krzemieńcu. *Twórczość* 1961 nr 3. — [Korespondencja Zygmunta Krasieńskiego:] J. Kadziela: Korespondencja Krasieńskiego. *Nowe Książ.* 1970 nr 2; J. Starnawski: Studium o listach Krasieńskiego. *Ruch Lit.* 1970 nr 4. — Z. Stefanowska: Listy Krasieńskiego do Adama Sołtana. *Nowe Książ.* 1971 nr 7 [rec. oprac.: Z. Krasieński: Korespondencja. T. 3]. — K. Kostenicz. *Pam. Lit.* 1972 z. 2 [rec.: Korespondencja Zygmunta Krasieńskiego]. — [Zygmunt Krasieński:] K.K. Pysiak: Nowy Krasieński. *Nowe Książ.* 1974 nr 23; M. Sprusiński: Portret Krasieńskiego. *Literatura* 1974 nr 35. — [Krasieński:] M. Zieliński: Rodowód niepokojący. *Nowe Książ.* 1977 nr 23; M. Danilewicz Zielińska: Krajowe nowości. Biografie. *Kultura*, Paryż 1978 nr 1/2. — K. Pysiak: O Słowackim nic nowego. *Nowe Książ.* 1978 nr 24 [rec.: Słowacki]. — A. Tchorzewska: „Listy do Delfiny” — stylizacja z premedytacją czy prawda bardzo subiektywna. *Pamiętnikarstwo Pol.* 1976 nr 1 wyd. 1978. — [Jeremi:] T.J. Zółciński: Ostatni z natchnionych. *Mies. Lit.* 1987 nr 12; W.J. Podgórski: Ostatni wieszcz. *Nowe Książ.* 1988 nr 1. — [Mickiewicz:] A. Bagłański: Mickiewicz i jego „życie”. *Znak* 1996 nr 12; M. Piechota: Portret na miarę romantycznej wielkości. *Śląsk* 1996 nr 5; E. Szymanis: Przeciw czarnej legendzie. *Nowe Książ.* 1996 nr 2. — A. Krzysztowiak: Słowacki — poeta i człowiek. *Śląsk* 1997 nr 11 [rec.: Słowacki]. — J. Kolbuszewski: Romantyczna epistolografia. *Nowe Książ.* 1998 nr 1 [rec. oprac.: Polski list romantyczny]. — J. Kutakowska. *Ruch Lit.* 1998 z. 4 [rec.: Mickiewicz].

J.Z.

SUJKOWSKI Bogusław

1900-1964

Powieściopisarz.

Urodzony 14 lipca 1900 w Warszawie; syn Antoniego Sujkowskiego, geografa, profesora Warszawskiej Szkoły Handlowej, i Heleny z Chmielińskich, nauczycielki. Uczęszczał do Szkoły Realnej Prywatnej Witolda Wróblewskiego w Warszawie; w tym czasie związał się z Polską Organizacją Wojskową (m.in. uczęszczał w rozbrajaniu Niemców na ulicach Warszawy). W 1918 zdał egzamin maturalny i podjął studia na Wydziale Leśnym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1920; został dwukrotnie odznaczony Krzyżem Walecznych. Następnie wznowił studia; w 1923 uzyskał dyplom inżyniera leśnika i podjął pracę w Administracji Lasów Państwowych. Zatrudniony był w nadleśnictwach Hoża (pod Wilnem; 1923), potem Glinna (pod Warszawą; 1924 na stanowisku adiunkta) i od 1924 w Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie (referendarz do 1929). W lutym 1929 objął kierownictwo nadleśnictwa Chylonia (pod Gdynią), gdzie pracował do 1939. Ożenił się z Cecylią Choiną. Ogłaszał artykuły w fachowych czasopismach leśniczych. Jako prozaik debiutował w 1930 powieścią pt. „Może już jutro...”. We wrześniu 1939 ochotniczo (jako oficer rezerwy) zgłosił się do wojska i walczył w szeregach Morskiej Brygady Obrony Narodowej; 19 września na Oksywiu dostał się do niewoli niemieckiej i do końca II wojny światowej był więziony w ołagach, kolejno Prenzlau, Neubrandenburg II E i Gross-Born II D (Borne-Sulinowo). Uczestniczył tam w obozowym życiu literackim i rozwijał twórczość powieściopisarską. Po wyzwoleniu obozu powrócił do kraju w lutym 1945. Pracował jako leśnik w Bydgoskiem; był nadleśniczym w Szubinie (do 1946), inspektorem Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu (od lipca 1946), a potem nadleśniczym w Bydgoszczy, w dzielnicy Jachcice. Kontynuował twórczość literacką, ogłosił wiele powieści historycznych. Był od 1947 członkiem kandydatem ZZLP (od 1949 ZLP; w 1956, z chwilą wygaśnięcia tej formy członkostwa, nie starał się o ponowne przyjęcie do Związku). Otrzymał nagrodę literacką m. Bydgoszczy za rok 1958. Zmarł 5 grudnia 1964 w Bydgoszczy.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Może już jutro...* Powieść. Wwa: *Wiarus* 1930, 113 s.

2. *Strzeż się fortuny!* Powieść. [Cz. 1-] 2. Wwa: Druk. Rotacyjna 1933, 64 + 65-126 s. Dod. powieściowy *Kur. Porannego* nr 3-4.

Utwór napisany na konkurs powieściowy *Kur. Porannego*,

3. *Garść wspomnień piechura*. Wwa: Gł. Księg. Wojsk. 1935, 88 s.

Wspomnienia z l. 1919-1920. — Na części nakładu wydrukowano błędnie imię autora: Bogdan.

4. *Drzewo przekłete*. Cykl opowieści. *Il. Kur. Pol.* 1947 nr 112-121, 123-145, 147-154, 156-161, 163-166, 170-175, 177-180, 192-203.

5. *Opowieść o Warszawie*. [Z tego cyklu:] *Pierwsza krew; Pierwsze chwile wielkości*. *Il. Kur. Pol.* 1951 nr 128-130; 132-135.

6. *Liście koka*. [Powieść]. *Gaz. Białost.* 1954 nr 42-203. Wyd. osob. Wwa: *Czyt.* 1954, 319 s. Wyd. 2 tamże 1955.

Ciąg dalszy zob. poz. 18.

Przekł. ros.: *List'ja koki*. [Przeł.] S. Larin. Moskwa 1965, — słow. c.: *Kokove listy*. [Przeł.] R. Turna. Bratislava 1962.

7. *Bogowie osądzą*. [Powieść]. Wwa: *Iskry* 1955, 375 s.

8. *Bolko Zapomniany*. [Powieść]. Pośl.: R. Kiersnowski. Wwa: *Czyt.* 1956, 630 s. Wyd. 2 tamże 1959.

9. *Trzy czarne włócznie*. Powieść historyczna z czasów Stefana Batorego. Wwa: *Iskry* 1957, 348 s.

10. *Ave libertas*. [Powieść]. Wwa: *Iskry* 1958, 566 s.

11. *Gasnące błyski*. [Opowiadania]. Wwa: *Iskry* 1958, 373 s.

Zawartość: *Bogna; Sobótki; Prawo pierwszej nocy; Czasy saskie; Gasnące błyski; Barwy*.

12. *Nie bogowie*. Powieść o wyprawie Corteza. [Łódź:] WŁ 1958, 456 s. Wyd. 2 tamże 1967.

13. *Banderę podnieś*. [Powieść]. Gdynia: WM 1959, 286 s.

14. „...! śpiące niech obudzi!” [Powieść]. Wwa: MON 1959, 414 s.

15. *Dwa zakony*. [Powieść]. Wwa: NK 1960, 371 s. Wyd. 2 tamże 1969 [właśc. 1968].

16. *Insz Allach*. [Powieść]. Gdynia: WM 1960, 457 s.

17. *Lisowczycy*. [Powieść]. Powst. 1960. Druk Łódź: WŁ 1969, 282 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 z podtyt. *Powieść historyczna z XVII w.* 1988.

Data powst. wg rkpsu w Woj. i Miej. Bibl. Publicznej w Byd.

18. *Dziewice słońca*. [Powieść]. Wwa: *Czyt.* 1961, 271 s.

Początek zob. poz. 6.

19. *Miasto przebudzone*. [Powieść]. [Łódź:] WŁ 1961, 545 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1968.

Wg inf. autora (*Pomorze* 1959 nr 22) pierwsza red. powieści złożona w 1939 do druku zaginęła w czasie II wojny światowej.

Przekł. niem.: *Karthago*. [Przeł.] U. Brewing. Berlin 1975.

20. Rydwany bojowe. Powieść. Wwa: Czyt. 1962, 430 s.

21. Sploty i węzły. [Powieść]. Wwa: Iskry 1962, 266 s.

22. Wyszczerbione topory. [Powieść]. [Łódź:] Wł. 1962, 395 s.

23. Drwiny szatańskie. [Powieść]. Powst. 1963. Wyd., [red. i post.] M. Kalota-Szymańska. Gdańsk: WM 1973, 391 s.

Data powst. wg rkpśu w Woj. i Miej. Bibl. Publicznej w Bydgu. — Powieść niedokończona przez autora, uzupełn. przez M. Kalotę-Szymańską.

24. Słońce nad Bakongo. [Powieść]. Gdynia: WM 1963, 243 s.

25. Strzała z diabelskiego herbu. [Powieść]. Gdynia: WM 1963, 282 s.

II nagroda w konkursie Wyd. Kultury WRN w Bydgu i WM w Gdyni za 1960 na powieść o ziemi bydgoskiej.

26. Cena wielkości. [Powieść]. [Łódź:] Wł. 1964, 305 s. Wyd. nast. z podtyt. Powieść historyczna z XVII w. tamże 1988.

27. Jantarowy szlak. [Powieść]. Wwa: NK 1965, 407 s.

28. Srebrne obrączki. [Powieść]. Łódź: Wł. 1967, 211 s.

Nadto utwory niepublikowane, zachowane (w postaci rkpśów lub masz.) w Woj. i Miej. Bibl. Publicznej w Bydgu: Bogna z puszczy. Powst. ok. 1939-1945. — Dobry interes. Powieść. Powst. ok. 1939-1945. — Dwie godziny. Powieść. Powst. ok. 1939-1945. — Orle gniazdo. Powieść. Powst. ok. 1939-1945. — Złoto i ogień. Powieść. Powst. ok. 1939-1945. — Listy niewysłane. Wspomnienia z niewoli [z l. 1939-1945]. Powst. ok. 1946-1948. — Rogate czapy i dusze. Powieść. Powst. 1955. — Joanna D'Arc. Powieść. Powst. 1958. — Groza od zachodu. Powieść. Powst. przed 1964. — Mgły. Powieść. Powst. przed 1964. — Próg. Szuka w 3 aktach. Powst. przed 1964. — Rycerski pas. Powieść. Powst. przed 1964. — Spartakus. Powieść. Powst. przed 1964.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiady. B.S. Rozm. Z. Nowicka. *Pomorze* 1959 nr 22; Z. B.S. o powieści historycznej. *Spojrzenia* 1961 nr 188.

LP XX w. (red.). — RL 1964 (P. Grzegorzcyk), przedr. w: P. Grzegorzcyk: Twórcy i badacze kultury zmarli w latach 1956-1967. Cz. 2. Wwa 1986.

A. Lubkowski. *Życie Lit.* 1955 nr 52 [rec.: Bogowie osądzaj. — [Ave libertas.] Z. Jędrzyński: Nowe powieści S. Pomorza 1958 nr 7 [dot. także: Trzy czarne włóczniel; J. Ratajewski: Nauczyciele Spartakusa. *Mównia* 1958 nr 9. — J. Szczawię: Bolko z dziejów narodu nie znany. W tegoż: Owoc dobrego i złego. Wwa 1959 [rec.: Bolko Zapomniany]. — J. Piechocki: Dwie nowe powieści B.S. *Pomorze* 1960 nr 18 [rec.: Dwa zakony, Insz Allah]. — S. Zieliński: Belszyk z kaszki. W tegoż: Wycieczki balonem. Nr 2: Gawędy z pretekstem. Wwa 1964 [rec.: Rydwany bojowe]. — J. Makowski. *Pomorze* 1963 nr 15 [rec.: Strzała z diabelskiego herbu].

— Z. Jędrzyński: Literat w mundurze leśnika. (Szkie o życiu i twórczości B.S.). *Rocz. Kult. Kujaw i Pom.* 1965. — Z. Ziętek: ...i lasu też nie będzie. *Mies. Lit.* 1967 nr 11 [rec.: Srebrne obrączki]. — J. Makowski: B.S. *Pomorze* 1969 nr 22. — Cz. Klak: Proza historyczna B.S. wobec tradycji literackiej. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz.* *Nauki Hum. Filol. Pol.* 1970 z. 5(8). — M. Rusczycki: Kondotierzy i monarchowie. *Nowe Książ.* 1970 nr 6 [rec.: Lisowczyłcy]. — Cz. Klak: Popularne piarstwo B.S. *Profile* 1971 nr 10. — P. Kocikowski: B.S. (Sylwetka pisarza oraz jego twórczość w okresie międzywojennym). *Kal. Bydg.* 1971. — B. Roganowicz: Nad tekstem „Listów niewysłanych” B.S. *Pr. Wydż. Nauk. Hum. Bydg. Tow. Nauk.* 1973 ser. B nr 8. — S. Stabryła: W obronie słabych i pokonanych. W tegoż: Hellada i Roma w Polsce Ludowej. Kr. 1983 [m.in. o B.S.]. — Z. Jędrzyński: Leśnik i pisarz. (W 20 rocznicę śmierci B.S.). *Gaz. Pom.* 1984 nr 291. — Z. Mrozek: B.S. (1900-1964). *Fakty* 1985 nr 4. — Z. Mrozek: Nie wydane powieści B.S. *Kal. Bydg.* 1992.

B.T.

SUKERTOWA-BIEDRAWINA Emilia 1887-1970

Podpisywała utwory też: Emilia Zachertówna (do 1912), Emilia Sukertowa (1912-1928).

Pseud.: Bies; Bis; E.S.; E.S.B.; Esbe; Ker.; Kier.; Zofia Bernatowicz.

Autorka zbiorów legend i podań warmińsko-mazurskich, publicystka.

Urodzona 29 stycznia 1887 w Łodzi; córka Hugona Zacherta, chemika, właściciela farbiarni, i Wiktorii z domu Gundelach. Uczyła się na prywatnej pensji Marii Berlachowej w Łodzi. W 1901, po śmierci ojca, przeprowadziła się z matką do Warszawy i uczęszczała do II Żeńskiego Gimnazjum Rosyjskiego, gdzie w 1904 uzyskała świadectwo dojrzałości i dyplom prywatnej nauczycielki. W 1905 wzięła udział w organizowaniu strajków szkolnych. Od 1906 kontynuowała naukę w Towarzystwie Kursów Naukowych (później Wolna Wszechnica) w Warszawie i w Szkole Artystycznej dla Kobiet Aurelii Conti. Naukę łączyła z działalnością społeczną: jako uczennica prowadziła nauczanie dzieci robotniczych, od 1906 była członkinią Towarzystwa Równouprawnienia Kobiet (później Stowarzyszenia Umysłowo Pracujących Kobiet). Interesowała się etnografią i krajoznawstwem, była jednym z pierwszych członków Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. W 1910 wyjechała do Wiednia i została słuchaczką kursów organizowanych przy wiedeńskiej Akademii Eksportowej, które ukończyła z dyplomem nauczycielki języka niemieckiego i korespondencji handlowej. Po powrocie do Warszawy, w 1912, wyszła za mąż za Stanisława Alfreda Sukerta, kupca i jubilera. W czasie I wojny światowej była współorganizatorką i działaczką Towarzystwa Opieki nad Ofiarami Wojny, a w 1917 współorganizowała Towarzystwo Miłośników Literatury i Słowiańskie Towarzystwo Sztuki i Kultury. W 1919 włączyła się w przygotowania plebiscytu na Warmii i Mazurach; jako członkini Zrzeszenia Plebiscytowego Ewangelików Polaków i Komitetu Mazurskiego prowadziła akcję repolonizacyjną

w powiecie działowskim, pisała odezwy i wygłaszała prelekcje. W 1919 otrzymała Złotą Odznakę Mazurskiego Związku Ludowego. W następnych latach kontynuowała działalność społeczną na tym terenie: uczestniczyła w organizowaniu w Działdowie Seminarium Nauczycielskiego dla młodzieży mazurskiej (1921) i Domu Ludowego (1922). Debiutowała w 1922 pracą pt. „Zamek w Ojcowie. Przyczynek do dziejów zamku i rodów starościńskich w Ojcowie”. W tymże roku została sekretarzem i kierownikiem literackim *Gazety Mazurskiej*, a w 1923 objęła redakcję tego pisma (do jego likwidacji w 1933). Ogłaszała tu także od 1923 ludowe podania i legendy, pisała szkice i artykuły poświęcone kulturze i historii ziem warmińsko-mazurskich. Była nadto redaktorką *Kalendarza dla Mazurów* (1924-38; mutacja dla Dolnego Śląska pt. *Kalendarz dla Ewangelików*). Współpracowała również m.in. z *Gazetą Warszawską* (1923-25), *Dniem Polskim* (1924-28; tu m.in. w 1925-26 cykl pt. „Szkice mazurskie”) i *Kurierem Warszawskim* (1925-37). Należała do Polskiego Klubu Artystycznego i Towarzystwa Literatów i Dziennikarzy (do 1939). Pracowała społecznie w Związku Obrony Kresów Zachodnich (członek zarządu), uczestniczyła w organizowaniu kursów rolniczo-gospodarczych (1926) i była członkiem Rady Towarzystwa Szkoły Rzemieśniczej w Działdowie (1927), razem z Józefem Biedrawą założyła lokalne Koło Krajoznawcze przy Seminarium Nauczycielskim i pomagała w tworzeniu, a potem prowadzeniu Muzeum Mazurskiego w Działdowie. W 1928, po śmierci S.A. Sukerta, wyszła za mąż za J. Biedrawę, dyrektora działowskiego Seminarium Nauczycielskiego (powtórnie owdowiała w 1944). W 1929 założyła Warszawskie Towarzystwo Miłośników Mazur. Od tegoż roku opracowywała comiesięczne dodatki *Gazety Mazurskiej* pt. *Nasz Świątek* i *Nasz Świat*. W 1934 zamieszkała w Działdowie. W 1937 otrzymała Srebrny Wawrzyn PAL za szerzenie zamięlania do literatury polskiej. W końcu sierpnia 1939 powróciła do Warszawy i pozostała tam przez pierwsze lata okupacji niemieckiej. Ukrywała się przed gestapo pod przybranym imieniem i nazwiskiem Zofia Bernatowiczowa. W 1942 wyjechała do Chmielnika na Kielecczyźnie, a potem przebywała m.in. na Podlasiu, Rzeszowszczyźnie i w Nowym Sączu. Po wojnie, w czerwcu 1945 przyjechała do Olsztyna. Wkrótce potem została sekretarzem generalnym i kierownikiem Instytutu Mazurskiego (przekształconego w 1948 w stację naukową Instytutu Zachodniego, a w 1953 Polskiego Towarzystwa Historycznego); była wydawcą *Komunikatów Działu Informacji Naukowej* (1946-49). Prowadziła też wykłady z zagadnień dotyczących Warmii i Mazur, m.in. na uniwersytetach ludowych i olsztyńskiej Akademii Administracyjnej

(później Wyższa Szkoła Prawno-Ekonomiczna, od 1946/47 filia Wydziału Prawno-Ekonomicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu). Po reaktywowaniu w 1957 pisma jako kwartalnika naukowego pt. *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* została jego współredaktorem, a następnie do 1970 redaktorem. W 1968 otrzymała za tę pracę nagrodę im. W. Lengowskiego. Redagowała również *Kalendarz dla Mazurów* (1947-48; także mutację *Kalendarz dla Warmiaków*). Artykuły, wspomnienia i literackie opracowania ludowych podań ogłaszała nadto m.in. w *Słowie na Warmii i Mazurach* (1953-70, z przerwami). Należała do Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego (od 1954) i Polskiego Towarzystwa Archeologicznego (od 1955). W 1955 została członkiem ZLP. W 1957 otrzymała nagrodę WRN w Olsztynie. Wchodziła w skład Rady Naukowej TRZZ i Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, była członkiem rzeczywistym Instytutu Zachodniego i Białostockiego Towarzystwa Naukowego oraz członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Etnograficznego (od 1959) i Polskiego Towarzystwa Historycznego (od 1962; od 1970 honorowy prezes oddziału olsztyńskiego). W 1965 przeszła na emeryturę. Odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1930), Złotym Krzyżem Zasługi (1954), złotą odznaką „Zasłużony dla Warmii i Mazur” (1965), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1967). Zmarła 27 grudnia 1970 w Pruszkowie pod Warszawą; pochowana w Olsztynie. Pośmiertnie odznaczona Medalem Rodła (1986).

TWÓRCZOŚĆ

1. Zamek w Ojcowie. Przyczynek do dziejów zamku i rodów starościńskich w Ojcowie. Wwa: Skł. gł. Gebethnera i Wolffa 1922, 84 s.

Pierwsza wersja pt. „Zamek w Ojcowie” została wygl. 24 III 1910 w sali Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Wwie (inf.: W. Chojnacki, T. Wajsbrod; Twórczość Emilii Sukertowej-Biedrawiny. Olsztyn 1977).

2. Legendy mazurskie. *Gaz. Mazur.* 1923 nr 9-13. Wyd. osob. Wwa: Zrzesz. Ewangelików Polaków 1923, 15 s. Toż w wyd. dla obszaru Mazur: Olsztyn: Druk. J. Pieniężnej 1923, 15 s.

3. Pieskowa Skała. [Szkic]. *Gaz. Warsz.* 1924 nr 139-141, 144-145, 147, 149-150, 152, 154, 162, 166-168, 170, 174, 181, 187-189, 191, 212-217.

4. Polskość Mazowsza Pruskiego. *Gaz. Mazur.* 1924 nr 7-11. Wyd. osob. [Wwa:] Druk. „Współczesna” 1924, 8 s. Toż w wyd. dla obszaru Mazur: Olsztyn: Druk. J. Pieniężnej 1924, 8 s.

5. Mazurzy w Prusach Wschodnich. [Monografia]. Kr.: Orbis 1927, 199 s.

6. Legendy nadprądnikowe. Wwa: Pol. Tow. Krajoznawcze 1928, 47 s.

7. Na Szlaku Jagiellowym. Powiat działowski a król Władysław Jagiełło. W 500-tną rocznicę śmierci króla. [Szkic historyczny]. Działdowo: Muzeum Mazur. 1934, 21 s.

8. Zarys piśmiennictwa polskiego na Mazurach Pruskich. Działdowo: Muzeum Mazur. 1935, 42 s.

9. Diabeł na Mazurach w bajkach i podaniach. [Szkic]. Działdowo: Muzeum Mazur. 1936 [antydat. 1935], 32 s.

10. Z przeszłości Działdowa. 1525-1600. [Szkic historyczny]. Działdowo: Muzeum Mazur. 1936, 43 s.

11. Działdowo w XVIII w. [Szkic historyczny]. Działdowo: Pol. Tow. Krajoznawcze 1937, 96 s.

12. Przewodnik krajoznawczo-historyczny ilustrowany po działowskim powiecie. [Działdowo: Pol. Tow. Krajoznawcze 1937, 56 s.

13. Bojownicy mazurscy. [Sylwetki]. Olsztyn: Inst. Mazur. 1946, 22 s.

Zawartość: Jerzy Wasiański; Krzysztof Celestyn Mrąga – Mrongowiusz; Gustaw Giżycki – Gizewiusz; Wojciech Kętrzyński; Bracia Barke; Bogumił Labusz; Bogumił Linka; Michał Kajka; Juliusz Bursche; Kazimierz Jaroszyk; Bogumił Leyk; Jerzy Lanc; Rainhold Barcz; Jan Jagielka-Jaegertal; Józef Biedrawa i jego uczniowie.

14. Polskość Mazurów i Warmiaków. [Szkic historyczny]. Olsztyn: Inst. Mazur. 1946, 11 s. Wyd. 2 tamże 1946.

15. Mazurskie dole i niedole. [Szkice i legendy]. Wwa: PZWS 1947, 76 s.

Zawartość: Słowo wstępne. — Dusza mazurska w świetle legend; Wesele w Murawkach; W Kleczkowie; W pustą noc; Adwent i Gody; Nowy Rok; Rogale — święto Trzech Króli; Babka i wnuczka; Tajemnice mogiły; Legendy grunwaldzkie; Jerzy Wasiański [por. poz. 13]; „Na mazurskiej ziemi”

16. Bojownicy o wolność i polskość Mazur i Warmii na przestrzeni siedmiu wieków. [Szkic historyczny]. Cz. I. Olsztyn: Stacja Nauk. Inst. Zach. (Inst. Mazur.) 1954, 64 s.

Następne części nie ukazały się.

17. Michał Pogorzelski. Pieśniarz mazurski. [Sylwetka]. Wwa: *Straż. Ewangeliczna* 1956, 25 s. Przedr. zob. poz. 19.

18. Bibliografia Mazur i Warmii [...].

[Cz. 1]. Bibliografia Mazur i Warmii w okresie dziesięciolecia 1945-1955. *Kom. Maz.-Warm.* 1958 nr 2-4, 1959 nr 2-4, 1960 nr 2. Wyd. osob. Olsztyn 1960, 122 s. Stacja Nauk. Pol. Tow. Hist.

[Cz. 2]. Bibliografia Mazur i Warmii w okresie pięciolecia (1956-1960). *Kom. Maz.-Warm.* 1961 nr 3-4, 1962 nr 1-4, 1963 nr 1-4, 1964 nr 1-3. Wyd. osob. pt. Bibliografia Mazur i Warmii lat 1956-1960. Olsztyn 1964, 203 s. Stacja Nauk. Pol. Tow. Hist.

[Cz. 3]. Bibliografia Mazur i Warmii w okresie 1956-1964. Wybór. Wwa 1964, 68 s., powiel. Ośrodek Rozpowszechniania PAN.

19. Karty z dziejów Mazur. Wybór pism. Olsztyn: Pojezierze.

[T. 1]. Red.: A. Wakar. Przedm.: W Chojnacki. 1961, 183 s.

Zawartość: I. Studia: Bracia polscy na ziemi mazurskiej; Gustaw Gizewiusz w świetle archiwum parafialnego w Ostródzie; Zagadnienie gromadkarstwa na Mazurach; Walka o mowę polską w szkolnictwie na Mazurach w XIX i początkach XX wieku. — II. Sylwetki: Celestyn Myśleć; Helwing — Pliniusz pruski z Węgorzewa; Jerzy Krzysztof Pisanicki; Michał Pogorzelski [poz. 17]. — III. Szkice: Mogiła [B.] Linki na cmentarzu olsztyńskim; Moje wspomnienia o Michale Kajce; Legendy grunwaldzkie; Z historii badań regionalnych na Mazurach i Warmii.

T. 2. Wybór: J. Jasiński. Przedm.: S. Herbst. 1972, 342 s.

Zawartość: Świadomość narodowa na Mazurach i Warmii w pieśni ludowej; Rodowód i życie Tymoteusza Gizewiusza; Tradycje polskie Gustawa Gizewiusza; Przyczynki do ostatnich lat życia Gustawa Gizewiusza; Rewolucja 1848 r. na Mazurach w świetle szczycieńskiego „Kreis-Blattu”; Przyczynki do końcowego okresu Wiosny Ludów na Mazurach; Filiponi na ziemi mazurskiej; Materiały do dziejów walki hitlerowców z ruchem polskim na Mazurach i Warmii w latach 1933-1939; Metody walki hitlerowców z polskością na Mazurach i Warmii

20. Dawna a niedawno. Wspomnienia. Olsztyn: Pojezierze 1965, 332 s.

Dot. okresu 1887-1963; m.in. o W. Mickiewicz, B. Limanowski, M. Wankowicz, K. Nitsch, S. Żeromski, M. Kajce.

21. Jak Konopka Diabła wypędzał. Bajki mazurskie. Zebrał, oprac. i post. [opatrzył]: T. Oracki. Olsztyn: Tow. Nauk. im. W. Kętrzyńskiego; Ośrodek Badań Nauk. im. W. Kętrzyńskiego 1994, 118 s.

Zawartość: Dusza mazurska w świetle legend [poz. 15]. — Bajki mazurskie: O Konopce ze wsi Ogonki; Legendy grunwaldzkie [poz. 15]; Tyletury; Karczmarski z Nakomiąd; O zaczarowanym zamku w Rybnie; O biednym Raku; Tajemnice Leskiego Jeziora; Biała dziewczica; Legenda o świętym dębie; Miłość olbrzyma; Dziewczę z Działdowa; Legendy i wieści gminne z Działdowa; O Górze Diabelskiej w Rękusach; Syn Toni Morskiej; O złej królowej i dobrej szewcowej; O Górze Zamkowej pod Janowem; O diable i majatkarczu; Bajka mazurska; Perkun i koń; Olbrzym Milidego; Podanie o Górach Złoty pod Niborkiem; Legenda o Narzymiu; O stokrotce; O Złotej Górze w Łupowie; Zatopione dzwony; O diabłach mazurskich; Baśń o miłości, zgodzie i pokoiu; O jeziorze Szlag; O bogaczu znad Góldapskiego Jeziora.

Nadto katalogi wystaw, m.in.: Wystawa Kopernika w Olsztynie otwarta w 403 rocznicę śmierci wielkiego astronoma polskiego. Olsztyn: Inst. Mazur. 1946, 18 s. — Pokaz druków mazurskich XVI-XX wieku otwarty dnia 12 I 1947 w Olsztynie. Stronę lit. katalogu oprac. Olsztyn: Inst. Mazur. 1947, 16 s. — Działacze Mazur i Warmii Epoki Mickiewicza. Przewodnik po wystawie. [Współaut.] T. Grygier. [Olsztyn 1956], 46 s. — Walka o społeczne i narodowe wyzwolenie ludności Warmii i Mazur. Przewodnik po wystawie. [Współaut.] T. Grygier. Olsztyn: Kom. Woj. Frontu Nar. i Wyzd. Kultury Prez. WRN 1956, 171 s.

Prace redakcyjne i przeróbka

1. H. Sienkiewicz: Bitwa pod Tannenbergem. [Skrótu powieści „Krzyżacy” dokonała ...]. Wwa: Wydawn. Zrzesz. Ewangelików Polaków 1925, 48. Toż w wyd. na teren Mazur: Olsztyn: Druk. J. Pięniężnej 1925, 48 s.

Inf. o autorce skrótu w: W. Chojnacki, T. Wajsbro: Twórczość Emilii Sukertowej-Biedrawiny. Olsztyn 1977.

2. H. Sienkiewicz: Krzyżacy. Urywek z powieści. [Wybór i red. ...]. Wwa: Wydawn. Zrzesz. Ewangelików Polaków 1925, 48 s. Toż w wyd. na teren Mazur: Olsztyn: Druk. J. Pięniężnej 1925, 48 s.

Inf. o red. jak w poz. 1.

3. M. Kajka: Pieśni mazurskie. [Red. ...]. Olsztyn [właśc. Wwa]: *Mazur. Przyj. Ludu* 1927, 64 s. Toż [Wwa.]: *Red. Gaz. Mazur*. 1927, 64 s.

Inf. o red. jak w poz. 1.

OPRACOWANIA (wybór)¹

Ank. 1966. — E. Sukertowa-Biedrawina: Kulisy wydawnicze „Gazety Mazurskiej” i „Kalendarza dla Mazurów”. *Kom. Mazur-Warm*. 1965 nr 3 s. 382-430. — E. Sukertowa-Biedrawina: Ze wspomnień redaktora „Komunikatów”. *Kom. Mazur-Warm*. 1968 nr 2 s. 315-355 [dot. l. 1945-1968].

PP (F. Lichodziejewska). — LP XX w. (T. Oracki). — RI 1970 (J. Chudek). — T. Oracki: E.S.-B. W tegoż: Twórcy i działacze kultury w województwie olsztyńskim w latach 1945-1970. Olsztyn 1975. — T. Oracki: E.S.-B. W tegoż: Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX wieku. Wwa 1983. — W. Chojnacki, T. Wajsbro: Twórczość Emilii Sukertowej-Biedrawiny. Bibliografia. Olsztyn: Woj. Bibl. Publiczna 1977, 93 s. — J. Chłosta: „Kalendarium życia, działalności publicznej i pracy naukowej Emilii Sukertowej-Biedrawiny. W: Niechaj Pani blaskiem świeci. Olsztyn 1996.

[Zarys piśmiennictwa polskiego na Mazurach Pruskich.] [A. Schönau] A.S. *Zulastun Ewangeliczny* 1936 nr 2; R. Seeb-berg-Elverfeldt. *Altpreußische Forschungen*, Königsberg 1937 [m.in. o E.S.-B.; dot. także: Z przeszłości Działdowa]. — J. Antoniewicz: Warmia i Mazury. *Dziś i Jutro* 1946 nr 35 [rec.: Bojownicy Mazurscy; Polskość Mazurów i Warmiaków]. — L. Dwernicki: Miłośnikom ksiąg. *Sl. na Warm. i Mazurach* 1954 nr 34 [rec.: Bojownicy o wolność i polskość Mazur i Warmii na przestrzeni siedmiu wieków]. — M. Zientara-Malewska: „Pracowity żywot pisarki”. *Sl. Powsz.* 1954 nr 12. — T. Cieślak. *Studia i Mat. do Dziej. Wielkop. i Pom.* 1959 t. 5 z. 1 [rec.: Działacze Mazur i Warmii epoki Mickiewicza; Walka o społeczne i narodowe wyzwolenie ludności Warmii i Mazur]. — R. Karas: Pół wieku pracy dla Mazurów. *Kamena* 1960 nr 23/24. — T. Cieślak. *Studia i Mat. do Dziej. Wielkop. i Pom.* 1962 t. 7 z. 2 [rec.: Bibliografia Mazur i Warmii w okresie dziesięciolecia 1945-1955]. — [Karty z dziejów Mazur.] T. Cieślak. *Zap. Hist.* 1963 nr 1; J. Malłek. *Rocz. Olszt.* 1961/62 wyd. 1964 t. 4. — T. Stępowski: „E.S.-B. *Sl. na Warm. i Mazurach* 1964 nr 19. — [Dawno a niedawno:] M. Pollak. *Kom. Mazur-Warm*. 1965 nr 4; W. Wrzesiński: Dwie książki o Olsztyńskim. *Warm. i Mazury* 1965 nr 10 [dot. też: H. Sy-ska; Mazurskie spotkania]; W. Oszelda. *Zar. Sl.* 1966 nr 4; D. Żmij: Mazurskim szlakiem. *Nowe Książ.* 1966 nr 17; Z. Kozarynowa: Bitwa pod Grunwaldem trwa. *Tydz. Pol.*, Londyn 1967 nr 21, sprost. S.B. Otwiński. *Tamże* 1967 nr 29. — A. Śliwa: „Kuba spod Gietrzwałdu. *Sl. na Warm. i Mazurach* 1967 nr 4. — L. Wernic: „Niestrudzona oredownic-ka ludu warmińskiego. *Sl. na Warm. i Mazurach* 1967 nr 2. — T. Cieślak. *Rocz. Olszt.* 1968 t. 7 [rec.: Dawno a niedawno].

¹ Artykuły oznaczone gwiazdką * przedr. (częściowo zmien.) w: Niechaj Pani blaskiem świeci. Olsztyn 1996.

— T. Grygier: „E.S.-B. *Kwart. Hist.* 1971 nr 3. — J. Jasiński: Z działalności E.S.-B. *Kom. Mazur-Warm*. 1971 nr 2/3. — T. Swat. *Kom. Mazur-Warm*. 1973 nr 1 [rec.: Karty z dziejów Mazur]. — T. Oracki: E.S.-B. *Rocz. Maz.* 1974 t. 5. — M. Szostakowska: Emilia Sukertowa-Biedrawina. Zarys biograficzny. Olsztyn: Pojezierze 1978, 239 s. — F. Fornalczyk: Świadomość dziedzictwa. Olsztyn 1978, passim. — T. Linker: Bajki z Warmii i Mazur. *Lit. Lud.* 1996 nr 4/5 [rec.: Jak Kopopka Diabła wypędzał]. — Niechaj Pani blaskiem świeci. Wspomnienia o Emilii Sukertowej-Biedrawinie. Wstęp i oprac.: J. Chłosta. Olsztyn: Ośrodek Badań Nauk. im. W. Ketrzyńskiego 1996, 124 s. [zawiera artykuły oznaczone gwiazdką * oraz teksty autorów: S. Badalskiej, W. Chojnackiego, H. Giżyńskiej-Burakowskiej, S. Herbsta, J. Jasińskiego, M. Kajki, R. Lawrymowicza, J. Malłki, W. Ogrodzińskiego, H. Samsonowicza, J. Sikorskiego, H. Skorupskiego, T. Swata, H. Syski, M. Szostakowskiej, B. Wilamowskiej, T.S. Willana, W. Wrzesińskiego].

B.T.

SULIMA Roch
ur. 1942

Pseud.: hak; R.S.; ro-ma; Sul; (SUL).

Historyk literatury, antropolog kultury, folklorysta, krytyk literacki.

Urodzony 16 sierpnia 1942 we wsi Lipa Miklas pod Iłżą; syn Tomasza Sulimy, rolnika, działacza ruchu ludowego, i Stefanii Jaworskiej. Od 1954 uczęszczał do Technikum Przemysłu Skórzanego w Radomiu; maturę zdał w 1959. Po odbyciu obowiązkowego rocznego stażu pracy w Prudnickich Zakładach Obuwia rozpoczął w 1960 studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim (UW); w 1965 uzyskał magisterium. W czasie studiów działał w Warszawskim Kole Polonistów jako kierownik sekcji folkloru. Debiutował w 1964 szkicem poświęconym pisarstwu Jarosława Iwaszkiewicza pt. „Ogniwo sojuszu życia i literatury”, opublikowanym na łamach *Kultury* (nr 8). Artykuły i recenzje drukował m.in. w *Poezji* (1965-72), *Tygodniku Kulturalnym* (1966-79), *Nowych Książkach* (1967-80). W 1965-66 odbył staż asystencki w Katedrze Historii Literatury Polskiej UW, następnie przeniósł się do Zakładu Teorii Literatury i Poetyki. W 1966 zawarł związek małżeński z Jolantą Łodykowską, polonistką. Od 1968 należał do ZSL. W 1970 został członkiem komitetu redakcyjnego serii *Biblioteka Poetów*, wydawanej przez Ludową Spółdzielnię Wydawniczą; za pracę w tym Komitecie otrzymał w 1983 nagrodę Funduszu Literatury, a w 1987 nagrodę miesięcznika *Literatura na Świecie*. W 1970-72 kierował działem poezji w tygodniku *Nowa Wieś*. W 1974 doktoryzował się na UW na podstawie rozprawy pt. „Socjologiczne i folklorystyczne konteksty relacji pamiętnikarskiej” (promotor prof. Jan Zygmunt Jakubowski). W 1975 przeniósł się do powstałej w tym czasie Katedry Kultury Polskiej UW na stanowisko adiunkta. Wchodził od 1975 w skład kolegium redakcyjnego kwartalnika *Regiony* (kierował tu także działem krytyki literackiej i eseistyki) oraz od 1976 dwu-

miesięcznika *Literatura Ludowa*; publikował również w tych pismach studia i artykuły. Od 1977 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1980 otrzymał nagrodę im. T. Nocznickiego za publicystykę na łamach prasy ludowej. Opracowywał dla *Literatury Ludowej* (za 1981-85) i *Rocznika Literackiego* (za 1981-84) materiały dotyczące twórczości ludowej i nieprofesjonalnej. W 1983 habilitował się na UW na podstawie rozprawy „Literatura a dialog kultur”; w 1985 otrzymał stanowisko docenta. W 1985 został kierownikiem Zespołu do Badań Kultur Środkowoeuropejskich i Zróżnicowań Kulturalnych w Katedrze Kultury Polskiej UW oraz członkiem Association Internationale des Critiques Littéraires, a w 1986 Stowarzyszenia Autorów Dzieł Naukowych. W 1986 otrzymał nagrodę Pióra, przyznawaną przez Klub Studentów Wybrzeża „Zak” w Gdańsku, za całokształt pracy krytycznej w dziedzinie poezji. Wchodził w skład Narodowej Rady Kultury (1986-89). W 1987 podjął stałą współpracę z kwartalnikiem *Polska Sztuka Ludowa* (członek rady redakcyjnej w 1988-90). W 1988 był współzałożycielem Klubu Literackiego „Regiony”. W 1991 otrzymał nagrodę Funduszu im. W.S. Reymonta. Wyróżniony m.in. Złotą Honorową Odznaką ZMW (1974), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1978), Złotym Krzyżem Zasługi (1984), Medalem im. F. Kotuli (1986), Medalem Gostyńskiego Towarzystwa Kulturalnego (1987) oraz nagrodą im. Z. Głogera I stopnia (1996). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Partyzanckie twierdze. O współdziałaniu ludności wiejskiej z ruchem oporu. [Współaut.:] W. Gołąbek, S. Młodziejewicz-Warowna. Wstępem poprzedził T. Tarnogrodzki. Wwa: LSW 1974, 497 s. Nagroda Ministra Obrony Narodowej III stopnia w 1974.

2. Folklor i literatura. Szkice o kulturze i literaturze współczesnej. Wwa: LSW 1976, 355 s. Wyd. 2 uzup. i popraw. także 1985, 526 s.

Zawartość: Literatura a folklor. Folklor jako forma sztuki synkretycznej. Na pograniczu literatury i folkloru. Folklor a mechanizm języka naturalnego; Folklor i literatura; dwa sposoby wymiany przekazów; Literatura i folklor; dwie koncepcje przedstawiania świata; Potrzeba historycznych konkretyzacji; Nowe konteksty zjawisk literackich. — Cz. I: Poezja Władysława Broniewskiego wobec tradycji ludowej; Twórczość Władysława Broniewskiego a tradycja poezji robotniczej; Legenda Żeromskiego w ludowej poezji Kielecczyzny; Świat za chrześcijałym płotem [dot. poezji R. i W. Grzegorzyców]; Stanisława Pigonia refleksje nad kulturą i literaturą ludową; Współczesna poezja chłopiska; Główne motywy współczesnej poezji ludowej; Twórca ludowy... statutowy? Twórca ludowy... kontraktowy; Po ten kwiat czerwony... analiza tekstu piosenki „Dziś do ciebie przyjść nie mogę” z okresu II wojny światowej; Dobrzy chłopcy, co świat równają [dot. legendy zbójnickiej]; O herosach, rycerzach i czterech pancernych... [dot.: J. Przymanowski. Cztery pancerni i pies]. — Cz. II: Słowom wrócić ich wygłos – pierwszy... [dot. poezji S. Czerniak]; Poezja i wiedza tajemna [dot.: B. Ozóg; Jemioła]; O źródłach poetyki Tade-

usza Nowaka; Folklorystyczne uniwersum i regionalny konkret [dot.: J. Ozga-Michalski; Młodzik; Sowizdrzał]; Słowo peryferyjne [dot.: M. Pilot; Majdan]; „Konopielka” [E. Redlińskiego] i stereotypy; Scalanie wartości [dot. twórczości W. Myśliwiec]. — Wyd. 2 rozszerz. o szkice: Funkcje przekazów folklorystycznych; W kręgu myśli folklorystycznej Juliana Krzyżanowskiego; Kaśka spod Łysicy [K. Zaborowska]; Myślenie jako źródło udreki [dot. twórczości E. Michalskiej]; Między mitem i metaforą [dot. twórczości J. Pockal]; Wieś w serialowych obrazach [dot. serialu telewizyjnego „W słońcu i w deszczu” wg scenariusza M. Pilot]; Jarosława Iwaszkiewicza – „Podróż do Polski”; Między zdradą i nostalgia. (Ewolucja twórczości T. Nowaka); Krytyka heroiczna [dot.: H. Berezka; Związki naturalne]. Nagroda im. S. Piętaka oraz nagroda Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki III stopnia w 1977.

3. Dokument i literatura. [Studia]. Wwa: KAW 1980, 241 s.

Zawartość: Dokument i literatura; Wgnańcy i pionierzy. (O listach emigrantów ze Stanów Zjednoczonych i Brazylii); Współczesne przekazy ustne; Fakty i legendy, czyli o kształcie wspomnień; Dokument i świat serialowy [dot. serialu „Daleko od szosy”]; Praca; przekleństwo i ocalenie. (Literatura jako dokument); Jakuba Wojciechowskiego „Zyciorys własny” i ubezwłasnowolniony [dot.: J. Wojciechowski; Zyciorys własny robotnika]; O czym mówią, o czym piszą. (Młodzi robotnicy o sobie) [dot. pamiętników „Oblicza młodości”]; Techniczne i ars. W kręgu kultury robotniczej; Narodziny nowego ideału estetycznego; Humanistyczna treść działań spontanicznych

4. Literatura a dialog kultur. [Studia]. Wwa: LSW 1982, 246 s.

Zawartość: Ludowość a świadomość współczesna; Źródło i pion. Figury myślenia o ludowości; Współczesne konkretyzacje i historyczne konteksty idei ludowości; Literatura a dialog kultur.

Nagroda Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz nagroda im. J. Chałasińskiego przyznana przez redakcję *Tyg. Kult.* w 1983.

5. Tadeusz Nowak. Zarys twórczości. Wwa: LSW 1986, 249 s.

Wyróżnienie Funduszu Literatury w 1987.

6. Słowo i etos. Szkice o kulturze. Kr.: [b.w.] 1992, 222 s.

Zawartość: Wstęp — Rzeczy i symbole, czyli o narodzinach klasy chłopskiej i jej etosu; Słowo a wartości kultury; Narodziny chłopskiej księgi [dot.: M. Więcko; Historia Pomygacz]; O umieraniu; Między płaczem a milczeniem [dot. ludowych lamentów pogrzebowych]; Od inskrypcji nagrobnej do prozy psychologicznej; Po jasnej stronie świata. Słowo a sacrum [dot. poezji J. Pockal]; Album „cieni”. Słowo i fotografia w kulturze ludowej; Wieczność — biografia — historia; Plebejskie doświadczenie wojny. Słowo wobec katastrofy [obraz września 1939 w pamiętnikach chłopskich]; Słowo małych wspólnot. O regionalizmie bez iluzji; Słowo ludowe w „globalnej wiosce”. Folklorizm jako styl kultury; Chłopi polscy i mity europejskie [dot.: L. Stomma; Antropologia kultury wsi polskiej XIX w.]

7. Antropologia codzienności. [Studia]. Kr.: Wydawn. UJ 2000, 194 s.

Zawartość: Wstęp. — Między rajem a smietnikiem. Smutek warzywnych ogródków; Wprowadzenie do semiotyki śmieci; O imionach widywanych na murach; Semantyka libacji alkoholowej; Szepcy i krzyki na dachach; Supermarket. Przyczynek do retoryki konsumpcji. — Zamknięcie.

8. Głosy tradycji. [Studia]. Wwa: Wydawn. DiG 2001, 184 s.

Zawartość: Kolędy polskie; Polski sposób umierania [dot. mów pogrzebowych A. Pachal]; Słowo i sacrum; Poezja wysokich ideałów [dot. poezji robotniczej]; Tradycje literatury brukowej a współczesna kultura środowisk robotniczych. Analiza wybranego przykładu [dot. S. Dobiasz; Gorhom]; Mity polskie i mity ludowe; Piękna anarchia [dot. sztuki „naiwnej”]; Antropologia wizualna. Rzecz o twórczości Jana Jakuba Kolskiego; Male ojczyzny. – Posłowie.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Tradycje i dorobek polskiej literatury lewicowej. *Polonistyka* 1968 nr 6 s. 1-12. – Ludowa wiedza genealogiczna a załóżki kultury piśmienniczej. *Lit. Lud.* 1976 nr 6 s. 3-19. – Adresat relacji pamiętnikarskiej a potoczne wyobrażenie o „drugim” człowieku. W: *Problemy poetyki pragmatycznej*. Wwa 1977 s. 127-138. – Zjawiska współczesnej twórczości ludowej i nieprofesjonalnej. *Lit. Lud.* 1978 nr 4/6 s. 113-123. – Les Messages oraux contemporaines. Problèmes choisis. [Przet.] K. Błoński. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 8: 1981 s. 109-132. – O poezji robotniczej. *Regiony* 1981 nr 2 s. 40-66. – Kolebka pieśni. (Do społecznych ludowych pieśniarzy). W: Cypriana Norwida kształt prawdy i miłości. Wwa 1986 s. 100-109. – Głosy poetów. (Polska poezja powojenna). *Poezja* 1988 nr 9 s. 27-39. – Kultura robotników – pytania i typy źródeł. W: *Kultura, literatura, folklor*. Wwa 1988 s. 472-483. – Odzyskane języki. (Literatura nurtu chłopskiego). *Regiony* 1989 nr 4 s. 62-73. – Tadeusz Nowak. W: *Literatur Polens 1944 bis 1985*. Berlin 1990 s. 580-593. – W głąb las (II). W: *Juliana Przybosa najmniej słów*. Wwa 1991 s. 179-193. – Ludowe zaśluby. (O mowach pogrzebowych Adama Pocka). *Regiony* 1993 nr 4 s. 26-44. – Rekonstrukcje i interpretacje. Od folklorystyki do antropologii codzienności. W: *Folklorystyka. Dylematy i perspektywy*. Opole 1995 s. 55-72. – Między oralnością a piśmiennością. Strategia kolekcjonera a ludowa kultura rękopisu. (XIX-XX wiek). *Maz. Stud. Hum.* 1997 nr 1 s. 163-199. – Poezja Wielkiego Strajku – 1980. *Napis*. Ser. 3: 1997 s. 169-183. – Sacrum we współczesnej poezji ludowej. W: *Religijne aspekty literatury polskiej XX wieku*. Lubl. 1998 s. 371-385. – Folklorystyczna otoczka życia towarzyskiego. W: *Wszystek krąg ziemski*. Wr. 1998 s. 239-261. – Fonosfera dźwiękowa. W: *Folklorystyczne i antropologiczne opisanie świata*. Opole 1999 s. 385-394. – Powitania i rytuały terytorialności. W: *W zwierciadle języka i kultury*. Lubl. 1999 s. 139-151. – Folklorystyka i reklama. W: *Pogranicza literatury*. Wr. 2001 s. 337-347.

Prace redakcyjne

1. R. Grzegorzycowa, W. Grzegorzyc: *Wiersze. Wybór, oprac. i posł. ... Rzeźby: J. Piłat*. [Wwa:] LSW 1972, 69 s.

Na k. tytułowej autorzy: R. i W. Grzegorzycowie z Krajna.

2. M. Kubicki: *Poezje wybrane. Wybór ...* [Wwa:] LSW 1972, 122 s.

3. E. Michalska: *Chyłą się moje dni*. [Wiersze]. *Wybór, oprac., posł. ...* Wwa: LSW 1980, 117 s.

4. S. Dobiasz: *Chłopcy z ferajny Godlaka*. [Wspomnienia]. *Wstęp, [wybór i oprac.] ...* Wwa: LSW 1981, 318 s.

Inf. o pracy red. R.S.

5. S. Dobiasz: *Zostało nas czterech z ferajny*. [Wspomnienia]. *Wstęp, [wybór i oprac.] ...* Wwa: LSW 1983, 342 s.

Inf. o pracy red. R.S.

6. M. Sękowski: *Pamiętnik warszawskiego taksówkarza*. *Wstęp, [wybór i oprac.] ...* Wwa: LSW 1985, 490 s.

Inf. o pracy red. R.S.

7. J. Pocek: *Poezje wybrane. Wybór, wstęp i nota biogr. ...* Wwa: LSW 1988, 177 s.

8. *Kolędy polskie. Wybór i oprac.: J. Bartmiński, ... Wstęp: ... Posł.: J. Bartmiński*. Wwa: LSW 1991, 178 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 2000. – [Wywiad:] *Chłop bajecznie kolorowy?* *Rozm. A. Staniszewski. Panorama Poln.* 1977 nr 7.

LP XX w. (M. Jentys)

[Folklor i literatura:] M. Boni. *Literatura* 1977 nr 8; S. Burkot: *Folklor czy folklorizm?* *Mies. Lit.* 1977 nr 6; Cz. Hernas. *Nowe Książ.* 1977 nr 13; M. Jagiello: *Mit o twórcy ludowym*. *Polityka* 1977 nr 21; J. Jastrzębski: *Świadomość mitu*. *Regiony* 1977 nr 2; P. Kowalski: *Folklor i kultura współczesna*. *Lit. Lud.* 1977 nr 2; J. Rogoziński: *Z zagadnień folklorystyki w poezji i prozie*. *Literatura* 1977 nr 39; M. Waliński: *Drogi i manowce ludowości*. *Życie Lit.* 1977 nr 20; A. Zawada: *Rodzaje ludowości*. *Twórczość* 1977 nr 8. – [Dokument i literatura:] Cz. Hernas: *Strefa dokumentów*. *Polityka* 1980 nr 48; J. Kamiński. *Prz. Hum.* 1980 nr 9/10; S. Karmowski: *Ślady ludzkiego działania*. *Nowe Książ.* 1980 nr 12; A. Nowak: *W poszukiwaniu tożsamości*. *Argumenty* 1980 nr 43; A. Urbański: *Puszka Pandory*. *Literatura* 1980 nr 40; M. Boni: *Pytania o kulturę*. *Mies. Lit.* 1981 nr 1; J. Hajduk-Nijkowska: *Wariacje na temat dokumentu*. *Opole* 1981 nr 3; J. Jastrzębski: *Ziarno i plewy*. *Odra* 1981 nr 1; M. Waliński: *Dokument: teksty, konteksty, podteksty*. *Tyg. Kult.* 1981 nr 5; Z. Zielonka: *Sezamie, otwórz się*. *Opole* 1981 nr 6; J. Ługowska: *W stronę dokumentu i literatury*. *Lit. Lud.* 1982 nr 4; K. Rutkowski: *Postulat dwudziesty trzeci*. *Regiony* 1982 nr 4. – [Literatura a dialog kultur:] A. Aleksandrowicz: *Dialog w literaturze i dialogowość kultury*. *Nowe Książ.* 1983 nr 5; I. Burkaba: *W stronę współwzrostu czy dominacji?* *Kult. i Społ.* 1983 nr 3; B. Owczarek: *O dialogowości kultury ludowej*. *Mies. Lit.* 1983 nr 11/12; A. Staniszewski: *Rozbudowana świadomość własnej tradycji*. *Kontrasty* 1983 nr 5; M. Waliński: *Ludowość a dialog kultur*. *Tyg. Kult.* 1983 nr 4; J. Święci: *Powroty do ludowości*. *Akcent* 1984 nr 1; D. Niewiadomski: *W kręgu refleksji humanistycznej*. *Akcent* 1986 nr 4 [rec.: Folklor i literatura]. – [Tadeusz Nowak:] L. Żuliński. *Nowy Nowak*. *Kultura* 1986 nr 39; J.M. Urbaniak: *Przewodnik po abstrakcjach*. *Poezja* 1987 nr 2; T. Wójcik: *Inna lektura Nowaka*. *Prz. Hum.* 1987 nr 7/8;

J. Żółciński: Poeta „pracy ogromnej”. *Nowe Książ.* 1987 nr 7/8. — A. Datko: Stara, cicho brzmiąca melodia ludowej kultury. *Prz. Powsz.* 1988 nr 5 [rec.: Tadeusz Nowak]. — [Słowo i etos:] A. Czachowska: Myślenie ponad podziałami. *Twórczość* 1993 nr 7; S. Siekierski: Analiza mitów chłopskich. *Prz. Hum.* 1993 nr 3. — M. Radgowski: Spacerzy uczonego. *Nowe Książ.* 2001 nr 10 [rec.: Antropologia codzienności]. — B. Frankowska: Pogłosy tradycji. *Nowe Książ.* 2002 nr 5 [rec.: Głosy tradycji].

M.K.-K.

SULIMA-KAMIŃSKI Jerzy

ur. 1928

Do 1958 podpisywał utwory: Jerzy Kamiński, Jerzy B. Kamiński.

Prozaik, autor słuchowisk radiowych.

Urodzony 20 września 1928 w Bydgoszczy; syn Bolesława Kamińskiego, urzędnika, i Marty Kilińskiej. Uczył się w szkole powszechnej przy Męskim Gimnazjum im. M. Kopernika. Po śmierci matki w 1941 mieszkał na wsi pod Zduńską Wolą, a od 1942 w Bydgoszczy i pracował jako uczeń ślusarski na kolei. Po zakończeniu wojny pozostał w Bydgoszczy i uczył się w Państwowej Średniej Szkole Technicznej, a od 1951 w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej (studiów nie ukończył). W 1952 ożenił się z Ireną Kuligowską, ekonomistką. W 1954-55 pracował kolejno jako konstruktor w Bydgoskiej Fabryce Narzędzi oraz jako projektant w Wojewódzkim Biurze Projektów Budownictwa Przemysłowego. W tym czasie rozpoczął twórczość literacką. Debiutował w 1953 wierszem „Mleczarz”, opublikowanym w czasopiśmie *Nowy Tor* (nr 8). W 1955-90 pracował jako redaktor w rozgłośni Polskiego Radia w Bydgoszczy, pełnił także funkcję kierownika redakcji literackiej. W tym czasie pisał liczne słuchowiska radiowe i felietony literackie, nadawane w programie Polskiego Radia. Utwory prozą publikował też w czasopiśmie, m.in. w *Pomorzu* (1956-73) i w dwutygodniku *Fakty i Myśli* (1958, 1968-73). W 1959 został członkiem ZLP. W tymże roku otrzymał nagrodę artystyczną m. Bydgoszczy. W 1967 wspólnie z Zdzisławem Prusem redagował teksty do kabaretu O-WADY w Bydgoszczy. W 1972-75 publikował słuchowiska w czasopiśmie *Teatr Polskiego Radia*. Za działalność kulturalną otrzymał w 1974 nagrodę WRN w Bydgoszczy II stopnia. W 1974-89 współpracował z tygodnikiem *Fakty*. Od 1982 do przejścia na emeryturę w 1990 prowadził w rozgłośni Polskiego Radia w Bydgoszczy cotygodniowy magazyn literacko-muzyczny. Od 1983 był wiceprezesem Oddziału Bydgoskiego ZLP. W 1988 został radnym i zajmował się sprawami kultury. Za twórczość literacką i radiową otrzymał Nagrodę Województwa Bydgoskiego (1983), nagrodę *Faktów* (1985), Funduszu Literatury (1989). Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1980), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1985) i odzna-

ką „Zasłużony Działacz Kultury” (1975). Mieszka w Bydgoszczy.

TWÓRCZOŚĆ

1. Czy księżyc się boi? [Opowiadania]. Gdynia: WM 1958, 195 s.

Zawartość: Czy księżyc się boi?; Domokrądcy; Rzecz, którą łatwo zapomnieć; Modlitwa noworoczna; Dezynfektor; Jadzia; Mądre ręce. (Nieznajomej współtowarzyszce podróży); Sto tysięcy sobowtórów. (Humoreska); Złoto — rzecz martwa; Ile człowiek ma lat?; Niech pan szuka złodzieja...; Piąte nie zabija!; Wielki los; Dziwny generał. (Opowieść nieprawdopodobna); Nadmiar czasu; Nagroda; Chrabąszcze; Straszna choroba; Pierzyna; Biedaczysko; Nie uciekniesz mi bratku!; Cena spokoju; Twarde czerepy; Grupa „zero”; Rogacz; Czajnik z gwiazdkiem.

2. Kapelus z woalką. Opowiadania. Pozn.: WP 1964, 160 s.

Zawartość: Nalesniki; Lunaparkowe zaloty; Nie płacz, małeńka; Psia krew; Nocleg; Zwiastowanie; Dialog o spadaniu; Liście pachną zielono; Kapelus z woalką; Odruch warunkowy; Snurowadła; Przechadzka do lasu; Będziemy szczęśliwi; Czarna chorągiewka; Końska tabliczka; Nasz rocznik; Moralne zero.

3. Ktoś z jemiolą. [Opowiadania]. Gdynia: WM 1968, 101 s.

Zawartość: Persona ingrata; Bliźnięta; Połowanko; Prywatne szczęście; Ktoś z jemiolą; Na maneużu [por. Słuchowiska]; Czyścić; Kwestia sumienia; Dom na landach.

4. Dach mojej mamy. Opowiadania. Pozn.: WP 1970, 187 s.

Zawartość: Plastelina; Rozjazdy; Jak mi się żyje; Co kto ma w sercu; Miejsce do spania; Dach mojej mamy; Jak ryby... [por. Słuchowiska].

5. Stan podgorączkowy. Powieść. Pozn.: WP 1972, 134 s.

6. Do końca świata. [Słuchowisko]. *Teatr Pol. Radia* 1974 nr 2/3 s. 28-41. Radio 1975. Wyd. łącznie z Pustaki zob. poz. 9. Przedr. zob. poz. 11.

7. Łot na uwięzi. [Powieść]. Gdańsk: WM 1974, 176 s.

8. Cymelium, czyli moralitet o cudownym zniknięciu perspektywy hetmana polnego koronnego, z prologiem i epilogiem. [Słuchowisko]. *Teatr Pol. Radia* 1975 nr 1 s. 75-92. Przedr. zob. poz. 11.

9. Pustaki. [Słuchowisko]. *Dialog* 1975 nr 9 s. 52-61, *Teatr Pol. Radia* 1975 nr 3/4 s. 56-65. Radio 1976. Przedr. zob. poz. 11.

Wyd. łącznie z poz. 6 pt. Pustaki. Wwa: Wydawn. RTV 1977 [właśc. 1976], 121 s.

10. Podróż do bitego traktu. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1977.

Nagroda Urzędu Woj. w Bydg., *Faktów* i T. Pol. w 1977.

11. Cymelium. [Słuchowiska radiowe]. Post.: W. Billip. Wwa: Wydawn. RTV 1978, 220 s.

Zawiera: Do końca świata [poz. 6]; Cymelium, czyli moralitet o cudownym zniknięciu perspektywy hetmana polnego ko-

ronnego, z prologiem i epilogiem [poz. 8]; Pustaki [poz. 9], — oraz: Atlanci [Radio 1972]; Teoria równowagi [Radio 1970]; Do końca świata [Radio 1974]; Pokój w złote gwiazdy [Radio 1974]; Na maneuze [Radio 1968]; Człowiek jak ośka [Radio 1974]; Zabawa w potęgę [Radio 1971]; Dom geniusza [Radio 1976]; Kurier poranny [Radio 1973]; Pięć na piątą [Radio 1974].

12. Trzynoga. [Powieść]. Wwa: Wydawn. RTV 1979, 195 s.

Nagroda Wydawn. „Pojezierze” w 1979.

13. Most Królowej Jadwigi. [Powieść]. Por. poz. 16.

T. 1. Olsztyn: Pojezierze 1981, 332 s. Wyd. nast.: wyd. 2 popraw. Bydg.: Pomorze 1984, 239 s., wyd. 3 tamże 1989.

T. 2. Bydg.: Pomorze 1986, 296 s.

T. 3. Bydg.: Pomorze 1988, 303 s.

Wyd. łączne Bydg.: SiS 1998, 795 s.

Nagrody: Bydgoski Szeląg, przyznana przez Tow. Przyj. Sztuki (1982), *Bydg. Inf. Kult.* (1983), im. K. Janickiego (1986). Adapt. teatr.: Adapt.: A.M. Marczewski. Wyst. Bydg., T. Pol. 2000.

14. Patriarcha. [Opowiadania]. Gdańsk: WM 1982, 162 s.

Zawartość: Jak mi się żyje [poz. 4]; Sternik; Persona ingrata [poz. 3]; Nikt z szablą; Plastelina [poz. 4]; Ktoś z jemiolą [poz. 3]; Dramat na trzy czwarte; Po deszczu, przed nocą; Najbliższy na świecie; Dom na landach; Pasjans; Nasz rocznik; Prywatne szczęście; Dach mojej mamy [poz. 4]; Patriarcha; Prometeusz; Jak ryby... [poz. 4].

15. Raj bez Ewy. [Powieść]. Wwa: Wydawn. RTV 1982, 182 s.

16. Most Królowej Jadwigi. [Powieść radiowa]. Cz. 1-3. Radio 1985-1987. Por. poz. 13.

Nagroda Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i TV w 1987.

17. Dokąd biegną twoje konie? [Powieść]. Wwa: NK 1989, 141 s.

18. Bilet do Singapuru. [Powieść]. Wwa: Wydawn. RTV 1991, 191 s.

19. Trzydzieści jeden lusterek. [Portrety literackie]. Bydg.: Kuj.-Pomor. Tow. Kult. 1993, 68 s.

Zawartość: A. Grzymala-Siedlecki; T. Mafachowski; W. Dunarowski; J. Weber; R. Milczewski-Bruno; J. Piechocki; F. Dąbrowski; A. Kowalkowski; (inżynier) Elsner; K. Kummer; M. Turwid; A. Schmidt; R. Samsel; A. Wajda; R. Nekanda Treпка; A. Treпка; J. Witt-Jonscher; S. Górski; J. Kieuszewski; J. Rychlewski; M. Hermaszewski; B. Sulkowski; J. Marzec; Z. Polzakiewicz; B. Suszko; B.Z. Nowicki; T. Petrykowski; D. Nikolaidis; F. Beciński; J.A. Kruszyński; K. Górski.

20. Pioluny i lukrecje. Aforyzmy, maksymy i przypowiastki. Bydg.: *Metafora* 1994, 55 s. Wyd. 2 popr. i poszerz. 2001.

21. Koktajl Dalajlamy. [Powieść]. Bydg.: SiS 1997, 238 s.

Sluchowska radiowe zob. poz. 6, 8, 9, 11, 16 oraz m.in.: Byle do wiosny. Radio 1969. — Jak ryby. Radio 1972 [por. poz. 4]. — Gra na zwłokę.

Radio 1976. — Gwiazdozbiór Myjki. Radio 1977. — Kamień z serca. Radio 1977. — Cichy kącik. Radio 1978. — Piesek. Radio 1978. — Próznia doskonała. Radio 1979. — Ścianki. Radio 1980.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975, 1979, 1980, 1988, 2000. — Wywiady: Nie można budować na ruchomych piaskach. Rozm. D.T. Lebioda. *Tryb. Ludu* 1987 nr 107, przedr. pt. Literatury nie można budować na ruchomych piaskach. W: D.T. Lebioda: Przedświecie wieczności. Bydg. 1998; Z.J.S.-K. — prozaikiem, autorem głośnej sagi „Most Królowej Jadwigi” rozm. R. Samsel. *Rzeczpospolita* 1988 nr 77, Kosmos i skansen. Rozm. W. Schulz. *Nowości* 1998 nr 195.

SWPP 2 (E. Głębička).

[Czy księżyc się boi?] B. Eysymontt: Nie bać się ziemi. *Nowe Książ.* 1958 nr 21; J. Laski: Margines. *Spojrzenia* 1958 nr 24; Cz. Niedzielski: Debiut dojrzałego umiaru. *Pomorze* 1958 nr 18; J. Trzaska: Daremny gest melodramatu. *Nowa Kult.* 1958 nr 38, polem (R. Ostrowska) Kołodziej (Kluka znad Bałtyku); Drodzy Sąsiedzi! *Pomorze* 1958 nr 19. — E. Górski: Kamyczek. *Radio i Telew.* 1960 nr 6. — [Kapelusz z woalka] A. Bartoszewicz: Quo vadis autorze? *Pomorze* 1964 nr 21; K. Meloch. *Wiatrabi* 1964 nr 22; W. Billip: Signum temporis. *Nowe Książ.* 1965 nr 12. — [Ktoś z jemiolą] K. Nowicki: Do absurdu. *Fakty i Myśli* 1968 nr 11; W. Roszewski: Perypetie konformisty. *Pomorze* 1968 nr 19. — [Dach mojej mamy] A. Borycki. *Pomorze* 1970 nr 19; J. Kryszak. *Fakty i Myśli* 1970 nr 21. — J. Piechocki: J.S.-K. *Pomorze* 1970 nr 12. — [Stan podgorączkowy:] J.Z. Brudnicki: Zamach na nowodulsczyznę. *Nowe Książ.* 1972 nr 21; W. Maciag: Moralnie obojętne. *Życie Lit.* 1972 nr 37; Z. Mrozek: Ekspresje i „nadekspresje”. *Pomorze* 1972 nr 13; K. Nowicki: Stan podgorączkowy i krytycyzm. *Tyg. Kult.* 1972 nr 34; Cz. Niedzielski. *Rocz. Kult. Kujaw i Pom.* 1973/74. — K. Nowicki. *Fakty* 1974 nr 30 [rec.: Lot na uwięzi]. — J. Koprowski: Sluchowska na opowiadania przemienione. *Nowe Książ.* 1977 nr 19 [rec.: Pustaki]. — S. Bardijewska: Kwadratura koła. W teście: Muza bez legendy. Wwa 1978. — A. Borycki: „Teatr wyobraźni” J.S.-K. *Fakty* 1978 nr 21 [rec.: Cymelium]. — A. Borycki: Z „Teatru wyobraźni” do prozy. *Fakty* 1978 nr 1 [rec.: Pustaki]. — J. Jaremnowicz: Sluchowska „Radia i Telewizji”. *Nowe Książ.* 1978 nr 11 [rec.: Cymelium]. — J. Grundkowski: Raport o kondycji pisarza. *Kujawy* 1980 nr 24 [rec.: Trzynoga]. — S. Bąba: Stylistyczna funkcja pokoleniowego zróżnicowania języka bohaterów współczesnej prozy polskiej. *Zesz. Nauk. WSP w Szczecinie* 1982 nr 38 [m.in. dot. utworów J.S.-K.]. — [Most Królowej Jadwigi. Powieść.] W. Nawrocki: Arkadia w wersji pomorskiej. *Życie Lit.* 1982 nr 24; B. Gogolewska: Ocalić od zapomnienia. *Osmowa* 1984 nr 7/8; A. Nowak: Mit „kresów” po bydgosku. *Argumenty* 1984 nr 52/53. — Z. Mrozek: J.S.-K. *Fakty* 1985 nr 41. — [Most Królowej Jadwigi. Powieść.] L. Budny: Syndrom pomorski: ludzie w sytuacji pokusy i upokorzenia. *Kultura* 1986 nr 21; W. Jastrzębski: Most do bezmadziejności. *Fakty* 1986 nr 10; M. Jentys: Z wojną w tle. *Nowe Książ.* 1986 nr 11; J. Koprowski: Powieść o mieście. *Perspektywy* 1986 nr 2; M. Obrebska: Bydgoska trylogia — nie tylko dla bydgoszczan. *Sl. Powsz.* 1986 nr 89. — M. Strzyżewski: Pomorskie kompleksy. *Tuńbrzość* 1988 nr 12 [rec.: Most Królowej Jadwigi. Powieść]. — B. Klukowski: Emigrancie monologi. *Nowe Książ.* 1992 nr 5 [rec.: Bilet do Singapuru]. — K. Nowicki: S.-K. *Gaz. Wyborcza* dod. *Gaz. Regionalna* 1993 nr 254 [rec.: Trzydzieści jeden lusterek]. — J. Speina: Powieść o syndromie polsko-niemieckim. *Metafora* 1993 nr 8/9/10 [rec.: Bilet do Singapuru]. — M. Jastrzab: Homo fanaticus. *Akcent* 1998 nr 8 [rec.: Koktajl Dalajlamy]. — D.T. Lebioda: Szczegół i uniwersum. O powieściach J.S.-K. W te goz: Przedświecie wieczności. Bydg. 1998. — [Koktajl Dalajlamy:] J. Niestobędzki: Polski Orwell. *Dziś* 1998 nr 1; M. Jankowiak: Refleksje o bydgoskim regionie literackim. *Metafora* 1999/2000, jesień-zima.

SUŁKOWSKI Tadeusz

1907-1960

Poeta.

Urodzony 15 października 1907 w Skierniewicach; syn Tomasza Sułkowskiego, właściciela masarni, i Florentyny z Konarskich. Uczęszczał do Gimnazjum im. B. Prusa w Skierniewicach, gdzie w 1929 zdał maturę. W czasie nauki szkolnej brał udział w redagowaniu pismka *Zabawy Naukowe*, wydawanego przez szkolne koło literackie. Kontynuował naukę w szkole podchorążych i uzyskał stopień porucznika. Następnie, dojeżdżając do Warszawy, studiował od 1930 polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim (nie przystąpił do obrony pracy magisterskiej). Uczestniczył w życiu kulturalnym Skierniewic, działając w Towarzystwie Artystycznym i organizując m.in. odczyty pisarzy. Był sekretarzem lokalnej *Gazety Skierniewickiej*. Jednocześnie rozwijał twórczość poetycką. Debiutował w 1933 tomem wierszy „List do dnia”. Nieliczne wiersze ogłaszał następnie w warszawskich pismach *Droga* (1935), *Miesięcznik Literatury i Sztuki* (1935/36), *Okolice Poetów* (1936) i *Pion* (1938). Przygotowywał tom wierszy pt. „Żal niedoskonały”. Brał udział w kampanii wrześniowej jako żołnierz 18. Pułku Piechoty w 26. Dywizji Polskiej i został odznaczony Krzyżem Walecznych. Ranny pod Sochaczewem w bitwie nad Bzurą, został umieszczony 10 września 1939 w szpitalu wojskowym w Łodzi. Lata wojny spędził w niewoli niemieckiej w obozach jenieckich: Hadamar nad rzeką Lahr w Hesji, a od wiosny 1941 w Oflagu VII A w Murnau. Uczestniczył w życiu kulturalnym oflagu, m.in. wygłaszając odczyty z dziedziny krytyki literackiej i teatralnej. Publikował też recenzje spektakli teatru obozowego w gazecie *T.o.* W 1944 otrzymał nagrodę w konkursie Polskiej YMCA w Szwajcarii dla jeńców wojennych za esej poświęcony twórczości Marii Dąbrowskiej. Po wyzwoleniu obozu przez aliantów wyjechał do Włoch i wstąpił do 2. Korpusu Polskiego, w którym pracował w Wydziale Propagandy. Zamieścił kilka wierszy w antologii „Przypływ. Poeci II Korpusu” (Rzym 1946). Jesienią 1946 przeniósł się do Anglii, gdzie początkowo przebywał w obozach Polskiego Korpusu Przystosobienia i Rozmieszczenia w Lovercroft Mill i Stanley Park, pełniąc funkcję oficera kasynowego. W marcu 1948 podjął się administracji polskiego Domu Pisarzy w Londynie, dodatkowo dorabiając pracami fizycznymi, m.in. w drukarni *Oficyny Poetów i Malarzy*. Publikował w londyńskich *Wiadomościach* (od 1950), współpracował także z Rozgłośnią Polską Radia Wolna Europa, gdzie zamieszczał felietony poświęcone głównie sztukom plastycznym i teatrowi. Pracował nad edycją „Vademecum” C. Norwida. W 1956 otrzymał Nagrodę

Roku Mickiewiczowskiego, ufundowaną przez Towarzystwo Przyjaciół Kultury Polskiej w Glasgow. Zmarł na serce 27 lipca 1960 w Londynie.

W 1963 została ustanowiona w Londynie przez Oficynę Poetów i Malarzy nagroda im. T. Sułkowskiego.

TWÓRCZOŚĆ

1. List do dnia. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1933, 44 s. Przedr. zob. poz. 5.

2. Żal niedoskonały. [Wiersze]. Powst. przed 1939. Druk w tomie poz. 5.

Rkps w zbiorach rodziny.

3. Dom złoty. [Wiersze]. Wstęp: K. Sowiński. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1961, 83 s.

Zawiera m.in. cykle: Biblioteka; Do burzy; Dom złoty.

4. Tarcza. [Poemat]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1961, 24 s. Przedr. zob. poz. 5.

5. Tarcza. Wiersze i poematy. Wyboru dokonał i postł. opatrzył M. Sprusiński. Wwa: Czyt. 1980, 139 s. Por. poz. 4.

Zawiera cykle: List do dnia [poz. 1]; Żal niedoskonały [poz. 2]; Wiersze rozproszone; Wiersze ostatnie, — oraz poemat: Tarcza [poz. 4].

6. Poezje wybrane. Wybór i wstęp: K. Ćwikliński. Wwa: LSW 1990, 128 s.

Zawiera wiersze z tomów poz. 1-5 oraz: Wiersze rozproszone

7. Poezje. Wybrał, oprac. i postł. opatrzył K. Ćwikliński. Wstęp: J. Kryszak. Skierniewice: Woj. Bibl. Publiczna 1997, 220 s.

Zawiera także: Wiersze ostatnie. — Tu też na s. 216 inf. o niepublikowanych wierszach znajdujących się w prywatnym archiwum w Monachium.

OPRACOWANIA (wybór)¹

SWPP 1 — LKP t. 1 (K. Ćwikliński). — LP XX w (W. Lięza).

[List do dnia:] K.W. Zawodziński. *Rocz. Lit.* 1933; S. Furmanik. *Polonista* 1934 nr 1/2; S. Napierski. *Mies. Lit. i Szt.* 1935/1936 nr 6. — M. Giergielewicz: *Droga poetycka T.S. Wiadomości*, Londyn 1956 nr 11 [z okazji otrzymania nagrody poetyckiej Glasgow], przedr. pt. „Laureat Roku Mickiewiczowskiego, oraz w tegoż: *Studia i spotkania literackie*. Wwa 1983. — S. Soboniewski: *Nagroda mickiewiczowska. Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1956 nr 13. — J. Łobodowski: „O T.S. *Syrena — Orzeł Biały*. Paryż-Londyn 1960 nr 32/33. — B. Przytuński: „Wspomnienie. *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 38. — T. Terlecki: „Dramat doskonałości. *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 38, przedr. pt. T.S. w tegoż: *Spotkania ze swoimi*. Wr. 1999. — Cz. Bednarczyk: „Ostatnie chwile. *Wiadomości*, Londyn 1962 nr 22. — [Dom złoty:] [M. Chmielowiec] M. Sambor, Nedza i radość. *Kultura*, Paryż 1962 nr 1/2; A. Czerniawski: „Ciezar popiołu. *Kontynenty — Nowy Merkuriusz*, Londyn 1962 nr 40/41 [dot. też: *Tarcza*]. — P. Grzegorzczak: T.S. 1907-1960. *Znak* 1962 nr 7/8, przedr. w tegoż: *Twórcy i badacze kultury zmarli w 1956-1960*. Cz. 1. Wwa 1986. — T. Nowakowski: „Housekeeper Sulek. *Wiadomości*, Londyn 1962 nr 20. — H. Żurkowska, *Orzeł Biały*, Londyn 1962 nr 46 [dot.: *Dom*

¹ Teksty oznaczone gwiazdką * przedr. w: O Tadeuszu Sułkowskim. Londyn 1967.

złoty; Tarcza]. — [Z. Herbert] zh: T.S. — poeta niepożegnany. *Twórczość* 1965 nr 5. — L. Kielanowski: T.S. — poeta niepożegnany. *Na Antenie*, Londyn 1965 nr 30. — O Tadeuszu Sułkowskim. Red.: K. Sowiński, T. Terlecki, Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1967, 210 s. [Zawiera studia druk. wcześniej, a oznaczone gwiazdką *, nadto: J. Bielawicz: U drzwi fincejlejskich, przedr.; w: „Wiadomości” na emigracji, Londyn 1968; B. Bocianowski: Wspomnienie z Murnau; M. Dąbrowska: Wspomnienie o T.S.; S. Flukowski: Fragmenty z dziennika podróży; W. Iwaniuk: Poeta — przyjaciel; S. Jarociński: Poeta za drutami; L. Kielanowski: Szósta cela; R. Owidzki: Wspomnienie z Murnau; W. Pisarczyk: W Murnau; K. Sowiński: Ze Skierniewic w świat. Druga pora żywota; K. Wierzyński: Debiut pośmiertny, przedr. w tegoż: Szkice, portrety literackie. Wwa 1990, J. Witlin: Poeta czysty, — oraz wiersze autorów: Cz. Bednarczyk, W. Iwaniuk, J. Leszcza, F. Śmieja, oraz 12 listów T.S. do W. Iwaniuka z l. 1948–1951]. — J. Bielawicz: T.S. W tegoż: Literatura na emigracji, Londyn 1970 [dot.: Tarcza; Dom złoty]. — K. Sowiński: „Sułkowski jestem”, *Oficyna Poetów i Malarzy*, Londyn 1973 nr 3. — F. Śmieja: Spotkania z pisarzami: T.S. *Związkowiec*, Toronto 1973 nr 30/31. — A. Juszcak: A glance at the poetry of T.S. *Antemurale*, Rzym 1978. — M. Sprusiński: T.S., czyli poezja jako tarcza życia. *Twórczość* 1979 nr 3. — [Tarcza:] R. Matuszewski: Współczesna poezja polska. *Polonistyka* 1981 nr 2; P. Martywicki: Tarcza i bezbroność. *Literatura* 1981 nr 25; M. Pytasz: S. *Poglądy* 1981 nr 11. — O. Terlecki: Podporucznik Sułkowski, oficer kasynowy. *Życie Lit.* 1982 nr 7, przedr. w tegoż: *Concertina*. Kr. 1983, nawiąz. P. Nowak: Terlecki o poecie S. *Życie Lit.* 1982 nr 11. — J. Lada: *Lad* 1983 nr 12 [rec.: Tarcza]. — K. Sowiński: Uparty prowincjusz. Wspomnienia o Tadeuszu Sułkowskim. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1983, 111 s. — B. Zadura: „Zlituj się, Morze Śródziemne”. *Twórczość* 1983 nr 2, przedr. w: Tadeusz Sułkowski, Skierniewice 1988, oraz w tegoż: *Daj mi tam, gdzie go nie ma*. Lubl. 1996 [rec.: Tarcza]. — P. Kądziela: „Cisza kleski”. *Nowe Życie* 1984 nr 21. — K. Ćwikliński: Ubogi z dumy, ubogi z dobroci... *Twórczość* 1985 nr 2. — K. Ćwikliński: Idea i rzecz. [Studia]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1987, 186 s. — K. Kłosiński: Poezja T.S. W: *Poezja i nostalgia*. Kat. 1987. — R. Matuszewski: T.S. W tegoż: *Powroty i pożegnania*. Wwa 1987. — Tadeusz Sułkowski. Skierniewice: Woj. Bibl. Publiczna 1988, 24 s. [Zawiera szkice autorów: D. Hajdys: Pokorny czciciel poezji życia; J. Lada: Habent sua fata libelli; B. Zadura: „Zlituj się, Morze Śródziemne”]. — Z. Lichniak: S. z „Tarczą”, nie — na tarczy. W tegoż: *Mój skorowidz poezji polskiej na emigracji*. Wwa 1989. — D. Foks: Poeta uczący. *Gaz. Wyborcza* 1992 nr 259. — Biblioteka w społeczeństwie. Tadeuszowi Sułkowskiemu, Wybitnemu poecie, Honorowemu Obywatelowi Skierniewic dla uczczenia 90 rocznicy urodzin. Oprac.: A. Janus. Skierniewice: Woj. Bibl. Publiczna 1997, 57 s. [Zawiera fragm. wspomnień o T.S. autorów: K. Bednarczykówna, B. Bocianowski, A. Czerniawski, S. Flukowski, M. Giergielewicz, W. Iwaniuk, J. Łobodowski, T. Nowakowski, B. Przyłuski, T. Terlecki, K. Wierzyński, W. Wóhnot, — tu też wiersz Cz. Bednarczyka oraz wybór utworów T.S.]. — Na śmierć poety Wiersze o Tadeuszu Sułkowskim. Wybrał i oprac. K. Ćwikliński. Tor.: UMK 1997, 27 s. [Zawiera wiersze autorów: Cz. Bednarczyk, K. Bednarczykówna, K. Ćwikliński, S. Flukowski, W. Iwaniuk, W. Kawinowski, J. Kryszak, J. Leszcza, F. Śmieja]. — A. Zawada: Jeden z małych mistrzów. *Nowe Książki* 1998 nr 5 [rec.: Poezje]. — W. Ligeza: *Metafory moralisty — o poezji T.S. Arch. Emigracji* 2000 nr 3. — E. Głębička: ... wśród wielu rzeczy i ludzi Pan najmocniej nauczyła mnie żyć — przyjaźń T.S. z Marią Dąbrowską w świetle ich korespondencji 1943–1959. *Teksty Drugie* 2001 nr 5. E.G.

SURDYKOWSKI Jerzy

ur. 1939

Pseud.: A (dziennikarz); Biały; Bolesław Małopolski; Doradca; J.S.; Jan Jaki; Jan Kappa; Jan Niczyf; K. Nowodworny; Kappa;

Kazimierz Małopolski; Konrad Jaki; Krzysztof Jerzewski; Krzysztof Jerzewski; Mały Polak; O. Prawca; Przechodzień; Stanisław Małopolski. Prozaik, reportażysta, publicysta.

Urodzony 14 marca 1939 w Nowodworach pod Warszawą; syn Karola Surdykowskiego, robotnika, i Anastazji z Szarlińskich. Od 1945 mieszkał z rodziną w Gdańsku, gdzie w 1952–56 uczył się w I Liceum Ogólnokształcącym. Następnie studiował na Wydziale Łączności Politechniki Gdańskiej; w 1962 uzyskał dyplom inżyniera elektronika. Przez krótki okres pływł jako praktykant pokładowy na statkach Polskiej Żeglugi Morskiej i zdobył zawód elektryka okrętowego. Następnie w 1963–67 pracował jako asystent na Politechnice Gdańskiej. Od 1963 publikował artykuły w prasie. W tymże roku otrzymał II nagrodę w konkursie miesięcznika *Astronautyka* na opowiadanie fantastycznonaukowe za utwór pt. „Ballada o kosmonaucie”. Debiutował w 1966 powieścią pt. „Powracający z morza”; w tymże roku opublikował kilka opowiadań w kwartalniku *Astronautyka*, w *Tygodniku Morskim* oraz w *Faktach i Myślach*. W 1967–68 pracował w Stoczni im. Komuny Paryskiej w Gdyni na Wydziale Rurowni, początkowo jako robotnik, potem projektant. Od 1967 należał do PZPR (do 1982). W 1969 otrzymał I nagrodę w międzynarodowym konkursie literackim w Moskwie za opowiadanie fantastycznonaukowe pt. „Wznoszenie” (druk *Głos Wybrzeża* 1969 nr 81). W 1968–69 pracował jako publicysta w redakcji tygodnika *Głos Stoczniołca*, a od 1969 w nowo powstałym tygodniku *Perspektywy* (jako przedstawiciel w Gdańsku), w którym w 1971–72 kierował działem nauki. W 1972 przeniósł się do Warszawy. Podjął współpracę z *Życiem Gospodarczym*, na którego łamach publikował liczne artykuły (do 1981). W 1973 rozpoczął współpracę jako publicysta z *Życiem Literackim*; w 1974 przeniósł się do Krakowa i został członkiem redakcji tego tygodnika (do 1981; tu w 1980–81 cykl pt. „Dookoła świata”). W 1976 otrzymał nagrodę im. J. Conrada za twórczość literacką i dziennikarską o tematyce morskiej. Od tegoż roku był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983), od 1977 członkiem Stowarzyszenia Twórców i Działaczy Kultury „Kuznica” (do rozwiązania w 1982), a od 1978 Stowarzyszenia Marynistów Polskich (1978–86 prezes Oddziału Krakowskiego, w 1980–88 członek Zarządu Głównego). W 1979/80 był wykładowcą Studium Dziennikarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ). W 1979–80 odbył podróż dookoła świata (opisaną w tomie „Zapiski trampa”). W 1980 został wybrany na wiceprezesa SDP; funkcję tę pełnił także po oficjalnym rozwiązaniu SDP w 1982. W 1980–81 był doradcą władz NSZZ „Solidarność” regionu małopolskiego i członkiem redakcji

biuletynu związkowego *Wiadomości Krakowskie*, w którym zamieszczał także artykuły. W okresie stanu wojennego publikował artykuły w prasie ukazującej się poza cenzurą, m.in. w *Miesięczniku Matopolskim* (1983-89; tu pod pseud.: Krzysztof Jeżewski, Konrad Jaki, Jan Jaki, Mały Polak), *Arce* (1985, 1986), *Bez dekretu* (1984, 1985; tu pod pseud.: Jan Kappa, Krzysztof Jerzewski), *Krytyce* (1987; od 1988 również członek zespołu redakcyjnego), a także w wydawanym w Londynie kwartalniku *Puls* (1984-86; pod pseud. Przechodzień). W 1985 przebywał w Stanach Zjednoczonych i współpracował z *Nowym Dziennikiem* (Nowy Jork). W 1985 otrzymał nagrodę Fundacji POLCUL (Australia), a w 1986 im. B. Prusa za lata 1982-85 przyznana przez zarząd rozwiązanego Oddziału Warszawskiego dawnego SDP. W 1986-87 zamieszczył w paryskim miesięczniku *Kontakt* cykl pt. „Szkice do portretów polskich”. W 1988, przebywając ponownie w Stanach Zjednoczonych, pracował w redakcji *Przeglądu Polskiego*, dodatku literackiego nowojorskiego *Nowego Dziennika* (tu artykuły podp. Przechodzień). W 1989 został członkiem Polskiego PEN Clubu i SPP. W 1989-90 współpracował z *Tygodnikiem Solidarność*, w 1990 z dziennikiem *Rzeczpospolita*. W 1989/90 był ponownie wykładawcą na Studium Dziennikarskim UJ. W 1990-96 pełnił funkcję konsula generalnego RP w Nowym Jorku. W 1997 był wykładawcą w Międzynarodowej Szkole Dziennikarskiej UJ. Wszedł w skład redakcji tygodnika *Wprost* (1998-99). W 1999 został ambasadorem RP w Królestwie Tajlandii. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1976) oraz odznakami „Zasłużony dla Kultury Polskiej” i „Zasłużony Pracownik Morza”. Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Powracający z morza. [Powieść]. Gdynia: WM 1966, 184 s.

Główna nagroda w konkursie Oddz. Gdańskiego ZLP i Gdańskiego Tow. Przyj. Sztuk na powieść współcz. nt. Pomorza Gdańskiego w 1965.

2. W każdą pogodę. Scenariusz filmowy. Ekran. 1969.

3. Wejście do wielkiej ligi. [Reportaż o budowie statku Manifest Lipcowy]. Wwa: NK 1973, 156 s.

4. Brzegiem Bałtyku. [Album]. Tekst ... [Współaut., zdjęcia:] Z. Grabowiecki, B. Łopieński. Wwa: Interpress 1975, 263 s.

Przełt.: ang.: Poland's Baltic Sea. [Przełt.] R. Strybel. Wwa 1975, — niem.: Entlang der polnischen Ostseeküste. [Przełt.] J. Werny. Wwa 1975.

5. Rapsod polski. Rzecz o trzydziestu latach pracy i budowy. [Współaut.: B. Dostatni]. Wwa: NK 1975, 167 s.

6. Wezwanie morza. [Szkic popularny o gospodarce morskiej]. Wwa: KiW 1975, 227 s.

7. Horoskop. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1974. Praprem. Gdańsk, T. Wybrzeże, Scena Kameralna w Sopocie 1976. Druk pt. Horoskop. (Rozmowa o Polsce w 2 aktach). *Zdanie* 1979 nr 3 s. 149-168.

Oparte na tekście nagrodzonym w konkursie Gdańskiego Tow. Przyj. Sztuk na reportaż o budowie Portu Północnego w 1974 (druk: w: Przystań czarnych diamentów. Wybór reportaży o Porcie Północnym. Gdańsk 1975). — Nagroda w konkursie tegoż Towarzystwa na sztukę współczesną w 1975. Praprem. w wersji ocenzonej (inf, autora).

8. Początek wielkiej żeglugi. [Publicystyka]. Wwa: NK 1977, 287 s.

9. Groźba, wyzwanie, nadzieja. [Publicystyka]. Pośl.: A. Siciński. Kr.: WL 1979, 288 s.

10. Oblężenie. Powieść współczesna. Kr.: WL 1981, 351 s.

11. Stan komunikacji społecznej w Polsce u progu lat osiemdziesiątych. Próba syntezy. [Współaut.:] S. Brodzki. Wwa: [SDP] 1981, 21 s.

Nagroda im. S. Konarskiego przyznana za 1981 przez zarząd Oddz. Warsz. rozwiązanego SDP w 1986.

12. Notatki gdańskie. [Reportaże literackie]. Londyn: Anek 1982, 185 s. Wyd. nast.: Wwa: Krąg* 1983; Kr.: Libertas* 1984; Szczecin: Glob 1991.

13. Partia stanu wojennego. Wwa: Unia* 1984, 16 s.

Podp.: Jan Kappa. — Dot. PZPR.

14. Zapiski trampa. [Reportaże]. Kr.: WL 1985, 356 s.

15. Błękitny kontynent. [Szkic popularny o gospodarce morskiej]. Wwa: Iskry 1986, 263 s.

16. Nie bez końca... (Memoriał dla władz PRL). Wwa: Most* 1987, 15 s.

17. Duch Rzeczypospolitej. [Eseje historyczne]. Nowy Jork: Bicentennial Publ. Corp., *Nowy Dz.* 1989, 279 s. Wyd. 2 Wwa: PWN 2000.

Zawartość. Res Publica, czyli Polska jako zapomniana kolebka demokracji; Bóg jest po stronie silniejszych batalionów, czyli dlaczego Polska spóźniła się na rewolucję techniczną; Pistolet wymierzony w Marksa, czyli katolicyzm po polsku; Do przyjaciół Moskali, czyli Polska a Rosja; Spotkanie w Szczecinie, czyli Polska a Niemcy; Ja was przeproszam, Panowie, czyli Polska a Ukraina i inni współtowarzysze niedoli; Dwa najsmutniejsze narody, czyli Polacy a Żydzi; Od porozumienia moskiewskiego do porozumienia gdańskiego, czyli Polska a komunizm; Szesnaście miesięcy, które wstrząsnęły komunizmem, czyli „Solidarność”; Końcowy, ale nie ostatni, czyli co dalej? Postscriptum, czyli polski cud polityczny.

18. Dokąd zmierza Ameryka? czyli drugie czytanie Tocqueville'a. [Publicystyka]. Wwa: Politeja 2001, 173 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989, 2000. — Wywiad: Konsul. Rozm. A. Warzecha. *Dz. Pol.* 1998 nr 109.

LDP.

E. Sarnowska: Powieść nie tylko marynistyczna. *Mies. Lit.* 1967 nr 2 [rec.: Powracający z morza]. — E. Morawiec: Dobry „Horoskop”. *Życie Lit.* 1976 nr 26 [rec.: Horoskopl]. — J. Szejnoch: Homo aquaticus? *Kultura* 1976 nr 24 [rec.: Wezwanie morza]. — M.A. Kowalski: Siedem dalekich rejsów. *Nowe Książ.* 1978 nr 11 [rec.: Początek wielkiej żeglugi]. — [Groźba, wyzwanie, nadzieja:] S. Dziechciaruk: Idee i idejki. *Nowe Książ.* 1979 nr 22; J. Roslan: Szlabany wzrostu. *Kontrasty* 1980 nr 8. — [Oblężenie:] W. Maciąg: Co po nas zostanie. *Nowe Książ.* 1981 nr 18; B. Rogatko: Wiatr od morza. *Życie Lit.* 1981 nr 33; L. Jurasz: Lakiery i nadzieja. *Mag. Kult.* 1982 nr 4; H. Lazar: Kawał prawdziwej Polski. *Zdanie* 1982 nr 6; L. Rola: Notatki z budowy. *Twórczość* 1982 nr 4. — [Zapiski trampa:] A. Borkowska: Zapis. *Literatura* 1986 nr 11/12; P. Jaworski: Zniewolony świat. *Nowe Książ.* 1986 nr 10. — [Nielaśnie, nieładnie panie Surdykowski, po prostu obrzydliwość. Wwa: Ofic. im. J. Mackiewicz* 1988, 99 s.] Zawiera m.in. teksty polemiczne dotyczące wypowiedzi J.S.: Według Mackiewicz... *Krytyka* 1987 nr 23/24. [W. Bolecki] J. Malewski: Nielaśnie, nieładnie panie Surdykowski; J. Trzandel: Czy antykomunizm jest paranoją?; K. Orłoś: Odpowiedz J.S].

J.Z.

SURYNOWA-WYCZÓŁKOWSKA Janina 1897-1985

Podpisywała utwory też (do 1932): Janina Putiatycz-Surynowa. Krypt.: J.P. Prozaik.

Urodzona 1 czerwca 1897 w Warszawie; córka Wincentego Wyczółkowskiego, inżyniera, pracownika kolei warszawsko-wiedeńskiej, i Wandy z Lasotów. Ukończyła pensję Marty Łojko, a następnie studiowała na Wydziale Humanistycznym Wszechnicy Warszawskiej. Od 1912 brała udział w tajnym nauczaniu. W 1915-19 pracowała jako bibliotekarka. W 1919 wyszła za mąż za Józefa Cybulskiego (zginął w 1920 na wojnie polsko-bolszewickiej). W 1925 poślubiła Romana Surynę, pilota, inżyniera lotniczego. Debiutowała w 1927 nowelą pt. „Potez XV”, opublikowaną w *Kurierze Warszawskim* (nr 263; podp. J. Putiatycz-Surynowa). W 1927-29 przebywała w Paryżu, gdzie jako wolny słuchacz kontynuowała studia na Sorbonie, a także zajmowała się pracą literacką. Prozę, felietony i recenzje ogłaszała (podpisując od 1932 nazwiskiem Surynowa-Wyczółkowska) m.in. w *Bluszczu* (1928-34; tu m.in. w 1932 cykl pt. „Siedem Francuzek”), *Kobiecie w Świecie i w Domu* (1931-37; tu m.in. cykl felietonów pt. „Typy kobiece” w 1932-33), *Kurierze Warszawskim* (1928, 1930-39; tu m.in. cykle: „Z galerii warszawianek” w 1933-34, „Wielkopolanek” w 1934, „Wilnianki” w 1936-37, „Paryżanki” w 1937-38, „Pomorzanki” w 1938-39), *Naokoło świata* (1932-35), *Praktycznej Pani, Dobrej Obywatelce* (1935-37; tu w 1937 cykl „Felietonów zakopiańskich”). Od 1930 była członkiem Związku Literatów i Dziennikarzy. W czasie okupacji niemieckiej przebywała nadal w Warszawie. Zarabowała prowadząc stragan-jadłodajnię w Hali Mirowskiej. Brała udział w pracy konspiracyjnej ja-

ko członek AK. Po zakończeniu wojny wyemigrowała początkowo do Anglii, a w 1948 do Argentyny. W 1956 podjęła na nowo twórczość literacką; współpracowała z prasą emigracyjną, ogłaszając prozę (także powieści w odcinkach), cykle felietonów i recenzje m.in. w londyńskich *Wiadomościach* (do 1978; tu m.in. cykle: „Warszawa państwa Wyczółkowskich” w 1956-59, „Nowele indyjskie” w 1962-63), *Dzienniku Polskim i Dzienniku Żołnierza*, a przede wszystkim w jego dodatku *Tydzień Polski* (1967-76; tu m.in. cykle: „Ci z czarnej otomány” w 1967-69, „Buenos-Aires – miasto uroczę” w 1973-74), w *Orle Białym* (1968-72, z przerwami) i *Głosie Kobiet* (1970-84, z przerwami; tu m.in. cykle „Pepa” w 1971-73 oraz „Z sylwetek kobiecych” w 1974) oraz w argentyńskim *Kurierze Polskim* (1968-72; tu cykle drukowane też w prasie londyńskiej). Przez cztery lata nadsyłała teksty do Radia Wolna Europa. Otrzymała dwukrotnie nagrodę Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, w 1969 (im. H. Naglerowej) i w 1976. Pod koniec życia nie mogła kontynuować pracy literackiej z powodu utraty wzroku. Odznaczona przez rząd emigracyjny w Londynie Złotym Krzyżem Zasługi (1985). Zmarła 2 sierpnia 1985 w San Juan.

TWÓRCZOŚĆ

1. Warszawianki. [Opowiadania]. Wwa: Tow. Wydawn. *Bluszcz* [1934], 277 s.

Zawartość: Panna Krysia z Kolonii Lubeckiego; Te, które nie mają dzieci; Dozorczyni ze Złotej; Pani Giga z Alei Ujazdowskich; Wdowa po urzędniku XII kategorii; Sublokatorka z pierwszego piętra; Wróżka ze Starego Miasta; Marysia od pani starszej i Marysia od pani młodszej; Ryfka z Nalewek; Grzesiowa z Koszyków; Lolotka; Marychna na wygnaniu; Roznosicielka *Kuriera*; Lula i jej mąż; Pani co jeździła dwukonką. (R. 1900); Chora z sali IV-ej; Maszynistka z Powiśla; Babunia z Saskiej Kępy; Koleżanka Uczyniska; Panie oficerowe. — Dawne warszawianki: Dama dworu. Czasy Stanisławowskie; Mieszczka. (Epoka powstania listopadowego); Wielmożna dama. (Rok 1846 i dalsze); Córka buntownika. (Epoka powstania styczniowego); Córa syreniego grodu. (Fin de siècle); Konspiratorka. (R. 1905); Teściowa. (R. 1910 i dalsze); Rezerwistka. (Okres wielkiej wojny); Dwa pokolenia. (R. 1920-1925); Jubilatka. (Ostatnie pięćdziesięciolecie). Pierwodr. pt. „Z galerii warszawianek”. *Kur. Warsz.* 1933-34.

2. Ambicje Weroniki. Powieść. T. 1. Wwa: S. Cukrowski [1935], 256 s.

3. Byłe wyżej. Powieść. *Kur. Warsz.* 1935 nr 158-221.

4. Plotki i prawda o pani Wicie. [Powieść]. *Kobieta w Świecie i w Domu* 1934 nr 10-14, 17; 1935 nr 1-8.

5. Jego kobiety. Powieść. Pierwodr. pt. On i jego kobiety. *Praktyczna Pani, Dobra Obywatelka* 1935 nr 40-52; 1936 nr 1-24. Wyd. osob. Pozn.: Księg. Św. Wojciecha [1937], 229 s.

Cz. 1; cz. 2 zob. poz. 7.

6. Kobieta i – basta! Powieść. *Świat* 1935 nr 46-52; 1936 nr 1-33. Wyd. osob. Wwa: Rój 1937 [antydat. 1936], 285 s.

7. Egoizm we dwoje. [Powieść]. *Praktyczna Pani, Dobra Obywatelka* 1936 nr 40-52; 1937 nr 1-20. Wyd. osob. Pozn.: Księg. Św. Wojciecha [1937], 232 s.

Cz. 2; cz. 1 zob. poz. 5.

8. Płaszcz na dwóch ramionach. [Powieść]. *Kur. Poranny* 1937 nr 16-75. Wyd. osob. Wwa: Rój 1937, 269 s.

9. Świat zamknięty na klucz. [Powieść]. *Dz. Lud.* 1938 nr 215-266. Wyd. osob. Wwa: Rój 1939 [antydat. 1938], 254 s.

10. Panna Florcia. [Powieść]. Wwa: Rój [1939], 226 s.

11. Trzeba umieć żyć, Madame. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1939.

Przygotowywanemu wyst. w T. Nar. w Wwie przeszkodził wybuch II wojny światowej (inf.: E.S. Urbański: J.S.-W. W te goz: Sylwetki polskie w Ameryce Łacińskiej w XIX i XX wieku. Vol. 2. Stevens Point 1991).

12. Teresa, dziecko nieudane. Powieść. Londyn: B. Świdorski 1961, 311 s.

Cz. 1 cyklu; cz. 2, 3 zob. poz. 14, 17.

Przekł. ang. i hiszp. przed 1972 (inf. na obwołanie poz. 16).

13. W cieniu koronkowej parasolki. Londyn: Veritas 1962, 183 s.

Sceny z życia rodziny Wyczółkowskich na tle obrazków z życia obyczajowego i kult. Warszawy przełomu XIX i XX w. – Pierwodr. większości rozdz. w cyklu pt. „Warszawa państwa Wyczółkowskich”. *Wiadomości*, Londyn 1956-1959.

14. Gringa. Powieść współczesna. Pierwodr. pt. Teresa na emigracji. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1966 nr 247-309; 1967 nr 1-32. Wyd. osob. zmien. z przedm. W. Grubińskiego Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1968, 237 s.

Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3 zob. poz. 12, 16.

15. Ze wspomnień straganiarki. Pierwodr. początkowo pt. Z pamiętnika straganiarki. *Tydz. Pol.*, Londyn 1969 nr 33, 34, 51; 1970 nr 4, 13, 17, 27, 31, 48; 1971 nr 1, 3, 5-7. Wyd. osob. Londyn: Gryf Publications 1972, 89 s.

Wspomnienia z okresu okupacji niem., kiedy autorka prowadziła stragan-jadłodajnię w Hali Mirowskiej w Warszawie.

16. Jesień Gringi. [Powieść]. Pierwodr. pt. Strip-tease. *Tydz. Pol.*, Londyn 1971 nr 22-25, 34, 35, 37, 38; 1972 nr 1-3, 5, 7, 12-14, 18, 20, 22, 26, 29, 33-34, 36, 38, 40, 44-45. Wyd. osob. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1976, 196 s.

Cz. 3 cyklu; cz. 1, 2 zob. poz. 12, 14.

17. Koleżanka z ulicy Dobrej. Powieść. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1972, 189 s.

Fragm. drukowane pt. „Facet, Endek i Koleżanka Kudelkiewiczówna” na łamach *Wiadomości* (Londyn) w 1964, 1966, 1967, 1969 i *Kuriera Polskiego* (Buenos Aires) w 1968.

18. „Wyczoł”. [Powieść biograficzna o L. Wyczółkowskim]. *Wiadomości*, Londyn 1976 nr 16/17, 30, 36, 45; 1977 nr 9, 17, 30, 36/37, 42; 1978 nr 3, 13/14, 25, 39/40.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1964, 1966, 1979. – SWPP 1. – PP (A. Szałagan). – LP XX w. (K. Cwiklińska). – Z.R. Wilkiewicz: *Polnische Exilliteratur 1945-1980*. Köln, Wien 1991.

[Kobieta i – basta!] A. Bar. *Tydz. Kult.-Lit.* 1937 nr 3; A. Jesionowski: Przekładaniec wakacyjny. *Kultura* 1937 nr 38 [dot. też: Płaszcz na dwóch ramionach]. – A. Jesionowski: Spod piór kobiecych. *Kultura* 1937 nr 4 [rec. m.in.: Jego kobiety]. – [Świat zamknięty na klucz:] B. Dudziński. *Robotnik* 1939 nr 89; H. Galle. *Nouva Książ.* 1939 nr 6. – J. Bielawicz: Impresjonistyczna proza. *Wiadomości*, Londyn 1962 nr 41, przedr. w te goz: *Literatura na emigracji*. Londyn 1970 [rec. W cieniu koronkowej parasolki]. – [Teresa, dziecko nieudane:] M. Danilewiczowa. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1962 nr 15; Z. Kozarynowa. *Wiadomości*, Londyn 1962 nr 18. – [W cieniu koronkowej parasolki:] O. Żeromska. *Orzeł Biały*, Londyn 1962 nr 50; Z. Kozarynowa. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1964 nr 241. – [Gringa:] Z. Kozarynowa: Gringa – znaczy cudzoziemka. *Tydz. Pol.*, Londyn 1968 nr 52; K. Brzozowska: Cudzoziemka. *Orzeł Biały*, Londyn 1969 nr 56; J. Fryling: Sosna między palmami. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1969 nr 103, toż *Kur. Pol.*, Buenos Aires 1969 nr 624; B. Pomian-Piątkowski: Powieść z dalekiego kraju: Gringa. *Związkowiec*, Toronto 1969 nr 42; T. Wittlin: Teresa samotna wśród ludzi. *Wiadomości*, Londyn 1969 nr 10. – K. Brzozowska: W cieniu straganu Hali Mirowskiej. *Orzeł Biały*, Londyn 1973 nr 107 [rec.: Ze wspomnień straganiarki]. – [Koleżanka z ulicy Dobrej:] H. Jankowska: Pani Magister Kudelkiewicz i inni. *Orzeł Biały*, Londyn 1973 nr 103; Z. Kozarynowa: Dwa oblicza Warszawy. *Głos Kobiet*, Londyn 1973 nr 68 [dot. też: Ze wspomnień straganiarki]. Z. Kozarynowa: Stragan w hali Mirowskiej. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1973 nr 63; J. Maurer: Miraże, mgły, seledyny. *Wiadomości*, Londyn 1973 nr 2. – [Jesień Gringi:] T. Katelbach. *Tydz. Pol.*, Londyn 1976 nr 50 [dot. też: Gringa]; J. Lichten. *Tydz. Pol.*, Londyn 1976 nr 28; T. Wittlin: Samotnemu „wszędzie pustynia”. *Wiadomości*, Londyn 1976 nr 45. – Z. Kozarynowa: Oplątek z nieobecnymi. *Tydz. Pol.*, Londyn 1986 nr 51 [m.in. o J.S.-W.]. – E.S. Urbański: J.S.-W. W te goz: *Sylwetki polskie w Ameryce Łacińskiej w XIX i XX wieku*. Vol. 2. Stevens Point 1991.

A.Sz.

SUSKI Augustyn 1907-1942

Podpisywał też utwory imieniem: Gustaw.

Pseud.: G.S.; Gees; Gees.; St. Strus.

Poeta i prozaik ludowy.

Urodzony 8 listopada 1907 w Szaflarach pod Nowym Targiem; syn Ludwika Suskiego, piekarza, i Marianny z domu Haschir, z pochodzenia Węgierki. W 1926 ukończył Gimnazjum im. S. Goszczyńskiego w Nowym Targu. W 1927/28 oraz w 1930-35 studiował polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim, utrzymując się głównie z korepetycji oraz ze współpracy z krakowskim radiem, dla którego pisał gawędy w gwarze góralskiej. Był działaczem organizacji Polska Akademia Młodzież Ludowa oraz Akademickiego Związku Podhalan; or-

ganizował w Szaflarach przedstawienia amatorskie. Debiutował w 1928 w *Gazecie Podhalańskiej* wierszem pt. „Zbójnicki” (nr 15), a jako prozaik opowiadał pt. „Warmuz” (nr 31, 36); z piśmie tym współpracował do 1935. Wiersze, artykuły i recenzje publikował też m.in. w *Ilustrowanym Kurjerze Codziennym* (1931-34) i *Marcholcie* (1935-36). W 1930 odbywał służbę wojskową w Szkole Podchorążych w Berezie Kartuskiej. Od 1934 pracował jako wychowawca i wykładowca historii na Uniwersytecie Ludowym w Michałowce pod Radziwiłowem, a od wiosny 1938 jako kierownik Uniwersytetu Ludowego w Różynie pod Krzemieniem. Uczestniczył aktywnie w pracach Wołyńskiego Związku Młodzieży Wiejskiej. Po wybuchu II wojny światowej i włączeniu tych ziem do ZSRR, w maju 1940 podczas próby powrotu w rodzinne strony został aresztowany przez Niemców i wywieziony jako robotnik przymusowy w Sudety. Podejmował próby ucieczki; latem 1940 zdołał dotrzeć przez Pragę do Suchej na Podhalu. Tu został aresztowany i uwięziony w Cieszynie. Na skutek starań rodziny i Urzędu Gminy w Szaflarach uzyskał zwolnienie w maju 1941. Po powrocie do Szaflar rozpoczął działalność konspiracyjną w szeregach tajnej organizacji „Konfederacja Tatrzaska” i wkrótce został jej naczelnikiem. Redagował czasopisma konspiracyjne *Na placowce* (tu zamieszczał artykuły i wiersze podp. St. Brus) i *Wiadomości Polskie*, a także pismo w języku niemieckim *Die Freie Deutsche*. Aresztowany w styczniu 1942, był więziony początkowo w Tarnowie, a od kwietnia 1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu, gdzie zmarł 26 maja 1942.

TWÓRCZOŚĆ

1. Tajemnicze V. [Odezwa]. Powst. 1941. Druk konspir.

Inf. J. Szczawiej we wstępie do poz. 2 s. 28.

2. Utwory zebrane. Poezje, opowiadania, artykuły. Zebrał, oprac. i wstępem poprzedził J. Szczawiej. Przedm.: K. Banach. Wwa: LSW 1966, 296 s.

Zawiera działy: Do gwary mojej [wiersze w gwarze góralskiej, także wcześniej nie publikowane]. – Błękitnym szlakiem [wiersze]. – Śmierć i inne opowiadania. Śmierć; Prawda; Jak Wojtek spod lipy Pana Boga sukół; Warmuz; Bagatelo. – Listy ze wsi [art. powst. przed 1939]. – Miłość ojczyzny [art. powst. po 1939]. – Listy i grypsy [z l. 1940-1942]. – Wspomnienia i wypowiedzi o poecie.

3. Wiersze, gawędy, listy. Wybór. [Szaflary:] Urząd Gminy i Szkoła Podstawowa w Szaflarach [1996], 92 s.

Zawiera art. dot. twórczości A.S. (zob. Opracowania) oraz utwory w działach: Mowa ojców – gwarą [wiersze w gwarze góralskiej]. – Gawędy: Śmierć; Prawda; Jak Wojtek spod lipy Pana Boga sukół; Warmuz; Bagatelo. – Językiem literackim [wiersze]. – Listy ze wsi (fragmenty) [art. powst. przed 1939]. – Listy z więzienia.

Nadto wg inf. J. Szczawiej we wstępie do poz. 2 zaginione utwory dramatyczne: Hanka i Jasiak Walczakowie; Zbójnik Milon.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. – LP XX w. (W. Wnuk). – Słownik biograficzny działaczy polskiego ruchu ludowego. Makieta. Wwa 1989.

Wspomnienia i wypowiedzi o poecie. W: A. Suski: Utwory zebrane. Wwa 1966 [tu S. Pigoń: Wspomnienie o A.S.; J. Lichowska: Wspomnienia siostry; A. Tournella: Dwa listy nauczycielki; W. Hajnos: Na uniwersytecie; E. Pawłowski: Gwara A.S.; J. Apostoł: Naczelnik Konfederacji Tatrzaskiej; J. Kamiński: Kilka słów o koledze z rodzinnej wsi]. – J. Szczawiej: Trzeciej Rzeszy powiedział: nie! W tegoż: Laur i cierni. Wwa 1977. – J. Antof: Ideal i ofiara; J. Gil: Problematyka utworów A.S. A. Kudasiak: Charakterystyczne cechy gwary A.S. W: A. Suski: Wiersze, gawędy, listy. Wybór. [Szaflary 1996]. **M.K.-K.**

SWINARSKI Artur Maria 1900-1965

Pseud.: A.M.S.; A.M.Sw.; A.M.Swi.; Artur Maria; Knock-out. Poeta, satyryk, dramaturg, tłumacz.

Urodzony 28 lipca 1900 w Brodnicy; syn Stanisława Swinarskiego i Kazimierzy ze Słomczewskich. Po ukończeniu gimnazjum w Brodnicy studiował germanistykę, historię sztuki, grafikę i scenografię na Uniwersytecie Poznańskim. W 1918-20 należał do grupy polskich ekspresjonistów skupionych wokół pisma *Zdrój*; w 1918 debiutował na jego łamach jako grafik, a w 1920 jako poeta satyrycznym poematem pt. „Wieża Babel” (t. 12 z. 2). W 1919 miał swoją pierwszą wystawę obrazów w Poznaniu. W sezonie 1920/21 był scenografem Górnosłańskiego Teatru Narodowego, a w 1921 Teatru Bagatela we Lwowie. W latach następnych brał aktywny udział w życiu artystycznym Poznania; należał do grupy poznańskich poetów satyryków tworzących Klub Literacko-Artystyczny „Żdziebko” (1928-29), w którym wspólnie z Romanem Wikanowiczem wystawiał szopki. W 1928-32 współpracował z poznańskim kabaretem artystycznym Różowa Kukułka, którego był współzałożycielem. W 1932 zorganizował poznański kabaret literacki Klub Szyderców pod Kaktusem. Dla wszystkich tych kabaretów pisał teksty satyryczne, a także w nich występował. Był członkiem ZZLP. W 1933 przeniósł się do Krakowa. W 1933-34 prowadził dział literacki w dzienniku *Czas*, w którym publikował też swoje wiersze i przekłady. W 1934 należał do grupy satyryków *Cyrulika Warszawskiego*, a po rozwiązaniu tego pisma współpracował z dodatkiem satyrycznym *Kuriera Porannego* pt. *Duby Smalonne*. Wiersze i frazki zamieszczał w *Wiadomościach Literackich* (1934-39) i w *Prosto z mostu* (1936-38). W 1935-37 współpracował z czasopiśmie *Okolica Poetów* (również w dziale graficznym). W tym czasie rozpoczął prace przekładowe z języka niemieckiego; tłumaczył m.in. wiersze J.W. Goethego, H. Heinego i B. Brechta. W 1937

zamieszkał w Gdyni, gdzie pracował jako redaktor działu literackiego i felietonista *Kuriera Bałtyckiego*. W czasie okupacji niemieckiej przebywał początkowo w Krakowie, następnie pracował w Skawinie w fabryce cykorii, potem schronił się w majątku Ludwika Hieronima Morstina w Pławowicach pod Proszowicami (Miechowskie). Po wojnie przebywał nadal w Krakowie. W sezonie 1945/46 był kierownikiem literackim Teatru Lalki i Aktora „Groteska”. Wiersze, parodie, fraszki, artykuły i recenzje drukował m.in. w *Dzienniku Polskim* (1945-47) i jego dodatkach *Od A do Z* (1946-47) i *Dzienniku Literackim* (1947-50); w *Odrodzeniu* (1945-49), *Przekroju* (1945-46), *Szpilek* (1947-55). W 1952 zamieszkał w Warszawie i kontynuował twórczość literacką. Współpracował głównie z *Nową Kulturą* (1952-58). W 1954 zainicjował działalność kabaretu Stańczyk („Wieczory u Stańczyka” odbywały się w kawiarni Pod Arkadami). W 1956 został reaktywowany w prawach członka ZLP, a następnie w 1958 skreślony na własną prośbę. Od 1958 był członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1961 wyjechał z Polski i zamieszkał w Wiedniu. Kontynuował prace literackie. Publikował w londyńskich *Wiadomościach* (1963-64) i paryskiej *Kulturze* (1964). Zmarł 21 kwietnia 1965 w Wiedniu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Harakiri. [Wiersze]. Lw.: Inst. Wydawn. Trans 1924, 31 s.

2. Eja! Eja! Alala! [Wiersze]. Wwa: Inst. Wydawn. Arena 1926, 63 s.

(Cz. 1.) Falanga; (cz. 2.) Kamienie przydrożne.

3. Widowisko o doktorze Fauście [J.W. Goethego; plan inscenizacji]. Pozn.: Fiszer i Majewski 1927, 47 s.

W cz. II projekty scenograficzne z rys. autora. — Druk bibliofilski.

4. Karykatury poznańskie. [Szopka]. Pozn.: Klub. Lit.-Artyst. „Żdziebko”, Rolnicza Druk. Nauk. 1929, 72 s. Praprem. Pozn., Restauracja T. Wielkiego 1929. Por. poz. 7.

Podp.: Knock-out.

5. Treny na śmierć przyjaciela. Pozn. 1929. Przedr. zmien. zob. poz. 6.

Inf. na okł. poz. 6. — Druk prywatny w 13 egz.

6. Błękitna godzina. [Wiersze]. Pozn.: Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1930, [48] s. Wyd. 2 Pozn.: Księg. J. Dippla 1931, 63 s.

Zawiera wiersze z l. 1928-1929 w cyklach: Pomorze; Błękitna godzina; Cztery wiersze z poematu „Katedra”. — Wyd. 2 uzupełn. wierszem z 1930 pt. Święty w lesie oraz nową redakcją utworu Treny na śmierć przyjaciela [poz. 5]. — Znak biblioteczny i winieta tytułowa autora.

7. Wielkie pranie. Karykatury poznańskie seria II. [Szopka]. Pozn.: Księg. J. Dippla 1930, 35 s. Por. poz. 4.

Podp.: Knock-out.

8. Centaur. Rapsodia węgierska. [Poemat]. Pozn.: J. Dippel 1932, 22 s.

9. Los Angeles. Poezje. Pozn.: J. Dippel 1932, 22 s.

Przekł. niem.: Brief nach Los Angeles. [Przeł.] R. Horn. Wien 1932.

10. Współczesna grafika poznańska. Pozn.: Rolnicza Druk. i Księg. Nakł., Wydawn. Tow. Miłośników Grafiki 1932, 45 s.

11. Dęby w Rogalinie. [Wiersze]. Pozn.: J. Dippel 1933, 71 s.

12. Kukielki u Hawelki. [Szopka satyryczna; współaut.:] M. Samozwaniec. Praprem. Kr. 1934.

13. Wdowa z Efezu. Nokturn. [Utwór dramatyczny w 1 akcie wierszem]. Powst. 1941. Druk *Nowe Śyg.* 1956 nr 12 s. 5, 10, 16.

Masz. w zbiorach Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwiv.

14. Huragan. Fantazja sceniczna w 4 aktach wierszem. Powst. 1942. Druk zob. poz. 27.

15. Przekleństwo morza. Wiersze. 1935-1945. Kr.: Księg. S. Kamińskiego 1945, [30] s.

16. Achilles i panny. Komedia pozornie cyniczna w 3 aktach. Powst. 1946. Praprem. Pozn., T. Satyry 1955. Wyd. Wwa: Czyt. 1956, 137 s. Przedr. zob. poz. 38.

Przekł. niem.: Achilles und die Jungfern. [Przeł.] K. Seyda. Masz. w zbiorach jak w poz. 13; Achil und die Mädchen. [Przeł.] G. Hagenau. Wyst. Wiedeń, Parkringtheater 1960, — serb.-chorw.: wyst. w Jugosławii 1974, — szwedz.: Akilles och jungfruarna. [Przeł.] N.A. Nilsson. Wyst. Sztokholm, Stadsteatern 1961, — węgier.: Akilleusz és a lányok. [Przeł.] G. Kérenyi, E.M. Sperlingowa. Budapest 1962 [właśc. 1964], — nadto ang. i włos. [inf. Sz. Gąssowski: Współcześni dramatopisarze polscy Wwa 1979].

Adapt. pt. Achilles i miłość. Libretto: J. Kofta, M. Sprusiński. Muż.: M. Sart. Wyst. Pozn., T. Nowy 1977.

17. Jason albo Wyspa umarłych wulkanów. Przygoda w 3 aktach. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Kr., Stary T. 1946.

18. Pamflety, parodie, paradoksy. 1926-1946. Kat.: AWIR 1946, 5 s.

Okładka, ilustr. i znak wydawn. autora.

19. Gra o Barbarę. Komedia zakulisowa w 3 aktach. Druk: fragm. aktu I *Od A do Z* 1946 nr 15; akt III *To i Owo* 1947 nr 16-17. Praprem. Rzeszów, T. Objazdowy A. Brodzisza 1947. Por. poz. 22.

Masz. w zbiorach jak w poz. 13.

20. Odwiedziny smoka. [Wiersze dla dzieci]. Kat.: AWIR 1947, [12] s.

21. Poloniści. Komedia muzyczna w 3 aktach z wypisami. *Od A do Z* 1947 nr 8 s. 3, 7.

Parodia sztuki K. Grzybowskiej: Promieniści.

22. Gra o Barbarę. [Powieść]. *Co Tydz. Powieść* 1948 nr 4 s. 2-13. Por. poz. 19.

23. Latający Holender. Komedia gdańska w 3 aktach. Powst. 1948. [Inf. autora]. Druk fragm. *Arkona* 1948 nr 4/6 s. 1-2; *Pomorze* 1956 nr [1] s. 8. Sztuka o K. Arciszewskim. Masz. w zbiorach jak w poz. 13.

24. Legenda o mądrym mężu. 3 akty proza. Kr.: Spółdz. Pracy i Użytkowników Czytelnik 1948, 70 s. Praprem. Olsztyn-Elbląg, T. im. S. Jaracza 1962.

Utwór o Sokratesie.

Przekł. niem. [inf. Sz. Gąssowski jak w poz. 16].

25. Panny spod znaku Panny. Komedia satyryczna. Nowela filmowa. [Współaut.:] T. Kowalski. Powst. 1949.

Inny tytuł: Teoria profesora X. — Masz. w zbiorach jak w poz. 13.

26. Polonez na Czorsztynie. Legenda podhalańska z roku 1651. W 2 częściach (6 obrazach). Libretto baletu. Powst. 1950.

Masz. w zbiorach jak w poz. 13.

27. Satyry; Huragan. (Fantazja sceniczna w 4 aktach wierszem.). [Wwa:] Czyt. 1950, 287 s.

Zawiera wiersze w działach: Satyry; Pamflety; Paradoxy; Przekłady [z J.W. Goethego, H. Heinego, Ch. Morgensterna, F. Wolfa, H. Zinnera]. — Huragan [poz. 14]. — [Proza:] Grotecki; Parodie.

28. Z chłopca król. (Balet buffo w 4 obrazach). *Teatr* 1951 nr 11/12. Praprem. Pozn., Opera im. S. Moniuszki 1954.

Masz. w zbiorach jak w poz. 13.

29. Kominiarze. (Komedia baletowa w 3 obrazach z prologiem i interludium na 4 głosy solowe). Powst. 1952. Druk *Teatr* 1954 nr 17 s. 11-13.

30. Parodie. Wwa: Czyt. 1955, 170 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1956; Wwa: WAiF 1989.

31. Satyry. Wwa: PIW 1955, 288 s.

Zawartość: Prolog. — utwory w działach: Satyry; Groteski; Parodie; Przekłady [z J.W. Goethego, H. Heinego i B. Brechta].

32. Chłopiec z drewna. Balet w 4 aktach dla małych widzów. [Libretto]. Powst. ok. 1955.

Masz. w zbiorach jak w poz. 13.

33. Ararat. (Komedia w 3 aktach). *Dialog* 1956 nr 2 s. 3-28. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1957 [właśc. 1956], 108 s. Praprem. Lubl., T. im. J. Osterwy 1956.

Przekł.: czes.: Ararat. [Przel.] J. Langer. *Divadlo*, Praha 1956, — hiszp.: El Ararat. [Przel.] J.C. Otero Torres. Powst. 1956-61. Masz. w zbiorach jak w poz. 13, — niem.: Ararat. [Przel.] G. Hagenau. Wyst. Wiedeń, T. Forum 1988, — ros.: Ararat. [Przel.] S. Swiacki. Powst. 1959. Masz. w zbiorach jak w poz. 13, — słowac.: Ararat. [Przel.] M. Choluj. Wyst. Pardubice, Východočeské Divadlo 1956, — słowen.: Ararat.

[Przel.] B. Hartman. Wyst. Maribor, Slovensko Narodno Gledališče 1959, — nadto: ang., franc., hebr., serb.-chorw. i węgier. [inf. Sz. Gąssowski jak w poz. 16].

34. Epilog w Egipcie. [Komedia w 1 akcie]. Praprem. łącznie z poz. 35 pt. *Złota wieża*: Łódź, T. im. S. Jaracza 1957. Druk zob. poz. 38.

Przekł.: szwedz.: Epilog i Egipten. [Przel.] N.A. Nilsson. Radio Göteborg 1960 [inf. autora i *Teatr* 1960 nr 20], — nadto: ang. i niem. [inf. Sz. Gąssowski jak w poz. 16].

35. *Złota wieża*. Komedia w 2 aktach. Praprem. łącznie z poz. 34 pt. *Złota wieża*: Łódź, T. im. S. Jaracza 1957. Druk zob. poz. 38.

Przekł.: ang., niem., serb.-chorw. [inf. Sz. Gąssowski jak w poz. 16].

36. Powrót Alcesty. Mitologia w 3 aktach. Praprem. Tor.-Bydż., T. Ziemi Pom. 1958. Wyd. osob. Pozn.: WP 1958, 88 s. Radio 1981.

Przekł.: czes.: Alcestin návrad. [Przel.] J. Langer. Praha 1962, — ros.: Возвращение Алцесты. [Przel.] A. Janowski. Powst. 1959. Masz. w zbiorach jak w poz. 13, — szwedz.: Alkestis återkomst. [Przel.] N.A. Nilsson. Radio 1959, — nadto: ang. [inf. Sz. Gąssowski jak w poz. 16].

37. Sześciu z Calais. Kronika w 2 częściach. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1958 nr 9 s. 5-28.

Przekł. szwedz.: [Przel.] N.A. Nilsson. [Inf. *Teatr* 1960 nr 5].

38. Trylogia trojańska. W dwóch wieczorach. Wwa: Czyt. 1958, 273 s.

Wieczór pierwszy: Achilles i panny [poz. 16]. — Wieczór drugi: *Złota wieża* [poz. 35]; Epilog w Egipcie [poz. 34].

39. Godzina Antygony. Dramat w 3 aktach. Powst. 1959. Druk zob. poz. 47.

Masz. w zbiorach jak w poz. 13.

Przekł. czes. [inf. Sz. Gąssowski jak w poz. 16].

40. Rozbitkowie. Bajka dla dorosłych. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1959.

Masz. w zbiorach jak w poz. 13.

41. Trędowata. Historyczny melodram w 3 aktach. *Życie Lit.* 1959 nr 24-26.

O Barbarze Radziwiłłównie.

42. Wszystkie okna ulicy Dziwów. Tragikomedia w 2 aktach. Powst. 1959. Druk zob. poz. 47.

Masz. w zbiorach jak w poz. 13.

43. Żółte gwiazdy. Jeremiada w 3 aktach. Powst. 1959. Druk zob. poz. 47.

Masz. w zbiorach jak w poz. 13.

44. Źródło pod Aniołami. Kronika w 2 częściach. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1959 nr 2 s. 6-26.

45. Bücher für Afrika. Ein böses Spiel. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1960.

Masz. w zbiorach jak w poz. 13.

46. Rozmowa bez kresu. Wiersze własne i cudze. Wwa: Czyt. 1960, 170 s.

Zawiera w cz. 2 przekł. wierszy autorów: J.W. Goethe, H. Heine, S. George, H. von Hofmannsthal, G. Trakl, R. Billinger, H. Carossa, G. Britting, B. Brecht.

47. Sasza i bogowie. Cztery utwory dramatyczne. Paryż: Inst. Lit. 1960, 279 s.

Zawartość: Godzina Antygony [poz. 39]; Wszystkie okna ulicy Dziwów [poz. 42]; Żółte gwiazdy [poz. 43]; Sasza i bogowie [poz. 48].

48. Sasza i bogowie. Komedia w 2 częściach. Powst. 1960. Druk zob. poz. 47. Praprem. Wwa, T. Syrena 1980.

49. Wirrwarr um Alkmene. Ein Maskenspiel. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1960.

Masz. w zbiorach jak w poz. 13.

50. Die Marmofresser. Spiel in 3 Akten. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1961.

Rkps w zbiorach jak w poz. 13.

51. Żelazna kurtyna. Buffa w 3 aktach. Powst. 1961.

Masz. w zbiorach jak w poz. 13.

Przekłady

1. J.W. Goethe: Tryumf czulego serca. Komedia. Przekł. powst. 1933. [Inf. autora]. Druk fragm. *Czas* 1935.

2. G. Zagon: Dżimbi. Komedia w 3 aktach. Wyst. Wwa, T. Mały 1933.

3. O. Scheinplflugova: Wyspa diabelska. Sztuka w 3 aktach z prologiem. Wyst. Kr., T. Powsz. TUR [Tow. Uniw. Robotniczego] 1947.

4. F. Schiller: Intryga i miłość. Tragedia mieszczańska w 5 aktach. Wyst. Wwa, T. Pol. 1951. Wyd. Wwa: PIW 1955, 186 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 w oprac. B. Płaczkowskiej 1959, wyd. 3 1960; w oprac. O. Dobijanki-Witczakowej Wr.: Ossol. 1976, CXXI, 197 s. *BN II*, 183. Przedr. w: F. Schiller: Wybór pism. Wwa: PIW 1975; F. Schiller: Dzieła wybrane. Wybór i wstęp: S. Kaszyński. Wwa: PIW 1985.

Prace redakcyjne

1. Siedziąca pod kaktusem. Almanach Klubu Szyderców. Pod red. ... Pozn.: Inst. Mąkowskiego 1933, 137 s.

Zawiera m.in. A.M.S. przedm., wiersze, fragm. libretta do komedii muz. Bokser i baby.

2. H. Heine: Stetek niewolników. Wyboru dokonał, wstępem i przyp. opatrzył ... Wwa: Czyt. 1951, 159 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1956. — A.M. Swinarski: [Dzienniki]. 1940-1959. T. 1-3; [Dzienniki z podróży i notatki do twórczości]. 1955-1956. T. 1-2. Rkps w zbiorach jak w Twórczość poz. 13. — Wywiady: Rozmowa na Olimpie. Rozm. L. Grudstein. *Stolca* 1956 nr 43; A.M.S. o sobie. Rozm. m.s. *Now Lit i Wydawn.* 1957 nr 10/11.

SWPP 1. — PP (A. Szalagan). — *RL* 1965 (P. Grzegorzcyk). — *LP XX* w. (J. Wojnowski). — *SBTP* 2.

W. Hulewicz: Faust wiecznie żywy. *Kur. Wil.* 1927 nr 251 [rec.: Widowski o doktorze Fauście]. — J. Bandrowski: Poezje A.M.S. *Polonia* 1930 nr 2233. — [Dęby w Rogalinie:] J. Birkenmajer. *Polonista* 1933 nr 2; P. Hulka-Laskowski. *Noua Książ.* 1934 nr 3. — S. Napierski: U poetów. *Wlad. Lit.* 1934 nr 7 [rec.: Błękitna godzina]. — [Przekleństwo morza:] K. Czachowski: Nowości poetyckie. *Lewy Tor* 1945 nr 1; K. Wyka: Poezja Swinarskiego. *Odrodzenie* 1945 nr 48. — Z. Hierowski: Satyry i fraszki. *Odra* 1946 nr 38 [rec.: Pamflety, parodie, parodoksy. 1926-1946]. — H. Vogler: Kaptan klasycznego rytuału. *Twórczość* 1946 z. 1 [rec.: Przekleństwo morza]. — J. Zawjejski: Debiut sceniczny A.M.S. *Afisz Starogo Teatru* 1946 s. 3 [rec.: Jason albo Wyspa amarylsz wulkanów]. — A. Marianowicz: Satyry S. *Noua Kult.* 1951 nr 9 [rec.: Satyry; Hugaran]. — A. Kijowski: Przeciw pozorom. *Zycie Lit.* 1955 nr 23, przedr. w tegoż: Różowe i czarne. Kr. 1957 [rec.: Parodię]. — B. Czeszko: Achillesowe gody. *Teatr* 1956 nr 21 [rec.: Achilles i panny]. — E. Fleiszer: Konfrontacje: dwa razy „Ararat”. *Dialog* 1956 nr 8 [rec.: Ararat]. — J. Stawiński: Moralistyka, dowcip i pamflet. *Twórczość* 1956 nr 6 [rec.: Satyry]. — [Ararat:] J.P. Gawlik: Trzy powroty do zatopionego miasta. *Zycie Lit.* 1957 nr 1; J. Garztecki: S. jako moralista. *Noua Książ.* 1957 nr 6. — [Achilles i panny:] J. Kott: Wiele hałasu o Achillesa. W tegoż: Jak wam się podoba. Spotkanie drugie: Poskromienie złośników. Wwa 1957; K. Puzyna: *Dramat. Rocznik Lit.* 1956 wyd. 1957, przedr. w tegoż: *Syntezy za trzy grosze*. Wwa 1974. — T. Kudliński: Nowe wcielenie S. *Tyg. Powsz.* 1958 nr 8 [rec.: Ararat]. — S. Linowska: Antyk w teatrze współczesnym. A.M.S. *Meander* 1959 nr 4/5. — G. Pianko, *Meander* 1959 nr 4/5 [rec.: Trylogia trojańska]. — [Rozmowa bez kresu:] J. Preger: Kiedy nasyłcił się złotem strof... *Noua Książ.* 1961 nr 2; A. Shucki: Liryka wyobraźni uładzonej. *Twórczość* 1961 nr 5. — K. Puzyna: *Dramat. Rocznik Lit.* 1957 wyd. 1962, przedr. w tegoż: *Syntezy za trzy grosze*. Wwa 1974 [rec.: Ararat]. — M. Czuchnowski: Pod pieczęcią zmierzchu. (Rozmyślenia o pisarstwie A.M.S.). *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1965 nr 154. — [J.A. Szczepański Jaszcz: S. — ten inny — i inni. *Perspektywy* 1973 nr 31 [rec.: Powrót Alcesty]. — A. Fiedler: Urok poznańskich kabaretów. *Nurt* 1974 nr 12. — Sz. Gąssowski: A.M.S. W tegoż: *Współcześni dramatopisarze polscy*. Wwa 1979. — B. Twardoch: Zu Brechts „Legende vom toten Soldaten” und der polnischen Übersetzung von A.M. Swinarski. (Eine Gedichtbetrachtung). *Acta Univ. Lodz. Zesz. Nauk. UL Ser. 1. Nauki Hum.-Spol.* 1979 nr 59 [dot. przekł. w: B. Brecht: Wiersze wybrane. Wwa 1954]. — Z. Ciesielski: Od Fredry do Różewicza. *Dramat i teatr polski w Szwecji w latach 1835-1976*. Gdańsk 1986, passim. — M. Inglot: O Mickiewiczu na opak. Mickiewicz w ujęciu Teodora Pamickiego i A.M.S. *Warsztaty Polonist.* 1998 nr 1. — J. Korczak: Artura Marii wzięty i upadki. *Arkusz* 1999 nr 4.

J.Z.

SYGA Teofil Bernard 1903-1983

Pseud.: (a); B.S.; Best; Dr A. Mat; (es); (ES); J. ST.; J. Styczeń; J. Styczeń; Jan Styczeń; L.B.; (s); (S); S.T.B.; (t); (T); t.b.s.; (t.b.s.); T.B.S.; t.s.; (t.s.); T.S.; (T.S.); T. Świerczyński; (tes); The Best; ts; (ts); TS.

Prozaik, krytyk literacki i teatralny.

Urodzony 18 listopada 1903 w Warszawie w rodzinie robotniczej; syn Bolesława Sygi i Heleny z Gajewskich. Uczęszczał do Gimnazjum im. M. Reja w Warszawie. Pierwsze utwory drukował jako uczeń w tygodniku *Sowizdrzał* około 1917. Uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920. Maturę uzyskał na przyspieszonych kursach organizowanych przez Dowództwo Okręgu Korpusu nr 1

w Warszawie. W 1925-29 studiował filologię polską i filozofię w Wolnej Wszechnicy Polskiej. Jednocześnie kształcił się w Studium Teatralnym Mieczysława Limanowskiego i uczęszczał do Wyższej Szkoły Dziennikarskiej, którą ukończył w 1929. W 1927 zaczął drukować recenzje teatralne na łamach *Gazety Warszawskiej Porannej* (później *Gazety Warszawskiej*), z którą współpracował do 1935. W 1931-38 odbył wiele podróży po Europie, m.in. do Łotwy, Estonii, Austrii, Włoch, Jugosławii i na Węgry. W 1935-39 redagował tygodnik *Kino*. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie i uczestniczył w działalności konspiracyjnej. Współpracował z Delegaturą Rządu oraz Kierownictwem Walki Cywilnej. Redagował dwutygodnik *Rzeczpospolita Polska* (1941-45), pismo informacyjne dla prasy podziemnej *Serwis* (1942-44) oraz dziennik *Dzień Warszawy* (1943-44). Współredagował dywersyjne czasopismo *Kennst du die Wahrheit?* Był członkiem AK i dla jej potrzeb organizował nasłuch radiowe; za tę działalność został w 1944 odznaczony orderem Virtuti Militari V klasy. Brał udział w akcji pomocy Żydom. Walczył w powstaniu warszawskim, został ranny. Po upadku powstania przebywał w Milanówku. Po zakończeniu wojny powrócił do Warszawy i pracował społecznie w polskiej organizacji YMCA jako organizator bibliotek na terenie całego kraju. Był od 1945 członkiem redakcji *Gazety Ludowej*; w 1946-47 kierował jej działem literackim. W 1950 został aresztowany w związku ze swą działalnością w okresie wojny, a następnie skazany na osiem lat więzienia. Przebywał w zakładzie karnym w Rawiczu, gdzie po pewnym czasie uzyskał możliwość pisania wewnętrznych recenzji wydawniczych. W 1954 uzyskał bezterminowy urlop zdrowotny z więzienia. Podjął pracę w redakcji tygodnika *Stolica*; zamieszczał tu liczne recenzje literackie i teatralne (też pod pseud. Jan Styczeń), a w 1964-82 drukował cykl pt. „Gawędy o książkach”. Stałą współpracę nawiązał także z tygodnikiem *Świat* (1955-62; tu anonimowa rubryka pt. „Antykwariat Świata”). Zajmował się badaniem życia i twórczości A. Mickiewicza. W 1957 został członkiem ZLP; pełnił funkcję przewodniczącego Sądu Koleżeńskiego oraz przewodniczącego Komisji Bibliotecznej w Oddziale Warszawskim Związku. W tymże roku należał do założycieli Towarzystwa Miłośników Książki, którego był następnie wiceprezesem. W 1960 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1961 otrzymał nagrodę ZAIKS-u za twórczość eseistyczną. Współpracował z Polskim Radiem jako współautor (ze Stanisławem Szenciem) cykli popularnonaukowych audycji pt. „Dyżurny historyczny” (1962) oraz „Antykwariat z kwarantany” (1964). W 1972-77 współpracował stale z czasopiśmem *Za i przeciw* (tu m.in. w 1975-77

cykl felietonów pt. „Rozmowy Pana Pawła z Gawłem”). Brał udział w działalności Oddziału Warszawskiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Odznaczony m.in. Srebrną Odznaką Honorową m. Warszawy (1962). Zmarł 12 lipca 1983 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Te książki proste. Dzieje pierwszych polskich wydań książek Mickiewicza. [Szkice]. Przedm.: S. Pigoń. Wwa: PIW 1956, 327 s.

Zawartość: „Ballady i romanse”; Mickiewiczowskie corollaria; „Sonety”; „Konrad Wallenrod”; Edycja paryska [dot.: Poezje]; Pierwsze wydanie poznańskie [dot.: Poezje]; Wydanie petersburskie [dot.: Poezje]; Nowe wydania zbiorowe; „Dziadów” część trzecia; Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego; „Pielgrzym Polski”; „Druki tajne”; „Pan Tadeusz”; „Glaur”; Ostatni tom pierwszej edycji paryskiej; Druga edycja paryska [dot.: Poezje]; Prelekcje paryskie; Trzecia edycja paryska [dot.: Pisma]; „Simbolo politico polacco”; „Trybuna Ludów”; Książka ozdobna; Inne sprawy wydawnicze, prace edytorskie. — Inne druki: Wiersz do Lelewela; „Oda do młodości”; W Saint-Petersburgu w 1833; „Bywaj mi zdrowa, biedna cenzuro!”; Druki lipskie; Wyjaśniona tajemnica „Grażyny”; Mickiewicz — Dawison; „Ad Neapolionem III”. — Wydawcy: Honoraria i nakłady; Uroki książek zakazanych. — Dodatek.

2. Pana Adama dzień powszedni. Wwa: NK 1957, 180 s.

Szkice dla młodzieży o A. Mickiewiczu w większości druk. w tyg. *Świat* w 1955-1956.

Zawartość: Kraj lat dziecińczych; Takie były zabawy, spory...; W Wilnie wielkim mieście; W oczach filomatów; Szopka akademicka A.D. 1816; Kiedym go zobaczył; Przyjrzyjmy się jego oczom; Jaki głos miał Mickiewicz; Naiwny jak Homer, Mickiewicz rozstargniony; Dwaj poeci (Mickiewicz i Słowacki); Mickiewicz w anegdocie; Poczuć humoru; Drzewa ulubione; Domniemany pojedynek z zabójcą Puszki; Pojednanie z Warszawą; Zaproszenie do Krakowa; Kucharz doskonały; Spojrzanie w rok dwutysięczny; Wieczory muzyczne u państwa Mickiewiczów. — Od autora.

3. Woda z Niemna. [Opowiadania o A. Mickiewiczu]. Wwa: PIW 1957, 258 s.

Zawartość: Matka; W moskiewskim salonie; Apassionata; Epilog z „Reduty Orłona”; Na chrczinach „Pana Tadeusza”; Toast; Woda z Niemna; Czerwone jabłuszko; Wernisaz; Pierścień z lirą; Spotkanie — Kilka słów od autora. Opowiadanie Pierścień z lirą otrzymało I nagrodę w konkursie Mickiewiczowskim zorganizowanym przez ZLP w 1955.

4. Maria Szymanowska i jej czasy. [Biografia; współaut.:] S. Szencic. Wwa: PIW 1960, 524 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975 — SWPP 2 (R. Loth). — PP (R. Loth). — RI 1983 (A. Biernacki). — SBLP t. 3 (B. Bogolebska).

[Te książki proste:] P. Grzegorzczak. *Rocz. Lit.* 1956; [J.Z. Jakubowski] J. Leszczyński. „Wszystko co się tyczy Mickiewicza powinniśmy ratować od niepamięci”. W związku z nowymi książkami o Mickiewiczu. *Polonistyka* 1957 nr 3 [dot. też: Pana Adama dzień powszedni]. — J.Z. Jakubowski; Znow w kręgu Mickiewicza. (Na marginesie nowej książki T.S.). *Polonistyka* 1957 nr 6 [rec.: Woda z Niemna]. — [Te książki proste:] W. Natanson; Nieznane sprawy Mickiewiczowskie. *Twórczość* 1957 nr 3; S. Strumph Wojtkiewicz; Książka zrodzona z miłości. *Now. Lit. i Wydaun.* 1957 nr 3. — M. Sądzelewicz. *Por.*

Bibl. 1957 nr 6 [rec.: Pana Adama dzień powszedni]. – [Woda z Niemna]: W. Zabrzycki: Rzecz nowa o Mickiewiczu. *Nowe Książ*, 1957 nr 22; A. Hamerliński: Mickiewicz na cokole i w szlafroku. *Świat* 1958 nr 11 [dot. też: Te księgi proste; Pana Adama dzień powszedni]; W. Natanson: O tajemnicy oddziaływania. *Twórczość* 1958 nr 4. – W. Natanson: „Bonjour monsieur Mickiewicz”. *Życie Lit.* 1958 nr 26 [rec.: Pana Adama dzień powszedni]. – S. Podhorska-Okolów: Obcując z Mickiewiczem. *Kamena* 1958 nr 6 [rec.: Woda z Niemna]. – [Maria Szymanowska i jej czasy]: H. Berezka: Użytecznie i pięknie. *Argumenty* 1960 nr 31; M. Danilewiczowa: Jej Arcymuzyczna Mość” *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 29; J. Iwaszkiewicz: Muzykologia *Nowa Kult.* 1960 nr 43; W. Natanson: Genialna pianistka – teściowa Mickiewicza. *Kamena* 1960 nr 18; W. Natanson: Zdumiewające życie Marii Szymanowskiej. *Życie Lit.* 1960 nr 31; S. Podhorska-Okolów: Maria Szymanowska. *Twórczość* 1960 nr 9; M. Prosnakówna: Książka o Marii Szymanowskiej. *Polonistyka* 1960 nr 6; J. Susul: Biografia kultury. *Tyg. Powsz.* 1960 nr 43; S. Zabiello: Prekursorka feministek. *Kierunki* 1960 nr 32; S. Treugutt: Szymanowska i jej czasy. *Nowe Książ*, 1961 nr 2. – [W. Natanson] W.N.: T.S. *Twórczość* 1983 nr 11. – Z. Libera: T.S. *Rocz Tow. Lit. im. A. Mick.* 1985.

B.M.

SYSKA Henryk 1920-2000

Pseud.: Kazimierz Porebski.
Prozaik, publicysta, działacz ruchu ludowego.

Urodzony 4 marca 1920 we wsi Damięty (pow. Ostrołęka) w rodzinie chłopskiej; syn Karola Syski i Katarzyny z Zajaków. Uczęszczał do szkoły powszechnej początkowo w Damiętach, później w Borowem. W tym okresie podejmował pierwsze próby poetyckie; w piątej klasie otrzymał nagrodę w konkursie literackim inspektoratu szkolnego w Ostrołęce. W 1934 ze względu na trudności materialne rodziny przerwał naukę i zaczął terminować u szewca w Gierwatach, a później w Goworowie i Warszawie. W 1937 został aktywnym członkiem Związku Młodzieży Ludowej (ZML). Dzięki stypendium ZML rozpoczął w 1938 naukę w jednorocznej szkole rolniczej w Krzyżewie. Rozwijał twórczość literacką oraz publicystyczną, przysyłał korespondencje do czasopism *Przysposobienie Rolnicze* i *Młoda Wieś* (1937-39). Po uzyskaniu w 1939 stypendium Państwowego Banku Rolnego został uczniem Państwowego Gimnazjum Ogrodniczego w Ursynowie pod Warszawą. W czasie okupacji niemieckiej początkowo pracował w Radzyminie jako praktykant w zakładzie ogrodniczym Zwiastunka. W 1942 przeniósł się do Ursynowa, gdzie kontynuował naukę w szkole ogrodniczej. W 1943-44 pracował w Warszawie jako laborant w stacji ochrony roślin. Jednocześnie od 1940 brał udział w działalności konspiracyjnej jako członek organizacji Chłopski Bój, później Miecz i Pług; używał wówczas pseudonimu Porebski. Po upadku powstania warszawskiego przez kilka miesięcy przebywał w Tarczyniu i pracował w gospodarstwie doświadczalnym. W lutym 1945 udał się do Lublina, gdzie początkowo objął stanowisko sekre-

tarza Wojewódzkiego Zarządu Stronnictwa Ludowego, następnie był sekretarzem Zarządu Wojewódzkiego ZMW „Wici”. Pełnił też funkcję naczelnika Wojewódzkiego Urzędu Kontroli Prasy i Widowisk oraz był członkiem WRN. Jednocześnie studiował polonistykę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Zajmował się też dziennikarstwem; redagował pismo *Chłopski Zew*, w którym debiutował w 1945 jako poeta wierszem pt. „Rosną nasze sztandary ludowe” (nr 1). Jesienią 1947 przeniósł się do Warszawy, gdzie najpierw pracował w bibliotece Naczelnego Komitetu ZSL, później został zastępcą redaktora naczelnego tygodnika społeczno-kulturalnego *Wici*, a w 1948-49 redagował *Zielony Sztandar*. Jednocześnie kontynuował studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim. W 1951 został redaktorem działu społeczno-politycznego w Ludowej Spółdzielni Wydawniczej. Rozwijał twórczość literacką i publicystyczną, drukując utwory prozą oraz artykuły i recenzje literackie m.in. w czasopiśmie *Wici* (1945-48), *Wies* (1946-53), *Zielony Sztandar* (1946-70, z przerwami) oraz *Nowa Wieś* (1950-57). W 1956 objął funkcję przewodniczącego Wojewódzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu województwa warszawskiego, został członkiem Wojewódzkiego i Naczelnego Komitetu ZSL, a w 1957 radnym WRN w Warszawie oraz członkiem Rady Nadzorczej Ludowej Spółdzielni Wydawniczej. W 1959 otrzymał Nagrodę Ziemi Mazowieckiej w dziedzinie literatury. W 1960 wszedł w skład zespołu redakcyjnego *Orki*. W 1962 przeniósł się do Olsztyna. Powstałe w tym czasie fragmenty prozy oraz artykuły literackie i publicystyczne ogłaszał m.in. na łamach pism *Słowo na Warmii i Mazurach* (1966-78, z przerwami), *Tygodnik Kulturalny* (1966-83, z przerwami) oraz *Warmia i Mazury* (1967-85, z przerwami). W 1969 otrzymał nagrodę WRN w Olsztynie za wybitne osiągnięcia w upowszechnianiu kultury w województwie olsztyńskim, w 1975 nagrodę redakcji *Warmii i Mazur* za wybitne osiągnięcia w twórczości artystycznej i kulturalnej, a w 1978 nagrodę Polskiego Towarzystwa Historycznego za popularyzację wiedzy o przeszłości. Kontynuował twórczość literacką, publikując m.in. w *Chłopskiej Drodze* (1977-80, 1982) i *Gazecie Olsztyńskiej* (1981, 1983, 1985). W 1983 otrzymał Medal im. T. Boya-Zełęńskiego, przyznawany przez Towarzystwo Krzewienia Kultury Świeckiej, w 1984 nagrodę im. Z. Glogera II stopnia (przyznawaną przez redakcję *Kontaktów* i Urząd Wojewódzki w Łomży) za prace naukowe i publicystyczne poświęcone kulturze staropolskiej oraz za zasługi w obronie dóbr tej kultury, a w 1985 nagrodę im. T. Nocznickiego przyznawaną przez Naczelny Komitet ZSL i Ludową Spółdzielnię Wydawniczą. Odniesiony m.in. Krzyżem Oficerskim (1970) i Krzyżem Ko-

mandorskim (1984) Orderu Odrodzenia Polski, złotą odznaką „Zasłużony dla Warmii i Mazur” (1973), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1973). Zmarł 19 lutego 2000 w Olsztynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Chata mazurska. [Utwór dramatyczny w 4 scenach; współaut.:] A. Kamińska. Lubl.: Zarząd Woj. ZWM 1946, 23 s.

2. Od „Kmiotka” do „Zarania”. Z historii prasy ludowej. Wwa: Wydawn. Lud. 1949, 270 s.

Zawartość: U źródeł filantropii. — I: Narodziny prasy ludowej. Przed Wiosną Ludów; Po Wiosnie Ludów; W Królestwie Polskim; „Czytelnia Niedzielną”, „Kmiotek”, „Zorza”, „Gazeta Świąteczna”, „Rola”, „Głos”; W kręgu poczytności; Echa z prowincji; Pod ostrzałem krytyki. — II: Ku upolityczeniu; Pod zaborem rosyjskim; „Głos Gromadzi”, „Snop”, „Wieś Polska”, „Zagon”, „Siewba”, „Zaranie”; Krucjata.

3. Przez walkę do zwycięstwa. Szkice publicystyczne z przeszłości ruchu ludowego. Wwa: Wydawn. Lud. 1949, 155 s.

Zawartość: Książd Piotr Ściegienny i jego „Złota Książeczka”; Mickiewicz i lud; Gdy lud się budził; Polski Związek Ludowy; Zariarskim pługiem; O Dom Chłopa w Warszawie; Wyżysk na wsi w świetle starej prasy ludowej; Spółdzielczość produkcyjna w przeszłości ruchu ludowego; W ofensywie; O wspólny front robotniczo-chłopski; Nim formal ziemie otrzymał; Wyzwolenie; Naród — czy Rzym; Gdy wodzowie sprzedali lud.

4. Tomasz Nocznicki, radykalny działacz chłopski. [Szkic biograficzny]. Wwa: Czyt. 1949, 55 s.

5. Czerwony kasztelan. Opowieść o Edwardzie Dembowskim. Wwa: LSW 1951, 213 s.

6. Nad błękitną moją Narwią. [Monografia z zakresu historii i etnografii Kurpiów]. Wwa: LSW 1952, 245 s.

7. Syn Mazowsza. Opowieść o Romanie Zmorskim. Wwa: LSW 1952, 201 s.

8. Kurpiak siedzi w lesie. [Szkic historyczny]. Wwa: Czyt. 1954, 180 s.

Dot. udziału Kurpiów w powstaniach narodowych.

9. Mgły nad Wigrami. [Historyczny i etnograficzny opis Suwalszczyzny]. Wwa: LSW 1954, 75 s.

10. Od Pułtuszka do Myszynca. [Szkic historyczno-publicystyczny]. Wwa: LSW 1954, 36 s.

Dot. warunków życia chłopów na Kurpiach i Podlasiu przed II wojną światową i w PRL.

11. Wojciech Bogumił Jastrzębowski. Opowieść. Wwa: LSW 1954, 120 s.

Życiorys profesora Instytutu Agronomicznego w Marymoncie.

12. Dwie mile od Różana. Gawędy i opowieści. Wwa: LSW 1955, 132 s.

Zawartość: Znachor; W choinkach; Szkolne czasy; Sacharyniarze; Stał się cud pewnego razu; Strach ma wielkie oczy; Na odkosach; Ludzka dola; Buntownicy.

13. Obłeciem Kurpie — Gocie. [Szkic]. Wwa: LSW 1955, 121 s.

Historyczny i etnograficzny opis obszaru między Pułtuskiem, Ostrowią Mazowiecką i Wyszkiem, uwzględniający warunki życia chłopów.

14. Przychodzień z góry ducha. O księdzu Antonim Szechu. Wwa: LSW 1955, 143 s.

Dot. działalności społeczno-politycznej ks. Izzydora Kajetana Wysloucha, występującego pod pseud. A. Szech.

15. A w Zielonej, w Myszynieckiej. Wwa: LSW 1956, 210 s.

Szkic historyczny o dziejach Kurpiowszczyzny.

16. Tajemnica białego habitu. Wwa: LSW 1956, 93 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1959, wyd. 3 1962.

Szkic historyczny dot. zbrodni D. Macocha w 1912 w klasztorze oo. paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie.

17. Nad Wisłą, nad Bugiem. [Szkice z dziejów kultury]. Wwa: LSW 1959, 262 s.

Zawartość: Między Mazowsza piaski; Plug wszystko zrównał; Syn Mazowsza [o R. Zmorskim]; W Rybieniu; Mazur z Płockiego [o J. Majorkiewicz]; Uszlachetniał wszystko [o W.B. Jastrzębowski]; Na kresach lasów; Warszawski port; Z krainy leśnych łąk i pagórków leśnych; Nad Narwią i Bugiem; Księstwo Łowickie; Żywoć chłopca działacza [o T. Kurczaku]; Zaczęło się w Tłuszczu; Gdzieś na prowincji; Z wiejskiej swojej szkoły; Na Poborzu; Pamięci Piotra Koczary; Gdzie sobótki zapalają...; Oj pszenicka, pszenicznuska; Wszędy huczna grzmi piosenka; Wpadliwa tu z hukiem, z krzykiem; Chłopicz znad Narwi [o Z. Glogerze]; Te podlaskie bory; Pieśniarz z krany łez i krwi [o K. Sawczuku].

18. Twarde życie Tomasza Nocznickiego. [Biografia]. Wwa: KiW 1959, 402 s.

19. Na tropach Judyma. Rzecz o doktorze Franciszku Rajkowskim. [Szkic biograficzny]. Wwa: LSW 1960, 154 s.

20. Zygmunt Gloger. [Szkic biograficzny]. Wwa: LSW 1963, 137 s.

21. Mazurskie spotkania. Wwa: LSW 1965, 210 s.

Zawiera sylwetki działaczy ziemi warmińsko-mazurskiej.

Zawartość: Wstęp. — Prezes Mazurskiego Związku [o F.M. Leyku]; Pierwszy wśród radnych [o L. Durze]; Rodło zwycięskie ty... [o J. Boenigku]; Co kryje piasek? [o R. Odóju]; Droga do Polski [o M. Lengowski]; Jest dom przy Kajki [o W. Późnym]; Kultura — chleb powszedni [o E. Zawadzki]; Pan olsztyńskiego zamku [o H. Skurpskim]; Orka na „Zagonie” [o W. Wachu]; Pieśń uszła cało... [o J. Lubomirskim]; Jeden z wielu [o S. Pagaczul]; Mity rodzinne [o F. Barabaszu]; Rzeźbiarka dusz [o W. Knosale]; „Gdzie się rodzi, tam i chodź” [o E. Turowskim]; Na Orzeszki [o J. Kobusie]; Talent i dłuto [o R. Wachowski]; Ziemia mlekiem płynąca [o J. Czachorowski]; Mowne obrazy [o L. Czubieli]; Powrót do gniazda [o J. Kajusie]; Przewodniczący Rady [o M. Gotowic].

22. Sosny mazurskiej cień. [Wwa:] LSW 1967, 210 s.

Szkic krajoznawczo-historyczny dot. północnego Mazowsza i Mazur.

23. Okrucy zdarzeń. [Wwa:] LSW 1968, 194 s.

Szkice historyczne dot. obrony polskości przed germanizacją na Mazurach.

Zawartość: Przedmowa. — Mazurska Partia Ludowa; Między gburami a majątkarzem; Karol Bahrke; Bank Mazurski; Mazurskie Kółka Rolnicze; Bogumił Labusz; Mowy ojczystej wyraz; Michał Kajka; W żywiołach duszy; Bogumił Linka; Mazurska Września; Fryderyk Mysł; O sejmową mównicę; Karol Neuman; Gadzinówka ogłupicielem zwana; Bogumił Skowronek; Wytrwali — w walce; Hugon Bahrke; Ciągłością wrośnie; Swojszczyzny przysięw.

24. Adam Chętnik. Działacz, pisarz, badacz Kurpiowszczyzny. [Szkic biograficzny]. [Wwa:] LSW 1969, 138 s.

25. Mówią cmentarze. Olsztyn: PiWRN [Powiatowa i Woj. Rada Nar.] Wyd. Kultury, Woj. Konserwator Zabytków 1969, 55 s.

Szkic o grobach działaczy zasłużonych dla polskości Warmii i Mazur.

26. Ułomek rodzinnego chleba. [Wspomnienia i szkice]. [Wwa:] LSW 1970, 213 s.

Zawartość: Najpierw przybyli ludzie; Nad okrucem opłatka; Noc przeciera oczy; Przygraniczna wycinanka; Budowali most; Złączeni w jedno; Zamieć nad Pisą; Chałupy naprzód; W spotkaniach naszych rocznice; Kipi gwarą kurpiowską; Śladów ich dochodząc; Ułomek rodzinnego chleba; Znachor; Oprawna mądrość wiekowa; Szniery dawnego pogranicza; Rozniosło się Lipcem.

27. Mazurski generał. [Szkice historyczno-biograficzne]. Olsztyn: Pojezierze 1971, 139 s.

Zawartość: Mazurowie nasi [o H. Barkem i K. Barkem]; Mazurski Generał [o B. Labuszu]; Apostoł polskości [o B. Lince]; Kurek ze Starych Kiejkut [dot. *Gazety Ludowej i Pruskiego Przyjaciela Ludu*]; Trybun mazurskiego ludu [o F.M. Keyku].

28. O czarne wody Narwi. [Wwa:] LSW 1971, 152 s.

Szkic dot. Podlasia i ziemi kurpiowskiej w literaturze.

29. Skrzypią wrota. [Wspomnienia]. Wwa: LSW 1974, 234 s.

30. Scalone pogranicze. [Szkic historyczny dot. Warmii i Mazur]. Wwa: LSW 1975, 215 s.

31. Rozmaitości znad Łyny. [Szkice historyczne dot. Warmii i Mazur]. Wwa: LSW 1978, 137 s.

Zawartość: Od autora. — Źródło i strumień; Przemoc i trwanie; Z gałązka rodzinnego bluszczu...; Myśli rozwichrone; Polskie są Mazury; Porządkiem sławne; By nie zdziżało pole; Z warmijskiej wsi; Noc kroki zagłuszy; Wesele na Kurpiach; Z dawnego pogranicza; Cenniejsze niż złoto.

32. W dolinie Orza. Olsztyn, Białystok: Pojezierze 1982, 169 s.

Szkic historyczny dot. Kurpiów i dorzecza rzeki Orz.

33. Rzecz o Kolbergu. [Szkic biograficzny]. Ostrołęka: MOBN [Mazow. Ośrodek Badań Nauk.] 1984, 56 s. Tow. Przyj. Ostrołęki, Mazow. Ośrodek Badań Nauk. im. S. Herbsta, Stacja Nauk. w Ostrołęce.

34. Na polskich rozłogach. [Szkice literackie i historyczno-etnograficzne]. Olsztyn: Pojezierze 1986, 322 s.

Zawartość: Już północ wybita; Gnał kulig; Stara karczma; Ośmy jest marca; Gdy lody spływają; Strzech naszych przyja-

ciele; Sliczna, sarmacka; Głębia i mielizna; Pełno naszych po świecie; Pieśnią wieków dyszy; Maj ziemi polskiej; Życie światłem uzupełnia; Poezja starych studni; Trwałe wartości; Ludu wszeczprzybytek; Palmy sobótki; Cygańskich ogni dym; Rozważania lipcowe; Uderzył piorun; Żniwa ostatki; Deszcz dzwoni jesienny; Ciszy kojącej ostoje; Wolności śpiew; Pokój ludziom; Gwiazda już świta.

35. Zwierciadło pragnień naszych... [Szkice literackie o ziemi kurpiowskiej]. Ostrołęka: Tow. Przyj. Muzeum w Ostrołęce. Muzeum Okręgowe 1986, 43 s.

36. Przez Puszcze Zieloną. Kurpiowszczyzna północna w piśmiennictwie. [Szkic historyczno-literacki]. Ostrołęka: Ostrołęckie Tow. Nauk. im. A. Chętnika 1993, 69 s.

37. Kęś rodzinnego zaścianka. [Wspomnienia]. Ostrołęka: Ostrołęckie Tow. Nauk. im. A. Chętnika 1994, 157 s.

38. ...przez wnętrza Miłosierdzia Bożego. Olsztyn: [Tow. Kultury Świeckiej] 1997, 39 s.

Zawiera cztery (niezatytułowane) szkice o stosunku hierarchii kościelnej i duchowieństwa parafialnego do działań rozmaitych radykalnych organizacji, związków i stronnictw polskiego ruchu ludowego.

39. Muzyka ojczystych drzew. Olsztyn: Pol. Tow. Czytelnicze 2000, 143 s.

Szkice literackie, zawierające fragmenty poezji, prozy i listów różnych autorów, dokumentów naukowych, podań i legend dot. drzew: Dąb; Lipa; Wierzba; Topola; Osika; Jarzębina; Grusza; Jabłoń; Jawor; Kalina; Cis; Jesion; Klon; Buk; Brzoza; Sosna; Świerk; Jałowiec; Kasztan.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. Rady narodowe. Organizacja, zadania i gospodarka. Red. ... Wwa: LSW 1951, 195 s.

2. Na ziemi Kurpiów. Wybrał, oprac. i wstępem opatrzył ... Wwa: LSW 1954, 165 s.

Antologia poezji i fragmentów prozy dot. historii i folkloru Kurpiowszczyzny.

3. R. Zmorski: Podania i baśnie ludu. Wybór i wstęp ... Wwa: LSW 1955, 177 s. Wyd. 2 tamże 1956.

4. K. Sawczuk: Pieśni. Wybrał i wstępem opatrzył ... Wwa: LSW 1957, 178 s.

5. Chłop śmie mówić. Wybór publicystyki. [Oprac.] ... Wwa: LSW 1958, 242 s.

Wybór wypowiedzi druk. w czasopiśmie *Siewba, Zagon i Zaranie* w l. 1906-1914.

6. M. Mosiołek: Nowele. Oprac. i wstęp ... Wwa: LSW 1962, 146 s.

7. T. Nocznicki: Wybór pism. Wybór i wstęp ... Wwa: LSW 1965, 239 s.

8. A. Chętnik: Gadki kurpiowskie. Wybór: H. Panas, ... Olsztyn: Pojezierze 1971, 133 s.

9. Od Wielkiego Nikaru. Puszczy Białowieskiej wizerunek. Z dorobku najprzedniejszych pisarzy

polskich wyborów dokonał i wstępem poprzedził ... Wwa: LSW 1973, 217 s.

10. A. Chętnik: Z Puszczy Zielonej. Wyboru pism dokonał i wstępem opatrzył ... Wwa: LSW 1978, 132 s.

11. Zamodrzała puszcza świtem. [Zebrał] ... Wwa: LSW 1980, 296 s.

Wybór poezji, prozy i tekstów publicystycznych na temat Puszczy Zielonej autorów z XIX i XX w.

12. Na wiązance z białej róży. Puszcza Biała w piśmiennictwie historycznym i wspomnieniach. [Wybór, przedm. i oprac.] ... Wwa: LSW 1986, 240 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953. — Wywiady: Pisarz Ziemi Mazowieckiej. Rozm. M. Warneńska. *Iskry* 1956 nr 5; Za kulisami pisarskiego warsztatu. Rozm. J. Grabowicz. *Nowa Wieś* 1959 nr 33; O Mazowszu można nieskończenie... Rozm. [M. Warneńska] M.W. *Stolica* 1960 nr 6; Przywracanie kolorów. Rozm. J. Szpruch. *Zarzewie* 1971 nr 12.

SWPP 1. — LP XX w. (red.). — T. Oracki. H.S. W tegoż: Twórcy i działacze kultury w województwie olsztyńskim w latach 1945-1970. Olsztyn 1975. — Słownik biograficzny działaczy polskiego ruchu ludowego. Makietta. Wwa 1989.

[Od „Kmiotka” do „Zarania”] K. Dunin-Łasowicz. *Prz. Hist.* 1949 t. 39; S.J. Pietraszek. *Zesz. Wroc.* 1949 nr 3/4. — [Czerwony kasztelanek] A. Knot. *Zesz. Wroc.* 1952 nr 2; M. Olszaniecka. *Pam. Lit.* 1952 z. 3/4. — [Syn Mazowsza.] J. Łukasiewicz. O poecie romantycznego buntu. *Dziś i Jutro* 1953 nr 35; J. Starnawski: Opowieść o Romanie Zmorskim. *Kamena* 1953 nr 4; R. Górski. *Pam. Lit.* 1955 z. 4. — M. Warneńska: Pisarz ziemi mazowieckiej. *Książ. dla Ciebie* 1956 nr 23 [rec.: A w Zielonej, w Myszyńskiej; Tajemnica białego habitu]. — W. Błachut: „...Nie tylko chlebem żyją narody...” *Zycie Lit.* 1959 nr 32 [rec.: Nad Wisłą, nad Bugiem]. — [Twarde życie Tomasz Nocznickiego.] K. Dunin-Łasowicz. *Roczn. Dziej. Ruchu Lud.* 1959 nr 1; T. Kosmala: O Tomaszu Nocznickim. *Nowe Książ.* 1959 nr 15; M. Ruszczyk: Żywot społecznika. *Orka* 1960 nr 10. — S. Świrko. *Lit. Lud.* 1961 nr 3 [rec.: Nad Wisłą, nad Bugiem]. — W. Wrzesiński: Dwie książki o Olsztyńskim. *Warm. i Mazury* 1965 nr 10 [rec.: Mazurskie spotkania; dot. też: E. Sukertowa-Biedrawina: Dawno a niedawno. — A. Budzyński: Wśród lasów, jezior, ludzi i wydarzeń. *Tyg. Kult.* 1968 nr 12 [rec.: Sosny mazurskiej cieni]. — F. Fornalczyk: „...przeszłość jest postąncem jutra...”. *Nowe Książ.* 1968 nr 17 [rec.: Okrucy zdarzeń]. — [Adam Chętnik:] T. Chłudzkiński: Puszczy przypisany. *Tyg. Kult.* 1970 nr 5; A. Chruszczyński: Dwadzieścia siedem. *Tyg. Kult.* 1970 nr 20. — R. Sulima: Kurpie, Podhale i Chelmszczyzna. *Nowe Książ.* 1970 nr 11 [m.in. o H.S.]. — K. Kozłowski. *Polityka* 1971 nr 25 [rec.: Mazurski generał]. — [Skrzypią wrota:] Z. Borkiewicz: Z kręgu przemian. *Nowe Książ.* 1975 nr 19; J. Marx: Z odległych dni... *Tyg. Kult.* 1975 nr 23. — J. Szczawiej: Od Ściegiennego do dni dzisiejszych. W tegoż: Laur i cień. Wwa 1977. — A. Staniszewski: Misja popularyzowania. *Nowe Książ.* 1979 nr 15 [rec.: Rozmaitości znad Łyny]. — E. Tryniszewski: Twórca i popularyzator historii. *St. na Warm. i Mazurach* 1979 nr 1. — J.A. Sokółowski: Jubileusz pisarza. *Warm. i Mazury* 1980 nr 5. — A. Rusinek: Małe ojczyzny H.S. *Tyg. Ostrołęcki* 1982 nr 7. — S. Pajka: Piewca Kurpiowszczyzny, Warmii i Mazur. *Warm. i Mazury* 1983 nr 8. — S. Pajka: Koleinami życia i twórczości Henryka Syski. *Ostrołęka. Tow. Przyj. Ostrołęki* 1985, 109 s. *Tow. Przyj. Ostrołęki im. S. Herbsta, Mazow. Ośrodek Badań Nauk.* — A. Dobroński: Twórczość H.S. a rzeczywistość historyczna; W. Woźniak: Gawęda w twórczości H.S. *Zesz. Nauk. Ostrołęcki Tow. Nauk.* 1987 z. 1. — Okrucy wspomnień o Henryku Sysce. *Oprac.*, red. i wstęp: S. Pajka. *Ostrołęka: Związek Kurpiów, Zarząd Główny* 2001, 105 s.

B.D.

SZAJA Tadeusz
1925-1993

Poeta.

Urodzony 27 października 1925 we wsi Sitno pod Zamościem w rodzinie chłopskiej; syn Andrzeja Szai i Tekli z Lisów. W czasie okupacji niemieckiej wyjechał w 1940 do Niemiec i pracował w gospodarstwie rolnym; ukarany za ucieczkę z miejsca pracy, przebywał w obozie karnym Breitename pod Kusselin. Po zakończeniu II wojny światowej powrócił do Polski i zamieszkał w Warszawie. W 1946-48 ukończył tu w trybie przyspieszonym szkołę średnią oraz kursy przygotowawcze na wyższe uczelnie. Należał w tym czasie do ZMW. Następnie rozpoczął studia na roku wstępnym Akademii Nauk Politycznych i w Szkole Głównej Handlowej, które w 1950 przerwał. Równocześnie pracował w Instytucie Ekonomiki Rolnej oraz jako robotnik budowlany. W 1952-53 przebywał we wsi Krzyńka pod Myśliborzem (Szczecińskie), gdzie mieszkali jego rodzice. W 1954 wyjechał do Krakowa i pracował w Nowej Hucie jako brygadzysta budowlany. Debiutował w 1954 wierszami pt. „Spawacz”, „Zimowe światła Nowej Huty”, opublikowanymi na łamach *Tygodnika Powszechnego* (nr 45); z pismem tym współpracował z przerwami do 1979. Cierpiał na neurastenię i depresję; okresowo przebywał na leczeniu w szpitalach psychiatrycznych. W 1956-68 był członkiem Koła Młodych Pisarzy w Krakowie. Od 1963 otrzymywał rentę inwalidzką. Kontynuował twórczość literacką. Wiersze drukował m.in. na łamach *Życia Literackiego* (1967-82), *Wieści* (1970, 1977-82, 1988-89, z przerwami) i *Współczesności* (1970-73). W 1967-72 należał do krakowskiej grupy literackiej Barbarus. W 1968 został członkiem ZLP. Zmarł 25 lipca 1993 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ziarnko piasku. [Wiersze]. Kr.: WL 1962, 49 s.
2. Wyrobiska pamięci. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1968, 39 s.
3. Odyseusz samotny. [Wiersze]. Kr.: WL 1971, 58 s.
4. Utwory wybrane. [Wiersze i opowiadania]. Kr.: WL 1978, 227 s.

Zawiera m.in. cykl: Wiersze nowe, — oraz opowiadania: Tartał, Czarne buty; Okragły czerwony pieniąż.

5. Rok polski. Wiersze z lat 1975-1978. Kr.: WL 1980, 141 s.

6. Równowaga. [Wiersze]. Kr.: WL 1983, 107 s.

7. Szlachetna zabawa. [Wiersze]. Kr.: Wydawn. Baran i Suszczyński 1995, 47 s.

Wybór wierszy z lat 80-tych i początku 90-tych.

Ank. 1988.

[Ziarnko piasku:] S. Kryśka. Średniak. *Nowa Kult.* 1962 nr 36; J. Łukasiewicz. *Tyg. Powsz.* 1962 nr 42; A. Wilkoń: Ziarna piasku. *Życie Lit.* 1962 nr 42; J.J. Lipski: Piach i il. *Twórczość* 1963 nr 4. — [Wyrobiska pamięci:] J. Łukasiewicz: Odyszeusz na wyrobisku. *Odra* 1968 nr 12; M. Skwamicki. *Tyg. Powsz.* 1968 nr 44; W.P. Szymański: Mały poemat o ciemności. *Życie Lit.* 1968 nr 51/52; M. Kozanecki: Poezja rzetelna. *Kultura* 1969 nr 28; J. Prokop. *Poezja* 1969 nr 1. — [Odyszeusz samotny:] M. Skwamicki. *Tyg. Powsz.* 1971 nr 19; S. Stanuch: „Odyszeusz samotny” T.Sz. *Dz. Pol.* 1971 nr 97, przedr. w tegoż: Na gorącym uczynku. Kr. 1977; S. Balbus: Stylizacje, kontestacje, zwierzenia. *Nowe Książ.* 1972 nr 5 lm.in. dot. T.Sz.l. — J. Baran: „Daj mi radosną obojętność jaśminu”. *Więści* 1978 nr 29. — [Utworthy wybrane:] H. Siewierski: Poezja znaczy nadzieja. *Życie Lit.* 1978 nr 46; S. Jurkowski: Zmagania T.Sz. *Mag. Kult.* 1979 nr 2; K. Kania: Wobec losu. *Kierunki* 1979 nr 7; B. Maj: Samotny Odyszeusz. (O twórczości T.Sz.). *Tyg. Powsz.* 1979 nr 29. — [Rok polski:] B. Dopart: Pod znakiem klasycyzmu i poza konwencją. *Życie Lit.* 1980 nr 40; K. Kania: Ocalenie poezji. *Kierunki* 1980 nr 36; J.B. Ożóg: Przejmujące nuty. *Tyg. Kult.* 1980 nr 49, przedr. w tegoż: Obrazy świata. Kr. 1989; J. Gizella: Przeciw paranoi. *Literatura* 1981 nr 11. — M. Kąkielec: Łęki egzystencjalne. *Poezja* 1981 nr 9 [rec.: Utworthy wybrane]. — [Równowaga:] M. Kościelciński: Samozadowolenie. *Tyg. Kult.* 1983 nr 48; J. Michniak: Poeta samotności. *Tu i Teraz* 1983 nr 37; J. Tułk: Godność osobista w błędzie. *Życie Lit.* 1983 nr 38; J.K. Adamkiewicz: Między rozczarowaniem, a nadzieją. *Pis. Lit.-Artyst.* 1984 nr 1; K. Kania: Poezja wyznań i zwierzeń. *Kierunki* 1984 nr 41; M. Skwamicki: „Równowaga” T.Sz. *Tyg. Powsz.* 1984 nr 10; J. Kajtoch: Samotny wśród ludzi. W tegoż: Nie tylko o autorach i książkach. Bielsko-Biała 1985. — B. Mamon: Umarł T.Sz. *Tyg. Powsz.* 1993 nr 32.

B.M.

SZANIAWSKI Jerzy 1886-1970

Pseud.: Jerzy Szawłowski; Jotes, Żak; ŻAK, zk.
Dramatopisarz, prozaik.

Urodzony 10 lutego 1886 w Zegrzynku pod Warszawą w rodzinie ziemiańskiej; syn Zygmunta Szaniawskiego, specjalisty przetwórstwa zbożowego, zarządcy młynów, i Wandy z Wysłówchów. W 1899-1903 uczęszczał do gimnazjum rządowego w Warszawie. W 1909 został powołany do służby w armii rosyjskiej i odbywał ją przez kilka miesięcy w Odessie, po czym, dzięki staraniom ojca, został zwolniony. W 1910 podjął studia w Instytucie Agromicznym w Lozannie, uczęszczał też jako wolny słuchacz na wykłady z historii sztuki. Debiutował prawdopodobnie w 1912 opowiadaniem, wysłanym ze Szwajcarii do *Kuriera Warszawskiego*. Po powrocie do kraju osiadł w majątku rodziców w Zegrzynku. Jako dramatopisarz debiutował w 1914 jednoaktówką pt. „Lekcja” (podp. Jerzy Szawłowski), wyróżnioną w konkursie warszawskiego Teatru Nowoczesnego i wystawioną anonimowo. W 1914-18 współpracował jako autor humoresek z tygodnikiem satyrycznym *Sowizdrzał* (podp.: Jotes, Żak). W 1930 otrzymał za całokształt twórczości, ze szczególnym uwzględnieniem komedii „Adwokat i róża”, Państwową Nagrodę Li-

teracką. W 1933 został członkiem PAL. Od 1935 współpracował z Polskim Radiem jako autor słuchowisk. W czasie okupacji niemieckiej, utraciłszy majątek zarekwirowany przez Niemców po włączeniu Zegrzynka do Rzeszy, zamieszkał w Warszawie u zaprzyjaźnionego małżeństwa Wandy i Józefa Natolskich. Kontynuował twórczość literacką; napisane w tym czasie opowiadania i szkice powieściowe zaginęły. Aresztowany w 1944 przez gestapo wraz z J. Natolskim (zginął), przebywał na Pawiaku. Zwolniony przed wybuchem powstania warszawskiego, po jego upadku przeszedł przez obóz w Pruszkowie i następnie dotarł do Krakowa, skąd przeniósł się do dworku pod Klajem. Okresowo przebywał też w Bochni, Nagłowicach i majątku Ludwika Hieronima Morstina w Pławowicach pod Proszowicami. Po zakończeniu II wojny światowej zamieszkał we wrześniu 1945 w Domu Literatów w Krakowie. Został członkiem ZZLP (od 1949 ZLP). Wznowił twórczość dramatopisarską. Sporadycznie ogłaszał szkice na temat teatru w piśmie *Listy z teatru* (1946-48, 1950). W 1947 otrzymał nagrodę literacką m. Krakowa. W 1949 zaczął publikować, głównie w *Przekroju*, ale też w innych czasopismach, opowiadania z cyklu „Profesor Tutka”. Na wiosnę 1950 powrócił do swego domu w Zegrzynku. Towarzyszyła mu Wanda Natolska (zmarła 1960), która prowadziła także gospodarstwo i pomagała w sprawach literackich. Do połowy lat pięćdziesiątych znajdował się w ciężkiej sytuacji materialnej, gdyż zaprzestano w tym okresie wystawiania jego sztuk i drukowania utworów prozą, a obłożony wysokimi podatkami majątek nie przynosił zysków. Ogłosił jedynie kilka sztuków teatralnych, m.in. w dwutygodniku *Teatr* (1953-55). Po październiku 1956 jego sztuki ponownie były grane w teatrach, a opowiadania publikowane. Otrzymał nagrodę literacką m. Warszawy za 1958. W 1960-63 ogłaszał, przede wszystkim na łamach *Przekroju*, nowe opowiadania z cyklu o Profesorze Tutcie; w 1961 przyznano mu nagrodę redakcji tego tygodnika — Srebrne Fafiki. W 1961 ożenił się z Wandą Anitą Szatkowską. W 1962 otrzymał nagrodę literacką im. W. Pietrzaka, w 1967 nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku. W ostatnich latach życia z powodu choroby własnej i żony prawdopodobnie niewiele pisał (całe archiwum literackie spłonęło wraz z jego domem w 1977). Odznaczony m.in. Krzyżem Oficerskim (1934), Krzyżem Komandorskim (1955) i Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą (1966) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 16 marca 1970 w Warszawie.

W 1985 został ogłoszony Konkurs Literacki im. J. Szaniawskiego przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Zduńskiej Woli, redakcję *Życia Zduńskiej Woli* i Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli.

TWÓRCZOŚĆ

1. Lekcja. [Jednoaktówka]. Praprem. Wwa, T. Nowoczesny 1914.

Utwór nadesłany w 1914 na konkurs ogłoszony przez T. Nowoczesny (podp.: Jerzy Szawłowski); praprem. anonim. (inf.: R. Taborski: Zapomniany debiut dramatopisarski J.Sz. *Rocz. Hum.* 1976 nr 1).

2. Murzyn. Komedja w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Pol. 1917. Druk zob. poz. 29 t. 1 s. 5-108. Przedr. zob. poz. 33.

Adapt. tv: Adapt. i reż.: K. Lastawiecki. TV 1967.

3. Papierowy kochanek. 3 akty z prologiem. Praprem. Kr., T. Bagatela 1920. Druk zob. poz. 29 t. 1 s. 185-275.

Przekł. czes.: Papirovy milenec. [Przeł.] J. Langer. Praha 1961.

Adapt. radiowa: Oprac.: J.E. Skiwski. Radio 1935, - tv: Adapt. i reż.: K. Straszewska. TV 1968.

4. Ewa. Komedja w 3 aktach. Praprem. Lw., T. Miej. 1921. Radio 1932. TV 1998. Druk zob. poz. 29 t. 1 s. 109-183.

Wyst. też pt. Wytworny szachraj.

5. Lekkoduch. Komedja w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Reduta 1923. Druk zob. poz. 29 t. 1 s. 277-363.

6. Ptak. Komedja w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Rozmaitości 1923. Druk łącznie z Adwokat i różę; Żeglarz zob. poz. 10 s. 95-181. TV 1956. Wyd. osob. Londyn: Pol. Macierz Szkolna 1975, 66 s. Przedr. zob. poz. 29 (t. 1), 33, 36.

Emitowane także w Pol. Radiu w formie transmisji z T. Nowego w Pozn. w 1928.

Przekł. czes.: Pták. [Przeł.] J. Langer. Praha 1957; [Przeł.] H. Stachová. W: J. Szaniawski: Hry. Praha 1986, - flamandzki: De Vogel. [Przeł.] Cz. Halicz, F.V. Toussaint van Boelaere. [B.m.w. 1934], powiel. Wyst. Gandawa 1958, - niem. przed 1936 (inf.: K. Czachowski: Obraz współczesnej literatury polskiej. T. 3. Wwa 1939 s. 708).

Adapt. radiowa: Adapt.: S. Dunin-Karwicki. Radio 1931.

7. Miłość i rzeczy poważne. Powieść. Wwa: Księg. Bibl. Dzieł Wyborowych 1924, 119 s. Wyd. nast.: wyd. 2 poszerz. i popraw. Kr.: WL 1961, tamże: wyd. 2 [!] 1967, wyd. 4 1984.

Przekł. franc.: L'Amour et les Choses sérieuses. [Przeł.] W. Natolska. Przekł. powst. 1924-1925. Rkps w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie. Adapt. radiowa: Podróż na zielonej papudze. Adapt.: J. Skotnicka. Radio 1967.

8. Żeglarz. Komedja w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Nar. 1925. Druk łącznie z Adwokat i różę; Ptak zob. poz. 10 s. 5-93. Wyd. osob. Kr.: WL 1958, 97 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1975, wyd. 4 1984, wyd. 4 [!] 1987. TV 1958. Przedr. zob. poz. 29 (t. 2), 33, 35, 36.

Przekł. czes.: Mařelávec. [Przeł.] H. Stachová. W: J. Szaniawski: Hry. Praha 1986, - niem.: [Przeł.] L. Koszella [ok. 1948] (inf.: *Scena i Widow.* Warsz. 1948 nr 4); Der Seefahrer. [Przeł.] I. Boll. W: *Modernes polnishes Theater.* [T.] 1. Neu-

wied, Berlin 1967, - ros.: Wyst. Moskwa, T. na Maloj Bronnoj 1970; Morechod. [Przeł.] J. Bereznickij. Moskwa 1975, - słowac.: Námořník. [Przeł.] J. Sedláč. Bratislava 1963, - szwedz.: [Oprac. i tłum.] E. Söderberg. Radio 1931, - włos.: [Przeł.] I. Lodzińska-Moretti. [Ok. 1948] (inf.: *Scena i Widow.* Warsz. 1948 nr 4).

Adapt. radiowa: Adapt.: S. Dunin-Karwicki. Radio 1930; Adapt.: K. Salaburska. Radio 1970.

9. Łgarze pod „Złotą Kotwicą”. [Opowiadania]. Wwa: Księg. F. Hoesicka 1928 [antydat. 1927], 217 s. Wyd. nast.: Kr.: WL 1960, wyd. 3 tamże 1983. Przedr. częściowy zob. poz. 26.

Zawartość: Łgarze pod „Złotą Kotwicą”; Jenerał; Klerycy; Ogród na wydymie; Przy fortepianie; Przysłoda odmłodzonych; Słońce w pudełeczku; Brzozowa aleja; Mistrz i uczeń; Dwaj panowie; Jak zegary; Bał; Kubek; Lunapark; Uśmiechnięte siostry.

Adapt. radiowa opowiadań: Łgarze pod „Złotą Kotwicą”; Dwaj panowie. Adapt.: U. Kazanecka-Krzyżków. Radio 1986.

10. Adwokat i różę. Komedja w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Nowy 1929. Radio 1930. Wyd. łącznie z poz. 8, 6 pt. Adwokat i różę; Żeglarz; Ptak. Wwa: Dom Książki Pol. 1930, 258 s. (tu s. 183-258). Wyd. osob. Kr.: WL 1958, 83 s. Wyd. 2 tamże 1987. TV 1965. Przedr. zob. poz. 29 (t. 2), 33, 35, 36.

Państwowa Nagroda Lit. za całokształt twórczości, ze szczególnym uwzględnieniem sztuki „Adwokat i różę” w 1930. - Emitowane także w Pol. Radiu w formie transmisji z T. Pol. w Pozn. w 1930.

Przekł. ang.: [Przeł.] R. Collins Allen. Wyst. Londyn, The Arts Theatre Club 1934, - bułg.: Wyst. Płowdiw, T. Okręgowy 1931/32, - franc.: Maître Breza et ses roses. [Przeł.] J. Rylska. Powst. ok. 1960. Masz. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie, - łotew.: Wyst. Ryga 1935, - niem.: Wyst. Berlin 1935, - słowac.: Wyst. Bratislava 1935; Advokát a ruže. [Przeł.] J. Vdovják. Bratislava 1970, - węgier.: Ügyvéd és rózsák. [Przeł.] G. Kerényi. Budapest 1965, - włos.: [Przeł.] B. Marzan. Wyst. Triest 1935. - Naddo wg inf. K. Czachowski (Obraz współczesnej literatury polskiej. T. 3. Wwa 1939 s. 308); czes., - szwedz.: Wyst. ok. 1932.

Adapt. radiowa: Adapt.: M. Komorowska. Radio 1970.

11. Portret. Słuchowisko. Radio 1929.

12. Fortepian. Komedja w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Nar. 1932. Druk zob. poz. 29 t. 2 s. 179-251. TV 1977. Radio 1981.

13. Most. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Nar. 1933. Wyd. łącznie z poz. 20 pt. Most; Dwa teatry. Kr.: Czyt. 1947, 96 s. (tu s. 7-48). Wyd. osob. Kr.: WL 1958, 72 s. Wyd. nast.: wyd. 3 z posł. D. Ratajczak Pozn.: WP 1985, wyd. 2 [!] Kr.: WL 1987. TV 1965. Przedr. zob. poz. 29 (t. 2), 33, 35, 36.

Przekł. czes.: Most. [Przeł.] L. Teigová-Stachová. Praha 1959, - duń.: 1939, - łotew.: [Przeł.] K. Kruz. Wyst. Ryga, T. Nar. 1935, - ros.: Wyst. Moskwa, Moskovskij Dramatyczny T. im. K. Stanislavskogo i V. Nemiroviča-Dančenko 1984; Most. [Przeł.] I. Ščerbakova. *Teatr*, Moskwa 1985 nr 12, - słowac.: Most. [Przeł.] J. Vdovják. Bratislava 1963, powiel. Adapt. radiowa: Adapt.: I. Dehnelówna. Radio 1933; Adapt.: K. Salaburska. Radio 1966.

14. Krysia. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Nar. 1935. Druk fragm. aktu 2: *Gaz. Warsz.* 1935 nr 80; *Prosto z Mostu* 1935 nr 11, przedr. zob. poz. 29 t. 2 s. 323-328.

Tekst całości zaginął w czasie II wojny światowej.

15. Zegarek. Słuchowisko. Radio 1935. Druk w: J. Szaniawski: *Profesor Tutka i inne opowiadania*. Kr. 1954 s. 189-215. Wyst. łącznie z Powódź [poz. 22]; *Matka* [poz. 21] pt. *Niecodzienne zdarzenie*: Wwa, T. Estradowy „*Miniatury*” 1955. TV 1955. Przedr. zob. poz. 26 (wyd. z 1954), 29 (t. 3), 32.

Przekł. czes.: *Hodinky*. [Przeł.] J. Simonides. W: J. Szaniawski: *Hry*. Praha 1986. Radio (Czechosłowacja) 1986.

16. Służbista. Słuchowisko radiowe. Radio 1937. Druk zob. poz. 29 t. 3 s. 289-317. Praprem. Płock, T. Dram. im. J. Szaniawskiego, Mała Scena 1986.

17. W lesie. Słuchowisko radiowe. Radio 1937. Por. poz. 21.

18. Srebrne lichtarze. Słuchowisko radiowe. Radio 1938.

Z tekstu zachowały się tylko dwie niepełne strony; rkps w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie. — Szeszcz. całości przez L. Pietrzykowskią wg relacji J.Sz. opublikował Z.J. Nowak: *Fabula „Srebrnych lichtarzy”* *J.Sz. Ruch Lit.* 1981 nr 6 s. 475-477.

19. Dziewczyna z lasu. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Ateneum 1939. Druk zob. poz. 29 t. 3 s. 5-63. TV 1978.

Adapt. radiowa: Adapt. i reż.: W. Maciejowski. Radio 1976.

20. Dwa teatry. Komedia w 3 aktach. Praprem. Kr., T. Powsz. im. Żołnierza Pol. 1946. Druk *Twórczość* 1946 nr 12 s. 5-36. Wyd. osob. łącznie z *Most* zob. poz. 13 s. 49-96. Wyd. nast. oddzielnie: Kr.: *WL* 1958, 80 s., tamże ze wstępem K. Starczewskiej; 1966, wyd. 3 1971, wyd. 4 1971, wyd. 5 1974, wyd. 6 1975, wyd. 7 1979, wyd. 8 1983, wyd. 9 [bez wstępu] 1987. TV 1962. Radio 1973. Przedr. zob. poz. 29 (t. 3), 33, 35, 36 oraz w: *Antologia dramatu*. Wwa 1976, *Antologia dramatu polskiego 1918-1978*. T. 2. Wwa 1981, *Stwarzanie światów*. [Cz.] 1. Wwa 1995.

Do aktu II sztuki włączone zostały dwie jednoaktówki: *Matka* [poz. 21] i *Powódź* [poz. 22]. — Nagroda pisma *Tydzien* w 1947.

Przekł. bułg.: *Wyst. Gabrowo* 1978, — czes.: *Dvě divadla*. [Przeł.] H. Teigová. *Wyst. Brno* 1947. *Wyd. Praha* 1962, przedr. w: J. Szaniawski: *Hry*. Praha 1986, — franc.: [Przeł.] J. Kukuczanka, G. Sidre. *Radio (Genewa)* 1962; *TV (Bern)* 1962; *TV (Francja)* 1965; *wyst. Paryż* 1968; *Radio (Paryż)* 1968, — *lotew. Divi teatri*. [Przeł.] J. Osmanis. W: *Atmiņu vakars*. Rīga 1987, — niem.: *Zwei Theater*. [Przeł.] J. Janke-W.: *Polnische Dramen*. Berlin 1966; *Theater im Spiegel*. [Przeł.] I. Boll. *Wien* 1968; *Radio (Genewa)* 1963, — ros.: *Dwa teatru*. [Przeł.] S. Sviakov. W: *Sovremennye pol'skie p'esy*. Moskva 1966, przedr. w: *Sovremennaja pol'skaja p'esa*, Moskva 1974. *Wyst. Leningrad*, T. im. M. Gorkogo 1970, — rum.: *Wyst. Baia Mare* 1981, — serb.-chorw.: [Przeł.] B. Čirić. *Wyst. Nisz*, T. Nar. 1948, — słowac.: *Wyst. Brno, Svobodné*

Divadlo 1947; *Dva divadla*. [Przeł.] J. Sedlák. W: *Moderná polská drama*, Bratislava 1975, — węgier.: *Két színház*. [Przeł.] G. Kerényi. W: *Tangó*. Budapest 1968.

21. *Matka*. Sztuka w 1 akcie. Wwa: PZWS 1946, 15 s. *Wyd. nast. B.m.w.* 1956, masz. Praprem. łącznie z *Powódź* [poz. 22]; *Zegarek* [poz. 15] pt. *Niecodzienne zdarzenie*: Wwa, T. Estradowy „*Miniatury*” 1955. Radio 1967. Przedr. zob. poz. 32.

Wyd. łącznie z poz. 22 pt. *Matka*. Sztuka w 1 akcie; *Powódź*. Sztuka w 1 akcie. [B.m. 1956], 4 + 6 s., powiel. TV 1956.

Utwór emitowany jako słuchowisko pt. *W lesie* zob. poz. 17, włączony do aktu II sztuki *Dwa teatru* zob. poz. 20.

Przekł. ang.: *Mother*. [Przeł.] I. Just, B.I. Dembkowski. *Association for the Advancement of Polish Studies*, Cambridge Springs 1977 nr 3 s. 28-37.

22. *Powódź*. Sztuka w 1 akcie. Wwa: PZWS 1946, 12 s. Praprem. łącznie z *Matka* [poz. 21]; *Zegarek* [poz. 15] pt. *Niecodzienne zdarzenie*: Wwa, T. Estradowy „*Miniatury*” 1955. *Wyd. i wyst. TV* łącznie z *Matka* zob. poz. 21. Przedr. zob. poz. 32.

Utwór włączony do aktu II sztuki *Dwa teatru* zob. poz. 20. Przekł. greck.: [Przeł.] K. Valetas. W: *Anthologie polonikis logotechnias*. Athina 1978.

23. *Kowal, pieniądze i gwiazdy*. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Tor., T. Miej. 1948. Druk *Dialog* 1957 nr 1 s. 6-25. TV 1958. Przedr. zob. poz. 29 (t. 3).

Przekł. bułg.: *Wyst. Pernik* 1973, — czes.: *Kovář, peníze a hvězdy*. [Przeł.] J. Simonides. Praha 1980, — estoń.: *Wyst. Viljandi*, *Dram. T. „Ugola”* 1974, — ros.: *Kuznec, den'gi i zvezdy*. [Przeł.] S. Sviackij. Moskva 1976, — rum.: *Fierarul, banii și stelele*. [Przeł.] T. Holban. București 1957, — słowac.: *Kováč, peniaze a hviezdy*. [Przeł.] J. Vdovják. Bratislava 1959 [właśc. 1960].

Adapt. radiowa: Adapt.: Z. Orszulska. Radio 1979.

24. *Profesor Tutka znał rodzinę dowcipnych*. [Miniatura dramatyczna]. *Powst. 1945-1952*. Druk w wyd. i ze wstępem J. Jakubowskiej: *Dialog* 1979 nr 6 s. 29-34. Por. poz. 26.

25. *Chłopiec latający*. Komedia w 3 aktach. *Powst. 1949*. Druk *Dialog* 1957 nr 10 s. 5-24. Praprem. Wwa, T. Pol. 1958. TV 1988. Przedr. zob. poz. 29 (t. 3).

Inf. o dacie powst.: poz. 29 (t. 3) s. 359.

26. *Profesor Tutka*. [Cykl opowiadań].

[Cz. 1]. *Profesor Tutka i inne opowiadania*. Kr.: *WL* 1954, 217 s. *Wyd. nast. tamże*: 1956, 271 s., pt. *Profesor Tutka* 1960, 164 s.

Zawartość: *Profesor Tutka*; *Profesor Tutka wśród melomanów*; *Profesor Tutka a hasło „sztuka dla sztuki”*; *Profesor Tutka na małej stacji kolejowej*; *Profesor Tutka daje przykład opowiadania pogodnego*; *Okno*; *Przecucie profesora Tutki*; *Profesor Tutka o przywiązaniu do przeszłości*; *Profesor Tutka nie jest dzieckiem*; *Melomnik Profesora Tutki*; *Profesor Tutka był dziennikarzem*; *O krótkowidzach*; *Opowiadania „barwne”*; *Upżędkość a hipokryzja*; *O dumie meskiej*; *W obronie powiesciopisarza*; *Profesor Tutka o urokach cichej uliczki*; *Profesor Tutka poszedł na bal*; *O miłym staruszku*; *Profesor Tutka wyjaśnia sens tajemniczego rysunku*; *Profesor Tutka o kozach w Paca-*

nowie. Profesor Tutka stara się być sprawiedliwy; Profesor Tutka jest człowiekiem skromnym; Wykład Profesora Tutki w wyższej szkole handlowej; Profesor Tutka znalazł rodzinę utalentowanych (por. poz. 24); Profesor Tutka i jego sobowtór; O kobiecie interesującej; Drażnienie zwierząt; Profesor Tutka znalazł człowieka „głębokiego”; Złote myśli; Profesor Tutka z wizytą u wiedzimy; Gwiazdy nad apteką; Śnieg przeszło-roczny; Pożegnanie Profesora Tutki. — Jedenaste opowiadania: Dom; Okaryna; Śmieszny jeździec; „Statek odpływa do Singapuru”; Wieczór wiosenny; Bliźni; O człowieku wrażliwym na krytykę; Typ; Dziewczę z miasta; W wagonie; Słoń. — Łgarze pod „Złotą Kotwicą” [poz. 9]; Łgarze pod „Złotą Kotwicą”; Ogród na wydymie; Przygoda odmłodzonych; Lunapark. — Zegarek [poz. 15].

W wyd. z 1956 pominięto: Zegarek, dodano z poz. 9: Klerycy; Przy fortepianie; Słońce w pudełeczku; Brzozowa aleja; Mistrz i uczeń; Jak zegary; Bał; Kubek; Uśmiechnięte siostry. Wyd. z 1960 zawiera tylko cykl: Profesor Tutka.

[Cz. 2]. Profesor Tutka. Nowe opowiadania. Kr.: WL 1962, 129 s.

Zawartość: Profesor Tutka nie jest pesymistą doskonałym; Profesor Tutka o smach; O potędzie teatru; Sam na sam z wariatem; O taktce i nietaktce; O malarzach; Niedziela Profesora Tutki; Profesor Tutka o złodzieju; Profesor Tutka o niepoważnym mężu; O sezonie zimowym; O dymku z papierosa; O trudzie daremny; O twórczości najmłodszych; O miłości dwóch mistrzów; O słowie drukowanym; Profesor Tutka w karecie; O różnych poglądach; Profesor Tutka o telewizji; Przygoda na korytarzu; O pszczołach i miodzie; Sprawa osobista; O diagnozach lekarskich; O dwóch malowidłach; Motylek.

Wyd. łączne cz. 1-2 pt. Profesor Tutka. Kr.: WL 1972, 199 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1981, wyd. 5 [I] 1985, wyd. 4 1993; pt. Opowiadania Profesora Tutki. Wr.: Siedmioróg 1997, 173 s.

W zbiorach Miej. Bibl. Publicznej im. J. Szaniawskiego w Zduńskiej Woli znajdują się nieopublikowane opowiadania z tego cyklu.

Przeł.: czes. [cz. 1]: Profesor Tutka. [Przeł.] A. Balajková. Praha 1972. — estoń. [cz. 2]: Professor Tutka lood. [Przeł.] G. Kaarend. Tallinn 1974. — hiszp.: El Profesor Tutka. [Przeł.] I. Kušnier. Habana 1983. — niem.: Professor Tutkas Geschichten. [Przeł.] K. Dedecius. München 1969, wyd. nast. pt. Der weisse Rabe. Professor Tutkas Geschichten. [Przeł.] K. Dedecius. [Frankfurt am Main] 1975. — węgier.: Radio (Węgry) 1968.

Adapt. teatr.: Profesor Tutka opowiada. Wyst. Kr., Estrada Poetycka 1955; Opowiadania Profesora Tutki. Spektakl Kabaretu Jednego Pana w wykonaniu W. Włodarskiego. Wyst. Koszalin-Słupsk, Bałtycki T. Dram. 1965; Profesor Tutka. Wyst. T. Jednego Aktora (wykonanie S. Malatyńskiego) 1969; Teatr Profesora Tutki. Adapt. i reż.: W. Nowicki. Wyst. Koszalin, Bałtycki T. Dram. im. J. Słowackiego 1988; Zaszczepiłem mu tego motylka, Panowie. Adapt., reż. i scenogr. M. Mokrowiecki. Wyst. Płock, T. Dram. 2000. — tv: Klub profesora Tutki. Scenariusz filmu tv w 13 odcinkach i reż.: A. Kondratiuk. TV 1966 (cz. 1-5), 1968 (cz. 6-13). — radiowa: Opowieści profesora Tutki. Wieczór 1-15. Adapt. i reż.: A. Zakrzewski. Radio 1974.

27. Juliusz Osterwa. [Monografia; współaut.]: J. Hennelowa. Wwa: PIW 1956, 73 s.

28. W pobliżu teatru. [Szkice]. Kr.: WL 1956, 233 s. Wyd. 2 tamże 1969.

Zawartość: Na warszawskim Placu Teatralnym; Kasa teatralna; Sufler; Antrak; Malarze teatralni; O Kazimierzu Kamińskim; Mieczysław Frenkiel; Solski — „Artysta z Krakowa”; Materiały do portretu Zelwerowicza; Jaracz; Włodzimierz Perzyński; Reduta.

29. Dramaty zebrane. Przep.: R. Górski. T. 1-3. Kr.: WL 1958, 473 + 345 + 363 s.

T. 1: Murzyn [poz. 2]; Ewa [poz. 4]; Papierowy kochanek [poz. 3]; Lekko duch [poz. 5]; Ptak [poz. 6].

T. 2: Żeglarz [poz. 8]; Adwokat i róża [poz. 10]; Fortepian [poz. 12]; Most [poz. 13]; Kryśka [poz. 14].

T. 3: Dziewczyna z lasu [poz. 19]; Dwa teatry [poz. 20]; Kowal, pieniądze i gwiazdy [poz. 23]; Chłopiec latający [poz. 25]; Służbista [poz. 16]; Zegarek [poz. 15].

30. Łuczniczka. Z cyklu „Etiudy dramatyczne”. *Dialog* 1959 nr 12 s. 5-18. TV 1960.

Adapt. radiowa: Adapt.: W. Maciejowski. Radio 1976.

31. Dziewięć lat. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1960 nr 6 s. 5-9. Przd. *Teatr Pol. Telew.* 1977 nr 1 s. 5-11. TV 1976.

Adapt. radiowa: Adapt.: W. Maciejowski. Radio 1976.

32. Niecodzienne zdarzenia. Uwagi insc.: S. Domańska. Wwa: CPARA 1961, 56 s.

Zawartość: Matka [poz. 21]; Zegarek [poz. 15]; Powódź [poz. 22].

33. Dramaty wybrane. Murzyn; Ptak; Żeglarz; Adwokat i róża; Most; Dwa teatry. Kr.: WL 1973, 400 s. Zob. poz. 2, 6, 8, 10, 13, 20.

34. Jerzy Szaniawski. (1886-1970). W dziesiątą rocznicę śmierci. Wwa 1980, 40 s. Wkl. do *Kult. i Ty* nr 3.

Zawiera fragm. dramatów: Matka [poz. 21]; Powódź [poz. 22]; Służbista [poz. 16]; Zegarek [poz. 15], — nadto z cyklu Profesor Tutka [poz. 26]: O malarzach; Profesor Tutka o telewizji; O potędzie teatru.

35. Żeglarz; Adwokat i róża; Most; Dwa teatry. Kr.: WL 1987, 271 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1992, [wyd. 3] 1994. Zob. poz. 8, 10, 13, 20.

Tytuł na okł.: Dramaty wybrane.

36. Wybór dramatów. Oprac.: A. Hutnikiewicz. Wr.: Ossol. 1988, 426 s. *BN I*, 263.

Zawartość: Ptak [poz. 6]; Żeglarz [poz. 8]; Adwokat i róża [poz. 10]; Most [poz. 13]; Dwa teatry [poz. 20].

Wybór dramatów w przekł. czes.: Hry. [Przeł.]: H. Stachová, H. Teigová, J. Simonides. Praha 1986.

OPRACOWANIA (wybor)

Ank. ok. 1955. — SWPP I. — PP (H. Filipkowska). — LP* po 1939 (J. Filipkowski hF). — LP XX w. (J. Jakubowska). — RL 1970 (J. Chudek). — S. Stanik: Inscenizacje sztuk J.Sz. 1914-1939. (Spis premier). *Pam. Teatr.* 1980 nr 3/4. — Kalendarium życia i twórczości Jerzego Szaniawskiego. Zduńska Wola 1980, folder. Miej. Bibl. Publiczna im. J. Szaniawskiego, Tow. Przyj. Zduńskiej Woli [tu także fragm. art.: S. Fuks: Jak odnalazłem rękopisy J.Sz. w Zduńskiej Woli; S. Fuks: Zduńskie rękopisy J.Sz. na wystawie w Wałbrzychu; J. Jakubowska: W kręgu przyjaźni, czyli o J.Sz., Zduńskiej Woli i Leonie Pietrzykowskim]. — Z. Olejnik: Jerzy Szaniawski — życie i twórczość. Katalog zbiorów. Zduńska Wola: Miej. Bibl. Publiczna im. J. Szaniawskiego 1991, 139 s.

- [J. Lorentowicz] J.L.: Wrażenia teatralne. *Nowa Gaz.* 1917 nr 239, przedr. w tegoż: *Dwadzieścia lat teatru*. T. 5. Wwa 1935 [rec.: Murzyn]. — [Papierowy kochanek:] J. Parandowski. *Gaz. Lwów*. 1920 nr 219, przedr. w tegoż: *Kiedy byłem recenzentem*. Wwa 1963; T. Boy-Zeleński. W tegoż: *Flirt z Melpomeną*. (Wieczór drugi). Wwa 1921, przedr. w tegoż: *Pisma*. T. 19. Wwa 1963. — J. Lorentowicz. *Expr. Poranny* 1923 nr 355, przedr. w tegoż: *Dwadzieścia lat teatru*. T. 5. Wwa 1935 [rec.: Ptak]. — A. Stern. *Skamander* 1923 nr 28 [rec.: Lekkoduch]. — [Ptak:] T. Boy-Zeleński. W tegoż: *Flirt z Melpomeną*. (Wieczór czwarty). Wwa 1924, przedr. w tegoż: *Pisma*. T. 20. Wwa 1963; A. Gruszecka. *Prz. Warsz.* 1924 nr 39. — K. Irzykowski: Apoteoza lekkożytności. *Ekran i Scena* 1924 nr 2 [rec.: Lekkoduch]. — [Ptak:] A. Słonimski. *Wiad. Lit.* 1924 nr 1, przedr. w tegoż: *Gwałt na Melpomenie*. Wwa 1982; A. Zagorski. *Tyg. Il.* 1924 nr 1. — [Papierowy kochanek; Lekkoduch:] W. Grubiński. W tegoż: *W moim konfesjonale*. Wwa 1925; W. Rabski. W tegoż: *Teatr po wojnie*. Wwa 1925 [dot. także: Ptak]. — [Żeglarczy:] K. Irzykowski. *Robotnik* 1925 nr 307, przedr. w tegoż: *Pisma teatralne*. T. 1. Kr. 1995; A. Słonimski. *Wiad. Lit.* 1925 nr 48; [Z. Wasilewski] J.Sz. *Tęcza* 1928 nr 7, przedr. w tegoż: *Poezi i teatr*. Wwa 1929; T. Boy-Zeleński. W tegoż: *Flirt z Melpomeną*. (Wieczór szósty). Wwa 1926, przedr. w tegoż: *Pisma*. T. 21. Wwa 1964. — H. Drzewiecki. Sz. jako nowelista. *Wiad. Lit.* 1928 nr 9 [rec.: Łgarze pod „Złotą Kotwicą”]. — J.E. Skiński: J.Sz. *Tęcza* 1928 nr 18. — [Adwokat i różel:] K. Irzykowski. *Robotnik* 1929 nr 24, przedr. w tegoż: *Recenzje teatralne*. Wwa 1965; *Pisma teatralne*. T. 2. Kr. 1995; J. Lorentowicz. *Dz. Pol.* 1929 nr 21, przedr. w tegoż: *Dwadzieścia lat teatru*. T. 5. Wwa 1935; A. Słonimski. *Wiad. Lit.* 1929 nr 5, przedr. w tegoż: *Gwałt na Melpomenie*. Wwa 1982; T. Boy-Zeleński. W tegoż: *Flirt z Melpomeną*. (Wieczór dziewiąty). Wwa 1930, przedr. w tegoż: *Pisma*. T. 23. Wwa 1965. — K. Husarski: Sz. jako poeta dramatyczny. *Scena Pol.* 1930 nr 24. — [J. Kisielewski] J.K.: J.Sz. laureatem literackiej nagrody państwowej. *Tęcza* 1930 nr 51. — T. Makowiecki. *Pam. Warsz.* 1930 z. 7 [rec.: Ptak; Żeglarczy; Adwokat i różel]. — W. Piotrowski: Filozofia proboszcza; Zabawa w dzień; Adwokat i różel. W tegoż: *W nawiasie literackim*. Wil. 1930 [rec.: Ewa; Lekkoduch; Adwokat i różel]. — J.E. Skiński: Sz. w książce. *Tyg. Il.* 1930 nr 46 [rec.: Ptak; Żeglarczy; Adwokat i różel]. — [Fortepian:] W. Bruner: Premiera w Teatrze Narodowym. *Kur. Poranny* 1932 nr 12, przedr. w tegoż: *Tradycja i styl w teatrze*. Wwa 1986; K. Irzykowski. *Robotnik* 1932 nr 14, przedr. w tegoż: *Recenzje teatralne*. Wwa 1965; *Pisma teatralne*. T. 3. Kr. 1995; J. Lorentowicz. *Dz. Pol.* 1932 nr 13, przedr. w tegoż: *Dwadzieścia lat teatru*. T. 5. Wwa 1935; A. Słonimski. *Wiad. Lit.* 1932 nr 4, przedr. w tegoż: *Gwałt na Melpomenie*. Wwa 1982; T. Boy-Zeleński. W tegoż: *Okno na życie*. Wwa 1933, przedr. w tegoż: *Pisma*. T. 24. Wwa 1966. — [Most:] T. Boy-Zeleński. W tegoż: *Ludzie i bydlatka*. Wwa 1933, w tegoż: *Pisma*. T. 24. Wwa 1966; K. Irzykowski. *Robotnik* 1933 nr 45. *Rocz. Lit.* 1933 [dot. też: K.H. Rostworowski: U metyl], przedr. w tegoż: *Pisma teatralne*. T. 3. Wwa 1987; A. Słonimski. *Wiad. Lit.* 1933 nr 8, przedr. w tegoż: *Gwałt na Melpomenie*. Wwa 1982; Z. Wasilewski: Na widowni. Motywy społeczne w sztuce „Most” J.Sz. *Mysl Nar.* 1933 nr 9; K. Wierzyński. *Gaz. Pol.* 1933 nr 33, przedr. w tegoż: *W garderobie duchów*. Lw. [1938]. Wrażenia teatralne. Wwa 1987. — [Kryśia:] J. Andrzejewski. *Prosto z Mostu* 1935 nr 12; B. Korzeniewski. *Pion* 1935 nr 14. — J. Lorentowicz. W tegoż: *Dwadzieścia lat teatru*. T. 5. Wwa 1935 [rec.: Żeglarczy]. — W. Rogowicz: Teatr Samotnika-Marzyciela. Na marginesie słuchowiska J.Sz. pt. „Zegarek”. *Antena* 1935 nr 44. — A. Słonimski. *Wiad. Lit.* 1935 nr 13 [rec.: Kryśia]. — T. Terlecki: J.Sz. przed mikrofonem. *Pion* 1935 nr 44 [rec.: Zegarek]. — T. Boy-Zeleński. W tegoż: *Perfumy i krew*. Wwa 1936, przedr. w tegoż: *Pisma*. T. 26. Wwa 1969 [rec.: Kryśia]. — [Adwokat i różel:] I. Krzywicka. *Skamander* 1936 nr 71/73; [Z. Nałkowska] a.a. *Studio* 1936 nr 3/4, przedr. w teście: *Widzenia bliskie i dalekie*. Wwa 1957; K. Wierzyński. *Gaz. Pousz.* 1936 nr 129, przedr. w tegoż: *W garderobie duchów*. Lw. [1938]. Wrażenia teatralne. Wwa 1987; T. Boy-Zeleński. W te- goż: *Krótkie spacja*. Wwa 1938, przedr. w tegoż: *Pisma*. T. 26. Wwa 1969. — K. Irzykowski: Jerzy milczący. W tegoż: *Lżejszy kaliber*. Wwa 1938. — H. Łazawertówna. *Pion* 1938 nr 45 [rec.: Srebrne lichtarze]. — J.E. Skiński: Radiowy jubileusz Sz. *Antena* 1938 nr 44. — [Dziewieczym z lasu:] T. Boy-Zeleński: Nie igra się z dziewieczym lasem. *Kur. Poranny* 1939 nr 32; S. Helztyński. *Kultura* 1939 nr 9; K. Irzykowski: Polski dwór i francuska prowincja. *Pion* 1939 nr 5; B. Korzeniewski. *Skamander* 1939 nr 105/107; A. Słonimski. *Wiad. Lit.* 1939 nr 6, przedr. w tegoż: *Gwałt na Melpomenie*. Wwa 1982; K. Troczyński: Dramat i interpretacja. *Nowy Kur.* 1939 nr 6, przedr. w tegoż: *Pisma wybrane*. T. 3. *Pisma teatralne*. Kr. 2001; K. Wierzyński. *Gaz. Pol.* 1939 nr 23. — S. Flukowski: Dwa teatry jednej rzeczywistości. *Odrodzenie* 1946 nr 20. — [Żeglarczy:] Z. Leśnodorski: Mit, sztuka i realna rzeczywistość; K. Wyka: Na temat „Żeglarczy”. *Listy z Teatru* 1946 nr 5. — [Dwa teatry:] W. Natanson. *Twórczość* 1946 nr 3, przedr. w: *O literaturze polskiej*. Cz. 2. Wwa 1976; T. Peiper: Omyłka? *Odrodzenie* 1946 nr 22; W. Horzyca: Jedyny teatr. *Prospera. Progr. Teatru Ziemi Pom.* w Tor. 1946/47 nr 3, przedr. w tegoż: *O dramacie*. Wwa 1969; M.L. Jabłonkówna: O duchach w teatrze i w „Dwóch teatrach”. *Zesz. Wroc.* 1947 z. 3; M. Kierczyńska: Spór o realizm. Na marginesie „Dwóch teatrów”. *Sz. Kuznica* 1947 nr 18, przedr. w teście: *Spór o realizm*. Wwa 1951; S. Podhorska-Okolów. *Teatr* 1947 nr 7/8. — J. Wyszomirski: Trochę o Sz. *Tydzień* 1947 nr 17, przedr. w tegoż: *Spod kreski*. Łódź 1967. — K. Wyka: Nie nazwa lecz przezwana. *Scena i Widow. Warsz.* 1948 nr 3 [dot.: Żeglarczy]. — J.A. Szczepański: Uwagi o niektórych współczesnych dramaturgach polskich. *Teatr* 1949 nr 9 [m.in. o J.Sz.]. — A. Wazyk. *Kuznica* 1949 nr 16 [rec.: Dwa teatry]. — [Profesor Tutka i inne opowiadania:] J. Adamski. *Prz. Kult.* 1955 nr 11; J.J. Lipski: Paradoxy czy zdrowy rozsądek. *Kronika* 1955 nr 2; K.T. Toepflitz: Profesor Tutka i miły. *Nowa Kult.* 1955 nr 18. — H. Vogler: J.Sz. marzyciel i racjonalista. *Prz. Kult.* 1955 nr 7. — A. Wirth: O prawach mitu. *Nowa Kult.* 1955 nr 26, przedr. w tegoż: *Siedem prób*. Wwa 1962. — J. Błoński: Dywagacje nad Sz. *Prz. Kult.* 1956 nr 22, przedr. *Listy Teatru Pol.* 1962 z. 65. — L. Herdegen: Pytania J.Sz. W tegoż: *Zadania domowe*. Kr. 1956. — [W pobliżu teatru:] A. Hutnikiewicz: Od Przybyszewskiego do Osterwy. *Kierunki* 1956 nr 2; J. Kydryński. *Życie Lit.* 1956 nr 8. — R. Górski. *Pam. Teatr.* 1957 z. 2 [rec.: Juliusz Osterwa]. — [J. Kott:] J.K.: O niedawnym teatrze. *Prz. Kult.* 1957 nr 10 [rec.: W pobliżu teatru]. — T. Drewnowski: Motywy dramaturgii Sz. *Dialog* 1958 nr 7, przedr. pt. „Murzyn”; „Żeglarczy”; „Profesor Tutka” w tegoż: *Krytyka i gielda*. Wwa 1969. — Z. Greń: Olimp bez bogów. *Życie Lit.* 1958 nr 35, przedr. *Listy Teatru Pol.* 1962 z. 65 [rec.: Dramaty zebrane]. — J. Kott: Uroki dawności. *Prz. Kult.* 1958 nr 4 [rec.: Chłopiec latający]. — T. Terlecki: Sz. — jubilat. *Wiadomości*, Londyn 1958 nr 21. — J. Szczawiej: Dwa teatry. W tegoż: *Owoc dobrego i złego*. Wwa 1959. — R. Zengel: Teatr nie wykorzystanego tematu. *Dialog* 1959 nr 3, przedr. w tegoż: *Mit przygody i inne szkice literackie*. Wwa 1970. — L. Eustachiewicz: Twórczość dramatyczna J.Sz. *Ruch Lit.* 1960 nr 1/2. — H. Zaworska: „A co to jest prawda?” — K. Bogusławska: Technika dramatów Sz. *Złota Kotwica* nr 3. — [Łgarze pod „Złotą Kotwicą”:] M. Głowiński. *Twórczość* 1961 nr 4; J. Maciejewski: Sz. — prozaik. *Nowa Kult.* 1961 nr 7. — T. Terlecki: „Bez litery r”. *Wiadomości*, Londyn 1961 nr 2 [rec.: Profesor Tutka]. — S. Zieliński: Na papudze w piękne kraje. *Nowe Książ.* 1961 nr 24, przedr. w tegoż: *Wycieczki balonem*. Nr 5. Wwa 1964 [rec.: Miłość i rzeczy poważne]. — A. Rudnicki: Żegary. W tegoż: *Obraz z kotem i psem*. Wwa 1962 [dot.: Luczniczka]. — [Profesor Tutka. Nowe opowiadania:] S. Rzęsikowski: Powrót Profesora Tutki. *Odra* 1963 nr 4; H. Zaworska: Profesor Tutka o życiu. *Nowe Książ.* 1963 nr 4. — J. Kłossowicz: J.Sz. *Tyg. Kult.* 1964 nr 40. — A. Buss: O dramaturgii J.Sz. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz.* 1964 z. 2. — R. Prawdziej: Magiczny melonik i znaki zapytania. (Nad twórczością J.Sz.). *Tyg. Pousz.* 1965 nr 18. — S. Rzęsikowski: „Dwa teatry” J.Sz. w lekturze szkolnej. *Polonistyka* 1965 nr 5. — K. Starczewski: Technika

dramatów Sz. W: Z problemów literatury polskiej XX wieku. T. 2. Wwa 1965. — W. Filler: Wczoraj, dziś i jutro teatru Sz. *Kultura* 1966 nr 10. — T. Kudłinski: Czyżby lekkoduch? (O twórczości J.Sz.). *Życie i Myśl* 1966 nr 12. — S. Rafałowicz: Sz. pisarz współczesny. *Życie Lit* 1966 nr 10. — A. Buss: O „Murzynie” (Ze studiów nad twórczością J.Sz.). *Kwart. Rzecz* 1967 nr 1. — Z. Greń: Dialog trzech: O mistrzostwie. W teoz: Teatr i absurdu. Wwa 1967. — A. Marzec: „Dwa teatry” J.Sz. w kl. XI. *Polonistyka* 1968 nr 3. — S. Mrzek: Wczesne dramaty J.Sz. na tle współczesności. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Krak. Pr. Hist.-Lit.* 1968 nr 4. — T. Terlecki: Analiza strukturalna „Dwóch teatrow” J.Sz. *Tematy* 1969 nr 31/32. — M. Czernerle: Dwa paradoksy: Witkacy i Sz. W teoz: Wycieczki w dwudziestolecie. Wwa 1970. — [W pobliżu teatru:] M. Karpiński: W pobliżu „teatru poważnego”. *Kultura* 1970 nr 25; W. Natanson. *Twórczość* 1970 nr 9. — W. Natanson: J.Sz. W teoz: Godzina dramatu. Pozn. 1970. — W. Natanson: Szaniawski. Wwa: Ag. Aut. i Dom Książki 1970, 84 s., przekł. ang.: [Przeł.] B. Brzegorzewska Wwa 1976. — J. Pieszczałowicz: Idealista w krainie rzeczywistości. *Dialog* 1970 nr 9. — M. Skrzyżny: Ewangelista w teatrze. *Tyg. Kult.* 1970 nr 3. — [Dwa teatry:] J. Wołoszynowski: Dwie kurtyny. W teoz: Szkice teatralne i literackie. Kr. 1970; I. Maciejewska: Świat dramatów J.Sz. *Tyg. Kult.* 1971 nr 47. — M. Marcjan: W świecie Profesora Tutki; S. Świontek: Funkcja przemilczenia w dramatach J.Sz.; E. Udalska: Sz. na scenach polskich w okresie powojennym; P. Wert: J.Sz. w filmie i telewizji. *Zesz. Nauk. UJ* 1971 nr 82. — W. Natanson: Świat Jerzego Szaniawskiego. Łódź: WL 1971, 310 s. — M. Sprusiński: Dwa teatry rzeczywistości. *Tyg. Kult.* 1971 nr 2, przedr. w: Lekture i problemy. Wwa 1976 [dot.: Dwa teatry]. — E. Żytmirski: J.Sz. droga do teatru snów: Jeszcze raz o Sz., czyli przyczynek do własnego artykułu. *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 4, 44. — W. Filler: J.Sz. W teoz: Ludzie i premiery. Kr. 1972. — V. Gakkebuš: Sz. i Witkacy. W teoz: V súčasnomu polskomu teatru. Kiiv 1972. — Z.J. Nowak: Ze wspomnień o J.Sz. *Pr. Nauk. UJ. Hist. Lit.* 1972 nr 3, przedr. w teoz: Wśród pisarzy i uczonych. Kat. 1980. — W. Maciąg: Dyskusje wokół realizmu. („Dwa teatry” Sz.). W teoz: Literatura Polski Ludowej 1944-1964. Wwa 1973. — K. Nastulanka: Jerzy Szaniawski. Wwa: PWN 1973, 221 s. — M. Sprusiński: J.Sz. W: Autorzy naszych lektur. Wyd. 3 uzup. Wr. 1973. — J. Kłossowska: Okna w chmurach. *Literatura* 1974 nr 5. — J. Ludwińska: Między obrazem a dźwiękiem. (O pisarstwie radiowym J.Sz.). *Prz. Hum.* 1974 nr 9. — K. Nastulanka: „Dwa teatry” Jerzego Szaniawskiego. Wwa: WSIP 1974, 92 s. Wyd. 2 tamże 1987. — L. Neuger: „Żeglarz” Sz. *Życie Lit.* 1974 nr 13. — S. Rzesiowski: Właściwości stylistyczno-językowe prozy J.Sz. *Filol. Pol.* 1975 nr 1. — R. Taborski: Zapomniany debiut dramatopisarski J.Sz. *Rocz. Hum.* 1976 nr 1 [dot.: Lekcja]. — Z. Kłakówna: Teatralne credo i jego realizacja. (O strukturze dramatycznej „Czajki” Antoniego Czechowa oraz „Dwóch teatrow” J.Sz.). *Rocz. Komis. Hist.-Lit.* 1978. — Sz. Gąssowski: J.Sz. W teoz: Współczesni dramatopisarze polscy 1945-1975. Wwa 1979. — J. Jakubowska: Jerzy Szaniawski. Wwa: WSIP 1980, 402 s. — W. Natanson: O pełną sławę Sz. *Teatr* 1980 nr 6. — Z.J. Nowak: W kręgu J.Sz.; Ze wspomnień o Sz., „Żeglarz” Sz.; O esejach teatralnych Sz.; Leon Pietrzykowski. W teoz: Wśród pisarzy i uczonych. Kat. 1980. — E. Kraskowska-Lange: „Dwa teatry”, czyli koziół ofiarny. *Nurt* 1981 nr 6. — S. Rzesiowski: „Adwokat i róża”, czyli tęsknota do doskonałości. *Życie Lit.* 1982 nr 37, przedr. w: Lekture licealisty. Wr. 1986. — J.K. Natanson: Aktualność J.Sz. *Kult., Osob., Nauka* 1984 nr 2. — Z. Chojnowski: Mędrcze i humorysta. (O twórczości J.Sz.). *Tyg. Kult.* 1986 nr 14. — M. Dąbrowski: Melancholia i sceptycyzm. *Tyg. Kult.* 1986 nr 18. — W. Natanson: To, co widzialem; B. Riss: Realizm i melancholia. *Kierunki* 1986 nr 6. — Z.J. Nowak: O „Dwóch teatrow” J.Sz. w czterdziestolecie prapremiery krakowskiej. *Prz. Hum.* 1987 nr 5. — J. Speina: „Most” J.Sz., czyli dramat „spętanej energii”. W: Dramat polski XIX i XX wieku. Lubl. 1987, przedr. w: Wśród starych i nowych lektur szkolnych. Rzeszów 1994. — A. Lam: Polemiczność opowiadań Profesora Tutki. W teoz: Lupus in

fabula. Kr. 1988. — W. Leszczyński: O ludycznym aspekcie wczesnych komedii J.Sz. *Pr. Nauk. WSP w Częst. Hist. Lit.* 1989 nr 2. — W. Maciąg: J.Sz. „Dwa teatry”. W: Arcydzieła literatury polskiej. T. 3. Rzeszów 1990. — B. Olech: W pogoni za dałą. (O dramatach J.Sz.). W: Doświadczenie prowincji w literaturze polskiej II połowy XIX i XX wieku. Białystok 1993. — A. Mackiewicz: Filozofia i humor miniaturowo-prozatorskich J.Sz. *Warszaty Polonist.* 1994 nr 2. — H. Lipiec: Jerzy Szaniawski: „Dwa teatry”; Leon Kruczkowski: „Niemcy”. Radom: Ston I 1996, 40 s. [analiza dla potrzeb szkólnych]. — H. Lipiec: Jerzy Szaniawski: „Żeglarz”; „Most”. Radom: Ston I 1996, 42 s. [analiza dla potrzeb szkólnych]. — J. Iwaszkiewicz: W pobliżu snu... tajemnica Jerzego Szaniawskiego. Wwa: Bibliofil 1998, 231 s. — S. Stanik: Samotnik z Zegrzynka. Studium o Jerzym Szaniawskim. Bydg.: Świadectwo 1998, 187 s. — A. Dmowska: „Zegarek” J.Sz. *Poezja Dzisiaj* 2000 nr 9/10. — E. Udalska: J.Sz. na scenach polskich. (1944-1969). W teoz: Teatr-aktor-dramat. Kat. 2001. **A.Sz.**

SZANTROCH Tadeusz 1888-1942

Pseud.: Leszczot; T.Sz.; Tad.Sz.
Poeta.

Urodzony 19 kwietnia 1888 w Tarnopolu; syn Rudolfa Szantrocha, nauczyciela gimnazjalnego, i Walentyny z Nowakowskich. Naukę w szkole średniej rozpoczął w Tarnowie, a potem uczęszczał kolejno do Zakładu Wychowawczo-Naukowego oo. Jezuitów w Bąkowicach pod Chyrowem i do Gimnazjum Wyższego w Nowym Sączu. Debiutował w 1906 tomem pt. „Poezje”. W tymże roku zdał maturę i podjął studia na wydziale filozoficznym uniwersytetu w Wiedniu; po pierwszym semestrze przeniósł się do Krakowa i od kwietnia 1907 studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ), początkowo medycynę, a od października 1907 polonistykę. Zaczął w tym czasie ogłaszać wiersze w *Nowej Reformie* (1910-12). W maju 1912 uzyskał absolutorium na UJ i po odbyciu rocznej służby wojskowej rozpoczął w 1913 pracę jako nauczyciel gimnazjalny w Trembowli. Po wybuchu I wojny światowej został zmobilizowany w sierpniu 1914 i służył w wojsku austriackim (4. Batalion 13. Pułku Piechoty z Krakowa); w 1917 był trzykrotnie ciężko ranny na froncie rosyjskim, stracił oko. Publikował w tym czasie wiersze m.in. w *Polskim Tygodniku Ilustrowanym* (1915), *Nowej Reformie* (1916-18), *Wiadomościach Polskich* (1916-18) i *Mascech* (1918-19). W 1918 powrócił do Krakowa i w końcu października (w randze porucznika) brał udział w wyzwaniu miasta spod władzy austriackiej. Wstąpił do Wojska Polskiego i do zakończenia wojny polsko-bolszewickiej pozostawał w służbie liniowej; w 1921 w stopniu kapitana rezerwy przeszedł do cywila. W 1918 był członkiem założycielem, a później aktywnym działaczem Związku Inwalidów Wojennych RP w Krakowie. Pracował jako nauczyciel gimnazjalny, kolejno w Mielcu (1921-22), Bochni (1922-23) i Wadowicach (1923-30; Gimnazjum im. M. Wadowity

i Miejskie Seminarium Nauczycielskie Żeńskie). W 1923 ożenił się z Józefą Wandą Utschik. Był członkiem grupy literackiej Czartak i współredaktorem wydawanego przez nią pisma o tej samej nazwie (1925, 1928). Ogłaszał też wiersze, recenzje teatralne i artykuły z zakresu plastyki m.in. w *Gazecie Literackiej* (1926-27, 1932-33; członek komitetu redakcyjnego w 1932-34), *Kurierze Literacko-Naukowym* (1927, 1935-37), *Tęczy* (1928-29), *Czasie* (1930-31, 1937-38) oraz w piśmie *Dziś i jutro* (1932-33). Należał do ZZLP. Od 1929 występował z odczytami w rozgłośni poznańskiej Polskiego Radia. W 1930 przeprowadził się do Krakowa, gdzie kontynuował pracę pedagogiczną, ucząc języka polskiego, niemieckiego, historii i propedeutyki filozofii (m.in. od 1937 w III Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego); współpracował też z miejscową rozgłośnią radiową. Z chwilą rozpoczęcia II wojny światowej zgłosił się do wojska i został korespondentem pułku w Armii „Kraków” (nie zdążył wziąć udziału w walkach). Po klęsce wrześniowej powrócił do Krakowa i od października 1939 działał w Związku Walki Zbrojnej; pełnił funkcję oficera wywiadu II Odcinka Komendy Obszaru IV (w stopniu majora; pseud. Orsza). W maju 1941 został aresztowany przez gestapo i po trzymiesięcznym pobycie w więzieniach w Krakowie wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął 22 marca 1942.

TWORCZOŚĆ

1. Poezje. Kr.: Nakł. autora 1906, 96 s.

Zawiera m.in. cykle: Legendy; Madonna; Obrazy i refleksje; Melodie; Zmartwychwstańcy; Z dziwnych chwil; Miłosny śpiew.

2. Z lutni żołnierza. [Wiersze]. Kr.: Centr. Biuro Wydawn. NKN [Nacz. Kom. Nar.] 1916, 46 s.

Cykle: Szkice; Nastroje.

3. W zorzach krwi. Poezje. Kr.: Centr. Biuro Wydawn. 1918, 64 s.

Cykle: Prolog; W zorzach krwi; Liryki wojenne.

4. Cyklady. Poezje. 1907-1924. [Kr.:] Skł. gł. Księg. S.A. Krzyżanowski [1924], 86 s.

Zawartość: [Przedmowa autora]. — [Wiersze w cyklach] Wyspy szczęśliwe; Na wirach miasta. 1907-1911; Wyspy młodości; Wyspy wyniosłe; Rok 1918; Wyspa miłości; Kraków; Droga. — Nadto: Przekłady [wierszy F. Jammesa, R. Huch, P. Zecha].

5. Po czabańskim gościńcu. [Wiersze]. [Kr.:] Tow. Miłośników Książki 1935, 69 s.

Cykle: W Beskidzie. 1924-1928; Po czabańskim gościńcu; Kraków; Matce mojej. 1928; Momenty.

Ponadto wydania tekstów piosenek z nutami: W jesienny dzień. [Muz.:] B. Wallek-Walewski. Kr.: Księg. S.A. Krzyżanowski [ok. 1910], [5] s. — Pieśń inwalidów. [Muz.:] J.E. Titz. Kr. [po 1918],

[3] s. — Krajobraz muzyczny. [Muz.:] B. Wallek-Walewski. [B.m. ok. 1930], [2] s.

Praca redakcyjna

1. XX lat Związku Inwalidów Wojennych RP w Krakowie 1918-1938. [Artykuły i wspomnienia]. Red.: Cz. Nabel i ... [Kr. 1938], 40 s. Związek Inwalidów Wojennych RP.

Zawiera m.in. wiersze T.Sz.

OPRACOWANIA (wybór)

Inf. rodziny ok. 1956. — SWPP 1. — PP (J. Kaczyńska). — K. Przyboś *Pam. Lit.* 1987 z. 3 [nota biogr. poprzedzająca druk trzech wspomnieniowych audycji radiowych T.Sz.].

Ob.: Poezje i wiersze. *Krytyka* 1907 t. 1 [rec.: Poezje]. — [E. Zechenter E.Z.: Wiadomości literackie. *Głos Nar.* 1916 nr 354 [rec.: Z lutni żołnierza]. — [Cyklady:] [J. Janowski i.]: *Anachronizm poety. Głos Nar.* 1924 nr 158; P. Smolik. *Naprzód* 1924 nr 263. — [Po czabańskim gościńcu:] K. Czachowski. *Czas* 1935 nr 183; A. Drogoszewski. *Nouva Książ.* 1937 z. 10. — M. Marczyk: Poetów „Czartaka” portret w ramie. *T.Sz. Nadskaucie* 1984 nr 3/A. — W. Marczyk: Żołnierz, poeta, pedagog. *Życie Lit.* 1985 nr 29.

B.T.

SZARGAN Mieczysław Michał ur. 1933

Poeta, autor utworów satyrycznych.

Urodzony 20 września 1933 w Bożejowicach pod Inowrocławiem; syn Michała Szargana, robotnika, i Salomei z domu Biednik. W 1948-51 uczęszczał do Państwowego Liceum Chemiczno-Spożywczego w Inowrocławiu, a następnie do Liceum Instruktorów Świetlicowych i Teatralnych w Bydgoszczy; w czwartej klasie przerwał naukę. Debiutował w 1952 wierszem pt. „Czas”, opublikowanym na łamach dziennika *Ilustrowany Kurier Polski* (nr 161). W 1954 zdał egzamin do Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej i Filmowej w Łodzi i został przyjęty pod warunkiem zdania matury, czego dopełnił w 1956 w Państwowym Liceum Kulturalno-Oświatowym w Łodzi. W 1957 zawarł związek małżeński z Kingą Bogdańską, księgową. W 1959 uzyskał dyplom oraz tytuł reżysera teatru niezawodowego. W tymże roku przed Państwową Komisją Egzaminacyjną Ministerstwa Kultury i Sztuki zdał egzamin aktorski. Od 1958 pracował jako aktor, kolejno w Przedsiębiorstwie Imprez Estradowych w Łodzi, w Teatrze im. A. Fredry w Gałęznie (w 1960) i następnie do 1966 w Teatrze Ziemi Łódzkiej w Łodzi. Równocześnie uprawiał twórczość literacką. Wiersze, prozę, recenzje drukował na łamach m.in. *Odgłosów* (1961-74) i *Dziennika Łódzkiego* (1964-87, z przerwami). Był nagradzany i wyróżniany w wielu konkursach i turniejach literackich, m.in. otrzymał nagrodę Czerwona Róża (1961), przyznaną przez Klub Studentów Wybrzeża „Żak” i Komitet Wojewódzki ZMS w Gdańsku. W 1966 objął funkcję starszego redaktora w redakcji teatru Łódzkiego Ośrodka Telewizyjnego.

go. Od 1967 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1969 powrócił do pracy w teatrach łódzkich i był aktorem w Teatrze im. S. Janczaka, a w 1972-77 w Teatrze Powszechnym. Zajmował się także amatorskim ruchem teatralnym, w 1977 pracował jako instruktor w Łódzkim Domu Kultury. W 1978 zaangażował się ponownie jako aktor do Teatru Ziemi Łódzkiej (od 1981 Teatr im. J. Tuwima). W 1986 z powodu choroby przeszedł na rentę. W 1976-77 publikował w *Odgłosach* cykl aforyzmów pt. „Ukwiały”; w 1978-80 satyryczne fraszki do karykatur przedstawiających łódzkie środowisko kulturalne w cyklu pt. „Z galerki”. Od 1980 należał do NSZZ „Solidarność”; po ogłoszeniu stanu wojennego w 1981 został internowany i do 1982 przebywał w zakładzie karnym w Łęczycy. W 1989 został członkiem SPP; w 2000 wystąpił ze Stowarzyszenia. Odznaczony Honorową Odznaką m. Łodzi (1975). Mieszka w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Brzeg barwy. [Wiersze]. [Łódź:] WŁ 1961, 42 s.
2. Jesień z Judaszem. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1966, 64 s.

3. Stół. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1969, 120 s.
Cykle: Królestwo; Miecze; Źródła; Rdza; Szpital; Powrót

4. Świerszcze. [Opowiadania]. [Łódź:] WŁ 1970, 188 s.

Zawartość: Świerszcze; Świerszcze; Modlitwa; Świńska potówka; Noże w najgłębsze ciemności; Pilnuj mostu, Michale. – Jabłko; Muzykanci; Ogródek wiedeński; Kowal Józef; Jabłko; Tupcio; Mumia. – Miejsca: Kogut; Kaczka; Literat; Drogie mu Koledze; Stary; Jeden przystanek; Kwiaty z bibułki; Prosto w słońce; Nie ma Anny; Podaj mi moje kaktusy; Do jutrzejki patrz; Piękny dzień; Miejsca.

5. Jabłonkowe żebra. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1972, 133 s.

6. Powrót świata. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1976, 141 s.
Cykle: Larum; Zaklęcia; Piosenka; Głód; Bielinek

7. Czarny bez. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1980, 112 s.

8. Ukwiały. Aforyzmy. Łódź: WŁ 1981, 113 s.

9. Rumianek i wilki. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1984, 148 s.

Cykle: Rumianek i wilki; Zapach Anioła; Pamięć lustra.

10. Pośmiewisko. Fraszki i aforyzmy. Łódź: WŁ 1989, 153 s.

11. Wstęga Kainowa. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1991, 231 s.

12. Warstwy rodzinne. [Wiersze]. Łódź: Bibl. Łódź. SPP 1993, 95 s.

Cykle: Zakryte lustro; Śniąc życie; Warstwy rodzinne; Cella chleba.

13. Ukochany ból. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1996, 177 s.

Cykle: Sentencje; Szczeliny.

Prace redakcyjne

1. Barwy narodowe, Wiersze na XXXV-lecie Ludowego Wojska Polskiego. Wybór i układ ... Łódź: Łódź. Dom Kultury 1978, 32 s.

2. Wiersze o ojczyźnie. [Antologia]. Wybór i układ ... Łódź: Łódź. Dom Kultury 1978, 20 s.

3. Z. Fijas: Tylko dla poważnych. [Miniatury literackie]. Wyboru dokonał i post. opatrzył ... Łódź: WŁ 1986, 376 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2001.

[Brzeg barwy.] J. Tyncecki: Próba trafienia w gust czytelnika. *Odgłosy* 1962 nr 27 [m.in. dot. M.M.Sz.]. – J.B. Ozóg: Jesień z mitami. *Głos Młodzi. Właj.* 1968 nr 12, przedr. w tegoż: *Mój autentyzm. Kr.* 1975 [rec.: Jesień z Judaszem] – [Stół] M. Kuchner: Pewność i niepewność. *Osmowa* 1969 lato; J. Poradecki: O wierszach M.Sz. *Odgłosy* 1969 nr 24; A. Turczyński. *Poezja* 1969 nr 10; A. Biskupski: Poetyzm i realizm. *Twórczość* 1970 nr 5, toż *Nadodrże* 1970 nr 4; J.B. Ozóg: „Stół objęty ogniem”. *Życie Lit.* 1970 nr 38. – M. Kuchner: Czas odnaleziony M.M.Sz. *Odgłosy* 1971 nr 19 [rec.: Świerszczel. – [Jabłonkowe żebra.] A. Zieniewicz: Pozory poezji. *Nowy Wyraz* 1973 nr 5; J.B. Ozóg: „Wierzę w kwiatów zmartwychwstanie”. *Odgłosy* 1974 nr 19, przedr. w tegoż: Wierność sobie i ziemi. *Kr.* 1980. – B. Pikala: Pęd ucieczki. W: *Rzecz poetycka. Środowisko. Łódź* 1975. – J.H. Wiśniewski: M.M.Sz. *Odgłosy* 1975 nr 33. – [Powrót świata.] M. Ostoja-Ochocki: *Odgłosy* 1977 nr 8; Z. Zatorski: Powrót do utraconego świata. *Nowy Wyraz* 1977 nr 10; M. Sołtyski: Łódzkie tomiki. *Tyg. Kult.* 1978 nr 36 [m.in. dot. M.M.Sz.]. – [Czarny bez:] E. Kolbusz. W: *Kolozie czerni. Odgłosy* 1981 nr 23; J. Wilmański. *Głos Rob.* 1981 nr 7. – [Rumianek i wilki.] M.G. Madej: Niepamięć lustra i zakradanie się do sadu dzieciństwa. *Osmowa* 1985 nr 13/14; J. Krzyżanowski: Dzień powszedni poezji. *Nowe Książ.* 1985 nr 10.

B.M.

SZARUGA Leszek

ur. 1946

Właściwe imiona i nazwisko: Aleksander Stanisław Wirpsza. Inne pseud.: A.W.; Andrzej Wirecki; Bogdan Stasiowski; J.K.; Jadwiga Kwiatkowska; Jan Krajnik; Jerzy Pella; JK; K.P.; Krzysztof Powoski; Krzysztof Zawrat; L; L.S.; L.Sz.; L.W.; Spector; Tan.Tal.; Zbigniew Szczerski. Poeta, historyk literatury, krytyk literacki, prozaik, tłumacz.

Urodzony 28 lutego 1946 w Krakowie; syn Witolda Wirpsy, poety i prozaika, i Marii Kureckiej, tłumaczki. W 1947 przeniósł się wraz z rodzicami do Warszawy, a w 1948 do Szczecina. W 1956 zamieszkał na stałe w Warszawie. Tu uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego im. A. Frycza Modrzewskiego, gdzie w 1963 zdał maturę. W 1965 podjął studia na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego (UW). Debiutował w 1967 wierszami pt. „Symbole” i „zastygło nagle dojrzewanie...”, ogłoszonymi w *Życiu Literackim* (nr 53; podp. Aleksander Wirpsza). Brał udział w wypadkach marcowych 1968 na terenie UW; został aresztowany i był więziony przez kilka miesięcy, a następnie relegowany z uczelni z zakazem studiowania do 1971. W listopadzie 1968 ożenił się z Joanną Tchórzewską. W 1968-69 pracował jako sprzedawca

w księgarni w Warszawie, a w 1969 jako pomocnik ślusarza w Miejskim Przedsiębiorstwie Remontu Dźwigów Osobowych. W 1969-75 był pracownikiem Działu Bibliografii i Dokumentacji w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy. Kontynuował twórczość literacką; w 1970 został członkiem Koła Młodych przy Oddziale Warszawskim ZLP (w 1976 przewodniczący Koła). W 1971 podjął studia zaoczne w Instytucie Filologii Polskiej UW; w 1976 uzyskał magisterium. W 1975-81 pracował jako reporter w redakcji miesięcznika *Hotelarz*. Wiersze, artykuły i recenzje literackie ogłaszał m.in. w *Nurcie* (1969, 1971-75), *Poezji* (1970-72), *Polityce* (1970-71, 1974, 1977), *Odrze* (1971-78, z przerwami), *Nowym Wyrazie* (1972-75), *Tekstach* (1972-73, 1975-76), *Literaturze* (1972-73, 1975, 1980), *Studentcie* (1972-81, z przerwami), *Kulturze* (1974-75, 1977) i *Nadodrze* (1974-75, 1977-78). Od 1977 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1977-81 współredagował wydawany poza cenzurą kwartalnik literacki *Puls* (tu też teksty pod pseud.: Krzysztof Powoski, Krzysztof Zawrat, Tan.Tal.). W 1978-81 publikował wiersze i artykuły literackie w niezależnym czasopiśmie *Zapis* (także pod pseud. Jadwiga Kwiatkowska). W 1979-89 stale współpracował z Rozgłośnią Polską Radia Wolna Europa, m.in. jako komentator nowości literackich (pseud.: Jan Krajnik, Krzysztof Powoski). W 1981 otrzymał nagrodę literacką im. A. Bursy, przyznaną przez zarząd Oddziału Krakowskiego ZLP oraz nagrodę Pióra za całokształt pracy krytycznoliterackiej, przyznaną przez Klub Studentów Wybrzeża „Żak” w Gdańsku. Od grudnia 1981 do lutego 1982 był dziennikarzem Agencji Solidarności przy NSZZ „Solidarność” Regionu Mazowsze oraz współredagował biuletyn *Informacja Solidarności Regionu Mazowsze*. W latach osiemdziesiątych związany był z prasą niezależną jako autor i redaktor; w 1982 redagował w Warszawie tygodnik *Opornik*, w 1982-87 wchodził w skład redakcji kwartalnika literackiego *Wezwania*, a w 1984-88 był członkiem zespołu redakcyjnego dwutygodnika *Wybór*; szkice, artykuły i recenzje literackie publikował m.in. w *Wezwaniu* (1982-89); tu w 1982-87 cykl pt. „Kartki z notesu” podp. Spectator; w 1982 cykl „Przegląd” i „Przegląd wydarzeń”; w 1984 „Przegląd prasy emigracyjnej i podziemnej”; w 1985 „Wykaz publikacji niezależnych” oraz „Przegląd prasy niezależnej” i „Przegląd prasy”; *Arce* (1984-85), *Obecności* (1984-87), *Bez dekretu* (1985-86) i *Brulionie* (1987, 1989). Współpracował z wydawanymi na emigracji czasopismami: paryskimi *Kulturą* (1981-83, 1986-88, 1994-95); także pod pseud.: Jadwiga Kwiatkowska, Krzysztof Zawrat) i *Kontakt* (1986, 1988-90); także pod pseud.: Jan Krajnik, Krzysztof Powoski, Zbigniew Szerski), berlińskim *Archipe-*

lagiem (1984, także pod pseud.: Jan Krajnik, Krzysztof Powoski, Krzysztof Zawrat) oraz z krajową prasą katolicką, m.in. z *Tygodnikiem Powszechnym* (1984, 1986) i *Powściągliwością i Pracą* (1985-87). Jednocześnie prowadził wykłady o polskiej literaturze współczesnej w ramach Towarzystwa Kursów Naukowych. W 1983 gościnnie wykładał polską literaturę współczesną na uniwersytetach w Sztokholmie i w Uppsali. W 1986 otrzymał nagrodę Fundacji im. Kościelskich w Genewie. W 1987 doktoryzował się na UW na podstawie rozprawy pt. „Poezja polska w latach 1939-1981. Zarys głównych problemów” (promotor prof. Irena Maciejewska). W 1987-89 pracował w redakcji dwutygodnika *Pogląd* w Berlinie Zachodnim (tu także publikował pod pseud. Andrzej Wirecki). Od 1987 prowadził nadto wykłady o literaturze polskiej na uniwersytetach w Berlinie, Bremie i Getyndze. W 1988 otrzymał nagrodę Fundacji POLCUL w Australii. W 1988-96 współpracował z redakcją polską Deutschlandfunk-Deutsche Welle oraz z sekcją polską British Broadcasting Corporation (BBC), a od 1989 także z Programem II Polskiego Radia. W 1989 został członkiem Polskiego PEN Clubu, a w 1991 członkiem SPP. W 1992 podjął pracę na stanowisku adiunkta w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Szczecińskiego. W następujących latach otrzymywał stypendia twórcze Senatu Berlina (1993), stypendium im. A. Doeblina przyznane przez Akademie der Kunst w Berlinie (1994) oraz stypendium twórcze Schloss Wiepersdorf (1995). Artykuły literackie oraz fragmenty prozy publikował m.in. w miesięczniku *Res Publica* (1989-91), w *Arce* (1991-92), *Dekadzie Literackiej* (1991-92, 1994), *Tekstach Drugich* (1992, 1996), *Kresach* (1992-94, 1999), *Kwartalniku Artystycznym* (1996-98, 2001; tu cykle szkiców pt. „Tym Czasem” oraz „Lekturnik”), *Pograniczach* (1998-2000) oraz *Zeszytach Literackich* (1998-2000; tu cykl pt. „Świat poetycki”). W 1996-2000 redagował dział literacki w paryskiej *Kulturze*. W 1999 otrzymał nagrodę tegoż miesięcznika oraz stypendium twórcze Ministerstwa Kultury i Sztuki. W tymże roku został wybrany na wiceprezesa Zarządu Głównego SPP oraz objął kierownictwo działu literackiego wychodzącego w Polsce rosyjskojęzycznego miesięcznika *Nowaja Polska*. W 2000 habilitował się na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na podstawie rozprawy pt. „Państwo – historia – literatura”. W tymże roku objął stanowisko redaktora kwartalnika *Przegląd Polityczny* (tu w 2001 cykl szkiców pt. „Stan krytyczny”). W 2000 był kuratorem polskiego stoiska na Międzynarodowych Targach Książki w Lipsku oraz kuratorem stoiska Szczecina na Międzynarodowych Targach Książki we Frankfurcie nad Menem. W 2001 prowadził gościnne wykłady poświęcone sztuce translatorskiej w Johannes Gu-

tenberg-Universität in Gernersheim, Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dziesięć wierszy. Wwa: [b.w.]* 1977, 12 k.
 2. Prawdę mówiąc. [Wiersze]. Wwa: [b.w.]* 1978, [38] k. Wyd. nast.: Wr.: [b.w.]* 1979.
 3. Własnymi słowami. Szkice. Wwa: Głos* 1979, 68 s.
- Zawartość: I. Wielkie manewry: „Faraon” [B. Prusa] jako powieść o państwie, „General Barcz” [J. Kadena-Bandrowskiego]. O autonomii literatury; Szczerość i prawda [dot. twórczości G. Herlinga-Grudzińskiego]; Różnica i tożsamość [dot.: J. Bocheński; Boski Juliusz]; Co z nas pozostało? [dot.: T. Konwicki; Mała apokalipsa]. — II. Literatura i życie społeczne [dot. prozy pol. 2. połowy lat 70.]; Monolog [dot. pol. dramatu współcz.]; Traktacik o Piotrze Wierzbickim [dot.: Traktat o gnidach]; Patrycja demokracji na palcu! [dot. stosunku pisarzy do komunizmu w Polsce po 1945]; Emigracja czy izolacja? [dot. problemu „emigracji wewnętrznej” autorów publikujących w drugim obiegu]; Pani Schweigestill [dot.: T. Mann; Doktor Faustus]. — Postłowie.
4. Licentia poetica. [Wiersze]. Wr.: Bibl. Agory* 1979-1981.
 5. Wiersze. Pozn.: WLiK [Witrynka Literatów i Krytyków]* 1980, 29 s.
- Cykle: Mój wspaniały świat; Ars poetica.
6. Nie ma poezji. [Wiersze]. Kr.: KOS [Krak. Ofic. Studentów]* 1981, 34 s.
 7. Pudło. [Opowiadanie]. [Szczec.:] SAW [Studencka Ag. Wydawn. im. Uniw. Zach.-pomor.]* [1981], 24 s.
 8. Czas morowy. [Wiersze]. Wwa: [b.w.]* 1982, [19] s. Wyd. nast.: Wwa: NOWA* 1982; Wwa: Wydawn. Wojenne* 1982; Wwa: Wydma* 1982; [B.m.]: Impressum* 1982; Wwa: [b.w.]* 1982; Wwa: [b.w.]* 1982.
 9. Podziemie Europy. [Wiersze]. [B.m.w.]* [1982], 46 s.
 10. Wiersze. [B.m.w.]* [1982], 46 s.
 11. I inne wiersze. Pozn.: Głosy* 1984, 34 s.
 12. Szkoła polska. [Eseje]. Wwa: Przedświt* 1984, 70 s.

Zawartość: Temat wolny [dot. epoki stalinowskiej w literaturze pol.]; Lekcja pokory [dot. wystawy pt. „Polaków portret własny” w Muzeum Nar. w Kr. w 1980]; Monumentalizacja kłamstwa [dot. doktryny socrealizmu w literaturze pol.]; Lekcja mądrości [dot.: R. Przybylski; Kłascyżm albo Prawdziwy koniec Królestwa Polskiego]; Lekcja historii [dot.: J.M. Rymkiewicz; Wielki książę z dodatkiem rozważań o istocie i przymiotach ducha polskiego]; Lekcja cierpienia; Lekcja umiaru [dot.: M. Król; Ład utajony]; Lekcja męstwa [dot. poezji Z. Herberta]; Lekcja dystansu [dot.: A. Międzyrzecki; Wojna nerwów]; Lekcja śmierci [dot.: J.M. Rymkiewicz; Ulica Mandelsztama]; Powiedziałem wszystko. (O poezji Jana Polkowskiego) [dot.: Ogień. Z notatnika 1982-1983]; Przejście Gombrowicza przez Ziemię Ulro [dot. W. Gombrowicza i Cz. Miłosza]; Conrad 1985 [dot. powojennej recepcji twórczości J. Conrada w Polsce].

13. Przez zaciśnięte zęby. [Wiersze]. Wwa: WNOPiM*, Przedświt* 1985, 47 s.

Cykle: Podziemie Europy; Strach; Z drugiej strony.

14. Mgły. [Wiersze]. Gdańsk: Wydawn. Federacji Młodzieży Walczącej*, Druk. Ofic. Kształt* 1987, 39 s.

15. W Polsce, czyli Nigdzie. [Szkice]. Berlin: Pogląd 1987, 281 s.

Podp. na stronie tytułowej: Leszek Szaruga, Krzysztof Zawrat. Zawartość: Wstęp. — Gra z historią: „Faraon” jako powieść o państwie [poz. 3]; „General Barcz”. O autonomii literatury [poz. 3]; Szczerość i prawda [poz. 3]; Różnica i tożsamość [poz. 3]; Co z nas pozostało? [poz. 3]; Powracanie do siebie [dot.: J. Krzysztof; Obłęd]. — Kraj poza mapą: Kraj poza mapą [dot. motywu wolności i Polski w poezji współczesnej]; „Sztuczne oddychanie” [dot. tomu S. Barańczaka]; Ból [dot. stanu wojennego w poezji]; Czytanie Karpowicza. (Intuicje). — Zza fasady: Literatura i życie społeczne [poz. 3]; Monolog [poz. 3]; Emigracja czy izolacja? [poz. 3]; Pani Schweigestill [poz. 3]; Zza fasady [dot. istnienia dwóch obiegu kultury w Polsce w 1980]. — Wygnańcy: Conrad 1983 [poz. 12]; Przejście Gombrowicza przez ziemię Ulro [poz. 12]; W Polsce czyli Nigdzie; Trzecia emigracja; Wygnańcy: Tomasz Mann i Günter Grass wobec faszyzmu. — Szkoła polska: Temat wolny [poz. 12]; Lekcja mądrości [poz. 12]; Lekcja pokory [poz. 12]; Michnik. — Wielkie oczekiwanie: Próba remanentu [dot. prozy krajowej]; Polska literatura jest świetna; Przemiany w kulturze polskiej [dot. m.in. literatury pol. w l. 1960-1979]; Wielkie oczekiwanie [dot. literatury pol. l. 80.].

16. Nie mówcie Europa; Sagt nicht Europa. [Wiersze]. Berlin: Pogląd 1988, 65 s.

Teksty w jęz. pol. i niem. Tłumacze: K. Dedecius, M. Kurecka, R. Schmidgall.

17. Walka o godność. Poezja polska w latach 1939-1988. Zarys głównych problemów. [Szkice]. Berlin: V. Körner [1990], 344 s. Wyd. nast.: Wr.: Wiedza o Kulturze 1993.

Zawartość: Od Września do Powstania Warszawskiego; Międzyepoka; Wiosna sześciolatki; Poemat dla dorosłych; Spóźnione i powtarzalne debiuty; Współczesność; Przemiany lat 1963-1968; Orientacja; Przemiany lat 1968-1976; Nowa Fala; Przemiany lat 1976-1981; Bez autorytetu; Poezja najmłodsza. — Postłowie.

18. Po wszystkim. [Wiersze]. Kr.: OL 1991, 47 s.

19. Klucz od przepaści. [Wiersze i eseje]. Kr.: OL 1994, 83 s.

Zawartość: Kilka intuicji dotyczących poezji [eseje]. — Cykle wierszy: Et in Arcadia ego; Klucz od przepaści; Sny; Pejzaże; Jeszcze jedna epoka. — [Dodatek:] Podstępny sztuki. (Pytania do poezji najnowszej) [eseje].

20. Wobec totalitaryzmu. Kostium kościelny w polskiej prozie; Wobec cenzury. [Szkice]. Szczec.: Otonianum 1994, 95 s.

Zawartość: Wobec totalitaryzmu. Kostium kościelny w prozie polskiej: Jerzy Andrzejewski; Andrzej Szczypiorski; Julian Strykowski. — Wobec cenzury: Marek Hłasko; Kazimierz Orłoś; Marek Nowakowski; Janusz Anderman.

21. Skupienie. [Wiersze]. Kr.: Miniatura 1996, 63 s.

Cykle: Okruchy; Linia życia; Wielka gra.

22. „Zapis”. Zarys monograficzny, bibliografia zawartości. Szczec.: Wydawn. Nauk. Uniw. Szczec. 1996, 67 s. *Rozpr. i Studia*, t. (313) 239.

23. Dochodzenie do siebie. Wybrane wątki literatury po roku 1989. [Szkiel]. Sejny: „Pogranicze” 1997, 224 s.

Zawartość: Pisanie Polski; Rekonstrukcja rzeczywistości; Odbudowywanie przestrzeni [dot.: S. Chwin; Hanemann]; Ziemia niczyja; Zrozumieć swój los [dot.: K. Brakoniecki; Misterium]; Oblicze ojczyzny; Na ruchomych piaskach historii; Pamięć kresów; „Nasz powiat”. O cyklu mickiewiczowskim Jarosława Marka Rymkiewicza. (Rekonesans); Świat utracony w „Albumie rodzinnym” Michała Liniewskiego; „Kres to podróży na Kresy?”; „Mogło was nie być” [dot.: J. Szuber; Paradne ubranko i inne wiersze; Apokryfy i epitafia sanockie]; Dotykać niemożliwości. (Notatki z lektury „Kamienia granicznego”) [P. Matywieckiego]; „Coś/ć” [dot. twórczości R. Krynickiego].

24. Milczenie i krzyk. Pięć esejów z powodu Młodej Polski. Lubl.: Wydawn. UMCS 1997, 106 s.

Zawartość: Wstęp – Dramat Młodej Polski; Młoda Polska w historii; Język Młodej Polski; Milczenie i krzyk; „Confiteor” [S. Przybyszewskiego] i nowa wrażliwość.

25. Powrót poetów. Szkice. Kr.: Miniatura 1997, 192 s.

Zawartość: Powrót poetów. – Czytanie poezji: Wyspa poezji; Podstęp sztuki. (Pytania do poezji najnowszej) [poz. 19]; „Kres to podróży na Kresy?” [poz. 23]. – Czytanie poetów: Łacińska kotwica. (Janicjusz – Zygmunt Kubiak); Nowy wybór Różewicza [dot.: Słowo po słowie]; Dochodzenie do wiersza. (Krystyna Miłobędzka); „Rzeczpospolita Pańska” (Adam Czerniawski); Mali mistrzowie. (Jacek Łukasiewicz); Różnice czasów. (Henryk Grynberg); Budzenie snu. (Krzysztof Karasek); Rozpływające się zdanie. (Bogusława Latawiec); Przemienienie. (Józef Kurylak); Rozdwojeny w sobie. (Piotr Matywiecki); Otwieranie Księgi. (Piotr Matywiecki); Światoczuła przestrzeń. (Adriana Szymańska); Odszczurzenie. (Stanisław Zajacek); Dziennik poetycki. (Maciej Cisło); Ciało, krew i coś jeszcze. (Maria Bigoszevska); „Życie jest większe od sztuki”. (Kazimierz Brakoniecki); Zrozumieć swój los. (Kazimierz Brakoniecki); Kartki z zyciorysu. (Antoni Pawlak); Próba (auto)ironii. (Artur D. Liskowacki); Negatyw świata. (Piotr Michałowski); Szyk przestawny. (Andrzej Stasiuk); „Na jałowym brzegu?” (Andrzej Sosnowski); Cisza przedmiotów. (Robert Pawlak).

26. Co czytamy? Prasa kulturalna 1945-1995. [Szkiel]. Lubl.: Wydawn. UMCS 1999, 102 s.

Zawartość: I. Czasopisma literackie w latach 1945-1975. – II. Czasopisma kulturalne w latach 1975-1995.

27. Historia, państwo, literatura. Polska powieść współczesna jako przestrzeń pytań o sens procesów dziejowych. [Szkiel]. Szczec.: Wydawn. Nauk. Uniw. Szczec. 1999, 276 s. Wyd. nast. pt. Współczesna powieść polityczna. Sens literatury, sens historii. Wwa; PWN 2001.

Zawartość: Wprowadzenie. – „Faraon” albo powieść o państwie [poz. 3, 15]; „Płomienie” [S. Brzozowskiego]. Poezja historii; „Przedwiośnie” [S. Żeromskiego]. Państwo czy rewolucja?; „Generał Barcz”. O autonomii literatury [poz. 3, 15]; „Nienasycone” [S.I. Witkiewicza]. Problem formy polskości; „Nurt” [W. Berenta]. Poezja i historia; „Czerwone tarce” [J. Iwaszkiewicza]. Historia jako pytanie; „Srebrne orły” [T. Parnickiego]. Narodziny historii; „Boski Juliusz” i „Nazo poeta” [J. Bochenńskiego]. Różnica i tożsamość [poz. 3]; „Labirynt” i „LLW” [H. Malewskiej]. Terazniejszość czyli odpowiedzialność; „Dwie

głowy ptaka” [W. Terleckiego]. Między realizmem a zdradą; „Wariacje pocztowe” [K. Brandysa]. Powrót do Polski; „Obłęd” [J. Krzysztonia]. Szalenstwo historii czy historia szalenstwa?; „Rozmowy polskie latem 1983” [J.M. Rymkiewicz]. Zapisywanie Polski; Sens literatury i sens historii.

28. Erwin Kruk. Kr.: Zespół Lit. „Polska 2000” 2000, 36 s.

Zawiera esej poświęcony twórczości E. Kruka, wybór jego wierszy, wywiad z poetą oraz bibliografię jego publikacji. Wydawn. w jez. niem.

29. Kazimierz Brakoniecki. Kr.: Zespół Lit. „Polska 2000” 2000, 32 s.

Zawiera esej poświęcony twórczości K. Brakonieckiego, wybór jego wierszy, wywiad z poetą oraz bibliografię jego publikacji. Wydawn. w jez. niem.

30. Każdy jest kimś. [Aforyzmy]. Kr.: Miniatura 2000, 127 s.

31. Wężły polsko-niemieckie. [Szkiel]. Notą edytorską opatrzył S. Podobiński. Częstochowa: Wydawn. WSP 2000, 187 s.

Zawartość: Wprowadzenie. – I: Na Berlin [dot. biografii L.Sz.]; Mała narracja berlińska [dot. m.in. A. Śluckiego]; Otoczony murem [dot. W. Gombrowicza w Berlinie]; Berlin Zachodni jako centrum emigracyjnego życia literackiego. (Wstęp do opisu). – II: Lekcja realizmu politycznego. „Kultura” [paryska] wobec „kwestii niemieckiej”; Niemieckie laboratorium [dot. m.in. G. Grassa]. – III: Przejmowanie pejzazu [dot. pol. literatury współcz.]. Od stereotypów do wyzwolenia z historii [dot. problemu „niemieckości” w pol. literaturze współcz.]; Język niemiecki jako pierwszy język obcy literatury polskiej. (Uwagi rozpoznawcze) [dot. przekł. literatury pol. na jez. niem.]. – IV: Wygnajęz. Tomasz Mann i Günter Grass wobec faszyzmu [poz. 15]; Lekcja „Czarodziejskiej góry” [T. Mann]; Pani Schweigestill [poz. 3].

32. Literatura i życie. Ważniejsze wątki dyskusji literackich 1939-1989. [Szkiel]. Lubl.: Wydawn. UMCS 2001, 198 s.

Zawartość: Okres 1939-1945; Okres 1945-1950; Lata 1950-1956; Lata 1956-1963; Lata 1963-1970; Lata 1970-1976; Lata 1976-1982; Lata 1982-1989. – Posłowie.

33. Panu Tadeuszowi. [Wiersze]. Szczec.: 13 Muz 2001, 50 s.

34. Przestrzeń spotkania. Eseje o „Kulturze” paryskiej. Lubl.: Wydawn. UMCS 2001, 141 s.

Zawartość: Realizm; Położenie nacisku na sprawy kultury. Z Jerzym Giedroyciem rozmawiają L.Sz. i Joanna Szwedowska; To można było przewidzieć. O Juliuszu Mieroszewskim; Dzienniki Jerzego Giedroycia; Czarna dziura. O twórczości Gustawa Herlinga-Grudzińskiego; Świadek. O „Dzienniku pisanym nocą” Herlinga-Grudzińskiego; Galop historii. Kresowa lekcja paryskiej „Kultury”; Poezja i historia. O „Złotej hramocie” Józefa Łobodowskiego; Lekcja realizmu politycznego. „Kultura” wobec „kwestii niemieckiej” [poz. 31]; Przestrzeń spotkania. „Kultura” a pokolenie '68.

35. Świat, język, księga. Lubl.: Wydawn. UMCS 2001, 118 s.

Szkice o poezji pol. II poł. XX w. – Zawartość: Wprowadzenie; Problemy periodyzacji; Rozpoznawanie rzeczywistości; Poszukiwanie języka; Poszukiwanie horyzontu znaczący.

36. Węzeł kresowy. [Szkiel dot. literatury o Kresach Wschodnich]. Częstochowa: WSP 2001, 184 s.

Zawartość: Realia i mity – wprowadzenie; Itaka, do której się nie wraca. Obraz Polski w poezji emigracyjnej; Uniwersalizm doświadczenia Kresów; Pamięć Kresów; Problem literatury kresowej w okresie PRL-u; Poezja i historia. O „Złotej harmonii” Józefa Łobodowskiego [poz. 34]; Nasz powiat. O cyklu mickiewiczowskim Jarosława Marka Rymkiewicza. Rekonesans [poz. 23]; Świat utracony w „Albumie rodzinnym” Michała Liniewskiego [poz. 23]; Inwazja i koniec historii [dot. prozy T. Lubkiewicz-Urbano-wicz]; Galop historii. Kresowa lekcja paryskiej „Kultury” [poz. 34]; „Kres to podróży na Kresy?” [dot. problematyki Kresów w poezji młodych poetów]; Postowie.

37. Przestrzenie słowa. Eseje. Kr.: Wydawn. Baran i Suszczyński 2002, 120 s.

Zawartość: Znad brzegu przepaści [dot. stanu lit. współcz.]; Tłumaczenie przebudzonego [dot. nowych tendencji lit.]; Poszukiwanie rzeczywistości; Rysowanie nowej mapy; Życie w języku, język życia; Gry i zabawy [dot. sztuki przekładul]; Porcja bluesa; Haiku; granice literatury; „Wieża z kości słoniowej”; kilka chaotycznych tez bez wniosków; Jak czytam, jak pragnę czytać; Po co pisać; Rzecz dla mnie, jako poety, najważniejsza.

Wybór utworów w przekł. niem.: Eiszeit, Steinzeit. Gedichte und ein Essay. [Przeł.] R. Schmidgall. [Współpraca:] J. Bokiewicz, Hamburg 1997.

Szkie i artykuły w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Młoda poezja dzisiaj. *Więź* 1971 nr 7/8 s. 127-139. – Romantyzm dziś – co to znaczy? *Teksty Drugie* 1972 nr 5 s. 60-78. – Leca mozaika dynamiczna. W: *Myślę, że jestem. O Stanisławie Jerzym Lecu*. Kr. 1974 s. 322-336 [dot.: Myśli nieuczesane]. – Międzyepoka. (Poezja po wojnie). I. *Pismo* 1981 nr 7 s. 70-89. – Kultura niezależna a struktury oficjalne. *Kultura*, Paryż 1987 nr 1/2 s. 149-163. – Ciało Rosji. *Kontakt*, Paryż 1988 nr 10 s. 65-77 [dot. eseistyki M. Kundery]. – Jaka Polska? (Hłasko, Nowakowski, Orłowski, Anderman). *Kontakt*, Paryż 1988 nr 12 s. 129-151. – Powracające kształty snów. *Kontakt*, Paryż 1988 nr 7/8 s. 134-158 [dot. twórczości G. Herlinga-Grudzińskiego]. – Legenda Nowej Fali. (Chaotyczna próba uporządkowania doświadczeń). *Res Publica* 1991 nr 7/8 s. 68-77. – Juliana Przybosa miejsce na ziemi. *Ogród* 1992 nr 1 s. 115-129. – Zamglona konstelacja. *Teksty Drugie* 1992 nr 6 s. 123-132 [dot.: Cz. Miłosz: Świadectwo poezji; M. Jastrun: Forma i sens poezji; A. Wat: Dziennik bez samogłosek; K. Karasek: Poezja i jej sobowót; S. Barańczak: Tablica z Macondo]. – Stefan Flukowski. W: *Obraz literatury polskiej*. Ser. 6 t. 4. Kr. 1993 s. 119-129. – Spurensicherung. Zur Literatur der ehemaligen polnischen Ostgebiete. [Przeł.] M. Hasenstein. W: *Deutsch-polnische Ansichten zur Literatur und Kultur. Jahrbuch des Deutschen Polen-Instituts Darmstadt*, Wiesbaden 1994 s. 31-43. – Die Pariser „Kultura” zur „polnischen Frage”. Ein Lektion in Sachen politischer Realismus. W: *Deutsch-polnische Ansichten zur Literatur und Kultur. Jahrbuch des Deutschen Polen-Instituts Darmstadt*, Wiesbaden 1995 s. 65-83. – Czasopisma lite-

rackie. W: *Literatura polska 1918-1975*. T. 3. 1945-1975. Cz. 1. Wwa 1996 s. 207-257. – Miłość do kultury raz jeszcze. *Teksty Drugie* 1996 nr 5 s. 130-143 [dot. debiutów poetyckich]. – Obecność socrealizmu. *Prz. Polit.* 1997 nr 33/34 s. 28-35 [dot. literatury pol. z l. 1949-1955]. – Podróż mego życia. Cz. 1-2. *Pogranicza* 1999 nr 1/2 s. 78-86, nr 4 s. 69-79.

Przekład

1. R. Ausländer: 25 wierszy. Wybór i przekł. ... Szczec.: Albatros 1994, 57 s.

Prace redakcyjne

1. Mityng poetycki. Antologia „pokolenia 68”. Oprac. ... Wr.: Bibl. Agory 1979.

2. Poezja stanu wojennego. Antologia. Tom przygot.: [I. Smółka] Inga, [J. Markiewicz] Jot Em, [...]. Londyn: Puls 1982, 100 s. Wyd. nast. pt. Antologia wierszy wojennych. Wwa: NOWA* 1982, 92 s.

Podp.: Spectator

Zob. też Przekład.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1990, 2001, 2002. – Wywiady: Życie po ludzku. Rozm.: E.M. Ślaska, G. Zieliński. *Archipelag*, Berlin Zach. 1986 nr 5; Nie mówcie: Europa. *Europa** 1987 nr 2; Witraż. Rozm. M. Bigoszczyńska. *Kresy* 1991 nr 6; Czekam na postidiotyzm. Rozm. D. Nowacki. *Opcje* 1999 nr 4. LP XX w (M. Kisiel).

L. Pułka: Poemat innej strony życia [o poezji L.Sz.]. W: *Warsztaty literackie filologów*. Wr. 1980. – P. Wierzbicki: Nianki protestują przeciw wyrazowi „gnida”. *Puls** 1980 nr 7 [rec.: Własnymi słowami]. – [I. Smółka] W. Issa: Wobec kłęski. *Wybór** 1985 nr 10 [rec.: Przez zaciśnięte zęby]. – [Szkola polska:] J. Wegner: Obrona tożsamości. *Bez Dekretu** 1985 nr 11; J. Kornhauser: Lekcja tożsamości. *Zesz. Lit.*, Paryż 1986 nr 11, przedr. w tegoż: *Międzyepoka*. Kr. 1995; [R.K. Przybylski] RKP: Lekcja na temat tożsamości. *Alm. Hum.** 1986 nr 5. – A. Bogusławski: Kultura strażniczką wolności. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1987 nr 298. – K. Winnicki: O literaturze, czyli o niczym. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 1987 nr z 19 XI [rec.: W Polsce, czyli Nigdzie]. – A. Dobrowolski: Przez mgłę ku jasności. *Kontur** 1988 nr 1 [rec.: Mgły]. – [Walka o godność:] I. Smółka: Zmienia się skóra świata. *Potop* 1991 nr 14; D. Dabert: L.Sz. spojrzenie na poezję. *Polonistyka* 1995 nr 6. – P. Michałowski: Między ciszą a zgłębieniem. *Nowe Książ.* 1995 nr 4 [rec.: Klucz od przepaści]. – P. Michałowski: Dzwine słowo „cisza”. *Literatura* 1996 nr 12 [rec.: Skupienie]. – A. Pałczak: Przepaść od klucza. *Pogranicza* 1996 nr 4 [rec.: Klucz od przepaści]. – [Skupienie:] I. Smółka: Gry znaczeń. *Nowe Książ.* 1996 nr 10; A. Bykowska-Salczynska: Pomędzy ciszą a milczeniem, czyli o stanach skupienia ręki, kwarkach i najnowszych tomach poezji L.Sz. *Borussia* 1997 nr 14 [dot. też: Klucz od przepaści]; G. Kociuba: Składnia rozkładu. *Arkusz* 1997 nr 4. – [Docho-dzenie do siebie:] A.D. Liskowacki: Wyścig na dochodzenie. *Twórczość* 1997 nr 12; D. Nowacki: Zdaniem rekonwalescenta. *Fa-Art* 1997 nr 2/3; P. Michałowski: „Literacka korekta mapy”. *Literatura* 1997 nr 10. – D. Pawelec: Debiuty i powroty. Kat. 1998, passim. – [Historia, państwo, literatura:] J. Madejski: Zbliżenia L.Sz. *Pogranicza* 1999 nr 4; P. Majerski: Gdy nas Polska szuka. *Nowe Książ.* 2000 nr 2. – P. Michałowski: Królestwo z(a)dnia L.Sz. *Pogranicza* 2000 nr 4 [rec.: Każdy jest kims].

— M. Pieczara: Na berlińskim bruku... *Nowe Książ.* 2001 nr 1 [rec.: Węzły polsko-niemieckie]. — K. Lisowski: Gry znaczeń. *Nowe Książ.* 2002 nr 3 [rec.: Panu Tadeuszowi]. — P. Szewc: Kultura, polityka, realizm. *Nowe Książ.* 2002 nr 1 [rec.: Przystęp spotkania].

B.D.

SZCZAWIEJ Jan

1906-1983

Pseud.: (is); J.S.; J.Sz.; Seida; Sz.J.

Poeta, krytyk literacki.

Urodzony 6 stycznia 1906 we wsi Rogatka niedaleko Chełma w rodzinie chłopskiej; syn Michała Szczawieja i Anastazji z domu Daniluk. W czasie I wojny światowej został w 1916 ewakuowany wraz z rodziną do Żytomierza na Ukrainie. W 1918 powrócił do kraju i od 1923 uczęszczał do Państwowego Seminarium Nauczycielskiego w Chełmie; w tym czasie wstąpił do ZHP. Debiutował w 1925 opowiadaniem pt. „Biskopt na warcie”, ogłoszonym w harcerskim miesięczniku *Nasz Hufiec* (nr 1; tu też artykuł „Dlaczego starsi chłopcy opuszczają drużyny”); współpracę z tym piśmie kontynuował do 1926; był też jego administratorem, a później redaktorem naczelnym. Po ukończeniu w 1926 seminarium został nauczycielem w szkole powszechnej w Irenie pod Dębliem. Jako poeta debiutował w 1927 wierszem pt. „Bogini”, opublikowanym w warszawskim dwutygodniku *Od A do Z* (nr 7). Należał do ZMW „Wici”; od 1928 pełnił funkcję instruktora powiatowego w Krasnymstawie. Wiersze, opowiadania, recenzje i artykuły publikował m.in. w pismach *Głos Literacki* (1928-29), *Głos Prawdy* (1928-29), *Strzelec* (1929-34), *Gazeta Polska* (1930-33); redagował również tygodniowe dodatki literackie dzienników *Ziemia Lubelska* (1929) i *Hasło Łódzkie* (pt. *Współczesność Literacka*; 1929-30). W 1929 wszedł w skład lubelskiej grupy literackiej Kadra i współpracował z miesięcznikiem o tej samej nazwie (1930). Był członkiem ZZLP (od 1929). Po rezygnacji z pracy nauczycielskiej był od 1930 zatrudniony jako instruktor ZMW „Wici” w Garwolinie. W 1932 wstąpił do Stronnictwa Ludowego. W następnym roku przeprowadził się do Warszawy i został urzędnikiem w Zarządzie Miejskim. Kontynuował prace literackie: redagował czasopismo *Współczesność Polska* (1934-35), a potem współpracował z periodykiem *Wież Polska* (1937-39); występował na antenie Polskiego Radia jako autor cotygodniowych audycji pt. „Na froncie literatury”. W czasie okupacji niemieckiej nadal mieszkał w Warszawie i pracował w Zarządzie Miejskim. W 1940 ożenił się z Jadwigą Radlińską, literatką. Brał udział w działalności konspiracyjnej. W 1941 (po śmierci Witolda Hulewicza) objął redakcję organu Komendy Obrońców Polski *Polska żyje* (do 1944). Należał do podziemnego Stronnictwa

Ludowego „Roch” i do Batalionów Chłopskich (pseud. Rokita), wchodził w skład Komisji Informacji w Centralnym Kierownictwie Ruchu Ludowego. Redagował powiązane z ruchem ludowym pisma: *Nurty* (1942-44), *Agencja Informacyjna „Wież”* (1943-44; początkowo z Kazimierzem Bagińskim i Karolem Pędowskim, a od nr 23 samodzielnie) i *Przez walkę do zwycięstwa* (1944). W swoim warszawskim mieszkaniu gromadził i przechowywał dokumenty zbrodni hitlerowskich i pisma konspiracyjne. Jesienią 1944, po upadku powstania warszawskiego, przedostał się do Chełma, gdzie w 1945 założył Teatr Ziemi Chełmskiej i objął jego dyrekcję. W końcu 1945 powrócił do Warszawy i od stycznia 1946 do 1959 pracował w Ministerstwie Kultury i Sztuki, najpierw w Zarządzie Centralnym, a potem jako wicedyrektor Departamentu Teatru. Należał do ZZLP (od 1949 ZLP; wielokrotny członek zarządu Oddziału Warszawskiego) i do Związku Zawodowego Dziennikarzy RP (od 1951 SDP). W 1946 założył dwutygodnik literacki *Warszawa* i pełnił funkcję jego redaktora naczelnego do zamknięcia pisma w 1950. Kontynuował działalność w ruchu ludowym: był członkiem PSL, a od 1949 ZSL; w 1946 był współzałożycielem Wydawnictwa Ludowego (prezes zarządu do 1949); pracował jako dziennikarz w prasie ludowej: *Dzienniku Ludowym* (1945-47; kierownik działu kulturalnego; współpracownik w 1957-69, z przerwami), *Gazecie Ludowej* (1946-49; kierownik działu kulturalnego), *Woli Ludu* (1950-51) i *Orce* (1957-61; kolejno: kierownik działu, sekretarz i zastępca redaktora naczelnego). Współpracował też m.in. z *Życiem Warszawy* (1951-56; zastępca redaktora), *Pracą Świetlicową* (1953-56) i *Zieloną Sztandarem* (1954-69, z przerwami). Około 1952 zamieszkał w Podkowie Leśnej. Rozwijał twórczość poetycką i krytyczną oraz zajmował się opracowywaniem antologii poetyckich. Od 1962 do przejścia na emeryturę w 1970 był zatrudniony w administracji ZSL (najpierw w Wydziale Prasowym, a od 1965 w Wydziale Propagandy i Szkolenia Naczelnego Komitetu ZSL). Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1946), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1959), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1969), Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1971). Zmarł 23 kwietnia 1983 w Podkowie Leśnej; pochowany w Warszawie.

Od 1984 organizowano w Chełmie Wojewódzki Konkurs Recytatorski im. J. Szczawieja.

TWÓRCZOŚĆ

1. Miłość tworząca. Poezje. Wwa: Związek Wydawn. Młodych 1930, 68 s.

Cykle: Miłość tworząca; Zamyslenie wieczorne; O chleb powszedni.

2. Oskarżamy dzień dzisiejszy. [Ulotka publicystyczna]. Wwa: *Kadra* 1930, 7 s.

Dotyczy sytuacji materialnej literatów w Polsce.

3. Gałąź czeremchy. Poezje. Wwa: F. Hoesick [1932], 28 s.

4. Ochotnicy. Widowisko popularne w 3 odsłonach. [Współaut.: R. Horoszkiewicz] R.H. Woynicz. Wwa: Wydawn. Związku Teatrów Lud. 1936, 36 s.

5. Radio swatem. Widowisko popularne w 3 odsłonach. Oprac. na podst. pomysłu M. Kisińskiego ... Wwa: Wydawn. Związku Teatrów Lud. 1936, 33 s.

6. Wiatr wolności. Poezje. [Współaut.: T. Demczyk, T. Faszczewski]. Red. i wyd. [T. Faszczewski] K. Czarowic. Wwa: Wydawn. „Zrywu Wolnych” [1942], 70 s.

Wyd. konspir.; druk anonim.

7. Pole bitwy. [Wiersze]. [Wwa: druk Ag. Informacyjna „Wieś”] 1943, 32 s., masz. Wyd. nast. [zmien.] z podtyt. (1940-1944) Wwa: Panteon 1947, 45 s. Przedr. zob. poz. 8.

Wyd. z 1943 konspir.; druk anonim.

8. Hymn podczas bitwy. (1940-44). [Wiersze]. Wwa: Wydawn. Lud. 1947, 45 s.

Zawartość jak w poz. 7.

9. Łuny kamienne. Poezje. Wwa: Panteon 1949, 24 s.

10. Owoc dobrego i złego. Szkice. Wwa: LSW 1959, 487 s.

Zawiera drobne szkice, w większości drukowane wcześniej w prasie, dotyczące głównie literatury chłopskiej i wojennej.

11. Łuny kamienne 1930-1959. [Wiersze]. Przedm.: J.N. Miller. Wwa: LSW 1960, 154 s.

12. Dom sercu bliski. [Wiersze]. Lubl.: WLubel. 1965, 30 s.

13. Jarzębiny. Wiersze z lat 1929-1965. Wwa: LSW 1965, 202 s.

Zawiera wiersze z tomów poz. 3, 9 oraz cykl. Zmaganie dnia z nocą.

14. Krzesanie ognia. Szkice. [Wwa:] LSW 1969, 325 s.

Zawartość: Stoje wysoko na górze w Chelmie [wstęp]. — Szkice lit. m.in. o pisarzach: W. Bartyzlu, F. Becińskim, W. BROWICZU, S. CEBULSKIM, S. CHOJNOWSKIM, S. CIESIELCZUKU, S. CZERNIKU, K. GAWRON, J. GÓRKIEWICZOWEJ, B. JASIEŃSKIM, M. KAJCE, P. KAMIŃSKIM, F. KANTYCE, J. KAPUŚCINSKIM, J. KAWALCU, J.N. KŁOSOWSKIM, M. KONOPNICKEJ, W. KOWALSKIM, L. KRUCZKOWSKIM, J. KRUKU, P. KRZYKALSKIM, F. KULARZE, Z. KUPISZU, M. LENGOWSKIM, A. LEŚNIAKU, Z. ŁOBODA-ZYŻAŃSKIEJ, T. MACHNOWSKIM, E. MARCU, S. MŁODOŻEŃCU, J. MODRZEJEWSKIM, G. MOCINKU, S. NEDZY-KUBIŃCU, W. NOSALU, J. OZGA-MICHAŁSKIM, S. PIĘCIE, J. POCKU, F. RAKU, W. REYMONCIE, T. RUCZYŃSKIM, S. SKULSKIM, A. SUSKIM, F. ŚWIĘCIEM, G. TIMOFIEJEWIE, J. WANTULE, J. WIKTORZE, K. ZABOROWSKIEJ.

15. Żytnia ruń. [Wiersze]. [Wwa:] LSW 1969, 94 s.

Zawiera także przekłady wierszy V. Nezvala, A. Twardowskiego, V. Zavadę.

16. Ciosy. Z lat walki 1939-1945. T. 1-2. Wwa: LSW 1975, 461 + 423 s.

Zawartość: T. 1: Od autora; Agencja Informacyjna „Wieś”; [J.] Grudziński; Nieznanym numer „Trybuny Wolności” [organu podziemnej PPR z 15 czerwca 1942]. — T. 2: Muza w żołnierskim hełmie; Wiara przypieczetowana krwią [dot. poezji pol.]; Wtedy będziesz, Polsko, sławna! [dot. pol. lewicowych ugrupowań polit.]; Z trudu naszego i znoju [dot. Z. Jarosza]; Tu bije serce naszej ojczyzny! [dot. L. Buczyńskiego]; Wprost na oczach Generalnego Gubernatora [dot. I. Fika]; Byłby Słowackim naszej epoki [K.K. Baczyński]; Nie dla piękna słów ani dla chwały poety [dot. okupacyjnych antologii poetyckich]; „Szuka i Naród”: Królestwo śmierci [dot. pisma]; Walka trwa. Zwycięzcy! [dot. ruchu oporu w Wwii]; My, ze spalonych wsi [o wojennych pieśniach i piosenkach]; „Steyer” pierwszą nagrodą w konkursie na wiersz [dot. życia lit. w okupowanej Wwii]; W XX wieku, w środku Europy [problematyka oświeceniowska w literaturze pol.]; Drwiący śmiech pokoleń? [dot.: T. Borowski; Gdziekolwiek ziemial; Bo ten zwycięzca, który się śmieje [satyra w literaturze i plastyce]; „Kamienie na szaniec” [A. Kamińskiego]; „Wiatr wolności” [dot. tomu poezji T. Faszczewskiego, T. J. Demczyka i J. Sz.]; Antologia Narcyza Kwiatka. [dot. „Antologii poezji współczesnej” z 1941]; Póki my zjemy życie lit. w okupowanej Polsce; Podziemne dzienniki Warszawy, Krakowa i Lublina; Jak Was; i nas trafia śmierć [dot. życia lit. we Lwowie pod okupacją niem.]; Gdzie tylko stanęła stopa Polaka [o twórczości lit. pol. żołnierzy na frontach II wojny światowej]; „Dźwigary”; Grunwald 1945 [dot. Wwy].

17. Zmaganie dnia z nocą. [Wiersze]. Wwa: LSW 1976, 207 s. Wyd. nast. tamże 1981.

Zawiera wiersze z tomów: poz. 7, 11, 15, — nadto cykl: Pieśń o ziemi lubelskiej (1963); Zmaganie dnia z nocą (1963-1969). — tu także przekłady wierszy M. Nahnybudy, V. Nezvala, M. del Picchio, A. Sofronowa, A. Twardowskiego, P. Woroński, V. Zavadę.

18. Laur i cierni. Szkice. Wybór: T. Jodelka-Burzecki. Wwa: LSW 1977, 553 s.

Zawiera wybór z poz. 14 oraz m.in. szkice: Tradycje literatury ludowej w Polsce i jej dorobek; Oryginalne wartości pisarstwa ludowego; Jan Wiktor; Od Ściegiennego do dni dzisiejszych [dot. twórczości H. Syski]; Muza w żołnierskim hełmie [dot. literatury i kultury pol. podczas okupacji niem.]; Pochwała prawdziwego teatru [dot. występów moskiewskiego T. Dram. w Wwii]; George Bernard Shaw; Taras Szewczenko; A może by taki własnie bohater? [wypowiedź w ank. tygodnika *Fundamenty*].

Prace redakcyjne

1. Antologia polskiej poezji podziemnej. 1939-1945. [Oprac. i wstęp] ... Wwa: Wspólna Sprawa 1957, 591 s. ZBoWiD. Por. poz. 2, 7.

Zawiera m.in. wiersze J.Sz.

2. Imię nam Polska. Antologia. [Oprac. i przedm.] ... Wwa: Wspólna Sprawa 1958, 348 s.

Wybór z poz. 1 wydany na zlecenie Min. Oświaty, przeznaczony dla bibliotek szkolnych. — Zawiera m.in. wiersze J.Sz.

3. Takie będą rzeczospolite. Wspomnienia i wypowiedzi nauczycieli. Przygot. i wstępem poprzedził ... Wwa: LSW 1962, 459 s.

4. A. Suski: *Utwory zebrane. Poezje, opowiadania, artykuły. Zebrał, oprac. i wstępem poprzedził ...* Przedm.: K. Banach. Wwa: LSW 1966, 296 s.

5. *Antologia współczesnej poezji ludowej*. [Oprac. i przedm.] ... [Wwa:] LSW 1967, 879 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 popraw. i uzup. 1972, 1049 s., wyd. 3 popraw. i rozszerz. pt. *Antologia poezji ludowej. 1830-1980*. Posł.: A. Śledziewski. 1985.

Nagroda im. T. Nocznickiego za działalność publicystyczną w 1967.

6. P. Kamiński: *Wiersze z Podlasia. Wybór, oprac. i wstęp ...* [Wwa:] Tow. Społ.-Kult. Ziemi Sokółowskiej [1971], 102 s.

7. *Poezja Polski Walczącej. 1939-1945. Antologia*. [Wybór, oprac. i wstęp] ... [Przedm.:] K. Rusinek. Red.: L. Michalska. T. 1-2. Wwa: PIW 1974, 1206 + 705 s.

Poszerz. i zmien. wersja poz. 1. — Zawiera m.in. wiersze J.Sz.

8. P. Kamiński: *Kwiat ostu*. [Wiersze]. [Wybór, oprac. i przedm.] ... Wwa: LSW 1979, 106 s.

9. *Poeci robotnicy. Księga twórczości*. [Antologia]. [Oprac. i wstęp] ... Wwa: KiW 1979, 659 s.

10. W. Strzelecki: *Najwyższy czas*. [Wiersze]. [Wybór, oprac. i wstęp] ... Wwa: LSW 1979, 59 s.

11. *Piękna jesteś ziemi moją ojczyzną. Antologia [poetycka]*. [Wybór i przedm.] ... Wwa: LSW 1981, 502 s.

12. *Poezja patriotyczna. 1939-1945. Antologia*. Wybrał: E. Wiekiera. Kr.: Wydaw. Pol. Poezji Patriotycznej 1989, 304 s.

Tom ogłoszony pod nazwiskiem J. Szczawieja stanowi wybór z poz. 7, opracowany po śmierci J.Sz. przez E. Wiekiera.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1956. — Wywiady: Ein Leben für die Allgemeinheit. Rozm. R.W. Kolodziejczyk. *Polnische Rundschau*, Wwa 1971 nr 43; Poeta i kronikarz. Rozm. J.S. Czajkowski. *Rzeczyni* 1982 nr 26.

SWPP 1. — PP (A. Szalagan). — LP (S. Lichanski). — RL 1983 (A. Biernacki). — Słownik biograficzny działaczy polskiego ruchu ludowego. Makietta. Wwa 1989.

[Miłość tworząca]. L. Fryde. *Kuźnica* 1930 nr 6; K. Czachowski: *Poeci „Kadry”*. *Czas* 1932 nr 94 [dot. m.in. J.Sz.]. — J. Kott. *Kuź Młód* 1932 nr 12 [rec.: Gałaz czeremchyl]. — [Antologia polskiej poezji podziemnej. 1939-1945. Oprac. ...] J. Chudek: *Parę uwag i trochę wspomnień*. *Orka* 1957 nr 29/30; Z. Herbert: *Ojczyzna — bliźna*. *Nowe Książ* 1957 nr 21; T. Klak. *Kamena* 1957 nr 21; W. Bartoszewski. *Tyg. Powsz.* 1958 nr 2, uzup. nr 7; Z. Lichniak. *Kierunki* 1958 nr 11; Z. Jastrzębski: *Duch wolny w pieśni*. *Więź* 1959 nr 6 [dot. także opcz.]. *Imię nam Polska!*, sprost. nr 9. — A. Olcha: *Dobrze o szkiecach Sz. Orka* 1959 nr 24 [rec.: Owoc dobrego i złego]. — Jan Szczawiej. *Poeta i krytyk. 30 lat pracy twórczej*. 5 v 1960. [Wwa 1960], 40 s., powiel. [Nota biogr. oraz wybór recenzji z l. 1957-1959 publikowanych wcześniej

w prasie; dot.: Owoc dobrego i złego; *Antologia polskiej poezji podziemnej*. — S. Pięta. *Orka* 1961 nr 6 [rec.: luty kamiennie]. — A. Wilkoń: *Przeciw izolacji*. *Życie Lit.* 1962 nr 11, polem. *tamże* A. Olcha. 1962 nr 12, J.B. Ożóg. 1962 nr 15 [rec.: Owoc dobrego i złego]. — R. Sulima: *Obcoplemienna i własna*. *Poezja* 1966 nr 8 [rec.: Jarzębiny]. — [Antologia współczesnej poezji ludowej. Oprac. ...] A. Adamczyk: *Antologia chaosu*. *Kultura* 1968 nr 9; M. Bocian: *Poezja ludowa? Kontrasty* 1968; S. Czernik: *O poezji ludowej*. *Tyg. Kult.* 1968 nr 12, przedr. w tegóz: *Sny i widma*. [Wwa] 1971; R. Sulima: *Współczesna poezja ludowa*. *Nowe Książ* 1968 nr 14. — [Poezja Polski Walczącej. Oprac. ...] L.M. Bartelski: *Poezja walcząca*. *Nowe Książ* 1975 nr 10; S. Beres. *Lit. Lud* 1975 nr 4/5. — [Ciosy:] A. Wierzbicki: *J.Sz. portret prasy konspiracyjnej*. *Nowe Książ* 1976 nr 2; Z. Wilczewski: *Agencja Informacyjna „Wieś” — podziemne pismo społeczne i literackie*; S. Dąbrowski. *Kwart. Hist. Prasy Pol.* 1977 nr 3. — B. Pięta: *J.Sz. — krytyk literacki*. *Nowe Książ* 1978 nr 16 [rec.: Laur i cień]. — [Poeci robotnicy. Oprac. ...] J.Z. Brudnicki: *Tuż obok*. *Tyg. Kult.* 1980 nr 7; Cz. Hernas: *Na zamówienie*. *Polityka* 1980 nr 11, polem. *tamże* R. Siudański: *Jeszcze wokół „Poetów — robotników”*. 1980 nr 23; Cz. Hernas. 1980 nr 23; J. Niemczuk: *Metoda odkrywania w poezji*. *Kultura* 1980 nr 13. — M. Piechal. *Nowe Książ* 1982 nr 4 [rec. oprac.: Piękna jesteś ziemi moją ojczyzną]. — J. Okoń: *Portret Jana Szczawieja*. [Cz. I]. *Sądy i opinie*. [Cz. 2]. *Życie i twórczość*. Chełm: Woj. Dom Kultury 1985, 16 + 16 s.

B.T.

SZCZAWIŃSKI Józef ur. 1924

Pseud.: Alcest; (e); (E.); (E.S.); es; (es); (ES); (j.n.s.); j.s.; (j.s.); (J.S.); j.sz.; J.Sz.; (J.Sz.); (J.Szcz.); (J. Szczaw.); Jerzy Smoleński; Jerzy Smoleński; js.; (s); (S); sz; Sz.; (szcz); (Szcz.); (szczaw.); Szczaw; (Szczaw.); (Szw); (zast.). — wspólnie ze Zdzisławem Łączkowskim: (jz); S.L.
Poeta, prozaik, krytyk teatralny i literacki.

Urodzony 22 stycznia 1924 w Lublinie; syn Walerego Szczawińskiego, urzędnika, i Jadwigi ze Smoleńskich. Uczęszczał do szkoły powszechnej w Rawie Mazowieckiej, a następnie do Gimnazjum i Liceum im. J. Długosza we Włocławku; tu redagował gazetkę szkolną. Po klęsce wrześniowej przebywał początkowo w Pińsku (październik 1939-kwiecień 1940), później w Rawie Mazowieckiej (maj 1940-styczeń 1943) i Warszawie (styczeń 1943-czerwiec 1944). Brał udział w działalności konspiracyjnej w szeregach AK w okręgu rawskim. W 1943-44 prowadził grupy ideologiczno-szkoleniowe Stronnictwa Narodowego, tzw. piątki, równocześnie uczęszczał na kurs podoficerski. W Warszawie pracował jako robotnik. Po zakończeniu wojny zdał w 1945 maturę w liceum w Rawie Mazowieckiej i rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Łódzkim (UŁ); w 1952 uzyskał magisterium. W czasie studiów współorganizował teatr akademicki, działał w Kole Polonistów i współpracował z Caritas Academica. Społecznie pracował w Bratniej Pomocy Studentów UŁ i redagował *Biuletyn Bratniaka*. W 1946 rozpoczął pracę w *Łódzkim Kurierze Codziennym*, a następnie w popołudniowce *Echo Wiczorcu*. W 1946-48 należał do Klubu Młodych przy Oddziale Łódzkim ZZLP. Debiutował w czerwcu 1947 wierszami pt. „Fabryka

nocą" oraz „Miasto” i „Na czwartaku” w miesięczniku *Warszawa* (nr 8) i dwutygodniku *Arkona* (nr 5/6). W tymże roku nawiązał współpracę dziennikarską i literacką z prasą Stowarzyszenia „Pax” oraz rozpoczął pracę w *Słowie Powszechnym* jako sekretarz redakcji oddziału *Słowa Powszechnego* w Łodzi (do 1951). Od 1950 należał do ZLP, początkowo jako kandydat, od 1958 jako członek. Wiersze, artykuły, recenzje literackie i teatralne publikował głównie w *Słowie Powszechnym* (od 1947; także pod licznymi krypt.), *Dziś i jutro* (1947-56; w 1952 stała współpraca, także pod krypt.: (szcz), (Szcz)), *Tygodnikiem Powszechnym* (1948-55; tu głównie wiersze). Działal społecznie w Komisji Intelktualistów Katolickich przy Polskim Komitecie Obróńców Pokoju (1950-53) oraz w Komisji Duchownych i Świeckich Działaczy Katolickich przy Froncie Jedności Narodu (1953-56). W 1951 przeniósł się do Warszawy. W 1952-54 był kierownikiem działu kultury w redakcji warszawskiej *Słowa Powszechnego*. Rozpoczął też współpracę z *Wrocławskim Tygodnikiem Katolików* (od 1953), *Kierunkami* (od 1956), *Życiem i Myślą* (1958-60), w których ogłaszał liczne wiersze, artykuły, recenzje teatralne i literackie. W 1953 ożenił się z Anną Zawadzka, artystką plastyką. W 1957 został członkiem Stowarzyszenia „Pax”. W 1957-67 pracował w instytucjach Stowarzyszenia: w Wydziale Propagandy (zastępca kierownika, 1958-59), w Wydziale Zagranicznym (zastępca kierownika, 1959-61), w dziale programowym Instytutu Wydawniczego „Pax” (1961-67). W 1961-67 zajmował się też działalnością klubową na terenie Oddziału Stołecznego oraz Klubu im. W. Pietrzaka. W 1958 był sekretarzem redakcji *Współczesności* (od nr 11 do 18; zamieszczał tu artykuły i wywiady, też pod krypt. Sz.). W 1961 był współinicjatorem powstania Oddziału Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Afrykańskiej przy Instytucie Wydawniczym „Pax”, a następnie sekretarzem zarządu Oddziału. W 1967 powrócił do pracy w redakcji *Słowa Powszechnego* i został ponownie kierownikiem działu kultury; w dzienniku tym publikował do 1993 liczne artykuły, felietony, recenzje teatralne (także pod pseud.: Alcest, Jerzy Smoleński, Jerzy Smoliński oraz pod wieloma krypt.). Współpracował nadal jako publicysta i krytyk (używając wielu kryptonimów) w *Kierunkami* i *Wrocławskim Tygodnikiem Katolików* (do 1973; tu m.in. cykl reportaży pt. „Do portów zachodniej Afryki”, 1969 nr 14-20, 23-26). W 1972 otrzymał nagrodę Klubu Krytyki Teatralnej SDP, którego od 1968 był członkiem (1972-80 członek Zarządu Klubu Krytyki Teatralnej SDP). W 1980-90 wchodził w skład Zarządu Stowarzyszenia „Pax”. W 1982 otrzymał nagrodę publicystyczną im. W. Pietrzaka. Od 1983 przez trzy kolejne kadencje wchodził w skład prezydium Zarządu Głównego nowego

ZLP. W 1984-88 był radnym Stołecznej Rady Narodowej. W 1984 został zastępcą redaktora naczelnego *Słowa Powszechnego*. W 1991 był współzałożycielem i prezesem Towarzystwa Przyjaciół Czterech Kontynentów. Odznaczony m.in. Krzyżem Oficerskim i Krzyżem Komandorskim (1998) Orderu Odrodzenia Polski. Mieszka w Komorowie pod Warszawą.

TWÓRCZOŚĆ

1. Chwila. [Wiersze]. Wwa: Pax 1951, 15 s.

Zawiera m.in. cykl: Z modlitw niewyznanych; Alegorie bałalne. — Wyd. wraz z tomikami dziewięciu innych poetów we wspólnej obwolutie pt. Wiersze.

2. Pogoda. [Wiersze]. Wwa: Pax 1956, 60 s.

Zawiera m.in. cykl: Jedenaście wrażeń z występu Koreańczyków; Wierzę w świętych obcowanie; Staromiejskie przechadzki; Trzy teatry.

3. Witraże. [Wiersze]. Wwa: Pax 1959, 77 s.

M.in. cykl: Opowiesci wigilijne.

4. Gesty. [Wiersze]. Wwa: Pax 1966, 25 s.

M.in. cykl: O rzeczach. — Wyd. wraz z tomikami pięciu innych poetów we wspólnej obwolutie pt. Zeszyty poetyckie.

5. Płomień o zmierzchu. [Opowiadanie]. Wwa: Pax 1970, 97 s.

6. Świat zdobywany dla wieczności. Poemat słowno-muzyczny ku czci ojca Maksymiliana Kolbe. Wwa: Pax 1972, 13 s.

I nagroda w konkursie *Przew. Katol.* — Wyd. wraz z zeszytami pięciu innych poetów we wspólnej obwolutie pt. Zeszyty poetyckie.

7. Głosy. [Wiersze]. Wwa: Pax 1975, 74 s.

Zawartość: Dramat pasyjny; Msze [cykl wierszy].

8. Trzeci kolczyk. [Powieść]. Wwa: MON 1980, 206 s.

9. Wiersze wybrane. (1946-1985). Wwa: Pax 1987, 122 s.

10. Ślady nikną na pustyni. [Powieść]. [Wwa:] MON [1990], 191 s.

11. Msza Pielgrzymia. Wwa: Pax 1991, 8 s.
Druk bibliofilski.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975, 1989, 2001. — Wywiady: Jesteśmy olśnieni wspólną logiką jego życia. *Rozm. J. Olejnik. Śl. Powsz.* 1971 nr 253; W czterdziestolecie pracy dziennikarskiej i literackiej. *Rozm. P. Smogorzewski. Śl. Powsz.* 1986 nr 114.

SWPP 2 (R. Loth). — PP (R. Loth).

Z. Lichniak: Na gładkich torach poprawności. *Dziś i jutro* 1951 nr 50 [rec. Chwila]. — [Pogoda:] [J. Kwiatkowski] (jęz.): Poezji nieopierzeni. *Życie Lit.* 1956 nr 48; J. Szczyłka: Liryka ambitna. *Wroc. Tjg. Katol.* 1956 nr 41; K. Toporowicz: *Kierunki* 1956 nr 15. — [Witraże:] Z. Irzyk: Sylwetki poetów. *Kierunki* 1960 nr 7; J. Kwiatkowski: Wszystko już zostało rozstrzygnięte. *Prz. Kult.* 1960 nr 27; [W. Szwedowicz] W.Sz.: Jakże słońce ożywia „Witraże”? *Życie i Myśl* 1960

nr 7/8; T. Fayt. *Homo Dei* 1961 nr 4. — Z. Dolecki: Poezja skondensowana. *Sl. Powsz.* 1967 nr 24 [rec.: Gesty]. — [Głosy:] S. Kruk: Dwa dramaty religijne. *Więź* 1976 nr 12; J. Szczypka. *Kierunki* 1976 nr 17. — Z. Dolecki: W kręgu sensacji. *Sl. Powsz.* 1981 nr 35 [rec.: Trzeci koleżyk]. — Z. Irzyk: J.Sz. — w dziedzinie publicystyki. *Sl. Powsz.* 1982 nr 198. — Z. Dolecki: Jubileusz J.Sz. *Sl. Powsz.* 1984 nr 15. — [Wiersze wybrane:] A. Lazarowicz: Człowiek wpleciony w krąg wyrzeczeń. *Sl. Powsz.* 1987 nr 108; Z. Dolecki. *Kierunki* 1987 nr 32. — J.Z. Brudnicki: Powrót do źródeł. *Kierunki* 1989 nr 14.

J.Z.

SZCZEPAŃSKA Nora

ur. 1914

Imię metrykalne: Eleonora.
Podpisywała utwory też: Eleonora Poczobut-Odlanicka; Nora Poczobut-Odlanicka; Nora Odlanicka.
Pseud.: Nora Es.
Autorka utworów dla młodzieży, poetka.

Urodzona 23 maja 1914 w Witebsku na Białorusi; córka Władysława Odlanickiego-Poczobuta, lekarza, i Natalii Wandy z domu Duborgel-Sazonow, nauczycielki. W 1920 przyjechała wraz z rodzicami do Wielkopolski. Do szkoły średniej uczęszczała w Kościanie. Po zdaniu matury w 1932 podjęła studia z zakresu socjologii na Uniwersytecie Poznańskim (UPozn.), później była asystentką przy Katedrze Etnografii i Etnologii UPozn. Debiutowała jako poetka w 1935 wierszami pt. „Narodziny wiersza”, „Reverie nordique”, „Noc”, „Tam-tam”, „Poeta romantyczny”, ogłoszonymi w poznańskim *Głosie* (nr 6; podp. Eleonora Poczobut-Odlanicka); drukowała tam wiersze także w następnym roku. Wkrótce potem została członkiem poznańskiego Klubu Poetów „Prom” (1936-39). W 1936 uzyskała magisterium na UPozn. W 1937 wyszła za mąż za Jana Szczepańskiego, socjologa. W czasie okupacji niemieckiej przebywała początkowo w Poznaniu, potem na Śląsku Cieszyńskim. W 1940 wyjechała (za mężem wywiezionym na roboty przymusowe) do Wrocławia, a w 1941 do Wiednia; pracowała w tym czasie jako robotnica i sprzątaczką. Po II wojnie światowej powróciła w 1947 do Polski. Zamieszkała w Łodzi i studiowała w Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych na Wydziale Grafiki w klasie prof. Władysława Strzebińskiego. W 1951 ukończyła studia i utrzymywała się z prac plastycznych. Równocześnie rozwijała twórczość literacką. W 1954 rozpoczęła druk opowiadań (później również powieści w odcinkach) dla młodzieży w *Płomyku* (1954-59, 1963), a potem także w *Suicie Młodych* (1955-57, 1971). W następnych latach publikowała wiersze m.in. w *Literaturze* (1973-76) i *Kulturze* (1974, 1976, 1981). Od 1960 była członkiem ZLP. Wiele podróżowała, m.in. do Niemiec (1958), Austrii (1958, 1959), Francji (1959), Jugosławii (1959), Stanów Zjednoczonych (1960-61 i 1974). W 1963 przeprowadziła się do Warszawy. W 1977 otrzymała nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość

artystyczną dla dzieci i młodzieży, *Mieszka* w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Uwiedzione źródła. [Wiersze]. Pozn.: Skł. gł. Księg. S. Dippla 1938, [31] s.

Podp.: Nora Odlanicka
Zawiera m.in. cykl: Chwała życia.

2. Karibu i inne opowiadania. Wwa: NK 1957, 210 s. Wyd. nast. pt. Karibu tamże: wyd. 2 rozszerz. 1966, 250 s., wyd. 3 1983, wyd. 4 1991. Zob. też poz. 4, 7.

Zawartość: Legenda Dakoty, Karibu; Wielkie kije ogniste; Strzelba; Wampum; Odwaga; Akuan; Zwycięzca; Nowe prawo; Złoto Ponki; Salomon; Anaresekwa. — W wyd. 2 i nast. dodano: Uciezka; Zemsta Karibu [poz. 4], — pominięto: Legenda Dakoty, Odwaga; Akuan; Zwycięzca; Nowe prawo; Złoto Ponki; Salomon; Anaresekwa.

Przekł. czes.: Karibu. [Przeł.] J. Vláček. Praha 1975.

3. Sprzysiężenie Czarnej Wydry. [Powieść]. [Łódź:] Wł. 1958, 271 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1961, wyd. 3 1966, wyd. 4 1968; wyd. 5 Pozn.: WP 1973; wyd. 6 Wwa: MAW 1984.

4. Zemsta Karibu. [Powieść]. Pierwodr. pt. Karibu, syn wodza. *Płomyk* 1956/1957 nr 9, 16, 1958/1959 nr 1-6, 8-20. Wyd. osob. zmien. Wwa: NK 1959, 194 s. Wyd. 2 Wwa: KAW 1978. Przedr. zob. poz. 2 (wyd. 2).

5. Dzikie Anda. [Cykl powieściowy]. Wwa: NK. [Cz. 1]. Dzikie Anda. 1961, 218 s.
[Cz. 2]. Ucho wodza. 1963, 209 s.

Wyd. łączne: Wwa: NK 1968, 429 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1981, wyd. 4 1988.

Przekł. czes.: [cz. 1-2] Divoký Anda. [Przeł.] J. Vláček. Praha 1969, wyd. 2 tamże 1983, — niem.: [Cz. 1]. Die Söhne der Dakota, [Cz. 2]. Im Auftrag des Dakota. [Przeł.] K. Staemler. Stuttgart 1978 [właśc. 1979] [podp.: Nora Es], wyd. 2 München 1982; [Cz. 2]. Das Ohr des alten Häuptlings. [Przeł.] I. Buhl. Wwa 1982.

6. Kucharki. Sztuka w 3 aktach. *Dialog* 1961 nr 1 s. 5-35. Praprem. Wwa, T. Kameralny 1965. TV 1981. Adapt. radiowa: Oprac.: Z. Kopalcko. Radio 1961.

7. Odwaga. [Opowiadania]. Wwa: NK 1971, 213 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Pozn.: WP 1977; wyd. 3 Wwa: MAW 1986.

Zawiera z poz. 2: Odwaga [wersja rozszerz.]; Legenda Dakoty; Zwycięzca; Nowe prawo; Złoto Ponki; Salomon; Anaresekwa.

8. Skaza. [Wiersze]. Ilustr. ... Wwa: LSW 1975, 72 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967. — Wywiad: Dzikie Anda i inni. Rozm. B. Tylicka. *Suicie Młodej* 1968 nr 59.

SWPP 1. — PP (R. Loth). — NSLD (B. Tylicka).

H. Michalski: Reszta plotek. *Kultura* 1938 nr 19 [rec. m.in.]: Uwiedzione źródła. — [Karibu i inne opowiadania.] B. Dudański: Dzielnicy Karibu i inni. *Kronika* 1957 nr 8; W. Gro-

dzieniska: Czy książka dla dzieci? *Nowe Książ.* 1957 nr 6; J. Przyboś J.P.: Opowiadania N.Sz. *Prz. Kult.* 1957 nr 50; A. Kamiński *Głos Nauucz.* 1958 nr 23. — [Kucharki] J. Koenig: Trochę pretensji o „Kucharki”. *Dialog* 1961 nr 5; E. Wysińska: Wejście od kuchni. *Nowa Kult.* 1961 nr 14/15; J. Przyboś: Mięso bohaterkie. *Teatr Pol.* 1964/65 nr 10; M. Piwińska: Szuki towarzyskie. *Dialog* 1966 nr 9 [dot. m.in. sztuki N.Sz.]. — [Skaza] H. Siewierski. *Życie Lit.* 1976 nr 33; L. Sokół: Melancholia i groteska. *Nowe Książ.* 1976 nr 11; A. Łaszowski. *N.Sz. Poezja* 1977 nr 4.

B.T.

SZCZEPAŃSKI Jan Alfred 1902-1991

Pseud. (j); (j); J.a.s.; (j.a.s.); J.A.S.; (j.a.szcz.); J.A.Szcz.; J.A.SZCZ.; J.S.; J.Szcz.; Jan Jaszcz; (jana); jaszcz; -jaszcz; (jaszcz); (jaszcz.); Jaszcz; (Jaszcz); JASZCZ; (JASZCZ); SZCZ.
Prozaik, autor reportaży, krytyk teatralny i filmowy.

Urodzony 9 listopada 1902 w Krakowie; syn Ludwika Szczepańskiego, poety, prozaika i dziennikarza, i Lucyny z Lubiszowskich. Po zdaniu w 1921 matury w V Gimnazjum w Krakowie studiował do 1926 polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ); studiów nie ukończył. Należał do koła artystyczno-literackiego UJ Helion; w 1924 był krótko jego prezesem. Debiutował w 1923 wierszem pt. „Księżyc na trapezie”, opublikowanym w dodatku koła do warszawskiego miesięcznika *Twórczość Młodej Polski* (nr 2/3). W latach następnych przygotowywał tomik wierszy „Żabi koń” (niepublikowany). W 1925 opublikował wiersze w almanachu poetyckim „Kongres”, zawierającym też utwory Jana Brzękowskiego, Adriańa Czerwińskiego i Mieczysława Jastruna. Był zamężony z matką, od 1925 należał do Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i Klubu Wysokogórskiego. Uczestniczył w kilku wyprawach alpinistycznych, m.in. w Alpy (1931, 1932), w góry Atlas (1934) i w Kordyliery (1937; wspólnie z Justynem Tymonem Wojszniszem dokonał pierwszego wejścia na szczyt Ojos del Salado); ogłaszał reportaże i wspomnienia z tych wypraw. Był redaktorem czasopisma *Taternik* (1931-36; tu też w 1934-36 artykuły podp. jaszcz), a w 1935-39 członkiem komitetów redakcyjnych miesięcznika *Wierchy* i czasopisma *Turysta w Polsce*. Od 1934 w publikacjach prasowych używał stale pseudonimu Jaszcz i jego odmian. Odbył wiele podróży, m.in. do Austrii (1931, 1932), Francji (1931, 1932, 1934), Hiszpanii (1934), Ameryki Południowej (1931, 1932, 1936, 1937), Maroka (1934). Ożenił się z Marią Perilberg. Pracował nad książką o Słowacji pt. „U południowych sąsiadów” (maszynopis sponał w 1939). W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Krakowie i pracował jako urzędnik w Towarzystwie Tatrzańskim. Po zakończeniu II wojny światowej był w 1945-48 zastępcą redaktora naczelnego wydawanego w Krakowie *Dziennika Polskiego*; w piśmie tym debiutował w 1945 jako krytyk teatralny recenzją z wystawienia sztuki K. Simonowa pt. „Rosjanie” (nr 200).

W tymże roku był krótko sekretarzem redakcji miesięcznika *Twórczość*. Od 1945 był członkiem PPR (od 1948 PZPR). W 1946-47 współpracował z *Odrodzeniem*; publikował tu artykuły i recenzje oraz prowadził stały dział pt. „Przegląd prasy”. W 1946-48 należał do komitetu redakcyjnego *Listów z Teatru*, a od 1946 do komitetu redakcyjnego *Wierchów*; w piśmie tym w 1953-83 publikował utwory prozą, liczne artykuły i recenzje (m.in. podp.: J.A.Szcz., (j.a.szcz.), (jaszcz)). W 1948 otrzymał ex equo z Jerzym Turowiczem nagrodę dziennikarską m. Krakowa. W tymże roku przeniósł się do Warszawy i objął stanowisko kierownika działu kulturalnego *Głosu Ludu*, a następnie *Trybuny Ludu*; funkcję tę pełnił do przejścia na emeryturę w 1971. W dzienniku tym publikował stale recenzje z wystawień teatrów warszawskich i innych miast oraz recenzje filmowe (podp.: (jaszcz.), Jaszcz, (j), J.A.Szcz., J.A.S.). W 1949-51 był redaktorem miesięcznika *Teatr*; w latach następnych publikował w tym piśmie artykuły i recenzje (1952-59, 1968-69, 1973). W 1953 przebywał w Moskwie jako sprawozdawca teatralny. Kontynuował współpracę z *Trybuną Ludu*; m.in. ogłosił tu w 1957 cykl reportaży pt. „Z wędrówek po Słowacji”, w 1963 cykl pt. „Na półce z książkami”, w 1965-75 cykl pt. „Film” (podp. Jaszcz), w 1975 także cykl pt. „Film” (podp.: JASZCZ), a w 1976 cykl pt. „Spotkania z filmem”. Artykuły i recenzje publikował też w tygodniku *Film* (1963-70) oraz w miesięczniku *Dialog* (1962-70; tu w 1962-68 cykl pt. „Uwagi o teatrze i filmie”). W 1964 otrzymał nagrodę Klubu Krytyki Teatralnej. Od 1972 stale współpracował z tygodnikiem *Perspektywy*, w którym w 1973-86 zamieszczał stały felieton teatralny pt. „Z mojej łóżki” (podp. Jaszcz). W 1956-74 odbywał co roku podróże samochodem, kolejno do krajów skandynawskich, ZSRR, Hiszpanii, Włoch, Jugosławii, Grecji, Turcji i Egiptu; z podróży tych ogłaszał liczne reportaże w *Trybunie Ludu* i *Wierchach*. Odnaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1950), Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1959) i I klasy (1971) oraz odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1973). Zmarł 20 marca 1991 w Warszawie; pochowany na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. W śniegach i w słońcu Afryki. [Opis wyprawy]. Wwa: Rój 1935, 309 s.

Dot. wyprawy w góry Wysokiego Atlasu i podróży po Maroku.

2. Góry śniade jak my. [Powieść]. Powst. przed 1939. [Inf. autora]. Druk fragm.: Wyprawa zimowa. *Kur. Lit.-Nauk.* 1936 nr 8; Przez burze. *Kamena* 1937 nr 5/6; Tragedia Pawlikowskich. Karta z powieści „Góry śniade jak my”. *Kamena* 1939 nr 8-10.

3. Wyprawa do księżycowej ziemi. Wwa: PIW 1954, 322 s. Wyd. 2 tamże 1957.

Dot. wyprawy w Kordyliery i podróży po Argentynie i Chile.

4. Przygody ze skałą, dziewczyną i śmiercią. Wspomnienia z Tatr. Wwa: SIT 1956, 369 s.

Zawartość: Droga do taternictwa; Trzydzieści dni; Tylko życie; Zdobywanie rekordu; Kram z przygodami; Jaworowy dom, jaworowi ludzie; Znaki zodiaku; Przygoda ze słońcem; Sprawa ideologii, czyli spojrzenie wstecz; Żelazne wrota; Wiek męski, wiek kłeski

5. Siedem kręgów wtajemniczenia. [Wspomnienia z wypraw alpinistycznych]. Wwa: SIT 1959, 313 s.

Zawartość: 1916-1936, czyli „za dalą dal...”; Wierchowina; W ścianach Peloux; Dookoła Mont Blanc; Na szczytach Afryki Północnej. Cz. 1-3; W górach Bułgarii; W górach Mickiewicza; Na piramidzie i na wulkanie; 1937-1957, czyli Wyprawa nie kończy się nigdy.

6. Przez kraj bogów, słońca i oliwek. [Reportaże z Grecji; współaut.:] A. Grodzicki. Wwa: Iskry 1966, 274 s.

7. Ankarskie ABC. [Reportaże; współaut.:] A. Grodzicki. Wwa: Iskry 1972, 267 s.

8. Ołtarz i miasto. [Szkic]. Kr.: WL 1974, 192 s.
Dot. Muzeum Pergamońskiego w Berlinie.

9. Troja dla dorosłych. [Szkice historyczne]. Kr.: WL 1975, 263 s.

Zawiera cykle: Spotkanie; Zbliżenie; Jak to było naprawdę; Gdy nadszedł czas; Szkielko i oko; Jak być mogło; Polacy i Troja; Czas przemija.

10. Grecja. Kompozycja i układ całości. P.W. Jabłoński. Oprac. map: L. Ratajski, L. Baranowski. Wwa: Wiedza Powsz. 1977, 389 s. Wyd. 2 tamże 1978.

11. Imperium tysiąca bogów. [Opowieść historyczna dot. Hetytów]. Kr.: WL 1977, 281 s.

12. Podróż po ziemi greckiej z Neopolu. Śladami Juliusza Słowackiego. Kr.: WL 1979, 358 s.

13. Od Olimpii do olimpiad. [Opowieść]. Kr.: WL 1980, 319 s.

14. Od Słupów Herkulesa do Arki Noego. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1983, 247 s.

Nadto informatory:

1. Tatr. Tekst opisowy oprac. ... Wwa: Min. Komunikacji [1935], 8 k.

Przekł. niem.: Die Tatra. Polen. [Przekł. anonimowy]. [Wwa:] Herausgeben von Verkehrsministerium [1935].

2. Tatr. Tekst opisowy oprac. ... Wwa: Liga Popierania Turystyki 1936, 6 k.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957, 1979. — J.A. Szczepański: Z lat młodych, górnych i durnych. (Przyczynek do dziejów pierwocin Awangardy krakowskiej). *Życie Lit.* 1979 nr 15; J.A. Szczepański: Mój Kraków. *Perspektywy* 1985 nr 3; J.A. Szczepański: Zakopane i my. *Perspektywy* 1985 nr 8, 9. — Wywiad: Kogo miłują bogowie, czyli rozmowa z Jaszczem. Rozm. H. Sadowska. *Perspektywy* 1982 nr 40.

SWPP 1. — PP (A. Szalagan).

F.A. Ossendowski. *Nowa Książ.* 1936 nr 6 [rec.: W Śniegach i w słońcu Afryki]. — [Przygody ze skałą, dziewczyną i śmiercią.] D. Bienkowska: Pamiętnik liryczny. *Now. Lit. i Wydawn.* 1957 nr 6; A. Chowański: Opowiadanie z Tatr. *Turysta* 1957 nr 19; K.A. Jaworski: „Poza mną są całe Tatry”. *Kamena* 1957 nr 16; A. Ziemiński: O Tatrach dla dorosłych. *Nowe Książ.* 1957 nr 5; L.H. Morstin. *Orka* 1958 nr 2. — J. Pomianowski: Ochotnik czy poborowy? *Nowa Kult.* 1958 nr 22 [o stylu publicystyki J.A.Sz.]. — [Siedem kręgów wtajemniczenia.] W. Sadkowski: „Męczyzna musi umieć walczyć”. *Nowe Książ.* 1959 nr 19; M. Warneńska: Na spotkanie wielkiej przygody. *Orka* 1959 nr 39; W. Krygowski. *Wierchy* 1960. — R. Kosiński: J.A.Sz. *Życie Lit.* 1962 nr 48, przedr. w tegoż: Głowy podwawskie. Kr. 1965. — S.W. Balicki: Ludzie „Dziennika Polskiego” zapamiętani wczoraj i widziani dziś. *Zesz. Praszyn.* 1964 nr 3. — [Przez kraj bogów, słońca i oliwek.] M. Cybulska: Grecki baedeker. *Kultura* 1967 nr 17; K. Dziewanowski: Daleki, nieznaną kraj. *Nowe Książ.* 1967 nr 4. — A. Dubiński. *Prz. Orient.* 1973 nr 3 [rec.: Ankarские ABC]. — [Ołtarz i miasto.] W. Filler: W meandrach fryzu. *Teatr* 1974 nr 19; J. Koprowski: Berlin i dawność. *Literatura* 1974 nr 34; W. Maciąg: Sztuka ponad historią. *Życie Lit.* 1974 nr 34. — [Troja dla dorosłych.] B. Dopart: Podróż do Troi. *Życie Lit.* 1976 nr 9; E. Słuszkiewicz: Czy greckie Iliion to „san-skrzyckie Vilu”? *Meander* 1976 nr 3. — L.M. Bartelski: O Grecji prawie wszystko. *Nowe Książ.* 1977 nr 16 [rec.: Grecja]. — [Imperium tysiąca bogów.] J. Gułkowski] J.G.: Hetyci. *Novum* 1977 nr 9; J. Iwaszkiewicz: Autopsja i historia. *Życie Warsz.* 1977 nr 291; J. Kolbuszewski: Antyczna trylogia Jaszczca. *Życie Lit.* 1977 nr 37 [dot. też: Ołtarz i miasto; Troja dla dorosłych]; A. Soszyński: Zmartwychwstanie narodu. *Nowe Książ.* 1977 nr 20; M. Popko. *Prz. Orient.* 1978 nr 1. — [Podróż po ziemi greckiej z Neopolu.] M. Boni: Szlakiem tradycji. *Literatura* 1979 nr 30; S. Makowski: Grecja Jaszczca i Słowackiego. *Nowe Książ.* 1979 nr 11; M. Warneńska: Po Grecji — śladami Słowackiego. *Perspektywy* 1979 nr 32. — [Od Olimpii do olimpiad.] L.M. Bartelski: Święty ogień Olimpii. *Nowe Książ.* 1980 nr 16; J. Kolbuszewski. *Życie Lit.* 1980 nr 32. — W. Natanson: O J.A.Sz. subiektywnie. (W 80-lecie urodzin). *Teatr* 1982 nr 4. — [Od Słupów Herkulesa do Arki Noego:] J. Marx: Peregrynacje krytyka. *Tu i Teraz* 1984 nr 15; B. Rudnicki: Lubie poglądać, wsparty na Judahu skale... *Nowe Książ.* 1984 nr 4; M. Warneńska: Podróżnik niestrudzony. (Spotkania z przyjaciółmi). *Fakty* 1984 nr 47; J. Kolbuszewski. *Wierchy* 1983, wyd. 1986. — K. Zbijewska: Saga rodu Sz. *Mag. Kult.* 1991 nr 4. E.G.

SZCZEPAŃSKI Jan Józef ur. 1919

Pseud.: A.; Ali; J.J.S.; J.S.; JJS; Józef Janowski; Józef Pawłowski; Piotr Kowalski; Roman Konarski; Wojciech Klem.
Prozaik, eseista, tłumacz, autor scenariuszy filmowych.

Urodzony 12 stycznia 1919 w Warszawie; syn Aleksandra Szczepańskiego, ekonomisty, w 1919-30 konsula RP (w Królestwie Serbów, Chorwatów i Słowenów, w Niemczech i Stanach Zjednoczonych), i Marii ze Znatowiczów, poetki, tłumaczki z serbsko-chorwackiego; bratanek Marii Kuncewiczowej, powieściopisarki. Dzieciństwo spędził (w związku z pracą ojca za granicą) kolejno w Zagrzebiu (do 1922), Bytomiu (do 1929) i Chicago (do 1930). Po powrocie do Polski mieszkał krótko w Warszawie, gdzie uczęszczał do Gimnazjum im. Stefana Batorego. W 1932 przeprowadził się wraz z rodziną do Katowic i kontynuował naukę w tamtejszym Gimnazjum im. A. Mickiewicza. W 1936

zdał egzamin maturalny i odbył ochotniczo szkolenie wojskowe w Szkole Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim oraz kilkumiesięczną służbę liniową w Bielsku. W następnym roku rozpoczął studia z zakresu orientalistyki na Uniwersytecie Warszawskim. Od 1938 uprawiał taternictwo. Brał udział w kampanii wrześniowej jako podchorąży 6. Dywizji Piechoty Armii „Kra-ków”; pod Rawą Ruską dostał się do niewoli niemieckiej, skąd zbiegł podczas transportu jeńców. W czasie okupacji niemieckiej (od jesieni 1939) mieszkał w Krakowie i pracował jako robotnik w spółdzielni spożywców „Społem”. Uczestniczył w działalności konspiracyjnej; od 1939 był członkiem Związku Walki Zbrojnej, a od 1942 AK. W 1942-43 studiował filozofię na tajnych kompletach uniwersyteckich. Debiutował w podziemnym miesięczniku *Droga* (pod pseud. Roman Konarski), najpierw w 1943 wierszem pt. „Po szarym niebie [...]” (nr 1), a w następnym roku utworem pt. „Pamiętnik wojenny” (nr 3/4). Od czerwca 1944 walczył w stopniu podporucznika w oddziałach partyzanckich AK na Kielecczyźnie w okolicach Włoszczowej i Radomska (pseud. Piotr). Od grudnia 1944 przebywał w Goszycach pod Luborzą (Krakowskie), majątku Zofii z Zawiszów Kernowej. Po zakończeniu wojny nadal mieszkał w Krakowie i kontynuował studia orientalistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). W 1946 nawiązał współpracę z *Tygodnikiem Powszechnym* i na jego łamach ogłosił w 1947 opowiadanie pt. „Buty” (nr 6), które uważa za swój właściwy debiut prozatorski. Równocześnie był tłumaczem w redakcji *Głosu Anglit* (1946-47), a następnie przewodnikiem po Zamku Królewskim na Wawelu (1947-48). W 1947 uzyskał stopień magistra filozofii w zakresie nauk orientalistycznych i podjął pracę na UJ jako asystent wolontariusz. W tymże roku ożenił się z Danutą Wolską. Od 1948 był członkiem ZZLP (od 1949 ZLP). W 1949-53 (do przejścia tytułu przez Stowarzyszenie „Pax”) wchodził w skład zespołu redakcyjnego *Tygodnika Powszechnego* (m.in. w 1950-53 rubryka recenzji filmowych pt. „Na ekranie”, podp. JJS); po reaktywowaniu pisma w grudniu 1956 przez dawny zespół został jego stałym współpracownikiem (publikował m.in. pod pseud.: Ali i JJS; w 1958-59 rubryka recenzji filmowych „Na ekranie”, w 1962-63 cykl pt. „Podróż na wschód”, w 1966-80 rubryka pt. „Film”). Od 1953 pracował jako redaktor techniczny w Polskim Wydawnictwie Muzycznym, a następnie w 1959-66 był kierownikiem literackim Teatru Lalek „Grote-ska” w Krakowie. Rozwijał twórczość literacką z zakresu prozy, pisał scenariusze filmowe (część nie została zrealizowana, m.in. wg prozy Stanisława Lema) i prowadził prace przekładowe. Odbywał liczne podróże zagraniczne, z których rela-

cje publikował następnie w książkach reportażowych; był m.in. we Francji (1957; stypendysta Ministerstwa Kultury i Sztuki), Stanach Zjednoczonych (1958; uczestnik międzynarodowego seminarium na Uniwersytecie Harvarda), na Spitsbergenie (1959; członek polskiej wyprawy polarnej), we Włoszech i ponownie we Francji (1960), brał udział w rejsach morskich, m.in. do Zatoki Perzkiej i Indii (1961), Afryki Wschodniej i Południowej (1963/64) oraz Ameryki Południowej (1967), ponownie odwiedził Stany Zjednoczone (1969; stypendysta International Writing Program University of Iowa), był w Związku Radzieckim (1970) i w Grecji (1975). Ogłaszał utwory m.in. w *Życiu Literackim* (1957-71, z przerwami) i w *Twórczości* (1962-83, z przerwami). Otrzymał dwukrotnie nagrodę Stowarzyszenia Filmowców Polskich (1971, 1975) za najlepsze publikacje na temat Ogólnopolskiego i Międzynarodowego Festiwalu Filmów Krótkometrażowych w Krakowie (drukowane w *Tygodniku Powszechnym*). W 1975 podpisał „Memoriał 59”, wyrażający protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL, za co był represjonowany dwuletnim zakazem publikacji. Od 1976 należał do Polskiego PEN Clubu (członek Zarządu). Publikował artykuły w wychodzącym poza cenzurą czasopiśmie *PPN* (1977, 1979-80; druk bez nazwiska autora; podp. Zespół Problemy Polskiego Porozumienia Niepodległościowego). W 1978 podpisał deklarację programową Towarzystwa Kursów Naukowych i uczestniczył w jego pracach. W tymże roku otrzymał (za całokształt twórczości) nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku. Od 1978 był członkiem, a od 1980 prezesem Zarządu Głównego ZLP. W grudniu 1981 wchodził w skład komitetu organizacyjnego Kongresu Kultury Polskiej w Warszawie. Po ogłoszeniu stanu wojennego brał udział w tajnej działalności ZLP (także po rozwiązaniu Związku w 1983). Był laureatem wielu literackich nagród i wyróżnień, m.in. nagrody im. J.G. Herdera (1982), przyznawanej przez Uniwersytet Wiedeński, oraz nagrody im. A. Bocheńskiego (za 1987). Nadal podróżował za granicę, m.in. do Meksyku (1981) i Stanów Zjednoczonych (1987). Zamieszczał prozę, artykuły i recenzje w niezależnych czasopiśmiech, m.in. w *Miesięczniku Małopolskim* (1984-85, 1988-89; podp. też: A., Piotr Kowalski, Wojciech Klem) i w *Kulturze Niezależnej* (1985-89; podp. też J. Pawłowski). W 1989 brał udział w obradach Okrągłego Stołu jako przedstawiciel opozycji solidarnościowej. Był inicjatorem i współzałożycielem SPP oraz pierwszym prezesem Stowarzyszenia, wybranym na zjeździe założycielskim w maju 1989 (od 1990 prezes honorowy). Kontynuował współpracę z *Tygodnikiem Powszechnym*, a nadto publikował m.in.

w *Tygodniku Solidarność* (1989), *Dekadzie Literackiej* (1990-91) i *Odrze* (1990-1992); wchodził w skład Rady pisma *NaGłos* (1990-97) i *Areopagu Tygodnika Literackiego* (1990-91). W 1991 odbył podróż do Stanów Zjednoczonych i Nepalu. W 1994 został członkiem PAU w Krakowie (Wydziału Twórczości Artystycznej). W tymże roku otrzymał nagrodę Wojewody Krakowskiego w dziedzinie kultury i sztuki, w 1995 nagrodę im. W.S. Reymonta, przyznaną przez Zarząd Związku Rzemiosła Polskiego we współpracy z SPP i ZLP, w 2001 nagrodę im. J. Parandowskiego przyznaną przez Polski PEN Club, nagrodę m. Krakowa w dziedzinie kultury i sztuki oraz Literacką Nagrodę Miast Partnerskich im. S.B. Lindego ustanowioną przez Toruń i Getyngę. Odznaczony m.in. Krzyżem Armii Krajowej, przyznany przez rząd emigracyjny w Londynie, Krzyżem Kawalerskim (1974) i Krzyżem Komandorskim (1997) Orderu Odrodzenia Polski. Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ludzie ognia i stali. Scenariusz filmu dokumentalnego. Ekran. 1947.

2. Polska jesień. [Powieść]. Powst. 1940-1949. Wyd. Kr.: WL 1955, 349 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1968, wyd. 4 1972, wyd. 5 1974, wyd. 6 1975, wyd. 7 1983; Wr.: Siedmioróg 1995; Wwa: PIW 1998.

Pierwsza redakcja powieści powst. ok. 1940, zaginęła podczas powstania warszawskiego w 1944. — Nagroda ufundowana przez E. Hemingwaya w 1959.

Przekł. czes.: Osudný podzim. [Przeł.] F. Nechvatal. Praha 1976, — niem.: Der polnische Herbst. [Przeł.] K. Staemmler. Frankfurt am Main 1983, wyd. 2 tamże 1984.

Adapt. radiowa: Adapt.: S. Mioduszeński. Radio 1961.

3. Portki Odyssa. Powieść. Wwa: Czyt. 1954, 235 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1956; wyd. 3 Kr.: WL 1987.

Przekł. węgier.: Odüsszeusz a hegyekben. [Przeł.] I. Mészáros. Budapest 1961.

4. Buty i inne opowiadania. Kr.: WL 1956, 270 s. Wyd. 2 tamże 1983.

Zawartość: Od autora [tylko w wyd. 1]. — Wszarz [por. poz. 14]; Dwie jesienie; Buty; Koniec legendy; Sylwester w nowym domu; Za przelęczą; Błogosławione wody Lete.

Adapt. radiowa opowiadania Koniec legendy pt. Koniec legendy czyli sprawozdanie z dziejącej się przeszłości: Adapt.: A. Bednarz. Radio 1981.

5. Pojedynek. Powieść. Kr.: WL 1957, 207 s.

6. Tombakowy pierścionek i inne opowiadania. [Współaut.:] B. Mańkowski. Wwa: Czyt. 1957, 224 s.

Zawartość: Sprzedane życie; Skorpion; Tombakowy pierścionek; Pod własną banderą.

7. Wolne miasto. Scenariusz filmowy. Ekran. 1958.

Nagroda zespołowa I stopnia Ministra Obrony Nar. w 1967 (także za scenariusz filmu „Westerplatte” zob. poz. 18).

8. Dzień bohatera. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1959, 157 s. Wyd. 2 tamże 1964.

Zawartość: Dzień bohatera; W głębinie; Knapka przy torach; Gdzie nów zachodzi; Izaak; Rozprawa „Pod Dorszem”; Okazja; Bojownicy.

9. Zatoka Białych Niedźwiedzi. [Reportaż]. Kr.: WL 1960, 217 s. Wyd. 2 tamże 1964.

Relacja z pobytu pol. wyprawy polarnej na Spitsbergenie w 1959.

10. Jadą goście, jadą. Scenariusz filmowy. Ekran. 1962.

11. Motyl. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1962, 317 s. Wyd. 2 tamże 1969.

Zawartość: Motyl; Czarny; Koncert; Siekierka; Yrraimph; Obca; Tylko najlepszy; Bombardier; Granica; Przeprowadzka; Stajnia na Celnej [por. poz. 17].

Przekł. ros.: Motylek. [Przeł.] V. Burič. Moskwa 1967, — węgier. opowiadania Stajnia na Celnej: Árulás. [Przeł.] M. Bába. Budapest 1963.

Adapt. radiowa opowiadania Yrraimph pt. Przed wielką podróżą: Adapt.: K. Burek. Radio 1970.

12. Do rajy i z powrotem. Wwa: Czyt. 1964, 269 s. Przedr. zob. poz. 33.

Wrażenia z podróży na Błiski Wschód w 1961.

Przekł. ros. skrócony: V raj i obratno. [Przeł.] E. Gessen, K. Starosel'skoj. Moskwa 1967.

13. Czarne i białe. [Reportaż]. Kr.: WL 1965, 281 s. Przedr. zob. poz. 33.

Dot. podróży do Afryki w 1963/1964.

14. Na melinę. Scenariusz filmu krótkometrażowego na podstawie opowiadania Wszarz. Ekran. 1965. TV 1981. Por. poz. 4.

Według inf. autora film nie był rozpowszechniany.

15. Nasze życie. Scenariusz filmowy. Powst. przed 1966. Scenopis filmu: P. Komorowski; Nasze życie. [B.m.w.] 1966, 110 s.

16. Ikar. Wwa: Czyt. 1966, 259 s. Wyd. nast. Gdańsk: Atekt, Marabut 1996.

Wyd. łącznie z poz. 20 pt. Ikar; Wyspa. Wwa: Czyt. 1977, 703 s. Wyd. nast. tamże 1982.

Cz. 1 dylogii powieściowej o A. Berezowskim; cz. 2 zob. poz. 20.

Przekł. niem.: Ikarus. [Przeł.] K. Staemmler. Frankfurt am Main 1980. Wyd. nast. tamże 1988.

17. Stajnia na Salwatorze. Scenariusz filmowy według opowiadania Stajnia na Celnej. Ekran. 1967. Por. poz. 11.

18. Westerplatte. Scenariusz filmowy. Ekran. 1967. Druk fragm. scenariusza *Życie Lit.* 1967 nr 36 s. 1, 10.

Nagroda zespołowa I stopnia Ministra Kultury i Sztuki oraz Ministra Obrony Nar. w 1967 (także za scenariusz filmu „Wolne miasto” zob. poz. 7); srebrny medal na Międzynar. Festiwalu Filmów w Moskwie w 1967; nagroda krytyki film. SDP „Syrenka” w 1968.

19. Za przełęczą. Wybór opowiadań. Wwa: Czyt. 1967, 462 s. Wyd. 2 tamże 1986.

Zawiera z poz. 11: Motyl, Koncert, Obca; Przeprowadzka; Stajnia na Celnej; – z poz. 9: Knapka przy torach; Gdzie nów zachodzi; – z poz. 4: Wszarz; Buty; Za przełęczą.

20. Wyspa. Wwa: Czyt. 1968, 342 s. Wyd. nast. Gdańsk: Atekt, Marabut 1996.

Wyd. łącznie z Ikar zob. poz. 16.

Cz. 2 dylogii powieściowej o A. Berezowskim; cz. 1 zob. poz. 16.

Przekł. niem.: Die Insel. [Przeł.] K. Staemmler. Frankfurt am Main 1980. Wyd. nast. tamże 1988.

21. Kapitan. [Opowieść]. Powst. 1969. Wyd. Paryż: Libella 1986, 125 s. Wyd. nast.: Wwa: Spółdz. Wydawn. Stop* 1986; Kr.: WL 1996.

Inf. o dacie powst. pod tekstem.

22. Szalony major. Scenariusz filmowy. *Dialog* 1969 nr 9 s. 17-83. Ekran. pt. Hubal 1972.

23. Świat wielu czasów. [Reportaż]. Kr.: WL 1969, 332 s., 15 tab. Przedr. zob. poz. 33.

Dot. podróży do Ameryki Południowej w 1967.

24. Koniec westernu. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1971, 231 s.

Dot. Stanów Zjednoczonych Ameryki.

25. Opowiadania dawne i dawniejsze. Kr.: WL 1973, 239 s.

Zawiera z poz. 4: Wszarz; Buty; Koniec legendy; Błogosławione wody Lete; – z poz. 8: Gdzie nów zachodzi; Knapka przy torach; – nadto: Manekin; Sizał.

26. Rafa. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1974, 217 s. Wyd. 2 tamże 1983.

Zawartość: Rafa; Biwak; Tapczan gestapowca; Biskup jedzie przez morze; Trzy czerwone róże; Łopata archeologa. Nagroda w plebiscycie Radia Wolna Europa na najlepszą książkę wydaną w 1974.

27. Agencja Rubikon. Dramat groteskowy w 2 aktach. *Dialog* 1975 nr 10 s. 5-25. Praprem. Wwa, T. Nowy 1975. Przedr. zob. poz. 30.

28. Przed Nieznanym Trybunałem. [Szkice literackie]. Wwa: Czyt. 1975, 135 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1980; Kr.: WL 1995, tamże: 1996, wyd. z podtyt. Lekcja literatury z Krzysztofem Zanussi 1997, 2001.

Wyd. łącznie z poz. 30 pt. Przed Nieznanym Trybunałem; Autograf. Wwa: Czyt. 1982, 225 s.

Zawartość: W służbie Wielkiego Armatora [o J. Conradzie]; Święty [M.M. Kolbe]; Piąty Anioł [Ch. Manson]; Maskarada na Oxford Street [dot. spotkania z buddystami w Londynie]; List do Juliana Strykowski. – Wyd. z 1997 zawiera posł. K. Zanussi pt. Na marginesie książki Jana Józefa Szczepańskiego „Przed Nieznanym Trybunałem” s. 111-119. Nagroda im. M. Lepeckiego przyznana przez Polski PEN Club w 1976.

Przekł. niem.: Vor dem unbekanntem Tribunal. 5 Essays. [Przeł.] K. Staemmler. Frankfurt am Main 1979.

29. Kipu. [Eseje]. Kr.: WL 1978, 121 s.

Zawartość: Kipu; Spotkania; Włóczęga z Zatoki Forkisa; Deszczowy popas; Karaluchy.

30. Autograf. [Opowiadania i dramaty]. Wwa: Czyt. 1967, 138 s. Wyd. łącznie z Przed Nieznanym Trybunałem zob. poz. 28.

Zawartość: [Opowiadania:] Śpiewać ze szczęścia [por. poz. 31]; Japońskie kwiaty; Autograf; Raport końcowy; Obiady przy świecach. – Agencja „Rubikon”. Dramat groteskowy [poz. 27]. Nagroda miesięcznika *Odra* za 1980.

Adapt. radiowa opowiadania Autograf: Adapt. W. Markiewicz. Radio 1990.

31. Śpiewać ze szczęścia. Powst. 1980. Scenariusz widowiska telewizyjnego. TV 1990. Por. poz. 30.

Emisja w 1980 zatrzymana przez cenzurę [inf.: A. Sulikowski: „Nie można świata zostawić w spokoju”. Lubl. 1992].

32. Edukacja narodowa. [Szczec.:] SAW Szczec. Ag. Wydawn. im. Uniw. Zach.-Pomor.* [1981].

Inf.: J. Kandziora, Z. Szymańska: Bez cenzury. Wwa 1999.

33. Trzy podróże. [Reportaż]. Kr.: WL 1981, 447 s.

Zawartość: Do rajy i z powrotem [poz. 12]; Czarne i białe [poz. 13]; Świat wielu czasów [poz. 23].

34. Z dalekiego kraju. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] A. Kijowski. Ekran. 1981.

Wyd. w jęz. włos. w adapt.: V. Levi: Da un paese lontano. Torino 1981, 176 s. – Przekł. pol. pt. Z dalekiego kraju. Przeł. J. Kornecka-Kaczmarczyk. Wstęp: K. Zanussi. Posł.: T. Sobolewski. Kr.: „M” 1993, 191 s.

Film o papiżu Janie Pawle II.

35. Trzy czerwone róże. [Opowiadanie]. Kr.: WL 1982, 104 s. Zob. poz. 26.

36. Nasze nie nasze. [Reportaż]. Kr.: Znak 1983, 111 s.

Dot. kultury Grecji i Meksyku.

37. Porozumienie. [Opowiadanie]. Kr.: *Mies. Małop.** 1984, 7 s.

Podp.: Piotr Kowalski.

38. Kadencja. [Kr.:] OL* 1986, 329 s. Wyd. nast.: Wwa: Ofic. Wydawn.* 1986; Paryż: Libella 1988; Kr.: Znak 1989.

Wspomnienia z l. 1980-1983 dotyczące historii zawieszenia i rozwiązania ZLP.

Nagroda kulturalna „Solidarności” za rok 1987; nagroda Polskiego PEN Clubu im. K. Pruszyńskiego w 1989.

39. Ultima Thule. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1987, 233 s.

Zawartość: Ultima Thule; W windzie; Argonauci; Nastawianie ostrości.

40. Historyjki. [Opowiadania autobiograficzne]. Wwa: Czyt. 1990, 208 s.

Zawartość: O czym ta książka? [wstępl. – Światy; Biedny Adaś; Sissy; Zegarmistrz; Biały mazur; Eisernes Kreuz; Pałac; Sąd; W drodze na urlop; Hokejka; Filance; Szczurek na włoskim froncie; Literatura na Krupniczej; Bukiet rektora; Pojedynek; Stermierze słowa; Wizyta na Long Island; Lunch w Faculty Club; Dom w górach; Odys; Podróż kształcą; Kuszenie; Imieniny Balewicza; Nikt; Książka telefoniczna; Ukryty skarb; Dwie prawdy; Cęła w medresie; So-

wiecki kożuch; Poeta w akcji; Happening; Tadzio; Sen odjazdu.

41. *Małeńka encyklopedia totalizmu. Pierwodr. pt. Rekonwalescencja. [Felietony]. Tyg. Solidarność 1989 nr 1-19. Wyd. osob. rozszerz. Kr.: Znak 1990, 77 s.*

Pierwodr. podp.: JJS.

42. *Życie za życie. Scenariusz filmowy. Ekran. 1991.*

43. *Mija dzień. [Opowiadania]. Kr.: WL 1994, 155 s.*

Zawartość: Pamięć drzew. Za rękę; Mija dzień.

Adapt. tv opowiadania Za rękę pt. Analiza spustoszenia; Adapt.: L. Skuza. TV 1998.

44. *Jeszcze nie wszystko. [Opowiadania]. Kr.: Baran i Suszczyński 1997, 218 s.*

Zawartość: Rozstaje; Skarb; Bracia; Potrzebny Panu Bogu; Piąta pora roku; Nie masz pojęcia, jak to szybko leci; Szpital za miastem; Jeszcze nie wszystko; Rycerz Grzymała.

45. *Wszyscy szukamy. [Szkice literackie i opowiadanie]. Wwa: Bibl. Więzi 1998, 108 s.*

Zawartość: Uwagi o górskiej śmierci; O winie [wykład wygł. w Sekcji Kultury Warsz. Klubu Inteligencji Katolickiej]; Świętość w świecie współczesnym [prelekcja wygł. z okazji Tygodnia Kultury Chrześcijańskiej we Wr.]; Cena słowa; Niepodległość wczoraj i dziś; W cieniu komety [opowiadanie]; List o nadziei. Do Adama Michnika.

46. *Rozłogi. [Opowiadania]. Kr.: WL 2001, 90 s.*

Zawartość: Postanienie nr 51; Luna za lasem; Johnny; Oswald, czyli Daniel; Rozłogi.

Wybór opowiadań w przekł. niem.: *Japanische Blumen. Erzählungen und Betrachtungen. [Wybór i postł.] A. Sulikowski. Frankfurt am Main 1988.*

Przekłady

1. B. Marshall. *Chwała córki królewskiej. [Powieść]. Przedm.: E. Dąbrowski. Wwa: Pax 1949, 238 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1951, wyd. 3 1953, wyd. 4 1955, wyd. 5 1969, wyd. 6 1995.*

2. H. Waddell. *Abelard i Heloiza. [Powieść]. Wwa: Pax 1955, 319 s.*

Przekł. podp.: Józef Janowski.

3. J. Hunt. *Zdobycie Mount Everestu. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1956, 362 s.*

4. G. Green. *Koniec romansu. [Powieść]. Wwa: Pax 1957, 212 s. Wyd. 2 Tor.: C & T 2000.*

5. *Przygody guru Paramarta i inne bajki indyjskie. Tłum. i oprac. ... Wwa: NK 1957, 123 s.*

6. A. Huxley. *Geniusz i bogini. [Powieść]. Kr.: WL 1958, 163 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: KiW 1974; Kr.: WL 1993.*

7. G. Apollinaire. *Kubiści. Rozważania estetyczne. Przyp.: A. Kotula. Kr.: WL 1959, 116 s. Wyd. 2 tamże 1967.*

8. *Bajki murzyńskie. [Przet.] W. Marokini i ... Kr.: WL 1959, 203 s.*

9. J. Conrad. *Nostromo. [Powieść]. Wwa: PIW 1981, 374 s. Wyd. nast.: z postł. ... Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1994, 696 s.*

Wyd. łącznie z *Tajny agent. Przel. A. Ginczanka. Wwa: PIW 1987, 677 s.*

10. J. Conrad. *Smuga cienia. Wyznanie. [Powieść]. Red. i wstęp: Z. Najder. (Dzieła. T. 18). Wwa: PIW 1973, 142 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1976; Kat.: Książnica 1989; z przyp. i bibliogr. J. Pisowiczowej Wr.: Ossol. 1994, 174 s. BN II. 9.*

Wyd. łącznie z *Ocalenie. Przel. A. Zagórska; Korsarz. Przel. E. Krasnowolska. (Dzieła wybrane. T. 6). Wwa: PIW 1987, 685 s.*

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1979, 2001. — Wywiady: *Myslane powoli. Rozm. T. Krzemień. W: T. Krzemień: Znajomi i nieznajomi. Wwa 1977; Stwarzać sens istnienia. Rozm. K. Kania. Kierunki 1981 nr 16; Pisarz i jego misja. Rozm. B. Rogatko. Życie Lit. 1981 nr 4. „Słabość interesuje mnie bardziej niż heroizm”. Rozm. M. Czermińska. W Drodze 1985 nr 4; Snił mi się dyktator bez butów. Rozm. J. Trznadel. W: J. Trznadel: *Hańba domowa. Paryż 1986. Wyd. nast.: Wwa 1986, Wwa 1987, Lubl. 1990; Każdy ma swój podręczny Panteon. Rozm. K. Czerni. Res Publica 1989 nr 1; „Pomimo to...”. Rozm. H. Zaworska. Literatura 1989 nr 2. „Tak się dla mnie szczęśliwie złożyło”. Rozm.: K. Chwin, S. Chwin. Tytuł 1993 nr 1; Sprzeciwiać się nicości. Rozm. W. Wiśniewski. W: W. Wiśniewski: *Lekcja polskiego. Wwa 1993* [rozmowa z 1982 r.]; *Dziwność świata i tajemnica. Rozm. T. Fiałkowski. Tyg. Powsz. 1999 nr 3; Nauka o szkole Conrada. (Pisarze o adaptacjach). Rozm. E. Maciejewski. Kino 2000 nr 11; Oddać sprawiedliwość. Rozmowa z J.J.Sz. W: *Salon literacki. Z polskimi pisarzami rozmawia G. Łęcka. Wwa 2000; W poszukiwaniu ziarenka prawdy. Rozm. Z. Baran. W: Z. Baran: *Apokalipsa i nadzieja. Kr. 2000.*****

SWPP 2 (F. Lichodziejewska). — PP (F. Lichodziejewska). — LP XX w. (W. Maciąg). — A. Sulikowski: *Kalendarium życia i twórczości J.J.Sz.; Bibliografia [1947-1991]. W tegoż: „Nie można świata zostawić w spokoju”. Lubl. 1992.*

[K. Wykał kwy: *Zarażenie śmiercią. Odrodzenie 1947 nr 7, przedr. w tegoż: *Pogranicze powieści. Wyd. 2 Wwa 1974, polem. J. Szczepański: I co dalej. Tyg. Powsz. 1947 nr 10, J. Turowicz: Spór o „Buty”. Tamże [dot.: Buty. Tyg. Powsz. 1947 nr 6]. — [Portki Odysa]. A. Morawska. Tyg. Powsz. 1954 nr 44, polem.: Z. Lichniak: *Sabała zaplątany we współczesność. Dziś i jutro 1954 nr 47, przedr. w tegoż: *Raptularz literacki. Wwa 1957, A. Morawska: O prawo do analizy. Tyg. Powsz. 1954 nr 51; S. Morawski: *Odys z Kopiańca, czyli o wsi współczesnej. Nowa Kult. 1954 nr 43. — [Polska jesień]. W. Maciąg: *Wrzesień w oczach prostego żołnierza. Życie Lit. 1955 nr 27, polem.: Z. Starowieyska-Morstinowa: W dzungli teraźniejszości. Tamże nr 38, W. Maciąg. Tamże. S. Lichański: *Losy Pawła Stroczyńskiego, W tegoż: *Literatura i krytyka. Wwa 1956; Z. Pędziński: *Inteligent a sprawa polska. W tegoż: *Dalecy i bliscy. Pozn. 1957 [dot. także: *Portki Odysa]. — [Buty i inne opowiadania]. J. Błoński: *Łos podchorążego. Prz. Kult. 1957 nr 18; W. Maciąg: *Wsparty na mgławicach. Życie Lit. 1957 nr 12; J. Susuł: „Buty” Sz. Tyg. Powsz. 1957 nr 12; J. Ursyn: *Buty. Kultura, Paryż 1957 nr 5. — [Pojedynek]. T. Bujnicki: *Pojedynek z faszyzmem. Życie Lit. 1958 nr 16; J.J. Lipski: *Kostium i abstrakcja. Nowa Kult. 1958 nr 13. — Z. Najder: *O twórczości J.J.Sz. Twórczość 1958 nr 3. — Z. Pędziński: *Demiurg w stanie spoczynku. Kamena 1958 nr 21. — J. Przybóś: *Opowiadania J.J.Sz. Prz. Kult. 1958 nr 5 [rec.: Buty i inne opowiadania]. — W. Szymański: *Pojedynek********************

„na niby”. *Znak* 1958 nr 4 [rec.: Pojedynek]. — [Dzień bohaterów:] L. Elektorowicz: A story-teller. *Życie Lit.* 1959 nr 48; Z. Kubikowski: Bohaterowie i złodzieje. *Odra* 1959 nr 43; J. Błoński: Wyprzedaż bohaterstwa. *Prz. Kult.* 1960 nr 2; T. Lubiński: Nowa książka J.J.Sz. *Twórczość* 1960 nr 1. — [Zatoka Białych Niedźwiedzi:] Z. Starowieyska-Morstinowa: Foki, lodowce i człowiek. *Tyg. Powsz.* 1960 nr 46; T. Burek: Podróż bez romantyzmu. *Twórczość* 1961 nr 3; J. Kwiatkowski: Dobra robota. *Życie Lit.* 1961 nr 7. — W. Maciąg: J.Sz. W: 16 pytań. Kr. 1961. — [Motyl:] T. Burek: Prawdziwsza niż kiedykolwiek. *Współczesność* 1963 nr 12; W. Maciąg: Sprawa bohatera. *Życie Lit.* 1963 nr 20; J. Preger: Rehabilitacja uczuć. *Twórczość* 1963 nr 8. — [Do raję i z powrotem:] J. Doliński: Rejsy i podróże. *Życie Lit.* 1964 nr 33; M. Skwarnicki: Europejski na „Ojcowie”. *Znak* 1964 nr 10; J. Susul: Podróżowanie Sz. *Tyg. Powsz.* 1964 nr 26. — [Czarne i białe:] M. Skwarnicki. *Tyg. Powsz.* 1965 nr 42; J. Doliński: Afrykanie są wśród nas. *Życie Lit.* 1966 nr 12; J. Preger: Koniecność rozumienia. *Twórczość* 1966 nr 8. — [Ikar:] M. Skwarnicki: Powieść – historia – mity. *Znak* 1966 nr 12; J. Błoński: Ikar a sprawa polska. (Pocztówki krytyczne). *Życie Lit.* 1967 nr 17; J. Kwiatkowski: Psychoanaliza zamachu. W: Proza, poezja, 1966. Wwa 1967; K. Mętrak: Ikar zamachowcem. *Twórczość* 1967 nr 3; T. Żółciński: Niespodziany carobójca. *Więź* 1967 nr 2. — [Wyspa:] T. Burek: Wyspa nieszczęścia. *Twórczość* 1968 nr 9; J. Kwiatkowski: Sam. *Życie Lit.* 1968 nr 33; W. Maciąg: Dziecko w labiryncie historii. *Nowe Książ.* 1968 nr 22; J. Susul: „Ikar”, „Wyspa” i sprawy smutne. *Tyg. Powsz.* 1968 nr 38; B. Zadura: Skazany Berezowski. *Kultura* 1968 nr 40, przedr. w: tegoż: Radość czytania. Lublin 1980. — [Świat wielu czasów:] J. Hennelowa: Kontemplując obcość. *Tyg. Powsz.* 1969 nr 48; Z. Kwiatkowski: Odpowiedź Laynosów. *Życie Lit.* 1969 nr 39. — [Wyspa:] B.J. Ziątek: Skazany za młodo. *Mies Lit.* 1969 nr 8; T.J. Żółciński: Samotny wobec historii. *Więź* 1969 nr 4. — H. Zaworska: „Odgadywanie obcości”. *Twórczość* 1970 nr 3 [rec.: Świat wielu czasów]. — [Koniec westernu:] I. Maciejewska, *Odra* 1972 nr 6; A. Szczypiorski: Czy tylko koniec westernu? *Literatura* 1972 nr 6; J. Wegner: Gloria victis Indianom. *Tyg. Kult.* 1972 nr 21; W. Żukrowski: „Koniec westernu”. *Nowe Książ.* 1972 nr 8, przedr. w: tegoż: W głębi zwierciadła. Wwa 1973. — [Opowiadania dawne i dawniejsze:] A. Baranowska: Soplicowo w ostatnie dni wielkiej wojny. *Nowe Książ.* 1974 nr 4; S. Melkowski: Pisanie jako czynność heroiczna. *Mies Lit.* 1974 nr 8, przedr. w: tegoż: Powód czytania. Wwa 1982. — H. Zaworska: Łagodność. *Twórczość* 1974 nr 10 [rec.: Rafa]. — J. Błoński: Polak – jakim go widzą, jakim siebie marzy. W: W kręgu literatury Polski Ludowej. Kr. 1975, przedr. w: J. Błoński: Odmarsz. Kr. 1978, w: tegoż: Kilka myśli co niowemu. Kr. 1985 [dot.: Polska jesień]. — J. Łukasiewicz: „Rafa” czyli nowe konteksty. *Więź* 1975 nr 3. — R. Matuszewski: W poszukiwaniu współczesnej transcendencji. *Literatura* 1975 nr 43, przedr. w: tegoż: Z bliska. Kr. 1981 [rec.: Przed Nieznany Trybunał]. — S. Melkowski: O godność sztuki słowa. *Argumenty* 1975 nr 26, przedr. w: tegoż: Powód czytania. Wwa 1982 [rec.: Kipul]. — A. Szczypiorski: W świecie prób etycznych. *Odra* 1975 nr 1. — L. Żuliński: Grobowce nomadów. *Życie i Myśl* 1975 nr 5, przedr. w: tegoż: Sztuka wyboru. Wwa 1979 [rec.: Rafa]. — K. Biskupski: Debata i walka. *Teksty* 1976 nr 3 [rec.: Przed Nieznany Trybunał]. — M. Janion: Legenda i antylegenda wojny. W: Literatura wobec wojny i okupacji. Wr. 1976, przedr. w: tegoż: Plac generała. Wwa 1998. — M. Janion: Wojna i forma. W: Literatura wobec wojny i okupacji. Wr. 1976. — H. Zaworska: Czym jest prawo moralne? *Twórczość* 1976 nr 4 [rec.: Przed Nieznany Trybunał]. — J. Narbut: Remanent polemiczny. *Zapis** 1977 nr 4, polem. W: Woroszyński: Błędy w remanencie, czyli polemika z polemiką. *Tamże* [dot.: Butyl]. — D. Scholze: Zwei Traditionsverhältnisse in der polnischen Kriegsgeschichte: Wojciech Żukrowski i J.J.Sz. *Zeitschrift für Slavistik*, Berlin 1977 nr 6. — A. Stoff: Świat jako zasadzka. *Mies Lit.* 1977 nr 4 [rec.: Przed Nieznany Trybunał]. — I. Furnal: Piękna sztuka marzenia, straszny dar jasnowidzenia. *Mies Lit.* 1978 nr 8 [rec.: Kipul]. — M. Sprusiński: Ikar i luna wypel-

nienia [dot.: Ikar]; Opowiadania bardzo dawne [dot.: Opowiadania dawne i dawniejsze; Wyspa; Rafa]. W: tegoż: Między prawdą i zmysleniem. Kr. 1978. — W.P. Szymański: „Łakomstwo” świata. (O twórczości J.J.Sz.). *Tyg. Powsz.* 1978 nr 40–41, przedr. w: tegoż: Ostatni romans. Kr. 1991. — [Kipul:] A. Zagajewski: Sztuka amatora. *Znak* 1978 nr 291; A. Sulikowski: Literatura, prawda zmyślenia. *Twórczość* 1979 nr 3. — K. Dybciak: Pisarz pokolenia spełnionej Apokalipsy. W: tegoż: Gry i katastrofy. Wwa 1980. — [Autograf:] I. Furnal: Stan ostatecznej gotowości. *Mies Lit.* 1980 nr 8; T. Szyma: Przeciw nicości... *Tyg. Powsz.* 1980 nr 10; B. Zadura: „Przynajmniej ta jedna prawda...” *Twórczość* 1980 nr 3. — T. Błażejowski: Mission impossible, czyli pokazywanie labiryntu. *Odgłosy* 1981 nr 11. — T. Drewnowski: Aneks do „Raportu końcowego”. *Pismo* 1981 nr 2. — A. Komorowski: Z dalekich podróży. *Życie Lit.* 1981 nr 29 [rec.: Trzy podróże]. — S. Lem: O J.J.Sz. *Odra* 1981 nr 3. — T. Błażejowski: Moralizacje skuteczne. (O prozie J.J.Sz.). *Pr. Polonist.* Ser. 38: 1982, przedr. w: tegoż: Literatura jak literatura. Łódź 1987. — T. Błażejowski, H.G. Herrmann: Das literarische Werk von J.J.Sz. W: Beiträge zur Slavistik. T. 5. Frankfurt am Main 1982. — K. Dybciak: Rozumne podróżowanie J.J.Sz. *Tyg. Powsz.* 1982 nr 31. — K. Dybciak: Szczepański. [Przeł.] Ch. Cenkalska. Wwa 1982, 80 s. — A. Marzec: W poszukiwaniu prawd i wartości. (O prozie J.J.Sz.). *Życie Lit.* 1982 nr 42, przedr. w: *Literary liceality*. Wr. 1986. — P. Kądziela: Polak sumienny. *Więź* 1983 nr 2 [dot.: Ikar; Wyspa]. — M. Inglot: Oświadczenie tajemnicy, czyli „Przed Nieznany Trybunał” J.J.Sz. W: Prace ofiarowane Henrykowi Markiewiczowi. Kr. 1984, przedr. w: Wśród starych i nowych lektur szkolnych. Rzeszów 1994. — J. Jarzębski: Kariera autentyczny. W: tegoż: Powieść jako autokreacja. Kr. 1984 [dot.: Kipul]. — B. Kazimierzczak: Oświecenie umienia. *Mies Lit.* 1984 nr 4. — A. Michnik: Szlak Conrada. W: tegoż: Z dziejów honoru w Polsce. Paryż 1985, wyd. nast. Wwa* 1985. — M. Wyka: Na tropach kultury. *Twórczość* 1985 nr 7/8, przedr. w: tegoż: Głosy różnych pokoleń. Kr. 1989 [rec.: Nasze nie nasze]. — [Kapitan:] B. Rogatko: Quidam: W obronie każdego z nas. *Mies Malop.* 1986 nr 14; M. Zarębski: Wszczęta władna ponurość. *Archipelag*, Berlin Zach. 1986 nr 6. — L. Bober: Niedokończona kadencja. *Kult. Niezależna** 1987 nr 32 [rec.: Kadencja]. — M. Czerminska: Wzlecieć ponad siebie. W: tegoż: Autobiografia i powieść, czyli pisarz i jego postacie. Gdańsk 1987. — M. Kitowska: My i oni. *Znak* 1987 nr 11/12 [rec.: Nasze nie nasze]. — M. Ruszkowski: Non possumus. *Kultura*, Paryż 1987 nr 12 [rec.: Kadencja]. — [Polska jesień:] A. Marzec: Wrzesień bez maski. (J.J.Sz.: Polska jesień). W: tegoż: Od Schulza do Myśliwskiego. Wwa 1988; M. Orski: Jak się bić? *Prz. Powsz.* 1988 nr 9. — J. Pieszczechowicz: Ikar anielski i tragiczny [dot.: Wyspa]; Węzłki faktów i przedziwo wyobrazi [dot.: Kipul]. W: tegoż: Na widnokręgu historii. Kr. 1988. — A. Werner: Dwojaczki. *Krytyka** 1988 nr 27 [rec.: Ultima Thule]. — K. Zabierowski: J.J.Sz. — „Śpiewać ze szczęścia” (Próba interpretacji). W: Male formy prozatorskie. Kat. 1990. — A. Sulikowski: „Nie można świata zostawić w spokoju”. O twórczości Jana Józefa Szczepańskiego. Lubl. 1992, 348 s. — M. Wyka: Kadencja – historia pewnej pomyłki. W: tegoż: Szkice z epoki powinności. Kr. 1992. — S. Zabierowski: J.J.Sz. W: tegoż: Dziedzictwo Conrada w literaturze polskiej. Kr. 1992. — S. Zabierowski: J.J.Sz.: „Trzy czerwone róże”. (Próba interpretacji). *Ruch Lit.* 1993 nr 1/2. — A. Lopata: Z pokolenia wydziedziczonych Ikarów – wokół interpretacji historii i mitu, technik narracyjnych oraz konstrukcji czasu w opowiadaniach „Ikar” i „Wyspa”. W: Nowela – opowiadanie (ewolucja gatunku). Kielce 1994. — S. Zabierowski: J.J.Sz. rozrachunki inteligencje. *Tytuł* 1994 nr 2. — H. Zaworska: Okrucy z tortu życia. W: tegoż: Lustra Polaków. Łódź 1994 [rec.: Historyk]. — Twórczość literacka i filmowa Jana Józefa Szczepańskiego. Pod. red. S. Zabierowskiego. Kat.: Wydawn. UŚI. 1995, 184 s. *Pr. Nauk. UŚI w Katow.* 1537. [Zawartość: A. Sulikowski: Wyjście w góry. Dwie postawy – Karol Wojtyła i J.J.Sz.; S. Zabierowski: Klucze do Sz.; K. Krasiński: Z problematyki podmiotowości w piśmarstwie J.J.Sz.; B. Gontarz: Sz. o swoim pokoleniu – rocznik 1920; A. Majka: Doświadczenie totalitar-

ne w twórczości J.J.Sz.; M. Krakowiak: Esejacja prozy Sz. Na podstawie zbiorów: Rafa, Przed Nieznanym Trybunałem, Autograf; S. Gawliński: „Antypaństwowe” książki J.J.Sz.; A. Madej: „Krwia spokojną krzepiemy w mur...”; J. Zajdel: J.J.Sz. – inny widz; D. Węzowicz-Ziółkowska: „Pewnego razu w Ameryce...” Mit Ameryki w twórczości J.J.Sz.; A. Pethé: J.J.Sz. w lekturze szkolnej; K. Krasuski: Legendy nie umierają. Interpretacja opowiadania J.J.Sz. „Kontek legendy”; M. Wiszniovska: Związki J.J.Sz. z „Tygodnikiem Powszechnym”. – A. Werner: Sz. sporny, bezsporny. W: Sporne postaci polskiej literatury współczesnej. Wwa 1996. – L. Szaruga: Nie napisana książka. *Kultura*, Paryż 1997 nr 10 [rec.: Jeszcze nie wszystko]. – K. Zabierowska: „Portki Odysa” J.J.Sz. w oczach językoznawcy. *Pr. Językozn.* 1998 nr 25. – A. Przybylska: Na drogach niepokoju. *Znak* 1999 nr 8 [rec.: Wszyscy szukamy]. – S. Zabierowski: Nad pierwszą wersją „Polskiej jesieni”. W: Z problemów literatury i kultury XX wieku. Kat. 2000. – [Rozłogi:] A. Bagajewski: Pisarz rzeczy większych niż przystałość człowiekowi. *Nowe Książ.* 2001 nr 8; [T. Fiałkowski] Lektor: Rzeczy ważniejsze i większe. *Tyg. Pousz.* 2001 nr 24. – B. Gontarz: J.J.Sz. polemiki z socrealizmem. W: Realizm socjalistyczny w Polsce z perspektywy 50 lat. Kat. 2001. – B. Gontarz: Pisarz i historia. O twórczości Jana Józefa Szczepańskiego. Kat.: Wydawn. UŚL. 2001; 176 s. – A. Werner: Spotkanie. W: Maski współczesności. Wwa 2001 [dot. także Cz. Miłosz].

B.T.

SZCZEPKOWSKA Malwina 1909-1977

Pseud.: M.S.; Maria Malkowska.
Powieściopisarka, krytyk i reżyser teatralny.

Urodzona 30 lipca 1909 w Pińczowie; córka Antoniego Szczepkowskiego, prawnika, i Wandy z Sulickich, nauczycielki. Do szkół uczęszczała w Kielcach, a następnie w Wilnie, gdzie ukończyła Gimnazjum im. E. Orzeszkowej. Studiowała polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim, w 1936 uzyskała magisterium. W czasie studiów rozpoczęła twórczość literacką. Debiutowała w 1929 nowelą pt. „Chimera”, zamieszczoną w *Gazecie Warszawskiej* (nr 370); z piśmie tym współpracowała do 1934, publikując drobne opowiadania, a także wiersze. Drukowała nadto opowiadania w miesięczniku *Nakoło świata* (1930-31) i w *Tygodniku Ilustrowanym* (1935-39). W 1936 została członkiem ZZLP. W 1937 wyszła za mąż za Zygmunta Zambrzyckiego i mieszkała początkowo w Grudziądzu, a następnie w Krakowie. W czasie okupacji niemieckiej powróciła w 1940 do Warszawy. Zarabiała na życie pracując jako ekspedientka w sklepie tytoniowym, a potem jako tkaczka w warsztacie samodzielnym. Po powstaniu warszawskim przeszła przez obóz w Pruszkowie, po czym przebywała w Krakowskim i w Pińczowie. W maju 1945 przeniosła się do Gdańska, gdzie pracowała jako referent literacki Wydziału Kultury Zarządu Miejskiego. Od 1946 należała do PPS (od 1948 do PZPR). Współorganizowała Oddział Gdański ZZLP (od 1949 ZLP) i weszła w skład pierwszego jego zarządu; w 1950-51 sprawowała funkcję prezesa Oddziału. Zorganizowała i prowadziła w 1946-48 Teatr Oświatowy Gdańskiego Zespołu Artystycznego. W 1948-53

była kierownikiem literackim Teatru Wyrzeże; tu w 1952 uzyskała uprawnienia reżysera. W 1953-56 pracowała jako reżyser w Teatrze Ziemi Pomorskiej w Toruniu, a w 1956-57 w Teatrze im. W. Bogusławskiego w Kaliszu. Opracowała wiele programów teatralnych. W 1957-60 kierowała działem artystycznym w rozgłośni gdańskiej Polskiego Radia, następnie pełniła funkcję zastępcy redaktora naczelnego. Była autorką wielu reportaży, felietonów teatralnych i recenzji emitowanych przez radio od 1957. Dla Teatru Polskiego Radia adaptowała wiele utworów literatury klasycznej. W 1957-61 prowadziła też teatr dla młodzieży szkolnej „Gdańskie Studio Rapsodyczne”, za co otrzymała Gdańską Nagrodę Teatralną w 1959. W 1960-75 wiele publikowała, m.in. w piśmie *Litery* (tu m.in. w 1962-63 cykl reportaży z Grecji). W 1968 otrzymała nagrodę Komitetu do Spraw Radia i Telewizji za twórczość radiową. Odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1964), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1970) oraz odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”. Zmarła 2 czerwca 1977 w Gdańsku Oliwie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dom na prowincji. Powieść. Wwa: Druk B. Wierzbicki 1933, 230 s.
Cz. 1 cyklu; cz. 2 zob. poz. 3.
2. Lokator. Nowela. [Wwa: Druk] F. Wyszyński 1933, 23 s.
Dod. *Gaz. Warsz.*
3. Schody w górę. Powieść. T. 1-2. Wwa: Bluszcz 1934, 423 s.
Cz. 2 cyklu; cz. 1 zob. poz. 1.
4. Dom chorych dusz. [Powieść]. Wwa: Rój 1938, 403 s. Wyd. nast.: wyd 1 [Pozn.: WP 1957, wyd. 2 tamże 1960.
Przekł. czes.: Kletba deditivt. [Przeł.] J. Dvořáková. Praha 1968.
5. Muszę kłamać. Powieść. Wwa: Bluszcz 1939 [właśc. 1938], 453 s.
6. Maska profesora Brandla. [Powieść]. Pozn.: WP 1959, 377 s.
7. Tajemnica za każdymi drzwiami. [Powieść]. Pozn.: WP 1959, 163 s.
8. [Dwadzieścia] 20 lat teatru na Wyrzeżu. Wspomnienia i obserwacje. Gdynia: WM 1968, 398 s.
9. Trzeciej na imię śmierć. [Powieść]. Pozn.: WP 1971, 231 s.
10. Ręka. [Powieść]. Gdańsk: WM 1972, 299 s.
Słuchowiska radiowe, m.in.: Martwa fala. Radio 1939. – Tajemnica Marie-Celeste. Radio 1939. – Czas Orania. Radio 1945. – Śnieg zasypie ślady.

Radio 1960. — Urszula Szmít robi karierę. Radio 1962. — Wołanie w słońcu. Radio 1962. — Czy mogą skorzystać z telefonu. Radio 1966. — Chłopiec z dobrego domu. Radio 1968. — Powrót do rodzinnego domu. Radio 1974.

Adaptacje

1. Wolność, Towarzyszu. Montaż. Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże 1948.

Inf. o wyst. SBTP 2; 20 lat teatru na Wybrzeżu [poz. 8].

2. Gwiazdy dla wszystkich. (Widowisko poświęcone Marii Konopnickiej). Wyst. Gdańsk, Studio Rapsodyczne 1960.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1962. — Wywiad: Z wizytą u gdańskiej Agaty Christie. Rozm. J. Ziegenhite. *Dz. Balt.* 1959 nr 141.

SWPP 1. — PP (B. Winkłowa). — RL 1977 (J. Chudek). — SBTP 2.

[Dom na prowincji.] L. Piwiński. *Rocz. Lit.* 1933; [Z. Rabska] Z.R.: Kronika literacka. *Kur. Warsz.* 1933 nr 340. — [Scho-dy na górę.] L. Piwiński. *Rocz. Lit.* 1934; [Z. Rabska] Z.R.: Kronika literacka. *Kur. Warsz.* 1934 nr 339; E. Breiter. *Wiad. Lit.* 1935 nr 7. — [Dom chorych dusz.] A. Jesionowski: Wśród powieści. *Kultura* 1938 nr 50; J. Putrament: Wśród nowych powieści. *Sygnaly* 1938 nr 57; [Z. Rabska] Z.R.: Kronika literacka. *Kur. Warsz.* 1938 nr 327; W. Zechenter: Dwie starości. *Il. Kur. Codz.* 1938 nr 300. — K. Wolkowicz: Studio Rapsodyczne M.Sz. *Panorama Półn.* 1957 nr 18. — [Dom chorych dusz.] Cz. Jurkiewicz: Interesująca powieść kryminalna. *Pomorzanie* 1958 nr 10; Z. Pedziński: Przygoda — awantura — sensacja. *Il. Kur. Pol.* 1958 nr 135. — [Maska profesora Brandla.] Z. Jurkiewicz: Czarno o czarnej literaturze. *Dookoła Świata* 1959 nr 308; [Z. Kubikowski] (z.k.). *Odra* 1959 nr 46. — [Z. Kubikowski] zk. *Odra* 1959 nr 15 [rec.: Tajemnica za każdym drzwiami]. — [Dom chorych dusz.] [Z. Kubikowski] zk. *Odra* 1960 nr 37; J. Kwiryn: „Kryminał” — wątpliwy. *Nowe Książ.* 1960 nr 20; Z. Pedziński: Broniąc powieści kryminalnej. *Il. Kur. Pol.* 1960 nr 8. — T. Sivert. *Teatr* 1961 nr 15 [rec. adapt.: Gwiazdy dla wszystkich]. — [20 lat teatru na Wybrzeżu:] Z. Cie-sielski. *Rocz. Gdań.* 1968; K. Łastawiecki. *Literat.* 1968 nr 5. — E. Moskalówna: „Węzły”, czyli o powieściach sensacyjnych M.Sz. *Litery* 1970 nr 6. — [J. Siewierski] A.S.: Kryminalny kryminał. *Nowe Książ.* 1971 nr 17 [rec.: Trzeciej na imię śmierć]. — M. Burczycka: Literatura popularna. *Litery* 1972 nr 10 [dot. też: Ręka]. — E. Kochanowska: Odeszli z cień. Gdańsk 1981 [m.in. o M.Sz.]. — A. Bukowski: O tych, którzy ostatnio odeszli. W: *Literatura gdańska i ziemi gdańskiej*. Gdańsk 1986.

J.Z.

SZCZEPKOWSKA Maria

zob. MOROZOWICZ-SZCZEPKOWSKA Maria

SZCZERBOWSKI Adam

1894-1956

Pseud.: as; H.Sz.; H. Szczerbiec.

Poeta, krytyk literacki, tłumacz.

Urodzony 13 września 1894 w Jarosławiu; syn Antoniego Szczerbowski, urzędnika, i Rozalii z domu Hofman. W 1913 ukończył VI Gimnazjum we Lwowie, następnie studiował polonistykę na Uniwersytecie Lwowskim. Uczestniczył w pracach Koła Polonistów. W 1914 przerwał studia i wstąpił do

Legionów Polskich. W 1917, po tzw. kryzysie przysięgowym, został wcielony do armii austriackiej i skierowany na front włoski. Po powrocie do kraju kontynuował w 1919-21 studia na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, z przerwą w 1920, kiedy jako ochotnik wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Został odznaczony Krzyżem Niepodległości i Krzyżem Zasługi. Debiutował w 1919 wierszami z cyklu „Złote czasy” (o incipitach: „Serce moje...”, „Przed potworną...”, „Drobne ziarno...”) na łamach krakowskiego czasopisma literacko-artystycznego *Maski* (nr 9). Liczne wiersze publikował też w lwowskiej *Gazecie Porannej* (1919-22). Ożenił się z Janiną Klimowicz, nauczycielką. W 1921 został członkiem ZZLP (od 1949 ZLP). Po złożeniu egzaminów na nauczyciela szkół średnich pracował w 1921-28 w Państwowym Gimnazjum Męskim im. S. Staszica oraz w prywatnym gimnazjum żeńskim w Hrubieszowie. Od 1922 był nadto kuratorem Kółka Literackiego Młodzieży Szkolnej oraz redagował pismo Kółka pt. *Pąkowie* (1923-29). Wchodził w skład redakcji *Przeglądu Hrubieszowskiego* (1923-25; tu w 1923-24 liczne artykuły podp. as), w 1926 pełnił obowiązki redaktora naczelnego *Głosu Hrubieszowskiego*. Był członkiem Obozu Zjednoczenia Narodowego, Związku Legionistów Polskich, Związku Zawodowego Nauczycieli Polskich Szkół Średnich (następnie ZNP; wiceprezes oddziału). Przyjaźnił się z Bolesławem Leśmianem. W 1928-31 pracował jako nauczyciel w Gimnazjum im. ks. Czartoryskiego w Puławach. W 1932 przeniósł się do Zamościa, gdzie w 1932-39 pełnił obowiązki dyrektora Państwowego Gimnazjum Męskiego im. J. Zamoyskiego, prywatnego gimnazjum żeńskiego oraz Seminarium Nauczycielskiego. Wchodził w skład kolegium redakcyjnego szkolnego pisma *Nasza Myśl*. Współorganizował i prowadził Zamojskie Koło Miłośników Książki, inicjował powstanie Książnicy Literackiej Koła, pełnił rolę lokalnego wydawnictwa. Równocześnie rozwijał twórczość poetycką i krytyczną, zajmował się tłumaczeniami z języka niemieckiego. Studia krytyczne i recenzje publikował m.in. w *Ruchu Literackim* (1926, 1929-32, 1934-37), *Poloniście* (1931, 1933), *Nowej Książce* (1934-35). W 1936 został odznaczony Srebrnym Wawrzynem PAL za szerzenie zamiłowania do literatury polskiej. W 1937 wstąpił do Towarzystwa Polonistów RP, skupiającego nauczycieli języka polskiego szkół powszechnych i średnich. Wiersze, opowiadania i przekłady publikował w *Kamieniu* (1938-39) oraz w *Tece Zamojskiej* (1938-39; także członek kolegium redakcyjnego). Po wybuchu II wojny światowej opuścił we wrześniu 1939 Zamość. Od 1940 przebywał wraz z rodziną w Warszawie, gdzie zajmował się tajnym nauczaniem. Brał udział w powstaniu warszawskim. Po upad-

ku powstania znalazł się w obozie przejściowym w Pruszkowie, a następnie w Miechowie, gdzie prowadził tajne nauczanie. Po wojnie mieszkał w Łodzi i do 1953 był dyrektorem gimnazjum, następnie nauczycielem VI Liceum Ogólnokształcącego. W 1946-54 publikował m.in. w *Kamieniu*. Zmarł 23 września 1956 w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dziwy sanitariusza Opialka. [Opowieść]. Wwa: „Placówka” [1921], 16 s.

2. Ul. Poezje. Wwa: Skł. gł. Dom Książki Pol. 1924, 69 s.

3. Kwiat na mogile. [Wiersze]. Wwa: Hrubieszowski Oddz. Związku Legionistów Pol. [1928], 39 s.

Cykle: W wołyńskim lesie; Kwiat na mogile; Modlitwy; Apostrofa.

4. Brzegiem szafu w niepojętość zieloności. O „Łące” Bolesława Leśmiana. Wwa: Rada Powiatowa Zamojska 1934, 32 s.

Na okł. tytuł: „Łąka” Bolesława Leśmiana.

5. Krople rosy. [Wiersze]. Lubl.: Tow. Przyj. Nauk w Lubl. 1934, 14 s.

6. Ogród zamknięty. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1937, 93 s.

7. Bolesław Leśmian. [Szkice]. Wwa, Zamość: Koło Miłośników Książki 1938, 68 s.

Zawartość: Rzy wyślane na zwiady [dot. tomów: Łąka, Napój cienisty, Sad rozstajny]; Topielec zieleni [rec.: Łąka]; Idzie miłość po kwiatach... [dot.: Łąka]; Postacie [dot.: Napój cienisty]; W nicosć śniąca się droga... [dot.: Napój cienisty].

8. Rozzumiały się wierzby... Sztuka w 4 odsłonach. Odsłona 4-ta [napisana] przy udziale P. Greniuka. Łódź: Woj. Urząd Ziemiański, Wyd. Oświaty Rolniczej 1946, 39 s.

Przekłady

1. Novalis: Pieśni duchowne. [Wiersze]. [Tłum. i wstęp] ... Rzec o Novalisie napisał H. Sternbach. Lw.: Filomata 1933, 39 s.

2. Angelus Silesius: Pątnik anielski. (Dwuwiersze mistyczne). Wwa: Koło Miłośników Książki [w Zamościu] 1937, 31 s.

3. H. Heine: Noce florenckie. [Opowiadania]. [Tłum., oprac. i przedm.] ... Wwa: LSW 1951, 190 s.

4. G.E. Lessing: Natan mędrzec. Poemat dramatyczny w 5 aktach. Przekł. powst. przed 1956. Wyd. ze wstępem i przyp. O. Dobijanki. Wr.: Ossol. 1963, LXXIII, 245 s. *BN II*, 140.

Prace redakcyjne

1. Współczesna poezja polska. 1915-1935. Antologia poetycka. Oprac. ... Wwa, Zamość: Koło Miłośników Książki 1936, 208 s.

2. J. Kasprzyc: Wybór poezji. [Przedm. i oprac.] ... Łódź: ZMW RP 1945, 47 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953. — SWPP I. — PP (M. Kotowska). — SBLP t. 2 (J. Starnawski). — P. Grzegorzczak. *Kult i Społ.* 1957 nr 3, przedr. w tegoż: Twórcy i badacze kultury zmarli w latach 1956-1967. Cz. 1. Wwa 1986.

K.W. Zawodziński. *Rocz. Lit.* 1934 [rec.: Krople rosy]. — [Współczesna poezja polska. Oprac.] K. Czachowski: Dwie antologie poetyckie. *Gaz. Pol.* 1937 nr 204; J. Garbaczowska. *Polonista* 1937 z. 1. — H. Michalski. *Kultura* 1937 nr 25 [rec.: Ogród zamknięty]. — K.W. Zawodziński: Poeta, wydawca, krytyk. *Wiad. Lit.* 1937 nr 45. — [Bolesław Leśmian.] W. Kubacki: Studium o Leśmianie. *Wiad. Lit.* 1938 nr 39; H. Michalski: Wizerunek poety. *Pion* 1938 nr 38. — F. Araszkiewicz: Kilka słów o wydawnictwach Książnicy Literackiej KMK [Koła Miłośników Książki] w Zamościu. *Toba Zamojska* 1939 nr 1. — J. Saloni: *A.Sz. Kronika* 1956 nr 21. — J. Kłodziejczyk: Zamość literacki. *Kamena* 1968 nr 26. — S. Myk: Ziemi przypisany. *Tyg. Zamojski* 1982 nr 43. — D. Niewiadomski: Urodzony ku wolności. Wiersze legionowe A.Sz. (1894-1956). W: W stronę dwudziestolecia. Rzeszów 1993.

M.K.K.

SZCZUBLEWSKI Józef ur. 1919

Imiona metrykalne: Józef Marcin.
Pseud.: j. marcin; J. Marcin; Sek VII.
Historyk teatru, biograf.

Urodzony 13 stycznia 1919 w Oberhausen w Nadrenii; syn Franciszka Szczublewskiego, górnika, i Kunegundy z Kwiecińskich. Od 1949 mieszkał w Wielkopolsce. Uczęszczał do Gimnazjum im. J. Piłsudskiego w Ostrowie Wielkopolskim; w 1938 zdał maturę. Następnie ukończył Szkołę Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim. Po wybuchu II wojny światowej uczestniczył w kampanii wrześniowej; ranny dostał się do niewoli niemieckiej i przebywał w obozie jenieckim w Itzehoe. W tym czasie zaczął pisać wiersze (m.in. „Wszy”; druk w 1977 w książce T. Gasztolda „Życie kulturalne w obozach polskich jeńców wojennych na Pomorzu Zachodnim w latach 1939-1945”). Uciekł z obozu w marcu 1940, do końca 1944 pracował jako robotnik, a potem urzędnik w firmie budowlanej w Ostrowie Wielkopolskim. Brał udział w tajnym nauczaniu i prowadził zespół recytatorski. Po wojnie zamieszkał w Poznaniu. W 1946 ożenił się z Józefą Suszycką. Od tegoż roku studiował socjologię na Uniwersytecie Poznańskim, a równocześnie pracował jako dziennikarz w prasie lokalnej. Zajmował się też twórczością literacką. Debiutował w 1946 wierszem pt. „Dzieciństwo”, opublikowanym w poznańskim *Życiu Literackim* (nr 1/2); w tymże roku zaczął ogłaszać artykuły i recenzje teatralne w *Walce Ludu* (też pod pseud.: j. marcin, J. Marcin; m.in. wywiad z L. Solskim, nr 39). W latach następnych współpracował z *Expressem Poznańskim*, którym współkierował

i gdzie zamieszczał opowiadania i recenzje (1947-48; też pod pseud.: J. Marcin, Sęk VII), a także z *Gazetą Poznańską* (tu wiersze). W Poznaniu ukończył też Studio Dramatyczne. Od lipca 1949 był aktorem w Teatrze Domu Wojska Polskiego w Warszawie. Równocześnie w 1950 uzyskał magisterium z socjologii na Uniwersytecie Warszawskim, po czym odbył dwuletnie studia doktoranckie, przygotowując pod kierunkiem prof. Stanisława Ossowskiego pracę doktorską pt. „Publiczność teatralna w Teatrach Rządowych Warszawskich w latach 1868-1883”; nie zdążył jej obronić przed likwidacją katedry socjologii w 1951 (praca została opublikowana w 1957 w tomie zbiorowym „Teatr warszawski drugiej połowy XIX wieku”, był to jego debiut naukowy). Od 1955 współpracował z *Pamiętnikiem Teatralnym*; w 1962-64 pełnił funkcję sekretarza redakcji tego kwartalnika. W 1949-63 był aktorem teatrów warszawskich. Jednocześnie w 1962-72 kierował redakcją teatraliów w Państwowym Instytucie Wydawniczym. W 1964-81 był nadto dyrektorem Muzeum Teatralnego. W 1964 otrzymał nagrodę ZASP im. L. Schillera. W 1971 doktoryzował się w Instytucie Sztuki PAN na podstawie pracy „Żywość Osterwy” (promotor prof. Zbigniew Raszewski), po czym wykładał do 1981 w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie. W 1979 otrzymał nagrodę Prezesa Rady Ministrów II stopnia za twórczość pisarską poświęconą biografii artystów sceny polskiej, a w 1981 nagrodę m.st. Warszawy. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Helena Modrzejewska. [Współaut.: J. Spiegel] J. Got. Wwa: PIW, PIS 1958, X, 225 s. *Alm. Poświęcone Najwybitniejszym Artystom Sceny Pol.*, 1.

2. Alojzy Żółkowski – syn. [Współaut.:] E. Szwanowski. Przedmowa: B. Korzeniewski. Wwa: PIW 1959, IX, 251 s. *Alm. Poświęcone Najwybitniejszym Artystom Sceny Pol.*, 2.

3. Helena Modrzejewska. Wwa: PIW 1959, 148 s.

4. Artyści i urzędnicy, czyli szaleństwa Leona Schillera. Wwa: PIW 1961, 290 s.

5. Wielki i smutny teatr warszawski 1868-1880. Wwa: PIW 1963, 322 s. Z prac IS PAN.

6. Pierwsza Reduta Osterwy. Wwa: PIW 1965, 306 s.

7. Aktorka. Scenariusz oparty na korespondencji H. Modrzejewskiej. TV 1970. Wyst. Wwa, T. Stara Prochownia 1976.

8. Żywość Osterwy. Wwa: PIW 1971, 634 s. Wyd. 2 tamże 1972.

Nagrada *Mies. Lit.* w 1972.

9. Żywość Modrzejewskiej. Wwa: PIW 1975, 724 s. Wyd. 2 tamże 1977.

Tytuł „Książki roku 1975” przyznany przez *Nowe Książki*.

10. Żywość Sienkiewicza. Wwa: PIW 1989, 464 s.

11. Teatr Wielki w Warszawie 1833-1993. Współpraca dokumentacyjna: T. Kilian. Wwa: PIW 1993, 902 s.

Teatralna „Książka roku 1993”.

Prace edytorskie

1. H. Modrzejewska: Wspomnienia i wrażenia ... Tłum. z ang. M. Promiński. Oprac.: [J. Spiegel] J. Got, ... Kr.: WL 1957, 633 s.

2. Korespondencja Heleny Modrzejewskiej i Karola Chłapowskiego. Wybór i oprac.: [J. Spiegel] J. Got, ... Wstęp: [J. Spiegel] J. Got. T. 1-2. Wwa: PIW 1965, 526 + 494 s.

T. 1. 1859-1880; T. 2. 1881-1909.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2001. – Wywiady: Portrety z dat. Rozm. K. Targosz. *Panorama* 1980 nr 35; Rozm. A. Zwierzchowska. *Gaz. Olszt.* 1982 nr 16.

J. Timoszewicz: Redaktorzy – noty biograficzne: J. Sz. W tegoż: *Pam. Teatr.* XI. 1952-1992. Wwa 1995.

[Helena Modrzejewska. 1958:] Sz. Gassowski: Materiały do portretu aktorki. *Nowa Kult.* 1959 nr 15; J. Jacki: Almanach Modrzejewskiej. *Nowe Książki*, 1959 nr 1; W. Natanson: Znaczenie mają fakty. *Twórczość* 1959 nr 5. – E. Szwanowski: O Modrzejewskiej prawdziwie i pięknie. *Teatr* 1959 nr 15 [rec.: Helena Modrzejewska. 1959:] – B. Frankowska. *Pam. Teatr* 1960 z. 1 [rec.: Helena Modrzejewska. 1958.] – T. Terlecki: „Mała” Modrzejewska. *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 23, przedr. w tegoż: *Rzeczy teatralne*. Wwa 1984 [rec.: Helena Modrzejewska. 1959.] – [Alojzy Żółkowski – syn:] Sz. Gassowski. *Nowe Książki*, 1960 nr 7; J. Pini-Suchocka. *Teatr* 1960 nr 7. – [Artyści i urzędnicy, czyli szaleństwa Leona Schillera:] W. Filler: Szaleństwa Leona Schillera. *Dialog* 1961 nr 11; M. Misiorny: Książka o kulisach teatru. *Współczesność* 1961 nr 23. – J. Pini-Suchocka. *Teatr* 1961 nr 3 [rec.: Helena Modrzejewska. 1958.] – J.A. Szczepański: Teatr spełnionych i nie spełnionych nadziei. *Nowe Książki*, 1961 nr 23 [rec.: Artyści i urzędnicy, czyli szaleństwa Leona Schillera]. – T. Terlecki: Geniusz i sobek. *Wiadomości*, Londyn 1961 nr 3, przedr. w tegoż: *Rzeczy teatralne*. Wwa 1984 [rec.: Alojzy Żółkowski – syn]. – W. Natanson: Opowieść o pewnym teatrze. *Teatr Lud.* 1962 nr 5 [rec.: Artyści i urzędnicy, czyli szaleństwa Leona Schillera]. – [Wielki i smutny teatr warszawski 1868-1880:] A. Grodzicki: Teatr warszawski 1868-1880. *Nowe Książki*, 1963 nr 22; W. Natanson: Sługa dwóch czy trzech panów? *Kultura* 1964 nr 14; M. Giergielewicz. *Books Abroad*, Oklahoma 1965 nr 1. – J. Kydryński: Nowy portret Modrzejewskiej. *Życie Lit.* 1965 nr 47 [rec. oprac.: Korespondencja Heleny Modrzejewskiej i Karola Chłapowskiego]. – [Pierwsza Reduta Osterwy:] K. Braun: Osterwa: apel wciąż aktualny. *Życie Lit.* 1966 nr 15; L. Eustachiewicz: W drodze do monografii Reduty. *Dialog* 1966 nr 5; B. Frankowska: Reduta: chora na piękno i obłąkana pięknocią. *Współczesność* 1966 nr 8. – A. Grodzicki: Korespondencja aktorki. *Nowe Książki*, 1966 nr 1 [rec. oprac.: Korespondencja Heleny Modrzejewskiej i Karola Chłapowskiego]. – K. Korcelli: Opowieść o Reducie. *Dialog* 1966 nr 5 [rec.: Pierwsza Reduta Osterwy]. – L.H. Morstin: Listy Modrzejewskiej. *Dialog* 1966 nr 4 [rec. oprac.: Korespondencja Heleny Modrzejewskiej i Karola Chłapowskiego]. – E. Szwanowski. *Prz. Hum.* 1967 nr 1 [rec.: Pierwsza Reduta Osterwy]. – [J. Spie-

gel] J. Got. *Pam. Teatr.* 1968 nr 1 [rec.: Wielki i smutny teatr warszawski 1868-1880] — [Żywoć Osterwy:] A. Boska: Osterwa — legenda naszego teatru. *Nowe Książ.* 1972 nr 6; M. Fik: Osterwa żywy. *Twórczość* 1972 nr 5; J. Hannelowa: Nad „Żywotem Osterwy”. *Tyg. Pousz.* 1972 nr 21; L. Jabłonkówna. *Teatr* 1972 nr 4; E. Krasiniński. *Żywoty. Dialog* 1972 nr 9; B. Lasocka: Droga twórcza Osterwy. *Mies. Lit.* 1972 nr 5; T. Byrski: Redutowe imprimatur. O książce J.Sz. „Żywoć Osterwy”. *Pam. Teatr.* 1973 nr 1; J. Timoszewicz: Teatralia. *Rocz. Lit.* 1971, wyd. 1973. — [Żywoć Modrzejewskiej:] M.M. Coleman: Poland's Lady Macbeth. *Perspectives*, Washington 1975 nr 6; A. Boska: Helena Modrzejewska. *Nowe Książ.* 1976 nr 5; T. Byrski: Nauka w służbie legendy. *Więź* 1976 nr 11 [dot. także: Żywoć Osterwy]; W. Szymborska: Lektury nadobowiązkowe. *Życie Lit.* 1977 nr 46, przedr. w teje: Lektury nadobowiązkowe. Cz. 2. Kr. 1981. — R. Pietrzak: Pan Henryk, czyli o pisaniu biografii. *Nowe Książ.* 1990 nr 2/3 [rec.: Żywoć Sienkiewicz]. — J. Sieradzki: Teatrowisko narodowe. *Dialog* 1994 nr 10 [rec.: Teatr Wielki w Warszawie 1833-1993].

J.Z.

SZCZYGIEL Jerzy 1932-1983

Prozaik.

Urodzony 14 marca 1932 w Puławach; syn Michała Szczygła, zecera, i Marii z Kowalczyków. W czasie II wojny światowej mieszkał nadal w Puławach. W 1941 zmarł jego ojciec, a w 1944 matka. Uczestniczył w działalności konspiracyjnej jako łącznik między oddziałami AK na Lubelszczyźnie. W 1945 podczas rozbrajania pocisku stracił wzrok. Po zakończeniu wojny uczył się w 1946-50 w zakładzie dla niewidomych w Laskach pod Warszawą. Następnie kontynuował naukę w liceum w Bernerowie i w szkole działającej przy sanatorium przeciwgruźliczym w Otwocku, gdzie przebywał na leczeniu. Po zdaniu matury w 1953, studiował polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim; w 1957 uzyskał magisterium. W 1953 ożenił się z Lucyną Marią Kowalewską. W tymże roku został członkiem Koła Młodych przy ZLP. Debiutował w 1954 opowiadaniem pt. „Karta z dziennika”, opublikowanym w dodatku literackim *Sztandaru Młodych* pt. *Przedpole* (nr 6). Od 1957 był redaktorem naczelnym miesięcznika dla niewidomych *Nasz Świat* (tu m.in. w 1969-75 stały felieton pt. „Od kuchni”). W 1958 został członkiem PZPR. Od 1961 należał do ZLP. W 1964 objął również funkcję redaktora naczelnego *Niewidomego Spółdzielcy* (tu m.in. stały cykl pt. „Felieton aktualny”). W 1971 oraz w 1981 otrzymał nagrodę Orle Pióro, przyznaną przez dwutygodnik *Płomyk*. W 1976 otrzymał nagrodę Prezesa Rady Ministrów. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1970), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1970) oraz Złotą Odznaką Janka Krasickiego (1970). Zmarł 21 sierpnia 1983 w Warszawie.

W 1986 została ustanowiona przez Zarząd Centralnego Związku Spółdzielni Niewidomych doroczna nagroda im. J. Szczygła za utwor literacki lub

publicystyczny poświęcony problematyce niewidomych.

TWÓRCZOŚĆ

1. Tarnina. Powieść dla młodzieży. Wwa: NK 1960, 309 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1969, wyd. 4 1971, wyd. 5 1973, wyd. 6 1979, wyd. 7 1989.

Wyd. łącznie z poz. 7 pt. Tarnina; Ziemia bez słońca. Wwa: NK 1983, 399 s.

Przekł. bułg.: Tr'nak't. [Przeł.] A. Bożkova. Sofija 1982. Adapt. radiowa: Adapt. B. Papis. Radio 1970.

2. Drogi rezygnacji. [Powieść]. Wwa: Iskry 1962, 248 s.

3. Milczenie. Powieść. Wwa: PIW 1962, 254 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1977. Por. poz. 4.

Przekł. węgier.: Hallgatás. [Przeł.] B. Murányi. Budapest 1964.

4. Milczenie. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] K. Kutz. Ekran. 1963. Por. poz. 3.

5. Dopalające się drzewa. Powieść. Wwa: PIW 1965, 379 s.

6. Sen o brzoźowych bućkach. [Powieść]. Wwa: LSW 1966, 160 s. Wyd. 2 tamże 1971. Por. poz. 11.

7. Ziemia bez słońca. [Powieść]. Wwa: NK 1968, 263 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1970, wyd. 3 1976, wyd. 4 1983. Wyd. łącznie z Tarnina zob. poz. 1.

8. Szare rękawiczki. Powieść. Wwa: LSW 1969, 167 s.

9. Powódź. [Powieść]. Wwa: NK 1970, 246 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1973; wyd. 3 Lubl.: WLubel. 1978.

10. Nigdy cię nie opuszczę. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1972, 206 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1980, wyd. 4 1983.

Harcerska Nagroda Literacka w 1973, wyróżnienie przez Międzynarodowe Kuratorium Książki Dziecięcej (IMBY) wpisaniem na Listę Honorową H.Ch. Andersena.

11. Sen o brzoźowych bućkach. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] A. Brzoźowski. Powst. ok. 1972. Por. poz. 6.

Masz. w zbiorach Filmoteki Pol. w Wwie

12. Gdzie jest twoje miejsce. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: Horyzonty 1974, 41 s.

13. Ścieżka. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: Horyzonty 1975, 44 s.

14. Jak trudno kochać. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1976, 186 s.

15. Po kocich łbach. [Powieść]. Wwa: NK 1976, 242 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1978, wyd. 3 1985.

16. Nie jesteście inny. [Powieść]. Wwa: NK 1978, 291 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1986, wyd. 3 2000. Nagroda w konkursie NK na powieść w 1977.

17. Zejść z traktu. [Powieść]. Powst. 1979. Wyd. Lubl.: WŁubel, 1989, 277 s.

18. Poczekaj, błysnie! Poczekaj, otworzy się! [Powieść]. Wwa: Czyt. 1983, 207 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1979. — SWPP 2 (F. Lichodziejewska). — PF (F. Lichodziejewska). — RL 1983 (A. Biernacki).

[Tarnina:] A. Chruszczyński: Obiecujący precedens. *Współczesność* 1961 nr 3; Z. Irzyk: Na przykład „Tarnina”. *Kierunki* 1961 nr 8; J.Z. Stojewski: Debiut zbyt pokorny. *Nowa Kult.* 1961 nr 9, polem J. Szczygieł. *Tamże* nr 12. — A. Chruszczyński: Powieść o ludziach. *Walka Młod.* 1962 nr 15 [rec.: Milceń]. — D. Cirić: Saga rodu Wernichów. *Nowa Kult.* 1962 nr 19 [rec.: Drogi rezygnacji]. — [Milceń:] J. Chociłowski: Różny sens milczenia. *Tryb. Młod.* 1962 nr 233; D. Cirić: Dwojakie działanie milczenia. *Nowe Książ.* 1962 nr 12; A. Drazewicz: Świat odnaleziony. *Sztand. Młod.* 1962 nr 170; R. Marzałek. *Współczesność* 1962 nr 10; S. Melkowski: Nieprzystosowany tworzy swój świat. *Nowa Kult.* 1962 nr 28, przedr. w tegoż: *Oczekiwania i zapowiedzi.* Łódź 1980. — S. Melkowski: Oblaskawienie „outsiderów”. *Nowa Kult.* 1962 nr 38 [rec.: Drogi rezygnacji]. — B.W. Olszewska: Studium milczenia. *Tyg. Kult.* 1962 nr 14 [rec.: Milceń]. — J. Katz: W szkole Żeromskiego. *Twórczość* 1963 nr 3 [rec.: Drogi rezygnacji]. — R. Wójcik: Ciemność na dwa głosy. *Wiatrak* 1963 nr 8 [rec.: Milceń]. — [Dopalać się drzewa:] A. Budzyński: By znaleźć swoje miejsce. *Kultura* 1966 nr 3; A. Chruszczyński: Bez wyboru. *Tyg. Kult.* 1966 nr 9; E. Kabat: Studium o trudnym dojrzewaniu. *Współczesność* 1966 nr 2; B. Kogut. *Życie Lit.* 1966 nr 14, przedr. w tegoż: *Manowce.* Pozn. 1969; M. Wiśniewska: Kłopoty z talentem. *Nowe Książ.* 1966 nr 1. — H. Zaworska: Tristan i Izolda w „czasach pogardy”. *Nowe Książ.* 1966 nr 15 [rec.: Sen o brzoźowych bucikach]. — [Ziemia bez słońca:] K. Nowicki: Kopcuszek na tronie: Zuch chłopiec. *Życie Lit.* 1968 nr 32; W. Sadowski: Pisarstwo J.Sz. *Tryb. Ludu* 1968 nr 244, toż *Nova Szek* 1968 nr 12; H. Skrobiszewska: Legenda ojców; Dziecko wojny. *Wychowanie* 1968 nr 7; A. Chruszczyński: Cień nad „Tarniną”. *Tyg. Kult.* 1969 nr 12. — [Szare rękawiczki:] M. Wiśniewska: Człowiek wśród ludzi. *Nowe Książ.* 1969 nr 19; J. Żurek: Smak codzienności. *Kultura* 1969 nr 35; Z. Ziątek: Ucieczka na wczasy. *Mies. Lit.* 1970 nr 4. — J. Niemczuk: Rodzaje problemów. *Nowe Książ.* 1970 nr 15. — M. Dąbrowski: Zrozumieć i opisać. (O prozie J.Sz.). *Współczesność* 1971 nr 1. — Z. Szopiński: Poszukiwanie codzienności. *Nowe Książ.* 1972 nr 24 [rec.: Nigdy cię nie opuścił]. — H. Gosk: O radiu, chłopcu skaczącym z burty i drewnianym mieczu Don Kichota. *Literatura* 1977 nr 15 [rec.: Jak trudno kochać]. — D. Walczak: Po kocich łbach, ale wśród przyjaciół. *Nowe Książ.* 1977 nr 1 [rec.: Po kocich łbach]. — J. Maruszewski: Inni czy tacy sami? *Nowe Książ.* 1978 nr 20 [rec.: Nie jesteście inni]. — J.Z. Białek: Formuła realizmu w prozie J.Sz. W: Dziecko w literaturze współczesnej. Kielce 1981. — [Poczekaj, błysnie! Poczekaj, otworzy się!:] J. Nieporowski: Błysnęło, otworzyło się. *Tyg. Kult.* 1983 nr 47; J.T. Zółciński: Ballada o Ptaku-Prostaku. *Tu i Teraz* 1983 nr 45. — K. Napiórkowska: Wychodzenie z ciemności, czyli o twórczości dla młodzieży J.Sz. *Stud. o Szt. dla Dziecka* 1994 [z.] 8. **M.K.-K.**

SZCZYPIORSKI Andrzej 1928-2000

Pseud.: A.S.; Asik; August Rewera; Bronisław Kotowicz; Ewa Markowska; Maurice S. Andrews; (Z.W.).
Powieściopisarz, felietonista, publicysta, autor słuchowisk radiowych.

Urodzony 3 lutego 1928¹ w Warszawie; syn Adama Szczypiorskiego, inżyniera, historyka i publicysty, i Jadwigi z Majewskich. Uczęszczał do Gimnazjum im. M. Reja w Warszawie. W czasie okupacji niemieckiej pracował (1943-44) w warsztatach motocyklowych jako pomocnik ślusarza i jednocześnie kontynuował naukę na tajnych kompletach. W tym czasie rozpoczął twórczość literacką; wiosną 1943 na tajnym wieczorze literackim czytał swoje opowiadania. Jesienią tegoż roku pisywał felietony do korespondencyjnych pism *Zarzewie* i *Zorza*. Brał udział w powstaniu warszawskim jako żołnierz AL (pseud. Tasiemka) w zgrupowaniu „Stare Miasto”. W początkach września dostał się do niewoli niemieckiej i został osadzony w obozie koncentracyjnym Oranienburg-Sachsenhausen. Po wyzwoleniu obozu przez Armie Czerwoną pod koniec kwietnia 1945, powrócił pieszo do Warszawy. Wkrótce przeniósł się do Katowic i rozpoczął pracę w charakterze korektora w katowickiej *Gazecie Robotniczej*. W tymże roku debiutował jako publicysta artykułem pt. „Ku czemu idą Niemcy”, ogłoszonym w dwutygodniku *Polska Zachodnia*. W 1946 zdał maturę, po czym podjął studia na Wydziale Konsularno-Dyplomatycznym Akademii Nauk Politycznych w Warszawie, skąd został relegowany w 1947 jako syn działacza politycznego przebywającego w tym czasie na emigracji. W 1947 wchodził w skład kolegium redakcyjnego miesięcznika *Gromada*, organu Komitetu Centralnego OMTUR. W 1947-48 współpracował też z dwutygodnikiem *Film*, publikując stałe recenzje filmowe (pod pseud. August Rewera). W 1948 debiutował jako prozaik opowiadaniem pt. „Otwarta brama”, ogłoszonym na łamach dwutygodnika *Wolni Ludzie* (nr specjalny). Od tegoż roku pracował jako dziennikarz w *Życiu Warszawy*, a w 1949-51 kierował mutacją tego dziennika w Lublinie i Radomiu. W 1949 ożenił się z Ewą Markowską (zmarła 1994). W 1951 przeniósł się do Katowic, gdzie podjął pracę w dziale literackim Polskiego Radia; w tymże roku napisał pierwsze słuchowisko radiowe pt. „Anaconda”. W 1954-56 był kierownikiem literackim Teatru im. S. Wyspiańskiego w Katowicach. W tym czasie publikował prozę oraz artykuły publicystyczne w *Życiu Literackim* (1952-54) i *Przełazie Kulturalnym* (1955-56). W 1955 został członkiem ZLP. W 1956 przeszedł do służby dyplomatycznej i do 1958 pełnił w Kopenhadze funkcję attaché do spraw kulturalnych, najpierw w konsulacie, a następnie w ambasadzie PRL. Po powrocie do kraju zamieszkał w okolicach Warszawy, początkowo w miejscowości Wiązowna, a następnie w Radości. Podjął wówczas stałą współpracę z ra-

¹ Właściwą datę urodzenia ujawnił autor w rozmowie z E.K. Kalinową (inf. w książce tejże: Nie pytaj mnie o jutro... Pozn. 1998).

diem, m.in. do 1967 prowadził stały felieton niedzielny. W 1963 za twórczość radiową otrzymał nagrodę Stowarzyszenia Autorów „Zaiks” oraz Komitetu do Spraw Radia i Telewizji. W 1965 osiadł na stałe w Warszawie. Artykuły literackie, felietony i reportaże publikował m.in. w *Tygodniku Kulturalnym* (1964-66, 1973-74), *Współczesności* (1965-70) i *Ekranie* (1966-72, z przerwami). W 1967-68 publikował w *Życiu Warszawy* stały felieton pt. „Mój poczciwy tydzień”. W 1967-74 stałe współpracował z tygodnikiem *Polityka* (tu m.in. w 1972-74 stały cykl felietonów-recenzji bieżących programów telewizyjnych pt. „TV”). W 1971 został członkiem Polskiego PEN Clubu (od 1972 członek Zarządu Głównego, od 1976 członek Prezydium i skarbnik Polskiego Centrum PEN, od 1988 skarbnik, od 1991 ponownie członek Zarządu). Działalność w Stowarzyszeniu Autorów „Zaiks” (od 1971 przewodniczący Zarządu Sekcji Autorów Dzieł Literackich, od 1974 członek Prezydium, sekretarz Zarządu, od 1997 członek Rady Stowarzyszenia). W 1973-76 wchodził w skład zespołu redakcyjnego miesięcznika *Odra*, gdzie także ogłaszał artykuły i recenzje literackie i teatralne. W 1975 został prezesem Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami. W grudniu 1975 był sygnatariuszem „Memoriału 59” wyrażającego protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. Od 1976 współpracował z Komitetem Obrony Robotników KOR (do którego założycieli należał jego ojciec). W 1980 wszedł w skład Komisji do Spraw Cenzury Komitetu Porozumiewawczego Środowisk i Stowarzyszeń Twórczych i Naukowych, następnie pełnił funkcję przewodniczącego tegoż Komitetu; był też członkiem Komisji Weryfikacyjnej Zarządu Głównego ZLP. W 1981 był członkiem sekretariatu organizacyjnego Kongresu Kultury Polskiej. Internowany po wprowadzeniu stanu wojennego 13 grudnia 1981, przebywał początkowo w więzieniu w Białoleścu, a następnie do maja 1982 w obozie w Jaworznie, gdzie wraz z Władysławem Bartoszewskim organizował tzw. cotygodniowe wieczory PEN-Clubowe. W latach osiemdziesiątych uczestniczył w działalności Duszpasterstwa Środowisk Twórczych. Artykuły literackie, publicystyczne oraz fragmenty prozy ogłaszał w czasopiśmie wydawanych poza cenzurą, m.in. w *Krytyce* (1978, 1980; tu pod pseud. Bronisław Kotowicz), *Zapiste* (1979-81, 1985; tu w 1980-81 cykl felietonów pt. „Długopisem na marginesach”), *Pulsie* (1979, 1985, 1987) i *Kulturze Niezależnej* (1986-87) oraz w prasie katolickiej, m.in. w *Tygodniku Powszechnym* (1981-82, 1984, 1988-89), *Przeglądzie Katolickim* (1984-85, 1987) i *Królowej Apostołów* (tu w 1986-88 cykl felietonów pt. „Alfabet kultury”). W 1986 otrzymał nagrodę *Wiadomości* londyńskich. W 1988 wchodził w skład jury niezależnej nagrody literackiej im.

B. Sadowskiej. W 1988 otrzymał austriacką nagrodę państwową w dziedzinie literatury europejskiej za całokształt twórczości, ze szczególnym uwzględnieniem powieści pt. „Początek”, a w 1989 nagrodę literacką im. Nelly Sachs, przyznawaną przez niemieckie miasto Dortmund. W 1989 należał do założycieli SPP. W 1989-91 był senatorem z listy Komitetu Obywatelskiego przy Przewodniczącym NSZZ „Solidarność” Lechu Wałęsie (członek senackich Komisji Kultury, Środków Przekazu, Nauki i Edukacji Narodowej oraz Spraw Zagranicznych). W 1990 otrzymał Nagrodę Kultury i Sztuki ufundowaną przez Komitet Centralny Katolików Niemieckich i Konferencję Biskupów Niemieckich. W 1994 został członkiem rady programowej Polskiego Instytutu Kultury w Berlinie. W tymże roku otrzymał austriacką nagrodę im. J.G. Herdera, przyznawaną przez Uniwersytet Wiedeński, w 1995 nagrodę im. A. Gryphiusa, przyznawaną przez Gildię Artystów z Esslingen w Niemczech. W 1996 ożenił się z Elżbietą Borowiecką, lekarzem kardiologiem. W 1998 został wybrany na prezesa Światowej Federacji Związków Autorów i Kompozytorów (CISAC), zajmującej się obroną interesów twórców. W tymże roku otrzymał nagrodę Złote Pióro, przyznawaną przez niemiecki koncern wydawniczy Bauer Verlag za zasługi w zbliżaniu narodów niemieckiego i polskiego. W latach dziewięćdziesiątych był stałym felietonistą tygodników *Wprost* (1996-98) i *Polityka* (1999-2000; tu cykl pt. „Irytacje”). Był honorowym członkiem Klubu Rotary Warszawa City, członkiem Rady Fundacji im. S. Batorego. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1964) i Krzyżem Komandorskim (1997) Orderu Odrodzenia Polski, medalem „Zasłużony dla Tolerancji” (1999) oraz orderami niemieckimi Pour le Mérite (1995) i Wielkim Krzyżem Zasługi z Gwiazdą (1995). Zmarł 16 maja 2000 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ojcowie epoki. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1955, 150 s.

Zawartość: Wspomnienia serdeczne; Bracia; Sprawa gajowego Jankowskiego; Wielka chirurgia; Towarzysze; Proces; Syn; Policzek; Powódź; Dżban; Maszt; Ojcowie epoki.

2. Dymisja nadinspektora Willburna. [Powieść]. *Gaz. Ziel-górs.* 1957 nr 26-88. Wyd. osob.: Wwa: Iskry 1959, 219 s. Wyd. nast.: wyd. 3 tamże 1975; Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1990.

Wyd. łącznie z poz. 5 pt. Dymisja nadinspektora Willburna; Zagadka z Punham. Wwa: Iskry 1966, 315 s.

Podp.: Maurice S. Andrews.

Przekł. czes.: Poslední případ inspektora Willburna. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1972, — słowac. [łącznie z przekł. poz. 5]: Demisia inspektora Willburna. [Przeł.] V. Havránková. Bratislava 1973.

3. Z daleka i z bliska. Reportaże, felietony, eseje. Wwa: Czyt. 1957, 205 s.

Zawartość: Wiosna wiedeńska; Pani Bosinger, czyli złudzenia tragiczne; Pierwsze spotkanie z Paryżem; Spacerzy paryskie; Listy z Paryża; Mity napoleońskie; Uwagi o egzystencjalizmie; Z notatek o sztuce i literaturze katolickiej; Era wielkości; O pokoleniu rewolucji; O moralności i praworządności socjalistycznej; Obserwacje i uwagi.

4. Śledztwo przy ulicy Laos. [Powieść]. *Sztand. Młod.* 1959 nr 272-298. Wyd. osob. zob. poz. 12.

Podp.: Maurice S. Andrews.

5. Zagadka z Punham. [Powieść]. Wwa: Iskry 1960, 245 s. Wyd. nast. Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1990. Wyd. łącznie z Dymisią nadinspektora Willburna zob. poz. 2.

Podp.: Maurice S. Andrews.

Przełk. słowac.: Zahada v Punhome. [Przeł.] V. Havránková. Wyd. łącznie z przełk. Dymisią nadinspektora Willburna zob. poz. 2.

6. Czas przeszły. [Powieść]. Wwa: Iskry 1961, 181 s. Wyd. nast. Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1993. Por. poz. 7.

Przełk. estoń.: Minevik. [Przeł.] J. Kaplinski. Tallinn [1965].

7. Czas przeszły. Scenariusz filmowy. Ekran. 1961. Por. poz. 6.

8. Godzina zero. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1961, 231 s.

Przełk. ros.: Ćas rasplaty. [Przeł.] I. Ėtkalo. Moskva 1966.

9. Lustra. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1962, 141 s. Wyd. nast. Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1994.

10. Portret znajomego. [Reportaże]. Wwa: Iskry 1982, 193 s.

Reportaże druk. w *Nowej Kult.* i *Życiu Warsz.* w l. 1959-1962 oraz emitowane na antenie Polskiego Radia.

11. Ucieczka Abła. [Powieść]. Wwa: Iskry 1962, 226 s. Wyd. 2 tamże 1963.

Przełk. górnołużycki: Abel ceka. [Przeł.] H. Żur. Bu-
dyšin 1964.

12. Śledztwo przy ulicy Laos [poz. 4]; Pod Szlachetnym Koniem [Opowiadanie]. W: Pod Szlachetnym Koniem. [Autorzy:] ..., [M. Słomczyński] Joe Alex, [T. Kwiatkowski] Noël Random (Wirgiliusz Radoński). Wwa: Iskry 1963 s. 89-206, 299-335.

A.Sz. podp.: Maurice S. Andrews.

Przełk. opowiadania Pod Szlachetnym Koniem: *esperanto*: Sub la nobla ĉevalo. [Przeł.] W. Więcko. Wwa 1964, — niem.: Der Mord in der Pension „Zum edeln Ross”. [Przeł.] B. Sparing. W: Der Fall mit dem verdrehten Schal. [Wyd. 2]. Berlin 1969, — słowac.: U šlachetného koňa. [Przeł.] W. Bar-
tošovič. *Sveč socialistmu*. Bratislava 1970 nr 8.

13. Troje i las. Scenariusz filmowy. Ekran. 1963.

14. Za murami Sodomy. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1963, 228 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1964; Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1993.

Przełk. ros.: V stenach Sodoma. [Przeł.] R. Bello, A. Janowski. *Zvezda*, Moskwa 1966 nr 1-3.

15. Polowanie na lwy. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1964, 197 s. Wyd. nast. Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1995.

Zawartość: Dwaj ludzie w promieniach słońca...; Zimowy dzień pełen śniegu...; Trzej ludzie na poddaszu...; Szalony koń; Pożegnanie z miłością; Wojna z karpiem; Polowanie na lwy; Kochankowie.

16. Podróż do końca doliny. [Powieść]. Wwa: Iskry 1966, 229 s.

17. Karol Świerczewski – Walter. W 20 rocznicę śmierci. [Popularny szkic biograficzny]. [Wwa:] SiT 1967, 30 s. ZG ZBoWiD, Krajowa Komisja Dąbrowszczaków.

18. Niedziela, godzina 21¹⁰. Wybór felietonów radiowych 1964-1967. Wwa: Czyt. 1968, 236 s.

Zawartość: Czy tylko folklor, Cybernetyka i marnotrawstwo; Atomowy kaganek oświaty; Polityka i mini; Kotwica dla pamięci; Opowieść o zwyczajnym człowieku; Między Niebem a Ziemią; Suwak i skrzypce; Nocne rodaków rozmowy; Druga Rzeczpospolita; Co nas czeka; Pożegnanie z Sherlockiem Holmesem; O zdrowy rozsądek; Teoria i praktyka; Pamiętać o Norymberdze; Hiroszima; Następnym rozdział. Świadomość historyczna; Przedwczoraj i pojutrze; Gwałt na ludzkości; Sierpień; Plebejskie festyny; Linke; Problem nie tylko europejski; Zaduszki; Nasze Kochane kompleksy; Nasza ojczyzna Europa; Świat stał się mały jak chatka; Tomasz Mann; Prawdziwy fa-
szyzm; Wizyta u starszego pana; Nasz los warszawski; Kiedy Hans Müller goli się rano; Dior w Sokółce; Co niesie przyszłość; Siwizna.

19. Blizna. Druk: *Scena* 1970 nr 10 s. 21-27; *Teatr Pol. Telew.* 1970 nr 3 s. 113-117. Radio 1970. TV 1972.

20. Lot 627. [Powieść dla młodzieży]. Cz. 1-5. Wwa: Ruch 1971, 56 + 54 + 59 + 55 + 42 s. Wyd. nast. łącznie tamże 1973, 247 s. Por. poz. 31.

Cz. 1. Porwanie; Cz. 2. Puszcza; Cz. 3. W niewoli; Cz. 4. Walka; Cz. 5. Sawanna.

Przełk. niem.: Flug 627. [Przeł.] M. Bester. Wwa 1975, — słowac.: Let 627. [Przeł.] M. Janek. Bratislava 1973.

21. Msza za miasto Arras. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1971, 175 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1982; Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1989, tamże [1993]; Pozn.: Sens 1996; Wwa: PIW 1998.

Nagroda Pol. PEN Clubu im. M. Lepeckiego w 1972.

Przełk. ang.: A mass for Arras. [Przeł.] R. Lourie. New York 1993, wyd. nast. tamże 1994, — cześ.: Mše za město Arras. [Przeł.] D. Lehárová. Praha 1998, — duń.: En messe for byen Arras. [Przeł.] R.K. Klukowska. [København] 1990, — franc.: Messe pour la ville d'Arras. [Przeł.] F. Rosset. Lausanne 1987, wyd. nast. Paris 1992, — grecc.: É leitourgia tēs Arras. [Przeł.] M. Aggelidou. Athēna 1992, — hebr.: Arras ha-ir ha-tova. [Przeł.] B. Tene. Tel-Aviv 1981, — niem.: Eine Messe für die Stadt Arras. [Przeł.] K. Wolff. Berlin 1979, wyd. nast.: Zürich 1988, Frankfurt am Main 1991, Zürich 1991, — norw.: En messe for byen Arras. [Przeł.] J. Brodal. Oslo 1991, — włos.: Messa per la città di Arras. [Przeł.] C. Madonna. Roma 1985.

Adapt. teatr: Adapt.: K. Zaleski. Wyst. Wwa, T. Powsz. 1994, — tv: TV 1995.

22. Wyspa czterech łotrów. [Powieść]. Wwa: Iskry 1971, 42 s. Por. poz. 23.

23. Skarb trzech łotrów. Scenariusz na podstawie własnej powieści [poz. 22]. Ekran. 1972.

Pierwotny tytuł: Wyspa czterech łotrów.

24. Na tropie Damiana. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: RSW „Prasa-Książka-Ruch” 1973, 192 s.

25. Opętanie. Scenariusz filmowy. Ekran. 1973.

26. I ominęli Emaus. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1974, 197 s. Wyd. nast.: Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1992, wyd. 2 [!] tamże [1995].

Przekł. niem.: „Und sie gingen an Emmaus vorbei”. [Przeł.] A.D. Spranger. Springen 1976, wyd. nast. pt. Der Teufel im Graben. Zürich 1993, 1995. — norw.: De gikk forbi Emmaus. [Przeł.] J. Brodal. Oslo 1995.

27. Mojemu synowi. [Opowiadania]. Wwa: RSW „Prasa-Książka-Ruch” 1974, 139 s.

Zawartość: Czolg; Obłężenie; Trasa; Witraże; Zapora; Tunel; Nurek.

28. Złowić cień. [Powieść]. Wwa: NK 1976, 186 s. Wyd. nast. Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW [1993].

Przekł. ang.: The shadow catcher. [Przeł.] B. Johnston. New York 1997. — niem.: Den Schatten fangen. [Przeł.] A.D. Spranger. Zürich 1993, wyd. nast. tamże 1995, 2000.

29. O Kazimierzu Moczarskim. Wwa: Archiwum* 1979, 17 s. Wyd. nast. Wwa: Grot* 1981.

Tekst przedm. do niem. wyd. książki K. Moczarskiego: Rozmowy z katem, Düsseldorf: Droste Verlag 1978.

30. Strefa milczenia. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1978.

Utwór poświęcony J. Korczakowi. — Prapremiera przygotowywana w grudniu 1978 w T. Rozmaitości w Wwie została wstrzymana przez Urząd m.st. Warszawy.

31. Porwanie Savoi. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] I. Kuźniecowa. Ekran. 1979.

Scenariusz na podstawie powieści Lot 627 [poz. 20].

32. Trzej ludzie w bardzo długiej podróży. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1980, 147 s.

33. [Polskie doświadczenie. Spojrzenie od wewnątrz]. Powst. 1981.

Wyd. w przekł. ang.: The Polish ordeal. The view from within. Przeł. C. Wieniewska. London, Canberra: Croom Helm 1982, 154 s.

Zarys wydarzeń politycznych w okresie PRL. — Zawartość: Preface. — 1. First initiation into history; 2. Time of the great ordeals; 3. Expectations, illusions and pluralism; 4. 1946-1949: stalinism in Poland; 5. „The thaw”: the Polish October; 6. The government of Władysław Gomułka; 7. Gierek and his gang; 8. 1976-1980: time of the great commotion; 9. Polish August; 10. From August to September: from Gdańsk to Bydgoszcz. — Final remarks.

34. Z notatnika stanu wojennego. Londyn: Polonia 1983, 139 s. Wyd. nast. Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1989.

Przekł. niem. [łącznie z poz. 38]: Notizen zum Stand der Dinge. [Przeł.] K. Staemmler. Zürich 1990, wyd. nast. tamże 1992.

35. Proces toruński. [Reportaż]. Wwa: Wydawn. Kom. Kultury Niezależnej* 1985, 32 s.

Dot. procesu zabójców ks. Jerzego Popiełuszki w 1984.

36. Początek. [Powieść]. Paryż: Inst. Lit. 1986, 158 s. Wyd. nast.: [Wwa:] Wydawn. Przedświt* 1986; wyd. 2 Paryż: Inst. Lit. 1989; Pozn.: Inst. Zach. 1989; Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1990, tamże: wyd. 5 [!] 1991, [1992], [1993]; Pozn.: Sens 1996, tamże 1997.

Powieść znalazła się na ogłoszonej przez miesięcznik *Der Spiegel* liście bestsellerów wydanych w 1988 w RFN, a w 1990 otrzymała Nagrodę Kultury i Sztuki Katolików Niemieckich.

Przekł. ang.: The beautiful Mrs Seidenman. [Przeł.] K. Glowczewska. London 1988, wyd. nast.: New York 1989, London 1990, New York 1990, London 1991, New York 1991, London 1996, New York 1997. — czes.: Počátek [Przeł.] J. Jůna. Praha 1993. — duń.: Den smukke fru Seidenman eller Begyndelsen. [Przeł.] R. Klukowska. København 1989. — fiń.: Alku. [Przeł.] K. Siraste. Helsinki 1994. — franc.: La jolie madame Seidenman. [Przeł.] G. Conio. Paris 1988, wyd. nast. tamże 1991, 1991. — grec.: Έ όραja kuria Zaintenman. [Przeł.] M. Georgousopoulou. Athina 1991. — hebr.: G'beret Zafrenman hayape(h). [Przeł.] S. Ared. Tel-Aviv 1991. — hiszp.: La bella señora Seidenman. [Przeł.] B. Zaboklicka. Barcelona [1993]. — holend.: De mooie mevrouw Seidenman. [Przeł.] G. Rasch. Amsterdam 1988, wyd. nast. tamże: 1992, 1995. — niem.: Die schöne Frau Seidenman. [Przeł.] K. Staemmler. Zürich 1988, wyd. nast.: Stuttgart, München [1990], Gütersloh [1990], Zürich 1991, Rheda-Wiedenbruck [1995], Hameln 1996, Zürich 1996. — norw.: Begyndelsen eller historien om den vakre fru Seidenman. [Przeł.] J. Brodal. Oslo 1990. — serb.-chorw.: Lijepa gospođa Seidenman. [Przeł.] M. Čizmek. Zagreb 1990. — słowen.: Začetek. [Przeł.] K. Šalamun-Biedrzycka. Maribor 1996. — szwedz.: Den vackra fru Seidenman. [Przeł.] J. Malm. Stockholm 1990. — węgier.: A szép Seidenmanné. [Przeł.] L. Pálfalvi. Budapest 1991. — włos.: La bella signora Seidenman. [Przeł.] P. Marchesani. Milano [1988].

37. Amerykańska whisky. [Opowiadania]. [Wwa:] Neutrino* 1987, 131 s. Wyd. nast. pt. Amerykańska whisky i inne opowiadania. [Pozn.:] Kantor Wydawn. SAWW 1990.

Zawartość obu wydań: Początek umierania; Stroma ścieżka do nieba; Nasz drogi Benno; Amerykańska whisky; Anioły przeznaczenia; Zarezerwowany stolik; Odpłynąć na wyspy szczęśliwe; Cesarz; Na ławeczce, o zmierzchu...; Głupia kobieta; Na brzegu, „Spowiedź dziecięcia wieku”.

Przekł. franc.: Whisky american. [Przeł.] I. Hausser-Duclos. Paris 1995. — niem.: Amerikanischer Whiskey. [Przeł.] K. Staemmler. Zürich 1989, wyd. nast. tamże 1991, 2000.

38. Z notatnika stanu rzezy. [Dziennik z l. 1983-1985]. Wwa: NOWA* 1987, 126 s. Wyd. nast. Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1989, 166 s.

Wyd. z 1989 rozszerz. o trzy teksty: Odczyt o stosunkach polsko-żydowskich wyl. w Duszpasterstwie Środowisk Twórczych jesienią 1986; Refleksje z pobytu w Berlinie Zach., druk w jęz. niem. we *Frankfurter Allgemeine Zeitung*; Notatka osobista w 7. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego.

Przekł. niem. zob. poz. 34.

39. Noc, dzień i noc. [Powieść]. Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1991, 239 s. Wyd. nast. tamże: 1992, wyd. 3 1995.

Przekł. duń.: Nat, dag og aften nat. [Przeł.] R.K. Klukowska. Valby 1993. — franc.: Nuit, jour et nuit. [Przeł.] K. Skans-

berg. Paris 1994. — holend.: Nacht, dag en nacht. [Przeł.] G. Rasch. Amsterdam 1992. — niem.: Nacht, Tag und Nacht. [Przeł.] K. Staemmler. Zürich 1991, wyd. nast. tamże 1994, 2000. — szwedz.: Natt, dag och natt. [Przeł.] J. Malm. [Stockholm] 1993.

40. Berlin – tolerant und weltoffen. [Szkice historyczno-polityczne]. Gesprächsforum, am 9. November 1991. Berlin: Die Ausländerbeauftragte des Senats 1992, 16 s.

41. Autoportret z kobietą. [Powieść]. Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1994, 247 s. Wyd. 2 tamże 1995.

Przeł.: ang.: Self-portrait with woman. [Przeł.] B. Johnston. New York 1995, wyd. nast. tamże 1995. — duń.: Selvpotret med kvinde. [Przeł.] R.K. Klukowska. København 1996. — franc.: Autoportrait avec femme. [Przeł.] K. Skansberg. Paris 1995. — holend.: Zelfportret met vrouw. [Przeł.] E. Hart. Amsterdam 1994. — niem.: Selbstportrait mit Frau. [Przeł.] K. Staemmler. Zürich 1994, wyd. nast. tamże 1996.

42. Kumkanie żaby, krakanie wrony... [Szkice historyczno-polityczne]. Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1995, 275 s.

Zawartość: Wstęp; Polska w godzinie przelomu; Po pół wieku; 1 sierpnia 1944; Wannsee; Ponad pół wieku temu w Warszawie...; Wyzwanie rzucone głupocie; Po pięćdziesięciu latach; Obóz; Doświadczenie totalitarnie; Eine kleine Nachtmusik...; Przewycięzanie przeszłości; Kilka uwag o Stauffenbergu; Światy urojone i rzeczywiste; Kultura niemiecka i problem zjednoczenia Niemiec; Koniec roku 1994; Wizja Herzoga; Stasi w dawnej NRD; Grzechy i błędy; Europa jutra; Twarz diabła; Chrześcijaństwo; Odzyskiwanie wiary; Piłat; Kumkanie żaby, krakanie wrony...; Uczciwie jest głupcie; List do Egdera Hilsenratha; Europa Musicale; „Konwalia” Podkowińskiego; Moje trzy końce wojny.

43. Europas Geist. [Współaut.:] P. Kohout. Festreden zu den Europäischen Wochen 1995/96. Passau: Festspiele Europäische Wochen Passau 1996, 55 s.

Zawartość: A.Sz.: Heute ist alles nur ein Schatten; P. Kohout: Europas Geist – Europas Geister.

44. Grzechy, cnoty, pragnienia. [Szkice publicystyczne]. Pozn.: Sens 1997, 288 s.

Zawartość: Z notatnika stanu przemian. — Grzechy bliźnich, cnoty własne: Kapitalizm u bram; Zawstydzienie milionów; Demokracja a intelektualność; Wszystko jest cieniem; Człowieczeństwo dla przyszłości; Dziwny rok dziewięćdziesiąty szósty...; Nasza Bastylia; Gdzie ten autorytet; Kilka słów w sprawie elit; Odrąza; Krajobraz podczas bitwy; Kryzys Kościoła czy w Kościele?; Nie ma sprawy pałata Jankowskiego; O integracji; Tamten odgłos polskich kroków; Grzechy bliźnich, cnoty własne; Tam, gdzie nie ma sumienia; Jak powstała powieść „Msza za miasto Arras”; ...do pierwszej lzy; Klaus Staemmler; Obok sprawy Schindlera; Kogo kształca podroże.

45. Buffalo Bill. [Opowiadanie]. Lubl.: Wydawn. UMCS 1998, 41 s. Przedr. zob. poz. 45.

46. Trzy krótkie opowiadania. Pozn.: Sens 1998, 110 s.

Zawartość: Warkocz; Kolekcjoner; Buffalo Bill [poz. 44].

47. Gra z ogniem. [Powieść]. Pozn.: Sens 1999, 309 s.

Przeł.: franc.: Jeu avec le feu. [Przeł.] J. Burko. Paris 2000, wyd. nast. tamże 2001. — niem.: Feuerspiele. [Przeł.] B. Schaefer. Zürich 2000, wyd. nast. tamże 2002.

48. Irytacje. [Szkice publicystyczne]. Pozn., Wwa: Sens, *Polityka* 2000, 145 s.

Druk w tygodniku *Polityka* w l. 1999-2000.

Zawartość: Irytacje zimowe; Pupa pod zastoną; Zbiorowy wstyd; Listy niezłomnych; Wywody smieszne i głupie; Zabójcza prawda, kojące kłamstwo; Fotel i krzeselka; Plac lizusów; Salceson historii; Duch wieje; Słomiane łapcie; Tygrysy nie myślą; Rozum polityczny; Kwestia smaku; Lęk i niepewność.

Wybór szkiców w przeł. niem.: Europa ist unterwegs. Essays und Reden. [Przeł.] K. Staemmler. Zürich 1996.

Nadto liczne słuchowisko radiowe, m.in.: Anconda. Radio 1951. — Wieczór w Zanzibarze. [Współaut.:] B. Wiernik. Radio 1959. — Marian. [Współaut.:] B. Wiernik. Radio 1960. Druk *Dialog* 1960 nr 3 s. 5-9 [I nagroda w eliminacji krajowej do międzynarodowego konkursu Organisation Internationale de la Radio w 1960]. — Powrót. Radio 1965 [wyróżnienie w konkursie Polskiego Radia na słuchowisko współczesne na XX-lecie Ziem Zachodnich]; przeł. niem.: Radio RFN Kolonia, Baden-Baden, Hamburg 1967-1970. — Dziewięciu. Radio 1967. Druk *Współczesność* 1967 nr 22 s. 7 [nagrada w konkursie Polskiego Radia z okazji 50-lecia rewolucji październikowej]. — Kula. Radio 1969. Druk *Teatr Pol. Radia* 1969 nr 5/6 s. 102-115 [wyróżnienie w konkursie Polskiego Radia pt. „Wybieramy premierę roku” w 1969]; przeł. niem.: Radio RFN Kolonia, Baden-Baden, Hamburg 1969-1970. — Cena milczenia. Radio 1970. Druk *Teatr Pol. Radia* 1970 nr 4 s. 39-56; przeł. niem.: Radio RFN Kolonia, Baden-Baden, Hamburg 1970. — Melancholia ładu. Radio 1972. Druk *Teatr Pol. Radia* 1973 nr 1 s. 111-122. — Rozdroża uczuć, czyli Kochajmy starszych panów. Radio 1973. — Gwiazda. *Teatr Pol. Radia* 1974 nr 4 s. 67-76.

Nowele filmowe i niezrealizowane scenariusze filmowe [w Bibl. Filmoteki Nar. w Wwie]: Mgła. Nowela filmowa. Powst. 1956. Masz., 29 s. — Doktor praw. Scenariusz filmowy według nowel pt. Noc, Mgła. Powst. 1961. Masz., 67 s. — Powrót z ciemności. Scenariusz filmowy. Powst. 1961. Masz., 69 s. — Las. Inny tytuł: W gęstwinie. Nowela filmowa. Powst. 1962. Masz., 49 s. — Las. Scenariusz filmowy. Powst. 1962. Masz., 62 s. — Kochankowie. Scenariusz filmu telewizyjnego. Powst. 1965. Masz., 25 s. — Polowanie na lwy. Scenariusz filmu telewizyjnego. Powst. 1965. Masz., 24 s. — Trzej ludzie na poddaszu... Scenariusz filmu telewizyjnego. Powst. 1965. Masz., 25 s. — Strach. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] L. Buczkowski. Powst. 1967 [?]. Masz., 72 s. — Na tropie Damiana. Scenariusz serialu telewizyjnego w 7 odcinkach. Powst. 1973. Masz., 25 + 22 + 17 + 21 + 16 + 19 + 8 s. — Na za-

krećcie. Nowela filmu fabularnego. Powst. 1973. Masz., 78 s. — Noce mifosne. Noc pierwsza: Kochankowie. Scenariusz filmu fabularnego. Powst. 1974. Masz., 64 s. — Dziewczyna z deszczu. Nowela filmowa. Powst. 1976. Masz., 28 s. — Dziewczyna z deszczu. Scenariusz filmowy. Masz., 66 s. — Kobieta czytająca „Panią Bovary”. Nowela filmowa. Powst. 1976. Masz., 34 s. — Kobieta czytająca „Panią Bovary”. Scenariusz filmowy. Powst. 1976. Masz., 76 s. — Król Obojga Sycylii. Scenariusz filmowy według powieści A. Kuźniewicza. Powst. 1977. Masz., 68 s. — Trochę godności, trochę honoru... Nowela filmowa. Powst. 1977. Masz., 73 s. — Trochę godności, trochę honoru... Scenariusz filmowy. Powst. 1977. Masz., 88 s. — ...niechaj pierwszy rzuci kamieniem! Nowela filmowa. Powst. 1980. Masz., 70 s. — Msza za miasto Arras. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] F. Falk. Powst. 1981. Masz., 154 s. [adapt. poz. 21]. — Monte Cassino. Nowela filmowa. Powst. 1982. Masz., 69 s. — Nadto tamże niedatowane: Burza. Scenariusz filmowy. Masz., 77 s. — Człowiek z plaży. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] K. Kąkolewski. Masz., 52 s. — Katastrofa. Nowela filmowa. Masz., 32 s. — Tajnie i demokratycznie. Nowela filmowa. Masz., 25 s. — Zbrodnia w hotelu Miraz. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] B. Wiernik. Masz., 67 s. — Zmierzch. Nowela filmowa. Masz., 22 s.

Adaptacja i praca redakcyjna

1. Doktor Judym. Scenariusz filmowy na motywach powieści S. Żeromskiego „Ludzie bezdomni”. Ekran. 1975.

2. Pistole und Würde. Prosa, Lyrik, Szenen und Essays. Texte zum 6. Würth Literaturpreis. [Antologia]. [Red.] ... Tübingen: Konkursbuchverlag Claudia Gehrke 1999, 255 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1979. — A. Szczypiorski: Odczuwam lęk przed dramaturgią. *Scena* 1970 nr 10. — Wywiady: Pisarz felietonista podsztyty. Rozm. T.J. Żółciński. *Fakty i Myśli* 1972 nr 17; Psychoterapia dla wszystkich. Rozm. H. Zaworska. *Literatura* 1989 nr 8, przedr. w teście: Wzorzaj i dzisiaj. Pozn. 1992, Tu bije moje źródło. Rozm. E. Berberus. *Tyg. Powsz.* 1989 nr 52/53; Kiedy przyszła „Solidarność”, pękły bariery strachu. Rozm. J.S. Skorupski. W tegoż: „zrozumieć Polaków. Wwa 1990, przekł. niem.: ...um die Polen zu verstehen. Meine Gespräche mit A.Sz. Berlin 1991; Niemiecki klimat. Rozm. M. Zieliński. *Nowe Książ.* 1991 nr 3; Pisarz ma własną prawdę. Rozm.: W. Żurek, T.J. Żółciński. *Prz.* 1991 nr 40; Początek raz jeszcze. Z Andrzejem Szczypiorskim rozmawia Tadeusz Kraśko. Wwa: „Andy Grafik” 1991, 188 s.; Gdzie jest diabeł. Rozm.: A. Michnik i A. Pawlak. [Fragm. wywiadu przeprowadzonego w 1993]. *Gaz. Wyborcza* 2000 nr 117; Najdłuższa lekcja języka polskiego. Rozm. W. Wiśniewski. W tegoż: Lektura polskiego. Wwa 1993; Polskie i niepolskie antysemityzmy. Rozm. J. Wróbel. *Polonistyka* 1993 nr 4; Mam prawo być zmęczony. Rozm. T.J. Żółciński. *Metafora* 1993 nr 8/10; Twarzą w twarz. Rozm. H. Zaworska. *Wprost* 1998 nr 43; Jeżeli osuszyłem jedną łzę... Rozm. S. Chwin. *Tytuł* 1999 nr 1,

SWPP 2 (M. Brykalska). — PP (M. Brykalska). — LP XX w. (red.). — Twórcy polskiego filmu. Wwa 1986 (O. Sobanski os). [Ojcowie epoki:] A. Baumgarten: Opowiadania niepokojące. *Śl. Lit.* 1955 nr 14/15; L. Herdegen: Europa umiera powrotnie. *Zycie Lit.* 1955 nr 16; J. Trzgnadel: Zapowiedź. *Nowa Kult.* 1955 nr 24. — [Czas przeszły:] K. Koźniewski: Tak i nie. *Polityka* 1961 nr 21; Z. Macużanka: Czas nie tylko przeszły. *Nowa Kult.* 1961 nr 16. — [Godzina zero:] M. Fik. *Nowe Książ.* 1962 nr 12; Z. Macużanka: Sz. i Niemcy po raz wtóry. *Nowa Kult.* 1962 nr 13. — [Ucieczka Abła:] R. Marszałek. *Nowe Książ.* 1962 nr 17; B.W. Olszewska: Porachunki z historią. *Tyg. Kult.* 1962 nr 30; M. Rusczyk: Kapitan Abel prosi o pomoc. *Kierunki* 1962 nr 38. — [Godzina zero:] J. Stadnicki: Nie tyle polityczna co moralna. *Tyg. Kult.* 1962 nr 13; M. Wyka: Z literatury pacyfistycznej. *Zycie Lit.* 1962 nr 31; Z. Zabicki: Połowa moralitetu. *Twórczość* 1962 nr 6. — J. Katz. *Twórczość* 1963 nr 2 [rec.: Ucieczka Abła]. — [Lustra:] J. Preger. *Nowa Kult.* 1963 nr 16; M. Rusczyk: Próba odpowiedzi. *Kierunki* 1963 nr 7; A. Werner: Mały bluff. *Twórczość* 1963 nr 6. — [Za murami Sodomy:] J.Z. Brudnicki: Ekwilibrystyka na granicy tautologii. *Twórczość* 1964 nr 5; J. Chocilowski: Na tropach „uczciwego” Niemca. *Tyg. Kult.* 1964 nr 19; M. Jarochowska: Też ludzie. *Zycie Lit.* 1964 nr 48; Z. Macużanka: Za murami współczesnej Sodomy. *Nowe Książ.* 1964 nr 5. — K. Meloch: Cykl niemiecki A.Sz. *Razem* 1964 nr 9 [dot.: Czas przeszły, Godzina zero, Ucieczka Abła, Za murami Sodomy]. — [Podróż do końca doliny:] S. Kryśka: Nędze życia rewolucjonisty. *Tyg. Kult.* 1966 nr 50; A. Lisiecka: Usunmy ten glaz. *Polityka* 1966 nr 50; W. Maciąg: Powieść o karierze. *Zycie Lit.* 1966 nr 48; K. Kuliczowska: Czy... jeden sprawiedliwy. *Mies. Lit.* 1967 nr 10. — T. Wróblewska: A.Sz. *Tyg. Kult.* 1967 nr 2. — [Niedziela, godzina 21⁰⁰.] M. Krasicki: Komendant. *Polityka* 1968 nr 48; A. Krasinski: Od historii do współczesności. *Nowe Książ.* 1968 nr 20; M. Skwarnicki. *Tyg. Powsz.* 1968 nr 34. — [Msza za miasto Arras.] M. Bajercowicz: Rozum i sakrament. *Nurt* 1972 nr 6; T. Kotarbiński: Dwa programy. *Literatura* 1972 nr 2; A. Lisiecka. *Na Antenie*, Monachium 1972 nr 111, przedr. w teście: Przewodnik po literaturze krajowej. Londyn 1975; W. Maciąg: Inspiracje współczesne. *Zycie Lit.* 1972 nr 5; B. Mamoń. *Tyg. Powsz.* 1972 nr 17; A. Tatar-kiewicz: Co jest prawdą? *Polityka* 1972 nr 14; B. Żadura: Ratujmy nasze dusze. *Twórczość* 1972 nr 7. — H. Skrobiszewska: Sensacja z programem. W teście: Literatura i wychowanie. Wwa 1973 [rec.: Lot 627]. — T.J. Żółciński: Na styku historii ze współczesnością. *Więź* 1973 nr 3 [rec.: Msza za miasto Arras]. — [I omineli Emaus:] J. Lewandowski: Nie tylko obsesa śmierci. *Kierunki* 1974 nr 44; T.J. Żółciński: Kim jest człowiek, czym jest śmierć. *Tyg. Kult.* 1974 nr 46; B. Kunda: Sensacja i filozofia. *Mies. Lit.* 1975 nr 6; W. Maciąg: Tajemne sprawy samobójcy. *Nowe Książ.* 1975 nr 2; H. Zaworska: Nadmiar. *Odra* 1975 nr 3, przedr. w teście: Wzorzaj i dzisiaj. Pozn. 1992. — Proces. Wokół przedmowy Andrzeja Szczypiorskiego do „Rozmów z katem” [K. Moczarskiego]. Wwa: Archiwum* 1979, 17 s. — [Trzej ludzie w bardzo długiej podróży:] A. Bernat: Powieść o przemocy Historii. *Nowe Książ.* 1981 nr 9; A. Kantowicz: Męskość przedawokowana. *Kultura* 1981 nr 22; A. Ogrodowczyk: Podróż po drzewo sykomy. *Mies. Lit.* 1981 nr 10; W. Pawłowski: Śmierć w nowych dekoracjach. *Literatura* 1981 nr 8; H. Zaworska: Górnice i chumnie. *Twórczość* 1981 nr 4; T.J. Żółciński: Trzej anonimowi bohaterowie. *Tyg. Kult.* 1981 nr 10. — [The Polish ordeal.] N. Clark: The surgery of truth. *Index on Censorship*, Londyn 1982 nr 4; J. Garliński: Polska ciężka próba. *Tydz. Pol.*, Londyn 1982 nr 14. — A. Litwinowicz. *Tydz. Pol.*, Londyn 1982 nr 3 [rec.: Trzej ludzie w bardzo długiej podróży]. — K. Zdziechowski: Rewelacyjna książka. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1982 nr 87 [rec.: The Polish ordeal]. — I. Dynarski: A.Sz. „I omineli Emaus”. W tegoż: Notatki z lektur. [Wwa* 1983]. — J. Woodall. *The Slavonic and East European Review*, Londyn 1983 nr 4 [rec.: The Polish ordeal]. — J. Zakowski: Msza za każdego z nas. *Tyg. Pol.* 1983 nr 12 [rec.: Msza za miasto Arras]. — [Z notatnika stanu wojennego:] M.E. Cybulska: O niezginięciu karku. *Tydz. Pol.*, Londyn 1984 nr 13; [L. Szarogal] K. Za-

wra: Trzy strony medalu. *Walka** 1984 nr 1 [dot. też: W. Kuczyński: Obóz; T. Mazowiecki: Internowanie]; A. Witek. *Gaz Niedz.*, Londyn 1984 nr 14; M. Zieliński: Wypuszczony z klatki. *Kultura*, Paryż 1984 nr 6. — [Początek:] M.E. Cybulski: Rozrachunek. *Tydz. Pol.*, Londyn 1986 nr 98; E. Czerwilkowska: Na początek Sz. *Archipelag*, Berlin Zach. 1986 nr 10/11; J. Lohodowski: Nowa powieść A.Sz. *Tydz. Pol.*, Londyn 1986 nr 30; J. Walc: Początek załany. *Prz. Pol.*, Nowy Jork 1986 z 26 XI, przedr. w: *Kult. Niezależna** 1987 nr 35; W. Odolewski: O sprawach bolesnych — z umiarem. *Puls*, Londyn 1986/1987 nr 32; T. Chrzczanowski: Początek myślenia. *Tyg. Powsz.* 1987 nr 50; J.R. Krzyżanowski. *World Literature Today*, Norman, Oklahoma 1987 nr 1; [J.J. Lipski:] J.J.L. *Alm Hum.** 1987 nr 7. — K. Majchrowski: Czego mamy żalować? *Życie Lit.* 1987 nr 11 [rec.: Msza za miasto Arras, I ominieli Emaus]. — L. Szaruga: Co nam mówi A.Sz.? *Puls*, Londyn 1987 nr 35. — [J. Szczesny] (A.C.): Notatnik wolnego człowieka. *Most** 1987 nr 16/17 [rec.: Z notatnika stanu rzeczy]. — [Początek:] A. Urbański: Opowiedzieć spotkanie z innym. *Kult. Niezależna** 1987 nr 35; M. Zieliński: Wstęp do epopei. *Kultura*, Paryż 1987 nr 6; A. Krzemiński: Kogo porusza Izzy. *Polityka* 1988 nr 20; K. Pysiaki: Recepta na bestseller. *Kult. i Życie* 1988 nr 22. — [B. Rogatko] Quidam: Koniec świata bohaterów. *Mies. Malop.** 1988 nr 19 [rec.: Z notatnika stanu rzeczy]. — [M. Kunowska-Porebna] L. Szaleyski: Portret mężczyzny we wnętrzu. *Solid. Nauca** 1988 nr 70 [rec.: Amerykańska whisky]. — [Początek:] K. Pawłowicz: Polskie losy. *Nouy Dz.*, dod. *Prz. Pol.*, Nowy Jork 1988 nr 4 VIII; A. Więckowski. *Tydz. Pol.*, Londyn 1988 nr 36; M. Zieliński: Stare rachunki. *Prz. Katol.* 1988 nr 23; J.S. Buras, A. Biernacki: O „Początku”, czyli „Piękną pani Seidenman” za granicą. *Lit. na Świecie* 1989 nr 5/6; B. Kazimierzcyk: Ballada o wieku XX. *Kult. Ośw. Nauka* 1989 nr 9/10. — [Początek:] M. Moczulski: Marionetki w świecie totalitaryzmu, czyli „Początek” A.Sz. *Nurt* 1989 nr 10; M. Wyka: Od początku do końca. *Zesz. Lit.*, Paryż 1990 nr 29, przedr. w tejże: Szklce z epoki powinności. Kr. 1992. — P. Czaplinski: Bóg i totalitaryzm. *Czas Kult.* 1990 nr 22/23 [rec.: Msza za miasto Arras]. — L. Bugajski: Szczypiorski. Wwa: *Aut.* 1991, 44 s. — G. Maroszczuk: „Z notatnika stanu...” A.Sz. W: *Dziennik, pamiętnik, notatnik literacki*. Kat. 1991 [dot.: Z notatnika stanu wojennego, Z notatnika stanu rzeczy]. — A. Fulińska: Perspektywa rozbitego zwierciadła. *Dekada Lit.* 1992 nr 37 [rec.: Noc, dzień i noc]. — G. Maroszczuk: „Msza za miasto Arras” A.Sz. — jako parabola literacka. W: *Wokół 1968 roku*. Kat. 1992. — [Noc, dzień i noc:] Według Sz. Dyskusja z udziałem W. Boleckiego, J. Trzmadła i A. Wernera oraz red. R. Górczyńskiej (zapis audycji Radia Wolna Europa). *Nowe Książ.* 1992 nr 1; J. Węgiełek: Błogosławione różnice, problematyka jedność. *Nowe Książ.* 1992 nr 1 [dot. też: Początek]. — J. Kaniewski: Mroczne korzenie współczesności, czyli „Początek” A.Sz. *Polonistyka* 1993 nr 9. — M. Orski: Dzieje pewnej prowokacji. *Odry* 1993 nr 1 [rec.: Noc, dzień i noc]. — E. Tierling: Obecność obecności. Kondycja podmiotu w powieściach A.Sz. W: *Z problemów podmiotowości w literaturze polskiej XX wieku*. Szczec. 1993. — B. Kaniewska: Casanovy portret własny. *Polityka* 1994 nr 13 [rec.: Autoportret z kobietą]. — A. Marzec: Książka nie tylko o przedziwnym splocie losów polsko-żydowskich. W tejże: *Od Schulza do Myślińskiego*. Łódź 1994 [dot.: Początek]. — L. Szaruga A.Sz. W teogo: *Wobec totalitaryzmu*. Szczec. 1994. — H. Zaworska: Autoportret bez kobiety. *Gaz. Wyborcza* dod. *Gaz. o Książ.* 1994 nr 5 [rec.: Autoportret z kobietą]. — H. Zaworska: Kto stworzył diabła? W tejże: *Lustra Polaków*. Łódź 1994 [rec.: Noc, dzień i noc]. — L. Zbiłkowska: Początek, ale czego? Próba interpretacji powieści A.Sz. „Początek”. W: *Wśród starych i nowych lektur szkolnych*. Rzeszów 1994. — E. Jajdzewska-Goldsteinowa: „Początek” Andrzeja Szczypiorskiego. Wwa: *WSiP* 1995, 126 s. *Bibl. Analiz Lit.*, nr 81. — S. Nowicki: Autoportret, czyli libido wieku trzeciego. *Frona* 1995 nr 4/5 [rec.: Autoportret z kobietą]. — J. Ornatowicz: Andrzej Szczypiorski. „Początek”. Inowrocław: *Głos* 1995, 28 s. — T. Błajewski: Paroksyzm szaleństwa. („Msza za miasto Arras” A.Sz.). *Stud. Mater. Polonist.*

1997 t. 3. — I. Kosakowska: Andrzej Szczypiorski. „Początek”. Streszczenie, omówienie, cytaty. Białystok: KAW-B 1997, 43 s. — E.K. Kalinowa: Nie pytaj mnie o jutro... O Andrzeju Szczypiorskim. Pozń. *Sens* 1998, 177 s. — H. Zaworska: Fantastyka pamięci. *Gaz. Wyborcza* 1998 nr 299 [rec.: Trzy krótkie opowiadania]. — H. Zaworska: Jabłko zawsze zielone. *Gaz. Wyborcza* 1998 nr 271 [rec.: Złowić cień]. — [Gra z ogniem:] M. Cieslik: Paradoxy pamięci. *Gaz. Wyborcza* 1999 nr 275; P. Czaplinski: Zło niebanalne. *Polityka* 1999 nr 50. — P. Czaplinski, P. Śliwiński: Republika, publika i publicystyka. W tymże: *Kontrapunkt*. Pozń. 1999 [dot.: A.Sz.: Grzechy, cnoty, pragnienia; T. Bogucka: Polak po komunizmie]. — Andrzej Szczypiorski. [Wstęp:] M. Kijowska. Red.: E. Kalinowska-Styczeń, M. Baran. [Przeł.] K. Staemmler. Kr.: *Villa Dedecius* 2000, 23 s. — P. Czaplinski: Imiona pasji. *A.Sz.* (1928-2000). *Nowy Dz.* dod. *Prz. Pol.*, Nowy Jork 2000 nr 2 VI. — T. Drewnowski: Parę refleksji na pożegnanie. *Kultura* 2000 nr 7/8. — Gdy nasz rząd zapewnia... Materiały MSW na temat „Niewłaściwej postawy politycznej A.Sz.”. Oprac. G. Soltysiak. *Przegląd* 2000 nr 21. — Kronika życia [A.Sz.]. Oprac. A. Bikoni. *Gaz. Wyborcza* 2000 nr 114. — S. Murzański: Dno. *Tyg. Solid*. 2000 nr 2 [dot. twórczości w okresie PRL]. — A. Pietrzak: Strażnik sumienia współczesnych. *Prz. Powsz.* 2000 nr 7/8. — A. Więckowski: Sz. w Niemczech. *Odra* 2000 nr 9 [dot. recepcji twórczości]. — [Gra z ogniem:] M. Wyka: Powieść Sz. w dwu wersjach. *Nowe Książ.* 2000 nr 5; A. Żerańska: Pogorzely. *Nouy Dz.* dod. *Prz. Pol.*, Nowy Jork 2000 nr 7 VII. — K. Mastoń: Pragnął być *Rzeczpospolita* 2001 nr 115. — P. Czaplinski: Pisarz w krainie wczesnych przeciągów. *Gaz. Wyborcza* 2002 nr 29. **B.D.**

SZCZYPKA Józef 1934-1988

Pseud.: (a); Andrzej Graj; J.S.; (js); (jsz); (JSZ); Obserwator. Prozaik, krytyk literacki.

Urodzony 13 marca 1934 we wsi Słomka (obecnie część Mszany Dolnej) niedaleko Limanowej; syn Piotra Szczyпки, rolnika oraz starlarza; i Anny z domu Jamróz. Dzieciństwo i lata okupacji niemieckiej spędził w rodzinnej wsi. Po zniszczeniu w czasie działań wojennych domu w Słomce, latem 1945 przeprowadził się wraz z rodzicami do wsi Bożków na ziemi kłodzkiej. Uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego im. Bolesława Chrobrego w Kłodzku; w 1951 zdał egzamin maturalny. W tymże roku podjął studia w zakresie filologii polskiej na Uniwersytecie Wrocławskim (UWr.). Należał do ZMP. Debiutował jako krytyk literacki w 1954 recenzją „Opowieści wybranych” J. Conrada, zamieszczoną pt. „Książka o ludziach skrzywdzonych i upadłych” we *Wrocławskim Tygodniku Katolickim* (nr 7). W 1955 uzyskał magisterium na UWr. i rozpoczął studia w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych we Wrocławiu (przerwane po pierwszym semestrze). Od stycznia 1956 współpracował jako członek zespołu redakcyjnego z *Wrocławskim Tygodnikiem Katolickim*; na łamach tego pisma ogłosił w 1956 pierwsze opowiadanie pt. „Mury” (nr 50), a następnie publikował utwory do 1958 (m.in. pod pseud. Andrzej Graj). Ożenił się z Heleną Marią Dominiak. W 1957 wstąpił do Stowarzyszenia „Pax”. Rozwijał twórczość prozatorską i krytycznoliteracką; opowiadał, artykuły

i recenzje drukował w prasie katolickiej związanej ze Stowarzyszeniem, głównie w tygodniku *Kierunki* (od 1960; m.in. pod pseud. Andrzej Graj). Był członkiem ZLP (od 1962 do rozwiązania Związku w 1983) i SDP (1958-1981). W 1962 otrzymał nagrodę młodych im. W. Pietrzaka. W 1965 wyprawa się z Wrocławia i zamieszkał w Pruszkowie. Od tegoż roku do 1973 pracował w warszawskiej redakcji *Kierunków*, najpierw jako kierownik działu, a potem zastępca redaktora; publikował tu również prozę, artykuły, recenzje i felietony (m.in. od 1966 stały felieton podp. Obserwator; w 1968-71 pt. „Mój śpiew słowicy”, w 1972-73 pt. „Piórem obserwatora”). Od 1973 był kierownikiem redakcji literatury polskiej, a później także zastępcą redaktora naczelnego w Instytucie Wydawniczym „Pax”. Kontynuował twórczość literacką i krytyczną, opracowywał literacko legendy i podania, zajmował się polskim obyczajem, pisał książki biograficzne oraz prowadził prace edytorskie i redakcyjne; swoje książki często sam ilustrował. Utwory zamieszczał m.in. nadal w *Kierunkach* i w *WTK* (1975-80). W 1976 został członkiem Zarządu Stowarzyszenia „Pax”. W 1978 otrzymał nagrodę im. W. Pietrzaka. Po wprowadzeniu w 1981 stanu wojennego został pozbawiony kierowniczych stanowisk w Instytucie Wydawniczym „Pax” i pracował dalej jako redaktor. Zmarł 16 lutego 1988 w Warszawie; pochowany w Pruszkowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Bitwa pod baldachimem. [Opowiadania]. Ilustr. ... Wwa: Pax 1961, 232 s.

Zawartość: Empereur...; Bitwa pod baldachimem; Prezydent na węglu zamordowany; Ucieczka na skrzydłach; Święty Piotr gwizdający; Spowiedź przy flasce wina; Kanikuła; Marsz popołudnia; Opowiadanie figlarne; Demaskowanie; Oprawca czwartego rewiru; Nocna ballada z dreszczykiem.

2. „Dwa tysiące z hakiem”. [Opowieść reportażowa]. Wwa: Pax 1962, 123 s.

Wyd. oznaczono omyłkowo jako wyd. 2 – Dot. osadnictwa polskiego w województwie wrocławskim po II wojnie światowej.

3. Wejście w labirynt. Opowieść o młodości Stanisława Wyspiańskiego. Wwa: Pax 1963, 264 s. Wyd. 2 tamże 1964.

4. Tajne zabawy. [Opowiadania]. Ilustr. ... Wwa: Pax 1965, 189 s.

Zawartość: Mowa ku czci; Medal; Pejzaż odwetu; Rzecz fantastyczna; W miasteczku; Koncert boginki; Tajne zabawy; Zoo albo kłopoty świata; Lament w południe; Uroki Sewastopola; Chwila; Litania pancerna.

5. Powtórka z polskiego. (Szkice literackie). Wwa: Pax 1969, 222 s.

Zawartość: [Wstępl. – Powrót Wyspiańskiego; Przeciwno poprawiaczom [dot. inscenizacji dramatów S. Wyspiańskiego]; Krakowskie domy [dot. S. Wyspiańskiego]; „Runęła góra, runął dąb...” [dot. J. Kasprowicza]; Muzeum: Stanisław Przybyszewski; Staff – „bałwochwalca życia” czy „czciciel gwiazd”;

Wielki minus polonistyki [wypowiedź w ank. „Dlaczego nie mamy książki o dziejach naszej literatury?”]; Fakty i brzęk. (Z powodu książki [Z.] Żabickiego o „Kuźnicy”); Trzeba czytać „Kuźnicę. (Głosa późniejsza)”; Czy mamy literaturę katolicką?; Pozegnanie Zofii Kossak; Tajemnice niezmiennie [dot. E. Szelburg-Zarembiny]; Czas przeszedł, czas teraźniejszy albo cztery dobre książki [dot.: J. Zawieski; Wawrzyny i cyprysy; I. Newerly; Żywe wiązanie; A. Rudnicki; Weiss wpada do morza. Niebieskie kartki; K. Filipowicz; Ogród pana Nietschke]; Tydzień czytania [dot.: M. Dąbrowska; Opowiadania; M. Dąbrowska; Pisma rozproszone; J. Kawalec; Opowiadania wybrane; W. Myśliwski; Nagi sąd; Z. Nienacki; Liście dębu; M. Skwarnicki; Marcin]; Znużenie literatury; Prus w kinie [dot. filmu „Faraon”]; „Lalka” jednak niezdecydowana [omów. ekranizacji powieści B. Prusa]; Wrzesień 1939 i niepoprawni intelektualści na ekranach – czyli – śmieć śmieć się Pan z tego? [dot. filmu E. i Cz. Petelskich: Don Gabriel]; Kłopot z długiem [o tradycji lit. w Polsce].

6. Niedobre Marysieńki. [Felietony]. Ilustr. ... Wwa: Pax 1971, 309 s.

Wybór felietonów druk. pt. „Mój śpiew słowicy” w *Kierunkach* w 1970-1971 (podp.: Obserwator).

7. Przypomnienia. [Szkice krytycznoliterackie]. Wwa: Pax 1975, 249 s.

Zawartość: Niestery, nie arcydzieło [dot.: M. Dąbrowska; Przygody człowieka myślącego]; Sarmaci, małpy i cuda [dot. K. Brandys; Wariacje pocztowe]; Sprawa szargania. Głosa oświęcimska [dot. stanowiska T. Borowskiego wobec książki Z. Kossak: Z. otchłami]; Szara Wajdy [rec. filmu: Krajobraz po bitwie]; Tajemnice [T.] Borowskiego; [A.] Trzebiński – pisarz nie zakazany; Świeczki przed [K.I.] Gałczyńskim; Inny [W.J.] Grabski; Medytacje w kolorach [o J. Piechowskim]; Skok pegaza lo almanachu poetyckim pt. „Każdej chwili wybierać muszę. Wwa 1954]; O dzwonach, „Pestce” i psalmach [o twórczości Anki Kowalskiej]; Udręki arkadyjczyka [o Z. Łączkowskim]; Kochana terminologia [dot. języka współcz. krytyki lit.]; Sytuacja ma rację? [dot. literatury współcz. w ujęciu krytyki lit.].

8. Kalendarz polski. *WTK* 1977 nr 1-52. Wyd. osob. Wwa: Pax 1979, 342 s., [26] k. tab. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1980, wyd. 3 1984.

Opisy obyczajów polskich w układzie roku kalendarzowego.

9. Droga do Rzymu. *Kierunki* 1979 nr 40-50; 1980 nr 1-6. Wyd. osob. rozszerz. Wwa: Pax 1980, 119 s., [65] k. tab. Wyd. 2 tamże 1982. Por. poz. 11. Biografia papieża Jana Pawła II. Nagroda im. W. Pietrzaka w 1980.

10. Legendy polskie. *WTK* 1979 nr 2, 4-9, 11, 14-15, 17, 19, 26, 29, 34-36, 39, 41-42, 45-46, 49, 51/52; 1980 nr 2, 4, 8, 10, 12, 14-15, 20, 24, 27, 30-32. Wyd. osob. zmien. Wwa: Pax 1983, 198 s. Literackie opracowanie legend związanych z historią Polski.

11. Rodowód. *Kierunki* 1987 nr 16-24, 26-51/52; 1988 nr 1-16. Wyd. osob. pt. Jan Paweł II. Rodowód. Wwa: Pax 1989, 415 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1990, wyd. 3 1991.

Opowieść biograficzna o Janie Pawle II; przeróbka i rozwinięcie poz. 9.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. W gałzce dymu, w ognia blasku... Wspomnienia o Waławie Bojarskim, Tadeuszu Gaj-

cym, Onufrym, Bronisławie Kopczyńskim, Wojciechu Menclu, Zdzisławie Stroińskim, Andrzeju Trzebińskim. Zebrał i oprac. ... Wwa: Pax 1977, 444 s.

2. T. Bogusławska: Wołanie z nocy. Wiersze najmłodszej poetki warszawskiej czasu wojny wybrał i opatrzył wstępem ... Wwa: Pax 1979, 85 s.

3. Suplikacje czasu wojny. Antologia polskiej poezji religijnej 1939-1945. Wstęp, wybór i oprac. ... Wwa: Pax 1983, 482 s. Wyd. 2 tamże 1986.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966. — Wywiad. Labirynty i pasje. Rozm. E. Sadowska. WTK 1978 nr 51.

SWPP 2 (R. Loth) — PP (R. Loth)

S. Jończyk: Człowiek w lustrze groteski. *Kierunki* 1961 nr 41 [rec.: Bitwa pod baldachimem]. — S. Jończyk: Nagroda młodych. *J.Sz. Kierunki* 1962 nr 47. — Z. Kubicki: Wartości i pozory. *Odra* 1962 nr 1 [rec.: Bitwa pod baldachimem]. — A. Piotrowski: Nagroda im. W. Pietrzaka po raz XV. *J.Sz. Nagroda w dziedzinie twórczości młodych. Śl. Powsz.* 1962 nr 277. — A. Piotrowski: Rezerwy pokolenia. *Twórczość* 1962 nr 4 [rec.: Bitwa pod baldachimem]. — A. Werner: Dolnośląska „Hameryka”. *Twórczość* 1963 nr 2 [rec.: „Dwa tysiące z hakiem”]. — [Wejście w labirynt:] J. Gawlik: Wprowadzenie w Wyspiańskiego. *Odra* 1964 nr 5; Z. Irzyk: Niezwykła opowieść o Wyspiańskim. *Kierunki* 1964 nr 2; T. Żółciński: Kłopoty z biografią. *Więź* 1964 nr 9. — E. Szonert: Wojna i zabawa. *Kierunki* 1965 nr 38 [rec.: Tajne zabawy]. — E. Szonert: O książkach *J.Sz. Życie i Myśl* 1967 nr 3. — [Powtórka z polskiego:] S. Jończyk. *Życie i Myśl* 1970 nr 5; K. Narutowicz: Czy rzeczywiście „Powtórka z polskiego”? *Kierunki* 1970 nr 25. — [Przypomnienia:] Z. Irzyk: Delikatnie, ale twardo. *Kierunki* 1975 nr 51/52; K. Wolff: Przypomnienia z pretenzjami i z sentymentem. *Nowe Książ.* 1976 nr 14. — A. Adamiak: O poetach okupacji. *Nowy Wyraz* 1978 nr 4 [rec. oprac.: W gałgące dymu, w ognia blasku...]. — Z. Szuba: Pierwszy, oby nie ostatni. *Śl. Powsz.* 1980 nr 66 [rec.: Kalendarz polski]. — J. Wagner. *WTK* 1980 nr 19 [rec.: Droga do Rzymu]. — Z. Zdrojowska: W rytmie roku. *WTK* 1980 nr 11 [rec.: Kalendarz polski]. — A. Cymer: Pasterz i źródła. *Życie i Myśl* 1981 nr 4 [rec.: Droga do Rzymu]. — [Suplikacje czasu wojny. Oprac. ...] K. Piękosz: Petitio interpretativa spesi. *Literatura* 1983 nr 9; W. Smaszcz: Książka — wydarzenie. *Kierunki* 1983 nr 34; J. Święch: Modlitwy wśród walki i mroku. *Nowe Książ.* 1983 nr 11. — [Legendy polskie:] S. Zieliński: Bukiet zmysłów narodowych. *Nowe Książ.* 1983 nr 10; R. Sulima. *Lit. Lud.* 1986 nr 2. — M. Bajer: *J.Sz. Nowe Życie* 1988 nr 10. — Z. Irzyk: Pożegnanie *J.Sz. Kierunki* 1988 nr 10. — T. Machon: *J.Sz. W piątą rocznicę śmierci. Zesz. Muz. Ziemi Kłodz.* 1994 [nr 1].

B.T.

SZELĄG Jan

zob. MITZNER Zbigniew

SZELBURG-ZAREMBINA Ewa

1899-1986

Imiona metrykalne; Irena Ewa Ludmiła.

Podpisywała utwory też: Ewa Szelburg, Ewa Ostrowska-Szelburg, Ewa Zarembina.

Pseud.: E.; e.s.; E.S.; E.S.Z.; E.S.Zet.; e.sz.; E.Sz.; E.Sz.O.; E.Sz.Ostr.; E.Sz.Z.; E.Sz.Zar.; e.z.; E.Z.; E.Zar.; E.Zet.; Elżbieta Kalużyńska; es; Es; es.z.; Es.Zet.; Es-Zet; ESZ; Ewa S.; Ewa Sz.; Ewa Sz.Z.; Ina; Marian Kalinowski; S.; s.e.; S.E.; Sz.; Sz.Z.; Sz-Z; Sz.Zar.; Szel-Z; Wiewiórka; Z.; Z.E.; z.es.; Zet.; zet.es.

Prozaiik; autorka utworów dla dzieci i młodzieży.

Urodzona 10 kwietnia 1899 w Bronowicach pod Puławami; córka Antoniego Szelburga, ogrodnika, a później urzędnika, i Elżbiety z Kalużyńskich, zajmującej się krawiectwem. Dzieciństwo spędziła w Nałęczowie, tu rozpoczęła naukę na prywatnych kompletach i w tajnej szkółce, prowadzonej przez Polską Macierz Szkolną. W latach szkolnych podjęła pierwsze próby literackie; w 1912 debiutowała wierszami poświęconymi królom polskim, pt. „Bolesław Chrobry”, „Duch Jadwigi”, „Pod Warną”, ogłoszonymi (częściowo w fragmentach) przez pismo *Przyjaciel Dzieci* w rubryce „Odpowiedzi redakcji” (nr 9; podp. Wiewiórka). Od tegoż roku uczęszczała do Szkoły Handlowej Władysława Kunickiego w Lublinie. Zamieszkała w tym czasie utwory w redagowanych przez siebie piśmiennikach uczniowskich, a także pisała obrazki sceniczne dla przedstawień teatralnych, które przygotowywała. Była członkiem konspiracyjnej organizacji polskiej młodzieży gimnazjalnej Przyszłość (Pet) i harcerstwa. Po zdaniu w 1916 matury pracowała jako nauczycielka w szkole powszechnej i na uniwersytetach ludowych. W 1917/18-19/20 studiowała polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Działała w Związku Młodzieży Polskiej „Zet”. W czasie wojny polsko-bolszewickiej przerwała studia i pracowała jako sanitariuszka w szpitalach wojskowych w Rzeszowie i Przemysłu. W 1921 wyszła za mąż za Jerzego Ostrowskiego (rozwód 1926), pedagoga, powieściopisarza, autora książek dla młodzieży. W 1924/25 pracowała wraz z mężem w Seminarium Nauczycielskim Męskim w Mławie (opiekowała się tu kółkiem literacko-artystycznym, teatrem szkolnym, dla którego napisała m.in. jasełka, oraz szkolnym miesięcznikiem *Kompas*), a potem w Państwowym Seminarium Męskim w Wymyślinie pod Lipnem. Od 1922 stale współpracowała z piśmiennikami dla dzieci i młodzieży (także pod licznymi krypt.: E., e.s., E.S.Z., E.Sz., E.Sz.O., E.Sz.Ostr., E.Sz.Z., E.Sz.Zar.), m.in. z *Moim Piśmiennikiem* (1922-24, 1930-33), *Płomykiem* (1922-39/40), *Płomykiem* (1923/24-38/39; w 1939 współredaktorka), *Przyjacielem Dzieci* (1928-29; tu też w 1928 pod pseud. Ina), *Czynem Młodzieży Polskiego Czerwonego Krzyża* (1930-37), dodatkiem dla dzieci *Robotnika* (w 1930-33 także redaktorka) oraz z piśmiennikiem pedagogicznym *Wychowanie Przedszkolne* (1927-39). Gdy zaczęła rozwijać twórczość prozatorską, podjęła nadto współpracę m.in. z piśmiennikami *Bluszc* (1926-33), *Świat Kobiecy* (1927-31), *Dziecko i Matka* (1928-33), *Kobieta Współczesna* (1929-33), *Młoda Matka* (w 1929 cykl pt. „Dzieci”). Była członkiem ZZLP, w którym aktywnie działała, i Polskiego PEN Clubu. W 1926 wyszła za mąż za Józefa Zarembę, pedagoga i wydawcę. Następnie uczyła dwa lata w Seminarium Nauczycielskim w Ursynowie (obecnie dzielnica Warszawy).

153

Od 1928 mieszkała w Warszawie i zajmowała się twórczością literacką. Pisała też czytanki szkolne, przygotowywała podręczniki i wypisy. Współpracowała jako autorka słuchowisk z działem dziecięcym Polskiego Radia. Odbywała podróże, m.in. do Jugosławii, Włoch i Francji. Uczestniczyła w pracach Patronatu Opieki nad Więźniami Politycznymi. W 1937 otrzymała Złoty Wawrzyn PAL. Po wybuchu II wojny światowej wyjechała we wrześniu 1939 z mężem w kierunku wschodnim i przez kilka tygodni przebywała we Lwowie i okolicach, następnie wróciła do Warszawy, gdzie mieszkała w latach okupacji niemieckiej. Uczestniczyła w tajnych pracach oświatowych. Kontynuowała twórczość literacką (prace z tego okresu zaginęły). W 1944 współredagowała miesięcznik kulturalno-oświatowy *W świetle dnia*, wydawany przez Tajną Organizację Nauczycielską. Po upadku powstania warszawskiego i krótkim pobycie w obozie w Pruszkowie przebywała do zakończenia wojny w Zakopanem. Następnie zamieszkała w Łodzi i powróciła do pracy literackiej. W 1945 była współzałożycielem i kierownikiem literackim czasopisma dla dzieci *Świerszczyk*, z którym współpracowała jako autorka w następnych latach. Wiersze i opowieści dla dzieci publikowała także w *Plomyczku* (od 1945/46), *Iskierce* (1946/47-51) i *Plomyku* (od 1946/47). Przygotowywała czytanki szkolne. Prowadziła w Polskim Radiu cykliczne audycje dla dorosłych, młodzieży i dzieci. Od 1947 mieszkała ponownie w Warszawie. Nadal udzielała się w ZZLP (od 1949 ZLP); w 1947-48 była prezesem Oddziału Warszawskiego, a w 1948-49 wiceprezesem Zarządu Głównego. W 1948-55 pełniła funkcję kuratora funduszu stypendialnego ustanowionego przez Bolesława Prusa. Za twórczość literacką otrzymała m.in. nagrodę m.st. Warszawy (1948) i Prezesa Rady Ministrów (1953). W 1950-57 sprawowała mandat radnej stołecznej rady narodowej (działała w Komisji Kultury). Artykuły na tematy literackie ogłaszała m.in. w *Nowej Kulturze* (1950-56). W 1957-62 była wiceprzewodniczącą, a następnie do 1970 członkiem Prezydium Zarządu Głównego Ligi Kobiet. W 1959-61 przebywała w Rzymie wraz z mężem, który pracował jako radca do spraw prasy i kultury w ambasadzie polskiej. W 1961 otrzymała nagrodę literacką im. W. Pietrzaka, a w 1966 Nagrodę Państwową I stopnia. W 1965 wystąpiła z apelem o osobny wyraz pamięci dla bohaterstwa polskich dzieci w czasie II wojny światowej, który dał początek idei budowy szpitala-pomnika Centrum Zdrowia Dziecka (CZD) w Międzyzlesiu pod Warszawą; w 1974 została wiceprzewodniczącą Komitetu Honorowego Budowy CZD. W 1970 otrzymała Order Uśmiechu, przyznawany przez dzieci, a w 1974 nagrodę ZNP. Odznaczona m.in. Krzyżem Niepodległości (1933), Złotym Krzyżem Za-

ślugi (1937), Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1949) i I klasy (1970), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1960), Złotą Odznaką ZNP (1963), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1972). Zmarła 28 września 1986 w Warszawie; pochowana w Nałęczowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Król w wytartym paltocie. [Proza poetycka]. Pozn. 1922, na prawach rkpsu. Wyd. nast. [Wwa:] Pax 1972, 35 s.

Wyd. z 1972 zawiera faksymile rkpsu; tytuł na obwolucie; tam też miejsce i data I wyd.

2. Przedwziewne przygody Duszka Dzińdzińnika i jego małych przyjaciół. [Opowieść dla dzieci]. *Moje Pisemko* 1922 nr 25-35. Wyd. osob. Wwa: M. Arct 1922, 64 s. Wyd. nast. tamże 1925. Przedr. zob. poz. 111 (t. 11), pt. Dzińdzińnik: poz. 88, 113.

Adapt. tv. Tajemnica szkolnego dzwonka. TV 1993.

3. Marysina służba. Baśń dla dzieci i młodzieży. *Plomyk* 1923 nr 6-12. Wyd. osob. Wwa: *Plomyk* 1923, 48 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: NK 1933 [antyd. 1932]; wyd. 2 [l] Bari: Sekcja Wydawn. 2. Korpusu 1945, powiel.; Jerozolima: Sekcja Wydawn. APW [Armii Pol. na Wschodzie] 1944, powiel.; wyd. 4 [l] Wwa: NK 1947, wyd. 5 tamże 1948; Wwa: Ruch 1961, tamże wyd. 2 [l] 1967. Przedr. zob. poz. 88, 111 (t. 11), 113.

4. Ogród króla Marcina. Opowieść czarodziejska. Pierwodr. pt. Ogród czarodzieja Marcina. (Opowieść czarodziejska). *Moje Pisemko* 1923 nr 23-50. Wyd. osob. Wwa: M. Arct 1924, 99 s. Wyd. 2 Wwa: PWKS 1935 [właśc. 1936], 137 s. Przedr. zob. poz. 5 (wyd. nowe), 111 (t. 11).

5. Królestwo Bajki. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: M. Arct 1924, 248 s. Wyd. nast.: wyd. nowe przejrz. i popraw. Wwa: NK 1959, 351 s., tamże: wyd. 2 nowe przejrz. i popraw. 1961, wyd. 3 nowe przejrz. i popraw. 1963, wyd. 4 nowe przejrz. i popraw. 1969, wyd. 5 nowe, przejrz. i popraw. 1972, wyd. 6 1975; Wwa: Wydawn. Pol. Tow. Wyd. Książek 1985. W wyd. od 1959 zawiera także: Ogród króla Marcina [poz. 4], U leśnego dziadka [poz. 7].

6. Legendy żołnierskie. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1924], 66 s. Wyd. nast. z postł. A. Ruczaj Pozn.: Wydawn. Piotra i Pawła 1997.

Zawartość: O Matce Boskiej, rannych żołnierzach i babim lecie; Spowiedź; Jakim sposobem Pietrek do nieba się dostał; Fiolki; Jak święty Józef saperom dopomógł; Patron słusznej sprawy wojennej; Przygody Tomka lotnika; Święty Dobrej Rady; Śnieg; Święty Jerzy z lipnickiego ołtarza; Maki; Było to w czas wielkiej wojny; O żołnierzu, śmierci, dzwonkach i dziewczynie; Obrona Stolicy; W Zadzuski.

7. U leśnego dziadka. [Opowieść dla dzieci]. *Moje Pisemko* 1924 nr 18-45. Wyd. osob. Wwa:

M. Arct 1924, 127 s. Wyd. nast.: Wwa: [b.w.] 1925. Przedr. zob. poz. 5 (wyd. nowe), 111 (t. 11).

8. A... a... kotki dwa. Wierszyki. Wwa: M. Arct 1925, 56 s. Wyd. nast.: Wwa: Gebethner i Wolff 1938, tamże: wyd. 2 [!] 1947, wyd. 4 1950; wyd. 5 Wwa: NK 1956, wyd. 6 tamże 1960. Przedr. zmien. zob. poz. 111 (t. 10).

9. Lulajże Jezuniu. Obrazek sceniczny w 3 odsłonach. Wwa: J. Czernecki [1925], 62 s. Wyd. nast. tamże 1926. Radio 1928. Praprem. Wr., T. Akademicki 1947.

10. Najszczęśliwsza z sióstr. Baśń sceniczna w 3 odsłonach. *Plomyk* 1924/25 nr 14-17. Wyd. osob. z podtyt. Baśń kołędowa w 3 odsłonach. Wwa, Łódź: NK 1927, 48 s. Wyd. 3 [!] tamże 1948. Praprem. Gdańsk, T. Lalek „Łątki” 1947.

11. Ta, której nie było. [Powieść]. [Pozn.: Druk. Poznańska 1925], 148 s. Wyd. nast. Pozn.: Wydawn. Prz. Porannego 1925 [właśc. 1926]. Przedr. zob. poz. 93, 111 (t. 1).

Dod. powieściowy *Prz. Porannego*.

12. Polne grusze. [Powieść]. Lw., Wwa: Księg. Pol. B. Połoniczekigo 1926 [właśc. 1927], 263 s. Wyd. 2 [Pozn.: Wielkopol. Księg. Wydawn. 1948, 179 s. Przedr. zob. poz. 111 (t. 2).

Nagroda w konkursie *Słwiata Kobięcego*.

13. Dokąd? Powieść. Wwa, Kr.: J. Morkowicz 1927, 122 s. Przedr. zob. poz. 93, 111 (t. 1), 115.

14. Jak bożatko z niebożatką nową bajkę znaleźli. [Bajka]. Wwa: Książki Różowe – Książki Błękitne 1927, 77 s. Przedr. zob. poz. 88, 111 (t. 11), 113.

15. Renie wierszyki. Wwa, Kr.: J. Morkowicz, Tow. Wydawn. [1927], [21] s. Wyd. nowe pt. Wierszyki Reni Kr.: T. Zapiór i Ska 1951, 48 s. Przedr. zob. poz. 83 [tu bez tytułów], 105, 111 (t. 10).

Wyd. z 1951 bez tytułów poszczególnych wierszy.

16. Za siedmioma górami. Baśń sceniczna. *Plomyk* 1926/27 nr 19-33. Praprem. pt. Zakłętą ząba i Jaś chwata. Łódź, T. Miej. 1928. Wyd. Wwa: NK 1929 [antydat. 1928], 125 s. Wyd. nast.: wyd. 3 [!] w insc. J. Kopijowskiej, z ilustr. muz. A.M. Kle-dniowskiej tamże 1948, 152 s.; oprac. dramaturgiczne, uwagi ogólne oraz objaśn.: E. Turska. Scenogr.: I. Kuske. Muz.: T. Kierski. Wwa: CPARA 1962, 105 s. Przedr. zob. poz. 111 (t. 10).

17. Bracia miesiące. Wierszyki. Wwa: Tow. Wydawn. [1928], [12] k. Wyd. nast.: Wwa: NK 1955, tamże: wyd. 2 1959, wyd. 3 1987. Przedr. zob. poz. 111 (t. 10).

18. Czarodziejska lekcja oraz dwa inne obrazki sceniczne. Wwa: NK 1928 [antydat. 1927], 48 s.

Zawartość: Czarodziejska lekcja; Thusty wtorek i chuda środa; Pożeganie wakacji.

19. Dziewczyną z zimorodkiem. Powieść. Wwa: J. Morkowicz 1928, 144 s. Przedr. zob. poz. 93, 111 (t. 1).

20. Najdzielniejszy z rycerzy. Obrazek sceniczny. *Plomyk* 1927/28 nr 8. Wyd. osob. Wwa: NK 1948, 15 s. Wyd. nast. [znacznie zmien.] z podtyt. Bajka w 3 obrazach. Insc.: C. Sadurzanka. Muz.: J. Dobrzański. Tamże 1958, 91 s. Praprem. Bielsko-Biała, T. Lalek „Banialuka” 1959. Przedr. w innej wersji w: Wybór tekstów scenicznych. Cz. 2. Lubl. 1981 s. 189-198.

Adapt. autorska; Libretto opery dla dzieci do muz. K. Pendereckiego. Radio 1975.

21. Najmilsi. [Opowiadania dla dzieci]. Wwa: NK 1928, 111 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Lw.: PWKS, 118 s.; Wwa: PZWS 1946; wyd. 5 Wwa: Czyt. 1950, tamże: wyd. 6 1954, wyd. 7 1956, wyd. 8 1957, wyd. 9 1964, wyd. 10 1968, wyd. 11 1974, wyd. 12 1978, wyd. 13 1984; wyd. 14 Wwa: Alfa 1988; Białystok: KAW 1991; Wwa: Editions Spotkania 1992; Białystok: KAW-B 1996; Łódź: Literatura 1998; Wwa: NK 1998; Kr.: Zielona Sowa 2001. Przedr. zob. poz. 108, 111 (t. 12).

Zawartość: Muszka; Jarzębaty; Szaruś; Maciuś; Ona; Pan Twardowski; Gryzunia; Fufu-Tup-Tup; Kitka; Komar; Lisek. – Od 1950 z pominięciem: Lisek.

22. Przygody wesołej piątki. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: Wydawn. J. Remigiuszowa Kwiatkowska. Skł. gł. Dom Książki 1928, 93 s. Przedr. [?] pt. Wesoła piątka zob. poz. 88, 113.

23. Wesołe historie. Wwa: Księg. J. Lisowskiej [1928], 65 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Tor.: Księg. Nauk. T. Szczęsny 1948; wyd. 3 Wwa: NK 1955, tamże: wyd. 4 1957, wyd. 5 1959, wyd. 6 1960, wyd. 7 1964, wyd. 8 1967, wyd. 9 1969 [właśc. 1968], wyd. 10 1971, wyd. 11 1974, wyd. 12 1982, wyd. 13 1984, wyd. 14 1986. Przedr. zob. poz. 108, 111 (t. 10).

Zawartość: Bajka o gemim jaj, raku Nieboraku, kogucie Pijaku, kaczące Kwaczące, kocie Mruczku i o psie Kruczku; Zabawa myszek; O tym, jak zajączek Szaraczek psa Burka wywiódł w pole; Goście w glinianym dzbanku; Jak sroczka gości przyjmowała; O kurce Złotopiórcie i kogutku Szalapatku; Historyjka, która smutnie się zaczyna, a wesoło kończy; Koza, która prawdy nie mówiła; Jak żabki Jasia zabiwały. Przekł. ang.: Who can tell. [Przel.] M. Sperry. Copenhagen, Warsaw 1959. – bułg.: Veseli istorii. [Przel.] R. Cvetkova, K. Georgieva. Sofija 1963. – litew.: Molinio asočiõ svečiai. [Przel.] K. Boruta. Vilnius 1959. – szwedz.: Lat mig berättar. [Przel.] J. Sjögren. Stockholm 1961.

24. Zabawa jakich mało! oraz trzy inne obrazki sceniczne. Wwa: NK 1928 [antydat. 1927], 47 s.

Zawartość: Zabawa jakich mało; Koszyczek z pisankami; Tańczące liście; Wróbel i jaskółka.

25. Złoty sen. (Z życia dziewcząt). Obrazek sceniczny w 1 odsłonie zakończony żywym obrazem. Wwa: NK 1928, 32 s.

26. Jasełka. *Plomyk* 1928/29 nr 14-17. Praprem. Grodno 1930.

Wyst. też pt. *Lulajże Jezuniu*.

27. Majster-Klepka. (Osiem barwnych opowiadań na tle codziennych zajęć ludzkich). Wwa: Księg. J. Lisowskiej [1929], 91 s. Przedr. zmien. zob. poz. 65.

Zawartość: Sześć cudownych przygód Ignasia Kupczyka [przedr. pt. Dziwne przygody Ignasia]; O wrótcie Jedwabnicze, dobrej Joasi i córce pana prezydenta; O Janku garncarzu i czarodziejskim garnku [przedr. pt. O Janku garncarzu i czarodziejskich garnkach]; O Klaruni hafciarce i aniołach zimy [przedr. też pt. O Klaruni koronczarce i zimowych wrótcach]; Cudowna łopata Piotrusia ogrodniczka [przedr. pt. Łopata Piotrusia ogrodniczka]; O tym jak się pogiewał i jak się przeprosił leśny krasnolud z drwalem [przedr. pt. O tym jak się pogodził leśny krasnolud z drwalem]; O kuchareczce Petronełce, której cały świat pomagał; Majster Klepka. Adapt. radiowe poszczególnych opowiadań: Sześć cudownych przygód Ignasia Kupczyka: Przygoda Ignasia Kupczyka. Radio 1929; Najpiękniejsza przygoda Ignasia Kupczyka. Radio 1930. — O kuchareczce Petronełce, której cały świat pomagał. Cały świat Petronełce pomaga. Radio 1935.

28. Obrazki kolorowe wykonane przez E. Bartłomiejczyka [i in.] z wierszykami S. Baczyńskiej, J. Porazińskiej i ... Wwa: Wydawn. *Plomyczka* 1929 [antydat. 1928], 63 s.

29. Rzemieślniczek Wędrowniczek. [Bajki]. Wwa: NK 1929 [antydat. 1928], 71 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1935, wyd. 3 1938, wyd. 4 [1943; wyd. konspir.], wyd. 4 [!] 1946, wyd. 5 1947, wyd. 6 1948. Przedr. zob. poz. 86, 111 (t. 11).

Zawartość: O wesolym krawczyku, nożycach i igle; O szewczyku, siedmiomilowych butach i czelku wędrownym; O stolarzu, Leśnym Dziadzie i zakłetej lipce [przedr. pt. O stolarzu, Leśnym Dziadzie i zakłetej lipce]; O małym malarczyku, który kamieniem rozkazywał [przedr. pt. O małym murarczyku, który kamieniem rozkazywał]; O trzech zgodnych braciach: Ziarnosieju, Mąkomielu i Chlebobiepcu; Historia o wielkim Duchu Gór i małym Górniku.

30. Zuch. Powieść. *Plomyczek* 1928/29 nr 1-33. Wyd. osob. z podtyt. Powieść dla dzieci. Wwa: NK 1931 [antydat. 1930], 142 s. Wyd. nast. tamże: 1935, wyd. 3 1937 [właśc. 1938], wyd. 4 1939, 1946, 1946/1947, wyd. 10 [!] 1948. Por. poz. 89.

ciąg dalszy zob. poz. 33

Przekł. słowac.: Mały hrdina. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1949.

31. Chusta św. Weroniki. [Powieść]. Wwa: Rój 1930, 211 s. Wyd. 2 Wwa: B. Matuszewski [1947], 256 s. Przedr. pt. Chusta Weroniki poz. 93, 111 (t. 2).

32. Boży Roczek. [Bajki]. Wwa: Tow. Wydawn. *Bluszcz* [1931], 105 s. Wyd. nast.: wyd. nowe Pozn.: Albertinum, Księg. św. Wojciecha [1949]; Wwa: Pax 1990. Przedr. w: Święty Roczek. [Autorki:] H. Kadzińska, W. Kaczyńska, ... Wwa: Pelikan 1990, 76 s. Zawartość: O tym, jak pies Kruczek i kotek Mruczek nowej służby szukał; O tym, jak wilki Matkę Boską przez las prowadzili; O tym, jak na Świętego Grzegorza poszła zima do

morza; O niebieskich przylaszczkach, które na głos wielkonożnych dzwonów spod ziemi wyszły; O tym, jak Pan Jezus najbiedniejsze stworzonko pocieszył; O trzech zimnych ogrodnikach i o sroczce skorej do latania; O tym, jak święty Wit ziarnka w zrocie rachował; O tym, jak zając Szaraczek Matce Boskiej Zielnej wianki nosił; O tym, jak święta Tekla sól do ziemniaków pastuszkom darowała; O tym, jak święci Szymon i Juda nad niedźwiadkiem się ulitowali; O tym, jak Wszyscy Święci gwiazdy w zaduszki zapalali; O Świętej Rodzinie i szarym pajęczku; Kto pierwszy przybiegł do Betlejem; Jezusowa kołysanka, czyli „dlaczego kotek często się myje”.

33. Zuchy. Powieść. *Plomyczek* 1930/31 nr 1-42. Wyd. osob. z podtyt. (Nowe przygody Tomka Modronia). Powieść dla dzieci. Wwa: NK 1936 [antydat. 1935], 162 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1939, wyd. 4 [!] 1948 [antydat. 1947]. Por. poz. 89.

Początek zob. poz. 30.

34. Ecce Homo. „Oto Człowiek”. [Utwór dramatyczny w 7 obrazach z epilogiem]. Wwa: NK 1932, 78 s. Przedr. zob. poz. 93, 111 (t. 4).

Przygotowywana w 1932 w T. Atenium w Wwie praprem. nie doszła do skutku z powodu sprzeciwu cenzury.

35. Wyprawa po szczęście. [Obrazek sceniczny dla młodzieży]. *Plomyk* 1931/32 nr 9-22. Wyd. osob. Wwa: NK 1935, 58 s. Praprem. Wwa, T. Pol. 1935.

36. Bursztynowy talizman. Opowiadanie z czasów dzisiejszych. *Plomyk* 1932/33 nr 1-32. Wyd. osob. Lw.: K.S. Jakubowski 1935, 129 s.

37. Dom wielki jak świat. [Opowiadania dla młodzieży]. Wwa: Gebethner i Wolff [1933], 77 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2-11 1934-1939, wyd. 12 1945, wyd. 14 [!] 1946.

Zawartość: Ojciec Edka; Dla wszystkich ludzi; Zwycięzcy; I mój i twój; Więcej niż król; Matka wszystkich dzieci; Dom wielki jak świat. Przekł. bułg.: Majka na vsiaki deca. [Przeł.] J.A. Nikolova. Sofija 1950.

38. Jak Paździorek budził serca w ludziach. *Plomyk* 1932/33 nr 5-6. Wyd. osob. Łódź: Łódz. Inst. Wydawn. 1947, 22 s.

Adapt. radiowa pt. Paździorek: Radio 1967

39. Moje wierszyki. Wwa: Gebethner i Wolff 1933 [antydat. 1932], 27 s. Wyd. nast. Wwa: KiW 1949. Przedr. zob. poz. 83, 111 (t. 10).

40. Nasi braciszkwowie. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Gebethner i Wolff [1933], 31 s. Przedr. zob. poz. 88.

41. Podróż po mieście. [Wiersz dla dzieci]. Wwa: Gebethner i Wolff [1933], 31 s. Wyd. nast.: [Wwa:] NK 1947, tamże: 1948, 1949.

42. Sygnały. [Utwór dramatyczny w 4 obrazach]. Wwa: Skł. gł. Gebethner i Wolff 1933, 119 s. Praprem. pt. Wielki kuglarz. (Sygnały): Częstochowa 1934. Przedr. zob. poz. 111 (t. 4).

43. Krzyże z papieru. [Opowiadania i reportaże]. Wwa: Rój 1934, 227 s. Wyd. nast. ze wstępem

H. Zatorskiej Wwa: MON 1955, 125 s. Przedr. zob. poz. 111 (t. 3).

Zawartość: Oczami dziecka: Sielskie anielskie; Cygański król-wicz; Złodziej; Dziecko; Sadownicy. — Krzyże z papieru: Krzyże z papieru; „Myjcie owoce”; Feliks Gdul. (Wspomnienie); Sprawa poety; Jaka?; Pani kupi irysy; Frakowe koszu-le; Człowiek i pies; Dwie godziny z minutami; Dom na piasku; Białe gołębie; Literatura. — W wyd. 2 pominięto utwory z części Oczami dziecka; zmieniono tytuł opowiadania Feliks Gdul na Wspominam sprawę Feliksa Gdula.

44. Tajemnica Czeremoszu. [Opowieść dla młodzieży]. Wwa: Gebethner i Wolff 1934, 71 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1936, wyd. 3 1937, wyd. 4 1937, wyd. 5 1938, wyd. 6 1939.

Planowana cz. 2 pt. „Słońce nad górami” nie została wyd.

45. Dzieci miasta. Poezje. Wwa: B-cia Drapczyńscy 1935 [antydat. 1934], 39 s. Wyd. nast.: [Wwa:] Gebethner i Wolff 1938, tamże: wyd. 2 [!] 1945, wyd. 3 1948.

46. Rzeka kłamstwa. [Cykl powieściowy].

Wydania przedwojenne cz. 1 i 2 pod pierwotnym tytułem cyklu: Matka Judasza; wyd. powojenne do 1957 bez tytułu cyklu.

[Cz. 1]. Wędrowniacy Joanny. Wwa: Gebethner i Wolff 1935, 386 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1935, wyd. 3 [1935], wyd. 4 1947; Wwa: PIW 1956, tamże 1957.

Przekł. czes.: Janino putování. [Przeł.] S. Minařík. Praha 1936. — estoń.: Joanna eskirännak. [Przeł.] L. Skomorowska. Tartus 1937. — niemiec.: Johannes Wondering. [Przeł.] H. Koitz. Berlin 1937. — słowack.: Janino putovanie. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Trnava 1947.

[Cz. 2]. Ludzie z wosku. Wwa: Gebethner i Wolff 1936, 355 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 [1937], wyd. 3 1948; Wwa: PIW 1956, tamże 1957.

Przekł. słowack.: Ľudia z vosku. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Trnava 1947.

[Cz. 3]. Miasteczko aniołów. Wwa: PIW 1959, 412 s.

[Cz. 4]. Iskry na wiatr. Wwa: PIW 1963, 423 s.

[Cz. 5]. Gaudeamus. Wyd. łącznie z cz. 1-4 1968 i nast.

Wyd. łącznie: [cz. 1-4] Wwa: PIW 1965, 315 + 290 + 417 + 425 s.; [cz. 1-5] tamże 1968, 314 + 290 + 417 + 424 + 544 s. Wyd. nast. tamże: 1976, 1980. Przedr. zob. poz. 111 (t. 5-8).

Adapt. tv cz. 1-2: Scenariusz i reż. serialu w 7 odcinkach: J. Łomnicki. TV 1989.

47. O świętym Mikołaju, sierotce Dorotce, pluszowym niedźwiedziu i o krasnalce Skrzatku oraz cztery inne baśnie. Częstochowa: A. Gmachowski 1936, 29 s.

Zawartość: O świętym Mikołaju, sierotce Dorotce, pluszowym niedźwiedziu i o krasnalce Skrzatku; Anielskie pióreczka; O tym jak święty Marek ziemiakom błogosławił; Święta Zofia paki rozwija; O rycerzu Marcinie.

48. Szopka Adacha. [Opowiadania]. [Wwa:] Gebethner i Wolff [1937], 71 s.

Zawartość: Pasterka; Chrzesz; Kot; Człowiek z małpą; O złej macosze; Moskal; Sadownicy [poz. 43]; Cygański król-wicz [poz. 43]; Szopka Adacha.

49. W noc Bożego Narodzenia. Pięć obrazków scenicznych dla dzieci i młodzieży. Wwa: NK 1937 [antydat. 1936], 88 s. Radio 1932.

Zawartość: Kołędniczy w niebie; Przedszkolaki u Jezuska; Jezusowi na nowe gospodarstwo; Gwiazdka Jezuska; Z pokłonem.

50. Legendy Warszawy. [Wwa:] Gebethner i Wolff 1938, 75 s. Wyd. nast.: z przedm. P. Koczorowskiego Wwa: Tow. Bibliofilów Pol. 1938, wyd. 2 [!] 1939; Wwa: Czyt. 1958. Przedr. zob. poz. 111 (t. 3). Zawartość: Wróżka Panny Wodnej; Kocur z kamienicy książąt mazowieckich; Widmo; Złota kaczka; Burmistrz i Śmierć; Pan Jezus u fary; Płaszcz Matki; Cud u św. Anny; O Basi Gizance; Prestroga. — W wyd. z 1958 dodano: Kochanica diabła.

51. Bądź dzielny. [Wiersze]. Dzieciom wielkopolskim ofiaruje ... [Pozn.:] Oświata [1945], 16 s.

52. Lech, Czech i Rus. [Opowiadanie historyczne]. [Łódź:] Czyt. 1945, 15 s. Wyd. nast. Wwa: KAW 1980.

53. Rybak i sosna. [Bajka]. Łódź: Czyt. 1945, 14 s. Przedr. zob. poz. 113, pełna wersja pt. Jak sosna z rybakim gospodarzyła wspólnie zob. poz. 65.

54. Jak śniegowy bałwanek do morza wędrował. [Bajka]. [Łódź:] Łódź. Inst. Wydawn. [1946], 15 s.

55. Niedziela. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Gebethner i Wolff 1947, 25 s. Wyd. nast. Wwa: Pax 1980.

56. Po nitce do kłębka. [Łódź:] Łódź. Inst. Wydawn. 1947, 32 s.

Zawiera bajki wierszowane: Nasza bajeczka o gałganeckach; Po nitce do kłębka.

Przekł. czes.: Za nitkou do klubíčka. [Przeł.] J. Pilaf. Praha 1951.

57. Towarzysze. [Opowiadanie]. [Wwa:] PZWS [1947], [16] k.

58. Wesola praca. [B.m.:] Druk. św. Wojciecha w Pozn. [1947], 24 s. Wyd. 2 uzup. Wwa: Czyt. 1951.

59. Ziarno gorczyczne. [Opowiadania dla dzieci]. Wwa: PIW 1947, 195 s. Przedr. zob. poz. 93, 109 (częściowy), 111 (t. 3).

Zawartość: Nieważne; Zielony dzieciół; Spotkany na ścieżce; Marcowy deszcz; Pęczek fiołków; Jak oszet, z owcami; Grudniowy wieczór; W słońcu; Złote koźlatko; Kuropatwy; Tablice.

60. Choinka rybackiego synka. [Wiersz dla dzieci]. Kr.: T. Zapiór i ska 1948, 28 s.

61. Igiełka ze złotym uszkiem. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1948, 24 s. Przedr. zob. poz. 83, 105, 111 (t. 10).

62. Każdy Tomek ma swój domek. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: PZWS [1948], 24 s. Wyd. nast.: 157

wyd. 2 Wwa: NK 1955; Wwa: Ruch 1963, tamże 1966. Przedr. zob. poz. 111 (t. 10).

63. Książeczka 1 majowa. [Wiersze i proza]. [Wwa:] Wydawn. RTPD [Robotnicze Tow. Przyj. Dzieci 1948], 15 s.

64. Młodość. [Wiersze]. Wwa: Książka 1948, 34 s.

65. Różowe szybki. Częstochowa: W. Nagłowski i S-ka 1948, 61 s.

Zawiera bajki z poz. 27 w nowym oprac. i ze zmien. częściowo tytułami: O Janku garncarzu i czarodziejskim garnku; Łopata Piotrusia ogrodniczka; O Klaruni halciarce i aniołach zimy; O tym jak się pogodził leśny krasnolud z drwalem; O kuchareczce Petronelce, której cały świat pomagał; Dziwne przygody Ignasia, — oraz: Jak sosna z rybakim gospodarzyła wspólnie [wersja skrócona zob. poz. 53]; O szklarzu i różnych szybkach; Tańczące serca.

66. Watowe ludki. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Wwa: NK 1948, 16 s.

67. Baśnie. Był sobie raz. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK [1949], 64 s.

68. Jedzie traktor. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1949, 30 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1951, wyd. 3 1953.

69. Kije samobije. [Bajki wierszowane]. Wwa: NK 1949, 63 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1951, pt. Kije samobije i inne baśnie. 1954, 123 s., toż wyd. 2 1958; pt. Kije samobije. Wwa: Wydawn. Pol. Tow. Wyd. Książek 1988, 70 s. Przedr. zob. poz. 111 (t. 10).

Zawartość: Kije samobije; O trzech braciach i żywej wodzie; O rybaku i złotej rybce; Śniegowa dziewczynka, — w wyd. z 1954 i 1958 nadto: Baśń o kocie w butach; Baśń o Czerwonym Kapturku; Kopciuszek; Baśń o szklanej górze [por. poz. 104].

Wyd. osob. poszczególnych baśni Lubl.: W Lubl.: O trzech braciach i żywej wodzie. 1971, [16] k. Wyd. 2 tamże 1982. — Baśń o szklanej górze. 1972, [14] k. Wyd. 2 tamże 1988. — Baśń o Czerwonym Kapturku. 1973, [12] k. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1983, wyd. 3 1984; [Wwa:] 1986, wkł. do *Przyjaciółki* nr 44. — Baśń o kocie w butach. 1973, [10] k. Wyd. nast.: wyd. 2-8 tamże 1977-1987; Wwa, Łódź: Varsovia 1989.

70. Rycerze Tatr. [Poemat dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1949, 34 s. Przedr. pt. O zaśpionych rycerzach zob. poz. 90, 111 (t. 10)

71. W miasteczku Zapałkowie. [Wiersz dla dzieci; współaut.:] J. Bełdowska. [Wwa:] NK [1949], [8] k.

72. Marcjanna Fornalska. [Szkic biograficzny]. Wwa: KiW 1950, 45 s. Przedr. zob. poz. 115.

73. Śladem gołębi. [Wiersze i opowiadania dla dzieci]. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 127 s.

Zawiera 2 wiersze oraz opowiadania: Szcześliwy Liau; Manuel i Georgina; Powrót; Ojciec Nanuka zdobywa ojczyznę; Paweł syn dokera; Eirene zbiera róże; Ziemia jest wolna; Bożenka; Marzena, Zdenka, Ewinka, Ilena i inne; Śpiewająca dolina;

Trzeba mieć nadzieję: W słońcu; Granica pokoju; Antek spod Mławy. Przekł. słowac.: Za hołubicami. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Bratislava 1952.

74. Dom młodości. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1951, 123 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 poszerz. 1953, 190 s., wyd. 3 1956.

Zawartość: Radosny dzień Floriana; O Jędrku, który znalazł się na drewnie; Rośnie młody las; Dla takiej, jak ja, dziewczyny; Po drodze; Zwycięstwo na kopalni; Włodek znalazł morza; Dom młodości. — Od wyd. 2 nadto: „Co mówi serce moje”; „Żeby te księgi zbłądziły pod strzechy”.

75. O Sobiepanku i Samolubku. [Wiersz dla dzieci]. Wwa: NK 1951, [8] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1952, wyd. 3 1954, wyd. 4 1957.

Przekł. niem.: Herr-bin-ich und Ich-lieb-nur-mich. [Przeł.] H.G. Bienek. Berlin 1951.

76. Spotkania. Jedenastcie gawęd. Wwa: PIW 1951, 191 s. Przedr. zob. poz. 111 (t. 3).

Zawartość: „Witaj, jutrenko swobody”; Gawęda o Mickiewiczu; „Jasną do końca mam wybitą drogę”. Gawęda o Słowackim; Takie książki wędrują jak ludzie. Gawęda o Puszczyńce; Pamiętam Norwida list do Ameryki. Gawęda o Norwidzie [przedr. pt. Bo to tron jest]; „Cały żyje w swoim dziele”. Gawęda o Bolesławie Prusie; „Podpisani pod tym statutem jednoczą się”. Gawęda o Orzeszkowej; Gdy słowo staje się czynem. Gawęda o Żeromskim; Baśnie Andersena. Gawęda o Andersenie; Ça m'intéresse pas. Gawęda o Wiktorze Hugo; Zwany dobrym, a którego przezywano także Don Kichotem. Gawęda o Cervantesie; U Nauzyka! Gawęda o Homerze.

77. Witamy nowy rok. Sztuka sceniczna. Wwa: Wydawn. CRZZ 1952, 66 s.

78. Mały Afrykańczyk. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1953, [16] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1955, wyd. 3 1959, wyd. 4 1961, wyd. 5 1964.

79. O warszawskiej Syrenie. [Poemat dla dzieci]. Wwa: NK 1954, 37 s. Wyd. nast.: wyd. 2-7 tamże 1955-1968; Wwa: Wydawn. Pol. Tow. Wyd. Książek [1968], wyd. 2 [!] tamże 1989. Przedr. zob. poz. 111 (t. 10).

80. Przedziwna historia Don Kichota z Manczy i jego autora. Wwa: Iskry 1954, 65 s. Przedr. zob. poz. 111 (t. 10).

81. Przygoda misia. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: NK 1954, 39 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1956, wyd. 3 1958, wyd. 4 1960, wyd. 5 1962; Wwa: Alfa 1985. Przedr. zob. poz. 111 (t. 10).

82. W cieniu kolumny. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1954, 224 s. Przedr. zob. poz. 111 (t. 3).

Zawartość: „Min nie ma”; Wstawał dzień; Piosenka; Świerszcze; Dziwna to sprawa — miłość ojczyzny; Pani kupi irysy! [poz. 43]; Z notatnika reporterki; Wspólny dom; Pamięć w kamieniu zaklęta; Klejnoty; Testament; Młodością przodujące; Na Smolnej; Książki; Kuropatwy [poz. 59]; Tablice [poz. 59]; Kolumna; Ogrody Warszawy; Warszawski tramwaj; Z ufnością w przyszłość; W muzeum; Oto wyrosła trawa.

83. Na listeczku kalinowym. [Wybór wierszy dla dzieci]. Wwa: NK 1955, 60 s. Wyd. 2 tamże 1959.

Zawiera m.in. cykle: *Moje wierszyki* [poz. 39]; *Igiełka ze złotym uszkiem* [poz. 61]; *Wierszyki Reni* [poz. 15]; bez tytułów poszczególnych wierszy.

84. *Dary czterech wróżek*. [Bajka]. Wwa: NK 1956, [18] k. Wyd. nast.: Lubl.: WLubel. 1983, tamże; wyd. 2 1984, wyd. 3 1985. Przedr. zob. poz. 108.

Adapt. teatr.: Adapt. i reż.: Z. Poprawski. Wyst. Kat., Śląski T. Lalki i Aktora „Ateneum” 1987.

85. *Dlaczego pies goni zająca*. *Gadka ludowa*. Wwa: NK 1956, [8] k. Wyd. 2 tamże 1984.

Przekł. słowack.: *Prečo pes naháňa zajaca*. [Przeł.] V. Stitnická. Varsava 1986.

86. *Rzemieślniczek Wędrowniczek i inne baśnie*. Wwa: NK 1956, 110 s. Przedr. zob. poz. 108.

Zawiera baśnie z poz. 29, — oraz z poz. 27 [wersje zmien. z poz. 65]: *Lopata Piotrusia ogrodnicza*; *O Janku garmarzu i czarodziejskich garnkach*; *O Klaruni koronczarce i zimowych wróżkach*; *O tym jak się pogodził leśny krasnolud z drwalem*; *O kuchareczce Petronelce, której cały świat pomagał*, — z poz. 65: *Jak sosna z rybakiem gospodarzyła wspólnie*; *O szklarzu i różowych szybkach*; *Tańczące serca*.

Przekł. niem.: *Vom Wundertöpfchen und anderen seltsamen Dingen*. [Przeł.] K. Keller. Leipzig 1960.

87. *Bajka o gęsim jaju, raku Nieboraku, kogucie Pijaku, kaczcze Kwaczcze, kocie Mruczku i o psie Kruczku*. Wwa: Arkady 1957, 8 kolumn. Zob. poz. 23.

88. *Czarodziejskie przygody*. [Bajki i wiersze]. Wwa: LSW 1957, 169 s.

Zawartość: [Bajki:] *Marysina służba* [poz. 3]; *Jak bożątka z niebożątami nową bajkę znaleźli* [poz. 14]; *Dzińdzinik* [poz. 2]; *Wesoła piątka* [poz. 22 i 23]; *Dziwne przygody Ignasia* [poz. 27]. — [Wiersze:] *Nasi braciszki* [poz. 40]. Przekł. ros.: *Volšebnye priključenija*. [Przeł.] I. Špak. Varsava 1966, wyd. 2 tamże 1968.

89. *Tomek Zuch*. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1957, 239 s. Przedr. zob. poz. 111 (t. 12)

Nowe oprac. autorskie książek poz. 30, 33.

90. *Chłopiec z perły urodzony*. [Baśnie]. Wwa: NK 1958, 93 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1964; wyd. 3 Kr.: WL 1971.

Zawartość: *Chłopiec z perły urodzony*; *O zaśpionych rycerzach* [poz. 70]; *Hanielnik zamieniony w kamień*; *Dziwożony i Marysia z Czarnego Dunajca*.

Wyd. osob. baśni *Chłopiec z perły urodzony z podtę. Baśn na motywach podhalańskich*. Wwa: KAW 1987, 34 s.

Adapt. radiowa baśni *Chłopiec z perły urodzony*; *O chłopcu z perły urodzonym*. Adapt.: M. Borowska. Radio 1968.

91. *Czarodziejskie źródło*. *Baśń sceniczna w 4 aktach*. Praprem. Wwa, T. Komedia 1958.

92. *Dzieci z wysp koralowych*. [Poemat dla dzieci]. Wwa: LSW 1958, 72 s. Wyd. 2 tamże 1990. Przedr. zob. poz. 111 (t. 10).

93. *Wybór utworów*. Wwa: Czyt. 1958, 902 s.

Zawartość: *Ta, której nie było* [poz. 11]. — *Dokąd?* [poz. 15]. — *Dziewczyna z zimorodkiem* [poz. 19]. — *Chusta Weroniki* [poz. 31]. — *Ucieczka* [fragm. prozy]. — *Ecce Homo*. *Opowieść sceniczna* [poz. 34]. — *Krzyże z papieru* [poz. 43]; *Sielskie anielskie*; *Złodziej*; *Dziecko*; *Literatura*; *Dom na piasku*;

Białe gołębie; *Feliks Gdul*. — *Szopka Adacha*; *O złej macosze* [poz. 48]; *Sadownicy* [poz. 43]; *Cygański król* [poz. 43]. — *Ziarno gorczyczne* [poz. 59]; *Nieważne*; *Zielony dzięcioł*; *Spotkany na ścieżce*; *Marcowy deszcz*; *Pęczek fiołków*; *Jak oset*; *Z owcami*; *Grudniowy wieczór*; *W słońcu*; *Złote kozłatko*; *Kuropatwy*; *Tablice*. — *Spotkania*: z poz. 76: *Witaj, jutrzeńko!* [! *wolność*]; *Jasną do końca mam wybitą drogę*; *Bo to tron jest*; *Baśnie Andersena*; *Zwany dobrym*, a którego przezywano także *Don Kichotem*; *U Nauzykai*, — nadto: *Dar nieprzełtacony*. *Gawęda o Kochanowskim*. — *W cieniu kolumny* [poz. 82]; *Piosenka*; *Świerczce*; *Dziwna to sprawa — miłość ojczyzny*; *Pamięć w kamienie zaklęta*; *Klejnoty*; *Testament*; *Młodością przodujące*; *Kolumna*; *Ogrody Warszawy*; *Warszawski tramwaj*; *Książki*.

94. *Hanusia*. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Ruch 1959, [6] k.

Przekł. niem.: *Hannchen*. [Przeł.] H. Rymarowicz. [Wwa 1959], wyd. nast. tamże 1961.

95. *Strážacy*. [Wiersze dla dzieci]. [Wwa:] Ruch 1959, [6] k.

96. *Matka i syn*. [Wiersze]. Wwa: Pax 1961, 69 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1969, wyd. 4 1974, wyd. 5 1976, wyd. 6 1978. Przedr. zob. poz. 111 (t. 4).

97. *Opowieść o starej karaweli*. [Poemat dla dzieci]. Wwa: Ruch 1961, 31 s. Przedr. zob. poz. 111 (t. 10).

98. *Samotność*. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1961, 129 s. Wyd. nast. tamże: 1963, wyd. 3 1970, wyd. 4 1973, wyd. 5 1979. Przedr. zob. poz. 111 (t. 4).

Zawartość: *Orata*; *Spotkanie*; *Przechadzka*; *Przeprowadzka*; *Dzwoneczki*; *Świeca*; *Krzeseł*; *Kwiat*; *Non passa*; *Ucieczka* [poz. 93]; *Venerę*; *Samotność*.

99. *Zakochany w miłości*. [Powieść]. Wwa: Pax 1961, 338 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2-8 1962-1983. Przedr. zob. poz. 111 (t. 9).

O św. Franciszku z Asyżu.

100. *Dziwne przygody Ignasia*. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: Ruch 1962, 47 s. Zob. poz. 27.

101. *...a to było tak*. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1963, 43 s.

102. *Marcowy deszcz*. [Wybór opowiadań]. Wwa: Czyt. 1963, 227 s.

Zawiera z poz. 43: *Sielskie anielskie*; *Złodziej*; *Dziecko*; *Sadownicy*; *Cygański król*; *Białe gołębie*; *Feliks Gdul*; *Frankowe koszulki*; *„Myjcie owoce”*; *Krzyże z papieru*, — z poz. 48: *O złej macosze*, — z poz. 59: *Nieważne*; *Zielony dzięcioł*; *Spotkany na ścieżce*; *Marcowy deszcz*; *Złote kozłatko*; *Kuropatwy*; *Tablice*, — z poz. 76: *U Nauzykai*; *Bo to tron jest*, — z poz. 82: *Warszawski tramwaj*; *Piosenka*, — z poz. 93: *Ucieczka*, — z poz. 98: *Venerę*; *Przeprowadzka*; *Kwiat*.

103. *Imię jej Klara*. [Powieść]. Wwa: Pax 1964, 278 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1973, wyd. 3 1987. Przedr. zob. poz. 111 (t. 9).

O św. Klarze z Asyżu.

104. *Szklana góra*. [Baśń sceniczna dla dzieci]. Powst. 1965. Praprem. Bielsko-Biała, T. Lalek „Banaluka” 1969.

Adapt. teatr. utworu *Baśń o szklanej górze* [poz. 69]. — Data powst. wg inf. w: *Bul. Min. Kult. i Szt.* 1965 nr 4 s. 37-38.

105. Idzie niebo ciemną nocą. [Wybór wierszy dla dzieci]. Wwa: NK 1966, 123 s. Wyd. nast.: wyd. 2-8 tamże 1969-1988; wyd. 7 [I] 1990; Białystok: KAW 1991; wyd. 9 Wwa: NK 1991; Białystok: KAW 1992; Białystok: KAW-B 1997; Kr.: Zielona Sowa [2001].

Cykle: Srebrny deszcz; Wiatr polny; Szara godzina; Śniegowe piórka; Igiełka ze złotym uszkiem [poz. 61]; Zwierzątka Piotruszki; Wierszyki Reni [poz. 15]; Złoty jeź.

106. Opowieści wam... [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Ruch 1966, [24] k.

107. Pożegnanie ogrodu. [Wiersze dla dzieci]. Kr.: WL 1966, 35 s. Przedr. zob. poz. 111 (t. 10).

108. Przez różową szybkę. [Utwory dla dzieci]. Wwa: NK 1966, 213 s. Wyd. nast.: tamże; wyd. 2 1968, wyd. 3 1971, wyd. 4 1974, wyd. 5 1980; wyd. 6 Wwa: Alfa 1986; Tor.: Akademia 1995.

Zawartość: Najmisi [poz. 21; z pominięciem: Lisek]; Wesołe historie [poz. 23; z pominięciem: Historyjka, która smutnie się zaczyna, a wesoło kończy]; Rzemieślniczek Wędrowniczek [poz. 86]; Dary czterech wróżek [poz. 84]; Wodne baby i leśne dzieciątko.

109. Opowiadania wybrane. Wwa: Czyt. 1967, 404 s.

Zawartość: Krzyże z papieru [poz. 43]; Cygański królewicz; Sadownicy; Złodziej; Feliks Gdul; Literatura; Jaka?; Białe gołębie; Dom na piasku; Pani kupi irysy?; Dwie godziny z minutami; „Myjcie owoce”; Krzyże z papieru. — Ziarno gorczyczne [poz. 59]; Zielony dzięcioł; Marcowy deszcz; Z owcami; W słońcu; Grudniowy wieczór; Złote koźlatko; Kuropatwy; Tablice; Wstawał dzień [poz. 82]; Pęczek fiołków. — Samotność [poz. 98]; Orata; Przechadzka; Przeprowadzka; Dzwoneczki; Świeca; Krzesło; Kwiat; Non passa; Ucieczka [poz. 93]; Venera; Samotność.

110. Pięknie być człowiekiem. Wybór [wierszy dla dzieci]. Wwa: MON 1970, 134 s. Wyd. 2 tamże 1976. Przedr. zob. poz. 111 (t. 10).

Zawiera działy: Idą żołnierze; Z dawnych czasów; Wspólny dom.

111. Dzieła. Przedm.: J.Z. Jakubowski. Układ, biogram, nota: T. Kłak. Lubl.: WŁubel. 1971-1972.

T. 1. Ta, której nie było; Dokąd?; Dziewczyna z zimorodkiem. Red.: B. Słowikowska. 1971, 369 s. Zob. poz. 11, 13, 19.

T. 2. Chusta Weroniki; Polne grusze. Red.: T. Kłak. 1971, 356 s. Zob. poz. 31, 12.

T. 3. Krzyże z papieru; Legendy Warszawy; Ziarno gorczyczne; Spotkania; W cieniu kolumny. Red.: T. Kłak. 1971, 714 s. Zob. poz. 43, 50, 59, 76, 82.

Do cyklu Spotkania dodano: Dar nieprzeptałony. Gawęda o Kochanowskim; „Niech jak najdalej mnie mój owoc padnie” [dot. L. Staffa]; Znikomek, który był Akteonem [dot. B. Leśmiana]; „Wielka nagroda” Józefa Czechowicza; Szukam panny Romany Zapasiewiczówny. — W cyklu W cieniu kolumny pominięto: Pani kupi irysy?; Z notatnika reporterki; Kuropatwy [poz. 59]; Tablice [poz. 59].

T. 4. Ecce Homo; Sygnały; Matka i syn; Samotność. Red.: T. Kłak. 1971, 360 s. Zob. poz. 34, 42, 96, 98.

T. 5. Wędrowka Joanny; Ludzie z wosku. Red.: A. Zagórska-Czarnecka. 1971, 606 s. Zob. poz. 46 [cz. 1, 2].

T. 6. Miasteczko aniołów. Red.: Z. Wójcikowska. 1971, 416 s. Zob. poz. 46 [cz. 3].

T. 7. Iskry na wiatr. Układ, nota: T. Kłak. Red.: A. Zagórska-Czarnecka. 1972, 421 s. Zob. poz. 46 [cz. 4].

T. 8. Gaudeamus. Układ, nota: T. Kłak. Red.: J. Kaliszuk. 1972, 545 s. Zob. poz. 46 [cz. 5].

T. 9. Zakochany w miłości; Imię jej Klara. Układ, nota: T. Kłak. Red.: B. Słowikowska. 1972, 655 s. Zob. poz. 99, 103.

T. 10. Baśnie, wiersze, poematy. Układ, nota: H. Skrobiszewska. 1972, 583 s.

Zawartość: Cz. 1: A... a... kotki dwa [zmien. poz. 8]; Bracia miesiące [poz. 17]; Wierszyki Reni [zmien. poz. 15]; Moje wierszyki [poz. 39]; Igiełka ze złotym uszkiem [poz. 61]; Każdy Tomek ma swój domek [poz. 62]. — Cz. 2: Wesołe historie [poz. 23]; Przygoda misia [poz. 81]; Kije samobie [poz. 69]; Za siedmioma górami. Baśń sceniczna [poz. 16]. — Cz. 3: O warszawskiej Syrenie [poz. 79]; O zaspianych rycczach [poz. 70]; Opowieść o starej karaweli [poz. 97]; Dzieci z wysp koralowych [poz. 92]; Przedziwna historia Don Kichota z Manczy i jego autora [poz. 80]; Pożegnanie ogrodu [poz. 107]. — Cz. 4. Pięknie być człowiekiem [poz. 110].

T. 11. Bajki i baśnie. Wybór, nota: H. Skrobiszewska. Red.: A. Zagórska-Czarnecka. 1972, 600 s.

Zawartość: Jak bożatko z niebożatkiem nową bajkę znaleźli [poz. 14]. — Przedzime przygody Duszka Dziędziniaka [poz. 2]. — Rzemieślniczek Wędrowniczek: z poz. 27 [wersje zmien. z poz. 65]; Łopata Piotrusia ogrodniczka; O Janku garmarzu i czarodziejskich garmkach; O Klaruni koronczarce i zimowych wróżkach; O tym jak, się pogodził leśny krasnolud z drwalem; O kuchareczce Petronele, której cały świat pomagał, — z poz. 29; O wesołym krawczyku, nożycach i igle; O szewczyku, siedmiomilowych butach i człeku wędrownym; O małym murarczyku, który kamieniem rozkazywał; O stolarzu, Leśnym Dziadku i zakłętym lipce; O trzech zgodnych braciach: Ziarosieju, Makomielu i Głębopiecku; Historia o wielkim Duchu Gór i małym górniku, — z poz. 65; O szklarzu i różnych szybkach; Jak sosna z rybakiem gospodarzyła wspólnie; Tańczące serca. — Marysina służba [poz. 3]. — Królestwo Bajki [poz. 5 wg wyd. 4]. — U leśnego dziadka [poz. 7]. — Ogród króla Marcina [poz. 4].

T. 12. Opowieści prawdziwe. Wybór, nota: H. Skrobiszewska. Red.: B. Słowikowska. 1972, 486 s.

Zawartość: Najmisi [poz. 21; z pominięciem: Lisek]. — Tomek Zuch [poz. 89]. — Opowiadania; z poz. 37: Ojciec Edka; Dla wszystkich ludzi; I mój i twój; Więcej niż król; Matka wszystkich dzieci; Dom wielki jak świat, — z poz. 74; Radosny dzień Floriania, Rośnie młody las; „Żeby te księgi zbłądziły pod strzechy”. — nadto: Zwycięzcy; Kasia i Katarzyna; Młodymi rękami; Trzech; Stary dwór; Dzwony w jeziorze; Skarb miasta Gdańska.

112. I otwarty się drzwi... O bracie Eliaszu medytacje. [Powieść]. Wwa: Pax 1971, 170 s. Wyd. 2 tamże 1973.

113. Bardzo dziwne opowieści. Lubl.: WŁubel. 1974, 243 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1985, wyd. 3 1987, wyd. 4 1988.

Zawiera bajki z poz. 69 [wg wyd. z 1954], – nadto: Marysina służba [poz. 3]; Jak bożatka z niebożatkim nową bajkę znaleźli [poz. 14]; Dzindziński [poz. 2]; Wesola piątka [poz. 22 ?]; Torebka z Ghiczkiem; Dziwne przygody Ignasia [poz. 27]; Rybak i sosna [poz. 53].

114. Spotkania przy drodze. [Szkice wspomnieniowe]. Wwa: KiW 1976, 340 s.

Zawartość: Korzenie i kłącza; Ile dłoń zacerpnie; Mieszkania; Bawić się pracując, pracować bawiąc się; Zabawy w nic; Świat przychodzi do domu; Motyl; Leśny Adach; Przelotni; Święto dzieci; Samolotem nad Mongolią do Chin; W czas miniony znów się pograżam; Ktoś znikł, Ktoś został, Coś trwa; Od roku 1973 do roku 1905; Taka jedna rozmowa. A to, co jest – wszystko będzie nasze; Coś się dzieje po miastach; Czy pamiętasz? (Dalsza opowieść o rodzinie ich obojga, to znaczy moich Rodziców); O babci Filipinie; Dziwne sploty zgrzebnych nici; Rozgałęzienia pamięci; Zielnik, Inność; Tego Samego To Samo mimowiednie niszcząca – niech to będzie jako tytuł fragmentu tego podłożem; Majowe wieczory na wzgórku zwanym Dębniak – czyli spotkanie z bardzo dziwną książką; Pora kończyć małą epopeję którejś droga?; Pałuby; Oto jesteśmy znowu.

115. Nie tylko słowa... 1925-1975. [Wybór opowiadań i szkiców]. Wwa: PIW 1977, 619 s.

Zawartość: I. Zamiast wstępu: Do Czytelników; Książki [poz. 82]; Venere [poz. 98]. – II. Spotkania z poz. 76: Bo to tron jest. (Gawęda o Norwidzie); Zwany dobrym, a którego przezywano także Don Kichotem. (Gawęda o Cervantesie); „Cały żyje w swoim dziele”. (Gawęda o Bolesławie Prusie); Gdy słowo staje się czynem. (Gawęda o Żeromskim), – nadto: Na Smolnej [poz. 82]; Z okupacyjnych wspomnień; Marcjanna Fornalska [poz. 72]; Spotkanie z Nalkowską; „Niech jak najdalej mnie owoc mój padnie” [poz. 111 t. 3]; To było tak niedawno. (Wspomnienie o Marianie Falskim); Kilogram chleba – najdroższe honorarium w moim życiu; Zaproszenie na ślub; Na spotkanie – Lekka kartka papieru o dużym ciężarze gatunkowym; Wyjeta ściana. – III. Kryże z papieru [poz. 43]; Kryże z papieru; „Myjcie owoce”; Feliks Gdul; Pani kupi irysy?; Dwie godziny z minutami; Dom na piasku; Białe gołębie; Literatura. – IV. Ziarno gorczyce [poz. 59]; Nieważne; Zielony dzięcioł; Spotkany na ścieżce; Marcowy deszcz; Pełczek fiolków; Jak osiet; Z owcami; Grudniowy wieczór; W słońcu; Złote kozłatki; Kuropatwy; Tablice. – V. W cieniu kolumny [poz. 82]; „Min nie ma”; Wstawał dzień; Piosenka; Świarszcze; Warszawski tramwaj; Kolumna; Oto wyrosła trawa, – nadto: List do chrześnej córki; Warszawa, miasto wieczne. – VI. Dokąd? [poz. 13]; Chłusta Weroniki. (Wybrane fragmenty) [poz. 31]. – VII. [Szkice:] Na balkonie nad Rakowiecką; Dom pod gwiazdami; Mamo, czy jest Kraj bez nieba?; Bohaterstwo dzieci i młodzieży należy się osobna pamięć!; Bohater o budowę pomnika upamiętniającego bohaterstwo dzieci.

116. Zawilości prostej drogi. [Wspomnienia]. Wwa: KiW 1979, 319 s.

117. Na liścieczku kalinowym. [Wybór wierszy dla dzieci]. [Lubl.:] WŁubel. 1986, [32] s.

118. A czy znasz tę bajkę? ... [Wiersze dla dzieci]. Wybór: J. Krzyżanowski. Szczec.: Glob 1988, [32] s.

119. Przez okrągły roczek. [Wiersze dla dzieci]. Lubl.: WŁubel. 1989, [80] s.

Nadto wydania poszczególnych utworów dla dzieci: Na kasztany! Wwa: KAW 1980, [8] k. – Do domu! Do domu! Teatrzyk. Wwa: KAW 1983, [16] s. – Wiersze. [Dla dzieci]. [Wwa] 1983, 8 s. [Wkl. do *Przyjaciółki* nr 34]. – Bajeczka dla syneczka. Wwa: KAW 1984, [16] s. – Dziadzio Mrok. Lubl.: WŁubel. 1984, [16] s. Wyd. 2 tamże 1987. – Wiersze. [Wwa] 1984, 8 s. Wkl. do *Przyjaciółki* nr 8. – Na zielonej trawie. Lubl.: WŁubel. 1985, [16] s. – Srebrne gwiazdki. Lubl.: WŁubel. 1985, [16] s. Wyd. 2 tamże 1987. – Konik. Wwa: KAW 1986, [12] s. – Choinka w lesie. Wwa: KAW 1987, [12] s. – Królewna. Wwa: KAW 1987, [12] s. – Dla czego Borowik został królem grzybów. Szczec.: Glob 1988, [16] s. – Złoty jeź. Wwa: KAW 1988, 16 s. – O jabłuszku i ogrodowym ludku. Szczec.: Glob 1989, [12] s. – Kto szedł do Babulki Zimy po nowe odzienie. Szczec.: Glob 1990, [12] s.

Drobne obrazki sceniczne druk. w pismach dla dzieci, niewystawiane: Hołd Pieśniarce. *Plomyk* 1925 nr 3 [ku czci M. Konopnickiej]. – Kto zwycięży. *Plomyk* 1925 nr 42. – Sen Janka. Obrazek sceniczny w 1 odsłonie. *Plomyk* 1925 nr 33. – A to kucharka. Dialog. *Plomyczek* 1926 nr 11. – Jezusowa kołysanka. *Plomyczek* 1926 nr 16-17. – Jak Tadek szczęście znalazł. *Plomyk* 1927 nr 40. – Jego Wysokość Król Śniegowy. Zabawa. *Plomyczek* 1927 nr 22-24. – Mile odwiedziny. *Plomyczek* 1927/28 nr 3. – Wesola trójka. *Plomyczek* 1927/28 nr 11. – Zimowa bajka. *Wychow. Przedszkolne* 1928 nr 12. – Zimowa przygoda. Obrazek sceniczny dla teatru marionetek. *Plomyczek* 1928 nr 22. – Zmykaj, soto. *Plomyczek* 1927/28 nr 34. – Dzieściu braciszków. *Wychow. Przedszkolne* 1929 nr 2. – Dzielni pomocnicy. *Plomyczek* 1929/30 nr 14, 15. – Niech żyje zgoda. *Moje Pisemko* 1930 nr 34-39. – Uparty ślimak. Dialog. *Plomyczek* 1929/30 nr 40. – Żywe dzwony. Obrazek sceniczny w 1 odsłonie. *Plomyk* 1930 nr 12, 13. Przedr. w: Święto niepodległości. Wyd. 3. Wwa 1933. – Powinszowanie. *Plomyczek* 1930/31 nr 28. – Przebudzenie rózyczki. *Plomyczek* 1930/31 nr 30, 31. – Kłótnia. Komedja. *Czyn Młodzi. PCK* 1932 nr 10. – Weseli goście. Baśń. *Moje Pisemko* 1932 nr 40, 41. – Co mówi szkolny Duszek tym, którzy kończą szkołę. *Plomyk* 1933 nr 42, 43. – Jaś i Małgosia na dnie Bałtyku. *Moje Pisemko* 1933 nr 6-10. – Prima Aprilis w Kociej Wólce. *Plomyk* 1932/33 nr 28, 29. – Śmigus-dyngus. *Moje Pisemko* 1933 nr 15, 16. – Wsze miejsce wśród nas. *Plomyk* 1933 nr 42, 43.

Słuchowiska radiowe zob. Twórczość poz. 9, 20, 27, 38 oraz m.in.: Noc karnawałowa. Radio 1929. – Święty Mikołaj w wesołej szkole. Radio 1929. – Wesola Wólka. Radio 1929. – Kuma praca. Radio 1930. – Janek w ulu. Radio 1931. – Pojechali na wycieczkę Pankracyk, Serwacyk i Bonifacyk.

Radio 1931. — Przygoda Hanki i Jurka w Kongo. Radio 1931. — W gościnie u pingwinów. Radio 1931. — Gdzie szumią fale Bałtyku. Radio 1932. — Małe i czarne dzieci. Radio 1932. — Jak bury kotek Jezusa uśpił. Radio 1935. — Butki szataputki. Radio 1939. — Gdy pali się w piecu. Radio 1939. — Najpiękniejsze baśnie świata. Radio 1969 [o J.Ch. Anderseniel]. — Szukam dziewczyny z baśni. Radio 1969. — Skarb z drewnianej skrzyni. Radio 1976.

Wybory utworów w przekł.: jap.: Chibi monogatari. [Przeł.] H. Sakyō. Tōkyō 1977; Shigotono dōwa shū. [Przeł.] S. Kushiro-Valen. Tōkyō 1984, — niem.: Vom Wundertöpfchen und anderen seltsamen Dingen. [Przeł.] K. Keller. Leipzig 1960, — słowac.: Cez ružové sličko. [Wybór i przekł.] H. Benediková. [Bratislava 1988].

Podręczniki i czytanki

(Opowiadania i wiersze E.Sz.-Z. w czytankach i wypisach szkolnych w 1934-1947 podp. też: Marian Kalinowski)

1. Elementarz. [Współaut.:] B. Kubski, M. Kotarbiński. Lw.: K.S. Jakubowski 1932, 132 s. Wyd. nast.: wyd. 2 także 1933; Jerozolima: Interim Treasury Committee for Polish Question, Educational Branch 1946, 118 s.

2. Wyjaśnienia do elementarza. [Współaut.:] B. Kubski, M. Kotarbiński. Lw.: K.S. Jakubowski [1932], 18 s.

3. Pożegnanie szkoły. Materiał na uroczystość zakończenia roku szkolnego. [Współaut.:] Z. Roguska. Wwa: NK 1932, 86 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 1934, 1939.

4. Czytanka. [Współaut.:] B. Kubski, M. Kotarbiński.

— dla szkół powszechnych. Cz. 1. Dla klasy II. Wyd. 2 [!] Lw.: K.S. Jakubowski 1933, 127 s.

— dla II klasy wiejskich szkół powszechnych. Wyd. 2 [!] Lw.: K.S. Jakubowski 1934, 163 s.

— dla III klasy miejskich szkół powszechnych. Wyd. 2 [!] Lw.: K.S. Jakubowski 1934, 147 s. Wyd. nast. także: wyd. 3 niezmienione, przystosowane do obowiązującej obecnie pisowni 1938, wyd. 4 niezmienione 1939; wyd. pt. Czytanka dla III klasy szkół powszechnych. Jerozolima: Komisja Regulaminowo-Wydawn. Armii Pol. na Wschodzie 1943; wyd. 4 Londyn: Urząd Oświaty i Spraw Szkolnych 1945; Bari: Sekcja Wydawn. 2. Korpusu 1945; [Hanower:] Wydawn. Pol. Związku Wychodźstwa Przemysłowego 1945, także 1948; Jerozolima: Min. WRiOP [Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego] 1945; pt. Czytanka dla III klasy szkół polskich w Kanadzie. Toronto: Rada Edukacyjna Związku Polaków w Kanadzie 1945.

— dla III klasy wiejskich szkół powszechnych. Wyd. 2 [!] Lw.: K.S. Jakubowski 1934, 150 s. Wyd. 3

niezmienione, przystosowane do obowiązującej obecnie pisowni 1939.

— dla IV klasy miejskich i wiejskich szkół powszechnych. Lw.: K.S. Jakubowski 1935, 187 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 1935, wyd. 3 niezmienione, przystosowane do obowiązującej obecnie pisowni 1939.

5. Czytanka. Lw.: K.S. Jakubowski.

— dla II klasy miejskich szkół powszechnych. 1937, 151 s.

— dla II klasy wiejskich szkół powszechnych. 1937, 151 s.

— dla III klasy miejskich szkół powszechnych 3 i 2 stopnia. 1938, 197 s. Wyd. 2 niezmienione 1939.

— dla III klasy wiejskich szkół powszechnych. 1938, 196 s.

6. Było i będzie. [Antologia; współaut.:] H. Januszewska, J. Porazińska. [Wwa:] Czyt. 1945, 109 s.

7. Czytamy. I. [Współaut.:] Z. Batorowicz, H. Ożogowska. Wwa: Czyt. 1945, 31 s. Wyd. 2 także 1945.

8. Czytanka dla III klasy szkół powszechnych. Przeworsk: ZNP [1945], 120 s.

9. Już czytamy. Na klasę I i II szkoły powszechnej. [Współaut.:] Z. Batorowicz, H. Ożogowska. Łódź: Oddz. Grodzki ZNP 1945, 24 s. Wyd. nast. także 1946.

10. Nasza ojczyzna. [Współaut.:] Z. Batorowicz, H. Ożogowska. [Łódź:] Czyt. 1945, 79 s. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1946.

11. Czytanka. [Współaut.:] Z. Batorowicz, H. Ożogowska. Wwa: Gebethner i Wolff.

— Dla II klas miejskich i wiejskich szkół podstawowych. 1946, 143 s.

— Dla III klas miejskich i wiejskich szkół podstawowych. 1946, 153 s. Wyd. nast. także 1947.

— Dla IV klas miejskich i wiejskich szkół podstawowych. 1947, 268 s.

12. W naszym kraju. Czytanka dla V klasy miejskich i wiejskich szkół podstawowych. [Współaut.:] J. Zaremba. Wwa: Gebethner i Wolff 1947, 263 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951. — Wywiady: Rozmowa z E.Sz.-Z. Rozm. W.P. Szymański. *Tyg. Pousz*. 1964 nr 14, przedr. w: W.P. Szymański: *Rozmowy z pisarzami*. Kr. 1981; *Z myśla o człowieku*, Rozm. J. Ankudowicz. *Tyg. Pousz*. 1969 nr 15; *Pamięć pokoleń*. Rozm. E. Żurek. *Argumenty* 1977 nr 35.

SWPP 1. — PP (A. Szalagan). — LP XX w (K. Kuliczowska).

[Dokąd?] F. Araszkiwicz. Kilka słów o E.Sz. *Ziem. Lubel*. 1927 z 8 V, przedr. w tegoż: *Refleksy literackie*. Lubl. 1934 [dot. też: Ta, której nie było]; W. Horzyca: *Szlakami wiecznych zagadnień*. *lipka* 1927 nr 29; S. Napierski: *Książka E.Sz. Wiad. Lit.* 1927 nr 29. — S. Podhorska-Okołów: *Poemat o ziemi*. *Bluszcz* 1928 nr 19, przedr. w tegoż: *Kobiety piszą...* Wwa 1938 [rec. *Dziewczyna z zimorodkiem*]. — L. Pomirowski.

W tegoż: Doktryna a twórczość. Wwa 1928 [rec.: Dokąd?]. — L. Piwiński: E.Sz.-Z. — [J.] Kossowski — [J.] Ejsmond. *Wiad. Lit.* 1930 nr 26. — [Chusta św. Weroniki]. L. Piwiński. *Wiad. Lit.* 1930 nr 26; S. Podhorska-Okołów. *Bluszcz* 1930 nr 32, przedr. w teże: *Kobiety piszą...* Wwa 1938; H.M. Dąbrowska. *Pam. Warsz.* 1931 z. 3. — M. Kuncewiczowa: Niedyskrekcje o niektórych pisarkach. *Kob. Współcz.* 1932 nr 37 [dot. m.in. E.Sz.-Z.]. — [Ecce Homo]. E. Breiter: Symbolika w dramacie. *Wiad. Lit.* 1933 nr 49; Cz. Jastrzębiec-Kozłowski: Oto człowiek. *Zet* 1932/33 nr 2. — W. Borudzka. *Wiad. Lit.* 1934 nr 26 [rec.: Nasi braciśzkowie; Podróż po mieście]. — [Krzyże z papieru]. E. Breiter: Poetka kontrastów. *Wiad. Lit.* 1934 nr 38; L. Pomirowski. *Pion* 1934 nr 30. — A. Slonimski. *Wiad. Lit.* 1934 nr 46 [rec.: Sygnały]. — Z. Starowiejska-Morstinowa. *Prz. Powsz.* 1934 t. 203 [rec.: Krzyże z papieru]. — T. Boy-Zelenski. W tegoż: *Romanse cieniów*. Wwa 1935, przedr. w tegoż: *Pisma*. T. 25. Wwa 1968 [rec.: Sygnały]. — [Wędrowka Joanny]. E. Breiter: Nowy ton w polskiej powieści. *Wiad. Lit.* 1935 nr 14; W. Kubacki. *Gaz. Pol.* 1935 nr 174, przedr. w tegoż: *Lata terminowalnia*. Kr. 1963; A. Madej. *Mies. Lit. i Szt.* 1935 nr 9; S. Podhorska-Okołów. *Bluszcz* 1935 nr 31/32, przedr. w teże: *Kobiety piszą...* Wwa 1938; L. Pomirowski. *Tyg. Il.* 1935 nr 18; J.E. Skiński: O literaturze „malarskiej”. *Tyg. Il.* 1935 nr 33, przedr. w tegoż: *Na przelaj oraz inne szkice o literaturze i kulturze*. Kr. 1999; Z. Starowiejska-Morstinowa. *Prz. Powsz.* 1935 t. 206; J. Szczawiej. *Pol. Zbroj.* 1935 nr 110, przedr. w tegoż: *Laur i cień*. Wwa 1977. — [Ludzie z wosku]. J. Andrzejewski: Dwie powieści. O „Ludziach z wosku” i „Krauzach i innych” [H. Naglerowej]. *Prosto z Mostu* 1936 nr 17; E. Breiter: Dalsze wędrowki Joanny. *Wiad. Lit.* 1936 nr 17; W. Lutosławski: Trzy powieści trzech pisarek. *Tyg. Il.* 1936 nr 18; [Z. Nalkowska]. *J.B. Studio* 1936 nr 2, przedr. w teże: *Widzenie bliskie i dalekie*. Wwa 1957; S. Rogoż. *Shamander* 1936 z. 71/73; Z. Starowiejska-Morstinowa. *Prz. Powsz.* 1936 t. 211 nr 7/8; K.W. Zawodziński: Fantastyczność w realizmycznej oprawie. *Prz. Współcz.* 1936 nr 175, przedr. w tegoż: *Blaski i niedże realizmu powieściowego w latach ostatnich*. Wwa 1937. — K.W. Zawodziński: Bróg, ale co snop to inszego zboża. *Wiad. Lit.* 1936 nr 23 [rec.: Dzieci miasta]. — W. Pietrzak. *Prosto z Mostu* 1938 nr 50 [rec.: Legendy Warszawa]. — S. Podhorska-Okołów: E.Sz.-Z. W teże: *Kobiety piszą...* Wwa 1938. — [Legendy Warszawy]. S. Zahorska. *Kultura* 1938 nr 48; E. Breiter. *Wiad. Lit.* 1939 nr 1; S. Napierski: Kilka słów o ostatnich książkach Sz.-Z. *Ateneum* 1939 [dot. też: Wędrowka Joanny; Ludzie z wosku]. — A. Mirkucka: Dla najmłodszego. *Odrodzenie* 1948 nr 30. — [Ziarno gorczyczne]. M. Piechal. *Odrodzenie* 1948 nr 20; J.E. Piłomieński: Książka autobiograficzna. *Wiedza i Życie* 1948 nr 8/9. — W. Borudzka: O niektórych książeczkach Z. Warszawa 1949 nr 2. — [W cieniu kolumny]. A. Biernacki. *Twórczość* 1955 nr 4; J. Kwiatkowski. *Życie Lit.* 1955 nr 14. — O. Sherer-Virski: Sz.-Z. W teże: *The modern Polish short story*. S-Gravenhage 1955. — J.W. Gomulicki: Książki o Warszawie. *Tryb. Lit.* 1958 nr 43 [rec.: Legendy Warszawy]. — [Wybór utworów]. Z. Pędziński: Urzeczona baśnią. *Kamena* 1958 nr 23/24; H. Skrobiszewska: Notatki z jednego życia. *Nouva Kult* 1958 nr 30; E. Szonert: Od romantycznej baśni do epickiej gawędy. *Kierunki* 1958 nr 37. — [Miasteczko aniołów]. A. Kijowski: Anioł i prezes. *Prz. Kult.* 1959 nr 37; K. Meloch: Intermedium anielskie. *Nouva Kult* 1959 nr 46; J. Szczygieł: Świat spoza drucianego manekina. *Kierunki* 1960 nr 14; T. Terlecki. *Wiedomości*. Londyn 1960 nr 40. — T. Szafranski: Śladami biedaczyny. *Kierunki* 1961 nr 28 [rec.: Zakochany w miłości]. — A. Kijowski: Pies przyjaciel człowieka. *Prz. Kult.* 1962 nr 5 [rec.: Samotność]. — [Iskry na wiatr]. J.Z. Brudnicki: Most nad... stylami. *Twórczość* 1964 nr 6; T. Klak: Saga rodu Gozdawów. *Kamena* 1964 nr 11. — K. Kuliczowska: E.Sz.-Z. *Tyg. Kult.* 1964 nr 43. — W. Maciąg. *Życie Lit.* 1964 nr 16 [rec.: Iskry na wiatr]. — [Rzeka kłamstwa]. K. Dąbrowska: Opus magnum Sz.-Z. *Twórczość* 1965 nr 7; A. Klimowicz: Tradycja i współczesność. *Nouva Kult* 1965 nr 7. — K. Kuliczowska: Droga twórcza Ewy Szelburg-Zarembiny. Szkice monograficzne. Kr. WL 1965, 71 s. — A. Klimowicz: Szelburg-Za-

rembina. Wwa: Ag. Aut. 1966, 81 s. [Zawiera również wybór rec. i spis utworów E.Sz.-Z.]. — T. Klak: Powieść o triumfie młodości. *Kamena* 1969 nr 8 [rec.: Gaudeamus!]. — K. Kuliczowska: Rzeka młodości. *Mies. Lit.* 1969 nr 12 [rec.: Rzeka kłamstwa]. — J. Szczyпка: Tajemnice niezmienne. W tegoż: *Powtórka z polskiego*. Wwa 1969. — [Gaudeamus!]. E. Szonert: Hold dla młodości. *Kierunki* 1969 nr 48; J. Termer: Małe realia i sprawy wielkie. *Nouva Książ.* 1969 nr 2. — K. Kuliczowska: Urzeczona dzieciństwem. W teże: *W szklanej kuli*. Wwa 1970. — K. Kuliczowska: W kręgu romantycznego realizmu — E.Sz.-Z. W: *Prozaicy dwudziestolecia międzywojennego*. Wwa 1972, Wyd. 2 tamże 1974. — E. Szonert: Z okazji sześciu tomów Sz.-Z. *Kierunki* 1972 nr 17. — K. Jakowska: Pierwiastki baśniowe w międzywojennej powieści rodzinnej. *Pam. Lit.* 1975 nr 1 [m.in. dot. E.Sz.-Z.]. — A. Ostien: Niezwykła powszedniość. *Literatura* 1978 nr 9 [rec.: Nie tylko słowa...]. — J. Biatek: Literatura dla dzieci i młodzieży 1918-1939. Wwa 1979, passim. — T. Klak: Miasteczko aniołów. W tegoż: *W krajobrazie Nałęczowa*. Lubl. 1983 [rec.: Rzeka kłamstwa]. — J. Kowalczykówna: Nad tomem „Dzieci miasta”. E.Sz.-Z. *Akcent* 1984 nr 4. — A. Baranowska: Wędrowka Joanny i Ewy. (E.Sz.-Z.). W teże: *Perły i potwory*. Wwa 1986. — T. Krzemieli. *Odrodzenie* 1986 nr 44. — T. Swat: Jak tej Miłości nam potrzeba... (O twórczości E.Sz.-Z.). *Kierunki* 1986 nr 45. — G. Leszczyński: Fenomen obecności. O pisarstwie E.Sz.-Z. *Szt. dla Dzieci* 1987 nr 1. — E. Lewandowski: Mławski epizod. E.Sz. *Tyg. Ciechanowski* 1987 nr 19. — K. Narutowicz: Świat urodzony w domu. *Kierunki* 1989 nr 28. — S. Żak: Proza narracyjna Ewy Szelburg-Zarembiny. Kielce: WSP im. J. Kochanowskiego 1990, 247 s. — E. Kosyl: Nazwy własne w literaturze dla dzieci (na przykładzie prozy E.Sz.-Z.). *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Językozn.* 1991 z. 13. — J. Kowalczykówna: Wśród ludzi i zwierząt. W 10-lecie śmierci E.Sz.-Z. *Wychow. w Przedszk.* 1996 nr 3. — T. Klak: Ewa Szelburg-Zarembina 1899-1986. W stulecie urodzin. Nałęczów: Tow. Przyj. Nałęczowa we współpracy z Muzeum B. Prusa 1999, 107 s. — E. Kraskowska: Piórem niewieścim. Z problemów prozy kobiecej dwudziestolecia międzywojennego. Pozn. 1999, passim. — W. Machnowska: Wędrowka po kraju lat dziecińczy E.Sz.-Z. *Guliver* 1999 nr 1. — A. Żylińska: Arytysta. Dziecko. Kobieta. Powinowata przez wyobraźnię w prozie E.Sz.-Z. W: *Oniryczne tematy i konwencje w literaturze polskiej w XX w.* Tor. 1999. — S. Pielecka: Lubelskie lata szkolne E.Sz.-Z. *Guliver* 2000 nr 1.

A.Sz.

SZEMPLIŃSKA-SOBOLEWSKA Elżbieta 1909-1991

Pseud.: E. Szem.; „Ealt Ibze”; Ryszard Bogumil. Prozaik, poetka.

Urodzona 29 kwietnia 1909 w Warszawie; córka Zygmunta Szemplińskiego, urzędnika, i Stanisławy z Malewskich. Od 1920 uczęszczała do Gimnazjum im. N. Żmichowskiej, a w 1923 przeniosła się do Gimnazjum im. M. Konopnickiej w Warszawie. Debiutowała w 1926 opowiadaniem pt. „Ojciec”, opublikowanym w *Robotniku* (nr 341-342; podp. „Ealt Ibze”). W 1928 zdała maturę i wstąpiła na Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Warszawskiego, ale z powodu złego stanu zdrowia i trudności materialnych studia polonistyczne podjęła rok później (nieukończono). Wiersze, opowiadania i fragmenty prozy ogłaszała m.in. w *Bluszczu* (1931-35, 1937-38), *Kwadrzyde* (1931), *Nouwym Piśmie* (1931-34), *Wiadomościach Literackich* (1933-38), *Tygodniku Ilustrowanym* (1934-35), *Skamandrze* (1935-38). Była członkiem ZZLP i Polskiego PEN Clu-

bu. Współpracowała z lewicowymi czasopismami *Lewar* (1934-36) i *Oblitcze Dnia* (1936). W 1936 brała udział w Zjeździe Pracowników Kultury we Lwowie. W tymże roku wyszła za mąż za Zygmunta Sobolewskiego, dziennikarza. W następnych latach publikowała również w *Czarno na białym* (1938-39), a także w pismach dla dzieci: *Plomyczku* (1936/37-38/39), *Plomyku* (1936/37-38/39). Po wybuchu II wojny światowej udała się do Lwowa, zajętego wkrótce przez ZSRR. Publikowała wiersze i prozę w *Czerwonym Sztandarze* (1939-41). Działała w Klubie Pisarzy i w Komitecie Organizacyjnym Związku Pisarzy Lwowskich, a we wrześniu 1940 została członkiem Związku Pisarzy Radzieckich Ukrainy, była redaktorem odpowiedzialnym kwartalnika Lwowskiej Organizacji Związku *Almanach Literacki* (1941), należała do redakcji ukraińskiego czasopisma *Literatura i Mystectwo*. W 1940 została wybrana do Lwowskiej Obwodowej Rady Delegatów. Po wybuchu wojny radziecko-niemieckiej w czerwcu 1941, ewakuowana w głąb ZSRR, przebywała kolejno w Charkowie, Samarkandzie i Kujbyszewie. Ogłaszała wiersze i prozę w wydawanych w Moskwie *Nouykh Widnokregach* (1941-44). W 1944 powróciła do Polski z 1. Armią Wojska Polskiego. Zamieszkała w Warszawie. W 1946 wyjechała z kraju z mężem, który pracował w polskim konsulacie w Luksemburgu. Odmówiwszy powrotu do Polski, udali się przez Rzym do Maroka i zamieszkali w Casablance. Zajmowała się nadal twórczością literacką, a także malarstwem (wystawiała swoje obrazy pod pseud. Yolanta Milewski), była członkiem Association des Artistes Independents du Maroc. Sporadycznie ogłaszała wiersze w londyńskich *Wiadomościach* (1952, 1956-57) i paryskiej *Kulturze* (1955, 1957). Po niewyjaśnionym zaginięciu męża w 1951 i kilku latach starań o wizę przyjechała w 1958 do Francji. W Paryżu z trudem znajdowała źródła utrzymania. Nadal malowała. W 1962 powróciła do Polski i zamieszkała w Warszawie. Reaktywowała swoje członkostwo w ZLP i kontynuowała pracę literacką. Zmarła 27 kwietnia 1991 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Narodziny człowieka. Powieść. Cz. 1. Radosna afirmacja. Wwa: Bibl. Groszowa [1932], 233 s. Por. poz. 15.

Cz. 2-3 zaginęły w czasie II wojny światowej. Fragm. cz. 2: *Lewar* 1936 nr 1; *Oblitcze Dnia* 1936 nr 6, 9.

2. Wiersze. Wwa: Tow. Wydawn. 1933, 97 s.

3. Lont. Poemat. Powst. 1935. Druk fragm.: *Ska-mander* 1937 z. 84/86; *Alm. Lit.*, Lw. 1941 nr 1 s. 22-41, nadto w poz. 16 s. 99-117.

4. [Osiemnaście] 18 spotkań. [Opowiadania]. Lw., Wwa: Książ.-Atlas [1935], 253 s.

Zawartość: Człowiek jak kwiatek; Matka; Bezłitośni; Plac; Liniująca malpka; Ostatnia rozrywka pana Piwko; Beata; Grafo-mańska historia; Mga; Ręce Nasiki; Władczyni; Na wysokości zadania; Proletariacki typ; Potęga; Kaczuszka; Mięso; Życie ludzkie; Spotkania.

5. Potrójny ślad. Słuchowisko. Radio 1936. Por. poz. 6.

6. Zrosty. [Cykl powieściowy].

[Cz. 1]. Potrójny ślad. Wwa: Rój 1938, 289 s. Wyd. nast. Kr., Wr.: WL 1984. Por. poz. 5.

[Cz. 2]. Kochankowie z Warszawy. Wwa: Rój 1939 [antydat. 1938], 289 s. Wyd. nast. łącznie z [cz. 3] pt. Kochankowie z Warszawy; Śmierć Bazylego. Kr., Wr.: WL 1986, 323 s.

[Cz. 3]. Śmierć Bazylego. [Powieść]. Powst. 1939. Druk fragm. *Dz. Pousz.* 1939 nr 43. Druk całości łącznie z [cz. 2] s. 179-324.

7. List do Warszawy. [Opowiadanie]. Powst. przed 1941. Druk zob. poz. 10 s. 14-40.

Przekł. ukr.: Piś'mo z Varšavu. [Przel.] V. Rudzevič. Kiv, Char'kov 1941.

8. Łańcuch. [Powieść]. Kijów: Lwowskie Państw. Wydawn. Mniejszości Nar. 1941, 526 s.

Druk fragm.: *Bluszcz* 1937 nr 23; *Nasz Wyrzaz* 1937 nr 9; *Nowa Kwadryga* 1937 nr 1; *Sygnaly* 1937 nr 28; *Dz. Lud.* 1938 nr 15, 22.

Przekł. ukr.: Cep'. Kiv, Lvov 1941.

9. Szczęście rodziny Jesionów. [Opowiadanie]. Powst. przed 1943. Druk zob. poz. 10 s. 31-46.

Przekł. ukr.: Ščast'je sem'i Esėnovych. [Przel.] G. Lavarevskij. [Ufa] 1943 [tu też przekł. opowiadania Uśmiechnij się].

10. Pożegnanie. [Opowiadania]. Moskwa: Wydawn. Literatury w Jez. Obcych 1943, 79 s.

Zawartość: Pożegnanie; List do Warszawy [poz. 7]; Szczęście rodziny Jesionów [poz. 9]; Uśmiechnij się; Opowiadanie partyzanta.

Przekł. ukr. opowiadania Uśmiechnij się zob. poz. 9.

11. Krzyż Warszawy. Wiersze zebrane. Wwa: Nowa Epoka 1946, 191 s.

Cykle: Pamięci ojca. (1936-1939); Lisie księżycy. (1934-1939); Droga do Polski. (1941-1945); Krzyż Warszawy (II 1945-IV 1946).

12. Warszawa w ogniu. [Powieść]. Wwa: Nowa Epoka 1946, 219 s. Wyd. 2 tamże [1946?].

13. Kolczasty gość. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1963, 8 k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1968.

14. Powrót z daleka. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1963, 302 s.

Zawiera z poz. 4: Bezłitośni; Plac; Matka; Człowiek, jak kwiatek; Grafo-mańska historia; Beata; Ostatnia rozrywka pana Piwko; Władczyni; Życie ludzkie, — z poz. 10: Opowiadanie partyzanta; Szczęście rodziny Jaśminów [wcześniejsz pt. Szczęście rodziny Jesionów]; Uśmiechnij się, — nadto: Szyfr; Prze-grana; Kaczuszka; Ulica; Chuchnięte; Odcięta ręka; Selenaida; Barykada na Puławskiej. Powrót z daleka.

15. Narodziny. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1968, 588 s. Nowa wersja poz. 1, uwzględniająca zrekonstruowaną cz. 2-3.

16. Notatki z podróży. Wybór wierszy. Ilustr. autorki. Wwa: Czyt. 1968, 240 s.

Cykle: Aż do fanatyzmu [wybór z poz. 2]; Lisie księżycy (wiersze z lat 1933-1939); Wiersze dla Zygmunta; Lont (fragmenty powieści wierszem, napisane w Warszawie 1935 r.) [poz. 3]; Droga 1939-1944; Krzyż Warszawy (wiersze z lat 1944-1946); Droga 1946-1968. Tom w pierwotnej wersji pt. „Modlitwa Tułaczy albo Droga Zygmunta” zawierał cykle: Przecucia. (Wiersze sprzed września 1939); Pamiętnik Tułaczy. Droga przez raj. (1940-1944); Krzyż Warszawy. (1944-1946); Pamiętnik Tułaczy. Droga po „wybraniu wolności”. (1946-1950); Modlitwa Tułaczy [inf. w arch. E.Sz.-S. w Książ. Pomor. im. S. Staszica w Szczec].

17. Niebo w ogniu. [Muz.:] P. Perkowski. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1976, 21 s.

Tekst w jęz. pol i ang.

Nadto w zbiorach Książ. Pomor. im. S. Staszica w Szczec. m.in. wiersze dla dzieci powstałe przed i po wojnie ułożone w tomiki: Czarodziejski lot; Umulele; 12 wierszy [dla syna Wiktora] oraz materiały do powieści: Książka naszego życia.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (A. Szalagan). — LP XX w. (red.).

[Narodziny człowieka:] M. Czapska. *Droga* 1932 nr 9; I. Krzywicki: Narodziny pisarza. *Wiad. Lit.* 1932 nr 29; S. Napierski. Książka instynktu. *Kultura* 1932 nr 21; L. Pomirowski. *Rocz. Lit.* 1932, Z. Starowieyska-Morstinowa. *Prz. Pousz.* 1932 t. 196 nr 586. — [Wiersze:] S. Napierski: Wiersze 1/2. *Wiad. Lit.* 1933 nr 38; S. Furmanik. *Polonista* 1934 t. 1/2. — W. Gombrowicz: Nowe postacie w literaturze. *E.Sz. Kur. Poranny* 1934 nr 187, przedr. w tegoż: *Dzieła zebrane*. T. 10. Paryż 1973, *Dzieła*. T. 12. Kr. 1995. — [18 spotkań:] E. Breiter. *Wiad. Lit.* 1935 nr 13; K. Czachowski. *Nowa Książ.* 1935 nr 8; W. Gombrowicz. *Prosto z Mostu* 1935 nr 12, przedr. w tegoż: *Dzieła zebrane*. T. 10. Paryż 1973, *Dzieła*. T. 12. Kr. 1995; E. Semper. *Lewar* 1935 nr 7; Z. Starowieyska-Morstinowa. *Prz. Pousz.* 1935 t. 206 nr 5; M. Śliwicka. *Mies. Lit. i Szt.* 1935 nr 9. — [Zrośty:] E. Breiter: Potrójny ślad. *Wiad. Lit.* 1938 nr 45; J. Putrament: Dwie powieści Sz. *Sygnaly* 1938 nr 59; J.E. Skiński: Talent i maniera. *Gaz. Pol.* 1938 nr 215; H. Wierzbicka. *Prz. Pousz.* 1938 t. 220 nr 12; T. Bujnicki: Drogi E.Sz. *Słowo* 1939 nr 31. — J.K. Wende: Etapy artystycznego wyzwolenia. *Wiry* 1939 nr 3, przedr. w tegoż: *Literatura, historia, polityka*. Wwa 1982. — [Warszawa w ogniu:] M. Proński: Warszawa 1939 — z perspektywy 1943. *Odrodzenie* 1947 nr 10; S. Kisielewski: Realizm społeczny po raz pierwszy. W tegoż: *Polityka i sztuka*. Wwa 1949. — [Powrót z daleka:] J. Chociński: Opowiadania E.Sz. *Tyg. Kult.* 1963 nr 47; Z. Greń: Sam wśród kobiet. W tegoż: *Książka nie napisana*. Kr. 1966. — [Notatki z podróży:] R. Matuszewski: Poetycka podróż przez wiry epoki. *Twórczość* 1969 nr 12; M. Orski. *Poezja* 1969 nr 5; L. Sokół: Podróż mojego życia. *Nowe Książ.* 1969 nr 12. — J. Piotrowski: Skamandryckie teksty wierszy E.Sz. *Pr. Nauk. Uśl. w Katow.* 1978 nr 240. — J. Marx: „Płynna na nas osiada”. O poezji E.Sz. W tegoż: *Grupa poetycka „Kwadruga”*. Wwa 1983. — E. Nowacka: Wizyta w domu E.Sz.-S. *Poezja* 1986 nr 3. — J. Siedlecka: Perskie księżniczki. Dolores Ibarra. *Tyg. Lit.* 1990 nr 10. — E. Kraskowska: Konsekwencje humanitaryzmu. O twórczości E.Sz. W teście: *Piórem niewieściem*. Pozn. 1999

A.Sz.

SZENIC Stanisław 1904-1987

Eseista, historyk, felietonista.

Urodzony 13 stycznia 1904 w miasteczku Pakość w powiecie mogileńskim w Poznańskim; syn Władysława Szenica, chemika, doktora filozofii, i Apolonii z domu Wieczorek. Nauki początkowe pobierał w domu. Od 1914 uczył się w Gimnazjum im. J. Kasprowicza w Inowrocławiu i tu w 1921 uzyskał maturę. Następnie studiował prawo na Uniwersytecie Poznańskim. Po pierwszym roku studiów przez osiem miesięcy praktykował w kancelarii prawniczej w Bydgoszczy, po czym powrócił na studia; w 1924 uzyskał magisterium. Po odbyciu trzyletniego stażu aplikanckiego (w sądzie grodzkim, potem Prokuraturii Generalnej w Bydgoszczy i sądzie grodzkim w Chodzieży) złożył w 1928 egzamin asesorski i został mianowany asesorem, potem sędzią grodzkim w Poznaniu. W tymże roku został oddelegowany do Warszawy, gdzie podjął pracę w Ministerstwie Sprawiedliwości. W 1929 odbył pięciomiesięczną służbę wojskową w Grudziądzu. W 1930 został przydzielony do Ministerstwa Spraw Zagranicznych i objął stanowisko attaché, a następnie zastępcy przedstawiciela Państwa Polskiego przy Komisji Mieszanej i Trybunale Rozjemczym dla Górnego Śląska z siedzibą w Bytomiu, a później w Katowicach. W 1932-37 był delegatem Polski w Górnośląskiej Komisji Polubownej dla Spraw Obywatelstwa i sędzią okręgowym w Katowicach, gdzie następnie pracował w Sądzie Apelacyjnym. Jesienią 1938, oddelegowany do Departamentu Ustawodawczego Ministerstwa Sprawiedliwości i mianowany sędzią Sądu Apelacyjnego, powrócił do Warszawy; opracowywał ustawodawstwo handlowe i wojenne, ogłaszał artykuły w prasie prawniczej. W tymże roku ożenił się z Ireną Żochowską, z zawodu prawnikiem, potem pianistką (zmarła 1964). Po wybuchu II wojny światowej został we wrześniu 1939 ewakuowany wraz z Ministerstwem do Dubna. W grudniu 1939 powrócił do Warszawy i tu przebywał podczas okupacji niemieckiej. Początkowo utrzymywał się z handlu, był też administratorem kamienicy żydowskich, potem także tłumaczem przysięgłym w Biurze Tłumaczy przy Hipotece Warszawskiej oraz urzędnikiem w Zjednoczeniu Central Rolniczych. Na zlecenie AK gromadził materiały do przyszłego ustawodawstwa dotyczącego odszkodowań wojennych. Po upadku powstania warszawskiego mieszkał w Radości. W listopadzie 1944 z ramienia Biura Rewindykacji i Odszkodowań Wojennych współorganizował na terenach wyzwolonych spod okupacji niemieckiej tzw. grupy operacyjne, zajmujące się zabezpieczaniem i uruchamianiem zakładów przemysłowych, a w lutym 1945 jako pełnomocnik główny Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów wyjechał z tym samym zadaniem do Poznania. W 1945-46 był współorganizatorem i prezesem, a następnie członkiem Rady Nadzorczej Polskiego Związku Zachodniego oraz

współzałożycielem Polskiej Agencji Zachodniej. W sierpniu 1945 został mianowany delegatem Biura Rewindykacji na Niemcy z siedzibą w Berlinie; w 1946-48 był tam członkiem Polskiej Misji Wojskowej w stopniu podpułkownika, a także przewodniczącym strony polskiej w polsko-radzieckiej Komisji do Spraw Reparacji Wojennych; za akcję reparacyjną w 1946 otrzymał Złoty Krzyż Zasługi. Od 1946 był członkiem PPR (w 1948-56 PZPR). Do Warszawy powrócił w styczniu 1948 i do 1949 był radcą w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w Biurze Prac Kongresowych i w Biurze Prawno-Traktatowym. Debiutował w 1948 artykułem pt. „Na marginesie dwóch nieznanymi exlibrisów polskich”, opublikowanym w piśmie *Poligrafika* (nr 3/4). Korzystając z dwuletniego urlopu bezpłatnego, podjął pracę w przedsiębiorstwie Film Polski, najpierw jako kierownik działu ogólnorganizacyjnego, potem zaś jako dyrektor biura prasy i informacji. W 1950 powrócił do pracy w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, gdzie do 1955 pracował w Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych jako kierownik działu niemcoznawczego, a później działu historycznego. W 1955-62 był kierownikiem redakcji literatury niemieckiej w Państwowym Instytucie Wydawniczym. W tym czasie wiele podróżował, m.in. do Belgii, Egiptu, Francji, Grecji, Jugosławii, Iranu, Turcji, Włoch i Związku Radzieckiego. W 1959 został członkiem ZLP. Od 1962 nie pracował etatowo. Nawiązał współpracę z Polskim Radiem, prowadząc wspólnie z Teofilem Sygą cykl audycji popularnych „Dyktans historyczny” (1962) i „Antykwiariat z kurantem” (1964). Od 1963 współpracował z Agencją Informacyjną „Interpress” jako autor cotygodniowego felietonu na tematy kulturalne. W 1967 podróżował po Stanach Zjednoczonych. W 1970 ożenił się z Krystyną z Sojeckich Kozłowską (zmarła 1976). Współpracował z *Nowymi Książkami*, gdzie w 1971-75 zamieszczał stały cykl miniatur biograficznych pt. „Ongiś”. W styczniu 1984 wstąpił do nowego ZLP. Był wybitnym kolekcjonerem i bibliofilem, specjalizował się zwłaszcza w problematyce warszawskiej. Za twórczość warszawianistyczną otrzymał odznakę „Za Zasługi dla Warszawy” (1973) i nagrodę m.st. Warszawy (1974). Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1971), Krzyżem Oficerskim (1980) i Krzyżem Komandorskim (1982) Orderu Odrodzenia Polski oraz odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1977). Zmarł 28 listopada 1987 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Nabycie obywatelstwa na zasadzie polsko-niemieckiej Konwencji Górnośląskiej z dnia 15 maja 1922 r. Komentarz. Kat: *Gaz. Urz. Woj. Śl.* 1937, 266 s.

Przekład czes.: 1954 (inf. autoral).

2. Generałowie i Hitler. [Szkic historyczny]. Wwa: Czyt. 1951, 151 s.

Dot. spisów wojskowych przeciwko A. Hitlerowi.

3. Najstarszy szlak Warszawy. Krakowskie Przedmieście, Nowy Świat, Aleje Ujazdowskie. [Monografia historyczna; współaut.:] J. Chudek. Wwa: PIW 1955, 365 s.

4. Pitaval warszawski. [Szkice historyczne]. Wwa: Czyt.

T. 1. 1955, 209 s. Wyd. 2 rozszerz. z podtyt. (1524-1794). Tamże 1957, 333 s.

Zawartość: Przedmowa. — Zgon dwóch ostatnich książąt mazowieckich w 1524 i 1526 roku; Sprawa Bonieckiego; Zamach na króla Zygmunta III Wazę; Sprawa przeciwko Kazimierzowi Łyszczyńskiemu; Sprawa o zabójstwo Kazimierza Przewodyszweskiego; Sprawa przeciwko Dąbrowskiemu o zabójstwo Żółtowskiego; Zamach na króla Stanisława Augusta w dniu 3 listopada 1771 r.; Sprawa o zabójstwo barona Bernarda Puszęta; Trucielska afera majorowej Dogrumowej; Sprawa księcia Adama Poniatowskiego; Wieszanie zdrajców targowiczian w dniu 9 maja 1794 r.; Sprawa przeciwko „burzycielom spokoju publicznego na dniu 28 czerwca 1794 r.”; Sprawa przeciwko Wojciechowi Skarszewskiemu, biskupowi chełmskiemu. — W wyd. 2 nadto: Sprawa podkanclerza Hieronima Radziejewskiego.

T. 2. z podtyt. (1795-1914). Cz. 1-2. 1958, 305 + 261 s. Wyd. 2 tamże 1959, 570 s.

Zawartość: Od autora. — Gdy władze ingerowały w wymiar sprawiedliwości; Sprawa służącej Rozmuszewskiej o zabójstwo swej pani; Sprawa adwokata Malinowskiego o zamordowanie prezesa Trybunału Warszawskiego Brzozowskiego; Sprawa zabójstwa dra Bertholda Hermanieg; Sprawa o sprzedaż żony; Sprawa przeciwko Władysławowi Ostrowskiemu o otrucie; Sprawa o zabójstwo profesora Girsztowa; Sprawa Stanisława Hiszpańskiego o zabójstwo dra Aleksego Kurcysza; Proces o zabójstwo Marii Wisnowskiej; Sprawa o zabójstwo Grajnera; Sprawa doktorów Koscińskiego i Solmana; Sprawa Bohdana Ronikiera; Sprawa o zabójstwo Władysława ks. Druckiego-Lubeckiego.

Wyd. łączne t. 1-2 jako wyd. 3 poszerz. Wwa: KiW 1975, 564 s.

5. Królewskie kariery warszawianek. [Szkice historyczne]. Wwa: Iskry 1959, 207 s. Wyd. 2 poszerz. tamże 1971.

Zawartość: Barbara Gizanka; Anna Orzełska; Julia Hauke. — W wyd. 2 nadto: Elżbieta Grabowska.

6. Maria Szymanowska i jej czasy. [Biografia; współaut.:] T. Syga. Wwa: PIW 1960, 524 s.

7. Mars i Syrena. [Szkice historyczne]. Wwa: MON.

Cz. 1. Larum na traktach Warszawy. 1960, 330 s. Wyd. 2 tamże 1965.

Zawartość: Przedmowa. — Szwedzi w Warszawie; Francuzi w Warszawie; Austriacy w Warszawie; I znowu Francuzi w Warszawie.

Cz. 2. Mars i Syrena. 1964, 254 s.

Zawartość: Placę musztry i parad; Obóz Powązkowski; Odwacha; Warszawskie szkoły wojskowe; O dawnych koszarach w Warszawie; Arsenal warszawski; Pamiętki po królu Janie Sobieskim; Kampament pod Wilanowem.

Wyd. łączne cz. 1-2. 1966, 662 s.

W wyd. łącznym dodano w cz. 1 szkic: Prusacy w Warszawie.

Nagroda literacka Ministra Obrony Narodowej w 1968.

8. Pitaval wielkopolski. [Szkice historyczne]. Wwa: Czyt. 1960, 270 s. Wyd. 2 Pozn.: WP 1977.

Zawartość: Od autora. — Sprawa przeciwko czternastu czarownicom z Doruchowa; Tragiczny pojedynek uczniów gimnazjalnych; Sprawa o zabójstwo Ludwika Nitkowskiego ze Skapego; Sprawa Kwileckich; Sprawa hrabiego Macieja Mielżyńskiego o podwójne zabójstwo.

Adapt. film. szkicu Sprawa o zabójstwo Ludwika Nitkowskiego ze Skapego pt. Romantyczni; Scenariusz: S. Różewicz, W. Zalewski. Ekran. 1970.

9. Ochmistrzyni i faworyty królewskie. Portrety trzech dam warszawskich. [Szkice historyczne]. Wwa: Iskry 1961, 169 s.

Zawartość: Urszula Meierin; Pani [E.] Grabowska; Vaubanka [H. de Vauban].

10. Maria Kalergis. [Biografia]. Wwa: PIW 1963, 545 s. Wyd. nast. tamże; wyd. 2 uzup. 1965, wyd. 3 uzup. 1968, wyd. 4 1973.

11. Pitaval makabryczny, czyli sprawy pijackie. Alkoholizm a przestępczość. [Szkice historyczne]. Przedm.: S. Antoszcuk. Posł.: J. Sawicki. Wwa: PZWL 1965, 264 s.

Zawartość: Od autora. — Tragedie rodzinne: Zabójstwo rozpijanej żony; Wyrzucenie przez okno; Zabójstwo towarzyszy życia; Poparzenie kwasem; Jeszcze jedno zabójstwo żony; Uduślenie pierzei; Zabójstwo matki; Zabójstwo szwagra; Zabójstwo prostytutki. — Bijatyki i burdy uliczne: Zabójstwo kompana; Zabójstwo w obronie koniecznej; Bestialski napad na drodze; Bójka przy kiosku z piwem; Bijatyka na zabawie; Bijatyka na weselu; Zabójstwo pana młodego; Zabójstwo nauczycielki na wsi. — Piractwo drogowe: Zabójstwo kobiety przechodzącej przez ulicę; Zabójstwo na wysepce tramwajowej; Zabójstwo na szosie; Zabójstwo towarzysza jazdy; Amok na wykradzionym „Starze”.

12. Walki o Warszawę 1656-1657. [Szkic historyczny]. Wwa: MON 1968, 187 s.

13. Ani triumf, ani zgon. [Szkic o powstaniu listopadowym]. Wwa: MON 1969, 424 s. Wyd. nast. tamże; wyd. 2 1971, wyd. 3 1981.

14. Franciszek Liszt. [Biografia]. Wwa: PIW 1969, 561 s. Wyd. 2 tamże 1975.

15. Generał Józef Chłopicki. 1771-1854. Wwa: MON 1972, 174 s.

Biografia popularna.

16. Za zachodnią miedzą. Polacy w życiu Niemiec XVIII i XIX wieku. [Szkice i biografie]. Wwa: PIW 1973, 374 s.

Zawartość: Zamiast przedmowy. — Gottfried Wilhelm Leibniz; Bogdan Teodor Lubieniecki; Jan Ernest Gockowski; Daniel Chodowiecki; Kolonizacja; Służba wojskowa; Józef Aleksander Jabłonowski; Książę Antoni Henryk Radziwiłł; Aleksander Augustyn Ferdynand Oppelm-Bronikowski; Hrabia Atanazy Raczyński; Książę Hugon Radolin; Berlin miastem Polaków; Józef Kościelski; Julian Fałat; Wojciech Kossak; Stanisław Przybyszewski; Fryderyk Nietzsche; Hrabia Bogdan Hutten-Czapski; Polacy w nauce niemieckiej; Polska nuta nad Sprewą; Polacy w Monachium; Polacy w Westfalii i Nadrenii; Przypadki repolonizacji; Anusia Orzelska; Marianna z Ciecier-

skich Skórzewska; Michalina z Rohnerów Hoffmannowa; Karolina Goethe i Maria Szymanowska; Karolina z Iwanowskich Sayn-Wittgenstein. — Wykaz zmienionych rodzin szlacheckich.

17. Ongiś. [Miniatury biograficzne]. *Nowe Książ.* 1971-1975. Wyd. osob. Wwa: MON 1975, 466 s. Wyd. nast. tamże; wyd. 2 1980, wyd. 3 [1986].

18. Większy niż król ten książę. Część pierwsza opowieści o księciu Józefie Poniatowskim. [Biografia]. Wwa: MON 1976, 371 s. Cz. 2 zob. poz. 20.

19. Cmentarz Powązkowski. Zmarli i ich rodziny. Wwa: PIW.

[T. 1]. 1790-1850. 1979, 480 s.

[T. 2]. 1851-1890. 1982, 457 s.

[T. 3]. 1891-1918. 1983, 470 + [164] s.

Nagroda Funduszu Literatury w 1984.

20. Książę Wódz. Część druga opowieści o księciu Józefie Poniatowskim. [Biografia]. Wwa: MON 1979, 376 s. Cz. 1 zob. poz. 18.

21. Tajemnice grobu z białego marmuru. [Opowieść o Marii Wisnowskiej]. *Tyg. Demokr.* 1982 nr 5-16.

22. Bratanek ostatniego króla. [Biografia J. Poniatowskiego]. Wwa: MON [1983], 580 s.

23. Garść wspomnień. Posł.: M. Podkowiński. Powst. 1987. Pozn.: WP 1990, 269 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1980. — Wywiady: Kronikarz i kolekcjoner. Rozm. [H. Przewoska] H.P. *Stolica* 1958 nr 17; Rendez-vous spóźnione o wiek. Rozm. J. Hordyński. *Życie Lit.* 1966 nr 24; K. Demaniuk: W narodzie żyje wieczny jego przeszłość. *Prz. Tyg.* 1984 nr 29.

SWPP 2 (R. Loth). — D. Chadrysiak: Bibliografia twórczości S.Sz. po 1970 r. *Roczn. Kasprzowiczowski* 2000.

[Pitaval warszawski:] J. Frühling: Smietanka z grubym kożuchem. *Polityka* 1958 nr 37; L.B. Grzeniewicz: Warszawskie procesy kryminalne. *Tryb. Lit.* 1958 nr 36; T. Jodelka: Warszawskich spraw ponurych ciąg dalszy. *Nowe Książ.* 1958 nr 15; [T. Sygal T.S.]: Ponure sprawy Warszawy. *Stolica* 1958 nr 32. — [Królewskie kariery warszawianek:] J. Frühling: Pod pretekstem amarów. *Twórczość* 1959 nr 9; S. Zabiello: Nowe warszawiana Sz. *Kierunki* 1959 nr 20. — [Maria Szymanowska i jej czasy:] H. Berezka: Użytecznie i pięknie. *Argumenty* 1960 nr 31; M. Danilewiczowa: „Jej Arcymuzyczna Mość”. *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 29; J. Iwaszkiewicz: Muzykologia. *Nowa Kult.* 1960 nr 43. — [Pitaval wielkopolski:] J. Iwaszkiewicz: Rodzina Cencich ze Skapego. *Życie Warsz.* 1960 nr 122; Z. Lewinówna: Tym razem Wielkopolska. *Nowe Książ.* 1960 nr 15. — [Maria Szymanowska i jej czasy:] W. Natanson: Zdumiewające życie Marii Szymanowskiej. *Życie Lit.* 1960 nr 31; S. Podhorska-Okolów. *Twórczość* 1960 nr 9; M. Prosnakówna: Książka o Marii Szymanowskiej. *Polonistyka* 1960 nr 6; J. Suł: Biografia kultury. *Tyg. Powsz.* 1960 nr 43; S. Zabiello: Prekursorka feministek. *Kierunki* 1960 nr 32; S. Treugutt. *Nowe Książ.* 1961 nr 2. — [Mars i Syrena:] T.J. Żółciński: Z przeszłości militarii warszawskich. *Nowa Kult.* 1960 nr 51/52; W. Billip: Larum na traktach Warszawy. *Nowe Książ.* 1961 nr 2. — L. Kukulski: Portrety trzech warszawianek. *Nowe Książ.* 1961 nr 20 [rec.: Ochmistrzyni i faworyty królewskie]. — S. Podhorska-Okolów: Bohaterstwo i lekkomyślność. *Twórczość* 1961 nr 2 [rec.: Mars i Syrena]. — S. Zabiello: Trzy da-

my. *Kierunki* 1961 nr 27 [rec.: Ochmistrzyń i faworyty królewskie]. — [Maria Kalergis.] W. Günther. *Tydz. Pol.* Londyn 1964 nr 35; E. Jankowski: Opowieść o romantycznej egerii. *Nowe Książ.* 1964 nr 4; Z. Kozarynowa: Biała syrena — Maria Kalergis. *Wiadomości*, Londyn 1964 nr 19. — Z. Pedziński: S.Sz. *Tyg. Kult.* 1964 nr 44. — [Maria Kalergis.] Z. Starowieyska-Morstinowa: Trzy kobiety. *Tyg. Powsz.* 1964 nr 52; [J. Stempowski] P. Hostowiec: O zyciorysie Marii Kalergis. *Na Antenie*, Monachium 1964 nr 8/9, przedr. w tegoż: Felietony dla Radia Wolna Europa, Wwa 1995. — [Mars i Syrena.] Z. Kozarynowa: Mars i Syrena. *Wiadomości*, Londyn 1965 nr 45; B. Królikowski: Militaria Warszawy. *Twórczość* 1965 nr 6; [S. Mackiewicz] Cat: Film puszczony wstecz. *Sl. Powsz.* 1965 nr 67. — W. Szyborska: *Życie Lit.* 1968 nr 32 [rec.: Maria Kalergis]. — [Franciszek Liszt:] M. Danilewiczowa: Liszt — człowiek. *Na Antenie*, Monachium 1969 nr 78; L. Erhardt: Pięćset stron o Liszcie. *Nowe Książ.* 1969 nr 17; H. Harley. *Ruch Muz.* 1969 nr 20; S. Zabiello: Książka o Liszcie. *Sl. Powsz.* 1969 nr 176. — W. Żukrowski. *Nowe Książ.* 1970 nr 7, przedr. w tegoż: Karambole. Wwa 1973 [rec.: Ani triumf, ani zgon]. — K. Brzozowska. *Orzeł Biały*. Londyn 1972 nr 93-95 [rec.: Królewskie kariery warszawianek]. — [Za zachodnią miedzą.] [S. Brodzki] Stab: jenseits des westlichen Rains. *Polnische Perspektiven*, Wwa 1974 nr 2; J. Goczół. *Opole* 1974 nr 2; E. Puzdrowski: Polacy za zachodnią miedzą. *Twórczość* 1974 nr 12. — Z. Boras. *Stud. Historica Slavo-Germanica* 1976 t. 5 [rec.: Za zachodnią miedzą]. — [Onigsi] J. Łojek: Sztuka biograficznej miniatury. *Nowe Książ.* 1975 nr 8; M. Danilewicz Zielńska. *Kultura*, Paryż 1976 nr 7/8; M. Drozdowski. *Mówią Wieki* 1976 nr 1. — [Większy niż król ten książę:] J. Kardaszewicz: Książę i inni *Kierunki* 1976 nr 41; J. Łojek: Na pewno większy... *Nowe Książ.* 1976 nr 12, przedr. w tegoż: Wokół sporów i polemik. Lubl. 1979. — F. Fornalczyk. *Kron. Wielkop.* 1979 nr 1/2 [rec.: Pitaval wielkopolski]. — [Książę Wódz:] A. Hamerliński: Napoleońskie lata. *Tyg. Kult.* 1979 nr 51/52; A. Soszyński. *Nowe Książ.* 1979 nr 18; T. Syga. *Solica* 1979 nr 46. — [Cmentarz Powązkowski. T. 1:] M. Hryniewicz: S.Sz. przechadzki po Powązkach. *Nowe Książ.* 1980 nr 4; J. Waldorff: Sensacje spod calunu. *Polityka* 1980 nr 11; A. Wallis. *Kron. Warsz.* 1980 nr 4; B. Żadura: Uczynić historię żywa. *Twórczość* 1980 nr 8. — Z. Warski: Triumf pisarza, czyli „Ani triumf, ani zgon”. *Rzeczywistość* 1982 nr 2. — W. Strzałkowski. *Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1982 nr 111 [rec.: Królewskie kariery warszawianek]. — [Cmentarz Powązkowski. T. 1-2:] A. Hamerliński: Powązki. *Tyg. Kult.* 1982 nr 32; T. Krzemień. *Tu i Teraz* 1982 nr 7; S. Zielinski: Powązki. S.Sz. *Nowe Książ.* 1982 nr 1. — Sz. Burma: Książę Pepi. *Prz. Pol.* 1984 nr 6 [rec.: Bratanek ostatniego króla]. — A. Wallis. *Kron. Warsz.* 1984 nr 2 [rec.: Cmentarz Powązkowski. T. 1-3]. — M. Karpinska. *Mówią Wieki* 1985 nr 4 [rec.: Bratanek ostatniego króla]. — M. Podkowiński: S.Sz. *Polityka* 1987 nr 50. — [A. Biernacki] Abe: S.Sz. *Twórczość* 1988 nr 4. E.G.

SZENWALD Lucjan 1909-1944

Pseud.: Adam Greczan; cis; Marian Wohl; — wspólnie z Konstantym Ildefonsem Gaczyńskim: l.s. i k.i.g. wróbel 29; Myx; — pseud. redakcyjny wydawnictwa Rój używany też przez innych autorów: Dr. J.P. Zajęzkowski.
Poeta, tłumacz.

Urodzony 13 marca 1909 w Warszawie; syn Jakuba Szenwalda, handlowca, i Eugenii z Maliniczek. Uczęszczał do I Gimnazjum Męskiego Związku Zawodowego Nauczycieli Polskich Szkół Średnich w Warszawie. W 1924, wraz z kolegą szkolnym Romanem Kołonieckim, założył grupę literacką My i wydawał organ grupy — szkolne piśmisko *Pochodnia*; debiutował na łamach grudniowego nu-

meru tego periodyku wierszem pt. „Widzenie Pytagory”, a następnie do 1926 drukował tu wiersze, artykuły i przekłady, głównie z języka angielskiego (przedr. wybranych juveniliów w: *Wspomnienia o Lucjanie Szenwaldzie*, Wwa 1963). Utwory oryginalne i tłumaczenia publikował także w innych szkolnych piśmiskach: *Brzoskwinia*, *Samopomoc* i jednodniówce *Camera obscura*. Interesował się muzyką, grał na fortepianie, a w ostatniej klasie gimnazjum podjął indywidualną naukę języka greckiego. W 1925 ogłosił w *Skamandrze* (nr 40) wiersz pt. „Przybierający księżyc”; z piśmem tym współpracował do 1926. Po zdaniu matury rozpoczął w 1926 studia z zakresu filologii klasycznej na Uniwersytecie Warszawskim (nieukończono). W tym też czasie został członkiem grupy literackiej Kwadrędy i współpracownikiem wydawanego przez nią pod tą samą nazwą pisma (1928-30). Należał też do uniwersyteckiego Koła Polonistów i do Organizacji Młodzieży Socjalistycznej (OMS) „Życie”. Utrzymywał się głównie z prac przekładowych z języka angielskiego, a potem rosyjskiego (m.in. pod pseud. redakcyjnym wydawnictwa Rój: Dr. J.P. Zajęzkowski, używanym też przez innych autorów); przez krótki czas pracował także jako korektor i adiutor w tym wydawnictwie. W 1930 otrzymał stypendium Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na tłumaczenie poezji R. Browninga. W tymże roku wstąpił do Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej (KZMP); od 1931 był sekretarzem organizacyjnej dzielnicowej Związku, a w 1932 do KPP. Uczestniczył w spotkaniach członków Akademickiego Klubu Literacko-Artystycznego działającego przy OMS „Życie”, a potem współdziałał także, głównie jako autor piosenek i wierszy satyrycznych, z nielegalnym zespołem estradowym Czerwona Latarnia, utworzonym z koła dramatycznego tego klubu (1932-38). Około 1933 ożenił się z Rozą Zaks, pielęgniarką (rozwód ok. 1937). Od 1934 współpracował, głównie jako poeta i tłumacz, z prasą lewicową; wchodził w skład zespołów redakcyjnych pism *Na przelaj* (1934; tu też utwory pod pseud.: Adam Greczan, Myx, Marian Wohl) i *Lewar* (1935-36), był współredaktorem *Dziennika Popularnego* (1936-37) i *Nowej Kwadrędy* (1937). Równocześnie od 1936 był pracownikiem Centralnej Redakcji KPP (do rozwiązania partii w 1938); w tymże roku odbył podróż do Belgii jako delegat na zjazd KZMP. Podczas likwidacji w 1937 *Dziennika Popularnego*, jako jeden z kierowników literackich zdelegalizowanej gazety, został aresztowany i przez kilka miesięcy oczekiwał na proces w więzieniu przy ulicy Daniłowiczowskiej w Warszawie (sprawę umorzono); w następnych latach pozostawał pod stałym nadzorem policji i w 1938-39 jeszcze dwukrotnie był aresztowany. Około 1937 ożenił się z Stefa-

nią Aliną Liwicką, pianistką. Utrzymywał się nadal głównie z przekładów dla wydawnictwa Rój. Kontynuował twórczość literacką, pisał m.in. utwory dla teatru Polskiego Radia oraz dramaty poetyckie (m.in. zaginione: „Ptaki i gady” oraz „Gęsi kapitołańskie”). Po wybuchu II wojny światowej przebywał na terenach zajętych przez ZSRR, najpierw w Kowlu, a od grudnia 1939 we Lwowie. Złożył podanie o przyjęcie do Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików). W 1940 został członkiem Związku Pisarzy Radzieckich Ukrainy. Był redaktorem audycji dla młodzieży polskiej w Obwodowym Radiokomitecie Lwowskim; współpracował też z Radiem Lwów jako autor słuchowisk. Wiersze i tłumaczenia poezji rosyjskiej publikował w tym czasie m.in. w *Czerwonym Sztandarze* (1940, 1942) i w *Nowych Widnokregach* (1941). W 1941 zgłosił się ochotniczo do służby w Armii Czerwonej i walczył w formacji reflektorów przeciwlotniczych; brał m.in. udział w bitwie pod Charkowem, gdzie został ranny. W 1942 został skierowany do pracy przymusowej w okolicy Nowosybirsk; był tam drwalem, a potem także pianistą w objazdowym kinie. Wiosną 1943 wstąpił ochotniczo do I Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki i służył kolejno w żandarmerii, kompanii rusznic, a potem w batalionie sanitarnym. Od sierpnia 1943 do wiosny 1944 prowadził „Kronikę I Dywizji”. Brał udział w walkach frontowych; za zasługi w bitwie pod Lenino (gdzie walczył w stopniu podporucznika) otrzymał w 1943 Krzyż Walecznych i radziecki Order Czerwonej Gwiazdy. Kontynuował współpracę z pismem *Nowe Widnokregi* (1943-44) i gazetą *Żołnierz Wolności* (1943-44; tu m.in. cykl gawęd „Kapral Gorzala ma głos”), drukował też wiersze, m.in. we frontowej gazecie *Zwyciężymy* (1944). W 1944, awansowany do stopnia kapitana, wykładał w Szkole Oficerów Polityczno-Wychowawczych. Zginął 22 sierpnia 1944 w wypadku samochodowym niedaleko Kurowa w Lubelskiem; pochowany w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Scena przy strumieniu. Poemat. Wwa: Księg. F. Hoesicka 1936, 93 s. Przedr. poz. 6.

Zawiera też L.Sz.: Komentarz, s. 89-93.
Adapt. radiowa: Adapt.: B. Ostromecki. Radio 1972.

2. Rower. (Na tle prawdziwego zdarzenia). [Poemat]. *Nowa Kwadryga* 1937 z. 1 s. 25-33. Przedr. w poz. 6.

Adapt. tv: Adapt.: J. Kierst. TV 1958.

3. Krzysztof Kolumb na Morzu Sargassowym. [Poemat dramatyczny]. Powst. ok. 1937.

Rkps zaginął w czasie powstania warszawskiego (inf.: J. Tarcałowicz; Lucjan Szenwald. Wwa 1977).
Adapt. radiowa: Adapt.: I Byrska. Radio 1938.

4. Jarosław Dąbrowski. [Utwór dramatyczny]. Radio 1940.

Tekst nie zachował się.

5. Z ziemi gościnnej do Polski. [Wiersze]. Moskwa: Związek Patriotów Pol. w ZSRR 1944, 37 s. Przedr. zob. poz. 6.

6. Utwory poetyckie. Słowo wstępne: S.R. Dobrowolski, S. Pollak, W. Bieńkowski. Przejrzał: S. Pollak. Łódź: Książka 1946, 247 s. Wyd. 2 poszerz. ze wstępem S. Wygodzkiego Wwa: KiW 1950. Zawiera m.in.: Scena przy strumieniu [poz. 1]; Z ziemi gościnnej do Polski [poz. 5]; Wiersze ostatnie; Z przekładów [R. Browninga, W. Majakowskiego i P. Shelley'a]. – W wyd. 2 dodano dalsze przekłady poezji W. Majakowskiego.

7. W boju. Wiersze. [B.m.:] Gł. Zarząd Polit.-Wychowawczy WP [Wojska Pol.] 1946, 35 s. Wybór wierszy z l. 1941, 1943-1944.

8. Wiersze żołnierskie. Wstęp: S.R. Dobrowolski. [Wwa:] MON 1953, 93 s.

Oprócz wierszy zawiera gawędy: Kapral Gorzala ma głos; Felus Słonko ma głos; Kapral Gorzala ma głos.

9. Pisma wybrane. Przedm.: W. Wasilewska. Wwa: Czyt. 1955, 324 s.

Zawiera wiersze (m.in. inedita), prozę i publicystykę L.Sz. oraz przekłady wierszy R. Browninga, P. Shelley'a, W. Majakowskiego i W. Shakespeare'a.

10. Wiersze liryczne. Wybór i układ: B. Ostromecki. Wwa: PIW 1964, 167 s.

11. Wiersze wybrane. Przedm.: S. Pollak. Wwa: Czyt. 1964, 183 s.

12. Młodość niezwykła. Wybór poezji. Wyboru dokonał B. Ostromecki. Wwa: MON 1966, 86 s.

13. [Wybór wierszy]. Wwa: Czyt. 1970, 140 s.

14. [Wybór wierszy]. Wybór i wstęp: S. Atlas. Wwa 1974, 48 s.

15. Poezje wybrane. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył S.R. Dobrowolski. [Nota biograf.:] J. Bandrowska-Wróblewska. [Wwa:] LSW 1977, 120 s.

16. ...Wojny drogą zwycięstwa. [Wybór wierszy]. Wwa: MON [1983], 29 s.

Wybór wierszy w przekł. ros.: Plecom k pleču. Izbrannoe perevody s polskogo. Moskva 1949.

Przekłady

1. E. Wallace: Straszliwy hotel. [Powieść]. *Gaz. Poranna* 1928 nr 206-269. Wyd. osob. Wwa: Rój 1929, 279 s. Wyd. nast.: tamże 1937; wyd. popraw. Szczec.: Glob 1992, 170 s.

2. E. Wallace: Zagadkowa hrabina. Wwa: Rój 1930 [antydat. 1929], 223 s. Wyd. 2 tamże 1937.

3. J. Chancellor: Złote kajdany. [Powieść]. Wwa: Minerwa [1936], 364 s.

4. Sen nocy letniej. [Film amer. według sztuki W. Shakespeare'a]. Reż.: W. Dieterle i M. Reinhardt. Ekran. 1935. Oprac. tekstu pol. ... Emisja w Polsce [ok. 1938].

5. W. Shakespeare: Burza. Komedia w 5 aktach. Przekł. powst. ok. 1939.

Przekł. nie zachował się (inf. rodziny); prawdopodobnie był początkiem realizacji zamówionego przez wydawnictwo Rój tłumaczenia „Dzieł wszystkich” W. Shakespeare'a (inf.: E. Wodnarowa; Lucjan. W: Wspomnienia o Lucjanie Szenwaldzie. Wwa 1963).

6. A. Döblin: Podróż do krainy wiecznego życia. [Powieść]. Przedm.: J. Wittlin. Wwa: Rój 1939 [antydat. 1938], 409 s.

7. K. Roberts: Arundel. (Kronika prowincji Maine). [Powieść]. T. 1-2. Wwa: Rój [1939], 345 + 385 s. Wyd. nast. T. 1-2. Kat.: Śląsk 1991.

T. 1. Warownia Arundel; T. 2. Pochód strażników.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (A. Szalagan). — LP XX w. (T. Bujnicki).

A. Wolica: Wspomnienia, których jeszcze nie ma. *Tyg. Il.* 1932 nr 12. — [Scena przy strumieniu:] S. Napierski. *Druga* 1937 nr 4; K.W. Zawodniński. Czyżby odrodzenie poezji epickiej? *Wiad. Lit.* 1937 nr 26, przedr. w tegez: Z pism. Wśród poetów. Kr. 1964 [m.in. dot.: Scena przy strumieniu]. — W. Słobodnik: L. Sz. (Próba wizerunku). *Nowe Widnokregi*, Moskwa 1944 nr 22. — H. Boguszewska: Wspomnienie o L.Sz. *Nowa Epoka* 1945 nr 15. — S.R. Dobrowolski: Droga poety. *Odrodzenie* 1946 nr 33. — [Utwory poetyckie:] H. Kamiennicka: Poeta płonącej młodości. *Tyg. Warsz.* 1946 nr 48; H. Markiewicz: Droga przetrwana. *Odrodzenie* 1946 nr 49. — S. Pollak: L.Sz. *Kuźnica* 1946 nr 34. — M.A. Wasilewski: Oto poeta. *Dziś i Jutro* 1946 [rec.: Utwory poetyckie]. — S. Flukowski: „Kwadryga”, L.Sz. i jego poezja. *Twórczość* 1947 nr 11. — A. Sowiński: Poezja L.Sz. *Kuźnica* 1948 nr 3 [rec.: Utwory poetyckie]. — T. Byrski: Tragiczne dzieje Szenwaldowego „Kolumba”. *Odrodzenie* 1949 nr 47, przedr. zmien. w: Wspomnienia o Lucjanie Szenwaldzie. Wwa 1963 [dot.: Krzysztof Kolumb na Morzu Sargassowym]. — S. Biskupski: Spotkania z kapitanem Szenwaldem. Wwa: MON 1954, 81 s. [zbeletryzowane wspomnienia]. — V.A. Chorev: Twórczość L.Sz. v 20-30 годы. W: Literatura sławiańskich narodów. [T.] 4. Moskwa 1959. — M. Bibrowski: Nieznane wiersze L.Sz. *Polityka* 1960 nr 40 [dot. utworów publikowanych w piśmie *Na Przelaj* w 1934]. — S.R. Dobrowolski: „Nowa Kwadryga”. W: Księga wspomnień 1919-1939. Wwa 1960 [m.in. dot. L.Sz.]. — T. Bujnicki: Od katastrofizmu do poezji proletariackiej (Ewolucja twórcza L.Sz. 1925-1937). *Ruch Lit.* 1963 nr 3. — Wspomnienia o Lucjanie Szenwaldzie. Red. G. Pauszer-Klonowska. Wwa: PIW 1963, 385 s. [zawartość: G. Pauszer-Klonowska: Zamiast wstępu. — R. Kołonecki: Młodość i przyjaźń 1922-1928 [tu także teksty młodzieńczych utworów L.Sz.]; A. Stonimski: L.Sz.; S.R. Dobrowolski: Lucek; S. Flukowski: Marzenie, entuzjazm, kamery; M. Bibrowski: Poeta i rewolucja; W. Słobodnik: W cieniu poezji i muzyki; S.M. Saliński: Okrucy lustra; A. Maliszewski: Lucek; S. Pollak: W terminie u wielkoludów; J. Wyka: Wzdłuż i obok „Sceny przy strumieniu”; A. Olcha: Po latach; T. Byrski: Narodziny i śmierć poematu; E. Wodnarowa: Lucjan; J. Sigalin: Żelży Fatum pozwoli do nadwiślańskiej wrócić Itaki; A. Rafałowski: Na szosie pod Kurowem]. — H. Michalski: Nad wierszami Sz. *Kultura* 1964 nr 35 [m.in. dot.: Z ziemi gościnnej do Polski]. — [Wiersze liryczne:] S.R. Dobrowolski: Przed czasem upogonywany. *Nowe Książ.* 1965 nr 6 [dot. także: Wiersze wybrane]; J. Rogoziński: Prekursor. *Współczesność* 1965 nr 2. — J.M. Rymkiewicz: Ogród Persefony. *Pam. Lit.* 1965 z. 4 [dot. poematu: Kuchnia mojej

matki] — T. Bujnicki: Między ideologią a poetyką. *Mies. Lit.* 1968 nr 5, przedr. w: Literatura polska wobec idei rewolucyjnych XX wieku. Wwa 1969 [m.in. o L.Sz.]. — D. Chrościelewska-Kuźniak: Poetycka polemika L.Sz. z Władysławem Broniewskim. *Pr. Polonist.* Ser. 30: 1974. — Czy tylko poeta żołnierz? Wywiad z A. Szenwaldową. *Rozm. J. Skarżyński. Za Wol. i Lud* 1974 nr 34. — J. Kropiwnicki: L.Sz. — poeta znany? (W 30 rocznicę śmierci). *Życie Lit.* 1974 nr 41, polem. [J. Łobodowski] Szczeracz: O L.Sz. *Tydz. Pol.*, Londyn 1974 nr 45. — A. Zieniewicz: „Granat z nastieniem wolności” (O L.Sz.). *Poezja* 1975 nr 5. — D. Chrościelewska: Wiersze żołnierskie. *Odgłosy* 1977 nr 45 [dot.: Z ziemi gościnnej do Polski]. — J. Tarczałowicz: Lucjan Szenwald. Życie i twórczość. Wwa: PIW 1977, 275 s. — T. Bujnicki: Przemiany w poezji L.Sz.: Trzy poetyki rewolucyjne (Bruno Jasieński; Władysław Broniewski; L.Sz.). W tegez: O poezji rewolucyjnej. Kat. 1978. — M. Piechał: Ostatni „Kwadrygiści”. *Nowe Książ.* 1978 nr 14 [rec.: Poezje wybrane] — P. Dybel: L.Sz. — rewolucjonista w zakletym kręgu tradycji. *Nowy Wyraz* 1979 nr 7. — J. Tarczałowicz: W kręgu poetyki zbiorowej „Kwadrygi”. (Na przykładzie poezji L.Sz.). *Poezja* 1979 nr 11/12. — T. Budrewicz: „Podwójna istota” L.Sz. *Poezja* 1980 nr 2. — T. Bujnicki: Stare dzbany i młode wino — L.Sz. W: Poezji dwudziestolecia międzywojennego. T. 2. Wwa 1982. — E. Syzdek: Z „Kronki i DP [Dywizji Piechoty]” L.Sz. [cz. 1]; Narodziny armii. Z „Kronki” Sz. [cz.] (2). *Tu i Teraz* 1982 nr 22, 25, polem. *tamże*. O Terleki: Prośba o komentarz, nr 40, W. Sokorski: O L.Sz. — do red. Olgierda Terlekiego, nr 45/46. — M.O. Glovačev: Twórczość L.Sz. v 40-te goły. *Sovetskoe Starjanowedenie*, Moskwa 1983 nr 6. — J. Marx: „Poezja nie jest kwestią moralności” — o poezji L.Sz., pieśniarza Pierwszej Dywizji. W tegez: Grupa poetycka „Kwadryga”. Wwa 1983. — D. Chrościelewska-Kuźniakowa: Sz. contra Sz. *Osnowa* 1984 nr 5/6. — P. Dybel: L.Sz. OLP. Ser. 6 t. 4. Kr. 1993.

B.T.

SZEWCZYK Wilhelm 1918-1991

Pseud.: B.M.; B. Miłobędzka; Barbara Miłobędzka; bm; BM; Pseud. Mleczko; brz; (brz.); Brz.; (brzym); Brzym; Emil Wyleżuch; Hanys Kocynder; Henryk Weber; Ibrahim Ibn Jakub (Młody); J.B.; J. Brzym; Jacek Brzym; Jan Brzym; Jerzy Szumilas; Kora; (Kora); Nielietar; Omikron; p.k.; P.K.; Paweł Kupke; pk; (pk); Polak Mały; R.K.; r.p.; (r.p.); Rajmund Pisarski; rk; Silesius; Spartacus; sz; Sz.; tsm; W. Ostatni; W.Sz.; (wh); Wilhelm Ostatni; wisz; Wisz; (Wisz); Z-ca. Prozaik, publicysta, tłumacz.

Urodzony 5 stycznia 1918 w Czuchowie pod Rybnikiem na Górnym Śląsku; syn Hieronima Szewczyka, górnika, i Anny z domu Sochol (Sokół). Początkowo uczył się w Czerwoncu, następnie w Gimnazjum Klasycznym w Rybniku. Debiutował w 1932 wierszem pt. „Kochaj ziemię śląską”, opublikowanym w wychodzącym w Knurowie czasopiśmie *Młodzież Śląska* (nr 3). Po zdaniu matury w 1936 przeniósł się do Katowic. Liczne wiersze zamieszczał w 1935-37 w katowickiej *Kuźnicy*. W 1938-39 należał do grupy literackiej skupionej przy piśmie *Fantana* i był członkiem zespołu redakcyjnego tego miesięcznika; tu też zamieszczał utwory poetyckie. W czerwcu 1939 został kierownikiem referatu literackiego w katowickiej rozgłośni Polskiego Radia (tu m.in. opublikował poemat „Latarnia zgasała”). W czasie okupacji niemieckiej początkowo pracował jako robotnik w kopalni Erica-Grube na Łuczycach. W 1940 został aresztowany

przez gestapo i osadzony w zamku w Hoyerswerda (Wojerecy), po czym do 1942 był więziony kolejno w Goerlitz, Oleśnicy i Katowicach. Po zwolnieniu uczestniczył w tajnym nauczaniu, najpierw w Opatowcu, potem w Miechowie oraz Rędzinach pod Częstochową. Po wycofaniu się Niemców powrócił w styczniu 1945 do Katowic i podjął pracę w Wydziale Propagandy i Informacji Urzędu Wojewódzkiego jako kierownik działu wydawnictw. Od tegoż roku był członkiem ZZLP (potem ZLP); do 1947 pełnił funkcję sekretarza Oddziału Katowickiego, w 1959-82 prezesa Oddziału. Od kwietnia 1945 do września 1947 prowadził dział literacki miejscowej rozgłośni Polskiego Radia. Równocześnie od lipca 1945 do stycznia 1950 był redaktorem naczelnym tygodnika *Odra* (tu liczne artykuły, felietony, fraszki; też pod pseud.: Brzym, Jacek Brzym, Kora, Paweł Kupke, Barbara Miłobędzka, Henryk Weber, Wisz, (Wisz); m.in. felietony w cyklu „Co robią Niemcy”). Współpracował z wieloma czasopismami, m.in. z tygodnikiem satyrycznym *Kocynder* (1945-46; felietony pod pseud. Hanys Kocynder), *Dziennikiem Zachodnim* (od 1945; tu w 1949 i 1952-53 cykl pt. „Rozmowy o kulturze”, od 1974 cykl pt. „Z mojego raptularza”), *Trybuną Robotniczą* (od 1945; tu m.in. cykle: w 1952-53 „Warto przeczytać”, w 1958-75 wspólnie z W. Janiurkiem stała rubryka „Notatki i utarczki” pod pseud. Wisz, w 1959 wspólnie z W. Janiurkiem cykl „Rozmowy o współczesności”). Od 1945 działał społecznie przez trzy kadencje jako radny WRN. W 1947-51 pełnił funkcję kierownika literackiego Teatru Śląskiego im. St. Wyspiańskiego w Katowicach; w 1948-50 redagował miesięcznik *Wieczory Teatralne*. Był członkiem PPR (od 1947), następnie PZPR (do 1951 i od 1961). W 1951 wszedł w skład kolegium redakcyjnego oddziału katowickiego tygodnika *Życie Literackie*, publikował tu też w 1956-57 artykuły, recenzje, felietony (pod pseud.: Spartacus, Wisz), a od 1960 stały cykl felietonów „Co robią Niemcy” (pod pseud. Wisz). W 1953-55 był kierownikiem Studium Dramatycznego w Katowicach. Należał też do zespołu redakcyjnego pisma *Śląsk Literacki*, a w 1956-57 był redaktorem naczelnym tygodnika *Przemiany*. Współpracował nadal z *Trybuną Robotniczą* (1956-67; też pod pseud.: Spartacus, wisz, Wisz). W 1957-65 i 1969-85 był posłem na Sejm PRL; działał w Komisji Kultury, Komisji Spraw Zagranicznych, był członkiem Zarządu Polskiej Grupy Unii Międzyparlamentarnej i przewodniczącym Polsko-Austriackiej Grupy Parlamentarnej. Od 1957 redagował serię wydawniczą *Zasłużeni Ludzie Śląska*. W 1960-66 należał do komitetu redakcyjnego miesięcznika *Odra*. Od 1961 był kierownikiem redakcji kulturalnej *Dziennika Zachodniego* (tu m.in. w 1976-79 pod pseud. Wisz cykl pt. „Dziennik lektur”). Od

1962 był redaktorem naczelnym dwutygodnika społeczno-literackiego *Poglądy* (tu do 1971 liczne artykuły, felietony, recenzje; też pod pseud.: Barbara Miłobędzka, Kora, Polak Mały, Silesius, Nieliterat, Z-ca; 1969-83 m.in. cykl felietonów „Po(d)glądy” podp. Kora). W 1963 otrzymał nagrodę Ministra Kultury i Sztuki, a w 1972 Nagrodę Państwową II stopnia. W 1973 został członkiem honorowym Instytutu Śląskiego w Opolu. Publikował też w dzienniku *Wieczór* (1977-79; tu w 1978 cykl pt. „Poznaj nasze miasto” podp. Silesius). W 1958 został członkiem Polskiego PEN Clubu. Wchodził też w skład Państwowej Rady Kultury i Sztuki. W 1979-80 był członkiem egzekutywy Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Katowicach. Wielokrotnie wyjeżdżał za granicę jako członek delegacji Sejmu PRL oraz ZLP, m.in. do Związku Radzieckiego (1963, 1969, 1975), Jugosławii (1966), Czechosłowacji (1967, 1969, 1984), Finlandii (1968, 1974), Niemiec (1974, 1976, 1977), Norwegii (1977), Austrii (1969, 1984). W 1986-89 był członkiem Narodowej Rady Kultury. Od 1989 był członkiem Zarządu Głównego nowego ZLP. Za twórczość literacką i działalność społeczną otrzymał nagrodę Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji (1984), nagrodę literacką Trzy Powstańcze Skrzydła (1985), Nagrodę Państwową I stopnia (1986), Nagrodę i Medal Societas Jablonoviana im. J.A. Jabłonowskiego, przyznane przez Uniwersytet im. K. Marksa w Lipsku (1986), nagrodę im. K. Miarki (1986), nagrodę im. J. Ziętka (1988). Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1945), Orderem Szostanaru Pracy II klasy (1959) i I klasy (1964), Orderem Budowniczych Polski Ludowej (1976), Złotą Odznaką Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego w Czechosłowacji (1978), odznaką „Zasłużony w Rozwoju Województwa Katowickiego” (1986). Od 1989 był członkiem Zarządu Głównego nowego ZLP. Zmarł 8 czerwca 1991 w Katowicach.

TWÓRCZOŚĆ

1. List do Łuzyczan. [Proza poetycka]. Bytom 1937. [Inf. autora].

2. Hanys. Poemat. Kat.: Nakł. „Kuźnicy” 1938, 46 s.

Wyd. nast. łącznie z poz. 3 pt. Hanys; Noc. Do druku przygot. i posł. opatrzył W. Nawrocki. Kat.: Śląsk 1963, 68 s.

3. Noc. Poemat. Kat. 1941. Wyd. nast. zob. poz. 2. Przedr. zob. poz. 4.

Wyd. 1 konspir., anonim. [Inf.: W. Chojnacki: Bibliografia zwartych druków konspiracyjnych wydanych pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945. Wwa 1970].

4. Posągi. [Wiersze]. Kat.: Wydawn. Inst. Śląskiego 1945, 63 s.

Utwory z l. 1938-1945, m.in. poemat: Noc [poz. 3]. Nagroda m. Katowice 1946.

5. Nanker. Dialogi wrocławskie z roku 1339 w 3 odsłonach. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1946. Wyd. w oprac. J. Malickiego. Kat.: Agat [1996], 91 s.
6. Śląski trud literacki. Pisarze śląscy XIX i XX wieku. [Szkice]. Wr.: Książ. 1946, 67 s. Przedr. w: Oblicze Ziemi Odzyskanych. Dolny Śląsk. T. 2. Wr.: Książ.-Atlas 1948 s. 563-617; nadb. Wr. 1948.
Zawartość: Dzieje trudu literackiego w wieku XVII i XVIII; Na progu nowej epoki; Postacie wieku XIX; Obraz Śląska i Polscy w utworach pisarzy śląskich; Życie dla narodu; Pisarz śląski w latach 1902-1922; Na trakcie wspólnego pokoju i na ścieżkach walki.
7. Wiersze. Przedm.: Z. Hierowski. Kat.: Wydawn. ZZLP 1948, 15 s.
8. Kleszcze. Powieść. Wwa: PIW 1951, 215 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1953; wyd. 3 Kat.: Śląsk 1967.
Cz. 1 cyklu powieściowego; cz. 2 zob. poz. 12.
Nagroda literacka m. Głiwic w 1951.
9. Poemat górniczy. Wwa: KiW 1951, 39 s.
10. Skarb Donnersmarcków. Powieść. Dz. Zach. 1952 nr 202-271. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1956, 284 s. Wyd. nast.: wyd. 2 zmien. Kat.: Śląsk 1964, tamże: wyd. 3 zmien. i uzup. 1969, wyd. 4 1973, wyd. 5 1979.
11. Światła nad brzegami Odry. [Szkic publicystyczny]. Opole: Woj. Kom. Wyborczy Frontu Nar. 1952, 32 s.
12. Czarne słońce. Powieść. Wwa: PIW 1953, 431 s. Wyd. 2 cz. 1-2 tamże 1954.
Cz. 2 cyklu powieściowego; cz. 1 zob. poz. 8.
13. Trzyznacie portretów śląskich. [Biografie działaczy śląskich]. Kr.: WL 1953, 244 s.
Zawartość: Wstęp. — Marek z Jamielnicy. (Chłopska sprawa); Józef Bozek. (Wielka lekcja mechaniki); Paweł Oszelda. (Poczęty dla wolności); Emanuel Słomka. (Demokrata); Krystian Minus. (Woznica posłem); Józef Lompa. (Wzajemność, najszlachetniejszy kwiat); Juliusz Roger. (Ja do lasu nie pojadę); Jan Dzierżon. (Sztuka robienia złota — nawet z zielska). Konstancy Damrot. (Błękitny sekretarzyk); Juliusz Ligoń. (Cetnar żelaza); Feliks Musialik. (Kilof i skrzypce); Franciszek Wilczek. (Włościanin z Dobrzeńca); Józef Wieczorek. (Życiorys człowieka i epoki).
14. Niemiecka dramaturgia. Szkice literackie. Wwa: PIW 1954, 242 s.
Zawartość: Od autora. — Gerhart Hauptmann w świetle i mrokach; Georg Kaiser i manowce ekspresjonizmu; Hitlerowskie intermedium i jego powojenne skutki; Bertolt Brecht i jego teatr; Friedrich Wolf w walce i pracy; Ku realizmowi socjalistycznemu.
15. Wiersze wybrane. Kr.: WL 1954, 114 s.
16. Pogodne noce. [Powieść]. Posł.: H. Zieliński. Wwa: NK 1955, 205 s.
17. Z wami, przyjaciele. Wybrane szkice i felietony. Stalinogród [Kat.]: Śląsk 1955, 248 s.
Zawartość: Z wami, przyjaciele. — [Szkice i felietony w cyklach] Dlaczego kochamy Śląsk; Za Odrą i za Łabą; Kartki z kalendarza kultury; W milionowej masie.
18. Klara Krause i inne opowiadania. Kr.: WL 1956, 213 s.
Zawartość: Polityka; Aleksander Wielki w opalach; Z pamiętnika samoluba; Lewa kwitnie; Klara Krause; Mumia.
19. Opole. [Album]. Tekst ... Pod red. A. Sylwestra. Wwa: SiT 1956, 125 s.
20. Z kraju Lompy. Szkic biograficzny. Kat.: Śląsk 1957, 33 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1957, wyd. 3 1958.
21. O Śląsku i Ślązakach. [Szkice; współaut.:] W. Janiurek. Kat.: Śląsk 1958, 99 s.
Zawartość: Słowo wstępne. — O Śląsku i Ślązakach; Siła tysiąca lat; O Zagłębiu Dąbrowskim; Policzmy się, Michel; Meine Herren, nie zaczynajcie procesu; W locie przez Śląsk.
22. Odwetoicy na Parnasie. Referat na II Zjazd Pisarzy Ziemi Zachodnich w Katowicach-Świerdlańcu uzupełniony i poszerzony. Opole: Inst. Śląski 1959, 29 s.
23. Wyrzeczaj samotności. Powieść. Kat.: Śląsk 1959, 290 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1960, wyd. 3 1976.
24. Zima boi się drzew. Wiersze. Kat.: Śląsk 1959, 57 s.
Przełk maced. Zimata se plaši od drojata. [Przeł.] P. Nakovski. Skopje 1981.
25. Notatnik niemiecki. [Publicystyka; współautor:] W. Janiurek. Kat.: Śląsk 1960, 100 s.
26. Powstania śląskie 1919, 1920, 1921. [Album]. Współpraca i red.: Z. Mikołajski. Przedm.: J. Ziętek. Kat.: Śląsk 1961, 183 s. Por. poz. 44.
27. Powstańczy apel. Gawęda o trzech śląskich powstaniach. Kat.: Śląsk 1961, 54 s. Wyd. nast. Kat.: KAW 1981.
28. Rozmowy o współczesności. [Publicystyka; współautor:] W. Janiurek. Kat.: Śląsk 1961, 130 s.
Cykl art. druk. w Tryb. Rob. w 1959. — Zawartość: Wyprawy w tysiąclecie; Nauki Grunwaldu; Prasa i polityka; Szlak odnaleziony; Europo, pamiętaj o wrześniu. — Nasz dzień dzisiejszy; Rodowód wielkiej przemiany; Biografia pokolenia; O patriotycznym wychowaniu słów kilka; Cena ojczyzny. — Wejście w Śląsk: Silesia semper fidelis; Awans kulturalny Śląska.
29. Literatura niemiecka w XX wieku. Red.: Z. Krajewska. Kat.: Śląsk 1962, 383 s. Wyd. 2 popraw. i uzup. tamże 1964.
30. W nurcie niemieckiego życia kulturalnego. [Szkic]. Opole: Inst. Śląski 1962, 55 s.
31. Z te czki wspomnień PPR. Kat.: KW PZPR 1962, 35 s.
32. Trzciny. Powieść. Kat.: Śląsk 1964, 326 s. Wyd. 2 Kat.: KAW 1989.
33. Od wiosny do jesieni. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1965, 306 s.
34. Hitlerizm i Niemcy we współczesnej literaturze polskiej. [Szkic]. Opole: Inst. Śląski 1966, 43 s.

35. Ptaki ptakom. [Powieść]. Wwa: MON 1967, 237 s. Wyd. 2 tamże 1971. Por. poz. 47.
Nagroda Wydawn. MON w 1967.

36. O politycznym charakterze recepcji literatury polskiej w Niemieckiej Republice Federalnej. Kat.: Prasa 1968, 20 s.

Tekst na XI Zjazd Pisarzy Ziem Zachodnich i Północnych, Kat., Jaszowiec 7-9 VI 1968.

37. Co robią Niemcy. Wybór felietonów z „Odry” i „Życia Literackiego”. Wyboru dokonał S. Wilczek. Wstęp: W. Machejek. Kr.: WL 1969, 410 s.

38. Dzikie wino. Powieść. Pozn.: WP 1969, 190 s.

39. Gadzi raj. [Powieść]. Wwa: MON 1969, 326 s. Wyd. 2 tamże 1974.

40. Literatura i sztuka w NRD i NRF. Pozn.: Interpress 1969, 22 s.

41. Okulary z firmy Brauxel and Co. Szkice literackie. Łódź: WŁ 1969, 189 s.

Zawartość: Od autora. — Laurowy wywar, czyli II wojna światowa we współczesnej beletryście niemieckiej; Intelktualści patrzą w otchłań; Ambivalencja polityczna Günтера Grassa; Okulary z firmy Brauxel and Co.; Wilcze ślady. O twórczości Johanna Bobrowskiego; Niemcy i hitlerizm we współczesnej literaturze polskiej.

42. Sampo, czyli Młynek szczęścia. Z notatnika fińskiego. [Felietony]. Pozn.: WP 1970, 233 s. Wyd. 2 zmien. i uzup. tamże 1979, 188 s.

43. Gliwice. [Album]. Tekst ... Fot.: P. Janik. Kat.: Śląsk 1971, 43 s.

44. Powstania śląskie 1919, 1920, 1921. [Album; współaut.:] J. Głiszczyński. Wwa: MON 1971, 92 s. Por. poz. 26.

45. Moja tratwa najsilniejsza. Powieść. Pozn.: WP 1972, 229 s.

46. Podróż na Łużyce. [Album]. Fot.: G. Grosse. Kat.: Śląsk 1974, 168 s.

47. Ptaki ptakom. [Scenariusz filmowy; współaut.:] P. Komorowski. Ekran. 1976. Por. poz. 35.

48. Lou. [Biografia]. *Poglądy* 1977 nr 18-24, 1978 nr 1-15. Wyd. pt. Marnotrawstwo serca, czyli Luo Andreas Salomé. Kat.: 1979, 245 s.

49. Zbliżenia i refleksje. Wwa: MON 1977, 459 s. Wybór felietonów druk. w *Zyciu Lit.* w 1969-1976.

50. Anioły z lodu. Z notatnika norweskiego. [Szkice]. Pozn.: WP 1978, 290 s.

Zawartość: Zaproszenie do podróży; Lekcja za lekcją; Kraj ziemski i ludzki; Z Christianii do Oslo; Godność i podłość; Garm czyha na oprawców; Pomniki w sławie; Droga do sławy; Droga do niesławy; Konieczna przerwa w podróży; Lęk i światło; Aż do ostatniego niemego dialogu; W gaju kamiennych olbrzymów; Miasto sympatyczne; Modlitwa do Ulriken; Orfeusz w Trolldhaugen; Czarodziejski młyn; Czerwona jesień i białe góry; Wielkie rozdroże.

51. Syndrom śląski. Szkice o ludziach i dziełach. Kat.: Śląsk [1985], 265 s.

Zawartość: Wstęp. — Walenty Różdzieński jako poeta; Długi proces przeciwko Karolowi Miarce; Nie dopełniony żywot Pawła Musiōła; Peregrynacje opolskie Jana Wiatora; Plastycy w plenery górnośląskim; Sady i ogrody Rafała Urbana; Laski separatyzm czy tragedia poety [dot. Ondra Tysohorskiego]; Freski gliwickie Horsta Bienka; Śląskie literaturoznawstwo Arno Lubosa.

52. Ryszard Hajduk. 1920-1982, działacz, pisarz, dziennikarz. Kat.: Katowickie Tow. Społ.-Kult. 1987, 15 s.

53. W kręgu Romana Wielucha. [Współaut.:] J. Mayer. Kat.: Woj. Bibl. Publiczna 1987, 27 s.

54. Ifigenia w Bergen-Belsen. [Felietony]. Wwa: Czyt. 1988, 238 s.

Zawiera felietony druk. w czasopismach w l. 1979-1985.

55. Z dymkiem cygara. Gawędy telewizyjne ... Kat.: Śląsk 1991, 313 s.

Gawędy wygłaszane w l. 1983-1988 w II programie TV; dot. głównie przeszłości Śląska.

56. Każdy ma swój życiorys. Eseje i felietony. Wyboru dokonali: G. Szewczyk, W. Janota. Kat.: Structura 1996, 228 s.

Zawiera m.in.: Ludzie, idee i wydarzenia III Powstania Śląskiego; Połączo i Rodło; Prasa Śląska w latach międzywojennych; O pieśni śląskiej słów kilkoro; Goethe na Śląsku; Największa miłość Józefa Lompy; Kto pociesza Józefa Lompe; Odmiany patriotyczne; Inaczej o Karolu Miarce; Żydy w Katowicach; O pamięć dla Ludwika Musiōła; Kim był Piotr Niedurny?; Kazimierza Nitscha Śląski raptularz; Z Janem Wantulą; Arka Bożek; Jakim był Wojciech Korfanty; Serdecznie o Szymonie Koszyku; Jak pisać o Jerzym Ziętku?; Horst Bienek – piewca Gliwic.

57. Nieustraszona rozmowa z samym sobą. Poezje 1937-1959. Zebrała G. Szewczyk. Post.: B. Lubosz. Kat.: Fundacja dla Wspierania Śląskiej Humanistyki 1996, 183 s.

Tyt. na okł. Poezje zebrane.

Zawartość: Wiersze powstałe w latach 1937-1939; Poematy; Hany [poz. 2], Noc [poz. 3]; Wiersze z lat wojennych; Wiersze z lat 1947-1957; Wiersze z tomu „Zima boi się drzew”.

58. Nie miłość mnie wiedzie młodego. Wiersze niepublikowane i wczesne, wydane w 10. rocznicę śmierci Autora z rękopisów zachowanych w zbiorach córki Grażyny. Kat.: Bibl. Śląska 2001, 37 s.

59. Wspomnienia. Tekst udostępniła G. Szewczyk. Przejrzał i przyp. opatrzył W. Janota. Kat.: Śląsk 2001, 231 s.

Wybór utworów w przekł. łużyckim: Lawa kćje a druhe powędančka. [Wybór:] G. Szewczyk. [Przeł.] M. Budarjowa. Budyšin 1978.

Przekłady

1. W. Bredel: Otzhausen. [Powieść]. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 127 s. Wyd. 2 Wwa: MON 1951.

2. K. Bruckner: Indianin Pablo. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: KiW 1951, 246 s.

3. F. Wolf: Wójt Anna. Sztuka w 6 obrazach. Wyst. Wr., T. Dolnośl. 1951.

4. G. Hauptmann: Tkacze. Sztuka z lat czterdziestych XIX wieku. Wwa: PIW 1955, 145 s.

5. K. Sternheim: Majtki. Komedja w 3 aktach. Wyst. Bielsko-Biała, T. Pol. 1963.

6. Jaki ptak – taka pieśń. Przystawia łużyckie. Kajkiż ptačik – tajke hrónčko. Serbske přistowa. [Wyd. I.] I. Gardošowa. Wr.: Ossol.; Budyšin; Domowina 1984, 169 s.

7. Książeczka pogody. Łużyckie chłopskie przykazania. Wjedrowa knižka. Serbske buriske kaznje. [Wyd. I.] F. Michalk. Budyšin: Domowina 1987, 113 s.

Tekst w jęz. pol. i łużyckim

8. H. Bienek: Brzozy i wielkie piece. Dzieciństwo na Górnym Śląsku. [Wspomnienia]. Gliwice: Wokół Nas 1991, 92 s.

Prace redakcyjne

1. Li Tai Po: Pieśni o winie. Przeł. J. Wypler. Literacka transkrypcja ... Kat.: [b.w. 1939], [19] s.

2. Kalendarz Ziemi Opolskiej. Red. ... Opole: Woj. Kom. Frontu Nar. 1953, 304 s.

3. Pomnik Czynu Powstańczego. [Album]. Kom. red.: A. Sylwester, ..., G. Miklaszewski, Staliność [Kat.]: Śląsk 1955, 38 k.

Tu W.Sz.: Góra dziejów polskich, k. 7-20.

4. Województwo stalinośćskie. Na dziesięciolecie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Oprac. tekstu ... Red. całości: A. Sylwester. Wwa: SiT 1955, 295 s.

5. Antologia poezji łużyckiej. Wybór, wstęp i przyp. ... Kat.: Śląsk 1960, 355 s.

6. G. Hauptmann: Pisma wybrane. Red. ... Kat.: Śląsk 1964.

[Cz. 1]. Kacercz z Soany. [Powieść]. Przeł. L. Staff, 77 s.

[Cz. 2]. Szaleniec Boży. Emanuel Quint. [Powieść]. Wyd. 2 przejr. i uzup. Przeł. B. Merwin, 360 s.

Wyd. 1 w przekł. B. Merwina pt. Głupiec w 1925.

7. S. Wasylewski: Szkice serdeczne i przewrotne. Książka dla miłośników przeszłości Śląska. Wybór ... Kat.: Śląsk 1964, 121 s.

8. Teatr Śląski im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach. 1922-1972. Księga pamiątkowa pod red. ... Kat.: [b.w.] 1972, 307 s.

9. Na śląskiej fali. 1927-1977. Przewodniczący kom. red. ... Kat.: Śląsk 1977, 307 s.

10. N. Bonczyk: Stary kościół miechowski. [Poematy]. Oprac. i wstęp ... Kat.: Śląsk 1987, 192 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953. – Wywiady: Pisarz, publicysta, działacz. Rozm. J. Marx. *Kierunki* 1972 nr 47; Rozmowa z W.Sz. Rozm.

K. Kaszper. *Zwrot*, Czes. Cieszyn 1972 nr 2; Śląski znaczy polski. Rozm. M. Pilot. *Tyg. Kult* 1972 nr 32; Pisarz, publicysta, społecznik. *Argumenty* 1975 nr 22; Dotrzymać kroku wydarzeniom. Rozm. S. Cieply. *Życie Lit.* 1986 nr 5; Potrzeba społecznika moją inspiracją. Rozm. J. Jaśniak. *Śl. Poesz.* 1986 nr 3.

SWPP 1. – PP (J. Pitera). – M. Fazan. Bibliografia twórczości W.Sz. W: Wilhelm Szewczyk. W siedemdziesiątą piątą rocznicę urodzin. Kat. [1993]. M. Fazan: Twórczość W.Sz. (1938-1992). Próba bibliografii. *Zar. Śl.* 1991, wyd. 1995 nr 3/4.

[Hansy:] A. Grodzicki: Na Śląsku piszą wiersze. *Polonia*

1938 nr 5035; Z. Hierowski: Wśród młodych poetów śląskich.

Kur. Lit.-Nauk 1938 nr 23; J.K. Weintraub: Młodzi poeci śląscy.

Sygnaly 1938 nr 54; J. Czechowicz: Poeci śląscy. *Ateum*

1939 nr 1; A. Kowalkowski: Parnas śląski: rolnik i górnik.

Kultura 1939 nr 24; J. Sroga: Narodowy radykalizm i pieśni

barbarzyńskie. *Nasz Wyraz* 1939 nr 3. – [Posągi:] J. Dobraczyński:

Wytrwamy i wygramy. *Dziś i Jutro* 1946 nr 14. – [Śląski

trud literacki:] Z. Hierowski: Śląski trud literacki – próba

historycznego ujęcia. *Zar. Śl.* 1946 nr 3/4; J. Le

wański: Powojenne opracowania piśmiennictwa śląskiego.

Pam. Lit. 1947. – [Posągi:] R. Matuszewski. *Kuźnica* 1946

nr 19; L.H. Morstin. *Odra* 1946 nr 45/46; T. Rózewicz: Poezja

obowiązkowa. *Odrodzenie* 1946 nr 28; J. Zagórski: Poezja

niedoceniona. *Tyg. Powsz.* 1946 nr 33. – S. Lichański: Poeci

ziemi najwierzej. *Now. Lit.* 1948 nr 34 [rec.: Wierszel].

– A. Baumgarten: Poetycka monografia kopalni. *Śl. Lit.* 1952

nr 3/4 [rec.: Poemat górnicy]. – [Kleszcze:] L. Budrecki:

Przed wrocławiem. *Nowa Kult.* 1952 nr 6; L. Herdegen. *Twórczość*

1952 nr 6; T. Karpowicz. *Zesz. Wroc.* 1952 nr 2; W. Natanson.

Twórczość 1952 nr 9; A. Włodek: O epice W.Sz. *Życie Lit.*

1952 nr 19. – L. Brożek: Początki dla wolności. *Śl. Lit.* 1954

nr 9 [rec.: Trzyznacie portretów śląskich]. – Z. Greń: Li-

teracki obraz okupacji hitlerowskiej na Śląsku. *Śl. Lit.* 1954

nr 5 [rec.: Czarne słonce]. – Z. Greń: Polemiki i informacje o

niemieckim dramacie. *Życie Lit.* 1954 nr 28 [rec.: Niemiecki

dramaturgia]. – [Wiersze wybrane:] Z. Hierowski: Od „Hansy”

do „Poematu górniczego”. *Śl. Lit.* 1954 nr 12, przedr.

w tegoż: Szkice krytyczne. Kat. 1975; W. Natanson. *Twórczość*

1954 nr 8. – [Trzyznacie portretów śląskich:] K. Popiołek.

Kwart. Hist. 1954 nr 2; A. Wiedera. *Twórczość* 1954 nr 6.

– A. Wydrzyński: Od Hauptmanna do Brechta. *Śl. Lit.* 1954

nr 10/11 [rec.: Niemiecka dramaturgia]. – [Czarne słonce:]

Z. Zabicki: Śląsk w latach okupacji. *Isbry* 1954 nr 21; W. Natanson:

Obraz niełatwej walki. *Twórczość* 1955 nr 4. – I. Sławinska:

Śląsk nieznan. *Głosy z nad Odry* 1955 nr 4 [rec.: Trzyznacie

portretów śląskich]. – C. Lezeński. *Śl. Lit.* 1956

nr 16 [rec.: Pogodne noce]. – W. Natanson: Opowiadania

W.Sz. *Twórczość* 1957 nr 55 [rec.: Klara Krause i inne opo-

wiadania]. – [Wyprzedaż samotności:] S. Durski: Współczesny

romans obyczajowy. *Nowe Ślask.* 1959 nr 8; A. Kowalska.

Kierunki 1959 nr 16; W. Maciąg: Mafia czy rzeczywistość. *Życie*

Lit. 1959 nr 14. – B. Ostromecki. *Nowe Ślask.* 1959 nr 15

[rec.: Zima boi się drzew]. – [Wyprzedaż samotności:] W. Żukrowski:

Trudno oślonić miłość. *Nowa Kult.* 1959 nr 25;

J. Hłond: Nie tylko romans współczesny. *Orka* 1960 nr 3.

– T. Nowak: Sz. – poeta. *Życie Lit.* 1960 nr 6 [rec.: Zima boi

się drzew]. – A. Chruszczyński. Ewenement. *Współczesność*

1961 nr 9 [rec.: Wyprzedaż samotności]. – K. Krzyżagórski:

Wielkie dni okrutnych „Poloków”. *Odra* 1961 nr 6 [rec.: Po-

stańcaży apeli]. – A. Targ. *Zar. Śl.* 1961 nr 1 [rec.: Notnik

niemiecki]. – W. Nawrocki. *Zar. Śl.* 1962 nr 2 [rec. oprac. Antologia

poezji łużyckiej]. – T. Świeżawska: Wyprawy w Ty-

siaciele. *Poesz Pol.* 1962 nr 4 [rec.: Rozmowy o współczes-

ności]. – [Literatura niemiecka w XX wieku:] W. Kochański.

Slav. Occid. 1963 t. 23; J. Koprowski. *Twórczość* 1963 nr 7.

– R. Kosiński: W.Sz. *Życie Lit.* 1963 nr 8. – [Literatura nie-

miecka w XX wieku:] M. Szyrocki. *Zar. Śl.* 1963 nr 4; A. Wiedera.

Kwart. Opol. 1963 nr 3; L. Żygulski. *Kwart. Neofil.* 1963

nr 3. – R. Matuszewski: W.Sz. *Tyg. Kult.* 1964 nr 46. – W. Nawrocki:

Pisarstwo W.Sz. *Życie Lit.* 1964 nr 5. – F. Śnieja: Wilhelm

ostatem. *Kontynenty – Nowy Merkuriusz*, Londyn 1964

nr 71. – Z. Kubikowski. *Zar. Śl.* 1965 nr 4 [rec.: Trzciny].

– W. Maciąg: Pisarz instynktu gospodarskiego. *Życie Lit.* 1965

nr 19. — [Trzciny:] W. Żukrowski. *Kultura* 1965 nr 12; F. Fornalczak: Kandydatki na współczesne „Ślączki”. *Twórczość* 1966 nr 4. — [Od wiosny do jesieni:] J. Kajtoch: Jaki ma być nonkonformizm. *Współczesność* 1966 nr 15; [Z. Gren] A. Strumiłowski: Działacz czy polityk? *Życie Lit.* 1966 nr 15. — S. Wilczek: „...Gdzie śląskość jest polskością”. (Uwagi o twórczości W.Sz.). *Zwrot*, Czes. Cieszyń 1966 nr 3. — D. Zmij: Dwie powieści Sz. *Nowe Książ.* 1966 nr 14 [rec.: Od wiosny do jesieni, Trzciny]. — [Ptaki ptakom!] [Z. Gren] A. Strumiłowski: Ptaki i ptaki. *Życie Lit.* 1967 nr 43; Z. Kubikowski: Historik w skórze pisarza. *Nowe Książ.* 1967 nr 21; J. Kajtoch: Karol Profarka wspomina. *Mies. Lit.* 1968 nr 6. — J. Styczeń: W.Sz. *Kontrasty* 1969 nr 4. — W. Szwedowicz: Jak zostać Niemcem „w pewnym sensie”. *Nowe Książ.* 1969 nr 24 [rec.: Dzikie wino]. — F. Fornalczak: Śląski i bliski. *Tyg. Kult.* 1970 nr 19. — [Co robią Niemcy:] S.H. Kaszyński: Pasje i refleksje W.Sz. *Mies. Lit.* 1970 nr 8; B. Kogut: Sz. o Niemcach. *Życie Lit.* 1970 nr 13; K. Metrak: Literatura niemiecka w promieniu krytyki. *Kultura* 1970 nr 27; A. Rogalski: Nie alergię lecz czynność. *Odra* 1970 nr 5. — M. Sprusiński Wyroki życia. *Życie Lit.* 1970 nr 7 [rec.: Dzikie wino; Gadzi raj]. — [Sampó, czyli Mlynek szczęścia:] S. Zieliński: Kulisty piorun w rogach rena. *Kultura* 1970 nr 36; W. Żukrowski: Sz. w Finlandii. *Nowe Książ.* 1971 nr 1. — [Moja trawka najśliczniejsza:] M. Jodłowski: Trawka, czyli samotność, trawka, czyli ocalenie. *Opole* 1972 nr 11; W. Maciąg: Co jest ważniejsze od sukcesu. *Nowe Książ.* 1972 nr 19; Z. Zielenka: Syn podniebnych szybów. *Opole* 1972 nr 1; E. Rodé: Z trudnych lat. *Kultura* 1973 nr 13; F. Pluta: Stylizacja gwarowa w „Mojej trawce najśliczniejszej” W.Sz. *Zesz. Nauk WSP w Opolu Hist. Lit.* 1975 nr 13. — [Zbliżenia i refleksje:] T. Błażewski: Z notesu Wisza. *Literatura* 1977 nr 45; J. Koprowski. *Nowe Książ.* 1977 nr 20; W. Pykosz: Zapisz to, Wiszu! *Życie Lit.* 1977 nr 50. — Z. Wadecki: Sorabistyczna twórczość W.Sz. *Życie Lit.* 1977 nr 6. — [Anioły z lodu:] B. Czeszko: Bedeker norweski. *Nowe Książ.* 1978 nr 22; T.J. Żółciński: Norwegia od Środka. *Opole* 1978 nr 7; K. Koźniowski. *Polityka* 1979 nr 39. — [Zbliżenia i refleksje:] K. Kuczyński: RFN-owskie refleksje W.Sz. *Zar. Śl.* 1978 nr 1; E. Teodorowicz: Refleksje Wisza. *Opole* 1978 nr 1. — G. Pyka: Śląski wrzesień 1939 roku w twórczości W.Sz. *Zar. Śl.* 1979 nr 2. — A. Wiedera: Od września 1939 do października 1956. (Kroniki powieściowe W.Sz.). *Rocz. Katow.* 1979 nr 7. — J. Marszałek: W.Sz. *Rzeczywistość* 1986 nr 23. — E. Męclewski: Jowialny ekspert: W.Sz. *Odrodzenie* 1986 nr 2. — K.A. Kuczyński: „Kleszcze” von W.Sz. und „Die erste Polka” von H. Pienek. Versuch eines Vergleichs. *Pr. Nauk. Ust. w Katow.* 1987 nr 845. — *Zar. Śl.* 1991 nr 3/4 [numer poświęcony W.Sz.; tu m.in.: Z. Geboły: Współczesna książka polska w publicystyce W.Sz.; A. Linert: Teatralne pasje W.Sz.; B. Lubosz: Podróże z W.Sz.; S. Piskor: Szkic do portretu W.Sz.]; — K. Heska-Kwaśniewicz: Z kresów przesłanie ku kresom, czyli W.Sz. poemat „Noc”. *Kwart. Opol.* 1992 nr 1/2. — K.A. Kuczyński: O niemożności zainteresowań W.Sz. *Kwart. Opol.* 1992 nr 1/2. — B. Lubosz: W.Sz. spojrzenie na Łużyce. *Zesz. Łużyckie* 1992 nr 4, toż: *Kwart. Opol.* 1992 nr 1/2. — B. Lubosz: W.Sz. *Zesz. Łużyckie* 1995 nr 12. — B. Lubosz: Wieczór autorski trwa... W. Wilhelm Szewczyk. W siedemdziesiątą piątą rocznicę urodzin. *Kat. ZLP* [1993]. — J. Malicki. *Śląsk* 1996 nr 9 [rec.: Każdy ma swój zyciorys]. — M. Kisiel: Między przepaściami. O poezji W.Sz. *Śląsk* 1997 nr 9. — T. Markiewicz: Śląski syndrom. *Nowe Książ.* 1997 nr 5 [rec.: Każdy ma swój zyciorys]. — K. Kuczyński: O niemożności zainteresowań W.Sz. *Śląsk* 1998 nr 10.

E.G.

SZKLARSKI Alfred 1912-1992

Pseud.: A. Bronowski; A.M.; A. Mur.; A. Murawski; Alfred Bronowski; Alfred Murawski; Fred Garland; Mur.; Roman SzklarSKI.

Powieściopisarz.

Urodzony 21 stycznia 1912 w Chicago; syn emigranta politycznego, działacza PPS i dziennikarza Andrzeja SzklarSKiego, i Marii z domu Karkosik. Uczęszczał do szkoły w Chicago. W 1922 przebywał w Polsce przez kilka miesięcy, a w 1928 przyjechał do kraju na stałe. Uczył się w Gimnazjum im. J. Długosza we Włocławku. W 1930/31 uczestniczył w rocznym kursie przygotowującym do nauki w Szkole Nauk Politycznych (SNP) w Warszawie, a następnie studiował na Wydziale Politycznym (Konsularno-Dyplomatycznym) tej szkoły; dyplom otrzymał jesienią 1938. W 1939 ożenił się z Krystyną Murawską, wówczas studentką SNP. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie. W grudniu 1939 podjął, trwającą do końca 1944, współpracę z jawną prasą polskojęzyczną, wydaną przez Niemców (pod pseud.: A.M., A. Mur., A. Murawski, Alfred Murawski, Mur., Roman SzklarSKI). Debiutował opowiadaniem pt. „Wróżba”, ogłoszonym na łamach *Nowego Kuriera Warszawskiego* (1939 nr 62; podp. Alfred Murawski). Był pracownikiem redakcji miesięcznika *Fala* (1940-43) i tygodnika *7 Dni* (1940-44). Powieści w odcinkach, opowiadania, felietony i reportaże publikował w wymienionych pismach, a także w: *Co miesiąc powieści* (1941-42), *Gońcu Krakowskim* (1940; podp. tu m.in. Roman SzklarSKI) i *Ilustrowanym Kurierze Polskim* (1943-44). Za tę działalność został przez władze Polski podziemnej napiętnowany w 1942 karą infamii (inf.: *Biuletyn Informacyjny* 1942 nr 18). W czasie powstania warszawskiego zgłosił się jako strzelec ochotnik do Batalionu AK „Piorun”. Po upadku powstania przebywał krótko w obozie przejściowym w Pruszkowie, następnie w Starachowicach i wraz z odszukaną rodziną od października 1944 w Krakowie. W grudniu tego roku zamieszcił w *Nowym Kurierze Warszawskim* cykl reportaży pt. „Z dni grozy. Konająca stolica” (nr 282-300; podp. A. Murawski). W lutym 1945 zamieszkał w Katowicach. Pracował kolejno w Biurze Informacji i Propagandy Urzędu Wojewódzkiego (1945), Centralnym Zarządzie Przemysłu Węglowego (1945-46, sekretarz redakcji pisma *Świat Górnik*), Związku Zawodowym Metalowców (1946-48, sekretarz redakcji pisma *Metalowiec*) oraz w prywatnym wydawnictwie Awir. Równocześnie kontynuował twórczość powieściopisarską (pod pseud.: Alfred Bronowski, Fred Garland). W 1949 został skazany za współpracę z prasą jawną podczas okupacji i do 1953 odbywał karę więzienia w Strzelcach Opolskich. Następnie powrócił do Katowic, gdzie do 1977 pracował jako sekretarz w Wydawnictwie Górniczo-Hutniczym przekształconym w 1957 w Wydawnictwo „Śląsk”. Od tegoż roku publikował powieści dla młodzieży, głównie z cyklu o przygodach Tomka. W 1960 został członkiem ZLP (m.in. pełnił funkcję członka Komisji Re-

wizyjnej). Za cykl książek o przygodach Tomka otrzymał w 1967 i 1968 nagrodę Orle Pióro, przyznawaną w plebiscyście czytelnickim organizowanym przez Instytut Wydawniczy „Nasza Księgarnia” oraz redakcje *Plomyka* i *Świata Młodych*. W 1971 został uhonorowany przez dzieci Orderem Uśmiechu. W 1972 otrzymał nagrodę WRN w Katowicach, w 1973 i ponownie w 1987 nagrodę Prezesa Rady Ministrów, w 1975 nagrodę m. Katowic. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1974), medalem „Człowiekowi Szlachetnemu – Dzieci” (1974) oraz odznaką „Zasłużony w Rozwoju Województwa Katowickiego” (1987). Zmarł 9 kwietnia 1992 w Katowicach.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pilotka i miłość. [Powieść]. *Dz. Poranny* 1940 nr 44-71; *Gon. Krak.* 1940 nr 52-79; *Kur. Częst.* 1940 nr 148-175.

Podp.: Roman Szklarski. – Inf. o autorstwie: W. Wójcik: Prasa gadzinowa Generalnego Gubernatorstwa. Kr. 1988 s. 97.

2. Kulisy sławy. [Opowieść]. *Co Miesiąc Powieść* 1941 nr 1 s. 1-46.

Podp.: Alfred Murawski.

3. Lot do dżungli. (Dzieje tajemniczej ekspedycji). [Opowieść]. *Co Miesiąc Powieść* 1941 nr 7 s. 1-45.

Podp.: Alfred Murawski.

4. Krystyna. [Opowieść]. *Co Miesiąc Powieść* 1942 nr 8 s. 1-46.

Podp.: Alfred Murawski.

5. Przygoda w Szanghaju. [Opowieść]. *Co Miesiąc Powieść* 1942 nr 5 s. 1-46.

Podp.: Alfred Murawski.

6. Żelazny pazur. [Powieść]. *7 Dni* 1942 nr 6-31.

Podp.: Alfred Murawski.

7. Krwawe diamenty. [Powieść]. *7 Dni* 1943 nr 2-19.

Podp.: Alfred Murawski.

8. Tajemnica grobowca. [Powieść]. *7 Dni* 1944 nr 5-30.

Podp.: Alfred Murawski.

9. Gorący ślad. Współczesna powieść sensacyjna. Kat.: Awir 1946, 197 s.

Podp.: Alfred Bronowski.

10. Trzy siostry. Powieść. *Gaz. Rob.* 1946 nr 224-284. Wyd. osob. Kat.: Awir 1946, 206 s.

Podp.: Alfred Bronowski.

11. Błędne ognie. (Opowieść współczesna z życia górników). Kat.: Podkowa 1947, 147 s.

Podp.: Alfred Bronowski.

12. Ludzie bez nazwisk. [Opowieść]. *Co Tydzień Powieść* 1947 nr 55 s. 2-14; nr 56 s. 9-15.

Podp.: Alfred Bronowski.

13. Nie czekaj na mnie. Powieść współczesna. Kat.: Awir 1947, 216 s.

Podp.: Alfred Bronowski.

14. Tomek w tarapatkach. Powieść podróżnicza dla młodzieży. Mikołów: Książ. Śląska [1948], 88 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1949. Por. poz. 15.

Podp.: Fred Garland.

15. Tomek w krainie kangurów. Kat.: Śląsk 1957, 245 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 uzup. i rozszerz. 1960, 299 s., wyd. 3 1963, wyd. 4 1966, wyd. 5 1969, wyd. 6 1973, wyd. 7 1975, wyd. 8 1976, wyd. 9 1983, wyd. 10 1987, wyd. 11 1990; wyd. 12 Wwa: Muza 1991, tamże: wyd. 13 1993, wyd. 14 1995, 1996, 2001.

Cz. 1 cyklu powieści przygodowych dla młodzieży; cz. 2-9 zob. poz. 16-18, 20-22, 25-26. Por. poz. 14.

Przekł.: ros.: Tomek w strane kenguru. [Przeł.] I. Špak. Kat. 1969, wyd. nast. tamże: 1973, 1985; [Przeł.] E. Špak. Kiiv 1992, toż: Moskva 1992, 1995, Vologda 1994, Minsk 1995, 1997; – słowac.: Tomek v krajine kengúr. [Przeł.] J. Hucman. Bratislava 1995; – ukr.: Tomek u krajinie kenguru. [Przeł.] A. Burjačok. Kiiv 1997.

16. Przygody Tomka na Czarnym Łądzie. Kat.: Śląsk 1958, 301 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1959, wyd. 3 1962, wyd. 4 1966, wyd. 5 1970, wyd. 6 1973, wyd. 7 1977, wyd. 8 1984, wyd. 10 [!] [1987], wyd. 10 1990; wyd. 12 [!] Wwa: Muza 1991, tamże: wyd. 13 1993, wyd. 14 1995, 1996, 2000.

Cz. 2 cyklu powieści przygodowych dla młodzieży; cz. 1, 3-9 zob. poz. 15, 17-18, 20-22, 25-26.

Przekł.: ros.: Priključenja Tomeka na Černom Kontinente. [Przeł.] I. Špak. Kat. 1969, wyd. nast. tamże: 1974, 1986; [Przeł.] E. Špak. Kiiv 1992, toż: Moskva 1992, 1995, Vologda 1994, Minsk 1995, 1997.

17. Tomek na wojennej ścieżce. Kat.: Śląsk 1959, 298 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1960, wyd. 3 1962, wyd. 4 1967, wyd. 5 1971, wyd. 6 1978, wyd. 7 1983, wyd. 8 1987, wyd. 9 1990; wyd. 11 [!] Wwa: Muza 1993, tamże: wyd. 12 1995, 1996, 2000. Por. poz. 23.

Cz. 3 cyklu powieści przygodowych dla młodzieży; cz. 1-2, 4-9 zob. poz. 15-16, 18, 20-22, 25-26.

Przekł.: bułg.: Tomek na voennata pataka. [Przeł.] S. Radeva. Sofija 1967; – ros.: Tomek na trope wojny. [Przeł.] E. Špak. Kat. 1970, wyd. nast. tamże: 1974, 1987; [Przeł.] E. Špak. Kiiv 1992, toż: Moskva 1992, Vologda 1994, Minsk 1997.

Adapt. radiowa pt. Tomek na wojennych ścieżkach: Adapt.: K. Broll-Jarecka. Radio 1971.

18. Tomek na tropach Yeti. Kat.: Śląsk 1961, 321 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1968, wyd. 4 1971, wyd. 7 [!] 1979, wyd. 6 [1985], wyd. 7 [1988], wyd. 8 1990; wyd. 10 [!] Wwa: Muza 1993, tamże: wyd. 11 1995, 1996, 2000.

Cz. 4 cyklu powieści przygodowych dla młodzieży; cz. 1-3, 5-9 zob. poz. 15-17, 20-22, 25-26.

Przekł. ros.: Tomek iщет снежного человека. [Przeł.] I. Špak. Kat. 1970, wyd. nast. tamże: 1975, 1986, Moskwa 1992, Vologda 1994, Minsk 1997.

19. Sobowtór profesora Rawy. [Powieść dla młodzieży]. Radio 1962. Wyd. Kat.: Śląsk 1963, 137 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 uzup. i poszerz. 1965, 237 s., wyd. 3 1968, wyd. 4 1970; wyd. 5 popraw. Wwa: Muza 1993, 191 s.

Przekł. słowack.: Dvojník profesora Ravu. [Przeł.] V. Havránková. Bratislava 1973.

20. Tajemnicza wyprawa Tomka. Kat.: Śląsk 1963 [właśc. 1962], 276 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1968, wyd. 4 1971, wyd. 5 1973, wyd. 6 1975, wyd. 6 [dodruk] 1976, wyd. 8 1980, wyd. 9 [1985], wyd. 1 [właśc. 10] przejr. 1988, wyd. 11 1990; wyd. 13 [!] Wwa: Muza 1993, tamże: wyd. 14 1995, 1996, 2000.

Cz. 5 cyklu powieści przygodowych dla młodzieży; cz. 1-4, 6-9 zob. poz. 15-18, 21-22, 25-26.

Przekł. ros.: Tajmstvennoje putešestvie Tomeka. [Przeł.] E. Špak. Kat. 1971, wyd. nast. tamże: 1977, 1987. Wyd. łączne z przekł. poz. 22 Moskwa 1993, wyd. nast.: Vologda 1994, Minsk 1997.

21. Tomek wśród łowców głów. Kat.: Śląsk 1965, 256 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1972, wyd. 6 [właśc. 4] 1981, wyd. 5 [1985], wyd. 6 przejr. 1989, wyd. 7 1990; wyd. 9 [!] Wwa: Muza 1993, tamże: wyd. 10 1995, 1996, 2000.

Cz. 6 cyklu powieści przygodowych dla młodzieży; cz. 1-5, 7-9 zob. poz. 15-18, 20, 22, 25-26.

Przekł. ros.: Tomek sredi ochotnikov za čelovečeskimi golovami. [Przeł.] I. Špak. Kat. 1971, wyd. nast. tamże: wyd. 2 1978, wyd. 3 1984, Moskwa 1992, Kūv 1992, Vologda 1994, Minsk 1997.

22. Tomek u źródeł Amazonki. Kat.: Śląsk 1967, 283 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1972, wyd. 4 1981, wyd. 5 [1986], wyd. 6 1990; wyd. 9 [!] Wwa: Muza 1994, tamże: wyd. 10 1995, 1996, 2000.

Cz. 7 cyklu powieści przygodowych dla młodzieży; cz. 1-6, 8-9 zob. poz. 15-18, 20-21, 25-26.

Przekł. bułg.: Tomek pri izvornie na Amazonka. [Przeł.] M. Atanasova. Sofija 1971, — ros.: Tomek u istokov Amazonki. [Przeł.] E. Špak. Kat. 1972, wyd. nast. tamże: wyd. 2 1980, wyd. 3 1984, Kūv 1992; wyd. łączne z przekł. poz. 20 Moskwa 1993, Vologda 1994, Minsk 1997.

23. Tomek na wojennej ścieżce. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] A. Bonarski, S. Wohl. Powst. ok. 1969. Por. poz. 17.

Masz. w zbiorach Filmoteki Pol. w Wwie.

24. Złoto Gór Czarnych. Trylogia indiańska. [Współaut.:] K. Szklarska.

T. 1. Orle pióra. *Świat Młody*. 1973 nr 65-77. Wyd. osob. Kat.: Śląsk 1974, 256 s. Wyd. 2 tamże 1975.

T. 2. Przekleństwo złota. Kat.: Śląsk 1977, 221 s. Wyd. 2 tamże 1978.

T. 3. Ostatnia walka Dakotów. Kat.: Śląsk 1979, 349 s. Wyd. 2 tamże 1981.

Wyd. łącznie t. 1-3: wyd. 3 Kat.: Śląsk 1983-1984, tamże: wyd. 4 1985-1986, wyd. 5 [1989]; wyd. 6 Wwa: Muza 1993.

Przekł. ros.: Zoloto černych gor. [Przeł.] A. Piralov [i in.]. Vologda 1995.

25. Tomek w Gran Chaco. [Kat.:] Śląsk [1987], 260 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 [1989], wyd. 3 1990, wyd. 4 1990; wyd. 6 [!] Wwa: Muza 1994, tamże: wyd. 9 [!] 1995, 1996, 2001.

Cz. 8 cyklu powieści przygodowych dla młodzieży; cz. 1-7, 9 zob. poz. 15-18, 20-22, 26.

Przekł. ros.: Tomek v Gran-Čako. Vologda 1995, wyd. nast. Minsk 1997.

26. Tomek w grobowcach faraonów. [Współaut.:] A. Zelga. Wwa: Muza 1994, 292 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1994, wyd. 3 1995, [wyd. 4] 1996, [wyd. 5] 2001.

Cz. 9 cyklu powieści przygodowych dla młodzieży; cz. 1-8 zob. poz. 15-18, 20-22, 25 — A.Sz. jest autorem 2 początkowych rozdziałów powieści (inf.: *Gaz. Wyborec* dod. *Gaz. w Katow.* 1999 nr 266).

Przekł. ros.: Tomek v strane faraonov. Vologda 1995, wyd. nast. Minsk 1997.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 1979, 1985, 1988, 1989. — Wywiady: Iluzje i prawdy. Rozm. T. Biedzki. *Prz. Tyg.* 1982 nr 27; Dlaczego właśnie Tomek Rozm. M. Morga. *Tak i Nie* 1986 nr 16; Mam twarde kręgosłup. Rozm. B. Kałuska. *Sztand. Młody* 1988 nr 183; Życie nie skąpiło mi przygód. Rozm. D.T. Lebioda. *Tryb. Opol.* 1992 nr 97.

SWPP 2 (R. Loth). — LP XX w. (G. Skotnicka).

[Gorący ślad:] [W. Kętrzyński] K.: Za „Gorący ślad”. *Dzisiaj i Jutro* 1946 nr 31; E. Szuster: Pierwsze ptaki. *Kuźnica* 1946 nr 38. — [Tomek na wojennej ścieżce:] [J. Cieslikowski] J.C.: Tomek wśród bestsellerów. *Odra* 1959 nr 25, przedr. w tegoż: *Literatura osobna*. Wwa 1985; M. Cis: Książki grasujące. *Tyg. Kult.* 1962 nr 1. — Z. Kubikowski: Sukces sprawdzonych wartości. *Odra* 1963 nr 7/8 [dot. cyklu powieści o Tomku]. — S. Wilczek: A.Sz., czyli wielka przygoda. *Poglądy* 1963 nr 17. — A. Wydrzyński: Tomek w krainie młodych. *Poglądy* 1965 nr 12. — W. Żukowski: Casus Sz. *Nowe Książki* 1967 nr 22, przedr. w tegoż: *Rozmowy o książkach*. Wwa 1989 [rec.: Tomek u źródeł Amazonki]. — H. Skrobiszewska: „Orle Pióro”. *Wychowanie* 1968 nr 13. — P. Burchard: W krainie kangurów. *Poznań Świat* 1970 nr 5, polem. A. Szklarski. *Tamże* nr 8 [rec.: Tomek w krainie kangurów]. — A. Niedoba: Z Tomkiem przez kontynenty. *Tryb. Rob.* 1973 nr 83. — [Orle pióra:] U. Capala: Obiecujący początek. *Nowe Książki* 1975 nr 4; A. Widera: Obyczaje Indian. *Lit. Lud.* 1976 nr 1. — T. Kätner: Zanim zwyciężył biały człowiek. *Nowe Książki* 1978 nr 16 [rec.: Przekleństwo złota]. — I. Tessarowicz: O Tomku i cieniach wielkich Dakotów. *Nowe Książki* 1980 nr 11 [rec.: Ostatnia walka Dakotów]. — Z. Bąk: Powstanie Polaków na Syberii i targanek dauryjski, czyli „Tajemnicza wyprawa Tomka” A.Sz. *Polonistyka* 1991 nr 8 [rec.: Tajemnicza wyprawa Tomka]. — G. Leszczyński: Tomek na literackiej ścieżce. *Życie Warsz.* dod. *Exlibris* 1992 nr 19. — R. Carter: Polish writers of North American frontier fiction. *Kwart. Neofil.* 1993 z. 4. — K. Wozniakowski: W kręgu jawnego piśmiennictwa literackiego Generalnego Gubernatorstwa. (1939-1945). Kr. 1997, passim. — K. Kłosiński: Egzotyzm po polsku. W tegoż: *Eros, dekonstrukcja, polityka*. Kat. 2000. — W. Orliński: Tomek i Tomek. *Gaz. Wyborec* 2000 nr 120. — T.Z. Zapert: Na tropie A.S. *Kzczepospolita* dod. *Plus-Minus* 2002 nr 14. — M.K.-K.

SZLAGA Krystyna

ur. 1938

Poetka, dramatopisarka, tłumacz.

Urodzona 6 marca 1938 w Krakowie w rodzinie kupieckiej; córka Józefa Szłagi i Stefani z domu Nalepa. Po zdaniu w 1956 matury w Technikum Ekonomicznym studiowała filologię rosyjską na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie; w 1966 uzyskała magisterium. Debiutowała w 1960 wierszem „Widzę zawsze...”, opublikowanym w miesięczniku *Głos Młodzieży Wiejskiej* (nr 6). W 1960-61 należała do grupy literackiej Wielopole. Uczestniczyła w studenckim życiu literackim, m.in. w działaniach i publikacjach warszawskiej Orientacji Poetyckiej „Hybrydy”. Brała udział w konkursach literackich; w 1961 otrzymała I nagrodę w konkursie poetyckim krakowskich juvenaliów, w 1966 II nagrodę w konkursie jednego wiersza o nagrodę Nike Warszawskiej. Wiersze, a od 1968 także przekłady poetyckie z języka rosyjskiego i czeskiego, publikowała m.in. w *Dzienniku Polskim* (stałe w 1961-68), *Życiu Literackim* (1961-85), *Poezji* (1973-75, 1977). W 1967 otrzymała stypendium twórcze im. T. Borowskiego, przyznane przez Ministerstwo Kultury i Sztuki. W 1968-91 pracowała w krakowskiej rozgłośni Polskiego Radia; opracowywała cykle pt. „Autoportret pisarza”, „Rodowody poetyckie”, „Ludzie, epoki, obyczaje”, „Panorama literacka”, „W pracowni pisarza” oraz w 1979-81 słuchowiska dokumentalne dla redakcji literackiej Programu III. Zajmowała się też twórczością plastyczną. Od 1967 należała do PZPR (w 1972-79 członek egzekutywy komitetu dzielnicowego). W 1970 została członkiem SDP. W 1970-74 była kierownikiem literackim Teatru „Rozmaitości” w Krakowie. Od 1971 należała do ZLP; w 1989-91 była prezesem zarządu Oddziału Krakowskiego oraz członkiem Zarządu Głównego, a w 1993-2000 wiceprezesem Zarządu Głównego nowego Związku. Publikowała wiersze w *Miesięczniku Literackim* (1983, 1986), *Piśmie Literacko-Artystycznym* (1985, 1987), *Sycynie* (od 1995), *Widomościach Kulturalnych* (od 1997). W 1985 otrzymała nagrodę m. Krakowa. Mieszka stale w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Korzeniami w ziemię. [Wiersze]. Wwa: LSW 1967, 55 s.

2. Dialog. [Wiersze]. Kr.: WL 1970, 40 s.

3. Mielizna. [Groteska]. Powst. 1974. Druk zob. poz. 11 s. 7-47.

Data powst. pod tekstem. — Nagroda IX Łódzkiej Wiosny Artystycznej w 1977.

4. Arena. [Wiersze]. Kat.: Śląsk 1978, 67 s.

Cykle: Obrona Cheroniei; Nastroje; Pogoń; Światła cieni.

5. Kanał. [Groteska]. Powst. 1978. Druk zob. poz. 11 s. 48-91.

Data powst. pod tekstem.

6. Galicja i niepodległość – o Krakowskiej Komisji Likwidacyjnej. [Słuchowisko]. [Cz.] 1-3. Radio 1979.

7. Szach, generale. Dokumentalne widowisko teatralne. Powst. 1979. Radio 1980. Druk zob. poz. 11 s. 113-150.

Data powst. pod tekstem.

8. Krok w tył. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1980. Druk zob. poz. 11 s. 92-112.

9. Słowo Wilka. [Wiersze]. Kr.: WL 1982, 65 s.

Cykle: Słowo Wilka; Schody wiodące w ocean; Tu jesteś najbliżej, – oraz: Nie. (Poemat w sześciu częściach).

10. Ziemia. [Wiersze]. Kr.: WL 1986, 53 s.

Cykle: Słowo Wilka [poz. 9]; Ziemia; Stworzenie świata; Morze.

11. Utwory sceniczne. Kr.: WL 1988, 150 s.

Zawartość: Mielizna [poz. 3]; Kanał [poz. 5]; Krok w tył [poz. 8]; Szach, generale [poz. 7].

12. W pobliżu. [Wiersze]. Kr.: Ofic. Konfraterni Poetów Podgórze 1990, 31 s.

13. Spotkanie z manichejczykiem. [Wiersze]. Red.: J. Kajtoch. Kr.: PIT 1994, 62 s.

14. Wybór wierszy. Słowo wstępne: J. Kajtoch. Kr.: PIT 1995, 207 s.

Cykle: Dialog [poz. 2]; Ziemia [poz. 10]; Słowo Wilka [poz. 9]; W pobliżu [poz. 12].

15. Północ. [Wiersze]. Oprac.: J. Lubart-Krzysica. Kr.: Ofic. Konfraterni Poetów 1997, 61 s.

Cykle: Północ; Przepuszczenia; Ktoś stoi obok.

Praca redakcyjna

1. R. Sidorkiewicz: Jeszcze... [Wiersze]. Wybór wierszy i red. ... Częstochowa: Galeria, Wydawn. Mikołaja 1993, 58 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank 2001.

[Korzeniami w ziemię:] K. Nowicki: Rozmieniły się światy. *Współczesność* 1967 nr 14; M. Waliński: *Agora* 1967 nr 18; R. Sulima: *Poezja* 1968 nr 6. — [Dialog:] T. Nyczek: Dialog ze światem i samym sobą. *Poezja* 1970 nr 9; T. Olszewski: *Kierunki* 1970 nr 49; A. Zagajewski: Artystyczny dylemat. *Współczesność* 1970 nr 23; S. Balbus: *Życie Lit.* 1971 nr 35. — [Arena:] M. Malessa: Gdzie się spełniam? *Nowe Książ.* 1978 nr 23; K. Pieńkosz: Rozczarowanie. *Poezja* 1978 nr 11/12; B. Rogatko: Z areny nie ma odwrotu. *Życie Lit.* 1978 nr 44; K. Zygm. *Mag. Kult.* 1978 nr 4; P. Rakowski: Z popiołu mózgu. *Nowy Wyraz* 1980 nr 4. — [Słowo Wilka:] S. Jurkowski: Dziecień wcieleń Wilka. *Tyg. Kult.* 1982 nr 26; M. Krassowski: Liryka doznań minoderyjnych. *Tu i Teraz* 1982 nr 2; A. Warzecha: Kto nas szczerze? *Życie Lit.* 1982 nr 44; M. Malessa: Filozoficzna przypowieść zamiast wiersza. *Nowe Książ.* 1983 nr 2; A. Patey-Grabowska: Słowo Wilka. *Słowo Powsz.* 1985 nr 53. — J. Drzewucki: Budowanie świata ze słów. *Pis. Lit.-Artyst.* 1987 nr 6 [rec.: Ziemia]. — [Słowo Wilka:] J. Futowski: Nie ubliżajmy zwierzętom. *Gaz. Krak.* 1987 nr 81; S. Fryc: Kontynuacja. *Życie Lit.* 1987 nr 35; J. Tulik: Prawem wilka.

Poezja 1987 nr 9 [dot. też: Ziemia]. — [Utworki sceniczne:] I. Bodnar: Słowo: znak dobra lub zła. *Pis. Lit.-Artyst.* 1988 nr 9; W. Ślusarski: Podpatrywanie władzy. *Życie Lit.* 1988 nr 48; K. Karwat: Groteska, obyczajowość, historia. *Tak i Nie* 1989 nr 9. — J. Kajtoch: Godne trudy. *Gaz. Krak.* 1990 nr 23. — [Spotkanie z manichejczykiem:] S. Flut: Poezja traktatem pisana. *Magdalena Lit.* 1994 nr 2; A. Warzecha: Szansa. *Dz. Pol.* 1995 nr 116. — E. Biela: Pragnienie nieśmiertelnego świata. *Magdalena Lit.* 1996 nr 15/17. — A.K. Waśkiewicz: Poezja czetelna. *Wiad. Kult.* 1996 nr 2 [rec.: Wybór wierszy]. — L. Żuliński: Bezprizorna. *Wiad. Kult.* 1997 nr 34 [rec.: Północ]. — Z. Kresowaty: Ciągłe dopełniany cykl. *Akant* 2001 nr 2 [rec.: Wybór wierszy].

E.G.

SZLEYEN Zofia 1904-1994

Pseud.: Hélène Mistral; Z.S.; Zofia S.
Autorka wspomnień, tłumaczka.

Urodzona 25 grudnia 1904 w Łodzi; córka Michała Szenwica, buchaltera, i Emilii z domu Tom. Uczęszczała do Gimnazjum im. E. Orzeszkowej w Łodzi; w 1922 zdała maturę. Następnie studiowała chemię na Uniwersytecie Jagiellońskim; w 1928 uzyskała magisterium. Od 1929 pracowała w laboratorium Ubezpieczalni Społecznej w Łodzi; była jednym z członków założycieli Związku Chemików i Bakteriologów (1931). Równocześnie zajmowała się twórczością literacką, m.in. tłumacząc utwory poetów niemieckich. Debiutowała w 1930 wierszem pt. "Dwie proste", ogłoszonym w łódzkim *Głosie Porannym* (nr 134). W 1931 wyszła za mąż za Mieczysława Szleyena, chemika. Wraz z mężem utrzymywała kontakty z aktywnym KPP w Łodzi (od 1933 mąż był redaktorem odpowiedzialnym organu partii *Kronika*, wydawanego oficjalnie jako niezależny dwutygodnik). W 1934 na łamach innego pisma partii, *Dwutygodnika Ilustrowanego*, debiutowała jako tłumaczka przekładem wierszy Christiana Morgensterna. Po uwięzieniu męża w 1936, a następnie jego wyjeździe za granicę, w maju 1937 przy pomocy KPP też opuściła kraj i udała się do Hiszpanii, gdzie zgłosiła się ochotniczo do Brygad Międzynarodowych. W 1937 współredagowała w Madrycie pismo Brygady im. J. Dąbrowskiego *Dąbrowszczak*, a w 1938 jako barcelońska kontynuację *Ochotnik Wolności*; w pismach tych publikowała wiersze, przekłady i reportaże. W końcu 1938 i na początku 1939 pracowała pod Barceloną przy produkcji materiałów wybuchowych na potrzeby frontu. W tym okresie wstąpiła do Zjednoczonej Partii Socjalistycznej Katalonii (PSUC). Po klęsce wojsk republikańskich przedostała się na początku lutego 1939 do Francji, gdzie przez rok była internowana w obozach odosobnienia w St. Zacharie, Viduban i Draguignan. Od marca 1940 pracowała w laboratorium szpitala miejskiego w Draguignan. Po zajęciu Francji przez Niemców w czerwcu 1940, nawiązała kontakty z francuskim ruchem oporu; od końca 1941 współpracowała przy wyda-

waniu miejscowego, tajnego, komunistycznego pisma *La Lutte* i kierowała sekcją Secours Populaire, organizacji niosącej pomoc działaczom rewolucyjnym i antyfaszystowskim. W 1943-44 należała do aktywu lokalnej grupy Franc-tireurs et Partisans Français, prowadzącej walki partyzanckie w okregu Draguignan. Po wyładowaniu wojsk alianckich na południu Francji w sierpniu 1944, przeniosła się na polecenie sekcji polskiej Komunistycznej Partii Francji do Marsylii, gdzie prowadziła pracę polityczną w środowiskach polskich. Pracowała w Polskim Komitecie Wyzwolenia Narodowego jako sekretarz na miasto Marsylia. Współpracowała jako autorka artykułów i reportaży z wydawanym w Paryżu czasopiśmie *Combat* (1944; podp. Hélène Mistral). Od stycznia 1945 przebywała w Paryżu; była członkiem redakcji czasopisma *Niepodległość* (później pt. *Gazeta Polska*). W lipcu tegoż roku powróciła do Polski i zamieszkała w Łodzi, a następnie przeniosła się do Warszawy. Została członkiem PPR (od 1948 PZPR). Pracowała kolejno w Spółdzielni Księgarsko-Wydawniczej „Książka” (1945-46), w Teatrze Ludowym w Warszawie, jako kierownik literacki (1949-50), oraz w Biurze Współpracy z Zagranicą Ministerstwa Kultury i Sztuki (1950-51). Następnie zajmowała się wyłącznie twórczością literacką oraz działalnością społeczną. Od 1949 należała do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Uczestniczyła w organizowaniu Kongresu Intelktualistów we Wrocławiu (1949) oraz Kongresu Obrońców Pokoju w Warszawie (1950). W 1951-55 była członkiem zarządu Sekcji Tłumaczy ZLP. W 1951-56 prowadziła wykłady z literatury hiszpańskiej na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Była w 1957 współzałożycielką i do 1962 prezesem Klubu Przyjaciół Kultury Iberyjskiej. Od 1965 była członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1980 wystąpiła z PZPR. W 1985 została członkiem honorowym nowo powstałego przy Wydziale Iberystyki UW Związku Hispanistów Polskich. Odznaczona m.in. Krzyżem Grunwaldu III klasy (1945) i Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1956) oraz hiszpańskim La Medalla de Oro en Merito de las Bellas Artes (1990). Zmarła 30 października 1994 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Hiszpańskie lato. Wwa: Iskry 1961, 243 s. Wrażenia z pobytu w Hiszpanii.
2. Wiatraki i Messerschmitty. Wwa: Iskry 1963, 202 s. Wyd. nast. tamże 1965. Wspomnienia dot. udziału Polaków w wojnie domowej w Hiszpanii w 1936-1939.
3. Mistral w dolinie. [Wspomnienia]. Wwa: Iskry 1965, 234 s. Wspomnienia z pobytu we Francji w 1939-1945.

Przekłady i adaptacje

1. Hiszpania walcząca. Poezje. [Wybór, przekł. i wstęp] ... [B.m.:] Książka 1945, 59 s.

W cz. I tłum. wierszy autorów: R. Alberti, F. Garcia Lorca, J. Herera Petere, M. Hernandez, A. Machado, G. Nicolas. – Cz. II: Walczącej Hiszpanii poeci polscy: W. Broniewski, M. Jastrun, L. Pasternak, S. Pollak, L. Szenwald.

2. V. Blasco Ibañez: Ziemia przeklęta. [Powieść]. Tłum. i wstęp ... Wwa: Książka 1947, 193 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: KiW 1949, tamże 1951.

3. S. Marszak: 12 miesięcy. Bajka sceniczna w 4 aktach. Wwa: Współpraca 1948, 114 s.

4. A.P. Serrano: Niebo i ruiny. Opowiadania madyckie. Wwa: Książka 1948, 151 s.

5. W. Mass, M. Czerwiński: Dorożką po Warszawie. [Utwór dramatyczny]. Adapt. ... Wyst. Wwa, Lud. T. Muz. 1949.

Adapt. utworu pt. „Gde to v Moskve”.

6. E. Amorim: Księżyc odmieniał się nad Neuquenem. [Powieść]. Tłum. i wstęp ... Wwa: KiW 1950, 248 s. Wyd. 2 tamże 1951.

7. F. Garcia Lorca: Mariana Pineda. [Utwór dramatyczny]. Tłum. i adapt. [oraz wstęp] ... Wwa: KiW 1950, 97 s. CRZZ w Polsce. Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże 1956.

8. F. Garcia Lorca: Panna Rosita, czyli Mowa kwiatów. [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. przed 1951. Druk zob. poz. 10 s. 93-147. Wyst. Wwa, T. Lud. 1953. Przedr. z podtyt. Poemat granadyjski lat dziewięćdziesiątych podzielony na równe obrazy ze śpiewem i tańcem zob. poz. 35.

9. F. Garcia Lorca: Yerma. (Bezpłodna). Poemat tragiczny w 3 aktach i 6 obrazach. Przekł. powst. przed 1951. Druk zob. poz. 10 s. 37-91. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1957. Przedr. zob. poz. 35.

10. F. Garcia Lorca: Wiersze i dramaty. Wwa: KiW 1951, 146 s.

Zawartość: Z.Sz. Federico Garcia Lorca. [Wstęp]. – Wiersze; Z teki pośmiertnej Garcia Lorci; Kasydy; Adaptacje pieśni ludowych; Yerma. (Bezpłodna) [poz. 9]; Panna Rosita, czyli Mowa kwiatów [poz. 8].

11. M.T. Leon: Przeciw wiatrowi i burzy. [Powieść]. Tłum. [i wstęp] ... Wwa: KiW 1951, 350 s.

12. C. Muñoz Arconada: Nad Tagiem. [Powieść]. Tłum. [i wstęp] ... Wwa: Czyt. 1951, 420 s. Wyd. 2 t. 1-2 tamże 1952.

13. V. Blasco Ibañez: Wesola Walencja. [Powieść]. Tłum. [i wstęp] ... Wwa: KiW 1952, 298 s. Wyd. 2 tamże 1953.

14. C.L. Fallas: Mateczka Yunai. [Powieść]. Tłum. [i wstęp] ... Wwa: Czyt. 1953, 249 s.

15. N. Guillen: Śpiewak z Kuby. [Wiersze]. Tłum. i opatrzyła wstępem ... Wwa: Czyt. 1954, 98 s.

16. C. de la Mora: Dwa światy. [Wspomnienia]. Przekł. ... Wstępem opatrzył M. Szleyen. Przyp. i oprac. ... Wwa: Czyt. 1954, 562 s.

17. B. Pérez Galdós: Bailen. [Powieść]. W: B. Pérez Galdós: Saragossa. Tłum.: ..., K. Wojciechowska. Wstępem opatrzyła ... Wwa: Czyt. 1955 s. 197-361.

18. B. Pérez Galdós: Marzec i maj. [Powieść]. W: B. Pérez Galdós: Saragossa. Tłum.: ..., K. Wojciechowska. Wstępem opatrzyła ... Wwa: Czyt. 1955 s. 19-195.

19. R. Alberti: Noc wojny w Prado. (Akwafora w 1 akcie. W dwudziestą rocznicę hiszpańskiej wojny poświęcam tę akwaforę bohaterskim obrońcom Madrytu). *Dialog* 1956 nr 2 s. 60-79. Przedr. zob. poz. 39. Wyst. Wwa, Hybrydy 1962.

20. N. Guillén: Trzystrunna gitara. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1957, 105 s.

21. B. Pérez Galdós: Juan Martin el Empecinado. [Powieść]. W: B. Pérez Galdós: Bitwa pod Arapilami. Tłum.: ..., K. Wojciechowska. Wstępem opatrzyła ... Wwa: Czyt. 1957 s. 221-397.

22. F. Garcia Lorca: Romans Perlimplina i Belisy. [Utwór dramatyczny]. Wyst. łącznie z Szopka Don Cristobala [poz. 23]: Kr., T. Lalek „Grotoska” 1958. Druk z podtyt. Rycina erotyczna w 3 obrazach. Wersja kameralna zob. poz. 31.

23. F. Garcia Lorca: Szopka Don Cristobala. [Utwór dramatyczny]. Wyst. łącznie z Romans Perlimplina i Belisy [poz. 22]: Kr., T. Lalek „Grotoska” 1958. Druk zob. poz. 31.

24. M.T. Leon: Opowieść o Cydzie. Wwa: NK 1958, 130 s.

25. O pasterzach, Maurach i damach. Hiszpańskie romance. [Wiersze]. Wybrała i przeł. ... Wwa: Iskry 1960, 122 s.

26. I. Hidalgo de Cisneros: Dobry wiatr alisio. [Wspomnienia]. Przekł. [i wstęp] ... Wwa: MON 1961, 249 s.

27. B. Pérez Galdós: Złota fontanna. [Powieść]. Wwa: PIW 1961, 492 s.

28. G. de Castro: Cyd pod Zamorą. [Utwór dramatyczny]. Przekł. i adapt. ... Wyst. Wwa, T. Powsz. 1962.

29. C.J. Cela: Rodzina Pascuala Duarte. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1963, 205 s.

30. F. Garcia Lorca: Czarująca szewcowa. Przeł.: ..., J. Chodakowski. Wyst. Pozn., T. Rozmaitości 1965. Druk z podtyt. Jaskrawa farsa w 2 aktach. zob. poz. 35. TV 1983.

31. F. Garcia Lorca: Teatro breve. Grotoski teatralne. Zebrała i przeł. ... Kr.: WL 1966, 221 s.

Zawartość: Scena z podpulkownikiem Gwardii Cywilnej; Chimera; Dziewica, Marynarz i Student; Spacer Bustera Keatona;

Szopka Don Cristobala [poz. 23]; Romans Perlimplina i Belisy [poz. 22]; Kukły i maczuga. Tragikomedya o don Cristobalu i Rosicie. Farsa dla teatru kukielkowego w 6 obrazach, z jednym Wyjaśnieniem; Czary motylkowej panny. Komedia w 2 aktach z prologiem. — Z.Sz.: Grotteski teatralne Lorki [posł.].

32. M. Cervantes de Saavedra: Intermedia. Kr.: WL 1967, 193 s. Wyst.: Łódź, T. Studyjny '83 im. J. Tuwima 1985.

Zawartość: Teatr cudów; Pieczara Salamanki; Czujny strażnik; Sędzia rozwodów; Falszywy Baskijczyk; Stary zazdrośnik; Nicpoń owdowiały; Wybory rajców w Daganzo. — Z.Sz.: Zwierzenia tłumacza.

33. S. Pitol: Każdy ze swoim piekłem. [Opowiadania]. Tłum.: ..., K. Wojciechowska. Wwa: Iskry 1967, 144 s.

W przekł. Z.Sz.: Amelia Otera; Dom dziadka; Z kroniki rodzinnej 1943 roku; W drodze do Warszawy.

34. F. Garcia Lorca: Dom Bernardy Alba. Tragedia w 3 aktach i 7 obrazach. Przekł. powst. przed 1968. Druk zob. poz. 35. TV 1973. Wyst. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1977.

35. F. Garcia Lorca: Dramaty. Tłum.: Z. Bieńkowski, M. Jastrun, ... Kr.: WL 1968, 557 s.

W przekł. Z.Sz.: Czarująca szewcowa [poz. 30]; Kiedy minie 5 lat. Legenda czasu w 3 aktach i 4 obrazach; Yerma czyli Bezplodna [poz. 9]; Panna Rosita czyli Mowa kwiatów [poz. 8]; Dom Bernardy Alba [poz. 34].

36. N. Gullién: Poezje wybrane. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył J. Zych. Tłum.: ..., J. Zych. Nota biogr.: J. Bandrowska-Wróblewska. Wwa: LSW 1969, 132 s.

37. M. Aub: Nic tu nie zmyślono. Opowiadania. Kr.: WL 1970, 206 s.

38. I. Hidalgo de Cisneros: Lotnik republiki. [Wspomnienia]. Wwa: MON 1970, 373 s.

39. R. Alberti: Dramaty. Przeł. i posł. opatrzyła ... Kr.: WL 1972, 453 s.

Zawartość: Kwitnąca koniczyna. Tragikomedya w 3 aktach; Ochyda. Opowieść o miłości i starych kobietach w 3 aktach; Urodziwa Andaluzijka. Notatnik w 3 aktach z prologiem; W przededniu. Dramat hiszpańskiej rodziny w 3 aktach z prologiem; Noc wojny w Prado. Akwaforta w 1 akcie z prologiem [poz. 19].

40. M. Aub: Ulica Valverde. Powieść. Przekł. i posł. ... Kr.: WL 1972, 423 s.

41. F.R. Sánchez: Doświadczenia i wędrówki chłopca Alfaniu. [Powieść]. Kr.: WL 1973, 155 s.

42. J. Texidor: Szopka z flecistą. [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. przed 1973.

Inf. o powst. przekł.: *Now. Teatr*. 1973 nr 8.

43. R. del Valle-Inclán: Tyran Banderas. [Powieść]. Przekł. i posł. ... Kr.: WL 1973, 213 s.

44. S. Pitol: Przedślubne spotkanie. [Opowiadania]. Przeł.: ..., A. Sobol-Jurczykowski. Posł. ... Kr.: WL 1974, 132 s.

W przekł. Z.Sz.: Nicią powiązani; Przedślubne spotkanie; Powrót.

45. R. Solis: Spiskowcy w teatrze „Principal”. [Powieść]. Wwa: Iskry 1974, 275 s.

46. M. de Unamuno: Miłość i pedagogika. [Powieść]. Posł.: A. Komorowski. Kr.: WL 1975, 237 s.

47. R. del Valle-Inclán: Dziwadła i makabrydy. Teatr. [Utwory dramatyczne]. Tłum. i opatrzyła posł. ... Kr.: WL 1975, 316 s.

Zawartość: Blaski cyganerii. Komedia krzywego zwierciadła. (Esperanto); Córka kapitana. Komedia krzywego zwierciadła. (Esperanto); Słowo Boże. Tragikomedya wiejska; Niedzielnny garnitur nieboszczyka. Komedia krzywego zwierciadła. (Esperanto); Papierowa róża. Melodramat dla marionetek.

48. F. Delicado: Konterfekt zalotnej Andaluzijki. [Powieść]. Przekł. i posł. ... Kr.: WL 1976, 298 s.

49. C.F. Lope de Vega: Peribañez i Komandor. Sztuka w trzech aktach. Przekł. i posł. ... Kr.: WL 1976, 123 s. Radio 1977.

50. P. Neruda: Wyznaję, że żyłem. Wspomnienia. Wwa: PIW 1976, 361 s.

51. N. Guillén: Wiersze wybrane. Wybór i posł.: J. Zych. Przeł.: P. Fornelski, ..., J. Zych. Kr.: WL 1978, 256 s. Wyd. 2 tamże 1985, 144 s.

W wyd. 1 tekst w jez. pol. i hiszp.

52. M. de Cervantes Saavedra: Niezwyczajne przygody Persilesa i Sigismundy. Powieść północna. Przekł. i posł. ... Kr.: WL 1980, 365 s.

53. J. Ruiz: Księga dobrej miłości. [Wiersze]. Wybór, przekł. i wstęp ... Wwa: PIW 1980, 117 s.

54. Czekać na lubego. Poezja miłosna dawnej Hiszpanii. Wybór, przekł. i posł. ... Kr.: WL 1981, 164 s.

55. F.C. Lope de Vega: Nowele dla Marcii Leonardy. [Opowiadania]. Przekł. i posł. ... Kr.: WL 1981, 183 s.

56. R. Alberti: Utracony gaj. [Pamiętnik]. Kr.: WL 1982, 382 s.

57. F. Garcia Lorca: Publiczność. Sztuka bez tytułu. Tłum. i posł. ... Kr.: WL 1982, 94 s. Wyst. pt. Sztuka bez tytułu. Publiczność: Łódź, T. Studyjny '83 im. J. Tuwima 1984.

58. P. Neruda: Oda do typografii. [Wiersze]. Oprac.: J. Bokiewicz, W. Freudenreich. Przeł. ... Wwa: Iskry 1982, 24 s.

59. J. Marti: Wiersze. Wybrała, przeł. i opatrzyła posł. ... Kr.: WL 1985, 127 s.

60. B. Pérez Galdós: Misericordia. [Powieść]. Przekł. i posł. ... Kr.: WL 1985, 264 s.

61. F. Garcia Lorca: Od pierwszych pieśni do słów ostatnich. (Wiersze, proza, listy, wypowiedzi). Wybór, przekł. i posł. ... Kr.: WL 1987, 357 s.

62. F. Garcia Lorca: Kiedy minie pięć lat. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Słupsk, T. Dram. 1988.

63. F. Garcia Lorca: Suity i sonety. Wybór i przekł. ... Wwa: WAiF 1989, 182 s.

Zob. też Prace redakcyjne poz. 5-7.

Nadto wydania osobne przekładów pieśni z nutami: Pieśni hiszpańskie. Oprac., wstępem i przyp. opatrzyła ... Oprac. muz.: W. Raczkowski. Wwa: Gł. Zarząd Polit.-Wychowawczy Wojska Pol. 1947, 25 s. — F. Garcia Lorca: Piosenka o trzech Maurentankach. [Muz.:] T. Szeligowski. [Kr.:] PWM 1954, 6 s. — Ludowe pieśni hiszpańskie z teki Federica Garcia Lorki. Red. wyboru i przekł. tekstów pieśni ... Oprac. muz.: W. Raczkowski, A. Bloch. Kr.: PWM 1957, 14 s.

Prace redakcyjne

1. Karabin i serce. Listy Dąbrowszczaków. Madryt: [Nakł. *Dąbrowszczaków*] 1937. Wyd. 2 z post. ... Wwa: KiW 1956, 40 s.

2. M. de Cervantes Saavedra: Przemysłny hidalgo Don Kichot z Manczy. Powieść. Przeł. E. Boyé. Tekst przejrz., popraw. i uzup. na podstawie skolekcjonowania z oryginałem przez zespół red. w składzie: Z. Szmydłowa, ..., T. Jodełka. T. 1-2. Wwa: KiW 1952, XXI, 534 + 603 s.

3. Dąbrowszczak. Organ Polskich Ochotników Republikańskiej Armii Hiszpańskiej. Nr 82. Red. zespół „madrzycki” w składzie [zmniejszonym]: S. Ajzner, ..., J. Wyka. Wwa: Komitet Obchodu 20-lecia Powstania Oddz. Pol. w Hiszpanii (Dąbrowszczaków) [1957], 23 s.

4. Ochotnicy wolności. Księga wspomnień Dąbrowszczaków. Zebrała, oprac. i opatrzyła słowem wiążącym ... Wwa: Wiedza Powsz. 1957, 440 s.

5. R. Alberti: Wiersze wybrane. Red. i wstęp ... Wwa: PIW 1963, 169 s.
Tu też przekł. Z.Sz.

6. Dotykam twoich brzegów. Młoda poezja Kuby. Wybór i oprac. ... Wwa: Iskry 1967, 371 s.
Tu też przekł. Z.Sz.

7. Z Hiszpanią w sercu. Poeci hiszpańskiej walki i nadziei. Antologia. Wybór, oprac. i posł. ... Przeł.: M. Baterowicz i in. Kr.: WL 1978, 374 s.
Tu też przekł. Z.Sz.

Zob. też Przekłady i adaptacje poz. 1, 16, 25, 31, 53, 54, 59, 61, 63.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 1979, 1988. — Wywiad: Rozm. R. Popkiewicz-Tajchert. *Kierunki* 1987 nr 5.

SWPP 2 (R. Loth). — PP (R. Loth).

[Ochotnicy wolności. Red. ...] J. Bielous: Na polach Hiszpanii. *Nowe Książ.* 1957 nr 22; J. Broszkiewicz: O ochotnikach wolności. *Zycie Partii* 1957 nr 7. — A. Międzyrzecki: Romantycy i nowożytni. *Swiat* 1960 nr 49 [rec. przekł.: O pasterkach, Maurach i damach]. — A. Mostowicz: Hiszpańskie konfrontacje. *Nowe Książ.* 1961 nr 7 [rec.: Hiszpańskie lato].

— A. Tchórzewski: Romance hiszpańskie. *Orka* 1961 nr 1 [rec. przekł.: O pasterkach, Maurach i damach]. — [Wiatraki i Messerschmitty] A. Mostowicz: Od Krakowa do Madrytu. *Nowe Książ.* 1964 nr 1; Z. Sielczak. *Zycie Partii* 1964 nr 2. — F. Śmieja. *Kontynenty*, Londyn 1965 nr 76 [rec.: Hiszpańskie lato; Wiatraki i Messerschmitty] — A. Mostowicz: Już nie epepeja. *Nowe Książ.* 1965 nr 23 [rec.: Mistral w dolinie]. — K. Sabik: *Z.Sz. Gaz. Wyborcza dod. Gaz. Stol.* 1994 z 22 XI.

J.Z.

SZMAGLEWSKA Seweryna 1916-1992

Pełna forma imion i nazwiska: Seweryna Maria Szmaglewska-Wisniewska.
Prozaik.

Urodzona 11 lutego 1916 we wsi Przyglów pod Sulejowem; córka Antoniego Szmaglewskiego, pisarza gminnego, i Pelagii z Bystrzańskich. Do 1930 mieszkała we wsi Woźniki pod Piotrkowem Trybunalskim, a następnie w Piotrkowie, gdzie uczęszczała do Państwowego Seminarium Nauczycielskiego. Po śmierci obojga rodziców wychowywała się w rodzinie nauczycielki języka polskiego z tej szkoły, Aleksandry Matusiakowej. W 1933 otrzymała II nagrodę za opowiadanie nadesłane na konkurs *Kuźni Młodych* pt. „Nasz pan woźny”. W 1936 zdała maturę i od 1937 studiowała pedagogikę w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. Współpracowała też z działem audycji dziecięcych Polskiego Radia. W 1937/38 odbywała praktykę w miesięczniku *Dom, Osiedle, Mieszkanie*. W 1939 ukończyła dwuletnie Studium Społeczno-Oświatowe Wolnej Wszechnicy Polskiej. Po wybuchu II wojny światowej pracowała ochotniczo jako pielęgniarka w szpitalu wojskowym w Piotrkowie Trybunalskim. W okresie okupacji niemieckiej przebywała nadal w Piotrkowie, gdzie uczestniczyła w pracy konspiracyjnej. W 1941/42 kierowała kursem dla młodzieży organizowanym przez „Spółem”, prowadzonym w miejscowej Szkole Handlowej. W lipcu 1942 została aresztowana przez gestapo i po paromiesięcznym pobycie w więzieniu w Piotrkowie i Częstochowie została wywieziona do obozu koncentracyjnego w Birkenau (Oświęcim-Brzezinka), myślała już wówczas o opisanu swoich przeżyć i obserwacji. W styczniu 1945, w czasie ewakuacji obozu, uciekła z transportu. Przebywała pewien czas w Krakowie, a potem zamieszkała w Łodzi, gdzie wkrótce ukończyła pracę nad tomem „Dymy nad Birkenau”. Równocześnie wznowiła studia z zakresu nauk społecznych na Uniwersytecie Łódzkim, które przez kilka miesięcy kontynuowała na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, po czym od wiosny 1946 do 1947 znowu w Łodzi. Została zaproszona do współpracy z Główną Komisją Badania Zbrodni Niemiec. W 1946 występowała jako świadek oskarżenia w procesie zbrodniarzy wojennych w Norymberdze. W tymże roku wyszła za mąż za Witolda

Wiśniewskiego, architekta. Współpracowała z rozgłośnią Polskiego Radia w Łodzi i z tamtejszą Wytwórnią Filmów Oświatowych. Została członkiem ZZLP (od 1949 ZLP); była przewodniczącą Sekcji Prozy i okresowo przewodniczącą Oddziału Łódzkiego i członkiem Zarządu Głównego Związku. Prozę i recenzje publikowała m.in. w *Nowej Kulturze* (1952-61). Po podróży do ZSRR w 1952 ogłaszała w 1953 reportaże w prasie. W następnych latach publikowała powieści i opowiadania. W 1957 zamieszkała w Warszawie. Od 1958 należała do Polskiego PEN Clubu. Działała w Radzie Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa oraz w ZBoWiD-zie. Odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1953), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1960) i Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1978). Zmarła 7 lipca 1992 w Warszawie.

TWORCZOŚĆ

1. Dymy nad Birkenau. [Wwa:] Czyt. 1945, 302 s. Wyd. nast.: wyd. 2-16 tamże 1946-1984; wyd. 17 (Utwory wybrane). Wwa: KiW 1989, tamże wyd. 18 1994.

Relacja wspomnieniowo-dokumentarna z pobytu w obozie koncentracyjnym.

Przekł. ang.: Smoke over Birkenau. [Przeł.] J. Rynas. New York 1947. — bułg.: Dim nad Birkenau. [Przeł.] V. Genovska. Sofija 1948. — czes.: Dýmy nad Birkenau. [Przeł.] H. Teigová. Praha 1947, wyd. nast.; wyd. 2 Praha 1947, wyd. 3 tamże 1949. — holend.: Rook boven Birkenau. [Przeł.] W.A. Majier, L.W.A. van Herpt. Hoorn 1964, wyd. nast. tamże [1965]. — mongolski: Birkenaugijn utan. [Przeł.] C. Söger. Ulaanbaatar 1975. — ros.: Dym nad Birkenau. [Przeł.] E. Vasilevskaja. Moskwa 1970. — serb.-chorw.: Dim nad logorom Birkenau. [Przeł.] J. Benešić. Zagreb 1947. — ukr.: Dimi nad Birkenau. [Przeł.] E. Litvinenko. Wyd. łącznie z przekł. Biała róża zob. poz. 15.

2. Budujemy naszej Łodzi nowy dom. [Reportaż]. [Wwa:] Czyt. 1952, 31 s.

3. Łączy nas gniew. Wwa: Wydawn. Polonia 1955, 33 s.

Wspomnienia z obozu w Oświęcimiu.

Przekł. ang.: United in wrath. Warsaw 1955. — franc.: La colère nous unit. Varsovie 1955, wyd. 2 tamże 1958. — niem.: Uns vereint heiliger Zorn. Warschau 1955, wyd. 2 tamże 1958. — ros.: Gnev ob'edinaet nas. Varšava 1955. — włos.: Lo sdegno ci unisce. Varsavia 1955.

4. Prosta droga Łukasza. [Powieść]. Wwa: PIW 1955, 615 s. Wyd. 2 tamże 1956.

5. Chleb i nadzieja. Opowiadania. Wwa: MON 1958, 185 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1960, 259 s.

Zawartość: Opowiadanie kamawiałowe: Chleb i nadzieja; Szansa pięknej kobiety; Grecy zapaśnicy; Mała wyspa; Kobieta, mężczyzna i dziecko; Wiosną w Norymberdze; Dwoje smutnych ludzi; Człowiek wolny; Wędrowcy; Zmianowanie; Dzika plaża niedaleko Bornholmu; Rozmowa w ciemności. — W wyd. 2 dodano: Spocznij, wolno palić; Zagrycha; Wielkie Róże — to znaczy Gross-Rosen; Człowiek wolny przed Międzynarodowym Trybunałem; Dzwon Buchenwaldu. Przekł. ukr.: Chlib i nadiaja. [Przeł.] S. Pinčuk. Lviv 1965.

6. Czarne Stopy. [Powieść młodzieżowa]. Kat.: Śląsk 1960, 256 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1962, wyd. 3 1964, wyd. 4 1965, wyd. 5 1967, 1970, wyd. 8 [!] 1972, wyd. 9 1974, wyd. 10 1974, wyd. 10 [!] 1977, wyd. 11 [1981], wyd. 12 [1984]; wyd. 14 Wwa: KiW 1994, tamże: wyd. 15 1995, 1996, 1997, 1999, 2000; Wwa: Świat Książki 2000; Wwa: KiW 2001. Por. poz. 17.

Wyd. łącznie z poz. 13 pt. Czarne Stopy; Nowy ślad Czarnych Stóp. Wwa: KiW 1989, 410 s. Wyd. nast. tamże (Utwory wybrane). Wwa: KiW 1989.

7. Miłość i wyobraźnia. Komedia w 3 aktach. Wyst. Tor., T. Ziemi Pomor. 1960.

8. Zapowiada się piękny dzień. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1960, 333 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1961, wyd. 3 1964, wyd. 4 1969, wyd. 5 1973, wyd. 6 1979, wyd. 7 popraw. 1988.

Przekł. holend.: Het wordt een mooie dag. [Przeł.] W.A. Majier, L.W.A. van Herpt. Hoorn 1966, wyd. nast. tamże 1967.

9. Puste miejsce przy stole. [Opowiadanie]. Wwa: Czyt. 1963, 105 s. Przedr. zob. poz. 16.

10. Krzyk wiatru. [Powieść]. Wwa: PIW 1965, 188 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1967, wyd. 3 1970. Przekł. holend.: Het Gieren van de Wind. [Przeł.] W.A. Majier, L.W.A. van Herpt. Hoorn 1968.

11. Odcienie miłości. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1969, 222 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1971, wyd. 3 1973, wyd. 4 1978, wyd. 5 1985.

Zawartość: Tak wiele jest strachów; Wielka miłość Jonatana; Rybacki debiut; Zupełnie dorosły; Męskie zwierzenia; Noc u pani Róży; Bał maskowy; Wilanowskie amorki; Anioły pod choinką; Midi ami; Fiordy; Dzikie granaty.

12. Niewinni w Norymberdze. [Powieść]. Wwa: KiW 1972, 461 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1980, wyd. 4 1984, wyd. 5 1989.

Nagroda im. L. Waryńskiego przyznana przez RSW „Prasa-Książka-Ruch” w 1985.

Przekł. holend.: De onschuldigen in Neurenberg. [Przeł.] L. Stembor. Hoorn [1980]. — ros.: Nevinnyye v Njurnberge. [Przeł.] E. Gessen. Moskwa 1988. — słowac.: Nevinní z Nornbergu. [Przeł.] M. Pridavková-Mináriková. Bratislava 1975.

13. Nowy ślad Czarnych Stóp. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1973, 316 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1978, wyd. 3 [1985]; Wwa: KiW 1994. Wyd. łącznie z Czarne Stopy zob. poz. 6.

Harcerska Nagroda Literacka przyznana przez Gł. Kwaterę ZHP w 1979.

14. Wilcza jagoda. [Powieść]. Wwa: PIW 1977, 191 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1978, wyd. 3 1988.

15. Biała róża. [Wspomnienia]. Wwa: KiW 1983, 228 s.

Nagroda im. A. Kowalskiego przyznana przez red. *Walki Młod.* Przekł. ukr.: Bila trojanda. [Przeł.] V. Starik. Wyd. łącznie z przekł. poz. 1 pt. Bila trojanda; Dimi nad Birkenau. KiW 1990.

16. Dwoje smutnych ludzi. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1986, 214 s.

Zawiera z poz. 5: Dzika plaża niedaleko Bornholmu; Rozmowa w ciemności; Spoczni, wolno palić; Szansa pięknej kobiety; Mała wyspa; Dwoje smutnych ludzi; Kobieta, mężczyzna i dziecko; Opowiadanie karnawalowe. — nadto: Fiordy [poz. 11]; Taksówka; Wędrowcy; Zielone oczy Estery; Fontanna czarnych łabędzi; Puste miejsce przy stole [poz. 9].

17. Czarne Stopy. Scenariusz filmowy. [Współaut.]: W. Podgórski. Ekran. 1987. Por. poz. 6.

Praca redakcyjna

1. Antologia pamięci 1939-1945. Przewodniczący kom. red. J.Z. Jakubowski. [T. 3]. Więzienna krata. Wybór, wstęp i przyp. ... Wwa: KiW 1964, 326 s. Wyd. 2 tamże 1965.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953. — Wywiady: Temat współczesny. Rozm. T. Lubieński. *Kultura* 1973 nr 30; Życie inspiruje. Rozm. R. Golebiewska. *Tyg. Kult.* 1973 nr 24; Z kręgu piekła. Rozm. M. Jarochocka. *Argumenty* 1984 nr 53.

SWPP 1. — PP (A. Szalagan). — LP XX w. (A.Z. Makowiecki).

[Dym nad Birkenau]: W. Bacewiczówna. *Dziś i Jutro* 1946 nr 12; W. Grodzka: Książka o Oświęcimiu. *Kuźnica* 1946 nr 3; E. Kocwa: Książka głęboko ludzka. *Tyg. Powsz.* 1946 nr 4; E. Korzeniewska: Kłobocze relacje obozowe. *Kuźnica* 1946 nr 51; W. Mach: Opowieść o najtrudniejszym zwycięstwie. *Odrodzenie* 1946 nr 4, przedr. w teżej: Szkice literackie. T. 1. Wwa 1971; T. Holuj: Temat Oświęcim. *Twórczość* 1947 nr 2; K. Wyka: Pogranicze powieści. W teżej: Pogranicze powieści. Kr. 1948, wyd. 2 poszerz. Wwa 1974, przedr. w teżej: Szkice literackie i artystyczne. T. 2. Kr. 1956. — [Prosta droga Łukasza]: J. Skórnicek: Nowa książka Sz. *Nowa Kult.* 1955 nr 44; H. Berez: Zbyt prosta droga Łukasza. *Twórczość* 1956 nr 2; J. Kwiatkowski. *Życie Lit.* 1956 nr 2. — [Chleb i nadzieja]: S. Durski: Memento! *Nowa Kult.* 1959 nr 18; J.Z. Jakubowski: Nowa książka S.Sz. *Polonistyka* 1959 nr 4; W. Mach. *Kraj* 1959 nr 8; W. Błachut. *Więści* 1960 nr 6. — M. Warneńska: Świadek oskarżenia mówi... *Por. Bibl.* 1960 nr 10. — K. Kuliczowska: Wspomnienia i konfrontacje. *Twórczość* 1961 nr 1 [rec. m.in.: Chleb i nadzieja]. — [Zapowiada się piękny dzień]: M. Szpakowska: W kręgu autentyzmu. *Nowa Kult.* 1961 nr 36; S. Wygodzki. *Nowe Książ.* 1961 nr 3. — [Puste miejsce przy stole]: M. Jarochocka: Miejsce, które nie zostało zajęte. *Życie Lit.* 1963 nr 37; A. Kamińska: Dramat pamięci. *Tyg. Kult.* 1963 nr 38; W. Nawrocki: Weselny dyskurs o współczesności. *Poglądy* 1963 nr 18; A. Werner: Trochę rozpacz, dużo optymizmu. *Twórczość* 1963 nr 12. — A. Hamerliński: S.Sz. *Tyg. Kult.* 1964 nr 42. — [Krzyk wiary]: A. Budzyński: Powrót do źródeł. *Kultura* 1966 nr 6; Z. Macuzanka. *Polonistyka* 1966 nr 2. — W. Maciąg: Plony suchego lata: Jak zjemy na wakacjach? *Życie Lit.* 1969 nr 40. — A.Z. Makowiecki: Opowieść o zagładzie: S.Sz. „Dym nad Birkenau”. *Kultura* 1969 nr 26. — [Odcienie miłości]: A. Bojarska: Nowoczesność klasycyzująca. *Kultura* 1970 nr 1; J.Z. Maciejewski: Cisza nasyciona krzykiem. *Mies. Lit.* 1970 nr 2. — [Niewinni w Norymberdze]: W. Maciąg: Norymberga 1946. *Nowe Książ.* 1972 nr 24; K. Nowicki: Poza oceną. *Fakty i Myśli* 1972 nr 25; B. Rogatko: Legenda, sen i rzeczywistość. *Życie Lit.* 1973 nr 17. — [Wilcza jagoda]: A. Chruszczyński: Nad Krutynią. *Tyg. Kult.* 1977 nr 26; A. Staniszewski: Refleksje niewakacyjne. *Życie Lit.* 1977 nr 35. — W.K. Siewierski: Wstęp do „Dymów nad Birkenau”. *Nowe Książ.* 1984 nr 6 [rec.: Biała róża]. — Z. Skuza: Sz. — świadectwo prawdziwe. *Argumenty* 1984 nr 10. — J. Termer. *Polonistyka* 1984 nr 2 [rec.: Biała róża]. — L.M. Bartelski: Odszedł dobry człowiek i świat-

na pisarka. *Prawo i Życie* 1992 nr 33. — P. Kuncewicz: S.Sz. *Rzeczpospolita* 1992 nr 169.

A.Sz.

SZMIDT Andrzej ur. 1933

Pierwotna pisownia nazwiska (do lat 50-tych): Schmidt. Pseud.: A.S.; AS; ASz; Bohdan Gorecki; Brzuchatek; M.S.; Michał Szary; Poeta.

Urodzony 1 października 1933 w Lyonie we Francji; syn Mieczysława Schmidta (wówczas radcy prawnego tamtejszego konsulatu polskiego) i Janny Kleczeńskiej, prawników. W 1935 przyjechał wraz z rodzicami do Polski i zamieszkał w Warszawie; tu też przebywał nadal w czasie okupacji niemieckiej. Po zakończeniu II wojny światowej mieszkał m.in. w Kozienicach, gdzie matka pracowała jako sędzia. Uczęszczał tam do liceum ogólnokształcącego; w 1951 zdał maturę. Następnie studiował polonistykę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W tym czasie rozpoczął twórczość poetycką. Debiutował w 1954 wierszem pt. „Nad drogą”, opublikowanym w dodatku literackim *Słowa Powszechnego* pt. *W młodych oczach* (nr 9). W 1956, po uzyskaniu magisterium, wyjechał do Wrocławia, gdzie został redaktorem działu kulturalnego *Wrocławskiego Tygodnika Katolików*; publikował tu też wiersze, reportaże i recenzje literackie. Wkrótce zrezygnował z tego zajęcia i przeniósł się do Warszawy. Po krótkim okresie pracy w wypożyczalni Biblioteki Publicznej podjął współpracę z tygodnikiem *Za i przeciw* (tu też w 1957 felieton podp. Brzuchatek). W 1957-58 pracował w Instytucie Książki i Czytelnictwa przy Bibliotece Narodowej oraz był zatrudniony przy redagowaniu „Katalogu prasy polskiej” w Biurze Wydawniczo-Propagandowym „Ruch”. W 1959 przeszedł do zespołu dwutygodnika *Współczesność*; w piśmie tym publikował do 1964 wiersze, artykuły i recenzje. W 1960-62 był nadto korektorem w Wydawnictwie Prawniczym. W 1962-63 prowadził stały felieton o książkach w gazecie *Gromada – Rolnik Polski*. W 1963 nawiązał stałą współpracę z miesięcznikiem *Więź* (tu wiersze oraz sporadycznie artykuły i recenzje); w 1981 został redaktorem działu poetyckiego, a w 1992 członkiem zespołu redakcyjnego. Od 1971 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Ogłaszał utwory poetyckie także w *Kulturze* (1964-67, 1970-81, z przerwami), *Twórczości* (1970-71, 1978-84, z przerwami), *Literaturze* (1977-81), *Tygodniku Kulturalnym* (1978-81), a pod pseudonimem Michał Szary w wydawanych poza cenzurą pismach *Wezwanie* (1982, 1989) i *Wybór* (1985). W 1988 za twórczość poetycką, ze szczególnym uwzględnieniem tomu „Wyrok nieprawomocny”, otrzymał nagrodę literacką im. B. Sadowskiej, a w 1992 za całokształt poetyc-

kiego dorobku, ze szczególnym uwzględnieniem tomu „Skrzypeczki”, nagrodę Czesława Miłosza. W 1989 został członkiem SPP oraz Polskiego PEN Clubu. W następnych latach wiersze publikował m.in. w *Kresach* (1994, 1997), *Sycynie* (1995, 1997, 1998) oraz nadal w *Więzi*. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Malowanki. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1966, 50 s.
2. Złożenie broni. [Wiersze]. Wwa: LSW 1977, 120 s.
Cykle: Talizmany i egoizmy; Polska za dychę; Złożenie broni.
3. Modne ubranko. [Wiersze]. Wwa: LSW 1980, 85 s.
4. Szczoteczka do sumienia. [Wiersze]. Kr., Wr.: WL 1984, 71 s.
5. Wyrok nieprawomocny. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1987, 46 s.
6. Skrzypeczki. [Wiersze]. Wwa: Bibl. *Więzi* 1992, 50 s.
7. Taki pejzaż. Z dawnych wierszy Andrzeja Szmidta. Wyboru tekstów dokonał J. Fert. Lubl.: BK [B. Królikowski] [1993], [8] k.
8. Wiersze wybrane. Przedm.: J. Smółka. Wwa: Bibl. *Więzi* 1995, 266 s.
Zawiera wybór z poz. 1-5, poz. 6, — nadto: Nowe wiersze (1991-1995).
9. Zapiski. [Wiersze]. Wwa: Bibl. *Więzi* 1999, 77 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 2001. — LP XX w. (K. Piękosz).
[Malowanki:] Z. Jerzyńska: Gwiazda ma kolor burzy. *Kultura* 1966 nr 39; A.K. Waśkiewicz: Malowanki albo niezdecydowanie. *Współczesność* 1966 nr 18. — [Złożenie broni:] A. Gnarowski: Dyktatura poezji. *Więź* 1977 nr 9; K. Piękosz: Taki pejzaż. *Literatura* 1977 nr 36; T.J. Żółciński: Rozmowy z samym sobą. *Fakty* 1977 nr 21; A. Gniazdowski: U kresu pewnego doświadczenia. *Tyg. Kult.* 1978 nr 18. — [Modne ubranko:] A. Bilka: Szarosz nobiletowana. *Nowe Książki* 1981 nr 12; P. Bratkowski: Ubranko na czasie. *Literatura* 1981 nr 39; J. Łukasiewicz: Człowiek w szarym ubraniu. *Więź* 1981 nr 6; T. Nyczek: Małe jest lepsze? *Polityka* 1981 nr 38; T.J. Żółciński: Niemodne ubranko poety. *Mies. Lit.* 1981 nr 6; W. Lięga: „Moje wiersze figury szare”. *Twórczość* 1983 nr 4. — [Szczoteczka do sumienia:] A. Bilka: Lekcja wierności. *Twórczość* 1985 nr 10; A. Gnarowski: Autoironia ze szczyptą gorczy. *Tu i Teraz* 1985 nr 20; S. Jurkowski: Popatrzyć z boku na siebie. *Życie Lit.* 1985 nr 23; A. Nasilowska: Przecena. *Więź* 1985 nr 7/8/9; K. Piękosz: Niepraktyczne sumienie. *Literatura* 1985 nr 4; P. Szewc: Z doświadczenia. *Tyg. Powsz.* 1985 nr 42; [A. Szymańska] asza: Dramat samotności. *Wybór** 1985 nr 13. — [Wyrok nieprawomocny:] J. Stepien: Poeta antymitów. *Kierunki* 1987 nr 32; P. Szewc: Historia i poezja. *Tyg. Powsz.* 1987 nr 19; W. Kaliszewski: Szara ulica. *Lad* 1988 nr 7. — A. Gnarowski: Na miarę codzienności. *Kierunki* 1989 nr 3. — P. Matywiecki: Światło proste. (O poezji A.Sz.) *Prz. Lit.* 1992 nr 1/2. — [Skrzypeczki:] A. Nasilowska: Odcienie szarości. *Więź* 1992 nr 12; K. Piękosz: Skrzypeczki, czyli nędza zawstydzona. *Literatura* 1992 nr 11; K. Bienkowska: Poeta — oksymoron. *Nowe Książki*. 1993 nr 5. — J. Fert: Ja

Nikt. O poezji A.Sz. *Więź* 1993 nr 8. — [Skrzypeczki:] S. Jurkowski: Piszczalka Dbalka. *Twórczość* 1993 nr 8; T. Majeran: Przeciw stereotypom. *Odra* 1993 nr 7/8; A. Czachowska: Przemijanie. *Twórczość* 1995 nr 11. — [Wiersze wybrane:] J. Drzewucki: Wobec kaprysów historii. *Rzeczpospolita* 1995 nr 240; W. Kaliszewski: Niebieskie pastwiska. *Życie Warsz.* 1995 nr 297 dod. *Książki* nr 1; J. Łukasiewicz: Taki pejzaż. O „Wierszach wybranych” A.Sz. *Więź* 1995 nr 10; K. Piękosz: Nieprzydatne a prawdziwe. *Sycyna* 1995 nr 21. — A. Nasilowska: Duszczyka rynkowa i zapiski na marginesie. *Więź* 1999 nr 6 [rec.: Zapiski].

K.B.

SZMIDT Ireneusz Krzysztof
ur. 1935Krypt.: (IS).
Poeta.

Urodzony 16 września 1935 w Zgierzu; syn Franciszka Szmidta i Zofii z Sobczyńskich. Uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego im. S. Staszica w Zgierzu. Po zdaniu matury w 1953, studiował do 1956 budownictwo lądowe na Politechnice Szczecińskiej, następnie w 1956-57 uczył się w Studium Nauczycielskim i w 1957-58 studiował polonistykę na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (filia w Szczecinie). W 1955 należał do współtwórców i kierownictwa Studenckiego Teatru Satyrycznego „Skrzat”. Był kierownikiem artystycznym, autorem i reżyserem szczecińskich kabaretów Okaryna i Indyk. Debiutował w 1956 wierszami pt. „Chęć”, „czy mogę wierzyć słowom...”, „Jesiennie zadumanie”, „Szalenie kocham”, „Wiersz”, opublikowanymi w czasopiśmie Politechniki Szczecińskiej *Razem młodzi przyjaciele* (nr 2). Wiersze, prozę, artykuły i recenzje teatralne publikował m.in. w *Głosie Szczecińskim* (1958-82). Z jego inicjatywy powstało Studio Pantomimy Politechniki Szczecińskiej (ok. 1960) i grupa literacka Kontrasty przy Klubie Stowarzyszenia „Pax” w Szczecinie. W 1965 został członkiem ZLP. W tymże roku współpracował z międzyszkolnym Studium Małych Form Teatralnych „Zielone Tarcze”, przekształconym w latach siedemdziesiątych w Studio Zet z jego agendami — Sceną Propozycji Młodych (1972-86) i kabaretem Wyrodek (działał do 1994). W 1965-69 był prezesem Koła Młodych ZLP. W 1967 ukończył Studium Reżyserskie, do którego uczęszczał początkowo przy krakowskiej, a na ostatnim roku przy warszawskiej Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej. W 1969-71 był sekretarzem zarządu Oddziału Szczecińskiego ZLP. Wykładał na kursach instruktorskich i warsztatach teatralnych. Pisał scenariusze niedużych utworów scenicznych dla teatrow amatorów. W 1971 otrzymał nagrodę Wojewody Szczecińskiego. W 1984 był radnym WRN w Szczecinie. W 1989-93 pełnił funkcję prezesa Oddziału Szczecińskiego ZLP. W 1994 zamieszkał w Gorzowie Wielkopolskim. Rozpoczął tam współpracę jako recenzent teatralny początkowo z *Gaze-*

ta Nową, a następnie z *Ziemią Gorzowską*. W 1994-98 drukował też wiersze w *Arsenale Gorzowskim*, miesięczniku poświęconym życiu kulturalnemu Gorzowa i okolic, którego w tym okresie był redaktorem naczelnym. W 1994 wraz z dziennikarką Krystyną Kamińską zaczął prowadzić Wydawnictwo Artystyczno-Graficzne „Arsenal”. Objął funkcję redaktora polsko-niemieckiego magazynu literackiego *Prom/Die Fähre* (w 1997-99 publikował tu wiersze). Został członkiem honorowym Towarzystwa Kultury Teatralnej i Towarzystwa Przyjaciół Szczecina. Odznaczony m.in. Medalem Gryfa Pomorskiego (1975), Złotym Krzyżem Zasługi (1978), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1979) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1986). Mieszka w Gorzowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kreska na twarzy. [Wiersze]. Pozn.: WP 1961, 46 s.

Cykle: Kreska na twarzy; Chwila ballady; Druga strona tęczy; Poematy.

2. Człowiek, ziemia i morze. [Wiersze]. Wwa: Pax 1964, 65 s.

Cykle: Człowiek i ziemia; Rejs niespełniony; Toast na spotkanie przyjaciół; Puzon; Wieczne mijanie.

3. List z zimy. Wwa: Pax 1966, 18 s.

4. Do siego roku jeden krok. (Nowoczesna szopka Jantara). [Współaut.]: T. Kamiński. *Jantar* 1971 nr 52/53 s. 16-17.

5. Medea. Kameralna tragedia rodzinna niewiernie przepisana z Eurypidesa. Powst. przed 1972. Wyst. Gorzów Wielkop., T. im. J. Osterwy 2000. Druk sceny 2: *Premiera u Osterwy* 2000 nr 3. Przekł. fotew.: [Przeł.] K. Skujniński. Wyst. Ryga 1972.

6. Szczecin gościom. Scenariusz. [Współaut.]: M. Bakka, B. Gierszanin. Wyst. Szczec., T. Współcz. 1973.

7. Przeminieli, a idą. (Scenariusz widowiska poetyckiego). *Scena* 1978 nr 6 s. 47-51.

8. Tata ma fiata. [Dla dzieci]. Szczec.: KAW 1989, 32 s.

9. Spoza milczenia. [Wiersze]. Gorzów [Wielkop.], Szczec.: Wydawn. Artyst.-Graf. Arsenal 1999, 127 s.

10. Lubniewice i okolice. Przewodnik turystyczny. Gorzów [Wielkop.]: Wydawn. Artyst.-Graf. Arsenal 1999, 144 s.

11. [Trzydzieści] 30 Gorzowskich Spotkań Teatralnych. Gorzów [Wielkop.]: T. im. J. Osterwy, Wydawn. Artyst.-Graf. Arsenal 1999, 100 s.

12. Ilustrowany leksykon plastyki gorzowskiej. Gorzów [Wielkop.]: Wydawn. Artyst.-Graf. Arsenal 2000, 36 s.

Nadto według inf. autora wspólnie z Tadeuszem Klimowskim bajki sceniczne, których praprem. odbyły się w Akademickim Teatryku Satyrycznym „Skrzat” (Pafac Młodzieży) w Szczec.: Przygoda nocy sylwestrowej. 1958. — Złote serduszko. Bajka sceniczna. 1959. — Kwartet na brudne uszy. Bajka sceniczna. 1960.

Adaptacje i montaż

1. Droga do słońca. [Montaż poetycki]. Wyst. Szczec., Studio Małych Form Teatr. Zielone Tarcze 1969.

Program poetycki oparty na miniaturach poetyckich J. Ozgi-Michałskiego.

2. Człowiek rodzi się dla życia. (Scenariusz widowiska poetyckiego według tekstów poetów radzieckich). W: Pamięć. 50 lat ZSRR. Almanach. Red.: I.G. Kamiński. Szczec.: WAG 1972 s. 100-125.

3. Dorosłym ludziom. [Montaż]. *Scena* 1977 nr 2 s. 40-48.

Scenariusz oparty na tekstach autorów pol. i radzieckich oraz fragm. „Sztuki bez postaci” D. Duncana, z piosenkami i nutami.

4. Droga życia. (Scenariusz widowiska publicystycznego oparty na tekstach pisarzy radzieckich, oprac. pod kier. ... na Teatralnych Warsztatach Przyjaźni). *Kultura i Oświata* 1977 nr 3 s. 104-125.

Nadto według inf. autora adaptacje i scenariusze montażu dla teatrów amatorskich: Orkiestra doborowa czterech braci Rzepolów. Wyst. Szczec., Teatrzyk Dziecięcy „Szkrapy” 1960. Druk *Biblioteczka Repertuarowa* pisma *Nasz Klub* 1979 nr 2. — Iłja Muromiec. Adapt. i scenariusz staroruskiej byliny. Wyst. Szczec., Studio Małych Form Teatr. „Zielone Tarcze” 1965. — Grand Valse Brillante. Montaż poezji J. Tuwima. Wyst. Szczec., Studio Małych Form Teatr. „Zielone Tarcze” 1966. — Komu się na Rusi dobrze żyje. Wg M. Niekrasowa w przekł. J. Tuwima. Wyst. Szczec., Studio Małych Form Teatr. „Zielone Tarcze” 1967. — Eskalacja, eskalacja. Widowisko poetyckie. Wyst. Szczec., Studio Małych Form Teatr. „Zielone Tarcze” 1970. — Za nami 1000 lat — przed nami 1000 lat. Scenariusz widowiska poetyckiego wg Galla Anonima i in. Wyst. pola pod Cedynią 1972. — Ruch uliczny. Montaż. Wyst. Szczec., Studio Zet 1974. — Non stop show, czyli raport o stanie wychowania w Polsce. Montaż poezji i fragm. dramatów T. Różewicza. Wyst. Szczec., Studio Zet 1975. — Prawda. Montaż poezji współczesnej. Wyst. Szczec., Studio Małych Form Teatr. „Zielone Tarcze” 1976. — Jak tu prawdę o Polsce powiedzieć. Montaż poezji K.I. Gałczyńskiego. Wyst. Szczec., Studio Małych Form Teatr. „Zielone Tarcze” 1978. Druk z podtytu. Scenariusz programu poetycko-muzycznego dla uczczenia rocznicy powstania PRL ułożony z wierszy K.I. Gałczyńskie-

go. *Scena* 1978 nr 6 s. 51-56. — Na skraju pierwszej ludzkiej wiosny. Druk *Kult. i Ośw.* 1978 nr 2. — Orzeszek. Adapt. utworu poetyckiego I. Sikirycykiego. Wyst. Szczec., kabaret Wyrodek 1978. Druk *Biblioteczka Repertuarowa pisma Nasz Klub* 1979 nr 2. — Rzecz o Alkasinie i Nikolecie. Adapt. ballady starofranc. Przeł. L. Czerny. Wyst. Szczec., Studio Małych Form Teatr. „Zielone Tarcze” 1978. — Jak dobrze jest żyć. Montaż dla estrady poetyckiej. Druk *Biblioteczka Repertuarowa pisma Nasz Klub* 1979 nr 2.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2001. — Wywiad: „Słowo” rozmawia z pisarzami. Rozm. J. Goliński. *Sl. Pousz* 1965 nr 296.
[Kreska na twarzy:] J.L. Ordan: Erotyka i inwektywy. *Kur. Pol.* 1961 nr 130; J. Ratajczak: Trzy debiuty szczecińskie. *Gaz. Pozn.* 1961 nr 178. — J. Kaczmarek: 7-my *Głos Tyg.* 1965 nr 46 [rec.: Człowiek, ziemia i morze]. — [List z zimy:] E. Kuźma: Wszystko po staremu. *Glas Szczec.* 1967 nr 74; A. Piotrowski: Trzeci tomik wierszy I.K.Sz. *Sl. Pousz* 1967 nr 156. — A.K. Waśkiewicz: Poezja w Szczecinie. *Tyg. Kult.* 1967 nr 17 [rec.: Człowiek, ziemia i morze]. — S. Marat: I.Sz., czyli fascynacja poezją. *Scena* 1971 nr 9. — M. Struczyński: Myślę o potrzebie uniwersytetu ludowego. (Poeta i działacz ruchu amatorskiego). *Tryb. Ludu* 1984 nr 143. — B. Twerdochleb: Wiatr w kotlinie. (O poezji I.K.Sz. *Morze i Ziem.* 1986 nr 20. — B. Chojnacka: Papierowy kszyc należnika. *Głos Szczec.* 1999 nr 107. — [Spoza milczenia:] J. Ampuła: Szanse w słowach. *Gaz. Lubus* 1999 nr 58; B. Lemańczyk: Słowa spoza milczenia. *Kur. Szczec.* 2000 nr 232; M. Yoph-Zabiński: Poeta spoza milczenia. *Pis. Lit. Artyst. Lamus* 2000 nr 1/2. — [Medea:] H. Ciepiela: Nieśmiertelne związki. *Gaz. Lubus* 2000 nr 275; B. Kunicki: Medea podług Sz. *Ziem. Gorz.* 2000 nr 48; R. Ochwat: Za twoje grzechy Medeo. *Gaz. Wyborcza* dod. *Gaz. Zach.* 2000 nr 273.

J.Z.

SZMYDTOWA Zofia
1893-1977

Imiona metrykalne: Zofia Wanda. Podpisywała teksty także nazwiskami: Gąsiorowska; Gąsiorowska-Szmydtowa. Historyk i teoretyk literatury, komparatystka.

Urodzona 21 kwietnia 1893 w Petersburgu; córka Józefa Gąsiorowskiego, nauczyciela, bibliotekarza i etnografa, i Władysławy z Holców. Wczesne dzieciństwo spędziła w Czelabińsku i Rydze. W 1901, po śmierci ojca, przyjechała wraz z matką do Warszawy, gdzie w 1909 ukończyła pensję Jadwigi Sikorskiej. W 1910 uzyskała patent nauczycielki domowej języka polskiego. W 1911 zdała jako eksternistka egzamin dojrzałości przy VI Gimnazjum Filologicznym w Warszawie i rozpoczęła studia filologiczne i historyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie. W 1914 powróciła do Warszawy i podjęła pracę nauczycielki prywatnych szkół średnich: uczyła w gimnazjach Pauliny Hewelke (1914-18) i Antoniny Walickiej (1915-18) oraz na pensji J. Sikorskiej (1915-19). Debiutowała w 1914 rozprawą „Wpływ Moliere na komedie Krasickiego”, opublikowaną w *Pamiętniku Literackim* (1914/15 z. 3/4; podp. Zofia Gąsiorowska); w pi-

śmie tym publikowała w następnych latach liczne rozprawy, artykuły i recenzje. W 1916-17 kontynuowała studia filologiczne (języki starożytne) i filozoficzne na Uniwersytecie Warszawskim (UW). W 1917 uzyskała stopień doktora na UJ na podstawie rozprawy „Służba narodowa w Sprawie Andrzeja Towiańskiego” (promotor prof. Ignacy Chrząnowski). Pracowała nadal jako nauczycielka w Gimnazjum im. C. Plater-Zyberkówny (1918-26) i Gimnazjum im. Królowej Jadwigi (1919-21), a także wykładowczyni w Instytucie Pedagogicznym (1921-23) i w Instytucie Nauczycielskim (1923-26). W 1919 wyszła za mąż za Józefa Szmydta, inżyniera rolnika. W 1921-26 współpracowała z tygodnikiem *Bluszcz*, w którym drukowała wiersze, artykuły, recenzje. W 1923 otrzymała nagrodę Kasy im. Mianowskiego dla młodych pracowników nauki. W 1926 rozpoczęła pracę w Katedrze Historii Literatury Polskiej UW, początkowo jako młodszy asystent. Artykuły i recenzje zamieszczała w tym czasie m.in. w *Ruchu Literackim* (1929, 1933, 1936). W 1928 przebywała we Włoszech, gdzie przez trzy miesiące prowadziła na uniwersytecie w Turynie kurs języka polskiego. W 1933 habilitowała się na UW na podstawie rozprawy pt. „O misteriach Cypriana Norwida”. Od 1934 była współpracowniczką Komisji Historii Literatury Polskiej PAU oraz redaktorką *Rocznika Literackiego*. W 1935 została odznaczona Srebrnym Wawrzynem PAU za szerzenie zamiłowania do literatury polskiej. W okresie okupacji niemieckiej przebywała nadal w Warszawie, od 1940 wykladała poetykę i stylistykę na podziemnym studium UW. Po zakończeniu wojny kontynuowała od 1945 pracę naukowo-dydaktyczną na UW. W 1945 została wybrana na członka korespondenta Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (od 1947 członek zwyczajny, od 1948 przewodnicząca Komisji do Badań nad Historią Literatury i Oświaty w Polsce). W 1946 została docentem etatowym UW; w 1954 otrzymała tytuł profesora nadzwyczajnego. Liczne recenzje i artykuły na temat polskiej literatury okresu renesansu i romantyzmu oraz z zakresu komparatystyki publikowała m.in. na łamach *Kwartalnika Neofilologicznego* (1954-68, z przerwami) i *Przeglądu Humanistycznego* (1958-67, z przerwami). W 1955-75 pełniła obowiązki redaktora naczelnego wznowionego *Rocznika Literackiego*. W 1959 została mianowana profesorem zwyczajnym. W 1963 otrzymała nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego w dziedzinie dydaktyczno-wychowawczej. W 1966 została członkiem honorowym Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1938), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1957) oraz odznaką „Zasłużony Nauczyciel PRL” (1966). Zmarła 3 marca 1977 w Warszawie.

1. Służba narodowa w Sprawie Andrzeja Towiańskiego. Kr.: [druk:] W.L. Anczyc 1918, VI, 186 s. *Pr. Hist.-lit.*, 10.

Rozprawa doktorska. — Podp.: Zofia Gąsiorowska.

2. Źródła „Monachomachii” Krasickiego. Wwa: Tow. Nauk. Warsz. 1920, 19 s. *Pr. TNW. J. Wjdz. Językozn. i Lit.*, nr 9.

Podp.: Zofia Gąsiorowska.

3. Nasi pisarze. Ich życie i dzieła. Krótki zarys piśmiennictwa polskiego XIX w. Cz. 2 A. Teatr. Poezja. Cz. 2 B. Powieść. Historia. Filozofia. [Współaut.:] C. Niewiadomska. Wwa, Kr.: Gebethner i Wolff [1924], 283 + 285 s.

Tu Z.Sz.: w cz. 2 A: Teatr polski przed wystąpieniem Fredry; Aleksander Fredro; Teofil Lenartowicz; Mieczysław Romanowski, — w cz. 2 B: Historia; Filozofia.

4. Miara i symbol wielkości w poezji Norwida. [Rozprawa]. Wwa: Druk. Wł. Łazarskiego 1930, 20 s.

5. O misteriach Cypriana Norwida. Wwa: Wydawn. Kasy im. Mianowskiego, Inst. Popierania Nauki 1932, XII, 194 s.

Rozprawa habilitacyjna.

6. Cervantes. [Monografia]. Wwa: PIW 1955, 286 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1975.

7. Cervantes, człowiek i pisarz. [Monografia popularna]. [Wwa:] TWP, Sekcja Lit. 1955, 34 s., powiel. Wyd. nast. Wwa: Wiedza Powsz. 1955, 72 s.

Tu także: M. Cervantes de Saavedra: Wypisy z Don Kiszota. W przekł. E. Boyé.

8. Mickiewicz jako tłumacz z literatur zachodnioeuropejskich. [Rozprawa]. Wwa: PIW 1955, 179 s.

9. Rousseau — Mickiewicz i inne studia. Wwa: PIW 1961, 348 s.

Zawartość: Rousseau — Mickiewicz: Jan Jakub Rousseau. Dzieło i recepcja; W kręgu filomatów; Krąg „Dziadów wileńskich”; „Konrad Wallenrod”; Liryka miłości, zwierzeń i wspomnień; „Dziadów” część III; Publicystyka w latach 1832-1833; „Pan Tadeusz”; Wykłady paryskie — „Trybuna Ludów”; — Zamknięcie. — Inne studia: Czynniki gawędowe w poezji Mickiewicza; Problematyka i kompozycja „Grażyny” na tle jej rodowodu literackiego; Ludowość „Grażyny”; „Mortlach w Wenecji” IP. Mérimée’go w przekładzie Mickiewicza.

10. Poeci i poetyka. [Studia]. Wwa: PWN 1963, 468 s.

Zawartość: Cz. I. Poeci: „Odprawa posłów greckich”. Studium morfologiczne; Refleksje nad oryginalnością „Odprawy posłów greckich” (J. Kochanowski); Owidiuszowe nuty w „Sobótce” Kochanowskiego; Erazm z Rotterdamu a Kochanowski; Przystawia i zwroty przysłowiowe w utworach Jana Kochanowskiego; Kochanowski na tle polskiego i europejskiego Renesansu; Żółkiewski jako Lucjusz Emilusz we „Władysławie IV” Samuela ze Skrzywny Twardowskiego; Ariostyczna droga Słowackiego; Słowacki — Cervantes. Związki i analogie; „Odyseja” słowiańska (L.) Stemińskiego; Platon w twórczości Norwida; Norwida przekład ody Horacego „Ad Pompeium”; Dante a romantyzm polski; Cervantes o sobie; Lope de Vega

jako moralista. — Cz. II. Poetyka: Problemy poetyki Arystotelesa; „Problemów poetyki Arystotelesa” ciąg dalszy; O księdze I „Poetyki” Sarbiewskiego; Czynniki rodzime i obce w przekładzie literackim.

11. Rousseau a literatura polska. [Szkiec]. Częstochowa: Tow. Lit. im. A. Mickiewicza, Oddz. Częstochowski 1964, 12 s.

12. Jan Kochanowski. [Monografia]. Wwa: PWN 1968, 83 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1979, wyd. 3 zmien. 1985, 105 s.

Wyd. 3 zawiera także: M. Korolko: Główne daty życia i twórczości poety.

13. „Don Kiszot” Cervantesa. Wwa: PZWS 1969, 151 s. *Bibl. Analiz Lit.*, 34.

14. Studia i portrety. Wwa: PIW 1969, 441 s.

Zawartość: Nowa Ariadna, czyli rzecz o „Pamiętce Janowi na Tęczynie” (J. Kochanowski); Lament Sakrypanta u Ariosta i w spolszczeniu Piotra Kochanowskiego na tle renesansowych przetworzeń motywu; Rzeczywistość, żłuda i gra w „Don Kiszocie” (Cervantes); Dwudzielnosc „Don Kiszota”; Polacy i Polska w twórczości Cervantesa; Cervantes o poezji; Z wieku Cervantesa; O miejsce dla La Fontaine’a; J.J. Rousseau. (W 250-lecie urodzin); Scena II „Dziadów drezdeńskich” (A. Mickiewicz); „Pan Tadeusz” jako epos; Czynniki rodzajowe i strukturalne „Pana Tadeusza”; Jeszcze o Telimienie; „Godzina myśli”. (Z estetyki romantycznej); Program i dyskusja literacka we wczesnych utworach Norwida; Norwid wobec włoskiego odrodzenia; Nowele weneckie Norwida. („Genius loci”); Listy poetyckie Norwida; Poetyka gawędy; „Obrazki weneckie” W. Gomułickiego; Bronisław Chlebowski (1846-1918); Ignacy Chrzczanowski; Józef Ujejski; Rafał Blüth; Wacław Borowy jako teoretyk literatury.

Przekł. art. Poetyka gawędy: ang.: Spoken on literary tale. [Przeł.] J. Jastrzębowski. *Zag. Rodzaj. Lit.* 1967 t. 10 z. 2, — franc.: La poétique de la „gawęda”. [Przeł.] E. Destrée. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 12: 1984.

15. Kompozycje poetyckie Lenartowicza. [Kr.:] 1972, 24 s., powiel. Inst. Filol. Pol. WSP w Kr.; IBL PAN; Tow. Lit. im. M. Konopnickiej.

Referat wygl. na sesji naukowej w 150-lecie urodzin T. Lenartowicza.

16. O Erazmie i Reju. [Szkiec]. Wwa: PWN 1972, 289 s.

Zawartość: „Pochwała głupoty” jako twór myśli i sztuki pisarskiej Erazma; Funkcja stylu w teorii i w praktyce autorskiej Erazma; Erazm „Język” i jego polskie powiązania; Erazm — Tomasz Moore — Piotr Tomicki; Rej wobec Erazma.

17. Gogoł o „Panu Tadeuszu”. Lubl. 1973, 6 s., powiel. Tow. Nauk. KUL.

Referat wygl. na Sesji Mickiewiczowskiej na KUL w 1973.

18. W kręgu renesansu i romantyzmu. Studia porównawcze z literatury polskiej i obcej. Wybór i przedm.: Z. Libera. Wwa: PWN 1979, 755 s.

Zawartość: Z. Libera: O studiach komparatystycznych Z.S. — Cz. I. W kręgu renesansu: z poz. 16: Erazm „Język” i jego polskie powiązania; Erazm — Tomasz Moore — Piotr Tomicki; Rej wobec Erazma, — z poz. 10: Refleksje nad oryginalnością „Odprawy posłów greckich”; Owidiuszowe nuty w „Sobótce” Kochanowskiego; Erazm z Rotterdamu a Kochanowski; Kochanowski na tle polskiego i europejskiego renesansu, — z poz. 14: Lament Sakrypanta u Ariosta i w spolszczeniu Piotra Kochanowskiego na tle renesansowych przetworzeń

motywu; Polacy i Polska w twórczości Cervantesa. — Cz. II. W kręgu romantyzmu: „Dziady” wileńskie w świetle dialogów Platona, — z poz. 9; Rousseau — Mickiewicz; „Moralch w Wenecji” w przekładzie Mickiewicza, — z poz. 10; Słowacki — Cervantes; Związki i analogie; Ariostyczna droga Słowackiego; „Odyseja” słowiańska Siemińskiego; Norwid jako tłumacz Homera; Norwida przekład ody Horacego „Ad Pompeium”; Norwid wobec włoskiego odrodzenia; Dante a romantyzm polski. — Cz. III. Inne studia: Czynniki rodzime i obce w przekładzie literackim [poz. 10]; Hezjod o prawdzie i nieprawdzie w poezji.

Rozprawy w czasopiśmie i książkach zbiorowych, m.in.: Lenartowicz w wykładzie szkolnym. *Prz. Pedag.* 1918 nr 7/8 s. 402-421 [podp.: Z. Gąsiorowska]. — Idea wyzwolenia narodu w „Wallenrodzie”. *Pochodnia* 1919 nr 3 s. 148-158 [podp.: Z. Gąsiorowska]. — Teofil Lenartowicz. W setną rocznicę urodzin. *Prz. Warsz.* 1922 t. 2 nr 8 s. 163-179. — Norwid wobec tradycji literackiej. *Spraw. Gimnazjum Żeńskiego im. C. Plater-Zyberkówny* 1925 s. 77-111. — Jak studiować filologię nowożytną, a zwłaszcza polonistykę. W: Jak studiować na Wydziale Humanistycznym. Wwa 1927 s. 54-67. — Geneza i pierwsze fragmenty „Odysei” [L.] Siemińskiego. *Pam. Lit.* 1928 s. 447-463. — Dante and Polish Romanticism. *The Slavonic Review*, Londyn 1930 nr 23 s. 292-304. — Twórczość dramatyczna Norwida. *Pam. Lit.* 1935 z. 1/2 s. 199-208, przedr. w: Studia literackie, Księga ku czci S. Windakiewicza, Lw. 1935. — Nowele Norwida. *Prz. Współcz.* 1938 nr 8/9 s. 80-97. — O naśladowaniu i inwencji w poezji. *Rocz. Lit.* 1938, wyd. 1939 s. 5-15. — Venezia nella letteratura polacca dell'Ottocento. W: Venezia e la Polonia nei secoli dal XVII al XIX. Venezia 1965 s. 297-311. — Rousseau — Mickiewicz: influences et création poétique. W: *Mélanges de littérature comparée et de philologie offerts à Mieczysław Braherm*. Wwa 1967 s. 521-530. — O motywacji i wartościowaniu w poezji. (Na przykładzie liryków Norwida). *Poezja* 1971 nr 9 s. 23-45, przedr. w: *Pogranicze poezji*. Wwa 1983. — Średniowiecze polskie w poezji Lenartowicza. W: *Z polskich studiów slawistycznych*. Cz. 2. Wwa 1972 s. 7-17. — Norwid i Lenartowicz. *Prz. Hum.* 1973 nr 1 s. 19-39. — Norwid, Lechoń i tradycja kopernikańska. *Poezja* 1973 nr 6 s. 3-20.

Prace edytorskie

1. I. Krasicki: Monachomachia i Antimonachomachia. Wyd. ... Wwa: Gebethner i Wolff [1921], 123 s.

Wyd. podp.: Zofia Gąsiorowska.

2. N. Żmichowska: Dwoiste życie. Powieść. Wyd. z autografu... *Pr. Komis. do Bad. nad Hist. Lit. i Ośw.* 1929 t. 3 s. 116-177, Tow. Nauk. Warsz.

3. Liryka romantyczna. Cz. I. Mickiewicz, Słowacki, Krasicki, Norwid. Oprac. i wstęp ... Wwa: Trzaska, Evert i Michalski 1947, 161 s.

4. A. Mickiewicz: Wybór pism. Oprac. ... i zespół red. Wwa: KiW 1950, X, 536 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1951, wyd. 3 1952.

W oprac. Z.Sz. działy: Poezje; Poematy; Dramaty.

5. M. de Cervantes Saavedra: Przemysłny hidalgo Don Kichot z Manczy. Powieść. T. 1-2. Przeł. E. Boyé. Tekst przejrz., popraw., uzup. na podstawie skołacjonowania z oryginałem przez zespół w składzie: ..., Z. Szleyen, T. Jodełka. Wwa: KiW 1952, XXI, 534 + 603 s.

6. Polska krytyka literacka. (1800-1918). Red. J.Z. Jakubowski, T. 2. Red. ... Tom przygot.: M. Straszewska i A. Grabowska przy współpracy A. Smoleńskiej. Wwa: PWN 1959, 542 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957. — Wywiad: W kręgu wielkich humanistów. Rozm. M. Otto. *Nowe Książ.* 1970 nr 2.

SWPP 1. — PP (F. Lichodziejewska). — LP XX w. (red.). — UP. — RL (J. Chudek). — J. Ziętarska: Zestawienie publikacji prof. Z.Sz. W: Europejskie związki literatury polskiej. Wwa 1969.

[Służba narodowa w sprawie Andrzeja Towiańskiego.] J. Ujejski: Geniusz religijny. *Rok Pol.* 1918 nr 10; J. Kleiner: Nowa książka o Towiańskim. *Tyg. Il.* 1919 nr 32. — I. Chrzastowski. *Prz. Warsz.* 1921 nr 2 [rec.: Źródła „Monachomachii” Krasickiego]. — S. Pigoń. *Prz. Warsz.* 1922 nr 7 [rec.: Idea wyzwolenia narodu w „Wallenrodzie”. *Pochodnia* 1919 nr 3]. — [Norwid wobec tradycji literackiej. *Spraw. Gimnazjum Żeńskiego im. C. Plater-Zyberkówny* 1925.] T. Makowiecki. *Ruch Lit.* 1926 nr 4; W. Borowy: Norwidiana 1925-1929. *Pam. Lit.* 1930 z. 1. — [O misteriach Cypriana Norwida.] S. Cywiński. *Ruch Lit.* 1933 nr 3; S. Zabierowski: „Misteria” Norwida. *Prz. Współcz.* 1933 nr 130; W. Borowy: Norwidiana 1930-1935. *Pam. Lit.* 1937. — [Rousseau — Mickiewicz i inne studia.] Z. Libera: Rousseau — Mickiewicz. *Nowe Książ.* 1961 nr 18; K. Górski. *Pam. Lit.* 1962 z. 4. — [Poeci i poetyka.] E. Feliksiak: *Z.Sz. o poetach i poetyce. Współczesność* 1965 nr 13; P. Kuncewicz: Obyczaje samotów. *Twórczość* 1965 nr 4; M. Sprusiński: Poeci, poetyka, komparatystyka. *Nowe Książ.* 1965 nr 6. — [Rousseau — Mickiewicz i inne studia.] J. Fabre. *Annales de la Société Jean-Jacques Rousseau*, Genewa 1966; J.Z. Nowak: W kręgu komparatystyki i poetyki historycznej. *Rocz. Lubel.* 1968 nr 1. — [Jan Kochanowski.] P. Bagiński: Małe, wyraziste portrety literackie. *Polonistyka* 1969 nr 2 [dot. też K. Wyka: Aleksander Fredro]; J. Pelc: *Z.Sz. o Janie Kochanowskim. Mies. Lit.* 1969 nr 2. — [Studia i portrety.] J.W. Gomułki: W kręgu Cervantesa i Norwida. *Nowe Książ.* 1970 nr 13; A.K. Guzek: Nowa Ariadna, czyli rzecz o „Studiach i portretach”. *Z.Sz. Poezja* 1970 nr 8. — J.Z. Jakubowski: O pani profesor *Z.Sz. Nowe Książ.* 1970 nr 2. — Z. Libera: *Z.Sz. Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1968, wyd. 1970. — [Studia i portrety.] J. Abramowska. *Pam. Lit.* 1971 z. 2; H. Dubowik: Literackie pokrewieństwo. *Mies. Lit.* 1971 nr 3; J. Janikowska-Skwara: Studia o literaturze i portrety profesorów. *Polonistyka* 1971 nr 2. — [O Erazmie i Reju.] S. Stabryła: W kręgu Erazma. *Twórczość* 1972 nr 10; J. Ślaski: Studia o Erazmie i Reju. *Nowe Książ.* 1972 nr 18; M. Cytowska. *Prz. Hum.* 1973 nr 1, przekł. franc. *Eos* 1973 t. 61 nr 2; M. Rudzka-Symotulik. *Ruch Lit.* 1973 nr 6. — [A. Biernacki] Ahe: *Z.Sz. Twórczość* 1977 nr 6. — Z. Libera: *Z.Sz. Pam. Lit.* 1977 z. 4. — Z. Libera: *Z.Sz. jako komparatystyka. Rocz. Lit.* 1977, przedr. w tezę: Uczni i nauczyciele. Wwa 1995. — S. Makowski: Profesor *Z.Sz. Polonistyka* 1977 nr 4. — J. Pelc: O *Z.Sz. wspomnienie. Prz. Hum.* 1977 nr 5. — E. Czaplewicz: *Z.Sz. [Przekł. na jeź. franc.] M. Michalak. Zag. Rodzaj. Lit.* 1978 nr 2. — M. Prejs: *Z.Sz. Biul. Polonist.* 1978 nr 1. — Cz. Hermas: *Nowe Książ.* 1979 nr 18 [rec.: W kręgu renesansu i romantyzmu], — S. Świrko:

Pamięci Z.Sz. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick* 1977, wyd. 1979. — A. Lam: Z.Sz. jako redaktorka „Rocznika Literackiego”. *Rocz. Lit.* 1977, wyd. 1980. — Z. Książczak: O polskiej humanistce. *Kal. Śl.* 1981. — Z. Libera: Z.Sz. jako badacz Kochanowskiego. *Prz. Hum.* 1984 nr 1.

M.K.-K.

SZNARBACHOWSKI Włodzimierz

ur. 1913

Poeta, publicysta.

Urodzony 19 listopada 1913 w Petersburgu; syn Franciszka Sznarbachowskiego, adwokata, i Heleny z Kozakowskich. Jesienią 1919 cała jego rodzina, jako polscy uchodźcy, ewakuowała się z Kijowa i przez Symferopol na Krymie, Warnę, Sofię i Bukareszt przybyła na wiosnę 1920 do Polski. W związku z pracą ojca mieszkał początkowo w Poznaniu, od 1922 w Konstancinie pod Warszawą, a od 1926 w Warszawie, gdzie uczył się w Gimnazjum Wojciecha Górskiego. W 1931 zdał maturę i rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Będąc studentem I roku poznał Bolesława Piaseckiego. Działał w organizacji katolickiej *Iuventus Christiana*, został administratorem miesięcznika tej organizacji pt. *Iuventus Christiana*. Zbliżył się też do katolickiego stowarzyszenia *Odrodzenie*. Po opuszczeniu *Iuventus* wstąpił do Konfederacji *Filarecja*, był kilkakrotnie jej marszałkiem. W 1932/33 związał się organizacyjnie z B. Piaseckim, od 1933 był członkiem organizacji studenckiej *Młodzież Wszehpolska*; w tymże roku wszedł w skład redakcji pisma *Akademik Polski*, na przełomie 1933/34 został jego redaktorem naczelnym. Objął też kierownictwo propagandy prasowej Oddziału Akademickiego. Publikował w *Akademiku Polskim* i *Sztafecie*, w której od pierwszego numeru ogłaszał artykuły programowe. Od 1934 należał do Obozu Narodowo-Radykalnego (ONR). W czerwcu tego roku aresztowany wraz z grupą przywódców ONR, mylnie podejrzewanych o udział w zamachu na ministra spraw wewnętrznych Bronisława Pierackiego, został umieszczony w więzieniu w Berezie Kartuskiej (zwolniony we wrześniu). W 1935 ukończył prawo na UW i odbywał służbę wojskową w podchorążówce artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim. W styczniu 1936 ciężko się rozchorował, początkowo został przewieziony do szpitala do Chełma, następnie ponad dwa lata spędził w Sanatorium Akademickim w Zakopanem (1936-39). W 1939 rozpoczął pracę w Związku Szlachty Zagrodowej w Przemysłu i w redakcji pisma *Pobudka*. Po powrocie do Warszawy został kierownikiem wykształcenia ideowego Narodowej Organizacji Bojowej „Życie i Śmierć dla Narodu”, powstałej wewnątrz ONR „Falanga”. W tym czasie publikował artykuły w miesięczniku oo. marianów *Pro Christo*. Po wybuchu II wojny światowej przebywał nadal w Warszawie. W grud-

niu 1939 wyjechał do Rzymu jako konwojent archiwum ambasady włoskiej w Warszawie. Pracował w Delegaturze Rządu RP na Włochy. Wstąpił do nielegalnej Włoskiej Partii Socjalistycznej. Od 1944 publikował sporadycznie przekłady z włoskiego, artykuły i recenzje w wydawanych przez Oddział Propagandy i Kultury Armii Polskiej na Wschodzie pismach *Orzeł Biały* i *Ochotniczka*. W 1945 założył i redagował wychodzący w Rzymie kwartalnik społeczno-kulturalny w języku włoskim *Iridion* (nr 1/2 i 3/4). Od 1946 był członkiem Komitetu Zagranicznego PPS, w którym pełnił m.in. funkcję wiceprzewodniczącego Rady Naczelnej w Londynie i Komitetu Głównego w Niemczech; był też przewodniczącym Klubu PPS w Polskiej Radzie Narodowej. Po rozpadzie Włoskiej Partii Socjalistycznej należał również do Socjalistycznej Partii Pracujących Giuseppe Saragata i w 1947 przewodniczył jej Sekcji Międzynarodowej. Od 1947 współpracował z dziennikiem *L'Unità*, w którym prowadził przegląd wydarzeń w Polsce Ludowej. Był współpracownikiem Biura Włoskiego Radia Wolna Europa (RWE), a po przeniesieniu się w 1952 do Monachium stałym pracownikiem Rozgłośni Polskiej RWE (do 1990). W 1953 ożenił się z Olgą Caminata, architektem. W 1967 debiutował jako poeta cyklem wierszy pt. „Kantata”, ogłoszonym w *Oficynie Poetów* (nr 3); publikował następnie w tym londyńskim kwartalniku do 1977. Wiersze, artykuły publicystyczne i literackie zamieszczał nadto w innych czasopismach emigracyjnych, m.in. londyńskich *Tygodniku Polskim* i *Wiadomościach* oraz w paryskich *Zeszytach Historycznych*. Około 1963 wstąpił do Związku Pisarzy na Obczyźnie. W październiku 1978 został wiceprzewodniczącym Centralnego Komitetu Zagranicznego PPS. Odnaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (2001). Mieszka w Locarno (Szwajcaria).

TWÓRCZOŚĆ

1. Złoty szkwał potopu na flotę z papieru. (Mnidramat albo Ofiara Siostry Zefiry czyli Strajk w klasztorze. Tytuł do uznania Czytelnika i Wiedza). Błazenada tragiczno-metaforyczna z dwoma morderstwami, poczwórnym gwałtem i paralelnymi kopulacjami (na scenie) wzbogacona przez budujące rozważania płynące z nauk św. Augustyna, dr Zygmunta Freuda oraz teologów śmierci boga, zakończona pojawieniem się (na ekranie): Oka Opatrzności. [Utwór dramatyczny]. *Oficyna Poetów*, Londyn 1971 nr 4 s. 48-54. Przedr. pt. Złoty szkwał potopu na flotyllę z papieru. *Archipelag*, Berlin Zach. 1984 nr 5 s. 43-57.

2. Wieczorna Wenus i inne wiersze. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1984, 43 s. Wyd. 2 przejr. i popraw. tamże 1986.

Cykle: Zyciorys wielkiego zmarłego; Przemysłowcy (Mały cykl biblijny); Madrygały osobiste; Dystanse i krajobrazy; Dwie Madonny; Ikarowe skrzydła; Wieczorna Wenus.

3. Eurydyki. Wiersze, ballady. Berlin [Zach.]: *Archipelag* 1986, 45 s. Wyd. [2 przejr. i popraw.] Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1986, 47 s.

Cykle: Galanterie i refleksje; Bunt i nowe kamienie; Czarne słońca; Ballady; Eurydyki.

4. Charonowe sanie. Wiersze i minidramaty. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1989, 71 s.

5. [Trzysta] 300 lat wspomnień. Londyn: Aneks 1997, 341 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiad: Moje włoskie przygody. Rozm. R. Stefanowski. *Tyg. Powsz.* 1994 nr 34.

W. Odojewski: O wierszach W.Sz. *Archipelag*, Berlin Zach. 1984 nr 2, przedr. w tegoż: *Raptularz krytyczny*. Lubl. 1994. – [Wieczorna Wenus:] J.J. Maciuszko. *World Literature Today*, Oklahoma 1985 nr 3; T. Mielezko: Piękno przemijania. *Dz. Pol. i Dz. Zol.*, Londyn 1985 nr 56; W. Wirpsza: Kwiat na strunach. *Archipelag*, Berlin Zach. 1985 nr 1/2.

J.Z.

SZPALSKI Karol 1908-1963

Imię i nazwisko pierwotne: Mojżesz Spielman.
Pseud.: Szpal.
Satyryk, autor książek dla dzieci.

Urodzony 19 sierpnia 1908 w Tarnowie; syn Abraham Spielmana, kupca, i Frydy z Krauterów. Uczęszczał do II Gimnazjum w Tarnowie; w 1928 zdał maturę. Następnie studiował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie; studiów nie ukończył. Debiutował w 1929 jako autor tekstów do szopek polityczno-literackich wystawianych na scenach studenckich w Krakowie i Tarnowie. Po wybuchu II wojny światowej wyjechał do Lwowa, zajętego przez ZSRR, gdzie przez pewien czas uczęszczał do technikum ekonomiczno-handlowego. Zawarł związek małżeński z Ireną Weitzman. W 1941, po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej, wyjechał do Iwonicza Zdroju. Mimo zmiany nazwiska dostał się do getta w Rymanowie; zdołał uciec z transportu do obozu koncentracyjnego w czasie postoju na dworcu w Płaszowie. Przez krótki okres ukrywał się w Krakowie, a następnie w Milanówku, skąd przeniósł się do Warszawy. Po upadku powstania warszawskiego przeszedł przez obóz w Pruszkowie, po czym mieszkał kolejno w Podkowie Leśnej i Brwinowie. Po zakończeniu wojny wyjechał do Bielska, gdzie przez dwa lata był dyrektorem w Centrali Tekstylnej, a następnie został przeniesiony na takie samo stanowisko w Krakowie. Wstąpił do PPR (od 1948 PZPR). Jednocześnie współpracował ze *Szpilekami* (1945-49, 1956-59, 1963), *Kocyndrem* (1945-46) i *Przekrojem* (1945-50, 1954, 1956), w którym drukował wiersze satyryczne i prozę. Od 1948 zajmował się wyłącznie

pracą literacką, w tym twórczością dla dzieci, publikowaną m.in. w *Plomyku* i *Plomyczku*. W 1950 został członkiem ZLP; okresowo pełnił funkcję sekretarza Oddziału Krakowskiego Związku. Współpracował z Polskim Radiem jako autor tekstów piosenek, audycji dziecięcych oraz w 1950 tekstów do miesięcznej audycji satyrycznej „Teatryk pięciu piór”. W 1952 był współtwórcą Teatru Satyryków w Krakowie, a następnie do 1955 jego kierownikiem artystycznym. W 1955 został kierownikiem artystycznym i konferansjerem w kabarecie literatów i aktorów Wagabunda. W 1957 wyjechał do Belgii i zamieszkał na stałe w Brukseli. Przerwał pracę literacką; zajmował się handlem kamieniami półszlachetnymi. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1954). Zmarł 25 stycznia 1963 w Brukseli.

TWÓRCZOŚĆ

1. „Bez retuszu”. Wielka szopka polityczna. [Współaut.:] B. Brzeziński. Praprem. Kr., Kawiarnia Plastyków 1947. Druk fragm. *Przekrój* 1947 nr 139 s. 16.

2. Przygody franta – bumelanta. (Sztuka w 1 akcie). *Echo Tyg.* 1950 nr 3 s. 3, 6.

3. Jurek mieszka w Warszawie. [Opowieści wierszem dla dzieci; współaut.:] M. Załucki. Wwa: NK 1950 [właśc. 1951], 80 s. Wyd. 2 tamże 1952.

4. O dwunastu krukach i białym gołąbku. [Bajka wierszem dla dzieci; współaut.:] M. Załucki. Wwa: NK 1950, 46 s. Wyd. 2 tamże 1954. Por. poz. 11.

Przekł. czes.: O dvanácti havranach a bílém holubici. Przel. O. Kryštofek. Praha 1953, – ros.: [Przel.] S. Michalkow. Adapt. teatr. Leningrad. T. Lalek i Pałacu Pionierów 1953.

5. O dzięciole, pelikanie, żabie, jeżu i bocianie. [Wiersze dla dzieci; współaut.:] M. Załucki. Wwa: NK 1951, [8] k. Wyd. 2 tamże 1952.

6. Raz się z rakiem spotkał rak. [Wiersze dla dzieci; współaut.:] M. Załucki. Wwa: NK 1951, [8] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1952, wyd. 3 1953.

7. Dwaj panowie z Liubakuku. [Utwór dramatyczny dla młodzieży; współaut.:] B. Brzeziński, M. Załucki. Powst. przed 1952. Wyst. Kr., T. Młodęgo Widza 1952? [Inf. autora].

8. Małe bajeczki o wielkich zwierzętach. [Wiersze dla dzieci; współaut.:] M. Załucki. Wwa: NK 1952, [8] k.

9. Nasi chłopcy na boisku. [Wiersze dla dzieci; współaut.:] M. Załucki. Wwa: NK 1952, 46 s. Wyd. 2 tamże 1954.

Wyróżnienie w Konkursie Olimpijskim Min. Kultury i Sztuki i ZLP w 1952.

10. O Antku, co wioskę porzucił. [Opowieść wierszem dla dzieci; współaut.:] M. Załucki. Wwa: NK 1953, 15 s.

11. O złych krukach i białym gołąbku. Wido-wisko w 5 aktach. [Współaut.:] T. Kwiatkowski, M. Załucki. Wwa: NK 1953, 83 s. Por. poz. 4.

12. Rym w rym. [Wiersze satyryczne]. Wwa: Czyt. 1953, 141 s.

13. Ananasy z naszej klasy. [Obrazki satyryczne dla dzieci; współaut.:] M. Załucki. Kr.: WL 1954, 63 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1958, wyd. 3 1959, wyd. 4 1959, wyd. 5 1963, wyd. 6 1965, wyd. 7 1968, wyd. 8 1972, wyd. 9 1984, wyd. 10a 1984, wyd. 10 1984.

14. Dziwne przygody płynącej wody. [Opowieść wierszem dla dzieci; współaut.:] M. Załucki. Kr.: WL 1954, 42 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1960, wyd. 3 1961, wyd. 4 1963, wyd. 5 1965, wyd. 6 1967.

15. Pośłówka. [Wiersze satyryczne]. Kr.: WL 1955, 144 s.

16. Uszanowanie, panie bocianie. [Wiersze dla dzieci; współaut.:] M. Załucki. Kr.: WL 1961, 43 s.

17. Kilka sportowych wierszy pod tytułem Kto pierwszy. [Dla dzieci; współaut.:] M. Załucki. Kr.: WL 1962, 47 s.

Wydania tekstów piosenek z nutami, m.in.: Harcerski marsz (sportowy). [Muz.:] Z. Jeżewski. [Wwa:] NK [1952]. — To rośnie Warszawa. [Muz.:] Z. Jeżewski. [Wwa:] NK [1952]. — Zostań lotnikiem. [Muz.:] J. Rosa. [Wwa:] NK 1953, [1] k.

Przekłady

1. K. Czukowski: Niedźwiedź i lis. [Dla dzieci]. Przel.: ... i M. Załucki. [Wwa:] NK 1950, [8] k. Wyd. 2 tamże 1952.

2. S. Michalkow: Miś na północy. [Dla dzieci]. Przel.: ... i M. Załucki. Wwa: NK 1954, 24 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1954, 1957. — K. Szpalski, *Kal. Szpilek* 1956 s. 268.

SWPP 1. — PP (J. Luczyńska). — NSLD — RL 1963 (P. Grzegorzyc), przedr. w: P. Grzegorzyc: Twórcy i badacze literatury zmarli w latach 1956-1967. Wwa 1986.

[Rym w rym] [A. Marianowicz] J.R.: Kilka tajemnic. *Szpilek* 1954 nr 4; W. Kos: O satyrze pół serio. *Tyg. Powsz.* 1954 nr 3; W. Sadkowski: Z satyrycznych nowości. *Zycie Lit.* 1954 nr 13. — [Z. Mitzner] (js.). *Szpilek* 1955 nr 49 [rec.: Pośłówka]. — A. Marianowicz. *Kal. Szpilek* [1955] [m.in. dot. K.Sz.]. — T. Kwiatkowski: Odszedł Przyjaciel. *Zycie Lit.* 1963 nr 9. — W. Zechenter: Wspomnienie o K.Sz. *Dz. Pol.* 1968 nr 21. — A. Kubik: K.Sz. *Szpilek* 1986 nr 7.

B.M.

do Gimnazjum Wojciecha Górskiego. Po zakończeniu II wojny światowej, w 1946 przez rok kontynuował naukę w Liceum Ogólnokształcącym im. H. Kołłątaja w Warszawie. W 1948 zdał eksternistycznie maturę. W 1950 rozpoczął studia z zakresu filologii rosyjskiej na Uniwersytecie Warszawskim; w 1951 został z powodów politycznych usunięty ze studiów. Okresowo pracował jako urzędnik na poczcie i w przedsiębiorstwie Ruch. Zajmował się także pracami redakcyjnymi oraz przekładami, głównie z języka niemieckiego. Brał udział w turniejach i rozgrywkach szachowych (osiągnął tytuł mistrza klasy krajowej). Debiutował w 1958 recenzją książki W. Kaysera pt. „Das Sprachliche Kunstwerk” (wyd. Bern 1954), opublikowaną na łamach *Pamiętnika Literackiego* (z. 3). Wiersze, artykuły i recenzje drukował w tym okresie m.in. w *Współczesności* (1960-64). W 1964 napisał ośmieszający władze polityczne PRL utwór satyryczny pt. „Cisi i Gęgacze, czyli Bał u Prezydenta”, kolportowany nielegalnie. W styczniu 1967 został aresztowany pod zarzutem „rozpowszechniania informacji szkodliwych dla interesów państwa” i w lipcu 1968 skazany na trzy lata więzienia. W czasie pobytu w areszcie w Warszawie, a potem w więzieniu w Barchewie nadal pisał utwory satyryczne, które były przemycane i kolportowane poza oficjalnym obiegiem (m.in. „Ballada o Łupaszcze”, związana z atakami na Pawła Jasienicę). W lipcu 1969 został uwolniony na podstawie amnestii (w 1999 na mocy uchwały Sądu Najwyższego RP uniewinniony). Kontynuował (publikowaną przez Instytut Literacki w Paryżu i krajowe wydawnictwa niezależne) twórczość satyryczną oraz brał udział w opozycyjnym życiu politycznym. Po ogłoszeniu stanu wojennego został internowany i przebywał do 1982 w Drawsku Pomorskim. Utwory satyryczne drukował w prasie i wydawnictwach niezależnych oraz poza granicami kraju, m.in. w londyńskim *Pulsie*. W 1982 otrzymał nagrodę Fundacji POLCUL (Australia) za 1981. Zajmował się twórczością przekładową (m.in. z języka niemieckiego, druk w paryskiej *Kulturze* 1987, 1989) oraz pisaniem librett operowych. W 1989 został członkiem SPP. Zmarł 13 października 2001 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Cisi i Gęgacze, czyli Bał u Prezydenta. [Opera satyryczna]. Powst. 1964. Druk *Kultura*, Paryż 1968 nr 3, s. 75-102, odb. Paryż: Inst. Lit. 1968, 30 s.

W pierwszej wersji utwór dot. głównie sprawy „Listu 34”, piśma pisarzy i uczonych wystosowanego do premiera PRL w obronie wolności słowa, potem był rozszerzany o nowe wątki. Rozpowszechniano go początkowo za pomocą amatorskich nagrań magnetofonowych i poprzez wykonania w domach prywatnych.

SZPOTAŃSKI Janusz

1929-2001

Pseud.: Aleksander Oniegow; Władysław Gnomacki
Poeta, satyryk.

Urodzony 14 września 1929 w Warszawie; syn Bronisława Szpotańskiego, adwokata, i Marii Sawickiej. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie i uczęszczał na tajne komplety

2. Satyra podziemna. Napisane między 1964 a kwietniem 1968. [Przedm.: S. Kisielewski] H.Ż.: Satyra prawdę wam powie ... Paryż: Inst. Lit. 1971, 68 s.

Zawartość: Cisi i Gegacze, czyli Bal u Prezydenta [poz. 1]; Targowica, czyli opera Gnoma [fragm.]; Ballada o Łupaszce; Rozmowa w kartoflarni.

3. Caryca i zwierciadło. [Poemat satyryczny]. *Kultura*, Paryż 1974 nr 10 s. 52-64. Wyd. osob. [Wwa:] Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Inst. Wolnej Poligrafii im. Guttenbergowa* [1980], 12 s. Wyd. nast.: Wwa: Niezal. Inst. Wydawn. im. Cen-zorów Pol.* 1981; [Wwa: b.w. 1981].

Wyd. wspólnie z poz. 4 pt. Caryca i zwierciadło; Towarzysz Szmaciak, czyli Wszystko dobre, co się dobrze kończy. [Wwa:] NOWA* [1981], 84 s.

Pierwodr. w *Kulturze* oraz wyd. z 1980 i 1981 podp.: Aleksander Oniegow.

4. Tow. Szmaciak, czyli Wszystko dobre, co się dobrze kończy. [Poemat satyryczny]. [Wwa:] NOWA* [1977], 59 k. Wyd. nast.: Wwa: [b.w.] 1977; Paryż: Inst. Lit. 1978; Wwa: NOWA* [ok. 1980]; [Wwa:] Myśl* [1989]. Wyd. wspólnie z Caryca i zwierciadło zob. poz. 3.

Wyd. 1 i z 1978 podp. Władysław Gnomacki; wyd. z 1977 i 1980 anonim. — Wyd. też pt. Towarzysz Szmaciak, czyli Wszystko dobre, co się dobrze kończy; Towarzysz Szmaciak. — Ciąg dalszy. Zob. poz. 10.

5. Niech żyje! Antologia współczesnej satyry polskiej. [Wwa:] Niezal. Ofic. Wydawn. Inst. Satyry im. F. Dzierżyńskiego* [1978], 3, 6, 13, 62 s.

Zawiera wyłącznie utwory J.Sz.: Ballada o Łupaszce [poz. 2], Rozmowa w kartoflarni [poz. 2]; Caryca i zwierciadło [podp.: Aleksander Oniegow; poz. 3]; Towarzysz Szmaciak [podp.: Władysław Gnomacki; poz. 4]. — Kompozycja tomu i druk części tekstów pod pseud. pozorują antologię wieloautorską.

6. Utwory wybrane. Wwa: NOWA* 1979, 118 s. Przedr. zob. poz. 10.

Wybór utworów satyrycznych z l. 1964-1977.

Zawartość: Od Autora. — Cisi i Gegacze, czyli Bal u Prezydenta. (Fragmenty) [poz. 1], — z poz. 2: Targowica, czyli opera Gnoma (Fragmenty); Ballada o Łupaszce; Rozmowa w kartoflarni, — Caryca i zwierciadło [poz. 3]; Towarzysz Szmaciak, czyli Wszystko dobre, co się dobrze kończy [poz. 4].

7. Satyry. Utwory wybrane. Wwa: Wydawn. im. Konstytucji 3 Maja* 1981, 150 s.

Zawartość: Od Autora. — Cisi i Gegacze, czyli bal u Prezydenta [fragm. poz. 1]. — Targowica, czyli Opera Gnoma [fragm. poz. 2]. — Wiersze z okresu marca 1968: [z poz. 2:] Ballada o Łupaszce; Rozmowa w kartoflarni, — Caryca i zwierciadło [poz. 3]; Towarzysz Szmaciak, czyli Wszystko dobre, co się dobrze kończy [poz. 4]; Epilog; Wstęp do eposu „Gnomiada”; „Gnomiada” (fragm.). — Bania w Paryżu (fragm.). — Wiersze różne. — [Przekł. wierszy następujących autorów:] B. Brecht; J.W. Goethe. — Aneks Im.in. teksty o J.Sz. K. Hrabryka i P. Wierzbickiego].

8. Towarzysz Szmaciak i inne utwory. [Wiersze satyryczny]. [Wwa:] Niezal. Wydawn. Chłopskie* 1981], 83 s.

Zawartość: Od Autora. — Cisi i Gegacze, czyli Bal u Prezydenta (Fragmenty) [poz. 1], — z poz. 2: Targowica, czyli Opera Gnoma. (Fragmenty); Ballada o Łupaszce; Rozmowa w kartoflarni, — Caryca i zwierciadło [poz. 3]; Towarzysz Szmaciak, czyli Wszystko dobre, co się dobrze kończy [poz. 4]; Epilog [poz. 7].

9. Utwory wybrane. Do druku przygot. E. Bednarska. Wwa: [UW] Niezal. Ofic. Wydawn. Sowa* 1981, 21 s.

10. Szmaciak w mundurze. Cz. 1. Wojna pcimska. [Poemat satyryczny]. [Wwa:] NOWA* 1983, 44 s. Wyd. nast.: wyd. 2 [Wwa:] NOWA* 1983; pt. Szmaciak w mundurze, czyli Wojna pcimska. [Wwa:] Myśl* [1989?].

Pozątek zob. poz. 4. — Cz. 1 zaplanowanej, ale nie zrealizowanej przez autora całości.

11. Zebrane utwory poetyckie. Oprac.: A. Libera i Z. Saloni. Londyn: Puls 1990, 364 s.

Zawartość: Po prostu żyłem... [Przedm. w formie wywiadu]. Rozm. S. Eckermann. — Gnom: Cisi i Gegacze, czyli Bal u Prezydenta [poz. 1], Targowica, czyli opera Gnoma [poz. 2]; Ballada o cudzie na Woli; Lament wysokiego dygnitarza, — z poz. 2: Ballada o Łupaszce; Rozmowa w kartoflarni, — Gnomiada. — Caryca: Caryca i zwierciadło [poz. 3]. — Szmaciak: Towarzysz Szmaciak, czyli Wszystko dobre, co się dobrze kończy [poz. 4]; Glossa do poematu Szmaciak; Szmaciak w mundurze, czyli wojna pcimska [poz. 10]; Sen tow. Szmaciaka. — Bania: Bania w Paryżu [poz. 7]. — Wiersze: — Przekłady (wierszy następujących autorów:] W. Shakespeare, J.W. Goethe, F. Schiller, F. Hölderlin, F. Kind, H. Heine, R.M. Rilke, G. Trakl, G. Benn, B. Brecht.

Przekłady i adaptacje

1. Austeria. Libretto operowe na podstawie powieści J. Strykowskiego: A. Libera i ... Powst. ok. 1987.

Nie wyst.; inf. autora.

2. Śmierć w Wenecji. Libretto na podstawie opowiadania T. Manna: M. Piper. Przel.: A. Libera i ... Muz.: B. Britten. Wyst. Pozn., T. Wielki im. S. Moniuszki 1987.

3. Czarna Maski. Opera w 1 akcie. Libretto na podstawie dramatu G. Hauptmanna: P.H. Kupfer. Przel.: A. Libera i ... Muz.: K. Penderecki. Wyst. Wwa, T. Wielki 1988.

4. Sofokles: Antygona. Przel.: A. Libera i ... Wyst. Łódź, T. Powszy. 1993.

5. Sofokles: Elektra. Przel.: A. Libera i ... Wyst. Wwa, T. Dram. 1997.

Prace redakcyjne

1. T. Boy-Żeleński: Dziewice konsytorskie. [Felietyony]. Objaśn. ... Wwa: PIW 1958, 60 s. Wyd. 2 tamże 1960. Zob. też poz. 4.

2. T. Boy-Żeleński: Nasi okupanci. [Felietyony]. Objaśn. ... Wwa: PIW 1958, 145 s. Wyd. nast. tamże 1960. Zob. też poz. 4.

3. T. Boy-Żeleński: *Piektło kobiet. Jak skończyć z piekłem kobiet?* [Felietony]. Objaśn. ... Wwa: PIW 1958, 183 s. Wyd. 2 tamże 1960. Zob. poz. 4.

4. T. Boy-Żeleński: *Pisma* pod red. H. Markiewicz. Wwa: PIW.

T. 15. *Dziewice konsystorskie; Nasi okupanci; Piekło kobiet; Jak skończyć z piekłem kobiet?* Oprac.: W. Kopaliński. Wstęp: R. Zimand. Objaśn. ... 1958, 414 s. Zob. poz. 1-3.

T. 16-18. *Felietony I-III*. Oprac.: W. Kopaliński. Objaśn. ... 1958-1959, 458 + 423 + 414 s.

5. T. Boy-Żeleński: *Piektło kobiet*. Objaśn. ... Wwa: PIW 1960, 334 s. Zob. poz. 1, 3.

Zawiera też: *Dziewice konsystorskie*.

6. K. Irzykowski: *Recenzje teatralne. Wybór i wstęp ...* Przep.: B. Winkłowa. Wwa: PIW 1965, 764 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2001. — J. Szpotański: *Jak zostałem satyrykiem...* *Kurs* 1987 nr 30; *Lata nauki. [Wspomnienie]*. *Puls*, Londyn 1989 nr 42/43. — Wywiady: *Wywiad „Pulsu”*. *Puls*, Londyn 1987 nr 33, przedr. *Arka* (Wybór) 1988 [t. 4]; *Szopka z peerełowskiego burdelu*. Rozm. A. Zambrowski. *Tyg. Solidarność* 1994 nr 30; *Po prostu żyłem...* Rozm. S. Eckermann. W: J. Szpotański: *Zebrańca utwory poetyckie*. Londyn 1990; *Rozmowy z J.Sz.* Rozm. C. Michalski i M. Nowicki. *Życie* 1999 nr 159, 237, 260.

LP po 1939* ([J. Lipski jil]). — LP XX w. (M. Jenty).

K. Hrabyk: *Literatura pospolitego ryzostoku*. *Zol. Wol* 1968 nr 83, przedr. w: J. Szpotański: *Satyry*. Wwa* 1981. — W. Moszczyński. *Merk. Pol.* 1970 nr 8. — P. Wierzbicki: *Pisarz poza hierarchią*. *Tyg. Powsz.* 1980 nr 48, przedr. w: J. Szpotański: *Satyry*. Wwa* 1981. — [M. Dzielski] *Konrad Wieszczy zdegradowany*. *Arka* 1983 nr 5. — Z. Wisłowiec. *Tydzien*, Londyn 1984 nr 18 [rec.: *Szmaciak w mundurzel*]. — [J.J. Lipski jil]: *„Caryca i zwierciadło”*. W: *Literatura polska po 1939*. Wwa* 1989. — J. Siedlecka: *Satyra za trzy lata*. *Pani* 1998 nr 8. — S. Barańczak: *Jak bliźniak z bliźniakiem, dwugłos braci Kłapczyńskich o twórczości J.Sz.* *Puls*, Londyn 1991 nr 40. — [Zebrańca utwory poetyckie] P. Huelle: *Człowiek zwany Szpotem*. *Gaz. Gdań.* 1991 nr 23; P. Krasucki: *Gdyby święty Franciszek był ateista...* *Wież* 1991 nr 6; P. Wierzbicki: *Cały Szpot*. *Tyg. Solidarność* 1991 nr 13; L. Żuliński: *Satyra totalna*. *Literatura* 1991 nr 5. — I. Morawska: *Towarzysz Szmaciak i jego pan*. *Gaz. Wyborcza* 1993 nr 237. — W. Żyszkiewicz: *Satyra uniewinniona*. *Tyg. Solidarność* 1999 nr 25 [dot. uchylenia wyroku z 1968]. — Peerełiada, czyli krótki kurs historii dla młodszych i niezaawansowanych. Z. J. Lityński o zmarłym 13 października J.Sz. rozmawia J. Szczesna. *Gaz. Wyborcza* 2001 nr 273 dod. *Magazyn* nr 47. — [A. Biernacki] *Abie: J.Sz. (1929-2001)*. *Twórczość* 2002 nr 1. — A. Libera: *Prawdziwy humanista J.Sz. (1929-2001)*. *Zesz. Lit.* 2002 nr 77. **B.M.**

SZPOTAŃSKI Stanisław 1880-1936

Pseud.: E.K.; (E.K.); Lucjan Jemiola; St. Sz.; St. Szp.
Powieściopisarz, dramatopisarz, publicysta.

Urodzony 9 czerwca 1880 w Suchcicach pod Piotrkowem Trybunalskim w rodzinie ziemiańskiej; syn Teofila Szpotańskiego i Marii z Podczaskich. Do szkoły średniej uczęszczał w Piotrkowie. W 1899 podjął studia historyczne (jako student nadzwyczajny) na Uniwersytecie Jagiellońskim, których

nie ukończył. W 1903 wstąpił do PPS (zrezygnował z członkostwa w 1907); działalność polityczną łączył z badaniami historii polskiej myśli socjalistycznej. Debiutował w 1905 broszurą pt. „Konarszczyzna. (Przygotowania powstańca w Polsce w 1835-1839 roku)”. W 1907-14 drukował artykuły i recenzje w *Bibliotece Warszawskiej*. W tym też czasie został pracownikiem Akademii Umiejętności; na zlecenie tej instytucji pracował nad redakcją (później wspólnie ze Stanisławem Pietraszkiewiczówną) „Materiałów do historii Towarzystwa Filomatów”. W 1908 ożenił się z Antoniną Kantecką, nieformalną współautorką jego późniejszych prac dotyczących dziejów Wielkiej Emigracji. Po ślubie wyjechał z żoną do Raperswilu w Szwajcarii, gdzie przygotowywał monografię M. Mochackiego. Około 1910 powrócił do Krakowa. Był członkiem korespondentem raperswileńskiego Muzeum Narodowego Polskiego; tytuł ten został mu odebrany w 1911, gdy przyłączył się do krytyków działalności Rady Muzeum. W tymże roku przystąpił do Towarzystwa Przyjaciół Raperswilu, utworzonego z inicjatywy Stefana Żeromskiego. Około 1912 wyjechał ponownie za granicę i prowadził badania dotyczące polskiej emigracji polistopadowej, m.in. w archiwach w Dreźnie, Berlinie, Raperswilu i w Paryżu. Około 1912 rozpoczął twórczość dramaturgiczną. W 1914, po wybuchu I wojny światowej, zamieszkał w Bretanii, w miejscowości Le Pouldu. Kontynuował prace historyczne i historycznoliterackie, pisał broszury poświęcone Józefowi Piłsudskiemu. W 1918 powrócił do Paryża. Nawiązał kontakty ze Stronnictwem Demokratyczno-Narodowym, działał w utworzonym przez Romana Dmowskiego Komitecie Narodowym Polskim w Paryżu, uczestniczył w paryskiej konferencji pokojowej. Był w 1918 wicedyrektorem, a w 1919-25 dyrektorem biura prasowego w Ambasadzie RP w Paryżu. W 1923-25 redagował ukazujące się w Paryżu pismo *Życie Polskie*. W 1925 (po rezygnacji z proponowanej mu katedry literatury polskiej na uniwersytecie w Brukseli) powrócił do Polski i zamieszkał w Międzyzlesiu, niedaleko Tuszczu, gdzie kupił niewielki majątek ziemski. Rozszerzył współpracę z *Kurierem Warszawskim* (rozpoczął w 1923), na jego łamach debiutował jako powieściopisarz utworem pt. „Skradziony rękopis” (1925 nr 118-188); następnie drukował tu do 1936 powieści oraz cykle szkiców i artykułów, m.in. w 1934 cykl pt. „Wędrówka po dzisiejszej Polsce”. Publikował też m.in. w pismach: *Swiat* (1924-34, z przerwami), *Kurier Czerwony* (1925; m.in. pod krypt. St. Szp.), *Warszawianka* (1926-27), *Tęcza* (1927-30, 1935-36), *Przedświt* (1930); cykl artykułów pt. „Zaranie polskiego socjalizmu”. W 1928 przeprowadził się do Kobyłki pod Warszawą. Kontynuował twórczość powieściopisarską. Współpracował z Komisją Hi-

storii Literatury PAU (1931/32, 1934/35). Zmarł 17 kwietnia 1936 w Kobylce.

TWÓRCZOŚĆ

1. Konarszczyzna. (Przygotowania powstańcze w Polsce w 1835-1839 roku). [Szkic historyczny]. Kr.: Książka, H. Altenberg we Lwowie, Centerszwer i Sp, w Wwie [1905], 84 s.

2. Lud Polski. (Z dziejów polskiej myśli socjalistycznej). [Szkic historyczny]. Lwów: Pol. Tow. Nakł. 1907, 119 s.

3. Początki polskiego socjalizmu. [Szkic historyczny]. Wwa: Księg. i Druk. Nauk. 1907, 54 s.

4. Maurycy Mochnacki. [Monografia]. Kr.: AU 1910, X, 255 s.

5. Mochnacki. Profil historyczny. Kr.: G. Gebethner i Spółka 1910, 23 s.

6. Po zjeździe w Raperswilu. [Broszura publicystyczna]. Kr.: Życie [1911], 18 s.

7. Król Popiel. Komedia współczesna w 3 aktach. Powst. ok. 1912.

Masz. (bez ostatniej strony) w Bibl. Śląskiej w Kat.

8. Na Elbie. Dramat w 4 aktach. Powst. ok. 1914. Rkps w Bibl. Śląskiej w Kat.

9. La Vérité sur les Légions Polonaises. [Szkic historyczny]. Lausanne 1915, 50 s.

Podp.: E.K.
Przekł. pol.: Prawda o Legionach Polskich. [Zurych] 1915, 45 s.

10. Wolna Warszawa, 5 sierpnia 1915. [Wiersz]. [B.m.w.] 1915, 8, [4] s.

Podp.: E.K.

11. Pilsudski et son rôle en Pologne. [Szkic publicystyczny]. Paris: Picart 1919, 31 s.

12. La Pologne nouvelle et son premier Chef d'Etat Joseph Pilsudski. [Szkic publicystyczny]. Paris: M. Flinikowski 1920, 60 s.

13. Adam Mickiewicz i jego epoka. [Monografia]. Wwa: J. Mortkowicz.

T. 1. Racjonalizm i romantyzm. 1921, 249 s.

T. 2. Towianizm. 1921, 170 s.

T. 3. Działalność polityczna Mickiewicza. Aneksy. 1922, 197 s.

Wg inf. G. Ostasza (Wokół biografii S.Sz. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz. Nauki Hum.* 1972 nr 6), autorką t. 2 była żona S.Sz., Antonina Szpotańska.

14. O pojmowaniu Mickiewicza. [Szkic]. Wwa: Nakł. autora 1922, 16 s.

15. Sprawa Górnego Śląska na konferencji pokojowej w Paryżu. [Szkic publicystyczny]. Wwa: Perzyński, Niklewicz 1922, 109 s.

16. Adam Mickiewicz et le romantisme. [Szkic]. Paris: Les Belles Lettres [1923], 112 s.

17. Król Stefan Batory. Dramat w 8 obrazach. Powst. ok. 1924. Praprem. Wwa, T. Nar. 1929.

Masz. w Bibl. Śląskiej w Kat.

Inf. o dacie powst. wg S.Sz. (Co skłoniło pana do napisania „Batorego”? *Świat* 1929 nr 10). — III nagroda w konkursie dramatycznym m. Lwowa w 1928.

18. Skradziony rękopis. Powieść. *Kur. Warsz.* 1925 nr 118-188. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff 1925, 223 s.

19. Bez słońca. Powieść historyczna. *Kur. Warsz.* 1926 nr 5-299. Wyd. osob. T. 1-4. Wwa: Wydawn. Bibl. Dzieł Wyborowych 1926, 162 + 140 + 155 + 173 s.

Współwyd.: t. 1-2 i t. 3-4.

20. Przysięga. Powieść. Wwa: Gebethner i Wolff 1927, 233 s.

21. Synowie kłęski. Powieść historyczna. *Kur. Warsz.* 1927 nr 266-348. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff 1928, 298 s. *Przedr. Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1952 nr 161-262.

22. Odloty. [Powieść]. *Tęcza* 1928 nr 1-52; 1929 nr 1-7. Wyd. osob. z podtyt. *Powieść historyczna* Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1929], 351 s.

23. Prometeusz. Powieść historyczna. *Kur. Warsz.* 1928 nr 279-355. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff 1929, 317 s. Wyd. nast. Rzym: Inst. Lit. 1946.

24. Sprawa dra Hieronima. Sztuka w 4 aktach. Praprem. Wwa, T. Nowy 1929.

25. Powstanie listopadowe 1830-1831. [Szkic]. Wwa: Kom. Gł. Obchodu Setnej Rocznicy Powstania Listopadowego 1930, 47 s.

26. Wróżka. Powieść. *Kur. Warsz.* 1930 nr 193-288. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff 1931, 283 s.

27. Bez ziemi i bez nieba. Powieść. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1931], 344 s.

28. Ludzie listopadowi. *Kur. Warsz.* 1931 nr 31, 37, 41, 52, 55, 63, 70, 75, 83, 91, 94, 103, 109, 124, 129, 133, 145, 165, 172, 185, 190, 210, 223, 237, 243, 256, 269, 288, 303, 325, 328.

Sylwetki uczestników powstania listopadowego.

29. Świat szuka nowej drogi! Idee przeznaczenia; Klasy społeczne i ustrój dla wszystkich; Bolszewizm jako najazd wewnętrzny; Nędza; Demokracja; Liga Narodów i liga klas. [Szkice publicystyczne]. Wwa: Gebethner i Wolff [1932], 43 s.

30. Bez miejsca na świecie. Powieść. Wwa: F. Hoesick 1933, 411 s.

31. Ludzie styczniowi. *Kur. Warsz.* 1933 nr 80, 82, 89, 91, 97, 99, 103, 109, 112, 117, 129, 131, 136, 141, 144, 147, 154, 157, 160, 164, 168, 175, 178, 181, 185, 189, 191, 196, 200, 203, 206, 225, 245, 256, 274, 276, 294, 310.

Sylwetki uczestników powstania styczniowego.

32. Pustowójtówna. Powieść. Pierwodr. pt. W męskim przebraniu. *Kur. Warsz.* 1933 nr 332-358. Wyd. osob. Wwa: F. Hoesick 1934, 129 s.

33. Czerwone maki. Powieść. *Kur. Warsz.* 1935 nr 223-358. Wyd. osob. Wwa: F. Hoesick 1936, 367 s.

Nagroda lit. im. E. Orzeszkowej przyznana przez Kasę Lit. i Tow. Literatów i Dziennikarzy w 1936.

34. Król kierowy. Komedia w 4 aktach. Powst. przed 1936.

Masz. w Bibl. Śląskiej w Kat.

35. Andrzej Towiański. Jego życie i nauka. [Monografia]. Wwa: Kasa im. Mianowskiego [1938], 295 s.

Wg inf. G. Ostasza (jak w poz. 13) monografię dokończyła po śmierci męża i przygotowała do druku Antonina Szpotajska.

36. Świątkarz. Sztuka w 3 aktach. [Przedm.] A. Grzymała-Siedlecki. [Wwa:] *Świat* [1938], 152 s.

Przekład

1. L. Marchand: Baltazar. Komedia w 3 aktach. Przel. ... Wyst. Wwa, T. Nar. 1931.

Prace redakcyjne

1. Archiwum Filomatów. Cz. 2. Materiały do historii Towarzystwa Filomatów. Wyd.: ... i S. Pietraszkiewiczówna. T. 1-2. Kr.: PAU 1920-1921, 336 + 432 s.

2. A. Mickiewicz: Darczanka. Przekład piątej pieśni poematu Woltera „Pucelle d'Orleans”. Podał do druku i wstępem poprzedził ... *Skamander* 1921 z. 7/9 s. 195-213. Wyd. osob. Wwa: Ignis 1922, 27 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiad Kwadrans ze S.Sz. Rozm. B. *Echo Tyg.* 1929 nr 14 s. 3.

SWPP 1. — LP XX w. (I. Jarońska). — K. Śreniawska: S.Z. W: Słownik historyków polskich. Wwa 1994.

S. Mendelson. *Książka* 1907 nr 11 [rec.: Lud Polski; Początki polskiego socjalizmu]. — [W. Przyborowski] Z.L.S. *Kwart. Hist.* 1908 [rec.: Konarszczyzna]. — S. Romanowski. *Prawda* 1911 nr 18 [rec.: Mochnacki]. — R. Landwirtówna. *Kwart. Hist.* 1912 z. 4 [rec.: Maurycy Mochnacki]. — [Adam Mickiewicz i jego epoka] J. Kallenbach: Racjonalizm i romantyzm. *Tyg. II*, 1921 nr 51 [dot. t. 1]; P. Kleczkowski: Adam Mickiewicz et son époque. *La Pologne Politique, Economique, Littéraire et Artistique*, Paryż 1921 nr 21 [dot. t. 1]; W. Mickiewicz: Książka S.Sz. o moim ojcu. *Naród* 1921; E. Breiter. *Skamander* 1922 z. 17 [dot. t. 1-2]; J. Kallenbach. *Książka* 1922 nr 1 [dot. t. 1-2]; S. Lam: Dwa wizerunki poety. *Tyg. II*, 1923 nr 43 [dot. też: J. Kallenbach: Adam Mickiewicz]. — H. de Monfort: Livres et périodiques. *La Pologne Politique, Economique, Littéraire et Artistique*, Paris 1923 nr 21 [rec.: Adam Mickiewicz et le romantisme]. — E. Woroniecki: Adam Mickiewicz i jego epoka w świetle nowych badań. *Świat* 1923 nr 28 [rec.: Adam Mickiewicz i jego epoka. T. 1-5]. — [M. Brahm] M.B.: Obyc o Polsce. Z głosów francuskich o literaturze polskiej. *Prz. Współcz.* 1924 t. 8 [rec.: Adam Mickiewicz et le romantisme]. — H. Drzewiecki: Powieść o powstaniu listopadowym. *Wiad. Lit.* 1927 nr 6 [rec.: Bez słońca].

— H. Drzewiecki. *Wiad. Lit.* 1928 nr 40 [rec.: Synowie kłeski]. — M. Smolarski: Sylwetki literackie. S.Sz. *Tęcza* 1928 nr 29. — E. Breiter: „Król Stefan Batory” S.Sz. *Głos Prawdy* 1929 nr 85. — E. Czekalski: Epopeja wyzwolenia. *Świat* 1929 nr 23 [rec.: Prometeusz]. — K. Irzykowski: Sprawozdanie teatralne. *Robotnik* 1929 nr 85, 301, przedr. w tegoż: Pisma. (Pisma teatralne. T. 2). Kr. 1995 [rec.: Król Stefan Batory i Sprawa dra Hieronima]. — I. Krzywicka: Dramat o Batorym. *Wiad. Lit.* 1929 nr 14 [rec.: Król Stefan Batory]. — T. Boy-Zeleński: „Król Stefan Batory”; Sprawa dra Hieronima. W tegoż: Flirt z Mel-pomeną. Wieczór dziewiąty. Wwa 1930, przedr. w tegoż: Pisma. T. 23. Wwa 1965. — J.E. Skiński. *Tyg. II* 1931 nr 47 [rec. m.in.: Wróżka]. — Z. Starowiejska-Morstinowa. *Prz. Powsz.* 1931 t. 191 [rec.: Bez ziemi i bez nieba]. — L. Piwiński. *Wiad. Lit.* 1933 nr 56 [rec. m.in.: Bez miejsca na świecie]. — S. Piasecki: Teraźniejszość w historii. W tegoż: Prosto z mostu. Wwa 1934. — A. Górski: S.Sz. *Marchol* 1936 nr 4. — J. Kisielewski: Czerwone maki. *Tęcza* 1936 nr 7 [rec.: Czerwone maki]. — A. Grzymała-Siedlecki: „Świątkarz” S.Sz. *Świat* 1937 nr 49. — G. Ostasza: Z problematyki dramatu S.Sz. „Świątkarz”. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz. Nauki Hum.* 1969 z. 4. — G. Ostasza: Wokół biografii S.Sz. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz. Nauki Hum.* 1972 z. 6. — G. Ostasza: O rodowodzie pisarstwa S.Sz. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz. Nauki Hum.* 1975 z. 8. — G. Ostasza: Stanisław Szpotajski jako pisarz historyczny. Rzeszów: Wydawn. Uczelniane WSP 1979, 131 s. — J. Malinowski: Doba walk wyzwolenych w powieści historycznej dwudziestolecia międzywojennego. *Zesz. Nauk. WSP w Byd. Studia Filol. Filol. Pol.* 1983 z. 15 [m.in. dot. S.Sz.].

B.T.

SZPYRKÓWNA Maria Helena 1893-1977

Krypt: M.H.S.; M.S.; — wątpliwy: M.Sp.
Poetka, powieściopisarka, autorka książek dla dzieci i młodzieży.

Urodzona 13 października 1893 w Witebsku, w rodzinie ziemiańskiej; córka Michała Horskigo-Szpyrko, adwokata, i Emilii z Reuttów. Od 1901 mieszkała w majątku ojca w Wysoczanach. Do szkoły średniej (Smolnyj Monastyr) uczęszczała w Petersburgu, potem ukończyła wyższą klasę społeczno-ekonomiczną na pensji Cecylii Plater-Zyberkówny w Warszawie. Debiutowała w 1909 artykułem pt. „Poznajmy swój kraj...”, ogłoszonym w warszawskim piśmie *Prąd* (nr 2/3; tu też recenzje podp. M.S.). Następnie studiowała na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Wybuch I wojny światowej zaskoczył ją w majątku Reuttów w Marianowie, skąd udała się do Petersburga. W 1918 powróciła do Polski i zamieszkała na stałe w Warszawie. Rozwijała twórczość literacką, publikując artykuły, opowiadania i bajki m.in. w *Moim Piśmieku* (1919-20), *Gazecie Warszawskiej* (1919-20, 1923-24, 1926; tu w 1924 cykl artykułów pt. „Walka o ducha”), *Bluszczu* (1922-30, 1934-35; podp. też M.H.S.), *Kurierze Warszawskim* (1927-32, 1938-39), *Wielkopolskiej Ilustracji* (1927-29). W 1920 wyjechała do Chicago, aby wziąć udział w organizowaniu pierwszego konsulatu polskiego. W 1925 odbyła podróż do Włoch, a w 1928 do Francji. W 1932-33 redagowała warszawskie pismo *Słoneczniki*, publikując też na jego łamach artykuły:

W 1934 podróżowała po Anglii. Zajmowała się m.in. problemami metapsychiki; w 1935 redagowała *Przegląd Metapsychiczny*, a w 1937 *Obeim. Ogólnopolski Biuletyn Ezoteryczny i Metapsychiczny*. Podczas okupacji niemieckiej mieszkała początkowo w Warszawie, a od 1941 w Otwocku. Utrzymywała się z handlu niemi. Kontynuowała twórczość, pisząc pracę z zakresu metabiologii pt. „Zagadka bytu”, studium pt. „Wiedza a świadomość snu” oraz powieść „Trzecia dusza Krystyny”, dotyczącą stanów somnambulicznych (wszystkie uległy zniszczeniu w wyniku działań wojennych). W czasie powstania warszawskiego brała udział w organizowaniu Komitetu Pomocy Społecznej w Warszawie. Zmuszona przez władze Armii Czerwonej do opuszczenia Otwocka, przedostała się w poszukiwaniu pracy do Lublina, gdzie została zatrudniona w Polskim Radiu. Po wypadku samochodowym przebywała pewien czas w Domu Literatów pod Lublinem. Około 1946 zamieszkała w Sopocie. Przygotowywała do druku wierszowane polskie teksty liturgiczne, które zostały wydane przez Polskie Wydawnictwo Muzyczne w „Mszy polskiej” Jana Maklakiewicza, opracowywała liczne inscenizacje dla świetlic i amatorskich zespołów, pisała słuchowiska radiowe i wygłaszała odczyty. Wchodziła w skład zarządu Oddziału Gdańskiego ZLP (członek Komisji Rewizyjnej). W 1956 powróciła do Warszawy. Należała do Towarzystwa Badań Psychicznych i do Ligi Kobiet. Ze względu na utratę wzroku w ostatnich latach życia mieszkała w domach dla rencistów. Pisała fantastycznonaukową pracę o okultyzmie. Zmarła 22 kwietnia 1977 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zwrotki jesienne. [Wiersze]. Kr.: Gebethner i Wolff 1911, 142 s.

Cykle: Z Tatr, Z pamiętnika, Przez szare szkieleto, Z niewysłanych listów, Przekłady z rosyjskiego, O smutnej królownie pocieszna opowieść, Wiersze różne.

2. Józikułka niedziela. [Opowiadania]. Wil.: J. Zawadzki [1913], 295 s.

Zawartość: Józikułka niedziela, Pielgrzymi. W swiaty. (Pielgrzymów cz. 2); Zaścianek; Rudziszki; Plac królowy; Munturki; Figurka; O błocie i łzie anielskiej.

Adapt. radiowa opowiadania Józikułka niedziela: Radio (Wilno) 1932.

3. Pierwiosnki. [Powieść]. *Bibl. Warsz.* 1913 t. 2 z. 2-3, t. 3 z. 1-3, t. 4 z. 1-3. Wyd. osob.:

Cz. 1. Pierwiosnki. Wwa: Gebethner i Wolff 1914, 491 s. Wyd. nast. pt. Nena zaczyna żyć Pozn.: K. Rzepecki 1928, 176 s.

Cz. 2. Nena się uczy. Pozn.: K. Rzepecki 1929, 149 s.

Cz. 3. Nena się kocha. Pozn.: K. Rzepecki 1929, 175 s.

4. Będziesz maleńką. Powieść. Moskwa: Nakł. *Gaz. Pol.* 1916, 174 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Gebethner i Wolff [1920]; wyd. 3 Wwa: Hulewicz i Paszkowski 1923; wyd. 4 Wwa: Wydawn. Pisarzy Współcz. 1928.

5. Grzech. Powieść. [Cz. 1]. *Gaz. Pol.*, Moskwa 1917. Wyd. osob. Wwa: Perzyński, Niklewicz i S-ka 1925 [antydat. 1924], 400 s.

6. Czerwone pantofelki, czyli przygody Zosi w Afryce. *Plomyk* 1919 nr 7-15. Wyd. osob. Wwa: K. Wojnar i Ska 1925, 38 s.

7. Czym to żołnierze we wilię Dzieciatko Najświętsze obdarowali. [Opowiadanie]. Wwa: Perzyński, Niklewicz i S-ka 1920, 14 s.

8. Wielki cham. Powieść współczesna. *Gaz. Warsz.* 1920 nr 143-236. Wyd. osob. Wwa: Perzyński, Niklewicz i Ska 1920, 159 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1921; wyd. 3 Wwa: Nasza Książka 1926; wyd. 3 [!] Wwa: Bibl. Domu Pol. 1929.

9. Gwiazdy i dolary. [Reportaż z podróży do Ameryki]. *Bluszcz* 1922 nr 32-52. Wyd. osob. Wwa: K. Wojnar i S-ka [1924], 184 s.

10. Protokół jednego seansu [spirytystycznego]. Wwa: Pol. Ag. Wydawn. 1923, 32 s.

11. Światło w rozkopanej mogile. [Opowiadanie]. Wwa: Pol. Ag. Wydawn. 1923, 29 s.

12. Człowiek, który zwariował. [Powieść]. Wwa: K. Wojnar i S-ka [1924], 232 s.

13. Brylantowa oszustka. Proces Capelle-Lafarge. Wwa: Rój [1926], 64 s.

14. Gniazda i gnieździeta. [Opowiadania]. Wwa: Nakł. Tow. Gniazd Sierocych.

[Cz. 1]. Krzyżak walecznych; Historia o chłopcu spod św. Krzyża; Mańka z Powiśla. [1926], 32 s. Wyd. 2 tamże [1929].

[Cz. 2]. Pani porucznikowa; Amerykanka; Szczyryk Matki Boskiej. [1926], 28 s.

15. Słoneczny domek. [Powieść]. Wwa: Spół. Inst. Wydawn. 1926, 119 s.

Adapt. radiowa pt. Wieczór w Żukiszkach: Radio (Wilno) 1929.

16. Tajemnica masonskiego zegara. [Powieść]. Wwa: Wydawn. Bibl. Dzieł Wyborowych 1926, 153 s.

17. Trzy przygody. [Wwa:] Bibl. Domu Pol. 1926, 139 s. Wyd. 2 Pozn.: Bibl. *Dz. Pozn.* 1933.

Zawartość: Przygoda błękitnego wybrzeża; Proces jednej miłości; Diabliczka, córka diablicy.

18. Warszawa w ogniu 12 V-16 V 1926 r. [Reportaż; współautorzy:] S. Strumph-Wojtkiewicz, W. Melcer-Rutkowska. Wwa: Rój [1926], 128 s.

Tu M.H.Sz.: Pierwsze chwile; Ach, wy, Polacy!... Prezydent w niebezpieczeństwie, s. 83-91.

19. Godzina bije! [Szkice dla młodzieży]. Lw.: Ossol. 1927, 190 s.

Zawartość: Cz. 1: Godzina samodzielności; Ty i twoje dalekie drogi; Plazowaci czy wyskrzydleni?; Głos na szczytach; Praca Wielkiego Rzeźbiarza; Taki, który chciałby cię zjeść; Walka dnia powszedniego; Ciosy wczorajszego bumeranga. — Cz. 2: Walka z trzema żądlami; „Wyrób polski” i „wyrób angielski”; Czy także okradasz?; Pomyśl!...; Pracowstręt, choroba pańskiej Polski; „Place, bo chcę być bogatym”; Blizny po cudzie; Partia, która nie chce umrzeć; Bohaterstwo Nieznanego Pracownika; Obywatele jutra.

20. Gwiazda Lucifera. Powieść. *Sl. Pol.* 1927 nr 106-223. Wyd. osob. Wwa: Rój 1928, 272 s.

21. Poezje. Wwa: F. Hoesick 1927, 115 s.

22. Kariera Haneczki. Powieść. *Wielkop. Ilustracja* 1927/1928 nr 20-1928/1929 nr 9. Wyd. osob. Wwa: Rój 1931, 339 s. Wyd. 2 tamże 1934 [antydat. 1933].

Cz. 1 powieści; cz. 2 zob. poz. 23.

23. Skłamane szczęście. [Powieść]. *Bluszcz* 1929 nr 4-20. Wyd. osob. Wwa: Rój 1933, 267 s.

Cz. 2 powieści; cz. 1 zob. poz. 22.

Adapt. radiowa pt. Królewna z Białowieży: Radio (Wilno) 1934.

24. Cuda w Lourdes. [Reportaż]. Lw.: Książ.-Atlas 1930, 196 s.

25. Powrót na Bałtyk. [Opowieść reportażowa]. Książka pierwsza: Błękitne pogranicze. *Il. Kur. Codz.* 1934 nr 209-288. Wyd. osob. Wwa: Inst. Wydawn. Bibl. Pol 1935, 179 s. Wyd. 2 tamże 1935.

Książka druga: Miasto na żaglach. Wwa: Stero [1936], 178 s.

26. Sprawy Dyzia Wszędziwizia. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Książ.-Atlas 1939 [właśc. 1938], 23 s. Wyd. 2 tamże 1940 [właśc. 1938].

27. Trzy prorocтва. O losach Polski, Zachodu i narodu żydowskiego. Wybór i uwagi orientacyjne. Wwa: T. Pietraszek 1939, 24 s.

28. Gruss aus Warschau. (Pozdrowienie z Warszawy). [Wiersz]. [B.m. 1945], [1] k. Wyd. Oddz. Propagandy Gł. Zarządu [Polit.-Wychowawczego] Wojska Pol.

29. Mikołajki – samograjki. [Wiersze dla dzieci]. Sopot: Fregata 1947, 31 s.

30. Tajemnica zamku Chojnasty. Powieść. Powst. po 1947. [Inf. autorki].

31. Słowo o Gdańsku. (Rapsod poetycki). Powst. ok. 1950.

I nagroda w konkursie w Gdańsku w 1950 (inf. autorki).

32. Znaki. [Utwór dramatyczny]. Powst. przed 1958.

I nagroda w konkursie *Katolika* na utwór sceniczny dla wsi.

33. Szytchy gdańskie. [Wiersze]. Ilustr. oprac. i wykonał M. Kilariski. Gdynia: WM 1963, 31 s.

Tomik pierwotnie wyd. w 1954 staraniem i nakł. Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej w 4 ręcznie wykonanych egz. (inf. na obwołucie).

Przekład

1. N.G. Boykin: Tylko interes. Nowela amerykańska. *Bluszcz* 1924 nr 1/2 (dod.). Wyd. osob. Wwa: *Bluszcz* 1924, 27 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957. — SWPP 1 — PP (J. Pitera).

[Zwrotki jesienne:] S. Sierosławskił St.S.: Poetka nastrojów. *Świat* 1911 nr 15; J. Tarczewski: Poetka ros i promieni. *Prawda* 1911 nr 18. — [A. Świdarski] Al.Świd. *Sl. Pol.* 1914 nr 30 [rec.: Józikuwa niedziela! — W. Wiediger. *Echo Lit-Artyst* 1914 z. 23/24 [rec.: Pierwioski! — [Wielki cham:] S. Lam: Najnowsza powieść polska. *Prz. Powsz.* 1920 t. 147/148; M. Smolarski. *Gaz. Warsz.* 1920 nr 284. — Z. Żygułski. *Lwów. Wiad. Muzycz. i Lit.* 1925/1926 nr 7 [rec.: Tajemnica masonskiego zegara! — [Poezje:] J. Liebert. *Wiad. Lit.* 1927 nr 37; S. Pięnkowski: Ton poetycki. *Mysl Nar.* 1928 nr 6. — P. Hulka-Laskowski: Ze świata miłego cudu. *Wiad. Lit.* 1930 nr 42 [rec.: Cuda w Lourdes]. — [Kariera Haneczki:] I. Krzywicka. *Kultura* 1931 nr 1; Z. Starowieyska-Morstinowa. *Prz. Powsz.* 1931 t. 192; [T. Sinko] R. *Kur. Lit.* — *Nauk* 1932 nr 8. — [Powrót na Bałtyk:] J. Lotentowicz. *Nowa Książ.* 1936 z. 4; Z. Mianowska. *Pion* 1936 nr 35; Z. Starowieyska-Morstinowa: Między Helem a Gdynią. *Kultura* 1936 nr 15; R. Karwacki: Obok siebie nowoczesna Gdynia i stary Gdańsk. *W Kręgu Książ.* 1985 nr 3. — R. Karwacki: M.H.Sz. (1893-1977). *Gdań. Roczn. Kult.* 1986 t. 9.

K.B.

SZTAJNERT Bernard ur. 1927

Poeta, prozaik.

Urodzony 4 czerwca 1927 w Łodzi; syn Wojciecha Alberta Sztajnerta, księgowego, i Almy ze Sztajnertów. W czasie okupacji niemieckiej przebywał i pracował zarobkowo w Warszawie. W 1943 został aresztowany i przez kilka miesięcy był więziony na Pawiaku. Brał udział w powstaniu warszawskim jako członek Milicji PPS. Po kapitulacji został wywieziony do obozu koncentracyjnego Flossenbürg, gdzie zachorował na gruźlicę płuc. Po wyzwoleniu leczył się w sanatorium amerykańskim w Ambergu, a następnie jeszcze w 1945 wrócił do kraju i zamieszkał w Łodzi. Pracował kolejno jako robotnik i urzędnik, m.in. w Centrali Importowej Przemysłu Włókienniczego. Uczeszczał do gimnazjum w Łodzi; w 1948 zdał maturę. Następnie studiował filozofię na Uniwersytecie Łódzkim; w 1952 otrzymał magisterium. W 1955-61 pracował w Wydziale Kultury MRN w Łodzi. Debiutował w 1955 wierszem pt. „Michał Anioł”, opublikowanym na łamach dwutygodnika *Kronika* (nr 14); drukował tu następnie do 1957. Wiersze, prozę, felietony ogłaszał także na łamach czasopisma *Odgłosy* (1958-63, 1967-75, 1981-82, 1988; tu cykle felietonów: pt. „Bez strachu” w 1967-72, pt. „Sprawy ludzi” w 1975) i *Współczesność* (1960, 1964-65, 1967, 1971). Był laureatem wielu konkursów literackich,

m.in. w 1960 otrzymał nagrodę czasopisma *Odgłosy* za utwory poetyckie i prozatorskie drukowane na łamach tego pisma. W tymże roku został członkiem ZLP; w 1964-69 pełnił funkcję sekretarza, a w 1975-78 wiceprezesa Oddziału Łódzkiego Związku. Od 1970 należał do SD, a od 1980 do Klubu Pisarzy SD im. B. Prusa. Współpracował z *Głosem Wyrzeża* (w 1970 cykl felietonów pt. „Listy z bliskich podróży”), *Twórczością* (1970, 1975, 1977, 1979-80) i *Nadodrzem* (w 1975 cykl felietonów pt. „Sprawy ludzi”). Był autorem scenariuszy do filmów animowanych. W 1980 otrzymał nagrodę m. Łodzi. W 1983 został członkiem nowego ZLP; okresowo pełnił funkcję wiceprezesa Oddziału Łódzkiego. Wyróżniony m.in. Odznaką Honorową m. Łodzi (1965), Złotym Krzyżem Zasługi (1975). Mieszka w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Chwila ahistoryczna. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1958, 30 s.

2. Tajemnica Maksa Hellera. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1960, 116 s.

Zawartość: Ściana; Wojna; Tajemnica Maksa Hellera; Ściana; Młaskanie; Dialog w piekło; Niebieskie kamienie; Wolność; Tur. — Wyzwolenie Archanioł; Ludzie z parku kolejowego; Jaselka; Niezdolny; Brat; Wuj Karol; Gospodarz; Biuro; Praca; Uśmiech; Kostka cukru; Kierownik magazynu; Skotnin; Wezeł; Koncert; Życie i twórczość Bernarda Shaw; Wyjazd; Wyzwolenie M.; Jak poznałem Klaudiusza; Wyprawa w góry; Klaudiusz bezdomny; Łęk Klaudiusza; Choroba Klaudiusza. — Przed lustrem: Przed lustrem. Przebudzenie; Obiad; Próby; Wołający; Tramwaj; Dziecko w szpitalu; Pijalnia piwa; Śmierć; Cudze podwórko; Hamlet; Sublokator; Król; Muzyk; Ostatni sen.

3. Narodziny Brunona Bundera. [Powieść]. Łódź: WŁ 1961, 130 s.

Wyd. łącznie z poz. 5 pt. Narodziny Brunona Bundera; Ulica Wilcza. Łódź: WŁ 1967, 265 s.

4. Odwrócony kamień. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1963, 41 s.

5. Ulica Wilcza. [Powieść]. Łódź: WŁ 1963, 149 s. Wyd. łącznie z Narodziny Brunona Bundera zob. poz. 3.

6. Grupa Pięciu. [Powieść]. Pozn.: WP 1966, 139 s.

7. Historia ucznia. [Powieść]. Pozn.: WP 1966, 253 s. Wyd. 2 Łódź: WŁ 1985.

8. Obwód północny. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1967, 178 s.

Zawartość: Johannesdorf; Sowa strumieni; Bezsennosc; Wacek; Symfonia cursoralna; Obwód północny; Marsz żałobny na śmierć bohatera; Jeżeli jesteś sprawiedliwością; Półwozie.

9. Księga zdarzeń. Powieść. Pozn.: WP 1968, 214 s. Przedr. zob. poz. 17.

Cz. 1 cyklu; cz. 2-3 zob. poz. 15-16.

10. Obecność. [Wiersze]. Winiety i przerywniki: M. Kapuścińska. Łódź: WŁ 1969, 73 s.

11. Bez strachu. [Felietony]. Łódź: WŁ 1970, 173 s.

Wybór felietonów druk. w 1967-72 w *Odgłosach*.

12. Złoty róg. [Utwór dramatyczny]. Druk *Teatr Pol. Radia* 1970 nr 4 s. 57-67. Radio 1970.

13. Śmierć prokuratora. [Opowiadania i miniatury]. Łódź: WŁ 1973, 230 s.

Zawiera z poz. 2: Wojna; Jaselka; Wuj Karol; Uśmiech; Gospodarz; Tajemnica Maksa Hellera; Jak poznałem Klaudiusza; Wyprawa w góry; Klaudiusz bezdomny; Łęk Klaudiusza; Choroba Klaudiusza; Przed lustrem; Niezdolny; Hamlet; Próby; Tramwaj; Wyzwolenie M.; Koncert; Dziecko w szpitalu; Brat; Cudze podwórko; Niebieskie kamienie; Muzyk; Ostatni sen; Sublokator. — z poz. 8: Wacek; Obwód północny; Marsz żałobny na śmierć bohatera; Johannesdorf; Bezsennosc; Półwozie. — oraz: Sen Klaudiusza; Chłoptec; Czarownik; Archanioł; Piec mojego ziadka; Skóra; Indor; Trójkat; Uleczony; Morderca; Nigdy nie myślałem...; Zdun; Sióś; Fotel; Noc majowa; Przesilenie; Munde; Godzina po wieczorze; Pamiętnik mordercy; Święty; Śmierć prokuratora; Bez biletu; Widelec; Mona Liza i kot; Ludzie z ulicy; Rak; Obiad; Śpiew; Droga; Requiem.

14. Przygody Brunona Bundera. [Powieść]. Łódź: WŁ 1976, 366 s. Wyd. 2 tamże 1987.

15. Księga Ojca. [Powieść]. Łódź: WŁ 1978, 156 s. Przedr. zob. poz. 17.

Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3 zob. poz. 9, 16.

16. Księga czasu. Powieść. Powst. przed 1981. Druk zob. poz. 17.

Cz. 3 cyklu; cz. 1, 2 zob. poz. 9, 15.

17. Trzy księgi. [Powieści]. Łódź: WŁ 1981, 563 s. Zawiera poz. 9, 15, 16.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 2001. — B. Szajnert: Ankieta. *Współczesność* 1965 nr 1. — Wywiad: Czytelnicy przywracali mi wiary. Rozm. K. Frejdlich. *Odgłosy* 1980 nr 4.

SWPP 2 (F. Lichodziejewska). — PP (F. Lichodziejewska). — LP -XX w. (M. Jentys).

[Tajemnica Maksa Hellera:] H. Bereza. *Nova Kult* 1960 nr 50; M. Głowiński: Etiudy w dobrym stylu. *Nowe Książ.* 1960 nr 23; T. Papier: Poetyka uduchowionej codzienności. *Odgłosy* 1960 nr 45; M. Szpakowska: Debiut eschatologiczny. *Współczesność* 1960 nr 24; T. Burek: Miejsce dla wyobraźni. *Twórczość* 1961 nr 11. — [Narodziny Brunona Bundera:] H. Bereza: Łódzkie dzieciństwo. *Prz. Kult* 1962 nr 15; T. Burek: Narodziny z dna upadku. *Twórczość* 1962 nr 10; K. Frejdlich: Zasadzająca ręka nawyków. *Współczesność* 1962 nr 10. — [Ulica Wilcza:] H. Bereza: Wyobraźnia zbawcza. *Nowe Książ.* 1963 nr 11; W. Karczevska: Falszestwo świadome. *Twórczość* 1963 nr 6; T. Papier: Holz otrzymał satysfakcję. *Odgłosy* 1963 nr 14; M. Sprusiński: Czas nieutracony. *Życie Lit* 1963 nr 28. — [Grupa Pięciu:] H. Bereza: Dalszy ciąg. *Osnowa* 1966 nr z XII; J. Biernacki: Bruno Bunder w nowej roli. *Nowe Książ.* 1966 nr 12; A. Budzyński: O apologii szmiry. *Kultura* 1966 nr 38, polem. E. Balcerzan, *tamże* nr 40; B. Kledzik: Opowieści Brunona Bundera ciąg dalszy. *Nurt* 1966 nr 11; K. Rosner: W poszukiwaniu wspólnoty. *Współczesność* 1966 nr 16; J. Termer: Realizm B.Sz. *Odgłosy* 1966 nr 23; E. Balcerzan: Co nie jest sztuką. *Mies. Lit.* 1967 nr 1. — H. Bereza: Początek odmiany. *Osnowa* 1967, lato (free): Obwód północny. — [Historia ucznia:] Z. Bienkowski: Sondowanie kompleksu. *Twórczość* 1967 nr 6; W. Maciąg: Prozaicy wśród czytelników albo: Kto nudzi i kto bawi. [3]. Wśród powojennych urażów. *Życie Lit.* 1967 nr 17; K. Rogulski: Godzinne sprawy średniej literatury. *Kierunki* 1967 nr 40; J. Termer: Nowa proza Sz. *Mies.*

Lit. 1967 nr 11, przedr.: W: Proza, poezja. 1967. Wwa 1968 [dot. też: Obwód północny]; Z. Żabicki: Sz. spór o literaturę. *Nowe Książki* 1967 nr 9. — M. Sprusiński: Bohaterowie dnia powszedniego. *Życie Lit.* 1968 nr 41 [rec.: Księga zdarzeń]. — W. Szwedowicz: Co począć z Brunonem Bunderem? *Nowe Książki* 1968 nr 2 [rec.: Obwód północny]. — [Księga zdarzeń]: M. Bajerowicz: Drwiące znaki losu. *Twórczość* 1969 nr 10; H. Bereza: Przemiana. *Osnowa* 1969, wiosna; J. Pieszczołowicz: Splątane linie. *Mies. Lit.* 1969 nr 3. — B. Dudziński: Bez strachu, zmczenia, nudy. *Odgłosy* 1970 nr 39 [rec.: Bez strachul]. — J. Zacharska. *Poezja* 1970 nr 5 [rec.: Obecność]. — E. Balcerzan: Poeta narratorem. W tegoż: Oprócz głosu. Wwa 1971 [rec.: Grupa Pieciul]. — H. Bereza: U niektórych młodych tużów. B.Sz. W tegoż: Prozaiczne początki. Wwa 1971 [m.in. dot. B.Sz.]. — M. Kucner: Powrót do wierszy. *Odgłosy* 1971 nr 20 [rec.: Obecność]. — F. Fornalczyk: Szukający środka. W tegoż: Znani i nieznan. Łódź 1974. — [Śmierć prokuratora]: A. Libera. *Tyg. Powsz.* 1974 nr 8; B. Nawrocka-Dońska: Świat absurdu. *Odgłosy* 1974 nr 4; J. Poradecki: Udręczony poczuciem własnej nieokreśloności. *Odgłosy* 1974 nr 4; J. Żuliński: Rzemiosło jako magia. *Mies. Lit.* 1974 nr 8. — S. Cieślak: Wejść słuchając. W: *Rzecz poetycka. Środowisko.* Łódź 1975. — J. Poradecki: B.Sz. *Odgłosy* 1975 nr 34. — [Przygody Brunona Bundera]: K. Rutkowski: Poza obrazem. *Literatura* 1976 nr 43; A. Konkowski: Wspólnota, czyli domek z kart. *Nowe Książki* 1977 nr 3. — [Księga Ojca]: T. Błażejowski: Przeciwny poczuciu chaosu. *Literatura* 1978 nr 17; J. Poradecki: Znaczenie do słuchającej. *Odgłosy* 1978 nr 26; H. Zaworska: „Bezczynny do bólu”. *Twórczość* 1978 nr 9. — T. Błażejowski: Poprawianie opisu. *Literatura* 1980 nr 7, przedr. w tegoż: *Literatura jak literatura.* Łódź 1987. — A. Libera: Oratorium. (Szkieł o „Księżce Ojca” B.Sz.). W: *Osnowa. Sztuka odbioru.* Almanach. Łódź 1980. — H. Bereza: Ocalenie. W tegoż: Taki układ. Wwa 1981. — T. Błażejowski: Nauczyć się siebie. W tegoż: *Retorta Fausta.* Łódź 1981. — [Trzy księgi]: T. Błażejowski: Puer aeternus. *Odgłosy* 1982 nr 7; L. Bugajski: Księgi Sz. *Twórczość* 1982 nr 7, przedr. w tegoż: *Pozy prozy.* Wwa 1986; E. Borkowska: „Będę badaczem głębin”. *Mies. Lit.* 1983 nr 3. — Z. Bienkowski: Ohydna niewinność. *Regiony* 1990 nr 3.

B.M.

SZTAUDYNGER Jan Izidor 1904-1970

Do 1950 podpisywał się tylko imieniem: Jan. Pseud.: Dr J. Szt.; J.S.; J.Sz.; Jan Kokowski; Jan Korab; Jan Szt.; JANSZT; Józef Czosnowski; JSz; JSzt.; Szt.; Świerszcz. Poeta, satyryk, autor utworów dla dzieci.

Urodzony 28 kwietnia 1904 w Krakowie; syn Izydora Jana Sztaudyngera, urzędnika towarzystwa ubezpieczeniowego, i Anny z Kokowskich. Uczęszczał do Wzorcowej Szkoły Ćwiczeń przy Seminarium Nauczycielskim w Krakowie. Po wybuchu I wojny światowej ewakuował się w 1914 wraz z rodzicami do Brna na Morawach, gdzie przez rok kontynuował naukę na Prywatnych Polskich Kursach Gimnazjalnych. W 1915 powrócił do Krakowa i uczył się w III Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego w Krakowie. W 1922 zdał maturę i podjął studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ); równocześnie był słuchaczem wykładów z germanistyki. Debiutował w 1923 artykułem w języku czeskim (o poezji Jerzego Karaska), opublikowanym w praskim czasopiśmie *Divadelní Listy* (podp. Jan Korab), a jako poeta w 1924 wierszem pt. „Marsz żałobny ku czci Cho-

pina”, ogłoszonym w *Gońcu Krakowskim* (nr 287). Był członkiem grupy literackiej Helion (1921-25). Należał do Akademickiego Związku Pacyfistów przy UJ (1925-28). W 1926 ukończył roczne Studium Pedagogiczne (egzamin nauczycielskie złożył w 1928 w Krakowie i w 1930 w Poznaniu). W 1927 na podstawie prac pt. „Stosunek Garczyńskiego do religii” oraz „Wpływ Goethego na Garczyńskiego” (promotor prof. Józef Kallenbach) uzyskał stopień doktora filozofii. Następnie pracował jako nauczyciel języka polskiego, najpierw krótko w Dębicy na Pomorzu (1928), a po odbyciu służby wojskowej w Zaleszczykach i Równem, w Seminarium Nauczycielskim w Bydgoszczy. W 1930 przeprowadził się do Poznania, gdzie do 1934 uczył w Seminarium Nauczycielskim im. E. Estkowskiego. Równocześnie rozwijał twórczość poetycką i pisał sztuki dla teatru lalek. Wiersze, artykuły i recenzje drukował m.in. w pismach: *Kurier Literacko-Naukowy* (1927-29), *Tęcza* (1927-32 oraz sporadycznie w 1934-39), *Dziennik Poznański* (1931-36; m.in. pod pseud. Świerszcz), *Czas* (1933-39). W 1930 ożenił się z Zofią Jankowską, sekretarką w redakcji pisma *Tęcza*. Od tegoż roku był członkiem ZZLP. W 1933-35 współpracował jako autor i wykonawca tekstów z poznańskim kabaretem literackim Klub Szyderców pod kaktusem prowadzonym przez Artura Marię Swinarskiego. W 1934 podjął pracę w Państwowej Szkole Wydziałowej w Poznaniu; w tymże roku objął stanowisko kierownika literackiego Teatru Lalek „Miniatury” w Poznaniu (do 1935). W 1935-37, urlopowany ze szkoły, studiował jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej organizację teatrów lałkowych m.in. w Czechosłowacji, Belgii, Francji, Niemczech i Austrii; przygotowywał też w tym czasie rozprawę popularnonaukową poświęconą marionetkom. W 1937 został instruktorem do spraw teatru lalek w Oddziale Oświaty Pozaszkolnej Kuratorium Okręgowego w Poznaniu oraz członkiem Komisji Teatru Kukielek przy Instytucie Teatrów Ludowych w Warszawie. Równocześnie w 1937-39 prowadził jako wolontariusz na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Poznańskiego wykłady zleczone nt. „Teatr lalek i jego wpływ na literaturę polską”. W 1937 został odznaczony Srebrnym Wawrzynem PAI za szerzenie zamiłowania do literatury polskiej. Od 1938 był redaktorem działu kukielek w miesięczniku *Teatr Ludowy*; a następnie założył i redagował pismo *Bal u Lal. Miesięcznik Marionetkowy* (1938-39; nr 1-7). Był inicjatorem i współzałożycielem powołanego w 1938 stowarzyszenia Wielkopolska Rodzina Marionetkarzy. Po wybuchu II wojny światowej został w 1939 wysiedlony z Poznania i zamieszkał we wsi Malice w Sandomierskiem. Brał tam udział w tajnym nauczaniu, później był także wykładowcą w konspiracyjnym gimnazjum w po-

bliskim Opatowie. Rozwijał zainteresowania przyrodnicze (głównie mikologiczne); kontynuował twórczość literacką (pisał m.in. niewydany poemat „Wojna grzybów”). Jesienią 1944 dotarł do Lublina i do końca tego roku pracował jako referent teatrów lalkowych przy Polskim Komitecie Wyzwolenia Narodowego. Po zakończeniu wojny przeprowadził się w 1945 do Łodzi. Był tam krótko kierownikiem literackim Teatru Lalek „Biedronka” Robotniczego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, a potem do marca 1950 referentem literatury w Wydziale Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi. Współpracował z Centralnym Instytutem Kultury (od 1946); był wykładowcą na kursach teatralnych organizowanych na Dolnym Śląsku, m.in. we Wrocławiu, Jeleniej Górze i w Szklarskiej Porębie. Mieszkał w związku z tym od 1947 w Szklarskiej Porębie. Wykładał też w Państwowej Szkole Dramatycznej Teatru Lalek w Krakowie, a potem w Warszawie. Działalność w ZZLP (od 1949 w ZLP). Jednocześnie zajmował się twórczością literacką, pisał fraszki, wiersze dla dzieci, miniatury dramatyczne, a później także książki wspomnieniowe. Utwory ogłaszał m.in. w *Szpilkach* (1946-49) i *Dienniku Łódzkim* (1948-49). W 1950 powrócił do Łodzi i podjął pracę etatową jako redaktor pisma *Teatr Lalek* (1950-53; artykuły zamieszczał tu także w 1957-59). W końcu 1955 osiadł w Zakopanem. Jako poeta i satyryk współpracował nadal m.in. ze *Szpilekami* (1956, 1959-70) i *Diennikiem Łódzkim* (1960, 1964-69), a także z *Życiem Literackim* (1956-70, z przerwami), *Karuzelą* (1957-59, 1968-70), *Gazetą Robotniczą* (1961-67) oraz z pismem dla dzieci *Świerszczykiem* (1960-67). Należał do Polskiego PEN Clubu (od 1965), Klubu Literackiego w Zakopanem (prezes od 1968), Międzynarodowego Stowarzyszenia Teatrów Lalek „UNIMA” (członek honorowy). Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1956). Zmarł 12 września 1970 w Krakowie i tam też został pochowany.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dom mój. [Wiersze]. Przedm.: K.H. Rostkowski. Poznań: Księg. św. Wojciecha [1926], 67 s.
2. Ballada o Stanisławie Wysockiej. [Wiersze]. [Poznań: druk] J. Kawaler, Szamotyły 1930, [8] s. Przedr. zob. poz. 6.
Druk bibliofilski w 20 egz. na jubileusz 35-lecia pracy artystycznej S. Wysockiej.
3. Ballady poznańskie. [Wiersze]. Poznań: Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1930 [antydat. 1929], 43 s.
4. Kasprowicz. [Wiersze]. Poznań: Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1930, [6] s. Przedr. zob. poz. 6.
Druk bibliofilski w 60 egz. przeznaczonych dla uczestników uroczystości otwarcia Działu Kasprowiczowskiego Muzeum Miejskiego w Pozn.

5. Królewicz Szafirek i Ochmistrz Okularnik. Baśń w 3 aktach. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Praprem. Poznań, T. Nowy 1931.

6. Ludzie. [Wiersze]. Poznań: Druk. Mieszczańska T.A. 1931, 28 s.
Zawiera m.in. poz. 2, 4.

7. Rzeź na Parnasie. [Wiersze satyryczne]. Poznań: Druk. Mieszczańska T.A. 1931, 87 s.
Zawiera m.in. miniaturę dramatyczną pt. Obiad czwartkowy u Króla Stasia.

8. Czy tych matotów wybieriecie? [Wiersze]. [Poznań:] Druk. Dz. Pozn. [1933], [16] s.
Wyd. anonim. w związku z wyborami do Rady Miejskiej w Pozn. w 1933, agitujące za listą nr 1 Nar. Bloku Gospodarczego.

9. U źródeł Polski. (Impresje regionalne). Poznań: Druk. Dz. Pozn. 1933, 34 s.
Wspomnienia z pobytu na Śląsku.

10. Kantyczki śnieżne. [Wiersze]. Poznań: Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1934, [15] k. Wyd. 2 tamże 1935. Przedr. zob. poz. 28.
Nagroda Poznańskiego Oddziału ZZLP w 1936.

11. Chiński Mur, czyli 101 awantura Stracha na wróble. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Praprem. Poznań, T. Marionetek „Miniatury” 1935. Druk. fragm. *Bal u Lal* 1939 nr 2 s. 110-116.

12. Marionetki. [Studium popularnonaukowe]. Lw.: [druk] Zakład Graf. Książ. Atlas 1938, 146 s.

13. Wojna grzybów. [Poemat w 8 pieśniach]. Powst. 1939-1944. Druk fragm. w: A. Sztudynger-Kaliszewicz: Życie nie jest fraszką. Bielsko-Biała 1994 s. 149-152.

Pastisz „Pana Tadeusza” A. Mickiewicza. — Rkps w arch. A. Sztudynger-Kaliszewicz w Łodzi.

14. Zaczarowana skrzynia. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Praprem. Leszno, T. Marionetek 1945.
Rkps w arch. A. Sztudynger-Kaliszewicz w Łodzi.

15. Strofy wrocławskie. [Wiersze]. Poznań: Wydawn. Zach. 1947, 77 s.
Nagroda czytelników tygodnika *Odra* w 1948.

16. Przygody Kubusia. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Praprem. Objazdowy T. Lalek 1948.
Rkps w arch. A. Sztudynger-Kaliszewicz w Łodzi.

17. Piórka. [Wiersze i fraszki]. Wwa: Czyt. 1954, 142 s.

Cykle: Fraszki przedwojenne; Fraszki krakowskie; Fraszki łódzkie; Fraszki teatralne; Rzeź na Parnasie [wybór z poz. 7]; Goethe i pseudo-Goethe; Słowik i róża; Szumowiny; Różne.

18. Krakowskie piórka. [Wiersze i fraszki]. Kr.: WL 1956, 51 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1958, wyd. 3 1959.

Wyd. [rozszerz.] pt. Krakowskie piórka i inne wiersze. Kr.: WL 1972, 118 s.

Wyd. pt. Krakowskie piórka i inne wiersze zawiera nadto cykle: Z wierszy rozproszonych; Z krakowskich piórek; Piórka z gór.

19. Nowe piórka. [Wiersze i fraszki]. Wwa: Czyt. 1956, 233 s.

Cykle: Fraszki wiejskie i leśne; Morze i Frantówki; Fraszki góralskie; Krople liryczne; Fraszki literackie i teatralne; Fraszki miejskie; Szumowiny; Różne; Bajki.

20. Stare i nowe piórka. Wybór. Wwa: Czyt. 1957, 189 s.

Zawiera wybór wierszy z poz. 17 i 19.

21. Puch ostu. [Wiersze]. [Łódź:] WŁ 1958, 28 s.

Wyd. osob. wiersza pt. Puch ostu. Przedm.: S. Kaszyński. Łódź: Graf. Pracownia Doświadczalna ZPAP [Zw. Pol. Artystów Plastyków] 1973, [6] s.

Zawiera m.in. cykle: Cykl Łódzki; Ze Szklarskiej Poręby.

22. Krople liryczne. [Fraszki]. Wwa: Czyt. 1959, 110 s.

Zawiera m.in. cykle: Wiejskie i leśne; Krople liryczne; Wiersze cygańskie; Temida; Słowik i róża; Różne; Szumowiny.

23. Raptularz zakochanych. [Fraszki]. Wwa: Iskry 1960, 170 s. Wyd. nast.: wyd. 2 zmien. w wyborze i z posł. A. Sztudynger-Kaliszewicz tamże 1986; wyd. w wyborze J. Sztudyngera, A. Sztudynger-Kaliszewicz i z posł. A. Sztudynger-Kaliszewicz Wwa: LSW 1993, tamże 1994.

Cykle: Styczeń; Luty; Marzec; Kwiecień; Maj; Czerwiec; Lipiec; Sierpień; Wrzesień; Październik; Listopad; Grudzień.

24. Łatki na szachownicy. [Wiersze i fraszki]. Łódź: WŁ 1961, 147 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1980.

Cykle: Łatki na szachownicy; Piórka łódzkie; Łatki; Transkrypcje; Krople liryczne; Różne; Szumowiny.

25. Muchomory. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1961, [16] k.

26. Od szopki do teatru lalek. [Album; współaut.:] H. Jurkowski, H. Ryl. [Łódź:] WŁ 1961, [72] k. Tu studium J.Sz.: Teatr lalek w Polsce, s. [7]-[16].

27. Piórka z gór. [Fraszki]. Kr.: WŁ 1961, 46 s.

28. Ballady i fraszki. Kat.: Śląsk 1963, 107 s.

Cykle: Kantyczki śnieżne [zawiera m.in. wybór z poz. 10]. – Wrocławskie ballady [zawiera m.in. wybór z poz. 14]. – Fraszki: Różne; Krople liryczne; Szumowiny; Proza.

29. Kasztanki. [Wiersze i fraszki dla dzieci]. Wwa: NK 1964, [20] k.

30. Jak zwykle wszystko winą jest Amora. [Miniatura dramatyczna]. Dz. Pol. 1965 nr 309 s. 10. Praprem. łącznie z poz. 35 pt. Wina Amora; Wygnańcy Ewy; Rybnik, Amatorski Zespół Teatr. Domu Kultury 1966. Przedr. w: Pięć śmiechów głównych. Łódź 1967 s. 187-217 oraz poz. 46.

Druk jako utwór J.W. Goethego w przekładzie J.Sz.; ujawnienie autorstwa J.Sz.: [K. Zbięwska] KR. ZB.: Demaskujemy autora. Dz. Pol. 1966 nr 13 s. 6.

31. Narodziny obłoczka. [Wiersze i fraszki dla dzieci]. Wwa: NK 1965, [18] k.

32. Apostofy. Dramat w 5 aktach. Powst. ok. 1966. Druk fragm. jak w poz. 13 s. 188-189, 193-203.

Rkps w arch. A. Sztudynger-Kaliszewicz w łodzi.

33. Droższa od Itaki. [Miniatura dramatyczna]. Powst. 1966. Druk zob. poz. 46 s. 65-87.

Data powst. wg inf. J.Sz.

34. Wiórki. [Fraszki i aforyzmy]. Kat.: Śląsk 1966, 140 s.

Cykle: Wyznanie; Wiejskie i leśne; Krople liryczne; Różne; Fraszki krakowskie; Ucinki; Szumowiny; Myśli robaczywe [aforyzmy]; Epilog.

35. Wygnańcy Ewy. [Miniatura dramatyczna]. Praprem. łącznie z Jak zwykle wszystko winą jest Amora zob. poz. 30. Druk w: Pięć śmiechów głównych. Łódź 1967 s. 156-186. TV 1971. Przedr. zob. poz. 46. Wyst. w teatrze zawodowym łącznie z poz. 39 i poz. 40 pt. Wygnańcy Ewy; Salome; Judyta i Holofernes. Insc. Z. Jaremowa; Kr., T. Łalki i Maski „Grotteska”, Sala Małych Form 1975.

36. Śmiesznoty. [Fraszki, aforyzmy i wiersze]. Kat.: Śląsk 1968, 71 s.

Cykle: Wiejskie i leśne; Krople liryczne; Ucinki; Różne; Szumowiny; Myśli robaczywe; Z podróży; Gaść tych, które lubię; Bajki dla dorosłych.

37. Zwrotki dla Dorotki. [Wybór wierszy i fraszek dla dzieci]. Wwa: NK 1968, [20] k.

Zawiera też wiersze nowe.

38. Diabeł zakochany. [Miniatura dramatyczna]. Powst. przed 1970. Druk zob. poz. 46 s. 35-64. Praprem. łącznie z Wygnańcy Ewy [poz. 35], Judyta i Holofernes [poz. 39] pt. Ewa, Judyta i kurtyzana: Wwa, T. Kwadrat 1976.

39. Judyta i Holofernes. [Miniatura dramatyczna]. Powst. przed 1970. Druk zob. poz. 46 s. 89-107. Praprem. łącznie z Wygnańcy Ewy i Salome [poz. 40] zob. poz. 35.

40. Salome. [Miniatura dramatyczna]. Powst. przed 1970. Druk zob. poz. 46 s. 109-139. Praprem. łącznie z Wygnańcy Ewy i Judyta i Holofernes [poz. 39] zob. poz. 35.

41. Szczęście z datą wczorajszą. [Wspomnienie]. Powst. przed 1970. Wyd. ze wstępem W. Natanson. Kr.: WŁ 1974, 246 s. Wyd. nast. z posł. A. Sztudynger-Kaliszewiczowej tamże 2000.

Cykle wspomnień. [Powst. 1931:] Dom na rzeczkach; Wuj Filip. – [Powst. po 1955:] Ojciec, Matka.

42. Chwalipięta czyli Rozmowy z Tatą. (Styczeń-wrzesień 1970). [Współaut.:] A. Sztudynger-Kaliszewicz. Wstęp: T. Chrościelewski. Łódź: WŁ 1973, 521 s. Wyd. nast.: wyd. 2 zmien. tamże 1982, wyd. [3] Bielsko-Biała: Kleks 2000.

Wspomnienia w formie wywiadu.

43. Rymy. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1970, 145 s.

Cykle: Dom mój [wybór z poz. 1]; Rzeźba kozikiem; Ludzie [m.in. wybór z poz. 6]; Ballady praskie; Ballady poznańskie

[m.in. wybór z poz. 3]; *Kantyczki śmieczne* [wybór z poz. 10]; *Wiersze dla dzieci*; Paryż; Okupacja.

44. *Supelki*. Wybór fraszek i wstęp; W. Natanson. Kat.: Śląsk 1970, 106 s.

Cykle: *Wyznania*; *Kropki liryczne*; *Fraszki wiejskie i leśne*; *Pseudo-Goethe*; *Morze*; *Fraszki krakowskie*; *Piórka z gór*; *Transkrypcje*; *Słowik i róża*; *Teatralne*; *Temida*; *Ucinki*; *Różne*; *Z podróży*; *Szumowiny*; *Nowaliki*.

45. *Dróżką przed siebie*. [Wybór wierszy dla dzieci]. Wwa: NK 1973, [22] k.

46. *Jak zwykle wszystko winą jest Amora*. [Miniatury dramatyczne]. Kr.: WL 1973, 150 s.

Zawartość: *Wynańcy Ewy* [poz. 35]; *Jak zwykle wszystko winą jest Amora* [poz. 30]; *Dróżka od Itaki* [poz. 33]; *Judyta i Holofernes*. *Idylla* [poz. 39]; *Salome* [poz. 40]; *Diabeł zakochany*. *Idylla* [poz. 38].

47. *Poezje wybrane*. Wybór i wstęp; W. Natanson. Nota biogr.: J. Bandrowska-Wróblewska. Wwa: LSW 1974, 149 s.

48. *Piórka znalezione*. [Wybór fraszek, aforyzmów i wierszy]. Pośl.: A. Sztudynger-Kaliszewiczowa. Kr.: WL 1975, 117 s.

Cykle: *Kropki liryczne*; *Szumowiny*; *Różne*; *Ucinki*; *Mysli robaczywe* [aforyzmy].

49. *Bajki*. [Wybór wierszy i fraszek]. Wwa: LSW 1978, 54 s.

Zawiera m.in. utwory z poz. 18 i 19.

50. *Piórka*. [Wiersze i fraszki]. Wybór: A. Sztudynger-Kaliszewiczowa. Kr.: WL 1980, 213 s. *Wyd. nast. tamże*: wyd. 2 1985, 1994, 1997, 1998.

Cykle: *Wyznania*; *Fraszki o fraszkach*; *Kropki liryczne*; *Krakowskie piórka*; *Piórka z gór*; *Ucinki*; *Różne*; *Szumowiny*; *Miłość i małżeństwo*; *Życie, przemijanie...*

51. *Spizowe piórka*. [Album]. Łódź: Tow. Przyj. Książki 1980, [8] k.

Druk bibliofilski; zawiera fraszki J.Sz. i reprodukcje medalii inspirowanych twórczością J.Sz. autorstwa J. Benedykto-wicza i A. Żurawskiego.

52. *Moja wnuczka*. Wiersze wybrała i przygot. do druku: A. Sztudynger-Kaliszewiczowa. Kr.: WL 1981, 46 s.

53. *Szumowiny*. [Wybór fraszek]. Wwa: WAiF 1983, 87 s. *Wyd. 2 tamże* 1984.

54. *Nie tylko „Piórka”*. *Fraszki, wiersze, bajki*. Wyboru dokonała A. Sztudynger-Kaliszewicz. Wstęp: J. Poradecki. Łódź: WL 1986, 514 s.

55. *Półśłówka*. [Fraszki]. [Wybór i wstęp]: A. Sztudynger-Kaliszewicz. Białystok: KAW 1986, 174 s.

56. *Twoje dziewczyny*. [Album]. [Tekst:] ... Wyboru fotosów i fraszek dokonał K. Zwoliński. Białystok: Rewers 1990, [32] s.

Zawiera także: T. Boy-Żelęński: *Pieśń o mowie naszej*; A. Orłowski: *Spotkanie się Pana Tadeusza z Telimeną w Świątyni Dumania i zgoda ujawniona za pośrednictwem mrówek* [apokryf XIII księgi „Pana Tadeusza”]. — *Fraszki* J.Sz. zostały zamieszczone bez zgody spadkobierców.

57. *Kropki liryczne*. [Fraszki]. Wybór: A. i D. Sztudynger-Kaliszewicz. Kr.: KAW 1991, 229 s.

58. *Fraszki*. Wybór: E. Brzoza. Wwa: NK 1999, 45 s.

59. *Fraszki dla zakochanych*. Wybór: J.J. Sztudynger, J. Handzlik, K. Szeliga-Juchnik. Bielsko-Biała: Kleks 2000.

[Cz. 1]. *Dla niego*. *Walentynka na każdy dzień*, 147 s.

[Cz. 2]. *Dla niej*. *Walentynka na każdy dzień*, 147 s.

Przekłady

1. H. von Kleist: *Księżę Homburgu*. [Dramat w 5 aktach]. Druk fragm. *Droga* 1936 nr 4 s. 296-317, nr 5 s. 387-405, nr 6 s. 489-509. *Wyst. Wwa*, T. Nar. 1958. Druk całości w: H. Kleist: *Dzieła wybrane*. Wwa 1960 s. 297-409. *Przedr. w: H. Kleist: Dramaty i nowele*. Wr. 1969 s. 179-309.

2. G. von Le Fort: *Papież z ghetta*. *Legenda rodu Pier Leonich*. *Powieść*. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1936], 254 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1965. — J.I. Sztudynger: *Głos mają czytelnicy*. W. Pisarze i czytelnicy. Wwa 1961 [wypowiedź dot. recepcji własnej twórczości]. — Wywiad: *Czy znacze Sz? Wywiad z laureatem*. Rozm. N. Kopecki. *Kultura* 1936 nr 34.

SWPP 1. — PP (F. Lichodziejewska). — LP XX w. (red.). — RL 1970 (J. Chudek). — WSB (T. Lewandowski). — V. Łabędzka: *Jan Izidor Sztudynger*. Zestawienie bibliograficzne. Opole: Woj. Bibl. Publiczna im. E. Smolki. Dział Informacyjno-Bibliogr. 1994.

S. Napierski: *Niedocenieni poeci*. *Wiad. Lit.* 1928 nr 8 [m.in. rec.: *Dom mój*]. — [J. Drobnik] J.D.: *Z dorobku nowej poezji*. *Entuzjazm i złożowość* książki J.Sz. *Teęca* 1931 nr 27 [rec.: *Ludzie, Rzeź na Parnasie*]. — A. Jestonowski: *„Wszystkich was sercem obdziałę”*. (O J.Sz.). *Wici Wielkop.* 1934 nr 2, 3, 5. — [Marionetki]: S. Otwinowski. *Scena Pol.* 1938 nr 4; J.E. Skiński: *Marionetka, lątka, kukła?* *Kron. Pol. i Suiavia* 1938 nr 19. — [Strofy wrocławskie]: M. Piechal. *Nouv. Lit.* 1948 nr 44; J. Pierzchała. *Zesz. Wroc.* 1948 nr 4. — [Piórka]: J. Huszcza: *O satyrze*. *Twórczość* 1955 nr 4, *przedr. w tegoż: Opowieści w czarnych ramkach*. Łódź 1979 [m.in. dot. J.Sz.]; W. Natanson. *Życie Lit.* 1955 nr 18; M. Piechal: *Barwne piórka*. *Kronika* 1955 nr 1. — M. Piechal: *O „Nowych piórkach”* J.Sz. *Kronika* 1956 nr 16. — [Stare i nowe piórka]: W. Natanson: *Tajemnice sukcesu*. *Twórczość* 1957 nr 7; M. Samozwaniec. *Nouv. Lit. i Wyd.* 1957 nr 10/11. — W. Natanson: *Puch ostu*. *Życie Lit.* 1959 nr 51. — S. Czernik: *Kropki liryczne*. *Orka* 1960 nr 3. — H. Wierzbowski. *Pam. Teatr.* 1965 nr 3/4 [rec.: *Od szopki do teatru laleki*]. — W. Natanson: *Fraszkopisarz* lirykiem. *Twórczość* 1971 nr 1 [rec.: *Rymy*]. — W. Natanson: *J.Sz. W tegoż: Moje przygody literackie*. Pozn. 1972. — J. Koprowski: *O przekładach J.Sz. Lit. na Świecie* 1973 nr 3. — W. Adamiec: *Chwalipięta i Amor*. *Nouve Książ.* 1974 nr 4 [rec.: *Chwalipięta, czyli rozmowy z Tata; Jak zwykle wszystko winą jest Amora*]. — S.W. Balicki: *Sz. nieznan*. *Życie Lit.* 1974 nr 10. — W.J. Kasiński: *„Koniki przyszły do Jasiulka...”* *Nouve Książ.* 1974 nr 23 [rec.: *Szczyście z datą wczorajszą*]. — W. Natanson: *Poeta prekursorem lalkarstwa*. *Kultura* 1974 nr 34 [rec.: *Marionetki*]. — W. Natanson: *Uśmiech i poezja Jana Sztudyngera*. Łódź: WL 1976, 175 s. *Wyd. 2 tamże* 1984. — J. Kolankowski: *Ścieżka nad Kamienną*. *Rocz. Jel-górs.* 1977 [wspomnienia z l. 1947-1949]. — E. Rosner:

J.Sz. u źródeł Wisły. W tegoż: Beskidzkie ścieżki pisarzy. Kat. 1982. — T. Giegier: Dwie rozmowy i jedna anegdota. O J.Sz. w 80 rocznicę urodzin. *Życie Lit.* 1984 nr 17 [tu m.in. fragm. wywiadu radiowego J.Sz. z 1962 r.]. — A. Sztudynger-Kaliszewicz: Sz. w Zakopanem. *Podtatrze* 1986 zima. — W. Natanson: Sz. znany, mało znany i nieznan. *Nowe Książ* 1987 nr 7/8 [rec.: Nie tylko „Piórka”]. — A. Sztudynger-Kaliszewicz: Fraszk z rękawa... Dedykacje i improwizacje Jana Sztudyngera. Łódź: KAW 1987, 98 s. Wyd. 2 tamże 1988 [tu wspomnienia o J.Sz. oraz jego utwory]. — J. Rogacka: J.Sz. i lalki. *Teatr Lalek* 1989 nr 1. — J. Liberek: Sposoby aktualizacji stałych związków wyrazowych we fraszkach J.Sz. W: Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny T. 1. Szczec. 1994. — A. Sztudynger-Kaliszewicz: Życie nie jest fraszka. *Opowieść o pasjach, przyjaźniach i przesadach Jana Sztudyngera*. Bielsko-Biała: Kleks 1994, 301 s. [tu także fragm. utworów J.Sz.]. — D. Sadłowska: Komizm i przysłowia we fraszkach J.Sz. *Zesz. Nauk. WSP w Olszt. Pr. Językozn.* 1998 z. 2. — K. Heska-Kwaśniewicz: „Zapach Tatr”. O fascynacjach górskich J.Sz. *Wierchy* 1999. — P. Michałowski: Staropolskie echa we fraszkach J.Sz. W: *Miniatura i mikrologia literacka*. T. 2. Kat. 2001.

B.T.

SZTEKKEROWA Wanda

zob. MELCER Wanda

SZUBA Andrzej ur. 1949

Krypt.: A.Sz.
Poeta, tłumacz.

Urodzony 22 marca 1949 w Gliwicach; syn Kazimierza Szuby, ekonomisty, i Ireny z domu Pochopin, księgowej. Uczęszczał do II Liceum Ogólnokształcącego im. W. Wróblewskiego w Gliwicach; w 1966 zdał maturę. Następnie studiował filologię angielską na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie; w 1972 uzyskał magisterium. W tymże roku zamieszkał w Katowicach i podjął pracę w liceum ogólnokształcącym jako nauczyciel języka angielskiego. W 1972 zawarł związek małżeński z Krystyną Wesołowską, polonistką. W 1972-81 był członkiem grupy poetyckiej Kontekst. Debiutował w 1973 jako poeta wierszem [inc.] „być jamochłonem frazesów”, opublikowanym na łamach czasopisma *Student* (nr 14), a jako tłumacz przekładami wierszy R. Brautigana pt. „Kalifornijski Instytut Technologii” i „Śmierć to jest piękne auto co czeka”, ogłoszonymi w miesięczniku *Poezja* (nr 4). W 1974 został lektorem języka angielskiego na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Wiersze, artykuły i przekłady z języka angielskiego drukował na łamach wielu czasopism, m.in. *Literatury na Świecie* (1975-87, z przerwaniami), *Poezji* (1974-75), *Poglądów* (1975-83), *Tak i nie* (1983-88) i *Opola* (1985, 1987, 1988). Współpracował także jako autor wierszy i przekładów z Polskim Radiem. W 1979-81 był przewodniczącym Kofa Młodych przy Oddziale Katowickim ZLP. W 1981 został zastępcą redaktora naczelnego almanachu literacko-artystycznego *Studia*, wydawanego do 1986, wznowionego w 1992.

W 1981 został członkiem ZLP, a następnie w 1983-90 należał do nowego ZLP. W 1990 został członkiem SPP, a w 1996 Polskiego PEN Clubu. Mieszka w Katowicach.

TWÓRCZOŚĆ

1. Karnet na życie. [Wiersze]. Kat.: Fundusz Lit. ZLP. Oddz. w Kat. 1976 20 s.

Wyd. przy współpracy Katowickiego Tow. Społ.-Kult.

2. Wejście zapasowe. Wiersze. Kat.: Śląsk 1980, 59 s.

Cykle: Zamiast wstępu; Stacje.

Literacka Nagroda Młodych, przyznana przez Oddz. Katowicki ZLP w 1980.

3. Na czerwonym świetle. Wiersze. Kat.: Śląsk [1983], 51 s.

Cykle: Listy otwarte; Telegramy; Rewizje.

4. Postscripta. [Wiersze]. Kr.: WL 1986, 91 s.

Cykle: Izaak; Postscripta.

Nagroda grupy lit. ECCE przy UŚI, za najlepszy tom poetycki w 1986, przyznana w 1987.

5. Dzieci, frezje, zające. Wiersze wybrane. Kr.: Wydawn. M-ska z o.o. 1992, 159 s.

6. Strzępy. [Wiersze]. Kr.: Miniatura 1998, 57 s.

Przekłady

1. Wyspy na jeziorze. William Butler Yeats, Ezra Pound, Thomas Stearns Eliot i imiści. [Wiersze]. Przeł.: K. Boczkowski, L. Engelking, ... Kr.: Miniatura 1988, 63 s.

2. G. Mackay Brown: Antologia z wyspy fok. [Wiersze]. Wybrał i przeł. ... Pośl.: A. Węgrzyniakowa. Kr.: WL 1989, 153 s.

3. E. Morgan: Interferencje. [Wiersze]. Wybór i przeł. ... Wstęp: T. Sławek. [Kat.:] Śląsk [1990], 156 s.

4. Aforyzmy i sentencje angielskie i amerykańskie. Wybrał i przeł. ... Kr.: Miniatura 1991, 47 s.

5. S. Crane: Sto wierszy. Kr.: Miniatura 1991, 86 s.

6. Geografia z wyobraźni. (Antologia osobista). Wiersze poetów brytyjskich i amerykańskich w tłum. T. Sławka i ... Kat.: SPP Oddz. w Kat. 1991, 77 s.

7. Jak trudna jest droga. Wiersze zen Chin i Japonii. Wybrał i przeł. ... Kr.: Miniatura 1991, 30 s.

8. E.L. Masters: Spoon River. [Wiersze]. Wybrał i przeł. ... Kr.: Miniatura 1991, 60 s.

9. Miłość po amerykańsku. Wiersze wybrał i przeł. ... Kr.: Miniatura 1991, 104 s.

10. T. Stoppard: Trawestacje. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Łódź, T. Studyjny '83 im. J. Tuwima 1991.

11. W. Whitman: Kobieta czeka na mnie. [Wiersze]. Wybrał i przeł. ... Kr.: Wydawn. M 1991, 101 s.

12. L. Ferlinghetti: Wiersze. Przeł. ... Kr.: Miniatura 1992, 85 s.

13. Pieśń cykady. Wiersze zen chińskie i japońskie. Kr.: Miniatura 1992, 111 s.

14. W. Whitman: Pieśń o sobie. [Wiersze]. Wybrał, przeł. i posł. opatrzył ... Kr.: WL 1992, 431 s. Nagroda Lit. na Świecie za przekład poezji w 1992.

15. Źródło wszelkiego zła. Kobieta w przystożkach i porzekadłach afrykańskich. Kr.: Wydawn. M 1992, 125 s.

16. S. Crane: Wiersze zebrane. Kr.: Miniatura 1995, 159 s.

Nagroda lit. Kapituły Śląsko-Dąbrowskiego Regionu NSZZ Solidarność i Oddz. Katowickiego SPP w 1996.

17. W. Whitman: Słyszę śpiew Ameryki. [Wiersze]. Wybrał i przeł. ... Kr.: Miniatura 1995, 96 s.

18. R.S. Thomas: Biały tygrys. Wiersze z lat 1945-1990, Wybrał, przeł. i oprac. ... Legnica: Biuro Lit. „Port Legnica” 2001, 87 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2001.

[Karnet na życie:] M.M. Szczawiński: *Poezja* 1977 nr 9, L. Szaruga: *Sterylicacja. Nadodrze* 1978 nr 4, B. Tokarzowa: „Karnet na życie” wobec „Kontekstu” *Poglady* 1978 nr 7 – [Wejście zapasowe:] R. Chojnacki: Kontekst jako norma klasycyzmu. *Odra* 1981 nr 4, przedr. w tegez: Od „mówienia wprost” do „nowej prywatności”. Wwa 1984; A. Ogrodowczyk: Wejście zapasowe – wejście metafory? *Nouy Wyrz* 1981 nr 7. – [Na czerwonym świetle:] J.K. Adamkiewicz: „Rób to z nieważnością”. *Pis. Lit.-Artyst.* 1984 nr 5; R. Bednarczyk: Przesłuchiwanie rzeczywistości. *Tak i Nie* 1984 nr 27. – W. Kawinśki: Oblaskawiona nieobecność. *Tak i Nie* 1986 nr 43 [rec.: Postscripta]. – K. Karwat: Bez metafory. *Integracje* 1987 nr 21 [rec.: Na czerwonym świetle]. – [Postscripta:] M. Kisiel. *Życie Lit.* 1987 nr 26; T. Olszewski: Fotografie i skupienia. *Nowe Książ.* 1987 nr 1; A. Winowiecka: Z punktu widzenia przedmiotu. *Poezja* 1987 nr 6. – B. Tokarz: Poetyka Nowej Fali. *Kat.* 1990, *passim.* – [Strzępy:] A. Szymańska: *Lapidarium. Prz. Powsz.* 1998 nr 11; P. Majerski: Między pretekstem a konkluzją. *Śląsk* 2001 nr 11 [dot. też: Dzieci, frezje, zajęce]. **B.M.**

SZUCHOWA Stefania 1890-1972

Krypt.: S.Sz.; St.S.; St.Sz.
Autorka książek i słuchowisk dla dzieci.

Urodzona 16 września 1890 w Warszawie, w rodzinie inteligentkiej; córka Edwarda Hamana i Stanisławy z Loberów. Do szkoły średniej uczęszczała w Warszawie i Krakowie. Następnie studiowała polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz nauki przyrodnicze na kursach organizowanych przez Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie. W 1915 wyszła za mąż za Stanisława Schucha (nazwiska męża używała w wersji spolszczonej). Pracowała (do 1939) jako kierowniczka przedszko-

li i nauczycielka w klasach początkowych. Debiutowała w 1920 na łamach czasopism dla dzieci i młodzieży; w tymże roku opublikowała pierwszą książkę dla dzieci pt. „Tajemnice motyli”. W latach następnych zamieszczała artykuły w pismach: *Kobieta Współczesna*, *Matka i Dziecko*, *Wychowanie Przedszkolne*, a wiersze i opowiadania w pismach dla dzieci *Plomyczek* i *Plomyk*. Podczas okupacji niemieckiej przebywała w Warszawie i uczestniczyła w tajnym nauczaniu. Po wojnie mieszkała nadal w Warszawie. Publikowała utwory w piśmie *Słůwko* (1950-52; podp.: St.S., St.Sz.), *Plomyczku* (1951-57), *Świerszczyku Iskierkach* (1951-54) oraz w *Świerszczyku* (1955-72, z przerwami; podp. też: S.Sz., St.Sz.). W 1956 została członkiem ZLP. Współpracowała z redakcją dziecięcą Polskiego Radia jako autorka słuchowisk dla dzieci (tu m.in. w 1968-71 cykl) według francuskiej bajki obrazkowej o Koziołku Rududu). W 1959 za twórczość dla dzieci otrzymała nagrodę Prezesa Rady Ministrów, a w 1960 nagrodę ZAIKS-u i Komitetu do Spraw Radia i Telewizji. Zmarła 18 kwietnia 1972 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Tajemnice motyli*. [Opowiadania dla dzieci]. Wwa: E. Wende i Ska 1920, 95 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Rój [b.r.]; wyd. 3 przejr. i popraw. przez autorkę Wwa: NK 1958.

Zawartość: Królowa motylków; Perelki Hanusi; Dwaj towarzysze; Motylek wierny łacie; Między liliami; Jazda przez puszcze; Na samotnej łądeczce; Mały król; Narada; Uroczystość.

2. *Opowiadania i wiersze*. Książka pomocnicza dla nauczyciela uczącego z elementarza „Chcę czytać”. Wwa: A. Zarzecki 1923, 49 s.

3. *Szepty myszek*. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: A. Zarzecki 1924, 55 s.

4. *Gospodarstwo Madzi i Jacka*. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Rój 1929 [antydat. 1928], 78 s. Wyd. 2 Wwa: S. Arct 1949 [antydat. 1948].

5. *Staszek kupuje nowe buty*. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Światowid 1948, 29 s.

6. *Przedszkolaczki*. [Wiersze dla dzieci; współaut.:] K. Artyńiewicz. Wwa: NK 1951, 35 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1955, wyd. 3 1958.

7. *Zimowe szczęście*. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1951, 32 s.

8. *Wiosenne zagadki*. [Wiersze dla dzieci; współaut.:] H. Zdzitowiecka. Wwa: NK 1954, [8] k.

9. *O Elżbietce i o jej braciszku*. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1955, [16] k. Wyd. 2 Wwa: NK 1962.

10. *Od wiosny do wiosny*. [Dla dzieci; współaut.:] H. Zdzitowiecka. Wwa: NK 1955, 151 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1959, wyd. 3 1961, wyd. 4

1963, wyd. 5 1966, wyd. 6 1970 [właśc. 1971], wyd. 7 1976, wyd. 8 1981, wyd. 9 1986.

Zawiera wiersze i opowiadania w cyklach: Wiosna; Lato; Jesień; Zima.

11. Sieć i koszyczek. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1956, [12] k.

12. Baśń o Krakusie i wawelskim smoku. [Opowieść wierszem dla dzieci]. Wwa: NK 1957, [8] k.

13. Mateuszek na zaczarowanej wyspie. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: FAW 1958, [12] k. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: NK 1961, tamże: wyd. 3 1963, wyd. 4 1967, wyd. 5 1970 [właśc. 1969].

Przeł. niem.: Matthias auf der verzauberten Insel. [Przeł.] H. Rymarowicz. Wwa 1959.

Adapt.: scen.: Adapt.: J. Awgulowa, W: Lalki w klubie. Wwa 1970, s. 22-30, — radiowa: Radio 1976.

14. Za miłą trzecią. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1959, 42 s.

15. Księżycowe piosenki. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Ruch 1960, [8] k.

16. Przygoda z małpką. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1960 [właśc. 1959], [12] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1970, wyd. 4 1972, wyd. 5 1976, wyd. 6 1988.

Przeł. niem.: Die Reise mit dem Affchen. [Przeł.] H. Rymarowicz. Wwa 1962. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1963, wyd. 3 1965, — holend.: De reis met het aapje. [Przeł.] V. Sjouwerman. Wwa 1970.

17. Ubieramy Misia. [Wiersze dla dzieci]. Pomysł i ilustr.: J. Krzemińska. Tekst ... Wwa: NK 1961, [8] k.

18. Marcin i jego miasto. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1963, [14] k.

19. Dziwię się światu. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1966, 26 s.

Prace redakcyjne

1. Dzieci zwierząt. [Bajki]. Oprac. ... Wwa: Czyt. 1950, 31 s.

Tu m.in. teksty S.Sz.

2. Strach ma wielkie oczy. Bajka albańska. Oprac. (na podstawie wydania radzieckiego) ... Wwa: NK 1959, [8] k.

Przełkład

1. W. Katajew: Wyprawa na poziomki. [Opowiadanie dla dzieci]. [Tłum.] ... Wwa: NK 1963, [12] k.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1956. — SWPP 1. — RL 1972 (J. Chudek). — NSLD (E. Brzoza).

H. Ilnicka, I. Kubisztal. *Wychow. w Przedszk.* 1956 nr 3 [rec.]: Od wiosny do wiosny. — W. Gumpłowiczowa: O książkach Haliny Ozogowskiej i S.Sz. *Życie Szek* 1959 nr 9. — G.T. Lipszyce: S.Sz. *Radio i Telew.* 1959 nr 24. — H. Zdzitowiecka: O Pani S.Sz. *Sztetterszyk* 1972 nr 32 [wspomnienie pośmiertne].

SZUMAŃSKA Ewa ur. 1921

Pseud.: B.; (B); E.; Es; Jajtńczyk.

Prozaik, autorka utworów dramatycznych, reportazy i sfiluchowskich radiowych.

Urodzona 20 maja 1921 w Warszawie; córka Władysława Szumańskiego, adwokata, i Janiny z domu Woytkiewicz. Do szkół uczęszczała początkowo w Warszawie, a następnie w Siedlcach, gdzie w 1939 zdała maturę w Gimnazjum Państwowym im. Królowej Jadwigi. W czasie okupacji niemieckiej przebywała w Warszawie. Studiowała na tajnych kompletach Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej. Jako członek AK (pseud.: B II, Bożena, Baska) brała udział w pracy konspiracyjnej oraz w powstaniu warszawskim. Debiutowała 10 sierpnia 1944 reportażami „Ranni rwą się do boju” i „Serca przeciw murom”, zamieszczonymi w powstańczym piśmie *Z pieruszej linii frontu* (podp. (B)); w dzienniku tym publikowała następnie do 25 sierpnia reportaże, opowiadania, a także wiersze (podp.: (B), B., E.). Po upadku powstania została osadzona przez Niemców w Stalagu IV B w Zeithain koło Drezna. Po zakończeniu wojny powróciła w maju 1945 do kraju i przez cztery lata studiowała historię sztuki i filozofię na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie i Uniwersytecie Łódzkim; w 1949 uzyskała absolutorium z historii sztuki. Równocześnie studiowała w Studio przy Starym Teatrze w Krakowie. Po zdaniu egzaminu aktorskiego pracowała w teatrach w Krakowie i Łodzi, a od 1949 we Wrocławiu, gdzie od tegoż roku mieszkała. W 1947 wyszła za mąż za Tadeusza Schmidta, aktora (rozwód 1953). W 1948 wyjechała na stypendium Ministerstwa Kultury i Sztuki do Anglii, gdzie ukończyła kurs o dramacie elżbietańskim. W 1948-49 publikowała artykuły poświęcone problematyce teatru i filmu w poznańskim *Echu Teatralnym* i krakowskim *Dzienniku Polskim*. Od 1948 ogłaszała liczne słuchowiska w Polskim Radiu (nadany w tymże roku utwór „Eglantyna” uważa za właściwy debiut literacki), kolejno w Teatryku „Kameleon”, Teatrze Polskiego Radia, w Radiowym Teatrze Fantastyki „Zodiak”, a od 1969 w Teatryku „Zielone Oko”. Około 1950 zaczęła też zajmować się twórczością dramatyczną, pisząc utwory „Pan w kapeluszu na bakier” oraz „Towarzysze” (niepublikowane). Od 1953 należała do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983); w latach sześćdziesiątych pełniła funkcję wiceprezesa Oddziału Wrocławskiego. W 1955 wyszła za mąż za Zbigniewa Szmorlińskiego, inżyniera i wykładowcę Politechniki Wrocławskiej. W 1958 została członkiem SDP. Od tegoż roku pracowała w redakcji Studia 202 rozgłośni Polskiego Radia we Wrocławiu. Stale współpracowała z Programem III Polskiego Radia jako współautor-

K.B.

ka cyklicznych programów satyrycznych: „60 minut na godzinę”, „Zsymp” (tu w 1975-81 i od 1989 m.in. cykl „Z pamiętnika młodej lekarki”). Otrzymała liczne nagrody w konkursach Polskiego Radia na słuchowiska (1962, 1963, 1966, 1971, 1977, 1980), w tym dwukrotnie nagrodę Prezesa Komitetu do Spraw Radia i Telewizji. W 1960 została członkiem Stowarzyszenia Marynistów Polskich, a w 1972 Międzynarodowego Instytutu Kultury Morskiej. Odbyła liczne podróże, m.in. rejsy dalekomorskie na statkach polskiej marynarki handlowej do Afryki Zachodniej (1961, 1969), Afryki Wschodniej (1965), Indii i Pakistanu (1963), na Daleki Wschód (1972), a także do Stanów Zjednoczonych i Meksyku (1973), Peru, Ekwadoru i Wenezueli (1978) oraz niemal wszystkich krajów Europy. W 1978 została członkiem Polskiego PEN Clubu. Współpracowała z *Odrą* (1978-82 i od 1996; tu m.in. od 1992 cykl „Z pamiętnika młodej lekarki”). Była ławnikiem Sądu Wojewódzkiego we Wrocławiu. W 1977 otrzymała nagrodę Wojewody Wrocławskiego, a w 1981 zbiorową nagrodę m. Wrocławia (dla zespołu autorskiego Studia 202). Należała do założycieli NSZZ „Solidarność” w rozgłośni wrocławskiej Polskiego Radia. W grudniu 1981 została usunięta z pracy wskutek tzw. weryfikacji. Nawiązała stałą współpracę z *Tygodnikiem Powszechnym*, w którym od 1981 publikuje felietony i miniatury literackie. Od 1985 współpracowała z Duszpasterstwem Środowisk Twórczych. Felietony i miniatury literackie publikowała (też pod pseud.: Es, Jaltańczyk) w wydawanych poza zasięgiem cenzury czasopismach *Obecność* (1983-85, 1988), *Biuletyn Dolnośląski* (1985-86), *Ogniwo* (1986). W 1989 należała do Komitetu Założycielskiego SPP, a następnie została członkiem Stowarzyszenia. Otrzymała nagrodę Fundacji POLCUL (Australia) za działalność w dziedzinie kultury oraz w 2001 nagrodę m. Wrocławia. Odznaczona m.in. Krzyżem Partyzanckim (1961), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1972) oraz odznakami: „Budowniczy Wrocławia” (1966), „Zasłużony Działacz Kultury” (1971), „Zasłużony dla Radia i Telewizji” (1974). Mieszka we Wrocławiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Muszkietierowie ringu. Scenariusz filmowy. Powst. ok. 1951.
Wyróżnienie w Konkursie Olimpijskim w 1951.
2. Tor przeszkód. Wodewil sportowy w 3 aktach. [Współaut.:] S. Łoś. Muz.: A. Walus. Praprem. Wr., T. Młodego Widza 1952. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1953, 188 s.
3. Klucz do Arsenalu. Wodewil staromiejski w 3 aktach. [Współaut.:] S. Łoś. Muz.: R. Bukowski.

Praprem. Wr., T. Pol. 1954. Druk fragm. *Spr. i Ludzie* 1954 nr 26.

4. Zakręt. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Kr., T. Młodego Widza 1956.
5. Spotkanie o zmroku. Sztuka w 3 aktach. *Dialog* 1957 nr 8 s. 5-22.
6. Trio absurdałne z księżycem. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1957 nr 4 s. 68-71. Praprem. Pozn., Studencki T. Dram. 1958.
7. Ślady na oceanie. [Reportaż z podróży do Afryki Zachodniej]. Wwa: Czyt. 1963, 128 s.
8. Przygoda w Lagos. [Powieść]. Gdynia: WM 1964, 135 s. Wyd. 2 Gdańsk: WM 1970.
9. Cała naprzód. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] S. Lenartowicz. Ekran. 1966.
10. Czekanie na pilota. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1966, 198 s.
11. Blizna. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1969, 113 s.
12. Martwa fala. Scenariusz filmowy. Ekran. 1970.
Tytuł roboczy: Rejs nr...
13. „Santa Maria”. [Powieść]. Gdańsk: WM 1971, 145 s.
14. Kołysanie. [Powieść]. Gdańsk: WM 1972, 135 s.
Nagroda Gdańskiego Tow. Przyj. Sztuki (1972).
15. Prędzej. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1972, 209 s.
Zawartość: Prędzej; Łaska; Kolega; Ścinki; Turniej.
16. Inny rytm. [Powieść]. Gdańsk: WM 1974, 160 s.
Nagroda w konkursie Gdańskiego Tow. Przyj. Sztuki w 1973.
17. Szczęśliwy brzeg. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] A. Konic. Powst. 1975. Ekran. TV 1983.
Inf. o dacie powst.: E.Sz. Tyg. *Powsz.* 1983 nr 44.
18. To ja zabiłem. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] S. Lenartowicz. Ekran. 1974.
Tytuł roboczy: Świadek obrony.
19. Camping. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1977, 173 s.
20. Miłość w odcieniu ochry. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1979, 225 s.
21. Tunes, Tunes! [Reportaż]. Wwa: Iskry 1979, 164 s.
22. Moi przyjaciele Latynosi. [Reportaż z Ameryki Łacińskiej]. Łódź: WŁ 1981, 172 s.
23. Bizary. [Reportaż]. Kr.: Znak 1987, 265 s.
24. Pięć lat. [Felietony i miniatury literackie]. Wwa: Niezał. Ofic. Wydawn.* 1989, 98 s.
25. Trasy. Półprzewodnik turystyczny. Kr.: Znak 1989, 230 s.
Dot. podróży po Polsce.

26. Obecność. [Wspomnienia]. Kr.: Znak 1992, 111 s.

27. Skrwawione wzgórza Afryki. Opowieść o Burundi i Ruandzie. Kr.: Znak 1996, 179 s.

Sluchowiska zrealizowane w Teatrze Polskiego Radia, m.in.: Eglantyna. Radio 1948, przekł. fiń. 1950. — Awantura w Arizonie. Radio 1949. — Deszcz. Radio 1949. — Mademoiselle. Radio 1949. — Pamiętnik Anny Latour. Radio 1949. — Sebastian i sława. Radio 1949. — Dziewczyna z wiatru. Radio 1958. — Spotkanie o zmroku. Radio 1958. — Automat. Radio 1962. — Foka. Radio przed 1970; Hibernacja państwa Kowalskich. Radio przed 1970. — Na lewo za strugą. Radio przed 1970. — Mgła. Radio przed 1970. — Pierozki z kapustą. Radio przed 1970. — Trio absurdałne z księżycem. Radio przed 1970. — Skoroszyt. Radio 1971. — Urodziny. Radio 1971. — Kwestia partnera. *Teatr Pol. Radia* 1972 nr 1 s. 87-94. Radio 1976. — Dzień Babci. Radio 1973. Druk *Teatr Pol. Radia* 1973 nr 4 s. 95-103. — Polowanie. Radio 1973. — Terapia. Radio 1974. — Pasjans. Radio 1975. — Audycja. Radio 1976. — Gość. Radio 1976. — Karusia. Radio 1976. — Niedzielną przejażdżką. Radio 1976. — Finis mundi. Radio 1977. — Gabinet powtórzeń. Radio 1977. — Detronizacja. Radio 1978. Druk *Teatr Pol. Radia* 1979 nr 1 s. 76-92 [Inagroda w plebiscycie Wybieramy premierę roku 1978]. — Optima. Radio 1978. — Otwieracz. Radio 1978. — Tuż za progiem. Radio 1979. — Uroczysko Faustyna. Radio 1979. — Rowerek. Radio 1981. — Śmierć w mrówkowcu. Radio 1981.

Przekłady

1. N. Coward: Seans. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Łódź, T. Kameralny 1948.

2. C. Odets: Zbudź się i śpiewaj. Sztuka w 4 aktach. Wyst. Częstochowa, T. Pol. 1950.

3. M. Achard: Malborough idzie na wojnę. Wyst. Wr., T. Pol. 1958.

Przekłady i adaptacje sluchowisk radiowych, nadanych m.in. w Teatrze Polskiego Radia, w Radiowym Teatrze Fantastyki „Zodiak”, a od 1969 w Teatryku „Zielone Oko”: J. Bennet: Pomyłka telefoniczna. Radio 1967. — E. Caldwell: Spadek. Radio 1967. — J. Flehr: Nienawiść. Radio 1967. — C. Gilford: Fotografia. Radio 1967. — C. Gilford: Szósta pani Penderake. Radio 1967. — N. Hawthorne: Piórko. Radio 1967. — R. Lewis: Ostatni rozdział. Radio 1967. — J. Richtie: Bajeczka dla grzecznych dzieci. Radio 1967. — B. Walton: Sekcja. Radio 1967. — E. Hore: Niepewność. Radio 1968. — E. Breese: Rozrywka. Radio 1969. — R. Colby: Zapalniczka. Radio 1969. — D. Davies: Zamiana. Radio 1969. — E. Kotsch: Oni nigdy nie wracają. Radio 1969. — J. Lutz: Spuda Movana. Radio

1969. — C. Moore: Sezon turystyczny. Radio 1969. — J. Richtie: Morderstwo za piętnaście tysięcy. Radio 1969. — J. Schmitz: Zwykła ciekawość. Radio 1969. — H. Cushing: Amatorzy. Radio 1970. — M. van Derveer: Papieros. Radio 1970. — F. Fletcher: Szczęśliwa moneta. Radio 1970. — C. Gilford: Zeznanie. Radio 1970. — E.D. Hoch: Diabelski młyn. Radio 1970. — J. Richtie: Kidnaperzy. Radio 1970. — M. Zuroy: Sędzia. Radio 1970. — C. Adams: Analiza morderstwa. Radio 1971. — W. Brittain: Dwa litry benzyny. Radio 1971. — G. Chesbro: Przeciwnik bez twarzy. Radio 1971. — L. Chisholm: Świadek. Radio 1971. — R. Colba: Tamta noc. Radio 1971. — H. Cushing: Spaghetti. Radio 1971. — L. Ellis: Pożegnanie. Radio 1971. — C. Gilford: Dwaj w górach. Radio 1971. — C. Gilford: Morderstwo w myśli. Radio 1971. — J. Holding: Dobry chłopak. Radio 1971. — C. Howard: Zdobycz. Radio 1971. — G. Kipp: Hobbysta. Radio 1971. — A. Marsh: Przedstawiciel. Radio 1971. — F. Olsen: Skok. Radio 1971. — E. Payne: Kobieta, która nigdy nie skłamała. Radio 1971. — L. Block: Samo-bójca. Radio 1972. — Ch. Edwards: Tamta obca kobieta. Radio 1972. — M.A. Ford: Spadkobierca. Radio 1972. — E.D. Hoch: Dama z kotem. Radio 1972. — G. Kipp: Lekcje od zawodowca. Radio 1972. — E. Lord: Maxnome. Radio 1972. — J. MacKinney: Człowiek, który tańczył. Radio 1972. — C. Mathews: Morderstwo w transie. Radio 1972. — B. Pronzini: Czwarta – piąta trzydzieści – siódma. Radio 1972. — J. Richtie: Zaginęła Violet. Radio 1972. — W. Sambrot: Śnieżny lampart. Radio 1972. — M. Braund: Znaleziony ślad. Radio 1973. — W. Brittain: Nie umrzeć krzycząc. Radio 1974. — E.D. Hoch: Szansa. Radio 1974. — J. Lutz: Prywatny detektyw. Radio 1974. — V. MacConnor: Nasza biedna Zmarła. Radio 1974. — T. Matthieson: Idealna sekretarka. Radio 1974. — D. Olson: Oko lwa. Radio 1974. — D. Olson: Prawda, która zabija. Radio 1974. — M. Sadler: Wybór. Radio 1974. — H. Slesar: Intruz. Radio 1974. — H. Slesar: Zimno... ciepło... Radio 1974. — P. Smith: Gdzie byłeś, Ross? Radio 1974. — A. Benedict: Dziesięć minut czołwa. Radio 1975. — W. Brittain: Wróciłam, siostrzyczko. Radio 1975. — R. Deming: Moja żona Maggie. Radio 1975. — C. Gilford: Sumienie. Radio 1975. — M. O'Callaghan: Zmiana klienta. Radio 1975. — D. Olson: Chodźmy się wykapać. Radio 1975. — D. Olson: Trójkąt. Radio 1975. — D. Olson: Upragniona samotność. Radio 1975. — S. Wasyluk: Noc pomyłek. Radio 1975. — S. Wasyluk: Człowiek, który zasłużył na śmierć. Radio 1975. — S. Wasyluk: Dziesięć dolarów tygodniowo. Radio 1975. — G. Chesbro: Ocena z pracy domowej. Radio 1976. — D. Ellis: Godzina, w której popełniono morderstwo. Radio 1976. — E.D. Hoch: Trzy kamienie. Radio 1976. — E.D. Hoch: Tygrys. Radio 1976. — J. Holding:

Włamanie. Radio 1976. — C. Howard: Ostatnie zadanie. Radio 1976. — S. Novak: Dalszych pytań nie będzie. Radio 1976. — J. Richtie: Porywacze. Radio 1976. — J. Ullman: Względy humanitarne. Radio 1976. — L. Block: Kiedy ryby nie biorą. Radio 1977. — L. Block: Kolekcja Ackermanów. Radio 1977. — L. Block: Ta dziwna profesja. Radio 1977. — J. Lutz: Dom przy Bitterton Lane. Radio 1977. — J. MacKinney: Nie zadawaj żadnych pytań. Radio 1977. — E. Neff: Mała plantacja róż. Radio 1977. — P. Smith: Śmierć lalki. Radio 1977. — M. Ullman: Znaczący ludzkich charakterów. Radio 1977. — S. Wasyluk: Zamknięte drzwi. Radio 1977. — L. Block: Requiem dla Mary Redfield. Radio 1978. — E.D. Hoch: Biuro prawne Summit i Larsen. Radio 1978. — E.D. Hoch: Jeszcze jedna szansa. Radio 1978. — N. de Mille: Oddech. Radio 1978. — A. Nussbaum: Gdzie jest Heinrich Herren? Radio 1978. — H. Slesar: Pożyczka. Radio 1978. — R. Twoha: Uśmiech wampira. Radio 1978. — S. Wasyluk: Czarny koń. Radio 1978. — L. Block: Click. Radio 1979. — R. Bradbury: Cafe miasto śpi. Radio 1979. — R. Colby: Głos w słuchawce. Radio 1979. — J. Collier: Nocą w wielkim magazynie. Radio 1979. — R. Deming: Nowe życie. Radio 1979. — A. Derleth: W zastępstwie opatrności. Radio 1979. — B. Fisher: Wiatr sprawiedliwości. Radio 1979. — J. Harrington: Pokój nad garażem. Radio 1979. — T. Powell: Dobroczyńca. Radio 1979. — J. Richtie: Powrót Bridget. Radio 1979. — F. Sisk: Akupunktura. Radio 1979. — P. Smith: Czerwona róża. Radio 1979. — S. Wasyluk: Wiarygodny świadek. Radio 1979. — B. Desbe: Hobby. Radio 1980. — F. Fletcher: Motyw. Radio 1980. — C. Gilford: Jedno ciało czy dwa? Radio 1980. — C. Gilford: Lęk. Radio 1980. — C. Gilford: Zakochani. Radio 1980. — R. Hardwick: Bracia. Radio 1980. — E.D. Hoch: Początek sezonu. Radio 1980. — B. Hunsberger: Autostopowicze. Radio 1980. — S. Legru: Mord w świątyni w Kioto. Radio 1980. — J. Lutz: Ambicje poety. Radio 1980. — J. Richtie: Głosowanie. Radio 1980. — D. Decker: Omyłka. Radio 1981. — E. Ellis: Człowiek, który nie znosił mrożonego indyka. Radio 1981. — B. Walton: Klimat zbrodni. Radio 1981.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 1988, 2001. — Wywiady: Obserwacje z bocznej płaszczyzny. Rozm. A.P. *Tyg. Mor.* 1967 nr 46; Dumna z przynależności. Rozm. A. Pasierski. *Nowe Życie* 1986 nr 24

SWPP 2 (E. Głębička) — PP (E. Głębička).

[Tor przeszłości] A. Dobosz: Albo — albo. *Nowa Kult.* 1953 nr 26; A. Pawlikowski: Publiczność na torze przeszłości. *Prz. Kult.* 1953 nr 24; H. Vogler: „Tor przeszłości”, czyli o pewnym przysłówiu. *Życie Lit.* 1953 nr 45. — Z. Greń: Falszywy klucz albo: o nadmiarze inwencji. *Życie Lit.* 1954 nr 38 [rec.: Klucz do Arsenalu. — [Zakręci] O. Jedrzejczyk: Na zakręcie. *Życie Lit.* 1956 nr 39; S. Mrozek. *Echa Kr.* 1956 nr 213. S. Otwinowski: „Zakręci” Sz. *Nowe Syg.* 1956 nr 2. — [Ślady na oce-

anie:] J. Dolński: Podwójny ślad. *Życie Lit.* 1963 nr 39; S. Strumph-Wojtkiewicz: Debiut podróżniczy. *Kultura* 1963 nr 9; J. Gawalkiewicz: Debiut podwójny. *Odra* 1964 nr 3. — [Przygoda w Lagos:] A. Cieński: Jaka to przygoda? *Odra* 1965 nr 4; M. Nowakowski: Smak Afryki. *Kultura* 1965 nr 16. — [Czekanie na pilota:] A. Cieński: Wszędzie psi bosy chodzą. *Odra* 1967 nr 3; A. Jaworzak: Ludzie morza na co dzień. *Nowe Książ.* 1967 nr 6. — S. Furmanek: Film kobiety o sercu... marynarza. *Tyg. Mor.* 1969 nr 44 [rec.: Martwa fala]. — T. Grabowski: Romantyzm morza. *Nowe Książ.* 1970 nr 6 [rec.: Blizna]. — [Kołysanie:] Z. Jankowski: Summa morza. *Odra* 1972 nr 7/8; M. Kuczkowski: Grube słowo i egzaltacja w jednym stoją domu. *Nowe Książ.* 1972 nr 20 [dot. też: *Przedziej*]; L. Prorok: Z łądu o kołysaniu. *Polityka* 1972 nr 35. — Z. Jankowski: Aktywna podróż. *Odra* 1975 nr 4 [rec.: Inny rytm]. — M. Woźniak: Opisywanie morza. *Czas* 1975 nr 1. — [Camping:] J. Karwowski: Camping wykoncypowany. *Nowe Książ.* 1977 nr 22; M. Zaleski: Uciec jak najbliżej. *Literatura* 1977 nr 46; M. Orski: Raję dawne i współczesne. *Odra* 1978 nr 4. — A. Staniszewski. *Nowe Książ.* 1980 nr 10 [rec. Tunes, Tunes]. — M. Warneńska. *Fakty* 1980 nr 9 [rec.: Mitość w oddzielnym ochry]. — [Moi przyjaciele Latynos:] J. Dolński: Podróże i przygody. *Życie Lit.* 1982 nr 56; R. Gawłowski: Status trampy. *Odra* 1983 nr 5. — [Bizary:] J. Surdykowski: Rozumieć. *Tyg. Powsz.* 1987 nr 38, nawiąz. M. Gostyński: Rozumiem *E.Sz. Przew. Katol.* 1987 nr 50. — A. Pasierski. *Prz. Pol.* Nowy Jork 1987 nr 2 z 12 II. — W. Ordega: Śmierć młodej lekarki. *Prz. Wiad. Agencynych** 1990 nr 3 [rec.: Pieć lat]. — R. Cieński: Natchyniony przewodnik. *Nowe Książ.* 1991 nr 4 [rec.: Trasy]. — [Obecność:] J. Szczepański: Zrozumieć świat. Zrozumieć siebie. *Tyg. Powsz.* 1992 nr 30; A. Appel: Życie naprawdę. *Nowe Książ.* 1994 nr 1. — [Skrwawione wzgórza Afryki:] A. Boniecki: E.Sz. zapiski z podróży do Burundi i Ruandy. *Tyg. Powsz.* 1996 nr 31; K. Cwiłkiński: Modlmy się za Burundi. *Nowe Książ.* 1996 nr 9. — A. Mateja: „Trochę się dziwiłem, ale nie bardzo.” E.Sz. — podróżniczka, pisarka i pani doktor z „Pamiętnika młodej lekarki”. *Tyg. Powsz.* 2002 nr 24. E.G.

SZUREK-WISTI Maria
1914-1980

Historyk literatury, dydaktyk.

Urodzona 24 grudnia 1914 w Krakowie; córka Stefana Szurka, inżyniera, i Marii z Kozłowskich. Do szkół uczęszczała kolejno w Krakowie i w Poznaniu, gdzie w 1931 zdała maturę w Gimnazjum im. Generałowej J. Zamoyskiej. Następnie studiowała polonistykę i romanistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie; w 1936 uzyskała magisterium na podstawie pracy pt. „Miriam — tłumacz”, która opublikowana w 1937 stała się jej debiutem naukowym. W 1935 wyszła za mąż za Duńczyka, Folmera Wisti, lektora języka duńskiego na UJ i Uniwersytecie Warszawskim (UW). Od 1937 pracowała wraz z mężem w Instytucie Kultury Duńskiej w Warszawie. Kontynuowała prace badawcze, przygotowując m.in. studium o Edwardzie Porębowiczu jako tłumaczu. Nieliczne artykuły ogłaszała w czasopiśmie: *Życie Literackie* (1937), *Kurier Literacko-Naukowy* (1937), *Rocznik Literacki* (1938; tu przełączyła przekłady z literatur skandynawskich), *Fantana* (1939). Była członkiem Komisji Historyczno-Literackiej PAU. Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu Warszawy przez Niemców wyjechała z mężem do Danii. W lutym 1940, roz-

stawszy się z mężem, przyjechała do Paryża, gdzie nawiązała współpracę z Polskim Czerwonym Krzyżem (PCK) i brała udział w akcji nauczania żołnierzy polskich języka francuskiego. Od października 1940 do 1943 prowadziła lektorat języka polskiego na uniwersytecie w Montpellier. Kontynuując współpracę z PCK, zajmowała się też organizowaniem studiów na wyższych uczelniach Montpellier dla polskich studentów. Od września 1943 prowadziła referat studencki w PCK w Grenoble. Równocześnie z dużym zaangażowaniem uczestniczyła w działalności konspiracyjnej i akcjach polskich prowadzonych przy Forces Françaises Intérieures. Aresztowana przez gestapo 3 marca 1944 w Grenoble, była początkowo więziona w forcie Romarisville pod Paryżem, a następnie w obozie koncentracyjnym w Ravensbrück. W marcu 1945 zbiegła z obozu i przez dwa miesiące ukrywała się pod Innsbruckiem, pracując w niemieckim gospodarstwie rolnym. Za działalność w ruchu oporu otrzymała po wojnie liczne odznaczenia francuskie (Chevalier de la Légion d'Honneur, Croix de Guerre avec Palmes, Croix du Combattant, Croix du Combattant Volontaire de la Résistance, Médaille des Déportés Politiques, Médaille des Evadés). W maju 1945 powróciła do Grenoble. W 1946 uczyła w gimnazjum polskim w Homilles pod Paryżem, a w 1946/47 w Liceum Polskim w Paryżu. Następnie pracowała w utworzonej w lipcu 1947 Polskiej Stacji Naukowej (Centre Polonais de Recherches Scientifiques) PAU, prowadząc jej sekretariat do 1951. Równocześnie studiowała na Sorbonie literaturę i język francuski (1946-49) oraz psychologię stosowaną (1949-54). Od 1952 do przejścia na emeryturę w 1980 pracowała w École Nationale des Langues Orientales Vivantes (przekształconej później na Institut National des Langues et Civilisations Orientales), początkowo jako lektorka, a następnie assistente i maître assistente w Sekcji Polskiej, kierowanej przez lingwistę prof. Etienne Decaux. Równocześnie w 1956-63 kontynuowała studia w École Pratique des Hautes Etudes, przygotowując pracę na temat kontaktów literackich i kulturalnych między Polską a Francją w latach 1765-1848. W 1959 otrzymała obywatelstwo francuskie. W 1973 została mianowana professeur délégué de polonais i przejęła kierownictwo Sekcji Polskiej, a w 1978 otrzymała tytuł professeur titulaire de polonais. Od tegoż roku należała do państwowej komisji agregacji z polskiego (egzaminu konkursowego na profesorów liceów). Utrzymywała żywe kontakty z polonistyką krajową, zwłaszcza z Instytutem Słowianoznawstwa, Instytutem Języka Polskiego i Instytutem Badań Literackich PAN oraz ze Studium Języka i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców „Polonicum” UW. W 1979 zainicjowała i zorganizowała przy Institut National des Langues

et Civilisations Orientales Centre de Recherches sur les Slaves de l'Ouest, którego zadaniem miało być prowadzenie badań z zakresu języka, literatury i historii kultury Polski, Czech i Słowacji. W 1980 doprowadziła do utworzenia przy tymże instytucie klubu Amicale de Polonisants, mającego na celu organizowanie odczytów poświęconych kulturze polskiej, i została jego przewodniczącą. Zmarła 8 sierpnia 1980 w Paryżu; pochowana na cmentarzu w Thiais pod Paryżem.

TWÓRCZOŚĆ

1. Miriam – tłumacz. Kr.: Wyd. z zasiłku Funduszu Kultury Nar. 1937, 192 s. *Pr. z Hist. Lit. Pol.*, nr 3.

Zawartość: Wstęp; Rzut oka na historię ruchu tłumaczeniowego; Typologia tłumaczy. – Analizy części pierwsza. Obszar dzieła przekładowego Miriami: U poetów słowiańskich; U poetów romańskich; U poetów germańskich. – Analizy części druga: Wierność przekładu; Oryginalność przekładu. – Załączniki.

2. Chłop w literaturze polskiej od XVI do XX w. na tle przemian politycznych, ekonomicznych, społecznych i kulturalnych. [Współaut.: F. Wisti. Powst. 1938.

Praca (w wersji duńskiej) odznaczona I nagrodą na konkursie ogłoszonym przez uniwersytet w Kopenhadze w 1938

3. Katalog poloniców znajdujących się w bibliotekach polskich w Montpellier. Powst. 1943. Druk w: Polonica bibliotek zony południowej Francji. [B.m.:] Polska YMCA we Francji 1945.

Zestawienie oparte na pracy zespołowej lektoratu polskiego w Montpellier (inf. autorki).

4. Gramatyka polska z ćwiczeniami dla Polaków we Francji. Paryż 1948, powiel. [Inf. autorki].

5. Książka polska. [Podręcznik do nauki języka polskiego]. Wyd. 11 [zupełnie zmien.]. Paris: La Société Internationale des Ecoles Berlitz 1965, 231 s. powiel.

Wyd. anonim.; autorstwo wg dedykacji na egz. Bibl. Nar. w Wwie.

Nadto skrypty do nauki jęz. pol. i literatury pol. przeznaczone dla studentów École Nationale des Langues Orientales Vivantes w Paryżu, m.in.: Wybór tekstów polskich. Z. 1-5. Paryż 1957. – Nowy wybór tekstów polskich. Paryż 1958.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1964. – SBLP t.1 (J. Starnawski).

[Miriam – tłumacz:] S. Cywiński. *Nowa Książ.* 1937 nr 9; W. Kubacki. Miriam jako tłumacz. *Wiad. Lit.* 1937 nr 43; H. Michalski. *Kultura* 1937 nr 50; T. Sinko. *Kur. Lit.-Nauk.* 1937 nr 29; K. Wyka. Krakowskie prace polonistyczne. *Gaz. Pol.* 1937 nr 186; A. Fei. *Ateneum* 1938 nr 1; H. Grappin. *Revue d'Etudes Slaves*, Paryż 1938 t. 18; M. Szykowski. *Slawische Rundschau*, Praga 1938 nr 1. – J. Czachowska. M.Sz.-W. *Biał. Polonist* 1981 nr 1/2. – J. Lajarczyk. In memoriam M.Sz.-W. *Les Cahiers Franco-Polonais*, Paryż 1982. – H. Włodarczyk. M.Sz.-W. *Por. Jęz.* 1985 z. 2.

SZUSTER Edward

ur. 1918

Prozaik, autor scenariuszy widowisk telewizyjnych.

Urodzony 25 maja 1918 w Genewie; syn Lucjana Szustra, inżyniera chemika, i Jadwigi ze Strzeleckich, lekarki. W 1919 wraz z rodzicami powrócił do Polski i zamieszkał w Łodzi. Uczęszczał tam do Miejskiego Gimnazjum Męskiego, gdzie w 1936 zdał maturę. W tymże roku podjął studia na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. W 1937 wstąpił do Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej. Po wybuchu II wojny światowej powrócił do Łodzi, skąd w 1940 został wysiedlony do Piotrkowa Trybunalskiego. W 1941 rozpoczął pracę w Powszechnym Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych (PZUW). W 1942 włączył się w działalność konspiracyjną jako członek Związku Walki Zbrojnej, a potem AK; od 1943 wchodził w skład Kierownictwa Dywersji AK w Piotrkowie Trybunalskim, w 1944 walczył w oddziałach partyzanckich AK w okręgu łódzkim. W 1944 ożenił się z Barbarą z Millerów. W styczniu 1945, po wycofaniu się Niemców, powrócił do Piotrkowa, a w maju 1945 do Łodzi, gdzie podjął pracę w PZUW. W tymże roku debiutował jako prozaik opowiadaniem pt. „I ziemia go przytuli”, ogłoszonym w *Kuźnicy* (nr 16); współpracował z tym pismem w następnych latach jako korektor (1946) oraz autor recenzji i artykułów (1946, 1948). W 1946 pełnił też krótko obowiązki kierownika redakcji literackiej łódzkiej rozgłośni Polskiego Radia. W 1946-49 był referentem socjalnym w kilku łódzkich zakładach pracy. W 1947 wstąpił do PPS, a od 1948 był członkiem PZPR (w 1956-65 członek egzekutywy Komitetu Łódzkiego). W 1949-51 pracował w Dziale Programowym Wytwórni Filmów Fabularnych w Łodzi; równocześnie w 1950/51 wykładał analizę filmową w łódzkiej Państwowej Wyższej Szkole Filmowej. Od 1950 należał do ZLP (wielokrotnie wchodził w skład zarządu Oddziału Łódzkiego). W następnych latach był zatrudniony kolejno w redakcji literackiej łódzkiej rozgłośni Polskiego Radia (1951-52), na stanowisku kierownika literackiego Państwowego Teatru Powszechnego w Łodzi (1952-55) oraz jako sekretarz redakcji tygodnika *Kronika* (1955). Kontynuował twórczość z zakresu powieści i literatury dokumentarnej. Utwory literackie, artykuły i recenzje zamieszczał m.in. w *Głosie Robotniczym* (1951-57, z przerwami) i w *Odgłosach* (1962-86, z przerwami). W 1956 ponownie podjął pracę w rozgłośni jako kierownik redakcji telewizyjnej, przekształcał następnie (1959) w samodzielny Łódzki Ośrodek Telewizyjny; w 1963-73 zajmował stanowisko redaktora naczelnego tego ośrodka. Pisał scenariusze widowisk telewizyjnych (utwory oryginalne i adaptacje). Od 1974 pełnił

funkcję zastępcy redaktora naczelnego rozgłośni łódzkiej Polskiego Radia; równocześnie był autorem słuchowisk radiowych emitowanych na antenie lokalnej i ogólnopolskiej. Prowadził działalność społeczną, w 1984-88 był m.in. członkiem Rady Narodowej m. Łodzi i wiceprzewodniczącym działającej przy niej Komisji Kultury. W 1983-88 współpracował ponownie z dziennikiem *Głos Robotniczy* (m.in. w 1985-88 cykl felietonów pt. „W pierwszą środę miesiąca”). Odznaczony m.in. Krzyżem Walcznych (1944), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1966), nagrodą m. Łodzi (1985), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1986). Mieszka w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Płonący krzak. [Powieść]. Pośl. ... Wwa: Wiedza 1947, 197 s. Wyd. zmien. pt. Leśni Łódź: WŁ 1959, 174 s.
2. Niezwykła starość. (Sylwetka żywego człowieka). Łódź: Łódz. Kom. Frontu Nar. 1954, 27 s. Biografia Antoniego Zasady, tkacza łódz.
3. Łódzkie powstanie zbrojne w czerwcu 1905 r. [Szkie historyczny; współaut.:] P. Korzec. Wwa: KiW 1956, 55 s.
4. Opowieść o zmarnowanym entuzjazmie. Wwa: Iskry 1957, 203 s. Zbeletryzowane wspomnienia z okresu II wojny światowej.
5. U stóp starego komina. [Powieść]. Łódź: RSW Prasa 1957, 94 s.
6. Dragon. Scenariusz widowiska telewizyjnego. TV 1965. Druk zob. poz. 16.
7. Portret rówieśnika. Scenariusz widowiska telewizyjnego. TV 1965. Druk zob. poz. 16.
8. Obręcz korony. Scenariusz widowiska telewizyjnego. [Współaut.:] L. Budrecki. TV 1966.
9. Zamorski gość. Scenariusz widowiska telewizyjnego. TV 1966. Druk zob. poz. 16.
10. Na tropach „Billa”. [Powieść]. Łódź: WŁ 1968, 133 s. Wyd. 2 tamże 1970. Pierwotny tytuł: Miecz głównią zatknięty w ziemię. Nagroda w konkursie ZLP i WRN w 1967 na prozę o dziejach ruchu oporu i walk partyzanckich na ziemi łódzkiej.
11. Wiosenny deszcz. Scenariusz widowiska telewizyjnego. TV 1968. Druk zob. poz. 16.
12. Kryptonim Maks. Scenariusz widowiska telewizyjnego. [Współaut.:] J. Binder. TV 1969.
13. Zasadzka. Scenariusz widowiska telewizyjnego. TV 1969. Druk zob. poz. 16.
14. Dwie tłuste gęsi. Scenariusz widowiska telewizyjnego. [Współaut.:] A. Strokowski. TV 1970. Druk zob. poz. 16.
15. Tropienia dni dziesięć. Scenariusz widowiska telewizyjnego. TV 1970. Druk zob. poz. 16.

16. Dragon i sześć innych opowieści z kineskopu. Łódź: WŁ 1973, 307 s.

Zawartość: Zasadzka [poz. 13]; Portret rówieśnika [poz. 7]; Tropienia dni dziesięć [poz. 15]; Dwie tłuste gęsi [poz. 14]; Zamorski gość [poz. 9]; Wiosenny deszcz [poz. 11]; Dragon [poz. 6].

17. Dwie twarze ojca. (Scenariusz widowiska telewizyjnego). *Teatr Pol. Telew.* 1973 nr 2 s. 57-84. TV 1973.

18. Wędrowni zimą i latem. [Powieść]. Łódź: WŁ 1978, 259 s.

19. Wy, coście mnie znali. [Powieść]. Łódź: WŁ 1980, 302 s.

Nagroda w ogłoszonym w 1976 r. konkursie ZG Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Włókienniczego, Odzieżowego i Skórzanego w Łodzi, przy współudziale ZG ZLP, Kom. do Spraw Radia i Telewizji „Polskie Radio i Telewizja” oraz Nacz. Zarządu Kinematografii na powieść podejmującą temat ludzi pracy związanych z przemysłem lekkim.

20. Ołtarze wietrzeją co dnia. [Powieść]. Łódź: WŁ 1983, 203 s.

21. Jedenaście dni. [Powieść]. Łódź: KAW 1984, 226 s.

22. Nad starą blizną. Notatki dyletanta. [Posł.] T. Błażejowski. Łódź: KAW 1987, 190 s. Dot. rewolucji 1905-1907 w Łodzi.

Słuchowiska radiowe, m.in.: Mało to ludzie gadają. Radio 1974. — Jakoś to nie wyszło. Radio 1975. — Kwartet. Radio 1976 [nagroda w konkursie rozgłośni łódz. Pol. Radia, Łódź. Ośrodka TV, Urzędu m. Łodzi i Urzędu Woj. w Łodzi w 1975]. — Rzecz o pożytku z pisania listów. Radio 1978.

Adaptacje telewizyjne i filmowa

1. Dwie brygady. Scenariusz filmowy. [Współaut.]: E. Cękański, K. Swinarska. Ekran. 1950. Adapt. utworu V. Kani: Brygada szlifierza Karhana. — Nagroda Państwowa III stopnia w 1951.

2. M. Twain: Kłopoty redaktora. Przel. A. Słonimski. TV 1960.

3. H. Balzac: Ojciec Goriot. Przel. T. Boy-Żeleński. TV 1962.

4. A. Seghers: Tranzyt. Przel. W. Jedlicka. TV 1963.

5. M. Moczar: Barwy walki. Adapt. tv pt. „Zrzut” ... TV 1964.

6. J. Conrad: Korsarz. Przel. J.B. Rychliński. TV 1967.

7. Wolter: Prostaczek. Przel. T. Boy-Żeleński. TV 1969.

8. J. Hašek: Przygody dobrego wojaka Szwajka podczas wojny światowej. Przel. P. Hulka-Laskowski. Adapt. tv pt. „Szwajkowe przypowieści” ... TV 1972.

9. H. Böll: Koniec podróży służbowej. Przel. T. Jętkiewicz. TV 1971.

10. B. Dimitrowa: Objazd. Przel. H. Karpińska. Adapt. tv: ..., T. Worontkiewicz. TV 1976.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiad: Nie wierze w „Posagi”. Rozm. M. Garbolińska. *Głos Rob.* 1984 nr 4. — SWPP 2 (R. Loth).

[Płonący krzak] L.M. Bartelski: Partyzancki „rachunek sumienia”. *Nowe Lit.* 1947 nr 33; W. Żółkiewska: Dwie książki o walce podziemnej. *Kuznica* 1947 nr 41 [dot. m.in. E.Sz.]; A. Hamerliński: Partyzantka cieni. *Nowe Książ.* 1959 nr 14 [rec.: Leśnił. — [K. Kuliczowska] Kr.K.]; Dragon. *Radio i Telew.* 1965 nr 27. — T. Żakowiecki: Na tropach prawdy. *Odgłosy* 1968 nr 22 [rec.: Na tropach „Billa”]. — B. Kaźmierczak: Teatr z pogranicza. *Ekran* 1970 nr 22 [rec.: Dwie tłuste gęsi. — A. Ochalski: Jedna twarz za to jaka. *Ekran* 1973 nr 23 [rec.: Dwie twarze ojca]. — K. Frejdlich: Piwo, mikrofon i ekran. *Odgłosy* 1975 nr 20 [rec.: Dragon i sześć innych opowieści z kineskopu]. — M. Sajenczuk: E.Sz. *Odgłosy* 1975 nr 35. — [Ołtarze wietrzeją co dnia] T. Błażejowski: Wietrzeją ołtarze, wietrzeje literatura. *Odgłosy* 1984 nr 5; D. Chrościelewska. *Osnawa* 1984 nr 7/8. — L. Bogusz: Opowieść prawie kryminalna. *Odgłosy* 1985 nr 2 [rec.: Jedenaście dni].

B.T.

SZWED Leon ur. 1918

Poeta, prozaik.

Urodzony 1 stycznia 1918 w Smoleńsku (Rosja); syn Wilhelma Szweda, urzędnika, i Rosjanki Anastazji Nikolajewej, nauczycielki. Uczęszczał do Liceum Aurśa w Kownie; w 1940 zdał maturę. W 1941-45 studiował (z przerwą w 1943-44) germanistykę na uniwersytecie wileńskim. W tym okresie rozpoczął twórczość poetycką. Po zakończeniu II wojny światowej w ramach tzw. repatriacji w 1946 przyjechał do Gdańska, a następnie zamieszkał we Wrocławiu. W 1948-58 śpiewał w chórze rozgłośni wrocławskiej Polskiego Radia. W 1950 zawarł związek małżeński z Reginą Skrzypkowską, sędziwą (zmarła 1986). W 1958-61 przebywał w Chicago i pracował jako robotnik w American Can Company. Debiutował w 1959 na łamach miesięcznika *Twórczość* jako prozaik opowiadaniem pt. „Ucieczka” (nr 3), a jako poeta wierszami pt. „Chłopiec mówi”, „Człowiek gotujący raki”, „W oczach pana Chagalla”, „Wielokształtna nagość aktora”, „Z kotem przy otwartym piecu” (nr 5). Od tej pory wiersze, opowiadania i szkice drukował m.in. w czasopiśmie *Odra* (1962, 1964-73, 1977-83, z przerwami), *Twórczość* (1962, 1963), *Poezja* (1968-71), a utwory dla dzieci w *Plomyczu* (1962, 1965-72). Od 1962 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1970-71 ponownie przebywał w Stanach Zjednoczonych (pracował jako ładowacz w Nabisco Company w Chicago) oraz krótko w Anglii i Niemczech. W 1989 został członkiem SPP. Wyróżniony odznaką „Budowniczy Wrocławia” (1974). Mieszka we Wrocławiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ogród spadających masek. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1960, 63 s.

2. Żółw listonosz. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1964, [12] k.

3. Horyzonty barbarzyńskie. [Wiersze]. Wwa: PIW 1965 [właśc. 1966], 47 s.

Tu m.in. cykl: Angelomania.

4. Na razie nigdy. [Opowiadania]. Wr.: Ossol. 1966, 287 s.

Zawartość: Na razie nigdy, Ucieczka, Pozwól mi zostać, Zwyyczajstwo; Powołanie.

5. Wysokie oko. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1970, 51 s.

6. Głosy ze źródła. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1973, 69 s.

7. Punkt zerowy. [Powieść]. Wr.: Ossol. 1973, 161 s.

8. Kody. [Opowiadania]. Wr.: Ossol. 1975, 206 s.
Zawartość: Kody; Polowanie; Wystawa psów; Klozet; Huśtawka; Awans; Nawrócenie; Dochodzenie

9. Przemiany i znaki. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1982, 79 s.

Cykle: Słowo i rzecz; Prawa sztuki; Kondensacje; Krajobrazy analityczne; Transcendencje ego; Projekcje ciała; Krażenie; Konstelacje.

10. Sonety 111. K.K.K. [Wiersze]. Wr.: [Antiqua] 1994, 124 s.

Cykle: Sonety kremłowskie; Sonety katyńskie; Sonety komunistyczne

Wybór wierszy w przekł. litew.: Poezja 1946-1982. Vilnius 1995. [Inf. autora].

Przekład

1. J.W. Goethe: Faustas. Tragedija. [Przeł. na litew.] ... Kaunas 2001. [Inf. autora].

Praca redakcyjna

1. Poezja XX wieku. Austria, NRD, RFN, Szwajcaria. Wybór i przekł.: B. Antochewicz, K. Karkowski, T. Karpowicz, ... Wstęp ... Wr.: Ossol. 1980, 618 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 2001.

[Ogród spadających masek:] J. Kwiatkowski: Młodzi poeci wrocławscy *Zycie Lit.* 1961 nr 4; P. Soszyński: Maski. *Odra* 1961 nr 1; J. Trznadel: Debiuty wrocławskie. *Twórczość* 1961 nr 7. — [Na razie nigdy:] J. Kajtoch: Wrocławskie debiuty. *Współczesność* 1966 nr 21; K. Karkowski: Między sytuacją, a psychoanalizą. *Odra* 1966 nr 5; B. Niedoba: Pozornie zwykłe sprawy. *Poglądy* 1966 nr 12. — M. Sprusiński: Drugie horyzonty. *Nowe Książ* 1966 nr 17 [m.in. rec.: Horyzonty barbarzyńskie]. — E. Feliksiak: Książka z tezą. *Mies. Lit.* 1967 nr 2 [rec.: Na razie nigdy]. — Z. Łukaszewicz: Kształty nadziei. *Nadodrże* 1967 nr 13. — J. Przyboś: Tęgi talent. W: Proza, poezja. Wwa 1967 [rec.: Na razie nigdy]. — [Wysokie oko:] M. Bocian: Zbieranie masek. *Nadodrże* 1970 nr 14; E. Dyczek. *Sigma*

1970/71 nr 4; M. Jodłowski: Więcej niż wiedzieć. *Wiadomości*, Wr. 1970 nr 38; T. Olszewski: Urzeczenia i liryka. *Kierunki* 1970 nr 38; M. Orski: Powrót w zielone. *Odra* 1971 nr 2; J. Trznadel: Ocalenie Sodomy. *Twórczość* 1971 nr 6. — E. Balcerzan: Kompanowanie ciszy. *Odra* 1973 nr 6 [rec.: Punkt zerowy]. — M. Bocian: Dialog z rzeczywistością. *Odra* 1973 nr 11 [rec.: Głosy ze źródła]. — [Punkt zerowy:] L. Bugajski: Punkt zerowy sztuk. *Twórczość* 1973 nr 11; K. Henzel. *Sigma* 1973/74 nr 3; Z. Łukaszewicz: Powieść na głosy rozpisana. *Nadodrże* 1973 nr 25/26. — S. Melkowski: Omnipotencja konceptu. *Nowe Książ* 1973 nr 19, przedr. w tegoż: Równieśnicy i bracia starsi. Wwa 1980 [rec.: Głosy ze źródła]. — M. Orski: Krag wina. *Literatura* 1973 nr 45 [rec.: Punkt zerowy]. — [Kody:] Cz. Karkowski: Kody prawdziwe, kody fałszywe. *Odra* 1976 nr 7/8; M. Orski: Kody podświadomości. *Twórczość* 1977 nr 8. — A. Jasion: Świat jest nie tylko śmietnikiem. *Mag. Kult.* 1978 nr 3 [z fragm. wywiadu]. — M. Orski: Logika i ironia. *Odra* 1983 nr 7/8 [rec.: Przemiany i znaki]. — J. Trznadel: Poezja stworzona z gniewu. *Gaz. Pol.* 1994 nr 50 [rec.: Sonety 111. K.K.K.].

B.M.

SZWEYKOWSKI Zygmunt
1894-1978

Krypt.: Z.Sz.

Historyk literatury i teatru, edytor.

Urodzony 7 kwietnia 1894 w Krośniewicach pod Kutnem; syn Ildefonsa Szweykowskiego, aptekarza, i Zofii z Chmielińskich. Uczęszczał do gimnazjum w Pułtusku, a następnie do polskiej szkoły realnej Witolda Wróblewskiego w Warszawie, którą ukończył w 1912; w 1913 zdał eksternistycznie maturę rządową w Łowiczu. W 1915 podjął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Debiutował w 1918 szkicem pt. „Patriotyzm w literaturze”, ogłoszonym w piśmie *Pro arte et studio* (z. 14). W 1918-20 służył ochotniczo w Wojsku Polskim, brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej jako kapral w Kompanii Sztabowej Naczelnego Dowództwa. W 1920 wznowił studia na UW i w tymże roku na podstawie rozprawy pt. „Technika powieściopisarska «Pamiętek Soplicy» i «Listopada» Henryka Rzewuskiego” uzyskał stopień doktora filozofii (promotor prof. Józef Ujejski). Był współzałożycielem Oddziału Warszawskiego Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza (1920). W 1922 ożenił się z Antoniną Janiszewską. W 1921-28 pracował jako nauczyciel w Gimnazjum Żeńskim im. J. Słowackiego w Warszawie. Równocześnie kontynuował badania naukowe, głównie z zakresu literatury polskiej XIX w.; recenzje i artykuły ogłaszał m.in. w *Kurierze Polskim* (1920-21) i *Książce* (1922); przygotowywał edycje dzieł do serii *Wielka Biblioteka* i *Biblioteka Narodowa*. W 1926 został członkiem Komisji do Badań nad Historią Literatury i Oświaty w Polsce Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (TNW). Habitował się w 1928 na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, przedstawiając pracę monograficzną „Lalka” B. Prusa” (wyd. 1927); przez kilka następnych miesięcy był wykładowcą na tym uniwersytecie. W tym-

że roku został przyjęty do Towarzystwa Naukowego we Lwowie. Pierwsze półrocze 1929 spędził w Paryżu, gdzie jako stypendysta Kasy im. Mianowskiego, prowadził studia nad literaturą naturalizmu i pozytywizmu. Po powrocie do kraju objął stanowisko docenta w I Katedrze Historii Literatury Polskiej UW. Był współpracownikiem Komisji Historii Literatury Polskiej Wydziału Filologicznego PAU (1931/32 i 1934/35). Od 1932 wykładał też (jako profesor nadzwyczajny) w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie, a później także w Łodzi; równocześnie kierował Katedrą Historii Literatury Polskiej na tej uczelni. Był inicjatorem i pierwszym redaktorem *Rocznika Literackiego* (1932, 1933); prace publikował też m.in. w *Ruchu Literackim* (1934, 1937) i *Pionie* (1935-36). Współpracował z rozgłośnią warszawską Polskiego Radia jako autor stałych felietonów poświęconych nowościom wydawniczym i twórczości literackiej. Na zlecenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego opiniował filmy i spektakle teatralne. W 1936 został wybrany na członka korespondenta TNW. Pierwsze miesiące 1939 spędził ponownie w Paryżu. Na rok akademicki 1939/40 otrzymał nominację na stanowisko profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Poznańskiego (UPozn.) i kierownika Katedry Historii Literatury Polskiej. Po wybuchu II wojny światowej i zamknięciu przez Niemców UPozn. pozostał w Warszawie i od połowy 1940 kontynuował pracę naukową i dydaktyczną na tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich (UZZ). Po upadku powstania warszawskiego, jesienią 1944 wyjechał do Częstochowy i wykładał w tamtejszej filii UZZ. W kwietniu 1945 zamieszkał na stałe w Poznaniu i podjął pracę na UPozn. (od 1955 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, UAM); kierował Katedrą Historii Literatury Polskiej oraz Zakładem Literatury XX w. Równocześnie w 1945-48 uczył języka polskiego w I Liceum dla Pracujących w Poznaniu. Działał nadal w TNW (od 1945 członek zwyczajny), należał do Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (w 1945-47 członek Komisji Filologicznej, od 1947 członkiem I Wydziału), był prezesem Towarzystwa Literackiego im. J. Kasprówicza (od 1945). W 1946 otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. Od 1948 uczestniczył w pracach Poznańskiego Oddziału Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza, najpierw jako członek zarządu, a w 1950-59 wiceprezes. Od 1950 współpracował z Instytutem Badań Literackich (IBL); należał do Komitetu Redakcyjnego powstającej w IBL nowej edycji „Literatury polskiej” G. Korbuta (później „Bibliografia literatury polskiej wg „Literatury polskiej” G. Korbuta”; kierował zespołem opracowującym tomy poświęcone literaturze pozytywizmu i Młodej Polsce) oraz do Rady Redakcyjnej „Obrazu literatury polskiej XIX i XX w.” W 1952 został członkiem kore-

spondentem PAN. W 1953 wszedł w skład Rady Naukowej IBL. Prowadził badania naukowe poświęcone literaturze pozytywizmu, zajmował się pracami edytorskimi, redakcyjnymi oraz popularyzacją literatury; szczególnie interesował się twórczością B. Prusa, był też edytorem dzieł tego pisarza. W 1963 otrzymał nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego. W następnym roku przeszedł na emeryturę. W 1966 został wyróżniony tytułem członka honorowego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. W 1973-78, jako samodzielny pracownik naukowy IBL PAN, kontynuował działalność w Komitecie Redakcyjnym „Bibliografii literatury polskiej „Nowy Korbut””. Odznaczony m.in. Krzyżem Oficerskim (1956) i Krzyżem Komandorskim (1970) Orderu Odrodzenia Polski oraz Medalem im. M. Kopernika PAN (1972). Zmarł 11 lutego 1978 w Poznaniu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Powieści historyczne Henryka Rzewuskiego. Wwa: Skł. gł. Książ. Pol. 1922, 332 s. Wyd. z zasilku Wydz. Nauki Min. WRiOP [Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego].

Rozszerzona wersja rozprawy doktorskiej.

2. „Lalka” Bolesława Prusa. [Monografia]. Wwa: Gebethner i Wolff 1927, 362 s. Wyd. 2 tamże 1935.

3. Zarys historii Kasy im. Mianowskiego. *Nauka Pol.* 1932 t. 15 s. 1-202; nadb. Wwa 1932.

4. Dramat Dygasińskiego. Wwa: Gebethner i Wolff 1938, 229 s.

5. Twórczość Bolesława Prusa. T. 1-2. Pozn.: Wielkop. Księg. Wydawn. 1947, 313 + 269 s. Wyd. 2 Wwa: PIW 1972, 476 s.

Nagroda Tow. Nauk. Warsz. w 1947.

6. Sylwetki literackie. Oświecenie – Romantyzm – Pozytywizm – Młoda Polska. Odczyty radiowe z cyklu: Mówiona historia literatury. Pozn.: Księg. Ziemi Zach. 1948, 96 s.

7. „Pan Tadeusz” – poemat humorystyczny. Pozn.: Pozn. Tow. Przyj. Nauk 1949, 77 s.

Rekonstrukcja pracy zniszczonej w czasie wojny (inf.: A. Polańska, I. Teresińska: Zestawienie publikacji prof. Z. Szwejkowskiego. W: Prace o literaturze i teatrze ofiarowane Zygmuntowi Szwejkowskiemu. Wr. 1966).

8. Trylogia Sienkiewicza. Szkice. Pozn.: WP 1961, 147 s. Wyd. 2 poszerz. pt. Trylogia Sienkiewicza i inne szkice o twórczości pisarza tamże 1973, 205 s.

Zawiera m.in. szkice: Kilka uwag o „Kryzysach” Sienkiewicza; „Ogniem i mieczem” a krytyka pozytywistyczna, – w wyd. 2 dodano: Rozważania o „Quo vadis”; Z zagadnień genetycznych dramatu Sienkiewicza „Na jedną kartę”; Z problemów warsztatu powieściowego Henryka Sienkiewicza.

9. Nie tylko o Prusie. Szkice. Pozn.: WP 1967, 305 s.

Zawartość: I. Od Fredry do teatrzyków ogródkowych; Fredro – wróg miasta; „Dożywocie” Fredry; Stanisław Bogustawski i jego „Lwy i łwice”; Kanka z wpływów Moliera na komedię polską; „Pan Damazy” Bliźnińskiego wobec komedii francuskiej Drugiego Cesarstwa; Teatrzyki ogródkowe w Warszawie. Z historii nieporozumień. – II. Problemy i sylwetki; Michał Czajkowski i jego „Owrucczanin”; „Murdelio” Zygmunta Kaczkowskiego; Anczyc, Jeż i Romanowski jako budziciele ruchu powstańczego przed r. 1863; Klasyfikacja powieści historycznych Kraszewskiego pisanych po r. 1863; „Wielki świat Capowie” [A. Lamal]; Liryka Asnyka a pozytywizm polski; Aleksander Świętochowski; Pierwszy etap walki o naturalizm w Polsce. – III. To i owo o Prusie; Bolesław Prus jako kronikarz; Powieść Prusa „Ślawa”; Skreślenia cenzuralne w „Łalce”; Geneza noweli „Z legend dawnego Egiptu”; Przeżycia osobiste Prusa w „Faraonie”; Stanowisko Bolesława Prusa w literaturze Polskiej. Wersja ang. szkicu Aleksander Świętochowski: Alexander Swietochowski 1848-1938. *The Slavonic and East European Review* vol. 19: 1959/40.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: *pozytywizm polski. Próba oceny. Prz. Współcz.* 1929 t. 28 s. 406-419. – *Rozwój powieści w Polsce. III. Powieść polska w latach 1776-1930.* W: *Dzieje literatury pięknej w Polsce.* Wyd. 2. Cz. 2. Kr. 1936 s. 559-648. – *Pozytywizm polski a kultura ziemiańska.* W: *Księga pamiątkowa na 75-lecie Gazety Rolniczej 1861-1935.* T. 1. Wwa 1938 s. 196-205. – *Krytyka teatralna w dobie pozytywizmu wobec aktora i reżysera. Pam. Teatr.* 1953 z. 1 s. 133-160, przedr. poszerz. w: *Teatr warszawski drugiej połowy XIX wieku.* Wr. 1957 s. 192-246. – *Dramat Świętochowskiego „Niewinni”.* W: *Księga pamiątkowa ku czci Konrada Górskiego.* Tor. 1967 s. 311-318. – *Wstęp do wydania powieści „Wernyhora” Michała Czajkowskiego.* W: *Miscellanea z okresu Romantyzmu.* [T.] 2. Wr. 1972 s. 389-415. – *„Przemiany” – niedokończona powieść Bolesława Prusa.* W: *Bolesław Prus. Materiały.* Wr. 1974 s. 61-79. – *Liryka Asnyka i Konopnickiej a pozytywizm polski.* W: *Konopnicka wśród jej współczesnych.* Wwa 1976 s. 9-37.

Prace redakcyjne i edytorskie

1. K. z Tańskich Hoffmanowa: *Dziennik Franciszki Krasieńskiej w ostatnich latach Augusta III pisany.* Tekst oprac. ... Wwa: Bibl. Pol. 1924, 170 s.
 2. M. Czajkowski: *Stefan Czarniecki. Powieść historyczna.* Tekst oprac. według wydań z r. 1840 i 1863 ... T. 1 – 2. Wwa: Bibl. Pol. [1925], 319 + 275 s.
 3. Z. Kaczkowski: *Murdelio. Powieść.* Oprac. [i wstęp] ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1925, XXIV, 443 s. *BN I*, 84.
 4. K. Wojciechowski: *Historia powieści w Polsce. Rozwój typów i form romansu polskiego na tle porównawczym. Z rękopisu pośmiertnego wydał ...* Lw.: Gubrynowicz i Syn 1925, 314 s.
 5. K. Wojciechowski: *Werter w Polsce.* Wyd. 2 przygot. przez ... Lw.: Ossol. 1925, 189 s.

6. M. Czajkowski: *Owrucczanin. Powieść historyczna z 1812 roku.* Oprac. [i wstęp] ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1927, XLIV, 376 s. *BN I*, 103.

7. H. Rzewuski: *Pamiętki Soplicy. Z autografu wydał i oprac. [oraz wstępem opatrzył] ...* Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1928, LV, 399 s. *BN I*, 112.

8. K. Wojciechowski: *Przewrót w umysłowości i literaturze polskiej po roku 1863. Z rękopisów pośmiertnych wydali: J. Balicki, ..., J. Zaleski.* Lw.: Książ. Atlas 1928 [antyd. 1927], 294 s.

Z.Sz. edytorsko oprac. rozdz.: *Przewrót w umysłowości i literaturze polskiej po roku 1863; Współzawodnik Sienkiewicza.*

9. A. Sygietyński: *Pisma krytyczne wybrane. Cz. 1. Współczesna powieść we Francji; Cz. 2. Z literatury i sztuki. Zebrał, sprawdził i przedm. napisał ...* Wwa: Inst. Lit. 1932, 403 s.

Przedm. pt. *Pierwszy etap walki o naturalizm w Polsce*, s. 7-59.

10. B. Prus: *Pisma.* Red.: I. Chrzanowski i ... T. 1-26. Wwa: Gebethner i Wolff 1935-1936.

Na tym wydaniu oparto wiele popularnych wydań poszczególnych utworów B. Prusa.

11. A. Fredro: *Dożywocie. Komedia w 3 aktach.* Oprac. [i wstęp] ... Wwa: Książka 1947, XV, 117 s.

12. B. Prus: *Anielka.* Oprac. [i wstęp] ... Wwa: Książka 1947, XI, 193 s. Wyd. 2 Wwa: KiW 1950.

13. K. Wojciechowski: *Dzieje literatury polskiej.* Przedm.: I. Chrzanowski. Wyd. 7 przygot.: R. Polak i ... Pozn.: Księg. Ziem Zach. 1947, 296 s. Wyd. nast. tamże 1948.

14. B. Prus: *Pierwsze opowiadania.* Oprac. [i wstęp] ... Wwa: Książka 1948, XII, 293 s. Wyd. 2 Wwa: KiW 1949.

15. B. Prus: *Pisma.* Pod red. ... T. 1-29. Wwa: KiW 1948-1950.

Uzupełnione wydanie *Pism* wyd. 1935-1936 [poz. 10].

Na tym wydaniu oparto wiele popularnych wydań poszczególnych utworów B. Prusa.

16. B. Prus: *Placówka.* Oprac. [i wstęp] ... Wwa: Książka 1948, XI, 271 s.

17. B. Prus: *Wybór kronik i pism publicystycznych.* Oprac. [i wstęp] ... Wwa: Książka 1948, XIV, 270 s.

18. J. Korzeniowski: *Kollokacja. [Powieść].* Oprac. [i nota wydawcy] ... Kr.: M. Kot 1949, 221 s.

19. *Księga pamiątkowa ku uczczeniu czterdziestolecia pracy naukowej prof. dra Juliusza Kleina.* Kom. red.: S. Kawyn, J. Saloni, S. Skwarczyńska, ..., H. Szyper. Łódź: Łódz. Oddz. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza, *Polonista* 1949, 556 s.

20. B. Prus: *Kroniki.* Oprac. ... Teksty kronik kolacionowali i przygot. do druku: T. Jodełka-Burzecki i D. Stępniewska. T. 1-20. Wwa: PIW 1953-1970. Z prac IBL PAN.

Dyplom honorowy Tow. Miłośników m.st. Warszawy za edycję.

21. B. Prus: Faraon. Wyd. krytyczne. Oprac. [i wstęp] ... Wwa: PIW 1954, LXIII, 707 s.

22. A. Głowacki (B. Prus): Listy. Oprac. K. Tokarzówna. Red. nauk. ... Wwa: PIW 1959, 438 s. Z prac IBL PAN.

23. W.S. Reymont: Komediantka. Powieść. Wyd. krytyczne pod red. ... Oprac. i przygot. do druku: T. Jodełka i I. Orlewiczowa. Nota wydawn.: T. Jodełka. Wwa: PIW 1961, 412 s. Wyd. 2 także 1968.

24. Literackie przystanki nad Wartą. [Studia i rozpraw]. Red. ... Pozn.: WP 1962, 419 s.

25. Munera litteraria. Księga ku czci profesora Romana Pollaka. Przewodniczący kom. red. ... Pozn.: PWN 1962, 423 s. Pozn. Tow. Przyj. Nauk. Tu m.in. art. Z.Sz. pt. Geneza „Z legend dawnego Egiptu”, s. 285-290.

26. W.S. Reymont: Fermenty. [Powieść]. Wyd. krytyczne pod red. ... Oprac. i przygot. do druku: T. Jodełka i I. Orlewiczowa. Nota wydawn.: T. Jodełka. Wwa: PIW 1962, 833 s. Zawiera również pierwszą redakcję powieści pt. W jarzynie.

27. Wspomnienia o Bolesławie Prusie. Zebrał i oprac. S. Fita. Red. nauk. ... Wwa: PIW 1962, 300 s.

28. H. Ilmurzyńska, A. Stefanowska: Księgozbiór Bolesława Prusa. Red. nauk. ... Wwa: Stow. Bibliotekarzy Pol. 1965, 215 s. Prace Bibl. Publicznej m. Wwy.

29. W.S. Reymont: Ziemia obiecana. Powieść. Wyd. krytyczne pod red. ... Oprac. i przygot. do druku: T. Jodełka i I. Orlewiczowa. Nota wydawn.: T. Jodełka. Wwa: PIW 1965, 819 s.

30. W.S. Reymont: Pisma. Wyd. krytyczne pod red. ... Wyd. 2 [powojenne]. Oprac.: T. Jodełka-Burzecki i I. Orlewiczowa. T. 1-11. Wwa: PIW 1968-1980.

31. K. Tokarzówna, S. Fita: Bolesław Prus 1877-1912. Kalendarz życia i twórczości. Red. ... Wwa: PIW 1969, 893 s.

32. Bibliografia literatury polskiej „Nowy Korbut”. Literatura pozytywizmu i Młodej Polski. Oprac. zespół pod kierunkiem ... i J. Maciejewskiego. [T.] 13-17 cz. 1. Wwa: PIW 1970-1982, 525 + 718 + 690 + 530 + 201 s. IBL PAN.

[T.] 13. Hasła ogólne i osobowe A-F; [T.] 14. Hasła osobowe G-L; [T.] 15. Hasła osobowe M-S; [T.] 16. Cz. 1. Hasła osobowe T-Z, uzupełnienia haseł osobowych t. 13-15; [T.] 17. Cz. 1. T. Tyszkiewicz: Bolesław Prus (Aleksander Głowacki).

33. W. Zawistowski: Teatr warszawski między wojnami. Wybór recenzji. Wybór: S. Furmanik, ... Wstęp: E. Krasieński. Wwa: PIW 1971, 350 s.

34. B. Prus: Wczoraj – dziś – jutro. Wybór felietonów. Wybrał, oprac., przedm. i przyp. opatrzył ... Wwa: PIW 1973, 390 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. – PP (J. Czachowska). – LP XX w. (E. Pieścikowski). – WSB (E. Pieścikowski). – UP. – A. Polakowska, I. Teresińska: Zestawienie publikacji profesora Z.Sz. W: Prace o literaturze i teatrze ofiarowane Zygmuntovi Szweykowskiemu. Wr. 1966.

[Powieści historyczne Henryka Rzewuskiego.] J. Kleiner, *Książka* 1922 nr 8/12; M. Kridl, *Prz. Współcz.* 1923 nr 23; K. Wojciechowski, *Pam. Lit.* 1923. – [„Lalka” Bolesława Prusa:] S. Furmanik: *Renesans Prusa*. *Tyg. Il.* 1927 nr 21; J. Kleiner, *Ruch Lit.* 1927 nr 6; S. Kołaczkowski, *Droga* 1927 nr 6/7. – J. Krzyżanowski, *Ruch Lit.* 1927 nr 9 [rec. oprac.: M. Czajkowski: Owrucczanin]. – J. Birkenmajer, *Ruch Lit.* 1928 nr 4 [rec. oprac.: H. Rzewuski: Pamiątki Soplicy]. – [„Lalka” Bolesława Prusa.] M. Kridl, *Prz. Współcz.* 1928 t. 25; Z. Lempicki: Sarmatyzm naukowy w badaniach literatury, *Wiad. Lit.* 1928 nr 3, polem. K. Czachowski: W obronie sarmatyzmu, *Wiad. Lit.* 1928 nr 5; J. Ujejski: *Książka Sz. o Prusie*, *Tyg. Il.* 1928 nr 4; E. Koschmieder: Bücherbesprechungen, *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, Wr. 1929. – I. Sygietyński: Pisma krytyczne wybrane. Oprac. ...] Z. Hierowski: Szczerzy naturalizmu, *Mysl Nar.* 1933 nr 27; M. Kridl: Sygietyński, *Wiad. Lit.* 1934 nr 3. – [Dramat Dygasińskiego:] H. Michałski: Odpowiedziny u krytyków, *Kultura* 1938 nr 23; Z. Wasilewski: Na widowni, *Mysl Nar.* 1938 nr 47; W. Wolert: Jedna z pomyłek prof. Sz. *Prosto z Mostu* 1938 nr 25; P. Wróński, *Zycie Lit.* 1938 z. 5. – [Twórczość Bolesława Prusa.] J. Kleiner: Twórczość Prusa w świetle monografii Z.Sz. *Tyg. Powsz.* 1947 nr 40; Cz. Łatawiec: Nowe prace o twórczości Prusa, *Zycie Lit.* 1947 z. 3/4 [dot. m.in. Z.Sz.]; H. Markiewicz: Prus pod mikroskopem, *Kuźnica* 1948 nr 26; K. Pruszyński: Prus i inni, *Odrodzenie* 1948 nr 5; M. Rzeuska: Bolesław Prus, *Odrodzenie* 1948 nr 2; K. Krejčí: Z nově literatury o Boleslavu Prusovi, *Slavia*, Praga 1949/50 nr 1/2; H. Markiewicz, *Pam. Lit.* 1950 z. 1. – [B. Prus: Kroniki. Oprac. ...] J. Kulczycka-Saloni, *Pam. Lit.* 1958 z. 2; M. Rzeuska: Kroniki Prusa, *Zesz. Nauk. KUL* 1961 nr 3. – [Trylogii Sienkiewicza:] J. Starnawski: Szkice Z.Sz. o „Trylogii”, *Twórczość* 1961 nr 12; S. Sandler, *Pam. Lit.* 1963 z. 1. – Z. Raszewski: Profesor. W: Prace o literaturze i teatrze ofiarowane Zygmuntovi Szweykowskiemu. Wr. 1966. – [Nie tylko o Prusie:] D. Knysz-Rudzka: O Prusie i innych, *Tyg. Kult.* 1967 nr 26; A. Makowiecki: Od Fredry do Prusa, *Kultura* 1967 nr 25; F. Fornalczyk: Z czterdziestu lat studiów nad minionym stuleciem, *Twórczość* 1968 nr 4. – E. Jankowski: *Z.Sz. Roczn. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1971, przedr. w tegoż: *Z różnych sfer*. Wwa 1994. – J.J. Lipski: „Kroniki” Bolesława Prusa w opracowaniu Z.Sz., *Pam. Lit.* 1974 z. 3. – J. Maciejewski: Profesor Z.Sz., *Nurt* 1974 nr 4. – L. Słowiński: Wspomnienie o profesorze Z.Sz., *Polonistyka* 1979 nr 5. – J. Maciejewski: *Z.Sz. Pam. Lit.* 1979 z. 1. – M. Witkowski: *Z.Sz. Biul. Polonist.* 1979 nr 1. – E. Pieścikowski: Wspomnienie o Profesorze, *Stud. Polonist.* 1980, przedr. w tegoż: *Nad twórczością Bolesława Prusa*. Pozn. 1989. – E. Pieścikowski: „Dramatyczna epoka, którą nazywamy pozytywizmem”. *Poglądy Z.Sz. na pozytywizm polski*. *Pozn. Stud. Polonist. Ser. Lit.* 2000 t. 7.

B.T.

SZYDŁOWSKI Roman 1918-1983

Imię i nazwisko pierwotne, używane do około 1942 (urzędowo zmienione w 1949): Artur Szancer.

Pseud.: (a); Czesław Komarnicki; M.M.; (r); (r.s.); R.S.; (R.S.); R.Sz.; (R.Sz.); Rom; Rosz; rs; (rs); RS; (RS); (s); (s.); (S); (S.); Stanisław Kawecki; Stanisław Szarzyński; Un Observateur.

Krytyk teatralny, tłumacz, publicysta.

Urodzony 27 listopada 1918 w Tarnowie; syn Karola Szancera, inżyniera, i Walerii z Blumenfeldów, pianistki. Od 1928 uczęszczał do Gimnazjum im. K. Brodzińskiego w Tarnowie. W tym czasie współpracował z czasopismem międzyszkolnym *Czyn*, w którym debiutował w 1933 artykułem pt. „Nasz Brodziński” oraz publikował pierwsze recenzje teatralne. W 1934-36 pełnił funkcję przewodniczącego komitetu redakcyjnego międzyszkolnego pisma *Świt*. Był też członkiem i przewodniczącym nielegalnego lewicowego stowarzyszenia Samopomoc. Współpracował z Międzynarodową Organizacją Pomocy Rewolucjonistom. Po zdaniu matury w 1936, rozpoczął studia na Wydziale Prawnym Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ) i w Wyższej Szkole Handlowej. Równocześnie, od 1937, studiował w Szkole Nauk Politycznych, którą ukończył w 1939. Należał do stowarzyszenia Przedświt. W 1939 publikował prace z dziedziny prawa w Sekcji Wydawniczej Koła Uczniów i Absolwentów Szkoły Nauk Politycznych, a także artykuły w *Kuźni Młodych* (pod pseud. Stanisław Kawecki). Po wybuchu II wojny światowej udał się do Lwowa, a następnie do Stanisławowa, gdzie po włączeniu polskich ziem wschodnich do ZSRR, uczył się w ukraińskim technikum handlowym. W czerwcu 1940 został wywieziony na Syberię. We wrześniu tego roku, w czasie przezożenia do pracy na Uralu, udało mu się zbiec i powrócić do Lwowa. Studiował na ukraińskim Uniwersytecie im. I. Franki. Po zajęciu Lwowa przez Niemców w czerwcu 1941, wyjechał do Tarnowa, a w grudniu 1941 do Warszawy. W tym czasie zmienił nazwisko, co zalegalizował po wojnie. Kontynuował studia na tajnych kompletach uniwersyteckich. Aresztowany wraz z grupą kolegów w czasie zajęć 24 kwietnia 1942, przebywał przez krótki czas na Pawiaku. Po zwolnieniu wyjechał do Krakowa. Tu nawiązał kontakt z pracownikami działającego tajnie UJ i zaczął przygotowywać pod kierunkiem prof. Jerzego Landego pracę doktorską z dziedziny teorii prawa. W tym czasie związał się też z działaczami PPR, a po wyzwoleniu został członkiem tej partii. Pracował od kwietnia 1945 jako kierownik Wojewódzkiego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Krakowie. Równocześnie zapisał się na IV rok prawa UJ. Rozwijał twórczość publicystyczną i literacką. Nawiązał współpracę z organem Komitetu Wojewódzkiego PPR, tygodnikiem *Głos Pracy*, w którym ogłosił m.in. pierwsze opowiadanie pt. „Cela” (1945 nr 211). W 1945 redagował dwutygodnik poświęcony kulturze radzieckiej *Kultura*. Publikował stały felieton polityczny i artykuły w *Przekroju* (1945-50; też pod pseud. Czesław Komarnicki). Od 1945 był działaczem Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (TPPR) jako wiceprezes oraz członek jury festiwalu sztuk rosyjskich i radzieckich

w Polsce. Na wiosnę 1946 został kierownikiem Wydziału Propagandy Komitetu Wojewódzkiego PPR. Pełnił funkcję redaktora naczelnego dzienników krakowskich *Głos Pracy* (1946-47) i *Trybuna Robotnicza* (1947). Był radnym MRN w Krakowie, przewodniczącym Klubu Radnych i wiceprzewodniczącym Komisji Kultury. W 1946 debiutował jako tłumacz przekładem książki T. Bernadotte pt. „Koniec Trzeciej Rzeszy”. W 1948 przeniósł się do Warszawy i został sekretarzem redakcji dziennika *Głos Ludu*. Od grudnia 1948 był zastępcą sekretarza redakcji *Trybuny Ludu*, a potem kierownikiem działu krajowego i działu kulturalnego oraz recenzentem teatralnym tego pisma (nadto w 1953 cykl korespondencji z Chin). Współpracował ze *Sztandarem Młodych* (1949-52; tu liczne recenzje teatralne pod pseud. Stanisław Szarzyński), *Teatrem* (od 1949). Równoległe pełnił funkcję kierownika literackiego Teatru Polskiego w Warszawie (1950-55). W 1957 został członkiem ZLP. Od tegoż roku do 1959 należał do zespołu redakcyjnego *Trybuny Literackiej* (dodatku *Trybuny Ludu*). Jako publicysta i krytyk teatralny współpracował nadal z *Trybuną Ludu* (tu od 1963 cykl pt. „Rozmyślenia przy telewizorze”) oraz m.in. w czasopiśmie *Przyjaźń* (1954-56, 1959-64), *Przekrój* (1954-56, 1963, 1967), *Życie Literackie* (od 1955, 1962, 1965-70), *Nowe Drogi* (od 1957; tu w 1958-69 cykl artykułów o życiu teatralnym), *Dialog* (od 1961), *Le Théâtre en Pologne* (od 1961; tu m.in. przegląd prasy teatralnej pod pseud. Un Observateur). Był doradcą literackim Teatru Dramatycznego w Bydgoszczy i Teatru Dramatycznego w Toruniu (1958-63) oraz Teatru Polskiego w Bydgoszczy (1959-63). Wykładał na Wydziale Dziennikarskim Akademii Nauk Politycznych w Warszawie (następnie Uniwersytecie Warszawskiego) oraz na Wydziale Reżyserskim i Aktorskim Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej. Ożenił się z Zuzanną Jastrzębską. Odbýwał liczne podróże zagraniczne (m.in.: Bliski Wschód, Anglia, Francja, Grecja, Stany Zjednoczone, Kanada, Związek Radziecki). Był wiceprezese (od 1960), prezesem (1969-77) i prezesem honorowym (od 1977) Międzynarodowego Stowarzyszenia Krytyki Teatralnej (AICT) oraz wieloletnim (1960-83) członkiem i wiceprezese (Polskiego Ośrodka Międzynarodowego Instytutu Teatralnego (ITI)). W 1965 i 1979 otrzymał nagrodę Klubu Krytyki Teatralnej SDP, a w 1967 nagrodę Komitetu do Spraw Radia i Telewizji za cykl audycji radiowych dla słuchaczy niemieckich o teatrze i filmie w Polsce. W 1971 obronił pracę doktorską w dziedzinie nauk humanistycznych na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Z jego inicjatywy reaktywowano w 1975 sezony Teatru Narodów (niezwiązane ze stałą siedzibą w Paryżu). Współpracował z wieloma zagranicznymi czasopismami teatralnymi, m.in.

z *Teatr* (Moskwa), *Teatr* (Sofia), *Narodna Kultura* (Sofia), *Les Lettres Françaises* (Paryż), *Canadian Theatre Review* (Downsview), *Maske und Kothurn* (Wien), *Modern Drama* (Toronto), *Theater der Zeit* (Berlin), *Weltbühne* (Berlin). W 1977 został redaktorem naczelnym powstałego z jego inicjatywy *Annuaire International du Théâtre*, ukazującego się równocześnie w języku angielskim i francuskim, a w 1982 przewodniczącym Komitetu Wykonawczego Światowej Encyklopedii Teatru Współczesnego. Otrzymał nagrodę tygodnika *Przyjaźń* za prezentację dramaturgii radzieckiej (1978) i dyplom honorowy Ministerstwa Kultury ZSRR za wkład we współpracę kulturalną polsko-radziecką (1979). Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1946, 1955) i Złotą Odznaką TPPR (1967), Krzyżem Kawalerskim (1969) i Oficerskim (1976) Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1978), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”. Zmarł 24 września 1983 w Warszawie.

W 1983 ustanowiono nagrodę im. R. Szydlowskiego przyznawaną przez Sekcję Krytyków Teatralnych Polskiego Ośrodka ITI za najwybitniejsze wydarzenie artystyczne Międzynarodowych Spotkań Teatralnych.

TWÓRCZOŚĆ

1. Listy z Bliskiego Wschodu. [Reportaże z Syrii i Arabii]. Wwa: MON 1956, 223 s.

2. Teatr w Polsce współczesnej. [Album]. Tekst i wybór zdjęć: ..., A. Grodzicki. Wstęp: K. Puzyna. Wwa: WAiF 1963, 15 s. + 260 fot.

Album przygot. przy współpracy Pol. Ośrodka Międzynarodowego Inst. Teatr (ITD). Przekł. ang. i franc. Wwa 1963.

3. Dramaturgia Bertolda Brechta. [Monografia]. Wwa: WAiF 1965, 338 s.

4. Brecht en Pologne. Brecht in Poland. [Szkic]. Wwa: *Le Théâtre en Pologne* 1969, 57 s.

Tekst w jęz. franc. i ang.

5. Anglosaska Melpomena. [Szkice o teatrze]. Kr.: WL 1971, 365 s.

Zawartość: Wstęp. — Szekspir królowej Wiktorii, Szekspir Petera Brooka; Peter Hall i inni; Szekspir Terry'ego Handsa; Szkoła komedii; Londyńska „Syrena” i angielskie musicale; Theatre Workshop, czyli w stronę wschodniego krańca; Laboratoria sztuki współczesnej; Sprawiedliwi w Sodomie; Eksperymenty, eksperymenty; W kanadyjskim Stratfordzie; Amerykańska architektura teatralna; Rozczarowanie na Broadwayu; Między Broadwayem a teatrem uniwersyteckim; Stałe teatry Nowego Jorku; Czarna Fedra; Seks i polityka.

6. Dramaturgia Leona Kruczkowskiego. Kr.: WL 1972, 339 s.

7. Teatr w Polsce. Wwa: Interpress 1972, 166 s.
Przekł.: ang.: *The theatre in Poland*. [Przeł.] K. Cenkańska, Wwa 1972, — franc.: *Le Théâtre en Pologne*. [Przeł.] G. Dau-

de-Leider. Wwa 1972, — hiszp.: *El teatro en Polonia*. [Przeł.] V.M. Ferreras. Wwa 1972, — niem.: *Das Theater in Polen*. [Przeł.] D. Matejak. Wwa 1972, — ros.: *Teatr v Pol'se*. [Przeł.] L. Pentkovskaja. Wwa 1972.

8. Bertold Brecht. [Biografia]. Wwa: Wiedza Powsz. 1973, 667 s.

9. Teatr w Polsce Ludowej. [Współaut.:] A. Grodzicki. Wwa: WAiF 1975, 56 s.

Tekst w jęz. pol., ang., franc.

10. Tragedia grecka. Scenariusz telewizyjny. Cz. 1-2. TV 1974-1975.

11. The Ester Rachel Kamińska State Jewish Theatre. [Współaut.:] M. Friedman. Warsaw: Pagart [1983], [32] s.

12. Bertold Brecht. [Szkic biograficzny]. Wwa: Czyt. 1985, 139 s.

13. Brecht. Opowieść biograficzna. Wwa: LSW 1986, 570 s.

14. Wojna zaczęła się w Tarnowie. Wspomnienia. Kr.: WL 1991, 279 s.

Nadto następujące prace z dziedziny prawa:

1. Zagadnienie celowości prawa. Kr.: Sekcja Wydawn. Koła Uczniów i Absolwentów Szkoły Nauk Polit. 1939, 50 s., powiel. Przedr. zob. poz. 3.

2. Zagadnienie wpływów w prawie a nauka prawa porównawczego. Kr.: Sekcja Wydawn. Koła Uczniów i Absolwentów Szkoły Nauk Polit. 1939, 27 s., powiel. Przedr. zob. poz. 3.

3. Studia prawne. Kr.: Wiedza, Zawód, Kultura 1945, 71 s.

Zawiera poz. 1, 2.

4. Siła i prawo. Kr.: Księg. Powsz. 1946, 104 s.

Przekłady i adaptacje

1. T. Bernardotte: Koniec Trzeciej Rzeszy. [Wspomnienia]. Kat.: AWiR 1946, 105 s.

2. F. Wolf: Beaumarchais, czyli Narodziny „Figara”. Sztuka w 11 obrazach. Wyst. Wwa, T. Lud. 1950. Druk w: F. Wolf: Dramaty. T. 1, Wwa 1955 s. 241-441.

3. F. Wolf: Marynarze z Cattaro. Sztuka w 6 obrazach. Druk w: F. Wolf: Dramaty. T. 2, Wwa 1955 s. 5-147. Wyst. Szczec., T. Pol. 1976.

4. B. Brecht: Życie Galileusza. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1957 nr 2 s. 5-58. Wyst. Gdańsk, Studio Rapsodyczne 1959; Kielce, T. im. S. Żeromskiego 1959. Przedr. zob. poz. 11 t. 2 s. 115-254.

5. G. Weisenborn: Latające talerze lądują na ziemi. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Bydg., T. Ziemi Pom. 1959.

6. B. Brecht: Człowiek jak człowiek. Komedia. Wyst. Pozn., T. Nowy 1960. Druk zob. poz. 29 s. 5-90.

7. J.M. Simmel: Kolega. (Sztuka w 12 obrazach). *Dialog* 1960 nr 9 s. 41-86. Wyst. Opole, T. Ziemi Opol. 1961.
8. B. Brecht: Kariera Artura Ui. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: ..., W. Wirpsza. *Dialog* 1961 nr 11 s. 38-104. Wyst. Wwa, T. Współcz. 1962. TV 1973. Przedr. zob. poz. 11 t. 3 s. 129-246.
9. A. Chmielik: Mój przyjaciel Kola. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Rozmaitości 1961.
10. B. Brecht: Dni Komuny. [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. przed 1962. Druk zob. poz. 11 t. 3 s. 363-459. Wyst. Zielona Góra, T. Ziemi Lubuskiej 1963.
11. B. Brecht: Dramaty. Wybór i wstęp ... Pośl.: A. Wirth. T. 1-3. Wwa; PIW 1962, 348 + 393 + 478 s.
Tu w tłum. R.Sz.: w t. 1: Uwagi do „Opery za Trzy grosze”, – w t. 2: Życie Galileusza [poz. 4], – w t. 3: Kariera Artura Ui [poz. 8]; Dni Komuny [poz. 10].
12. B. Brecht: Święta Joanna Szlachetuzów. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: ..., W. Wirpsza. Przekł. powst. ok. 1962. Druk zob. poz. 29 s. 91-198.
13. H. James: Papiery Asperna. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Współcz. 1962.
14. E. Toller: Wyzwolenie Wotana. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Sosnowiec, T. Zagłębie 1962.
15. D.N. Al' [Alšic], L.L. Rakow: Uwaga durnie. [Komedia]. Przeł.: H. Zakrzewska, ... Wyst. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1963. Wyd. skrócone: Wwa; CPARA 1966, 93 s. Radio (pt. Groźniejsza od wroga) 1968.
16. A. Dumas: Trzej muszkietierowie. Adapt.: R. Planchon, C. Lochy. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: J. Kukulczanka, ... Wyst. Wwa, T. Powsz. 1963.
17. B. Gorbатов: Sąd zimowiska. [Utwór dramatyczny]. Wyst. pt. Prawo dalekiej północy: Sosnowiec, T. Zagłębie 1963. Radio (pt. Prawo Arkytki) 1971.
18. R. Millar: Afera. Według powieści C.P. Snowa. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: L. Infeld, ... Wyst. Kr., T. Kameralny 1963.
19. D. Pawłowa, W. Tokariew: Sumienie. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: ..., H. Zakrzewska. Wyst. Koszalin, Bałtycki T. Dram. im. J. Słowackiego 1964.
20. G. Weisenborn: Lofter, czyli stracona twarz. [Utwór dramatyczny]. Wyst. pt. Ballada o człowieku śmiechu: Kalisz, T. im. W. Bogusławskiego 1965.
21. A. Arbusow: Mój biedny Marat. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: H. Zakrzewska, ... Wyst. Bydg., T. Pol. 1966.
22. M. Mansfeld: Który z nich? [Utwór dramatyczny]. Przeł.: J. Frühling, ... Wyst. Szczec., T. Pol. 1966.
23. A. Arbusow: Noc spowiedzi. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: H. Zakrzewska, ... Wyst. Łódź, T. Powsz. 1967.
24. H.H. Kirst: Bunt generałów. (Bunt oficerów). [Utwór dramatyczny]. Przeł.: J. Frühling, ... Powst. ok. 1967.
Inf. o przekł.: *Biul. Min. Kult. i Szt.* 1967 nr 3.
25. M. Walser: Czarny labedź. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: J. Frühling, ... Wyst. Zielona Góra, Lubuski T. im. L. Kruczkowskiego 1967.
26. A. Wesker: Cztery pory roku. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: K. Piotrowski, ... Wyst. Rzeszów, T. im. W. Siemaszkowej 1967. Radio 1977. TV 1978.
27. B. Brecht: Matka. Według powieści M. Gorkiego. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wałbrzych, T. Dram. 1968. Druk zob. poz. 29 s. 199-270.
28. B. Brecht: Rozmowy uchodźców. [Utwór dramatyczny]. Przekł. i pośl.: ..., Wwa; PIW 1969, 170 s. Wyst. Łódź, T. im. S. Jaracza 1980.
29. B. Brecht: Dramaty. Przekł.: ..., W. Wirpsza. Wwa; PIW 1970, 270 s.
Zawartość: Człowiek jak człowiek [poz. 6]; Święta Joanna Szlachetuzów, Przeł.: ..., W. Wirpsza [poz. 12]; Matka [poz. 27].
30. B. Brecht: Wesele u drobnomieszczan. [Utwór dramatyczny]. Radio 1971. Wyst. Kr., T. Lud. 1973. Druk zob. poz. 38 s. 221-260.
31. P. Hacks: Polly albo Bitwa w Dolinie Błękitnych Wód. Według Gay'a. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Sosnowiec, T. Zagłębia 1971.
32. S. Pfaff: Nielatwa decyzja Reginy. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: J. Frühling, ... *Scena* 1971 nr 12 s. 37-52.
33. R. Strahl: Adam i Ewa. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: J. Frühling, ... Wyst. Bielsko-Biała, T. Pol. 1971.
34. B. Brecht: Luks in tenebris. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1972 nr 1 s. 82-90.
35. B. Brecht: Turandot, czyli Kongres wybielaczy. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1973 nr 2 s. 53-87. Wyst. Kr., T. im. J. Słowackiego 1974. Druk zob. poz. 38 t. 2 s. 243-318.
36. B. Brecht: Aforyzmy. Wybrał, przekł. i wstęp ... Wwa; PIW 1974, 120 s.
37. A. Szejn: Opowieść sceniczna o Aleksandrze Błoku. Wyst. Wr., T. Współcz. 1977. Radio 1980.
38. B. Brecht: Dramaty. [Przeł. m.in. ...]. T. 1-2. Wwa; PIW 1979, 325 + 318 s.
Tu w przekł. R.Sz.: w t. 1: Baal. Wiersze (tłum. E. Bryll); Werble nocą. Komedia; W dżungli miast. Walka dwóch mężczyzn w ogromnym mieście Chicago; Wesele u drobnomieszczan [poz. 30], – w t. 2: Lot przez ocean. Pouczające słuchowisko dla chłopców i dziewcząt; Turandot, czyli Kongres wybielaczy [poz. 35].

39. E. Piscator: Teatr polityczny. Przeł. i wstęp ... Noty: K.A. Wysiński. Wwa: WAiF 1982, 300 s.

Praca redakcyjna

1. Brecht w oczach krytyki światowej. Wyboru dokonaf ... Wwa: PIW 1977, 569 s.

Zob. też Przekłady poz. 11, 36.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1979 — SWPP 2 (M. Brykalska). — PP (M. Brykalska). — RI 1983 (A. Biernacki).

R. Kosiński: Na warszawskim bruku. R.Sz. *Życie Lit* 1963 nr 29, przedr. w tegoż. *Głowy podawalskie*. Kr. 1965. — [Dramaturgia Bertolda Brechta] L. Eustachiewicz: Książka o Brechcie *Dialog* 1965 nr 9; W. Szewczyk. *Życie Lit* 1965 nr 20. — [Anglosaska Melpomena] J. Kydryński. *Życie Lit* 1971 nr 39; L. Bołtuć. *Now. Teatr*. 1972 nr 1; M. Fik. *Théâtre en Pologne*, Wwa 1972 nr 4. — [Bertold Brecht. 1973.] J. Czyżkowski: Dramaturgia Bertolda Brechta. *Nowe Książ.* 1973 nr 22; J. Frühling: Portret Brechta. *Teatr* 1973 nr 34. — J. Kurczab: Blżej teatru. *Polonistyka* 1973 nr 2 [rec.: Teatr w Polsce]. — [Dramaturgia Leona Kruczkowskiego.] M. Ruda: Dookoła Kruczkowskiego. *Życie Lit*. 1973 nr 15; K.K. Pyślak: O dramatach Kruczkowskiego. *Nowe Książ.* 1973 nr 7. — Z. Greń: Brecht w teatrze i w rzeczywistości. *Życie Lit*. 1974 nr 13 [rec.: Bertold Brecht. 1973]. — J. Kydryński: Roman. *Dz. Pol.* 1985 nr 196. — J.A. Szczepański: Roman, jakim go znam. *Teatr* 1983 nr 12. — J. Koprowski: O Bertoldzie Brechcie. *Nowe Książ.* 1985 nr 6 [rec.: Bertold Brecht. 1985]. — J. Kydryński: 300 stron maszynopisu. *Dz. Pol.* 1985 nr 114 [dot. niedokończonych wspomnień R.Sz.]. — Z. Greń: Pożegnanie z dialektyką. *Życie Lit*. 1987 nr 23 [rec.: Bertold Brecht. 1985]. — [Wojna zaczęła się w Tarnowie.] A. Lis: R.Sz. *Życiorys własny. Trybuna* 1991 nr 132; Z. Ruta. *Rocz. Nauk-Dydak. WSP w Krak. Pr. Hist. Ośw.* 1993 z. 3.

J.Z.

SZYJKOWSKI Marian 1883-1952

Pseud.: Argus; Dr M.Sz.; (Em); Emski; M.S.; M.Sz.; (M.Sz.); (ms); Romano Spaventi; S.; W. Emski; Walerian Emski. Historyk literatury, krytyk literacki i teatralny, felietonista.

Urodzony 15 grudnia 1883 we Lwowie; syn Władysława Albina Szyjkowskiego, drukarza, i Zofii z domu Kières-Ankwicz. Uczęszczał do Gimnazjum V we Lwowie, w 1902 zdał maturę. Następnie studiował polonistykę na uniwersytetach w Genewie i we Lwowie. Ożenił się z Kitty Stepan. Pierwszą rozprawę naukową pt. „Słowacki a Calderon” ogłosił w 1905 w *Bibliotece Warszawskiej* (t. 3 z. 1). W 1906 uzyskał stopień doktora filozofii na Uniwersytecie Lwowskim oraz nominację na zastępcę nauczyciela i przez rok pracował w Gimnazjum IV we Lwowie. Od 1907 praktykował w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie, w 1911-23 był tam bibliotekarzem, a następnie kustoszem. Równocześnie kontynuował pracę naukową; w 1914 habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie rozprawy „Myśl Jana Jakuba Rousseau w Polsce XVIII wieku” i po otrzymaniu stanowiska docenta rozpoczął w 1915/16 wykłady. Rozwijał też twórczość krytyczną; współpracował z piśmie *Świat Słowiański* (1907-08), z *Biblioteką*

Warszawską (1910-14) oraz *Przeglądem Powszechnym* (1913-14; rozprawy i recenzje, także w działach: „Zapiski bibliograficzne”, „Z piśmiennictwa polskiego”, pod krypt.: Dr M.Sz., M.Sz.). W 1917-29 był stałym współpracownikiem *Ilustrowanego Kuriera Codziennego*, w którym w 1917-23 publikował (też pod pseud.: Emski, Walerian Emski, M.Sz.) liczne artykuły, korespondencje, recenzje teatralne oraz felietony pt. „Notatki literackie” i „Z dnia”. W 1919 redagował dwutygodnik *Maski*, tu też publikował liczne recenzje teatralne i literackie. W tymże roku otrzymał tytuł profesora oraz został członkiem korespondentem PAU. Należał w 1919 do założycieli krakowskiego teatru komediowego Bagatela; do 1923 był jego doradcą literackim, prowadził też szkołę dramatyczną przy tym teatrze oraz kursy literackie przy Instytucie Muzycznym w Krakowie. Był prezesem Oddziału Krakowskiego ZZLP. W 1923 wyjechał do Pragi, gdzie objął katedrę języka i literatury polskiej na Uniwersytecie Karola jako profesor zwyczajny i kierownik działu polonistycznego seminarium filologii słowiańskiej. Współpracował, jako członek zespołów redakcyjnych i autor rozpraw, artykułów i recenzji, z prasą naukową i codzienną w Pradze, m.in. z czasopismami *Slavia* (stałe w 1925-32, 1936-38; tu recenzje w działach „Polonica”, „Kritiká a referaty”), *Prager Presse* (1926-31), *Slavische Rundschau* (1929-30, 1933, 1935-38; tu liczne artykuły i recenzje w dziale „Literatur”). Zamieszczał korespondencje w prasie polskiej, m.in. w *Słowie Polskim* (1924-25; tu „Listy z Pragi”), *Ilustrowanym Kurierze Codziennym* (1926-29), *Kurierze Warszawskim* (też pod pseud. Argus w 1927-28 i pod krypt. M.Sz. w 1928-38; rubryka „Listy z Pragi” 1926-38), pisał także stałe w *Kurierze Literacko-Naukowym* (1927-30). Od 1930 redagował serię *Słowianie* w wydawnictwie F. Hoesicka. Był członkiem czeskich instytucji i towarzystw naukowych: Kralovské České Společnosti Nauk, Slovenský Ústav z siedzibą w Pradze. Współpracował z wieloma organizacjami społecznymi, m.in. Syndykatem Pisarzy Czeskich, Towarzystwem Przyjaciół Polski, Towarzystwem Czesko-Polskim, Klubem Czeskim w Pradze. W czasie II wojny światowej pozostał w Pradze, tu też mieszkał stałe po wojnie. Od 1947 był członkiem zwyczajnym zamiejscowym PAU, Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Publikował w pismach wydawanych w Polsce, m.in. w *Odrze* (1945-46), *Dzienniku Polskim* (1946) i jego dodatku *Od A do Z* (1946-47; tu m.in. felietony w cyklu „Z księgi «Fasti»”), *Przeglądzie Zachodnim* (1948-52), *Życiu i Myśli* (1950), a także w pismach czeskich *Slavia* (Praga, 1947/48), *Slovenská věda* (Praga, 1947-48). Zmarł 21 września 1952 w Pradze.

TWÓRCZOŚĆ

1. „Génie du Christianisme” a prądy umysłowe w Polsce porobdziorowej. *Przew. Nauk. i Lit.* 1907 nr 2-12. Wyd. osob. Lw.: Gubrynowicz i Schmidt 1908, 222 s.

2. Modelka. (Erotyk). *Nasz Kraj* 1907 nr 11, 12, 14, 15. Wyd. osob. Lw.: Gubrynowicz i Schmidt 1907, 43 s.

3. O pisarzu ludowym Władysławie L. Anczycu w dwudziestą piątą rocznicę śmierci opowiedział ... *Por. Teatr. i Chórów Włościańskich* 1908 s. 54-60, 107-114. Wyd. osob. Lw.: Związek Teatrów i Chórów Włościańskich 1908, 16 s.

4. Władysław Ludwik Anczyc, Życie i pisma, T. 1. Monografia. Kr.: Nakł. rodziny 1908, 378 s. Wyd. razem z edycją tomów 2-6. *Por. Prace redakcyjne* poz. 1.

5. Myśl Jana Jakuba Rousseau w Polsce XVIII wieku. Kr.: AU 1913, 270 s.

6. Ossyan w Polsce na tle genezy romantycznego ruchu. *Rozpr. AU. Wýdz. Filol. Ser. III* 1913 t. 7 s. 1-174; odb. [Kr. 1913].

7. Schiller w Polsce. Studium historyczno-porównawcze. Kr.: AU 1915, 318 s.

8. Gessneryzm w poezji polskiej. *Rozpr. AU. Wýdz. Filol. Ser. III* 1916 t. 8 s. 139-260; odb. Kr. [1916].

9. Dzieje polskiego upiöra przed wystąpieniem Mickiewicza. *Rozpr. AU. Wýdz. Filol. Ser. III* 1917 t. 10 s. 339-406; odb. Kr. 1917.

10. Zarys rozwoju piśmiennictwa polskiego. Pozn.: Ostoja 1918, 245 s.

11. Legendy o wojnie. Wwa: Gebethner i Wolff [1919], 49 s. Wyd. 2 Wwa: Nakł. Przewozności i Pomocy Warsz. Pomocników Księg. [ok. 1920].

Zawartość: Kwiat niebieski; Śmierć Fauna; Zbroja Achillesa; Jak św. Franciszek z Asyżu błogosławił nowemu stworzeniu; Ostatnia wyprawa przedziwnego rycerza Don Kichota z Manchy; Odmiana losu Sancho Pancy; Ofiara Prometeusza.

12. Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Kr.: AU. [1]. Typ pseudoklasykzny 1661-1831. 1920, 421 s. [2]. Typ szekspirowski. 1923, 343 s.

13. Dzieje komedii polskiej w zarysie. Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1921, 126 s.

14. Adam Mickiewicz, budowniczy prawdziwej Polski. Lw.: H. Altenberg 1922, 176 s.

15. Lot miłości. [Proza poetycka]. Wwa: J. Czarnecki 1922, 32 s. Podp.: Walerian Emski.

16. Współczesna literatura polska z wypisami. (1863-1923). Pozn.: Spółka Pedagog. 1923, 623 s.

17. Zarys dziejów Krakowa z planem miasta. Kr.: [b.w.] [1925], 32 s. Podp.: Walerian Emski.

18. Literatura współczesna. Pozytywizm – Młoda Polska. Dla użytku szkół średnich. [Podręcznik]. Pozn.: Spółka Pedagog. 1930, 361 s.

19. Cham. Scenariusz filmowy wg powieści E. Orzeszkowej. Ekran. 1931.

20. Polska účast v českém národním obrozeni. Praha: Práce Slovanského Ústavu. [T.] 1. 1931, 508 s.

[T.] 2. [Przeł.] V. Kredba. 1935, 679 s.

[T.] 3. Romantismus. [Przeł.] J. Bečka. 1945, 289 s. T. 4-6 w rkpsie w Arch. Slovanského Ústavu w Pradze.

21. Polski udział w czeskim odrodzeniu. (Próba rekapitulacji). Pozn.: Tow. Pol.-Czechosłowackie 1935, 632 s. *Por. poz.* 20 [t. 1].

22. Dramat w Polsce. W: Dzieje literatury pięknej w Polsce. Cz. 2. Wyd. 2. Kr.: PAU 1936 s. 282-495.

23. Polskie peregrynacje do Pragi i Karlowych Warów. Od Augusta Mocnego do Adama Mickiewicza. [Wwa:] Bibl. Pol. 1936, 331 s.

Zawartość: Illo tempore; Książę Biskup Warmiński u wód Karlsbadzkich w roku pańskim 1795; Wjazd uroczysty. Dookoła Brudla. Ingres pośmiertny; Lata pomaciejowickie; Na progu nowego stulecia; Czasy Księstwa Warszawskiego; Julian Ursyn Niemcewicz; Jan Paweł Woronicz; Kazimierz Brodziński; Filomacji w Pradze; Adama Mickiewicza podróż do Czech; Mickiewicz jedzie do Pragi. Początki kultu Mickiewicza w Czechach. Mickiewicz w piekle. W Aleji Puppaa.

24. Polski romantyzm w czeskim życiu duchowym. [Szkielc]. Pozn.: Inst. Zach. 1947, 492 s.

Zawiera działy: W cieniu Adama Mickiewicza; Wejście Juliusza Słowackiego; Przyjęcie Zygmunta Krasńskiego; Jarosław Vrchlicky; Juliusza Słowackiego poza grobem zwycięstwo; Słowacki a Březina.

25. Czeskie odrodzenie w XIX wieku. [Wwa:] Czyt. 1948, 89 s.

26. Karol Hynek Macha, twórca czeskiego romantyzmu. [Wwa:] Czyt. 1948, 51 s.

Studia i rozprawy w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Słowacki a Calderon. *Bibl. Warsz.* 1905 t. 3 z. 1. — Tomasza Kajetana Węgierskiego „Organy”. Przyczynek do charakterystyki poety. *Prz. Nauk. i Lit.* 1907 nr 1 s. 22-42. — Mickiewicz w świetle nieznanych pism. *Bibl. Warsz.* 1910 t. 2 s. 1-34, 294-318, 486-509. — Wykrzyk i pytanie retoryczne w poezjach młodzieńczych Juliusza Słowackiego. (1826-1833). (Przyczynek do poznania techniki polskiego romantyzmu). *Rozpr. AU. Wýdz. Filol. Ser. III* 1910 t. 2 s. 193-215. — Z obozu klasyków. I. Rymotwórcy zapomniani: Michał Wyszkowski i Konstanty Tymieniecki; II. Salon literacki. *Bibl. Warsz.* 1910 t. 4 s. 470-502, 1911 t. 1 s. 353-384. — Przenośnia w poezji młodzieńczej J. Słowackiego (1826-1833). Studium językowo-psychologiczne. *Przew. Nauk. i Lit.* 1911 nr 1-10. — Do źródeł polskiego romantyzmu. *Mu-*

seion 1913 z. 9/10 s. 3-21. — Edwarda Younga „Myśli nocne” w poezji polskiej. (Ze studiów nad genezą polskiego romantyzmu). *Rozpr. AU. Wyd. Filol. Ser. III* 1917 t. 10 s. 20-72. — Kierunek rozwoju polskiej twórczości literackiej. W: Polska w kulturze powszechnej. T. 2. Kr. 1918 s. 531-590. — Wakacje Zygmunta Krasiniego. (1836). *Rozpr. PAU. Wyd. Filol.* 1939 t. 66 z. 2 s. 1-75. — „Anelli” po czesku na tle rozwoju czeskiego kultu Słowackiego. *Pam. Lit.* 1947 s. 102-113; przekł. czes.: *Slavia*, Praha 1947/1948 nr 3/4. — O czesko-polskiej wzajemności. (Geneza terminu — istota pojęcia). *Spraw. TNW. Wyd. I* 1947 s. 23-34. — „Grażyna” — „Konrad Wallenrod” — „Diady” — w opracowaniu czeskim. *Pam. Lit.* 1948 s. 171-190.

Przekłady

1. L. Herzl: Morphium. Sztuka w 4 aktach. Wyst. Kr., T. Bagatela 1922.

Masz. w Muzeum Teatr. w Wwie.

2. J. Rašin: Dusza kobiety. [Poetycka parafraza 4 legend staroindyjskich]. Kr.: W.L. Anczyc 1928, 64 s.

Wyd. bibliofilskie.

3. M. Achard: Życie jest piękne. Komedia optymistyczna w 3 aktach. Przekł. powst. ok. 1930.

Masz. w Muzeum Teatr. w Wwie.

4. F. Brückner: Elżbieta, królowa Anglii. Sztuka w 5 obrazach. Wyst. Wwa, T. Pol. 1931.

Masz. w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr.

5. D. Amiel: Mężczyzna. [Utwór dramatyczny w 3 aktach]. Wyst. Łódź, T. Miej. 1936.

6. W. Werner: Ludzie na krze. Komedia w 3 aktach. Wyst. Łódź, T. Miej. 1936.

Masz. w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr.

7. J. Toman: Słowiańskie niebo. Komedia w 3 aktach. Przekł. powst. 1947.

Masz. w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. W.L. Anczyc: Życie i pisma. Oprac. ... T. 1-6. Kr.: Nakł. ranczy 1908.

T. 1. Monografia, s. XI, 378. Zob. Twórczość, poz. 4; T. 2. Wiersze i poematy, 390 s.; T. 3-5. Utwory dramatyczne, 257 + 288 + 325 s.; T. 6. Przekłady dramatyczne, 515 s.

2. A. Feliński: Barbara Radziwiłłówna. Tragedia w 5 aktach. Ze wstępem i objaśn. ... Kr.: Ossol. [1920], 104 s. *BN I*, 9. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1922; wyd. 3 przejr. Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1924, wyd. 4 tamże [1929]; Chicago: Rada Polonii Amer. 1949; wyd. 5 Wr.: Ossol. 1948. *BN I*, 9, wyd. 6 tamże 1950.

3. A. Mickiewicz: Pan Tadeusz. Oprac. ... Wwa: J. Czarniecki 1920, IV, 386 s.

4. K. Wiskowaty: Pogłosy historii polskiej w epice jugosłowiańskiej. Wyd. pod red. ... Praga: Słowansky Ústav 1933, XX, 253 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiady: Katedra polonistyczna w Pradze. Rozm. K. Dunin-Markiewicz. *Rzeczpospolita* 1925 nr 50; Ważna placówka propagandy polskiej. Na czeskim posterunku. Rozm. J. Brzokowski j.b. *Wiad. Lit.* 1925 nr 33; Polacy i Czesi. Rozm. P. Hulka-Laskowski. *Wiad. Lit.* 1935 nr 42.

SWPP 1 — PP (E. Głębička). — LP XX w. (J. Wojnowski). — UP. — SBLP t. 5.

[W.L. Anczyc: Życie i pisma. Oprac. ...] [E. Woroniecki] E.W. *Krytyka* 1911 t. 32 z. 7/8; W. Hahn. *Pam. Lit.* 1912 z. 3. — B. Gubrynowicz: Z powodu książki M.Sz. *Kwart. Hist.* 1916 nr 1/2 [rec.: Schiller w Polsce]. — [Zarys rozwoju piśmiennictwa polskiego] T. Grabowski: Europejskość i swojskość w literaturze polskiej. *Il. Kur. Codz.* 1918 nr 105; W. Prokeshi: Nowy podręcznik literatury polskiej. *Nova Reforma* 1919 nr 172. — Nowe opowiesci. *Czas* 1919 nr 262 [rec.: legendy o wojnie]. — H. Zyczynski. *Pam. Lit.* 1920 [rec.: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej]. — [Dzieje komedii polskiej w zarysie.] E. Breiter. *Swiat* 1921 nr 26; Z. Sarnecki. *Il. Kur. Pol.* 1921 nr 105, 106, 110, 119; I. Chrzanowski. *Prz. Warsz.* 1922 t. 1 [dot. też: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej oraz oprac.: A. Feliński: Barbara Radziwiłłówna]. A. Grzymała-Siedlecki. *Rzeczpospolita* 1922 nr 219. — [Adam Mickiewicz, budowniczy prawdziwej Polski] F. Hoesick. *Kur. Warsz.* 1922 nr 157; A. Waskowski. *Głos Nar.* 1922 nr 22. — A. Drogozowski. *Prz. Hum.* 1923 t. 2 [rec.: Współczesna literatura polska z wypisami. — [J. Lorentowicz] J.L.: Teatr w historii literatury. *Życie Teatru* 1923 nr 7. — M. Kridl. *Prz. Warsz.* 1924 t. 4. — [Dzieje nowożytnej tragedii polskiej] J. Lorentowicz: Szekspir w tragedii polskiej. *Życie Teatru* 1923 nr 12; M. Kridl. *Prz. Warsz.* 1924 nr 29. — [Literatura współczesna. Pozytywizm — Młoda Polska] [H. Galle] hg. *Prz. Pedag.* 1930; A. Szczerbowski. *Ruch Lit.* 1930 nr 1. — [Polska udział w czeskim narodnym obrozeni] P. Grzegorzczak. *Ruch Lit.* 1931 nr 8; F. Krejčí: Ein polnischer Gelehrter über tschechische Literatur. *Slavische Rundschau*, Praga 1932; P. Krzowski: Polonica českie. *Gaz. Lit.* 1932 nr 6; S. Wierczyński. *Slavia*, Praha 1933. — F. Bloński. *Kur. Lit.-Nauk.* 1935 nr 24 [rec.: Polski udział w czeskim odrodzeniu]. — K. Krejčí. *Pam. Lit.* 1935 [rec.: Polska udział w czeskim narodnym obrozeni]. — [Polskie peregrynacje do Pragi i Karłowych Warów] M. Kridl. *Rocz. Lit.* 1936; P. Hulka-Laskowski, S. Rogoż: Udział Polski w czeskim odrodzeniu narodowym. *Wiad. Lit.* 1937 nr 22. — Z. Leśnodorski. *Scena Pol.* 1937 nr 1/4 [rec.: Dramat w Polsce]. — [Polskie peregrynacje do Pragi i Karłowych Warów] S. Wasylewski. *Nova Książ.* 1937 nr 4; W. Wisłocki. *Kwart. Hist.* 1938. — [Polski romantyzm w czeskim zyciu duchowym] J. Magiera: Romantyzm polski i czeski. *Dz. Lit.* 1947 nr 9; M. Rzeuska: Stosunki polsko-czeskie w literaturze. *Odrodzenie* 1947 nr 50; S. Wollman: O knihách *Slovesná věda*, Praha 1947/1948 nr 3; Cz. Zgorzelski. *Typ. Pousz.* 1948 nr 18. — S. Wierczyński: Jubileusz katedry prof. M.Sz. w Pradze 1923-1948. *Prz. Zach.* 1949 nr 1/2. — T.S. Grabowski: M.Sz. *Rocz. TNW* 1952. — A. Heczko-Balajková: M.Sz. nie żyje. *Zwrot* 1952 nr 10. — S. Wierczyński: M.Sz. *Prz. Zach.* 1952 nr 9/10. — T.S. Grabowski: Dzieło M.Sz. *Typ. Pousz.* 1953 nr 13. — S. Wierczyński: M.Sz. *Spr. PTPN* 1955. — T.S. Grabowski: Dorobek literacko-naukowy M.Sz. (Polskie czterdziestolecie: 1922-1952). W: Franku Wollmanowi k sedmdesátinám. Praha 1958. — O. Bartoš: Práská polonistika a prof. M.Sz. *Biul. Historikův Lit. Zach.-stov.* 1975. — J. Korzenny: Zasłużony wychowawca, krzewiciel przyjaźni czesko-polskiej. *Głos Ludu* 1977 nr 114. — F. Ziejka: Publicystyka M.Sz. *Zesz. Nauk UJ Pr. Hist.-Lit.* 1980 nr 550, przedr. w: *Práce z Dějin Slavistiky*, Praha 1982 t. 6. — Cz. Górski: Prekursor braterstvá. (W 30. rocznicę zgonu prof. M.Sz.). *Zwrot* 1982 nr 9. — O. Bartoš: K prášskému působení M.Sz. *Slavia*, Praha 1985 nr 3 [dot. działalności na Uniwersytecie Karola w Pradze].

E.G.

SZYMAŃSKA Adriana

ur. 1943

Pseud.: A.S.; asz; asza; ASza; ASZA.

Poetka, krytyk literacki, autorka utworów dla dzieci.

Urodzona 12 lutego 1943 w Toruniu; córka Stanisława Szymańskiego, z wykształcenia handlowca, pracującego do wojny w majątku rodziców, a po wojnie jako meteorolog i rolnik, i Teresy z Mielichkich. Wczesne dzieciństwo spędziła w majątku Małe Czyste na ziemi chełmińskiej. W 1948, po upaństwowieniu majątku, zamieszkała wraz z rodziną w Toruniu. Od 1957 uczyła się w I Liceum Ogólnokształcącym im. M. Kopernika. Po zdaniu matury w 1961 studiowała filologię polską na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu; w 1966 uzyskała magisterium. W 1963-65 była członkiem studenckiej grupy literackiej Kadyk. Debiutowała w 1964 wierszem pt. „Pasaty”, opublikowanym w dodatku pisma *Fakty i Myśli* pt. *Wiatraki* (nr 15). W 1966-69 pracowała jako bibliotekarka i nauczycielka języka polskiego w szkołach średnich, kolejno w Toruniu, Szczecinie i Olsztynie. Prowadziła też Klub Nauczycieli Pracujących. Równocześnie kontynuowała twórczość literacką. W 1967 otrzymała nagrodę V Toruńskiego Maja Poetyckiego. W 1968 wyszła za mąż za Zdzisława Polsakiewicza, poetę i publicystę (rozwód 1973). W tym czasie podjęła współpracę z tygodnikami *Fakty i Myśli* (1968-72) i *Pomorze* (1968-71). W 1969 powróciła do Torunia. W 1969-71 pełniła funkcję kierownika literackiego Teatru Polskiego w Bydgoszczy. W 1969-72 należała do Koła Młodych przy Oddziale Bydgoskim ZLP. Jesienią 1971 przeniósł się do Warszawy. Oprócz poezji zaczęła uprawiać krytykę literacką. Utwory poetyckie i recenzje literackie ogłaszała m.in. na łamach *Twórczości* (od 1971; m.in. noty podp. także asz), *Życia Literackiego* (1971-81), *Poezji* (1972-75), *Literatury* (1974-81, z przerwami), *Odry* (od 1978), *Nowych Książek* (od 1980), *Tygodnika Kulturalnego* (1980-87). Rozpoczęła też działalność przekładową z języków słowiańskich i języka angielskiego. W 1974 otrzymała Puchar Lwa Kryształowego podczas Kłodzkiej Wiosny Poetyckiej. Zawarła związek małżeński ze Zbigniewem Bienkowskim, poetą, krytykiem literackim i tłumaczem. W 1976-77 mieszkała w Słupsku i pracowała na stanowisku asystenta w Zakładzie Filologii Polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, po czym powróciła do Warszawy. Od 1976 była członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1979-87 pracowała jako redaktorka w Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”, gdzie prowadziła dział poezji w redakcji literatury współczesnej. W czasie stanu wojennego ogłaszała wiersze i recenzje w wydawnictwach niezależnych, m.in. w *Wezwaniu* (1982-85; podp. także asza). Wiersze, recenzje literackie i eseje publiko-

wała także m.in. na łamach *Przeglądu Powszechnego* (od 1987; od 1993 członek rady redakcyjnej miesięcznika), *Kresów* (od 1994), *Tygodnika Powszechnego* (od 1995). W 1989 została członkiem SPP. Brała udział w międzynarodowych spotkaniach literackich, m.in. w Strudze w Macedonii, Timișoarze w Rumunii, w Chicago w Stanach Zjednoczonych. W 1997 przebywała w Stanach Zjednoczonych jako creative writing professor na uniwersytecie we Fresno (stypendium Fundacji Kościuszkowskiej) i w Iowa City (International Writing Program). W 1999 została członkiem Polskiego PEN Clubu. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Nieba codzienności. [Wiersze]. Olsztyn: Pojezierze 1968, XL, 4 s.
Zawiera m.in. cykl: Zakłęcia; Powidoki serdeczne; Ciszobranie.
2. Imię ludzkie. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1974, 59 s.
Zawiera m.in. cykl: Imię ludzkie; Urodzona; Nieprzerwany dialog.
3. Monolog wewnętrzny. [Wiersze]. Tor.: SKK [Studenckie Centrum Kult.] Od Nowa 1975, [11] k.
4. Do krwi. [Wiersze]. Olsztyn: Pojezierze 1977, 38 s.
5. To pierwsze. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1979, 57 s.
6. Nagła wieczność. [Wiersze]. Kr, Wr.: WL 1984, 77 s.
Zawiera m.in. cykl: W sobie; Między nami.
7. Najpiękniejszy psi uśmiech i inne zwierzenia. [Opowiadania dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1986, 124 s.
Zawartość: Podwórko; Tańcząca jabłonka; Iskierka; Kotłatek; Szaleństwa panny Kory; Najpiękniejszy psi uśmiech.
8. Poezje wybrane. Wybór i wstęp ... Wwa: LSW 1987, 154 s.
Zawiera m.in. cykl prozy poetyckiej: Kamień przydrożny.
9. Taję z Jaśminowej. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Alfa 1988, 158 s.
10. Kamień przydrożny. [Wiersze]. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1993, 72 s.
Zawiera m.in. cykl: Kamień przydrożny [poz. 8]; W drodze do Rzymu
Nagroda im. M. Sępa-Szarzyńskiego w 1993.
11. Święty grzech. [Powieść]. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1995, 191 s.
12. Urojenia. [Wiersze i proza poetycka]. Wwa: Interart 1995, 108 s.
13. Requiem z ptakami. [Wiersze]. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1996, 78 s.
Zawiera m.in. cykl: Requiem z ptakami; Boża chwila; Powrót do Raju.

14. Opowieści przestrzeni. [Wiersze]. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1999, 85 s.

Zawiera m.in. cykl: Prowincjałki; Opowieści przestrzeni.

15. lato 1999. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 2000, 75 s. Nagroda Poznańskiego Przeglądu Nowości Wydawniczych „Lato 2000”.

16. Postój. [Wiersze]. Sandomierz: PAIR 2001, 52 s.

Przekłady

1. K. Czukowski: Telefon. [Wiersze dla dzieci]. Moskwa: Małysz [1977], [20] s.

2. S. Marszak: Wczoraj i dziś; Stronic dziesięć i pół o tym skąd wziął się stół. [Wiersze dla dzieci]. Przel.: ..., Z. Bińkowski, K.I. Gałczyński. Moskwa: Małysz 1977, [24] s.

W tłum. A.Sz. i Z. Bińkowskiego wiersze w cyklu Wczoraj i dziś.

Prace redakcyjne

1. Z. Polsakiewicz: Wiersze. Wybór i układ ... Wstęp: Z. Bińkowski. Gdańsk, Bydgoszcz: WM 1978, 134 s.

2. M. Sprusiński: Miejsce w stońcu. [Wiersze]. Wybór, oprac. i słowo wstępne ... Wwa: Czyt. 1984, 117 s.

3. S. Plath: Godziny nad ranem. Wybór wierszy i listów oraz wstęp ... Wwa: Anagram 1995, 190 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2001. — Wywiady: Autobiografia rozpisana na wiersze. Rozm. P. Szewc. *Rzeczpospolita* 1994 nr 253; W życiu umieram — w wierszu zmarłych. Rozm. P. Szewc. *Słowo — Dzik* 1995 nr 226; Przyjaźń jest podstawą mojego istnienia. Rozm. P. Szewc. *Nowe Książki* 1999 nr 2.

[Niebia codzienności:] B. Biernacka: Portret oprawny w ciżbę. *Tyg. Kult.* 1969 nr 16; M. Orski. *Poezja* 1969 nr 8; J. Sokołowski. *Warm i Mazury* 1969 nr 41; Z. Bińkowski: Moja osobista radość. *Kultura* 1970 nr 18; W. Roszewski: Między niebem a ziemią. *Fakty i Myśli* 1970 nr 18. — [Do krwi:] K. Brakoniecki: Ciało płonie. *Warm i Mazury* 1977 nr 10; A. Staniszeński: Dwie wizje miłości. *Twórczość* 1978 nr 1. — [To pierwsze:] B. Bakula: Ciało pełne wiary. *Tyg. Kult.* 1979 nr 46; I. Smolka: Biologia kosmosu. *Nowe Książki* 1979 nr 17; A.K. Waśkiewicz: Pierworodny grzech wiersza. *Życie Lit.* 1979 nr 47; R. Matuszewski. *Polonistyka* 1980 nr 3. — [Nagła wieczność:] S. Jurkowski: Poezja z przeszłości. *Tyg. Kult.* 1984 nr 50; W. Zieliński: Zagubienie w sobie. *Życie Lit.* 1984 nr 50; A.M. Nagórka: Wieczność jako suma kolejnych przemian. *Poezja* 1985 nr 11; [M. Pieczara] (MP). *Wież* 1985 nr 4/5/6; K. Piękosz: Oswajanie wieczności. *Literatura* 1985 nr 6; P. Szewc: Chwila i wieczność. *Twórczość* 1985 nr 3. — [Poezje wybrane:] Z. Bińkowski: Niepojętość. *Tyg. Kult.* 1987 nr 43, przedr. w tegoż: *Ćwierć wieku intymności*. Wwa 1993; M.M. Matusiak: Cierpliwy płomień słowa. *Prz. Powsz.* 1988 nr 25; A. Mazur: W labiryncie biologii. *Twórczość* 1988 nr 9; T. Olszewski: Ocaleć w przemianach. *Nowe Książki* 1988 nr 7/8. — [Tęcza z Jaśminowej:] E. Nowacka: Galopki, Dziwany i Słonczyk. *Nowe Książki* 1989 nr 10; M. Obarski: Wskreszenie Galopki. *Szt. dla Dzieci* 1990 nr 3. — P. Szewc: „Powiedzcie tylko siebie”. (O poezji A.Sz.). *Kresy* 1990 nr 1. — [Kamień przydrożny:] M. Cisło: „wyprawy złote baranki ironii”. *Nowa Res Publica* 1993 nr 12; J. Kurowska-Młynarczyk: Przetwo-

czysta twarz Boga. *Prz. Powsz.* 1994 nr 2; K. Lisowski: Na zawsze niepojęte. *Nowe Książki* 1994 nr 5; K. Nowosielski: „Strwożona moją”. *Twórczość* 1994 nr 3; K. Rodowska: Przemienienie według A.Sz. *Kresy* 1994 nr 19; I. Szaruga: Światłowidła przestrzeni. *Dekada Lit.* 1994 nr 3, przedr. w tegoż: *Powrót poetów*. Kr. 1997; P. Szewc: Nasłuchiwanie. *Zesz. Lit.*, Wwa — Paryż 1994 nr 48. — [Święty grzech:] P. Czaplinski: Pochwała powieści. *Życie Warsz.* dod. *Exlibris* 1996 nr 84; S. Dłuski: Miłość i śmierć. *Prz. Artyst.-Lit.* 1996 nr 9. — A. Janko: Wiersz jest moim bratem. *Nowe Książki* 1996 nr 2 [rec.; Urojenia]. — M. Krassowski: Piękne studium pamięci. *Wiad. Kult.* 1996 nr 14 [rec.; Święty grzech]. — [Requiem z ptakami:] M. Krassowski: Elegie A.Sz. *Wiad. Kult.* 1996 nr 45; K. Mallszewski: „Miliujący mnie bez pamięci brak”. *Sycyna* 1996 nr 24. — M. Orski: Święte monologi grzesznej Łucji. *Nowe Książki* 1996 nr 5 [rec.; Święty grzech]. — S. Sterna-Wachowiak: Requiem na śmierć, której nie ma. *Nowe Książki* 1996 nr 12 [rec.; Requiem z ptakami]. — [Święty grzech:] P. Szewc: Nasłuchiwanie przeszłości. *Rzeczpospolita* 1996 nr 53; A. Czachowska: Przywilej i klątwa. *Twórczość* 1997 nr 5. — [Requiem z ptakami:] A. Dobrowolski: Wiersze o miłości i śmierci. *Odra* 1997 nr 1; M. Głowiński: Treń, erotyki... *Prz. Powsz.* 1997 nr 10. — K. Rodowska: W stronę autokreacji. *Tygiel Kult.* 1997 nr 3 [rec.; Święty grzech]. — I. Smolka: Wielka Imaginacja. W tejże: *Dziewięć światów*. Wwa 1997 [rec.; Urojenia]. — T. Tomśia: Daremność. *W Drodze* 1997 nr 6 [rec.; Requiem z ptakami]. — [Opowieści przestrzeni:] E. Gidlecka: Początek bezkresu. *Kwart. Artyst.* 1999 nr 4; W. Kaliszewski: Spotkania ze światem. *Wież* 1999 nr 7; P. Łuszczkiewicz: Wymiary przestrzeni. *Nowe Książki* 1999 nr 2; J. Mikolajewski: Wierzycielka przestrzeni. *Gaz. Wyborcza* 1999 nr 242; M. Kisiel: Alfabet Wieczności. *Arkusze* 2000 nr 6. — M. Wyka: Cały ten świat. *Nowe Książki* 2000 nr 8 [rec.; lato 1999]. — A. Piwowska: Prowincja wieczności. *Nowe Książki* 2001 nr 8 [rec.; Postój]. **M.K.K.**

SZYMAŃSKA Beata ur. 1938

Poetka, prozaik, filozof.

Urodzona 29 stycznia 1938 w Puławach; córka Adolfa Szymańskiego, chemika, i Janiny Gawalewicz. W 1944-52 mieszkała kolejno w Tymbarku, Pustkowie pod Wrocławiem oraz w Jaworznie. W 1952 zamieszkała w Krakowie i tu uczęszczała do Liceum Ogólnokształcącego im. A. Mickiewicza. Po zdaniu matury w 1955, studiowała filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ); w 1960 uzyskała magisterium. Od 1958 studiowała też filozofię na UJ i w 1963 otrzymała dyplom magisterski. Debiutowała w 1958 wierszem pt. „Drogi”, opublikowanym w *Głosie Młodzieży Wiejskiej* (nr 1). Za właściwy debiut uważa wiersz „Bóg uśmiechnięty”, wydrukowany w almanachu „Próby literackie Nr 2” (wyd. Korespondencyjny Klub Młodych przy Zarządzie Głównym ZMW, Wwa 1959). W 1959 wyszła za mąż za Jerzego Aleksandrowicza, psychiatrę. Należała do Grupy Poetyckiej Młodzieżowego Klubu Literackiego „Żaczek” (1959-62), skupionej przy miesięczniku *Głos Młodzieży Wiejskiej*, grupy literackiej Wielopole (1960-61) i do kręgu Orientacji Poetyckiej „Hybrydy” (1960-71). Wiersze, a także nieliczne artykuły i recenzje publikowała w *Nowej Wsi* (1959-61), *Dzienniku Polskim* (1960-71) i *Życiu Literackim* (1960-68).

Za utwory poetyckie otrzymała w 1960 i 1961 nagrody w konkursie poetyckim krakowskich juvenaliów. Od 1961 należała do Koła Młodych przy ZLP w Krakowie (była jego wiceprzewodniczącą, potem przewodniczącą). Zajmowała się też dziennikarstwem, pracowała w redakcji *Głosu Młodzieży Wiejskiej*, zamieszczając na jego łamach wiersze (1964-68). Należała do PZPR (do ogłoszenia stanu wojennego w 1981). W 1967 została zatrudniona w Instytucie Filozofii UJ, najpierw jako stażystka, a potem starszy asystent. Od 1970 należała do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1974 uzyskała tytuł doktora filozofii na podstawie rozprawy pt. „Poglądy filozoficzne Antoniego Langego” (promotor prof. Zbigniew Kuderowicz) i stanowisko adiunkta. Rozwijała nadal twórczość poetycką. Była członkiem zespołów redakcyjnych kwartalnika *Magazyn Kulturalny* (1975-77) i pisma *Zdanie* (1978-79; tu wiersze); publikowała m.in. w *Poezji* (1975-83, z przerwami) i w *Życiu Literackim* (1980-81). Podjęła również działalność przekładową, tłumacząc wiersze z języka francuskiego, słowackiego i angielskiego. W 1988 habilitowała się na UJ na podstawie rozprawy pt. „Przeżycia i uczucia jako wartości w filozofii polskiego modernizmu” i uzyskała stanowisko docenta. W 1992 została członkiem Komitetu Redakcyjnego serii PAN *Nauka dla Wszystkich*. W 1993 otrzymała stanowisko profesora nadzwyczajnego UJ, a w 1998 tytuł profesorski. Należy do Polskiego Towarzystwa Filozoficznego i do Association Internationale des Professeurs de Philosophie. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1988). Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Próba porównania. Poezja. [Autorzy:] ..., M. Czuma, W. Faber, L. Moczulski. Kr.: WL 1962, 83 s.

Zawiera 14 wierszy B.Sz., s. 7-21.

2. Sny o porządku. [Wiersze]. Kr.: WL 1965, 38 s.

3. Szychy reńskie. [Wiersze]. Wwa: PIW 1969, 65 s.

Cykle: Szychy reńskie; Pytania nie obowiązujące.

4. Trzciny. [Wiersze]. Kr.: WL 1970, 61 s.

5. Opowiadania. Kr.: WL 1977, 105 s.

Zawartość: Mur; Jak szef znalazł magistra Oreszkę; Paprotka; Naukowiec albo o śmiechu; Na schodach; Fotografia; Pies albo byt administracyjny; Opowieści Przedstawiciela: I. Joanna d'Arc; II. Staruszek; III. Inżynier; Ballada o Pustelniku; Kury; Tropiciele; Pan Mrądek w górach; Jak Janka Bulcyny karierę robiła.

6. Wiersze. Kr., Wr.: WL 1983, 53 s.

7. Wybór wierszy. Wstęp: J. Pieszczachowicz. Kr.: WL 1987, 113 s.

Zawiera wiersze z poz. 1-4, 6 oraz prozę poetycką.

8. Anioły mojej ulicy. [Wiersze]. Kr.: Plus 2000, 65 s.

Zawartość: Anioły mojej ulicy; O milczeniu i mowie; Na poboczu; Mysz, komar i inne; Basho.

Prace naukowe z dziedziny filozofii

1. Immanuel Kant. [Szkieł]. Wr., Kr.: Ossol. 1978, 30 s. PAN Oddz. w Kr.

2. Poeta i nieznanne. Poglądy filozoficzne Antoniego Langego. Wr., Kr.: Ossol. 1979, 151 s. PAN Oddz. w Kr. *Pr. Komis. Hist.-lit.*

Praca napisana na podstawie rozprawy doktorskiej.

3. Co to jest strukturalizm? Wr., Kr.: Ossol. 1980, 66 s. PAN Oddz. w Kr. *Nauka dla Wszystkich*, 334.

4. Metafizyka i pesymizm. O niektórych koncepcjach filozofii drugiej połowy XIX wieku. [Współaut.:] B. Markiewicz. Wr., Kr.: Ossol. 1983, 49 s.

5. Od mistycyzmu do symbolizmu. (Jakub Boehme i Emanuel Swedenborg). [Współaut.:] B. Markiewicz. Wr.: Ossol. 1985, 63 s. PAN Oddz. w Kr.

6. Berkeley znany i nieznan. Wr.: Ossol. 1987, 49 s. PAN Oddz. w Kr.

7. Przeżycia i uczucia jako wartości w filozofii polskiego modernizmu. Kr.: UJ 1988, 154 s. Wyd. 2 zmien. pt. *Mistycy i pesymiści. Przeżycia i uczucia jako wartości w filozofii polskiego modernizmu*. Wr., Kr.: Ossol. 1991.

Rozprawa habilitacyjna. – W wyd. 2 dodano rozdz. pt. „Miłość i lek”.

8. Co to znaczy „być sobą”. Filozoficzne aspekty pojęcia samorealizacji. Kr.: Księg. Akademicka 1997, 242 s.

Przeł. ang.: What is self-realization. [Przeł.] E. Klimontowicz. Cracow 1998.

Przeł. ang.

1. J. Guitton: Bóg i nauka. [Rozm.:] G. Bogdanov, I. Bogdanov. Tłum. z franc.: P. Mróz, ..., A. Nurkowski. Kr.: Editions Raymond, Wydawn. WAM 1994, 125 s.

Prace redakcyjne

1. Filozofia marksistowska. Wybór tekstów do ćwiczeń. Kr.: Inst. Filozofii UJ 1978, 303 s.

2. J. Pawlica: Etyka. Cz. 2. Wybór tekstów. Wybór: ..., A. Śpiewak. Pod. red. J. Pawlicy. Kr.: UJ 1980, 260 s.

3. Studia z teorii poznania, etyki i filozofii człowieka. Red. nauk. ... Kr.: PK [Politechnika Krakowska] 1993, 94 s.

4. Uniwersalne wartości etyczne w różnych kulturach. Materiały V Jagiellońskiego Sympozjum Etycznego, Kraków 7-8 czerwca 1993. Pod red. ... i J. Pawlicy. Kr.: Inst. Filozofii UJ 1993, 198 s.

Ank. 1988, 2001.

[Sny o porządku:] A.K. Waśkiewicz: Próba tradycji. *Tyg. Kult.* 1965 nr 37; E. Balcerzan: Tesknota do powikłań. *Nurt* 1966 nr 2; A. Wilkoń: Małe chwile określenia. *Twórczość* 1966 nr 2. – [Sztuchy reńskie:] I. Smolka: Świat zgodny z wyobrażeniem. *Poezja* 1970 nr 2; W.P. Szymański: „O słodka erudycjo”. *Twórczość* 1970 nr 2. – [Trzcin:] S. Stabro: Safo bez maski. *Współczesność* 1971 nr 7; T. Szyma: Między buntem a przekorą. *Twórczość* 1971 nr 12. – [Opowiadania:] M. Gierycz: „Bezpieczne dziwy codzienności”. *Nowy Wyraz* 1978 nr 6; A. Hamerliński: Śmiech bezinteresowny. *Tyg. Kult.* 1978 nr 16; A. Kaliszewski: Pan Mrałek i Apokalipsa. *Mag. Kult.* 1978 nr 2; W. Próchnicki: Jak toczy się świętek. *Życie Lit.* 1978 nr 12. – S. Stanuch: *Dz. Pol.* 1983 nr 260 [rec.]; Wiersze]. – M. Markowski: Wzruszenia. *Kultura* 1987 nr 51/52 [rec.]; Wybór wierszy]. – J. Pieszczachowicz: Poezja dramatycznego szreptu. W tegóż: Pegaz na rozdrożu. Łódź 1991 [rec.]; Wiersze]. – W. Wantuch: Filozofia dnia powszedniego. *Nowe Książ.* 2001 nr 7 [rec.]; Anioły mojej ulicy].

K.B.

SZYMAŃSKA Irena 1921-1999

Pełna forma nazwiska: Szymańska-Matuszewska.

Pseud.: Anna Kormik; Anna Szeryńska.

Tłumaczka, autorka powieści kryminalnych, wydawca.

Urodzona 17 lutego 1921 w Łodzi; córka Szymona i Róży Wierników. Ojciec pracował w przemyśle włókienniczym. Uczęszczała do Gimnazjum im. E. Orzeszkowej w Łodzi. Po zdaniu matury w 1938 studiowała medycynę na uniwersytecie w Liège (Belgia). Latem 1939 wyszła za mąż za Szymona Lando (w czasie okupacji niemieckiej zmienił nazwisko na Zygmunt Szymański; rozwód 1959). Po wybuchu II wojny światowej udała się wraz z mężem na Białostoczczyznę; zimę 1939/40 przeżyła we wsi Rozebranka Stara. Wiosną 1940 wróciła do Warszawy, gdzie wraz z mężem ukrywała się na tzw. aryjskich papierach. Latem 1944 przebywała we wsi Zosine Budy pod Żyrardowem, skąd po wycofaniu się Niemców udała się w styczniu 1945 do Łodzi. Tam w lutym 1945 podjęła pracę w Spółdzielni Wydawniczo-Oświatowej „Czytelnik”. W tym czasie została członkiem PPR (od 1948 PZPR). W 1946 przeniosła się do Warszawy, gdzie kontynuowała pracę w Czytelniku. Jednocześnie studiowała romanistykę na Uniwersytecie Warszawskim; w 1952 uzyskała magisterium. W 1951-52 przebywała w Berlinie, pełniąc funkcję attaché kulturalnego Ambasady RP w NRD. Odwołana na własną prośbę, powróciła do pracy wydawniczej na stanowisku zastępcy dyrektora naczelnego Państwowego Instytutu Wydawniczego w Warszawie. Debiutowała w 1955 wstępem do przygotowanej przez siebie edycji tomu Guy de Maupassanta pt. „Nowele wybrane” (wyd. Czytelnik). W 1958 została przeniesiona na stanowisko zastępcy redaktora naczelnego Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” i kierowała działem literatur obcych. W 1961 wyszła za mąż za Ryszarda Matuszewskiego, krytyka i historyka literatury. Od początku lat sześćdziesiątych zajmowała się także twórczością przekładową z języka francuskiego. Zaprzyjaźniona z wielu wybitnymi pisarzami, odgrywała znaczącą i inspirującą rolę w ruchu wydawniczym, zabiegała o publikację utworów pisarzy polskich z kręgów opozycji oraz przekładów ważkich dzieł pisarzy zachodnich. W 1976 została zmuszona do przejścia na wcześniejszą emeryturę wskutek popierania literatury opozycyjnej. W tymże roku wystąpiła z PZPR i została członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Od 1989 należała do SPP. Odznaczona m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1956). Zmarła 8 maja 1999 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kto się bał Stefana Szaleja... [Powieść]. *Gaz. Ziel. gór.* 1973 nr 238-288; *Wiecz. Wroc.* 1973 nr 234-302. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1973, 207 s.

Podp.: Anna Kormik.

Przekł. wfo.s.: Chi ha paura Stefan Szalej? [Przeł.] G. Zielinsky. Milano 1979.

2. Cicha śmierć. [Powieść]. Wwa: Czyt., 1980, 173 s.

Podp.: Anna Kormik.

3. Miałam dar zachwytu. Wspomnienia wydawcy. Zebrał i oprac. R. Matuszewski. Wwa: Czyt. 2001, 278 s.

Zawartość: R. Matuszewski: O wspomnieniach I.Sz. – I: *** [O pisaniu wspomnień]; Początki; Zawód wydawcy; „Czytelnik” w Warszawie. Lata 1946-1950; Przyjaźń i korespondencja z Ksawerym Pruszyńskim; Epizod berliński; Powrót do Warszawy. Magisterium i praca w PIW-ie; O moim synu Mikołaju; Moja pierwsza podróz do Stanów. Marzec 1968; Pan Konwicki, moi najbliżsi; Notatki; Osiągnięcia „Czytelnika” (wypowiedź z okazji 50-lecia wydawnictwa); Prawdziwi wydawcy; Główny temat kłótni (rozmowa Barbary N. Lopteńskiej z I.Sz. i Ryszardem Matuszewskim). – II: Śmuga uśmiechu. (Jan Brzechwa); Obecny. (Antoni Słonimski); O Jarosławie prywatnie. (Jarosław Iwaszkiewicz); Mój przyjaciel Jerzy. (Jerzy Andrzejewski); O „Miazdze” Jerzego Andrzejewskiego (recenzja wydawnicza); Moje spotkanie z Janem Józefem Lipskim; Parę słów o Mini. (Janusz Minkiewicz); O Tuli Kowalskiej-Gawry; „Niech żyje ball”, czyli o Agnieszce Osieckiej; Niezapomniany Marian Brandys. – Przyjaciele o I.Sz. [fragmenty wypowiedzi druk. w *Gaz. Wyborczej* 1999 nr 107].

Przekłady

1. L. Thoerens: Złocisty cień. Życie Moliere. [Powieść]. Tłum.: ... i M. Gantz. Wwa: Czyt. 1962, 253 s.

2. J. Levron: Nieznana pani de Pompadour. Tłum. ... Wstęp i przyp.: J. Maciszewski. Wiersze tłum. A. Wroński. Wwa: PIW 1964, 313 s.

3. P. Quentin: Mój syn mordercą? [Powieść]. Wwa: Iskry 1964, 237 s. Wyd. 2 tamże 1989.

4. A. Berkeley: Omyłka sądowa. [Powieść]. Wwa: Iskry 1967, 334 s.

5. G. Simenon: Znajoma pani Maigret. [Powieść]. Wwa: Iskry 1968, 164 s.

6. F.S. Wees: Wróg bez twarzy. [Powieść]. Wwa: Iskry 1971, 226 s.

7. G. Simenon: Bracia Rico. [Powieść]. Wwa: Iskry 1973, 158 s.

8. P.M. Kendall: Ludwik XI. „Europa w sieci pajaka...”. [Biografia]. Wwa: PIW 1976, 430 s. Wyd. 2 tamże 1996.

9. G. Simenon: Kot. [Powieść]. Wwa: PIW 1976, 142 s.

10. P. Gems: Dusia, Ryba, Wal i Leta. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: M. Michałowska, ... *Dialog* 1977 nr 11 s. 37-59. Wyst. Wwa, T. Ateneum, Scena 61 1978.

11. A. Christie: Kurtyna. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1978, 208 s. Wyd. 2 Wwa: Prószyński i Ska 2000. Przekł. podp.: Anna Szeryńska.

12. A.F. Pollard: Henryk VIII. [Biografia]. Wwa: PIW 1979, 290 s. Wyd. 2 tamże 1988.

13. J. Murrel: Wspomnienie. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: M. Michałowska i ... Wyst. Wwa, T. Pol. 1980.

14. M. Millar: Śmierć w hotelu. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1981, 207 s.

15. M. Norman: Mamo, dobranoc. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: M. Michałowska i ... Wyst. Wwa, T. Dram. 1985.

16. G. Parker: Filip II. [Biografia]. Wwa: PIW 1985, 203 s.

17. D.H. Lawrence: Zakochane kobiety. [Powieść]. Pośl.: P. Kuhiwiczak. Wwa: Czyt. 1986, 447 s. Wyd. nast. Wwa: Comfort 1991.

18. Ch.P. Hill: Olivier Cromwell i Rewolucja Angielska. [Biografia]. Wwa: PIW 1988, 291 s.

19. G. Vidal: Stworzenie świata. [Powieść]. Przeł.: M. Michałowska, ... Wwa: PIW 1988, 599 s. Wyd. 2 tamże 1997.

20. S. Themerson: Euklides był ostem. [Powieść]. Przeł. [z ang.] ... Wwa: PIW 1989, 205 s.

21. S. Turow: Uznany za niewinnego. [Powieść]. Przeł.: ... i S. Kowalski. Wwa: Wydawn. Pogonowski 1991, 355 s.

Przekł. podp.: Anna Kormik.

22. A. Fraser: Sześć żon Henryka VIII. Przeł.: ..., A. Nowakowska. Pruszków: Rachocki i Sp. 1994, 546 s. Wyd. nast. Wwa: Świat Książki 1996.

23. J.A. Barry: George Sand. Żywoć jawnogrzeszniczy. [Biografia]. Wwa: PIW 1996, 546 s.

24. H.R. Lottman: Albert Camus. (Biografia). Wwa: S. Szymański 1996, 364 s.

25. J. Cummins: Francis Drake. [Biografia]. Wwa: PIW 2000, 389 s.

26. E. Gibbon: Upadek cesarstwa rzymskiego. Wwa: PIW 2000, 580 s.

T. 3 monografi E. Gibbona; t. 1-2 pt. Zmierzch cesarstwa rzymskiego. (T. 1 tłum. S. Kryński; t. 2 tłum. Z. Kierszys. Wwa: PIW 1960); tytuł zmien. przez wydawcę

Prace redakcyjne

1. G. de Maupassant: Nowele wybrane. Wybór i wstęp ... Wwa: Czyt. 1955, 771 s.

2. G. de Maupassant: Jedyna miłość i inne opowiadania. Wybór ... Wwa: Wydawn. Pol. Tow. Wyd. Książek 1987, 109 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Inf. R. Matuszewskiego 2000. — I. Szymańska: Duże wzruszenia i małe wątpliwości. Opowieść I.Sz. Oprac. T. Jastrun. *Rzeczpospolita* 1999 nr 195.

E. Berberys: Rzeczy śmieszne. *Rzeczpospolita* 1998 nr 86. — Irena mądra. Przyjaciele o I.Sz. Zebrały i oprac. A. Bikont i J. Szczęśna. *Gaz. Wyborcza* 1999 nr 107 [wypowiedzi: J. Bocheński, T. Drewnowski, G. Holoubek, R. Kapuściński, L. Kołakowski, H. Krall, J. Markuszewski, A. Michnik, J. Pomianowski, J. Szperkowicz, W. Szymborska]. — R.M. Groński: Żal po Irene. *Polityka* 1999 nr 21. — K. Masłoń: Wrozenie z fusów. *Rzeczpospolita* 1999 nr 111. — R. Matuszewski: Nie wielkie wzruszenia, sporo wątpliwości. *Rzeczpospolita* 1999 nr 207. — M. Patkowski: Spóźnione kwiaty. Wspomnienie o I.Sz. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 1999 nr 2 30 VII. — A. Szczypiorski: Irytacje. Zabójcza prawda, kojące kłamstwa. *Polityka* 1999 nr 25. — L. Unger: I.Sz. śmierć bez frazesów. *Kultura*, Paryż 1999 nr 7/8. — [Miałam dar zachwyty:] P. Szewc: Kibic cudzego sukcesu. *Gaz. Wyborcza* 2001 nr 105; [T. Fiałkowski] Lektor: Wydawca, przyjaciel. *Tyg. Pousz.* 2001 nr 19.

J.Cz.

SZYMAŃSKA Maria

zob. KALOTA-SZYMAŃSKA Maria

SZYMAŃSKI Edward 1907-1943

Pseud.: Donald Browning; e.s.; E.S.; (e.s.-ki); E.Sz.; Ed. Sz.; (Ed.Sz.); ede; edex; EDEX; edexs; Edw. Sz.; (es); Es; Es & Flores; ESZ; Jan Korycki; Jan Kowal; M. Grzesiak; M.P.: Maria Błońska; Marian Patryn; Sed.
Poeta, satyryk, autor utworów dla dzieci, tłumacz.

Urodzony 9 września 1907 w Warszawie; syn Antoniego Szymańskiego, robotnika, i Józefy z Frankowskich. W okresie I wojny światowej mieszkał wraz z matką i rodzeństwem we wsi Komorów pod Sochaczewem. W 1918 powrócił do Warszawy. Uczęszczał najpierw do Gimnazjum Zgromadzenia Kupców, a następnie do III Gimnazjum Miejskiego w Warszawie. W tym okresie powstały jego pierwsze wiersze i przekłady z literatury niemieckiej. W 1927 zdał maturę i rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim; w 1932 uzyskał magisterium. Był członkiem PPS i Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej „Życie” (od 1928), Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego (współpracował m.in. z jego amatorskimi teatrykami, gdzie wystawiał często swoje wier-

sze i montaż sceniczne), Czerwonego Harcerstwa. Już w okresie studiów zarabiał na życie pracując w różnych zawodach, m.in. jako urzędnik pocztowy i korepetytor. Jakiś czas był mierniczym na Lubelszczyźnie. Wówczas poznał pierwszą żonę, Marię Patryn, nauczycielkę wiejską (wkrótce zmarła). Debiutował w 1929 wierszem pt. „Ojciec i syn”, opublikowanym na łamach czasopisma *Pobudka* (nr 4); z czasopismem tym współpracował następnie do 1930. Wiersze, prozę drukował na łamach wielu czasopism, głównie związanych z PPS, w piśmie związkowych, spółdzielczych i dziecięcych, m.in. w *Robotniku* (1930-39; też pod pseud. Marian Patryn), *Kolejarzu Związkowcu* (1931-38; tu stała współpraca w dziale literackim), *Wyzwoleniu* (1932), *Naprzód* (1932, 1935-39), *Nowym Piśmie* (1933), *Tygodniu Robotnika* (1933-36; też pod pseud. Marian Patryn). W 1932-33 prowadził dział literacki w tygodniku *Plomienie* (pod pseud. Marian Patryn), a w 1932-35 pracował jako redaktor *Przeglądu Futrzanego i Kuśnierskiego*. Był autorem tekstów do szopek satyrycznych i wielu piosenek (m.in. hymnu ZWM – „Zdobyczym krokiem”). Przekładał też utwory poetyckie z języka łacińskiego i niemieckiego. W 1934 zawarł związek małżeński z Natalią Ładosz. W tymże roku znalazł stałe zatrudnienie w redakcji czasopism dziecięcych Wydziału Wydawniczego ZNP. Zaczął też ogłaszać swoje utwory dla dzieci w *Plomyku* i *Plomyczku*. Pracował także jako nauczyciel w Wiczorowej Szkole Powszechnej dla Dorosłych Magistratu m. Warszawy (1935-36) i sekretarz techniczny w Związku Zawodowym Transportowców (1936). Prowadził działalność społeczno-polityczną w związkach zawodowych (przede wszystkim ZNP), ruchu spółdzielczym, Lidze Obrony Praw Człowieka i Obywatela (do 1937) i Polskim Związku Myśli Wolnej (do 1936). Uczestniczył w wielu polityczno-społecznych akcjach o charakterze antyfaszystowskim. Współpracował w tym czasie z *Leutym Torem* (1935-36), *Obliczem Dnia* (1936), *Dziennikiem Popularnym* (1936-37) oraz dwutygodnikiem satyrycznym *Szpilki* (1936-39). W 1938 zamieszkał wraz z rodziną w miejscowości Drgicz koło Stoczka (Podlasie). Po wybuchu II wojny światowej próbował przedostać się na wschód, w drodze uległ ciężkiemu wypadkowi samochodowemu, po którym nie powrócił już do pełnego zdrowia. W latach okupacji niemieckiej mieszkał nadal we wsi Drgicz i prowadził działalność konspiracyjną; współpracował z radzieckim wywiadem wojskowym i pomagał działaczom ukrywającym się przed władzami okupacyjnymi. Kontynuował twórczość literacką. Zagrożony denuncjacją, od 1942 ukrywał się przed gestapo w okolicznych wsiach na Podlasiu (m.in. w Międzylesiu, Wrotnowie i Majdanie), a następnie w miejscowości Pniewnik koło Stocz-

ka. Aresztowany 9 czerwca 1942, po trzymiesięcznym pobycie na Pawiaku został wywieziony do Oświęcimia, gdzie zmarł 15 grudnia 1943. W 1946 został pośmiertnie odznaczony Krzyżem Grunwaldu II klasy.

TWÓRCZOŚĆ

1. [Dwadzieścia] 20 milionów. Poezje. Wwa: Spółdz. Wydawn. Młodzieży Socjalistycznej 1932, 43 s.

Wydawn. fikcyjne związane ze Związkiem Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej „Życie” i z OMTUR. – Nakł. częściowo skonfiskowany. – Zawiera m.in. utwór sceniczny *Wojna* oraz wiersz 20 milionów, który był wstępem do utworu scenicznego *Bezrobotni*, wyst. I V 1939 przez Centr. Sekcję Teatr. TUR (inf. w przyp. Ł. Szymańskiego do poz. 9, wyd. 2 s. 327).

2. Do mieszkańców Marsa. Poezje. Wwa: Druk Grafika 1933, 64 s.

Na okł. data 1934.

3. Miłość przez małe „m”. Impresje erotyczne. Wiersze. [Wwa:] Nakł. Przyjaciół Autora 1933, 68 s. Podp.: E.Sz.

4. ABC. [Wiersze dla dzieci]. Ilustr. F. Thernerson. Wwa: „Społem” Związek Spółdz. Spożywców RP 1936, 46 s.

5. Płomień nad Sierra Morena. [Powieść; współaut.] L. Marczak. *Tydz. Rob.* 1936 nr 41-53.

6. Słońce na szynach. Poezje. Wwa: Związek Zawodowy Pracowników Kolejowych RP 1937, 32 s.

7. Rycerze pracy; Spółdzielczy świat. Inscenizacja spółdzielcza. [Współwyd. z:] B. Hertz: W bilansie jak w kontredansie. Wwa: Wydawn. Związek Młodzieży Spółdzielczej 1938, 15 s.

8. Przyjaciele. Wybór wierszy [dla starszych dzieci]. Przedm.: W. Grodzieńska. Wwa: NK 1954, 41 s.

9. Wiersze wybrane. Przedm.: S.R. Dobrowolski. Postł.: R. Loth. Wwa: Czyt. 1954, 194 s. Wyd. 2 rozszerz. Wybór i przyp.: Ł. Szymański. Przedm.: W. Broniewski. Tamże 1959, 347 s.

Zawiera też przekł. wierszy następujących autorów: R. Nunnens, J. Patino, L. Uhland, Lukrecjusz [fragm. O naturze wszechrzeczy; zob. Przekłady poz. 2].

10. Zgaduj, zgadula. [Zagadki dla dzieci]. [Przedm.:] R. Loth. Wwa: NK 1955, 31 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1957, wyd. 3 zmien. 1963.

11. Historia o lwie, co miał kleks na ogonie. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1956, [8] k. Wyd. 2 tamże 1959.

12. Wiersze. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1956, 60 s. Tu także opowieści wierszowane: *Opowieść o trzech ludziach*; *Mikołaj Kopernik*.

13. Koralowa opowieść. [Opowieść wierszowana dla dzieci]. Wwa: Ruch 1961, [8] k.

14. Niespodzianka. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1961, [24] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1970, wyd. 3 1978.

15. Satyry. Wybór: Ł. Szymański. Przedm. i komentarz: H. Ładosz. Wwa: Czyt. 1962, 215 s.

Zawiera działy: Satyra społeczno-polityczna. — Satyra antykatolicka. — Fraszki [tu m.in. cykl:] Fraszki cyniczne; Fraszki z domu boleści. — Liryka satyryczna [tu m.in. cykl:] Wiersze pisane w szpitalu Św. Ducha.

16. Sportowcy. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1963, [8] k.

17. W słoneczny świat. Wybór wierszy dla dzieci. [Przedm.]: H. Ładosz. Wwa: NK 1963, 98 s.

18. Mikołaj Kopernik. [Opowieść wierszowana dla dzieci]. Wwa: Ruch 1965, [6] k. Wyd. 2 tamże 1970. Zob. poz. 12.

19. Skowronkowa piosenka. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Ruch 1966, [6] k.

20. Dzieła zebrane. Oprac.: Ł. Szymański. Przep.: E. Rudziński, Ł. Szymański. [Przedm.]: R. Matuszewski. T. 1-2. Kr.: WL 1971, 709 + 787 s.

T. 1: Poezja rewolucyjna, liryczna i satyryczna. — T. 2: Utwory dla dzieci; Przekłady [A. Bürger, Lukrecjusz oraz utwory anonimowe]; Proza, publicystyka; Aneks [wspomnienia o E.Sz.].

21. Pod tęczowym sztandarem. Wiersze spółdzielcze. Wybór i wstęp: Z. Janczykowska. Wwa: Zakład Wydawn. CRS [Centrala Rolniczych Spółdz. „Samopomoc Chłopska”] 1971, 247 s.

22. [Wybór poezji]. Wwa: Czyt. 1972, 126 s.

23. Poezje wybrane. Wyboru dokonał i oprac. H. Ładosz. Wwa: LSW 1974, 122 s.

24. Wybór wierszy. Wyboru dokonał Ł. Szymański. Wwa: Czyt. 1977, 266 s.

25. Poezje. Wyboru dokonał Ł. Szymański. Wstępem opatrzył S.R. Dobrowolski. Wwa: PIW 1978, 240 s.

Zawiera także przekł. z A. Bürgera i Lukrecjusza.

26. Świat oczom ciekawym otwarty. [Wybór wierszy]. Wyboru dokonał Ł. Szymański. Wwa: NK 1982, 154 s. Wyd. 2 tamże 1986.

27. Wtajemniczenie. [Wybór wierszy]. Wyboru dokonał Ł. Szymański. Wwa: Iskry 1984, 145 s.

28. Słońce nam twarze opali. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Wydawn. Spółdzielcze 1987, [24] s.

29. Opowieść o trzech ludziach. [Wiersze]. Wyboru wierszy dokonał Ł. Szymański. Wwa: Wydawn. Spółdzielcze 1988, 32 s.

Zawiera m.in. Opowieść o trzech ludziach [poz. 12].

Słuchowiska radiowe: Prometeusz. Radio 1931. — Harcerze na dożynkach. Radio 1931.

Wydania tekstów piosenek z nutami, m.in.: Hymn ZZK [Związku Zawodowego Kolejarzy]. [Muz.:] L. Marczak. Wwa: Centrala ZZK 1938, [4] s.

— Marsz młodych spółdzielców. [Muz.:] E. Milewski. Wwa: Społem 1938, 4 s. — Majowe tango. (Tango bolero). [Muz.:] L. Marczak. Wwa: Akord [1939], [4] s. — Wódz; Marszałku! [Muz.:] T. Mayzner. [Wwa 1939], 6 s.

Przekłady

1. A. Bürger: Lenora. [Poemat]. Wwa: Druk Antiqua 1925 [właśc. 1932], 18 s.

Rok zmian. na życzenie autora

2. T. Lucretius Carus: O naturze wszechrzeczy. Druk fragm.: *Droga* 1934 nr 12, *Zet* 1936/1937 nr 7, *Nowa Kwadryga* 1937 nr 3, *Pion* 1937 nr 9, *Skamander* 1937 nr 78/80, *Sygnaly* 1937 nr 27, *Leuy Tor* 1946 nr 7. Zob. też Twórczość poz. 9. Wyd. całości: Do druku przygot. I. Krońska. Komentarzem opatrzył K. Leśniak. Wwa: PWN 1957, 429 s. PAN Kom. Filoz.

Praca redakcyjna

1. Piosenki robotnicze. Oprac. lit. ... Oprac. muz.: L. Marczak. Wwa: ZG Tow. Uniw. Robotniczego 1938, 43 s.

Tu także teksty piosenek oraz przekłady E.Sz.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP j. — PP (R. Loth). — LP XX w. (R. Matuszewski). — NSLD (J.Z. Bialek).

[Do mieszkańców Marsa:] J.N. Miller: Mars na służbie ziemi. *Naprzód* 1934 nr 27, toż *Robotnik* 1934 nr 43; S. Napierkowski. *Mies. Lit. i Szt.* 1935/36 nr 4. — H. Domański. *Pion* 1937 nr 13 [rec.: Słońce na szynach]. — B. Dudziński: Poezja Sz. *Sygnaly* 1939 nr 65. — H. Ładosz: E.Sz. — poeta polskiego proletariatu. *Leuy Tor* 1946 nr 7. — M. Piechał: E.Sz. — poeta wspólnoty robotniczej (w czwartą rocznicę zgonu). *Robotnik* 1948 nr 133. — R. Loth: Posiew czerwony. W dziesiątą rocznicę śmierci E.Sz. *Nowa Kult.* 1954 nr 6. — J. Rużyło-Pawłowska. *Polonistyka* 1954 nr 5 [rec.: Wiersze wybrane. 1954]. — W. Broniewski: O poezji E.Sz. *Tryb. Lit.* 1958 nr 50. — H. Ładosz: E.Sz. *Życie Lit.* 1958 nr 49. — [H. Ładosz] W. Wrotnowski: Die Szene am Bach. (W 15 rocznicę śmierci E.Sz.) *Nowa Kult.* 1958 nr 50, przedr. zmien. i rozszerz. pt. Scena nad strumieniem w: E. Szymański: Dzieła zebrane. T. 2. Kr. 1971. — [Wiersze wybrane. 1959:] L. Kobied: Nowy wybór wierszy E.Sz. *Nowa Kult.* 1960 nr 11; E. Pięnkowska: Spotkanie po latach. *Polonistyka* 1960 nr 3; S. Pietak: Poeta robotniczej Woli. *Orka* 1960 nr 12; S. Pollak: Poeta żywej struny. *Twórczość* 1960 nr 5; J. Śpiwak: Poeta trybun. *Nowe Książ.* 1960 nr 7. — S. Kotodziejczyk. *Rocz. Lit.* 1957 wyd. 1962 [rec. przekł.: T. Lucretius Carus: O naturze wszechrzeczy]. — H. Zatorska: O E.Sz. wspomnienie (ściśle osobiste). *Polonistyka* 1963 nr 2, przedr. w: E. Szymański: Dzieła zebrane. T. 2. Kr. 1971. — Z. Mitzner: Słowo o E.Sz. *Twórczość* 1964 nr 4, przedr.: rozszerz. w: E. Szymański: Dzieła zebrane. T. 2. Kr. 1971 oraz w: Z. Mitzner: Spotkania, polemiki, korespondencja. Kr. 1979. — M. Warnęska: Pieśń o Woli. W: Mazowieckie ścieżki pisarzy. Wwa 1966. — J. Dąbrowski: Wspomnienie o E.Sz. *Pokołonia* 1969 nr 2/3, przedr. w: E. Szymański: Dzieła zebrane. T. 2. Kr. 1971. — R. Matuszewski: E.Sz. i jego poezja. *Mies. Lit.* 1969 nr 11, przedr. jako przedm. w: E. Szymański: Dzieła zebrane. T. 1. Kr. 1971. — [Dzieła zebrane:] B. Faron: Poeta rewolucji społecznej. *Nowe Książ.* 1971 nr 20; J. Marx. *Tyg. Kult.* 1971 nr 49; S.R. Dobrowolski: Zaproszenie do dyskusji. *Poezja* 1972 nr 3. — K. Woźniakowski: Poeta proletariatu. *Życie Lit.* 1973 nr 50. — J. Żernicki: Konsekwencje E.Sz. *Poezja* 1973 nr 12. — E. Scherner: Eine Botschaft trifft ein...

(Zeilen für E.Sz.). *Neue Deutsche Literatur*, Berlin 1974 nr 12. — J. Wegner: Piewca ludzkiej tesknoty. *Kultura* 1974 nr 1. — B. Drozdowski: Poeta bez legendy. *Życie Lit.* 1977 nr 28, polem. [K.T. Toeplitz] K.T.T.: Po co łamać krzesła? *Kultura* 1977 nr 35, przedr. *Poezja* 1977 nr 12. — B. Drozdowski: Poeta na tle. *Poezja* 1977 nr 12. — B. Drozdowski: E.Sz. — poeta. W tegoż: O poezji. Wwa 1977. — M. Piechał: Zasadniczy E.Sz. *Mies. Lit.* 1977 nr 11, polem. R. Matuszewski: Zasadniczy, ale żywy. (Głosa w sporze o poezję E.Sz.). *Tamże* 1978 nr 2. — B. Faron: Poezja agitacyjno-estradowa E.Sz. *Zdanie* 1978 nr 3, przedr. w: Poeci dwudziestolecia międzywojennego. T. 2. Wwa 1982. — M. Milewski: Poeta klasy walczącej. *Nowe Książ.* 1978 nr 9. — B. Krzywobłocka: Edward Szymański. [Szkieł biograficzny]. Wwa: Iskry 1983, 132 s. — J. Papuzińska: Wystawa poezji. *Nowe Książ.* 1983 nr 3 [rec.: Świat oczom ciekawym otwarty]. — H. Zatorska: E.Sz. *Literatura* 1984 nr 7. — K. Niedźwiecki: Nieobecny buntownik. (E.Sz.). *Kultura* 1987 nr 38. — R. Matuszewski: E.Sz. W: OLP. Ser. 6. T. 3. Kr. 1993.

B.M.

SZYMAŃSKI Wiesław Paweł ur. 1932

Pseud.: Cz.T.; Cz. Toborecki; Czesław Toborecki; W.P.S.; W.S. Historik literatury, krytyk literacki, prozaik.

Urodzony 18 lutego 1932 w Częstochowie; syn Piotra Szymańskiego, adwokata, i Marii z domu Ścieplek. Uczęszczał do Liceum im. R. Traugutta w Częstochowie; w 1949 zdał maturę. Przez rok uczył się w Wyższej Szkole Administracyjno-Handlowej w Częstochowie, a następnie studiował filologię polską na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Debiutował w 1953 artykułem o poezji Aleksandra Rymkiewicza pt. „Kronikarz wojen i dnia dzisiejszego”, zamieszczonym w *Tygodniku Powszechnym* (nr 3); w tymże roku ogłaszał także recenzje w *Dziś i jutro* (w obu tych pismach publikował w 1954 też pod pseud. Czesław Toborecki). W 1955, po uzyskaniu magisterium, zamieszkał w Krakowie. Rozwijał twórczość krytycznoliteracką, ogłaszając artykuły i recenzje głównie w *Tygodniku Powszechnym* (do 1965; w 1955 i 1960-61 też pod pseud. Czesław Toborecki), a także w *Znaku* (1958-59, 1962-66). Od 1962 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1962 ożenił się z Danutą Jakubowską (zmarła 1993). W latach następnych stale współpracował jako krytyk literacki ze *Współczesnością* (1964-66), *Życiem Literackim* (1966-70), *Poezją* (1967-73), a także zamieszczał prace krytyczne w *Ruchu Literackim* (1964-66), *Twórczości* (1965-70) i *Miesięczniku Literackim* (1966-68). Równocześnie prowadził badania naukowe dotyczące literatury współczesnej. W 1969 uzyskał doktorat w Instytucie Badań Literackich PAN na podstawie pracy „Z dziejów czasopism literackich w dwudziestolecu międzywojennym” (promotor prof. Kazimierz Wyka). W tymże roku został zatrudniony jako adiunkt na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). W 1973 habilitował się na UJ na podstawie rozprawy pt. „Neosymbolizm — o awangardowej poezji polskiej w latach

trzydziestych”. W 1972-75 był lektorem języka polskiego i wykładowcą historii literatury polskiej na uniwersytecie w Nancy (Francja). Za osiągnięcia w dziedzinie badań naukowych otrzymał w 1974 i 1982 nagrody Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki III stopnia, a w 1990 nagrodę Ministra Edukacji Narodowej. Po powrocie do Krakowa w 1976 został mianowany docentem w Instytucie Filologii Polskiej UJ. W 1977 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W tymże roku otrzymał nagrodę Wydziału Kultury i Sztuki m. Krakowa. W 1977-81 wchodził w skład zarządu Oddziału Krakowskiego ZLP; od 1977 był też opiekunem Koła Młodych przy tym Oddziale. Wznowił współpracę z *Tygodnikiem Powszechnym*, publikując na jego łamach artykuły (1980-89). W 1982 był założycielem i współredaktorem niezależnego mówionego czasopisma literackiego pt. *NaGłos*. W 1986-87 wygłaszał odczyty na uniwersytetach w Kopenhadze, Fryburgu, Lozannie i Budapeszcie. W 1989 został członkiem SPP. W tymże roku otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. W 1991 podjął współpracę z pismem *Arka* (tu artykuły i eseje; w 1992-93 członek redakcji). W 1994 wszedł w skład redakcji krakowskiego dwumiesięcznika *Arcana*. W 1997 ożenił się z Elżbietą Morawiec, teatrologiem. W 2000 został mianowany profesorem zwyczajnym na UJ. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1991). Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ballady przed burzą, Szkice literackie, Wwa: PIW 1961, 247 s.

Zawartość: W połowie dwudziestolecia, Władysław Sebyla i „Kwadruga”; Podróżny z „Dyliżansu filozoficznego”. O Bolesławie Miecimskim; Legenda o „Unitowszcaku” [dot. Z. Unitowskiego]; Literatura trzech punktów, O Stefanie Flukowskim; W kręgu Czechowicza [dot. pisarzy: S. Piętaka, B.L. Michalskiego, H. Domańskiego, W. Podstawki, A. Rzeczycki, J. Śpiewakal].

2. Od metafory do heroizmu. Z dziejów czasopism literackich w dwudziestolecu międzywojennym. [Szkice]. Kr.: WL 1967, 257 s. Wyd. 2 rozszerz. pt. Z dziejów czasopism literackich w dwudziestolecu międzywojennym. Kr.: WL 1970, 386 s. Rozprawa doktorska.

Zawartość: Osobowość a poetyka; W połowie dwudziestolecia (O „Kwadrudze”) [por. poz. 1]; Spadkobiercy Peipera, (O „Linii”); „Żagary” i żagaryści; Z dziejów lewicy literackiej, (O „Lewarze”); „Marcholt” i Profesor [dot. S. Kofalczkowskiego]; Co za czasy! (O „Naszym Wyrazie”); Współczesność i maska, (O „Ateneum”); Trzeci wyraz. — W wyd. 2 ponadto: Od autora. W sprawie Ch.O.S. [Chrześcijańskiej Odbudowy Świata] (O „Verbum”); „Okolice Poetów” i autentyzm; Wydajemy we Lwowie... (O „Sygnałach”).

3. Świadomość estetyczna polskiej awangardy. O „Zwrotnicy”. [Szkice]. Kr.: WL 1971, 36 s. PAN Oddz. w Kr. Przedr. zob. poz. 5.

4. Konstanty Ildefons Gałczyński. Wwa: PIW 1972, 135 s.

5. Neosymbolizm. O awangardowej poezji polskiej w latach trzydziestych. Kr.: WL 1973, 385 s.

Rozprawa habilitacyjna.

Zawartość: Od autora. — Cz. 1. Świadomość estetyczna polskiej awangardy. (O *Zwrotnicy*) [poz. 3]. — Cz. 2. Teoria i praktyka. (Kilka niekonsekwencji): Od metafory do reportażu. (Poezja T. Peipera); Nadrealista mimo woli (Poezja J. Brzękowskiego). — Cz. 3. Tradycja i nowoczesność. (Poeci przelomu): Liryka „nurtu ciemnego” (Poezja W. Sebyły); Synkretyzm – niebezpieczeństwo awangardyzmu. (Poezja S. Flukowskiego). — Cz. 4. Natura i Apokalipsa. (Z dziejów „wizji” i jej realizacji): Słowo czy czyn? (Poezja T. Bujnickiego); Przerwana młodość. (Poezja T. Gajcego). — Cz. 5. Obsesja i udręka. (W kręgu psychoanalizy): Z doświadczeń głodu i wyobcowania. (Poezja S. Piętaka); Ze źródeł wiejskiej alchemii. (Poezja J.B. Ożoga). — Cz. 6. Neosymbolizm – próba zarysu. (O awangardowej poezji polskiej w latach trzydziestych).

6. Outsiderzy i słowiarze. Eseje, szkice, interpretacje. Wr.: Ossol. 1973, 377 s.

Zawartość: Od autora. — Skazani na samotność. Eseje: Glosa I: Powrót do Leśmiana; Irzykowski garderoba duszy; Uczta skazanych. O dramatach Stanisława Ignacego Witkiewicza; Na początku było Słowo. O prozie Brunona Schulza; Oblicze współczesnego Europejczyka. (O Stefanie Napierskim. — Do i od Przybosia. Szkice: Glosa II: W kręgu słowa: Między ciemnością a świtem. Poezja Artura Międzyzreckiego; Kwadratura koła. Poezja Tymoteusza Karpowicza; „Się nauczyłem nie przeżywać”. Poezja Mirona Białoszewskiego; — Świat zwielokrotniony: „Żyję w podziw”. Poezja Juliana Przybosia; — W kręgu tradycji: „Jak ostro całowany tasak”. Poezja Stanisława Grochowiaka; Poezja scyty i psalmisty. Liryka Tadeusza Nowaka; Wieczny komiwojażer. Poezja J.M. Rymkiewicza. — Sam na sam z wierszem. Interpretacje: Glosa III: W stronę historii: Zbigniew Bińkowski „Kształt nagły”; Stanisław Grochowiak „Koleda”; — W stronę zabawy: Konstanty Ildefons Gałczyński „Wjazd na wielorybie”; Artur Międzyzrecki „Zamówienia”; — W stronę poznania: Wisława Szymborska „Woda”; Zbigniew Herbert „Ścieżka”; — W stronę ziemi: Tadeusz Nowak „Psalm o czosnku i chlebie”; Urszula Kozioł „Skazy znaków”.

7. Julian Przyboś. Wwa: PIW 1978, 153 s.

8. Niedźwiedź w katedrze. [Powieść]. T. 1-3. Wwa: Czyt. 1981, 209 + 219 + 188 s. Wyd. 2 Kr.: Księg. Akademicka 2001, 465 s.

T. 1. Sonata na fortepian, T. 2. Słońce w Pirenejach; T. 3. Most nad zatoką.

9. „Odrodzenie” i „Twórczość” w Krakowie (1945-1950). Wr., Kr.: Ossol. 1981, 141 s. PAN Oddz. w Kr.

10. Rozmowy z pisarzami. Kr.: Znak 1981, 217 s.

Rozmowy: S. Pigoń, M. Dąbrowska, J. Iwaszkiewicz, J. Parandowski, A. Stonimski, K.A. Jaworski, E. Szelburg-Zarembina, S. Flukowski, M. Jastrun, J. Brzękowski, J. Strykowski, A. Wazyk, J. Zagórski, A. Świrszczyńska, P. Jasienica, K. Wyka, J. Dobraczyński, S. Kisielewski, H. Malewska, Z. Bińkowski, K. Filipowicz, J. Kott, S. Dygat, P. Hertz, W. Wtrpza, S. Lem, A. Międzyzrecki, J. Bocheński, J. Kwiatkowski, W. Woroszyński, A. Kijowski, Z. Kubiak, J. Błoński. — Pierwot. w *Dz. Powsz.* w l. 1963-1965.

11. Chwila bez godziny. Powieść. Kr.: WL 1982, 211 s.

Cz. 1 „Tryptyku listopadowego”; cz. 2, 3 zob. poz. 12, 14. Przekł. węgier.: Órák helyett percek. [Przeł.] G. Csordás. Budapest 1987.

12. Listy nad wodami. Powieść. Kr.: WL 1987, 287 s.

Cz. 2 „Tryptyku listopadowego”; cz. 1, 3 zob. poz. 11, 14.

13. Z mroku korzeni. (O poezji Karola Wojtyły). Kalwaria Zebrzydowska: „Calvarianum” 1989, 91 s.

14. Wysokie schody. Powieść. Kr.: WL 1990, 318 s.

Cz. 3 „Tryptyku listopadowego”; cz. 1, 2 zob. poz. 11, 12.

15. Ostatni romans. [Szkice literackie]. Kr.: Universitas 1991, 179 s.

Zawartość: Od autora. — I. Małe rzeczy foremne. (Powojenna twórczość Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego). — II: Don Kichot i Sancho Pansa; Dwie samotności. (O Słowackim i Norwidzie); Polski alfabet romantyczny; Budowa Świętego Przymierza; Jeden z listy katyńskiej. (Dr Józef Władysław Jakubowski). — III: „Życia własnego przechodzień”. (O poezji Jana Śpiewaka); „Wieczność urasta ze spojrzania”. (O poezji Jerzego Zagórskiego); „Łakomstwo świata”. (O twórczości Jana Józefa Szczepańskiego); Dokądkolwiekkąd i niewiadomogdzie. (O Kazimierzu Wyce).

16. Uroki dworu. Rzecz o zniewalaniu. [Szkice literackie]. Kr.: Arka 1993, 124 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kr.: Arcana 1994, wyd. 3 poszerz. tamże 1997.

Zawartość: Przedmowa; Uroki dworu. (Maria Dąbrowska); Korzenie utopii. (Julian Przyboś); Chłopska miłość. (Tadeusz Nowak); Uśmiech Sartre’a. („Przekrój” i...); — W wyd. 3 dodano: Bezwonny niebyt. (Literacki Nobel 1996) [dot. W. Szymborskiej].

17. Cena prawdy. [Szkice]. Kr.: Arcana 1996, 129 s.

Zawartość: I. Klemens von Metternich: Początki „realnej polityki”; Budowa „Świętego Przymierza” [poz. 15]. — II. Pan Julian z Ursynowa [dot. J. Ursyna Niemcewicza]. — III. Początek i koniec – Ferdinand Goetel. — IV. „Wiadomości”. Tylko jeden rok...; Zniewolona Europa; Zniewolony intelektualista. — V. Tak-tak, nie-nie – Herbert: Suchy poemat moralisty?; Tak trzeba, nie wysłany list; Kompromis za trzydzieści srebrników.

18. Moje dwudziestolecie 1918-1939. [Szkice]. Kr.: Arcana 1998, 593 s.

Zawartość: Przedmowa – Cz. I. Od metafory do heroizmu z poz. 2: Osobowość a poetyka; W połowie dwudziestolecia. (O „Kwadrzydze”); „Żagary” i żagaryści; „Marcholt” i profesor; W sprawie Ch.O.S. [Chrześcijańskiej Odbudowy Świata] (O „Verbum”); Współczesność i maska. (O „Ateneum”); Trzeci wyraz. — Świadomość estetyczna polskiej awangardy. (O „Zwrotnicy”) [poz. 3]. — Cz. II. Neosymbolizm z poz. 5: Teoria i praktyka; Tradycja i nowoczesność; Natura i apokalipsa. (Z dziejów „wizji” i jej realizacji); Neosymbolizm – próba zarysu. (O awangardowej poezji polskiej w latach trzydziestych). — Cz. III. Outsiderzy z poz. 1: Legenda o „Uniforszczaku”; Podróżny z „Dyłażansu filozoficznego”; O Bolesławie Micińskim. — z poz. 6: Powrót do Leśmiana; Irzykowski garderoba duszy; Uczta skazanych (O dramatach Stanisława Ignacego Witkiewicza); Na początku było Słowo. (O prozie Brunona Schulza); Oblicze współczesnego Europejczyka. (O Stefanie Napierskim); — nadto: Świadomość bez mitów. (O Józefie Czechowiczu).

19. Sam na sam z wierszem. Wiersze i interpretacje. Kr.: Arcana 2000, 116 s.

Zawartość: Sam na sam z wierszem. Interpretacje [poz. 6], — nadto: Czesław Miłosz „Bramy Arsenatu”; Julian Przyboś „Napis II”; Karol Wojtyła „Myśląc Ojczyznę...”; „Stanisław”.

Prace redakcyjne

1. Czesław Miłosz. Materiały z sesji naukowej. Kraków, 9-12 czerwca 1981 r. Pod red. ... Wwa, Kr.: PWN nakł. UJ 1987, 182 s. *Zesz. Nauk. UJ. Pr. Hist.-lit.* 67.

Sesja organizowana przez Inst. Filologii Pol. UJ.

2. L. Czuchajowski: Moje niebo. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Kr.: Arcana 1994, 179 s.

3. L. Czuchajowski: Dwie połowy czasu. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Kr.: Arcana 1996, 181 s.

4. L. Czuchajowski: Gruszów i biały koń. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Kr.: Arcana 1997, 146 s.

5. L. Czuchajowski: Idą zmartwychwstańcy, idą. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Kr.: Arcana 1998, 145 s.

6. L. Czuchajowski: Pani profesorka i diabły. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Kr.: Arcana 2000, 138 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank 1967, 1975, 1977, 1988, 1999, 2001. — Wywiad: Przesunięta klisza. Rozm. M. Urbanowski. *Arcana* 2002 nr 2.

SWPP 2 (R. Loth). — PP (R. Loth). — LP XX w. (M. Kisiel).

[Ballady przed burzą.] P. Kuncewicz: Pierwszy krok na ziemi niczyjej. Dyskusyjnie — na marginesie książki Sz. Współczesność 1961 nr 19; Z. Starowiejska-Morstinowa: Ballady niromantyczne. *Tyg. Powsz.* 1961 nr 38; M. Skwarczyński: Ballada po burzy. *Znak* 1962 nr 4; J. Susul: Przed zakretem. *Wieź* 1962 nr 5; E. Szonert: liryczny debiut krytyka. *Kierunki* 1962 nr 8. — [Od metafory do heroizmu.] Z. Macuzanka: Nie tylko szperactwo. *Nowe Książ.* 1967 nr 24; J. Witan: Co za czasy! *Mies. Lit.* 1967 nr 12; S. Balbus: Kłopoty z heroizmem. *Zycie Lit.* 1968 nr 6; A. Biernacki: Publicystyka poetów i aluzje krytyka. *Wieź* 1968 nr 10; T. Klak: Moje lektury. *Kamena* 1968 nr 3; J. Niecikowski: Zpełny chaos faktów. *Współczesność* 1968 nr 21; M. Szpakowska: Poetyka i światopogląd. *Twórczość* 1968 nr 2; J. Zacharska: Opis i synteza. *Poezja* 1968 nr 5. — [Konstanty Ildefons Gałczyński] S. Melkowski: Gałczyński natchniony. *Nowe Książ.* 1972 nr 20; B. Rogatko: Gałczyński niepopulamy. *Zycie Lit.* 1972 nr 48; S. Bryndza-Stabro: Wspomnienie „Zielonej Gęsi”. *Ruch Lit.* 1973 nr 3. — [Neosymbolizm.] Z. Miedziński: Ludowy nurt w neosymbolizmie. *Tyg. Kult.* 1973 nr 35; A.K. Waśkiewicz: „Norma dnia” i „pasja nocy”. *Ruch Lit.* 1974 nr 2 [dot. też: Outsiderzy i słowiarze]. — [Outsiderzy i słowiarze.] A. Zawada: Krytyk jako outsider. *Odra* 1974 nr 1; A. Zieniewicz: Z szuflady krytyka. *Nowe Książ.* 1974 nr 3. — [Julian Przyboś.] A. Konkowski: Świat widziany na opak. *Nowe Książ.* 1978 nr 21; A.K. Waśkiewicz: „Poezja zdziwionego pastuszka”. *Twórczość* 1978 nr 11; J.Z. Brudnicki: Przybośia portret w starej ramie. *Poezja* 1979 nr 8; A. Sulikowski: Odczytywanie Przybośia. *Znak* 1979 nr 10; S. Gębała, *Ruch Lit.* 1980 nr 1. — A. Biernacki: Kamufliant nieład. *Tyg. Powsz.* 1982 nr 31 [rec.: „Odrodzenie” i „Twórczość” w Krakowie (1945-1950)]. — [Niedźwiedź w katedrze.] J. Łukasiewicz: Przesunięta klisza. *Tyg. Powsz.* 1982 nr 26; W. Pawłowski: Nie warto było. *Literatura* 1982 nr 2; T.J. Żółciński: Między Trojanekami a Zatoką San Francisco. *Mies. Lit.* 1982 nr 8; T. Blażewski: Kostka Rubika. *Odgłosy* 1983 nr 1, przedr. w tegoż: *Literatura jako literatura*. Łódź

1987; Z. Florczak: Powieściopisarz ambitny. *Nowe Książ.* 1983 nr 5. — [Chwila bez godziny.] J. Pięszczachowicz: Krzyk i milczenie. *Nurt* 1983 nr 9, przedr. w tegoż: *Na widnokręgu historii*. Kr.: 1988; S. Tomala: W tyglu historii. *Mies. Lit.* 1983 nr 5; E. Starosta: Spotkania w czasie zatrzymanym. *Fakty* 1983 nr 31; A. Nasilowska: Tożsamość. *Odra* 1984 nr 3; J. Ciekie-wicz: Świat trudnych wyborów. *Mies. Lit.* 1987 nr 1 [dot. też: Niedźwiedź w katedrze]. — [Listy nad wodami.] W. Maciąg: Osamotnieni po klęsce. *Tyg. Powsz.* 1987 nr 40; J. Ciekie-wicz: Listy nienapisane. *Mies. Lit.* 1988 nr 12; M. Jentys: I nie osądzą go sprawiedliwie... *Nowe Książ.* 1988 nr 2; K. Kania: Wygnani z ojczyzny. *Kierunki* 1988 nr 16; B. Rogatko: Obok bitewnego zgiełku. *Literatura* 1988 nr 7. — M. Stala: Poza rozpacz i bezsilność. *Tyg. Powsz.* 1990 nr 4 [rec.: Z mroku korzeni]. — J. Koprowski: Meternich i Czartoryski. *Nowe Książ.* 1991 nr 5 [rec.: Wysokie schody]. — [Uroki dworu.] D. Chabrajska, M. Rajewski: Anatomia zniewolenia. *Ethos* 1994 nr 4 [dot. też: J. Trznadel: Hańba domowa; S. Murzański: Między kompromisem a zdradą; M. Fik: Umysł zniewalany. *Tyg. Powsz.* 1994 nr 17; T. Jastrun: Uroki inkwizycji. *Dekada Lit.* 1994 nr 6; W. Nawrocki: Siedem tez o uprawianiu historii. *Dziś* 1994 nr 11; L. Szaruga: Postsocrealizm. *Zycie Warsz.* 1994 nr 92; M. Urbanowski: Dno komplikacjonizmu. *Dekada Lit.* 1994 nr 10; A. Zieniewicz: Socrealizm po katolicyku. *Wiad. Kult.* 1995 nr 10. — M. Lalak: Rzecz o wolności. *Nowe Książ.* 1996 nr 9 [rec.: Cena prawdy]. — [Moje dwudziestolecie 1918-1939.] M. Urbanowski: Osobowość Dwudziestolecia. *Arcana* 1999 nr 5; A. Zawada: Sumowanie dwudziestolecia. *Nowe Książ.* 1999 nr 4. — A. Piwkowska: Poezja jako dramat wyboru. *Nowe Książ.* 2000 nr 12 [rec.: Sam na sam z wierszem].

K.B.

SZYMAŃSKI Zbigniew ur. 1927

Pseud.: Witold Tarasiewicz.

Poeta.

Urodzony 21 sierpnia 1927 w Wilnie; syn Stanisława Szymańskiego, urzędnika, i Józefy Jasińskiej. Do szkół uczęszczał w Wilnie, gdzie mieszkał nadal po wybuchu II wojny światowej i pracował jako robotnik w fabryce maszyn rolniczych. W czasie okupacji niemieckiej został w 1944 członkiem AK; jako żołnierz oddziału „Gronie” brał udział w wyzwaniu Wilna w lipcu 1944 i dostał się do niewoli sowieckiej. Internowany przez NKWD i osadzony w obozie w Miednikach, został następnie wywieziony do Kafugi i wcielony do 361. Gwardyjskiego Pułku Piechoty Armii Czerwonej. W lutym 1945 został skierowany przez Związek Patriotów Polskich do I Armii Wojska Polskiego (1. Pułk Piechoty). Po zakończeniu wojny i zdemobilizowaniu, w listopadzie 1945 zamieszkał w Gdańsku. Tu zdał eksternistycznie maturę i studiował na Wydziale Architektury w Gdańskich Technicznych Zakładach Naukowych; w 1948 otrzymał dyplom technika architektury i budownictwa. W 1949 ożenił się z Zofią Oniskiewicz. Debiutował w 1950 wierszem pt. „Wieża Jacek w Gdańsku”, ogłoszonym w *Tygodniku Powszechnym* (nr 45; pod pseud. Witold Tarasiewicz). Publikował wiersze m.in. na łamach *Nowej Kultury* (1951-54), *Dziennika Bałtyckiego* (1952-60) oraz *Twórczości* (1952, 1956). Od 1952 należał do ZLP (do rozwiązania

Związku w 1983). Od 1954 kierował prywatnym Biurem Projektów Architektonicznych w Gdańsku; prowadził m.in. budowę kościoła Najświętszej Maryji Panny w Gdyni. Równocześnie kontynuował twórczość poetycką, ogłaszał utwory m.in. nadal w *Dzienniku Bałtyckim* (do 1985; tu też tłumaczenia wierszy z języka rosyjskiego), *Głosie Wybrzeża* (1963-67) i miesięczniku *Litery* (1964-66). W 1973 został aresztowany pod zarzutem przestępstwa gospodarczego i przez cztery lata przebywał bez wyroku w zakładzie karnym w Katowicach (uniewinniony w kwietniu 1977). W tym czasie napisał liczne wiersze, dwie powieści i wspomnienia z czasów wojny. W 1989 został członkiem SPP. Mieszka w Gdyni.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wiersze gdańskie. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1954, 66 s.

Cykł: Wiersze gdańskie; Profil świtu

2. Dnie niepokoju. [Wiersze]. Gdynia: WM 1959, 37 s.

Wyd. staraniem Oddz. Gdańskiego ZLP i Prezydium WRN w Gdańsku.

3. Wygasanie form. [Wiersze]. Gdynia: WM 1967, 41 s.

Cykł: Wygasanie form; Wiersze zimowe.

4. Erotyki kaszubskie. [Wiersze]. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomór, 1973, 14 s.

5. Niosący światło. [Wiersze]. Powst. 1973-1976. Gdańsk: WM 1979, 60 s.

Cykł: Kołysanie; Brzegiem nocy; Malowanki z pamięci; Niosący światło; Krąg cienia.

6. Gdańsk. Poemat. Powst. 1976. Pierwodr. w tomie: Światło, które chronię zob. poz. 9. Wyd. osob. z podtyt. Fragment polityki. Gdańsk: WM 1988, 71 s.

Części: Staje się miasto; Noc; Korabnicy; Miasto; Dzieło snycerza; Noc wigilijna; Noc idzie pruska.

7. Przecięcie. [Wiersze]. Wybór: F. Fenikowski. Gdańsk: WM 1977, 122 s.

Cykł: Ku ogrodowi nocy; Światło miejsc; Falowanie obrazów; Pieśń o ziemi kaszubskiej; Przecięcie; Pożegnania.

8. Pieśń o ziemi kaszubskiej. [Wiersze]. Wybór i red.: J. Konopacka. Gdańsk: Zrzesz. Kaszub.-Pomór., Oddz. Miej. 1981, 56 s.

Cykł: „A w Bałtyku jantar krwawy”; Drogami Kaszub.

9. Światło, które chronię. Wiersze i poematy. Gdańsk: WM 1982, 215 s.

Wybór wierszy z poz. 1-7 oraz wiersze nowe. — Zawiera cykl: Ze snu jeste; Ścieżka kozłarza; Spopielanie; Z dna ciemności; Język śniedzi; A Pietra nie przychodzi...; Tryptyk Vilonowski; Pieśń o ziemi kaszubskiej [fragn. poz. 7]; Opisanie miasta. (Polityki) [poz. 6]; Malowanki z pamięci; Światło, które chronię.

10. Opowieści gdańskich zegarów. [Wiersze dla dzieci]. Gdańsk: KAW 1984, 64 s. Wyd. 2 tamże 1991.

11. Przygody Piotrusia na pirackiej wyspie. [Opowieść dla dzieci]. Gdańsk: WM 1988, 186 s.

12. Nam nie ująć Ciebie poematem. Gdańsk: Marpress 1997, 30 s.

Praca redakcyjna

1. P. Kotow: Z tamtego brzegu. [Wiersze]. Wyboru dokonał ... Gdańsk: WM 1980, 107 s.

Tu także m.in. przekłady Z.Sz.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1977, 1988, 2001. — SWPP 2 (B. Winkłowa).

[Wiersze gdańskie:] A. Drawicz. *Życie Lit.* 1954 nr 39; A. Kamińska. *Nowa Kult.* 1954 nr 15. — W. Dąbrowski: *Koleś Sierioży: Współczesność 1960* nr 15. — W. Dąbrowski: *Dnie niepokoju.* — [Wygasanie form:] J. Kotlica: *Podsyćanie formy.* *Litery* 1967 nr 12; J. Mazurczyk: *Wygasanie poezji.* *7-my Głos Tyg.* 1967 nr 48; J. Żernicki: *Melancholia poetyki stosowanej.* *Pomorze* 1968 nr 1. — K.K. Stolz: *O jedno kłamstwo więcej... a może o dziesięć?* *Litery* 1973 nr 12. — [Erotyki kaszubskie.] — J. Ryszkowski: *„Chciałoby się zagegać”.* *Nowe Książ.* 1978 nr 11. — [Przecięcie.] — T. Skutnik: *Światło miejsc.* *Fakty* 1980 nr 10. — [Niosący światło.] — E. Moskałówna: *Blask legendy.* *Głos Wybrz.* 1988 nr 179. — [Gdańsk.] — T. Winek: *Baśń czy powieść?* *Nowe Książ.* 1989 nr 4. — [Przygody Piotrusia na pirackiej wyspie].

K.B.

SZYMBORSKA Wisława
ur. 1923

Pseud.: Stańczykówna; sz.; (sz.); w.s.; W.S.; (w. szym.); (W. Szym.); (ws); (wu.).
Poetka, felietonistka.

Urodzona 2 lipca 1923 w Kórniku; córka Wincentego Szymborskiego, zarządcy dóbr zakopiańskich, a potem kórnickich hr. Władysława Zamojskiego, i Anny z domu Rotterdam. Od 1925 mieszkała z rodziną w Toruniu, a od 1929 w Krakowie, gdzie w 1935 rozpoczęła naukę w Gimnazjum ss. Urszulanek. W czasie okupacji niemieckiej kontynuowała naukę na tajnych kompletach tego Gimnazjum w Krakowie; w 1941 zdała maturę. Pracowała równocześnie zarobkowo, m.in. jako urzędniczka na kolei. W tym okresie zaczęła pisać utwory poetyckie. Debiutowała w marcu 1945 wierszem pt. „Szukam słowa”, opublikowanym w dodatku *Dziennika Polskiego* (nr 39) pt. *Walka* (nr 3). W tymże roku podjęła na Uniwersytecie Jagiellońskim studia polonistyczne, a w 1946 socjologiczne, które w roku akademickim 1947/48 przerwała. W 1947-48 pełniła funkcję sekretarza dwutygodnika oświatowego *Świetlica Krakowska*; ogłaszała tu od 1946 wiersze i recenzje teatralne. Zajmowała się też ilustrowaniem książek. W 1948 wyszła za mąż za Adama Włodka, poetę (rozwód 1954). Wiersze i przekłady poetyckie (głównie z języka francuskiego) publikowała m.in. w *Dzienniku Literackim* (1948-50),

Echu Tygodnia (1949) i *Nowej Kulturze* (1951-63). Występowała w cyklicznej audycji Polskiego Radia pt. „Kwadrans poetyckie” (1949-52). Opracowywała teksty librett operowych publikowanych przez Polskie Wydawnictwo Muzyczne. Od 1950 należała do PZPR. W 1953-68 wchodziła w skład redakcji *Życia Literackiego* i kierowała działem poezji tego tygodnika; zamieszczała tu wiersze, prowadziła też na zmianę z Włodzimierzem Maciągiem rubrykę „Pocztą literacką” (1960-68), a w 1967-81 ogłaszała felietony w cyklu pt. „Lektury nadobowiązkowe”. Od 1953 była członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Za twórczość poetycką otrzymała w tym okresie m.in. nagrodę MRN w Krakowie (1954) i Nagrodę Państwową (1955). W 1966 wystąpiła z PZPR w proteście m.in. przeciw usunięciu z partii Leszka Kołakowskiego. Od 1967 była związana z Kornelem Filipowiczem, prozaikiem. Odbywała wielokrotnie podróże po Europie. W 1972 otrzymała nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku. W 1975 należała do sygnatariuszy „Memoriału 59”, wyrażającego protest przeciwko projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. Od 1978 była członkiem niezależnego Towarzystwa Kursów Naukowych. W 1981 rozpoczęła współpracę z *Pismem*, którą kontynuowała w 1983 (nr 1-5), kiedy miesięcznik został wznowiony na kilka miesięcy po przerwie w okresie stanu wojennego, weszła też wówczas w skład jego kolegium. Ogłaszała tam swój cykl „Lektury nadobowiązkowe”, który następnie w 1984-85 drukowała w *Odrze*. W 1985 opublikowała wiersze w paryskiej *Kulturze* (pod pseud. Stańczykówna) i w niezależnym piśmie krakowskim *Arka*. W 1988 została członkiem Polskiego PEN Clubu, a w 1989 SPP. W 1990-97 była członkiem Rady pisma *NaGłos*, a w 1990-91 także współpracownicą tygodnika *Dekada Literacka*. Za twórczość literacką otrzymała liczne nagrody, m.in.: ZAIKS-u za twórczość przekładową (1990), niemiecką nagrodę im. J.W. Goethego, przyznaną przez m. Frankfurt nad Menem (1991), nagrodę Polskiego PEN Clubu za 1995, austriacką nagrodę im. J.G. Herdera, przyznaną przez Uniwersytet Wiedeński. W 1993 zaczęła ogłaszać cykl felietonów „Lektury nadobowiązkowe” w *Gazecie Wyborczej* (początkowo w dodatku *Gazeta o Książkach*, a następnie w *Gazecie Świątecznej*, z przerwą na przełomie 1996/97). W 1995 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przyznał jej doktorat honoris causa. W 1996 otrzymała Nagrodę Nobla w dziedzinie literatury przyznaną przez Akademię Szwedzką (z części nagrody utworzyła fundusz na cele charytatywne). W tymże roku została członkiem PAU. Otrzymała też nagrodę literacką m. Torunia i Getyngi im. S.B. Lindego. W 1997 została honorowym obywatelem m. Krakowa, otrzymała od Stowarzyszenia Gmin Małopolski tytuł „Małopolanin-

na roku” i od tygodnika *Wprost* tytuł „człowieka roku 1996”. Objęła wraz z Czesławem Miłoszem honorowy patronat nad Festiwałem Kraków 2000. W 2001 została członkiem honorowym Amerykańskiej Akademii Sztuki i Literatury, Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1955) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1975). Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dłatego żyjemy. [Wiersze]. Wwa; Czyt. 1952, 44 s. Wyd. 2 tamże 1954.
2. Pytania zadawane sobie. [Wiersze]. Kr.: WL 1954, 35 s.
3. Wołanie do Yeti. [Wiersze]. Kr.: WL 1957, 51 s.
4. Sól. [Wiersze]. Wwa; PIW 1962, 57 s. Nagroda Ministra Kultury i Sztuki II stopnia w 1963.
5. Wiersze wybrane. Wwa; PIW 1964, 115 s.
6. Poezje wybrane. Wybór i wstęp autorki. [Wwa:] LSW 1967, 118 s.
7. Sto pociech. Wiersze. Wwa; PIW 1967, 58 s. Nagroda nadzwyczajna MRN na Ogólnopolskim Festiwalu Poezji w Łodzi w 1969 oraz nagroda za najlepszy tomik poetycki 25-lecia na XI Łódz. Wiosnie Poetów w 1969.
8. Poezje. [Wybór]. Przedm.: J. Kwiatkowski. Wwa; PIW 1970, 169 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1977; wyd. 3 Wwa; Alfa 1987.
9. [Wybór wierszy]. Wwa; Czyt. 1970, 142 s. Tu też dział: Z nowych wierszy.
10. Wszelki wypadek. [Wiersze]. Wwa; Czyt. 1972, 45 s. Wyd. 2 tamże 1975. Nagroda w konkursie Ogólnopolskiego Festiwalu Poezji w Łodzi w 1972.
11. Lektury nadobowiązkowe. Kr.: WL. Wybór felietonów nt. książek z różnych dziedzin, druk. w stałej rubryce w *Życiu Lit.* (1967-81), *Piśmie* (1983), *Odrze* (1984-1985), *Gaz. Wyborczej* (od 1993). [Cz. 1; wybór tekstów z l. 1967-1972]. 1973, 272 s. Cz. 2. [Wybór tekstów z l. 1972-1978]. 1981, 237 s. [Cz. 3; wybór tekstów z cz. 1-2 oraz z l. 1973-1985]. 1992, 249 s. [Cz. 4; wybór tekstów z cz. 1-3 oraz z l. 1993-1996]. 1996, 276 s. Wyd. nast. tamże 1998. Przekł. holend. (wybór): Onverplichte lectuur [Przeł.] G. Rasch. Amsterdam 1998. [Cz. 5]; Nowe lektury nadobowiązkowe. 1997-2002]. 2002, 157 s.
12. Wybór wierszy. Wwa; PIW 1973, 189 s. Wyd. 2 uzup. tamże 1979, 221 s.
13. Tarsjusz i inne wiersze. Wwa; KAW 1976, [16] k.
14. Wielka liczba. [Wiersze]. Wwa; Czyt. 1976, 43 s. Wyd. 2 tamże 1977.

15. Sounds, feelings, thoughts. Seventy poems. [Wybór wierszy; przekł. i wstęp:] M.J. Kryński, R.A. Maguire. Princeton, Guildford: Princeton University Press 1981, 215 s. Wyd. nast. tamże [1996?]. Tekst w jęz. pol. i ang.

16. Gedichte. [Wybór wierszy; przeł.:] P. van Sambeek. Leiden: De Lantaarn 1983, 55 s. Tekst w jęz. pol. i holend.

17. Poezje wybrane II. Wyboru dokonała autorka. Wwa: LSW 1983, 127 s.

18. Ludzie na moście. [Wiersze], Wwa: Czyt. 1986, 44 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1988; wyd. łącznie z przekł. włos.: *Gente sul ponte*. Milano: Libri Scheiwiller 1996, 103 s.

Nagroda mies. *Odra* w 1987, Nagroda Kult. „Solidarności” za r. 1987, poetycka nagroda im. M. Sępa Szarzyńskiego w 1989, nagroda im. Z. Kallenbacha, przyznana przez Fundację im. Kościelskich w Genewie w 1991. Przyznanej w 1986 nagrody Funduszu Literatury W.Sz. nie przyjęła. Przekł.: serb.-chorw.: *ljudi na mostu*. [Przeł.] P. Vujičić. *Osijek* 1989, — włos.: *Gente sul ponte*. Milano 1996 [tekst w jęz. włos. i pol.].

19. Kwartet żeński. Kazimiera Iłkiewiczówna; Maria Pawlikowska-Jasnorzevska; ...; Ewa Lipska. Wiersze. Dwie wariacje w instrumentacji K. Dedeciusa. Wybór i tłum.: K. Dedecius. Pozn.: WP 1987, 162 s.

Teksty w jęz. pol. i niem. Wiersze W.Sz. i ich przekł. s. 85-127.

20. Poezje; Poems. Wybór, przekł. i postł.: M.J. Kryński, R.A. Maguire. Kr.: WL 1989, 237 s. Tekst w jęz. pol. i ang.

21. Wieczór autorski. Wiersze wybrała autorka. Wstęp: W. Ligęza. Wwa: Anagram 1992, 191 s.

22. Koniec i początek. [Wiersze]. Pozn.: Wydawn. a5 1993, 41 s.

Wyróżnienie *Tyg. Pousz*, za 1993 r.

Przekł.: grec.: *Telos ke archi*. [Przeł.] N. Chadzińnikolau. *Athéna* 1997, — jap.: *Owari-to hajimari*. [Przeł.] N. Mitsuyoshi. *Tokyo* 1997, — maced.: *Kraj i pocetok*. [Przeł.] P. Nakovski. *Skopje* 1994, — serb.-chorw.: *Kraj i početak*. [Przeł.] B. Rajčić. *Vršac* 1996.

Bibliofilskie wyd. osob. wiersza *Koniec i początek*: *Fin y principio; Koniec i początek*. [Ilustr.] R. Estevez. [Przeł.] A.A. Murcia Soriano, S. Barańczak, C. Cavanagh, P. Kamiński. [B.m.:] *Vigia* lok. 1996], [16] k.

Tekst także w jęz. hiszp., ang. i franc.

23. Dans la fleuve d'Héraclite. [Wybór wierszy; przeł.:] Ch. Jezewski, I. Macor-Filarska, [przy współpracy:] D. Autrand i in. *Beuvry: Maison de la Poésie Nord/Pas de Calais* 1995, 257 s.

Tekst w jęz. franc. i pol.

24. Postówie w: J. Bédier. *Dzieje Tristana i Izoldy*. Przeł. T. Boy-Żeleński. *Lekcja literatury z ...* Kr.: WL 1996, 98 s.

Tekst W.Sz. s. 140-144.

25. Widok z ziarnkiem piasku, 102 wiersze. [Wybór wierszy]. Pozn.: Wydawn. a5 1996, 186 s. Wyd. nast. łącznie z przekł. ang. pt. *Widok z ziarnkiem piasku; View with a grain of sand*. [Przeł.] S. Barańczak, C. Cavanagh. [Holandia: *Maria Diduch*] 1997, 4 składki luźne.

Tu też dział: *Nowe wiersze*.

Przekł.: ang.: *Widok z ziarnkiem piasku; View with a grain of sand*. [Przeł.] S. Barańczak, C. Cavanagh. [Holandia] 1997, — holend.: *Uitzicht met zandkorrel*. [Przeł.] G. Rasch. Amsterdam 1997, wyd. nast. Amsterdam 1998, — portug.: *Paisagem com grão de areia*. [Przeł.] J. Soza Gomes. Lisboa 1998.

26. Życie na oczekaniu. *Lekcja literatury z Jerzym Kwiatkowskim i Marianem Stałą*. Kr.: WL 1996, 47 s. Zawiera wybór 10 wierszy W.Sz. oraz szkice: J. Kwiatkowski W.Sz. [pierwodr. jako wstęp do poz. 8]. M. Stala: *Nic zwyczajnego. (Kilka uwag o poezji W.Sz.: Od „Wielkiej liczby” po „Koniec i początek”)*.

27. Nic dwa razy; Nothing twice. [Wybór wierszy i przekł.:] S. Barańczak, C. Cavanagh. [Postł.:] S. Barańczak. Kr.: WL 1997, 396 s.

Tekst w jęz. pol. i ang.

28. O śmierci bez przesady; De la mort sans exagérer. [Wybór wierszy i przekł.:] P. Kamiński. [Postł.:] M. Stala. Kr.: WL 1997, 231 s.

Tekst w jęz. pol. i franc.

29. Pod jedną gwiazdką; Pid odnijuje zirkoju. [Wybór wierszy i przekł.:] N. Sydiaczenko, S. Szewczenko. [Słowo wstępne:] W. Smaszcz. *L'viv: Kamenjar* 1997, 107 s.

Tekst w jęz. pol. i ukr.

30. Sto wierszy – sto pociech; Hundert Gedichte – hundert Freuden. [Wybór wierszy, przekł. i postł.] K. Dedecius. Kr.: WL 1997, 335 s.

Tekst w jęz. pol. i niem.

31. [Czternaście] 14 wierszy. Wybór: E. Dziadek i in. *Supraśl; Stow, „Uroczysko”* 1998, 47 s.

32. Nic darowane; Nulla è in regalo. [Wybór i przekł.:] P. Marchesani. Kr.: WL 1998, 220 s.

Tekst w jęz. pol. i włos.

33. Poezje wybrane; Poelijos rinktine. [Oprac.:] A. Kaleda. *Vilnius: Baltos Lankos* 1998, 251 s.

Tekst w jęz. pol. i litew.

34. Poczta literacka, czyli jak zostać (lub nie zostać) pisarzem. Wybór i układ tekstów: T. Wałas. Kr.: WL 2000, 146 s.

Wybór odpowiedzi W.Sz. druk. w dziale „Poczta literacka” *Życia Lit.* w l. 1960-1968. — Tu także wywiad z W.Sz.: *Rozmowa o „Poczcie literackiej”*. *Rozm. T. Wałas, s. 5-11*.

35. Wiersze wybrane. Wybór i układ autorki. Kr.: Wydawn. a5 2000, 363 s.

36. Żenski portret. [Przekł. i przedm.:] A. Nechaj. *Gaččina: SZPD [Severo-Zapadnyj Pečatnyj Dvor]* 2000, 81 s.

Tekst w jęz. pol. i ros.

37. Chwila. [Wiersze]. Kr.: Znak 2002, 44 s.

38. Taccuino d'amore. [Wybór wierszy; przeł. i oprac.] P. Marchesani. Milano: Libri Scheiwiller 2002, 104 s.

Tekst w jez. pol. i włos.

Wybory utworów w przekł.: albań.: *As fund as fillim*. [Przeł.] M. Saneja. Pejë 1997, — ang.: poz. 15, 20, 27; *Selected poems*. [Przeł.] G. Drabik, A. Flint, S. Olds. [USA ok. 1986]; *People on a bridge*. [Wstęp i przekł.] A. Czerniawski. London, Boston 1990, wyd. nast. tamże: 1991, 1996; *View with a grain of sand*. [Przeł.] S. Barańczak, C. Cavanagh. New York 1995, wyd. nast. London 1996 [przeł. nagrodzony w 1996 przez Amer. PEN Club i klub książki *Book-of-the-Month*]; *Poems new and collected 1957-1997*. [Przeł.] S. Barańczak, C. Cavanagh. New York 1998, wyd. nast. London 1999; *Miracle fair*. [Przeł.] J. Trzeciak. New York 2001, — arabski: *Al-šā'ir "wa-l-a'ālam": 'ašār muhtārat'*. [Przeł.] Hātif al Ganābī. Dimašq 1997, — białorus.: *Svet, varty, vjartannja*. [Przeł.] N. Macjaš. Minsk 1991, — bułg.: *Obmisljam sveta*. [Przeł.] B. Dimitrova. Sofija 1989, — chiński: *Huhuan xueren*. [Przeł.] Lin Gongliang Yi. Guilin 2000, — czes.: *Sul*. [Przeł.] V. Dvořáčková. Praha 1965; *V Héraklitove řece*. [Wybór i tłum.] V. Dvořáčková. Praha 1985; *Konec a počátek*. [Przeł.] V. Dvořáčková. Praha 1997, — duń.: *Lots hustru og andere kvinder*. [Przeł.] J. Katz, I. Christensen. [København] 1981, wyd. nast. tamże 1982; *En kat i en tom lejlighed*. [Przeł.] J. Katz, U. Harder. Århus 1996; *Et liv ind i mellem*. [Przeł.] J. Katz, J. Blum. [København] 1998, — fiń.: *Ihmisiä sillalla*. *Runoja vuosisilta 1957-1996*. Porvoo 1998, — franc.: poz. 23, 28; *Deux poéesses polonaises contemporaines*. [Autorki: ..., E. Lipska. [Przeł.] I. Macor-Filarska, G. Splawiński. Mundolsheim 1996; *De la mort sans exagérer*. [Przeł. i przedm.] P. Kamiński. [Paris] 1996; *Je ne sais quelles gens*. [Przeł.] P. Kamiński. [Paris] 1997, — greck.: *Archi ke telos*. [Przeł.] N. Chadzinikolau. Athēna 1997, — hiszp.: *El gran numero. Fin y principio y otras poemas*. Madrid 1997; *Vista amb un gra de sorra*. [Przeł.] J.M. de Sagarra. Barcelona 1998, — holend.: poz. 16; *Gedichte*. [Przeł.] P. van Sambeek. Leiden 1996; *Einde en begin. Gedichten 1957-1997*. [Przeł.] G. Rasch. Amsterdam 1999, wyd. nast. pt. *Elk geval*. Terhorst 1999, — islandzki: *Utópia*. [Przeł.] P. Jónsdóttir. Reykjavík 1996, — koreań.: *Morae algaengi-ga innün 'p'ungyöng*. [Przeł.] Yi Haegyöng. Seul 1997, — litew.: poz. 33, — łotew.: *Apsveiksim skudras*. [Przeł. i wstęp:] U. Bērziņš. Rīga 1979; *Dzeja*. [Przeł.] U. Bērziņš. Rīga 1998, — niem.: poz. 19, 30; *Salz*. [Przeł.] K. Dedecius. Frankfurt am Main 1973. Wyd. 4 tamże 1997; *Vokabeln*. [Przeł.] J. Janke. Berlin 1979; *Deshalb le-*

ben wir. [Przeł.] K. Dedecius. Frankfurt am Main [1980], wyd. nast. tamże 1991; *Hundert Freuden*. [Przeł.] K. Dedecius. [Przedm.] E. Borchers. [Pośl.] J. Kwiatkowski. Frankfurt am Main 1986, wyd. nast.: tamże: 1991, 1996, Wiedenbrück [1996]; *Auf Wiedersehen, bis morgen*. [Przeł.] K. Dedecius. Frankfurt am Main 1995, wyd. nast. tamże 1998; *Die Gedichte*. [Przeł.] K. Dedecius. Frankfurt am Main 1997, — norw.: *Utsikt med et sandkorn*. [Przeł.] O.M. Selberg. Oslo 1996, — perski: *Ādamhā ru-ye pol*. [Przeł.] M. Esmużenski, Š. Šeydaīi, Č. Čekād. Teherān [1998], — ros.: poz. 36, — rum.: *Bucuria scrierii*. [Przeł. i wstęp:] N. Mares. Cluj 1977; *Sub o singură stea*. [Przeł.] P. Stoicescu, C. Geambaşu. Bucureşti 1999, — serb.-chorw.: *Svaki slučaj*. [Przeł.] P. Vujičić. Beograd 1983; *Naivna pitanja*. [Wybór i przekł.]: S. Janković, P. Bunjak. Beograd 1996; *Izbrane pesme*. [Przeł.]: P. Vujičić, B. Rajčić. Beograd 1997; *Radost pisanja*. [Wybór, przekł. i wstęp:] Z. Malić. Zagreb 1997; *Semenj čudežev*. [Przeł.] R. Štefan, J. Unuk. Radovljica 1997; *Život na licu mjesta*. [Przeł.] M. Trumić, S. Santić. Sarajevo 1997, — słowac.: *Volania na Yetiho*. [Przeł.] V. Mihalik. Bratislava 1966; 49 básni. [Przeł.] V. Kovalčík. Bratislava 1999, — szwedz.: *Aldrig två gånger*. [Przeł.] P.A. Bodin, R. Fjellström. Luleå 1980, wyd. nast. Nordingrå 1996; *Utopia*. [Przeł.] A. Bodegård. Stockholm 1989, [wyd. 3] tamże 1996; *Nära ögat*. [Przeł.] A. Bodegård. [Wyd. 2]. Stockholm 1996, — ukr.: poz. 29, — węgier.: *Csodák vására*. [Przeł.] G.C. Csajka. Budapest 1988; *Kilátás porszemmel*. [Przeł.] G.C. Csajka [i in.]. Pécs 1997, — wietn.: *Tho/tuyen chon va dich tu tieng Ba lan Ta Minh Chau*. [Wietnam] 1997, — włos.: poz. 18, 32; *La fiera dei miracoli*. [Przeł.] P. Marchesani. Milano 1993; *La fine e l'inizio*. [Przeł.] P. Marchesani. Milano 1997; *Trittico. Tre poesie di Wisława Szymborska. The collage di A. Kalczyńska*. [Przeł.] P. Marchesani. Milano 1997; 25 poesie. [Przeł.] P. Marchesani. Milano 1998; *Vista con granello di sabbia. Poesie 1957-1993*. [Przeł.] P. Marchesani. Milano 1998.

Montaże poetyckie na podstawie utworów W.Sz., m.in.: *Czy to kwiat, a może kamień...* Scenariusz: S. Grochowiak, W. Rutkiewicz. TV 1969. — *Obmyślam świat*. Scenariusz: J. Szymkiewicz. TV 1972. — *Czy na imię jej miłość?* (Wiersze ... i M. Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej). TV 1973. — *Ziemia ojczysta*. Wiersze I. Krasickiego, A. Słonimskiego, ... TV 1974. — *Od jutra na nowo...* Scenariusz i reż.: M. Straszewska. Wyst. Łódź, T. Nowy, Mała Scena 1975. — *Dialog*. [Monodram]. Reż.: A. Werzba. Wykonanie: A. Lutosławska-Jaworska. TV 1976. — *Koloratura*. Adapt. i reż.: H. Kajzar. Radio 1976. — *Niedomówienie*. Scenariusz: R. Bobrowska. Radio 1976. — *Trzy miłości*. [Montaż utworów:] B. Oku-

dżawy, ..., J. Tuwima. Wyst. Szczec., T. Krypta 1977. — Wielka liczba. [Monodram]. Reż.: Z. Wróbel. Wykonanie: W. Czerniakowska. Wyst. Olsztyn, T. im. S. Jaracza, Scena Kameralna 1978. — Wielka liczba. Scenariusz i reż.: S. Szlachtycz. TV 1979. — Portret kobiety. [Monodram]. Scenariusz, oprac. i wykonanie: I. Jun. Wyst. T. Jednego Aktora 1987. — Wybór poezji. Oprac.: B. Sałacka. TV 1987. — Zona Lot. Insc.: B. Kierc. Wyst. Szczec., T. Współcz. 1990. — Ludzie na moście. Scenariusz i reż.: V. Zygmunt. Wyst. Kr., T. Stygmaty 1994. — Koniec i początek. Scenariusz: A. Kierc, K. Sz wajgier. Wyst. Kr., T. im. J. Słowackiego 1995. — Buffo. Scenariusz: F. Zylbert. TV 1996. — Znaki szczególne. Reż.: B. Toza. Wyst. Kat., T. Śląski, Scena Malarnia 1996. — Allegro ma non troppo. Scenariusz: H. Słowicka. Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże, Scena Mała im. S. Hebanowskiego 1997. — Nobel do Szymborskiej, czyli Fundator i noblistka. Scenariusz: B. Mieciugow. Wyst. Wr., Kino Oskar 1997 [w scenariuszu wykorzystane wiersze W.Sz.]. — Pani Szymborskiej poręcz. Scenariusz: S. Szlachtycz. Wyst. Częstochowa, T. im. A. Mickiewicza, Scena Kameralna 1997. — Szymborska – Lekcja w stylu buffo. Scenariusz: M. Wójcikowska. Wyst. Kielce, T. im. S. Żeromskiego 1997. — [Dworzec w mieście N.]. Reż.: R. Kudzmanitë. Wyst. Wil., Nar. T. Dram. 1999.

Adaptacje i prace redakcyjne

1. M. Leaf: Byczek Fernando. Przeł. I. Tuwim-Stawińska. Adapt.: ... i W. Jarema. Praprem. Kr., T. Lalek „Grotteska” 1960.
2. J. Racine: Berenika. Przeł. K. Brończyk. Oprac. tekstu ... Wyst. Wwa, T. Powsz. 1962.
3. Romanse. [Muz.:] M.K. Ogiński. Wersję pol. tekstów oprac. ... Kr.: PWM 1962, 87 s.
4. K. Filipowicz: Rzadki motyl. [Opowiadania]. Wyboru dokonała ... Kr.: WL 1995, 230 s.
5. Godzina dla Adama [Włodka]. Wspomnienia, wiersze, przekłady. Wybór wierszy ... Wybór przekł. z czes.: J. Baluch. Wybór pozostałych przekł.: I. Kania. Kr.: WL 2000, 246 s.

OPRACOWANIA (wybór)¹

Wywiady: Rozm. K. Nastulanka. W teje: Sami o sobie. Wwa 1975; Przepustowość owiec. *Teksty Drugie* 1991 nr 4; Niebezpiecznie łatwe wiersze. Rozmowa W.Sz. z tłumaczami jej wierszy. [Fragm. audycji radiowej]. *Not. Wydawn.* 1997 nr 9; Będzie się bronić. Rozmowa z W.Sz. W: Salon literacki Z polskich pisarzami rozmawia G. Łęcka. Wwa 2000.

SWPP 2 (F. Lichodziejewska). — PP (F. Lichodziejewska). — LP XX w. (S. Balbus). — LP po 1939. (M. Głowiński) mg.

H. Fleszar, M. Pieszczałowicz: Wisława Szymborska; Czesław Miłosz. Bibliography. Kr.: WBP [Woj. Bibl. Publiczna] 1999, 33 s.

¹ Teksty oznaczone gwiazdką * przedr. w: Radość czytania Szymborskiej. Kr. 1996.

[Dlatego zjemy:] L. Flaszyn: Poezja agitacji osobistej. *Życie Lit.* 1953 nr 13; J. Trzanel. *Twórczość* 1953 nr 3. — R. Matuszewski: Liryka podwładna myśli. W tegoż: Szkice krytyczne. Wwa 1954. — J. Trzanel. *Twórczość* 1954 nr 12 [rec.: Pytania zadawane sobie]. — J. Kawiatkowski: Dwie W.Sz. *Twórczość* 1959 nr 1 [rec.: Wołanie do Yeti]. — [Sol:] J. Błoński: Sol doświadczania. *Życie Lit.* 1962 nr 42; J. Przybysz. *S. Nowa Kult.* 1962 nr 39; A. Wilkoń. *Twórczość* 1963 nr 2; R. Matuszewski: Piękna sztuka poezji. W tegoż: Doświadczenia i mity. Wwa 1964. — W.P. Szymański. *Tyg. Powsz.* 1964 nr 31. — J. Łukasiewicz: Rozmowa z kamieniem. W tegoż: Zagłoba w piekło. [Wwa] 1965. — J. Rogoziński: W.Sz. *Tyg. Kult.* 1965 nr 2. — A. Wilkoń: „Zemsta ręki śmiertelnej”. W: Proza, poezja 1964. Wwa 1965. — M. Wyka: „O poezji W.Sz. *Życie Lit.* 1965 nr 20. — U. Kozioł: „Przekład podobieństwa”. *Poezja* 1968 nr 4 [dot. wiersza W.Sz. pt. „Akrobata” i M. Jastruna „Tren”]. — J. Przybysz: „Poezja Sz. W: Proza, poezja 1967. Wwa 1968 [rec.: Sto pociechl]. — J. Rostworowski: Wiersze W.Sz. *Wiadomości*. Londyn 1968 nr 18. — A.K. Waskiewicz: Antynomie widzialnego świata. *Poezja* 1968 nr 5 [rec.: Sto pociechl]. — A. Włodek: Debiut z przegodami. *Mies. Lit.* 1968 nr 10. — J. Kwiatkowski: Świat wśród nieswiatów. W tegoż: Remont pegazów. Wwa 1969 [rec.: Sto pociechl]. — A. Sandauer: „Na przykład Sz. W tegoż: Liryka i logika. Wwa 1969, wyd. 2 tamże 1971, przedr. w: O literaturze polskiej. Cz. 2. Wwa 1976, pt. Pogodzona z historią. (Rzecz o W.Sz.) w tegoż: Poeci czterech pokoleń. Kr. 1977, Zebrane pisma krytyczne. T. 1. Wwa 1981. — J. Kwiatkowski: [Wstęp do:] W Szymborska Poezje. Wwa 1970, przedr. w tegoż: Magia poezji. Kr. 1995, oraz w: W Szymborska: Życie na poczekaaniu. Kr. 1996. — J. Rogoziński: „...nie starczy ust...”. *Poezja* 1970 nr 1, przedr. w tegoż: Preteksty. Wwa 1985. — [Wszelki wypadek:] S. Balbus. *Życie Lit.* 1971 nr 48; Z. Bienkowski: Zwyczajność. *Kultura* 1972 nr 34; S. Melkowski: Ład utracony, sens odzyskany. *Nowe Książ.* 1972 nr 18, przedr. w tegoż: Równiśnicy i bracia i starsi. Wwa 1980; J. Pieszczałowicz: „...Poki żyje, nic mnie nie usprawiedliwia...”. *Twórczość* 1972 nr 12, przedr. pt. „Szyfł i piekło poezji w tegoż: Pegaz na rozdrożu. Łódź 1991. — J. Prokop: W.Sz. albo wstydlivość uczuć. W tegoż: Lekcja rzeczy. Kr. 1972. — J. Zacharska: Poezja W.Sz. *Polonistyka* 1972 nr 4. — J. Kwiatkowski: Blazen i Hiob. W tegoż: Klucze do wyobraźni. Wyd. 2 poszerz. Kr. 1973. — A. Libera: Konstatacja Sz. *Tyg. Powsz.* 1973 nr 10. — W.P. Szymański: W stronę poznania: W.Sz., „Woda”; Z. Herbert: „Ścieżka”. W tegoż: Outsiderzy i słowiarze. Wr. 1973. — U. Bielous: Szymborska. [Przeł.] B. Grzegorzewska-Bojańczyk. Wwa: Ag. Aut. 1974, 41 s. — B. Biernacka: Teatr ludzki. *Poezja* 1974 nr 7/8 [omów.: Wołanie do Yeti]. — A. Kamińska: „Heroizm racjonalizmu. W teje: Od Leśmiana. Wwa 1974 [dot. wiersza: Tomasz Mann]. — R. Matuszewski: „Sclerp tajemniczo bytu, że wyskubię niki z twoego trenu”. *Literatura* 1974 nr 25, przedr. pt. Wąpienie terapeutyczne w rozdz. „O wierszach W.Sz. w tegoż: Z bliska. Kr. 1981. — T. Nyczek: O poezji W.Sz. *Mies. Lit.* 1974 nr 3. — J. Rogoziński: Pufny dziennik lektur. *Literatura* 1974 nr 6, przedr. w tegoż: Preteksty. Wwa 1985 [rec.: Lektury nadobowiązkowe. — J. Faryno: Semiotyczne aspekty poezji o sztuce. (Na przykładzie wierszy W.Sz.). *Pam. Lit.* 1975 z. 4. — J. Kwiatkowski: Jeden wiersz Sz. W tegoż: Notatki o poezji i krytyce. Kr. 1975 [dot. wiersza: Nicość prznicowała się...]. — L. Szaruga: „Moja wiara jest silna, ślepa i bez podstaw”. *Kultura* 1975 nr 16. — I. Koltaševa: Filozofskaja lirika V.S. W: Pisatelji Narodnoj Pol’ši. Moskwa 1976. — S. Burkot: W.Sz. („Wieczór autorski” i „Pod jedną gwiazdą”). W tegoż: Spotkania z poezją współczesną. Wwa 1977. — P. Kuncewicz: Chytrność rozumu. (O poezji W.Sz.). W tegoż: Cień ręki. Łódź 1977. — [Wielka liczba:] J. Kwiatkowski: Felieton poetycki. *Twórczość* 1977 nr 3, przedr. pt. „Arcydzielka w tegoż: Felietony poetyckie. Kr. 1982; R. Matuszewski: Nowe wiersze W.Sz. *Twórczość* 1977 nr 2, przedr. pt. Wzrusza nas poszczególnie w rozdz. „O wierszach W.Sz. w tegoż: Z bliska. Kr. 1981. — K. Mętrak: „Wybieram odrzucając...”. *Kultura* 1977 nr 19, przedr. w tegoż: Krytyka – twórczość przekłeta. Wwa 1995. — S. Sterna-Wachowiak: Zwiernię nie-

istniejące. *Twórczość* 1978 nr 8 [rec.: Tarsjusz i inne wiersze]. — L. Topp. „Poetka wyłasnowana” [Cz. II-II. *Poezja* 1978 nr 5, 1979 nr 2. — A. Zagajewski: „Poezja swobody. W te goz: Drugi oddech. Kr. 1978. — S. Barańczak: „Posażek z so li. W te goz: Etyka i poetyka. Paryż 1979, wyd. nast. Kr. 1981. — A. Konieczna: Stan zagrożenia. (Problematyka alienacji w poezji W.Sz.). W. Ligeza: Przesądzeni. (Monolog dla Kasandry” W.Sz.). *Pr. Nauk. USL w Katow. 1979* nr 328. — D. Mazurek: Poezja W.Sz. a socrealizm. *Ann. UMCS Sectio F* 1978/79 t. 33/34. — T. Worowska: Postawa heroicznego racjonalizmu i irracjonalizmu w twórczości W.Sz. i Agnes Nemes Nagy. W: Z dzieł polsko-węgierskich stosunków historycznych i literackich. Wwa 1979. — S. Gustavsson: [Interpretacja wiersza „Miniatura średniowieczna” W.Sz.]. J. Bralczyk: [O presupozycji w poezji na materiale wiersza W.Sz. „Listy umarłych”]. *Słowo*, Uppsala [1980 lub 1981] nr 20. — A. Lisiecka: Mała liczba - wielka liczba. *Wiadomości*, Londyn 1980 nr 30/31 [dot.: Wielka liczba]. — J. Piessczachowicz: „Szyf przypisany do piekła poezji”. *Nowe Książ.* 1980 nr 1, przedr. w rozdz. Szyf i piekło poezji w te goz: Pegaz na rozdru. Łódź 1997. — M.G. Levine: W.Sz. (The masking of despair). W te goz: Contemporary Polish poetry 1925-1975. Boston 1981. — G. Tomassucci: Poesia in Polonia: W.Sz. *Stilb*, [Włochy] 1981 nr 3/4. — R. Grol-Prokopczyk *The Polish Review*, Nowy Jork 1982 nr 3/4 [rec.: Sounds, feelings, thoughts]. — M. Ignjatović: Poetski profeđe V.S. i Branka Miljkovića. *Gradina*, [CISRS] 1982 nr 7/8. — [Sounds, feelings, thoughts:] J.R. Krzyżanowski. *Slavic and East European Journal*, Madison, Wis. 1982 nr 2; M.G. Levine. *Slavic Review*, Nowy Jork 1982 nr 3. — E. Sławkowska: Mechanizmy budowy tekstu w wierszach W.Sz. (Artystyczny neofrazeologizm „egzystencjalny”). *Pr. Nauk. USL w Katow. 1982* nr 537. — A. Śmieciuch: Wokół liryki refleksyjnej W.Sz. *Pr. Hum.* 1982 nr 23. — E. Kram-Mikos: Obmyslam świat. (Nad wierszami W.Sz.). *Polonistyka* 1983 nr 4. — W. Ligeza: „Świat w stanie korekty. (O poezji W.Sz.). *Twórczość* 1983 nr 9. — M. Świerż: Podmiot liryczny w wierszu Sz. „Obóz głodowy pod Jasłem”. *Polonistyka* 1983 nr 4. — J. Kornhauser: „Czarodziejstwo. W te goz: Światło wewnętrzne. Kr., Wr. 1984. — W. Ligeza: Miary i liczby. (O poezji W.Sz.). *Znak* 1984 nr 360/361. — M. Jentys: W niepomysłenie w nieodżałowanie. (O twórczości W.Sz.). *Odra* 1985 nr 3, przedr. w te goz: I światłem być, i zrenić. Wwa 1990. — L. Kleberg: The onion and the stone. On a poem by W.Sz. and its poetic context. *Scandavo-Slavica*, Kopenhaga 1986 t. 32. — J. Kram: Dzieła plastyczne - inspiracje w poezji współczesnej. (Herbert - Grochowiak - Sz.). *Polonistyka* 1986 nr 3. — A. Lam: Gedichte W.Sz. in deutscher Übersetzung. [Przeł.] K. Hofeland. *Zeitschrift für Slavistik*, Berlin 1986 nr 4. — K. Piękosz: Ścierp, tajemniczo bytu, że wyskubują nitki z twego trenu. *Literatura* 1986 nr 3. — *Słowo*, Uppsala 1986 nr 30 [nr poświęcony twórczości W.Sz., tu art.: S. Gustavsson: Förord; P.-A. Bodin: I gränslandet mellan kultur och verklighet. (Om W.Sz. poesi); S. Gustavsson: W.Sz. dikt „Widok z ziemiemni piasku”; L. Kleberg: Sz. och det dubbla perspektivet; L. Neuger: „Biedna Uppsala z odrobina wielkiej katedry”. (Próba lektury „Elegii podróźnej” W.Sz.)], przedr. w te goz: Pomysły do interpretacji. Kr. 1997; A.N. Uggla: W.Sz. — en i Sverige föga uppmärksammat poet. — L. Szaruga: Rozumna wyobraźnia. *Tyg. Pousz.* 1986 nr 38. — W. Woroszyński: Święto, i załoba. *Więź* 1986 nr 11/12. — J. Zieliński: Sz. dla Amerykanów. *Lit. na Świecie* 1986 nr 4 [dot.: Sounds, feelings, thoughts: Selected poems]. — S. Gebala: Zobaczyć świat na nowo. *Zdanie* 1987 nr 7/8. — [Ludzie na moście] K. Górski: Świat - moment? - monument? *Regiony* 1987 nr 2/4. — A. Gronczewski: Śmiech wielki i mały. (Poezja i życie praktyczne). *Mies. Lit.* 1987 nr 2/3, przedr. w te goz: Obiad na ruinach. Wwa 1992; J. Katz-Hewetson: Sól poezji. *Kultura*, Paryż 1987 nr 6; R. Kubicki: W poszukiwaniu straconego mostu. *Więź* 1987 nr 1. — A. Lam: Echa baroku w poezji W.Sz. *Zycie Lit.* 1987 nr 47, przedr. w: Barok w polskiej kulturze, literaturze i języku. Wwa 1992 oraz w te goz: Inne widzenie. Wwa 2001. — [Ludzie na moście:] I. Smolka: Byt ma swoją rację. *Prz. Pousz.* 1987 nr 4, przedr.

w te goz: Dzieńcień światów. Wwa 1997; W. Wantuch. *Akcent* 1987 nr 4; S. Barańczak: „Niezliczone odmiany koloru szarego” W te goz: Przed i po. London 1988, przedr. w: Literatura współczesna „Zde obecna” w szkole. Wr. 1991, przekł. ang.: „Countless shades of color gray”. *Cross Currents*, Ann Arbor 1988 [t.] 7. — Z. Bienkowski: O radości. *Tyg. Kult.* 1988 nr 9, przedr. w te goz: Czwierć wieku intymności. Wwa 1993. — K. Karasek: W stronę Sz. *Literatura* 1988 nr 6. — K. Pisarkowa: Rozbiór językowy „Rozpoczętej opowieści” W.Sz. W: Kultura, literatura, folklor. Wwa 1988. — M. Tsukada: Kyūri Fujin-no matsuei. Tōkyō 1988. — J. Buś: „Ktoś wołał coś. Niczego nikt.” W: Do współczesności. Wr. 1989. — G. Csordás: „Spójrzcie na siebie z gwiazd” O poezji W.Sz. *Thum. T. Worowska. Lit. na Świecie* 1989 nr 11/12. — J. Kornhauser: Notatki w czasie lektury „Ludzi na moście”. *Odra* 1989 nr 3, przedr. pt. Głupi wyjątek w te goz: Międzyepoka. Kr. 1995. — M. Fręć: Życie teatrem. (O poezji W.Sz.). *Integracje* 1990 nr 26. — J. Zachorska: W.Sz. W: *Literatur Polens 1944 bis 1985*. Berlin 1990. — K. Dedeclus: Poetycka wyspa myśli. Laudacja ku czci W.Sz. wygłoszona we frankfurckim kościele Św. Pawła. *Tyg. Pousz.* 1991 nr 37 [w związku z przyznaniem W.Sz. nagrody im. J.W. Goethego]. — M. Stala: „Radość czytania Sz. W te goz: Chwile pewności. Kr. 1991. — *Teksty Drugie* 1991 nr 4, przedr. w: Szymborska. Szkie. Wwa: Open 1996, 103 s. [nr poświęcony W.Sz., tu art.: J. Jarzębski: Kilka zdań o wstydzie istnienia; Cz. Miłosz: „Poezja jako świadomość; J. Łukasiewicz: Wiersz wewnątrz gazety; E. Balcerzan: W szkole świata, przedr. w te goz: Śmiech pokoleń - płacz pokoleń. Kr. 1997; G. Borkowska: „Sz. eks-centryczna; M. Baranowska: Straszne światło stoicyzmu; W. Ligeza: Marzenie o lepszym świecie; S. Barańczak: „Amerykanizacja Wysławy, albo: O tym, jak z pewną młodą Kalifornijką słama-czyłem „Głos w sprawie pornografii”, przedr. w te goz: Ocalone w tłumaczeniu. Pozń, 1992; L. Neuger: Wysławianie Sz. Na marginesie przekładów na język szwedzki Andersa Boddegårda]. — Wisława Szymborska. Goethepreis 1991 der Stadt Frankfurt am Main. Red. M. McClennan. Frankfurt am Main 1991, 28 s. [Zawiera m.in.: A. von Schoeler: Engagement für den Mitmenschen; K. Dedeclus: Perspektiven der Poesie; W. Szymborska: Achtung vor der Wirklichkeit. [Przeł.] K. Stämmeler. — nadto nota biogr. i bibliogr. oraz wybór wierszy W.Sz. w jez. pol. i przekł. niem.]. — H. Gradkowski: O czym myślą „Ludzie na moście” z tomiku W.Sz.: A. Krwawicz: W.Sz. — poetka „mądrego sceptycyzmu”. W: Lektury poezji w szkole średniej. Kielce 1992. — J. Drzewucki: Gdzieś obok, poza wszystkim. *Twórczość* 1993 nr 12, przedr. w te goz: Smaki słowa. Wr. 1999 [rec.: Koniec i początek]. — M. Lengren: Lektura obowiązkowa. *Twórczość* 1993 nr 6 [rec.: Lektury nadobowiązkowe]. — J. Łukasiewicz: „Miłość, czyli zmysł udziału. O wierszach W.Sz. W te goz: Rytm, czyli powinność... Wr. 1993. — B. Myrdzik: Pean czy „Zemsta ręki śmiertelnej”? Interpretacja „Peanu” Leopolda Staffa i „Radości pisania” W.Sz. W: Lektury poezji w szkole średniej. Cz. 2. Kielce 1993. — *NuGlos* 1993 nr 12 [nr poświęcony W.Sz., tu art.: S. Balbus: Poezja w poezji; M. Baranowska: „Fragment cesarza od pięć po kolana; M. Stala: „Kot i puste mieszkankie, przedr. w te goz: Druga strona. Kr. 1997; M. Bonowicz: Niepewność piękniejsza]. — [Lektury nadobowiązkowe:] K. Porembska: O wyższości poezji nad historią, filologią oraz rzeczywistością. *Zycie Warsz.* 1993 nr 15 dod. *Ex Libris* nr spec.; T. Walas: „Poetka jako czytelniczka. *Dekada Lit.* 1993 nr 14, przekł. ang.: The poet as reader and critic. [Przeł. z pol.] M. Bańkowska. *Dialog and Universalism*, Wwa 1998 nr 9. — S. Balbus: Poetyka i światopogląd „światów możliwych” W.Sz. *Ruch Lit.* 1994 nr 1/2. — S. Balbus: „W.Sz., czyli Pytanie w Odpowiedzi na Pytanie. *Dekada Lit.* 1994 nr 1. — E. Letachowicz: Wiersz W.Sz. „Kobiety Rubensa” jako plastyczna prezentacja dwóch światów wartości. *Zesz. Nauk. Filol. Pol. WSP w Opolu* 1994 z. 34. — A. Obrzud: „Nicość przenicowała się także i dla mnie...”. Rozważania na temat twórczości poetyckiej W.Sz. W: *Liryka polska XX wieku*. Kat. 1994. — A. Biernacki: Polska Akademia Umiejętności i W.Sz. *Arcana* 1995 nr 1. — M. Głowiński: „Jest wielkim poetą. *Arkusz* 1995 nr 5. — J. Grzenia: O zagad-

nieniu wielogłosowości tekstów poetyckich. (Na przykładzie dwóch wierszy W.Sz.). *Jęz. Artysty* 1995 t. 9, – W. Ligęza: Wiedza daremna i oceniająca mądrość. (O „Monologu dla Kasandry”). W: *Poezja w szkole średniej*. Wwa, Kr. 1995. – R. Matuszewski: Zachwyt i rozpacz. W tegoż: *Olsnienia i świadectwa*. Wwa 1995 [dot.: *Koniec i początek*]. – J. Michalak: Granice refleksji aksjologicznej w twórczości W.Sz. *Acta Univ. Wratisl. Pr. Lit.* 1995 nr 34. – J. Misiak: Samotny guru. O rozdzielaniu i łączeniu płci w poezji W.Sz. *Odra* 1995 nr 2. – V. Rosella: Il minimalismo metafisico di W.Sz. *Poesia*, Mediolan 1995 nr 85. – J. Sochoń: Zachwyt i rozpacz. (O poezji W.Sz.) W tegoż: *U drzwi*. Godot. Wwa 1995 [rec.: *Koniec i początek*]. – Wisława Szymborska – doctor honoris causa Universitatis Studiorum Mickiewiczianae Posnaniensis. 15 V 1995. Pozn.: Wydaw. Nauk. UAM 1995, 38 s. [Zawartość: B. Walczak: Decani oratio; E. Balcerzan: „Laudatio”; W. Szymborska: Doctoris lectio; D. Walczak: [Bibliografia], – Appendix; M. Wyka: W.Sz.; M. Głowiński: Opinia o twórczości poetyckiej pani W.Sz.; E. Wiegand: Opinia o dorobku twórczym W.Sz.]. – *Wokół Szymborskiej. Stud. Polonist.* Ser. 2 (22): 1995 [zawiera teksty druk. wcześniej w: *Wisława Szymborska* [...] Pozn. 1995, – nadto: A. Stankowska: Poeta – cud nienaturalny, przedr. w tegoż: *Kształt wyobraźni*. Kr. 1998; A. Legeżyńska: Barbarzyńca oświecony; J. Grądziel: „Świat w pulapce wiersza. Autorefleksja a praktyka poetycka W.Sz.”; J. Wantuch: „Miłość na wieży Babel”; J. Wciórka: Homo lector; D. Walczak: *Poszukiwanie pestki*; I. Jezierska: „Homo Ludens z Książką” W.Sz. „Lektury nadobowiązkowe”; P. Łuszczkiewicz: *Klasa poezji. Dwa wiersze W.Sz. w translatorskich namysłach Karla Dedeciusa i Stanisława Barańczaka* [dot.: *Zwierzęta cyrkowe*; *Nadmiar*], przedr. w tegoż: *Po balu*. Wwa 1997]. – W. Antoszewski-Twora: Niektórzy lubią Szymborską. Mały przewodnik po twórczości. Wwa: Stenor 1996, 124 s. – S. Balbus: Świat ze wszystkich stron świata. O Wisławie Szymborskiej. Kr.: Włk 1996, 249 s. [Tu także wybór 21 wierszy W.Sz.]. – M. Baranowska: Sz. i Świrszczyńska – dwa bieguny codzienności. W: *Sporne postaci polskiej literatury współczesnej*. Wwa 1996. – M. Baranowska: „Tak lekko było nic o tym nie wiedzieć...”. Szymborska i świat. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1996, 134 s. – S. Barańczak: Nie ma pytań pilniejszych od pytań naiwnych. *Gaz. Wyborcza* 1996 nr 239. – A. Czarniawski: Sz. – bez końca poezja. *Kultura*, Paryż 1996 nr 11. – E. Dąbrowska: „Życie na poczekańku” – lektura wiersza W.Sz. W Duktum czasów. Opole 1996. – L. Dziedzic: „Konieczny bytu cień” – ironia romantyczna w poezji W.Sz. *Akcent* 1996 nr 1. – M. Fox: Zdarzyć się mogło, zdarzyć się musiało. Z Wisławą Szymborską spotkanie w wierszu. Kat.: Tow. Zachęty Kultury 1996, 158 s. – N. Gardini: W.Sz. Una persona leggerezza. *Poesia*, Mediolan 1996 nr 100. – J. Grądziel: Akrobata i błazen. O poezji miłosnej W.Sz. *Opcje* 1996 nr 1. – J. Grądziel: Świat sztuki w poezji W.Sz.; P. Michałowski: W.Sz. poetyka zaprzeczeń, przedr. fragm. pt. „Wzruszający szczegół niewzruszony”. *Pam. Lit.* 1996 z. 2. – D. Grzemny: Aspekt stylistyczny amerykańskich przekładów poezji W.Sz. *Stud. i Mater. Filol. Pol. WSP w Ziel. Górze* 1996 [z.] 9. – T. Kijonka: Koniec wyznacza początek. *Wyrazy* 1996 nr 2. – E. Krajska, S. Krajski: Dwie twarze Wisławy Szymborskiej. Wwa: Wydawn. Św. Tomasza z Akwinu 1996, 139 s. – A. Legeżyńska: Wisława Szymborska. Pozn.: Rebis 1996, 127 s., wyd. nast. tamże; wyd. 2 popraw. 1996, wyd. 3 uzup. 1997. – J. Łukasiewicz: „W przestrzeni nielirycznej i nieretorycznej”. O wierszu „Podziękowanie” W.Sz.; J. Pyszny: Są talerze, ale nie ma apetytu... O wierszu Sz. „Muzeum”. *Orbis Linguarum* 1996 vol. 5. – J. Majda: Świat poetycki W.Sz. Kr.: Impuls, Text 1996, 55 s. – M. Martini: Sz., questa sconosciuta. *L'Espresso*, Mediolan 1996 nr 44. – D. Mazurek: Flirt z tajemnicą bytu – czyli Sz. *Akcent* 1996 nr 4. – C. Miglio: La verita della poesia. *MicroMega*, Rzym 1996 nr 3. – A. Mikulińska-Korczyńska: O Szymborskiej dla Szymborskiej. Kr.: Miniatura 1996, 58 s. [wiersze dedykowane W.Sz.]. – *NaGłos* 1996 nr 24 [nr poświęcony W.Sz.], tu art. druk. wcześniej w: *NaGłos* 1993 nr 12, – nadto: „Cette Dame”. Oprac.: S. Balbus; M. Stala: 16 maja 1973 roku, przedr. w tegoż: *Druga strona*. Kr. 1997;

T. Walas: Skazana na wielkość raz głosząca; M. Stala: Wolę możliwość. O jednym wierszu W.Sz., przedr. w tegoż: *Druga strona*. Kr. 1997]. – [L.] Neuger: Nobel dla czystej poezji. *Kultura*, Paryż 1996 nr 12. – O wierszach Wisławy Szymborskiej. Szkice i interpretacje. Pod red. J. Brzozowskiego. Łódź: Wydawn. UŁ 1996, 130 s. [Zawiera art.: J. Brzozowski: Poetycki sen o doręczności. O „Dwóch małpach Bruegla”; J. Włóczka: „I Hiob pozwala na to. Hiob się godzi”. W marginesie „Streszczenia”; M. Woźniak-Labieniec: Wśród proroczych rupiec. O „Monologu dla Kasandry”]; J. Poradecki: „Ogród, którego nigdy tu nie było”. Interpretacja „Klasyka”, przedr. w tegoż: *Prorocy i sztukmistrze*. Wwa 1999; J. Bożyk: Stereotyp czy ideał? Wokół interpretacji „Portretu kobiecego”; A. Morawiec: Miał być lepiej. O „Schytku wieku”; M. Berkan: Historie Wielkie i Małe. O wierszu „Może być bez tytułu”; K. Pietrych: „Może to wszystko” – pytania o transcendencję]. – Omaggio a Wisława Szymborska. Premio Nobel 1996 per la letteratura. Tribuna Dantesca, 10 marzo-10 aprile 1997. [Firenze:] Bibl. Nazionale Centrale di Firenze 1997, 32 s. [Zawiera noty biogr. i bibliogr. oraz art.: L. Bernardini: W.Sz., questa sconosciuta, nadto 3 wiersze W.Sz. w jęz. pol. i włos.]. – K. Piękosz: „Staroświecka” jak przecinek Nobel 96. *Literatura* 1996 nr 11. – T. Pióro: Może być bez tytułu. *Lit. na Świecie* 1996 nr 4 [rec.: View with a grain of sand. New York 1995]. – J. Poradecki: Gdy nie widać Absolutu. O poezji W.Sz. *Tygiel Kult.* 1996 nr 10/11, przedr. pt. *Spójrzcie na siebie. Humanistyczny relatywizm w tegoż: Prorocy i sztukmistrze*. Wwa 1999. – Radość czytania Szymborskiej. Wybór tekstów krytycznych. Oprac.: S. Balbus i D. Wojda. Kr.: Znak 1996, 381 s. [zawiera art. druk. wcześniej, oznaczone gwiazdką*, nadto: A. Plejdel: Do fotografii W.Sz., wykonanej przez J. Holander [wiersz]; S. Balbus: Słowo wstępne. (Tak mały wierszy, tak wielkie poezji); Lektura zdziwienia światem. (Pierwszy wywiad telewizyjny z W.Sz. przeprowadzony przez T. Walas w dniu przyznania Poecie Nagrody Nobla); D. Wojda: „Spisane na wodzie babel”. (Przemienienie a strategie retoryczne W.Sz.)]. – A. Rejter: Zrodzona, aby cierpieć. Poetycka kreacja kobiety w twórczości W.Sz. *Opcje* 1996 nr 2. – *Tyg. Pousz.* 1996 nr 41 [nr poświęcony W.Sz., tu m.in. art.: Cz. Miłosz: *A nie mówilem; S. Barańczak: Bierze nas se rio; T. Fiałkowski: Stan obłędzenia; M. Stala: Wolę możliwość. O jednym wierszu W.Sz.; S. Heaney: Głos Sybilli; M. Baranowska: Zachwyt i rozpacz]. – A. Węgrzyńska-Kowa: Nie ma rozpuszty większej niż miślenie. O poezji Wisławy Szymborskiej. Kat.: Tow. Zachęty Kultury 1996, 158 s. – A. Wiatri Syzyf poezji w piekle współczesności. *Rzecz o Wisławie Szymborskiej*. Wwa: Kram 1996, 186 s. – Wisława Szymborska – Nobel '96 for literature. [Przeł.] Ch. Kisiel i in. Wwa: Polish Information Agency 1996, 103 s. [tu m.in.: M. Baranowska: Poet of the conscious of being. [Przeł.] M. Chmielewska-Szłajfer]. – D. Wojda: Milczenie słowa. O poezji Wisławy Szymborskiej. Kr.: Universitas 1996, 136 s. – B. Zeler: O poezji Wisławy Szymborskiej. Opracowanie szkolne. Kat.: Książnica 1996, 120 s. – L. Żuliński: Lekturę z Szymborską. *Bohemia* Prowincjonalna Ofic. Wydawn. 1996, 96 s. – E. Balcerzan: Rosyjskie „Urodziny” W.Sz. W tegoż: *Śmiech pokoleń – płacz pokoleń*. Kr. 1997. – A. Bikont, J. Szczęsna: Pamiętkowe rupiecie, przyjaciele i sny Wisławy Szymborskiej. Wwa: Prószyński i Ska 1997, 255 s., wyd. nast. tamże 1997. – W. Bonowicz: Pochwała smutku i różnicy. *Znak* 1997 nr 2. – M. Brzostowicz: Kłopoty aksjologiczne z debiutem W.Sz. („Dłatego żyjemy” – 1952). W: *Interpretacje aksjologiczne*. Lubl. 1997. – N. Buczyńska: Portret współczesnej kobiety w poezji W.Sz. *Test* 1997 nr 3. – *Lit. na Świecie* 1997 nr 12 [nr poświęcony W.Sz., tu: A. Kopacki: Lustró bez skaży, krzywe zwierciadło postmodernizmu [dot.: Sto wierszy – sto poecie]; Hundert Gedichte – hundred Freuden]; K. Rodowska: Nie ma rozmowy [dot.: Dans la flouve d'Héracite]; O śmierci bez przesady; De la mort sans exagérer; Deux poëtesses polonaises contemporaines; El gran número]; D. Grlić-Straszynska: Bogate zniwo. [dot.: Izbrane pesme; Život na licu mjestall]. – *Mag. Lit.* 1997 nr 1 [tu art.: A. Glowaczewski: *Babie lata Wisławy*; I. Smolak: *Byt ma swoją rączę*; L. Gołębiński:

- Nasi za granicą; A. Rossmanith: Przeciwno obywatelności; M. Wittman: U boku króla! — J. Michalak: Jedyńka na końcu wielkiej liczby; P. Sommer: Nieśmiertelne „chmury”; D. Foks: Wiersze W.Sz. i system. *Odra* 1997 nr 2. — J. Moskalczuk, G. Dzuła, A. Krasowski: Wisława Szymborska — laureatka Literackiej Nagrody Nobla. Belchatów: Miej. Bibl. Publiczna 1997, 23 s. — L. Neuger: „Biedna Uppsala z odrobina wielkiej katedry”. Próba lektury „Elegii podróży” W.Sz. W oichtani. Próba lektury „Końca i początku” W.Sz. W tegoż: Pomysły do interpretacji. Kr. 1997. — T. Nyczek: 22 x Szymborska. Pozn.: Wydawn. a5 1997, 166 s. — A. Pantuchowicz: Śmiech na tragicznych przełęczach Motyw „zmierzchu świata” w poezji W.Sz. W: Zmierzch świata? Olsztyn 1997. — K. Pisarkowa: W.Sz. „Nic dwa razy się nie zdarza” — piosenka z morałem; W. Śliwiński: O rybie w wierszu W.Sz. (Analiza składowa i poetycka). *Jez. Pol.* 1997 nr 1. — *Polonistyka* 1997 nr 8 lin. poświęcony W.Sz., tu art.: A. Legeżyńska: Powtórka z Sz.; M.A. Päckalen: „Tyle naraz „świeta” ze wszystkich stron świata”. O Sz. w Szwecji; J. Arlt: „Piszę więc jestem — nie bezbronna...”. O Noblu dla Sz. w Niemczech i w Szwajcarii; W. Pelczar: Sz. poetycki dialog ze sztuką obrazu; M. Ingłot: „Koniec i początek” — interpretacja wiersza; L. Dziedzic: Sz. rozumienie poezji; A. Wójtowicz: „Sto pociech” — wizerunek człowieka: ironiczny czy nostalgiczny; K. Kuczyńska: Kot i śmierć! — M. Stala: Smutek Sz. W tegoż: Druga strona. Kr. 1997 [dot. wierszy: Trzy słowa najważniejsze; Nic darowanel. — W.P. Szymański: Bezowny niebyt. (Literacki Nobel 1996). W tegoż: Uroki dworu. Wyd. 3 poszerz. Kr. 1997. — J. Brzozowski: O dwóch wieczorach autorskich W.Sz. *Acta Univ. Lodz. Folia Litteraria Polonica* 1998 z. 1 [dot. wierszy: Wieczór autorski; Tremal. — P. Fast: Brodski i Sz. — czas, miłość, twórczość. *Arkusz* 1998 nr 3. — E. Fiało: O diable współczesnym. Wokół jednego wiersza Sz. *Rocz. Hum.* 1998 nr 1 [dot. wiersza: Prospekt]. — M. Głowiński: W.Sz. ballada o zagładzie: W: Lustra historii. Wwa 1998 [dot. wiersza: Jeszcze]. — M. Głowiński: Sz. i krytycy. Kilka uwag na początek. *Teksty Drugie* 1998 nr 4. — M. Karwala: Odrębność w ławicy. W.Sz. W tegoż: Polska poezja współczesna po 1956. Kr. 1998 [dot. wiersza: W rzece Heraklita]. — Z. Kłoch: Uwagi o wspólnocie języka i porozumiewania się inspirowane wierszem „Na wieży Babel” W.Sz. *Pam. Lit.* 1998 z. 4. — P. Matywiecki: W.Sz.: Niebo. W: Poezja współczesna w szkole. Wwa 1998. — A. Niewolak-Krzywdka: Kultura dawna jako inspiracja w poezji W.Sz. *Zesz. Nauk. WSP w Rzesz. Hist. Lit.* 1998 z. 4. — Nobel dla Szymborskiej. Inscenizacja: klasy VII-VIII. Oprac.: J. Frączek, U. Kośla, W. Kozłowska-Rzeszów: Centrum Doskonalenia Pedagog. 1998, 14 s. — Obmyślam świat, czyli O poezji Wisławy Szymborskiej. Pod red. S. Żaka. Kielce: Wydawn. Pedagog. ZNP 1998, 151 s. [Zawartość: S. Żak: Wstęp. O W.Sz. i jej poezji. — A. Biła: O poetyckiej kosmogonii W.Sz.; S. Bortnowski: Co kryje się w „Pejzazu” W.Sz.; J. Chałońska: „Sto pociech” — arcydzielo kondensacji treści filozoficznych; H. Gradkowski: Imiona nienawiści. (Analiza wiersza „Nienawiść” W.Sz.); M. Ingłot: Między sztuką teatru a realiami życia. (O wierszu W.Sz. „Wrażenia z teatru”); M.J. Kowalczyk: O porządkowaniu powojennego świata. W.Sz. — „Koniec i początek”; A. Krawczyk: Człowiek i kamień. W.Sz. — „Rozmowa z kamieniem”; H. Kurczab: Poszukiwanie wartości w wierszu W.Sz. „Może być bez tytułu”. Codziennosc i indywidualne przeżycia egzystencjalne a wydarzenia dziejowe i doświadczenia zbiorowości; E. Kula: W.Sz. — „Tortury”. Wiersz o odwiecznym cierpieniu człowieka; M. Łojek: A to jest moja głowa pełna wątpliwości w świetle „Rachunku elegijnego” W.Sz.; A. Łopata: Moja przypadkowość w wierszu „Sens” W.Sz.; M. Łuczyska: ...co to takiego poezja? Próba interpretacji wiersza W.Sz. „Niekłórzcy lubią poezję”; S. Żak: ...tego nie robi się kotu”. W.Sz. „Kot w pustym mieszkaniu”; M. Mochoń: Przekład jako rodzaj interpretacji. O trzech wierszach W.Sz. [Fotografia zbiorowa; Miniatura średniowieczna; Nadmiar] w przekładzie Karla Dedeciusa]. — M. Ołdakowska-Kuflowa: Ewolucja światopoglądowa w twórczości W.Sz. *Zesz. Nauk. KUL* 1998 nr 1/2. — J. Orlikowski: W.Sz. O jednym wierszu Sz. [dot. wiersza: Głos w sprawie pornografii] W te- goż: Radość i dyskoteka. Kr. 1998. — *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1996, wyd. 1998 [tu art.: A. Wiatr: Sz. — poetka nieznaną; E. Kasperski: Poezja filozoficzna Sz. (Człowiek, byt, poznanie, etyka); A. Nasifowska: Sz. w szkole świata; A. Zieniewicz: Alergia na słusznosc. (Poezja W.Sz. w świetle jej debiutu); J. Brzozowski: W stronę Lozanny. W.Sz. czytanie Mickiewicza! — P. Roguski: „Jaki stąd płynie moral”? Uwagi o poezji W.Sz. *Kwart. Artyst.* 1998 nr 2, przekł. niem.: „Und die Moral von der Geschicht...?”; Amerkungen zur Lyrik von W.Sz. *Zeitschrift für Slavistik*, Berlin 1999 nr 44. — M. Zarebina: Cztery wiersze W.Sz. odczytane przez językoznawcę. *Stylistyka* 1998 [t.] 7 [dot. wierszy: Miniatura średniowieczna; W rzece Heraklita; Wszelki wypadek; Głosy]. — J. Zgrzywa: Stylizacja na mowę potoczną w wierszach W.Sz. „Terrorysta”, „On patrzy” i „W przylutku”. *Pozn. Stud. Polonist. Ser. Językozn.* 1998 t. 5. — S. Balbus: „Jesteś tylko jedną z rzeczy wielu”. („Ja” wobec rzeczy w poezji Sz.). W: Człowiek i rzecz. O problemach refleksji w literaturze, filozofii i sztuce. Pozn. 1999. — A. Węgrzyniakowa: Dwie krople, kamień i róża. O wierszu W.Sz. „Nic dwa razy”. W: Kanonada. Kat. 1999. — J. Drzewucki: Gdzieś obok, poza wszystkim; Radość pisanie i radość czytania. W tegoż: Smaki słowa. Wr. 1999. — A. Węgrzyniakowa: Elegijne rachunki W.Sz. W teże: Egzystencjalne i metafizyczne. Kat. 1999. — A. Baluch: W kręgu poetycko-paidalnym — na podstawie wierszy W.Sz. W teże: Uważne czytanie. Kr. 2000. — S. Bąba, J. Zgrzywa: Próba interpretacji stylistycznej wiersza W.Sz. „Jacyś ludzie”. *Pr. Filol.* 2000 t. 45. — D. Bralewski: Les expressions figées dans la poésie de W.Sz. Problèmes de traduction. *Acta Univ. Wratisl. Romanica Wratislaviensia* 2000 nr 46. — S. Falkowski, P. Stepien: Znaki szczególne — zachwyty i rozpacz. W tyche: Żyrafa, czyli po co i jak czytać poetów współczesnych. Wwa 2000. — W. Kajtoch, J. Orlikowski: Dwugłos o wierszu „Kot w pustym mieszkaniu” W.Sz. *Koniec Wieku* 2000 nr 14/15. — T. Nyczek: Kabaret starszej pani. *Rzeczpospolita* 2000 nr 269 s. D 5 [rec.: Poczta literacka l...]. — J. Potkański: Wiersz Szymborskiej. Pod red. E. Czapplewicza. Wwa: Wydawn. Dydaktyczne Wyd. Polonistyk UW 2000, 98 s. — M. Stala: Trochę o duży. Nowe wiersze W.Sz. *Tyg. Powsz.* 2000 nr 5. — C. Cavanagh: „Przepraszanie” Wielkiej Historii. Achmatowa, Sz. i żona Lota. *Przel. T. Kunz. Teksty Drugie* 2001 nr 2. — G. Chojnowski: Metafora jako klucz do analizy dyskursu płci. Na przykładzie „Rozmowy z kamieniem” W.Sz. *Zesz. Nauk. WSP w Rzesz. Hist. Lit.* 2001 z. 7. — E. Dąbrowska: „Ja” w egzystencjalnych medytacjach W.Sz. W teże: Teksty w ruchu. Opole 2001. — A.J. Dąbrowski: W.Sz. radzi debiutantom. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 2001 nr 2 9 III [rec.: Poczta literacka l...]. — M. Dzień: Między śmiertelnością. (Jeszcze o wierszach W.Sz.). *Kwart. Artyst.* 2001 nr 1. — M. Heydel: Przekraczanie granic. Sz. i Miłosz jako poeci amerykańscy. *Tyg. Powsz.* 2001 nr 8. — J. Lewiński: W.Sz. przypadki. *Acta Univ. Lodz. Folia Litteraria Polonica* 2001 z. 2. — A. Piwkowska: „A co, stało się coś?”. *Nowe Książ.* 2001 nr 1 [rec.: Poczta literacka l...]. — W. Ligeza: O poezji Wisławy Szymborskiej. Świat w stanie korekty. Kr.: WL 2002, 386 s. — M. Stala: Pan Newton i mała dziewczynka. Notatka o nowej książce W.Sz.; O pocieszeniu, jakie daje poezja. Druga notatka o „Chwili”. *Tyg. Powsz.* 2002 nr 36, 46.

A.Sz.

SZYPER Henryk 1900-1949

Pierwotna pisownia nazwiska (do 1948): Schipper.
Pseud.: H.S., H.Sch; Jan Żeglarski.
Historyk literatury, pedagog.

Urodzony 1 października 1900 w Stanisławowie; syn Naftalego Schippera, nauczyciela religii mojżeszowej, i Laury z domu Kol. Do 1909 mieszkał w Stanisławowie. W 1910 podjął naukę w III Gimnazjum im. Franciszka Józefa we Lwowie. W 1914-

-15 przebywał w Wiedniu, gdzie uczęszczał na polskie kursy gimnazjalne, w 1916/17 był przez pierwszy kwartał uczniem filii Gimnazjum św. Jacka w Krakowie. Po powrocie do Lwowa kontynuował naukę w Gimnazjum im. Franciszka Józefa i w 1918 zdał maturę. Następnie od 1919 studiował filologię polską i klasyczną oraz filozofię ścisłą, początkowo przez rok na Uniwersytecie Jagiellońskim, a od 1920 na Uniwersytecie Jana Kazimierza (UJK) we Lwowie. W 1924 był sekretarzem lwowskiej Rady Akademickiej skupiającej akademickie stowarzyszenia lewicowe. W tymże roku uzyskał na UJK stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy „Sentymentalizm w twórczości Mickiewicza” (promotor prof. Juliusz Kleiner). Następnie pracował jako nauczyciel gimnazjalny. Debiutował w 1925 artykułem pt. „Egzotyzm i polityka realna w sprawie żydowskiej”, opublikowanym w lwowskiej *Gazecie Porannej* (nr 7312). W 1926 przeniósł się do Warszawy i do 1939 uczył języka i literatury polskiej w seminarium nauczycielskim (w 1928 zdał egzamin pedagogiczny). W 1926-28 był przewodniczącym Rady Naczelnej Związku Akademickiej Młodzieży Zjednoczeniowej. Redagował też czasopisma akademickie. Działal w ruchu nauczycielskim, początkowo w Związku Zawodowym Nauczycieli Polskich Szkół Średnich (od 1928 członek Zarządu Głównego), a następnie w ZNP. Pełnił funkcje sekretarza redakcji i współredaktora powstałego w 1930 dwumiesięcznika *Polonista*; w piśmie tym ogłaszał w 1930-38 rozprawy, artykuły i recenzje teatralne i literackie (tu w 1930-35 stały dział pt. „Głosy polskiej prasy pedagogicznej o nauczaniu języka ojczystego”, podp. H.Sch.). Należąc do lewicowego odłamu ZNP, był współzałożycielem w 1932 Towarzystwa Oświaty Demokratycznej „Nowe Tory”; artykuły związane tematycznie z tą formacją ideową publikował w *Miesięczniku Nauczycielskim* (też pod pseud. Jan Żeglarz). Od 1933 należał do PPS. Wykładał na kursach Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego i bezpłatnie uczył w Gimnazjum Robotniczym TPD na Żoliborzu. W 1935 ożenił się z Bronisławą Łęcką. W 1936 był współzałożycielem Warszawskiego Klubu Polonistów. Brał też udział w pracach powstałego w 1936 z inicjatywy KPP Koła Krytyków-Marksistów. Należał do Polskiego Związku Myśli Wolnej. W 1937 był współorganizatorem Towarzystwa Polonistów RP, a także współpracował z jego organem, dwumiesięcznikiem *Życie Literackie*. Po wybuchu II wojny światowej w 1939 powrócił do Lwowa. Po przyłączeniu miasta do ZSRR pełnił funkcję kierownika instruktoratu języka polskiego i języków obcych nowożytnych w Gabinetie Metodycznym przy Wydziale Oświaty Ludowej m. Lwowa oraz był członkiem zespołu autorskiego opracowującego podręczniki szkolne z zakresu historii

literatury polskiej. Po zajęciu Lwowa przez Niemców w 1941 wyjechał do Warszawy, zamieszkał tu pod przybranym imieniem i nazwiskiem Wincenty Śliwiński. Brał udział w tajnym nauczaniu, współpracował z prasą podziemną. Uczestniczył w powstaniu warszawskim na Żoliborzu w Pomocniczej Służbie Wojskowo-Technicznej; pisał też artykuły dla powstańczej stacji radiowej. Po upadku powstania warszawskiego w 1944, osiadł we wsi Kamienna Wola (pow. opoczyński), gdzie uczył dzieci w zorganizowanej przez siebie szkółce. Po zakończeniu II wojny światowej został zatrudniony w Departamencie Programowym Ministerstwa Oświaty przy opracowywaniu nowych programów szkolnych. W 1945 należał do założycieli miesięcznika pedagogicznego *Nowa Szkoła*, a następnie został jego współredaktorem. Był także wykładowcą w Akademii Sztabu Generalnego im. K. Świerczewskiego. Należał nadal do PPS (od 1948 do PZPR). W 1945-49 publikował artykuły w *Kuźnicy*, a w 1948-49 w *Polonistyce*. Od 1946 był członkiem Zarządu Głównego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza w Warszawie. Pracował jako wizytator szkół w Departamencie VI Ministerstwa Oświaty. W 1948 współpracował z wydawnictwem Wiedza, będąc redaktorem przeznaczony dla szkół serii *Nowa Biblioteka „Wiedzy”*. W tymże roku był też jednym z organizatorów Instytutu Badań Literackich, a następnie uczestniczył w pracach Instytutu. W 1949 został mianowany profesorem na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Zmarł 6 maja 1949 w Warszawie. Odznaczony pośmiertnie Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

TWÓRCZOŚĆ

1. Sentymentalizm w twórczości Mickiewicza. Lw.: Ossol. 1926, 311 s.

Rozprawa doktorska.

2. Adam Mickiewicz, poeta i człowiek czynu. Zarys popularny. Powst. 1940-1944. [Inf. autora]. Wyd. [Wwa:] Czyt. 1947, 244 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1949, wyd. 3 1950.

3. Adam Mickiewicz. [Szkieł]. Wwa: Biuro Kom. Wykonawczego Obchodu 150-lecia Urodzin A. Mickiewicza 1949, 15 s.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. A. Mickiewicz: Dziady wileńskie. Cz. 1. Tekst. Cz. 2. Objaśnienia i przypisy. Oprac. ... Wwa: Inst. Wydawn. [1928], 111 + 140 s.

2. A. Mickiewicz: Dziady drezdeńskie. Cz. 1. Tekst. Cz. 2. Objaśnienia i przypisy. Oprac. ... Wwa: Bibl. Pol. 1929, 175 + 197 s.

3. A. Asnyk: Pisma. Po raz pierwszy razem zebrane. Poprzedził życiorysem poety i przedmo-

wą I. Chrzanowski. Poezje. T. 1-2. Wyd., objaśn. i opatrzył ilustr. ... Wwa: NK 1938, 1939, 339 + 393 s.

Wyd. jubileuszowe w setną rocznicę urodzin poety staraniem Komitetu Uczczenia Adama Asnyka w Warszawie.

4. Ku lepszej przyszłości. Czytanka polskie dla starszej młodzieży szkół powszechnych i kursów dla dorosłych. Zestawili: ... i T. Wojeński. Wwa: PZWS 1945, 317 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1946, wyd. 3 1947.

5. Mickiewicz, pisarz demokratyczny. Wybór prozy publicystycznej Mickiewicza. Oprac., wstępem i objaśn. opatrzył ... Wwa: PZWS 1947, 144 s. Wyd. 2 tamże 1949.

6. A. Asnyk: Wybór poezji. Oprac. ... Wwa: Czyt. 1948, 290 s.

7. A. Mickiewicz: Dziady drezdeńskie. Oprac. ... Wwa: Wiedza 1948, 338 s.

Tekst oparto na wyd. paryskim z r. 1844.

8. A. Mickiewicz: Dziady wileńsko-kowieńskie. Oprac. ... Wwa: Wiedza 1948, 207 s.

9. S. Posner: Z bliska i z daleka. Książka dla młodzieży i wychowawców. Ze słowem wstępnym S. Świdwińskiego. Wyd. nowe. Przejrzał ... Wwa: Wiedza 1948, 111 s.

10. A. Strug: Pisma. Pod red. ... T. 1. Ludzie podziemi. Wstępem opatrzył P. Gdula. Przejrzał ... Wwa: Wiedza [1948], 214 s.

Tekst oparty na wyd. z 1930.

11. Księga pamiątkowa ku uczczeniu czterdziestolecia pracy naukowej prof. dra Juliusza Kleinera. Kom. red.: S. Kawyn, J. Saloni, S. Skwarczyńska, Z. Szwejkowski, ... Łódź: Łódź. Oddz. Tow. im. A. Mickiewicza i *Polonista* 1949, 556 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1948. — SWPP 1. — PP (E. Głębička). — PSB (R. Skret). — LP XX w. (red.).

[Sentymentalizm w twórczości Mickiewicza.] A. Chorowiczowa. *Ruch Lit.* 1926 nr 10; R. Reicherówna. *Wiad. Lit.* 1927 nr 6; J.B. Richter. *Pam. Lit.* 1927; K. Górski. *Pam. Lit.* 1928, polem. H. Schipper: Odpowiedź na recenzję [...] K. Górskiego. *Pam. Lit.* 1929; K. Górski: Odpowiedź na replikę dr Schipper. *Tamże* 1929. — [Adam Mickiewicz, poeta i człowiek czynu.] J. Gawalkiewicz. *Pam. Lit.* 1947, nadd. Wr. [1948]; L. Gomolicki: Poeta i człowiek czynu. *Kuźnica* 1947 nr 47; S. Papée: Nowe spojrzenie na Mickiewicza. *Dz. Lit.* 1947 nr 1; A. Stawar: Nowa monografia o Mickiewiczu. *Odrodzenie* 1947 nr 49; K. Budzyk. *Wiedza i Życie* 1948 nr 5 [dot. też oprac.: Mickiewicz, pisarz demokratyczny]; J.Z. Jakubowski. *Polonistyka* 1948 nr 1; M. Piechal: Nowa monografia o Mickiewiczu. *Now. Lit.* 1948 nr 3; Cz. Zgorzelski: Mickiewicz w ujęciu „krytyki postępowej”. *Tyg. Powsz.* 1948 nr 6. — J.Z. Jakubowski: H.Sz. *Polonistyka* 1949 nr 3. — J. Kleiner: Książka popularna o Mickiewiczu. *Twórczość* 1949 nr 4 [rec.: Adam Mickiewicz, poeta i człowiek czynu]. — J. Kleiner: H.Sz. *Odrodzenie* 1949 nr 25. — J. Kulczycka-Saloni: H.Sz. *Kuźnica* 1949 nr 27. — Z. Libera: Ódorobek naukowy H.Sz. *Polonistyka* 1949 nr 4. — A. Śluciński: Uczony — działacz — wychowawca. *Po Prostu* 1949 nr 22.

SZYPOWSKA Maria

ur. 1929

Pseud.: SZ; Teresa Murek.

Poetka, prozaik.

Urodzona 11 sierpnia 1929 w Warszawie w rodzinie urzędniczej; córka Wacława Ostrowskiego i Marii Grażyny z Czechowskich. W czasie okupacji niemieckiej uczyła się na tajnych kompletach gimnazjalnych Anny Goldmanówny w Warszawie. W 1942-44 należała do Szarych Szeregów. Brała udział w powstaniu warszawskim jako łączniczka. Po upadku powstania przebywała w Kielcach. Od 1945 uczyła się w Liceum im. Królowej Jadwigi w Kielcach; w 1947 zdała maturę. W tymże roku powróciła do Warszawy, gdzie podjęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim (UW) i w 1953 uzyskała magisterium; nadto studiowała na UW w 1954 wyszła za mąż za Andrzeja Szypowskiego, fotografa. Wiersze, artykuły i tłumaczenia ogłaszała m.in. na łamach *Dziś i jutro* (1953-55); także pod pseud. Teresa Murek), *Nowej Kultury* (1955-56, 1958, 1960), *Stolicy* (1957-62; tu w 1958 stały dział pt. „Spotkania i rozmowy”), *Współczesności* (1957-61). Należała do kręgu grupy literackiej *Współczesność* (1956) i do grupy *Anabasis* (1958). W 1958 podjęła współpracę z radiem jako autorka słuchowisk. W tymże roku zainicjowała wspólny z Marią Dąbrowską wyjazd do Kalisza i Russowa szlakiem „Nocy i dni”, co dało początek jej pracom literacko-reporterskim i biograficznym. W 1959 została członkiem ZLP (w 1965-75 w składzie Zarządu Głównego, m.in. jako przewodnicząca Komisji Budowy Domu Zasłużonego Twórcy). Od tegoż roku zajmowała się wyłącznie pracą literacką. Zaczęła opracowywać też, wraz z mężem, liczne albumy krajoznawcze. Należała do ZMW (w 1961-70 członek Komisji Kultury Zarządu Głównego) oraz uczestniczyła w pracach Rady Korespondencyjnego Klubu Młodych Pisarzy (1963-70). W 1964-65 przebywała jako stypendystka CRZZ w Zakładach Azotowych w Kędzierzynie; po opublikowaniu poświęconej im powieści „Wiadro pełne nieba” otrzymała w 1967 honorowe członkostwo załogi tychże Zakładów, Związku Zawodowego Chemików oraz w 1970 godność matki chrzestnej statku m/s Kędzierzyn. Wiersze dla dzieci ogłaszała m.in. w *Płomyczku* (1964-72, z przerwami). Wchodziła w skład Komisji Kultury CRZZ (1967-73) oraz Krajowej Rady Kobiet Polskich (1968-75). Otrzymała wiele nagród i wyróżnień, m.in. nagrodę literacką im. W. Pietrzaka (1976), nagrodę Ministra Kultury i Sztuki II stop-

nia (1977), nagrodę *Trybuny Ludu* (1980), nagrodę Ministra Kultury i Sztuki I stopnia (1983; wspólnie z A. Szyrowskim). W 1983 weszła w skład Komitetu Wykonawczego oraz Prezydium Tymczasowej Rady Krajowej PRON. W 1986-89 była członkiem Narodowej Rady Kultury. W 1988 (wspólnie z A. Szyrowskim) otrzymała nagrody Prezesa RSW „Prasa-Książka-Ruch” i Prezydenta m. Gdańska. W 1990 wraz z mężem założyła Fundację Artibus stawiającą sobie za cel rozwój kultury i ochronę zabytków w Polsce. W 2000 (wspólnie z A. Szyrowskim) otrzymała nagrodę m.st. Warszawy. Odznaczona m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi (1956), odznakami: „Zasłużony Działacz Ziemi Nyskiej” (1966), „Zasłużony dla Dolnego Śląska” (1967), „Zasłużony Działacz Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich” (1967), „Zasłużony Opolszczyźnie” (1969), „Za Zasługi dla Gdańska” (1978) oraz Krzyżem Kawalerskim (1969) i Krzyżem Oficerskim (1981) Orderu Odrodzenia Polski, Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Próba spojrzenia. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1958, 35 s.

Zawiera wiersze, m.in. w cyklach: Notatki; Trójęgłos, oraz prozę poetycką pt. Rady dla narodzonej. — Wyd. wspólnie z tomikami trojga innych poetów we wspólnej obwolucie pt. Debiuty warszawskie.

2. Konopnicka, jakiej nie znamy. [Biografia]. Wwa: PIW 1963, 618 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1969, wyd. 4 1973, wyd. 5 1977; wyd. 6 Szczec.: Glob 1985; wyd. 7 Wwa: Wydawn. Spółdzielcze 1990.

3. Wiadro pełne nieba. [Powieść]. Wwa: LSW 1966, 251 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 3 [!] 1968, wyd. 4 1968, wyd. 4 [!] 1970; wyd. 5 Wwa: CRZZ 1972; wyd. 6 rozszerz. Wwa: LSW 1986.

I nagroda w dziale prozy w konkursie na temat „Opolszczyzna i jej dzień nowy”, zorganizowanym w 1965 przez WRN w Opolu i Oddział Opolski ZLP, oraz nagroda CRZZ w 1967.

4. Kawatek mojego chleba. Scenariusz filmowy. Powst. ok. 1967.

Wyróżnienie w konkursie Nacz. Zarządu Kinematografii w 1967.

5. O trzech pstrych przepiórzycach. [Wierszowana opowieść dla dzieci]. Wwa: Ruch 1967, [12] k. Por. słuchowiska radiowe.

6. Przepis na zimę. [Wiersz dla dzieci]. Wwa: Ruch 1967, [10] k. Wyd. 2 Wwa: KAW 1977.

7. Jutro Turniej Miast. [Widowisko telewizyjne]. TV 1969.

Wyróżnienie w konkursie TV na sztukę dla Teatru Młodego Widza w 1967.

8. Panie Janie, niech pan wstanie. [Wiersz dla dzieci]. Wwa: Ruch 1969, [12] k. Wyd. 2 tamże 1973.

9. Asnyk znany i niezany. [Biografia]. Wwa: PIW 1971, 882 s.

10. Edward Dembowski 1822-1846. [Biografia]. Wwa: MON 1973, 179 s.

11. Jan Matejko wszystkim znany. [Biografia]. Wwa: PIW 1976, 459 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1977, wyd. 3 1982; wyd. 4 Wwa: LSW 1985; wyd. 5 Wwa: Zarząd Krajowy ZMW, Zespoły Usługowo-Wytwórcze ZK ZMW „Agrotechnika” 1988; wyd. 6 uzup. Wwa: Fundacja Artibus-Wurlitzer 1992. Nagroda *Echa Krak* za najlepszą książkę o Krakowie w 1977.

12. Powrót Julii. [Powieść]. Olsztyn: Pojezierze 1977, 167 s.

13. Szklane tarcze. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1985, 255 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1987; wyd. 3 [współaut.: A. Szyrowski] Wwa: Fundacja Artibus-Wurlitzer 1990.

Harcerska Nagroda Lit. w 1985.
Przeł.: j.p.: Garasu-no tate. [Przeł.] K. Tamura. Tōkyō 1995, — r.o.s.: Sokrovišča korolevskogo zamka. [Przeł.] G. Jazykova. Moskva 1988, wyd. nast. tamże 1989.

Opracowania albumowe, z fotografiami A. Szyrowskiego.

1. Gniezno. Wwa: SiT 1961, 16 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1967.

2. Opole. Wwa: SiT 1963, 20 s.

3. Jelenia Góra. Wwa: SiT 1964, 20 s. Wyd. 2 tamże 1967.

4. Nysa. [Wwa:] SiT 1965, 15 k.

5. Paczków. Wwa: SiT 1965, 14 s.

6. Legnica. Wwa: SiT 1966, 23 s.

7. Brzeg. Wwa: SiT 1969, 31 s.

8. Góra św. Anny. Wwa: SiT 1969, 27 s.

9. Słupsk. Wwa: SiT 1971, 28 k.

10. Zamek Królewski w Warszawie. Wwa: SiT 1971, 31 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1973.

11. Gdynia. Słowo wstępne. W. Żukrowski. Wwa: SiT 1975, 192 s. Wyd. 2 uzup. tamże 1977.

12. Gdańsk. Słowo wstępne. W. Żukrowski. Wwa: SiT 1978, 124 k. Wyd. 2 zmien. tamże 1983, 294 s.

13. Pieśń ziemi naszej. Wwa: SiT 1979, 167 s.

14. Znak ziemi naszej. Wwa: SiT 1980, 167 s.

15. Sopot. Wwa: SiT 1984, [184] s.

16. Oliwa — muzyka wieków. Wwa: Interpress 1987, 62 s. Wyd. 2 uzup. Wwa: Fundacja Artibus-Wurlitzer [1991], 200 s.

Nagroda Prezesa RSW „Prasa-Książka-Ruch” w 1988.

17. Warszawski Zamek Królewski. Zamek Rzeczypospolitej. Wwa: SiT 1989, 328 s. Wyd. nast.: wyd. 2 uzup. Wwa: Fundacja Artibus-Wurlitzer, Dom Słowa Pol. 1991, wyd. 3 tamże 1994, wyd. 4 uzup. i zaktualizowane tamże 1998.

Tytuł książki roku kulturalnego 1989/1990.

18. Serce Gdańska – odwiecznego portu Rzeczypospolitej Polskiej. Wwa: Fundacja Artibus-Wurlitzer, Dom Słowa Pol. 1995, 208 s. Zawiera wkładki z tłum. na jez. ang. i niem.

19. Gdańsk: Dwór Artusa. Wwa: Fundacja Artibus-Wurlitzer, Dom Słowa Pol. [1997], [20] s. Zawiera wkładki z tłum. na jez. ang. i niem.

20. Gdańsk: Ratusz Głównego Miasta. Wwa: Fundacja Artibus-Wurlitzer, Dom Słowa Pol. [1997], [20] s. Zawiera wkładki z tłum. na jez. ang. i niem.

21. Oliwa – Bazylika Archikatedralna. Wwa: Fundacja Artibus-Wurlitzer, Dom Słowa Pol. [1997], 20 s. Zawiera wkładki z tłum. na jez. ang. i niem.

22. Warszawa: Zamek Królewski. Wwa: Fundacja Artibus-Wurlitzer, Dom Słowa Pol. [1997], [20] s. Zawiera wkładki z tłum. na jez. ang., franc., hiszp., niem., ros.

23. Gdy wchodzisz w progi Katedry... As you enter the Cathedral... Wwa: Fundacja Artibus 1999, 230 s. Tytuł książki roku 2000.

24. Gdy wchodzisz na Stare Miasto... As you enter the Old Town... Wwa: Fundacja Artibus 2000, 254 s.

25. Stare Miasto dobrem kultury światowej. The Warsaw Old Town a monument of world culture. Wwa: Fundacja Artibus 2001, 96 s.

Stuchowiska radiowe dla dzieci i młodzieży, m.in.: A to heca, Radio 1967. – Gapa i zuch. Radio 1967. – Łowca lisów. Radio 1967. – O trzech przepiórcach. Radio 1967 [por. Twórczość poz. 5]. – Szalony pościg. Radio 1967. – Biały most. Radio 1968. – Bursztyn królowej Bałtyku. Radio 1968. – Jak bajki zmieniają się w prawdę. Radio 1968. – Bronkowe przygody. [Cykl]. Radio 1969. – Sierocę gniazdo. Radio 1969. – Na jednej strunie. Radio 1970. – Od Opola do Opola. Radio 1970. – Skarb w starym zamku. Radio 1970. – Skarbnikowy dar. Radio 1970. – Bolek w Jeleniej Górze. Radio 1971. – Różę czarownicy. Radio 1971. – Deszcz. Radio 1977. – Dom pod Królewskim Płaszczem. Radio 1977.

Przekłady

1. H. Laxness: Dzwon Islandii. [Powieść]. Tłum. z niem.: E. Misiólek i ... Wwa: PIW 1957, 487 s. Wyd. 2 Poznań: WP 1975.

2. B. Brecht: Interesy pana Juliusza Cezara. Fragment powieści. Tłum.: E. Misiólek i ... Wwa: PIW 1960, 218 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975, 2001. – Wywiad: Być detektywem tropiącym przeszłość. [Rozm.] A. Błachowski. *Kur. Pol.* 1993 nr 239.

SWPP 2 (R. Loth). – PP (R. Loth). – LP XX v. (M. Jentys).

[Próba spojrzenia.] R. Śliwonik: Debiuty warszawskie. *Współczesność* 1958 nr 24; J. Kwiatkowski: Zagłuszana audycja. *Życie Lit.* 1959 nr 10. – [Konopnicka, jakiej nie znamy.] K. Kuliczowska: Znamą i nie znamą. *Nowe Książ* 1964 nr 10; J. Mańkowski: Konopnicka, jakiej nie znamyśmy. *Tyg. Kult.* 1964 nr 24; S. Strumph-Wojtkiewicz: Konopnicka żwa. *Kultura* 1964 nr 9; E. Szonert: Jaka była Maria Konopnicka? *Kierunki* 1964 nr 18; G. Kosińska: Sz. o Konopnickiej. *Twórczość* 1965 nr 7, też *Kierunki* 1965 nr 8; T.J. Zółciński: Konopnicka, jakiej nie znamyśmy. *Twórczość* 1965 nr 3, polem. *tamże*; S. Ziemiak. 1965 nr 7; J. Iwaszkiewicz. 1965 nr 10. – [Wiadro pełne nieba!] W. Maciąg: Otucha solidarności. *Życie Lit.* 1966 nr 48; Z. Zabicki: Matysiakowie – i szczypta filozofii. *Nowe Książ* 1966 nr 22; J.Z. Brudnicki: Z czego robi się literaturę? *Twórczość* 1967 nr 2; A. Chruszczyński: Poetka i wielka chemia. *Tyg. Kult.* 1967 nr 8; D. Knysz-Rudzka: Anna w podróży. *Współczesność* 1967 nr 2; W. Nawrocki: Judyłowym szlakiem. *Mies. Lit.* 1967 nr 7; H. Skrobiszewska: *Wychowanie* 1967 nr 1. – [Asnyk znany i nieznan:] B. Faron: Żywot poety. *Mies. Lit.* 1972 nr 5; S. Kieniewicz. *Prz. Hist.* 1972 nr 4; S. Melkowski: Prądy epoki i Adam Asnyk. *Nowe Książ* 1972 nr 16; W. Natanson: Asnyk. *Życie Lit.* 1972 nr 9; M. Pilot: Adam Prot, poeta. *Tyg. Kult.* 1972 nr 9. – M. Orski: Powieść stypendialna, powieść konkursowa. W tegoż: Zmowa obojętnych i inne szkice. Wr. 1973 [rec.: Wiadro pełne nieba]. – [Jan Matejko wszystkim znany:] W. Natanson: Tajemnice twórcy. *Twórczość* 1976 nr 11; A. Oseka: Matejki nie da się wymazać. *Nowe Książ* 1976 nr 13; W. Sokorski: Ludzie żywi. *Mies. Lit.* 1977 nr 12. – [Powrót Julii:] A. Baranowska: Powrót do kraju dzieciństwa. *Nowe Książ* 1978 nr 4; T. Chrościelewski: Towarzyszymy sławnej tancerce. *Odgłosy* 1978 nr 1. – [Pieśń ziemi naszej:] Z. Lichniak. *Śl. Powsz.* 1979 nr 231; J. Dobraczyński. W tegoż: Byśmy ten Pański zdźwignęli świat. Wwa 1980. – S. Zieliński: Albumowo. *Nowe Książ* 1980 nr 14 [rec.: Znak ziemi naszej]. – [Gdańsk:] B. Gołębiowski: Album patriotycznej refleksji. *Głos Wyb.* 1983 nr 36; W. Jaszowski: Na skrajach żywiołów. *Tyg. Wyb.* 1983 nr 13. – W. Natanson: Widziane inaczej. *Kierunki* 1985 nr 22 [rec.: Szklane tarcze]. – H. Słoczyński: Matejko i galicyjska mafia. *Biul. Hist. Sz.* 1985 nr 3/4 [rec.: Jan Matejko wszystkim znany]. – [Szklane tarcze:] J. Stepien: Lekcja patriotyzmu. *Tu i Teraz* 1985 nr 22; M. Warneńska: Pod osłoną szklanych tarcz. *Fakty* 1985 nr 23. – A. Gleysztor: Pomnik historii i kultury narodowej w każdej księgarni. *Życie Warsz.* 1994 nr 256 [rec.: Warszawski Zamek Królewski. Zamek Rzeczypospolitej].

M.K.-K.

SZYPULSKI Andrzej

ur. 1936

Pseud.: Remigiusz Janowicz; – wspólnie ze Zbigniewem Sajaniem: Andrzej Zbych.

Prozaik, dramaturg, autor scenariuszy filmowych i telewizyjnych.

Urodzony 5 września 1936 w Warszawie; syn Lucjana Szypulskiego, właściciela warsztatu krawieckiego, i Zofii z domu Deresiewicz. Okres okupacji niemieckiej spędził w Warszawie. Od 1950 uczęszczał do Liceum im. S. Staszica (później im. K. Gottwalda); maturę zdał w 1954. Następnie studiował historię (1954–55) oraz filologię polską (1955–56 i w 1958–59) na Uniwersytecie Warszawskim. W 1950–55 należał do ZMP. Debiutował w 1956 na łamach *Życia Warszawy* opowiadaniem pt. „Wojuś” (nr 121). Podczas studiów rozpoczął pracę zawodową jako dziennikarz w *Sztandarze*

Młodych, następnie pracował w redakcji *Trybuny Wolności* (do 1957), *Tygodnika Demokratycznego* (1957-59) i ponownie *Standaru Młodych* (do jesieni 1961). W 1958 został członkiem SDP. Od 1959 pisał scenariusze filmowe. W 1960-64 pracował jako dziennikarz w wydawnictwie „Polonia” (od 1961 na stanowisku sekretarza redakcji pisma *Nasza Ojczyzna*). Od 1964 zajmował się wyłącznie pracą literacką w dziedzinie prozy i scenopisarstwa filmowego, pisał także liczne słuchowiska dla Polskiego Radia oraz scenariusze widowisk telewizyjnych (m.in. wspólnie ze Zbigniewem Safjanem pod pseud. Andrzej Zbych serial pt. „Stawka większa niż życie”). W 1965 został członkiem ZLP. Otrzymał wiele nagród i wyróżnień w konkursach literackich. Został członkiem Stowarzyszenia Filmowców Polskich. W 1976-81 należał do PZPR. W 1981-86 przebywał w Bolonii we Włoszech. W 1985, 1987 publikował wiersze (pod pseud. Remigiusz Janowicz) na łamach wychodzącego poza cenzurą pisma *Kultura Niezależna* (tu cykl wierszy pt. „Życiorys”, 1987 nr 34). Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1976). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Reportaż z miasta młodości. [Szkic scenariusza filmowego]. Powst. ok. 1959.

III nagroda w konkursie Nacz. Zarządu Kinematografii i Min. Kultury i Sztuki na scenariusz filmu o tematyce współcz. w 1959. — Masz. w zbiorach Filмотeki Pol. w Wwive.

2. Ucieczka ze Świętej Heleny. [Szkic scenariusza filmowego]. Powst. ok. 1959.

Wyróżnienie w 1959 w konkursie jak w poz. 1. — Masz. w zbiorach Filмотeki Pol. w Wwive.

3. Brzuch. [Słuchowisko]. Radio 1961. Druk poz. 42. Por. poz. 6.

Przekł. szwedz. [Przeł.] C. Berg-Mizerska 1968. — wg inf. autora emitowane też w latach sześćdziesiątych w przekł. przez radia RFN, Szwajcarii, Danii, Izraela.

4. Drugi brzeg. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] Z. Kuźmiński. Ekran. 1962.

Wyd. osob. scenopisu: Z. Kuźmiński, K. Chodura, ..., A. Wróbel. Dialogi: ..., S. Wygodzki. [Łódź:] 1961, 218 k., powiel.

Według wątków opowiadań S. Wygodzkiego.

5. Tylko echo. [Powieść]. Powst. 1961. Wyd. Wwa: Czyt. 1965, 140 s.

Data powstania pod tekstem. — Pierwotny tytuł: *Zółwie jak ludzie*. — Wyróżnienie w konkursie WRN w Kielcach, ZLP i wydawn. Czytelnik na powieść współcz. o Kielecczyźnie w 1964.

6. Miłość w grudniu. Opowiadania. Wwa: Iskry 1963, 157 s.

Zawartość: Głupi Romcio; Książę; Kanapa; Alike; Brzuch [por. poz. 3]; Weekend; Mord; Miłość w grudniu.

7. Operacja. Sztuka w 1 akcie. [Współaut.:] S. Kryska. Oprac. insc.: M. Okolska. *Mater. Repert.* 1963 nr 3 s. 29-42.

8. Telepatia. Widowisko telewizyjne. TV 1963.

9. Umrzesz za tydzień. Widowisko telewizyjne. TV, T. Sensacji „Kobra” 1963.

10. [Dziewięćset piętnaście] 915 stopni. [Słuchowisko]. Radio 1964. Druk *Teatr Pol. Radia* 1972 nr 2 s. 17-27.

Przekł. czes.: Devět set patnáct stupňů. [Przeł.] Z. Němcová. *Rozhlas ve Světě*, Praga 1973 nr 4.

11. Tlen. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Zielona Góra, T. Ziemi Lubuskiej 1964.

Wg *Biul. Inf. Min. Kult. i Szt.* 1964 nr 2 s. 18-19 powstały dwie wersje tekstu.

12. Stawka większa niż życie. Widowisko telewizyjne w 12 częściach. [Współaut.:] Z. Safjan. TV 1965-1966. Por. poz. 18, 19.

Podp.: Andrzej Zbych — Emitowane w ramach telewizyjnego T. Sensacji: ser. 1 cz. 1-4 w 1965; ser. 1 cz. 5-9, ser. 2 cz. 1-3 w 1966.

Nagroda Ministra Kultury i Sztuki II stopnia oraz nagroda Złoty Ekran przyznana przez red. *Ekranu* w 1965.

13. Śniadanie, obiad, kolacja. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Szczec., T. Pol. 1965.

Wyróżnienie w konkursie MRN w Kat. na utwór dramatyczny o tematyce współcz. w 1965.

14. Strefa cienia. Widowisko telewizyjne. [Współaut.:] Z. Safjan. TV 1966.

15. Trójkąty symetryczne. Widowisko telewizyjne. [Współaut.:] Z. Safjan. Powst. 1966.

Podp.: Andrzej Zbych.
Inf.: *Biul. Inf. Min. Kult. i Szt.* 1966 nr 5 s. 12-13.

16. Agent z Vaduz. [Słuchowisko]. Powst. 1967. Radio 1968. Druk *Teatr Pol. Radia* 1968 nr 4 s. 14-49. Przedr. zob. poz. 42. Por. poz. 22.

Nagroda w Międzynarodowym Konkursie Rozgłośni Praga-Warszawa-Zagrzeb na słuchowisko w 1967.

Przekł. serb.-chorw.: Agent iz Vaduz. [Przeł.] B. Mrkšić. W: Warszawa, Zagreb. Nagradene radio-drame, Zagreb 1968, — węgier.: [Przeł.] J. Elbert. Radio (Węgry) 1969.

17. Bardzo dużo pajacyków. [Powieść; współaut.:] Z. Safjan. Powst. 1967. *Dz. Zach.* 1968 nr 179-223; *Echo Krak.* 1968 nr 174-227; *Gaz. Ziel.-górs.* 1968 nr 47-93; *Kur. Lubel.* 1968 nr 68-118. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1968, 176 s. Por. poz. 41.

Podp.: Andrzej Zbych.
Nagroda w konkursie Komendy Gł. Milicji Obywatelskiej i wydawn. Iskry na powieść tematycznie związaną z Milicją Obywatelską w 1967.

Przekł. ros.: Sliškom mnogo klounov. [Przeł.] S. Sokolova. W: Mir „Iskatelja”, Moskwa 1973.

18. Stawka większa niż życie. Scenariusz serialu telewizyjnego w 18 odcinkach. [Współaut.:] Z. Safjan. TV 1967-1968. Por. poz. 12, 19.

Podp.: Andrzej Zbych. — Serial nadawany w 3 seriach (po 6 odcinków). W 1969 odcinki pt. „Kim jesteś”, „Ścisłe tajne”

były wyświetlane pt. „Stawka większa niż życie” w kinach. Serial był także emitowany w telewizjach za granicą: 1968 – Bułgaria, ZSRR, 1969 – Kuba, Mongolia, Rumunia, Węgry, 1970 – Czechosłowacja, Finlandia, Jugosławia, NRD, Szwecja. Nagroda Ministra Obrony Nar. I stopnia w 1968, nagroda TV NRD w 1970.

19. Stawka większa niż życie. [Powieść; współaut.: Z. Safjan]. *Tyg. Demokr.* 1967 nr 23-52; 1968 nr 1-52; 1969 nr 1-52; 1970 nr 1-12, 14-25. Wyd. osob. [cz. 1-3] Wwa: Iskry 1969-1971, 319 + 310 + 301 s. Wyd. nast.: wyd. 2 t. 1-2 tamże 1976-1977; wyd. 3 rozszerz. t. 1-3 Wwa: MON 1989; wyd. 4 t. 1-2 Wwa: ANTA 2000. Por. poz. 12, 18. Druk fragm. zob. poz. 48, 49.

Podp.: Andrzej Zbych.

Przekł. (całości lub fragm.): bułg.: Zalog, po-goljam ot života. [Przel.] D. Lau. Sofija 1971, – czes.: S nasazením života; Přibehy muže známého pod jménem Hans Kloss. T. 1-2. [Przel.] V. Hudec. Praha 1972, wyd. nast. tamże 1973, – litew.: Kapitonas Klossas. [Przel.] J. Čekys. W: Nuotykiniai uzsienio rasytoju kuriniai. Vilnius 1980, wyd. nast. tamże 1981, – niem.: Die letzte Chance und Eine Partie Domino. [Przel.] H. Kühn. Berlin 1980; Die vorletzte Vorstellung. [Przel.] H. Kühn. Berlin 1981; Streng geheim. [Przel.] H. Kühn. Berlin 1981; Die Parole. [Przel.] H. Kühn. Berlin 1982; Hans Kloss unter Verdacht. [Przel.] H. Kühn. Berlin 1983; Hauptmann Kloss greift ein. [Przel.] H. Kühn. Berlin 1990, – ros.: Stavka boľše čem žizn'. [Przel.] M. Černenko. Moskva 1973; Stavka boľše čem žizn'. [Przel.] V.A. Golovčanskij. Moskva 1981, wyd. nast. tamże: 1983, 1984, 1987, 1988, 1994, – rum.: O mița mai mare decit riata. [Przel.] E. Vîșinoiu. București 1982, – słowac.: S nasadením života; Příhody kapitána Klossa. T. 1-2. [Przel.] J. Gazdík. Bratislava, Praha 1971, wyd. 2 tamże 1974, – szwedz.: Kapten Kloss. T. 1-2 [Przel.] N. Zaba. Stockholm 1971, – ukr.: Stavka bil'sha za žittja. Cz. 1-3. [Przel.] M. Durkewič. Kyiv 1970-1973, – węgier.: Kockázat. T. 1-2. [Przel.] I. Varsányi. Budapest 1971-1972. Adapt. w postaci komiksu: Kapitan Kloss. Z. 1-20. Wwa 1971-1974. Wyd. nast. tamże 1983-1986, 2001. Także w wersjach obcojęzycznych.

20. Bomba wybuchnie o dziewiątej. Sztuka w 2 aktach. [Współaut.: Z. Safjan]. Druk z uwagami insc. T. Łepkowskiej. *Mater. Repert.* 1968 nr 4 s. 7-54. Praprem. Grudziądz, T. Ziemi Pomor. 1968. Przedr. w: Drogą do Polski. Wwa 1972.

Podp.: Andrzej Zbych.

21. Czekam na swego mordercę. [Widowisko telewizyjne]. TV 1968. Druk *Teatr Pol. Telew.* 1969 nr 2 s. 5-26.

Przekł.: litew.: Laukiu savo žudiko. *Kalba Vilnius*, Wilno 1970 nr 22-24, – słowac.: TV (Bratysława) 1972.

22. Agent z Vaduz. [Utwór dramatyczny]. TV 1969. Por. poz. 16.

Przekł.: czes.: Agent z Vaduzu. TV (Praga) 1973, – słowac.: Agent z Vaduzu. Wyst. Brno, Štátne Divadlo 1972.

23. Ucieczka. Widowisko telewizyjne. [Współaut.: Z. Safjan]. TV 1969.

Podp.: Andrzej Zbych.

24. Wyrok. [Utwór dramatyczny; współaut.: Z. Safjan]. Praprem. Wr., T. Refleksji 1969. TV 1969.

Podp.: Andrzej Zbych.

25. Głupi kawał. [Opowiadanie]. *Expr. Wiecz.* 1970 nr 227-259. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1970, 45 s.

Przekł. niem.: Ein dummer Scherz. [Przel.] B. Pitschmann. Wyd. łącznie z przekł.: Z. Safjan: Achtung, eine Durchsage pt. Ein dummer Scherz. Berlin 1982 [podp.: Andrzej Zbych].

26. Piotruś. [Słuchowisko]. Radio 1970. Druk *Teatr Pol. Radia* 1970 nr 4 s. 69-87. Przedr. w: Za każdy twój uśmiech. Wwa 1976 [właśc. 1977] oraz poz. 42.

27. W imieniu prawa. Scenariusz serialu telewizyjnego w 4 odcinkach. [Współaut.: Z. Safjan]. TV 1970.

Podp.: Andrzej Zbych.

28. Ściana. [Słuchowisko]. Radio 1971. Druk *Teatr Pol. Radia* 1971 nr 1 s. 121-130. Przedr. zob. poz. 42.

Przekł. norw.: Veggen. [Przel.] C.F. Prytz. Oslo 1971, powiel.

29. Campari. [Słuchowisko]. Radio 1973. Druk *Teatr Pol. Radia* 1973 nr 1 s. 123-132. Przedr. zob. poz. 42.

Wyróżnienie w konkursie Nacz. Red. Programu III Pol. Radia w 1972.

30. Pałka, zapałka, dwa kije... [Słuchowisko]. Radio 1973. Druk *Teatr Pol. Radia* 1973 nr 3 s. 109-121. Przedr. zob. poz. 42.

31. Mozart. [Słuchowisko]. Radio 1974. Druk *Teatr Pol. Radia* 1975 nr 3/4 s. 83-92. Przedr. zob. poz. 42.

II nagroda w konkursie Nacz. Red. Audycji dla Dzieci i Młodzieży Pol. Radia w 1975.

32. Najważniejszy dzień życia. Scenariusz serialu telewizyjnego w 9 odcinkach. [Współaut.: Z. Safjan]. TV 1974. Por. poz. 35, 36.

Podp.: Andrzej Zbych.

Nagroda Kom. do Spraw Radia i Telewizji w 1974, nagroda zespołowa Ministra Kultury i Sztuki II stopnia w 1975, nagroda Ministra Obrony Nar. III stopnia w 1975, nagroda Złoty Ekran, przyznana przez red. *Ekranu* w 1975.

33. Pocałunek. [Słuchowisko]. Radio 1974. Druk poz. 42.

Wyróżnienie w konkursie Nacz. Red. Programu III Pol. Radia na słuchowisko współcz. w 1974.

34. Dyrektorzy. Scenariusz serialu telewizyjnego w 5 [6] odcinkach. [Współaut.:] A. Minkowski, TV 1975.

Na podstawie opowiadania J. Jesionowskiego. – Nagroda Kowadło przyznawana przez Klub Twórców i Działaczy Kultury „Kuźnica” w 1975, Nagroda Państwowa II stopnia w 1976, nagroda Kom. do Spraw Radia i Telewizji w 1976, nagroda Złoty Ekran za 1975 przyznana przez red. *Ekranu* w 1976, Grand Prix Festiwalu Pol. Filmów i Widowisk TV w Olsztynie „Olsztyn 1977”.

35. Straż. [Opowiadania; współaut.: Z. Safjan]. Wwa: Wydawn. RTV 1975, 105 s. Wyd. 2 tamże 1978.

Podp.: Andrzej Zbych.

Zawiera adapt. lit. odcinków serialu telewizyjnego „Najważniejszy dzień życia” [poz. 32]: Straż; Broda.

36. Uszczelka. [Opowiadania; współaut.: Z. Safjan]. Wwa: Wydawn. RTV 1975, 105 s. Wyd. 2 także 1978 [właśc. 1979].

Podp.: Andrzej Zbych.

Zawiera adapt. lit. 2 odcinków serialu telewizyjnego „Najważniejszy dzień życia” [poz. 32]: Uszczelka; Gra.

37. Życie na gorąco. [Nowele; współaut.: Z. Safjan]. Wwa: Wydawn. RTV 1975-1977. Por. poz. 47.

- [Cz. 1]. Bolzano. 1975, 87 s.
- [Cz. 2]. Monachium. 1975, 82 s.
- [Cz. 3]. Budapeszt. 1976, 87 s.
- [Cz. 4]. Malawita. 1976, 86 s.
- [Cz. 5]. Rzym. 1976, 86 s.
- [Cz. 6]. Saloniki. 1976, 90 s.
- [Cz. 7]. Tupanaca. 1976, 90 s.
- [Cz. 8]. Wiedeń. 1976, 87 s.
- [Cz. 9]. Marsylia. 1977, 95 s.

Podp.: Andrzej Zbych.

38. Czy ktoś nie widział mojego psa? [Słuchowisko]. Powst. 1976. Radio 1977. Druk w: Drzewo jablońi na wiosnę. Wwa 1977.

III nagroda w konkursie Nacz. Red. Programów dla Dzieci i Młodzieży Pol. Radia w 1976.

39. Myśląca cebula. [Słuchowisko]. Radio 1976. Przedr. zob. poz. 42.

I nagroda w międzynarodowym konkursie na słuchowisko dla dzieci starszych i młodzieży zorganizowanym przez Kom. do Sprac. Radia i Telewizji w 1976.

40. Życie seksualne białych myszek. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Nowy 1976. Druk *Dialog* 1976 nr 7 s. 5-19.

Nagroda w konkursie Ligi Kobiet w 1976.

Przekł. ros.: Intymnaż żizn' belych myšej. [Przeł.] Z. Aleksandrova. Moskwa 1977.

Adapt. film.: Coś za coś. Adapt. A. Holland. TV 1977.

41. Bardzo dużo pajacyków. Widowisko telewizyjne. [Współaut.: Z. Safjan]. TV 1977. Por. poz. 17.

Podp.: Andrzej Zbych.

42. Czarne motyle. [Słuchowiska]. Post.: S. Treugutt. Wwa: Wydawn. RTV 1977, 237 s.

Zawartość: Agent z Vaduz [poz. 16]; Manko [Radio 1976]; Piotruś [poz. 26]; Pocałunek [poz. 33]; Brzuch [poz. 3]; Myśląca cebula [poz. 39]; Palka, zapalka, dwa kije [poz. 30]; Wypędzenie z rajy [Radio 1973]; Campari [poz. 29]; Czarne motyle [pt. Czarne motyle z Neseberu. Radio 1976]; Sciana [poz. 28]; Mozart [poz. 31].

43. Pasjans we dwoje. [Słuchowisko]. Powst. 1977. Radio 1983.

II nagroda w konkursie Nacz. Red. Programu III Pol. Radia w 1977.

44. Ślad na ziemi. Scenariusz serialu telewizyjnego w 7 odcinkach według opowiadania A. Siekierskiego. TV 1978. Por. poz. 45.

Tytuł roboczy: Wielka huta. — Nagroda zespołowa na Festiwalu Pol. Twórczości Telewizyjnej w Olszynie w 1979.

45. Ślad na ziemi. Opowieść filmowa. Wwa: Wydawn. RTV 1978, 254 s. Por. poz. 44.

46. Wariatki mają szczęście. [Opowiadanie]. Wwa: Wydawn. RTV 1978, 106 s. Wyd. 2 także 1979.

47. Życie na gorąco. Scenariusz serialu telewizyjnego w 9 odcinkach. [Współaut.: Z. Safjan]. TV 1978. Por. poz. 37.

Podp.: Andrzej Zbych.

48. Podwójna gra. [Powieść; współaut.: Z. Safjan]. Wwa: Pol. Dom Wydawn. [1994], 175 s.

Fragm. powieści Stawka większa niż życie [poz. 19].

Podp.: Andrzej Zbych.

49. Ścisłe tajne. [Powieść; współaut.: Z. Safjan]. Wwa: Pol. Dom Wydawn. 1994, 195 s.

Fragm. powieści Stawka większa niż życie [poz. 19].

Podp.: Andrzej Zbych.

50. Życiorys. [Wiersze]. Wwa: ANTA 2000, 37 s. Zawiera wiersze powst. w 1984-1997, w tym cykl Życiorys.

Słuchowska radiowe zob. Twórczość poz. 3, 10, 16, 26, 28-31, 33, 38-39, 42-43, nadto m.in.: Sen — mara. Radio 1974. — Sto siedemnaście. Radio 1979. — Klocki lego. Radio 1980.

Adaptacje

1. Formuła nieśmiertelności. Scenariusz telewizyjny według utworu A. Dnieprowa. TV 1964.

2. Równanie Maxwella. Scenariusz telewizyjny według utworu A. Dnieprowa. TV 1964.

3. Piąta bomba. Scenariusz widowiska sensoryjnego według noweli J. i F. Bernasiów. TV 1965.

4. Niebezpieczne ścieżki. Scenariusz widowiska sensoryjnego w 3 odcinkach według powieści [M. Strużyńskiego] M. Reniaka. TV 1969.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 2001. — SWPP 2 (R.L.). — PP (R. Loth).

[Miłość w grudniu]: M. Bagiński. *Tyg. Powsz.* 1963 nr 39; T. Burek: Gdy morze odpływa. *Twórczość* 1963 nr 12; J. Szpotński: Hrabina Mostowska rediwa! *Współczesność* 1963 nr 20; Z. Żabicki: Silva rerum, a jednak... *Nowe Książ.* 1963 nr 11, przedr. w tegoż: Proza..., proza... Wwa 1966. — [Tylko echo]: J.Z. Brudnicki: Rocznica, albo z soboty na niedzielę. *Współczesność* 1965 nr 20; M. Sprusiński: Judyń raz jeszcze. *Życie Lit.* 1965 nr 39; Z. Safjan: Czy tylko echo? *Kultura* 1965 nr 41; Z. Żabicki: Na manowcach naszej małej stabilizacji. *Nowe Książ.* 1965 nr 14. — B. Hamera: Polski kryminal. *Tyg. Kult.* 1968 nr 39 [rec.: Bardzo dużo pajacyków]. — J. Siewierski: Kloss w wydaniu książkowym. *Nowe Książ.* 1969 nr 20 [rec.: Stawka większa niż życie]. — [R.M. Groński] F.Z.K.: *Szpilki* 1977 nr 27 [rec.: Czarne motyle]. — S. Bardijewska: Azyte. [Szkic o dramaturgii radiowej A.Sz.]. W teście: Muza bez legendy. Wwa 1978. — Z.K. Lusior: Dziewięć odcinków Kondora. *Nowe Książ.* 1979 nr 6 [rec.: Życie na gorąco. TV]. — [Ślad na ziemi]: W. Nawrocki: Ludzie i huta. *Nowe Książ.* 1979 nr 6; U. Rój: Aneks do serialu. *Tryb. Rob.* 1979 nr 62. — [I. Rajską] Mól. *Wiad. Wroc.* 1979 nr 6 [rec.: Wariatki mają szczęście].

ŚCIBOR-RYLSKA Danuta ur. 1929

Powieściopisarka, autorka scenariuszy filmowych.

Urodzona 21 czerwca 1929 w Milanówku pod Warszawą; córka Józefa Barteczka, ekonomisty, i Anieli Domańskiej. Dzieciństwo spędziła w Niemnie na Nowogródzczyźnie. Po wybuchu II wojny światowej przedostała się wraz z rodziną w grudniu 1939 przez zieloną granicę do Warszawy. Uczyła się w prywatnej szkole Zofii Sadkowskiej. Po upadku powstania warszawskiego przebywała w Krakowie, gdzie od 1945 uczęszczała do Gimnazjum i Liceum im. Królowej Jadwigi; w 1947 zdała maturę. Następnie do 1952 studiowała filologię angielską na Uniwersytecie Warszawskim. Była członkiem Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej (od 1948 ZMP). W 1949 wyszła za mąż za Aleksandra Ścibora-Ryńskiego, powieściopisarza, dramaturga, scenarzystę. Debiutowała w 1951 jako tłumaczka przekładem z języka rosyjskiego książki W. Amosowa pt. „My radzieccy stalownicy”. W 1952-53 pracowała jako dziennikarka w *Sztandarze Młodych*. Od 1957 współpracowała z filmem jako autorka i współautorka scenariuszy. Od 1960 publikowała powieści. W latach siedemdziesiątych przebywała za granicą. Około 1983 powróciła do kraju i podjęła pracę w Oficynie Uczelnianej Szkoły Głównej Planowania i Statystyki (od 1991 Szkoła Główna Handlowa). W 1984 została członkiem nowego ZLP. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ziemia. [Scenariusz filmowy]. Ekran. 1957.
2. Twarze. [Powieść]. Wwa: Iskry 1960, 146 s.
3. Ktoś trzeci. [Powieść]. Kr.: WL 1962, 207 s.
4. Kanaan. [Powieść]. Kr.: WL 1963, 196 s.
5. Kłopoty z kółkiem. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1968, 285 s.
6. Wilcze echa. [Scenariusz filmowy]. Współaut.: A. Ścibor-Ryński. Ekran. 1968.
7. Chłopcy malowani. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1970, 146 s.

Przekłady

1. W. Amosow: My radzieccy stalownicy. [Wspomnienia]. Wwa: KiW 1951, 70 s.
2. G.M. Kozincew, L.I. Slawin, L. Trauberg: Trylogia o Maksymie. [Powieść]. Wwa: MON 1952, 244 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 2001.

[Twarze:] [Z. Kubikowski] zk. *Odra* 1960 nr 20; [KT. Toeplitz] KTT: Piszą dla nas... *Świat* 1960 nr 26. — [Ktoś trzeci:] W. Maciag: Kobieta szuka miłości. *Życie Lit.* 1962 nr 37; R. Marszałek: Ktoś trzeci ze szklanym okiem. *Współczesność* 1962 nr 24; Z. Starowieyska-Morstinowa. *Tyg. Powsz.* 1962 nr 36. — [Kanaan:] A. Dzieniszewska: Okupacja i wiek dojrzewania. *Twórczość* 1963 nr 11; J. Hennel. *Tyg. Powsz.* 1963 nr 40.

M.K.-K.

ŚCIBOR-RYLSKI Aleksander 1928-1983

Pseud.: (ax); James Grant; Kizio Gnypel; Ś; ścib.; Ścib.; — nadto: Jadwiga Wojtyłło (imię i nazwisko żony).

Prozaik, dramaturg, scenarzysta i reżyser filmowy.

Urodzony 16 marca 1928 w Grudziądzu; syn Jerzego Ścibora-Ryńskiego, prawnika, i Ireny z Ciesielskich, nauczycielki. Dzieciństwo spędził w Grudziądzu. Po wybuchu II wojny światowej przebywał wraz z rodziną w Warszawie; tu uczęszczał na tajne komplety gimnazjalne. Należał do Szarych Szeregów (1942-43, hufiec Mokotów Dolny) i uczestniczył w akcjach małego sabotażu, następnie w 1943 został żołnierzem AK (17. Kompania Dywersyjna). Walczył w powstaniu warszawskim w szeregach 9. Kompanii „Żniwiarz”, był ciężko ranny. Został odznaczony Krzyżem Walecznych. Po upadku powstania przebywał u rodziny w Podkowie Leśnej pod Warszawą. W 1946 zdał maturę w Świeciu nad Wisłą. Debiutował w tymże roku na łamach tygodnika *Dziś i jutro* opowiadaniem pt. „Leśna Podkowa” (nr 27) oraz wierszem pt. „Mogily w bunkrach” (nr 31). W 1946-51 studiował polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim. Równocześnie pracował jako reporter w redakcji czasopisma *Polska Zbrojna* (1947-50; tu reportaże podp. (ax)), korespondent w *Żołnierzu Wolności* (1947-49), kierownik działu krajowego w *Żołnierzu Polskim* (1948-51; tu m.in. artykuły podp. James Grant oraz w 1950-51 felietony z cyklu „Iskry spod młota”). Należał do Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej (od 1948 do ZMP; członek Zarządu Głównego). W 1949 ożenił się z Danutą Barteczek, powieściopisarką. Był członkiem Związku Zawodowego Dziennikarzy RP (od 1951 SDP) oraz ZLP (od 1951). Od początku lat pięćdziesiątych zajmował się także pisaniem scenariuszy filmowych. W 1951-58 współpracował z *Nową Kulturą*, publikując na jej łamach recenzje i prozę (tu także w 1956 noty w rubryce pt. „A kto sobie pofolguje...”; podp. m.in.: Kizio Gnypel, Ś., Ścib.); w 1955-57 wchodził w skład redakcji tego tygodnika. W 1955-65 pełnił obowiązki kierownika literackie-

go Zespołu Autorów Filmowych „Rytm”. Był członkiem Stowarzyszenia Filmowców Polskich. W latach sześćdziesiątych wyreżyserował siedem filmów według własnych scenariuszy (debiutował w 1961 jako drugi reżyser filmu pt. „Dotknięcie nocy”). Ożenił się z Jadwigą Siwek, primo voto Wojtyłło, polonistką. W 1972-78 był kierownikiem artystycznym Zespołu Filmowego „Pryzmat”. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1955), Krzyżem Oficerskim (1964) i Krzyżem Komandorskim (1975) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 3 kwietnia 1983 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Orczewski i jego brygada. [Reportaż]. Wwa: KiW 1949, 44 s.

2. Górnicze gołębie pokoju. (O Wiktorze Markiewce). [Reportaż]. Wwa: KiW 1950, 49 s.

3. Matrosowcy. Scenariusz filmowy. Powst. ok. 1950.

Masz. w zbiorach Filмотeki Pol. w Wwie.

4. „Pancerz” Józefa Szulca. [Reportaż]. Wwa: KiW 1950, 33 s.

5. Stasiek Kaluga staje do współzawodnictwa. [Reportaż]. Wwa: KiW 1950, 35 s.

6. Węgiel. [Powieść]. Wwa: KiW 1950, 294 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 popraw. 1951, wyd. 3 1952, wyd. 4 1952; wyd. 6 Wwa: NK 1953; Wilnius: Wydawn. Literatury Pięknej Litew. SRR 1955.

Wyd. osob. fragm.: pt. Ludzie z kopalni. Wwa: KiW 1951, 144 s.; pt. Idzie wiatr. Wwa: ZG ZMP 1952, 14 s.

Państwowa Nagroda Artyst. III stopnia w 1951.

Przekł. bułg.: V'glišta. [Przeł.] K. Georgiewa. Sofija 1952, — chiński: Mei. [Przeł.] L. Fu Shu. Beijing 1957, — czes.: Havlíř z Anny Veroniky. [Przeł.] M. Rusínský. Praha 1952, — niem.: Kohle. [Przeł.] R. Pabel. Berlin 1952, wyd. nast.: wyd. 2 1952, wyd. 3 1953, toż Wien 1952, — ros.: Anna Veronika. [Przeł.] V. Obolevič. D. Arrov. Leningrad 1959, — rum.: Cărbunii. [Przeł.] T. Dan. București 1952, — słowack.: Uhlie. [Przeł.] J. Sedlák. Bratislava 1952, — szwedz.: Kol. [Przeł.] A. Magnusson. Stockholm 1953.

7. Dwanaście felietonów. Wwa: Czyt. 1951, 114 s. Felietony z cyklu „Iskry spod młota” druk. w 1950-1951 w *Zoł. Pol.*

8. Sprawa Szymka Bielasa. Scenariusz filmowy. Powst. ok. 1952. Por. poz. 9.

9. Sprawa Szymka Bielasa. (Powieść filmowa). *Sztand. Młod.* 1953 nr 227-274. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1953, 171 s. Przedr. zob. poz. 13; Por. poz. 8. Przekł. ros. Delo Šimeka Beljasa [Przeł.] Ju. Mirskaja. Wyd. łącznie z przekł. Cień zob. poz. 12.

10. Wieczór u Hanyska Dębiczka. Opowiadanie. Wwa: NK 1953, 32 s. Wyd. 2 tamże 1954. Przedr. zob. poz. 13.

III nagroda Ministra Kultury i Sztuki, ZLP i SDP w konkursie na utwór literacki związany z Konstytucją PRL w 1952.

Przekł. bułg.: Edna večer u Hanis Dembiček. [Przeł.] R. Pečikova. W: Burni godiny. Sofija 1957.

11. Iwan. [Opowiadanie]. Wwa: NK 1954, 47 s. Przedr. zob. poz. 13.

12. Cień. [Opowiadanie]. Wwa: NK 1955, 75 s. Przedr. zob. poz. 13. Por. poz. 14.

Przekł. ros.: Ten'. [Przeł.] Ju. Mirskaja. Wyd. łącznie z przekł. poz. 9 pt. Ten'. Dve povesti. Moskva 1957.

13. Cień i inne opowiadania. Wwa: Iskry 1955, 249 s.

Zawartość: Sprawa Szymka Bielasa [poz. 9]; Codziennie hartuje się stal; Wieczór u Hanyska Dębiczka [poz. 10]; Konieczyna; Iwan [poz. 11]; Cień [poz. 12].

14. Cień. Scenariusz filmowy. Ekran. 1956. Por. poz. 12.

15. Styczeń. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1956, 159 s. Por. poz. 21.

16. Morze Sargassa. Scenariusz filmowy. Powst. ok. 1957.

Na podstawie opowiadania A.Š.-R. pt. „Morze Sargassa” *Nowa Kult.* 1956 nr 52/53; 1957 nr 1. — Masz. w zbiorach Filмотeki Pol. w Wwie.

17. Zaulek św. Sebastiana. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] J. Kawalerowicz. Powst. ok. 1957.

Data powst. wg A.Š.-R. (*Kino* 1967 nr 10). — Masz. w zbiorach Filмотeki Pol. w Wwie.

18. Pigułki dla Aurelii. Scenariusz filmowy. Ekran. 1958.

19. Koniec starego roku. Scenariusz filmowy. Powst. ok. 1959.

Tytuł pierwotny: Rokita. — Masz. w zbiorach Filмотeki Pol. w Wwie.

20. Ostatni strzał. Scenariusz filmowy. Ekran. 1959.

Tytuł roboczy: Ostatnie muszle.

21. Rok pierwszy. Scenariusz filmowy. Ekran. 1960. Por. poz. 15, 43.

Adapt. powieści Styczeń [poz. 15].

22. Dom bez okien. Scenariusz filmowy. Ekran. 1962.

Wyd. osob. scenopisu filmu; S. Jędryka: Dom bez okien. Wg scenariusza ... Łódź 1961, 183 k., powiel.

23. Dotknięcie nocy. Scenariusz filmowy. Ekran. 1962.

24. Ich dzień powszedni. Scenariusz filmowy. *Dialog* 1962 nr 4 s. 34-71. Ekran. w reż. ... 1963. Por. poz. 43.

Wyd. osob. scenopisu filmu: Ich dzień powszedni. Wwa 1962, 182 k., powiel.

25. Człowiek z marmuru. Opowieść filmowa. *Kultura* 1963 nr 8-12. Przedr. zob. poz. 43. Por. poz. 26, 51.

Przekł. ros.: Čelovek iz mramora. [Przeł.] B. Mal'kov. *Iskusstvo Kino*, Moskwa 1965 nr 8.

26. Człowiek z marmuru. Scenariusz filmowy. Powst. 1963. Ekran. 1976. Wyd. Wwa: WAiF 1986, 117 s. Wyd. 2 także 1988. Por. poz. 25, 43.
Data powst. wg A.S.-R. (*Panorama* 1981 nr 1).
Przeł. węgier.: A márványember. [Przeł.] M. Varsányi. Budapest 1987. — włos.: L'uomo di marmo. Milano 1979, wyd. 2 także 1980.
27. Pierścionek z końskiego włosia. Powieść. Powst. ok. 1961-1963. Wyd. Wwa: Fundacja Kultura 90 1991, 353 s.
Przeł. franc.: L'anneau de crin. [Przeł.] L. Dyèvre, V. Pate, Paris 1994.
Adapt. film.: Pierścionek z orłem w koronie. Scenariusz: A. Wajda, M. Karpiński, A. Kotkowski. Ekran. 1993.
28. Późne popołudnie. Scenariusz filmowy. Ekran. w reż. ... 1965.
29. Jutro Meksyk. Scenariusz filmowy. Ekran. w reż. ... 1966.
30. Morderca zostawia ślad. Scenariusz filmowy. Ekran. w reż. ... 1967.
Pierwotny tytuł: Czarny świt
31. Bliski nieznamy. (Sztuka w 2 aktach). *Dialog* 1968 nr 4 s. 5-36. Praprem. Łódź, T. Nowy 1968. TV 1987.
Adapt. radiowa: Adapt.: R. Olczak. Radio 1980.
Przeł.: bułg.: Wyst. Sofija, T. „199” 1970. — czes.: Blizký neznámý. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1970. — słowac.: TV (Bratysława) 1970.
32. Wilcze echa. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] D. Ścibor-Rylska. Ekran. w reż. ... 1968.
33. Rodeo. (Sztuka w 2 aktach). *Dialog* 1969 nr 10 s. 31-60. Praprem. Wwa, T. Współcz. 1969. TV 1974.
Przeł.: bułg.: Rodeo. Wyst. Sofija, T. „199” 1971. — czes.: Rodeo. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1971. — słowac.: Rodeo. [Przeł.] E. Štercová. Bratislava 1971.
34. Sąsiedzi. Scenariusz filmowy. Ekran. w reż. ... 1969. Por. poz. 43.
35. Gniazdo. Scenariusz filmowy. *Dialog* 1970 nr 7 s. 5-35. Wyd. Wwa: Zespół Filmowy „Plan” 1970, 90 k., powiel. Ekran. 1974.
36. Seksolatki. Scenariusz filmowy. Wwa: [b.w.] 1970, 96 k., powiel. Ekran. w reż. ... 1972. Por. poz. 39, 43.
37. Trań. Scenariusz filmowy. Wwa: [b.w.] 1970, 113 k., powiel. Ekran. 1971. Por. poz. 43.
38. Południk Zero. Scenariusz filmowy. Ekran. 1971.
39. Seksolatki. [Powieść]. *Sztand. Młod.* 1971 nr 254-285. Por. poz. 43.
40. Złote Koło. [Powieść]. Wwa: Iskry 1971, 38 s. Por. poz. 41, 42.
Przeł. słowac.: Zlaté Koleso. [Przeł.] J. Gerbóc. Bratislava 1973.
41. Złote Koło. Scenariusz filmowy. Ekran. 1971. Por. poz. 40, 42.
42. Złote Koło. Scenariusz widowiska telewizyjnego. TV 1971.
II nagroda w konkursie TV i Komendy Gł. Milicji Obywatelskiej na widowisko sensoryjne w 1970.
43. Ich dzień powszedni. Opowiadania filmowe. Wwa: Iskry 1972, 496 s.
Zawartość: Sąsiedzi [por. poz. 34]; Rok pierwszy [por. poz. 21]; Człowiek z marmuru [por. poz. 25]; Ich dzień powszedni [por. poz. 24]; Trań [por. poz. 37]; Seksolatki [por. poz. 39].
44. Z tamtej strony tęczy. Scenariusz filmowy: A.J. Piotrowski. Dialogi ... Ekran. 1972.
45. Siódma rzeka. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1973 nr 3. Praprem. Łódź, T. im. S. Jaracza 1977.
Wyróżnienie na Festiwalu Pol. Sztuk Współcz. we Wr. w 1973.
46. S.O.S. [Powieść kryminalna]. Wwa: Czyt. 1974, 386 s.
Podp.: Jadwiga Wojtyła [nazwisko drugiej żony z pierwszego małżeństwa]. — Inf. o autorstwie: W. Siwek. *Gaz. Wyborcza* dod. *Wysokie Obcasy* 1999 nr 29.
Przeł. włos.: Qui Radio Polonia. [Przeł.] G. Zieliński. Milano 1977.
47. Torba. [Słuchowisko radiowe]. Radio 1974.
Nagroda II stopnia w konkursie Pol. Radia na słuchowisko w 1974.
48. Dagny. Scenariusz filmowy. *Dialog* 1975 nr 3 s. 5-44. Ekran. 1977.
49. Kaftan bezpieczeństwa. Scenariusz widowiska telewizyjnego. TV 1979. Druk *Dialog* 1979 nr 4 s. 39-64.
Nagroda w konkursie TV na scenariusz widowiska sensoryjnego w 1979.
50. Człowiek z żelaza. Scenariusz filmowy. Ekran. 1981. Por. poz. 52.
Nagroda Złota Palma i nagroda jury ekumenicznego na Międzynarodowym Festiwalu Film. w Cannes w 1981.
51. Człowiek z marmuru. [Powieść]. Wyd. łącznie z poz. 52 pt. Człowiek z marmuru; Człowiek z żelaza. Londyn: Aneks 1982, 216 s. Por. poz. 25, 26.
Przeł. łącznie z przeł. poz. 52: norw.: Marmormannen. [Przeł.] A. Goplen. Wyd. w: *Polsk rapsodi*. Oslo 1982. — serb.-chorw.: Čovek od mramora. [Przeł.] P. Vujičić. Wyd. pt. Čovek od mramora; Čovek od gvožđa. Gornji Milanovac 1983. — szwedz.: Marmormannen. W: *Polsk rapsodi*. [Przeł.] J. Malm. [Stockholm] 1982.
52. Człowiek z żelaza. [Powieść]. Wyd. łącznie z Człowiek z marmuru zob. poz. 51. Wyd. osob. Wwa: Wydawn. Grup Polit. Wola* 1985, 110 s. Wyd. nast.: Gliwice: Wokół Nas* 1988; Wwa: WAiF 1989. Por. poz. 50.
Przeł. łącznie z przeł. Człowiek z marmuru zob. poz. 51: norw.: Jermannen. [Przeł.] A. Goplen. — serb.-chorw.: Čovek od gvožđa. [Przeł.] P. Vujičić. — szwedz.: Jarmannen. [Przeł.] J. Malm. — oddzielny przeł. węgier.: A vasember. [Przeł.] Pap Pál. Budapest 1989.

Adaptacje

1. W. Gościńska: Mój wielki dzień. [Biografia]. Oprac. lit. ... Wwa: KiW 1949, 33 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1951, wyd. 3 1953.

2. Ludzie Kongresu. Oprac. lit. ... Wwa: KiW 1949, 49 s.

Dot. II Kongresu Związków Zawodowych, Wwa 1949.

3. Cz. Michałek: Było to całkiem proste. [Biografia]. Oprac. lit. ... Wwa: KiW 1949, 40 s.

4. Komedianty. Scenariusz według powieści S.J. Maciejowskiego (Sewera) pt. U progu sztuki. Ekran. 1961.

Wyd. osob. scenopisu filmu: M. Kaniewska, A. Sokołowska. Oprac. film. i dialogi: M. Kaniewska Cz. 1-2. Wwa 1961, 154 + 169 s., powiel.

Roboczy tytuł: Pani Szuka.

5. Wierna rzeka. Scenariusz filmowy na podstawie powieści S. Żeromskiego. Powst. ok. 1961.

Masz. w zbiorach Filмотeki Pol. w Wwie.

6. Czarne skrzydła. Scenariusz filmowy według powieści J. Kadena-Bandrowskiego. [Współaut.:] E., Cz. Petelscy. Ekran. 1963.

7. Popioły. Scenariusz filmowy według powieści S. Żeromskiego. Ekran. 1965.

8. Stara baśń. Scenariusz filmowy według powieści J.J. Kraszewskiego. Powst. ok. 1965.

Masz. w zbiorach Filмотeki Pol. w Wwie.

9. Czarne parzenice. Scenariusz filmowy na motywach powieści W. Machejka pt. „Rano przeszedł huragan”. Powst. ok. 1969.

Scenopis filmu autorstwa P. Komorowskiego w zbiorach Filмотeki Pol. w Wwie.

10. Agent nr 1. Scenariusz filmowy według powieści S. Strumpha-Wojtkiewicza. Ekran. 1972.

11. Bracia Karamazow. Scenariusz serialu telewizyjnego w 9 odcinkach według powieści F. Dostojewskiego. Powst. ok. 1973.

Masz. powiel. w zbiorach Filмотeki Pol. w Wwie.

12. W pustyni i w puszczy. Scenariusz filmowy wg powieści H. Sienkiewicza: W. Ślesicki. Dialogi: ..., W. Ślesicki. Ekran. 1973.

13. Lalka. Scenariusz filmu telewizyjnego w 9 odcinkach według powieści B. Prusa. [Współaut.:] J. Wojtyła. TV 1978.

Nagroda zespołowa Przewodniczącego Kom. do Spraw Rada i Telewizji w 1979.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1964, 1977 — SWPP 1 — PP (M. Kołowska). — LP XX w. (red.). — RL (A. Biernacki).

[Węgiel:] G. Lasota: Ludzie z „Anny Weroniki” zwyciężyli w bitwie. *Nova Kult.* 1951 nr 9, przedr. pt. Ludzie z „Anny Weroniki” zwyciężyli w bitwie o plan w tegoż: Kierunek natarcia. Wwa 1953; Z. Lichniak: *Dzisiaj i jutro* 1951 nr 286, przedr. w tegoż: *Obrachunki ze współczesnością.* Wwa 1955,

polem. J. Gawlik. *Tyg. Powsz.* 1951 nr 25; R. Matuszewski: Na Śląsku rosną nowi ludzie. W tegoż: *Literatura na przełomie.* Wwa 1951; M. Warneńska: Książka o ludziach kopalni. *Zol. Wol.* 1951 nr 235. — Z. Woźnicka: Dwanaście felietonów A.S.-R. *Nova Kult.* 1952 nr 13 [rec.: Dwanaście felietonów]. — [Cień i inne opowiadania:] H. Bereza: Blaski i cienie. *Nova Kult.* 1955 nr 40; L. Herdgen: Ludzie i cienie. *Życie Lit.* 1955 nr 18. — [Styczeń:] J. Skórnicki: „Styczeń”, czyli o trwogach filologa. *Życie Lit.* 1957 nr 5; R. Wasita: Powrót do pierwszych dni. *Nova Kult.* 1957 nr 11. — A. Lisiecka: Węgiel i marmur. (O powieści produkcyjnej na nowo). W tegoż: *Pokolenie „pryszczatych”.* Wwa 1964 [dot. m.in. A.S.-R.]. — K. Tomala: S.-R. powieść optymistyczna. *Poglądy* 1969 nr 5 [rec.: Węgiel]. — K. Żórawski: Opowiadania filmowe? *Kultura* 1973 nr 18 [rec.: Ich dzień powszedni]. — [Pierścionek z końskiego włosia:] T. Drewnowski: Dojrzałe dzieci. *Polityka* 1991 nr 48, polem. A. Wasilewski, T. Drewnowski. *Tamże* nr 51/52; J. Kobus: Pierścionek z platyny. *Gaz. Wyborcza* 1991 nr 273; K. Masłoń: Rany zadane pierścionkiem. *Rzeczpospolita* 1991 nr 247; A. Czachowska: Podzwonne. *Twórczość* 1992 nr 3. — T. Drewnowski: Drugie życie S. *Kino* 1992 nr 9. — [Pierścionek z końskiego włosia:] J. Hen: „Dla potomności...” *Nowe Książ.* 1992 nr 12-13; B. Kazimierzczak: O moralności literatury. *Literatura* 1992 nr 3; J. Łukaszczyk: S.-R. wstęp do eposu. *Tyg. Powsz.* 1992 nr 6; W. Maciąg: Okrutne niebo historii. *Dekada Lit.* 1992 nr 17; J. Smagowski: Powrót Kolumba. *Nowe Książ.* 1992 nr 12-13; W. Woroszyński: Pewien autor, pewna książka. *Więź* 1992 nr 1; M. Wyka: „I jaka była w tym trucizna...” *Zesz. Lit.* Wwa-Paryż 1992 nr 40; A. Zawada: Dzieje pewnego pierścionka. *Odra* 1992 nr 7/8. **M.K.-K.**

ŚLADEWSKI Kazimierz
ur. 1932

Krypt.: K.S.
Poeta.

Urodzony 1 marca 1932 we wsi Nagoszewo (pod Ostrowią Mazowiecką) na Kurpiach w rodzinie chłopskiej; syn Stanisława Śladeńskiego i Marianny Grabowskiej. Podczas okupacji niemieckiej i po zakończeniu II wojny światowej mieszkał nadal w Nagoszewie. W 1946 podjął naukę w Liceum Ogólnokształcącym w Sadownem; w 1949 zdał maturę. Ukończył też trzyletnie Niższe Seminarium Duchowne w Olsztynie. W 1950-52 pracował jako nauczyciel w szkole wiejskiej w Łukcie (pow. Ostróda). W 1952 zachorował na gruźlicę i wyjechał na kurację do Otwocka. Tam też po wyleczeniu ukończył kurs dla instruktorów terapii zajęciowej i w 1953-56 prowadził działalność oświatowo-wychowawczą i społeczną w zakładach leczniczych dla młodzieży chorej na gruźlicę. Debiutował w 1956 wierszem pt. „Noc we Wrocławiu”, ogłoszonym w *Nowej Wsi* (nr 8). W 1957 przeniósł się do Olsztyna i podjął pracę instruktora w Polskim Czerwonym Krzyżu. W tym czasie należał do olsztyńskiej grupy poetyckiej Łyna. Był organizatorem amatorskich zespołów teatralnych na Warmii i Mazurach oraz w zakładach leczniczych. Wiersze publikował m.in. w *Orce* (1957-61), *Tygodniku Zachodnim* (1958-60), *Zarzewiu* (1958-75, z przerwami), *Zielonym Sztandarze* (1959-70). W 1959 zamieszkał w Warszawie. Pracował w ZHP, a na-

stępnie w Muzeum Narodowym. Nawiązał doraźną współpracę z redakcjami *Gromady* oraz *Chłopskiej Drogi* (1961-62); wiersze zamieszczał także w *Tygodniku Kulturalnym* (1962-70), *Szpilek* (1963-69), *Plomyczk* (1964-71), *Życiu Literackim* (1966-73). W 1961 ożenił się z Danielą Bąk, ekonomistką. W 1962 został członkiem ZLP (rezygnacja 1989). W 1963 osiadł w Otwocku. Do 1965 był instruktorem kulturalno-oświatowym w Sanatorium im. M. Buczka, a następnie od 1967 pracował w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie „Ruch” w Warszawie. W 1965-73 należał do ZSL. Kontynuował twórczość poetycką, publikując w piśmie *Barwy* (1968-78), *Tygodniku Kulturalnym* (1971-81, z przerwami; tu też fraszki i artykuły), *Zielonym Sztandarze* (1971-77), *Przewodniku Katolickim* (1977-80), *Plomyczk* (1985-87). Zajmował się też amatorem rysunkiem artystycznym. Za utwory poetyckie otrzymał kilka nagród i wyróżnień w konkursach literackich. W 1973 przeszedł na rentę. Wyróżniony odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1973). Mieszka w Otwocku.

TWÓRCZOŚĆ

1. W gałęziach snu. [Wiersze]. Olsztyn: Pojezierze 1960, 53 s.
2. Wiersze. Kr.: WL 1961, 58 s.
3. Refreńy światła. [Wiersze]. Kr.: WL 1964, 51 s.
4. W cieniu polnych drzew. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Ruch 1966, [6] k.
5. Wiklinowe furtki. [Wiersze]. Kr.: WL 1968, 73 s.
6. Zrąb. [Wiersze]. Wwa: LSW 1975, 82 s.
Cykl: Kamienna ścieżka: Nad mgłami.
7. W zielonych krzyżach. [Wiersze]. Wwa: Kuria Metropolitalna Warsz. 1978, 49 s.
8. Piaszczysta gwiazda. [Wiersze]. Wwa: KAW 1979, 98 s.
Cykl: Z papierowej darniny, Piaszczysta gwiazda.
9. Dotyk chłodu. [Wiersze]. Wwa: Novum 1980, 43 s.
10. Przez pola, ogrody, sady. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1982, 36 s.
11. Wędrówki wiatru. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: KAW 1986, 36 s.
12. W starej bramie. [Wiersze]. Wwa: LSW 1987, 90 s.
13. Dwie ojczyzny. [Wiersze]. Wwa: Votum 1998, 33 s.
14. Pejzaże otwockie. [Wiersze]. Otwock: Wyd. Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Miejskiego. 1998, 74 s.
15. Wszystko co fruwa niech śpiewa ludziom. [Wiersze]. Otwock: Urząd Miejski. 1998, 18 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 2001. — SWPP 2 (R. Loth).
[W gałęziach snu:] T. Nowak. *Orka* 1960 nr 51; Z. Irzyk: *Krajobraz nad Łyną*, *Kierunki* 1961 nr 21. — [Wiersze:] J. Kwiatkowski: Rzeczy kruchych utrwalanie. *Życie Lit.* 1961 nr 31; E. Martuszewski: Nowe wiersze S. Warm i Mazury 1961 nr 12. — A. Wilkoń. *Twórczość* 1965 nr 4 [rec.: Refreńy światła]. — [Wiklinowe furtki:] L. Bakula: Mazowieckie ścieżki. *Tyg. Kult.* 1968 nr 43; J. Grom: Wśród „Wiklinowych furtek”. *Kultura* 1968 nr 43; A. Włodek: Ciąg dalszy różnych dróg. *Życie Lit.* 1968 nr 46; R. Sulima: *Poezja* 1969 nr 7. — E. Biela: Grzeszne wiersze. *Tyg. Kult.* 1976 nr 50 [rec.: Zrąb]. — M. Yoph-Zabiński: Kurpiowski pejzaż. *Tyg. Kult.* 1981 nr 41 [rec.: Dotyk chłodu]. — [W starej bramie:] H.A. Gasz: Rozpetyzowanie. *Nowe Książki* 1988 nr 11; D.T. Lebioda: Pokora. *Odgłosy* 1988 nr 47. — M. Kalinowski: K.Ś., poeta ziemi otwockiej. *Rocz. Otwocki* 1997. — S. Raducha: Poeta Kurpi i Mazowsza. *Gaz. Rol.* 1997 nr 27/28.

K.B.

ŚLĘK Ludwika

ur. 1933

Podpisywała prace też nazwiskami: Szczerbicka; Szczerbicka-Słek.

Historyk literatury.

Urodzona 2 grudnia 1933 w Wilnie; córka Edwarda Szczerbickiego i Marii z Ciapałów, nauczycielki. W czasie II wojny światowej przebywała nadal w Wilnie. W 1945 w ramach tzw. repatriacji przeniosła się do Wrocławia. W 1947 rozpoczęła naukę w I Liceum Ogólnokształcącym we Wrocławiu, które ukończyła w 1951. W tymże roku rozpoczęła studia w zakresie filologii polskiej i klasycznej na Uniwersytecie Wrocławskim (UWr.). W trakcie studiów od maja 1955 do września 1956 pracowała jako redaktor w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich, a po ukończeniu studiów w 1956, w Instytucie Filologii Polskiej UWr. Debiutowała w 1956 artykułem pt. „Ze studiów nad «Fraszki» Jana Kochanowskiego”, opublikowanym w *Zeszytach Naukowych UWr.* (nr 2). W tymże roku wyszła za mąż za Jana Ślęka, dyrygenta. W 1962 otrzymała doktorat na podstawie rozprawy pt. „Duma staropolska” (promotor prof. Władysław Floryan) i w tymże roku stanowisko adiunkta. W 1965 otrzymała nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego. Habilitowała się w 1972 na podstawie rozprawy pt. „Staropolska epika historyczna (heroiczna)”. Od tegoż roku pracowała jako docent na stanowisku zastępcy dyrektora Instytutu Filologii Polskiej UWr. (do 1978), a następnie do 1981 prodziekana Wydziału Filologicznego. W 1992 otrzymała tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 2000 zwyczajnego. Została członkiem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego i redakcji *Pamiętnika Literackiego*. Mieszka we Wrocławiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Jan Szczęsny Herburt. Zarys monografii. W: *Ze studiów nad literaturą staropolską*. Wr. 1957 s. 205-292.

2. Duma staropolska. Z dzieł poezji melicznej. Wr.: Ossol. 1964, 159 s. *Pr. Wroc. TN*.

Zawartość: Dzieje terminu; Przegląd tekstów; Poetyka dumy; Rodowód dumy; Duma staropolska wobec ukraińskiej epiki ludowej.

3. W kręgu Klio i Kaliope. Staropolska epika historyczna. Wr.: Ossol. 1973, 209 s. PAN IBL.

Zawartość: Wstęp. — Heroiczne czasy: Przeszłość i teraźniejszość; W kręgu rycerskich mitów; Epickie interpretacje zdarzeń przeszłych i teraźniejszych. — Ludzie rycerscy: Bohater średniowiecznych kronik; Bohater heroicznej poezji renesansu i baroku; Wzorzec rycerskiego życia poza heroiczną poezją. — Obserwator wojennego teatru: Narrator w prozie historycznej; Narrator w heroicznej poezji renesansu i baroku. — Posłowie.

4. Muza domowa. Okolicznościowa poezja rodzinna czasów renesansu i baroku. Wr.: Wydawn. UW. 1991, 175 s. *Acta Univ. Wratisl.* 1991 nr 810. Zawartość: Rodzina i poczucie więzi rodzinnej; Wiersze uświetniające narodziny potomka; Poezja epitalamijna; Poezja żalobna.

Rozprawy i studia w pracach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: Ze studiów nad „Fraszkami” Jana Kochanowskiego. *Zesz. Nauk. UW. Pr. Lit.* 1956 T. 1 s. 147-172. — Z epiki dziadowskiej. *Pam. Lit.* 1959 z. 3/4 s. 445-470. — Siedemnastowieczny fragment dumy o Dymitrze Wiśniowieckim. *Slav. Orient.* 1960 nr 1 s. 9-21. — Niektóre problemy dumy staropolskiej. W: *Studia z dawnej literatury czeskiej, słowackiej i polskiej*. Wr. 1963 s. 250-265. — Strofa pięciowersowa. W: *Strofika*. Wr. 1965 s. 176-201. — Grunwald w dawnej pieśni polskiej. *Acta Univ. Wratisl.* 1967 nr 67 s. 5-30. — Pieśń historyczna w świadomości XV-XVIII w. *Acta Univ. Wratisl.* 1968 nr 95 s. 5-21. — Trzy wizerunki Albertusa. *Acta Univ. Wratisl.* 1970 nr 131 s. 141-157. — Rycerz pośmiertnie pasowany. (Ze studiów nad dawną epiką historyczną). *Acta Univ. Wratisl.* 1971 nr 150 s. 57-73. — Postać Wandy w średniowiecznej prozie historycznej. *Lit. Lud.* 1972 nr 1 s. 18-34. — „Treny” Jana Kochanowskiego w świetle estetyki recepcji i oddziaływania. *Pam. Lit.* 1973 z. 4 s. 3-22. — „Przeszłych wieków sprawy” jako przedmiot poetyckiego przedstawienia w literaturze XVI w. W: *Dawna świadomość historyczna w Polsce, Czechach i Słowacji*. Wr. 1978 s. 83-101. — Ze studiów nad stylistycznym kształtem liryki Kochanowskiego. (W kręgu stylu „wielkiego” i stylu „prostego”). *Pam. Lit.* 1979 z. 1 s. 151-180. — „Roksolanki” Szymona Zimorowica a renesansowy klasycyzm. (Liryka Jana Kochanowskiego jako tradycja). W: *Jan Kochanowski i epoka renesansu*. Wwa 1984 s. 365-381. — L'image des confins du sud-est dans la littérature des XVIe et XVIIe siècles. W: *Les confins de l'ancienne Pologne*. Lille 1988 s. 22-38. — Die „Hauschroniken” und ihre soziale Funktionen. *Studien zur Barock-kultur*. W: *Russian Literature*, the Hague, XXVII (1990) s. 259-272. — Od

historii do metafizyki. O religijności „Sielanek nowych niskich” Józefa Bartłomieja Zimorowica. W: *Wiary i słowa*. Wr. 1994 s. 240-251.

Prace redakcyjne

1. Jan Kochanowski: Pieśni. Wyd. 3 zmien. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1970, LXXX, 141 s. *BN I*, 100.

2. Sz. Zimorowic: Roksolanki. Wyd. 2 zmien. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1983, XLVI, 139 s. *BN I*, 73.

3. J.B. Zimorowic: Sielanki nowe niskie. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1999, XLVIII, 192 s. *BN I*, 287.

4. J. Kochanowski: Wszystkiem swoje księgi daję. Wybór wierszy polskich. Wybór, oprac. tekstów i posł. ... Wr.: Wydawn. Dolnośl. 2000, 536 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2001. — A. Oszczędka: Bibliografia prac L.S. W: *Muzy i Hestia*. Wr. 1999.

[Duma staropolska:] A. Cieński: Staropolskie rekonesanse. *Odra* 1965 nr 1; S. Grzeszczuk: Z problemów „Dumy” staropolskiej. *Ruch Lit.* 1965 nr 1 — [W kręgu Klio i Kaliope:] W. Walecki. *Ruch Lit.* 1975 nr 2; M. Kaczmarek. *Stud. Źródłozn.* 1976 t. 20. — [Muza domowa:] J.K. Goliński. *Ogród* 1993 nr 1/4; F. Sielicki. *Acta Univ. Wratisl. Slav.* 1993 nr 79; A. Litwornia. *Ricerche Slavistiche*, Roma 1994.

J.Z.

ŚLIWIAK Tadeusz
1928-1994

Krypt.: T.S.; T.Ś.; TES.
Poeta.

Urodzony 23 stycznia 1928 we Lwowie; syn Władysława Śliwiaka, kierowcy, i Anny z Wojtowiczów. W czasie II wojny światowej przebywał nadal we Lwowie, zajęty przez ZSRR, a od 1941 okupowanym przez Niemców. W 1945 przyjechał w ramach tzw. repatriacji do Warszawy, gdzie uczęszczał do Liceum im. S. Żeromskiego; w 1947 zdał maturę. Następnie podjął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Wrocławskiego, które wkrótce przerwał. W 1948 przeniósł się do Krakowa i do 1953 studiował w Państwowym Wyższej Szkole Aktorskiej (PWSA); równocześnie pracował jako aktor w Teatrze Rapsodycznym (1949-50), a później w Teatrze Poezji. Podczas studiów współpracował z gazetką ścienną studentów PWSA *Młode Maski*. Debiutował w 1949 wierszem pt. „Ponad mieszczańskie budy...”, opublikowanym w dodatku *Słowa Polskiego* pt. *Zwierciadło* (nr 19). W 1951 ożenił się z Matyldą Gizą. W 1952 nawiązał wieloletnią współpracę z *Życiem Literackim*; publikował na łamach tego tygodnika wiersze, prozę poetycką, felietony, przekłady poezji i noty (podp. także: T.S., T.Ś., TES). W 1953 został członkiem ZLP (w 1966-77 członek zarządu Oddziału Krakowskiego Związku). W 1953-60 pracował jako aktor w Starym Teatrze im. H. Modrzejewskiej w Krakowie. Współorganizował z Haliną Gryglaszewską działa-

jąca przy tym teatrze Estradę Poetycką. Pracował społecznie w Radzie Okręgowej (RO) ZSP i przez rok pełnił funkcję kierownika artystycznego klubu studenckiego Pod Jaszczurami. Był współzałożycielem i redaktorem naczelnym magazynu literacko-graficznego RO ZSP *Zebra* (1956-58). Należał do grupy literackiej Muszyna (1959-61), współpracując w tym pismem. Od lat pięćdziesiątych zajmował się pisaniem i tłumaczeniem tekstów pieśni i piosenek, publikowanych m.in. w czasopiśmie *Śpiewamy i tańczymy* (1957, 1959-67) i *Materiały Repertuarowe* (1962, 1964, 1967-69). Wiele piosenek jego autorstwa zyskało nagrody, m.in. na festiwalu w Opolu. Zaczął także pisać w tym okresie utwory dla dzieci. Był związany z Piwnicą „Pod Baranami” (autor m.in. piosenki „Ta nasza młodość”). W 1960-63 pełnił obowiązki kierownika literackiego Teatru Rozmaitości w Krakowie. W 1961 został członkiem PZPR. W tymże roku otrzymał nagrodę poetycką na Festiwalu Studenckim w Gdańsku. W 1962-67 kierował Redakcją Programów Artystycznych Telewizji Polskiej w Krakowie. Należał w 1967 do założycieli, a następnie do 1972 był członkiem krakowskiej grupy literackiej Barbarus. W 1967-90 pracował w redakcji *Życia Literackiego* jako redaktor działu poezji. W 1969-76 przygotowywał programy dziecięce w Ośrodku Krakowskim Telewizji Polskiej. W 1974 otrzymał nagrodę m. Krakowa w dziedzinie upowszechniania kultury. Wiersze publikował na łamach m.in.: *Kultury* (1971-81), londyńskiego kwartalnika *Oficyna Poetów* (1971-78), a także sporadycznie w *Poezji, Twórczości, Literaturze, Miesięczniku Literackim*. Wiersze dla dzieci ogłaszał m.in. w *Plomyczkach* (1971-87). W 1975-84 był redaktorem naczelnym kwartalnika *Magazyn Kulturalny*. Od 1977 współpracował z Grupą Poetów i Malarzy „Łazienki”. Otrzymał wiele nagród, m.in. w 1978 nagrodę artystyczną im. Bohaterów Warszawy, przyznaną przez grupę Łazienki, w 1980 nagrodę im. J. Przybosa, w 1983 nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość dla dzieci i młodzieży. Wiersze zamieszczał w tym okresie m.in. na łamach *Szpilek* (1979-88) i *Krakowa* (1984-88, z przerwami; także członek kolegium redakcyjnego). W 1979 ożenił się z Anną Krupską, lekarką (rozwód 1984). W 1984 wstąpił do nowego ZLP (od 1985 w składzie Zarządu Głównego). W 1986 prowadził warsztaty literackie, organizowane przez Klub Literacki „Poloniny” w Sanoku. W 1987 otrzymał nagrodę Ministra Kultury i Sztuki I stopnia. Był członkiem Konfraterni Poetów. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1975), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1986), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”. W ostatnich latach życia chorował na chorobę Alzheimera. Potracony przez tramwaj, zmarł 3 grudnia 1994 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Astrolabium z jodłowego drzewa. Poemat o Mikołaju Koperniku. Kr.: WL 1953, 50 s.

Przekł. węgier.: Przel. G. Képes (inf. autora w ankiecie ZLP z 1957).

Adapt. teatr.: Kopernik. Kr., T. Poezji 1953; Oprac.: E. Buchelt. *Scena* 1972 nr 7 s. 39-44.

2. Drogi i ulice. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1954, 74 s.

3. U Serafina. (Dramat w 1 akcie). *DIALOG* 1957 z. 9 s. 99-102. Praprem. (łącznie z K. Uniechowska: Płyty): Poznań, Studencki T. Dram. 1958. TV 1960. Radio 1984. Przedr. zob. poz. 33.

Przekł. (wg inf. autora): serb.-chorw.: Voda i Vietar. Radio (Zagrzeb) 1957. — niem.: Wasser und Wind. Radio (Hamburg) 1963.

4. Dzień dobry, muzyko. [Wiersze dla dzieci]. Kr.: PWM 1958, 12 k.

5. Kraków w nocy. [Album]. Zdjęcia: H. Hermanowicz. Oprac. lit. ... Kr.: WAG 1958, 24 k.

6. Co dzień umiera jeden bóg. [Wiersze]. Kr.: WL 1959, 97 s.

Cykle: Czerwone sieci; Sceny i ballady; Tam.

7. Koncert na leśnej polanie. [Wiersze dla dzieci]. Kr.: PWM 1959, 10 k.

8. Imieniny pana Fleta. [Wiersze dla dzieci]. Kr.: PWM 1961, 47 s.

9. Wyspa galerników. [Wiersze]. Kr.: WL 1962, 78 s.

Cykle: Nazywanie świata; Wyspa galerników.

10. Żabki z Rabki. [Wiersz dla dzieci]. Wwa: Ruch 1963, 12 k.

11. Szczygły figle. [Wiersze dla dzieci]. Kr.: WL 1964, 48 s.

12. Żywica. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1964, 67 s.

Cykle: Dziewczyna ze słonecznikiem; Antyгона wołyńska; Wiewia z wiatru.

13. Poemat o miejskiej rzeźni. [Poezja i miniatury]. Kr.: WL 1965, 35 s. Przedr. zob. poz. 33.

Zawartość: Poemat o miejskiej rzeźni; Przejście przez Morze Czerwone (cykl wierszy i prozy).

14. Lody pana Chmurki. [Wiersz dla dzieci]. Wwa: Ruch 1966, 12 k.

15. Ptasi telewizor. [Wiersz dla dzieci]. Wwa: Ruch 1966, 12 k.

16. Figle z makiem. [Widowisko dla dzieci]. TV 1967.

17. Cytrynowy rower. [Widowisko dla dzieci]. TV 1968.

18. Słoń w sklepie z porcelaną. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Ruch 1968, 12 k. Wyd. nast. pt. Pan słoń tamże: 1970, 1974.

Przekł. tużycycki: Knejs Elefant. [Przel.] T. i A. Nawka. Budyšin 1978. — niem.: Der Elefant im Porzellanladen. Berlin 1977.

19. Święty wtorek. [Wiersze]. Kr.: WL 1968, 52 s.
Tu m.in. cykl: Ruski miastec
20. A śnieżek prószy. [Wiersz dla dzieci]. Wwa: Ruch 1969, 12 k.
21. Czytanie mrowiska. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1969 [właśc. 1968], 75 s.
Cykle: Archeologia; Nieustające korzenie; Czarny miód; Pole marsowe.
22. Kabaret z papuga. [1]. Baloniki, baloniki. [2]. Jesień, jesień. [Widowisko dla dzieci]. TV 1969.
23. Narodziny. (Widowisko poetyckie). *Mater. Report* 1969 nr 1 s. 59-69.
24. Zielona sowa. [Wiersz dla dzieci]. Wwa: Ruch 1969, [6] k.
25. Krakowski stragan. [Wiersze dla dzieci]. Kr.: WL 1971, 55 s.
26. Ruchoma przystań. [Wiersze]. Kr.: WL 1971, 70 s.
Cykle: Do połowy z rdzą; Wrzasy; Biało.
27. Spacer lwa. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Ruch 1971, 18 k. Wyd. 2 tamże 1973.
28. Widnokres. [Wiersze]. Wwa: PIW 1971, 150 s.
Cykle: Płonący gołębnik; Na odległość cienia; Ziemia; Z droży.
29. Rajskie wrony. [Wiersze]. Wwa: LSW 1972, 55 s.
Zawiera m.in. cykle: Madonna Bieszczadów; Rajowisko.
30. Żabi koncert. [Wiersz dla dzieci]. Wwa: Ruch 1973, 16 k. Wyd. 2 Wwa: KAW 1978.
31. Znaki wyobraźni. [Wiersze]. Kr.: WL 1974, 54 s.
32. Poezje wybrane. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Wwa: LSW 1975, 130 s.
33. Totemy. Poematy. Wr.: Ossol. 1975, 32 s.
Zawartość: Irys; Poemat o miejskiej rzeźni [poz. 13]; U Serafi-na [poz. 3]; Ballada o zbroju na pokucie; Święto szopki.
34. Wiersze wybrane. Wwa: Czyt. 1975, 273 s.
35. Kubrak żubra. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: KAW 1976, [24] k.
36. Dłużnicy nadziei. [Wiersze]. Wwa: KAW 1978, 81 s.
Zawiera m.in. cykl: Songi
37. Płonący gołębnik. Wiersze wybrane. Kr.: WL 1978, 335 s.
38. Solizman. [Wiersze]. Wwa: PIW 1981, 70 s.
39. Bajkotecka pierwsza. Wiersze dla dzieci. Kr.: WL 1982, 79 s.
Adapt. teatr. pt. Bajkoteka; Adapt.: E. Marcinkówna. Wyst. Tarnów, Tarnowski T. im. L. Solskiego, Scena Lalki i Aktora 1985.
40. Chityna. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1982, 58 s.
41. Odmroczenia. [Wiersze]. Kr.: WL 1982, 77 s.
42. Niepożegnany. [Widowisko poetyckie]. Praprem. Wwa; Piwnica na Wójtowskiej 1983.
Doch. L. Herdegena.
43. Bajkotecka druga. Wiersze dla dzieci. Kr.: WL 1985, 82 s.
44. Koń maści muzycznej. [Wiersze]. Wstęp i wybór: K. Pieńkosz. Kr., Wr.: WL 1986, 163 s.
45. Próba wiary. [Wiersze]. Wybór i postł.: E. Węgrzyn. Nowy Sącz: Sądecka Ofic. Wydawn. Woj. Ośrodka Kultury 1987, 49 s.
46. Niebieska koszula. [Wiersze]. Kr.: Krak. Dom Kultury, Miniatura 1988, 62 s.
47. Poezje wybrane. Wstęp i wybór ... Postł.: J. Pieszczachowicz. Wwa: LSW 1988, 176 s.
48. Słownik wyrazów światłoczułych. [Wiersze]. Wwa: PIW 1988, 111 s.
Zawiera m.in. cykl: Słownik wyrazów światłoczułych. Nagroda Międzynarodowego Listopada Poetyckiego za 1989.
49. Żłota trąbka. [Wiersze dla dzieci]. Rzeszów: KAW 1988, 30 s.
50. Dotyk. [Wiersze]. Wwa: MAW 1989, 90 s.
51. Kolczuga. [Wiersze]. Wwa: LSW 1989, 71 s.
52. Lwów – nawyk serca i inne wiersze. Kr.: Ofic. Konfraterni Poetów 1990, 46 s.
53. A to heca. [Wiersze dla dzieci]. Kr.: Ofic. Konfraterni Poetów 1996, 63 s.
54. Uwierzyłem w człowieka. [Wiersze]. Wybór i postł.: J. Pieszczachowicz. Kr.: Ofic. Konfraterni Poetów 1996, 248 s.
Zawiera m.in. wiersze rozproszone i niepublikowane.
55. Nie dokończony rękopis. [Wiersze]. Pozn.: Zysk i S-ka 2002, 355 s.
- Wydania osobne tekstów pieśni i piosenek z nutami, m.in.: Aż do zwycięstwa. [Muz.]: T. Machl. Kr.: PWM 1954, 4 s. Wyd. nast. tamże 1955. — Piosenka o krakowskim hejnale. [Muz.]: E. Bury. [Kr.]: PWM 1955, 5 s. — Zegar i zakochani. [Muz.]: T. Machl. [Kr.]: PWM 1956, 7 s. — Biedny księżyc. [Muz.]: H. Krakowiak. [Współwyd. z:] Wiosna w Neapolu. [Muz.]: A. Szaliński. Słowa: J. Gałkowski. Kr.: PWM 1957, 14 s. — Bursztynowe serce; Wesoła wycieczka. [Muz.]: H. Krakowiak. [Współwyd. z:] Zaczarowany kraj. [Muz.]: H. Krakowiak. Słowa: Z. Haraschin. Kr.: PWM 1957, 19 s. — Rudy Jo i zielony wiatr. [Muz.]: A.B. Guziński. Kr.: PWM 1958, 2 k. — Uliczka w Seville. [Muz.]: J. Gert. Kr.: PWM 1958, 2 k. — Kiedy kwitną czereśnie. [Muz.]: J. Gert. [Współwyd. z:] Tango. [Muz.]: J. Harald. Słowa: J. Bazarewski. Kr.: PWM 1959, 17 k. — Kolorowe mambo. [Muz.]: L. Rzewuski. [Współwyd. z:] Mombasa. [Muz.]: E. Nowicki. Słowa: T. Urgan. Kr.: PWM 1959, 17 k. — Nocą na Kanoniczej.

[Muz.:] L. Kaszycki. [Współwyd. z:] *Dopiero w Krakowie*. [Muz.:] H. Krakowiak. Słowa: L.J. Kern. Kr.: PWM 1959, 7 s. — Roberto; Samba; To brzydko. [Muz.:] I. Garztecka. [Współwyd. z:] *Niespokojna dziewczyna*. [Muz.:] A. Buzuk. Słowa: B. Choiński. Kr.: PWM 1959, 10 k. — Wyspa pod księżycem. Hawajska melodia ludowa. [Współwyd. z:] *Pieśń flisaków*. [Muz. i słowa:] W. Dan; Kołysanka. [Muz.:] I. Dunajewski. Słowa: W. Lebediew-Kumacz. Kr.: PWM 1959, 15 s. — Zielona niedziela. [Muz.:] J. Kaszycki. Kr.: PWM 1959, 5 s. — Drzewa prowadzą w las. [Muz.:] L. Kaszycki. Kr.: PWM 1960, 21 k. — Jeszcze dziś. [Muz.:] J. Gert. Wwa: „Synkopa” 1960, 2 k. Wyd. 2 [współwyd. z:] *Nie proszę o miłość*. [Muz.:] Z. Karasiński. Słowa: A. Tylczyński. Tamże 1960. — Krakowska kwaciarka. [Muz.:] J. Gert. [Współwyd. z:] *Złoty pierścionelek*. [Muz.:] J. Wasowski. Słowa: R. Sadowski. Kr.: PWM 1961, [12] k. Wyd. 2 tamże 1962. — Nie mów mi nic. [Muz.:] J. Gert. [Współwyd. z:] *Pewien uśmiech*. [Muz.:] R. Sielicki. Słowa: J. Odrowąż. Kr.: PWM 1961, 11 k. Wyd. 2 tamże 1962. — Stary malarz. [Muz.:] L. Kaszycki. Kr.: PWM 1961, 2 k. — Nie można zapomnieć. [Muz.:] H. Krakowiak. Kr.: PWM 1962, 4 k. — Krzwy pływające. 3 pieśni na głos i fortepian. [Muz.:] Z. Bujarski. Kr.: PWM 1963, 7 s. — Jeśli chcesz, proszę wstąp. [Muz.:] J. Kaszycki. [Współwyd. z:] *Piosenka o okularnikach*. [Muz.:] J. Abramow. Słowa: A. Osiecka. Kr.: PWM 1963, 7 s. — Alma Mater. *Pieśń studentka*. [Muz.:] L. Kaszycki. Kr.: PWM 1965, 7 s. — Nie chodź tą ulicą. [Muz.:] L. Kaszycki. Wwa: WAI F 1965, 2 k. — Chcę być sobą. [Muz.:] T. Prejzner. Kr.: PWM 1966, 3 s. — Głogi. *Piosenka z filmu Cierpkie głogi*. [Muz.:] L. Kaszycki. Wwa: WAI F 1966, 2 k. — Nie ma nas. [Muz.:] T. Prejzner. Wwa: WAI F 1967, 3 s. — Gdzie jest miłość. [Muz.:] A. Żalski. [Współwyd. z:] *Zatańczymy znów*. [Muz.:] J. Tyszkowski. Wwa: WAI F 1969, 17 k. — Nie gniewaj się... przepraszam. [Muz.:] W. Stawiński. [Współwyd. z:] *Mój cień*. [Muz.:] E. Szaniawska. Słowa: S. Werner. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. [1983], [20] s.

Nadto teksty piosenek do: H. Beecher-Stowe: *Chata wuja Toma*. Sztuka wg powieści H. Beecher-Stowe. Adapt. dramatyczna i uwagi inscen.: L. Zankow-Słomczyńska. Wwa: CPARA 1962, 76 s. — I. Szczepańska: *Pan Twardowski*. Wyst. Częstochowa, T. Dram. im. A. Mickiewicza 1974. — *Colargol* zdobywca kosmosu. Scenariusz filmu animowanego: T. Wilkosz, A. Barillé. Ekran. 1978.

Wybór wierszy w przekł. słow.: Znaki przitomności. [Przeł.] V. Kovalčík. Bratislava 1987.

Przekłady

1. [Teksty songów do:] P. Hacks: *Polly*. Przeł.: J. Frühling i R. Szydłowski. Wyst. Kr.: T. Bagatela im. T. Boya-Zeleńskiego 1980.

2. S. Csóori: *Era oczu*. [Wiersze]. Wybór i postł.: K. Sutarski. Przeł.: T. Nowak, K. Sutarski, ... Kr.: WL 1981, 146 s.

3. *Wiśnie rozkwitłe pośród zimy*. Antologia współczesnej poezji japońskiej. Oprac. i tłum.: K. Adachi, W. Kotański, ... Tokio: Kokusai Bunka Shuppansha 1992, 585 s.

Tekst w jęz. pol. i jap.

Wydania osobne przekładów pieśni i piosenek z nutami, m.in.: J.W. Goethe: *Fiołek*. [Muz.:] W.A. Mozart. Kr.: PWM 1956, 5 s. — *Sześć pieśni ludowych z północnej Europy*. Przeł.: A. Rymkiewicz, ... Kr.: PWM 1956, 19 s. — H. Meilhac, L. Halévy: *Kuplety torreadora z II aktu opery „Carmen”*. [Muz.:] G. Bizet. Kr.: PWM 1957, 13 s. — *Włoskie piosenki ludowe*. Kr.: PWM 1957, 50 s. — A. Boito: *Romans Enza z II aktu opery „La Gioconda”*. [Muz.:] A. Ponchielli. Kr.: PWM 1958, 9 s. — G. Giacosa, L. Illica: *Aria Cavaradossiego z I aktu opery „Tosca”*. [Muz.:] G. Puccini. Kr.: PWM 1958, 5 s. — R. Leoncavallo: *Prolog do opery „Pajace”*. Kr.: PWM 1958, 8 s. — *Hiszpańskie piosenki ludowe*. Kr.: PWM 1958, 30 s. — *Trzy piosenki południowoamerykańskie*. Kr.: PWM 1958, 22 s. — M. Carre, J. Barbier: *Recytatyw i aria Mignon z I aktu opery „Mignon”*. „Znasz ten kraj...”. [Muz.:] A. Thomas. Kr.: PWM 1959, 9 s. — M.M. Clairville, Ch. Gabet: *Arioso Henryka z operetki „Dzwony kornewilskie”*. [Muz.:] J.R. Planquette. Kr.: PWM 1959, 9 s. — L. Denza: *Funiculi, funiculà*. [Muz. oprac.:] I. Garztecka. Kr.: PWM 1959, 4 s. — D. Furno: *O, nie zapomnij mnie*. [Muz.:] E. de Curtis. Kr.: PWM 1959, 7 s. — *Ludowe piosenki jugosłowiańskie*. Kr.: PWM 1959, 23 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975, 1980, 1982, 1989 — Wywiady: *Kłopot z tysiącem poetów* Rozm. J. Marx. *Kierunki* 1973 nr 40; *Określać swój czas*. Rozm. S. Jurkowski. *Literatura* 1978 nr 34; *Świeżość patrzania*. Rozm. J. Wilczak. *Profil* 1980 nr 12; *Wzbogacenie człowieka wrażliwość*. Rozm. W. Wiśniewski, W. W. Wiśniewski. *Tego nie dowiedzie się w szkole*. Wwa 1981; *Iskra w kamieniu*. Rozm. K. Kania. *Kierunki* 1985 nr 24; T.Ś. w. W. Wiśniewski. *Szukam człowieka*. Pozn. 1986; *Idę na spotkanie życia*. Rozm. J. Pieszczachowicz. *Kraków* 1987 nr 2; *Niczego nie przeoczyć*. Rozm. M. Obarski. *Nurt* 1988 nr 3.

SWPP 2 (F. Lichodziejewska) — PP (F. Lichodziejewska). [Drogi i ulice:] J.A. Frasiak. *Życie Lit.* 1954 nr 25; L. Herdegen: *Kiedy wiersz staje na straży?* *Dz. Pol.* 1954 nr 269. — [Astrolabium z jodłowego drzewa:] Z. Jastrzębski: *Poemat o Koperniku*. *Tyg. Powsz.* 1954 nr 3; W. Szymański. *Dziś i jutro* 1954 nr 9; J. Trzadel. *Twórczość* 1954 nr 1. — [Co dzień umiera jeden bóg:] B. Biernacka. In statu nascendi. *Nowe Książ.* 1959 nr 17; A. Wilkon: *Mity-falshy-odkrycia*. *Współczesność* 1959 nr 15; T. Nowak: *Poeta lirycznej przekroju*. *Życie Lit.* 1960 nr 2; A. Szmidt: *Czarne i białe*. *Twórczość* 1960 nr 3. — [Wyspa galerników:] K. Nowicki: *Lekcja konsekwencji*. *Pomorze* 1962 nr 16; T. Nowak: *Poeta się spóźnił*. *Życie Lit.* 1963 nr 7. — [Zywica:] J. Lau. *Życie Lit.* 1965 nr 17; W.P. Szymański. *Tyg. Powsz.* 1965 nr 5. — [Poemat o miejskiej rzeźni:] S. Kryśka. *Kultura* 1966 nr 27; R. Matuszewski: *Dosłowność*. *Życie Lit.* 1966 nr 4; M. Sprusiński: *Lekcja życia*

i nauka słowa. *Nowe Książ.* 1966 nr 3; A.K. Waśkiewicz: Konstrukcja poetyckiego świata. *Tyg. Kult.* 1966 nr 28; J. Witan: Krowy na zabicie. *Poezja* 1966 nr 8. — J. Pieszczachowicz: Między naturą a cywilizacją. *Życie Lit.* 1968 nr 22 [rec.: Święty wtorek]. — M. Sprusiński: Uwalnianie rzeczywistości. *Twórczość* 1968 nr 3 [rec.: Żywica]. — [Święty wtorek]: T. Szaja: Serce na dłoni. *Twórczość* 1968 nr 8; K. Miklaszewski: Ucieczka w krainie szczęśliwości. *Poezja* 1969 nr 4. — [Czytanie mrowiska]: M. Sprusiński: Nauka czasu dojrzałego. *Twórczość* 1969 nr 12; W.P. Szymański: Dom i mrowisko. *Życie Lit.* 1969 nr 27; T. Klak: Czytanie świata. *Poezja* 1970 nr 2. — [Ruchoma przystań]: S. Balbus: Ruchoma przystań człowieka. *Tyg. Kult.* 1971 nr 27; E. Przyborowska. *Współczesność* 1971 nr 16; M. Skwarniak. *Tyg. Powsz.* 1971 nr 43; B. Żurkowski: Symbole i ekspresja. *Nowe Książ.* 1971 nr 18. — [Widnokres]: S. Jurkowski. Tomiki Ś. *Kierunki* 1972 nr 31; K. Nowicki: Poezja poetycka. *Życie Lit.* 1972 nr 19. — T. Nyczeł: W żelazo przeciw rdzy. *Poezja* 1972 nr 7 [rec.: Ruchoma przystań]. — I. Smolka: Pogodny widnokres. *Literatura* 1972 nr 4 [rec.: Widnokres]. — M. Wyka: Wiersze T.Ś. *Twórczość* 1972 nr 3 [rec.: Ruchoma przystań]. — [Rajskie wrony]: I. Smolka: Wyobraźnia rozjątrzona i bezradna. *Życie Lit.* 1973 nr 19; A. Szymańska: Nowe wiersze Ś. *Twórczość* 1973 nr 5. — [Totemy]: M. Aniśkiewicz: Z gliny ziemi i z gliny nieba. *Fakty* 1975 nr 47; A. Kwiatkowski: Gry poetyckie. *Nowy Wyraz* 1975 nr 12. — [Znaki wyobraźni]: B.S. Kunda: Znaki pamięci. *Życie Lit.* 1975 nr 44; T. Szyma: Kunstzt prostoty. *Twórczość* 1975 nr 2; Z. Zygma. *Poezja* 1975 nr 5. — B.S. Kunda: Ś. *Poezja* 1976 nr 3. — [Wiersze wybrane]: A. Nowak: Własna droga. *Literatura* 1976 nr 25; S. Sterna-Wachowiak: Między konkretem i abstraktem, czyli ruch myśli poetyckiej. *Twórczość* 1976 nr 11; Z. Zygma. *Życie Lit.* 1976 nr 39; L. Żuliński: Szukać światła palcami... *Nowe Książ.* 1976 nr 12, przedr. w tegoż: Sztuka wyboru. *Wwa* 1979. — S. Jurkowski: Poezja bez cięsnego kofnierzyka. *Kierunki* 1977 nr 37. — A. Sandauer: Poezja tragicznego ład. W tegoż: Poeci czterech pokoleń. *Kr.* 1977, przedr. w tegoż: *Zbrane pisma krytyczne*. T. 1. *Wwa* 1981. — [Dłużnicy nadziei]: J. Kryszak. *Życie Lit.* 1979 nr 17; B. Maj. *Tyg. Powsz.* 1979 nr 14; R. Marciniak: 'Nie jesteśmy przecież skazani na siebie'. *Nowy Wyraz* 1979 nr 9. — K. Piękosz: Tragizm i nadzieja. *Tyg. Kult.* 1979 nr 33. — J. Pieszczachowicz: Dłużnik nadziei. *Nowe Książ.* 1979 nr 3, przedr. w tegoż: *Pegaz na rozdrożu*. Łódź 1991 [rec.: Płonący gołębnik]. — M. Aniśkiewicz: Wiersz zasłuchany. *Życie i Myśl* 1980 nr 11 [rec.: Dłużnicy nadziei]. — M. Krassowski: Antynomie T.Ś. W tegoż: *Granice sensu*. *Wwa* 1980. — [Solizman]: M. Krassowski: Ś. *Życie Lit.* 1981 nr 49; K. Piękosz: Urojona mądrość, przejściowy „solizman”. *Literatura* 1981 nr 49. — S. Jurkowski: Dwie ucieczki T.Ś. *Tyg. Kult.* 1982 nr 8 [rec.: Chityna; Odmroczenia]. — B.S. Kunda: „twoja śmiertelna choroba o wdzięcznym imieniu - życie”. *Życie Lit.* 1982 nr 31. — A. Ogrodniczyk: Grawitacje wzruszenia. *Nurt* 1982 nr 7 [rec.: Chityna]. — B. Żurkowski: Rysowanie słowami. W tegoż: *Paradoks poezji*. *Kr.* 1982. — S. Jurkowski: Okrety wyobraźni. *Mag. Kult.* 1983 nr 1/2 [rec.: Solizman]. — [Odmroczenia]: K. Kaszper: Sposób na samotność. *Życie Lit.* 1983 nr 23; M. Krassowski: Poezja środka. *Tu i Teraz* 1983 nr 1. — R. Marciniak: Poeta i żywoły. (O poezji T.Ś.). *Życie Lit.* 1984 nr 28. — T. Lebioda: Sześć T.Ś. *Fakty* 1985 nr 38. — J. Marx: Dłużnik niespełnionych nadziei, czyli o poezji T.Ś. W tegoż: *Gry krytyczne*. *Wwa* 1985. — [Kof maści muzycznej]: S. Jurkowski: „To jest rzeczy porządek...”. *Literary* 1986 nr 11/12; D.T. Lebioda: Wyobraźni czas zastygły. *Kultura* 1986 nr 40; J. Tulik: Możliwość kuli. *Życie Lit.* 1986 nr 27. — J.Z. Brudnicki: Źródła i ujścia poezji T.Ś. *Poezja* 1987 nr 9. — T. Wójcik: Wszystkie przedmioty świata. *Poezja* 1987 nr 9. — Z. Dolecki: Spojnienie na świat. *Kierunki* 1988 nr 35. — T. Linkner: Codziennosc przemijania. *Nurt* 1988 nr 2. — J. Koryl: Poetyckie antynomie. *Życie Lit.* 1989 nr 10. — D. Pawelec: Między źródłem a niebem... *Tak i Nie* 1989 nr 23. — J. Pieszczachowicz: Między naturą a historią. *Literatura* 1989 nr 3. — [Słownik wyrazów światoczułych]: M. Burgozewski: Osobiste wyznaczenie. *Nowe Książ.* 1990 nr 4; S. Jur-

kowski: Poezja światoczuła. *Kierunki* 1990 nr 5. — D.T. Lebioda: Poeci migotliwej wyobraźni. W tegoż: *Pragnienie śmierci*. Bydż. 1996, przedr. w tegoż: *Marmur i blask*. Bydż. 2000 [dot. też J. Harasymowicza]. — J. Pieszczachowicz: Zagrożone przymierze. (O poezji T.Ś.). *Twórczość* 1996 nr 9. — S. Stanuch: „Odziani w ogień po własnych popiołach stąpamy do nieba”. (W pierwszą rocznicę śmierci T.Ś.). *Akcent* 1996 nr 1. — J. Pieszczachowicz: T.Ś. *Metafora* 2000/2001 nr 44/46.

M.K.-K.

ŚLIWICKA Anna ur. 1933

Powieściopisarka.

Urodzona 6 września 1933 w Pruszkowie; córka Stanisława Zrałka, inżyniera, i Anny z domu Belczyk, ekonomistki. Uczęszczała do liceum ogólnokształcącego w Sopocie oraz do liceum Towarzystwa Przyjaciół Dzieci w Pruszkowie. Po zdaniu matury w 1952, wyjechała do Nowej Huty, gdzie pracowała początkowo jako magazynierka w Hucie im. Lenina. W 1953-56 była aktorką Teatru Nurt w Nowej Hucie, prowadzonego przez Jana Kurczabę. Ukończyła dwuletnie studium aktorskie przy Teatrze Młodego Widza w Krakowie. Po rozwiązaniu Teatru Nurt powróciła w 1956 do Pruszkowa. Podjęła studia na Wydziale Ekonomii Politycznej Uniwersytetu Warszawskiego (UW), które przerwała na pierwszym roku z powodu choroby. W 1958 wyszła za mąż za Wiesława Śliwickiego, lekarza (rozwód 1969). Od 1962 studiowała filologię polską na UW; w 1967 uzyskała magisterium. Następnie podjęła pracę bibliotekarki w szpitalu psychiatrycznym w Tworkach pod Warszawą. W 1975 została członkiem ZLP. W 1977 wyszła za mąż za Stanisława Płudowskiego, historyka. Mieszka w Pruszkowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Płonące kabanosy. [Powieść]. *Wwa: Pax* 1971, 195 s.
2. Miłość do Wzgórz Łopatynskich. [Powieść]. *Wwa: Pax* 1972, 250 s. Wyd. 2 tamże 1978. Wyróżnienie im. T. Boya-Zełńskiego za utwór podejmujący problematykę społecznej służby zdrowia w 1973.
3. Ślubna suknia. [Powieść]. *Wwa: Pax* 1974, 145 s.
4. Paryskie tournée. [Powieść]. *Wwa: Pax* 1976, 145 s.
5. Hodowca wydm; Człowiek na własność. [Opowiadania]. *Wwa: Pax* 1981, 143 s. Nagroda Inst. Wydawn. „Pax” w 1978.
6. Romans z repliką. [Powieść; współaut.:] J. Lewandowski. *Wwa: KAW* 1983, 55 s.
7. Ogrodniczka. [Powieść]. *Kr.: WL* 1988, 404 s.
8. Śmierć zjechała windą. [Powieść kryminalna]. *Wwa: Iskry* 1988, 205 s.

9. Szpital Psychiatryczny Tworki. 1891-1991. [Kronika, współaut.:] U. Adamska. Wwa: Państw. Zakład Wydawn. Lekarskich 1989, 93 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1988, 2001. — Wywiad: Rozm. J. Lewandowski. *Kierunki* 1979 nr 5.

[Płonące kabanosy:] J. Kordus; Miłość i socjologia. *Kierunki* 1971 nr 26; J. Osica: Doceń spod rzesz. *Nowe Książ.* 1971 nr 15; E. Wróblewska: Nauka i kabanosy. *Kultura* 1971 nr 28. — [Miłość do Wzgórz Łopatyńskich:] J. Marx: Dobra książka. *Kierunki* 1972 nr 46; A. Baranowska: Bardzo polski dylemat. *Kultura* 1973 nr 19; J. Pieszczachowicz: Powieść środowiskowa. *Nowe Książ.* 1973 nr 5. — [Ślubna suknia:] D. Kosiarska: Portret środowiskowy. *Kierunki* 1974 nr 19; J. Walc: Trudno odpowiedzieć. *Polityka* 1974 nr 48. — [Paryskie tournée:] L. Klimczak *Kierunki* 1976 nr 48; A. Baranowska: Prywatne życie brzydkiej Heleny. *Nowe Książ.* 1977 nr 4. — J. Szczygielska: Ile jest moralności? *St. Pousz.* 1981 nr 237 [rec.: Hodowca wjdm. Człowiek na własność]. — M. Koscieliski: Powieściowa coca-cola. *Tyg. Kult.* 1983 nr 32 [rec.: Romans z repliką]. — J. Wierziński: Po prostu powieść. *Nowe Książ.* 1990 nr 2/3 [rec.: Ogrodniczka].

K.B.

ŚLIWIŃSKI Artur

1877-1953

Pseud.: A.N-ski; A-s.; A.Ś.; A.Śl.; A.T-r.; Ar.; Art.; Artur Ś.; B.Z.; Bron.; K.T.; Konrad T.; T-ur; Z.B.; Z.Bron.; Z. Bronisławski; Z-ski; Z-Ski; Zb.
Dramatopisarz, krytyk literacki, historyk, publicysta.

Urodzony 17 sierpnia 1877 w Ruskach (pow. kutnowski) w rodzinie inteligentkiej; syn Artura Śliwińskiego i Marii z Zielińskich. Uczęszczał początkowo do gimnazjum w Warszawie, a następnie w Łodzi. Po ukończeniu piątej klasy przerwał naukę i w 1895 został zatrudniony jako praktykant w Zakładach Żyrardowskich. Debiutował w 1897 wierszem pt. „Szczęście”, opublikowanym w *Kurierze Niedzielnym* (nr 51). Zaczął w tym czasie uprawiać twórczość publicystyczną na łamach tegoż pisma, a także *Tygodnika Polskiego* i *Tygodnika Ilustrowanego*. W 1900 wyjechał do Lipska, gdzie w 1901 ukończył Akademię Handlową. Nadysłał stamtąd stałe korespondencje do *Gazety Polskiej*. Po powrocie do Polski pracował nadal w Zakładach Żyrardowskich, a następnie został przez firmę skierowany do pracy do Kijowa. Wstąpił tam do PPS; wszedł w skład miejscowego Komitetu Okręgowego. Rozprawy, artykuły i recenzje publikował w *Łowcu Polskim* (1901-08, 1912, 1924, 1928; tu korespondencje, podp. też: A.Ś., Artur Ś., oraz „Kronika myśliwska”), *Prawdzie* (1903-05; podp. też Bron.); tu w 1903-04 rubryka pt. „Odgłosy”), *Krytyce* (1905-06). W 1904 został członkiem Towarzystwa Kresowego Politycznego (TKP) w Kijowie i brał udział w pracach działającego tam nielegalnego Uniwersytetu Latającego. W 1905 ożenił się z Leokadią Czarnocką. W 1906 redagował dziennik TKP pt. *Głos Kijowski*, na którego łamach publikował też artykuły (podp.: A.Śl., Z. Bronisławski). W tymże roku powrócił do kraju, za-

mieszkał początkowo w Krakowie, Związał się z PPS-Frakcją Rewolucyjną; od 1907 należał do Komitetu Zagranicznego tej partii. W 1906-07 był faktycznym redaktorem jej organu teoretycznego pt. *Trybuna*; na łamach tego pisma zamieszczał liczne artykuły (podp. też: A.N-ski, A.T-r, Ar., Art., B.Z., K.T., Konrad T., T-ur, Z.B., Z. Bronisławski, Z-ski, Zb.). W 1908 przeniósł się do Warszawy, gdzie przez krótki czas uczył w gimnazjum Jadwigi Kowalczykówny i Jadwigi Jawurkówny, a następnie pracował w firmie Wertheima i w Wołżysko-Kamskim Banku Handlowym. W 1908 został członkiem Towarzystwa Literatów i Dziennikarzy (do 1915 wiceprezes). W tymże roku wspólnie z Gustawem Daniłowiczem i Stanisławem Pytlińskim wydawał dwutygodnik *Witeź*. W 1914 był przedstawicielem PPS w Zjednoczeniu Organizacji Niepodległościowych i członkiem kierownictwa Polskiej Organizacji Narodowej. W 1915-17 był przewodniczącym Centralnego Komitetu Narodowego, w 1917 sekretarzem Tymczasowej Rady Stanu, a następnie do 1918 jej wiceprezesa. W 1918 pełnił funkcję wiceprezesa Rady Miejskiej, a w 1919-22 wiceprezesa m.st. Warszawy. W 1917-18 działał w Stronnictwie Niezawisłości Narodowej, którego był prezesem, i w Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Demokratycznych. W 1920 był przewodniczącym Zjazdu Demokracji Polskiej, następnie prezesem Tymczasowej Rady Związku Demokracji Polskiej. Po wybuchu wojny polsko-bolszewickiej został prezesem Rady Obrony Stolicy. W 1922 mianowany prezesem Rady Ministrów, pełnił tę funkcję przez 9 dni (28 VI-7 VII). Kontynuował twórczość publicystyczną i literacką; publikował recenzje i artykuły w *Świecie* (1921-29, z przerwami), *Kurierze Porannym* (1922-34, z przerwami), *Tygodniku Ilustrowanym* (1930-34; podp. też A.Śl.) oraz w *Pionie* (1933-35). W 1924 został wybrany na przewodniczącego Zarządu Fundacji Stypendialnej Józefa Piłsudskiego. W 1926-30 był prezesem warszawskich Teatrów Miejskich. Należał do jednej z warszawskich Iłż Wielkiej Łoży Narodowej. W 1932 został naczelnym dyrektorem Polskiego Banku Komunalnego, w 1935 prezesem Rady Nadzorczej Polskiego Radia SA (do 1939). Działał w instytucjach mających na celu uczczenie pamięci Józefa Piłsudskiego, m.in. w Instytucie Badania Najnowszej Historii Polski J. Piłsudskiego i w Radzie Funduszu Kultury Narodowej J. Piłsudskiego. Za twórczość krytycznoliteracką został odznaczony w 1935 Złotym Wawrzynem PAL. W 1935-38 był senatorem RP. Po wybuchu II wojny światowej został członkiem Komitetu Obywatelskiego w Warszawie; odznaczony Krzyżem Walecznych (1939). Podczas okupacji niemieckiej był prezesem Stołecznego Komitetu Samopomocy Społecznej (do jego rozwiązania w 1941); nadal też pracował na

stanowisku dyrektora Polskiego Banku Komunalnego. Stanowisko to zajmował również po wojnie, do przejścia na emeryturę w 1949. Publikował artykuły w *Nauce i Sztuce* (1947-48). Odznaczony m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1924). Zmarł 16 stycznia 1953 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kramarze. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Letni 1905.
Rkps w Arch. PAN w Wwie.

2. Mickiewicz jako polityk. [Studium]. Kr.: Gebethner i Sp. 1907, 254 s. Wyd. 2 tamże 1908.

3. Sąd. Komedia w 1 akcie. Praprem. Wwa, T. Rozmaitości 1908.
Rkps w Arch. PAN w Wwie.

4. Wojna z żonami. Farsa w 3 odsłonach. Praprem. Kijów 1908.
Autorstwo A.S. wg inf. w *Dz. Kijowskim* 1908 nr 234.

5. Maurycy Mochnacki. Żywoć i dzieła. Lw.: Księg. Pol. B. Połoneckiego 1910, 400 s. Wyd. 2 popraw. Wwa: M. Arct 1921, 440 s.

6. Powstanie listopadowe. Kr.: Książka 1911, 197 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1912; wyd. 4 [!] Wwa: M. Arct 1918, tamże: wyd. 5 1920, wyd. 6 przejrz. i popraw. 1930; wyd. nowe Londyn: Wydawn. Świat. Związku Polaków z Zagranicy 1946.

7. Konstytucja Trzeciego Maja. Wwa: Kom. obchodu rocznicy 3 Maja 1916, 54 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: M. Arct 1918, wyd. 3 powiększone tamże 1921; wyd. 4 Lw.: PWKS 1938.

8. Powstanie kościuszkowskie. Wwa: M. Arct 1917, 217 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1920; wyd. 3 Lw.: PWKS 1939.

9. Tadeusz Kościuszko. Wwa: Wydawn. Kom. Kościuszkowskiego 1917, 16 s. Wyd. 2 Wwa: M. Arct 1922, 20 s.

10. Joachim Lelewel. Zarys biograficzny. Lata 1786-1836. Wwa: M. Arct 1918, 455 s. Wyd. 2 przejrz. i uzup. Wwa: Kasa im. Mianowskiego 1932.

11. List otwarty ... do Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego. [B.m.] 1919, 6 s.

12. Polska niepodległa. Opowiadania z dziejów Polski z 12 reprodukcjami J. Matejki. [Praca historyczna]. Wwa: M. Arct 1919, 198 s.

13. Powstanie styczniowe. Wwa: M. Arct 1919, 246 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1921; wyd. 3 Lw.: PWKS 1938; wyd. nowe ilustr., przejrz. i zaopatrzone w indeks nazwisk Londyn: Wydawn. Świat. Związku Polaków z Zagranicy 1945, 186 s.

14. Hetman Żółkiewski. Wwa: M. Arct 1920, 263 s. Wyd. 2 tamże 1922.

15. Jan Karol Chodkiewicz, hetman wielki litewski. Wwa: M. Arct 1922, 170 s.

16. Stefan Batory. Wwa: M. Arct 1922 [antydat. 1921], 271 s.

17. Jan Sobieski. Wwa: M. Arct 1924, 339 s. Toż, wyd. albumowe, 195 s.

Przekł. ang.: Jan Sobieski. A monography. [Powst. ok. 1926]. *Select Library of Polish Authors*.

18. Naród, wódz i wojsko. [Broszura propagandowa]. Wwa: *Droga* 1924, 21 s.

19. Król Władysław IV. Wwa: M. Arct 1925, 222 s.

20. Na przełomie dwóch epok. [Szkice]. Wwa: Gebethner i Wolff 1931, 154 s.

Zawartość: Słowo wstępne. — Zdobycze techniki i rewolucja w świecie pracy; Katastrofa bezrobocia i racjonalizacja; Walka o złoto; Nędza i nadmiar bogactw; Parlamentaryzm i dyktatura; Socjalizm — bolszewizm — faszyzm; Zmierzch współczesnej kultury; Na przełomie dwóch epok. — Zakończenie.

21. Odsiecz wiedeńska. Wwa: Kom. Obchodu 250-lecia Zwycięstwa pod Wiedniem 1933, 71 s. Przedr. offsetowy: Londyn: Stow. Kombatantów 1983.

22. Jan Zamoyski, kanclerz i hetman wielki koronny. Wwa: Trzaska, Evert i Michalski 1947, 427 s.

23. Tragedia i sens powstań polskich. Od Insurekcji Kościuszkowskiej do Powstania Warszawskiego. Powst. 1948. Druk. fragm.: *Nauka i Sztuka* 1948 t. 9 s. 91-117.
Rkps całości w Arch. PAN w Wwie.

Nadto w Archiwum PAN w Wwie znajdują się rękopisy prac literackich nieopublikowanych, m.in.: 4 sztuki o nieustalonych tytułach. Powst. 1896. — Laureat. Komedia w 1 akcie. Powst. 1946. — Przyszań. Dramat w 1 akcie. Powst. 1948. — Motyle. Żarcik sceniczny w 1 akcie. — Sztuka o Maurycym Mochnackim. Dramat w 4 aktach. — Fragm. dzienników i wspomnień z różnych lat (m.in. dot. J. Piłsudskiego).

Praca edytorska

1. M. Mochnacki: Pisma po raz pierwszy edycja książkową objęte. Wyd. i przedm. poprzedził ... Lw.: Księg. Pol. B. Połoneckiego 1910, XVI, 514 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951. — SWPP 1. — LP XX w. (I. Jarosińska). — SBTP 1. — R. Świętek: A.S. W. Encyklopedia historii Drugiej Rzeczypospolitej. Wwa 1999. — S. Chankowski: Materiały A.S. *Biał. Arch. PAN* 1961 nr 4 [tu także inf. biogr.].

J. Lorentowicz. *Gaz. Pol.* 1905 nr 217 [rec.: Kramarzel. — [Mickiewicz jako polityk:] M. Janik. *Krytyka* 1907 z. 2; M. Kridl. *Kultura* 1908 t. 2. — [Maurycy Mochnacki:] H. Galle: Maurycy Mochnacki w świetle nowych badań. *Kur. Warsz.* 1910 nr 72; J. Kallenbach: O Maurycym Mochnackim. (Z po-

wodu nowych monografii). *Bibl. Warsz* 1910 t. 2 [dot. też: M. Mochnicki; Pisma, Oprac. ...; J. Kucharzewski; Maurycy Mochnicki]. — [M. Mochnicki; Pisma, Oprac. ...] R. Landwirtówna. *Kwart. Hist* 1911 z. 1; S. Brzozowski; O Maurycym Mochnickim. W tegoż: *Głosy wśród nocy*, Lwów 1912. — R. Landwirtówna. *Kwart. Hist* 1913 z. 3/4 [rec.: Powstanie listopadowe]. — W. Sobieski. *Kwart. Hist* 1921 nr 1/2 [rec.: Hetman Żółkiewski]. — M. Dubiecki. *Kwart. Hist* 1921 z. 1/2 [rec.: Powstanie styczniowe]. — J. Feldman. *Kwart. Hist* 1923 z. 3/4 [rec.: Joachim Lelewel]. — K. Tyszkowski. *Kwart. Hist* 1923 z. 1/2 [rec.: Jan Karol Chodkiewicz, hetman wielki litewski]. — H. Więckowska. *Wiad. Lit* 1925 nr 41 [rec.: Król Władysław IV]. — E. Czekalski. *Dz. Pol.* 1932 nr 59 [rec.: Na przełomie dwóch epok]. — J. Kaden-Bandrowski; Na marginesie „Lelewela”. *Gaz. Pol.* 1932 nr 238 [rec.: Joachim Lelewel]. — J.B. Nyczek; A.S. *Ziem. Łęczyska* 1976 nr 14 [dot. życia i działalności A.S.].

K.B.

ŚLIWONIK Roman

ur. 1930

Pseud.: r.s.; R.S.; (r.s.); R.S.; (R.S.); Roman; s.
Poeta, prozaik.

Urodzony 28 sierpnia 1930 w Puszczy Mariańskiej; syn Franciszka Śliwonika, urzędnika, i Stanisławy z Golińskich. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Białostockiem. W 1946 zamieszkał w Warszawie. Uczęszczał początkowo do Gimnazjum i Liceum im. M. Konopnickiej, a następnie do liceum i gimnazjum dla pracujących; w 1952 zdał maturę. W 1953 został członkiem Koła Młodych przy Oddziale Warszawskim ZLP. Debiutował w 1955 wierszem pt. „Przypomnienie”, opublikowanym w miesięczniku *Twórczość* (nr 10); w piśmie tym zamieszczał utwory także w następnych latach. Był w 1956 współzałożycielem (następnie członkiem) grupy literackiej *Współczesność*, a także wydawanego przez nią pisma *Współczesność*; w 1958-62 wchodził w skład redakcji tego dwutygodnika. Zawarł związek małżeński z Barbarą Karpowicz, urzędniczką. W 1961 został członkiem ZLP (w 1966 pozbawiony członkostwa, w 1973 reaktywowany w prawach członka). Wiersze, prozę, artykuły drukował na łamach wielu czasopism, m.in. w *Życiu Literackim* (1958, 1969, 1971-73, 1978, 1988), *Kulturze* (1963-66, 1969-78, z przerwami, 1987, 1989), *Tygodniku Kulturalnym* (1963, 1965, 1970-74, 1988), *Poezji* (1966-90, z przerwami; tu m.in. cykle felietonów; w 1972-74 pt. „Moim zdaniem”, a w 1989-90 pt. „Spotkania”), *Argumentach* (1971-78), *Literaturze* (1973-74, 1977-81), *Miesięczniku Literackim* (1982, 1986-87; tu w 1986 cykl felietonów poetyckich pt. „Spotkania”), *Przeglądzie Tygodniowym* (1982; tu m.in. cykl felietonów pt. „Lekcje banalne”), *Tu i teraz* (1982-85), *Paśmie* (1987-96), a następnie w jego kontynuacji *Południku* (od 1996; w obu pismach cykl felietonów pt. „Spotkania”). W 1990 wystąpił z ZLP i został członkiem SPP. W 1997-2000 publikował w *Magazynie Literackim* cykl felietonów pt. „Zapisy z codzienności”. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ściany i dna. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1958, 111 s.
2. Rdzewienie rąk. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1961, 75 s.

M.in. cykl: Krzewy kolczaste.

3. Przyjdzie spokój. [Wiersze]. Wwa: PIW 1963, 61 s.
4. Podróż po mapie kraju. Widowisko poetyckie. *Teatr Lud* 1965 nr 10 s. 47-64. Praprem. Rzeszów, Zespół Międzyszkolnego Ośrodka Prac Rozalekcyjnych 1968.

5. Zapisy z codzienności. [Wiersze]. Wwa: PIW 1966, 73 s.

6. Nowa. [Utwór dramatyczny]. *Teatr Lud* 1969 nr 11, wkł. s. 31-39.

7. Bezimienni. Opowiadania. Wwa: PIW 1970, 210 s.

Zawartość: Bezimienni; Miejsce pod lasem; Bicie; Brama; Osaczenie; Moment podróży; Mur; Łańcuch dobrej woli; Przebudzenia; Podziękowanie; Nagość; Ludzie; Bezradność; Ścieżki; Obok; Happening; Tango. (Notatki znalezione); Smutek równiny; Próba; Nienazwana; Proza; Kroki.

8. Wypredaź. [Wiersze]. Wwa: PIW 1971, 141 s.
Cykle: Listy na pocieszenie; Okrucy sierpnia; Wypredaź.

9. Frajer. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1974, 188 s.
Zawartość: Frajer; Doświadczenie, albo Skazani na siebie; Długo trzeba czekać [por. poz. 10].

10. Długo trzeba czekać. [Utwór dramatyczny]. Radio 1976. Druk *Teatr Pol. Radia* 1976 nr 1 s. 70-94. Por. poz. 9.

11. Rów. [Monodram]. *Scena* 1976 nr 11 s. 46-48. Por. poz. 15.

Wyróżnienie w ogólnopolskim konkursie na monodram w 1976.

12. Trójkąt liryczny. (Monodram). *Scena* 1976 nr 3 s. 50-55. Radio 1977. Por. poz. 15.

13. Z pamięci. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1977, 91 s.
Nagroda mies. *Poezja* w 1977.

14. Słucham was uważnie. (Tryptyk). [Monodram]. *Scena* 1979 nr 4 s. 45-48.

Wyróżnienie w ogólnopolskim konkursie na monodram w 1979.

15. Trójkąt liryczny. [Opowiadania]. Wwa: KAW 1979, 132 s.

Zawartość: Rów [por. poz. 11]; Oczekujemy; Trójkąt liryczny [por. poz. 12]; Słyszenie; Podarowane wzgórze; Po co przychodzisz; Czytanka; Nocleg u Gabriela; Zdraźnić kolor; Plecy; Żal; Brak miejsca.

16. Za żalem. [Wiersze]. Wwa: PIW 1979, 83 s.

17. Oddech. [Wiersze]. Wwa: KAW 1980, 91 s.
Cykle: Bluesy; Wiersze z roku 1977; Wiersze z roku 1966.

18. Poezje wybrane. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył ... Nota biogr.: J. Bandrowska-Wróblewska. Wwa: LSW 1980, 137 s.

Zawiera też Wiersze nowe.

19. Wybór wierszy. Wwa: PIW 1980, 334 s.
 20. Potęgowanie dramatu. [Wiersze]. Wwa: PIW 1983, 89 s.

Nagroda Funduszu Literatury w dziedzinie poezji za r. 1983, przyznana w 1984.

21. Wybór opowiadań. Wwa: PIW 1984, 230 s.
 Zawartość: z poz. 7: Bezimienni; Miejsce pod lasem; Brama; Moment podróży; Bezradność; Kroki; Proza; Nagość; Osaczenie; Mur; Podziękowanie; Ludzie; Obok; Happening. — z poz. 9: Doświadczenie, albo Skazani na siebie; Długo trzeba czekać. — z poz. 15: Rów; Podarowane wzgórze; Zadrząnić kolor; Żal. — oraz: Piękna zwyczajność; Plecy (patetycznie).

22. Koturn. [Wiersze]. Wwa: KAW 1987, 110 s.
 23. Listopady, grudnie, styczenie. [Wiersze]. Wwa: PIW 1987, 94 s.

24. Tamten wiek. [Wiersze]. Wwa: PIW 1989, 111 s.

25. Tylko wzruszenie. [Wiersze]. Post.: J.Z. Brudnicki, Wwa; *Mag. Lit.*, WKMS [Warsz. Klub Młodej Sztuki] 1997, 95 s.

Cykle: Chłopczy; Tylko wzruszenie; Moja wolność.

26. Portrety z bufetem w tle. Wwa: Iskry 2001, 209 s.

Wspomnienia dot. zycia lit. i obyczajowego Warszawy lat pięćdziesiątych, sześćdziesiątych i siedemdziesiątych oraz sylwetki m.in. A. Brychta, S. Czycza, S. Grochowiaka, J. Himilbacha, M. Hłaski, I. Fredyńskiego, M. Ośniatowskiego, J. Rogozińskiego, E. Stachury, L. Szymańskiego.

Wybór wierszy w przekł. ang. w: [Four] 4 contemporary polish poets: Różewicz, Śliwonik, Grochowiak, Harasymowicz. [Przeł.] V. Contoski, New York [1967].

Praca redakcyjna

1. M. Przybylak: Radość z rozdawania. [Wiersze]. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył ... Gorzów Wlkp [Wielkopolski]: Robotnicze Stow. Twórców Kultury, Centrum Promocji ZWCH [Zakładów Włókien Chemicznych] „Stilon” 1996, 64 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975. — Wywiady: H. Murza-Stankiewicz: Poezja jest wewnętrznym kalewaniem. *Poezja* 1977 nr 4; Liryka jako prawda. Rozm. J.Z. Brudnicki. *Poezja* 1980 nr 12; „Tylko wzruszenie”. Rozm. A. Herman. *Mag. Lit.* 1997 nr 2.

SWPP 2 (R. Loth) — PP (R. Loth) — LP XX w. (red.).
 [Ściany i dna:] T. Klak: Poezja niespełnionej młodości. *Kamena* 1958 nr 23/24; J. Kwiatkowski: O ś. i o młodości plakiwej. *Życie Lit.* 1958 nr 48; K. Wyka: Poezja zranionego marzenia. *Współczesność* 1958 nr 28. — J. Rogoziński: S. Nowa Kult. 1961 nr 3. — [Rdzewienie rąk:] B. Biernacka: Otwarcie własnego krajobrazu. *Tyg. Kult.* 1962 nr 18; J. Maciejewski: Dialektyka buntu i zgody. *Prz. Kult.* 1962 nr 33; A. Ślucki: Próba poezji otwartej. *Nowa Kult.* 1962 nr 46; E. Czajplewicz: Świat bez wartości. *Twórczość* 1963 nr 2. — B. Drozdowski: Nim przyjdzie spokój. *Współczesność* 1963 nr 12 [rec.: Przyjdzie spokój]. — [Zapisy z codzienności:] Z. Bienkowski: Marzenie o potopie. *Kultura* 1966 nr 32; A. Pogonowska: Liryka walcząca o wartości. *Poezja* 1967 nr 1. — [Bezimienni:] M. Karpiński: Szukanie twarzy. *Kultura* 1970 nr 33; K. Mętrak: Smutek jako forma istnienia. *Twórczość*

1970 nr 10. — J. Rogoziński: Preteksty. *Poezja* 1970 nr 12. — M. Szybist: Życie jest złym snem. *Mies. Lit.* 1970 nr 8 [rec.: Bezimienni]. — [Wypredzać:] Z. Bienkowski: Nagość. *Kultura* 1972 nr 5; J. Kornhauser: Otwarty świat. *Poglądy* 1972 nr 15; J. Pięszczachowicz: „Na polowie drogi...” *Twórczość* 1972 nr 10, przedr. w tegoż: Pegaz na rozdrożu. Łódź 1991; I. Smolka: W rozszerzającym się cieniu. *Literatura* 1972 nr 10. — K. Grela: Równina. *Poezja* 1974 nr 4, przedr. w tejże: Kształt słowa. Wwa 1986. — J. Kurowski: Suche wigilie. *Poezja* 1974 nr 7/8 [rec.: Rdzewienie rąk]. — [Frajer:] K. Mętrak: Wtajemniczenia. *Kultura* 1974 nr 19; M. Orski: Kim jest frajer? *Twórczość* 1974 nr 12; J. Pięszczachowicz: Outsider 1974. *Nowe Książ.* 1974 nr 12; M. Szybist: W kręgu desperados. *Życie Lit.* 1974 nr 46. — J. Marx: W cieniu pokolenia. *Poezja* 1976 nr 7/8. — [Z pamięci:] A. Kaliszewski: *Życie Lit.* 1977 nr 41; M. Krassowski: Poezja doznała ostatecznych. *Tyg. Kult.* 1977 nr 28. — P. Kunczewicz: Portret współczesny. (O poezji R.S.). W tegoż: Cień reki. Łódź 1977. — [Z pamięci:] I. Smolka: Litość, która ocala. *Nowe Książ.* 1977 nr 10; J. Sochoń: Mądrość i poezja. *Literatura* 1977 nr 17. — L. Szaruga: Zastałem świat otwarty. *Kultura* 1977 nr 45. — K. Grela: Wyjście z ziemi jalowej. *Poezja* 1978 nr 1, przedr. w tejże: Kształt słowa. Wwa 1986 [rec.: Z pamięci]. — A. Nowak: Moda, uczucie, maska. *Literatura* 1978 nr 2. — A. Łaszowski: Świat poetycki S. *Poezja* 1979 nr 10. — J. Marx: Zastałem świat otwarty i tak go zostawiam. (O poezji R.S.). *Tyg. Kult.* 1979 nr 14, przedr. w tegoż: Gry krytyczne. Wwa 1985. — [Za żalem:] [S. Barańczak] B. Stawiczak: Wymuszana rzeczywistość. *Tyg. Powsz.* 1980 nr 26, przedr. w tegoż: Przed i po. Łódź 1988; J. Marx: Gorzkie żale. *Tyg. Kult.* 1980 nr 21. — [Trójką liryczną:] J. Marx: Autoportret na tle epoki. *Tyg. Kult.* 1980 nr 21; K. Mętrak: Piękna zwyczajność. *Kultura* 1980 nr 5. — [Za żalem:] J. Neuhberg: Po stronie żalu. *Opole* 1980 nr 1; I. Smolka: Poezja w impasie. *Nowe Książ.* 1980 nr 11. — J.Z. Brudnicki: Krucjata liryczna. *Poezja* 1982 nr 2 [rec.: Wybór wierszy]. — M. Krassowski: Człowiek i świat. (O poezji R.S.) *Tu i Teraz* 1982 nr 25. — E. Poglódek: Kanon istnienia. *Poezja* 1982 nr 2 [rec.: Za żalem]. — [Potęgowanie dramatu:] J.Z. Brudnicki: Na antypodach prześmiewców. *Tu i Teraz* 1984 nr 2; Z. Dolecki: *Kierunki* 1984 nr 13. — A. Nowak: O twórczości R.S. Szukanie drogi w sobie. *Tyg. Kult.* 1984 nr 37. — [Potęgowanie dramatu:] J. Termer: Zadrząnić „kolor”, a potem? *Nowe Książ.* 1984 nr 12; J. Tulik: W konwencji bluesa. *Życie Lit.* 1984 nr 24. — D.T. Lebioda: Pomiędzy zamknięciem a wolnością. *Życie Lit.* 1985 nr 21 [rec.: Wybór opowiadań]. — T. Wyrwa-Krzyżaniak: Boże mojej matki. *Kierunki* 1985 nr 12 [rec.: Potęgowanie dramatu]. — A. Łaszowski: Pod drzewem wiersza. Sylwetki poetów. *Kierunki* 1987 nr 18. — [Listopady, grudnie, styczenie:] J.A. Borzecki: Odwaga słów. *Życie Lit.* 1988 nr 3 [dot. też: Koturn]; J. Koryl: Przypowieść o samotności. *Nowe Książ.* 1988 nr 2. — J.A. Borzecki: „Ludzki wymiar ukarany”. *Poezja* 1989 nr 3, przedr. w tegoż: Zraniony odlamkiem wiersza. Kielce 1996. — Z. Dolecki: A może zapisać to co jest we mnie. *Kierunki* 1989 nr 26 [rec.: Tamten wiek]. — A. Łaszowski: Do R.S. List pierwszy, List drugi. *Poezja* 1989 nr 3. — J. Koryl: Przestrzeń samotności. *Metafora* 1990 nr 3/5 [rec.: Tamten wiek]. — [Tylko wzruszenie:] M. Krassowski: Nie tylko wzruszenie. *Wład. Kult.* 1997 nr 44; K. Maliszewski: „Na pół godziny przed śmiercią”. *Topos* 1998 nr 3; J. Nowosad: Nadal wzruszenie. *Opcje* 1998 nr 2. — H. Zaworska: Patos picia. *Nowe Książ.* 2001 nr 9 [rec.: Portrety z bufetem w tle].

B.M.

ŚMIEJA Florian
 ur. 1925

Właściwe imiona: Florian Ludwik.
 Krypt.: F.S.; F.S.; FS.
 Poeta, krytyk literacki, tłumacz, iberysta.

Urodzony 22 sierpnia 1925 w Kończycach (obecnie

dzielnica Zabrza); syn Piotra Śmieja, kupca, i Rozalii 261

z domu Kulig. Do szkoły powszechnej uczęszczał w Końcycach, następnie do Gimnazjum w Tarnowskich Górach, gdzie do 1939 ukończył dwie klasy. W czasie okupacji niemieckiej został w 1940 wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec i pracował jako robotnik rolny w Meklemburgii. Udało mu się zbiec do Belgii i tu ukrywał się do wkroczenia 1. Polskiej Dywizji Pancerniej gen. Stanisława Maczka w sierpniu 1944. Przedostał się wówczas do Anglii, gdzie wstąpił ochotniczo do 1. Korpusu i został skierowany do Centrum Wyszakolenia Broni Pancerniej. W wojsku zdał tzw. małą maturę, a w 1947 złożył egzamin maturalny w liceum humanistycznym. W 1947-50 studiował anglistykę oraz literaturę i język hiszpański w National University of Ireland w Cork w Irlandii, uzyskując dyplom Bachelor of Arts. W 1950-55 był asystentem i lektorem języka polskiego w School of Slavonic and East European Studies w Londynie; w 1955 uzyskał dyplom Master of Arts. W tym czasie rozpoczął twórczość literacką. Debiutował w 1950 artykułem na temat Philipa Sidneya pt. „Poeta angielski sięga po koronę polską”, ogłoszonym w londyńskim tygodniku *Życie* (nr 5); na łamach tego pisma publikował do 1955 artykuły, recenzje literackie i teatralne oraz przekłady wierszy z języka angielskiego i hiszpańskiego. W 1951-53 był redaktorem wydawanego w Londynie miesięcznika *Życie Akademickie*, w którym w 1952 debiutował jako poeta wierszami pt. „Fraszki” (nr 7) i „Paryż o świącie” (nr 8). W 1952 założył Kóło Polonistów zrzeszających studentów Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie i do 1955 pełnił funkcję jego prezesa. W 1954 ożenił się z Zofią Poniatowską, z zawodu nauczycielką. W 1955-65 należał do grupy literackiej Kontynenty. Wiersze, przekłady poetyckie, artykuły i recenzje literackie ogłaszał w tym czasie m.in. w paryskiej *Kulturze* (1953-93, z przerwami) i londyńskich *Wiadomościach* (1957-80). W 1957-58 redagował miesięcznik *Merkuriusz Polski Nowy ale Dawnemu Wielce Podobny i Życie Akademickie*, a w 1959-66 stale współpracował z tym pismem. Zaczął także w 1956 publikować w czasopiśmie krajowych, m.in. w *Tygodniku Powszechnym* (1957-59, 1960, 1963, 1967-69) i *Więzi* (1960-61, 1963, 1966-67). W 1958-63 pracował jako lektor języka hiszpańskiego w London School of Economics. W 1959 otrzymał Nagrodę Młodych, przyznawaną przez Związek Pisarzy Polskich na Obczyźnie. W 1962 doktoryzował się w King's College w Londynie na podstawie rozprawy pt. „Alonso de Ledesma and the rise of the religious «concepto»” (promotor prof. Alexander A. Parker). Od 1962 wielokrotnie przyjeżdżał do Polski. W 1962-64 redagował londyński miesięcznik *Kontynenty* – *Nowy Merkuriusz*. W 1963-69 wykładał literaturę hiszpańską i iberoamerykańską

w University of Nothingam. Rozwijając twórczość literacką, publikował wiersze, przekłady i artykuły literackie w periodykach londyńskich *Tydzień Polski* (1964-77, 1983, 1985), *Oficyna Poetów* (1966-79), *Gazeta Niedzielną* (1968-69) oraz krajowych, m.in. w *Poezji* (1966-69) i *Kwartalniku Neofilologicznym* (1968-70). W 1969 osiadł na stałe w Kanadzie, gdzie podjął pracę jako visiting professor w University of Western Ontario w mieście London. W 1970 został profesorem zwyczajnym tegoż uniwersytetu. W tym samym roku wygłosił gościnnie na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie cykl wykładów o literaturze hiszpańskiej. Od 1970 stale współpracował z wydawanym w Toronto tygodnikiem *Związkowiec*; tu ogłaszał cykle reportaży: „Z wycieczką po Ontario” (1971), „Z podróży po Ontario” (1972-74), „Kartki ze starego świata” (1975), „Odwiedzamy wujka Sama” (1977), „Szeroka jest Kanada” (1977-78), „Kierunek Atlantyk” (1978-79). W 1972 założył w London Polski Klub Dyskusyjny (w 1972-74, 1975-77 i 1979-94 był jego prezesem). W 1973 został wybrany na prezesa American Association of Teachers of Spanish and Portuguese na prowincję Ontario. Od 1974 tworzył i prowadził stały program telewizyjny pt. „Mosaic London”. W 1979 zdobył wyróżnienie Klubu Dziennikarzy Etnicznych za działalność telewizyjną i dziennikarską. Wiersze, przekłady i artykuły ogłaszał m.in. w *Gwieździe Polarnej* (Stevens Point, 1980-82), *Pamiętniku Literackim* (Londyn, 1983-84) i *Głosie Polskim* (Toronto, 1986-88). Otrzymał tytuł profesora Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie. Pełnił funkcję wiceprezesa Polsko-Kanadyjskiego Funduszu Wydawniczego w Toronto. Po przejściu na emeryturę w 1991, pracował nadal w University of Western Ontario jako visiting professor. Od 1991 wykładał okresowo na iberystyce na Uniwersytecie Wrocławskim. W 1991 otrzymał nagrodę Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie za całokształt twórczości. W 1997 podjął współpracę z Uniwersytetem Opolskim. W 2000 wykładał gościnnie na uniwersytetach w Ostrawie i Wilnie. W tymże roku nawiązał współpracę z Wyższą Szkołą Języków Obcych i Ekonomii w Częstochowie. Mieszka stale w Mississauga (Kanada).

TWÓRCZOŚĆ

1. Czuwanie u drzwi. Poezje. Londyn: Pol. Tow. Lit. 1953, 44 s.

Cykle: W poprzek tęczy; Spojrzenia znad książki; Białe skrzydła; Księżyce w drzewach.

2. Powikłane ścieżki. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1964, 30 s.

3. Kopa wierszy. London, Ontario: Silcan House 1981, 66 s.

4. Wiersze. Kr.: WL 1982, 98 s.

Zawiera wiersze z poz. 1, 2. – nadto cykle: Zejście do siebie; Zza wielkiej wody.

5. Jeszcze wiersze. London, Ontario: Silcan House 1984, 31 s.

6. Przeworność czasu. Wiersze z brulionu. London, Canada: Silcan House 1992, 31 s.

7. Mały wybór wierszy. Wr.: Wrocławskie Ofic. Nauczycielska 1994, 32 s. Wyd. 2 także 1994.

8. Ziemie utracone. [Wiersze]. London, Canada: Silcan House 1994, 31 s.

9. Wiersze wybrane. Wybór, wstęp i oprac.: M. Pytasz. Kat.: Śląsk 1998, 94 s.

10. Wśród swoich. [Wiersze]. Mississauga: Silcan House 1998, 19 s.

11. Niepamiętanie. [Wiersze]. Mississauga: Silcan House 1999, 31 s.

12. Bezrok. [Wiersze]. Mississauga: Silcan House 2001, 31 s.

Nadto prace naukowe z dziedziny historii literatury i teatru hiszpańskiego oraz komparatystyki:

Przekłady

1. F. Garcia Lorca: Przedziwna szewcowa. Farsa w 2 aktach. Wyst. Londyn, Zespół Teatr. Młodych „Pro Arte” 1955. Druk z podtytu. Gwałtowna farsa w 5 aktach. Akt I i II. *Oficyna Poetów*, Londyn 1967 nr 4 s. 34-39; 1968 nr 1 s. 36-41.

2. W.T. Walsh: Fatima. Londyn: Veritas 1956, 240 s.
Zbeletryzowana opowieść o objawieniach Matki Bożej w Fatimie w Portugalii w 1917.

3. J.R. Jiménez: Srebroń i ja. [Proza poetycka]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1961, 64 s. Wyd. nast.: wyd. 2. London, Ontario: Silcan House 1984; wyd. ze wstępem P. Sawickiego Wr.: W. Bagiński 1997, 361 s. [tekst w jęz. hiszp. i pol.].

4. J.M. Ferreira de Castro: Misja. [Powieść]. Wwa: PIW 1972, 86 s.

5. M. Azuela: Gniew. [Powieść]. Przekł. [i post.] ... Kr.: WL 1973, 116 s.

6. Abencerraje i piękna Haryfa. [Opowiadanie]. Kr.: WL 1975, 35 s. Wyd. nast. łącznie z edycją oryginału hiszp.; pol. przekł. i post. ... Wr.: Wydawn. UW. 1995.

7. L. Martín-Santos: Czas milczenia. [Powieść]. Post.: P. Sawicki. Kr.: WL 1978, 252 s.

8. S.J. Lec: Pensamientos desmelenados. [Wybór, przekł. i notal] ... México: Universidad Nacional Autónoma de México 1985, 32 s.

9. F. Śmieja: Not a tourist. Poems. London, Canada: Third Eye 1986, 56 s. Wyd. 2 także 1989.
Wiersze w przekł. F.S. oraz: W. Burghardt, J. Darowski, R. Wilson.

10. Poezje arabsko-andaluzyjskie. Wybrał i przeł. ... Toronto: Pol. Fundusz Wydawn. w Kanadzie 1988, 46 s. Wyd. 2 poszerz. Kat.: Centrum Kult. 1993, 48 s.

11. E. Wolf: Papierowe kwiaty. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Łódź, T. Nowy 1990.

12. J. Goytortua: Zadumana. [Powieść]. Przekł. i post. opatrzyl ... Wr.: W. Bagiński 1997, 151 s.

13. G.A. Bécquer: Leyendas y cartas literarias; Legendy i listy literackie. [Przekł. i post.] ... Wr.: W. Bagiński 2000, 117 s.
Tekst w jęz. pol. i hiszp.

Prace redakcyjne

1. A. Moreto: El lego del Carmen. San Franco de Sena. [Wstęp i oprac.] ... Salamanca: Anaya 1970, 144 s.

2. M. de Cervantes Saavedra: El rufián dichoso. [Wstęp i komentarz] ... Zaragoza: Editorial Ebro, S.L. 1977, 125 s.

3. Seven Polish Canadian poets. An anthology. [Przedm.: Z. Folejewski, Red.: W. Iwaniuk, ...]. Toronto: Polish Canadian Publishing Foundation 1984, 223 s.

Wiersze autorów: Z. Bohdanowiczowa, W. Iwaniuk, F. Śmieja, D. Bienkowska, J. Ilnatowicz, B. Czaykowski, A. Busza. – Tekst w jęz. pol. i ang. – Przekł. J. Boraks i inni.

4. Siedem rozmów o poezji. [Oprac.] ... Toronto: Pol. Fundusz Wydawn. w Kanadzie 1990, 117 s.
Zawiera rozmowy z pisarzami: T. Terlecki, J. Pietrkiewicz, J. Ilnatowicz, S. Barańczak, K. Lisowski, J. Hartwig i A. Międzyrzecki, W. Iwaniuk.

5. A. Moreto: Antes morir que pecar. (San Casimiro). [Oprac.] ... London, Canada: University of Western Ontario 1992, 97 s.

6. T. Lenartowicz: Bitwa Raclawicka; The battle of Raclawice. [Przekł.] N. Clark. [Przygot. do druku i notami edytorskimi opatrzyl] ... Wr.: [Folta] 1994, 85 s.
Tekst w jęz. pol. i ang.

Zob. też Przekłady poz. 5, 8, 10, 12, 13.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967, 1974, 1975, 1979, 1989, 2001. – Wywiady: Z Kończyc na katedry w Anglii i Kanadzie. Rozm. S. Wilczek. *Poglady* 1974 nr 24; Życie na dwóch kontynentach. Rozm. F. Netz. *Panorama* 1975 nr 2; ... gdyby się żyło w Polsce. Rozm. K. Lisowski. *Dekada Lit* 1991 nr 20; „Ośma” rozmowa o poezji. Z F.S. – polskim poetą, tłumaczem, profesorem Uniwersytetu Western Ontario w Kanadzie. Rozm. K. Lisowski. W. Londyn – Toronto – Vancouver. Lubl. 1993; Dziewiąta rozmowa o poezji. Rozm. B. Zakęs. *Odra* 1994 nr 4; Syndrom amerykański. Rozm. R. Samsel. *Literatura* 1997 nr 7/8; Blisko, coraz bliżej. Rozm. M. Baster. *Śląsk* 1998 nr 7.

SWPP 2 (J. Czachowska). – PP (J. Czachowska) – LP XX w. (red.).
[Czuwanie u drzwi] A. Czernawski: Symbole i metafory. *Życie Akad.*, Londyn 1954 nr 47/48; M. Pankowski: Mowa bez ziemi. *Kultura*, Paryż 1954 nr 10. – [Powikłane ścieżki:]

T. Kijonka: Wiersze F.S. *Poglady* 1965 nr 1; J. Rostworowski: *Tydz. Pol.*, Londyn 1965 nr 8. — J.J. Lipski: Londyńscy poeci. *Twórczość* 1966 nr 8. — [B. Heydenkorn] B.H.: Polski hispanolog. *Związkowiec*, Toronto 1976 nr 50. — [B. Heydenkorn] B.H. *Związkowiec*, Toronto 1981 nr 81 [rec.: Kopa wierszy]. — [Wiersze:] J. Biela: Poezja pachnąca żywicą. *Tyg. Kult.* 1983 nr 3; M.E. Cybulska. *Tydz. Pol.*, Londyn 1983 nr 48; A. Gnarrowski: Szukać tetna ziemi. *Tu i Teraz* 1983 nr 4; J. Kajtoch: Nie być turystą. *Gaz. Krak.* 1983 nr 50, przedr. w tegoż. Nie tylko o autorach i książkach. Bielsko-Biała 1985; F. Netz: Zza wielkiej wody. *Poglady* 1983 nr 3. — [jeszcze wiersze:] M.E. Cybulska. *Tydz. Pol.*, Londyn 1985 nr 23; M. Wasieńska. *Opole* 1985 nr 10. — M. Pytasz: O „Kontynentach”. (F.S.: „Gdzie nas zastanie jutro?”). W: *Wśród poetów współczesnych*, Kat. 1986. — [Not a tourist:] M.E. Cybulska. *Tydz. Pol.*, Londyn 1987 nr 6; W. Iwaniuk. *Głos Pol.*, Toronto 1987 nr 14/15. — L. Elektorowicz: Rozmowy poetów. *Dekada Lit.* 1991 nr 6 [rec. oprac.: Siedem rozmów o poezji]. — J. Wolski: Słów kilka o F.S. *Fraza* 1995 nr 10. — Z. Anders: Paradoxy istnienia. O poezji F.S. W: *Poetycki krag „Kontynentów”*, Rzeszów 1997. — *Miscellanea en homenaje a Florian Ludwik Śmieja Acta Univ. Wratisl. Stud. Hisp.* 1997 nr 6 [tu m.in.: T. Eminowicz: Las relaciones literarias polaco-españolas en la investigación de F.S.; E. Kulak: El 70 aniversario de F.S., hispanista y poeta; E. Kulak: Publicaciones hispánicas del Profesor F.L.S.; J. Ziarkowska: El periodo londinense en la biografía periodística de F.S.]. — J. Ziarkowska: Tłumacz prawdziwy. O translatorskiej twórczości F.S. *Kultura*, Paryż 1998 nr 11. — K. Heskka-Kwaśniewicz: Matecznik profesora F.S. *Śląsk* 1999 nr 5 [rec.: *Wśród swoich*]. — [Wiersze wybrane:] S. Sterna-Wachowiak: Pewność nieoczywistości. *Nowe Książki* 1999 nr 6; B. Szalasta-Rogowska: Powikłane ścieżki F.S. *Śląsk* 1999 nr 11. — M. Pytasz: „Gdzie nas zastanie jutro?” (O wierszach F.S. z lat 1952-1982). W tegoż: *Kilka opowieści o niektórych dolegliwościach bycia poetą emigracyjnym i inne historie*. Kat. 2000. — B. Szalasta-Rogowska: „Być wśród swoich?” *Śląsk* 2001 nr 3. — J. Ziarkowska: Godzienne wiersze. *Odra* 2001 nr 5.

B.D.

ŚPIEWAK Jan 1908-1967

Imię i nazwisko pierwotne: Jakub Spiwak; w 1955 zmienione formalnie na Jan Śpiewak; utwory podpisywał Jan Śpiewak. Krypt.: j.s.; J.S.; jap; jasp; js; jš; jšp. Poeta, tłumacz, krytyk literacki.

Urodzony 18 lipca 1908 w miejscowości Gołaja Pistań w pobliżu Chersonia (Ukraina); syn Leona Spiwaka, adwokata, i Klary z domu Messer. Około 1920 przyjechał z rodzicami do Lwowa. Tu uczył się do gimnazjum; w 1926 zdał maturę. W tym okresie zaczął pisać wiersze (niedrukowane). Od 1927 studiował filologię polską, historię i historię sztuki na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Debiutował w 1929 wierszem pt. „Południe”, opublikowanym na łamach *Kuriera Literacko-Naukowego* (nr 25). W tym okresie nawiązał współpracę z *Przeglądem Filmowym i Teatralnym*, w którym ogłaszał swoje wiersze oraz recenzje filmowe. Został wraz z Stanisławem Jerzym Lecem i Leonem Pasternakiem grupą poetów lewicowych. Brał udział w lewicowym ruchu akademickim. W 1931 był współzałożycielem pisma powstałego z inspiracji Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy *Tryby* (po ukazaniu się pierwszego numeru pismo zostało zawieszona). W 1931 przeniósł się do

Warszawy i na Uniwersytecie Warszawskim (UW) kontynuował studia z zakresu filologii polskiej; w 1936 uzyskał magisterium. W roku następnym otrzymał absolutorium na Wydziale Pedagogicznym UW. Należał do Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej „Życie”, włączył się do działalności Akademicko-Literackiego Koła, (tzw. Akli), był jednym z organizatorów Asocjacji Poetów Proletariackich. Współpracował z pismami lewicowymi *Lewar* (1933-36), *Lewy Tor* (1935-36), *Sygnaly* (1937-38). W 1938-39 związał się z grupą poetycką skupioną wokół czasopisma *Nasz Wyraz*. Utrzymywał się w tym okresie z korepetycji. Należał do grona poetów zbliżonych do Józefa Czechowicza (tzw. Druga Awangarda). Po wybuchu II wojny światowej przebywał do 1941 w Równem (włączonym do ZSRR). W czasie ofensywy niemieckiej ewakuował się w głąb Związku Radzieckiego i przebywał w Astrachaniu, gdzie pracował jako robotnik. Po zakończeniu wojny, w 1946 powrócił do Polski i zamieszkał w Łodzi. Początkowo zarabiał na życie jako korektor w Spółdzielni Księgarsko-Wydawniczej „Książka”, następnie redagował dodatek literacki *Głosu Robotniczego*, w którym zamieszczał także artykuły i recenzje. W 1947 został członkiem PPR (od 1948 PZPR). Od tegoż roku (1947) należał do ZZLP (od 1949 ZLP); był członkiem zarządu Oddziału Łódzkiego (1948), Komisji Kwalifikacyjnej, zarządu Sekcji Poezji. W 1948 zawarł związek małżeński z Anną Kamińską, poetką. W 1949 przeniósł się do Warszawy. W 1950-51 wspólnie z Karolem Baranieckim redagował *Bibliotekę Satyryczną* Wydawnictwa Ministerstwa Obrony Narodowej. Od 1950 wchodził w skład komitetu redakcyjnego miesięcznika *Twórczość*, w którym prowadził dział recenzji poetyckich. Wiersze, recenzje, przekłady z literatury bułgarskiej i rosyjskiej ogłaszał także na łamach innych czasopism, m.in. *Kuźnicy* (1946-50), *Szpilek* (1946-50), *Odrodzenia* (1948-49), *Nowej Kultury* (1950-63, z przerwami); w 1950-52 członek komitetu redakcyjnego pisma, *Nowych Książek* (1958-62), *Wiatraków* (1960-67; tu w 1966-67 cykl felietonów poetyckich pt. „Listy do Polikarpa”), *Współczesności* (1960-62). Równoległe z twórczością literacką i przekładową zajmował się pracami redakcyjnymi. W 1961 wszedł w skład Komisji Młodzieżowego Zarządu Głównego ZLP, początkowo jako zastępca, a następnie jej kierownik. Był pierwszym przewodniczącym komitetu redakcyjnego *Biblioteki Poetów XX Wieku* wydawanej w Ludowej Spółdzielni Wydawniczej. Współpracował z Korespondencyjnym Klubem Młodych Pisarzy. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1967) oraz za tłumaczenia z języka bułgarskiego Orderem Cyryla i Metodego I klasy (1966). Zmarł 22 grudnia 1967 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wiersze stepowe. Wwa: F. Hoesick 1938, 38 s.
2. Wiersze. Wwa: KiW 1950, 66 s.
Cykle: Wiersze stepowe; Żrenice piasku. (Wiersze z lat 1944-50).
3. Doświadczenia. Wiersze. Wwa: Czyt. 1953, 67 s.
4. Poezje. Wwa: Czyt. 1955, 197 s.
Zawiera wiersze z poz. 1-3 i nowy cykl: Troski i niepokoje.
5. Karuzela. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1957, 77 s.
Zawartość: Pewnego wieczora, — Iluzjon [poemat], — Maski: Pewnego wieczora.
6. Waryński. Reportaż sceniczny w 5 odsłonach z prologiem i epilogiem. Powst. przed 1957. Masz. powiel.
7. Zielone ptaki. [Wiersze]. Wwa: PIW 1958, 85 s.
8. Dialogi naiwne. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1960, 85 s.
Cykle: Dialogi naiwne: Słowo o człowieku.
9. Zstąpienie do krateru. [Poematy]. Wwa: PIW 1963, 76 s.
Zawartość: Zstąpienie do krateru; Słowo i lęki.
10. Przyjaźnie i animozje. Wwa: PIW 1965, 437 s.
Wspomnienia i szkice dot. życia lit. Lwowa i Warszawy w dwudziestolecu międzywojennym.
Zawartość: Narodziny słowa; Przedpiekle wyobraźni; Zuzanna, gawęda tragiczna [z Ginczanka]; Przyjaźnie i animozje; Z nie napisanej książki: Julian Przyboś; Metarealizm Jana Brzokowskiego; Rozmowa z Adamem Ważykiem; Rozmowa z Józefem Czechowiczem; Rozmowa ze Stanisławem Piętakiem; Rozmowa z Lechem Piwowarem; Peiper; Stanisław Piętak.
11. Żrenice piasku. Poezje wybrane 1933-1963. Wwa: PIW 1966, 274 s.
12. Anna. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1967, 115 s.
Cykle: Anna; Znaki śniegowe; Czas nienazwany; Schody pamięci.
13. Poezje wybrane. Wybór i wstęp autora. Nota biograf.: J. Bandrowska-Wróblewska. Wwa: LSW 1969, 155 s.
Wiersze ułożone w działach chronologicznych: 1934-1938; 1942-1950; 1951-55; 1956-1957; 1957-1963; 1967.
14. Ugory. [Wiersze]. Wwa: PIW 1969, 85 s.
Zawiera m.in. ostatnie wiersze poety oraz Nazajutr. (Poemat dramatyczny).
15. Pracowite zdziwienia. Szkice poetyckie. Wybór i układ: A. Kamińska. Wwa: Czyt. 1971, 433 s.
Zawartość: Przyjaźnie poetyckie: Przez kręgi oczyszczające poezji; Zuzanna [Ginczanka]; Jerzy Kamil Weintraub; Poeta tragicznego ładu [B. Michalski]; Jak się kształtował polski futurizm; O Henryku Domańskim — spóźniona recenzja; Gałczyński, Lec; O poezji Stanisława Piętaka; Wielemir Chlebnikow; O poezji Grigorija Pietnikowa; Satyra okupacyjna; O antologii Juliana Tuwima i o fraszkopisarstwie. — Pracowite zdziwienia: Pisarze wobec X-lecia; Luźne uwagi o krytyce i krytykach; Kto ma organizować wyobraźnię poetów?; Mity

„dwudziestolecia”; Pracowite zdziwienia; Transfuzja słowa; Uwagi o tłumaczeniu wierszy; Podróże w świat poezji; Wieszcz młodych; Stefan Gołębiowski i jego Bieźur; Wielowieś; Mój wiersz; Moje przyjaźnie; Listy do Polikarpa; O sobie; Z przemyśleń recenzenta i czytelnika poezji.

16. Poezje. Wybór: A. Kamińska. Przedm.: M. Sprusiński. Wwa: PIW 1972, 223 s.
17. Wybór wierszy. Wstęp i wybór: M. Sprusiński. Kr.: WL 1978, 261 s.
18. Narodziny słowa. Wwa: PIW 1979, 156 s.
Zawiera wspomnienie Narodziny słowa [poz. 10] oraz wybór wierszy.

Przekłady

1. M. Gorki: Dzieci słońca. Sceny dramatyczne. Przel.: A. Kamińska, ... Wyst. Pozn., T. Pol. 1949. Wyd. [Wwa:] PIW 1952, 215 s.
 2. L. Leonow: Zwykły człowiek. Komedia w 4 aktach. Przel.: A. Kamińska, ... Wyst. Bydg.-Tor., T. Ziemi Pomor., Scena w Tor. 1950. Druk *Lit. Radz.* 1969 nr 51 s. 5-58.
 3. M. Gorki: Na dnie. [Dramat w 4 aktach]. Przel.: A. Kamińska, ... [Wwa:] PIW 1951, 164 s. Przedr. w: A. Gorki: Wybór dzieł. T. 4. Dramaty. Wwa 1954; Antologia dramatu rosyjskiego. T. 2. Wwa 1954; A. Gorki: Pisma. Utwory dramatyczne 1901-1906. [T.] 4. Wwa 1955. Wyst. Zielona Góra, T. Ziemi Lubuskiej 1959.
 4. L. Leonow: Dyrektor Morza Kaspijskiego. Komedia w 3 aktach. Przel.: A. Kamińska, ... Wyst. Świdnica 1951.
 5. M. Gorki: Barbarzyńcy. Sceny z miasta powiatowego. [Utwór dramatyczny w 4 aktach]. Przel.: A. Kamińska, ... [Wwa:] PIW 1952, 214 s. Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeża 1953.
Wyst. też pt. Sceny z miasta powiatowego.
 6. Kukryniksy. [Tekst] przel.: ... Wwa: KiW 1952, 77 s.
Album prac malarzy radzieckich: M. Kuprijanowa, P. Krytowa, M. Sokolowa, tzw. Kukryniksów.
 7. Oj, lesie, lesie zielony. Wybór bułgarskiej pieśni ludowej. Przel.: A. Kamińska, ... Wwa: PIW 1956, 287 s.
Nagroda Bułg. PEN Clubu za przekład w 1959.
 8. W. Chlebnikow: Poezje. Wybrał i wstępem opatrzył ... Przel.: A. Kamińska, S. Pollak, ... Wwa: PIW 1963, 211 s.
 9. W. Chlebnikow: Włamanie do wszechświata. Poezja i proza. Wybór i przekł.: A. Kamińska, ... Kr.: WL 1972, 298 s.
- Prace redakcyjne
1. Odkrycie Ameryki. Red. ... Oprac. graf.: K. Baraniecki. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 64 s.
Zawiera teksty i rysunki satyryczne.

2. Polska poezja satyryczna 1919-1949. Wybór. Oprac.: L. Pasternak, ... T. 1-2. [Wwa:] PIW 1950, 261 + 256 s.

T. 1. 1919-1939; T. 2. 1939-1949.

3. W kleszczach dolara. Red. ... Oprac. graf.: K. Baraniecki. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 64 s.

Zawiera teksty i rysunki satyryczne.

4. Lokaje Wall Street. Red. lit. ... Red. graf.: K. Baraniecki. [Wwa:] MON 1951, 64 s.

Zawiera teksty i rysunki satyryczne.

5. Nie pozwolimy! Red. lit. ... Oprac. graf.: K. Baraniecki. [Wwa:] MON 1951, [16] k.

Zawiera teksty i rysunki satyryczne.

6. Przygważdżamy podlegaczy wojennych. Red. lit. ... Oprac. graf.: K. Baraniecki. [Wwa:] MON 1951, [32] k.

Zawiera teksty i rysunki satyryczne.

7. Z. Ginczanka: Wiersze wybrane. Wybrał i wstępem opatrzył ... Wwa: Czyt. 1953, 109 s.

8. J.K. Weintraub: Wiersze wybrane. Wybrał i wstępem opatrzył ... Wwa: Czyt. 1953, 228 s.

9. J. Czechowicz: Wiersze wybrane. Zebrali, oprac. i wstępem opatrzyli: S. Pollak i ... Wwa: Czyt. 1955, 388 s.

10. M. Lermontow: Wybór poezji. Przep. oprac. ... T. 1-2. Wwa: PIW 1956, 414 + 309 s.

T. 1. Liryki; T. 2. Poematy.

11. Polska w poezji narodów świata. Antologia wierszy o Polsce. Oprac. i wstęp ... Wwa: PIW 1959, 463 s.

12. E. Bagrjana: Poezje. Wybrał ... Wwa: PIW 1961, 33 s.

13. L. Piwowar: Wiersze wybrane. Wybór i red. ... Przedm.: L. Kruczkowski. Wwa: Czyt. 1961, 189 s.

14. Wspomnienia o K.I. Gałczyńskim. Przedm. i red.: A. Kamińska i ... Wwa: Czyt. 1961 [właśc. 1960], 618 s.

15. J. Czechowicz: Wiersze. Oprac.: S. Pięta, S. Pollak, ... Lubl.: W Lubel. 1963, 511 s.

16. Młode głosy. Wiersze poetów radzieckich. Słowo wstępne i red. ... Wwa: 1965, 317 s.

17. Ch. Smirnowski: Bracia Gawrosza i inne wiersze. Wybrał ... Wwa: PIW 1966, 51 s.

18. K.I. Gałczyński: Poezje wybrane. Wybór i wstęp ... [Wwa:] LSW 1967, 147 s.

19. J. Czechowicz: Poezje wybrane. Wybór wierszy ... Wybór i układ tekstów wstępu: J. Witan. Wwa: LSW 1968, 145 s.

20. Poeta ziemi rodzinnej. Wybór wspomnień i esejów o S. Pięta. Przygot. do druku: A. Kamińska i ... Wwa: LSW 1970, 403 s.

Zob. też Przekłady poz. 7-9.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956. — J. Śpiewak: Uwagi o tłumaczeniu wierszy. *Twórczość* 1958 nr 11.

SWPP 1. — PP (F. Lichodziejewska). — LP XX w. (R. Matuśzewski). — RL 1968 (uzup.: J. Chudy).

[Wiersze stepowe:] T. Bujnicki: Ach poeci! *Słowo* 1939 nr 19; S. Lichański. *Pion* 1939 nr 5; S. Pollak: W poszukiwaniu straconego czasu. *Sygnaly* 1939 nr 60. — L. Budrecki. *Twórczość* 1952 nr 12 [rec.: Wierszel. — M. Głowiński: Poeta obrazu. *Twórczość* 1956 nr 6 [rec.: Poezjel. — S. Lichański: Pion doświadczeń. W tegoż: Literatura i krytyka. Wwa 1956 [rec.: Doświadczenia]. — [O], lesie, lesie zielony. Przekł. i oprac. ...] S. Czernik: Bułgarska pieśń ludowa. *Twórczość* 1957 nr 1, przedr. pt. Oj, lesie, lesie zielony w tegoż: Sny i widma. [Wwa] 1971; A. Kamińska, J. Śpiewak: Autorzy o swojej książce. *Now. Lit. i Wydawn.* 1957 nr 1. — A. Śluci: Wiersze J.S. *Now. Lit. i Wydawn.* 1957 nr 7 [rec.: Poezjel. — M. Głowiński: Maski i ludzie. *Zycie Lit.* 1958 nr 26 [rec.: Karuzela] — [Zielone ptaki:] M. Głowiński: Poezja elegijna. *Nowa Kult.* 1959 nr 14; B. Ostromecki. *Nowe Książ.* 1959 nr 13; J. Ślawiński. *Twórczość* 1959 nr 9. — A. Śluci: Od „Wierszy stepowych” do „Zielonych ptaków”. (O twórczości J.S.). *Orka* 1959 nr 26. — H. Czajka. *Pam. Słow.* 1960 [rec. przekł. i oprac.: Oj, lesie, lesie zielony]. — [Dialogi naiwne:] B. Ostromecki. *Nowe Książ.* 1960 nr 24; J. Trznadel: Dobra poezja. *Nowa Kult.* 1960 nr 44; T. Nowak: Poezja urzeczona. *Zycie Lit.* 1961 nr 27. — J.B. Ożóg: Istnieje tylko pamięć. *Kierunki* 1961 nr 14. — [Dialogi naiwne:] A. Śluci. *Orka* 1961 nr 2; A. Wilkoń. *Twórczość* 1961 nr 4. — [Zstąpienie do krateru:] J. Lau: Chemia pytań. *Zycie Lit.* 1963 nr 50; A. Wilkoń. *Twórczość* 1964 nr 2. — Z. Kozarynowa: Portret własny poety. *Władomości*, Londyn 1965 nr 50 [rec.: Przyjaźnie i animozje]. — A. Śluci: Ś. „Zstąpienie do krateru”. *Fakty i Myśli* 1965 nr 9. — Z. Zabicki: J.S. dialog z literaturą. *Nowe Książ.* 1965 nr 19 [rec.: Przyjaźnie i animozje]. — Z. Bienkowski: Ta bestia, wyobraźnia. *Kultura* 1966 nr 28 [rec.: Zrenice piasku]. — W. Natanson: Poezja lat trzydziestych. *Kultura* 1966 nr 3 [rec.: Przyjaźnie i animozje]. — [Zrenice piasku:] T. Nowak: Poezja plemienna. *Tyg. Kult.* 1966 nr 1; M. Sprusiński: Słowa i zwioly. *Zycie Lit.* 1966 nr 44. — W.P. Szymański: „Zycia własnego przechodzień”. (O poezji J.S.). *Twórczość* 1966 nr 12, przedr. w tegoż: Ostatni romans. Kr. 1991. — [Przyjaźnie i animozje:] J. Wyka: Koegzystencja z minionym czasem. *Twórczość* 1966 nr 1; Z. Bienkowski: U źródeł przyjaźni i animozji. W tegoż: Poezja i niepoezja. Wwa 1967. — J. Huszcza: Janek. *Osnowa* 1967 jesień, zima, przedr. w tegoż: Opowieści w czarnych ramkach. Łódź 1979. — [Zrenice piasku:] J. Markiewicz: Znaczenie zieleni. *Tyg. Kult.* 1967 nr 16; J. Ratajczak: Zmysły i słowo. *Współczesność* 1967 nr 6 [dot. także: Przyjaźnie i animozje]. — [Anna:] J. Witan: Wśród poetów. *Nowe Książ.* 1967 nr 8; M. Wyka: Odmiany liryki. Poeta kreator. *Zycie Lit.* 1967 nr 34. — W. Gralewski: Lżą i atramentem. *Poezja* 1968 nr 6. — W. Iwaniuk: Pozegnanie z awangardą. *Kultura*, Paryż 1968 nr 6/7 [rec.: Anna]. — J.B. Ożóg: Wspomnienie o J.S. *Tyg. Kult.* 1968 nr 51, przedr. w tegoż: Na mojej drodze. Kr. 1971. — [Anna:] J.B. Ożóg: Ostatni tomik. *Tyg. Kult.* 1968 nr 26; L. Sokół: W. Proza, poezja. Wwa 1968; M. Sprusiński: Pamięć, która nie przebacza. *Twórczość* 1968 nr 5. — A.K. Waśkiewicz: Światopogląd katastroficzny. (O poezji J.S.). *Kultura* 1968 nr 19. — B. Biernacka: Profile. O poezji J.S. W tejże: Style i postawy. Pozn. 1969. — [Ugory:] S. Gołębiowski: Wzburzony bezkształtem. *Poezja* 1969 nr 12; I. Smolka: Dialog z czasem i pamięcią. *Poezja* 1969 nr 12. — A.K. Waśkiewicz. *Nowe Książ.* 1969 nr 12 [rec.: Poezje wybrane]. — J. Kwiatkowski. *Twórczość* 1970 nr 1 [rec.: Ugory]. — M. Sprusiński: Żeglarz prawdomównych słów. *Zycie Lit.* 1971 nr 27. — M. Baranowska: Pamięć stepu. *Nowe Książ.* 1972 nr 15 [rec.: Poezjel. — [Pracowite zdziwienia:] Z. Janowski: Charakter pisarza. *Twórczość* 1972 nr 6; B. Rogatko: Mądra naiwność. *Literatura* 1972 nr 5; A.K. Waśkiewicz, No-

ue Książ. 1972 nr 4; T.J. Żółciński: Z esejistycznego warsztatu J.S. *Tyg. Kult.* 1972 nr 10. — I. Smolka: Pamięć ocakująca. *Kultura* 1973 nr 50, przedr. w formie zmian, w teście: Łęki, ucieczki, akceptacje. Wwa 1984. — Z. Bienkowski: Notatnik. *Twórczość* 1975 nr 2. — S. Pollak: W osaczeniu. *Odra* 1975 nr 3. — P. Dybel: „Tamte szedłem drogą swej drodze naprzeciw”. (O poezji J.S.). *Mies. Lit.* 1978 nr 8, przedr. rozszerz. pt. W konkury z ziemią. (O poezji J.S.) w teżoż: Ziemsy, słowni, cielesni. Wwa 1988. — K. Karasek: O Wieży Babek konkretnie. *Twórczość* 1978 nr 3 [wspomnienie o J.S. jako tłumaczu wierszy W. Chlebnikowal. — M. Sprusiński: Poznawanie krateru. *Tyg. Kult.* 1978 nr 3. — P. Matywiecki: Poeta rzeczywistości (O poezji J.S.). *Tyg. Kult.* 1979 nr 27. — [Wybór wierszy. 1978:] K. Nowosielski: Zmysłowość, wojna, krzyk. *Twórczość* 1979 nr 12; A.W. Pawluczuk: Poeta nieskończonej natury. *Nowe Książ.* 1979 nr 17. — [Narodziny słowa:] A. Lewandowska: Narodziny słowa i życia. *Mies. Lit.* 1980 nr 6; P. Matywiecki: Wyobraźnia i głód. *Tyg. Kult.* 1980 nr 2. — W. Wójnar: „Świat nieustanny”. *Poezja* 1980 nr 2. — E. Czajkiewicz: Groteska w poezji współczesnej, czyli Świat poetycki J.S. W teżoż: Poezja jako dialog. Wwa 1981. — A. Kamińska: Święty zapis pamięci. W *Drodze* 1981 nr 11/12. — J. Gondowicz. *Lit. na Świecie* 1983 nr 11 [dot. przekł. wierszy W. Chlebnikowal. — M. Krassowski: Fantazjotwórca i moralista. *Tu i Teraz* 1983 nr 9. — M. Jakitowicz: O funkcji pejzażu w liryce J.S. i Stanisława Pietaka. *Integracja* 1987 nr 20. — P. Dybel: Poeta stepów, wojny i głodu. *Prz. Hum.* 1988 nr 7. — W. Wielopolski: Jestem przeszłością siebie — o poetyckich i biograficznych perypetiach J.S. *Kresy* 1995 nr 2.

B.M.

ŚWIDERSKA Hanna Maria
ur. 1930

Pseud.: Grażyna Nowak; Janina Kowalska.
Prozaki, autorka wspomnień.

Urodzona 9 grudnia 1930 w Łomży; córka Aleksandra Świdierskiego, leśnika, i Heleny z Rufińskich. Dzieciństwo spędziła w nadleśnictwach na Kurpiach i Podlasiu, gdzie pracował jej ojciec. Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu ziem wschodnich przez ZSRR została w lutym 1940 wywieziona wraz z rodzicami na Syberię do osady Oktiabrskij w obwodzie nowosybirskim. We wrześniu 1941, dzięki amnestii wynikłej z układu Sikorski-Majski, opuściła wraz z rodziną miejsce zesłania i wyruszyła na poszukiwanie formującej się w azjatyckich republikach ZSRR Armii Polskiej. W sierpniu 1942 wraz z matką (ojciec wstąpił wcześniej do wojska) została ewakuowana do Iranu, przebywała w sierocińcu w Karkin Batasz pod Guzarem. Następnie przez Teheran, Kermanszah i Bagdad dotarła do Palestyny, gdzie uczęszczała do polskiego gimnazjum w Ain-Karem pod Jerozolimą. W 1947 wyjechała do Anglii. Mieszkała w obozach przejściowych dla Polaków. Uczyła się w polskim gimnazjum i liceum w Stowell Park, gdzie zdała maturę. Od 1950 zarabkowała, pracując fizycznie w fabrykach, i równocześnie przygotowywała się do angielskiej matury. Po jej zdaniu w 1952, studiowała historię na uniwersytecie w Birmingham i w Oksfordzie; w 1960 uzyskała doktorat na podstawie rozprawy o Stanisławie Orzechowskim i reformacji

w Polsce (promotor prof. Boris Unbegaun). Od 1958 mieszkała w Londynie i pracowała (do przejścia na emeryturę w 1990) w dziale słowiańskim biblioteki British Museum (od 1973 British Library). Bywała służbowo w Polsce, prowadząc wymianę biblioteczną, dostarczała przy okazji do bibliotek krajowych wydawnictwa emigracyjne niedopuszczane do rozpowszechniania przez cenzurę. W rozpoczętej wówczas twórczości literackiej używała przeważnie pseudonimów, aby nie napotykać trudności ze strony władz polskich przy współpracy z bibliotekami krajowymi. Debiutowała w 1969 utworem pt. „Pamiętnik”, zamieszczonym w londyńskich *Wiadomościach* (nr 34/35; podp. Janina Kowalska); w tygodniku tym publikowała następnie do 1977 fragmenty wspomnień, opowiadania i nieliczne recenzje (w większości pod pseud. Janina Kowalska). W 1970 otrzymała nagrodę Fundacji im. Kościelskich w Genewie. Od 1972 publikowała utwory prozą oraz felietony również w paryskiej *Kulturze* (także pod pseud.: Janina Kowalska, Grażyna Nowak; m.in. w 1973-79 cykl „Listy z Londynu” podp. Grażyna Nowak), a od lat dziesięćdziesiątych także w *Zeszytach Historycznych*. Mieszka w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Moje uniwersytety. [Wspomnienia]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1971, 255 s.

Podp.: Janina Kowalska. — Zawiera m.in. fragment pamiętnika dat. 14 IX 1942.

Wyróżnienie w nominacji do nagrody Radia Wolna Europa na najlepszą książkę 1971 r.

2. Pogranicze. Paryż: Inst. Lit. 1980, 282 s.

Podp. Janina Kowalska. — Cykl opowiadań o obozie, w którym mieszkały rodziny polskie, przybyłe do Anglii z Bliskiego Wschodu, Afryki, Indii i Niemiec.

Zawartość: A propos; Wędrowki ludów. — Jesień: Jak Crowley świętuje; Królowa Crowley; Jak Crowley pracuje; O Marchii po raz wtóry; Jak Crowley studuje. — Zima: Jak Crowley zapada w gnusny sen zimowy; Zgromadzić je jak kokosz kurczęta; Słowiańskie gody; Jak śnieg potrafi skołować ludzkie sprawy; Crowleyowskie choroby i inne żaloby; Hazard i wojenka. — Wiosna: Takie były zabawy, spory w one lata; Kopuszka przemienia w królowę; Martwe serce katedry; Jak Crowley spożywa chleb w pocie czoła; Sprawy świeckie; Sprawy wiary i moralności. — Lato: Vivat Regina!; Bodajbyś cudze dzieci uczył; Sprawy przynoszące ujme narodowi polskiemu; Przewalała się lato; Wesole bóstwo Marchii; Sić transit... — Po latach.

OPRACOWANIA (wybór)

[Moje uniwersytety:] J. Surynowa-Wyczółkowska: Książka inna, książka nowa. *Tydz. Pol.*, Londyn 1971 nr 51; J. Katz Hewetson: W dwie strony. *Kultura*, Paryż 1972 nr 4; J. Łobodowski: Studia jeszcze nie zakończone. *Wiadomości*, Londyn 1972 nr 12. — [Pogranicze:] E. Nowak-Uklejska. *Tydz. Pol.*, Londyn 1980 nr 52; M. Danilewicz Zielińska: Myśli o „Pograniczu” Janiny Kowalskiej. *Kultura*, Paryż 1981 nr 1/2; B. Czajkowski: Wypis, wymaluj. Pionierskie początki emigracji w Anglii. *Kultura*, Paryż 1982 nr 9. — H. Siewierski: Tułacze dzieci. W teżoż: Spotkanie narodów. Paryż 1984 [dot.: Moje uniwersytety].

A.Sz.

ŚWIEŻAWSKI Ludwik 1906-1991

Pełna forma nazwiska: Świeżawski-Paprzyca.
Pseud.: Jan Kośmierz; Jan Kośmierz; L. Śwież.
Prozaik, poeta, dramatopisarz, autor utworów dla dzieci.

Urodzony 23 września 1906 w Krakowie w rodzinie ziemiańskiej; syn Adama Świeżawskiego i Walerii ze Skolimowskich. Dzieciństwo spędził we wsi Dyniska pod Rawą Ruską. Do szkoły średniej uczęszczał w Krakowie. Po otrzymaniu świadectwa dojrzałości studiował historię i polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie. Debiutował jako prozaik w 1927 opowiadaniem pt. „Dwa listy”, zamieszczonym w *Kurjerze Literacko-Naukowym* (nr 349; podp. Jan Kośmierz), a jako poeta w 1929 wierszem pt. „Radosna żegluga”, opublikowanym w *Głosie Narodu* (nr 26). W następnych latach rozwijał twórczość poetycką i prozatorską; współpracował nadal z *Kurjerem Literacko-Naukowym* (1928-30, 1932-38; w 1928 pod pseud. Jan Kośmierz) i *Głosem Narodu* (1929-30); wiersze, opowiadania i recenzje publikował też m.in. w pismach *Na szerokim świecie* (1929-39; członek zespołu redakcyjnego) i *Ilustracja Polska* (1931-36). Był członkiem akademickiego koła literacko-artystycznego Litart, a także przez pewien czas jego prezesem. W 1929-36 brał udział (jako kierownik literacki, reżyser i aktor) w przedstawieniach teatrów akademickich i amatorskich. Około 1930 nawiązał współpracę z Polskim Radiem, pisał słuchowiska emitowane przez rozgłośnię krakowską i lwowską. W 1931 został członkiem ZZLP. W 1932 uzyskał na UJ magisterium z zakresu filozofii. W następnych latach podjął jako wolny słuchacz studia z zakresu historii sztuki i teatru w Wiedniu, a potem jako stypendysta ZZLP we Włoszech (1935). Od 1933 mieszkał na stałe w Warszawie. Kontynuował twórczość literacką; utwory ogłaszał m.in. w *Kamieniu* (1935-38), *Okolicy Pototów* (1935-39; także członek zespołu redakcyjnego) i *Temple Dnia* (1937-39). Był w 1937 założycielem, a następnie do 1938 kierownikiem kabaretu literackiego Ścichapek z siedzibą w kawiarni artystycznej Sztuka i Moda (SiM). Współpracował z rozgłośnią warszawską Polskiego Radia. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie i brał udział w konspiracyjnym życiu literackim. W 1941 został aresztowany przez Niemców i uwięziony w Hrubieszowie. Zwolniony z więzienia, przeniósł się w 1944 do Łańcuta, a potem do Zakopanego. Po zakończeniu wojny włączył się w organizowanie życia literackiego; był członkiem Zarządu Związku Pracowników Sztuki w Zakopanem, występował w zakopiańskim Teatrze Aktora. Wchodził w skład Zarządu Klubu Literatów w Sopotcie. Przez krótki czas przebywał też na Dolnym Śląsku, m.in. w Szklarskiej Porębie i w Jeleniej Gó-

rze. W końcu 1945 zamieszkał w Łodzi i pracował jako kierownik Oddziału Literatury i Teatru w Miejskim, a potem Wojewódzkim Wydziale Kultury i Sztuki (do 1948). Wiersze, opowiadania i recenzje teatralne drukował m.in. na łamach *Głosu Robotniczego* (1945-47) i *Warszawy* (1946-49). Prowadził wiele imprez literackich i artystycznych, m.in. Klub Pickwicka (1945-46; kierownik artystyczny reprezentujący ZZLP) i kabaret literacki Dylizans (1946). Był kierownikiem literackim łódzkich teatrów Na Pięterku (1946) i Teatru Młodzieżowego „Szarotka” (1947). W 1947 studiował na Wydziale Reżyserskim Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej. Współpracował z Polskim Radiem, przygotowując adresowane głównie do dzieci i młodzieży przekłady i adaptacje utworów, a później pisał też utwory oryginalne. Około 1955 ożenił się z Hanną Wyrzykowską. Wiele podróżował po Europie. Wiersze i prozę ogłaszał w tygodniku *Odgłosy* (1958-81, z przerwami). Od początku lat sześćdziesiątych pisał też utwory dramatyczne. Około 1977 ożenił się z Rositą Jagielko. W latach osiemdziesiątych przeprowadził się do Warszawy. Wyróżniony m.in. Odznaką Honorową m. Łodzi (1972) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1979). Zmarł 11 lutego 1991 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Śmiech w zieleni. [Wiersze]. Kr.: Skł. gł. Dom Książki Pol., Wwa 1931, 39 s.

Zawiera m.in. cykl: 7 wierszy kabalnych.

2. Wozy jadące. [Wiersze]. Kr.: Druk. Uniwersal- na 1933, 37 s.

3. Miasto bez ojczyzny. [Opowiadania]. Wwa: Wydawn. Młodej Prozy 1934, 99 s.

Zawartość: Piekło leży niedaleko od Berlina; Miasto bez ojczyzny; Gertruda Komorowska w korowodzie barwnych maszkar; Szklane trumny w Witkowie; Magik wesolej wyobraźni; Wizjoner straszliwej groteski.

4. Hejnał bohaterski. [Wiersze]. Wwa: Kohorta 1937, 44 s.

Zawiera m.in. cykl: Obroncy Lwowa.

5. Przygoda morska. [Powieść dla dzieci]. *Tempo Dnia* 1937 nr 190, 197, 204, 211, 218, 225 (w dod. pt. *Nasz Dzienniczek* nr 26-31).

6. Lutnia dyniska. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1939, 48 s.

7. Dobry geniusz. [Powieść]. Powst. 1947. Druk Łódź: WŁ 1975, 466 s. Wyd. 2 tamże 1983.

Cz. 3 trylogii o Arturze Grotgerze; cz. 1, 2 zob. poz. 15, 21. Powieść wyróżniona w konkursie NK w 1947.

8. Zdobywcy życia. [Powieść]. *Echo Kr.* 1947 nr 67, 69-72, 74, 77-78, 80-81, 84-85, 87-88, 91, 93-95, 97-99, 101-103, 106, 108, 111, 113-114.

9. Wianki. Powieść o królowej Jadwidze. Kr.: T. Zapiór i Ska 1949, 216 s.

10. Sosna Grottgera i jesień. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1958, 29 s.

Zawiera m.in. cykl: Dogasa lato na szlaku tatarskim.

11. Czerwony Kapturek. Baśń sceniczna. Praprem. Wwa, T. „Chatka Puchatka” 1961. [Inf. autora].

12. Leśna przygoda. Powieść dla młodzieży. Kr.: WŁ 1961, 371 s. Wyd. nast. pt. Sadyba Robinsona tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1981.

Cz. 1 cyklu powieściowego; cz. 2, 3 zob. poz. 17, 22.

13. Cień obok światła. Powieść o Arturze Grottgerze. Wwa: Pax 1963, 370 s.

Dot. 1 1859-1863.

14. Gaudeamus igitur. Sztuka historyczna. Praprem. Łódź, T. Propozycji 1968.

Inna wersja tytułu, wg inf. autora: Nawojka.

15. Muza łaskawa. [Powieści]. Łódź: WŁ 1968, 428 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1980.

Cz. 1 trylogii o Arturze Grottgerze; cz. 2, 3 zob. poz. 21, 7.

16. Koncert e-moll. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Łódź, T. Propozycji 1969.

Sztuka o F. Chopinie.

17. Zaginiona dziewczyna. [Powieści]. [Wwa:] LSW 1969, 317 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1973, wyd. 3 1976.

Cz. 2 cyklu powieściowego; cz. 1, 3 zob. poz. 12, 22.

18. Klechda o zaczarowanym sercu. [Opowiadania dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1970, 69 s. Wyd. 2 tamże 1981.

Zawartość: Podanie o hejnale krakowskim; O Jastrzębcu, co kochał się w sławie junackiej; Królowa jeziora; Liście dębowe; Klechda o zaczarowanym sercu.

19. O wytrwałym wędrowcu. [Opowiadania dla dzieci]. Wwa: LSW 1971, 126 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1987.

Zawartość: O wytrwałym wędrowcu górskim; Jak Karkonosz w baśni zamieszkał; Korzeń życia; Księżniczka na Chojniku; Cudowny lek; Tajemnica podziemia pod Jelenią Górą; Dzieweczka ze Szklarskiej Poręby i dolnośląskie osty; W grotach ducha gór; Skarby Wałbrzysza; Karkonosz wyrusza na nową wędrowkę.

20. Sygnały nad granicą. [Powieści]. *Now. Jel-górs.* 1970 nr 48-51, 1971 nr 1-11.

21. Rapsod powstańczy. [Powieści]. Łódź: WŁ 1972, 433 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1974, wyd. 3 1981.

Cz. 2 trylogii o Arturze Grottgerze; cz. 1, 3 zob. poz. 15, 7.

22. Ze słońcem na tarczy. [Powieści]. Wwa: LSW 1977, 358 s.

Cz. 3 cyklu powieściowego; cz. 1, 2 zob. poz. 12, 17.

23. Kopcuszek. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Praprem. Kalisz, T. im. W. Bogustawskiego 1987.

Nadto wg inf. autora [Ank. ZLP ok. 1977] utwory w rękopisach: Boczna uliczka. [Powieści]. — Don Kichot walczący, [Sztuka wg Cervantesa]. — Dyniska. [Opowieść o domu rodzinnym]. — Kurant Staro Miasta. [Współaut.: Jadwiga Jarwicz. Komedie muzyczna]. — Latarnia magiczna. [Opowiadania historyczne]. — Melpomena w skromniejszej sukni. [Humoreski]. — Poezje zebrane. — Polska jesień. [Powieści]. — Powiedz, skąd jesteś? [Baśń sceniczna. Powst. przed 1962]. — Skarb czarodzieja. [Baśń sceniczna]. — Szachy. [Baśń sceniczna]. — Szalona Agata. [Powieść współczesna]. — Świecząca Góra. [Baśń sceniczna]. — Tęczowy ptak. [Opowiadania]. — U źródła. [Powieści]. — W zaciszu domowym. [Wspomnienia]. — Złoty orzech. [Baśń sceniczna. Powst. przed 1979].

Słuchowiska radiowe, m.in.: Handlarz grzebieni. Radio 1937. — Zielone pola. Radio 1937. — Okrężna droga. Radio [ok. 1945-47]. — Powrót do Polski. Radio [ok. 1945-47]. — Świecząca góra. Radio [ok. 1945-47]. — Wrona. Radio [ok. 1945-47]. — Sadyba Robinsona. Radio 1971.

Przekłady i adaptacje

1. C. Collodi: Pinokio. Adapt. pt. Drewniaczek. Widowisko sceniczne w 6 obrazach. Oprac. ... *Przyjaciel* 1948 nr 21-34. Wyst. Jelenia Góra, Państw. T. Dolnośląski 1950. Radio 1958.

Wyróżnienie w konkursie Woj. Wydz. Kultury i Sztuki w Łodzi.

2. S. Michałkow: Śmiech i łzy. Adapt. pt. Trzy pomarańcze. [Sztuka dla dzieci] w 7 aktach z prologiem i epilogiem. Oprac. ... Wyst. Wwa, T. Lalek „Guliwer” 1949. Radio 1973. TV 1973.

3. I.D. Wasilenko: Węzeł gordyjski. [Opowiadanie]. Przeł. ... Wwa: NK 1950, 55 s.

4. W.M. Thackeray: Pierścień i róża. [Powieści]. Adapt. teatr. ... Wyst. Łódź, T. Lalkowy „Pinokio” 1954. Radio 1957.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1956, 1979, 1989. — SWPP 1.

[S. Napierski] sn: Debiut poetycki. *Wiad. Lit.* 1931 nr 8 [rec.: Śmiech w zieleni]. — Z. Kucharski: Debiuty. *Pion* 1934 nr 40 [rec.: Miasto bez ojczyzny]. — T. Dworak: Pierwociny, załączki. *Prosto z Mostu* 1939 nr 29 [m.in. dot.: Lutnia dyniska]. — J. Szczawiński (Szcz): „Wianki” St.Ś. [I] *Dziś i jutro* 1951 nr 10, uzup. i sprost. *tamże* 1951 nr 12. — E. Rogalska: Robinson sudecki. *Odra* 1962 nr 1 [rec.: Leśna przygoda]. — J. Koprowski: Ś. o Grottgerze. *Odgłosy* 1964 nr 33 [rec.: Cień obok światła]. — R. Łoboda: Koncert e-moll. *Odgłosy* 1969 nr 22. — [Muza łaskawa:] J. Wiśniewski: Grottger żywy. *Osnowa* 1969 lato; T. Zakowicki: Artur Grottger artysta i patriota. *Odgłosy* 1969 nr 19. — [B. Madej] B.M.: Kłopoty z zaginioną dziewczynką. *Odgłosy* 1970 nr 47 [rec.: Zaginiona dziewczyna]. — [Rapsod powstańczy:] W. Natanson: Szesnasto-

leństwa narzeczona... i polska historia. *Kierunki* 1972 nr 29; J. Wale: Co zrobić ze starą nianią? *Literatura* 1972 nr 29; J.H. Wiśniewski: Rapsod powstańczy. *Odgłosy* 1972 nr 38. — M. Ruszczyk: Cena sławy. *Nowe Książ* 1975 nr 18 [rec.: Dobry geniusz]. — J. Rzymowski: L.S. *Odgłosy* 1975 nr 36. — L. Siwiec: Rezerwat prymusów. *Nowe Książ* 1977 nr 24 [rec.: Ze słońcem na tarczy]. — T. Lenicki: ...i bardzo śpiący król. *Polud. Wielkop.* 1987 nr 11.

B.T.

ŚWIĘCH Jerzy

ur. 1939

Historyk literatury.

Urodzony 8 kwietnia 1939 w Hoczwi pod Leskiem; syn Józefa Święcha, kupca, i Marii z Mleczków. W 1944 przeniósł się z rodzicami do Leska, gdzie w 1952 rozpoczął naukę w Liceum im. gen. K. Świerczewskiego. Po zdaniu matury w 1956, studiował polonistykę na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) w Lublinie. Debiutował w 1959 artykułem pt. „Z historii narzeczona zamojskiego”, ogłoszonym w czasopiśmie studenckim *Językoznawca* (nr 1). W 1961 uzyskał magisterium i rozpoczął pracę jako asystent w Katedrze Historii Literatury UMCS. W 1966 ożenił się z Ireną Głowacką, lekarką. W 1969 doktoryzował się na podstawie rozprawy pt. „Twórczość poetycka Zofii Trzeszczyńskiej (Adama M-skiego)” (promotor prof. Janina Garbaczowska). Został członkiem Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza (w 1971-89 wiceprezes Oddziału Lubelskiego). W 1969-78 był adiunktem w Zakładzie Literatury Współczesnej Instytutu Filologii Polskiej UMCS. Habilitował się w 1978 na podstawie rozprawy pt. „Okupacja a stereotypy. Studium z dziejów poezji konspiracyjnej 1939-1945”. W tymże roku otrzymał stopień docenta w Instytucie Filologii Polskiej i stanowisko kierownika Zakładu Literatury Współczesnej. Został członkiem Committee for Translations Studies (1979-84), członkiem Lubelskiego Towarzystwa Naukowego (1980) i Wydziału Historycznoliterackiego Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (KUL; 1981). W 1981-86 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Filologii Polskiej UMCS. Wykładał też na KUL (1981-89). W 1981 wszedł w skład Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej i Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich PAN. Odbył wiele podróży naukowych, m.in. do Francji, Włoch i Belgii. Był stypendystą École des Hautes Études en Sciences Sociales (1986), Funduszu Pomocy Niezależnej Literaturze i Nauce Polskiej (1990), Towarzystwa Historycznoliterackiego w Paryżu (1991). W 1990 został mianowany profesorem. Wykładał jako visiting professor na University of Minnesota w Minneapolis (1991) i University of Wisconsin-Milwaukee (1997). W 1994 został członkiem Centralnej Komisji do Spraw Tytułów Naukowych i Stopni Naukowych. Mieszka w Lublinie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Okupacja a stereotypy. Studium z dziejów poezji konspiracyjnej 1939-1945. Lubl.: UMCS 1977, 181 s.

Rozprawa habilitacyjna. — Nagroda Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

2. Pieśń niepodległa. Model poezji konspiracyjnej 1939-1945. Wwa: PWN 1982, 310 s. Z Prac Inst. Filol. Pol. UMCS w Lubl.

Zawartość: Wstęp. — ...By świadczyc, co przeżywają Polacy?; Wojna cywilna; Stolica (Wwa w poezji lat wojny); Religia patriotyzmu; Stereotyp wroga; Obca mowa; Partyzancki raj. — Zakończenie.

3. La poésie polonaise du temps de la guerre 1939-1945. Paris: Université de Paris VIII Département de Langues Slaves 1987, 28 s., powiel.

4. Wiersze Krzysztofa Kamila Baczyńskiego. Wwa: WSiP 1991, 160 s. *Bibl. Analiz Lit.*

5. Literatura polska w latach II wojny światowej. Wwa: PWN 1997, 583 s. IBL PAN. *Wielka Hist. Lit. Pol.* Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1997, wyd. 3 1997, wyd. 4 popraw. 1999, wyd. 5 2000.

Nagroda Ministra Edukacji Narodowej oraz Fundacji W. i N. Turzańskich w Toronto.

6. Poeci i wojna. Rozprawy i szkice. Wwa: PWN 2000, 254 s.

Zawartość: Cz. 1: Poezja w obiegu quasi-ludowym; Gatunki a problemy komunikacji społecznej; Obszary zagrożenia, czyli o kategoriach przestrzennych w poezji; Od wojny cywilnej do walki powstańczej. — Cz. 2: Poezja międzyepoki; Rycerze Baczyńskiego, czyli o dziejach pewnego mitu; Dylematy wiary i moralności w świetle poezji Krzysztofa Baczyńskiego; Między chwilą a wiecznością. Wiersze okupacyjne Czesława Miłosa; O poezji religijnej lat wojny i okupacji. — Aneks: Koniec Kresów.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Z zagadnień powieści wspomnieniowej o tematyce dziecięcej w dwudziestoleciu międzywojennym. *Ann. UMCS, Sect. F.* 1960 t. 15 s. 201-223. — Dziecko w twórczości Prusa. (Z historii tematu dziecięcego w literaturze). *Ann. UMCS, Sect. F.* 1962 t. 17 s. 195-220. — Zofia Trzeszczyńska (Adam M-ski). *Ann. UMCS, Sect. F.* 1964 t. 19 s. 119-146. — Z zagadnień wiersza polskiej tragedii pseudoklasykcyjnej. W: *Dramat i teatr.* Wr. 1967 s. 29-44. — Z problematyki tłumaczeń parnasistów i Baudelaire'a w Polsce. W: *Studia z teorii i historii poezji.* Ser. 2. Wr. 1970 s. 199-228. — Bohater poezji okupacyjnej. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1972 s. 15-39. — Tłumaczenie a problemy historii literatury. W: *Z teorii i historii przekładu artystycznego.* Kr. 1974 s. 7-24. — Die deutsche Sprache in der polnischen Okupationslyrik. *Zeitschrift für Slavistik,* Berlin 1975 nr 2 s. 274-292. — Model komunikacji przekładowej. *Teksty* 1975 nr 6 s. 9-22. — Poezja i konspiracja. W: *Literatura wobec wojny i okupacji.* Wr. 1976

s. 49-80. — Przekład a problemy poetyki historycznej. W: *Problemy metodologiczne współczesnego literaturoznawstwa*. Kr. 1976 s. 360-383. — „Plus que jamais, seigneur, c'est ton temps aujourd'hui”. (De la religion dans la poésie d'occupation 1939-1945). W: *La littérature contemporaine polonaise et le sacré*. Lubl. 1978 s. 31-56. — Partyzancki raj. *Teksty* 1981 nr 6 s. 83-104. — Krzysztof Kamil Baczyński – poeta religijny. W: *Religijne tradycje literatury polskiej*. Lubl. 1983 s. 487-522. — Literatura współczesna wobec prawdy i mitów. W: *O kulturze polskiej*. Lubl. 1984 s. 9-33. — Przekłady i autokomentarze. W: *Wielojęzyczność literatury i problemy przekładu artystycznego*. Wr. 1984 s. 45-66. — A model of communication in translation. [Przeł.] J.P. Lee. *Literary Studies in Poland*. Wr. T. 15; 1986 s. 15-24. — Strefy milczenia. W: *Strefy milczenia*. Tor. 1990 s. 17-25. — Powtórka z Apokalipsy. *Teksty Drugie* 1992 nr 5 s. 102-111. — Przekład poezji jako sfera „interakcji semiotycznych”. W: *Kreowanie świata w tekstach*. Lubl. 1995 s. 25-38. — Treny na dwa głosy. W: *Przez znaki do człowieka*. Pozn. 1997 s. 69-80. — Les écrivains polonais en France durant la seconde guerre mondiale. *Cahiers Centre d'Etude de l'Europe Médiane* No 11. *Studia Gallo-Polonica*, Paris 2000 s. 157-185.

Prace redakcyjne

1. Zagadnienia literaturoznawczej interpretacji. *Studia* pod red. J. Sławińskiego i ... Wr.: Ossol. 1979, 264 s. IBL PAN.
2. Modele świata i człowieka. Szkice o powieści współczesnej pod red. ... Lubl.: WLibel. 1985, 391 s.
3. K.K. Baczyński: Wybór poezji. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1989, CXI, 288 s. *BN I*, 265. Wyd. 2 przejrz. także 1998.
4. J. Łobodowski: List do kraju. Wybór wierszy i oprac. ... Lubl.: Wydawn. KUL 1989, 193 s.
5. Literatura a wyobcowanie. *Studia*. Red. ... Lubl.: Lubel. Tow. Nauk. 1990, 297 s. *Pr. Wydż. Hum. Lubel. TN*, t. 27.
6. Świadectwa i powroty nieludzkiego czasu. Materiały konferencji naukowej poświęconej martyrologii lat II wojny światowej w literaturze pod red. ... Lubl.: Wydawn. UMCS, Majdanek: Państw. Muzeum 1990, 191 s.
7. Jan Kochanowski w czterechsetlecie śmierci. Pod red. S. Nieznanowskiego i ... Lubl.: UMCS 1991, 304 s.
8. K.K. Baczyński: Poezje. Wybrał i wstępem opatrzył ... Lubl.: WLibel. 1992, 310 s. Wyd. 2 także 1998.
9. Polska – Litwa. Historia i kultura. Red.: J. Miżiński, ... Lubl.: Wydawn. UMCS 1994, 168 s.

10. Powstanie Warszawskie w historiografii i literaturze 1944-1994. Pod red. Z. Mańkowskiego i ... Lubl.: Wydawn. UMCS 1996, 208 s.

11. Religijne aspekty literatury polskiej XX wieku. Red.: M. Jasińska-Wojtkowska, ... Lubl.: Tow. Nauk. KUL 1997, 418 s.

12. Józef Łobodowski – rzecznik dialogu polsko-ukraińskiego. Pod red.: L. Siryk, ... Lubl.: Wydawn. UMCS 2000, 156 s.

13. Polonistyka na świecie. Pierwszy Kongres Polonistyki Zagranicznej. Warszawa, 4-6 września 1998 roku. Wybór materiałów. Pod red. nauk.: S. Dubisza, A. Nowickiej-Jeżowej, ... Wwa: Wydż. Polonistyki UW 2001, 395 s.

OPRACOWANIA (wybór)

- Ank. 1989, 2001. — LP XX w. (A. Lubach).
 A. Legeżyńska. W: *Wielopolski. Zaproszenie do tematu. Teksty* 1978 nr 2 [rec.: Okupacja a stereotypy]. — M. Troszyński. Archetypy literatury konspiracyjnej. *Nowe Książ.* 1983 nr 6 [rec.: Pieśń niepodległa]. — [Literatura polska w latach II wojny światowej]. M. Danilewicz Zielińska. Rozdroże; Literatura „ratunkowa”. *Kultura*. Paryż 1997 nr 5, 6; M. Gmurczyk-Wrońska. *Dzieje Najnow.* 1997 nr 4; M. Stepien; Literatura lat wojny. *Zdanie* 1997 nr 1/2; M. Urbanowski; Literatura na czas wojny. *Arcana* 1998 nr 1; P. Rodak. Wojna: koniec i początek. *Znak* 1999 nr 3.

J.Z.

ŚWIRKO Stanisław
1911-1992

Pseud.: M.P.P.; MPP; St. S.; Staś; Stś; Trznadel. Historyk literatury, paremiograf, paremiolog, folklorysta, edytor.

Urodzony 10 lutego 1911 w kolonii Niemen pod Lidą (Nowogródzkie); syn Aleksandra Świrki, mistrza hutnictwa szkła, i Marii z domu Gocel. Dzieciństwo spędził w okolicach Nowogródka i Borysowa. W czasie I wojny światowej przebywał w 1917 wraz z rodziną w Kowrowie, w głębi Rosji. W 1919 powrócił do kraju; mieszkał w Białymstoku, a od 1923 w Piotrkowie Trybunalskim. Uczęszczał do Państwowego Seminarium Nauczycielskiego im. T. Reytana w Tomaszowie Mazowieckim; maturę zdał w 1932. Debiutował w 1930 artykułami pt. „Z epoki cudu nad Wisłą” i „25-lecie walki o szkołę polską”, opublikowanymi na łamach periodyku szkolnego *Echa Szkolne* (nr 1; podp. M.P.P.), którego był do 1932 współredaktorem; publikował tu artykuły, wiersze i opowiadania (anonimowo lub pod pseud.: M.P.P., Trznadel). W 1932-34 odbywał służbę wojskową w Szkole Podchorążych Piechoty w Łodzi i otrzymał patent oficerski. W tym czasie współpracował z dwutygodnikiem *Podchorążak* (podp. MPP). Po rocznej bezpłatnej praktyce w Szkole św. Kazimierza w Piotrkowie Trybunalskim, otrzymał w 1935 dyplom nauczycielski i nominację na kierownika szkoły powszechnej w Tomawie pod Piotrkowem. Od tego

roku był członkiem ZNP (do 1981). W 1936 ożenił się z Sabiną Malicką, nauczycielką. W lutym 1938 uzyskał przeniesienie służbowe do szkoły powszechnej w podwarszawskich Uwielinach i rozpoczął studia na Państwowym Wyższym Kursie Nauczycielskim oraz na wydziale polonistycznym Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. Po wybuchu II wojny światowej brał udział jako ochotnik w obronie Warszawy, dowodził oddziałem piechoty w okolicy Garwolina i Świdrów Wielkich. Ranny, przebywał w Szpitalu Ujazdowskim w Warszawie. W lutym 1940 został jako jeńiec wojenny wywieziony przez Niemców do Oflagu XII A Hadamar, a w maju 1942 przeniesiony do Oflagu VII A Murnau. Podczas pobytu w obozach jenieckich pisał wiersze (zebrane po wojnie w niewydanym tomie pt. „Poemat o matce”). W 1943-45 był słuchaczem Obozowego Instytutu Pedagogicznego. Po wyzwoleniu obozu przez Amerykanów, latem 1945 został przewieziony do szpitala wojskowego pod Mediolanem we Włoszech. Leczył się tam przez dwa miesiące, po czym rozpoczął studia na wydziale slawistycznym uniwersytetu w Rzymie. W czerwcu 1946 przyjechał do kraju. W październiku tegoż roku, gdy chciał powrócić na studia do Włoch, został aresztowany przez Służbę Bezpieczeństwa pod fałszywym zarzutem szpiegostwa i osadzony w więzieniu na Mokotowie w Warszawie. Dzięki amnestii opuścił więzienie po sześciu miesiącach (zrehabilitowany w 1956). Pracował jako nauczyciel języka polskiego i historii w szkole powszechnej w Uwielinach (1947-49), następnie w technikum budowlanym i w zasadniczej szkole budowlanej w Warszawie. Równocześnie studiował na Wydziale Filologii Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego; w 1952 otrzymał stopień magistra. Od 1951 mieszkał wraz z rodziną w Warszawie. W 1954 zrezygnował z pracy nauczycielskiej (z powodu powiększającej się wady słuchu, będącej wynikiem kontuzji wojennej) i zajął się pod kierunkiem Juliana Krzyżanowskiego przygotowaniem „Nowej księgi przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich”, najpierw jako pracownik Państwowego Instytutu Wydawniczego, a od października 1956 w Pracowni Literatury Ludowej Instytutu Badań Literackich (IBL) PAN. Kierował jako sekretarz redakcji pracami nad tą księgą (wyd. 1969-78). W 1957 był z J. Krzyżanowskim współzałożycielem dwumiesięcznika *Literatura Ludowa*, a następnie do 1968 sekretarzem redakcji; opublikował tu w latach następných liczne artykuły, recenzje i sprawozdania (podp. także: StaŚ, StŚ). W 1964 doktoryzował się na podstawie pracy pt. „Ballady Jana Czeczota” (promotor prof. J. Krzyżanowski). Zajmował się równocześnie opracowywaniem tekstów ludowych, głównie z dawnych kresów wschodnich, zebranych przez zespoły Instytutu Sztuki

PAN i redakcji *Literatury Ludowej*, oraz zbiorów pieśni, legend, bajek i przysłów. Był członkiem Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza (od 1951); w 1966 współtworzył, a następnie do 1980 redagował *Rocznik Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza*, gdzie także publikował swoje studia dotyczące okresu romantyzmu, recenzje i sprawozdania. Od 1967 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Po przejściu na emeryturę w 1976 kontynuował pracę naukową. W 1980 habilitował się na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu na podstawie całego dorobku naukowego. Był członkiem: Polskiego PEN Clubu (od 1977), Stowarzyszenia Autorów Dzieł Naukowych (od 1983), SPP (od 1991). Zmarł 16 sierpnia 1992 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Filomaci a folklor; Przysłowia, wyrażenia i zwroty przysłowiowe w „Panu Tadeuszu”. W: *Ludowość u Mickiewicza*. Wwa: PIW 1958 s. 42-130; 395-469.

2. Słowacki, poeta Warszawy. Przedm.: J. Krzyżanowski. Wwa: Wspólna Sprawa 1961, 124 s. Wyd. 2 uzup. Wwa: PIW 1980, 203 s.

Zawartość: Warszawa z lat 1829-1830. W pogoni za stawą; Powiew przyszłości; Poeta wolności; Szabla czy pióro; Warszawa w „Kordianie”; U stóp „Żalostnej wdowy polskiego ludu”; „Credo” polityczne Słowackiego; Pogrzeb kapitana Meyznera; Na miarę Leonidasa; Poemat rewolucyjny o Starówce; Epilog „Kordiana”; Patri Patriae.

I nagroda w konkursie Ministerstwa Kultury i Sztuki, Ministerstwa Oświaty, wydawn. Wspólna Sprawa.

3. Litwa i Białoruś. W: *Dzieje folklorystyki polskiej. 1800-1863*. Wr.: Ossol. 1970 s. 169-227.

4. Z kręgu filomackiego preromantyzmu. Wwa: PIW 1972, 390 s.

Zawartość: Ballady Jana Czeczota; Osobliwe dzieje jednej pieśni romantycznej; Pieśni filomatów i filaretów; Z genealogii Mickiewiczowskiego Baubliśa; Nieznany kopiarz poezji Mickiewicza.

5. Z Mickiewiczem pod rękę, czyli Życie i twórczość Jana Czeczota. Wwa: LSW 1989, 325 s.

Rozprawy w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Biernat z Lublina, pierwszy paremiograf i bajkopisarz polski. *Lit. Lud.* 1959 nr 5/6 s. 12-23. — Warszawa w „Kordianie”. W: Juliusz Słowacki. W stopięćdziesięciolecie urodzin. Wwa: PIW 1959 s. 117-148. — O miejsce folkloru we współczesnej kulturze polskiej. *Lit. Lud.* 1964 nr 4/6 s. 20-33. — Badania terenowe nad współczesnym folklorem polskim w latach 1945-1965. *Lit. Lud.* 1966 nr 4/6 s. 33-51. — Literatura ludowa. W: *Kultura ludowa Wielkopolski*. T. 3. Pozn. 1967 s. 299-350. — Zbiór pieśni mazurskich Józefa Gąsiorowskiego. W: *W świecie pieśni i bajki*. Wr. 1969 s. 267-279. — Jan Czeczot jako redaktor i korektor drugiego tomu „Poezji” Mickiewicza. *Rocz.*

Tow. Lit. im. A. Mick. 1972 s. 67-97. — Jutro żniwa. W 85-lecie urodzin Jarosława Iwaszkiewicza. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1979/1980 s. 13-27.

Prace redakcyjne

1. O. Kolberg: *Dzieła wszystkie. Przewodniczący kom. red.: J. Krzyżanowski. T. 60. Przysłowia. Z rękopisów oprac. oraz opatrzył wstępem, bibliografią, słowniczkiem i indeksami ... Red. ... Wr.: Pol. Tow. Ludoznawcze, PWM, LSW 1967, XXIX, 623 s. Wyd. 2 przejr. i popraw. przez ... oraz J. Bursztę i M. Tarkę Wwa: LSW 1977, 663 s.*

2. Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich. W oparciu o dzieło S. Adalberga oprac. zespół pod kierunkiem J. Krzyżanowskiego. T. 1-3 red. ..., t. 4 oprac. ... przy współudziale D. Świrszczyńskiej i Sabiny Świrko. Wwa: PIW 1969, 1970, 1972, 1978, XXXIX, 881 + 1165 + 996 + 627 s.

T. 1: A-J; t. 2: K-P; t. 3: R-Z; t. 4: Wstęp, Bibliografia, Słownik wyrażen staropolskich, gwarowych i obcych, Indeks hasel pomocniczych

3. Orle gniazdo. Podania, legendy i baśnie wielkopolskie. Pozn.: WP 1969, 529 s. Wyd. 2 tamże 1971.

4. Z pieśnią i karabinem. Pieśni partyzanckie i okupacyjne z lat 1939-1945. Wybór materiałów z konkursu ZMW i *Nowej Wsi*. Wybór, wstęp, przyp. ... Teksty muz. oprac. J. Sobieski. Dokumentacja bibliogr.: J. Kądziela. Wwa: LSW 1971, 595 s.

5. Na wszystko jest przysłowie. Popularny wybór przysłów polskich w układzie tematyczno-haślowym. Wybrał, oprac. i opatrzył wstępem ... Pozn.: WP 1975, 318 s. Wyd. 2 tamże 1985.

6. Sto lipa, lipuleczka. Pieśni mazurskie. Przez Józefa Gąsiorowskiego w 1884 roku zebrane. Przedm.: Z. Szmydtowa. Transkrybował, wstępem i komentarzem opatrzył ... Wwa: LSW 1976, 241 s.

7. W krainie Gryfitów. Podania, legendy i baśnie Pomorza Zachodniego. Wybrał i napisał przedm. ... Pozn.: WP 1976, 613 s. Wyd. 2 tamże 1986.

Harcerska Nagroda Literacka, przyznana przez Gł. Kwaterę ZHP w 1977.

8. O Maćku Borkowicu i diable Boruciu oraz inne podania i legendy wielkopolskie. [Teksty oprac. ...]. Pozn.: WP 1984, 39 s. Wyd. 2 tamże 1984.

Wybór z antologii „Orle gniazdo” [poz. 3].

9. O Popielu, którego myszy zjadły oraz inne podania i legendy wielkopolskie. [Teksty oprac. ...]. Pozn.: WP 1984, 44 s. Wyd. 2 tamże 1984.

Wybór z antologii „Orle gniazdo” [poz. 3].

10. O zaklętej księżniczce w zamku gnieźnieńskim oraz inne podania i legendy wielkopolskie.

[Teksty oprac. ...]. Pozn.: WP 1984 [właśc. 1985], 45 s. Wyd. 2 tamże 1985.

Wybór z antologii „Orle gniazdo” [poz. 3].

11. O zapiekuć, złotej rybce i pięknej księżniczce oraz inne baśnie wielkopolskie. [Teksty oprac. ...]. Pozn.: WP 1985, 45 s.

Wybór z antologii „Orle gniazdo” [poz. 3].

12. Rok płaci – rok traci. Kalendarz przysłów i prognostyków rolniczych. Pozn.: WP 1990, 222 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SBLP t. 3 (D. Świrszczyńska). — D. Świrszczyńska: S.S. Bibliografia prac za lata 1930-1990, masz. w Bibl. IBL PAN.

T. Syga: *Nowe Książ.* 1962 nr 15 [rec.: Słowacki, poeta Warszawy]. — [Orle gniazdo. Oprac. ...] P. Bagiński: *Wśród podań, legend i baśni. Polonistyka* 1969 nr 5; E. Millerowa: *Lud* 1970 t. 54. — [Z pieśnią i karabinem. Oprac. ...] L.M. Bartelski: *Nowe Książ.* 1972 nr 9; R. Sulima: *Nowy Wyraz* 1972 nr 17. — [Z kręgu filomackiego preromantyzmu:] A. Dobak: *Pam. Lit.* 1973 z. 4, polem. S. Świrko: *Tamże* 1975 z. 1; T. Syga: *Z kręgu preromantyzmu. Nowe Książ.* 1973 nr 7; — G. Zyber: *Koszal Stud. i Mater.* 1977 nr 2 [rec. oprac.: W krainie Gryfitów]. — [Słowacki, poeta Warszawy:] M. Koszycka: *Nowe Książ.* 1981 nr 1; M. Warnenska: *Czar, który trwa. Fakty* 1981 nr 23. — G. Skotnicka: *Ta okrutna Popielowa. Nowe Książ.* 1984 nr 10 [rec. oprac.: O Maćku Borkowicu i diable Boruciu oraz inne podania i legendy wielkopolskie; O Popielu, którego myszy zjadły oraz inne podania i legendy wielkopolskie.] — [Z Mickiewiczem pod rękę, czyli Życie i twórczość Jana Czeczota:] A. Kempf: *Jan Czeczot. Kultura*, Paryż 1989 nr 10; W. Korolczuk: *Monografia o Janie Czeczocie. Mies. Lit.* 1989 nr 9. — R. Wojciechowski: *S.S. Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1993, wyd. 1995.

M.K.-K.

ŚWIRSZCZYŃSKA Anna
1909-1984

Pseud.: A.S.; A. Św.; Swir; (Swir).

Poetka, autorka utworów dramatycznych i książek dla dzieci.

Urodzona 7 lutego 1909 w Warszawie; córka Jana Świrszczyńskiego, artysty malarza, rzeźbiarza, etnografa, i Stanisławy z Bojarskich. Uczęszczała do gimnazjum Janiny Tymfińskiej w Warszawie; w 1927 zdała maturę. Następnie studiowała polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim. Debiutowała w 1930 wierszem pt. „Śnieg”, opublikowanym na łamach pisma *Plomyk* (nr 19); za właściwy debiut literacki uważała wiersz pt. „Południe”, ogłoszony w 1934 w *Wiadomościach Literackich* (nr 29), za który otrzymała I nagrodę w Turnieju Młodych Poetów, zorganizowanym przez to pismo. Od tegoż roku publikowała też utwory dla dzieci. W 1936 została członkiem ZZLP (od 1949 ZLP). W 1936-39 była redaktorem wydawanego przez ZNP pisma *Mały Plomyczek*, drukowała tu także swoje utwory. Wiersze i prozę publikowała również na łamach innych czasopism dla dzieci, m.in. *Plomyka* (1929-39), *Plomyczka* (1931-38), *Kuriera Warszawskiego Dzieciom* (1934-36), a także w tygodniku *Pion* (1935-38). W czasie okupacji niemieckiej przebywała nadal w Warszawie i zarabiała na życie jako

robotnica, salowa, sprzedawczyni oraz jako kelnerka w cukierni Płomyczanka, prowadzonej przez byłych pracowników ZNP. Równocześnie brała udział w konspiracyjnym życiu kulturalnym; publikowała w wydawanych tajnie pismach i antologiach; otrzymała nagrody na tajnych konkursach literackich: za wiersz pt. „Rok 1941” (1942) i dramat „Orfeusz” (1943). Zamierzała napisać cykl powieści młodzieżowych dotyczących historii Słowian zachodnich, z których powstał wówczas utwór pt. „Arkona, gród Świętowita” (wyd. 1946). Wzięła udział w powstaniu warszawskim jako sanitariuszka. Po upadku powstania ukrywała się w Sochaczewie, a następnie, po wycofaniu się Niemców, na początku 1945 zamieszkała w Krakowie. Kontynuowała twórczość literacką; utwory wierszem i prozą drukowała w tym czasie m.in. w *Dzienniku Polskim* (1945-46, 1970-78, z przerwami), *Iskierkach* (1945-51), *Świerszczyku* (1945-64, 1966), *Tygodniku Powszechnym* (1945-52, z przerwami), *Życiu Literackim* (1945, 1951-75, 1977). Współpracowała z Polskim Radiem jako autorka audycji i słuchowisk, głównie dla dzieci i młodzieży. Była także autorką scenariuszy do filmów animowanych. W 1946-50 była kierownikiem literackim w Państwowym Teatrze Młodego Widza. W 1953 zawarła związek małżeński z Janem Adamskim, aktorem (rozwód w 1968). W dalszych latach ogłaszała wiersze i utwory dla dzieci m.in. w *Płomyku* (1957-61), *Poezji* (1966, 1968, 1970, 1972, 1974), *Kulturze* (1967-80), *Literaturze* (1973-80), *Szpilkach* (1976-82). W 1973 otrzymała nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość artystyczną dla dzieci i młodzieży, w 1976 nagrodę m. Krakowa w dziedzinie upowszechniania kultury. Brała udział w życiu społecznym, m.in. była działaczką Ligi Kobiet, Odznaczona m.in. Krzyżem Kawalerskim (1957) i Krzyżem Oficerskim (1975) Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Zmarła 30 września 1984 w Krakowie.

W 1987 Artur Sandauer ustanowił prywatną nagrodę im. A. Świerszczyńskiej.

TWÓRCZOŚĆ

1. O żaczkach kołędniczkach i świątecznych pierniczkach. [Opowieści wierszowane dla dzieci]. Wwa: Druk F. Wyszynski i S-ka [1934?], 101 s.

2. Psotny Morus. Przygody pieska. [Opowieść wierszem dla dzieci. Współaut.: J. Porazińska] B. Ziomkówna. Wwa: Wydawn. Tygodnika dla dzieci *Słonko* 1936, 27 s.

3. Rok polskiego dziecka. Wiersze i obrazki sceniczne na doroczne święta państwowe i szkolne. Wwa: Inst. Wydawn. Bibl. Pol. 1936, 112 s.

Zawiera m.in.: Święto morza; Święto kadrówki; Święto nieznanego żołnierza; Święto niepodległości; Powstanie listopadowe; Imieniny Prezydenta; Na „Miesiąc Książki”; Wspomnie-

nie o Marszałku; Święto lasu; Trzeci Maj; Święto pieśni; Niech żyje LOPPI [Liga Obrony Powietrznej Państwa]; Dzień spółdzielni; Święto dziecka; Dzień dobroci dla zwierząt; Koniec roku.

4. Wiersze i proza. Wwa: Nakł. autora 1936, 71 s.

5. Śmierć Orfeusza. Słuchowisko radiowe. Radio 1938. Druk *Pion* 1938 nr 42 s. 1-2.

6. Orfeusz. Sztuka w 3 aktach. Powst. ok. 1942. Praprem. Tor., T. Ziemi Pomor. 1946. Wyd. z przedm. W. Horzycy Wwa: E. Kuthan 1947, 68 s. Wyd. nast. Kr.: WL 1956. Radio 1958. TV 1971. Przedr. zob. poz. 58.

II nagroda w konspir. konkursie dramat. w 1943 w Wwie.

7. Miała czarownica złote grabie. [Dla dzieci]. Lw.: M. Kowalski 1943.

Inf. o wyd.: K. Woźniakowski. W kręgu jawnego piśmiennictwa literackiego w Generalnym Gubernatorstwie (1939-1945). Kr. 1997 s. 203.

8. Arkona, gród Świętowita. Z dziejów słowiańskiej Rugii czyli Rany. Powieść dla starszej młodzieży. [Kr.:] Książka 1946, 233 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1948; wyd. 3 Wwa: NK 1957, wyd. 4 tamże; wyd. 5 Lubl.: WLubel. 1969; wyd. 6 Pozn.: WP 1978; wyd. 7 Lubl.: WLubel. 1984.

Przełt. serb.-chorw.: Arkona grad Svjentovita. [Przełt.] S. Subotin. Beograd 1964.

9. Ostrożny. Sztuka w 2 odsłonach. Wwa: E. Kuthan 1946, 24 s. Wyd. nast.: Paryż: Związek Pol. Kół Muz.-Teatr. we Francji 1946, 10 s., powiel.

10. Biedulka, co siedem kostek miała. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Kr., T. RTPD [Robotniczego Tow. Przyj. Dzieci] „Wesoła Gromadka” 1947. TV 1967.

Wyst. także pt. Biedulka.

Adapt. scen.: Biedulka. Adapt.: J. Dorman. *Ziem Gdań.* 1969 nr 2 s. 69-89.

11. Farfurka królowej Bony. [Utwór dramatyczny]. Radio 1947. Praprem. Kr., T. RTPD [Robotniczego Tow. Przyj. Dzieci] „Wesoła Gromadka” 1948. Wyst. w poszerz. wersji operetkowej z muz. M. Drobnera: Szczec., T. Muz. 1966. Por. poz. 26.

12. Gdańska panienska. [Opowieść wierszem dla starszych dzieci]. Wwa: NK 1947, 30 s.

13. O szewcu warszawskim. [Opowieść wierszem dla dzieci]. [Łódź:] Łódz. Inst. Wydawn. [1947], 24 s.

O Jame Kilńskim. — Na okł. błędnie nazwisko: A. Świerszczyńska.

14. Strzały na ulicy Długiej. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Gorzów Wielkopól., T. Mięj. 1947. Radio 1950.

Przełt.: czes., franc., słowac., żyd. (wg inf. autorki).

15. Tabakierka króla Stasia. [Opowieść wierszem dla dzieci]. Wwa: NK 1947, 48 s.

16. Awantura z ogniem. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Radio 1949.

17. Tygrys w kwiatki i inne bajki wschodnie. [Wiersze dla dzieci]. Kr.: T. Gieszczykiewicz [1948], 47 s.

18. Trzy brudasy. [Wiersze dla dzieci]. [Kr.:] J. Morkowicz 1949, 30 s.

19. Odezwa na murze. Sztuka w 5 obrazach. Praprem. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1951. Wyd. Wwa: Czyt. 1951, 84 s. Radio 1952. Por. poz. 41.

Wyd. zmien.: Odezwa na murze. Sztuka w 4 obrazach. Skróc. sceniczny. Wwa: CRZZ 1951, 66 s.

Nagroda Ministra Kultury i Sztuki w konkursie na współcz. sztukę pol. 1951.

Przekł. niem.: Aufruf an der Mauer. [Przeł.] K. Dedecius. Wyst. Meiningen 1951. Wyd. Berlin 1952.

20. Czerwone sztandary. Sztuka w 2 odsłonach. [Współaut.:] H. Vogler. Uwagi inscen. oprac. K. Kolińska. Wwa: Czyt. 1952, 38 s.

21. Opowieść o kulawym Bogu Hefajstosie. [Utwór dramatyczny]. Radio 1954. TV (pt. O kulawym Bogu-Hefajstosie) 1970. Praprem. teatr. pt. Hefajstos. (Jak słońce spadło z nieba); Rzesz., T. Lalki i Aktora „Kacperek” 1971.

Wyst. też pt.: Jak słońce spadło z nieba; Hefajstos.

22. Zrobiła się dziura w niebie. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Praprem. Gdańsk, T. Lalek 1954.

23. Życie i śmierć. Dramat w 3 aktach. Powst. ok. 1956. Druk fragm. *Życie Lit.* 1956 nr 14 s. 16-17.

24. Liryki zebrane. Wwa: PIW 1958, 142 s.

Zawiera działy: Utwory przedwojenne. — Utwory z lat 1939-1944 [tu m.in. cykl: Wiersze średniowieczne. — Utwory z lat 1945-1957 [tu m.in. cykle: Wojna; Miłość. — Z przekładów: L. Aragon: Szczęśliwej miłości nie masz.

25. O Małgosi co się niczego nie bała. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1958, 30 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1960, 1966, wyd. 2 [!] 1970.

Przekł. niem.: Vom unerschrockenen Gretchen. [Przeł.] H. Więclawska. Wwa 1972.

26. Opowieści dawnej treści [wierszem dla dzieci]. Kr.: WL 1958, 64 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1959, wyd. [3] 1962, wyd. [4] 1967, wyd. [5] 1969, wyd. 6 1973.

Zawartość: Farfurka królowej Bony; Starościanka i Sokolniczek; Opowieść o ślicznej Agnieszce; O Janie Matejce i panu Kajetanie.

27. Cudowna broda szacha. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1959, 58 s.

28. Tygrys tańczy dla Szu-Hin. (Bajka chińska). [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Praprem. Pozn., T. Lalki i Aktora „Morcinek” 1959. TV 1972.

Wyst. także pt.: Bajka chińska; Dziewczynka z ryżowych pól; Dziewczynka z kraju chryzantemy; Szu-hin; Szu-Hin, dziewczynka z ryżowych pól.

Przekł. czes.: Děvčátko z rýžových polí. [Przekł. i oprac.] O. Batěk. Praha 1964.

29. Nad rzeką Zam-Zam. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1960, [24] k.

30. O małej Obie, najlepszej siostrzyczce na świecie. Opowieść japońska. Kr.: WL 1960, 89 s. Wyd. nast. pt. Przygody w Krainie Chryzantem. Opowieść japońska tamże: wyd. 2 1970, wyd. 3 1976. Por. Słuchowiska radiowe.

31. O złym księciu Popielu i o dobrym Piaście. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Praprem. Łódź, T. Arlekin 1960. Wyd. pt. Bajka o złym księciu Popielu. Widowisko szopkowe. Adapt.: „Scenotechnika”. Kr.: Bibl. Teatryku Kukielkowego „Tyci-Tyci” 1961, 19 s. Wyd. nast. pt. O złym księciu Popielu. W: Zuchowa zabawa w teatr. Wwa: MAW 1984. Zob. też Słuchowiska radiowe.

Wyst. także pt.: O złym księciu Popielu; Baśń o Piaście i Popielu; Baśń o Piaście; O Piaście i Popielu. — Wyd. z 1961 jako załącznik do kompletu kukielki teatryku kukielkowego „Tyci-Tyci”.

32. Rogaliki króla Jana. [Opowieści wierszem dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1960, 75 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1969, wyd. 4 1978 [właśc. 1979]. Zawartość: O Panu Reju z Nagłowic; Rogaliki króla Jana; O biednym szklarczyku i panu Kościuszcze; Markietanki księcia Józefa.

33. Trzy kobiety i ja. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Kr., Stary T. 1960.

34. O przygodach i igraszkach wesołego Patałasza. [Opowieść wierszem dla dzieci]. Wwa: NK 1962, 91 s. Wyd. 2 tamże 1987.

Adapt. teatr.: Przygody Ficcia Patałasza. Wyst. Wwa, T. Lalka 1976.

35. Pan Twardowski. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Praprem. Łódź, T. Pinokio 1962.

36. Miałem dwie żony. [Widowisko telewizyjne]. TV 1963.

37. Śmierć w Kongo. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Kr., Stary T. 1963.

Nagroda w konkursie WRN w Bydgu i Kom. Festiwal Teatrów Polski Północnej na sztukę teatr. w 1962.

38. Z dawnej Polski. [Opowieści wierszem dla dzieci]. Wwa: Ruch 1963, 60 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kr.: WL 1965, wyd. 3 tamże 1968.

Zawartość: Jak myszy zjadły Popielą; Skarby księżniczki Dobrawy; Jak Bolko Niemce zadziwił; O gdańskiej burmistrzance.

39. Paź królowej Barbary. [Opowieści wierszem dla dzieci]. Wwa: NK 1964, 57 s. Wyd. nast. rozszerz. Pozn.: WP 1987, 173 s.

Zawartość: Dąb króla Kazimierza; Paź królowej Barbary; Zaczek i alchemik; O Panu Twardowskim [przedr. pt. Pan Twardowski]. — W wyd. 2 dodano: z poz. 38: Skarby księżniczki Dobrawy; Jak Bolko Niemce zadziwił; O gdańskiej burmistrzance. — Polska książka księżnej Kingi; Jak Lokietek lał się pod Płowcami; Oltarz mistrza Wita; Gdy Mikołaj Kopernik

był zakiem [przedr. pt. O zacząku Mikołajku], — z poz. 26: Farfurka królowej Bony; Opowieść o ślicznej Agnieszce; O Janie Matejce i panu Kajetanie, — O lipie z Czarnolasu; Król Batory i Maciej Skiba, — z poz. 32: O panu Reju z Nagłowic; Rogaliki króla Jana; O biednym szklarzyku i panu Kościusce; Markietanki księcia Józefa, — Kojnierzyk Frycka Szopena [przedr. pt. Kojnierzyk Frycka Chopina]; Wiewiórka Adama Mickiewicza; Romuald Traugutt, — opuszczono: Zaczek i alchemik; O Panu Twardowskim.

40. Czarne słowa. [Wiersze i dramaty]. Kr.: WL 1967, 89 s.

Zawartość: Wiersze – Stylizacje murzyńskie. — Poematy dramatyczne: Czarny kwadrat; Człowiek i gwiazda; Rozmowa z własną nogą. Przekł. włos. (wg inf. autorki).

41. Kiedy rzeka była źródłem. [Widowisko telewizyjne]. TV 1967.

Na podstawie dramatu Odezwa na murze. Por. poz. 19.

42. Mama płaci alimenty. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Tarnów, T. Ziemi Krak. im. L. Solkiego 1967.

43. O pięknej Dorocie. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Praprem. Kr., Krak. T. Baśni 1969. TV (pt. O pięknej Dorocie i krakowskich rzemieślnikach) 1977.

44. Wiatr. [Wiersze]. Wwa: PIW 1970, 83 s.

Cykle: Cierpienie; Matka i córka; Groteski; Migawki włoskie; Ekstazy.

45. Historie z dawnych lat. [Opowieści wierszem dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1972, 60 s.

Zawiera z poz. 39: Oltarz mistrza Wita; O lipie z Czarnolasu; Wiewiórka Adama Mickiewicza; Kojnierzyk Frycka Chopina.

46. Jestem baba. [Wiersze]. Kr.: WL 1972, 139 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1973, wyd. 3 1975; z podtyt. Świrszczyńska z rysunkami Berezowskiej, Berezowska z wierszami Świrszczyńskiej. Wwa: WAiF 1985, 94 s.

Zawartość: Jestem baba [cykl wierszy]. — Trzy poematy: I. Miłość Felicji; II. Miłość Antoniny; III. Miłość Stefanii. — Epilog. — Wyd. z 1985 w serii: *Bibliofilska Edycja Miniatur*. Przekł. norw.: Eg er kvinnfolk. Oslo 1990.

47. Poezje wybrane. Wybór i wstęp autorki. [Wwa:] LSW 1973, 163 s.

Nagroda na Ogólnopolskim Festiwalu Poezji w Łodzi w ramach V Łódz. Wiosny Artyst. w 1973.

48. Budowałam barykadę. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1974, 118 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kr.: WL 1984, wyd. [3] tamże 1994.

Wyd. łącznie z przekł. ang. pt. Budowałam barykadę; Building the barricade. [Przel.:] M.J. Kryński, R.A. Maguire. Kr.: WL 1979, 271 s.

Na okł. także pseud.: Swir.

49. Za czasów Piasta. [Opowieści wierszem dla dzieci]. Pozn.: WP 1975, 39 s. Wyd. 2 tamże 1984.

Zawartość: Lech, Czech i Rus; O dzielnym Piaście; Przygoda w borze.

50. O dzielnym Piaście. [Opowieść wierszem dla dzieci]. Pozn.: WP 1976, 19 s. Wyd. 2 Łódź: WL 1986. Zob. poz. 49.

51. Szczęśliwa jak psi ogon. [Wiersze]. Kr.: WL 1978, 108 s.

Cykle: Bieg po zdrowie; Jestem tępa; Wiersze niesamowite; Walka na śmierć i życie.

52. Wybór wierszy. Wwa: Czyt. 1980, 351 s.

Zawiera także utwory proza.

53. Śląskie opowieści [wierszem]. Ze wstępem E.J. Osmańczyka. Kat.: Śląsk 1982, 30 s.

Zawartość: Ojciec Lompa; Franciszek Mysliwiec; Stary sołtyś Sleziona.

54. Jak myszy zjadły Popiela. [Opowieść wierszem dla dzieci]. Łódź: WL 1983, [32] s. Wyd. nast. pt. Z dawnej Polski. Jak myszy zjadły Popiela. Kr.: WL 1986.

55. Wesele hipopotama. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: KAW 1983, [38] s.

56. Jak Krak zbudował Kraków. [Opowieść wierszem dla dzieci]. Łódź: WL 1984, [32] k.

57. Pan Twardowski i inne opowieści [wierszem dla dzieci]. Wwa: NK 1984, 74 s.

Zawartość: Jak myszy zjadły Popiela [poz. 54], — z poz. 39: O zacząku Mikołajku; Paź królowej Barbary; Pan Twardowski, — z poz. 26: Opowieść o ślicznej Agnieszce; Starościanka i Sokolniczek.

58. Teatr poetycki. [Utwory dramatyczne]. Kr.: WL 1984, 133 s.

Zawartość: Orfeusz. (Sztuka w 3 aktach) [poz. 6]; Misterium piętnastowieczne. Czarny kwadrat. (Sztuka w 1 akcie); Człowiek i gwiazdy. (Sztuka w 1 akcie); Święty i diabeł. (Sztuka w 1 akcie); Rozmowa z własną nogą (Sztuka w 1 akcie).

59. [Wybór wierszy]. [Posł.:] J. Bartnicka. Wwa: Czyt. 1984, 127 s.

Wybór dokonany przez autorkę z autorskimi zmianami niektórych wierszy. — Wyd. miniaturowe.

60. Cierpienie i radość. [Wiersze]. Wwa: PIW 1985, 118 s.

Cykle: Wiersze o ojcu i matce; Wiersze różne; Wiersze jasne; Wiersze krótkie; Wiersze o przyjacielu.

61. Królowna Wanda. [Wiersze dla dzieci]. Łódź: WL 1985, [48] s.

62. Farfurka królowej Bony. [Opowieść wierszem dla dzieci]. Wyd. 2. Lubl.: KAW 1986, [16] s. Zob. poz. 26. Por. poz. 11.

63. Z dawnej Polski. Skarby księżniczki Dobrawy. [Opowieść wierszem dla dzieci]. Kr.: WL 1986, 19 s. Zob. poz. 38.

64. Kobiety, baby. [Wiersze]. Wyboru dokonała i oprac. red. Z. Zegadłówna. Kr.: Ofic. „Pod Baranami”, Krak. Dom Kultury, Miniatura 1988, 44 s.

65. Szumią lasy nad Gopłem. [Wiersze dla dzieci]. Pozn.: WP 1988, 30 s.

66. Z dawnej Polski. Jak Bolko Niemce zadziwił. [Opowieść wierszem dla dzieci]. Kr.: WL 1988, 17 s. Zob. poz. 38.

67. Z dawnej Polski. O gdańskiej burmistrzance. [Opowieść wierszem dla dzieci]. Kr.: WL 1988, 18 s. Zob. poz. 38.

68. Czysta rozkosz. Wybór [wierszy]. Wybór i post. T. Żukowski. Szczec.: Glob 1992, 174 s.

69. Radość i cierpienie. Utwory wybrane. Wyboru dokonał K. Lisowski. Kr.: WL 1993, 198 s.

70. Ogromniejąca perła samotności. [Wybór wierszy]. Wwa: Interart 1996, 117 s.

71. Poezja. Zebrał i przedm. poprzędził Cz. Miłosz. Wwa: PIW 1997, 433 s.

72. Jestem baba. Wiersze z różnych lat. Wybór i wstęp: A. Janko. Wwa: Prószyński i S-ka 2000, 92 s.

Nadto drobne książeczki dla dzieci: Król Knotek. [Wwa:] Arct [1938], [12] k. — Lajkonik z Krakowa. Kr.: M. Kot [1946], [8] k. — O krakowskim żaczku. Kr.: S.A. Krzyżanowski [1946], 15 s. — lo M. Kopernik. — Jak cyganieczka dzika wyszła za mąż za króla z piernika. Kr.: S.A. Krzyżanowski 1947, [4] k. — Jak Jagusia z Łowicza świnkę kupowała. Kr.: M. Kot [1947], [4] k. — Jak Krak zbudował Kraków. Kr.: M. Kot [1947], [4] k. — Jakubek-Kaszubek. Kr.: M. Kot [1947], [4] k. — Jedziemy do Wrocławia. Kr.: M. Kot [1947], [4] k. — Królewna Wanda. Kr.: M. Kot [1947], [4] k. Wyd. nast. pt. O królewnie Wandzie. Wwa: Ruch 1952. — O cudnej starościance i sarneczce z lasu. Kat.: AWIR 1947, [10] k. — O gołąbku krakowiaczku. Kr.: M. Kot [1947], [4] k. — O Kasi kurpiance i borowiku olbrzymie. Kr.: M. Kot [1947], [4] k. — O misiu co chodził w złotych trzewikach. Kr.: S.A. Krzyżanowski [1947], [4] k. — O misiu trębaczku. Kr.: M. Kot [1947], [4] k. — O owieczce Janosika. Kr.: M. Kot [1947], [4] k. — O Znajdce Niedorajdce co robiła pieczeń z wroniego ucha. Kr.: S.A. Krzyżanowski [1947], [4] k. — Postawiła sobie pawiczka domek. Kr.: S.A. Krzyżanowski [1947], [4] k. — Smok wawelski. Kr.: M. Kot [1947], [4] k. — U słazaczki dwa synaczki. Kr.: M. Kot [1947], [4] k. — Mały Łatek i duży Barabas. Wwa: NK 1952, [8] k. — O królewnie Wandzie. Wwa: Ruch [1959], [6] k. — Smok w Krakowie. [Wwa:] Ruch [1959], [6] k. — Lajkonik. Wwa: Ruch 1960, [6] k. — Kanarkowy kraj. Wwa: Ruch 1963, [10] k. — Pan Kacperek. Wwa: Ruch 1963, [8] k. — Sowa bajka. Wwa: Ruch 1963, [12] k. — O wesolej Ludwiczce. Wwa: NK 1967, [14] k. Wyd. 2 tamże 1986. — Kotyśanka dla Marka. Wwa: NK 1970 [6] k. Wyd. nast. tamże: 1973, 1980. — Wesoly listek. Wwa: NK 1970, [8] k.

Suchowiska radiowe zob. Twórczość poz. 5, 6, 14, 19, 21, oraz m.in.: Konik zwierzyński. Radio

1933. — Portret Pana Hilarego. Radio 1933. — Jak zła Barbarka piekła wielkanocne baby. Radio 1934. — Trzej królowie. Radio 1934. — O krakowskim żaczku, co rano wesół wstawaf. Radio 1946. — Cykadełko. Radio 1950. — O imię panu Reju co wiersze składał. Radio 1950. — O słoniu co miał katar. Radio 1950. — Tygrys w kwiatki. Radio 1950 [por. Twórczość poz. 17]. — U nas w Pegeerze. Radio 1951. — Adam Mickiewicz i wiewiórka. Radio 1952. — Małgorzatka — ośmiolatka. Radio 1952. — O sprytnym Michale i dziurze w niebie. Radio 1952. — Jak raki na weselu tańcowały. Radio 1953. — Ludwik Waryński. Radio 1953. — Na barykadach Paryża. Radio 1954. — O małym kotku dużego Dominika. Radio 1954. — Legenda o Piaście. Radio 1958 [por. Twórczość poz. 31]. — Przygody małej O-Ba. (Opowieści japońskie). Radio 1959 [por. Twórczość poz. 30]. — Misiowe trzewiczki. Radio 1960. — Rogaliki króla Jana. Radio 1961 [por. Twórczość poz. 32]. — Paż królowej Barbary. Radio 1964 [por. Twórczość poz. 39]. — Wesola Ludwika. Radio 1964.

Nadto wyd. osob. tekstów piosenek z nutami: Piosenka żołnierza. [Muz.:] E. Bury. Kr.: PWM 1954, 3 s. — Nowa Huta. Kr.: PWM 1955, [2] k. — Trzy pieśni z cyklu Obrazy Tysiąclecia. Do tekstów ... [Muz.:] E. Bury. Kr.: PWM 1964, 19 s. — Obrazy tysiąclecia. [Muz.:] E. Bury. Kr.: PWM 1965, 88 s. Wyd. 2 tamże 1970. — Tryptyk dziecięcy. [Muz.:] H. Kaczmar. Kr.: PWM 1971, 11 s.

Wybory utworów w przekł. ang.: Happy as a dog's tail. [Przeł.:] Cz. Miłosz i L. Nathan. [Wstęp:] Cz. Miłosz. [Pośl.:] L. Nathan. San Diego 1985. — Fat like the sun. [Przeł.:] M. Marshment, G. Baran. London 1986. — Talking to my body. Przeł.: Cz. Miłosz i L. Nathan. Port Townsend 1996.

Przekłady i adaptacje

1. Arie. Tekst pol.: ... i B. Romaniszyn. [Muz.:] Ch. Gluck. Oprac.: B. Romaniszyn. Kr.: PWM 1955, 16 s.

2. Breve regnum. Pieśń żaków krakowskich z XV wieku. Na Juvenalia 1959. Kr.: PWM 1959, [2] k.

Tekst w jęz. pol. i łac.

3. Królewna Śnieżka. Adapt. ... Wyst. Tarnów, T. Ziemi Krak. im. L. Solskiego 1961.

4. Hagith. Libretto: F. Dorman. Przekł. i adapt. ... Muz.: Ch. Szymanowski. Wyst. Kr., T. Muz. 1964.

5. D. Diderot: Zakonnica. Adapt. teatr. ... Powst. ok. 1965.

Inf. o powst.: *Biul. Inf. Min. Kult. i Szt.* 1965 nr 4 s. 28-29.

6. G. Flaubert: Pani Bovary. Przeł. A. Micińska. Adapt. ... Wyst. Tarnów, T. Ziemi Krak. im. L. Solskiego 1966.

Ank. 1951, 1955. — Wywiady: Co łączy poete ze światem wszystkich istot żywych. Rozm. H. Murza-Stankiewicz. *Poezja* 1975 nr 5; Rozmowa z A.S. Rozm. W.P. Szymański. *Tyg. Powsz.* 1964 nr 28, przedr. w tegoż: *Rozmowy z pisarzami*. Kr. 1981; J. Baran: Wieczne zdziwienie. W tegoż: *Autor! Autor! Rozmowy z ludźmi pióra i palety*. Wwa 1986; W. Wiśniewski A.S. W tegoż: *Szukam człowieka. Rozmowy z pisarzami*. Pozn. 1986.

SWPP 1. — PP (J. Pitera). — LP XX w. (J. Zacharska). — NSLD (E. Brzoza). — RL 1984 (A. Biernacki). — D. Wieczorek: A.S. 1909-1984. Zestawienie bibliograficzne w wyborze. Kalisz: Pedagog. Bibl. Woj. 1993, 17 s.

[Wiersze i proza:] J. Czechowicz: Wiersze i proza. *Droga* 1936 nr 11, przedr. w tegoż: *Wyobraźnia stwarzająca*. Lubl. 1972; S. Czernik. *Okolica Poetów* 1937 nr 1; L. Fryde: Szczęście poetki. *Bluszcz* 1937 nr 44. — [Orfeusz:] W. Horzyca: Sens moralny „Orfeusza”. *Listy z Teatru* 1946 nr 5; T. Peiper: Wśród mroków. *Odrodzenie* 1946 nr 49, polem A. Świrszczyńska: W sprawie „Orfeusza”. *Tamże* nr 51/52; S. Srebrny: O trudnej sztuce A.S. *Teatr* 1946 nr 6/7; A. Świrszczyńska: Na marginesie „Orfeusza”. *Tamże*. — [Arkona, gród Świętowita:] K. Kuliczowska: Dwie opowieści o średniowieczu. *Odrodzenie* 1947 nr 33 [m.in. dot. A.S.]; W. Natanson: „Słowo, które igra”. *Twórczość* 1947 z. 3; S. Telega: Powieść o słowiańskiej wyspie. *Odra* 1947 nr 4. — [Strzały na ulicy Długiej:] T. Breza. *Odrodzenie* 1948 nr 21; J. Kierst. *Prz.* *Powsz.* 1948 nr 6; S. Linowska: Poemat oczyszczenia. *Scena i Widow.* 1948 nr 6. — [Odezw na murze:] S. Marczak-Oborski: Trudny początek. *Nova Kult.* 1952 nr 4; S. Treugutt: Na scenach warszawskich. *Twórczość* 1952 nr 3. — [Orfeusz:] K. Puzyna. *Rocz. Lit.* 1956 s. 97-98; S. Srebrny. *Dialog* 1957 nr 4. — [Liryki zebrane:] J. Kwiatkowski: *Poezja A.S. Prz. Kult.* 1958 nr 17; T. Nowak: *Liryka A.S. Życie Lit.* 1958 nr 16; B. Ostromecki. *Nowe Książ.* 1958 nr 9; J. Sławiński: *Liryka A.S. Twórczość* 1958 nr 8; Z. Jastrzębski: Ś. — poetka. *Kamena* 1959 nr 7. — H. Skrobiszewska: Baśń o kraju Fudzi. *Nowe Książ.* 1960 nr 12 [rec.: O małej Obie, najlepszej siostrzyczce na świecie]. — W.P. Szymański: Stylizacje czy poematy? *Życie Lit.* 1967 nr 25 [rec.: Czarne słowa]. — [Wiatr:] S. Ballbus: Cierpienia i ekstazy. *Życie Lit.* 1972 nr 2; E. Wróblewska: *Poezja tragiczna. Kultura* 1971 nr 37. — [Jestem babą:] S. Ballbus: „Kobieta mówi o swoim życiu”. *Twórczość* 1972 nr 8; Z. Bienkowski: Dosłowność. *Kultura* 1972 nr 25, przedr. w tegoż: *Ćwierć wieku intymności*. Wwa 1993; E. Lubieniewska: Tragedia emancypantek. *Życie Lit.* 1972 nr 49; S. Melkowska: Fenomen kobiecości. *Nowe Książ.* 1972 nr 15, przedr. w tegoż: *Równieśnicy i bracia starsi*. Wwa 1979; I. Smolka: Mały realizm i mały erotyzm. *Literatura* 1972 nr 13. — J. Zacharska: Cierpienia i ekstazy. *Poezja* 1972 nr 1 [rec.: Wiatr]. — J. Rogoziński: Preteksty. *Literatura* 1973 nr 3, przedr. pt. W stronę A.S. w tegoż: *Preteksty*. Wwa 1985 [rec.: Jestem babą]. — J. Rogoziński: Poetka i sufrażystka. *Literatura* 1974 nr 37 [rec.: Poezje wybrane]. — [Budowałam barykadę:] K. Drzewiecki: Oczy umierającego miasta. *Kultura* 1975 nr 23; H. Siewierski: Poetka i powstanie. *Życie Lit.* 1975 nr 3; A. Zawada: Granice szczerości. *Twórczość* 1975 nr 10. — [Szczęśliwa jak psi ogon:] J. Gondowicz: Bestia ludzka. *Nowe Książ.* 1978 nr 19; S. Jurkowski. *Życie Lit.* 1978 nr 39; W. Krzysztoszek: Biologia duszy. *Literatura* 1978 nr 37. — J. Kwiatkowski: Felieton poetycki. *Twórczość* 1978 nr 12, przedr. pt. Bába potęga jest i basta w tegoż: *Felietony poetyckie*. Kr. 1982. — A. Sandauer: Od stylizacji do naturalności. (Rzecz o poezji A.S.). *Kultura* 1978 nr 32, przedr. pt. Od stylizacji do żarliwości. (Rzecz o poezji A.S.) w tegoż: *Zebrańskie pisma krytyczne*. T. 1. Wwa 1981. — S. Stanuch: Być jak bolący zab. W tegoż: *Na gorącym uczynku*. Kr. 1978. — [Szczęśliwa jak psi ogon:] R. Biliński: Dusza i mięso galaktyk. *Odra* 1979 nr 6; J. Kornhauser: „Starsza pani stoi na głowie”. *Kultura* 1979 nr 11, przedr. w tegoż: *Światło wewnętrzne*. Kr. 1984; W. Ligeza: Ja, worek kości i mięsa. *Twórczość* 1979 nr 2; R. Matuszewski. *Polonistyka* 1979 nr 6. — S. Melkowska: Ś., czyli kobiecość i historia: Sprawa najpierwsza [rec.: Poezje wybrane]; Fenomen kobiecości [rec.: Jestem babą]. W tegoż: *Równieśnicy i bracia starsi*. Wwa 1979.

— J.E. Osmańczyk: Jak A.S. w okupowanej Warszawie pisała wiersze dla Polskiego Radia w Opolu. *Poglądy* 1979 nr 8. — M. Zieliński: Szczęśliwe ciało. *Mag. Kult.* 1979 nr 2, przedr. w tegoż: *Kilka niewzruszonych przekonań*. Kr. 1987 [rec.: Szczęśliwa jak psi ogon]. — [Wybór wierszy:] J. Zieliński: Ciało i dusza. *Nowe Książ.* 1980 nr 23; M. Baranowska: Poetka nieobojetna. *Twórczość* 1981 nr 7. — J.R. Krzyżanowski. *Slavic and East European Journal*, Nowy Jork 1981 nr 3 [rec.: Budowałam barykadę; Building the barricade]. — [Wybór wierszy:] B. Maj: „Mówi ciągle językiem cierpienia”. *Pismo* 1981 nr 3; L. Zieliński: Bába być. *Życie Lit.* 1981 nr 35, przedr. w tegoż: *Mity koniecznie*. Łódź 1989. — Z. Greń: Teatr zamknięty. *Życie Lit.* 1984 nr 34 [rec.: Teatr poetycki]. — [Orfeusz:] K. Sielicki: Zapomniany język. *Teatr* 1984 nr 5; S. Srebrny: Z inspiracji antycznych w dramacie polskim XX w.; S. Wspiąńskiego „Powrót Odysa” i „Orfeusz” A.S. W tegoż: *Teatr grecki i polski*. Wwa 1984. — E. Zielińska-Odachowska. *Nowe Książ.* 1984 nr 10 [rec.: Wesele hipopotama]. — A. Borowicz: „Drepczący szczyt...” (Szkic o poezji A.S.). *Poezja* 1985 nr 3. — A. Nasiłowska: Barykada A.S. *Twórczość* 1985 nr 10 [rec.: Budowałam barykadę]. — K. Piękosz. *Literatura* 1985 nr 1. — J. Ryszkowski: Babska racja stanu (O twórczości A.S.). *Tyg. Kult.* 1985 nr 48. — M. Baranowska: Pod czarną gwiazdą. *Twórczość* 1986 nr 6. — A. Kaliszewski: Dojrzywanie do prawdy. *Pis. Lit. Artyst.* 1986 nr 1. — K. Lisowski: Wiersze zawsze jasne. *Nowe Książ.* 1986 nr 4 [rec.: Cierpienie i radość]. — E. Nowacka; Patrz, Wincenty na nas z nieba. *Nowe Książ.* 1986 nr 11 [rec.: O dzielnym Piaście; Jak myszy zjadły Popielą; Z dawnej Polski. Skarby księżniczki Dobrawyl]. — A. Próchnicki: Wejść w siebie. *Życie Lit.* 1986 nr 10. — P. Szewc. *Prz. Powsz.* 1986 nr 4 [rec.: Cierpienie i radość]. — R. Gorczyńska: Czytanie Ś. po angielsku. *Zesz. Lit.* 1987 nr 17 [rec.: Happy as a dog's tail]. — H. Ratyńska: Litwory A.S. w przeżyciach i zabawach dzieci. *Wychow. w Przedszk.* 1987 nr 7/8. — S. Sterna-Wachowiak: Śmiech wzdychających. *Odra* 1988 nr 10. — G. Pietruszewska-Kobiela: Dochodzenie do miłości. Powojenna twórczość A.S. *Literatura* 1992 t. 22. — K. Heska-Kwaśniewicz: „Żywił rozkoszy zorganizowany w misterium”. O erotykach A.S. W: *Głosy piszących kobiet*. Kat. 1993. — W. Bonowicz: W ciele, przeciw ciału. (O wierszach A.S.). *NaGłos* 1994 nr 17. — A. Kowalska: Przypomnienie. W *dziesięciolecie śmierci A.S. Twórczość* 1994 nr 11. — A. Nasiłowska: Cieleśna poezja Ś. *Odra* 1994 nr 11 [rec.: Radość i cierpienie]. — G. Pietruszewska-Kobiela: A.S. o powstaniu warszawskim. *Zesz. Hist. WSP w Częst.* 1994 z. 2. — G. Pietruszewska-Kobiela: Na koniec nowa perspektywa (A.S.); S. Podobiński: Udostojnienie zdarzeń: Natura języka w pisarstwie A.S. W: *Kocham więc jestem*. Częstochowa 1995. — A. Węgrzyniakowa: „Siwa baba i biega”. Ostatnie wiersze A.S. W: *Starość*. Kat. 1995, przedr. pt. „Metafizyka ciała” w ostatnich wierszach A.S. w tejsze: *Egzystencjalne i metafizyczne*. Od Leśmiana do Maja. Kat. 1999. — M. Baranowska: Szymborska i Ś. — dwa bieguny codzienności. W: *Sporne postaci polskiej literatury współczesnej*. Wwa 1996. — W. Bojda: Kubistyczna Ś. *Opcje* 1996 nr 4. — W. Bojda: Tajemnice monstrualnego ciała. *Kresy* 1996 nr 4 [rec.: Czarne słowa]. — B. Cielińska: A.S. poetycka podróż przez życie. W: *Podróżujący Polacy XIX i XX wieku*. Olsztyn 1996. — Cz. Miłoś: Jakiegoż to gościa mieliśmy. O Annie Świrszczyńskiej. Kr. 1996, 106 s. — A. Legeżyńska: Ewolucja liryki A.S. W: *Przez znaki do człowieka*. Pozn. 1997. — W. Ligeza: Ciało bezcielesne. *Nowe Książ.* 1997 nr 8 [rec.: Poemaj]. — H. Zaworska: Dialog duszy z ciałem. *Literatura* 1997 nr 7/8. — S. Falkowski, P. Stepien: Ś. Ołowkiem cierpienia. W *tychże*: *Zyrafa, czyli po co i jak czytać poetów współczesnych* Wwa 2000. — M. Piątkowska: Ś. Teraz jestem z powietrza. *Gaz. Wyborcza* dod. *Wysokie Obcasy* 2000 nr 25. — R. Rędzia: Opisać powstanie po latach. (M. Białoszewski „Pamiętnik z powstania warszawskiego” — A.S. „Budowałam barykadę”). *Ruch Lit.* 2000 z. 3. — J. Sławiński: *Liryka A.S. w tegoż*: *Przygodki poezji*. Kr. 2001. — J. Zacharska: Dama i baba. O kobiecie w poezji Pawlikowskiej i Ś. W: *Pogranicza literatury*. Wr. 2001.

T

TABORSKI Bolesław ur. 1927

Pseud.: B.T.; Juliusz.

Poeta, teatrolog, krytyk literacki, tłumacz.

Urodzony 7 maja 1927 w Toruniu; syn Józefa Taborskiego, oficera Wojska Polskiego, i Ireny z domu Brauer, lekarki dentystki. Do 1939 mieszkał w Toruniu i tu uczęszczał do szkoły powszechnej. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Krakowie, gdzie ukończył Miejską Szkołę Handlową. W lutym 1943 wstąpił do AK. W tymże roku przeniósł się do Warszawy i kontynuował naukę na tajnych kompletach Gimnazjum Fundacji W. i A. Górskich. Jednocześnie brał udział w działalności konspiracyjnej AK jako żołnierz pułku „Baszta”. Walczył w powstaniu warszawskim na Mokotowie, gdzie został ranny; w sierpniu 1944 rozpowszechniany był jego wiersz podpisany konspiracyjnym pseudonimem Juliusz. Po upadku powstania został wywieziony do obozu jenieckiego Stalag X B w Sandbostel. Uwolniony wiosną 1945 przez wojska brytyjskie, udał się do Lubeki, gdzie we wrześniu 1946 zdał maturę w Liceum Polskim. W grudniu 1946 wyjechał do Anglii i przebywał początkowo w obozie Tilstock koło Whitchurch. Od 1947 studiował na University of Bristol; w 1950 uzyskał dyplom Bachelor of Arts w zakresie anglistyki, teatrolologii i filologii klasycznej, a w 1953 dyplom Master of Arts w zakresie teatrolologii. W 1947-52 pełnił funkcję prezesa koła studentów polskich na tymże uniwersytecie (oddział Polskiego Katolickiego Stowarzyszenia Uniwersyteckiego „Veritas”). Debiutował na łamach londyńskiego tygodnika *Życie*. W 1948 wierszem pt. „Prośba” (nr 26), w 1950 artykułem o dramacie G.B. Shawa pt. „Saint Joan” (nr 52/53), a w 1952 jako tłumacz przekładem na język angielski dramatu J. Zawieyskiego pt. „Ocalenie Jakuba”, wystawionego przez University of Bristol Drama Studio. W 1953 zamieszkał w Londynie, gdzie do 1955 był pracownikiem naukowym University College of London. W 1954-55 pełnił funkcję wiceprezesa Zrzeszenia Studentów i Absolwentów Polskich na Uchodźstwie. W 1954 otrzymał III nagrodę w Konkursie Literackim Młodych, zorganizowanym przez Związek Pisarzy Polskich na Obczyźnie. Kontynuował do 1957 współpracę z tygodnikiem *Życie*, w 1956 prowadził kolumnę poetycką. W 1954 wchodził w skład zespołu redakcyjnego miesięcznika *Życie Akademickie*, w 1955 należał do założycieli, a następnie był członkiem zespołu redakcyjnego *Merkurjusza Polskiego* (1957-58). W 1955-63 należał do grupy literackiej Kon-

tynenty. W 1959 ożenił się z Haliną Junghertz, wówczas asystentką na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego. W 1959 był współzałożycielem i następnie do 1962 członkiem redakcji miesięcznika *Kontynenty* – *Nowy Merkuriusz*. Rozwijał twórczość poetycką, a także działalność krytyczną, publicystyczną i przekładową, publikując na łamach polskich czasopism emigracyjnych, m.in. w *Kulturze* (Paryż, 1955-58, 1960-61, 1975, 1993-2000), oraz w licznych czasopismach angielskich. Od 1956 zamieszczał wiersze i artykuły na tematy literackie i teatralne także w prasie krajowej, przede wszystkim w *Twórczości* (1956-81, z przerwami, oraz 1995, 2000), *Teatrze* (1956, 1965-68, 1974-75, 1987-89), *Tygodniku Powszechnym* (1957-85, z przerwami), *Odrze* (1958-88, z przerwami), *Dialogu* (1958-2000, z przerwami), *Współczesności* (1958-68, z przerwami), *Więzi* (1958-88, z przerwami, oraz 1995, 2000), *Życiu Literackim* (1958-89, z przerwami). W 1958 po raz pierwszy odwiedził Polskę i wygłosił na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim cykl wykładów o Byronie. W 1959-93 pracował w radiu brytyjskim – British Broadcasting Corporation (BBC); napisał wiele słuchowisk, redagował program kulturalny oraz ogłaszał na antenie relacje z festiwalu teatralnych i innych wydarzeń artystycznych oraz liczne recenzje teatralne i filmowe. Uczestniczył jako obserwator i doradca w wielu festiwalach teatralnych w Polsce, Anglii, Francji. Kilkakrotnie brał udział w zjazdach tłumaczy literatury polskiej i w Warszawskiej Jesieni Poezji. W 1968 otrzymał za pracę przekładową nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku, a w 1977 nagrodę Fundacji Kościelskich w Genewie. Publikował wiersze, recenzje i przekłady w londyńskich pismach emigracyjnych *Wiadomości* (1963, 1967, 1969-70) i *Oficyna Poetów* (1967-80, z przerwami) oraz w krajowych, m.in. w *Poezji* (1966-89, z przerwami), *Literaturze* (1973-87, z przerwami), *Miesięczniku Literackim* (1974-88, z przerwami), *Literaturze na Świecie* (1975, 1977, 1979-80), *Magazynie Kulturalnym* (1976, 1978-79, 1981), *Théâtre en Pologne* (1978-79) i *Tygodniku Kulturalnym* (1979, 1981). Wyjeżdżał w 1970, 1975 i 1981 z wykładami z dziedziny teatrolologii (m.in. na temat teatru Jerzego Grotowskiego) na uniwersytety amerykańskie. W 1982 pracował jako visiting professor w City University of New York Graduate Center w Nowym Jorku. Wiersze i artykuły o tematyce teatralnej ogłaszał w kraju, m.in. w *Znaku* (1983, 1985) i *Akencie* (1988-89), oraz za granicą, m.in. w *Tygodniku Polskim* (Londyn, 1983-84) i *Związkowcu* (Toronto, 1984, 1988). W 1988-95

był członkiem Rady Fundacji im. L. Schillera w Warszawie. W 1989-93 redagował w Radiu BBC program pt. „Sztuka nad Tamizą”. W 1988 otrzymał nagrodę im. S.I. Witkiewicza za popularyzację polskiej kultury teatralnej za granicą, przyznawaną przez Polski Ośrodek Międzynarodowego Instytutu Teatralnego (ITI), w 1990 i ponownie w 1995 nagrodę Stowarzyszenia Autorów „Zaiks” za przekłady na język angielski. W 1991 został członkiem SPP, a w 1994 członkiem Rady Fundacji Wspierania Inicjatyw Proeuropejskich „Proeuropa”. W 1998 otrzymał nagrodę Stowarzyszenia Kultury Europejskiej (SEC) oraz nagrodę Porozumienia Wydawców Książki Historycznej „Klio”. W 2000 został członkiem Polskiego PEN Clubu. Odznaczony m.in. Krzyżem AK (1967), odznaką „Zasłużony dla Kultury Polskiej” (1977), Warszawskim Krzyżem Pośmiętnym (1989). Mieszka stale w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Czasy mijania. [Wiersze]. Londyn: Nakł. Druk. Pol., White Eagle Press 1957, 70 s. Przedr. zob. poz. 2.

Cykle: Pieśń pokolenia; Okiem rozpaczy; Nadzieją – miłość, – oraz poemat: Drzwi gnieźnińskie [przedr. zob. poz. 27].

2. Ziarna nocy. [Wiersze]. Wwa: PIW 1958, 100 s. Zawiera utwory z poz. 1 oraz 8 nowych liryków.

3. Przystępując granicę. [Wiersze]. Kr.: WL 1962, 78 s.

Zawiera m.in. cykl: Z polskich wędrowek. Adapt. tv: TV 1974.

4. Bednarze z Battersea. [Powieść radiowa]. Radio BBC (Londyn) 1963-1966.

5. Lekcja trwająca. [Wiersze]. Kr.: WL 1967, 86 s. Zawiera też przekłady utworów pisarzy: T. Campion, F. Quarles, J. Dryden, T.S. Eliot, R. Graves, W.H. Auden, R. Jarrel, S. Lanier, D. Thomas.

6. Nowy teatr elżbietański. [Szkice]. Kr.: WL 1967, 517 s.

Zawartość: Od autora. – Próba czasu: Somerset Maugham – dramaturg końca epoki; Thomas Stearns Eliot – pionier nowoczesnego dramatu poetyckiego; ...A dla mnie bukiet czerwonych róż* – o dramaturgii Seana O'Caseya; Dramat Grahama Greene'a; Polydore [V. de Castella] i inni – glossy do Szekspira współczesnego. – Młodzi i gniewni: Obsesyny świata Johna Whitinga; Johna Osborne'a sztuki dla Anglii; Arnolda Weskera droga do Jeruzalem; Harold Pinter – czyli Absurd pozorny; John Arden, dramaturg eksperymentu. – Drogi nowoczesności: Św. Joanna słumsów – Joan Littlewood i jej Warsztat Teatralny; Peter Brook reżyser integralny; Stratford w ofensywie [dot. Królewskiego Teatru Szekspirowskiego]; Narodziny Teatru Narodowego [w Londynie]; Olivier gra Otella [dot. inscenizacji „Otella” w T. Nar. w Londynie]; Dzieje sezonu [1960/1961 w Londynie]. – Szkice druk w innej redakcji w czasopiśmie *Dialog* (1958, 1960, 1962-1963, 1965-1967), *Teatr* (1966), *Teatr i Film* (1957), *Życie Lit.* (1961).

7. Polish plays in English translation. A bibliography. New York: The Polish Institute of Arts and Sciences of America 1968, 79 s. Por. poz. 17.

Druk fragm.: Polish plays in English translation. *The Polish Review*, Nowy Jork 1964 nr 3 s. 63-101, oraz uzup.: Addenda i corrigenda. *Tamże* 1967 nr 1 s. 59-82; Modern Polish plays in English translation. *Tulane Drama Review* (USA) 1967 nr 3 s. 94-99.

8. Głos milczenia. [Wiersze]. Kr.: WL 1969, 70 s. Zawiera też przekłady utworów pisarzy: W.H. Auden, T. Campion, J. Dryden, L. Durrell, R. Lowell, D. Thomas.

9. Byron and the theatre. [Rozprawa]. Salzburg: Institut für Englische Sprache und Literatur Universität Salzburg 1972, 395 s. *Salzburg Studies in English Literature. Poetic Drama*, 1.

10. Wybór wierszy. Wyd. 2 [I]. Kr.: WL 1973, 197 s.

Zawiera także: Z nowych wierszy.

11. Duet. London: [Poets' and Painters' Press] 1975, 7 s.

Wiersze w jez. pol. i ang.

12. Sieć słów. [Wiersze]. Kr.: WL 1976, 60 s.

13. For the witnesses. [Wiersze w jez. ang.]. London: [Poets' and Painters' Press] 1978, 77 s.

14. Obserwator cieni. [Wiersze]. Kr.: WL 1979, 51 s.

15. Miłość. Wybór wierszy. Kr.: WL 1980, 89 s. Cz. 1. wyboru tematycznego poezji, cz. 2-4 zob. poz. 18, 20, 22. Zawiera utwory w 4. niezatytułowanych cyklach oraz: 2 przekładów [wiersze autorów: C.V. Catullus, S. Propertius, T. Campion, J. Dryden, R. Graves, R. Lowell, L. Larkin].

16. Cudza teraźniejszość. [Wiersze]. Kr.: WL 1983, 70 s.

17. Polish plays in translation. An annotated bibliography. [Współaut.] D. Gerould, S. Hart, M. Kobialka. New York: The Graduate School and University Center of the City University of New York 1983, 133 s. Por. poz. 7.

Bibliografia opracowana pod auspicjami Institute for Contemporary East European Drama and Theatre of the Center for Advanced Study in Theatre Arts (CASTA).

18. Sztuka. Wybór wierszy. Kr.: WL 1985, 171 s. Cz. 2. wyboru tematycznego poezji; cz. 1, 3, 4 zob. poz. 15, 20, 22.

Zawiera utwory w cyklach: I. Poezja; II. Szekspir; III. Teatr; IV. Film; V. Opera – Balet; VI. Muzyka; VII. Plastyka.

19. Cisza traw. [Wiersze]. Kr., Wr.: WL 1986, 66 s.

20. Życie i śmierć. Wybór wierszy. Kr.: WL 1988, 197 s.

Cz. 3. wyboru tematycznego poezji; cz. 1, 2, 4 zob. poz. 15, 18, 22.

21. Karola Wojtyły dramaturgia wnętrza. [Szkic]. Lubl.: Red. Wydawn. KUL 1989, 85 s.

22. Polityka. Wybór wierszy. Kr.: Ofic. Konfraterni Poetów 1990, 46 s.

Cz. 4. wyboru tematycznego poezji; cz. 1, 2, 3 zob. poz. 15, 18, 20.

23. Szekspir. [Wiersze]. Kr.: Ofic. Konfraterni Poetów 1990, [64] s.

24. Dobranoc bezsennie. [Wiersze]. Kr.: WL 1991, 89 s.

Zawiera 2 niezatytułowane cykle oraz cykl: III. Sonety pośmiertne.

25. Moje powstanie wtedy i teraz. [Wspomnienia i wiersze]. Wwa: PWN 1998, 278 s.

26. Przetrawianie. [Wiersze]. Wwa: PIW 1998, 72 s.

27. Poezje wybrane. Wwa: PIW 1999, 446 s.

Zawiera także: Z nowych wierszy.

28. Drzwi gnieźnieńskie. Poemat; Gniezno door. Poem. Wwa: PIW 2000, 107 s. Zob. poz. 1.

Tekst w jęz. pol. i ang.

29. Ułamek istnienia. Wiersze przełomu wieków: 1998-2001. Tor.: Wydawn. A. Marszałek [2002], 80 s.

Montaże poetyckie oparte na utworach B.T.: Poza słowami. Muz.: J. Maksymiuk. Wyst. Wwa, Warsz. Opera Kameralna 1976. — A miłość przyjąć z jej nienasyconym. Adapt.: G. Gronczewska. Radio 1987. — „Bolesław Taborski”. Reż.: B. Folta. TV 1988. — Dobranoc, bezsennie. Scenariusz: A.M. Grabania. Wyst. Londyn, T. Małych Form, POSK [Pol. Ośrodek Społ.-Kult.] 1993.

Przekłady i adaptacja

1. J. Zawieyski: Deliverance of Jacob. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Bristol, University of Bristol Drama Studio 1952.

2. G. Greene: Moc i chwała. [Powieść]. Paryż: Inst. Lit. 1956, 247 s. Wyd. nast.: z przedm. W. Żukrowskiego Wwa: Pax 1967, tamże wyd. 2 [!] 1970, wyd. 3 1978, wyd. 4 1985.

3. J. Kott: Shakespeare our contemporary. [Szkielce]. [Wstęp:] M. Esslin. Garden City, N.Y.: Doubleday 1964, XX, 241 s. Wyd. nast.: z przedm. P. Brooka London: Methuen 1964, tamże 1965; Garden City, N.Y.: Anchor Books 1966; [wyd.] 2 [!] [uzup.] London: Methuen 1967.

4. H. Pinter: Kochanek. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1966 nr 8 s. 23-37. Wyst. Zielona Góra, Lubuski T. im. L. Kruczkowskiego 1968. TV 1972.

5. R. Graves: Wiersze. Wybór i tłum. ... Wwa: PIW 1968, 60 s.

6. J. Kott: Theatre notebook. 1947-1967. Garden City, N.Y.: Doubleday 1968, XIV, 268 s. Wyd. inne London: Methuen 1968.

7. H. Pinter: Kolekcja. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Zielona Góra, Lubuski T. im. L. Kruczkowskiego 1968. Radio 1968. Druk *Oficyna Poetów*, Londyn 1970 nr 3 s. 36-46.

8. H. Pinter: Kursy wieczorowe. [Utwór dramatyczny]. Radio 1968.

9. H. Pinter: Wieczór poza domem. [Utwór dramatyczny]. TV 1968.

10. H. Pinter: Krajobraz. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1969 nr 4 s. 39-45. Wyst. Zielona Góra, Lubuski T. im. L. Kruczkowskiego 1970.

11. J. Arden: Szczęśliwa przystań. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1970 nr 8 s. 33-72. Wyst. Wr., T. Współcz. im. E. Wiercińskiego 1971.

12. H. Pinter: Lekki ból. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Zielona Góra, Lubuski T. im. L. Kruczkowskiego 1970. Druk *Oficyna Poetów*, Londyn 1976 nr 2 s. 17-28.

13. W. Woroszyński: The life of Mayakovsky. New York: The Orion Press 1970, X, 562 s. Wyd. nast. London: V. Gollancz 1972.

14. H. Pinter: Dawne czasy. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1972 nr 2 s. 59-76. Wyst. Wwa, T. Współcz. 1972.

15. J. Kott: The eating of the gods. An interpretation of Greek tragedy. [Studia literackie i teatralne]. [Przeł:] ... i E.J. Czerwiński. New York: Random House [1973], 334 s. Wyd. nast.: London: Eyre Methuen 1974; New York: Vintage Books [1974]; Evanston, Ill.: Northwestern University Press 1987.

16. K. Borchardt: Selection of paintings. [Wstęp:] P. Rouve. New York: Galerie Internationale 1975, 37 s.

17. D. Taylor: Egzorcyzm. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Kr., T. „Bagatela” im. T. Boya-Żeleńskiego 1976.

18. R. Graves: Poezje wybrane. Wybór, przekł. i słowo wstępne ... Wwa: PIW 1977, 154 s.

19. T. Burzyński, Z. Osiński: Grotowski's laboratory. Wwa: Interpress 1979, 149 s.

20. On the road to active culture. The activities of Grotowski's Theatre Laboratory Institute in the years 1970-1977. [Tłum.] ... [Oprac. i dokumentacja prasowa:] L. Kolankiewicz. Wr.: [Inst. Teatr Laboratorium] 1979, 128 s.

21. H. Pinter: Zdrada. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Powsz. 1979. Druk *Dialog* 1979 nr 5 s. 40-66.

22. K. Wojtyła: The jeweller's shop. A meditation on the sacrament of matrimony, passing on occasion into a drama. London: Hutchinson 1980, 62 s. Wyd. nast.: New York: Random House 1980; San Francisco: Ignatius Press 1992.

23. S. Przybyszewska: The Danton affair. [Utwór dramatyczny]. Wyst. London, Royal Shakespeare Company 1986. Wyd. zob. poz. 25.

24. K. Wojtyła: The collected plays and writings on theater. [Tłum., wstęp i przyp.] ... Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press 1987, X, 395 s.

25. S. Przybyszewska: *The Danton case* [poz. 23]; *Thermidor. Two plays.* [Przel.] ... [Wstęp:] D. Gerould, Evanston, Ill.: Northwestern University Press 1989, 297 s.

26. H. Pinter: *Przyjęcie.* [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1991 nr 12 s. 60-68. TV 1995.

27. H. Pinter: *Nowy ład świata.* [Utwór dramatyczny]. *FA-art* 1993 nr 2/3 s. 20-24.

28. H. Pinter: *Światło księżycy.* [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1993 nr 12 s. 85-104.

29. H. Pinter: *Z prochu powstałeś.* [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1996 nr 12 s. 19-29.

30. H. Pinter: *Ziemia niczyja.* [Utwór dramatyczny]. Wyst. Pozn., T. Nowy 1996.

31. *Our God's brother.* Scenariusz filmowy. [Współaut.:] K. Zanussi. Ekran. 1997.

Scenariusz na podstawie przekładu sztuki K. Wojtyły: *Brat naszego Boga*, dokonanego przez B.T.

32. H. Pinter: *Rocznica.* [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 2000 nr 10 s. 78-95.

Przekłady utworów dramatycznych nadanych jako słuchowiska w pol. programach radia British Broadcasting Corporation (BBC; według inf. autora): G. Cooper: *Niestrawna ostryga.* BBC 1967. — G. Cooper: *Przed poniedziałkiem.* BBC 1967. — G. Cooper: *Pod gąbczastym drzewem.* BBC 1967. — R. Adrian: *Ładny, czysty arkusz papieru.* BBC 1968. — J. Arden: *Sprawa dobrych rządów.* BBC 1968. — G. Cooper: *Na granicy.* BBC 1968. — Ch. Fry: *Sen jeńców.* BBC 1968. — J. Orton: *Opryszek na schodach.* BBC 1968. — Ch. Williams: *Dom przy stajence.* BBC 1968. — S. Conn: *Broche.* BBC 1969. — G. Cooper: *Powrót generała Forefigera.* BBC 1970. — P. Hawkins: *Dynamiczny śmiertelny skok Tymoteusza Nasiadanego.* BBC 1970. — H. Taylor: *Reformatorka.* BBC 1970. — T. Wright: *Koniec gry.* BBC 1970. — C. Dixon, D. Morrah: *Przyjaciel Cezara.* BBC 1971. — V. Havel: *Protest.* BBC 1971. — D. Taylor: *Więźniowie.* BBC 1971. — R. Adrian: *Dodatkowe usługi - bezpłatnie.* BBC 1972. — S. Conn: *Król.* BBC 1972. — P.J. Hammond: *Czterostronny incydent.* BBC 1972. — C. Itzin: *Rogacze.* BBC 1972. — I. Jellinek: *Pastorałka.* BBC 1972. — J. Jones: *Słowo mówione.* BBC 1972. — M. Moore: *Aby się dostać.* BBC 1972. — M.R. Robinson: *Mikołaj Kopernik z Torunia.* BBC 1973. — H. Baker: *Pewnego popołudnia na 63. pięttrze północnej ściany Piramidy Cheopsa Wielkiego.* BBC 1974. — J. Laskowski: *Galatea.* BBC 1976.

Zob. też *Prace redakcyjne* poz. 1.

Prace redakcyjne

I. R. Lowell: *Poezje. Wybór i post.* ... Kr.: WL 1986, 326 s.

282 Tu także wiersze w przekł. B.T.

2. K. Wojtyła: *Opere Letterarie - Poesie e drammi.* [Wstęp i przyp.] ... [Citta del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana] 1993, 590 s.

Zob. też *Przekłady* poz. 5, 18, 24.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967, 1974, 1979, 1988, 1989, 2000, 2001, 2002. — B. Taborski: *„Moja wojna” - początek i koniec; Moje wyzwolenia.* *Zesz. Hist.*, Paryż 1996 z. 118 s. 45-94; *Moja kampania wrzesniowa.* *Prz. Artyst.-Lit. PAL* 1999 nr 3 s. 10-22. — Wywiady: *Rozmowa z Januszem Ihnatowiczem i B.T. Rozm. B.S. Więż* 1958 nr 4; *Life for a life.* *Rozm. R. Gardner. Guardian*, Londyn 1972 nr z 24 I; *„Poezja musi wiązać refleksje formą”.* *Rozm. M. Orski. Odra* 1981 nr 6; *Poezja, teatr, przekład.* *Rozm. A. Ziembicki. Nowe Książ* 1981 nr 10; *Spowiedź emigranta.* *Rozm. G. Misiorowska. Poezja* 1987 nr 8; *Nie wiemy co jest za rogiem.* *Rozm. B. Henkel. Scena* 1988 nr 2; *Teatr: „work of love”.* *Rozm. K. Miklaszewski. Życie Lit* 1988 nr 27; *Czytelnicy poezji są w kraju.* *Rozm. K. Lisowski. Kresy* 1991 nr 8, przedw. w: K. Lisowski: *Londyn - Toronto - Vancouver.* *Lubl.* 1993; *Trudna obecność.* *Rozm. K. Lisowski. Dekada Lit.* 1991 nr 14; *Pragnę, aby widziano we mnie poete polskiego.* *Gaz. Niedz.*, Londyn 1999 nr 14; *Życie, praca, zadania twórcy na emigracji.* *Rozm. B. Tarnowska. Arch. Emigracji* 2000 z. 3.

SWPP II (J. Czachowska). — PP (J. Czachowska). — LP XX w. (red.). — *Pam. Lit.*, Londyn 1983 t. 6. — [J. Zieliński] J. Kowalski: *Leksykon polskiej literatury emigracyjnej.* *Lubl.** 1989, wyd. 2 tamże 1990.

Z. Broncel: *Nagroda młodych. Ostatnie Wiad.*, Mannheim 1954 nr 40. — [J. Bielatowicz] J.B.: *Przekład „Mocy i chwały”.* *Życie, Londyn* 1956 nr 49 [dot. przekł. B.T.]. — [J. Jaksziński] J.J.: *Młodzi poeci emigracji. II. B.T. Życie, Londyn* 1956 nr 22. — [Czasy mijania:] T. Karpowicz: *Okiem rozpaczy.* *Nowe Syg.* 1956 nr 29; J. Brzękowski: *Poezja prosta.* *Kultura, Paryż* 1957 nr 7/8; [A. Czarniawski] Ace. *Mercuriusz Pol.*, Londyn 1957 nr 9. — Z. Dolecki: *Wisła - Tamiza - Styks płyną blisko siebie.* *Kierunki* 1957 nr 26. — [Czasy mijania:] L. Herdegen: *Daleko od drapieżnej ziemi.* *Życie Lit.* 1957 nr 25; M. Kiersnowski. *Dz. Pol. i Dz. Żol. dot. Kontury*, Londyn 1957 nr 192; J. Kowalewski: *Mł. krytycy personalistyczni.* *Ostatnie Wiad.*, Mannheim 1957 nr 36; R. Matuszewski: *Polska muza nad Tamizą.* *Nowa Kult.* 1958 nr 9; W. Szymański: *Uwertura tragiczna.* *Tyg. Powsz.* 1958 nr 14. — [Ziarna nocy:] B. Biernacka: *Z warszawskich nowości poetyckich.* *Nowe Książ* 1959 nr 3; A. Stern: *Poezja młodych.* *Życie Lit.* 1959 nr 43. — M. Danilewiczowa: *Rzut oka na literaturę emigracyjną.* *Kontynenty*, Londyn 1961 nr 27/28 [m.in. o B.T.]. — [Przestępując granicę:] L. Elektorowicz: *Miejsce poety.* *Życie Lit.* 1962 nr 32; K. Nowicki: *Poszukiwanie miejsca.* *Pomorze* 1962 nr 16. — T.J. Żółciński: *Londyńscy poeci grupy „Kontynentów”.* *Więż* 1966 nr 4 [m.in. o B.T.]. — K. Braun: *Polskie refleksje nad książką o teatrze angielskim.* *Kamena* 1967 nr 17 [rec.: *Nowy teatr elżbietański.*]. — R. Cyganowski. *Tyg. Powsz.* 1967 nr 29 [rec.: *Lekcja trwająca*]. — [Nowy teatr elżbietański:] Z. Florczak: *Impojujący teatr w Anglii.* *Nowe Książ* 1967 nr 21; Z. Gręń: *Revolucja „dla siebie”, czyli T. o „gniewnych Anglikach”.* *Odra* 1967 nr 10; B. Kazimierzczak: *O teatrze obiektywnie i nie tylko.* *Kierunki* 1967 nr 41; J. Kydryński. *Życie Lit.* 1967 nr 27; M. Masłowski: *Stary i nowy teatr angielski.* *Mies. Lit.* 1967 nr 7. — K. Mętrak: *Zauroczony polszczyzną.* *Kultura* 1967 nr 28 [rec.: *Lekcja trwająca*]. — [Nowy teatr elżbietański:] G. Sinko: *Świadek angielskiej rewolucji teatralnej.* *Dialog* 1967 nr 6; J.S. Sito. *Tyg. Powsz.* 1967 nr 27. — J. Witan: *Debiuty - eksperymenty.* *Nowe Książ* 1967 nr 14 [rec.: *Lekcja trwająca*]. — [Nowy teatr elżbietański:] Z. Grabowski: *Współczesny teatr angielski.* *Wiadomości*, Londyn 1968 nr 13; W. Krajewska. *Pam. Lit.* 1968 z. 1. — [Lekcja trwająca:] P. Kunczewicz: *Miejsze poetyką a znaczeniem.* *Nowe Książ* 1968 nr 20; L. Sokół. *Poezja* 1968 nr 6; W.P. Szymański: *W stronę metodologii: Tkwiący jako niedomotylki.* W: *Proza, poezja* 1967. Wwa

1968. — [Polish plays in English translation:] A. Kreczmar. *Le Théâtre en Pologne*, Wwa 1969 nr 7; A. Landsbergis. *The Polish Review*, Nowy Jork 1969 nr 3; I. Nagurski. *Slavic Review*, Nowy Jork 1969 nr 2; J. Timoszewicz (wł.). *Teatr* 1969 nr 4. — M. Sprusiński: Twarz poety i maska świata. *Twórczość* 1969 nr 3. — [Głos milczenia:] W.P. Szymański: Czy miał ujęcie całość? *Poezja* 1969 nr 12; S. Balbus: Jaki ma być świat? *Życie Lit.* 1970 nr 21; T. Halikowska. *Wiadomości*, Londyn 1970 nr 21; J. Bierezin: Głos pełen niepokoju. *Więź* 1971 nr 10. — K. Nowicki: Poezja jako dokument. W tegoż: *Pertraktacje*. [Wwa] 1971. — J. Kydryński: Byron w teatrze i... dla teatru. *Życie Lit.* 1973 nr 43 [rec.: Byron and the theatre]. — E. Mroz: Antynomie. *Nowe Książ.* 1973 nr 18 [rec.: Wybór wierszy]. — [Byron and the theatre:] G. Sinko: Głos teatrologa o Byronie. *Teatr* 1973 nr 20; W. Krajewska. *Pam. Teatr* 1974 z. 1. — [Słec słów:] M. Chrzanowski: W sieci słów, w sieci świata. *Nowe Książ.* 1977 nr 2; K.L. Paluch: W sieci słów. *Życie Lit.* 1977 nr 14; J. Zacharski: Mędrzec niemodny. *Literatura* 1977 nr 7. — [OBSERWATOR CIENI:] E. Biela: Poezja gościem świata. *Fakty* 1979 nr 32; A. Kaliszewski: Cień Apokalipsy. *Życie Lit.* 1979 nr 49. — A.C. Lupack. *The Polish Review*, Nowy Jork 1979 nr 3 [rec.: For the witnesses]. — [Młodość:] A. Lam: Głosy i echa. *Nowe Książ.* 1981 nr 10, przede, w tegoż: *Lupus in fabula*, Kr. 1988; K. Roszak: W służbie Erosa. *Literatura* 1981 nr 25. — L. Żuliński: Niebo gwiazdziste nade mną... *Mag. Kult.* 1981 nr 2 [rec.: OBSERWATOR CIENI]. — [Cudza teraźniejszość:] E. Bako: Świata odbite. *Nowe Książ.* 1983 nr 3; M.E. Cybulska: „Łódź nadziei”. *Tydz. Pol.*, Londyn 1983 nr 22; S. Jurkowski: Rejs do dobrej przystani. *Tyg. Kult.* 1983 nr 42; M. Skwarnicki. *Tyg. Powsz.* 1984 nr 7. — R. Matuszewski: Lekture poetyckie. *Międz. Lit.* 1985 nr 9 [rec.: Cudza teraźniejszość]. — [Sztuka:] R. Biliński: Ratuemy ból sztuki. *Odra* 1986 nr 9; Z. Chojnowski: Metaszuka. *Życie Lit.* 1986 nr 21; G. Misiorowska: Głos w obronie sztuki. *Kultura* 1986 nr 32. — Z. Białas: Wiersz wolny regularny? Komentarz do przekładu „Epigramu” Roberta Lowell’a [dokonane przez B.T.]. *Lit. na Świecie* 1987 nr 9. — [Cisza traw:] Cz. Sobkowiak: Jakże bolesna jest odpowiedź każda. *Nowe Książ.* 1987 nr 11/12; J. Drzewicki: Kontemplacja i kontestacja. *Pis. Lit.-Artyst.* 1988 nr 4. — Z. Lichniak: Na przykładzie B.T.: Pomocny cytat, T. w Polsce wydawany. W tegoż: *Mój skorowidz poezji polskiej na emigracji*. Wwa 1989. — M. Jagieli: Rozrachunek. *Nowe Książ.* 1991 nr 1 [rec.: Moje powstanie wtedy i teraz]. — J. Pięszczachowicz: Anglosaskie echa. W tegoż: *Pegaz na rozdrożu*. Łódź 1991 [m.in. dot.: Lekcja trwająca]. — D. Kawalec: „Czasy mijania”. O poezji B.T.: A. Jamrozek-Sowa: B.T. dialog z teatrem. W: *Poetycki krąg „Kontynentów”*. Rzeszów 1997. — J. Koźmiński: Dziwny hula wiatr. *Nowe Książ.* 1998 nr 9 [rec.: Przetrawianie]. — J. Tazbir: Kres romantyzmu. *Polityka* 1998 nr 48 [rec.: Moje powstanie wtedy i teraz]. — J. Wolski: T. strategia przetrwania. *Opcje* 1998 nr 3 [rec.: Przetrawianie]. — H. Zaworska: Trwaj sonato Mozarta. *Literatura* 1998 nr 7/8. — J. Ciechanowski, *Zesz. Hist.*, Paryż 1999 z. 129 [rec.: Moje powstanie wtedy i teraz]. — [Poezje wybrane:] W. Kaliszewski: Słowa i rzeczy. *Więź* 1999 nr 9; W. Pyczek: „Poeta z tego świata”. *Nowe Książ.* 1999 nr 9; L. Szaruga: Uwikłany w historię. *Kultura*, Paryż 1999 nr 11; J. Sikora: Tropienie piękna. *Twórczość* 2000 nr 12. — T.J. Żółciński. *Nowe Książ.* 2001 nr 5 [rec.: Drzwi gnieźniński].

B.D.

TABORSKI Roman ur. 1931

Krypt.: R.T.
Historyk literatury i teatru, edytor.

Urodzony 23 kwietnia 1931 w Warszawie; syn Wincentego Taborskiego, urzędnika, i Wandy Wójcikiewicz. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie. Po powstaniu warszawskim przebywał w Łodzi, gdzie pozostał także po za-

kończeniu II wojny światowej. W 1948 zdał maturę w III Gimnazjum i Liceum im. S. Żeromskiego w Łodzi. Następnie studiował filologię polską na Uniwersytecie Łódzkim; uzyskał magisterium w 1952. Debiutował w 1951 rozprawą pt. „Próba nowego spojrzenia na ostatni okres twórczości Słowackiego”, opublikowaną w *Pracach Polonistycznych* (ser. 9 s. 182-194). W 1952 przeniósł się do Warszawy i do 1953 pracował jako redaktor w Państwowym Instytucie Wydawniczym. W 1953 otrzymał aspiranturę w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN dla napisania pracy kandydackiej, a równocześnie od 1954 uczestniczył w zajęciach dydaktycznych na Uniwersytecie Warszawskim (UW). W listopadzie 1956 rozpoczął pracę etatową w Katedrze Historii Literatury Polskiej UW, początkowo jako starszy asystent (do 1958), a następnie adiunkt (do 1967). W 1958 uzyskał w IBL PAN stopień naukowy kandydata nauk filologicznych na podstawie rozprawy pt. „Apollo Korzeniowski. Ostatni dramaturg romantyczny”, napisanej pod kierunkiem prof. Jana Kotta. W tym czasie zaczął publikować artykuły i recenzje w czasopismach naukowych, *Pamiętniku Literackim* i *Przeglądzie Humanistycznym*, oraz literackich, m.in. w *Kamieniu i Twórczości*. W 1959 ożenił się z Hanną Popowską, językoznawcą. Współpracował z redakcją „Polskiego słownika biograficznego” (od t. 10 wyd. 1962-64). W 1966 habilitował się na Wydziale Filologicznym UW na podstawie rozprawy pt. „Trzech dramaturgów modernistycznych: Przybyszewski, Kisielewski, Szukiewicz” i w następnym roku uzyskał nominację na docenta etatowego. W 1968 został kierownikiem nowo utworzonego Zespołu Historii Dramatu, Teatru i Filmu w Instytucie Filologii Polskiej UW. W 1971-73 należał do Zarządu Głównego Towarzystwa Przyjaciół Książki. W 1972-85 był członkiem redakcji *Biuletynu Polonistycznego*, wydawanego przez IBL PAN. W 1974-90 był członkiem bilateralnej komisji polonistycznej Polska - NRD. W 1975 został profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Zespołu Teatrologii w Katedrze Kultury Polskiej na Wydziale Polonistyki UW. W 1976-78 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Polonistyki UW. W 1976 wszedł w skład rady redakcyjnej *Przeglądu Humanistycznego*. W 1978 został wiceprezesa Zarządu Głównego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza (do 1995; potem członek Zarządu Głównego), w 1980 członkiem Międzynarodowego Instytutu Teatralnego (ITI). W 1981 objął stanowisko dyrektora Instytutu Literatury Polskiej UW (do 1987). W tymże roku otrzymał nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki II stopnia, a także został członkiem PEN Clubu. W 1981-92 wchodził w skład Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN. W 1982 został członkiem korespondentem, a w 1985 członkiem zwy-

czajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W 1987 uzyskał nominację na profesora zwyczajnego. W 1987-93 był przedstawicielem Wydziału Polonistyki w Senacie UW i przewodniczącym senackiej Komisji Bibliotecznej oraz przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Literatury Polskiej i Katedry Kultury Polskiej UW. Został wiceprezesa utworzonego w 1989 Towarzystwa Przyjaciół UW i członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Historyków Teatru. W 1990-92 wchodził w skład Komitetu Nauk o Sztuce PAN. Od listopada 1993 do stycznia 1997 był dyrektorem Stacji Naukowej PAN w Wiedniu. W 1997 został członkiem Societas Jablonoviana (Lipsk), w 1999 Otwartej Rzeczypospolitej – Stowarzyszenia przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1973), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1977), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1989). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Apollo Korzeniowski, ostatni dramatopisarz romantyczny. Wr.: Ossol. 1957, 167 s. PAN IBL.

2. Trzech dramatopisarzy modernistycznych: Przybyszewski, Kisielewski, Szukiewicz. (Rozprawa habilitacyjna). Wwa: PWN 1965, 116 s. *Rozpr. UW*, 8.

3. Wśród wiedeńskich poloników. Kr.: WL 1974, 171 s. Wyd. 2 zmien. i powiększ. tamże 1983, 247 s. Zawartość: Przedmowa. – Z peregrynacji śladami polskimi po Wiedniu; Działalność kulturalna wiedeńskich Czartoryskich; Pod znakiem powstania styczniowego i Grottingera (O wiedeńskim czasopiśmie „Postęp” 1859-1864); Maksymilian Gumpłowicz – pierwszy lektor języka polskiego na Uniwersytecie Wiedeńskim; Karol Lanczowski – wiedeński mecenas i kolekcjoner sztuki; Przybyszewski w Wiedniu; Tadeusz Ritter, czyli o niebezpieczeństwach pisarstwa dwujęzycznego; Teatr polski w Wiedniu w latach 1914-1916; Franza Theodora Csokora romans z Polską; Polski Erazm (o Ottonie Forst-Battaglia); Romantyczna historia dwóch polskich grobów na cmentarzu Hietzinger Friedhof. – W wyd. 2 nadto: Wiedeński okres działalności J.M. Ossolińskiego i S.B. Lindego; Polacy na Międzynarodowym Kongresie Literackim w Wiedniu w 1881 roku; O współpracy krakowskiej „Sztuki” z wiedeńską „Secesją”; Oskar Jan Tauschinski – laureat nagrody Polskiego Oddziału SEC.

4. Życie literackie młodopolskiej Warszawy. Wwa: PIW 1974, 194 s. + [24] s.

Zawartość: Przedmowa. – Dole i niedole młodopolskich literatów; Na przedpolach Młodej Polski; Walka o nową literaturę na łamach warszawskiej prasy; Teatr Rozmaitości i dyskusje wokół modernistycznego repertuaru; Kampania anty-sienkiewiczowska; W kręgu „Chimery”; Aktywność pisarzy poprzedniego pokolenia; Rewolucja 1905 roku; Czasopisma literackie, naukowe i oświatowe; Biblioteki i ruch wydawniczy; Salony literackie i kawiarnie; Teatry prywatne w walce o nowy repertuar; Warszawa jedną z dwu stolic Młodej Polski.

5. „Moralność pani Dulskiej” Gabrieli Zapolskiej. Wwa: WSiP 1975, 116 s. *Bibl. Analiz Lit.*, 47. Wyd. 2 zmien. tamże 1987.

6. Warszawskie teatry prywatne w okresie Młodej Polski 1905-1918. Wwa: PWN 1980, 210 s. Z prac Inst. Literatury Pol. UW.

Zawartość: Wstęp. – Występy teatru łódzkiego za dyrekcji Mariana Gawalewicza w r. 1905 i 1906; Teatr Mały za dyrekcji Mariana Gawalewicza (1906-1909); Dwa pierwsze sezony Teatru Małego za dyrekcji Kazimierza Zalewskiego (1909-1911) i Wolna Scena Bolesława Gorkczyńskiego (1910 rok); Teatr Artystyczny (1911 rok); Teatr Zjednoczony (1911-1912); Teatr Mały za dyrekcji Kazimierza Zalewskiego w latach 1911-1914; Początki Teatru Polskiego (1913-1914); Pierwszy sezon Teatru Nowoczesnego (1913-1914); Warszawskie teatry prywatne w okresie pierwszej wojny światowej.

7. Literatura polska. T. 3. Młoda Polska. [Autorzy: J. Kulczycka-Saloni, I. Maciejewska, A.Z. Makowiecki, ... Wwa: PWN 1991, 340 s. UW. Inst. Literatury Pol.

Tu R.T.: Geografia życia literackiego. *Czasopiśmiennictwo*: Warszawa; Kraków, s. 44-55; Dyskusje, programy i manifesty literackie, s. 64-73; Dramat, s. 172-187; Sylwetki: Stanisław Wyspiański, Gabriela Zapolska, s. 274-285.

8. W kręgu młodopolskiego dramatu i teatru. Dwa szkice. Kielce: Szumacher 1991, 162 s.

Zawartość: Komedja – sztuka – dramat. Z badań nad gatunkami dramatycznymi w Polsce 1840-1898; Repertuar współczesny w teatrach warszawskich okresu Młodej Polski.

9. Polacy w Wiedniu. [Szkice]. Wr.: Ossol. 1992, 213 s. Wyd. 2 zmien. i powiększ. Kr.: Universitas 2001, 239 s.

Zawartość: Przedmowa. – Od średniowiecza do odświecy; Po pierwszym rozbiore; J.M. Ossoliński – Czartoryscy – K. Lanczowski; Wiedeńska Polonia w XIX i na początku XX w.; Politycy polscy w Wiedniu od Wiosny Ludów do pierwszej wojny światowej; Pisarze; Malarze; Muzyka i teatr; Polacy wojskowi w armii austriackiej; Zasuheni wiedeńscy z polsko-żydowsko-austriackiego pogranicza; Lata pierwszej wojny światowej; Dwudziestolecie międzywojenne. – W wyd. 2 nadto: Przedmowa do drugiego wydania.

10. Dramaty Stanisława Wyspiańskiego na scenie do 1939 roku. Wwa: Semper 1994, 152 s.

11. Otto Forst-Battaglia zum dreissigjährigen Todestag. [Współaut.:] W. Leitsch, J. Forst-Battaglia. Wien, [Wwa]: Zentrum für Verbreitung der Wissenschaft der PAdW 1996, 36 s. *Ser. Stacji Nauk. PAN w Wiedniu „Konferenzen”*, 2.

12. Stanisław Wyspiański, der grosse Schöpfer der polnischen Moderne. Anlässlich der Wyspiański gewidmeten Gedenktafel in Wien. [Przel.] J. Ziemska. Wien, Wwa: Centrum Upowszechniania Nauki PAN 1996, 44 s. *Ser. Stacji Nauk. PAN w Wiedniu „Konferenzen”*, 4.

13. Walka o nowy repertuar w teatrach młodopolskiej Warszawy. Wwa: Wyd. Polonistyki UW 1999, 160 s.

Zawartość: Wstęp. – Pierwsze zapowiedzi „nowego” – Ibsen i Meiningerzy; Nowatorski repertuar w latach dziewięćdziesiątych; Przybyszewski, konkursy dramatyczne i spory wokół modernistycznego repertuaru; Początek wieku; Stanisław Wyspiański; Między rewolucją i pierwszą wojną światową; Lata pierwszej wojny światowej; Teatry prywatne; Rola zagra-

nicznych występów gościnnych; Wystawy teatralne; Czasopisma teatralne; Zakończymy.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Dwie pierwsze powieści Walerego Łozińskiego. *Pr. Polonist.* Ser. 10: 1952 s. 175-184. — Niedrukowane wiersze Apolla Korzeniowskiego o buncie chłopskim na Ukrainie. *Pam. Lit.* 1955 z. 1 s. 279-290. — Polityczna i literacka działalność Apolla Korzeniowskiego w 1861. *Pam. Lit.* 1955 z. 4 s. 523-537. — Ludwik Brzozowski — poeta powstania styczniowego. *Przegl. Hum.* 1958 nr 6 s. 161-177. — Ukraina w twórczości Leonarda Sowińskiego. *Slaw. Orient.* 1960 z. 2 s. 371-383. — O „Tygodniku Powszechnym” Wiktora Gomulickiego. *Prz. Hum.* 1961 nr 1 s. 153-164. — Warszawskie dzieje dramatów Przybyszewskiego. *Pam. Teatr.* 1961 z. 4 s. 511-530. — O „Dyktatorze” Jerzego Żuławskiego. W: *Dziedzictwo literackie powstania styczniowego.* Wwa 1964 s. 397-410. — Aus S. Przybyszewski Beziehungen zu deutschen Freunden. [Przef.] S. Wauer. *Zeitschrift für Slawistik.* Berlin 1965 s. 411-422. — Leonard Sowiński; Włodzimierz Stebelski. W: OLP. Ser. 4 t. 1. Wwa 1965 s. 103-128; 441-452. — Jan Aleksander Fredro. W: OLP. Ser. 4 t. 3. Wwa 1969 s. 157-173. — Pod znakiem powstania styczniowego i Grottegera. *Prz. Hum.* 1969 nr 5 s. 121-136. — Teatr polski w Wiedniu w latach 1914-1916. *Prz. Hum.* 1970 nr 1 s. 129-140. — Dramat naturalistyczny. *Prz. Hum.* 1972 nr 3 s. 37-56. — Recepcja polskiego dramatu romantycznego w teatrze okresu pozytywizmu i Młodej Polski. W: *Z polskich studiów slawistycznych.* Ser. 4 cz. 2. Wwa 1972 s. 77-90. — Występy gościnne w Polsce Yacco i Isadory Duncan. *Prz. Hum.* 1973 nr 6 s. 87-99. — O dramaturgii Stefana Żeromskiego. W: *Żeromski i Reymont.* Wwa 1978 s. 92-108. — Próba systematyzacji dramatu w okresie Młodej Polski. W: *Literatura polska i rosyjska przelomu XIX i XX wieku.* Wwa 1978 s. 144-154. — Z dziejów recepcji teatru i dramatu orientального w okresie Młodej Polski. *Prz. Orient.* 1979 nr 3 s. 207-217, przedr. w: *Wśród mitów teatralnych Młodej Polski.* Kr. 1983 s. 145-166. — Wyspiański — Warszawa — powstańcze dramaty. *Kron. Warsz.* 1980 nr 3 s. 79-91. — Bard starej Warszawy. (W 50 rocznicę Śmierci Artura Oppmana (Or-Ota)). *Kron. Warsz.* 1981 nr 3 s. 21-34. — Dramaturgija Molodoj Pol'si. [Przef.] I. Tichomirowa. W: *Russkaja i Pol'skaja literatura konca XIX — načala XX veka.* Rosyjska i polska literatura końca w. XIX — początku w. XX. Moskwa 1981 s. 159-171. — Inscenizacja w ocenie polskiej krytyki teatralnej dwudziestolecia międzywojennego. W: *Szkiece o krytyce teatralnej.* Kat. 1981 s. 135-146. — Prace i dnie Stanisława Helztyńskiego. W: *S. Helztyński; Ulubieniec muz.* Wwa 1981 s. 5-22. — Z dziejów scenicznych dramatów Przybyszewskiego. W: *Stani-*

ślaw Przybyszewski. Wr. 1982 s. 213-233. — Działalność teatralna Ryszarda Ordyńskiego. *Prz. Hum.* 1983 nr 7 s. 71-94. — Inscenizacje utworów Prusa w teatrach Polski Ludowej. *Prz. Hum.* 1983 nr 9/10 s. 193-201. — Z dziejów recepcji Maxa Reinhardta w okresie Młodej Polski; Warszawskie występy Isadory Duncan. W: *Wśród mitów teatralnych Młodej Polski.* Kr. 1983 s. 89-117, 220-232. — „Stara Warszawa” Or-Ota — niedoszła prekursorka „Kroniki Warszawy”. *Kron. Warsz.* 1984 nr 4 s. 105-113 s. — Z dziejów recepcji Edwarda Gordona Craiga w okresie Młodej Polski. *Prz. Hum.* 1984 nr 7/8 s. 37-51. — Oddziaływanie teatru krakowskiego na warszawski od Koźmiana do otwarcia Teatru Polskiego Szyfmana. W: *Z dziejów teatru krakowskiego.* Kr. 1985 s. 145-154. — Powstańcze dramaty Wyspiańskiego. W: *Wydarzenia historyczne. Dziedzictwo powstania listopadowego w literaturze polskiej.* Wwa 1986 s. 533-544. — Wstęp do „Pierścienia Wielkiej Damy”. W: *Cyprian Norwid — interpretacje.* Wwa 1986 s. 158-168. — Komedja — sztuka — dramat. Z badań nad gatunkami dramatycznymi w Polsce 1840-1918. *Prz. Hum.* 1987 nr 1 s. 149-185. — „Śnieg” Stanisława Przybyszewskiego. W: *Dramat polski XIX i XX w.* Lubl. 1987 s. 203-212. — Polski udział w międzynarodowej wystawie muzycznej i teatralnej w Wiedniu w 1892 roku. W: *O teatrze i dramacie.* Wr. 1989 s. 317-326. — Miejsce Warszawy w życiu teatralnym Młodej Polski. W: *Warszawa teatralna.* Wwa 1990 s. 83-92. — Z refleksji nad polskimi przekładami „Hamleta”. *Prz. Hum.* 1991 nr 2 s. 135-143. — Czasopisma teatralne młodopolskiej Warszawy (1901-1914). *Prz. Hum.* 1992 nr 6 s. 77-88. — O elementach teatralnych w tekstach dramatycznych. (Na kilku wybranych przykładach). *Prz. Hum.* 1993 nr 2 s. 101-110. — Trudne zmagania warszawskich aktorów z „nowym” repertuarem (na przykładzie pierwszych w WTR [Warszawskie Teatry Rządowe] wystawień Przybyszewskiego i Wyspiańskiego). W: *Sztuka aktorska a dramat.* Wwa 1993 s. 33-41. — Max Reinhardt — „wielki eklektyk” teatralnej reformy. *Pam. Teatr.* 1995 z. 3/4 s. 338-382. — Dramaty Tadeusza Rittnera na wiedeńskich scenach. *Pam. Teatr.* 1996 z. 3/4 s. 469-486. — Polnische Autoren über Wien. *Zesz. Nauk. UJ. Pr. Hist.* 1996 z. 121 *Studia Austro-Polonica* 5, s. 527-537. — Polnische Gedenkstätten in Wien. *Österreichische Osthefte.* Wien 1997 z. 1 s. 89-101.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. A. Mickiewicz. Sonety krymskie. Oprac., wstęp i przyp. ... Wr.: Ossol. 1952, 52 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 zmien. 1953, wyd. 3 1955.

2. W. Gomulicki: Pod parasolem. Wybór opowiadań. Oprac., [wstęp oraz noty] ... Wwa: PIW 1961, 466 s.

3. L. Sowiński: Wspomnienia szkolne i uniwersyteckie. Zebrał i oprac. ... Wwa: Czyt. 1961, 294 s.

4. A. Nałęcz Korzeniowski: Dla miłego groza. Komedia w 3 aktach. Oprac. i wstępem opatrzył ... Wwa: PIW 1964, 156 s.

5. S. Przybyszewski: Wybór pism. Oprac. i wstęp ... Wr.: Ossol. 1966, LXXVIII, 346 s. *BN I*, 190.

6. J.A. Kisielewski: Dramaty. Oprac. i wstęp ... Wr.: Ossol. 1969, LXX, 426 s. *BN I*, 196.

7. Polska myśl teatralna i filmowa. Antologia pod red. T. Sivert i ... Wwa: PWN 1971, 689 s. *Z prac Inst. Filologii Pol. UW*.

Tu w oprac. R.T.: *Młoda Polska*.

8. T. Mann: Listy do Ottona Forst-Battaglii. Przeł. [z niem.] S. Helsztyński. Oprac. i wstępem opatrzył ... Wwa: PIW 1973, 56 s.

9. S. Przybyszewski: Dramaty. Oprac. i wstępem poprzedził ... Posł.: J. Krasowski. Gdańsk: WM 1975, XXXVI, 37-466 s.

10. S. Przybyszewski: Śnieg. Wstęp i przyp. ... Wwa: Czyt. 1987, 153 s.

11. Teatr polski w latach 1890-1918. [Cz. 1-2]. Zabór austriacki i pruski. [Cz. 3]. Zabór rosyjski. Red.: T. Sivert, ... (Dzieje teatru polskiego. T. 4.) Wwa: PWN 1987, 1988, 495 + 861 s. *IS PAN*.

12. Pisarze Młodej Polski i Warszawa. Pod red.: D. Knysz-Tomaszewskiej, ..., J. Zacharskiej. Wwa: Inst. Literatury Pol. UW 1998, 382 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1979, 1980, 1988, 2002. — SWPP 2 (B. Winkłowa). — PP (B. Winkłowa).

[Apollo Korzeniowski, ostatni dramaturg romantyczny:] J. Iwaszkiewicz: Apollo. *Życie Warsz.* 1957 nr 280; Z. Żabiński. *Pam. Lit.* 1958 z. 4. — [Trzej dramaturgowie modernistycznych: Przybyszewski, Kisielewski, Szukiewicz:] B. Frankowska: Przybyszewski i Wyspiański. *Współczesność* 1966 nr 10; T. Weiss. *Ruch Lit.* 1967 nr 2. — M. Bukowska. *Litery* 1972 nr 2 [rec. red.]. *Polska myśl teatralna i filmowa*. Red.: T. Sivert, ...]. — L. Bartelski: Strzępy Mannowskie. *Nowe Książ.* 1973 nr 17 [rec. oprac.]. T. Mann: Listy do Ottona Forst-Battaglii. — [Wśród wiedeńskich poloników:] M. Danilewicz Zielńska. *Kultura*, Paryż 1974 nr 9; M. Kabata: Wiedeńskie polonika. *Nowe Książ.* 1974 nr 17; K.A. Kuczyński: Polsko-wiedeńskie kontakty kulturalne. *Prz. Hum.* 1974 nr 10. — [Życie literackie młodopolskiej Warszawy:] H. Tchórzewska: Literatura Warszawy na przełomie wieku XIX i XX. *Nowe Książ.* 1974 nr 23; J. Clechowicz: Młodopolskie licytacje. *Teksty* 1976 nr 1; H. Gmaj: Młodopolska Warszawa. *Mies. Lit.* 1976 nr 4. — [Warszawskie teatry prywatne w okresie Młodej Polski 1905-1918:] W.A. Dudzik. *Kron. Warsz.* 1981 nr 3; Z. Greń: Nietrwałość. *Życie Lit.* 1981 nr 3; M. Klecel. *Nowe Książ.* 1981 nr 7; B. Petrozolin-Skowrońska: Teatr i polityka. *Prz. Hum.* 1983 nr 1/2. — [Wśród wiedeńskich poloników:] J. Koprowski. *Nowe Książ.* 1984 nr 5; K.A. Kuczyński: Polskie ślady w Wiedniu. *Nurt* 1984 nr 6. — [Polacy w Wiedniu:] J. Dużyk. *Ruch Lit.* 1992 nr 5; J. Koprowski. *Nowe Książ.* 1992 nr 10; K.A. Kuczyński: O Polaków w naddunajskiej stolicy. *Prz. Hum.* 1993 nr 6. — J. Zacharska: Dramaty Wyspiańskiego w teatrze. *Prz. Hum.* 1995 nr 5 [rec.]. Dramaty Stanisława Wyspiańskiego na scenie do 1939 roku. — B. Miłazek: Prof. R.T. o Polakach w Wiedniu. *Polonica*, Wiedeń 2001 nr 7/8. — J.Z.

TARGOSZ Karolina

ur. 1938

W 1965 podpisywała teksty też: Targosz-Kretowa. Historyk kultury i teatru.

Urodzona 22 września 1938 w Krakowie; córka Tomasza Targosza, prawnika (sędziego), i Jadwigi z domu Zemanek, anglistki, bibliotekarki i tłumaczki. Ukończyła IX Liceum Ogólnokształcące im. J. Joteyko w Krakowie w 1956, następnie studiowała na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) historię (magisterium w 1961) i historię sztuki (magisterium w 1962). W 1962 rozpoczęła pracę jako asystent w Zakładzie Historii Nauki i Techniki PAN (obecnie Instytut Historii Nauki PAN). W 1963 wyszła za mąż za Wojciecha Kreta, historyka sztuki (rozwód w 1966). Debiutowała w 1965 książką pt. „Teatr dworski Władysława IV. 1635-1648”. W tymże roku doktoryzowała się na UJ na podstawie rozprawy pt. „Hieronim Pinocci – reprezentant kultury naukowej w Polsce w XVI w.” (promotor prof. Henryk Barycz) i od 1966 pracowała jako adiunkt. W 1968 przebywała na stypendium École des Hautes Études w Paryżu. W 1973 habilitowała się w Instytucie Historii Nauki PAN na podstawie pracy pt. „Uczony dwór Ludwika Marii Gonzagi (1646-1667)” i w 1974 uzyskała stanowisko docenta. W 1974-84 prowadziła wykłady w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej (PWST) im. L. Solskiego w Krakowie. W 1977 i ponownie w 1998 otrzymała nagrodę Wydziału I Nauk Społecznych PAN w zakresie historii kultury. W 1982, 1985 i 1990 przebywała na stypendiach naukowych w Paryżu, a w 1989 na stypendium Centro Incontri e Studi Europei w Rzymie. W 1988 została mianowana profesorem nadzwyczajnym. W 1990 weszła w skład Komitetu Historii Nauki PAN. W 1997 otrzymała tytuł profesora zwyczajnego. Od tegoż roku zaczęła ponownie prowadzić wykłady w PWST w Krakowie. W 1999 została członkiem Komisji Historii Kobiet przy Komitecie Nauk Historycznych PAN, Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Teatr dworski Władysława IV. 1635-1648. Kr.: WL 1965, 341 s.

Podp.: Targosz-Kretowa. — Tekst częściowo franc., łac., niem. i włos.

2. Hieronim Pinocci. Studium z dziejów kultury naukowej w Polsce XVII wieku. Wr.: Ossol. 1967. 256 s. Zakład Hist. Nauki i Techniki PAN. *Monogr. z Dziej. Nauki i Techniki*, t. 41.

Rozprawa doktorska.

3. Uczony dwór Ludwika Marii Gonzagi (1646-1667). Z dziejów polsko-francuskich stosunków naukowych. Wr.: Ossol. 1975, 430 s. Zakład Hist. Nauki i Techniki PAN.

Rozprawa habilitacyjna.

Przekł. franc. wersji skróconej: *Le cour savante de Louis-Marie de Gonzague et ses liens scientifiques avec la France, 1646-1667* [Przeł.] V. Dimov. Wr. 1982.

4. Jan Heweliusz – uczonek – artysta. Wr.: Ossol. 1979, 140 s., 22 tabl. *Bibl. Tow. Przyj. Gdań.* Wyd. 2 popraw. Wr.: Ossol. 1986.

5. Jana Sobieskiego nauki i peregrynacje. Wr.: Ossol. 1985, 201 s.

6. Jan III Sobieski mecenasem nauk i uczonych. Wr.: Ossol. 1991, 378 s.

7. Korzenie i kształty teatru do 1500 roku w perspektywie Krakowa. Kr.: Secesja 1995, 307 s.

8. Sawantki w Polsce XVII w. Aspiracje intelektualne kobiet ze środowisk dworskich. Wwa: Retro Art 1997, 534 s.

9. Piórem zakonnicy. Kronikarki w Polsce XVII w. o swoich zakonach i swoich czasach. Kr.: Nakł. autorki 2002, 331 s.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: *Blaski i cienie epoki baroku*. W: Kraków stary i nowy. Dzieje kultury. Kr. 1968 s. 185-219. — *Kraków w oczach Piotra Kochanowskiego*. [Współaut.] H. Barycz. W: W kręgu „Gofreda” i „Orlanda”. Wr. 1970 s. 39-64. — *Polsko-francuskie powiązania teatralne w XVII wieku*. (Kronika wydarzeń w teatrze dworskim z lat 1646-1689 w korespondencji P. Des Noyersa). *Pam. Teatr.* 1971 z. 1 s. 9-50. — *Teatr Szkół Nowodworskich w Krakowie w XVII wieku*. *Pam. Teatr.* 1976 z. 1/2 s. 21-46. — *Gesta principum recitata*. („Teatr czynów polskich władców” Galla Anonima). *Pam. Teatr.* 1980 z. 2 s. 141-178. — *Les relations théâtrales franco-polonaises dans la seconde moitié du XVIIe siècle*. *Revue d'Histoire du Théâtre*, Paryż 1980 nr 1 s. 7-20. — *Wyspiański i Lajkonik*. *Pam. Teatr.* 1983 z. 1 s. 84-114. — *Krakowskie premiery Moliera i Racine’a w 1676 r. oraz inne nieznanne fakty z teatru Sobieskich*. *Pam. Teatr.* 1990 z. 3/4 s. 293-303.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2000.

[Teatr dworski Władysława IV. 1635-1648] L. Rybarski. *Teatr Lud* 1965 nr 11; J. Błoński: *Przygoda teatralna Władysława IV*. *Dialog* 1966 nr 11; J. Okoń: *O teatrze dworskim w Polsce*. *Ruch Lit.* 1967 nr 1. — M. Serwański. *Rocz. Hist.* 1978 [rec.]. *Uczony dwór Ludwika Marii Gonzagi*. — M. Bogucka. *Acta Poloniae Historica* 1998 [rec.]. *Sawantki w Polsce XVII w.*

J.Z.

TARN Adam 1902-1975

Pierwotne imię i nazwisko: H. Zalszupin.

Pseud.: A.T.; — wspólnie z Konstantym Puzyną: Robert Janowski.

Dramatopisarz, prozaik, tłumacz, krytyk teatralny.

Urodzony 20 października 1902 w Łodzi; syn Ignacego Zalszupina, adwokata, i Julii z domu Freudenberg. Dzieciństwo spędził w Szwajcarii. W 1919 ukończył szkołę średnią w Zurychu. W 1921 podjął studia na Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. W tymże roku debiutował artykułem w dzienniku *Naprzód*. W 1922-27 kontynuował studia w Berlinie, Strasburgu, Brukseli i w Lille, gdzie w 1927 uzyskał doktorat z nauk ekonomicznych. Po powrocie do kraju zamieszkał w Warszawie i zajął się tłumaczeniami, redagowaniem przekładów naukowych oraz twórczością literacką. W 1929 ożenił się z Mary Krestmajn, tłumaczką i redaktorką (zmarła 1962). W 1930 był redaktorem miesięcznika ilustrowanego *Auto i Sport* (pod nazwiskiem H. Zalszupin). W 1934 wydał powieść „Obraz ojca w czterech ramach” i w tymże roku został członkiem ZZLP. W 1934-35 przebywał w Hiszpanii. Od 1936 był współpracownikiem założonego z inicjatywy KPP pisma informacyjno-politycznego *Dziennik Popularny* (tu zamieszczał recenzje powieści). Po jego likwidacji w marcu 1937 wyjechał z Polski. Kontynuował studia w Szwajcarii, interesując się szczególnie psychologią i psychopatologią. W 1939 doktoryzował się z filozofii w Genewie. W tymże roku przeniósł się do Francji i tu po wybuchu II wojny światowej wstąpił do Wojska Polskiego. Po klęsce Francji przebywał w obozie dla internowanych żołnierzy polskich w Szwajcarii. W 1940. po ucieczce z obozu, wyjechał na wyspę Haiti, a następnie w 1941 do Stanów Zjednoczonych. Zamieszkał w Nowym Jorku i w 1942-45 pracował w Office of War Information, następnie do 1949 był redaktorem wydawnictwa dokumentów w Sekretariacie Organizacji Narodów Zjednoczonych. W 1949 powrócił do Polski i zamieszkał w Warszawie. W 1949-50 pracował w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Kontynuował twórczość literacką. Był członkiem ZLP (skreślony z listy członków w 1969). W 1951 został członkiem PZPR (usunięty w 1968). W 1952/53 był dyrektorem i kierownikiem artystycznym Teatru Domu Wojska Polskiego w Warszawie, w 1955/56 kierownikiem literackim Teatru Powszechnego w Warszawie, a w 1956-60 Teatru Ateneum. Publikował artykuły i fragmenty sztuk m.in. w *Nowej Kulturze* (1951-55) i *Teatrze* (1951-55). W 1956 był założycielem, a następnie do 1968 redaktorem naczelnym miesięcznika *Dialog* (tu stała rubryka pt. „Sprawy bieżące”). Równocześnie w 1960-68 pełnił funkcję kierownika literackiego Teatru Współczesnego. W 1964 ożenił się z Martą Piwińską, historykiem literatury. W grudniu 1968 wyemigrował do Kanady, zamieszkał w Calgary, gdzie redagował pismo *Drama at Calgary* (1969-70) i wykładał współczesny dramat angielski na tamtejszym uniwersytecie (1969-71). W związku z ciężką chorobą przeniósł się do

Ottawy, gdzie także wykładał na uniwersytecie (1971-73). Pod koniec życia powrócił do Szwajcarii i zamieszkał w Lozannie. Pracował nad książką o Czechowie. Zmarł 23 czerwca 1975 w Lozannie.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Obraz ojca w czterech ramach*. Powieść. Wwa: J. Przeworski 1934, 267 s.

2. *Spotkanie z wrogiem; Wujek z Ameryki*. (Wariacje na znany temat). Przeł. z franc. P. Kamiński, — Ciotka z Hüningen. Przeł. z niem. D. Żmij-Zielińska. Powst. 1941-42. Druk pt. Próby filmowe. *Dialog* 1981 nr 5 s. 77-87.

3. *Zwykła sprawa*. Sztuka w 3 aktach. Wwa: Czyt. 1950, 62 s. Praprem. Wwa, T. Współcz. 1950. Wyd. inne: Adaptacja dla świetlic. Wwa: Wydawn. Związkowe CRZZ 1951, 63 s.

Państw. Nagroda Artyst. II stopnia w 1951. Przeł. czes. Běžný případ. [Przeł.] J. Šedivý. Wyst. Praga, Komorní Divadlo 1952. Wyd. Praha 1954, — franc.: *Wyst. w teatrach amatorskich* (inf. autora), — niem.: *Ein gewöhnlicher Fall*. Berlin 1951. Wyst. Berlin, T. Kammerspiele 1951, Wiedeń, Theater der Zeit 1953, — ros.: [Przeł.] E. Rifina. *Wyst. Leningrad, Moskwa 1952*, — słowac.: *Obyčajný prípad*. [Przeł.] M. Lúbomirsky. Martin 1952, — ukr.: [Przeł.] M. Bažan. *Wyst. Kijów, T. im. I. Franki 1952*, — włos.: *Delitto al Central Park*. [Przeł.] L. Cini. Torino 1951. *Wyst. Mediolan 1952*.

4. *Zebranie w Piotrkowicach*. [Reportaż o spółdzielni produkcyjnej]. Wwa: KiW 1951, 31 s.

5. *Ortega*. (Sztuka w 4 aktach, w 6 odsłonach). *Twórczość* 1952 z. 2 s. 63-100. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1952, 84 s. Praprem. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1952.

Przeł. niem.: Ortega. Berlin 1952. *Wyst. Berlin, T. Kammerspiele 1952*.

6. *Stajnia Augiasza*. Sztuka w 3 aktach, 4 odsłonach. Praprem. Wwa, T. Lud. 1954. Wyd. Wwa: Czyt. 1954, 60 s.

7. *Zmarnowane życie*. (Komedia banalna w 2 częściach z prologiem). *Dialog* 1958 nr 3 s. 5-26. Praprem. Kr., T. „38” 1958. TV 1958.

8. *Epilog do „Zmarnowanego życia”*. *Dialog* 1959 nr 1 s. 39-44. Por. poz. 7.

Przekłady

1. Z. Freud: *Wizerunek własny*. Wwa: Przeworski 1936, 97 s. Wyd. 2 Wwa: Recto 1990.

Przeł. podp.: H. Zalszupin.

2. J.S. Huxley, A. Haddon: *My Europejczycy*. Przegląd zagadnień rasowych. Wwa: Nowa Bibl. Społ. 1937, 269 s.

Przeł. podp.: H. Zalszupin.

3. A. Maltz: *Najszczęśliwszy człowiek na świecie*. Przeł. i adapt. scen. ...; *Próba*. Przeł. i adapt. scen. ...; *Uwagi inscenizacyjne oprac. ...* W: A. Maltz:

Oto Ameryka. Trzy jednoaktówki. Wwa: Czyt. 1952 s. 13-24, 57-74. *Wyst. łącznie z A. Maltz: Szeregowiec Hicks*. Przeł. R. Ordyński; Wwa, T. Domu Wojska Pol. 1952.

4. W. Saroyan: *Jest tam kto?* [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1956 nr 7 s. 70-79. TV 1980.

5. J.M. Barrie: *Nieporównany Crichton*. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1957 nr 12 s. 46-82.

6. F. Hochwälder: *Oskarżyciel publiczny*. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1959 nr 2 s. 27-66. *Wyst. Łódź, T. im. S. Jaracza 1971*. TV 1981.

7. A. Czechow: *Platonow*. (Komedia w 4 aktach, 5 obrazach). *Dialog* 1960 nr 11 s. 25-111. *Przedr. w: A. Czechow: Wybór dramatów*. Wr. 1979 s. 1-339. *Wyst. Kr., T. im. J. Słowackiego 1971*. TV 1992.

8. E. Ionesco: *Nosorożec*. (Sztuka w 3 aktach, 4 obrazach). *Dialog* 1960 nr 3 s. 45-96. *Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże 1960*. *Przedr. w: E. Ionesco: Teatr. T. 2*. Wwa 1967 s. 125-252.

9. H. Pinter: *Urodziny Stanleya*. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1960 nr 10 s. 37-77. *Wyst. Wwa, T. Pol. Scena Kameralna 1966*. TV 1986.

10. S. Beckett: *Radosne dni*. (Sztuka w 2 aktach). Przeł. M. i A. Tarnowie. *Dialog* 1961 nr 12 s. 78-98. *Wyst. Łódź, T. Nowy 1965*. TV 1972. *Przedr. w: S. Beckett: Teatr. Wwa 1973 s. 267-300*.

11. H. Pinter: *Samoobsługa*. (Sztuka w 1 akcie). *Dialog* 1961 nr 3 s. 80-94. *Wyst. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1971*.

12. F. Billetdoux: *Idź do panny Törpe*. Komedia w 4 aktach [Przeł.: ..., K. Puzyń]. *Dialog* 1963 nr 6 s. 50-79. *Wyst. Wwa, T. Ateneum 1963*.

Przeł. podp. wspólnym pseud.: Robert Janowski.

13. E. Ionesco: *Król umiera, czyli ceremonie*. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1963 nr 3 s. 65-95. *Przedr. w: E. Ionesco: Teatr. T. 2*. Wwa 1967 s. 343-420.

14. A. Wołodin: *Nominacja*. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1964 nr 4 s. 69-97. *Przedr. z podtyt. Komedia w 2 aktach*. Przeł. ...; *Uwagi insc.: J. Bratkowski*. Scenogr.: S. Choszemski. Wwa: CPARA 1967, 78 s.

15. H. Pinter: *Powrót do domu*. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1965 nr 12 s. 45-71. *Wyst. Kr., T. im. J. Słowackiego 1967*. TV 1993.

16. M. Schisgall: *Sie kochamy*. (Sztuka w 2 aktach). *Dialog* 1966 nr 2 s. 38-70. *Wyst. Bydgoszcz, T. Kameralny 1967*.

17. A. Kopit: *O mój tato, biedny tato, mama powiesiła się w szafie na śmierć, a mnie się serce kraje na ćwierć*. (Pseudoklasyczna tragifarsa we-

dług przyszywanej tradycji francuskiej). *Dialog* 1967 nr 1 s. 28-53. Wyst. Gdańsk, T. Wyrbrzeże 1967.

18. G.B. Shaw: Nawrócenia kapitana Brassbounda. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Pol. 1967.

19. R. Weingarten: Lato. (Poemat dramatyczny w sześciu dniach i sześciu nocach). *Dialog* 1967 nr 12 s. 33-59. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1968.

20. M. Gorki: Fałszywa moneta. (Sztuka w 3 aktach). *Dialog* 1968 nr 4 s. 37-65. Wyst. Wwa, T. Pol. Scena Kameralna 1968.

21. M. Aymé: Ich głowy. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: ..., M. Wisłowska. TV 1978.

Praca redakcyjna

1. Współczesny dramat amerykański. Wybór, słowo wstępne i noty biogr. ... T. 1-3. Wwa: PIW 1967, 599 + 615 + 652 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957. — SWPP 1. — SBTP 2. — RL 1975 (J. Chudek).
 [Obraz ojca w czterech ramach:] E. Breiter: Powieść i nowela. *Wiad Lit.* 1934 nr 41; T. Berezka: Książka, która mierzy wysoko i nisko uderza. *Kur. Poranny* 1934 nr 177; Z. Broniec: Front próżniaków. *ABC Lit. Artyst.* 1934 nr 27. — [Zwykła sprawa:] T. Borowski: Perspektywy „Zwykłej sprawy”. *Teatr* 1951 nr 2; M. Czancerle: Zadania nadrzędne sztuki. *Noua Kult.* 1951 nr 14; S. Marczak-Oborski: Rozprawa trwa. *Noua Kult.* 1951 nr 3; E. Axer: Notatnik berliński. *Teatr* 1952 nr 15. — [Ortega:] J. Frühling: Kulisy ONZ w teatrze. *Noua Kult.* 1952 nr 40; S. Marczak-Oborski: Teatr Warmii i Mazur. *Teatr* 1952 nr 18; L. Budrecki: Człowiek i marionetka. *Teatr* 1953 nr 17, polem. *tamże*: A. Tarn: W obronie człowieka. Nr 21, L. Budrecki: Tutaj nie jeżdżą tramwaje. Nr 24. — [Stajnia Augiasza:] J. Kott: „Stajnia Augiasza” bez Herkulesa. *Prz. Kult.* 1954 nr 17, przedr. w tegoż: Jak wam się podoba. Wwa 1955; W. Natanson: Na scenach warszawskich. *Twórczość* 1954 nr 5. — J. Kott: Konfrontacje. Przygodza Tarna w „T 38”. *Dialog* 1959 nr 2 [rec. Zmarnowane życie]. — E.J. Czerwiński: A.T. and „Dialog”. Twelve years later. *Books Abroad*, Oklahoma 1968 nr 3/4. — S. Marczak-Oborski: Od O’Neilla do Albee’go. *Nowe Książ.* 1968 nr 12 [rec. oprac. Współczesny dramat amerykański]. — L. Kielanowski: A.T. i jego „Dialog”. *Wiadomości*, Londyn 1975 nr 37. — S. Mrozek: A.T. — moje wspomnienie o nim. *Dialog* 1981 nr 5. — M. Pawlicki: A.T. wojna o dram. *Dialog* 1984 nr 11. — M. Pawlicki: Redaktor Tarn wyjechał. *Dialog* 1985 nr 6. — E. Axer: Wielkość i upadek redaktora „Dialogu”. *Dialog* 1988 nr 1. — E.J. Czerwiński: „Dialog” and A.T. W tegoż: Contemporary Polish theater and drama (1956-1984). New York 1988. — J. Kott: Czterdzieści pięć lat i Tarn. *Dialog* 2001 nr 5/6.

J.Z.

TARNAWSKI Wit 1894-1988

Pseud.: T.W.; W. Turno; Witold Tarwid; Witold Turno.
 Prozaik, krytyk literacki, tłumacz.

Urodzony 6 lipca 1894 w Kosowie (Małopolska Wschodnia); syn Apolinarego Tarnawskiego, lekarza, właściciela Zakładu Przyrodoleczniczego w Kosowie, i Romualdy z Zarembów. W 1912 zdał egzamin maturalny w gimnazjum we Lwowie, po czym do 1914 studiował medycynę na Uniwersytecie Lwowskim. W 1915-18 służył w charakterze le-

karza w wojsku austriackim na froncie włoskim. Następnie do końca 1920 był żołnierzem Wojska Polskiego; walczył na froncie północnym i brał udział w bitwie warszawskiej; kontuzjowany w czasie walk, został inwalidą. Debiutował w 1921 jako prozaik opowiadaniem pt. „Mord”, ogłoszonym na łamach *Gazety Warszawskiej* (nr 50; podp. Witold Turno). Od 1922 pracował jako asystent w Zakładzie Przyrodoleczniczym w Kosowie, a następnie razem z ojcem kierował tym zakładem. W 1926 otrzymał stopień doktora medycyny na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Równocześnie publikował sporadycznie artykuły, recenzje i reportaże z podróży (przeważnie pod pseud. Witold Turno); w 1934 ogłosił w *Tygodniku Ilustrowanym* (nr 8) pierwszy artykuł o J. Conradzie pt. „Maska Conrada”, w 1937 po odbytej podróży do Palestyny, Grecji i Egiptu – cykl reportaży pt. „Podróż na Wschód” na łamach *Podbiptęty*. Po wybuchu II wojny światowej we wrześniu 1939 przedostał się do Rumunii i przebywał kolejno w obozach w Ploeszti i Krajowie. Przeniesiony w 1940 z grupą pięciuset Polaków do Platres na Cyprze, pełnił tam funkcję prezesa Komitetu Polskiego. W 1941 redagował *Głos Polaków na Cyprze* oraz prowadził cykl wykładów o J. Conradzie. Następnie znalazł się w Jerozolimie, gdzie w 1941-42 był prezesem Ogniska Polskiego. W 1942 powołany w stopniu porucznika do Polskich Sił Zbrojnych na Środkowym Wschodzie, pełnił w Gederze w Ośrodku Zapasowym Brygady Strzelców Karpackich obowiązki lekarza w poborowej Komisji Przeglądowej, powołanej do badania ludności polskiej przybywającej z Rosji i zgłaszającej się do wojska. Następnie mianowany naczelnym lekarzem Szkół Junaków i Młodszych Ochotniczek w Palestynie i Egipcie, został przeniesiony do Baszytu. Powstałe w tym czasie artykuły, wiersze i prozę publikował w wydawanych w Jerozolimie czasopismach: *Gazeta Polska* (1943), *Cud* 15 Sierpnia (1944), *Mysł Polska na Wschodzie* (1944) oraz w *Orle Białym* (Palestyna – Włochy, 1945). Po likwidacji szkół junackich w 1947, został wraz z młodzieżą ewakuowany do obozu przejściowego Fargo w Anglii i tu zdemobilizowany, po czym przebywał w Polskim Korpusie Przystosowania i Rozmieszczenia, gdzie przez rok przechodził kurację leczniczą. Osiedlił się na stałe w Anglii i powrócił do pracy lekarskiej. W 1948 założył Polski Klub Miłośników Conrada, a następnie pełnił funkcję prezesa tego klubu (działał do ok. 1958). W 1950-54 pracował w polskim szpitalu w Penley. W 1951 ożenił się z Marią z Płatowskich primo voto Tyszewiczową. W 1955-66 pracował w angielskim Ministry of Pension Hospital (przekształconym później w Geriatric Mount Pleasant Hospital) w Chepstow. Kontynuował twórczość literacką i krytyczną, skupiając zainteresowania

T

głównie na conradystyce i twórczości pisarzy katolickich. Publikował prozę, artykuły i recenzje literackie m.in. w paryskiej *Kulturze* (1951-78, z przerwami) i w emigracyjnych czasopiśmie londyńskich: *Życie* (1950-53), *Wiadomości* (1950-80, z przerwami); tu w 1968-69 cykl aforyzmów pt. „Myśli moralne i nie moralne”, *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza* (1956-58, 1962, 1967, 1978, 1981), *Kontynenty – Nowy Merkuriusz* (1961-62); tu w 1962 cykl felietonów pt. „Kartki z notatnika”, *Tygodnik Polski* (1961-62, 1966, 1969, 1977, 1980-81) i *Oficyna Poetów* (1974, 1978-80). Należał do Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie (ZPPNO) oraz do PEN Club Center for Writers in Exile (z którego wystąpił w 1966). W 1957 otrzymał nagrodę literacką ZPPNO za działalność krytycznoliteracką. W 1966 przeszedł na emeryturę i zajął się wyłącznie pracą literacką. Zamieszkał w Monmouth (hrabstwo Gwent) w Walii. W 1969 otrzymał nagrodę ZPPNO za całokształt twórczości, a w 1972 nagrodę Fundacji im. A. Godlewskiej w Żurychu. W 1976 został członkiem honorowym Joseph Conrad Society of United Kingdom (od 1983 honorowy prezes tego stowarzyszenia); był też członkiem Joseph Conrad Society of America. Współpracował jako redaktor doradca (consultant editor) z amerykańskim czasopiśmie *Conradiana*. Był członkiem zawodowego Związku Lekarzy Polskich na Obczyźnie oraz Groupment des Medicins Écrivains w Paryżu. Odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1976). Zmarł 4 sierpnia 1988 w Monmouth; pochowany na cmentarzu w Hereford.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dzieje Nałęczkich. Zarys powieściowy. *Kultura*, Paryż 1948 z. 11 s. 64-87, z. 12 s. 57-78. Por. poz. 2.

2. Ucieczka. Nowele. Londyn: B. Świdzki 1960, 339 s. Wyd. 2 przejr. i rozszerz. z podtyt. *Minipowieści i opowiadania*. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1982.

Zawiera minipowieści: Ucieczka; Nałęccy [por. poz. 1], — opowiadania: Kain; Syn; Przypowieść o księdzu Antonim [por. poz. 3]; Blanka; Historia Judyty; Podróż nocna; Mord. W wyd. 2 nadto opowiadania: Dzieciół; Śmierć Puczik. (Zdarzenie prawdziwe); Koniec batalionu; Na wojnie, — oraz: Aneks: Autorski komentarz do „Ucieczki”.

3. Książd Antoni. Powieść. Powst. 1961-1977. Druk fragm. na łamach *Wiadomości*, Londyn: pt. Ucieczka i powrót. 1961 nr 6; pt. Nocny towarzysz. 1961 nr 20; pt. Dwie rozmowy. 1967 nr 13/14; pt. Gość z Warszawy. 1967 nr 30; pt. Ojciec Jacyna. 1973 nr 41. Wyd.: Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1977, 208 s.

Pierwotny tytuł: Przypowieść o księdzu Antonim. Por. poz. 2.

4. Mój ojciec. [Wspomnienia]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1966, 158 s.

5. Conrad. Człowiek – pisarz – Polak. [Studium biograficzne]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1972, 306 s.

Przeł. ang. Conrad the man, the writer, the Pole. An essay in psychological biography. [Przeł.] R. Batchelor. London 1984.

6. Wyznania i aforyzmy. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1974, 191 s.

Zawiera szkice, refleksje, miniatury prozą, wiersze i aforyzmy w cyklach: Młode lata 1912-1916. — Pierwsza wojna i wieki 1916-1939. — Druga wojna i obczyzna 1939-1960. — Starość, 1960-1974. — Rozmowy z sobą; Nad morzem. (Dialog poetyczny); Kapitan Feb, czyli pochwała głupoty. (Dialog ironiczny); Rozmowa w Bukareszcie. (Dialog patriotyczny); Czasy zmarowania. (Dialog pesymistyczny); Rozmowa o zachodzie. (Dialog intymny). — Przypowieści i legendy: Miłość; Podróż do zapomnienia; O rycerzu Radulfie opowieść. — Przyjaciele, którzy odeszli. Śmierć dziadka; Wspomnienie o Ignacym Chrzastowskim; „Ja cię nie stargam, nie”; Zofia Bohdanowiczowa – czyli poetka; Tadeusz Wasilewski – czyli przyjaciel; Na śmierć Kazimierza Wierzyńskiego [wiersz]; Wieczna wiosna i dojrzale wino; Tam, skąd Conrad odszedł; Papież Jan. — Uroda świata. — Myślowe pokłosie.

7. The man, the writer, the Pole. Farnham, Surrey: J. Crompton, The Joseph Conrad Society 1976, 24 s. Dot. J. Conrada.

8. Pisarze chrześcijańskiej rozpaczy. Mauriac, Graham Greene, Bernanos. [Szkice]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1977, 79 s.

Zawartość: Wprowadzenie. — François Mauriac: Nota początkowa; Pionier katolickiej powieści, „Génitrix”; „Pustynia miłości”; „Teresa Desqueyroux”; „Losy”; „To, co ginie”; „Klebowisko zmij”; „Tajemnica Frontenaków”; „Czarne anioły”; „Ucałowanie tredowatego”; Zamknięcie. — Graham Greene: Dramat prometejskiej litosci; Graham Greene wycofuje się; Dalsze przemiany Greene'a; „Morin”; Ostatni schron, Nota końcowa. — Georges Bernanos: „Pod słońcem szatana”.

9. Opowieści o niebie i ziemi. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1979, 75 s.

Zawartość: Opowieść o rycerzu Radulfie [por. 6]; Paola Florentyńczyka rozmowy z Bogiem; Opowieść o światobliwym Hiacyncie; Kain [por. 2]; Gawęda wigilijna; Jak stary Sławiniński zabrał z sobą lato; Podróż do Zapomnienia [por. 6]; Spożycie poza zasłonę [por. 6]; Sny.

10. Od Gombrowicza do Mackiewicz. Szkice i portrety literackie. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1980, 179 s.

Zawartość: Przedmowa. — Portrety: Witold Gombrowicz. Ob-rachunek z Gombrowiczem; „Ferdynand”; Gombrowicz przeciw Gombrowiczowi; Dziennik lektury „Kosmosu”; „Operetka”. — Józef Mackiewicz: „Droga donikąd”; „Lewa wolna”; „Kontra”; „Nie trzeba głośno mówić”. — Stanisław Vincenz: Stanisław Vincenz i jego dzieło. — Szkice problemowe: Credo krytyka; Reportaż i sztuka; Światła i cienie nurtu świadomości. — Dokoła zagadnień nowoczesnej powieści: 1. Zagajenie; 2. Manifest; 3. Inny aspekt; 4. Model Siniańskiego; 5. Model Lagerquista; 6. Czemu uczy klasyczny chór i nowożytny dramat?; 7. Próba czasu. — Czyli...: 1. Żeromski, czyli o nadużyciach uczuciowości; 2. „Portret damy” Henry James’a, czyli o anemii uczuć; 3. „Księżyc i miedzianki” Somerset Maughama, czyli o niebezpieczeństwie wszechwiedzy; 4. „Zmartwychwstanie” Tolstoja, czyli o pułapkach tendencji; 5. „Ucieczka”, czyli autor i jego cenzorzy. — Myśli o literaturze: 1. O dziele literackim; 2. O pisarzach; 3. O krytyce literackiej.

11. Uchwycić cel. Szkice krytyczne. Wybór i przedm.: J. Dąbala. Lubl.: Fis 1993, 136 s.

Zawartość: Wstęp. — I. Conrad: Pierwsze spotkanie z Conradem; Conrad versus Sartre; „W oczach Zachodu”; Conrad a Polska. — II. Gombrowicz [z poz. 10]: Obrachunek z Gombrowiczem; Gombrowicz przeciw Gombrowiczowi; „Operetka”. — III. Józef Mackiewicz [z poz. 10]: „Droga donikąd”; „Lewa wolna”; „Nie trzeba głośno mówić”. — IV. Stanisław Vincenz: Stanisław Vincenz i jego dzieło [poz. 10]. — V. Georges Bernanos: Pod słońcem szatana [poz. 8]. — VI. Myśli z pogranicza teorii literatury [z poz. 10]: Credo krytyka; Reportaż i sztuka; Myśli o literaturze; „Ucieczka”, czyli autor i jego cenzorzy.

Przekłady

1. J. Conrad: Książę Roman. [Opowiadanie]. Przel.: [J. Poray-Biernacki] J. Jasieńczyk, ... *Gaz. Pol.*, Jeruzolima 1944 nr 280-289; odb. Jeruzolima 1945, 23 s. Wyd. osob. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1974, 26 s.

W.T. podp.: Witold Turno.

2. J. Conrad: W oczach Zachodu. [Powieść]. Przekł. i wstęp ... Londyn: Veritas 1955, 288 s. Wyd. nast.: (Dzieła. T. 12). Wwa: PIW 1974; z post. J. Tomkowskiego Łódź: WL 1985; (Dzieła wybrane. T. 2). Wwa: PIW 1987, tamże 1992; z post. Z. Najdera Wwa: Świat Książki 1999.

3. J. Conrad: Siostry. [Powieść]. *Twórczość* 1964 nr 6 s. 8-26. Wyd. osob. z post. K. Wyki Wwa: PIW 1967, 76 s. Wyd. nast. (Dzieła. T. 24). Tamże 1974.

Prace redakcyjne

1. Conrad żywy. Książka zbiorowa wydana staraniem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. Red. ... Londyn: B. Świdorski 1957, 300 s.

2. A. Tarnawski: Higiena starości i starzenia się. Oprac. i przedm. ... Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1980, 144 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank.: 1957, 1967, 1979; inf. rodziny: 1988, 1989. — Wywiad: O książce „Mój ojciec” oraz o Freudzie i Conradzie. Rozm. J. Kowalewski. *Tydz. Pol.* Londyn 1966 nr 40.

SWPP 1. — PP (J. Czachowska). — Z.R. Wilkiewicz: Polnische Exilliteratur 1945-1980. Köln, Wien 1991.

„Ucieczka” [J. Stempowski] P. Hostowiec. *Kultura*, Paryż 1960 nr 7/8; S. Zahorska: Opowiadania W.T. *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 26 [27]; P. Zaremba. *Syrena*, Paryż 1960 nr 27. — [Mój ojciec] R. Kubisz. *Dz. Pol. i Dz. Żol.*, Londyn 1966 nr 303; I. Wieniewski: Książka o lekarzu-pionierze. *Tydz. Pol.*, Londyn 1966 nr 49; M. Chmielowiec: Portret ojca artysty z czasów starości; Z. Kozarynowa: Apolinary Tarnawski. *Wiadomości*, Londyn 1967 nr 8; J. Surynowa-Wyczółkowska: Książka o ojcu. *Dz. Pol. i Dz. Żol.*, Londyn 1967 nr 33. — I. Wieniewski: Od Kosowa do Londynu. (O pisarstwie W.T.). *Dz. Pol. i Dz. Żol.*, Londyn 1970 nr 101. — [Conrad, Człowiek - pisarz - Polak:] M. Danilewiczowa: Urzeczony Conradem. *Wiadomości*, Londyn 1972 nr 43/44; Z. Kozarynowa: Sprzeczne lojalności u Conrada. *Tydz. Pol.*, Londyn 1972 nr 44. — [Wyznania i aforyzmy:] S. Legeżyński. *Gaz. Niedz.*, Londyn 1974 nr 48; J. Katz-Hewetson: ...pokoleniu ogarek. *Kultura*, Paryż 1975 nr 5; Z. Kosiński: Książeczka do świe-

kich rekolekcji. *Wiadomości*, Londyn 1975 nr 1; Z. Kozarynowa: Autoportret literacki. *Dz. Pol. i Dz. Żol.*, Londyn 1975 nr 12; J. Surynowa-Wyczółkowska: Rozmyślenia o zmroku. *Orzeł Biały*, Londyn 1975 nr 135. — W. Jaworski: Studia nad katolicką beletrystyką. *Tydz. Pol.*, Londyn 1977 nr 46 [rec.: Pisarze chrześcijańskiej rozpaczy]. — [Książd Antoni] Z. Kosiński: Portret nieretuszowany. *Wiadomości*, Londyn 1977 nr 16; J. Mirewicz: „Książd Antoni”, czyli dowcip na 208 stronach. *Prz. Pousz.*, Londyn 1977 nr 5; A. Pospieszalski. *Tydz. Pol.*, Londyn 1977 nr 15; K. Zdziechowski: Niecodzienna opowieść o księdzu polskim. *Dz. Pol. i Dz. Żol.*, Londyn 1977 nr 164. — [Pisarze chrześcijańskiej rozpaczy:] A. Pospieszalski: Zgłębienie goryczy. *Wiadomości*, Londyn 1978 nr 4; I. Wieniewski. *Orzeł Biały*, Londyn 1978 nr 162. — [Opowieści o niebie i ziemi:] A. Hoffmannowa: Drugi wręg istnienia. *Dz. Pol. i Dz. Żol.*, Londyn 1979 nr 163; Z. Kosiński. *Oficyna Poetów*, Londyn 1979 nr 2; A. Pospieszalski: Stary doktor między niebem i ziemią. *Wiadomości*, Londyn 1979 nr 29. — I.P. Pułc. *Conradiana*, Lubbock, Texas 1979 nr 1 [rec.: Conrad, Człowiek - pisarz - Polak]. — [Opowieści o niebie i ziemi:] I. Wieniewski: Moralitety o walce dobra ze złem. *Tydz. Pol.*, Londyn 1979 nr 20; H. Żurkowska. *Orzeł Biały*, Londyn 1979 nr 178; M. Giergielewicz. *World Literature Today*, Norman, Oklahoma 1980 nr 2. — [Od Gombrowicza do Mackiewicz:] Z. Kosiński: Krytyk sprawiedliwy. *Wiadomości*, Londyn 1981 nr 3; I. Wieniewski: Dwie książki - dwa klimaty literackie. *Orzeł Biały*, Londyn 1981 nr 208 [dot. też: J.R. Krzyżanowski: General!; [L. Szaruga] K. Zawrat: O krytyce W.T. *Kultura*, Paryż 1981 nr 6; J. Zieliński: Diagnozy krytyczne. *Noue Książ.* 1981 nr 9. — [Ucieczka. Wyd. 2:] Z. Kosiński. *Tydz. Pol.*, Londyn 1982 nr 31; I. Wieniewski: Nostalgia - natchnieniem. *Orzeł Biały*, Londyn 1982 nr 1365. — L. Prorok: Za conradowskim drogowskazem. *Inf. Pol. Klubu Conradowskiego* 1983 nr [6]; przekł. ang.: Following Conrad's beacon. *The Conrad News*, Gdańsk 1983 z. 6. — S. Zabierowski: Łącznik między dwoma i nowymi laty. (O W.T. - krytyku Conrada). *Inf. Pol. Klubu Conradowskiego* 1983 nr [6], przedr. *Więź* 1983 nr 7; przekł. ang.: A link between olden and new times. (On W.T., a Conradian critic). *The Conrad News*, Gdańsk 1983 z. 6. — J. Dąbala: W.T. *Tyż. Pousz.* 1985 nr 24. — Z. Kosiński: Dr W.T. *Gaz. Niedz.*, Londyn 1988 nr 41. — S. Zabierowski: W.T. W: Dziedzictwo Conrada w literaturze polskiej. Kr. 1992. — A. Filipka: W dziesiątą rocznicę śmierci W.T. *Prz. Lit.-Artyst. PAL* 1993 nr 7/8. — J. Dąbala: Wit Tarnawski jako krytyk literacki. Lubl.: Wydawn. UMCS 1995, 160 s. — A. Filipka-Cwiklińska: W.T. - szkic do portretu pisarza. *Fraza* 2000 nr 3.

B.D.

TARNAWSKI Władysław 1885-1951

Krypt.: Dr W.T.; Dr. W.T.; (Dr. W.T.); W.T.
Historyk literatury, anglista, tłumacz

Urodzony 3 listopada 1885 w Przemyślu; syn Leonarda Tarnawskiego, adwokata, i Wincenty z Waygardów. W 1896-1903 uczęszczał do I Państwowego Gimnazjum im. J. Słowackiego w Przemyślu, po czym studiował polonistykę i anglistykę na Uniwersytecie Lwowskim i na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie. Debiutował w 1909 jako poeta wierszem pt. „U grobu wieszczą”, ogłoszonym na łamach *Słowa Polskiego* (nr 508). W 1913 doktoryzował się na UJ na podstawie rozprawy pt. „O polskich przekładach dramatów Szekspira” (promotor prof. Jan Łoś). Podczas I wojny światowej w 1914-15 służył w armii austriackiej. Następnie do 1924 pracował jako nauczyciel języka polskiego

i historii w gimnazjum w Przemyślu. W 1919 ożenił się z Marią Kościńską. W 1922 habilitował się na Uniwersytecie Jana Kazimierza (UJK) we Lwowie na podstawie pracy pt. „Życie, dzieło i znaczenie w literaturze angielskiej Krzysztofa Marlowa”. Z odbytej podróży do Anglii ogłaszał w 1923-24 w *Ziemi Przemyskiej* stały cykl felietonów zatytułowanych „List z Londynu” lub „Z pobytu w Londynie”. W 1923/24 podjął na UJK wykłady jako zastępcę profesora nowo utworzonej katedry filologii angielskiej, a w 1924 został tamże mianowany profesorem nadzwyczajnym. Od 1924 był członkiem przybranym, a od 1928 członkiem czynnym Towarzystwa Naukowego we Lwowie; w 1929-35 pełnił funkcję sekretarza Wydziału Filologicznego tegoż Towarzystwa. W 1934 został ze względów politycznych przeniesiony w stan spoczynku (w związku z tzw. reformą Jędrzejewiczowską), co spowodowało likwidację katedry filologii angielskiej na UJK, jednak na życzenie senatu uczelni prowadził nadal (jako prace zleczone) wykłady i ćwiczenia. W 1937 powrócił na UJK do reaktywowanej katedry filologii angielskiej. Rozprawy, artykuły i recenzje literackie publikował m.in. w *Przeglądzie Warszawskim* (1921, 1923-25), *Kurierze Poznańskim* (1930, 1936-38), *Kurierze Lwowskim* (1931, 1933), *Kulturze* (1936-37), *Nowej Książce* (1936-37; tu stały cykl recenzji pt. „Przekłady z literatury obcych”), *Kurierze Warszawskim* (1936-38), *Kronice Polski i Świata* (1938-39). Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu Lwowa przez ZSRR wykładał do 1941 na Państwowym Uniwersytecie Ukraińskim im. I. Franki, pełniąc jednocześnie obowiązki kierownika katedry. W drugiej połowie 1943 przeniósł się do Krakowa i brał udział w tajnym nauczaniu uniwersyteckim. Po zakończeniu wojny w 1945 objął na UJ katedrę literatury angielskiej. Pracował nadal nad przekładem wszystkich dzieł Shakespeare'a. W 1946 został mianowany profesorem zwyczajnym UJ. Kontynuując twórczość literacką, publikował artykuły w *Tygodniku Powszechnym* (1945-46), *Tygodniku Warszawskim* (1945-46), *Nowych Horyzontach* (1946) i *Zdroju* (1946). Był autorem hasel do „Polskiego słownika biograficznego”. W grudniu 1946 został zatrzymany przez urząd bezpieczeństwa i następnie w styczniu 1947 aresztowany za działalność w Komitecie Ziemi Wschodnich. Skazany na wieloletnie więzienie, uzyskał w marcu 1948 zezwolenie na prowadzenie w więzieniu prac naukowych. Zmarł jako więzień 4 kwietnia 1951 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. O polskich przekładach dramatów Szekspira. Kr.: Nakł. AU, G. Gebethner i Spółka; Wwa: Gebethner i Wolff 1914, 222 s.

Rozprawa doktorska.

2. Kościuszko. Przemówienie wygłoszone w 100 rocznicę śmierci Naczelnika do uczniów Gimnazjum III w Przemyślu na Zasaniu. Przemyśl: Zjednoczenie Tow. Pol. 1917, 10 s.

3. Podręcznik do nauki języka angielskiego. Oprac.: ... i J. Pongratz. Cz. 1-3. Przemyśl: Spółka Wydawn. „Praca i Książka” 1920, 84 + 97 s. Wyd. nast.: wyd. 2 uzup. Przemyśl: Wydawn. Pol. Książ. Nauk. [1921], tamże 1927.

4. Krzysztof Marlowe. Jego życie, dzieła i znaczenie w literaturze angielskiej. Wwa: Inst. Wydawn. „Bibl. Pol.” 1922, 255 s.
Rozprawa habilitacyjna.

5. Historia literatury angielskiej. Lw.: K.S. Jakubowski.

T. 1. Od czasów najdawniejszych do Milтона i Drydena. 1926, VIII, 590 s.

T. 2. Od Swifta do Burke'a. 1930, VI, 644 s.

6. Z Anglii współczesnej. Pięć szkiców. Lw.: Ossol, 1927, VI, 459 s.

Zawartość: Charakter Anglików; „Dynaści” Tomasza Hardy; Grupy społeczne w dzisiejszej beletryście angielskiej; Dwie ostatnie sztuki Shawa [dot.: Back to Methuselah; Saint Joan]; Kwestia żydowska w Anglii.

7. Szekspir. Książka dla młodzieży i dla dorosłych. [Studium monograficzne]. Lw.: Ossol, 1931, 301 s.

Tu wiele fragmentów z dzieł Szekspira w tłum. W.T.

8. Literatura angielska. W: Wielka literatura powszechna. T. 3. Wwa: Trzaska, Evert i Michalski 1932, s. 67-290.

9. Szekspir katolikiem. Lw.: Tow. Nauk. we Lw. 1938, 95 s.

Szkiecy i artykuły w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: John Keats. (W setną rocznicę zgonu). *Prz. Warsz.* 1921 nr 3 s. 358-368. — Szekspir czy nie Szekspir. *Prz. Warsz.* 1923 t. 2 s. 319-343. — Angielskie prymitywy powieściowe. (Lyly, Sidney, Greene, Lodge, Nashe). *Prz. Warsz.* 1924 nr 38 s. 167-191. — O Juliuszu Cezarze [W. Shakespeare'a]. *Listy z Teatru* 1925 nr 6 s. 171-180. — Z dziejów Ossjana w Polsce. *Pr. Filol.* 1927 t. 12 s. 257-273. — Falstaff a religia Szekspira. *Spr. Tow. Nauk. we Lw.* 1929 t. 9 s. 10-19. — Wyniki badań shakespeareowskich XX wieku. *Prz. Hum.* 1931 t. 6 z. 3/5 s. 435-451. — O styl i język Johna Galsworthy'ego. *Garść uwag. Neofilolog* 1933 t. 4 s. 86-95. — Z najnowszej szekspirologii. 1930-1936. *Prz. Współcz.* 1937 t. 61 s. 49-79.

Przekłady

1. W. Szekspir: Antoniusz i Kleopatra. Tragedia w 5 aktach. Przeł. oraz wstępem i objaśn. opatrzył ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. [1921], 212 s. *BN II*, 14.

2. W. Szekspir: *Romeo i Julia*. Tragedia w 5 aktach. Przeł. oraz wstępem i objaśn. opatrzył ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1924, XLVI, 128 s. *BN II*, 26. Wyst. Tarnów, T. Ziemi Krak. im. L. Solskiego 1973.

3. W. Szekspir: *Juliusz Cezar*. Dramat w 5 aktach. Przeł. oraz wstępem i objaśn. opatrzył ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1925, XLVI, 112 s. *BN II*, 36.

4. W. Szekspir: *Hamlet, królewicz duński*. Tragedia w 5 aktach. W przekł. ... Oprac. G. Sinko. Wr.: Ossol. 1953, 253 s. *Nasza Bibl.* Wyd. nast. tamże w oprac. S. Helsztyńskiego, *BN II*, 20; wyd. 3 [I] 1955, wyd. 4 1960, wyd. 5 zmien. 1966, 1971.

5. W. Szekspir: *Król Ryszard II*. Tragedia w 5 aktach. Przeł. ... Wwa: PIW 1956, 174 s.

6. W. Szekspir: *Król Lear*. Tragedia w 5 aktach. Przeł. ... Oprac. S. Helsztyński. Wr.: Ossol. 1957, LXIX, 235 s. *BN II*, 28.

7. W. Szekspir: *Burza*. Komedia w 5 aktach. Wyd. 3 zmien. Przeł. ... Oprac. S. Helsztyński. Wr.: Ossol. [1958], LXIV, 139 s. *BN II*, 12.

8. W. Szekspir: *Sen nocy letniej*. Komedia w 5 aktach. Przeł. ... Oprac. P. Mroczkowski. Wr.: Ossol. 1970, CIII, 139 s. *BN II*, 162. Wyd. 2 uzup. tamże 1987.

Nadto w rękopisie lub masz. materiały nieopublikowane, w posiadaniu córki W.T., Joanny Tarnawskiej [inf. w: *Rocz. Przemys.* 1993/1994 t. 29/30 s. 380-381], m.in.: *Prace oryginalne: Historia powieści angielskiej*, 483 s.; *Historia rozwoju kultury angielskiej*, 208 s.; *Shakespeare na tle epoki*, 114 s.; *The Shakespearian tragedy*, 137 s.; *Składniki twórczości Szekspira*, 312 s.; *Varietas delecta. (Rzecz o dramacie szekspirowskim)*, 227 s. [w jęz. ang.], — *Przekłady dzieł W. Shakespeare'a: Baśń zimowa*, 127 + 139 s.; *Cymbelin*, 156 s.; *Dwaj panowie z Werony*, 110 s.; *Henryk V*, 150 s.; *Jak się wam podoba*, 113 s.; *Komedia omyłek*, 85 s.; *Koniec dzieła chwali*, 123 s.; *Koriolan*, 156 s.; *Król Henryk IV*, cz. 1-2, 141 + 160 s.; *Król Henryk VI*, cz. 1-3, 113 + 134 + 119 s.; *Król Henryk VIII*, 135 s.; *Król Jan*, 102 + 130 s.; *Król Ryszard III*, 158 s.; *Kupiec wenecki*, 132 s.; *Lukrecja*, 76 s.; *Makbeth*, 72 s.; *Otello*, 107 s.; *Perykles*, 113 s.; *Poskromienie złośnicy*, 129 s.; *Sonety*, 77 s.; *Stracone zachody miłości*, 135 s.; *Troilus i Kressyda*, 146 s.; *Tymon Ateńczyk*, 103 s.; *Tytus Andronikus*, 62 s.; *Wenus i Adonis*, 40 s.; *Wesołe kobiety z Windsoru*, 112 s.; *Wet za wet*, 118 s.; *Wieczór Trzech Króli*, 107 s.; *Wiele hałasu o nic*, 114 s.; — *Inne prace przekładowe: R.D. Blackmore: Lorna Doone*, 809 s. masz., 1119 s. rkps.; *H. Fielding: Tom Jones*, T. 1 i część t. 2, 522 s.; *M. Hawlett: Księga Królowej*,

744 s.; *T.B. Macauley: Szkice krytyczne i historyczne*, 222 + 40 + 97 + 32 + 56 + 156 s.; *W.M. Thackeray: Henryk Esmond*, 817 s.; *W.M. Thackeray: Rodzina Newcome'ów*, 1668 s.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — SBLP t. 1 (J. Starnawski). — J. Roznowska-Szymczykowa: Bibliografia prac W.T. (1885-1951). *Rocz. Przemys.* 1993/1994 t. 29/30 s. 367-382.

J. Kleiner. *Kwart. Hist.* 1915 z. 1/4 [rec.: O polskich przekładach dramatów Szekspira]. — R. Dyboski. *Prz. Warsz.* 1923 nr 22 [rec.: Krzysztof Marlowe]. — [Historia literatury angielskiej] R. Dyboski. *Polski podręcznik dziejów literatury angielskiej. Prz. Współc.* 1926 t. 19; A. Tretiak. *Ruch Lit.* 1926 nr 10. — [Z Anglii współczesnej] R. Dyboski: Z życia i literatury Anglii dzisiejszej. *Prz. Współc.* 1927 t. 20; K. Czachowski: Studia polskie z literatury angielskiej. *Lwów. Wiad. Muzycz. i Lit.* 1928 nr 3 [dot. też: Historia literatury angielskiej]; S. Helsztyński: Szkice o Anglii. *Wiad. Lit.* 1928 nr 15. — R. Dyboski: Literatura angielska wieku XVIII. *Prz. Współc.* 1931 t. 37 [rec.: Historia literatury angielskiej]. — [Szekspir:] R. Dyboski. *Slawische Rundschau*, Praga 1931 nr 9/10; J. Lorentowicz. *Teatr* 1931 nr 8; S. Helsztyński. *Wiad. Lit.* 1932 nr 28. — J. Birkenmajer: Oblicze i zasługi polskiej anglistyki. *Nouva Książ.* 1936 z. 5. — [Szekspir katolikiem:] R. Dyboski: Szekspir a katolicyzm. *Czas* 1938 nr 353; R. Dyboski. *Nouva Książ.* 1939 z. 3; S. Helsztyński: O katolicyzmie Szekspira. *Wiad. Lit.* 1939 nr 21. — W. Borowy: W jakich przekładach grał Szekspir? *Teatr* 1945 nr 1, przedr. rozszerz.: *Teatr* 1948 nr 1/2 oraz w tegoż: *Studia i rozprawy*. T. 2. Wr. 1952. — T. Pudłowski: W.T. Pochodzenie, dzieciństwo, młodość. *Rocz. Przemys.* 2001 z. 2. B.D.

TARNOWSKA Krystyna
1918-1991

Tłumaczka.

Urodzona 25 października 1918 w Sosnowcu; córka Włodzimierza Horko, inżyniera, i Anieli z domu Dawidon. Po śmierci ojca wyjechała w 1929 z rodziną do Warszawy, gdzie uczyła się najpierw w Gimnazjum im. M. Konopnickiej, potem w Gimnazjum H. Gepnerówny. W 1935-37 studiowała na Wydziale Politycznym Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie; przerwała studia po wyjściu za mąż za Kazimierza Tarnowskiego, adwokata (rozwód w 1967). W 1938/39 studiowała filologię polską na Uniwersytecie Warszawskim. Podczas okupacji niemieckiej przebywała nadal w Warszawie. W tym czasie rozpoczęła twórczość przekładową. Uczestniczyła w pracy konspiracyjnej AK. Aresztowana w 1942 razem z mężem w tzw. sprawie szwedzkiej, została osadzona na Pawiaku, gdzie pracowała jako posługaczka w szpitalu więziennym; w czerwcu 1943 została zwolniona. Brała udział w powstaniu warszawskim jako sanitariuszka na Starym Mieście. Po upadku powstania została wywieziona najpierw do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, potem do Ravensbrück. Na początku marca 1945 uciekła z transportu jenieckiego i do maja tegoż roku pracowała na wsi w niemieckim gospodarstwie rolnym, a po wyzwoleniu w Polskim Czerwonym Krzyżu. W październiku 1945 wyjecha-

ła do Anglii. W styczniu 1946 powróciła do Warszawy. Debiutowała w 1948 przekładem powieści A.J. Cronina „Zielone lata”. Od 1952 należała do ZLP. Publikowała przekłady m.in. w *Nowej Kulturze* (1960-63). Za przekłady z literatury angielskiej i amerykańskiej otrzymała nagrodę ZAIKS-u (1962, 1985), wydawnictwa Roy Publishers w Nowym Yorku (1964) i Polskiego PEN Clubu (1966). W 1967 wyszła za mąż za Andrzeja Konarka, filologa klasycznego i tłumacza. W 1971-77 publikowała przekłady w *Literaturze na Świecie*. W 1976 należała do sygnatariuszy „Memoriału 101”, wyrażającego protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. W 1980 weszła w skład Zarządu Głównego ZLP (w 1983 przestała należeć do Związku). W 1981 otrzymała nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Yorku. Po ogłoszeniu stanu wojennego była współorganizatorką Prymasowskiego Komitetu Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności i Ich Rodzinom. W 1989 została członkiem SPP. Zmarła 1 czerwca 1991 w Warszawie.

Przekłady

1. A.J. Cronin: Zielone lata. Powieść. Wyd. 2 [l]. Kat.: AWiR 1948, 292 s. Wyd. nast.: tamże wyd. 3 1948; wyd. 4 Pozn.: Wielkopol. Księg. Wydawn. 1949; Wwa: Pax 1955. Przedr. zob. poz. 19.
2. H.M. Fast: Niezwyciężony. [Powieść]. Wwa: KiW 1949, 280 s. Wyd. 2 Wwa: Czyt. 1954.
3. J. London: Mieszkańcy otchłani. [Powieść]. Słowo wstępne: B. Dudziński. Wwa: KiW 1950, 231 s.
4. B. Bhattacharya: Tak wiele jest głodów. [Powieść]. Wwa: KiW 1951, 238 s. Wyd. nast. Wwa: KiW 1952.
5. J. Lindsay: Opowieść o roku 1649. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1951, 621 s.
6. J. Lindsay: Stracone prawo. [Powieść]. Przeł.: ..., M. Wirpsza-Kurecka. Wwa: Czyt. 1951, 495 s.
7. H.M. Fast: Spartakus. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1954, 374 s. Wyd. nast. Wwa: Amber 2000.
8. M. Twain: Przygody Hucka. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Iskry 1955, 311 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1956, wyd. 3 1966, wyd. 4 1973 [właśc. 1974], wyd. 5 1981, wyd. 6 1983, wyd. 7 1985, wyd. 8 1988, wyd. 9 1993, wyd. 10 1995; Łódź: Akapit Press 1995.
9. D. Defoe: Fortanne i niefortanne przypadki Moll Flanders. Wedle jej własnych zapisków opisał D. Defoe. Przedm.: J. Kott. Wwa: Czyt. 1955, 375 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 3 [il] 1957, wyd. 3 pt. Fortanne i niefortanne przypadki sławetnej Moll Flanders... urodzonej w więzieniu Newgate, która w ciągu lat sześćdziesięciu (nie licząc dzieciństwa) zmienne przechodziła koleje losu [...]. Wedle jej własnych zapisków. 1984.
10. Ch. Dickens: Świerszcz za kominem. [Opowieść]. Wwa: Czyt. 1955, 125 s. Wyd. nast.: wyd. 10 z podtyt. Bajka o domowym ognisku. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1988. Przedr. oraz wyd. łącznie z Kołędą zob. poz. 20.
11. G.K. Chesterton: Żywy człowiek. [Powieść]. Przeł. Z. Jakimiak. Przeł. przejrzęła i popraw. ... Wyd. 2. Wwa: Pax 1956, 222 s.
12. A. Christie: N czy M? Piąta kolumna działa. [Powieść]. Wwa: Iskry 1956, 270 s. Wyd. 2 tamże 1992.
13. A.J. Cronin: Doktor Robert Shannon. [Powieść]. Wwa: Pax 1956, 295 s. Przedr. zob. poz. 19.
14. E.C. Gaskell: Mary Barton. Powieść. Wiersze przeł. W. Lewik. Pośl.: Z. Bauman. Wwa: Pax 1956, 471 s.
15. J. London: Księżycowa dolina. [Powieść]. Teksty poetyckie przeł. W. Lewik. Dzieła wybrane. T. 9. Wwa: Iskry 1957, 574 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1959, wyd. 3 1973, wyd. 4 1985.
16. J. London: Mieszkańcy otchłani. [Powieść]. Wiersze przeł. W. Lewik. Dzieła wybrane. T. 6. Wwa: Iskry 1957 s. 273-481.
17. J. Osborne: Miłość i gniew. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: W. Komarnicka, ... Wyst. Wwa, T. Ateneum 1957. TV 1973.
18. S. Vane: Ostatni rejs. [Utwór dramatyczny]. Kierunki 1956 nr 3-6. Wyst. Lubl., T. im. J. Osterwy 1957.
19. A.J. Cronin: Rabbie i Robert: Zielone lata; Doktor Robert Shannon. [Powieść]. Wwa: Pax 1958, 700 s. Zob. poz. 1, 13.
20. Ch. Dickens: Opowieści wigilijne: Kołęda; Dzwony; Świerszcz za kominem [poz. 10]; Bitwa o życie; Nawiedzony. [Opowieści]. Przedm.: A. Kaska. Wwa: Czyt. 1958, 529 s. Wyd. 2 tamże 1985. Wyd. osob. opowieści Kołęda: pt. Kołęda prozą, czyli opowieść wigilijna o duchu. Wwa: KiW 1968, 136 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Alfa 1987; wyd. pt. Opowieść wigilijna. Sosnowiec: Randall & Sinks 1991. Wyd. łącznie z poz. 10 pt.: Kołęda; Świerszcz za kominem. Wyd. 3 [właśc. 1] Wwa: KiW 1988, 238 s.
- Wyd. osob. opowieści Dzwony: pt. Dzwony, które dzwonią gdy odchodzi stary rok i nadchodzi nowy. Opowieść o duszkach. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1989, 129 s.
21. E. Hemingway: Mieć i nie mieć. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1958, 233 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1993; Wwa: Muza 1999.
22. R. Graves: Brązowa Antiqua. [Powieść]. Wiersze przeł. W. Lewik. Wwa: Iskry 1958, 268 s.

23. J. Osborne: Music Hall. [Utwór dramatyczny]. Przel.: ..., W. Komarnicka. Wyst. Wwa, T. Współcz. 1958.
24. L. Sterne: Życie i myśli JW Pana Tristama Shandy. [Powieść]. Przedm.: W. Chwałewik. T. 1-2. Wwa: Czyt. 1958, 415 + 370 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1974; Wwa: Prószyński i S-ka 1995; Wwa: Czyt. 2001.
Nagroda ZAiKS-u za przekład w 1962.
25. D. Thomas: Pod mlecznym lasem. [Utwór dramatyczny]. Przel.: ..., A. Nowicki. *Dialog* 1958 nr 4 s. 49-78. Wyst. Wwa, T. Powsz. 1959.
26. A. Miller: Proces w Salem. [Utwór dramatyczny]. Przel.: W. Komarnicka, ... Wyst. Wwa, T. Dram. 1959. TV 1979 (pt. Czarownice z Salem).
Wyst. też pt. Czarownice z Salem.
27. A. Miller: Widok z mostu. Sztuka w 3 aktach. Przel.: W. Komarnicka, ... Wyst. Kr., T. im. J. Słowackiego 1959. TV 1972.
28. W. Saroyan: Zabawa jak nigdy. (Sztuka w 5 aktach). Przel.: ..., A. Nowicki. *Dialog* 1959 nr 8 s. 50-94. Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże 1960. TV 1973.
29. S. Delaney: Smak miodu. Sztuka w 2 aktach, 4 odsłonach. Przel.: W. Komarnicka, ... Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże 1959. TV 1989.
30. D. Garnett: Róże miłości. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1960, 175 s.
31. E. O'Neill: Księżyc świeci nieszczęśliwym. Sztuka w 4 aktach. Przel.: ..., T. Żukowska. Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże 1960. TV 1971.
Wyst. też pt. Księżyc nieszczęśliwych.
32. M. Twain: Pod gołym niebem. [Powieść]. Wiersze przeł. W. Lewik. Wwa: Iskry 1960, 442 s. Wyd. 2 tamże 1965.
33. A. Cronin: Dziennik Północy. [Powieść]. Wwa: Pax 1961, 245 s.
34. G. Greene: Ustępny kochanek. Komedia. Przel.: ..., A. Nowicki. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1961. TV 1973.
35. E. O'Neill: Po długim dniu zapada noc. Sztuka w 2 częściach, 5 obrazach. Przel.: ..., W. Komarnicka. Wyst. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1961. Druk pt. Zmierzch długiego dnia. W: Współczesny dramat amerykański. T. 1. Wwa 1967 s. 15-157. TV 1978 (pt. Zmierzch długiego dnia).
Wyst. też pt. U kresu dnia.
36. W. Scott: Narzeczona z Lamer Moor. [Powieść]. Wiersze przeł. W. Lewik. Wwa: NK 1961, 346 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1971, wyd. 4 1979.
37. V. Woolf: Pani Dalloway. [Powieść]. Wwa: PIW 1961, 233 s. Wyd. 2 tamże 1997.
38. P. Erickson: Szop, który miał na imię Daniel. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1962, 213 s.
39. J. Morris: Drewniana miska. Sztuka w 2 aktach, 4 obrazach. Przel.: ..., A. Nowicki. Wyst. Szczecin, T. Współcz. 1962. Wyst. pt. Drewniany talerz. Adapt.: J. Bratkowski. TV 1968. Druk pt. Drewniany talerz. (Sztuka w 2 aktach, 4 odsłonach). *Scena* 1983 nr 9-12.
Wyst. też pt. Drewniany talerz.
40. J. Mortimer: Przerwa obiadowa. [Utwór dramatyczny]. TV 1962.
41. M. Lowry: Pod wulkanem. [Powieść]. Wiersze przeł. L. Marjańska. Postł.: J. Lisowski. Wwa: PIW 1963, 466 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1976, wyd. 4 1993; wyd. 5 popraw. Pozn.: Rebis 2001.
42. T. Wolfe: Spójrz ku domowi, aniele. Historia pogrzebanego życia. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1963, 582 s.
43. J. Barlow: Patrioci. [Powieść]. Pierwodr. pt. Spadochroniarze. *Tryb. Rob.* 1964 nr 295-309, 1965 nr 1-98; *Gaz. Pom.* 1965 nr 305-309, 1966 nr 1-98. Wyd. osob. pt. Patrioci. Wwa: PIW 1965, 508 s. Wyd. nast. tamże 1967.
44. E. Caldwell: Jenny. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1964, 250 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1969; wyd. 3 Wwa: KiW 1973; Prószyński i S-ka 1995.
45. R.L. Taylor: Podróż Jaimiego Mc Pheetersa. [Powieść]. Wwa: Iskry 1964 [właśc. 1965], 462 s. Wyd. 2 tamże 1975.
46. [J. Sweet] Kim: Chłopcy z Puhawai. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1965, 145 s. Wyd. 2 tamże 1971.
47. H. Read: Sens sztuki. Postł.: S. Morawski. Wwa: PWN 1965, 191 s. Wyd. 2 tamże 1982.
48. W. Scott: Piękne dziewczę z Perth. [Powieść]. Wiersze i motta spolszczył A. Nowicki. Wwa: NK 1965, 531 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1971, wyd. 3 1977.
49. H. Walpole: Książka z obrazkami. Wwa: NK 1965, 37 s.
Fragm. powieści „Jeremy and Hamlet”.
50. J. Baldwin: Głoś to na górze. [Powieść]. Wwa: Pax 1966, 280 s.
51. C. Dalton: Czółno malajskie. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1966, 101 s. Wyd. 2 tamże 1971.
52. K.A. Porter: Statek szaleńców. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1966, 534 s.
53. V. Sachs: Idee przewodnie literatury amerykańskiej. [Studia]. Wwa: PWN 1966, 167 s. Wyd. 2 uzup. przeł.: ..., F. Lyrą. Postł.: F. Lyrą. Wwa: Wiedza Powsz. 1992, 232 s.

T

54. D. Sterling: Wolni na zawsze. [Powieść]. Wwa: NK 1966, 162 s.
55. V.S. Pritchett: W jaskini lwa. Opowiadania. Wwa: PIW 1968, 263 s.
56. J. Saunders: Następnym razem zaśpiewam dla ciebie. [Utwór dramatyczny]. Przel. ... i A. Trzeciakowska. Wyst. Wwa, T. Pol. Scena T. Kameralnego 1968.
57. J. Wain: Sentymentalne pokolenie. [Utwór dramatyczny]. TV 1968.
58. N. Hawthorne: Pałac Cyrce. [Opowiadanie]. Wwa: NK 1969, 49 s.
59. C.N. Parkinson: Spisek kucyków. [Przypowieść]. Wwa: NK 1969, 169 s.
60. A. Rutgers van der Loeff-Basenau: Lawina. [Powieść]. Wwa: NK 1969, 245 s.
61. R.L. Taylor: Podróż do Matecumbe. [Powieść]. Wwa: Iskry 1969, 457 s.
62. N. Faulkner: Tajemniczy szyfr. [Powieść]. Wwa: NK 1970, 237 s. Wyd. 2 tamże 1974.
63. M. Spark: Memento mori. [Powieść]. Wwa: PIW 1970, 216 s.
64. W.C. Williams: Farmerskie córki. [Opowiadanie]. Wwa: Czyt. 1970, 357 s.
65. S. Bellow: Herzog. [Powieść]. Wiersze przel. A. Nowicki. Wwa: Czyt. 1971, 625 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Alkazar 1993; wyd. 3 popraw. i uzup. Pozn.: Rebis 2001.
W wyd. 3 fragm. nieuwzględnione we wcześniejszych wyd. w przekł. K. Kaliskiej.
66. M. Fatchen: Królowie rzeki. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1971, 152 s.
67. N. Hawthorne: Midas, złoty król. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1971, 46 s.
68. K.A. Porter: Biały koń, biały jeździec. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1971, 358 s.
69. E. Malpass: Od siódmej rano. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1972, 217 s. Wyd. nast. Wwa: RTW, Celibri 1992.
70. I. Murdoch: Dzwon. [Powieść]. Wwa: PIW 1972, 331 s. Wyd. 2 popraw. Pozn.: Rebis 2000.
71. G.B. Shaw: Cezar i Kleopatra. [Utwór dramatyczny]. TV 1972.
72. G.B. Shaw: Przed ślubem. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Komedia 1972.
73. J. Conrad: Sześć opowieści. W: J. Conrad: Dzieła. T. 11. Wwa: PIW 1973, 306 s. Wyd. nast. w: J. Conrad: Dzieła wybrane. T. 8. Wwa: PIW 1987.
74. N. Hawthorne: Opowieści z zaczarowanego lasu. Mity greckie. Przel.: ..., A. Konarek. Wwa: NK 1973, 234 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1980, wyd. 3 1987, [wyd. 4] 1988, wyd. 4 [i] 1989.
75. S. North: Wilczek. [Powieść dla młodzieży]. Przel.: ..., A. Konarek. Wwa: NK 1973, 204 s.
76. [Trzydzieści dwa] 32 współczesne opowiadania amerykańskie. Wybór i oprac. K. Zarzecki. Przel. ... Wiersze przel. Z. Kierszys. T. 1-2. Wwa: Iskry 1973, 373 + 383 s.
Opowiadania autorów: J. Baldwin, S. Bellow, G. Berrialuit, R.V. Cassill, J. Cheever, W. Van Tilburg Clark, W. Eastlake, R. Elison, G.P. Elliott, D. Fuchs, H. Gold, W. Goyen, S.A. Grau, W. Humphrey, R. Macauley, N. Mailer, W. Maxwell, A. Miller, H. Nemerov, J.C. Oates, F. Prokosch, J. Purdy, P. Roth, E. Spencer, H. Swados, J. Updike, R. Pen Warren, T. Williams, W.C. Williams, E. Wilson, R. Yates.
77. E.A. Whitehead: Alfa Beta. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Łódź, T. im. S. Jaracza 1973.
78. M. Drabble: Sezon w Teatrze Garricka. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1974, 262 s.
79. I. Murdoch: Skromna róża. [Powieść]. Wwa: PIW 1974, 343 s. Wyd. nast. Pozn.: Zysk i S-ka 1997.
80. L. Lee: Jabłecznik i Rosie. [Wspomnienia]. Wiersze przel. E. Życieńska. Wwa: Czyt. 1975, 337 s.
81. A. Lousada: Klusownicy w Serengeti. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1975, 152 s.
82. C. Compton: Cukiernia pod Pierozkiem i Wiśniami. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1976, 230 s.
83. R.F. Delderfield: Przygody Benna Gunna. [Powieść]. Wwa: Iskry 1976, 298 s.
84. I. Murdoch: Czarny książę. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1977, 720 s. Wyd. nast. Wwa: Muza 1995.
85. E.F. Stucley: Kamienica pod Magnolią. [Powieść]. Wwa: NK 1977, 232 s.
86. E.M. Forster: Droga do Indii. [Powieść]. Przel.: ..., A. Konarek. Wwa: Czyt. 1979, 513 s. Wyd. 2 Gdańsk: Atekt 1993.
87. R.L. Green: O królu Arturze i Rycerzach Okrągłego Stołu. [Legenda]. Przel.: ..., A. Konarek. Post.: A.H. Bogucka. Wwa: NK 1979, 277 s. Wyd. nast. pt. Król Artur i rycerze Okrągłego Stołu. [Wwa:] RTW 1999.
88. N. Hawthorne: Trzy złote jabłka. [Opowiadanie]. Przel.: ..., A. Konarek. [Wwa: NK] 1980, 32 s. [Wkładka do *Płomyczka* nr 18].
89. R.L. Stevenson: Wyspa skarbów. [Powieść dla młodzieży]. Przel.: ..., A. Konarek. Wyd. 9. Wwa: Iskry 1981, 215 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1986; Kat.: Książnica 1988; Wwa: Graf-Punkt, Migo 1994; wyd. 11 Wwa: Iskry 1994.
Wyd. wcześniejsze w przekł. J. Birkenmayera.
90. Listy Ellen Terry i Bernarda Shaw. Oprac. Ch.St. John. Wwa: PIW 1981, 491 s.
91. S. Bellow: Dar Humboldta. [Powieść]. Przel.: ..., A. Konarek. Wwa: Czyt. 1982, 545 s.

92. S. Bellow: Henderson, król deszczu. [Powieść]. Wwa: PIW 1983, 344 s. Wyd. 2 Olsztyn, Wwa: In Focus 1992.

93. C. Richter: Światło w lesie. [Powieść dla młodzieży]. *Świat Młodych* 1984 nr 17-44. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1985, 126 s.

94. Baśnie i legendy szkockie. Oprac.: B. Ker Wilson. W: Baśnie i legendy Wysp Brytyjskich. Wwa: NK 1985 s. 48-119.

95. J. Schaefer: Kanion. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1986, 220 s.

96. P.L. Travers: Mary Poppins na ulicy Czereśniowej. [Opowiadanie]. Przeł.: ..., A. Konarek. Wwa: NK 1987, 77 s. Wyd. nast.: Londyn: Puls 1994, tamże 1995.

Wyd. łącznie z poz. 98 pt. Mary Poppins na ulicy Czereśniowej i Numer Osiemnasty. Wwa: Świat Książki 1997, 139 s.

Cz. 5 cyklu; cz. 1 w przekł. I. Tuwim.

97. M. Twain: Feralny krążek. [Opowiadanie]. Wwa: Iskry 1987, 71 s.

98. P.L. Travers: Mary Poppins i Numer Osiemnasty. [Opowiadanie]. Przeł.: ..., A. Konarek. Wwa: NK 1991, 68 s. Wyd. nast. Londyn: Puls 1995. Wyd. łącznie z Mary Poppins na ulicy Czereśniowej zob. poz. 96.

99. I. Berlin: Jeź i lis. Esej o pojmowaniu historii u Tolstoja. Słowo wstępne: J. Brodski. Przeł.: A. Konarek, H. Krzczkowski, ... Wwa: Aletheia, Pavo 1993, 119 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 1989. — SWPP 2 (E. Głębička). — PP (E. Głębička).

G. Sinko: Przekłady. Literatura angielska. *Rocz. Lit.* 1956, wyd. 1957 (rec. przekł.: E.G. Gaskell: Mary Barton). — Cz. Miłosz: Dziariusz paryski. Poor Yorick. *Kultura*, Paryż 1960 nr 3 (rec. przekł.: L. Sterne: Życie i myśli JW Pana Tristama Shandy). — B. Madajczyk: Tłumacz — literatura — odbiorca. *Dz. Balt.* 1974 nr 47. — A. Trzeciakowska: K.T.-K. (1918-1991). *Tyg. Pousz.* 1991 nr 26.

E.G.

TATARKIEWICZ Anna ur. 1921

Podpisywała teksty i przekłady też: Jakubiszyn-Tatarkiewiczowa.

Pseud.: A.J., A.J.-T., A.T.; A. Tat.; aj; aj.; (aj); Ama; (an); An; Arbitr elegantiarum; Sekretarz Tow. Anonimowych Adoratorów Bolesława Prusa.

Krytyk literacki, tłumaczka.

Urodzona 18 marca 1921 we Lwowie; córka Mikołaja Jakubiszyna, rolnika, i Jadwigi z Romanowskich. Wczesne dzieciństwo spędziła w majątku rodziny matki Olchowa pod Zaleszczykami, administrowanym przez ojca. Od 1936 uczęszczała do Gimnazjum i Liceum ss. Sacré-Coeur we Lwowie; w 1939 zdała maturę. Po wybuchu II wojny

światowej nadal przebywała we Lwowie, zajętem przez ZSRR; w 1939-41 studiowała filologię romańską na Państwowym Uniwersytecie Ukraińskim im. I. Franki. W czasie okupacji niemieckiej przebywała w 1942-44 we wsi Malinówka pod Sokalem. Po wkroczeniu wojsk radzieckich wiosną 1944 została zmobilizowana i skierowana do pracy w redakcji gazety 1. Armii Wojska Polskiego *Głos Żołnierza* (wyd. do czerwca 1944), a następnie do wydawanego przez Główny Zarząd Polityczno-Wychowawczy Wojska Polskiego pisma *Polska Zbrojna* (wyd. od stycznia 1945 w Lublinie). Od lutego 1945 przebywała wraz z redakcją tego dziennika w Łodzi, a od 1946 w Warszawie. Debiutowała w 1945 felietonem pt. „Targowa zmartwychwstała”, opublikowanym na łamach *Życia Warszawy* (nr 24; podp. A.J.). W tymże roku zamieściła w *Polsce Zbrojnej* pierwszy przekład pt. „Wspomnienia Francuza — więźnia Majdanka” (T.J. Faure'a; nr 31; podp. A.J.), wiersz pt. „Nad Nissą” (nr 143) i opowiadanie pt. „Powrót do zdrowia” (nr 170). W piśmie tym ogłaszała następnie liczne artykuły, wiersze, opowiadania, felietony, recenzje teatralne, tłumaczenia z języka francuskiego i rosyjskiego (podp. także: A.J., aj, aj., (aj), (an)). Równocześnie studiowała romanistykę na Uniwersytecie Warszawskim. W 1946 przebywała na trzymiesięcznym stypendium we Francji. W 1948 uzyskała magisterium. W 1948-50 pełniła funkcję kierownika działu kulturalnego *Polski Zbrojnej*; w redakcji tego dziennika pracowała do 1951 (także po zmianie tytułu na *Żołnierz Wolności*; tu też publikowała artykuły, recenzje filmowe i przekłady). Została członkiem Związku Dziennikarzy RP, następnie SDP (w 1950-51 członek zarządu klubu recenzentów teatralnych i filmowych). Artykuły, tłumaczenia i recenzje drukowała też w *Kulturze i Życiu* (1949-50, 1956-58; podp. także: A.J., (aj), (an)) i *Nowej Kulturze* (1950-62). W 1951 wyszła za mąż za Krzysztofa Tatarkiewicza, matematyka, i przeniosiła się do Lublina. Zajęła się głównie pracą przekładową. Współpracowała z tygodnikiem *Kamena* (tu w 1953, 1955-65 liczne artykuły i recenzje teatralne podp. także: A.J.-T., A.T., (aj.), Ama, An). Od 1953 należała do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Recenzje książkowe publikowała także na łamach *Kwartalnika Neofilologicznego* (1957-62, 1968; także podp. A.T.). W 1961 otrzymała nagrodę MRN w Lublinie. W 1962 powróciła na stałe do Warszawy. Rozpoczęła, jako krytyk literacki, teatralny i filmowy, współpracę z czasopismami: *Film* (1964-85, z przerwami), *Polityka* (od 1964, także podp.: A.T., A. Tat.), *Współczesność* (1965-70, artykuły i przekłady), *Życie Literackie* (1965-69, 1977-80, artykuły i przekłady), *Więź* (1966-76, artykuły i recenzje), *Kino* (1969-70, 1972, 1974, 1983, 1988-89), *Kultura* (1969, 1972-81), *Tygodnik Kulturalny* (1970-

-74; w 1973-74 cykl pt. „Zaproszenie do kina”), *Tygodnik Powszechny* (1970-93, z przerwami, artykuły i recenzje filmowe). W 1969-2002 należała do zespołu redakcyjnego tygodnika *Forum*. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1956) oraz Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (2000). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Stendhal. [Monografia]. [Wwa:] Czyn. 1949, 51 s.
2. Teatr francuski od 1789 do 1848 r. W: *Teatr krajów zachodniej Europy XIX i początku XX wieku. Cz. 2*. Wwa: PWN 1956, 159 s.

Podp.: A. Jakubiszyn-Tatarkiewicz. — Skrypt dla szkół wyższych.

3. W labiryncie. Szkice literackie. Wwa: LSW 1974, 270 s.

Zawartość: Z daleka: Powrót Kordelii [dot. W. Shakespeare: Król Lear]; Spór o „Mizantropa” [Moliere]; Czytanie Conrada; Od strony Prousta [dot. W poszukiwaniu straconego czasu]; Wokół „Ulissesa” [J. Joyce’a]; Visconti contra Mann? [dot. filmu Zmierch bogów]; Pasje według Faulknera; Między „Balkonem” [J. Geneta] a „Koniokrądem” [W. Faulknera]; Sprawa Józefa K. [F. Kafka]. — Z bliska: O „Weselu” [S. Wyspiańskiego] inaczej; Czytajmy „Faraona” [B. Prus]; Bez dorosłych [dot. bohatera młodzieżowego]; Róża i Barbara [dot. „Cudzoziemki” M. Kuncewiczowej i „Nocy i dni” M. Dąbrowskiej]; Antywieszac [dot. W. Gombrowicz: Ferdynand]; Nasze mity powszednie [rec.: K.T. Toepflitz: Mieszkańcy masowej wyobraźni]; Naoczni świadkowie [dot. twórczości T. Borowskiego]; Jak być sobą; Ku przemienionym kołodziejom [dot. literatury współczesnej].

4. Gra w inteligencję. [Szkice literackie i filmowe]. Białystok: Łuk 1994, 220 s.

Zawartość: Gra w inteligencję. (Zamiast wstępu). — Od strony słów: Twórcza wierność: Od Soplców do Ślimaka; Ciura Onufry i jego pan [dot. A. Fredro: Trzy po trzy]; Ten poczciwy stary Rzecki; „...Rzopion się nad nimi los...”; O duchu, księciu i upiornach [dot.: J.M. Rymkiewicz: Dwór nad Narwią; Wielki książę]; Czytając Iwaszkiewicza; Synowie na tandemach [dot.: J. Kornhauser, A. Zagajewski: Świat nie przedstawił; W. Karpiński, M. Król: Sylwetki polityczne XIX wieku]; Awans i etos; Los Szymona [dot.: W. Myśliwski: Kamień na kamieniu]; „Sam jeden przeciw całej chmarze...” [dot.: W. Myśliwski: Drzewo]; Pod słońcem Dionizosa. (Szkic do portretu Nietzschego); Tajemnica Stawrogina [dot. F. Dostojewski: Biesy]; Tuan Kuba [dot.: J. Conrad-Korzeniowski: Młodość, Jądro ciemności; Lord Jim; Los]; Faulkner krzepi, ale jak? — Od strony obrazów: Pani Barbara [dot. filmu i powieści M. Dąbrowskiej: Noce i dni]; Uwaga: Jęk [dot. filmów: Spirala; Szpital Przemienienia; Roman i Magda]; O błędnym kole [dot. wystawy „Romantyzm i romantyczność w sztuce polskiej XIX i XX w.”]; Smuga światła [dot. filmu Smuga cienia]; Mistrz czy kusiciel [dot. filmu Dyrigent]; „...I nie wódz nas na pokuszenie” [dot. filmów: Tess; Konopielka; Rys]; Powroty Tadeusza Borowskiego; Spór o „Las meninas” [dot. obrazu D. Velasqueza: Rodzina Filipa IV oraz artykułu M. Foucault: Spór o Las meninas].

Przekłady

1. J. Friedland: Skarby Salonik. Opowiadanie. Wwa: Prasa Wojsk. 1949, 41 s.

2. [L.] Saurel: Generał Hoche. [Powieść]. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 210 s.

3. E. Kazakiewicz: Starzy znajomi. [Reportaż]. Wwa: MON 1951, 61 s.

4. M. Maricz: Zorza polarna. [Powieść]. T. 1-2. Wwa: Prasa Wojsk. 1951, 379 + 485 s. Wyd. 2 t. 1-3 Wwa: MON 1952.

5. M. Zalka: Doberdo. Powieść. Wwa: MON 1951, 244 s.

6. B. Zawadzki: Pięć lat za oceanem. Wspomnienie z Kanady. Wwa: MON 1951, 86 s.

7. W. Ketlińska: Błokada. Powieść. Wwa: MON 1952, 646 s. Wyd. masowe t. 1-3 Wwa: MON 1954; wyd. 3 t. 1-2 tamże 1956-1957.

8. L. Nikulin: Rok 1813. [Powieść]. Wwa: MON 1952, 451 s.

9. A. Kalinin: Czerwony sztandar. [Powieść]. Wwa: MON 1953, 459 s. Wyd. 2 t. 1-2 tamże 1954.

10. D.N. Miedwiediew: Silni duchem. Powieść. Wwa: MON 1953, 465 s.

11. A.L.G. de Staël-Holstein: Wybór pism krytycznych. Przeł. i oprac. [oraz wstępem opatrzyła] ... Wr.: Ossol. 1954, LXXXIII, 179 s. *BN II*, 49.

12. K.A. Sainte-Beuve: Wybór pism krytycznych. Przeł. i oprac. [oraz wstępem opatrzyła] ... Wr.: Ossol. 1957, XCIII, 481 s. *BN II*, 107.

13. S.L. Mercier: Obraz Paryża. Wybór, tłum., oprac. i wstęp ... Wwa: PIW 1959, 349 s.

14. J. Bouissounouse: Julia de Lespinasse. [Biografia]. Wwa: PIW 1960, 350 s.

15. A. Dumas: Pamiętniki. Wybór i tłum. ... Wwa: Iskry 1960, 315 s.

16. J.B. Louvet de Couvray: Przygody miłosne kawalera de Faublas. [Powieść]. Skrótu dokonała i przeł. ... Wwa: PIW 1961, 512 s.

17. Powiastki uczesne a swawolne. Wybór francuskiej literatury narracyjnej XV i XVI w. Wybór i wstęp oprac. K. Kasprzyk. Przeł. ... Wiersze przeł. R. Kołoniecki. Wwa: PIW 1963, 221 s.

18. J. de La Bruyère: Charaktery, czyli obyczaje naszych czasów. [Rozważania]. Poprzedzone szkicami: A. Barthes: La Bruyère od mitu do literatury; Ch.A. Sainte-Beuve: Charaktery La Bruyère’a. Wwa: PIW 1965, 425 s.

19. J.M.G. Le Clezio: Protokół. [Powieść]. Wwa: PIW 1965, 257 s.

20. G. Perec: Rzeczy. Historia z lat sześćdziesiątych. [Powieść]. Wwa: PIW 1967, 129 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: KiW 1982; Wwa: PIW 1993, wyd. 2 (!) tamże 1997.

21. Arcydzieła francuskiego Średniowiecza. Wybór: M. Żurowski. Przeł.: T. Żeleński (Boy), ... Red. nauk., wstęp i przyp.: Z. Czerny. Wwa: PIW 1968, 781 s. W tłum. A.T.: M. de France: Opowieści; Ch. de Troyes: Perceval z Walii, czyli opowieść o Graalu.

22. M. Eliade: Sacrum, mit, historia. Wybór ese-
jów. Wyboru dokonał M. Czerwiński. Wstęp: B. Mo-
liński. Wwa: PIW 1970, 309 s. Wyd. nast. tamże:
wyd. 2 1974, wyd. 3 1993.

23. J. Faure-Cousin: Żegnaj Berto. [Powieść].
Wwa: PIW 1970, 114 s.

24. M. Khair-Eddine: Agadir. [Powieść]. Wstęp
i przyp.: F. Bocheński. Wwa: PIW 1970, 129 s.

25. B. Clavel: Owoce zimy. [Powieść]. Wwa: Czyt.
1971, 492 s.

26. R. Caillois: Żywiol i ład. [Eseje]. Wybór:
A. Osęka. Przedm.: M. Porębski. Wwa: PIW 1973,
471 s.

27. G. Bachelard: Wyobrażenia poetycka. Wybór
pism. Wybór: H. Chudak. Przel.: H. Chudak, ...
Przedm.: J. Błoński. Wwa: PIW 1975, 439 s.

28. A. Malraux: Głowa z obsydianu. [Rozmowy
z P. Picasso]. Post.: R. Caillois. Wwa: PIW 1978,
176 s.

29. Madame de Sévigné: Listy. Wybór: W. Kar-
piński. Przel.: M. Mroziński, ... Wstęp i przyp.:
M. Mroziński. Wwa: PIW 1981, 418 s.

30. A. Malraux: Przemijanie a literatura. [Szkice].
Wwa: PIW 1982, 181 s.

31. R. Caillois: Człowiek i sacrum. [Eseje]. Przel.:
..., E. Burska. Wwa: Volumen 1995, 214 s.

32. R. Caillois: Gry i ludzie. [Eseje]. Przel.: ...,
M. Żurowska. Wwa: Volumen 1997, 180 s.

33. Chrétien de Troyes: O królu Arturze i ryce-
rzach Okrągłego Stołu, czyli opowieść o Graalu.
Wr.: Siedmioróg 1997, 133 s.

Prace redakcyjne

1. A.R. Lesage: Turcaret, czyli finansista. Kome-
dia w 5 aktach. Przel. T. Boy-Żeleński. Wstęp,
przeł. „Krytyki” i oprac. ... Wr.: Ossol. 1951, XLII,
128 s. *BN II*, 43.

2. A.L.G. de Staël-Holstein: Korynna, czyli Włochy.
[Powieść]. Przel.: Ł. Rautenstrauchowa, K. Kit-
te. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1962, 572 s. *BN II*, 131.

3. F.R. Chateaubriand: René. [Powieść]. Przel.
T. Boy-Żeleński. Wybór fragm. tłum. i oprac. ...
Wr.: Ossol. 1964, LVII, 65 s., *BN II*, 148.

4. J.-P. Sartre: Czym jest literatura? Wybór szkic-
ców krytycznoliterackich. Wybór: ... Przel. J. Lale-
wicz. Wstęp: T.M. Jaroszewski. Wwa: PIW 1968,
454 s.

Zob. nadto Przekłady poz. 11-13, 15, 16.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956, ok. 1970, 2001. – SWPP 1.
[W labiryncie.] J. Bakanac: Literatura jako przypowieść.
Nowe Książ. 1974 nr 22; L. Bugajski: Świąteczko w labiryncie.
Twórczość 1975 nr 3; J. Zieliński: Nic Ariadny. *Mies. Lit.* 1975
nr 9. – [Gra w inteligencję.] M. Jentys: Demistyfikacje A.T.

Sycyna 1995 nr 15/16; K. Masłoń: Kultura otwartych drzwi.
Rzeczpospolita 1995 nr 181; T. Olszewski: Inteligentna gra.
Wiad. Kult. 1995 nr 6; S. Rosnowski: Gra z inteligencją. *Poli-
tyka* 1996 nr 15. – H. Kowalik: Feministka ze szpiłką w dło-
ni. *Przegląd* 2001 nr 34.

M.K.-K.

TCHÓRZEWSKI Andrzej Janusz
ur. 1937

Pseud.: A.T.; Andrzej Janiak; Andrzej Rogala; at; (at); AT;
(atem); ATEM; J.A.T.; Prof. Jasio Wszeczhronny; r.a.; Stryjec.
Poeta, publicysta, tłumacz.

Urodzony 16 maja 1937 w Lublinie; syn Jozefa
Tchórzewskiego, lakiernika, i Zofii z domu Li-
mek. Podczas okupacji niemieckiej przebywał wraz
z rodzicami w Rumunii (1939-42), następnie na
Lubelszczyźnie. Po wojnie mieszkał w Lublinie
i uczęszczał do Gimnazjum i Liceum im. J. Zamoj-
skiego. Od 1951 należał do Koła Młodych Oddzia-
łu Lubelskiego ZLP. W 1954 zdał maturę i rozpo-
czął studia filozoficzne na Katolickim Uniwersyte-
cie Lubelskim (KUL). Po roku przeniósł się na Wy-
dział Dziennikarski Uniwersytetu Warszawskiego
(UW), tu studiował do 1959 z dwuletnią przerwą
na służbę wojskową (1957-58). Debiutował w 1955
wierszami ogłoszonymi na łamach lubelskich cza-
sopism: dodatku tygodniowego do *Sztandaru Lu-
du* pt. *Kultura i Życie* oraz miesięcznika *Kamena*
(tu w nr 5/7 wiersz pt. „Festiwalowy list do mło-
dych poetów”, uważany przez autora za właściwy
debiut literacki); z pismami tymi współpracował
następnie do 1969. W 1956 otrzymał Warszawską
Nagrodę Literacką Młodych. Wiersze i przekłady
publikował także w *Kierunkach* (od 1956) oraz we
Współczesności (1957-63). Był członkiem warszaw-
skich studenckich grup literackich: Fedymet (1957)
i Profile (1958-59). W 1959/60 ponownie studio-
wał na Wydziale Filozoficznym KUL, a następnie
filozofię i socjologię na UW; w 1966 uzyskał magi-
sterium z socjologii przemysłu. Za twórczość po-
etycką otrzymał wiele nagród, m.in. w 1959 i 1960
I i III nagrodę na Łódzkich Wiosnach Poetów.
W czasie studiów, od 1963 pracował zawodowo ja-
ko tłumacz, początkowo w Centralnym Laborato-
rium Poligraficznym w Warszawie, następnie w re-
dakcji tygodnika *Mysł Społeczna* (1965). W 1966-
-68 przebywał w Stanach Zjednoczonych. Po po-
wrocie podjął pracę w Zespole Programów dla Za-
granicznej Polskiego Radia. Kontynuował współpracę
z tygodnikiem *Kierunki* (w 1967-69 także recenzje
pod pseud.: Andrzej Janiak, Andrzej Rogala, ATEM).
W 1972 nawiązał stałą współpracę z miesięczni-
kiem *Poezja* (tu też od 1978 noty i sprawozdania
pod pseud.: AT, (atem), ATEM). W 1978-79 miesz-
kał w Łomży, po czym wrócił do Warszawy. Od
1979 był kierownikiem działu krytyki w *Poezji*.
W 1980-83 zamieszczał w łomżyńskim tygodniku
społecznym *Kontakty* cykl felietonów pt. „Kwiatek

do kontusza" (podp. Stryjec). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wnętrze kwiatu. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1960, 80 s.

2. Dłoń dotyku. [Wiersze]. Wwa: Pax 1963, 99 s.

3. Wosk na ucztę. [Wiersze]. Lubl.: WŁubel. 1969, 67 s.

Zawiera też przekł. poezji hiszp. autorów: R. Alberti, A. Ganivet, J. Guillel, B. Hidalgo, A. Machado.

4. Broń w rękę. [Utwór dramatyczny]. Powst. przed 1972.

Inf. [S. Marczak-Oborski] SMO. *Now. Teatr.* 1972 nr 6.

5. Prostota. [Wiersze]. Lubl.: WŁubel. 1980, 57 s.

6. Reportaż z wieży babel. [Wiersze]. Wwa: PIW 1981, 82 s.

7. Rok święty. [Wiersze]. Wwa: KAW 1986, 63 s.

8. Wielki Nemuru. [Dla młodzieży]. Wwa: Exlibris 1990, 31 s.

9. Haiku. [Wiersze]. Wwa: Pol. Ofic. Wydawn. 1999, 50 s.

Przekłady

1. M. Dżawaszwili: Biały kofnierzyk. [Powieść]. Przekł. z oryginału gruz. Wwa: Pax 1976, 175 s.

2. O. Korabielnikow: Muśnięcie skrzydeł. [Powieść]. Wwa: Współpraca 1989, 301 s.

Praca redakcyjna

1. Zapomniany romantyk. Red. ... *Poezja* 1983 nr 11/12.

Numer poświęcony twórczości T. Olizarowskiego.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1966. – Wywiad: Między rozumem a sercem. Rozm. D. Sidorski. *Gaz. Współcz.* 1979 nr 27.

SWPP 2 (B. Winkłowa). – PP (B. Winkłowa).

[Wnętrze kwiatu:] B. Biernacka: Wrażliwość manieryczna. *Nowe Książ* 1960 nr 21; R. Danecki: Sentymentalizm za szkłem. *Współczesność* 1960 nr 22; S. Jończyk: Kompozycje liryczne. *Kierunki* 1960 nr 41; W. Tkaczuk: Świat postanowiony. *Kamena* 1960 nr 21; B. Ostromecki. *Twórczość* 1961 nr 7. – [Wosk na ucztę:] K. Nowicki: Na jawie znaczeń. Szukając zgody słowa z czasem. *Nowe Książ* 1969 nr 21; A. Turczyński. *Poezja* 1969 nr 10. – A. Ogrodowczyk: Nic albo nic. *Poezja* 1982 nr 9 [rec.: Reportaż z wieży babel]. – [Rok święty:] D.T. Lebiada: Sacra conversazione. *Nowe Książ* 1987 nr 1; T. Piekło: Polski poeta w Rzymie. *Życie Przemys.* 1987 nr 6. – S. Stanik: „Sprawą poetów jest budować mosty”. *Kierunki* 1989 nr 27.

J.Z.

TEMERIUŚ Elżbieta

zob. SARNOWSKA-TEMERIUŚ Elżbieta

TEMPKA Zygmunt

zob. NOWAKOWSKI Zygmunt

TEMPSKI Stanisław

zob. ESDEN-TEMPSKI Stanisław

TEPA Jerzy 1908-1992

Pseud.: J. Leski.

Dramatopisarz.

Urodzony 24 kwietnia 1908 we Lwowie; syn Włodzimierza Tepy, farmaceuty, oficera, i Antoniny z domu Lichten. Ukończył Zakład Naukowo-Wychowawczy oo. Jezuitów w Bąkowie pod Chyrowem, następnie wyjechał do Paryża, gdzie studiował w École des Hautes Études Commerciales. W tym czasie zaczął publikować w paryskiej prasie artykuły, recenzje teatralne oraz drobne tłumaczenia. Po powrocie do kraju w 1929 zamieszkał we Lwowie i do 1939 pracował w rozgłośni lwowskiej Polskiego Radia, początkowo jako spiker, a następnie jako kierownik programowy. W 1929 otrzymał pierwszą nagrodę w Narodowym Konkursie Speakerów Radiowych. W tym czasie publikował artykuły i recenzje w *Szczenie Lwowskiej* (1932/33), *Ilustrowanym Kurjerze Codziennym* (1933, 1937) i *Kurjerze Warszawskim* (1933). Jako dramatopisarz debiutował w 1933 sztuką „Fräulein Doktor”; po jej sukcesie nawiązał kontakty z licznymi teatrami zagranicznymi, m.in. z paryskim Théâtre de l'Odéon i Théâtre des Ambassadeurs. W tymże roku ożenił się z Janiną Heleną Kuciak, urzędniczką. Po wybuchu II wojny światowej przedostał się z żoną do Francji. W Paryżu pracował w Polskim Radiu na Obczyźnie jako komentator i korespondent wojenny. Po klęsce Francji w 1940 wyjechał do Portugalii, gdzie przebywał krótko w obozie pod Lizboną. W 1941 przedostał się do Stanów Zjednoczonych i zamieszkał w Nowym Jorku. W tymże roku był współzałożycielem, a następnie współredaktorem biuletynu *Tygodniowy Serwis Literacki – Kola Pisarzy z Polski*, przekształconego w grudniu (od nr 6) w *Tygodniowy Przegląd Literacki Kola Pisarzy z Polski*, który w 1943-47 był wydawany pt. *Tygodnik Polski*. W pismach tych publikował swoje artykuły. W tym czasie został współpracownikiem nowo utworzonego Polskiego Centrum Informacji (Polish Information Centre). Był wieloletnim pracownikiem radia Głos Ameryki, w związku z tym przeniósł się do Arlington pod Waszyngtonem (do czasu przejścia na emeryturę w 1975). W 1949 otrzymał amerykańskie obywatelstwo. W 1954 ukończył School of Radio Technique Television Studios w Nowym Jorku. Artykuły i recenzje publikował w londyńskich *Wiadomościach* (1959-67) i nowojorskim *Tygodniu Polskim* (1974-75). Był członkiem Fundacji Kościuszkowskiej i Polish Institute of Arts and Sciences in America. W 1975 powrócił do Nowego Jorku, w 1987 prze-

niósł się do córki, do Rochester. Zmarł 12 września 1992 w Rochester.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Fraülein Doktor. Faktomontaż prawdziwy w 6 obrazach z epilogiem. Praprem. Lw., T. Wielki 1933. Radio 1935. TV 1975.*

Przekł.: franc.: Wyst. Paryż, T. l'Aténée przed 1939 (inf. Cz. Halskiego *Dz. Pol.*, Nowy Jork 1992 z 22 IX), — j. i d y s z.: [Przeł.] I. Kamińska, Wyst. Lubl. 1934, — rum.: Wyst. Bukareszt ok. 1933, — słowac.: Wyst. Brno ok. 1933.

2. *Dyktator. Pomysł do scenariusza w 3 aktach z prologiem. Powst. 1934. Druk fragm. prologu. Sygnały 1934 nr 10/11 s. 8.*

Przekł.: czes., hiszp., włos. (inf. Cz. Halskiego *Dz. Pol.*, Nowy Jork 1992 z 22 IX).

3. *Ivar Kreuger. Film sceniczny w 3 aktach. Praprem. Lw., T. Wielki 1934. Druk fragm. pt. Ostatnia noc Ivara Kreugera. Fantana 1938 nr 1.*

4. *Joanna de la Motte. [Utwór dramatyczny]. Druk fragm. [antraktu i obrazu VI] *Luów Lit.* 1937 nr 7.*

5. *Na polskiej antenie. [Szkice z zakresu radiofonii]. Lw.: PWKS 1938, 171 s.*

Zawartość: Istota i dzieje wynalazku; Radiofonia polska; Zwiędzamy rozgłośnię i stację nadawczą; Radio w służbie miłosierdzia; Piszę do mikrofonu.

Stuchowska radiowe zob. poz. 1 oraz m.in.: Alohe — dziewczyna z wyspy, Radio 1932. — *Sprawa Lansena*, Radio 1936. — *Dziwy w Kaczanowie*, [Współaut.:] Z. Lipczyński, Radio 1937. — *Komers na poddaszu*, [Współaut.:] Z. Lipczyński, Radio 1937.

OPRACOWANIA (wybór)

Inf. córki B. Tępa Lupack. — SWPP 1.

[*Fraülein Doktor*:] A.K. Wójcicki: Europejski sukces debiutu polskiego dramaturga. *Gaz. Lit.* 1932/1933 nr 8; T. Boy-Zełęński. *Il. Kur. Codz.* 1933 nr 157, przedr. w tegoż: *Reflektorem w serce*. Wwa 1934, Pisma. T. 25, Wwa 1968; K. Irzykowski: *Dramat w teatrze. Roczn. Lit.* 1933, przedr. w tegoż: Pisma. (Pisma teatralne. T. 3). Kr. 1995; J. Koller: *Wieczory w teatrze. Dz. Pozn.* 1933 nr 100; W. Rzymowski: *Faktomontaż prawdziwy w 6 obrazach. Jeszcze jeden epilog wojny. Kur. Poranny* 1933 nr 154; [A. Slonimski] as. *Wład. Lit.* 1933 nr 27. — [Ivar Kreuger:] T. Boy-Zełęński. *Il. Kur. Codz.* 1934 nr 48, przedr. w tegoż: *Romanse cieniów*. Wwa 1935, Pisma. T. 25, Wwa 1968; K. Irzykowski: *Dramat. Roczn. Lit.* 1934, przedr. w tegoż: Pisma. (Pisma teatralne. T. 4). Kr. 1997; [A. Slonimski] as. *Wład. Lit.* 1934 nr 8, przedr. w tegoż: *Gwałt na Melpomenie*. Wwa 1982; W. Syruczek: *Z teatrów stołecy. Tyg. Il.* 1934 nr 9; K. Wierzyński. *Gaz. Pol.* 1934 nr 46. — A. Janiewska: *Nowa sztuka T. Dz. Pol.* 1937 nr 50 [rec.]; *Joanna de la Motte*. — [S.W. Balicki] s.w.bał. *Il. Kur. Codz.* 1938 nr 296 [rec.: Na polskiej antenie]. — A. Marczyński: *Losy artystów polskich w USA. Przekrój* 1957 nr 641 [m.in. o J.T.]

J.Z.

TERLECKI Olgierd 1922-1986

Pseud.: (F.u.): Jerzy Ort; lg.; (o); (O); o.m.t.; o.t.; (o.t.); O.T.; (O.T.); O.Ter.; (O.Ter.); (Ol.Ter.); olg.; (olg.). (olg.); Olg.;

(Olg.); (Olg.); (olt); (ot); Ot; (OT); Paweł Podhorecki; pryh; (rd); Ryszard Kotowski; Seweryn Radomski; (t); (l.); T.; t.o.; T.O.; (ty); (to); TR; uff; Witold Lechocki; (wrr); Zastępca. Prozaik, krytyk literacki, publicysta.

Urodzony 18 października 1922 w Oleszycach pod Lubaczowem; syn Mieczysława Terleckiego, urzędnika kolejowego, i Stanisławy z Fiutowskich, nauczycielki. Mieszkał z rodzicami w Jaworowie pod Lwowem i tam też uczęszczał do Państwowego Gimnazjum. Po wybuchu II wojny światowej, jako członek plutonu ochotniczego przy kompanii zapasowej 40. Pułku Piechoty, walczył we wrześniu 1939 z Niemcami pod Wereszycą. Następnie przebywał na terenach zajętych przez ZSRR. W lutym 1940, podczas próby nielegalnego przekroczenia granicy rumuńskiej (z zamiarem dotarcia do wojsk polskich we Francji), został zatrzymany przez radziecką straż graniczną i zesłany do obozu pracy w Kandałakszy na półwyspie Kola. Później odbywał karę także na północnym Uralu. Amnestionowany w lipcu 1941 po podpisaniu układu Sikorski-Majski, udał się na południe, w rejon Orenburga i wstąpił do 17. Pułku 6. Dywizji Piechoty. Po ukończeniu szkoły podchorążych w Szachriszabz (na terenie republiki uzbeckiej) został przydzielony do 7. Pułku Artylerii Przeciwlotniczej i razem z tą jednostką ewakuowany w 1942 na Bliski Wschód, do Iranu, a potem Iraku, Palestyny i Egiptu. Od końca 1943, jako żołnierz 2. Korpusu Polskiego, brał udział w kampanii włoskiej; uczestniczył m.in. w bitwie pod Monte Cassino oraz w walkach na północ od Ankony, gdzie został ranny. Za zasługi na polu walki został odznaczony m.in. Krzyżem Walecznych (1944), Krzyżem Zasługi z Mieczami (1944), Krzyżem Monte Cassino (1944), brytyjskim odznaczeniem Italy Star (Gwiazda Italii; 1945). Skierowany w styczniu 1945 do Alessano na południu Włoch, kontynuował naukę w utworzonej dla żołnierzy polskich szkole średniej zwanej Kursami Maturalnymi nr 1. W tymże roku debiutował jako prozaik utworem pt. „Majowe wspomnienie”, zamieszczonym w szkolnym piśmie *Prosto z lauy* (Bari, nr 9). W lutym 1946 zdał maturę i wkrótce potem rozpoczął służbę w redakcji *Gazety Żołnierza*, wydawanej przez 2. Korpus Polski (początkowo jako *desperowicz*, a potem do sierpnia 1946 — *felietonista*). Następnie został przeniesiony do Anglii i tam w 1947 zdemobilizowany (w stopniu kaprała podchorążego). W listopadzie 1947 powrócił do Polski i zamieszkał w Krakowie. Ożenił się z Janiną Działową. Jako krytyk literacki debiutował w 1948 recenzją pt. „Reportaż z jednego życia”, dotyczącą książki Janiny Broniewskiej „O człowieku, który się kulom nie kłaniał”, ogłoszoną w dodatku *Dziennika Polskiego* pt. *Dziennik Literacki* (nr 27). W tymże roku, po rezygnacji z podjętych wcześniej studiów dzien-

T

nikarskich, wszedł w skład zespołu redakcyjnego *Dziennika Polskiego* (najpierw jako depešowicz, potem felietonista, reportażysta i kierownik działu kulturalnego); publikował tu recenzje literackie i teatralne oraz przekłady z języka rosyjskiego; współpracę z tym pismem kontynuował także po wykluczeniu w 1951, ze względu na wojenną przeszłość, z zespołu redakcyjnego (do 1969; m.in. w 1964-69 stała rubryka recenzji „Książki”; podp. też: (O.T.), (ot), t). Nadal zamieszczał utwory w dodatku tygodniowym tej gazety, do 1950 pt. *Dziennik Literacki*, a następnie pt. *Od A do Z* (1951-56; podp. też: O.T., (ot)); dodatek ten redagował przez kilka miesięcy w 1951. W tymże roku został członkiem ZLP. Rozwijał twórczość prozatorską; pisał opowiadania i powieści. Pracował krótko w rozgłośni krakowskiej Polskiego Radia, gdzie przygotowywał audycje dla działów literackiego i młodzieżowego oraz był autorem słuchowisk. W 1952 nawiązał współpracę z *Życiem Literackim*, a w 1955 został kierownikiem działu zagranicznego tego pisma; zamieszczał tu m.in. cykle felietonów: w 1958 pt. „Pierskie Oko”, w 1960 pt. „Marginesy”, w 1967-71 pt. „Szpalty szczerości” (podp. też: (f.u.), (o), (O), o.m.t., o.t., O.T., (O.T.), ołg., (ołg.), Ołg., (Ołg.), (olt), (ot), (OT), prych, (rd), Ryszard Kotowski, (t), T., T.O., (tfy), (to), TR, (uff), Witold Lechocki, (wrr), Zastępcą). Utwory publikował w tym czasie także m.in. w *Gazecie Robotniczej* (1957-58) i w *Tygodniku Powszechnym* (podp. też: Jerzy Ort, Ryszard Kotowski). Od końca lat sześćdziesiątych zajmował się głównie twórczością z zakresu publicystyki wojskowo-historycznej, pisał szkice poświęcone przebiegowi II wojny światowej oraz monografie biograficzne wybitnych postaci Polski międzywojennej. Systematycznie wyjeżdżał na doroczne kwerendy archiwalne do Londynu. Kontynuował pracę w redakcji *Życia Literackiego* (m.in. w 1980-85 cykl recenzji książek dotyczących historii Polski w XX w. pt. „Piśmiennictwo historii najnowszej”), publikował też m.in. w londyńskim półroczniku *Polemiki* (1964-71; podp.: Seweryn Radomski, Paweł Podhorecki), a później także w *Dzienniku Polskim* (1974-75, 1982-83), *Kierunkach* (1980-82) i *Gazecie Krakowskiej* (1981-85; m.in. w 1985 cykl szkiców pt. „Z dziejów Drugiej Rzeczypospolitej”). W 1979 otrzymał nagrodę *Życia Literackiego* (za 1978) za prace poświęcone najnowszej historii Polski, w 1982 nagrodę m. Krakowa dla twórców i popularyzatorów kultury, w 1984 nagrodę Prezesa RSW „Prasa-Książka-Ruch” (za 1983), w 1985 nagrodę m. Krakowa w dziedzinie kultury i sztuki, nagrodę *Polityki* (za 1984), medal *Gazety Krakowskiej* „Za Mądrość i Dobrą Robotę”, w 1986 nagrodę publicystyczną im. W. Kętrzyńskiego, przyznaną przez Zarząd Główny Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Społecznego i redakcję *Tygodnika Pol-*

skiego. Zajmował się w tym czasie przygotowaniem monografii o Józefie Piłsudskim (niewydana). Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1976) i Krzyżem Komandorskim (1986) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 31 grudnia 1986 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Reportaż czerwono krzyski. [Broszura]. [Kr.:] Wydawn. Krak. Okręgu PCK 1949, 42 s.

2. Drugie narodziny. [Opowiadania]. Wwa: MON 1952, 92 s.

Zawartość: Od autora. — Dzikus; Stefan Karcz już się nie garbi; 18 kursów; Pierwsze maszyny.

3. Front przez wieś. [Opowiadania]. Wwa: MON 1953, 76 s.

Zawartość: Wstęp. — Do góry nogami; Sumienie; Sznyry; Frontowe żniwa; Warta pokoju; O jednego więcej; Zięć i teść.

4. Dni wolności. Opowiadanie. Wwa: MON 1954, 107 s.

5. Piąty żywioł. Powieść dla młodzieży. Kr.: WL 1954, 257 s.

6. Pionierski trud. [Opowiadanie]. Wwa: MON 1954, 93 s.

7. Polskie drogi. [Cykl powieściowy]. Wwa: MON. [Cz.] 1. Kierunek Cassino. *Głos Rob.* 1957 nr 239-309; 1958 nr 1-7. Wyd. osob. 1957, 329 s. Wyd. nast.: wyd. 2 1957, wyd. 3 1964, wyd. 4 1989.

Wyd. 1 i 4 ogł. poza cyklem.

[Cz.] 2. Pokonani. Pierwodr. pt.: Nie wróci bateria. *Głos Rob.* 1958 nr 102-150. Wyd. osob. 1958, 147 s. Wyd. 2 1967.

[Cz.] 3. Przystanek Londyn. 1960, 161 s. Wyd. 2 1967.

Wyd. łączne: [cz.] 1-3 pt. Polskie drogi. 1969, 746 s. Wyd. 2 [1984].

8. Tryptyk włoski. [Cykl powieściowy].

Tytuł cyklu podany dopiero na wyd. łącznym w 1969.

[Cz.] 1. Troje nieprawdziwych. Wwa: Czyt. 1964, 145 s. Wyd. 2 Kr.: WL 1969.

[Cz.] 2. Opowieść włoski. Kr.: WL 1959, 182 s.

[Cz.] 3. Siedem dni Isabelli. Kr.: WL 1962, 135 s.

Wyd. łączne [cz. 1-3] pt. Tryptyk włoski. Kr.: WL 1969, 175 + 158 + 145 s. Wyd. nast.: tamże 1980; Kr.: KAW 1985.

9. Romek. [Powieść]. Przedm.: M. Danilewiczowa. Londyn: Orbis 1961, 84 s.

Podp.: Seweryn Radomski.

10. Przeznaczenie. [Powieść]. Kr.: WL 1963, 172 s.

Wg inf. w poz. 11 powieść miała być t. 1. cyklu pt. Przyciąganie ziemskie.

11. Lekcja miłości. Kr.: WL 1965, 130 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kat.: Śląsk 1976, 304 s.; wyd. 3 Kr.: KAW 1989.

Wyd. 1 ogł. jako t. 2 cyklu pt. Przyciąganie ziemskie; t. 1. zob. poz. 10.

12. Zabawa. [Powieść]. Wwa: MON 1966, 126 s.

13. Generał Sikorski. [Monografia]. Powst. 1968. Wyd. I cz. 1-2 Kr.: WL 1981, 1983, 460 s., [13] k. tab. + 314 s., [20] s. tab. Wyd. 2 tamże 1986.

Inf. o dacie powst. m.in. w wywiadzie: Miałem obsesję tematu. Rozm. K. Drozdowski. *Prz. Tyg.* 1984 nr 15. Nagroda w Plebiscybie Stow. Bibliotekarzy Pol. za 1984 r.

Wersja skrócona pt. Generał ostatniej legendy. Rzecz o gen. Władysławie Sikorskim. Chicago: Polonia Bookstore and Publishers Co. 1976, 324 s.

14. Monte Cassino 1944. [Szkic historyczny]. Wwa: MON 1970, 180 s.

Przeł. włos.: La Vittoria Polacca di Montecassino. [Przeł.] G. Lena. Cassino 1986.

15. Najkrótsza historia II wojny światowej. [Popularny zarys historyczny]. *Expr. Wiecz. dod. Kultury* 1969 nr 33, 35-51/52; 1970 nr 1-16, 18-28, 30-37. Wyd. osob. popraw. i rozszerz. pt. Najkrótsza historia drugiej wojny światowej. Kr.: WL 1972, 382 s. Wyd. nast.: wyd. 2 popraw. tamże 1984; wyd. 3 Kr.: KAW 1991.

16. Polacy w kampanii włoskiej 1943-1945. [Szkic historyczny]. Wwa: Interpress 1971 [właśc. 1972], 128 s., 12 tab.

Przeł. ang.: Poles in the Italian campaign 1943-1945. [Przeł.] B. Arct. Warsaw 1972. — włos.: I Polacchi nella campagna italiana 1943-1945. [Przeł.] A. Addeo. Varsavia 1977.

17. Bojowe szlaki pustynne. [Szkic historyczny]. *WTK* 1974 nr 51/52; 1975 nr 1-12. Przedr. zmien. pt. Wojsko Polskie w Pustyni Zachodniej. *Kierunki* 1982 nr 27-37. Wyd. osob. pt. Bojowe szlaki pustynne. Kr.: KAW [1982], 113 s., [32] s. tab. Wyd. nast. tamże 1984.

Dot. walk prowadzonych przez Samodzielną Brygadę Strzelców Karpackich w l. 1941-1942 w Afryce Północnej.

18. Pułkownik Beck. [Studium dokumentarno-historyczne]. Druk pt. Dyplomacja artylerii konnej. *Życie Lit.* 1974 nr 26-51/52; 1976 nr 20-52; 1977 nr 1-5. Wyd. osob. zmien. i rozszerz. Kr.: KAW 1985, 373 s., 16 s. tab.

Nagroda *Życia Lit.* w dziedzinie eseistyki, krytyki literackiej i reportażu za 1985 r. [łącznie z poz. 20].

19. Barwne życie szarej eminencji. [Biografia J.H. Retingera]. *Kierunki* 1975 nr 51/52; 1976 nr 1-10. Wyd. osob. pt. Wielka awantura. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1978, 151 s. Wyd. nast. pt. Barwne życie szarej eminencji. Kr.: KAW [1981], 84 s.

Wersja popraw. i rozszerz. pt. Kuzynek diabła. *Życie Lit.* 1985 nr 40-51/52. Wyd. osob. Kr.: KAW 1988, 158 s.

20. Z dziejów Drugiej Rzeczypospolitej. [Szkice historyczne]. *Życie Lit.* 1977 nr 49-52; 1978 nr 2, 4, 6, 8, 10, 12, 13, 15, 17, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 29,

31, 32, 47, 48, 52/53; 1979 nr 5-13, 15-17; 1980 nr 25-31, 33-35; 1981 nr 4-6, 8, 9-18, 35-38. Wyd. osob. Kr.: KAW 1985, 399 s.

Zawartość: Słowo od autora. — Piąte pokolenie doczekalo; Nie ma końca wojnom; Wschód przede wszystkim; Fundamenty i granice; Pierwsza prezydentura; Rzeczpospolita parlamentarna; Krytyczny maj; Początki sanacji; Dojrzewanie samowładztwa; Na miarę mocarstwa; Nad Wisłą bez zmian; Lata ostatnie; Strzaskana tarcza.

Nagroda *Życia Lit.* w dziedzinie eseistyki, krytyki literackiej i reportażu za 1985 r. [łącznie z poz. 18].

21. Piękna Polaków zabawa czyli Kapituła Orderu Białego Kruka. [Szkic]. Wwa: KAW 1979, 39 s.

O historii towarzystwa bibliofilów działającego w 1930-1962 jako Zakon Bibliofilski oraz ustanowionej przez nich Kapituły Orderu Białego Kruka; zawiera fragm. pism i materiały archiwalne.

22. Władysław Sikorski. 1881-1981. [Album; tekst] ... Kr.: KAW 1981, [46] k. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1986, [124] s.

Wyd. osob. tekstu Wr., Kr.: Ossol. 1985, 51 s.

Album zawiera szkic biograficzny o W. Sikorskim oraz fotografie, fragm. wspomnień i kopie materiałów archiwalnych.

23. Concertina. [Opowiadania]. Kr.: KAW 1983, 250 s.

Zawartość: Wzrzesień szesnastolatków; Wróżba; Rekrut i kapral; Dziełwiata kompania; Lokata 123; [W.] Broniewski w Szachrisjabs; Za siódmą górę; Habbanija; Grzesznicy w Ziemi Świętej; Wigilia w Egipcie; Księżniczka i podchorążowie; Wiosenny deszcz; Silvio; Messerschmitt po raz pierwszy; Concertina; Cassino; Wieprzowina; Zabawa w Miramare; Alessano; „Gazeta Żołnierza”; Podporucznik [T.] Sułkowski. oficer kasynowy; Listy.

24. Od Sycylii do Monte Cassino. [Szkice historyczne; współaut.:] S. Jankowski. Wwa: KAW 1985, 78 s.

25. Szkice i polemiki. Kr.: KAW 1987, 293 s.

Wybór polemik, recenzji i szkiców druk. w czasop. (gl. *Życie Lit.*) w l. 1960-1985; tu też 2 pierwodr. — Zawiera cykle: Generał Sikorski; Drugi Korpus Polski; Tematy różne.

Słuchowiska radiowe, m.in.: Decyzje. Radio ok. 1950 [nagroda rozgłośni krak. Pol. Radia w konkursie na słuchowisko lub opowiadanie w 1950]. — Stefan Karczwał przestał się garbić. Radio ok. 1951. Druk w: Komunardzi i inne słuchowiska radiowe. Wwa 1951 s. 133-145. — Weronika z ciemnymi warkoczami. Radio 1951. — Monte Cassino. Radio 1956.

Przekład

I. K. Paustowski: Księga wędrówek. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1968, 234 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967, 1975. — O. Terlecki: Jak publicysta zostaje historykiem. *Zesz. Prasozn.* 1971 nr 3. — Wywiady: Podchorąży pisze historię. Rozm. O. Jędrzejczak. W: O. Jędrzejczak: Niech Kraków zawsze Kraków znaczy. Kr. 1981; Miałem obsesję

T

sję tematu. Rozm. K. Drozdowski. *Prz. Tyg.* 1984 nr 15; Między biografią a historią. Rozm. J. Pieszcachowicz. *Kraków* 1984 nr 4.

SWPP 2 (F. Lichodziejewska). — PP (F. Lichodziejewska). — LP XX w. (W. Maciąg)

[Piąty żywioł] J. Benit. „Piąty żywioł” *T. Życie Lit.* 1954 nr 10; W. Sadowski: Brak żywiołu. *Nowa Kult.* 1955 nr 18. — [Kierunek Cassino:] A. Włodek. *Życie Lit.* 1957 nr 30; Z. Załuski: Na „głównym kierunku” zainteresowań czytelnika. *Now. Lit. i Wydawn.* 1957 nr 14. — Z. Chocitowska: Powrót Margherity. *Nowe Książ.* 1959 nr 21 [rec.]; Opowieść Włoszki! — A. Włodek: Historia i beletrystyka. *Życie Lit.* 1959 nr 13 [rec.]; Pokonani! — M. Danilewiczowa: Przystanek Londyn. *Wiadomości*, Londyn 1961 nr 33. — Z. Kozarynowa: Chłopiec z ZMP. *Wiadomości*, Londyn 1961 nr 27 [rec.]; Romek]. — W. Maciąg. *Życie Lit.* 1961 nr 19 [rec.]; Przystanek Londyn]. — R. Nowakowski: Ośmy dzień Isabelli. *Życie Lit.* 1962 nr 24 [rec.]; Siedem dni Isabelli]. — [Przeznaczenie:] K. Jochimek: Miejsce przeznaczenia. *Twórczość* 1963 nr 12; J. Łukasiewicz: Romans urwany w połowie. *Odra* 1963 nr 10; S. Zieliński: Chłopiec spod wielkiej góry. W tegoż: Wycieczki balonem. Nr 2. Gawędy z pretekstem. Wwa 1964. — [Lekcja miłości:] W. Maciąg: Bohaterowie nie są zmecceni. *Życie Lit.* 1966 nr 22 [dot. także: Troje nieprawdzywiej]. W. Szwedowicz: Romans z zagranicznym polskiem. *Nowe Książ.* 1966 nr 7. — T. Wróblewska: O.T. *Tyg. Kult.* 1967 nr 5. — [Zabawa:] S. Zieliński: Śny kombatanckie. *Kultura* 1967 nr 10, przedr. w tegoż: Wycieczki balonem. Nr 5. Gawędy z pretekstem. Kr. 1976; Z. Zabicki: Taka sobie zabawa. *Nowe Książ.* 1967 nr 8. — [Najkrótsza historia drugiej wojny światowej:] K. Grünberg: Uwagi o popularnej syntezie. *Nowe Drogi* 1973 nr 4; P.P. Wieczorkiewicz: „Kulisy wojny”. *Kultura* 1973 nr 4, polem.; O. Terlecki: Sprzeczny autor. *Życie Lit.* 1973 nr 7; P.P. Wieczorkiewicz: Odpowiedź recenzenta. *Tamże* 1973 nr 11; O. Terlecki: Raz jeszcze autor. *Tamże* nr 11; M. Zgórniak: Druga wojna światowa — zarys syntezy. *Życie Lit.* 1973 nr 2. — S. Kisielewski: Książka wróblem wyleci. *Związkowiec*, Toronto 1977 nr 3 [rec.]; General (ostatniej legendy). — [Wielka awantura:] K. Zhyaszewski: Tajemniczy Retinger. *Dz. Pol. i Dz. Zoln.*, Londyn 1978 nr 265; Cz. Jeśmian: Prawda i urojenie, czyli „Recio”. *Wiadomości*, Londyn 1979 nr 12, polem.; K. Krzczunowicz, S. Reychan. *Tamże* 1979 nr 15/16. — [General Sikorski. Cz. 1.] B. Czeszko: Człowiek, którego nie chciano. *Nowe Książ.* 1981 nr 20; W. Bujak. *Zdanie* 1982 nr 1; A. Krasiński: „Daleko mierzący polityk”. *Twórczość* 1982 nr 2; M. Krasiczki: Bez legendy. *Kierunki* 1984 nr 28, polem. *tamże*; O. Terlecki. 1984 nr 44; M. Krasiczki. 1984 nr 47 [dot. także cz. 2]. — B.S. Kunda: Wspomnienia O.T. *Życie Lit.* 1984 nr 18 [rec.]; Concertina]. — [General Sikorski:] M. Zgórniak: T. o generale Sikorskim. *Życie Lit.* 1984 nr 42; A. Friszke: O generale Sikorskim. *Więź* 1985 nr 7/8/9. — A. Kwilecki. *Polityka* 1985 nr 19 [rec.]; Najkrótsza historia drugiej wojny światowej. — [Pułkownik Beck:] A. Skrzypiec: Dyplomacja artylerii konnej. *Prz. Tyg.* 1985 nr 50; M. Baumgart. *Prz. Zach.* 1986 nr 2. — [Z dziejów Drugiej Rzeczypospolitej:] J. Hampel: „Strzaskana tarcza?”. *Gaz. Krak.* 1986 nr 63; W. Władysław: Stop-klatka. *Nowe Książ.* 1986 nr 11. — A. Cienciała. *Niepodległość*, Nowy Jork-Londyn 1987 [rec.]; Pułkownik Beck]. — M. Czajka. *Prz. Hist.* 1987 z. 2 [rec.]; Z dziejów Drugiej Rzeczypospolitej]. — A. Jabłkowska-Jaskulska: O.T. (Przegląd twórczości). *Por. Bibliotekarza* 1987 nr 5. — K. Kozniewski: Polskie drogi O.T. *Życie Lit.* 1987 nr 2. — A. Romanowski: O.T. (1922-1986). *Tyg. Pousz.* 1987 nr 4. — S. Zieliński: Trochę pawich piór. *Nowe Książ.* 1988 nr 11 [rec.]; Kuzynec diabła].

B.T.

TERLECKI Tymon 1905-2000

Imiona metrykalne: Tadeusz Julian.

Do 1914 nosił nazwisko matki: Baran, następnie nazwisko ojczyzny: Węgiel, od ok. 1935 nazwisko ojca: Terlecki oraz imię Tymon.

Pseud.: A.J.; Alcest; Aleksander Janowski; Benvenuto; ff; L.M.; T.T.

Historyk literatury, teatrolog, eseista, krytyk, publicysta.

Urodzony 10 sierpnia 1905 w Przemyślu; syn Adama Leona Terleckiego, studenta medycyny (zmarł 1908), i Heleny Baran. W 1911-14 uczył się w szkole powszechnej w Przemyślu. W 1915, po wyjściu matki za mąż, zamieszkał we Lwowie. Uczęszczał do IV klasy szkoły podstawowej (1915/16), do Gimnazjum III im. Franciszka Józefa (później im. Króla Stefana Batorego; 1916-20), a następnie do Gimnazjum IV im. J. Długosza, gdzie też redagował szkolną gazetkę ścienną *Nasza Gazetka*. Po zdaniu matury w 1924 studiował filologię polską i historię sztuki na Uniwersytecie Jana Kazimierza (UJK) we Lwowie. Równocześnie pracował w Zakładzie Ubezpieczeń od Wypadków. Chory na gruźlicę, leczyl się kilkakrotnie w Zakopanem; Debiutował w 1930 na łamach *Słowa Polskiego* (pod krypt. T.T.) „Wspomnieniem o Andrzeju W. Wroczeńskim” (znajomym z sanatorium w Zakopanem, zmarłym na gruźlicę; nr 30), a jako krytyk literacki recenzją „Wiek męski poezji Tuwima” (o „Rzeczy czarnoleskiej”; nr 32). Z dziennikiem tym współpracował stale jako krytyk literacki i teatralny do 1932 (też pod krypt.: T.T., L.M.; pierwszy artykuł podp. Tymon Terlecki pt. „Kochanowski a współczesność”, 1930 nr 155). Brał czynny udział w kampaniach prasowych dotyczących Teatru Miejskiego, popierając dyrekcję Leona Schillera; był zwolennikiem i propagatorem dokonanych artystycznych Schillera, zwłaszcza tzw. teatru monumentalnego. W 1931/32 pełnił funkcję sekretarza redakcji *Słowa Polskiego*. Recenzje teatralne i artykuły dotyczące sceny lwowskiej zamieszczał także w *Świecie Kobiety* (1930-31) oraz w pismach warszawskich: *Wiadomości Literackie* (1930-31), *Droga* (1932), *Kultura* (1932). Brał czynny udział w życiu kulturalnym Lwowa. W 1931 należał do nieformalnej grupy towarzyskiej Klub Pracowników Kultury Współczesnej i wchodził w skład redakcji jej pisma *Tydzień* (nr 1-3), w 1931-32 pełnił funkcję sekretarza ZZLP, współorganizował wieczory literackie i wygłaszał odczyty w Kasynie i w Kole Literacko-Artystycznym. Był związany z postepowo-radykalną grupą o programie syndykalistycznym Zespół Stu. W 1932 doktoryzował się na UJK na podstawie rozprawy „Rodowód poetycki Ryszarda Berwińskiego” (promotor prof. Juliusz Kleiner). W tymże roku wyjechał do Paryża jako stypendysta rządu francuskiego i kontynuował studia na Sorbonie i w Collège de France; przygotowywał książkę o prehistorii teatru. Odbił w tym czasie podróże do Hiszpanii, Anglii, Belgii i Holandii. Przesyłał korespondencje do *Słowa Polskiego* i do *Pionu* (od 1934), nawiązał też kontakt z *Tygodnikiem Ilustrowanym* (1933). Po powrocie do kraju w 1934

zamieszkał w Warszawie, gdzie – na zaproszenie L. Schillera – został wykładowcą historii dramatu polskiego i światowego na Wydziale Aktorskim i Reżyserskim Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej. W 1935/36 należał do rozszerzonego kierownictwa literackiego scen Towarzystwa Krzewienia Kultury Teatralnej. Był faktycznym redaktorem krajowym rocznika *Życie Sztuki*, wydawanego w Warszawie, a redagowanego w Paryżu przez Zygmunta Lubicz Zaleskiego (1934-35, 1938-39). W 1936-39 redagował czasopisma *Teatr* i *Scena Polska*. Stworzył i redagował serię wydawniczą *Wiedza o Teatrze. Zbiór podręczników teatralnych* (5 tomów). Kontynuował współpracę z *Pionem* (tu stałe recenzje teatralne do 1938), *Tygodnikiem Ilustrowanym* (do 1938), *Drogą* (1935-36). Współpracował z Polskim Radiem jako autor prelekcji i słuchowisk (w 1936 ogłosił artykuł dotyczący autonomizacji radia jako sztuki pt. „Czy XII muza?”, *Pion* 1936 nr 42). Wchodził w skład zarządu Oddziału Warszawskiego ZZLP. Był od 1935 członkiem Komisji Filologicznej, a w 1939 został członkiem korespondentem Komisji Historyczno-Literackiej PAU. W lipcu 1939 wyjechał na kurację zdrowotną do Francji. Po wybuchu II wojny światowej zgłosił się ochotniczo do Wojska Polskiego i został skierowany do Szkoły Podchorążych w Coëtquidan. Był współzałożycielem i redaktorem pisma *Polska Walcząca. Tygodnik Gromady Żołnierskiej*, przeniesionego w styczniu do Paryża i wydawanego przez Wydział Propagandy i Oświaty Ministerstwa Spraw Wojskowych. Publikował też artykuły w wychodzącym w Paryżu piśmie *Czarno na białym* (pod pseud. Benvenuto). Po klęsce Francji i ewakuacji do Wielkiej Brytanii kontynuował od lipca 1940 redagowanie *Polski Walczącej* w Londynie; publikował tu liczne artykuły (od marca 1941 też pod pseud.: A.J., Aleksander Janowski). Brał udział w pracach zarządu Polskiego PEN Clubu oraz komitetu wykonawczego Związku Dziennikarzy RP w Londynie. Zdemobilizowany w maju 1945, pozostał w Londynie. W 1946 ożenił się z Antoniną Kopczyńską primo voto Żyw, pieśniarką (pseud. artystyczny Tola Korian; zmarła w 1983). W 1946-48 służył w Polskim Korpusie Przysposobienia i Rozmieszczenia; uczestniczył w połączonych z prelekcjami objazdach obozów demobilizacyjnych i schronisk dla polskich emigrantów. Redagował nadal, do grudnia 1948, *Polskę Walcząca*. Brał czynny udział w życiu kulturalnym emigracji polskiej. Był współzałożycielem (w marcu 1945) i następnie wiceprezesa Stowarzyszenia Pisarzy Polskich (działającego do 1963), a także kierownikiem wydawnictwa Stowarzyszenia (ukazało się ok. 15 tomów). W sierpniu 1946 należał do współzałożycieli, a potem członków zarządu Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie (ZPPnO). Był też członkiem Związku Artystów Scen Polskich

za Granicą (od 1947). Rozwijał działalność polityczną. W grudniu 1946 został członkiem Polskiego Ruchu Wolnościowego „Niepodległość i Demokracja” (NiD), przewodniczącym komisji, która w 1947 opracowała zasady programowe tego stronnictwa, przyjęte pod nazwą Karta Wolnego Polaka, a w 1949-57 przewodniczącym Rady Naczelnej. Współpracował z wydawanym przez NiD od 1946 pismem *Trybuna* (też pod pseud. Benvenuto). W 1954, reprezentując NiD, został członkiem Tymczasowej Rady Jedności Narodowej oraz Komisji Skarbu Narodowego. Równocześnie kontynuował twórczość krytyczną i literacką. Liczne artykuły, eseje i recenzje publikacji polskich (emigracyjnych i krajowych), a także obcych oraz przekłady utworów angielskich, amerykańskich i francuskich publikował głównie w *Wiadomościach* (Londyn, od 1946), *Kulturze* (Paryż, od 1947) i *Ostatnich Wiadomościach* (Mannheim; też pod pseud. Alcest). Ogłaszał studia i eseje w licznych książkach zbiorowych wydawanych w Londynie. Uczestniczył też w życiu naukowym emigracji. Od 1948 pracował na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie (PUNO), początkowo jako wykładowca, a od 1952 jako profesor. W 1950 został współpracownikiem Komisji Historyczno-Filologicznej, a w 1953 członkiem zwyczajnym Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie (PTNnO). Od około 1950 współpracował z Radiem Wolna Europa jako organizator dyskusji, autor pogadanek, słuchowisk, faktomontaży historycznych, adaptacji utworów dramatycznych i powieści. W 1951 został członkiem PEN Club Center for Writers in Exile. W 1953 za całokształt twórczości otrzymał nagrodę ZPPnO. Od 1955 do grudnia 1957 był prezesem ZPPnO; inicjował i organizował liczne imprezy literackie i wydawnicze, zabiegał o utworzenie nagród literackich, był członkiem jury nagród przyznawanych corocznie od 1955 przez *Wiadomości*. W 1955 został członkiem Towarzystwa Historycznego w Paryżu. W tymże roku przewodniczył Komitetowi Obchodu Roku Mickiewiczowskiego. W 1964 wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie przez rok wykładał na University of Chicago jako visiting professor na Wydziale Języków i Literatur Słowiańskich. Po powrocie do Londynu został wybrany na prezesa ZPPnO. W październiku 1965 podjął ponownie pracę na uniwersytecie w Chicago jako full professor i do 1972 wykładał historię literatury i historię polskiego teatru. Był członkiem Association of Teachers of Slavic and East European Languages (1965-79), Modern Language Association (1965-79), Polskiego Towarzystwa Naukowego w Kanadzie. W 1966 odbył podróż do Ghany (opis wrażeń w „Dzienniku z Ghany”, *Kultura*, Paryż 1967 nr 11, 12, 1968 nr 1/2). W 1971 otrzymał nagrodę Polish Society of Arts and Sciences. Po przejściu na emeryturę pro-

wadził nadal jako senior visiting professor semina-
ria i wykłady w State University of Illinois at Chi-
cago Circle Campus. Wygłaszał odczyty na licznych
kongresach naukowych, uniwersytetach, w instytu-
tach badawczych w Stanach Zjednoczonych, Euro-
pie, a także w Izraelu. W 1972 przebywał w Pary-
żu na stypendium American Council for Learned
Societies i prowadził badania dotyczące Stanisława
Wyspiańskiego i Edwarda Gordona Craiga. W tym-
że roku otrzymał nagrodę Fundacji A. Jurzykow-
skiego w Nowym Jorku. W 1973 uzyskał obywatel-
stwo amerykańskie. W 1978 powrócił do Londynu.
Prowadził nadal ożywioną działalność naukową
i literacką. Wykładał na PUNO historię teatru pol-
skiego. Był prezesem PTNnO (1980-81), przewod-
niczącym Komisji Artystycznej Związku Artystów
Scen Polskich za Granicą (1980-81). W 1981 odbył
trzymiesięczny objazd naukowy po Stanach Zjed-
noczonych i Kanadzie. Był stałym współpracowni-
kiem wydawnictwa „Encyclopaedia Britannica” oraz
autorem haseł w „Columbia dictionary of modern
European literature” (Nowy Jork 1980). W 1987 za-
warł związek małżeński z Niną Taylor, polonistką
i tłumaczką. Otrzymał wiele nagród, m.in. Citatio
of Honour of Polish-American Congress (1981), na-
godę im. S. Vincenza (Kraków 1985), nagrodę im.
I. Radziszewskiego przyznaną przez Katolicki Uni-
wersytet Lubelski za całokształt dorobku naukowe-
go w duchu humanizmu chrześcijańskiego (1990).
W 1990 otrzymał doktorat honoris causa nadany
przez Uniwersytet Wrocławski oraz tytuł członka
honorowego Towarzystwa Literackiego im. A. Mic-
kiewicza, w 1991 tytuł członka honorowego Pol-
skiego Towarzystwa Historyków Teatru. Wylew
krwi do mózgu w czasie posiedzenia jury nagrody
Wiadomości w 1990, a w następstwie paraliż unie-
możliwiły mu dalszą pracę twórczą. Od tegoż roku
mieszkał w Oxfordzie. W 1995 otrzymał nagrodę
literacką im. Z. Hertza przyznaną przez paryską
Kulturę, w 2000 nagrodę Fundacji W. i N. Turzań-
skich w Toronto. Zmarł 6 listopada 2000 w Oxford-
zie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rodowód poetycki Ryszarda Berwińskiego. Pozn.: Druk. Chojackiego 1937, 296 s. *Bibl. Kron. m. Pozn.*, nr 5.
2. Funkcja społeczna teatru. *Życie Szt.* 1938 s. 95-109. Wyd. osob. Wwa 1938, 19 s. Przedr. zob. poz. 15.
3. Le théâtre. W: Pologne. 1919-1939. Vol. 3: Vie intellectuelle et artistique. Neuchâtel [1946] s. 713-735.
4. Polska a Zachód. Próba syntezy. Londyn: Stow. Pisarzy Pol. 1947, 48 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1947, wyd. 3 1947.
5. Papierowa magia. *Wiadomości*, Londyn 1949 nr 48 s. 3. Przedr. zob. poz. 11 s. 171-179; *Pismo* 1983 nr 5/6 s. 79-82. Wyd. osob. Kat., Pszczyna: Tow. Przyj. Książki. Oddz. Śląski 1998, [10] s. Wspomnienie o księgarstwie we Lwowie.
6. Stefan Żeromski – wczoraj i dziś. Londyn: Wyd. Kultury i Ośw. ZG Stow. Pol. Kombatantów 1951, 15 s., powiel. *Mater. Ośw. Dział Odczytów*, nr 1.
7. Teatr amatorski. Zadania i metody pracy. London: Świat. Kom. YMCA, Pol. Sekcja w Wielkiej Brytanii [1951], 11 s., powiel.
8. Paryż. [Eseje]. Wiersz wstępny K. Wierzyńskiego. Ilustr.: M. Bohusz Szyszko. Tonbridge, Kent: Ofic. Poetów i Malarzy 1952, 77 s. Przedr. zob. poz. 17. Zawartość: Paryż odnaleziony; Kuszenie w Paryżu.
9. Krytyka personalistyczna. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1957, 34 s. Wyd. nast. łącznie z poz. 10 pt. Krytyka personalistyczna; Egzystencjalizm chrześcijański. Przedm.: K. Dybciak. Wwa: Znak 1987, 81 s.
10. Egzystencjalizm chrześcijański. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1958, 40 s. Wyd. nast. łącznie z Krytyka personalistyczna zob. poz. 9.
11. Ludzie, książki i kulisy. Londyn: B. Świderski 1960, 187 s. Zawartość: I. Ostap Orwin [zob. Prace redakcyjne poz. 2]; Bolesław Leśmian; Stefan Napierski [zob. Prace redakcyjne poz. 2]; Jan Lechoń. – II: Stanisława Wysocka [zob. Prace redakcyjne poz. 2]; Juliusz Osterwa; Stanisław Stanisławski [zob. Prace redakcyjne poz. 2]; Leon Schiller. – III: Papierowa magia [poz. 5].
12. Pani Helena. Opowieść biograficzna o Modrzejewskiej. Londyn: Veritas 1962, 281 s. Wyd. nast. z posl. E. Orzechowskiego Kr.: WL 1991.
13. Tysiąclecie Polski chrześcijańskiej. Wkład do kultury powszechnej. Przedm.: M. Kukiel. Chicago: Dz. *Chicagowski* 1967, 71 s.
14. Stanisław Wyspiański. [Monografia w jęz. ang.]. [Boston:] Twayne Publishers 1983, 155 s.
15. Rzeczy teatralne. Nota biogr.: J. Timoszewicz. Wwa: PIW 1984, 454 s. Zawartość: Wczesne urzeczenia. – Refleksje teoretyczne. Ekskursy w historię: Z nadmiaru i z braku; Funkcja społeczna teatru [poz. 2]; Widz i aktor; Moralność w teatrze; „Hamlet” polski i angielski; Krytyczna ocena „lekcji teatralnej” Mickiewicza. – Wokół Wyspiańskiego i Schillera: Wyspiański i tzw. „Wielka Reforma Teatralna”; Stanisław Wyspiański i poetyka dramatu symbolicznego; Polski inspirator Katherine Mansfield. Ostatni romantyk sceny polskiej; Summa teatralna Leona Schillera. – Szkice do portretów i wspomnienia; Stanisława Wysocka; Stanisław Stanisławski; Wspomnienie o Juliuszu Osterwie; Jaracz – po pięciu latach; Edmund Wierciński; Horzycy – człowiek teatru; Antywspomnienie o Arnoldzie Szyfmanie; O Elżbiecie Barszczewskiej; Wiktor Brumer; Stefan Essmanowski; Do Mieczysławy Ćwiklińskiej; Garstka wspomnień; Klimat PISTU [Państwowego Instytutu Sztuki Teatral-

nej. — Wśród książek o teatrze: Mickiewicz na scenie [dot. Mickiewicz na scenach polskich; Teatr, który ogląda Słowacki [dot. M.A. Allevy-Viala: Inscenizacja romantyczna we Francji]; Geniusz i sobek [rec.: J. Szczublewski, E. Szwanowski; Alojzy Żółkowski-syn; Twórcza szkoła krakowskiej [rec. wyd.: S. Koźmian; Teatr]; „Mała” Modrzejewska [J. Szczublewski; Helena Modrzejewska]; Ekshumacja krytyka [rec. wyd.: W. Bogusławski; Siły i środki naszej sceny; W. Bogusławski; Aktyor warszawscy]; Pawlikowski we Lwowie [rec.: F. Pajczkowski; Teatr lwowski pod dyktando Tadeusza Pawlikowskiego. 1900-1906]; Homo theatralis Leopoliensis [rec.: H. Gudnowski; Niedyskrecje teatralne]; „Adwent” i „Antos” [rec.: K. Adwentowicz; Wspominki; A. Fertner; Podróże komiczne]; Teatr małej formy [rec.: Dymek z papierosa, czyli wspomnienia o scenach, scenkach i nadszatkach]; „Orzeł” Reduty [rec.: E. Krasiniński; Edward Wierciński]; Zwierciadło dyrektora teatru [rec.: A. Szyfman; 55 lat w teatrze]; Szyfmanowska odyseja [rec.: A. Szyfman; Moja tułaczka wojenna]; Teatr – Feniks powstający z popiołów [rec.: S. Mrozińska; Teatr wśród ruin Warszawy]; „W garderie duchów” Wierzyńskiego; O teatrze – integralnie [rec.: B. Korzeniowski; Spory o teatr]; Krytyka „Bojokota” [rec.: J. Kott; Miarka za miarkę]; Szekspir odczytany na nowo [rec.: J. Kott; Szkice o Szekspirze]; Opowieść o Hamlecie i „Hamlecie” [rec.: T. Kudliński; Dziedzictwo zemsty]; Słowo i gest [rec.: L. Sławiński; Sceniczny gest poety]; Pamiętnik dramaturga [rec.: L.H. Morstin; Moje przygody teatralne]; Polski dramat awangardowy [dot.: Twentieth-century Polish avant-garde drama. Nagroda Teatralna Książka Roku 1984 przyznana przez jury Pol. Ośrodka Międzynarodowego Inst. Teatr. (ITI)].

16. Szukanie równowagi. Szkice literackie i publicystyczne. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1985, 417 s. Wyd. 2 Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1988.

Zawartość: U korzeni: Europejskość i odrębność kultury polskiej; Kultura Drugiej Niepodległości. — Pod uderzeniem klekski: Do emigracji polskiej 1945 roku; Po dziesięciu latach; O socjalizmie chrześcijańskim; Do podstaw romantyzmu społecznego; Dramat Guglielmo Ferrero. — Wokół Mickiewicza: Mickiewicz i my [dot. działalności A. Mickiewicza na emigracji]; Śmierć patetyczna; Noratki o Mickiewiczu. — Wobec dwu tragedii: Mimo wszystko jestem frankofilem; „Alle Juden raus...”. — Dalekie zbliznienia: Leonard i Paul [dot. szkicu P. Valéry; Introduction à la méthode de Léonard da Vinci 1894]; Marginalia Kopernikowskie; Conrad w kulturze polskiej. — Wycieczki w plastykę; Kosowski of Aylesford; Marian Bohusz — malarz inspiracji religijnej. — O dwu przyjaciółach: Wierzyński, czyli poeta; Andrzej Bobkowski. — Moi dwaj współczesni: Dylan Thomas; Sztuka pisarska Leszka Kołakowskiego. — Norwid i Eliot: „Pójdź ze mną” [dot.: C.K. Norwid; Vade-mecum]; Światła nad ziemią jałową [o pracach publicystycznych T.S. Eliota]. — Zamknięcie.

17. Opowieść o dwóch miastach: Londyn – Paryż. Tekst ... Rys.: M. Bohusz Szyszko. Wiersze: J. Pietrkiewicz, K. Wierzyński. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1987, 121 s.

Zawiera szkice: Londyn – z upływem czasu i Tamizy; Paryż odnaleziony [poz. 8]; Kuszenie w Paryżu [poz. 8].

18. Spotkanie ze swoimi. Wybór autora. Red. nauk.: J. Degler. Wr.: Wydawn. UW. 1999, 393 s.

Zawartość: Jan Kasprowin i pani Marusia; Bolesław Leśmian [poz. 11]; Ostop Ortwin [poz. 11]; Juliusz Kleiner; Stefan Napierki [poz. 11]; Stefan Essmanowski; Ludwik Hieronim Morstin; Józef Wittlin; Jan Lechoń [poz. 11]; Ignacy Baliński; Stanisław Stroński; Antoni Bogusławski; Maria Pawlikowska-Jasnorzewska; Stefania Zahorska; Andrzej Bobkowski; Mieczysław Grydzewski; Jerzy Stempowski; Tadeusz Sułkowski; Aleksander Janta-Polczyński; Wiktor Brumer; Herminia Naglerowa (i „Wierność życiu”); Beata Obertyńska; Samuel Tyszkiewicz;

Juliusz Osterwa [poz. 11]; Leon Schiller [poz. 11]; Wilam Horzycy; Stanisław Wysocka [poz. 11]; Stanisław Stanisławski [poz. 11]; Edmund Wierciński; Mieczysława Cwiklińska; Arnold Szyfman; Elżbieta Barszczewska; Rodowód – Lwów [prze-mówienie przygotowane z okazji otrzymania tytułu doktora honoris causa UW w siedzibie PUNO w Londynie 3 VI 1992] — J. Degler: T.T. „jedność w wielorakości”; Nota biograficzna.

Studia i artykuły w wydawnictwach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Tendencje formalne współczesnego teatru polskiego. *Życie Szt.* 1934 t. I s. 55-56. — Życie sztuki za granicą. *Francia. Życie Szt.* 1934 t. 1 s. 208-261. — Wojciech Bogusławski — pisarz. *Droga* 1936 nr 9 s. 689-696, przedr. pt. Pisarstwo Wojciecha Bogusławskiego. *Kultura*, Paryż 1950 nr 7/8 s. 66-72. — Nielatwy żywot. *Pion* 1938 nr 24/25 s. 1-2 [o K. Irzykowskim]. — The Polish monumental theatre. W: *New writing and daylight. Autumn* 1944 s. 105-110. — Emigracja i Kraj. *Kultura*, Paryż 1948 nr 7 s. 13-24. — Mickiewicz wieczny. *Kultura*, Paryż 1949 nr 16/17 s. 187-193. — Shaw w Polsce. *Kultura*, Paryż 1951 nr 10 s. 127-136. — Apokalipsa Christophera Dawsona. *Kultura*, Paryż 1953 nr 2/3 s. 47-64. — Hamlet polski i angielski. *Kultura*, Paryż 1954 nr 1/2 s. 61-79. — Vade-mecum [C. Norwid]. *Kultura*, Paryż 1954 nr 5 s. 61-75. — Wigilie Adama Mickiewicza. W: *Mickiewicz żywy*. Londyn 1955 s. 13-22. — Śmierć patetyczna. *Wiadomości*, Londyn 1956 nr 14/15 s. 1-3 [dot. A. Mickiewicza]. — Wypiański i my. W: *Wypiański żywy*. Londyn 1957 s. 5-14. — Festiwal szekspirowski w Londynie. *Kultura*, Paryż 1964 nr 7/8 s. 49-75. — Polish drama and European theatre. *Drama Critique*, Detroit 1967 nr 10 s. 30-38. — Polish poetry in a double speculum. *Tri-quarterly*, Evanston 1967 nr 9 s. 229-241; przedr. w: *New writing of East Europe*. Chicago 1968 s. 244-256. — Analiza strukturalna „Dwóch teatrów” Jerzego Szaniawskiego. *Tematy*, Nowy Jork 1969 nr 31/32 s. 281-305. — The greatness and ill fortune of Stanisław Wyspiański. *Antemurale*, Rzym 1970 t. 14 s. 259-277. — Wyspiański in two perspectives. *Antemurale*, Rzym 1971 t. 15 s. 299-315. — O „wieloetniczności”, zdumieniach i alarmach. *Kultura*, Paryż 1972 nr 1/2 s. 204-211. — Polish historical antecedents of surrealism in drama. *Zag. Rodzaj. Lit.* 1973 t. 16 z. 2 s. 35-51. — The dionysian and apollonian antinomy in K. Wierzyński early poetry. W: *For Wiktor Weintraub*. The Hague, Paris 1975 s. 515-538; przekł. pol.: Antynomia dionizyjsko-apolińska we wczesnej poezji Kazimierza Wierzyńskiego. Tłum. R. Pawlukiewicz. *Prz. Hum.* 1988 nr 7 s. 55-73. — Polski dramat awangardowy. *Kultura*, Paryż 1977 nr 11 s. 20-30. — Amerykański eksperyment wielokulturowy. *Kultura*, Paryż 1979 nr 1/2 s. 51-73. — „Młoda Polska” lwowska. W: *Polski Lwów*. Londyn 1981 s. 28-41. — Stanisław Wyspiański: literacki dylemat narodo-

wości i uniwersalności. W: Literatura polska na obczyźnie. T. 5. Londyn 1989 s. 242-257. — E.G. Craig, reforma teatralna i symbolizm. W: O teatrze i dramacie. Wr. 1989 s. 113-125.

Przekłady i adaptacje

1. A. Koestler: Ciemność w południe. [Powieść]. Wstęp: [J. Stempowski] P. Hostowiec. *Kultura*, Paryż 1949 nr 16/17 s. 1-165. Wyd. osob.: Pośl.: T. Maulnier. [J. Stempowski] PH: Od paryskiego wydawcy. [Wwa:] NOWA* 1981 [właśc. 1982], 175, 15 s. Wyd. nast.: z przedm. W. Bukowskiego Paryż: Inst. Lit. 1983; [Kr.: b.w.* 1983]; [Pozn.:] Ag. Informacyjna „Solidarności Walczącej” [1984]; Wwa: Wydawn. W* 1985; Wwa: ReKontra* 1986; Wwa: CDN* 1988; [Tor.:] to* [1988]; Wwa: Wola* 1988; Wwa: PIW 1990.

2. D. Thomas: Pod Mleczną Drogą. Sztuka na głosy. Adapt. ... Radio Wolna Europa, Monachium 1954. Wyst. Londyn, Estrada Pol. Ośrodek Społ.-Kult. 1980. Druk *Oficyna Poetów*, Londyn 1979 nr 3 s. 9-15. Wyd. osob. London: Poets and Painters Press 1981, 49 s.

3. J. Supervielle: Wół i osioł u żłobka. *Wiadomości*, Londyn 1963 nr 51/52 s. 1. Wyd. osob. z post. T. Zakrzewskiego Tor.: Tow. Bibliofilów im. J. Lelewela 1989, 25 s.

Słuchowiska radiowe (adaptacje) zob. poz. 2 oraz m.in.: w Polskim Radiu w Wwie: Misterium o Męce Pańskiej. Na podstawie utworu Mikołaja z Wilkowiecka. Radio 1936. — Mały Eyolf. Na podstawie utworu H. Ibsena. Radio 1937. — Napoleon. Na podstawie utworu P. Raynolda. Radio 1937. — w Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa (RWE) w Monachium (nagrania dostępne w Arch. Dokumentacji Mechanicznej w Wwie): Jonasz i Wieloryb. Na podstawie utworu J. Bridie. RWE 1955. — Król i poeta. Na podstawie sztuki T. de Banville: Gringoire. RWE 1955. — Ostatni etap. O podróży A. Mickiewicza na Wschód. RWE 1955. — Sokrates. Na podstawie sztuki M. Andersona: Barefoot in Athens. RWE 1955. — Wspomnienia o Bożym Narodzeniu. Na podstawie utworu D. Thomasa. RWE 1956. — Dialog o świętym Narodzeniu Pańskim. Na podstawie staropolskich tekstów z XVII wieku. RWE 1957. — Królowa Śnieżka. Na podstawie utworu O. Gallico. RWE 1957. — Święcone u księcia Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła-Sierotki. Na podstawie utworu J. Słowackiego. RWE 1957. — Dialog o Zmartwychwstaniu Pańskim. Na podstawie utworu dramatycznego W. Potockiego. RWE 1960. — Dwunastu podróżnych. Słuchowisko noworoczne na podstawie baśni J.Ch. Andersena. RWE 1960. — Ukrzyżowanie. Na podstawie misterium staroangielskiego. RWE 1960. — Szopka krakowska. Na podstawie autentycznych źródeł.

RWE 1977. — Zmartwychwstał prawdziwie. Na podstawie sztuki R. Horspoola. RWE 1977.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. Pamiętnik Nadzwyczajnego Walnego Zjazdu Delegatów ZASP poświęconego sprawom i zagadnieniom artystycznym. Pod red. ... Wwa: ZASP 1936, 268 s.

2. Straty kultury polskiej 1939-1944. Praca zbiorowa pod red. [J. Hulewicz] A. Ordegi i ... T. 1-2. Glasgow: Książ. Pol. 1945, 570 + 560 s. Wyd. z zasiłku Funduszu Kultury Nar.

Tu też szkice biogr. T.T.: w t. 1: Stefan Napierski, Stanisław Stanisławski; Stanisława Wysocka, — w t. 2: Wiktor Brumer, Ostap Orwin. — Przedr. zob. Twórczość poz. 11 (z pominięciem szkicu: Wiktor Brumer).

3. A. Mickiewicz: Słowa do emigracji i słowa do Europy. Wybór publicystyki. Oprac. ... Londyn: Stow. Pisarzy Pol. 1948, XXVI, 133 s.

4. A. Fredro: Pierwsza lepsza, czyli nauka zba-wienna. Komedia w 1 akcie wierszem. Oprac. ... *Por. Światł.*, Londyn 1949; odb. Londyn Sekcja Pol. YMCA w Włielkiej Brytanii oraz ZG Stow. Pol. Kombatantów 1950, 24 s. + Dod. do tekstu „Pierwszej lepszej”: T. Terlecki: Przed kurtyną; Uwagi reżyserskie; Notatka bibliograficzna, 8 s.

5. O Adamie Mickiewiczu. Opracowania: Z. Nowakowski, ...; Wybór poezji i prozy poety; Wiersze o Mickiewiczu. [Londyn:] Wyd. Kultury i Oświaty ZG Stow. Pol. Kombatantów [1949], 48 s. *Mater. Ośw.*, z. [3] Mickiewiczowski.

Tu też art. T.T.: Kim jest Mickiewicz, s. 3-10.

6. Leonardo da Vinci w 500 lecie urodzin. [Książka zbiorowa; red.] ... [Tunbridge Wells, Kent:] Ofic. Poetów i Malarzy na Emigracji w Anglii 1953, 83 s.

7. Stanisław Stroński. W 50-lecie pracy pisarskiej. [Książka zbiorowa]. Red.: A. Bogusławski, ... Tunbridge Wells, Kent: Ofic. Poetów i Malarzy na Emigracji w Anglii 1954, 112 s.

8. M. Pawlikowska-Jasnorzeńska: Ostatnie utwory. Materiał zebrał i ułożył ... Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1956, 123 s. Wyd. nast.: [B.m.w.* 1979?]; Wwa: Most 1993, wyd. 2 tamże 1996.

9. [Trzydziestolecie] XXX lecie „Wiadomości”. Materiał zebrał i ułożył ... Londyn: Nakł. *Wiadomości*, odbite w Ofic. Poetów i Malarzy 1957, 193, [11] s. Tu też szkic T.T.: O „Wiadomościach” bezprzymiotnikowych, s. 47-55.

10. Literatura polska na obczyźnie 1940-1960. Praca zbiorowa wydana staraniem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie pod red. ... T. 1-2. Londyn: B. Świdorski 1964, 1965, 593 + 785 s.

11. H. Naglerowa: Wierność życiu. Powieść. Oprac. i wstępem opatrzył ... Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1967, 237 s.

12. O Tadeuszu Sułkowskim. Red.: K. Sowiński, ... Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1967, 210 s.

13. H. Naglerowa: Tu jest Polska. Sztuka w 4 aktach. Oprac. [i wstęp] ... Londyn: Gryf 1968, 90 s.

14. M. Pawlikowska-Jasnorzewska: Ostatnie notatniki. Oprac. ... *Wiadomości*, Londyn 1973 nr 51/52/53 s. 8-9. Wyd. osob. łącznie z: Szkieletownik poetycki II. Tor.: Algo 1993, 122 s.

Tu T.T.: Podzwonne, s. 5-13 oraz Komentarz edytorski do: Ostatnie notatniki, s. 51-57

15. M. Pawlikowska-Jasnorzewska: Czterolistna koniczyna albo szachownica. Zbiór czterowierszy. Wyd. ... Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1980, 115 s.

Zawiera też faksymile utworów.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1958; N. Taylor-Terlecka: Kronika życia i twórczości T. Terleckiego. Powst. 1999. Masz. w Pracowni Dokumentacji Literatury XX w. IBL PAN, Wwa. — T. Terlecki: Z innego brzegu. W: Kraj lat dziecińczych. Londyn 1942. — T. Terlecki: [Wyowiedz w:] Dlaczego nie wracam. Londyn 1956. — T. Terlecki: Autoreferat o „Literaturze [polskiej] na obczyźnie 1940-1960.” *Kultura*, Paryż 1963 nr 3. — Wywiady: Rozmowa o „Literaturze polskiej na obczyźnie”. Rozm. J. Kowalewski. *Wiadomości*, Londyn 1964 nr 11; Profesor niezwyčajny. Rozm. Z. Dec-Skrzyńska. *Dz. Pol.*, Detroit 1970 nr z 12/13 VI; O pierwszej angielskiej monografii Wyspiańskiego. Rozm. J. Kowalewski. *Orzeł Biały*, Londyn 1983 nr 1376.

SWPP 1. — PP (A. Szatagan). — LP XX w. (I. Sławińska). — T.T. W: Dictionary of international biography. Vol. 12. Cambridge 1976. — [J. Zieliński] J. Kowalski: T.T. W teoz: Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl.* 1989, wyd. 2 tamże 1990.

S. Grabiński: Profil literacki T.T. *Gaz. Artystów* 1935 nr 23. — [Ródowód poetycki Ryszarda Berwińskiego] K. Czachowski. *Pion* 1937 nr 27, przedr. w teoz: Pod piórem. Kr. 1947; W. Kubacki: Monografia Berwińskiego. *Wiad. Lit.* 1937 nr 42; H. Michalski. *Kultura* 1937 nr 50; M. Tyrowicz. *Prz. Powsz.* 1937 t. 216. — [Funkcja społeczna teatru:] Z. Leśnodorski. *Życie Lit.* 1938 nr 5; J. Kuroczycki. *Pion* 1939 nr 10. — Z. Grabowski: Weteran prasy emigracyjnej „Polska Walcząca” i jej redaktor. *Orzeł Biały*, Rzym 1945 nr 32. — [Paryż:] A. Drwęska: Pochwała Paryża. *Wiadomości*, Londyn 1952 nr 38; H. Naglerowa: „Paryż” T.T. *Ostatnie Wiad.*, Mannheim 1952 nr 44; Z.L. Zaleski: „Paryż” T.T. *Orzeł Biały*, Londyn 1952 nr 48. — Z. Broncel: Krytyka polskiego sprzyświeżenia. *Wiadomości*, Londyn 1954 nr 25. — [Krytyka personalistyczna:] Z. Najder: Recepty i logika. *Twórczość* 1957 nr 10/11; M.J. Flack. *Books Abroad*, Oklahoma 1958 nr 2; J. Ostrowski: Traktat o krytyce. *Orzeł Biały*, Londyn 1958 nr 8; A. Rogalski: Krytyka personalistyczna. *Kierunki* 1958 nr 36. — [Egzystencjalizm chrześcijański] A. Rogalski. *Kierunki* 1958 nr 43; [S. Baliński] stan. bal.: Nowy humanizm. *Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1959 nr 3 [dot. też: Krytyka personalistyczna]. — [Ludzie, książki i kulty:] Z. Kozarynowa: Magia książki i sceny. *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 29; [J. Stempowski] P. Hostowiec. *Kultura*, Paryż 1960 nr 10. — [Pani Helena:] M. Czapska. *Kultura*, Paryż 1962 nr 10; S. Kossowska: Bukiet z Paradyzu. *Wiadomości*, Londyn 1962 nr 42; J. Żurawicka. *Probl. Pol. Zagr.* t. 3: 1962/1963; J. Pini-Suchodolska: Dwie powieści o Helenie Modrzezewskiej. *Teatr* 1963 nr 6 [dot. też: A. Gronowicz: Modjeska, her life and loves]. — [Literatura polska na obczyźnie 1940-1960. Red. ...] Cz. Bednarczyk, Z. Grabowski: Dwulogi. *Kontynenty — Nowy Merkuriusz*, Londyn 1964 nr 69; B. Czaykowski: Piśmiennictwo polskie na obczyźnie. *Kultura*, Paryż 1964 nr 11; J. Ostrowski: Literatura przez mikroskop. *Orzeł Biały*, Londyn

1964 nr 27/28. — [Pani Helena:] J. Szczublewski: O Modrzezewskiej. Najnowsze badania. *Pam. Teatr.* 1964 z. 3; B. Taborski. *Kontynenty — Nowy Merkuriusz*, Londyn 1964 nr 63; M.M. Coleman: A Polish play for Modjeska. *Polish American Historical Association*, Orchard Lake, Mich. 1965 nr 1; M.M. Coleman: Nadjeżdża. *The Polish Review*, Nowy Jork 1965 nr 3. — [J. Stempowski] P. Hostowiec: „Literatura polska na obczyźnie 1940-1960”. Refleksje czytelnika. *Wiadomości*, Londyn 1967 nr 41. — Z. Kozarynowa: T.T. o Tysiacleciu. *Wiadomości*, Londyn 1968 nr 9. — J. Bujnowski: O Stanisławie Wyspiańskim. Trzy prace T.T. *Wiadomości*, Londyn 1973 nr 37 [omów. prac: Stanisław Wyspiański and the poetics of symbolic drama. *The Polish Review*, Nowy Jork 1970 nr 4; The greatness and ill fortune of Stanisław Wyspiański. *Antemurale*, Rzym 1970; Wyspiański in two perspectives. *Antemurale*, Rzym 1971]. — Z. Udańska: Teatrologia w Polsce w latach 1918-1939. Wwa 1977, passim. — M. Danilewicz Zielińska: Szkice o literaturze emigracyjnej. Paryż 1978 i wyd. nast. Wr. 1992, passim. — K. Grabowski: Tymon „Ateńczyk” i jego „Pani Helena”. *Gaz. Niedz.*, Londyn 1979 nr 43, 44. — K. Dybciak: Personalistyczna krytyka literacka. Teoria i opis nurtu z lat trzydziestych. Wr. 1981 [m.in. o pracach T.T.: Krytyka personalistyczna; Egzystencjalizm chrześcijański]. — N. Taylor: O wyzwoleniu wyobraźni, czyli o Stanisławie Wyspiańskim. *Gaz. Niedz.*, Londyn 1983 nr 46 [rec.: Stanisław Wyspiański]. — Z.W. Wałaszewski: T.T. teatrolog, profesor i pisarz. *Gaz. Niedz.*, Londyn 1983 nr 46. — [Stanisław Wyspiański:] W. Weintraub. *Tydz. Pol.* 1983 nr 50; T. Halikowska. *Irish Slavonic Studies*, Belfast 1984 nr 5; I. Sławińska. *Pam. Teatr* 1984 nr 1/2; N. Taylor. *Scottish Slavonic Review*, Edynburg 1984 nr 3; J. Baer. *The Polish Review*, Nowy Jork 1985 nr 4. — Z. Gręń: Pochwały T.T. *Życie Lit.* 1985 nr 42 [rec.: Rzeczy teatralne]. — H. Heinsdorf: Znakomity polski eseista. *Tydz. Pol.*, Londyn 1985 nr 51 [rec.: Szukanie równowagi]. — [Rzeczy teatralne:] [J. Kłossowicz] (J.K.): Rzecz teatralna. *Literatura* 1985 nr 5; J. Koprowski: Teatr T.T. *Kierunki* 1985 nr 13; J. Majcherek: Rzeczy teatralne T.T. *Teatr* 1985 nr 19; W. Natanson: Nowe spojrzenie. *Nowe Książ.* 1985 nr 5. — D. Pirie. *The Slavonic and East European Review*, Londyn 1985 t. 64 [rec.: Stanisław Wyspiański]. — A. Pomian. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 1985 nr z 14 XI [rec.: Szukanie równowagi]. — M. Prussak: Wyspiański dla Amerykanów. *Dialog* 1985 nr 1 [rec.: Stanisław Wyspiański]. — J. Sieradzki: T.T. i my. *Dialog* 1985 nr 8 [dot.: Rzeczy teatralne]. — [Szukanie równowagi:] A. Witek: „Szukanie równowagi”. *Gaz. Niedz.*, Londyn 1985 nr 45; J. Jurkszus-Tomaszewska: Świat myśli i idei. *Orzeł Biały*, Londyn 1986 nr 45. — K. Kibish: T.T. — pisarz emigracyjny. *Nowy Dz. Chicagowski* 1986 nr 41. — D. Kostewicz: „Należę do Europy jak do Boga”. *Gaz. Niedz.*, Londyn 1986 nr 45. — [Rzeczy teatralne:] E. Radecka: T.T. — człowiek teatru. *Mies. Lit.* 1986 nr 6; J. Sieradzki. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 1986 nr z 9 I. — F. Śmieja: „Szukanie równowagi”. *Związkowiec*, Toronto 1986 nr 2. — J. Zieliński: T.T. sztuka eseju. *Dialog* 1986 nr 9 [rec.: Rzeczy teatralne]. — W. Duszka. *Tydz. Powsz.* 1987 nr 7 [rec.: Szukanie równowagi]. — [Opowieść o dwóch miastach:] S. Kossowska. *Tydz. Pol.*, Londyn 1987 nr 47; F. Mantel: Londyn — Paryż. *Gaz. Niedz.*, Londyn 1987 nr 46. — [K. Rutkowski] A.J. Rembowski: T.T. sub tegmine fagi. *Kontakt*, Paryż 1987 nr 5. — [Szukanie równowagi:] J. Dąbala. *Prz. Powsz.* 1988 nr 3; J. Katz-Hewelson. *Kultura*, Paryż 1988 nr 10; Z. Kozarynowa. *Tydz. Pol.*, Londyn 1988 nr 32; J. Lerski. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 1988 nr z 7 VII. — T. Nowakowski: Tymoniada. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 1988 nr z 22 IX. — [Szukanie równowagi:] M. Paszkiewicz: Świadek namysłu. *Gaz. Niedz.*, Londyn 1988 nr 34; A. Pomian. *Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1988 nr 176. — A. Pomian. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 1988 nr z 28 [rec.: Opowieść o dwóch miastach]. — [Krytyka personalistyczna; Egzystencjalizm chrześcijański:] D. Ulicka: Na scenie kultury. *Nowe Książ.* 1988 nr 11; J. Prokop: Literatura i spotkanie. *Więź* 1989 nr 5. — A. Siomkajto: Między słowem a działaniem. (O T.T.). *Sł. Ojcz.*, Londyn 1989 nr 3. — I. Sławińska: Na torze prawości. *Tydz. Powsz.* 1990 nr 43. — A. Po-

T

mian: Powrót z obczyzny. *Rzecz o T.T. Ethos* 1991 nr 1/2. — Z. Bienkowski: Dygresje: Tymon i Helena. *Nowe Książki* 1992 nr 7/8 [rec.: Pani Helena]. — J. Degler: T.T. „jedność w wielorakości”. *Odra* 1992 nr 2/3, przedr. w: T. Terlecki: Spotkanie ze swoimi. Wr. 1999. — E. Kalemba-Kasprzak: T.T. krytycy teatralny. W: *Krytycy teatralni XX wieku*. Wr. 1992. — M. Pytasz: Taki wieszcz, jaki słuchacz. W tegoż: *Znajomym gościńcem*. Kat. 1993. — J. Czachowska: W kregu „Polski Walczącej” [Coctquidan – Paryż]. W: *Polskie środowiska twórcze na emigracji we Francji. Wrzesień 1939 – czerwiec 1940*. Wwa 1995. — M. Danilewicz Zielińska: 90-lecie urodzin T.T. *Kultura*, Paryż 1995 nr 10. — A. Kuligowska-Korzeniewska: T.T. o teatologii. *Dialog* 1995 nr 8. — I. Sławińska: Wkład Antoniny i Tymona Terleckich w prezentację Wyspiańskiego na Zachodzie. W: *Stanisław Wyspiański*. Kr. 1996. — „Polska Walcząca” i pierwszy obóz Wojska Polskiego w Coctquidan. Ze wspomnień T.T. i innych oprac. i przygot. do druku N. Taylor. *Kresy* 1997 nr 3. — J. Chlap-Nowakowa: Spotkania T.T. *Arcana* 1999 nr 6 [dot.: Spotkania ze swoimi]. — A.J. Dąbrowski: Daj nam trochę złota, Tymonie. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 2000 nr z 18 VIII. — K. Dybciak: Szukanie równowagi. *Życie* 2000 nr 245. — J. Jastrzębski: Szafeta pamięci. *Odra* 2000 nr 5 [rec.: Spotkania ze swoimi]. — J.R. Kowalczyk: Życiorys wpisany w teatr. *Rzeczpospolita* 2000 nr 203. — A. Kuligowska-Korzeniewska: T.T. (1905-2000). A. Pomian: Wspomnienie. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 2000 nr z 24 XI. — R. Pawłowski: Posłaniec. *Gaz. Wyborcza* 2000 nr z 8 XI. — [Spotkania ze swoimi:] I. Sławińska: Wśród bliskich i znajomych. *Akcent* 2000 nr 1/2; A. Zawada: Galeria bliskich. *Nowe Książki* 2000 nr 1. — A. Kuligowska-Korzeniewska: Śmierć niezłomnego londyńczyka. *Tygiel Kult.* 2001 nr 1/3. — A.M. Rychlińska: T.T. *Gaz. Wyborcza* 2001 nr z 18 XII. — R. Taborski: T.T. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 2000 wyd. 2001. — N. Taylor: „Polska Walcząca”. W: *Dziennikarze polscy na emigracji*. Opole 2001.

J.Cz.

TERLECKI Władysław Lech 1933-1999

Pseud.: Krzysztof; Krzysztof Toporowicz; Pascalon; Ter.; W.T. Prozaik, dramaturg, autor słuchowisk radiowych

Urodzony 18 maja 1933 w Częstochowie; syn Antoniego Terleckiego, ekonomisty, i Eleonory z domu Mikke, księgowej. Okupację niemiecką spędził w Częstochowie, tu też po wyzwoleniu uczęszczał do Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego im. R. Traugutta. W 1951-54 studiował filologię polską na Uniwersytecie Wrocławskim. Następnie od 1954 pracował jako redaktor we *Wrocławskim Tygodniku Katolików i Dziś i jutro* (do 1958). Debiutował w 1955 opowiadaniem „Nad granicą siedzi diabeł”, opublikowanym w *Dziś i jutro* (nr 41). W 1955 ożenił się z Lucyną Basaj, polonistką. W 1956 przeniósł się do Komorowa pod Warszawą. W 1956-68 stale publikował w *Współczesności*, w 1958-68 był redaktorem działu prozy w tymże piśmie. W 1961 został członkiem ZLP, a w 1966 Polskiego PEN Clubu. Od 1964 stale współpracował z Polskim Radiem; był autorem licznych słuchowisk, nagradzanych i wyróżnianych w konkursach. W 1967 podjął pracę w Redakcji Słuchowisk, a następnie w Redakcji Prozy i Poezji Polskiego Radia. Utwory prozą publikował m.in. w *Miesięczniku Literackim* (1967, 1969, 1970); w 1972-80 był członkiem komitetu redakcyjnego pisma. W 1976-83 wchodził

w skład Zarządu Głównego ZLP (od 1980 członek Prezydium; do rozwiązania Związku w 1983). Wiele podróży, wyjeżdżał m.in. do Czechosłowacji, Francji, Związku Radzieckiego, Wielkiej Brytanii. Za twórczość literacką, radiową i telewizyjną otrzymał nagrodę Fundacji im. Kościelskich w Genewie (1972), nagrodę miesięcznika *Odra* (1977), nagrodę Prezesa Rady Ministrów II stopnia (1979), nagrodę Polskiego Towarzystwa Historycznego (1979), Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji (1987), Ministra Kultury i Sztuki I stopnia (1989), Polskiego PEN Clubu (1995). W 1989 na zjeździe założycielskim SPP został członkiem jego Zarządu Głównego. Od 1996 publikował felietony na łamach pisma *Palestra* (tu stała rubryka pt. „Brulion”). Pracował nad powieścią pt. „Dom Księcia” Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1974) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1982). Zmarł 3 maja 1999 w Pruszkowie. Pośmiertnie odznaczony nagrodą Ministra Kultury i Sztuki.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kocie łby. [Reportaż]. Wwa: Pax 1956, 130 s.
2. Podróż na wierzchołku nocy. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1958, 182 s.

Zawartość: Ucieczka do Egiptu; Podróż na wierzchołku nocy [por. Stuchowska radiowe]; Riksz; Wino porzeczkowe; Upał; Sen o szpadzie; Sznur; Wizyta; Aligatory; Drewniany rewolwer; Don Kichot; Lew assyryjski; Krzyk.

3. Pożar. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1962, 165 s.

Zawartość: Pożar; Żołnierze; Złoty Wąwóz; Odwiedziny; Portret króla; Przygoda; Ghudy; Spowiedź; Nadział; Ekshumacja.

4. Myśliwi. Sztuka telewizyjna. *Dialog* 1966 nr 1 s. 5-18. TV 1967. Radio 1967. Przedr. zob. poz. 25. Nagroda Nacz. Red. Audycji Lit. Pol. Radia 1967. Przekł. czes. Radio (CSRS) 1968.

5. Sezon w pełni. Opowiadania. Wwa: PIW 1966, 130 s.

Zawartość: Kuzyni [por. Stuchowska radiowe]; Obłężenie Hippony; Znajomy; To miejsce; Las; Śniadanie w ogrodzie; Statek [por. Stuchowska radiowe]; Emigranci; Garden party; Powrót. Rekolękcje; Sezon w pełni; Malarstwo.

6. Spisek. [Powieść o S. Bobrowskim]. Wwa: MON 1966, 200 s. Wyd. 2. Wwa: Czyt. 1975. Przedr. zob. poz. 32. Por. poz. 46.

7. Gwiazda Piołun. [Powieść]. Wwa: PIW 1968, 223 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Czyt. 1972, wyd. 3 tamże 1985. Por. poz. 50 oraz Słuchowiska radiowe. Przekł. słowac. Trpká hviezda [Przeł.] M. Wlachovská. Bratislava 1971. Adapt. radiowa pt. Piolun. Adapt.: W. Lesiewicz. Radio 1970.

8. Późna rozmowa. [Utwór dramatyczny]. TV 1968. Radio 1968.

9. Przyjdę do pani znów za rok. [Utwór dramatyczny]. Radio 1968. Druk *Teatr Pol. Radia* 1969

nr 2 s. 39-57. Praprem. łącznie z: Biuro pisania podań [poz. 12] pt. Dwie etiudy kryminalne. Kalisz, T. im. W. Bogusławskiego 1983. Przedr. zob. poz. 25.

10. Bolesław Śmiały. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] W. Lesiewicz. [Wwa: b.w. 1970], masz. 107 s. Ekran. 1972.

Wykorzystano wątki z powieści J. Kraszewskiego „Boleszyce” oraz dramatu M. Dąbrowskiej „Stanisław i Bogumił”.

11. Dwie głowy ptaka. [Powieść]. Wwa: PIW 1970, 210 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1972; wyd. 3 z post. J. Maciejewskiego Wwa: KAW 1988; Wwa: PIW 1996. Przedr. zob. poz. 32. Por. poz. 35.

Wyd. łącznie z poz. 18 pt. Dwie głowy ptaka; Powrót z Carskiego Sioła. Wwa: PIW 1975, 342 s.

Wyróżnienie w plebiscycie Radia Wolna Europa w 1975. Przekł. niem.: Die zwei Köpfe des Adlers. [Przeł.] M. Wrzosek-Müller, [Post.] M.G. Müller, Frankfurt am Main 1990. Adapt. radiowa: Adapt.: J. Kaliszewski. Radio 1973, — teatr: Adapt.: A. Łapicki. Praprem. Wwa, T. Dram. (Sala Próby) 1982, — tv: TV 1993.

12. Biuro pisania podań. [Utwór dramatyczny]. *Teatr Pol. Radia* 1971 nr 4 s. 97-107. Przedr. *Dia-log* 1972 nr 8 s. 5-13; pt. Biuro pisania podań na maszynie zob. poz. 25. Radio 1972. Praprem. Gdańsk – Sopot, T. Wybrzeże 1983. TV 1993. Por. poz. 33.

Nagroda w konkursie Pol. Radia na premierę roku 1972.

13. Herbatka z nieobecnym. *Teatr Pol. Radia* 1971 nr 4 s. 109-117, przedr. zob. poz. 25. TV 1976. Radio 1978.

14. Madame Richter. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] W. Lesiewicz, J. Nagibin. Powst. przed 1972. W 1972 film w realizacji w ZSRR.

15. Pielgrzymi. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1972, 179 s. Przedr. zob. poz. 30.

Przekł. słowac.: Pümic. [Przeł.] M. Wlachovská. Bratislava 1975. Adapt. teatr: Adapt.: S. Woroniecki. Praprem. Szczec., T. 13 Muz 1976.

16. Wieczór imieninowy. *Teatr Pol. Radia* 1972 nr 3 s. 51-61, przedr. zob. poz. 25. Radio 1972. TV 1977.

Wyróżnienie Nacz. Red. Programów Lit. Pol. Radia w 1972.

17. Odpocznij po biegu. [Utwór dramatyczny]. *Teatr Pol. Radia* 1973 nr 3 s. 123-130. Radio 1974. Praprem. Wwa., T. Powsz. 1976. Por. poz. 24, 40.

18. Powrót z Carskiego Sioła. [Powieść]. Wwa: PIW 1973, 209 s. Wyd. nast. łącznie z Dwie głowy ptaka zob. poz. 11. Przedr. zob. poz. 32.

19. Bielszy od śniegu. *Teatr Pol. Radia* 1974 nr 4 s. 74-84. Przedr. pt. Bielszy niż śnieg zob. poz. 25. Emisja pt. Bielszy niż śnieg. Radio 1983. Por. poz. 22.

20. Czarny romans. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1974, 202 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1980, wyd. 4 1984, wyd. 5 1989; Wwa: Rytm 1993. Przedr. zob. poz. 40. Por. poz. 31.

Przekł. czes.: wyd. łącznie z przekł. poz. 24: Černý román; Odpocni po běhu. [Przeł.] Dvořáčková. Praha 1981, — słowac.: Čierna romanca. [Przeł.] M. Wlachovská. Bratislava 1978, — węgier.: Fekete regény. [Przeł.] J. Cserventis. Budapest 1978.

21. Trójkąt z piaskiem. [Utwór dramatyczny]. Radio 1974. Druk zob. poz. 25 s. 223-240. TV 1977.

22. Bielszy niż śnieg. Scenariusz filmowy wg własnego słuchowiska ... Ekran. 1975. Por. poz. 19.

23. Biuro rzeczy znalezionych. *Teatr Pol. Radia* 1975 nr 1 s. 93-103. Przedr. zob. poz. 25. Radio 1978. TV 1996.

24. Odpocznij po biegu. [Powieść]. Wwa: PIW 1975, 179 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1978; Chotomów: Verba 1991. Przedr. zob. poz. 40. Por. poz. 17.

Wyróżnienie w plebiscycie Radia Wolna Europa w 1977. Przekł. bułg.: Počini si sled tolkova tičana. [Przeł.] M. Metodiev. Sofija 1980, — czes.: Odpocni po běhu. [Przeł.] Dvořáčková. Wyd. łącznie z przekł. Czarny romans zob. poz. 20, — franc.: Repose-toi après la course. [Przeł.] K. Głogowski. [Paris] 1994, — litew.: Kelionė baigė – pailsė. [Przeł.] S. Sabonis. Vilnius 1980, — niem.: Ruh aus nach dem Lauf. [Przeł.] K. Staemmler. Frankfurt am Main 1984, — ros.: Odochni posle biega. [Przeł.] M. Koneva. Moskva 1979, — słowac.: Kde budem spočívateľ... [Przeł.] M. Wlachovská. Bratislava 1980, — węgier.: Pihenij meg futás után. [Przeł.] E. Sebők. Budapest 1980, wyd. nast. 1983, — włos.: In fondo alla strada. [Przeł.] A. Zoina. Palermo 1983.

Adapt. radiowa: Adapt.: J. Owidzki. Radio 1975.

25. Herbatka z nieobecnym. [Słuchowiska radiowe]. Post.: Z. Macużanka. Wwa: Wydawn. RTV 1976, 265 s. Por. też Słuchowiska radiowe.

Zawartość: Tama; Kuzyni [poz. 5]; Bielszy niż śnieg [poz. 19]; Odkrycia; Biuro pisania podań na maszynie [poz. 12]; Oczekiwanie; Przyjdź do pani znów za rok [poz. 9]; Wieczór imieninowy [poz. 16]; Myśliwi [poz. 4]; Zamieć [por. poz. 36]; Duch Ratapa; Herbatka z nieobecnym [poz. 13]; Trójkąt z piaskiem [poz. 21]; Biuro znalezionych rzeczy [por. poz. 23].

26. Lilie. [Monodram]. *Scena* 1977 nr 10 s. 50-53.

27. Rośnie las. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1977, 134 s. Wyd. 2 tamże 1981. Przedr. zob. poz. 32.

Zawartość: Przybysz; Drezno; Śledztwo; Wyspa.

28. ...Gdziekolwiek jesteś, panie prezydencie. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] A. Trzos-Rastawiecki. Ekran. 1978.

Główna nagroda na Międzynarodowym Tygodniu Film. w Cor-dobie (1979).

29. Wczesny powrót. [Powieść]. Wwa: KAW 1978, 136 s. Por. Słuchowiska radiowe.

30. Złoty wąż. [Powieść i opowiadania]. Wwa: Czyt. 1978, 310 s.

Zawartość: z poz. 2: Riksza, — z poz. 3: Pożar; Żołnierze; Złoty Wąż; Chudy; Spowiedź; Nadział; Ekshumacja, — z poz. 5:

Kuzyni [por. poz. 5]; Obłężenie Hippony; Znajomy. To miejsce: Las, — Spotkanie, — oraz: Pielgrzymi [poz. 15].

31. Czarny romans. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Gdańsk — Sopot, T. Wybrzeże 1979. Por. poz. 20.

32. Twarze 1863. [Powieść]. Wwa: PIW 1979, 584 s. Wyd. 2 Kr., Wr.: WL 1984.

Zawartość: Spisek [poz. 6]; Powrót z Carskiego Siola [poz. 18]; Dwie głowy ptaka [poz. 11]; Rośnie las [poz. 27].

33. Trzy etiudy kryminalne. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1980, 151 s. Wyd. 2 Kr.: WL 1987.

Zawartość: Biuro pisania podań [por. poz. 12]; Dom; Przyjść do pani znów za rok [por. poz. 9].

34. Zwierzęta zostały opłacone. [Powieść na motywach biografii S. Brzozowskiego]. Wwa: Czyt. 1980, 221 s. Wyd. 2 tamże 1981. Przedr. zob. poz. 40. Por. poz. 37.

Przeł.: ros.: Za zverej zapłaćeno. [Przeł.] A. Ermonskij. Moskwa 1989. Wyd. łączne z przeł. poz. 38 pt. Za zverej zapłaćeno; Ten' karlika, ten' ispolina. Moskwa 1989, — serb.-chorw.: Psi goniać so že najeti. [Przeł.] K. Salamun-Biedrzycka. Murska Sobota 1988.

35. Dwie głowy ptaka. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1981 nr 1 s. 5-29. Praprem. Wwa, T. Dram. 1983. Radio 1983. Por. poz. 11.

36. Stacja. Scenariusz filmowy na podstawie własnego opowiadania Zamieć. Ekran. 1981. Por. poz. 25.

Film wprowadzony na ekrany w 1987.

37. W biały dzień. Scenariusz na podstawie własnej powieści pt. Zwierzęta zostały opłacone. [Współaut.:] E. Żebrowski. Ekran. 1981. Por. poz. 34.

38. Cień karla, cień olbrzyma. [Powieść o L. Tofstojlu]. Wwa: KiW 1983, 236 s. Wyd. 2 tamże 1985. Nagroda w konkursie KiW w 1981.

Przeł. ros.: Ten' karlika, ten' ispolina. [Przeł.] W. Perelman, G. Gubinova. Wyd. łączne z przeł. poz. Zwierzęta zostały opłacone zob. poz. 34.

39. Idź na brzeg, widać ogień. Sztuka w 3 aktach. *Dialog* 1983 nr 3 s. 5-27. Praprem. Wwa, T. Współcz. 1985. TV 1993.

40. Maski. [Powieści]. Wwa: Czyt. 1983, 514 s. Wyd. nast. Wwa: KiW 1989.

Zawartość: Czarny romans [poz. 20]; Odpocznij po biegu [poz. 24]; Zwierzęta zostały opłacone [poz. 34]; Pismak [poz. 42].

41. Lament. [Powieść]. Kr.: WL 1984, 351 s. Wyd. nast. Pozn.: Nakom 1991. Por. poz. 55 oraz Słuchowska radiowe.

Nagroda *Literatury* „Debiut roku” w 1984.

42. Pismak. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1984, 289 s. Wyd. 2 tamże 1987. Przedr. zob. poz. 40. Por. poz. 44.

43. Zamachowiec. Scenariusz filmowy. *Dialog* 1984 nr 7 s. 5-39.

44. Pismak. Scenariusz filmowy na podstawie własnej powieści ... Ekran. 1985. Por. poz. 40, 42. Nagroda Oscar d'Italia na festiwalu filmowym w Salerno w 1985.

45. Wieniec dla sprawiedliwego. [Powieść]. Powst. 1985. Wyd. Wwa: KiW 1988, 340 s. Por. Słuchowska radiowe.

Nagroda w konkursie lit. na 40-lecie PRL w 1985.

46. Krótka noc. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1986 nr 5/6 s. 7-42. Praprem. Wwa, T. Pol. 1987. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1989, 107 s. TV 1990.

Adapt. powieści Spisek [poz. 6] — Nagroda Funduszu Literatury w 1987.

47. Rudy. Scenariusz filmowy. *Dialog* 1987 nr 1 s. 5-44.

48. Cyklop. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1988 nr 6 s. 5-37. Wyd. osob. Wwa: Wydawn. T. Pol. 1987/88, 48 s. Praprem. Bielsko-Biała, T. Pol. 1988. TV 1988.

Nagroda w konkursie T. Pol. w Wwie w 1987 (tu wyst. w 1989).

49. Drabina Jakubowa albo podróż. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1988, 288 s. Wyd. nast. tamże 2000. Por. Słuchowska radiowe.

Przeł. franc.: L'échelle de Jacob. [Przeł.] M. Laurent. [Przedm.:] B. Didier. Paris 1992.

50. Gwiazda Piotun. Scenariusz filmowy na podstawie własnej powieści ... Ekran. 1988. Por. poz. 7.

51. Cień i laur. [Powieść]. Kr.: WL 1989, 330 s. Nagroda lit. im. J. Iwaszkiewicza wydawn. Czytelnik w 1989.

52. Zabij cara. [Powieść]. Wwa: Cieślak i Szwajcer 1992, 243 s. Por. poz. 53.

53. Zabij cara. Scenariusz. *Dialog* 1994 nr 8 s. 5-51. Por. poz. 52.

54. Mateczka. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1995 nr 1 s. 5-33. Wyst. TV 1995.

55. Lament. Scenariusz filmowy. *Dialog* 1996 nr 7 s. 5-44. Por. poz. 41.

56. Piasek. [Opowiadanie]. Lubl.: Wydawn. UMCS 1997, 33 s.

57. Śmierć w Tyflisie. [Utwór dramatyczny]. TV 1997.

58. Dragon. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1999 nr 8 s. 5-38. TV 2000.

59. Wyspa kata. [Powieść]. Wwa: *Twój Styl* 1999, 319 s.

Słuchowska radiowe zob. Twórczość poz. 4, 8, 9, 12, 13, 16, 19, 21, 23, 25, 35 oraz m.in.: Podróż na wierzchołku nocy. Przeł. niem.: Radio 1963; pt. Podróż nocna. Radio 1974. Por. Twórczość poz. 2. — Pomnik. Powst. 1964 [nagroda w konkursie Studia Współcz. T. Pol. Radia w 1964]. Radio 1969. — Kuzyni. *Teatr Pol. Radia* 1965 nr 11 s. 42-50, przedr. *Dialog* 1966 nr 8 s. 19-22 oraz

Twórczość poz. 25. Radio 1966. Por. Twórczość poz. 5. — Statek. *Teatr Pol. Radia* 1965 nr 11 s. 34-41. Radio 1967. Por. Twórczość poz. 5. — Wdowa. *Teatr Pol. Radia* 1965 nr 11 s. 51-56. Radio 1967. — Wczesny powrót. Radio 1966. Por. Twórczość poz. 29. — Egzamin z filozofii. Radio 1967. — Gwiazda Piolun. Radio 1967. Por. Twórczość poz. 7. — Der Kriegsgefangene — Jeniec wojenny. Radio 1968. — Miejsce odosobnienia. Radio 1968. — Aligatory. Radio 1969. — Drewniany rewolwer. Radio 1969. — Czas dawno martwy. Radio 1970. — Róża zmartwychwstanka. Radio 1970. — Tchórz. Radio 1970. — Zamieć. *Teatr Pol. Radia* 1970 nr 3 s. 53-68. przedr. zob. Twórczość poz. 25. Radio 1970, przekł. czes. 1972. — Duch Rapata. *Teatr Pol. Radia* 1971 nr 3 s. 23-32. Radio 1972. Przedr. zob. Twórczość poz. 25. — Dobry sędzia. Radio 1972. — Tama. *Teatr Pol. Radia* 1974 nr 2/3 s. 56-65. Radio 1975. Przedr. zob. Twórczość poz. 25. — W burzy. Cz. 1-4. [Współaut.:] W. Lesiewicz. Radio 1974. — Dawid i panna. Radio 1976. Druk *Teatr Pol. Radia* 1976 nr 2 s. 71-78. — Dwóch na plaży. Radio 1979. Druk *Teatr Pol. Radia* 1979 nr 2 s. 96-109. — Ściana. Radio 1981. — Lament. Radio 1985. Por. Twórczość poz. 41. — Pierścień Gygesa. *Przekrój* 1987 nr 2219/2220 s. 40-41. Radio 1987. — Drabina Jakubowa. Radio 1988. Por. Twórczość poz. 49. — Wieniec dla sprawiedliwego. Radio 1988. Por. Twórczość poz. 45. — Nieznajomi. *Dialog* 1998 nr 5 s. 5-18.

Przekłady i adaptacje

1. I. Aškenezy: Indiańskie lato. [Powieść]. Przel.: ..., W. Rutkiewicz. Wwa: KiW 1959, 199 s.
2. K. Biebl: Droga na Jawę. [Opowiadania]. Przel.: ..., W. Rutkiewicz. Wwa: KiW 1959, 121 s.
3. M. Dąbrowska: Klara i Angelika. Scenariusz telewizyjny. TV 1964. Druk *Teatr Pol. Telew.* 1968 nr 4 s. 5-29.
Wersja film.: Ekran. 1977.
Adapt. radiowa pt. Jubileusz. Radio 1978. Druk *Scena* 1986 nr 5 s. 39-41, nr 6 s. 39-41.
4. Bestia. Scenariusz filmowy na motywach opowiadania L. Tolstoja „Diabeł”. [Współaut.:] J. Domaradzki. Ekran. 1978.
5. [Dialogi do filmu:] Cień. Scenariusz filmu telewizyjnego wg opowiadania A. Czechowa „Czarni mlich”: A. Domagalik. TV 1984.

Adaptacje radiowe, m.in.: M. Dąbrowska: Trzecia jesień. Radio 1966. — T. Mann: Luizka. Przel. W. Wirpsza. Adapt. ... pt. Zabawa na Lerchenbergu. Radio 1966.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiady: Po nas jest wszystko. Rozm. T. Krzemięń. *Kultura* 1975 nr 35, przedr. w: T. Krzemięń: Najomii nieznajomi.

Wwa 1977; Napisalem książkę śmieszna. Rozm. Z. Bauer. *Zdanie* 1985 nr 2 [dot.: Cień i laur]; Polski los czy polska utopia? Rozm. A. Krzemiński. *Literatura* 1985 nr 1; Odwoływać się do sumienia. Rozm. M. Malessa-Drohomirecka. *Zycie Lit.* 1988 nr 14; Próba bilansu. Rozm. K. Kopka. *Teatr* 1988 nr 5; Obzar bezpieczny. Rozm. B. Rogatko. *Dekada Lit.* 1991 nr 33; W paszczy polityki. Rozm. S. Beres. *Odra* 1996 nr 5; W labiryncie historii. Rozm. S. Beres. *Odra* 1998 nr 5.

SWPP 2 (E. Głębička). — E. Kozarzewska; W.L.T. W: *Literatur Polens 1944 bis 1985*. Berlin 1990.

[Podróż na wierzchołku nocy:] L.B. Grzeniewski: Proza pod semaforem. *Nowe Książ.* 1959 nr 4; J. Kwiatkowski: Drodzy nieobecni. *Zycie Lit.* 1959 nr 19; J.J. Lipski: Między Bogiem, historia a laickim piekłem i samotnością. *Twórczość* 1959 nr 2; R. Zengel: Polski outsider. *Tyg. Kult.* 1959 nr 19, przedr. w tegoż: Mit przygody i inne szkice literackie. Wwa 1970. — T. Burek: Szuka jako zbawienie. *Twórczość* 1963 nr 9 [rec.: Pożar]. — J. Łukasiewicz; W.T. *Współczesność* 1964 nr 4. — [Spisek:] T. Burek: Metafora. *Tyg. Kult.* 1966 nr 27; W. Günther: Historyczna antypowieść. *Tydz. Pol.*, Londyn 1966 nr 35; Z. Pędziński: Gloria victis. *Wież* 1966 nr 9; Z. Zabicki: Upiory sarmacji i po prostu człowiek. *Nowe Książ.* 1966 nr 8. — A. Bukowska: Osaczenie. W teże: *Przemiany czasu*. Kr. 1967 [rec.: Spisek]. — [Sezon w pełni:] S. Grochowiak: Po katastrofie. *Kultura* 1967 nr 14; A. Lam: Wraki na plaży. *Mies. Lit.* 1967 nr 4, przedr. pt. Ślady katastrofy w tegoż: Pamiętnik krytyczny. Kr. 1970. — J. Maciejewski: „Nowa powieść” i historia. W: Proza, poezja 1966. Wwa 1967 [rec.: Spisek]. — [Sezon w pełni:] H. Zaworska: „Coż można ze sobą robić?”. *Twórczość* 1967 nr 6; Z. Zabicki: Impresje na temat łagodności. *Nowe Książ.* 1967 nr 5. — Z. Zabicki: Nowe konfrontacje. W tegoż: Proza ..., proza ... Wwa 1967 [rec.: Pożar]. — [Gwiazda Piolun:] A. Lam: Dzieje myśli. *Mies. Lit.* 1969 nr 12; W. Maciąg: Próg tajemnicy. *Nowe Książ.* 1969 nr 7; H. Zaworska: Piolun. *Twórczość* 1969 nr 11, przedr. w teże: Spotkania. Wwa 1973. — [Dwie głowy ptaka:] J. Biernacki: Specyfik na kompleks narodowy. *Tyg. Kult.* 1971 nr 21; J. Łukasiewicz. *Tyg. Pousz.* 1971 nr 17; Z. Macużanka: T. wycieczka w przeszłość. *Nowe Książ.* 1971 nr 5; A. Mencwel. *Mies. Lit.* 1971 nr 41, przedr. w tegoż: *Społwa*. Wwa 1983; J. Wegner: Wybór losu tragicznego. *Wież* 1971 nr 12; H. Zaworska: „Owoce z drzewa kłeski”. *Twórczość* 1971 nr 8; M. Dobbowa: W obliczu utraty niepodległości swego kraju. *Orzeł Biały*, Londyn 1972 nr 99. — J. Maciejewski: Cień margrabiego, czyli o powieściach historycznych W.T. *Odra* 1972 nr 7/8. — [Pielgrzymi:] W. Maciąg: Nasze role i nasze maski. *Nowe Książ.* 1973 nr 4; J. Maciejewski: Wielki monolog małego człowieka. *Odra* 1973 nr 4; A. Mencwel: Czytanie T. *Mies. Lit.* 1973 nr 4. — J. Niekowski: Pokolenie doświadczonych. *Literatura* 1973 nr 6. — [Powrót z Carskiego Sioła:] M. Sprusiński: To wielkie zmęczenie. *Literatura* 1973 nr 41, przedr. w tegoż: *Między prawdą a zmyśleniem*. Kr. 1978; J. Wegner: Zwycięstwo zwyciężonych. *Kultura* 1973 nr 3; H. Zaworska: Zdrada. *Twórczość* 1973 nr 4; A. Hoffman: Widnokrąg niewolnika. *Wież* 1974 nr 3; M. Komar: We własnych oczach, w zwierciadle. *Mies. Lit.* 1974 nr 3. — J. Maciejewski; W.T. *Literatura* 1974 nr 17. — H. Zaworska: Powroty. *Twórczość* 1974 nr 4, polem. Z. Najder: „Wspaniała literatura o kolaboracji” — dla kogo? *Twórczość* 1974 nr 7. — [Czarny romans:] Z. Bauer: Zabić własną śmierć. *Zycie Lit.* 1975 nr 25; W. Bolecki: Romans, czarny romans... *Nowy Wyraz* 1975 nr 10; M. Janion: Wieczne umieranie. *Literatura* 1975 nr 16, przedr. w teże: *Odnawianie znaczeń*. Kr. 1980; Tragizm, historia, przemotność. Kr. 2000; M. Komar: Kula i jej pęknięcie. *Mies. Lit.* 1975 nr 10; J. Łukasiewicz. *Wież* 1975 nr 9. — M. Sprusiński: Ławka i okrucieństwo metafory. *Tyg. Kult.* 1975 nr 45; lo dramatach radiowych W.T.I. — H. Zaworska: Miłość nieuleczalna. *Twórczość* 1975 nr 6. — P. Czartolomny: Studium sprawiedliwości szatańskiej. *Nurt* 1976 nr 9 [rec.: Odpocznij po biegu]. — J. Gasiórowski: Suchowska. *Nowe Książ.* 1976 nr 23 [rec.: Herbatka z nieobecnym]. — [Odpocznij po biegu:] A. Libera: Ostatnie śledztwo Iwana Fiodorowicza. *Literatura* 1976 nr 3; J. Łukasiewicz: Trzymanie się w ryzach. *Odra* 1976 nr 3; Z. Macużanka:

- W splątanej sieci uczuć. *Nowe Książ.* 1976 nr 2; A. Mencwel: Krzewienie historii. *Mies. Lit.* 1976 nr 7; B. Zadara: Czarna zagarnijająca wszystko jasność. *Twórczość* 1976 nr 7, przedr. w tegoż: *Radość czytania*. Lubl. 1980; H. Zaworska: Kto jest „obłąkaniem moralnym”. *Literatura* 1976 nr 3. — [Rośnie las:] W. Maciąg: Z ciemności. *Nowe Książ.* 1977 nr 20; A. Myszowski: „Drugie dno” historii. *Mies. Lit.* 1977 nr 12. — W. Nantanson: Sluchowska. *Scena* 1977 nr 10 [rec.]; Herbatka z nieobecny. — S. Bardjewska: Twórczość radiowa W.T. W teje: Muza bez legendy. *Wwa* 1978. — T. Błażewski: „Przybliżyć ci fragment...” (O twórczości W.T.). *Życie Lit.* 1978 nr 48. — W. Bolecki: Bieg — do czego? *Polityka* 1978 nr 3 [rec.: Odpocznij po biegu]. — W. Bolecki: Sądymy różne... *Twórczość* 1978 nr 1, przedr. w: *Dramat polski XIX i XX wieku*. Lubl. 1987 [rec.: Rośnie las]. — M. Boni: Na przykład T. *Literatura* 1978 nr 33. — A. Ermonski: Ljudi proigravteli storony. *Inostrannaja Literatura*, Moskwa 1978 nr 10 [rec.: Rośnie las]. — M. Orski: Pietna i aureole. *Opole* 1978 nr 1. — M. Sprusiński: Między romantyzmem a pragmatyzmem. *Odra* 1978 nr 1. — M. Boni: Rozumienie historii. *Mies. Lit.* 1979 nr 7. — J. Niemczuk: Dialektyka historii. (O prozie W.T.). *Odra* 1979 nr 1. — J. Niemczuk: Terlecki. [Przekł. z jez. pol.] K. Cękalska. *Wwa: Czyt.*, Ag. Aut. 1979, 55 s. — L. Rola: Najdłuższa podróż kapitana. *Nowe Książ.* 1979 nr 9 [rec.: Wczesny powrót]. — [Twarze 1865:] L. Bugajski: Człowiek i historia. *Życie Lit.* 1980 nr 7, przedr. w tegoż: *Pozy prozy*. *Wwa* 1986; M. Komar. *Mies. Lit.* 1980 nr 9. — [Zwierzęta zostały oplacone:] M. Boni: Czas niezależności. *Literatura* 1981 nr 6; L. Bugajski: Dyscyplina i niezależność. *Mies. Lit.* 1981 nr 5; P. Kajewski: Pisarska anatomia oporu i uległości. *Odra* 1981 nr 11; W. Maciąg: Sekrety konspiratora. *Nowe Książ.* 1981 nr 2. — [Trzy etudy kryminalne:] Z. Macuzanka: W kregu spraw intymnych i mrocznych. *Nowe Książ.* 1981 nr 9; J. Niemczuk: „Pan z Polską”. *Kultura* 1981 nr 19 [dot. też: Zwierzęta zostały oplacone]. — S. Tomala. *Mies. Lit.* 1981 nr 8/9 [rec.: Trzy etudy kryminalne]. — [Zwierzęta zostały oplacone:] M. Zalewski: Rdza. *Literatura* 1981 nr 6; J. Zielński: Ogród w krainie kłec. *Twórczość* 1981 nr 5. — A. Błaszkiwicz: Wewnętrzne dialogi W.T. *Dialog* 1982 nr 3. — S. Bardjewska: Czytanie dramatu. *Literatura* 1983 nr 10 [rec.: Idź na brzeg, widać ogień]. — [Cień karla, cień olbrzyma:] Z. Bauer: Ani olbrzym ani karzeł. *Nowe Książ.* 1983 nr 7; L. Bugajski: Kto się śmieje? *Twórczość* 1983 nr 11. — W. Kajtoch: W.T. trylogia o powstaniu styczniowym. (Spisek; Dwie głowy ptaka; Powrót z Carskiego Siola). *Rocz. Kom. Hist.-lit. PAN* 1983. — S. Bardjewska: W palupcie historii. *Scena* 1984 nr 5 [dot. twórczości dramatycznej W.T.]. — [Pismak:] L. Bugajski: Przegrana literatury. *Pis. Lit.-Artyst.* 1984 nr 12; M. Chrzanowski. *Radar* 1984 nr 33. — M. Orski: Cień na miarę karla? *Odra* 1984 nr 2 [rec.: Cień karla, cień olbrzyma]. — T. Walas: Prawda, fikcja i autotematyzm. *Twórczość* 1984 nr 12 [rec.: Pismak]. — [Lament:] A. Budzyński: Odnieczna kwestia — opór czy ugoda? *Nowe Książ.* 1985 nr 3; L. Bugajski: Czas lamentu. *Pis. Lit.-Artyst.* 1985 nr 4. — L. Eustachiewicz: Mity i maski. W tegoż: *Dramatyzacja współczesna*. *Wwa* 1985. — [Lament:] A. Krzeminski: Raport z chwili rozpaczy. *Polityka* 1985 nr 6; A. Litwinowicz: Lament czy suchy szloch? *Archipelag*, Berlin Zach. 1985 nr 6; J. Łukasiewicz: Lzy nasze są świadkami. *Odra* 1985 nr 1, przedr. w tegoż: *Rym, czyli powinność*. Wr. 1993. — J. Piasecki: Parabola śmierci wewnętrznej. *Więź* 1985 nr 1/2/3 [rec.: Cień karla, cień olbrzyma]. — M. Wyka: Koniec legendy. *Twórczość* 1985 nr 4, przedr. w teje: *Głosy różnych pokoleń*. Kr. 1989 [rec.: Lament]. — S. Bardjewska: Anatomia manipulacji. *Teatr* 1986 nr 3 [rec.: Krotka noc]. — Z. Bauer: W.T.: Ucieczka przed cieniem. *Odra* 1986 nr 11. — A. Chojnacki: Bitwa o legendę. *Mies. Lit.* 1986 nr 6 [rec.: Lament]. — A. Izdebska, D. Szajnert: W.L.T. pentalogia o powstaniu styczniowym. (Między poetyką a historią). *Pr. Polonist.* Ser. 42 1986 [dot. powieści: Spisek; Dwie głowy ptaka; Powrót z Carskiego Siola; Lament; oraz opowiadania *Dreżno*]. — T. Błażewski: Powieść o niespokojnym sumieniu. W tegoż: *Literatura jak literatura*. Łódź 1987 [dot.: Cień karla, cień olbrzyma]. — M. Kociąkowski: „Spisek” W.T. wobec legendy styczniowej 1863 roku. W: *Problemy polskiej powieści historycznej po 1959 roku*. Bydż. 1987. — L. Bugajski: Żywioł historii. W tegoż: *W gąszczu znaczeń*. Kr. KAW 1988. — D. Dąbrowska: Powstanie styczniowe w twórczości W.T. *Życie i Myśl* 1988 nr 1/2. — [Drabina Jakubowa albo podróz:] A. Czachowska: Obłęd racjonalizmu. *Twórczość* 1989 nr 3; J. Klejnocki: „Straszne wspanianie w dół”. *Mies. Lit.* 1989 nr 1. — B. Kazmierczak: Wnieniec dla historii. O pisarstwie W.T. *Odrodzenie* 1989 nr 46. — J. Łukasiewicz: Podróz karla. *Odra* 1989 nr 4 [rec.: Drabina Jakubowa albo podróz]. — K. Mętrak: Krew w Pałacu Sprawiedliwości. *Literatura* 1989 nr 7, przedr. w tegoż: *Krytyka — twórczość przekłeta*. *Wwa* 1995 [rec.: Wnieniec dla sprawiedliwego]. — A. Nasifowska: Rosja jest jedynie idea. *Res Publica* 1989 nr 6 [rec.: Drabina Jakubowa albo podróz]. — A. Werner: Rachunek sumienia. *Krytyka** 1989 nr 31, przedr. w tegoż: *Pasja i nuda*. *Wwa* 1991 [dot. problemu terroryzmu w twórczości W.T.]. — [S. Wysłouch] M. Kowalska: Dyskusja o teoretyzmie. (Wokół „Lamentu” W.T.). W: *Do współczesności*. Wr.* 1989. — [Cień i laur:] T. Burek: Komentarz po nagrodzie. *Tyg. Lit.* 1990 nr 3; J. Jastrzębski: Piękny trud Syzyfa. *Odra* 1990 nr 4. — J. Rusin: Zrozumieć Wielopolskiego. Kreacja margrabięgo w prozie powieściowej W.T. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP Rzesz.* *Filol. Pol.* 1990 nr 19. — [Zabij cara:] J. Fazan: W cieniu Mickiewicza. *Dekada Lit.* 1992 nr 24/1; D. Krzywicka: Rzeczywistość spełnia marzenia. *Odra* 1992 nr 5; M. Wyka: Czar spisku. *Tyg. Powsz.* 1992 nr 42. — S. Chwin: Błogosławiona ochrana? W tegoż: *Literatura a zdrada*. Kr. 1993. — D. Krzywicka: Polska książka w Niemczech. W teje: *Penetracje*. Kr. 1993 [dot.: Dwie głowy ptaka]. — W. Maciąg: Kto nam opowie, jak było? *Nowe Książ.* 1993 nr 2 [rec.: Zabij cara]. — M. Łojek: Literacka ewolucja historii w opowiadaniach W.L.T. „Przybysz” i „Dreżno”. W: *Nowela — opowiadanie (ewolucja gatunku)*. Kielce 1994. — M. Orski: W tajnych gabinetach dziejów. *Dialog* 1994 nr 8 [dot. Spisek; Zabij cara]. — A. Czyżak: Podróz z Zachodu na Wschód. *Kresy* 1995 nr 4 [rec.: Drabina Jakubowa albo podróz]. — M. Szalast: *Dramat jednostki, która nie dorasta do historii*. *Kresy* 1995 nr 4. — M. Szalast: „Święta” i „grzeszna” miłość ojczyzny w teologii powstającej W.T. *Ann. UMCS Sect. FF* 1994/1995, wyd. 1997. — L. Burska: 1863 — wszystko inaczej. W teje: *Kłopotliwe dziedzictwo*. *Wwa* 1998. — D. Dobrowolska: Proza beletrystyczna Władysława Terleckiego. (1956-1992). Siedlce: Wydawn. WSR-P [Wyższe] Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej] 1998, 231 s. — S. Podobiński: Samotność w historii. O języku pisarstwa W.T. *Pr. Nauk. WSP w Częst.* *Filol. Pol.* 1998 nr 7. — P. Czaplinski: Dialog z widmem. *Polityka* 1999 nr 35. — T. Drewnowski: Wnieniec dla sprawiedliwego. *Polityka* 1999 nr 20. — B. Górską: *Teatr W.T.: Uobecnianie historii*. *Dialog* 1999 nr 8. — I. Iwaszko: Trzymać się opowieści, zarząd pod podszewkę. *Pogranicza* 1999 nr 6 [rec.: Wyspa kata]. — J. Krasinski: Leszek. *Dialog* 1999 nr 8. — J. Łukasiewicz: Demoniczny pierwiastek. W.L.T. — pożegnanie. *Tyg. Powsz.* 1999 nr 20. — [Wyspa kata:] J. Łukasiewicz: Ostatnia powieść W.T. *Odra* 1999 nr 6; M. Łukasiewicz: Był kiedyś taki człowiek. *Nowe Książ.* 1999 nr 7. — W. Maciąg: O powieściach W.T. *Dekada Lit.* 1999 nr 7/8. — J. Maciejewski: *Znawca dusz*. W.L.T. *Więź* 1999 nr 9. — [Wyspa kata:] K. Masłoń: *Więź w wyspy przekłetej*. *Mag. Lit.* 1999 nr 6/7; P. Matywiecki: Ostatni epigramat. *Więź* 1999 nr 9. — S. Mikke: W.L.T. (1933-1999). *Paestra* 1999 nr 7/8. — M. Orski: O prozie W.T. *Prz. Powsz.* 1999 nr 7/8 [rec.: Wyspa kata]. — P. Paszkiewicz: *Rosyjska Warszawa*. *Dialog* 1999 nr 8 [dot.: Dragon]. — L. Szaruga: Ci, co odeszli. *Odpowiedzialność*. *Kultura*, Paryz 1999 nr 6. — L. Szaruga: „Dwie głowy ptaka”. Między realizmem a zdradą. W tegoż: *Historia, państwo, literatura*. Szczec. 1999. — A. Werner: Ciemne strony historii. *Prz. Pol.*, Nowy Jork 1999 nr 4. — D. Nowacki: *Gloria victis? Twórczość* 2000 nr 1 [rec.: Wyspa kata]. — A. Werner: Ciemne korytarze historii. W: *Tematy i przyznania*. Wr. 2000. — A. Chomiuk: *Powieść historyczna wobec zmian w historiografii*. *Przypadek W.L.T. Ruch Lit.* 2001 nr 5. — D. Dobrowolska: *Funkcja środków lokomocji w twórczości W.T.* W teje: *O literaturze XX wieku*. Kielce 2001. — A. Sordyl: „Bohater” sztuk W.T. („Dwie

głowy ptaka", „Cyklop”). W teście: Między historią, kreacja i mitem. Kat. 2001.

E.G.

TERLIKOWSKA-WOYSZNIS Grażyna 1916-1989

Imiona metrykalne: Zofia Grażyna.
Właściwe nazwisko: Terlikowska-Wojsznis.
Podpisywała utwory też: Wojsznis-Terlikowska.
Pseud.: G.W.T.; Grażyna; — wspólny z Kazimierzem Koźniewskim: Antoni Armand.
Prozaik, reportażystka.

Urodzona 15 listopada 1916 w Słucku (na Białorusi); córka Stanisława Terlikowskiego, lekarza bakteriologa, i Wandy z Januszewiczów. Uczęszczała do Gimnazjum Królowej Jadwigi w Warszawie; w 1936 zdała maturę. Debiutowała w 1935 wierszami pt. „Buduję dzień” i „Wydziesz niebu”, opublikowanymi w *Okolicy Poetów* (nr 4/5); w piśmie tym publikowała do 1938. W 1936 podjęła studia filozoficzne na Uniwersytecie Warszawskim. We wrześniu 1939 wyszła za mąż za Justyną Wojsznisą. Podczas okupacji niemieckiej przebywała nadal w Warszawie; uczestniczyła w pracy konspiracyjnej jako członek AK. Aresztowana przez gestapo w 1944, została po dwóch tygodniach zwolniona. Brała udział w powstaniu warszawskim. Po zakończeniu II wojny światowej prowadziła od marca 1945 do 1950 samodzielny Referat Prasowy przy Biurze Odbudowy Stolicy. Uczestniczyła przy odbudowie mostu Poniatowskiego oraz przy budowie Trasy W-Z. W 1950 brała udział w odbudowie Starego Miasta; na zlecenie Biura Odbudowy Stolicy pracowała nad reportażem z prac w tym rejonie. W tym czasie zorganizowała Robotniczy Zespół Literacki „Budujemy”, którym kierowała do 1953. Od 1950 należała do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Artykuły i reportaże zamieszczała w piśmie *Świat* (1954, 1957-59) i w *Trybunie Ludu* (1954-55). W 1958 jako korespondent *Trybuny Ludu* oraz członek Klubu Wysokogórskiego uczestniczyła w wyprawie wysokogórskiej na Kaukaz, uzyskując rekord wysokości w konkurencji kobiecej. W 1989 została członkiem SPP. Odznaczona m.in. złotą odznaką „Za Odbudowę Warszawy” (1950), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1975). Zmarła w nocy z 15 na 16 sierpnia 1989 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rybia bajka o węgorzu, który mieszka sobie w morzu... [Dla dzieci]. Wwa: B. Matuszewski 1946, 16 s.

2. Most. Faktomontaż. Wwa: Nacz. Rada Odbudowy m.st. Warszawy [1946], 24 s.

3. Szeroka droga. Scenariusz filmu dokumentalnego. [Współaut.:] K. Gordon i S. Jankowski. Ekran. 1950.

Film o budowie Trasy W-Z. — Nagroda Państw. II stopnia w 1950.

4. Wczoraj – dziś – jutro Warszawy. [Reportaż]. Wwa: KiW 1950, 118 s.

5. Warszawa Stolica Polski Ludowej. Przewodnik dla wycieczek autokarem. Wwa: Spółdz. Wydawn. „Kraj” 1951, 64 s.

6. Żeglarskie zwycięstwo. [Opowiadanie; współaut.:] M. Sumiński. Wwa: NK 1951, 75 s. Wyd. 2 także 1953.

Na okł. podp.: Grażyna Wojsznis; na k. tytułowej podp.: Grażyna Wojsznis.

7. Zaminowane pola. Opowiadanie o Nowych Tychach. Wyd. osob. Wwa: KiW 1953, 133 s.

8. Człowiek w lustrze. (Powieść sensacyjna). [Współaut.: K. Koźniewski]. *Sztand. Młod.* 1958 nr 71-127. Wyd. osob. pt.: Człowiek z lustra. Wwa: MON 1958, 219 s.

Podp. wspólnym pseud.: Antoni Armand.

9. Zabawa w prokuratora. Pierwodr. pt. Morderca jest wśród nas. [Powieść]. *Śl. Pol.* 1959 nr 266-309; 1960 nr 1-18. Wyd. osob. Wwa: MON 1960, 225 s.

10. Rabarbarek. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1961, 194 s. Wyd. 2 także 1968.

Prace redakcyjne

1. Wycieczka po nowej Warszawie. Materiał dyskusyjny, Oprac. ... Wwa 1950, [62] s. Kom. Organizacyjny Zjednoczenia P.T.T. i P.T.K. [Pol. Tow. Turystyczne i Pol. Tow. Krajoznawcze], powiel.

2. Na Starówce. Sześć opowiadań. [Oprac.] Robotniczy Zespół Lit. „Budujemy”. Wwa: KiW 1951, 117 s. Wyd. 2 także 1952.

Do zespołu „Budujemy” należeli: W. Kuźnia (mechanik), M. Kuran (monter elektryk), T. Michalak (blacharz), T. Narożniak (murarz), Z. Wardzyński (monter). — Opowiadania pisane wspólnie, do druku przygot. G.T.-W. — Wyd. osob. fragm. pt. Dzień próby. Fragment opowiadania ze zbioru „Na Starówce”. Wwa: Iskry 1952, 17 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989. — SWPP 2 (B. Winkłowa).

[Na Starówce. Oprac. ...] A. Czałbowski: Starówka, jej ludzie i literatura. *Tryb. Wól.* 1950 nr 26; J. Holzer: *Nowa Kult* 1951 nr 27. — A.R. *Śl. Powsz.* 1952 nr 59 [rec.: Żeglarskie zwycięstwo]. — [Zaminowane pola:] J. Preger: O „Zaminowanych polach”. *Nowa Kult.* 1954 nr 47; K. Żywulska: Wiza. *Tryb. Wól.* 1954 nr 21. — [Z. Kubikowski] zk. *Odra* 1959 nr 50 [rec.: Morderca jest wśród nas]. — L. Grzeniewski: Rabarbarek, bój się Boga! *Prz. Kult.* 1961 nr 31 [rec.: Rabarbarek]. **K.B.**

TERMER Janusz ur. 1939

Imiona metrykalne: Janusz Grzegorz.
Pseud.: J.L.; (j.l.); J.T.; (J.T.); (j. ter.); J. Ter.; Jan Remet; jot.; (jot.); JOT; (ter.).
Krytyk literacki.

T

Urodzony 11 października 1939 w Warszawie; syn Feliksa Termera, pracownika Polskich Kolei Państwowych, i Anieli z Szypulskich. Uczył się w Liceum Ogólnokształcącym w Nasielsku pod Warszawą; w 1957 zdał maturę. W 1957/58 studiował prawo na Uniwersytecie Warszawskim (UW), następnie przeniósł się na studia polonistyczne. Debiutował w 1961 recenzją teatralną pt. „Tradycja i nowatorstwo”, opublikowaną w piśmie *Kierunki* (nr 15); w tygodniku tym, a także w *Słowie Powszechnym* publikował do 1964 (też pod pseud. Jan Remet). W 1964 uzyskał magisterium. W tymże roku ożenił się z Bożeną Marią Kobus, dziennikarką. W 1964-69 pracował w Instytucie Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej w Warszawie. Był też członkiem zespołu redakcyjnego pisma studenckiego *Orientacje* (1964-66). Od 1966 należał do Koła Młodych przy Oddziale Warszawskim ZLP. Rozwijał twórczość krytycznoliteracką, publikując liczne recenzje i artykuły w *Nowych Książkach* (1965-75; podp. też: J.T., jot., (jot.)), *Współczesności* (1966-71), *Kulturze* (1967-71), *Miesięczniku Literackim* (1969-72), *Polonistyce* (1969-88). W 1967 podjął współpracę jako konsultant literacki ze Staromiejskim Domem Kultury w Warszawie; był członkiem zespołu pisma *Wiadomości Literackie Staromiejskiego Domu Kultury* (1967-70). W 1969 został członkiem PZPR. W 1970-72 odbywał studia doktoranckie na UW; zrezygnował z obrony pracy doktorskiej (praca wyd. w 1978 pt. „Wilhelm Mach”). W 1971 redagował *Biuletyn Zarządu Głównego ZLP* (2 numery). W tymże roku został członkiem ZLP. W 1974-79 był redaktorem naczelnym miesięcznika literackiego *Nowy Wyrzaz*; tu też publikował liczne recenzje, artykuły i przekłady wierszy z języków serbskiego i chorwackiego. Współpracował nadto jako krytyk literacki i publicysta z *Trybuną Ludu* (1972-86; też podp.: (j.t.), J.T., (J.T.), (j. ter.), J. Ter., (ter.)). W 1979 nawiązał ponownie współpracę z pismem *Nowe Książki* (1979-90; podp. też: J.T., jot., (jot.)); w 1985-90 pełnił funkcję redaktora naczelnego tego miesięcznika. W 1980 został członkiem Stowarzyszenia Kultury Europejskiej (SEC). W 1982-85 kierował działem kultury i nauki w agencji prasowej KAR. Wyróżniony m.in. Srebrną Odznaką Janka Krasickiego (1967), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1975), Złotym Krzyżem Zasługi (1989) oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (2001). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zalewski. [Szkic]. Rkps powst. przed 1974.

Dot. Witolda Zalewskiego.

Przekł. franc.: Zalewski. [Przel.] B. Grzegorzewska-Bojańczyk. Varsovie: Ag. Aut. 1974, 50 s.

2. Wilhelm Mach. [Monografia]. Wwa: PIW 1978, 163 s.

3. Zesłańcy. Losy zesłańców w prozie Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, Aleksandra Wata, Igora Newerlego, Haliny Auderskiej, Jerzego Krzysztonia i Aleksandra Sołżenicyna. Wwa: Współczesność 1990, 31 s.

4. Wobec wojny. O prozie Zofii Nałkowskiej, Tadeusza Borowskiego, Mirona Białoszewskiego, Stanisława Dygata, Tadeusza Nowaka. Wwa: Współczesność 1991, 27 s.

5. Leksykon lektur szkolnych. [Współaut.:] T. Miłkowski. Wwa: BGW 1993, 344 s. Wyd. nast.: wyd. 2 uzup. tamże 1993; wyd. 3 rozszerz. i uzup. Wwa: Graf-Punkt 1993, 421 s., tamże: wyd. 3 [!] rozszerz. i uzup. 1994, wyd. 4 rozszerz. i uzup. 1995.

6. Szkolny słownik postaci literackich. [Współaut.:] T. Miłkowski. Wwa: Delta 1996, 272 s. Wyd. 2 tamże 1997.

7. Leksykon poetów. Dla szkół i miłośników poezji. Wwa: Iskry 1997, 291 s. Wyd. 2 uzup. tamże 1999, 350 s.

8. Leksykon dzieł i tematów literatury polskiej. Dla szkół podstawowych i średnich. [Współaut.:] T. Miłkowski. Wwa: KiW 1997, 688 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1998, wyd. 3 uzup. z podtyt. Dla uczniów gimnazjów i liceów. Wwa: KiW 2001.

9. Ilustrowany świat lektur dla szkół podstawowych. [Współaut.:] T. Miłkowski. Ilustr. A. Chodorowski. Wwa: Graf-Punkt 1998, 368 s.

10. Leksykon lektur szkolnych dla gimnazjum. [Współaut.:] T. Miłkowski. Wwa: Graf-Punkt 2000, 249 s.

11. Leksykon prozaików. Dla szkół i miłośników literatury. Wwa: Iskry 2001, 813 s.

Praca redakcyjna

1. Juliusz Słowacki: „Beniowski”. Poemat. Oprac. ... Wwa: Jota 1990, 47 s. *Przewodnik po Lekturach*.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank 2002.

[Wilhelm Mach:] R. Biliński: Stare prawdy. *Odra* 1979 nr 7/8; A. Gorzeń: Mach wśród konwencji. *Tyg. Kult.* 1979 nr 18; W. Krzysztosek: Szkic do portretu Macha. *Literatura* 1979 nr 16; Z. Mikołajczyk: Portret realisty poszukującego. *Nowy Wyrzaz* 1979 nr 4; S. Siekierski: O prozie Wilhelma Macha. *Nowe Książki* 1979 nr 14; S. Piskor: Portret pisarza w czasie. *Poglądy* 1980 nr 5. — W. Wantuch: Książka czy wiedza. *Nowe Książki* 1998 nr 5 [rec.: Leksykon dzieł i tematów literatury polskiej] — M. Cuber: Przewodnik po przetartych szlakach. *Nowe Książki* 2001 nr 9 [rec.: Leksykon prozaików]. **K.B.**

TESLAR Józef Andrzej 1889-1961

Pseud.: J.A.T., Jednoróg; Legionista.
Poeta, publicysta, tłumacz.

Urodzony 30 listopada 1889 w Krzeszowicach; syn Antoniego Teslarskiego, kupca, i Marii z Jakowlewów.

Studiował filozofię i filologię polską na Uniwersytecie Lwowskim (1908-10), a następnie na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie (1910-12). Debiutował w 1908 „Wrażeniami z wycieczki do Królestwa Polskiego”, opublikowanymi w piśmie *Ojczyzna* (nr 42); w 1912 ogłosił w *Przeglądzie Polskim* pierwszą pracę naukową pt. „Wpływ Biblii na Zygmunta Krasieńskiego” (t. 3 s. 249-270). Należał do związku młodzieży Eleusis. W 1914 wstąpił do 2. Brygady Legionów Polskich i walczył w 4. Pułku Piechoty; został odznaczony Krzyżem Walecznych. W 1915-17 nadsyłał liczne korespondencje i wiersze do wydawanych w Piotrkowie pism: *Dziennik Narodowy*, *Wiadomości Polskie* oraz do dzienników krakowskich: *Czas*, *Głos Narodu*, *Nowa Reforma*. W 1917 ożenił się z Jadwigą Pogorzelską. W 1918 był nauczycielem gimnazjalnym i okręgowym instruktorem harcerstwa w Siedlcach. Od 1919 jako major Wojska Polskiego uczył w Korpusie Kadetów w Krakowie. W 1919-21 pełnił funkcję kierownika Referatu Oświatowego w Korpusie Krakowskim, a w 1920 także sekretarza Komitetu Obrony Narodowej na m. Kraków. W 1921 uzyskał na UJ doktorat filozofii na podstawie rozprawy pt. „Piotr Skarga a Biblia i jej polskie teksty” (promotor prof. Ignacy Chrzanowski). Następnie wyjechał do Francji i w 1922-39 wykładał język polski w École Supérieure de Guerre w Paryżu. Równocześnie w 1923-29 kontynuował studia filozoficzne i religioznawcze na Sorbonie i w École des Hautes Études Pratiques. Od 1933 był dyrektorem *Collection Polonaise* w Éditions Edgar Malfère, a w 1933-35 także kierownikiem Księgarni Polskiej w Paryżu. Rozwijał twórczość literacką, ogłaszając artykuły i wiersze m.in. w *Polsce Zbrojnej* (1922-33), *Przeglądzie Współczesnym* (1924-31) oraz w pismach wydawanych we Francji, m.in. w *Le Monde Nouveau* (1927-29), *La Vie* (od 1929), *La Pologne Politique, Économique, Littéraire et Artistique* (1931-35). Przekładał na język francuski wybitne dzieła polskiej prozy. W 1935 otrzymał Srebrny Wawrzyn PAL za szerzenie zamilowania do literatury ojczystej wśród emigracji. W 1936-39 wykładał historię wojskowości polskiej w Centre d'Études Polonaises w Paryżu. Utrzymywał łączność między francuskim a polskim Wojskowym Biurem Historycznym i przez 12 lat kierował pracą nad wyborem i przepisaniem w Archives de Guerre akt dotyczących Armii Polskiej we Francji (1918-19) i Wojskowej Misji Francuskiej w Polsce (1919-21). W 1936 był jednym z inicjatorów stworzenia we Francji pod auspicjami PAU ośrodka badań literatury, historii i kultury polskiej pod nazwą Centre d'Études Polonaises. W czasie II wojny światowej w 1939-40 pełnił funkcję oficera łącznikowego Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego przy Mission Militaire Franco-Polonaise w Ministère de

la Guerre. Po klęsce Francji został ewakuowany do Anglii. W 1940-41 wykładał język polski na kursach w Edynburgu, a w 1941 i 1942 na letnich kursach uniwersytetu londyńskiego w Oxfordzie. W 1942-45 był wykładowcą języka polskiego i historii kultury polskiej na uniwersytecie w Glasgow. Wiersze i artykuły publikował w *Dzienniku Żołnierza* (Glasgow 1942-43) i *Wiadomościach Polskich* (Londyn 1943-44). W 1950 powrócił do Paryża. Był członkiem Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu oraz członkiem Académie Internationale Libre des Sciences et des Lettres. W 1951 otrzymał nagrodę Académie Française za przekłady na język francuski dzieł H. Sienkiewicza i W. Sieroszewskiego. Od 1953 wykładał literaturę staropolską na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie w Londynie, na którym habilitował się w 1959, a w 1960 został mianowany profesorem. Współpracował z emigracyjnymi czasopismami, m.in. z londyńskimi *Wiadomościami* (1950-61) i *Życiem* (1954-55) oraz paryską *Syreną* (1954-61). Odznaczony francuskimi i belgijskimi odznaczeniami wojskowymi. Zmarł 23 lipca 1961 w Dinard; pochowany został na cmentarzu Montmorency pod Paryżem.

TWÓRCZOŚĆ

1. Gawędy duszy. Kr.: Nakł. autora, G. Gebethner i Sp. 1910, 53 s.

Zawartość: Za wstęp. z „Rzeczy o Prawdzie”, fragmenty. — Gawęda pierwsza: O Życiu, Śmierci i Wieczności; Gawęda druga: O Pokoju i Dumie; Gawęda trzecia: O Walce i Tajemnicy zwycięstwa; Gawęda czwarta: O Smutku, Łzach i Radości; Gawęda piąta: O Miłości.

2. Dla Ciebie. [Proza poetycka]. Kr.: Druk. *Czasu* 1911, 50 s.

Druk jako rkps.

3. Rabbi Johanan. (Jan Chrzcziciel). [Poemat]. Kr.: Nakł. autora, Gebethner i Wolff 1911, 54 s.

4. Z mojej włóczgi. [Wiersze]. Kr.: Nakł. autora, druk. *Czasu*, J. Gebethner i Sp.; Wwa: Gebethner i Wolff 1911, 54 s.

Cykle: Moja pieśń; Introibo; Z mojej włóczgi; Medytacje; Psalmi pokutne (fragmenty); Powracająca fala; Pieśń waleczna (fragmenty); Zaranne pieśni; Pytania o jutro; W wizjach rąk opowieści; Dni nabożeństwa do wiosny i śmierci.

5. Noc na polach Kossowa; Na wywłaszczenie. [Wiersze]. Kr.: Nakł. autora 1912, 8 s. Przedr. zob. poz. 10.

Druk ulotny.

6. [Dziesięć] X przykazań Legionisty. Kr. 1916, [3] s.

Podp.: Legionista.

7. Rytmy wojenne 1914-1916. [Wiersze]. Kr.: Centr. Biuro Wydawn. NKN [Nacz. Kom. Nar.] 1916, 99 s. Przedr. zob. poz. 10.

8. Projekt „Instytutu Narodowego”. Memoriał przedłożony Królewsko-Polskiemu Ministerstwu Oświaty w sprawie upaństwowienia organizacji pracy kulturalno-oświatowej w Polsce. Kr.: Nakł. autora 1918, 47 s.

Druk. jako rkps w 200 egz.

9. Wojenne dzieje Polski. Skrót wykładów na Kursach Polonizacyjnych dla Oficerów Dowództwa Okręgu Generalnego Kraków. Wygłoszone od 31 I do 31 V 1921 r. Kr. 1921, powiel.

10. Mocniejsza niż śmierć. 1914-1919. Raptularz żołnierza-poety. Przedm.: W. Sieroszewski. Wwa: Dom Książki Pol. 1928, 269 s.

Zawartość: Do czytelnika [przedm.], — oraz wiersze w cyklach: Ofiarowanie; Rytm przedwojenne (1912-1913) [m.in. poz. 5]; Rytm wojenne (1914-1917) [poz. 7]; Z raptularza wygnanego (1917-1919); Szkice do poematów (1916-1919).

11. Devant la colonne de Mickiewicz. [Esej]. Paris: Ofic, Tyszkiewiczów we Florencji 1929, 29 s. Société Polonaise des Amis du Livre à Paris.

Druk bibliofilski.

12. Marszałek Piłsudski i jego metoda działania. [Odczyt]. Paryż: Związek Tow. im. Piłsudskiego we Francji 1932, 31 s.

13. Metamorfozy. [Wiersze]. Wwa: Nakł. autora, Gebethner i Wolff 1934, 94 s.

Cykle: Pytania; Antynomie; Metamorfozy; Światła i cienie. [Szkic z Hiszpanii]; Z listów do pań; Mój głos zza grobu; Finał.

14. Le général Smigly-Rydz, commandant en chef de l'Armée Polonaise. Courte biographie. Paryż: Société Française d'Éditions Littéraires et Techniques 1936, 86 s. *Collection Polonaise*.

Wersja polska nieco zmien. pt. Edward Śmigły-Rydz, Marszałek Polski. Życiorys. Wwa: Świat. Związek Polaków z Zagranicą 1937. Wyd. nast.: Lwów: PWKS 1937, 96 s., tamże: wyd. 3 1938, wyd. 4 1939.

Przekł. chorw.: Marzał Eduard Śmigły-Rydz, komendant i šef poljske vojske. [Przeł.] F. Ivaniček. Varaždin 1939.

15. Plaster miodu. [Wiersze]. Florencja: Ofic, Tyszkiewiczów 1937, [102] s.

Cykle: O poetach kalekich; Preludia monofoniczne; Plaster miodu; Niewiadome; Mój świat w rymach naiwnych; Wzjęte krakowskie; Echa z cudzych ogrodów; Nim cień mój własny. Druk bibliofilski.

16. Studnia na pustyni. [Proza poetycka]. Wstęp: J. Śliwiński. Edinburgh: Oliver and Boyd 1941, 45 s.

17. Poland remains a rock. [Szkic publicystyczny]. Glasgow: Książ. Pol. 1942, 23 s.

18. O droga ziemi! [Wiersze]. [Nica:] u Tyszkiewiczów w Nicejskiej Filii ich Ofic. 1946, 84 s. Druk bibliofilski.

19. Literatura polska Złotego Wieku. Literatura polityczna. Londyn: PUNO 1953, 128 s., powiel.

Pol. Uniw. na Obczyźnie. *Kurs Lit. Pol. Złotego Wieku*.

Na prawach rkpsu.

20. Literatura polska Złotego Wieku. Piśmiennictwo Reformacji. Londyn: PUNO 1953, 128 s., powiel. Pol. Uniw. na Obczyźnie.

Na prawach rkpsu.

Nadto podręczniki języka polskiego:

1. Méthode pratique de polonais pour les Français. Première année. [Współaut.:] Jadwiga Teslar. [Cz.] 1 i 2. Paris: Librairie Polonaise 1936, 79 + 224 s.

2. Angielsko-polska książeczka dla żołnierzy. An English phrase and reading book for Polish soldiers. Przedm.: M. Kukiel. Przedślowie: D.P.J. Kelly. Glasgow: Gibson [1941], 158 s.

Teksty pol. i ang.

3. A new Polish grammar. [Współaut.:] Jadwiga Teslar. [Przedm.:] W.J. Rose. Edinburgh: Oliver and Boyd 1941, XXIII, 336 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1942, wyd. 3 1943, wyd. 4 1944, wyd. 5 1947, wyd. 6 1953, wyd. 7 1957.

Przekłady

1. H. Fayol: Administracja przemysłowa i ogólna oraz nauka o administracji w zastosowaniu do państwa. [Przedm.] ... Wwa: Inst. Nauk. Organizacji 1926, XLII, 198 s. Wyd. 2 Poznań: W. Wilak 1947.

2. J. Piłsudski: L'Année 1929. Edition complète avec le texte de l'ouvrage de M. Toukhatchevski; „La marche au delà de la Vistule” et les Notes critiques du Bureau Historique [Militaire] de Varsovie. Paris: La Renaissance du Livre 1929, VIII, 335 s.

3. A. Przybylski: La Pologne en lutte pour ses frontières 1918-1920. Paris: Gebethner et Wolff 1929, 172 s.

4. J. Kochanowski: Choix de poèmes. [Wybór i tłum.:] J. de France de Tersant, ... Paris: Firmin-Didot et Cie 1931, 44 s.

Na k. tytułowej także nazwisko A. Mary, autora „Ody ku czci J. Kochanowskiego” poprzedzającej utwory Kochanowskiego. Inf. tłum.

5. J. Piłsudski: Mes premiers combats. Souvenirs rédigés dans la forteresse de Magdebourg. Paris: Gebethner et Wolff 1931, XI, 205 s.

6. H. Sienkiewicz: Une aventure à Sidon; Toast de Messire Zagloba; Comment Messire Lubomirski se convertit et construisit une église à Tarnava. [Przeł.:] J. de France de Tersant, ... [Przedm.] ... Paryż: Édition du Trianon 1931, 57 s. Przedr. zob. poz. 9.

Druk bibliofilski.

7. W. Sieroszewski: A travers le Désert Blanc. [Przeł.:] J. de France de Tersant, ... [Przedm.] ... Paris: Gallimard 1931, 251 s. *Collection Polonoise*.

8. J. Pilsudski: Biboula. Souvenirs d'un révolutionnaire. Paris: Editions E. Malfère 1933, 261 s.

9. H. Sienkiewicz: En esclavage chez les Tartares. [Przeł.:] J. de France de Tersant, ... [Przedm.] ... Paris: Éditions E. Malfère 1933, 227 s. *Collection Polonoise*.

Zawiera także poz. 6.

10. W. Sieroszewski: L'évasion. Roman Sibérien. [Przeł.:] J. de France de Tersant, ... [Przedm.] ... Paris: Éditions E. Malfère 1933, 342 s. *Collection Polonoise*.

11. E. Fieldorf: Union Polonoise de Tir en France. Paris 1934.

12. H. Sienkiewicz: Les chevaliers Teutoniques. [Przeł.:] J. de France de Tersant, ... [Przedm.] ... [T.] 1-2. Paris: Société Française d'Éditions Littéraires et Techniques 1934, 952 + 940 s. *Collection Polonoise*.

Nagroda Prix Langlois Académie Françaises w 1935.

13. M. Choromański: Médecine et jalousie. [Przeł.:] J. de France de Tersant, ... [Przedm.] ... Paris: Éditions E. Malfère 1935, 266 s. *Collection Polonoise*.

14. A. Dygasiński: Le banquet de la vie. [Przeł.:] M. Baron-Guihomard, ... [Przedm.] ... Paris: Société Française d'Éditions Littéraires et Techniques 1937, 179 s. *Collection Polonoise*.

15. W. Sieroszewski: La danseuse Coréenne. (ol-Soni). [Przeł.:] J. Faury-Deguisne, ... [Przedm.] ... Paris: Éditions E. Malfère 1938, 199 s. *Collection Polonoise*.

Prace redakcyjne i edytorskie

1. Szlakiem bojowym Legionów. Krótki zarys organizacji i dziejów 2 brygady Legionów Polskich w Karpatach, Galicji i na Bukowinie. Oprac.: H. Lewartowski, B. Pochmarski, ... Lw.: Nakł. Funduszu Wdów i Sierot po Legionistach 1915, 272 s.

2. Czwarty pułk. Rok działań wojennych 4-go pułku piechoty Legionów Polskich od dnia 10 maja 1915 do dnia 10 maja 1916. Oprac. ... Lw.: Nakł. Lwowskiej Delegacji Nacz. Kom. Nar. 1916, 39 s.

3. Pod znakiem Legionów. [Książka zbiorowa]. Wyd. ... Kr.: Red. *Piasta* 1916, 66 s.

4. Skarbczyk legionisty. (Przewodnik polowy żołnierza polskiego). Zebrał ... Piotrków: Departament Wojsk. Nacz. Kom. Nar. 1916, 139 s.

Tu J.T.: Uwagi o życiu i obowiązkach Legionisty, s. 18-39.

5. A. Mickiewicz: L'homme éternel. Pages choisies en prose avec préface de M.A. Mazon. [Wybór i wstęp] ... Paris: Gebethner et Wolff 1929, XV, 261 s.

6. B. Potrykus: Wspomnienia Kaszuba spod Verdun. Do druku przygot. i wstępem poprzedził ... Wwa: Wojsk. Inst. Nauk.-Oświat. 1937, 94 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1957. — SWPP 1. — PP (J. Czachowska). — SBLP t. 2 (J. Starnawski). — RL 1961 (P. Grzegorzczak). — *Rocz. Pol. Tow. Nauk* 1961.

[Gawędy duszy:] A.E. Balicki: Kronika literacka. *Prz. Pol.* 1910/1911 t. 4 [rec. też: Rabbi Johanan; Z mojej włóczęgi]; [B. Leśmian] B.L. *Lit. i Szt.* 1911 nr 14. — P. Grzegorzczak: Literatura polska za granicą. 1928-1932. *Wwa* 1933 s. 13-14. — [Metamorfozy:] Z. Rabaska: *Kur. Warsz.* 1935 nr 28; W. Sebyła. *Pion* 1935 nr 20; K.W. Zawodziński. *Wiad. Lit.* 1935 nr 27. — [Plaster miodu:] S. Czernik. *Prosto z Mostu* 1938 nr 23; H. Michalski: Nowości poetyckie. *Kultura* 1938 nr 15. — Z. Nowakowski: U poetów: Gorzkie żale. *Wiadomości*, Londyn 1946 nr 28 [rec.: O droga ziemi!]. — [A new Polish grammar:] A. Bogusławska: Gramatyka T. w 6 wydaniach. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1953 nr 186; J. Relidziński: Książka pożądana jak deszcz w kwietniu. *Ostatnie Wiad.*, Mannheim 1953 nr 2 9 VIII. — Z.L. Zaleski: J.A.T. (Próba syntezy poetyckiej). *Wiadomości*, Londyn 1965 nr 15. — W. Krzemiński: Jesteśmy wieczną Drogą... (O zapomnianym poecie). *Osmowa* 1984 nr 5/6

J.Z.

TETTER Jan ur. 1935

Nazwisko pierwotne: Kolano; w 1972 zmienione urzędowo na Tetter (wcześniej pseud. nawiązujący do nazwiska rodzowego matki)

Pseud.: J.T.; (jak); Jak; jk; (jzk); Kazimierz J. Kowalczyk; Kazimierz Rudnicki; (kol); rt.; (t); (tr); TTR.

Prozaik, autor utworów dramatycznych.

Urodzony 10 kwietnia 1935 w Rudnie (pow. chełmski, woj. lubelskie) w rodzinie rolników; syn Jana Kolano i Stanisławy z Teterów; wnuk Andrzeja Tetera, autora pamiętnika wydanego w zbiorze „Pamiętniki chłopów” (Wwa 1935). Szkołę podstawową ukończył w Żmudzi pod Chełmem, gdzie ojciec pracował w urzędzie gminnym. W 1949 rozpoczął naukę w Liceum Ogólnokształcącym im. S. Czarnieckiego w Chełmie. Po dwóch latach nauki podjął pracę zarobkową, początkowo jako robotnik, następnie urzędnik oraz jako kreślarz. W 1952-53 zamieszczał noty dziennikarskie w *Życiu Lubelskim* (podp. jk). W 1954 zdał maturę w Liceum Ogólnokształcącym dla Pracujących w Chełmie. W tymże roku zaczął studiować na Wydziale Rolnym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Debiutował w 1957 opowiadaniem pt. „Domy-pudełka”, zamieszczonym na łamach *Kamery* (nr 14; podp. Jan Zdzisław Kolano). Po uzyskaniu w 1958 dyplomu inżyniera rolnika podjął pracę asystenta w Wojewódzkim Rolniczym Ośrodku Naukowo-Doświadczalnym w Lublinie. W 1959 został członkiem PZPR i rozpoczął pracę dziennikarską w lubelskim *Sztandarze Ludu* (tu też artykuły podp.: jk, (jzk), rt.). Od tegoż roku należał do SDP (do rozwiązania Stowarzyszenia w 1982). W 1960 zamieszkał w Gdańsku. Opowiadania, artykuły, re-

T

cenzie literackie i teatralne, tłumaczenia z języka rosyjskiego publikował (od 1966 też pod pseud. Jan Tetter) w czasopiśmie *Tygodnik Morski* (1961-62; podp. też Jak), *Litery* (1963-68; tu w 1967 nr 1-12 cykl reportaży o Polakach służących w Wehrmachcie pt. „Szlakami pomorskiego wallenrodzmu”). Debiutował jako dramaturg sztuką pt. „Wieczór urodzinowy”, wystawioną w 1964 w Teatrze Muzycznym w Gdyni. Pracował kolejno jako gdański korespondent w *Głosie Szczecińskim*, w *Dzienniku Bałtyckim* (1964-68; podp. też: (jak), Jak) oraz w *Głosie Wybrzeża* (1968-70; podp. też: (tr), TTR; tu cykl reportaży o tradycjach patriotycznych Pomorza i Gdańska oraz cykl pt. „Bitwy drugiej wojny światowej”). Ogłosił 14 słuchowisk radiowych w gdańskiej i poznańskiej rozgłośni Polskiego Radia. W 1969 został członkiem ZLP. W 1971 zamieszkał w Warszawie. Był prezesem Klubu Dramaturgów Oddziału Warszawskiego ZLP. Kontynuował działalność publicystyczną na łamach *Trybuny Ludu* (1971-74) oraz w tygodniku *Razem* (1976-78; podp. też TTR), którego był współzałożycielem. Zamieszczał też reportaże w serii *Express Reporterów* (1979, 1984-86). W 1982 był współzałożycielem i następnie do 1983 członkiem kolegium redakcyjnego pisma *Przegląd Tygodniowy*. W 1983 został członkiem SD PRL. W 1984-88 pracował w Krajowej Agencji Robotniczej, publikując materiały m.in. pod pseudonimem Kazimierz J. Kowalczyk. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Opowieść rodzinna i inne opowiadania. Gdynia: WM 1964, 125 s.

Podp.: Jan Kolano.

Zawartość: Sonata księżycowa; Dementia; Pasażer; Podwórko; Kapral; Pan Grzegorz; Okulary; Pies; Opowieść rodzinna; Straszny człowiek; Zegar; Dywan; Atlas; Aleja Bergera.

2. Wieczór urodzinowy. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Gdynia, T. Muz. 1964.

3. Śmierć w Antwerpii. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Gdańsk, T. Przy Stoliku 1965.

Podp.: Jan Kolano.

4. Dolina róż. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Gdańsk, T. Przy Stoliku 1967.

5. Błękitny kogut. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1968, 207 s.

6. O dobrym człowieku. [Utwór dramatyczny]. Powst. ok. 1970.

Wyróżnienie w X Konkursie Debiutu Dramaturgicznego, zorganizowanym przez T. Ateneum im. S. Jaracza w Wwie w 1971.

7. Wypogadza się około południa. [Powieść]. Wr.: Ossol. 1971, 200 s.

Wyróżnienie w konkursie WRN, Oddz. ZLP i Wydawn. Zakł. Nar. im. Ossolińskich we Wr. w 1970.

8. Ryży Placek i trzynastu zbójców. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Ruch 1972, 70 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1973; wyd. 3 Wwa: KAW 1979.

9. Stary dom. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Lubl., T. im. J. Osterwy 1974. Druk Wwa: *Nasz Klub* 1975, 35 s. Wkl. do nr 11.

Wyróżnienie w Ogólnopolskim Konkursie na Współcz. Sztukę Sceniczną w 1974.

10. Mur. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Sopot, T. Kameralny 1975.

Przekł. czes.: Zed. [Przeł.] H. Stachová. *Dilia* 1983, -ros.: Stena. Drama w 2 aktach. [Przeł.] Z. Šatalova. Moskwa 1977.

11. Zbuntowane miasto. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: KAW 1975, 155 s.

Dot. Gdańska.

Przekł. niem.: Die rebellierende Stadt. [Przeł.] B. Pitschmann. Wwa 1980.

12. Ryży Placek i portowa kompania. [Powieść dla dzieci]. Wwa: KAW 1976, 73 s.

Przekł. niem.: Der Fuchrote Fleck und die Hafensbande. [Przeł.] M. Bester. Wwa 1982.

13. Rozległe pola, dalekie czasy. [Powieść]. Wwa: KAW 1981, 222 s.

14. Błędną Górą. [Powieść dla młodzieży]. Gdańsk: KAW 1983, 140 s.

15. Jestem chłop historyczny. Sprawa Drzymały. [Opowieść historyczna]. Wwa: KAW 1986, 146 s.

16. Matura. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Lit. (przy ZLP) 1987.

17. Jutro będzie nowy dzień. [Utwór dramatyczny]. Wwa: Nakł. T. Pol. 1988, 48 s.

Wyróżnienie w konkursie T. Pol. i Wyd. Kultury Urzędu m. Wwy w 1988.

18. Ogniór. [Powieść]. Wwa: MAW 1988, 316 s.

19. Ciszka. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Lit. (przy ZLP) 1990.

20. Cuda i objawienia w Polsce 1949-1990. Wwa: Ofic. Wydawn. „Sawa” 1990, 82 s.

Podp.: Kazimierz Rudnicki.

21. Skarb trzynastu złodziei. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Wydawn. Warsz. 1991, 170 s.

22. Słownik postaci mitologicznych oraz najważniejszych pojęć związanych z mitologią Greków i Rzymian. Wwa, Pruszków: Nałęcz 1999, 287 s.

Przekłady

1. R. Sambuk: Krach czarnych gnomów. [Powieść]. Tłum.: E. Leszczyńska, ... *Dz. Wroc.* 1977 nr 205-292; *Wiecz. Wroc.* 1977 nr 170-295. Wyd. osob. Wwa: KAW 1982, 255 s.

2. W. Tielpugow: Piotun na śniegu. [Powieść]. Tłum.: E. Leszczyńska i ... Wwa: MON 1977, 394 s.

3. J. Lasota: Wyznanie. [Powieść]. Tłum.: E. Leszczyńska, ... Wwa: KiW 1980, 255 s.
4. È. Stawski: Szuwary. [Powieść]. Tłum.: E. Leszczyńska, ... Wwa: KiW 1980, 449 s.
5. W. Kriwcow: Szumią dęby, szumią. [Powieść]. Tłum.: E. Leszczyńska, ... Wwa: KiW 1983, 274 s.
6. A. Mikulin: Aktywna długowieczność. [Praca popularnonaukowa]. Tłum.: E. Leszczyńska, ... Wwa: SiT 1984, 118 s.

Praca redakcyjna

1. Wojna bolszewicka rok 1920. [Oprac., wybór ilustr. i tekstów korespondencji z frontu ...]. Wwa: Ofic. Wydawn. „Sawa” 1990, 98 s.
Oprac. anonim.

OPRACOWANIA (wybór)

- Ank. 1989, 2002.
[Opowieść rodzinna i inne opowiadania:] B. Justynowicz: Społeczne niepokoje. *Pomórze* 1964 nr 13; W. Szwedowicz: Opowieści bardziej i mniej rodzinne. *Nowe Książ.* 1964 nr 20; T. Świeżawska: Debiut. *Prasa Pol.* 1964 nr 11. — [Błękitny kogut:] J. Kotlica. *Litery* 1969 nr 5; B. Kubicki. *Dz. Balt.* 1969 nr 123; M. Misiorny: Błękitny kogut. *Głos Wybrz.* 1969 nr 69; E. Martuszewski: Życie i śmierć w Tuliczach. *Pomorzanie* 1970 nr 5. — [Wypogadza się około południa:] M. Orski. Powieść niedopisana. *Śl. Pol.* 1972 nr 10; B. Rogatko: Dzień powszedni i historia: Nie ma powrotów... *Życie Lit.* 1972 nr 1. — Z. Sieradzka: Wychodząc przez dąb. *Teatr* 1974 nr 19 [rec.: Stary dom]. — G. Skotnicka: Z dziejów Gdańska. *Nowe Książ.* 1975 nr 24 [rec.: Zbuntowane miasto]. — [Muri] A. Żurowski: Głową w mur. *Teatr* 1975 nr 23; K. Kucharski: Autor w roli reżysera. *Gaz. Rob.* 1978 nr 55. — [Jestem chłop historyczny.] K.K.: Drzymała i zęby kanclerza. *Prawo i Życie* 1987 nr 15; R. Karłowski: Wóz Drzymały. *Kontrasty* 1988 nr 2. **K.B.**

THEMERSON Stefan 1910-1988

Pseud.: Stefan Themers; Tomasz Woydysławski.
Prozaik, eseista, autor książek dla dzieci, wydawca, autor scenariuszy i reżyser filmowy.

Urodzony 25 stycznia 1910 w Płocku; syn Mieczysława Themersona, lekarza i prozaika, i Sary z domu Smulewicz. W 1914-18 przebywał z rodzicami w Rosji, kolejno w Rydze, Piotrogradzie, Wielkich Łukach. Po powrocie do Polski uczęszczał do Gimnazjum Władysława Jagiełły w Płocku (z roczną przerwą po czwartej klasie, spowodowaną chorobą). Debiutował w 1927 opowiadaniem pt. „Beczka”, opublikowanym w wydawanym w Płocku czasopiśmie *Mazowsze Płockie i Kujawy* (nr 7/8, 9), a jako krytyk artykułem pt. „Możliwości radiowe”, zamieszczonym w 1928 w czasopiśmie *Wiek XX* (nr 23). Po zdaniu matury w 1928 przez rok studiował fizykę na Uniwersytecie Warszawskim, a następnie architekturę na Politechnice Warszawskiej. W 1931 ożenił się z Franciszką Weinks, malarką. Od tego roku wydawał książeczki dla dzieci ilustrowane przez żonę. Publikował artykuły o filmie w *Polsce Zbrojnej*, drukował także w *Naokoło*

świata, Miesięczniku Literackim, a drobne utwory dla dzieci w *Płomyku i Płomyczku*. W tym czasie zrealizował kilka filmów eksperymentalnych. Zorganizował Spółdzielnię Autorów Filmowych SAF i w 1937 był redaktorem jej pisma *f.a. – Film Artystyczny*. W 1938 wyjechał do Paryża. Po wybuchu II wojny światowej zgłosił się jako ochotnik do Wojska Polskiego we Francji. Ogłaszał artykuły w *Wiadomościach Polskich* i wydawał w Paryżu dodatek dla dzieci do pisma *Głos Polski* pt. *Moja Gazeta*. Po klęsce Francji w 1942 pracował w Polskim Czerwonym Krzyżu w Voiron (Isère), a następnie przez Hiszpanię i Portugalię przedostał się do Wielkiej Brytanii i dołączył do 1. Korpusu Wojsk Polskich w Szkocji. Nakręcił dwa filmy dla polskiego Ministerstwa Informacji („Calling Mr. Smith” i „The eye and the ear”). W 1942-46 współpracował z miesięcznikiem *Nowa Polska*. Od 1944 pisał także po angielsku. Po wojnie zamieszkał w Londynie i kontynuował twórczość literacką. W 1948 założył wraz z żoną i prowadził do 1979 wydawnictwo Gaberbocchus Press, które w 1957-59 rozwijało także działalność kulturalną w Gaberbocchus Common Room (ok. 100 imprez: wykładów, pokazów filmowych, spotkań i dyskusji dotyczących sztuki i nauki). W 1987 otrzymał nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku. Wyróżniony Złotą Odznaką Orderu Zasługi PRL (1976). Zmarł 6 września 1988 w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Historia Felka Strąka. Ilustr. F. Themerson. Wwa: Skł. gł. Dom Książki Pol. [1931], 118 s.
Podp.: Stefan Themers.
2. Jacuś w zaczarowanym mieście. Ilustr. F. Themerson. T. 1-2. Wwa: Skł. gł. Dom Książki Pol. [1932], 87 + 81 s.
3. Narodziny liter. Ilustr. F. Themerson. Wwa: Skł. gł. Dom Książki Pol. [1932], [16] s.
4. Poczta. Ilustr. F. Themerson. Wwa: Wydawn. Tyg. *Płomyk* 1932, 32 s.
5. Nasi ojcowie pracują. [Wiersze dla dzieci]. Ilustr. F. Themerson. Wwa: Gebethner i Wolff [1933], [31] s.
6. Był gdzieś haj taki kraj. Ilustr. F. Themerson. Wwa: Społem [1935], [16] s. Wyd. nast. łącznie z poz. 7 pt. Był gdzieś haj taki kraj; Była gdzieś taka wieś. Paryż: Kom. Wydawn. [1947], 31 s.
7. Była gdzieś taka wieś. Ilustr. F. Themerson. Wwa: Społem [1935], [15] s. Wyd. nast. łącznie z Był gdzieś haj taki kraj zob. poz. 6.
8. Pan Tom buduje dom. Ilustr. F. Themerson. Cz. 1-6. Wwa: Mathesis Polska 1938, [45] + [45] + [45] + [45] + [45] + [45] s. Wyd. nast.: London: [kar Publ. 1943, 81 s.; wyd. 3 Wwa: Czyt. 1947, 123 s.;

wyd. 2 [!] Wwa: NK 1957, wyd. 3 tamże 1960; Jaworze: Wydawn. Kwieciński 2001, 56 s.

Zawiera części: Pan Tom buduje dom; Pan Tom jedzie na budowę; Pan Tom zwiedza dom; Pan Tom zapala światło; Pan Tom odkreca kran; Pan Tom budzi się wcześniej.

Przekł. ang.: Mr Rouse builds his house. [Przeł.] ..., B. Wright. London 1950, wyd. nast.: tamże 1958, New York 1951, Stockholm 1953, — holend.: Meneer Bruis bouwt zijn huis. [Przeł.] N. Matsier. Amsterdam 1983.

Adapt. teatr.: Wyst. Wwa, T. Dzieci Wwy 1946.

9. Przygód Marcelianka Majster-Klepki historyj 6. Ilustr. F. Themerson. Wwa: J. Mortkowicz 1938 [antyd. 1937], 75 s. Wyd. nast. pt. Przygody Marcelianka Majsterklepki. Londyn: [Skł. gł.] Mildner [1942], 56 s.

Adapt. teatr.: Wyst. Szczec., T. Lalek „Pleciuga” 1962.

10. Dno nieba. [Wiersze]. Londyn: F. Mildner & Sons 1943, 35 s.

Wyd. osob. wiersza O stole, który uciekł do lasu. Ilustr. F. Themerson. Wwa: NK 1963, [8] s.

11. Croquis dans les ténèbres. [Proza poetycka]. Ilustr. F. Themerson. London: Hachette 1944, 35 s.

Fragm. wersji pol. pt. Szkice w ciemnościach. *Nowa Pol.*, Londyn 1943 nr 11 s. 770-773; 1944 nr 1 s. 43-46.

12. Bayamus. [Powieść]. *Nowa Pol.*, Londyn 1945 nr 2 s. 95-103, nr 3 s. 164-169; 1946 nr 1 s. 45-55, nr 2 s. 101-116, nr 3 s. 163-171. Przedr. zob. poz. 34. Wersja ang. zob. poz. 15.

13. The lay scripture or a draft for a preface to a textbook of physics. London: Froshaug 1947, [8] s.

14. Jankel Adler or an artist seen from one of many possible angles. London: Gaberbocchus Press 1948, 31 s. Por. poz. 34.

15. Bayamus (and the theatre of semantic poetry). Ilustr. F. Themerson. London: Editions Poetry 1949, 92 s. Wyd. nast. Londyn: Gaberbocchus Press 1965. Wersja pol. zob. poz. 12.

Przekł. franc.: [Przeł.] G.-G. Lemaire. W: Ouaff Ouaff, ou qui a tué Richard Wagner? Paris 1978.

16. The adventures of Peddy Bottom. Ilustr. F. Themerson. London: Editions Poetry 1950 [właśc. 1951], 112 s. Wyd. nast.: London: Gaberbocchus Press 1954, tamże 1967. Wersja pol. zob. poz. 21.

Przekł. holend.: De avonturen van Aardje Stapper. [Przeł.] N. Matsier. Amsterdam 1983.

17. Wooff, wooff or who killed Richard Wagner? Ilustr. F. Themerson. London: Gaberbocchus Press 1951, 65 s. Wyd. nast. tamże 1967. Wersja pol. zob. poz. 34.

Przekł. franc.: Ouaff, ouaff, ou qui a tué Richard Wagner. [Przeł.] G.-G. Lemaire. Paris 1978 [zawiera też przekł. Bayamus zob. poz. 15], — holend.: Woelf, woelf of wie vermoordde Richard Wagner? [Przeł.] N. Matsier. Amsterdam 1980, — niem.: Wuff, wuff oder wer ermordete Richard Wagner? [Przeł.] W. Teichmann. Siegen 1987, — szwedz.: Vov,

vov eller vev dödade Richard Wagner? [Przeł.] G. Antonsson. Stockholm 1981, wyd. nast. Lund 1987, — włos.: Arf, arf o chi ha ucciso Riccardo Wagner. [Przeł.] F. Del Mastro. Milan 1974.

18. Professor Mmaa's lecture. Ilustr. F. Themerson. London: Gaberbocchus Press 1953, 231 s. Wyd. nast.: New York 1975, tamże 1984. Wersja pol. zob. poz. 22.

Przekł. niem.: Professor Mmaa's Vorlesung. [Przeł.] W. Teichmann. München 1969, wyd. nast. 1972.

19. Factor T. [Esej]. Ilustr. F. Themerson. London: Gaberbocchus Press 1956, 68 s. Wyd. nast. poszerz. tamże 1972, 58 s.

W wyd. poszerz. dodano: Beliefs, the tethered and untethered. The pheromones of fear.

20. Kurt Schwitters in England. London: Gaberbocchus Press 1958, 62 s.

Przekł. franc.: Kurt Schwitters en Angleterre. [Przeł.] G.-G. Lemaire. W: L'ennemi. Paris 1982.

21. Przygody Pędka Wyrzutka. Ilustr. F. Themerson. Wwa: NK 1958, 95 s. Por. poz. 25. Wersja ang. zob. poz. 16.

22. Wykład profesora Mmaa. [Powieść]. Przedm.: B. Russell. Ilustr. F. Themerson. Wwa: Czyt. 1958, 414 s. Wyd. 2 Wwa: Krag 1994, 279 s. Wersja ang. zob. poz. 18.

Druk fragm.: *Nowa Pol.*, Londyn 1943 nr 3 s. 180-191, nr 9 s. 623-635.

23. Cardinal Pölätüo. London: Gaberbocchus Press 1961, 183 s. Wyd. nast. tamże 1965. Wersja pol. zob. poz. 28.

Przekł. franc.: Le Cardinal Pölätüo. [Przeł.] M. Bernard. Paris 1968, — holend.: Kardinaal Pölätüo. [Przeł.]: G. Gils. F. de Vree. Amsterdam 1967, wyd. nast. tamże 1981, — włos.: Il cardinale Pölätüo. [Przeł.] F.S. Sardi. Milano 1969.

24. Semantic Divertissements. Ilustr. F. Themerson. London: Gaberbocchus Press 1962, 16 s.

25. Przygody Pędka Wyrzutka. [Utwór dramatyczny]. Powst. ok. 1964. Praprem. pt. Pędrek Wyrzutek. Bielsko-Biała, T. Lalek „Baniałuka” 1966. Por. poz. 21.

Inf. o dacie powst.: *Biul. Min. Kult. i Szt.* 1964 nr 5.

Adapt. radiowa: Poszukiwanie osobowości, czyli przygody Pędka Wyrzutka. Adapt.: A. Korewa. Radio 1973, — tv.: Adapt.: J. Dudzic. TV 1987.

26. Tom Harris. [Powieść]. London: Gaberbocchus Press 1967, 349 s. Wyd. nast. New York: Alfred A. Knopf 1968.

Przekł. pol.: Tom Harris. [Przeł.] E. Krasieńska. Wwa: Czyt. 1975, 329 s.

Przekł. holend.: Tom Harris. [Przeł.]: G. Gils. F. de Vree. Amsterdam 1970, wyd. nast. 1980.

27. Apollinaire's lyrical ideograms. London: Gaberbocchus Press 1968, 40 s.

Przekł. włos.: Gli ideogrammi di Apollinaire. [Przeł.] F. Cadin. *Il Caffè* Rzym 1970 vol. 17 nr 1.

28. Kardynał Pölättö. [Powieść]. Kr.: WL 1971, 157 s. Wersja ang. zob. poz. 23.

29. Special branch. A dialog. London: Gaberbocchus Press 1972, 94 s. Wyd. nast. Amsterdam: Gaberbocchus Press/De Harmonie 1988.

Przekł. holend.: De hoofdinspecteur en de ultra-intellectuele machine. [Przel.] W. de Ruiter. Amsterdam 1988.

30. St. Francis, and the wolf of Gubbio or brother Francis' lamb chops. (Opera, libretto and music). Ilustr. F. Themerson. London: Gaberbocchus Press/De Harmonie 1972, 111 s. Wersja pol. zob. poz. 35.

31. Logic, labels and flesh. [Esej]. London: Gaberbocchus Press 1974, 202 s.

Przekł. holend.: Logica, etiketten en vlees. [Przel.] N. Matsier. Amsterdam 1979.

32. On semantic poetry. Ilustr. F. Themerson. London: Gaberbocchus Press 1975, 127 s.

Wybór wierszy i fragm. prozy z 1940-1974.

33. General Piesc, or the case of the forgotten mission. The love story of a Polish general who, after the Second World War, finds himself in London and 25 years later – wins £ 129. 740 on the football pools. [Opowiadanie]. London: Gaberbocchus Press 1976, 54 s. Wersja pol. zob. poz. 34.

Przekł. holend.: [Przel.] N. Matsier. Amsterdam 1988.

34. Generał Piesc i inne opowiadania. Ilustr. F. Themerson. Wwa: Czyt. 1980, 272 s.

Zawartość: Bayamus [poz. 12]; List z Francji; Śledztwo; Z encyklopedii wieczorów rodzinnych; Z wielu możliwych spojrzeń na artystę – jedno [wersja ang. zob. poz. 14]; Generał Piesc [wersja ang. zob. poz. 33]; Haul! Haul!, czyli kto zabił Ryszarda Wagnera? [wersja ang. zob. poz. 17].

Adapt. teatr. opowiadania Śledztwo: Adapt.: Z. Maciak. Wyst. Łódź, T. im S. Jaracza 1988.

35. Święty Franciszek i Wilk z Gubbio albo kołtety świętego Franciszka. Opera semantyczna. Praprem. Sopot, T. Wybrzeże 1981. Wersja ang. zob. poz. 30.

36. The chair of decadency [Wykład. Wygl. Leyden, Holandia, 1981].

Przekł. pol.: Katedra przyzwoitości. Przel.: A. Bikont, P. Bikont. Łódź: PWSSP [Państw. Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych] 1985, 22 s.

Na prawach rękopisu.

Przekł. holend.: Een Leerstoel in Fatsoen. [Przel.] N. Matsier. Amsterdam 1982. – szwedz.: En Lärostoel i Anständighet. [Przel.] M. Hedlund. Janus, Kristianstad 1983 vol. 6 nr 25.

37. The urge to create vision. Amsterdam: Gaberbocchus Press/De Harmonie 1983, 95 s.

38. The mystery of the sardine. [Powieść]. London: Gaberbocchus Press/De Harmonie 1986, 194 s. Wyd. nast.: London: Faber and Faber 1986; pt. Euclid was an ass. New York: Farrar Straus & Giroux 1986.

Przekł. pol.: Euklides był osem. [Przel.] I. Szymańska. Wwa: PIW 1989, 205 s.

Przekł. hiszp.: El misterio de la sardina. [Przel.] L. Company. Barcelona 1989. – holend.: Euclides was een ezel. [Przel.] C. Limonard. Amsterdam 1986.

39. Hobson's island. [Powieść]. London: Faber and Faber 1988, 196 s. Wyd. nast. Winchester, Mass.: Faber and Faber Inc. 1989.

Przekł. pol.: Wyspa Hobsona. [Przel.] E. Krakowska. Wwa: PIW 1997, 237 s.

Przekł. holend.: Hobson eiland. [Przel. i oprac.] R. Jonkers. Amsterdam 1988.

40. Kość w gardle. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1992 nr 3 s. 5-24. Przedr. w: *Polski dramat emigracyjny 1939-1969*. Poznań 1993 s. 543-580.

41. Jestem czasownikiem, czyli zobaczyć świat inaczej. Wybór i oprac.: M. Grała. Płock: Dom Kultury, Klub Artyst. Płoczan 1993, 159 s.

Zawiera: Wiersze z tomu Dno nieba [poz. 10]; Szkice w ciemnościach [poz. 11]; Wiersze, drobniaki ostatnie; Fragmenty z opowiadań i powieści; Wykłady, myśli, listy wywiady; Trzy wiersze dla dzieci; Post scriptum... czyli niespodzianki, – oraz: Głosy lo S.T.). – Teksty w jęz. pol. i ang.

Nadto scenariusze i adaptacja filmowa: Apteka. Ekran. w reż. ... 1931; Europa. Ekran. w reż. ... 1932 [adapt. poematu A. Sterna]; Drobiazg melodyjny. Ekran. w reż. ... 1933; Zwarcie. Ekran. w reż. ... 1935; Polish gothic. Ekran. w reż. ... 1937 [niedokończony]; Przygoda człowieka poczciwego. Ekran. w reż. ... 1937; Calling Mr. Smith. Ekran. w reż. ... 1943; The eye and the ear. Ekran. w reż. ... 1944.

Przekład

1. S. Marszak: My nie chcemy siedzieć w klatce. [Wiersze]. Przel. ... Ilustr. F. Themerson. Wwa: Nakł. Księg. Wydawn. „Polska Zjednoczona” [1932], 100 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1958, 1966 – Wywiady: Rozm. [J. Błoński] J.B. *Przełom* 1959 nr 759; Konkretna załgebraizowana rzeczywistość. Rozm. A. Ziembicki. *Nowe Książ.* 1981 nr 10; Poezja nieprzerwana. Rozm. G.G. Lemaire. Przel. A. Taborska. *Lit. na Świecie* 1987 nr 7.

SWPP 1. – PP (A. Szatagan). – LP XX w. (J. Wojnowski). – LP po 1939 (J.E. Kraskowski e.k.). – N. Wadley: Bibliography of S.T. *Comparative Criticism*, Cambridge 1990 vol. 12.

A. Nowicki: Jak powstaje mądrość. *Świat* 1956 nr 51/53. – [Wykład profesora Mmaa] H. Bereza: Apokalipsa na weselo. *Orka* 1958 nr 23; J.J. Lipski: W termieterze przed końcem świata. *Twórczość* 1958 nr 4; Z. Łapiński: Racjonalista jako wizjoner. *Tyg. Powsz.* 1958 nr 15; J. Trznadel: Między emocją a intelektem. *Nowa Kult.* 1958 nr 16; H. Zaworska: Wykład filozoficznego sceptycyzmu. *Nowe Książ.* 1972 nr 10. – L. Borski: Nauka i poeta. *Nowe Książ.* 1972 nr 8 [rec.: Kardynał Pölättö]. – J. Styczeń: Kilka praktycznych uwag o Pedrku Wyrzutku. *Zesz. Teatr.* 1974/5 nr 150 [rec.: Przygody Pedrka Wyrzutka]. – M. Pilot. *S.T. Tyg. Kult.* 1975 nr 32. – [Tom Harris:] T. Jastrun: Zagadka Toma Harris. *Tyg. Kult.* 1976 nr 19; M. Sprusiński: Osobliwe przypadki Toma Harris. *Literatura* 1976 nr 6; S. Tomala: Przeciw konwencjom? *Nowy Wyrz.* 1976 nr 5; J. Zieliński: Trzy argumenty za. *Nowe Książ.*

1976 nr 7. — A. Sobota: T. droga od sztuki do sztuki. *Odra* 1978 nr 3. — M. Bojarska: Wszystko możliwe. *Nowe Książki*, 1979 nr 17 [rec.: Tom Harris]. — C. Rowiński: Proza S.T. *Mias*. *Lit.* 1979 nr 10. — E. Kraskowska-Lange: Teoria niepoznania czyli wykład Profesora T. *Nurt* 1980 nr 2. — E. Stachniak: S.T. twórczość dla dzieci. *Literaria* 1980 Ser. A nr 218. — [General-Piesze]: M. Bojarska: Pismo świeckie. *Nowe Książki* 1981 nr 10, E. Kraskowska-Lange: Bayamus i inni. *Nurt* 1981 nr 4, M. Szpakowska: Poezja zdań protokolarnych. *Twórczość* 1981 nr 5. — P. Marciszuk: S.T. — nonsens oswojony. *Literatura* 1984 nr 6. — [Przygody Pedrka Wyrzutka]: E. Stachniak: „The adventures of Peddy Bottom” — The children’s story? *Acta Univ. Wratisl.* 1985 nr 629; T. Boelens: The bad manners of nonsense. An inquiry into orthodoxy of S. Thémerson’s „The adventures of Peddy Bottom”. W: Explorations in the field of nonsense. Amsterdam 1987. — M. Giżycki: O poezji semantycznej S.T. *Lit. na Sztetecie* 1987 nr 7. — K. Askana: S.T. i jego dom rodzinny. *Not. Płockie* 1988 nr 4. — Z. Fiszbak: W szkole Pyrona z Elidy. O twórczości S.T. *Pr. Polonist.* Ser. 44: 1988. — [M. Michalowski M.M. S.T. Twórczość 1988 nr 12. — U. Czartoryska: Plastyka, film i pisarstwo S.T. — imperatyw widzenia, imperatyw przyzywołności. *Oko i Ucho* 1989 nr 1. — E. Kraskowska: Twórczość Stefana Thémersona. Dwujęzyczność a literatura. Wr.: Ossol. 1989, 142 s. — K. Gurba: Oswajanie nonsensu. *Znak* 1990 nr 427. — N. Wadley: On S.T. *Comparative Criticism*, Cambridge 1990 vol. 12. — T. Kubikowski: Umrzeć ze śmiechu. *Dialog* 1992 nr 3. — N. Wadley, K. Kocińska: S.T. „Pisarz nigdy i nigdzie nie jest na wygnaniu”. *Twórczość* 1992 nr 3. — Festiwal „Świat według Thémersonów”. Gdańsk-Warszawa 1993 [tu m.in.: K. Kocińska: Świat jednoosobowych mniejszości; H. Hebert: Tak szalone jak świat; Polska bibliografia Stefana Thémersona; T. Kubikowski: Żeberka Adama; L. Erhard: Kotlety św. Franciszka; M. Graubart: Kuchnia czy epopeja?; R. Kluszczyński: Twórcy widzeń; J. Reichard: Rewelacja wydawnicza]. — E. Kraskowska: „Zobaczyć świat z innego punktu widzenia”; Bibliografia S.T. W: Pisarze emigracyjni. Kr. 1993. — S. Thémerson: Jestem czasownikiem, czyli zobaczyć świat inaczej. Płock 1993 [tu w dziale: Głosy lo. S.T.] fragm. wcześniej publikowane: B. Russella, J. Trzmadla, J.J. Lipskiego, M. Pilota, A. Soboty, M. Bojarskiej, P. Marciszuka, M. Giżyckiego, E. Kulińskiej, E. Kraskowskiej, N. Wadleya, T. Kubikowskiego, M. Grali, K. Askana; nadto art.: K. Kocińska: W archiwum S. i F. Thémersonów; M. Grala: Biografia z bibliografią; M. Giżycki: Franciszka Thémerson]. — E. Kraskowska: O dramatycznych i „dramatopodobnych” utworach S.T. W: Teatr i dram polskiej emigracji 1939-1989. Pozn. 1994. — Z. Majchrowski: Dlaczego powracamy do T. *Tytuł* 1994 nr 4. — G. Skotnicka: Poszukiwanie drogi do czytelnika dziecięcego. (Twórczość dla dzieci S. i F. Thémersonów). W: tejsze: Z literackich kregów dzieciństwa i dojrzewania. Wr. 1994. — R. Kalicki: Część jako całość. *Twórczość* 1995 nr 10 [rec.: Jestem czasownikiem, czyli zobaczyć świat inaczej]. — K. Głombik: Dyskurs ironiczny. Analiza językowych mechanizmów ironii w „Wykładzie profesora Mmaa” S.T. *Stylistyka* 1997 [t.] 6. — M. Lesyszak: T i emigracja. *Prz. Hum* 1997 nr 4. — R. Moczko: Gra z czytelnikiem według S.T., czyli o lekturze „Wykładu profesora Mmaa”. W: Gra z czytelnikiem. Tor. 2001.

J.Z.

TIMOFIEJEW Grzegorz 1908-1962

Pseud.: gt; GT; Jan Berta; Jerzy Korwin-Kosarski; Marcin Łoza; T.; — wspólnie z Marianem Piechałem: Tytus Gorzeń, Poeta, prozaik, dumacz.

Urodzony 11 marca 1908 w Łodzi w spolszczonej rodzinie rosyjskiej; syn Bazylego Timofiejewa, urzędnika, i Marty z Susłowów, nauczycielki. W czasie I wojny światowej przebywał w miejscowości Tambow w środkowej Rosji, gdzie uczył się w prywat-

ny gimnazjum. W 1919 powrócił do Polski i od 1922 uczęszczał do Miejskiego Gimnazjum Męskiego im. J. Piłsudskiego w Łodzi, gdzie w 1927 zdał maturę. W tymże roku debiutował jako poeta wierszem pt. „Piosenka o tramwaju i złym konduktorze”, ogłoszonym w krakowskiej *Gazecie Literackiej* (nr 11). W 1928 był współtwórcą łódzkiej grupy poetyckiej Meteor, wydającej pismo pod tym samym tytułem (tu wspólnie z Marianem Piechałem używał pseud. Tytus Gorzeń). W tymże roku pracował w redakcji dodatku literackiego do łódzkiego dziennika lewicowego *Głos Poranny*, z piśmie tym współpracował także w następnych latach (1929-34). W 1928-35 studiował na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego i uzyskał magisterium z filologii polskiej i rosyjskiej. W 1931 był założycielem Łódzkiego Klubu Literackiego, a w 1931-32 redagował jego organ prasowy *Prądy*. Po zamknięciu pisma w 1932 prowadził działalność prelegencko-oświatową w ramach Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego. W 1933 był członkiem tajnej redakcji czasopisma *Leuar*, powstałego z inspiracji KPP. Wiersze, recenzje literackie i przekłady (głównie z literatury rosyjskiej) publikował także w *Gazecie Polskiej* (1930-32, 1934-38), *Tygodniku Ilustrowanym* (1932-37), *Kamienie* (1933-37), *Ilustrowanej Rewii Tygodniowej* (1934-39), *Kurierze Literacko-Naukowym* (1934-39) i *Okolicy Poetów* (1935). W 1935 powrócił do Łodzi. W 1938-39 wraz z Tadeuszem Sarnieckim redagował miesięcznik społeczno-literacki *Wymiarzy*. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Łodzi. W 1941 został członkiem Związku Walki Zbrojnej (ZWZ); w 1942 współredagował z T. Sarnieckim wydawany w Łodzi tajny tygodnik ZWZ *Biuletyn Kujawski* oraz jego dodatek literacki *Tyrtej*. W sierpniu 1942 aresztowany przez gestapo, został w kwietniu 1943 wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, a stamtąd do obozu w Mauthausen-Gusen. Pisał w tym okresie wiersze, konspiracyjnie rozpowszechniane wśród więźniów. W 1944 na tajnym konkursie literackim w obozie uzyskał pierwszą nagrodę za wiersz pt. „Do synka list z obozu”. Po wyzwoleniu, w czerwcu 1945 powrócił do Łodzi. W tymże roku został członkiem PPS (od 1948 PZPR). W 1945-46 redagował dział literacki tygodnika *Pobudka*, organu prasowego PPS, a w 1945-48 był łódzkim korespondentem *Robotnika*; zamieszczał tu wiersze, artykuły literackie, recenzje teatralne, a także w 1946 cykl pt. „Listy z Łodzi”. Publikował nadto m.in. we *Wsi* (1945, 1951-53; tu w 1952-53 stała rubryka z życia literackiego i kulturalnego ZSRR pt. „Kronika radziecka”) i *Głosie Robotniczym* (1946, 1951-62). Jednocześnie w 1946-50 pełnił funkcję kierownika literackiego Teatru „Osa”. W 1952-53 był wiceprezsem Oddziału Łódzkiego ZLP. W 1954 pełnił funk-

cję sekretarza redakcji *Łodzi Literackiej*. Następnie pracował w Wydziale Kultury Rady Narodowej Łodzi. Był czynnym działaczem TWP. Kontynuując twórczość literacką, ogłaszał prozę, wiersze, artykuły literackie i przekłady w wielu czasopismach, m.in. w *Kamieniu* (1956-60), *Głosie Nauczycielskim* (1957-59), *Ziemi Łęczyckiej* (1957-60) i *Odgłosach* (1958-62). W 1961 otrzymał nagrodę literacką Prezydium WRN w Łodzi za całokształt pracy literackiej. Odznaczony m.in. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1960). Zmarł 3 października 1962 w Łodzi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Nie ma mnie w domu. Poezje. Wwa: Nakł. Bibl. *Meteora* 1930, 39 s.

2. Inny horyzont. Poezje. Łódź: Skł. gł. Dom Książki Pol. 1935, 61 s.

Cykle: Zamyślenie; Dwa głosy; Epoka.

3. Śpiew w podziemiach. Poezje. [Autorzy:] ..., [T. Sarnacki] J. Wajdelota. [Łódź: Wydawn. Związku Walki Zbrojnej 1942]. Przedr. pt. Wiersze z konspiracji zob. poz. 4.

Wyd. konspir. — G.T. podp.: Marcin Łoza.

4. Wysoki płomień. Wiersze z konspiracji i obozu. [Wwa:] Książka 1946, 83 s.

Cykle: Wiersze z konspiracji [poz. 3]; Obóz koncentracyjny w Gusen; Jeden dzień.

5. W stronę jutra. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1954, 69 s.

6. Wiersze dla dzieci. Wwa: Ruch 1957, [16] k.

Przełt. ros.: Stichi dla detej. [Przełt.] P. Jurev. Wwa 1959.

7. Gorycz wierzby. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1958, 30 s.

8. Miłość nie zna zmęczenia. [Wspomnienia]. [Łódź:] WŁ 1959, 342 s.

9. Człowiek jest nagi. [Wspomnienia z obozów koncentracyjnych]. Łódź: WŁ 1960, 353 s.

10. ZOO na zabawie. [Wiersze dla dzieci]. [Łódź:] WŁ [1960], 40 s. Wyd. nast. tamże 1985, 16 s.

11. Wiersze wybrane. [Łódź:] WŁ 1961, 146 s.

Zawiera utwory z tomów poz. 1-5, 7 oraz cykl nieopublikowany wcześniej.

12. Trudna wolność. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1964, 231 s.

Zawartość: Decyzja; Trzej towarzysze; Sztandar; Dobre buty; Dwanaście kul; Wyspa; Transport; Dyszel; Ministranci; Powrót. (Fragment niedokończony powieści); Kartki z pamiętnika.

Przekłady

1. L. Tołstoj: Dzieciństwo, lata chłopięce i młodość oraz pierwsze wspomnienia. Powieść. T. 1-2. (Dzieła. T. 2). Wwa: Wydawn. Gutenberga [1928], 268 s.

2. L. Tołstoj: Diabeł i inne opowiadania. T. 1-2. Przełt.: W. Jakubowski i ... (Dzieła. T. 6). Kr.: Wydawn. Gutenberga [1930], 341 s.

W przełt. G.T. opowiadania: Dwa j stary; Assarchadon, cesarz Asyrii; Falszywy kupon; Boskie i ludzkie.

3. L. Tołstoj: Sonata Kreutzerowska i inne opowiadania. T. 2. Przełt.: W. Jakubowski i ... (Dzieła. t. 5). Kr.: Wydawn. Gutenberga 1930, s. 171-187, 201-328.

Wyd. inne: Pozn.: Księg. Z. Gustowskiego 1949, s. 129-244.

W przełt. G.T.: Kornej Wasiliew; Po balu; Jeniec kaukaski; Gospodarz i robotnik; Gdzie miłość, tam i Bóg; Trzej stary; Pośmiertne zapiski starca Fiedora Kuźmina; Ile trzeba człowiekowi ziemi.

W wyd. 1949 w przełt. G.T.: Falszywy banknot [poz. 2]; Ile trzeba człowiekowi ziemi; Kornej Wasiliew.

4. L. Tołstoj: Śmierć sędziego Gołowina. Opowiadania. Przełt.: ... i J. Wyszomirski. Wwa: Książka 1948, 207 s.

W przełt. G.T. opowiadanie: Gospodarz i parobek [poz. 3].

5. I. Nowikow: Puszkina na wygnaniu. [Powieść]. Przełt.: ..., J.N. Miller. Wwa: KiW 1951, 637 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank.: 1951, 1957 — Wywiad: Z G.T. o ludziach i zdarzeniach. Rozm. J. Sakowiczowa. *Głos Rob.* 1962 nr 35.

SWPP 1. — PP (A. Szalagan). — LP (J. Tynecki). — RL 1962 (P. Grzegorzczak), przedr. w: P. Grzegorzczak: Twórcy i badacze kultury zmarli w latach 1956-1967. Cz. 2. Wwa 1986.

[Nie ma mnie w domu:] S. Napierski. *Wiad. Lit.* 1930 nr 21; M. Piechal: Narodziny poety. *Głos Poranny* 1930 nr 182.

— [Inny horyzont:] M. Piechal: „Co to są sypiciele?” *Sygnaly* 1936 nr 19; K.W. Zawodziński. *Wiad. Lit.* 1936 nr 5. — [Wysoki płomień:] J. Preger: Wiersze obozowe. *Odrodzenie* 1945 nr 46; H. Markiewicz: Poezja czasu nieludzkiego. *Twórczość* 1947 z. 4; M. Buczkówna: Pamiętnik liryczny. *Kuźnica* 1948 nr 12. — [W stronę jutra:] A. Drawicz. *Życie Lit.* 1954 nr 45; J. Preger: Nieporozumienia poetyckie. *Nowa Kult* 1954 nr 40.

— J. Preger: Poetyckie zabawki. *Tryb. Lit.* 1958 nr 12 [rec.: Wiersze dla dzieci]. — [Miłość nie zna zmęczenia:] K. Brończak: Miłość nie zna barykad. *Kierunki* 1959 nr 43; J. Szczawiej: Daj mi wstążkę błękitną. *Orka* 1959 nr 47, przedr. w te goż: Krzesanie ognia. [Wwa:] 1969; Z. Pedziński: Ucząc się historii... *Kamena* 1960 nr 13/14; W. Bortnowski: Wokół autobiografii literackiej G.T. *Rocz. Łódz.* 1961. — [Człowiek jest nagi:] K. Brończak. *Kierunki* 1961 nr 17; A. Gronczewski: Bez retuszu. *Nowa Kult* 1961 nr 3; J. Koprowski: Wspomnienia obozowe G.T. *Głos Rob.* 1961 nr 6; S. Wygodzki: Z literatury obozowej. *Nowe Książ.* 1961 nr 2. — [Wiersze wybrane:] B. Biernacka: Poezi z biografii. *Nowe Książ.* 1962 nr 13; K. Brończak: Słowa proste. *Kierunki* 1962 nr 24; S. Kaszyński. *Odgłosy* 1962 nr 23. — M. Piechal: G.T. *Odgłosy* 1962 nr 41. — J. Koprowski: Ostatnia książka T. W te goż: Ludzie i książki. [Łódź] 1965 [rec.: Trudna wolność]. — J. Gos: G.T. *Odgłosy* 1975 nr 37. — M. Krassowski: Godna pamięci i refleksji. (Poezja G.T.). *Poezja* 1980 nr 1.

B.D.

TIMOSZEWICZ Jerzy
ur. 1933

Pseud.: Dr Acheronta Movebo; J.T.; J.W.; Jan Maczek-Obelski; Jan Mitosz; January Tuchowski; Jarosław Tymbalik; Jerzy Haba; Koriolan Gottavebi; Mariola Mikuta; Teatralski; tim; (tim); (vii); Vit; Zastępcza; — wspólnie z Jerzym Koengiem: Jerzy

Koetim; — nadto pseud. używany też przez innych autorów: Jan Wiśniewski¹.
 Historyk teatru i literatury, edytor.

Urodzony 9 września 1933 w Warszawie; syn Pawła Timoszewicza, zawodowego wojskowego, i Marii z domu Głaz. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie i uczęszczał do Szkoły im. M. Reja, a po jej zamknięciu w 1943, na konspiracyjne komplety. Po upadku powstania warszawskiego przez krótki okres przebywał w obozie w Pruszkowie, a potem we wsi Brzostowiec pod Nowym Miastem nad Pilicą. W lutym 1945 powrócił do Warszawy. Kontynuował naukę w Prywatnej Szkole Ogólnokształcącej Stopnia Licealnego Fundacji Górskich (upaństwowiona 1949), w której w 1951 zdał maturę. W 1945-47 należał do ZHP, od 1950 był członkiem ZMP. Od jesieni 1951 do lata 1952 pracował w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego (UW). Następnie studiował polonistykę na UW. Podczas studiów należał do Koła Młodych Krytyków przy SPATIF, prowadzonego przez Edwarda Csató. Od 1953 współpracował z Sekcją Teatru Państwowego Instytutu Sztuki (PIS; od 1960 Instytut Sztuki PAN; IS PAN). Debiutował w 1954 recenzją z wystawienia „Balladyny” J. Słowackiego w Teatrze Nowej Warszawy (przedstawienie dyplomowe studentów Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej, PWST), ogłoszoną w *Sztandarze Młodych* (nr 26). W 1955/56 był bibliotekarzem i archiwistą Teatru Narodowego w Warszawie. W 1956 uzyskał magisterium (na podstawie pracy wyróżnionej III nagrodą w konkursie Mickiewiczowskim Ministerstwa Szkół Wyższych) i został etatowym pracownikiem PIS, początkowo jako asystent, a od 1964 jako adiunkt. Wchodził w skład Pracowni Teatru Współczesnego, a od października 1957 do września 1992 w skład zespołu redakcyjnego *Pamiętnika Teatralnego*; redagował numery monograficzne tego kwartalnika poświęcone m.in. Andrzejowi Pronaszki, Leonowi Schillerowi, Stanisławowi Ignacemu Witkiewiczowi, Janowi Kosińskiemu. Artykuły i recenzje książek dotyczących teatru publikował też m.in. w *Teatrze* (od 1955; podp. także: tim, vit); tu także w 1954-55, 1960-61, 1966-71 przegląd wydawnictw „Teatr na półkach księgarskich” podp.: (tim), Vit, a w 1960-61 i 1969-71 „Świsiek teatralny” podp. Teatralski i *Pamiętniku Teatralnym* (od 1957; podp. również: J.T., Jan Maczek-Obelski, Jan Mitoz, Jan Wiśniewski), a także w programach teatralnych i publikacjach poświęconych teatrowi, m.in. w wydawnictwach „Enciclopedia dello Spettacolo” (Mediolan) oraz „Teatralna Encyklopedia” (Moskwa). W 1963 ożenił się z Marianną Gdowską, aktorką. W 1965 uzyskał

w IS PAN doktorat na podstawie rozprawy „Dziady w inscenizacji Leona Schillera” (promotor doc. Zbigniew Raszewski). W tymże roku został członkiem Towarzystwa Przyjaciół Książki. W *Roczniku Literackim* za lata 1967-72 opracowywał dział „Teatralia”. W 1971 i 1988 przebywał na stypendiach w Leningradzie i w Wilnie, zbierając materiały do dziejów teatru wileńskiego w XVIII i XIX w. (w 1986 i 1991 zredagował numery monograficzne *Pamiętnika Teatralnego*, poświęcone temu tematu). Od 1973 zajmował się głównie działalnością edytorską i redakcyjną. W 1974/75 był konsultantem literackim Teatru Dramatycznego w Warszawie. W 1975-79 prowadził wykłady na Wydziale Wiedzy o Teatrze w warszawskiej PWST. W 1976 i 1982 wchodził w skład komisji egzaminacyjnej ZASP i Ministerstwa Kultury i Sztuki dla aktorów eksternów. W 1981-86 był członkiem Rady Naukowej IS PAN, a w latach 1990-93 Komitetu Nauk o Sztuce PAN. W 1990 otrzymał wraz z całym zespołem *Pamiętnika Teatralnego* nagrodę PAN. W 1998 przeszedł na emeryturę w IS PAN. Kontynuuje prace naukowe i edytorskie. Wyróżniony odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1979). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Teatr Ludowy Nowa Huta 1955-1960. [Współaut.] A.W. Kral. Kr.: WL 1962, 175 s.

2. „Dziady” w inscenizacji Leona Schillera. Partytura i jej wykonanie. Wyciąg fortepianowy [oprac.] L. Erhardt. Wwa: PIW 1970, 410 s. Z prac IS PAN.

Studia i rozprawy w czasopiśmie i książkach zbiorowych, m.in.: Schilleriana. *Pam. Teatr* 1957 z. 1 s. 146-160. — Krasieński o teatrze. *Pam. Teatr* 1959 z. 1/2 s. 47-100, odb. uzup. indeksem Wwa 1959. — Notatki o „Dziadach” Andrzeja Pronaszki. *Pam. Teatr* 1964 z. 1/2 s. 86-105. — O Krasieńskim. Na marginesie korespondencji z ojcem. *Pam. Teatr* 1964 z. 3 s. 301-311. — Maria Dąbrowska i teatr. *Mies. Lit.* 1967 nr 6 s. 43-47. — Partytura krytyczna Schillerowskiej inscenizacji „Dziadów”. W: Dokumentacja w badaniach literackich i teatralnych. Wr. 1970 s. 305-317, przedr. uzup. w: Wprowadzenie do nauki o teatrze. T. 3. Wr. 1978. — Leon Schiller und die deutschsprachige Kultur. [Przeł.] T. Kächlak. W: Theatrum Europaeum. München 1982 s. 537-547. — Z teki afiszów wileńskich 1800-1863; Jeszcze o afiszach wileńskich. *Pam. Teatr* 1986 z. 2/3 s. 221-284; 1991 nr 1 s. 149-186. — Komuniści trochę — i romantycy. *Dialog* 1989 nr 6 s. 135-142 [dot. L. Schillera]. — „Pamiętnik Teatralny... jest w czasach Piasta i Rzepichy”. Teatr w listach Jerzego Stempowskiego. W: O teatrze i dramacie. Wr. 1989 s. 201-208. — „Hamlet” Henryka Józefowskiego. *Pam. Teatr* 1991 z. 1 s. 99-114.

¹Zob. wyjaśnienia: Post scriptum od Redakcji. *Pam. Teatr* 1993 z. 3/4.

– „Burza” Szekspira w Folks un Jugnt-Teater. Inscenizacja Leona Schillera (1938/39). *Pam. Teatr* 1992 z. 1/4 s. 439-452. – Z dziejów teatru wileńskiego. Parę uwag o latach 1832-1864. *Zesz. Hist.*, Paryż 1993 z. 103 s. 80-92, przekł. litew.: IŠ Vilniaus teatro istorijos. *Menotyra*, Wil. 1994 nr 2. – Estreicher! Estreicher! Na marginesie „Teatrów w Polsce”. *Pam. Teatr* 1993 z. 1/2 s. 257-278. – Krakowski rodowód Leona Schillera. W: *Krakowskie rodowody teatralne*. Kr. 1994 s. 51-57. – Filozofów – Czapski – Stempowski. *Kultura*, Paryż 1998 nr 4 s. 139-149. – Mazepa, Schumann i Słowacki. *Ruch Muzycz.* 2000 nr 10 s. 24-27.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. L. Schiller: Teatr ogromny. Oprac. i wstępem opatrzył Z. Raszewski. Przep. oprac.: ..., Z. Raszewski. Wwa: Czyt. 1961, 549 s. Z prac IS PAN.

2. L. Schiller: Podróż teatralna Mickiewicza z Odyńcem. Fantazja. Wyd. w oprac. ... Wwa: WAIIF 1973, 318 s.

3. A. Pronaszko: Zapiski scenografa. Wspomnienia – artykuły – listy. Oprac. [i wstęp] ... Wwa: WAIIF 1976, 365 s.

4. L. Schiller: Pisma. Oprac. ... [T. 1-4]. Wwa: PIW 1978.

[T. 1]. Na progu nowego teatru. 1908-1924. 1978, 485 s.

Tu także J.T.: Mała kronika życia i twórczości L. Schillera 1887-1924, s. 5-20.

[T. 2]. Droga przez teatr. 1924-1939. 1983, 527 s. Tu także J.T.: Mała kronika życia i twórczości L. Schillera 1924-1939, s. 5-29.

[T. 3]. Theatrum militans. 1939-1945. 1987, 351 s. Zawiera artykuły, szkice i rozprawy powst. od 1939 do XII 1945, w większości niedrukowane za życia L. Schillera. – Tu także J.T.: Mała kronika życia i twórczości L. Schillera 1939-1945, s. 7-38. Nagroda Funduszu Literat. za 1987 (J.T. przekazał ją na odnowę cmentarzy Powązkowskiego w Wwie i Rakowickiego w Kr.).

[T. 4]. Rozmowy z Leonem Schillerem. Wywiady i autowywiady. 1923-1953. 1996, 366 s.

Zawiera 83 wywiady, autowywiady, quasi-wywiady, zapisy wypowiedzi, reportaże z fragm. wypowiedzi L. Schillera druk. w czasop. i programach teatr.

5. E. Csátó: Interpretacje. Recenzje teatralne 1945-1964. Wybór i posł. ... Wstęp: M. Fik. Wwa: PIW 1979, 505 s.

6. Wieczór Schillerowski. (Listy Leona Schillera do Anny Jackowskiej oraz fragmenty wspomnień i piosenek z „Kramu”). Wybór ... Oprac. scen.: K. Dejmek. Wyst. Łódź, T. Nowy, Mała Sala 1979.

7. J. Stempowski: Szkice literackie. Wybór i oprac. ... T. 1-2. Wwa: Czyt. 1988, 367 + 442 s. Wyd. 2 zmien. i rozszerz. tamże 2001, 358 + 430 s.

T. 1. Chimera jako zwierze pociągowe. 1929-1941, w wyd. 2 podtyt.: 1926-1941; T. 2. Klimat życia i klimat literatury 1948-1968, w wyd. 2 podtyt.: 1948-1967.

8. Historia o Męce Najświętszej i Chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim. Misterium ludowe w czterech częściach w układzie L. Schillera. Oprac. [i posł.] ... Nota o tekstach liturgicznych i przekł. fragm. łac.: J. Wojtczak. Wwa: Pax 1990, 195 s.

9. Ostatni romantyk sceny polskiej. Wspomnienia o Leonie Schillerze. Wybór, oprac. i [wstęp] ... Kr.: WL 1990, 456 s.

10. „Pamiętnik Teatralny” XL. 1952-1992. Oprac. ... Wwa: IS PAN 1995, 185 s. IS PAN. *Bibl. „Pam. Teatr.”*, 1.

Zawiera małą kronikę pisma, wykazy członków redakcji, ich noty blogr., zestaw numerów monogr. i bibliografii pisma, – nadto „Lekki znak”. Rozmowa z prof. Z. Raszewskim. Rozm. J. Hernik Spalińska; Głosy o „Pamiętniku Teatralnym”; Kilka dokumentów z archiwum redakcyjnego.

11. J. Stempowski: Felietony dla Radia Wolna Europa. Oprac. ... Wwa: *Twój Styl* 1995, 171.

12. J. Stempowski: Pamiętnik teatralny trzeciej klasy i inne szkice. Wybór i oprac. [oraz wstęp] ... Kr.: WL 1999, 296 s. 3 3 72 11 11 108 1 3c 1 32 1

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1991, 1994, 2002. – J. Timoszewicz. W: Wojciech Górski i jego szkoła. Wwa 1982.

[„Dziady” w inscenizacji Leona Schillera:] Z. Kałużyński: Wielkie wykopalisko współczesne. *Polityka* 1970 nr 18; J. Kreczmar: Nowa książka o Schillerze. *Teatr* 1970 nr 16, przedr. w tegoż: *Cały świat gra komedie*. Wwa 1982; H. Szlętyński: O „Dziadach” w inscenizacji Leona Schillera. *Kultura* 1970 nr 24; J. Degler: Pochwała dobrej roboty. *Dialog* 1971 nr 12; B. Lasocka: Partytura inscenizacyjna „Dziadów”. *Mies. Lit* 1971 nr 10; Z. Jasińska: Mickiewicz i teatr. *Więź* 1972 nr 7/8; S. Skwarczyńska. *Roczn. Lit.* 1970 wyd. 1972. – [L. Schiller. Podróż teatralna Mickiewicza z Odyńcem. Oprac. ...] P. Bażyński: Niezwykła podróż. *Polonistyka* 1974 nr 3; B. Horowicz: Le Voyage théâtral de Mickiewicz et Odyńcie. *Revue d'Histoire du Théâtre*, Paryż 1975 nr 3. – [A. Pronaszko: Zapiski scenografa. Oprac. ...] B. Bak: Poza tytułem. *Odra* 1977 nr 5; M. Fik: Andrzej Pronaszko. *Twórczość* 1977 nr 4. – [L. Schiller: Na progu nowego teatru. Oprac. ...] Z. Greń: Młody Schiller. *Życie Lit.* 1978 nr 52/53; B. Lasocka: Pisma Leona Schillera. *Mies. Lit.* 1979 nr 6. – [E. Csátó: Interpretacje. Oprac. ...] J. Koenig: Nie tylko recenzje. *Dialog* 1980 nr 8; J. Degler. *Roczn. Lit.* 1979 wyd. 1983. – [L. Schiller: Droga przez teatr. Oprac. ...] E. Baniewicz: Pułapka o nazwie Leon Schiller. *Twórczość* 1984 nr 4; J. Godlewska: Dziecię polskie pod pomnikiem Schillera. *Teatr* 1984 nr 4. – [J. Stempowski: Szkice literackie. Oprac. ...] Z. Izyk: Humanista w gorsecie współczesności. *Kierunki* 1989 nr 22. A. St. Kowalczyk: Drugie przyście (Jerzego Stempowskiego). *Res Publica* 1989 nr 4; [J. Majcherek] J. Palusiński: Niespodzianki Stempowskiego. *Kult. Niezależna* 1989 nr 49. – [Ostatni romantyk sceny polskiej. Oprac. ...] E. Axer, A. Bardini, Z. Raszewski: Opisywanie Schillera. *Dialog* 1991 nr 8; A. Dziurdzikowski: Zamiat bibliografii? *Prz. Powsz.* 1991 nr 7/8. – M. Zielińska: Historia jednej formacji. *Didaskalia* 1995 nr 8/9 [rec. oprac.: „Pamiętnik Teatralny” XI]. – [J. Stempowski: Felietony dla Radia Wolna Europa. Oprac. ...] J. Kott: Nowy Stempowski. *Zesz. Lit.*, Paryż 1996 nr 4; A. St. Kowalczyk: Nieznane utwory znanego (?) autora. *Kultura*, Paryż 1996 nr 5. – [J. Stempowski: Pamiętnik teatralny trzeciej klasy i inne szkice. Oprac. ...] E. Baniewicz:

Niespieszne przywracanie ciągłości. *Twórczość* 2000 nr 11; R. Węgrzyniak: Niespieszny przechodzień w teatrze. *Didaskalia* 2000 nr 35.

A.Sz.

TOEPLITZ Krzysztof Teodor ur. 1933

Pseud.: H.L.; Helena Łopuchowa; Helmut Zajonc; k.; K.; K.T.; K.T.T.; KAT; kt; (kt); kt.; KT; (KT); kt; Kt; KTT; (KTT); t; (t); (t.); – wspólnie z Krzysztofem Gruszczyńskim: Krzysztof Deuter. Krytyk filmowy, felietonista, autor scenariuszy filmowych.

Urodzony 28 stycznia 1933 w Otrębusach (powiat błoński) pod Pruszkowem; syn Kazimierza Toeplitza, demografa, i Eugenii z domu Radzio, nauczycielki. Uczył się w Gimnazjum i Liceum im. Stefana Batorego w Warszawie. Po zdaniu matury w 1951 studiował historię sztuki na Uniwersytecie Warszawskim (UW). W 1947-48 był członkiem ZWM, a w 1948-54 należał do ZMP. Debiutował w 1947 recenzją filmową pt. „My z Kronsztadu”, zamieszczoną w czasopiśmie OMTUR *Młodzi idą* (nr 36). W 1949-52 publikował recenzje filmowe w *Po prostu*, a od 1950 również w *Nowej Kulturze*; w 1952-59 był członkiem redakcji tego pisma (tu też liczne felietony i recenzje pod pseud.: k., KAT, (kt), (KT), KTT, (t), t.; m.in. w 1953-55 cykl felietonów pt. „W kinie i gdzie indziej” podp. KTT). W 1955 uzyskał na UW magisterium z historii sztuki. Był jednym z założycieli, a następnie kierownikiem literackim Zespołu Filmowego „Kadr” (1955-58). W 1956 ożenił się z Jarosławą Sarczewicz, graficzką (rozwód ok. 1958). Kontynuował twórczość krytyczną i literacką, publikując felietony, artykuły i recenzje głównie w pismach *Świat* (1954-68; podp. też: K.T.T., KTT), *Dialog* (1956-62), *Polska* (1956-69; podp. też: K.T., kt.), *Szpilki* (1960-76; podp. też: Helmut Zajonc, K.T.T., KTT; tu m.in. w 1962-64, 1966, 1971 stały felieton literacko-satyryczny pt. „Litość i trwoga” podp. KTT). W 1964 ożenił się z Barbarą Modelską, aktorką (rozwód ok. 1966). Był członkiem redakcji *Przeglądu Kulturalnego* (1960-65), a następnie *Kultury* (1965-69 oraz 1975-81; publikował tu też m.in. w 1963-81 stały felieton pt. „Kuchnia polska” podp. KTT, w 1978-79 cykl pt. „Szkice edynburskie” podp. KTT). Współpracował z Telewizją Polską; w 1966 prowadził cykl audycji telewizyjnych pt. „Słownik wyrazów obcych”. W 1966 otrzymał nagrodę im. K. Irzykowskiego za krytykę filmową, a w 1967 Nagrodę Państwową III stopnia za twórczość w dziedzinie felietonów literackich w prasie, radiu i telewizji. W 1969-75 był redaktorem naczelnym *Szpilek* (tu też m.in. w 1972 i 1974-75 niepodpisane felietony wstępne, w 1973 cykl not i felietonów pt. „Od nowego redaktora”). Liczne felietony i artykuły publikował w *Trybunie Robotniczej* (1965-71; tu w 1967-71 cykl felietonów dotyczących życia literackiego i teatralnego pt. „List z Warszawy” podp. KTT),

Miesięczniku Literackim (1967-87; tu w 1974-85 cykl felietonów filmowych pt. „Z kina”), *Polityce* (od 1971), *Życiu Warszawy* (tu w 1971 cykl felietonów w rubryce bez tytułu podp. KTT) i jego dodatku *Życiu i Nowoczesności* (tu w 1971-74 cykl felietonów pt. „Po prostu: życie” podp. KTT), *Teatrze* (1972-81; tu w 1972, 1974-77, 1980-81 cykl felietonów teatralnych w rubryce bez tytułu, poświęconych telewizji, podp.: kt, KTT). W 1973-81 wykładał podstawy wiedzy o filmie i telewizji na Wydziałach Aktorskim, Reżyserskim i Wiedzy o Teatrze w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej im. A. Zelwerowicza w Warszawie. W 1975 został członkiem Stowarzyszenia Filmowców Polskich; w 1978-81 pełnił funkcję sekretarza Prezydium tego Stowarzyszenia. W 1977 ożenił się z Bożeną Libiszowską, prawniczką i dziennikarką. W 1981-87 ponownie pełnił funkcję kierownika literackiego Zespołu Filmowego „Kadr”. Kontynuował działalność publicystyczną na łamach *Polityki* (do 1994; tu od 1982 cykl pt. „Kuchnia polska” podp. KTT) oraz *Expressu Wieczornego* (tu w 1981 cykl not komentujących sytuację w kraju pt. „Z dnia na dzień” podp. (KTT), od nr 42 KTT). W 1983-90 wykładał w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi. W 1987 został członkiem Fundacji Kultury Polskiej. W 1988-89 zamieszczał cykl felietonów pt. „Z satelity” w tygodniku *Antena* (podp. KTT). Był prezesem Rady Autorów, Producentów i Dystrybutorów (1988-92). Za twórczość publicystyczną otrzymał w 1989 nagrodę główną I stopnia SD RP. W 1992-96 był redaktorem pisma *Nowa Europa*. W 1993, po powołaniu spółki Towarzystwo Wydawnicze i Literackie, zaczął wydawać tygodnik *Wiadomości Kulturalne*; w 1994-98 był redaktorem naczelnym tego pisma; tu też zamieszczał artykuły i recenzje oraz cykl felietonów pt. „Kuchnia polska” (podp. KTT). Od 1995 wydawał też miesięcznik młodzieżowo-sportowy *Śluzg* oraz od 1996 kwartalnik *Moda Skórzana*. W 1998 rozpoczął publikowanie felietonów w *Przeglądzie Tygodniowym* (później *Przegląd*; tu od 2000 cykl „Kuchnia polska” podp. KTT). W 1999-2000 współpracował z tygodnikiem *Dzisiaj* (tu cykl artykułów pt. „Najkrótsze stulecie”). Mieszka w Łomiankach pod Warszawą.

TWÓRCZOŚĆ

1. Groch o ekran. [Felietony filmowe]. Wwa: Czyt. 1956, 213 s.

Pierwodr. w cyklu „W kinie i gdzie indziej” w *Nowej Kult.* od 21 VI 1953 do 15 V 1955.

2. Dziewiąte ramię ośmiornicy. [Powieść kryminalna; współaut.: K. Gruszczyński]. *Expr. Wiecz.* 1957 nr 265-309; 1958 nr 1/2-16. Wyd. osob. Wwa: MON 1958, 207 s.

Podp. wspólnym pseud.: Krzysztof Deuter.

3. Wiek XX do wynajęcia. [Szkice dot. filmu]. Wwa: WAiF 1958, 192 s.

Zawartość: Wstęp. — Cywilizacja filmowa: Najlepsze są te małe kina; Od „swoistego wampa” do „dobrej — złej dziewczyny”; Telewizja i erotyzm; Postawa konsumpcyjna; Kluczem do „cywilizacji filmowej”; W kręgu beztrojskiej aprobaty; Gwiazdy patrzą na nas — my patrzymy na gwiazdy; „Święty z Hollywood”; Cywilizacja filmowa a kultura artystyczna. — Dziecko i fetysz, czyli humanizm utopijny. W poszukiwaniu rodowodu; W kręgu komedii dell'arte; Pasywny dramat bezbronności; Przeciw mieszczańskiej samotności; Dzieci patrzą na was; Podróż do kresu niedoli; W świecie procesów obiektywnych; Toto organizuje świat; Powrót do bezsilności czy do nadziei; Rozstanie z wielkim cyklem. — Federico Fellini, czyli rozpacz trwania. — Ostatni Amerykanin, czyli tragedia posiadania; Indywidualista w fabryce; Wielki skandal sezonu; Sukces stylu czy sukces idei; Życiorys ostatniego Amerykanina; Zagadnienie „ostatniości” w dziele Wellsa; Istotna treść obywatela Kane'a; Piętnaście lat później. — Dialog z prawem czy dialog z Bogiem? Od branży do „własnego społeczeństwa”; Wielka panika i klęska pedagogiki; Wszyscy i każdy z osobna; Sądzić — nie jest rzeczą ludzką; Święta pokora lub laicka dobroduszość.

4. Pan Anatol szuka miliona. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] A. Nowicki, Ekran. 1959.

5. Seans mitologiczny. Wwa: WAiF 1961, 185 s.

Zbiór szkiców dot. filmu pol. po 1945.
Zawartość: Wprowadzenie. — I. W pogoni za dniem dzisiejszym: Doświadczenia wojenne: każdy może być każdym; Schematyzm w poszukiwaniu jedności; Czy praca jest tematem?; Obyczaj schematyczny. „Obywatel”; Apologia proletariatu — i mit lumpa; Kino w służbie ideałów; Propozycje współczesne; Koniec dwóch historii. — II. „Paw i papuga”: Pierwsza decyzja; Mit wraca jako kompleks; Reakcja antyheroiczna; W stronę postawy laickiej. — III. Święci młodziankowie: Młodziankowie nie chcą umierać; Nowa kariera młodzianków; Bunt młodzianków; „Zagadkowe” pokolenie; Wyprawa po złote runo; Próba odpowiedzi.

6. Kino dla wszystkich. [Szkice z historii kinematografii]. Wwa: Iskry 1964, 307 s.

Zawartość: Od Autora. — 1. Wynalazcy: Spór jak o Homera; Co zrobić z tym fantem? „...Pragnę nauczyć was widzieć”; Mały tramp i wielka legenda; Złota era niemieckiej kamery; Genialni Rosjanie: Eisenstein. Pudowkin. Dowżenko; Koniec wielkiego niemowy; „Come on, ma! Listen to this”; W królestwie ujarzmionego dźwięku; Mała myszka daje znak do ataku; Fakty przede wszystkim; Ostatni z rodziny wynalazców; W stronę nowych technik i... nowej sztuki — 2. Dlaczego chodzimy do kina? „Oni” i my; Zanim rozblęły gwiazdy; Wielka trójka toruje drogę; Za dużo, za szybko; Panorama lat trzydziestych — realizm? 1. USA. „Surowe mięso rzeczywistości”. 2. Francja. „Wszystko, co powyżej — tknięte jest paraliżem”. 3. ZSRR. Realizm socjalistyczny; Nowe „Odrodzenie” we Włoszech; Historia, która dzieje się dzisiaj; Ameryka. Od „pinup girls” do Shirley MacLaine. ZSRR. Od „Upadku Berlina” do „Czystego nieba”. Francja. „Zagadkowe pokolenie” i „nowa fala”.
Przełk. czes.: Chaplinovo království. [Przeł.] J. Simonides. Praha 1965.

7. Świat bez grzechu i jego obraz w filmie. [Szkice]. Wwa: WAiF 1964, 173 s. Wyd. 2 tamże 1966.

Zawartość: W stronę świata bez grzechu. — Miłość i nienawiść: Miłość, Nienawiść. — Zbliżenie. Marilyn, czyli psychologia; Brigitte Bardot, czyli technika. — Postowie.

8. Co ma wisieć nie tonie. Felietony. [Przedm.:] J. Wilhelmi. Wwa: KiW 1965, 278 s.

Pierwodr. w *Kulturze, Szpilkach i Świecie* w 1961-1964.
Adapt. teatr. wyboru felietonów: Adapt. L. Żukowska, R. Filipiński. Wyst. Kr. T. Jednego Aktora. Scena T. Kameralnego 1966.

9. Sekrety filmu. Wwa: Iskry 1967, 221 s.

Rozdziały: I. Źródła współczesnego filmu; II. Elementy dzieła filmowego; III. Kino, ludzowie, dystrybucja.

10. Śniadanie ludzocy. Felietony. Wwa: KiW 1968, 287 s.

Pierwodr. w *Kulturze* w cyklu „Kuchnia polska” w 1963-1966.

11. Akyrema. [Szkice]. Wwa: WAF 1969, 162 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 rozszerz. [i zmien.] 1970, wyd. 3 rozszerz. 1973.

Dot. zagadnień kultury i cywilizacji Stanów Zjednoczonych i Europy Zachodniej.

Zawartość: Wstęp. — Model początków. — II. Najcudowniejsza zabawka stulecia. — III. Szczęście w pigułkach. — IV. James Bond i Bondologia. — V. Dwie podróże proletariackich antiołów.

12. Akwarium — 2. (Farsa komiczna w 2 aktach z epilogiem). [Współaut.:] J. Gruza. Praprem. Wwa, T. Współcz. 1970. Druk *Dialog* 1970 nr 7 s. 82-118.

13. Mieszkańcy masowej wyobraźni. [Szkice]. Wwa: PIW 1970, 209 s. Wyd. 2 tamże 1972.

Zawartość: Nadzieja w maszynce do mięsa; W co się bawić? Historia wielkości i upadku Matysiaków; Zbrodnia po polsku; Nasz człowiek w Abwehrze; Kołysanie do snu.

14. Pies w studni. Felietony 1967-1968. Wwa: PIW 1970, 278 s.

Pierwodr. w *Kulturze* w cyklu „Kuchnia polska”. — Nagroda *Mies. Lit.* w 1970.

15. Dzieciół. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] J. Gruza. Ekran. 1970.

16. Pan Dodek. Scenariusz filmowy. Ekran. 1971.

17. Berek kuczany. Felietony 1969-1970. Wwa: PIW 1972, 365 s.

Pierwodr. w *Kulturze*.

18. Wiadomości z tamtego świata. Wwa: WAiF 1972, 155 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1973.

Szkice związane z podróżą K.T.T. do Stanów Zjednoczonych.

19. Próba sensu, czyli notatnik leniwego kina. Wwa: WAiF 1974, 333 s.

Wybór szkiców i rec. film. druk. w *Mies. Lit.* od 1969.

20. Czterdziestolatek. Scenariusz serialu telewizyjnego. [Współaut.:] J. Gruza. TV 1974-1975 (ser. I-II odc. 1-13), 1978 (ser. III odc. 1-7). Por. poz. 38.

21. Kultura w stylu blue jeans. [Szkice]. Wwa: PIW 1975, 208 s.

Zawartość: Biedny Minotaur [dot. P. Picassa]; Pozostał Hiszpanem; Odkrycia w przeraźliwym osamotnieniu; Świat rozbity tłuczkami; Młodość w pięknych dekoracjach; Minotaur — potwór i ofiara; Wojna zaczęła się w 1937; Ziemia — ojczyzna ludzi i mitów. — Anty-sztuka: Realizm jako wyjście z impasu.

T

Nowa anty-sztuka; Aprobata dla rzeczy widzianych; Zwycięski powrót konkrety; Rehabilitacja kiczu; Autentyzm i nowa mitologia; Herezja fotografii; Powrót do świata ludzi. — Filozofia play-boya; Kariera chłopca; Przedłużane dzieciństwo; Chłopiec zmienia się w play-boya; Szczęście w zabawie; Seks obłaskawiony; Świat pełen samotnych; Kultura „Playboya”; Najbezpieczniejsza przysłoga. — „Odlóż miecz, czy nie widzisz, że wszystko skończone?”; Kultura pop jako styl; Poszukiwany Jezus Chrystus; Historyczne wizje Chrystusa; Judasz przeciwko Jezusowi; Spojrzenie odwrócone do wewnątrz. — Marshall McLuhan — prorok elektronicznego zbawienia; Smutek specjalizacji; W obliczu zagłady kultury; Poszukiwanie pierwszej przyczyny; Z lektur reakcyjnego filologa; Nawrócenie klerka; Rozkwit i zagłada plemiennego wioski; Odnaleziony klucz; Mozaika elektroniczna.

22. Opakowanie zastępcze. Felietony z lat 1971-1973. Wwa: PIW 1975, 273 s.

Pierwodr. w *Życiu i Nowoczesności*.

23. Motylem jestem, czyli romans czterdziestolatka. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] J. Gruza. Ekran. 1976.

24. Myśli Mistera Jonesa Dalmatyńczyka spisane przez niego samego. [Opowieść dla młodzieży]. Wwa: KAW 1977, 79 s.

25. Wszystko dla wszystkich. Kultura masowa i człowiek współczesny. Wwa: Wiedza Powsz. 1978, 228 s. Wyd. 2 tamże 1981.

26. Mówienie do siebie. Felietony z lat 1973-1977. Wwa: PIW 1979, 298 s.

Pierwodr. w *Kulturze*.

27. Podglądanie na odległość. [Szkice]. Wwa: WAiF 1979, 200 s.

Rozdziały: Telewizja a „Polak statystyczny”; Zagubiona możliwość telewizji; Ludzie przed kamerą i przemiany obyczajów; Paradoxy rozrywki telewizyjnej; Film w telewizji i dla telewizji; Teatr czy hybryda.

28. Przypadki młodego Maja. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Lalek „Guliwer” 1979.

Musical dla dzieci z muz. J. Wasowskiego. — Wyst. też pt. Psia ballada, Psia woła.

29. Przypowiadki dawne i dawniejsze. [Felietony]. Wwa: PIW 1979, 267 s.

Zawiera części: I. Anegdoty. — II. Obyczaje i zdarzenia. — III. Charaktery.

30. Sensacje filmowe. [Szkice]. Wwa: KAW 1979, 151 s.

Zawartość: Moralista w fabryce snów [dot. W. Haysa]; Człowiek, który naruszył układ [dot. O. Wellesa]; Wygnanie Charlie Chaplina; Strach nad miastem; Marilyn, czyli psychologia gwiazdy; Sprawa Mansona; „Kto ma obrazy, ten ma władzę” [dot. H. Langloisa].

31. Szkice edynburskie, czyli System telewizji. Wwa: PIW 1979, 130 s.

Zawartość: Wstęp; Telewizja: „Zjawisko naturalne” i natura zjawiska; Telewizja: Kto? Dla kogo?; Czego chce publiczność; obwód zamknięty; Bezstronność i autorytet; Królestwo populizmu; Smutek rozrywki; Telehistoria; Stereotypy sportowe; Co z „globalną wioską”? Zakończenie. — Pierwodr. w *Kulturze* w 1978-1979.

32. Miłość ci wszystko wybaczy. Scenariusz filmowy. Ekran. 1981. TV 1986.

Na motywach biografii H. Ordonówny.

33. [Szesnaście] 16 miesięcy. Felietony (sierpień 1980-grudzień 1981). Wwa: PIW 1983, 291 s.

34. Sztuka komiksu. Próba definicji nowego gatunku artystycznego. Wwa: Czyt. 1985, 158 s.

Neobroniona rozprawa doktorska pisana na Wydziale Historycznym w Instytucie Historii Sztuki (UW) pod kierunkiem prof. Andrzeja Jakimowicza.

35. Gorący kartofel. Powieść brukowa z życia wyższych sfer filmowych. Łódź: KAW 1986, 167 s. Wyd. 2 tamże 1987.

Podp.: KTT.

36. Zaćmienie informacyjne. Rozważania o przyczynach końca świata. Wwa: PIW 1986, 142 s.

Wyróżnienie Funduszu Literatury w 1987.

37. Zapiski ambasadora Nolandii z misji na wyspie Eces. [Powieść]. Wwa: Iskry 1990, 187 s.

38. Czterdziestolatek — 20 lat później. Scenariusz serialu telewizyjnego. (15 odcinków). [Współaut.:] J. Gruza. TV 1992. Por. poz. 20.

39. Z deszczu... pod rynną. [Felietony]. Wwa: BGW 1993, 231 s.

40. Mój wybór. T. 1-2. Wwa: KiW 1998.

[T. 1]. Rzeczy większe, 378 s.

Wybór szkiców i esejów druk. w 1956-1997.

Zawartość: Wprowadzenie. — Biedny Minotaur [poz. 21]. — Rewolucja połowy stulecia: Rewolucja połowy stulecia. Antyszuka [poz. 21]; Dwie podróże proletariackich aniołów [poz. 11]; „Odlóż miecz, czy nie widzisz, że wszystko skończone?” [poz. 21]; W stronę świata bez grzechu [poz. 7]; Dygresja o szczęściu i plotce. — Próby teorii: Mroczne prorocstwo Ortega; Marshall McLuhan — prorok elektronicznego zbawienia [poz. 21]; Telewizja — zjawisko naturalne [poz. 31]. — Polskie chochoły: Święci młodziankowie [poz. 5]; Kofysanie do snu [poz. 13]. — Mistrzowie: Wielki manipulator [dot. N. Machiavellego]; Kartezjusz, sierota. — Ciemne ścieżki: Ciemne ścieżki.

[T. 2]. Rzeczy mniejsze, 579 s.

Wybór felietonów druk. w 1956-1997.

41. Najkrótsze stulecie. Szkic o XX wieku. Wwa: KAW 2000, 339 s.

Zawiera części: Narodziny stulecia; Czas optymizmu?; Tłum; Gwałt i przyzwolenie; Totalizm szczyry i nieszczyry; Dramaty nowych ludzi; Wojna „niepotrzebna” i „zimna”; Zbrodnia XX stulecia; Wielka przemiana; Koniec wieku ideologii; Bunt pokolenia; Świadomość ekologiczna; Medium is a message; Owoce dekolonizacji; Uderzenie „trzeciej fali”; Z tonącego okrętu; Epilog.

Adaptacje

1. Ślepy tor. Scenariusz filmowy. TV 1967.

Wg noweli S. Grabińskiego „Ślepy tor”; w cyklu filmów tv pt. „Opowieści niezwykłe”.

2. Pożarowisko. Scenariusz filmowy. TV 1968.

Wg noweli S. Grabińskiego „Pożarowisko”; w cyklu filmów tv pt. „Opowieści niezwykłe”.

3. Gorączka. Scenariusz filmowy. Ekran. 1980.
Na podstawie powieści A. Struga „Dzieje jednego pocisku”.

4. Sława i chwała. Scenariusz serialu telewizyjnego. (7 odcinków). TV 1998.
Na motywach powieści J. Iwaszkiewicza „Sława i chwała”.

Prace redakcyjne

1. Polskie opowieści z dreszczykiem. Wybór i posł. ... Wwa: Iskry 1969, 256 s.

2. N. Machiavelli: Książę. Rozważania nad pierwszym dziesięcioleciem historii Rzymu Liwiusza. Wybór ... Wwa: PIW 1994, 261 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1970, 1977, 2002. — SWPP 2 (A. Szałagan). — LP XX w. (red.).

A. Jackiewicz: W kinie i gdzie indziej. *Nova Kult* 1956 nr 31 [rec.]. Groch o ekran. — [Wiek XX do wynajęcia:] Z. Chociłowska: Szkice filmowe T. *Nowe Książ* 1959 nr 5; Z. Dolęcki: Wiek XX — wiek filmu. *Kierunki* 1959 nr 17; R. Matuszewski: Kino i człowiek współczesny. *Nova Kult* 1959 nr 14; B. Michałek: T. socjologia kina. *Dialog* 1959 nr 6; M. Skwarnecki: K.T.T. wynajmuje wiek XX. *Tyg. Powsz.* 1959 nr 12. [Seans mitologiczny:] J. Fiksiewicz: Socjologia na usługach krytyki filmowej czy krytyka na usługach socjologii? *Film* 1961 nr 34; W. Maciąg: Na seanse. *Życie Lit.* 1961 nr 52; H. Michalski: Udana próba seansu. *Nova Kult* 1961 nr 50; J. Woźniakowski: Szarza na mity. *Tyg. Powsz.* 1961 nr 42. — J. Z. Słojewski: Myśliciel — chatupnik. *Współczesność* 1962 nr 4. — A. Wasilewski: Przewodnik po obyczajach. *Kultura* 1964 nr 50 [rec.]: Świat bez grzechu i jego obraz w filmie. — D. Horodyński: Zabawnie o poważnych sprawach. *Kultura* 1965 nr 46 [rec.]: Co ma wisieć nie utonie]. — A. Werner: K.T.T. traktat erotologiczny. *Nowe Książ* 1965 nr 11 [rec.]: Świat bez grzechu i jego obraz w filmie. — Z. Florczak: K.T.T. — czyli snajper. *Nowe Książ* 1966 nr 3 [rec.]: Co ma wisieć nie utonie]. — [Śniadanie ludożercy:] R. Frelek: Kuchnia ludożercy. *Nowe Książ* 1968 nr 13; A. Sandauer: Z kawiańki — na noże. *Nowe Książ* 1968 nr 22. — A. Mencwel: Paradoxy K.T.T. *Mies. Lit.* 1970 nr 11 [rec.]: Pies w studni]. — [Akyrema:] J. Strzelecki: Udana „podróż”. *Nowe Książ* 1970 nr 1; J. Szuster-Kacprzyk: Akyrema, czyli przyczynek do socjologii filmu. *Kino* 1970 nr 6. — S. Zieliński: Współrzędne krzywej wzrostu. *Nowe Książ* 1970 nr 17 [rec.]: Pies w studni]. — [Mieszkańcy masowej wyobraźni:] P. Anc. Dlaczego kochamy Klossa? *Tyg. Powsz.* 1971 nr 16; M. Czerwiński: Piękna szarza pana Krzysztofa. *Nowe Książ* 1971 nr 3; J. Jastrzębski: Dreptanie w miejscu. *Odra* 1971 nr 4; Z. Kalużyński: Co śmie myśleć K.T.T. *Polityka* 1971 nr 6; W. Maciąg: Czym zyje „masowa wyobraźnia”? *Życie Lit.* 1971 nr 17; K. Mętrak: O socjologicznej wyobraźni. *Fakty i Myśli* 1971 nr 5; J. Pieszczachowicz: Między Klossem a Matysiakami. *Mies. Lit.* 1971 nr 3; A. Tatariewicz: Awans „frajeroń”. *Polityka* 1971 nr 10. — A. Budzyński: Wiadomości z podróży. *Kultura* 1972 nr 41 [rec.]: Wiadomości z tamtego świata]. — B. Czeszko: Zwyczajne patrzenie na rzeczy. *Nowe Książ* 1972 nr 12, przedr. w tegoż: Marginalia. Wwa 1979 [rec.]: Berek kucany]. — J. MaziarSKI: K.T.T. za oceanem. *Nowe Książ* 1972 nr 20 [rec.]: Wiadomości z tamtego świata]. — A. Mencwel: Fenomen T. *Mies. Lit.* 1972 nr 12 [rec.]: Berek kucany]. — [Kultura w stylu blue jeans:] A. Borycki: Duch czasu? *Fakty* 1976 nr 18; J. Czyżkowski: Folklor XX wieku. *Nowe Książ* 1976 nr 3; A. Lasik: Przechwycanie kultury. *Nurt* 1976 nr 5; M. Szpakowska: Dłiny zamiast Mory Lisy. *Twórczość* 1976 nr 6. — L. Nicpan: Tego ja chce, który najdzie i ugoni. *Nowe Książ* 1977 nr 11 [rec.]: Myśli Mister Jonesa Dalmatyńczyka spisane przez niego samego]. — [Wszystko dla wszystkich:] M. Czerwiński: Pod wpływem T. *Nowe Książ* 1978 nr 10; M. Boni: Szuka populama. *Mies. Lit.* 1979

nr 5. — M. Komar: Tracone szanse. *Tyg. Kult.* 1979 nr 39 [rec.]: Podglądanie na odległość]. — [Mówienie do siebie:] W.P. Kwiatek: Marginalia jako generalia. *Nowy Wyrz* 1979 nr 10; Z. Macuzanka: Danie z kuchni polskiej. *Nowe Książ* 1979 nr 14. — D. Palczewska: Lojalność wobec przedmiotu jako problem krytyki filmowej i telewizyjnej. *Przekazy i Opinie* 1979 nr 3 [rec.]: Wszystko dla wszystkich]. — K. Kłopotowski: Wóz albo przewóz. *Literatura* 1980 nr 8 [rec.]: Szkice edynburskie, czyli System telewizyj]. — J. Waskowski: Zoil w stylu blue jeans. *Odra* 1980 nr 2 [rec.]: Podglądanie na odległość]. — A. Kumor: Telewizja: Kamuflaż i deformacje. *Nowe Książ* 1981 nr 3 [rec.]: Szkice edynburskie]. — O. Budrewicz: Teodor znaczy Toeplitz. W tegoż: Sagi warszawskie. Wwa 1983. — [16 miesięcy:] F. Ociepka: Liberalna „kula” u polskich skrzydeł. *Nowe Książ* 1983 nr 12; J. Roszko: Najlepsza książka K.T.T. *Życie Lit.* 1983 nr 44; J. Syski: Widziane z boku. *Polityka* 1983 nr 41; B. Kajzer: Pozytywność ograniczona i względna. *Lad* 1984 nr 3. — W. Birek: Przepustka do komiksowego raj. *Odgłosy* 1986 nr 36 [rec.]: Szuka komiksul]. — S. Cieply: Kiedy będzie koniec świata. *Życie Lit.* 1986 nr 46 [rec.]: Zaćmienie informacyjne]. — B. Czeszko: Marginalia. *Nowe Książ* 1986 nr 2 [rec.]: Szuka komiksul]. — P. Kozłowski: Inny sposób myślenia. *Nowe Książ* 1986 nr 12 [rec.]: Zaćmienie informacyjne]. — R. Bientek: Książka — ulicznica. *Radar* 1987 nr 11 [rec.]: Gorący kartofel]. — W. Gielżyński: Myślowe perypetie myślicieli. [Kacik nieładu]. *Lad* 1987 nr 22 [dot. poglądów poli.-spol. K.T.T.]. — [Gorący kartofel:] R.M. Gronski: K.T.T. napisał bestseller. *Polityka* 1987 nr 3; J. Pieszczachowicz. *Odgłosy* 1987 nr 24. — J. Gaul: Czas zaćmienia. *Prz. Powsz.* 1988 nr 3 [rec.]: Zaćmienie informacyjne]. — [Gorący kartofel:] A.J. Wieczorkowski: Gdzie się ręka zgina? *Radar* 1987 nr 12; T.J. Żółciński: Nie wstydzmy się czytać powieści brukowej! *Nowe Książ* 1988 nr 4. — H. Weber: I zawsze będzie trzęsienie ziemi. *Dziś* 1991 nr 2 [rec.]: Zapiski ambasadora Nolandii z misji na wyspie Eres]. — P. Goźliński: Felietonista, czyli o czym pisał K.T.T. *Życie Warsz.* 1994 nr 110. — G. Wołowicz: Wszyscy jesteśmy postkomunistami. (O felietonach K.T.T.) *Teksty Drugie* 1995 nr 1. — [Mój wybór:] A. Komorowski: Akustyka „czarnej dziury”. *Nowe Książ* 1998 nr 9; K. Koźniński: K.T.T. *Myśl Socjalno-Demokr.* 1998 nr 3; P. Wielgosz: Sztuka felietonu. *Nowy Tyg. Pop.* 1998 nr 20; L. Żuliński: Felietony wyboistego gościnka. *Twórczość* 1999 nr 3. — [Najkrótsze stulecie:] P. Wielgosz: Eseje na koniec wieku. *Nowy Tyg. Pop.* 2000 nr 47; A. Barcikowski: Żywe stulecie. *Nowe Książ* 2001 nr 5; A. Osęka: Straszno bez komunizmu. *Gaz. Wyborcza* 2001 nr 210.

K.B.

TOMASZEWSKA Marta ur. 1933

Prozaik, poetka.

Urodzona 10 kwietnia 1933 w Warszawie; córka Tadeusza Tomaszewskiego, prawnika, i Eugenii z Łazickich. W czasie okupacji niemieckiej mieszkała wraz z matką w Radzyminie pod Warszawą. Tam po zakończeniu wojny uczęszczała w 1945-48 do gimnazjum. W 1948 powróciła do Warszawy i uczyła się w Liceum im. N. Żmichowskiej; w 1951 zdała maturę. Należała do ZMP (1949-51). Była członkiem Koła Młodych przy Zarządzie Głównym ZLP (1951-52). W 1950-52 pracowała w redakcji *Świata Młodych* jako reporterka; tu debiutowała tłumaczeniem prozy N. Belinowicz pt. „Marzenie i rzeczywistość” (nr 29). W 1952-56 studiowała na Wydziale Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego (UW). Po uzyskaniu magisterium została zatrudniona jako reporterka i krytyk literac-

ki w redakcji *Walki Młodych*, na której łamach zamieściła swoje pierwsze opowiadanie pt. „Przed końcem studiów” (1956 nr 9). W 1957 została członkiem SDP. W 1958, po zwolnieniu z powodów politycznych z pracy w redakcji *Walki Młodych*, uczęszczała przez rok na studium doktoranckie na Wydziale Filozoficznym UW. W 1956 wyszła za mąż za Adama Przybyłowicza (rozwód 1961). W 1961 podjęła ponownie pracę dziennikarską w redakcji tygodnika dla instruktorów harcerstwa *Drużyna* jako reporterka, następnie kierownik działu kulturalnego i krytyk literacki. W 1967 otrzymała roczne stypendium im. T. Borowskiego i zajęła się wyłącznie pracą literacką. W 1969 została członkiem ZLP. Opowiadania publikowała m.in. na łamach *Plomycy* (1967-72), *Świerszczyka* (1985-87; w 1984 członek rady redakcyjnej), *Plomycy* (1986-88). Wielokrotnie podróżowała po Europie, m.in. w 1973-74 mieszkała przez rok w Szwajcarii. W 1979 przebywała przez cztery miesiące w Paryżu na stypendium rządu francuskiego. Otrzymała wiele nagród i wyróżnień, m.in. nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość dla dzieci i młodzieży (1981). W 1994 wystąpiła z ZLP i została członkiem SPP. W 1996 otrzymała Order Uśmiechu, odznaczenie przyznawane przez dzieci. W 1999 została członkiem Polskiego PEN Clubu. Odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1986). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Gdzie ten skarb? [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1966, 246 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1979; wyd. 3 [Kat.:] Śląsk 1984; wyd. 4 Wwa: NK 1990.

2. Którędy do Eldorado? [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1967, 251 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1970; wyd. 3 Kat.: Śląsk [1984].

3. Omijajcie wyspę Hula. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1968, 150 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1973, wyd. 3 1983, wyd. 4 1988.

Adapt. teatr.: Adapt.: J. Wierzbicki. Wyst. Kalisz, T. im. W. Bogusławskiego 1988.

4. Zorro, załóż okulary. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1969, 262 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1975, wyd. 4 1982, wyd. 5 1986; wyd. 2 [!] Wwa: WAB 1995.

Przełk. franc.: Zorro, mets tes lunettes! [Przełk.] L. Dyèvre. Paris 1981; [Przełk.] L. Dyèvre, D. Irsinger. Paris 1990.

5. A potem po prostu życie. [Powieść]. Wwa: Iskry 1970, 270 s.

6. Przyprowadź go do nas, Pu-Bu! [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1971, 119 s. Wyd. nast. tamże 1985.

7. Tapatiki. [Cykl powieści dla dzieci]. Por. poz. 20.

[Cz. 1]. Wyprawa Tapatików. Powst. ok. 1971. Wyd. Wwa: Ruch 1974, 112 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: KAW 1977; wyd. 3 Wwa: Prószyński i S-ka 1998.

Nagroda w konkursie Bura Wydawn. „Ruch” w 1971.

[Cz. 2]. Tapatiki na Ziemi. [Powieść dla dzieci]. Wwa: KAW 1976, 129 s.

[Cz. 3]. Tapatiki kontra Mandiable. Wwa: KAW 1976, 125 s.

[Cz. 4]. Powrót Tapatików. Wwa: KAW 1984, 131 s. Wyd. łączne cz. 1-4 pt. Tapatiki: T. 1-2. Wwa: KAW 1985, 189 + 219 s.

8. Bal u zegarmistrza Teofila. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1972, 274 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1987, [wyd. 3] 1999.

9. Zamach na wyspę. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1973, 365 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1986.

10. Peruka. [Powieść]. Wwa: PIW 1974, 113 s.

11. Porwanie. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1974, 56 s. Wyd. 2 Wwa: KAW 1978.

Przełk. ang.: The kidnapping. [Przełk.] J. Brodzki. Wwa 1978, - niem.: Die entführung. [Przełk.] U. Iwaszków. Wwa 1978.

12. Sędzia. [Powieść]. Wwa: Iskry 1974, 219 s. Wyd. 2 tamże 1979.

Przełk. bułg.: S'dija. [Przełk.] D. Bukovska. Wyd. wspólnie z przełk. poz. 17 pt. S'dija; Śans. Romani. Sofija 1980. - czes.: Soudec. [Przełk.] A. Balajková. Praha 1979.

13. Nocą po dniu miłości. [Powieść]. Wwa: PIW 1977, 303 s. Wyd. 2 tamże 1978.

Przełk. czes.: Noc po dni lasky. [Przełk.] J. Vlášek. Praha 1987.

14. Tajemnica białego pokoju. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1977, 422 s. Wyd. 2 Kat.: Śląsk 1986.

15. Węgry. [Słuchowisko]. Radio 1977. Druk w: Drzewo jabłoni na wiosnę. Wwa 1979 s. 51-76.

16. Serpente w raju. [Powieść]. Kr.: WL 1978, 169 s.

17. Szansa. [Powieść]. Wwa: Iskry 1978, 166 s. Przełk. bułg.: Śans. [Przełk.] D. Bukovska. Wyd. łącznie z przełk. Sędzia zob. poz. 12.

18. Podróż do Krainy Om. Opowieść hipotetyczna. Kr.: WL 1979, 271 s.

19. Wirująca ciemność. [Wiersze]. Kr.: WL 1979, 81 s.

Cykle: Szaty króla; Ciemność słowa; Temat

20. Wyprawa Tapatików. [Widowisko muzyczne]. Muz.: A. Szymalski. Praprem. Płock, T. Dram. im. J. Szaniawskiego 1982. Por. poz. 7.

21. Kawka, Lulek i Sebastian. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: KAW 1983, [24] s. Wyd. nast. pt. Kawka. Wwa: Fundacja Dzieciom „Zdążyć z Pomocą” 1999.

22. O nieszczęśliwej księżniczce Iribindzi, dzielnej Czoro-Moro i Peterze piracie. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1983, 210 s.

23. Potworek. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1983, [24] s.

24. Rozmowy z Ancymonkiem. [Powieść dla dzieci]. *Płomyczek* 1983 nr 1-23/24. Wyd. osob. Wwa: NK 1987, 165 s.

25. Niezwykłe odwiedziny. [Powieść dla dzieci]. Wwa: KAW 1984, 142 s.

26. Pan Tu i Pan Tam. [Powieść dla dzieci]. Kat.: Śląsk [1986], 95 s.

27. Wielkolud z Jaskini Piratów albo Tajemnica czwartej ściany. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1987, 205 s.

Honorowy Dyplom Nagrody im. H.Ch. Andersena, przyznawany przez Międzynarodowe Kuratorium Książki Dziecięcej (IBBY) w 1988.

28. Królowa Niewidzialnych Jeźdźców. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1988, 189 s. Wyd. nast. Wwa: Prószyński i S-ka 1999.

Nagroda Złote Koziołki na VIII Biennale Sztuki dla Dzieci w Pozn. w 1989.

29. Pampuszek w Dolinie Zbiegów. [Opowiadanie dla dzieci]. Kat.: Śląsk 1988, 45 s.

30. Tetraktys. [Powieść]. Pośl.: W. Sawicki. Kat.: Śląsk [1991], 267 s.

31. Jeżeli ze mną pojedziesz. [Powieść]. Wwa: Wydawn. *Twój Styl* 1993, 215 s.

32. Dolina czarów. (Mikropowieść). Cz. 1-2. *Fenix* 1995 nr 5 s. 77-114, nr 6 s. 27-87.

33. Miraż miłości, miraż śmierci. [Powieść]. Wwa: Ibis 1996, 153 s.

34. Tak lekko tańczysz. [Wiersze]. Wwa: Ibis 1996, 64 s.

35. Kim jest wujek Tomek? [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1997, 153 s.

36. Historia miłosna. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1998, 134 s.

37. Wszyscy znamy Davida. [Powieść]. Wwa: Prószyński i S-ka 1998, 208 s.

38. Oswajanie przy tobie. [Wiersze]. Wwa: Wydawn. *Mag. Lit.*; Herbud 1999, 63 s.

Cykle: Oswajanie przy tobie; Jeszcze krok; Słowa-ziarna.

39. Tego lata w Burbelkowie. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 2000, 114 s.

Nagroda literacka im. K. Makuszyńskiego w 2001.

40. Baśnie. [Dla dzieci]. Wwa: Wydawn. Jaworski 2001, 135 s.

Zawartość: Złe oko; Gliniana góra; Dziewczynka ze starego młyna; Helder – pies małej królowej; Marcin Morga; Na polanie; Postrasz – strach; Czarodziejski guzik.

41. Dolina czarów. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Wydawn. Jaworski 2002, 87 s.

42. Urwany ślad. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Wydawn. Jaworski 2002, 198 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1988, 2001. – Wywiady: Świat to cud. Rozm. R. Wachowiak. *Szt. dla Dzieci* 1989 nr 4-6; Zawsze byłam outsiderem. Rozm. D. Świerczyńska-Jelonek. *Guliver* 1996 nr 5; Jestem bajkopisarką. Rozm. B. Kęczkowska. *Gaz. Wyborcza* 2001 nr 242.

[A potem po prostu życie:] J. Maruszewski: Siedemnastolatki? *Nowe Książ.* 1970 nr 23; A. Wajs: Fabuły i nowe elementy. *Współczesność* 1971 nr 4. – J. Kowalczykówna: Dla dorosłych i dla dzieci. *Nowe Książ.* 1972 nr 20 [rec.: Bał u zegarmistrza Teofila]. – H. Skrobiszewska: Trzeba pielegnować ambicję; W co się bawić? W teje: Literatura i wychowanie. Wwa 1973, wyd. 2 1982 [rec.: Gdzie ten skarb? Zorro, załóż okulary]. – E. Mikołajczyk: Śmierć w miasteczku otoczonym przez wiatr. *Nowe Książ.* 1974 nr 14 [rec.: Sędział]. – [Peruka:] W. Ligęza: Miłość z komentarzem. *Życie Lit.* 1975 nr 27; J. Pięszczachowicz: Psychodrama outsidera – w stylu „retro”. *Nowe Książ.* 1975 nr 19; M. Ziółek: Mitorwórcza rola peruki. *Mies. Lit.* 1975 nr 9. – J. Hartwig-Sosnowska: Saga rodziny Tapatyków. *Nowe Książ.* 1976 nr 18 [rec.: Tapatiki na Ziemi]. – [Nocą po dniu miłości:] J. Mar: Spiralne pustostowie. *Tyg. Kult.* 1978 nr 16; E. Sabelanka: Drogi miłości, czyli niebezpieczeństwo wyobraźni. *Życie Lit.* 1978 nr 5; S. Zieliński: Naczytnia połączone. *Nowe Książ.* 1978 nr 5; M. Ziółek: Miłość jako pojedynek. *Mies. Lit.* 1978 nr 6. – J. Bachórz: Wizje miasta. (Miasto dzieciństwa). *Rocz. Sopokki* 1979 [rec.: Zorro, załóż okulary]. – [Podróż do krainy Om:] B. Czarniawska: Opowieść eklektyczna. *Nowe Książ.* 1979 nr 21; Z. Ślęzakowski: Rykoszet. *Tyg. Kult.* 1979 nr 49. – [A. Czekanowicz] A.Cz.: Ciemność słowa – światłość rzeczy. *Nowy Wzrost* 1980 nr 6 [rec.: Wirująca ciemność]. – Z. Beszczyńska: Baśń, „fantasy” czy... groteska? *Nowe Książ.* 1984 nr 6 [rec.: O nieszczęśliwej księżniczce Iribindzi, dzielnej Czoro-Moro i Peterze piracie]. – T. Winek: Jeszcze raz o Maciusiach i bezludnych wyspach. *Nowe Książ.* 1985 nr 6 [rec.: Niezwykłe odwiedziny; Przyprawdź go do nas, Pu-Bul]. – [Wielkolud z Jaskini Piratów albo Tajemnica czwartej ściany:] I. Tessarowicz: Przyłapać świat na inności. *Nowe Książ.* 1987 nr 7/8; E. Nowacka: Wielkolud pod twoim regalem. *Fantastyka* 1988 nr 1. – [Królowa Niewidzialnych Jeźdźców:] L. Isakiewicz: Znacząca w dorobku. *Nowe Książ.* 1989 nr 4; R. Popkiewicz-Tajchert: Magiczny świat M.T. *Kierunki* 1989 nr 20. – R. Wachowiak: Balon Johna Taylora. *Szt. dla Dzieci* 1989 nr 4-6. – K.T. Toepflitz: Sztuka szczęścia. *Życie Codz.* 1993 nr 165 [rec.: Jeżeli ze mną pojedziesz]. – A. Januszewski: Wiersze dla dwojga. *Mag. Lit.* 1997 nr 5-6 [rec.: Tak lekko tańczysz]. – A. Wasilczuk-Al Jawahiri: Kim jest papuga Ogiva? *Nowe Książ.* 1997 nr 12 [rec. m.in.: Kim jest wujek Tomek?]. – E. Nowacka: Uwaga! Tylko słowo. Poezja M.T. *Poezja* 1999 nr 5. – E. Biela: Nic nie przemija. *Radostowa* 2000 nr 5-6 [rec.: Oswajanie przy tobie].

M.K.K.

TOMASZEWSKI Adam 1918-2002

Imiona metrykalne: Adam Marian.
Pseud.: Jagna; Marek Czerny; Marian Reliński.
Prozaik.

Urodzony 9 sierpnia 1918 w Kościanie; syn Władysława Tomaszewskiego, właściciela sklepu księgarsko-papierniczego, i Stanisławy z Taniewiczów. Uczęszczał do Gimnazjum św. Stanisława w Kościanie. W latach szkolnych działał w ZHP; w 1936

ukończył kurs podharc mistrzowski w Baligródzie (Bieszczady). Debiutował reportażami z obozów harcerskich ogłoszonymi w 1934 w lokalnej *Gazecie Polskiej*. W 1938 zdał maturę i rozpoczął studia w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. Był członkiem Stronnictwa Narodowego (1938-39). Po wybuchu II wojny światowej przebywał początkowo nadal w Kościanie, przyłączonym do Rzeszy Niemieckiej wraz z tzw. Krajem Warty. Zarabkował, pracując fizycznie m.in. w szkółce leśnej, potem jako tragarz, ślusarz, a okresowo także urzędnik niemieckiego urzędu pracy (Arbeitsamt). Użytkując w 1942 zgodę na wyjazd do Generalnego Gubernatorstwa, pojechał do Lwowa. Od 1943 mieszkał w Warszawie i pracował fizycznie, najpierw w hurtowni farmaceutycznej, a potem w wytwórni makaronu. Uczestniczył w działalności konspiracyjnej jako żołnierz AK; ukończył podziemny kurs podchorążych piechoty. Walczył w powstaniu warszawskim i został odznaczony Krzyżem Walecznych. Po upadku powstania został osadzony w obozie jenieckim w Sandbostel, a potem w obozie w Westertimke, wyzwolonym w kwietniu 1945 przez żołnierzy angielskich. Następnie przebywał w amerykańskiej strefie okupacyjnej, kolejno w Seeburgu, Oberndorfie, Stade. Zwiedził w tym czasie Niemcy, Holandię, Belgię i Francję. Na przełomie wiosny i lata 1946 zgłosił się do służby w polskich Oddziałach Wartowniczych. Był oficerem oświatowym kolejno w Moosburgu, Kaefertalu pod Mannheim i Waldorfie niedaleko Frankfurtu nad Menem. Po rozwiązaniu jego kompanii przebywał w obozie dla tzw. dipisów (displaced persons) w Heilbronn nad Neckarem. W 1948 wyemigrował do Kanady; mieszkał kolejno w Milton, Oshawie i Toronto, utrzymywał się z pracy fizycznej, m.in. był robotnikiem rolnym, fabrycznym, pracownikiem farmy grzybowej. Równocześnie podjął studia filozoficzne na University of Ottawa, które ukończył w 1950. W tym czasie zaczął ogłaszać wspomnienia z młodości pt. „Hellada” na łamach *Gazety Polskiej* (Winnipeg, 1949-50). W 1951 ożenił się z Jadvigą Jurkszus, polonistką, dziennikarką. W 1951-59 należał do Konfraterni Artystów „Smocza Jama”, która prowadziła działalność estradową, rozrywkową i charytatywną; był sekretarzem i kronikarzem tej organizacji. W 1961-64 redagował wraz z żoną dodatek literacki wychodzącego w Toronto *Głosu Polskiego* pt. *Prąd*. Prozę, reportaże, artykuły i recenzje drukował m.in. w londyńskich *Wiadomościach* (1965-79), *Związkowcu* (Toronto; 1968-84, z przerwami; tu m.in. w 1982 cykl pt. „Wiatr od Wielkich Jezior”), *Gwieździe Polarnej* (Stevens Point, 1976-84), w dodatku wydawanego w Londynie *Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza* pt. *Tydzień Polski* (1982-84) i dodatku literacko-społecznym nowojorskiego *Nowego Dzien-*

nika pt. *Przegląd Polski*. Odbывał liczne podróże, które opisywał w reportażach (także wspólnie z żoną). Zajmował się też fotografią. W 1976-77 redagował *Głos Polski*. W 1978 był jednym z założycieli Polskiego Funduszu Wydawniczego w Kanadzie, a następnie przez dwanaście lat uczestniczył w działalności edytorskiej i administracyjnej Funduszu, m.in. w 1981-82, 1984-85 i 1988-89 był jego sekretarzem, w 2001 został jego wiceprezsem. W 1983-86 należał do Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. W 1989 otrzymał nagrodę Fundacji W. i N. Turzańskich w Toronto. Po 1989 zaczął systematycznie odwiedzać Polskę. W 1997 otrzymał honorowe obywatelstwo m. Kościana. W 2000 został członkiem SPP. Zmarł 9 sierpnia 2002 w Kościanie; prochy zostały złożone w Toronto.

TWÓRCZOŚĆ

1. Toronto, Tronto, Trana. [Autorzy:] J. Jurkszus-[Tomaszewska], ... Wstęp: B. Heydenkorn. Toronto: Wyd. Autorzy i Czytelnicy 1967, 188 s.

Opowiesci o charakterze reportażowym i wspomnieniowym dot. Toronto. – Tu A.T.; Dwa dolary; Na grzybowej farmie; Niekoniecznie zywica...; Na Dominion Day; W High Parku króluj „Mamma Bravo”; „Pokrzywa? Sumienia pani nie masz”; Zachodzi słońce nad zatoką nad rzeką Humber; Tom Thomson, artysta Algonquin Parku; W Maripozie indiańskie lato; Na starym Opeongo Trail; Wielka impreza nad Jeziorem Ontario; Ale zadna nie zabrala.

2. Młodość została nad Obrą. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1969, 236 s. Wyd. nast.: Przedstowiem poprzedził autor. Wprowadzenie: S. Sterna-Wachowiak. Kościan: Miej. Bibl. Publiczna 1996.

Wspomnienia z okresu do IX 1939; wstępna wersja pt. „Hellada” druk. w odcinkach w *Głosie Pol.*, Toronto 1949-1951.

3. Kowboje, Apasze, Mormoni. [Reportaże]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1972, 191 s.

Z podróży po Stanach Zjednoczonych.

4. I to jest Meksyk. [Reportaże; autorzy:] J. Jurkszus-[Tomaszewska], ... Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1974, 294 s.

Tu J. Jurkszus-Tomaszewska. Cz. 1. Kraj słońca, uśmiechu, wiecznie błękitnego nieba; A.T.: Cz. 2. Hernan Korteż przed sądem historii, cz. 3. Od Sonory po Vera Cruz.

5. Górzko pachną pioluny. Przedm.; T. Nowakowski. Toronto: Pol. Fundusz Wydawn. w Kanadzie 1981, 228 s.

Pierwotny tytuł: Wilczy czas. – Wspomnienia z l. 1939-1942. – Nagroda w konkursie Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie w 1981.

6. Gdzie jesteś Itako. Toronto: Nakł. Autora i Czytelników 1985, 142 s.

Wspomnienia z l. 1925-1939.

7. Szkunery i wyspy. Toronto: Nakł. Autora 1986, 199 s.

Reportaże z podróży po wyspach Morza Karaibskiego.

8. Ze sceny i estrady. [Autorzy:] I. Habrowska-Jellaczyc, ... Toronto: Pol. Fundusz Wydawn. w Kanadzie 1987, 268 s.

Tu art. A.T.: Konfraternia Artystów „Smocza Jama” [zawiera także wybór tekstów kabaretowych i szopek różnych autorów].

9. Chleba naszego powszedniego. Toronto: Nakł. Autora i Czytelników; złożone w Ofic. Mikołaja 1988, 255 s.

Zbeletryzowane wspomnienia z l. 1943-1948.

10. Wiosna u Wielkich Jezior. Toronto: Pol. Fundusz Wydawn. w Kanadzie 1990, 255 s.

Zbeletryzowane wspomnienia i opowiesci reportażowe o Kanadzie, także o środowiskach polonijnych.

11. Śpiew Syren. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1993, 276 s.

Reportaże z podróży po Europie, a także Libanie, Izraelu i Wyspach Kanaryjskich.

12. Ileż to dni, ileż to lat. Kościan: Wydawn. Aga, *Wiad. Kościańskie* 1999, 124 s.

Zawiera relację z wizyty A.T. w Kościanie w 1997 oraz wspomnienia z lat międzywojennych i okresu okupacji niemieckiej.

13. Krzyk dzikiej gęsi. (Szkice kanadyjskie). Wstępem poprzedził S. Sterna-Wachowiak. Poznań: SPP 2000, 259 s.

Dot. historii i współczesności Kanady.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1995, 1998, 1999, 2000, 2002. — Wywiady: Bogactwo literatury emigracyjnej. Z Jadwigi Jurkszus-Tomaszewską i A.T. rozm. K. Lisowski. W: Londyn-Toronto-Vancouver. Rozmowy z pisarzami emigracyjnymi. Lubl. 1993, *Młodość została nad Obra*. Rozm. R. Biberstajna, J. Wizerkaniuk. *Wiad. Kościańskie* 1996 nr 9; Z A.T. nad Hunter River, nad Obra. Rozm. A. Sterna-Wachowiak. *Wiad. Kościańskie* 1999 nr 1; Wroźka Kirke istniała naprawdę. Rozm. I. Przyłuska. *Arkus* 2001 nr 8.

B. Czapliska. *Wiadomości*, Londyn 1969 nr 42 [rec.: Toronto, Tronah]. — [Młodość została nad Obra] T. Nowakowski: Powrót nad Obra. *Wiadomości*, Londyn 1970 nr 17; K. Majewski. *Prz. Zach.*, Londyn 1971 nr 5/6. — J. Surynowa-Wyczółkowska. *Tydz. Pol.*, Londyn 1972 nr 18 [rec.: Kowboje, Apasze, Mormoni]. — A. Iwańska: Rozsmakowani w Meksyku. *Kultura*, Paryż 1975 nr 4/5 [rec.: I to jest Meksyk]. — T. Terlecki: Tomaszewscy w Toronto. *Tydz. Pol.*, Londyn 1976 nr 25. — [Gorzko pachną pioluny!] J. Kowalewski: Dzieło zrodzone z najsierdeczniejszej miłości i rozpaczyliwej nienawiści. *Orzeł Biały*, Londyn 1981 nr 207; L. Bobka: Wielkopolska epopeja. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1982 nr 16. — A. Żerańska: Pieśń zostanie. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 1986 nr z 30 I, toż. *Związkowiec*, Toronto 1986 nr 19 [rec.: Gdzie jesteś Itako]. — W. Iwanuk: Uroki reportażu. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1987 nr 118 [rec.: Szkunery i wyspy]. — T. Terlecki: Jeszcze o nagrodzie „Wiadomości”. *Głos Pol.*, Toronto 1987 nr 25 [uwagi dot. kandydatury A.T.]. — M.E. Cybulska: Wyspy. *Tydz. Pol.*, Londyn 1988 nr 15 [rec.: Szkunery i wyspy]. — S. Rutkowski: A.T. — dziennik prawdziwych podróży. *Związkowiec*, Toronto 1988 nr 26/27. — J. Skoczkowski: „Wśród słonecznych archipelagów...”. *Tydz. Pol.*, Londyn 1988 nr 9 [rec.: Szkunery i wyspy]. — [Chleba naszego powszedniego:] J. Abramow-Newerly: Stąd bliżej. *Związkowiec*, Toronto 1989 nr z 17 I; T. Terlecki: Kościółkowska i T. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 1989 nr z 22 VI. — [Wiosna u Wielkich Jezior:] J. Kowalewski: Kanada — Polska: świat i półświatk.

Dz. Pol. i Dz. Żoł., Londyn 1990 nr 190; Z. Kozarynowa: Rozdział książki pielgrzymstwa polskiego. *Tydz. Pol.*, Londyn 1990 nr 37. — R.K. Przybylski: A.T. Arkadia nad Obra. W: Opowieść o cynowym rajku i kilka innych historii z XX wieku. Poznań 1993. — Adam Marian Tomaszewski. Pisarz, reporter, redaktor, wydawca. [Kanada:] Pol. Fundusz Wydawn. 1997. — Jesteś wszędzie, Itako. Świat prozy Adama Tomaszewskiego. Poznań: SPP 1997, 81 s. [Zawartość: R.K. Przybylski: W stronę mitu. W związku z prozą wspomnieniową A.T.; A. Ogrodowczyk: Pamięć o rozwidlających się ścieżkach. Nad opowieścią A.T. „Młodość została nad Obra”; P. Sliwiński: Lustro i echo. O pisarstwie podróżniczym A.T.; S. Sterna-Wachowiak: Ulisses znad Obry. A.T. poszukiwanie ojczyzny]. — P. Sliwiński: Świat zyciodajny. *Nowe Książ.* 1997 nr 4 [rec.: Młodość została nad Obra].

A.Sz.

TOMCZYK Roman 1909-1979

Krypt.: (rt).
Prozaik, publicysta.

Urodzony 28 lutego 1909 w Maszycach (pow. olkuski); syn Stanisława Tomczyka, rolnika i pracownika kolejowego, i Anny z domu Metel. W 1921 podjął naukę w Gimnazjum im. S. Staszica w Warszawie; w 1929 zdał maturę. Następnie odbywał służbę wojskową w szkole podchorążych rezerwy. W 1930 rozpoczął studia medyczne. Z powodu śmierci ojca i ciężkich warunków materialnych zmuszony był z nich zrezygnować. Przez dwa lata pracował w zakładach hutniczych w Starachowicach. W 1934 podjął studia historyczne na Uniwersytecie Warszawskim; w 1936 uzyskał magisterium. W czasie studiów i po nich pracował w przedstawicielstwie handlowym oraz jako korektor i administrator w wydawnictwach w Warszawie (1937-39). W 1930-39 był też zawodnikiem i działaczem Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Debiutował w 1938 utworem pt. „Reportaż sentymentalny”, opublikowanym w tygodniku *Prosto z mostu* (nr 28); w piśmie tym do 1939 ogłaszał fragmenty powieści, wiersze i felietony. Zmobilizowany w czerwcu 1939, brał udział w kampanii wrześniowej w 11. Pułku Ułanów. W czasie okupacji niemieckiej przebywał początkowo w Warszawie, gdzie od listopada 1939 prowadził działalność konspiracyjną jako członek Związku Walki Zbrojnej, a następnie AK. Od stycznia 1940 do końca wojny ukrywał się przed gestapo (pod fałszywymi nazwiskami: Roman Sadurski, Teofil Śliwka). Ożenił się z Ireną Żurowską. W 1943 wyjechał z Warszawy do Kielc, a stamtąd do powiatu miechowskiego, gdzie pełnił funkcję oficera szkoleniowego Batalionów Chłopskich; od kwietnia 1944 walczył w oddziale partyzanckim. Nauczał historii kleryków w Kalwarii Zebrzydowskiej. W lutym 1945 został na trzy miesiące aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa. Od czerwca 1945 pracował jako nauczyciel w Liceum Pedagogicznym oraz na Wyższych Kursach Nauczycielskich w Cieszynie. Pełnił także funkcje

kierownika ośrodka metodyczno-naukowego historii na obszarze Kuratorium Okręgu Szkolnego Śląskiego. Działal w zarządzie powiatowym ZMW RP „Wici” w Cieszynie; w 1946-48 pełnił funkcję jego prezesa. W 1947-48 był ławnikiem Sądu Okręgowego w Cieszynie oraz radnym miejskim. Rozwijał twórczość literacką, publikując opowiadania, reportaże i wspomnienia, głównie w *Tygodniku Powszechnym* (od 1948). Po przeniesieniu się do Krakowa w 1950, kontynuował pracę nauczycielską w szkołach średnich, ucząc m.in. w Liceum im. B. Nowodworskiego i oo. pijarów (do 1962). Równocześnie w 1950-55 był sędzią sportowym. W 1956 nawiązał stałą współpracę z *Tygodnikiem Powszechnym*, na którego łamach zamieszczał opowiadania i eseje historyczne (do 1979). W 1962 przerwał pracę zawodową i zajął się wyłącznie twórczością literacką i publicystyczną. W 1967 został członkiem ZLP. Odznaczony m.in. Krzyżem Walecznych (1944) i Srebrnym Krzyżem Zasługi (1975). Zmarł 28 września 1979 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Droga jest wyboista. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1962, 186 s.

2. Uczynki niemiłosierne. [Reportaże]. Kr.: Znak 1964, 240 s.

Dot. tematyki społ.-obyczajowej.

3. Mali nadludzie. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1967, 236 s.

4. Ryjoczkowego ciała opisanie. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1970, 356 s.

5. Do góry nogami. [Opowiadania]. Kr.: WL 1975, 165 s.

Zawartość: Kain i Abel; Założenie Rzymu; Durnoś; O Margoli czarownicy i kstędzu ateście; U granicy; Wawruś Muzykant; Pegazem na oklep; Sprawa Jaegera; Powrót taty; Lisopisy; Do góry nogami; Na rybach; Trzmiel; Rękopis znaleziony.

6. Życie jak kaktus. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1976 [właśc. 1975], 258 s.

Zawartość: Z pamiętnika małego Pichacza; Wojna w Paluchowicach; Gospościa; Komu gospodarstwo?; Tyle pieniędzy; W Mraczkowie-Zdroju; Kłopoty z Maniusem; Tata odjeżdża; Królowa z Topolnicy; „Bubryny są spokojne...”; Błaszany garnek; Turkawki; Życie jak kaktus; Leworwer; Zemsta jest moja – mówi Pan; Ucieczka; Otruć kundla; Życiorys ubogi; Grześ; Zamzowa kurtka; Paskarstwo.

7. Na co mu przyszło. [Powieść]. Kr.: WL 1977, 273 s.

8. Opowieści o dwu-, cztero- i sześciogłach. [Opowiadania]. Kr.: WL 1980, 211 s.

Zawartość: Ucieczka; Znajomość z mrowiskiem; Ten duży szczupak; Karpie; Sarna; Psie życie; „Zemsta jest moja, mówi Pan” [poz. 6]; Dziedzic, ciućma, prosie; Koń; Kury; Cenzus; Cis; Ptoka mieć!; Co przytóżła Hosiacz; A ja pijdu w sad zełenyj; Otruć kundla [poz. 6]; Biała myszka nazywa się Gasia; Złote rybki; Krówka; Życie jak kaktus [poz. 6]; Szcypawica.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1975. — SWPP 2 (B. Winkłowa). — RL 1979 (A. Biernacki).

[Droga jest wyboista:] J. Bieniek: O chłopskiej drodze ku miastu. *Więści* 1962 nr 37; B.W. Olszewska: Droga do miasta. *Tyg. Kult.* 1962 nr 50; Z. Starowiejska-Morstinowa: Z notatnika recenzenta. *Tyg. Powsz.* 1962 nr 36; Z. Zabicki: W poszukiwaniu epiki. *Nowe Książ.* 1962 nr 20. — [Uczynki niemiłosierne:] J. Hennel. *Znak* 1964 nr 11; M. Oldakowski: Uczynków niemiłosiernych opisanie. *Kierunki* 1964 nr 39; Z. Starowiejska-Morstinowa: Zawile drogi dnia dzisiejszego. *Tyg. Powsz.* 1964 nr 34. — P. Nowak: O książkach R.T. *Więści* 1965 nr 15. — [Mali nadludzie:] J.Z. Słojewski. *Kultura* 1967 nr 25; J. Susł. *Tyg. Powsz.* 1967 nr 27; M. Szybist: Arkadia i wiek zelazny. *Zycie Lit.* 1967 nr 46; K. Dąbrowska-Jakowska: Jak pisze Tomczyk? W: Proza, poezja. Wwa 1968. — [Ryjoczkowego ciała opisanie:] J. Hennelowa. *Tyg. Powsz.* 1970 nr 33; M. Orski: Tak toczy się półswiatek. *Odra* 1971 nr 6. — M. Orski: Takie sobie śmieszne historyjki. *Twórczość* 1977 nr 1 [rec.: Do góry nogami]. — [Na co mu przyszło:] H. Gosk: „Można więc wędrować...”. *Literatura* 1978 nr 12; A. Kasiewicz: A jak to było, opowieść. *Wiadomości* 1978 nr 8; B.S. Kundla: Geologia czasu teraźniejszego. *Zycie Lit.* 1978 nr 20; Z. Zielonka: Silva rerum. *Nowe Książ.* 1978 nr 9. — J. Susł: Przyjaciel. *Tyg. Powsz.* 1979 nr 40 [wspomnienie pośmiertne]. — B. Blicharska: Po piętnastu latach... *Tyg. Powsz.* 1994 nr 41 [wspomnienie]. **K.B.**

TOMKOWSKI Jan ur. 1954

Pseud.: J.T.; Stanisław Krzysztofowicz.
Historyk literatury, eseista, prozaik.

Urodzony 22 sierpnia 1954 w Łodzi; syn Bolesława Tomkowskiego, elektronika, i Leokadii z Wysogórskich, urzędniczki. Uczył się w X Liceum Ogólnokształcącym im. M. Konopnickiej w Łodzi; w 1973 zdał maturę. Następnie do 1977 studiował filologię polską oraz w 1975-79 filozofię na Uniwersytecie Łódzkim, uzyskując magisterium z obu dziedzin. Debiutował w 1977 esejem pt. „Czytając Swedenborga”, opublikowanym w *Twórczości* (nr 9). Artykuły i recenzje zamieszczał nadal w miesięczniku *Twórczość* (do 1990), a także w *Tygodniku Kulturalnym* (1977-79) i miesięczniku *Znak* (1984-96, z przerwami). W 1979-82 był doktorantem Instytutu Badań Literackich (IBL) PAN. Publikował pod pseudonimem Stanisław Krzysztofowicz artykuły, recenzje, opowiadania na łamach wydawanych poza cenzurą czasopism: *Wezwanie* (1984), *Bez dekretu* (1985), *Wybór* (1985), *Kultura Niezależna* (1987-89). W 1985 uzyskał w IBL PAN doktorat na podstawie rozprawy pt. „Juliusz Słowacki i tradycja mistyki europejskiej” (promotor prof. Maria Żmigrodzka). Od 1986 był zatrudniony jako adiunkt w IBL (1986-89 w Pracowni Pozytywizmu, od 1989 w Pracowni Literatury XX wieku). Mieszkał nadal w Łodzi. W 1987 otrzymał nagrodę literacką przyznaną przez Zarząd Fundacji im. Z. i J.K. Wende. W 1989-90 był zastępcą redaktora naczelnego miesięcznika *Bestseller*. W 1990 został członkiem SPP. W 1990 i 1993 przebywał na stypendiach we Francji, a w 1991 jako stypendysta British Academy

w Londynie. W 1990-91 kierował działem kultury w piśmie *Wiadomości Dnia*. W 1993-98 publikował artykuły i felietony w wydawanym w Toronto *Liście Oceanicznym*. Współpracował z Polskim Radiem; w 1993-94 był autorem cyklu audycji pt. „Promocje”. W 1994 ożenił się z Anną Olejarczyk, wówczas studentką filozofii (rozwód 1998). W 1994 przeniósł się z Łodzi do Wrocławia. W 1995 zamieszkał w Warszawie. W tymże roku obronił w IBL rozprawę habilitacyjną pt. „Mój pozytywizm” i otrzymał stopień docenta. W 1996-98 prowadził seminarium magisterskie na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego (UW), następnie od 1998 zajęcia z literatury powszechnej w Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach i od 2001 ponownie seminarium magisterskie na UW. W 1998-2001 prowadził w Polskim Radiu wspólnie z Krzysztofem Lipką cykl „Biblioteka arcydzieł” oraz zamieszczał na łamach dodatku dziennika *Życie* pt. *Życie z Książkami* stały cykl artykułów pt. „Moja biblioteka”. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Juliusz Słowacki i tradycje mistyki europejskiej. Wwa: PIW 1984, 270 s. PAN IBL.

Rozprawa doktorska.

2. Ragadon. [Powieść]. Łódź: WŁ 1986, 145 s.

Nagroda im. B.K. Wojtkiewicza dla pisarza ze środowiska łódz. za najlepszy tom debiutancki, przyznana przez *Życie Lit.* w 1986.

3. Juliusz Verne – tajemnicza wyspa? [Eseje]. Łódź: WŁ 1987, 162 s.

Zawartość: Juliusz Verne – tajemnicza wyspa?; Symetria pełna nadziei, Przyjazne żywioły; Strategia wyprawy; Anty – Robinson Kruzo; Rozum wbrew rozsądkowi; Portret niezwykle sympatycznego dziwaka; W arce gniewnego boga [dot.: J. Verne: 20 000 mil podmorskiej żeglugi]; Wszelagarniąca cywilizacja i outsiderzy; Czy na księżycu dają dzin?; Język flaminga; Postscriptum; Bouvard, Pécuchet i inni [dot.: G. Flaubert: Bouvard i Pécuchet]; Juliusz Verne zamordowany.

4. Opowieści Szeherazydy. [Powieść]. Wwa: Iskry 1989, 134 s.

Tytuł pierwotny: Cudowne opowieści królowej Szeherazydy.

5. Jerzy Stempowski. Wwa: Interim 1991, 67 s. Z prac IBL PAN. *Sylwetki Pisarzy Emigracyjnych*.

6. Literatura polska. Pomysł, tekst i układ ... Wwa: PIW 1993, 376 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1994, wyd. 3 1995, wyd. 4 1996, wyd. 5 poszerz. 1997, wyd. 6 poszerz. 1999.

7. Mistyczny świat Williama Blake'a. [Współaut.:] E. Kozubska. Milanówek: Warsztat Spec. 1993, 204 s. Przewodnik po twórczości W. Blake'a; zawiera też utwory poety oraz wybór szkiców o jego twórczości.

8. Mistyka i herezja. [Eseje]. Wr.: Paradox 1993, 302 s.

Zawartość: I: Mistyka, czyli księga odczytana; Mistyka i egzystencja; Infernum; Bunt i wizja. – II: Ciemny obłok niewiedzy

i światła poznania; Weigel; Tajemnica Boga; Księga życia Jana Schefflera; W mistycznym ogrodzie Tersteegena; Czytając Swedenborga; Intelektualne wojny Williama Blake'a; Słowa i sny; Nie napisana książka Richarda Jefferies; Droga i labirynt.

9. Mój pozytywizm. Wwa: Wydawn. IBL 1993, 421 s.

Rozprawa habilitacyjna.

10. Literatura powszechna według ... Wwa: Print Shops Prego 1995, 349 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Świat Książki 1997, wyd. 3 tamże 2000.

11. Dzieje myśli. Pomysł, tekst i układ ... Wwa: PIW 1997, 340 s.

12. Dwadzieścia lat z literaturą. 1977-1996. [Szkiece literackie]. Wwa: PIW 1998, 202 s.

Zawartość: Zamiast wstępu. – Był rok 1977...; Pożegnanie bożym, Kuszące słowo – postmodernizm; Odpowiedź Europy; Był rok 1980...; Literatura pod ziemią; Był rok 1989...; Herbert kontra Miłosz; Wszędzie są poeci; Powieść: kryzys i renesans; Formacja 89; Esej: kariera i zapomnienie; Krytycy i recenzenci; Był rok 1996...; Od Nobla do Nobla; Życ bez literatury; Pisarze dwudziestolecia; Wydarzenia.

13. Dom chińskiego mędrca. Eseje o samotności. Wwa: PIW 2000, 410 s.

Zawartość: I: Infernus [poz. 8]; Mistyka i egzystencja [poz. 8]; Święta przestrzeń języka; Fantastyczna historia herezji; Tygrys [dot. wiersza W. Blake'a]; Zagłada świętych szkieletów [dot. R. Jefferies]; Bazyliżek. – II: Dom chińskiego mędrca [dot. E. Canetti]; Die Blendung, H. Hesse; Gra szklanych paciorków; Biblioteka Don Kichota; Klasztor i kuchnia czarownicy [dot. H. Hesse]; Pracownia Wagnera; Arka gniewnego boga [poz. 3]; Góra Zaratustry; Obłok tytoniowego dymu [dot. T. Mann]; Czarodziejska góra, M. Gorki; Klim Samgin]. – III: Symetria pełna nadziei [poz. 3]; Balon pełen spinozy; Juliusz Verne zamordowany! [poz. 3]. – IV: Robak [dot. F. Kafka]; Przemiana; Dalsze przygody Hioba [dot. F. Kafka]; Proces; Przymierzania [dot.: Th. Eliot: Mord w katedrze]; Rozum i denuncjacja [dot.: J. Conrad: W oczach Zachodu]; Woalka panu Bonary; Koronczarka; Esej dla Jerzego Stempowskiego. – V: Stare zeszyty.

14. Pokolenie Gombrowicza. Narodziny powieści XX wieku w Polsce. Wwa: Czyt. 2001, 191 s.

Zawartość: I: Nowa formacja prozaików; Między dwiema wojnami; Rytuał inicjacji, Pacyfizm i neutralność; Wobec historii; „Ja” i „oni”; Chorobliwość i choromność; Powieść bez granic; Kariera monologu; Literatura „utraconej niewinności”. – II: Bystre – Wenecja – Warszawa (145-165-180) [dot. Cz. Straszewicz]; Jak pojawili się Adam i Józio [dot. T. Breza: Adam Grywałd]. – III: „Patchwork”, czyli o prozie Zygmunta Haupta; Nadchodzi wielki wiatr... [dot. L. Lipskiego].

15. Młoda Polska. Wwa: PWN 2001, 245 s. *Mala Hist. Lit. Pol.*

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: List z nieba. *Teksty* 1981 nr 3 s. 76-90 [o tekstach mistyków, m.in. J. Böhme i E. Swedenborga]. – Pozytywista w poszukiwaniu religii. *Znak* 1984 nr 353 s. 447-457. – Fotografia momentalna i „peryferie świadomości”. Nurty „irracjonalne” w literaturze polskiej w latach 1890-1900. W: Przełom antypozytywistyczny w polskiej świadomości kulturowej końca XIX wieku. Wr.

1986 s. 79-91. — Robinson Kruzo, Don Kichot i tłum. *Pam. Lit.* 1987 z. 3 s. 56-75. — Literatura polska po 1989 roku. Perspektywy, obawy, prognozy. W: Współczesna literatura polska lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Lipsk 1993 s. 56-65. — Andrzej Kuśniewicz, czyli życie jest gdzie indziej. W: Sporne postaci polskiej literatury współczesnej. Wwa 1996 s. 211-219. — Dwie dekady z esejem; Pogrzeb i ekshumacja. Powieść polska w latach 1976-1996. W: Sporne sprawy polskiej literatury współczesnej. Kontynuacje. Wwa 1998 s. 241-254; 365-385. — Metafizyka i „cywilizacja”. W: Tematy i pryzmaty. Wr. 2000 s. 135-156. — Ukraina i Polska w utworach Stempowskiego, Buczkowskiego i Kuśniewicza, czyli o czesaniu diabła grzebieniem. W: Tematy i pryzmaty. Wr. 2000 s. 59-68.

Praca redakcyjna

1. Słownik pisarzy polskich. Red. ... Wwa: Grupa Wydawn. Bertelsmann Media, Horyzont 2002, 357 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2001. — Wywiady: Rozmowa z J.T. Rozm. A. Bernat. *Nowe Książ.* 1993 nr 11 [dot.: Literatura polska]; Żółty cesarz Goethe według J.T. Rozm. J. Podolska. *Verte* 1997 nr 9; Nigdy nie jest za wcześnie. Rozm. K. Masłoń. *Rzeczpospolita* 1998 nr 48.

[Juliusz Słowacki i tradycje mistyki europejskiej]. M. Jagiełło; W Kościele człowieka. *Prz. Powsz.* 1985 nr 9; R. Dąbrowski. *Ruch Lit.* 1986 nr 3; A. Sobolewska: Matematyka wiary. *Twórczość* 1986 nr 3; M. Troszyński: Genezyjskie tajemnice Słowackiego. *Mies. Lit.* 1986 nr 1. — P. Luszczkiewicz: „Ragadon”, czyli model do składania. *Odgłosy* 1987 nr 10 [rec.: Ragadon]. — H. Berezka: Czytane w maszynopisie. Filuterność. *Twórczość* 1988 nr 9, przedr. w tegoż: *Obroty*. Wwa 1996 [rec.: Cudowne opowieści królowej Szecherezydyl]. — M. Czermińska: Stary cylinder, nowe króliki. *Odra* 1988 nr 10 [rec.: Juliusz Verne — tajemnicza wyspa?]. — A. Dąbaj: Buszujący w absurdzie. *Literatura* 1988 nr 2 [rec.: Ragadon]. — J.Z. Lihański: Studium o Juliuszu Verne? *Nowe Książ.* 1988 nr 6 [rec.: Juliusz Verne — tajemnicza wyspa?]. — J. Gondowicz: Pisanie na Berdyczów. *Nowe Książ.* 1991 nr 8 [rec.: Jerzy Stempowski]. — [Literatura polska.] J. Gondowicz: Lektura dla Lolity. *Gaz. Wyborcza* 1993 nr 246. M. Łukasiewicz: Przyjemne z pozytywnym. *Nowe Książ.* 1993 nr 11; Synteza czy bryk? Plusy i minusy „Literatury polskiej” J.T.: A.Z. Makowiecki: Najkrótsza synteza; A. Mencwel: Jednak bryk. *Polityka* 1993 nr 44, polem. J. Tomkowski, *Tamże* nr 48, nawiaz. R. Matuzewski: Kim jest ten pan z brodą? *Tamże* nr 48. — [Mój pozytywizm.] G. Borkowska: Jakiej historii pozytywizmu nam potrzebna? *Nova Res Publica* 1994 nr 12; J. Gondowicz: Córka Emmy. *Nowe Książ.* 1994 nr 8. — M. Klecel: Nieznany Blake, mistyka i mistyfikacje. *Nowe Książ.* 1994 nr 5 [rec.: Mistyka i herezja; Mistyczny świat Williama Blake’a]. — [Literatura powszechna według ...] J. Klejnocki: Literatura według windows. *Życie Warsz.* 1995 nr 243 dod. *Ex Libris* nr 81; P. Szewc: Literatura w czasie i przestrzeni. *Słowo* 1995 nr 111. — [Dzieje myśli.] R. Piłat: Dzieje myśli w skrawkach. *Nowe Książ.* 1997 nr 7; J. Szacki: Od czegoż trzeba zacząć. *Gaz. Bankowa* 1997 nr 24. — [Dwadzieścia lat z literaturą.] M. Boćian: Próba oceny dokonania literackich. *Akant* 1998 nr 8; J. Drzewucki: Nuny, obiegi i preferencje. *Rzeczpospolita* 1998 nr 71; J. Klejnocki: Literatura według Iwa. *Gaz. Wyborcza* 1998 nr 93; A. Zawada: Opowieść uczestnika i obserwatora. *Nowe Książ.* 1998

nr 6. — [Dom chińskiego medra.] J. Gondowicz: Pracownia, świat. *Nowe Książ.* 2000 nr 8; D. Nowacki: Dowody miłości. *Życie* 2000 nr 162; T. Stepien: Świat biblioteki — biblioteka świata. *FA-art* 2000 nr 3/4; M. Boćian: Z domu chińskiego Medra. *Akant* 2001 nr 1. — P. Szewc: Pokolenie pierwszej dekady. *Nowe Książ.* 2001 nr 10 [rec.: Pokolenie Gombrowicza]. — J. Katz: Eseje o samotności? *Znak* 2002 nr 3 [rec.: Dom chińskiego medra]. — A. Nasilowska: Ironista w pałacu pojęć. *Nowe Książ.* 2002 nr 2 [rec.: Młoda Polska].

K.B.

TOPOROWSKI Marian 1901-1971

Utwory podpisywał też imionami: Marian Jerzy. Pseud.: A. Barta; ab; ab.; Jan Orski; m.j.t.; M.T.; mit; mt; St. Helski; tre; Zast.; Zast...; Zastępca; — wątpliwe. top. Krytyk literacki, bibliograf, tłumacz.

Urodzony 27 stycznia 1901 w Pińczowie; syn Feliksa Toporowskiego, architekta, i Jadwigi z Chodkowskich. Uczęszczał do państwowego Gimnazjum im. J. Śniadeckiego w Kielcach. Podczas wojny polsko-bolszewickiej w 1920 służył ochotniczo w wojsku. Zdemobilizowany w stopniu podchorążego w maju 1921, ukończył kursy dokształcające dla wojskowych przy Dowództwie Okręgu Korpusu Kieleckiego i w 1922 zdał eksternistycznie maturę. W tymże roku rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Debiutował jako poeta w 1923 wierszem pt. „Fragment”, zamieszczonym w piśmie *Twórczość Młodej Polski* (z. 2/3), z którym współpracował do 1924 (wiersze podp. też Jan Orski); w 1924 redagował dodatek literacki tego miesięcznika pt. *Torpeda*. Jako krytyk literacki debiutował rok później artykułem pt. „O poezji Jana Lechonia”, ogłoszonym na łamach *Nurtu* (1925 nr 2-3); tu też drukował wiersze do 1926. Utwory poetyckie publikował nadto m.in. w piśmie *Reflektor* (1924-25). Był członkiem Koła Polonistów Studentów UW (działał w Sekcji Bibliofilów), prezesem Związku Kół Polonistycznych Uniwersytetów Polskich, współzałożycielem i wiceprezesem Akademickiego Związku Młodzieży Postępowej. Po ukończeniu studiów w 1926, pracował krótko w Bibliotece Publicznej w Warszawie (na stanowisku bibliotekarza), a następnie przez dwa lata w dziale bibliotek Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Od 1928 zajmował się dziennikarstwem: był członkiem zespołu redakcyjnego warszawskiego *Ekspresu Porannego* (1928-31) oraz redaktorem kieleckiego dziennika *Opinia*, w którym także publikował (1929; podp. też M.T.). Artykuły i recenzje ogłaszał nadto m.in. w pismach: *Głos Prawdy* (1928-29; podp. też: m.j.t., mit, St. Helski, tre), *Wiadomości Literackie* (1929-33; podp.: A. Barta, ab, ab.), *Gazeta Kielecka* (1932-33), *Pion* (1933-34), *Tygodnik Ilustrowany* (1934, 1936-39; podp. też: Zast., Zast..., Zastępca). Ożenił się z Izabellą Grużewską. W 1931, z powodu swoich lewicowych przekonań, został usu-

nięty z redakcji *Ekspressu Porannego*. W końcu 1934 powrócił do zawodu bibliotekarza i objął kierownictwo Działu Dubletów w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie. Równocześnie prowadził (pod kierunkiem prof. Wacława Borowego) prace bibliograficzne i zajmował się przekładami z języka rosyjskiego (wówczas niedrukowane). Był członkiem Związku Bibliotekarzy Polskich oraz Towarzystwa Bibliofilów. Działal społecznie, m.in. jako kierownik i wykładowca Uniwersytetu Powszechnego m. Warszawy oraz współpracownik redakcji periodyków wydawanych w Instytucie Spraw Społecznych. Po wybuchu II wojny światowej jako oficer rezerwy brał udział w kampanii wrześniowej, walcząc w armii gen. Franciszka Kleeberga; w bitwie pod Kockiem dostał się do niewoli niemieckiej, skąd zbiegł w listopadzie 1939. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie i przez kilka miesięcy uczestniczył w odgruzowywaniu miasta. W 1940-44 kontynuował pracę w Bibliotece Uniwersyteckiej (połączonej przez władze niemieckie z Biblioteką Narodową i Biblioteką Krasiańskich w Stadtbibliothek); przyczynił się do zbudowania betonowego stropu chroniącego magazyny biblioteczne, a po upadku powstania warszawskiego brał udział jako wolontariusz w zabezpieczeniu zbiorów (pod kierunkiem prof. Stanisława Lorentza). Po zakończeniu II wojny światowej został w 1945 wicedyrektorem Departamentu Prasy w Ministerstwie Informacji i Propagandy, a w 1947 objął stanowisko wicedyrektora Departamentu Literatury w Ministerstwie Kultury i Sztuki. W 1945 został członkiem ZZLP (od 1949 ZLP). Należał do PPR (od 1945, od 1948 do PZPR), był działaczem TPPR. Od 1948 pracował w Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” jako lektor polityczny i redaktor literacki. W 1951 został mianowany (w charakterze pełnomocnika ministra kultury) dyrektorem Muzeum Polskiego w Rapperswilu; nie objął jednakże tej placówki, gdyż władze polskie, mimo zabiegów o jej utrzymanie, utraciły prawa do Muzeum. Od tego czasu zajmował się wyłącznie pracą literacką. Tłumaczył literaturę rosyjską, głównie dzieła Aleksandra Puszkina. Przygotowywał też edycje utworów tego poety oraz poświęcone mu monografie. Był organizatorem i komisarzem puszkiniowskiej wystawy jubileuszowej w Muzeum Narodowym w Warszawie (1949), a potem komisarzem ideologicznym i współorganizatorem centralnej wystawy poświęconej Stefanowi Żeromskiemu w Muzeum Świętokrzyskim w Kielcach (1950). Pojedyncze artykuły, tłumaczenia i wspomnienia zamieszczał m.in. w *Poradniku Propagandy* (1946-47; podp. mt), *Nowej Kulturze* (1953, 1955-56) i *Twórczości* (1955, 1957, 1960). Prowadził też badania nad kulturą ziemi świętokrzyskiej. W 1957 otrzymał nagrodę literacką TPPR. Odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem

Zasługi (1946), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1956). Zmarł 15 grudnia 1971 w Warszawie; pochowany w Laskach pod Warszawą.

TWÓRCZOŚĆ

1. Puszkiniada w polskiej krytyce i przekładach. Zarys bibliograficzno-literacki. *Pr. Pol. Tow. dla Badań Europy Wschodniej i Bliskiego Wsch.* 1939 t. 17; Puszkiniada 1837-1937. [Cz. 2] s. 1-118 i nadb. Kr.: Druk W.L. Anczyca 1939, 118 s. Wersja znacznie rozszerz. pt. Puszkiniada w Polsce zob. poz. 5.

2. „Wiadomości Literackie” 1924-1933. Zestawienie treści, indeks ilustracji, pseudonimy i kryptonimy. [Bibliografia]. Oprac. ... Wwa: *Wiad. Lit.* 1939, 222 s.

3. Aleksander Puszkiniada, 1799-1949. Przewodnik po Wystawie Jubileuszowej. [Współaut.:] L. Gomołicki. Wwa: Kom. Uczczenia 150-tej Rocznicy Urodzin A. Puszkina 1949, 46 s., 17 tab. Zawiera M.T. Puszkiniada w Polsce, s. 29-46.

4. O nieznanym tłumaczu Puszkiniady. Wr.: Ossol. 1949, 32 s. Dot. I. Despot Zenowicza.

5. Puszkiniada w Polsce. Zarys bibliograficzno-literacki. Wwa: PIW 1950, 319 s.

6. Dzieje i kultura Kielc i Ziemi Kieleckiej. Monografia bibliograficzna. Powst. 1952. Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.

7. Pamiętnik odsłonięcia pomnika Adama Mickiewicza w Warszawie 28 stycznia 1950. [Współaut.:] H. Korotyński. [Wwa:] *Czyt.* 1959, 18 s. Druk anonim.

8. W cieniu Jeźdźca Miedzianego. Szkic o Puszkiniadzie. [Wwa:] PIW 1959, 67 s. Wyd. osob. szkicu wstępnego do wyd. A. Puszkiniada: Eugeniusz Oniegin zob. Prace redakcyjne poz. 3.

9. Strop. Wspomnienie warszawskie. Wwa: Tow. Przyj. Książki 1967, 36 s. Przedr. w: *Walka o dobra kultury*. T. 1. Wwa 1970. Dot. ratowania zbiorów Bibl. Uniwersyteckiej w Wwie podczas okupacji niemieckiej.

10. Geniusz i czarizm. Rzecz o Puszkiniadzie. [Monografia]. Wwa: PIW 1971, 201 s.

Przekłady

1. A. Puszkiniada: Sceny z czasów rycerskich. W: A. Puszkiniada: Utwory dramatyczne. (Dzieła wybrane. T. 4). Wwa: PIW 1954 s. 227-257. Wyd. 2 tamże 1956. Przedr. w: A. Puszkiniada: Dzieła. T. 3. Wwa: PIW 1967.

2. Pamiętniki dekabrystów. T. 2. Przeł.: Z. Korczak-Zawadzka, A. Męczyński, ... Wwa: PIW 1960, 663 s.

3. A. Puszkini: Listy. Tłum.: ... i D. Wawilow. Komentarz oprac.: D. Wawilow i O. Usenko. Wwa: PIW 1976, 650 s., 28 tab.

Zob. też prace edytorskie poz. 1, 3, 7-8.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. A. Puszkini: Dzieła wybrane. T. 1-5/6. Red. odpowiedzialny ... Przep. do t. 1 [Wiersze] i 3 [Eugeniusz Oniegin] oprac. ... Wwa: PIW 1953-1954, 414 + 317 + 238 + 272 + 361 + 142 s. Wyd. 2 t. 1-5. Red. edycji ... Notę od redakcji, przyp. do t. 1, przyp. i posł. do t. 3 oprac. ... tamże 1956. Tu także przekłady M.T. w t. 1 i 4.

2. J. Lechoń: Poezje. Wyboru dokonał i życiorysem poety poprzedził ... Wwa: Czyt. 1957, 202 s.

3. A. Puszkini: Eugeniusz Oniegin. Romans wierszem. Tłum. A. Ważyk. Wstęp, aneks, przyp. i tłum. rozdz. 10 ... Wwa: PIW 1959, 422 s. Wyd. nast. tamże 1964, 1973, 1982. Zob. też poz. 1.

4. A.E. Odynieć: Listy z podróży. Oprac. ... Wstęp: M. Dernałowicz. T. 1-2. Wwa: PIW 1961, 655 + 699 s.

5. J. Liebert: Poezje. Wybór ... Wstęp: Z. Bieńkowski. [Wwa:] PIW 1963, 157 s.

6. Wspomnienia o Julianie Tuwimie. Red.: W. Jedlicka i ... Wwa: Czyt. 1963, 467 s.

7. A. Puszkini: Liryki i ballady. Wybrał, wstępem i przyp. opatrzył ... Wwa: PIW 1966, 278 s. Tu także przekłady M.T.

8. A. Puszkini: Dzieła. Red. i wstęp ... Przep.: L. Gomolicki, ... T. 1-3. Wwa: PIW 1967, 590 + 703 + 779 s.

W t. 1 i 3 także przekłady M.T.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank, ok. 1953. - Wywiad: Pilna odpowiedź ... po dwu latach, czyli jak zostalem puszkiniem. Rozm. D.H. *Przyjaźń* 1958 nr 5.

SWPP 1. - LP XX w. (Red.). - RL 1971 (J. Chudek).

[Puszkini w polskiej krytyce i przekładach:] T.S. Grabowski: Jeszcze raz o Puszkini w Polsce. *Zycie Slow* 1946 nr 7/8; M. Poznański: Polski zwot Puszkina. *Odrodzenie* 1949 nr 36. - S. Flukowski. *Twórczość* 1950 nr 4/5 [rec.]; O nieznanym tłumaczu Puszkina. - [Puszkini w Polsce:] P. Grzegorzczak. *Pam. Lit* 1950 t. 39; J. Preger. *Twórczość* 1951 nr 7; M. Podraza-Kwiatkowska: Niezauważony tłumacz Puszkina. *Pam. Lit* 1956 z. 1 [uzup. do książki M.T.]. - W. Natanson: Poezje Lechonia. *Nowe Książ.* 1958 nr 4 [rec. oprac.: J. Lechoń: Poezje]. - B. Galster Toporowski - puszkiniolog. *Twórczość* 1965 nr 8 [dot. oprac.]; A. Puszkini: Eugeniusz Oniegin. Wwa 1964]. - J.W. Gomolicki: Nowa edycja Puszkina. *Nowe Książ.* 1968 nr 7 [rec. oprac.]; A. Puszkini: Dzieła. - [Geniusz i caryzm:] W.J. Kasiniński: Geniusz w randze kamerjunkra. *Nowe Książ.* 1971 nr 23; B. Galster: Rzecz o Puszkini. *Mies. Lit* 1972 nr 2. - J.W. Gomolicki: O M.T. *Twórczość* 1972 nr 4. - [Geniusz i caryzm:] M. Pieczyński: Książka o tragicznym losie. *Twórczość* 1972 nr 4; D. Tomczyk-Błaszkiwicz. *Poezja* 1972 nr 7. - E. Stec: Postać z cienia. *Przemiany* 1983 nr 7. - E. Stec: M.J.T. (1901-1971). *Księgozbiór Świętokrzyski. Z Badań nad Pol. Księgozbiórami Hist.* 1995.

B.T.

TOPORSKA Barbara 1913-1985

Pełna forma nazwiska: Toporska-Mackiewiczowa. Pseud.: B.T.; Gospodyni; Lustrzanka; Teta. Powieściopisarka, felietonistka, publicystka.

Urodzona 23 sierpnia 1913 w Warszawie; córka Kazimierza Toporskiego, handlowca, i Zofii ze Starzyńskich; ciocięca wnuczka pisarki Marii Gabrieli Janowskiej (znanej pod pseud. Gabriela Zapolska). Po rozwodzie rodziców mieszkała z ojcem w Warszawie i uczęszczała do Gimnazjum im. E. Plater. W 1930 przeniosła się do Poznania, gdzie mieszkała jej matka. Tu kontynuowała naukę w Gimnazjum im. Królowej Jadwigi. Debiutowała około 1933 wierszami „Jesień” i „Ekspiacja”, ogłoszonymi w piśmie uczniowskim (podp. Basia Toporska). Po zdaniu matury w 1933, studiowała polonistykę na Uniwersytecie Poznańskim. W 1934 wyjechała do Wilna, gdzie otrzymała pracę w dzienniku *Słowo*, wydawanym przez Stanisława Mackiewicza. Pisywała tam felietony (też pod pseud. Teta) oraz opowiadania, a z czasem zaczęła prowadzić dodatek literacki. W maju 1939 wyszła za mąż (w obrządku prawosławnym) za Józefa Mackiewicza (w 1973, po śmierci Antoniny z Kopańskich Mackiewiczowej, odbył się ślub katolicki). Po wybuchu II wojny światowej mieszkała nadal w Wilnie. W okresie Republiki Litewskiej kontynuowała twórczość publicystyczną, ogłaszając artykuły (też pod pseud. Teta) w wydawanej przez męża od listopada 1939 do maja 1940 *Gazecie Codziennej*. Po włączeniu Litwy do ZSRR, a następnie w czasie okupacji niemieckiej mieszkała w Czarnym Borze pod Wilnem. W maju 1944 przedostała się wraz z mężem do Warszawy, gdzie wydali trzy numery konspiracyjnego pisma antykomunistycznego *Alarm*. W przeddzień powstania wyjechali do Krakowa, który opuścili 18 stycznia 1945 i uszli przez Wiedeń do Włoch. Po zakończeniu wojny przebywała początkowo w Rzymie i pracowała w redakcji *Orla Bialego* (tu też zamieszczała utwory w 1945 i w 1947). Od 1947 mieszkała w Londynie. Publikowała artykuły w czasopiśmie *Lwów i Wilno* (1946-48), *Tygodnik Ilustrowany* (1950-51; m.in. w 1950 cykle „Moda” i „Kobieta i jej świat” pod pseud. Teta), *Wiadomości* (od 1952). W 1955 zamieszkała wraz z mężem w Monachium ze względu na możliwość pracy w tamtejszej sekcji polskiej *Głosu Ameryki*; dla rozgłośni tej przygotowywała m.in. liczne audycje młodzieżowe w cyklu „Razem młodzi przyjaciele”. Po zamknięciu sekcji w Monachium w 1958, współpracowała przez pewien czas z centralą w Waszyngtonie. Rozwijała twórczość literacką, pisząc powieści, opowiadania i eseje, a także utwory poetyckie. Publikowała w *Dodatku Tygodniowym „Ostatnich Wiadomości”* (Mannheim 1957-60), nadal w londyńskich *Wiadomościach* (tu m.in. od

1959 też wiersze, a w 1967 cykl felietonów pt. „Londyn S.W.7” podp. Lustrzanka), a także w wydawanych w Londynie pismach: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza* (1959, 1961-62, 1966, 1980; m.in. w 1959 cykl felietonów pt. „Medytacje przy sprzątanii” podp. Gospodyni), *Kurier Polski* (1959-60; też pod pseud. Gospodyni). W 1971 otrzymała nagrodę *Wiadomości* za utwory ogłoszone w tym piśmie w 1970. Uprawiała nadto twórczość malarstwa; była autorką wielu obrazów olejnych, akwarel i pastelii, a także szkiców, głównie węglem. Od lat sześćdziesiątych zmagająca się z chorobą nowotworową. Zmarła 20 czerwca 1985 w Oberaudorf w Bawarii; jej prochy zostały złożone w krypcie przy polskim kościele św. Andrzeja Boboli w Londynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Siostry. [Powieść]. Paryż: Inst. Lit. 1966, 213 s. Wyd. nast. Londyn: Kontra 1989.

Nagroda londyńskich *Wiadomości* za najlepszą książkę wyd. w 1966 przyznana w 1967.

2. Na wschód od dzisiaj. Dwie powieści. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1970, 239 s.

Zawiera: Poczwarka i motyle, s. 5-89; Martwe zwierciadło, s. 91-238.

3. Athene noctua. [Wiersze]. Londyn: Kontra [1973], 80 s.

4. Spójrz wstecz, Ajonie. Powieść. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1981, 295 s.

5. Na mlecznej drodze. [Powieść]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1982, 246 s.

6. Droga Pani... [Wybór artykułów i esejów; autorzy:] J. Mackiewicz, ... [Wybór: T. Kadenacy. Przedm.: N. Karsov, Sz. Szechter]. Londyn: Kontra 1984, 395 s. Wyd. nast.: Kr.: -X- 1985; [T.] 1-2. [Lubl.] Ofic. im. J. Mackiewicza* 1988; wyd. 2 (J. Mackiewicz: Dzieła. T. 11). Londyn: Kontra 1998. Wyd. osob. tekstów B.T. pt. Droga Pani... Wwa: Oficyna Liberałów* 1988, 123 s.

Teksty B.T.: Polityka polska wobec Białorusinów; Świadek epoki – Żiwago [dot.: B. Pasternak: Doktor Żiwago]; Wybieram watek najmniej popularny; Konfrontacje; Semantyka i polityka; O demokracji. (1). Polityczna i społeczna; O demokracji. (2). Równość polityczna; O demokracji. (3). Król i opinia publiczna; Bolszewizm i klasa inteligencja; A faryzeusz idzie mimo zadumany...; Szymon Szechter, czyli Nina [Karsov]. Tytuł wyd. przez Oficynę Liberałów w 1988 miał brzmieć: Konfrontacje (inf.: J. Kandziara, Z. Szymanska: Bez cenzury 1976-1989. Wwa 1999).

7. Okupacja – czy coś gorszego? [Autorzy:] J. Mackiewicz, ... [Wwa:] Wyzwolenie* 1985, 26 s.

Tu B.T.: Semantyka i polityka [poz. 6].

Praca redakcyjna

1. K. Wędziagolski: Pamiętniki: Wojna i rewolucja; Kontrewolucja; Bolszewicki przewrót; Warszawski epilog. [Oprac. ...]. Londyn: Pol. Fundacja

Kult. 1972, 442 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1987; Wwa: Gryf 1989.

Wg inf. w bibliografii B.T. w Siostry [Twórczość poz. 1] wyd. 1989: „Książkę tę napisała Barbara Toporska na podstawie zbioru esejów przeplatanych wspomnieniami, układając z tego pamiętnik chronologiczny, przeplatany dokonywanym przez siebie wyborem najciekawszych, jej zdaniem, refleksji publicznych na temat bolszewickiej rewolucji, przekładając «wędziagolski» na polski i uzupełniając relacje odnośnikami. Na jej życzenie jej nazwisko nie zostało uwidocznione na książce, ponieważ wydawca nie chciał zwlekać z drukiem w oczekiwaniu na konieczną jej zdaniem autoryzację autora wspomnień. — Oryginał pracy Wędziagolskiego pt. «Wojna i rewolucja» znajduje się w archiwum Instytutu im. Józefa Piłsudskiego w Ameryce».

Nagroda *Wiadomości* w 1972, nagroda Związku Pisarzy Pol. na Obczyźnie w 1972, nagroda lit. Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku w 1973.

OPRACOWANIA (wybór)

Inf. N. Karsov 2001. — B. Toporska: O Toporskich, Zapolskiej, Wędziagolskim i niżej podpisanej. *Wiadomości*, Londyn 1978 nr 45. — Wywiad: Rozmowa z B.T. Rozm. T. Bialecka. *Gwiazda Polarna*, Stevens Point 1981 nr 51.

LKP t. 1 (W. Lewandowski). — T. Kadenacy: Bibliografia B.T. (lata emigracji) Uzup. M. Bąkowski. W: B. Toporska: Siostry. Londyn 1989 [w dod. spis art. B.T. w *Gaz. Codz.*, Wil. 1939-1940 oprac. przez M. Bąkowskiogol.

J. Giertych: Polska a Białorusini. List otwarty do pani Barbary Toporskiej. [Odpowiedź na art. B.T.: Polityka polska wobec Białorusinów, *Wiadomości*, Londyn 1962 nr 34]. Londyn: Nakł. autora 1962, 22 s. — [Siostry:] M. Chmielowiec: Dojrzały debiut. *Wiadomości*, Londyn 1966 nr 42; M. Czapska: Dwie siostry z warszawskiej kamienicy. *Tydz. Pol.*, Londyn 1966 nr 28; W. Günther. *Orzeł Biały*, Londyn 1967 nr 39; W. Tarnawski: Dojrzały debiut. *Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1967 nr 80. — [Na wschód od dzisiaj:] N. Karsov, Sz. Szechter. „Na wschód od dzisiaj” i dzisiaj. *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 21; B. Miązek: Nowa książka B.T. *Oficyna Poetów*, Londyn 1971 nr 1. — J. Surynowa-Wyczółkowska. *Tydz. Pol.*, Londyn 1971 nr 14. — [K. Wędziagolski: Pamiętniki. Oprac. ...] W. Günther: „Człowiek burzy”. *Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1972 nr 205; Cz. Jeśman: Wolontariusz wielkiej przygody. *Tydz. Pol.*, Londyn 1972 nr 31. — J. Katz: Jak być emigrantem? (W czterech próbach). *Kultura*, Paryż 1972 nr 3 [rec.: Siostry]. — J. Katz: „Na wschód od dzisiaj”. *Kultura*, Paryż 1972 nr 11. — [K. Wędziagolski: Pamiętniki. Oprac. ...] J. Mackiewicz: Książka o niepokojących analogiach. *Wiadomości*, Londyn 1972 nr 42; W. Wohnout: Wędziagolski! *Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1972 nr 172; S. Baliński: B.T. i książka Karola Wędziagolskiego. *Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1980 nr 55. — [Athene Noctua:] E. Dusza: *Gwiazda Polarna*, Stevens Point 1980 nr 51; B. Miązek: O liryce B.T. *Wiadomości*, Londyn 1980 nr 36/37, przedr. w tegoż.: Teksty i komentarze. Londyn 1983. — [Spójrz wstecz, Ajonie:] L. Bobka: Układ zamknięty. (O najnowszej książce B.T.) *Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1981 nr 208; K. Zbyszewski: Rozwiczrzonny Ajon. *Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1981 nr 215. — L. Bobka: Powieść pełna kontrastów. *Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1982 nr 219 [rec.: Na mlecznej drodze]. — [Spójrz wstecz, Ajonie:] J. Maurer: W krajobrazie polskiej powieści. *Kultura*, Paryż 1982 nr 5; W. Odojewski: Rekonstrukcja. *Tydz. Pol.*, Londyn 1982 nr 24. — M. Świeczewska: „Piękno, które nigdy nie wróci”. *Głos Pol.*, Buenos Aires 1982 nr 6 [o twórczości B.T.]. — [Na mlecznej drodze:] J. Katz: Hewetson. *Kultura*, Paryż 1983 nr 4; Z. Wiśniewicz. *Orzeł Biały*, Londyn 1983 nr 1373. — [Droga Pani...] M. Heller: Jeden w polu to też wojsko. *Kultura*, Paryż 1984 nr 9; A. Szulczyński: Kontra karabela. *Archipelag*, Berlin Zach. 1984 nr 4. — L. Hradyska: Józef i Barbara. *Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1985 nr 156. — B. Miązek: Pożegnanie B.T. *Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1985 nr 172. — [Droga Pani...]

[K. Rutkowski] L. Ostyż-Narbutt: Drodzy Państwo... *Kontakt*, Paryż 1985 nr 11; Z. Siemaszko: Dwa tomy Mackiewiczów. *Tydz. Pol.*, Londyn 1985 nr 29. — T. Mianowicz: B.T. zmagania z czasem. *Kontakt*, Paryż 1986 nr 5 i sprost. nr 12. J.cz.

TRACIEWICZ Kazimierz ur. 1928

Krypt.: KT.
Powiesciopisarz.

Urodzony 18 stycznia 1928 w Krakowie; syn Kazimierza Traciewicza, kupca, i Petroneli z Sadowskich, robotnicy. Podczas okupacji niemieckiej uczył się w szkole handlowej. Po zakończeniu II wojny światowej uczęszczał do III Gimnazjum i Liceum im. Króla Jana Sobieskiego w Krakowie; w 1948 zdał maturę. Następnie studiował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim; w 1952 uzyskał magisterium i otrzymał nakaz pracy w Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w Krakowie. W 1957 wstąpił do SD. W 1958 ożenił się z Barbarą Mikołajczyk, urzędniczką. Debiutował w tymże roku opowiadaniem pt. „Rybak” i „Obrona”, opublikowanymi w *Tygodniku Powszechnym* (nr 11). W tym czasie rozpoczął twórczość pisarską; w 1960 wystąpił na konkurs ogłoszony przez Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej powieść pt. „Rok 1939” (wydana w wersji zmienionej pt. „Korniki”). Był zatrudniony w Wojewódzkim Komitecie (WK) SD w Krakowie, najpierw na stanowisku sekretarza Wojewódzkiej Komisji Propagandy, a w 1975-76 sekretarza WK. Od 1966 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983); przez trzy kadencje pełnił funkcję sekretarza Oddziału Krakowskiego. Opowiadania, recenzje oraz fragmenty powieści publikował m.in. w *Tygodniku Powszechnym* (1973, 1983, 1986), *Życiu Literackim* (1976, 1980), *Znaku* (1983; tu recenzje podp. KT). W 1976 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1976-81 pracował jako dziennikarz – korespondent *Kuriera Polskiego* na południową Polskę. Był też członkiem i współzałożycielem Klubu Pisarzy SD im. B. Prusa, w 1978 został wybrany na wiceprezesa Klubu. Po ogłoszeniu stanu wojennego w grudniu 1981 wystąpił z SD. Działal społecznie w Stowarzyszeniu Marynistów Polskich (członek zarządu) oraz w Towarzystwie Miłośników Historii i Zabytków Krakowa; w ramach tego Towarzystwa był współorganizatorem, a następnie sekretarzem Komitetu Opieki nad Zabytkami Kultury Żydowskiej. W 1993 za całokształt twórczości, ze szczególnym uwzględnieniem powieści „Jom Kipur”, otrzymał nagrodę im. K. Pruszyńskiego, przyznawaną przez Polski PEN Club. W 1999 został zastępcą prezesa Polskiego PEN Clubu. W 2000 otrzymał honorowe członkostwo Związku Krakowian w Izraelu. Odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi (1972). Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rok 1939. [Powieść]. Powst. 1960, 675 s. masz.
 - Dot. działalności organizacji hitlerowskich i wywiadu niemieckiego w Polsce przedwrześniowej oraz przebiegu kampanii wrześniowej. — Masz. wysłany na konkurs ogłoszony przez Wydawnictwo MON w 1961. Po zmianach zaproponowanych przez wydawnictwo autor nie zgodził się na wydanie powieści. — Utwór wyd. w 1971 w formie skróconej pt. Korniki zob. poz. 5.
 2. Agnieszka i inni. [Powieść]. Kr.: WL 1963, 167 s.
 3. Za siódmą górą. [Powieść]. Kr.: WL 1966, 167 s.
 4. Pociągi jadą w różne strony. [Powieść]. Kr.: WL 1969, 239 s.
 5. Korniki. Powieść. Kat.: Śląsk 1971, 374 s. Wyd. 2 Kr.: WL 1986. Por. poz. 1.
 6. Papierowy mur: Za kotarą; Dwoje przeciw dwojgu. [Powieści]. Kr.: WL 1971, 240 s.
 7. Skruszona potęga. [Powieść]. Kr.: WL 1977, 220 s.
Adapt. radiowa: Adapt.: J. Michalska. Radio 1979.
 8. Rzeczy codziennego użytku. [Opowiadania]. Kr.: WL 1980, 156 s.
Zawartość: Miska; Teczka; Kocioł; Brzytwa; Muślinowa firanka; Kuferek; Ołówek, czyli fatamorgana; Gwiazda.
 9. Przez trzy ognie. [Powieść]. Kr.: WL 1982, 166 s.
Nagroda okręgu katowickiego ZBOWiD w 1971.
 10. Meandry. [Powieść]. Kr., Wr.: WL 1983, 188 s.
 11. Jom Kipur. [Powieść]. T. 1-3. Powst. 1988, ok. 700 s. masz. Wyd. w wersji skróconej: Wwa: Alfa 1992, 458 s. Wyd. nast. Pozn.: Śens 1997.
T. 1. Droga; t. 2. Bunkier; t. 3. Odejście. — Nagroda przyznana przez Związek Krakowian w Izraelu w 1989 oraz nagroda im. K. Pruszyńskiego przyznana przez Polski PEN Club w 1993.
 12. Do Reichu. [Powieść]. Pozn.: Śens 2001, 306 s.
- OPRACOWANIA (wybór)
- Ank. 1988, 2001 — Wywiad: Zanim ukaże się książka... Rozm. J. Leociak. *Nowe Książki* 1992 nr 6 [Dot. losów powieści „Jom Kipur”].
- [Agnieszka i inni:] H. Vogler: Metoda reportażowa. *Życie Lit.* 1963 nr 47; Z. Zabicki: Judyń i szary człowiek. *Nowe Książki* 1963 nr 21, przedr. w tegoż: Proza... proza... Wwa 1966; W. Maciąg: Debiuty bez niepokojów. *Twórczość* 1964 nr 2; Z. Pedziński: Nie wierzę Agnieszce. *Współczesność* 1964 nr 153. — W.P. Szymański: Jak pisać powieść. *Życie Lit.* 1969 nr 38 [rec.: Pociągi jadą w różne strony]. — [Papierowy mur:] B. Sowińska: Coś z życia... *Życie Warsz.* 1971 nr 302; B. Rogatko: W kręgu realizmu. *Życie Lit.* 1972 nr 16; S. Siekierski: Literatura bez perspektyw. *Nowe Książki*. 1972 nr 13. — E. Zaleska: W kręgu tematyki wojennej. *Nowe Książki*. 1972 nr 3 [rec.: Korniki]. — [Skruszona potęga:] E. Biela: Dwa tyki... historyki. *Fakty* 1977 nr 46; T.J. Zółciński: Historia i przygoda. *Życie Lit.* 1978 nr 4. — [Rzeczy codziennego użytku:] T. Bła-

zejewski: Skojarzania. *Życie Lit.* 1981 nr 38; K. Kania. *Kierunki* 1981 nr 46; S. Stanuch: Codzienne sprawy prozy. *Dz. Pol.* 1981 nr 239. — [Przez trzy ognie:] J. Kajtoch: J.23 i Mata Hari w pomniejszeniu. *Gaz. Krak.* 1982 nr 200; S. Stanuch: Powstania i miłość. *Dz. Pol.* 1982 nr 201; J. Musiał: Uczciwy w rzeczach codziennego użytku. *Znak* 1983 nr 9. — [Meandry:] P. Szewc: Meandry inteligenta. *Twórczość* 1984 nr 11; T. Wach: Ballada o przeciętności. *Nowe Książ.* 1984 nr 6; M. Wyka: Jeszcze obrachunki. *Tyg. Powsz.* 1984 nr 20; D. Ulicka: Kandydat A.D. 1983. *Mies. Lit.* 1985 nr 7. — [Jom Kipur:] J. Rurawski: Dzień sądny – dzień pojednania. *Nowe Książ.* 1993 nr 1; J. Wróbel: Naród Abrahama. *Tyg. Powsz.* 1993 nr 30; B. Ciesielska: Pogranicze polsko-żydowskie w powieści K.T. „Jom Kipur”. W: Kresy i pogranicza. Olsztyn 1995; T. Chrzanoński: K.T. podróż do kresu mroku. *Kultura*, Paryż 1997 nr 6; P. Dudziak: Malowane ptaki. *Odra* 2000 nr 11. — [Do Reichu:] M. Czajkowski: Dobrzy Niemcy, biedni Niemcy. *Więź* 2001 nr 9; P. Dudziak. *Odra* 2001 nr 10; I. Iwasów: Historyczne remanenty. *Nowe Książ.* 2001 nr 6.

K.B.

TREPKA Andrzej

ur. 1923

Prozaik, autor książek popularnonaukowych.

Urodzony 16 marca 1923 w Warszawie w rodzinie ziemiańskiej; syn Adama Treпки, inżyniera leśnika, i Julii z Sulimierskich, ogrodniczki. Dzieciństwo spędził w rodzinnym majątku Rychłocice (pow. wielkiński, woj. łódzkie). Uczęszczał kolejno do Gimnazjum w Wieluniu, Gimnazjum oo. Pijarów w Krakowie, Gimnazjum i Liceum Towarzystwa Szkoły Społecznej w Częstochowie i Liceum im. M. Reja w Warszawie, gdzie w 1939 ukończył I klasę licealną. Podczas okupacji niemieckiej był uczniem szkoły rolniczej prowadzonej przez prof. Jana Rostańskiego w Warszawie. Brał udział w działalności konspiracyjnej. Jako członek AK (pseud. Topór) pełnił m.in. funkcję łącznika w sztabie Krakowskiej Brygady Kawalerii Zmotoryzowanej „Bank”. Uczestniczył w redagowaniu wiadomości do gazety konspiracyjnej pt. *Brygada*. Po wojnie pracował w rolnictwie: początkowo w Wojewódzkim Urzędzie Ziemskim we Wrocławiu z siedzibą w Cieplicach, później jako administrator majątków państwowych. W 1948-49 pełnił funkcję inspektora Wojewódzkiego Zarządu Samopomocy Chłopskiej w Bydgoszczy. Debiutował w 1949 wierszem pt. „Drukarze”, opublikowanym w *Wiadomościach Graficznych* (nr 12). W tymże roku ożenił się z Izabellą Jankowską, primo voto Rzewuską (rozwód 1958). W 1951 zdał maturę w Korespondencyjnym Liceum Ogólnokształcącym w Bydgoszczy. Wiersze, recenzje i artykuły publikował w piśmie *Nowy Tor* (1951-56) oraz w *Ilustrowanym Kurjerze Polskim* (1952-57). W 1952/53 studiował na Wydziale Astronomii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (studia przerwał). Od 1953 ogłaszał prozę fantastycznonaukową. W 1955 był założycielem, a następnie członkiem Polskiego Towarzystwa Astronautycznego. Od 1956 należał do SDP (do 1982). Po reorganizacji Ogólnopolskiego Klubu Miłośni-

ków Fantastyki i Science Fiction należał w 1978-79 do Rady Głównej Stowarzyszenia Miłośników Fantastyki. W 1958 ożenił się ze Zdzisławą Dziejko, lektarką (rozwód 1966). Artykuły popularnonaukowe i dotyczące astronautyki, recenzje i opowiadania fantastyczne publikował w *Skrzydlatej Polsce* (1950-80), *Problemach* (1960-70, z przerwami), *Młodym Techniku* (1960-70). W 1969 ożenił się z Haliną Górną, nauczycielką. W 1970-80 był stałym współpracownikiem pism: *Astronautyka*, *Panorama*, *Trybuna Robotnicza*, *Kronika*. W 1985 został członkiem Oddziału Katowickiego ZLP, a w 1984 członkiem SD PRL. Odznaczony m.in. medalem „25 Lat w Dziennikarstwie PRL” (1981) oraz w 1991: Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Armii Krajowej i Medalem Wojska. Mieszka w Wiśle.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zagubiona przyszłość. [Powieść; współaut.:] K. Boruń. *Il. Kur. Pol.* 1953 nr 291-309; 1954 nr 1-96. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1954, 589 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1957, wyd. 3 1986. Cz. 1 trylogii; cz. 2, 3 zob. poz. 2, 3.
2. Proxima. Powieść fantastyczna. [Współaut.:] K. Boruń. Wwa: Iskry 1956, 595 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1957, wyd. 3 popraw. z podtytuł. Powieść naukowo-fantastyczna 1987. Cz. 2 trylogii; cz. 1, 3 zob. poz. 1, 3.
3. Kosmiczni bracia. [Powieść; współaut.:] K. Boruń. *Gaz. Krak.* 1958 nr 128-235; *Kur. Lubel.* 1958 nr 149/150-221; *Tryb. Opol.* 1958 nr 159-215. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1959, 383 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1988. Cz. 3 trylogii; cz. 1, 2 zob. poz. 1, 2.
4. Atol Trydakny. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1974, 262 s.
5. Wizjoner kosmosu Konstanty Ciołkowski. [Biografia]. Kat.: Śląsk 1974, 414 s. Nagroda Srebrne Skrzydła przyznana przez Aeroklub PRL i red. *Skrzyd. Pol.* oraz Medal im. K. Ciołkowskiego (ZSRR) w 1975.
6. Dwunastu apostołów. Powieść fantastyczna. Kat.: Śląsk 1978, 296 s.
7. Benedykt Dybowski. [Biografia]. Kat.: Śląsk 1979, 494 s.
8. Kosmiczny meldunek. [Opowiadania]. Wwa: KAW 1980, 209 s. Zawartość: Goście z nieba; Śmierć robota; Skamieniałości snów; Harnowie; Planeta Odwiedzin; Start; Bigos staropolski; Prawo jednej salwy; Światłoburcy; Rezonans; Kosmiczny meldunek; Po pięciu miliardach lat; Słoneczna błyskawica; Test człowieczeństwa.
9. Totem leśnych ludzi. [Powieść]. Wwa: KAW 1980, 106 s.

10. Końcówka. [Opowiadania]. Wwa: KAW 1983, 279 s.

Zawartość: Historia pewnej sekundy; Końcówka; Kontra; Vi-stula; Pogodna; Królowie Stony; Plusz z Malinki.

11. Rezerwat. [Powieść]. Kat.: KAW 1985, 199 s.

12. Niedzielni goście. [Powieść]. Bielsko-Biała: Beskidzka Ofic. Wydawn. 1997, 221 s.

13. Jednym słowem? Słowniczek pisowni łącznej i rozdzielnej. Bielsko-Biała: Beskidzka Ofic. Wydawn. 1997, 130 s.

Nadto 21 prac popularnonaukowych z dziedziny zoologii w l. 1976-2001.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 2002. — Wywiad: Samotnik z Malinki. Rozm. A. Krzpekowski. *Fantastyka* 1985 nr 4.

A. Niewiadowski: A.T. W: A. Niewiadowski, A. Smuszkiewicz: *Leksykon polskiej literatury fantastycznonaukowej*. Pozn. 1990.

D. Bargielowska: *Slerzyd*. *Pol.* 1956 nr 17 [rec.: Zagubiona przyszłość]. — [Proxima:] [J. Lovell] T.K.: Wybrakowana fantastyka. *Życie Lit.* 1956 nr 33; [Z. Załuski] *Zetset. Książ. dla Ciebie* 1956 nr 15; L. Znicz: O trudnościach prozy fantastycznonaukowej. *Il. Kur.* *Pol.* 1956 nr 186. — [Dwunastu apostołów:] E. Borkowska: Aniołowie i przestępcy. *Czas* 1978 nr 43; J. Zatorski: „Wszystko zawisa od wszystkiego”. *Kierunki* 1978 nr 40. — A. Soszyński: Powstaniec, sybirak, uczyony. *Kontrasty* 1980 nr 5 [rec.: Benedykt Dybowski]. — [Końcówka:] [A. Niewiadowski] (an). *Fantastyka* 1984 nr 5; T. Wach: Życie wśród obcych planet. *Nowe Książ.* 1984 nr 8. — R. Kot: Zapomniana trylogia. *Gaz. Pozn.* 1985 nr 114 [dot.: Zagubiona przyszłość; Proxima; Kosmiczni bracia]. — A. Wójcik: Krzysztof Boruń i A.T. W tegoż: Wizjonerzy i szarlatani. Wwa 1987.

K.B.

TRETIAK Andrzej Wojciech 1886-1944

Krypt.: A.T.

Historyk literatury, anglista, tłumacz.

Urodzony 8 czerwca 1886 we Lwowie; syn Józefa Tretiaka, historyka literatury, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ), i Zofii z Wilczyńskich. Po ukończeniu w 1904 Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego w Krakowie studiował przez dwa lata polonistykę i germanistykę na UJ. Następnie wyjechał do Wiednia, gdzie do 1908 studiował filologię angielską. Studia te kontynuował przez rok w Anglii. W 1907 debiutował rozprawą pt. „Marlowe i Mickiewicz”, ogłoszoną w *Bibliotece Warszawskiej* (t. 3). W 1908-10 uczył języków klasycznych i niemieckiego w Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego w Krakowie. W 1909 na podstawie rozprawy pt. „Über hapax legomena bei Shakespeare” uzyskał stopień doktora filozofii na UJ. W 1911 rozpoczął studia rolnicze na Uniwersytecie Wrocławskim, które ukończył w 1912. Następnie do 1918 pracował jako administrator majątku ziemskiego w Małopolsce. W 1914 ożenił się z Adelą Świdorską. Od 1921 był współpracownikiem działu angielskiego w serii wydawniczej *Biblioteka Narodowa*. W 1922 jako profesor nadzwyczajny objął no-

wo utworzoną katedrę anglistyki na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Był w 1928 współzałożycielem i następnie stałym współpracownikiem warszawskiego Klubu Literackiego i Naukowego oraz członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Artykuły i recenzje zamieszczał m.in. w *Przeglądzie Warszawskim* (1923-29, z przerwami), *Przeglądzie Powszechnym* (1926-35, z przerwami), *Przeglądzie Współczesnym* (1926-39, z przerwami), *Ruchu Literackim* (1926-30, z przerwami) oraz w *Pamiętniku Warszawskim* (1929-30; tu recenzje w dziale pt. „Krytyka i rozważania”). W 1932-34 był kuratorem Katedry Filologii Romańskiej i Zakładu Sinologii UW. W 1933-39 pełnił funkcję redaktora czasopisma *Neofilolog*. W 1935/36 kierował (jako kurator) Biblioteką Uniwersytecką w Warszawie. W 1936 został mianowany profesorem zwyczajnym, a w 1939/40 wybrany na dziekana Wydziału Humanistycznego UW; funkcję tę pełnił także w czasie okupacji niemieckiej na działającym tajnie uniwersytecie. Równocześnie pracował w Zarządzie Miejskim Warszawy. Uczestniczył w akcji opieki nad jeńcami, którzy uciekali z niewoli niemieckiej. W lutym 1942, po wykryciu przez Niemców tej działalności, zmuszony do opuszczenia Warszawy, wyjechał na wieś i objął administrację jednego z podmiejskich majątków; jednocześnie brał udział w tajnym nauczaniu. Aresztowany 13 kwietnia 1944 w Warszawie pod obcym nazwiskiem, osadzony na Pawiaku, po trzech miesiącach (27 lipca) został zwolniony. Ponownie aresztowany w pierwszych dniach powstania (jako zakładnik w „domu profesorskim” przy ul. Nowy Zjazd 5), został rozstrzelany prawdopodobnie 3 sierpnia 1944.

TWÓRCZOŚĆ

1. John Harrington, epigramatysta dworski z czasów królowej Elżbiety (1561-1612). *Rozpr. Wydz. Filol. Akad. Umiejętności* 1911 t. 48 s. 145-229; odb. Kr.: AU 1910, 85 s.

2. Środki artystyczne sceny szekspirowskiej. Wwa: Tow. Przyjaciół „Reduty” 1925, 65 s. *Bibl. „Reduty”*. *Odczyty o Teatrze* 1, 6.

3. Anglia. Wwa: Wydawn. Koła Historyków Studentów UW 1928, 29 s.

4. Literatura angielska w okresie romantyzmu (1798-1831). Lw.: K.S. Jakubowski 1928, 460 s.

5. Lord Byron. [Monografia]. Pozn.: Wydawn. Pol. R. Wegner 1930, 395 s.

6. Mąż stanu – kanclerz Tomasz Morus i jego „Utopia”. Wwa: Archidiecezjalny Inst. Akcji Katolickiej 1938, 47 s.

Nadto rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Marlowe i Mickiewicz.

(Przyczynek do genezy III cz. „Dziadów”). *Bibl. Warsz.* 1907 t. 3 s. 93-115. — Oskar Wilde jako liryk. *Bibl. Warsz.* 1907 t. 4 s. 108-123. — Typ literacki Browninga i Hauptmanna. *Prz. Powsz.* 1908 t. 99 s. 320-335. — Angielski poemat z XVII wieku na cześć króla Jana III. *Prz. Pol.* 1909 t. 172 s. 516-525. — Charakterystyka literatury angielskiej. *Prz. Warsz.* 1923 nr 28 s. 17-32. — G.K. Chesterton. *Prz. Powsz.* 1926 t. 171 s. 45-68. — G.B. Shaw. *Prz. Współcz.* 1926 t. 17 s. 69-88. — William Blake (1757-1827). *Prz. Współcz.* 1927 t. 23 s. 90-113. — Beniowski w Anglii. *Współcz.* 1929 t. 29 s. 434-459. — Przedromantyzm angielski. *Prz. Współcz.* 1929 t. 28 s. 353-375 [zamierzony rozdział wstępny do poz. 4]. — Tomasz Morus. *Prz. Powsz.* 1929 t. 181 s. 314-332, t. 182 s. 67-84. — Hilary Belloc. *Prz. Powsz.* 1930 t. 188 s. 274-291, 1931 t. 189 s. 72-90, 195-210, 311-331. — Cykl dramatyczny J. Galsworthy'ego. *Prz. Powsz.* 1933 t. 199 s. 3-35. — Psychoanaliza w twórczości J.M. Barriego. *Prz. Współcz.* 1933 t. 46 s. 310-322, t. 47 s. 131-142. — Walter Scott (1771-1832). *Prz. Powsz.* 1933 t. 198 s. 67-80. — Nastroje religijne w poezji Alicji Meynell i Franciszka Thompsona. *Prz. Powsz.* 1935 t. 206 s. 192-208. — Na marginesie lektury Dickensa. (O dramatycznej życiowej postawie Anglika). W: Księga pamiątkowa ku czci L. Pińskiego. T. 2. Lw. 1936 s. 289-305. — Kompozycja „Antoniusza i Kleopatry” W. Shakespeare'a. *Spraw. TNW* 1937 z. 1/3 s. 3-53. — Z najnowszej szekspiologii (1930-1936). *Prz. Współcz.* 1937 t. 62 s. 49-79. — Zagadnienie literatury katolickiej w Anglii. *Verbum* 1937 z. 3 s. 337-373. — Gerard Manley Hopkins S.J. (W dwudziestą rocznicę pierwszego wydania „Poematów”). *Prz. Współcz.* 1939 t. 70 s. 197-224.

Przekłady

1. W. Shakespeare: Hamlet. Tragedia w 5 aktach. Przeł. oraz wstępem i objaśn. opatrzył ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1922, 264 s. *BN II*, 20. Wyd. 2 przejrz. tamże 1925.

2. W. Shakespeare: Król Lir. Tragedia w 5 aktach. Przeł. oraz wstępem i objaśn. opatrzył ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1923, 188 s. *BN II*, 28. Wyd. 2 przejrz. tamże 1929.

3. W. Wilson: Kształtowanie losów świata. Pamiętniki i dokumenty. Wydał R.S. Bachler, T. 1. [Tłum.: ... i T. Świdarska]. Wwa: Bibl. Pol. 1924, 382 s.

4. R.W. Emerson: Szkice. Przeł. i skomentował ... Przedm. napisał A. Górski. Wwa: Inst. Lit. 1933, 380 s. Wyd. nast. Wr.: Toporzel 1994, 148 s.

5. R.W. Emerson: Eseje. T. 1-2. Lubl.: Test 1997, 326 + 324 s.

T. 1 w przekł. ... ze wstępem S. Bratkowskiego; T. 2 w przekł. O. Dylisa, F. Lyry, ... i S. Wyrzykowskiego. Z postł. M. Skwary.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. W. Shakespeare: Burza. Komedia w 5 aktach. Tłum. J. Paszkowski. Oprac. ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1921, 174 s. *BN II*, 12. Wyd. 2 przejrz. tamże 1924.

2. W. Shakespeare: Makbet. Tragedia w 5 aktach. Tłum. J. Paszkowski. Oprac. ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1921, 106 s. *BN II*, 16. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1923, wyd. 2 [!] przejrz. 1924, wyd. 3 przejrz. 1927; wyd. 3 [!] przejrz. Kr.: Ossol. 1947; wyd. 4 przejrz. i uzup. J. Krzyżanowski. Wr.: Ossol. 1949.

3. J. Byron: Powieści poetyckie. Oprac. ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1924, 435 s. *BN II*, 34.

4. W. Shakespeare: Otello. Tragedia w 5 aktach. Tłum. J. Paszkowski. Oprac. ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1927, 142 s. *BN II*, 42.

5. J. Byron: Manfred; Kain. Tłum. Z. Reutt-Witkowska. Oprac., wstępem i objaśn. opatrzył ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1928, 135 s. *BN II*, 54.

6. W. Scott: Narzeczona z Lammermooru. Tłum. T. Świdarska. Oprac. ... Wwa: Inst. Wydawn. „Bibl. Pol.” 1928, 480 s.

7. W. Scott: Waverley. Tłum. T. Świdarska. Wstępem zaopatrzył i oprac. ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1929, 546 s. *BN II*, 56.

Zob. też Przekłady poz. 1, 2, 4.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP I. — UP.

R. Dyboski. *Prz. Pol.* 1911 t. 179 [rec.: John Harrington, epigramatysta dworski z czasów królowej Elżbiety]. — R. Dyboski. *Prz. Warsz.* 1923 nr 22 [rec. tłum. i oprac.: W. Shakespeare: Hamlet]. — J. Birkenmajer. *Kur. Pozn.* 1924 nr 270-280 [rec. oprac.: J. Byron: Powieści poetyckie]. — [Literatura angielska w okresie romantyzmu:] R. Dyboski: Polska historia romantyzmu angielskiego. *Prz. Współcz.* 1928 t. 26; S. Helczyński. *Wiad. Lit.* 1928 nr 22. — [S. Helczyński] sth. *Wiad. Lit.* 1928 nr 12 [rec.: Anglia]. — W. Tarnawski. *Ruch Lit.* 1928 nr 6 [rec.: Literatura angielska w okresie romantyzmu]. — [Lord Byron:] R. Dyboski: Byron w nowym oświetleniu. *Prz. Współcz.* 1930 t. 35; Z. Siwicka. *Druga* 1931 nr 2. — M. Podemski: O Tomaszu Morusie. *Kultura* 1938 nr 49 [rec.: Mąż stanu — kanclerz Tomasz Morus i jego „Utopia”]. — S. Helczyński: Edschmid, Maurois i Tretiak o Byronie. W tegoż: Od Szekspira do Joyce'a. Wwa 1939, wyd. 2 Wwa 1948. — M.W. Słabosz: A.T. (Wspomnienie pośmiertne). *Mysł Pol.* 1944 nr 78. — W. Borowy: W jakich przekładach grać Szekspira? *Teatr* 1945 nr 1, przedr. rozszerz. [o cz. 2] tamże 1948 nr 1/2 oraz w tegoż: Studia i rozprawy T. 2. Wr. 1952 [dot. tłum. i oprac.: W. Shakespeare: Król Lir; Hamlet]. — M. Patkaniowska-Corbridge: A.T. W: Straty kultury polskiej 1939-1944. T. 2. Glasgow 1945. — S. Helczyński: A.T. *Pam. Lit.* 1946 z. 3/4, przedr. w tegoż: Dobranoc, miły książę. Wwa 1971. — W. Borowy: Wspomnienie o A.T. *Tyg. Powsz.* 1950 nr 35, przedr. w: Portrety uczonych polskich. Kr. 1974 oraz w: 70 żywotów. Kr. 1977. — S. Helczyński: Przekłady Szekspirowskie w Polsce wczoraj i dziś. *Pam. Teatr.* 1954 z. 2.

TREUGUTT Stefan

1925-1991

Pseud.: (hks); s.t.; S.T.; St.T.; (stt); T.
Historiograf literatury, krytyk teatralny.

Urodzony 17 kwietnia 1925 w Mogielnicy koło Grójca w rodzinie nauczycielskiej; syn Sylwesterza Treugutta i Janiny z domu Tomassi. Do szkoły średniej zaczął uczęszczać w 1933 w Drohiczynie. Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu ziem wschodnich przez ZSRR przebywał początkowo w Hajnówce, gdzie kontynuował naukę w dziesięcioletniej szkole radzieckiej. W tym czasie należał do Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi. Po wkroczeniu Niemców pracował kolejno jako robotnik kolejowy na stacji Hajnówka (1941), nauczyciel w szkole powszechnej we wsi Osmola (1942), pisarz gminny w miejscowości Bocki (1943-1944). Po wyzwoleniu przebywał w Siemiatyczach, gdzie ukończył w 1945 Państwowe Liceum Humanistyczne. Następnie studiował polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Brał udział w pracach teatru akademickiego i sekcji teatralnej założonego w 1947 Klubu Młodych Artystów i Naukowców. Równocześnie od 1947 do 1951 był asystentem Gabinetu Filologicznego im. G. Korbuta Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W 1947 zaczął też ogłaszać pierwsze artykuły w tygodniku spółdzielczym *Spółnota*; jako krytyk debiutował w 1949 recenzją pt. „Mickiewicz inscenizowany”, opublikowaną w tygodniku *Wieża* (nr 29). W 1948 ożenił się z Zofią Stefanowską, polonistką. Był kierownikiem literackim filii Teatru Domu Wojska Polskiego „Placówka” (1948) oraz Teatru Powszechnego w Łodzi (1950). W tymże roku uzyskał magisterium i debiutował jako historyk literatury artykułem pt. „O postępowości Słowackiego”, opublikowanym w *Pamiętniku Literackim* (R. 39). W 1951/52 prowadził wykłady z historii teatru europejskiego w Szkole Partyjnej przy Komitecie Centralnym PZPR. Od 1951 do 1953 odbywał aspiranturę w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN. W tym czasie był współpracownikiem Wszechnicy Radiowej (1951-53). Artykuły i recenzje publikował w *Nowej Kulturze* (1950-52), *Teatrze* (od 1950, z przerwami) i *Twórczości* (od 1951). Pisał artykuły i felietony przedpremierowe do programów łódzkich i warszawskich teatrów. Od 1952 pracował też w redakcji tygodnika *Przegląd Kulturalny* jako kierownik działu teatralnego (do końca ukazywania się pisma w 1963); w piśmie publikował artykuły, recenzje i felietony, prowadził redakcyjne rozmowy i dyskusje. Od 1953 należał do PZPR. W 1954 został pracownikiem naukowym IBL, adiunktem w Dziale Literatury Polskiej Epoki Romantyzmu (później Pracowni Historii Literatury Okresu Romantyzmu). Współpracował

z radiem (od 1955) i telewizją (od 1956). W 1956 otrzymał stopień kandydata nauk filologicznych na podstawie rozprawy pt. „Młodość pisarska Słowackiego” (promotor prof. Stefan Żółkiewski). W 1957 został członkiem redakcji kwartalnika *Opinie poświęconego kulturze radzieckiej* (zlikwidowany po dwóch numerach), w którym zamieścił recenzje z przedstawień z Moskwy i Leningradu. W 1957-58 wchodził w skład zespołu Kazimierza Wyki opracowującego tom próbny wydawnictwa pt. „Dwieście lat literatury polskiej”. W 1961/62 przebywał na stypendium naukowym we Francji. Po zlikwidowaniu *Przeglądu Kulturalnego* przeszedł do zespołu redakcyjnego tygodnika *Kultura* (1963-65); w piśmie tym zamieszczał m.in. recenzje teatralne (do 1981). W 1964 habilitował się na podstawie rozprawy pt. „Beniowski. Kryzys indywidualizmu romantycznego” i w tymże roku otrzymał stanowisko docenta w IBL. Równocześnie (od 1964 do 1970) współpracował z Teatrem Polskim w Warszawie, kolejno jako konsultant (1964-68) i kierownik literacki. W 1965 wszedł w skład komitetu redakcyjnego wydawnictwa pt. „Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku”. Od 1966/67 prowadził wykłady i seminarium z romantyzmu i literatury współczesnej na UW (do 1985). W 1968-82 pełnił funkcję zastępcy dyrektora do spraw naukowych IBL PAN (z przerwą w 1975). Był członkiem Rady Naukowej IBL (1969-83) i Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej (1969-80). W 1971 został kierownikiem Działu Wydawnictw IBL PAN, od 1972 był członkiem redakcji dwumiesięcznika IBL *Teksty*, w którym też publikował artykuły i szkice (do 1981). Od 1973 wygłaszał wprowadzenia do przedstawień Teatru Telewizji, w 1974 pracował również w Redakcji Repertuaru Telewizji w charakterze konsultanta i recenzenta. W 1974 otrzymał nagrodę Komitetu do Spraw Radia i Telewizji za publicystykę kulturalną i popularyzację teatru. W 1977 został członkiem rady redakcyjnej serii wydawniczej IBL (przekształconej w 1981 w czasopismo) *Literary Studies in Poland* (do 1990). W grudniu 1981 wystąpił z PZPR. W 1981 został wybrany na członka Komitetu Nauk Historycznych PAN. W 1981-90 wykładał w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie. W 1984 wznowił kontakty z radiem i prowadził cykl krótkich audycji pt. „Warszaty literackie” (1984-88), „Sto książek – sto rozmów” (1985-87) i „Dialogi o arcydziełach” (1988). W 1988 otrzymał nagrodę Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji za popularyzację literatury. Był stałym współpracownikiem pisma *Teksty Drugie* (od 1990). W 1987 został członkiem Pracowni Psychosocjologii Literatury. Był przewodniczącym komitetu redakcyjnego oficyny wydawniczej Patria. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1955), Krzyżem Kawalerskim Orderu Od-

rodzenia Polski (1972), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1973). Zmarł 8 lipca 1991 w Warszawie.

W 2001 polska sekcja Międzynarodowego Stowarzyszenia Krytyków Teatralnych (AICT) ustanowiła doroczną nagrodę im. S. Treugutta przeznaczoną dla twórców Teatru Telewizji.

TWORCZOŚĆ

1. „Dziady” drezdeńskie. Rozważania wstępne. Wwa 1955, 51 s., powiel. Materiały dyskusyjne Komisji Nauk. Obchodu Roku Mickiewicza PAN, Sekcja Historii Literatury i Języka.

2. Pisarska młodość Słowackiego. Wr.: Ossol. 1958, 286 s. IBL PAN. *Studia Hist.-lit.*, 18.

3. „Beniowski” – próba charakterystyki poematu. Wwa: PAN 1959, 16 s., powiel. Rok Słowackiego 1809-1959. Materiały Sesji Nauk. 25-28 XI 1959.

4. Juliusz Słowacki – poeta romantyczny. Powst. przed 1959. Rkps.

Przekłady; ang.: Juliusz Słowacki, romantic poet. [Przeł.] C.H. Hilscher. Warsaw: Polonia 1959, 132 s., – franc.: Juliusz Słowacki, poète romantique. [Przeł.] C.H. Hilscher. Varsovie: Polonia 1959, 143 s., – hiszp.: Juliusz Słowacki, poeta romántico. [Przeł.] C.H. Hilscher. Varsovia: Polonia 1959, 136 s., – niem.: Juliusz Słowacki. Dichter der Romantik. [Przeł.] H. Sierankiewicz. Warschau: Polonia 1959, 144 s., – ros.: Juliusz Słowackij, poet romantik. [Przeł.] A. Majksa. Varšava: Polonia 1959, 141 s.

5. „Beniowski”. Kryzys indywidualizmu romantycznego. Wwa: PIW 1964, 261 s. IBL PAN. *Hist. i Teor. Lit. Studia. Hist. Lit.* Wyd. 2 popraw. Red. nauk. Z. Stefanowska. Wwa: Wydawn. IBL 1999. IBL PAN.

Rozprawa habilitacyjna.

6. Godzina teatru. Scenariusz filmu dokumentalnego. [Współaut.:] L. Perski. TV 1966.

7. „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego. Wwa: Patria 1993, 34 s.

8. Geniusz wydziedziczony. Studia romantyczne i napoleońskie. Pod red. M. Prussak. Wwa: Wydawn. IBL 1994, 445 s. IBL PAN.

Zawartość: I. Napoleon – mit i utopia; Ody napoleońskie Kajetana Koźmiana; Napoleon Bonaparte jako bohater polskiego romantyzmu; Waterloo; Byron i Napoleon w polskim mieście romantycznym; Wisła i Warta w „Pieśni Legionów”; Tradycja napoleońska i powstanie listopadowe – doświadczenie militarne i legenda; Entuzjaści Polski w literaturze niemieckiej po 1830; Fides, Spes, Caritas; Wpływ literatury na historiografię napoleońską; Rozliczenia osobiste – II: „Godzina myśli”; Sny z premedytacją; Książę Niezłomny na murach Baru; Herbowe i genezyjskie szlachectwo wedle Słowackiego; Słowacki i problem interpretacji filologicznej; Czy istnieje filologia genezyjska; Wzniosłość w „Jrydonie”; Fryderyk Schiller w korespondencji Krasieńskiego; Krasieńskiego listy do ojca; Święte miasto romantyków; Geniusz wydziedziczony; Mickiewicz – domowy i daleki; Spotkanie z Norwidem; Ziemia utracona; Literatura – społeczeństwo – tradycja; Postowie do „Swojskości i cudzoziemszczyzny” [dot.: Swojskość i cudzoziemszczyzna w dziejach kultury polskiej. Wwa 1973].

9. Pożegnanie teatru. Wybór i oprac.: M. Prussak. Wwa: Ofic. Wydawn. Errata 2001, 343 s.

Zawiera eseje, szkice, recenzje teatralne wybrane przez S.T. do przygotowanego dla PIW-u zbioru pt. „Idąc z teatrem”: Teatr Propozycji – kolejna premiera polskiej sztuki współczesnej – Faustyn i cień [J. Engelberg]; Szekspir i sprawy wieczne [Romeo i Julia, reż. L. Zamkova, 1956]; Miarka za miarkę [W. Szekspira, reż. K. Skuszanka, 1956]; ...jednak realizm [F. de Rojas; Celestyna, reż. J. Chojnacka, 1956]; Godot w Warszawie [S. Beckett, reż. J. Kreczmar, 1957]; Bóg much i śmierci [dot.: J.-P. Sartre; Muchy, reż. E. Axer, 1957]; Ciemności kryją ziemię [J. Andrzejewskiego, reż. K. Dejmeke, 1957]; Felek Marceau i jego system [dot.: F. Marceau; Jajko, reż. Cz. Szpakowicz, 1958]; Śpiewające wczasy eSteeSu [dot.: Idź na spacer, alegorio, reż. W. Solarz, 1958]; Makbet [W. Szekspira, reż. Z. Hübner, 1958]; Mroźka utopia policjanta [dot.: Policjanci, albo dramat ze sfery zandarmeryjnych, reż. J. Swiderski, 1958]; Matti i jego pan. Przyповіść uczciwa [dot.: B. Brecht; Pan Puntla i jego sługa Matti, reż. K. Swinarski, 1958]; Książę na Homburgu [dot.: H. von Kleist; Książę Homburgu, reż. W. Horzyca, 1958]; Proces Rodiona Romanowicza [dot.: F. Dostojewski; Zbrodnia i kara, reż. Z. Hübner, 1958]; Eichlerówna w Marii Tudor [IV. Hugo, reż. W. Krasnowiecki, 1959]; Wesele pana Balzaka [J. Iwaszkiewicz, reż. W. Hanicza, 1959]; Premiera Kruczkowskiego na Wybrzeżu [Pierwszy dzień wolności, reż. zbior. pod kier. Z. Hübnera, 1960]; Eksperymentalisci z Opola [dot. występów Teatru 13 Rzędów w Wwie, 1960]; Diabeł Bóg Człowiek [J.-P. Sartre; Diabeł i Pan Bóg, reż. L. René, 1960]; Odprawa posłów greckich anno 1935 [dot.: J. Giraudoux; Wojny trojańskie nie będzie, reż. J. Le Poulain, 1960]; Sądowy montaż w STS-ie [A. Osiecka, A. Jarecki; Oskarżeni, reż. J. Markuszewski, 1961]; The Old Vic Theatre w Warszawie. Makbet. [W. Szekspira, reż. M. Benthall, 1961]; Święto Abrahama Morejskiego; Order Złotego Ciecicia [dot.: I. Ilf, J. Pietrow; Złoty cielał, reż. Cz. Szpakowicz, 1961]; Stomkowy kapelusznik [E. Labiche'a, reż. L. Sempolinski, 1961]; Na Karasia bez zmian. Wesele Wyspiańskiego [reż. J. Rakowiecki, 1961]; Zawile zrównanie rachunku [dot.: Z. Krasinski; Nie-Boska komedia, reż. J. Kreczmar, 1964]; Tango czyli o potrzebie fadu i harmonii [dot.: S. Mrozek; Tango, reż. E. Axer, 1965]; Gwałtu co się dzieje, czyli intryga na prędce [dot.: A. Fredro; Noe; Don Kiszot czyli Sto szaleństw, reż. J. Wyszomirski, 1966]; O sztuce wspomniania [dot.: J. Jurandot; Pamiętkowa fotografia, reż. W. Skaruch, 1967]; Przybyszewski – młody i gniewny [dot.: S. Przybyszewski; Śnieg, reż. I. Gogolewski, 1969]; Autor i teatr; Nowy teatr i nowy romantyzm; Dramat współczesny wobec współczesnego teatru; Teatr na miarę Puzyny [reż.: K. Puzyna; To co teatralne; Burzliwa pogoda!; Catch-as-catch-can [dot. erotyki w literaturze]; Balladyna od końca [dot.: J. Słowacki; Balladyna, reż. A. Hanuszkiewicz, 1974]; J. Słowacki; Złota czaszka, reż. R. Peryt, 1974]; Zbyt dobry teatr. Po premierze „Słubu” kilka refleksji [W. Gombrowicz, reż. J. Jaroński, 1974]; Krasinski, Mickiewicz – i Swinarski [dot. K. Swinarskiego]; Zdumiewająca Joanna [dot.: A. Honegger; Joanna d'Arc; na stosie, 1979]; Przed trzydziestu laty. Kilką wspomnień o Marianie Boguszu; Gombrowicz nieseminarny [dot.: Iwona, księżniczka Burgunda, reż. Z. Hübner, 1983]; Wzlot w zniszczenie [dot.: T. Różewicz; Pulapka, reż. J. Grzegorzewski, 1984]; Stulecie [J. Wegryzna; Spotkanie z Rotbaumem [dot.: Sen o Goldfacie, reż. J. Rotbaum, 1984]; Res nostra agitur [wykład inauguracyjny w PWST w Wwie, 1984/85]; Ptaki Prometeusza [dot.: Powolne ciemnienie malowideł, scenariusz, reż. i scenogr.: J. Grzegorzewski, 1995]; Różewicz mojego czasu; Takiej nie było – Takiej nie będzie [o I. Eichlerównie]; Maja Komorowska – intymna lekcja teatru [dot.: P. Schaffer; Letycja i lubczyk, reż. M. Englert, 1989]; Moc jaka i jakie przeznaczenie [dot.: G. Verdi; Moc przeznaczenia, reż. R. Skalmowski, 1991]; Pożegnanie teatru.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: O postępowości Słowackiego. Kilka pozycji z roku jubileuszowego. *Pam. Lit. R.* 39

1950 s. 404-416. — Wacława Kubackiego „Arcydramat Mickiewicza”. *Pam. Lit.* 1952 z. 3/4 s. 1166-1197. — Drama z teki dziecinnej [dot.: J. Słowacki: Mindowej]. *Pam. Lit.* 1957 z. 1 s. 1-45. — Autentyzm poszukiwania. (Uwagi o literaturze dramatycznej XX-lecia). *Pam. Lit.* 1964 z. 4 s. 539-560, przedr. w: Z problemów literatury polskiej XX wieku. T. 3. Literatura Polskiej Ludowej. Wwa 1965. — Narodowe i uniwersalne. *Lit. na Świecie* 1973 nr 1 s. 8-23. — Józef Dunin-Borkowski. OLP. Ser. 3 t. 1. Kr. 1975 s. 543-567. — Swedes in Sienkiewicz's historical novels. W: Swedish-Polish literary contacts. Stockholm 1979 s. 97-106. — Pan o wielkim stylu. W: Z. Szlachta: Mistrz. Wwa 1984 s. 144-157 [o W. Borowym]. — Julian Krzyżanowski w świecie romantycznym. W: Ignis ardens. Julian Krzyżanowski. Wwa 1993 s. 157-168. — Mickiewiczowski hetman wolności. *Pam. Lit.* 1998 z. 1 s. 3-12.

Prace redakcyjne

1. Z. Krasinski: Irydion. Wstęp i aneks ... Przep.: M. Bizan. Wwa: PIW 1958, 366 s.

Wstęp S.T.: Rzymski dramat o polskim powstaniu, s. 5-78.

2. Z. Krasinski: Nie-Boska komedia. Oprac. i wstęp ... Wwa: PIW 1974, 210 s. Wyd. nast. tamże: Oprac., posł. i aneks ... Wyd. 2 1974, wyd. 3 1977, wyd. 4 1978, wyd. 5 1981, wyd. 6 1983.

3. G.G. Byron: Giaur. Tłum. A. Mickiewicz. Oprac. ... Wwa: PIW 1982, 82 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1984, wyd. 3 1986; Rzeszów: KAW 1989.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1976. — Wywiady: Pułapka na profesora. Rozm. A. Glińska-Piątkowska. *Prz. Tyg.* 1988 nr 43, Zagubione wartości. Rozm. M. Guzowska. *Prz. Katol.* 1990 nr 1.

SWPP 2 (B. Winkłowa). — PP (B. Winkłowa). — LP XX w. (G. Wołowicz). — SBLP t. 3 (Z. Szelaż). — J. Jacki: S.T. W: Słownik historyków polskich. Wwa 1994. — Z. Szelaż: S.T. W: Słownik wiedzy o Grójckiem. Z. 1. Grójec 1993.

[Pisarska młodość Słowackiego]. W: Billip: Nowa książka o Słowackim. *Nowe Książ.* 1958 nr 17; M. Inglot. *Odra* 1958 nr 40. — M. Giergielewicz: Słowacki dla Anglosasów. *Wiedomości*, Londyn 1960 nr 42 [rec.: Juliusz Słowacki, romantyczny poeta]. — [„Beniowski”]. Kryzys indywidualizmu romantycznego. S. Makowski: Klucz do zagadki „Beniowskiego”. *Współczesność* 1965 nr 5; M. Żmigrodzka: Ideologia czy „sztuka czysta”. *Nowe Książ.* 1965 nr 7; M. Janion. *Pam. Lit.* 1966 z. 4; Z. J. Nowak: Nowa interpretacja „Beniowskiego”. *Rich Lit.* 1966 nr 2. — I. Pijanowski: Refleksje po „Godzinie teatru”. *Ekran* 1966 nr 42 [rec.: Godzina teatru]. — J. Tazbir: S.T. 1925-1991. *Polityka* 1991 nr 29. — E. Nawrocka: S.T., czyli o pożytkach tzw. literackiej recenzji. W: Krytycy teatralni XX wieku. Wr. 1992. — M. Puchalska: Niepochwytny Treugutt. *Teksty Drugie* 1992 nr 4. — M. Głowiński: Mowa nad grobem S.T. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1993. — M. Głowiński: Pięciu: próba porretu zbiorowego. *Tyg. Powsz.* 1993 nr 50. — M. Prusack: S.T. *Pam. Lit.* 1993 z. 2/3. — [A. Biermacki] ABe: Następca Borowego. *Twórczość* 1994 nr 7. — [Geniusz wydziedziczony]. A. Bałtajewski: Napoleon i romantycy. *Twórczość* 1994 nr 10; A.S. Kowalczyk: Geniusz dziejów i dar słowa. *Res Publica Nowa* 1994 nr 11; Z. Sudolski: S.T. — mistrz refleksji literackiej. *Nowe Książ.* 1994 nr 9; J. Tazbir: W kręgu mitów polskich i obcych. *Teksty Drugie* 1995 nr 2.

TROCZYŃSKI Konstanty 1906-1942

Imiona metrykalne: Konstanty Leon, — używał też imienia: Konstantyn.

Pseud.: Dr. K.T.; k.t.; (k.t.); K.T.; K. Tr.; (Kt); (tr).

Teoretyk literatury, krytyk literacki i teatralny.

Urodzony 9 grudnia 1906 w Częstochowie; syn Stefana Troczyńskiego, pracownika technicznego kolejniactwa, i Wandy z Piaseckich. Uczęszczał do Państwowego Gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Częstochowie, a następnie kontynuował naukę kolejno w Gimnazjum im. M. Kopernika w Łodzi (od 1919) i Gimnazjum im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu (od 1920). Pierwszy artykuł pt. „Nacjonalizm a polska myśl mocarstwowa” ogłosił w 1923 w poznańskiej jednodniówce *Polska Mocarstwowa*. W 1925 uzyskał świadectwo dojrzałości i podjął studia na Uniwersytecie Poznańskim (UPOzn.), równoległe z zakresu polonistyki i socjologii. Brał udział w studenckim życiu naukowym i społeczno-politycznym. Należał do Koła Polonistów UPOzn. Był redaktorem naczelnym organu Legii Akademickiej — dwutygodnika *Przegląd Akademicki* (1926), a potem monarchistycznego pisma *Mysł Mocarstwowa* (1927). W 1928 uzyskał na UPOzn. stopień doktora na podstawie pracy pt. „Teoria poetyki. Szkic z zakresu metodologii nauki o literaturze” (promotor prof. Tadeusz Grabowski). W tymże roku debiutował artykułem pt. „Zagadnienie literatury narodowej”, ogłoszonym w dodatku *Dziennika Poznańskiego* pt. *Literatura i Sztuka* (nr 7; podp. Konstantyn Troczyński), a także współpracował z nowo założonym poznańskim dwutygodnikiem *Życie Literackie* (do likwidacji pisma w grudniu 1928; redaktor odpowiedzialny nr 2-4; teksty podp. też: K.T., K. Tr.). W 1929-30 był współpracownikiem *Dziennika Poznańskiego* (redaktor działu krytyki literackiej i teatralnej; recenzje podp. też: Dr. K.T., K.T., K. Tr., (tr)). Należał do grona założycieli klubu literackiego Łoża w Poznaniu (w 1928), współpracował z czasopismem *Prom* (1932-33), organem poznańskiego klubu poetów *Prom*, był członkiem Klubu Literackiego (powstałego z połączenia Łoży i Promu) działającego w Poznaniu w 1933. W 1929-34 trzykrotnie otrzymywał roczne stypendia Funduszu Kultury Narodowej, podczas których kontynuował studia z zakresu estetyki i socjologii literatury w Paryżu (1929/30, 1931/32), w Lipsku i Berlinie (1931/32) oraz w kraju (1933/34). Pracował jako nauczyciel w poznańskich szkołach średnich: Gimnazjum im. K. Marcinkowskiego (1930/31) i Gimnazjum im. I. Paderewskiego (1932/33). Ożenił się z Leokadią Bajon. Zajmował się teorią literatury i krytyki literackiej, pisał artykuły, szkice i recenzje poświęcone literaturze współczesnej oraz recenzje teatralne. W 1932-39 współpracował z *Dziennikiem Poznańskim*; artykuły i recenzje drukował też m.in. w pi-

J.Z.

smach: *Płon* (1933-34) i *Życie Literackie* (1934-35; podp. też K. Tr.); od jesieni 1935 był stałym recenzentem teatralnym w *Nowym Kurierze* (do 1939). Od 1933 należał do ZZLP. W 1934 podjął pracę w rozgłośni poznańskiej Polskiego Radia na stanowisku referenta prasowego i kierownika literackiego (do 1937). Był współorganizatorem „czwartków literackich” w pałacu Działyńskich w Poznaniu (od 1934). Habilitował się w 1939 na podstawie rozprawy „Artysta i dzieło. Studium o «Próchnie» Wacława Berenta” (wniosek z 1936 o habilitację na podstawie pracy „Elementy form literackich” został odrzucony). Prowadził wykłady i zajęcia zlecone w Katedrze Historii Literatury Polskiej UPOzn. Po wybuchu II wojny światowej udał się (wraz z innymi członkami redakcji *Dziennika Poznańskiego*) do Warszawy, skąd powrócił z chwilą kapitulacji. Wysiedlony z Poznania w grudniu 1939, przebywał krótko w Sandomierskiem, a następnie zamieszkał w Krakowie. Utrzymywał się z pracy w charakterze ekspedienta w sklepie rybnym. Wykładał w tajnej szkole podchorążych. W kwietniu 1942 został (wraz z grupą literatów i dziennikarzy) aresztowany w Kawiarni Plastyków w Krakowie i po krótkim zatrzymaniu w więzieniu na Montelupich wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął rozstrzelany 27 maja 1942.

TWÓRCZOŚĆ

1. Teoria poetyki. Szkic z zakresu metodologii nauki o literaturze. Powst. 1928. Druk fragm. pt. Przedmiot i podział nauki o literaturze. W: Księga pamiątkowa Koła Polonistów Uniwersytetu Poznańskiego. Pozn. 1931 s. 171-197; przedr. w: Teoria badań literackich w Polsce. T. 2. Kr. 1960 s. 16-34. Druk całości zob. poz. 7 (t. 1) s. 71-124. Rozprawa doktorska.

2. Rozprawa o krytyce literackiej. Zarys teorii. Pozn.: J. Jachowski 1931, 117 s. Przedr. zob. poz. 7 (t. 1).

3. Zagadnienia dynamiki poezji. [Rozprawa]. Pozn.: Pozn. Tow. Przyj. Nauk 1934, 101 s. *Pr. Komis. Filol.*, t. 6 z. 1. Wyd. nast. Würzburg: „Journalnanz” Arnulf Liebing 1972 [przedr. fototypiczny]. Przedr. zob. poz. 7 (t. 1).

4. Od formizmu do moralizmu. Szkice literackie. Pozn.: J. Jachowski, Księg. Uniwersytecka 1935, 86 s. Przedr. zob. poz. 7 (t. 1).

Zawarone. Słowo wstępne – Próba krytyki „Pałuby” [K. Irzykowskiego]. Od [M.] Prousta do [E.A.] Poego. Uwagi o najnowszej powieści europejskiej; Estetyka literackiego reportażu; Intymność i forma. W sprawie pojęcia czystej liryki; Krytyk i twórca; O istocie sztuki; „Kopuła wzniosłości”. Rzecz o sztuce jako wartości moralnej; Porządek moralny sztuki.

5. Elementy form literackich. [Rozprawa]. Pozn.: J. Jachowski, Księg. Uniwersytecka 1936, 72 s. Przedr. zob. poz. 7 (t. 1).

6. Artysta i dzieło. Studium o „Próchnie” Wacława Berenta. Pozn.: Księg. W. Górski, G. Tetzlaw 1938, 77 s. Przedr. zob. poz. 7 (t. 1).

7. Pisma wybrane. T. 1-3. Kr.: WL 1998-2000.

T. 1. Studia i szkice z nauki o literaturze. Oprac. [i wstęp]: S. Dąbrowski. 1998, 461 s.

Zawiera przedr. poz. 1-6.

T. 2. Prace krytycznoliterackie. Oprac., posł. edytora i zestawienie bibliogr.: S. Dąbrowski. Przep.: H. Markiewicz. 1998, 367 s.

Zawartość: O literaturze obcej: Kompromitacja symbolu. Rzecz o Irene Forsythe [z „Sagi roku Forsythe’ów” J. Galsworthy’ego]; Thomas Mann. Uwagi porównawcze o literaturze polskiej i niemieckiej: Romantyzm etyki honoru. Z powodu „Lorda Jima” Josepha Conrada; Groteska i hymn. Z powodu Céline’a „Podróż do kresu nocy”; Tematy proustowskie. W sprawie tłumaczenia dzieł Marcellego [!] Prousta; Biblioteka dramatyczna *Drogi*. „Edyp” André Gide’a; André Gide. Z okazji 65. rocznicy urodzin pisarza: [K.] Hamsun, [W.S.] Reymont, [I.J.] Singer... Uwagi o powieści współczesnej, rozważanej z punktu widzenia estetyki epopei; Karol Péguy; Nowy polski André Gide [„Lochy Watykanu” w przekł. T. Boya-Zełenskiego]; Prousta wydanie dla dzieci. Impresje laika [dot. M. Proust. W poszukiwaniu straconego czasu. Przekł. T. Boy-Zełenski]; Kocham [K.] Hamsuna [dot. A życie toczy się dalej]; Krytykom Prousta do notatnika. — O typ kultury polskiej: O potrzebie intelektualizmu. O pedantyzmie subtelności; Szymon Szymonowicz. Uwagi barbarzyńcy o humanizmie i Tartuffe’a o szczerości; Postulat europejskości. Pretensje i fakty; Samowystarczalność literatury; Polacy i Murzyni. Uwagi o propagandzie literatury polskiej za granicą; Regionalizm w literaturze; O typ kultury polskiej. Artykuł J.E. Skińskiego w *Pionie*; Wartości europejskie kultury polskiej. Artykuł dyskusyjny; Sprawa Sienkiewicza. Kilka uwag o artyzmie „Ogniem i mieczem”. — Aneks – Brzozowiczana: Stanisław Brzozowski – filozof kultury. (Z powodu książki [B.] Suchodolskiego o Brzozowskim); Stanisław Brzozowski – socjolog. Inwentarz zagadnień. — O typ krytyki literackiej: Legenda o Reymoncie; Obrona bebecyzmu [dot. K. Irzykowski: Walka o treść]; Dlaczego Irzykowski nie jest popularny? Na marginesie „Słonia wśród porcelany”; O grotesce i persyflaży. W sprawie kultury estetycznej środowiska; Na przekór. O niektórych metodach krytyki literackiej; Poeta czwartego wymiaru. Rzecz o Karolu Irzykowskim; Krytyk wchodzi we własne korzenie...; Uroki pięknego stylu. Przyczynek do dziejów snobizmu [dot. B. Miciński: Podróż do piekieł]; Elementarnej nowej krytyki; Oda do [A.] Nowaczyńskiego – rozpetanego; Od poziomu do stanowiska. Próba dyskusji [dot. poziomu krytyki lit. w czasopiśmie]; Nie „Maskarada Albertyny” [dot. studium T. Boya-Zełenskiego]. Duże i małe liryki o dobrym smaku w krytyce lit. — O prozie polskiej: Ostatnia powieść [A.] Struga [„Fortuna kasjera Spiewankiewicza”]; Na ślepych torze [dot. Z. Kisielewski: Błąd]; Z powrotem do zeromsczynszyn [dot. A. Strug: Klucz otchłani]; Fastrygi powieści [dot. S.I. Witkiewicz: Nienasycenie]; Reportaż literacki. Piwnica podliteratury [dot. Z. Unłowski: Wspólny pokój]; Sylwetki laureatów. Michał Choromański, pierwszy laureat Polskiej Akademii Literatury; Sylwetki laureatów. Tadeusz Kudliński, laureat literatów krakowskich; „Sklepy cynamonowe” Brunona Szulca [!]; Stefan Żeromski. W dziesiątą rocznicę śmierci; Po zgonie Piotra Chaynowskiego; Karol Irzykowski; Groteska formizmu; O Wacławie Sieroszewskim na serio; Odrzeczona twórczość. (Z powodu nowych wydań starych powieści Juliusza Kadena-Bandrowskiego). Zmiercz [Z.] Nalkowskiej; Indywidualizm bez przesłanek. Na marginesie twórczości Marii Kuncewiczowej; Arcydział literackiego sukcesu. O właściwą ocenę twórczości Marii Dąbrowskiej; Dookoła „Ferdydurke” [W. Gombrowicz]; Katastrofa na drugim torze [dot. B. Schulz: Sanatorium pod Klepsydra]; Wojna au ralenti [dot. S. Rembek: W polu];

lent w opalach [dot.: J. Parandowski: Niebo w płomieniach]; [J.] Iwaszkiewicz wspaniały; Albo – albo. Zagadnienia konstrukcji w powieści [dot.: M. Dąbrowska: Noce i dnie]; Nowy laureat PAL-u [dot.: J. Andrzejewski: Lad serca; „Niecierpliw”, ale cierpliw czytelnik. Nowa powieść Zofii Nałkowskiej; Wielkość odnaleziona. O jednej scenie z „Czerwonych tarcz” Jarosława Iwaszkiewicza; Powieść z kluczem [dot.: S. Flukowski: Urlop bosmanmata Jana Kłębucha]; Nie ma sielanki [dot.: J. Iwaszkiewicz: Młyn nad Utratą]. – Aneks – Literatura faktu, reportaż, pamiętnik: Literatura surowego faktu. „Życiorys własny robotnika” [dot. autobiografii W. Berkana i J. Wojciechowskiego]; Surogat książki. Jak Boy został brązownikiem [dot. mecenatu T. Boya-Zeleńskiego nad J. Wojciechowskim]; Pamiętnik [S.] Wasylewskiego [dot.: Niezapisany stan służby]; Bankruetno reportażu. – O poezji polskiej: Czartokowskie dęby [dot.: E. Zegadłowicz: Dęby pod pełnią]; Leopold Staff. Laureat literacki miasta Łwowa; Od „Wiosny” do „Biblii Cygańskiej”. Sódmy tom wierszy Tuwima; Poezja Wojciecha Bąka; Poezje Jerzego Lieberta; Ryzyko optymizmu. Rzecz o Kazimierzu Wierzyńskim; Wojciech Bąk. Pierwszy laureat Akademii Niezależnych; Rozmowa z Wojciechem Bąkiem; Nowy tom poezji Wojciecha Bąka [dot.: Śpiewna samotność]; Sprawa Wojciecha Bąka. W odpowiedzi Karolowi Hubertowi Rostworowskiemu; Karmazynowy poemat Kazimierza Wierzyńskiego; Poezja Edwina Herberta [dot.: Narodziny płomienia; Tadeusz Miciński. W dwudziestą rocznicę śmierci; Pesymizm integralny. Z powodu „Trzech zim” Czesława Miłosza; Umarł Bolesław Leśmian; Próba bilansu Skamandra. Z dzieł najnowszej poezji polskiej; Żart i głębokie znaczenie. O poezjach Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego [dot.: Utwory poetyckie]; Nowy tom poezji Wojciecha Bąka [dot.: Monolog anielski]; Laureat literacki Warszawy. Leopold Staff. – Sytuacje i strategie literackie. Wypiski i formułki. Refleksje popubliwizowe; Awangarda idzie! Front ogólny „Linii”; Nieznany pisarz. Z powodu Edwina Jędrkiewicza „Sądu”; Czytelnik i książka. Uwagi intelektualisty o entuzjzmie; „Artyście wolno wszystko...” Preliminarium do krytyki „Zmór” Emila Zegadłowicza; Chimera ujarzmiona, czyli nareczenie redukcja sztuki [dot. zagadnienia wartości sztuki]; „Tu mi daj, Muzo...” [w związku z wystąpieniem K.H. Rostworowskiego z PAL]; Nie pisz o Murzynie, gdy go nie widziales... Dyskusja o autentyzmie; Odkrywam rezerwy. Czyżby istotnie ambicji jeszcze było za mało? [polemika z W. Boratyńskim o autentyzmie]; I Kalisz ma swego laureata [dot. S. Orwinowskiego]; Awangarda poetycka atakuje. Nowe czasopisma literackie [Ateneum i Pióro]; Artur Górski. Laureat państwowej nagrody literackiej 1938 roku; Zmiana na ścieżce. Pojedynczy literacki Marii Wielopolskiej z Kazimierą Hłakowiczówną; Sztuka pod dyktando.

T. 3. Pisma teatralne. Oprac. [i wstęp:] D. Ratajczakowa. 2000, 352 s.

Zawiera rec. teatr. ogłoszone przez K.T. w *Nouym Kurierze* w l. 1935-1939.

Nadto nieopublikowany zbiór artykułów i szkiców pt. Zoil. Powst. przed 1939. Masz. [niekompletny] i rkps konspektu całości [inf.: S. Dąbrowski: Zestawienie bibliograficzne prac K.T. zob. poz. 7 (t. 2)].

OPRACOWANIA (wybór)¹

SWPP 1 – PP (B. Winklowa). – WSB (K. Stroczyńska). – LP XX w. (J. Wojnowski). – D. Ratajczakowa; K.T. W: Słownik polskich krytyków teatralnych. T. 1. Wwa 1994. – S. Dąbrowski: Zestawienie bibliograficzne prac K.T. W: K. Troczyński: Pisma wybrane. T. 2. Kr. 1998.

¹ Teksty oznaczone gwiazdką * przedr. w: S. Dąbrowski: Konstanty Troczyński – człowiek i doktryna. Wr. 1988.

M. Piszczkowski: Polonistyka w latach 1926-1929. *Prz. Hum.* 1930 z. 1 [m.in. dot. fragm. poz. 1: Przedmiot i podział nauki o literaturze]. – M. Giergielewicz: Teoria literatury. *Polonista* 1932 z. 4 [m.in. dot.: Rozprawa o krytyce literackiej]. – T. Grabowski: Przegląd piśmiennictwa. *Prz. Powsz.* 1934 t. 203 nr 609 [dot. m.in.: Zagadnienia dynamiki poezji]. – [Od formalizmu do moralizmu]: H. Elzenberg; Metafizyka reportażu; Etyczny charakter sztuki. *Pion* 1935 nr 38, 39, przedr. w: H. Elzenberg: Wartość i człowiek. Tor. 1966; T. Grabowski: Przegląd piśmiennictwa. *Prz. Powsz.* 1935 t. 208 nr 10 [m.in. o pracy K.T.]; S. Rogoż: Pegaz wierzący. *Wiad. Lit.* 1935 nr 47. – M. Giergielewicz: Twórczość artystyczna w świetle nowych badań. (Lempicki, Suchodolski, T.). *Ruch Lit.* 1936 nr 4 [dot. m.in.: Zagadnienia dynamiki poezji]. – J. Krzyżanowski. *Nowa Książ.* 1937 z. 1 [rec.: Elementy form literackich]. – M. Des Loges: Urosczenia teorii czynności artystycznej. (Na marginesie prac K.T.). [Cz. 1-2]. *Zycie Lit.* 1937 nr 3, 4. – [Artysta i dzieło]: H. Michalski. *Kultura* 1938 nr 35; K. Wyka: „Prochno” pod mikroskopem. *Gaz. Pol.* 1938 nr 288; Z. Zygulska. *Pam. Lit.* 1938; T. Grabowski. *Nowa Książ.* 1939 nr 5; J. Kulczycka-Saloni: Monografia powieści jako dzieła sztuki. *Ateneum* 1939 nr 3; Z. Skwarczyński. *Zycie Lit.* 1939 z. 1. – J. Ulatowski; K.T. – personalista. W: Balast serdeczny. Londyn 1946. – H. Markiewicz; K.T. W: Teoria badań literackich w Polsce. T. 2. Kr. 1960. – S. Dziamski; K.T. W tegoż: Zarys świeckiej myśli filozoficznej w Poznaniu w XIX i XX w. Pozn. 1971. – J. Popowska: Konstantyn (Fragment wspomnień) W: 50 lat Poznańskiego Oddziału Związku Literatów Polskich 1921-1971. Pozn. 1971. – T. Szyma: Od formalizmu do etycznej koncepcji sztuki. *Współczesność* 1971 nr 16. – A. Jelec-Legeżyńska: Między formalizmem a strukturalizmem. *Nurt* 1976 nr 4. – Cz. Latawiec: Spotkania z K.T. *Nurt* 1976 nr 4. – S. Gieniawa: Sztuka i krytyka literacka. Studium poglądów estetycznych Konstantego Troczyńskiego. Rzeszów. Wydawn. Uczelniane WSP 1977, 242 s. – S. Dąbrowski: „Problem teorii czynności artystycznej. Rekonstrucja. (Na marginesie prac K.T.).” *Prz. Hum.* 1977 nr 9. – K. Kruski: Poetyka w systemie krytycznoliterackim K.T. *Pr. Nauk. USI. Pr. Hist.-Lit.* 1977 nr 162. – K. Kruski: O nowy model monografii literackiej. (Z metodologii K.T.). *Pr. Nauk. USI.* 1978 nr 204. – K. Kruski; T. Orłowski. *Nurt* 1978 nr 4. – S. Dąbrowski: „Anatomia fabuły”. (Na marginesie prac K.T.). W: Tekst i fabuła. Wr. 1979. – P. Lehr-Splawinski: Poetyka a prakseologia. *Prz. Hum.* 1979 nr 3 [m.in. dot. K.T.]. – K. Kruski: Terminologia literaturoznawcza K.T. w zakresie liryki. *Ruch. Lit.* 1980 nr 4. – D. Ratajczak: Recenzent teatralny w latach kryzysu. *Pam. Teatr.* 1980 nr 3/4; przedr. w teże: Fotel recenzenta. Pozn. 1981. – S. Dąbrowski: „Autonomia” i logika fabuły. Problemy, analogie, perswazje. (Na marginesie prac K.T.). *Zesz. Nauk. Wydz. Hum. Univ. Gdań.* *Pr. Hist.-Lit.* 1982 z. 7. – S. Dąbrowski: „Tektonika” gatunków fabularnych. (Na marginesie prac K.T.). *Zesz. Nauk. Wydz. Hum. Univ. Gdań.* *Pr. Hist.-Lit.* 1982 z. 7. – K. Kruski: Normy i formy Konstanty Troczyński – teoretyk i krytyk literatury. Wr.: Ossol. 1982, 215 s. PAN. Kom. Nauk o Literaturze Pol. – S. Dąbrowski: K.T. droga „między formalizmem a moralizmem”. W: O wartościowaniu w badaniach literackich. Lubl. 1986. – S. Dąbrowski: Konstanty Troczyński – człowiek i doktryna. Zbiór rozpraw. Wr.: Ossol. 1988, 244 s. PAN. Kom. Nauk o Literaturze Pol. – S. Dąbrowski: W sprawie problemu warstwy językowej dzieła literackiego w ujęciu K.T. Obserwacja i domysł. *Prz. Hum.* 1990 nr 2. – S. Dąbrowski; K.T. „dynamika literatury”. (Wstępny szkic problematyki). *Prz. Hum.* 1991 z. 2. – S. Dąbrowski: Od doktoratowego szkicu ku rozwiniętej doktrynie teoretycznoliterackiej. Logika i dynamika drogi naukowej K.T. *Pam. Lit.* 1991 z. 1. – S. Dąbrowski: Logos i etos teoretyka literatury. Na przykładzie K.T. W: Problematyka aksjologiczna nauki o literaturze. Lubl. 1992 [dot.: Od formalizmu do moralizmu]. – S. Podobiński: Język i styl eseistyki K.T. *Zesz. Hist. WSP w Częst.* 1997 z. 4. – D. Ullica: Międzywybrana współczesność. *Nowe Książ.* 1998 nr 10 [rec.: Pisma wybrane. T. 1. Studia i szkice z nauki o literaturze]. – Cz.P. Dutka: Doświadczenie tekstu: Kleiner – Troczyński – Orwin. W tegoż: Literatura – badacz i krytyk. Zielona Góra 2001. B.T.

TROJANOWICZOWA Zofia**ur. 1936**

Do 1973 podpisywała teksty też: Zofia Muszyńska, Zofia Muszyńska-Trojanowicz.

Pseud.: Antoni Murek; Marianna K.; (Marianna K.); Mucha; Z.T.

Historyk literatury.

Urodzona 1 października 1936 w Poznaniu; córka Stanisława Muszyńskiego, kupca, i Kazimierzy z Schubertów. W czasie okupacji niemieckiej została w 1939 wraz z rodziną wysiedlona z Poznania i przebywała kolejno w Warszawie, Garbatce i w Radomiu. Po zakończeniu wojny powróciła w 1945 do Poznania. Od 1949 uczęszczała do poznańskiego Liceum Ogólnokształcącego im. Generałowej J. Zamoyskiej i w 1953 zdała tam maturę. W tymże roku podjęła studia z zakresu filologii polskiej na Uniwersytecie Poznańskim (od 1955 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, UAM). W 1957 złożyła egzamin magisterski i została asystentem w Katedrze Literatury Polskiej UAM. Debiutowała w 1958 recenzją książki W. Abramowicza pt. „Sekssterny wykładów kowieńskich Adama Mickiewicza”, ogłoszoną w *Pamiętniku Literackim* (nr 3; podp. Zofia Muszyńska). W następnych latach kontynuowała badania nad literaturą epoki romantyzmu, a szczególnie twórczością C. Norwida. Równocześnie uczestniczyła w pracach zespołu przygotowującego w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN „Bibliografię literatury polskiej «Nowy Korbut»”, serię „Literatura pozytywizmu i Młodej Polski” (wyd. 1970-82). W 1961 wyszła za mąż za Romana Trojanowicza, lekarza. W 1965 na podstawie rozprawy „Rzecz o młodości Norwida” (promotor prof. Zygmunt Szweykowski) uzyskała na UAM stopień doktora nauk humanistycznych i od 1966 pracowała na stanowisku adiunkta (początkowo nadal w Katedrze Literatury Polskiej, a po reorganizacji uczelni w 1970 w Zakładzie Historii Literatury Polskiej Instytutu Filologii Polskiej). W 1966 została członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Wyjeżdżała na zagraniczne stypendia naukowe, m.in. do Paryża (1971, 1982). W 1972 weszła w skład komitetu redakcyjnego wydawanej w IBL PAN serii *Historia i Teoria Literatury*; od 1976 należała do zespołu autorskiego opracowywanego w Instytucie przewodnika biobibliograficznego „Pisarze polscy” (gotowy w maszynopisie w 1987; wyd. zmien. i uzup. pt. „Dawni pisarze polscy”). W 1978 habilitowała się na UAM na podstawie rozprawy „Ostatni spór romantyczny. Cyprian Norwid – Julian Klaczko” i w następnym roku otrzymała stanowisko docenta tej uczelni. W 1980 została członkiem korespondentem Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (KUL). Należała do NSZZ „Solidarność” (1980-93). Współpracowała z niezależną prasą; artykuły i teksty

publicystyczne zamieszczała m.in. w miesięczniku *Srodowisko*, organie NSZZ „Solidarność” przy UAM (członek kolegium redakcyjnego w 1980-82; tu m.in. rubryka pt. „Mała kronika”; także pod pseud. Marianna K.), oraz w periodyku *Obserwator Wielkopolski* (1984; podp. Marianna K.). Od 1981 była członkiem komitetu redakcyjnego wydania krytycznego „Dzieł wszystkich” A. Mickiewicza pod redakcją prof. Konrada Górskiego. W 1981-87 pełniła funkcję wicedyrektora do spraw dydaktycznych Instytutu Filologii Polskiej UAM. W 1983 weszła w skład komitetu redakcyjnego wydawanych przez Towarzystwo Naukowe KUL roczników *Studia Norwidiana*. W 1987 zorganizowała przy Instytucie Filologii Polskiej UAM Pracownię Kalendarza Życia i Twórczości Cypriana Norwida i została jej kierownikiem. Odbывała podróże naukowe, m.in. do Rzymu (1987), Irkucka (1991), Petersburga (1992) i Paryża (1992, 1996). Należała do Wielkopolskiego Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” (1989), w 1990 została członkiem Unii Demokratycznej (od 1994 Unii Wolności). W 1990 objęła kierownictwo Zakładu Literatury Polskiej XIX wieku (od 1996 Zakład Literatury Romantyzmu) UAM. W tym też roku została powołana do Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego (do 1993). W 1991 otrzymała tytuł profesora. Od 1993 uczestniczyła w pracach komitetu redakcyjnego „Dzieł” A. Mickiewicza (wydanie rocznicowe 1798-1998). W 1993-96 była dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej UAM; równocześnie zasiadała w Komitecie Nauk o Literaturze Polskiej PAN. W 1998 uzyskała tytuł profesora zwyczajnego UAM. Należała do prezydium Ogólnopolskiego Komitetu Obchodów 200. Rocznicy Urodzin Adama Mickiewicza (1998). W 1999 weszła w skład Centralnej Komisji do Spraw Tytułów i Stopni Naukowych. Jest członkiem komitetu redakcyjnego wydania krytycznego „Dzieł wszystkich” C. Norwida. Odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1981), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1990), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1993), medalem Wojewody Poznańskiego „Ad Perpetuam Rei Memoriam” (1997). Mieszka w Poznaniu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rzecz o młodości Norwida. Pozn.: WP 1968, 229 s.

Rozprawa doktorska.

2. Ostatni spór romantyczny. Cyprian Norwid – Julian Klaczko. Wwa: PIW 1981, 157 s. PAN IBL.

Rozprawa habilitacyjna.

3. Krajobraz po Czerwcu. [Pozn.:] Kom. Obchodów 34 Rocznicy Poznańskiego Czerwca '56 [1990], 15 s.

Przedr. uzup. za *Tyż. Powsz.* 1990 nr 22.

4. „Coś ty uczynił ludziom, Mickiewiczu?” Pozn.: Wydawn. Nauk. UAM 1997, 7 s.

Wykład inauguracyjny na rozpoczęcie roku akademickiego 1998/1999.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: Krasieńskiego „wierzenie” [dot. pobytów Z. Krasieńskiego w Wierzenicy i kontaktów z A. Cieszkowskim]; Na wielkopolskim tropie Norwida. W: Literackie przystanki nad Wartą. Pozn. 1962 s. 179-208; 231-270 [podp.: Zofia Muszyńska]. — Wiersz Słowackiego a „Przedświt” Krasieńskiego. W: Munera litteraria. Pozn. 1962 s. 185-202 [podp.: Zofia Muszyńska]. — Uwagi o „Zwolonie” Cypriana Norwida. W: Prace o literaturze i teatrze ofiarowane Zygmuntovi Szwejkowskiemu. Wr. 1966 s. 475-492. — Norwid wobec Mickiewicza. W: Cyprian Norwid. W 150-lecie urodzin. Wwa 1973 s. 196-218. — Polityka kulturalna Hotelu Lambert po Wiośnie Ludów. (Na marginesie „Wiadomości Polskich”). W: Romantycy i rewolucja. Wr. 1980 s. 193-209. — „Moje pioski” Norwida. Próba nowej lektury. *Stud. Polonist.* 1983/1984 t. 11/12 s. 91-108. — Le messianisme de l'art de Cyprian Norwid ou la recherche de l'„omni-perfection”. Przeł. E. i Z. Jamrozik. W: Le Prophetisme et le messianisme dans les lettres polonaises et françaises a l'époque romantique. Varsovie 1986 s. 245-253. — O wierszu Norwida „Początek broszury politycznej”. W: Język Cypriana Norwida. [Cz.] 2. Wwa 1986 s. 40-53, powiel.; przedr.: *Stud. Norwidiana* 1987/1988 t. 5/6 s. 101-112, w: Język Cypriana Norwida. Wwa 1990 s. 163-176. — Cypriana Norwida mesjanizm sztuki, czyli o poszukiwaniu „wszechdoskonałości”. *Stud. Polonist.* 1986/1987 t. 15/16 s. 303-311. — Ludwik Norwid. 1818-1881. W: OLP. Ser. 3. T. 2. Kr. 1988 s. 339-349. — O „Ostatnim” Krasieńskiego, czyli o presji mitu syberyjskiego. *Stud. Polonist.* 1990/1991 t. 18/19 s. 219-230. — Księgarnia Polska Eustachego Januszkiewicza. Parę przypomnień i uzupełnień. W: Fakty i interpretacje. Wwa 1991 s. 196-211. — „Dróg krzyżowych biegi”. (Mickiewicz o wygnańcach syberyjskich). *Polonistyka* 1993 nr 5 s. 270-279; przedr. w: Adam Mickiewicz. Pamiętnik konferencji w Nowogrodzku 22-25 czerwiec [!] 1992 rok. Sankt-Petersburg, Białystok 1993 s. 12-24. — O przemówieniach Mickiewicza. *Teksty Drugie* 1995 nr 6 s. 137-147. — „Dziady” Adama Mickiewicza jako „niedokończony poemat”. W: Trzynaście arcydzieł romantycznych. Wwa 1996 s. 45-56. — „Cywilizacja” Norwida. Propozycja nowej lektury. *Rocz. Hum.* 1998 z. 1 s. 277-285. — Organizator narodowej wyobraźni. W: Księga Mickiewiczowska. Pozn. 1998 s. 9-24. — Z prac nad „Kalendrzem życia i twórczości Cypriana Norwida”. Lata 1861-1862. [Współaut.: E. Lijewska. *Stud. Norwidiana* 1999/2000 t. 17/18 s. 141-273.

— Słowackiego „wycieczki” w Poznańskie. W: Słowacki współczesnych i potomnych. Pozn. 2000 s. 9-21. — Norwidowskie refleksje o pracy. W stronę encykliki „Laborem exercens”. W: Jan Paweł II – człowiek i dziecko. Pozn. 2001 s. 145-156.

Prace redakcyjne i edytorskie

1. Poznański Czerwiec 1956. (Materiały do wykorzystania w publikacjach prasowych). Oprac.: J. Maciejewski i ... Pozn.: Biuro Prasowe MKZ Wlkp.* 1981, 28 s. Wyd. nast.: pt. Czerwiec 1956. Pozn.: [b.w.] 1981; pt. Poznań 56. Kalisz: Wyd. MKZ Wlkp.* [1981]; pt. Poznań 1956. [Gdańsk:] NZS UG* [1981]; pt. Poznański czerwiec 1956. Wwa: Spół. Inst. Wydawn. Młynek.* 1981; Gdynia: [b.w.] 1981; Wwa: NZS PW* [Politechniki Warszawskiej] 1981. Zawiera m.in. art. autorstwa J. Maciejewskiego i Z. Trojanowiczowej pt. „Poznański Czerwiec 1956”.

2. Poznański Czerwiec 1956. Pod red. J. Maciejewskiego i ... [Wstęp: J. Maciejewski. Pozn.: WP 1981, 347 s. Wyd. 2 popraw. i rozszerz. tamże 1990, 429 s. Por. Twórczość poz. 3.

Zespołowa nagroda naukowa m. Poznania w 1991.

3. Poznański Czerwiec '56. Nieznane dokumenty, opracowania, fotografie. Materiały do druku przygot. ... Pozn.: Kom. Obchodów 35 Roczniczy Poznańskiego Czerwca '56 1991, 26 s.

4. Sybir romantyków. [Antologia]. Oprac. i wybór [oraz wstęp] ... W oprac. materiałów wspomnieniowych uczestniczył J. Fiećko. Kr.: WL 1992, 602 s. Wyd. 2 Pozn.: „W Drodze” 1993.

Tu studium Z.T. pt. Jej dzieje na Sybirze...” s. 7-150.

5. Zapomniane wielkości romantyzmu. Pokłosie sesji. Pod red. ... i Z. Przychodniaka. Pozn.: Wydawn. PTPN [Pozn. Tow. Przyj. Nauk] 1995, 292, [6] s. PTPN. Wyd. Filol.-Filoz. *Pr. Komis. Filol.*, 37.

6. W. Albrecht-Szymanowska: Bibliografia Poznańskiego Czerwca 1956. Pod red. ... Pozn.: WiS 1996, 138 s.

7. Księga Mickiewiczowska. Patronowi uczelni w dwusetną rocznicę urodzin 1798-1998. Praca zbiorowa. Red., słowo wstępne: ... Z. Przychodniak. Pozn.: Wydawn. Nauk. UAM 1998, 534 s.

8. Dawni pisarze polscy. Od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny. Red. działu romantyzmu ... T. 1-2. Wwa: WSiP 2000, 2001, 421 + 450 s.

Tu także hasła autorstwa Z.T. — Następne tomy w przygotowaniu.

9. A. Mickiewicz: Pisma towianistyczne. Przemówienia. Szkice filozoficzne. Oprac. ... (Dzieła. Wyd. Rocznicowe 1798-1998. T. 13). Wwa: Czyt. 2001, 649 s.

10. Na początku wieku. Rozważania o tradycji. Red.: ..., K. Trybuś. Pozn.: Wydawn. PTPN 2002, 372 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2001.

[Rzecz o młodości Norwida] K.J. Nowak: O młodości Norwida. *Kultura* 1969 nr 20; S. Sawicki, *Pam. Lit.* 1970 z. 4. — [Poznański Czerwiec 1956. Red. ...] A. Chomiak. *Polityka* 1981 nr 33; A. Czubiński: W poszukiwaniu prawdy o „poznajskim czerwcu”. *Rzeczywistość* 1981 nr 11; A. Garlicki: Dokument czasu gniewu. *Kultura* 1981 nr 32; A. Kaflik: Poznań '56. *Życie i Myśl* 1981 nr 9/10; J. Skórzyński: Chłodnym okiem. *Tyg. Solid* 1981 nr 35; T. Szyma: Prawda o Poznaniu 1956. *Tyg. Powsz.* 1981 nr 34; M. Jaworski, *Zesz. Nauk Wojsk. Akad. Polit. im. F. Dzierżyńskiego* 1982 nr 110; L. Trzeciakowski, *Kron. Wielkop.* 1982 nr 1; A. Kwilecki, *Dzieje Najnow.* 1983 nr 3 [m.in.]. — [Ostatni spór romantyczny:] S. Barańczak, *Slavic Review*, New York 1983 nr 3; M. Adamiec, *Pam. Lit.* 1984 z. 4; G. Halkiewicz-Sojak: Spór o meşianizm Norwida. *Stud. Norwidiana* 1984 t. 2. — [Poznański Czerwiec 1956. Red. ...] E.C. Król. *Acta Poloniae Historica* 1984 t. 49; M. Janion: Słonce czerwca. *Teksty Drugie* 1990 nr 4. — [Sybir romantyków. Oprac. ...] A. Chudzik: Mit Syberii w literaturze. *Prz. Hum.* 1992 nr 5; W. Sliwowska, *Prz. Wschodni* 1992/1993 z. 1; A. Bagłajewski: Jej dzieje na Sybirze...? *Rocz. Hum.* 1995 z. 4.

B.T.

TROŚCIANKO Wiktor 1911-1983

Krypt.: W.T.

Prozaik, poeta, krytyk literacki i teatralny, autor słuchowisk radiowych.

Urodzony 24 października 1911 w Wilnie; syn Franciszka Trościanki, krawca, i Wiktorii z Aschebergów. W 1915 wraz z rodzicami przeprowadził się do Kowna, z początkiem 1919 powrócił do Wilna. Od 1922 uczęszczał do Gimnazjum im. Zygmunta Augusta. Po zdaniu matury w 1930 podjął studia na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych na Uniwersytecie Stefana Batorego; w 1934 uzyskał magisterium. Podczas studiów należał do Akademickiego Klubu Włóczęgów. W tym też czasie rozpoczął współpracę z radiem jako redaktor audycji studenckich. Debiutował w 1937 opowiadaniem pt. „Sztambuch prababci Leosi”, opublikowanym na łamach dwutygodnika społeczno-politycznego *Sprawy Otwarte* (nr 2); pismo to redagował następnie do 1939. Jednocześnie zawodowo związany był z rozgłośnią wileńską Polskiego Radia, gdzie prowadził cykliczną audycję satyryczną pt. „Kukułka wileńska” oraz kabaret literacki. Następnie krótko pracował w rozgłośni w Baranowiczach, a w 1938 przeniósł się do Warszawy, gdzie redagował założony przez siebie radiowy „Tygodnik dźwiękowy”. Po wybuchu II wojny światowej powrócił do Wilna. Na początku 1940 został aresztowany przez władze litewskie, wolność odzyskał po kilku tygodniach. Po włączeniu Litwy do ZSRR, aresztowany przez NKWD, w dramatycznych okolicznościach zdołał wydostać się z więzienia. Na przed-

mie 1940 i 1941 przedostał się do Warszawy. Jako członek Stronnictwa Narodowego należał do Narodowej Organizacji Wojskowej, scalonej pod koniec 1942 z AK (pseud. konspiracyjny Olgierd). Współredagował prasę Stronnictwa Narodowego; był ostatnim (do kapitulacji Warszawy po powstaniu) redaktorem *Walki*, organu Stronnictwa. Kilka jego wierszy zostało opublikowanych anonimowo w wydaniach konspiracyjnych antologii „Słowo prawdziwe” (Wwa 1942; m.in. „Piosenka”, [inc.] „Daleko jeszcze masz do Tiperary...”, „Rozmowa z wrogiem”) oraz w 1943-44 w wydawanym konspiracyjnie czasopiśmie literackim *Sprawy Narodu*. Brał udział w powstaniu warszawskim jako oficer AK. Po upadku powstania trafił do Orlagu II D Gross-Born, a następnie więziony był w kilku obozach jenieckich w głębi Niemiec. Po uwolnieniu w kwietniu 1945 został oficerem I. Dywizji Panczernej gen. Stanisława Maczka. Od czerwca do sierpnia 1945 pracował w Radio Luxemburg, w którym prowadził m.in. cykl audycji pt. „Kim jesteśmy”. Następnie przez Francję dotarł w październiku 1945 do 2. Korpusu we Włoszech, gdzie został przydzielony do Oddziału Kultury i Prasy i mianowany kierownikiem Referatu Radiowego. W 1946 wraz z Korpusem dostał się do Anglii i w 1947 został zdemobilizowany. W tymże roku objął funkcję sekretarza wydawanego w Londynie miesięcznika *Myśl Polska*, organu Stronnictwa Narodowego. Artykuły ogłaszał też w *Przeglądzie Polskim* (Londyn, 1948-49). Należał do Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie (ZPPNO). W 1949 ożenił się z Anną Lenkowską (rozwód w 1960). W 1952 przeniósł się do Monachium i podjął pracę w Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa (RWE); w nadawanej kilka razy w tygodniu cyklicznej audycji pt. „Odwrotna strona medalu” wygłaszał polityczne komentarze na temat propagandy PRL. W 1952-55 wchodził w skład Komitetu Politycznego Stronnictwa Narodowego w Londynie. W 1952 został członkiem International Federation of Free Journalists of Central and Eastern Europe and Baltic and Balkan Countries (później, od 1977 członkiem International Federation of Journalists), a w 1959 członkiem międzynarodowej organizacji dziennikarzy The Newspaper Guild. W 1963 ożenił się z Wiesławą Eufemią Weber (z domu Lewandowska). Kontynuował twórczość literacką i krytyczną. Wiersze, utwory prozą, artykuły i recenzje publikował m.in. w emigracyjnych czasopiśmie *Myśl Polska* (Londyn, 1950-81, z przerwami), *Wiadomości* (Londyn, 1956, 1962-64), *Na antenie* (Monachium, 1960-63, 1970); artykuły na tematy polityczne ogłaszał w amerykańskim miesięczniku *East Europe* (New York, 1965, 1967-68). W 1973 odbył podróż do Stanów Zjednoczonych, gdzie w wielu miastach prowadził wieczory autorskie oraz popularyzował idee emigra-

cyjnego Stronnictwa Narodowego. W 1973 otrzymał nagrodę ZPPnO za całokształt twórczości, a w 1974 nagrodę im. A. Godlewskiej. W 1976 został członkiem Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie. Po przejściu na emeryturę w 1976 osiedlił się w Hiszpanii. W 1979 otrzymał nagrodę londyńskiego *Dziennika Polskiego* i *Dziennika Żołnierza* oraz nagrodę Związku Dziennikarzy RP w Londynie. Był autorem haseł do „Słownika politycznego” pod redakcją Wojciecha Wasiułyńskiego, wydanego w 1980 przez Instytut Romana Dmowskiego w Nowym Jorku. Artykuły na tematy literackie i polityczne publikował w *Dzienniku Polskim* i *Dzienniku Żołnierza* i jego dodatku *Tygodniku Polskim* (Londyn, 1982-83). Odznaczony Medalem Wojska (1948) i Krzyżem AK (1968). Zmarł na zawał serca 26 listopada 1983 w Denii koło Alicante w Hiszpanii.

TWÓRCZOŚĆ

1. Nastawnia. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1940-1944 [?].

Dramat odczytywany na tajnych wieczorach literackich w Wwie w czasie okupacji niem.

2. Przeciw wiatrom. Poezje. Londyn: *Mysł Pol.* 1956, 90 s.

Cykle: Opowieść wojenna; Pejzaż po wojnie; Noce obcyzny; Pozy roku; Anemony; Szkice włoskie.

3. Nike i skarabeusz. [Szkice z podróży]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1965, 316 s.

Zawartość: Nike; Brzegi Bosforu i brzeg egejski; Ziemia dwóch testamentów; Skarabeusz.

4. Wiek męski. Powieść. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1970, 360 s.

Cz. 1 trylogii, cz. 2 i 3 zob. poz. 5, 7.

5. Wiek kłęski. Powieść. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1971, 446 s.

Cz. 2 trylogii, cz. 1 i 3 zob. poz. 4, 7. — Nagroda *Wiadomości* za najwybitniejszą książkę pisarza pol. wydaną na emigracji w 1971.

Adapt. radiowa pt. Tama ostatnia zima: Radio Wolna Europa (Monachium) 1987.

6. Noce pełne światła. [Powieść]. Druk fragm.: *Mysł Pol.*, Londyn 1974 nr 21/23 s. 3-4; 1975 nr 1 s. 3.

7. Nareszcie lata pokoju! [Powieść]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1976, 332 s. Wyd. nast.: wyd. 1 krajowe z posł. J. Szaniawskiego Wwa: Delikon, Belona 1991.

Cz. 3 trylogii, cz. 1 i 2 zob. poz. 4, 5.

Nadto nieopublikowane [w Archiwum Emigracji w Toruniu]: Poemat. Powst. 1945, 18 s. rkpsu. — Pusty dom. [Poemat]. 8 s. masz. — Szkic do sztuki teatralnej w 3 aktach. 72 s. rkpsu.

Słuchowiska radiowe, m.in.: w Polskim Radiu w Wilnie: Nokturn romantyczny, Radio 1937.

— W. Syrokomla: Sprawa o kwiczoła. Oprac.: T. Łopalewski, ... Radio 1937, — w *Rozgłośni Radia Wolna Europa* (RWE) w Monachium: Epos sierpniowy. Słuchowisko poetyckie z okazji rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego. RWE 1952. — Zaproszenie do Polski. Słuchowisko oparte na relacji świadka gehenny — obywatela ZSRR polskiego pochodzenia. RWE 1952. — Zburzenie Bastylii. RWE 1954. — Mocniejsze niż historia. Słuchowisko historyczne z okazji Święta Konstytucji 3 Maja. RWE 1955. — Powrót taty, czyli ballada o trzecim plenum. Słuchowisko satyryczne. RWE 1956. — Sto jedenaste plenum KC, czyli wielka narada śmigusowa. RWE 1958. — Mam w oczach całą Grecję. Cz. 1-4. RWE 1960. — Wróc do Sorrento. Cz. 1-2. RWE 1960. — Podróż na Wschód. Cz. 1-3. RWE 1961. — Jeruzalem, Jeruzalem. Szkice i echa z Ziemi Świętej. Cz. 1-2. RWE 1962. — Kielich lotosu. Cz. 1-3. RWE 1963. — Renesansowy pielgrzym. Z peregrynacji jaśnie oświeconego marszałka wielkiego litewskiego xięcia Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła-Sierotki do Ziemi Świętej urywków kilka do słuchania radiowego ułożył i przysposobił ... RWE 1963. — Prawniki Egiptu, czyli rzecz o Koptach. RWE 1964. — Nubia i Abu Simbel. RWE 1965. — Pielgrzym romantyczny. [Słuchowisko poświęcone podróży J. Słowackiego na Wschód]. Cz. 1-2. RWE 1965. — Nawiedzenie Gniezna, czyli peregrynacja do grobu męczennika chrystusowego, świętego Wojciecha, męża bożego z kronik i kart historii w nasze dni przeniesione. RWE 1966, druk pt. Pielgrzymka Ottona. *Na Antenie*, Monachium 1966 nr 39/40 s. 4. — Złoty wiek Tysiąclecia. Opowieść radiowa. RWE 1966. — Sekretarz i słowik, czyli bajka dla dorosłych. Przekł. ... z „fantazji Jana Christiana Andersena na rzeczywistość”. RWE 1967. — Staś z Ubiela. [Słuchowisko poświęcone S. Moniuszce]. RWE 1967, druk *Na Antenie*, Monachium 1967 nr 50 s. 6. — Szkice z Andaluzji. RWE 1969. — Gdy Chrystus umiera pod Alpami. RWE 1970. — Jak zostałem porywaczem. Groteska radiowa w 3 aktach. RWE 1970. — Macocha Niezgodka i siedem demoludków. Baśni dla dorosłych. RWE 1970. — Odległe a bliskie echa. [Słuchowisko o Powstaniu Styczniowym 1863]. RWE 1971. — Przywołane z pamięci. Wizerunek stron rodzinnych. [Słuchowisko oprac. na podstawie wspomnień W.T. z podróży na Nowogródzycznę w 1938 r.]. RWE 1971. — Jak brat Michał od bernardynów zmieniał w Wilnie cesarzy. Słuchowisko oprac. na kanwie „Pamiętnika kwestarza” I. Chodźko. Cz. 1-2. RWE 1972. — Kraj lat dziecińczych. [Słuchowisko poświęcone K. Abramowiczowi]. Cz. 1-2. RWE 1972. — Z Nowogródka na Wawel. [Słuchowisko na temat pośmiertnej drogi A. Mickiewicza z Konstantynopola przez Paryż do kraju]. Cz. 1-2. RWE 1972. — Maszynissa czyli wizerunek szatana. RWE 1973. — Na

rozstaju dróg rzymskich. Cz. 1-2. RWE 1974. — Spokanie w Tokio. Słuchowisko dokumentalne na temat pobytu J. Piłsudskiego i R. Dmowskiego w Japonii podczas wojny rosyjsko-japońskiej 1905 r. RWE 1974. — Zemsta Apollina. RWE 1977. — nadto niedatowane Inadane na antenie RWE, zachowane w masz. w Archiwum Emigracji w Toruniu); Rarytas świąteczny i krotocwilny na kolebę dany. 14 s. — W królestwie Nauzykaji. 14 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiady: Rozmowa z W.T., autorem „Nike i skarabeusza”. Rozm. J. Kowalewski. *Tydz. Pol.*, Londyn 1965 nr 14; Nie zakrywając oczu na bolesne prawdy. O „Wiek męskim” rozmowa z W.T. Rozm. J. Kowalewski. *Tydz. Pol.*, Londyn 1970 nr 30.

Z.R. Wilkiewicz: *Polnische Exilliteratur 1945-1980*. Köln, Wien 1991.

[Nike i skarabeusz:] M. Chmielowiec: Turysta, reporter, pielgrzym. *Wiadomości*, Londyn 1965 nr 35; Cz. Jeśman: Świat antyczny w młodych oczach. *Tydz. Pol.*, Londyn 1965 nr 23; S. Wójcicki: *Orzeł Biały*, Londyn 1965 nr 12. — [Wiek męski:] Cz. Jeśman: Poprawka do nostalgii. *Tydz. Pol.*, Londyn 1970 nr 31; J. Kowalewski: Cena prawdy i cena kłamstwa. *Jutro Polski*, Londyn 1970 nr 12; J. Mackiewicz: Fragment epoki. *Wiadomości*, Londyn 1970 nr 38; H. Świeżawska: Wczoraj: piękne i straszne. *Mysł Pol.*, Londyn 1970 nr 18; W. Wasutyński: Wiek męski Michała Oszurki. *Tydz. Pol.*, Londyn 1970 nr 41. — [Wiek kłęski:] R. Jasińczyk: Tylko dla dorosłych; H. Świeżawska: Światła z ciemności kłęski. *Mysł Pol.*, Londyn 1971 nr 20/21; W. Wasutyński: Reportaż o pokoleniu. *Tydz. Pol.*, Londyn 1971 nr 47; B. Miazek. *Wiadomości*, Londyn 1972 nr 28, przedr. w tegoż: *Teksty i komentarze*. Londyn 1983. — [Nareszcie lata pokoju!:] Danaidy: Znakomita powieść. *Wiadomości*, Londyn 1976 nr 29; W. Wasutyński: Panorama losu polskiego. *Tamże* 1976 nr 36; W. Odolewski: Emigranci i emigracja. *Tamże* 1977 nr 13, przedr. w tegoż: *Raportarz krytyczny*. Lubl. 1994. — [J. Bocheński] A.B.: W.T. przeczł. „Zapisowi” *Zapis** 1978 nr 8 [polem. z art. W.T. pt. „Spowiedź nawróconego”]. *Mysł Pol.*, Londyn 1978 nr 1. — J. Katz-Hewetson: Książki z Londynu. Trylogia W.T. *Kultura*, Paryż 1978 nr 9 [rec.: Wiek męski, Wiek kłęski; Nareszcie lata pokoju!]. — W.W.: W.T. 1911-1983. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1983 nr 297. — M. Supruniuk: Życie przed mikrofonem. *Rzeczpospolita* dod. *Plus-Minus* 2001 nr 28.

B.D.

TRUCHANOWSKI Kazimierz

1904-1994

Prozaik, tłumacz.

Urodzony 9 października 1904 w Romanowie na Wołyniu; syn Klemensa Truchanowskiego, kierownika gorzelni, i Karoliny z Gładyszów. Do 1922 uczęszczał do I Męskiego Gimnazjum w Żytomierzu; w tym czasie redagował gazetkę szkolną *Ku nowym drogom*, w której zamieszczał też pierwsze próby literackie. W 1922/23 studiował medycynę na uniwersytecie w Kijowie. W listopadzie 1923 został aresztowany pod zarzutem szpiegostwa na rzecz Polski oraz kontrrewolucyjnych poglądów i osadzony w więzieniu w Żytomierzu. Zwolniony z więzienia w 1924 pracował w miejscowej poliklinice. W kwietniu 1925 przedostał się do Polski. Pracował początkowo w majątku Kny-szyn koło Białegostoku. Ożenił się z Zofią Urbań-

ską. W tym czasie rozpoczął twórczość powieściopisarską. Wkrótce wyjechał do Warszawy, gdzie krótko kontynuował studia medyczne; trudne warunki materialne spowodowały, że przerwał naukę i od 1928 pracował w Dyrekcji Lasów Państwowych w Łucku, następnie w Siedlcach i Warszawie. Debiutował w 1932 opowiadaniem pt. „Spuścizna”, opublikowanym w piśmie *Echa Leśne* (nr 8). W 1938 został członkiem ZZLP. W czasie okupacji niemieckiej pracował jako leśniczy w lasach kieleckich (1940), świętokrzyskich (1940-42) i spałskich (1942-45). Należał do AK; był członkiem Kierownictwa Dywersji (Kedyw – Oddziały Leśne). Uczestniczył w akcjach pomocy dla partyzantów, ukrywających się Żydów i jeńców radzieckich. W 1945 zamieszkał w Łodzi i podjął pracę w Dyrekcji Lasów Państwowych; ze względu na zły stan zdrowia wkrótce zrezygnował z tej pracy i zajął się twórczością literacką. W 1946 redagował kolumnę literacką w *Głosie Robotniczym*. Należał nadal do ZZLP (od 1949 ZLP). W styczniu 1947 przeniósł się do Warszawy i do września tego roku pracował w redakcji *Nowin Literackich*. Publikował w *Polsce Zbrojnej* (1946-47), *Warszawie* (1946-48) i *Kurierze Codziennym* (1947-49; w 1950-52 był redaktorem dodatku literackiego tego pisma). W 1950 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W latach następnych zajmował się głównie przekładami klasyków rosyjskich i prozy radzieckiej na język polski. Po roku 1957 wznowił twórczość powieściopisarską; utwory prozą i przekłady publikował w *Kierunkach* (stale w 1957-65) i *Więzi* (stale w 1960-68), a potem także w *Miesięczniku Literackim* (1973, 1981, 1984-85), *Literaturze* (1976, 1980-82) i *Argumentach* (stale w 1981-1987). Za twórczość literacką i przekładową otrzymał nagrodę Ministra Kultury i Sztuki (1981) i nagrodę im. W. Pietrzaka (1983). W 1982 wszedł w skład Prezydium Tymczasowej Rady Krajowej, a w 1983 Rady Krajowej PRON. W 1985 został członkiem Zarządu Głównego nowego ZLP. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim (1974) i Krzyżem Oficerskim (1986) Orderu Odrodzenia Polski oraz tytułem honorowym „Zasłużony dla Kultury Narodowej”. Zmarł 18 sierpnia 1994 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zatrute studnie. [Cykl powieściowy].

[Cz. 1]. Ulica Wszystkich Świętych. Powieść. Wwa: F. Hoesick 1936, 204 s.

[Cz. 2]. Apteka pod słońcem. Powieść. Wwa: F. Hoesick 1938, 234 s.

[Cz. 3]. Zmowa demurgów. Przedm.: K. Czachowski. Wwa: E. Kuthan 1947, 233 s.

Pierwsza wersja cz. 3 powst. przed 1939; rkps został przez autora zniszczony po wybuchu wojny; wersja druga powst. w czasie okupacji. [Inf. autoral].

Wyd. łączne całości pt. Zatrute studnie. Wwa: Pax 1957, 497 s. Wyd. 2 Wwa: Czyt. 1981.

Jako posł. przedr. rec. J. Czechowicza: Truchanowski i towarzysze. *Pion* 1938 nr 35.

2. Tais z biedronką, czyli Droga do nieba. Powieść. Powst. 1925-1948. Wyd. Wwa: Pax 1957, 407 s. Wyd. 2 pt. Droga do nieba. Wwa: Czyt. 1984.

Inf. o dacie powst. w tekście. — Druk fragm.: *Arkonia* 1947 nr 11/12, *Kur. Codz.* 1947 nr 350; *Nowiny Lit.* 1947 nr 22, 1948 nr 1; *Robotnik* 1948 nr 292.

3. Grająca puszką. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: NK 1957, 102 s.

4. Oratoria nocne. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1957, 349 s.

Zawartość: Wykład ojca o kosmosie i profesor Modraczek; Karoca jasnie pana senatora; Jarmark w Mijanowie; Tartak w Wygnance; Ciężka droga; Toccata i fuga d-moll; Las Kisieliński; W księgach jest napisane; Popołudnie fauna; Ziemia zasnutą mgłą.

Adapt. radiowa opowiadania Las Kisieliński: Adapt.: M. Dąbkowska. Radio 1987.

5. Piękny warkocz Bereniki. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1959, 306 s.

Zawartość: Odjazd w marzenie: Fantomy; Gość wieczorny; Czarna noc i biały dzień; In principio creavit...; Turonie; Kryzys; Powrót radości; Piękny warkocz Bereniki. — Maski: Pocałunek; Stroiciel organów; Świnia; Martwa pogoda. — Nadto wiersz: Słyszałem tej nocy...

Adapt. radiowa opowiadania Pocałunek. Radio 1966.

6. Młyny Boże. [Cykl powieściowy].

[T.] 1. Niepokój. Wwa: Czyt. 1961, 572 s.

[T.] 2. Tyranie. Wwa: Czyt. 1963, 456 s.

[T.] 3. Zdejmowanie masek. Wwa: Czyt. 1965, 397 s.

Wyd. 2 łączne t. 1-3 Wwa: PIW 1978, 489 + 390 + 334 s.

Adapt. radiowa pt. Powrót na Itakę: Adapt.: Z. Kopalko. Radio 1973, — teatr: pt. Cierpliwość oczekujących w teatrze ojca. Adapt.: T. Krzan. *Argumenty* 1987 nr 51/52 s. 13; łącznie z poz. 11 pt. Młyny Totenhornu. Adapt.: H. Baranowski. Wyr. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1978.

[T.] 4. Anatomia i mechanizmy Nocy. Cz. 1-2. Wwa: PIW 1986, 418 + 421 s.

7. Piekło nie zna snu. [Powieść]. Wwa: PIW 1967, 380 s.

Pierwotna wersja (powst. 1964, nieukończona) t. 4 cyklu Młyny Boże (inf.: Od autora, poz. 6 t. 4 cz. 2 s. 421-422).

8. Zatrzaśnięcie bram. [Powieść]. Wwa: PIW 1973, 283 s.

Powieść zamierzona jako t. 5 cyklu Młyny Boże (poz. 6) (inf. autora jak w poz. 7).

Przełk. estoń.: Ja väaravad prantsatasid kinni. (Przeł.) R. Karmäe. Tallin 1986.

9. Całowanie ziemi. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1977, 470 s.

Zawiera: z poz. 4: Las Kisieliński; Tartak w Wygnance; Ciężka droga; W księgach jest napisane; Karoca jasnie pana senatora;

Wykład ojca o Kosmosie i profesor Modraczek; Ziemia zasnutą mgłą; Toccata i fuga d-moll, — z poz. 5: Pocałunek; Stroiciel organów.

10. Dzwony Piekief. [Powieść]. Wwa: PIW 1977, 201 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1978; wyd. 3 Wwa: Czyt. 1986.

11. Totenhorn. [Powieść]. Wwa: PIW 1979, 222 s. Wyd. 2 poszerz. tamże 1987.

Adapt. teatr. łącznie z Młyny Boże zob. poz. 6.

12. Pocałunek. [Opowiadania]. Kr., Wr.: WL 1986, 226 s.

Zawiera: z poz. 4) Tartak w Wygnance; Ciężka droga; W księgach jest napisane, — z poz. 5: Martwa pogoda; Pocałunek; Stroiciel organów.

Przekłady

1. A. Czechow: Kasztanka. [Opowiadanie]. Wwa: NK 1949, 54 s. Wyd. 2 tamże 1955.

2. L. Tołstoj: Opowiadania dla dzieci. Wwa: NK 1949, 26 s. Przedr. w: L. Tołstoj: Opowiadania. (Dzieła, T. 10). Wwa: PIW 1957.

3. A. Czechow: Opowiadania humorystyczne. Wwa: NK 1950, 93 s.

4. A. Czechow: Step; Historia pewnej podróży. [Opowiadania]. Wwa: NK 1950, 127 s. Wyd. 2 tamże 1955.

5. A. Czechow: Wańka. [Opowiadanie]. Wwa: NK 1950, 15 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1952, wyd. 3 1953.

W wyd. 1 przekł. niepodpisany.

6. Chawroszka. Rosyjska bajka ludowa. Oprac.: A. Tołstoj. Wwa: PZWS 1950, 12 s.

7. Kuźma Skorobogaty. Rosyjska bajka ludowa. Oprac.: A. Tołstoj. Wwa: PZWS 1950, 15 s.

8. K. Paustowski: Dni lata. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1950, 53 s.

9. M. Priszwin: Kalendarz przyrody. [Opowiadania dla dzieci]. Wwa: NK 1950, 110 s.

10. M. Priszwin: W krainie dziadka Mazaja. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1950, 123 s.

11. A. Tołstoj: Dzieciństwo Nikity. [Opowiadanie]. Wwa: Czyt. 1950, 119 s.

12. A. Tołstoj: Mroźna noc. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1950, 118 s.

13. L. Tołstoj: Czy dużo człowiekowi trzeba ziemi? [Opowiadanie]. Wwa: NK 1950, 30 s. Przedr. w: L. Tołstoj: Śmierć Iwana Iljicza i inne opowiadania. Wwa: PIW 1954; L. Tołstoj: Opowiadania. (Dzieła, T. 10). Wwa: PIW 1957.

14. L. Tołstoj: Jeniec kaukaski. [Opowiadanie]. Wwa: NK 1950, 55 s.

15. P. Cvirka: Tajemnica. [Opowiadania]. Z przekł. ros. przeł. ... Wwa: Czyt. 1951, 127 s.

16. A. Kuprin: Biały pudel; W głębi ziemi. [Opowiadania]. W: A. Kuprin: Utwory wybrane. T. 2. Wwa: Czyt. 1951 s. 317-352; 367-382. Wyd. osob. Wwa: NK 1953, 46 s. Wyd. nast.: wyd. 3 [!] 1956. Przedr. w: Nowela rosyjska XIX wieku. Wwa: NK 1954; Opowiadania pisarzy rosyjskich dziewiętnastego wieku. Wwa: NK 1967.
17. I. Mieński: Niech żyje życie! [Opowiadania]. Przel.: I. Tuwim, ... Wwa: KiW 1951, 109 s. Przedr. zob. poz. 20.
W przekł. K.T. opowiadania W. Szyszkowa: Burza; Niech żyje życie!
18. O wojnach i witezach. Oprac.: I. Karnachowa. Wwa: NK 1951, 131 s.
Zawiera 19 podań ludowych.
19. M. Słonimski: Inżynierowie dusz. Powieść. Wwa: Czyt. 1951, 203 s. Wyd. 2 tamże 1952.
20. W. Szyszkow: Tajga. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1951, 582 s.
21. A. Tołstoj: Hrabia Cagliostro i inne opowiadania. Wwa: Czyt. 1951, 228 s.
22. B. Garbatow: Moje pokolenie. [Powieść]. Pośl.: G. Lasota. Wwa: Iskry 1952, 436 s. Wyd. 2 tamże 1956.
23. M. Gorki: Dostigajew i inni. Komedja w 3 aktach. Wwa: PIW 1952, 144 s. Przedr. w: M. Gorki: Utwory dramatyczne. (Pisma. T. 10). Wwa: PIW 1956.
24. M. Gorki: Ostatni. Sztuka w 4 aktach. Wwa: PIW 1952, 187 s. Przedr. w: M. Gorki: Utwory dramatyczne. (Pisma. T. 10). Wwa: PIW 1956. TV 1973.
25. K. Paustowski: Kara-Bugaz. [Powieść]. W: K. Paustowski: Wybór utworów. Wwa: KiW 1952, s. 5-128. Wyd. osob. Wwa: Współpraca 1985, 205 s.
26. W. Kożewnikow: Miara hartu. Opowiadania. Przel.: ... i W. Woroszyński. Wwa: MON 1954, 582 s.
W przekł. K.T.: Drogami wojny; Miara hartu; Spadochroniarz; Ukochany towarzysz; Pojedynek; Sierioża Izmajłow; Lejtant Kolobuchin; Dwaj towarzysze; Kuźma Tarasiuk; Kozacy; Rozkaz jest rozkazem; Pierwsi spadochroniarze; Hansi Kila; Siedem dni; Wyższy punkt ogniu; Moskwićzanka; Sprzeczką; Strumyki wiosenne; Ambicja nawigatora; Duma gwardzistów; Piąte koło u wozu; U nas na północy; Pod pokrywą lodową; Żołnierze; Rzecz najważniejsza. — Pracownicy frontu; Mistrzowie oblężenia; Niespokojny człowiek; Desant; Starszy sierżant; Kawaler orderu sławy; Wyższe wykształcenie strzeleckie; W starej fabryce; Patrząc i widząc; Most; Bezsenność; Człowiek z siekierą; Paweł Filipowicz; Zdarzenie w szpitalu polowym; Koncert; Ludzie z oddziałów ewakuacyjnych; Tuzalamcz. — Opowiadania z różnych lat: Czterdzięciokominów majstra Czibierewa; Barbarzyńca; Noc księżycowa; Kasza; Zdarzenie w szkole; Ołbrzymie niebo; Wspaniały; Waza; Światło; Daniło; Dzieje pewnego listu; Darja Hurko; Kirill Orłowski; Opowieść noworoczna; W domu wypoczynkowym Czyn bohaterski; Na Dunaju. — Chłopiec z przedmieścia.
27. S. Sartakow: Tratwy płyną na północ. [Powieść]. Wwa: NK 1954, 177 s.
28. L. Tołstoj: Gospodarz i parobek. [Opowiadanie]. W: L. Tołstoj: Sonata Kreutzerowska i inne opowiadania. Wwa: PIW 1954 s. 198-275. Przedr. w: L. Tołstoj: Opowieści i opowiadania. (Dzieła. T. 12). Wwa: PIW 1957 s. 198-257.
29. A. Małyszew: Złote jezioro. [Powieść]. Wwa: NK 1955, 296 s.
30. N. Panow: Na oceanie. [Powieść]. Wwa: MON 1955, 309 s.
31. M. Priszwin: Złota łąka. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1955, 72 s.
32. L. Tołstoj: Zamieć. [Opowiadanie]. W: L. Tołstoj: Opowiadania. (Dzieła. T. 2). Wwa: PIW 1956 s. 247-333. Przedr. w: L. Tołstoj: Dzieciństwo. (Dzieła wybrane. T. 5). Wwa: PIW 1979.
33. M. Gorki: Życie Klimy Samgina. (Czterdzięci lat). Cz. 4. W: M. Gorki: Pisma. T. 14. Wwa: PIW 1957, 591 s.
Cz. 1-3 w przekł. A. Sandaiera.
34. L. Tołstoj: Opowiadania. (Dzieła. T. 10). Wwa: PIW 1957.
W przekł. K.T. opowiadania z tomu poz. 2, — oraz: Podrutek; Chłop i ogórki; Pożar; Dziewczynka i grzyby; Wierzbą; Jak piastun opowiadał o tym, w jaki sposób jeździł konno; O tym jak nauczyłem się jeździć konno; Bulka; Bulka i dzik; Bazanty; Milton i Bulka; Żółw; Bulka i wilk; Co zdarzyło się Bulce w Piatigorsku; Koniec Bulki i Milтона; Pan Bóg nierychliwy, ale sprawiedliwy; Polowanie na niedźwiedzia; Jeniec kaukaski; Ziarno jak kurze jaje; Czy dużo człowiekowi trzeba ziemi? [poz. 13].
35. F. Kafka: Zamek. [Powieść]. Przel.: ... i K. Radziwiłł. Pośl.: R. Karst. Wwa: Czyt. 1958, 535 s. Wyd. nast.: tamże; wyd. 2 1973, wyd. 3 1983; wyd. 4 Wwa: Alma-Press 1986.
Adapt. teatr.: Adapt.: H. Baranowski. Wyst. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1976.
36. A. Gonczarow: Sobór. [Powieść]. Wwa: PIW 1971, 281 s.
37. R. Musil: Człowiek bez właściwości. [Powieść]. Przel.: K. Radziwiłł, ..., J. Zeltzer. Pośl.: E. Naganowski. T. 1-4. Wwa: PIW 1971, 430 + 447 + 511 + 548 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957, 1966. — K. Truchanowski: Czy naśladownictwo? *Studio* 1936 nr 5/6. — Wywiady: Egzegeza piekła. W: Z. Taranienko: Rozmowy z pisarzami. Wwa 1986; Talent i praca. *Rozm. Z. Skuza. Argumenty* 1986 nr 13; Nie wystarczy talent. *Rozm. S. Zawisliński. Polityka* 1986 nr 18; Skąd się bierze dociekliwość? *Rozm. M. Łukaszewicz. Nowe Książ* 1986 nr 5; Rzeczy najważniejsze. *Rozm. Z.W. Fronczek. Tyg. Kult.* 1989 nr 48.

SWPP 1. — PP (A. Szaflagan). — LP XX w. (A. Chojnacki). [Zatrute studnie. [Cz. 1]. Ulica Wszystkich Świętych.] J. Andrzejewski: Dwa debiuty powieściowe. *Prosto z Mostu* 1936 nr 52; A. Łaszowski. *Studio* 1936 nr 8; E. Breiter: Powieść polska. *Wiad. Lit.* 1937 nr 9; J. Czechowicz: T. i towarzysze. *Pion* 1938 nr 35 [dot. też: Apteka pod słońcem], przedr. w te goz.: Wyobraźnia stwarzająca. Lubl. 1972. — [Zatrute studnie. [Cz. 2]. Apteka pod słońcem.] E. Litwin: Donkiszota prze-

ciw realności. *Kultura* 1938 nr 43; A. Łaszowski: Apteka pod Schulczem. *Polityka* 1938 nr 18; W. Pietrzak. *Prosto z Mostu* 1938 nr 40. — [Zatrute studnie. [Cz. 3]. Zmowa demiurgów:] L. Budrecki: Faszyzm w masce alegorii. *Kuźnica* 1947 nr 47; S. Helczyński: „Sinfonia wentosa, furiosa e anti-heroica”. *Nowa Lit.* 1947 nr 16; S. Rossalski: Krzywe zwierciadło. *Warszawa* 1947 nr 10; J. Ziomek. *Zesz.* Wroc. 1947 nr 3; W. Żukrowski. *Odra* 1947 nr 42; S. Lichański: Człowiek i demiurgowie. *Twórczość* 1948 nr 3, przedr. w tegoż: *Literatura i krytyka*. Wwa 1956; M. Morstin-Górska. *Tyg. Powsz.* 1948 nr 12. — [Zatrute studnie:] Z. Dołęcki: Wymiary istnienia. *Kierunki* 1957 nr 46 [dot. też: Tais z biedronką, czyli Droga do nieba; Oratoria nocne]; M. Głowiński: Nowa fantastyka. *Twórczość* 1957 nr 10/11. — S. Lichański: Między niebem a piekłem. *Nowe Książ.* 1957 nr 1 [rec.: Tais z biedronką, czyli Droga do nieba]. — [Oratoria nocne:] S. Lichański: Ku przymiaru ze światem. *Tryb. Lit.* 1957 nr 6; H. Zaworska. *Nowe Książ.* 1957 nr 18; J. Sławiński: Proza liryczna. *Twórczość* 1958 nr 12. — [Piekną warkocz Bereniki:] B. Daneł: W kręgu fantastyki codzienności. *Współczesność* 1959 nr 21; M. Głowiński: Monologi sceptyczne. *Nowa Kult.* 1959 nr 40; J. Sławiński: Nowe opowiadania K.T. *Twórczość* 1959 nr 10. — [Młyny Boże. [T.] J. Niepokój:] M. Głowiński: Światopogląd epicki. *Współczesność* 1961 nr 23; J. Koprowski: Arcydział czy mistyfikacja. *Twórczość* 1962 nr 3; S. Lichański: Śpowiedź Don Kichota. *Wież* 1962 nr 1; Z. Starowiejska-Morstinowa: Z notatnika recenzenta. *Tyg. Powsz.* 1962 nr 4; H. Zaworska: Obraz idealny i rzeczywistość. *Nowe Książ.* 1962 nr 2. — [Młyny Boże. [T.] 2. Tyranie:] T. Burek: Parodia i kreacja. *Twórczość* 1964 nr 8, przedr. w tegoż: *Zamiast powieści*. Wwa 1971; H. Zaworska: Tyranie — prawdziwe i zmyślone. *Nowe Książ.* 1964 nr 10. — [Młyny Boże. [T.] 3. Zdejmowanie masek:] T. Burek: Piekło niedojrzałości. *Twórczość* 1965 nr 11; H. Zaworska. *Nowe Książ.* 1965 nr 13. — [Piekło nie zna snu:] W. Maciąg: Demony i ich tajemnica. *Nowe Książ.* 1967 nr 21; J. Pięszczachowicz: Modelowanie piekła. *Życie Lit.* 1968 nr 2; T. Wróblewska: Rekapitulacja i zdziwienia. *Mies. Lit.* 1968 nr 7; H. Zaworska: „Normalne ludzkie piekło”. *Twórczość* 1968 nr 5. — H. Dubowik: Dziwny świat K.T. W tegoż: *Nadrealizm w polskiej literaturze współczesnej*. Pozn. 1971. — S. Lichański: Poeta i świat. W tegoż: *Wśród mówiących prozą*. Wwa 1971. — A. Chojnacki: Po omacku w gesty mrok. *Kultura* 1972 nr 11. — J.Z. Lichański: Rejestr praw naruszonych. *Wież* 1973 nr 4. — B.S. Kunda. *Mies. Lit.* 1974 nr 2 [rec.: Zatrzaśnięcie bram]. — [Całowanie ziemi:] J. Rogoziński: Martwa pogoda. *Literatura* 1977 nr 49; T. Błażejewski: W stronę panteizmu. *Życie Lit.* 1978 nr 2. — [Dzwony Piekieł:] M. Boni: Owady pożerają ludzkość. *Literatura* 1978 nr 20; L. Bugajski: Dzwony z papieru. *Twórczość* 1978 nr 10. — [Całowanie ziemi:] S. Burkot: Żłota karoca i psem na oklep. *Mies. Lit.* 1978 nr 3; S. Lichański: Żywił ziemi. *Tyg. Kult.* 1978 nr 40. — W. Żukrowski: Wizjoner z dziupli. *Nowe Książ.* 1978 nr 14 [rec.: Dzwony Piekieł. — [Totenhorn:] L. Borski: Flesz. *Nowe Książ.* 1979 nr 18; J. Marx: Stygmat zagłady. *Tyg. Kult.* 1979 nr 46; J. Rogoziński: Baśń o Totenhornie. *Literatura* 1979 nr 28; M. Walicka: Dwuznaczne piekło. *Twórczość* 1980 nr 6. — R. Chodźko: Powieściopisarstwo Kazimierza Truchanowskiego. Białystok: Sekcja Wydawn. Filii UW [1981], 208 s. — Z. Skuza: Od „Zmowy demiurgów” do „Dzwonów Piekieł”. *Argumenty* 1981 nr 32. — [Zatrute studnie:] R. Chodźko: Księgi snów — studnie ciszy? *Mies. Lit.* 1982 nr 6; B. Gryszkiewicz: Narracyjny teatr „Zatrutych studni”. *Rocz. WSP w Kr. (Pr. Hist.-Lit.)* 1982 nr 84. — R. Chodźko: Czarne światło K.T. *Literatura* 1983 nr 1. — Z. Skuza: T. — wielki zapomniany. *Argumenty* 1983 nr 29. — R. Chodźko: Gdziekolwiek ziemia... *Mies. Lit.* 1984 nr 8/9 [rec.: Droga do nieba]. — P. Kunczewicz: Wygodzki i T. *Prz. Tyg.* 1985 nr 35. — J.Z. Lichański: Adam i Młyny. *Nurt* 1985 nr 2. — [Młyny Boże. [T.] 4. Anatomia i mechanizmy Nocy:] A. Baranowska: Miasto jest piekłem. *Kultura* 1986 nr 31; A. Konkowski: Korona żywota. J. Termer: Dzieło wielkiej miary. *Nowe Książ.* 1986 nr 5; T. Linkner: Ten dom za miastem. *Nurt* 1986 nr 11. — S. Tomala: Wsluchując się w tętno życia. (O prozie K.T.). *Mies. Lit.* 1986 nr 10/11. — T. Błażejewski:

Manicheizm nieprzeciętny. W tegoż: *Literatura jak literatura*. Łódź 1987. — [Młyny Boże. [T.] 4. Anatomia i mechanizmy Nocy:] R. Chodźko: Między mową nocy i normą dnia. *Mies. Lit.* 1987 nr 2/3; P. Szewc: Żarna piekieł. *Twórczość* 1987 nr 1. — [Dzwony Piekieł:] J. Marx: Miasto złowieszcze. *Odrodzenie* 1988 nr 16; J. Termer: K.T. *Kultura* 1988 nr 46 [dot. też: Totenhorn]. — R. Chodźko: Parabole epickie K.T.; Księgi snów — studnie ciszy?; Zagłada i bezdomność; Totenhorn — terrac incognitae?; Gdziekolwiek ziemia... W tegoż: *Strefy konfesji i kreacji*. Białystok 1992. — R. Chodźko: Miejsce na ziemi. Pejzaże ukraińskiej nostalgii w prozie K.T. W: *Doświadczenie prowincji w literaturze polskiej 2. połowy XIX i XX wieku*. Białystok 1993, przedr. w: *Zabalsamowana dolina*. Wwa 1994 oraz w: *Kresy w literaturze*. Wwa 1996. — R. Chodźko: Śpowiedź Adama w parabolach K.T. W: *Konfesja podmiotowa w polskiej prozie kreacyjnej*. Białystok 1993 [dot. Droga do nieba; Młyny Boże. [T.] 4. Anatomia i mechanizmy Nocy]. — M. Laurent: K.T. ou le souci de soi. *Pologne Signaliere et Plurielle* 1993. — J. Ficowski: Własnowidz i cudotwórca, czyli Ulica Krokodyli i Ulica Wszystkich Świętych, Sanatorium pod Klepsydrą i Apteka pod Słońcem. *Kresy* 1996 nr 26. — J. Wciórka: Obrazy przestrzeni i obrazy w przestrzeni w prozie K.T. W: *Śladami człowieka książkowego*. Pozn. 1997. — J. Pięszczachowicz: Modelowanie labiryntu. W tegoż: *Smutek międzyepoki*. Kr. 2000.

E.G.

TRUSZKOWSKA Teresa 1925-1992

Krypt.: TT.
Poetka, tłumaczka.

Urodzona 21 kwietnia 1925 w Milanówku pod Warszawą; córka Aleksandra Krupkowskiego, profesora Akademii Górniczo-Hutniczej, i Marii z Kuryśców, filologa klasycznego, nauczycielki. W 1933 przeniosła się z rodziną do Krakowa, mieszkała tam także w okresie okupacji niemieckiej. W 1940-43 uczęszczała do Polskiej Szkoły Zawodowej Handlowej, a po jej ukończeniu pracowała jako laborantka w firmie Chemiotechnika. Równocześnie uczyła się na tajne komplety gimnazjalne i w 1944 zdała maturę. W tymże roku rozpoczęła studia z zakresu filologii angielskiej na działającym tajnie Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). Po zakończeniu wojny kontynuowała studia z angiastyki i dodatkowo romanistyki na UJ. W 1948 uzyskała stopień magistra filologii angielskiej. W tymże roku zawarła związek małżeński z Wojciechem Truszkowskim, metalurgiem, później profesorem PAN. Od 1953 pracowała jako tłumaczka na język angielski w Archiwum Hutnictwa oraz wykonywała przekłady dla biuletynu PAN. Jako poetka debiutowała w 1962 wierszem pt. „Akwarium”, opublikowanym na łamach czasopisma *Głos Młodzieży Wiejskiej* (nr 3), a jako tłumaczka w 1963 przekładami wierszy Thomasa Mertona pt. „Krajobraz z bestią”, „Pobudka w mieście”, „Ucieczka do Egiptu”, ogłoszonymi w *Tygodniku Powszechnym* (nr 34). Od tej pory wiersze, przekłady z języka angielskiego drukowała m.in. na łamach *Tygodnika Powszechnego* (1962-64), *Życia Literackiego* (1962, 1964-69, 1971-85), *Gazety Krakowskiej* (1963, 1966-69) i *Filoma-*

ty (1965-77, 1981-87). Kontynuowała studia z zakresu literatury angielskiej i amerykańskiej. W 1968 uzyskała na UJ stopień doktora na podstawie rozprawy pt. „Wallace Stevens' concept of poetry and the romantic tradition” (promotor prof. Przemysław Mroczkowski). Następnie do 1970 prowadziła zajęcia w Instytucie Filologii Angielskiej UJ. Od 1968 była członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1970 przebywała dwa miesiące jako stypendystka British Council w Wielkiej Brytanii. W 1977 uczestniczyła w międzynarodowym seminarium w Salzburgu poświęconym amerykańskiej poezji i prozie. Była członkiem Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich. Wiersze, tłumaczenia, opowiadania, recenzje i artykuły drukowała w tym czasie m.in. także w *Kulturze i Społeczeństwie* (1970-71), *Poezji* (1971-78, 1987-88), *Dzienniku Polskim* (1973-77, 1982-85), *Studencie* (1973-79, z przerwami), *Kierunkach* (1973-78, z przerwami, 1982-87), *Magazynie Kulturalnym* (1974-77, 1981, 1983), *Literaturze* (1977-86, z przerwami), *Przekroju* (1978-88), *Piśmie Literacko-Artystycznym* (1983-88, z przerwami). Była członkiem SPP (od 1989), Polskiego PEN Clubu (od 1990) oraz Konfraterni Poetów. Zdobywała nagrody w konkursach literackich, m.in. w konkursie poetyckim zorganizowanym przez American Association of Poetry w Santa Cruz w Stanach Zjednoczonych (1986) i w Międzynarodowym Konkursie Poezji Religijnej w Tarencie we Włoszech (1990). Zmarła 28 kwietnia 1992 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Krąg ciszy. [Wiersze]. [Przedm.:] J.A. Frasik. Kr.: WAG 1963, 62 s.
2. Strumień światła. [Wiersze]. Kr.: WL 1965, 67 s. Tu także przekł. wierszy W. Stevensa i D. Thomasa.
3. Ku źródłom. [Wiersze]. Kr.: WL 1972, 93 s. Cykle: Nietrwałość; Poszukiwanie; Powrót.
4. Amfiteatr wyobraźni. [Wiersze]. Kr.: WL 1977, 63 s.
5. Wallace Stevens' concept of poetry and the romantic tradition. [Monografia]. Kr.: UJ, PWN 1971, 101 s. *Zesz. Nauk. UJ. Pr. Hist.-lit.*, z. 19. Rozprawa doktorska.
6. Nostalgia niedzielna. [Wiersze i aforyzmy]. Kr.: WL 1979, 53 s.
7. Życie drzewa nocą. [Wiersze i proza poetycka]. Kr.: WL 1982, 63 s.
8. Błysk flesza. [Wiersze]. Wwa: Pax 1983, 54 s.
9. Ornitologia kosmiczna. [Wiersze i proza poetycka]. Kr.: WL 1988, 55 s.
10. Drzewo oddechu. [Wiersze]. Kr.: Ofic. Konfraterni Poetów 1990, 48 s.

11. Opowiadania niepokojące. Kr.: Miniatura 1991, 63 s.

Zawartość: Meżczyzna z łaską; Cesarstwo; Dzikie wino; Po-wszednia apokalipsa; Estella; Dyskoteka; Spacer; Hotel; Ob-cy tekst; Autostrada; Nowe odwiedziyny; Puste klatki; Karu-zela.

12. Haiku. Kr.: Miniatura 1992, 31 s.

13. Ten dzień zwie się miłością. [Wiersze]. Kr.: Miniatura 1995, 46 s.

14. Śródrzeka. Mid-river. [Wiersze]. Kr.: Ofic. Konfraterni Poetów 1999, 74 s.

Tekst w jęz. pol. i ang.

15. Miasto słów. [Wiersze]. Kr.: Miniatura 1999, 236 s.

Przekłady

1. T. Hughes: Wiersze wybrane. Przel.: ... i J. Rostworowski. Wybór: J. Rostworowski. Postł.: M. Sprusiński. Kr.: WL 1975, 176 s.

2. S. Plath: Wiersze wybrane. Przel.: ..., J. Rostworowski. Wybór i postł. ... Kr.: WL 1975, 188 s.

3. D. Thomas: Szkoła czarownic. [Opowiadania]. Przekł. i postł. ... Kr.: WL 1976, 121 s.

4. Wizjonerzy i buntownicy. Wiersze współczesnych poetów amerykańskich. Wybrała, przeł. i opatrzyła postł. ... Kr.: WL 1976, 289 s.

Tekst w jęz. pol. i ang.

5. M. Twain: Pamiętniki Adama i Ewy. [Opowiadania]. Kr.: WL 1977, 48 s. Wyd. nast.: Wwa: WAIIF 1987, 161 s. Bibliofiliska Edycja Miniatur, tamże 1990; wyd. z oprac. B. Chrzastowskiej Wr.: Ossol. 1993, 71 s. *BN III*, 8; Wr.: Siedmioróg 1997.

6. D. Thomas: Plaża Falesy. Na podstawie opowiadania Roberta Louisa Stevensona. [Powieść]. Kr.: WL 1980, 116 s.

7. K. Gibran: Prorok. [Przypowieści]. Kr.: WL 1981, 80 s.

8. T. Hughes: Deszczowy koń i inne opowiadania. Wybór, przekł. i postł. ... Ilustr.: J. Duda-Gracz. Kr.: WL 1982, 87 s.

9. M. Twain: Tajemniczy przybysz. [Powieść]. Przel. i postł. opatrzyła ... Kr.: WL 1982, 120 s.

10. T. Williams: Jednorożki i inne opowiadania. Kr.: WL 1984, 117 s.

11. V. Nabokov: Opowiadania. Wybór i przekł. ... Kr.: WL 1988, 206 s.

12. S. Plath: Poezje wybrane. Wybrała, przeł., wstępem i notą biogr. opatrzyła ... Wwa: LSW 1988, 137 s.

13. S. Plath: Opowiadania. Kr.: OL 1992, 145 s.

14. S. Plath: Wiersze wybrane. Wybrała i przeł. ... Kr.: OL 1992, 151 s.

Tytuł na okł.: Wiersze.

15. S. Plath: *Liryki najpiękniejsze*. Toruń: Algo 2000, 44 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — Wywiady: Walka o oddech. Rozm. K. Kania. *Kierunki* 1983 nr 38; Przeciw sztuczemu światu. Rozm. K. Kania. *Kierunki* 1986 nr 47.

J. Lau. *Życie Lit.* 1964 nr 6 [rec.: Krąg ciszy]. — [Strumień światła] R. Matuszewski: Strumień banału. *Życie Lit.* 1965 nr 31; M. Sprusiński: Dwa bieguny. *Twórczość* 1966 nr 5; J. Witan. *Poezja* 1966 nr 4. — I. Przemicka: T.T. o W. Stevensie. *Lit. na Świecie* 1972 nr 7 [rec.: Wallace Stevens' concept of poetry and the romantic tradition]. — [Ku źródłom:] M. Chrzanowski. *Nowe Książ.* 1976 nr 15 [rec. przekł.: D. Thomas: Szkoła czarownic]. — [Wizjonerzy i buntownicy. Oprac. i przekł.] M. Sienicka: Echo poezji amerykańskiej w Polsce. *Mag. Kult.* 1978 nr 4; [B. Drozdowski] bd. *Poezja* 1979 nr 5. — [B. Drozdowski] bd.: T. Hughes po krakowsku. *Poezja* 1979 nr 5 [rec. przekł.: T. Hughes: Wiersze wybrane]. — [Życie drzewa noca] Z. Dolecki: „Szukania” i nie tylko. *Tu i Teraz* 1983 nr 40; S. Jurkowski: Czysta rozłożona na głosy. *Tyg. Kult.* 1983 nr 19; A. Warzecha: Pejzaże z wnętrza. *Życie Lit.* 1983 nr 32. — [Błysk flesza] J. Krasiński: Według poetów. *Nowe Książ.* 1984 nr 6 [m.in. dot. T.T.]; L. Żuliński: Miedzy sobą a wszystkim. *Kierunki* 1984 nr 22; Z. Chojnowski: Nadzieja do końca. *Tyg. Kult.* 1985 nr 19. — S. Jurkowski: Za szybą widzialności. Sylwetki poetów. *Kierunki* 1989 nr 12. — [Ornitologia kosmiczna:] K. Kuczkowski: Ptaki świadomości. *Nurt* 1989 nr 9; M. Malesa-Drohomirecka. *Nowe Książ.* 1989 nr 12; A. Mrozowska: „Rozdwojona na ciało i myśl”. *Autograf* 1990 nr 2. — K. Stark: Kraina filozoficznej poezji. *Koniec Wieku* 2000 nr 16 [rec.: Miasto słów].

B.M.

TRZEBIŃSKI Andrzej

1922-1943

Pseud.: Jerzy Biniewicz; L.; Paweł Późny; St.L.; Stanisław Łomień; Stanisław z Bratysławy; — wątpliwe: a.b.; Stanisław z Mozyrska.

Poeta, dramaturg, prozaik, krytyk literacki.

Urodzony 27 stycznia 1922 w Radogoszczy pod Łomżą; syn Stanisława Trzebińskiego, agronoma i administratora majątku ziemskiego, i Ireny z Lasockich. Dzieciństwo spędził w Komierowie na Pojezierzu Kaszubskim. Od 1932 mieszkał w Warszawie, gdzie uczęszczał do Państwowego Gimnazjum i Liceum im. T. Czackiego. Od 1936 wchodził w skład komitetu redakcyjnego pisma gimnazjalistów *Promień Szkolny*, w którym debiutował w 1937 „Fraszka o mędruc” (nr 3), w 1939 zaś jako krytyk artykułem linc.: „Życie artysty...” (nr 6). W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie. Pracował jako tracz na kolei, riksarz, robotnik budowlany, korepetytor. W 1940, po zdaniu matury na tajnych kompletach Gimnazjum im. T. Czackiego, studiował polonistykę i slawistykę na podziemnym Uniwersytecie Warszawskim. W grudniu 1941 został członkiem założycielem konspiracyjnej organizacji Konfederacja Narodu, następnie kierownikiem kolportażu prasy tej organizacji. Związał się też z grupą twórców sku-

pionych wokół miesięcznika konspiracyjnego *Sztuka i Naród*; na łamach tego pisma publikował od 1942 wiersze, teksty piosenek, artykuły i prozę (anonimowo lub pod pseud.: Jerzy Biniewicz, Paweł Późny, St.L., Stanisław Łomień). W 1943 wiersze i artykuły ogłaszał też sporadycznie w innych czasopismach konspiracyjnych: w *Biuletynie Słowiańskim* (podp. pseud. Stanisław z Bratysławy) oraz w *Do bronii!*, *Kulturze Jutra*, *Kuźni*, *Młodzieży Imperium*, *Nowej Polsce*, *Sprawach Narodu*. Organizował wieczory autorskie i eksperymentalne studia teatralne. Po śmierci Wacława Bojarskiego w czerwcu 1943 został redaktorem pisma *Sztuka i Naród*. W lipcu 1943 utworzył konspiracyjną organizację Ruch Kulturowy. W sierpniu tegoż roku został zastępcą kierownika pionu propagandy Uderzeniowych Batalionów Kadrowych; był też zaangażowany w prace Studium Uniwersalistycznego i Kulturowego Konfederacji Narodu, dla którego sformułował program. Zatrzymany przypadkowo na początku listopada 1943, po krótkim pobycie na Pawiaku został rozstrzelany (jako Andrzej Jarociński) 12 listopada 1943 na Nowym Świecie w Warszawie.

W 1983 Teatr Ateneum im. S. Jaracza w Warszawie ogłosił konkurs im. A. Trzebińskiego na debiut dramatyczny.

TWÓRCZOŚĆ

1. Aby podnieść różę. Groteska w 3 aktach. Powst. ok. 1942. Druk: *Tyg. Powsz.* 1956 nr 7 s. 6-8, nr 8 s. 4-5, nr 9 s. 6, 11. Praprem. Wwa, T. Ateneum im. S. Jaracza 1970. Przedr. zob. poz. 4 s. 87-170, poz. 7 s. 133-181.

Utwór nadesłany na tajny konkurs dramatyczny, był odczytywany na tajnych wieczorach literackich w Wwie w 1942. Został zakupiony przez Z. Mitznera dla mającego działać po wojnie wydawnictwa Wisła. — Masz. z odręcznymi poprawkami autora i Z. Mitznera znajduje się w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

Przekł. ang.: To pick up the rose. W: Twentieth-century Polish avant-garde drama. [Przeł.] D. Gerould, E. Gerould. London 1977. — franc.: Pour ramasser la rose. [Przeł.] B. Grzegorzewska. Wyst. Paryż 1994.

Adapt. radiowa: Adapt. B. Prządka. Radio 1976.

2. Kwiaty z drzew zakazanych. [Powieść]. Powst. ok. 1942. Druk fragm. *Szt. i Nar.* 1943/1944 nr 14/15 s. 7-9. Druk całości zob. poz. 5 s. 293-474.

Pierwotny tytuł: Drzewo wiadomości złego i dobrego. — Powieść zakupiona przez Z. Mitznera dla mającego działać po wojnie wydawnictwa Wisła.

3. Pamiętnik. Powst. 1941-1943. Druk fragm.: *Szt. i Nar.* 1944 nr [16] s. 1-3; *Kierunki* 1960 nr 31, 1961 nr 32-39; *Kultura* 1960 nr 5. Wyd. osob.: oprac., wstęp i przyp.: P. Rodak. Wwa: Iskry 2001, 326 s. Przedr. zob. poz. 5.

Druk fragm. w 1944 podp.: Stanisław Łomień. — Pamiętnik zatytułowany pierwotnie „Szczoty”, prowadzony jeszcze przed 1939, obejmował 5 zeszytów, z których 3 spłonęły w powsta-

niu warszawskim, a 2 pozostały w posiadaniu siostry poety, Z. Trzebińskiej-Nagabczyńskiej (inf.: H. Jerzmański: Portrety twórców *Sztuki i Narodu* s. 125). — Wyd. z 2001 uzupeł.

4. Aby podnieść różę... Poezje i dramat. Wstęp i oprac.: Z. Jastrzębski. Wwa: Pax 1970, 239 s.

Zawartość: Poezje: Liryki proza; Wiersze; Piosenki. — Dramat: Aby podnieść różę... [poz. II; Z laboratorium dramatu (szkic)]. — Aneks: Iuvenilia: Fraszki; Przekłady (wierszy autorów): A. de Musset, S. Malmée, M. Proust, G. Apollinaire. Przekł. ang. fragm. art. Z laboratorium dramatu: Selections from „From the Drama Laboratory”. [Przeł.] D. Gerould. W: Twentieth-century Polish avant-garde drama. London 1977.

5. Kwiaty z drzew zakazanych. Proza. Słowo wstępne i oprac.: Z. Jastrzębski. Wwa: Pax 1972, 498 s.

Zawartość: Udamy, że istniejemy gdzie indziej [art. publicystyczny]. Udamy, że istniejemy gdzie indziej; Snopek życia i ostu. (Z cyklu: Z walk o współczesną lirykę); Pokolenie liryczne i dramatyczne; Metoda „złotego szczytu”. (Głosy na temat „uniwersalizmu”); Wspomnienie o przyjacielu [W. Bojarskim]; Prestiżie słaści; Pokolenie wojenne; Stosunek artysty do rzeczywistości. — Pamiętnik. cz. 1. [od 15 XII 1941 do 25 XI 1942], cz. II. [1943] [poz. 3]. — Kwiaty z drzew zakazanych. (Powieść) [poz. 2].

6. Ja i ogień. Baczyński, Gajcy, Trzebiński. [Wiersze]. Wwa: Interart 1994, 111 s.

Tu wiersze A.T. s. 87-108.

7. Aby podnieść różę. Szkice literackie i dramatyczne. Wstęp i oprac.: M. Urbanowski. Wwa: Fron-ta 1999, 194 s.

Zawartość: Szkice o kulturze: Polska fantastyczna; Udamy, że istniejemy gdzie indziej [poz. 5]; Prestiżie słaści [poz. 5]; Przebudowa polskiej świadomości kulturalnej; Polityka kulturalna w państwie polskim wyd. Przebudowy; Korzenie i kwiaty myśli współczesnej; Metoda „złotego szczytu”. (Głosy na temat „uniwersalizmu”) [poz. 5]; Pokolenie wojenne [poz. 5]; W klimacie kultury imperialnej. — Szkice o literaturze. *** [inc.: „Życie artysty...”; Snopek życia i ostu [poz. 5]; To czas się wstrzymał i odwrócił lica. Recenzja z „Kwiatów [polskich]” J. Tuwima; Pieśń niepodległa [rec. wyd. konspir. antologii: Pieśń niepodległa, Wwa 1942]; Poezja czeska (wiek XIX); Pokolenie liryczne i dramatyczne [poz. 5]; Stosunek artysty do rzeczywistości [poz. 5]; Wspomnienie o przyjacielu [W. Bojarskim] [poz. 5]. — Teatr: Z laboratorium dramatu [poz. 4]; Aby podnieść różę... [poz. II]. — Appendix: Milczenie jako walka.

OPRACOWANIA (wybór)

PP (M. Kotowska). — LP XX w. (red.).

J. Zagórski: W kramie młodości niepowrotnej. W tegoż: Szkice z podróży w przestrzeń i czasie. Kr. 1962. — L.M. Bartelski: Genealogia ocalonych. Kr. 1963, passim, też w wyd. nast. — [J.Z. Słojewski] Hadrian: T. *Współczesność* 1963 nr 10. — M. Piwińska: Wojenne debiuty dramatyczne. *Dialog* 1964 nr 7 [dot. m.in.: Aby podnieść różę]. — Z. Grzegorski: Twórczość dramatyczna „dramatycznego pokolenia”. *Roczn. Hum.* 1965 nr 1 [dot. m.in.: Aby podnieść różę]. — Z. Jastrzębski: A.T. Między Apokalipsą i śpiewniczką. W tegoż: Bez wieńca i togi. Wwa 1967. — S. Marczak-Oborski: Poloska i T. — między groteską a dramatem. *Dialog* 1968 nr 8, przedr. w tegoż: Obszary teatru. Wr. 1986. — Z. Jastrzębski: Literatura pokolenia wojennego wobec dwudziestolecia. Wwa 1969, passim. — Z. Jastrzębski: Twórcza czy krytycz? *Poezja* 1971 nr 8. — K. Mętrak: Brzozowski „pokolenia wojennego”. *Nowe Książki*. 1971 nr 9. — M. Piwińska: Witkacy w „Laboratorium dramatu”. *Dialog* 1972 nr 3, przedr. w: *Studia o Stanisławie Ignacym Witkiewiczu*. Wr. 1972, oraz w teże: *Legenda romantyczna*

i zycydera. Wwa 1973. — [J.Z. Słojewski] Hamilton: Słowo i gips. *Kultura* 1972 nr 42 [dot.]. *Pamiętnik*. — A. Włodek: Dwa wybory. *Życie Lit.* 1972 nr 9 [dot.: Aby podnieść różę]. — E. Biedka: Autoportret przed egzekucją. *Mies. Lit.* 1973 nr 2. — K. Mętrak: „Jakiś polski Nietzsche...”. *Twórczość* 1973 nr 5. — T.J. Zólciniński: A.T. zamknięcie biografii. *Więź* 1973 nr 4. — A. Łaszowski: Z T. na gorąco... *Kierunki* 1974 nr 26, przedr. w tegoż: *Literatura i styl życia*. Wwa 1985. — S. Stabro: Sprawa A.T. *Poezja* 1975 nr 5, przedr. w tegoż: *Poeta odrzucony*. Kr. 1989. — J. Szczypka: T. — pisarz nie zakazany... W tegoż: *Przypomnienia*. Wwa 1975. — A. Ziembicki: Tertium datur. (O grotesce dramatycznej A.T. „Aby podnieść różę...”). *Poezja* 1976 nr 9. — A. Gronczewski: Testamenty: Chłopiec z książką w ręku. *Poezja* 1977 nr 11, przedr. w tegoż: *Inicjały i testamenty*. Wwa 1984, *Wojna bez końca*. Wwa 1992. — H. Jerzmański: „...Choćby nawet cień czerwony, bardzo krwawy”. *Kierunki* 1977 nr 40. — W gałgac dymu, w ognia blasku... *Wspomnienia o Waclawie Bojarskim, Tadeuszu Gajcym, Onufrym Bolesławie Kopczyńskim, Wojciechu Mencliu, Zdzisławie Stroińskim, A.T. Zebrali* i oprac.: J. Szczypka. Wwa 1977 [tu o A.T. we wspomnieniach autorów: T. Borowski, A. Karpowicz, oraz passim]. — T. Brzozowski: Krytyka kultury „ałańskiej”. *Zesz. Nauk WSP w Szczec.* 1980 z. 34 [dot. m.in. A.T.]. — H. Jerzmański: Spłonąć najjaśniejsi (Portret A.T.). W: *Portrety twórców Sztuki i Narodu*. Wwa 1983. — B. Urbankowski: Drogowskazy aż poza śmierć. Notatki o poetach z okupacyjnej legendy. *Poezja* 1984 nr 9. — M. Cudakowa: Forma i światopogląd. (O ideologicznych aspektach dramatu A.T. „Aby podnieść różę...”). *Pr. Nauk-Dydak. UŚI*. 1985 nr 676. — T. Brzozowski: Prelingwizm w poezji pokolenia Kolumbów. W: *Poezja pokolenia wojennego*. Rzeszów 1989 [dot. A.T. i W. Bojarskiego]. — M. Buczkówna: Ale umrzeć pięknie... *Twórczość* 1989 nr 3. — M. Sobotkova: A.T. i J. Ostien w kontekście literatury czeskiej. W: *Polska powieść XIX i XX wieku*. Lubl. 1993. — J. Marx: Erupcje historycznej konfesji i poetyckie wyrobnictwo. W tegoż: *Dwudziestoltni poeci Warszawy*. Wwa 1994. — P. Rodak: *Wojna w dzienniku — „Spokój” i „Śmierć”. Teksty Drugie* 1995 nr 1 [dot.: Pamiętnik, A. Bobkowski: Szkice piórkiem]. — M. Janion: *Wojna pochyla się w nieznanne*. W teże: *Plac generała. Eseje o wojnie*. Wwa 1998. — E. Janicka: *Między sztuką a narodem*. A.T. wobec narodowo-radykalnej koncepcji kultury. *Kult. i Społ.* 2000 nr 4. — E. Janicka: A.T. wobec idei Konfederacji Narodu. *Twórczość* 2000 nr 8. — E. Janicka: *Dwie przyjaźnie A.T. Gaz. Wyborcza* 2001 nr 47. — B. Mamoń: Uczestnik polskiego chóru. O „Pamiętniku” A.T. *Tyg. Powsz.* 2002 nr 15 [rec.: Pamiętnik].

M.K.K.

TRZECIAKOWSKA Anna

zob. PRZEDPEŁSKA-TRZECIAKOWSKA Anna

TRZISZKA Zygmunt 1936-2000

Pseud.: Andrzej Polański; Junior Starszy; (t); Tezet; Viator Polański; Wiator Polański; Z. Polański; Z.T.; (Z.T.). Prozaik, publicysta.

Urodzony 10 grudnia 1936 w Weldziru pod Stanisławowem; syn Józefa Trziszki, robotnika leśnego, i Heleny z Polańskich. W 1945 wraz z rodziną przyjechał w ramach tzw. repatriacji na ziemię lubuską do Jastrzębnika pod Skwierzyną. W 1951-55 uczęszczał do Liceum Pedagogicznego w Gorzowie Wielkopolskim. Następnie był nauczycielem szkół podstawowych w powiecie gorzowskim (1955-61) i równocześnie studiował polonistykę w studiach nauczycielskich, zaocznie w Zielonej Górze oraz

stacjonarnie w Szczecinie (1957-59); kontynuował studia zaocznie w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu (do 1962). Ożenił się z Kazimierą Kociszewską. W 1957 został członkiem ZMW. W 1960 założył w Gorzowie Wielkopolskim pod egidą ZMW ośrodek Korespondencyjnego Klubu Młodych (potem KKMP; do 1970 był jego przewodniczącym). Debiutował w tymże roku opowiadaniem pt. „Jesiń” oraz „ponureską” pt. „Smak pióra” w jednodniówce KKMP *Nadwarcie*, dodatku literackim *Stilonu Gorzów*. Od 1961 należał do ZSL. W 1962 przeniósł się do Zielonej Góry i do 1963 kierował zielonogórskim oddziałem *Gazety Chłopskiej*. W 1963-66 był wiceprzewodniczącym Zarządu Wojewódzkiego ZMW. Następnie do 1970 pracował jako publicysta w *Gazecie Zielonogórskiej*. W 1965-69 ogłaszał opowiadania w czasopiśmie *Nadodrze*. W 1968 został członkiem ZLP. W 1969 zamieszkał w Warszawie. W 1969-70 był redaktorem działu literackiego *Tygodnika Kulturalnego*, w którym publikował felietony, artykuły i prozę do 1987 (tu też pod pseud.: Viator Polański, Wiator Polański m.in. cykl felietonów pt. „Irytacje przekorne” w 1971, pt. „Mediacje” w 1973). Współredagował też ogólnopolskie pismo KKMP *Regiony* (do 1975, drukował tu też pod pseud. Junior Starszy). Był laureatem wielu nagród. W 1971 publikował reportaże w *Dzienniku Ludowym*; z pismem tym kontynuował współpracę do 1973. Publikował też w *Faktach* (1974-76; m.in. w 1975 stały felieton). W 1976-77 był członkiem zespołu redakcyjnego *Argumentów* (tu też publikował m.in. felietony do 1980). W 1980 otrzymał nagrodę literacką CRZZ. Od 1982 należał do członków założycieli grupy literackiej Ruch Artystyczny „Świat”, w której działał do 1993. W 1982 został kierownikiem działu prozy *Miesięcznika Literackiego*. Od 1983 wchodził w skład Rady Programowej miesięcznika KKMP *Okolice*. Odznaczony m.in. Złotą Odznaką ZMW (1967). Zmarł tragicznie 9 sierpnia 2000 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dojrzwianie. Sylwetki zasłużonych działaczy ruchu ludowego na Ziemi Lubuskiej. [Autorzy:] ..., A.K. Waśkiewicz, I. Rybczyńska. Zielona Góra: Woj. Kom. ZSL w Zielonej Górze, Wydż. Propagandy i Oświaty 1965, 138 s.

2. Wielkie świniobicie. Opowiadania. Wwa: LSW 1965, 204 s.

Zawartość: Plecami do wielkiej wody; Ziemia znajoma; Zadne wesele; Harna Danula; Wielkie świniobicie; Jedna rodzina; Mój ty Rusnaku; Mamuśko; Hulaję bez pamięci; Dojrzwianie.

3. Żyłasta ręka ojca. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1967, 204 s.

Zawartość: Kuferek ojca; Żyłasta ręka ojca; Nowy nauczycielczak; Ucieczka; Młocka u Łopienia; Podróż święteczna; Młody; Piorun; Wschodzący dzień.

4. Dom nadodrzański. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1968, 211 s.

Zawartość: Dom nadodrzański; Uszanka; Na kirkuł; Przy torfowisku; Mateczne serce; Rusnacza wilia; Mój ojciec lekarzem butów; Końska nianka; Piornice; Hajda! odkupiciel i pastuch potępieniec; Międzywodzie; Narodziny miłości; Powrót z żolnierki; Wilcze kły; Za biurkiem.

5. Romansoid. [Powieść]. Wwa: LSW 1969, 205 s. Wyd. 2 tamże 1973.

Nagroda im. S. Piętała w 1970.

6. Dopala się noc. [Powieść]. Wwa: LSW 1971, 219 s.

7. Drewniane wesele. Romans. Pozn.: WP 1971, 193 s.

8. Pierwsze koleiny. Nowela filmowa. Powst. ok. 1971.

Nagroda w konkursie „Młodzież polskiej wsi” w 1971.

9. Przedmiotowy pejzaż. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1975, 158 s.

Zawartość: Wierzbowia niedziela; Pierwsze koleiny; Happener; Przedmiotowy pejzaż.

10. Dobra nowina. Opowiadania. Pozn.: WP 1976, 177 s.

Zawartość: z poz. 3- Kuferek ojca; Żyłasta ręka ojca; Nowy nauczycielczak; Ucieczka, — nadto: Dom pod białą skarą; Galkiem dobra nowina.

11. Happeniada. [Powieść]. Kr.: WŁ 1976, 331 s.

12. Z dołu w górę. [Opowiadania]. Wwa: LSW 1977, 211 s.

Zawartość: Z dołu w górę; Z góry w dół; Jeszcze wyżej; Panny Ariadne, czyli najwyżej; Aż po rozum taktyczny.

13. Już niedaleko. [Powieść]. Wwa: LSW 1978, 199 s.

14. Poszukiwanie. Utwór dramatyczny. Powst. przed 1978.

Nagroda na ogólnopolskim festiwalu sztuki „Fakt artystyczny a rzeczywistość” w 1978.

15. Mój pisarz. Wwa: LSW 1979, 326 s.

Zawiera szkice oraz teksty omawianych autorów: Wstęp – wyznanie. — Odkrywca literatury związków naturalnych [dot. H. Berezyl; H. Bereza; Konfesje i diagnozy. — Zmagania z diabłem – powieścią [dot. L. Buczkowskiego; L. Buczkowski; Monolog polifoniczny. — W zgodzie z rytmem natury [dot. A. Kepińskiego; A. Kepiński; System wartości. — Kultury ludowej śmiech wyzwalający [dot. J. Ozgi-Michalskiego; J. Ozga-Michalski; Sowizdrzał świętokrzyski [fragm.]; Kartki z raptularza. — Chłopska pokora filozoficzna [dot. H. Worcella; H. Worcell; Dzień za dniem. (Kartki z dziennika).

16. Oczerety. [Powieść]. Pozn.: WP 1979, 311 s.

17. Podróż do mojej Itaki. [Wspomnienia i szkice literackie]. Wwa: LSW 1980, 258 s.

Zawartość: Początki Odysei; Podróż do mojej Itaki; Tryptyk lubuski; Judyrowie; Kronika pisana miedzią; Relacja o ogniomistrzu Niewidziale. — Krajobrazy i podróże: Śląskie realia; Opolska kartka; Przymorska rzeczywistość; Płoszenie jelenia w Łomży. — Twórcy Odysei: Jarosławowe Sabinum. (Jarosław Iwaszkiewicz); Biezuńskie Sabinum. (Stefan Gole-

biowski); Chłopski prorok. (Tadeusz Nowak); Sploty współczesności. (Witold Zalewski); Olszyński obywatel. (Henryk Panas); Bezkrzesne kresy. (Sokrat Janowicz).

18. Piaszczysta skarpa. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1981, 235 s.

Zawartość: Dać drapaką?; Miałostwy zaulek; Nogi za pas; Ptasie gniazdo; Ni tedy, ni siędy; Kociokwik; Wnerwiony; Zdobywczycy; Niecierpliwcy; Rozpedzony; Rozpedzona; Skofowany.

19. Wrastanie albo Zapisnik samouka. Wwa: Czyt. 1982, 213 s.

20. Dać drapaką. Wybór opowiadań. Pozn.: WP 1983, 180 s.

Zawartość: Plecami do wielkiej wody; Wierzbowa niedziela; Dom pod białą skarpa [poz. 10]; Ziemia znajoma; Wielkie świnobicie [poz. 2]; Z dołu w górę [poz. 12]; Mój ojciec lekarzem butów [poz. 4]; Dać drapaką? [poz. 18]; Nowy nauczycielczak [poz. 3]; Ucieczka.

21. Stań skupienia. [Powieść]. Wwa: LSW 1983, 231 s.

Nagroda im. A. Kowalskiego „Olka” 1984.

22. Korzenie plebejusza. Opowiadania. Wwa: LSW 1984, 330 s.

Zawartość: Zamiast wstępu. — Sobiem nic nie ostawił. (Roman Turk); Prywatny mił kreatorski. (Stefan Gołębiowski); Powroty do trudnej przeszłości. (Józef Kuropieski); Zapisnik rewolucji wiejskiej. (Julian Kawalec); Poeta znad Dunajca. (Tadeusz Nowak); Sokrat z Krynek. (Sokrat Janowicz); Droga do „Siekierzaczy” (Edward Stachura); Wywansowany. (Edward Redliński).

Nagroda im. A. Kowalskiego „Olka” 1984.

23. Według Filipa. Apokryf. [Powieść]. Bydg.: Pomorze 1985, 216 s.

24. Porwanie króla. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] W. Wiszniewski. Druk fragm. *Tyg. Pol.* 1986 nr 25 s. 13.

25. Leopold Buczkowski. [Monografia]. Wwa: PIW 1987, 177 s.

26. Wędrowka. [Powieść]. Wwa: LSW 1987, 219 s.

27. Żywe dialogi. [Współaut.:] L. Buczkowski. Bydg.: Pomorze 1989, 196 s.

28. Na pochybel (powieść dokument). Wwa—Zielona Góra: Wyd. Ofic. Ziemia 1993, 187 s.

Prace redakcyjne

1. L. Buczkowski: Na nowo i poniekąd inaczej. (Fragmenty prozy żywej). Do druku przygot.: J. Kaja, J. Pluta, ... Bydg.: Galeria Autorska J. Solińskiego i J. Kaji 1985, [12] s.

2. L. Buczkowski: Na nowo i poniekąd inaczej. (Fragmenty „prozy żywej”, Rysunki). Do druku przygot.: J. Kaja, J. Pluta, ... Bydg.: Galeria Autorska J. Solińskiego i J. Kaji 1985, [32] s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — Z. Trziszka: Zielonogórska Wszechnica Pisarska. *Nadodrże* 1978 nr 8. — Wywiady. Na stroniznach. Rozm.

J. Koźbiel. *Tyg. Kult.* 1985 nr 24; Współczesny apokryfista. Rozm. R. Wójcik. *Tyg. Pol.* 1986 nr 18; Rozm. S. Stanik. *Kamena* 1987 nr 20.

[Wielkie świnobicie.] H. Zaworska; Wycieczka na polską Wieżę Babel. *Nowe Książ.* 1965 nr 19; S. Melkowska; Ballada o wielkim kotle. *Nadodrże* 1966 nr 1, przedr. w tegoż: Oczekiwania i zapowiedzi. Łódź 1980. — [Żyłasta ręka ojca.] H. Berezka; Druga książka. *Nadodrże* 1968 nr 4; Z. Łukaszewicz. *Twórczość* 1968 nr 3; J. Preger; Drugi tom prozy T. *Nowe Książ.* 1968 nr 7. — [Romansoid.] F. Fornalczyk; „Zjawisko wskrzeszane pastuszą pamięcią”. *Nadodrże* 1969 nr 17; Z. Łukaszewicz; W stronę groteski. *Twórczość* 1969 nr 10. — M. Szybist; Szklany dom nad Odrą. *Mies. Lit.* 1969 nr 7 [rec.: Dom nadodrzański; Żyłasta ręka ojca. — [Romansoid.] T. Błażejowski; Tematowo przypisany. *Nowe Książ.* 1970 nr 1; J.Z. Maciejewski; Mity chłopackie. *Mies. Lit.* 1970 nr 3. — M. Orski; Dwa oblicza pisarskie T. *Nadodrże* 1970 nr 2, przedr. pt. Epepeja polskiego osadnictwa w tegoż: Zmowa obojętnych i inne szkice. Wr. 1973. — M. Byblur; Tropem cudzysłowu. *Nadodrże* 1971 nr 8. — [Dopala się noc.] S. Siekierski; Zmagania z tematem. *Nowe Książ.* 1971 nr 21; Z. Ziątek; Igranie z ogniem. *Kultura* 1971 nr 26. — H. Berezka; O twórczości Z.T. *Regiony* 1972 nr 13/14. — H. Berezka; Trafunek T. W tegoż: Związki naturalne. Wwa 1972. — M. Dąbrowski; Wrosnąć w nową ziemię. *Twórczość* 1972 nr 2 [rec.: Dopala się noc. — [Drewniane wesele.] M. Dąbrowski; O miłości o zazdrości. *Literatura* 1972 nr 5; I. Fornal; Dwugłos T. *Mies. Lit.* 1972 nr 6; Z. Łukaszewicz; Stary romans, nowa uczuciowość? *Twórczość* 1972 nr 5; A.K. Waśkiewicz; Neuroza i jej źródła. *Nadodrże* 1972 nr 18; W. Żukrowski; Zapasy zwane małżeństewem. *Nowe Książ.* 1972 nr 3. — A.K. Waśkiewicz; Casus; T. *Nowy Wyraz* 1973 nr 7. — [Przedmiotowy pejzaż.] M. Orski; Miasto wsią podzysite. *Twórczość* 1976 nr 5, przedr. w tegoż: Etos lumpa. Wr. 1978; S. Siekierski; T. szczyderca. *Nowe Książ.* 1976 nr 5. — A. Szulc; O niebezpieczeństwach igrania z formą. *Literatura* 1976 nr 28 [rec.: Dobra nowina. — [Happenenda.] M. Łukaszewicz; O formie, szatanie i etnologii. *Nowe Książ.* 1977 nr 13; A. Stoff; „Dokumentarność niczegoowata”. *Mies. Lit.* 1977 nr 12; A. Zawada; Samobratowanie się parobka. *Twórczość* 1977 nr 8. — H. Berezka; Szczykami T. *Twórczość* 1978 nr 1 [rec.: Oczerety]. — H. Berezka; Przywłaszczenia. *Twórczość* 1979 nr 7 [rec.: Wrastanie]. — [Już niedaleko.] L. Bugajski; „Co będzie dalej?”. *Mies. Lit.* 1979 nr 3; J. Pluta; Czyżby opóźniona powieść pośpieszała? *Twórczość* 1979 nr 6. — S. Sterna-Wachowiak; Fantom rzeczywistości i rzeczywistość fantomu. *Nurt* 1979 nr 2. — J. Wiśniewska; Świat jak z księżycy wizyty. *Nowe Książ.* 1979 nr 18 [rec.: Oczerety]. — H. Berezka; Wyzwolenie. *Twórczość* 1980 nr 10 [rec.: Piaszczysta skarpa]. — A. Komorowski; Przypochlebnosc topografii. *Mies. Lit.* 1980 nr 4 [rec.: Oczerety]. — J. Pluta; Trziszkowe apologie. *Twórczość* 1980 nr 3 [rec.: Mój pisarz]. — S. Siekierski; Poszukiwania Z.T. *Nowe Książ.* 1981 nr 3 [rec.: Podróże do mojej Italii]. — H. Berezka; Przebranie. *Twórczość* 1982 nr 8 [rec.: Stań skupienia]. — H. Berezka; Trziszkowość. W tegoż: Bieg rzeczy. Wwa 1982. — A. Siatecki; Dom nadnotecki. *Nadodrże* 1982 nr 9. — H. Berezka; Reaktywacja. *Twórczość* 1983 nr 7 [rec.: Wędrowka]. — H. Berezka; Wybór. *Twórczość* 1983 nr 7 [rec.: Dać drapaką]. — S. Jurkowski; Wieleś w jedności. *Tyg. Kult.* 1983 nr 17. — [Wrastanie albo Zapisnik samouka.] S. Jurkowski; Wrastanie. *Tyg. Kult.* 1983 nr 26; A. Marzec; Nowe inspiracje Z.T. *Mies. Lit.* 1983 nr 9. — [Dać drapaką.] D. Brylska; Migracje Z.T. *Mies. Lit.* 1984 nr 8/9; D. Moroz-Namysłowska; Osławianie ziemi i przekraczanie granic. *Nurt* 1984 nr 7. — P. Szewc; Samouk na tropie paru prawd. *Twórczość* 1984 nr 3 [rec.: Wrastanie albo Zapisnik samouka]. — [Stań skupienia.] R. Chodźko; Odmienne stany świadomości — realiomontaż. *Mies. Lit.* 1985 nr 2, przedr. w tegoż: Strefy konfesji i kreacji. Białystok 1992; P. Szewc; U źródeł duchowej tożsamości. *Twórczość* 1985 nr 1. — J.Z. Brudnicki; Według T. *Nowe Książ.* 1986 nr 7/8 [rec.: Według Filipa]. — R. Chodźko; Etos plebejski w wyznaniach z pogranicza. *Mies. Lit.* 1987 nr 5. — H. Gosk; Potęga literackości. *Mies. Lit.* 1988 nr 11 [rec.: Wędrowka]. — M. Jentys; „Jest droga zbój-

ców i droga prawdy". *Nowe Książ.* 1988 nr 3 [rec.: Leopold Buczkowski]. — B. Twardochleb: Outsider-wędrowiec-reparitarn. *Nowe Książ.* 1988 nr 7/8 [rec.: Wędrowka]. — H. Berez: Selfmademansztwo. W tegoż: Sposób myślenia. T. I. Wwa 1989. — B. Hadaczek: Kresowe retrospekcje w prozie Z.T. *Mies. Lit.* 1989 nr 2/3, przedr. w: Kresy w literaturze polskiej XX wieku. Szczec. 1993. — J. Łukosz: „Znalazłem źródło życia...”. *Twórczość* 1990 nr 9 [rec.: L. Buczkowski, ...: Żywe dialogi]. — Z. Ziątek: Wieczna wędrowka Z.T. *Regiony* 2001 nr 1.

J.Z.

TRZNADEL Jacek ur. 1930

Pseud.: J.T.; Jacek Turczyński; Jan Kapel.
Poeta, eseista, historyk literatury, tłumacz.

Urodzony 10 czerwca 1930 w Olkuszu; syn Edwarda Trznadla, prawnika, i Ireny z domu Kapel. Do 1940 mieszkał w Zawierciu. Przez resztę okupacji niemieckiej przebywał w Krakowie, gdzie uczył się w 1943-44 w Szkole Handlowej (Handelsschule). Po wojnie uczęszczał początkowo do IV Gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Krakowie, a od 1946 do II Gimnazjum i I Liceum Ogólnokształcącego we Wrocławiu. Od 1948 należał do OMTUR, potem do ZMP. W 1949 rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Wrocławskim. W tymże roku debiutował wierszem „Ostrów Tumski”, opublikowanym w *Zwierciadle* (nr 1; podp. Jacek Turczyński), a jako krytyk w 1950 na łamach tygodnika *Wies* (nr 2) recenzją powieści B. Travena „W jarzmie”. W 1951 przeniósł się na Uniwersytet Warszawski i w 1954 uzyskał magisterium. Równocześnie od 1952 pracował w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN w Warszawie, kolejno jako asystent, aspirant (do 1955), potem asystent i starszy asystent w Dziale Literatury Współczesnej. Współpracował jako krytyk w czasopiśmie *Wies* (1950-53), *Nowa Kultura* (1951-53, 1955-61) i *Twórczość* (1952-54, 1959-66, 1969-72). W 1953 ożenił się z Heleną Zaworską, krytykiem literackim (rozwód 1966). W 1957 został członkiem PZPR (do 1970). Szkie literackie, artykuły, recenzje i wiersze publikował m.in. w *Odrze* (1958-75), *Współczesności* (1960-67, 1971) i *Tygodniku Kulturalnym* (1962-65). W 1963 uzyskał doktorat na podstawie rozprawy pt. „O niektórych problemach twórczości Bolesława Leśmiana” (promotor prof. Kazimierz Wyka) i w 1964 otrzymał stanowisko adiunkta. W 1965 został członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1966 ożenił się z Marią Elster-Winerbett, tłumaczką (rozwód 1974). W 1966-70 był lektorem na Sorbonie w Paryżu. Po powrocie do Warszawy podjął ponownie pracę w IBL PAN. Publikował w tym czasie m.in. w *Poezji* (1966-1972). W grudniu 1975 podpisał „Memoriał 59”, protestujący przeciwko projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. W 1976 habilitował się na podstawie książki pt. „Czytanie Norwida”, w 1978

otrzymał stanowisko docenta. W 1978-83 był profesorem associé i kierownikiem sekcji polskiej na wydziale sławistyki na Sorbonie. W tym czasie współpracował z redakcją encyklopedii Grand Larousse Universel, w której zamieszczał liczne hasła dotyczące literatury polskiej. Artykuły, recenzje, wiersze i przekłady ogłaszał w *La Nouvelle Revue Française* (Paryż), w paryskiej *Kulturze* (1981-85), *Tygodniku Powszechnym* (1985-89) oraz w czasopiśmie wydawanych poza zasięgiem cenzury, m.in. w pismach: *Kurs* (1984), *Wezwanie* (1984-85), *Biuletyn Małopolski* (1985), *Kultura Niezależna* (1985-89 i w 1990-91), *Almanach Humanistyczny* (1986), *Kurs* (1986), *Arka* (1988), *Brulion* (1989). W 1988 podpisał „Oświadczenie twórców kultury” w związku z protestami robotniczymi przeciw warunkom życia. W 1990 został członkiem Porozumienia ponad Podziałami. Należał do założycieli Polskiej Fundacji Katynskiej (1990). W 1992 otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, w 1994 profesora zwyczajnego, w 1997 stanowisko profesora w IBL PAN. Współpracował stale z pismem *Arcana*, a także z *Tygodnikiem Solidarność* i z *Gazetą Polską*. Za działalność publicystyczną otrzymał nagrodę im. J. Łojka przyznaną przez Instytut J. Piłsudskiego w Nowym Jorku (1997). W 2000 przeszedł na emeryturę. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mickiewicz w „Trybunie Ludów”. (Referat wygłoszony na V Zjeździe Kół Polonistycznych we Wrocławiu). [Współaut.:] S. Kuszewski, H. Olszewski. [Wwa 1951]. Druk *Zesz. Społ.-Nauk. „Po prostu”* 1951 nr 12 (dod. *Po prostu* nr 16), 15 s.

2. O poezji Mieczysława Jastruna. Wr.: Ossol. 1954, 136 s. IBL PAN.

[Cz. 1.] Legenda i rzeczywistość; [cz. 2.] Rzecz ludzka.

3. Twórczość Leśmiana. (Próba przekroju). Wwa: PIW 1964, 374 s. IBL PAN.

Rozprawa doktorska. — Nagroda nauk. IBL PAN im. T. Mikulskiego w 1964.

4. Wyjście. [Wiersze]. Kr.: WL 1964, 77 s.

Zawiera m.in. cykl: Jedenaście elegii.

5. Róże trzecie. Szkice o poezji współczesnej. Wwa: PIW 1966, 295 s.

Zawartość: Wąpiący i empiryczny [dot. A. Ważyka], Wobec Różewicza; O Białoszewskim: Kształt wyobraźni zorganizowanej [dot. T. Karpowicz]; Mitu doskonałości [dot. S. Swen Czachorowskiego]; W baśni i gdzie indziej [dot. J. Harasymowicz]; Poeta w ziemi obiecanej [dot. S. Grochowiaka]; Zamknięte i otwarte [dot. J.M. Rymkiewicza]; Zdjęcie z kofa [dot. W. Wirpszy]; Chlebny i trumienny [dot. J.B. Ozoga]; Przykłady rozwiązań [dot. Almanach Młodych 1958/1959]; Próba wyboru [dot. E. Brylla, S. Swen Czachorowskiego, S. Grochowiaka]; Poezja przymuszonej sztuczności [dot. I. Iredyńskiego]; Bordowicz; Poetycki chaos słów: Pan-homo awangardowego klasycyzmu. Na marginesie [dot. E. Stachury]; „Powtórzcie siebie da-

lej... [dot. U. Kozioł]. – Niebieska róża surrealizmu [zawiera też przekł. „Manifestu surrealizmu” A. Bretona]. – Poezja wołóć nas: Pieski Canaletta.

6. Gdzie indziej. Liryki i traktaty. Wwa: PIW 1971, 127 s.

Zawiera cykle: Śniegi; Podróż; Traktaty.

7. Rana. [Wiersze]. Wwa: Czyt, 1974, 116 s.

8. Czytanie Norwida. Próby. Wwa: PIW 1978, 371 s.

Zawartość: Zamiast wstępu – Jeden wiersz [dot. Klaskaniem mając obrzędkie prawice]. – Postacie czasów: Czas i natchnienie; Czas bezpowrotny; Postępek i ruina; Postacie czasów; Czas ku śmierci. – Wiadomość dobrego i złego: Brak i dopełnienie [dot. Fortepian Szopena]; Czyn i słowo. – Człowiek i persona: Pisarz, artysta, JA; Salon i przyległości; Poeta – Chrystus; Poezja i dobroć.

9. Płomień obdarzony rozumem. Poezja w pozycji i poza poezją. Eseje. Wwa: Czyt, 1978, 394 s.

Zawartość: Śmierć z braku wartości (zamiast wstępu). – Przykłady polskie: Wciąż Leśmian; „Piłka rzucona w zaświaty” [dot. Dziejba leśna]; Wciąż Leśmian: „Obłędny nie istniejących zdarzeń wspominać” (Na marginesie „Studiów o Leśmianie”); Wciąż Leśmian; „Poprzez zgrozy mgłę rozesmian”; Piękna przepaść (Staff – poeta rzeczy nie domiowych); Wstęp do Ważyka; Było bo było – jest bo jest (o zbiorze M. Białoszewskiego) [dot. Było i był]; Metafizyczna silva rerum, czyli poezja możliwa i niemożliwa (o „Odwroconym świetle” Tymoteusza Karpowicza); Herberta apokryf ironiczny [dot. Dramaty]; Kamienowanie mądrości [dot. twórczości Z. Herberta]; Sartre’owi ołtarz w oborze wystawie! (List o klasycyzmie); Książę Miesopust poezji polskiej, czyli znów o tak zwanym klasycyzmie; Krucjata dziecięca [R. Wojaczka]; Wieża Babel i bezimienny Homer; Twarz i maska, czyli pejzaż i wnętrze łomki; Czas poezji; Poetycki spór o uniwersalia. – Przykłady francuskie: Filozof zamurowany (Na marginesie „Niedoli cnoty” de Sade’a); Jeździec Apokalipsy [dot. Lautréamont; Pieśni Maldorora]; Donżuan fin de siècle [dot. É. Dujardina]; Wszystko jest proste. (Nad poematem Mallarmé’go „Rzut kości nigdy nie obali przypadku”); Wezwanie Ch. Péguy [dot. Misterium miłości Joanny d’Arc]; Obłąkanie przeciw obłąkaniu [A. Artaud]; Przykład Ponge’a; Nihilizm Geneta; Wolność niezbędna i przeklęta [dot. J.-P. Sartre: Młodość]; „Kto wypowie [...] nieśmiertelny odpadek?” [dot. P. Teilhard de Chardin: Le prêtre].

W rozdz. „Przykłady francuskie” część cytowanych tekstów w przekł. J.T.

10. Więcej niż można mieć. [Wiersze]. Wwa: Czyt, 1979, 106 s.

11. Jastrun. Powst. przed 1981.

Przekł. franc.: [Przeł.] B. Grzegorzewska, Varsovie: Ag. Aut.; Czyt, 1981, 67 s.

12. Polski Hamlet. Kłopoty z działaniem. [Szkice]. Paris: Libella 1988, 323 s. Wyd. nast.: Wwa: NOWA* 1989; wyd. 2 [!] przejr. i uzup. pt. Polski Hamlet, czyli kłopoty z działaniem. Komorów: Antyk 1995.

Zawartość: Słowacki sam w Elsynorze; Mickiewicz. Czy Hamlet może być z zaśniana; Norwid. Hamlet jako Quidam; Wypisani. Hamlet na Wawelu; Powstanie Warszawskie. Hamlet w historii; Galczyński. Hamlet – reakcjonista w kabarecie; Iwaszkiewicz. Biedny Hamlet – marionetka; Andrzejewski. Hamlet – kondotier honoru; Gombrowicz. „Koniec Hamletów?; Herbert. Hamlet w cywilu, czyli Pan Cogito.

13. Stan wojenny. Czas generała. Wwa: [b.w.] 1990, 7 s.

Tekst przedstawiony na spotkaniu Porozumienia ponad Podziałami dnia 5 stycznia 1990 r.

14. Podróż darmowe. Wiersze i elegie. Lubl.: Test 1991, 102 s.

Cykle: Na śniegu zasiane; Dwie polskie etudy; Za nic na nic.

15. Ocalenie tragizmu. Eseje i przekłady. Lubl.: P. Skokowski 1993, 342 s.

Zawartość: I. Szkice polskie: Bolesław Leśmian: Leśmian dzisiaj; Próżnia i ogród. – Aleksander Wat: Żeglarz ciemnego oceanu; Zło z dobrem w przepłocie; Na marginesie „Mojego wieku”. – Mieczysław Jastrun: Ocalić dobro istnienia. – Jan Twardowski: „Dźwigasz mię – ktoś ty?”; – Miron Białoszewski: Zawsze jest jutro. – Bohdan Korzeniewski: Teatr, honor i plama. – Tadeusz Konwicki: Pół wieku piekła, czyli na śmietniku historii. – Polska w oczach Zachodu: Na marginesie książki Tzvetana Todorova „Face à l’extrême”; Koszałki-opałki, czyli białe niedźwiedzie w powstaniu warszawskim. – Józef Mackiewicz: Czy antykomunizm jest paranoją?; Minał czas autorytetów; Post scriptum I, II, III, IV; Epilog. Memento Bolesława Prusa. – Stan wojenny – czas generała. – Jan Polkowski: Męcząca Ikona Rosji. – Czesław Miłosz: Kot Hafiza, czyli skaza Miłosza. – Ferdynand Goete: „Mysleć samodzielnie”. – II. Szkice i przekłady francuskie: Markiz de Sade; Potworna zbrodnia literacka; Aloysius Bertrand: Poezja romantycznego fresku; [Przekłady wierszy autorów:] G. de Nerval, P. Verlaine, V. de Korab (W. Korab Brzozowski), O. Miłosz, G. Lely, H. Michaux, L. Aragon, A. Malraux, E. Ionesco, A. Camus.

16. Powrót rozstrzelanej armii. (Katyń – fakty, rewizje, poglądy). Wwa: Antyk 1994, 389 s.

17. Z popiołu czy wstaniecie? Opowiadania „stamtąd”. Kr.: Arcana 1995, 80 s. Wyd. 2 popraw. z posł. A. Szczepanka Wwa: Bellona 2000.

Zawartość: Zginie, co z chmur; Zwykła warta; Arytmetyka; Jujitsu; Lekcja czyli manekin; Gad; Spokojny zachód słońca; Brzytwa Solingen; Prawie dziecko; Długie ręce; List; Przesłuchanie; Z popiołu czy wstaniecie? Nagroda im. L. Proroka w 1998.

18. Dziekie gesi. Podręczna centuria snów. [Próza poetycka]. Komorów: Antyk 1997, 144 s.

19. Kolaboranci. Tadeusz Boy-Żeleński i grupa komunistycznych pisarzy we Lwowie 1939–1941. Komorów: Antyk-M. Dybowski 1998, 550 s.

Zawartość: Zamiast wstępu. – Tam ich początek: Komuniści, „Bolszewizanci” i „Poputczycy”; Boy-Żeleński i Prosowiecka Grupa Pisarzy; Boy – Postępowy „Inkrustator”; Polski Lwów Patriotyczny; Tragiczny Finał. – Antologia tekstów pisarzy przebywających we Lwowie w 1939–1941. – Lwów tragiczny 1939–1941. (Kronika). – Bibliografia.

20. Mój Ojciec Edward. [Biografia]. Zawiercie: Miejski Ośrodek Kultury Centrum 1998, 95 s.

21. The Crime of Katyn. [Przeł.] B. Zborski. [Wwa: Centr. Klub Wojska Pol.] 2000, 31 s.

Studia i artykuły w antologiach i książkach zbiorowych, m.in.: „Nadzieja” Władysława Broniewskiego; Liryka socjalizmu humanistycznego. W: Szkice o literaturze współczesnej. Wwa 1954 s. 191–205, 206–219. – Bolesław Leśmian; Franciszek Mirandola; Stanisław Korab-Brzozowski; Wincenty Ko-

rab-Brzozowski. W: OLP. Ser. 5 t. 1. Wwa 1968 s. 519-525; 531-538; 715-781; 831-856. — „... czym ja jestem i czym oni są?” (Czesława Miłosza świat zagrożony). *Twórczość* 1981 nr 6 s. 72-90. — Leśmian today. [Przeł.] W. Sorgente. *The Polish Review*, Nowy Jork 1988 nr 1 s. 19-34. — Poezja. Drugie dziesięciolecie: ciąg dalszy. W: *Literatura polska 1918-1975*. T. 2. 1933-1944. Wwa 1993 s. 437-509. — Lech Piwowar. W: OLP. Ser. 6 t. 4. Kr. 1993 s. 421-438. — O Józefie Łobodowskim. *Arka* 1994 nr 50 s. 104-111. — Spójrzeć na Eurydykę. O „Świetle obrazu” R. Barthes’a. W: *Romantyzm, Janion, fantazmaty*. Wwa 1996 s. 203-212. — Czesław Miłosz – lewy profil. *Arcana* 1999 nr 27 s. 13-48. — Bolesław Leśmian. Poezje i rzeźby ostatnie. *Arcana* 2001 nr 3 s. 74-86.

Przekłady

1. G. Charbonnier: Rozmowy z Claude Lévi-Straussem. [Eseje]. Przeł. i notą opatrzył ... Wwa: Czyt. 1968, 162 s. Wyd. 2 tamże 2000.

2. F. Ponge: Utwory wybrane. [Wiersze i miniatury]. Wybór, przekł. i słowo wstępne ... Wwa: PIW 1969, 81 s.

3. É. Dujardin: Wawrzyny już ścięto. [Powieść]. Przekł. i posł. ... Wwa: PIW 1971, 117 s.

4. D.A.F. de Sade: Niedole cnoty. [Powieść]. Przeł. i wstępem opatrzył ... Wwa: Czyt. 1972, 178 s. Wyd. 2 łączne z: *Zbrodnie miłości*. [Powieść]. Przekł. i przedm.: J. Łojek. Pośl. ... Łódź: WŁ 1985, 246 s. Wyd. nast. osob. nowe i popraw. Lubl.: Test 1996, 157 s.

Adapt. teatr: pt. *Niedole cnoty*. Adapt.: S. Szlachtycz. Wyst. Kr., T. Bagatela 1987; pt. *Justyna, czyli Niedole cnoty*. Adapt.: W. Śmigasiewicz. Teksty piosenek: M. Wołynski. Wyst. Wr., T. Pol. 1987.

5. H.M. de Montherlant: Chłopcy. [Powieść]. Wwa: PIW 1973, 359 s.

6. J.-P. Sartre: Mdości. [Powieść]. Przeł. i wstępem poprzedził ... Wwa: PIW 1974, 241 s.

7. Vercors: Jak ślady na wodzie. [Powieść]. Wwa: PIW 1977, 139 s.

8. Ch.-L. Philippe: Bubu z Montparnasse. [Powieść]. Przekł. i wstęp ... Wwa: Czyt. 1981, 114 s.

9. A. Bertrand: Nocny Kasper. Fantazje sposobem Rembrandta i Callota. [Miniatury, proza poetycka]. Przekł. i wstęp ... Wwa: PIW 1984, 143 s.

10. R. Barthes: Światło obrazu. Uwagi o fotografii. Wwa: KR 1995, 207 s.

11. Molière: Don Juan, czyli uczta z kamieniem. Komedja. Przekł. i posł. ... Wwa: Morex 1995, 96 s.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. B. Leśmian: Z pism ... [T. 1-3]. Wwa: PIW 1959-1965.

[T.] 1. Szkice literackie, Oprac. i wstęp ... 1959, 538 s.

[T.] 2. Utwory rozproszone. Listy. 1962, 387 s. Zawiera też J.T.: O Listach, s. 217-231

[T.] 3. Poezje. [Oprac. krytyczne i przyp.] ... 1965, 566 s. Por. poz. 8.

2. Wiersze i krajobrazy. Antologia poetycka. Oprac. A. Lam, ... Kr.: WŁ 1960, 415 s.

3. B. Leśmian: Wiersze wybrane. Wybór i wstęp ... Wwa: PIW 1973, 167 s.

4. B. Leśmian: Poezje wybrane. Oprac. i wstęp ... Kr., Wr.: Ossol. 1974, LXVI, 314 s. *BN I*, 217. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1983, wyd. 3 rozszerz. 1991.

5. O. Watowa: Wszystko, co najważniejsze. Rozmowy z ... London: Puls Publication 1984, 151 s. Wyd. nast.: [Wwa: b.w.]* 1985; Wwa: Międzyzakładowa Struktura Solidarności „V” 1985; Wwa: Zona* 1985. Wyd. od 1990 bez udziału J.T.

6. Hańba domowa. Rozmowy z pisarzami. Paryż: Inst. Lit. 1986, 319 s. Wyd. nast.: Wwa: Nowa* 1986, tamże 1987 [właśc. 1986]; wyd. 2 Paryż: Inst. Lit. 1988; wyd. 5 popraw. i rozszerz. Lubl.: Test; Białystok: Versus 1990; wyd. 6 Lubl.: Wydawn. P. Skokowski 1993; wyd. 7 Wwa: Morex 1994; wyd. nowe rozszerz. Wwa: Świat Książki 1996, wyd. nowe rozszerz. tamże 1996; Wwa: Morex 1997; Wwa: AWM 1997.

Rozmowy przeprowadzone w l. 1981-1985 w układzie chronologicznym; tytuły (zaczepnięte z tekstów) nadane przez J.T. — Zawartość: Wstęp. — J. Łukasiewicz: Czarodziejska góra komunizmu; Z. Kubikowski: Inwazja z obcej planety; J. Andrzejewski: Czerwony system pogardy; W. Woroszyński: Myśmy żyli w literaturze, W. Wirpsza: Wygonienie diabła Belzebubem, czyli artysta izolowany w stalinowskim getcie; J.M. Rymkiewicz: Nieśmiertelny Stalin i złowieszcze więzienie nudy; J. Strykowski: Olbrzymia czarna przestrzeń; J. Bocheński: Byłem zahipnotyzowany; Z. Herbert: Wypluć z siebie wszystko; M. Brandys: Tragedia lewicujących liberałów; A. Braun: Były we mnie jakby dwie osobowości; J.J. Lipski: Niezrozumiały i przerażający amok; J.J. Szczepański: Śnił mi się dyktator bez butów. — Od wyd. z 1996 także: M. Janion: Pokój i socjalizm, czyli wygnanie i przemoc.

Nagroda kulturalna „Solidarności” za 1986.

Przekład franc.: La honte. Des intellectuels polonais face au communisme. [Przeł.] M. Rodowicz-Heninger. Paris 1992.

7. Obraz Literatury Polskiej XIX i XX w. Red. nac.: S. Żółkiewski, H. Markiewicz, I. Wyczańska. Ser. 6. Literatura polska w okresie międzywojennym. Zespół red.: I. Maciejewska, ..., M. Pokrasenowa. T. 3-4. Kr.: WŁ 1993, 594 + 444 s.

8. B. Leśmian: Poezje. Wstęp i oprac. ... Wwa: Morex 1994, 480 s. Wyd. 2 tamże 1995. Por. poz. 1.

9. S. Łoś: Strażnica. [Powieść]. Wstęp i oprac. ... Wwa: Morex 1995, 136 s.

10. T. Rittner: Między nocą a brzaskiem; Duchy w mieście. [Opowieści]. Oprac. i wstęp ... Wwa: Morex 1995, 245 s.

11. J. Mackiewicz: Katyń – zbrodnia bez sądu i kary. Zebrał i oprac. ... Wwa: Antyk-M. Dybowski, Pol. Fundacja Katyńska 1997, 496 s.

12. J. Ginsbert: Zdych szuka matki. Powieść morską. Oprac. i posł. ... Komorów: Antyk-M. Dybowski 1998, 204 s.

13. J. Ginsbert: Zdych szuka ojca. Powieść morską dla młodzieży. Oprac. i posł. ... Komorów: Antyk-M. Dybowski 1998, 205 s.

14. B. Leśmian: Zdziczenie obyczajów pośmiertnych. [Poemat dramatyczny]. [Wstęp, wyd. krytyczne, oprac.] ... Kr.: Arcana 1998, 67 s.

15. Nad Leśmianem, Wiersze i analizy. Komentarz i oprac. tekstu ... Kr.: Arcana 1999, 155 s.

16. H. de Montfort: Masakra w Katyniu. Zbrodnia rosyjska czy niemiecka? Przeł. z franc. H. Sikorska. Wstęp i oprac. ... Wwa: [Niezał. Kom. Hist. Badania Zbrodni Katyńskiej], Pol. Fundacja Katyńska 1999, 166 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1979, 2001. – Wywiady: Prawda nie hańbi. Rozm. [R. Bubnicki] M. Zaborowski. *Obecność* 1988 nr 24 [dot. Hańba domowa]; Skrajności historycznego losu. Rozm. B. Nowak. *Kresy* 1992 nr 12; „Z popiołu czy wstanieś?”. Rozm. A. Szczepanek. *Topos* 1997 nr 5/6; Poezja jest sposobem istnienia. Rozm. P. Lopuszański. *Tyg. Solid* 1997 nr 42; Wieczne tematy. Rozm. Z. W. Fronczek. *Topos* 1997 nr 1.

SWPP 1 (E. Głębička). – PP (E. Głębička).

[O poezji Mieczysława Jastruna] K. Sierocka: Dyskusja nad książką „O poezji Mieczysława Jastruna”. *Pam. Lit.* 1954 z. 4; L. Flaszyn. *Zycie Lit.* 1955 nr 26; J. Sławiński: Grzechy główne krytyki. *Twórczość* 1956 nr 2. – [B. Leśmian: Z pism. Szkice literackie. Oprac. ...] M. Głowiński. *Współczesność* 1960 nr 12; A. Lam. *Prz. Hum.* 1960 nr 4. – [B. Leśmian: Z pism. Utwory rozproszone. Oprac. ...] J. Hartwig: Pietyzm dla poety. *Nowe Książ.* 1962 nr 23; P. Hertz: Dziennik lektury. *Nowa Kult.* 1962 nr 41; J. Przyboś: Pisma Leśmiana. *Nowa Kult.* 1962 nr 42; M. Głowiński: Rozmaitości leśmianowskie. *Twórczość* 1963 nr 7; Z. Jastrzębski: Głosy do Leśmiana i T. *Twórczość* 1963 nr 1. – [Twórczość Leśmiana:] M. Głowiński: Pierwsza monografia. *Pam. Lit.* 1964 z. 4, przedr. w tegoż: *Zwiazat przedstawiony*. Wwa 1981; Z. Jastrzębski: Książka o Leśmianie. *Współczesność* 1964 nr 18; M. Sprusiński: Powrót poety. *Nowe Książ.* 1964 nr 12. – S. Dąbrowski: Na dżdżbia końcu świata. *Współczesność* 1965 nr 19, przedr. w tegoż: *Wiersz, rozbiór, rozumienie*. Gdańsk 1983 [rec.: Wyjście]. – [B. Leśmian: Z pism. Poezje. Oprac. ...] J. Z. Jakubowski: Nowe spotkanie z Leśmianem. *Kultura* 1965 nr 30; A. Pogonowska: Współczesność poezji Leśmiana. *Nowe Książ.* 1965 nr 15. – M. Wyka: Nie tylko o poezji. *Zycie Lit.* 1965 nr 4 [rec.: Twórczość Leśmiana]. – [Różne trzecie:] M. Hniedziewicz: Książka bez czytelnika. *Kultura* 1966 nr 22; J. Łukasiewicz: Zasady J.T. *Współczesność* 1966 nr 13; M. Sprusiński: Sceptycyzm i empiria. *Nowe Książ.* 1966 nr 13; S. Jaworski: Dwa razy inaczej. *Ruch Lit.* 1967 nr 4; L. Sokół. *Poezja* 1967 nr 6. – [Gdzie indziej:] Z. Bienkowski: Zagon. *Kultura* 1972 nr 23; K. Gąsiorowski: Tutaj, nie „gdzie indziej”. *Literatura* 1972 nr 5; J. Gondowicz: Cztery razy „pas”. *Nowe Książ.* 1972 nr 5; M. Wyka: Biurko w Europie Środkowej. *Twórczość* 1972 nr 10. – P. Dybel: „Dubia et certa” poezji T. *Nowe Książ.* 1974 nr 20 [rec.: Rana]. – A. Sandauer: O samowoli redaktorów. *Kultura* 1974 nr 13, polem. *tamże*: J. Trznadel. Nr 18, A. Sandauer. Nr 22 [rec. oprac.: B. Leśmian: Wiersze wybrane]. – [Rana:] J. Pilch: Między utworem a antyutworem. *Poezja* 1975 nr 3; K. Święgocki: Poetycka dedukcja świata. *Twórczość* 1975 nr 3. – B. Si-

korowska. *Ruch Lit.* 1976 nr 6 [rec. oprac.: B. Leśmian: Poezje wybrane]. – [Płomień obdarzony rozumem:] T. Komendant: Metafora pociągu – pociąg do metafory. *Twórczość* 1979 nr 7; S. Tomala. *Mies. Lit.* 1979 nr 5. – [Czytanie Norwida:] J. Zieliński: Norwid – on drwi. *Nowe Książ.* 1979 nr 6; M. Adamiec: O sposobie lektury poety. *Teksty* 1980 nr 5. – J. Marx: Eseiystyka J.T. *Poezja* 1980 nr 6 [rec.: Płomień obdarzony rozumem]. – [Czytanie Norwida:] A. Mierzejewski. *Prz. Hum.* 1980 nr 4; M. Płachecki: Norwid – europejski. *Twórczość* 1980 nr 3; G. Sojak-Halkiewicz. *Pam. Lit.* 1980 z. 2. – A.K. Waśkiewicz: Nie ustawiamy w śpiewie. *Nowe Książ.* 1980 nr 12 [rec.: Więcej niż można mieć]. – M. Buś: Pożytki z czytania Norwida. *Stud. Norwidiana* 1984 t. 2 [rec.: Czytanie Norwida]. – [O. Watowa: Wszystko, co najważniejsze: Rozmowy z ...] M.E. Cybulska. *Dz. Pol. i Dz. Żołn.* Londyn 1984 nr 224; M. Kurecka. *Archipelag*. Berlin 1984 nr 7. – S. Sawicki: Dwie książki o Norwidzie. W: *Prace ofiarowane Henrykowi Markiewiczowi*. Kr., Wr. 1984, przedr. w: S. Sawicki: *Norwida walka z formą*. Wwa 1986 [rec.: Czytanie Norwida; dot. też: Z. Lapiński: Norwid – [Hańba domowa:] [R. Bubnicki] M. Zaborowski: Między oceną a wyjaśnieniem. *Obecność* 1986 nr 16; J. Łobodowski. *Tydz. Pol.* Londyn 1986 nr 46; [D. Nowakowska] N.D. *Czas* 1986 nr 6/7; J. Błoński: Zrozumieć amok. *Puls*, Londyn 1986/87 nr 32; B. Carpenter. *The Polish Review*, New York 1987 nr 2. – J.A. Chorosz: Pytania o Leśmiana. *Odra* 1987 nr 1 [rec. oprac.: B. Leśmian: Poezje wybrane]. – [Hańba domowa:] [T. Chrzanowski] A. Kołek: Lot T. nad skalnym gniazdem. *Mies. Malop.* 1987 nr 17; [M. Fik] J. Lerska: Po co się spowiadać... *Kult. Niezależna* 1987 nr 34; M. Jagielto: Czarna dziura. *Krytyka* 1987 nr 25. – P. Kunciewicz: Odmienicy. *Prz. Tjg.* 1987 nr 2. – [Hańba domowa:] [R. Legutko] K. Leski: Stalinizm jako przystęp literacki. *Arka* 1987 nr 18, przedr. w tegoż: *Bez gniewu i uprzedzenia*. [Kr. 1989]; [W. Skalmowski] M. Brzoński: Literaci i Lewiatan. *Kultura*, Paryż 1987 nr 3, polem. W. Zeleniński. *Tamże* nr 7/8; A. Werner: Król Edymp miał kaca. *Krytyka* 1987 nr 26, przedr. w tegoż: *Pasja i nuda*. Wwa 1991; G. Gömöri. *World Literature Today*, Oklahoma 1988 nr 1; Z. Lapiński: Nagrobek. W tegoż: *Jak współżyć z socrealizmem*. Londyn 1988, wyd. nast. Łódź [1989]; L. Szaruga. *Slowo*, Berlin Zach. 1988 nr 1. – M. Adamiec: Tryumfalny pochód królewicza duńskiego przez stulecia historii polskiej. *Res Publica* 1989 nr 7. – [Hańba domowa:] K. Kersten: Hańba domowa – potrzeba prawdy i tworzenie mitów. *Alm. Hum.* 1989 nr 11; S. Starbo: Na marginesie „Hańby domowej”. *Autograf* 1989 nr 12; J. Walc: Hańba i spokój. *Wybieranie* 1989, przedr. w tegoż: *Wybieranie*. Wwa 1989; M. Zaleski: Ulomni świadkowie. *Res Publica* 1989 nr 7. – [Polski Hamlet:] W. Majcherek: „Bić się czy nie bić?” – w literaturze polskiej. *Kult. Niezależna* 1990 nr 59; D. Pawelec: Hamlet jako bohater Polaków. *Twórczość* 1990 nr 7; J. Sieradzki: Nie trzaskać otwartymi drzwiami. *Dialog* 1990 nr 5; I. Szypowska: „Hamlet ma książkę w ręku i szpadę u boku”. *Polonistyka* 1990 nr 9, przedr. w tejże: *Bez namaszczenia*. Lubl. 1995; W. Zwinogrodzka: Bigos hultajski. *Puls* 1990 nr 44. – [Hańba domowa:] I. Pańkowska. *Stud. Polit.* 1992 nr 1; D. Chabrąjski, M. Rajewski. *Ethos* 1994 nr 4. – [Powrót rozstrzelanej armii:] C. Chlebowski. *Tyg. Solid*. 1995 nr 48; M. Urbanowski: Łuk żalobny. *Arcana* 1995 nr 2. – Z.W. Fronczek: Zbudowane z popiołu. *Nowe Książ.* 1996 nr 1 [rec.: Z popiołu czy wstanieś?]. – E. Morawiec: Dajcie mi rząd dusz. *Nowe Książ.* 1996 nr 4 [rec.: Polski Hamlet]. – K. Maliszewski: Sto podreczynych snów. *Topos* 1997 nr 4 [rec.: Dzikie gest]. – M. Kwaśniewicz: Z dziejów nie tylko Zawiercia. *Śląsk* 1999 nr 3 [rec.: Mój Ojciec Edward]. – [Dzikie gest:] M. Urbanowski. *Arcana* 1997 nr 17; M. Piasecka: Srebrny liść podziemnej podróży. (O „Dzikich gestach”, czyli „Centurii snów” J.T.). W: *Oniryczne tematy i konwencje w literaturze polskiej w XX w.* Toruń 1999. – A. Bikont, J. Szczesna: Musi mieć nas dość. *Gaz. Wyborcza* 2000 nr 164 [dot.: Hańba domowa], polem. J. Trznadel: Szkoła literackiego linczu. *Gaz. Pol.* 2000 nr 32. – M. Urbanowski: Opowiadania katyńskie. *Arcana* 2000 nr 2 [rec.: Z popiołu czy wstanieś?].

TRZYNADŁOWSKI Jan 1912-1995

Imiona metrykalne: Jan Józef.
Teoretyk literatury, filmoznawca.

Urodzony 29 grudnia 1912 we Lwowie w rodzinie robotniczej; syn Stanisława Trzynadłowskiego i Katarzyny z domu Wieser. W 1925-31 uczęszczał do VII Gimnazjum im. T. Kościuszki (neoklasycznego) we Lwowie. Następnie w 1931-36 studiował polonistykę i historię sztuki na Uniwersytecie Jana Kazimierza (UJK) we Lwowie. Równocześnie pracował w drukarni jako zecer. Zmuszony trudnościami materialnymi do przerwania studiów, uczył w szkole średniej. W tym okresie rozpoczął współpracę z pismami lwowskimi. Debiutował w 1937 na łamach *Sygnalów* wierszami pt. „Przeczcucie” i „Przemiana” (nr 28). Artykuły i sprawozdania publikował w *Gazecie Lwowskiej* i w wiedeńskich pismach polonijnych. Po wybuchu II wojny światowej mieszkał nadal we Lwowie, zajęty przez ZSRR. Na początku grudnia 1939 uzyskał magisterium na UJK. W 1940 ożenił się z Izabelą Prószyńską. Pracował jako nauczyciel. Równolegle w 1940-41 studiował polonistykę i historię na Państwowym Uniwersytecie Ukrainskim im. I. Franki. Podczas okupacji niemieckiej pracował jako robotnik, urzędnik, stróż, później pracownik w kasynie niemieckim. Brał udział w działalności konspiracyjnej, tajnym nauczaniu oraz w konspiracyjnym życiu literackim. Uczestniczył w wykładach prowadzonych przez prof. Stefanię Skwarczyńską na tajnym UJK. Jesienią 1944 po wkroczeniu Armii Czerwonej podjął ponownie pracę nauczycielską. W kwietniu 1945 wyjechał w ramach tzw. repatriacji ze Lwowa i zamieszkał początkowo w Krakowie, a następnie w Łodzi, gdzie pracował kolejno jako asystent (do 1950), starszy asystent i adiunkt w Katedrze Teorii Literatury Uniwersytetu Łódzkiego (UŁ). W 1946 został członkiem Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. W 1946-47 prowadził w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej wykłady z nauki o wierszu. W 1947 doktoryzował się na podstawie rozprawy pt. „Poetyka nowszych kierunków poetyckich na tle ogólnej teorii sztuki” (promotor prof. S. Skwarczyńska). W 1948-50 wykładał teorię literatury w Instytucie Pedagogicznym w Warszawie. Rozprawy z zakresu teorii literatury ogłaszał w tym czasie głównie w *Pracach Polonistycznych*, które współredagował w 1946-57. Pracował również w szkolnictwie średnim i był współautorem poradników metodycznych. W 1950 przeniósł się do Wrocławia, gdzie do 1963 pełnił obowiązki kolejno redaktora literackiego, zastępcy redaktora naczelnego, redaktora naczelnego i dyrektora Wydawnictwa Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Równocześnie w 1950-52 prowadził wykłady zleczone

z historii literatury powszechnej na UŁ, zaś w 1950-57 wykłady zleczone z teorii literatury i z nauk pomocniczych na Uniwersytecie Wrocławskim (UWr.). W 1952 uzyskał habilitację na UWr. W 1956 został członkiem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego (WrTN; w 1964-68 sekretarz generalny, od 1985 wiceprezes, od 1986 członek honorowy). Inicjował tzw. wrocławskie czwartki naukowe we WrTN. W 1957 otrzymał stanowisko docenta UWr. W 1958 został członkiem Instytutu Śląskiego w Opolu. W 1965-83 kierował Zakładem Teorii Literatury UWr. W 1966 został mianowany profesorem nadzwyczajnym UWr. W 1968-72 zajmował stanowisko prorektora do spraw nauki UWr. Należał do kolegów redakcyjnych pism: *Zagadnienia Rodzajów Literackich* (od 1958, współredaktor od 1960, w Komitecie redakcyjnym do 1995), *Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego* (współredaktor w 1966-95) oraz roczników *Litteraria* (1969-95) i *Annales Silesiae* (od 1972). Opracowywał dział „Teoria literatury” w *Roczniku Literackim* za lata 1969-83. Wchodził w skład komitetów redakcyjnych serii: *Książki o Książce* (1969-85), *Acta Universitatis Wratislaviensis* (jako redaktor naczelny w 1970-95), *Studia o Książce* (od 1976) i *Ze skarbcza kultury* (od 1977). W 1973 otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. W 1975 utworzył Pracownię Filmoznawczą Instytutu Filologii Polskiej UWr., którą następnie kierował; rozwijał także własne badania w zakresie filmologii. Był współzałożycielem i współredaktorem *Studiów Filmoznawczych* (od 1976). Wchodził w skład komitetu redakcyjnego *Prac Naukowych i Progностycznych*, wydawanych przez Politechnikę Wrocławską (od 1976). W 1976-95 był stałym opiekunem naukowym Interdyscyplinarnego Metodologicznego Seminarium Doktoranckiego przy Towarzystwie Przyjaciół Nauk (TPN) w Legnicy, w 1977-83 doradcą, później konsultantem naukowym w Instytucie Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych we Wrocławiu. Kilkakrotnie otrzymał nagrody Ministra Oświaty, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1968, 1977, 1980, 1983, 1986). W 1979 otrzymał nagrodę naukową m. Wrocławia, w 1983 nagrodę naukową im. W. Pietrzaka. Po przejściu na emeryturę w 1983 kontynuował pracę naukową. W 1990 otrzymał nagrodę im. H. Sienkiewicza, w 1993 doktorat honoris causa Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. Był członkiem i aktywnym działaczem wielu towarzystw, w tym Dolnośląskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego we Wrocławiu (przewodniczący Rady Naukowej, wiceprezes), Towarzystwa Wiedzy Powszechnej (prezes oddziału wrocławskiego), członkiem honorowym TPN w Legnicy oraz Karkonoskiego Towarzystwa Naukowego w Jeleniej Górze (prezes). Przewodniczył Komisji Poetyki i Stylistyki Słowiańskiej Międzynarodowego Komitetu Sławi-

stów. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1967), Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1967), odznaką „Zasłużony Nauczyciel PRL”, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”. Zmarł 18 maja 1995 w Jeleniej Górze.

TWÓRCZOŚĆ

1. Diariusz kultury łódzkiej. [Współaut.:] A. Kowalska. *Pr. Polonist.*

– za lata 1939-1945. Ser. 4: 1946 s. 224-262.

– za rok 1946. Ser. 5: 1947 s. 343-378.

– Rok 1947. Ser. 6: 1948 s. 289-327.

Wyd. łączne: Diariusz kultury łódzkiej 1945-1947. Łódź 1977, 56 s. Łódź. Tow. Nauk.

2. Poradnik metodyczny do wypisów polskich dla klasy 6 szkoły podstawowej Jerzego Kreczmara i Juliusza Saloniego „Na przełomie”. [Współaut.:] E. Sawrymowicz. Łódź: Poligrafika 1947, 46 s.

3. Poradnik metodyczny do wypisów polskich dla klasy 7 szkoły podstawowej Jerzego Kreczmara i Juliusza Saloniego „Nad poziomem”. [Współaut.:] E. Sawrymowicz. Łódź: Poligrafika 1947, 44 s.

4. Studia literackie. Wr.: Ossol. 1955, 180 s.

Zawartość: Zamiast wstępu. – Racionalizm baśni; Problemy semantyki literackiej; Uwagi o ideologii utworu literackiego; Komizm; Rymotwórcza funkcja akcentu w wierszu staropolskim; W.G. Bieliński.

5. Powieść polska w latach 1945-1960. (Problematyka wojenna). Wr. 1961, powiel.

Skrypt dla Studium Oświatowego Wiedzy Powszechnej. – Inf.: A. Kuzik. Bibliografia prac J.T. 1946-1995. *Litteraria* [t.] 27: 1996 s. 71.

6. Powieść polska lat 1945-1964 w poszukiwaniu bohatera. Wr.: Katedra Literatury Pol. UW. 1964, 21 s., powiel.

7. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich 1817-1967. Zarys dziejów. Wr.: Ossol. 1967, 164 s.

Przekł.: Franc.; Institut national Ossoliński 1817-1967. [Przeł.:] M. Michalak. Wr. 1967, – serb.-chorw.: Osolineum. (1817-1967). [Przeł.:] V. i M. Živanović. Novi Sad 1970.

8. Edycje pomnikowe Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich Wydawnictwa Polskiej Akademii Nauk. Wr.: Ossol. 1973, 71 s. Wyd. nast. uzup. tamże 1992, 113 s.

9. Program odczytowy TWP (architektura, budownictwo, urbanistyka, film, kino, telewizja, książka i jej dzieje, literatura polska i powszechna, literatura rosyjska, sztuka, teatr). [Współaut.:] A. Matuszczak, K. Sobolski. Wwa 1973, 248 s.

Inf. jak w poz. 5 s. 80-81.

10. Społeczno-oświatowe funkcje i perspektywy rozwojowe uniwersytetów powszechnych. Wwa 1973, 20 s. Wyd. 2 pt. Społeczno-oświatowe funkcje uniwersytetów powszechnych. Wwa 1978.

Inf. jak w poz. 5 s. 81, 87.

11. Edytorstwo. Tekst, język, opracowanie. Wwa: WNT 1976, 154 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 uzup. 1978, wyd. 3 1983.

12. Herb miasta Wrocławia. [Katalog wystawy]. Wr.: Muzeum Hist. 1976, [8] k.

13. Rozważania nad semiologią powieści. Wr.: Ossol. 1976, 108 s. *Pr. Wroc. TN*, ser. A, 184.

14. Sztuki plastyczne, teatr. Zestaw tematyczny problematyki odczytowej Tow[arzystwa] Wiedzy Powszechnej. Wwa 1976, 24 s.

Inf. jak w poz. 5 s. 84.

15. Małe formy literackie. [Rozprawy]. Wr.: Ossol. 1977, 143 s. *Pr. Wroc. TN*, ser. A, 197.

16. Problemy terminologii nauk podstawowych humanistyki. Wwa 1978, 26 s. PAN, Kom. Naukoznawstwa, Sekcja Terminologii.

Inf. jak w poz. 5 s. 86.

17. Zakres pojęciowy pisarstwa technicznego. Wwa: Wydawn. Czasop. Technicznych NOT [Nac. Organizacji Technicznej] 1978, 19 s.

18. Autor – dzieło – wydawca. Wr.: Ossol. 1979, 201 s. Wyd. 2 uzup. tamże 1988.

19. Sztuka słowa i obrazu. Studia teoretycznoliterackie. Wr.: Ossol. 1982, 525 s.

Zawartość: Słowo wstępne. – I. Dzieło, gatunek, interpretacja: Gatunek a rodzaj literacki. (Trudności metodologiczne); Gatunek literacki a tradycja; Modernizacja i aktualizacja gatunku literackiego. (Z problemów ewolucji genologicznej); Językowe wyznaczniki gatunku literackiego; Kulturoznawcze przesłanki interpretacji dzieła literackiego; Estetyka a badania literackie; Z zagadnień teorii motywacji; Wokół „wypowiedzi”; Między maksymą a przysłowiem; Naukowa i masowa świadomość genologiczna. – II. Powieść, opowiadanie, relacja epicka: Powieść (Teoria, historia, rodzaj i gatunek); Niektóre aspekty gatunku powieściowego; Powieść w polskiej tradycji literackiej XVIII i XIX wieku; „Trylogia” [H. Sienkiewicz] jako gatunek literacki. (Z rozważań nad genologią cyklu powieściowego); Uwagi o poecie „Trylogii” – historycznej powieści przygody; Z warsztatu artystycznego Stefana Żeromskiego; Nowela – opowiadanie w polskiej tradycji literackiej. (Problem struktury); „Nasza szkap” Marii Konopnickiej. (Nowela czy opowiadanie?); Struktura relacji pamiętnikarskiej; List i pamiętnik. (Dwie formy wypowiedzi osobistej). – III. W kręgu poezji: O poezji „niezrozumiałej”; Ewolucja liryki; Motywacja liryczna; O frasze; Wokół poetyki awangardyzmu literackiego – IV. Dramat i teatr: Problemy teoretyczne dramatu klasycznego i dramatu współczesnego; Teatr „prawdziwy” a teatr telewizyj; Teatr i muzyka. (W kręgu koncepcji „teatru instrumentalnego”); Granice teatru i teatralnej abstrakcji. – V. Środki masowego przekazu: O pojęciu „środków masowego przekazu”; W kręgu gatunkowych wyznaczników form dziennikarskich; Wyznaczniki formalne gatunków prasowych; Informacja prasowa a informacja telekomunikacyjna; Uwagi o sztuce radia; Teoretyczne problemy radia jako formy przekazu; Właściwości nadawcze i odbiorcze przekazu radiowego; Film jako informacja i dokumentacja; Batalistka filmowa i literacka. (Przygoda czy ideologia?); Literatura widziana poprzez film i telewizję. – VI. Książka, dzieło, edytorstwo: O bibliofilstwie; Biblioterapia jako problem teoretyczny i praktyczny. (Zagadnienia wybrane); Edytorstwo naukowe a archiwistyka; Juliusza Słowackiego dzieje edytorskie i wydawnicze. – VII. Humanistyczne spojrzenie: Perspekty-

wy humanistyki: Niektóre problemy terminologii podstawowych nauk humanistycznych; Sztuka wyklęta. (Pornografia?); Literatura, nauka, prognozy. [Przeł.] K. Kupisz. *Zag. Rodzaj. Lit.* 1962 t. 61.

20. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk. [Informator]. Wr.: Ossol. 1987, 52 s.

Przeł. ang.: Zakład Narodowy im. Ossolińskich (Wrocław). The Ossoliński's National Institute – the Publishing House of the Polish Academy of Sciences. [Przeł.] I. Jurzyńc. Wr. 1988. – niem.: Zakład Narodowy im. Ossolińskich (Wrocław). Wydawnictwo Ossolineum. Verlag der Polnischen Akademie der Wissenschaften. [Przeł.] D. Weyen. Wr. 1989.

21. Kulturowa problematyka regionu a dolnośląskie towarzystwa naukowe. [Referat]. Wr.: „Silesia” 1993, 21 s.

Druk bibliofilski.

Rozprawy i artykuły w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Od mitu do metafory. *Pr. Polonist.* Ser. 4: 1940-1946 s. 157-177. – O tzw. wielowarstwowości w dziele sztuki. *Spraw. z Czyn. i Pos. ETN* 1948 nr 2 s. 19-28. – Z zagadnień inscenizacji w teatrze średniowiecznym i renesansowym. *Pr. Polonist.* Ser. 11: 1953 s. 287-305. – Wissarion Grigoriewicz Bieliński o Adamie Mickiewiczu. *Pr. Polonist.* Ser. 13: 1957 s. 183-196. – Poglądy Juliusza Kleimera na rodzaje literackie. *Zag. Rodzaj. Lit.* 1958 t. 1 s. 117-129. – Sztuka a rzeczywistość. *Pr. Polonist.* Ser. 14: 1958 s. 163-179. – Information theory and literary genres. [Przeł.] O. Wojtasiewicz. *Zag. Rodzaj. Lit.* 1961 t. 4 nr 1 s. 31-48. – Próba poetyki science-fiction. W: Z teorii i historii literatury. Wr. 1963 s. 258-280. – Sztuka pamiętnikarska Jana Chryzostoma Paska. *Pr. Polonist.* Ser. 20: 1964 s. 266-277. – Oficyna wydawnicza Ossolineum we Wrocławiu. (1947-1967). W: Ossolineum. (1817-1967). Wr. 1967 s. 275-287. – The Ossolineum Press. *Ann. Silesiae* 1967 t. 3 s. 109-120. – O metodzie badania gatunków publicystycznych. *Zesz. Prasozn.* 1968 nr 4 s. 63-75. – Nauka. W: Inauguracja roku akademickiego 1969/1970. Wr. 1970 s. 137-156. – Wrocławskie Towarzystwo Naukowe 1946-1970. *Sobótka* 1970 z. 2 s. 237-252. – Z badań nad społeczną świadomością literacką. *Litteraria* t. 2: 1970 s. 213-226. – Teoria literatury w Polsce w latach 1945-1970. *Acta Univ. Wratisl.* 1972 nr 177 s. 53-68. – Sztuka słowa Hugona Steinhausa. *Litteraria* t. 6: 1974 s. 41-51. – Wrocławskie Towarzystwo Naukowe. *Nauka Pol.* 1974 nr 2 s. 103-116, przeł. ang.: Wrocław Scientific Society. *The Review of the Polish Academy* 1974 nr 3. – The Ossoliński's National Institute. *Ann. Silesiae* 1975 t. 5 s. 114-128. – The Wrocław Scientific Society 1946-1974. *Ann. Silesiae* 1975 t. 5 s. 101-113. – Futuryzm pol-

ski. W: Futuryzm i jego warianty w kulturze europejskiej. Wr. 1977 s. 97-112. – O istocie pisarstwa technicznego. *Litteraria* t. 11: 1979 s. 143-158. – Funkcja wychowawcza literatury dla dzieci. W: Dziecko, rodzina, społeczeństwo. Jelenia Góra 1981 s. 151-168. – Wrocławskie Towarzystwo Naukowe 1946-1978. *Spraw. Wroc. TN* 1979, wyd. 1981 t. 34 s. 105-125. – Nauki humanistyczne i społeczne we Wrocławiu w latach 1945-1980. *Ann. Silesiae* 1982 t. 12 s. 33-64. – Awangarda polska. Studium teorii, poetyki i estetyki. W: Europejskie awangardy literackie. Wr. 1983, *Acta UW*, nr 742 s. 159-201. – Literackie wizje historyczne Zofii Kossak. (Teoretyczno-literackie refleksje). *Kult. Ośw. Nauka* 1983 nr 5 s. 49-59. – Socjologia edytorstwa. *Acta Univ. Wratisl.* 1983 nr 710 s. 219-232. – Archiwistyka a badania literackie. W: Archiwa metryka narodu. Jelenia Góra 1984 s. 118-132. – Problemy teoretyczne polskiej współczesnej powieści historycznej. W: Z problemów literatury czterdziestolecia Polski Ludowej. Zielona Góra 1986 s. 7-20. – Problemy genologiczne powieści historycznej. W: Problemy polskiej powieści historycznej po 1939 roku. Bydż. 1987 s. 5-25. – Fantastyka naukowa: zwycięstwo czy klęska? *Litteraria* t. 21: 1989 s. 87-99. – Orientalizm jako stylizacja. W: Poetyka orientalna i jej recepcja w Europie. Kr. 1989 s. 9-22. – Juliusza Słowackiego filozofia i estetyka rymu. W: W świecie literatury romantycznej. Opole 1991 s. 145-158. – Pochwała literatury. *Litteraria* t. 25: 1994 s. 153-168.

Prace redakcyjne

1. Drogi i rozdroża. Oprac.: J. Kreczmar, J. Saloni. Cz. 1, T. 1-2. Wypisy, objaśn. oprac. ... Wwa: NK 1948, 544 + 416 s. Wyd. 2 tamże 1949.

2. Homer: Iliada. [Wybór]. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1951, 112 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 rozszerz. 1954, 177 s., wyd. 3 1959, wyd. 4 uzup. 1985, wyd. 5 uzup. 1989.

3. B. Nemcowa: Babunia. [Powieść]. Tłum. P. Hulka-Laskowski. Wstęp: M.R. Mayenowa. Komentarz ... Wr.: Ossol. 1951, XXXV, 321 s. *BN* II, 65.

4. I. Turgieniew: Burmistrz. Tłum. A. Komorowski. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1952, 45 s. Wyd. 2 uzup. tamże 1953.

5. W. Bieliński: Wybór pism o Puszkynie. (Dzieła Aleksandra Puszkina). Tłum. W. Lipczyński. Oprac. [i wstęp] ... Wr.: Ossol. 1953, 248 s.

6. K.W. Zawodziński: Studia z wersyfikacji polskiej. Oprac. J. Budkowska. Red. nauk. ... Wr.: Ossol. 1954, LI, 476 s.

7. I. Turgieniew: Szlacheckie gniazdo. [Powieść]. Tłum. J. Jędrzejowicz. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1955, 218 s. Wyd. 2 tamże 1957.

8. Nauka polska we Wrocławiu w latach 1945-1965 i jej znaczenie społeczne. Red. ... Wr.: Ossol. 1965, 257 s. Wrocławskie Tow. Nauk.
9. Styl i kompozycja. Konferencje teoretycznoliterackie w Toruniu i Ustroniu. Red. ... Wr.: Ossol. 1965, 355 s.
Zob. też poz. 11-13, 15, 18.
10. Inauguracja roku akademickiego [UWr.]. Red. ... Wr.: Powielarnia UWr. im. B. Bieruta 1966, nast. Ossol.
- 1966/1967. 1966, 50 s.
- 1968/1969. 1969, 215 s.
- 1969/1970. 1970, 206 s.
- 1971/1972. 1972, 209 s.
11. Wiersz i poezja. Konferencja teoretycznoliteracka w Pcimiu. Red. ... Wr.: Ossol. 1966, 119 s.
12. Dramat i teatr. Konferencja teoretycznoliteracka w Świętej Katarzynie. Red. ... Wr.: Ossol. 1967, 201 s.
13. Poetyka i historia. Konferencja teoretycznoliteracka w Polczynie. Red. ... Wr.: Ossol. 1968, 184 s.
14. E. Marczewski, J. Łanowski: O zdegradowaniu kontemplacji. Wokół wiersza Cypriana Norwida „Plato i Archita”. Materiały XXX Czwartku Naukowego (20 kwietnia 1967). Red. ... Wr.: Ossol. 1969, 67 s.
15. Literatura i metodologia. Konferencje teoretycznoliterackie w Spale i w Ustroniu. Red. ... Wr.: Ossol. 1970, 276 s.
16. Człowiek pracy w dużym zakładzie przemysłowym. Na przykładzie Dolnośląskich Zakładów Wytwórczych Maszyn Elektrycznych „Dolmel”. Materiały wyjazdowej sesji naukowej, Wrocław 20 i 21 maja 1970. Red. ... Wr.: PWN 1971, 429 s. Wrocławskie Tow. Nauk.
17. Encyklopedia wiedzy o książce. Red. nac.: A. Birkenmajer, B. Kocowski, ... Wr.: Ossol. 1971, XXII, 2874 szpalty.
18. Tradycja i nowoczesność. Konferencja teoretycznoliteracka w Ustroniu. Red. ... Wr.: Ossol. 1971, 164 s.
19. Almanach młodych twórców. Konfrontacje literackie. Oprac. i wstępem poprzedził ... Z. 1-2. Jelenia Góra 1972, 48 + 52 s.
Inf.: A. Kuzik: Bibliografia prac J.T. 1946-1995. *Litteraria* [t.] 27: 1996 s. 79.
20. Przemiany wsi dolnośląskiej w Polsce Ludowej. Materiały sesji naukowej 29-30 maja 1973 we Wrocławiu. Red. ... Wr.: Powielarnia UWr. 1973, 140 s.
21. Z dorobku wrocławskiego ośrodka kardiologii. [Streszczenia referatów przedstawionych na posiedzeniu naukowym 13 VI 1973 r.]. Red.: ..., S. Koczorowski. Wr.: PWN 1974, 86 s.
22. B. Bober, H. Mrozowska: Katalog bibliograficzny 1946-1974. Wrocławskie Towarzystwo Naukowe. Red. ... Wr.: Ossol. 1975, VI, 197 s.
23. Komisja Edukacji Narodowej. [Książka zbiorowa]. Red. ... Wr.: UWr. 1976, 106 s.
24. K. Migoń: Nauka o książce wśród innych nauk społecznych. Red. ... Wr.: Ossol. 1976, 176 s. *Pr. Wroc. TN. Ser. A*, 188.
25. Polska szkoła filmowa. Poetyka i tradycja. Red. ... Wr.: Ossol. 1976, 103 s. *Pr. Wroc. TN. Travaux de la Société des Sciences et des Lettres de Wroc. Ser. A*, 182.
26. Film a literatura. Materiały filmoznawczej sesji naukowej, Wrocław, 27-29 kwietnia 1976 roku. Red. nauk. ... Wr.: Dolnośl. Tow. Społ.-Kult. 1978, 112 s.
27. Filmowa informacja i komunikacja. Pod red. ... Wr.: UWr. im. B. Bieruta, Wydawn. UWr. 1979, 142 s.
28. Witelo – matematyk, fizyk, filozof. [Książka zbiorowa]. Red. ... Wr.: Ossol. 1979, 98 s. *Pr. Wroc. TN. Ser. A*, 206.
29. Ucnieni wrocławscy. Red. ... Wr.: Ossol. 1980, 1994. *Pr. Wroc. TN. Ser. A*, 207, 248.
[T.] 1. 1945-1979, 404 s.
[T.] 2. 1974-1994, 354 s.
30. Film, sztuka i ideologia. [Materiały sesji naukowych: 3 listopada 1977, 15-17 września 1978]. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UWr. 1981, 157 s. UWr. im. B. Bieruta [Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza].
31. W kręgu filmu polskiego XXXV-lecia. [Materiały sesji naukowej 26-28 IV 1979]. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UWr. 1981, 287 s. UWr. im. B. Bieruta, Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza.
32. Problemy teorii dzieła filmowego. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UWr. 1985, 184 s. UWr. im. B. Bieruta [Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza].
33. Zagadnienia interpretacji dzieła filmowego. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UWr. 1986, 256 s. UWr. [Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza].
34. Dzieło filmowe – zagadnienia interpretacji. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UWr. 1987, 264 s. UWr. im. B. Bieruta [Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza].
35. Estetyka i struktura dzieła filmowego. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UWr. 1987, 222 s. UWr. im. B. Bieruta [Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza].

36. Dzieło filmowe – teoria i praktyka. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UW. 1989, 349 s. [Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza].
37. Problemy poznawania dzieła filmowego. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UW. 1990, 259 s. UW. [Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza].
38. Film – krytyka i estetyka. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UW. 1991, 290 s. UW. [Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza].
39. D.S. Lichaczew: Poezja ogrodów. O semantyce stylów ogrodowo-parkowych. Przeł. K.N. Sakowicz. Red. nauk. ... Wr.: Ossol. 1991, 360 s.
40. Film: symbol i tożsamość. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UW. 1992, 281 s. UW. [Inst. Filologii Pol., Zakład Literaturoznawstwa, Pracownia Filmoznawcza].
41. Filozofia filmu i teatru. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UW. 1992, 304 s. UW. [Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza].
42. Stefania Skwarczyńska. Uczony [i], nauczyciel, wychowawca. Red.: M. Bielacki, ... Materiały sympozjum poświęconego twórczości naukowej Stefanii Skwarczyńskiej. Łódź, 29-30 maja 1989. Łódź: Wydawn. UŁ 1992, 100 s.
43. W kręgu filmu, telewizji i teatru. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UW. 1992, 358 s. UW. [Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza].
44. M. Konopnicka: Nowele. Wstęp i komentarz ... Wr.: Ossol. 1993, 111 s.
45. Film: obraz – język, wyobraźnia – idea. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UW. 1994, 257 s. UW. [Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza].
46. Kino – film: poezja optyczna. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UW. 1995, 256 s. UW. [Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza].
47. Film. Sztuka kulturowych poszukiwań i odkryć. Pod red. ... Wr.: Wydawn. UW. 1996, 331 s. UW. [Inst. Filologii Pol., Zakład Teorii Literatury, Pracownia Filmoznawcza].
- Nadto redakcja następujących tomów z serii *Książki o Książce*. A. Kłossowski: Ambasador książki polskiej w Paryżu – Władysław Mickiewicz. Wr.: Ossol. 1971, 369 s.; Z. Arct: Gawędy o księgarzach. Wr.: Ossol. 1972, 241 s.; R. Cybulski: Józef Zawadzki – księgarz, drukarz, wydawca. Wr.: Ossol. 1972, 264 s.; W. Kocyba-Kamińska: Oficyna Ossolińska w latach 1920-1939. Wr.: Ossol. 1973, 205 s.; M. Mlekicka: Jakub Mortkiewicz – księgarz i wydawca. Wr.: Ossol. 1974, 279 s.; O. Błażewicz: Samuel Bogumił Linde – bibliotekarz i bibliograf. Wr.: Ossol. 1975, 238 s.; J. Michalski: [Pięćdziesiąt pięć] 55 lat wśród książek. Wr.: Ossol. 1976, XV, 212 s.; B. i M. Kosmanowie: Tytus Działyński i jego dzieło. 150 lat dziejów Biblioteki Kórnickiej. Wr.: Ossol. 1978, 270 s.; W. Pisarek: Prasa – nasz chleb powszedni. Wr.: Ossol. 1978, 281 s.; B. Sordylowa: Gabriel Korbut. Życie i dzieło. Wr.: Ossol. 1978, 199 s.; M. Wojciechowski: Exlibris – godło bibliofila. Wr.: Ossol. 1978, 254 s.; T. Zbiński: Semiotyka książki. Wr.: Ossol. 1978, 124 s.; J. Starnawski: Praca wydawcy naukowego. Wr.: Ossol. 1979, 170 s.; L. Łoś: Biblioteki naukowe. Wr.: Ossol. 1980, 178 s.; J. Wróblewski: Polskich bronify progów. Wr.: Ossol. 1981, 250 s.; J. Sowiński: Sztuka typograficzna Młodej Polski. Wr.: Ossol. 1982, 214 s.; A. Kłossowski: Na obczyźnie. Ludzie polskiej książki. Wr.: Ossol. 1985, 378 s.

OPRACOWANIA (wybór)

- Ank. 1979, 1982. – Wywiad: Czyń to, co umiesz najlepiej i czyń to najlepiej. Rozm. M. Łojek. *Polonistyka* 1987 nr 9.
- SWPP 1. – PP (M.K.). – LP XX w. (A. Litwornia). – SWBP t. 5 (E. Kula). – J. Kolbuszewski: J.T. W: Uczniowie wrocławscy. [T.] 3 (1953-1996). Wr. 1996. – L. Zawadowska: Bibliografia prac J.T. 1946-1986. W: W kręgu historii i teorii literatury. Wr. 1987. – A. Kuzik: Bibliografia prac J.T. 1946-1995. *Litteraria* [t.] 27: 1996.
- M.R. Mayenowa. *Rocz. Lit.* 1955 [rec. rozprawy: Problemy semantyki literackiej]. – I. Bednarz: Edytorstwo. *Prz. Bibl.* 1974 z. 2 [rec.: Edycje pomnikowe Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich Wydawnictwa Polskiej Akademii Nauk]. – A. Sulikowski: Próznia semantyczna. *Twórczość* 1977 nr 11 [rec.: Rozważania nad semiologią powieści]. – Z. Badura-Tegnerowicz: W kręgu miniatur literackich *Odra* 1978 nr 5 [rec.: Małe formy literackie]. – T. Cieślakowska. *Zag. Rodzaj. Lit.* 1978 t. 21 z. 1 [rec.: Rozważania nad semiologią powieści]. – S. Dąbrowski: W sprawie ujęcia zagadnień prasoznawczych w „Edytorstwie” J.T. *Teksty* 1978 nr 5, polem. J. Trzynadłowski. *Tamże*. – [Małe formy literackie:] Z. Badura-Tegnerowicz: W kręgu miniatur literackich. *Odra* 1978 nr 5; A. Goren: Małe i duże formy literackie. *Prz. Hum.* 1978 nr 2; S. Jaworski. *Ruch Lit.* 1978 nr 6. – B. Sienkiewicz: Kostium semiologiczny. *Teksty* 1978 nr 1 [rec.: Rozważania nad semiologią powieści]. – P. Ustrzykowski: O zwięzłości. *Teksty* 1978 nr 1, polem. J. Trzynadłowski. *Tamże* 1978 nr 6 [rec.: Małe formy literackie]. – K. Wiesner. *Zag. Rodzaj. Lit.* 1978 t. 21 z. 1 [rec.: Edytorstwo]. – [Autor – dzieło – wydawca:] E. Kawka: Interesująca pozycja z zakresu edytorstwa. *Księgarz* 1979 nr 4; J. Kaździela: Dwie książki o problemach edytorstwa. *Nowe Książki* 1979 nr 13 [dot. też: J. Starnawski: Praca wydawcy naukowego]. – T. Cieślakowska. *Zag. Rodzaj. Lit.* 1985 t. 27 z. 1 [rec.: Sztuka słowa i obrazu]. – B. Pięczka: W 75-lecie urodzin Profesora J.T. *Ann. Silesiae* 1989 vol. 19. – J. Kolbuszewski: Prof. dr J.T. *Litteraria* [t.] 26: 1995. – B. Pięczka: J.T. *Zag. Rodzaj. Lit.* 1995 t. 28 z. 1/2. – F. Sikorski: Gloria virtuti resonat. (Rzecz o J.T.). A. Bojakowski: J.T. *Szkice Leg.* 1995 t. 17. – J. Barczyński, B. Pięczka: J.T. *Pam. Lit.* 1996 z. 2. – *Litteraria* [t.] 27: 1996 [tu art.: A. Bazan, B. Chamot: Teoria literatury J.T. i genologia – próba abstraktu, próba konkretno; S. Bobowski: Wspomnienie o profesorze J.T.; B. Pięczka: Między teorią i praktyką komizmu; B. Pięczka: Profesor J.T.; W. Sowiński: J.T. w kręgu gatunkowych wyznaczników form dziennikarskich; M. Tarnogórska: J.T. „obrzeża” myśli literaturoznawczej].

TUŁASIEWICZ Lilian

zob. SEYMOUR-TUŁASIEWICZ Lilian

TURCZYŃSKI Andrzej

ur. 1938

Pseud. A. Sas.; Alchemik; at.; BEZ. ATU; Sas; Tur.
Prozaik, poeta, dramatopisarz.

Urodzony 22 lutego 1938 w Lublinie w rodzinie ziemiańskiej; syn Wiktora Turczyńskiego i Łucji z Miałkowskich vel Namiestnik, artystów malarzy. Początkowo przebywał w majątku rodzinnym Turczynówkę na Podolu. Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu ziem wschodnich przez ZSRR został wraz z matką i siostrą wywieziony do Kazachstanu. Od 1945 przebywał w Moskwie, gdzie zaczął uczęszczać do szkoły. W 1948 powrócił do Polski i zamieszkał w Lublinie; kontynuował naukę w Gimnazjum i Liceum im. S. Staszica. Po zdaniu matury w 1955 podjął studia polonistyczne, a następnie filozoficzne na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Debiutował w 1955 na łamach lubelskiej *Kameny* poematem „Kandelabr Weimaru” (nr 8/9) oraz opowiadaniem „Dziki kaczk” (nr 10/12). Następnie pracował w redakcji *Kuriera Lubelskiego*; publikował wiersze w dodatku lubelskiego *Sztandaru Ludu* pt. *Kultura i Życie* (1956-60; w 1957 pod pseud. A. Sas; tu też tłumaczenia wierszy z języka hiszpańskiego). Należał do Koła Młodych przy Oddziale Lubelskim ZLP. W 1959-61 przebywał we Francji (Paryż, Grenoble). W 1962-64 mieszkał w Olsztynie, gdzie był jednym z założycieli pisma pt. *Przemiany* (1963-65), skupiającego młodzież literacką. W 1964 przeniósł się do Warszawy i objął funkcję redaktora technicznego w Biurze Wydawniczym „Dom Książki”. Od 1965 był wielokrotnie laureatem konkursów literackich (m.in. w 1970 otrzymał nagrodę im. J. Śpiewaka w Ogólnopolskim Konkursie Poetyckim). Publikował wiersze na łamach *Kultury* (1964-66) oraz *Poezji* (1966-73). W 1969 debiutował jako dramatopisarz sztuką pt. „Ubrani są nady”. W tymże roku wyjechał do Bielska-Białej, gdzie przez rok pełnił funkcję kierownika literackiego Teatru Lalek „Baniałuka” (1969); był współtwórcą I Europejskiego Biennale Teatrów Lalkowych w Bielsku-Białej. W 1970 zamieszkał w Koszalinie. Kontynuował twórczość literacką, drukując felietony, recenzje, artykuły, wiersze, opowiadania oraz tłumaczenia wierszy z języka rosyjskiego w miesięczniku *Fakty i Myśli* (1970-72), *Głosie Koszalińskim* (1973-75; podp. też: Sas, BEZ ATU), *Teatrze* (1973-76; tu stała współpraca) oraz w *Głosie Pomorza* (1975-85; podp. też: at., Tur). Współpracował (1970-2001) z koszalińską rozgłośnią Polskiego Radia. W 1971 ożenił się z Haliną Genowefą Olsińską, nauczycielką, poetką (publikującą jako

Halszka Olsińska). W 1974-75 był kierownikiem oddziału poznańskiego pisma *Tydzień*. W 1977 nawiązał współpracę (m.in. jako lektor sztuk teatralnych) z Teatrem im. J. Osterwy w Gorzowie Wielkopolskim. W 1977-88 był członkiem ZLP. W 1978 zamieszkał w Słupsku. Był członkiem Rady Wydawniczej Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego „Pobrzeże” oraz współpracownikiem (recenzentem) Oddziału Wojewódzkiego Koszalińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego. W 1983 został prezesem Oddziału Słupskiego ZLP (zrezygnował po trzech miesiącach). W 1983-84 publikował liczne recenzje i artykuły w *Zbliżeniach* (tu w 1984 cykl felietonów literackich pt. „Czarno na białym”), a od 1985 ogłaszał (do 2001) eseje o literaturze i duchowości rosyjskiej na łamach białostockiego *Przeglądu Prawosławnego* (tu „Wyż rosyjski” 1998 nr 8, 1999 nr 10). W 1991 podjął stałą współpracę z miesięcznikiem *Twórczość*, publikując na jego łamach opowiadania, eseje i szkice. W 1992 został członkiem Oddziału Warszawskiego SPP. W 1997 otrzymał nagrodę im. Księcia Konstantego Ostrogskiego, tzw. Laur Prawosławia, za „twórcze określanie różnic między kulturą Zachodu a kulturą prawosławia”, a w 1999 za całokształt pracy literackiej nagrodę im. Świętego Brata Alberta. Podjął współpracę z Interdyscyplinarnym Zespołem Badań Sovietologicznych Uniwersytetu Łódzkiego jako współtłumacz i autor komentarzy do pism teologicznych i filozoficznych myślicieli rosyjskich XIX i XX wieku, wydawanych w serii *Idee w Rosji. Niemarksistowska Filozofia Rosyjska*. Wyróżniony m.in. odznaką „Zasłużony dla Ziemi Koszalińskiej” (1978) i „Zasłużony Działacz Kultury” (1983) oraz Złotym Krzyżem Zasługi (1986). Mieszka w Słupsku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ubrani są nady. (Misterium w 2 aktach). *Dialog* 1970 nr 1 s. 31-53.

Nagroda w VIII Konkursie Debiutu Dramaturgicznego, zorganizowanym przez T. Ateneum w Wwie w 1969.

2. Zaklinanie wosku albo Sprawa między złym a Janiołami górskimi ułożona i spisana na Skrzycznym Górze Beskidzkiej w roku 1970. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1970 nr 6 s. 5-30.

3. Pusta noc. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1971 nr 8 s. 35-48. Praprem. Szczec., T. „13 Muz” 1972.

4. Żdźbło morza. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1971, 39 s.

Cykle: Apostrofa; Elegie; Trzy pieśni.
Nagroda główna im. J. Śpiewaka w 1970.

5. Pomódlmy się za wiatr. [Utwór dramatyczny]. Powst. przed 1974. Por. Słuchowiska radiowe.

Nagroda specjalna Gdańskiego Tow. Przyj. Sztuki w 1974 (inf. autora).

6. Ogród o poranku. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Zabrze, T. Nowy 1974.

Wyróżnienie w konkursie Min. Kultury i Sztuki oraz Kom. Organizacyjnego Festiwalu Pol. Sztuk Współcz. we Wr. w 1973.

7. Głowa zwierzęcia. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1977, 77 s.

8. Wypluczysko. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1977, 115 s.

9. Złote psy. [Utwór dramatyczny]. Powst. przed 1977.

Przygot. do wyst. w T. im. S. Jarczaka w Olsztynie 1977/78.

10. Lot wśród luster. [Powieść]. Wwa: Iskry 1980, 166 s.

Tytuł pierwotny: Jak liść nieznany.

11. Łucja z jaskółczego ziela. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: MAW 1980, 161 s.

12. Kobieta z mieczem w czaszce. [Opowiadania]. Kr.: WL 1981, 122 s.

Zawartość: Kobieta z mieczem w czaszce; Ueve, panienska, jak chmura w poświacie lecąca; Dzwon wszystkich diabłów; Katedra w brzuchu Lewiatana; Śniadanie po pogrzebie; Wzięcie w jasyr; Więzień obłoków.

13. Krew z krwi. [Powieść]. Wr.: Ossol. 1981, 208 s.

Tytuł pierwotny: Dynastia – legenda rodu.

14. Tyrania ziemi. [Powieść]. Pozn.: WP 1981, 202 s.

15. Puste katedry. [Powieść]. Kr.: WL 1982, 131 s.

16. Dialogi z lisem. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1983, 75 s.

Cykle: Dialogi z lisem; Światło w mrok teżejace; Tercyny

17. Krzyż pokutny. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1984, 113 s.

18. Upadek w Tartarię. [Opowiadanie]. *Twórczość* 1984 nr 6 s. 11–55, Przedr. zob. poz. 34.

19. Stance północne. [Wiersze]. Słupsk: Pobrzeże 1985, 32 s.

20. Ślepy ptak ruin. [Powieść]. Szczec.: Glob 1985, 243 s.

21. Fiasko. [Powieść]. Szczec.: Glob 1986, 223 s.

22. Hieronim von Himmelstrand. [Powieść]. Ks. 1–2. Kr.: WL 1986, 1988, 318 + 411 s.

Ks. 1. Księżycowy jeździec; Ks. 2. Serce pełne kamieni.

23. Łąka kobiet. [Powieść]. Wwa: Iskry 1986, 198 s.

24. Martwy buńczuk. [Wiersze]. Szczec.: Glob 1986, 98 s.

Zawiera m.in. cykl: Elegie (19–31).

25. Popiół. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Słupsk, T. Dram. 1986.

26. Piękna z Beauté. [Powieść]. Wwa: Iskry 1987, 114 s.

O malarzu J. Fouquet z XV w.

27. Skorpion na nowiu. [Powieść]. Szczec.: Glob 1988, 231 s.

28. Wiersze wybrane i Sonata bezkسیężycowa. Pośl.: J. Krzyżanowski. Słupsk: Stow. Społ.-Kult. „Pobrzeże” 1998, 176 s.

Zawiera wiersze z poz. 4, 7, 16, 19, 24, – nadto cykl: Dominium litery.

29. Chłopiec na czerwonym koniu. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1991, 114 s. Przedr. zob. poz. 34.

30. Dwoistość królestwa. Wiersze. Słupsk: Zarząd Okręgu Stow. Bibliotekarzy Pol. 1995, 101 s.

Cykle: Pismo. (1976–1982); Trzcina na wietrze. (1983–1985); Przesilenie. (1986–1988); Dwoistość królestwa. (1989–1994).

31. Rzeki popiołu. Eseje. Wwa: Czyt. 1995, 274 s. Dot. stosunków pol.-ros. oraz specyfiki prawosławia. – Eseje: Rzeki popiołu; Rosja, moja baśń; Głosy do nienawiści; Winny smak antonówek; Światłość i rzeczy świetliste. Nagroda Fundacji Kultury w 1994.

32. Mistrz Niewidzialnej Strony. [Powieść]. Pozn.: W Drodze 1996, 405 s.

Dot. A. Rublowa.

Adapt. teatr.: Kaplica pod wezwaniem Trójcy Świętej na Zamku w Lubl. 1999, – radiowa: Adapt.: W. Tkaczuk. Radio 2001.

33. Spalone ogrody rozkoszy. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1998, 132 s. Przedr. zob. poz. 34.

Przełt. ros.: Soszennye sady naszadenij. [Przeł.] K. Starosielska. *Družba Narodov*, Moskwa 1997 nr 10.

34. Tryptyk ruski. Białystok: Orthdruk 1998, 296 s. Zawartość: Upadek w Tartarię [poz. 18]; Chłopiec na czerwonym koniu [poz. 29]; Spalone ogrody rozkoszy [poz. 33].

35. Lustro weneckie. Opowiadania. Słupsk: Stow. Bibliotekarzy Pol. 2000, 293 s.

Zawartość: Lustro weneckie; Usta nocy; List do Rosjanki pisany u krańca wieku.

36. Mgnienia. [Opowiadania]. Białystok: Orthdruk 2000, 168 s.

Zawiera krótkie etudy literackie w częściach: Cały Raków; Mgnienia.

37. Znużenie. [Powieść]. Wwa: Czyt. 2000, 154 s. Po przełt. fragm. na niem. powieść prezentowana jest na berlińskich stronach internetowych.

38. Ząb mądrości. Iwaszkiewiczowskie miejsca, znaki i symbole. [Szkiice]. Koszalin: Millennium 2001, 335 s.

Zawartość: Cień i milczenie; Ząb mądrości; Książę Henryk o Złoty Włosach. Próba egzgezy mitograficznej „Czerwonych tarcz” Jarosława Iwaszkiewicza; Głosy i powidoki; Wariacje petersburskie albo Stawiszczanina ostatnie pieczęcie milczenia; Tano, czyli Starogermański bóg Wotan w kundla ruskiego odmieniony; Figura ojca. Archetyp i jego niektóre obrazy w prozie Jarosława Iwaszkiewicza.

39. Święto Ikony. [Rozprawa teologiczna]. Pozn.: W Drodze 2002, 198 s.

Zawartość: Natura naturata. – Natura naturans: I. Żywy ogień; II. Ikony na Dzień Paschy, czyli Zmartwychwstania Pańskiego; III. Ikony Dwunastu Świąt.

Nadto słuchowiska radiowe, m.in.: Człowiek z czarnym gołębiem. Radio 1971. — Jazda figurą w upalne popołudnie lata. Radio 1982. — Pomódlmy się za wiatr. Radio 1983. — Małe misterium radiowe bez didaskaliów. Radio 2001. — Bez litości. Dialogi na krzyżówce. Radio 2001.

Przekłady

1. H. Singh: Ahalja i księżyc. Opowieści i przysłówia pendżabskie. [Dla dzieci]. Przeł. z ang. ... Wstęp: A. Sieklucka. Szczec.: Glob 1989, 131 s.

2. A. Schmemmann: Eucharystia. Misterium Królestwa. [Rozprawa teologiczna]. Przeł. z ros. ... Biały-stok: Orthdruk 1997, 199 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 2001, 2002. — LP XX w. (M. Łalak). — A. Świ-
tlicka: Andrzej Turczyński. Wybór materiałów bibliograficznych. Słupsk: Stow. Bibliotekarzy Pol., Zarząd Okręgu 1995, 26 s.

J. Mazurczyk: Kosmogonia morska. *Jantar* 1972 nr 10 [rec.: Zdzłbto morza]. — Z. Sieradzka: Dom kobiet współczesnych ręką męską skreślony. *Teatr* 1975 nr 9 [rec.: Ogród o poranku]. — A. Kasiewicz: Dwa dni i jedna noc. *Wiadomości* 1977 nr 43 [rec.: Wypłuczysz]. — H. Berezka: Umiejętności. *Twórczość* 1978 nr 8, przedr. w tegoż: *Bieg rzeczy*. Wwa 1982 [rec. masz. powieści: Łucja z jaskółczego ziała; Dynastia — legenda rodu (wyd. później pt. *Krew z krwi*); Jak liść niezna-ny (wydana później pt. *Lot wśród luster*)]. — [Wypłuczysz]. L. Bugajski: Przed końcem świata. *Twórczość* 1978 nr 6; A. Myszkowski: Koniec świata światów. *Nowy Wzrząz* 1978 nr 3; M. Sołtyś: Na moment przed końcem świata. *Nowe Książki* 1978 nr 4; W. Odojewski: Realizm dwuznaczny. *Wiadomości*, Londyn 1979 nr 17, przedr. w tegoż: *Raptularz krytyczny*. Lubl. 1994; J. Rogoziński: Odkrycie. *Literatura* 1979 nr 21. — [Kobieta z mieczem w czasce]. L. Bugajski: *Lot i rozpada*. *Życie Lit.* 1981 nr 27; P. Kądziela: Od eksperymentu do socrealizmu. *Nowe Książki* 1981 nr 16 [rec. też: *Tyrania ziemi*]. — A. Kowalski: Bieżąca produkcja. *Nowe Książki* 1981 nr 9 [rec.: *Lot wśród luster*]. — Cz. Kuriata: *Udana próba*. *Tyg. Kult.* 1981 nr 7 [rec.: *Łucja z jaskółczego ziała*]. — [Lot wśród luster]. Cz. Kuriata. *Tyg. Kult.* 1981 nr 14; T.J. Żółciński: Człowiek z lustrem. *Fakty* 1981 nr 11. — T.J. Żółciński: Dojrzałym głosem. *Fakty* 1981 nr 42 [rec.: *Kobieta z mieczem w czasce*]. — H. Berezka: *Kunstwo*. *Twórczość* 1982 nr 8, przedr. w tegoż: *Obroty*. Wwa 1996 [rec. masz.: *Łąka kobiet*]. — [Krew z krwi]. W. Myszkowski: *Tropienie czasu, tropienie charakterów*. *Tyg. Kult.* 1982 nr 12; A. Sobolewska: *Od wcielenia*. *Twórczość* 1983 nr 10. — H. Berezka: *Wielokierunkowość*. *Twórczość* 1984 nr 6, przedr. w tegoż: *Obroty*. Wwa 1996 [rec. masz.: *Słepy ptak ruin*]. — D.T. Lebioda: *Po drugiej stronie*. *Życie Lit.* 1984 nr 36 [rec.: *Krzyż pokutny*]. — L. Żuliński: *Pijany statek* poezji. *Nowe Książki* 1984 nr 4 [rec.: *Dialogi z lilem*]. — A. Litwinowicz: *O prozie T. Archipelag* 1985 nr 5 [rec.: *Upadek w Tartarię*]. — P. Szewc: *Miedzy historią a współczesnością*. *Twórczość* 1985 nr 1 [rec.: *Krzyż pokutny*]. — M. Bartnicki: *Odwlec przemijanie*. *Kultura* 1986 nr 36 [rec.: *Martwy buńczuk*]. — [Słepy ptak ruin]. M. Dłużyk; I. Iwasów: *Dialog o „Słepym ptaku ruin”*. A.T. *Głos Szczec.* 1986 nr 18; I. Iwasów: *Wolni — umarli*. *Miedzy Innymi* 1986 nr 7/8; M. Łalak: *Jedno zdanie z przypisami*. *Miedzy Innymi* 1986 nr 7/8. — M. Łalak: *Stronica piasku*. *Morze i Ziemia* 1986 nr 3; [rec.: *Martwy buńczuk*]. — [Słepy ptak ruin]. A. Staniszwski: *Pamiętać i powtarzać do skonczenia świata*. *Życie Lit.* 1986 nr 32; J. Stępień: *Proza elitarna*. *Nowe Książki* 1986 nr 10. — M. Bartnicki: *Odwlec przemijanie*. *Okolice* 1987 nr 11 [rec.: *Martwy buńczuk*]. — [Łąka kobiet]. H. Bohuszewicz: *Pisarz dla wybranych*. *Pobrzeże* 1987 nr 5 [dot. też: *Sle-*

py ptak ruin]; *Fiasko*. J.Z. Lichański: *Łąka kobiet?* *Nowe Książki* 1987 nr 7/8. — [Fiasko]. S. Olak: *Gra z notesem*. *Nowe Książki* 1987 nr 1; M. Orski: *Miedzy nicością a nieśmiertelnością*. *Twórczość* 1987 nr 4. — A. Sobolewska: *Rozbity kalejdoskop*. *Twórczość* 1987 nr 5 [rec.: *Słepy ptak ruin*]. — H. Berezka: *Pokora*. *Twórczość* 1988 nr 5, przedr. w tegoż: *Obroty*. Wwa 1996 [rec. masz.: *Mistrz Niewidzialnej Strony*]. — [Piękna z Beauté]. W. Myszkowski: *Metafora historii*. *Kultura* 1988 nr 28; T.J. Żółciński: *Te opowieści ze strefy cienia*. *Nowe Książki* 1988 nr 1 [dot. też: *Hieronim von Himmelstrand*. Ks. 1.]. — T. Błazewski: *Mit wiecznego powrotu*. *Nowe Książki* 1989 nr 6 [rec.: *Skorpion na nowiu*]. — [Chłopiec na czerwonym koniu]. B. Klukowski: *Chłopiec z transportu*. *Nowe Książki* 1992 nr 10; M. Lengren: *Okrutna baśń*. *Twórczość* 1993 nr 3; M. Orski: A.T.: *Ballada z katoggi*. W tegoż: *A mury runęły*. Wr. 1995. — [Rzeki popiołu]. A. Bałgajewski: *Rosja — piękna baśń*. *Twórczość* 1996 nr 8; A. Czachowska: *Rzeki bez powrotu*. *Życie Warsz.* 1996 nr 39; S. Sterna-Wachowiak: *Zagadki rosyjskiego sfinksu*. *Nowe Książki* 1996 nr 10 [rec. też: *Mistrz Niewidzialnej Strony*]. — [Spalone ogrody rozkoszy]. H. Gosk: *Palimpsesty*. *Nowe Książki* 1998 nr 6; M. Orski: *Kroniki „Utraty”, kroniki „Upadku”*. *Prz. Pousz* 1998 nr 11; P. Przywara: *Unikat*. *Twórczość* 1998 nr 11. — L. Bugajski: *Wszystkim jest źle i niewygodnie*. *Twórczość* 2000 nr 9 [rec.: *Lustro weneckie*]. — Z. Chojnowski: *Pejzaże z pamięci*. *Nowe Książki* 2001 nr 7 [rec.: *Mgnienia*]. — [Znużenie]. P. Czaplinski: *Wieżniowie czasu*. *Nowe Książki* 2001 nr 3; D. Nowacki: *Wokół Kanta*. *Gaz. Wyborcza* dod. *Książki* 2001 nr 1; M. Orski: *Gierpienia starego radcy*. *Odra* 2001 nr 7/8. — M. Orski: *Jak hartowano Bozydara*. *Nowe Książki* 2001 nr 2 [rec.: *Lustro weneckie*]. — [Mgnienia]. J. Tyborczyk: *Fenomena*. *Akani* 2001 nr 3; J. Wciórka: *Jestność*. *Arkusze* 2001 nr 3. — Z. Chojnowski: *Polamany zęb mądrości*. *Nowe Książki* 2002 nr 3 [rec.: *Zęb mądrości*]. — R. Romaniuk: *Mysząc, wierząc, patrząc*. *Nowe Książki* 2002 nr 12 [rec.: *Święto Ikony*].

K.B.

TUREK Roman 1898-1982

Prozaik.

Urodzony 7 lutego 1898 we wsi Wola Dalsza pod Łańcutem; syn Jana Turka, robotnika rolnego, i Marianny ze Zdoblaszów. Wcześniej osierocony przez ojca, wychowywał się wraz z pięciorgiem rodzeństwa na wsi w ciężkich warunkach. Ukończył trzy klasy szkoły ludowej, dalej uczył się samodzielnie. Od dzieciństwa pracował jako robotnik rolny, początkowo pasąc świnię i krowy u sąsiadów, a potem na folwarku Wola Mała, należącym do ordynacji Potockich. Wyjeżdżał też na sezonowe roboty do Besarabii i do Niemiec, podejmował różne prace zarobkowe. W czasie I wojny światowej w 1916 został powołany do armii austriackiej. Ukończył szkołę podoficerską w Szombathely na Węgrzech. W wyniku działań wojennych znalazł się w 1917, w okresie rewolucji październikowej, w Rosji. Od 1919 służył w Wojsku Polskim. W 1920 brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej; został odznaczony Krzyżem Walecznych. Po przejściu do rezerwy w 1922 pracował w Fabryce Likierów hrabiego Alfreda Antoniego Potockiego w Łańcutcie, początkowo jako pomocnik przy montażu urządzeń technicznych, a następnie, po zdaniu egzaminów specjalistycznych, jako konserwator i palacz kotłów

parowych. Współpracował z Kółem Młodzieży i Miłośników Sceny (do 1924) jako aktor amator. Pisał też sztuki teatralne i wiersze (niepublikowane). Znany był w okolicy jako gawędziarz ludowy i autor okolicznościowych wierszy. W 1923 ożenił się z Teofilą Łęcznar i zamieszkał we wsi Podzwierzyniec pod Łańcutem. Był współzałożycielem miejscowej ochotniczej straży pożarnej, a także okresowo jej komendantem. Działał w Stronnictwie Ludowym. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939 jako szef 21. Ciężkiej Kompanii Telegraficznej. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal pod Łańcutem i był współtwórcą oddziałów AK na tym terenie. Po zakończeniu II wojny światowej uczestniczył w odbudowie upaństwowionych Zakładów Przemysłu Spirytusowego w Łańcutcie, następnie pracował tam jako palacz. Równocześnie uczył się na kursach technicznych oraz kontynuował działalność społeczno-polityczną jako członek PSL, a od 1949 PZPR. Debiutował w 1958 fragmentem książki pt. „Moja mama, ja i reszta”, opublikowanym na łamach *Orki* (nr 39). Po przejściu na emeryturę w 1960 zajął się wyłącznie twórczością literacką. W tymże roku otrzymał nagrodę literacką WRN w Rzeszowie. Wspomnienia, felietony, opowiadania drukował m.in. na łamach *Zielonego Sztandaru* (1958-1979, z przerwami), *Tygodnika Kulturalnego* (1962, 1967-68, 1970, 1975), *Widnokregu* (1965-70) i *Profili* (1969-79, 1982). W 1965 został członkiem ZLP. W 1973 otrzymał nagrodę literacką im. J. Przybosa, ustanowioną przez czasopismo *Profile*. Wyróżniony m.in. odznakami „Zasłużony dla Województwa Rzeszowskiego” (1968) i „Zasłużony Działacz Kultury” (1970) oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1973). Zmarł 20 lutego 1982 w Rzeszowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. *Moja mama, ja i reszta*. [Powieść autobiograficzna]. Przedm.: M. Grad. Wwa: LSW 1961, 417 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2. T. 1-2. 1963, 252 + 286 s., wyd. 3 1970, wyd. 4 1973, wyd. 5 1989. Cz. 1 cyklu; cz. 2, 3 zob. poz. 2, 4.

2. *W służbie najjaśniejszego pana*. [Powieść autobiograficzna]. Wwa: LSW 1962, 394 s. Wyd. 2 tamże 1964.

Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3 zob. poz. 1, 4.

3. *Wróc, ucałuj...* [Powieść autobiograficzna]. Powst. ok. 1975. Wyd. Rzeszów: KAW 1987, 499 s. Dot. okresu I wojny światowej.

4. *Palacz z hrabiowskiej likierni*. [Powieść autobiograficzna]. Wwa: LSW 1977, 557 s.

Cz. 3 cyklu; cz. 1, 2 zob. poz. 1, 2. — Nagroda w konkursie LSW na dzieła związane z życiem wsi i jej przemianami oraz wyróżnienie CRZZ w 1978.

5. *Zamęt*. [Powieść autobiograficzna]. *Ziel. Sztand.* 1978 nr 85-105; 1979 nr 1/2-18. Wyd. osob. Rzeszów: KAW 1981, 218 s.

6. *Pokosy*. Opowiadania i opowieści. Słowo wstępne: J. Nowakowski. Rzeszów: KAW 1979, 331 s.

Zawartość: Wiara cuda czyni; Majówka; Pojedynek z szatanem; Z przepustką na święta; Dwie wigilie; Nieurodzona; Zgon Pipki; Owca i pasterz; Srulek, ostami z fiaków; Zamiana; Święcone; Grzech i kara; Prima aprilis; Gniazdo rodzinne.

7. *Ostatnia karczma*. [Powieść autobiograficzna]. Wwa: LSW 1982, 291 s.

8. *Topiel*. [Opowiadania]. Rzeszów: KAW [19]82, 281 s.

Zawartość: Płynne skarby; Gorączka zarobkowania; Pieniądze gwarantowane; Kotelownia jako centrum handlowe; Jadą goście jada; Wizyta hrabiego; Jedna z ciemnych okupacyjnych nocy; Różnie działo się Żydom w Łańcutcie; Pod opieką swały; Pierwsze kroki w konspiracji; Krasula matuli; Pan adwokat wraca do domu; „Masarnia” i zarła prawniczej spółki; Wiosna 1940 roku.

9. *Parada życia*. [Opowiadania]. Rzeszów: KAW 1984, 246 s.

Zawartość. Cz. 1: Przodkowie; Zapusty, grajkowie i wilki; Gapie w CUP-ie; Ach ten powielacz; Ludzka wspinaczka; Przez okno oczami starca. — Cz. 2: Wigilia w pałacu; Na pańskim dworze; Pożegnanie z czworakiem.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975. — R. Turek: Biografia i jej ekspresja twórcza. *Tyg. Kult.* 1975 nr 9. — Wywiady: W służbie najjaśniejszego nałogu. Rozm. K. Świerczewska. *Widnokrąg* 1968 nr 51; Z R.T. laureatem nagrody literackiej „Profili” im. J. Przybosa rozmawia C. Błonska. *Profile* 1973 nr 2.

SWPP 2 (B. Winkłowa). — LP XX w. (K. Dunin-Wąsowicz).

— RL 1982 (A. Biernacki).

M. Grad: R.T. i jego pisarstwo. *Orka* 1960 nr 43, przedr. jako przedm. do: *Moja mama, ja i reszta* [zob. Twórczość poz. 1] oraz w teżej: Szkice i notatki. Wwa 1964. — [Moja mama, ja i reszta.] J. Chocilowski: Galicyjski dagerotyp. *Nowe Książ.* 1961 nr 14; B. Gołębiowski: Chłopskim piórem — inaczej. *Wies Współcz.* 1961 nr 9, przedr. w teżej: Pamiętnikarstwo i literatura. [Wwa] 1973; A. Kamińska: Epopeja chłopskiego dzieciństwa. *Orka* 1961, przedr. w teżej: Pragnąca literatura Wwa 1964; B. Michałowska: Pamiętnikarz chłopski czy pisarz polski. *Polityka* 1961 nr 27; S. Słupek: O ludowym piarstwie i książce R.T. *Wiesci* 1961 nr 37; H. Kirchner: Wsi wesola. *Nowa Kult.* 1962 nr 8. — [W służbie najjaśniejszego pana.] W. Blachut: Przygody c-k poddanego. *Życie Lit.* 1963 nr 13; E. Czekalski. *Twórczość* 1963 nr 4; A. Kamińska: Chłopski Szwęk. *Tyg. Kult.* 1963 nr 10. — A. Kamińska: Dawna wieś a historia. W teżej: Pragnąca literatura. Wwa 1964. — S. Zieliński: Sąsiad Szwęjka i Potockich. W teżej: Wycieczki balonem. Nr 2. Gawędy z pretekstem. Wwa 1964 [rec.: W służbie najjaśniejszego pana]. — L. Sobierajski. *Tyg. Kult.* 1965 nr 5. — M. Grad: Pamiętnikarze i działacze. Wwa 1969 [dot. m.in. R.T.]. — A. Niewolak-Krzywdy: Epika R.T. *Profile* 1971 nr 6. — Z. Krempf: „Wyboistą drogą idąc...” *Widnokrąg* 1973 nr 5. — W. Adamski: R.T. i reszta. *Nowe Książ.* 1978 nr 3 [rec.: Palacz z hrabiowskiej likierni]. — H. Kamińska: Gwara ludowa w utworze R.T. „Moja mama, ja i reszta”. W: Temat wiejski w literaturze polskiej. Rzeszów 1978. — [Palacz z hrabiowskiej likierni.] J. Kamiński: Saga rodu Turków. *Regiony* 1978 nr 2; M. Pilot: Grube księgi R.T. *Tyg. Kult.* 1978 nr 8; M. Zalewski: Głód realizmu. *Literatura* 1978

nr 3. — M.A. Lyp: Panatorkowe widzenie świata. *Profile* 1979 nr 5. — Z. Trziszka: R.T. i cała reszta. *Tyg. Kult.* 1981 nr 44 — [Zamet:] H. Bereza: Autopsje. W tegoż: *Bieg rzeczy*. Wwa 1982 [dot. też: Topiel; Parada życia]; J. Brudnicki: Pierwsze i ostatnie słowo T. *Profile* 1982 nr 1. — A. Gnarowski: Opowieść pamiętnikarska. *Tu i Teraz* 1982 nr 26 [rec.: Topiell. — M. Grad: Wspomnienie o R.T. *Tyg. Kult.* 1982 nr 8. — M.A. Kowalski: R.T. *Zycie Lit.* 1982 nr 12. — K. Nowicki: Święte perylerie. *Fakty* 1982 nr 32. — J.Z. Brudnicki: Ballada łańcucha z Kubą, Jakubą, panem i diabłami. *Profile* 1983 nr 1 [rec.: Topiell. — L. Hull: Powieść plebejska. *Regiony* 1983 nr 2 [rec.: Topiell. — A. Niewolak-Krzywda: Ostatnia powieść. *Profile* 1983 nr 11 [rec.: Ostatnia karczma]. — S. Piekło-Kostecka: Twórczość R.T. jako źródło wiedzy etnograficznej. *Widnokrąg* 1983 nr 36. — S. Siekiński. *Nowe Książ.* 1983 nr 7 [rec.: Ostatnia karczma]. — J. Grygiel. *Widnokrąg* 1984 nr 19 [rec.: Parada życia]. — B. Świątek: Łańcucha legenda. *Tyg. Kult.* 1984 nr 21 [rec.: Ostatnia karczma]. — Z. Trziszka: Sobieni nie nie ostawił. W tegoż: *Korzenie plebejusza*. Wwa 1984. — S. Zieliński: Pod znakiem Wodnika. *Nowe Książ.* 1984 nr 8 [rec.: Parada życia]. — [Wróc, ucałuj...:] J. Grygiel: „Opowieść o cierpliwym piechurze”. *Widnokrąg* 1987 nr 40. E. Biela. Aneks do Kuśniewicza i Konwickiego. *Kultura* 1988 nr 20. — R. Dzieżyński: Zwatpienia i nadzieje R.T. *Profile* 1988 nr 2. — [Wróc, ucałuj...:] J. Kulczyński. Rok dwudziesty. *Rzeczywistość* 1988 nr 35; A. Niewolak-Krzywda: Gawęda o losie żołnierza. *Profile* 1988 nr 2. **B.M.**

TURKOWSKI Leonard 1914-1985

Pseud.: L.; L.TUR; L.Tw.; L. Wokrut; Nadir; Osa; (pop); (t); tur.; (tur); Tur; (Tur); Turek; Turek z Bartoszy; Turkey.
Poeta, prozaik, publicysta

Urodzony 23 września 1914 w Poznaniu; syn Stanisława Turkowskiego, tramwajarza, i Magdaleny ze Skorupskich, szwaczki. W 1928-32 uczęszczał do Państwowego Seminarium Nauczycielskiego im. E. Estkowskiego w Poznaniu; szkoły nie ukończył. Debiutował w 1930 wierszem pt. „Do pracy”, opublikowanym na łamach miesięcznika tej szkoły *Życie Radosne* (nr 1). W tym okresie drukował też felietony pt. „Z ławy szkolnej” w *Nowym Kurierze*. Kontynuował naukę na Wyższym Kursie Dziennikarskim przy Wyższej Szkole Handlowej w Poznaniu, który ukończył w 1935. Za właściwy debiut uważał wiersz pt. „Zmartwychwstanie dymu”, ogłoszony w 1933 na łamach czasopisma *Wici Wielkopolskie* (nr 12); drukował tu następnie do 1937. W 1934 rozpoczął pracę dziennikarską w redakcji *Nowego Kuriera*. Był także redaktorem miesięcznika *Poranek* (1934) i tygodnika *Nasza Niedziela* (1938-39). Wiersze, prozę, scenki dramatyczne ogłaszał także m.in. w czasopiśmie *Kurier Poznański* (1934-35, 1937-38; podp. też Osa), *Ilustracja Polska* (1935-39) i *Scena Oświatowa* (1936-38). Współpracował z rozgłośnią poznańską Polskiego Radia jako autor pogadank i słuchowisk dla dzieci. Od 1937 należał do ZZLP. Na początku okupacji niemieckiej musiał wyjechać z Poznania; ukrywał się w Warszawie i w innych miejscowościach na terenie Generalnego Gubernatorstwa. W 1941 zawarł związek małżeński z Kunegundą

Molenką. Był kilkakrotnie aresztowany przez Niemców i osadzany w przejściowych obozach w Rawie Ruskiej, Opatowie i Poznaniu, z których udało mu się uciec. Pracował zarobkowo jako robotnik, podejmował się dorywczych prac biurowych. Brał także udział w tajnym nauczaniu w Poznaniu, Białej Podlaskiej i Szydłowcu. Po zakończeniu II wojny światowej wrócił w Poznańskie i uczył w szkołach podstawowych w Dominowie i Pławcach pod Poznaniem. Od 1947 był członkiem PPR (od 1948 PZPR) i rozwijał ożywioną działalność partyjną i społeczną. W 1951 rozpoczął pracę w Liceum Pedagogicznym w Leśnej Podlaskiej. Po ukończeniu w 1953 studiów zaocznych w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie zamieszkał w Bartoszycach, gdzie do 1962 uczył w Państwowym Liceum Pedagogicznym. Równocześnie powrócił do pracy literackiej i publicystycznej. Od 1957 współpracował z miesięcznikiem *Warmia i Mazury* (tu m.in. w 1978-85 cykl recenzji pt. „Książka retro”) oraz *Głosem Olsztyńskim*, którego działem kulturalno-oświatowym kierował w 1962-69 (od 1970 *Gazeta Olsztyńska*; tu m.in. w 1973 cykl felietonów pt. „Zapiski rodzinne” podp. Nadir). Wiersze, artykuły, opowiadania drukował ponadto na łamach wielu innych czasopism, m.in. *Głosu Nauczycielskiego* (1958-63, z przerwami), *Wiadomości Bartoszyckich* (1958-62) i *Tygodnika Kulturalnego* (1962-65). W 1958 należał do zespołu redakcyjnego olsztyńskich *Nowin Północnych*. W 1959 otrzymał nagrodę literacką Prezesa WRN w Olsztynie za całokształt działalności i twórczości literackiej. Od 1963 był członkiem SDP (do rozwiązania Stowarzyszenia w 1982) i ZLP, w 1963-66 był wiceprezsem, a w 1972-81 prezesem Oddziału Olsztyńskiego ZLP. Kontynuował działalność społeczną i pedagogiczną. W 1964 otrzymał nagrodę Klubu Publicystyki Kulturalnej i Klubu Publicystyki Oświatowo-Wychowawczej SDP. W 1965 zamieszkał w Olsztynie. Od 1969 do przejścia na emeryturę w 1973 pracował jako dyrektor Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Olsztynie. Był m.in. członkiem ZBoWiD (od 1968). W 1970 otrzymał nagrodę Zarządu Okręgu ZNP w Olsztynie za twórczość dla dzieci. Drukował m.in. w *Expresie Poznańskim* (1977-85; tu cykl felietonów literackich pt. „Nowości z dawnych lat”), *Kronice Wielkopolskiej* (1979-80, 1984; tu artykuły o literaturze współczesnej) i *Wprost* (1983-85; tu cykl felietonów wspomnieniowych pt. „Powroty”). W 1982 otrzymał nagrodę miesięcznika *Warmia i Mazury*, a w 1984 dyplom honorowy Ministra Kultury i Sztuki. Wyróżniony m.in. złotą odznaką honorową „Zasłużony dla Warmii i Mazur” (1960), Złotym Krzyżem Zasługi (1966), Krzyżem Kawalerskim (1971) i Krzyżem Komandorskim (1980) Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1973), od-

znaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1974), medalem „Za Zasługi dla Oświaty Województwa Olsztyńskiego” (1984). Zmarł 19 stycznia 1985 w Olsztynie.

W 1985 Towarzystwo Przyjaciół *Gazety Olsztyńskiej*, Urząd m. Bartoszyce, Bartoszycki Dom Kultury i Miejska Biblioteka Publiczna oraz grupa literacka Barcja ustanowiły konkurs poetycki im. L. Turkowskiego.

TWÓRCZOŚĆ

1. W drodze ku małżeństwu. Wykład. Pozn.: Ostoja 1934, [4] s.

2. Dookoła Polski. Rewia krajoznawcza. Pozn.: Ostoja 1935, 34 s. *Teatr dla Młodzieży Męskiej*.

3. Krzyż na rozdrożu. [Wiersze]. [Przedm.:] J. Sztaydynger. Września: Druk H. Prądzyński 1935, 41 s. Cykle: Poznań; Wyczółkowski; Krzyż na rozdrożu.

4. Krew ziemi. [Wiersze]. Pozn.: Księg. J. Dippel 1937, [66] s.

Cykle: Powitanie, Dedykacja; Krew ziemi; Walczyć o pokój; Głód; Zaprozienie.

5. Forsa stopniała!.. Humoreska w 3 aktach ze śpiewami. Pozn.: Ostoja 1938, 56 s. *Teatr dla Młodzieży Męskiej*.

Zawiera dod. muz.: Wiazanki i pieśni w układzie A. Chłondowskiego, 51 s.

6. Gdy środa rym pada... [Wiersze]. Środa: Druk Średzka, St. Malicki i Ska 1938, 29 s.

7. Na progu doby. [Wiersze]. Pozn.: WP 1958, 81 s.

Cykle: Na progu doby; Dzień i noc; Podziękowanie, — Strofy mazurskie; Strofy mazurskie; Mazurskie donizje.

8. Dojrzewanie. Poezje. Olsztyn: Pojezierze 1961, 72 s.

Cykle: Dojrzewanie; Kalendarz Warmii i Mazur.

9. Do szkoły. [Opowiadania]. Wwa: NK 1962, 104 s.

Zawartość: Do szkoły; Moja mamusia; Gapa; Lampki nagrobne; Rozdarty płaszcz; Dorosły.

10. Niebo nad sadem. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1964, 206 s.

11. Kajak. [Powieść]. Łódź: WŁ 1966, 174 s.

III nagroda w konkursie WRN w Olsztynie, Oddz. Olsztyńskiego ZLP i Stow. Społ.-Kult. Pojezierze w 1964.

12. Spotkania świąteczne. [Opowiadania]. Olsztyn: Pojezierze 1968, 214 s.

Zawartość: Trzy dni; Dein Papa... Mein Papa; Kardiologia; Spotkania świąteczne; Blizny; Wycieczka z Horstem; Sprzymierzeńcy; Chleb; Plot; Wanda.

13. Start. [Powieść]. Powst. przed 1968. Wyd. [Wwa:] LSW 1976, 282 s.

Pierwotny tytuł: Naczynia połączone. — I nagroda w konkursie WRN w Olsztynie i Oddz. Olsztyńskiego ZLP w 1968.

14. Ziemia i niebo. Powieść o życiu i pracy Mikołaja Kopernika. Olsztyn: Pojezierze 1971, 331 s. Wyd. 2. tomem 1972 [właśc. 1971].

Przekł. słowacc.: Sinko nezapada. [Przekł., post. i przyp.]: M. Andráš. Bratislava 1973.

15. Talerz z jabłkami. [Wiersze]. Wstęp: E. Martuszewski. Olsztyn: Pojezierze 1975, 75 s.

Cykle: Talerz z jabłkami; Kalendarz Warmii i Mazur [poz. 8]; Panorama Poznania.

16. Księga mojego domu. [Wspomnienia]. Białystok: Pojezierze 1979, 386 s.

Cz. 1 cyklu; cz. 2, 3 zob. poz. 18, 19.

17. Lipcowy miód. [Powieść]. Wwa: LSW 1980, 284 s.

18. Księga mojego miasta. Poznańskie wspomnienia 1919-1939. Pozn.: WP 1983, 239 s.

Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3 zob. poz. 16, 19. — Nagroda Funduszu Literatury za najważniejsze osiągnięcia lit. w dziedzinie pamiętnikarstwa za 1983 (łącznie z poz. 19), przyznana w 1985.

19. Księga Warmii i Mazur. [Wspomnienia]. Olsztyn: Pojezierze 1983, 317 s.

Cz. 3 cyklu; cz. 1, 2 zob. poz. 16, 18. — Wspomnienia dot. twórczości dziennikarskiej i lit. oraz życia lit. na Warmii i Mazurach w 1958-1983, m.in. dot. pisarzy: M. Kajka, W. Kezrzyński, E. Martuszewski, M. Okęcka-Bromkowska, M. Zientara-Malewska. — Nagroda Funduszu Literatury za najważniejsze osiągnięcia lit. w dziedzinie pamiętnikarstwa za 1983 (łącznie z poz. 18), przyznana w 1985.

20. Na początku było jezioro. [Powieść]. Olsztyn: Pojezierze 1983, 254 s.

21. Narodziny generała. Wybór opowiadań. Olsztyn: Pojezierze 1984, 286 s.

Zawartość: I. Spotkania świąteczne: z poz. 12: Chleb; Trzy dni; Blizny; Spotkania świąteczne; Wanda, — oraz: Akumulator, Narodziny generała; Wnuczka; Pytia; Kardiologia. — II. Dorosły: z poz. 9: Moja mamusia; Gapa; Lampki nagrobne; Dorosły, — oraz: Róża; Przydarzyło się w klasie; Kościół runął; Posąg.

22. Droga do Sestos. [Opowieści historyczne]. Wwa: LSW 1989, 229 s.

23. Krzyż na rozdrożu. [Wybór wierszy]. Wiersze wybrali: J.J. Rojek i M. Turkowski. Olsztyn: MG 1997, 80 s.

Zawartość: Cykle: Liryki poznańskie; Na progu doby (poz. 7); Mazurskie donizje (fragm.) [poz. 7]; Dojrzewanie [poz. 8]. — M. Turkowski: O autorze; O wierszach [wybór głosów]; O niniejszym tomiku.

Prace redakcyjne i montaż

1. Coraz wyżej! [Scenariusz wieczornicy]. Pozn.: Ostoja 1935, 49 s.

L.T. podp.: Nadir. — Zawiera m.in. skecze, dialogi i wiersze L.T. podp. także pseud.: Nadir, L. Wokrut; Turkey.

2. Żegnajcie druhowie — rekruci! [Scenariusz wieczornicy]. Pozn.: Ostoja 1936, 93 s.

Zawiera m.in. dialogi, skecze, fragm. sceniczne L.T. podp. także pseud.: Nadir; Turkey.

3. Ach, te dzieci... 100 żartów. Zebrał i ułożył ...
Pozn.: Ostoja 1937, 30 s.

4. Kajdanki i miłość... 100 żartów. Zebrał i ułożył ...
Pozn.: Ostoja 1937, 30 s.

L.T. podp.: Turkey.

5. Można pęknąć... 100 żartów. Zebrał i ułożył ...
Pozn.: Ostoja 1937, 30 s.

L.T. podp.: Turkey.

6. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Olsztynie 1946-70. Oprac. zespół pod kier. Olsztyn: Pedagog. Bibl. Woj. 1971, 105 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1980. — Wywiady: Widać ziemię, z której jem chleb... Rozm. G. Sokołowska. *Warm. i Mazury* 1982 nr 5; ... a właściwie przez całe życie mam 17 lat... Rozm. A. Staniszeński. *Warm. i Mazury* 1984 nr 18; Pasja społecznika i pasja pisarza. Rozm. A. Nowak. *Argumenty* 1984 nr 8.

PP (F. Lichodziejewska). — LP XX w. (T. Oracki). — Z. Smolucha: Leonard Turkowski (1914-1985). Życie i twórczość. Bibliografia. Olsztyn: Pedagog. Bibl. Woj. 1997, 200 s.

P. Hulka-Laskowski. *Nowa Książ*, 1937 nr 1 [rec.: Krzyż na rozdrużu]. — [Krew ziemi:] S. Czernik. *Okolica Połtów* 1938 nr 1 [dot. też: Gdy środa rym pada...]; P. Hulka-Laskowski. *Nowa Książ*, 1939 nr 2. — [Na progę doby:] S. Czernik: Odnalezieni poeci. *Orka* 1958 nr 8; J. Segiet: Raptularz literackiego zascianka. *Warm. i Mazury* 1958 nr 2. — J. Segiet: Granice dojrzałości. *Głos Olszt.* 1962 nr 124 [rec.: Dojrzwianiel].

— [Niebo nad sadem:] E. Martuszeński: Dwie nauczycielki — jeden temat. *Głos Olszt.* 1964 nr 174; J. Segiet: Epizod z lat dawnych i dzisiejszych. *Warm. i Mazury* 1964 nr 9. — T. Stepiński: L.T. *Sl. na Warm. i Mazurach* 1964 nr 48. — [Niebo nad sadem:] T. Świeżawska. *Prasa Pol.* 1964 nr 8; I. Sieradzka-Korzonowa: Na Mazurach i Warmii. *Nowa Książ*, 1965 nr 13.

— [Kajaki:] E. Glon: O naszych dzieciach. *Warm. i Mazury* 1966 nr 7/8. E. Martuszeński: Dokąd płynięcie ten „Kajak”? *Odgłosy* 1966 nr 44; T. Świeżawska: Antykoncert na trąbki. *Prasa Pol.* 1966 nr 8; L. Wernic: Zniszczony kajak. *Sl. na Warm. i Mazurach* 1966 nr 27. — [Spotkania świąteczne:] L. Jankowski: Spotkania nie zawsze świąteczne. *Warm. i Mazury* 1968 nr 6; T. Swat: ... wciąż te powroty”. *Sl. na Warm. i Mazurach* 1968 nr 23; T. Świeżawska. *Prasa Pol.* 1968 nr 10; K. Nowicki: Skąd się bierze proza. Spotkanie — nadzwyczajny traf. *Życie Lit.* 1969 nr 3. — [Ziemia i niebo:] L. Jankowski.

Warm. i Mazury 1971 nr 7/8; P. Knothe: Wiem, że nic nie wiem. *Nowa Książ*, 1972 nr 12. — Z. Dudzińska: Z potrzeby tworzenia. *Gaz. Olszt.* 1973 nr 292. — J. Sokołowski: Kopernik w literaturze olsztyńskiej. *Warm. i Mazury* 1973 nr 2 [rec.: Ziemia i niebo]. — E. Martuszeński: Prezes — Cyganem?

Tyg. Kult. 1974 nr 5. — J. Sokołowski: Szkoła uczuć i charakterów. *Warm. i Mazury* 1975 nr 7, wkł. pt. Olsztyn literacki. — J. Sokołowski. *Warm. i Mazury* 1976 nr 4. — B. Dzitko. *Gaz. Olszt.* 1978 nr 34. — F. Fornalczyk: Świadomość dziejstwa. O prozie olsztyńskiego środowiska piarskiego. Olsztyn 1978, passim. — J. Skuczyński: Cygan i pedagog. *Literatura* 1978 nr 45. — J.A. Sokołowski: Od schematyzmu do autentyzmu. *Warm. i Mazury* 1979 nr 1. — [Księga mojego domu:] W. Najmowicz: Niezapełniona saga. *Warm. i Mazury* 1980 nr 7; H. Panas: Spojrzenie w przeszłość. *Gaz. Olszt.* 1980 nr 78. — H. Panas. *Gaz. Olszt.* 1980 nr 166 [rec.: Lipcowy miód].

— [Księga mojego domu:] K. Piekarczyk: tropem własnego życia. *Nurt* 1980 nr 7; J. Roslan: Literatura i pedagogika. *Głos Naucz.* 1980 nr 37; A. Staniszeński: *Nowa Książ*, 1980 nr 19. — A. Staniszeński: Pobocza. *Nowa Książ*, 1980 nr 21 [rec.: Lipcowy miód]. — [Księga mojego domu:] F. Fornalczyk. *Kron. Wielkop.* 1981 nr 3/4; W.). Podgórski: Powroty do gniazda. *Wiedza i Życie* 1981 nr 1. — [Księga Warmii i Mazur:] B. Dzitko: Dokument trwającej epoki. *Warm. i Mazury* 1983 nr 18,

polem. W. Najmowicz: Trudna sztuka obiektywnego czytania. *Tamże* 1983 nr 20; H. Panas: Trzecia księga wspomnień T. *Gaz. Olszt.* 1983 nr 208. — B. Kosmanowa: Księga wspomnień poznańskich. *Nowa Książ*, 1984 nr 11 [rec.: Księga mojego miasta]. — A. Staniszeński: „Oralem samym sobą, ścierała mnie gleba”. *Kontrasty*, Białystok 1984 nr 3. — [Narodziny generała] I. Janowska: Narodziny poezjanie. *Nowa Książ*, 1985 nr 10; T. Olszewski: Tania moralność. *Tyg. Kult.* 1985 nr 4. — J. Wieliczka: Niepokój o człowieka. *Warm. i Mazury* 1986 nr 2. — B. Brokowska: Poeta, mój ojciec. *Wład. Kult.* 1997 nr 32. B.M.

TURWID Marian 1905-1987

Pierwotne nazwisko: Kaczmarek; w 1936 przyjął oficjalnie jako swoje nazwisko dotychczasowy pseud.: Turwid. Pseud.: A.B.; ab; abg; Antoni Bagrowski; M.; M.T.; (M.T.); Mat.; MAT; (mt); (MO); T.M. Poeta, prozaik.

Urodzony 28 listopada 1905 we Wrześni; syn Kazimierza Kaczmarka, kupca, i Julianny z Jakubowskich. Do gimnazjum uczęszczał w Gnieźnie. Debiutował jako prozaik w 1926 tomem legend pt. „Klasztor na Lipówce”, a jako poeta w 1927 wierszem pt. „Na powrót -Króla Ducha”, ogłoszonym w regionalnym czasopiśmie *Orędownik Wrzesiński* (nr 73; podp. M. Turwid), z którym współpracę rozpoczął rok wcześniej. W 1926 zdał maturę i podjął studia w Akademii Sztuk Pięknych (ASP) w Krakowie w pracowniach prof. prof. Teodora Axentowicza, Władysława Jarockiego i Fryderyka Pautscha. W 1929 uzyskał uprawnienia do nauczania rysunku na poziomie gimnazjalnym. W 1931 otrzymał dyplom ukończenia studiów na ASP. Jesienią 1931 zamieszkał w Bydgoszczy i uczył rysunku w Miejskim Katolickim Gimnazjum Żeńskim. Rozwijał twórczość plastyczną i literacką. Wiersze, artykuły, felietony i recenzje dotyczące sztuki drukował m.in. nadal w *Orędowniku Wrzesińskim* (do 1938) oraz w *Kurierze Poznańskim* (1930-39; m.in. cykl felietonów pt. „Listy z Bydgoszczy”; utwory podp. też: (M.T.), Mat.). W 1931 założył miesięcznik *Wici Wielkopolskie* i kierował nim jako redaktor naczelnny (do 1937; utwory podp. też: M.T., (M.T.)). W tymże roku został członkiem ZZLP oraz uczestniczył w organizowaniu Wyższych Kursów Artystycznych Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich w Bydgoszczy (uczył tam plastyki do 1933), a także Towarzystwa Przyjaciół Kultury i Sztuki we Wrześni. Był współorganizatorem Rady Artystyczno-Kulturalnej (RAK) w Bydgoszczy, zasiadał w jej zarządzie (1934-39). Należał do współtwórców Grupy Plastyków Pomorskich (przekształconej potem w oddział pomorski Związku Polskich Artystów Plastyków, ZPAP), w 1934-39 pełnił obowiązki jej prezesa; w 1934 wstąpił do Grupy Artystów Wielkopolskich „Plastyka” w Poznaniu. Brał udział w wystawach plastycznych w kraju i za granicą. W 1935 zdał egzamin na nauczyciela szkół śred-

nich. W 1936 ożenił się z Zofią Nowicką, dziennikarką. W tym też roku odbył podróże zagraniczne, m.in. do Wiednia, Budapesztu, Berlina oraz Paryża; ponownie wyjechał do Francji w 1937, w celu uzupełnienia studiów plastycznych. Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu Bydgoszczy przez Niemców był poszukiwany przez gestapo i ukrywał się we Wrześni. Od 1940, skierowany nakazem pracy, pracował w niemieckiej firmie malarzkiej przy odnawianiu wnętrz i malowaniu sztyków. Brał udział w tajnym nauczaniu. W styczniu 1945, po wyzwoleniu Wrześni, współtworzył tam Biuro Informacji i Propagandy. W marcu tegoż roku powrócił do Bydgoszczy i objął stanowisko zastępcy naczelnika Wydziału Kultury i Sztuki Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego (do 1946). Jako członek ZZLP (od 1949 ZLP) i ZPAP uczestniczył w pierwszych powojennych miesiącach 1945 w organizowaniu lokalnego środowiska literackiego i plastycznego: bydgoskiego oddziału ZZLP, Klubu Literacko-Artystycznego (kontynuującego tradycje przedwojennej RAK) i pomorskiego oddziału ZPAP (przez Zarząd Okręgowego do 1967, następnie prezes honorowy). Jesienią 1945 został dyrektorem, utworzonego dzięki jego staraniom, Wolnego Studium Artystycznego w Bydgoszczy. W tym też czasie założył poświęcony sprawom kultury miesięcznik *Arkona*, a następnie objął jego redakcję (do likwidacji pisma w 1948; utwory podp. też abg). Był również współpracownikiem *Ilustrowanego Kuriera Polskiego* (do 1957; w 1945-46 kierownik działu kultury i sztuki; m.in. w 1952 stały felieton pt. „Spotkania ze sztuką”; podp. też: A.B., M., M.T., (m), T.M.). Przygotowywał kwadransy poetyckie, felietony i sprawozdania dla rozgłośni pomorskiej Polskiego Radia. W 1947, po upaństwowieniu Wolnego Studium Artystycznego i przemianowaniu w Państwowe Liceum Technik Plastycznych, został dyrektorem tej szkoły (od 1961 działającej pod nazwą: Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych). Równocześnie od 1946 prowadził pierwszy w Bydgoszczy stały salon wystawowy przy Pomorskim Domu Sztuki; z chwilą przejścia w 1950 tej placówki przez państwo został dyrektorem oddziału bydgoskiego Centralnego Biura Wystaw Artystycznych (do 1972). Był członkiem Stronnictwa Pracy (od 1945), a od 1950 SD; wchodził w skład MRN w Bydgoszczy (1954-66), a od 1965 WRN (członek Komisji Kultury WRN od 1952). Należał do TPPR i TWP (członek Rady Wojewódzkiej), był wiceprezesem Towarzystwa Miłośników Bydgoszczy (od 1953), działał w Ogólnopolskim Frontie Jedności Narodu (od 1957). W 1955 rozpoczął współpracę z dwumiesięcznikiem *Pomorze* (do 1973; członek kolegium redakcyjnego do 1970; utwory podp. też ab). W następnym roku został powołany do Rady Centralnego Ośrodka Pedagogicznego Szkolnic-

stwa Artystycznego. W 1957 otrzymał nagrodę artystyczną m. Bydgoszczy, w 1959 nagrodę WRN I stopnia za całokształt twórczości literackiej. Należał do Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego (od 1959; członek komitetu organizacyjnego) i Kujawsko-Pomorskiego Towarzystwa Kulturalnego (od 1961; członek prezydium od 1961, wiceprezes od 1972, prezes honorowy od 1983). Kontynuował twórczość poetycką i prozatorską, pisał eseje z pogranicza literatury i plastyki. Wielokrotnie odbywał podróże zagraniczne, przebywał dłużej m.in. we Francji (1957), Włoszech (jako stypendysta ZLP w 1962), RFN (na stypendium Ministerstwa Kultury i Sztuki – w celu uzupełnienia studiów malarskich w 1963). W 1961 wznowił współpracę z *Ilustrowanym Kurierem Polskim* (do 1987) i zaczął ogłaszać utwory w *Gazecie Pomorskiej* (do 1987, z przerwami). W 1964 został członkiem rady redakcyjnej *Przeglądu Artystycznego* (do 1973). W 1970 otrzymał nagrodę Ministra Kultury i Sztuki; jako stypendysta też ministerstwa był na początku lat siedemdziesiątych m.in. w Jugosławii i we Włoszech. W 1972 zakończył pracę pedagogiczną i przeszedł na emeryturę. W tym też czasie rozpoczął druk artykułów, felietonów i wspomnień w tygodniku *Fakty* (1973-74, 1979-87). W 1977 został laureatem nagrody Wojewody Bydgoskiego (po wtórnie), w 1980 – nagrody Wojewody Poznańskiego i nagrody publicystycznej Wydawnictwa „Epoka”, w 1981 nagrody Ministra Kultury i Sztuki. W 1982 wchodził w skład Tymczasowej Rady Wojewódzkiej PRON. W 1985 przyznano mu nagrodę *Faktów* i *Bydgoskiego Informatora Kulturalnego*. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1952 i powtórnie 1956), odznaką honorową „Bydgoszcz Zasłużonemu Obywatelowi” (1960), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1964), Krzyżem Kawalerskim (1964) i Krzyżem Oficerskim (1976) Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1978), Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1984). Zmarł 16 listopada 1987 w Bydgoszczy.

TWÓRCZOŚĆ

1. Klasztor na Lipówce. Legendy. Września: Księg. A. Prądyński 1926, 42 s.

Podp.: W.M. Turwid.

Zawartość: Klasztor na Lipówce; Legendy o cudownej studziźnie

2. Dni Wielkiej Doliny. [Wiersze]. [Pozn.] 1932, [30] s.

3. Wiersze. Bydgoszcz: Arkona 1949, 28 s.

4. Żelazny Krzyż. Opowiadania. Pozn.: WP 1958, 243 s.

Zawartość: Chorągiew nad wiosną; Pożar; Skradziony wiatr; Freundschaft; Żelazny Krzyż; Powrót Marty.

5. Noc nad Doliną. Pozn.: WP 1961, 145 s. Przedr. zob. poz. 8.

Cykli opowiadań pod wspólnym tytułem.

6. Wyprawy po diamenty. Gdynia: WM 1966, 200 s. Przedr. nieco zmien. i rozszerz. zob. poz. 17. Wspomnienia dot. artystów plastyków oraz relacje z muzeów i galerii sztuki.

7. Dwie strony drogi. [Powieść]. Gdańsk: WM 1969, 241 s. Wyd. 2 Bydg.: Pomorze 1983.

8. Ślady burzy. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1971, 224 s.

Zawartość: Noc nad Doliną [poz. 5]; Człowiek z piętnem; Sprawa Krysi.

9. Słowa na palcu. [Wiersze]. Bydg.: Kuj.-Pomor. Tow. Kult., Biuro Wystaw Artyst. [1972], 55 s. Zawiera także reprodukcje obrazów M.T.

10. Między wiosnami. [Powieść]. Pozn.: WP 1974, 146 s.

11. Pędzlem i piórem. [Wiersze]. [Bydg.:] Kuj.-Pomor. Tow. Kult. 1977, 51 s.

Zawiera także reprodukcje obrazów M.T.

12. Rzecz o Stanisławie Brzeczkwoskim. Na czarno-białej drodze. [Album]. Bydg.: Kuj.-Pomor. Tow. Kult., Biuro Wystaw Artyst. 1979, 91 s.

13. W zakolu Brdy. Plastyka i poezja. [Wstęp:] W. Gutowski. Bydg.: Kuj.-Pomor. Tow. Kult. 1979, [16] s.

Zawiera wiersze i reprodukcje obrazów M.T.

14. Galeria karykatur Edmunda Hejdaka. [Album; tekst] ... Wstęp: W. Lasota. Wwa: Wydawn. „Epoka” 1980, 104 s.

15. Dni Wielkiej Doliny. [Opowiadania]. Gdańsk, Bydg.: WM 1981, 262 s.

Zawartość: Wyprawa po świt, — z poz. 4: Skradziony wiatr; Pożar; Żelazny Krzyż; Freundschaft; Powrót Marty, — z poz. 8: Człowiek z piętnem; Sprawa Krysi.

16. Znaki przydrożne. Poezja i plastyka. Bydg.: Kuj.-Pomor. Tow. Kult. 1982, 119 s., tab.

Zawiera wiersze i reprodukcje obrazów M.T. — Tu także: W. Gutowski, R.Cz. Jaskuła: Dwugłos o pocięciu i plastyku.

17. Przygody ze sztuką. Bydg.: Pomorze 1986, 257 s.

Zawiera nieco zmien. wspomnienia z poz. 6 oraz nowe teksty dot. sztuki; m.in. o A. Grzymale-Siedleckim, W. Horzycy i J. Lechoniū.

18. Stacje Golgoty. Powst. 1987.

Masz. złożony w Wydawn. „Epoka” w 1987 (inf. zony).

Nadto liczne wstępy do katalogów wystaw plastycznych wyd. w Bydgoszczy i w Warszawie w l. 1934-1978.

Publikacje zawierające reprodukcje prac plastycznych M.T.: Szkice portretowe. Września: Księg. A. Prądyńskiego [1932], [4] s., 14 plasz. — Marian

Turwid. Wystawa malarska. Kofobrzeg lipiec 1972. [Bydg.:] Druk. Państw. Liceum Sztuk Plastycznych [1972], [8] k. — Wystawa gwaszy Mariana Turwida. Bydg.: Pomor. Tow. Kult. 1979, [6] k.

Praca redakcyjna

1. Plastyka i poezja Stefana Wojciechowskiego. Red. [i wstęp] ... Bydg.: Kuj.-Pomor. Tow. Kult., Biuro Wystaw Artyst. 1975, 90 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1966. — Inf. rodziny 1988. — Wywiad: Życie barwne jak paleta. Rozm. J. Jaskowiak. *Dz. Wiecz.* 1980 nr 263.

LP XX w. (red.) — LPD. — J. Malinowski. [Bibliografia podmiotowa i przedmiotowa]. W tegoż: Mariana Turwida twórczość i działalność. Bydg. 1987.

[Żelazny Krzyż:] S. Durski: Zagrabione złudzenia. *Nowe Książ.* 1958 nr 22; S. Helsztyński: Książka o ludziach Wielkiej Doliny. *Pomorze* 1958 nr 21; W. Natanson: Opowiadania M.T. *Twórczość* 1959 nr 2. — J. Makowski: M.T. *Pomorze* 1960 nr 8. — F. Fornalczyk: Nawiazanie do tradycji. W tegoż: Znaki życia. Pozn. 1961 [rec.: Żelazny Krzyż]. — [Noc nad Doliną:] F. Fornalczyk: Temat dnia. *Pomorze* 1961 nr 21; A. Wilkoń. *Życie Lit.* 1961 nr 47 [dot. także: Żelazny Krzyż]; W. Natanson: Niewyczerpane zasoby tego tematu. *Twórczość* 1962 nr 5. — W. Natanson: Siedem cudów sztuki. *Pomorze* 1966 nr 12 [rec.: Wyprawy po diamenty]. — J. Makowski: Powieść o życiu sprzęgniętym z historią. *Pomorze* 1969 nr 19 [rec.: Dwie strony drogi]. — J. Makowski: M.T. (Słownik pisarzy Ziemi Bydgoskiej). *Pomorze* 1970 nr 1. — P. Dzianisz: Sagi wielkopolskiej — nowe ogniwo. *Pomorze* 1971 nr 12 [rec.: Ślady burzy]. — [Dwie strony drogi:] F. Fornalczyk: Świadcstwo. *Fakty i Myśli* 1971 nr 11; J. Malinowski. *Kron. Bydg.* 1968-1970 (wyd. 1974). — A. Borycki: Pamięć o ludziach Wielkiej Doliny. *Epoka Lit.* 1981, przedr. *Fakty* 1982 nr 27. — L. Turkowski: Pędzlem i piórem. W tegoż: Księga mojego miasta. Pozn. 1983. — Z. Mrozek: Życie kulturalno-społeczne, teatralne i literackie Bydgoszczy w latach 1919-1939. Bydg. 1984, passim. — J. Malinowski: M.T. drogi do „burzystów i diamentów”. *Kron. Wielkop.* 1985 nr 4, przedr. zmien. pt. Twórczość literacka M.T. *Kron. Bydg.* 1976-1979 (wyd. 1986). — J. Malinowski: Mariana Turwida twórczość i działalność. Refleksje z kręgu kultury wielkopolsko-pomorskiej. Bydg.: Kuj.-Pomor. Tow. Kult. 1987, 303 s. — J. Malinowski: Nowa książka M.T. *Gaz. Pom.* 1987 nr 67 [rec.: Przygody ze sztuką]. — J. Zefiryni: W plugu mozołnej roboty. Szkic do portretu literata, artysty i działacza kultury — Mariana Turwida. Tor. 1989, 15 s.

B.T.

TUSCH-LETZ Stanisław de

zob. LEC Stanisław Jerzy

TUWIM Irena

1899-1987

Krypt.; it.

Poetka, tłumaczka, prozaik.

Urodzona 22 sierpnia 1899 w Łodzi; córka Izzydora Tuwima, urzędnika bankowego, i Adeli z Krukowskich; siostra Juliana Tuwima, poety i tłumacza. Ukończyła Gimnazjum im. E. Orzeszkowej w Łodzi. Debiutowała w 1916 wierszem pt. „Panienska”, opublikowanym w łódzkim piśmie *Godzina Polski* (nr 162). W 1922 wyszła za mąż za Stefana Napierkiego, krytyka literackiego, poetę, tłumacza, i za-

mieszkała w Warszawie. Wielokrotnie wyjeżdżała z mężem za granicę: na Wyspy Fryzyjskie w podróż poślubną, do małych państw zachodnioeuropejskich (Luksemburg, Lichtenstein, San Marino) i na dłuższe pobyty do Paryża. Była związana z grupą poetycką Skamander, publikowała wiersze na łamach pisma *Skamander* (1922-25, 1927-28) oraz w *Wiadomościach Literackich* (1926, 1929-30, 1932-34, 1936). Od 1925 była członkiem ZZLP, a od 1930 Polskiego PEN Clubu. Po rozstaniu w 1930 z S. Napierskim (i późniejszym rozwodzie) w 1935 poślubiła w Wilnie Juliana Stawińskiego, publicystę i tłumacza; mieszkali początkowo w Ostrowi Mazowieckiej, a później w Warszawie. Oprócz twórczości poetyckiej zaczęła w latach trzydziestych uprawiać działalność przekładową, obejmującą także literaturę dziecięcą. Po wybuchu II wojny światowej opuściła z mężem kraj, początkowo przebywała we Francji, a po jej klęsce w Anglii. Ogłaszała tu wiersze w *Wiadomościach Polskich* (1940, 1942). W kwietniu 1945 przyjechała do Stanów Zjednoczonych i po krótkim pobycie w Nowym Jorku kilka miesięcy spędziła razem z bratem pod Toronto w Kanadzie. W październiku tego roku powróciła do Stanów Zjednoczonych i zamieszkała w Waszyngtonie, gdzie jej mąż objął stanowisko attaché prasowego w Ambasadzie RP. Pod koniec marca 1947 powróciła do Polski i zamieszkała w Warszawie. Kontynuowała twórczość poetycką (pisała wiersze także dla dzieci) oraz przekładową z literatury rosyjskiej i angielskiej. W 1957 otrzymała nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość dla dzieci, a w 1981 nagrodę Polskiego PEN Clubu za przekłady literatury dziecięcej z języka angielskiego. Odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1969). Zmarła 7 grudnia 1987 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. [Dwadzieścia cztery] 24 wiersze. [Wwa:] Tow. Wydawn. 1921, 24 s.

2. Listy. [Wiersze]. Wwa: W. Czarski 1926, 42 s.

3. Miłość szczęśliwa. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1930 [antydat. 1929], 41 s.

4. Marek Wagarek. [Opowieść wierszem dla dzieci]. Wwa: NK 1955, [14] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1958, wyd. 3 1959; wyd. 4 Wwa: Ruch 1960.

Przeł. niem./ Der Schwänzer-Heinz. [Przeł.] H. Lahr, O. Tauschinski. Wien [1965].

5. Łódzkie pory roku. [Przedm.] H. Boguszewska. Kr.: WL 1956, 120 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Czyt. 1958, wyd. 3 tamże 1979.

Szkice wspomnieniowe dot. dzieciństwa spędzonego z bratem Julianem Tuwimem w Łodzi.

Zawartość: Strachy dzieciństwa; Antosia i my; Czarnomska; Łódzkie pory roku; Widzenia.

6. Wiersze wybrane. Wwa: Pax 1958, 94 s. Wyd. 2 tamże 1979.

7. O pingwinie Kleofasku. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: NK 1960, 55 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1977, wyd. 4 1983, wyd. 5 1989.

8. Co okręt wiezie? [Dla dzieci]. Wwa: NK 1962, [16] k. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1968, wyd. 4 1973; wyd. 5 Wwa: Iskry 1979; wyd. 6 Wwa: NK 1984, tamże: wyd. 7 1987, wyd. 8 1991. Tekst w formie zgadywanki, pozwalającej nauczyć się alfabetu.

9. Pampilo. [Baśń]. Wwa: NK 1962, [16] k. Wyd. 2 tamże 1967.

Przekłady i adaptacje

1. A. Strindberg: Eryk XIV. Dramat w 3 aktach. Przeł.: S. Napierski, ... Przekł. powst. ok. 1930.

Inf.: L. Schiller: Teatr ogromny. Wwa 1961 s. 53.

2. H. Zur Mühlen: Koniec i początek. [Autobiografia]. Wstęp: S. Napierski. Wwa: Wydawn. Współcz. 1931, 268 s.

3. A. Tołstoj: Złoty klucz, czyli niezwykle przygody Buratina. Wwa: J. Przeworski 1937, 136 s. Wyd. nast.: Wwa: Czyt. 1949, tamże: wyd. 2 1951, pt. Złoty klucz, czyli niezwykle przygody pajacyka Buratino: wyd. 3 1952; wyd. 4 Wwa: NK 1953; Wilnius: Państw. Wydawn. Literatury Pięknej 1954; Moskwa: Raduga 1983; Moskwa: Raduga; Wwa: Współpraca 1988.

Jako tłumacz podp.: Julian Tuwim. Inf. o właściwym autorstwie przekładu od I.T.

4. [J. i W. Grimm] Bracia Grimm: Bajki. Wwa: J. Przeworski 1938, 354 s.

Wyd. w wyborze pt. Baśnie: Wr.: Siedmioróg 1995, 165 s. Wyd. nast. tamże: 1997, 141 s.; wyd. inne 2000, 62 s.

Wyd. osob. bajki Jaś i Małgosia: Wwa: KAW 1980, 15 s. Wyd. nast. tamże 1987.

Przeł. serb-chorw.: Jaś i Małgośa. [Przeł. z pol.] V. Kusicki. Gornji Milanovac, Wwa 1982.

5. Miki, Apsik i Pyzia. Według tekstu W. Disneya napisała ... Wwa: J. Przeworski 1938, 71 s.

6. Miki Strażak. Według tekstu W. Disneya napisała ... Wwa: J. Przeworski 1938, 74 s.

7. Przygody Miki w krainie liliputów. Według tekstu W. Disneya napisała ... Wwa: J. Przeworski 1938 [antydat. 1937], 98 s.

8. A.A. Milne: Kubuś Puchatek. [Opowieść dla dzieci]. [Wwa:] J. Przeworski [1938], 189 s. Wyd. nast.: Wwa: Wiedza 1946, tamże 1948; wyd. 2 [!] Wwa: NK 1954, tamże wyd. 3-12 1955-1984; wyd. 12 [!] Wwa: KiW 1985; wyd. 14 Wwa: NK 1986; wyd. 15 Wwa: KiW 1987; wyd. 16 Wwa: NK 1988; wyd. 17 Wwa: KiW 1989; wyd. 18 Wwa: NK 1990; wyd. 19 Wwa: KiW 1990; Białystok: KAW 1991, tamże 1992;

Wwa: NK 1993, tamże: 1995, 1996, 1997; Wwa: Prószyński i S-ka 1997; Wwa: NK 1998, tamże 1999; Wwa: Prószyński i S-ka 1999, tamże: 2001, wyd. w jęz. pol. i ang. 2001.

Wyd. łącznie z przekł. poz. 9 pt. Kubuś Puchatek. Chatka Puchatka: Wwa: NK 1955, 323 s. Wyd. nast. tamże: 1995, 1997, 1998, 2000.

Wyd. fragm. (także łącznie z fragm. z poz. 9): A.A. Milne: Mruczanek Kubusia Puchatka. 1-2. Teksty z książki „Kubuś Puchatek”. Kr.: PWM 1963, 19 s. — A.A. Milne: Notesik Kubusia Puchatka. Wyboru tekstów z „Kubusia Puchatka” i „Chatki Puchatka” w tłum. ... dokonała K. Kozłowska. Wwa: Prószyński i S-ka 1998, [255] s. Wyd. nast. tamże: 1999, 2001. — A.A. Milne: Kubuś Puchatek zaprasza na ciasteczka. Wwa: Prószyński i S-ka 1999, 64 s. — A.A. Milne: Kubuś Puchatek zaprasza na piknik. Przel.: ..., A. Semkowicz. Wwa: Prószyński i S-ka 1999, 64 s. — A.A. Milne: Kubuś Puchatek zaprasza na podwieczorek. Przel.: ..., A. Semkowicz. Wwa: Prószyński i S-ka 1999, 64 s. — A.A. Milne: Puchatkowa księga cytatów, w której znaleźć można Pozyteczne Wskazówki i Krzepiące Myśli Kubusia Puchatka i jego Przyjaciół. Zebrał B. Sibley. Poznań: Dom Wydawn. Rebis 2000, 207 s. — A.A. Milne: Bzdurki Tygrysa. Wwa: Prószyński i S-ka 2002, 48 s. — A.A. Milne: Dąsy Klapouchego. Wwa: Prószyński i S-ka 2002, 48 s. — A.A. Milne: Mądrości Puchatka. Wwa: Prószyński i S-ka 2002, 48 s. — A.A. Milne: Rozterki Prosiaczka. Wwa: Prószyński i S-ka 2002, 48 s.

9. A.A. Milne: Chatka Puchatka. [Powieść dla dzieci]. [Wwa:] J. Przeworski [1938], 205 s. Wyd. nast.: Wwa: Wiedza 1948 [antydat. 1947], tamże 1948; wyd. 2 [!] Wwa: NK 1954, tamże wyd. 3-9 1955-1983; wyd. 10 Wwa: KiW 1985; wyd. 11 Wwa: NK 1986; wyd. 12 Wwa: KiW 1987, tamże wyd. 13-14 1988-1989; wyd. 15 Wwa: NK 1990; wyd. 16 Wwa: KiW 1990; Wwa: NK 1993, tamże: 1995, 1996, 1997; Wwa: Prószyński i S-ka 1997; Wwa: NK 1998, tamże: 1999, 2000; Wwa: Prószyński i S-ka 1999, tamże wyd. w jęz. pol. i ang. 2002. Wyd. łącznie z Kubuś Puchatek (także we fragm.) zob. poz. 8.

10. P.L. Travers: Agnieszka. [Powieść dla młodzieży]. [Wwa:] J. Przeworski [1938], 227 s. Wyd. nast.: tamże 1948; wyd. 2 [!] Wwa: NK 1957, pt. Mary Poppins; tamże: wyd. 3 1967, wyd. 4 1985; London: Puls 1994; Wwa: Świat Książki 1995.

Cz. 1 cyklu; cz. 2-4 zob. poz. 41, 44, 47.

11. Królewna Śnieżka. Według tekstu W. Disneya napisała ... Wwa: J. Przeworski 1939 [antydat. 1938], 76 s. Wyd. nast.: Wwa: Wiedza 1946, tamże 1948.

12. M. Leaf: Fernando. Według tekstu M. Leafa napisała ... [Wwa:] J. Przeworski [1939], 70 s. Wyd.

nast.: Kr.: Wydawn. J. Kubickiego [1939?]; [Wwa: Ruch] 1957, tamże: wyd. 3 1966, wyd. 4 1969, wyd. 5 1987; Wwa: Prószyński i S-ka 1999.

13. I. Franko: Murarz i inne opowiadania. Wwa: KiW 1950, 62 s.

14. I. Franko: Zachar Berkut. [Powieść]. Wwa: KiW 1950, 187 s. Wyd. 2 tamże 1951.

15. W. Korolenko: Dzieci podziemia. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: KiW 1950, 84 s.

16. W. Korolenko: W złym towarzystwie. Wspomnienia z dzieciństwa mego przyjaciela. Wwa: KiW 1950, 93 s. Przedr. w: W. Korolenko: Dzieła wybrane. Wwa 1952 oraz zob. poz. 29.

17. Ż. Griwa: Opowiadania o Hiszpanii. Przel. z ros.: ... i J. Stawiński. Wwa: KiW 1951, 141 s.

18. I. Mieńszykow, W. Szyszkow: Niech żyje życie. [Opowiadania]. Przel.: ..., K. Truchanowski. Wwa: KiW 1951, 109 s.

Tu w przekł. I.T. opowiadania I. Mieńszykowa: Nieśmiertelność; Chce się żyć; „Międzynarodowa”; Dobosz gwardii; Zońka; Oleńka; Kiedy przyłecą szpaki.

19. M. Tichonow: Dzielnny partyzant. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1951, 30 s.

20. M. Tichonow: Opowiadania. Wwa: KiW 1951, 108 s.

21. B. Żytkow: Bezdonna kotka. [Opowiadanie]. Wwa: KiW 1951, 15 s.

22. B. Żytkow: Słonie przy pracy. [Opowiadanie]. Wwa: KiW 1951, 14 s.

23. S. Michałkow: Budujemy... budujemy... [Wiersze dla dzieci]. [Wwa:] Czyt. 1952, 19 s.

24. E. Ryss: Wychowane kapitanów. [Powieść dla młodzieży]. Przel.: ..., J. Stawiński. Wwa: MON 1952, 289 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2-7 1954-1962.

25. A. Agranowski: Opowieść o czarodziejskim dmuchawcu. Przel.: ..., J. Stawiński. Wwa: MON 1953, 255 s. Wyd. 2 tamże 1954.

26. W. Kostjukowski: Znów nastała wiosna. Powieść. Przel.: ..., J. Stawiński. Wwa: MON 1953, 176 s.

27. S. Marszak: Jak drukuje się książkę. [Wiersze dla dzieci]. Adapt. ... Wwa: NK 1953, [8] k.

28. E.H. Beecher Stowe: Chata wuja Toma. [Powieść]. Przel.: ..., J. Stawiński. Wwa: Iskry 1954, 537 s. Wyd. nast. tamże: 1958, wyd. skrócone; wyd. 2 [!] 1960, 373 s., wyd. 4 1966.

29. W. Korolenko: Sen Makara. [Opowiadania]. Przel.: L. Komarnicki i ... Wwa: Czyt. 1955, 154 s.

Tu w przekł. I.T.: W złym towarzystwie. Wspomnienia z dzieciństwa mego przyjaciela [poz. 16].

30. Puszkina we wspomnieniach swoich współczesnych. Przel.: ..., J. Stawiński. Wwa: Czyt. 1955, 700 s.

31. J. Hilton: Żegnaj Chips. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1957, 93 s.
32. Kamizelka jeża. Wg tekstu ang. napisała ... [Dla dzieci]. [Wwa:] Ruch 1957, [16] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1959, [wyd. 3] 1960, wyd. 4 1960. Przekł. niem.: Die Weste des Igels. [Przel.] A. Wierciński. [Wwa 1960], też München 1960.
33. A.A. Milne: Wiersze dla Krzysia. Wolne tłum.: ... i A. Marianowicza. Wwa: NK 1957, 61 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1979, wyd. 3 1983. Wyd. osob. przekł. wiersza Śniadania króla: Wwa: Ruch 1960, 8 k. Wyd. jako adapt. z A.A. Milne'a.
- Wyd. osob. przekł. wierszy: Jak nazwać myszkę; Trzy liski w oprac. muz.: Dwie pieśni dziecięce. Słowa: A.A. Milne. [Muz.:] B.W. Konowski. Wwa: PWM 1982, 20 s.
34. E. Nesbit: Pięcioro dzieci i „coś”. Powieść fantastyczna. Tlum. ... Wwa: NK 1957, 245 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1967, wyd. 3 1974, wyd. 4 1989; Londyn: Puls 1995; Wwa: Prószyński i S-ka 1999. Cz. 1 cyklu; cz. 2, 3 zob. poz. 37, 46.
35. O. Wilde: Szczęśliwy książę i inne opowiadania. Przel.: ..., J. Stawiński. Wwa: NK 1957, 148 s. Wyd. nast. tamże 1997.
36. G. Macdonald: Na skrzydłach Północnej Wicherury. [Powieść dla młodzieży]. Spolszczyła ... Wwa: Pax 1958, 259 s.
37. E. Nesbit: Feniks i dywan. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1959, 262 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1967, wyd. 3 1976, wyd. 4 1989; Londyn: Puls 1995. Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3 zob. poz. 34, 46.
38. E.C. Spykman: Cytryna i gwiazda. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1959, 186 s.
39. A. Niekrasow: Przygody kapitana Załgano-wa. Adapt. ... Wwa: NK 1960, 234 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1963, wyd. 3 1971, wyd. 4 1984; wyd. 5 zmien. Wwa: Wydawn. Współpraca; Moskwa: Raduga 1986, 199 s.
40. N. Pomiałowski: Mieszkańskie szczęście; Motofotow. [Powieści]. Przel.: ..., J. Stawiński. Wwa: PIW 1960, 351 s.
41. P.L. Travers: Agnieszka wraca. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1960, 245 s. Wyd. nast. pt. Mary Poppins wraca tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1985. Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3-4 zob. poz. 10, 44, 47.
42. K.K. Mansfield: Upojenie i inne opowiadania. Przel.: W. Peszkowa, ..., J. Stawiński. Wwa: Czyt. 1962, 311 s. Tu w przekł. I.T. i J. Stawińskiego; Wieje wiatr; Psychologia; Mężczyzna bez temperamentu; Słoneczko i Gwiazdka; Feuille d'album; Kwaszony ogórek; Mała guwernantka; Odkrycie; Ucieczka.
43. I. Tołstoj: Wspomnienia o moim ojcu. Przel.: ..., J. Stawiński. Wwa: PIW 1962, 323 s.
44. P.L. Travers: Agnieszka otwiera drzwi. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1962, 204 s. Wyd. nast. pt. Mary Poppins otwiera drzwi: tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1986; Wwa: Świat Książki 1996. Cz. 3 cyklu; cz. 1, 2, 4 zob. poz. 10, 41, 47.
45. E. Fenton: Widmo z Głogowego Wzgórza. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1963, 190 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1973; wyd. 4 Tor.: C&T 1996; Wwa: Prószyński i S-ka 2000.
46. E. Nesbit: Historia amuletu. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1963, 273 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1977, wyd. 4 1989. Cz. 3 cyklu; cz. 1, 2 zob. poz. 34, 37.
47. P.L. Travers: Agnieszka w parku. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1963, 220 s. Wyd. nast. pt. Mary Poppins w parku: tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1986; Wwa: Świat Książki 1997. Cz. 4 cyklu; cz. 1-3 zob. poz. 10, 41, 44.
48. Dziekie gęsi. Rosyjskie bajki ludowe. Wwa: NK 1964, 50 s. Wyd. osob. bajki Niedźwiedź i dziewczynka: Wwa: NK 1964, [8] k.
49. C.D. Snedeker: Tereas i jego miasto. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1965, 190 s. Wyd. 2 tamże 1971.
50. S.N. Ghose: Opowieści hinduskie. Wwa: NK 1966, 130 s. Adapt. radiowa opowieści Bramin Kukulata: Adapt. ... Radio 1969.
51. M. Norton: Gałka od łożka. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1966, 185 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1973; Wwa: Prószyński i S-ka 1998.
52. E. Nesbit: Dawno temu, gdy byłam mała. Wwa: NK 1969, 107 s.
53. A. Tołstoj: Baśnie, bajki, bajeczki. Ludowe bajki rosyjskie. Wwa: NK 1969, 152 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1973 [właśc. 1974], wyd. 3 1977, wyd. 4 1985. Wyd. osob. bajki Kogucik – Złoty Grzebyczek z podtyt. Rosyjska bajka ludowa w adapt. A. Tołstoja: Wwa: KiW; Moskwa: Raduga 1985, 16 s.
54. E. Nesbit: Zaczarowany zamek. [Powieść dla młodzieży]. Przel.: ..., J. Stawiński. Wwa: NK 1971, 294 s.
55. E. Nesbit: Czarodziejskie miasto. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1973, 263 s.
56. E. Nesbit: Ród Ardenów. [Powieść]. Wwa: NK 1978, 333 s.

Praca redakcyjna

1. W. Korolenko: *Dzieła wybrane*. Pod red. ... Wstęp: N. Modzelewska. Przep. oprac.: E. Dębnicza, Z. Fedeciak. Wwa: Pax 1952, XXX, 575 s.

Tu w przekł. I.T.: W złym towarzystwie (Przekłady poz. 16); Moje pierwsze spotkanie z Dickensem [art.]; Historia mojego współczesnego Ifragm. wspomnień.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951. — I. Tuwim: [Między tłumaczeniem a adaptacją] *Nowa Kult.* 1952 nr 26; przedr. w: *Pisarze polscy o sztuce przekładu*. Pozń. 1977. — Wywiady: *Tajemnica warsztatu tłumacza*. Rozm. R. Goszczyńska. *Sztand. Młod.* 1981 nr 64; *Lata dwudzieste — lata trzydzieste*. Rozm. L.B. Grzeniewski. *Argumenty* 1984 nr 20.

SWPP 1. — PP (A. Szałagan) — LP XX w. (J. Stradecki). [Listy:] W. Zechenter: Tam, gdzie poezja dojrzewa. *Gaz. Lit.* 1926 nr 11/12; K.W. Zawodziński: *Poetki*. *Prz. Współcz.* 1928 nr 80; przedr. w teżoż: *Z pism. Wśród poetów*. Kr. 1964 [dot. m.in. I.T.]. — K.W. Zawodziński: *Poezja polska*. *Prz. Współcz.* 1931 t. 37; przedr. w teżoż: *Z pism. Wśród poetów*. Kr. 1964 [rec. m.in. Miłośc szczęśliwa] — W. Grodzienka; G. Sinko. *Rocz. Lit.* 1955 [rec. przekł.: A.A. Milne; Kubuś Puchatek; Chatka Puchatek]. — [Łódzkie pory roku:] B. Dudziński: *Dom i miasto poety*. *Kronika* 1956 nr 8; A. Kamińska: *Nie sielskie i nie anielskie*. *Nowe Książ.* 1958 nr 8; S. Podhorska-Okolów: *Własne widzenie świata*. *Twórczość* 1958 nr 6; J. Trznadel: *Nowa Kult.* 1958 nr 22. — [Wiersze wybrane:] A. Kamińska: *Powrót poetki*. *Nowa Kult.* 1959 nr 7; J. Śpiwak: *Poezja I.T. po latach*. *Nowe Książ.* 1959 nr 5; S. Podhorska-Okolów: *Miłośc i śmierć*. *Kamena* 1960 nr 6; M. Piechal: *„Miłośc nie wystarcza miłośc”*. *Nowe Książ.* 1980 nr 11. — S. Drozdowski: *Kubuś Puchatek i S-ka*. *Wiad. Kult.* 1997 nr 47 [dot. przekł. I.T.].

A.Sz.

Tuwim Julian
1894-1953

Pseud.: Alcybiades Kminek; Ariostefanes; Barbierie di Varsavia; Brzost; Dr Jodocus; Dr Moraviglio; Dr Pietraszek; Dyzio; Endymion Tantal; F. Sconoppi; Fra Filippo Sconoppi; Franz France; I. Dem; Ikacy Ikaciewicz początkujący poeta; Iza N.; (j): (j.t.); J.T.; J.W.; J. Wim; Jan Wim; Jerzy Wł. Urbański; jt.; Julek; Julian Rozbij Tuwicki; Julian T.; Julian Tm; JW.; Łukasz A.; Madame Ickiewicz; Old-len; Oldlen; On-ze; Onze; Peer; Pikador II; Prof. Baltazar Dziwacki; Profesor Ptaszek; Quis; r.p.; R.P.; R. Pekiński; Robert Galant; Roch P.; Roch Pekiński; Schyzio Frenik; Sigma; St. Brzost; St.M.; Stary malpiarz; T. Śláz; Teofil; Teta; tj; Torreador; ts; Waldemar; Z.Z.; Zenon Pseudeckq; — wspólnie z Marianem Hemarem; Dr Pietraszek i prof. Ptaszek; Dr Ptaszek i Pietraszek; J. Kowalski i M. Zaleski; Korek i Amorek; Szwagier i Pociotek; Twardzioch i Mięcius; — wspólnie z M. Hemarem i Gustawem Baumritterem (pseud. Andrzej Włast): Fik, Mik i Optyk; — wspólnie z Janem Lechoniem i Antonim Stonimskim: Pikador, jego koń i jeszcze jedno zwierze; — wspólnie z Januszem Minkiewiczem: Zenon Pseudeckq i Jan Uszminiewicz; — wspólnie z Kazimierzem Wierzyńskim i Leopoldem Staffem: Julek. Kazio, Poldzio. Poeta, tłumacz.

Urodzony 13 września 1894 w Łodzi; syn Izydora Tuwima, urzędnika bankowego, i Adeli z Krukowskich; brat Ireny Tuwim, poetki i tłumaczki. W 1904-14 uczęszczał do Męskiego Gimnazjum Rządowego im. Romanowych w Łodzi. W tym okresie zaczął rozwijać swoje pasje bibliofilskie i kolekcjonerskie w zakresie kuriozów literackich. W 1909

zainteresował się językiem esperanto. Debiutował w 1911 przekładem na język esperanto wiersza L. Staffa „W jesiennym słońcu”, opublikowanym w piśmie *Pola Esperantisto* (nr 9); w periodyku tym drukował tłumaczenia poezji do 1914. Pierwszy własny wiersz pt. „Prośba” ogłosił w 1913 na łamach *Kuriera Warszawskiego* (nr 6; podp. St.M.). W 1915 zaczął publikować pierwsze przekłady z literatury rosyjskiej (podp. też pseud. Roch Pekiński), początkowo zamieszczał je w *Nowym Kurierze Łódzkim*. W tymże roku rozpoczął działalność kabaretową, współpracując z łódzkim kabaretem Bi-Ba-Bo, a także z teatrykiem Urania i kabaretem Nowości. W 1916 podjął na Uniwersytecie Warszawskim studia, najpierw prawnicze, a w 1917 polonistyczne, które przerwał w 1918. Należał do uniwersyteckiego Koła im. J. Kochanowskiego. Rozwijał twórczość poetycką. Współpracował z piśmie *Pro arte et studio* (1916-18), a później *Pro arte* (1919); również członek zespołu redakcyjnego. Był współzałożycielem kawiarni poetów Pod Pikadorem, działającej od 29 listopada 1918 do początków marca 1919 (funkcjonowała później jeszcze około miesiąca we współpracy z Klubem Futurystów pod nazwą Cech Poetów). Na przełomie 1919 i 1920 współtworzył grupę Skamander i czasopismo *Skamander*; należał do jego kolegium redakcyjnego, publikował tam wiersze, artykuły i przekłady (1920-28, 1935-39). W tym okresie swoje utwory zamieszczał również w *Zdroju* (1919), *Narodzie* (1920-21), *Kurierze Polskim* (1920-23) i *Pani* (1922-25), a także zainicjował w 1919 wydanie łódzkiego czasopisma *Tańczący Ogień* (wyszedł jeden numer). Równocześnie prowadził ożywioną działalność jako autor tekstów i piosenek kabaretowych (podp. zwykle pseud., m.in.: Dr Pietraszek, J. Wim, Oldlen, Profesor Ptaszek); współpracował kolejno z kabaretami Miraż (1916-19), Czarny Kof (1917-19), Argus (1918), Sfinks (1918), w 1918 założył z Janem Brzechwą kabaret studencki *Gaudeamus*, w 1919-31 stałe był związany z teatrem *Qui pro Quo*, współtworzył wiele rewii w nim wystawianych; utwory z tego gatunku drukował m.in. w piśmie *Estrada* (1917-20). W 1919 ożenił się z panną w 1912 Stefanią Marchwówną. Należał od 1919 do członków założycieli ZAiKS-u (zalegalizowanego w 1921; od 1932 członek zarządu). W 1920 został członkiem ZZLP, należał także do Polskiego PEN Clubu. Przygotowywał wraz z Janem Lechoniem i Antonim Stonimskim dodatki *primaaprilisowe Kuriera Polskiego* (1920-25), a także *Przeglądu Wieczornego* (1925), wraz z nimi uczestniczył w pisaniu szopek politycznych (1922-30). Od 1924 współpracował z tygodnikiem *Wiadomości Literackie*, w którym zamieszczał wiersze i artykuły, a także prowadził rubryki pt. „Gilotyńa” (1924) i „Camera obscura” (od 1924); był też człon-

kiem komitetu redakcyjnego pisma. Od grudnia 1925 do lutego 1926 wspólnie z Mieczysławem Grydzewskim i Antonim Bormanem wydawał tygodniowy magazyn ilustrowany *To – To*. W 1925 współpracował z teatrem eksperymentalnym Szkarłatna Maski. Publikował utwory satyryczne m.in. w *Cyryliku Warszawskim* (1926–34; tu m.in. cykl dowcipów „Żółtko i Eierweiss”), *Ilustrowanym Kurierze Codziennym* (1929–33; w 1929 prowadził dział „Wesołe archiwum”) i w *Szpilekach* (1936–39). Równoległe z twórczością poetycką, kontynuował prace przekładowe z języka rosyjskiego, a także francuskiego i niemieckiego, przygotowywał też adaptacje komedii muzycznych. Od 1927 współpracował z Polskim Radiem; w 1935 został kierownikiem artystycznym działu humoru. Uczestniczył w 1928 i 1929 w zjazdach poetyckich zorganizowanych przez Ludwika Hieronima Morstina w jego majątku w Pławowicach pod Proszowicami (Miechowskie). W 1928 otrzymał nagrodę m. Łodzi. W latach trzydziestych nadal działał w teatrach kabaretowych: w 1931 założył z Marianem Hemarem i Fryderykiem Jąrosym Kabaret Komików „Banda”, który działał do 1932, w 1932–33 należał do Spółki Teatralnej Teatry Zjednoczone, następnie do 1934 był kierownikiem artystycznym teatrzyku Cyganeria, w 1934–35 współpracował z kabaretem Stara Banda, w 1935–39 pełnił funkcję kierownika literackiego kabaretu Cyrylik Warszawski, w 1938–39 był doradcą literackim Teatru Buffo, w 1939 podjął współpracę z kabaretem Ali Baba. Od 1934 wchodził w skład redakcji miesięcznika *Szpargaly*, poświęconego „miłośnictwu i zbieractwu książek oraz wszelkich osobliwości bibliofilskich”. W 1935 zajął pierwsze miejsce w plebiscycie *Wiadomości Literackich* „Kogo wybralibyśmy do Akademii Niezależnych, gdyby taka akademia istniała?”, w tymże roku otrzymał Złoty Wawrzyn PAL za wybitną twórczość literacką. Od tegoż roku ogłaszał wiersze dla dzieci. Na początku 1936 przebywał przez cztery miesiące na kuracji leczniczej w czeskosłowackim uzdrowisku Gräfenberg (Freiwalden; obecnie Łazne Jaseník). Wielokrotnie podróżował po Europie. W lutym 1939 z oskarżenia o działalność antypaństwową miał być na wniosek Ministra Spraw Wojskowych osadzony w obozie odosobnienia w Berezie Kartuskiej (wykonanie odroczone). Po wybuchu II wojny światowej przedostał się we wrześniu 1939 przez Rumunię, Jugosławię i Włochy do Francji. Zatrzymał się w Paryżu. Otrzymał stypendium rządu polskiego na emigracji. Rozpoczął współpracę z *Wiadomościami Polskimi* i *Robotnikiem Polskim* (Nowy Jork, 1940–43). Po upadku Francji przedostał się w czerwcu 1940 do Portugalii, a stamtąd do Brazylii. Zamieszkał w Rio de Janeiro. Po kilku miesiącach przeniósł się do Nowego Jorku. Kontynuował twórczość literacką, pracował od 1940

nad poematem „Kwiaty polskie”; publikował nadal w *Wiadomościach Polskich* (Londyn), nadto w *Tygodniowym Serwisie Literackim Kola Pisarzy z Polski* (Nowy Jork, 1941). W listopadzie 1941 przebrał współpracę z tymi pismami w związku z różnicą poglądów na temat polityki wobec ZSRR. Publikował m.in. wiersze, przekłady i artykuły w *Nowej Polsce* (Londyn, 1942–46), *Głosie Ludowym* (Detroit, 1942–46). Należał do Kola Pisarzy z Polski (w 1943 był członkiem jego zarządu). Od 1942 był związany z lewicą zgrupowaną w sekcji polskiej Międzynarodowego Związku Robotniczego. Uczestniczył w akcjach propagandowych na rzecz m.in. współpracy z ZSRR, powstania Związku Patriotów Polskich, poparcia Krajowej Rady Narodowej. W 1944 Ambasada RP w Londynie odebrała mu za pomocę z Funduszu Kultury Narodowej. W 1945 spędził z przybyłą do Ameryki siostrą kilka letnich miesięcy w Toronto w Kanadzie. W czerwcu 1946 powrócił do kraju i zamieszkał w Warszawie. Podjął prace literackie, przekładowe i edytorskie. Publikował m.in. w *Kuźnicy* (1945–46), *Odrodzeniu* (1945–49; tu w 1947–48 prowadził dział „Camera obscura”, w 1947 cykl aforyzmów pt. „Z notosu amerykańskiego”), *Przekroju* (1945–53), *Szpilekach* (1946–53; tu w 1947 cykl aforyzmów pt. „Przebłyśki genialności”, w 1950 dział „Lamus humorystyczny”). W 1947 był przez kilka miesięcy kierownikiem artystycznym Teatru Muzycznego Domu Wojska Polskiego. W 1948–49 pełnił funkcję dyrektora artystycznego, a następnie do 1951 kierownika literackiego Teatru Nowego. W 1948 uczestniczył w Światowym Kongresie Intelektualistów w Obronie Pokoju we Wrocławiu. W 1949 został prezesem honorowym ZAKR. W tymże roku otrzymał doktorat honoris causa Uniwersytetu Łódzkiego oraz nagrodę literacką m. Łodzi. W 1949–53 prowadził dział „Cicer cum caule, czyli Groch z kapustą” w miesięczniku *Problemy*. W 1950 zaczął drukować wiersze, felietony, artykuły literackie i przekłady w tygodniku *Nowa Kultura*. W tymże roku został członkiem Zarządu Głównego TPPR. Przygotowywał w tym okresie różne prace, których część pozostała nieukończona, m.in. antologię polskiej poezji satyrycznej i humorystycznej XIX w., wybór wierszy Włodzimierza Stebelskiego, „Nowego pana Jowińskiego. Słownik sowiudzalski” (fragmenty ogłosił w *Przekroju* 1953 nr 432–433), książkę o Soterze Rozmiarze Rozbickim i dla młodzieży „Podróż lingwistyczną dookoła świata”. W 1951 otrzymał Nagrodę Państwową I stopnia za twórczość poetycką i przekładową. W 1953 został kierownikiem literackim Zespołu Pieśni i Tańca „Warszawa”. Odznaczony Orderem Odrodzenia Polski III klasy (1946), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1947) i Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1949). Zmarł nagle 27 grudnia 1953 w Zakopanem; po-

chowane w Warszawie. Pośmiertnie odznaczony Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mr Pipkins z Chicago w redakcji łódzkiego „Herolda”. Rewia. Praprem. Łódź, kabaret Nowości 1915.

Inf.: J. Stradecki: Kalendarium życia i twórczości. W: J. Tuwim: Wiersze I. (Pisma zebrane). Wwa 1986 s. 126.

2. Czyhanie na Boga. [Wiersze]. Wwa: Gebethner i Wolff 1918, 139 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: J. Mortkowicz 1920; Tor.: Ignis 1922; wyd. 4 Wwa: J. Mortkowicz 1929. Przedr. zob. poz. 72 (t. 1 cz. 1), 93 (I) t. 1).

Wiersze z l. 1911-1917.

3. Rewolucja w Niemczech. [Poemat satyryczny]. *Sowizdrzał* 1918 nr 46 s. 7. Wyd. osob. Łódź: Księg. Książka i Sztuka 1919, [29] s. Wyd. nast. fototypiczne z posł. J. Andrzejewskiego Łódź: Ofic. Bibliofilów 1998. Przedr. zob. poz. 36.

4. Misja jedzie. Revue polityczne w 3 aktach. [Współaut.:] [G. Baumritter] A. Włast, J. Boczkowski. Praprem. Wwa, T. Qui pro Quo 1919. Wyd. łącznie z Pikuś na tamtym świecie. Wwa: B. Rudzki [1919], 64 s. *Estrada*, 15. Przedr. zob. poz. 137. J.T. podp.: T. Słaz.

5. Sokrates tańczący. [Wiersze]. Wwa: J. Mortkowicz 1920 [antydat. 1919], 134 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1920, wyd. 3 1927, wyd. 4 1930 [antydat. 1929]. Przedr. zob. poz. 72 (t. 1 cz. 1), 93 (I) t. 1). Adapt. tv wiersza *Legenda aurea*: Insc.: J. Gruza. TV 1959.

6. Pracowita Pszczółka. Kalendarz encyklopedyczno-informacyjny na r. 1921 pod red.: A. Słonimskiego, ... [Wwa:] Nakł. autorów [1921], 47 s. Przedr. zob. poz. 76.

Druk satyryczny – parodia popularnych kalendarzy.

7. Pierwsza szopka warszawska. Revue w 3 odsłonach. [Współaut.:] J. Lechoń, A. Słonimski]. Praprem. Wwa, cukiernia „Ziemiańska” 1922. Wyd.: Lalki rzeźbił, okł. i rys. wykonał Z. Pronaszko. Kr.: Inst. Wydawn. „Musarion”, dr B. Gofron 1922, 64 s. Przedr. zob. poz. 137.

Autorzy podp.: Pikador, jego koń i jeszcze jedno zwierzę.

8. Siódma jesień. [Wiersze]. Wwa: Ignis 1922 [antydat. 1921], 76 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 [zmien.] 1927, wyd. 3 1930. Przedr. zob. poz. 72 (t. 1 cz. 1), 93 (I) t. 1).

9. Słowieńce. [Cykl wierszy]. Powst. 1921-1923. Wyd. osob. Pozn.: [b.w.] 1937, [9] s. Przedr. zob. poz. 11.

Wyd. bibliofilskie w 15 egz. wydrukowanych przez A. Piwoarczyka. – Pierwodr. poszczególnych części: *Kalinowe dwory*; *Słowisień*; *Wanda*, *Zielone słowa*. *Skamander* 1921 nr 4 s. 67; *Św. Franciszek*. *Naród* 1922 nr 261; *O mowie rosyjskiej* zob. poz. 11.

Wyd. pięciu pieśni (z pominięciem: *O mowie rosyjskiej*) w oprac. muz.: *Słowieńce*. [Muz.:] K. Szymanowski. Wien, New York: Universal-Edition 1923, 19 s. Wyd. nast. tamże [ok. 1965]; wyd. przygot. do druku przez T. Chylińską [Wwa:] PWM 1987, 18 k., faksymile rkp. nut.

10. Szopka Pikadora. [Współaut.:] A. Słonimski, B. Winawer. Praprem. Wwa, cukiernia „Ziemiańska” 1923.

Inf.: J. Stradecki: W kręgu Skamandra. Wwa 1977 s. 68. Tekst nieznan.

11. Wierszy tom czwarty. Wwa: Ignis 1923, 59 s. Przedr. zob. poz. 72 (t. 1 cz. 1), 93 (I) t. 1).

Przedr. pt. *Czwarty tom wierszy*. – Zawiera m.in. cykl: *Słowieńce* [poz. 9].

12. Czary i czarty polskie. [Szkie w:] Czary i czarty polskie oraz wypisy czarnoksiężskie. Wwa 1924 s. 5-55. Toż w wyd. 2 Wwa 1960. Przedr. zob. poz. 72 (t. 5). Zob. też *Prace edytorskie i redakcyjne* poz. 2.

13. Nr 1. Rewia artystyczna w 11 obrazach. [Współaut.:] K. Tom, F. Járosy, [G. Baumritter] A. Włast. Praprem. Wwa, T. Qui pro Quo 1924.

14. Szopka Pikadora. [Współaut.:] J. Lechoń, W. Rzymowski, A. Słonimski. Praprem. Wwa, T. Qui pro Quo 1924.

Inf.: J. Stradecki: *Julian Tuwim*. Wwa 1959 s. 119; A. Mariąnowicz: *Notatki o satyrze Skamandrytów*. *Poezja* 1971 nr 11; J. Lechoń: *Dziennik*. T. 1. Wwa 1992 s. 287. Tekst nieznan.

15. Czarna msza. Z cyklu satanicznego. [Wwa:] Rój [1925], 60 s. Por. poz. 20.

Szkie popularny z zakresu demonologii i dziejów zabobonu.

16. Tysiąc dziwów prawdziwych. Wwa: Rój [1925], 54 s. Wyd. nast. tamże [1928].

Popularne szkice hist.-obyczajowe.

Zawartość: *Prawodawstwo*; *Bogactwo i zbytek*; *Osobliwości wyznaniowe*; *Wojskowi i wojskowość*; *O potrawach i przysmakach*; *Próżność*; *O lekarzach i chorobach*; *Cuda techniki*; *Miasto*; *Trafy i różne osobliwości*; *Co kraj to obyczaj*.

17. A tymczasem pod łóżkiem. Rewia. [Współaut.:] M. Hemar]. Praprem. Wwa, T. Qui pro Quo 1926.

Autorzy podp.: *Korek i Amorek*. Inf.: T. Januszewski w: J. Tuwim: *Utwory niezbrane*. Ze zbiorów Tomasza Niewodniczańskiego w Bitburgu. Łódź 1999 s. 304.

18. Kiedy panienki idą spać. Rewia. [Współaut.:] M. Hemar, [G. Baumritter] A. Włast]. Praprem. Wwa, T. Qui pro Quo 1926.

Autorzy podp.: *Fik*, *Mik* i *Optyk*. Inf. jak wyżej s. 303.

19. Słowa we krwi. [Wiersze]. Wwa: W. Czarski 1926, 77 s. Przedr. zob. poz. 72 (t. 1 cz. 1), 93 (I) t. 2).

20. Tajemnice amuletów i talizmanów. Z cyklu satanicznego. [Szkie]. Wwa: Rój [1926], 64 s. Wyd. nast. Wwa: WAiF 1990. Por. poz. 15.

21. Moryc. Sztuka sceniczna. [Współaut.:] J. Brzechwa] Inscipjent Brzeszczot, [M. Hemar] dyr. Hemar. Praprem. Wwa, T. Qui pro Quo 1927.
J.T. podp.: Dr Pietraszek.
22. Pstryk. Wielka rewia aktualna. [Współaut.: M. Hemar] Mięciusz. Praprem. Wwa, T. Qui pro Quo 1927.
J.T. podp.: Twardzioch.
23. Polityczna szopka Cyrulika Warszawskiego. [Współaut.:] M. Hemar, J. Lechoń, A. Słonimski. Praprem. Wwa, kawiarnia „Duża Ziemiańska” 1927. Druk *Cyrulik Warsz.* 1927 nr 9-14. Wyd. osob. [Wwa:] Skł. gł. Administracja *Cyrulika Warsz.* 1927, 63 s. Przedr. zob. poz. 137.
Na okł. tytuł: Szopka Cyrulika Warszawskiego 1927.
24. Czy Anna jest panna. [Scenopis rewii; współaut. prawdopodobnie: M. Hemar]. Praprem. Wwa, T. Qui pro Quo 1928. Druk zob. poz. 137.
24. Wiersze zebrane. Wwa: F. Hoesick 1928, 378 s. Wyd. nast.: wyd. nowe uzup. Wwa: J. Przeworski 1933, 448 s., tamże: wyd. 3 1935, wyd. 4 1936, wyd. 5 1939, 1946.
25. MSZ, czyli pamiętaj o mnie. Rewia. [Współaut.: M. Hemar]. Praprem. Wwa, T. Qui pro Quo 1929.
Autorzy podp.: J. Kowalski i M. Zaleski. Inf. jak w poz. 17 s. 304.
26. Rzecz czarnoleska. [Wiersze]. Wwa: J. Mortkowicz 1929, 131 s. Wyd. 2 tamże 1935. Przedr. zob. poz. 72 (t. 1 cz. 2), 93 (II) t. 2).
27. Szopka Cyrulika Warszawskiego. [Współaut.:] J. Lechoń, J. Paczkowski, A. Słonimski. *Fragm. Cyrulik Warsz.* 1929 nr 20, 21, 24, 30, 37, 39, 43, 46. Nie wyst. na skutek niedostarczenia tekstów przez M. Hemara. Częściowo przedr. w poz. 29.
28. Dokoła Bartel. Rewia. [Współaut.: M. Hemar]. Praprem. Wwa, T. Qui pro Quo 1930.
Autorzy podp.: Dr Pietraszek i prof. Ptaszek. Inf. jak w poz. 17 s. 304.
29. Szopka polityczna. [Współaut.:] M. Hemar, J. Lechoń, A. Słonimski. Praprem. Wwa, Kino Colosseum 1930. Druk *Cyrulik Warsz.* 1930 nr 10-16. Wyd. osob. [Wwa:] Skł. gł. Administracja *Cyrulika Warsz.* 1930, 63 s.
Na okł. tytuł: 1930 Szopka. — Zawiera też część tekstów z poz. 27.
30. Piękna Galatea. Opera komiczna w 3 aktach. Libretto ... Piosenki: M. Hemar. Numery satyryczne: [A. Słonimski] Prorok. [Muz.:] E. von Suppé. Praprem. Wwa, T. Banda 1931.
Inf. jak w poz. 17 s. 316.
31. Szopka polityczna 1931. [Współaut.:] M. Hemar, J. Lechoń przy współudziale K.[I.] Gałczyń-
skiego, J. Paczkowskiego i Ś. Karpińskiego. Praprem. Wwa, Kino Colosseum 1931. Wyd. [Wwa:] Skł. gł. J. Dąb 1931, 70 s.
32. Biblia cygańska i inne wiersze. Wwa: J. Mortkowicz 1933 [antydat. 1932], 103 s. Wyd. 2 tamże 1935. Przedr. zob. poz. 72 (t. 1 cz. 2), 93 (II) t. 2).
33. Kariera Johna Nobody. Tragedia w 1 akcie. *Naokoło Świata* 1933 nr 105 s. 19. Radio 1935. Przedr. zob. poz. 72 (t. 3).
- Przekł. czes.: Kariera Johna Nobodyho. [Przet.] E. Sojka. *Beseda* 1959 nr 6. — ros.: Kar'era Dżona Nobodi. [Przet.] M. Živov. *Ogonok*, Moskwa 1951 nr 28.
Adapt. radiowa: Adapt. K. Kieniewicz. Radio 1978.
34. Syrena na wędce. Rewia. [Współaut.:] J. Paczkowski, [A. Słonimski] Pro-rok, T. Wittlin, A. Kitschmann, K. Tom, F. Járosy. Praprem. Wwa, T. Cygania 1933.
J.T. podp.: J. Wim.
35. Zjazd gwiazd. Wielka rewia w 25 obrazach. [Współaut.:] M. Hemar, [G. Baumritter] A. Włast, [A. Słonimski] Prorok. Praprem. Wwa, T. Rex 1933.
36. Jarmark rymów. [Wwa:] J. Przeworski 1934, 226 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 [1935], wyd. 3 1936, wyd. 4 1938. Przedr. zob. poz. 72 (t. 3), 93 (III).
- Wyd. w wyborze: Z „Jarmarku rymów”. Wybór i wstęp: K. Górski. Objasn.: J. Stradecki. Wwa: LSW 1993, 161 s.
Utworky z l. 1914-1933.
Zawartość: Cz. 1. [Wiersze; tu m.in. Rewolucja w Niemczech, poz. 3]. — Cz. 2. [Proza] Z notatnika nerwowca; Kinochamy; Dzieje pewnego aforyzmu; PURS. Rozporządzenie; Słowiczek; Z listów do redakcji „Poradnika Rasowego”; O znajomych; O kelerkach; O wizytach; Kalamburzyści, czyli meki tworzenia dowcipów; Wywiad; Ślusarz; Cud z komorkiem.
Adapt. tv: TV 1958.
37. To warto zobaczyć. [Rewia]. [Współaut.:] [G. Baumritter] A. Włast, M. Hemar. Praprem. Wwa, T. Wielka Rewia (Operetka Warsz.) 1934.
38. W starej Bandzie diabeł pali. Rewia w 18 obrazach z prologiem. [Współaut.:] M. Hemar, B. Horowitz, [A. Słonimski] Prorok. Praprem. Wwa, Zespół Bandy w kinie Hollywood 1934.
J.T. podp.: Dr Pietraszek. Inf. o praprem.: L. Sempoliński. *Wielcy artyści małych scen*. Wwa 1968 s. 467.
39. Warszawa. [Wiersz]. *Wiad. Lit.* 1935 nr 5 s. 1. Wyd. osob. Wwa: KAW 1981 [właśc. 1982], [12] s.
40. Warszawa w kwiatkach. Wielka rewia majowa w 14 obrazach. [Współaut.:] [M.] Hemar, [F.] Járosy, [J.] Jurandot, [E.] Schlechter, [K.] Tom, ..., K. Wiehler. Praprem. Wwa, T. Stara Banda 1935.
J.T. podp.: Dr Pietraszek.
41. Bal w Operze. [Poemat satyryczny]. Powst. 1936. Druk. fragm.: *Robotnik*, Radom 1936 nr 195, *Robotnik*, Warszawa 1936 nr 393, *Naprzód* 1936 nr 394, *Skamander* 1937 nr 87/89, *Dz. Lud.* 1938

nr 54. Druk całości *Szpilki* 1946 nr 30-34. Wyd. osob.: Oprac. T. Januszewski. Wwa: Czyt. 1982, 46 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1991; Lubl.: Panda Press 1992; z przedm. Cz. Miłosza Kr.: WL 1999, 64 s. Przedr. zob. poz. 67, 69, 72 (t. 3), 134.

Przekł. czes.: Wyst. łączne z Kwiaty polskie [poz. 59]; Praga, Divadlo na Okraji 1976.

Adapt.: teatr.: Insc. i reż.: W. Siemon. Wyst. Wwa, T. Młodziej Wwy 1957. TV 1957; Lw., T. im. Zan'koveckoj 1970; Insc. [?] i reż.: R. Major. Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże, T. Kameralny w Sopocie 1977; Adapt. i wykonanie: H. Giżycki. Wyst. Kr., T. Lud., Scena „Nurt” 1984; Insc. i reż.: M. Stebnicka. Wyst. Kr., PWST 1986; pt. Dzisiaj Wielki Bal w Operze. Adapt. i reż.: T. Rytko. Wyst. Chorzów, T. Rozrywki 1987; Insc. i reż.: A. Zarnecki. Wyst. Wwa, Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza 1994, następnie T. Staromiejski 1995; Insc. [?] i scenogr.: J. Batorycki. Wyst. Bielsko-Biała, T. Pol. 1996; Adapt. i reż.: A. Domańska. Wyst. Wwa, T. Rozmańności 1996; pt. Bal niemalże w Operze. Oprac.: M. Szytenchelm. Wyst. Łódź, Studio Teatr. „Stup” przy ul. Św. Andrzeja 40 (w domu, gdzie J.T. spędził młodość, obecnie ul. A. Struga 42) 1997; Insc. [?] i reż.: E. Jendrzejewska. Wyst. Rzeszów, T. im. W. Siemaszkowej 1999. – tv: Adapt.: S. Szlachtycz. TV 1978; Adapt.: M. Stebnicka. TV 1987.

42. Jan Kiepusa = 44. Wiekopomne odkrycie Juliana Tuwima. Przewrót w dziejach! Rewelacyjna sensacja! Ostateczne odcyfrowanie Mickiewiczowskiego Proroctwa. [Wwa 1936], [4] s. Przedr. zob. poz. 72 (t. 3).

Ulotka załączona do tyg. *Szpilki* 1936 nr 28.

43. Kariera Alfa Omegi. (Wodewil satyryczno-polityczny w 3 aktach, 12 obrazach). [Współaut.:] M. Hemar. Praprem. Wwa, T. Cyrulik Warsz. 1936. Druk w oprac. i ze wstępem J. Sieradzkiego *Dia-log* 1978 nr 11 s. 44-83.

O J. Klepurze.

Przekł. ros.: Kariera Alfa Omegi. [Przel.:] S. Aksenova, V. Klimovskij. Moskva 1980.

44. Treść gorejąca. [Wiersze]. Wwa: J. Mortkowicz 1936, 99 s. Wyd. 2 tamże 1937. Przedr. zob. poz. 72 (t. 1 cz. 2), 93 ([1] t. 2).

Wyd. bibliofilskie fragm.: Z „treści gorejącej”. Wwa: Czyt. 1974, 38 s.

Adapt. tv wiersza Zielen: TV 1973.

45. Cabaretissimo. Karnawał literacki w 14 obrazach. [Rewia; współaut.:] M. Hemar, A. Słonimski. Praprem. Wwa, T. Cyrulik Warsz. 1937.

46. Cagliostro w Warszawie. Balet w 3 aktach. Libreto ... [Muz.:] J. Maklakiewicz. Powst. 1937. Praprem. Pozn., T. Wielki 1947. Druk *Świat* 1954 nr 43 s. 4.

Inf.: [A.M. Swinarski] A.M.S.: Dzieje baletu. *Świat* 1954 nr 43.

47. Wielki bałagan. Farsa muzyczna w 2 aktach, 10 obrazach. [Współaut.:] A. Słonimski Prorok. [Muz.:] L. Boruński. Praprem. Wwa, T. Cyrulik Warsz. 1937. Inf. o współautorze wg R.M. Groński: Jak w przedwojennym kabarecie. Wwa 1987 s. 72.

48. Wiersz, w którym autor grzecznie, ale stanowczo uprasza liczne zastępy bliźnich, aby go

w dupę pocałowali. Pozn.: Pozn. Druk. Rolnicza 1937, [5] k. Wyd. nast. Pozn.: Bibl. Pięciu 1937. Przedr. zob. poz. 72 (t. 3), 90.

Wiersz satyryczny wyd. nielegalnie najpierw w 30 bibliofilskich egz. przez A. Piwowarczyka, a następnie w 5 prywatnych, niesprzedanych egz.

49. Lokomotywa; Rzepka. (Według starej bajeczki); Ptasie radio. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: J. Przeworski 1938, 45 s. Wyd. nast.: Wwa: KiW 1949, tamże 1951; wyd. 4 Wwa: NK 1953, wyd. 5-8 tamże 1954-1957; Wwa: Polonia 1958; wyd. 9 Wwa: NK 1960, wyd. 10-19 tamże 1962-1980; wyd. 20 Pozn.: WP 1982; wyd. 21 Wwa: NK 1985; Pozn.: GMP 1990; Pozn.: Ofic. Wydawn. GMP; Kamienna Góra: Slavia 1990; Pozn.: GMP 1992; [Wr.:] „Jasieńczyk” [1993], wyd. nast. tamże: 1994, [1997]; Wwa: Emblemata 1999; Pozn.: G&P 2000. Przedr. zob. poz. 70, 72 (t. 1 cz. 2), 89, 93 ([1] t. 2).

W niektórych wyd. na okł. tytuł: Lokomotywa i inne wesołe wierszyki dla dzieci.

Adapt. tv: TV 1979.

Wyd. osob. poszczególnych wierszy:

Lokomotywa. Wwa: NK [1977]. Wyd. nast.: Wwa: Spółdz. Pracy Rękodzieła Artyst. „Intrografia” 1983; Gdańsk: KAW 1984; Wwa: Ruch 1987, wkł. do *Przyjaciółki* nr 22; Kr.: Print 1991, wyd. 2 zmien. tamże 1993; Wwa: Kama [1994]; Wwa: Skrzat 1999; Pozn.: G&P [2000]; Kr.: Zielona Sowa [2001]; Wwa: Wilga [2001]; Lokomotywa. Zadania, ćwiczenia, zagadki. Ćwiczenia: K. Karczevska. Pozn.: Podsiadlik-Raniowski i Spółka [2001].

Rzepka. Wwa: KAW 1980, [8] k. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1985; Kr.: Kanwa 1996; Kr.: Skrzat 1999.

Adapt.: teatr.: Oprac. scen.: G. Fronta. Wyst. Łódź, T. Lalek „Arlekin” 1951. – radiowa: Radio 1966.

Ptasie radio. Wwa: KAW 1983, [24] s. Wyd. nast.: Wwa: NK 1993; Wwa: Wilga 2000.

Wyd. łączne 2 wierszy: Rzepka; Ptasie radio. Pozn.: G&P [2000], 16 s.

Przekł. (całości lub poszczególnych wierszy): ang.: The locomotive. (Lokomotywa; Rzepka; Ptasie radio). [Przel.:] B. Gutteridge, W.J. Peace. London 1938; The locomotive; The turnip; The birds' broadcast. [Adapt.:] B. Gutteridge, W.J. Peace. London 1939. – bułg.: Ptič'e radio. [Przel.] A. Popova. Sofija 1988. – czes.: Lokomotiva. [Przel.] J. Pilaf. Praha 1962, wyd. nast. Bratislava 1986. – franc.: La locomotive; Le navet. La radio des oiseaux. [Przel.] P. Cazin. Paris 1939, wyd. nast. Varsovie 1958; Paris 1994. – niem.: Locomotive. [Przel.] J. Krüs. Berlin 1957 [zawiera też [Rzepka] Die Rübchen; Die Locomotive; Das Rübchen; Vogel-Radio. [Przel.] H. Lahr. [Köln] 1957, wyd. nast. tamże [1958]; Locomotive. [Przel.] H. Lahr. Berlin [1958], wyd. nast.: Berlin 1969, München 1969; Das Rübchen. [Przel.] H. Lahr. Berlin 1970, wyd. nast. Berlin [1970]; München 1970. – ros.: Ptič'e radio. [Przel.] S. Michal'kov. Moskva 1977, wyd. nast. 1978, 1988. – słowac.: Rušeň, Kraka; Vtáči rozhlas. [Przel.] J. Smrek. Bratislava 1958; Rušeň. [Przel.] J. Smrek. Bratislava 1961; Rušeň. [Przel.] M. Válek. Bratislava 1986. – słoweń.: Lokomotiva. [Przel.] L. Krakar, M. Mejak. [Ljubljana] 1960; Repica. [Przel.] L. Krakar, [Ljubljana] 1975; Lokomotiva. [Przel.] L. Krakar. Bratislava 1987; Lo-

komotiva. [Przeł. ze słowac.] M. Slaviček. Bratislava, Ljubljana 1987.

50. O panu Tralalińskim i inne wierszyki. [Dla dzieci]. Wwa: J. Przeworski 1938, 53 s. Przedr. zob. poz. 72 (t. 1 cz. 2), 93 (II) t. 2).

Wyd. osob. poszczególnych wierszy:

O panu Tralalińskim. Wwa: Zrzesz. Księgarstwa 1987, [15] s. Wyd. nast. Wwa: Kama [1994]. Wyd. w oprac. muz. z nutami łącznie z Spóźniony słowik zob. poz. 51.

Przekł. ukr.: Pro pana Tralalińskogo. [Przeł.] I. Malkovič. Kĭv 1991.

Adapt. tv (łącznie z poz. 54): Oprac., rez. i wykonanie: T. Kwinta. TV 1976.

Dyżio marzyciel. Wwa: Wektra 1996, [8] s.

Dźońcio. Wr.: KAW 1989, [24] s.

Idzie Grześ. Wwa: KAW 1982, [16] s. Wyd. nast. tamże 1985.

51. Słoń Trąbalski. [Wiersze dla dzieci]. [Wwa:] J. Przeworski [1938], 71 s. Wyd. nast. pod tym samym tytułem w różnych wyborach: [Wwa:] Wiedza [1948]; Wwa: KiW 1948; wyd. 2 [!] Wwa: NK 1953, tamże wyd. 5 [!]-17 1955-1983; wyd. 4 [!] Wwa: Wspólna Sprawa 1987, tamże 1989; wyd. 18 Wwa: NK 1988, wyd. 19 tamże 1991; Białystok: KAW 1991, wyd. nast. tamże 1992; Wr.: Siedmióróg 1992, tamże: 1994, 1995, 1996. Przedr. zob. poz. 72 (t. 1 cz. 2), 93 (II) t. 2).

Wyd. osob. poszczególnych wierszy:

Bambo. Wwa: Zrzesz. Księgarstwa 1988, [16] s. Wyd. nast.: Wwa: NK 1993; Pozn.: G&P [2000]. Zob. też wyd. łącznie z Spóźniony słowik.

Figielek. Otwock: Wektra [1998], [10] s.

Słoń Trąbalski. Pozn.: Podsjedlik-Raniowski i Spółka 1990, 15 s. Wyd. nast.: tamże 1991; Wwa: Kama [1994].

Spóźniony słowik. Wwa: NK 1993, [12] s. Wyd. nast. Wwa: Kama 1993. Wyd. łącznie z Bambo; O Grzesiu kłameczuchu i jego cioci Wwa: Ruch 1960, 8 k. Wyd. w oprac. muz. z nutami łącznie z O panu Tralalińskim [poz. 50] pt.: Spóźniony słowik; O panu Tralalińskim. [Muz.:] W. Lutosławski. Kr.: PWM 1996, [42] k.

Taniec; Cuda i dziwy [poz. 63]. Kr.: WAG 1958, [8] k.

W aeroplanie. Wwa: NK 1982, [24] s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1984, wyd. 3 1985, wyd. 4 1989, wyd. 5 1991; Kr.: Zielona Sowa [2001]. Wyd. w oprac. muz. M. Drobnera Kr.: PWM 1948, 8 s.

Przekł. (całości lub poszczególnych wierszy): ros.: Słon Chobotovskij. [Przeł.] A. Ėppel. Moskwa 1972, — rum.: Elefantul Tromaciă. [Przeł.] D. Botez. București 1963, — słowac.: V lietadle. [Przeł.] M. Válek. Varšava [1984], — ukr.: Słon Trubarskij. [Przeł.] M. Prygara. Kĭv 1957.

52. Zosia Samosia i inne wierszyki. [Dla dzieci]. Wwa: J. Przeworski 1938, 44 s. Wyd. nast.: Wwa: Czyt. 1947, tamże: wyd. 2 1951, wyd. 3 1954,

wyd. 4 1955, wyd. 5 1957. Przedr. zob. poz. 72 (t. 1 cz. 2), 93 (II) t. 2).

Wyd. osob. wiersza Okulary: Wwa: NK 1968, [6] k. Wyd. nast.: tamże: wyd. 5 [!] 1976, wyd. 3 1979, wyd. 4 1983, wyd. 5 1985; Wwa: Zrzesz. Księgarstwa 1987; Wwa: NK 1992; [Wr.:] Jasińczyk [1994]; Pozn.: Podsjedlik-Raniowski i Spółka 1993; Kr.: Kanwa 1996.

Adapt. film. wiersza Warzywa: Scenariusz i reż.: S. Lenartowicz. Ekran. 1978.

53. Pakty i fakty. Rewia polityczna. [Współaut.:] [G. Baumritter] A. Włast, J. Jurandot, M. Hemar, Praprem. Wwa, T. Ali Baba 1939.

Praprem. odbyła się 1 IX 1939.

54. Pan Maluskiewicz i wieloryb. [Opowieść wierszem dla dzieci]. *Gaz. Miki* 1939 nr 9 s. [6]. Wyd. osob. [Wwa:] Czyt. 1950, [6] k. Wyd. nast.: wyd. 4 [!]-12 tamże 1956-1986; Pozn.: Podsjedlik-Raniowski i Spółka 1990. Przedr. zob. poz. 70, 72 (t. 1 cz. 2), 89, 93 (II) t. 2).

Przekł. hebr.: Kĭna weħa-livejatan. [Przeł.] B. Ten. Merhabiah 1956. — hiszp.: El Señor Pequeñin y la ballena. [Przeł.] A. Gadamso. [B.m.r.] Wwa 1986, — kaz.: Pan Bıldirsin. [Przeł.:] Q. Myrzaliev, A. Achmetov, Ä. Düsenbiev. Alma-Ata 1974.

Adapt. tv: TV 1977, — łącznie z O panu Tralalińskim zob. poz. 50.

55. Sezonie, otwórz się. Rewia w 20 obrazach. [Współaut.:] [J. Brzechwa] Szeszeń, M. Hemar, J. Jurandot, W. Szlengel, T. Wittlin, [G. Baumritter] A. Włast. Praprem. Wwa, T. Ali Baba 1939.

J.T. podp.: Dr Pietraszek.

56. Wiersze wybrane. Przygot. do użytku szkolnego przez autora. Wwa: J. Morkowicz 1939, 178 s.

57. Wybór wierszy. New York: Rój in Exile [1942], 190 s.

Zawiera także nowe wiersze z przygotowywanego, a niewydanego w kraju przed wybuchem II wojny światowej tomu wierszy (w poz. 64 cykl: Z wierszy ocalałych) oraz 3 wiersze napisane po wybuchu wojny. Wyd. podobizn części rkpsów przygot. przez J.T. do tego tomu zob. poz. 98.

58. Wiersze. Moskwa: Związek Patriotów Pol. w ZSRR 1943, 70 s.

Zawiera wybór wierszy z tomów wcześniejszych, fragm. poematu Kwiaty polskie [poz. 59] oraz 2 nowe wiersze.

59. Kwiaty polskie. [Poemat]. Powst. 1940-1944. Pierwodr. fragm.: *Wiad. Pol.*, Londyn 1941 nr 7, 16, 18, 20, 39, 41, 43, 45, 48; 1942 nr 3; *Nouva Pol.*, Londyn 1942 nr 4/5-7, 9; 1943 nr 1, 3, 5, 6, 9-12; 1944 nr 2, 6, 9; 1945 nr 1; *Przekrój* 1946 nr 44, 58; *Życie Warsz.* 1946 nr 164; *Odrodzenie* 1947 nr 51/52. Wyd. osob. [Wwa:] Czyt. 1949, 305 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 przejr. przez autora 1950, wyd. 3 1954; Wilnius: Państw. Wydawn. Literatury Pięknej Litew. SRR 1955; wyd. 4 Przygot. tekstu: J. Stradecki. Wwa: Czyt. 1967, 344 s., tam-

że: wyd. 5-8 1973-1978; wyd. 9 Wwa: Pol. Tow. Wyd. Książek 1983, tamże: wyd. 10 1985, wyd. 11 1990; Wwa: Czyt. 1999. Przedr. zob. poz. 72 (t. 2), 93 (4f). Por. poz. 102.

Przekł. białorus.: Pol'skija kветki. [Przel.] V. Siomucha. Minsk 1984. — czes.: Wyst. łącznie z Bal w Operze zob. poz. 41. — ros.: Cwety Pol'ki. Fragmenty poemy. [Przel.] N. Čukovskij. Moskva 1963, wyd. nast. Moskva 1971. Adapt. teatr.: Adapt. R. Ostrowska, K. Lastawiecki. Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże 1962; Adapt. M. Kotlarczyk. Wyst. Kr., T. Rapsodyczny 1963; Adapt. i reż.: D. Michałowska, Z. Poprawski. Wykonanie: D. Michałowska. Wyst. Kr., T. Jednego Aktora 1968; Adapt. i reż.: T. Minc. Wyst. Pozn., T. Pol. 1974; Oprac.: W. Brzozowicz. Wyst. Siedlce, T. Kameralny 1979; Insc. i reż.: W. Jesionka. Wyst. Gorzów Wielkop., T. im. J. Osterwy 1981; Adapt. i reż.: R. Kordziński. Wyst. Częstochowa, T. Dram. im. A. Mickiewicza 1985; Adapt. R. Bieniecki. Wyst. Kalisz, T. im. W. Bogusławskiego 1988; pt. Fantasmagoria polska, czyli panoptikum prowincjonalne. [Opera kameralna]. Libreto oparte na tekstach ... (gl. "Kwiatach polskich") i reż.: J. Leśniak-Jankowska. Wyst. Kr., Scena El-Jot na scenie Centrum Kultury Żyd. 1994. — tv: Wybór i układ: J. Zalewski. TV 1961; Adapt.: A. Hanuszkiewicz. TV 1965; Adapt. i wykonanie: D. Michałowska. TV 1969; Reż.: I. Sobierajska. Wykonanie: Z. Zapasiewicz. TV 1973. — radiowa: Adapt. fragm.: T. Kubiak. Radio 1973; Adapt. i reż.: Z. Kopalno. Radio 1979; Adapt.: I. Smolka. Radio 1987. — nadto na motywach poematu M. Weinberg skomponował symfonię (inf.: *Życie Lit.* 1964 nr 44 s. 11).

60. My, Żydzi polscy. [Artykuł]. *Nowa Pol.*, Londyn 1944 nr 8 s. 491. Wyd. osob. Tel. Awiw: Universum 1944, 8 s. Wyd. nast.: wyd. łącznie z przekł. ang., jidisz i hebr. pt. My, Żydzi polscy...; We Polish Jews... [Wyd.] Ch. Shmeruk. Jeruzolima: The Magnes Press, The Hebrew University 1984, 54 + 30 s., wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1985, wyd. 3 Wwa: Amer.-Pol.-Izraelska Fundacja „Shalom” 1986; wyd. łącznie z fragm. poz. 59 pt. My, Żydzi polscy; Kwiaty polskie. Fragmenty. Wwa: WAiF 1987, 63 s., wyd. nast. tamże 1993. Przedr. w: Polonia. Almanach i zbiór faktów. Detroit 1945; Pieśń ujdzie cało. Wwa 1947.

Inf. o wyd. osob. z 1944 za R. Löw: Hebrajska obecność Juliana Tuwima. Łódź 1996 s. 17. Wyd. z 1984 zawiera także: Pomnik i mogiła [art.]; Żydek [wiersz], — oraz listy J.T. związane z art. My, Żydzi polscy. Przekł.: czes.: *New York's Listy* 1944 nr z I VI, — hebr.: *Anu Jehudej Polin*. [Przel.] N. Raban. *Hed Jeruszałaim* 1944 nr z 27 X, — włos.: *Noi ebrei polacchi*. [Przel.] B. Lewkowicz-Fulgi. Roma [1946]. Adapt. teatr. łącznie z I. Kacnelson: Pieśń o zamordowanym żydowskim narodzie pt. My, Żydzi polscy. Adapt. i reż.: G. Tencer. Sz. Szurmiej. Wyst. Wwa, T. Żyd. 1993.

61. Wybór poezji. 1914-1939. [Wwa:] Czyt. 1947, 278 s.

62. Cicer cum caule, czyli Groch z kapustą. Panopticum i archiwum kultury. *Problemy* 1949 nr 11-12; 1950 nr 1-12; 1951 nr 1-12; 1952 nr 1-12; 1953 nr 1-12; 1954 nr 1-12. Wyd. osob.: Do druku przygot. J. Hurwic. [Ser. 1]-3. Wwa: Czyt. 1958, 1959, 1963, 318 + 280 + 244 s.

Wyd. w wyborze A. Kozak. Wwa: Sagittarius [1991], 198 s. Wyd. nast. tamże 1994.

W 1954 cykl był kontynuowany w *Problemach* na podstawie materiałów pozostawionych przez J.T.

Adapt. tv: Oprac. i scenariusz: W. Siemion. TV 1958; pt. Groch z kapustą pana Tuwima. Scenariusz: J. Afanasjew. TV 1973.

63. Cuda i dziwy. [Wiersze dla dzieci]. [Wwa:] Czyt. 1949, 27 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: NK 1954, wyd. 3 tamże 1955; Wwa: KAW 1985; Lubl.: Multico [1994]; Pozn.: Podsjedlik-Raniowski i Spółka 1997.

Wyd. osob. wiersza Cuda i dziwy łącznie z Taniec zob. poz. 51.

Wyd. osob. wiersza Dwa wiatry w oprac. muz. z nutami: [Muz.] J.A. Maklakiewicz. Wwa 1937, [8] s.; [Muz.] J. Sokorski. [Wwa:] Czyt. 1949, 12 s.; [Muz.] A. Malawski. Kr.; PWM 1978, 7 s.

Przekł. hebr.: Pile pelaim. [Przel.] B. Tene. Merhabiah [1958].

Adapt. teatr.: Adapt.: T. Czemiejewska-Herzig i J. Güntner. Wyst. Kr., T. Bagatela im. T. Boya-Zeleńskiego 1979; pt. Cuda i dziwy albo Dwa wiatry. Adapt., scenariusz i konsultacja reż.: Z. Jareмова. Wyst. Kr., T. Lalki i Maski „Grotteska” 1994; Układ tekstu, reż. i choreografia: L. Czarnota. Wyst. Olsztyn, Olsztyński T. Lalek 1994, Opole, T. Lalki i Aktora im. A. Smolki 1994; Scenariusz i reż.: A. Jakubas, Z. Szczapiński. Wyst. Łódź, T. Powsz. 1995; Adapt. i reż.: Z. Mikotová. Wyst. Lubl., T. Lalki i Aktora im. H.Ch. Andersena 2001.

64. Wybór poezji w nowym układzie. Wwa: Czyt. 1949, 282 s. Wyd. nast. tamże 1949.

Zawiera także cykl Z wierszy ocalałych [powst. przed IX 1939] oraz fragm. poematu Kwiaty polskie [poz. 59].

65. Pegaz dęba, czyli panopticum poetyckie. [Szkie literackie]. Wwa: Czyt. 1950, 427 s. Wyd. nast. München: Sagner 1986.

Zawartość: Przedmowa. — Rymy; Wiersz a pamięć; Anagram; O pewnej kobyle i o rakach; Wiersze a liczby; Melanz, makaron i inne specjalny; Centon; Tauto- i lipogramy; Traduttore — traditore; Czworo-wiersz na warsztacie [dot. przekł. pierwszego czterowiersza poematu A. Puszkina: A. Jakubas i Ludmiła]; Traktat o akrostychu; Wiersze-kobierce i wiersze-obrazki; Kalambur czyli karambol; O naśladowaniu obcych języków; Atuli mirohłady; Sładami Guliwera; Abecadło z pieca spadło; Książd [W.] Deboteki i jego parafianie; Zarys czterokoligii; W oparach absurdu; Varia i inne variaetwa.

66. Zakochany bibliofil. Ballada tragiczna. *Problemy* 1950 nr 11 s. 782. Wyd. osob. Tor.: Tow. Bibliofilów im. J. Lelewela 1977, [6] k. Przedr. zob. m.in. poz. 67, 71, 72 (t. 3).

67. Piórem i piórkim. Wwa: Czyt. 1951, 216 s. Wyd. 2 tamże 1957.

Zawiera wybór wierszy satyrycznych i fraszek z l. 1919-1951 (częściowo z poz. 36), — Bal w Operze [poz. 41], — Zakochany bibliofil [poz. 66], — nadto przekł.: A.K. Lahuti: Uzum — Angur — Enab, czyli Towarzystwo podróży [Przekłady poz. 48] oraz z K. Balmonta, A. Biezmińskiego, E. Boratyńskiego, W. Inber, H.W. Longfellowa, M. Niekrasowa, S. Petrófego, J. Ringelnatza, I. Selwińskiego, N. Swietłowa, A. Tolstoj.

68. Wiersze wybrane. Wilnius: Państw. Wydawn. Literat. Pięknej [1952], 27 s.

69. Nowy wybór wierszy. Wwa: Czyt. 1953, 343 s. Wyd. 2 tamże 1956.

Zawiera także cykle: Z wierszy ocalałych [poz. 64]; Z nowych wierszy oraz Bal w Operze [poz. 41].

70. Wiersze dla dzieci. Wwa: NK 1954, 48 [k.]. Wyd. nast.: wyd. 2-15 tamże 1955-1991; Wwa: Editions Spotkania 1992; wyd. 16 Wwa: NK 1992; Wwa: Prolog 1992; Wwa: NK 1993; Wwa: Ph. Wilson 1993, tamże 1994; Pozn.: Podsiadlik-Raniowski i Spółka 1995; Wwa: NK 1995, tamże: 1996, 1997, 1999, 2000.

Tu m.in. wiersze z poz. 49-51, — Pan Maluskiewicz i wieloryb [poz. 54], — nadto przekł.: A. Puszkina: Bajka o popie i jego parobku Jolopie [Przekłady poz. 45]; A.K. Lahuti: Uzum — Angur — Enab, czyli Towarzysze podróży [Przekłady poz. 48] oraz utwory S. Marszaka, A. Tolstoja.

71. Wiosny i jesienie. Wiersze dawne i nowe. Wybór oprac. J. Ostrowski. Przedm.: W. Broniewski. Objasn. T. Jodełki i J.J. Lipskiego. Wwa: Iskry 1954, 232 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1955.

Zawiera wybór wierszy w działach: Okrąsiny młodości; Wiosny i jesienie; Moja ojczyzna-polszczyzna (tu m.in.: Zakochany bibliofil, poz. 66); O strasznych mieszczanach; O prostym człowieku; „Gdy Polskę toczył rak marszałka...”; Przyjdź sprawiedliwie! Rządź robotce! Przekł. ros.: Vesny i oseni. [Przel.] D. Samojlov. Moskwa 1959.

72. Dzieła. Kom. red.: J.W. Gomulicki, J. Iwaszkiewicz, M. Jastrun, A. Słonimski. Wwa: Czyt. 1955-1964.

T. 1. Wiersze. Red.: H. Koskowska. Cz. 1-2. 1955, 306 + 367 s.

Zawartość: Cz. 1: M. Jastrun: Pamięci J.T.; J.W. Gomulicki: Wstęp. — Czyhanie na Boga [poz. 2]; Sokrates tańczący [poz. 5]; Siódma jesień [poz. 8]; Czwarły tom wierszy [poz. 11 pt. Wierszy tom czwarły]; Słowa we krwi [poz. 19]. — Cz. 2: Rzecz czarnooska [poz. 26]; Biblia cygańska [poz. 32]; Treść gorejąca [poz. 44]; Z wierszy ocalałych [poz. 64]; Z wierszy nowych [poz. 69 pt. Z nowych wierszy]; Z wierszy rozproszonych; Z rękopisów; Wiersze dla dzieci [zob. poz. 49-52, 54].

T. 2. Kwiaty polskie. 1955, 301 s. Zob. poz. 59.

T. 3. Jarmark rymów. Oprac.: J. Stradecki. Przyp.: W. Giełżyński, J. Stradecki. 1958, 665 s.

Zawartość: I. Jarmark rymów [poz. 36]. — II. Z utworów rozproszonych: Wiersze i piosenki (tu m.in.): Bal w Operze [poz. 41]; Wiersz, w którym autor grzecznie, ale stanowczo uprasza liczne zastępy bliźnich, aby go w dupę pocałowali [poz. 48]; Zakochany bibliofil [poz. 66]. — Fraszki i limeryki. — Proza: Kilka słów o operetce; Figlarz wielkomięski; Zbrodnia Hilarego Pęcikowskiego w oświetleniu pięciu pism warszawskich; Odpowiedzi od redakcji pewnego pisma społecznego; Wskazówki dla dowcipniświ; List; Otarty do pana komisarza; List z podróży; Skrzyńka rolnicza; Wielkie udogodnienia dla czytelników „Cyrulika Warszawskiego”; Moja pani; Kariera Johna Nobody [poz. 33]; Co ja cierpieć moja pani, Kochani czytelnicy „Szpilek”; Znaleziony list [I]; Znaleziony list [II]; Jan Kiepara — 44 [poz. 42]; Opteleologia; Odpowiedzi czelnicze [„Problemów”]; Odpowiedzi na list; E. Mały przyczynek do dalszego ciągu „Słownika współczesnego języka polskiego”; Kochane „Szpilki”. — III. Z rękopisów [wiersze]. — IV. Varia: Piosenki; Aforyzmy własne, zasłyszane i tłumaczone.

T. 4. Przekłady poetyckie. Oprac.: S. Pollak. Przyp.: J. Stradecki. Vol. 1-2. 1959, 583 + 597 s.

Zawartość: Vol. 1: Słowo o wyprawie Igora [Przekłady poz. 17]. — Z poetów rosyjskich [przekł. wierszy następujących auto-

rów]: M. Lomonosow, E. Boratyński, M. Lermontow, F. Tiutczew, A. Tolstoj, K. Prutkow, A. Fet, K. Słuczewski, I. Annierski, M. Gorki, F. Sologub, W. Iwanow, K. Balmont, W. Briusow, A. Blok, A. Bielyj, S. Gorodecki, W. Chodasiewicz, I. Siwierianin, S. Marszak, B. Pasternak, W. Inber, W. Majakowski [m.in. Obłok w spodniach, Przekłady poz. 5], I. Selwiński, M. Swietlow, L. Gomolicki, A. Biezymiński, A. Surków, M. Rylenkow, A. Twardowski, K. Simonow, — Lutnia Puszkina [Przekłady poz. 34]. — Vol. 2: M. Niekrasow [Wiersze]. — A. Gribojedow: Mądremu biada [Przekłady poz. 47]. — Z różnych poetów: Horacy, Sz. Rustaweli; H.W. Longfellow; W. Whitman; H. Heine; F. Hebbel; G. Keller; J. Ringelnatz; J. Chazotte; Z „Diabła zakochanego” [Przekłady poz. 12]; J.A. Rimbaud; J. Richepin; E. Verhaeren; M. Maeterlinck; T. Botrel; J. Kessel; S. Petőfi; M. Rylski; E. Małaniuk; A.K. Lahuti: Uzum — Angur — Enab, czyli Towarzysze podróży [Przekłady poz. 48]; Ch.R. Ramuz.

T. 5. Pisma prozą. Oprac.: J. Stradecki. 1964, 806 s.

Zawartość: I. Wspomnienia: Moje dzieciństwo w Łodzi; Wspomnienia o Łodzi; „Dziady” i dzieciństwo; Nauka szkolna i zainteresowania pozaszkolne; Książki, Chopin i Inowłódz; Pierwsze wiersze; O „mim” Staffie; Pamięci Zdzisława Dębickiego; Wspomnienie o Leśmianie; Nasz pierwszy wieczór; Pamięci Feliksa Przysieckiego; Akajki Akajkiewicz; „Youth”; [Słowo wstępne na wieczorne polskich piosenek]; Moje zbieractwo; List bibliofilu, Igel V; Słowo wstępne [do Cicer cum caule, zob. poz. 62]; [O kolekcjonerstwie]; S.p. biblioteka. — II. Szkice: Manifest powszechnej miłości; Walt Whitman — poeta nowego świata; Majakowski po raz pierwszy; Aleksander Puszkina; Przemówienie na cześć Konstantego Balmonta; Pogawędka gwiazdkowa o Mickiewiczu; Wiersz wigilijny do czarnych w Stanach Zjednoczonych: „Ja ciebie lubiłem”; Zapomniany poeta [W. Stebelski]; Wiersz nieznanego poety [poz. 73]; O istocie poezji; Melanz, makaron i inne specjały [poz. 65]; Traduttore — traditore [poz. 65]; Czworoosna na warsztacie [poz. 65]; „Eugeniusz Oniegin” [A. Puszkina w przekładzie Wazyka]; „Cukrowana” relacja; Odpowiedź recenzentom; Denysta a ciepła woda do golenia; O nasładowaniu obcych języków [poz. 65]; [O gwarze aktorskiej i kryptojęzyku]; Romarenska; Lingwista. Kartka z memuarów; O języku hawajskim; Uzas; O uniesieniu; Sonata księżycowa; Atuli mirohoaty [poz. 65]; W oparach absurdu [poz. 65]; Jeszcze o „Kara Mustafie” [dot. autorstwa utworu pt. „Kiedy Kara Mustafa...”]; Słótko o „Eleonorze” i „Jęku ziemi”; Wierszomania; Zarys ewerologii [poz. 65]; O piosence; [Pogawędka o polskiej piosence kabaretowej]; In vino veritas; Cocktail, flip, fizz, sling, smash and sour; Toasty; Czary i czary polskie [poz. 12]. — III. Polemiki i recenzje.

73. Wiersz nieznanego poety. Gawęda literacko-obycajowa. Wstęp, rekonstrukcję zakończenia oraz post. oprac. J.W. Gomulicki. Wwa: Czyt. 1955, 174 s. Przedr. zob. poz. 72 (t. 5).

Dot. autorstwa wiersza inc.: „O jakże ten szczęśliwy...”, podp. M., druk w *Mag. Mód* 1836 nr 51.

74. Poezje. [Wybór wierszy]. Post. opatrzył A. Międzyrzecki. Wwa: Czyt. 1956, 162 s.

75. Wierszyki dla dzieci. Spóźniony słowik; Bambo; O Grzesiu kłamaczu i jego cioci. Oprac. red.: E. Koskowska. Wwa: Ruch [1957], [16] k. Wyd. 3 [!] tamże 1962. Zob. poz. 51.

76. W oparach absurdu. [Współaut.:] A. Słonimski. Materiały zebrała D. Łukawska. Wwa: Iskry 1958, 207 s. Wyd. nast.: wyd. 2 rozszerz. Wwa: WAiF 1975; wyd. 3 Wwa: Omnipress 1991.

Zawartość: A. Stonimski: [Wstęp]; J. Tuwim: W oparach absurdu. — *Kurier Polski*. Dodatek nadzwyczajny. Warszawa, 1 kwietnia 1920 r.; *Kurier Polski*. Warszawa, 1 kwietnia 1921 r.; Pracownia Pszczółka. Kalendarz encyklopedyczno-informacyjny na r. 1921 pod red.: A. Stonimskiego i ... [poz. 6]; [A. Stonimski:] Dziurka. Pamflet dwutygodniowy; Z jednodiówki „Papieerek lakmusowy” pod redakcją St. Ignacego Witkiewicza; *Kurier Polski*. Dodatek nadzwyczajny. Warszawa, 1 kwietnia 1922; *Kurier Polski*. Warszawa, 1 IV 1925. Przegląd przedwieczorny pod redakcją Lechonia, Stonimskiego i ...; *Nowe Wiadomości Literackie* nr 1. Warszawa, 1 kwietnia 1936 r. — W wyd. 2 dodano: *Cyrylik Warszawski* 1927. O wariatach. Adapt. tv. TV 1962.

77. Wybór poezji. Wyboru dokonał A. Stonimski. Wwa: PIW 1961, 159 s. Wyd. 2 tamże 1963.

78. [Wybór wierszy]. Wwa: Czyt. 1963, 127 s. Wyd. nast. tamże: [wyd. 2] 1965, wyd. 3 1970, wyd. 4 z posł. T. Achmatowicz 1980.

79. Wiersze wybrane. Oprac. [i wstęp]: M. Głowiński. Wr.: Ossol. 1964, XLVIII, 311 s. *BN I*, 184. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 zmien. 1969, wyd. 3 zmien. 1973, wyd. 4 rozszerz. 1986, 332 s.

80. Wybór poezji. Wyboru dokonał R. Matuszewski. Wwa: Czyt. 1965, 167 s. Wyd. 2 tamże 1969.

81. Poezje wybrane. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył J.W. Gomulicki. Wwa: LSW 1968, 159 s.

82. Listy. [Autorzy:] K.I. Gałczyński, ... Oprac.: T. Januszewski. Wwa: PIW 1969, 39 s. Zawiera 6 listów J.T. do K.I. Gałczyńskiego z 1950 i 1951, 14 listów K.I. Gałczyńskiego do J.T. z 1946-1951 oraz dedykacje obu poetów dla siebie nawzajem.

83. Wiersze zebrane. Oprac. A. Kowalczykowa. T. 1-2. Wyd. 2 [!]. Wwa: Czyt. 1971, 383 + 547 s. Wyd. 3 tamże 1975.

84. Z tysiącem serdeczności... Korespondencja z lat 1911-1953. [Autorzy:] L. Staff, ... Oprac.: T. Januszewski, I. Maciejewska i J. Stradecki. Wwa: PIW 1974, 133 s.

Zawartość: T. Januszewski: Wstęp. — Cz. 1. J. Tuwim: O „mim” Staffie [szkic]; Kwiaty polskie. [Fragm. pt.] Staff [poz. 59]; 17 listów do L. Staffa z l. 1946-1952; Dedykacje; Pod wpływem Staffa. (Pierwsze wiersze) [szkic]; Aneks [wiersze dedykowane L. Staffowi]. — Cz. 2. L. Staff: 27 listów do J.T. z l. 1911-1953; [Wypowiedź L. Staffa po śmierci J.T.]; Dedykacje; Aneks [dedykacja i list do E. Tuwim z 1948].

85. Fraszki. (1923-1939). Pozn.: T. Pol. 1975, [16] s. Dod. do *Programu T. Pol.* z 1 IV 1975.

86. Poezje wybrane. Posł.: R. Matuszewski. Wwa: Czyt. 1977, 345 s.

87. Listy do przyjaciół-pisarzy. Oprac. i przyp.: T. Januszewski. Wwa: Czyt. 1979, 497 s. Zawiera listy do: S. Balińskiego, W. Broniewskiego, I. Erenburga, J. Ficowskiego, K.I. Gałczyńskiego, S. Gołębiowskiego, J.W. Gomulickiego, F. Halasa, K. Itakowiczówny, J. Iwaszkiewicz, M. Jastruna, G. Karskiego, J. Krzyżanowskiego, J. Lechonia, B. Miczińskiego, L.H. i J. Morstinów, Papsusy (B. Wajs), J. Parandowskiego, M. Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, M. Piecha-

ła, J. Piłafa, S. Pollaka, W. Słobodnika, A. Stonimskiego, L. Staffa, J. Szaudyngera, K. Wierzyńskiego, J. Wittlina, K.W. Zawodzińskiego, E. Żegadłowicza.

88. Poezje wybrane (II). Wyboru dokonała i wstępem opatrzyła M. Baranowska. Nota biograf.: J. Bandrowska-Wróblewska. Wwa: LSW [1982], 140 s.

89. Wybór wierszy. [Współwyd. z:] J. Brzechwa: Wybór wierszy. Wybór tekstów: W. Termanowski. Szczec.: KAW 1982, 63 s.

Tu J.T. m.in.: Lokomotywa; Rzepka; Ptasie radio [poz. 49]; Pan Maluskiewicz i wieloryb [poz. 54].

90. Wiersze skandaliczne. Wstęp i wybór: W. Smaszcz. Białystok: KAW 1983, 122 s.

Zawiera m.in. Wiersz, w którym autor grzecznie, ale stanowczo uprasza liczne zastępy bliźnich, aby go w dupę pocałowali [poz. 48].

91. Miasto i rym. [Wybór wierszy]. Wstęp i wybór: J. Wilmański. Łódź: KAW 1984, [24] s.

Zawiera wybór wierszy o Łodzi, w tym fragm. „Kwiatów polskich” [poz. 59].

92. Charakterki z łączki panów Jana i Juliana. Wybór wierszy [dla dzieci]. Kat.: KAW 1985, [28] s. Zawiera także wiersze J. Brzechwy.

93. Pisma zebrane. Wwa: Czyt. 1986-

[1]. Wiersze. Oprac. [i komentarz edytorski]: A. Kowalczykowa. Wstęp: R. Matuszewski. Kalendarium życia i twórczości J. Tuwima: J. Stradecki. T. 1-2. 1986, 541 + 639 s.

Zawartość: T. 1: Czyhanie na Boga [poz. 2]; Sokrates tańczący [poz. 5]; Siódma jesień [poz. 8]; Cztery tom wierszy [poz. 11 pt. Wierszy tom czwarty]. — T. 2: Słowa we krwi [poz. 19]; Rzecz czarnoleska [poz. 26]; Biblia cygańska [poz. 32]; Treść gorejąca [poz. 44]; Z wierszy ocalałych [zmien. poz. 64]; Z nowych wierszy [poz. 69]; Z wierszy rozproszonych; Z rękopisów; Wiersze dla dzieci [zob. poz. 49-52, 54].

[2]. Juwenilia. Oprac.: T. Januszewski, A. Bałakier. T. 1-2. 1990, 557 + 479 s.

Zawartość: T. 1: [Wiersze niedrukowane z rkpsów:] Zeszyt 1-7 1911-1913. — T. 2: Zeszyt 8-11 1913-1918. — Utwory nie datowane; Przegląd [następujących autorów:] J. Zundelwicz, G. Falke, A. Rimbaud, M. Maeterlinck, I. Bunin, K. Balmont, W. Iwanow, I. Siewierianin, W. Whitman, A. Apuchtin, D. Cenzor.

[3]. Jarmark rymów. Oprac.: J. Stradecki. 1991, 287 s. Zob. poz. 36.

[4]. Kwiaty polskie. Oprac.: T. Januszewski. 1993, 589 s. Zob. poz. 59.

94. Spóźniony słownik i inne wiersze. [Wybór wierszy dla dzieci]. Wwa: KAW 1986, 58 s.

95. Aforyzmy i limeryki. Wwa: WAiF 1987, 100 s. Miniaturowe wyd. bibliofilskie.

96. Łódź. [Wiersz]. Red. i wstęp: A. Tomczak. Tor.: Tow. Bibliofilów im. J. Lelewela 1987, [16] s. Wyd. bibliofilskie.

97. Słowo i ciało. [Wiersze; wybór:] T. Januszewski. Wwa: Iskry 1988, 152 s.

98. Z wierszy ocalałych. Wstęp: T. Januszewski. Wwa: Czyt. 1989, 8, [24] s.
Zawiera podobizny 15 rkpsów wierszy z tomu przygot. przez J.T. w 1942 w Nowym Jorku [poz. 57], znajdujących się w zbiorach T. Niewodniczańskiego w Bitburgu.
99. Miłość mnie szuka po mieście. [Wierszel]. Wybór i postł.: M. Baranowska. Reprodukcje obrazów K. Mikulskiego. Wwa: NK 1990, 68 s.
100. Wiersze i wierszyki. [Dla dzieci]. Pozn.: Podsiadlik-Raniowski i Spółka 1990, [32] s. Wyd. nast. tamże 2000.
101. Poezje. Wybrała i wstępem opatrzyła E. Cičila-Czarniawska. Lubl.: WŁubel. 1991, 389 s.
102. Wiersze nieznane. Zebrał i oprac. T. Januszewski. Wwa: Interim 1991, 110 s.
Zawartość: Wiersze młodzieńcze. (1913-1918). — Wiersze satyryczne i albumowe (z różnych lat). — Z „Kwiatów polskich” (warianty poz. 59). — Wiersz dla dzieci: Telefon (wg K. Czulkowskiego).
103. Wiersze liryczne. [Wybór]. Bielsko-Biała: Profile 1992, 109 s. Wyd. nast. tamże 1994.
104. Listy miłosne. [Wierszel]. Wybór: A. Calikowska. Wwa: LAM 1993, 159 s.
Tu także 2 krótkie fragm. wspomnień o J.T.: 1. Czajka-Stachowicz; Sznapturek; E. Drozdowski; Julek.
105. Pour tous les hommes de la terre. [Przeł.] J. Burko. [Paris:] La Différence 1993, 127 s.
Tekst w jęz. pol. i franc.
106. Prośba o piosenkę. [Wierszel]. Wybrała G. Gronczewska. Wstępem opatrzył A. Gronczewski. Wwa: Wydawn. B. Wrocławskiego przy współudziale Anagram 1993, 187 s.
107. Stoń Trąbalski i inne wiersze. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1993, 20 s. Wyd. nast.: Pozn.: GMP 1995; Wwa: NK 1997, tamże: 1998, 1999; Pozn.: G&P 1999; Wwa: NK 2000; Wwa: Hubert 2002, 64 s.
108. Wiersze. Klasyka polskiej poezji dziecięcej. Pozn.: Podsiadlik-Raniowski i Spółka 1993, 63 s.
109. Myśli o książce i czytaniu. Wybrał i wstępem poprzedził A. Kempa. Łódź: WiMBP [Woj. i Miej. Bibl. Publiczna im. J. Piłsudskiego] 1994, [23] s.
110. Nagłe spojrzenie. [Wierszel]. Wybrał T. Wólcik. Wwa: Kama 1994, 83 s.
111. W kabarecie, ale nie tylko. Skecze, parodie, fraszki, humoreski, żarty, aforyzmy. Kat.: Pik 1994, 159 s.
112. Wiersze. Wyboru dokonał A. Wasilewski. Wwa: Muza 1994, 214 s.
113. Wtajemniczony słowożerca. Wybór poezji. Oprac. i wstępem poprzedził J. Poradecki. Łódź: ŁTN [Łódz. Tow. Nauk.] 1994, 190 s.
114. Ave Stefania, gratia plena. Wiersze wybrał i postł. opatrzył P. Zacharewicz. Tor.: Ag. Wydawn.-Handlowa „Brzesko” 1995, 209 s.
115. Bufetiada. [Wybór utworów]. Wybór, wstęp i oprac.: S. Gowin. Zielona Góra: Gest 1995, 151 s.
Zawartość: Julian Tuwim: Z utworów prozą [poz. 72 (t. 5)]. In vino veritas; Cocktail, flip, fizz, sling, smash and sour; Toasty, — Z juveniliów [wiersze], — Z utworów dojrziałych [wiersze], — Z „Kwiatów polskich” [poz. 59], — Z wierszy ostatnich, — Z przekładów [autorów]: Horacy, I. Siewierianin, W. Iwanow, A. Puszkina. — —i jego goście: J. Iwaszkiewicz; J. Lechoń; A. Słonimski; K. Wierzyński. — „W bufecie wspomnień”.
116. Julian Tuwim dzieciom. [Wierszel]. Pozn.: Podsiadlik-Raniowski i Spółka 1995, [28] s.
117. Kabaret skamandrytów. [Autorzy:] [J.] Lechoń, [A.] Słonimski, ... Pod red. L. Lachowieckiego. Wwa: Sternik 1995, 78 s.
118. Lokomotywa i inne wiersze. Wwa: Świat Książki 1995, 39 s. Wyd. nast.: Tor.: C&T 1998; Wwa: Świat Książki 2000.
119. Miłość nam wszystko wybaczy. [Wybór wierszy]. [Postł.]: T. Lachowiecki. [Wwa:] Wydawn. Sternik 1995, 118 s.
120. Tuwim dzieciom. Wwa: Kama 1995, 62 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 [1996], wyd. 2 [!] [1997], wyd. 3 [1998].
121. Julian Tuwim dla dzieci. [Wierszel]. Pozn.: Podsiadlik-Raniowski i Spółka 1996, 23 s.
122. Wylękniony bluźnierca. [Wybór wierszy]. Wwa: Interart 1996, 110 s.
123. A to kto? [Wiersze dla dzieci]. Pozn.: Podsiadlik-Raniowski i Spółka 1997, [12] s.
124. Najpiękniejsze wiersze. Wybór: L. Domańska. [Wwa: bis] 1997, 61 s.
125. Ptasie opowieści. [Dla dzieci]. Pozn.: Podsiadlik-Raniowski i Spółka 1997, [12] s.
126. Ostry erotyk. [Wierszel]. Wybór i wstęp: A. Janko. Wwa: Prószyński i S-ka 1998, 67 s.
127. Wiersze. [Wybór]. Tor.: C&T 1998, 77 s.
128. [Dziewięćdziesiąt] 90 dedykacji. Wybór i oprac.: T. Januszewski. Wwa: Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza 1999, 51 s.
Zawiera dedykacje J.T. dla przyjaciół i znajomych.
129. Julian Tuwim dla najmłodszych. [Wierszel]. Wybór: J. Jaskała. Pozn.: Podsiadlik-Raniowski i Spółka 1999, 47 s.
130. Liryki najpiękniejsze. Wybór: A. Madyda. Tor.: Algo 1999, 60 s.
131. Poezje. Wybór i oprac.: M. Falk. Wwa: Prószyński i S-ka 1999, 252 s.
132. Śmieszne wiersze. [Autorzy:] J. Baka, T. Boy-Żeleński, ... Wybór i wstęp: A. Janko. Wwa: Prószyński i S-ka 1999, 132 s.

133. Utwory nieznanne. Ze zbiorów Tomasza Niewodniczańskiego w Bitburgu. Wiersze, kabaret, artykuły, listy. Oprac.: T. Januszewski. Łódź: W. Grochowski 1999, 319 s.

Zawiera także podobizny rękopisów utworów J.T. powstałych przed 1939, a odnalezionych w Nowym Jorku i zakupionych przez T. Niewodniczańskiego.

134. Dom mój. Cztery ściany wiersza. Wiersze, poematy, przekłady. Wybór i post.: Z. Feddecki. Wwa: Świat Książki 2000, 517 s.

Zawartość: Wiersze [wybór], Wiersze dla dzieci, Kwiaty polskie [fragm. poz. 59], Bal w Operze [poz. 41], Jarmark rymów [poz. 36], Piosenki: Przekłady [wybór z: Lutnia Puszkina, Przekłady poz. 34, W. Majakowski; Obłok w spodniach, Przekłady poz. 5].

135. Kwiaty polskie. [Wybór wierszy]. Wstęp i wybór: H. Zawisłak. Wr.: Siedmioróg 2000, 92 s.

136. Najpiękniejsze wiersze. Wybór: L. Domańska. Wwa: Wydawn. „bis” 2000, 39 s.

137. Kabaretiana. [Wybór utworów kabaretowych]. Oprac.: T. Stepien. Wwa: Czyt. 2002, 502 s.

Zawartość: Piosenki; Melorecytacje i wiersze; Skecze i monolog; Misja jedyne, Revue polityczne w 3 aktach [poz. 4]; Pierwsza szopka warszawska, Revue w 3 odsłonach [poz. 7]; Polityczna szopka Cyrylka Warszawskiego [poz. 23]; Czy Anna jest panna [poz. 23¹].

138. Słowa modlitwą zrodzone. Wybór i post.: W. Smaszcz. Wwa: Pax 2002, 191 s.

Nadto 5 drobnych książeczek dla dzieci wyd. jako wkł. do tygodnika *Przyjaciółka* w 1982-1987 oraz przez Zrzesz. Księgarstwa w 1985.

Wydania osobne poszczególnych utworów w oprac. muz. z nutami zob. poz. 9, 50, 51, 63 oraz m.in.: Bajki. [Muz.:] M. Kozar-Słobódzki. Wwa: B. Rudzki 1915, 3 s. Wyd. nast.: tamże: 1918, [ok. 1920], [ok. 1925], [ok. 1929], [ok. 1930]; Kr.: PWM 1958. — „Przetrwam”. [Muz.:] E.J. Reszke. Pozn.: Druk. S. Mądrowskiego [po 1918], [5] s. — Tirlitirli. [Muz.:] M. Kozar-Słobódzki. Wwa: B. Rudzki 1918, 3 s. Wyd. nast. tamże: [ok. 1920], [ok. 1930]. — Ptak. [Muz.:] W. Śliwiński. Wwa: Gebethner i Wolff [1919-1922], 3 s. — Chciałbym zapłakać serdecznie. [Muz.:] B. Zerkovitz. Wwa [ok. 1920]. — Legenda walca; Stara historia. Słowa: [...] J. Wim. [Muz.:] J. Boczkowski. Wwa: B. Rudzki [ok. 1920], 14 s. — Przygody z kelnerką. Słowa: [...] J. Wim. [Muz.:] F. Halpern. Wwa: B. Rudzki 1920, 3 s. — Ptaszyno, ty piosenkę zanieś mą. Słowa: [...] J. Wim. [Muz.:] B. Zerkovitz. Wwa: B. Rudzki [ok. 1920], 5 s. — Stary Cygan. Słowa: [...] J. Wim. [Muz.:] E. Kondor. Wwa: B. Rudzki [ok. 1920], 5 s. Wyd. nast.: tamże [ok. 1925]; Wwa: F. Grąbczewski [ok. 1925]; Wwa: I. Rzepecki [ok. 1930]. — Trzy pieśni. Nr. 2. Rikitikitawi. [Muz.:] F. Halpern. Wwa: B. Rudzki [ok. 1920], 3 s. — Mam chłopczyka na Kopernika. Słowa: [...] J. Wim. [Muz.:] J. Boczkowski. Wwa: Q.p.Q. [Qui pro Quo] 1926, 3 s. Wyd.

nast.: tamże [ok. 1930]; Wwa: I. Rzepecki [ok. 1935]. — Nie mów nic. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] A. Gold. Wwa: J. Altschuler 1927, 3 s. Wyd. nast. tamże 1928. — Abram, ja ci zagram! Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] Z. Karasiński, Sz. Kataszek. Wwa: Gebethner i Wolff 1928, 3 s. — Daj gazu! Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] A. Gold. Wwa: J. Altschuler 1928, 3 s. — Moryc! Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] R. Fall. Wwa: J. Altschuler 1928, [3] s. — Nie bój się mamy! Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] F. Markush. Wwa: J. Altschuler 1928, 3 s. — Kiedy znów zakwitną białe bzy... [Muz.:] F. Doelle. Wwa: J. Altschuler 1929, 3 s. — Pieśń o morzu naszym. [Muz.:] Ł. Kamiński. Pozn.: Skł. gł. Gebethner i Wolff 1929. — Co nam zostało z tych lat... Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] W. [Daniłowski] Dan. Wwa: Gebethner i Wolff 1930, [2] s. Wyd. nast.: [Wwa: b.w.] 1930; [Wwa: Gebethner i Wolff [ok. 1930]; Wwa: I. Rzepecki [ok. 1930]; Wwa: F. Grąbczewski [1931]; Wwa: M. Arct 1935. — Głos z daleka... Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] S. Górka. Wwa: Gebethner i Wolff 1930, [3] s. Wyd. nast.: Wwa: I. Rzepecki 1932, tamże [ok. 1935]; Wwa: F. Grąbczewski [ok. 1935]. — Księżyc nad Tahiti. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] N. Herb Brown. Wwa: J. Altschuler 1930, 3 s. — Najstarszy całus. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] J. Petersburski. Wwa: I. Rzepecki 1930, 3 s. — Nasza jest noc! Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] S. Górka. Wyd. 3 Wwa: Gebethner i Wolff 1930. Wyd. nast.: wyd. 4-7 tamże 1930; Wwa: F. Grąbczewski [1930]; Wwa: I. Rzepecki 1931, tamże [1935]; Kr.: PWM 1958. — Nie daj umrzeć mi z tęsknoty. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] W. [Daniłowski] Dan. Wwa: Gebethner i Wolff 1930, [3] s. Wyd. nast.: Wwa: I. Rzepecki 1931; Wwa: F. Grąbczewski [ok. 1932]; Wwa: I. Rzepecki [ok. 1935]. — To pewno miłość. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] W. Kurpiński. Wwa: Gebethner i Wolff 1930. — To ty, baby!... Przebij światowy. [Muz.:] C. Conrad, S.D. Mitchell, A. Gotter. Wwa: J. Altschuler 1930, 3 s. — Trzeba za czymś tęsknić. [Muz.:] F. Hollaender. Wwa: J. Altschuler 1930. — Rozstanie. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] S. Górka. Wwa: Gebethner i Wolff 1931, [3] s. Wyd. nast. Wwa: F. Grąbczewski [1931]. — Dwa okna. [Muz.:] W. [Daniłowski] Dan. Wwa: A. Włast, F. Grąbczewski 1933, [3] s. — Miłość ci wszystko wybaczy. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] H. Wars. Wwa: Gebethner i Wolff 1933, [3] s. — Pierwszy znak. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] H. Wars. [B.m. 1933], [3] s. — Pokoik na Hożej. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] W. [Daniłowski] Dan. Wwa: I. Rzepecki 1933, [3] s. — Zamieńmy się ustami. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] W. [Daniłowski] Dan. Wwa: M. Arct 1933. Wyd. nast.: Wwa: I. Rzepecki 1934, tamże 1935. — Księżyc wypłynął. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] W. [Daniłowski] Dan. Wwa: M. Arct 1934, 9 s. — Valse fantastique. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] Z. Górzyński. Wwa: M. Arct

T

1934, [3] s. — W miłości najtrudniejszy jest początek. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] A.T. Müller, W. Bugajski. Wwa: Gebethner i Wolff 1934, [3] s. — Wal w stal. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] W. [Daniłowski] Dan. Wwa: M. Arct 1934. — Kto usta twe całował. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] H. Wars. Wwa: M. Arct 1935, [2] s. — Nie mogę żyć bez ciebie... Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] W. [Daniłowski] Dan. Wwa: J. Altschuler 1935. — W niedzielę. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] W. [Daniłowski] Dan. Wwa: J. Altschuler 1935. — Wacusi. Słowa: [...] Oldlen. [Muz.:] W. [Daniłowski] Dan. Wwa: J. Altschuler 1935. — Piosenki dziecięce. [Muz.:] W. Lutosławski. Kr.: PWM 1948, 12 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1974, 1979, wyd. 3 1989, 1997. — Syna poetowego narodziny. [Muz.:] W.I. Gniot, Pozn. 1948, [6] s. — Suita liryczna. 4 pieśni do słów ... [Muz.:] T. Baird. [Kr.:] PWM 1955, 81 s. — [Cztery] 4 pieśni. Do wierszy L. Staffa, ... [Muz.:] J. Świder. [Kr.:] PWM 1961, 13 s. — [Piosenka umarłego] Carmina de mortuis. [Przeł.] M. Colucci. [Muz.:] R. Twardowski. Kr.: PWM 1966, 19 s. [Tekst w jęz. pol. i włos.]. — Tryptyk żartobliwy do tekstów ... i K.I. Gałczyńskiego. [Muz.:] E. Bury. Kr.: PWM 1967, 13 s. — Pięć pieśni do wierszy ... [Muz.:] Sz. Laks. Adapt. franc.: H. Lemarchand. Adapt. ang.: H. Yanowitz. Kr.: PWM 1968, 19 s. [Tekst w jęz. pol., ang. i franc.]. — Liryki. [Muz.:] K. Meyer. Kr.: PWM 1969, 52 s. — Śląsk śpiewa. [Muz.:] J. Świder. Kr.: PWM 1970, 15 s. — Dwie pieśni. Słowa: ... i J. Iwaszkiewicz. [Muz.:] J. Świder. Kr.: PWM 1971, 13 s. — Trzy pieśni. [Muz.:] R. Kraszewski. Kr.: PWM 1971, 17 s. — Epitafium. [Muz.:] H.M. Górecki. Kr.: PWM 1972, 22 s. — Przedwiośnie. [Muz.:] I. Pfeiffer. Kr.: PWM 1976, [7] s. Wyd. 2 tamże [1983]. — Sinfonia n. 4 „da timpania tutti”. [Muz.:] E. Bury. Kr.: PWM 1973, 215 s. [Do wiersza pt. Ojczyzna]. — Trzy pieśni. Słowa: J. Słowacki, ... Kr.: PWM 1977, 9 s. Wyd. 2 tamże 2000. — Dwie piosenki. [Muz.:] H.M. Górecki. Kr.: PWM 1978, [2] s. — Gdynia. [Muz.:] M. Sart-Szczerbiński. Kr.: PWM [1979], 7 s. — Śpiewy polskie. [Muz.:] K. Meyer. Kr.: PWM 1980, 84 s. [Tekst w jęz. pol. i niem.]. — Mimosami jesień się zaczyna. Wspomnienie. [Muz.:] M. Sart. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. [1983], [20] s. — Kotek. Śpiewnik dla dzieci. Materiały metodyczne. Oprac. J. Nowosad w oparciu o wiersze ... Lubl.: Woj. Dom Kultury 1986, 21 s. — Kotek i smok. 7 piosenek dla dzieci. Słowa: J. Brzechwa, A. Stradczuk, ... [Muz.:] R. Twardowski. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1987, 16 s. — Raz-dwa-trzy. [Muz.:] W. Walentyłowicz. Wwa: Wydawn. Muz. Pol. Związku Chórów i Orkiestr 1987, 7 s. — Pieśni o wiosnie; Dwie pieśni żartobliwe. Słowa: ..., słowa lud. [Muz.:] R. Twardowski. Kr.: PWM 1996, 31 s. — Pieśni. [Muz.:] J. Sokorski. Piastów: Jan Waclaw Pióro 1997, 40 s.

Wybory utworów w przekł.: ang.: The dancing Socrates and other poems. [Wybór i tłum.:] A. Gillon. New York 1968, — azerbejdż.: Baku 1950, — białorus.: Padarunak detjam. [Przeł.:] A. Vjalugin i S. Dergaj. Minsk 1956; Očki. [Dla dzieci]. Minsk 1998, — bułg.: Lirika. [Red. i wstęp:] P. Dinekov. Sofija 1964, — chakaski: Olgannar-ga. [Wiersze dla dzieci]. [Przeł.] V. Ugdyżekov. Abakan 1963, wyd. nast. tamże 1964, — czes.: Básně. [Przeł.] J. Závada. Praha [1930]; Slovem do krve. Vybor básní z let 1914-1939. [Przeł.] J. Pilař. Praha 1949; Záznaky a divy. [Wiersze dla dzieci]. [Przeł.] J. Pilař. Praha 1955, wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1958, Praha 1975, [wyd. 4 rozszerz.] Praha 1988; Níobé. [Autorzy:] ..., W. Broniewski, K.I. Gałczyński. [Przeł.] J. Pilař. Praha 1960; Tančící Sokrates. [Wiersze, aforyzmy i szkice]. [Przeł. i przedm.:] J. Pilař. Praha 1966, — gruz.: [Wybór utworów]. [Przeł.] R. Margiani. Tbilisi 1966, — hebr.: Szirim. [Przeł.] B. Tenenbaum. Tel Awiw 1946; Tochen lohet. [Przeł.] J. Lichtenbaum. Tel Awiw 1954; Ha-zamir szejcher laszu. [Wiersze dla dzieci]. [Przeł.] Sz. Melcer. Tel Awiw 1959; — nado wg inf. R. Lówa (Hebrajska obecność Juliana Tuwima. Łódź 1996 s. 15) wyd. w Izraelu: Adon Tralalon ve-od ve-od. [Przeł.] A. Choroszi. 1982; Gadi Lewadi hechacham. [Wiersze dla dzieci]. [Przeł.] A. Choroszi. 1982; Lejeladim byahawa. [Wiersze dla dzieci]. [Przeł.] Sz. Raczyńska. 1987, — jidisz: Julian Tuwim dla dzieci. W przekł. L. Olickiego. Wwa 1954 [tekst w jęz. jidisz, tytulatura pol.], — kaz.: [Wybór poezji]. Alma-Ata 1969, — mołd.: Poeziji. [Przeł.] S. Vangelj, P. Kêrare. Kişinêu 1968, — niem.: Die verbummelte Nachtigall. Wunderbares und Erstaunliches. [Przeł.] W. Tkaczyk. Berlin 1966, wyd. 2 tamże 1979, — o r m.: [Wiersze dla dzieci]. Erevan 1950, — ros.: Izbrannoe. [Red., wstęp i przyp.:] M. Živov. Moskva 1943; Čivi-čivi. [Wiersze dla dzieci]. [Przeł.] S. Michalkov. Moskva 1948, wyd. nast. Moskva 1963; Detjam. [Przeł. pod red.] M. Živova. Moskva 1949, wyd. nast. tamże: 1950, 1964; Stichi. Moskva 1948; Azbuka. Iz Ju. Tuwima. [Przeł.] S. Michalkov. Moskva 1958; Stichi dla detej. [Przeł.] P. Juriev. Wwa 1958; Stichi. Moskva 1959; Stichi. [Oprac.] M. Živov. [Tłum. pod red.] M. Petrovych. Moskva 1965; Stol. [Wiersze dla dzieci]. [Przeł.] S. Ja. Moskva 1962; Parovoz. [Wiersze dla dzieci]. [Przeł.] E. Moškovskaja. Moskva 1965, wyd. nast. tamże: 1973, 1979; Izbrannaja lirika. [Wybór i wstęp:] D. Samojlov. Moskva 1967; Vysokie derevja. Stichi pol'skich poetov. L. Staff, ..., V. Bronevskij, K.I. Gałczyński. Moskva 1969; Stichi družej. [Przeł.] S. Michalkov. [Moskva 1973]; Pismo ko vsem detjam po odnomu očen' važnomu delu. [Wiersze dla dzieci]. [Wybór i post.] V. Prichodko. Moskva 1979; Stichtovorenija. Moskva 1982; Stas' — mečtateľ. Kaliningrad 1988, — rum.: Versuri pentru mari și mici.

[Przeł.] D. Botez. București 1952, wyd. nast. tamże 1954, — serb.-chorw.: Stihovi. [Przeł.] J. Benešić. Zagreb 1950, — słowack.: V čase kvetov. [Przeł.] V. Mihálik. Bratislava 1955; Zázraky a divy. [Wiersze dla dzieci]. [Przeł.] M. Válek. Bratislava 1961; Pan Malilínček a veľryba. [Wiersze dla dzieci]. [Przeł.] M. Válek. Bratislava 1975; Vzdialený tiger. [Przeł.] V. Mihálik. Bratislava 1976; Pán Tralalinský. [Wiersze dla dzieci]. [Przeł.] M. Válek. Bratislava 1979, wyd. 2 tamże 1982, — turkmeński: Gušlaryn' radiosy. [Wiersze dla dzieci. Przeł. z ros.] J. Pirgulyev. Ašhabad 1966, — ukr.: Dítjam. Kíiv 1954; Usi dlja vsich. [Wiersze dla dzieci]. Kíiv 1960; Vybrani poezii. Kíiv 1963, — uzbek.: Bolalarga. [Wiersze dla dzieci]. Taškent 1956, wyd. nast. tamże: 1959, 1976, — węgier.: Hetedik ósz. [Przeł.] A. Bardócz. Budapest 1938.

Montaże i adaptacje tekstów J.T., m.in.: teatr: A ot rodynki w koszyku. Z tekstami ..., W. Gonnina i W. Szlengla. Wyst. Lw., Lwowski Państw. T. Miniatur 1941. — Rym-cym-cym. Wyst. Wwa, T. Syrena 1956. — Estrada dziecięca. Insc. wierszy Juliana Tuwima dla dzieci. Dramatyzacja wierszy, uwagi insc. i scenograficzne oraz projekty kostiumów: M. Kochanowicz. Wwa: CPARA 1961, 31 s., powiel. — Celownik 1000. [Montaż oparty na tekstach S. Mrożka, ... i [S. Wiecheckiego] Wiecha]. Wyst. Bydż., Kabaret „Dominik” 1966. — Julian Tuwim dla dzieci. Wyst. Słupsk, T. Lalki „Tęcza” 1968. — Ranyjulek, czyli szaleństwa Juliana Tuwima. Wybór, oprac. i reż.: L. Listkiewicz. Wyst. Wwa, T. Nowy 1974. — Trzy miłości. [Montaż utworów:] B. Okudźawy, ... Wyst. Szczec., T. Krypta 1977. — Skrzydlaty koń. Adapt. wg ... J. Dorman. Wyst. Łódź, T. Lalek „Arlekin” 1979. — Wakacje Grzesia. Oprac. scenariusza: B. Kurośad, A. Linert. Wyst. Kat., Śląski T. Lalki i Aktora „Ateneum” 1979. — Wyspa wierszy pana Tuwima. Adapt. wierszy ... J. Krechowicz, R. Major. Insc. i reż.: R. Major. Wyst. Gdańsk, T. Lalki i Aktora „Miniatury” 1980. — Tuwim, czyli spacer samotny w kraj wspomnień. Scenariusz z utworów ... i reż.: T. Szymański. Wyst. Łódź, T. im. J. Tuwima 1981. — Cudowna kraina bajek. Wyst. Gdańsk, T. Publicystyki na Przyszorzu 1982. — Wyliczniki i opowiadanki. Wg wierszy J. Brzechwy, ... i autorów nieznanych. Adapt. i reż.: U. Petryszyn i M. Dwornik. Wyst. Bielsko-Biała, T. Lalek „Banialuka” 1982. — O lisie Witalisie i innych zwierzętach. Program wierszy dla dzieci J. Brzechwy, W. Chotomskiej i ... Wyst. Tarnów, Tarnowski T. im. L. Solśkiego, Mała Scena 1982. — Bajka całkiem nowa. Scenariusz wg J. Brzechwy i ... Z. Miklińska. Wyst. Słupsk, T. Lalki „Tęcza” 1984. — Dziura („w oparach absurdu” wykuta). [Współaut.] A. Stonimski. Scenariusz: A. Dziuk. Wyst. Zakopane, T. im. S.I. Witkiewicza 1985. — Między

nami zwierzętami. Scenariusz widowiska teatralnego dla teatru dziecięcego oparty o [!] wiersze J. Brzechwy, ..., S. Jachowicza. Materiały metodyczne. Oprac.: A. Kaczkowska. Lubl.; Woj. Dom Kultury 1986, 29 s. — Spotkania u Tralalińskich. Adapt. i reż.: J. Pokrywka. Wyst. Rabka, T. „Rabcio” 1986. — Szaleństwa pana Hilarego. Adapt.: E. Mińska i W. Strachowski. Wyst. Koszalin, Bałtycki T. Dram. im. J. Słowackiego 1987. — Ta ostatnia niedziela. Wg tekstów A. Stonimskiego i ... Scenariusz: G. Minkiewicz. Wyst. Kalisz, T. Propozycji 1987. — Wieczór z Tuwimem. Scenariusz: E. Rewcio. Wyst. Tor., T. im. W. Horzycy 1987. — Przedziwna lokomotywa. [Autorzy:] J. Brzechwa, ... Scenariusz: Z. Miklińska. Wyst. Łódź, T. Lalek „Arlekin” 1988. — Lokomotywa Puff-puff. Wyst. Kalisz, T. im. W. Bogusławskiego 1989. — Tęsknota za Frisco. Wyst. Kr., Stary T. Sala im. H. Modrzejewskiej 1989. — Co nam zostało z tych lat... Spektakl oparty na piosenkach, wierszach, aforyzmach i monologach kabaretowych ... Oprac. lit.: R. Putzlacher. Wyst. Cieszyn, Teńskie Divadlo, Scena Pol. 1991. — Proszę dzwonić. [Autorzy:] ..., M. Hemar, A. Stonimski. Adapt., reż. i choreografia: J. i T. Kuta. Muz.: W. Ziębik. Wyst. Jelenia Góra, T. Animacji 1991. — Tuwim. Kabaret. Scenariusz i reż.: J. Kamiński. Wyst. Wwa, T. Ateneum, Scena na Dole 1991. — Wesołe miasteczko. Teksty: ..., B. Brecht. Scenariusz i wykonanie: J. Morawska. Wyst. Lubl., T. im. J. Osterwy 1992. — Kabaret: Nasza jest noc. Scenariusz i reż.: M. Pacuła. Wyst. Gdynia, T. Mieję. 1993. — Variétés-Tuwim. Scenariusz i reż.: Z. Jaskula. Wyst. Łódź, T. Studyjny 1994. — Sokrates tańczący. Scenariusz i wykonanie: J. Morawska. Wyst. Lubl., T. im. J. Osterwy, Scena Reduta 1995. — Tuwim tańczący. Wyst. Pozn., Scena na Piętrze 1995. — Ranyjulek, czyli Tuwim wstawiony. Wieczór literacko-kabaretowy. Scenariusz, oprac. i reż.: M. Pacuła. Wyst. Zielona Góra, T. Lubuski 1996. — Pstryk. Wyst. Rzeszów, T. Lalki i Aktora „Kacperek” 1997. — Jutro będzie lepiej. Scenariusz i reż.: Z. Zagner. Wyst. Kr., kawiarnia Jama Michalikowa 1998. — Miłość ci wszystko wybaczy. Teksty ... Wybór i oprac.: E. Rewcio, W. Kopeć. Wyst. Lubl., T. Studio 1998. — Miłość ci wszystko wybaczy. Scenariusz i reż.: R. Moliński. Wyst. Gliwice, T. Muz. 2000. — Pan Tuwim. Scenariusz: A. Choińska. Wyst. Radom, T. Powsz., Scena Kameralna 2001, — tv: Groteski ... TV 1957. — Pif-paf, czyli satyryczny jarmark rymów. Oprac. lit.: J. Wittlin. TV 1959. — Cabaret wariatano, czyli XI muza ... Scenariusz: R. Gołębiowski. TV 1967. — Reżyser. TV 1975. — Pieśń o białym domu. TV 1976. — Rozmowa z Ojczyzną. Scenariusz: Z. Śliwowska, I. Wollen. TV 1980. — O miłości — wiersze ... TV 1984. — Trala-Trala-Tralalińscy. Scenariusz: T. Rytko. Wyst. Chorzów, T. Rozrywki 1984.

TV 1984. — Epistoła sentymentalna. Wg tekstów ...
 TV 1985. — Uparła się moja tęsknota. Wybór poezji. Oprac.: J. Ziółkowska. TV 1988. — Julian Tuwim. Moje słowa. Jeden dzień z życia poety. Scenariusz: A. Maj, Z. Dzięgiel. TV 1998. — r a d i o w e: Skrzydlaty złoczyńca. Oprac.: A. Piszczatowski. Radio 1977. — Słoń Trąbalski. Oprac.: E. Hudon. Radio 1977. — Gwiazda samotnych jaskółek. [Montaż wierszy]. Adapt. i reż.: Z. Kopalko. Radio 1984. — Julian Tuwim — poeta. Wybór poezji. Adapt.: E. Hartwig. Radio 1989.

Przekłady i adaptacje

1. L. Staff: Autunaj agordaj. Varsovio: J. Günther 1912, 7 s.

Zawiera przekł. dwu wierszy L. Staffa: W mroku; Deszcz jesienny.

2. [Przekłady na jęz. esperanto wierszy własnych oraz K. Przerwy-Tetmajera, J.A. Rimbauda, J. Słowackiego, L. Staffa]. Powst. 1911-1914. Wyd. pt. Versajoj propraj kaj tradukitaj. Varsovio: Polonia 1956, 129 s. Wyd. nast. Łódź: Ofic. Bibliofilów [1994].

3. P. Mereżkowski: Car Paweł I. Dramat w 5 aktach (7 obrazów). Wyst. Łódź, T. Wielki 1915.
 Przekł. podp.: Roch Pekieński.

4. [N. Buczyńska] Teffi: Pył diamentowy. [Farsa w 1 akcie]. Przekł. z ros. Wyst. Wwa, T. Qui pro Quo 1919.
 Przekł. podp.: J. Wim.

5. W. Majakowski: Obłok w spodniach. [Poemat]. Przekł. powst. 1919-1920. Wyd. Wwa: Philobiblon [właśc. Lipsk: druk. Günther, Kirsten Wendler] 1923, 339 s. Przedr. w: W. Majakowski: Wybór poezji. Wwa 1927; Dwa wieki poezji rosyjskiej. Wwa 1947; W. Majakowski: Wiersze wybrane. Wwa 1950 oraz poz. 52 (t. 1), Twórczość poz. 72 (t. 4), 134.

6. Minister z Warszawy. Plagiat w 5 aktach wg M. Gogola: Rewizor, popełniony przez ... Wyst. Wwa, T. Qui pro Quo 1920.
 J.T. podp.: J. Wim.

7. L. Monosson: „Ostatnie ukochanie”. [Wiersze]. Wwa: Druk. St. Mertensa 1920, 37 s.

8. K. Balmont, W. Briusow: Liryki. Wybrał i przekł. ... Wwa: Ignis 1921, 58 s.

9. J. Gilbert: Dama w gronostajach. Adapt. ... Wyst. Wwa, T. Wodewil 1921.

10. [N. Buczyńska] Teffi: Kobieta demoniczna. [Humoreski prozą]. Przekł. z ros. Wwa: Druk. Z. Sakerskiego [1922], 93 s.

11. J. Gilbert: Dorina. Adapt. ... Wyst. Wwa, T. Wodewil 1923.

Inf. (za S. Tuwimową) T. Januszewski: T. droga przez teatr. Dialog 1964 nr 8 s. 116.

12. J. Cazotte: Diabeł zakochany. [Powieść]. Wwa: Księg. Bibl. Dzieł Wyborowych [1924], 121 s. Wyd. nast. Wwa: Pol. Tow. Wyd. Książek 1987. Przedr. zob. Twórczość 72 (t. 4).

13. M. Jewreinow: Okręt sprawiedliwych. Wido-wisko dramatyczne w 3 aktach. Przekł. i oprac. ... Wyst. Wwa, T. Pol. 1925. Druk fragm. Echo Warsz. 1925 nr 101.

Egz. w Muzeum Teatr. w Wwie.

14. F. Schiller: Intryga i miłość. Sztuka w 3 aktach (9 obrazach). Przekł. powst. 1925. Wyst. Wwa, T. Nar. 1934.

Datowany egz. w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr.

15. [N. Buczyńska] Teffi: Dym bez ognia. Opo-wiadania. Przekł. z ros. Wwa: J. Mortkowicz 1927, 65 s. Bibl. Humoru Tow. Wydawn. J. Mortkowi-cza. Red. ...

Przekł. anonim.

16. C.F. Ramuz: Historia o żołnierzu. Przekł. powst. 1927. Druk Droga 1935 nr 2 s. 140. Wyd. osob. Wwa: Bibl. Dram. Drogi 1935, 29 s. Wyst. Kr., T. Cricot 1935.

Libretto do suity muz.-choreograficznej skomponowanej przez I. Strawieńskiego. — Data powst. przekł. w pierwodr.

17. Słowo o wyprawie Igora. Wstępem i objaśn. zaopatrzył A. Brückner. Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1928, XVII, 43 s. BN II, 50. Wyd. nast.: wyd. 2 zmien. i popraw. ze wstępem i objaśn. M. Jakóbca Wr.: Ossol. 1950, LXXI, 39 s.; W oprac. A. Obrębskiej-Jabłońskiej. Przekł. poetycki ... Przekł. filologiczny: A. Obrębska-Jabłońska i Z. Fedeki. Wwa: PIW 1954, 175, VIII, 46 s., wyd. z tłum. [wstępem] F. Apanowicza i wstępem D. Lichaczowa tamże 1985, 47 s. Przedr. zob. poz. 52 (t. 1), Twórczość poz. 72 (t. 4).

Druga popraw. wersja przekł. powst. w 1944 w Nowym Jorku.

18. T. Dostojewski: Wieczny małżonek. [Opo-wiadanie]. W: T. Dostojewski: Opowieści. T. 1/2. (Dzieła. Ser. 8). Wwa: Rój 1929 s. 5-160. Przedr. pt. Wieczny mąż w: F. Dostojewski: Gracz. Opo-wiadania. (Z pism). Wwa 1964; F. Dostojewski: Z dzieł. T. 8. London 1993.

19. M. Gogol: Rewizor. Komedia w 5 aktach. Wyst. Wwa, T. Pol. 1929. Wyd. osob. w oprac. J. Preger Kr.: M. Kot 1948, 135 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1950; Wilnius: Państw. Wydawn. Literatury Pięknej Litew. SRR 1952; wyd. ze wstępem i objaśn. A. Walickiego Wr.: Ossol. 1953, XCIX, 165 s. BN II, 78, tamże: wyd. 2 przejrz. 1956, wyd. 3 zmien. 1966; wyd. 3 [!] Wwa: Współpraca 1987. TV 1977. Przedr. w: M. Gogol: Utwory wybrane. T. 1. [Wwa] 1950; Antologia dramatu rosyjskiego. T. 1. Wwa 1952; M. Gogol: Wybór pism. Wwa 1954 oraz poz. 52 (t. 3), 53 (t. 3).

20. Kulig. Widowisko staropolskie w 19 obrazach. Układ tekstu: L. Schiller i ... Wyst. Pozn., Powsz. Wystawa Krajowa 1929. Radio 1929.

21. Orłow. Operetka w 3 aktach. Libretto: E. Marischka, B. Granichstaeden. Muz.: B. Granichstaeden. Wyst. Kat., T. Pol. 1931. Wyd. Zegrze: Centrum Wyszokolenia Łączności 1931, 115 s.

Wyd. osob. poszczególnych piosenek z nutami: Wwa: B. Rudzki 1925.

22. A. Puszkina: Jeździec miedziany. Opowieść petersburska. Studium W. Lednickiego. Wwa: Bibl. Pol. [1932], 115 s. Wyd. nast. ze wstępem i przyp. S. Fiszmana Wr.: Ossol. 1967, CXV, 57 s. *BN* II, 155. Przedr. w: Dwa wieki poezji rosyjskiej. Wwa 1947; A. Puszkina: Wybór poezji. Wwa 1950; A. Puszkina: Wybór poezji. Wwa 1951; A. Puszkina: Dzieła wybrane. T. 2. Wwa 1954, wyd. 2 tamże 1956; A. Puszkina: Dzieła. T. 2. Wwa 1967 oraz poz. 34 (od wyd. 3), 52 (t. 1), Twórczość poz. 72 (t. 4).

Nagroda Pol. PEN Clubu za najlepszy przekł. (wyd. w 1932) w 1935.

23. Zemsta nietoperza. Operetka w 3 aktach. Libretto: H. Meilhac, L. Halévy. Adapt. ... wg M. Reinhardta. Muz.: J. Strauss. Wyst. Wwa, T. Pol. 1932. Druk fragm. w: J. Tuwim: Utwory nieznanne. Ze zbiorów Tomasz Niewodniczańskiego w Bitburgu. Łódź 1999 s. 196-210.

W nast. wyst. udział autorski J.T. bywał określany jako: tekst pol.

24. G. Berr, L. Verneulle: Moja siostra i ja. Komedia muzyczna w 3 aktach. Tłum. i adapt.: ... i M. Hemar. Muz.: R. Benatzky. Wyst. Wwa, T. Banda 1933.

25. B. Zimmer: Ptaki. Widowisko w 2 częściach wg Arystofanesa. Tłum. i adapt. ... Wyst. Wwa, T. Pol. 1933.

Egz. w Muzeum Teatr. w Wwie.

26. R. Benatzky: Rozkoszna dziewczyna. Komedia muzyczna w 3 aktach wg P. Gauvaulta. Muz.: R. Benatzky i A.T. Müller. Adapt. ... Wyst. Wwa, T. Letni 1934. TV 1987.

Masz: z podtyt. Bajka w 3 aktach podług dawnej komedii P. Gauvaulta w Bibl. T. Powsz. w Wwie.

27. Płaszcz. Tragikomedia w 3 aktach wg opowiadania M. Gogola. Wyst. Wwa, T. Nowa Komedia 1934. Druk *Dialog* 1957 nr 5 s. 5-35, TV 1954.

28. H. Duvernois: Ty to ja. Farsa muzyczna w 2 częściach (9 obrazach). Oprac. ... Muz.: H. Simons. Wyst. Wwa, T. Letni 1935.

29. Żołnierz królowej Madagaskaru. Krotowidła muzyczna w 3 aktach (6 obrazach) wg komedii S. Dobrzańskiego. Oprac. muz.: T. Sygietyński. Wyst. Wwa, T. Letni 1936. Wyst. w wersji zmien. Wwa, T. Komedia 1947. TV 1967.

Przekł. czes.: Vojin královny Madagaskaru. [Przet.] J. Langer. Praha 1957. — niem.: Der Soldat der Königin von Madagaskar. [Przet. i oprac.] M. Janowski. [Muz.:] G. Natschinski. Berlin 1958, powiel., — słowack.: Voják kráľovnej Madagaskaru. [Przet.] M. Choluš. Bratislava 1956.

30. M. Gogol: Ożenek. Zdarzenie całkiem niewiarygodne w 2 aktach. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1937. Wyd. osob. Wwa: CPARA 1960, 83 s. TV 1968. Radio 1971. Przedr. w: M. Gogol: Utwory wybrane. T. 2. Wwa 1951, wyd. 2 tamże 1953; Antologia dramatu rosyjskiego. T. 1. Wwa 1952; M. Gogol: Wybór pism. Wwa 1954 oraz poz. 52 (t. 3), 53 (t. 3).

31. B. Hooker, W.H. Post: Król wółczegów. Komedia w 4 aktach. Teksty piosenek ... Przekł. i przeróbka: T. Sygietyński. Oprac. scen.: J. Warnecki. Wyst. Wwa, T. Letni 1937.

32. Jazdia wdowa. Krotowidła w 4 aktach ze śpiewami i tańcami wg komedii R. Ruskowskiego. Adapt. ... Układ muz.: T. Sygietyński. Wyst. Wwa, T. Pol. 1937. TV 1966.

Egz. w Muzeum Teatr. w Wwie.

33. M. Leskow: Opowieść o tuskim mańkucie. *Wiad. Lit.* 1937 nr 39 s. 1. Wyd. łącznie z przekł. Balwierz artysta pt. Opowieść o tuskim mańkucie; Balwierz artysta. Wwa: Czyt. 1950, 107 s. Wyd. osob. pt. Mańkut, Opowieść o tuskim zezowatym mańkucie i o stalowej pchle. Moskwa: Raduga; Wwa: Współpraca 1990, 62 s. Przedr. pt. Mańkut w: M. Leskow: Utwory wybrane. T. 2. Kr. 1951 oraz poz. 52 (t. 3), 56.

34. A. Puszkina: Lutnia Puszkina. [Wiersze i poematy]. [Wybór i tłum.] ... Wwa: J. Przeworski 1937, XV, 139 s. Wyd. nast.: [Wwa:] Czyt. 1945, tamże: wyd. 3 [uzup.] 1949, 254 s., wyd. 4 uzup. 1952, wyd. 5 1954; wyd. 7 [!] z przedm. B. Galstera Wwa: Współpraca 1987, 318 s. Przedr. zob. Twórczość 72 (t. 4).

Wyd. w wyborze: Poezje wybrane. (Z „Lutnia Puszkina” Juliana Tuwima). Wybór, wstęp, nota biogr.: A. Pomorski. Wwa: LSW 1987, 114 s. Wyd. nast. tamże 1999.

Od wyd. 3 zawiera przekł.: Jeździec miedziany [poz. 22]; Bajka o rybaku i rybce [poz. 44]; Bajka o popie i jego parobku Jołopie [poz. 43]; Eugeniusz Oniegin [poz. 45].

35. A. Biezymiński: Feliks. Fragmenty poematu. Przekł. powst. 1938. Wyd. Wwa: KiW 1951, 24 s. W 25 rocznicę śmierci F. Dzierżyńskiego. Przedr. zob. poz. 52 (t. 1).

36. F. i P. Schöntann: Porwanie Sabinek. Farsa w 4 aktach. W oprac. i z piosenkami ... Wyst. Wwa, T. Buffo 1938. Druk: *Nowa Wieś* (dod.) 1958 nr 46, 47, 49, 50; *Scena Młodz.* 1958 nr 4 s. 31-115. TV 1958.

Przekł. czes.: [Przet.] M. Janišová. Praha 1964.

37. M. Gogol: Nos. [Opowiadanie]. *Wiad. Lit.* 1939 nr 23 s. 2. Przedruk w: M. Gogol: Poranek dygnitarza i inne opowiadania. [Wwa] 1950; M. Gogol: Utwory wybrane. T. 2. Wwa 1951, wyd. 2 tamże 1953; M. Gogol: Wybór pism. Wwa 1954; M. Gogol: Wybór utworów. Wwa 1954 oraz poz. 52 (t. 3), 53 (t. 2), 54, 55, 57, 58.

38. J.N. Nestroy: Ale się zabawi! Wodewil mieszczkański ze śpiewami i tańcami w 8 odsłonach. Oprac. ... Wyst. Wwa, T. Buffo 1939.

39. J.N. Nestroy: Serce w rozterce, czyli Ślusarz widmo. Krotochwila. Adapt. ... Wyst. Wwa, T. Letni 1939.

Premiera odbyła się 2 IX 1939.

40. E.M. Labische: Słomkowy kapelus. Arcykomeedia ze śpiewami i tańcami w 4 odsłonach z epilogiem i zupełnie nieoczekiwanym zakończeniem. Tłum. i adapt. ... Wstawki muz. z J. Offenbacha. Wyst. Wwa, T. Nowy 1948.

Masz. w arch. J.T. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

41. F. Tiutczew: Wiersze wybrane. Przel.: K.A. Jaworski, T. Stepniewski, ... Pod. red. K.J. Jaworskiego i K.W. Zawodzińskiego. Łódź: W. Bąk 1948, XXXIX, 175 s.

42. A. Czechow: Jubileusz. Komeedia w 1 akcie. Wyd. w: A. Czechow: Jubileusz. Komeedia w 1 akcie i inne utwory. Wwa: KiW 1949 s. 7-32. Wyd. 2 pt. Jubileusz; Kameleon; Końskie nazwisko tamże 1949.

43. A. Puszkina: Bajka o popie i jego parobku Jołopie. *Odrodzenie* 1949 nr 40 s. 4. Wyd. osob. Wwa: NK 1951, 30 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1953, wyd. 3 1954. Przedr. w: A. Puszkina: Dzieła wybrane. T. 2. Poematy i baśnie. Wwa 1954 oraz poz. 34 (od wyd. 3), 52 (t. 1), *Twórczość* poz. 70.

44. A. Puszkina: Bajka o rybaku i rybce. Wwa: KiW 1949, 23 s. Wyd. nast.: [Wwa:] KiW 1952; wyd. 3 Wwa: NK 1956, wyd. 4-11 tamże 1957-1979. Przedr. w: A. Puszkina: Wybór poezji. Wwa 1951; A. Puszkina: Dzieła wybrane. T. 2. Poematy i baśnie. Wwa 1954; A. Puszkina: Bajki. Wwa 1984, wyd. nast. tamże 1990 oraz poz. 34 (od wyd. 3), 52 (t. 1).

45. A. Puszkina: Eugeniusz Oniegin. [Przekł. fragm. poematu]. Powst. 1945-1949. Druk: *Odrodzenie* 1946 nr 14, 27; 1949 nr 27, 35; *Życie Lit.* 1951 nr 14. Wyd. osob. łącznie z przekł. A. Ważyka: Eugeniusz Oniegin. Romans wierszem. Przekł.: ... [rozdz. I-III do strofy XV] i A. Ważyk [rozdz. III od strofy XVI do rozdz. VIII]. Konsultacja nauk. i posł.: R. Łużny. Kr.: WL 1977, 291 s. Wyd. nast.: wyd. 3 [!] z podtyt. Fragmenty. Wwa: Współpraca 1988, 285 s.; Wwa: Prószyński i S-ka 2000. Przedr. w:

A. Puszkina: Wybór poezji. Wwa 1951 oraz poz. 34 (od wyd. 3), 52 (t. 1).

46. Tirso de Molina: Zielony Gil. Komeedia muzyczna w 3 aktach. Adapt. ... [Muz.: A. Markowski] M. Andrzejewski. Wyst. Wwa, T. Pol. 1950. TV 1969. Wyd. przygot. przez T. Januszewskiego Wwa: Czyt. 1976, 246 s.

Adapt. J.T. na podstawie oryginału, przekł. franc. J. Maciera-kowskiego oraz przekł. ros. W. Piasta (inf. w wyd. przygot. przez T. Januszewskiego).

47. A. Gribojedow: Mądrym biada. Komeedia wierszem w 4 aktach. Wyst. Wwa, T. Pol. 1951. Wyd. Wwa: Czyt. 1951, 113 s. Wyd. nast.: Wilnius: Państw. Wydawn. Literatury Pięknej 1953; Wstęp i objaśn.: W. Jakubowski. Wr.: Ossol. 1960, CLXXXVIII, 158 s. *BN* II, 124. TV 1973. Przedr. w: *Antologia dramatu rosyjskiego*. T. 1. Wwa 1952 oraz poz. 52 (t. 3), *Twórczość* 72 (t. 4).

48. A.K. Lahuti: Uzum – Angur – Enab, czyli Towarzysze podróży. [Wiersz]. Wwa: NK 1951, [16] k. Przedr. zob. *Twórczość* poz. 67, 70, 72 (t. 4).

49. M. Lermontow: Pieśń o carze Iwanie Wasylewiczu, o młodym oprychniku i o udałym kupcu Kałasznikowie. *Twórczość* 1951 nr 6 s. 166-177. Wyd. osob. Wwa: KiW 1953, 28 s. Przedr. zob. poz. 52 (t. 1).

50. M. Łomonosow: O ruchu ziemi. [Wiersz]. *Problemy* 1953 nr 12 s. 794. Wyd. osob. Wwa: Tow. Przyj. Książki 1974, [7] k. Przedr. w: Dwa wieki poezji rosyjskiej. Wyd. 3. Wwa 1954 oraz poz. 52 (t. 1), *Twórczość* 72 (t. 4).

51. A. Niekrasow: Komu się na Rusi dobrze dzieje. (Epopeja). Autor wstępu: S. Fiszman. Wwa: KiW 1953, 334 s. Przedr. zob. poz. 52 (t. 2)

52. Z rosyjskiego. [Przekłady poezji i prozy]. Wstępem opatrzony S. Pollak. T. 1-3. Wwa: PIW 1954, 390 + 300 + 485 s.

Zawartość: T. 1: Z różnych poetów: Słowo o wyprawie Igora [poz. 17]; Sz. Rustaweli: Skóra tygrysa, Witeż w tygrysięj skórze; M. Łomonosow: O ruchu ziemi [poz. 50]; W. Majakowski: Obłok w spodniach [poz. 5]; A. Biezymiński: Feliks [poz. 35]; — nadto przekłady utworów następujących poetów: E. Boratynski; F. Tiutczew; A. Tolstoj; A. Fet; K. Słuczewski; I. Anniński; M. Gorki; F. Sologub; K. Balmont; W. Briusow; A. Blok; B. Pasternak; W. Inber; M. Ryłski; I. Selwiński; A. Surkow; M. Swietłow; A. Twardowski. — Z Puszkina [tu m.in.]: Jeździec miedziany [poz. 22]; Bajka o popie i jego parobku Jołopie [poz. 43]; Bajka o rybaku i rybce [poz. 44]; Eugeniusz Oniegin (fragmenty) [poz. 45]; — Z Lermontowa. — T. 2: Z Niekrasowa [tu m.in.]: Komu się na Rusi dobrze dzieje [poz. 51]. — T. 3: Z Gribojedowa: Mądrym biada [poz. 47]; — Z Gogola: Ożenek [poz. 30]; Rewizor [poz. 19]; Nos [poz. 37]; Opowieść o kapitanie Kopejkinie; — Z Leskowa: Małkut [poz. 33]; Balwier artysta [poz. 33]; — Z Korolenki: Las szumi.

53. M. Gogol: Pisma wybrane w 4 tomach. Pod red. i ze wstępem Z. Fedecckiego. Wwa: Czyt. 1956-1957.

Udział J.T.:

T. 2. Opowiadania. Tłum.: J. Brzęczkowski, ..., J. Wyszomirski. 1956, 432 s.

Tu w przekł. J.T.: Nos [poz. 37].

T. 3. Utwory dramatyczne. Tłum.: J. Brzęczkowski, ..., J. Wyszomirski. 1957, 377 s.

Tu w przekł. J.T.: Rewizor [poz. 19]; Ożenek [poz. 30].

54. M. Gogol: Opowiadania. Przel.: J. Brzęczkowski, ..., J. Wyszomirski. Słowo wstępne: M. Dąbrowska. Wwa: Czyt. 1965, 352 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1984.

Tu w przekł. J.T.: Nos [poz. 37].

55. M. Gogol: Pamiętnik wariata. Opowiadania. Przel.: ..., J. Wyszomirski. Wwa: KiW 1968, 134 s.

Tu w przekł. J.T.: Nos [poz. 37].

56. M. Leskow: Utwory wybrane. Przel.: J. Wyszomirski, ..., N. Drucka. Oprac. W. Jakubowski. Wr.: Ossol. 1970, XCI, 327 s. *BN II*, 164.

Tu w przekł. J.T. z poz. 33: Mańkut; Balwierz artysta.

57. M. Gogol: Opowieści. Przel.: J. Wyszomirski, ..., J. Brzęczkowski. Oprac.: B. Galster. Wr.: Ossol. 1972, CXXX, 289 s. *BN II*, 169.

Tu w przekł. J.T.: Nos [poz. 37].

58. M. Gogol: Szynel. Opowiadania. Przel.: ..., J. Wyszomirski. Wstęp: A. Wołodźko. Wwa: Iskry 1983, 71 s.

Tu w przekł. J.T.: Nos [poz. 37].

Wydania osobne przekładów w oprac. muz. z nutami: Nas swą wolą Stalin wiódł. Tekst: A. Surkow. Tłum. ... [Muz.:] V. Muradeli. [Wwa:] Czyt. [1949], 4 s. Wyd. 2 tamże 1950. — Cztery pieśni do polskich przekładów A. Puszkina. Przel.: ..., S. Polak. Kr.: PWM 1950, 19 s. — Wolność. Z ody A. Puszkina w przekł. ... [Muz.:] Z. Mycielski. [Kr.:] PWM 1951, 8 s. — Prorok. Kantata III. Do słów A. Puszkina. [Muz.:] B. Woytowicz. Kr.: PWM 1953, 32 s. — Dwie pieśni. Słowa: A. Puszkina. [Muz.:] T. Dobrzański. Do słów A. Puszkina w przekł. ... Kr.: PWM 1960, 14 s. — Dwie pieśni: Słowik; Lawina. [Muz.:] T. Dobrzański. Kr.: PWM 1969, 14 s. — Pożegnania: Kochałem panią...; Na wzgórzach Gruzji; Ostatni raz. Trzy pieśni do słów A. Puszkina. [Muz.:] H. Czyż. Kr.: PWM 1976, 11 s.

Zob. też Twórczość 72 (t. 4).

Prace redakcyjne

1. J.A. Rimbaud: Dzieła wszystkie pod red. J. Iwaszkiewicz i ... T. 1. Poezje. [Przedm. J. Iwaszkiewicz]. Wwa: Ignis 1921, 69 s.

2. Czary i czarty polskie oraz wypisy czarno-księskie. Wwa: Bibl. Pol. 1924, 217 s. Wyd. 2 Wwa: Czyt. 1960, 461 s.

Zawiera słowo wstępne i szkic J.T.: Czary i czarty polskie [Twórczość poz. 12] oraz antologię literatury demonologicznej

3. A to pan zna? [Antologia dowcipów i aforyzmów]. Wwa: Rola 1925, 115 s. Wyd. nast.: wyd. [zmien. i uzup.] Wwa: J. Przeworski 1936, 270 s.; [wyd. wg wyd. z 1925] Wr.: KAW 1991, 108 s.

Wyd. z 1936 podp.: Dr Pietraszek. — Zawiera także teksty J.T. Przekł. czes.: A znáte tenhle? [Przel.] A. Mešťan. Praha 2000.

Adapt. tv: TV 1995.

4. Biblioteka Humoru Towarzystwa Wydawniczego J. Morkowicza. Red. ... Ser. 1 t. 1-8, Ser. 2 t. 9-10. Wwa 1927-1928.

Tu prawdopodobnie w oprac. J.T. (inf. J. Stradec-ki; Julian Tuwim. Bibliografia. Wwa 1959 s. 153-154):

T. 4. [N. Buczyńska] Teffi: Dym bez ognia. Opowiadania. [Przel. z ros. ...]. Wwa: J. Morkowicz 1927, 65 s. Zob. Przekłady poz. 15.

T. 5. Humor starej Anglii. Anegdota, dowcipy i żarty angielskie z XVIII wieku. 1927, 62 s.

T. 6. Antologia polskiej parodii literackiej. 1927, 68 s.

T. 8. Literatura w negliżu. [Antologia anegdot]. 1928, 59 s.

T. 9. A propos... Dwieście pereł humoru. 1928, 62 s.

5. L. Tołstoj: Dzieła. Pod red. ... Słowo wstępne W. Lednickiego. [T. 1-5]. Wwa: Wydawn. Gutenberga 1929, 1930.

6. Polski słownik pijacki i antologia bachiczna. Wwa: Rój 1935 [antydat. 1934], 303 s. Wyd. nast.: Wwa: Czyt. 1959; wyd. 2 [!] Wwa: Oskar 1991; wyd. popraw.: Wstępem zaprawił J. Pilch. Suplementem doprawił P. Bikont. Wwa: *Twój Styl* 2000, 175 s.

7. Cztery wieki fraszki polskiej. Wybór i wstęp ... Przedm.: A. Brückner. Wwa: J. Przeworski 1937 [antydat. 1936], XXXI, 524 s. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1957.

8. Księga pamiątkowa ku czci Leopolda Staffa. 1878-1948. Zebrał i przygot. do druku J.W. Gomułicki i ... Wwa: ZZLP 1949, 369 s.

9. Polska nowela fantastyczna. Antologia. Zebrał ... Wwa: PIW 1949, 315 s. Wyd. nast. uzup.: tamże; wyd. 2 t. 1-2 1952, 275 + 324 s., wyd. 3 1953; wyd. 4 Kr.: Wydawn. Lekarskie 1976; wyd. 5 Wwa: Alfa 1983.

W wyd. 5 t. 1 pt. Ja górę; t. 2 pt. Władca czasu.

Przekł. niem.: Pinettis weise Rose. Die polnische phantastische Novelle. [Wyd. 2]. Leipzig, Weimar 1985.

10. Tuwim w poezji polskiej. Antologia powst. 1946-1952.

Antologia wierszy do J.T., o J.T., przeciw J.T. z l. 1918-1952, nieprzeznaczona do druku. Masz. w 4 kopiach, m.in. w HBL PAN i w arch. J.T. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

11. S. Wiśniowski: Pisma wybrane. Do druku przygot., przedm. i przyp. opatrzyli ... i B. Olszewicz. T. 1-2. Wwa: Czyt. 1953, 1954, 569 + 449 s.

T. 1. Koronacja króla wysp Fidzi oraz inne nowele, obrazy i szkice podróżnicze; T. 2. W kraju Czarnych Stóp oraz inne nowele, obrazy i szkice podróżnicze.

12. W. Zagórski: Z teki chochlika. Wyboru wierszy i humoresk dokonał ... [Wstęp:] Z. Mitzner. Wwa: Czyt. 1953, 194 s.

13. Krzywe zwierciadło piśmiennictwa. Antologia polskich parodii, trawestacji i satyry literackiej. Zebrał i ułożył ... Powst. przed 1953.

Masz. w arch. J.T. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

14. Księga wierszy polskich XIX wieku. Ułożył ... Oprac. i wstępem opatrzył J.W. Gomulicki. T. 1-3. Wwa: PIW 1954 LX, 592 + 672 + 609 s. Wyd. 2 przejr. i popraw. tamże 1956.

Zob. też Przekłady poz. 8, 13, 34.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951. — Wywiady: Apologia liryki. Rozm. A. Galis. *Tyg. Il.* 1933 nr 12, przedr. pt. Z Wierzyńskim i T. o poezji w: A. Galis: Poszukiwacz prawdziwej rozmoj. Wwa 1977; Rozmowy z Tuwimem. Wybrał i oprac. T. Januszewski. Wwa: Wydawn. Nauk. Semper 1994, 112 s. [z l. 1924-1953].

SWPP 1. — PP (A. Szalagan) — LP XX w. (R. Matuszewski) — LP* po 1939 (E. Balcerzan) eb). — J. Stradecki: Julian Tuwim. Bibliografia. Wwa: PIW 1959, 609 s. Z prac IBL PAN. — J. Stradecki: O Julianie Tuwimie. Poradnik bibliograficzny. Wwa: Bibl. Nar. 1964, 38 s. Wyd. 2 rozszerz. i uzup. tamże 1969, 158 s. — J. Stradecki: Kalendarium życia i twórczości J.T. W: Pisma zebrane. [1]. Wiersze. T. 1. Wwa 1986. — A. Bazilevskij: Julian Tuwim. Bibliografickij ukazatel'. Moskwa: Vsesojuznaja Gosudarstvennaja Biblioteka Inostrannoj Literatury 1989, 207 s.

J. Stur: Poezja „nowa” Polski zmartwychwstała: Z rozmyślań człowieka na przełomie. W tegoż: Na przełomie. Lw. 1921 [rec.: Czyhanie na Boga; Sokrates tańczący]. — E. Breiter: *Skamander* 1922 z. 16 [rec.: Siódma jesień]. — W. Horzycar: Wędrowki Everymana. Rzecz o poezji T. *Skamander* 1923 nr 29/30, 1924 nr 34/36. — J. Ortwin. *Prz. Warsz.* 1923 nr 21, przedr. w tegoż: *Próby przekrojów*. Lw. 1936. — J.S. Bystron. *Prz. Współcz.* 1924 t. 11 [rec.: Czary i czarty polskie oraz wypisy czarnoksiężskie]. — [Słowa we krwi]. W. Broniewski. *Wiad. Lit.* 1926 nr 27; K.W. Zawodziński. *Prz. Współcz.* 1926 nr 69, przedr. w tegoż: *Z pism. Wśród poetów*. Kr. 1964. — H. Drzewiecki. *Wiad. Lit.* 1927 nr 37 [rec. oprac. Antologia polskiej parodii literackiej]. — [M. Grydzewski:] W dziesięciolecie „Czyhanie na Boga”. Wojna o „Wiosnę”. *T. Wiad. Lit.* 1928 nr 20, przedr. w: *Wspomnienia o Julianie Tuwimie*. Wwa 1963 oraz w tegoż: *Szkice*. Wwa 1994. — J. Lechoń: J.T. *Kur. Poranny* 1928 nr 122. — K.W. Zawodziński: Pod auspicjami Kochanowskiego i Norwida. *Wiad. Lit.* 1929 nr 18, przedr. w tegoż: *Z pism. Wśród poetów*. Kr. 1964, *Pegaz* to nie samochód bezkolowy. Wwa 1989 [rec.: Rzecz czarnoleska]. — K.W. Zawodziński: „Jeździec miedziany” Puszkina w polskim przekładzie. *Prz. Współcz.* 1932 t. 41 [rec. przekł. J.T.]. — Ch. Lów: Żydy w poezji Odrodzonej Polski. Romantycy. J.T. *Mies. Lit.* 1933 z. 2. — [Biblia cygańska i inne wiersze:] S. Kołaczowski. *Rocz. Lit.* 1932 wyd. 1933; S. Napierski. *Wiad. Lit.* 1933 nr 26; K.W. Zawodziński. *Rocz. Lit.* 1932 wyd. 1933, przedr. w tegoż: *Z pism. Wśród poetów*. Kr. 1964. — W. Chodasiewicz: „Jeździec miedziany” po polsku. *Wiad. Lit.* 1934 nr 16 [rec. przekł. J.T.]. — I. Krzywicka. *Wiad. Lit.* 1934 nr 39 [rec.: Jarmark rymów]. — [Polski słownik piątki i antologia bachiczna. Oprac. ...] A. Brückner. *Wiad. Lit.* 1935 nr 3; [K. Nitsch] K.N. *Jez. Pol.* 1935 z. 1. — K.W. Zawodziński. *Rocz. Lit.* 1934 wyd. 1935, przedr. w tegoż: *Z pism. Wśród poetów*. Kr. 1964 [rec.: Jarmark rymów]. — K. Irzykow-

ski. *Pion* 1936 nr 50, przedr. w tegoż: *Pisma*. (Pisma teatralne. T. 4). Kr. 1997 [rec. adapt.: Żołnierz królowej Madagaskaru]. — M. Piechal. *Druga* 1936 nr 11 [rec.: Treść gorejąca]. — A. Stominski. *Wiad. Lit.* 1936 nr 53/54 [rec. adapt.: Żołnierz królowej Madagaskaru]. — R. Brandstaetter: Legenda siwającego poety. *Ster* 1937 nr 4. — L. Fryde: Klasyk i dwaj romantycy. Staff, Leśmian i J.T. *Tyg. Il.* 1937 nr 12. — T. Hollender: Poeta gorejący. *Sygnaly* 1937 nr 25. — S. Knisplówna: Instrumentacja głosowa w „Pomniku” T. W: *Prace poświęcone Kazimierzowi Wójcickiemu*. Wil. 1937, przedr. w: *Stylistyka polska*. Wwa 1973. — L. Kulakowski: J.T. jako tłumacz Puszkina. *Kamena* 1937 nr 7. — H. Michalski: Odmienne postawy. *Kultura* 1937 nr 2 [rec.: Treść gorejąca]. — F. Siedlecki: T. a dziedzictwo Puszkina. *Wiad. Lit.* 1937 nr 25, przedr. w tegoż: *Pisma*. Wwa 1989. — A. Stominski. *Wiad. Lit.* 1937 nr 35 [rec. adapt.: Jadzia wdowa]. — K.W. Zawodziński. *Rocz. Lit.* 1936 wyd. 1937, przedr. w tegoż: *Z pism. Wśród poetów*. Kr. 1964 [rec.: Treść gorejąca]. — S. Napierski: O J.T. *Ateum* 1938 nr 1. — L. Fryde: Kłeska J.T. *Pióro* 1939 nr 2, przedr. w tegoż: *Wybór pism krytycznych*. Wwa 1966. — M.J. Wielopolska: Siłni, zwarci, gotowi, ale i ... czujni. Rzecz o wczorajszych dywersantach. Wwa 1939 [m.in. dot. J.T.]. — J. Wyszyński: Sen i rzeczywistość w „Nosie” [M. Gogola]. *Wiad. Lit.* 1939 nr 27 [rec. przekł.]. — [Kwiaty polskie:] A. Trzebiński] S. Lomien: To czas się wstrzymał i odwrócił lica. *Szt. i Nar.* 1942 nr 1, przedr. w: *Konspiracyjna publicystyka literacka*. Kt. 1973 oraz w tegoż: *Aby podnieść różę*. Wwa 1999; [W. Bojarski] J. Marzec: „Twórczość” emigracyjna. *Szt. i Nar.* 1943 nr 8; K. Wierzyński: Poezja polska na emigracji. *Wiad. Pol.*, Londyn 1943 nr 41; P. Grzegorzczak. *Tyg. Pousz.* 1949 nr 7; G. Herling-Grudziński: Uczeń czarnoksiężski. *Wiadomości*, Londyn 1949 nr 31, przedr. w tegoż: *Wyjścia z milczenia*. Wwa 1993 i wyd. nast., *Esaje*. (Pisma wybrane. T. 3). Wwa 2001; A. Sandauer. *Odrodzenie* 1949 nr 13. — A. Ważyk: O tłumaczeniu wierszy rosyjskich. W: *W stronę humanizmu* Wwa 1949 [dot. przekł. z A. Puszkina]. — [Kwiaty polskie:] K. Wyka: Bukiet z całej epoki. *Twórczość* 1949 nr 10, przedr. w tegoż: *Rzecz wyobraźni*. Wwa 1959 i wyd. nast.; R. Matuszewski: Próba epiki. W tegoż: *Literatura na przełomie*. Wwa 1951. — A. Sandauer: Z okazji tuwimowskiego przekładu „Madremu biada” [A. Gribojedowa]. *Życie Lit.* 1951 nr 22. — J. Błoński: Satyra T. *Życie Lit.* 1953 nr 28 [rec.: Piórem i piórkiem]. — B. Galster, M. Pieczynski, R. Przybyski: Niekrasow w przekładach J.T. Uwagi o metodzie przekładu. *Kwart. Inst. Pol.-Radz.* 1953 nr 5. — P. Grzegorzczak: Jakiego Gogola znamy. („Rewizor” na warszacie tłumaczy). *Twórczość* 1953 nr 7 [m.in. dot. przekł. J.T.]. — K. Wierzyński. [Tekst o J.T. dla Radia Wolna Europa z 1953]. *Druk Rzeczpospolita* 1993 nr 300. — W. Doroszewski: J.T. *Por. Jez.* 1954 z. 1. — K.A. Jeleński: Ostatnie lata, przedr. w tegoż: *Zbiegi okoliczności*. T. 2. Kr. 1981, wyd. nast. Paryż 1982; J. Wittlin: Śmierć T., przedr. w tegoż: *Orfeusz w piekle XX wieku*. (Pisma. T. 1). Paryż 1963. *Kultura*, Paryż 1954 nr 3. — J.Z. Jakubowski: O poezji J.T. i Konstantego Galszczyńskiego. *Polonistyka* 1954 nr 1. — M. Jastrun: Pamięci J.T. *Twórczość* 1954 z. 3. — J. Preger: Nad przekładami T. *Życie Lit.* 1954 nr 51 [rec. przekł.: Z rosyjskiego]. — S. Sowieter: „Słowo o pulku Igora” w polskim przekładzie J.T. [Przeł.] T. Karpowicz. *Pam. Lit.* 1954 z. 4. — T. Terlecki: J.T. — poeta koniunkturalny. *Dod. Tyg. Ostatnich Wiad.*, Mannheim 1954 nr 7. — K. Wyka: Drzewo poezji polskiej. *Życie Lit.* 1954 nr 1, przedr. w tegoż: *Rzecz wyobraźni*. Wwa 1959 i wyd. nast., przekł. ros. w tegoż: *Stał!* i portrety. Moskwa 1982. — J.W. Gomulicki: *Twórczość* 1955 nr 2, przedr. fragm. pt. Głosa do Tuwimowskiego przekładu „Oniegina” [A. Puszkina] w tegoż: *Zygakiem*. Wwa 1981 [rec. przekł.: Z rosyjskiego]. — J. Krzyżanowski: „Pegaz dęba” w krainie nauki. (Gawęda o J.T.). *Pam. Lit.* 1955 z. 2, przedr. w tegoż: *W kręgu wielkich realistów*. Kr. 1962. — Z. Najder: *Po Prostu* 1955 nr 1 [rec. antologii: Księga wierszy polskich XIX wieku]. — S. Pollak: O twórczości przekładowej J.T. W: *O sztuce tłumaczenia*. Wr. 1955, przedr. w tegoż: *Wyprawy za trzy morza*. Wwa 1962. — T. Robak: J.T. jako tłumacz Puszkina. (Uwagi o metodzie przekładu). *Kwart. Inst. Pol.-*

- Radz, 1955 nr 3. — A. Sandauer: J.T. W: Poeci trzech pokoleń. Wwa 1955 i wyd. nast., w tym wyd. [5] rozszerz. pt. Poeci czterech pokoleń. Kr. 1977, przedr. w tegoż: Zebrane pisma krytyczne. T. 1. Wwa 1981, Pisma zebrane. T. 1. Wwa 1985. — K. Wyka. *Noua Kult.* 1955 nr 1, przedr. w tegoż: Rzecz wyobraźni. Wwa 1959 i wyd. nast. [rec.: Rzecz czarno-leśka]. — P. Dembowska: J.T. *Canadian Slavonic Papers*, Toronto 1956 nr 1. — J. Lechoń: T. *Wiadomości*, Londyn 1956 nr 44. — I. Tuwim: Łódzkie pory roku. [Przedm.:] H. Boguszewska. Kr.: WL 1956, 120 s. i wyd. nast. [wspomnienia siostry]. — R. Zrebrowicz: T. i Rimbaud. *Kronika* 1956 nr 24. — J. Iwaszkiewicz: Lechoń i T. W tegoż: Książka moich wspomnień. Wwa 1957 i wyd. nast. — H. Vogler: Realista i czarodziej. W tegoż: Z notatek przemysłownika. Wwa 1957. — J. Waczków. *Slavia Orientalis* 1957 t. 6 [omów. tłum.: Lutnia Puszkina]. — J. Śpiewak: O antologii J.T. i o fraszkopisarstwie. *Twórczość* 1958 nr 2, przedr. w tegoż: Pracowite zdziwienia. Wwa 1971 [dot.: Cztery wieki fraszki polskiej]. — Z. Romanowski: Od „Czyhania na Boga” do „Słów we krwi”. *Zesz. Nauk UAM Filol.* 1958 nr 2. — V. Falkenhahn: Stilistische und versteinliche Besonderheiten in den „Kwiaty polskie” von J.T. *Zeitschrift für Slawistik*, Berlin 1959 t. 4 nr 1. — J.W. Gomulicki: Alfabet dla moczygębów. *Nowe Książki* 1959 nr 11 [rec.: Polski słownik pijacki i antologia bachuczna]. — J.W. Gomulicki: Tuwimowski gabinet osobliwosci. *Problemy* 1959 nr 12, przedr. fragm. pt. Mozaika Tuwimowska w tegoż: Zygakiem. Wwa 1981 [rec.: Cicer cum caule, czyli Groch z kapustą]. — Ch. Kerim: Poljak safirdzere. Adam Mickevič, Leopold Staff, Julian Tuwim, Jaroslav Ivaškevič, Vladislav Bronievskij. Ufa: Baskertosan Kitap 1959, 171 s. — J. Lichtenbaum: J.T. W: Sofrim ha-anim. Tel-Aviv 1959. — Ju. Bulachovskaja: Poezja Juliana Tuwima. Kiv: Izdatelstvo Akademii Nauk USSR 1960, 108 s. — M. Jastrun: Światłość wiekista T. W tegoż: Między słowem a milczeniem. Wwa 1960. — T. Robak: T. — tłumacz. *Prz. Hum.* 1960 nr 1. — L.L. Thomas: J.T. „Polish flowers”. *California Slavic Studies*, Berkeley 1960 t. 1. — M. Živov: Julian Tuwim. Očerk žizni i tvorčstva. Moskva: Degtiz. 1960, 136 s. — M. Głowiński: Poetyka Tuwima a polska tradycja literacka. Wwa: PIW 1962, 274 s. PAN IBL. — S. Pollak: O twórczości przekładowej J.T. W tegoż: Wyprawy za trzy morza. Wwa 1962. — J. Brodzki: T. w teatrze; J. Warnecki: Notatki o T.; J. Jurandot: Teatr mój widzę zabawny. *Dialog* 1963 nr 12. — A. Dzieniszewska: „Kwiaty polskie” J.T. Próba interpretacji. *Prz. Hum.* 1963 nr 2. — Ex-libris Juliana Tuwima. Wybór: T. Januszewski. Red.: A. Mauersberger. Oprac. graf.: L. Urbański. [Wwa:] Muzeum A. Mickiewicza 1963, 148 s. [dedykacja na książkach ofiarowanych J.T.]. — A. Kamińska-Hałasowa: Wiersz J.T. „Wspomnienie”. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Hist. Lit.* 1963 nr 2. — A. Szastyńska Siemionowa: Machlojkios w Kukurykowie, czyli o „Ptakach”. *T. Meander* 1963 nr 9 [omów. adapt.]. — Wspomnienia o Julianie Tuwimie. Red.: W. Jedlicka i M. Toporowski. Wwa: Czyt. 1963, 467 s. [tu wspomnienia autorów: J. Bandrowska-Wróblewska, K. Beylin, J. Brodzki, J. Brzechwa, S. Chruszczyński, J. Chudek, J. Czajka-Stachowicz, S.R. Dobrowolski, E. Drozdowska, I. Erenburg, J. Ficowski, B. Gebert, J. Hurwic, K. Iłakowiczówna, J. Iwaszkiewicz, M. Jastrun, G. Karski, Sz. Kobylfińska, H. Kosskowska, I. Krzywiczka, M. Lepecki, L. Lewin, J. Macierakowski, J. Makarczyk, J. Minkiewicz, L.H. Morstin, H. Montkiewicz-Olczakowa, A. Piwowarczyk, S. Pollak, T. Raabe, A. Slonimski, Z. Starowiejska-Morstinowa, J. Stawiński, D. Czara Stec, A. Stern, E. Strojowska, J. Strzykowski, J. Szapiro, I. Tomaska, I. Tuwim, Z. Ugiński, K. Wroczyński, S. Wygodzki, J. Zaruba, W. Zawadzki, B. Zbrożyna, R. Zrebrowicz, E. Żytoński, K. Żywulski]. — M. Živov: Julian Tuwim. Žizn i tvorčstvo. Moskva: Sovetskij pisatel’ 1963, 305 s. — M. Friedberg: T.’s renditions of Russian verse. *The Polish Review*, Nowy Jork 1964 nr 1. — T. Januszewski: T. droga przez teatr. *Dialog* 1964 nr 8. — S. Pollak: Ukraińcy entuzjaści T. *Twórczość* 1964 nr 2. — W.P. Szymański: Cięż pochylony bólem. *Współczesność* 1964 nr 1. — M. Tomaszewski: Związki słownomuzyczne w liryce wokalnej Szymanowskiego na materiale „Słowni”. W: Karol
- Szymanowski. Wwa 1964. — A. Lisowska: Rola konretu w poezji J.T. i Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej. *Rocz. Hum.* 1965 nr 1. — G. Rabinovič: Stanovlenie realizma w twórcstwie L. Staffa, Ju. T., A. Slonimskiego i Ja. Ivaškeviča. W: Puti realizma v literaturach stran narodnoj demokracji. Moskva 1965. — A. Sandauer: O człowieku, który był diabłem. W: Z problemów literatury polskiej XX wieku. T. 1. Wwa 1965, przedr. w tegoż: Samobójstwo Mityrdatesa. Wwa 1968. — E. Wróblewska: Kompozycja „Kwiatów polskich” J.T. *Sprawy z Czyn i Pos. Nauk. ETN* 1965 nr 4. — M. Wyka: Poezja J.T. W: Autorzy naszych lektur. Wr. 1965. — Z. Jureva: O „Sineli” [M. Gogola] J.T. W: Orbis scriptus. München 1966. — W.A. Kempa: Tuwimiana łódzkie. (Szkie bibliograficzno-literacki). *Pr. Polonist.* Ser. 22: 1966. — I. Opacki: *Pam. Lit.* 1966 z. 2 [rec.: Wiersze wybrane. 1964]. — I. Opacki: J.T.: Zadymka. W: Liryka polska. Interpretacje. Kr. 1966, przedr. pt. Mówione rytmem. W tegoż: Poetyckie dialogi z kontekstem. Kat. 1979. — A. Ważyk: O T. *Poezja* 1966 nr 1. — W. Weintraub: Pierwszy w Polsce futurysta. W: Orbis scriptus. München 1966, przedr. w tegoż: Od Reja do Boya. Wwa 1971. — E. Balcerzan: Cztery obfoki. *Poezja* 1967 nr 10 [porównanie przekładów utworu W. Majakowskiego „Obfok w spodniach” autorstwa J.T., A. Sterna, M. Jastruna, W. Woroszyńskiego]. — S. Pollak: Godzina wierności. *Twórczość* 1967 nr 4 [dot. przekładów J.T. w SZRR]. — J.M. Rymkiewicz: Poetyka T. a polska tradycja literacka. W tegoż: Czym jest klasycyzm? Wwa 1967. — J. Wyszomirski: Poeta irritabilis est. W tegoż: Spod kreski. Łódź 1967. — M. Czermińska: Czytamy wiersze. *Zyg. Kult.* 1968 nr 26 [analiza wiersza: Śpiew z galerii]. — Z. Korczak-Zawadzka: Nad Tuwimowskimi przekładami Gogola. (Ze wspomnień adiustantki). *Problemy* 1968 nr 12 [dot. przedr.: Rewizor; Ożenek; Nos]. — M. Pankowski: Próba nowego określenia poetyki T. *Oficyna Poetów*, Londyn 1968 nr 4. — V. Parneski: Ju.T. i Vladimir Majakowski. *Zesz. Nauk. Uł* 1968 nr 54. — R. Sinielnikoff: Ze studiów nad językiem Juliana Tuwima. Wr.: Ossol. 1968, 142 s. — K. Wyka: „Dusza z ciała wyleciała...” W: Literatura, komparatystyka, folklor. Wwa 1968, przedr. w tegoż: Wędrując po tematach. T. 2. Kr. 1971, Wśród poetów. Kr. 2000 [dot. wiersza: Piosenka umarłego. — E.A. Bojarski. *Polish American Studies*, Orchard Lake 1969 nr 1 [rec.: The dancing Socrates and other poems]. — Z. Cholonina: Liryczna poezja Ju.T. v perevodach A. Achmatovoj. *Vestnik Moskovskogo Universiteta* 1969 nr 2. — P. Dinekov: Ju.T. W tegoż: Między swoi i czuđi. Sofija 1969. — A. Piotrowskaja: „Cvety Pol’ši” Ju.T. W: Poezja socjalizmu. Moskva 1969. — I. Kolaševa: „Ptyajščaja sut”. O poezji Ju.T. W: Zarubežnye literatury i sovremennost’. Moskva 1970. — Z. Zbyrowski: Poezja Konstantego Balmonta w przekładach J.T. *Stud. Rossica Posnaniensia*, Pozn. 1970 nr 1. — J.Z. Jakubowski: Rodzód i przeobrażenia „sarenki Horacjanśkiej”. (Na ulicy” J.T.). *Poezja* 1971 nr 11, przedr. w tegoż: Trwałe przymierze. Wwa 1988. — J.J. Maciuszko. *The Slavic and East European Journal*, Madison, Wisconsin 1971 nr 1 [rec.: The dancing Socrates and other poems]. — S. Pollak: Grand bal, czyli konkwencje tradycji (Benediktów — Zabłocki — Tuwim): Obrona niemożliwości, czyli o tłumaczeniu poezji [dot. przekładów utworu W. Majakowskiego „Obfok w spodniach”, dokonanych przez J.T. i M. Jastruna]. W tegoż: Srebrny wiek i później. Wwa 1971. — J. Faryno: Nad przekładami J.T. z [B.] Pasternaka i [M.] Świetłowa. W: Po obu stronach granicy. Wr. 1972. — M. Geltman Levine: Some functions of literary allusion in „Kwiaty polskie”. *Zag. Rodz. Lit.* 1972 t. 15, z. 2. — M. Levine: Motyw węża jako czynnik integracyjny w „Kwiatach polskich”. *Ruch Lit.* 1972 nr 4. — M. Piechal: O J.T. W tegoż: Żywe źródła. Wwa 1972. — H. Pustkowski: Próba gatunkowego określenia „mirośladow — słopiewni”. W: Z polskich studiów slawistycznych. Ser. 4 cz. 2. Wwa 1972, przedr. pt. Zart w słowie (miroślady, słopiewnie) w tegoż: Przestrzenie poezji. Łódź 1986. — Z. Cholonina: K problemie perewoda poetičeskich proizvedenij na blizkoradstvennyje jazyki. (Słovotvorcheskaja fantazija Ju.T. „Zelen” i ee russkij perevod L. Martynova). W: Slawjanska filologija. T. 8. [Moskva] 1973. — M.J. Kryński: Politics and po-

- etry: The case of J.T. *The Polish Review*, Nowy Jork 1973 nr 4, nawiaz. M.J. Kryński: J.T.: a story continued. *Tamże* 1974 nr 2. — R. Matuszewski: Przejście przez czysciec. *Kultura* 1973 nr 51/52, przedr. pt. T. w tegez: Z bliska. Kr. 1981. — K. Dedeusz: J.T. W tegez: Überall ist Polen. Frankfurt am Main 1974. — A. Groncowski: Czytając „Kwiaty polskie”. *Poezja* 1974 nr 7/8. — A. Kamińska: Szarganie mądrości. (J.T.: Sokrates tańczący). W tegez: Od Lesmiana. Wwa 1974. — S. Pollak: T., próba jednostronnego spojżenia. *Tyg. Powsz* 1974 nr 45. — M. Geltman Levine: Orpheus in Exile. Some reflections on T.'s „Kwiaty polskie”. W: For Wiktor Weintraub. The Hague — Paris 1975. — E. Ostrowska: Kochanowski i T. *Jez. Pol.* 1975 nr 1, przedr. w: O języku poetyckim Jana Kochanowskiego. Kr. 1984 [dot. wpływu motywów „Pieśni świętojańskiej o Sobótce” na „Dwa wiatry”]. — J. Sawicka: „Filozofia słowa” Juliana Tuwima. W tegez: 1975, 184 s. PAN IBL. — A. Stonimski: J.T. W tegez: Alfabet wspomnień. Wwa 1975 i wyd. nast. — J. Waczków: Rekonesans. *Poezja* 1975 nr 4 [dot.: Cwety Polši. Przeł. M. Kuckovskij]. — M. Wameńska: Warsztat czarodzieja. Łódź 1975, 385 s. — M. Giergielewiecz: Tjutczew na warsztacie tłumacza. *Oficina Poetów*, Londyn 1976 nr 2 [dot. przekładów wiersza F. Tjutczewa „Burza wiosenna”, dokonanych przez J.T. i T. Stępieńskiego]. — A. Groncowski: Filozofia i fizjologia młodości. *Nowy Wyrz* 1976 nr 7. — A. Hutnikiewicz: O poezji J.T. W tegez: Portrety i szkice literackie. Wwa 1976, polem.: P. Doroszewski: Czy poezja T. jest aintelektualna? *Więź* 1978 nr 3, A. Hutnikiewicz: Złudzenia i mównienia. *Tamże*. — I. Koltasewa: O poezji Ju.T. W: Pisatel narodnoj Moskwa 1976. — J. Gieslikowski: Najbardziej popularny wiersz T. *Odra* 1977 nr 1, przedr. w tegez: Literatura osobna. Wwa 1985 [dot.: Lokomotywy]. — E. Nowicka: J.T. dzieciom. *Tyg. Powsz*: 1977 nr 26. — J. Sawicka: T. i literatura rosyjska. (Uwagi o twórczości przekładowej T.). *Studia Polono-Slawica-Orientalia*, Wr. 1977 t. 4. — J. Stradecki: W kręgu Skamandra. Wwa 1977, passim. — I. Albert: Ju.T. — przekładki poezji Valerija Brjusowa. *Problema Słow'janoznavstva*, Lwów 1978 nr 17 [dot. przekł. poematu: Kon' bled]. — F. Nieuważny: J.T. a poeci rosyjscy XX wieku; A. Legeżyńska: W poszukiwaniu metody. (O wczesnych przekładach J.T. z poezji rosyjskiej). W: Tradycja i współczesność. Wr. 1978. — H. Satkiewicz: Kilka uwag o polskich przekładach „Eugeniusza Oniegina” [A. Puszkalin]. *Prz. Hum.* 1978 nr 2 [in dot. przekł. J.T.]. — J. Sieradzki: Burza wokół Alfa Omegi; M. Szpakowska: Alfa Omega i Arturo Ui: trzeba mieć głos. *Dialog* 1978 nr 11 [dot.: Kariera Alfa Omegi]. — Skamander, Kat. 1978, *Pr. Nauk. UŚL. w Katow.*, 240 [tu art. poświęcone J.T.: I. Opacki: Rousseau mieszczańskiego dwudziestolecia. („Samotność” i „wspólnota” w międzywojennej poezji J.T.); T. Stępień: Problematyka kultury masowej w twórczości Skamandrytów — opis i diagnoza. (Na przykładzie utworów J.T.): A. Węgrzyniak: Język komunikacji masowej w poezji J.T.); K. Filipczuk: Motyw początku i jego funkcje w poezji J.T.; R. Cudak: „Świętopelna trzęść dziwosłów”. (O języku poetyckim „Słopiewni” J.T.)], przedr. w tegez: Świętopelna trzęść dziwosłów, Kat. 1999, W. Ligeza: T. i Wierzyńskiego wiersze o szkole]. — R. Wierzbowski: Łódzkie realia „Kwiatów polskich”. (Rekonesans). W: Literatura i język Łodzi. Łódź 1978 [właśc. 1979]. — A. Groncowski: Aptecki liryczne. *Poezja* 1979 nr 2, przedr. w tegez: Inicjały i testamenty. Wwa 1984. — A. Groncowski: Lampa czarnoksiężka i lampa laboratoryjna. *Mies. Lit.* 1979 nr 4 [dot.: Kwiaty polskie]. — B. Łazarczyk: Sztuka translatorska Juliana Tuwima. Przekłady z poezji rosyjskiej. Wr.: Ossol. 1979, 114 s. PAN Kom. Słowianoznawstwa. — M. Piechal: *Nowe Książ.* 1979 nr 17 [rec.: Listy do przyjaciół-pisarzy]. — J. Sawicka: J.T.; P. Matywiecki: Bibliografia. W: OLP. Ser. 6 t. 2. Kr. 1979. — A. Węgrzyniakowa: „Ja, głosów świata imitator”. („W leście” J.T.). *Pr. Nauk. UŚL. w Katow.* 1979 nr 382. — P. Winczer: Słowacki poeta przed deti a J.T. Vývinové zaradenie detsoj poezie M. Válka a L. Feldeka. *Zlatý Máj*, Praha 1979 nr 7-8. — J. Sawicka: Listy wierszopisa warszawskiego. *Kron. Warsz.* 1980 nr 1 [rec.: Listy do przyjaciół-pisarzy]. — B. Strumiński: Zapożyczenia J.T. z Ambrose'a Biercea. *Pam. Lit.* 1980 z. 1. — L. Winni-
- czuk: Antyk w twórczości J.T. W tegez: Od starożytności do współczesności. Wwa 1981. — A. Groncowski: Ohroty „Rzeczy czarnoleskiej” (J.T.). W: Poeci dwudziestolecia międzywojennego. T. 2. Wwa 1982, przedr. w tegez: Obiad na ruinach. Wwa 1992. — N.A. Nilsson: T.'s „Sokrates tańczący”. *International Journal of Slavic Linguistics and Poetics*, Columbus, Ohio 1982 nr 25/26. — J. Pilař: Setkání s J.T.; J.T. básnik humanista. W tegez: Má cesta za polskou poezií. Praha 1982, przekł. pol.: Spotkanie z J.T.; J.T. — poeta humanista. W tegez: Eseje o poezji polskiej. Przeł. A. Czcibor-Piotrowski. Wwa 1987. — Skamander: T. 3. Studia o poezji Juliana Tuwima. Kat.: UŚL 1982, 181 s. *Pr. Nauk. UŚL. w Katow.*, 502 [tu art.: T. Makles: Człowiek „russoistyczny” i jego ojczyzny; B. Tokarz: Mit rzeczywistości w poezji T., przedr. w tegez: Mit literacki. Kat. 1983; A. Kowalczykowska: Jak T. swój młodzieńczy wizerunek korygował; A. Nawarecki: Evolucja motywu muzycznego w poezji T.; A. Węgrzyniakowa: Echa piosenek legionowej w twórczości T.; T. Stępień: Z czego „zrobiony” był „Bał w Operze”. (Kabaretowe konteksty poematu J.T.); L. Neuger J.T. „De revolutionibus” (Propozycje interpretacyjne „Bał w Operze”)]. — H. Werwes: Maksym Ryłski w kręgu poetów słowiańskich: Maksym Ryłski i J.T. *Lit. Radz.* 1982 nr 5. — A. Węgrzyniakowa: J.T. „Z wierszy o państwie”. *Pr. Nauk. UŚL. w Katow.* 1982 nr 549. — S. Barańczak: Zemsta na słowie. O „Bał w Operze” J.T. *Zesz. Lit.*, Paryż 1983 nr 4, przedr. w tegez: Tablica z Macondo. Londyn 1990, Pomysłane przepaście. Kat. 1995, przekł. ang. Taking revenge on language. *Slavic and East European Journal*, Tucson 1984 nr 2, polem.: R. Matuszewski: Zemsta na poecie. *Zesz. Lit.*, Paryż 1984 nr 6, przedr. w tegez: Powroty i pożegnania. Wwa 1987, J. Sawicka. *Tamże* 1984 nr 7, nawiaz. W. Wyrz. *Tamże* 1984 nr 7. — E. Jankowski: *Rocz. Lit.* 1979, wyd. 1983 [rec.: Listy do przyjaciół-pisarzy]. — Ju. Potolokov: V. Majakowski i social'nye motivy poetičeskoj knigi Ju.T. „Sed'maja osen”. *Voprosy Russkoj Lit.*, Lw. 1983 nr 2. — T. Stępień: Autor, bohater i kontekst. (Na przykładzie „Z wierszy o Małgorzatce” J.T.). W: Autor, przedmiot literacki, bohater. Wr. 1983. — J. Stradecki: T. i Warszawa. *Kron. Warsz.* 1983 nr 1. — A. Kempa: Łódź w twórczości T. *Miscellanea Łódz.* 1984 nr 5. — J. Lukaszewicz: Dwa nawiązania do „Pana Tadeusza” [A. Mickiewiczal: „Kwiaty polskie” i „Trans-Atlantyk” [W. Gombrowiczal]. *Pam. Lit.* 1984 z. 3. — R. Matuszewski: Mity liryczne, kabaret i eschatologia. (Wokół problemów recepcji twórczości J.T.). *Literatura* 1984 nr 4. — J. Sawicka: Literatura jarmarczna w liryzm oprawiona. *Lit. Lud.* 1984 nr 3. — R. Belousov: Razyskivaet'sja poet. W tegez: Rasskazy starych perepletov. Moskwa 1985. — M.G. Levine: J.T.'s „Ball at the Opera”. *The Polish Review*, Nowy Jork 1985 nr 1. — A. Węgrzyniak: Satyra polityczna J.T. *Pr. Nauk. UŚL. w Katow.* 1985 nr 676. — J. Ficowski: Tańcząca Małgorzatka z Cyganami. W tegez: Demony cudzego strachu. Wwa 1986 [dot. kontaktów J.T. z Papiuszal]. — M. Grydzewski: Listy do Tuwima i Lechonia. (1940-1943). Oprac.: J. Stradecki. Wwa: PIW 1986, 84 s. — K. Karasek: Pół wieku „Lokomotywy”. *Literatura* 1986 nr 3. — K. Kuraszewicz: „Kwiaty polskie”. W tegez: Polski język literacki. Wwa 1986. — R. Matuszewski: Poeta rzeczy ostatecznych i rzeczy pierwszych. (O recepcji twórczości J. Tuwima). W: J. Tuwim: Pisma zebrane. [I]. Wiersze. Wwa 1986, przedr. w tegez: Powroty i pożegnania. Wwa 1987. — J. Sawicka: Julian Tuwim. Wwa: Wiedza Powsz. 1986, 447 s. — A. Bazilewskij: Twórczość Ju.T. 1939-1945 gg. v pol'skom poetičeskom kontekste. *Sovetskoe Slojanovedenie*, Moskwa 1987 nr 2. — N. Bogomolova: Ju.T. i Aleksander Blok: Iz tvorčeskoj laboratorii Ju.T. — perevodčika: Puškinskaja tradicija v tvorčestve Ju.T.; Ju.T. i Boris Pasternak: Poezija Ju.T. v perevodach Anny Achmatovoj. W tegez: Polskie i ruskie poety XX wieku. Moskwa 1987. — Z. Frajzyngier: A case of poetic transplant. (A Cuban song in „Kwiaty polskie”). *Slavic Review*, Stanford 1987 nr 1 [dot. podobieństwa z N. Guillén: Canto Negro]. — T. Makles: Wobec ojczyzny O ojczyznach ziemskich i idealnych w twórczości Juliana Tuwima i Antoniego Słonimskiego. Kat.: UŚL 1987, 124 s. *Pr. Nauk. UŚL. w Katow.*, 912. — J. Marx: Dytirambista, hipnotyzer i prestidigitator. Cz. 1.

Aere perennius; Cz. 2. Krzak gorejący. *Odrodzenie* 1987 nr 31-32, przedr. w tegoż: Skamandryci. Wwa 1993. — T. Smolińska: Ludowa kreacja nonsensu w wierszach dla dzieci Jana Brzechwy i J.T. *Lit. Lud.* 1987 nr 2. — A. Węgrzyniakowa: Dialektyka organizacji tekstu w poezji Tuwima. *Kat. UŚI* 1987, 197 s. *Pr. Nauk. UŚI w Katow.*, 894. — E. Balcerzan: Poetyka stylizacji: „Kwiaty polskie” T. W tegoż: Poezja polska w latach 1939-1965. Cz. 2. Ideologie artystyczne. Wwa 1988. — W. Borys: Odkrywanie piękna „Lokomotywy”. *Życie Szk.* 1988 nr 11. — H. Gernott: Über ein Gedicht von J.T. W: *Gatungen in den slavischen Literaturen*. Köln 1988. — I. Kowalska-Pasz: Lirika Nekrasova w przewodach T. W: *Literatura rosyjska i jej związki międzynarodowe*. Szczec. 1988. — Z. Lisowski: Próba interpretacji „Lokomotywy” J.T. *Zesz. Nauk. Wyz. Szk. Rol.-Pedag. w Siedlcach. Ser. Nauki Hum.* 1988 nr 15 [cz.] 2. — W. Nawrocki: Czy „umary poeta”. *Nowe Drogi* 1988 nr 9. — U. Przewiesiowa: Nieznany pierwodruk Tuwimowej „Ballady o śmierci Izaka Kona”. *Ruch Lit.* 1988 nr 4/5. — [E. Balcerzan] eb Kwiaty polskie. W: *Literatura polska po 1939 r.* Wwa 1989. — J. Chudek: U Juliana Tuwima w Aninie. *Anin: Bibl. Aniońska* [1989], [12] s. — M. Dahlke: J.T. Gedicht „Krwawy chleb” ein Raieselgedicht. *Zeitschrift für Slavische Philologie*, Heidelberg 1989 z. 49. — K. Hlakowiczówna: Listy do Juliana Tuwima. Oprac.: R. Cieśluk. [New York:] A.P. Poray Book Publ. 1989. 117 s. [z l. 1935-1951]. — J. Potolok: V. Majakovskij u srijntin ju. T. *Slavjanske Literaturnaustvo i Folkloristika*, Kijów 1989 nr 17. — J. Sawicka: J.T. i tradycja czarnoleska. W: *Jan Kochanowski. T. 2.* Lubl. 1989. — T. Stępień: Kabaret Tuwima. [Kat.] Śląsk [1989], 315 s. — E. Smilek: „Słowa, słowa ukryte”, czyli moje Tuwimiana. Kr.: Tow. Przyj. Książki 1989, 14 s. — P. Matywiecki: T. młody. *Potop* 1991 nr 10-11 [rec.: Pisma zebrane. T. 1-2. Juwenilia]. — D. Opacka-Walasek: O „Panu” J.T. Analityczny zart historycznoliteracki. W: *Skamander* 7.8. *Kat.* 1991. — R. Sinielnikoff: Język „Listów do przyjaciół-pisarzy” J.T. *Por. Jęz.* 1992 nr 4. — R. Lów: Hebrajska obecność Juliana Tuwima. Szkice bibliograficzne. Tel-Aviv: Hasefer 1993, 47 s., wyd. 2 popraw. i rozszerz. Łódź: Ofic. Bibliofilów 1996, 74 s. — A. Nawarecki: Od harfy do megafonu. *Muzyka w poezji J.T.; Kwiaty polskie, graty polskie*. W tegoż: *Rzeczy i marzenia*. *Kat.* 1993. — M. Stępień: Rozeszły się drogi przyjaciół! (Dlaczego J.T. powrócił do Polski? Dlaczego Jan Lechoń tego uczynić nie mógł?). *Rocz. Komis. Hist.-lit.* 1992/1993. — A. Węgrzyniakowa: J.T. W: *Literatura emigracyjna 1939-1989*. T. 1. *Kat.* 1993. — M. Krassowski: Barbarzyńca i Duszoznawca. *Wiad. Kult.* 1994 nr 16. — *Miscellanea Łódź*, 1994 [z.] 2 [tu art. dot. J.T.]: A. Kempa: Przedwiośnie literackie J.T. Biografia i rzecz poetycka. T. Januszewski: Wokół „Balu w Operze”. M. Kuna: Wileński epizod w biografii J.T. Oprac.: K. i A. Skoczek. W: *Przyt.* Dwie wersje wiersza J.T. „Panny”; Z. Konicki: Mój łódzki T.J. — S. Rzepczyński: Arkadyjsko-romantyczny kontekst „Rzeczki” J.T. *Slup. Pr. Hum.* 1994 nr 12a. — M. Ziółkowska-Sobecka: Świat dziecka w poezji J.T. *Wychow. w Przedzsk.* 1994 nr 10. — R. Bonisławski: Łódzkie adresy Juliana Tuwima. *Łódź: Tow. Przyj. Łodzi* 1995, 69 s. — T. Januszewski: Skamander, Tuwim [Katalog wystawy]. Wstęp: J. Odrowąż-Pieniążek. Wwa: Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza 1995, 28 s. — Z. Mokranowska: O „poezji proza” J.T. W: *Skamander*, t. 10. *Kat.* 1995. — J. Poradecki: Pokoje umeblowane J.T. *Miscellanea Łódź*, 1995 [z.] 2. — J. Ratajczak: Julian Tuwim. Pozń.: Rebis 1995; 152 s. — T. Smolińska: Folklor słowny źródłem inspiracji poetyckiej Jana Brzechwy i J.T. *Lit. Lud.* 1995 nr 6. — A. Szóstak: Poezja dla dzieci J.T. i Jana Brzechwy. *Rodowód i parantele literackie. Stud. i Mater. Filol. Pol. WSP w Ziel. Górze* 1995 [z.] 7. — S. Gawliński: J.T. — poezja przeciwieństw. W: *Stulecie Skamandrytów*, Kr. 1996. — P. Michałowski: Bukiet, wiecheć, ikebana. Uwagi o kompozycji „Kwiatów polskich” J.T. *Teksty Drugie* 1996 nr 6. — J. Pieszczałowicz: Zapomniany T.? *Metafora* 1996 nr 24. — *Pr. Polonist.* Ser. 51: 1996 [tu art. dot. J.T.]: A. Kowalczykowa: T. — poetyckie wizje Łodzi; G. Gazda: T. iawangarda; W. Ligeza: Fascynacja i egzorcyzmy. T. i twórczość T. w kręgu pisarzy emigracyjnych; J. Sawicka: Poeta i krytycy; J. Dumini: T. jako Żyd,

Polak, człowiek; K. Ratajska: Spór o „Wiosnę” J.T.; W. Nowakowski: Lechoń i T. — dzieje przyjaźni. — T. Stefańczyk: Bal u Belzebuba. *Wiad. Kult.* 1996 nr 3 [dot.: Bal w Operze]. — P. Michałowski: Za sztachetami gestych jambów. O wersyfikacji „Kwiatów polskich” J.T. *Ruch Lit.* 1997 z. 1. — L. Neuger: J.T. „De revolutionibus”. W tegoż: *Pomysły do interpretacji*. Kr. 1997 [dot.: Bal w Operze]. — M. Kisiel: Zagrobny triumf T. W tegoż: *Świadectwa, znaki*. *Kat.* 1998. — A. Szóstak: Dydaktyzm inaczej, czyli o proweniencji oraz o dydaktycznych i ludycznych walorach nonsensu w poezji J.T. i Jana Brzechwy dla dzieci. *Edukacja Hum.* 1998 nr 4. — Z. Zarebianka: Bóg Skamandrytów. W: *Religijne aspekty literatury polskiej XX wieku*. Lubl. 1998 [dot. też J.T.]. — M. Zawodniak: Socrealistyczna palinodia. *Poetycka „spowiedź” lat pięćdziesiątych*. (Na przykładzie „Jambów politycznych” J.T.). W tegoż: *Literatura w stanie oskarżenia*. Wwa 1998. — Z. Mikołajko: Nie ma mnie. *Twórczość* 1999 nr 11 [dot. wiersza: Berlin 1913]. — J. Poradecki: J.T. — wtrajemniczy słowozerc. W: *Tegoż: Prorocy i sztukmistrze*. Wwa 1999. — A. Szóstak: Motywy oniryczne w twórczości J.T. i Jana Brzechwy. W: *Oniryczne tematy i konwencje w literaturze polskiej w XX w.* Tor. 1999. — A. Duzinkiewicz: „Kamerzysta obskurny” kontra „mściwy hybryda”, czyli o polemice J.T. ze Stanisławem Piaseckim. *PAL. Prz. Artyst.-Lit.* 2000 nr 3. — A. Duzinkiewicz: Trudne wybory J.T. wobec tradycji żydowskiej i antysemityzmu. *Opcje* 2000 nr 2/3. — J. Fukiiewicz: Bal w Operze. W: *Z problemów literatury i kultury XX wieku*. *Kat.* 2000. — J.W. Gomulicki: Człowiek — wiersz, czyli o J.T. W tegoż: *Aleje czarów*. Wwa 2000. — P. Michałowski: Prywatne kolekcje w depozycie fikcji. „Kwiaty polskie” J.T. *Teksty Drugie* 2000 nr 3. — M. Rychlewski: T. kontra Wazyk, czyli „Oniegin” w służbie socjalizmu. *Polonistyka* 2000 nr 6. — W. Sadkowsk: Leśmian i T. w przekładach. *Lit. na Świecie* 2000 nr 12. — B. Umińska: J.T., Semi-Eros. W tejże: *Postać z cieniem*. Wwa 2001. — A. Wiatr: Ekspres T. *Twórczość* 2001 nr 5. — P. Michałowski: „Kwiaty polskie” na torze rewolucji. Spóźniona premiera poematu J.T. W: *Presja i ekspresja*. Szczec. 2002.

A.Sz.

TWARDOWSKI Jan ur. 1915 - 2006

Pseud.: Antoni Derkacz; J.T.; Ks. J.T.

Urodzony 1 czerwca 1915 w Warszawie; syn Jana Twardowskiego, technika, radcy Ministerstwa Komunikacji, i Anieli z Konderskich. W 1915 został ewakuowany wraz z rodziną w głąb Rosji, skąd w 1918 powrócił do Warszawy. W dzieciństwie często przebywał w Druchowie pod Plockiem, w majątku swego wujka, Wacława Konderskiego. W 1927 rozpoczął naukę w Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczym im. T. Czackiego w Warszawie. Debiutował w 1932 wierszem pt. „Skarga”, opublikowanym na łamach międzyszkolnego pisma młodzieży gimnazjalnej *Kuźnia Młodych* (nr 7/8); z czasopiśmie tym współpracował następnie do 1936, drukując wiersze, prozę, recenzje, wywiady i felietony; w 1933-34 prowadził tu stałą rubrykę pt. „Poradnik literacki”. Wiersze ogłaszał w tym okresie m.in. także w czasopiśmie *Promień Szkolny* (1934) i *Pion* (1935-36). Po zdaniu matury w 1935, rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim (UW); w 1939 uzyskał absolutorium. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie i brał udział w akcji niesienia pomo-

cy Żydom. Jako członek AK walczył w powstaniu warszawskim; został ranny w czasie walk na Woli. Po upadku powstania warszawskiego ukrywał się w miejscowości Końskie niedaleko Kielc. Pod koniec wojny nawiązał kontakty z warszawskim seminarium duchownym, tymczasowo mieszącym się w Czubinie pod Błoniem, a w sierpniu 1945 wstąpił do Metropolitalnego Seminarium Duchownego im. św. Jana Chrzyciela w Warszawie. Jednocześnie rozpoczął studia teologiczne na UW. Kontynuował twórczość literacką. W 1946 wiersze drukował m.in. w *Tygodniku Warszawskim*, *Odrze* (podp. Jan Derkacz) oraz *Tygodniku Powszechnym*, którego był następnie stałym współpracownikiem (z przerwą w 1953-57). Wznowił rozpoczęte przed wojną studia z zakresu filologii polskiej i w 1948 uzyskał magisterium na UW. W tymże roku otrzymał święcenia kapłańskie i rozpoczął pracę jako wikariusz w parafii w Żbikowie (obecnie dzielnica Pruszkowa) oraz jako katecheta w Państwowej Szkole Specjalnej w Pruszkowie i w Domu Dziecka w Koszajcu (wieś pod Pruszkowem). W 1951 powrócił do Warszawy i pracował do 1957 jako wikariusz w kościele św. Stanisława Kostki. Jednocześnie uczył religii w Gimnazjum im. A. Sowińskiego oraz historii literatury polskiej na Wydziale Przygotowawczym Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego (dawniej Liceum im. św. Stanisława Kostki) oraz w Wyższym Seminarium Duchownym w Warszawie (do 1991). W 1956-60 ponownie pełnił funkcję katechety w Państwowej Szkole Specjalnej w Pruszkowie. Pracował nadal w kościołach warszawskich. Od 1957 w kościele Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, następnie przez rok pełnił funkcję prefekta rezydenta w kościele Wszystkich Świętych, w 1959 został rektorem kościoła ss. Wizytek w Warszawie. Prowadził tu duszpasterstwo dzieci i dorosłych, utrzymywał kontakty ze środowiskiem literackim i artystycznym. Równocześnie rozwijał twórczość poetycką. Wiersze drukował nadal w *Tygodniku Powszechnym* oraz m.in. w *Przewodniku Katolickim* (1960-73, 1976-78), *W drodze* (1971-83, z przerwami), *Twórczości* (1974, 1976-79), *Więzi* (1975-82, z przerwami). W 1983 przebywał jako rekoлекcjonista środowisk emigracyjnych w Paryżu, a w 1985, w związku z otrzymaniem nagrody Fundacji A. Jurzykowskiego, w Nowym Jorku. Współpracował m.in. z *Małym Gościem Niedzielnym* (1982-92, 1996-2000), *Przeglądem Katolickim* (1984-94), *Gazetą Niedzielną* (Londyn, 1986-88). W 1989 został członkiem SPP. W 1999 otrzymał doktorat honoris causa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Był wielokrotnie nagradzany i wyróżniany, m.in. otrzymał nagrodę im. błogosławionego Brata Alberta (1978), Medal im. J. Korczaka (1980), nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość dla dzieci

i młodzieży (1989, nieprzyjęta), nagrodę im. J. Słowackiego, przyznana przez ZLP (1993), nagrodę literacką im. W. Pietrzaka, przyznana przez Stowarzyszenie „Civitas Christiana” (1994), nagrodę Fundacji W. i N. Turzańskich w Toronto (1995), nagrodę literacką im. W. Reymonta, przyznana przez Związek Rzemiosła Polskiego wspólnie z SPP i ZLP (1996), ogólnopolską nagrodę im. ks. J. Pasierba, przyznana przez Klub Inteligencji Katolickiej w Grudziądzu (1996), Order Uśmiechu, przyznawany przez dzieci (1996), nagrodę Ministra Kultury i Sztuki za twórczość literacką (1997), nagrodę m.st. Warszawy (1999), nagrodę wydawców katolickich Feniks (1999), Order Ecce Homo, przyznany przez kapitułę ekumeniczną (1999), nagrodę wielką Fundacji Kultury (za 2000), nagrodę Totus 2001, przyznana przez Fundację Episkopatu Polski „Dzieło Nowego Tysiąclecia” za osiągnięcia w dziedzinie kultury chrześcijańskiej, ~~Mieszka w Warszawie.~~

W 1998 powstało w Grudziądzu Towarzystwo Miłośników Poezji ks. J. Twardowskiego.

Imię 18 sierpnia
TWÓRCZOŚĆ

1. Powrót Andersena. [Wiersze]. Wwa: F. Hoetics 1937, 26 s. Wyd. nast. Wwa: LSW 1999; Białystok: Unikat 2002.

2. Wiersze. [Współwyd. z:] J. Heintsch: Nieprowtne godziny. Pozn.: Pallot. 1959, 88 s. Wyd. nast. Białystok: Unikat 2002.

Tu J.T. m.in. cykl: Nad starą Biblią.

3. Znaki ufnosci. [Wiersze]. Kr.: Znak 1970, 110 s. Wyd. 2 tamże 1995.

Wyd. 3 łącznie z poz. 6 pt. Znaki ufnosci; Niebieskie okulary. Kr.: Znak 2000, 250 s.

Zawartość: Wiersze 1945-1963. – oraz cykl: Znaki ufnosci. Przekł. niem.: Ich bite um Prosa Langzeilen. [Przeł.] A. Loeffle. Einsiedeln 1973, wyd. 2 tamże 1974.

4. Zeszyt w kratkę. Rozmowy z dziećmi i nie tylko z dziećmi. [Rozmyślenia religijne]. Kr.: Znak 1973, 109 s. Wyd. nast. poszerz.: tamże wyd. 2 1978, 141 s.; [b.m.w.* 1981], [142] s. Por. poz. 14. Przedr. zob. poz. 16, 67.

Przekł. niem.: Langweilig ist es in der Kirche nie... [Przeł.] T. Mechtenberg. Leipzig 1980, wyd. 2 tamże 1981; pt. Fröhlich auf dem Weg zu Gott. [Przeł.] T. Mechtenberg. Graz, Wien, Köln 1980.

5. Poezje wybrane. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył ... Nota biogr.: J. Bandrowska-Wróblewska. Wwa: LSW 1979, 147 s. Wyd. 2 z notą biogr. S. Grabowskiego tamże 1999.

Nagrada lit. im. R. Gravesa, przyznana przez Pol. PEN Club w 1980.

6. Niebieskie okulary. [Wiersze]. Kr.: Znak 1980, 166 s. Wyd. nast.: tamże; wyd. 2 1996, wyd. 3 łącznie z Znaki ufnosci zob. poz. 3; Białystok: Unikat 2002.

7. W kolejce do nieba. [Wiersze]. Wwa: [b.w.*] 1980, 447 s.

8. Rachunek dla dorosłego. [Wiersze]. Wwa: LSW 1982, 188 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1998, wyd. 3 1999.

Nagroda lit. im. M. Sępa-Szarzyńskiego, przyznana przez mies. *W Drodze* i Krag Lit. „Wiązania” przy Dominikańskim Ośrodku Duszpasterstwa Akademickiego w Gdańsku w 1983.

9. Który stwarzasz jagody. Wiersze wybrane. Wyboru dokonał A. Kaliszewski. Kr.: WL 1983, 217 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 poszerz. 1988, 256 s., wyd. 3 1990.

Nagroda Funduszu Literatury za najważniejsze osiągnięcie lit. w 1983 (nieprzyjęta przez J.T.); Nagroda prywatna A. Sandauera im. A. Świrszczyńskiej za najlepszy tom liryków w 1988.

10. Pan Jezus niewierzących. [Wiersze]. Wwa: [b.w.] 1984, [4] s.

Wyd. bibliofilskie.

11. Rwane prosto z krzaka. [Wiersze]. Wstęp: E. Odachowska-Zielińska. Oprac. i red.: M. Poglód, P. Wronkowski, G. Ilka. Wwa: Międzywydziałowe Koło Nauk. „Wiedza” UW 1985, 97 s.

Zawiera cykl: Rwane prosto z krzaka, – oraz: Wiersze z lat wcześniejszych.

Nagroda Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku za 1985.

Wyd. osob. cyklu: Rwane prosto z krzaka. [Wwa:] *Żytunia** 1985, [27] s.

12. Na osiołku. [Wiersze]. Lubl.: Red. Wydawn. KUL 1986, 54 s. Wyd. nast.: Kr.: Lit. Oficyna Sita-wa 1987, 37 s.; Białystok: Unikat 2002.

13. Nie przyszedłem pana nawracać. Wiersze 1937-1985. Pośl.: J. Gielbutowicz. Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz. 1986, 423 s. Wyd. nast. z podtyt. Wiersze 1945-1985 tamże: wyd. 2 1989, wyd. 3 1990, wyd. 4 1991, wyd. 5 popraw. 1992, wyd. 6 popraw. 1992, wyd. 7 1993, wyd. 8 popraw. 1994, wyd. 9 1995, wyd. 10 1997, wyd. 11 zmian. w wyborze i oprac. J. Gielbutowicza i A. Iwanowskiej 1998, 413 s.

14. Nowy zeszyt w kratkę. [Wiersze i rozmyślania religijne dla dzieci]. Pozn.: Pallot. 1986, 175 s. Por. poz. 4. Przedr. zob. poz. 16, 67.

15. Zapisane w brulionie. Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz.

[Rok „B”]. 1986, 64 s.

Rok „C”. 1988, 60 s.

Rok „A”. 1989, 54 s.

Podp.: Ks. J.T. – Krótkie komentarze do Ewangelii druk. w *Prz. Katol.* Por. poz. 28.

16. Patyki i patyczki. [Wiersze i rozmyślania religijne dla dzieci]. Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz. 1987, 188 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1987, wyd. 3 zmien. 1988, 139 s., wyd. 4 1988, wyd. 5 1991, wyd. 6 1992, wyd. 7 1995, wyd. 8 1996, wyd. 9 1997, wyd. 10 1998.

Zawartość: Zeszyt w kratkę [poz. 4]; Nowy zeszyt w kratkę [poz. 14], – oraz cykl: Patyki i patyczki.

17. Janowi Pawłowi II. [Wiersze]. Anin: Bibl. Anińska [1988], 4 s.

Podp.: J.T. – Wyd. bibliofilskie.

18. Polska litania. [Wiersze]. Kr.: Znak 1988, [12] s. Wyd. bibliofilskie.

19. Droga krzyżowa. Czternaście przystanków smutnych przed jednym wesołym. [Dla dzieci]. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1989], [34] s. Wyd. nast. pt. Dzieci na drodze krzyżowej. Czternaście przystanków smutnych przed jednym wesołym tamże: wyd. 2 [1990], wyd. 3 [1993], wyd. 4 [1996], wyd. 5 [198].

Przekł. niem.: Kreuzweg aus polnischer Frömmigkeit. [Przel.] K. Wolff Leipzig 1984.

20. Sumienie ruszyło. [Wiersze]. Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz. 1989, 48 s. Wyd. nast. Białystok: Unikat 2002. Przedr. zob. poz. 23.

21. Wiaro malutka. Wybór wierszy i wiersze najnowsze. Wybór: J. Baran. Kr.: Miniatura 1989, 64 s.

22. Stukam do nieba. [Wiersze]. Wybrała J. Koźbina. Wwa: Dom Księg. i Wydawn. Fundacji Polonia 1990, 110 s.

Tu m.in. cykle: Modlitwy do Pana Boga; Modlitwy do świętych.

23. Sumienie ruszyło i nowe wiersze. Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz. 1990, 72 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1991, wyd. 3 1993, wyd. 4 1992, wyd. 5 1995. Zob. poz. 20.

24. Tak ludzka. Wybór i oprac.: A. Iwanowska. Pośl.: J. Kotarska. [Pozn.:] Księg. św. Wojciecha 1990, 86 s. Wyd. nast. [Pozn.:] Parnas 1990. Wiersze o tematyce maryjnej

25. Nie bój się kochać. [Wiersze]. Wybór i oprac.: B. Arsoba. Pośl.: A. Sulikowski. Szczec.: Książ. Szczec. 1991, 48 s. Wyd. 2 zmien. Szczec.: Książ. Pomor. 1997.

26. Niecodziennik. [Anegdoty]. Kr.: Maszachaba 1991, 54 s. Wyd. nast. Kr.: „M” [1994/1995]. Przedr. zob. poz. 98. Por. poz. 49.

27. Uśmiech Pana Boga. Wiersze księdza ... ilustr. przez dzieci z Podhala. Wwa: NK 1991, 22 s. Książka powstała z inicjatywy red. *Plomyka*.

28. Wszędy pełno Ciebie... Wybór i oprac.: A. Iwanowska. Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz. 1991, 239 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1992, wyd. 3 1993, wyd. 4 1995, wyd. 5 1997, wyd. 6 zmien. 1999.

Podp.: Ks. J.T. – Komentarze ewangeliczne na niedziele i święta z l. 1970-1999. Por. poz. 15.

29. Nie martw się. [Wiersze]. Wybór i oprac.: B. Arsoba. Szczec.: Książ. Szczec. 1992, 42 s.

30. [Dziewięćdziesiąt dziewięć] 99 wierszy. Post.: J. Gawlik. Wwa: Wydawn. S.R. 1993, 110 s. Wyd. bez wiedzy i zgody autora.
31. Kasztan dla milionera. [Wiersze i proza dla dzieci]. Red.: B. Arsoba. Szczec.: Barbara 1993, 45 s. Wyd. 2 zmien. 1993.
32. Krzyżak na drogę. [Wiersze]. Kr.: Znak 1993, LXIII s.
33. Słowik, skowronek. Mini-antologia ornitologiczna. [Wiersze]. Tor.: Ofic. Drukarska Wojewódz. Bibl. Publicznej i Książ. Miejs. im. M. Kopernika 1993, [20] s.
34. Tyle jeszcze nadziei. [Wiersze]. Red. i post.: W. Smaszcz. Białystok: Łuk 1993, XXX s. Wyd. nast.: Białystok: Unikat 2001, tamże 2002.
35. Wielkie i małe. [Wiersze]. Pozn.: Parnas 1993 [właśc. 1994], 78 s.
36. Wiersze. Wybór i post.: W. Smaszcz. Białystok: Łuk 1993, 390 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1993, wyd. 3 nowe i uzupełn. 1994, 421 s., wyd. 4 nowe uzupełn. 1994, wyd. 5 nowe uzupełn. 1996.
37. Kalendarz ziołowy OO Bonifratrów. [Wiersze]. Wwa: Kuria Prowincjonalna Ojców Bonifratrów [1994], [13] k.
38. Litanie polskie. Fot.: P. Cieśla. Kr.: Znak 1994, LXXI s.
Wiersz inspirowany różnymi wizerunkami Matki Bożej.
39. Miłość za Bóg zapłać. [Wiersze]. Wybór: ..., A. Iwanowska. Wstępem opatrzyła A. Iwanowska. Wwa: Anagram; Veda 1994, 192 s.
Wyd. nast. tamże: wyd. 2 rozszerz. i popraw. 1996, 238 s., wyd. 3 zmien. 1999, 287 s.
40. Niepodzielne słowa. [Myśli i aforyzmy]. Wybrał W. Smaszcz. Białystok: Łuk 1994, 47 s.
41. O świętym Mikołaju. [Opowieść prozą i wierszem dla dzieci]. Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz. 1994, [12] s.
42. Śpieszmy się kochać ludzi. [Wiersze]. Wybór i post.: Cz.M. Szczepaniak. Sejny: Dziecięca Ofic. Wydawn. 1994, 72 s.
Wyd. bibliofilskie.
43. Święty Mikołaj na Gwiazdkę. [Wiersze i proza dla dzieci]. Białystok: Łuk 1994, 14 s. Wyd. 2 Białystok: Unikat 2001.
44. Trzeba iść dalej, czyli spacer biedronki. Wiersze wszystkie 1981-1993. Zebrała i oprac. A. Iwanowska. Wwa: WAW 1994, 295 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1995, wyd. 3 1996, wyd. 4 1998, wyd. 5 zmien. 1999.
Wyd. łącznie z przekł. ukr.: Trzeba iść dalej, czyli spacer biedronki. Poezje wybrane; Treba iti dali abo proguljanka sonečka. Vibrani poezii. Wybór, tłum., wstęp, przyp.: T. Czernysz, S. Jermolenko. Kr.: Stow. Pomocy Wydawn. Katolickim na Ukrainie. Kairos 2000.
45. Wiersze wybrane. Wyboru dokonał ... Post.: B. Urbankowski. Wwa: WSiP 1994, 271 s. Wyd. 2 uzupełn. tamże 1995.
46. Blisko Jezusa. [Wiersze i proza]. Wybór: W. Smaszcz. Wwa: Pax 1995, 106 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1996, wyd. 3 rozszerz. 1998, wyd. 4 1999, wyd. 5 2000.
47. Dzień po dniu. Wybór, oprac., zdjęcia: A. Iwanowska. Wwa: Elipsa 1995, [112] s.
Kalendarium z cytatami z poezji i prozy J.T. na każdy dzień.
48. Miłość zdjęta z krzyża. Wybór, oprac., wstęp: A. Iwanowska. Pozn.: Parnas 1995, 96 s. Wyd. 2 zmien. tamże 2001.
Wiersze i proza o tematyce wielkanocnej.
49. Niecodziennik wtóry. [Anegdota]. Kr.: Znak 1995, 63 s. Por. poz. 26. Przedr. zob. poz. 98.
50. Noc Szczęśliwego Rozwiązania. Wybór i oprac.: A. Iwanowska. Pozn.: Parnas 1995, 111 s. Wyd. 2 poszerz. tamże 2000.
Wiersze i proza o tematyce bożonarodzeniowej.
51. Pewność niepewności, czyli paradoksy, aforyzmy, pytania, złote myśli etc. z wierszy i prozy ... Wybór: A. Iwanowska. Post.: K. Orzechowski. Wwa: WAW 1995, 299 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 popraw. 1996, wyd. 3 popraw. 1998.
52. Sześć pór roku. [Wiersze]. Kr.: Znak 1995, LXXVIII s. Wyd. nast. Białystok: Unikat 2002.
53. Zapomnij że jesteś gdy mówisz że kochasz. [Aforyzmy]. Wybór, oprac. i wstęp: A. Iwanowska. Wwa: Veda 1995, 126 s. Wyd. 2 tamże 1997.
54. Kazanie gorętsze. [Wiersze]. Wybór: B. Drozdowski. Wwa: Interart 1996, 122 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1996, wyd. 3 1997.
55. Milczysz ze mną. Wybór, oprac.: A. Iwanowska. Post.: J. Kotarska. Pozn.: Parnas 1996, 176 s.
Wiersze i proza o tematyce maryjnej.
56. Na plebanii w Lesznie. Ksiądz Jan Twardowski opowiada, ksiądz Waldemar Wojdecki notuje. [Wspomnienia]. Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz.; Leszno koło Błonia: Lumen 1996, 85 s.
M.in. dot. pobytu J.T. w Żbikowie.
57. Przed kapłaństwem kłękam... [Wiersze]. Wyboru dokonał W. Wojdecki przy współpracy A. Iwanowskiej. Leszno: Lumen; Wwa: Wydawn. Sióstr Loretanek 1996, 206 s. Wyd. 2 tamże 1997.
58. Rwane prosto z krzaka. [Wiersze]. Wwa: PIW 1996, 297 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1997, wyd. 3 rozszerz. 2000, 381 s.

59. Spóźnione kukanie. [Wiersze]. Zdjęcia: A. Iwanowska. Kr.: Znak 1996, 65 s. Wyd. nast. Białystok: Unikat 2002.

60. Trochę plotek o świętych. [Wiersze]. Wybór i oprac.: J. Kurella. Wwa: Czyt. 1996, 150 s. Wyd. 2 tamże 1997.

61. Trzy wiersze i trzy krótkie opowiadania. [Współaut.:] W. Wojdecki. Leszno koło Błonia: Lumen 1996, 15 s.

Tu wiersze J.T.

62. Znow najpiękniejszy w Polsce jest lipiec nad wodą. Wiersze i prozę wybrał i ułożył J. Skwara. Kat.: Unia 1996, 214 s.

63. Biedroneczko leć do nieba. Lekcja literatury z H. Zaworską. [Wiersze]. Wybór: ..., A. Iwanowska. Kr.: WL 1997, 98 s.

Zawiera szkice H. Zaworskiej; Trzcina czująca oraz wybór wierszy.

64. Dom pod Dobrą Nowiną. Wybór wierszy i przedm.: W. Smaszcz. Białystok: Łuk; Kr.: Rhema 1997, 63 s.

65. Jak tęcza co sobą nie zajmuje miejsca. Wybór wierszy. Wybrała, oprac., wstępem i kalendarium opatrzyła A. Iwanowska. Wwa: PIW 1997, 475 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 zmien. 1999, wyd. 3 2001.

Do wyd. 2 dołączona została płyta CD z nagraniami wierszy J.T., czytanych przez autora i K. Kolbergera.

66. Krzyżu Chrystusa bądźże pochwalony. Spokantania na Drodze Krzyżowej. [Komentarze ewangeliczne]. Wybór, oprac., wstęp: A. Iwanowska. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1997, 226 s.

67. Najnowszy zeszyt w kratkę. Rozmowy z dziećmi i nie tylko z dziećmi. [Rozmyślania religijne]. Przygot. do druku A. Iwanowska. Kr.: Znak 1997, 134 s. Wyd. 2 tamże 2000.

Zawiera rozmyślania z poz. 4, 14 i nowe.

68. Po wszystkie dni. [Wiersze i proza o tematyce eucharystycznej]. Wybór, oprac., posł.: A. Iwanowska. Pozn.: Parnas 1997, 144 s.

69. Spacer po Biblii. [Wiersze]. Wybór, oprac., zdjęcia: A. Iwanowska. Wwa: Ofic. Wydawn.-Poligraficzna Adam 1997, 143 s.

70. [Wybory wierszy w serii: *Bliskie – Ważne – Najważniejsze*]: Bóg; Cierpienie; Milczenie; Miłość; Modlitwa; Nadzieja; Nawrócenie; Pejzaż polski; Pokora; Prośba; Przemijanie; Pytania; Radość; Samotność; Smutek nie-smutek; Spotkania; Tęsknota; Wdzięczność; Wiara; Życie. Wybór tekstów: A. Iwanowska. Zdjęcia: T. Bach, A. Iwanowska. Pozn., Inowrocław: Parnas 1998-1999, każdy tomik [32] s.

71. Bóg prosi o miłość; Gott fleht um Liebe. [Wiersze]. Wybór i oprac.: A. Iwanowska. Posł.

..., [Przet.:] K. Dedecius [i in.]. Kr: WL 1998, 260 s.

Tekst w jęz. pol. i niem.

72. Dwa osiołki. [Wiersze i proza dla dzieci]. Wybór i oprac. W. Smaszcz. Wwa: Pax 1998, 95 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1998, wyd. [3] 2000.

73. [Kalendarz] 1999. Wybór wierszy: A. Iwanowska. Wwa: PIW 1998, [7] k.

74. Koty świętej Gertrudy. Z wierszami księdza ... Fotografie: S. A.T. Godlewska VSM. Wybór i oprac.: J. Płaza. Wwa: Wydawn. LTW 1998, 80 s.

75. Książd Jan Twardowski – dzieciom. [Wiersze]. Wybór i wstęp: G. Leszczyński. Wwa: LSW 1998, 72 s.

76. Kubek z jednym uchem. [Wiersze i proza dla dzieci]. Wwa: WAW 1998.

77. Miłość miłości szuka. Wiersze 1937-1998. Zebrała, oprac., posł. i kalendarium opatrzyła A. Iwanowska. T. 1-2. Wwa: PIW; Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1999, 465 + 461 s. Wyd. 2 zmien. tamże 2002, 465 + 542 s.

Przełt. maced.: Ljubovta Ijubov bara. [Przet.] P. Nakovski. Struga 2000.

78. Niebo w dobrym humorze. [Wiersze]. Red.: A. Iwanowska. Wwa: PIW 1998, 62 s.

79. Bogu się mówi – tak. Wybór i układ: A. Iwanowska. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1999, 58 s.

Do tomu dołączona została płyta CD z nagraniami wierszy J.T., czytanych przez autora oraz A. Nehrebecką i J. Zelnika.

80. Dom pełen bliskich; La maison pleine de proches. [Przet.] R. Goczół. Wybór wierszy i wstęp: Z. Klimaj-Goczół. Białystok: Łuk 1999, 222 s.

Tekst w jęz. pol. i franc.

81. Jedynie miłość ocaleje. Z Janem Twardowskim rozmawia Milena Kindziuk. Wwa: Pax 1999, 169 s.

82. „Jestem bo Jesteś”. Z księdzem Janem Twardowskim rozmawia Helena Zaworska. Kr.: WL 1999, 152 s. Wyd. 2 pt. Rozmowa z księdzem Twardowskim. Helena Zaworska – ks. Jan Twardowski. Tamże 2000.

83. Kilka myśli o ośmiu błogosławieństwach. [Komentarze ewangeliczne]. Wybrała A. Iwanowska. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1999, 38 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 zmien. 2000, wyd. 1 w nowej edycji 2001.

84. Miłości wystarczy, że jest. [Wiersze]. Wybór i układ: J. Skwara. Kat.: Unia 1999, 334 s.

85. „Niech Cię wielbią, kochają i słyszą”. Kazania i homilie. (Wybór z lat 1976-1985). Wybór i red.: M. Piwocka. Wwa: Ofic. Wydawn.-Poligra-

ficzna Adam 1999, 208 s. Wyd. 2 uzup. i zmien. tamże 1999, 208 s.

86. Rozmowy pod modrzewiem. Ks. Jan Twardowski opowiada, ks. Waldemar Wojdecki notuje. Wwa: Pax 1999, 143 s.

Dot. m.in. H.Ch. Andersena, J. Andrzejewskiego, ks. B. Bozowskiego, ks. F. Dyzewskiego, J. Iwaszkiewicza, A. Kamińskiej, J. Korczaka, B. Ostromeckiego, ks. J.St. Pasierba, A. Słonimskiego, J. Spiewaka, K. Wierzyńskiego, J. Wolffa, ks. J. Ziel.

87. Zgoda na świat. [Wiersze]. Wybór i wstęp: A. Janko. Wwa: Prószyński i S-ka 1999, 109 s. Wyd. nast. tamże 2001.

88. Biedna logiczna głowa. [Wiersze]. Oprac., nota biogr.: S. Grabowski. Wwa: LSW 2000, 144 s.

89. Elementarz księdza Twardowskiego dla najmłodszego, średniaka i starszego. [Wiersze i proza]. Teksty wybrała i ułożyła A. Iwanowska. Kr.: WL 2000, 250 s.

90. Ile słońca w słoneczniku, powiedz drogi mój chłopczyku? Wiersze i proza dla dzieci 1973-1998. Zebrała i oprac. A. Iwanowska. Cz. 1-2. Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz. 2000, 188 + 180 s.

91. Ja ksiądz wędrujący, jak grzyb po deszczu. [Wiersze]. Wybór i oprac.: M. Hydzik-Żmuda. Wwa, Rzeszów: Ad Oculos 2000, 223 s.

92. Kiedy mówisz; When You say. [Wiersze]. Wybór i oprac.: A. Iwanowska. Post. ... [Przeł.] S. Barańczak [i in.]. Kr.: WL 2000, 154 s. Tekst w jęz. pol. i ang.

93. Kilka myśli o modlitwie. [Rozważania religijne]. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 2000, 79 s. Wyd. 1 w nowej edycji tamże 2001.

94. Kościół Cię nie ogarnie. [Komentarze ewangeliczne]. Wybór i oprac.: A. Iwanowska. Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz. 2000, 292 s.

95. Nie tylko o jeżach. Myśli i opowieści o przyrodzie. Zebrała i oprac. A. Iwanowska. Zdjęcia: T. Bach, A. Iwanowska. Wwa: PIW 2000, 96 s.

96. Nie tylko wrona chodzi zdziwiona. [Kazania dla dzieci]. Wybrała, ułożyła, oprac. A. Iwanowska. Wwa: PIW 2000, 206 s.

97. Niecodzienne rozmowy z księdzem Janem Twardowskim. [Rozm.] M. Schmidt. Wwa: Prószyński i S-ka 2000, 146 s. Tu także wiersze J.T.

98. Niecodziennik cały. [Anegdoty]. Kr.: Znak 2000, 87 s. Zawiera anegdoty z poz. 26, 49 oraz nowe.

99. Resztę zostawić Łasce. [Wiersze]. Wybrała i oprac. A. Iwanowska. Pozn.: Parnas 2000, 202 s.

100. Rozmowa z Matką Bożą. [Wiersze]. Wybór i post.: W. Smaszcz. Białystok: Łuk 2000, 73 s.

101. „Rzuć na bezsennych garsteczkę siana.” Wiersze nie tylko o Bożym Narodzeniu. Wybór, oprac. i wstęp: B. Kuczera-Chachulska. Wwa: Wydawn. Uniw. Kardynała S. Wyszyńskiego 2000, 143 s.

Cykle: „Bóg jak myszka zanurzył się w śnianie”; „Naucz mnie od małego być mniejszym”.

102. Smak radości. Felietony. Zebrała i oprac. A. Iwanowska. Wwa: PIW 2000, 88 s.

103. Stare fotografie. [Wiersze]. Oprac., wstęp, nota biogr.: S. Grabowski. Wwa: LSW 2000, 123 s.

104. Śpieszmy się kochać ludzi tak szybko odchodzą. Wiersze księdza ... Scenariusz wystawy: Ł. Kossowski przy współpracy I. Kossowskiej. Wybór i oprac.: A. Iwanowska. Wwa: PIW 2000, 96 s. Wydane z okazji wystawy w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie, 28 I – 15 III 1999.

105. Trzy królowe. [Opowieść wierszem]. Wwa: PIW 2000, [16] s. Wyd. nast. łącznie z przekł. hebr. Sz. Raczynskiej Wwa: Tow. Przyjaźni Pol.-Izraelskiej 2001, [16] s.

106. Wiersze o nadziei, miłości i wierze. Wybór i post.: W. Smaszcz. Białystok: Łuk 2000, 604 s.

107. Z pliszką siwą. Dawne i nowe wiersze o przyrodzie. Zebrała, oprac. i wstępem opatryła A. Iwanowska. Zdjęcia: T. Bach, A. Iwanowska. Wwa: PIW 2000, 96 s.

108. Zeszyt Mamusi. [Wiersze]. Oprac., post., nota biogr., noty o wierszach: S. Grabowski. Wwa: LSW 2000, 272 s.

109. Zielnik x [ks.] Jana Twardowskiego. [Wiersze i proza]. Wwa: Bronowski Studio 2000, 63 s.

110. Dłużej niż na zawsze. Nie tylko aforyzmy. Wybrała i oprac. i wstępem opatryła A. Iwanowska. Wwa: PIW 2001, 120 s.

111. Jakby Go nie było. [Wiersze]. Oprac., wstęp, nota biogr.: S. Grabowski. Wwa: LSW 2001, 175 s.

112. Kalendarz. Wybór: M. Hydzik-Żmuda. Wwa, Rzeszów: ad [Ad Oculos] 2001, 254 s. Proza i wiersze na poszczególne miesiące roku.

113. Kilka myśli na Boże Narodzenie. [Rozważania religijne]. Wybrała i oprac. A. Iwanowska. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 2001, 77 s.

114. Kilka myśli na Wielkanoc. [Rozważania religijne]. Wybrała i oprac. A. Iwanowska. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 2001, 77 s. Wyd. 1 w nowej edycji tamże 2002.

115. Kilka myśli o aniołach. [Rozważania religijne i wiersze]. Wybrała i oprac. A. Iwanowska. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 2001, 74 s.

116. Kilka myśli o różańcu. [Rozważania religijne]. Wybrała A. Iwanowska. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 2001, 99 s.

117. Kilka myśli o Sercu Pana Jezusa. [Rozważania religijne]. Wybrała i oprac. A. Iwanowska. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 2001, 95 s.

118. Lekcja z księdzem Twardowskim. Prowadzi Helena Zaworska, Wybór wierszy: ..., A. Iwanowska. Kr.: WL 2001, 99 s.

Wstęp H. Zaworskiej jak w poz. 63.

119. Ludzie, których spotkałem. Waldemara Smaszcza rozmowy z ks. Janem Twardowskim. Białystok: Łuk 2001, 213 s.

120. Nadzieja uczy czekać. Na powitanie Nowego Wieku. [Wiersze]. Wstępem opatrzył ... Wyboru dokonała T. Wrodycka. Wwa: Anagram 2001, 295 s. Zawiera m.in. cykl: Z nowych wierszy.

121. Naucz się dziwić. Wybrała i oprac. A. Iwanowska. Wwa: WAW 2001, 39 s.

Wiersze o tematyce bożonarodzeniowej.

122. Prośba o uśmiech. [Wiersze]. Oprac. i nota biogr.: S. Grabowski. Wwa: LSW 2001, 144 s.

123. Przeźroczystość. Wybór wierszy. Układ tomu i post.: A. Sulikowski. Kr.: Znak 2001, 269 s.

Do tomu dołączona została płyta CD z nagraniami wierszy J.T. czytanych przez autora i aktorów Teatru Es z Siedlec.

124. Uśmiech na Gwiazdkę. Wybrała i oprac. A. Iwanowska. Wwa: WAW 2001, 76 s.

Wiersze o tematyce bożonarodzeniowej.

125. Z opłatkiem i sercem. Ilustr. graficznych opłatków i projekt tomu: M. Sobaciński. Świdnica: Wydawn. Beta 2001, 56 s.

Wiersze o tematyce bożonarodzeniowej.

126. Zgoda na świat. Z ks. Janem Twardowskim rozmawia M. Kindziuk. Kr.: M 2001, 268 s.

127. Jak żyć? Medytacje o kapłaństwie. Wybór i oprac.: ks. T. Huk. Wwa: Wydawn. Księży Marianów 2002, 118 s.

128. Kilka myśli o Matce Bożej. Wybrała A. Iwanowska. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 2002, 63 s.

129. Mała Ojczyzna. [Wiersze]. Wybór: A. Iwanowska. Zdjęcia: T. Bach, A. Iwanowska. Olszаницa: Wydawn. BOSZ 2002, 77 s.

Wyd. albumowe.

130. Pacierz z księdzem Twardowskim. Wybrała i oprac. A. Iwanowska. Wwa: Wydawn. Achidiecezji Warsz. 2002, 60 s.

Wiersze i proza o tematyce wielkanocnej.

131. Pierwsza Komunia z białą kokardą. [Wiersze]. Wybrała i oprac. A. Iwanowska. Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz. 2002, 59 s.

132. Utwory zebrane. Wiersze i proza dla dzieci. Oprac. M. Kindziuk. T. 1-3. Kr.: „M” 2002, 267 + 216 + 252 s.

133. Wiersze zebrane 1932-2002. Red. i nota biogr.: S. Grabowski. Wwa: LSW 2002, 942 s.

134. Wszechświat ks. Jana Twardowskiego. [Album – zdjęcia i oprac.]: Cz. Czaplinski, A. Walczak. Wwa: Wydawn. Do 2002, [38] k.

Zawiera wybór wierszy i fragm. utworów.

Montaże poetyckie oparte na twórczości J.T., m.in.: Jest miłość za nic. Scenariusz i reż.: M. Mokrowiecki. Wyst. Płock, T. Dram. im. J. Szaniawskiego 1991. — Blyscy i oddaleni. Wiersze ks. Jana Twardowskiego. Scenariusz i reż.: S. Górka. Wyst. Wwa, kościół św. Boromeusza 1994. — Ja ksiądz. Misterium o kapłaństwie według wierszy ks. Jana Twardowskiego. Zestawił i scenicznie oprac. M. Witalis. Szczec.: Ottonianum 1994. — Patyki i patyczki. Scenariusz: B. Kierc. Wyst. Szczec., T. Lalek 1994. — Śpieszmy się kochać ludzi. Scenariusz: H. Tabędzki. Wyst. Wwa, T. Dram. 1994. — [W cyklu Wakacyjne Wieczory Muzyki i Poezji Religijnej:] Odkrywanie uśmiechu; Odkrywanie nadziei; Radość do podzięcia; Drogi miłości; Od zdziwienia do wiary; Pytania miłości; Być dzieckiem; Rok po roku; Dziecięce zdziwienia; Ile słońca w słoneczniku? Scenariusz: A. Iwanowska. Wyst. Sopot, kościół św. Andrzeja Boboli 1995-2001. — Nie bój się kochać. Scenariusz i reż.: M. Nowotarska. Wyst. Kanada, Centrum Kultury im. Jana Pawła II w Mississauga 1997. — Śpieszmy się kochać ludzi. W: E. Gałczyńska, E. Szczepańska, U. Wójcik: Na szkolnej scenie. Płock 1997 s. 152-158. — Miłość miłości szuka. Wieczór poetycki. Scenariusz: A. Iwanowska. Wyst. Wwa, T. Nar. 1998; nowa wersja: Wybór tekstów i wprowadzenie: A. Iwanowska. Oprac. całości: S. Woroniecki. Wyst. Pozn., T. Pol. 1999. — Msza Polska według ks. Jana Twardowskiego. Wyst. Wwa, Kościół Ewangelicko-Reformowany 1999.

Wybory utworów w przekł.: bułg.: Vjaro mynička. [Przeł.] A. Bojanov. 1999, — czes.: Modré brýle. [Przeł.] F.X. Halaš. Olomouc 2001, — franc.: Dépechons – nous d'aimer. [Przeł.]: I. Abraham, C.-H. Du Bord. Nancy 1999, — holend.: Hoe ver ben je weggegaan? [Przeł.]: Z. Klimaj-Goczol, P. de Windt. Averbode 1995, — niem.: Geheimnis des Lächelns. [Przeł.] K. Wolff. Graz, Wien, Köln 1982; Wenn du betestatmet Gott in dir. Religiöse Lyrik mit biblischer Lesehilfe. [Przeł.] R. Bohren. Zollikon 1996, — słowac.: Srđce vyťahnuté z pekla. [Przeł.] V. Kovalčik. Bratislava 1994.

Prace redakcyjne

1. E. Zieliński: Autoportret o zmierzchu. [Wiersze]. Wybór i oprac.: ... Pozn.: Parnas 1994, 47 s.

2. A. Kamińska: Jasność w środku nocy. Wiersze wybrali ... i K. Gorzałówna. Post. opatrzył ... Wwa: PIW 2001, 431 s.

Ank. 1988, 2002. — Wywiady: zob. Twórczość poz. 81, 82, 86, 97, 119, 126 oraz m.in. Za progiem słowa. Rozm. I. Skapska. W *Drodze* 1987 nr 6; Dziele się wiarą. Rozm. W. Paszewski. W *Drodze* 1988 nr 3/4; Ważny jest uśmiech i łza. Rozm. G. Leszczyński. *Guliver* 1991 nr 2; Pisanie. Rozm. W. Wiśniewski. W tegoż. Lekcja polskiego. Wwa 1993; Nie uciekać od zdumienia światem. Rozm. J.A. Łużyńska. *Sycyna* 1995 nr 3/4; Szukam drugiego człowieka. Rozm. M. Wróbel. *Polonistyka* 1996 nr 9; Modle się do Anioła Stróża moich wierszy. Rozm. A. Kasprzak. *Więź* 1997 nr 2; Rozum spokojniał. Rozm. R. Grzela. *Literatura* 1997 nr 9; „Zawsze miłość jest większa niż zapis, niż lista o miłości.” Rozm. K. Myszowski. *Kwart Artyst.* 1998 nr 3; Wiersze, które niosą nadzieję. Rozm. M. Jentys. *Mag. Lit.* 1999 nr 4; Odkryjmy mądrość na nowo. Rozm. A. Jarmusiewicz. *Rzeczpospolita* 2000 nr 42.

PP (J. Pitera). — LP XX w. (J. Wojnowski) — A. Sulikowski: Kalendarium życia i twórczości; Bibliografia. W tegoż: *Świat poetycki księdza Jana Twardowskiego*. Lubl. 1995. — A. Iwanowska: Bibliografia twórczości ks. J.T. W teście: Serdecznie niemodny i szczególnie zapóźniony. Pozn. 2000.

J. Czechowicz: „Spokój i niepokój”. Powst. 1937. Druk w tegoż: *Wyobraźnia stwarzająca*. Lubl. 1972. — J. Hennel: W szkole św. Franciszka. *Tyg. Powsz.* 1959 nr 46. — [Wiersze:] Z. Lichniak: Cum duo faciant idem... *Kierunki* 1959 nr 48; przedr. w tegoż: 5:0 dla ideologii. Z katechizmu krytyka. Wwa 1964; Z mojego ćwierćwiecza. Wwa 1972; Z. Jastrzębski: Na granicy poezji. „Myśli dzieł najprostsze”. *Więź* 1960 nr 5. — J. Stręciwilk, M. Wójcicki: O poezji Jana Twardowskiego. Lubl. 1966, 44 s., masz. — Z. Dolecki: Poeta ewangeliczny. *Kierunki* 1970 nr 7. — A. Kamińska: „Nigdzie nie meldowany święty”. *Twórczość* 1970 nr 3. — [Znaki ufności:] Z. Bienkowski: Pierwiastek irracjonalny. *Kultura* 1971 nr 51; Z. Jankowski: Nowe znaki. *Twórczość* 1971 nr 11; A. Kamińska: Pomiędzy gołębiami a ornitologią. (Jeszcze o poezji J.T.). *Tyg. Powsz.* 1971 nr 10; J. Rogoziński: Preteksty. *Poezja* 1971 nr 7; J. Turnau Turian: Teologia J.T. *Więź* 1971 nr 6; W. Żukrowski: Książd poeta. *Nowe Książ.* 1971 nr 9; przedr. w tegoż: W głębi zwierciadła. Wwa 1973; Rozmowa o książkach. Wwa 1989. — Z. Dolecki: Wystarczy kochać... *Życie i Myśl* 1972 nr 7/8. — [Znaki ufności:] A. Szymańska: Ogród wyobraźni. *Twórczość* 1972 nr 4; Z. Bienkowski: Baśń. *Kultura* 1973 nr 48. — Z. Dolecki: Dzieciństwo ewangeliczne. *Życie i Myśl* 1974 nr 8 [rec.: Zeszyt w kratkę]. — E. Biedka: Ufnosć a teologia. *Poezja* 1974 nr 7/8 [rec.: Znaki ufności]. — A. Kamińska: Metafizyka a dziecko. W teście: Od Leśmiana. Najpiękniejsze wiersze polskie. Wwa 1974 [dot. wiersza: Niewidoma dziewczynka]. — J. Turnau: Poeta nadworny Jana XXIII. *Więź* 1974 nr 12. — S. Zieliński: Książd w gondoli, czyli świetna proza. *Nowe Książ.* 1974 nr 17 [rec.: Zeszyt w kratkę]. — S. Jurkowski: Kapłan i poeta. *Kierunki* 1975 nr 3. — M. Jastńska-Wojtkowska: Z zagadnień popularności współczesnej poezji. *Roczn. Hum.* 1978 nr 1 [m. in. dot.: Znaki ufności]. — J.B. Ozóg: Książd — poeta. W tegoż: Jak świętych obcowanie. Wwa 1978. — J. Trzmadel: „Dźwigać mię — ktoś ty?” *Twórczość* 1978 nr 2; przedr. w: Polska liryka religijna. Lubl. 1983; w tegoż: *Ocalenie tragizmu*. Lubl. 1993. — W. Lipowicz: Szedłem tu tyle lat. (O poezji ks. J.T.). W *Drodze* 1979 nr 12. — [Poezje wybrane:] B. Maj: Świat tak dobry, że niedoskonały. (O poezji J.T.). *Tyg. Powsz.* 1980 nr 28; Ł. Nicpan: Poeta pokorny. *Nowe Książ.* 1980 nr 6; K. Piętkosz: Serce jak samotna pszczoła”. *Literatura* 1980 nr 9; I. Rola: Harmonia dysonansów. *Tyg. Kult.* 1980 nr 30; I. Smolka: „Wciąż wieczność była z nami”. *Twórczość* 1980 nr 7; przedr. w teście: Lekki, ucieczki, akceptacje. Wwa 1984. — [Niebieskie okulary:] S. Cieślak: Coraz przedszy czas. (Poprzez „Niebieskie okulary” ks. J.T.). *Życie i Myśl* 1981 nr 9/10; A. Fiut: Poezja paradoksu. *Tyg. Powsz.* 1981 nr 17; A. Kalliszewski: „Zawsze są prawdziwie rzeczy mniej ogólne”. *Pismo* 1981 nr 4. — R. Matuszewski: „Radość że się kocha, to co niemożliwe”. (O poezji J.T.). W tegoż: Z bliska. Kr. 1981 [rec.: Poezje wybrane]. — K. Piętkosz: Poezja świętego luzu. *Literatura* 1981 nr 9.

— J. Kwiatkowski: Aureola na wieszaku, przedr. w tegoż: Felietony poetyckie. Kr. 1982; Magia poezji. Kr. 1995. — Z. Skibiński: Kto się boi księdza T? *Osnowa* 1982 nr 2 [rec.: Niebieskie okulary]. — L. Żuliński: Odstępca czy reformator. *Tu i Teraz* 1982 nr 26; przedr. w tegoż: Mity konieczne. Łódź 1989. — K. Górski: Jaki Bóg. *Regiony* 1983 nr 1. — S. Cieślak: Liryka „w satnach”. *Więź Dyskusyjny** 1983 z. 1. — E. Oda-chowska-Zielińska: Liturgia postrzegania. *Nowe Książ.* 1983 nr 3 [rec.: Rachunek dla dorosłego]. — R. Przybylski: „Jak się nazywa — to nienazwane” (O poezji J.T.). W *Drodze* 1983 nr 5. — S. Sterna-Wachowiak: „Być jak tęcza co sobą nie zajmuje miejsca”. *Twórczość* 1983 nr 8 [rec.: Rachunek dla dorosłego]. — P. Matywiecki: Myśli o poezji J.T. (Liryka współczesna i świat). *Znak* 1984 nr 1. — T. Olszewski: Pokora wiary. (O poezji J.T.). *Tyg. Kult.* 1984 nr 3. — J. Sochoń: Poezji trojskliwa pokora. *Prz. Powsz.* 1984 nr 2. — K. Dybciak: O poezji ks. J.T. *Prz. Powsz.* 1985 nr 3/4. — J. Kajtoch: To łączy. W tegoż: Nie tylko o autorach i książkach. Bielsko-Biala 1985 [rec.: Który stwarzasz jagody]. — M. Hernasowa, G. Tomaszewska: Poezja J.T. w szkole. *Acta Univ. Wratisl. Kształcenie Jęz.* 1986 t. 3. — Cz. Ryszka: Poezja aktu wiary (70-lecie urodzin ks. J.T.). *Kultura* 1986 nr 22. — [Na osiołku:] K. Piętkosz: Miłość za nic. *Literatura* 1986 nr 9; R. Kubicki: O niecodziennej poezji codzienności. *Prz. Powsz.* 1987 nr 6. — J. Pięszczachowicz: W krainie „świętego luzu”. *Literatura* 1987 nr 8; przedr. w tegoż: Pegaz na rozdrożu. Łódź 1991 [rec.: Nie przyszedłem pana nawracać]. — T. Polanowski: *Alcent* 1987 nr 1 [rec.: Na osiołku]. — W. Smaszek: Uwierzyć z wielkiego zdziwienia... *Kult., Ośw., Nauka* 1987 nr 9/10; przedr. w tegoż: Jan Twardowski: kapłan — poeta. Białystok: Filia [W 1991, 32 s. (tu także nota biogr.)]. — M. Wawrzyszewicz: Aforystyka w poezji J.T. *Rozpr. Komis. Jęz. Wroc. TN* 1987 t. 15. — K. Dybciak: Śmiech to nie grzech. *Więź* 1988 nr 7/8. — H. Korybut-Pogończyk: Poeci w satnach: *Drogo-uskazy* 1988 nr 3, 4/5. — K. Myszowski: Sam obok siebie. *Odra* 1988 nr 6. — K. Nowak: Z polskiej poezji współczesnej. Wwa 1988 [m.in. dot. J.T.]. — J. Furtak: Rozmowa z Niewidzialnym. (Dialogowe aspekty liryki modlitewnej J.T.). *Prz. Hum.* 1989 nr 2. — [M. Hernasowa] M. Arkuszowa; J.T. W: Do współczesności. Materiały pomocnicze do uczenia języka polskiego w klasie maturalnej. Wr.* 1989. — G. Ocheńska: Poetycka koncepcja Boga, człowieka i wiary w poezji ks. J.T. *Ethos* 1989 nr 8. — J. Koryl: W cieniu uśmiechniętej wiary. (O poezji J.T.). *Polonistyka* 1990 nr 10. — E. Nawrocka: Rachunek dla dorosłego. J.T. i moje z nim i z sobą porachunki. *Tytuł* 1991 nr 1. — K. Biedrzycki: „Niecodziennik”. *Tyg. Powsz.* 1992 nr 31. — R. Piątkowa: Miary paradoksu w poezji J.T. W: Problematyka aksjologiczna w nauce o literaturze. Lubl. 1992. — Z. Zarebianska: Wieczność radosna, czyli o twórczości J.T. W teście: Poezja wymiaru sanctum. Lubl. 1992. — I. Bokwa: Tak ludzka. O mariologii w wierszach ks. J.T. *Prz. Powsz.* 1993 nr 10. — M. Karwala: Liryka ks. J.T. w świetle tradycji polskiego baroku. W: Dawnosć kulturowa w literaturach słowiańskich drugiej połowy XX wieku. Opole 1993. — K. Nowosielski: Stawiać stopę na wodzie. O poezji J.T. W tegoż: *Przestrzeń oczekiwania*. Gdańsk 1993. — Z. Trzaskowski: Osobiste przeżywanie Boga zbierane z okoliczności świata. *Znaki Czasu* 1993 nr 29/30. — W. Gutowski: Wśród szczyfrow transcendencji. Szkice o sacrum chrześcijańskim w literaturze polskiej XX w. Tor. 1994 [passim]. — A. Iwanowska: Wiersz do zamieszkania. *Tytuł* 1994 nr 4. — M. Jodłowski: „Wiersze ciepłe i przychylne ludziom” — o poezji J.T. *Warszaty Polonist.* 1994 nr 4. — K. Lisowski: Jan od Biedronki. *Nowe Książ.* 1994 nr 2 [rec.: Wiersze 1993]. — [Krzyżak na drogę:] K. Myszowski, *Odra* 1994 nr 6; W.J. Podgórski: Poeta Wiary, Nadziei i Miłości. *Nowe Książ.* 1994 nr 2 [dot. także: Tyle jeszcze nadziei]. — A. Sulikowski: W *Drodze* 1994 nr 8 [rec.: Kasztan dla milionera]. — M. Skwarnicki: Podarunek ks. J.T. *Tyg. Powsz.* 1994 nr 6 [rec.: Krzyżak na drogę]. — Z. Chojnowski: Zdziwienie istnieniem i jego prostotą. W: L. Hul. Z. Chojnowski, A. Kotliński: „Co nie jest wymówione zmierza do nieistnienia”. Olsztyn 1995. — G. Hebrajska: Rola koloru przy kreowaniu dzisiejszego świata w utworach księdza J.T.

W: Kreowanie świata w tekstach. Lubl. 1995. – J. Kowalewska-Dąbrowska, S. Dąbrowski: Bóg (i człowiek) w poezji J.T. Problem (i przykład) poetycznej kategoryzacji. *Kresy* 1995 nr 4. – A. Malinowska: Zgadywanie niewidzialnego. *Więź* 1995 nr 7 [rec.: Znaki ufności; Litania polska]. – R. Rżany: Bóg niepodobny do Boga. *Fraza* 1995 nr 9. – J. Sochoń: Nieobecny jest. (O poezji księdza J.T.). W tegez: U drzwi Godot. Szkice o poezji, filozofii i teologii. Wwa 1995. – A. Sulikowski: Świat poetyczny księdza Jana Twardowskiego. Lubl.: KUL 1995, 382 s. – B. Zielińska: Bądźcie jako dzieci. Portret dziecka w twórczości J.T. W tezej: Namysły i pomysły. Wwa 1995. – S. Cieślak: Bóg, święci i świętość w poezji J.T. *Pr. Polonist.* Ser. 51: 1996. – M. Karwala: Metafizyka oczywistości. (O poezji ks. Jana Twardowskiego). Kr.: Impuls 1996, 164 s. – J. Ługowska: Dziecko w poezji J.T. W: To co Boskie, to co ludzkie. Wr. 1996. – R. Matuszewski: Nazse najdawniejsze spotkania; A. Nasilowska: Zachwycony cudem życia. *Nowe Książ*: 1996 nr 12 [rec.: Spóźnione kukanie]. – K. Nowosielski: Niebiańska i ludzka. *Nowe Książ*: 1996 nr 12 [rec.: Milczysz ze mną]. – K. Nowosielski: Poetyckie „świętych obcowanie”. *Nowe Książ*: 1996 nr 10 [rec.: Trochę plotek o świętych]. – K. Nowosielski: Trzeba iść dalej... *Więź* 1996 nr 1 [rec.: Trzeba iść dalej, czyli spacer biodronki]. – W. Oszejka: „O nadmiarze rzeczy których matę.” *Nowe Książ*: 1996 nr 12 [rec.: Powrót Andersena]. – K. Pieńkosz: Serce darowane. *Sycyna* 1996 nr 26 [rec.: Spóźnione kukanie]. – R. Pyżalka; J.T. w „Notatniku” A. Kamińskiej; W. Smaszcz: Poeta uśmiechniętego Chrystusa. W: To co Boskie, to co ludzkie. Wr. 1996. – S. Sobieraj: Wiersze rwane prosto z krzaka. *Nowe Książ*: 1996 nr 1 [rec.: Szczęść pór roku]. – A. Sulikowski: Przed trumną: z cyklu „Album wspomnień o ks. J.T.” *Pogranicza* 1996 nr 4. – H. Zaworska: Wiersze Jana od Biodronki. *Literatura* 1996 nr 9 [rec.: Trochę plotek o świętych]. – E. Ciesielska: Nastolatka ze Skepego i jej Syn. O poezji ks. J.T. *Łódz. Stud. Teol.* 1997 t. 6. – M. Kamińska: Elementy języka potoczego w wierszach ks. J.T. *Rozpr. Komis. Jez. ETN* 1997 t. 42. – M. Kamińska: O stylu wierszy ks. J.T. *Rocz. Hum.* 1997/1998 z. 6. – J. Kowalewska-Dąbrowska, S. Dąbrowski: Anioł Stróż (i człowiek) w wierszach J.T. *Kresy* 1997 nr 1. – Z. Łączkowska: Książd Jan, Książd Poetów. W tegez: Wolność nie zniewolona, czyli spacerkiem przez sacrum i profanum. Wwa 1997. – A. Sulikowski: Hagiografia żartobliwa? *W Drodze* 1997 nr 10 [rec.: Trochę plotek o świętych]. – A. Sulikowski: Wolne miłości. Doświadczenia wewnętrzne ks. J.T. *Fraza* 1997 nr 2. – R. Tucholska: Lubię ludzi. Religijne i filozoficzne aspekty hiryki J.T. *Warszaty Polonist.* 1997 nr 3. – H. Zaworska. *Gaz. Wyborcza* 1997 nr 18 [rec.: Spóźnione kukanie]. – H. Zaworska: Pan Bóg wynalazł humor. *Regiony* 1997 nr 4 [rec.: Biodroneczko leć do nieba]. – H. Zaworska: Proste ale trudne. *Literatura* 1997 nr 2. – B. Chrzóstowska: „Wierzę wierszem”. O poezji kapłańskiej; J. Ługowska: Dwudziestowieczna literatura religijna dla dzieci. W: Religijne aspekty literatury polskiej XX w. Lubl. 1998. – M. Dzień: O motylach, co mają wielkie oczy i tyle przeraźliwego milczenia. *Kwart. Artyst.* 1998 nr 3. – S. Jankowiak: Remont zaświatów. Przewartościowanie motywu w poezji J.T. i Z. Herberta. W: Z Bogiem przez wieki. Rzesz. 1998. – M. Karwala: „Świetlista ciemność wiary” [J.T. W tegez: Polska poezja współczesna po 1956. Kr. 1998] [dot. wiersza: „Niewidoma dziewczynka”]. – T. Linkner: Poezja J.T. W tegez: W misji słowa. Pelpin 1998. – T. Marciszek: „W niebie”. W: Poezja współczesna w szkole. Interpretacje. Wwa 1998. – A. Mazan: Z tajników warsztatu artystycznego J.T. *Pr. Polonist.* Ser. 53: 1998. – U. Mlech: Poezja Jana Twardowskiego w szkole średniej. Gieszyn: Bakalarz 1998, 90 s. – A. Sulikowski: Na początku był wiersz, czyli 13 nowych odczytań poezji ks. Jana Twardowskiego. Kr.: Znak 1998, 136 s. [dot. wierszy: Suplikacje; O spacerze po emmentarzu wojskowym; Do moich uczniów; Na wsi; Mrówko, ważko, biodronko; Rachunek dla dorosłego; Deszcz; Pan Jezus niewierzających; Oda do rozpacz; Spieszmy się; Trudno; Do świętego Antoniego; Litania polska]. – A. Szymańska: Wszchemoc poety. *Noua Okolica Poetów* 1998 nr 1. – J. Wolski: Poeta metafizycz-

nej radości życia. *Kwart. Artyst.* 1998 nr 3. – J. Baran: Miłość za Bóg zapłać. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 1999 nr z 8 I. – K. Bienkowska: Łaska naiwności. *Nowe Książ*: 1999 nr 3 [rec.: Niebo w dobrym humorze; Jestem bo Jesteś]. – S. Chutnik: Wielkie i małe w oczach ks. J.T.; D. Moczulska: Jak rozumiem wiersze ks. J.T.; W. Smaszcz: Puste piekło. (O wierszach ks. J.T.). *Poezja Dzisiaj* 1999 nr 2. – P. Ferenc: Droga przez duchowe ciemności w wierszach ks. J.T. *Prz. Powsz.* 1999 nr 3. – J. Fert: Rzecz ku uczczeniu księdza J.T. na uroczystość nadania Poecie tytułu doktora honoris causa KUL. *Zesz. Nauk KUL* 1999 nr 3/4. – S. Grabowski: Książd Jan Twardowski. Szkic o poecie. Wwa: LSW 1999, 197 s. – Z. Mocarska-Tycowa: Wiersze – jak książd – dla wszystkich. O poezji ks. J.T. W tezej: Spotkania w słowie. Tor. 1999. – M. Morawski: Staroświecka tajemnica, czyli o wiersze bez nerwów. *W Drodze* 1999 nr 4 [rec.: „Jestem bo Jesteś”]. – M. Mroziak: Ks. J.T. wiersz z ducha Karmelu. *Warszaty Polonist.* 1999 nr 2. – W. Smaszcz: Książd Jan Twardowski w Białymstoku. Białystok: Ofic. Wydawn. Woj. Ośrodka Animacji Kultury 1999, 50 s. – M. Bartoszewicz: „Szczegół nadaje wielkość wszystkiemu co małe...” – o roli porównania w poezji J.T. *Zesz. Nauk. Wyższa Szk. Hum.-Ekonomiczna w Łodzi* 2000 nr 2/4. – [Elementarz księdza Twardowskiego dla najmłodszego, średniaka i starszego.] E. Bielewicz: Radość, która kosztuje. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 2000 nr z 2 VI; P. Ferenc: Duchowe dzieciństwo. *Więź* 2000 nr 10. – P. Ferenc: Wartość Izzy. *Prz. Powsz.* 2000 nr 7/8. – A. Iwanowska: Serdecznie niemodny i szczęśliwie zapożyczony. Jan Twardowski w oczach własnych, recenzentów i czytelników. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 2000, 327 s. [tu także wybór wierszy i wypowiedzi J.T.]. – A.D. Kawka: Spieszmy się kochać życie. O księdzu J.T. *Nota Wydawn.* 2000 nr 10. – G. Leszczyński. *Gulliver* 2000 nr 2 [rec.: Elementarz księdza Twardowskiego dla najmłodszego, średniaka i starszego]. – J. Łoziński: Milczenie Boga; P. Ferenc: Zdziwienie. *Twórczość* 2000 nr 5. – W. Smaszcz: Książd Jan w Plocku. Plock: Książ. Plocka 2000, 50 s. – A. Sulikowski: Przed portalem w Krakowie. Z cyklu: „Album spotkań z ks. J.T.” *Fraza* 2000 nr 3. – A. Sulikowski: Umarła klasa. Z cyklu „Album spotkań z ks. J.T.” *Pogranicza* 2000 nr 5. – I. Szpara: Milczenie a transcendencja. O wybranych wierszach J.T.; E. Tutaj: „Przeżyć samotność”. Interpretacja wiersza J.T. „Bliszy i oddaleni”. W: *Liryka polska XX w.* Ser. 2. Kat. 2000. – A. Szymańska: Podręcznik zbawienia. *Nowe Książ*: 2000 nr 4 [rec.: Elementarz księdza Twardowskiego dla najmłodszego, średniaka i starszego]. – T. Zukowski: Metafizyka przystosowania. O wierszach ks. J.T. *Bez Dogmatu* 2000 nr 46. – J. Grzegorzczak: Zdziwienie. Wyprawa w świat księdza J.T. *W Drodze* 2001 nr 8. – A. Iwanowska: Kontynuacje barokowe w liryce J.T. W: Wyobraźnia epok dawnych: obrazy – tematy – idee. Bydgoszcz 2001. – J. Januszewska-Skreiberg: Fenomen księdza T. Dyskretny urok poezji. W tegez: Od Ibsena do Twardowskiego. Norwesko-polskie pejzaże kulturalne. Wwa 2001. – W. Kaliszczak: Poezja i wiara. *Nowe Książ*: 2001 nr 9 [rec.: Przechroczystość]. – K. Nowosielski: W poszukiwaniu „znaków ufności”. (O poezji ks. J.T.). W tegez: Troška i czas. Gdańsk 2001. – B. Zeler: Po wiersz tak prosty, że każdy zrozumie. O poezji księdza Jana Twardowskiego. Kat.: Unia 2001, 127 s.

B.M.

TWERDOCHLIB Andrzej 1936-1991

Prozaik, autor scenariuszy filmowych i radiowych, felietonista

Urodzony 21 kwietnia 1936 w Ostrowi Mazowieckiej; syn Jarosława Twerdochliba, lekarza weterynarii, i Janiny Ostrowskiej, farmaceutki. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał od 1940 razem z rodzicami w pobliskiej wsi Wąsowo. Po zakończeniu II wojny światowej przeprowadził się w 1945 do

miejsowości Bystra, a potem Jaworze pod Bielskiem. Uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego w Bielsku-Białej i tam też w 1953 zdał maturę. W tymże roku podjął studia na Wydziale Mechanicznym Politechniki Wrocławskiej. Należał do ZMP (1952-56). Studia łączył z pracą w charakterze instruktora kulturalno-oświatowego w Funduszu Wczasów Pracowniczych w Wiśle, a potem Szczyrku i Elku. Debiutował w 1957 opowiadaniem pt. „Moulin Rouge”, ogłoszonym w tygodniku *Panorama* (nr 36, dodatek *Powiesć. Nowela. Rozrywki*; podp. omyłkowo Andrzej Twardochlib). W tymże roku przerwał studia i po ukończeniu kursu zawodowego dla kierowców pracował w wyuczonym zawodzie. W 1958 ożenił się z Ireną z domu Klaja, księgową. Od 1959 mieszkał w Krakowie. Kontynuował pracę w firmach transportowych, początkowo jako kontroler techniczny (w Przedsiębiorstwie Zmechanizowanych Robót Ziemiach w Nowej Hucie, potem w Przedsiębiorstwie Transportowym Budownictwa w Krakowie), a następnie kierownik bazy w Wojewódzkiej Kolumnie Transportu Sanitarnego w Krakowie (do 1967). Równocześnie rozwijał twórczość literacką; opowiadania zamieszczał m.in. w *Życiu Literackim* (1965-89, z przerwami). Około 1965 zaczął pisać scenariusze filmowe, a potem także telewizyjne. W 1967 został członkiem ZLP. Od 1968 należał do PZPR. Od tegoż roku zajmował się wyłącznie pracą literacką. W 1970 przeprowadził się do Gdańska. Ogłaszał felietony, artykuły i opowiadania na łamach *Głosu Wybrzeża* (1970-75, z przerwami; m.in. w 1970 cykl pt. „Felieton”). W tym też czasie podjął współpracę z radiem, jako autor słuchowisk. Od 1972 zajmował przez kilka lat stanowisko kierownika literackiego Teatru Lalek „Miniatura” w Gdańsku. Należał do zarządu Oddziału Gdańskiego ZLP, a w 1977 został jego wiceprezesem. Pełnił nadto liczne inne funkcje społeczno-polityczne: był członkiem Ogólnopolskiego Zespołu Pisarzy Partyjnych przy Komitecie Centralnym PZPR, wchodził w skład Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Gdańsku (1975-77), przewodniczył Komisji Kultury WRN w Gdańsku, należał do Prezydium Zarządu Wojewódzkiego TPPR w Gdańsku. Od 1977 jako kierownik literacki sprawował opiekę nad gdańską produkcją Wytwórni Filmów Fabularnych „Poltel”. Wielokrotnie otrzymywał nagrody, m.in. w 1978 i 1982 nagrodę Wojewody Gdańskiego, w 1979 nagrodę Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji I stopnia. Był jednym z organizatorów noweli ZLP; w 1983-87 pełnił funkcję prezesa Oddziału Gdańskiego i wchodził w skład Zarządu Głównego Związku. Kontynuował twórczość prozatorską oraz prace dla filmu, telewizji i radia. Wznowił współpracę z dziennikiem *Głos Wybrzeża* (1981-88; tu m.in. w 1982-86 stały felie-

ton); publikował prozę m.in. w *Kamienie* (1982-86, z przerwą w 1983) i w *Argumentach* (1985, 1988-89). W 1985 otrzymał nagrodę *Trybuny Ludu*, w 1986 powtórnie nagrodę Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji I stopnia. Wy różniony m.in. odznakami „Za Zasługi dla Gdańska”, „Zasłużonym Ziemi Gdańskiej”, „Zasłużony dla Kultury Polskiej” (1983) oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1984). Zmarł 13 grudnia 1991 w Gdańsku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Małe punkty. [Powieść]. Wwa: Iskry 1965, 157 s.
Nagroda Stow. Księgarzy Pol. za debiut w 1966.
2. Gwiazda sezonu. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1967, 214 s. Wyd. 3 [!] tamże 1978. Por. poz. 5, 12.
Przekł. ros.: Zvezda sezona. W: A. Twardochlib: Zvezda sezona. [Przeł.] M. Zubkov. Moskwa 1986.
Adapt. radiowa: Adapt.: K. Targosz. Radio 1969.
3. Z braku dowodów. [Powieść]. Wwa: Iskry 1968, 193 s.
4. Temat. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1969, 147 s.
Por. Słuchowiska radiowe.
5. Znaki na drodze. Scenariusz filmowy według powieści pt. „Gwiazda sezonu”. [Współaut.:] A.J. Piotrowski. Ekran. 1970. Por. poz. 2.
Nagroda Złoty Lampart na XXIV Międzynarodowym Festiwalu Film. w Locarno w 1971.
6. Czterej w lesie. [Powieść]. Wwa: Iskry 1971, 215, [5] s.
Przekł. ros.: Četvero v Jesu. W: A. Twardochlib: Zvezda sezona. [Przeł.] M. Zubkov. Moskwa 1986.
7. Godzina za godziną. [Powieść]. Kr.: WL 1971, 191 s. Por. poz. 8.
Przekł. niem.: [Przeł.] K. Staemmler. Radio (Frankfurt) 1972.
8. Godzina za godziną. Scenariusz filmowy na motywach powieści ... [Współaut.:] R. Załuski, B. Ziółkowski. Ekran. 1974. Por. poz. 7.
9. Zimne ognie. Scenariusz filmu telewizyjnego. [Współaut.:] M. Herman. Powst. ok. 1974. TV 1978. Por. Słuchowiska radiowe.
II nagroda w konkursie „Życie i praca człowieka we współczesnej Polsce”, zorganizowanym przez Nacz. Zarząd Kinematografii na nowelę film. w 1974; II nagroda w konkursie na nowelę film., ogłoszonym przez Min. Kultury i Sztuki oraz CRZZ w 1975.
10. Trzecia runda. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1976, 201 s.
Nagroda CRZZ w 1977, nagroda im. A. Kowalskiego – „Olka” przyznana przez red. *Walki Młod.* w 1977.
11. Długi cień. Scenariusz filmowy. Powst. ok. 1977.
Scenariusz złożony w 1977 w Zespole Film. „Pryzmat” (inf. w wywiadzie: Autor przed ekranem, Rozm. L. Kosacyrzowa, *Głos Wybrz.* 1977 nr 78).

12. Gwiazda sezonu. [Utwór dramatyczny]. TV 1977. Por. poz. 2.

13. Znaki szczególne. Scenariusz serialu telewizyjnego na motywach nowel ... [Współaut.:] R. Załuski. TV 1977.

14. Struny. Scenariusz filmu telewizyjnego. TV 1978.

15. Ostatnia noc. [Utwór dramatyczny o M. Kasprzakul. Powst. ok. 1979.

I nagroda w konkursie lit. krak. Klubu Twórców i Działaczy Kultury „Kuźnica”, poświęconym polskim działaczom rewolucyjnym w 1979.

16. Proces Alberta Förstera. [Utwór dramatyczny; współaut.:] A. Kotlica. TV 1980.

Nagroda w konkursie na scenariusz widowiska T. Sensacji TV w 1981.

17. Najdłuższa wojna nowoczesnej Europy. Scenariusz serialu telewizyjnego w 13 odcinkach. [Współaut.:] S. Bratkowski. TV 1981. Por. poz. 28.

18. Numer zastrzeżony. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1982, 175 s.

Zawartość: Punkt widzenia; Okno; Ciemne godziny; Druga strona ulicy; Krag; Łączka; Stary aktor; Hak; Koniec zabawy [por. Słuchowiska radiowe]; Numer zastrzeżony; Studnia.

19. Pod parasolem. [Powieść]. Gdańsk: WM 1983 [właśc. 1983], 158 s.

20. Jak się pozbyć czarnego kota? Scenariusz filmu telewizyjnego. Powst. 1984. Por. Słuchowiska radiowe.

Inna wersja pt. Czarny kot. [Współaut.:] F. Erol. Powst. 1985 (inf. w internetowej bazie danych: www.tvp.com.pl/film).

21. O naiwności i zaufaniu. Wybór felietonów i listów. Gdańsk: KAW 1984, 83 s.

22. Pan na Żuławach. Scenariusz serialu telewizyjnego w 10 odcinkach. TV 1984.

Tytuły robocze całości: Jak drzewa w polu; Żuławy.

23. Sploty. [Powieść]. *Żoł. Wol.* 1984 nr 155-171, 174-177. Wyd. osob. Gdańsk: KAW 1987, 94 s.

24. Uciekinier. Scenariusz telewizyjny. Powst. ok. 1984. Por. poz. 26.

III nagroda w ogłoszonym w 1984 konkursie na scenariusz filmu telewizyjnego i widowiska T. TV, przyznana w 1986.

25. Jazda okrężna. [Powieść]. Wwa: Iskry 1985, 167 s.

26. Wywiad z nikim. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1986, 118 s.

Zawartość: Wywiad z nikim; Uciekinier [por. poz. 24].

27. Kołowrót. [Powieść]. Gdańsk: WM 1987, 147 s.

28. Najdłuższa wojna. [Powieść]. Pozn.: WPozn. 1988, 457 s. Por. poz. 17.

Powieść na kanwie scenariusza serialu telewizyjnego pt. Najdłuższa wojna nowoczesnej Europy.

Słuchowiska radiowe, m.in.: Temat. Radio 1970 [por. poz. 4]. — Zimne ognie. Radio 1970 [por. poz. 9]. — Jak się pozbyć czarnego kota? Radio 1971 [por. poz. 20]. — Odpoczynek wojownika. Radio 1974. — Mały zjazd koleżeński. Radio 1976. — Koniec zabawy. Radio 1978. Druk. *Teatr Pol. Radia* 1979 nr 1 s. 93-112 [III nagroda w ogólnopolskim konkursie Nacz. Red. Programów Lit. Pol. Radia w 1978; por. poz. 18]. — Przy telefonie. Radio 1978. — Kombatanci. Radio 1981. — Gęsty dzień. Powst. przed 1984 [I nagroda w konkursie na radiowy utwór literacki w 1984]. — U schyłku wieku. Radio 1988.

Wybór utworów w przekł. ros.: Zvezda sezonu. [Przeł.] M. Zubkov. Moskwa 1986.

Adaptacja

1. Na niebie i na ziemi. Scenariusz według powieści J. Korczaka „Jak na niebie tak i na ziemi” oraz B. Madeja „Miecz i kądziel”. Ekran. 1973.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiady: Staram się nie nudzić czytelników. Rozm. J. Nar-kowicz. *Czas* 1975 nr 21; Wśród rzeczy znajomych. Rozm. J.L. Ordan. *Fakty* 1979 nr 41.

LP XX w. (red.).

[Małe punkty:] S. Melkowski: Trzej po debiucie. *Twórczość* 1965 nr 12, przedr. fragm. pt. Szare i różowe w tegoż: Ocze-kiwania i zapowiedzi. Łódź 1980 [m.in. dot. A.T.]; W. Szwedowicz: Jak smakuje stabilizacja. *Nowe Książ.* 1965 nr 14. — H. Berezka: Pozytywność bez deklaracji. *Nowe Książ.* 1967 nr 19, przedr. w art. pt. Z praktyki w tegoż: Prozaiczne początki. Wwa 1971, w art. pt. Praktyka w tegoż: Taki układ. Wwa 1981, Sposób myślenia. T. 1. Wwa 1989 [rec.: Gwiazda sezonu]. — A. Bukowska: W kredowym kole. W: *Tejże: Przemiany czasu*. Kr. 1967 [rec.: Małe punkty]. — [Gwiazda sezonu:] J. Łukasiewicz: Człowiek w bazie. W: *Proza, poezja*. 1967. Wwa 1968; Z. Łukasiewicz: Małe, ważne punkty. *Twórczość* 1967 nr 1; Z. Żabicki: Szeryf z bazy transportu. *Mies. Lit.* 1967 nr 12. — [Z braku dowodów:] J.Z. Maciejewski: Portret „znajomego”. *Twórczość* 1969 nr 8; B. Swiderski: Rozko-sze małego pokoju. *Współczesność* 1969 nr 10, polem *tamże* 1969 nr 11: A. Twerdochlib: Dobre maniery, B. Swiderski: Odpowiedź recenzenta; M. Wyka: Bohater jest zmęczony. *Nowe Książ.* 1969 nr 17. — W. Maciąg: Jak szukamy tematów? *Nowe Książ.* 1970 nr 10 [rec.: Temat]. — M. Podgórski: Gry i zabawy współczesne. *Kamena* 1970 nr 16. — [Temat:] H. Rodziewicz: Moda mini w powieści. *Współczesność* 1970 nr 9; B. Zadura: Lektura przyjemna i pożyteczna. *Twórczość* 1970 nr 5; H. Berezka: Z praktyki. W tegoż: Prozaiczne początki. Wwa 1971, przedr. rozszerz. pt. Praktyka w tegoż: Taki układ. Wwa 1981, Sposób myślenia. T. 1. Wwa 1989. — J. Czyżkowski: W zasięgu małego realizmu. *Nowe Książ.* 1971 nr 15 [rec.: Godzina za godziną]. — T. Fredro: Przeciwno jałowości. (Przykład: twórczość A.T.). *Współczesność* 1971 nr 17. — J. Kotlica: Rzeczywistość prawdziwsza od autentycznej. *Fakty i Myśli* 1971 nr 14 [rec.: Cztery w lesie]. — E. Moska-lówna: Pracownia w falowcu. *Litery* 1971 nr 7. — [Godzina za godziną:] H. Berezka: Kwestia sensu. *Twórczość* 1972 nr 1, przedr. w art. pt. Praktyka w tegoż: Taki układ. Wwa 1981, Sposób myślenia. T. 1. Wwa 1989; L. Herbst: Powtórka z tematu. *Nadodrże* 1972 nr 7. — M. Krzysztofiak: Realista na roz-drożu. (O pisarstwie A.T.). *Litery* 1973 nr 1. — A. Chruszczyński: Wiek męski. *Tyg. Kult.* 1976 nr 49 [rec.: Trzecia runda]. — F. Fornalczyk: O A.T. Perypetie z bohaterem. W tegoż: *Młodzi, starci*. Pozn. 1976. — [Trzecia runda:] L. Herbst: Prze-

ciętność nadal w cenie. *Nadodrże* 1976 nr 21; A. Konkowski: Czekać na nominację. *Nowe Książ* 1976 nr 21; M. Wesołowski: Wakacje „człowieka bez właściwości”. *Życie Lit.* 1976 nr 50; K. Rutkowski: Ślimak na zyletce. *Regiony* 1977 nr 3. — Z. Trziszka: Numer bez zastrzeżeń. *Mies Lit.* 1983 nr 10 [rec.: Numer zastrzeżony]. — Z. Trziszka: Gwiazda niesezonowa. (O twórczości A.T.). *Tyg. Kult.* 1984 nr 6. — [Jazda okrężna:] K.J. Nowak: Karuzela? *Nowe Książ* 1985 nr 12; A. Stanisławski: Wszystko jest w zasadzie w porządku. *Życie Lit.* 1986 nr 10. — [Wywiad z nikim:] T. Błażejowski: Wrażenie niedosytu. *Odgłosy* 1987 nr 9; J. Górdzialek: Poza układem. *Tak i Nie* 1987 nr 15; S. Jurkowski: Szarość. *Literatura* 1987 nr 6; J. Moron: Gotowy produkt naszych czasów. *Życie Lit.* 1987 nr 29. — T. Błażejowski: Sprawy duże i małe. *Autograf* 1989 nr 4 [rec.: Sploty; Kołowrót].

B.T.

TYM Stanisław ur. 1937

Pseud.: Andrzej Kill.
Komedjopisarz, scenarzysta filmowy, felietonista, autor tekstów estradowych.

Urodzony 17 lipca 1937 w Małkini; syn Kazimierza Tyma, fryzjera damskiego, i Romany z Hołowczyków. W czasie okupacji niemieckiej i powstania warszawskiego przebywał wraz z rodzicami w Warszawie. Tam też mieszkał po zakończeniu wojny. Uczęszczał do Szkoły Ogólnokształcącej nr 27, gdzie w 1953 zdał maturę. W tymże roku rozpoczął studia na Wydziale Chemii Politechniki Warszawskiej (PW); relegowany z tej uczelni w 1955, przez kilkanaście miesięcy pracował jako robotnik w Zakładach Przemysłu Cukierniczego im. 22 Lipca (d. E. Wedel) w Warszawie. W 1956-57 podejmował kolejne studia; na Wydziale Przetwórstwa w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, na wydziale rysunku i prac ręcznych studium nauczycielskiego w Warszawie i ponownie na Wydziale Chemii PW (do 1957; nieukończone). Od 1956 był zatrudniony dorywczo jako szatniarz i pracownik ochrony w Centralnym Klubie Studentów „Stodoła”. W 1958 rozpoczął twórczość kabeletową kupletem satyrycznym na przyjazd śpiewaka Jana Kiepurę do Warszawy, wykonanym w Stodole przez studencki teatrzyk. Podjął też w tym czasie współpracę z telewizją, był realizatorem krótkich, emitowanych na żywo programów (od 1958). W tymże roku został przyjęty na Wydział Aktorski Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej (PWST) im. A. Zelwerowicza w Warszawie. W 1959 otrzymał pierwsze, epizodyczne role filmowe. W 1960, po relegowaniu z PWST, związał się ze Studenckim Teatrem Satyryków (STS) w Warszawie, początkowo jako aktor (od 1961), a potem także autor skeczy (pierwsza scenka jego autorstwa pt. „Pojedynek” została wykonana w 1962 w programie składanym pt. „30 milionów. Rewia”) i utworów dramatycznych (od 1966) oraz reżyser (od 1968). Na scenie zawodowej debiutował jako autor w 1961 skeczem przygotowanym dla Teatru

Buffo pt. „Sprawa nr 20” (wykonanym w programie pt. „Arka Noego”); pisał też teksty i dialogi dla Teatru Syrena (1961). W następnych latach jego utwory znalazły się w repertuarach warszawskich kabaretów, m.in.: U Lopka (od 1963), Dudek (1964), Owca (1966; współtwórca z Jerzym Dobrowolskim) i Wagabunda (1966). W sezonie 1963/64 objął stanowisko dyrektora STS i wszedł w skład Rady Artystyczno-Programowej tego teatru. W 1964 złożył w Warszawie przed komisją Ministerstwa Kultury i Sztuki eksternistyczny egzamin aktorski. Kontynuował współpracę z telewizją; uczestniczył, jako autor tekstów i aktor, w realizacji cyklicznych programów satyrycznych pt. „Wielokropek” (1964; pod pseud. Andrzej Kill), a potem m.in. cyklu widowisk rozrywkowych „Małżeństwo doskonałe” (1969). W 1964 ogłosił na łamach *Szpilki* (nr 35) kilka wierszy z telewizyjnego programu pod wspólnym tytułem „Z teki „Wielokropka””, których był współautorem. Rozpoczął też w tym czasie twórczość dla radia; pisał słuchowiska dla Teatru Polskiego Radia (od 1965), a potem należał także do zespołu autorskiego „Radiokroniki Decybel” (1970). W 1967 ożenił się z Anną Kokozow, architektem. Występował nadal jako aktor, m.in. w 1970 w filmie Marka Piwowskiego pt. „Rejs” (był też nieformalnym współtwórcą powstających na planie tego filmu improwizowanych dialogów i monologów). W 1972, po połączeniu STS z Teatrem Rozmaitości, odszedł z tego teatru. Krótkie utwory satyryczne publikował m.in. w tygodnikach *Szpilki* (od 1969; w 1970-71 współautor „Ilustrowanego Magazynu Informacyjnego „IMI”) i *Literatura* (1972-75, z przerwami; tu m.in. w 1974-75 stały felieton). W 1974 został członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1976 uzyskał dyplom rolnika (na podstawie kursu telewizyjnego) i zamieszkał we wsi Zakąty w województwie suwalskim. Współpracował nadal z filmem; był współautorem scenariuszy filmowych, a także odtwórcą głównych ról w komediach Stanisława Barei. W 1984-86 pełnił funkcję dyrektora naczelnego i artystycznego Teatru Dramatycznego w Elblągu. Kontynuował ogłaszanie felietonów m.in. w *Tygodniku Kulturalnym* (1986-89; m.in. w cyklu pt. „Goły w pokrzywach”, opatrzonym autorskimi rysunkami). W 1989 został członkiem SPP. W 1990-94 był związany z Teatrem Rampa w Warszawie, dla którego przygotował dwa monodramy kabaretowe. W 1991 prowadził w telewizji cykliczną audycję autorską pt. „Pies, czyli kot” (w której ogłosił się Samozwańcym Rzecznikiem Prasowym Statystycznego Polaka-Szaraka); po zawieszeniu programu drukował na łamach tygodnika *Wprost* felietony pod tym samym tytułem (1991-99). W 1994 został etatowym reżyserem w Teatrze Powszechnym w Warszawie. W następnych latach utwory satyryczne publikował m.in. w dzienniku *Rzeczpo-*

spolita (1996, 1999; od czerwca 2001 cotygodniowa strona autorska pt. „Fotel. Potyliczny organ Ty-ma”). W 1998 otrzymał Nagrodę Kisiela, w 2002 Nagrodę Specjalną Pegaza, przyznana przez telewizyjny magazyn kulturalny, *Mieszka we wsi Zakąty* na Suwalszczyźnie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Noworoczna szopka „Wielokropka”. [Współaut.:] J. Klejny, A. Marianowicz. TV 1963. Druk *Szpilki* 1965 nr 4 s. 7-12.

2. Poczta się nie myli. Komedia współczesna w 11 scenach. Praprem. Wwa, STS 1966. Wyd. osob.: Uwagi insc.: I. Cywińska-Adamska. Muz.: J. Derfel. Wwa: CPARA 1967, 107 s.

3. Kochany Panie Ionesco! [Komedial. Reż. ... Praprem. Wwa, STS 1968.

4. Nie ma takiego problemu. [Komedial. TV 1968.

5. Pralnia. [Komedial. Powst. 1975. Reż. ... Praprem. Wwa, T. na Woli 1981.

Inf. o dacie powst.: M. Kuc: *Przepierka. Polityka* 1981 nr 29 s. 9.

6. Rozmowy przy wycinaniu lasu. (Sztuka w 2 aktach). Praprem. Wwa, T. Kwadrat 1975. TV 1999.

7. Brunet wieczorową porą. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] S. Bareja. Ekran. 1976.

S.T. podp.: Andrzej Kill.

8. Co mi zrobisz, jak mnie złapiesz. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] S. Bareja. Ekran. 1978.

9. Miś. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] S. Bareja. Ekran. 1981.

10. Kapelusze. [Utwór dramatyczny]. Reż. ... Praprem. Elbląg, T. Dram. 1984. Druk *Scena* 1986 nr 7 s. 37-41.

Wyst. łącznie z: E. de Filippo: *Cylinder*.

11. Okręt. (Sztuka w 3 aktach z prologiem i epilogiem). *Dialog* 1984 nr 12 s. 5-40. Praprem. Lubl., T. im. J. Osterwy 1985.

12. Kawalek szczęścia. [Wieczór autorski]. Praprem. Elbląg, T. Dram. 1985.

13. Zielony dym. [Utwór dramatyczny]. Reż. ... Praprem. Elbląg, T. Dram. 1985.

Wyst. łącznie z: Kapelusze zob. poz. 10.

14. Fifty-fifty. Komedia w 2 aktach. Praprem. Wwa, T. Kwadrat 1987.

15. Jaja jak berety. [Utwór dramatyczny dla młodzieży]. *Scena* 1987 nr 5 s. 36-41, nr 6 s. 39-41, nr 7 s. 37-39. Reż. ... Praprem. Wałbrzych, T. im. J. Szaniawskiego 1987.

I nagroda w konkursie na sztukę dla młodzieży o tematyce współcz., ogł. przez Departament Teatru i Estrady Min. Kultury i Sztuki, Urząd Woj. i T. im. J. Szaniawskiego w Wałbrzychu oraz red. *Sceny* w 1986.

16. East Side Story. Spektakl autorski. Praprem. Wwa, T. Rampa 1990.

17. Tym i Potem. Recital ... z udziałem kabaretu „Potem”. Praprem. Wwa, T. Rampa 1991.

18. Rozmowy kontrolowane. Scenariusz filmowy. Ekran. 1992.

Złote Lwy za scenariusz na Festiwalu Pol. Filmów Fabularnych w Gdyni w 1992.

19. Mississippi. [Utwór dramatyczny]. Reż. ... Praprem. Wwa, T. Rampa III 1994.

Inna wersja sztuki wyst. w T. Żyd. w Wwie w XII 1994.

20. Skarb. [Jednoaktówka]. Reż. ... Praprem. Wwa, T. Powsz. 1996.

Wyst. łącznie z: S. Mrozek: *Zabawa*.

21. Team i Tym. Widowisko estradowe. Scenariusz ... TV 1997-1998.

22. Szopka Tyma z Brodą. Reż. ... Praprem. Wwa, T. Powsz. 1998. Druk fragm. *Rzeczpospolita* 1998 dod. *Magazyn* nr 51 s. 12-18.

Wierszowana szopka noworoczna.

23. Zapomniane słowa. [Kabaret literacki]. Praprem. Wwa, T. Powsz., Mała Scena 2000.

Śluchowska radiowe: Etiuda. Radio 1965 [III nagroda w konkursie zamkniętym Nacz. Red. Lit. Pol. Radia w 1965]. — Kiedy rano jadę osiemnastką. Radio 1966. — Czterech z pianinem. Radio 1969. — Menuet Boccheriniego. Radio 1970 [III nagroda w konkursie zamkniętym Nacz. Red. Lit. Pol. Radia w 1970]. — Ile wazy księżyc. Radio 1971. [II nagroda w konkursie zamkniętym Nacz. Red. Lit. Pol. Radia w 1970]. — Kot w pepegach. Radio 1980.

Teksty piosenek i skeczy w następujących przedstawieniach: [Trzydzieści] 30 milionów. Rewia. STS 1962. — Wszystko co nasze. Rewia. STS 1963. — Co tu dają? Centr. Klub Studentów „Stodoła” 1964. — Już pora smażyć konfitury. STS 1964. — Mnie jest wszystko jedno. STS 1964. — Orły z filtrem. Rewia. STS 1965. — Piosenki kolegi. Składanka słowno-muzyczna. STS 1973.

Przeróbki i adaptacje

1. A. Baranga: Solo na perkusji. („Opinia publiczna”). [Komedia satyryczna]. Przekł. z jęz. rum.: M. Gazda, L. Wojciechowski. Adapt. ... Wyst. Wwa, STS 1971. Por. poz. 2.

2. Ciemny grylaż. (Na motywach A. Barangi). [Komedia; współaut.:] J. Dobrowolski. Wyst. Wwa, T. Rozmaitości 1980.

Powtórna adapt. sztuki A. Barangi: *Opinia publiczna*; por. poz. 1.

3. Rock & Troll. Utwór dramatyczny na motywach opowiadania S. Lagerlöf: *Podrzutek*. Muz.: J. Derfel. Reż. ... Praprem. Wwa, T. Powsz., Mała Scena 2000.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2002. — Wywiady: Trzymajmy się tego lustra. Rozm. M. Różycki. *Tyg. Kult.* 1979 nr 51/52; Nie mam czasu. Mam moralny i społeczny obowiązek blokowania miejsca durniom. Rozm. M. Pawlicki. *Id.* 1984 nr 47; Rozm. A. Nastulanka. *Scena* 1986 nr 5.

L. Jabłonkówna. *Teatr* 1969 nr 1 [rec.: Kochany Panie Ionesco!]. — B. Frankowska: S.T. *Teatr* 1972 nr 16 [o karierze aktorskiej w STS oraz twórczości lit.]. — C. Błońska: Gdy poczta się nie myli. *Profile* 1979 nr 1 [rec.: Poczta się nie myli]. — M. Karpiński: Historia pewnego tematu. *Teatr* 1981 nr 6 [rec. adapt.: Ciemny grylaż]. — [Pralnia:] T. Krzemień: Radosny dźwięk na Woli. *Kultura* 1981 nr 17; M. Kuc: Przepierka. *Polityka* 1981 nr 29. — J. Kłossowicz: Grylaż. *Literatura* 1981 nr 15 [rec. adapt.: Ciemny grylaż]. — T. Szyma: „Miś”. *Tyg. Powsz.* 1981 nr 33. — J. Godlewska: Rozmowy i grymasy — przy wycinaniu lasu. *Teatr* 1984 nr 7 [rec.: Rozmowy przy wycinaniu lasu]. — J. Sieradzki: Rezerwaty S.T. *Dialog* 1984 nr 12. — J. Sieradzki: Kapelusze i cylindry z głów — na początek. *Teatr* 1985 nr 2 [rec.: Kapelusze]. — I. Wójcik: „Okreś” w Teatrze im. J. Osterwy. *Kamena* 1985 nr 24.

B.T.

TYRANKIEWICZ Jadwiga

1923-1997

Poetka.

Urodzona 21 listopada 1923 w Wągrowcu; córka Witolda Tyrankiewicza, nauczyciela, i Wandy z Milewskich. W 1926 zamieszkała wraz z rodziną w Bydgoszczy, gdzie uczyła się do gimnazjum. Po wybuchu II wojny światowej została wysiedlona z rodziną z Bydgoszczy i przebywała we wsi Niemce na Lubelszczyźnie. Uczyła się na tajnych kompletach w Lublinie, gdzie w 1941 otrzymała tzw. małą maturę. W 1942 uczęszczała do szkoły handlowej i odbyła półroczną praktykę biurową w Landwirtschaft-Centralstelle. Następnie mieszkała w Warszawie, gdzie przeżyła powstanie warszawskie. Po upadku powstania przebywała w obozie przejściowym w Pruszkowie, a później na Kielecczyźnie i w Łowickiem. W kwietniu 1945, po wycofaniu się Niemców z Bydgoszczy, powróciła do tego miasta i podjęła pracę w Centrali Rolnictwa „Spółem”. Równocześnie uczyła się w Liceum Spółdzielczym; w 1948 zdała maturę. Od 1949 studiowała polonistykę (specjalność bibliotekarstwo) na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu; w 1952 uzyskała magisterium. Następnie pracowała jako kierowniczka Referatu Bibliotekarskiego przy Prezydium MRN w Bydgoszczy, bibliotekarka w Związku Zawodowym Pracowników Służby Zdrowia, a od września 1953 nauczycielka języka polskiego w Technikum Łączności. W 1958 w związku z chorobą serca przeszła na rentę. Uczyła jeszcze do 1962 na Wydziale Zaocznym Technikum Kolejowego, po czym w 1962 zrezygnowała całkowicie z pracy pedagogicznej. Debiutowała w 1963 na łamach *Ilustrowanego Kuriera Polskiego* wierszem pt. „Mój dom” (nr 11). W tymże roku otrzymała nagrodę specjalną WRN w Łodzi podczas Łódzkiej Wiosny Poetów. Wiersze publikowała spo-

radycznie na łamach prasy pomorskiej, m.in. w *Pomorzu* (1964-72, z przerwami) i *Faktach* (1976-86, z przerwami). Współpracowała też z działem literackim rozgłośni bydgoskiej Polskiego Radia. W 1965 została członkiem Klubu Literackiego „Pomorze”. Od 1969 należała do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983; członek Komisji Rewizyjnej). W 1978 otrzymała nagrodę WRN w Bydgoszczy. W 1989 została członkiem SPP. Zmarła 14 grudnia 1997 w Bydgoszczy.

TWÓRCZOŚĆ

- Po drugiej stronie słowa. [Wiersze]. Gdynia: WM 1967, 79 s.
- Bieg przez wyobraźnię. [Wiersze]. Poznań: WP 1969, 135 s.
- Głos z ziemi. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1969, 97 s.
- Na najbliższej drodze. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1973, 58 s.
- Na cały dzień. [Wiersze]. Gdańsk, Bydgoszcz: WM 1975, 79 s.
- Obraz. [Wiersze]. Gdańsk, Bydgoszcz: WM 1979, 92 s.
- Nad głowami z popiołu: mojemu miastu. [Wiersze]. Bydgoszcz: Kuj.-Pomor. Tow. Kult. 1985, [25] s.
- Podróż. [Wybór wierszy]. Bydgoszcz: Pomorze 1987, 110 s.
Zawiera również wiersze nowe
- Ślady. [Wiersze]. Bydgoszcz: Kuj.-Pomor. Tow. Kult. 1992, 54 s.
- Otwieranie ścian. [Wiersze]. Bydgoszcz: Świadek 1993, 55 s.
- Światło i cienie. [Wiersze]. Bydgoszcz: Kuj.-Pomor. Tow. Kult. 1994, 81 s.
- Dla wspólnych ogrodów. [Wiersze]. Bydgoszcz: Kuj.-Pomor. Tow. Kult. 1998, 74 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Wywiad: Zderzenie ze światem. Rozm. J.L. Ordán. *Fakty* 1978 nr 14.

[Po drugiej stronie słowa:] J. Abramowicz: Poezja Północy — trzy debiuty. *Agora* 1968 nr 20 [dot. m.in. J.T.], Z. Pruss: Po słowa stronie sentymentalnej. *Pomorze* 1968 nr 21. — W. Jamrozak: Czad poezji. *Nurt* 1969 nr 11 [rec.: Bieg przez wyobraźnię]. — [Po drugiej stronie słowa:] [A.K. Waskiewicz] (akw): W kręgu anonimatu. *Nadodrże* 1969 nr 1; J. Kryszak: Ascetyzm. *Dz. Balt.* 1969 nr 22. — [Bieg przez wyobraźnię; Głos z ziemi:] S. Melkowski: Do ludzi. *Pomorze* 1970 nr 8; M. Sprusiński: Między słowem a kasą. *Nowe Książki* 1970 nr 1; polem. J. Kwiatkowski: Z poetyckich pobojowisk. *Życie Lit.* 1970 nr 9. — Z. Mrozek; J.T. *Pomorze* 1972 nr 13. — E. Mróz: Źródła poezji. *Nowe Książki* 1973 nr 13 [rec.: Na najbliższej drodze]. — A. Jasniach: Zaufać słowu. *Literatura* 1976 nr 18 [rec.: Na cały dzień]. — K. Kuczkowski: O muzeum ubogiej i twarzy poezji. *Nowe Książki* 1988 nr 9 [rec. m.in.: Podróż]. — B. Budzińska: W ogrodzie słów. *Akanti* 1998 nr 13 [rec.: Dla wspólnych ogrodów]. — D.T. Lebiada: Wiara i rozpacz.

W tegoż: Przedśionek wieczności. Bydg. 1998 (rec.: Światło i cienie).

M.K.K.

TYRMAND Leopold 1920-1985

Pseud.: Jan Andrzej; Kr.; Leopold; Stanisław Kowalski; (ty); Tyr.; TYR.

Prozaik, publicysta, krytyk muzyczny.

Urodzony 16 maja 1920 w Warszawie w środowisku inteligencji; syn Mieczysława Tyrmanda, urzędnika, i Marii z Mańskich. W 1937 zdał maturę w Gimnazjum im. A. Kreczmara w Warszawie; w czasie nauki szkolnej rozpoczął twórczość literacką. W 1938 wyjechał do Paryża, gdzie przez rok studiował architekturę w Académie des Beaux Arts. Nadsyłał do prasy krajowej recenzje muzyczne poświęcone jazzowi. Wybuch II wojny światowej zastał go w Warszawie, skąd jesienią 1939 przedostał się do Wilna. W czasie okupacji sowieckiej pracował w piśmie *Prawda Komsomolska*, w którym od lipca 1940 publikował anonimowo liczne felietony w rubryce „Na kanwie dnia”; opracowywał też komentarze sportowe oraz redagował młodzieżowy dodatek do pisma pt. *Prawda Pionierska*. Podejrzany o współpracę z organizacjami podziemnymi, w kwietniu 1941 został aresztowany przez NKWD i skazany na osiem lat więzienia; w maju tegoż roku zbiegł z transportu kolejowego w czasie nalotu niemieckiego na Wilno. Ukrywał się do lutego 1942, po czym – posługując się fałszywym francuskim paszportem wystawionym na nazwisko de Tyrmand – dobrowolnie zgłosił się na roboty do Niemiec. Początkowo pracował jako tłumacz w zakładzie przemysłowym koło Wiesbaden, potem jako robotnik kolejowy. Następnie był kelnerem i kreslarzem we Frankfurcie, a jesienią 1943 palaczem w Wiedniu. Zaciągnął się jako marynarz na niemiecki frachtowiec, skąd zbiegł w 1944 w norweskim porcie Stavanger; schwytany, został osadzony w obozie koncentracyjnym w Grini. Po wyzwoleniu przebywał w Norwegii, potem w Danii, gdzie pracował w Czerwonym Krzyżu. W 1946 powrócił do Warszawy. Pracował jako dziennikarz w Agencji Prasowo-Informacyjnej, skąd został wkrótce zwolniony za opublikowanie tekstu o prozachodnim wydźwięku. Podjął pracę w redakcji *Expressu Wieczornego* i *Słowa Powszechnego*. Został członkiem Związku Zawodowego Dziennikarzy RP (ZZDRP). W 1946-48 działał w Jazz Clubie przy YMCA w Warszawie. W 1946 debiutował jako prozaik opowiadaniem „Niedziela w Stavanger”, wydrukowanym w tygodniku *Przekrój* (nr 82-88); w tymże roku ogłosił artykuł na temat muzyki popularnej pt. „Co to jest jazz?” w *Ruchu Muzycznym* (nr 19). Artykuły, recenzje muzyczne i teatralne publikował w pismach *Dziś i jutro* (1946-47, 1952) i *Odrodzenie* (1948-49). Od 1947 był człon-

kiem redakcji *Przekroju*; w 1949 za komentarz poświęcony meczowi bokserskiemu Polska-ZSRR został usunięty z redakcji oraz z ZZDRP. W 1950-53 był stałym współpracownikiem *Tygodnika Powszechnego*, w którym prowadził dział recenzji muzycznych i teatralnych pt. „Z teatrów warszawskich”. Po rozwiązaniu redakcji pisma przez władze utrzymywał się z prac dorywczych. W 1955 wznowił współpracę z czasopismami, publikował m.in. w *Nowej Kulturze* (1955-56), *Po prostu* (1955), *Przeglądzie Kulturalnym* (1955-56). W 1955-57 organizował pierwsze koncerty jazzowe w Krakowie, Łodzi i Sopocie; był inicjatorem i przewodniczącym (do 1965) dorocznych festiwali Jazz Jamboree. W 1955 ożenił się z Marią Rublówną (rozwód przed 1958). W 1956 został członkiem ZLP (skreślony z listy członków w 1967). W 1957-64 ponownie współpracował z *Tygodnikiem Powszechnym*. W 1958 ożenił się z Barbarą Hoff, w latach następnych projektantką mody (rozwód w 1967). W marcu 1965 wyjechał do Francji, a następnie przez rok podróżował po Europie. W styczniu 1966 wyjechał do Stanów Zjednoczonych i zamieszkał w Nowym Jorku, gdzie otrzymał stypendium Departamentu Stanu, potem zaś stypendium Ford Foundation. Zrzekł się obywatelstwa polskiego. Związał się z Beverly De Luscia, dziennikarką. Był stałym korespondentem paryskiej *Kultury* (1967-70) i londyńskich *Wiadomości* (1967-76). W tym czasie rozpoczął twórczość w języku angielskim; eseje, szkice, artykuły i recenzje ogłaszał w piśmie *The New Yorker* (1967-70), a także w pismach *Reporter* (Nowy Jork), *The New York Times Magazine*, *The Wall Street Journal* (Nowy Jork), *The Atlantic Monthly* (Boston), *Interplay Magazine* (Nowy Jork), *National Review* (Nowy Jork), *The New Leader* (Nowy Jork), *Chicago Tribune Syndicate* (od 1971). Publikował również w pismach *Die Zeit* (Hamburg), *Kontinent* (Berlin) i *Criticon* (Monachium). W 1968/69 jako visiting lecturer przez rok wykładał historię powieści polskiej XIX w. w Columbia University w Nowym Jorku, następnie w czasie pracy nad antologiami paryskiej *Kultury* (wyd. 1970) był pracownikiem dziedziczką Albany University w Nowym Jorku. W 1971 ożenił się z Mary Ellen Fox, iberystką, i zamieszkał w New Cannon w stanie Connecticut. W tym czasie rozpoczął pracę nad przygotowaniem do druku „Dziennika 1954”. W 1976 zaczął publikować w czasopiśmie *The American Scholar* (Waszyngton), po czym otrzymał propozycję współpracy z Rockford College Institute of Illinois; w 1977 został jego wiceprezesem. W 1976 wyjechał do Rockford koło Chicago, gdzie założył dwumiesięcznik (potem miesięcznik) *Chronicles of Culture*, poświęcony sprawom literatury, kultury i sztuki; był redaktorem naczelnym tego pisma, a także *The*

Rockford Papers. W lipcu 1978 był delegatem Stanów Zjednoczonych na konferencję ekonomistów AIMS w Wielkiej Brytanii. Za działalność publicystyczną otrzymał nagrodę Freedom Foundation, przyznaną przez pismo *The Rockford Papers*. W 1967 był inicjatorem Fundacji Nagrody Ingersoll, przyznawanej wybitnym pisarzom; jej pierwszym laureatem został Jorge Luis Borges. Zmarł 19 marca 1985 na atak serca w Fort Myers na Florydzie w Stanach Zjednoczonych.

TWÓRCZOŚĆ

1. Hotel Ansgar. Opowiadania. Pozn.: Z. Gustowski 1947, 181 s.

Zawartość: Niedziela w Stavanger; „Błyskawicę” słychać w Oslofjordzie; Pokój ludziom dobrej woli...; Hotel Ansgar.

2. Kuter S-27 jest nasz. Scenariusz filmowy. Po-wst. 1949.

Zakupiony przez Film Polski (inf. autoral)

3. Zły. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1955, 678 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1956, wyd. 2 [!] t. 1-2 Wwa 1957, wyd. 4 1966; wyd. z komentarzem W. Wierzewskiego: T. i jego „zły”. T. 1-3 [w 1 vol.]. Chicago: Contemporary Images 1985; wyd. 5 Wwa: Czyt. 1990, wyd. 6 tamże 1993; Wwa: Prószyński i S-ka 2001.

Przełt.: ang. Zły. The man with the white eyes. [Przełt.] D.J. Welsh. London 1958, wyd. nast. New York 1959, — chorw.: Opaki. [Przełt.] B. Hutinec. Zagreb 1966, — duń.: Zły. Den onde mand. [Przełt.] E. Frey. Kobenhavn 1959, — fiń.: Paha mies. [Przełt. z ang.] A. Hollo. Helsinki 1959, — franc.: Zły. L'homme aux yeux blancs. [Przełt.] A. Posner. Paris 1960, — hiszp.: Zły. Margalef Llambich. Barcelona 1962, — holend.: Zły, het boze oog van Warschau. [Przełt.] J.W. Crom. Gravenhage 1964, — niem.: Der Böse. [Przełt.] K. Harrer. Berlin 1958, — norw.: Zły. [Przełt.] O. Bertelsen. Oslo 1959, — portug.: Zły, o Mau. [Portugalia] 1964, — ros.: Złoj. T. 1 [przełt.] N. Fedorova, t. 2 [przełt.] K. Starosolska. Moskwa 1993, — słowen.: Hudič. [Przełt.] J. Moder. Ljubljana 1965, — szwedz.: Den ande mannen. [Przełt.] L. Hansson. Uddevalla 1959, — ukr.: Złoj. [Przełt.] M. Pryhara. Kijiv 1959; Złoj. [Przełt.] I. Bazyljanska. Charkiv 1995, — węgier.: A gonosz. [Przełt.] E.P. Mach. Budapest 1958, — włos.: L'uomo dagli occhi bianchi. [Przełt.] F. Wars. C. Rossi Fantonetti. Milano 1959.

Adapt.: film. Scenariusz filmu animowanego w 9 odcinkach: J. Zalewski. Animacja: S. Paruch. Realizacja 2001. Adres internetowy: www.latarnik.pl, — teatr.: Adapt.: J. Głomb. Le-gnica, Centrum Sztuki T. Dram. 1996.

4. Gorzki smak czekolady Lucullus. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1957, 397 s. Wyd. 2 tamże 1995.

Zawartość: Chwila zwierzeń autora, czyli przedmowa. — Cz. 1: Gorzki smak czekolady Lucullus; Kajaluk; Niedziela w Stavanger [poz. 1]; Tübingen ma białe kominy. — Cz. 2: Amulat, czyli zła wiara; Jonathan Miller; Rowler, czyli zemsta moralności. — Cz. 3: Zwyciężyć znaczy myśleć; Hanka; Opowieść o tragicznym tenisistcie.

5. Siedem dalekich rejsów. Powieść. Powst. 1952-1957. Wyd. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1975, 224 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1992; Wwa: Czyt. 1992. Por. poz. 10.

Książka po wydrukowaniu w wydawnictwie Czytelnik nie została dopuszczona do obrotu księgarskiego na skutek interwencji cenzury (zarzut „pornografii i obrony inicjatywy prywatnej”) inf.: [S. Beres] sb. LP po 1939”.

Przełt.: ang.: The seven long voyages. [Przełt.] D.J. Welsh. London: M. Joseph 1959, 256 s., — niem.: Ein Hotel in Darfowo. Roman. [Przełt.] J. Tauschinski. Berlin, Frankfurt am Main 1961, wyd. nast. tamże 1962.

Adapt. tv: Adapt.: M. Zieliński. TV 2001.

6. U brzegów jazzu. [Szkice]. [Wstęp:] S. Kisielski; Perspektywy jazzu. Wwa: PWM 1957, 256 s.

Zawartość: Przedmowa autora. — Na początku był Wacek; Gąszcz kultury bieżącej; Prehistoria i korzenie; Artystyczna pożywata urbanizmu; Wielka sztuka podwórka i ulicy; Nowy Orlean — czyli nieuchronne macierzyństwo. — Postowie. — Bibliografia.

7. Wędrowki i myśli porucznika Stukutki. [Powieść]. Cz. 1. Kur. Pol. 1957 nr 6-41. Wyd. osob. Pozn.: Horyzont 1990, 88 s.

8. Filip. [Powieść]. Kr.: WL 1961, 407 s. Wyd. nast.: Wwa: Puls 1993; Kr.: WL 2002.

9. Polacy, czyli pakamera. Komedia w 3 aktach. Dialog 1961 nr 6 s. 5-50.

10. Naprawdę wczoraj. [Scenariusz filmowy]. [Wwa] 1963, 170 s., powiel. Ekran. 1963.

Adapt. powieści Siedem dalekich rejsów [poz. 5]. — Film wycofano z kin wkrótce po premierze.

11. Niebo. (Projekt scenariusza). Dialog 1963 nr 6 s. 39-49.

12. Życie towarzyskie i uczuciowe. Powieść. Powst. 1961-1964. Wyd. Paryż: Inst. Lit. 1967, 519 s. Wyd. nast.: Wwa: Oficyna Liberałów* 1989; Wwa: PoMOST* 1989; Wwa: Czyt. 1990.

Nagroda londyńskich Wiadomości w 1968.

13. Fryzury Mieczysława Rakowskiego. [Esej]. Kultura, Paryż 1967 nr 10 s. 57-73. Wyd. osob. [Wwa:] Arka* 1983, 19 s. Wyd. nast. Wwa: BAZA* 1989. Przedr. zob. poz. 17, 19.

14. Notebooks of a dilettante. The encounters and confrontations of a „US immigrant in America”. [Eseje i wspomnienia]. New York: Macmillan 1970, [12], 240 s.

Pierwodr. w piśmie *The New Yorker* w 1967-1970.

Zawartość: American diary; From the Notebook of dilettante; Israeli notebook; From the Spanish notebook; A European from America in Europe; On revolution — and related matters; Revolution in West and East. Comparative notes on two implansibilities; On permissiveness and correctness.

Przełt. hiszp.: Apuntes de un dilettante. Mexico 1972.

Przełt. pol. fragm. pt. Prawo Tyrmanda. Przełt. J. Korwin-Mikke. Wwa: Oficyna Liberałów* 1985, 32 s.

Zawiera rozdział: Rewolucje na Wschodzie i Zachodzie.

Przełt. pol. całości: Zapiski dyletanta. Z ang. przełt. M. Wolanin. Wwa: ROK Corporation; Most 1991, 240 s.

Zawartość: Dziennik amerykański; Z notatnika dyletanta; Notatnik izraelski; Zapiski hiszpańskie; Europejczyk z Ameryki w Europie; O rewolucji i sprawach pokrewnych; Rewolucja na Zachodzie i na Wschodzie; Uwagi porównawcze; O rozpreżeniu moralnym i poprawności.

15. Cywilizacja komunizmu. [Szkice]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1972, 286 s. Wyd. nast.: Wwa: Słowo* 1985; Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1992.

Zawartość: Wstęp. — Jak się urodzić; Jak przeżyć szpital położny; Jak być dzieckiem; Jak chodzić do szkoły; Co robić po szkole; Jak przejść przez uniwersytet; Jak korzystać z wynalazku telefonu; Jak posługiwać się pocztą; Jak być kobietą; Dlaczego pasta do zębów nie czyści; Co to jest spółdzielnia pracy; Co to jest inicjatywa prywatna; Jak czytać napisy w miejscach publicznych; Jak przywstawać się; Co to jest plan; Jak kupować; Jak być oszukiwanym przez państwo; Co to jest praca społeczna; O metafizyce i etyce na co dzień; Komunizm — hitleryzm; Co to znaczy chcieć dobrze; Jak kochać; Co to jest urząd; Jak być playboym; Policja — czyli sumienie; Co to jest komisja; Co to jest paszport zagraniczny; Jak być Żydem; Nowa góra społeczna i jej dolce vita; Czemu służy sport; Kultura — czyli niewiara doskonała; Co to jest reżymonizm; Ameryka — czyli kłamstwo totalne; Co to jest słowo; Jak umrzeć. — Zakończenie.

Przekł. ang.: The Rosa Luxemburg contraceptives cooperative. A primer on communist civilization. New York 1972.

16. Tu w Ameryce, czyli dobre rady dla Polaków. [Eseje]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1975, 80 s. Wyd. nast.: [b.m.w.* 1981]; pt. Tu w Ameryce. [Tor.]: to* [1989], 55 s.

Eseje druk. w *Wiadomościach*, Londyn 1976.

Zawartość: Polacy przegrywają Amerykę; Polaku, czy ci nie żal — czyli Konfederacja; Historiozofia pro domo sua; Tu w Ameryce; O pochodzeniu gatunków; Co i jak? W wyd. z 1989 pominięto szkic „Polacy przegrywają Amerykę”.

17. Dziennik 1954. *Wiadomości*, Londyn 1974 nr 18, 37/38, 46, 50/51; 1975 nr 13, 24, 28, 40/41, 43, 51/52; 1976 nr 31, 43, 45, 51; 1977 nr 10, 18, 21, 26, 31, 34/35, 38/39, 44, 46; 1978 nr 1, 7/8, 13/14, 15, 25. Wyd. osob. T. 1-2. Londyn: Polonia Book Fund 1980, 364 s. Wyd. nast.: [Wwa:] Niezał. Ofic. Wydawn.* 1981; [Wwa:] b.w.* 1982; [Kr.: b.w.* 1983]; Wwa: Cel* 1983; Wwa: NOWA* 1981 [właśc. 1984]; wyd. 3 Londyn: Polonia 1985; [Tor.]: to* [1987]; Wwa: Oficyna Liberalów* 1988; wyd. ze wstępem J. Zielińskiego Wwa: Res Publica 1989; wyd. 5 Londyn: Puls 1993; *Dziennik 1954*. Wersja oryginalna. Wstęp i oprac.: H. Dasko. Wwa: Tennen 1995; toż Wwa: Prószyński i S-ka 1999, wyd. nast. tamże 2001.

Objęmuje okres od stycznia do marca 1954.

Wyd. pt. *Dziennik 1954; Kondycja własna*. Wwa: Krąg* 1982, 486 s.

Zawartość: *Dziennik 1954*. — *Kondycja własna*. [Eseje druk. wcześniej w: *Kultura*, Paryż 1967-1970]; Porachunki osobiste; Fryzury Mieczysława Rakowskiego [poz. 13]; W rok później; Hfasko; Dowcip.

Wyd. osob. eseju *Porachunki osobiste*. Tor.: to* 1989, 41 s. Przedr. zob. poz. 19.

Adapt. radiowo: Adapt. J. Zalewski. Radio 1989. — tv: wykonanie: P. Fronczewski TV 1995.

18. The ugly beautiful people. Essays on liberal culture. Lanham: University Press of America 1985, 121 s.

Zawartość: Two cultures; Commentary; Notes on liberal culture; The ugly beautiful people; The sin of incoherence; The cult of deficient thinking; Magazines and unreason; Tying with the cultural messages; The myth of the sexual revolution; Sexometry; Normaleys — our sixth sense; Our civilization; The age of information; The innocent and unhappy American; Drugs & fashionable nihilism; Modern culture and the norms for intimate relationships; Notes on how to live; On interpretation; Accentuate the negative.

19. Porachunki osobiste. [Eseje]. Wstęp: H. Dasko. Wwa: LTW 2002, 229 s.

Zawartość: H. Dasko: Drogi i bezdroża LT. — Publicystyka: Fryzury Mieczysława Rakowskiego [poz. 13]. — z poz. 16: Polacy przegrywają Amerykę; Polaku, czy ci nie żal; Historiozofia pro domo sua; Tu w Ameryce; O pochodzeniu gatunków; Co i jak? — z poz. 17: Porachunki osobiste; W rok później; Hfasko; Dowcip. — oraz: Kopanie i mówienie; Socjalizm — czyli pewność; Sprawa Piaseckiego; [Inc.] Jedną z cech totalizmów...; Czego chcą Polacy? — Varia: „Porachunki osobiste” L. Tyrmanda. [Stenogram dyskusji w Radiu Wolna Europa. Druk *Na Antenie* 1967 nr 52]; L. Tyrmand: Smutno mi Boże — kiedy na Zachodzie...; J. Mieroszewski: Uwagi na marginesie lektury; L. Tyrmand: List otwarty do p. J. Mieroszewskiego; Recenzje lwydawniczel „Życia towarzyskiego i uczuciowego”

Prace redakcyjne

1. Explorations in freedom. Prose, narrative and poetry from „Kultura”. [Oprac.] ... [Wstęp:] P.F. Wheeler. New York: The Free Press, The State University of New York at Albany; London: Collier-Macmillan 1970, XVI, 442 s.

Tu także LT.: The cocktail party, s. 421-431.

2. „Kultura” essays. Oprac. ... [Wstęp:] P.F. Wheeler. New York: The Free Press, The State University of New York at Albany; London: Collier-Macmillan 1970, XVI, 344 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957, 1958. — L. Tyrmand: Porachunki osobiste. *Kultura*, Paryż 1967 nr 3. — Wywiady: Z L.T. J. Kowalewski rozmawia o czymś, co zatytułować można. „O sobie samym i o defreggerszczyźnie”. *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 25; Gdzie tu Stasia? Rozm. M. Zimecki. *Tyg. Powsz.* 1981 nr 45; Nie pozostało mi nic innego jak zostać pisarzem. Rozm. W. Wierzejski. *Tyg. Nowojorski* 1985 nr 1-2, przedr.: *Stachczyk** 1986 nr 1, *Literatura* 1989 nr 11/12.

SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP po 1939* ([S. Beres] sb). — LKP t. 1 (I. Iwasów). — LP XX w. (J. Wojnowski). — Z.R. Wilkiewicz: *Polnische Exilliteratur 1945-1980*. Köln, Wien 1991.

[Hotel Ansgar:] K. Koźniewski: *Wojna w pogodnych oczach*. *Tyg. Powsz.* 1948 nr 30; W. Żukrowski: *Odra* 1948 nr 15. — [Zhy:] J. Błonski: *O powieści i T. Prz.* *Kult.* 1956 nr 15; T. Drewnowski: *Powieść i opowiadanie*. *Rocz. Lit.* 1955 wyd. 1956; L. Herdegen: *Zły jest dobry*. *Życie Lit.* 1956 nr 13; J. Kwiatkowski: *Polski bestseller*. *Twórczość* 1956 nr 4; A. Mięski: *Częściowa pochwała chuligaństwa*. *Dziś i Jutro* 1956 nr 10; M. Pankowski: *Dwie książki, dwie epoki*. *Kultura*, Paryż 1956 nr 5; J. Strzelecki: *Varsovie à la T.* *Nowa Kult.* 1956 nr 11. — [Gorzki smak czekolady Lucullus] T. Konwicki: *Złego początku*. *Nowa Kult.* 1957 nr 21; W. Sadkowski: *Opowiadania o nierównym smaku*. *Nowe Książ.* 1957 nr 13; Z. Sta-

rowiejska-Morstinowa: Smak Tyrmandowej czekolady. *Tyg. Powsz.* 1957 nr 25. — S. Sierecki: Pierwsza książka o jazzie. *Jazz* 1957 nr 12 [rec.: U brzegów jazzu]. — J.M. Świecicki: Z socjologii chuliganstwa w literaturze. *Homo Del* 1957 nr 1 [rec.: Zły]. — A. Trzaskowski. *Ruch Muzyczny* 1957 nr 15 [rec.: U brzegów jazzu]. — [Filip:] S. Lichański. *Nowe Książki* 1961 nr 21; J. Weiss: Casus „Filip”. *Sl. Powsz.* 1961 nr 168. — S. Kisielewski: L.T. — pisarz zapomniany. *Twórczość* 1962 nr 4, polem. A. Kijowski: Wielki pisarz, dla kogo? *Tamże* nr 4. — A. Lisiecka: T. i dewotki. *Wiatrak* 1962 nr 18, przedr. w tejsze: Prognoza pogody. *Wwa* 1966 [rec.: Filip]. — A. Jackiewicz: T. *Film* 1963 nr 30. — [Z. Grabowski:] Jawnota: Ostatni lan. *Wiadomości*, Londyn 1967 nr 24. — [Życie towarzyskie i uczuciowe:] T. Borowicz: Mondo Cane. *Przemiany*, Rzym 1968 nr 4; J. Mackiewicz: Rozbity fortepian. *Wiadomości*, Londyn 1968 nr 38; P. Meynert: Widziane wprost. *Kultura* 1968 nr 10. — J. Kochański: Życie uczuciowe L.T. *Odgłosy* 1969 nr 6. — E. Lipowiecka: L.T. w Ameryce. *Na Antenie*, Londyn 1970 nr 88. — J. Maurer. *Wiadomości*, Londyn 1970 nr 50 [rec.: Notebooks of a dilettante]. — J. Urban: Salonowicz. *Poltka* 1970 nr 31. — [M. Chmielowiec:] Zastępca: W oczach Zachodu. *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 27/28 [omówienie głosów prasy amerykańskiej dot.: Notebooks of a dilettante]. — [Cywilizacja komunizmu:] J. Lobodowski: Psychopatologia komunizmu. *Dz. Pol. i Dz. Żol.*, Londyn 1972 nr 207; A. Prągiel: Cywilizacja na co dzień. *Wiadomości*, Londyn 1972 nr 39; S. Wygodzki. *Tydz. Pol.*, Londyn 1972 nr 31; R. Czech: Czyta się T. *Kultura*, Paryż 1973 nr 1/2; J. Bukowski: Jak Kocham Amerykę i inne prawdy proste L.T. *Prawo i Życie* 1974 nr 3. — J. Kowalewski: Estetyka i obrona inicjatyw prywatnej. *Tydz. Pol.*, Londyn 1975 nr 42 [rec.: Siedem dalekich rejsów]. — L. Lipski: L.T. *Wiadomości*, Londyn 1976 nr 27. — J. Surynowa-Wyczółkowska: Trudne rejsy. *Wiadomości*, Londyn 1976 nr 2 [rec.: Siedem dalekich rejsów]. — [W. Wasutyński:] Danaidy: Tygiel i diaspora. *Wiadomości*, Londyn 1977 nr 14/15 [rec.: Tu w Ameryce, czyli dobre rady dla Polaków]. — D. Holbrook: The battle of tolerance. *The Times*, London 1978 nr 2 30 V [dot. pisma *Chronicles of Culture*], streszczenie: *Wiadomości*, Londyn 1978 nr 31. — H. Czajkowski. *Wiadomości*, Londyn 1979 nr 22 [rec.: Tu w Ameryce, czyli dobre rady dla Polaków]. — [S. Kisielewski:] Kisiel: „Odpływ krwi od mózgu”. *Tyg. Powsz.* 1980 nr 49. — [Dziennik 1954:] W. Odojewski: Dziennik nie dziennik. *Kultura*, Paryż 1981 nr 1/2, przedr. w tegoż: Raptularz krytyczny. Lubl. 1994; M. Woźniak: Kowboj i wczesny socjalizm. *Czas* 1981 nr 39. — B. Galas: Antropoinimnia w powieści L.T. *Zły*. *Zesz. Nauk UG Językozn.* 1982 nr 8. — R. Zimand: Tyrmand '54. W tegoż: Miłosz, Tyrmand, Zinowiew. *Wwa** 1982, przedr. w: Literatura zle obecna. Londyn: Polonia 1984, wyd. nast.: Miłosz, Tyrmand, Zinowiew. [Tor.] to* [1987]. *Eutopa** 1988 nr 3 [rec.: Zły]. — [Dziennik 1954:] D. Passent: Moje lektury. *Literatura* 1983 nr 5; Sam.: Liberal w trudnych czasach. *Pomost*, Chicago 1984 nr 24, przedr. *I3** 1984 nr 11. — A. Straszewski: Święty Leopold i jego reduta. *Kontakt*, Paryż 1984 nr 12, przedr. *Poltka Pol** 1984 nr 6. — W. Kondratowicz. *Archipelag*, Berlin Zach. 1985 nr 5 [rec.: Dziennik 1954]. — A. Korsak: L.T. (1920-1985). *Prz. Pol.*, Nowy Jork 1985 nr 28 III. — J.K. Kozioł: Pożegnanie L.T. i Józefa Mackiewicza. *Tyg. Nowojorski* 1985 nr 3. — K. Koźniewski. *Zdanie* 1985 nr 7/8. — [R. Legutko:] M. Leski: Amerykański T. *Arka** 1985 nr 12, przedr. w: *Arka. Wybór 10-12*, Paryż 1986; oraz w tegoż: Bez gniewu i uprzedzenia. Paryż 1989. [Kr.] Wydawn. X. Tow. Wiedzy Polit.* [1989]. — J. Matuszkiewicz: Puls pokolenia. *Jazz Forum* 1985 nr 3. — S. Mrozek: Leopold. *Puls*, Londyn 1985 nr 25, przedr. *Stanczyk** 1986 nr 1. — [W. Skalmowski:] M. Brzoński: L.T. (1920-1985). *Kultura*, Paryż 1985 nr 7/8. — J.J. Szczepański: Paradoksalny moralista. *Tyg. Powsz.* 1985 nr 13. — M. Świecicki: Samotny Kolumb u brzegów jazzu. *Jazz Forum* 1985 nr 5. — R. Waschko: Skok barbarzyńcy. *Jazz Forum* 1985 nr 4. — P. Wierzbicki: Cowboy z Krakowskiego Przedmieścia. *I3** 1985 nr 11, przedr.: *Prz. Pol.*, Nowy Jork 1986 nr 27 III. *Nort** [1987] nr 5. — J. Filipiak: Blizę T. *Obecność** 1986 nr 15 [dot. m.in.: Dobre rady dla Polaków

w Ameryce]. — J. Korwin-Mikke: Marek Hłasko & L.T. *Stanczyk** 1986 nr 3. — M. Adamiec: „Zły” L.T. czyli „koniec tajemnic Warszawy”. *Res Publica* 1987 nr 6, przedr. w tegoż: „Cień wielkiej tajemnicy”. Gdańsk: UG 1995. — P. Wierzbicki: Lokaj i inne felietony: T. *Kurs** 1987 nr 29. — M.I.: L.T. 1920-1985. *Antyk** 1988 nr 3/4. — S. Kisielewski: L.T. W tegoż: Według alfabetu. *Wwa*: Bibl. Polityki Pol. i Wydawn. Grup Polit. Wola* 1988, wyd. nast. tamże 1989; *Wwa*: Brama* [1989]. — J. Walc: Fotografia Atlantydy. *Kult. Niezależna** 1988 nr 44, przedr.: *Wybieranie** 1989, oraz w tegoż: Wielka choroba. *Wwa* 1992 [rec.: Zły]. — [S. Bera:] *Wes* Dziennik 1954. W: *Literatura polska po 1939 r.* *Wwa*: PEN* 1989. — P. Bratkowski: Inny sposób walki. *Tyg. Kult.* 1989 nr 4. — [A. Legeżyńska:] A. Gawarewska: O dwóch przypadkach krytyki stalinizmu. (L.T., A. Ważyk). W: *Do współczesności. Wwa** 1989. — [S. Michalkiewicz:] A. Stanisławski: Sznaty starannie zaobronione. *Kurs* 1989 nr 39 [rec.: Życie towarzyskie i uczuciowe]. — J. Miller: Zanim nastąpi powrót T. *Odrodzenie* 1989 nr 4. — L. Perzyna: Dyskretny urok establishmentu. *Mies. Lit.* 1989 nr 10. — M. Zielińska: Największy plac w Europie. *Kron. Warsz.* 1989 nr 4. — W. Majcherek: Miłosz — T. *Kult. Niezależna** 1990 nr 58. — T. Konwicki: Portret mężczyzny w kolorowych skarpetkach. *Więź* 1991 nr 7/8. — P. Malita: L.T. w Ameryce, czyli „Zapiski dyletanta”. *Dekada Lit.* 1991 nr 29. — M. Urbanek: Zły Tyrmand. *Wwa*: Słowo 1992, 233 s. — S. Chwin: T., czyli „bron życiowego detalu”, dandyzm i duch pikareski. T. i „marrani” [dot.: Dziennik 1954]. W tegoż: *Literatura a zdrada*. Kr. 1993. — M. Czermińska: L.T. — głos świadka. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1993. — J. Olejniczak: T. W: Pisarze emigracyjni. Kr. 1993. — K. Sernicka [Kwiatkowska], M. Gawecki: Amerykański brzeg Leopolda Tyrmanda. *Wwa*: *Tewet* 1993, 133 s., wyd. nast. pt. Tyrmand i Ameryka. Gdańsk: Burzystyn 1998, 256 s. — K. Maciąg: Elementy pamfletowe w „Dzienniku 1954” L.T. *Zesz. Nauk WSP Rzesz. Hist. Lit.* 1994 nr 2. — M. Woźniakiewicz-Dziadosz: „Dziennik 1954” L.T. W: *Wśród starych i nowych lektor szkolnych*. Rzeszów 1994. — A. Borowska: Problem alienacji w dziełach Herlinga-Grudzińskiego, Gombrowicza, Konwickiego i T. W: *Kresy i pogranicza*. Olsztyn 1995. — P. Bratkowski: Dziennik 1954-1980-1995. *Gaz. Wyborcza* dod. *Książki*, 1995 nr 6. — H. Dasko: T. — wersja oryginalna. *Gaz. Wyborcza* 1995 nr 90. — R.K. Przybylski: Co począć z kulturą popularną? (Próba odpowiedzi z odwołaniem do T.). W: *Różnorodność inspiracji kulturowych w literaturze*, Kat. 1995. — L. Burka: T. W: Sporne postaci polskiej literatury współczesnej. *Wwa* 1996. — I. Iwasów: Milczenie Bogny. O „Dzienniku 1954” L.T. *Kresy* 1996 nr 1. — R.K. Przybylski: Mit dzisiaj (Zdecydowanie tak, jeśli problem eksplikować „Złym” L.T.). W: *Przez znaki do człowieka*. Pozn. 1997. — M. Tomicka: Rozpoznawanie „warszawskości” we francuskim tłumaczeniu „Złego” L.T. *Acta Univ. Wratisl. Romanica* 1997 nr 44. — J. Pastarska: Człowiek i świat w wojennej prozie L.T. *Zesz. Nauk WSP Rzesz. Hist. Lit.* 1998 nr 4. — R.K. Przybylski: O tym, jak Leopold Tyrmand waleś się w świecie kultury popularnej. *Pozn.* PSP 1998, 180 s. — I. Iwasów: Rzeczy T. W: Człowiek i rzecz. *Pozn.* 1999. — J. Pastarska: L.T. pisarskie zmagania z komunizmem. W: *W kręgu twórczości pisarzy emigracyjnych*. Rzesz. 1999. — M. Czermińska: Prowokacyjne świadectwo L.T. W tejsze: *Autobiograficzny trójkąt*. Kr. 2000. — T.M. Głogowski: Skarpetki T. W: *Miniatura i mikrologia literacka*. Kat. 2000. — J. Gowin: Notatki bywalca lat 50. *Znak* 2000 nr 7 [rec.: Dziennik 1954]. — I. Iwasów: Opowieść i milczenie O prozie L.T. *Szczec.*: *Uniw. Szczec.* 2000, 221 s. — K. Koźniewski: Pozostał „Zły” W tegoż: *Przekornia*. *Wwa* 2000. — M. Tomicka: Muzyczne tropy w „Złym” T.: Przekład francuski wobec oryginału; Świat znaków i aluzji literackich we francuskim tłumaczeniu „Złego” *Acta Univ. Wratisl. Romanica* 2000 nr 46. — T.M. Głogowski: Od bikiarza do konserwatysty. T. i muzyka rozrywkowa. *Opcje* 2001 nr 1 s. 9-14. — I. Iwasów: „Filip” i ja. *Polonistyka* 2001 nr 3. — T. Mystek: Rażąca barwność barona kurlandzkiego. *Gaz. Pol.* 2001 nr 18. — K.T. Toeplitz: Porazki T. *Gaz. Wyborcza* 2002 nr 62, dod. *Magazyn* nr 11 [rec.: Porachunki osobiste].

U

UDALSKA Eleonora ur. 1930

Krypt.: E.U.
Historyk literatury i teatrolog.

Urodzona 17 września 1930 w Modle Królewskiej pod Koninem w rodzinie rolników; córka Antoniego Gorgolewskiego i Petroneli z Janiaków. W 1945-49 uczęszczała do Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego w Koninie. Po zdaniu matury w 1950 studiowała polonistykę w Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Łodzi (do 1953). W 1951 wyszła za mąż za Władysława Udalskiego, dziennikarza. Po studiach pracowała jako nauczycielka liceum i wykładowca literatury w studium nauczycielskim. W 1956-58 kontynuowała studia filologiczne na Uniwersytecie Łódzkim (UŁ). Od 1965 kierowała sekcją języka polskiego w Okręgowym Ośrodku Metodycznym przy Kuratorium Okręgu Szkolnego m. Łodzi. Debiutowała w 1967 studium pt. „Notatniki Antoniego Sygietyńskiego”, przedstawionym na posiedzeniu Łódzkiego Towarzystwa Naukowego (streszczenie w *Sprawozdaniach z Czynności i Posiedzeń Naukowych ETN*, nr 4). W 1969 uzyskała doktorat na UŁ na podstawie rozprawy pt. „Antoni Sygietyński – teoretyk i recenzent teatralny” (promotor prof. Stefania Skwarczyńska) i pracowała jako adiunkt w Instytucie Kształcenia Nauczycieli (IKN). W 1970-77 wykładała na UŁ, w 1971-74 była także adiunktem na Uniwersytecie Gdańskim. Habilitowała się na UŁ w 1974 na podstawie rozprawy pt. „Teatrologia w Polsce. (Narodziny i rozwój dyscypliny naukowej w dwudziestolecie międzywojennym)” i w 1975 uzyskała stanowisko docenta w IKN. W 1976 podjęła pracę na Uniwersytecie Śląskim (UŚ.), początkowo jako docent, a od 1985 profesor nadzwyczajny. W 1976 była współorganizatorką Zakładu Wiedzy o Teatrze w Instytucie Literatury i Kultury Polskiej (od 1991 w Instytucie Nauk o Kulturze) UŚ. i kierowała nim do 2002. Była projektodawczynią programu studiów kulturoznawczych na UŚ. W 1978-81 pełniła funkcję wicedyrektora Instytutu Literatury i Kultury Polskiej, a w 1987-89 prodziekana Wydziału Filologicznego UŚ. Redagowała wydawane przez UŚ. serie *Kultura i Sztuka* (1986-97) i *Źródła do Historii Polskiej Krytyki Teatralnej* (od 1991). W 1991 została profesorem zwyczajnym. Otrzymała nagrody Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki III stopnia (1978) i II stopnia (1987), nagrody zespołowe Ministra Edukacji Narodowej II stopnia (1990, 1994). Odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1975), Krzyżem Ka-

walerskim Orderu Odrodzenia Polski (1984) i Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1988). Mieszka w Sosnowcu.

TWÓRCZOŚĆ

1. „Matka Courage i jej dzieci” Bertolta Brechta. Wwa: PZWS 1973, 119 s. *Bibl. Analiz Lit.*

2. Antoni Sygietyński – krytyk teatralny. Kr.: WL 1974, 229 s.

Rozprawa doktorska.

3. Teatrologia w Polsce w latach 1918-1939. Rekoncesans. Wwa: PWN 1977, 340 s.

4. Jan Lorentowicz – zoil nieubłagany. [Monografia]. Łódź: WŁ 1986, 215 s.

5. Teatr polski końca XX wieku. Kielce: Szumacher 1997, 44 s.

6. Krytyka teatralna. Rozważania i analizy. Kat.: Wydawn. UŚ. 2000, 227 s. *Pr. Nauk. UŚ. w Katow.*, 1893.

Zawartość: Cz. 1. Rozważania metodologiczne: Źródła i przedmiot badań; Przybliżenie stanu badań nad polską krytyką teatralną; Historia i socjologia teatru wobec krytyki teatralnej; Historia krytyki teatralnej (Dziedziny zainteresowań); Propozycja periodyzacji; Dwie książki o francuskiej krytyce teatralnej. – Cz. 2. Analizy historyczne: Krytyka teatralna w warszawskich czasopiśmie teatralnych I połowy XIX wieku; Relacje dramata – aktor w krytyce XIX wieku; Role aktorskie w opisach krytyków; W służbie sztuki i tradycji. Jan Lorentowicz; Ku filozofii krytyki. Ostap Ortwin; Między teatrem a nauką. Wiktor Stanisław Brumer; W pętlach polityki. Polska krytyka teatralna lat 1944-1950; W czasopiśmie lat 1944-1950; Postscriptum.

7. Teatr – aktor – dramat. Kat.: Śląsk 2001, 240 s.

Zawartość: Z doświadczeń inscenizacyjnych: Dramat romantyczny na najstarszej scenie łódzkiej (1908-1960); W Teatrze Wojska Polskiego w Łodzi (1945-1949); Jerzy Szaniawski na scenach polskich (1944-1969); Witold Gombrowicz w teatrze francuskim (1963-1975); Misterna polskie w teatrze Kazimierza Dejmka; Dybuk na scenach polskich; Powrót Odysa w Teatrze Niezależnym Tadeusza Kantora; Antygona Sofoklesa w reżyserii Andrzeja Wajdy. – O kunście aktorskim: Otello w trzech wcieleniach aktorskich (Aldridge, Leszczyński, Junosza-Stepowski); Polskie oblicza Matki Courage (1958-1968); Ryszard Cieslak w teatrze Jerzego Grotowskiego. – Z lektury dramatu: Ekspresjonizm dramatów Jerzego Hulewicza; Pièce bien faite: termin, formuła, miejsce w poetykach XIX wieku.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: W odrodzonej Polsce. W: Teatr przy ulicy Cegielnianej. Szkice z dziejów sceny łódzkiej 1844-1978. Łódź 1980 s. 238-263. – Film w teorii teatrologii. (Przegląd stanowisk). W: Z badań porównawczych nad filmem. Kat. 1981 s. 147-162. – Le drame liturgique et le mystère médiéval en Pologne. W: Between folk and liturgy. Amsterdam-Atlanta 1997 s. 173-183. – Les maître et la tradition dans le théâtre contemporaine polonais.

W: De la représentation du mystère de la Valenciennes de 1547 à la post modernité. Valenciennes 1998 s. 93-107. — Le théâtre polonais moderne de la narration plastique. De la définition aux exemples choisis. W: Théâtre et arts plastiques au XX-siècle. Valenciennes 1999 s. 116-128. — Polish Theatre after 1989. *Revue Canadienne des Slavistes*, Toronto 1999 nr 1-2 s. 167-179. — Polské divadlo výtvarné narace. W: Pohledy – punkty widzenia. Sborník přednášek o divadle a filmu. Kat. – Ołomuniec 2000 s. 97-107.

Prace redakcyjne

1. Materiały pomocnicze do nauczania języka polskiego. Oprac. zespół pod red.: ... i H. Ruszczakowej. Łódź: Kuratorium Okręgu Szkolnego m. Łodzi, Okręgowy Ośrodek Metodyczny 1970, 98 s.

2. Materiały z zakresu wiedzy o współczesnym teatrze. Oprac. i red.: U. Aszyk, ... Łódź: Kuratorium Okręgu Szkolnego m. Łodzi 1972, 151 s.

3. Język polski. Praca zbiorowa. Red. ... Łódź: Inst. Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświat. w Łodzi 1973, 98 s.

4. Analizy lektur szkolnych. Materiały pomocnicze. Red. ... Łódź: Inst. Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświat. 1977, 93 s.

5. Teatr Konrada Swinarskiego. Rekonesans. Red. ... Kat.: UŚI. 1978, 111 s. *Pr. Nauk. UŚI. w Katow.*, 255.

6. Teatrologia w Polsce w latach 1918-1939. Antologia. Wybór tekstów i oprac. ... Wwa: PWN 1979, 609 s.

7. Wokół teorii i historii krytyki teatralnej. Pod red. ... Kat.: UŚI. 1979, 231 s. *Pr. Nauk. UŚI. w Katow.*, 292.

Tu E.U.: O potrzebie historii krytyki teatralnej, s. 7-20.

8. Szkice o krytyce teatralnej. Pod red. ... Kat.: UŚI. 1981, 219 s. *Pr. Nauk. UŚI. w Katow.*, 450.

Tu E.U.: Jana Lorentowicza refleksja o krytyce teatralnej, s. 7-24.

9. Teatrologia czeska. Antologia (dla studentów kulturoznawstwa i filologii polskiej studiów dziennych i zaocznych). Wybór, wstęp i oprac. ... Kat.: UŚI. 1981, 243 s.

10. W. Brumer: Tradycja i styl w teatrze. Pisma krytyczno-teatralne. Przedm., wybór i komentarz ... Wwa: PWN 1986, 529 s.

Tu E.U.: Wiktor Stanisław Brumer – krytyk wszechstronny, s. 5-24.

11. Polska krytyka teatralna lat 1944-1980. Zbliżenia. Pod red. ... Kat.: UŚI. 1986, 182 s. *Pr. Nauk. UŚI. w Katow.*, 756.

Tu E.U.: Krytyka teatralna lat 1944-1950. (Stan i samoświadomość), s. 9-34.

12. W kręgu socjologii teatru na świecie. Wybór i oprac.: T. Pyzik, ... Wr.: Ossol. 1987, 365 s.

13. Od tragedii do groteski. Szkice z dziejów pojęć i terminów krytycznoteatralnych. Pod red. ... Kat.: UŚI. 1988, 168 s. *Pr. Nauk. UŚI. w Katow.*, 925.

14. O dramacie. Wybór źródeł do dziejów teorii dramatycznych. Pod red. ... [Oprac. zbiorowe].

Od t. 2 podtyt.: Źródła do dziejów europejskich teorii dramatycznych.

[T. 1]. Od Arystotelesa do Goethego. Poetyki, manifesty, komentarze. Wwa: PWN 1989, 775 s. Wyd. 2 popraw. i uzup. Kat.: Śląsk 2001, 704 s.

Tu E.U.: Cz. 1. Antyk i Średniowiecze. Rozdz. 1. Grecja i Rzym: Wybór tekstów i noty. Oprac. wspólnie z H. Podbielski, s. 50-112 — Cz. 2. Czasy nowożytne od XVI do początków XIX w. Rozdz. III. Hiszpania. Wybór tekstów, oprac., wstęp, noty ..., s. 397-458, — Rozdz. V. Niemcy. Wybór tekstów, oprac., wstęp, noty ..., s. 567-656.

[T. 2]. Od Hugo do Witkiewicza. Poetyki, manifesty, komentarze. Wwa: Fundacja Astronomii Pol. 1993, 640 s.

Tu E.U.: Cz. 1. Niemcy i Austria. Wybór tekstów, oprac. i noty: M. Leyko, ..., s. 11-116. — Cz. IV. Dania, Norwegia, Szwecja. Wybór tekstów i oprac.: L. Sokół, ..., s. 361-378. — Cz. VIII. Czechy. Wybór tekstów, wstęp i noty ..., s. 335-384. — Cz. IX. Chorwacja, Słowacja, Serbia. Wybór tekstów: J. Sobczak. Oprac. i noty ... Wstęp: Z. Darasz, s. 595-618.

[T. 3]. Od Sartre'a do Mrożka. Poetyki, manifesty, komentarze. Wwa: Energeia 1997, 438 s.

15. Krytycy teatralni XX wieku. Postawy i światopoglądy. Red. ... Wr.: Wiedza o Kulturze 1992, 257 s.

Tu E.U.: Ostap Ortwin – krytyk intelektualista, s. 3-32.

16. Eugene Ionesco – Doctor Honoris Causa Universitatis Silesiensis. Oprac. ... Kat.: UŚI. 1993, 38 s.

17. Aktor w kulturze współczesnej. Studia. Red. ... Wwa: Fundacja Astronomii Pol. 1994, 183 s.

18. Polska krytyka teatralna w XIX wieku. Pod red. ... Wwa: Inst. Sztuki PAN; UŚI. 1994, 160 s.

Tu E.U.: W warszawskich czasopismach teatralnych I połowy XIX wieku („Pamiętnik Sceny Warszawskiej”, „Świat Dramatyczny” i „Gazeta Teatralna”), s. 9-23.

19. Słownik polskich krytyków teatralnych. Red. nauk. ... T. 1. Wwa: Fundacja Astronomii Pol. 1994, 219 s.

Tu E.U.: Wiktor Stanisław Brumer, s. 34-41; Jan Lorentowicz, s. 86-95; Ostap Ortwin, s. 117-125; Antoni Sygietyński, s. 147-152; Władysław Zawistowski, s. 174-180.

20. Modern theatre in different cultures. Wwa: Energeia 1997, 269 s.

Tu E.U.: Tradition – la force ou la faiblesse du théâtre contemporain, s. 45-53.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 2002. — J. Udalska: Publikacje. [Wykaz bibliogr.]. W: Od symbolizmu do post-teatru. Wwa 1996.

B. Frankowska: Jesteśmy biedni – czy bogaci? *Teatr 1973* nr 4 [rec. oprac.: Materiały z zakresu wiedzy o współczesnym teatrze]. – [Antoni Sygietyński – krytyk teatralny.] M. Gumkowska: Sygietyńskiego porachunki z teatrem. *Nowe Książki*, 1974 nr 12; J.A. Szczepański: Czego uczył Sygietyński i Udalska? *Teatr 1974* nr 22. – [Teatrologia w Polsce w latach 1918-1959. Red. ...] A.T. Kijowski: Krok do tyłu. *Teksty 1978* nr 1; J. Degler: Dramat. *Teatralia. Rocz. Lit.* 1977 wyd. 1980; J. Popiel. *Ruch Lit.* 1980 nr 5. – K. Gajda. *Ruch Lit.* 1988 nr 3 [rec.: Jan Lorentowicz – zoil nieubłagany]. – M. Leyko. *Ruch Lit.* 1993 nr 1-2 [rec. red.: Krytycy teatralni XX wieku]. – S. Janikowski. *Scena 2001* nr 6 [rec.: Teatr – aktor – dramatl.]. – B. Popczyk. *Scena 2001* nr 2 [rec.: Krytyka teatralna].

J.Z.

UJEJSKI Józef Mieczysław

1883-1937

Krypt.: J.U.

Historyk literatury, edytor.

Urodzony 8 stycznia 1883 w Tarnowie; syn Gustawa Ujejskiego, radcy i naczelnika sądownego, i Anny Sylwii z Krasiczkiej; bratanek poety Kornela Ujejskiego. Od 1893 uczęszczał do Zakładu Naukowo-Wychowawczego oo. Jezuitów w Bąkovicach pod Chyrowem, a od 1898 do II Gimnazjum św. Jacka w Krakowie, gdzie w 1901 zdał maturę. Następnie do 1907 studiował filozofię oraz filologię polską i klasyczną na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). W 1905 debiutował na łamach *Pamiętnika Literackiego* rozprawą pt. „Pojęcia Reja dotyczące Polaka i Polski” (z. 4); w piśmie tym zamieszczał w następnych latach dalsze studia i recenzje. W tymże roku zdał egzamin na nauczyciela szkół średnich. W 1906 rozpoczął pracę w Gimnazjum św. Jacka w Krakowie (uczył tu do 1919, z przerwami). W 1907 uzyskał na UJ stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy „Juliusza Słowackiego «Kordian»”. W 1912 otrzymał stypendium im. A. Mickiewicza AU i wyjechał do Paryża w celu prowadzenia studiów nad dziejami Wielkiej Emigracji. W 1915 został członkiem Komisji Historycznej i Komisji Filologicznej AU. W tym czasie publikował artykuły i recenzje literackie na łamach *Głosu Narodu* (1915-20) i *Roku Polskiego* (1916-19). W 1917 habilitował się na UJ na podstawie rozprawy pt. „Główne idee «Anhellego» Słowackiego” i jako docent w I Katedrze Historii Literatury Polskiej prowadził do 1919 wykłady z zakresu literatury polskiej XIX i XX wieku. W 1917-20 pełnił obowiązki sekretarza Komisji do Badań w Zakresie Historii Literatury i Oświaty w Polsce AU (od 1919 PAU), w 1918 został członkiem Komisji Historii Filozofii. W 1919 zrezygnował z pracy w szkole i rozpoczął wykłady na Uniwersytecie Warszawskim (UW) jako profesor nadzwyczajny oraz kierownik I Katedry Historii Literatury Polskiej. Prowadził prace historycznoliterackie i edytorskie w zakresie literatury epoki romantyzmu. W 1921 został członkiem nadzwyczajnym Towarzystwa Naukowe-

go Warszawskiego (w 1925-28 członek zarządu, od 1929 członek zwyczajny, w 1933-37 przewodniczący Wydziału D). W 1922 otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. W tymże roku został członkiem Kasy im. J. Mianowskiego (sekretarz w 1923-25, 1927-29, wiceprezes Komitetu Kasy od 1929), członkiem Instytutu Popierania Nauki oraz członkiem korespondentem PAU. Artykuły zamieszczał w tym czasie m.in. w *Ruchu Literackim* (1925-31) i *Pamiętniku Warszawskim* (1929-30). W 1930 został członkiem korespondentem, a w 1934 członkiem zwyczajnym Wydziału Filologicznego PAU. Od 1931 był członkiem Towarzystwa Naukowego we Lwowie. W 1932-33 pełnił funkcję rektora UW. W tym czasie wyjeżdżał do Anglii w związku z pracą nad twórczością Józefa Conrada. W 1935-36 wchodził w skład komitetu redakcyjnego *Pamiętnika Literackiego*. Należał do komitetu redakcyjnego wydania sejmowego „Dzieł wszystkich” Adama Mickiewicza. W 1936 objął stanowisko podsekretarza stanu w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W tymże roku otrzymał Złoty Wawrzyn PAU za wybitną twórczość krytycznoliteracką, naukową i publicystyczną w dziedzinie literatury pięknej. Był żonaty z Marią Hoszowską. Zmarł 8 lipca 1937 w Warszawie. Pośmiertnie odznaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Polonia Restituta.

TWÓRCZOŚĆ¹

1. Juliusza Słowackiego „Kordian”. * *Spraw. Gimnazjum św. Jacka w Krak.* 1909 s. 1-63, odb. Kr. 1909. Przedr. w: *Księga pamiątkowa ku uczczeniu setnej rocznicy urodzin Juliusza Słowackiego*. T. 1. Lw. 1909 s. 1-63 oraz zob. poz. 15.

Rozprawa doktorska.

2. Główne idee w „Anhellim” Słowackiego. * Kr.: AU 1916, 140 s. Przedr. zob. poz. 15.

Rozprawa habilitacyjna.

3. Nacjonalizm jako zagadnienie etyczne. Kr.: 1. Czernecki 1917, 79 s. Wyd. 2 [b.m.:] Czyn 1922.

4. Antoni Malczewski. (Poeta i poetał). Wwa: Trzaska, Evert i Michalski [1921], 488 s.

Nagroda PAU im. P. Barczewskiego w 1921.

5. Byronizm i skotyzm w „Konradzie Wallenrodzie”. * Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1923, 49 s. Przedr. zob. poz. 15.

6. Poradnik dla polonistów w pytaniach i odpowiedziach. Oprac. z inicjatywy i przy współudziale ... przez komisję redakcyjną Koła Polonistów. Wwa: Koło Polonistów Słuchaczy UW 1923, 24 s.

¹ Teksty oznaczone gwiazdką * były przewidziane do druku w tomie *Rozprawy i przemówienia* zob. *Twórczość* poz. 14.

7. Król Nowego Izraela. Kartka z dziejów mistyki wieku oświeconego. Wwa: [druk.] L. Bogusławski 1924, 177 s.

Dot. T. Grabianki, starosty liwskiego.

8. O cenę absolutu. Rzecz o Hoene-Wrońskim. Wwa: Gebethner i Wolff 1925, 215 s.

9. Słowacki jako poeta dумы. Przemówienie na Akademii zorganizowanej w Warszawie dla uczczenia uroczystości sprowadzenia zwłok Juliusza Słowackiego z Paryża, przez Warszawę do Krakowa na Wawel w r. 1927.* Wwa 1927. Przedr. pt. Poeta dумы zob. poz. 15.

Druk ulotny.

10. Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw.: Ossol. 1931, VIII, 344 s.

11. Myśl polska sto lat temu. Wykład wygłoszony podczas uroczystej inauguracji roku akademickiego 1932-33 w dniu 23 października 1932; Przemówienie do młodzieży przed aktem immatrykulacji. Wwa: Uniw. [Warsz.] 1933, 17 + 18-20 s. Przedr. zob. poz. 15.

12. Sprawozdanie z działalności Uniwersytetu Warszawskiego za rok akademicki 1932/1933. Złożył ... Wwa: Uniw. [Warsz.] 1935, 25 s.

13. O Konradzie Korzeniowskim. Wwa: Dom Książki Pol. 1936, 298 s.

Zawartość: Przedmowa; Conrad i Polska; Conrad i świat; Conrad i sztuka; Conrad i świat jego powieści; Conrad w ogóle. Przekł. franc.: Joseph Conrad. [Przel.] P. Dumeril. Paris 1939.

14. Rozprawy i przemówienia. T. 1. Powst. 1939.

Druk niedokończony z powodu wybuchu wojny. — Zawiera teksty oznaczone gwiazdką *. — Egzemplarz (432 s.) bez k. tytułowej, spisu rzeczy i części końcowej tekstu zachował się w arch. S. Pigonia w Bibl. Gł. WSP w Rzeszowie.

15. Romantycy. Wyboru dokonał Z. Libera. Wwa: PWN 1963, 406 s.

Zawartość: Z. Szmydowa; J.U.; Z. Libera: Profesor i uczoney. — O Adamie Mickiewiczu: Byronizm i skotyzm w „Konradzie Wallenrodzie” [poz. 5]; Zapomniany artysta*, „Giau” w przekładzie Mickiewicza*; Przemówienie przy odsłonięciu pomnika Adama Mickiewicza w Paryżu*. — O Juliuszu Słowackim: Juliusza Słowackiego „Kordian”* [poz. 1]; Główne idee w „Anhellim” Słowackiego* [poz. 2]; Poeta dумы* [poz. 9]. — O Antonim Malczewskim: Antoni Malczewski, „Maria”. — O Zygmuncie Krasińskim: Główne problemy „Nie-Boskiej Komedii”; W setną rocznicę „Irydiona”; — Ze studiów nad dziejami ideologii. Ogólny rzut oka na prądy religijno-społeczne wśród emigracji po r. 1831; Myśl polska sto lat temu [poz. 11]; Prolegomena do dziejów polskiego mesjanizmu. — Ze studiów nad Żerolimskim i Conradem: Ostatni Wajdelota; Conrad i świat [poz. 13]; Conrad i sztuka [poz. 13]. — Z. Rothertowa: Materiały do bibliografii prac J.U. Uzup. i oprac. J. Pelcowa.

Przekł. niem. art. Ogólny rzut oka na prądy religijno-społeczne wśród emigracji po r. 1831: Allgemeiner Überblick der religions-sozialen Strömungen unter den polnischen Emigranten nach dem J. 1831. *Bulletin de l'Academie de Sciences de Cracovie* 1915 s. 22-35.

Studia i rozprawy w czasopiśmie i książkach zbiorowych, m.in.: Pojęcia Reja dotyczące Polaka i Polski. *Pam. Lit.* 1905 z. 4 s. 425-488. — Antoni Bukaty; Ludwik Królikowski. W: *Wiek XIX. Sto lat myśli polskiej*. T. 7. Wwa 1912 s. 410-428; 429-447. — Narody i ich filozofia. (Z powodu rozmyślań wojennych Wilhelma Wundta). *Rok Pol.* 1916 nr 2 s. 43-66, nr 3 s. 25-40. — Malczewski w Krzemieńcu. *Rok Pol.* 1919 nr 7/8 s. 346-366. — Główne koryta mistyki „Wieku Oświeconego”. *Prz. Warsz.* 1923 nr 24 s. 333-352. — Naundorf, Vintras i Towiańszczyzna. *Pam. Lit.* 1928 z. 3 s. 406-438. — „Pamiętnikowi Warszawskiemu” pro memoria. *Pam. Warsz.* 1929 z. 1 s. 106-121. — Ballady Tomasza Zana. W: *Księga pamiątkowa celem uczczenia 350-letniej rocznicy założenia Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie*. Wwa 1931 s. 339-351.

Skrypty powielane

1. Literatura polska na emigracji w latach 1844-1848. Wykłady ... w Uniwersytecie Warszawskim w roku akademickim 1921/22. Cz. 1-2. [Wwa:] Tow. Bratnia Pomoc [Studentów] UW [1922], powiel. Przedr. zob. poz. 4.

Cz. 1. Semestr jesienny, 302 s.

Cz. 2. Semestr zimowy, 305-560 s.

Skrypt ukazał się za zgodą, ale bez korekty J.U. — Okł. druk.

2. Literatura polska na emigracji. Semestr letni roku akademickiego 1921/22. Wwa: Tow. Bratnia Pomoc [Studentów] UW 1922, 168 s. Przedr. zob. poz. 4.

3. Rok 1848 w literaturze polskiej. Z wykładów prof. ... wygłoszonych w semestrze zimowym roku akademickiego 1922/1923. Wwa: Koło Polonistów [Studentów] UW 1924, 160 s., powiel. Przedr. zob. poz. 4.

Tekst wykładów poprzedzony tytułem: Literatura polska na emigracji od roku 1848. Semestr zimowy r. 1922 II-go trymestru. — Skrypt nieautoryzowany.

4. Wielcy poeci 1848 roku. (Mickiewicz, Słowacki, Krasiński, Norwid). Z wykładów prof. ... wygłoszonych w semestrze zimowym roku akademickiego 1923/1924 na Uniwersytecie Warszawskim. [Cz. 1-3]. Wwa: Koło Polonistów [Studentów] UW 1926, 247 + 293 + 255 s., powiel.

[Cz. 3]. Literatura polska na emigracji, s. 305-560 obejmuje wykłady wygłoszone w 1922, zob. poz. 1-3. — Skrypt nieautoryzowany. — K. tytułowa druk.

5. Adam Mickiewicz. Wykłady ... [Wwa: b.w. ok. 1928], 88 s., powiel.

Skrypt nieautoryzowany.

Przekład

1. H. Drummond: Największa w świecie rzecz. [Szkieł filozoficzny]. Przel. ... Wwa: Wydawn. YMCA 1920, 55 s.

Prace edytorskie

1. J. Bednarski: Wiersze i proza. Wyd. i wstępem zaopatrzył ... Kr.: Gebethner i Sp. 1910, XXVI, 336 s. Wyd. 2 Lw.: oo. Dominikanie 1937.

2. J. Słowacki: Anelli. Ze wstępem i objaśn. ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. [1919], 64 s. *BN I*, 7. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 [1922], wyd. 3 przejr. 1925, wyd. 4 przejr. [1927], wyd. 5 1930; New York: Rada Polonii Amer. [1945].

3. J. Słowacki: Kordian. Cz. I trylogii. Spisek koronacyjny. Ze wstępem i objaśn. ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. [1919], 134 s. *BN I*, 2. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1922, wyd. 3 1924, wyd. 4 1925; Chicago: Rada Polonii Amer. 1945; wyd. 5 Wr.: Ossol. 1948.

4. A. Malczewski: Maria. Powieść ukraińska. Po dług autografu wyd., wstępem i objaśn. zaopatrzył ... [Kr.:] Krak. Spółka Wydawn. [1922], LIII, 93 s. *BN I*, 46. Wyd. nast.: wyd. 2 przejr. tamże 1925; Jerozolima: Sekcja Wydawn. APW [Armii Pol. na Wschodzie] 1944; Chicago: Rada Polonii Amer. 1945; wyd. 2 [!] przejr. Kr.: Ossol. [1947].

5. A. Mickiewicz: Konrad Wallenrod. Oprac. ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1924, LVII, 98 s. *BN I*, 72. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1928; Chicago: Rada Polonii Amer. [ok. 1945]; [Hanower:] Wydawn. Pol. Związku Wychodźstwa Przymusowego 1946.

6. J. Słowacki: Dzieła wszystkie. Pod red. J. Klei-nera. Lw.: Ossol.

Udział edytorski J.U.:

T. 1. Tom pierwszy i drugi poezji: Powieści poetyczne; Poezje dramatyczne. Oprac. ... 1924, LXXXIV, 483 s. Wyd. 2 Wr.: Ossol. 1952.

T. 2. Tom trzeci poezji: Kordian. Oprac. ... 1926, 368 s. Wyd. 2 Wr.: Ossol. 1952.

7. T. Łubieńska: Wanda. Tragedia w 5 aktach. Wyd., wstępem i przyp. zaopatrzył ... Wwa: ZASP 1927, 137 s.

8. J. Słowacki: Maria Stuart. Drama historyczne w 5 aktach. Oprac. ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. [1928], XXXII, 104 s. *BN I*, 111.

9. A. Hoffman: Tragedie. Heligunda; Bolesław Śmiały. Wyd. z rękopisu i rozprawą wstępną opatrzył ... Wwa: ZASP 1929, 239 s.

10. A. Mickiewicz: Dzieła wszystkie. Wydane i zebrane staraniem Kom. Red. [Wyd. sejmowe]. T. 2. Powieści poetyckie. Oprac.: ..., S. Pigoń. Wwa: Nakł. Skarbu RP 1939.

Nakład sponął w 1944, zachował się jeden egz. korektowy w arch. S. Pigionia w Bibl. Gł. WSP w Rzeszowie.

11. E. Orzeszkowa: Listy. Staraniem Komitetu Wydawniczego Towarzystwa im. E. Orzeszkowej w składzie: A. Drogoszewski, J. Holenderska, L.B. Świderski i ... Pod kierunkiem ... oprac. L.B. Świder-

ski. T. 1-2. Wwa: Tow. im. E. Orzeszkowej i Bibl. Pol. 1937-1938, IX, 527 + 345 s.

T. 1. Dwugłosy; T. 2. Do literatów i ludzi nauki.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP I. — PP (M. Kotowska). — UP. — LP XX w. (J. Wojnowski). — Z. Rothertowa: Materiały do bibliografii prac J.U. Uzup. i oprac. J. Pelcowa. W: J. Ujejski: Romantycy. Wwa 1963.

1. Chrzanowski: Z powodu nowego studium o Anhellim. *Głos Nar.* 1916 nr 496, 498 [rec.: Główne idee w „Anhellim” Słowackiego]. — I. Chrzanowski. *Książka* 1919 nr 9 [rec.: Juliusza Słowackiego „Kordian”]. — [Antoni Malczewski] I. Chrzanowski. *Prz. Warsz.* 1922 nr 11; J. Kleiner. *Książka* 1922 nr 5; E. Kucharski. *Pam. Lit.* 1923 z. 1. — E. Landau. *Wiad. Lit.* 1924 nr 48 [rec.: Król nowego Izraela]. — S. Pigoń: Z nowszej literatury o Mickiewiczu. *Dz. Wil.* 1924 nr 277 [rec.: Byronizm i skotyzm w „Konradzie Wallenrodzie”]. — [O cenę absolutu] P. Chomicz: Hoene-Wroński w oświetleniu prof. U. *Wiad. Lit.* 1925 nr 95; Cz. Jastrzębiec-Kozłowski. *Wiad. Lit.* 1925 nr 93; S. Turowski. *Pam. Lit.* 1925/1926; S. Turowski. *Ruch Lit.* 1926 nr 4; A. Zielenyzyk. *Prz. Filoz.* 1926 z. 1/2; W. Witwicki. *Ruch Filoz.* 1928/1929 nr 1/10. — H. Zyczynski. *Pam. Lit.* 1928 z. 2 [rec. oprac. J. Słowacki: Maria Stuart]. — [Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie] I. Chrzanowski: Uwagi o monografii J.U. „Dzieje polskiego mesjanizmu”. *Prz. Współcz.* 1931 nr 111; Z. Ciechanowska. *Prz. Pousz.* 1931 t. 191; A. Drogoszewski. *Polonista* 1931 z. 1/2; J. Kleiner. *Pam. Warsz.* 1931 z. 5; S. Pigoń. *Pam. Lit.* 1931 z. 3; M. Kridl: Mesjanizm polski w oświetleniu historycznym. *Wiad. Lit.* 1932 nr 19. — [O Konradzie Korzeniowskim:] R.M. Blüth: O tragicznej decyzji krakowskiej Konrada Korzeniowskiego. *Verbum* 1936 z. 2; K. Czachowski: Polska książka o Conradzie. *Pol. Zbroj.* 1936 nr 193, przedr. w tegoż: Pod piórem. Kr. 1947; R. Dyboski: Tajemniczość Konrada. *Prz. Współcz.* 1936 nr 4; M. Kridl. *Rocz. Lit.* 1936; L. Piwiński. *Pion* 1936 nr 17. — K. Czachowski: J.U. *Wiad. Lit.* 1937 nr 31. — K. Górski: Dorobek naukowy J.U. *Zycie Lit.* 1937 z. 4. — J. Kleiner: Sp. J.U. *Pam. Lit.* 1937, przedr. w tegoż: W kręgu historii i teorii literatury. Wwa 1981. — J. Krzyżanowski: Przerwane żniwo. (O pracach naukowych J.U.). *Gaz. Pol.* 1937 nr 189. — Z. Szymdytowa: J.U. *Prz. Pedag.* 1937 nr 15, przedr. w tegoż: Studia i portrety. Wwa 1969. — Z. Szwejkowski: Prof. J.U. *Ruch Lit.* 1937 nr 7/8. — M. Toporowski: J.U. o Conradzie. *Wiad. Lit.* 1937 nr 4 [rec.: O Conradzie Korzeniowskim]. — J. Krzyżanowski: J.U. *Rocz. Tow. Warsz.* 1938/1945. Wyd. Wwa 1954. — Z. Libera: Profesor i uczyony. W: J. Ujejski: Romantycy. Wwa 1963, przedr. w: Z dziejów polonistyki warszawskiej. Wwa 1964. — Z. Stefanowska: J.U. o romantykach. *Nowe Książ.* 1963 nr 19 [rec.: Romantycy]. — J.Z. Jakubowski: „Czytałem tylko Conrada”. *Kultura* 1972 nr 15, przedr. w tegoż: Trwale przymierza. Wwa 1988, oraz w: Wielcy humaniści polskiej Wr. 1991. — M. Prosnak-Tyszkowa: J.U. (W czterdziestą rocznicę śmierci). *Prz. Hum.* 1978 nr 1. — Z. Libera: J.U. W tegoż: Uczeń i nauczyciele. Wwa 1995.

M.K.-K.

UKNIEWSKA Maria
1907-1962

Nazwisko właściwe: Kuśniewiczowa.
Powieściopisarka.

Urodzona 2 maja 1907 w Warszawie; córka Romana Brejnakowskiego, krawca, i Aleksandry z domu Kopec, krawcowej. Uczęszczała do średniej szkoły handlowej, następnie kontynuowała naukę w Szkole Dramatycznej Jadwigi Hryniewieckiej. Występowała jako tancerka w kabarecie Morskie Oko, doradczo statystowała w Teatrze Polskim i innych te-

atrach rewiowych w Warszawie. W 1931 wyszła za mąż za Andrzeja Kuśniewicza, wówczas studenta prawa (później dyplomata i pisarz; rozwój ok. 1953), i przeniosła się do Krakowa. W 1936-39 przebywała wraz z mężem na placówce dyplomatycznej w Użhorodzie na Rusi Zakarpackiej. W 1938 rozpoczęła twórczość literacką pod pseudonimem Maria Ukniewska, debiutując fragmentem powieści z życia tancerek rewiowych pt. „Niedziela Teresy i przygody Dubenki”, opublikowanym w *Wiadomościach Literackich* (nr 8; powieść wydana pt. „Strachy”). W okresie tym pracowała też nad powieścią „Spadek po Ketterze” (nieukończoną). W maju 1939 wyjechała do Tuluzę we Francji, gdzie jej mąż był pracownikiem konsulatu. Przebywała tam nadal po wybuchu II wojny światowej. Pracowała kilka miesięcy w Polskiej Agencji Telegraficznej. Fragmenty jej utworów publikowane były w tygodniku *Slowo* (Paryż, 1940) oraz w piśmie *Wrócimy* (Camp de Livron koło Caylus pod Tuluzą, 1941-42). Po klęsce Francji w czerwcu 1940 działała we francuskim ruchu oporu (pod pseud. Ukniewska), pełniąc w 1941-43 funkcję łącznika. W marcu 1944 została aresztowana. Przebywała kolejno w Fort Romainville pod Paryżem, w obozie koncentracyjnym w Ravensbrück, w fabryce masek gazowych w Hanowerze i w obozie w Bergen-Belsen. Po wyzwoleniu obozu przez Anglików powróciła do Francji. W pierwszych latach po wojnie przebywała wraz z pełniącym funkcje dyplomatyczne mężem w Tuluzie, Strasburgu, Lille i w Paryżu. Za uczestnictwo w ruchu oporu została w 1948 odznaczona medalem Médaille Commémorative Française de la Guerre 1939-1945. W styczniu 1950 powróciła do kraju i zamieszkała w Warszawie. Od kwietnia tegoż roku do 1958 pracowała jako urzędniczka w Zjednoczonych Przedsiębiorstwach Rozrywkowych. Należała do Ligi Kobiet. W 1957 została członkiem ZLP. Kontynuowała twórczość literacką, pracując nad powieścią z życia artystów cyrkowych pt. „Czerwone salto”. Zmarła 21 lipca 1962 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Strachy. [Powieść]. Przedm.: M. Hemar. Wwa: Rój 1938, 357 s. Wyd. nast.: tamże 1939; wyd. 1 [!] Wwa: Czyt. 1958, tamże: wyd. 2 popraw. 1958, wyd. 3 1968, wyd. 4 1973, wyd. 5 1975; wyd. 6 Kat.: Książ. 1997.

Adapt.: film: Scenariusz: E. Cękański, K. Szotowski, S. Wohl. Ekran. 1938; pt. Szkoła twoich lez... Scenariusz i reż.: S. Lenartowicz. Ekran. 1985 [tytuł roboczy: *Girls* na scenę; kinowa wersja serialu], — tv: Scenariusz serialu w 4 odcinkach: S. Lenartowicz. TV 1979, — radiowe: Adapt.: K. Strzałka. Cz. I-IV. Radio 1971; Adapt.: H. Zawisłak. Cz. 1-2. Radio 1984.

2. Dom zaczarowany; Czerwone salto; Urodzaj tęsknoty. Wwa: Czyt. 1963, 308 s.

Tytuł na okł.: Dom zaczarowany.

Zawartość: Dom zaczarowany [opowiadanie; druk fragm.: *Slowo*, Paryż 1940 nr 2-4, *Wrócimy*, Camp de Livron 1940 nr 3; 1941 nr 7]; Czerwone salto [powieść; druk fragm.: *Kraj* 1959 nr 3, *Przebrój* 1962 nr 92]; Urodzaj tęsknoty [opowiadanie; druk fragm. *Wrócimy* 1942 nr 9].

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (H. Filipkowska). — LP XX w. (red.)

[Strachy.] E. Breiter: Powieść z życia girlsy. *Wiad. Lit.* 1938 nr 14; H. Wierzbicka. *Prz. Pousz.* 1938 t. 219; H. Bereza: W świecie strachów. *Orka* 1958 nr 44. — H. Bereza: M.U. *Spojrzenia* 1958 nr 27. — [Strachy.] B. Eysymontt: Strachy prawdziwe i urojone. *Współczesność* 1958 nr 27; J. Kott: Dawne strachy. *Prz. Kult.* 1958 nr 23; Z. Muszyńska: Niebezpieczeństwa autentyzmu. *Tyg. Zach.* 1958 nr 24; K. Nastulanka: Bestseller sprzed lat dwudziestu. *Nouva Kult.* 1958 nr 12; W. Sadkowski. *Nouva Książ.* 1958 nr 6. — A. Kijowski: M.U. *Prz. Kult.* 1962 nr 32 [wspomnienie pośmiertne]. — M. Warneńska: O autorce „Strachów”. *Nouva Kult.* 1962 nr 37 [wspomnienie]. — [Dom zaczarowany; Czerwone salto; Urodzaj tęsknoty:] H. Bereza: Po „Strachach”. *Nouva Książ.* 1964 nr 12; W. Maciąg. *Życie Lit.* 1964 nr 16. — A. Z. Makowiecki: M.U. i jej „Strachy”. *Kultura* 1970 nr 40. — E. Past: O „Strachach” M.U. (Szkie). *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Hist. Lit.* 1970 nr 6. — A. Błaszczewicz: Kopciuszek w królewne przemieniony. *Film* 1979 nr 49. — H. Kister: Wspomnienie o M.U. W teście: Pegazy na Kredytowej. Wwa 1980. — D. Adamowicz: Od powieści do filmu. [Adaptacja powieści „Strachy” M.U.]. W: W kręgu filmu polskiego XXXV-lecia. Wr. 1981. — A. Baranowska: ...coś najcenniejszego z życia. *Kob. i Życie* 1983 nr 27 [dot. życia i twórczości M.U.]. — E. Wosiek: Warszawa i teatr — dwie miłości M.U. *Stolica* 1983 nr 44. — A. Baranowska: To nie mój pamiętnik. (M.U.). W teście: Perły i potwory. Wwa 1986.

K.B.

ULANOWSKI Tadeusz 1873-1942

Imiona metrykalne: Tadeusz Józef.

Pseud.: Antropos; Tadeusz Herbert; Tadeusz ...ski; Tadeusz ...wski; tu; — wąpiłwie: U.

Powieściopisarz, poeta, satyryk, publicysta.

Urodzony 17 lipca 1873 w Lubartowie, niedaleko Lublina; syn Michała, architekta, urzędnika zarządu powiatowego w Lubartowie, i Jadwigi Ulanowskich¹. Uczęszczał do rosyjskiego gimnazjum męskiego, kierowanego przez Mikołaja Siengalewiczę w Lublinie (był kolegą m.in. Andrzeja Struga); należał do konspiracyjnych kolekc uczniowskich. W 1894 zdał maturę i w tymże roku podjął studia prawnicze na uniwersytecie w Warszawie. Brał udział w ruchu studenckim, był prezesem zarządu stowarzyszenia Bratnia Pomoc (1897/98), należał też do działających tajnie: Koła Demokratycznej Młodzieży i Koła Oświaty Ludowej. Po ukończeniu studiów w 1898, jesienią tegoż roku został aresztowany przez żandarmerię rosyjską, oskarżony o udział w nielegalnej organizacji, po czym skazany na rok więzienia; karę odbył w X Pawilonie Cytadeli Warszawskiej. Debiutował w 1899 opowiadaniem pt. „Hańba”, zamieszczonym w tygo-

¹ Dane biograficzne zaczerpnięte m.in. z protokołu zatrzymania przez żandarmerię ros. w 1898 (Arch. Państw. Wwy, WGGZ. 118 s. 114-115).

dniku *Prawda* (nr 47, 48); z pismem tym współpracował do 1901 (m.in. w 1900-01 cykl felietonów pt. „Z czasu”; podp. też: tu). Od 1905 ogłaszał także wiersze. Należał do PPS (od 1904) i jako działacz tej partii brał udział w rewolucji 1905 roku na terenie Królestwa Polskiego i Rosji; w 1907 został za tę działalność na krótko aresztowany. Rozwijał także zainteresowania plastyczne; podejmował prace z zakresu malarstwa i rzeźby oraz wygłaszał prelekcje poświęcone plastyce i literaturze, m.in. w 1905 w Petersburgu, a potem w 1908-09 w Warszawie. Artykuły i odczyty z tego zakresu publikował m.in. w *Nowej Gazecie* (1906-09). W 1909-11 wchodził, jako konferansjer oraz autor i wykonawca tekstów satyrycznych, w skład zespołu warszawskiego kabaretu Momus. W 1912 był konferansjerem w Teatrze Bagatela. Sezonowo, w okresie letnim, prowadził też własne, efemeryczne zespoły kabaretowe o bardziej literackim charakterze – w 1909 Chochlika, w 1910 Masę, która zmieniła nazwę na Karczma Babińska, w 1913 w Teatrze Bagatela – Echo Momusa. Pisał również utwory dla sceny rewiowej oraz kontynuował twórczość poetycką i plastyczną (m.in. ilustrując własne wiersze oraz przygotowując kostiumy i dekoracje sceniczne). W 1914-17 prawdopodobnie kierował pracownią modelarską i dostarczał rekwizyty scenom warszawskim. W 1916 został członkiem Komisji do Spraw Reorganizacji Teatrów Miejskich (podkomisja opery i baletu). Równocześnie zajmował stanowisko kierownika artystycznego sezonu letniego w Dolinie Szwajcarskiej. W 1917 pracował jako rekwizytor w Teatrze Rozmaitości w Warszawie. Od 1918 do przejścia na emeryturę w 1935 był naczelnikiem wydziału w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej, gdzie zajmował się rozjemstwem w sprawach między pracodawcami i pracownikami. W połowie lat dwudziestych, po dłuższej przerwie, zaczął ponownie ogłaszać utwory literackie, głównie z zakresu prozy powieściowej, a później też publicystyki. W 1928-29 pełnił funkcję redaktora odpowiedzialnego w piśmie *Ojczyzna*, a w 1937-38 w periodyku *Ruch Pracowniczy*. Zmarł w 1942.

TWÓRCZOŚĆ

1. Czapła, carski poemat. Kr.: Książka 1905, 53 s. Podp.: Tadeusz ...wski.
2. Samowładca; Sąd. [Poematy dramatyczne]. Kr.: Druk. Nar. 1907, 122 s. Podp.: Tadeusz Herbut.
3. Marsz Pracy. Piśeń Práce. Warszawa Czechom. Wwa: W. Okręt 1909, 2 s., 25 k.
4. Wisła. Revue w 2 aktach. Praprem. Wwa, T. Bagatela 1911.
Rewia z tekstem, w oprac. muz. i plastycznym oraz w reż. T.U.

5. Summa summarum. [Wiersze]. Napisał i ozdobił ... Wwa: Gebethner i Wolff 1912, 102 s.

6. Proces komunistyczny. [Powieść]. Wwa: Skł. gł. Ossol. 1925, 224 s.
Podp.: Antropos.

7. Vox populi. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Pol. 1927.

8. Doktor Filut. Powieść. Wwa: F. Hoesick 1928, 444 s.

Część 1 cyklu powieściowego osnutego wokół postaci J. Piłsudskiego; domniemany współautor cyklu: Kazimierz Świąłski (inf.: K. Czachowski: Idea społeczna w współczesnej powieści polskiej. *Czas* 1936 nr 354); cz. 2-4 zob. poz. 9, 10, 12.

9. Uczta dozorców. Powieść. Wwa: F. Hoesick 1929, 369 s.

Część 2 cyklu powieściowego; cz. 1, 3, 4 zob. poz. 8, 10, 12.

10. Ordynans Córui. Wwa: F. Hoesick 1930 [właśc. 1929], 510 s.

Część 3 cyklu powieściowego; cz. 1, 2, 4 zob. poz. 8, 9, 12.

11. Nespa? 15 lat rozjemstwa na kwaterze Marsa i w poczekalni Marksa. [Publicystyka]. Wwa: F. Hoesick 1935, 98 s.

Refleksje związane z pracą w Min. Pracy i Opieki Społ.

12. Bank Chrystusa. Powieść. Wwa: F. Hoesick 1936, 390 s.

Część 4 cyklu powieściowego; cz. 1-3 zob. poz. 8-10.

13. Pieśń o Witosie Stwoszu. [Poemat]. Wwa: F. Hoesick 1936, 82 s.

Dot. W. Witosa.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (M. Brykalska) — LP XX w. (J. Rzymowski). — SBTP t. 2.

A. Nowaczyński: Dwa poematy dramatyczne. [Cz. 1-3]. *Ludność* 1907 nr 109, 111, 113 [dot. m.in.: Samowładca; Sąd]. — [J. Lorentowicz] L.: Teatr i muzykalnia. *Wisła. Nowa Gaz.* 1911 nr 369. — J. Lorentowicz: „Rąbek intencji”. *Lit i Szt.* (dod. *Nowej Gaz.*) 1912 nr 8 [rec.: Summa summarum]. — [J. Dąbrowski] J. Grabiec: Czerwona Warszawa przed ćwierć wiekiem. Pozń, 1925, passim. — [Vox populi:] E. Breiter: Na marginesie sztuki U. *Głos Prawdy* 1927 nr 94; K. Irzykowski: *Robotnik* 1927 nr 92, przedr. w tegoż: *Pisma teatralne*. T. 2. Kr. 1995; M. Rulikowski: *Comœdia* 1927 nr 14; A. Słonimski: *Wiad. Lit.* 1927 nr 15; Z. Wasilewski: *Mysł Nar.* 1927 nr 9, przedr. w tegoż: *Poeci i teatr*. Wwa 1929. — [Doktor Filut:] S. Furmanik: Nowa twórczość wobec nowej rzeczywistości. *Epoka* 1928 nr 264; P. Hulka-Laskowski: Powieść o Piłsudskim. *Wiad. Lit.* 1928 nr 39; L. Pomirowski: *Pol. Zbroj.* 1928 nr 265; Z.H.: Powieść „sanacyjna”. *Głos Lit.* 1928 nr 20. — [Uczta dozorców:] S. Furmanik: *Pol. Zbroj.* 1929 nr 101; T. Hulka-Laskowski: Przybycie kontrolera. *Wiad. Lit.* 1929 nr 6. — [Ordynans Córui:] A. Nowaczyński: Ofensywa. *Ordynans U. Mysł Nar.* 1929 nr 52; [S.R. Dobrowolski] s.r.d. *Kwadruga* 1930 nr 3/4. — [Bank Chrystusa:] E. Breiter: *Wiad. Lit.* 1936 nr 43; K. Czachowski: Idea społeczna w współczesnej powieści polskiej [m.in. dot. powieści T.U.]; J. Lorentowicz: *Nowa Książ.* 1936 nr 9. — [J.J. Lipski: T.U. W tegoż: *Warszawscy „Pustelnicy” i „Bywalscy”*. T. 2. Wwa 1973. — H. Karwacka: *Warszawski kabaret artystyczno-literacki Momus*. Wwa 1982, passim. — D. Dobrowolska: T.U.; Fak-

ty w „Doktorze Filucie”; Problematyka polityczno-społeczna w „Ordynansie Córusia” i „Banku Chrystusa”. W teście: Powieść polityczna dwudziestolecia międzywojennego. Kielce 2000.

B.T.

ULEWICZ Tadeusz

ur. 1917

Pseud.: Adam Szczepkowski; bobo; Jan Laszek; Przemko Hreczecha; Tadeusz [?] Sieniawa; TaU; taule; TAULE; TU; Historyk literatury, edytor.

Urodzony 4 sierpnia 1917 w Radomiu w rodzinie urzędniczej; syn Szczepana Ulewicza i Jadwigi z Hohenauerów. Dzieciństwo spędził w Krakowie, gdzie uczęszczał do II Państwowego Gimnazjum im. św. Jacka. Debiutował w 1935 artykułem poświęconym twórczości Luigi Pirandella pt. „Laureat nagrody Nobla”, opublikowanym na łamach gazетки *Szkolne Czasy* (nr 1). Po zdaniu w 1935 matury studiował polonistykę oraz ubocznie filologię klasyczną i historię sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ); magisterium uzyskał w 1939. Brał udział w pracach Koła Polonistów, Sodalicji Akademików oraz Towarzystwa Studentów UJ „Liga”. W 1938 ogłosił pierwszy swój wiersz pt. „Ukochaniem” na łamach dodatku kulturalnego *Głosu Narodu* pt. *Tydzień* (nr 39). W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Krakowie. Od 1940 brał udział w działalności konspiracyjnej jako członek Związku Walki Zbrojnej, a następnie katolickiej organizacji konspiracyjnej Unia. Pracował w tajnym szkolnictwie. Przygotowywał rozprawę doktorską i kontynuował twórczość poetycką. Po wyzwoleniu Krakowa w styczniu 1945 rozpoczął pracę jako asystent na UJ; we wrześniu tegoż roku obronił rozprawę doktorską pt. „Świadomość słowiańska Jana Kochanowskiego...” (promotor prof. Stanisław Pigoń). Następnie był kolejno starszym asystentem i adiunktem. Od 1945 współpracował z *Tygodnikiem Powszechnym*, zamieszczając tu artykuły i recenzje (także podp. pseud.: Adam Szczepkowski, Jan Laszek). Studia i rozprawy dotyczące renesansu polskiego publikował w *Pamiętniku Literackim* (od 1946) i *Pamiętniku Słowiańskim* (od 1949). Zajął się też edytorstwem utworów Jana Kochanowskiego. Od 1953 wchodził w skład Komisji Historycznoliterackiej Oddziału Krakowskiego PAN (w 1965-72 i w 1981 redagował jej wydawnictwa). W 1955 na podstawie rozprawy „Sarmacja, studium z problematyki słowiańskiej XV i XVI w.” habilitował się na UJ. W 1971/72 i od jesieni 1974 kierował Zakładem Literatury Staropolskiej i Oświeceniowej Instytutu Filologii Polskiej UJ. W 1957-60 był członkiem Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich (IBL) PAN. W 1958/59 spędził siedem miesięcy we Włoszech na stypendium naukowym Fundacji Forda. Redagował *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* (1959, 1961, 1963, 1965,

1968-73), w których ogłaszał wiele artykułów i recenzji. W 1960 wszedł w skład komitetu redakcyjnego dwumiesięcznika *Ruch Literacki* (tu też liczne artykuły i recenzje). W 1967 został mianowany profesorem nadzwyczajnym. W 1972 przebywał w Mediolanie na stypendium Università Cattolica del Sacro Cuore, po czym przez rok (1973-74) pracował jako profesor filologii słowiańskiej na uniwersytecie w Genewie. Liczne rozprawy z zakresu studiów nad kulturą włoską oraz stosunków polsko-włoskich, a także recenzje zamieszczał w zagranicznych wydawnictwach zbiorowych i czasopiśmie, m.in. w *Ricerche Slavistiche* (Rzym, od 1961), *Slavia* (Praga, 1971), *Wiener Slavistisches Jahrbuch* (Wiedeń 1975), *Aevum* (Mediolan, 1980), *Zeitschrift für Slavistik* (Berlin, NRD, od 1980). W 1974 miał kilka wykładów w Londynie. W 1972 został członkiem komitetu redakcyjnego serii wydawniczej IBL *Archivum Literackie*, a od 1974 redagował *Bibliotekę Filologii Polskiej*, serię B, *Literaturoznawstwo*, wydawaną przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe. W 1974-76 był członkiem Zarządu Głównego Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, po czym został jego członkiem honorowym. W 1980 ożenił się z Teresą Bałukówną, anglistką. W tymże roku został mianowany profesorem zwyczajnym UJ, rok później otrzymał tytuł doktora honoris causa Università Cattolica del Sacro Cuore w Mediolanie. W 1985 został nagrodzony Trofeo al Merito włoskiego miesięcznika *Scena Illustrata* za pracę o polsko-włoskich związkach kulturalnych. Został członkiem wielu towarzystw naukowych, m.in. Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (od 1981), Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (od 1982), członkiem korespondentem zagranicznym („straniero”) Accademia Patavina di Scienze, Lettere ed Arti w Padwie (od 1985) oraz członkiem PAU (od 1991). W 1991-95 był członkiem Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN. W 1998 otrzymał tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Łódzkiego. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1971), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1974). Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. O wolność. [Wiersze]. [Kr.: A.P. Krzyżanowski] 1940, 20 s., powieł.

Wyd. konspir., podp.: Przemko Hreczecha.

2. O sytuacji politycznej w Polsce pod okupacją. Kr. 1943, [32?] s.

Wyd. konspir., podp.: Tadeusz [?] Sieniawa. Inf.: M. Kuran: Bibliografia prac Profesora T.U. W.: Pochwała filologii. Łódź 1998 s. 29.

3. Świadomość słowiańska Jana Kochanowskiego. Z zagadnień psychiki polskiego Renesansu.

Kr.: Seminarium Historii Literatury Pol. UJ 1948, 198 s. Pr. z *Hist. Lit. Pol.*, 8.

Rozprawa doktorska.

4. Sarmacja. Studium z problematyki słowiańskiej XV i XVI w. Kr.: Wydawn. Studium Słowiańskiego UJ 1950, 211 s. *Bibl. Stud. Słow. UJ*, Ser. A nr 7.

Rozprawa habilitacyjna.

5. Oddziaływanie europejskie Jana Kochanowskiego. Od renesansu do romantyzmu. Kr.: PWN 1970, 36 s. PAN, Oddz. w Kr. Wyd. 2 rozszerz. Wr.–Kr.: Ossol. 1976, 41 s.

6. Wśród impresorów krakowskich doby renesansu. Kr.: WL 1977, 298 s.

Zawartość: Przedświecie osobiste. – Weneckie i włoskie powiązania drukarstwa krakowskiego w dobie inkunabułów. (Na tle porównawczym); Zagadka najstarszej książki polskiej ogłoszonej drukiem. (Kilka uwag porównawczych); O reklamie wydawniczej w pierwszej połowie XVI wieku, krakowskich impresorach-nakładcach oraz o polskich listach dedykacyjnych oficyny Wietora; W sprawie walki książkowej o polszczyznę w pierwszej połowie XVI w. (Paralele czeskie, problem przedmów drukarskich); O edytorstwie Januszowskiego, „OrtoGRAFII” Jana Kochanowskiego i dyskusji nad piśmownią polską za Zygmunta Augusta; W pięćsetlecie tłoczni krakowskich. (Pokłosie krytyczne rocznicy i obchodów). Nagrody Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, m. Krakowa i m. Łomży w 1972.

7. Petrarca e la Polonia, ossia che cosa il Petrarca poteva sapere sui Polacchi. Padova: Antenore 1982, 24 s.

8. Konterfekty, sylwetki, cienie. Z dziejów filologii w Polsce. Kr.: Universitas 1997, 352 s.

Zawiera szkice: Karol Badecki; Po zgonie Henryka Barcza; Pamięci Franciszka Bielaka; Władysław Bobek; Mieczysław Brahmner. In memoriam; Mieczysław Brahmner – badacz polskiego petrarkizmu; O Brücknerze oraz o paru innych sprawach – po ludzku; Aleksander Brückner jako badacz literatury polskiej i piśmiennictwa słowiańskich; W półwiecze zgonu Aleksandra Brücknera; Przy odsłonięciu tablicy Aleksandra Brücknera w Grobach Zasłużonych na Skalce; Jan Innocenty Buba, czyli 350-lecie pijarów w Polsce; Nice Contieri, wspomnienie i sylwetka badawcza; Przy trumnie Zygmunta Czernego; Nad grobem Marii Dłuskiej; Ryszard Gansiniec i jego badania nad kulturą umysłową polskiego średniowiecza i renesansu; „Semper fidelis”, czyli łabędzie śpiew Mieczysława Gebarowicza; Dorobek naukowy i sylwetka badawcza Konrada Górskiego; Tadeusz Stanisław Grabowski w oczach polonisty; Jan Janów; Dorobek naukowy Jana z Janowa z zakresu dziejów dawnego piśmiennictwa i kultury; Piotr Jaworek; Przy odsłonięciu tablicy pamiątkowej Juliusza Kleina w krąganku kościoła oo. Kapucynów w Krakowie; Przy odsłonięciu tablic Stefana Kołaczowskiego i Juliusza Kleina w Instytucie Filologii Polskiej UJ; Ludwik Koenig i jego polemika z Arndtem o Polskę w roku 1848; Julian Krzyżanowski, syntetyk dziejów literackich polszczyzny; Z marginaliów ludoznawczych Krzyżanowskiego; systematyka bajki polskiej; Kurt Lück, czyli o chorobie nacjonalizmu w nauce; Wspomnienie o Stanisławie Lempickim; Giovanni Maver, wspomnienie i sylwetka uczonego; Stanisławowi Pigońowi podzwonne; Pożegnanie z Profesorem; Stanisław Pigoń w Krakowie i w *Ruchu Literackim*; Przy nadaniu imienia Stanisława Pigońa sali 22 w Instytucie Filologii Polskiej UJ; Roman Pilat z perspektywy pokoleń; Po odejściu Mariana Plezi; Leon Płoszewski; Walerian Preisner; Józef Spytkowski; Stojan Subotin, konterfekt osobo-

wy człowieka; Hubert Suchecki, czyli dziejowa polskość Ziemi Kaszubskiej; Pamięci Wiktora Weintrauba.

9. Podobizna Jana Kochanowskiego z jego lat włoskich. Kr.: Collegium Columbinum 1997, 8 s.

Tu T.U.: Podobizna Jana Kochanowskiego z jego lat włoskich s. 4-8 – Druk bibliofilski, wyd. w 200 egz.

10. Iter Romano-Italicum Polonorum, czyli o związkach umysłowo-kulturalnych Polski z Włochami w wiekach średnich i renesansie. Kr.: Universitas 1999, 337 s.

Zawartość: W kręgu zagadnień wstępnych. – I. Na przestrzeni wieków średnich: Od początków dziejów historycznych państwa; Pracowite stulecia XII i XIV; Paralela czeska, chrzest Litwy i ówczesne świadectwa włoskie; Czasy pogrunwaldzkie; bogactwo związków italskich na schyłku polskiego średniowiecza; Pierwsze zwiastuny polskiego humanizmu w złotej jesieni jagiellońskiej średniowiecza. – II. W dobie polskiego renesansu: Przełom humanistyczny i jego sprawa; Zamknięcie XV stulecia; Początek XVI wieku i czasy Zygmunta I Starego; Znaczenie prestiżowe Bony i świadectwa włoskie okresu; Złota doba literatury polskiej (I-IV); Nasilenie się powiązań umysłowo-cywilizacyjnych z Włochami w okresie schyłkowym polskiego renesansu. – Na progu barokowego sarmatyzmu, czyli zamknięcie, które winno być raczej zachętą niż pożegnaniem.

11. Bibliofilsko i melancholijnie. Mowa na posiedzeniu Kapituły Orderu Białego Kruka. Red. K. Świerżowski. Kr.: Nakł. Kapituły Orderu Białego Kruka 1999, 12 s.

Druk bibliofilski.

12. Jan Kochanowski z Czarnolasu. Jan Kochanowski of Czarnolas. [Przel.] T. Bałuk-Ulewiczowa. Czarnolas–Kr.–Wwa: Nakł. Kasy im. J. Mianowskiego 2002, 79 + 64 s.

Rozprawy i studia w czasopiśmie i książkach zbiorowych, m.in.: Jan Kochanowski mówi o Niemcach. (Do psychologii Renesansu w Polsce). *Nauka i Szt.* 1947 t. 5 s. 17-43. – Około genealogii sarmatyzmu. (Spóźnione podjęcie nieprzedawnionej dyskusji). *Pam. Słow.* 1949 t. 1 s. 101-114. – Studia i teksty staropolskie. (Przegląd bibliograficzno-krytyczny za lata 1945-1949). *Pam. Lit.* 1950 t. 39 s. 248-273. – Jak wydawać poetów doby renesansu. Kilka uwag nad tekstami Jana Kochanowskiego. *Pam. Lit.* 1954 z. 2 s. 503-538. – Jakub Wjacławek (Jatzwauk) i nowe wydanie jego bibliografii łужицьkiej. *Pam. Słow.* 1954 z. 1 s. 76-86. – „Ricerche Slavistiche”, czyli o filologii słowiańskiej i polonistyce we Włoszech. *Pam. Słow.* 1955 t. 5 s. 190-205. – Juliana Ursyna Niemcewicz „Groby”. Przeróbka polska poematu Ugo Foscola „Dei Sepolcri”. W: *Miscellanea z okresu Romantyzmu*. Wr. 1956 s. 34-63. – Il problema del sarmatismo nella cultura e letteratura polacca. *Ricerche Slavistiche*, Rzym 1960 vol. 8 s. 126-198; toż w jęz. pol., rozszerz. pt. Zagadnienie sarmatyzmu w kulturze i literaturze polskiej. *Zesz. Nauk. UJ* 1963 z. 5 s. 29-92. – Jana Kochanowskiego

miejsce i znaczenie w literaturze europejskiej. *Ruch Lit.* 1962 nr 1 s. 1-14. — Na śladach Lidii padewskiej. (Nowa możliwość i próba rozwiązania zagadki). W: *Munera litteraria*. Pozn. 1962 s. 291-303. — Stosunek Kitowicza do sarmatyzmu. *Sprawy. Pozn. TPN* 1962 nr 1 s. 3-18. — Żywot i sprawy poćwiczego ślachcica polskiego Mikołaja Reja, czyli dlaczego opowiadamy się jednak za autorstwem Andrzeja Trzecieckiego. W: *Studi in onore di Ettore Lo Gatto e Giovanni Maver*. Roma 1962 s. 651-662. — Związki kulturowe i literackie Polski ze Słowiańszczyzną południowo-zachodnią w dobie humanizmu i renesansu. (Kilka uwag i propozycji). *Ruch Lit.* 1963 nr 4 s. 163-181. — Dzieje Katedry Historii Literatury Polskiej w Uniwersytecie Jagiellońskim. Ogólny szkic historyczny. W: *Wydział Filologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego. Historia Katedr*. Kr. 1964 s. 96-143, przedr. w: *Dzieje Katedry Historii Literatury Polskiej w Uniwersytecie Jagiellońskim*. Kr. 1966. — O „Satyrze” Jana Kochanowskiego oraz historycznoliterackich kłopotach z bohaterem tytułowym. *Sprawy. PAN* 1965 nr z I/VI, przedr. w: *Literatura, komparatystyka, folklor*. Wwa 1966. — W staropolszczyźnie dzieją się rzeczy ważne. (Dorobek badawczy pokolenia). *Ruch Lit.* 1966 z. 4 s. 161-177. — Gli scrittori polacchi del '500 nell'ambiente umanistico di Padova e di Venezia. (Osservazioni e proposte). W: *Italia, Venezia e Polonia. Tra Umanesimo e Rinascimento*. Wr. 1967 s. 83-102; też w jęz. pol. pt. Pisarze polscy wieku XVI w kręgu humanistycznym Padwy i Wenecji. *Ruch Lit.* 1967 z. 1 s. 2-11. — Pół wieku syntezy naukowej dziejów literatury staropolskiej. (Od Piłata do Krzyżanowskiego). *Zesz. Nauk. UJ* 1968 z. 14 s. 211-234. — Tradycje poetyckie Jana Kochanowskiego w twórczości Piotra. W: *W kręgu „Gofreda” i „Orlanda”*. Wr. 1970 s. 205-221. — Wydawnictwa ogólne Polskiej Akademii Umiejętności. („Bibliografia polska” Karola Estreichera, „Encyklopedia polska”, „Polski słownik biograficzny”). W: *Polska Akademia Umiejętności 1872-1952*. Kr. 1974 s. 27-45. — Die lateinischen Schriftsteller des polnischen Mittelalters in westeuropäischen Wiegendrücken. *Wiener Slavistisches Jahrbuch*, Wiedeń 1975 s. 257-274. — Z badań porównawczych nad twórczością Kochanowskiego. Gawęda filologiczna polonisty. *Ruch Lit.* 1975 nr 5 s. 287-301. — Aleksander Brückner. 1856-1939. [Współaut.] W. Berbelicki. W: *Literatura okresu Młodej Polski*. T. 4. Kr. 1977 s. 711-745. — Związki kulturalno-literackie Polski z Włochami w wiekach średnich i renesansie. (Ogólny szkic panoramacyjny). W: *Literatura staropolska w kontekście europejskim*. Wr. 1977 [właśc. 1978] s. 22-67. — Św. Stanisław ze Szczepanowa w kulturze umysłowo-literackiej dawnej Polski. *Analecta Cracoviensia* 1979 s. 461-498; przekł. ang.: St. Stanislaus of Szczepanów in old Polish li-

terature and culture. *Aevum*, Mediolan 1980 t. 54 cz. 2 s. 287-314. — Jan Kochanowski w odbiciu encyklopedycznym Zachodu. (Rozeznanie krytyczne). *Ruch Lit.* 1980 nr 2 s. 81-96; przekł. ang.: The portrait of Jan Kochanowski in the encyclopedias of non Slavic countries. *The Polish Review*, Nowy Jork 1982 nr 3/4 s. 3-16. — Jan Kochanowski. Konterfekt osobowy i literacki. W: *Janowi Kochanowskiemu ziemia rodzinna*. Kr. 1981 s. 47-72. — Związki duchowe Jana Kochanowskiego ze środowiskiem stołecznym Krakowa. *Ruch Lit.* 1981 nr 4/5 s. 259-273. — Jan Kochanowski albo swoistość polskiego renesansu. *Ruch Lit.* 1984 nr 5/6 s. 325-336, przedr. w: Jan Kochanowski. Interpretacje. Kr. 1989. — Św. Kazimierz w polskiej kulturze umysłowo-literackiej. *Analecta Cracoviensia* 1984 s. 153-185. — The European significance of Jan Kochanowski from the renaissance to the romantics. *Cross Currents*, Ann Arbor 1984 s. 151-175. — Jan Kochanowski. *Ritratto del poeta del Rinascimento polacco*. W: *Jan Kochanowski - Giovanni Cochanovio, poeta rinascimentale polacco*. Wr. 1985 s. 5-23. — Humanizm polski i humanizm włoski. (Punkt wyjścia i dalszy rozwój historyczny). *Ricerche Slavistiche*, Rzym 1982/1984 wyd. 1986 s. 57-83; przekł. ang.: Polish humanism and its Italian sources. Beginnings and historical development. [Przeł.] T. Bałuk-Ulewiczowa. W: *The Polish renaissance in its European context*. Bloomington, Indianapolis 1988 s. 215-235. — Literacki portret Sarmatów (gawęda rzeczoznawcza i propozycje dyskusyjne). W: *Studia slavica mediaevala et humanistica Riccardo Picchio dicata*. Roma 1986 s. 705-715, przedr. jako posł. w: W. Kunicki: *Obraz szlachcica polskiego przez Wacława Kunickiego z domu Bończa wystawiony*. Kr. 1997. — Średniowieczne podróże z Polski do Włoch (wprowadzenie kulturoznawcze). *Ruch Lit.* 1987 z. 6 s. 111-122; przekł. wlos.: Prolegomenon storico ai viaggi dei polacchi in Italia. *Est-Europa*, Udine 1987 vol. 3, przedr. w: *Viaggiatori polacchi in Italia*. Genève-Torino 1988. — O Aleksandrze Brücknerze i sprawach humanistyczno-wydawniczych. *Kwart. Hist. Nauki i Techniki* 1989 nr 4 s. 979-990; przekł. niem.: Über Aleksander Brückner und allerlei Humanisch-Verlegerisches. W: *Aleksander Brückner*. Berlin 1991 s. 29-42. — O średniowiecznych związkach kulturalnych Polski z Bolonią. *Ruch Lit.* 1989 nr 3 s. 197-209. — Kraków - polski Rzym. (Jak, kiedy i dlaczego). W: *Filologia e literatura nei paesi slavi*. Roma 1990 s. 785-791, przedr. w: *Klejnoty i sekrety Krakowa*. Kr. 1994 s. 63-76. — Włoskie powiązania literackie twórczości Jana Kochanowskiego. W: *Munera polonica et slavica Riccardo C. Lewanski oblata*. Udine 1990 s. 287-302. — Trzy epizody z najdawniejszych związków kulturalnych polsko-włoskich. *Ruch Lit.* 1991 nr 5 s. 527-539;

przekł. włos.: Tre episodi dei piu antichi legami culturali polacco-italiani. W: *Itinerari di idee, uomini e cose fra Est ed Ovest europeo*. Udine 1991 s. 325-336. — Życie literackie w Krakowie i Małopolsce doby renesansu (sprawa środowisk i „towarzystw” literackich). W: *Cracovia litterarum*. Wr. 1991 s. 167-196. — Moje spotkanie z Kochanowskim (gawęda pouczająca). *Biul. Kwart. Radom. TN* 1992 wyd. 1994 z. 1/2 s. 75-99. — Sprawa najdawniejszych rękopisów średniowiecznych w Polsce i kataklizm tatarski wieku XIII. *Ruch Lit.* 1992 nr 6 s. 675-687. — Zur Frage des Sarmatismus in der polnischen Kultur und Literatur. W: *Barok w polskiej kulturze, literaturze i języku*. Wwa-Kr. 1992 s. 213-235. — A hundred years of philological studies on humanism and the Latin renaissance in Poland. W: *La filologia medievale e umanistica Greca e Latina nel secolo XX*. Roma 1993 s. 935-964; toż w jęz. pol. pt. *Sto lat badań filologicznych nad łacińską twórczością humanistyczno-renaesansową w Polsce*. W: *Wokół Kochanowskiego i jego czasów*. Kielce 1994 s. 7-36. — Kurt Lück (1900-1942) oder einige Folgen des preussischen Nationalismus. *Organon* 1995 nr 25 s. 175-185; toż w jęz. pol. pt. *Kurt Lück (1900-1942), czyli o chorobie nacjonalizmu w nauce*. W: *Collectanea Slavica*. Kr. 1996 s. 97-107. — L'opera poetica del Tasso nella coscienza culturale dei Polacchi. [Przeł.] S. De Fanti. W: *Tasso e l'Europa*. (Con documentazione inedita). Bergamo 1996 s. 129-145. — Literarische Kreise und „Gesellschaften” in Krakau und Klempolen im Zeitalter der Renaissance. W: *Der polnische Humanismus und die europäischen Sodalitäten*. Krakau-Wiesbaden 1997 s. 39-72. — Przed przyjściem Kallimacha. Pierwsze zwiastuny humanizmu w złotej jesieni polskiego średniowiecza. W: *Studia slavistica et humanistica in honorem Nullo Minissi*. Kat. 1997 s. 59-74. — Italskie związki umysłowe Jana Kochanowskiego. *Ruch Lit.* 1998 nr 3 s. 417-433. — La „via Romana” dei Polacchi. Passato remoto. W: *La Polonia, il Piemonte e l'Italia*. Torino 1998 s. 99-117. — Na szlaku rzymsko-Piotrowym. W: *Włochy a Polska – wzajemne spojrzenia*. Łódź 1998 s. 15-27.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. J. Słowacki: *Lilla Weneda*. Tragedia w 5 aktach. Tekst przygot. i objaśn. ... Kr.: M. Kot 1946, 125 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1948, wyd. 3 1951.
2. J. Kochanowski: *Treny*. Oprac. ... Kr.: M. Kot 1947, 40 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1948, wyd. 3 1949, wyd. 4 1950.
3. J. Kochanowski: *Wybór poezji*. Oprac. ... Kr.: M. Kot 1950, 127 s.
4. J. Kleiner: *Zarys dziejów literatury polskiej*. T. 1. *Od początków piśmiennictwa do powstania*

listopadowego. Wyd. 3 przejr. i uzup. ... i J. Spytkowski. Wr.: Ossol. 1958, 320 s., nakł. 2 1959.

Wyd. osob. całości: *Zarys dziejów literatury polskiej*. *Od początków do 1918*. Przejr. i uzup.: S. Kawyn, J. Spytkowski, ... Wr.: Ossol. 1963, 548 s. Wyd. nast. tamże: nakł. 3 1965, nakł. 4 1968; wyd. z dodaną cz. 3: W. Maciąg: 1918-1966. 1972, wyd. 2 popraw. 1974; toż wyd. 4 [I] 1985, wyd. 5 1990.

5. J. Kochanowski: *Odprawa posłów greckich*. Oprac. ... Wyd. 10 zmien. Wr.: Ossol. 1962, C, 66 s. *BN* I, 3. Wyd. przejr. i uzup. tamże: wyd. 11 1969, wyd. 12 1974.

6. *Dzieje Katedry Historii Literatury Polskiej w Uniwersytecie Jagiellońskim*. *Zarys monograficzny*. *Księga zbiorowa pod red. ... Wstęp ...* Kr.: WL 1966, 305 s.

7. W kręgu „Gofreda” i „Orlanda”. *Księga pamiątkowa sesji naukowej Piotra Kochanowskiego w Krakowie, dnia 4-5 kwietnia 1967*. Przewodniczący i red. nac. S. Pigoń. *Red. nauk. ...* Wr.: Ossol. 1970, 627 s. *PAN Oddz. w Kr. Pr. Komis. Hist.-lit.*, 22.

8. *W trzydziestolecie śmierci Aleksandra Brücknera*. [Red. tomu ...]. Kr.: UJ 1971, 212 s. *Pr. Hist.-lit.*, 20.

9. Stanisław Pigoń. *Człowiek i dzieło*. *Charakterystyki. Wspomnienia. Materiały*. *Praca zbiorowa pod red. H. Markiewiczza, M. Rydlowej i ...* Kr.: WL 1972, 530 s.

10. A. Brückner: *Kultura, piśmiennictwo, folklor*. *Wybór prac pod red. W. Berbelickiego i ...* Wwa: PWN 1974, 554 s. *Bibl. Filol. Pol. Ser. B. Literaturoznawstwo*.

11. *Miscellanea staropolskie*. [T.] 5. *Red. nauk. ...* Wr.: Ossol. 1980, 299 s. *PAN IBL, Arch. Lit.*

12. *Janowi Kochanowskiemu ziemia rodzinna*. *Księga referatów Radomsko-Kielecko-Czarnoleskiej Sesji Naukowej 450-lecia Urodzin Poety (w dniach 29-31 maja 1980)*. *Red. nauk.: J. Paclawski, ... Roczn. Świątokrzys.-Kiel. TN* Kr. 1981, 385 s.

13. *Silva Rerum*. *Series nova*, wychodzi, jak jest gotowa. *Redagują sowiżrzały, co Warszawy nie widziały*. *Niech im sprzyja łaska Boska i wolna (choć goła) Rzeczpospolita Krakowska*. *(Sylwę niniejszą wydumał, zbierał i przygotował ... przy współudziale przyjacielsko-krytycznym W. Berbelickiego)*. Kr.: WL 1981, 238 s.

14. *Joannes III Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae [...] etc. Jan III z Bożej Łaski Król Polski, Wielki Książę Litwy, Rusi, Prus [...] etc. [...] Z oryg. odczytał i tłum. ... [List]. Jędrzejów-Kr.-Wiedeń-Watykan: [Znak 1983].* *List króla Jana III do papieża Innocentego III z Wiednia z 15 IX 1683 r.* — *Druk bibliofilski*.

15. Miscellanea staropolskie. [T.] 6. Red. nauk. ... Wr.: Ossol. 1990, 487 s. PAN IBL, Arch. Lit.

16. *Crocovia litterarum*. Kultura umysłowa i literacka Krakowa i Małopolski w dobie Renesansu. Księga zbiorowa Międzynarodowej Sesji Naukowej w czterechsetlecie zgonu Jana Kochanowskiego (w Krakowie, 10-13 października 1984 r.). Red. ... Wr.: Ossol. 1991, XIII, 573 s. PAN Oddz. w Kr.

17. Iana Kochanowskiego O Czechu y Lechu historia nágániona. Słowo objaśniające ... Tłum. K. Bachniewa i in. Kr.: Collegium Columbinum 1998, [8], XXIII s.

Wyd. bibliofilskie, dedykowane XIII Międzynarodowemu Kongresowi Sławistów w Kr., 1998 r.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1982, 1983, 2002. — Wywiad: Zawsze pilnowałem czasu. Rozm. M. Florkowska. *Alma Mater* 1997 nr 6.

SWPP 1. — PP (M. Kotowska). — LP XX w. (A. Borowski). — K. Świerżowski: Bibliografia prac T.U. za lata 1935-1987. *Rocz. Komis. Hist.-lit.* 1987. — M. Kurán: Bibliografia prac Profesora T.U. W: Pochwała filologii. Łódź 1998.

[Świadomość słowiańska Jana Kochanowskiego:] J. Bąnsky. *Literárnohistorický Šborník*, Bratislava 1948 s. 3-4; K. Kujew. *Ezik i Literatura*, Sofia R. 3: 1948; H. Markiewicz: Kochanowski — protoplasta polskiej slawistyki. *Now. Lit.* 1948 nr 35; R. Pollak: „Kompleks słowiański” Jana Kochanowskiego. *Prz. Zach.* 1948 nr 10; S. Subotin, *Istoriski Glasnik*, Belgrad 1949 nr 4; J. Skoczek. *Pam. Lit.* 1950 t. 39. — [Sarmacja:] M. Plezia: Jak Polak został Sarmatą? *Tyż. Powsz.* 1951 nr 34; S. Subotin. *Istoriski Glasnik*, Belgrad 1951 nr 3-4; Cz. Hernas. *Pam. Lit.* 1952; J. Bąnsky. *Literárnohistorický Šborník*, Bratislava 1953 t. 10; A. St. Mágr. *Slavia*, Praha 1953 z. 4. — [Wśród impresorów krakowskich doby renesansu:] A. Lewicka-Kamińska. *Ruch Lit.* 1977 nr 6; A. Szybart: Książka o renesansowych drukarniach krakowskich. *Tyż. Powsz.* 1977 nr 45; M. Danilewicz Zielińska. *Kultura*, Paryż 1978 nr 12; J. Starnawski. *Stud. Hist.* 1978 z. 4; J. Ślaski: O dawnym drukarstwie. *Nowe Książ.* 1978 nr 4; W. Blachut: U kolebki polskiego drukarstwa. *Mies. Lit.* 1979 nr 2; Z. Nowak. *Studia o Książ.* 1979 t. 9; R.K. Lewański. *Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa. Classe di Lettere e Filosofia*, Pisa 1980 t. 10. — Z. Florczak: Optymistyczna krakowska sylwa. *Nowe Książ.* 1983 nr 8 [rec. oprac.: Silva Rerum]. — A. Borowski: Profesor T.U., czyli o pocieszaniu, które przynosi filologia. *Ruch Lit.* 1992 nr 5, toż *Stud. Kiel.* 1992 nr 3. — [Konterfekty, sylwetki, cienie:] A. Biernacki: Zaczyna książka. *Twórczość* 1997 nr 12; K. Maciąg: Konterfekty polonistów i nie tylko. *Arcana* 1998 nr 2; M. Włodarski. *Ruch Lit.* 1998 nr 4. — Pochwała filologii. Profesor Tadeusz Ulewicz doktorem honoris causa Uniwersytetu Łódzkiego. Pod red. J. Okonia. Łódź: Wydawn. UŁ 1998, 68 s. [Zawiera teksty przemówień J. Okonia i T.U. oraz opinie naukowych A. Borowskiego, A. Nowickiej-Jeżowej, J. Starnawskiego]. **M.K.-K.**

ULMAN Anatol

ur. 1931

Pseud.: Lotana; (put); (put.); PUT.
Prozaik, felietonista.

Urodzony 12 kwietnia 1931 w Nancy (Francja) w rodzinie robotniczej; syn Franciszka Ulmana i Józefy z Gibusów. W 1935 przyjechał wraz z rodzicami do Polski i zamieszkał w Warszawie. Tam też przebywał w czasie okupacji niemieckiej. Po zakończeniu wojny przeprowadził się w 1945 do Kluczborka,

gdzie uczęszczał do Gimnazjum i Liceum Koedukacyjnego, a potem mieszkał i uczył się kolejno w Zielonej Górze w Liceum Ogólnokształcącym (od 1948) i w Szczecinie (od 1949) w Państwowym Liceum Ogólnokształcącym dla Pracujących. W 1951 zdał maturę i podjął studia z zakresu filologii polskiej na Uniwersytecie Poznańskim. Był członkiem ZMP. W 1955 uzyskał dyplom magisterski i zamieszkał w Koszalinie, gdzie rozpoczął pracę jako nauczyciel języka polskiego w liceach. Debiutował w 1957 utworem pt. „Wszystkie młodości”, ogłoszonym w czasopiśmie *Od nowa* (nr 8). Od tegoż roku należał do PZPR. W 1953 ożenił się z Barbarą Waligórą, polonistką (rozwód w 1967). Równoległe z pracą w szkolnictwie średnim wykładał w Studium Nauczycielskim w Kołobrzegu (1964-67) i w Wyższej Szkole Nauczycielskiej w Słupsku (1969-72). W 1967 ożenił się z Ireną Gołąb (primo voto Łojkowską), urzędniczką (rozwód w 1980). W 1973-79 pracował w Instytucie Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych w Koszalinie. Od 1976 zaczął ponownie ogłaszać utwory literackie; nawiązał wtedy współpracę z redakcją *Szpilek* (do 1988, z przerwą w 1982-84), a następnie z *Głosem Pomorza* (do 1989, z przerwami). W 1979 zrezygnował z działalności pedagogicznej i zajął się wyłącznie dziennikarstwem. W 1980 przeprowadził się do Słupska. Był członkiem redakcji wydawanego w tym mieście tygodnika *Zbliżenia* (1979-82; teksty także pod pseud.: Lotana, (put), PUT); ogłaszał też recenzje literackie w *Nowych Książkach* (1980-88) oraz felietony w *Tygodniku Słupskim* (1980-82). Za osiągnięcia publicystyczne otrzymał w 1981 nagrodę dziennikarską Prezesa RSW „Prasa-Książka-Ruch”. Równocześnie rozwijał twórczość literacką z zakresu prozy; był też autorem utworów dramatycznych i słuchowisk radiowych. W 1982 został członkiem redakcji koszalińskiego miesięcznika społeczno-kulturalnego *Pobrzeże*, na którego łamach publikował liczne utwory (do 1989; tu m.in. cykl felietonów: w 1985 pt. „Detektyw Luśka”, w 1986 pt. „W stronę Czarnej Dziury”, w 1987 pt. „Zapiski wariata”, w 1988 pt. „Portrety geniuszów skromnych”; podp. też pseud.: Lotana, (put), PUT). W 1985 został przyjęty do ZLP. W tymże roku za działalność społeczno-kulturalną otrzymał nagrodę Wojewody Koszalińskiego, a w 1987 medal honorowy „Mecenasom i Twórcom Kultury”. Był członkiem zarządu Oddziału Koszalińskiego ZLP (1986-89). Współpracował m.in. z dwutygodnikiem *Sycyna* (1995-99; m.in. cykl felietonów pt. „Cnocie i wstydowi cenie ustawili...”) oraz z *Tygodnikiem Słupskim* (m.in. w 1997 cykl felietonów pt. „Związek Wolnych Świrów”, podp. Rzecznik ZWS Anatol Ulman). Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1975), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1987). Mieszka w Słupsku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Cigi de Montbazon. [Powieść]. Wwa: Iskry 1979, 230 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1983; wyd. 3 Koszalin: Millennium 2001.

Adapt. radiowa: Adapt. M. Kuraś. Radio 1980.

2. Godziny błaznowy w składnicy złomu. Komedialna współczesna. Praprem. Wwa, T. Kwadrat 1980. Druk fragm. aktu 3 *Zbliżenia* 1980 nr 11 s. 8-9.

III nagroda w konkursie Min. Kultury i Sztuki oraz Kom. Organizacyjnego Festiwalu Pol. Sztuk Współcz. we Wr. w porównaniu z ZLP, SPATiF, ZAIKS i red. *Dialogu* na pol. sztukę współcz. w 1978.

3. Obsesyjne opowiadania bez motywacji. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1981, 239 s.

Zawartość: Gwóźdź; Pionur Borecznikowski; Prelekcja; Romantyzm i wsiakanie; Czerwone rękawiczki; Bardzo długa kobieta; Opis obłoków w dniu 20 listopada 1976; Moment, w którym zwirowała księżna Łucja d'Assouvir; Piękne ptaki; Eudajmonia; Złosiwy portret donii Ayi Deliria; Kwadratura czasu; Figurki z Edo; Żart szejcha Ibn al-Mudżtahida; Aqua tofana; To, co zobaczył w wodzie.

4. Sześć i takie różne sprawy. [Humoreski]. Wwa: Iskry 1982, 199 s.

5. Potworne poglądy cynicznych krasnoludków. [Powieść]. Wwa: Iskry 1985, 188 s.

6. Polujący z brzytwą. [Opowiadanie]. Wwa: Iskry 1988, 52 s.

III nagroda w konkursie wydawn. Iskry na opowiadanie sensacyjno-kryminalne.

7. Doktor inżynier zbrodni. [Opowiadanie]. Wwa: Horyzonty 1990, 95 s.

8. Ojciec nasz Faust Mefistofelowicz. [Powieść]. Kołobrzeg: Skua 1991, 403 s.

9. Banda Kuby Baszka. Akonityna. [Powieść]. Tor.: Mado 1992, 115 s.

10. Koty z gdańskiej gildii. [Sztuka dla dzieci]. Powst. ok. 1997.

I nagroda w konkursie T. Miniatura w Gdańsku w 1997.

11. Zabawne zbrodnie. [Opowiadania]. Koszalin: Woj. Bibl. Publiczna 1998, 89 s.

Zawartość: Śmierć łaciny; Dzieci. (Baśń o funkcji literatury); Wino o zmierzchu, Wybrane kwestie z teologii XX wieku; Lato w Klondike; Tapu.

12. Pan Tatom, czyli Nieostatni zajazd na dzicy. Historia burżuazyjna z końca. [Powieść]. Słupsk: Anatol Ulman [2000], 218 s.

13. Transakcja z amnezją. Komedialna. [W 12 scenach]. *Dialog* 2000 nr 1 s. 5-26.

I nagroda w Ogólnopolskim Konkursie Komedio pisarskim Tallia'99.

Prace redakcyjne

1. Funkcje biblioteki szkolnej w zreformowanym systemie oświaty. Pod red. ... Koszalin: Inst. Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświat. 1977, 56 s.

2. Kultura językowa uczniów oraz inne zagadnienia z zakresu poprawności językowej. Materiały z sesji. [Red. nauk.: M. Gruchmanowa, A. Szczepanek, ...]. Koszalin: Wydawn. IKNiBO [Inst. Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświat.] 1978, 331 s.

Sesja zorganizowana przez Inst. Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświat. w Koszalinie przy współudziale WSP w Słupsku oraz Inst. Filologii Pol. UAM.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — Wywiady: Kreationizm a życie biurowe. Rozm. Cz. Kuriata *Profile Kult.* 1983 t. 12; A.U. przypadki. Rozm. J.R. Lissowski. *Tyg. Słup.* 1997 nr 2.

LP XX w. (M. Jentys). — A. Świętlicka: Anatol Ulman — bibliografia. Słupsk: Woj. i Miej. Bibl. Publiczna im. M. Dąbrowskiej; SPP 1997, 32 s.

[Cigi de Montbazon] H. Bereza: Fantastyka wewnętrzna. *Twórczość* 1979 nr 1, przedr. pt. Fantastyka w teozofii; Bieg rzeczy. Wwa 1982 [dot. także: Obsesyjne opowiadania bez motywacji]; J. Termer: W stronę groteski. *Nowe Książ.* 1979 nr 18, L. Bugajski: „Za każdym Meksykiem otwiera się nowy Meksyk”. *Twórczość* 1980 nr 5, przedr. w teozofii. Pozy przy.

Wwa 1986; Z. Pakuła: Ogród o zmierzchu, czyli dziwny świat U. *Zbliżenia* 1980 nr 11; K. Rutkowski: A.U. — atrofia fabuły. *Regiony* 1980 nr 3, przedr. zmien. pt. Sprawa powieści plebejskiej w teozofii; Ani byto, ani jest. Wwa 1984; B. Szvedek: Obiecujący debiut. *Nurt* 1980 nr 3; Z. Ślęzakowski: Kunstz nieładu. *Tyg. Kult.* 1980 nr 11; J. Wlaśek: *Svetová Literatura*, Praha 1980 nr 6. — Z. Pakuła: „Chytre” pisanie. *Pobrzeże* 1982 nr 1 [rec.: Sześć i takie różne sprawy]. — [Obsesyjne opowiadania bez motywacji:] Z. Jan: Dotykając mózgiem. *Zbliżenia* 1982 nr 1; Z. Pakuła: W poszukiwaniu utraconej motywacji. *Zbliżenia* 1982 nr 1. — H. Bereza: Biblioteka. *Twórczość* 1983 nr 5 [rec.: Potworne poglądy cynicznych krasnoludków], przedr. łącznie z rec.: Ojciec nasz Faust Mefistofelowicz] pt. Finalność w teozofii; Obrotu. Wwa 1996. — P. Wojtkowski: Dowcip biurowy. *Nowe Książ.* 1983 nr 6 [rec.: Sześć i takie różne sprawy]. — [Potworne poglądy cynicznych krasnoludków:] Z. Pakuła: 144 zęby A.U. *Pobrzeże* 1985 nr 12; L. Bugajski: „Poważna zabawa w pozory?” *Pismo Lit.-Artyst.* 1986 nr 6/7. — J. Sieradzki: Monolog pracownika widowni na etacie. *Twórczość* 1987 nr 3 [rec.: opowiadania: Człowiek teatru. *Literatura* 1986 nr 7/8 s. 34-35]. — [Ojciec nasz Faust Mefistofelowicz:] H. Bereza: Finalność. *Twórczość* 1988 nr 8, przedr. łącznie z rec.: Potworne poglądy cynicznych krasnoludków] w teozofii; Obrotu. Wwa 1996; B. Zaduna. *Twórczość* 1992 nr 11; K. Kłosiński: „Playboy” albo chanson courtoise. *FA-Art* 1996 nr 1, przedr. w teozofii; Eros, dekonstrukcja, polityka. *Kat.* 2000 [dot. też: Obsesyjne opowiadania bez motywacji]. — K. Uniłowski: Opowieść znaleziona w śmietniku. „Cigi de Montbazon” A.U. *Twórczość* 1998 nr 6. — J. Narkowicz: Prowokacja i zgorszenie. „Pan Tatom” A.U. *Głos Słup.* 2000 nr 48. **B.T.**

UMIŃSKI Władysław
1865-1954

Krypt.: u.; U.; U.W.; Um.Wł.; w.; W.; W.U.; W.Um.; Wł.; Wł.U.; Wł.U.; Wł.Um.; Wład.Um.; wu.; Wu; Wu; — wątpliwe: El; Et.

Powieściopisarz, publicysta.

Urodzony 10 listopada 1865 w Przedeczcu pod Kłodawą; syn Juliana Umińskiego, malarza (zmarł 1874), i Tekli z Bogdańskich, nauczycielki. W 1871 zamieszkał wraz z rodziną w Częstochowie, a w 1874 w Warszawie. Uczęszczał tu do gimnazjum filologicznego, a następnie do szkoły realnej. Zarabkował już wtedy udzielając korepetycji. Jako swój de-

biut podawał nowelkę pt. „Z Korsyki”, opublikowaną około 1880 jako tłumaczenie w piśmie *Przyjaciel Dzieci*. Od młodości interesował się wynalazczością; konstruował modele maszyn latających i prowadził doświadczenia w laboratorium fizycznym Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie. Odbiwszy służbę wojskową w baterii saperów gwardii w Petersburgu, studiował na Wydziale Przyrodniczym tamtejszego uniwersytetu. Podczas studiów organizował w Petersburgu biblioteki oświatowe dla Polaków. Po powrocie do Warszawy podejmował różne prace, m.in. prowadził przedstawicielstwo firmy wykonującej studnie artezyjskie, katalogował książki w bibliotece Politechniki Warszawskiej. Zajmował się też działalnością oświatową, wygłaszając odczyty z zakresu nauk przyrodniczych i technicznych (m.in. w Muzeum Przemysłu i Rolnictwa) oraz publikując liczne broszury. Ożenił się z Anną Natalią Bejn. W 1888 opublikował na łamach *Kuriera Warszawskiego* (nr 28) pierwszy szkic pt. „Graniata”. Od tegoż roku rozwijał pracę literacką głównie jako autor powieści dla młodzieży (krajoznawczych, podróżniczych, fantastycznych), a nieco później także jako popularyzator wiedzy i publicysta. Był stałym współpracownikiem pism: *Kurier Warszawski* (1888-1923), *Wędrowiec* (1888-1900; także podp.: w.u., W.U., Wu, Wu.), *Wieczory Rodzinne* (1891-1912; także podp.: U., W.U., W.Um., Wł.U., Wł.U...; tu w 1902 stały dział pt. „Pogadanki z dziedziny chemii”), *Przyjaciel Dzieci* (1893-1905; także podp.: W.U., Wł.U., Wł.U...), *Prawda* (1894-1910; także podp.: W.U., Wu, Wu.), *Tygodnik Ilustrowany* (1896-99; także podp.: u., U., W.U., wu.; tu cykl pt. „Z ruchu naukowego”), *Tygodnik Mód i Powieści* (1895-1914; tu liczne artykuły i pogadanki podp. także: U.W., Um.Wł., W.U., Wu, Wu. oraz cykl „Z nauki czystej i stosowanej”), *Kurier Codzienny* (1897-1904; także podp.: W.U., W.Um.; tu stały dział pt. „Z pracowni uczonego”), *Gazeta Warszawska* (1898-1901 cykl pt. „Kronika naukowa”). W 1895 założył pierwsze w Polsce kółko lotnicze. W 1904 redagował i wydawał czasopismo *Czytelnia dla Wszystkich*, w którym zamieszczał w 1903-05 liczne artykuły (podp. także: u., U., w., W., w.u., W.U., Wł., Wł.U., Wł.U..., wu.) oraz cykle pt. „Przegląd polityczny” i „Spód obcego nieba”. W 1905 wchodził w skład redakcji *Gazety Wileńskiej*, następnie *Dziennika Kijowskiego*. W 1906-15 publikował też w *Nowej Gazecie*. Należał do konspiracyjnych kół zajmujących się oświatą dla ludu. Wydawał i redagował tygodnik dla młodzieży *Wieczory Rodzinne* (1909-12), a następnie *Miśiac Ilustrowany* (1912-14). Przed I wojną światową podróżował do Ameryki Północnej i Południowej. W 1918 pracował w Wydziale Emigracyjnym, w 1921 jako referent prasowy w Minister-

stwie Spraw Wewnętrznych, później w Urzędzie Filmowym. W 1924-29 odbywał podróże do Włoch i Francji, Turcji, Anglii i Brazylii. W 1933 redagował pismo *Lot*. Publikował nadal utwory dla młodzieży; przerabiał też wcześniej wydane książki. Był członkiem ZZLP (od 1949 ZLP). W czasie okupacji niemieckiej mieszkał w Milanówku pod Warszawą. Po zakończeniu II wojny światowej kontynuował pracę literacką. W 1954 zamieszkał ponownie w Warszawie. Odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1952). Zmarł 31 grudnia 1954 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zwycięzcy oceanu. Powieść dla młodzieży. *Wędrowiec* 1890 nr 23-52. Wyd. osob. Wwa: Red. *Wędrowca* 1891, 446 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: M. Arct 1900; wyd. 6 przejr. przez autora Wwa: Gebethner i Wolff 1941, tamże: wyd. 7 [19]43, wyd. 8 1947. Przedr. zob. poz. 33 (t. 6/7).

Przekł. czes. (inf. W.U.)

2. Balonem do bieguna. Przygody z podróży powietrznej ponad lodami. [Powieść dla młodzieży]. *Wiecz. Rodzinne* 1892 nr 1-30. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff 1894, 257 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: M. Arct 1905; wyd. nowe przejr. przez autora pt. Balonem do bieguna południowego ponad lodami Antarktydy Wwa: Gebethner i Wolff 1947, toż wyd. 1 [!] [tamże 1948]; wyd. 2 powojenne popraw. i uzup. Wwa: NK 1954, wyd. 3 tamże 1955. Przedr. zob. poz. 33 (t. 11).

Przekł. franc. [Przel.] Helle ok 1910, — ros.: Na sarię k polusa [Przel.] F.V. Dombrowskij. Petersburg 1897.

3. Podróż bez pieniędzy. [Powieść]. *Wiecz. Rodzinne* 1893 nr 1-36. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff 1894, 261 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: M. Arct 1906, tamże: wyd. 3 1923, wyd. 4 1930 [antydat 1929]; wyd. 5 Wwa: NK 1953, tamże: wyd. 6 1955, wyd. 3 [!] 1956.

4. Wędrowna wyspa. [Powieść dla dzieci]. *Przyj. Dzieci* 1893 nr 36-44. Wyd. osob. Wwa: Świat 1915, 86 s.

Wyd. łącznie z poz. 6 pt. Wędrowna wyspa; Przygody emigrantów w puszczy brazylijskiej. Wwa: M. Arct 1895, 210 s.

5. Na drugą planetę. Powieść fantastyczna. Pierwodr. pt. W nieznane światy. Powieść fantastyczna. *Przyj. Dzieci* 1894 nr 27-48. Wyd. osob. pt. W nieznane światy. Petersburg: Księg. Pol. K. Grendyszyńskiego 1895, 239 s. Wyd. nast.: toż wyd. 2 tamże 1903; pt. Na drugą planetę: Wwa: L. Fiszer; E. Wende; Lw.: H. Altenberg 1913, 254 s.; Cz. 1-2. Wwa: Świat [ok. 1913] 118 + 119-254 s.; wyd. 5 Wwa: Gebethner i Wolff 1946; wyd. 1 [!] Wwa: NK 1956, tamże: wyd. 2 [!] 1957, wyd. 3 1968, wyd. 4 1972. Przedr. zob. poz. 33 (t. 2).

Przekł.; hebr.: El olamot rehokim. [Przeł.] S. Skulski. Tel-Aviv 1958, wyd. 2 pt. El kochaw acher. [Przeł.] S. Skulski. Tel-Aviv 1960, — ros.: Nevedomyj mir, Mars i jego žiteli. [Przeł.] F.V. Dombrovskij, Petersburg 1897.

6. Przygody emigrantów w puszczy brazylijskiej. [Powieść dla młodzieży]. Powst. ok. 1895. Wyd. łącznie z Wędrowną wyspą zob. poz. 4.

7. W kraju ludożerców. Powieść. Dz. *Chicagowski* 1895 nr 270-286. Wyd. osob. nowa Wwa: M. Arct 1914, 52 s. Przedr. zob. poz. 9.

8. W pustyniach Australii. Opisy i przygody w podróży, dla młodzieży. *Wiecz. Rodzinne* 1895 nr 1-46. Wyd. osob. Wwa: M. Arct 1896, 269 s. Wyd. 2 Wwa: M. Ostaszewska [ok. 1930].

Przekł. hebr.: Bi-midbarjot Ojstraljah. [Przeł.] S. Skulski. Tel-Aviv 1953, wyd. 2 tamże 1962.

9. W kraju ludożerców oraz opowiadania. Wwa: M. Arct 1896, 159 s. Przedr. opowiadań zob. poz. 34. Zawartość: W kraju ludożerców [powieść, poz. 7]. — opowiadania: Bumerang; Złotliwy stoł; Mój pierwszy jaguar; Polowanie na łosie; Między górami.

Wyd. osob. (z pominięciem powieści) pt. Opowiadania. Wyd. nowe. Wwa: M. Arct 1914, 60 s.

10. Na falach Atlantyku. Przygody rozbitków pośród oceanu. *Przyj. Dzieci* 1897 nr 1-25. Wyd. osob. Wwa: Księg. Dubowskiego i Gajewskiego 1897, 206 s. Przedr. zob. poz. 33 (t. 10).

11. Od Warszawy do Ojcowa. Przygody w podróży po kraju. Wyd. 2 popraw. Petersburg: K. Gren-dyzyński 1897, 257 s. Przedr. zob. poz. 33 (t. 9).

12. Z odmetów morskich. Powieść. *Tyg. Mód i Powieści* 1897 nr 27-42. Przedr. zob. poz. 22.

13. Tajemnicza bandera. (Opowiadanie na tle dziejów Indii Zachodnich). [Dla młodzieży]. *Przyj. Dzieci* 1898 nr 22-53.

Wyd. łącznie z poz. 14 pt. Tajemnicza bandera i Flibustierowie. Powieść na tle dziejów Indii Zachodnich. Wwa: M. Arct 1901, 363 s. Wyd. nast.: pt. Flibustierowie: Wwa: M. Ostaszewska [1922], 330 s.; pt. Tajemnicza bandera: Wwa: J. Przeworski 1933, 345 s.; pt. Flibustierowie: Wwa: Gebethner i Wolff 1951; wyd. 3 Wwa: NK 1953, tamże: wyd. 4 1954, wyd. 5 1956, wyd. 6 1959, wyd. 7 1967, wyd. 8 1970.

Przekł.; serb.-chorw.: Kubanski ustanici. [Przeł.] M. Dragović. Beograd 1964, — słowac.: Flibustieri. [Przeł.] B. Kuchar, E. Kucharová. Bratislava [1956]. Adapt. radiowa pt. O wolność Kuby; Adapt.: R. Pisarski. Radio 1969.

14. Flibustierowie. (Opowiadanie na tle dziejów Indii Zachodnich). *Przyj. Dzieci* 1899 nr 1-26. Wyd. łącznie z Tajemnicza bandera zob. poz. 13.

15. Na szczytach. Powieść współczesna. *Tyg. Mód i Powieści* 1900 nr 34-52. Przedr. zob. poz. 22.

16. Podróż naokoło świata piechotą. I. W podobłocznych krainach. [Powieść]. Wwa: Gebethner

i Wolff; Kr.: G. Gebethner i Spółka 1900, 385 s. Wyd. nast. pt. W podobłocznych krainach: wyd. 4 [!] uzup. i przejrz. przez autora Wwa: Gebethner i Wolff 1946; z. 1-3 Pozn.: KAW 1987, 62 + 78 + 77 s. Przedr. zob. poz. 33 (t. 5).

17. Podróż naokoło Warszawy. [Powieść krajoznawcza]. *Przyj. Dzieci* 1900 nr 1-25. Wyd. osob. Wwa: J. Fiszer 1901, 165 s.

18. Biały mandaryn. Przygody rodziny polskiej na dalekim Wschodzie. *Przyj. Dzieci* 1901 nr 1-44. Wyd. osob. Wwa: J. Fiszer 1903, 239 s. Przedr. zob. poz. 33 (t. 13).

19. Wygnańcy. Szkice powieściowy. *Kur. Codz.* 1902 nr 251-358. Wyd. osob. Wwa: Tow. Akcyjne Orgelbranda i Synów 1906, 287 s.

20. Człowiek leśny. Opowiadanie podróżnika po Afryce. Wwa: Nakł. red. *Przyj. Dzieci* 1903, 151 s.

21. Historia biednego chłopca w pięciu częściach świata. [Cykl powieściowy dla młodzieży].

[Cz. 1]. Przygody małego Australczyka. Pierwodr. pt. Historia biednego chłopca w pięciu częściach świata. *Przyj. Dzieci* 1903 nr 1-12. Wyd. osob. Wwa: Druk. Artyst. K. Kopytowski 1910, 49 s. Wyd. nast. Wwa 1912. Przedr. łącznie z [cz. 2] zob. poz. 33 (t. 1).

[Cz. 2]. Pierwodr. pt. W puszczech Kanady. W Ameryce. *Przyj. Dzieci* 1903 nr 13-20, 23-52. Wyd. łącznie z [cz. 1] zob. poz. 33 (t. 1).

[Cz. 3]. W krainie wschodzącego słońca. III. Japonia. *Przyj. Dzieci* 1905 nr 1-36 [druk nieukończony]. Wyd. osob. z podtyt. Powieść z życia dzieci japońskich. Wwa: Nakł. *Wiecz. Rodzinnych* 1911, 183 s. Przedr. zob. poz. 33 (t. 12).

Przekł.; czes.: V krajine vyhadajuceho slnca. [Przeł.] V. Šlosar. Praga 1933, — słowac. (inf. W.U.).

22. Na szczytach; Z odmetów morskich; Szczęście. [Powieści i opowiadania]. Wwa: S. Orgelbrand i Synowie 1904, 280 s.

Zawiera poz. 12, 15 oraz opowiadanie: Szczęście.

23. W czarnej otchłani. Kartka z życia górników. Wwa: Red. *Przyj. Dzieci* 1908, 112 s.

24. Krwawy chleb. Przygody polskiego tułacza. *Wiecz. Rodzinne* 1909 nr 5-28, 35-52; 1910 nr 3-11, 13-26, 28, 32, 35-47, 49-53. Wyd. osob. z podtyt. Przygody młodego tułacza. Wwa: Gebethner i Wolff 1912, 344 s. Wyd. nast.: wyd. z podtyt. Przygody młodego tułacza polskiego w Europie i w Ameryce. Toledo, Ohio: A.A. Paryski 1916; wyd. 4 przejrz. przez autora pt. Znojny chleb. Przygody robotnika polskiego w Ameryce. Wwa: Gebethner i Wolff 1948; wyd. 2 [!] Wwa: NK 1954, tamże: wyd. 3 [!] cz. 1-2 1955, wyd. 4 1957, wyd. 5 1968. Przedr. pt. Znojny chleb zob. poz. 33 (t. 3/4). Wyd. z 1916 oraz wyd. 2-4 powojenne bez podtytułu.

Przekł. ang. (inf. W.U.).

25. Samolotem naokoło świata. Podróż fantastyczna. Wwa: M. Arct 1911, 430 s. Wyd. nast. pt. Samolotem dookoła świata; Wwa: K. Trepte 1926; wyd. 1 [!] Wwa: NK 1956.

26. Synowie puszczy. Powieść. [Cz. 1-3]. Wwa: *Wiecz. Rodzinne* 1911 s. 1-96 + 97-192 + 193-246. Wyd. nast.: Wwa: Druk. L. Bogusławskiego 1912, 246 s.; wyd. 3 Wwa: Gebethner i Wolff 1938. Przedr. zob. poz. 33 (t. 8).

27. Krzyż i półksiężyc. Powieść dla młodzieży na tle ostatniej wojny bałkańskiej. Wwa, Lubl., Łódź: Gebethner i Wolff 1913, 275 s. Wyd. nast. Wwa: Księg. K. Treptego 1924.

28. Po kraju. [Opowiadanie dla młodzieży]. [Cz. 1-2]. Wwa: M. Arct 1913, 142 s. Wyd. nast. cz. 2: *Nasz Świat*, dod. 1913, 56 s.

29. Czarodziejski okręt. Powieść dla młodzieży. Wwa, Lubl., Łódź: Gebethner i Wolff 1916, 267 s. Wyd. nast.: wyd. nowe z podtyt. Powieść fantastyczna. Wwa: Gebethner i Wolff [1925]; Wwa: Księg. J. Przeworski 1933.

30. Krwawa dola. Powieść z niedalekiej przeszłości. Wwa: Księg. Lud. 1918, 130 s.

31. Przygody wojenne. Powieść dla dzieci. Wwa, Lubl.: Gebethner i Wolff; Kr.: G. Gebethner [1919], 142 s.

32. W głębinach oceanu. Powieść fantastyczna dla młodzieży. Wwa, Lubl., Łódź, Pozn.: Gebethner i Wolff; Kr.: G. Gebethner [1920], 355 s. Wyd. nast.: [Palestyna:] Sekcja Wydawn. APW [Armii Pol. na Wschodzie] 1944. Przedr. zob. poz. 33 (t. 14/15).

33. Wybór powieści dla młodzieży. Wyd. jubileuszowe z portretem autora. T. 1-14/15. Wwa: Gebethner i Wolff 1921-1930.

Od t. 11 bez inf. Wyd. jubileuszowe.

T. 1. W puszczech Kanady; Przygody młodego Australczyka. [1921] 202 s. Wyd. 2 1927. Zob. poz. 21 [Cz. 1-2].

T. 2. Na drugą planetę. Wyd. 3 1921, 184 s. Wyd. 4 przejr. i uzup. przez autora 1930. Zob. poz. 5.

T. 3/4. Znoyny chleb. Wyd. 3 1921, 388 s. Wyd. 3 [właśc. 4] [1928]. Zob. poz. 24.

T. 5. W podobocznich krainach. Wyd. 4 uzup. i przejr. przez autora [1923], 408 s. Wyd. 3 [!] [1930]. Zob. poz. 16.

T. 6/7. Zwycięzcy oceanu. Wyd. 2 [!] [1922], 404 s. Wyd. 4 [!] przejr. przez autora 1925, 399 s. Zob. poz. 1.

T. 8. Synowie puszczy. Wyd. 2 1922, 193 s. Wyd. nast. [1927]. Zob. poz. 26.

T. 9. Od Warszawy do Ojcowa. Wyd. 3 [1923], 306 s. Wyd. 4 przejr. przez autora 1925. Zob. poz. 11.

T. 10. Na falach Atlantyku. Wyd. 2 [1923], 180 s. Wyd. nast. [1927]. Zob. poz. 10.

T. 11. Balonem do bieguna. Wyd. 2 1925, 252 s. Wyd. 3 z podtyt. Przygody w podróży powietrznej ponad lodami, przejr. przez autora 1930. Zob. poz. 2.

T. 12. W krainie wschodzącego słońca. Wyd. 2 1925, 177 s. Zob. poz. 21 [cz. 3].

T. 13. Białe mandaryn. Wyd. 2 1925, 231 s. Zob. poz. 18.

T. 14/15. W głębinach oceanu. Wyd. 2 [1925], 345 s. Zob. poz. 32.

34. Przygody łodzi podwodnej i inne opowiadania. Wwa: Księg. K. Treptego 1925, 211 s.

Zawiera opowiadania z poz. 9, — oraz: Przygody łodzi podwodnej.

35. Pod flagą polską. Samochodem naokoło świata. Podróż skauta Jerzego Jelińskiego. [Kronika podróży]. Wwa: Wydawn. i nakł. Księgarni T. Ulańskiego 1929, 416 s. Wyd. nast.: Bari: 476 Sekcja Wydawnicza 1946, powiel.

Oparta na ustnej relacji J. Jelińskiego.

36. Zaziemskie światy. Pierwszy lot międzyplanetarny. [Powieść]. Powst. przed 1945. Wyd. Wwa: Gebethner i Wolff 1948 [właśc. 1956], 360 s.

Inny tytuł: Wyprawa na Wenus. — Utwór pisany w czasie okupacji niem. na zamówienie konspir. wydawn. Wisła (inf. P. Mitzner *Zesz. Hist.*, Paryż 1998 z. 125 s. 44). — Książka wycofana przez cenzurę w 1948, druk. w 1956 i opatrzona wstępną datą wydania (inf.: K. Kuliczowska; W.U. W: Dwiesięcie lat literatury polskiej. Cz. 2, z. 1 s. 177. *Masz. w Bibl. IBL PAN* 1958).

Nadto ok. 40 broszur popularnonaukowych o tematyce technicznej i przyrodniczej wyd. w l. 1894-1946.

Przekłady i przeróbki

1. F.J. Pajeken: Młody jeniec indyjski. Powieść dla młodzieży, osnuta na tle życia myśliwskiego. Wolny przekł. ... Wwa: M. Arct 1894, 172 s. Wyd. nast. tamże: wyd. nowe 1914, wyd. 2 1924, wyd. 3 1925, wyd. 4 1927, wyd. 4 [!] 1938 [właśc. 1937], wyd. 6 pt. Młody jeniec indiański. Wr.: M. Arct, F. Pieczatkowski 1948.

2. E. Bartus: Pole diamentowe. Opowieść dla młodzieży podług oryginału niem. napisał ... Wwa: M. Arct 1897, 139 s.

3. F. Nansen: Wśród lodów i nocy. Prawdziwe przygody w podróży do bieguna północnego. Przeł. ... *Przyj. Dzieci* 1897 nr 27-52. Wyd. osob.: Streścił dla młodzieży li wstępem opatrzył ... Wwa: M. Arct 1900, 243 s.

4. A. Wildenstein: Bohater spod Spionskopu. Powieść osnuta na tle ostatniej wojny Burów z Anglikami. Wwa: M. Arct [1900], 200 s. Wyd. 3 [!] Wwa: Gebethner i Wolff [po 1937].

5. G. Ferry: *Wędrowiec leśny. Powieść dla młodzieży*. Oprac. ... Wwa: M. Arct 1902, 307 s. Wyd. nast.: T. 1-3. Wwa: Tow. Akcyjno-Wydawn. „Świat” 1914, 104 + 105-208 + 209-305 s.; Wwa: M. Ostaszewska 1914; Wwa, Lubl., Łódź: Gebethner i Wolff; Kr.: G. Gebethner [1914].

6. F. Luckner: *Diabeł morski. [Wspomnienia z l. 1914-1918]. Przel. [i przedm. opatrzył] ... Wwa: Rój 1931 [antydat. 1930], 207 s.*

Praca redakcyjna

1. W.L. Anczyc: *Księga sławniejszych odkryć geograficznych, przeznaczona dla dorastającej młodzieży podług najnowszych źródeł zebrana*. Wyd. 4 przejr. i uzup. ... Wwa: Gebethner i Wolff 1897, 433 s. Wyd. nast. Wwa: WAiF 1993.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank 1951. — Wywiad: Rozmowy z polskimi marynistami. Czarodziejski okręt, czyli o twórczości W.U. Rozm. S. Telega. *Odra* 1949 nr 20.

SWPP 1. — PP (M. Kotowska). — LP XX w. (K. Kuliczowska).

W. Gomulicki. *Kur. Codz.* 1891 nr 345 [rec.: Zwycięzcy oceanu]. — W. Gomulicki. *Kur. Codz.* 1893 nr 347 [rec.: Balonem do bieguna]. — T. Jeske-Choiński: P. W.U. Jego powieści fantastyczne. *Gaz. Luow.* 1895 nr 2. — S.P.: Polski Verne. *Niua* 1895 nr 2. — W. Gomulicki: Książka i dziennik, mozaika literacka. *Kraj*, Petersburg 1896 nr 50 [rec.: Od Warszawy do Ojcowal]. — [Na falach Atlantyku]. M. Dynowska. *Prz. Pedag.* 1898; L. Rutkowska. *Ateneum* 1898. — A. Zaremba. *Prz. Pedag.* 1899 [rec.: Podróż naokoło świata piechotą]. — T. Jeske-Choiński: Światy i chwasty. *Bluszcz* 1906 nr 12 [rec.: Wygnafcy]. — A. Szcówna. *Prz. Pedag.* 1918 [rec.: Przygody wojenne]. — A. Gruszecka. *Prz. Warsz.* 1923 nr 21 [rec.: W podobłocznych kraimach]. — A. Gruszecka. *Prz. Warsz.* 1924 nr 39 [rec.: Od Warszawy do Ojcowal]. — J.M. Rytard: Senior pisarzy polskich — W.U. *Robotnik* 1946 nr 283. — K. Jeżewska. *Warszawa* 1947 nr 3 [rec.: W podobłocznych kraimach]. — Z. Hierowski: Polski Verne. *Świat i Życie* 1952 nr 27. — W. Pienkowska: 65 lat pracy literackiej. *Dziś i Jutro* 1952 nr 8. — Z. Zapert: Pisarz naszej młodości. *Świat* 1952 nr 23. — K. Kuliczowska: O twórczości W.U. *Twórczość* 1953 nr 8. — L. Ramus: O W.U. *Por. Bibl.* 1955 nr 3. — K. Kuliczowska: W.U. W: Dwieście lat literatury polskiej. Cz. 2, z. 1. Masz. w. Bibl. IBL PAN 1958. — S. Milewski: Balonem do literatury. *Świat* 1965 nr 44. — S. Zieliński: Uroki dawnych ambicji. *Kultura* 1968 nr 15 [rec.: Znojny chlebl]. — K. Kuliczowska: Polski Verne — pisarz trzech pokoleń. W tejsze: W szklanej kuli. Wwa 1969. — B. Olszanska: Dwa tytuły „Złotego liścia”. *Noue Książ.* 1969 nr 2 [rec.: Znojny chlebl]. — S. Zieliński: Bariera wyobraźni. W tegoż: Wycieczki balonem. Nr 4. Wwa 1971 [rec.: Na drugą planetę]. — K. Kuliczowska: W.U. W: OLP. Ser. 5 t. 3. Kr. 1973. — K. Kuliczowska: W.U. (1865-1953). W tejsze: Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1864-1918. Wwa 1975. — A. Smuszkiewicz: Polski Verne. *Nurt* 1977 nr 12. — A. Smuszkiewicz: Fantastyka w służbie dydaktyki. W tegoż: Zaczarowana gra. Pozn. 1982 [m.in. o W.U.].

M.K.-K.

UMIŃSKI Zdzisław ur. 1924

Pseud.: K. Kulwiec; Kamil Kulwiec; Jan Strauch; Z.U.; (Z.U.). Prozaik, krytyk literacki.

Urodzony 14 września 1924 w Warszawie; syn Eugeniusza Umińskiego, współwłaściciela stajni wy-

ścigowej, potem przedstawiciela włoskiego towarzystwa ubezpieczeniowego Assicurazioni Generali Trieste, i Zofii z Kulińskich. Uczęszczał do Gimnazjum im. M. Reja w Warszawie. W czasie okupacji niemieckiej nadal mieszkał w Warszawie i kontynuował naukę na tajnych kompletach; w 1942 zdał tzw. małą maturę. Równocześnie od 1940 brał udział w pracy konspiracyjnej jako członek Związku Walki Zbrojnej, a następnie AK. Uczestniczył w walkach oddziału partyzanckiego na Kielecczyźnie. W 1942 został aresztowany przez gestapo i uwięziony w Sieradzu; w 1943 udało mu się stamtąd wydostać i powrócić do Warszawy. Walczył w powstaniu warszawskim; początkowo był dowódcą plutonu egzekucyjnego, a następnie oddziału liniowego. Został odznaczony Krzyżem Srebrnym orderu *Virtuti Militari*. Po upadku powstania był wywieziony do obozu jenieckiego w Niemczech, skąd uciekł do Holandii. Następnie przebywał w Belgii, Francji, Włoszech i Anglii, pracując m.in. jako jeździec na torach wyścigowych. W sierpniu 1946 powrócił do Polski i zamieszkał w Warszawie. Kontynuował naukę w Liceum Administracyjnym i w 1947 zdał maturę. Następnie rozpoczął studia w Szkole Głównej Służby Zagranicznej; w 1951 uzyskał dyplom jej ukończenia. Pracował równocześnie w Ministerstwie Żeglugi i Handlu Zagranicznego (1946-48), potem w Centrali Handlu Zagranicznego Polimex-Cekop, a od 1951 w Polskim Wydawnictwie Gospodarczym „Polgos”. W 1952 zawarł związek małżeński z Haliną Minko, studentką Akademii Nauk Politycznych. Od 1953 był zatrudniony w Stowarzyszeniu „Pax”; okresowo wchodził w skład jego Zarządu. W 1953-56 był pracownikiem redakcji tygodnika *Dziś i jutro*. Od 1954 należał do SDP (do 1981). Jako prozaik debiutował w 1956 opowiadaniem pt. „Godziny u Alego”, „Mój przyjaciel złodziej” i „Rece”, opublikowanymi na łamach *Kierunków* (nr 4). Był członkiem redakcji tego tygodnika, od 1971 do grudnia 1981 kierownikiem działu literackiego, a od 1979 także zastępcą redaktora naczelnego; ogłaszał na jego łamach prozę, recenzje i felietony, m.in. w cyklach: w 1968-70 pt. „Felieton literacki”, w 1969-71, 1973-76 pt. „Felieton wyścigowy”, w 1976-77, 1979 pt. „Literatura i obyczaje”, w 1974-76, 1979-81 pt. „Zapamiętane”. Artykuły, recenzje, felietony i opowiadania drukował ponadto m.in. w *Życiu i Myśli* (1958, 1961-76, 1985-1987; w 1967-70 także kierownik działu literackiego i zastępcą redaktora naczelnego), *Wrocławskim Tygodniku Katolickim* (1965-70; tu w 1969-70 cykl wspomnień pt. „Z bronią w ręku”), *Słowie Powszechnym* (1971-78, z przerwami, 1984-86), *Szpilkach* (1978-80). Od 1960 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1981 przeszedł na emeryturę. W 1990 został członkiem SPP. Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Jolanta umiera od wczoraj. [Opowiadania]. Wwa: Pax 1958, 177 s.

Zawartość: Żołnierze i ludzie; Trzeba czekać; Poker; Nie łatwo odkroćć gaz; W marszu; Molo; Pamiętka z Wafu Miedzyszyńskiego; Zbieg; Drugie dno; A jednak; Moczary; Jestem sam; Ognisko w lesie; Godzina pisania; Konie ufanów; Jolanta umiera od wczoraj.

2. Sprawozdanie konfidenta. [Opowiadania]. Wwa: Pax 1959, 159 s.

Zawartość: Sprawozdanie konfidenta; Lothar musi umrzeć; Szary jesienny dzień; Wierność kibica; Ulica Niegrzecznych Dzieci; Biedny Mały; Przed switem; W przeddzień.

3. Rue de Linée. [Powieść]. Wwa: Pax 1962, 157 s.

4. Wielka Warszawska. [Opowiadania]. Wwa: Pax 1963, 160 s.

Zawartość: Romulus pozostał na starcie; Nagroda „Łuku Tryumfalnego”; „Wielka Warszawska”; „Sac a Papier”.

5. Na północ od Alp. [Powieść]. Wwa: Pax 1964, 187 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 przejr. i popraw. 1972, wyd. 3 1988.

Nagroda im. W. Pietrzaka w 1964.

Przekł. czes.: Na sever od Alp. [Przet.] J. Simonides. Praha 1977.

6. Czy musisz śnić? [Powieść]. Wwa: Pax 1966, 306 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1974, wyd. 3 1978.

7. Polowanie na dzikie kaczki. [Opowiadania]. Wwa: 1967, 136 s.

Zawartość: Polowanie na dzikie kaczki; Powrót taty.

8. Pułapka. [Powieść]. Wwa: Pax 1967, 206 s.

9. Dziennik urzędnika. [Powieść]. Wwa: Pax 1970, 215 s.

10. Lasso. [Powieść]. Wwa: Pax 1973, 156 s.

11. Kariera. [Powieść]. Wwa: Pax 1974, 230 s. Wyd. 2 Białystok: KAW 1988.

12. Stawka na pechowego konia. [Powieść]. Wwa: Pax 1975, 135 s.

13. Hazardzista. [Powieść]. Wwa: Pax 1976, 146 s.

14. Karabin i granat. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1978, 173 s. Wyd. 2 tamże 1984.

15. Nocny ptak Guacharo. [Opowiadanie]. Wwa: KAW 1979, 105 s.

16. Przypłynąć białym promem. [Powieść]. Wwa: KAW 1982, 51 s.

17. Zaprzęg; Już zaraz, za chwilę... [Opowieści]. Wwa: Czyt. 1982, 270 s.

18. Album z rewolwerem. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1984, 387 s.

19. Powstańcze rozstania. [Wspomnienia]. Wwa: Pax 1984, 191 s.

20. Powiedz, kim jestem? [Powieść]. Rzeszów: KAW 1985, 257 s.

21. Żegnaj, Scypio. [Opowiadania]. Rzeszów: KAW 1987, 163 s.

Zawartość: Zwiedle sympatie; Żegnaj Scypio; Kwiat czeremchy; Nie ma powrotu; Zima; Nad morzem; Zdarzyło się w Nieporęcie; Więcej niż trzeba; Po latach; Dziewczyna; Na wycieczce; Wahadło. — Spotkania: Przy moście; Odwiedziny; Po drugiej stronie jeziora; Noc w miasteczku; Wizyta; Kolacja u Herberta; Wigilia; U pułkownika; Oczy komendanta; Mała; Kawalek szkła; Ney; Jesień; Stary profesor. — Pensjonaty; Sweter; Slimak; Nietoperze; Poziomki; Wieczór poezji; Lill. — Mroczne wątki: Egzekucja; Szczeniak; „Żołnierz dziewczynie nie skłamię”; Piękna polska jesień; W Łazienkach. — Hazard; Dzień był deszczowy; Dzieciak; Gorączka; Irena; Dama Karo; Wspomnienie.

22. Kanoniczki 1944. [Opowieści]. Wwa: Pax 1988, 144 s.

23. Z pamiętnika warszawianki. [Powieść]. Wwa: LSW 1989, 207 s.

24. Za późno, za daleko. [Powieść]. Wwa: KiW 1989, 167 s.

25. Dwa kroki w szaleństwo... Opowieść z lat powojennych. Wwa: Pax 1999, 214 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1988, 2002. — Wywiady: Wydaje mi się, że pisze wciąż tę samą książkę. Rozm. B. Kazimierzczak *Kierunki* 1979 nr 33; Wyścigi były moją pasją. Rozm. J. Zabiegalik. *Życie Warsz.* 1988 nr 153.

SWPP 2 (F. Lichodziejewska). — PP (F. Lichodziejewska). [Jolanta umiera od wczoraj:] Z. Dolecki: Krawędzie i dna, czyli udany debiut. *Kierunki* 1958 nr 48; J. Preger: Fikcyjopisarze i beletryzanci. *Tryb. Lit.* 1958 nr 52; S. Blaut: Pisarz in statu nascendi. *Tyg. Powsz.* 1959 nr 8; W. Lechocki: Kiedy umierają ludzie. *Współczesność* 1959 nr 3; S. Lichański: Debiut Z.U. *Nowe Książ.* 1959 nr 5. — [Sprawozdanie konfidenta:] B. Daneł: W kręgu camusowskiej moralistyki. *Nowa Kult.* 1960 nr 22; Z. Dolecki: Najczulsze punkty współczesności. *Kierunki* 1960 nr 15; K. Toporowicz: Druga książka U. *Współczesność* 1960 nr 7. — [Rue de Linée:] K. Lubelski: Niepokój o sens losów. *Kierunki* 1963 nr 10; W. Maciąg: Nowości prozy. Próba Céline'a. *Życie Lit.* 1963 nr 11; W. Żukrowski: W kręgu zdrady. *Kultura* 1963 nr 1, polem. M. Macharek: Wykrzykniki. *Współczesność* 1963 nr 13. — Z. Irzyk: Portret nadczłowieka. *Śl. Powsz.* 1964 nr 260 [rec.: Na północ od Alp]. — W. Wnuk: Literaturze polskiej przybyło nowe pióro. *Kronika*, Londyn 1965 nr 12. — [Czy musisz śnić?:] Z. Dolecki: Jeden z nas. *Kierunki* 1966 nr 23; B. Kogut: Kolombów ciąg dalszy. *Życie Lit.* 1966 nr 33; A. Laszowski. *Tyg. Powsz.* 1966 nr 33; J. Z. Stojewski: Okupacja i demon płci. *Kultura* 1966 nr 31; J. Szczawiński: O wywołanie z kosmaru. *Wroc. Tyg. Katolików* 1966 nr 27. — [Polowanie na dzikie kaczki:] B. Kazimierzczak. *Kierunki* 1967 nr 38; J. Szczawiński: Czas walki i czas refleksji. *Wroc. Tyg. Katolików* 1967 nr 37; E. Szonert. *Życie i Myśl* 1967 nr 11/12. — Z. Dolecki: Wierność, zdrada i niepokój sumienia. *Kierunki* 1968 nr 32. — [Pułapka:] K. Sobolewski: Pułapka sumienia. *Za i Przeciw* 1968 nr 14; J. Szczawiński: I czas nie jest bez winy. *Wroc. Tyg. Katolików* 1968 nr 17; B. Kogut: Od sensacji do produkcyjniaka. W tegoż: *Manowce*. Pozn. 1969. — J. Szczawiński: Pod rozważę czytelników. *Kierunki* 1969 nr 16 [rec.: Na północ od Alp]. — [Dziennik urzędnika:] K. Głogowski: Kłębowski przeciętnych. *Wroc. Tyg. Katolików* 1971 nr 13; E. Kondyjska: Historia pewnego awansu. *Kultura* 1971 nr 21; K. Nowicki: Świat jako urząd. *Tyg. Kult.* 1971 nr 16; A. Polkowski: Dziennik inteligenta. *Życie i Myśl* 1971 nr 11; J. Szczyпка. *Kierunki* 1971 nr 24; A. Czerny. *Nadodrze* 1972 nr 14. — J. Zatorski: Niby miłość. *Kierunki* 1973 nr 19 [rec.: Lasso]. — [Kariera:] L. Borski: Kariera półgłówek. *Nowe Książ.* 1974

nr 9; W. Olszewski: Łagodny pamflet. *Kierunki* 1974 nr 18; B. Kazimierzcyk: Z.U. literackie przygody. *Kierunki* 1975 nr 38. — [Stawka na pechowego konia.] W. Natanson: Pułapki młodości. *Nowe Książ.* 1975 nr 22; W. Strzecha: Stawka na bestseller. *Kierunki* 1975 nr 27; J. Wałc: Totalizator wartości. *Polityka* 1975 nr 42, polem. S. Wlazło: Zatańczmy miotlarza. *Kierunki* 1975 nr 44. — [Hazardzista.] Z. Irzyk: Powieść z podkową w herbie. *Kierunki* 1976 nr 28; J. Karwowski: Niedole hazardzisty czyli reportaż. *Nowe Książ.* 1976 nr 16. — K. Głogowski: Odmiany czasu. *Kierunki* 1978 nr 31 [rec.: Czy musisz śnić?]. — E. Szonert: „Tierra temlada”. *Kierunki* 1980 nr 25 [rec.: Nocny ptak Guacharol. — Z. Dolecki: Pod greckim niebem. *Kierunki* 1983 nr 49 [rec.: Przypłynąć białym promem]. — [Zaprzęg: Już zaraz, za chwilę...]. Z. Dolecki: Śmiertelny pejzaż. *Tyg. Kult.* 1983 nr 26; T. Zółciński: Wszystko kończy się śmiercią. *Tu i Teraz* 1983 nr 11. — [Album z rewolwerem.] B. Klukowski: Zrozumieć po latach. *Nowe Książ.* 1984 nr 12 [dot. też: Powstańcze rozstania]; L. Zuliński: Dwa dramaty. *Tu i Teraz* 1984 nr 47; H. Daniłczyk: Meski pierwiastek. *Tyg. Kult.* 1985 nr 36; M. Gromadzińska: Album z rozstania. *Życie i Myśl* 1985 nr 9 [dot. też: Powstańcze rozstania]; Z. Irzyk: Pamięć tragicznych doświadczeń. *Kierunki* 1985 nr 9 [dot. też: Powstańcze rozstania]. — [Powiedz kim jestem?]. Z. Irzyk: Alchemia życia i literatury. *Tyg. Kult.* 1985 nr 48; B. Kazimierzcyk: „Persona” według św. Urzędnika. *Nowe Książ.* 1985 nr 12. — [Album z rewolwerem.] J. Koprowski: Nowa powieść U. *Perspektywy* 1985 nr 1; S. Beres: Rondo na rurę i gwizdek. *Odgłosy* 1987 nr 1. — [Zegnaj, Scypio!]. S. Jurkowski: Mijawki. *Życie Lit.* 1987 nr 30; J. Koprowski: Okrucy z weselnego tortu. *Perspektywy* 1987 nr 18; Z. Ozóg. *Profile* 1988 nr 5.

B.M.

UNIŁOWSKI Zbigniew 1909-1937

Prozaik, autor reportaży.

Urodzony 1 maja 1909 w Warszawie w rodzinie drobnomieszczańskiej; syn Władysława Uniłowskiego i Jadwigi z Ciechomskich (zmarła ok. 1917). Uczęszczał do Prywatnego Gimnazjum Realnego w Zakopanem; szkoły średniej nie ukończył. Od młodości chorował na gruźlicę. Po samobójstwie ojca utrzymywał się sam, pracując m.in. jako pomocnik murarski, roznosiciel paczek w warsztacie krawieckim, sprzedawca świętych obrazków na jarmarkach i jako pikolak w warszawskiej restauracji Astoria, gdzie w 1926 poznał Karola Szymanowskiego. Znajomość ta przekształcała się w przyjaźń. Wysłany przez Szymanowskiego na prowincję, otrzymał pracę w młynie na Wołyniu. Wkrótce powrócił do Warszawy i w 1927 został akwizytorem firmy Block-Brun (zajmował się sprzedażą maszyn do pisania i liczenia). W 1929, dzięki pomocy finansowej Szymanowskiego, wyjechał na leczenie do Zakopanego, gdzie nawiązał pierwsze kontakty ze środowiskiem literackim i artystycznym; poznał tam m.in. Michała Pawlikowskiego, Michała Chorońskiego i Jarosława Iwaszkiewicza. W tymże roku nawiązał współpracę z warszawską grupą literacką Kwadryga (powstała w 1926 z inicjatywy Stanisława Ryszarda Dobrowolskiego) i debiutował na łamach jej pisma opowiadaniem „Stary zegar” (*Kwadryga* 1929 nr 3/4); w piśmie tym ogłaszał następnie utwory do 1931. Wiosną 1930 po powro-

cie do Warszawy zamieszkał w mieszkaniu matki S.R. Dobrowolskiego. Obserwacje z tego okresu i znajomość środowiska Kwadrygi dostarczyły mu materiału do autobiograficznej powieści z kluczem pt. „Wspólny pokój” (wyd. 1932). W 1931 został powołany do wojska i wkrótce zwolniony. Rozwijał twórczość literacką, publikując opowiadania i artykuły w *Przeglądzie Kobięcym* (1929-33, z przezwami), *Cyryliku Warszawskim* (1930, 1932), *Zecie* (1932). Od 1933 współpracował z *Wiadomościami Literackimi* (do 1937), zamieszczając na łamach tego pisma m.in. fragmenty powieści, felietony i opowiadania. Latem 1934, dzięki pomocy dyrektora Departamentu Konsularnego Wiktora Drymmera, wyjechał jako stypendysta Ministerstwa Spraw Zagranicznych do Brazylii w celu poznania warunków życia polskiej emigracji zarobkowej w stanie Parana. Po opublikowaniu opowiadania pt. „Dzień rekruta” w *Wiadomościach Literackich* (1934 nr 46), uznanego przez część opinii za pamflet na armię i manifestację antypaństwowej postawy, został odwołany ze stypendialnej podróży i w lipcu 1935 powrócił do Polski. Fragmenty pamiętnika z tej podróży zamieszczał w *Kurjerze Literacko-Naukowym* (1935) i *Wiadomościach Literackich* (1935-36). W 1935 ożenił się z Marią Lilpop, daleką kuzynką Anny Iwaszkiewiczowej. Pracował nad ukończeniem drugiego tomu powieści autobiograficznej pt. „Dwadzieścia lat życia”. Zmarł nagle na zapalenie opon mózgowych 12 listopada 1937 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wspólny pokój. Powieść. Wwa: Wydawn. Współcz. 1932, 327 s. [nakł. skonfiskowany]; nakł. 2 Wwa: Bibl. Lit. 1932. Wyd. nast.: wyd. 1 [!] Wwa: Czyt. 1956, tamże wyd. 2 1958; wyd. 4 Wwa: Iskry 1981; wyd. 5 Wwa: KiW 1988; Wwa: PIW 1996. Przedr. zob. poz. 6.

Adapt.: film: Scenariusz i reż.: W. Has. Ekran. 1960, — tv.: Scenariusz: J. Antczak, W. Orłowski. TV 1963; zob. też poz. 4. — radiowa: Adapt.: H. Szof. Radio 1985.

2. Człowiek w oknie. [Opowiadania]. Wwa: Wydawn. Współcz. 1933, 249 s. Wyd. nast.: wyd. 1 [!] Wwa: Czyt. 1957, tamże wyd. 2 1959.

Zawartość: Człowiek w oknie; Upadek logiki; Syn Mirandy Lubocza; Stary zegar; Dobrodziejstwo Cson-Ten; Salon pani Lammem; Najpierw idzie sztuka kulinarna; Samobójca; Opium; Opowiadanie antysemitki; O miłości; Dwaj poeci; Oj, życie... życie!; Podwójna śmierć; Sceptyk; Grac; Burleska; Myszy i ludzie; Dawna rozmowa; Pan Perełka; Opowiadanie prowincjonalne; Fotogeniczny starszek; Streszczenie pewnej powieści; Krytyk. — Pierwodr. w *Kwadrydze* (1929/1930), *Cyryliku Warszawskim* (1930, 1932) i *Zecie* (1932).

3. Żyto w dżungli. Wwa: J. Przeworski 1936, 270 s. Przedr. zob. poz. 7.

Pamiętnik z podróży po Brazylii (z południa na północ Parany) w 1934-35.

4. Dwadzieścia lat życia. Powieść. T. 1. Wwa: J. Przeworski 1937, 344 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1938; wyd. 3 Wwa: Wiedza 1946.

Wyd. Irozszerz. pt. Dwadzieścia lat życia. — Na dole. — Dalsze dzieje Kamila Kuranta. — Dzień rekruta. (Opowiadanie). Wstęp: Z. Mitzner. Wyd. 1. Wwa: PIW 1955, 383 s.

Utwory: Na dole (*Wiad. Lit.* 1937 nr 44), Dalsze dzieje Kamila Kuranta (*Wiad. Lit.* 1937 nr 50) miały wejść do t. 2 powieści; wyd. zawiera również: Plan tomu drugiego „Dwudziestu lat życia.”

Przekł. czes.: Dvacet let života. [Przel.] H. Teigová. Praha 1958.

Adapt.: radiowa pt. Szkoła uczyć Kamila Kuranta; Adapt.: F. Netz. Radio 1970, — tv pt. Życie Kamila Kuranta. Scenariusz serialu filmowego na motywach utworów Z. Unifowskiego: Dwadzieścia lat życia, Dzień rekruta, Wspólny pokój [poz. 1]; J. Hen. TV 1982.

5. Pamiętnik morski. Wwa: J. Przeworski 1937, 146 s. Przedr. zob. poz. 7.

Dot. podróży do Brazylii w 1934-1935.

6. Wspólny pokój i inne utwory. Oprac. [i wstęp]: B. Faron. Wr.: Ossol. 1976, LXXXIX, 395 s. BNI, 224.

Zawartość: Wspólny pokój [poz. 1], — Inne utwory: Dzień rekruta [poz. 4], Moja Warszawa; Gdyńia na co dzień; Żyto w dżungli [fragm. poz. 3]; Dwadzieścia lat życia [fragm. poz. 4].

7. Żyto w dżungli; Pamiętnik morski; Reportaże. Wybór i posł.: B. Faron. Kr.: WL 1981, 414 s.

Zawiera poz. 3, 5, — nadto reportaże: Ludzie na morzu; Narkotyki Ameryki Południowej; Asunción.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (H. Filipkowska) — LP XX w. (B. Faron).

[Wspólny pokój:] M. Czapska. *Kob. Współcz.* 1932 nr 40; I. Krzywicka: Straszne mieszkanie. *Wiad. Lit.* 1932 nr 69; M. Piechal: Wielki skandal literacki. Pornograficzny paszkwil powieściowcy warszawskiego dółcipnisa. *Głos Poranny* 1932 nr 343. — [Człowiek w oknie:] T. Breza. *Kur. Poranny* 1933 nr 322; L. Piwiński. *Wiad. Lit.* 1933 nr 46. — [Wspólny pokój:] M. Sław.: Człowiek w... rurze kanalizacyjnej. Brudna, a niepotrzebna książka Z.U. *Głos Poranny* 1933 nr 292; K. Troczyński: Piewka podliteratury. *Dz. Pol.* 1933 nr 270. — [Dzień rekruta. *Wiad. Lit.* 1934 nr 46:] I.M. Grydzewski mg. O „Dzień rekruta”. *Wiad. Lit.* 1934 nr 49, nawiąz.: Jeszcze o „Dzień rekruta”. *Tamże* nr 50; P. Hulka-Laskowski: Czy defetyzm? *Wiad. Lit.* 1934 nr 51; K. Irzykowski. *Pion* 1934 nr 51, przedr. w tegoż: Pisma rozproszone. (T. 3). Kr. 2000; A. Stonimski. *Wiad. Lit.* 1934 nr 51, przedr. w tegoż: W bezczecie przez Niagarę. Wwa 1936; T. Unkiewicz: Kłamiwa enuncjacja. *Pion* 1934 nr 48. — [Żyto w dżungli:] J. Andrzejewski: „Sprawa do rozważenia”. *Przsto z Mostu* 1936 nr 45; M. Piechal. *Pion* 1936 nr 50; S. Rogoż. *Wiad. Lit.* 1936 nr 43. — [Dwadzieścia lat życia:] J. Andrzejewski. *Przsto z Mostu* 1937 nr 6; E. Breiter: W pogoni za sobą. *Wiad. Lit.* 1937 nr 6; H. Domiński: Książka, którą trudno sklasyfikować. *Kur. Poranny* 1937 nr 106; S. Furmanik: Powieść o chłopcu z Powiśla. *Gaz. Pol.* 1937 nr 70. — W. Gombrowicz: U. zaplątany w ludziach. *Czas* 1937 nr 167, przedr. w tegoż: Dzieła zebrane. T. 10. Paryż 1973, Dzieła. T. 12. Kr. 1995. — W. Gombrowicz: Zgasła silna indywidualność twórcza. *Kur. Poranny* 1937 nr 318, przedr. w tegoż: Dzieła zebrane. T. 10. Paryż 1973, Dzieła. T. 12. Kr. 1995. — M. Koszyce-Szolańska: Dzieciństwo bez pacierzy. *Sygnaly* 1937 nr 34 [rec.: Dwadzieścia lat życia. — J.A. Król. *Pion* 1937 nr 28 [rec.: Pamiętnik morski]. — Z. Kucharski: Chybiona książka o Paranie. *Tyg. il.* 1937 nr 2 [rec.: Żyto w dżungli]. — [Pamiętnik morski:] B. Piach: Dzieje

nudy. *Epoka* 1937 nr 13; S. Rogoż: Nuda bez psychologii. *Wiad. Lit.* 1937 nr 28. — E. Schurer. *Nowa Kwadręga* 1937 nr 2 [rec.: Dwadzieścia lat życia]. — *Wiad. Lit.* 1937 nr 50 [numer poświęcony Z.U.]; zawiera m.in.: E. Breiter: Tajemnicza talenty; T. Breza: W stronę Z.U.; T. Dołęga-Mostowicz: Kim był Z.U.; W. Gombrowicz: z „Unifowszczykiem” w lokalu, przedr. w tegoż: Dzieła zebrane. T. 10. Paryż 1973, Dzieła. T. 12. Kr. 1995; J. Iwaszkiewicz: Optymizm U.; I. Krzywicka: Polski Copperfield; W. Kubacki: Realizm U., przedr. w tegoż: Lata terminowania. Kr. 1963; W. Melcer: Nuda i żyto; Cz. Miłoś: Z.U.; J. Minkiewicz: Uśmiechnij się do Zbyszka; A. Nowaczyński: Wspomnienie; L. Pomirowski: U. — naturalista; W. Rogowicz: Zwalony konar dębu; S. Rogoż: „Jestem”; J. Witlin: Pamięci piewcy Powiśla, przedr. w tegoż: Orfeusz w piekle XX w. Paryż 1963]. — [Dwadzieścia lat życia:] L. Budrecki: U. po latach. *Kuźnica* 1947 nr 25; H. Markiewicz. *Twórczość* 1948 nr 2. — Zespół polonistów wrocławskich pod kierunkiem S. Sandlera: O twórczości Z.U. [Szkiel]. *Twórczość* 1950 nr 2. — [Dwadzieścia lat życia:] Z. Pędziński: Dwudziestolecie. *Dziś i jutro* 1956 nr 19, przedr. w tegoż: Dalecy i bliscy. Pozń. 1957; J.Z. Słojewski: Smutne dzieciństwo Kamila Kuranta. *Sztand. Młod.* 1956 nr 2. — S. Lichański: Z perspektywy „Wspólnego pokoju”. *Twórczość* 1957 nr 2, przedr. w tegoż: Głenie i profile. Wwa 1967 [rec.: Wspólny pokój]. — H. Zaworska: „... ale to chcę powiedzieć, że jestem”. *Noue Sjg.* 1957 nr 49. — H. Beręza: Pisarz przeciw mitom. *Noua Kult.* 1958 nr 39. — H. Morkowicz-Olczakowa: Z.U. Portrety i wspomnienia. *Życie Lit.* 1958 nr 4, przedr. w teże: Bunt wspomnień. Wwa 1959. — [Wspólny pokój. Adapt. film.] G. Lasota: Smutny świat Hasa. *Film* 1960 nr 12; J. Płazewski: Chochoły z ulicy Sarg. *Prz. Kult.* 1960 nr 8; J.A. Szczepański Jaszcz: Ten wspólny pokój nie jest wspólną sprawą. *Tryb. Ludu* 1960 nr 43. — W.P. Szymański: Legenda o „Unifowszczyku”. W tegoż: Ballady przed burzą. Wwa 1961, przedr. w tegoż: Moje Dwudziestolecie 1918-1939. Kr. 1998. — J. Pieszczachowicz: Niewolnicy pozorów (O Z.U. w 25 rocznicę śmierci). *Tyg. Powsz.* 1962 nr 47. — J. Katz: Młody gniewny U. *Twórczość* 1963 nr 8. — J. Bajdor: „Nie mogę pisać tego, czego mi przeżył...” *Odra* 1967 nr 12, 1968 nr 2. — B. Faron: O twórczości Z.U. (W trzydziestolecie śmierci). *Współczesność* 1967 nr 8. — A. Makowiecki: Gniewny między wojnami. *Odgłosy* 1968 nr 15. — B. Faron: Zbigniew Unifowski. Kr.: PWN 1969, 24 s. — B. Faron: Zbigniew Unifowski. Wwa: Wiedza Powsz. 1969, 283 s. — M. Kraska: Studium komedii ról w twórczości Z.U.: Studium komedii rodzinnej; Studium komedii ludzkiej. *Pr. Polonist.* Ser. 26: 1970. — B. Faron: W kręgu autobiografizmu — Z.U. W: Prozaicy dwudziestolecia międzywojennego. Wwa 1972. — M. Plachecki: Klucz do U. *Tyg. Kult.* 1972 nr 43. — W. Orłowski: Dwie adaptacje „Wspólnego pokoju”. W tegoż: Z książki na ekran. Łódź 1974 [dot. adapt. kinowej i telewizyjnej]. — [Wspólny pokój i inne utwory:] J. Gondowicz: Na dnie piekła książka kapuste. *Noue Książ.* 1977 nr 7; Z. Zygm.: U. wśród klasyków. *Życie Lit.* 1977 nr 25. — [Żyto w dżungli; Pamiętnik morski; Reportaże:] Z. Irzyk: Mało znany U. *Kierunki* 1981 nr 32; A. Komorowski: Z dalekich podróży. *Życie Lit.* 1981 nr 29; T.J. Żółciński: Brazylijska przygoda. *Tyg. Kult.* 1981 nr 30. — B. Gutkowska: „Że życie a sztuka to co innego — z szacunkiem”. O „Wspólnym pokoju” Z.U. W: Między Kadenem a Andrzejewskim. Kat. 1995.

K.B.

URAMOWICZ Zbigniew

zob. ZERWAL-URAMOWICZ Zbigniew

URBANKOWSKI Bohdan

ur. 1943

Pseud.: Błonski; Bohdan Mroczkowski; Bohdan Wrzesiński; bu; (bu); Górny; Jerzy Czajnic; Obserwator; Rudolf Barabab; Ursynowski; Ziuk; Złotnicki; Zygmunta Chorosz.
Poeta, dramaturg, eseista.

Urodzony 19 maja 1943 w Warszawie; syn Mieczysława Urbankowskiego, inżyniera, i Ireny z Czejmniców, urzędniczki. Dzieciństwo i młodość spędził w Bytomiu, gdzie uczęszczał do szkół. W 1956 jako uczeń szkoły podstawowej otrzymał I nagrodę za nowelę pt. „Zadanie” w konkursie literackim Polskiego Radia i Wydziału Kultury MRN w Bytomiu; w 1957 opowiadanie to, przerobione na słuchowisko, zostało nadane na antenie Polskiego Radia. Od 1957 uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego im. J. Smoleńca w Bytomiu, gdzie w 1958 zorganizował międzyszkolny radiowęzeł, a w 1959 Klub Artystów Anarchistów, grupujący młodzież szkolną czynnie uprawiającą różne dziedziny sztuki (literaturę, plastykę, muzykę). Zajmował się w tym czasie malarstwem; w 1960 i 1961 prezentował swoje prace na dwóch wystawach artystycznych w Bytomiu i w Katowicach. Czynnie uprawiał też sport; w 1960-63 kilkakrotnie wygrywał regionalne turnieje szermiercze. Zaczął także pisać pierwsze utwory dramatyczne i poetyckie. Po zdaniu w 1961 matury podjął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim (UW); w 1966 uzyskał magisterium. Równocześnie w 1964-65 uczestniczył w Studium Wiedzy o Sztuce, zorganizowanym przy Muzeum Narodowym i UW. W czasie studiów współpracował z akademicką rozgłośnią radiową Kiekie Radio. W 1963 powołał, wraz z Aleksandrem Nawrockim, Tadeuszem Mocarskim i Anną Frajlich, warszawską kontynuację Klubu Artystów Anarchistów, w 1966 przeszedł wraz z nią do Forum Poetów „Hybrydy”, którego był współorganizatorem, a w 1967-73 przewodniczącym; sformułował jego założenia programowe pod nazwą „Nowy Romantyzm”. Jednocześnie od 1966 kontynuował studia na UW w zakresie filozofii; w 1969 uzyskał magisterium. W 1966-68 prowadził prelekcje poświęcone filozofii Indii w Towarzystwie Przyjaźni Polsko-Indyjskiej. Był członkiem zespołów redakcyjnych czasopism studenckich: w 1967-68 *Orientacji*, a w 1967-70 *Nowych Widzeń*, gdzie publikował też teksty programowe. W 1969-71 w czasie studiów doktoranckich zatrudniony był na Wydziale Filozofii UW na stanowisku asystenta, a później starszego asystenta, i prowadził zajęcia z filozofii na Wydziale Polonistyki UW. W 1971 doktoryzował się w dziedzinie filozofii na podstawie rozprawy pt. „Filozoficzne problemy humanizmu w twórczości Fiodora Dostojewskiego” (promotor prof. Andrzej Wolicki). Następnie przez kilka miesięcy pracował w węglarni w Piasecznie, a później w agencji turystycznej w Zalesiu Górnym. W 1972-73 współpracował z miesięcznikiem *Człowiek i Światopogląd*. W 1972-78 był adiunktem w Instytucie Nauk Humanistycznych w Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie i prowadził wykłady z historii filozofii oraz seminaria z etyki sportu.

W 1973 był inicjatorem powstania grupy poetyckiej Konfederacja Nowego Romantyzmu, która działała do 1976. W 1973 ożenił się z Ludmiłą Fomin, filologiem rosyjskim. Od 1976 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Rozwijał twórczość literacką, publikując wiersze, fragmenty prozy, artykuły i recenzje literackie w wielu czasopismach, m.in. w *Argumentach* (1970-81, z przerwami; tu w 1970-72 cykl artykułów poświęconych rozumieniu postaci Jezusa przez wielkich filozofów), *Poezji* (1971-86, z przerwami), *Ekranie* (1976-79), *Sztandarze Młodych* (1976-81). Był laureatem licznych nagród w konkursach poetyckich. W 1977-79 pracował w Telewizji Polskiej w Warszawie jako dramaturg, reżyser i scenarzysta Teatru Faktów, a w 1979-81 w Polskim Radiu w Redakcji Teatru Dramatycznego. W 1978-81 pełnił funkcję przewodniczącego Międzyuczelnianej Sekcji do Badań Filozofii Polskiej. W tym samym czasie był członkiem redakcji *Studiów Filozoficznych*. W 1980-81 współpracował z tygodnikiem *WTK*, w którym prowadził dział pt. „Horyzonty”. W 1981 w tygodniku *Id* ogłosił cykl artykułów pt. „Notatki do polskiego Plutarcha”. Współpracował z prasą wydawaną poza cenzurą; w 1982 redagował pisma *Przyszłość Polski i Konfederat(a)*, a w 1982-85 publikował w wydawanym w Łodzi piśmie *Prześwit*. W sezonie 1982/83 zaczął pracować w Teatrze Dramatycznym im. J. Szaniawskiego w Płocku jako kierownik literacki. W 1983 otrzymał nagrodę Prezesa RSW „Prasa-Książka-Ruch”. W 1984-86 był zastępcą redaktora naczelnego miesięcznika *Poezja*; został odwołany ze stanowiska po publikacji szkicu krytycznego o literaturze socrealizmu pt. „W rozdartym świecie” (nr 3). W 1985 wstąpił do nowego ZLP. Kontynuował twórczość literacką, ogłaszając artykuły i wiersze w miesięczniku *Wiara i Odpowiedzialność*, którego był współorganizatorem (1986-88; tu w 1988 cykl pt. „Żydzi a Powstanie Styczniowe”, podp. pseud. Bohdan Wrzesiński, a także cykl poświęcony J. Piłsudskiemu, podp. pseud. Jerzy Czejmnic, oraz w wydawanym w drugim obiegu w Warszawie piśmie środowiska nauczycielskiego *Tu, teraz* (1989; podp. pseud. Obserwator). W 1988-90 współredagował wydawane w Berlinie Zachodnim pismo *Pogląd*. W 1989 przebywał w Paryżu jako stypendysta Editions Dembinski; m.in. uczestniczył tam w spotkaniach Ligi Antykomunistycznej. W 1990 otrzymał stypendium Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, w ramach którego odbył podróż po Stanach Zjednoczonych i Kanadzie z wykładami na tematy polityczne. W 1989 został członkiem zarządu Związku Piłsudczyków, a w 1992-2001 pełnił funkcję wiceprezesa (w 2002 został członkiem Rady Programowej Związku). W 1990 pracował w redakcji *Opinii*, organu Konfederacji Polski Niepodległej (KPN); tu

prowadził m.in. dział „Ćwiczenia z wyobraźni politycznej”. W 1990-91 wchodził w skład redakcji *Polonistyki*; tu ogłosił m.in. cykl artykułów pt. „Krótki kurs socrealizmu” i „Poezja lat 80.”. W 1991 pracował jako kierownik działu historycznego w tygodniku *Razem i Gazecie Polskiej*, organie KPN. W 1991-92 był doradcą Ministerstwa Obrony Narodowej do spraw kultury i wychowania w rządzie Jana Olszewskiego. W 1991-97 stałe współpracował z wydawanym przez oo. salezjanów miesięcznikiem dla młodzieży *Ziarna* (tu m.in. cykl artykułów pt. „Listy o tolerancji”, za które w 1998 otrzymał Laur Posła Prawdy, przyznany przez Muzeum Szlachty Mazowieckiej). W 1992-93 współredagował z Wojciechem J. Podgórskim serię *Lektury Szkolne* w Wydawnictwach Szkolnych i Pedagogicznych. W 1992-2000 pełnił funkcję prezesa Oddziału Warszawskiego ZLP i w tym samym czasie redagował *Biuletyn Literacki* Oddziału; tu też ogłaszał liczne teksty publicystyczne. W 1993 w czasie Międzynarodowej Warszawskiej Jesieni Poezji otrzymał nagrodę specjalną i tytuł Księcia Poetów. W tymże roku kandydował do Senatu RP z listy KPN. W 1997 został powołany jako ekspert do Komisji Kultury Akcji Wyborczej Solidarność. W 2000 został prezesem Ogólnopolskiego Klubu Poetów. W 2001 otrzymał medal za udział w działalności wydawniczej drugiego obiegu w Regionie Ziemi Łódzkiej w latach 1980-89. Podjął współpracę z *Tygodnikiem Płockim* (od 1991; tu m.in. w 2000 cykl pt. „Miłość Adama Mickiewicza”), *Naszą Polską* (2001) oraz ze słowackim piśmie *Literárny Týždenník* (Bratysława, 1999-2002). Odniesiony m.in. medalem im. gen. Stefana Grota-Roweckiego (1981), medalem Związku Piłsudczyków (1995), medalem „O Niepodległość Polski i Prawa Człowieka” (2002), Złotym Krzyżem Zasługi (2002). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rosa Weneda. Dramat „prześmiewczo-romantyczny”. Praprem. Bytom, Liceum im. J. Smoleńca 1961.

Inf.: E. Głębička: Grupy literackie w Polsce 1945-1989. Wwa 2000 s. 211.

2. Poemat o nas. [Widowisko poetyckie]. Muż.: S. Śliwiński. Praprem. Bytom, Dom Kultury 1964. Inf. jak w poz. 1.

3. Apokryfy. [Wiersze]. Wwa: Pax 1968, 15 s. *Zesz. Poetyckie*. Przedr. zob. poz. 27.

4. Głosy. Z cyklu: Umarli z Weimar-Buchenwald. [Wiersze]. Lubl.: W Lubel. 1972, 85 s. Wyd. nast.: Wwa: Nakł. autora 1992, toż 1992, 1993. Przedr. zob. poz. 27.

W 1970 nagroda im. J. Czechowicza, w 1992 nagroda im. J. Słowackiego przyznana przez ZLP oraz Lit. Nagroda „Pre-

mia” im. G. Trakla, ufundowana przez Konsulat Generalny Republiki Austrii w Kr.

5. Teatr Kaliguli. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1973. Praprem. Kr., T. „Bagatela” im. T. Boya-Zełęńskiego 1975.

III nagroda w konkursie Festiwalu Pol. Sztuk Współcz. we Wr. w 1973.

6. W cieniu. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1973, 36 s. Nagroda Ogólnopolskiego Festiwalu Poezji w Łodzi za najlepszy tom poetycki roku w 1973.

7. W białych ogrodach Tuilleries. [Utwór dramatyczny]. Praprem. pt. Białe ogrody Kr., Stary T. 1975. Wyd. Wwa: MKiS [Min. Kultury i Sztuki] Departament Teatru, Muzyki i Estrady 1975, 80 s.

I nagroda w konkursie Festiwalu Pol. Sztuk Współcz. we Wr. w 1975.

8. Jest pan wolny, Herr Graf. [Utwór dramatyczny]. Powst. [przed 1976].

I nagroda w konkursie Festiwalu Pol. Sztuk Współcz. we Wr. w 1976.

9. Dostojewski – dramat humanizmów. [Szkice]. Wwa: KAW 1978, 346 s. Wyd. nast. Wwa: Alfa-Wero 1994.

Zmieniona wersja rozprawy doktorskiej. – Zawartość: [Cz. 1.] Gra życia i sztuki: Układ; Prześladowany przez szczęście. – [Cz. 2.] Gra sztuki i filozofii: Humanizm i alienacja; Alienacja u Dostojewskiego; Dramat humanizmów; Dialektyka wątpliwości i wiary; Dialektyka humanizmu Dostojewskiego.

10. Idea i miecz. [Scenariusz telewizyjny; współaut.:] G. Królikiewicz. Cz. 1-3. Powst. 1978. TV 1980.

11. Legenda. [Nowela filmowa]. *Ekran* 1978 nr 50 s. 16-17, nr 51 s. 16-17.

12. O coś więcej niż przetrwanie. [Scenariusz serialu telewizyjnego o gen. S. Grocie-Roweckim]. [Współaut.:] G. Królikiewicz. Powst. 1978. Praprem. pt. Więcej niż przetrwanie. Wałbrzych, T. Dram. 1979, TV 1981.

W 1981 nagroda im. Bohaterów Warszawy, przyznawana przez Warszawski Klub Twórców i Działaczy Kultury, Grupę Poetów i Malarzy „Łazienki” oraz Grupę Literacką „Współczesność”.

13. Mysł romantyczna. [Szkice literackie i filozoficzne]. Wwa: KAW 1979, 253 s.

Zawartość: Zamiast wstępu: propozycja Nowego Romantyzmu. – Diabeł w maszynie; Bunt i pokora. (Hegel, czyli logika oświecenia. Stirner, czyli bunt. Kierkegaard, czyli pokora); Na drodze ku nicości. (Schopenhauer: świat jako wola i wyobrażenie. Edward von Hartmann: nierozumny karnawał bytu. Mainländer: taniec śmierci objawia się życiem); Oświecenie polskie; Dwa skrzydła poezji Mickiewicza; Kreationizm [dot. filozofii J. Hoene-Wrońskiego]; Dramat Mochackiego; Cieszkowski: romantyzm dla przyszłości; Romantyzm bez złudzeń [dot. E. Dembowskiego]; Henryk Kamiński: romantyzm pracy; Chorągiew na prac ludzkich wieży [dot. C.K. Norwida]. – Podsumowanie: dialektyka myśli romantycznej.

14. Ballada o Hubalu. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wałbrzych, T. Dram. im. J. Szaniawskiego 1980.

15. Mochnacki – sny o ojczyźnie. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Poznań, T. Pol. 1980.

W 1981 Nagroda Młodych.

16. Wielki powrót. [Scenariusz telewizyjny]. [Współaut.:] L. Moczulski. TV 1980.

17. Filozofia czynu. Światopogląd Józefa Piłsudskiego. [Szkice]. Powst. 1980-1981. Wyd. Wwa: Pelikan 1988, 281 s.

Inf. o dacie powst. na skrzydełku książki.

Zawartość: Filozofia czynu. Cz. I. Światopogląd młodego Piłsudskiego; Cz. II. Romantyzm bez iluzji; Cz. III. Bóg i bogowie Piłsudskiego; Cz. IV. Szalenie się ducha w materii. – Przez mit i historię: Carobójcy; Szlakiem zesłańców; Bezdan; My, pierwsza Brygada; 11 listopada – legenda i rzeczywistość; Piłsudski a legenda Powstania Styczniowego. – Zamiast postłowa: Kopic Piłsudskiego na Sowińcu [wiersz].

18. Czarny pierścień. Monodram według wspomnień Aleksandry Piłsudskiej. Powst. przed 1981.

Próba generalna przedstawienia w reż. B. Urbankowskiego. Płock, T. Dram. im. J. Szaniawskiego, odbyła się 12 XII 1981; do praprem. nie doszło.

19. Absurd – ironia – czyn. [Szkice literackie i filozoficzne]. Wwa: KAW 1981, 343 s.

Po wprowadzeniu stanu wojennego w grudniu 1981 nakład przeznaczony został na przemiał. Inf.: Życie Warsz. 1982 nr 33. Zawartość: Od autora. – Gest romantyczny i absurd egzystencji. – I. Wielkie wizje romantyzmu: Testament Króla Ducha [dot. J. Stowackiego]; Świat jako dzieło sztuki [dot. K. Libelta]; Uniwersalizm jako program filozofii narodowej [dot. B. Trentowskiego]. – II. Dekadenci i bohaterowie: Walka z szatanem [dot. F. Dostojewskiego]; Humanizm antychrześcijański Nietzschego; Paradoxy i smutek Renana; Navigare necesse est [dot. J. Conrada]. – III. Egzystencjalizm i heroizm: Ciemne drogi wolności [dot. J.P. Sartre'a]; W odpowiedzi na wyzwanie wieku [dot. S. Brzozowskiego].

Przekł. ang. art.: Świat jako dzieło sztuki: The world as a work of art. [Przeł.] A. Dinięko. *Dialectics and Humanism*, Wwa 1986 nr 1 s. 173-187. – W odpowiedzi na wyzwanie wieku: In response to the challenge of the age. [Przeł.] A. Rodzińska. *Dialectics and Humanism*, Wwa 1980 nr 2 s. 115-136.

20. Kierunki poszukiwań. Szkice o polskich socjalistach. Wwa: KAW 1983, 288 s.

Zawartość: Wstęp. – Przesłanie romantyzmu a filozofia polskich socjalistów; Wiktor Heltman; Stanisław Worcell; Socjalizm integralny Limanowskiego; Dwie tajemnice Krzywickiego; Socjalizm humanistyczny [dot. E. Abramowskiego]; Brzozowski, czyli samoświadomość kultury. W 1984 nagroda Prezesa RSW „Prasa-Książka-Ruch”.

21. Chłopiec, który odchodzi. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Płock, T. Dram. im. J. Szaniawskiego 1984. Druk *Poezja* 1985 nr 5/6 s. 169-201. Przedr. zob. poz. 27.

22. Człowiek wśród legend. [Biografia J. Piłsudskiego]. *Prześwit* 1984 nr 22, 23, 25, 27, 29, 30, 32, 33; 1985 nr 35, 37, 38; 1987 nr 44-46. Wyd. osob. Wwa: Wydawn. Pol. KPN [Konfederacji Polskiej Niepodległej] 1990, 240 s.

23. Racja stanu. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1985. Praprem. pt. Trwa jeszcze bal. (Racja stanu). Wr., T. Współcz. 1986.

II nagroda w konkursie Festiwalu Pol. Sztuk Współcz. we Wr. w 1985.

24. Kordian i cham. [Wiersze]. Bytom: Młoda Grupa Lit. „Reflektor” 1987, 12 s. Wyd. nast. [Paryż:] Editions Dembinski 1989. Przedr. zob. poz. 27. Wyd. 1 na prawach rkpśu.

25. W rozdartym świecie. [Esej]. Wydawn. Pol. KPN [Konfederacji Polskiej Niepodległej] 1987, 96 s. Na okł. tytuł: Rozdarty świat.

Zawartość: Od Wydawnictwa. – W rozdartym świecie. [Esej o pol. poezji socrealistycznej; części:] Poeci i dworzanie; Trzydzieści lat i trzy lata. (O złotym wieku prawicowo-nacjonalistycznych odchyleni); Wokół punktu zerowego. [Pierwodr. cz. 1-2 *Poezja* 1986 nr 3, cz. 3 zdjęta przez cenzurę w *Poezji* 1986 nr 4]. – [W. Nawrocki (?) C.K.: Niebezpieczne scalanie świata [pierwodr. *Tryb. Ludu* 1986 nr 148].

26. Żelazne kwiaty. (Piłsudzycy). [Utwór dramatyczny]. Praprem. Płock, T. Dram. im. J. Szaniawskiego 1988. Wyd. Płock: Płockie Tow. Przyjaciół Teatru; T. Dram. im. J. Szaniawskiego; Woj. Dom Kultury w Płocku 1988, 116 s.

27. Chłopiec, który odchodzi. Wybór wierszy, dramaty. Łódź: WL 1991, 295 s.

Zawiera cykle wierszy: Stare fotografie; W cieniu posagów; Apokryfy [poz. 3]; Sonety wschodnie; Z „Poematu o nas”; Lówczówek; Śląsk mojego dzieciństwa; Fantazje; Cyganie; Erotyk dla następcy [poz. 28]; Ostatni rejs „Opty”; Głosy [poz. 4]; Nie wysłany list; Boruta – najsmutniejszy z bogów tego kraju. – Poematy: Mieszczanie z Calais; *** [Ci, co żyją daleko...]; Oni; Wielkanoc; Apel poległych; Warszawa 1944; Edward Śmigły-Rydz; Wigilia '81; Przesłanie; List Dostojewskiego do Strachowa; Kordian i cham [poz. 24]; Starszemu poecie; *** [Oto Polska...]. – Dramaty: O zbrodni i zbawieniu mistrza Pawła; Chłopiec, który odchodzi [poz. 21].

28. Erotyk dla następcy. [Wiersze]. [Wwa:] OKO [Ośrodek Kultury Ochoty] 1991, 23 s. Wyd. nast. Wwa: Oddz. Warsz. ZLP 1993. Zob. poz. 27.

29. Galeria rzeźb pośmiertnych. [Wiersze]. [Wwa:] OKO [Ośrodek Kultury Ochoty] 1991, 24 s. Wyd. nast.: także 1991; Wwa: Oddz. Warsz. ZLP 1996. Zawiera cykle: Z galerii rzeźb pośmiertnych; Podróże.

30. Ostatni Sejm wolnej Polski. [Utwór dramatyczny; widowisko plenerowe]. Praprem. Płock, T. Dram. im. J. Szaniawskiego 1991.

31. Masław. [Utwór dramatyczny; widowisko plenerowe]. Praprem. Płock, T. Dram. im. J. Szaniawskiego 1993.

32. O zbrodni i pokucie króla Bolesława. [Utwór dramatyczny; widowisko plenerowe]. Praprem. Płock, T. Dram. im. J. Szaniawskiego 1994.

33. Czerwona msza, albo Uśmiech Stalina. [Szkice]. Wwa: Alfa-Wero 1995, 502 s. Wyd. 2 popraw. i rozszerz. pt. Czerwona msza, czyli Uśmiech Stalina. T. 1-2, także 1998, 640 + 653 s.

Zawartość: Zamiast wstępu: Spór o początek. – Cz. 1. Prawdziwy początek PRL: Krwawe ślady; Epidemia na Kreskach; „Sonderaktion Lwów”; „Pierekowska” dusz i wykuvanie kad; Evolucja wsteczna; Margines kultury – kultura marginesu.

– Cz. 2. Kultura stanu wojennego: Nieprzyjaciel i sity własne; Walka na wszystkich frontach. Front militarny; Front polityczny; „usmirnienie polskiego miateża”. – Cz. 3. Czerwony marsz: Front cywilny: pała i pieśń; Front ekonomiczny. Speckomisa i bitwa o handel; Front kulturalny: cenzura, makulatura, emigracja; Zachód i imitacje Zachodu; Lobotomia; Uczniowie Sun Cy. – Cz. 4. Czerwona msza: Na pograniczu historii, wieczności i kłamstwa; Poezja jako scenariusz; Poezja zbrodni; Święta, sprzątaczkę i znowu antologię; Ersatzreligia.

34. Rok 1920. [Utwór dramatyczny; widowisko plenerowe]. Praprem. Płock, T. Dram. im. J. Szaniawskiego 1996.

35. Józef Piłsudski – marzyciel i strateg. [Biografia]. T. 1-2. Wwa: Alfa-Wero 1997, 566 + 638 s.

36. Płonące cyfry 1863. [Utwór dramatyczny; widowisko plenerowe]. Praprem. Płock, T. Dram. im. J. Szaniawskiego 1998.

37. Adam Mickiewicz. Tajemnice wiary, miłości i śmierci. [Studium]. Wwa: Atena 1999, 358 s.

Zawartość: Prolegomena do nauki o niewiedzy. – Cz. 1. Tajemnice narodzin poety; Cz. 2. Tajemnice miłości; Cz. 3. Tajemnice arcydzieł; Cz. 4. Tajemnice wiary Adama; Cz. 5. Czy Towiański był szpiegiem?; Cz. 6. Tajemnica wielkości; Cz. 7. Xawera, czyli Poeta w szponach „demonicznej Żydówki”.

38. Gra z czasem. Wiersze wybrane. Wwa: IBIŚ 1999, 175 s.

39. Głos dzwonu. [Utwór dramatyczny; widowisko plenerowe]. Praprem. Płock, T. Dram. im. J. Szaniawskiego 2000.

40. Trzema drogami nadziei. Opowieść o wędrówkach Karola Wojtyły. [Biografia]. Wwa: Wydawn. von Borowiecky 2002, 246 s.

Przełk. słowac.: Svätéc. [Przeł.] D. Podracká. Bratislava 2002.

Nadto słuchowiska radiowe: Wyspa. Radio 1977. – Druga połowa owcy. Radio 1980. – Jarosław Dąbrowski. Radio 1980. – Nadzieja to nasz obowiązek. Radio 1980. – Legenda. Radio 1981. – Śmiejąca się Madonna. Radio 1981.

Przekłady i adaptacja

1. K. Moczarski: Rozmowy z katem. Adapt. ... Wyst. Kielce, T. im. S. Żeromskiego 1979.

2. Wiersze przyjaciół. Antologia współczesnej poezji łużyckiej. Przeł. ... Wwa: IBIŚ 1993, 70 s. Wyd. nast. tamże 1996.

3. Bóg dał mi słowo. Antologia poezji słowackiej. Wybór, przekł. i post. ... Kr.: Tow. Słowaków w Polsce 2002, 373 s.

Prace redakcyjne

1. Poeci Polski Walczącej. Red. ... *Poezja* 1984 nr 9, 134 s.

Numer w całości poświęcony literaturze lat 1939-1945.

2. 1939-1945. Red. ... *Poezja* 1985 nr 5/6, 224 s. Numer w całości poświęcony literaturze lat 1939-1945.

3. Od Staffa do Wojaczka. Poezja polska 1939-1985. Antologia. Wybór: B. Drozdowski, ... T. 1-2. Łódź: WŁ 1988, 690 + 707 s. Wyd. nast. poszerz. z podtyt. *Poezja polska 1939-1988: Przejrzał i uzup. ...* tamże 1991, 838 + 928 s.

4. J. Piłsudski: Myśli, mowy i rozkazy. Wybrał i wstępem opatrzył ... Wwa: Kwadryga 1989, 151 s.

5. K. Świegocki: Przymierze z czasem. [Wiersze]. Red.: M. Berowska i ... Wwa: Oddz. Warsz. ZLP 1992, 45 s. Wyd. 2 zmien. tamże 1993.

6. Przeszłość przyszłości. Antologia Konfederacji Nowego Romantyzmu. Pod red. ... Wwa: Oddz. Warsz. ZLP 1993, 195 s. Wyd. nast. tamże 1995.

7. Po stokroć wracam. Antologia polskiej poezji z Wileńszczyzny. Wybór i oprac.: M. Berowska, ... Wwa: IBIŚ 1994, 112 s. Wyd. nast. tamże 1995, 1996.

8. J. Twardowski: Wiersze wybrane. [Wybór i post. ...]. Wwa: WSIP 1994, 286 s. Wyd. 2 tamże 1995.

9. Stwarzanie światów. Antologia współczesnego dramatu polskiego. Wybór i oprac. ... [Cz.] 1. Wwa: WSIP 1995, 383 s.

10. Trudniejszy brzeg rzeki. Antologia polskiej poezji z Zaolzia. [Wyd.] M. Berowska, ... Wwa: Oddz. Warsz. ZLP 1995, 50 s. Wyd. nast.: wyd. 2 rozszerz. tamże 1996; wyd. 3 Wwa: IBIŚ 1997.

11. Z. Chałko: Zwyczajna wierność. [Wiersze]. Wybór, oprac. i post. ... Wwa: IBIŚ 1996, 80 s.

12. Znad Wilii i Olzy. Antologia poezji wileńskiej i zaolziańskiej. Wwa: IBIŚ 1996, 134 s. Wyd. nast. rozszerz. pt. Znad Wilii, Olzy i jeszcze dalszych rzek tamże 1997, 1998.

13. D. Chrościelewska: Nie zostawiajcie mnie samej. [Wiersze]. Wwa: IBIŚ 1997, 47 s.

14. T. Płużański: De profundis. Wiersze. Red.: M. Berowska i ... Wwa: IBIŚ 1998, 54 s.

15. Poetycki patrol. Almanach twórczości literackiej członków Wojskowych Kół Literackich. Wybór tekstów ... Red.: J. Chłopecka, J. Tomiło. Wwa: Departament Społ.-Wychowawczy MON 1998, 112 s.

16. Romantycy. Antologia wierszy poetów warszawskich, uczestników ruchu Nowego Romantyzmu. Oprac. ... Wwa: IBIŚ, Oddz. Warsz. ZLP 1998, 231 s.

17. Laureaci konkursów poetyckich. Wwa: Oddz. Warsz. ZLP 2000, 229 s.

Zob. też Przekłady poz. 3.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank 2002. – Wywiady: Romantyk. Nie trzeba być optymistą, żeby działać. Rozm. M. Berowska. *Id* 1981 nr 7; [Jeden do jednego] 1:1. Rozm. H. Leszczyńska *Razem* 1981 nr 50. LP XX w. (M. Jentys).

T. Nyczek: Pogłosy. *Odra* 1973 nr 3 [rec.: Głosyl. — T.J. Zółciński: W cieniu smutnych konstatacji. *Poezja* 1974 nr 12 [rec.: W cieniu]. — Z. Greń: Bagatela i Kaligula. *Życie Lit.* 1975 nr 40 [rec.: Teatr Kaliguli]. — J. Kwiatkowski: O kuriozach. W tegoż: Notatki o poezji i krytyce. Kr. 1975. — W. Natanson. *Teatr* 1975 nr 23 [rec.: Teatr Kaliguli]. — [Dostojewski — dramaturgia humanizmów.] W.K. Janota: Dramat Dostojewskiego. *Poglądy* 1979 nr 10; W. Mackiewicz: Dialektyka rozumu i ducha. *Stud. Filoz.* 1979 nr 4; M. Orzechowski: Dostojewski — dramaturgia czytelników. *Argumenty* 1979 nr 19. — [Myśl romantyczna.] A. Tokarczyk: Filozofia myśli romantycznej. *Argumenty* 1979 nr 37; K. Świegocki: Reaktualizacja romantyzmu. *Mies. Lit.* 1980 nr 5; A. Urbański: Wokół myśli romantycznej. *Nowe Książ.* 1980 nr 4; A. Witkowska: Autoportret i style odbioru. *Teksty* 1981 nr 1. — T. Nyczek: Sen trupa. W tegoż: Lakierowanie kartofla i inne teksty teatralne. Kr. 1985 [dot.: Mochacki — sny o ojczyźnie]. — [M. Maziuk] M. Wojcienica: Ludzie chcą poezji. *Kult. Niezależna* 1989 nr 52 [rec. oprac.: Od Staffa do Wojaczka]. — [Czerwona msza, albo Uśmiech Stalina.] J. Kowalski: Pokojowcy Chorążego Pokoju. *Arcana* 1995 nr 3; L. Wójcik: Dzieje grzechów. *Nowe Książ.* 1995 nr 4; L. Żuliński: Brunatne niespory. *Wiad. Kult.* 1995 nr 13. — R. Włast Matuszak: Pomnik Komendanta. *Nowe Książ.* 1997 nr 12 [rec.: Józef Piłsudski — marzyciel i strateg]. — [Czerwona msza, czyli Uśmiech Stalina. Wyd. 2.] Z. Zarebianka. *Ruch Lit.* 1998 z. 2; J. Kornhauser: Jak sowietyzowałem kulturę polską. *Tyg. Powsz.* 1999 nr 1; K. Maciąg: Pęgaż na uwiecz, czyli czerwona msza. *Fraza* 1999 nr 2/3; R. Włast Matuszak: Uczta u Aronsona. *Tyg. Solid.* 1999 nr 1.

B.D.

URBANOWICZ Teresa

zob. LUBKIEWICZ-URBANOWICZ Teresa

URGACZ Tadeusz

ur. 1926

Poeta, autor tekstów piosenek.

Urodzony 31 maja 1926 w Sosnowcu; syn Piotra Urgacza, technika, specjalisty od budowy dróg i mostów, i Stefanii z Jamrochów. Od 1936 mieszkał w Poznaniu, gdzie ukończył szkołę powszechną. Przed wybuchem II wojny światowej powrócił do Sosnowca. W 1941 został wysiedlony przez Niemców do górniczej osady Zagórze. Na początku 1942 zapadł na przewlekłą chorobę oczu. W 1945 po wycofaniu się wojsk niemieckich przystąpił do organizowania ZWM na terenie Zagłębia (był członkiem do 1948). Od lutego do maja 1945 pełnił funkcję kierownika wydziału kultury w Zarządzie Powiatowym ZWM w Sosnowcu. W 1946 wyjechał do Wrocławia. W tymże roku debiutował wierszem pt. „Inwalida wojenny pod Sukiennicami w zimie”, opublikowanym na łamach tygodnika *Odrodzenie* (nr 31). W tym okresie utrzymywał się z udzielania korepetycji oraz pisania artykułów. Drukował m.in. w *Odrodzeniu* (1946, 1948-50), *Pokoleniu* (1946-47, 1950-53), *Żołnierzu Polskim* (1949, 1952-56, 1969), *Sztandarze Młodych* (1950-55). Zajął się także pisaniem tekstów piosenek, za które wielokrotnie otrzymywał nagrody i wyróżnienia. W 1946-49 studiował z przerwami na Wydziale Prawno-Administracyjnym na Uniwersytecie Wrocławskim, studiów nie ukończył. W 1948 wyjechał

do Wisły, gdzie jego matka prowadziła dom Funduszu Wczasów Pracowniczych. W 1948-56 był członkiem ZMP. W 1949 zamieszkał w Warszawie i w tymże roku pełnił funkcję kierownika literackiego czasopisma *Razem*, wydawanego przez Komendę Główną organizacji Służba Polsce. W 1952-55 był lektorem Zarządu Głównego ZMP w Warszawie. Współpracował z Domem Wojska Polskiego jako autor tekstów piosenek żołnierskich. Od 1957 był członkiem ZLP (do 1992); reprezentował przez wiele lat Związek w kolegium Agencji Autorstwa. W 1962 otrzymał nagrodę Ministra Obrony Narodowej za teksty pieśni żołnierskich. Od 1969 należał do PZPR. Wiersze, teksty piosenek drukował w tym czasie m.in. na łamach pism: *Kultura* (1965-68, 1971-72, 1985-88), *Życie Literackie* (1965-66, 1969, 1972, 1976-77, 1983-84), *Materiały Repertuarowe* (1969-73), *Poezja* (1969, 1972-74, 1978, 1986, 1987), *Tygodnik Kulturalny* (1972, 1983-85), *Literatura* (1977-79, 1986, 1988), *Śpiewamy i tańczymy* (1970, 1976-85), *Barwy* (1978, 1983-85), *Szpilkę* (1983-88). Odbył wiele podróży zagranicznych. Wyróżniony m.in. złotą odznaką „Za Zasługi dla Województwa Katowickiego” (1976), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1979), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1988). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Uśmiech ojczyzny. [Wiersze]. Wwa: MON 1952, 86 s.
2. Narcyz. [Wiersze]. Kr.: WL 1966, 61 s.
3. Reny. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1966, 102 s.
Cykle: Reny; Gusła; Skóra; Ostatnia wieczera; Na pobojuwisku.
4. Garbuska. [Wiersze]. Kr.: WL 1972, 103 s.
Nagroda na Ogólnopolskim Festiwalu Poezji w Łodzi w 1973.
5. Widowisko słowno-muzyczne z okazji 50 rocznicy powstania Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. [Współaut.]: T. Aleksandrowicz, L. Periski. Praprem. Wwa, T. Wielki 1972.
Nagroda zespołowa Ministra Kultury i Sztuki w 1973.
6. Zielone Grenlandie. [Wiersze]. Wwa: KAW 1978, 135 s.
Cykle: Zielone Grenlandie; Panny przeczyste; Palec serdeczny.
7. Wiersze wybrane. Wwa: Iskry 1979, 219 s.
8. Braciszek. [Wiersze]. Wwa: KAW 1984, 181 s.
9. Powrót Abła. [Wiersze]. Białystok: KAW 1986, 140 s.
Nagroda Funduszu Literatury w 1987 za najważniejsze osiągnięcie lit. w dziedzinie poezji za 1986.
10. Lord Ptasznik. [Wiersze]. Rzeszów: KAW 1988, 95 s.
Zawiera m.in. cykle: Racja stanu; Baraszk.

11. Wybór wierszy. Wwa: Tenten 1994, 191 s.
12. Gdyby Bóg pisał wiersze. [Wiersze]. Wwa: Tenten 1996, 174 s.
Zawiera cykle: Mama; Poprawiając Boga; Dwie miłości; Ba-raszk; Bajki. – Od autora.
13. Delfin. Poezje. Kat.: Śląsk 2001, 78 s.
Cykle: Drugi krzyż; Przebiszen; Byłem tam; Świata już nie ma, – oraz dwa wiersze: Delfin; Te języki.
14. Reinkarnacje. [Wiersze]. Kat.: Śląsk 2001, 523 s.
- Wydania osobne tekstów piosenek z nutami, m.in.: Piosenka o pepeszy. [Muz.] E. Olearczyk. [Wwa:] MON 1950, 2 s. Wyd. nast. współwyd. z: K. Gruszczyński: Dwaj artylerzyści. [Muz.] J. Maklakiewicz. W: Pieśni masowe. Wwa: MON 1953, 17 s. – Przed świtem. [Muz.] E. Olearczyk. [Wwa:] Wydawn. ZG ZMP Wyzd. Propagandy i Agitacji 1951, [2] k. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1952. – Morskie orły. [Muz.] W. Szpilman. Wwa: Czyt. 1952, 3 s. Wyd. nast.: Kr.: PWM 1952; Wwa: Wydawn. ZG ZMP Wyzd. Propagandy i Agitacji 1952; Kr.: PWM 1954; współwyd. z: K. Winkler: Czerwony autobus. Kr.: PWM 1954, [40] k. – Najpiękniejszy sen. [Muz.] W. Lutosławski. Wwa: Czyt. 1952, 5 s. Wyd. nast. [Wwa:] Wydawn. ZG ZMP Wyzd. Propagandy i Agitacji [ok. 1955]. – Biała chmura. [Muz.] W. Szpilman. Wwa: Wydawn. ZG ZMP Wyzd. Propagandy i Agitacji 1953, [2] k. – Jarzębinowa pieśń. [Muz.] K. Serocki. Wwa: Czyt. 1953, [2] k. Wyd. nast.: [Kr.:] PWM 1954, 6 s.; Wwa: Dom Wojska Pol. [ok. 1955]; [b.m.]: PZChO [Pol. Związek Chó-rów i Orkiestr 1977]. powiel. – Marzyciel. [Muz.] W. Szpilman. Wwa: Wydawn. ZG ZMP Wyzd. Propagandy i Agitacji 1953, [2] k. – Naprzód traktory nasze. [Muz.] J. Klukowski. Wwa: Czyt. 1953, [2] k. – Poranny lot. Piosenka lotników. [Muz.] W. Saganek. Wwa: Czyt. 1953, [4] k. – Warszawski poranek. [Muz.] W. Szpilman. Wwa: Wydawn. ZG ZMP Wyzd. Propagandy i Agitacji 1953, [2] k. – Biała jabłonka. [Muz.] A. Szaliński. Kr.: PWM 1955, 3 s. – Pieśń młodości. Słowa: ..., J. Gałkowski. [Muz.] K. Serocki. [Kr.:] PWM 1955, 6 s. – Przelotny uśmiech. Słowa: M. Łebkowski, ... [Muz.] J. Mart. Kr.: PWM 1955, 5 s. Wyd. nast. tamże: 1961; współwyd. z: Co ona ma na myśli? [Muz.] A. Wo-lus. 1955, 20 s. – Zgaduleńka. [Muz.] Cz. Żak. [Kr.:] PWM 1955, 5 s. – Dziewczęca piosenka. [Muz.] W. Szpilman. [Kr.:] PWM 1956, 3 s. Wyd. nast. współwyd. z: A. Międzyrzecki: Niedzielne popołudnie. Tamże 1956, [20] k. – Dziewczyna i róża. [Muz.] W. Szpilman. Kr.: PWM 1956, 3 s. – Walc maturzystów. Słowa: M. Łebkowski i ... [Muz.] E. Olearczyk. Kr.: PWM 1956, 4 s. Wyd. nast. tamże 1959. – Czarownica. [Muz.] Derwid. Kr.: PWM 1957, 3 s. – Daleka podróż. Słowa: M. Łebkowski i ... [Współwyd. z:] Uśmiech kwiatu. Słowa: F. Wilkoszewski. [Muz.] Derwid. Kr.: PWM 1957, [24] k. – Milczące serce. [Muz.] Derwid. Kr.: PWM 1957, 3 s. Wyd. nast. współwyd. z: Myślę o tobie. Słowa: R. Darnos. Tamże 1957, [25] k. – Żegnałem cię. Słowa: M. Łebkowski, ... [Muz.] A. Buzuk. [B.m.w.]: 1957, [3] k., powiel. – Cyrk jedzie. [Współwyd. z:] Pewnego dnia. Słowa: Z. Kra-siński. [Muz.] Derwid. Kr.: PWM 1958, [14] k. – Drynda z bajkami. [Muz.] A. Markiewicz, J. Mart. [Współwyd. z:] Dębowy zegar. Słowa: S. Werner. [Muz.] Cz. Grudziński. Kr.: PWM 1959, [12] k. – Kopciuszek. [Muz.] M. Sart. [Współwyd. z:] Zaczarowany most. Słowa: L.J. Kern. [Muz.] A. Wier-nik. Kr.: PWM 1959, [10] k. – Mombasa. [Muz.] E. Nowicki. [Współwyd. z:] Kolorowe mambo. Słowa: T. Sliwiak. [Muz.] L. Rzewuski. Kr.: PWM 1959, [13] k. – Nenufary. [Muz.] Cz. Żak. [Współwyd. z:] Walc optymistyczny. Słowa: J. Prutkowski. [Muz.] W. Dunin-Brzeziński. Kr.: PWM [1959], [11] k. – Piosenka z tygrysem. [Muz.] H. Klejne. [Współwyd. z:] Dziewczyna z baru. [Muz.] Z.J. Ró-żewicz. Kr.: PWM 1959, [14] k. – Szara panienka. [Muz.] W. Rozbiewski. [Współwyd. z:] Bezdomni kochankowie. Słowa: S. Werner. [Muz.] Cz. Gru-dziński. Kr.: PWM 1959, [10] k. – Tabu. [Współwyd. z:] Romania. Słowa: E. Nowicki. [Muz.] Der-wid. Kr.: PWM 1959, [12] k. – Zielone szczęście. [Współwyd. z:] Spójrz w oczy moje. Słowa: Z. Kra-siński. [Muz.] A. Buzuk. Kr.: PWM 1959, [20] k. – Burczymucha. [Muz.] J. Harald. [Współwyd. z:] Kto mnie zna. Słowa: A. Tylczyński. [Muz.] J. Cze-kalla. Kr.: PWM 1960, [9] k. – Niebieski gil. [Muz.] A. Markiewicz. [Współwyd. z:] Paulinka i Lucynka. Słowa: A. Ress. [Muz.] J. Orzechowski. [Kr.:] PWM 1960, [12] k. – Romeo. [Muz.] H. Klejne. Kr.: PWM 1960, 4 s. Wyd. nast.: tamże: 1963, [współwyd. z:] W twoje usta. Słowa: E. Fiszer. [Muz.] P. Leśnica. 1960, [10] k.; [współwyd. z:] Staliśmy na moście. Słowa: S. Grochowiak. [Muz.] A. Żalski. Wwa: Wy-dawn. Muz. Ag. Aut. [1982], [20] k. – Szaruga. [Muz.] W. Szpilman. [Współwyd. z:] Do widzenia, Feddy. Słowa: B. Choiński. [Muz.] J. Gałkowski. Kr.: PWM 1960, [12] s. – Arabella. [Muz.] A. Ja-nuszko. [Współwyd. z:] Jest fódeczka na jeziorze. Słowa: S. Werner. [Muz.] W. Kazanecki. [Kr.:] PWM 1961, [10] k. Wyd. 2 tamże 1962. – Czarna kró-lewna. [Muz.] A. Januszko. [Współwyd. z:] O hej, me owieczki białe. Słowa: B. Choiński, J. Gałkowski. [Muz.] E. Nowicki. [Kr.:] PWM 1961, [14] k. – Gwiazdka z nieba. [Muz.] B. Klimczuk. [Współwyd. z:] H. Gaworski: Barwa dnia. Kr.: PWM 1961, [10] k. – Jaskółeczka. [Muz.] J. Wasowski. [Współwyd. z:] Znajoma uliczka. Słowa: J. Ficowski. [Muz.] J. Harald. Kr.: PWM 1961, [14] s. – Pani Piotrusiowa. [Muz.] A. Markiewicz, J. Mart. [Współwyd. z:] Co za noc. Słowa: K. Kord. [Muz.] H. Klejne. [Kr.:] PWM 1961, [14] s. – Piosenka Gel-

sominy. [Muz.:] A. Markiewicz. [Współwyd. z:] Był jeden dzień w roku. [Muz.:] P. Figiel. Kr.: PWM 1961, [14] s. Wyd. 2 tamże 1963. — Wieczór bez jutra. [Muz.:] J. Wasowski. [Współwyd. z:] Płyną gwiazdy. Słowa: J. Gałkowski. [Muz.:] Cz. Grudziński. [Kr.:] PWM 1961, [10] s. — Kuglarze. [Muz.:] H. Klejne. [Współwyd. z:] Jeszcze poczekajmy. Słowa: S. Brok. [Muz.:] J. Wasowski. Kr.: PWM; [Wwa:] WAI 1962, [6] k. — Przejeżdżający pociąg. [Muz.:] H. Klejne. [Współwyd. z:] Dla ciebie miły. Słowa: M. Lebkowski. [Muz.:] R. Sielicki. Kr.: PWM; [Wwa:] WAI 1962, [8] k. — Przybywajcie krasnoludki. [Muz.:] A. Januszko. [Współwyd. z:] To nie sen. Słowa: A. Hosper. [Muz.:] B. Klimczuk. Kr.: PWM 1962, [9] k. — Rude ćmy. [Muz.:] H. Klejne. [Współwyd. z:] Dla ciebie jestem sobą. Słowa: J. Przybora. [Muz.:] J. Wasowski. Kr.: PWM 1962, [9] k. — Złota nutka. [Muz.:] R. Sielicki. [Współwyd. z:] Złote pantofelki. Słowa: A. Hosper. [Muz.:] Derwid. Kr.: PWM 1962, [10] k. Wyd. nast. tamże 1963. — Kalinowe serce. [Muz.:] J. Wasowski. Kr.: PWM 1963, [2] k. — Ożeń się Johnny. [Muz.:] H. Klejne. [Współwyd. z:] Mnie nie dostaniesz. Słowa: L.J. Kern. [Muz.:] M. Sart. Kr.: PWM 1963, [9] k. — Tadeuszek. [Muz.:] B. Klimczuk. Wwa: WAI 1965, [2] k. — Jabuszek pełne snu. [Muz.:] B. Klimczuk. [Współwyd. z:] Kilka marzeń. [Muz.:] A. Żalski. 1966. — Andriusza. [Muz.:] B. Klimczuk. [Współwyd. z:] Dlaczego tak ma być. Słowa: A. Tyłczyński. [Muz.:] W. Piętowski. Kr.: PWM 1967, [6] k. — Jest bałałajka. [Muz.:] H. Klejne. Kr.: PWM 1967. — Ostatni kwiatek. [Muz.:] B. Klimczuk. [Współwyd. z:] Przyjdź wieczorem. Słowa: K. Kord. [Muz.:] J. Mart. Kr.: PWM 1968, [6] k. — Dziura w niebie. [Muz.:] A. Januszko. Kr.: PWM 1969, [6] k. — Niepotrzebna mandolina. [Muz.:] A. Januszko. [Współwyd. z:] Kto miał osiemnaście lat. Słowa: E. Bryll. [Muz.:] E. Pałasz; Ten, o którego mi chodzi. Słowa: W. Młynarski. [Muz.:] Z. Prejzner; Ballada o dwóch lotnikach. Słowa: Dangan, B. Choiński. [Muz.:] Z. Ciechan. [Wwa:] [1969], powiel. — Melodia Wołodii. [Muz.:] A. Januszko. [Współwyd. z:] Skolimowianka. Słowa: W. Żochowski. Wwa: Ag. Aut. 1972. [8] k. — Wesoly śnieg. [Muz.:] A. Januszko. [Współwyd. z:] Trochę cierpliwości. Słowa: M. Głogowski. [Muz.:] A. Derato. Kr.: PWM 1973, [6] k. — Jagodowa Kaśka. [Muz.:] T. Kozłowski. [Współwyd. z:] Pasterz na koniu. [Muz.:] T. Kozłowski. Kr.: PWM 1974, [8] k. — Nieznany śpiewak. [Muz.:] A. Januszko. Wwa: Ag. Aut. 1974, [8] k. — Piosenka z krukiem. [Muz.:] A. Januszko. [Współwyd. z:] Zaproś mnie do siebie. Słowa: M. Głogowski. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1976, [16] k., powiel. — Bilardzista. [Współwyd. z:] Oddam wszystko co mam. Słowa: W. Jagielski. [Muz.:] A. Januszko. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1977, [8] k. — Mandarynkowy mandaryn. [Muz.:] A. Januszko. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1977, [7] k.

— Gdzie twój uśmiech. [Muz.:] A. Warecki. [Współwyd. z:] Pozwól mi się pocałować. Słowa: M. Głogowski. [Muz.:] Z. Apostoł. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1978, 5 s. — Kowboj z kwiatem. [Muz.:] E. Sojka. [Współwyd. z:] Argentynka. [Muz.:] A. Czekalla. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1978, [8] k. — Zardzewiała miłość. [Współwyd. z:] Raz po raz. Słowa: W. Jagielski. [Muz.:] A. Januszko. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1978, [5] k. — Jak ten biały kwiat. [Współwyd. z:] Gdyby nie ty i ja. Słowa: A. Berent. [Muz.:] E. Sojka. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1979, [10] k. — Sosna z mego snu. [Muz.:] E. Sojka. [Współwyd. z:] Na szczęścia fut. Słowa: W. Jagielski. [Muz.:] A. Januszko. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1979, [6] k. — Dla Lili. [Muz.:] A. Żalski; Piosenka z jaskółką. [Muz.:] E. Sojka. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1980. [10] k. — Najpiękniejsza jest Hellada. [Muz.:] A. Januszko. [Współwyd. z:] Twarz dziewczyny. Słowa: W. Młynarski. [Muz.:] M. Zimiński. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1981, [20] s. — Wanilia i rezeda. [Muz.:] A. Januszko. [Współwyd. z:] Kajman. [Muz.:] M. Rode. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. [1982], [20] s. — Hebanowy księżyc. [Współwyd. z:] Słońce na maszynie. Słowa: J. Ficowski. [Muz.:] A. Żalski. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1983, [20] s. — Na frasunek. [Współwyd. z:] Spod podłogi. Słowa: S. Grochowiak. [Muz.:] T. Kosmak. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. [1983], [20] s. — Czarny Ali Baba. [Muz.:] B. Klimczuk; Trzy szklanezki. [Muz.:] A. Żalski. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. [1988], [20] s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989, 2002. — Wywiady: Sekrety poezji. Rozm. W. Zieliński. *Kultura* 1986 nr 22; Każdy tomik wierszy to jakby przecinek w zdaniu, które się nie kończy. Rozm. A. Lazarowicz. *Sf. Pousz*. 1988 nr 153; Powrót Abła. Rozm. G. Sokołowska. *Warm. i Mazury* 1988 nr 1; Młodzieniec w podeszłym wieku. Rozm. L. Żuliński. W: L. Żuliński: *Między wierszami. Rozmowy o życiu i literaturze*. Kielce 1997.

S. Sandler: Wezwanie do czujności. *Nowa Kult.* 1952 nr 49 [rec.: Uśmiech ojczyzny]. — [Reny:] S. Grochowiak: Snu trochę, wiatru, śmiech, księżyc i mara. *Kultura* 1966 nr 30; Z. Jerzyńska: Dusza przedmiotu. *Tyż. Kult* 1966 nr 45; W.P. Szymański: Liryki czy piosenki *Życie Lit.* 1966 nr 40; K. Nowicki: Kwiat języka. *Współczesność* 1967 nr 6 [dot. też: Narcyz]. — J. Witan: „Groteskę noszę w wierszyku”. *Kultura* 1967 nr 12 [rec.: Narcyz]. — [Reny:] J. Witan: Debiuty czy eksperymenty. *Nowe Książ.* 1967 nr 14 [m in. dot. J.W.]; J. Kwiatkowski: Baśnie jadalne. W tegoż: *Remont pegazów*. Wwa 1969 [dot. też: Narcyz]. — [Garbuska:] J. Niemczuk: Miłość Ariela. *Kultura* 1972 nr 44, powiel.: L. Kallenberg. *Tamże* nr 49; J. Niemczuk. *Tamże* nr 50; J. Gondowicz: „Wyniesiony przez strumień skójarzeń...”. *Nowe Książ.* 1973 nr 3; T. Kijonka: „Widzę narzędzie i cel”. *Poglądy* 1973 nr 20; P. Kuncewicz: U. *Poezja* 1973 nr 7. — [Zielone Grenlandie:] W. Matuszewski: Bogactwo, czy chaos? *Nowe Książ.* 1979 nr 17; A. Nasitowska: Poezja telewizyjnego ekranu. *Literatura* 1979 nr 25; H. Krupńska-Lyp. *Profil* 1980 nr 2. — H. Krupńska-Lyp: Venitas. (Rzecz o T.U.). *Okolice* 1983 nr 9. — Z. Warski: Zapach dźwięków. *Rzeczywistość* 1983 nr 7. — [Braciszek:] Z. Ruciński: Braciszek czy drwał? *Prz.* *Tyż.* 1985 nr 40; W. Rustecki: Racjonalizacja poetyckiego mitu. *Barwy* 1985 nr 5; W. Zieliński: Rajskie słowozbiory. *Życie Lit.* 1985 nr 49. — L. Żuliński:

Słowa, które widzą, *Tu i Teraz* 1985 nr 16, przedr. *Poezja* 1986 nr 9 oraz w tegoż: *Mity konieczne*. Łódź 1989. — [Powrót Abła:] Z. Dolecki: Poeta niejednoznaczny. *Kierunki* 1986 nr 50; K.M. Sieniawski: Skok barbarzyńcy. *Kultura* 1986 nr 33, polem. [J. Marx] J.M. *Odrodzenie* 1986 nr 38. — J. Pierzchała: Z ciemni podskórnej. (O poezji T.U.). *Tak i Nie Śląsk* 1987 nr 5, przedr. w tegoż: *Z ciemni podskórnej*. Szkice o pisarzach współczesnych urodzonych w Zagłębiu Dąbrowskim. Kat. 1992. — W. Zieliński. *Życie Lit.* 1987 nr 41 [rec.: Powrót Abła],

— [Lord Ptasznik:] A. Borowa: Kto to widział mosterdzieju... *Kultura* 1989 nr 8; Z. Dolecki: Między słowami wierszy. *Kierunki* 1989 nr 8; J. Koryl: Baśniowe pejzaże. *Życie Lit.* 1989 nr 19; T.J. Zółciński: Poezja wiecznej nostalgii. *Argumenty* 1989 nr 14; L. Żuliński: W drapieżnej ptaszarni słów. *Nowe Książki* 1989 nr 8. — L. Żuliński: Wiersze brabantkie. *Wiad. Kult.* 1996 nr 28 [rec.: Gdyby Bóg pisał wiersze]. — [Delfin:] M. Kisiel: Radość lektury. *Śląsk* 2001 nr 11; L. Żuliński: Zmysł docelowości. *Trybuna* dod. *Aneks* 2001 nr 153.

B.M.

VINCENZ Stanisław 1888-1971

Krypt.: S.V.

Prozaik, eseista, badacz kultury, tłumacz, filozof.

Urodzony 30 listopada 1888 w Słobodzie Rungurskiej na Pokuciu w Galicji Wschodniej; syn Feliksa Vincenza, przemysłowca naftowego, i Zofii z Przybyłowskich, córki właściciela ziemskiego. Jako dziecko mieszkał na przemian w Słobodzie Rungurskiej i w majątku dziadka Przybyłowskiego w Krzyworówni nad Czeremoszem. Nauki początkowe pobierał w domu. Do gimnazjum uczęszczał w Kołomyi (1898-1904), w Stryju (1904/05; tu należał do konspiracyjnego kółka samokształceniowego, prowadzonego przez Stefana Vrtela, potem Vrtela-Wierczyńskiego) i ponownie w Kołomyi, gdzie w 1906 zdał maturę. Następnie studiował jeden semestr na Uniwersytecie Lwowskim, później na Uniwersytecie Wiedeńskim, kolejno biologię (1906/07), prawo (1907/08), filologię słowiańską, sanskryt i psychiatrię (1908/09) oraz filozofię (1909-11 i od 1912, po odbyciu służby wojskowej w Wiedniu). Około 1910 ożenił się z Heleną Loëventon, Rosjanką (małżeństwo unieważnione w 1921). W 1914 uzyskał doktorat filozofii na podstawie rozprawy pt. „Filozofia religii Hegla i jej wpływ na Feuerbacha”. Pracował nad rozprawą habilitacyjną pt. „Hegel w Polsce i w Rosji” (spłonęła w 1915 w pożarze dworu w Krzyworówni w czasie działań wojennych). Debiutował wierszem pt. „Zwycięży Lud!”, ogłoszonym w krakowskim *Przyjacielu Ludu* (nr 28). Podczas I wojny światowej służył od czerwca 1914 jako podchorąży w wojsku austriackim, w 24. Pułku Kołomyjskim; uczestniczył w działaniach na froncie pod Haliaczem. Zdemobilizowany w październiku 1914 ze względu na zły stan zdrowia, wrócił do Słobody Rungurskiej, został ponownie zmobilizowany jesienią 1915 i do jesieni 1918 służył (kolejno w stopniu podporucznika, porucznika i kapitana) w armii austriackiej. Był na froncie włoskim; od jesieni 1916 do listopada 1918 stacjonował we Lwowie.

W tym czasie rozpoczął też twórczość przekładową, tłumacząc w 1917 opowiadanie F. Dostojewskiego „Sen śmiesznego człowieka”, pracował nad przekładem książki W. Jamesa „Human immorality” (przygotowany do druku egzemplarz zaginął w 1921 w wydawnictwie Ignis). Pod koniec 1919 zgłosił się na ochotnika do Wojska Polskiego. Początkowo był wykładowcą literatury polskiej w Korpusie Kadetów w Modlinie, a od czerwca 1920 referentem oświatowym przy sztabie VI Armii oraz redaktorem *Tygodnika VI Armii*; brał udział w ofensywie na Kijów oraz w walkach o Lwów. W 1922 został zdemobilizowany w randze kapitana. W 1921 ożenił się z Ireną Eienman. Kontynuował twórczość literacką, publikując w 1921 tłumaczenia poematów W. Whitmana oraz w piśmie *Naród* artykuł pt. „Religia Walta Whitmana” (nr 23). Został członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1922-23 aktywnie działał w PSL-„Wyzwolenie”. Równocześnie rozpoczął działalność publicystyczną. W 1922 redagował we Lwowie syndykalistyczny tygodnik *Nowe Czasy*. W 1923 nawiązał współpracę z warszawskim miesięcznikiem *Droga*, w którym do 1929 zamieszczał liczne artykuły poświęcone literaturze i filozofii religii; w 1927-28 był redaktorem tego pisma (w 1928 wspólnie z Wilamem Horzycą). W 1925 nawiązał naukowe kontakty z filozofem szwajcarskim Rudolfem M. Holzapfelem i jego szkołą. Znając czternaście języków czytał rozprawy filozoficzne w oryginałach. W 1927 zorganizował karteł naftowy „Polmin”. Od 1930, mieszkając głównie w Słobodzie Rungurskiej lub Bystrecu pod Czarnohorą, pracował nad książką „Na wysokości polonin”. W tym czasie odbył wiele podróży, m.in. do Austrii, Anglii i Szwajcarii. Artykuły o kulturze ludowej i Hucutach publikował w czasopiśmie *Pion* (1934-36), *Ziemia* (1935) i *Złoty Śląk* (1938). W 1938 został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, otrzymał też Złoty Wawrzyn PAL za zasługi dla dobra kultury polskiej. Po wybuchu II wojny światowej, 18 września 1939 wraz ze starszym synem Stanisławem przekroczył

granicę węgierską; pod koniec października powrócili, by zabrać pozostałą rodzinę, zostali wówczas aresztowani przez NKWD i osadzeni w więzieniu w Żabim, a potem w Stanisławowie. Zwolniony po siedmiu tygodniach, spędził zimę na Huculszczyźnie. Wiosną 1940 przedostał się na Węgry, gdzie przebywał do końca wojny, mieszkając najpierw w Budapeszcie, a potem do maja 1946 w Nógrádverőce; utrzymywał się z zasiłków rządu węgierskiego. Brał udział w polskim życiu społeczno-kulturalnym; był prezesem Komisji Oświatowej Komitetu Obywatelskiego Opieki nad Uchodźcami Polskimi, doradcą literackim wydawnictwa Biblioteka Polska i czasopisma *Tygodnik Polski* (1943-44). Kontynuował pracę literacką, ogłaszając prozę, artykuły i przekłady z języka węgierskiego w pismach *Więści Polskie* (1940/41, 1943, 1944), *Nasza Świetlica-Materiały Obozowe* (1941), *Rocznik Polski. Kalendarz Polaka na Węgrzech* (1941-43), *Tygodnik Polski* (1943). Uczestniczył w akcjach pomocy udzielanej ukrywającym się Żydom (za co pośmiertnie otrzymał medal „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”, przyznany przez Instytut Pamięci Narodowej Yad Vashem w Jerozolimie). Latem 1945 przedostał się z rodziną do Austrii; zatrzymał się najpierw w Wiedniu, a w czerwcu 1946 w Salzburgu, skąd nielegalnie wyjechał do Quackenbrück w Niemczech; współpracował z wydawaniem tam miesięcznikiem żołnierzy I. Dywizji Pancerniej *Salamandra* (1946-47; tu m.in. fragment „Powojennych perypetii Sokratesa”). Po roku pobytu w Quackenbrück przeniósł się na południe Francji, najpierw do Uriage-les-Bains, a w 1949 do Grenoble. Podróżował po Szwajcarii i Francji. Nawiązał współpracę z paryską *Kulturą*; w piśmie tym stale od 1947 ogłaszał eseje, artykuły i wspomnienia. Publikował też w wielu pismach emigracyjnych, m.in. w *Kronice* (Eppstein, 1946-47), *W drodze* (Paryż, 1964-65) i londyńskich *Wiadomościach* (stale od 1965; tu w 1965 cykl pt. „Dialogi z Sowietami na najniższym szczeblu”). W 1964, zagrożony chorobą reumatyczną, przeniósł się do Pully koło Lozanny. Mieszkał też często w domu letnim w La Combe. Pracował nad wspomnieniami z lat 1939-44 i z okresu lwowskiego oraz nad esejami z cyklu „Kallirrhoe”, przygotowywanymi w wersji angielskiej. Za twórczość literacką i przekładową otrzymał nagrodę Fundacji A. Zabłockiego, przyznaną przez Związek Pisarzy Polskich na Obczyźnie (1960), nagrodę wydawnictwa Roy Publishers w Nowym Jorku (1964) i Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku (1966). Zmarł 28 stycznia 1971 w Lozannie; w 1991 prochy złożono na Cmentarzu Salwatorskim w Krakowie.

W 1983 Irena Vincenzowa i syn Andrzej ufundowali nagrodę im. S. Vincenza, przyznaną do 1986. W 1991 zarejestrowana została Fundacja „Pro Vin-

cenz”, ustanowiona przez Uniwersytet Wrocławski i Bibliotekę Zakładu Narodowego im. Ossolińskich PAN w Krakowie dla opieki nad spuścizną pisarza.

TWÓRCZOŚĆ

1. Na wysokiej połoninie. Obrazy, dumy i gawędy z Wierchowiny Huculskiej.

[Pismo 1]. Prawda starowieku. Wwa: Rój 1936, 719 s. Wyd. z przedm. A. Kuśniewicza Wwa: Pax 1980, 578 s.

Wyd. skrócone pt. Na wysokiej połoninie. W wyborze. Budapeszt: Bibl. Pol. 1941, 135 s., powiel.; wyd. 3 w wyborze dokonanym przez autora. Przedm.: J. Czapski. London: Veritas 1956, 298 s. Zawartość: Księga I. Za głosem trembity; Księga II. Ludzie losowi; Księga III. Dzieje Słobody; Epilog. — Aneks. (Przypisy i Słowniczek).

Przełt. (w skrócie): ang.: On the high uplands. [Przełt.] H.Ch. Stevens. London 1955, wyd. nast. New York [1955], — ukr.: [Przełt.] P. Kozlanuk. *Radianskij Ltv* 1946 nr 1-7.

Premio Folclorice Internazionale „Giuseppe Pitrè” w 1958. Adapt. radiowa: Radio 1937.

Pismo 2. Nowe czasy. [Księga 1]. Zwada. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1970, 575 s. Wyd. nast. Wwa: Pax 1981.

Pismo 2. Nowe czasy. [Księga 2]. Listy z nieba. Wyd. i oprac.: I. Vincenzowa i A. Vincenz. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1974, 594 s. Wyd. nast. Wwa: Pax 1982.

Pismo 3. Barwinkowy wianek. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1979, 485 s. Wyd. nast. Wwa: Pax 1983.

Wyd. z 1983 poszerz. o tekst: Opowieści o Żydowskim Kamieniu.

2. O książkach i czytaniu. Budapeszt: *Więści Pol* 1942, 26 s., powiel. Przedr. zob. poz. 7.

3. Po stronie pamięci. Wybór esejów. Przedm.: Cz. Miłosz. Paryż: Inst. Lit. 1965, 253 s.

Zawartość: Pauzansz; Krajobraz jako tło dziejów: Pole Bobrowe; Brama do Węgier; Iliada (Homera); Odyseja (Homera); Weże u Dantego; Dantyzm w Polsce (Aneks do monografii o Dancie zatytułowanej „Obecność Dantego”) [dot. wpływu Dantego na twórczość A. Mickiewicza, J. Słowackiego, Z. Krasińskiego, C.K. Norwida]; Hamlet jako czytelnik: Czy Conrad jest antyrosyjski?; „Qu'une larme dans l'océan” [M. Sperbera]; „Ofiara” Stefani Zahorskiej; Poeta srebrnych kwiatów [N. Bomsel]; O słowie i mówieniu. (Wstęp do studium o języku).

4. Dialogi z Sowietami. [Wspomnienia]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1966, 317 s. Wyd. nast.: [Kr.:] Ofic. Lit.* 1986, 317 s.; Kr.: Znak 1991.

Zawiera części: 1. W Polsce. 1939-1940; 2. Na Węgrzech. 1944-1945.

5. Tematy żydowskie. [Szkiele]. Wstęp: J. Hersch. Oprac. i posł.: I. Vincenzowa, A. Vincenz. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1977, 219 s. Wyd. 2 rozszerz. Gdańsk: Atext 1993. *Bibl. im. S. Vincenza*.

Zawartość: Echa i wspomnienia; Spotkanie z chasydami; Rzeczywistość urojona [dot. O. Ortwin]; Lwowscy kosmopolici;

Głos spoza dialogów; Wspomnienie o Żydach kolomyjskich; Mickiewicz i Żydzi; Poeta srebrnych kwiatów; „Qu'une larme dans l'océan” [poz. 3]. — Mity i opowieści: Leśny Żyd; Zrobiony cud; Bałagury; Samuel w niebie; Powrót Samaela. — Zawiera też wiersz N. Bomse w przekł. Cz. Miłosza. — W wyd. 2 dodano: Profesor Liebman Hersch; „Ofiara” Stefani Zahorskiej [poz. 3]; Rarytas; Echa z Czerdaka.

6. Z perspektywy podróży. [Szkice i eseje]. Przedm.: A. Vincenz. Kr.: Znak 1980, 413 s.

Zawartość: A. Vincenz: O S.V., — poz. 3 [z pominięciem: Brama do Węgier; Czy Conrad jest antyrosyjski; O słowie i mówieniu], — Spotkanie z chasydami [poz. 5], — oraz: Z perspektywy podróży; Dialogi; Willa Kornela Ujejskiego; Start w przyszłość; Ofiary w Kolonii [Wspomnienie]; Czym może być dziś dla nas Dante; Rocznice Gandhiego; Arcydzieło a mit ludowy.

7. Po stronie dialogu. [Szkice]. Do druku podał A. Vincenz. Przedm.: Cz. Miłosza. T. 1-2. Wwa: PIW 1983, 370 + 268 s.

Zawartość: T. 1: I. Cz. Miłosza: Przedmowa; La Combe. — S. Vincenz: List z Neopolu. — II: O słowie i mówieniu. (Wstęp do studium o języku); O książkach i czytaniu [poz. 2]; O możliwościach rozpowszechniania kultury i literatury polskiej; Adam Mickiewicz, poeta i człowiek; Mickiewicz i Żydzi; Norwid — poeta dantejski; Conrad a konwencje. — III: O literaturze światowej; Mała Itaka. (Rozważania o kulturze ludowej); Mała Itaka — dialog nocny; Uwagi o kulturze ludowej; Dialog o „Odyssei” berneńskiej; O dziedzictwie hellenskim; Polski wstęp do historii filozofii greckiej; Podkład religii starogreckiej. (Węże u Pazuaniassa); Homer, „Odysseja” i mit o Odysie [por. poz. 3]; Nowy przekład „Odyssei” (Parandowskiego); Dante a mity ludowe; Siedemsetne narodziny Dantego. — Św. Bernard z Clairvaux: Canzona do Najświętszej Maryi Panny. Przel. ...

T. 2: I. Kallirrhoe: Homer — ojciec kształtów; Nowa nie znana dotąd forma — epos całkowitego poświęcenia aż po samozniszczenie; Serbski marsz ku śmierci; Tło Dantego; Dante perennis; Czy „Don Quijote” Cervantesa jest jeszcze chrześcijański; Faust i mit Fausta. — II. Dialogi lwowskie: Wstęp; Z perspektywy podróży; Polityk niepolityczny; Rzeczywistość urojona?; Lwowscy kosmopolici; Święcenie wody; Navigare necesse est. (Człowiek i teatr); Dialogi; Willa Kornela Ujejskiego; Podwiewczorki matematyczne; Głos spoza dialogów; Koniec świata; Zakończenie; Start w przyszłość. — III. Varia: Simone Weil; Hungarica. (Dar przyjaźni); Święto perswazji; Kilka słów o pieśni; „Madonna Busowiska”. (Słowo wstępne); Ludzie i paragrafy; „Qu'une larme dans l'océan”; Parafraza Modlitwy Pańskiej. — Jeanne Hersch: O S.V.; A. Vincenz: Posłowie wydawcy.

8. Powojenne perypetie Sokratesa. [Powieść]. Post.: Z. Kubiak. Kr.: Znak 1985, 359 s.
Powieść nieukończona.

9. Outopos. Zapiski z lat 1938-1944. Autograf odczytał A. Vincenz. Tekst z autografem porównał, opatrzył post. i ilustr. oraz do druku podał J.A. Choroszy. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1992, 204 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1993.

10. Rozmowy ze ... Rozm. I. Vincenzowa, [Dziennik; fragm.]. Oprac. A. Vincenz, od 1998 także: A.S. Kowalczyk. Wstęp: T. Kubiak. *Regiony* 1993 nr 1 s. 17-37, nr 2 s. 118-154; 1994 nr 4 s. 99-136; 1995 nr 1 s. 66-112, nr 2 s. 16-60, nr 4 s. 99-135; 1996 nr 1 s. 107-138; 1997 nr 3 s. 105-113; 1998 nr 1/3 s. 182-209, nr 4 s. 37-60; 1999 nr 1/4 s. 172-

-206; 2000 nr 2/4 s. 79-137; 2001 nr 1 s. 114-139, nr 2 s. 103-119.

Rkps całości obejmuje l. 1950-1970.

11. Atlantyda. Pisma rozproszone z lat II wojny światowej. Wybór, wstęp i oprac.: J. Snopek. Wwa: Świat Lit. 1994, 161 s.

Zawartość: J. Snopek: Vincenz a Węgry. — Cz. I. Eseje i szkice: Atlantyda; O propagandzie; Dante i Mickiewicz; Walt Whitman — poeta Ameryki; Ady po polsku; Popiołem i płomieniem; O treści w poezji; Słowo wstępne do: L. Kaltenbergh: Troska o słowo; Słowo wstępne do: T. Fangrat: Kolczasta wolność; Czas stracony; Bilingwistyczna metoda w węgierskich bajkach ludowych. — Cz. II. Vincenz — April: Wprowadzenie; Listy S. Vincenza do Lajosa Áprilego; Przekłady wierszy Áprilego; Z przedmowy wydawcy; Na wierzchu; Marzec; Niewidzialne pismo; Iryszorajski jelen; Wiatr kusy — Aneks: Odkrywcą nieznanego świata. Na wysokiej poloninie; Na wysokiej poloninie — Budapeszt; Dawna książka — nowe piękno. O prawdzie starowieku; A. Stawar: O książkach i czytaniu; L. Kaltenbergh: Książeczka bardzo potrzebna.

12. Eseje i szkice zebrane. T. 1. Wybór i wstęp: A. Vincenz. Przygot. do druku: M. Klecel, A.S. Kowalczyk. Wr.: Wirydarz 1997, 328 s.

Zawartość: z poz. 3: Iliada; Pazuaniass; Dantyzm w Polsce, — Czym może być dziś dla nas Dante [poz. 6], — z poz. 7: Homer, „Odysseja” i mit o Odysie; Podkład religii starogreckiej; O dziedzictwie hellenskim; Polski wstęp do historii filozofii greckiej; Nowy przekład „Odyssei” (Parandowskiego); Siedemsetna rocznica narodzin Dantego. — nadto: Archaiczna filozofia (myśliciel z Miletu i pitagorejczyk); Nowy przekład „Iliady”; Idea i ideał.

Wybór utworów w przekł. węgier.: Tájak — történelemmel. [Eseje]. [Przel.:] L. Pálfalvi, E. Szezyán. Pécs 1994.

Przekłady

1. W. Whitman: Trzy poematy. Wstęp ... Wwa: Ignis 1921, 59 s.

2. R.M. Holzapfel: Wszelchideał. Życie duszy i jego nowe postacie społeczne. Cz. 1. Przel.: I. Blumenfeld, ... Wwa: Rój 1936, 472 s.

3. L. Áprily: Wybór poezji. Przel.: ..., K. Hłakowiczówna, [A. Bahdaj] J. Kot. Budapeszt: Bibl. Pol. 1943, 66 s., powiel.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957, 1967. — Wywiad: S.V. O „Zwładzie”. *Oficyna Poetów*. Londyn 1970 nr 3.

SWPP 1. — PP (J. Czachowska). — Inedita S.V. *Wiedomości*, Londyn 1971 nr 44 [spis rękopisów dotąd nieogłoszonych]. — Z.R. Wilkiewicz: S.V. W: *Polskie Exilliteratur 1945-1980*. Köln, Wien 1991. — LP po 1939* (Im. Zaleski) mż. — LKP (A.S. Kowalczyk). — P. Nowaczyński: *Bibliografia prac o S.V. 1921-1987*. W: *Studia o Stanisławie Vincenzie*. Lubl., Rzym 1994.

[Na wysokiej poloninie:] T. Breza: Piękne i tragiczne legendy S.V. *Kur. Poranny* 1936 nr 166; L. Cipriani: *Rivista di Biologia*, Florencja 1936 nr 2; A. Hertz: *Droga* 1936 nr 2/3; W. Krygowski: *Wierchy* 1936; W.J. Rose: *Slavonic and East European Review*, Londyn 1936 t. 16 nr 48; J.M. Rydard: S.V. dumy o raju utraconym. *Prosto z Mostu* 1936 nr 27; M. Zarembyna: *Księga z Huculszczyzny*. *Robotnik* 1936 nr 83; J.S. Bystron: *Epopea huculska*. *Wiad. Lit.* 1937 nr 13, przedr.

- Wiadomości*, Londyn 1971 nr 10; W. Skuza: Nowa pieśń starożytności. *Wici* 1937 nr 8; Cz. Miłosz: Nowe wydanie *V. Kultura*, Paryż 1955 nr 12; A. Pragier, S. Zahorska: Pandora: Epitafium huculsczyzny. *Wiadomości*, Londyn 1956 nr 16. — Cz. Miłosz: La Combe. *Kultura*, Paryż 1958 nr 10. — R. Auerbach: Al jedid polani. *Dawar*, [Izrael] 1960 nr z 15. — I. Wieniewski. *Wiadomości*, Londyn 1965 nr 47 [rec.: Po stronie pamięci]. — M. Czapska: Dialogi na najniższym szczeblu. *Tydz. Pol.*, Londyn 1966 nr 21 [rec.: Dialogi z Sowietami]. — D. Lazar: Pegizot mi-szejnej evrej ha-„masach”. *Ramat-Gan* 1968 [szkic o S.V.] — V. Poljek: Začarovanyj Gucul's-cynoju. *Zoven*, Kijów 1968 nr 11 [rec.: Na wysokiej poloninie]. — J. Czapski: S.V. *Kultura*, Paryż 1971 nr 3, przedr. w tegoż: *Czytając*. Kr. 1990. — *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 49 [tu art. poświęcone S.V.]: R. Auerbach: Na zgon przyjaciela Polaka; J. Hersch: S.V. [Przełk. z franc.]; J. Torosiewicz; A. Hertz: Czytając „Zwade”; W. Tarnawski: O „Zwadzie” i jej autorze. — J. Hersch: S.V. *Mickiewicz Blätter*, Heidelberg 1972 nr 49. — R. Jednyk: Propamy S.V. *Naukovi Zapysky*, Monachium 1974 t. 23. — [Listy z nieba:] Z. Kozarynowa. *Wiadomości*, Londyn 1975 nr 33; S. Wygodzki. *Tydz. Pol.*, Londyn 1975 nr 30. — Sz. Lindenbaum: Ha-sofer ha-polani. *Yedioth Achronoth*, [Izrael] 1976 nr z 23. — [Tematy żydowskie:] J. Lewandowski: Na kanwie „Tematów żydowskich”. *Tydz. Pol.*, Londyn 1977 nr 48; M. Niemojowska: Zaginiony pejzaż. *Oficy-na Poetów*, Londyn 1977 nr 4. — M. Strumins'kij: Jogo polonin i polonini. *Naša Kultura*, Wwa 1977 nr 1, 2. — [Tematy żydowskie:] W. Wohnout: Super-Atlantida. *Dz. Pol. i Dz. Żobn.*, Londyn 1977 nr 159; S. Wygodzki: S.V. — mistrz narracji. *Now-Kur.*, Tel Aviv 1977 nr z 25 XI, H. Grynberg: Forma pamięci. *Kultura*, Paryż 1978 nr 6; A. Hertz. *The Polish Review*, Nowy Jork 1978 nr 4. — A. Kuśniewicz: W stronę S.V. *Twórczość* 1978 nr 2 [rec.: Na wysokiej poloninie]. — A. Ziemiński: Saga o S.V. *Wierchy* 1979. — [Na wysokiej poloninie:] T. Gorczalski: Ekumenizm S.V. *Wiadomości*, Londyn 1980 nr 47/48; H. Grynberg: Życie według V. *Kultura*, Paryż 1980 nr 7/8; J. Kolbuszewski. *Życie Lit.* 1980 nr 47. — J. Koprowski: V. i Zbinden. *Literatura* 1980 nr 32, przedr. w tegoż: Z polskiego na obce. Łódź 1984 [dot. kontaktów z H. Zbindenem]. — W. Paźniewski: V. *Twórczość* 1980 nr 10. — [Z perspektywy podróży:] M. Pieczara: Pamięć i ziemia. *Wież* 1980 nr 2; M. Sprusiński: „Dokąd pamięć się idzie”. *Literatura* 1980 nr 32; M. Strzemski: Izrael Ben-Eleazar Beszt, czyli Baal Szem Tób. *Znak* 1980 nr 11; J. Zieliński: V. jako czytelnik. *Twórczość* 1980 nr 9, przedr. w tegoż: „Cień wielkiej tajemnicy”. Gdańsk 1995. — E. Czaplewicz: S.V., czyli kontynuacja dialogów Platona. *Prz. Hum.* 1981 nr 6. — [Na wysokiej poloninie:] W. Odziejewski: Dzieło V. *Orzeł Biały*, Londyn 1981 nr 198, przedr. w tegoż: *Raptularz krytyczny*. Lubl. 1994; J. Kolbuszewski: Jak czytać S.V.? *Prz. Powsz.* 1982 nr 6; B. Mamon: S.V. — pisarz ładu i nadziei. *Tyż. Powsz.* 1982 nr 43, 44; J. Zieliński: Księga tajemna Huculów. *Twórczość* 1982 nr 2; E. Czaplewicz: Szkic do antropologii S.V. *Mies. Lit.* 1983 nr 11/12. — J. Mirewicz: Okno S.V. *Znak* 1983 nr 2/3 [rec.: Tematy żydowskie]. — [Na wysokiej poloninie:] S. Zieliński: Czeremosz. *Nowe Książ.* 1983 nr 11; E. Czaplewicz: Zagadka genologiczna S.V. *Prz. Hum.* 1984 nr 7/8. — M. Klecel: Próba o esejach S.V. *Wież* 1984 nr 10. — J. Kolbuszewski: Koniec dawności. *Wierchy* 8: 53: 1984 [rec.: Na wysokiej poloninie]. — J. Piesszczachowicz: Mit „starowieku”. *Literatura* 1984 nr 8, przedr. w tegoż: *Na widnokręgu historii*. Kr. 1988. — M. Sawicki: Poezja, czas i czarne diży. *W drodze* 1984 nr 10 [rec.: Na wysokiej poloninie]. — A.S. Kowalczyk: Rozmowy nieśmiertelnych. (O poetyce esaju na przykładzie „Rocznik Gandhiego” S.V.). *Prz. Powsz.* 1985 t. 4. — [Po stronie dialogu:] I. Sikora: Uczzone gawędy V. *Odra* 1985 nr 10; S. Tomala: Wprowadzenie do V. *Mies. Lit.* 1985 nr 5; M. Zaleski: Pisane dla przyszłości. *Twórczość* 1985 nr 2, przedr. w tegoż: *Mądremu biada*. Paryż 1990. — [Powojenne perypetie Sokratesa:] L. Burska: Sokrates po wojnie. *Twórczość* 1986 nr 7; J.A. Choroszy: Koszmarne sen Sokratesa. *Prz. Powsz.* 1986 nr 9. — J.A. Choroszy: Na poloninie świata. *Lit. Lud.* 1986 nr 2 [rec.: Na wysokiej poloninie]. — E. Czaplewicz: Czas V. *Prz. Hum.* 1986 nr 3/4. — B. Złowieszczy: Wojenne perypetie Sokratesa. *Obecność* 1986 nr 16 [rec.: Dialogi z Sowietami]. — B. Hadaczek: Huculski świat V. *Ruch Lit.* 1987 z. 4/5. — A.S. Kowalczyk: S.V. jako eseista. (1945-1971). *Pam. Lit.* 1988 nr 2. — I. Sikora: Sokrates raz jeszcze! *Odra* 1988 nr 1 [rec.: Powojenne perypetie Sokratesa]. — A.S. Kowalczyk: Dwaj eseisci. *Stempowski i V. Polonistyka* 1989 nr 8. — J.A. Choroszy: S.V. na tle „huculskiej” tradycji literackiej. *Acta Univ. Wratisl. Pr. Lit.* 1990 t. 28. — M. Klecel: Wzór V. *Wież* 1990 nr 11/12. — A.S. Kowalczyk: S.V. W tegoż: *Kryzys świadomości europejskiej w eseistyce polskiej lat 1945-1977*. Wwa 1990. — A. Nosalska: Z perspektywy Itaki. W: *Literatura a wyobcowanie*. Lubl. 1990. — J.A. Choroszy: S.V. „Notatnik 1938-1944”. *Akcent* 1991 nr 1 [dot.: Outopos]. — A. Madyda: Podróż na tamten świat. W: *Topika wód i żegluga*. Gdańsk 1991. — A. Nasalska: Z perspektywy Itaki. W: *Literatura a wyobcowanie*. Lubl. 1991. — M. Oldakowska-Kulłowa: „[...] i dlatego te całosci kosmosem nazywają [...] a nie akosmia”. *Zesz. Nauk. KUL* 1991 nr 1/2. — E. Czaplewicz: Kresowe bałaguly. *Prz. Hum.* 1992 nr 1. — T. Komendant: Vincenzowe ziarno. *Twórczość* 1992 nr 7/8. — A. Madyda: W poszukiwaniu jedności człowieka i świata. *Folklor w twórczości Stanisława Vincenza*. Toruń: TNT 1992, 159 s. — J. Olejniczak: Metafizyka Arkadij. *Wspomnienia, wspomnienia, idealizacja*. W tegoż: *Arkadia i małe ojczyzny*. Vincenz, Stempowski, Wittlin, Miłosz. Kr.: Ofic. Lit. 1992. — A. Patwlicka: Huculska epopeja S.V. i jej muzyka. *Ogród* 1992 nr 1 [dot.: Na wysokiej poloninie]. — A. Sobolewska: Kabalista z Czarnohory. *Tematy żydowskie w twórczości S.V. W teście: Mistyka dnia powszedniego*. Wwa 1992. — M. Szeremeta: Człowiek w kulturze. (O esejach S.V. *Acta Univ. Wratisl. Pr. Lit.* 1992 t. 32. — Świat Vincenza. *Studia o życiu i twórczości Stanisława Vincenza*. (1888-1971). Wr.: Leopoldinum 1992, 282 s. [Materiały z konferencji „Życie i twórczość S.V.”, zawartość: A.S. Kowalczyk: S.V. — szkic do biogramu; A. Vincenz: Parę pytań do badaczy twórczości S.V.; J. Hersch: S.V. — jego obecność; P. Marbach: Dialog S.V. Kalejdoskop wspomnień i obrazów; R. Luźny: Ukraiński Kościół grekokatolicki w powieściowym „świecie przedstawionym” S.V.; D. Weinfeld: S.V. o chasydyzmie: między perspektywą osobistą i perspektywą ogólną; Z. Kubiak: Tradycja klasyczna w twórczości S.V.; M. Cieński: „Od muł huculskich wychowane chłopię”. Refleksja S.V. o arcydziełach nowożytnego literatury powszechnej; W. Pohrebennyk: Epopeja S.V. w kontekście ukraińskiej literatury „folklorystycznej” przełomu XIX i XX w. (Zwada, Listy z nieba, Barwinkowy wianek); S. Puszyk: S.V. i proza „folklorystyczna” współczesnych pisarzy ukraińskich; J.A. Choroszy: Huculsczyzny Homer czy Macpherson? *Karpaty Wschodnie* V. na tle polskiej tradycji; N. Taylor: S.V. i tradycja kresowa; A. Woldan: Austria w twórczości S.V.; T. Maciuk: Stosunki ukraińsko-polskie w Galicji Wschodniej 1900-1939; M. Ingłot: Obraz ZSRR w relacjach Polaków o 1939 r.; J. Snopek: Nieznane utwory V. z okresu II wojny światowej; G. Csisztay: Na marginesie „Dialogów z Sowietami”; J. Paszek: Styl V.; A. Madyda: Epos czy powieść? Problematyka genologiczna „Na wysokiej poloninie” S.V.; K. Jakowska: Jak opowiedziano prawdę starowieku? Uwagi o narracji S.V.; W. Próchnicki: Ludzie sokratycznego dialogu; R. Okulicz-Kozaryn: Powrót na małą Itakę. O kilku pytaniach i prawdach S.V.; J. Piesszczachowicz: Od rzeczywistości do mitu. Koncepcja natury i kultury w twórczości S.V., przedr. w tegoż: *Smutek międzyepoki*. Kr. 2000; J. Ługowska: Ład życia w perspektywie „Prawdy starowieku” S.V.; J. Bukowski: Czas u V.; J. Kolbuszewski: Geografia S.V.; M. Adamiec: S.V. jako czytelnik; J. Łukasiewicz: Powieść V. — polskie konteksty; M. Wyka: Gdzie umieścić V.?, przedr. w teście: *Szkiele z epoki powinności*. Kr. 1992, Punkty widzenia. Kr. 2000]. — A. Karcz: Sakralna wizja świata w S.V. „Na wysokiej poloninie”. W: *Proza polska w kręgu religijnych inspiracji*. Lubl. 1993. — W. Tarnawski: S.V. i jego dzieło. W tegoż: *Uchwycić cel*. Lubl. 1993. — W. Próchnicki: Człowiek i dialog. „Na wysokiej poloninie” Stanisława Vincenza. Kr.: Uj 1994, 197 s. — *Studia o Stanisławie Vincenzie*. Lubl., Rzym: Red. Wydawn. KUL, Fundacja Jana Pawła II, Pol. Inst. Kultury Chrześcijańskiej 1994, 277 s.

[Zawartość: A. Madyda: Bóg – człowiek – kosmos. O poglądach filozoficzno-religijnych V.; J. Zychowicz: Kosmos V. Zakorzenie w historii jako źródło metafizyki; M. Zaleski: Nieortodoksyjna religijność V.; A.S. Kowalczyk: S.V. – Rudolf Maria Holzappel; P. Nowaczyński: O „Prawdzie starowieku” V. Struktura – mit – idee; I. Borowik, W. Pawluczyk: Treści mistyczne wiejskiej codzienności w twórczości V.; A. Karcz: Sakralna wizja świata w S.V. „Na wysokiej poloninie”; M. Klecel: Na przełomie czasów. Mit i historia w cyklu V. „Na wysokiej poloninie”; W. Próchnicki: „Na wysokiej poloninie” – zagadnienia genologii; J. Ługowska: Folklorystyczne formy gatunkowe w strukturze literackiego dyskursu. Na przykładzie cyklu „Na wysokiej poloninie”; W. Grajewski: Grecja V.; A. Nasalska: Tematy żydowskie V.; R. Luźny: V. a kultura ludowa Rusinów; J. Kolbuszewski, S.V. czytanie krajobrazu. „Na wysokiej poloninie”; A. Ziemiński: Trzy spojrzenia w góry. Źródło „Na wysokiej poloninie”; J.A. Chorosz: O spójności pisarstwa V.I. – M. Zaleski: Nie czas i nie miejsce. *Kresy* 1994 nr 19 [rec.]; *Outoposl.* – M. Adamiec: S.V. W tegoż: „Cień wielkiej tajemnicy”. Gdańsk 1995. – E. Czaplewicz: Buber, Vincenz, Bachtin. W: *Kresy*. Syberia. Literatura. Wwa 1995. – M. Czarnik: Mój V. – ja V! *Fraza* 1996 nr 11/12. – J. Kolbuszewski: „Pismo światowe” S.V. W: Z problemów aksjologii literatury i kultury popularnej. Rzeszów 1996. – E. Serafin: Zmierzyć huculskiego pierwowieku – w tetralogii S.V. „Na wysokiej poloninie”. *Lit. Lud.* 1996 nr 3. – J. Nowakowski: Sokrates S.V. *Kamerton* 1997 nr 3/4 [rec.]; Powojenne perypetie Sokratesa]. – M. Oldakowska-Kulłowa: Wypowiedzieć Słowo. Stanisław Vincenz wobec dziedzictwa kultury. Lubl.: Red. Wydawn. KUL 1997, 206 s. – A. Pacholski: Podróż do Rzeczpospolitej. *Twórczość* 1997 nr 12. – E. Serafin: V. wtajemniczenie w naturę – w poszukiwaniu człowieka ekologicznego. *Lit. Lud.* 1998 nr 1. – J. Tokarska-Bakir: „Na łąkach prawdy”. *Żnak* 1999 nr 3. – A.S. Kowalczyk: S.V. wobec Zagłady. W: *Literatura polska wobec Zagłady*. Wwa 2000. – P. Nowaczyński: V. – filozof dziejów. M. Oldakowska-Kulłowa: Chrystocentryzm światopoglądu S.V. W: *Od Brzozowskiego do Kotakowskiego*. Lubl. 2001.

E.G.

VOGLER Henryk

ur. 1911

Pseud.: H.V.; Henryk Runicz; (HV); religov; Vog; (Vog); vogl.; Vogl.

Prozaik, dramaturg, krytyk literacki i teatralny.

Urodzony 6 marca 1911 w Krakowie; syn Wilhelma Voglera, kupca, i Heleny z Berwaldów. Uczęszczał do II Państwowego Gimnazjum im. św. Jacka w Krakowie. Po zdaniu matury w 1929 studiował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim. Był współtwórcą, autorem i odtwórcą tekstów studenckiego kabaretu prawników. W 1933 ukończył studia i w 1934-39 odbywał aplikanturę adwokacką; był członkiem Stowarzyszenia Aplikantów Adwokackich, w 1938-39 prezesem oddziału krakowskiego. Równocześnie kontynuował występy estradowe w Krakowie i okolicach. Debiutował w 1936 artykułem pt. „Księga dżungli – mit młodości”, opublikowanym na łamach *Nowego Dziennika* (nr 40), z którym następnie współpracował do 1939. W 1938 ożenił się z Joanną Frey, nauczycielką gimnastyki artystycznej. Po wybuchu II wojny światowej przedostał się we wrześniu 1939 do Lwowa, zajętego wkrótce przez ZSRR. Studiował polonistykę na Państwowym Uniwersytecie Ukraińskim im. I. Franki. Ukończył półroczny kurs ukrainistyki, przezna-

czony dla nauczycieli byłych polskich szkół powszechnych i licealnych, po czym uczył języka ukraińskiego. W czasie okupacji niemieckiej przebywał wraz z żoną w getcie lwowskim, pracował m.in. jako szatniarz. W marcu 1942 przedostał się do Wieliczki. W sierpniu tegoż roku został w czasie tzw. akcji przesiedleńczej rozdzielony z rodziną (żona zginęła prawdopodobnie w obozie koncentracyjnym w Bełżcu) i osadzony w obozie pracy w Rozwadowie pod Stalową Wolą. Po likwidacji tego obozu został w listopadzie 1942 przeniesiony do obozu pracy w hucie w Stalowej Woli, następnie w lipcu 1944 do obozu koncentracyjnego w Gross-Rosen, a we wrześniu tego roku do jego filii w Görlitz. Tu pracował w fabryce zbrojeniowej jako spawacz, a od 1945 w biurze przyfabrycznym. W tym okresie brał udział w imprezach kulturalnych na terenie obozu jako odtwórca scenek i monologów satyrycznych w języku niemieckim. W ostatnim okresie uwięzienia pisał też wiersze. Po wyzwoleniu i powrocie do kraju w czerwcu 1945 zamieszkał w Krakowie. Rozpoczął współpracę jako krytyk literacki i teatralny m.in. z *Dziennikiem Polskim* (1945-46, 1956-69), *Twórczością* (1945-47; tu w 1951-52 cykl pt. „Krakowski przegląd teatralny”), *Echem Krakowa* (1946-56; tu w 1946 felietony pt. „Migawki krakowskie”), *Teatrem* (1949-52, 1956-85, z przerwami). W 1947 został członkiem PPR (od 1948 PZPR). Od 1948 należał do ZZLP (od 1949 ZLP; w 1960-78 członek Zarządu Głównego). Był współorganizatorem, a w 1949-51 kierownikiem literackim działu kulturalnego *Gazety Krakowskiej*. W 1948-50 publikował recenzje teatralne też na łamach miesięcznika *Listy z Teatru*, w którym pełnił równocześnie funkcję zastępcy redaktora naczelnego. W 1951 należał do założycieli tygodnika *Życie Literackie*, a następnie do 1953 był współredaktorem pisma, w którym zamieszczał do 1989 liczne artykuły, recenzje teatralne i książkowe (tu m.in. w 1956 cykl pt. „Spotkania z klasykami”, a w 1967 cykl pt. „Notatki z Bukaresztu” i „Zapiski angielskie”). W 1953 ożenił się z Romaną Próchnicką, później aktorką i reżyserką teatralną. W 1953-58 pełnił funkcję redaktora naczelnego Wydawnictwa Literackiego. Następnie krótko kierował działem teatralnym w ośrodku katowickim Telewizji Polskiej. W 1958 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1958-66 był kierownikiem literackim Starego Teatru; funkcję tę pełnił następnie w Teatrze im. J. Słowackiego i równocześnie w Teatrze Lalki i Maski „Grotteska”. Otrzymał nagrodę WRN i MRN Krakowa (1967), nagrodę m. Krakowa (1970), nagrodę Ministra Kultury i Sztuki (1989), nagrodę Fundacji Kultury Polskiej (1996). Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1956), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1969), Krzyżem Kawalerskim (1974), Krzyżem Komandor-

skim (1986) i Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą (2000) Orderu Odrodzenia Polski. Mieszka w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Człowiek, który śnił. Powieść. Powst. w 1938. Wyd. Wwa: Czyt. 1960, 315 s. Wyd. 2 tamże 1977. Inf. o dacie powst. w poz. 23 cz. 3 s. 68-71.

2. Droga przez las. [Słuchowisko radiowe]. Radio 1939.

3. Przechadzki ze śmiercią. Wiersze z obozu Grossrosen-Görlitz 1944-1945. [Kr.: Krak. Wydawn. Prasowe 1989], 19 s.

Wyd. bibliofilskie w 250 egz.

4. Czerwone sztandary. Sztuka w 2 odsłonach. [Współaut.:] A. Świrszczyńska. Uwagi insc. oprac. K. Kolińska. Wwa: Czyt. 1952, 38 s.

5. Niepospolici. Sceny z życia rodziny. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1956, 374 s.

6. Ocalony z otchłani. Opowiadania. Kat.: Śląsk 1957, 143 s.

Zawartość: Wstęp do fizjologii strachu; Czary w miasteczku; Ucieczka Martina Schellera; Ocalony z otchłani; Pajęczyna.

7. Z notatek przemysłnika. Szkice krytyczne. Wwa: PIW 1957, 317 s.

Zawartość: Od autora. — Pod znakiem formy: Dwa światy romantyczne [dot. W. Gombrowicza i B. Schulza]; Powieść o masce [dot. S. Dygat: Jezioro bodeńskie]; Niekompletna powieść [dot. S. Dygat: Pożegnania]; Hołd ginącemu światu [dot. K. Brandys: Drewniany koni]; Saga rodu Szarlejów [dot. K. Brandys: Między wojnami]; Proza o normalnej temperaturze [dot. J. Andrzejewski: Popiół i diament]; Racjonalizm w mitologicznym zaułku [dot. M. Żuławski: Ostatnia Europa]; Sport i trochę filozofii [dot. M. Promiński: Opowieści sportowe]; „Cyrk przyjechał” [dot. M. Promiński: Cyrk przyjechał]; Ostatni szlachcic polskiej literatury [dot. K. Pruszyński: Karabela z Meschedu]; Medaliony ryte w słowie [dot. Z. Nałkowska: Medaliony]; Poezja rzeźbiarza słowa [dot. L. Staffa]; U źródeł poetyckiego realizmu [dot. L. Staffa]; Realista i czarodziej [dot. J. Tuwima]; O poetyce Antoniego Stonińskiego; Rzecz poetycka i rzecz ludzka [dot. M. Jastruna]; „Sezon w Alpach” [M. Jastruna]; Poezja podwójnego oblicza [dot. Cz. Miłosz]; Niepokój poety [dot. T. Różewicz: Niepokój]; Rękawiczka, czyli o wstydlivosti uczucia [dot. T. Różewicz: Rękawiczka]; Codziennosc i poezja [dot. T. Różewicz]; Droga poetycka Tadeusza Kubiaka. — Spotkania z klasykami: „Nędznicy” [W. Hugo] dla dorosłych; Capkova historia świata; O historii i sprawach prywatnych [dot. L. Tolstoj: Anna Karenina]; Klasyka bardzo współczesna [dot. S. Żeromski: Szyfrowe prace]; Trzy refleksje w związku z „Martinem Edenem” [J. Londona]; Księga handlowa i symbol [dot. D. Defoe: Przypadki Robinsona Cruzoel]; Krasnoludki i literatura [dot. M. Konopnicka: O krasnoludkach i sierotce Marysi]; Pies jest zwierzęciem domowym [dot. C. Doyle: Pies Baskerville'ów]; Ostrożnie z butami [dot. J. Conrad: Los]; Tradycje Ślimaka [dot. B. Prus: Placówka]; Nad Plutarchem; Aktywista, wiatraci i humor [dot. M. Cervantes: Don Kichot]; Głos mają bajki [La Fontaine'a]; Bohater naszych czasów [dot. M. Lermontowa]; Czy podróżować konno? [dot. D. Diderot: Kubuś Fatalista]; Poprawka do rachunku [dot. K. Dickens: Ciężkie czasy]; Literatura, czyli muzeum nieskazitelnych [dot. I. Erenburga]; Homer i Picasso; W kwestii „Socializmu głupców” [dot. E. Zola: Prawda]; Jak powstaje literatura [dot. M. Dąbrowska: Gwiazda zaranna]; Przeciwyobraźni [dot. E. Hemingwaya].

8. Nieobecni są winni. [Powieść]. Druk pt. Nożyce się odezwą. *Gaz. Krak.* 1959 nr 74-162; *Gaz. Rob.* 1959 nr 148-230. Wyd. osob. Łódź: WŁ 1960, 252 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kr.: WL 1972, wyd. 3 tamże 1980.

9. Przygody w teatrze. Kr.: WL 1960, 410 s. Rec. teatr. z l. 1947-1959.

10. Dwanaście białych wielbłądów. Komedia w 3 aktach. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1961. Wyd. zob. poz. 22.

11. Ktoś dzwoni. Sztuka w 6 obrazach z prologiem i epilogiem. Praprem. Kr., T. Kameralny 1962. Druk fragm. *Życie Lit.* 1962 nr 45.

Nagroda w konkursie WRN w Bydgu i Kom. Festiwalu Teatrów Polski Północnej w 1962.

12. Romanse literatury. [Felietony]. Kr.: WL 1964, 155 s. Wyd. 2 [poszerz.] tamże 1965.

Przeł. niem.: Die Begnadigung des Don Juan. [Przeł.] M. Zschlesche. Leipzig 1976.

13. Sezon z upiorem. Komedia. Praprem. Tarnów, T. Ziemi Krak. im. L. Solskiego 1966. Wyd. zob. poz. 22.

14. Europa w światłach rampy. Szkice. Kr.: WL 1968, 305 s.

Szkice teatr. powst. w 1948-1967; także refleksje na temat występów gościnnych europejskich zespołów teatralnych w działach: Za granicą: Wiedeń 1956, 1964; Paryż 1957, 1959, 1964; Moskwa 1962; Monachium, Kolonia, Berlin Zachodni 1964; Praga 1965; Sztokholm i Göteborg 1966; Bukareszt 1966; Londyn, Torquay, Stratford 1967. — ...I w kraju.

15. Kryptonim: Świąty. (Widowisko telewizyjne). *Życie Lit.* 1968 nr 25 s. 8-9. Przedr. zob. poz. 22.

16. Unieść się ponad chmurę. (Słuchowisko radiowe). *Dialog* 1968 nr 1 s. 66-72. Radio 1973. Przedr. zob. poz. 22.

17. Labirynt. [Słuchowisko radiowe]. *Teatr Pol. Radia* 1969 nr 4 s. 56-67. Radio 1969. Przedr. zob. poz. 22.

18. Różewicz. [Szkic]. Wwa: Ag. Aut. 1969, 64 s.

19. Opowiadania fantastyczne. Kr.: WL 1971, 218 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1976; wyd. 3 Kr.: KAW 1991.

Zawartość: Sen urzędnika; Manekin ze starej kamienicy; Dziewczyna i diabeł; Kraina olbrzymów; Moloch; Elixir młodości; Jaki jesteś duży; Jajko.

20. Tadeusz Różewicz. [Monografia]. Wwa: PIW 1972, 165 s.

Nagroda *Życia Lit.* w 1972.

Przeł.: ang. Różewicz. [Przeł.] M. Brochwiec. Wwa 1972, wyd. nast. Wwa 1976. — franc.: Różewicz. [Przeł.] G. Lisowski. Wwa 1971, wyd. nast. 1979.

21. Uzupełnienie do Szekspira. [Sztuka kryminalna]. Powst. ok. 1972.

Wystawienie sztuki przygot. T. Rozmaitości w Kr. w sezonie 1971/72 (inf. J. Kydryński. *Dz. Pol.* 1972 nr 138).

22. Dwanaście białych wielbłądów i inne utwory dramatyczne. Kr.: WL 1974, 217 s.

Zawartość: Utwory sceniczne: Dwanaście białych wielbłądów [poz. 10]; Sezon z upiorem [poz. 13]. — Sztuki telewizyjne: Kryptonim: Święty [poz. 15]; Fotomontaż. — Słuchowska radiowe: Zabawa w kotka i myszkę [Radio 1965]; Podróż do początku; Unieść się ponad chmury [poz. 16]; Labirynt [poz. 17].

23. Autoportret z pamięci. [Wspomnienia]. Cz. 1-3. Kr.: WL 1978, 1979, 1981, 204 + 319 + 419 s. Wyd. 2 tamże 1986.

24. Morderstwo telewizyjne. [Scenka dramatyczna]. *Życie Lit.* 1982 nr 30 s. 8-9.

25. Śmierć w Paryżu. Opowiadania niezwykle. Kr.: WL 1987, 184 s.

Zawartość: Śmierć w Paryżu; Nasylenie; Wielki skok; Kontre-dans; Tajemnica Ludwika Lelewicza; Wniebowstąpienie; Trzy małżeństwa Natalii Dostojewskiej; Autodafe; Porwanie Persefony.

26. Wstęp do fizjologii strachu. [Opowiadania]. Kr.: WL 1990, 149 s.

Zawartość: z poz. 6: Wstęp do fizjologii strachu; Czary w miasteczku; Ucieczka Martina Schellera; Ocalony z otchłani, — nadto: Brzytwa; Głowa brukwi; Zaślubiny w grobie; Pamięć nocny. Znak trójkąta; Wyzolenie. Przekł. ang.: Lessons in fear. [Przet.] J. Laskowski. London 2001.

27. Wyznanie moźeszowe. Wspomnienia z utraconego czasu. Wwa: PIW 1994, 123 s. Dot. lat 1918-1939.

28. Ojczenasz. Niby powieść. [Mikropowieść]. Kr.: „Cracovia” 1996, 75 s.

Przekłady i adaptacje

1. B. Fontenelle: Rozmowy w piekle. [Utwór dramatyczny]. Adapt. ... Wyst. Kr., T. Małych Form 1968.

2. F. Kafka: Ameryka. Przeł. J. Kydryński. Adapt. teatr. ... Wyst. Kr., T. im. Słowackiego 1968. TV 1972.

3. H. Balzac: Listy dwóch młodych mężatek. Adapt. teatr. ... Wyst. Kr., Estrada Krak. 1969.

4. H. Krendlesberger: Zadanie. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Kr., Stary T., T. Kameralny 1970.

5. H. Krendlesberger: Wywiad. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Kr., Stary T. 1973.

6. P.D. Wolfkind: Noc księżycowa. Opowiadania. Wybór, autoryzowany przekł. i postł. ... Kr.: WL 1977, 141 s.

Prace redakcyjne

1. Sto lat Starego Teatru w Krakowie. Praca zbiorowa dla uczczenia setnej rocznicy objęcia dyrekcji przez Adama Skorupkę i Stanisława Koźmiana. Red. ... Oprac. części hist.: J. Grot, dokumentacja: H. Sitko. Kr.: WL 1965, 153 s.

2. Bronisław Dąbrowski i jego teatr. W 50-lecie pracy artystycznej. Red. ... Kr.: WAG 1972, 96 s.

3. Komedia ludzka Andrzeja Stopki. Wstęp, oprac., wybór rys. ... Kr.: WL 1985, 135 s.

Zob. też Przekłady poz. 6.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1979, 1988, 2001. — SWPP I. — PP (B. Winklo-wa). — LP XX w. (red.).

K. Barnaś: Opowieść o domu. *Życie Lit.* 1957 nr 25 [rec.: Niepospolici]. — [Ocalony z otchłani] M. Głowiński: Opowiadania konsekwentne. *Twórczość* 1957 nr 9; W. Maciąg: Opowiadania o fascynacji śmiercią. *Życie Lit.* 1957 nr 25. — [Niepospolici] W. Natanson: Próba nowego stylu. *Twórczość* 1957 nr 5; Z. Pezdziński: Sylwetki niesprawiedliwe. *Zebra* 1957 nr 14; Z. Starowiejska-Morstinowa: Wycieczka w przeszłość. *Tyg. Powsz.* 1957 nr 12. — [Ocalony z otchłani] S. Wygodzki. *Nowe Książ.* 1957 nr 13; M. Morstin-Górska: Nie wolno nam zapominać. *Tyg. Powsz.* 1958 nr 17. — E. Wroblewska: Morderstwo wieczorową porą. *Odgłosy* 1960 nr 40 [rec.: Nieobecni są winni]. — T. Burek: Bankructwo ideału. *Twórczość* 1961 nr 5 [rec.: Człowiek, który śnił]. — L. Flaszen: Pianka współczesności. *Echo Krak.* 1961 nr 266 [rec.: Dwanaście białych wielbłądów]. — M. Głowiński: Książki H.V. *Nowe Książ.* 1961 nr 14 [rec.: Człowiek, który śnił, dot. też: Przygody w teatrze]. — Z. Greń: Niedaleko od Bergmana. *Życie Lit.* 1961 nr 44 [rec.: Dwanaście białych wielbłądów]. — Z. Greń: Przygoda w teatrze. *Życie Lit.* 1961 nr 21 [rec.: Przygody w teatrze]. — T. Kudłński: Debiut sceniczny H.V. *Dz. Pol.* 1961 nr 162 [rec.: Dwanaście białych wielbłądów]. — W. Maciąg: Słaby człowiek i życie. *Życie Lit.* 1961 nr 20 [rec.: Człowiek, który śnił]. — Z. Greń: Kto dzwoni? *Życie Lit.* 1962 nr 46 [rec.: Ktoś dzwonił]. — [Romans literatury] Z. Macużanka: V. — felietonista. *Nowe Książ.* 1964 nr 17; W. Nawrocki. *Życie Lit.* 1964 nr 46; K. Nowicki: Niedobry romans. *Fakty i Myśli* 1965 nr 3; M. Król: To nie są żarty. *Twórczość* 1966 nr 8; W. Natanson: Krytyk — podróżnik. *Życie Lit.* 1968 nr 26. — S. Bąba: Pisarska sylwetka Różewicza. *Pomorze* 1969 nr 16 [rec.: Różewicz]. — B. Lasocka. *Mies. Lit.* 1969 nr 7 [rec.: Europa w światłach rampy]. — [Opowiadania fantastyczne] W. Maciąg: Czego faka demony? *Życie Lit.* 1971 nr 34; S. Stanuch: Współczesność z dreszczykiem. *Dz. Pol.* 1971 nr 133. — [Tadeusz Różewicz] S. Melkowski: Jak opowiedzieć Różewicza. *Nowe Książ.* 1972 nr 22; B. Rogatko: Powieść o bohaterze uniwersalnym. *Życie Lit.* 1972 nr 48. — A. Stoff: Fantastyka jako pretekst. *Mies. Lit.* 1972 nr 3 [rec.: Opowiadania fantastyczne]. — [Tadeusz Różewicz] S. Bryndza-Stabro: Mitologie i kosmogonie. *Ruch Lit.* 1973 nr 3; M. Dąbrowski: Portret Różewicza. *Twórczość* 1973 nr 6. — [Dwanaście białych wielbłądów i inne utwory dramatyczne.] J. Hofman: Kłopoty z istnieniem. *Życie Lit.* 1974 nr 41; K.K. Pysiak: Rzeczywistość i pozory. *Nowe Książ.* 1974 nr 20. — [Autoportret z pamięci:] A. Baranowska: Dzieciństwo i młodość pisarza. *Nowe Książ.* 1978 nr 19; S. Stanuch: Raport z własnego życia. *Mies. Lit.* 1978 nr 12; J. Tarczałowicz: Pamiętnik krakowski. *Życie Lit.* 1978 nr 21; S. Tomala: Młodzieńczy autoportret z pamięci H.V. *Literatura* 1978 nr 26; M. Walicka: Stworzył siebie. *Twórczość* 1978 nr 10; K. Koźniewski. *Polityka* 1980 nr 7; W. Maciąg: Zrozumieć los? *Nowe Książ.* 1980 nr 3; R. Matuszewski: Wspomnienia z siedmiu kręgów piekieł. *Życie Lit.* 1980 nr 26; T.J. Zółciński: Życie na niby. *Tyg. Kult.* 1980 nr 17; K. Koźniewski: Stoik we współczesności. *Życie Lit.* 1982 nr 6; T.J. Zółciński: Gdy już się żegna przyjaciół... *Mag. Kult.* 1982 nr 4; J. Górski. *Rocz. Lit.* 1979, wyd. 1983. — [Śmierć w Paryżu:] Z. Greń: Smuga ciemności. *Życie Lit.* 1988 nr 5; W. Natanson: Ku niezwykłości. *Nowe Książ.* 1988 nr 4. — [Wyznanie moźeszowe:] E. Grygiel: Spowiedź dziecięcia wieku. *Nowe Książ.* 1994 nr 8; B. Klukowski: Wspomnienia z utraconego czasu. *Wiad. Kult.* 1994 nr 12; M. Wyka: Polak wyznania moźeszowego. *Dekada Lit.* 1994 nr 5. — L. Żuliński: Teatr żużel. *Wiad. Kult.* 1996 nr 26 [rec.: Ojczenasz].

M.K.-K.

SKRÓTY W TYTUŁACH CZASOPISM

(wg normy PN 68/N 01178 „Przepisy bibliograficzne. Skróty wyrazów typowych w tytułach czasopism i wydawnictw zbiorowych”). W tytułach jednowyrazowych nie stosowano skrótów.

- Acad.* — *Academia, Académie*
Adm. — *Administracja*
Ag. — *Agencja*
Akad. — *Akademia, Akademicki*
Aktual. — *Aktualności, Aktualny*
Alm. — *Almanach*
Amat. — *Amatorski*
Ang. — *Angielski, Anglia*
Ann. — *Annales, Annals, Annuaire, Annual*
Apost. — *Apostolski, Apostolstwo, Apostol*
Arch. — *Archiwum*
Archidiec. — *Archidiecezja, Archidiecezjalny*
Arg. — *Argumenty*
Ark. — *Arkusz*
Artyst. — *Artystyczny*
Aten. — *Ateneum*
Ausch. — *Auschwitz*
- Bad.* — *Badanie, Badawczy*
Balt. — *Bałtycki*
Baryk. — *Barykada*
Besk. — *Beskidzki*
Będz. — *Będziński*
Białost. — *Białostocki*
Białyst. — *Białystok*
Bibl. — *Biblioteczny, Biblioteka, Bibliotekarz*
Bibliogr. — *Bibliografia, Bibliograficzny*
Bież. — *Bieżący*
Biul. — *Biuletyn*
Bull. — *Bulletin*
Bulg. — *Bułgaria*
Bydg. — *Bydgoski, Bydgoszcz*
Byt. — *Bytom, Bytomski*
- Cent.* — *Centrala, Centralny*
Chelm. — *Chelmski*
Chłop. — *Chłopów, Chłopski*
Chrzan. — *Chrzanowski*
Chrześc. — *Chrześcijański*
Ciesz. — *Cieszyn, Cieszyński*
Codz. — *Codzienny*
Crac. — *Cracoviensis*
Czas. — *Czasopismo, Czasopiśmiennictwo*
Czech. — *Czechosłowacja*
Czer. — *Czerwony*
Czest. — *Częstochowa, Częstochowski*
Człow. — *Człowiek*
- Czyn.* — *Czynności*
Czyt. — *Czytelnictwo*
- Daw.* — *Dawny*
Dąbr. — *Dąbrowski*
Demokr. — *Demokracja, Demokratyczny*
Diar. — *Diariusz*
Diec. — *Diecezja, Diecezjalny*
Doc. — *Documents*
Dod. — *Dodatek*
Dok. — *Dokumentacja, Dokumentacyjny, Dokumenty*
Dolnośl. — *Dolnośląski*
Duszp. — *Duszpasterski*
Dydak. — *Dydaktyczny*
Dyr. — *Dyrekcja, Dyrektor*
Dz. — *Dziennik*
Dział. — *Działalność*
Dziec. — *Dziecięcy, Dziecko*
Dziej. — *Dziejów*
Dzien. — *Dziennikarski, Dziennikarz*
Dzis. — *Dzisiejszy*
- Elb.* — *Elbląg, Elbląski*
Enc. — *Encyklopedia*
Estet. — *Estetyczny*
Etnogr. — *Etnografia, Etnograficzny*
Ewang. — *Ewangelicki*
Expr. — *Express*
- Film.* — *Filmowiec, Filmowy*
Filmogr. — *Filmografia*
Filol. — *Filologia, Filologiczny*
Filoz. — *Filozofia, Filozoficzny*
Fonogr. — *Fonograficzny*
Frag. — *Fragmenta*
Franc. — *Francuski*
Fund. — *Fundamenta*
- Gaz.* — *Gazeta, Gazetka*
Gdań. — *Gdańsk, Gdański*
Gł. — *Główny*
Gnieź. — *Gnieźnieński*
Gon. — *Goniec*
Gorz. — *Gorzowski*
Górnośl. — *Górnośląski*
Górs. — *Górski*
Graf. — *Graficzny*

SKRÓTY W TYTUŁACH CZASOPISM

Grom. — Gromada
Grudz. — Grudziądz, Grudziądzki

Hejn. — Hejnał

Hist. — Historia, Historyczny
Hist.-lit. — Historycznoliteracki
Hist.-Lit. — Historyczno-Literacki
Hiszp. — Hiszpania
Hitler. — Hitlerowski
Horyz. — Horyzonty
Hum. — Humanistyczny, Humanistyka

Il. — Ilustrowany

Inf. — Informacja, Informacyjny, Information, Informator

Inowr. — Inowrocław

Inst. — Instytut

Intel. — Inteligencja

Isk. — Iskierki, Iskera

Izd. — Izdanie

Jag. — Jagielloński

Jel-górs. — Jeleniogórski

Jezus. — Jezusowy

Jez. — Język, Językowy

Językozn. — Językoznawczy, Językoznawstwo

Kal. — Kalendarz

Kalej. — Kalejdoskop

Kalis. — Kaliski

Kapl. — Kapłan, Kapłański

Karp. — Karpaty

Kasz. — Kaszëbskô, Kaszubski

Kat. — Katalog

Katol. — Katolicki

Katow. — Katowice, Katowicki

Kiel. — Kielce, Kielecki

Kinem. — Kinematografia

Kl. — Klasa

Klub. — Klubów

Kłodz. — Kłodzki

Kob. — Kobieta

Kol. — Kolegium

Kołob. — Kołobrzесьki

Kom. — Komunikat

Komis. — Komisja

Komit. — Komitet

Konf. — Konferencja

Koszal. — Koszalin, Koszaliński

Kór. — Kórnicki

Kraj. — Krajowy

Krajozn. — Krajoznawczy

Krak. — Krakowski, Kraków

Kron. — Kronika

Kroś. — Krośniński

Król. — Królestwo, Królowa

Kryt. — Krytyka

Książ. — Książka

Księg. — Księgarski, Księgarstwo, Księgarz

Kuj. — Kujawski, Kujawy

KUL — Katolicki Uniwersytet Lubelski

Kult. — Kultura, Kulturalny

Kup. — Kupiec, Kupiecki, Kupiectwo

Kur. — Kurier

Kurat. — Kuratorium
Kuż. — Kuźnia, Kuźnica
Kwart. — Kwartalnik

Leg. — Legnicki

Lek. — Lekarski, Lekarz

Lekc. — Lekcja

Lit. — Literacki, Literatura

Lodz. — Łódzensis

Lot. — Lotnictwo, Lotniczy

Lubel. — Lubelski

Lubus. — Lubuski

Lud. — Ludowy

Ludozn. — Ludoznawczy

Lwow. — Lwowski

Łomż. — Łomżyński

Łow. — Łowicz, Łowiecki

Łódz. — Łódzki

ŁTN — Łódzkie Towarzystwo Naukowe

M. — Miasto

Macierz. — Macierzysty

Mag. — Magazyn

Majd. — Majdanek

Małop. — Małopolski

Mar. — Marynarka, Marynarz

Mariac. — Mariacki

Mariauw. — Mariauwita

Mater. — Materiały

Maz. — Mazowiecki, Mazowsze

Mazur. — Mazurski

Mediew. — Mediewistyczny

Merk. — Merkuriusz

Met. — Metodologiczny, Metodyczny

Mick. — Mickiewicz

Miej. — Miejski

Mies. — Miesięcznik, Miesięczny

Międzynar. — Międzynarodowy

Miłoś. — Miłośnik

Min. — Ministerstwo

Młod. — Młodych

Młodz. — Młodzież, Młodzieżowy

MON — Ministerstwo Obrony Narodowej

Monit. — Monitor

Monogr. — Monografia, Monograficzny

Mor. — Morski

Muz. — Muzealnictwo, Muzealny, Muzeum

Muzycz. — Muzyczny

Muzykol. — Muzykologiczny

Nacz. — Naczelný

Nadbałt. — Nadbałtycki

Nadnot. — Nadnotecki

Nadodrz. — Nadodrzański

Najnow. — Najnowszy

Najwyż. — Najwyższy

Nakł. — Nakład

Nar. — Narodowy, Naród

Nasz. — Naszej, Naszych

Naucz. — Nauczanie, Nauczyciel, Nauczycielski

Nauk. — Naukowy

Naukozn. — Naukoznawstwo

Neofil. — Neofilologiczny

- Niedz.* — *Niedzielný*
Niem. — *Niemcy, Niemiecki*
Niepodl. — *Niepodległy*
Not. — *Notatki, Notatnik, Notes*
Now. — *Nowego, Nowej, Nowiny, Nowości*
Obs. — *Obserwator, Obserwatorium*
Occid. — *Occidentalis*
Oddz. — *Oddział*
Odrodz. — *Odrodzenie*
Og. — *Ogólny*
Ogn. — *Ognisko*
Og.-pol. — *Ogólnopolski*
Ojcz. — *Ojczysty, Ojczyzna*
Okól. — *Okólnik*
Okr. — *Okreg, Okręgowy*
Okres. — *Okresowy*
Olszt. — *Olsztyn, Olsztyński*
Opol. — *Opolski*
Opr. — *Opracowywany*
Oređ. — *Oređownik*
Org. — *Organizacja, Organizacyjny*
Orient. — *Orientalis, Orientalistyczny*
Ossol. — *Ossoliński*
Ośr. — *Ośrodek*
Ośw. — *Oświata, Oświatowy*
Oświęc. — *Oświęcim, Oświęcimski*
Pam. — *Pamiętnik*
PAN — *Polska Akademia Nauk*
Panc. — *Pancerny*
Państ. — *Państwo, Państwowy*
Papies. — *Papieski*
Part. — *Partia, Partyjny*
Past. — *Pasterski*
PAU — *Polska Akademia Umiejętności*
PCK — *Polski Czerwony Krzyż*
Pedag. — *Pedagogiczny, Pedagogika*
Philol. — *Philologie*
Philos. — *Philosophia, Philosophicus, Philosophie*
Pielg. — *Pielgrzym*
Pięk. — *Piękny*
Piotr. — *Piotrkowski*
Pis. — *Pismo*
Piś. — *Piśmiennictwo*
Plac. — *Placówka*
Ploc. — *Płocki*
Poch. — *Pochodnia*
Podhal. — *Podhalański*
Podl. — *Podlasie, Podlaski*
Podr. — *Podróż*
Podst. — *Podstawowy*
Pogl. — *Poglądy*
Pol. — *Polonia, Polska, Polski*
Poligr. — *Poligraficzny*
Polit. — *Polityczny*
Polonist. — *Polonistyczny*
Połud. — *Południowy*
Pom. — *Pomerania, Pomorski, Pomorze*
Pomoc. — *Pomocniczy*
Pop. — *Popularny*
Por. — *Poradnia, Poradnik*
Poroz. — *Porozumienie*
Porów. — *Porównawczy*
Pos. — *Posiedzenie*
Posel. — *Poselstwo*
Posł. — *Posłaniec, Posłannictwo*
Posn. — *Posnaniensis*
Post. — *Postęp*
Pośw. — *Poświęcony*
Pow. — *Powiat, Powiatowy*
Powsz. — *Powszechny*
Pozn. — *Poznań, Poznański*
Poznaj. — *Poznajemy, Poznajmy*
Póln. — *Pólnoc, Pólnocny*
Pr. — *Praca, Pracownia, Pracowniczy, Pracownik, Pracujemy*
Pras. — *Prasowy*
Prasozn. — *Prasoznawczy, Prasoznawstwo*
Prawośl. — *Prawoślawny*
Prez. — *Prezydium*
Probl. — *Problematyka, Problemowy, Problemy*
Progr. — *Program*
Prop. — *Propaganda, Propagandowy, Propagandysta*
Prz. — *Przegląd*
Przedszk. — *Przedszkole*
Przekł. — *Przekłady*
Przekr. — *Przekrój*
Przemys. — *Przemyski*
Przeszł. — *Przeszłość*
Przew. — *Przewodnik*
Przod. — *Przodownik*
Przyj. — *Przyjaciel, Przyjaciółka, Przyjaźń*
Przyr. — *Przyroda*
Psychol. — *Psychologia, Psychologiczny*
PTPN — *Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk*
PTTK — *Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze*
Publ. — *Publikacja*
Puł. — *Puławski*
PWSM — *Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna*
Racib. — *Raciborski*
Radom. — *Radomski*
Radz. — *Radziecki*
Rec. — *Recenzyjny*
Refor. — *Reformacja*
Region. — *Regionalny*
Rejon. — *Rejonowy*
Rel. — *Religia*
Repert. — *Repertuarowy*
Repub. — *Republika*
RN — *Rada Narodowa*
Rob. — *Robota, Robotniczy, Robotnik*
Rocz. — *Rocznica, Rocznik*
Rodz. — *Rodzina*
Rodzaj. — *Rodzajów*
Rol. — *Rolnictwo, Rolniczy, Rolnik, Rolny*
Ros. — *Rosyjski*
Rozpr. — *Rozprawy*
Rozw. — *Rozwój*
Różań. — *Różańcowy*
RP — *Rzeczpospolita Polska*
Rybn. — *Rybnicki*
Rzem. — *Rzemieśniczy, Rzemieślnik*
Rzesz. — *Rzeszowski, Rzeszów*

SKRÓTY W TYTUŁACH CZASOPISM

- Salez.* — Salezjański
Samorz. — Samorząd, Samorządowy
Sand. — Sandomierski
Sanoc. — Sanocki
Sądec. — Sądecki
SD — Stronnictwo Demokratyczne
Sect. — Sectio
Sekc. — Sekcja
Semin. — Seminarium
Ser. — Seria
Serw. — Serwis
Ses. — Sesja
Skarb. — Skarbiec
Skrzyd. — Skrzydlaty, Skrzydła
Slav. — Slavia
Slaw. — Sławistyczny
Sl. — Słowo
Slow. — Słowiański
Słup. — Słupski
Służ. — Służba, Służbowa
Słych. — Słychać
Soc. — Socjalny
Socjalis. — Socjalistyczny
Socjol. — Socjologia, Socjologiczny
Solid. — Solidarność
Sosnow. — Sosnowiec, Sosnowiecki
SPAM — Stowarzyszenie Polskich Artystów Muzyków
SPATiF — Stowarzyszenie Polskich Artystów Teatru i Filmu
Spec. — Specjalny
Spół. — Społeczeństwo, Społeczny
Spół. — Spólnota
Spółdz. — Spółdzielca, Spółdzielczość, Spółdzielnia
Spr. — Sprawa
Spraw. — Sprawozdanie, Sprawozdawczy
Staroż. — Starożytny
Stol. — Stolica
Stoł. — Stołeczny
Stow. — Stowarzyszenie
Straż. — Strażnica
Stron. — Stronnictwo
Strzel. — Strzelectwo
Stud. — Studium
Studen. — Studencki
Suw. — Suwalski, Suwałki
Syg. — Sygnały
Symp. — Sympozjum
Synt. — Synteza
Szczec. — Szczeciński
Szk. — Szkoleniowy, Szkolnictwo, Szkolny, Szkoła
Szt. — Sztuka
Sztandar. — Sztandar
- Śl.* — Śląsk, Śląski
Śpiew. — Śpiewaczy, Śpiewamy
Św. — Święty
Świąt. — Świąteczny
Świd. — Świdnicki
Świerszcz. — Świerszczyk
Świēt. — Świētlica, Świētlicowy
Świētokrżys. — Świētokrżyski
- Tańcz.* — Tańczymy
Tar. — Tarnowski
Tarnob. — Tarnobrzesci
Tarnog. — Tarnogórski
Tatr. — Tatrach
Teatr. — Teatralny, Teatrów
Telew. — Telewizja, Telewizyjny
Tem. — Tematyczny, Tematyka
Teol. — Teologiczny
Teor. — Teoretyczny, Teoria
Teraż. — Teraźniejszy
Thum. — Thumaczenie
TN — Towarzystwo Naukowe
TNW — Towarzystwo Naukowe Warszawskie
Tomasz. — Tomaszowski
Tor. — Torunensis, Toruń, Toruński
Tow. — Towarzystwo
TPD — Towarzystwo Przyjaciół Dzieci
TPN — Towarzystwo Przyjaciół Nauk
TPPR — Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej
Tryb. — Trybuna
TRZZ — Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich
TUR — Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego
Tur. — Turecki
Turyst. — Turystyczny, Turystyka
Tworz. — Tworzący, Tworzywo
Twór. — Twórca, Twórczość
Tydz. — Tydzień
Tyg. — Tygodnik, Tygodniowy
- UAM* — Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Ucz. — Uczniowski, Uczmy się
UG — Uniwersytet Gdański
UJ — Uniwersytet Jagielloński
UL — Uniwersytet Łódzki
UMCS — Universitas Mariae Curie-Skłodowska, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
UMK — Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Univ. — Universitas
Uniu. — Uniwersytecki, Uniwersytet
Urz. — Urząd, Urzędowy
UŚl. — Uniwersytet Śląski
UW — Uniwersytet Warszawski
UWr. — Uniwersytet Wrocławski
- Vars.* — Varsaviensis
- Walcz.* — Walczymy, Walczymy
Walb. — Walbrzych, Walbrzyski
Warm. — Warmia, Warmiak, Warmiński
Warsz. — Warszawa, Warszawski
Waż. — Ważniejszy
Wczesnośr. — Wczesnośredniowieczny
Wejh. — Wejherowski
Wiad. — Wiadomości
Wian. — Wianuszek
Wic. — Wiciowy
Widow. — Widownia
Wiecz. — Wieczorny, Wieczorowy, Wieczór
Wiej. — Wiejski
Wielkop. — Wielkopolska, Wielkopolski
Wieluń. — Wieluński

SKRÓTY W TYTUŁACH CZASOPISM

- Wil. — Wileński
Włoc. — Włocławski
Woj. — Wojewódzki, Województwo
Wojs. — Wojsko, Wojskowy
Wol. — Wolność, Wolny
WP — Wojsko Polskie
Wratisl. — Wratislaviensis
WRN — Wojewódzka Rada Narodowa
Wroc. — Wrocław, Wrocławski
Wsch. — Wschód
WSNS — Wyższa Szkoła Nauk Społecznych
WSP — Wyższa Szkoła Pedagogiczna
Wspól. — Wspólny
Współcz. — Współczesny
Współpr. — Współpraca, Współpracownik
Wszeczn. — Wszecznica
Wybrz. — Wybrzeże
Wychow. — Wychowanie, Wychowawczy
Wyd. — Wydanie, Wydawnictwo, Wydawniczy
Wydarz. — Wydarzenie
Wydz. — Wydział
Wygł. — Wygłoszony
Wys.-górs. — Wysokogórski
Wyzwol. — Wyzwolenie
Wyż. — Wyższy
- Zach. — Zachodni, Zachód
Zag. — Zagadnienie
Zagl. — Zagłębie, Zagłębiowski
Zagr. — Zagranica, Zagraniczny
Zap. — Zapiski
- Zapow. — Zapowiedzi
Zar. — Zaranie
Zarz. — Zarząd
Zaw. — Zawodowiec, Zawodowy
Zbior. — Zbiorowy
ZBoWiD — Związek Bojowników o Wolność
i Demokrację
Zbroj. — Zbrojny
Zesp. — Zespół
Zest. — Zestawienie
Zesz. — Zeszyt
ZHP — Związek Harcerstwa Polskiego
Ziel. Góra — Zielona Góra
Ziel.-górs. — Zielonogórski
Ziem. — Ziemia
Zjed. — Zjednoczenie, Zjednoczony
Zlot. — Złotowy
ZMP — Związek Młodzieży Polskiej
ZMS — Związek Młodzieży Socjalistycznej
ZNP — Związek Nauczycielstwa Polskiego
ZPAP — Związek Polskich Artystów Plastyków
Zrzesz. — Zrzeszenie, Zrzeszony
ZSP — Zrzeszenie Studentów Polskich
Zuch. — Zuchowy
Zw. — Związek
Związk. — Związkowiec, Związkowy
ZWM — Związek Walki Młodych
- Źródlozn. — Źródłoznawczy
Żoł. — Żołnierski, Żołnierz
Żyd. — Żydowski, Żydów

SKRÓTY INNE

- adapt. — adaptacja
ag. — agencja
Ag. Aut. — Agencja Autorska
AK — Armia Krajowa
Akad. — Akademia
AL — Armia Ludowa
albań. — albański
amer. — amerykański
ang. — angielski
ank. — ankieta
anonim. — anonimowy
antydat. — antydatowany
arch. — archiwum
art. — artykuł
artyst. — artystyczny
ATK — Akademia Teologii Katolickiej
AU — Akademia Umiejętności
autoryz. — autoryzowany
azerbejdż. — azerbejdżański
- b.d.** — bez daty
BGW — Polska Oficyna Wydawnicza „BGW”
białorus. — białoruski
białost. — białostocki
bibl. — biblioteka
bibl.-czka — biblioteczka
bibliogr. — bibliograficzny
biogr. — biograficzny
b.m. — bez miejsca wydania
b.m.r. — bez miejsca i roku wydania
b.m.w. — bez miejsca wydania i wydawcy
BN — *Biblioteka Narodowa*
(seria wydawnicza)
BPP — *Biblioteka Pisarzy Polskich*
b.r. — bez roku
bułg. — bułgarski
BUP cz. 1 — *Biogramy uczonych polskich. Cz. 1.*
Z. 1-3. Oprac.: A. Śródka, R. Szczawiński. Wwa:
PWN 1983-1985.
b.w. — bez wydawcy
Bydg. — Bydgoszcz
- centr. — centralny
chorw. — chorwacki
CIR — Centrum Informacyjno-Reklamowe „CIR”
CPARA — Centralna Poradnia Amatorskiego Ruchu
Artystycznego
CRZZ — Centralna Rada Związków Zawodowych
CSRS — Czeskosłowacka Republika Socjalistyczna
cz. — część
- czasop. — czasopismo
czes. — czeski
Czyt. — Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”
- dat.** — datowany
dod. — dodatek
Dolnośl. — Dolnośląski
dot. — dotyczy
Dram. — Dramatyczny (w nazwach teatrów)
druk. — drukarnia, drukowany
duń. — duński
dyr. — dyrekcja
- egz. — egzemplarz
ekran. — ekranizacja
estoń. — estoński
- fasc. — fasciculus, facykuł
FAW — Filmowa Agencja Wydawnicza
film. — filmowy
filol. — filologiczny
filoz. — filozoficzny
fiń. — fiński
fot. — fotografia, fotograficzny
fotoof. — fotooffsetowy
fragm. — fragment
franc. — francuski
- gimn.** — gimnazjum
gł. — główny
graf. — graficzny
grec. — grecki
gruz. — gruziński
- hebr.** — hebrajski
hist. — historyczny
hist.-lit. — historycznoliteracki
hiszp. — hiszpański
holend. — holenderski
hum. — humanistyczny
- IBL** — Instytut Badań Literackich
IFiS — Instytut Filozofii i Socjologii
IH — Instytut Historii
i in. — i inni
ilustr. — ilustracja, ilustrował, ilustrowany
im. — imienia
inc. — incipit
inf. — informacja
Inf. KKMP — R. Marciniak, W. Wągiel: Informator
bibliograficzny KKMP (1959-1974). Wwa KKMP
przy ZG ZSMW 1974.

- insc. — inscenizacja, inscenizacyjny
 Inst. — Instytut
 IS — Instytut Sztuki
 Iskry — Państwowe Wydawnictwo „Iskry”
 IWZZ — Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych
J
 Jagiel. — Jagielloński
 jap. — japoński
 jęz. — język
k — karta
 kaszub. — kaszubski
 Kat. — Katowice
 KAW — Krajowa Agencja Wydawnicza
 kaz. — kazaski
 KiW — Spółdzielnia Wydawnicza „Książka i Wiedza”
 KKMP — Korespondencyjny Klub Młodych Pisarzy
 klas. — klasyczny
 kom. — komitet
 konspir. — konspiracyjny
 KOR — Komitet Obrony Robotników
 koreań. — koreański
 KPP — Komunistyczna Partia Polski
 Kr. — Kraków
 krak. — krakowski
 krypt. — kryptonim
 ks. — księga
 Książ. — Książnica
 Księg. — Księgarnia, Księgarski
 kuj. — kujawski
 KUL — Katolicki Uniwersytet Lubelski
 kult. — kulturalny
 KW — Komitet Wojewódzki
L — lata
 lit. — literacki
 litew. — litewski
 LKP — Leksykon kultury polskiej poza krajem od roku 1939. Pod red. K. Dybciaka i Z. Kudelskiego. T. 1. Lubl.: Tow. Nauk. KUL 2000.
 LP — Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny. T. 1-2. Wwa: PWN 1984.
 LP XX w. — Literatura polska XX wieku. Przewodnik encyklopedyczny. T. 1-2. Wwa: Wydawn. Nauk. PWN 2000.
 LP* po 1939 — Literatura polska po 1939. Przewodnik encyklopedyczny. T. 1. Wwa: PEN* 1989.
 LPD — E. Ciborska: Leksykon polskiego dziennikarstwa. Wwa: Elipsa 2000.
 LSW — Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza
 lubel. — lubelski
 LubelSW — Lubelska Spółdzielnia Wydawnicza
 Lubl. — Lublin
 lud. — ludowy
 Lw. — Lwów
ł
 łac. — łaciński
 łotew. — łotewski
 łódz. — łódzki
m — miasto
 maced. — macedoński
 masz. — maszynopis
 MAW — Młodzieżowa Agencja Wydawnicza
 mazow. — mazowiecki
 mazur. — mazurski
 miej. — miejski
 mies. — miesięcznik
 Min. — Ministerstwo
 mold. — moldawski
 MON — Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej
 monogr. — monografia
 MRN — Miejska Rada Narodowa
 MSPpO — Mały słownik pisarzy polskich na obczyźnie 1939-1980. Wwa: Interpress 1992.
 m.st. — miasto stołeczne
 muz. — muzyczny, muzyka
n
 nacz. — naczelny
 nadb. — nadbitka
 nakł. — nakład, nakładowy
 nar. — narodowy
 nast. — następny
 nauk. — naukowy
 owiąz. —owiązanie
 neofilol. — neofilologiczny
 niem. — niemiecki
 Niezależ. — Niezależny
 NK — Instytut Wydawniczy „Nasza Księgarnia”
 norw. — norweski
 NOWA — Niezależna Oficyna Wydawnicza NOWA, Warszawa
 nr — numer
 NRD — Niemiecka Republika Demokratyczna
 NSLD — Nowy słownik literatury dla dzieci i młodzieży. Wyd. 2. Wwa: Wiedza Powsz. 1984.
 nt. — na temat
 NSZZ „Solidarność” — Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”
 NZS — Niezależne Zrzeszenie Studentów
o
 objaśn. — objaśnienia, objaśnił
 odb. — odbitka
 oddz. — oddział
 ofic. — oficyna
 ogł. — ogłoszony
 ok. — około
 okł. — okładka
 OL — Oficyna Literacka, Kraków
 OLP — Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku.
 omów. — omówienie
 OMTUR — Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego
 opol. — opolski
 oprac. — opracował, opracowanie
 orm. — ormiański
 osob. — osobne
 Ossol. — Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydawnictwo
 oświat. — oświatowy
P
 PAL — Polska Akademia Literatury
 Pallot. — „Pallottinum”. Wydawnictwo Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego
 pam. — pamiątkowa
 PAN — Polska Akademia Nauk
 państw. — państwowy
 PAP — Polska Agencja Prasowa

SKRÓTY INNE

- PAU – Polska Akademia Umiejętności
Pax – Instytut Wydawniczy „Pax”
PBL – *Polska Bibliografia Literacka*
PCK – Polski Czerwony Krzyż
pedag. – pedagogiczny
Pelikan – Dom Wydawniczy Pelikan
pierwodr. – pierwodruk
PIW – Państwowy Instytut Wydawniczy
podp. – podpisany
podtyt. – podtytuł
Pojezierze – Wydawnictwo „Pojezierze”
Pokolenie* – Oficyna Wydawnicza Pokolenie*,
Warszawa
pol. – polski
polem. – polemika
polit. – polityczny
pomor. – pomorski
popraw. – poprawiony
popul. – popularny
por. – porównaj
portug. – portugalski
posł. – posłowie
poszerz. – poszerzony
pow. – powiat
powiel. – powielone
powst. – powstał
powsz. – powszechny
poz. – pozycja
Pozn. – Poznań
PP – Pisarze polscy. Przewodnik bibliograficzny.
Masz. w IBL PAN.
PPR – Polska Partia Robotnicza
PPS – Polska Partia Socjalistyczna
praprem. – prapremiera
Prez. – Prezydium
PRL – Polska Rzeczpospolita Ludowa
PRON – Patriotyczny Ruch Odrodzenia-Narodowego
przedm. – przedmowa
przedr. – przedruk
Przedświt* – Wydawnictwo Przedświt*,
Warszawa
przejrz. – przejrzał, przejrzany
przekł. – przekład
przeł. – przełożył
przygot. – przygotował, przygotowanie
przyj. – przyjaciel
przyp. – przypisy
PSB – Polski słownik biograficzny. T. 1-39 z. 163.
Kr.: PAU, od t. 8 Wr.: Ossol., od t. 35 Wwa, Kr.: Druk.
UJ 1935-2000.
pseud. – pseudonim
PSL – Polskie Stronnictwo Ludowe
pt. – pod tytułem
PTTK – Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznaw-
cze
PUNO – Polski Uniwersytet na Obczyźnie
PWKS – Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych
PWM – Polskie Wydawnictwo Muzyczne
PWN – Państwowe Wydawnictwo Naukowe
PWRiL – Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne
PWSF – Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa
PWST – Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna
PWSZ – Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa
Zawodowego
PZPR – Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
PZWS – Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych
r. – rok
R. – Rocznik
rec. – recenzja
red. – redagował, redakcja, redakcyjny
reż. – reżyser, reżyseria, reżyserował, reżyserki
RFN – Republika Federalna Niemiec
rkps – rękopis
RL – Rocznik Literacki
ros. – rosyjski
rozdz. – rozdział
rozm. – rozmawiał
rozpr. – rozprawa
rozszerz. – rozszerzony
RP – Rzeczpospolita Polska
RSW – Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza
Ruch – Biuro Wydawniczo-Propagandowe „Ruch”
rum. – rumuński
rys. – rysunki
s. – strona
SAP – Słownik artystów polskich i obcych w Polsce
działających. T. 1-4. Wr.: Ossol. 1971-1986, T. 5
Wwa: Krag 1995.
SBDPRR – Słownik biograficzny działaczy polskiego
ruchu robotniczego. T. 1-2. Wwa: KiW 1978, 1987,
T. 3 Wwa: Muzeum Niepodległości 1992.
SBLP – Słownik badaczy literatury polskiej. [T. 1]-5.
Red.: J. Starnawski. Łódź: Wydawn. UŁ 1994, 1998,
2000, 2001, 2002.
SBPN – Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskie-
go. Pod red. S. Gierszewskiego i Z. Nowaka (od
t. 2). T. 1-4 + Suplement 1. Gdańsk: Wydawn.
Gdańskie 1992, 1994, 1997, 1998.
SBTP – Słownik biograficzny teatru polskiego. [T. 1].
1765-1965, T. 2 1900-1980 Wwa: PWN 1973, 1994.
scen. – sceniczna
scenogr. – scenografia
SD – Stronnictwo Demokratyczne
SDP – Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich
SD PRL – Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskiej Rze-
czypospolitej Ludowej
SD RP – Stowarzyszenie Dziennikarzy
Rzeczypospolitej Polskiej
ser. – seria
serb. – serbski
serb.-chorw. – serbsko-chorwacki
SGPiS – Szkoła Główna Planowania i Statystyki
SiT – Sport i Turystyka
Skł. gł. – Skład główny
Sławist. – Sławistyczny
słowac. – słowacki
słoweń. – słoweński
SPATiF – Stowarzyszenie Polskich Artystów Teatru
i Filmu
spec. – specjalny
SPKP – Słownik pracowników książki polskiej. Wwa,
Łódź: PWN 1972.
społ. – społeczny

- spółdz. — spółdzielnia
 SPP — Stowarzyszenie Pisarzy Polskich
 spraw. — sprawozdanie
 sprost. — sprostowanie
 SRR — Socjalistyczna Republika Radziecka
 st. — stołeczny
 Stow. — Stowarzyszenie
 streszcz. — streszczenie
 SWPP 1, 2 — Słownik współczesnych pisarzy polskich.
 T. 1-4. Wwa: PWN 1963-1966. Seria 2. T. 1-3.
 Wwa: PWN 1977-1980.
 Szczec. — Szczecin, Szczeciński
 szp. — szpalta
 SZSP — Socjalistyczny Związek Studentów Polskich
 szwedz. — szwedzki
 Śląsk — Wydawnictwo „Śląsk”
 ŚLSB — Śląski słownik biograficzny. T. 1-3. Kat.: Śląski
 Inst. Nauk. 1977-1981.
 świat. — światowy
- t. — tom
 T. — Teatr (w nazwach teatrów, także w językach
 obcych)
 tab. — tablica
 teatr. — teatralny
 tłum. — tłumaczenie, tłumaczyl
 Tor. — Toruń
 Tow. — Towarzystwo
 TPD — Towarzystwo Przyjaciół Dzieci
 TPPR — Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej
 TRZZ — Towarzystwo Rozwoju Ziemi Zachodnich
 turec. — turecki
 tv — telewizja, telewizyjny
 TV — Telewizja Polska
 TWP — Towarzystwo Wiedzy Powszechnej
 typograf. — typograficzny
- UAM — Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
 w Poznaniu
 UG — Uniwersytet Gdański
 UJ — Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
 UJK — Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie
 ukr. — ukraiński
 UL — Uniwersytet Łódzki
 UMCS — Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
 w Lublinie
 UMK — Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
 Uniw. — Uniwersytet
 UP — A. Śródka: Uczeń polscy XIX-XX stulecia.
 T. 1-4. Wwa: Aries 1994-1998.
 UPozn. — Uniwersytet Poznański (później Uniwersytet
 im. Adama Mickiewicza)
 ur. — urodzony
 USA — United States of America
 USB — Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie
 UŚl. — Uniwersytet Śląski w Katowicach
 UW — Uniwersytet Warszawski
 UWrocław. — Uniwersytet Wrocławski
 uzbec. — uzbecki
 uzup. — uzupełnienie, uzupełnił, uzupełniony
- Veritas — Katolicki Ośrodek Wydawniczy „Veritas”
 vol. — volumen
- w. — wiek
 WAG — Wydawnictwo Artystyczno-Graficzne RSW
 „Prasa”
 WAiF — Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe
 warsz. — warszawski
 węgier. — węgierski
 Wiedza Powsz. — Państwowe Wydawnictwo
 Popularnonaukowe „Wiedza Powszechna”
 wielkop. — wielkopolski
 wietn. — wietnamski
 Wil. — Wilno, Wileński
 wkł. — wkładka
 WL — Wydawnictwo Literackie
 WŁubel. — Wydawnictwo Lubelskie
 WŁ — Wydawnictwo Łódzkie
 właśc. — właściciel
 włos. — włoski
 WM — Wydawnictwo Morskie
 WNOPI* — Warszawska Niezależna Oficyna Poetów
 i Malarzy*
 WNT — Wydawnictwa Naukowo-Techniczne
 woj. — województwo, wojewódzki
 wojsk. — wojskowy
 WP — Wydawnictwo Poznańskie
 Wr. — Wrocław
 WRN — Wojewódzka Rada Narodowa
 WRZZ — Wojewódzka Rada Związków Zawodowych
 WSB — Wielkopolski słownik biograficzny. Wwa,
 Pozn.: PWN 1981.
 WSiP — Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
 WSP — Wyższa Szkoła Pedagogiczna
 współaut. — współautor
 współcz. — współczesny
 współwyd. — współwydane
 Wwa — Warszawa
 wyd. — wydanie, wydał, wydawca, wydany
 wydawn. — wydawnictwo, wydawniczy
 Wydawn. RTV — Wydawnictwa Radia i Telewizji
 Wydz. — Wydział
 wygl. — wygłoszony
 wyst. — wystawienie, wystawiony
- YMCA — Young Men's Christian Association
- z. — zeszyt
 Zach. — Zachodni
 ZAiKS — Stowarzyszenie Autorów „Zaiks”
 ZAKR — Związek Polskich Autorów i Kompozytorów
 Utworów Rozrywkowych „ZAKR”
 ZASP — Związek Artystów Scen Polskich
 zbior. — zbiorowy
 ZBoWiD — Związek Bojowników o Wolność
 i Demokrację
 ZG — Zarząd Główny
 ZHP — Związek Harcerstwa Polskiego
 ZLP — Związek Literatów Polskich
 zmien. — zmieniony
 ZMP — Związek Młodzieży Polskiej
 ZMS — Związek Młodzieży Socjalistycznej
 ZMW — Związek Młodzieży Wiejskiej
 Znak — Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak”
 zniszcz. — zniszczony
 ZNP — Związek Nauczycielstwa Polskiego

SKRÓTY INNE

zob. – zobacz

Zrzesz. – Zrzeszenie

ZSL – Zjednoczone Stronnictwo Ludowe

ZSMP – Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej

ZSMW – Związek Socjalistycznej Młodzieży

Wiejskiej

ZSP – Zrzeszenie Studentów Polskich

ZSRR – Związek Socjalistycznych Republik
Radzieckich

ZWM – Związek Walki Młodych

ZZLP – Związek Zawodowy Literatów Polskich

żyd. – żydowski

OPRACOWANIA OGÓLNE HISTORII LITERATURY WSPÓŁCZESNEJ

(nie podawane w poszczególnych hasłach osobowych – wybór)

1. K. Czachowski: *Obraz współczesnej literatury polskiej 1884-1933*. T. 3. Ekspresjonizm i neorealizm. Wwa-Lw.: PWKS 1936, VII, 782 s. Reprint Wwa: WaiF 1986.
2. I. Fik: *Dwadzieścia lat literatury polskiej (1918-1938)*. Cz. 2 Rodowodu społecznego literatury polskiej. Kr.: Spółdz. Wydawn. „Czytelnik” 1939, 172 s. Wyd. nast. z posł. H. Markiewicza. Kr.: Placówka 1949.
3. *Literatura polska na obczyźnie 1940-1960*. Praca zbiorowa wyd. staraniem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. Pod red. T. Terleckiego. T. 1-2. Londyn: B. Świdorski 1964, 606 + 797 s.
4. J. Krzyżanowski: *Dzieje literatury polskiej. Od początków do czasów najnowszych*. Bibliografia, indeks: Z. Świdwińska-Krzyżanowska. Wwa: PWN 1969, 680 s. Wyd. 2 tamże 1972.
5. Cz. Miłosz: *The history of Polish literature*. New York: Macmillan 1969, 570 s. Wyd. 2 Berkeley, Los Angeles: University of California Press 1983. Przekł. pol.: *Historia literatury polskiej do roku 1939*. Przeł. M. Tarnowska. Kr.: Znak 1993, 526 s.
6. J. Kleiner, W. Maciąg: *Zarys dziejów literatury polskiej*. Cz. 1-2 (od początków do 1918 r.) napisał J. Kleiner. Cz. 3 (1918-1966) napisał W. Maciąg. Wr.: Ossol. 1972, 590 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1974.
7. *Literatura polska. 1918-1975*. Red. nauk.: A. Brodzka, T. Bujnicki (t. 3), H. Zaworska (t. 1-2), S. Żółkiewski (t. 1-2). Wwa: Wiedza Powsz. Z prac IBL PAN.
 - T. 1. 1918-1932. 1975, 791 s. Wyd. 2 tamże 1991.
 - T. 2. 1933-1944. 1993, 1091 s.
 - J. Stradecki: *Dokumentacja bibliograficzna 1918-1944* [dot. tomów 1-2]. 1975, 192 s. Wyd. 2 tamże 1991.
 - T. 3 cz. 1. 1945-1975. 1996, 432 s.
8. M. Danilewicz Zielińska: *Szkice o literaturze emigracyjnej*. Paryż: Inst. Lit. 1978, 414 s. Wyd. nast. Wr.: Ossol. 1992, 460 s.
9. J. Kwiatkowski: *Literatura Dwudziestolecia*. Noty biogr. i bibliogr. oprac. J. Wojnowski. [Posł.: J. Ziomek] J.Z. Wwa: PWN 1990, 477 s. Wyd. 2 pt. *Dwudziestolecie międzywojenne* tamże 2000, 598 s.
10. P. Kuncewicz: *Agonia i nadzieja*.
 - T. 1. *Literatura polska od 1918 [do 1939]*. Wwa: Oficyna 1991, 343 s. Wyd. nast. Wwa: BGW 1993.
 - T. 2. *Literatura polska od 1939 [do 1956]*. Wwa: BGW 1993, 465 s.
 - T. 3. *Poezja polska od 1956*. Wwa: BGW 1993, 592 s.
 - T. 4. *Proza polska od 1956*. Wwa: GRAF-PUNKT, BGW 1994, 405 s.
 - T. 5. *Proza polska od 1956*. Wwa: GRAF-PUNKT, BGW 1994, 338 s.
11. R. Matuszewski: *Literatura polska 1939-1991*. Wwa: WSiP 1992, 504 s.
12. A. Nasiłowska: *Trzydziestolecie 1914-1944*. Wwa: Wydawn. Nauk. PWN 1995, 215 s.
13. Z. Jarośniński: *Literatura lat 1945-1975*. Wwa: Wydawn. Nauk. PWN 1996, 202 s.
14. J. Święch: *Literatura polska w latach II wojny światowej*. Wwa: PWN 1997, 583 s.

SPIS TREŚCI

- Hasła osobowe ... 5
- Stecewicz Mirosław /**K.B.** ... 5
- Stecki Konstanty /**K.B.** ... 7
- Stefanowska Zofia /**J.Z.** ... 8
- Stempowski Jerzy /**J.Cz.** ... 10
- Stern Anatol /**B.T.** ... 16
- Sterna-Wachowiak Sergiusz /**J.Z.** ... 23
- Stępień Marian /**K.B.** ... 26
- Stępień Wacław /**J.Z.** ... 29
- Stępowski Janusz /**M.K.K.** ... 31
- Stępowski Tadeusz /**K.B.** ... 33
- Stiller Robert /**M.K.K.** ... 35
- Stoberski Jan /**B.M.** ... 43
- Stoberski Zygmunt /**B.M.** ... 44
- Stojowski Andrzej /**K.B.** ... 47
- Stolarek Zbigniew /**B.M.** ... 49
- Stolarzewicz Ludwik /**B.T.** ... 51
- Stompor Józef /**K.B.** ... 54
- Stradecki Janusz /**B.M.** ... 56
- Strasburger Janusz /**B.M.** ... 58
- Straszewicz Czesław /**B.D.** ... 59
- Straszewska Maria /**M.K.K.** ... 61
- Straus Stefan /**J.Z.** ... 63
- Stroiński Leon Zdzisław /**M.K.K.** ... 64
- Strońska Anna /**M.K.K.** ... 65
- Strumff Tadeusz /**J.Z.** ... 66
- Strumph Wojtkiewicz Stanisław /**E.G.** ... 67
- Strumski Władysław /**B.M.** ... 72
- Strykowski Julian /**E.G.** ... 73
- Strzałkowski Wiesław /**B.D.** ... 77
- Strzałkowski Zbigniew /**B.M.** ... 79
- Strzelewicz Konrad /**B.M.** ... 81
- Studencki Władysław /**J.Z.** ... 82
- Stur Jan /**K.B.** ... 84
- Stwora Jacek /**B.T.** ... 85
- Stwora Stanisław /**B.T.** ... 87
- Styczeń Janusz /**B.M.** ... 88
- Sudolski Zbigniew /**J.Z.** ... 89
- Sujkowski Bogusław /**B.T.** ... 93
- Sukertowa-Biedrawina Emilia /**B.T.** ... 94
- Sulima Roch /**M.K.K.** ... 97
- Sulima-Kamiński Jerzy /**E.G.** ... 100
- Sułkowski Tadeusz /**E.G.** ... 102
- Surdykowski Jerzy /**J.Z.** ... 103
- Surynowa-Wyczółkowska Janina /**A.Sz.** ... 105
- Suski Augustyn /**M.K.K.** ... 106
- Swinarski Artur Maria /**J.Z.** ... 107
- Syga Teofil Bernard /**B.M.** ... 110
- Syska Henryk /**B.D.** ... 112
- Szaja Tadeusz /**B.M.** ... 115
- Szaniawski Jerzy /**A.Sz.** ... 116
- Szantroch Tadeusz /**B.T.** ... 121
- Szargan Mieczysław Michał /**B.M.** ... 122
- Szaruga Leszek /**B.D.** ... 123
- Szczawiej Jan /**B.T.** ... 128
- Szczawiński Józef /**J.Z.** ... 130
- Szczepańska Nora /**B.T.** ... 132
- Szczepański Jan Alfred /**E.G.** ... 133
- Szczepański Jan Józef /**B.T.** ... 134
- Szczepkowska Malwina /**J.Z.** ... 140
- Szczerbowski Adam /**M.K.K.** ... 141
- Szczublewski Józef /**J.Z.** ... 142
- Szczygieł Jerzy /**M.K.K.** ... 144
- Szczypiorski Andrzej /**B.D.** ... 145
- Szczyпка Józef /**B.T.** ... 151
- Szelburg-Zarembina Ewa /**A.Sz.** ... 153
- Szemplińska-Sobolewska Elżbieta /**A.Sz.** ... 163
- Szenic Stanisław /**E.G.** ... 165
- Szenwald Lucjan /**B.T.** ... 168
- Szewczyk Wilhelm /**E.G.** ... 170
- Szklarski Alfred /**M.K.K.** ... 175
- Szłaga Krystyna /**E.G.** ... 178
- Szleyen Zofia /**J.Z.** ... 179
- Szmaglewska Seweryna /**A.Sz.** ... 182
- Szmidt Andrzej /**K.B.** ... 184
- Szmidt Ireneusz Krzysztof /**J.Z.** ... 185
- Szmydtowa Zofia /**M.K.K.** ... 187
- Sznarbachowski Włodzimierz /**J.Z.** ... 190
- Szpalski Karol /**B.M.** ... 191
- Szpotański Janusz /**B.M.** ... 192
- Szpotański Stanisław /**B.T.** ... 194
- Szpyrkówna Maria Helena /**K.B.** ... 196
- Sztajmert Bernard /**B.M.** ... 198
- Sztaudynger Jan Izydor /**B.T.** ... 200
- Szuba Andrzej /**B.M.** ... 204
- Szuchowa Stefania /**K.B.** ... 205
- Szumańska Ewa /**E.G.** ... 206
- Szurek-Wiśta Maria /**J.Cz.** ... 209

- Szuster Edward/**B.T.** ... 211
 Swed Leon/**B.M.** ... 212
 Szweykowski Zygmunt/**B.T.** ... 213
 Szydłowski Roman/**J.Z.** ... 216
 Szykowski Marian/**E.G.** ... 220
 Szymańska Adriana/**M.K.-K.** ... 223
 Szymańska Beata/**K.B.** ... 224
 Szymańska Irena/**J.Cz.** ... 226
 Szymański Edward/**B.M.** ... 227
 Szymański Wiesław Paweł/**K.B.** ... 230
 Szymański Zbigniew/**K.B.** ... 232
 Szymborska Wisława/**A.Sz.** ... 233
 Szyper Henryk/**K.B.** ... 240
 Szypowska Maria/**M.K.-K.** ... 242
 Szypulski Andrzej/**M.K.-K.** ... 244
 Ścibor-Rylska Danuta/**M.K.-K.** ... 248
 Ścibor-Rylski Aleksander/**M.K.-K.** ... 248
 Śladewski Kazimierz/**K.B.** ... 251
 Ślęk Ludwika/**E.G.** ... 252
 Śliwiak Tadeusz/**M.K.-K.** ... 253
 Śliwicka Anna/**K.B.** ... 257
 Śliwiński Artur/**K.B.** ... 258
 Śliwonik Roman/**B.M.** ... 260
 Śmieja Florian Ludwik/**B.D.** ... 261
 Śpiewak Jan/**B.M.** ... 264
 Świdowska Hanna Maria/**A.Sz.** ... 267
 Świeżawski Ludwik/**B.T.** ... 268
 Święch Jerzy/**J.Z.** ... 270
 Świrko Stanisław/**M.K.-K.** ... 271
 Świrszczyńska Anna/**B.M.** ... 273
 Taborski Bolesław/**B.D.** ... 279
 Taborski Roman/**J.Z.** ... 283
 Targosz Karolina/**J.Z.** ... 286
 Tarn Adam/**J.Z.** ... 287
 Tarnawski Wit/**B.D.** ... 289
 Tarnawski Władysław/**B.D.** ... 291
 Tarnowska Krystyna/**E.G.** ... 293
 Tatariewicz Anna/**M.K.-K.** ... 297
 Tchórzewski Andrzej Janusz/**J.Z.** ... 299
 Tępa Jerzy/**J.Z.** ... 300
 Terlecki Olgierd/**B.T.** ... 301
 Terlecki Tymon/**J.Cz.** ... 304
 Terlecki Władysław Lech/**E.G.** ... 310
 Terlikowska-Woysznis Grażyna/**K.B.** ... 315
 Termer Janusz/**K.B.** ... 315
 Tesla Józef Andrzej/**J.Z.** ... 316
 Tetter Jan/**K.B.** ... 319
 Themerson Stefan/**J.Z.** ... 321
 Timofiejew Grzegorz/**B.D.** ... 324
 Timoszewicz Jerzy/**A.Sz.** ... 325
 Toeplitz Krzysztof Teodor/**K.B.** ... 328
 Tomaszewska Marta/**M.K.-K.** ... 331
 Tomaszewski Adam/**A.Sz.** ... 333
 Tomczyk Roman/**K.B.** ... 335
 Tomkowski Jan/**K.B.** ... 336
 Toporowski Marian/**B.T.** ... 338
 Toporska Barbara/**J.Cz.** ... 340
 Traciewicz Kazimierz/**K.B.** ... 342
 Trepka Andrzej/**K.B.** ... 343
 Tretiak Andrzej Wojciech/**K.B.** ... 344
 Treugutt Stefan/**J.Z.** ... 346
 Troczyński Konstanty/**B.T.** ... 348
 Trojanowiczowa Zofia/**B.T.** ... 351
 Trościanko Wiktor/**B.D.** ... 353
 Truchanowski Kazimierz/**E.G.** ... 355
 Truskowska Teresa/**B.M.** ... 358
 Trzebiński Andrzej/**M.K.-K.** ... 360
 Trziszka Zygmunt/**J.Z.** ... 361
 Trznadel Jacek/**E.G.** ... 364
 Trzynadłowski Jan/**M.K.-K.** ... 368
 Turczyński Andrzej/**K.B.** ... 373
 Turek Roman/**B.M.** ... 375
 Turkowski Leonard/**B.M.** ... 377
 Turwid Marian/**B.T.** ... 379
 Tuwim Irena/**A.Sz.** ... 381
 Tuwim Julian/**A.Sz.** ... 385
 Twardowski Jan/**B.M.** ... 405
 Twerdochlib Andrzej/**B.T.** ... 413
 Tym Stanisław/**B.T.** ... 416
 Tyrankiewicz Jadwiga/**M.K.-K.** ... 418
 Tyrmand Leopold/**E.G.** ... 419
 Udalska Eleonora/**J.Z.** ... 423
 Ujejski Józef Mieczysław/**M.K.-K.** ... 425
 Ukniewska Maria/**K.B.** ... 427
 Ulanowski Tadeusz/**B.T.** ... 428
 Ulewicz Tadeusz/**M.K.-K.** ... 430
 Ulman Anatol/**B.T.** ... 434
 Umiński Władysław/**M.K.-K.** ... 435
 Umiński Zdzisław/**B.M.** ... 439
 Uniłowski Zbigniew/**K.B.** ... 441
 Urbankowski Bogdan/**B.D.** ... 442
 Urgacz Tadeusz/**B.M.** ... 447
 Vincenz Stanisław/**E.G.** ... 450
 Vogler Henryk/**M.K.-K.** ... 454
 Skróty w tytułach czasopism ... 457
 Skróty inne ... 462
 Opracowania ogólne historii literatury
 współczesnej ... 467
 Słowniki biobibliograficzne pisarzy
 współczesnych ... 468

Zespół autorski:

Katarzyna Batora – **K.B.**, Jadwiga Czachowska – **J.Cz.**, Beata Dorosz – **B.D.**,
 Ewa Głębińska – **E.G.**, Maria Kotowska-Kachel – **M.K.-K.**, Barbara Marzęcka – **B.M.**,
 Alicja Szałagan – **A.Sz.**, Barbara Tyszkiewicz – **B.T.**, Joanna Zawadzka – **J.Z.**

Przygotowanie do druku
Redakcja Encyklopedii WSiP S.A.

Opracowanie typograficzne
Janusz Malinowski

Projekt graficzny obwoluty, okładki i karty tytułowej
Zygmunt Ziemka

Skład i łamanie: Key Text sp. z o.o.,
ul. Żelazna 58/62, Warszawa
Druk i oprawa: Olsztyńskie Zakłady Graficzne SA
Zamówienie 25/03

<http://rcin.org.pl>

Nakładem Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych ukazały się:

Encyklopedia szkolna. Matematyka.

Praca zbiorowa

Encyklopedia szkolna. Historia.

Praca zbiorowa

Encyklopedia szkolna. Literatura i nauka o języku.

Praca zbiorowa

Encyklopedia szkolna. Biologia.

Praca zbiorowa

Encyklopedia szkolna. Chemia.

Praca zbiorowa

Encyklopedia szkolna. Fizyka z astronomią.

Praca zbiorowa

W przygotowaniu:

Encyklopedia szkolna. Geografia.

Praca zbiorowa

Publikacje WSiP SA można zamówić:

☎ telefonicznie pod bezpłatnym numerem:
0 800 220 555

✉ pisemnie – wysyłając kupon z katalogu
(lub jego kserokopię), kartę pocztową
pod adresem:

Centrum Dystrybucji WSiP SA
Kopytów 44a,
05-870 Błonie

🌐 za pośrednictwem Internetu – na naszych
stronach www.wsip.com.pl

<http://rcin.ort.pl>

<http://rcin.org.pl>

